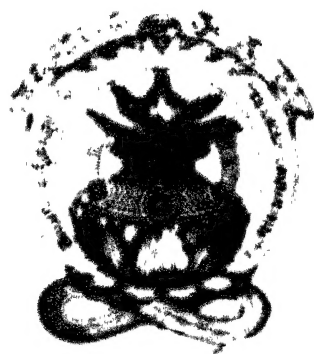

గోపీనాథ చారిత్రము

తెలుగు పత్రికా సంస్థ
చేయబడినది.

GOPINATHA RAMAYANAM . Volume II . A Telugu Edition
of 19th Century by Gopinatham Venkata Rao.

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం

హైదరాబాదు - 500 004.

ముద్రణ : 1987

ప్రతులు : 2000

వెల : రూ. 54/-

ప్రతులకు :

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం

కళాశాల, నైసాబాదు,

హైదరాబాదు - 500 004.

ముద్రణ :

డి ప్రింటర్ (ఆఫ్ సెట్)

నెం. 8-8-584/ఎస్.

ప్రకాశక విజ్ఞప్తి

ఒక జాతి సంస్కృతికి దర్పణం ఆ జాతిసాహిత్యం. భిన్నత్వంలో ఏకత్వం భాసించే భారతీయసంస్కృతికి వలు భారతీయ భాషా సాహిత్యాలు భాష్యం చెప్పాయి. ఆ పలు భాషలలో తెలుగు భాష ఒక విశిష్టమైన స్థానాన్ని కలిగిఉంది.

అపారమైన చరిత్ర, సంస్కృతి కలిగిన తెలుగుజాతి ఆయా కాలాలలో వెలువడిన సాహిత్యాన్నంతా పరిరక్షించుకొంటూ తన సంస్కృతిని సుసంపన్నం చేసుకొంటూ వస్తున్నది. ఈ సంస్కృతి భాండాగారాన్ని ఒకతరం నుంచి మరోతరానికి అందించడానికి అంకిత భావంతో కొందరు వ్యక్తులు, కొన్ని సంస్థలు చేస్తున్న కృషి అనుస్మృతంగా సాగుతూ వస్తున్నది. అందుకే ఆ పెన్నిధిని మరింత పరిపుష్టంచేసి ఆగామి యుగాలకు అందించడం అవుతున్నది.

ఈ సంకల్పంతో శిల్పితమైన తెలుగు విశ్వ విద్యాలయం తెలుగు వారి చరిత్ర, సంస్కృతి సర్వతోముఖ వికాసానికి చేసే కృషిలో ఉత్తమ సాహిత్యాన్ని అందించడం అన్నది ఒక భాగం. ఆ ఆశయంతో ప్రకటితమైనది ప్రకృత గ్రంథం.

“మా నిషాద! ప్రతిష్ఠాం త్వమగమ శ్వాశ్వతీ స్సమాః,
య త్రోగ్ధ మిధుచా దేక మవధీః కామమోహితమ్.”

శోకంలో నుంచి అప్రమత్తంగా వెలువడిన ఈ శ్లోకం భారతీయ సాహిత్య లోకంలో ఆదికావ్యమైన రామాయణం ఆవిర్భావానికి అంకురార్పణ గావించింది. వాక్య విశారదుడైన ఆదికవి వాల్మీకి సంస్కృతభాషలో రచించిన రామాయణం క్రమేణ దేశ భాష లన్నింటిలోకి అనుదితమై వివిధ సాహితీరూపాలలో అలరారింది. విశ్వ సాహితీలోని రామాయణ కథా సంవాది రచనలన్నింటికి వాల్మీకి రచనమే మొదటి సంచి అని విజ్ఞుల విశ్వాసం.

ఆర్షధర్మబద్ధమైన భారతీయసంస్కృతికి ప్రతిబింబంగా నిలిచిన రామాయణం మన సమాజంలోని కట్టుబాట్లకు, సత్సంప్రదాయాలకు, జనజీవనసరళికి, ఆదర్శ కుటుంబానికి, ఆధ్యాత్మిక సంస్కృతికి, ఒక సువ్యవస్థకు, ఒక సుస్థిర రాజ్యపాలనకు సంకేతంగా సంభావిత మవుతున్నది గురు శిష్యుల సత్సంబంధానికి, తండ్రి కొడుకుల ధర్మవత్సలతకు, అన్నదమ్ముల అనుబంధానికి, ఆటుమగల అనురాగానికి, స్నేహితుల సఖ్యతకు,

యజమానుడు అనుయాయుల భక్తి విశ్వాసాలకు, పాలక హాలితుల మధ్య నుండే సద్భావన, సదవగాహనలకు రామాయణంలోని ప్రతిపాత్ర ఏదో ఒక ప్రతీక. అందుకే రామాయణ కథాంశం అన్ని కాలాలలోను, అన్ని యుగాలలోను నిత్య సూతనమై నిలిచింది. పరమ పవిత్రమైన రామకథ ఎన్ని విధాలుగా కీర్తించినా, ఎన్నెన్ని రకాలుగా రచించినా తనివి తీరదనే భావన భారతీయులలో జీర్ణించుకొనిపోయింది

రామాయణం సంస్కృతభాషలో ఆదికావ్యమైనప్పటికీ తెలుగులో మాత్రం రామాయణం కంటే భారతమే ముందు వెలువడింది. అయితే రామాయణాన్ని తెలుగు కవులు నాటినంది నేటిదాకా పలువిధాలుగా ప్రవచిస్తూనే ఉన్నారు. ప్రపంచీకరిస్తూనే ఉన్నారు. పద్యం, గద్యం, ద్విపద, నాటకం వంటి బహు ప్రక్రియలలో తెలుగులో వెలువడిన రామాయణాలలో భాస్కర రామాయణం, రంగనాథ రామాయణం, మొల్ల రామాయణం, అయ్యలరాజు రామభద్రుని రామాభ్యుదయం, తిక్కన నిర్వచనోత్తర రామాయణం, కంకంటి పాపరాజు ఉత్తర రామాయణం, గోపీనాథ రామాయణం, వాసు దాసుల శ్రీమద్రామాయణం, జనమంచి వారి, విశ్వనాథ వారి శ్రీమద్రామాయణ కల్పవృక్షం వంటివి ప్రముఖంగా ఎన్నదగినవి.

తెలుగు రామాయణాలలో ఈనాడు గోపీనాథ రామాయణం దాదాపుగా అలభ్యమనే చెప్పాలి. 1929లో వావిళ్ళవారు ప్రకటించిన తరువాత ఇది మళ్ళీ వెలుగుచూసిస్తట్టలేదు. అందుకే రామాయణాన్ని నిత్య పారాయణం చేసే తెలుగు పాఠక లోకానికి ఈ గోపీనాథ రామాయణాన్ని అందించాలనే సంకల్పంతో దీనిని పునర్ముద్రించాం. మూలమైన వాల్మీకి రామాయణాన్ని అనుసరించి రాయబడడం గోపీనాథ రామాయణం ప్రత్యేకత. అందువల్ల సంస్కృత రామాయణంలోని కావ్య బైబిల్యాన్ని తెలుగులో అవిష్కరింపజేసే ఈ గోపీనాథ రామాయణం సహృదయుల మన్ననలకు పాత్రమై, మాయత్నం సాఫల్యమొందగలదని భావిస్తున్నాం.

హైదరాబాదు,

8-8-1987.

ప్రకాశకులు

తెలుగు విశ్వ విద్యాలయం

విషయ సూచిక.

కీర్తిపాదాకాండము.

విషయము.

పుట.

రాముఁడు వసంతముతువుఁజూచి మనఃభాగితప్రపంచై విలపించుట	...	1
శ్రీరాముని లక్షణం దూఱడించుట	...	9
శ్రీరాముఁడు శోక మోహములబుడిగి లక్షణసహితముగా సుగ్రీవునిం కేరజోవుట	...	10
రామ:క్షణులను జూచి సుగ్రీవుఁడు భయంబున మంత్రులతో నాలోచించుట	...	11
సుగ్రీవుఁడు రామలక్షణులకడకు హనుమంతుని బంపుట	...	12
హనుమంతుఁడు సుగ్రీవునిపంపున శ్రీరామలక్షణుల సందర్శించుట	...	13
హనుమంతుఁడు శ్రీరామలక్షణులను నమస్కరించి వారివృత్తాంతం బడుగుట	...	14
రామప్రేరేతుండు లక్షణుఁడు హనుమంతునికిఁ దమవృత్తాంతం బెఱింగించుట	...	15
హనుమంతుఁడు శ్రీరామలక్షణులను సుగ్రీవునియొద్దకుఁ దోడ్కొనివచ్చుట	...	17
హనుమంతుఁడు సుగ్రీవునికి రామలక్షణులభావం బెఱింగించుట	...	18
శ్రీరామసుగ్రీవులు పరస్పర మగ్నిసాక్షికంబుగా సఖ్యము నేయుట	...	19
శ్రీరాముఁడు వారింజంపెదనని శపథము నేయుట	...	20
సుగ్రీవుఁడు రామునకు నీతను దెచ్చియిచ్చెదనని శపథము నేయుట	...	21
సుగ్రీవుఁడు నీతాదేవి తమవద్దవైచిన భూషణంబుల రామునకుఁజూపుట	...	22
రాముఁడు నీతాదేవియభరణంబుల లక్షణానకుఁ జూపుట	...	23
సుగ్రీవుఁడు రామునితో రావణనివాసాదికంబు తానెఱుంగననిచెప్పుట	...	24
రాముఁడు నీతాదేవి నశ్వేషింపవలయునని సుగ్రీవునితోఁ జెప్పుట	...	25
సుగ్రీవుఁడు వారింజంపి తనదుగిఁఖంబుఁ బాపుమని రాముని బ్రార్థించుట	...	26
సుగ్రీవుఁడు తనమంత్రుల రామునికిఁ జూపుట	...	27
రాముఁడు సుగ్రీవుని వారికిని వానికిని విరోధమునకుఁ గారణం బడుగుట	...	28
సుగ్రీవుఁడు రామునకు వారికిం దనకును విరోధమునకుఁ గారణము నెఱింగించుట...	...	29
సుగ్రీవుఁడు రామునికి వారిపరాక్రమంబుఁ దెల్పుట	...	30
సుగ్రీవుఁడు రామునికి వారి దుందుభిని విధించినవృత్తాంతంబుఁ దెల్పుట	...	31
వారి దుందుభికాయము మతంగాశ్రమమునఁ బాదాంగుష్ఠముచేఁ జిమ్ముట...	...	32
మతంగమహాముని వారినిశపించుట	...	33
సుగ్రీవుఁడు రామునికి దుందుభికాయంబును సప్తసాలంబులును జూపుట	...	34
సుగ్రీవుఁడు శ్రీరామపరాక్రమవిషయమై సంశయించుట	...	35
శ్రీరాముఁడు దుందుభికాయమును పాదాంగుష్ఠముచేత దశరథౌజనదూరంబునకుఁ జిమ్ముట.	...	36
రాముఁడు సప్తసాలంబుల నొక్క భాణంబున ఖండించుట	...	37

విషయము.

పుట.

రాము ననుమరిని సుగ్రీవుడు వాలితోఁ బోరంబోవుట	...	36
రాముడు వాలిసుగ్రీవులతారతమ్యం బెఱుంగక వితర్కించుట	...	37
రాముడు వాలిచే నొచ్చిన సుగ్రీవు ననునయించుట	...	38
రాముడు గుఱుతునకుఁగా సుగ్రీవునిమెడను గజపుష్పి యనులతను ధరింపఁ జేయుట.	...	39
సుగ్రీవుడు రామలక్ష్మణసహితుడై కిష్కింధకుఁ బోవుట	...	39
సుగ్రీవుడు రామునికి సప్తజనాశ్రమ వృత్తాంతము బెల్లుట	...	40
రాముడు సుగ్రీవునితో వాలిని యుద్ధమునకుం బిలుపుమనుట	...	41
సుగ్రీవుడు వాలివచ్చుటకై సింహనాదము నేయుట	...	41
వాలి సుగ్రీ వసింహనాదమువిని రోషముతో యుద్ధమునకు వెడలుట	...	42
తార వాలికి హితోపదేశముఁజేయుట	...	43
వాలి రోషమున దారను గర్జించుట	...	43
వాలి సుగ్రీవునికడ కేనుట	...	44
వాలిసుగ్రీవులద్వంద్వయుద్ధముచేయుట	...	45
రాముడును వాలిపై దారుణబాణమును బ్రయోగించుట	...	46
వాలి రామబాణపీడితుడై నేలంబడుట	...	46
రాముడు వాలిసమీపమునకు వచ్చుట	...	47
వాలి రాముని నానావిధంబుల నిందించుట	...	47
రాముడు వాలికిఁ బ్రత్యుత్తరములు చెప్పట	...	49
వాలి రాముని స్తుతియించుట	...	52
వాలి యంగదుని రక్షింపవలయునని రాముని వేడుట	...	53
తార వాలివధంబువిని విలపించుట	...	54
తార వాలి పడియున్నప్రదేశమునకు వచ్చుట	...	55
తార వాలినింగూర్చి విలపించుట	...	56
హనుమంతుడు తార నాశ్వాసించుట	...	59
వాలి సుగ్రీవునకు హితముగఱపి కాంచనమాల యొసంగుట	...	60
వాలి యంగదునకు హితముగఱపుట	...	61
మృతుండైనవాలిం గూర్చి వానరులందఱు విలపించుట	...	64
సుగ్రీవుడు వాలివధంబునుగుఱించి పరితపించుట	...	66
వానరులు తారను రాముని సముఖంబునకుం దోడితెచ్చుట	...	67
తార తన్నును వాలినట్లు చంపుమని రామునిఁ బ్రార్థించుట	...	68
శ్రీరాముడు తార నూఱడించుట	...	69
రాముడు వాలికిం బ్రేతసంస్కారములఁ గావింపుడని సుగ్రీవాదులతోఁ జెప్పట	...	71
లక్ష్మణుడు సుగ్రీవునితో వాలికిఁ బ్రేతసంస్కారంబు గావింపుమని చెప్పట	...	71
అంగదాదు లగువానరులు వాలి కుత్తక్రియలు గావించుట	...	71
హనుమంతుడు రామునిఁ గిష్కింధకువిచ్చేయుమని ప్రార్థించుట	...	71

విషయము.

పుట.

రాముఁడు సుగ్రీవుని పీడుకొలుపుట	...	71
వానరులు సుగ్రీవునకు రాజ్యాభిషేకము గావించుట	...	71
రామలక్ష్మణులు ఋశ్యమూకముఁ జేరుట	...	72
రాముఁడు సీతఁ దలంచుకొని దుగిఖించుట	...	74
లక్ష్మణుఁడు శ్రీరాము నూఱిడించుట	...	75
శ్రీరాముఁడు లక్ష్మణునితో వర్షాకాలము నభివర్ణించి చెప్పుట	...	76
హనుమంతుఁడు సుగ్రీవుని ప్రమాదమును గుఱించి యింతించుట	...	81
హనుమంతుఁడు సుగ్రీవునికిఁ గర్తవ్యంశమును బోధించుట	...	82
సుగ్రీవుఁడు సేనలసెల్ల రావింపుమని నలున కాజ్ఞాపించుట	...	84
రాముఁడు శరదృతువునందు సీతఁ దలంచుకొని దుగిఖించుట	...	84
లక్ష్మణుఁడు రాముని మూరార్పుట	...	86
రాముఁడు లక్ష్మణునితో శరదృతువు నభివర్ణించి చెప్పుట	...	86
రాముఁడు లక్ష్మణునితో సుగ్రీవుని దుర్మయమును జెప్పుట	...	90
రాముఁడు సుగ్రీవునితోఁ జెప్పఁబడినమాటల లక్ష్మణునకుం జెప్పుట	...	91
లక్ష్మణుఁడు కృష్ణుండై రామునితో సుగ్రీవునిఁ జంపెదననుట	...	92
రాముఁడు లక్ష్మణుని శాంతి నొందించి సుగ్రీవునికడకుఁ బంపుట	...	93
లక్ష్మణుఁడు కిష్కింధఁ జేరుట	...	93
లక్ష్మణుఁ డంగదునితోఁ దనరాకను సుగ్రీవునికిం చెల్పుమని చెప్పుట	...	95
అంగదుఁడు సుగ్రీవునికి లక్ష్మణునిరాక యెఱింగించుట	...	95
సుగ్రీవుఁడు భయముచే మంత్రులతో నాలోచించుట	...	96
హనుమంతుఁడు సుగ్రీవునికి లక్ష్మణుగమనకారణము చెల్పుట	...	97
లక్ష్మణుం డంగదాదివానరగృహంబులఁ జూచుట	...	98
లక్ష్మణుఁడు సుగ్రీవునిగృహమును బ్రవేశించుట	...	99
సుగ్రీవుఁడు తారను లక్ష్మణునివద్దకుఁ బంపుట	...	100
లక్ష్మణుఁడు తారతో సుగ్రీవునియందలి దోషంబు బుగ్గడించుట	...	101
తార లక్ష్మణు ననునయించుట	...	102
తార లక్ష్మణుని సుగ్రీవునికడకుఁ దోడుకొని పోవుట	...	103
లక్ష్మణుఁడు సుగ్రీవుని దూఱుట	...	104
తార లక్ష్మణు ననునయించుట	...	105
సుగ్రీవుఁడు లక్ష్మణు ననునయించుట	...	106
లక్ష్మణుఁడు శాంతుండై సుగ్రీవునిఁ బొగడుట	...	107
సుగ్రీవుఁడు వానాదేశముల నుండువానరుల రావింపుమని హనుమంతున కాజ్ఞాపించుట	...	108
సమస్తదేశముల నుండువానరులు కిష్కింధకు వచ్చుట	...	110
సుగ్రీవుఁడు లక్ష్మణునహితుండై రామునికడకుఁ బోవుట	...	110
రాముఁడు ప్రణామముతోఁపంబున సుగ్రీవుని చూఱుట	...	111

విషయము.

పుట.

సుగ్రీవుడు రాముని నమనయించుట	...	111
రాముడు సుగ్రీవుని బొగడుట	...	112
సుగ్రీవునిపై నికులందఱు రామునికడ కేటెంచుట	...	113
సుగ్రీవుడు తనపై నికుల రాముని కొప్పుగించుట	...	116
సుగ్రీవుడు వినతుని దూర్బదిక్కున నీతను వెదుకబొమ్మనుట	...	117
సుగ్రీవుడు హనుమదాదుల దక్షిణదిక్కునకు బొమ్మనుట	...	121
సుగ్రీవుడు సుషేణమరీచులం బశ్చిమదిక్కునకు బోనియమించుట	...	123
సుగ్రీవుడు శతవతి నుత్తరదిక్కున కనుపుట	...	126
సుగ్రీవుడు హనుమంతునియందుఁ గార్యసాధనము నిరూపించుట	...	130
రాముడు తనయంగుళీయమును హనుమంతునిచేతి కిచ్చుట	...	131
సుగ్రీవుడు రామునకుఁ దాను భూమండలంబెల్ల సందర్శించినప్రకారం బెఱింగించుట.	...	132
వినతనుషేణశతవతులు నీతం గానక సుగ్రీవునికిడప నచ్చుట	...	134
దప్పిగొని సోలినహనుమదాదులకు అంగదుఁ డుత్సాహము కలుగఁజేయుట	...	136
హనుమదాదులు ఋక్షబిలమును నొక్కబిలముఁ జొచ్చుట	...	138
హనుమదాదులు స్వయంప్రభ యనుతపస్వీనిం గాంచుట	...	139
స్వయంప్రభ హనుమదాదులకు ఋక్షబిలోత్పత్తిప్రకారం బెఱింగించుట	...	140
హనుమంతుడు స్వయంప్రభకుఁ దాము ఋక్షబిలమును బ్రకేషించినవిధంబు చెల్పుట.	...	141
స్వయంప్రభ తపోబలంబున ఋక్షబిలంబునుండి వానరుల వెల్వడించుట	...	142
అంగదుడు హనుమదాదులకు మాఘమాసప్రవేశం బెఱింగించుట	...	143
అంగదుడు సుగ్రీవభయంబున దుగిఖించుట	...	144
తాకుఁ డంగదునకు సుగ్రీవభయంబు దొలఁగుట కుపాయంబుఁ జెప్పట	...	145
హనుమంతుం డంగదునితో దాఁగియుండవలదని చెప్పట	...	145
అంగదుడు హనుమంతునితో సుగ్రీవునిదుర్గణంబులు సెప్పట	...	146
వానరులు ప్రాయోపవిష్టులగుట	...	147
సంపాతి వానరుల భక్షింపవచ్చుట	...	148
అంగదుడు సంపాతిం జూచి జటాయువుమరణాదుల సంగడించి దుగిఖించుట	...	149
సంపాతి జటాయువుమరణంబు విని దుగిఖితుఁడై యంగదునిఁ దద్వృత్తం బడుగుట.	...	149
అంగదుడు సంపాతికి జటాయువు మరణప్రకారం బెఱింగించుట	...	150
అంగదుడు జటాయువునకుఁ దాము ప్రాయోపవిష్టు లగుటకుఁ గారణము చెల్పుట...	...	151
జటాయు వంగదునకు నీతయున్నస్థలం బెఱింగించుట	...	152
సంపాతి తనకు రాణిశ్చ తనీతాపహారంబు దెలిసినతెఱంగు వానరుల కెఱింగించుట	...	154
సంపాతి వానరులకుఁ దనపూర్వవృత్తాంతంబు సెప్పట	...	155
సంపాతికిఁ బక్షుములు మొల్చుట	...	159
వానరు లందఱు సముద్రతీరముఁ జేరుట	...	160
అంగదుడు వానరుల కుత్సాహము కల్గనట్లు బోధించుట	...	160

విషయము.

పుట.

వానరుల తమతమజనతత్వముల నంగదునికిఁ జెప్పట	...	161
జాంబవంతుం డంగదునకు మున్ను తాఁజేసినసాహసములఁ జెప్పట	...	162
జాంబవంతుం డంగదుని బొగడుట	...	163
అంగదుఁడు జాంబవంతునితోఁ దానె లంకకుఁ బోయి విచ్చెద ననుట	...	164
జాంబవంతుఁడు లంకకుఁ బోయి రాఁదగినవాని నంగదున కెఱింగించుట
జాంబవంతుఁడు హనుమంతుని బొగడుట	...	165
హనుమంతుఁడు సర్థమానబలుండై వీరాలాపము లాడుట	...	168
హనుమంతుఁడు మహేంద్రపర్వతం బెక్కుట	...	170

సుందరకాండము.

హనుమంతుఁడు మహేంద్రపర్వతంబున విహరించుట	...	173
హనుమంతుఁడు వానరులముందఱఁ బ్రతిష్ఠ సేయుట	...	175
హనుమంతుఁ డాకాశమున కెగయుట	...	176
సముద్రుఁడు మైనాకపర్వతముతో హనుమంతునకు సాహాయ్యంబు సేయుమని చెప్పట.	...	179
మైనాకపర్వతము సముద్రమునుండి వైకెగనివచ్చుట	...	180
హనుమంతుఁడు మైనాకపర్వతమును పిదొక్కునుట	...	181
ఇంద్రుఁడు మైనాకపర్వతమునకు వరమొసంగుట	...	182
దేవతలవచనంబున సురస హనుమంతున కడ్డమునవచ్చుట	...	183
హనుమంతుఁడు సురసను జయించుట
సింహిక హనుమంతున కిడ్డపడుట	...	184
హనుమంతుఁడు సింహికం జంపుట	...	185
హనుమంతుఁడు లంబపర్వతముపై ప్రాయట	...	186
హనుమంతుఁడు లంకాపురమును జూచుట	...	187
హనుమంతుఁడు లంకాసన్నివేశమునుజూచి వితర్కించుట	...	188
హనుమంతుఁడు వానరరూపముతో రాత్రియందు లంకఁ జొచ్చెదనని నిశ్చయించుట.	...	189
హనుమంతుఁడు లంకాపురం బంతయుఁ గలయంజూచుట
హనుమంతునకు లంక రాక్షసీరూపముతో నడ్డపడుట	...	191
హనుమంతుఁడు లంకను జయించుట
హనుమంతుఁడు లంకాపురముఁ బ్రవేశించుట	...	192
హనుమంతుఁడు లంకాపురంబంతయుఁ గలయందెరుగుట	...	194
హనుమంతుఁడు ప్రహస్తాదుల గృహములయందు సీతను వెదకుట	...	196
హనుమంతుఁడు రావణునియంతఃపురముఁ బ్రవేశించుట	...	198
హనుమంతుఁడు పుష్పకవిమానమును జూచుట	...	199
హనుమంతుఁడు పుష్పకాంతర్గతంబు లగస్త్రసాదంబుల సీతను వెదకుట	...	202
హనుమంతుఁడు డేవనాగరాక్షసుకాంతలంజూచి వితర్కించుట	...	205

విషయము.

పుట.

హనుమంతుఁడు రావణునిం జూచుట	...	205
హనుమంతుఁడు మదవివశలై నిదురించెడు సంతగిపుర స్త్రీలం జూచుట	...	207
హనుమంతుఁడు పర స్త్రీగోప్యస్థానదర్శనమును గుఱించి చింతించుట	...	211
హనుమంతుఁడు సీతఁగానక దుగిభించుట	...	212
హనుమంతుఁడు దుత్యాహం బవలంబించి మరల సీతను వెదక నారంభించుట	...	213
హనుమంతుఁడు సీతఁగానక వితర్కించుట	...	,,
హనుమంతుఁడు సీతంజూచుట	...	220
హనుమంతుఁడు రామోక్తస్తోత్రములను బలుఁ గని సంతసించుట	...	221
హనుమంతుఁడు సీతకు సంభవించిన పాటుఁజూచి దుగిభించుట	...	222
చంద్రాభినర నము	...	225
హనుమంతుఁడు సీతయున్న విధమంతయు విమర్శించుట	...	,,
రావణుఁడు సీతయున్న స్థలమునకు వచ్చుట	...	226
హనుమంతుఁడు డక్కోకవనమునకువచ్చు రావణుని దవ్వఁం జూచుట	...	228
రావణుఁడు సీతాదేవిచెంతకు వచ్చుట	...	,,
రావణుఁడు సీతంజూచి దుర్వాకృత్యంబులూడుట	...	229
సీత రావణుని దూఱుట	...	232
రావణుఁడు సీతాదేవిని బుజ్జగించుట	...	234
రావణుఁడు తన్ను రెండుమాసములలో వరింపవలయునని సీతకుఁ గట్టడిచేయుట	...	235
సీత రావణునిఁ దర్జించుట	...	,,
రావణుఁడు సీతతోఁ బరుషంబులూడుట	...	236
ధాన్యమాలిని రావణు ననునయించుట	...	237
రాక్షసస్త్రీలు సీతకు రావణునివరింపుమని బోధించుట	...	238
సీతాదేవి రాక్షస స్త్రీలవచనంబులఁ దిరస్కరించుట	...	239
రాక్షసస్త్రీలు సీతను దర్శనోత్తల బెదరించుట	...	240
సీత యశోకన్యత్వమును బట్టుకొని యేడ్చుట	...	241
రాక్షసస్త్రీలు సీతనుబట్టి మ్రొంగెదమని తర్జించుట	...	247
త్రిజట తనకుఁ గలిగినస్వప్నమును రాక్షసస్త్రీల కెఱింగించుట	...	,,
త్రిజట రాక్షసస్త్రీలకుఁ దనస్వప్నముయొక్క ప్రభావమును చెల్పుట	...	249
త్రిజట రాక్షసస్త్రీలకు సీతాశుభలక్షణంబులును శుభనిమిత్తంబులును చెల్పుట	...	250
సీత రావణుని కట్టడందలంచి దుగిభించుట	...	,,
సీత యురిగొని ప్రాణములు విడువ యత్నించుట	...	252
హనుమంతుఁడు సీత నాశ్వాసింపఁ గోరి యుపాయము నాలోచించుట	...	253
హనుమంతుఁడు సీతకుమాత్రము విననట్లు రామకథ నుపన్యసించుట	...	255
హనుమంతుఁడు సీతకుం బోషనూపుట	..	257

విషయము.

పుట.

నీత హనుమంతునకుఁ దనస్థైర్యమును జెప్పట	...	258
హనుమంతుఁడు నీతకు రామలక్ష్మణుల కుశలముఁ జెప్పట	...	259
నీత తనసమీపమునకు వచ్చుహనుమంతుని రావణుఁగా శంకించి చింతించుట	...	260
హనుమంతుఁడు నీతకు విశ్వాసజననార్థము రామకథాన్వితైతము సెప్పట	...	262
నీత హనుమంతుని రామలక్ష్మణుల రూపగుణవిశేషప్రకారం బడుగుట	...	263
హనుమంతుఁడు నీతకు రామలక్ష్మణుల రూపగుణ విశేషంబు లెఱింగించుట	...	264
హనుమంతుఁడు నీతకు రామసుగ్రీవసఖ్యసంఘటనప్రకారం బెఱింగించుట	...	267
హనుమంతుఁడు నీతకుఁ దాను లంకకువచ్చినతెఱంగిఁ గెఱింగించుట	...	269
హనుమంతుఁడు నీతకు రామదత్తం బగునంగుళీయకము నిచ్చుట	...	270
నీత పరమసంతుష్టుయై హనుమంతునిం బ్రశంసించుట	...	271
నీతాదేవి హనుమంతుని రామునియొక్క స్థితి నడుగుట	...	272
హనుమంతుఁడు నీతకు రామునియప్పటిస్థితిని దెల్పుట	...	273
నీత రావణుని సమయమున హనుమంతునితోఁ జెప్పి దుఃఖించుట	...	274
హనుమంతుఁడు నీతకు దననీపుత్రునిపాలనాని సముద్రమును దాఁటెద ననుట	...	276
హనుమంతుఁడు నీతకు నిజరూపమును చూపుట	...	277
నీత తాను హనుమంతుని వీఁపుపై నెక్కి సముద్రముదాటుట కనుపపత్తులు సెప్పట.	...	280
నీత హనుమంతునకు రామకృతకాకసంహారక్రమం బెఱింగించుట	...	281
నీత తన్ను రాముం డుపేక్షించెనని యెంచి దుఃఖించుట	...	282
హనుమంతుఁడు నీతాదేవి నూఱడించుట	...	283
నీత హనుమంతునితో రామలక్ష్మణులకు సంశయము సెప్పట	...	284
నీత రామ ప్రత్యయార్థము హనుమంతునకు శిరోగత్తం బొసంగుట	...	285
నీత దుఃఖింబున రామునిం దోడ్కొనిరమ్మని హనుమంతుని వేఁడుట	...	286
హనుమంతుఁడు నీత నూఱడించుట	...	287
నీత రామలక్ష్మణులు వానరసమేతులై సముద్రము నెట్లుదాటుదురని చింతించుట	...	288
హనుమంతుఁడు నీతకు వానరుల విశేషం బభివర్ణించి చెప్పట	...	289
హనుమంతుఁడు ప్రయాణోన్ముఖుడై నీత వాక్యానించుట	...	290
నీత హనుమంతునితో రామునకు సంశయము సెప్పట	...	291
నీత హనుమంతుని వీడుకొల్పుట	...	292
హనుమంతుఁడు నీతంబాని కార్యశేషం బాలోచించుట	...	293
హనుమంతుఁ డశోకవనమును భంజింప నిశ్చయించుట	...	294
హనుమంతుఁ డశోకవనమంతయు విడిచివైదుట	...	295
రాక్షసాంగనలు మేల్కొని నీతకు వనమువిడిచిననాఁ డెవ్వఁడని యడుగుట	...	296
రాక్షసాంగన లశోకవనభంగప్రకారమును రావణున కెఱింగించుట	...	297
రావణుఁడు హనుమంతునిమీఁదికి నెనుబడివేలరాక్షసులఁ బంపుట	...	298
హనుమంతుఁ డెనుబడివేలరాక్షసుల నందఱం బంపుట	...	299

విషయము.

పుట.

రావణుఁడు హనుమంతునిపైకి జంబుమాలినిబంపుట	...	294
హనుమంతుఁడు చైత్ర్యప్రాసాదమును భగ్గము నేయుట	...	"
హనుమంతుఁడు చైత్ర్యప్రాసాదరక్షకు లగురాక్షసులం జంపుట	...	295
జంబుమాలి హనుమంతునికడకు వచ్చుట	...	296
జంబుమాలి హనుమంతునితో యుద్ధముచేసి చచ్చుట	...	"
రావణుఁడు హనుమంతునిమీఁదికి మంత్రినందనుల నేడ్వడం జంపుట	...	298
హనుమంతుఁడు మంత్రినందనుల నేడ్వడం జంపుట	...	"
రావణుఁడు హనుమంతునిమీఁదికి విరూపాక్షప్రభుసయూపాక్షదుర్ధభాసకర్ణులం జంపుట.	...	299
హనుమంతుఁడు విరూపాక్షప్రభుసయూపాక్షదుర్ధభాసకర్ణులం జంపుట	...	301
రావణుఁడు హనుమంతుని మీఁదికిబోవ నతని కాజ్ఞాపించుట	...	303
అత్తుఁడు యుద్ధసన్నద్ధుడై హనుమంతునిమీఁదికి బోవుట	...	304
అత్తుఁడు హనుమంతునితో యుద్ధమునేయుట	...	305
అత్తునిపరాక్రమంబునకు హనుమంతుఁడు మెచ్చుకొనుట	...	306
రావణుఁడు హనుమంతునిమీఁదికిబోవ నింద్రజిత్తున కాజ్ఞాపించుట	...	307
ఇంద్రజిత్తు హనుమంతునిమీఁదికి బోవుట	...	308
హనుమదింద్రజిత్తులయుద్ధము	...	309
ఇంద్రజిత్తు హనుమంతుని బ్రహ్మస్త్రముచే బద్ధునిఁ గావించుట	...	310
ఇంద్రజిత్తు హనుమంతునిఁ దీసికొనిపోయి రావణునకు సమర్పించుట	...	"
హనుమంతుఁడు రావణునిఁజూచి వితర్కించుట	...	311
రావణునియొగంబునఁ బ్రహస్తుండు హనుమంతుని లంకాగమనాదికారణంబడుగుట.	...	312
హనుమంతుఁడు రావణునకుఁ దాను లంకకు పంపినతెఱుంగఁ గఱింగించుట	...	313
హనుమంతుఁడు రావణునిం దర్శించుట	...	314
విభీషణుఁడు హనుమంతుని పధింప నాజ్ఞాపించురావణునకు నీతిబోధించుట	...	317
రావణుఁడు హనుమంతుని తోఁకంఘాల్ప రాక్షసుల కాజ్ఞాపించుట	...	319
రాక్షసులు తోఁకలో నిప్పంటించి హనుమంతుని రాజహిమం ద్రువ్వట	...	320
నీత హనుమంతునికి శీతలుండవు గమని యుగ్మిదేవునిఁ బ్రార్థించుట	...	321
హనుమంతుఁడు దనకు నిష్పవేడిమి కానరాకుండుట కచ్చేరువొందుట	...	"
హనుమంతుఁడు బంధనమువలన విడిపడి కావలివారినందఱుం జంపుట	...	322
హనుమంతుఁడు లంకాదహనమునేయుట	...	323
హనుమంతుఁడు లంకాదహనంబున నీతకును భయంబుగలిగియుండునని దుఃఖించుట.	...	326
హనుమంతుఁడు నీతాదేవికి భయంబు గలుగదని నిశ్చయించుట	...	328
హనుమంతుఁడు నీతాదేవిం జూచుట	...	329
హనుమంతుఁడు సముద్రంబునంబుకొని కరిష్టపర్యంతం బెక్కుట	...	330
హనుమంతుని పాదఘట్టనంబున నరిష్టపర్యంతము నుగ్గునూచమగుట	...	"
హనుమంతుఁడు సముద్రమును దాటుట	...	331

విషయము.

పుట.

హనుమంతుడు సముద్ర తీరశీలమున మహేంద్ర పర్వతముపై న్నాలుట	...	333
హనుమంతుడు సీతం బొందినది వానరులకు జెప్పట	...	33
అంగుడు హనుమంతుని రాముడు	...	334
హనుమంతుడు రాముని సీతం బొందినతెలు గంతయు హనుమంతు నడుగుట	...	335
హనుమంతుడు రామునికి సీతం బొందినవిధమును వానరుల కెఱింగించుట	...	33
హనుమంతుడు సీతాదేవిపాతి న్నర్తించును బ్రశంసించుట	...	346
హనుమంతుడు హనుమంతుని మనమందము రావణునిం జంపుదమని చెప్పట	...	347
హనుమంతుడు రామునివానివానరులకు బ్రశంసించుట	...	348
హనుమంతుడు రాముని సీత రున్నచందమును చెప్పుట	...	349
హనుమంతుడు రాముని సీత సనతో నన్నచందము చెప్పుట	...	33
అంగుడు రామునికు దన నుద్ధరించును చెప్పుట	...	350
హనుమంతుడు రాముని సీత రున్నచందమును చెప్పుట	...	351
వానరులందఱు రాముని సీత రున్నచందమును చెప్పుట	...	33
వానరు లంగరామునిం దన మగ నముఖానిమగనాలెయుఁ ద్రావుట	...	33
మగువనపాలకుఁ దెగుదధిముఖుఁడు వానరుల వారించు బోయి యంగునిచే భంగపడుట.	...	354
దధిముఖుడు సుగ్రీవునితో మగవనధంగును దనరుచున్నయుఁ జెప్పట	...	355
సుగ్రీవుండు సంతోషించి రాముని సీతం బొందిచ్చినది బ్రత్యక్షునితోఁ జెప్పట...	...	33
సుగ్రీవుఁ డంగరాముని రాముని దధిముఖున కాజ్ఞాపించుట	...	356
అంగుడు దధిముఖుచెప్పిన వానరసహితము గా సుగ్రీవునికహం బోవుట	...	357
సుగ్రీవుఁ డంగదసింహవాదము విని రాములక్షణముల గార్యసిద్ధిం చెప్పుట	...	33
వానరులు ఋశ్యమూకచర్యమును జేయుట	...	353
హనుమంతుడు సీతం బొందినది రామునకుఁ జెప్పట	...	359
హనుమంతుడు రామునకు సీత రున్నచందమును దనతో నన్నవిధంబును జెప్పట.	...	360
హనుమంతుఁ డిచ్చినసీతానారాజ్యమును రాముడు విలసిండుట	...	362
హనుమంతుడు సీతా కృపించుకొనును రామునకుఁ జెప్పట	...	363
హనుమంతుడు రామునకు దాను సీత నాశ్వాసించినప్రకారము చెప్పుట	...	364
హనుమంతుడు రాముని సీతకుఁ దప్పిన సుగ్రీవుని ప్రకారము రామునకుఁ చెప్పుట.	...	366
యుద్ధ కాండము.		
శ్రీరాముడు హనుమంతుని పొందుట	...	369
రాముడు సముద్రతీరామును గుఱించి చింతించుట	...	370
సుగ్రీవుడు రామున మత్సాహము కలుగఁ జేయుట	...	371
హనుమంతుడు రామునకు లంకాపురసన్నివేశం తెలియించుట	...	373
రాముడు సుగ్రీవునికి యుద్ధయాత్రిసఁ దగినకాంక్ష నిరూపించి చెప్పట	...	375
రాముడు నిలువక సీతాన్ని వేరప్రకారం బాజ్ఞాపించుట	...	376
శ్రీరాముడు వానరసహితముల ది దండు చెడుట	...	377

విషయము.

లక్షణుఁడు రామునికి శుభనిమిత్తంబులఁ జూపుట	...	379
రాముఁడు వానరసమేతుం డై సహ్యామలయపర్వతంబులఁ జేరుట	...	380
రాముఁడు వానరసేవాసహితముగా సాగరవేలాసవముఁ జేరుట	...	382
రామనియోగంబున సుగ్రీవుఁడు సేనల నేలాసవమున విడియ న్నాన్వేషించుట	...	383
రాముఁడు జానకిం దలంచుకొని గుఱివించుట	...	384
రావణుఁడు సభికులరావించి యాలోచించుట	...	386
రావణుఁడు సభికుల కుత్తమమధ్యమాధమమంత్రికర్తలఁ దెల్పుట	...	387
సభికులు రావణునకుఁ దనయభిప్రాయముఁ దెల్పుట	...	388
ప్రహస్తుఁడు రావణునకుఁ దనయభిప్రాయముఁ దెల్పుట	...	390
దుర్ముఖుఁడు రావణునకుఁ దనయభిప్రాయముఁ దెల్పుట	...	391
కుంభిసకుంభాదిరాక్షసులు రావణునకుఁ దమయభిప్రాయముఁ దెల్పుట	...	392
విభీషణుఁడు రావణునకుఁ దనయభిప్రాయముఁ జెప్పట	...	393
విభీషణుఁడు 'రెండవమాటు రావణునికి బోధించుట	...	395
రావణుఁడు మంత్రులనందఱ రావించుట	...	397
విభీషణుఁడు రావణసభామంటపమునకు వచ్చుట	...	398
రావణుఁడు సభికుల కాలోచనీయాంశంబుఁ దెల్పుట	...	399
కుంభకర్ణుండు క్రుద్ధుఁ డై తనయభిప్రాయము రావణునకుఁ జెప్పట	...	401
మహాపార్శ్వుండు రావణునకుఁ దనయభిప్రాయముఁ దెల్పుట	...	402
రావణుఁడు శన్ను బ్రహ్మ శపించినతెలుగు మహాపార్శ్వన క్షత్రీంగించుట	...	403
విభీషణుఁడు రావణునకు హితము బోధించుట	...	404
ఇంద్రజిత్తు విభీషణునిఁ దిరస్కరించుట	...	408
విభీషణుఁ డింద్రజిత్తును నిందించుట	...	409
రావణుఁడు విభీషణునిఁ బరిభవించుట	...	409
రావణుఁడు విభీషణునితోఁ మునఁ బాదముతోఁ దన్నుట	...	410
విభీషణుఁ డంతరిక్షగతుఁ డై రావణునిదూఱుట	...	411
విభీషణుఁడు తనతల్లిగారికి రావణుఁడు తన్నవమానించినవిధముఁ దెల్పుట	...	411
విభీషణుఁడు రామలక్షణులకడకుఁ బోవుట	...	412
విభీషణుం డుచ్చస్వరంబున వానరులకుఁ ద సైతీంగించుట	...	413
సుగ్రీవుఁడు రామునికి విభీషణురాకయుఁ దనయభిప్రాయంబు సైతీంగించుట	...	414
రాముఁడు వానరులతో నాలోచనసేయుట	...	415
అంగదాదులు రామునకుఁ దమతమయభిప్రాయములఁ దెల్పుట	...	416
హనుమంతుఁ డంగదాదుల మతంబులందు దోషము నిరూపించుట	...	417
హనుమంతుఁడు రామునకు స్వమతం బెఱింగించుట	...	418
రాముఁడు వానరులతో విభీషణుఁడు పరిగ్రాహ్యుడని చెప్పట	...	419
రాముఁడు సుగ్రీవునకుం గండుమహర్షి ప్రోక్షగాధలను దెల్పుట	...	422

విషయము.

పుట.

విభీషణుడు రామునకు రావణునిబంధుఁ డెట్లు	...	424
రాముడు విభీషణుని లంకాకావ్యధిపతిని జేయుట	...	426
విభీషణుడు సముద్రముదాఁ బయటి సాయము వానరుల కఠింగించుట	...	„
రాముడు సముద్ర ప్రసాదమున న్నగనము నధినించుట	...	427
రావణుడు శుకుఁ డెగుమోతను సుగ్రీవునికడకుఁ బంపుట	...	428
సుగ్రీవుడు శుకునిచే రావణుని నంజేయుట	...	429
వానరులు శుకుని బంధించి పోవుట	...	„
రాముడు శుకుని విడిపించుట	...	430
సముద్రుడు పరీక్షార్థము రాము నుజేయించుట	...	431
రాముడు కొలిపించి సముద్రునిపై ఘోరదాగంబులఁ బ్రయోగించుట	...	432
రాముడు బ్రహ్మాస్త్రము సముద్రునిపైఁ బ్రయోగించుట దలకొనుట	...	433
సముద్రుడు రాముని వశమయించుట	...	434
రాముడు సముద్రవచనమున ద్రుమకుల్యముపై వస్త్రప్రయోగము నేయుట	...	435
సముద్రుడు రామునికి నేతుబంధనముఁ జెఱింగించుట	...	436
నలుఁడు తాను నేతువుఁ గట్టదనని రామునితోఁ జెప్పుట	...	„
రామునియొగంబున నలుఁడు నేతుబంధనముఁ గావించుట	...	437
రామత్త్వములు వానరసేవాసమన్వితములగు సముద్రముదాఁబుట	...	439
దేవతార్చన విధుచారములు రామున కాకర్వాదమునేయుట	...	„
రాముడు భయంకరనిమిత్తములను లక్ష్మణునకుఁ జూపుట	...	440
రాముడు లంకాపట్టణముం గాంచుట	...	441
రాముడు నైవేద్యముల గనుచవ్రాహ్మణముగాఁ బఱుట	...	442
రాముడు బద్ధుం డగుశుకుని విడువుమని సుగ్రీవునితోఁ జెప్పుట	...	443
శుకుఁడు రావణునితో వానరులతెలుగు పెప్పుట	...	„
రావణుడు శుకపారణుల వానరుల నొప్పెఱుంగఁబంచుట	...	445
విభీషణుడు శుకపారణులఁ బట్టి రామున కొప్పగించుట	...	„
రాముడు శుకపారణుల విడిచిపెట్టుట	...	446
శుకపారణులు రావణునికి వానరులతెలుగు పెప్పుట	...	447
రావణుడు వానరసేవం గాద మంత్రి సహాయమునై యున్నతప్రాసాదము నెక్కుట.	...	448
పారణుడు రావణునకు వానరవీరుల జేర్చుట నిరూపించి చూపుట	...	„
రావణుడు శుకపారణులపై గోపము నేయుట	...	455
రావణుడు కాన్దూరిలాదిదారుల నొప్పెఱుంగఁ బంచుట	...	459
కాన్దూరిలు రావణునితోఁ దనదురింపఁ జెప్పుట	...	460
కాన్దూరిలు రావణునకు వానరులలో విశేషములఁ జెఱింగించుట	...	461
రావణుడు నీకతో రాముడు హతుండయ్యెనని చెప్పుట	...	464
రావణుడు మాయాకల్పితరామకథలను నీకముంగటఁ జెప్పుట	...	465

విషయము.

	పుట.
సీత మాయాకల్పిత రామశిరస్సునుచూచి దుఃఖించుట	465
సీత రావణుని దనశిరంబును దెగ వేయుమని ప్రార్థించుట	467
సరమ సీతకు రాక్షసమాయలందెలిపి ధైర్యంబుఁ జెప్పట	468
సరమ సీతకు రాక్షసయుద్ధసన్నాహము నభివర్ణించి చెప్పట	469
సీత సరమతో రావణమంత్రనిశ్చయం బెఱింగి రమ్మనిచెప్పట	471
సరమ సీతకు రావణమంత్రనిశ్చయం బెఱింగించుట	472
మాల్యవంతుఁడు రావణునకు హిత ముపదేశించుట	473
అతికాయుఁడు రావణునకు హిత ముపదేశించుట	476
రావణుఁడు మాల్యవంతుని దూఱుట	477
రావణుఁడు లంకకు గుప్తికర్తము నేయుట	477
భీమణుఁడు రామునకు రావణకృతగుప్తికర్తప్రకారం బెఱింగించుట	478
రాముఁడు వానరసేనాసన్నివేశప్రకారము నిశ్చయించుట	479
రాముఁడు వానరసమన్వితంబుగా సువేలాచలం బెక్కుట	480
వానరులు వనంబులు సొచ్చి విహరించుట	481
శ్రీరాముఁడు రావణునిం జూచుట	483
సుగ్రీవుఁడు రావణునిపైకిదాటి యతనికిఁగీటచ్చత్రాంగదధ్వజములం దన్నుట	484
సుగ్రీవుఁడు రావణునితో బాహుయుద్ధము నేయుట	484
సుగ్రీవుఁడు రావణమాయనెఱింగి రామునిపాలికి దాటుట	485
రాముఁడు లక్ష్మణున కప్పటి గుర్చిమిత్తంబులఁ జూపుట	486
రాముఁడు వానరసైన్యసమేతంబుగా లంకకుం బోవుట	487
వానరసేన లంకాపురిమట్టు ముట్టడి వేయుట	489
రాముఁడు రావణుని యుద్ధంబునకుఁ బిలువ నంగదునిఁ బంపుట	489
అంగదుఁడు రావణునితో రామోక్తవాక్యంబులఁ జెప్పట	491
అంగదుఁడు తన్నుం బట్టవచ్చునల్వరరాక్షసులఁ జంపి ప్రాసాదశిఖరమును బడఁదన్నుట	492
రావణుఁడు మేడమీఁద నెక్కి వానరసైన్యముఁజూచి చింతించుట	492
రాముఁడు వానరులకు రాక్షసులం జంప నాజ్ఞాపించుట	493
రావణుఁడు వానరులమీఁదికి రాక్షసదండనాగ్ధులం బంపుట	495
వానరరాక్షసు లొండొరులం గలసి పోరుట	496
వానరరాక్షసుల ద్వంద్వయుద్ధము	497
జంబుమాల్మిమి త్రిఘ్ననిజ్రముప్ర్యుశనిప్రభులు హనుమద్విభీషణమైందద్వివిధులచేఁ జచ్చుట.	499
తపనప్రభుసప్రతాపవిద్యుచ్ఛాలులు గజసుగ్రీవనలకుఁజేయలచేఁ జచ్చుట	500
రాముఁ డిగ్నికేతు రక్షి కేతు యజ్ఞశత్రును ప్రఘ్నులం బంపుట	501
వానరరాక్షసుల రాత్రియుద్ధము	501
అంగదునిచే నింద్రజిత్తు విరఘం డగుట	503
రాముఁడు కుపితుం డగునింద్రజిత్తుఁజూచి వానరులం బురికొల్పుట	504

[illegible]

విషయము.

పుట.

వానరరాక్షసుల నాలవనాటియుద్ధము	...	536
హనుమంతుఁ డకంపనునితో యుద్ధము సేయుట	...	537
హనుమంతుఁ డకంపనుని జంపుట	...	539
రావణుఁడు ప్రహస్తుని వానరులమీఁదికిఁ బంపుట	...	540
ప్రహస్తున కశుభనిమి త్రంబు లగుపడుట	...	542
వానరరాక్షసుల యొడవనాటి యుద్ధము	...	544
ద్వీవిదదుర్గు ఖజాంబవద్యానరులు నరాంతక సమున్నతమహానాదకుంభహనులం జంపుట.		546
నీలుఁడు ప్రహస్తునితో యుద్ధము సేయుట	...	547
నీలుఁడు ప్రహస్తునిఁ జంపుట	...	548
రావణుఁడు పైన్యపమేతుండై యుద్ధమునకు వెడలుట	...	549
విభీషణుఁడు రామునకు రాక్షసవీరుల నిరూపించి చెప్పట	...	550
రాముఁడు రావణుని తేజమును బ్రశంసించుట	...	552
వానరరాక్షసుల యాఱవనాటి యుద్ధము	...	55
సుగ్రీవుఁడు రావణునితో యుద్ధముచేసి మూర్ఛిల్లుట	...	553
గవాక్షుడు లార్యుల రావణునితో యుద్ధముచేసి మూర్ఛిల్లుట	...	55
లక్ష్మణుఁడు రావణునితో యుద్ధముచేయ రామానుమతిని గోరుట	...	554
హనుమ ద్రావణులు ముప్పేయుద్ధము సేయుట	...	55
రావణుఁడు నీలునితో యుద్ధము సేయుట	...	556
నీలుఁడు రావణునిచే మూర్ఛిల్లుట	...	557
లక్ష్మణ రావణుల పరస్పరతిరస్కారము	...	558
లక్ష్మణ రావణుల ద్వంద్వయుద్ధము	...	559
మూర్ఛితుఁడగు లక్ష్మణుని రావణుఁ డట్టిట్లు కదల్పులేకపోవుట	...	560
హనుమంతుఁడు ముప్పేచే రావణునిఁ బొడిచి మూర్ఛిల్లుఁ జేయుట	...	56
లక్ష్మణుఁడు మూర్ఛదేలుట	...	561
రాముఁడు హనుమత్ప్రస్తావనాఁడై రావణునితో యుద్ధము సేయుట	...	562
రాముఁడు యుద్ధంబున విహ్వలుఁడై రావణునిఁ జంపక విడిచిపెట్టుట	...	563
రాముఁడు తనకుం బాటిల్లినకాపములను దలంచి దుఃఖించుట	...	564
రావణుఁడు కుంభకర్ణుని మేలుకొలుప రాక్షసుల కాజ్ఞాపించుట	...	565
రాక్షసులు కుంభకర్ణుఁడు మేలుకొనుటకు నానావిధప్రయత్నములఁ జేయుట	...	566
కుంభకర్ణుఁడు మేలుకొని రాక్షసులను దన్ను మేలుకొల్పుటకుఁ గారణం బడుగుట.		568
యూపాతేయఁడు రావణునకుం బాటిల్లినయూపదను కుంభకర్ణున కజింగించుట	...	569
కుంభకర్ణుఁడు రావణునికడకుం బోవుట	...	570
రావణునికడకుం బోవుకుంభకర్ణునింజూచి వానరులు భీతిల్లుట	...	571
విభీషణుఁడు రామునకుం కుంభకర్ణ వృత్తాంతము నెప్పుట	...	571
కుంభకర్ణుఁడు రావణునిఁ జూచుట	...	57
	...	574

విషయము.

పుట.

రావణుఁడు తనకు సంభవించిన విపత్తును కుంభకర్ణున కెఱింగించుట	...	574
రావణుఁడు తన్నురక్షింపుమని కుంభకర్ణుని వేడుట	...	575
కుంభకర్ణుఁడు రావణునకు రాజనీతి సేపుట	...	"
రావణుఁడు క్రుద్ధుఁడై హరి దేవనము సేయుట	...	577
కుంభకర్ణుఁడు రావణు నూఱిడించుట	...	578
మహాదనుఁడు కుంభకర్ణుని మతమును చూపించుట	...	579
మహాదనుఁడు రావణునకు సీతావశీకరణోపాయం బెఱింగించుట	...	582
కుంభకర్ణుఁడు మహాదనుని చూపుట	...	583
రావణుఁడు కుంభకర్ణుని బ్రశంసించుట	...	"
రావణుఁడు కుంభకర్ణుని భూషణముల చే నలంకరించుట	...	584
కుంభకర్ణుఁడు యుద్ధమునకు వెడలుట	...	585
కుంభకర్ణున కశుభనిమిత్తము లగుపడుట	...	586
వానరరాక్షసులు యేడవనాఁటి యుద్ధము	...	587
కుంభకర్ణుని మోక్ష నిలువలెక వానరులు పాటుట	...	"
అంగనుఁడు వానరుల బురికొల్పుట	...	588
వానరసిరు లందఱు నొక్క మొత్తమై కుంభకర్ణునితో యుద్ధము సేయుట	...	589
హనుమంతుఁడు కుంభకర్ణునితో బోరి మూర్ఛిల్లుట	...	590
నీలబుసభారతిగా వాత్సలంధమాదనులు కుంభకర్ణునిచే మూర్ఛిల్లుట	...	591
అంగనుఁడు కుంభకర్ణునితో యుద్ధము సేసి మూర్ఛిల్లుట	...	592
సుగ్రీవుఁడు కుంభకర్ణునితో బోరి మూర్ఛిల్లుట	...	"
కుంభకర్ణుఁడు మూర్ఛికుఁ డగుసుగ్రీవుని లంకకుఁ గొనిపోవుట	...	594
సుగ్రీవుఁడు మూర్ఛిదేహి నఖదంతంబులఁ గుంభకర్ణునికర్ణనాసికల ఖండించుట	...	"
కుంభకర్ణుఁడు గోపంబున మఱి యుద్ధము సేయఁబూనుట	...	595
రామకుంభకర్ణుల యుద్ధము	...	596
రాముఁడు కుంభకర్ణుని వధించుట	...	599
రాక్షసులు రావణునకుఁ గుంభకర్ణ మరణమును దెల్పుట	...	600
రావణుఁడు నానావిధంబుల విలపించుట	...	"
శ్రీశిరుఁడు రావణు నాశ్వసించుట	...	602
రావణుఁడు దేవాంతక నరాంతక శ్రీశిరోతికాను మహాదరమహాపార్శ్వల యుద్ధమునకుఁబంపుట.	..	"
వానరరాక్షసులు యేనిమిదవనాఁటియుద్ధము	...	605
నరాంతకుఁడు చెలరేగి వానరుల వధించుట	...	607
అంగనుఁడు నరాంతకునితో యుద్ధము సేయుట	...	609
అంగనుఁడు నరాంతకునిఁ జంపుట	...	610
దేవాంతక మహాదర శ్రీశిరు లంగనునితో బోరుట	...	"
హనుమంతు లంగనునిఁ దోడువచ్చుట	...	611

విషయము.	పుట.
హనుమంతుఁడు దేవాంతకునిఁ జంపుట	612
నీలుఁడు మహోదరునిఁ జంపుట	„
హనుమంతుఁడు త్రిశిరుని వధించుట	613
ఋషభుండు మహాపార్శ్వునిఁ జంపుట	614
అతికాయుఁడు కోపించి యుద్ధమున కరుగుట	„
రాముఁ డతికాయునిఁజూచి మెచ్చి విభీషణుని వానిప్రకారం బడుగుట	615
విభీషణుఁ డతికాయునితెఱంగు రామునకుఁ జెప్పట	616
అతికాయుఁడు వానరుల నేకకులఁ జంపుట	„
లక్ష్మణాతికాయుల పరస్పరవివాదము	619
లక్ష్మణాతికాయుల ద్వంద్వయుద్ధము	619
లక్ష్మణుఁ డతికాయునిఁ జంపుట	622
రావణుఁ డతికాయాదుల మరణంబు విని విలపించుట	623
రావణుఁడు జాగ్రత్తో లంకను రక్షించుచుండుఁ డని రాక్షసుల కాజ్ఞాపించుట	624
ఇంద్రజిత్తు తాను యుద్ధమునకుం బోయెద నని రావణు నూఱిడించుట	625
ఇంద్రజిత్తు యుద్ధమునకు వెడలుట	„
ఇంద్రజిత్తు విజయ పదం బగుహోమము సేయుట	626
ఇంద్రజిత్తు వానరులతో యుద్ధముసేయుట	„
ఇంద్రజిత్తు వానరులనందఱి మూర్ఛితులంజేయుట	628
రాముఁడు లక్ష్మణునితో నింద్రజిత్తుప్రాప్తమునకుఁ దాము లోబడవలయునని చెప్పట.	629
విభీషణుఁడు వానరుల నాశ్వాసించుట	630
విభీషణుఁడు జాంబవంతు నాశ్వాసించుట	631
జాంబవంతుఁడు హనుమంతుని దివ్యోపధులఁ దేర నియోగించుట	632
హనుమంతుఁ డోషధిపర్వతమునకుఁ బోవుట	633
హనుమంతుం డోషధిపర్వతమును గనుంగొనుట	634
హనుమంతుఁ డోషధిపర్వతమును దెకలించి లంకకుఁ గొనితెచ్చుట	„
ఓషధిగంధాఘ్రాణంబున వానరసహితంబుగా రామలక్ష్మణులు వికట్యులగుట	635
సుగ్రీవుఁడు వానరులకు లంక దహింప నాజ్ఞాపించుట	„
వానరులు లంకాపురిని దహించుట	636
రావణుఁడు కుంభనికుంభాదుల యుద్ధమునకుఁ బంపుట	638
వానరరాక్షసుల తొమ్మిదవనాటియుద్ధము	639
అంగదునిచేతఁ గంపనుఁడు చచ్చుట	641
అంగదుఁడు ప్రజంఘునిఁ జంపుట	642
యూపాత్తు శోణితాత్తులు మైందద్వివిదులచేఁ జచ్చుట	„
మైందద్వివిదులు కుంభునిచే మూర్ఛిల్లుట	643
అంగదుఁడు కుంభునితో యుద్ధముచేసి మూర్ఛిల్లుట	644

విషయము.

సుగ్రీవుఁడు కుంభునితో యుద్ధము చేయుట	పుట.	
సుగ్రీవుఁడు కుంభుని జంపుట	...	645
హనుమంతుఁడు నికుంభునితో యుద్ధము నేయుట	...	647
హనుమంతుఁడు నికుంభుని జంపుట	...	648
రావణుఁడు మకరాక్షుని యుద్ధమునకుఁ బంపుట	...	"
మకరాక్షున కశుభనిమిత్తంబు లగవడుట	...	649
మకరాక్షుఁడు వానరులతో యుద్ధము నేయుట	...	650
మకరాక్షుఁడు రామునిఁ దిరస్కరించుట	...	651
మకరాక్షుఁడు రామునితో యుద్ధము నేయుట	...	652
రాముఁడు మకరాక్షునిఁ జంపుట	...	653
రావణుఁడు యుద్ధమున కీంద్రజిత్తును బంపుట	...	"
ఇంద్రజిత్తు తనకు జయముగలుగుటకై యగ్నిదేవు నారాధించుట	...	654
ఇంద్రజిత్తు వానరులమీఁదఁ బలుదెఱంగుల బాణవర్షము గురియుట	...	"
ఇంద్రజిత్తు రామలక్ష్మణులమీఁద బాణవర్షము గురియుట	...	655
రాముఁ డింద్రజిత్తును వధింప నిశ్చయించుట	...	656
ఇంద్రజిత్తు మాయాసీతనుగల్పించి దానిం జంపఁబూనుట	...	658
హనుమంతుం డింద్రజిత్తునిమీఁది కడరుట	...	659
హనుమంతుఁ డింద్రజిత్తుని చూడుట	...	"
ఇంద్రజిత్తు మాయాసీతంబట్టి తెగవేయుట	...	660
హనుమంతుఁడు కోపంబు పెంపున నింద్రజిత్తునితోఁ బోరుట	...	661
హనుమంతుఁడు రామునివద్దకుఁ బోవుట	...	"
హనుమంతుఁడు రామునకు సీతావధిం బెఱింగించుట	...	662
లక్ష్మణుఁడు ధర్మధర్మంబు లసత్యంబులని హేతువాదంబున నిరూపించుట	...	663
విభీషణుఁ డింద్రజిత్తుచే వధింపఁబడినది మాయాసీతయని రామున కెఱింగించుట	...	664
ఇంద్రజిత్తు నికుంభిలయందు హోమము నేయుటను విభీషణుఁడు రామునకుఁ దెల్పుట.	...	669
రాముఁ డింద్రజిద్వధుండు లక్ష్మణు నియోగించుట	...	"
లక్ష్మణుండు విభీషణసహితుఁడై నికుంభిలంజేరుట	...	671
వానర రాక్షసుల తుములయుద్ధము	...	672
ఇంద్రజిత్తు హనుమంతునితో యుద్ధము నేయుట	...	"
ఇంద్రజిత్తు చేయుచుండినహోమమును విభీషణుఁడు లక్ష్మణునకుఁ జూపుట	...	674
ఇంద్రజిత్తు విభీషణుని నిందించుట	...	675
విభీషణుఁడు ఇంద్రజిత్తునకు బుద్ధిచెప్పట	...	676
లక్ష్మణుఁ డింద్రజిత్తుతో యుద్ధము నేయుట	...	"
ఇంద్రజిత్తు లక్ష్మణునిచేఁ జచ్చుట	...	679
ఇంద్రజిత్తును వధించివచ్చిన లక్ష్మణుని శ్రీరాములు గారవించుట	...	690
రావణుఁ డింద్రజిత్తుపరాక్రమముఁ దలంచి దుఃఖించుట	...	694
రావణుఁడు సీతాదేవిం జంపఁబోవుట	...	696
సీతాదేవి దుఃఖించుట	...	699
రావణున కడ్డంబువచ్చి కుపార్యుఁడు నీతిబోధించుట	...	"
రావణమౌలబలంబు యుద్ధంబునకు వచ్చుట	...	700
మౌలబలంబుపై శ్రీరాములు సమూహసాస్త్రంబు ప్రయోగించుట	...	701
	...	704

విషయము.

పుట.

రావణుడు యుద్ధంబునకు వచ్చుట	...	710
మహోదరుడు సుగ్రీవునిచే జచ్చుట	...	717
అంగదునిచే మత్తుడు జచ్చుట	...	718
రావణుడు మఱల యుద్ధమునకు వెడలుట	...	719
రామరావణుల యుద్ధము	...	721
విభీషణుడు రావణునిరహస్యంబులం జంపుట	...	725
రావణక కైచే లక్ష్మణస్వామి మూర్ఖిలుట	...	727
రామరావణుల యుద్ధము	...	728
శ్రీరాములచే దెబ్బలుదిని రావణుడు మండోదరితో విలపించుట	...	729
శివునిగూర్చి హోమము నేయసమకట్టిన రావణునకు మండోదరి నీతిగఱపుట	...	731
మూర్ఖుడగు లక్ష్మణునిజూచి రాముడు విలపించుట	...	732
హనుమంతుడు సంజీవనీపర్వతమును దేజోవుట	...	732
రావణుడు కాలసేమిని హనుమంతునకు విఘ్నము నేయనియోగించుట	...	733
కాలసేమి రావణునకు బుద్ధులుగఱపుట	...	734
హనుమంతుడు మునివేషధరుండగు కాలసేమియౌత్తమమునకుఁ బోవుట	...	735
కాలసేమి హనుమంతునితో వంచనోక్తులువలకుట	...	737
కాలసేమి హనుమంతునకు నొకసరస్సును జూపించుట	...	738
మొసలి హనుమంతునిఁ బట్టిమ్రొంగుట	...	739
హనుమంతుడు మొసలిగర్భంబు చించి దానింజంపుట	...	740
ధాన్యమాలికీ మకరరూపంబునదలి యెప్పురోహంబు వచ్చుట	...	741
ధాన్యమాలి తనపూర్వవృత్తాంతంబు హనుమంతునకుఁ జెప్పట	...	742
హనుమంతుడు కాలసేమిఁ జంపుట	...	746
హనుమంతుడు ద్రోణాద్రిం గనుంగొనుట	...	747
హనుమంతుడు ద్రోణకైలంబునుగొని లంకకువచ్చుట	...	748
భరతుడు నందిగ్రామంబునందు దుస్సవ్యంబుగని వ్యాకులచిత్తుండగుట	...	749
హనుమంతుడు భరతునిఁగాంచి శ్రీరాములని వ్యాకులచిత్తుండగుట	...	750
భరతుడు హనుమంతునిజూచి పెనుభూతంబని బాణంబునేయితటి నాకాశవాణి వలదనుట.	...	751
మాల్యవంతుడు దశకోటి రాక్షసులంగూడి హనుమంతున కడ్డంబువచ్చుట	...	752
హనుమంతుడు మాల్యవంతునిం జంపుట	...	753
రాముడు దూరంబున హనుమంతునిఁజూచి మూర్ఛిండునియొంచి కోపించుట	...	754
హనుమంతుడు ద్రోణపర్వతమును రామునకు సమర్పించుట	...	755
లక్ష్మణుడు మూర్ఖుడేఱుట	...	756
హనుమంతుడు ద్రోణపర్వతము నెప్పటివోట నునుచుట	...	757
రావణుడు శుక్రాచార్యులయొద్ద కరిగి తన్నురక్షింపుమని చెప్పకొనుట	...	759
శుక్రాచార్యులంపున రావణుడు పాతాళహోమంబు నేయుట	...	760
రావణుడు పాతాళహోమము నేయుచున్నాడని విభీషణుడు శ్రీరామున కెఱిగించుట.	...	761
అంగదాదులు రావణుని పాతాళహోమంబునకు భంగమునేయ నరుగుట	...	762
సరసులవఁ బాతాళహోమగుహ నెఱింగి యంగదుడు గుహలోనికిఁ జొచ్చుట...	...	763
అంగదుడు దుఃఖించుచున్నమండోదరి నీడ్చుకొని రావణునికడకు వచ్చుట	...	764
మండోదరి రావణునకు రోసంబుపెరుగనాడుట	...	765
శ్రీరాములప్రతాపమును మండోదరి రావణున కెఱిగించుట	...	766

విషయము.

పుట.

రావణుఁడు మండోదరితోఁ దనదీనసీతని జెప్పకొనుట	...	768
శ్రీరాములచేఁ జచ్చుటయొ నాపరమార్థంజని రావణుఁడు భార్యకుఁడెల్పుట	...	"
రావణుఁడు కడపటియుద్ధంబునకు వెడలుట	...	769
ఖడ్గరోమసర్పరోమవృశ్చికరోములు హనుమదంగదనీలులచేఁ జచ్చుట	...	771
రాముఁ డగ్నినద్దనిం జంపుట	...	"
ఇంద్రుఁడు దనరథంబుగొని రామునకు సౌరభ్యమునేయ మాతలి నియోగించుట	...	772
రాముఁ డింద్రరథారూఢుఁడై రావణునితో యుద్ధము సేయుట	...	773
శ్రీరాముఁడు రావణునితో వీరాలాపంబులాడుట	...	777
రథంబు తొలఁగంవోలిన తనసారథిని రావణుఁడు దూరనాడుట	...	779
మాతుఁడు రావణుకోపం బుపశమిల్ల నాడుట	...	780
శ్రీరామునకు నగస్త్యుం డాదిత్యహృదయం బుపదేశించుట	...	781
ఆదిత్యుఁడు రామునకుఁ బ్రసన్నుఁడగుట	...	784
రావణునకు దుర్జిమి త్తంబులు రామునకు శుభనిమి త్తంబులం దోచుట	...	786
రామరావణుల ద్వంద్వయుద్ధము	...	787
రావణుని తలలు రామునిచే ఖండింపఁబడినవై మాటిమాటికిని మొలుపనాగుట	...	790
రాముఁడు మాతలిప్రేరితుఁడై రావణునిమీఁద బ్రహ్మాస్త్రముఁ బ్రయోగించుట	...	791
రావణుఁడు నిహతుఁ డగుట	...	792
విభీషణుఁడు హతుఁడైన రావణు వీక్షించి దుఃఖించుట	...	793
రాముఁడు విభీషణు నూహించుట	...	795
రావణుని భార్యలెల్ల యుద్ధభూమికి వచ్చి యాక్రందించుట	...	796
మండోదరి రావణుఁజూచి విలపించుట	...	797
రావణాశవదనానము	...	804
రాముఁడు విభీషణుని లంకారాజ్యపట్టాభిషిక్తునింజేయ లక్ష్యుని నియోగించుట	...	806
రాముఁడు హనుమంతుని సీతకు నిజజయంబుఁ జెప్పఁ బంపుట	...	807
హనుమంతుఁడు రావణవిజయ రావణవధంబులను సీతాదేవి కఠింగించుట	...	"
సీతాదేవి తనకుఁ గావలియున్న రాక్షసుశ్రీలఁ జంపంజూచిన హనుమంతుని వారించుట.	...	808
హనుమంతునివలన సీతానాంభితమును విని రాముఁడు చింతించుట	...	811
రాముఁడు సీతం దనయొద్దకుఁ బిలుచుకొనినచ్చుటకు విభీషణుని నియోగించుట	...	812
విభీషణుఁడు సీతాదేవిని రామునకు సమర్పించుట	...	813
రాముఁడు సీతాదేవితోఁ బరుషోక్తులువలకుట	...	814
సీతాదేవి రామునిమాటలువిని పరితపించుట	...	815
సీతానియోగంబున లక్ష్యుఁడు చితియొనర్చుట	...	816
సీతాదేవి యగ్నిప్రవేశము సేయుట	...	817
బ్రహ్మరద్రేంద్రులు రామునిం జూడనచ్చుట	...	"
బ్రహ్మదేవుఁడు నీవు నారాయణుఁడు అని రామునకుఁడెల్పుట	...	818
అగ్నిదేవుఁడు సీతాదేవిని రామునకు సమర్పించుట	...	820
రాముఁ డగ్నిదేవునచనంబున సీతాదేవిం బరిగ్రహించుట	...	821
ఈశ్వరుం డచ్చటికిఁ బుచ్చుమున్న దశరథుని రామునకుఁజూపుట.	...	"
దశరథుఁడు రామలక్ష్యులఁ గొనిరించుకొనుట	...	822
రాముఁడు కైకేయీ భరతుల ననుగ్రహింపుమని దశరథునిం బ్రార్థించుట	...	823

విషయము.	పుట.
దశరథుడు రామునకు పరంబు లొసంగుట	... 524
విభీషణుడు రామునకుఁ బుష్పకవిమానము నొసంగుట	... 527
రామునిపనుపున విభీషణుడు వానరులనందఱు సత్కరించుట	... ,,
సుగ్రీవు విభీషణుడు లయోధ్యునికుఁ గూడవచ్చెదమని రామునితోఁ జెప్పుట	... 828
సీతారామలక్ష్మణులు వానరరాక్షససహితంబుగాఁ బుష్పకారూఢులై యయోధ్యకుఁ బయనంబగుట	... 829
రాముడు సీతాదేవికి దారిలో నాయావిశేషములం జెప్పుట	... ,,
రామునియొగంబున సీతాహితార్థంబు వానరులందఱుఁ దమతమపత్నులను దోడ్కొనివచ్చుట.	830
రాముడు భరద్వాజమహర్షిని సందర్శించుట	... 832
భరద్వాజుడు రామునకు వరంబొసంగుట	... 833
రాముడు తనరాక భరతునకుఁ దెల్పి హనుమంతునిం బంపుట	... 834
హనుమంతుడు శృంగిబేరపురమందు గుహనకు రామాగమనం బెఱింగించుట	... 835
హనుమంతుడు భరతునిం జూచుట	... 837
హనుమంతుడు భరతునకు రామాగమనంబు దెల్పుట	... ,,
భరతుడు హనుమంతునకు బహుమతు లొసంగుట	... 838
హనుమంతుడు భరతునకు రామునివృత్తాంతములయుం దెల్పుట	... 839
భరతునినియొగంబున రాజపురుషు లయోధ్యరాజమార్గంబుల నలంకరించుట	... 844
భరతుడు సపరివారుడై రాము నెదుర్కొనఁబోవుట	... 845
హనుమంతుడు భరతునకు రాముడు సమీపించెనని చెప్పుట	... ,,
భరతుడు పుష్పకారూఢులై నసీతారామలక్ష్మణులం జూచుట	... 846
భరతుడు రామునకు నమస్కరించుట	... 847
భరతుడు రామపాదుకలను రామునిచరణంబులకుఁ దొడుగుట	... 848
భరతుడు రాజ్యంబు కైకొమ్మని రామునిం బ్రార్థించుట	... 849
రాముడు భరతప్రార్థన నంగీకరించుట	... ,,
రాజపురుషులు రాము నలంకరించుట	... 850
రాముడు సపరివారుడై యయోధ్యానగరంబు ప్రవేశించుట	... 852
పౌరస్త్రీలు మేడలెక్కి రామునింజూచి సంతసించుట	... 853
రాముడు రాజమందిరంబు ప్రవేశించుట	... 856
సుగ్రీవుఁడు వానరులకుఁ జతుస్సముద్రంబులనుండి యుదకము దేర నియోగించుట.	... ,,
సంధ్యాసమయవర్ణనము	... 857
సూర్యోదయసమయవర్ణనము	... 861
శ్రీరామచంద్రపట్టాభిషేకఘట్టము	... 864
రాముడు భరతుని యువరాజుగాఁ జేయుట	... 866
శ్రీమద్రామాయణపఠన శ్రవణపూజవాదిఫలశ్రుతి	... 867

శ్రీ రస్తు.

శ్రీరామచంద్రసరస్వత్యజ్ఞానమః.

అగోపినాథులు

రామాయణము

కిష్కింధాకాండము.

శ్రీ నల్యరమాధిప

రాకేందునమానముఖ పురందరమకుటా

స్తాకానేకమణీశో

భాకీతనరణ సత్యభామారమణా.

1

వ. దేవా యవధరింపుము కుశీలపు లగుకుశలపు లవ్యలికథ యిట్లుని చదువం దొడంగి
గట్లు రాముండు సౌమిత్రినహితంబుగాఁ బన్నోత్పలర్షుపాకుల యగుపంపాపు
ష్కరిణి నధిగమించి మదనోద్దీపనకరంబు లగుతదీయసుషమావిశేషంబు లవలో
కించి కామశరనిపీడ్యమానమాననుం డై లక్ష్మణున కిట్లనియె.

2

—ఇతి రాముండు ససంతముతువుం జూచి మన్నభాభితప్తుడై విలపించుట. ఇతి—

క. విలసితతరుశోభితయై, సలలితవై డూర్యవర్ణసతిలాగ్రనట
జ్వలజోత్పలయుతయై రా. జలుచున్నది కంటె పంప చిరశుభలీలన్.

3.

తే. ఎచటశిఖరాన్వితము లై నవృథునగంబు, లట్ల యుచ్చితతరువు లొప్పారుచుండు
నట్టిపంపాసరోవరస్రాంతచిత్ర, వనము శోభిలుచున్నది యనఁకు కంటె.

4

తే. భరతు నెడఁ బాసి సతని గోల్పడి దురంత, దుఃఖభారంబుచే స్తుక్కి తూలుచున్న
నన్నిచటఁ జాలఁ బీడించుచున్నవాని, మాడ్కి వర్తించుచున్నాడు మాధవుండు.

- చ. వివిధసుమోహశోభితయు విస్తృతకీర్తియు శీతవారియు
న్నవజలజాతయు క్తయును నాగమృగద్విజజుప్తయు నివ్విచి
త్రవనయు నై నవంప పరితాపమునం దపియించుచున్ననా
కవిరళనన్దుదం బహరహం బాసగూర్చుచు నున్న దెంతయున్. 6
- తే. శాడ్యలం బిదె శిఖిగలచ్చాయ గలిగి, వివిధపాదవకుసుమసంపీత మగుచు
ఘనపరిస్తామములచేతఁ గప్పఁబడిన, యట్ల శోభిల్లుచున్నది యనఁఁడు కంటె. 7
- తే. ప్రసవభారసమృద్ధస్ఫురన్తహీరు, హాగములు పుష్పితాగ్రలతాభివృతము
లగుచుఁ గాంతాపరివృక్తు లై ననరుల, కరణి శోభిల్లుచున్నవి కంటె నశ్శ. 8
- తే. జాతపుష్పఫలద్రుమోపేతయగుట, నిదిసురభిమాన మిక్కల, మింపు మెఱియ
గంధవంతమై మదనవికారహేతు, వై సుఖానిలమై యున్న దనఁఁడు కంటె. 9
- తే. తోయదంబులు పరిమళతోయమట్ల, పుష్పవర్షంబుఁ గురియుచు భూరిభూరు
హోత్తరలతాభియుతములై యొప్పుచున్న, వమలచరిత వనస్పసూనములు కంటె.
- క. వివిధవనభూజములు గంధవాహచలితంబు లగుచు భారుణియందుం
బ్రమిలశిలలందును విరు, లవిరళగతిఁ గురియుచున్న వంతటఁ గంటె. 11
- తే. పడినవియుఁ బడుచున్నవి పాదపస్థితములు నగుసుమములచేతఁ దగఁ బవనుఁడు
వేడ్కమెయిఁబట్టియాడెడువిధముతోఁచెఁ, జూచి తేకాననములందు నూరివినుత.
- క. మానితపుష్పితతరుళా, ఖానిచయంబులఁ గదల్చి గాడ్చు ప్రచలిత
స్థానము లగు తేఱులచే, మానుగ నొప్పారె గీయమానుఁడఁ బోలెన్. 18
- క. గిరికందరములు వెలువడి, పరభృతసంగీతనాదవద్ధతికిఁ దగం
దరువులవైఁ బవమానుఁడు, సరసంబుగ నాడుచున్న చందము దోచెన్. 14
- తే. అట్టిపవనునిచేత నీయడవిలోని, విటపివిటపాగ్రనిచయ మొక్కటికి నొకటి
పెనుచుకొని ముడిపిడక తనరుచున్న, వనఁడు కంటివె రమ్యచనాంతరమున. 15
- తే. మఱియు నియ్యడఁదమిక్రొవ్విరులతావి, సంగ్రహించుచుమాగ్ధజశ్రుమువాయ
సరసితరంగలవై నుండి చల్లగాలి, వినరుచున్నది సంతోష మెనఁగఁ గంటె 16
- క. అనిలరయోత్తిప్తములై, ఘనతరువులు మధువగీతకలన న్నధువా
నన లుల్లసీల్లు వనముల, ననఘా ధ్వనిసేయుచున్నయట్లు చెలఁగెడిన్. 17
- చ. మఱియు రమ్యప్రస్థసంజాతపుష్పితద్రుమంబులచేతఁబరస్పరసంశ్లిష్టాగ్రంబులై
యిచ్చటఁ బర్యవృతంబులు మహోన్నతంబులై నపుష్పరాసులచందంబున నందం
బగుచున్నవి యిచ్చటఁ బాదపంబులు పుష్పసంఘస్పశిఖరంబులై మారుతోజ్జీవ
చంచలంబులై మధుకరోత్తంసంబులై గీతంబుఁ బాడుచున్నచందంబునం జూ
పట్టుచున్నవి విలోకింపుము
- తే. కుసుమితము లై నయికొండగోఁగుమ్రాఁకు
లంతటఁ జెలంగు చున్న వత్సదృశతముగ

జాతరూపభూషణములు వీతచేత

ములు ధరించినపురుషులుఁబోలెఁ గంటె

19

చ. అనఘసతీవియోగజనితా ర్తిఁ దపించెడునాకు శోకదీ

పనకర మా వసంత మిది బంధురతఁ శుకశారికార్భటు

ల్లనరెడు మన్నఘండు నిశిత ప్రదరంబుల నేఁచుచున్నవాఁ

డనుపమభంగిఁ బైకము కలార్భటి న స్థిలువం దొడంగెడిన్.

20

తే. అంగజాస్త్రాభివిష్టుండ నైననాకు, రమ్యతాననర్హి రరాజయందుఁ

దాప మధికంబు నేయుచు నేపుమీటి, కూయుచున్న పిఱువారికుక్కుటములు.

క. పన్నుగ నాశ్రమపదమున, మున్నీకుక్కుటరవంబు భూసుత విని తా

నన్నుఁ బిలిచి సంతోష, భ్యన్నతయై కూడి యాడు చుండఁ గాదే.

22

ప. మఱియు నిచ్చటిభగంబులు విచిత్రవస్త్రంబు లై భృంగరాజప్రముదితంబులై

నానావిధమధురస్వరయు క్తంబులై యాత్మీయవ్యాహాభినందితంబులై పురుష

విహంగంబులం గూడి వృక్షగుల్మలతాప్రతానంబులమీఁద వ్రాలుచున్నవి

విలోకింపు మీపుష్కరిణీతీరంబునం గలవృక్షంబులు సత్పాహాశ్చతశ్చబ్దంబుల

చేతఁ బుంస్కృతిలగుతంబులచేత ననంగ ప్రదీపనంబు లై ధ్వనిసేయుచున్నవాని

పోలికఁ జూపట్టుచున్న వదియునుం గాక.

23

క. ఏలాలతావృతములై, కూలంబునఁ జాతతరులు కోకిలశుకవా

చాలత వియోగి నగు న, స్నోలగమున నవ్వితెగడుచున్నవి కంటే.

24

క. తరుపల్లవ హేతియు నలి, గురురవనిస్వనుఁ డశోకకుసుమాంగార

స్ఫురణుఁ డగువసంతానలుఁ, దురుగతి నన్నేర్చు దొణఁగెనుజ్జ్వలుఁ డగుచున్.

క. మృదుభాషిణిని సుకేళిని, సదమలగుణవతిని పరమసాధ్వీ నళికచ

స్తుదిత నెడఁబాసి ధర మా, నద బ్రతుకుట నిష్ప్రియోజనం బగుఁ గాదే.

26

క. సముదంచితరుచిరార,ణ్యము నభినవరమ్యకోకిలాకులసీమాం

తము నగునీఘననుమనమ,యము మత్ప్రియకరయఁగడుఁ బ్రియంబై యుండున్.

క. మారాయాసప్రభవము, వారక వరసురభిగుణవివర్ధిత మగునీ

దారుణశోకాగ్ని నను, న్నాటియపెట్టంగఁ దొణఁగె ఘనగుణశాలీ.

28

తే. సీత నెడఁబాసి యీమహాజాతములను, బన్ను గా విలోకించుచు నున్నకతన

ననఘచారిత్ర మన్నఘంఁ డంత కంత, కధికుండై యేర్చుచున్నవాఁ డనఘచరిత.

తే. మనుకుటోత్తమ పరిదృశ్యమానుఁ డైన, నేవీదనంసర్గళామకాంచితవసంతంఁ

డరయఁగ నదృశ్యమానయైనట్టిసీత, యను మనోవ్యధఁ గావించు చున్నవారు.

తే. రాజసుత క్రూరుడైన దైత్రవనవననుఁ, డవనివిరహాలకంతకుం బగుమధుండు

నన్నిపుడు కడు నేర్పుచు నున్నవారు, జానకీశోకసంతప్యమానచిత్తు.

31

క. స్పటికగవాక్షసప్తిమ, స్ఫుటపింఛము లనిలవేగమున విచ్చి శిఖు

- ల్పటియించుచున్న వెంతయుఁ, జటులగతిం గంటె నరసిసామీప్యమునన్. 32
- క. మకమూర్ఛితంబు లై యివి, ముదితలతోఁ గూడి కామమున రంజిలుచు
స్తదనవశగతుడ నగుననుఁ, బదపడి బాధింప సాగె భవ్యగుణాధ్య. 33
- తే. అచలసానువులందు నృత్యంబు సేయు, విభునిఁ గనుఁగొని మస్త్రధావిష్టయగుచు
శిఖిని యిది తాను నృత్యంబు సేయుచున్న, దనునరించి విలోకింపు మనఘచరిత.
- తే. అట్లు నృత్యంబు గావించునట్టిశిఖిని, గన్గొని శిఖండి రుచిరపక్షములు విచ్చి
విపులరుతముల ననుఁ జూచి యపహసించు, చున్నదానివిధంబున నున్నదివుడు.
- క. వనమున సీశిఖితన్నిని, దనుజుం డెత్తికొనిపోక తక్కినకతన
న్నిను మీనుయూరముననును, జననుతభార్యాభియోగసౌఖ్యము గలిగెన్.
- తే. జనవరకుమార యీపుష్పసమయమందు, నాతి నడఁ బాసియుండుట నాకుఁజాల
దుష్కరంబగుచున్నది తోడరి పక్షి, జాతులందును రాగ మీరీతినందు. 37
- చ. తరణికులేంద్ర దానవుఁడు ధారుణిజం గొనిపోక యున్న రా
గరస మెలర్ప నీశిఖిని కాంతునిఁ గూడి సుఖించినట్ల యీ
సరసిజనేత్ర పర్వతవి శాలవనంబుల వల్లి కాగృహా
త్కరముల నన్నుఁ గూడి సతతంబు సుఖించుచు నుండునేకదా. 38
- తే. లక్ష్మణా యీ వసంతకాలంబునందుఁ, జాల సమ్మోద మొనగూర్చుఁజాలినట్టి
యీప్రసూనంబు లీతరు లీవనంబు, లీచఱులు నిష్ఫలంబులై తోచె నాకు. 39
- క. అనఘా యీ సుమములు శోభనతరచేతోహరప్ర భారుచిరము ల
య్యను నిష్ఫలంబులై మేదిని బడుచున్నయవి కంటె తేంట్లు రొదలిడిన్. 40
- క. కనుఁగొంటె శకునసంఘము, లనంగ మదవర్ధనంబు లై మధురరవం
బాసరించెడు ననోయ్యనయం, బును బిల్చుచు నున్నవానిపోలిక ననఘా. 41
- క. ఈశుకము లీమయూరము, లీశారిక లీపికంబు లెంతయు నన్నున్
గాసిపడఁ జేయుచున్నవి, లేశము కృప లేక సీత లేనికతమునన్. 42
- ఉ. కాయజుఁ డంబుజాస్త్రములఁ గైకొని మాటికి నేయఁ గోయిల
ల్కాయ శిఖి ల్పటింప నవకోమలకై రవపుష్పగంధి యై
వాయువు వీవ నేగతి నివాస మొనర్చెద నివ్వనంబునం
దా యెలనాగఁ బాసి కుసుమాకర మీగతి గాసి నేయఁగన్. 43
- తే. ఈమొగడ లీఫలంబులు నీనుమంబు, లీననలు నీవసంతమందానిలంబు
నామదికి వేడ్క సేయకున్నవి కుమార, యువతి నడఁబాసి యొంటిగ నున్నకతన.
- క. మారోన్మాదకరము లగు, శారిక లటు గుంపుగూడి సమనాదముల
నావీరక యితరేతరమును, జీరుకొనుచు నున్నభంగిఁ జెలఁగెడి మ్రోలన్. 44
- చ. ఇనకులవర్య సీత పసియించినచోట వసంత మేనియు
స్థనతరమన్తథస్యసనకారణ మైనతదీయవై ఖరు

ల్లనుఁగొని పారవశ్యమున గాసిలి నన్ను మదిం దలంచి నా
యనువునఁ జాల మారజనితార్తికి లోఁబడుఁ గాదె లక్షణా.

46

తే. సరసిజానన యున్న దేశంబునందుఁ, గంతు సంతాపకరుఁడు వసంతుఁ డేల
యుండు నట్లుండెనేని సయ్యత్యలాఱి, యొంటిమెయి నెత్తెఱంగుననుండఁగలదు.

ఆ. అతివ యున్న దేశమందు నిక్కంబుగ, నీవసంతుఁ డుండె నేని యేమి
సేయఁ గలదు పరులచే జిక్కి యున్నచో, నతివఁ నలఁచుకొనిన నడలుగదురు.

తే. ఆసరోజాక్షియా శ్యామయాలతాంగి, యామధురమంజుభాషిణి యామృగాక్షి
నిక్కము వసంతు బారికిఁజిక్కెనేని, వెతలఁ గుందుచుఁ బ్రాణంబు విడువఁగలదు.

తే. పరమసాధ్వియునుఁటియుమద్విరహశోక, తప్తయునుగానననుఁబాసిధైర్యమూఁది
సారసేక్షణ జీవింపఁ జాల దనుచు, నామనంబునఁ దోఁచెడు నయచరిత్ర. 50

తే. ఏను ధీరుండ సగుట నొక్కింత బుద్ధిఁ, దాల్చిఁబూనితి మరునిచెద్దుములకోర్చి
భూమినుత గోల యగుట నాపొందు విడిచి, తెంపు సేయకయెట్లు వర్తింపనేర్పు.

తే. పురుష శార్దూల నాయందు భూమిపుత్రి, భావము నిరంతరం బెడఁబాయకుండు
నట్ల యద్దేవియందు ననన్యమగుచు, నాదుభావంబు వర్తించుఁగాదె యెప్పుడు.

ఆ. వనజముఖిని గూడి వర్తించునాఁ డెవ్వఁ, డధికసౌఖ్యకారి యై తనరై
నట్టివపనుఁ డిప్పు డానతి లేకుంటఁ, జేసి కాల్పఁ దొడఁగె జిచ్చుఁబోలి. 53

తే. ఈవసంతానిలుండు మహీకుమారిఁ, గూడి యున్నచో నామీఁదఁ గూర్చి నెఱపి
విరులతావులు పైసోఁక వీచుచుండు, నట్టివాఁ డెంత యపకారి యయ్యె నేఁడు.

చ. అని బహుభంగులక రఘుకులగ్రణి రాముండు మన్తభార్తుఁ డై
జనకసుతం దలంచుకొని సారెకుఁ బెక్కుతలంపు లూరఁగాఁ
దనమది నుమ్మలించుచుఁ బడంపడి లక్ష్యణుతోడ నిట్లను
ష్టనతరమన్తధవ్యసనకారణ మైనవనంబుఁ జూచుచున్. 55

క. మును శాతమితటంబున, జనకజతోఁ గూడి యున్నసమయంబునఁ దా
వినువీదిఁ జనుచు నీభగ, మనఘా ననుఁ గాంచి పరుష మాడెం బెలుచున్. 56

క. అమలగుణాకర యిక్కా, కము నేఁ డిటు మరల సౌమ్యగతిఁ గొని యీవృ
క్షముమీఁద నుండి కడుపా, ర్నమున వృద్ధునిస్వనంబు నలిపెడుఁ గంటె. 57

ఏ. వత్సా యీఖగంబు తొల్లి యాకాశంబున నుండి క్రూరనాదంబు సేయు టది
సీతావియోగసూచకంబై యిప్పుడు వృక్షాగ్రంబున నుండి హర్షనాదంబు
సేయు టది క్రమ్మఱి సీతాసంశ్లేషసూచకంబై యున్నది గావునఁ దొల్లి జన
స్థానంబున సీతాప్రతిహారకం బైనయీఖగం బిప్పుడు నన్ను సీతాసమీపంబు
నొందించు నని యూహించెద.

58

తే. కుసుమితాగ్రంబు లగుమ్రానికొమ్మలందు
మధురముగఁ గూయుచున్నయీమత్తవిహగ

- నిస్వసంబుల వింటివె నృపకుమార.
ప్రసవశరునిగుణారవార్భటులుఁ బోలె. 59
- తే. ఘనమదోద్ధూత యగుప్రోడ గఱితనట్ల, మారుతోద్ధూత యైనశృంగారతిలక
మంజరినిగూడి యున్నయీమత్తనుధుప, రాజమును బోలఁజూచితె రాజపుత్ర. 60
- క. విరహులకు శోకవర్ధన, కర మైనయశోకతరువుఁ గంటె నను సమీ
రరయోత్తి ప్రస్తబకో, త్కరములఁ దర్జించుచున్నకరణి నలరెడిన్. 61
- క. కుసుమితవిటపాగ్రము లగు, రసాలధరణీరుహములు రాజులుఁ గంటె
లనదంగరాగమహిమో, ల్లసిత బయిననరులమాడ్కి లక్ష్మణమ్రోలన్. 62
- క. చూచితె లక్ష్మణ యీవం, పాచిత్రవనంబులందు భావజకేళి
ప్రాచుర్యంబున నలరెడు, భేచరసురసిద్ధసాధ్యకిన్నరతతులన్. 63
- క. పరిమళయుక్తము లగునీ, సరసిజములు పుష్పగంధి సలిలంబులపైఁ
దరుణాదిత్యునివైఖరి, గర మొప్పుచు నున్న ననఘ కనుఁగొంటె రహిన్. 64
- వ. మఱియు నివృహాపుష్కరిణి ప్రసన్నసలిలయై పద్మినీలోతృలయుతయై హంస
కారంశవాకీర్ణ యై సౌగంధికసనున్వితయై తరుణసూర్యప్రతీకాశవల్పుదాహత
కింజల్కపుంజరంజితకంజాతశోభితయై చిత్రప్రస్థవనాంతరయైచక్రవాకోపశోభి
తయై సలిలాధిమాతంగమృగయాథవిరాజితయై యొప్పుచున్నది విలోకింపుము.
- ఆ. క్రౌంచచక్రవాకకారంశవబలాక, హంసముఖ్యజలవిహంగమములు
భంగడోలికాభిసంగతి నూఁగుచు, ననఁగుచున్న వక్షి కింపు గాఁగ. 65
- ఆ. పవనవేగచలితబంధురకల్లోల, తాడ్యమాననవ్యతామరనము
లనఘచరిత కంటె జనకకుమారిక, కన్నులట్ల క్రాలుచున్న విపుడు. 66
- తే. పద్మకేసరవర్ణిని పద్మగంధి, పద్మప్రత్యవిశాలాక్షి పద్మహస్త
క్షీతికుమారిక లేనిచో జీవితంబు, వ్యర్థమని తోచుచున్న దవార్యచరిత. 67
- తే. దూరదేశస్థయును గడుదుర్లభయును, మధురభాషిణి యగునీత మరల నిపుడు
సంస్కరింపంగఁ జేసె నీసరసిజాస్తుఁ, డితనికొటిల్య మేమని యెన్నవచ్చు. 68
- తే. వీరశేఖర పుష్పితవృక్షుఁ డైన, యీవనంతుఁడు మిగుల న స్నేహఁ జేసి
పరంగ నభ్యాగతుం డైనమరునిబాధ, కోర్చి యేచండమున నైన సుండవచ్చు.
- క. తోయ్యలినిఁ గూడి యున్నపు, డెయ్యివి హృదయంబు లగుచు ననఁగుచునుండుం
దొయ్యలి లేనికతంబున, నియ్యెడ నవి యెల్ల జాల హేయము లయ్యెన్. 69
- తే. నీలకుంతల యగునీత నేత్రకోశ, నన్నిభము లని నాదృష్టి సంభ్రమమునఁ
జూడఁ గోరెడు సారెకు శుభచరిత్ర, లలితనవపద్మకోశపలాశములను. 70
- తే. లబ్ధకేసరసంస్పృష్టుఁ డై నుగంధ్య, నోకహంతరనిర్గతుం డై కరువలి
నీతనిశ్శాన్తపవనంబురీతి హృద్య, మగుచు వీచెడుఁ గంటివె యలఘుచరిత.
- క. వారక పంపాదక్షిణ, తీరంబున శైలసానుదేశములందుఁ

- భూరినుమద్యుతితో నల, రారెడు నదె కర్ణికారయప్సినీ గంటే. 74
- క. అతులితబహుధాతుసమ, నివృత మగునీధరము వాయువేగాతిశయో
త్థిత మగువిచిత్ర రజమును, జితవిమతా సాంద్రఘుగ సృజించెడు గంటే. 75
- క. సురుచిరపుష్పితనిష్ప, త్ర రవ్యకింశుకతరుప్రతానంబుల నీ
గిరిసానువు తొప్పారెడు, గర ముజ్జ్వలితంబు లై నకై వడి గంటే. 76
- వ. మఱియుఁ బంపాతీరసముద్యూతమాలతీమల్లికాకరవీర కేతకీసింధువారవాసంతి
కామాధవీకుండగుల్ల చిరిబిల్వసంధూకవకుళవంజళ చంపకతిలకనాగవృక్షనీపవర
ణభిహార వన్దక నీలాశోకలోధ్రాంకోలకురంట పూర్ణకపారిభద్రకమాతపాటల
కోవిదారముచుళిందార్జున కేతకోద్దాలకశిరీషశింశుపాధవ శాల్మలీకింశుకకురవక
తిమిశన క్తమాలచందనస్పందనప్రముఖనిఖిలతరులతాప్రతానంబులు పుష్పితా
గ్రంబులై గంధవంతంబులై మనోహరంబులై నానావర్ణంబులై మహోన్నతంబు
లై యూపట్టుచున్నవి విలోకింపుము. 77
- క. అనిలచలితవిటపము లగు, ఘనతరసన్నిహితవృక్షగణములను గరం
బనువర్తించుచు నున్నవి, మునుకొని లత లబ్జములు పురుషులఁ బోలెన్. 78
- తే. ప్రతివనంబును బ్రతిపాదపంబు ప్రతిన
గంబు తిరుగుచుఁ బవనండు కర మనేక
మధురసాన్వాదుఁ డగుటఁ బ్రమదము నొంది
యున్నచందాన నిటు వీచు చున్నవాడు. 79
- వ. మఱియుఁ గొన్ని తరువు లేషద్వికసితకుసుమంబులై కొన్ని పాదపంబులు ముకుళ
సంవీతంబులై వృంతపర్ణ బాహుళ్యంబున శ్యామంబులై ప్రకాశించుచున్నవి
విలోకింపుము. 80
- మ. అదె చంచన్త కరందలుబ్ధమధుపం బత్యంతరాగంబుతో
నిది మృష్టం బిది వాసితం బిది మహాహృద్యం బటంచుక రసా
స్పదపుష్పంబులమీఁద నుండి సరపుష్పశ్రేణిపై వ్రాలుచు
న్నది యీముంగలివృక్షపండములలోనం గంటే వీరోత్తమా. 81
- వ. మఱియు నిచ్చట వసుంధర తమయంతం దాము రాలి పడిననానావిధరుచిర
కుసుమసంఘాతపరిస్తీరయై శయనాస్తరణపరిస్తీరయైనదానియట్లు సుఖావహాకృ
తయై యొప్పుచున్నది యిచ్చటిగిరిసానువులందు విశిష్టంబులై నవివిధపుష్పంబుల
చేత నభినంపృతంబులై వివిధప్రసరంబులు వీతరక్తంబులుగా రచియింపబడిన
వానిచందంబునం జూపట్టు చున్నయవిహిమాంతంబునందలివృక్షంబులకుసుమ
సంభవంబు వీక్షింపుము పుష్పహాసంబునందుఁ బరస్పరస్పర్ధవలనం దరువులు
పుష్పితంబు లై నవానిమాడ్కి నుత్పిక్షింపం దగియున్నవి మఱియుఁ గుసు
మోత్తంసవిటపంబు లగుమఱికొన్ని పాదపంబులు భ్రమరనాదమివంబున నొం
డొంటిం జీరుచున్నవానియట్లు యలరుచున్న వదియునుం గాక, 82

శా. నాకు స్తోహముఁ బుట్టఁ జేయుచు మహానందానురాగంబుతో
నీకారంజవ మంగనాయుతముగా నీనీటిలోఁ జొచ్చి య
స్తోకాంభోరుహమండలములందుం గ్రీడఁ గావించె నీ
వాక్రంపుము తత్కలస్వనము సాంపారంగ వీతెంచెడిన్.

88

తే. ఇనకులోత్తమ విను మిట్టి హృద్యనూన, మెలమి నుంచాకినికీ గల్గెనేని జగతి
సధికవిఖ్యాతపృష్టిచిత్తాపహారి, గుణము లన్నియు దానీకీ గూర్చునచ్చు.

81

తే. ఇట్టిరమ్యవనంబున నిట్టివేళ, సుత్పలేక్షణ నాయుద్వ నుండె నేని
యుష్ణకరవంశతిలక యయోధ్యనైన, నింకనదమైనఁ నృణముగా నెంఱుగాదె.

ఉ. ఆమదిరాయతాక్షి జనకాధిపనందినిఁ గూడి యిచ్చట
స్లోమలశాడ్యలంబుల నికుంజముల న్వహరింపఁ గల్గిన
ద్వామరసాననాదులపదంబులలోఁ గలసౌఖ్య మెనచో
నామది కించు కైన సరనాథతనూజ ప్రియంబు సేయునే.

86

క. ఈకాననమున వివిధానోకహములఁ జూడు మతిమనోహరభంగి
న్నాకుం జిత్తభ్రమణం, బీకరణి నొనర్చుచున్న విపుడు కుమారా.

87

తే. అనఘ రమ్యాద్రిగిరిసానులందు మోవ, మలరఁ గ్రీడించున్మృగదంపతులనుజనక
కన్య నెడఁబాసిమిగులదుఃఖమునఁగుందు, చున్ననన్ను విలోకింపుముగుణాధ్య.

క. ఈరమ్యతరులు కుసుమము, లీగాజితస్లవంబు లీసరసులు నా
కేరీతిఁ బ్రియ మొనర్చును, నీరజదళ నేత్ర నెరను నిల్విన దాఁకన్.

89

సీ. కుకవాణిమెయితావిసోకినప్పుడు గదా యీనుండవపమానుఁ డింపొనర్చుఁ
గలకంఠికనుదోయిఁ గాంచినప్పుడు గదా యీపన్నవత్రంబు లింపొనర్చు
నుండరిచనుదోయిఁ జూచినప్పుడు గదా యీచక్రవాకంబు లింపొనర్చు
మదిరాక్షి కెమ్మోవి గదిసినప్పుడు గదా యీజపాకుసుమంబు లింపొనర్చు

తే. జలద వేణికతోఁ గూడి వలసినట్టు, లనుదినంబును విహరించునప్పుడు గద
యిచటివస్తువు లన్నియు నింపొనర్చుఁ, గానిచో దుఃఖకరములు కావె నాకు.

వ. మఱియు నీపుష్కరిణి సుశీతలస్వాదుసలిలయై సంఘల్లహల్లకపద్మకై రవాలంకృ
తయై చక్రవాకానుచరితయై కారంజవనిషేవితయై క్రౌంచస్లవసంపూర్ణయై
వరాహమ్మృగసేవితయై కలస్వనంబులు సేయువిభదముదితవిహంగచుంబులచేత
సభిసంవృతయై నాకుఁ గామోద్దీపనంబు సేయుచు నవృష్టపూర్వశోభావిశే
షంబున సతిరమణీయంబై ప్రకాశించుచున్నది విలోకింపుము

91

తే. పద్మనేత్రయు శ్యామయు భద్రకరటి, యానయు వినీలపేణీయు సగుధరిత్రి
కన్యకను బాసి మేననేకరణి నిపుడు, ప్రాణములు దాల్చి యుందు భూపాలతనయ.

చ. టీతివరపుత్ర ముంగల విచిత్రవిశాలమహీరుహాభిశో
భితగిరిసానుదేశములఁ బ్రీతి దలిర్ప మృగంబు లంగనా

యుతముగ వేడుక ల్గులుపు చున్నవి కంటివె దుగ్గితుండనై

ధృతి చెడి యున్ననాకు వలతేని వికారము గల్గజేయుచున్.

93

తే. దశరథకుమార చిత్రవత్త్రికలిత, మైన యీరమ్యపర్వతసానువందు

భామినీనుణి నాకుఁ గన్నప్రైసేని, యవల నాచి త్తమునకు స్వాస్థ్యంబు గలుగు.

క. రవికులవర్ధన యిప్పుడు, ధవళేక్షణ నన్నుఁ గూడి తప్పక పంపొ

పవననుమగంధబంధుర, పవనుని సేవించెనేని బ్రదుకుదుఁ గాదే.

95

తే. పద్మసాగంధికయుతుండు పావనుండు, శోకనాశనుఁ డత్యంతసుఖకరుండు

నై నపంపొపవనపవమానుసేన, దొరణొనుట యెట్టివారికి దుర్లభంబు.

96

క. అనఘుండు ధర్మవిచారుండు, జననాథుండు సత్యరతుండు జనకుండు కృపతో

ననజాక్షి సేమ నుడిగిన, ననఘా యేనుండు నమ్మహాత్మునితోడన్.

97

తే. తండ్రిపంపున రాజ్యంబు ధనము విడిచి, యడవి కరు దెంచుచున్ననన్ననుసరించి

వచ్చునే దేవి యడవికి వదల కట్టి, రనుణి లేకున్న నేగతి బ్రతుకువాడ.

98

క. జలజాతనేత్ర మువ్రణ, మలకాభివిరాజితంబు నగుతన్ముఖముం

జెలు వలరఁ జూడకుండుట, వలన న్నామనము దుగ్గిభాజన మయ్యెన్.

99

క. స్మితహాస్యాంతరయతమును, హిత మతులము మధుర మమృతహితమగుధాత్రి

సుతవాక్య మింక నెన్నఁడు, వితతగుణా వీను లలర విన నగు నాకున్.

100

ఉ. ఒక్కొక్కవేళ మన్నధశరోధతి స్రుక్మైడునన్నుఁ జూచి దా

నెక్కుడు శ్రాంత యయ్యె హృదయేశ్వర యేల కృశించె దీపటం

చొక్కటఁ గాఁగిలించి మధురోక్తుల నెవ్వగఁ దీర్చు చుండు నే

డొక్కడ కేఁగె నట్టి హృదయేశ్వరి నన్నిటఁ బాసి లక్షణా.

101

తే. సీత యెచ్చట నున్నది చెప్పు మనుచు, నడుగఁ గౌనల్యతోడ నేమందు నింక

దేవి పోయిన తెగువునఁ బోవువాడ, ననఘ భరతునిఁ జూడ నీవరుగు మిపుడు.

చ. అని బహుభంగుల న్నముదితార్ధరవంబునఁ ద త్తతించుచు

స్వననిధియందుఁ దొట్టుపడునావవిధంబున శోకపారము

గ్గనుఁగొన లేక పుష్పశయనంబున దీనత వ్రాలియున్నయ

న్నను గని లక్ష్యుం డనియె నవ్యసూధామయమంజులోక్తులన్.

103

శ్రీరాముని లక్ష్యుం డునుఁడనియట.

తే. ఘనతరం బగువాయువేగంబుచేతఁ, గిన్నరిని గూర్చి విలపించుకిన్నరుండుఁ

బోలె దేవరూపంబుచేఁ బురుషవర్య, మిగుల సీత నుద్దేశించి వగచె దీపు.

104

తే. అట్టిలావణ్యవతిఁ బాసినట్టిచోట, శోకము జనించుటకు నేమిచోద్య మధిప

సర్వముఁ బరిత్యజించి నిసర్గధర్మ, మరసి సేవించు టది తాన్త్రసరణి కాదే.

105

క. అనఘాత్మ ధర్మరతుం డగు, జనునకు దుర్లభము లేదు జగతి నొకింతై

నను ఘ్నిరచిత్తునిధర్మంబున కెన్నఁడు నొక్కహాని పుట్టదు తలఁపన్.

106

- క. సూరిజనవినుత ధారుణి, ధీరుడు తగ వృద్ధి నొందుధీగుఁ డధికుఁ డౌ
ధీరునకు సర్వకార్యము, లారూఢిం గూడి వచ్చు ననవరతంబున్. 107
- తే. అనఘ నీయట్టికాలపర్యాయకోవి,దుండు ధీగుండు సంప్రాప్తదుఃఖములకుఁ
దలకక సహించి యుండు నుదగ్రవాత, వేగమున కద్రి తలఁకనివిధముతోఁప.
- ఆ. శక్రతుల్యవీర్యసంప్రాప్తదుఃఖంబు, నవలఁ ద్రోయఁజాల కనవరతము
వంత నొందు తెల్ల స్వల్ప శేముపి. యైన, నీచుగుణము గాక నీగుణంబె. 108
- చ. కరగతరాజ్య ముంచితసుఖం బతిమానుషభోగవై భవో
త్కరముఁ బరిత్యజించి ఘనతాపనవేషముఁ దాల్చి కాన క
ట్లరుదుగ నేఁగుదెంచినమహాత్ముఁడ వీవు నరేంద్ర నీచకా
పురుషునిమాడ్కి ధైర్యమటు పోనిడి మోహము నొందఁ జెల్లునే. 109
- క. అలఘుచరిత్ర వివేకము, గలపురుషుఁడు లోభ మోహకామాదిగుణం
బుల నాఁగి వట్టుఁ బ్రజ్ఞాబలమున నూతుండు హరులఁ బట్టినమాడ్కిన్. 110
- తే. మానవేశ్వర నీవు నుజ్జాననిధివి, ధైర్యసంయుక్తుఁడవు ప్రమాద్యంబులైన
విషయములయందు హృదభినివేశనంబుఁ, జేసి యిభృంగి శోకింపఁ జెల్లినయ్య.
- వ. మహాత్మా నీవు మహాసుభావుండవు మహానీయశుభచరిత్రుండవు దివ్యబోధప్ర
భావుండవు నాయట్టియజ్ఞానికి వివేకంబుఁ దెలుపునట్టివిచక్షణుండవు ప్రకృతి
జనంబులభంగిఁ గామాదివికారంబులం బరిభ్రమింప నర్హుండవుగావు తొల్లింటి
తాల్కి వహింపుము వనవాసంబు నిర్వర్తించి భార్యావహారకుం డగునగుతునిం
బరిమార్చి వై దేహిం జేకొని క్రమ్యుట నయోధ్యకుం జని యందు మహాన్నతం
బైనసామ్రాజ్యంబు పరిపాలించుచు మత్సరహాయుండవై సుఖంపుము పరాక్రమ
ధుర్యుండ వైననీకు విప్రకారంబుఁ గావించినదురాత్మున కంతకాలంబు డగ్గ
టియె నంతె కాక బ్రతుకం గలఁడె యని పలికి లక్ష్మణుం డన్నరవతిచిత్తంబు
ధైర్యాయత్తంబు గాకునికి విచారించి వెండియు నిట్లనియె 118
- సీ. అమలాత్మ నీప్రభావము నీ వెఱుంగక శోకించె దిట్లెల శూరవసుల
కింతదైన్యము చెల్లునే సతీవిరహజవితతదుఃఖమున నామతము వినవు
క్షీతినమార్ద్రయు సతిన్నేహనంబంధమువలన దహింపంగఁబడును వర్తి
గావునఁ దద్వియోగజదుఃఖముఁ దలంచి విడు మతిన్నేహంబుప్రియులయందు
తే. నీతతోఁ గూడ పాతాళసీమయందు, దితిజతరమందు డాఁగిన సతీరయమున
దితిజ వధియించి నీతను దెచ్చి యిత్తు, వీరశేఖర దైన్యంబు విడువు మింక. 114
- అతిశ్రీరామఁడు శోకమోహంబు బడిగి లక్ష్మణసహితముగా నుగ్రీవుని జేరఁబోవుట. అతిశయము
- వ. దేవా శోకంబు సకలార్థనాశన కారణంబు గావునఁ గార్యాధి యగువానికి శో
కంబు కొఱ గాదునీయట్టిమహాత్మున కిట్టిమందబుద్ధి దొరకొనినమముబొంట్లకెల్ల
నేమియగు నష్టకార్యరూపప్రయోజనులగుపురుషుల కర్థంబుప్రయత్నంబునం

గాని యధిగమింపం బడ దుత్సాహంబునకంటె నొండు బలంబు లేదుత్సాహ వంతునకు లోకంబున దుర్లభం బెద్దియు లే దుత్సాహవంతు లగువురుఱులు కర్తంబులందు విపాదంబు నొందరు మన ముత్సాహమాత్రంబు నాశ్రయించి జానకిం బడయుదము శిషి తాంతరికరణునిఁగాఁ బరమాత్మనుగా నిన్ను నీవెఱింగి కామవృత్తత్వంబుఁ బరిత్యజించి శోకంబుఁ బిఱిందకిం ద్రోచి యుత్సాహనంప న్నుండవై యుండు మని బోధించిన లక్ష్మణునివాక్యంబులం దేఱి రాముండు శోకమోహంబులు పరిత్యజించి ధైర్యం బవలంబించి యచ్చోటు వాసి రమ్య పారిష్లవవృక్షపండరుచియైనపంపాపుష్కరిణిసతిక్రమించినిర్దురకండుఁ గుండరం బైనయవ్వనంబు గలయు నవలోకించుచు సీతావయవసన్నిభంబు లైనపదార్థంబుల నవలోకించి నవ్వుడెల్ల నద్దేవిం దలంచుకొని దుఃఖించుచు నంతలోన ధైర్యంబు కలిమిఁ గద్దుఁగిఖంబు నపనయించుచు మత్తమాశంగవిలాసగమనం బునం బోవుచుండె మహాత్ముం డగులక్ష్మణుం డవ్యగ్రచిత్తుండు సప్రమత్తుండునై ధర్మంబునఁ బలంబున రాముని రక్షించుకొనుచు ననురూపగమనంబునం బోవు చుండె నిత్రెఱంగున నారఁగున త్తములు సుగ్రీవదర్శనలాలను లై ఋశ్యమూ కపర్వతసమీపంబునం బోవుచుండి రాసమయంబున.

115

ఉ. ఆరమణీయశైలశిఖరాగ్రమున నివహించుచున్నపం
కేనువామిత్రనందనుఁడు కీశకులేంద్రుఁడు బుద్ధిమంతుఁడు
ధీరుఁడు దోర్బలాధికుఁడు చివ్యవరాయధధారుల న్నహో
దారుల రామలక్ష్మణుల దవ్వలఁ గన్గొని శంకితాత్ముఁ డై.

116

అట్లు రామలక్ష్మణులను జూచి సుగ్రీవుఁడు భయంబున మంత్రులతో నాలోచించుట. ఇట్లు

చ. భయమునఁ గుందిదొట్టువడి భావమునన్ దపియించి దిక్కుల
న్నియుఁ బరికించి విభ్రమిత నిల్చినచోటను నిల్వ కార్తిజా
లయతన మూని యాత్మగుగు లాఘవమున్ దలపోసి వాలి ని
ర్దయుఁ డిటు పంప నచ్చి రని తద్దయుఁ గంపము మేనఁ బర్వఁగన్.

117

తే. శావభయమున వానరేశ్వరుఁడు వాలి
పరఁగ నెద్దాని నిత్యంబు సారఁ దలంకు
నట్టిమహానీయతరమతంగాశ్రమంబు
సొచ్చి రయమున మంత్రులఁ జూచి పలికె.

118

చ. ఇది బహుసత్వదుర్గవన మిందు జటాజినచీరధారు లై
మదమున దంభరూపమహిమ స్థరియించుచు నున్నవారు వీ
రడటునఁ గంటిరే శతమఖాత్మజచోడితు లై రయంబున
న్వదలక నాకు విప్రియ మొనర్పఁగ వచ్చుచు నున్నవారొగిన్.

119

వ. అనిన సుగ్రీవునినదిపు లచ్చోటు విడిచి రయంబున వేటొక్కశిఖరంబునకు
దాఁటి చుహాధనుర్ధరు లగురామలక్ష్మణుల దవ్వలంజూచి గిరిశిఖరంబుఁబ్బియు

గలయందిరిగి భయంబువలన నేకాకియై యున్న యాధవశ్రేష్ఠుం డగునుగ్రీవుని నధిగమించి పూర్వప్రకారంబున నందఱు నేకాయనగతులై దుస్థిసంశ్రితంబులైన పుష్పితద్రుచుంబుల భంజించి తెచ్చి యంసభాగంబుల నలవరించుకొని సింహశాస్త్రాలవరాహాదిస్త్రారమృగంబుల వెఱపించుచునుగ్రీవునిం బరివేష్టించి సారెసారెకు నఱ్ఱులై తిరి రామలక్ష్మణుల విలోకించుచుఁ బ్రాంబలులై కాలించి యుండి రప్పుడు వాక్యకోవిదుం డగుమానుమంతుండు వానికిల్పిషశంకితుం డగు సుగ్రీవు నవలోకించి యిట్లనియె.

120

ఆ. ఋక్షకులవరేణ్య ఋశ్యమూక మిది యి, క్కొండపై వసించియుండ నునకు వాలిభయములేదు వట్టిశంక యిదేల, చింత విడిచి ధైర్యశీలి వగును. 121

క. హరిపుంగవ యెవ్వనిచే, నరయంగఁ బరాజితుండ నైతివి నీచాదురితాత్మఁ డైనవానిని, బరికింపుము వానిభయము వాటిని దిచటన్. 122

క. పరువడి లఘుచిత్తతచే, నరులకు మఱి నీకుఁ గల బలాబలుమును నీ వెఱుంగనికతమున నిపుడో, హరివర శాఖాస్యగత్వ మది యేర్పడియెన్. 123

తే. బుద్ధివిజ్ఞానయుతుండ నై పాలుపుమీఱ, భావసూచకవ్యాపారభాటి సర్వ మాచరింపుము మతిహీనుఁ డైనరాజు, సర్వభూతంబుల దమింపఁ జాలఁ డధిప.

— ఇతి సుగ్రీవుండు రామలక్ష్మణులకడకు హనుమంతునిఁ బంపుట. — ఇతి

వ. అనిన విని సుగ్రీవుం డాహనుమంతున కిట్లనియె. 125

మ. జలజాతాత్ములు దీర్ఘభాహులు ధనుష్పాణు లక్ష్మపాణు బృదుల్బిలసద్రాపులు దేవతలుల్య లగుట న్నీరిం గన న్నీటి నంధిలదే యెవ్వరి కైన వాలి పనున స్థిరోద్ధతి న్నీషణోజ్జ్వలులై వచ్చుచు నున్నవా రనే మది స్మంకించెదం బావనీ. 126

క. బహుమిత్తులైనరాజులు, మహి విశ్వాసంబు దక్కి మాయావిదులౌ విహితు లగునఖిలచే బ్రత్యహమును శాస్త్రపుచ్చంద నురయుదు రెందున్. 127

క. పగ మనమున నిడికొని తఱి, యగునంతకు గూఢవృత్తి సరయుచు గూఢం డగుభూపతి సులభంబుగఁ, బగతుని నిర్జించు నొంటిపాటున ననఘా. 128

క. మారుతి బహువర్షనుఁ డగు, భారమణుండు ఛన్నహవమున విశ్వస్తుక వారక పగతుఁ దుచుము నది, కారణమున నట్టివానిఁ గనుఁగొనవలయున్. 129

వ. మఱియు ననేకోపాయవిశారిదు లగురాజులు ప్రాకృతవేషధరులైనభృత్యులచేతఁ బగతులచందం బరయ సలయు వాలి కృత్యంబులయందు మేధావి కావున నీవు ప్రాకృతవేషధారి నై వారికడకుం జని యంగితాకారప్రకారంబుల నాహుపంబునను సంభాషణంబునను వారిభావం బంతయు విమర్శించి దుష్టస్వభావంబుతోఁచిన వారింబ్రశంసించి తదీయేంగితంబుననుసరించి సారెసారెకు విశ్వాసంబు బుట్టించుచు నా కనుకూలు రగునట్లు సంఘటించి యీహవనంబుఁ బ్రవేశిం

చుటకుం బ్రయోజనంబేమి యని యడుగుము ధనుర్ధకులయ్యనుశుద్ధాత్ములుగా
గోచరించినఁ బూర్వప్రకారంబున నానుకూల్యంబు సంఘటిల్లం జేసి యాగ
మనం బడుగుము సర్వప్రకారంబుల వారితోడ సంభాషించి వారలదుష్టా
దుష్టస్వభావంబు పరీక్షించి రన్నుని పలికిన నమ్మగున్నంగననుండు వంచనబుద్ధితో
వాసరహాపంబు విడిచి యవధ్యం బైనభిక్షువేషం బంగీకరించి రామలక్ష్మణుల
కడకుం బోవ ననుకట్టి యవేషంబు ననుస్కారవిరోధంబనిమనంబునశంకించి
'సూపమేవాస్మైతస్సహిమానం వ్యాచప్తే' యనియెడునిగమనిగదితన్యాయం
బున వారలదర్శనమాత్రంబున సుగ్రీవవిరోధినిరసనక్షము లగుదురని యెఱింగి
గృహీతవేషాంతరుం డైనతనచారత్వంబు ప్రకటింపంజేయుటకునై కావించెడు
ననుస్కారంబు విరోధంబు కాదని నిశ్చయించి సుగ్రీవునిచేత ననుజ్ఞాతుం డై
ఋశ్యమూకపర్వశశిఖరంబు డిగ్గి.

130

శ్లోక హనుమంతుఁడు సుగ్రీవునిపంపున శ్రీరామలక్ష్మణుల సందర్శించుట. శ్లోక-

తే. వాసరత్వంబు విడిచి యవధ్య మైన, భిక్షువేషంబుఁ గైకొని యాక్షణంబు
గాఘవులు డాయఁ జని వినస్రతివహించి, తత్పదాంభోజములకువంగన మొనర్చి.

తే. అర్ఘ్యపాద్యాదిపూజనం బొచరించి, వినయవినమిత దేహుఁడై యనిలనుతుఁడు
వారిఁ గన్గొని నృదువాక్యవై భవమున, నతిమనోజ్ఞంబు గాఁగ నిట్లనుచుఁబలికె.

శ్లోక హనుమంతుఁడు సుగ్రీరామలక్ష్మణులకు నమస్కరించి వారిచ్చాత్రాంతం బడుగుట. శ్లోక-

మ. కమనీయాకృతిభూరి తేజమున నిక్కాన న్వేలింగించుచు
సృమువంచచ్చరచాపఖడ్గధరు లై శార్దూలహర్యక్షవి
క్రములై రాజులుచున్న వాడు సురలో రాజుల్లలో తాపసో
త్తములో యెవ్వఁడు మీరు నాకుఁ దెలియ ద్వాక్షిణ్యముం జూపరే. 131

ఉ. చీరజటాజనంబులు ప్రసిద్ధముగా ధరియించి సారెకు
దారుణవైఖరి స్ఫుగకవంబముల న్వేజిపించుచు న్నదీ
తీరమహీరుహంబులకుఁ దేజ మొనంగుచు నివ్వనంబులో
శూరత సంచరించు మిముఁ జూచిన నాకుఁ బ్రమోద మయ్యెడిన్. 132

సీ. అతిసుకుమారులు మా స్తిహస్తోపచుభుజులు శ్రీమంతులు పుణ్యనిధులు
సింహవిప్రేక్షితుల్ సింహాతిబలవిక్రములు సృసింహులు మహాభుజులు ధీరు
లనోన్మీసృనవృశు లహస్కరితేజులు తతజటామండలధరులు ధర్మ
జలజలోచనులు విశాలవక్షులు శత్రుభీకరమూర్తులు లోకనుతులు
తే. మూఁడు లోకంబు లోక్కల భుజమునందు, మోవఁజాలిన వారుమీరీవిధమున
విండ్లుసమ్ములు ధరియించి విపినమునకు, నేల వచ్చితి రెఱిగింపుఁ డింత నాకు.
తే. నాకలోకింబువిడిచి గూఁలోకమునకు, నరుగు నెంచినసురలోయంబరమువిడిచి
నూలుకుదనివనంగ నూగుంబొనునాశు లొగమీచందనమెఱిగింపఁగ నుం నాకు

- క. వీరులు సింహస్కంధులు, దారులు సమదవృషసములు తతరాజ్యాస్తు
 ల్లీరులు శూరులు మదనా, కాచులు మీ రెవ్వరయ్య ఘనగుణులారా. 137
- క. విలసిత తేజంబున నీ, శిలోచ్ఛయము నీయరణ్యసీమను బంప
 న్వేలిగించుచున్నవారలు, తలఁపఁగ మీ రెవ్వ రింద్రధనదులొ చెప్పుడి. 138
- తే. వినులమతులార మీలక్షణములఁ జూడ, నఖిలరాజ్యంబు పాలింప నన్ను లనుచు
 డెంపమునఁ దోచుచున్నదిపొందుపడఁగ, నీజడలువల్కులములుమీ కేలకలిగె. 139
- తే. పరిఘనిభములు దీర్ఘము ల్కరటికరన, నుములు భూషణభూషోచితములు నైన
 కరము లేటికి భూషణవిరహితంబు, లగుచు నున్నవి చెప్పరే యనఁజులార. 140
- క. మేరువిభూషితయును వన, వారిధిపరివృతయు నైనవసుమతి నెల్ల
 న్నావరక పరిపాలించుట, కారయ మీ రిరువు ర్హ్ను లనుచుఁ దలఁచెదన్. 141
- క. చిత్రానులేపనంబులు, చిత్రము లగుకాన్తుకములు చెలఁగెడుమీకు
 స్వస్త్రానివజ్రము ల్వలె, శాస్త్రపులకు నేత్రభీతిజనకము లగుచున్. 142
- క. ఉరగములకరణి నతిభీ, కరదారుణజీవితాంతకరనిశితశర
 త్కరపూరితతూణీరము, లురుతరముగ మిగుల నొప్పి యున్నవి మీకున్. 143
- క. తపనీయభూషితంబులు, చపలంబులు దీర్ఘములును నవిశేషముల
 విపులకృపాణంబులు ఫణి, కుపమానము లగుచు నలరుచున్నవిమిగులన్. 144
- క. అనఘాత్మలార మీరలు, పనివడి బహుగతుల నిట్లు భాషించెడు న
 స్థని మాటు వలుక లేటికి, వినిపింపుఁడు మీనను స్తవృత్తాంతంబున్. 145
- సీ. అనఘాత్మలార మహాత్ముండు సుగ్రీవుఁ డనుకపిపుంగవుం డర్కనుతుండు
 భ్రాతృనిరస్తుఁ డై బహుదుఃఖమున నిల నెల్లఁ జరించి యుబుశ్యమూక
 ధరముపై నుండు నతండు మీతో నఖ్య మొనరింపఁ గోరి న న్ననున నిచటి
 కరుగుదెంచితి నేను హనుమంతుఁ డనువాఁడ నతనికి నచివుఁడ నర్చిచరుఁడఁ
 తే. గామరూపుఁడ నలనదాగతికి సుతుఁడఁ
 గామగమనుఁడ నధికవిఖ్యాతబలుఁడఁ
 జెలఁగి సుగ్రీవునకుఁ బ్రీతి సేయఁ బూని
 గోరి భీతురూపంబుఁ గైకొన్నవాఁడ. 146
- క. నా విని మనమున మోదం, బావహిల న్వీభుండు వికసితాననుఁ డగుచు
 న్నావిరి నిట్టనియె సుమిత్రావరనందనునితోడఁ దద్దయు నెమ్మిన్. 147
- క. మనమున నెవ్వనిసఖ్యము, ఘనముగఁ గాంక్షింతు నట్టికపివతి సుగ్రీ
 వునిసచివుఁ డితఁడు నాకడ, ననఘా చనుదెంచె నద్భుతానహభంగిన్. 148
- ఆ. మందమధురవాక్యమహిమ శోభిల్లంగ, నీకపిప్రవీరహితునితోడ
 మచితభంగి హర్ష మొప్పార భాషింపు, మనఘ స్నేహయుక్త మగుచునుండ.
 తే. జనవరకుమార ఋగ్యజుస్సామవేద, పారగులు కానివాఁగ నీ

- బాల రీతనివాక్యంబు సకలవేద, శిక్షితం బయియున్నది చెలంగి వింటె. 150
- తే. ఎంత దడవు భావించిన నించుకైన, బ్రహ్మసియను సపశబ్దంబుఁ బలుకఁడితఁడు
దశరథకుమార శబ్దశాస్త్రంబు నెల్ల, వాగ్విధేయంబుఁ జేసినవాఁడు నుమ్మి 151
- క. కనులందు ఫాలమందును, మునుకొని కనుబొమలయందు ముఖమందును గ
క్కిన సర్వాంగములందును, నినకుల దోషంబుఁ గాన మించుక యైనన్. 152
- క. అవిలంబ మనందిగ్ధం, బవిస్తర మురస్థమును గళానుగతమునై
నువిహితవాక్యము చెలంగెడు, రవికులవర మధ్యమస్వరంబందు రహిన్. 153
- వ. మఱియు నితండు వ్యుత్పత్తిసామగ్రీసంపన్నయు సద్రుతయు నవిలంబితయుఁ
గల్యాణియు మనోహారిణియు సగుసంస్కృతవాణి నుచ్చరించుచున్నవాఁడు
త్రిష్టానవ్యంజనస్థయు విస్తయోత్పాదసశీలయు సగునితనివాక్కుచేత సము
ద్యతఖడ్గం డగుపగతునిచిత్తం బైన నారాధింపం బడు నిట్టిబుద్ధిమంతుం డగు
సచివుం డేనృపాలునకుం గలుగ కుండు నట్టివానికార్యగతు లెవ్విధంబున
సిద్ధించు నిట్టిసర్వగుణసంపన్నుం డైనసచివుండు కలిగె నేని యప్యహీపతుల
సర్వాధ్యంబులు దూతవాక్యప్రచోదితంబు లై సిద్ధించుంగాదే యని పలికిన నా
రఘువతివాక్యంబులకలరి వాక్యజ్ఞుండగులక్ష్మణుండు వాక్యకోవిదుం డగుహను
మంతున కిట్లనియె.

154

అంత రామప్రేరితుం డై లక్ష్మణుండు హనుమంతునికే దమస్మృతాంతం బెఱింగించుట

- చ. విదితము లయ్యె మాకు హరివీరకపీంద్రుగుణంబు లన్నియున్
వదలక మేము సర్వవిపినంబుల నాదిననాథసూతినే
వెదకుచు నున్నవారము ప్రవీణత నీవిపు డన్నమాడ్కి నా
సదమలచిత్తునిం గదిసి సఖ్య మొనర్చెద మంచితంబుగన్. 155
- వ. అని నిపుణంబుగాఁ బలికిన సుధురాక్షరయుక్తం బైనలక్ష్మణునివాక్యంబు విని
మరున్నం ననుం డగుహనుమంతుండు సంప్రహృష్టతనూరుహుండ్ల జయోపవత్తి
యందుఁ జిత్తంబు గీల్కొల్పి వీరిసాచివ్యంబున సుగ్రీవుండు కృతార్థుండ్లై వా
నరథాజ్యంబు పరిపాలింపం గలఁ డని తలంచి వీరికి నాసుగ్రీవునకు సఖ్యంబుఁ
గావించెదఁ గాక యని నిశ్చయించి మృదుమధురవాక్యంబున వెండియు రాము
న కిట్లనియె.
- క. విపులతరుయుతము పంపా,విపినవిరాజితము దుష్ప్రవేశం బగునీ
విపినమున కేల వచ్చితివి సరాక్రమధుర్య చెప్పవే దయ నాకున్. 157

- ఉ. నా విని లక్ష్మణుం డట మనంబున సంతన మంకురింపఁగాఁ
బావనితోడఁని ట్లనియె భ్రాతృనియోగమునం గపీంద్ర ధా
త్రీవరమాభిదీపితకిరీటమణీలసితాంఘ్రిపద్మఁ డా

నానిచనఁగోలును నానకరఁగనినాఁడును నొక నిమిషిన్

156

- ఉ. అన్తునుజేంద్రచంద్రుడు నిజించిత తేజము దిక్కులం దనూ
నమ్ముగఁ బర్వయుక్తగతి నాలుగువర్ణములం దదీయధ
ర్మమ్ములయందు నిల్పుచు సను స్తమఖావభృథాంబుసిక్తుఁడై
యిమ్ముగ సర్వభూభువన మేలుచునుండె దయావిలోలతన్. 159
- ఆ. తనకు నొగులవలనఁ దనదెన నొగులకు
ద్వేష మింత లేక వెరువు గలిగి
సురలయందు ధాతకరణి రాజులయందుఁ
బెంపు వడయు నతఁడు పెద్ద యగుచు. 160
- క. ఆరాజవరున కగ్రకుమారుం డై రాముఁ డనఁగ మహానీయగుణో
దారుఁడు సంగరవిద్యా, పారీణం డిమ్మహానుభావుఁడు తనరున్. 161
- ఉ. ఈరఘువంశవర్మిఁడు సహిష్ణుఁడు భూతశరణ్యుఁడు న్నుభా
కారుఁడు ధర్మవత్సలుఁ డఖండితవీర్యుఁడు రాజుత్వణో
దారుఁడు సత్యవిక్రముఁ డతంద్రితుఁ డార్తజనార్తిహంతయున్
సూరినుతుండు పంక్తిరథనూనులలోఁ గడు మేటి యై తగున్. 162
- చ. అనఘ దినావసానమున సర్వముఁ డాత్మమరీచినిం బలె
బనివడి యీరఘూత్తముఁడు భార్యను దోడ్కొని తంద్రిపంపునన్
ఘనశరచాపఖడ్గములఁ గైకొని రాజ్యనుఖంబుఁ బాసి తా
వనమున నున్ని సేయుటకు వచ్చె రహిన్ మునివేషధారి యై. 163
- క. హరివర యే నీనుగుణో, త్రుతమ్ముడ లక్ష్మణాభిధానుఁడ నితని
స్థల మరుదుగ సేవించుచు, నరుదెంచితి విపినమునకు ననుకూపముగన్. 164
- క. గతరాజ్యుఁడు వనవాసా, శ్రితుఁ డగునీరామవిభుని ప్రియసతి రక్షో
హృత యయ్యె విపినమున నా, సతిఁ గానక మేము దుఃఖసంతాపమునన్. 165
- వ. పరితపించుచు నరణ్యంబున నన్వేషించుచు వచ్చువార మొక్కయెడ శాప
వశంబున రాక్షసత్వంబు నొంది యున్నదనుం డనువానిం గాంచి యతని నడి
గిన వాఁడు సుగ్రీవుం డనువానరశ్రేష్ఠుండు కలం నతండు మహాబలుండు కా
వున సీతాపహారి యగురాక్షసుని సాధించుటకు సమర్థుండతనిఁ గానం జనుండని
పలికి వాఁడు నాకంబునకుం జనియెఁ దస్యచనస్రకారంబున నే మిరువురము
సుగ్రీవునిసాచివ్యంబుఁ గోరి యిచ్చటికిం జనుదెంచితి మని పలికి లక్ష్మణుండు
వెండియు నిట్లనియె. 166
- క. ధన మధుల కొనఁగి యశం, బనువుగ నాన్జించి జనుల కధినాథుం డై
తనరామరాఘవుఁడు కాననచరునిం దలఁచెఁ దనకు నాథునిఁగాఁగన్ 167
- క. హరివర యెవ్వఁడు ప్రజలకు, శరణ్యుఁ డై యొప్పు నట్టి జనసతిమతుఁ డీ
పురుషర్ష భుండు రాముఁడు, శరణాగతుఁ డయ్యె వృక్షచరనాథునకున్. 168

తే. ఎవ్వనిప్రసాదమున జను లెల్లఁ బగమ, సౌఖ్యమునఁ దేలియాడుచు సంతసించు
రట్టి కరుణాకరుం డిన్మహానుహుండు, నగచరుననుగ్రహముఁ గోరినాడు నేఁడు.

తే. ఏనరేంద్రునిచేత ధాత్రిశు లెల్లఁ, గరము మానితులై మేలు గాంతు రట్టి
సంక్తిరథపుత్రుఁ డీరామధన్రుఁ డిపుఁడు, కీశపతితోటిమైత్రి గాంఁబించినాఁడు,
వ. మఱియు నుహానుభావుం డగురాముండు శోకాన్తుం డై శరణంబు నొందుచుండు
హరియాధపుం డగుసుగ్రీవుండు ప్రసాదం బొసంగ నన్తుం డగు నని యివ్వ
ధంబున లక్ష్మణుండు కన్నీగు నించుచు గద్గదస్వరంబునం బలికిన నప్పవమాననం
దనుం డతని కిట్లనియె.

171

క. మిముబోటిపరాక్రమనిధు, లనులాత్ములు బుద్ధిమంతు లగచరుతో నె
య్య మొనర్పఁగఁ దలఁచుట త, ద్విమలపురాకృతతపఃప్రవీణత కాదే.

172

చ. అతఁడును రాద్యలోభజనితాగ్రహం డై తగువాలిచేఁ దిర
స్కృతుఁ డయి రాద్యము నిడిచి దేవిని గోల్పడి వైర మెత్తి యే
కతమున నున్నవాఁ డటులు గాన నవశ్యము మీకుఁ దా సహ
యత నొనరించు భూమితనయాపరిమార్గణమందుఁ బ్రీతుఁ డై.

173

క. అని సలికి మరల మారుత, తనయుం డనుపమచుదూక్తి దశరథతనయా
చర దెంచు పన్నభాంధవ, తనయుం డున్నెడకు మైత్రి తగఁ జేయుటకున్.

174

క. నా విని సంతోషము మది, నావిర్భావంబు నొంద నాతని గడునం
భాసించి గ్రక్కున నుమి, త్రానరనందనుండు సలికె రామునితోడన్.

175

అతి వాసుమంతుఁడు సుగ్రీవునికై రామలక్ష్మణులు సుగ్రీవునియొద్దకుం దోడ్కొని వచ్చుట

ద. దేవా సమాగతుం డైన యీకపిశ్రేష్ఠుండు మద్యాకృతనణసంజాతహర్షుం డై
యాసుగ్రీవుండును గృత్యవంతుం డని పలుకుటంజేసి కృతకృత్యుండ వైతి వితుం
డతిప్రసన్నముఖవన్తుం డై వ్యక్తంబుగా భాపించుచున్నవాఁ డితనివాక్యం బన
శ్యంబు కాదు సుగ్రీవునిపాలికిం బోద మని పలికిన నారఘువుంగవుండు ప్రీతి
యుక్తుం డై యట్ల సేయున నుని నీయ కొనియె నిట్లు సుగ్రీవునిసాచిన్యంబున
కొడంబడి గమనోన్ముఖులై యున్నయారామలక్ష్మణుల విలోకించి పవననంద
నుండు భిక్షుసూపంబు విడిచి వాసరసూపధరుం డై యన్మహాత్ములం దనపృష్ఠ
భాగంబున నిడుకొని తన్నుం గృతకృత్యునింగాఁ దలంచుకొనుచు శీఘ్రంబున
ఋశ్యమూకంబునకుం జని యచ్చట రామలక్ష్మణులడించి యంతకుమున్నురావ
లక్ష్మణదర్శనసంజాతభయభ్రాంతుం డై ఋశ్యమూకంబువిడిచి తత్పరిసరంబున
నతిఘనం బైనమలయాద్రిమీఁదికి దాఁటియున్నసుగ్రీవుని దోడ్కొని వచ్చి
యవాసరపుంగవునకు రామలక్ష్మణులం జూచి యిట్లనియె.

176

అతి వాసుమంతుఁడు సుగ్రీవునికి రామలక్ష్మణులప్రభావం తెలిపించుట.

క. అనఘుండు రాముఁ డీఘనఁ, డనుపచుదృఢవిక్రముఁడు మహాప్రాజ్ఞుండు
క్షణవిభుఁ డనుజయుతంబుగఁ, జనుదెంచినవాఁడు సత్యసంగరుఁ డధిపా.

177

- నీ. అగచరోత్తమ యీమహామహుఁ డిత్తోకువంశజాతుఁడు గురువత్సలుండు
దశరథతనయుండు ధర్మసంపేదియు నమితవిక్రముఁడు రామాభిధానుఁ
డనఘాత్తుఁ డగుతండ్రి పనుపున వనమున కరుదెంచి రావణాసురునిచేత
నాలిఁ గోల్పడి శరణార్థి యై నినుఁ గాన వచ్చినాఁ డీతఁ జెప్పానిచేత
తే. వసుధ సత్యంబుచేతఁ గావంగఁబడియె, సశ్వమేధశతం శెవ్వఁ జాచరించె
నట్టిదశరథునకుఁ బుత్రుఁడగు నితండు, నీకు శరణాగతుం డయ్యె నెలఁతకతన.
- క. నీతో సఖ్యము సేయఁగ, నాతురత న్వచ్చినట్టియలఘుల వీరి
ఘ్యాతిగఁ జేకొని కడు సంప్రీతులఁగాఁ జేయు మిపుడు విషధార్చనలన్. 179
- ఉ. నా విని వాయుపుత్రువచనంబుల కెంతయు సంతసిల్లి సు
గ్రీవుఁడు శోకము న్పుయముఁ గిల్బివశంకఁ బరిత్యజించి సు
శ్రీ విలసిల్లి మానవశరీరముఁ బాల్చి రఘుప్రవీరు సం
భావితుఁ జేసి యిట్లనియెఁ బల్కులఁ దేనియగ్రన్ముదేరఁగన్. 180
- క. ధర్మవినీతుఁడ వనియును, నిర్మలమతి వనియు నేడు నీగుణములు స
త్కర్మఁ డగువాయుసుతుచే, నర్కిలి సంబోధితంబు లయ్యె మహాత్మా. 181
- క. నగచరుడ నైననాతో, జగత్పర నీవు సఖ్యసంబంధ మొన
ర్పఁగఁ గోరినకతమున నా, కగణితసాభాగ్యలాభ మది యెట్బే గదా. 182
- క. భూమీశ నీకు సఖ్యం, బీమెయి నాతో నొనర్ప నిష్టమె యేని
జ్ఞే ముట్టి బాస సేయుము, నామది సంశయము విడిచి నమ్మెక నధిపా. 183
- క. నా విని తనకరమున సు, గ్రీవునిహస్తంబుఁ బట్టి కీశోత్తమ నీ
తో వదలక సాచివ్యము, గావించితి ననుచు విభుఁడు గ్రక్కునఁ బలికెన్. 184
- ఇతి శ్రీరామసుగ్రీవులు పరస్పర మగ్నిపాతీకంబుగా సఖ్యము సేయుట. ఇతి—
- చ. పవనజుఁ డంత శీఘ్రమునఁ బావకునిం బ్రణయించి తెచ్చిన
న్యోవిధనవర్య లిచ్చి కడు వేడ్కఁ బ్రదక్షిణ మాచరించి యా
రవితనుజుండు రాముఁడు పరస్పరవక్త్రవిలోకనంబుల
ప్రవిలి కృశానుసమ్మఖమున సుచివత్స్ మొనర్చి రిరువురున్. 185
- ఉ. అప్పుడు రాఘవుండు ప్లవగాధిపునిం గరుణార్ద్రదృష్టుల
ప్లవక చూచి నీ విపుడు నాకు వయస్యఁడ నైతి గాన నిం
కెప్పుడు దుఃఖము న్పుఖము నిర్దురకు స్ఫురిగాఁ డలంచి యి
ట్లాపిసన్నేహభావమున నుండుద మీశిఖ సాక్షిగా నిలన్. 186
- చ. అన విని సంతసిల్లి ప్లవగాధిపుఁ డొక్కవిశాలసాలశా
ఖను బెకలించి తెచ్చి యొకగండశిలాఫలకంబుమీఁద గొ
బ్బిన మృదురీతిగాఁ బఱచి భూధవుతోడ సుఖోపవిష్టుఁ డై
తనమది నుబ్బుచుండ వితతంబుగ ముజ్జగ మబ్జినట్లుగన్. 187

తే. అంతః బవమాననందనుం డధికభక్తి, నొక్కచందనతరుశాఖ నురుబలమున విడిచియో స్తరణంబుగాఁబఱచెనందుఁ, జెలఁగిసామిత్రియునుసుఖాసీనుఁడయ్యె.

వ. ఇట్లు రామసుగ్రీవులు వహ్నిసమక్షంబునఁ ద్రికరణశుద్ధిగా నఖ్యంబుఁ జేసి లక్ష్మణసహితంబుగా నుచితాననంబుల సుఖాసీను లై పరస్పరవిక్షణంబులు సేయుచుఁ దనివి దీరక యుండి రంతఁ గొంతనడికి సుగ్రీవుండు హర్ష వ్యాకులిత లోచనం జేసి రామునిం జూచి మందమధురాలాపంబుల నిట్లనియె. 189

సీ. అవనీశ దుష్టాత్మఁ డగువాలిచేఁ దిరస్కృతుఁడనై రాజ్యంబు వితతసుఖము విడిచి పత్నిని గోలువడి మనంబున ఘనంబగుభయంబున వనంబున రయంబు తోఁ జరించుచు వచ్చి తుది నీమహాదుర్గ మాశ్రయించి విపాద మగ్నలింప దిక్కటి యున్నాఁడ నిక్కడ వలనాలి వలనిభయం బెట్లు తలఁగు నట్లు

ఆ. కరుణఁ జేసి నన్నుఁ గాచి రక్షింపు మ, నాథనాథ యనఁగ నానరేంద్రుఁ డిట్లు లనియె మరల హిత ముచితజ్ఞత, సొంపు మెఱయ సూర్యసుతునితోడ.

— శ్లోకముఁడు వాలిం జంపెదనని శపథము సేయుట. —

క. ఉపకారశీలి వగునీ, కుపకారము సేయు టిది నముచితము గాదే కపినాయక నీపత్నిని, జపలతఁ గైకొన్న వాలిఁ జంపెదఁ గడిమిన్. 191

చ. అనుపమవజ్రసన్నిభము లర్కనిభంబులు తిక్కపర్వముల్ ఘనతరసర్పతుల్యములు కాలకటాక్షసమంబు లై నమ త్సునిశితసాయకంబు లివె చూడుము గ్రక్కున నీశరంబులం దునిమెన నాలి నబ్జులవిదూరుఁడు వజ్రముచే గిరిం బలెన్. 192

చ. అని శపథంబుఁ జేసిన నినాత్మజఁ డార్యుభర్త మాటకు న్ననమున నంతసింది జననాయక మీ రిపు డానతిచ్చినట్లన నయమారఁ జేయుఁ డభయంబునఁ బత్నిని రాజ్యము స్సఖంబును నకలార్థము ల్వడిసి పొల్పు వహించెద నేను మీదయన్. 193

క. కరుణ దలిర్పఁగఁ బగతునిఁ, బరిమార్చెద ననుచు మీరు పలికినమాత్ర స్మరవర నకలార్థము లి, త్తటిఁ జేకూడె నని చాలఁ దలఁచెద బుద్ధిన్. 194

వ. అని యితైఱంగున సుగ్రీవుండును రాముండును శపథపూర్వకంబుగాఁ బరస్పర కార్యసాధనోచితంబు లగువాక్యంబులు ప్రసంగించుచుండఁ దత్ప్రణయప్రసంగంబునందు రాజీవహేమద్వలనోపమంబు లగుసీతావాలిరావణుల వామనేత్రంబు లదరె నప్పుడు పదంపడి సుగ్రీవుండు ప్రీతచేతస్కుండై రఘునందనున కీ ట్లనియె. 195

— శ్లోకముఁడు రామునకు సీతను చెచ్చి యిచ్చెద నని శపథము సేయుట. —

సీ. దశరథసుత నీవు తండ్రిపంపునఁ బోలు వెడలి ప్రియానుజు ల్వేంటఁ గొలువ నడవికి వచ్చుట యందొక్కచో మీర లిరువురు దవ్వుల కేగి యున్న

తజీ రావణుండు సీతను మ్రచ్చిలించుట యంతయు నీబుద్ధిమంతుఁ డైన
హనుమంతుఁ డెఱిగించె నది వదంపడి మిమ్ము నడుగంగ నేల మహాత్మ యింక
తే. నల్పకాలంబునందె భార్యావియోగ, జనితశోకంబు విడిచెదు సత్వరముగ
వెదకి సాధించి తెచ్చి పృథ్వీకుమారి, నిక్కువముగ నర్పించెద నీకు నేను. 196

ఉ. విశ్రుతకీర్తి యైనస్పృధివీనుత దేవనరాహిరాజులో
కాశ్రిత యయ్యె నేని రయ మారఁగఁ జేకొని నవ్వు యైనవే
దశ్రుతియట్ల తెచ్చి వితతంబుగఁ దప్పక నీకు నిత్తు దీ
నాశ్రయ నాదుమాట హృదయంబున నమ్మి త్యజింపు శోకమున్. 197

తే. అధిప విషకృత మైనభత్యమును బోలె, నీదుపత్నిని శక్ర జంభాదినిఖిల
దేవదానవు లైనను దెల్లముగను, దక్కఁ గొనఁ జాల రిది యంత నిక్కువంబు.
ప. అదియునుం గాక. 199

శా. ఆకాశంబున రావణాంకగత యై హారారు హలత్తుణా
హాకల్యాణగుణోత్తరా యనుచు శోకాక్రాంత యై చీరుచుం
బ్రాకంపించుచుఁ బోవుజానకిని తైలాగ్రంబుపై నుండి నే
నేకాకుత్స్థకుల ప్రదీప వినుమా యేవార వీక్షించితిన్. 200

శా. ఆవై దేహీయు మమ్ముఁ గన్గొని స్వకీయానర్థరణోష్ణిన
తౌనవర్ణాభరణంబు లన్నియును భాస్వత్కాంతు లొప్పార నా
త్రోనం బైఁటచెఱంగున న్నుడిచి యెంతోభీతి మాముందటం
బ్రావీణ్యంబునఁ బాట వైచి చనియె రక్షోవరాధీన యై. 201

ఉ. ఆరమణీయభూషణము లన్నియుఁ గైకొని మేము డాచి యు
న్నారము తెచ్చి చూపెద ఘనంబుగఁ దన్నహనీయవైఖరుల్
సూరిజనస్తుతా గుఱుతు చూచికొనం దగు నంచుఁ బల్కఁగా
నారఘుభర్త తెమ్ము స్థవగాధిపతీ తడ వేల నావుడున్. 202

శా. సుగ్రీవుండు సీతాదేవి తమవద్ద వైచిన భూషణంబుల రామునకుఁ జూపుట

ప. హరివరుఁ డంత శీఘ్రమున వద్దిగుహాంతరసీమఁ జొచ్చి యం
దరువుగ డాచి యున్న వివిధాభరణంబులమూటఁ దెచ్చి దా
శరధికి విచ్చి చూపుటయుఁ జయ్యన నారఘునేత తద్వరా
భరణములం దదీయన్పుదుపావనచేలముఁ జూచి దీనుడై. 203

శా. ఈహారంబులు సీత హారములె సుమ్మీ యంచు లక్షించుచు
న్నహారంబునఁ బంకజారిక్రియ నెంతబాష్పనంరుద్ధఁడై
మోహం బగ్గల మందఁ బైకొనినమూర్ఖ నిష్కేషించి హా
సీహారంతుముఖి యటంచు నారగ న్నిల్పవలె కుర్చిపై. 204

అథ రామఁడు సీతాదేవియాభరణంబుల లక్షణానికిఁ జూపుట. అథ-

వ. ఇట్లు ప్రియాభరణసందర్శనసంజాతశోకమూర్ఛాపారవశ్యంబునఁ బుడమింబడి
కొండొకసేపునకు లబ్ధసంజ్ఞం డై బిలస్థం బగుపన్నగంబుచందంబున రోజుచుఁ
బాష్పపూరితముఖుం డై దుఃఖించుచున్నసామిత్రి నవలోకించి. 205

మ. జననాథాత్మజకంటె భూమినుతచే సంత్యక్త మైనట్టిసూ
తనదివ్యాభరణంబుల స్వీనులచిత్రక్షౌమచేలంబు న
ద్దనుజుండే కొనిపోవుచో గుఱుతుగాఁ దనవంగిమైసామ్మ లీ
ఘనశైలంబునఁ బాట వైచి చనె నిక్కం బింత చింతింపగన్. 206

వ. మఱియునీయనర్హరత్నాభరణంబులు హరితత్పణవంతం బైనవృదుమహీస్థలం
బున నుత్సృప్తంబులగుటం జేసి యవికలరూపంబులై యున్నవి విలోకింపుము.

క. నరవరనుత యీసామ్మలు, గుఱు తెఱుఁగుదె యనిన నతఁడు గూరినశోక
స్ఫురణము మీఱఁగ నద్దిన, కరవంశాంభోధిచంద్రుఁ గని యిట్లనియెన్. 208

తే. అధిప యీకమనీయరత్నాంగదములు, నీరుచిరకుండలంబులు నే నెఱుంగ
నననరతముబాదాభివంశనమువలనఁ బడకటకనూపురములెఱుంగుదుమహాత్మ.

ఉ. నా విని రాఘవుండును మనంబున మోహము నివ్వటిల్ల ను
గ్రీవునిఁ జూచి నీ వెచటఁ బృథ్విసుతం గనుఁగొంటి నప్పుడా
రావణుఁ డెందుఁబోయెఁ గపిరాజ తదీయనివాస మెద్ది వాఁ
డేదిధి సంచరించుఁ జల మెంత బలం బది యెంత చెప్పమా. 210

ఉ. దోష మటంచు నించుకయుఁ దోషక దైత్యుఁ డపాంసులాశిరో
భూషణ మైనజానకిని మ్రుచ్చిలి చేకొని యేగె వాఁడు మ
ద్రోషమున న్నును న్నజనదూషితుఁ డై త్రుటిలోన నింక ని
శ్శేషముగా నశించు హరిశేఖర యెంత బలంబు గల్గినన్. 211

తే. అనఘచరిత మద్భార్యాసహారి యైన, రివునిఁ బేర్కొను మిప్పుడె విపులవిశిఖ
దహన హేతుల వాని నిర్దగ్ధుఁడేసి, సత్వరంబుగఁ బంపెద శమనపురికి. 212

అథ సుగ్రీవుఁడు రామునితో రావణునివాసాదికంబు తా నెఱుంగ నని చెప్పట. అథ-

వ. వానరేంద్ర యేను దన్నిమిత్రంబున సర్వరాక్షసనాశంబుఁ గావించెద నద్దు
రాత్తుండు సీతను ముచ్చిలి నాకును మహారోషంబు గలిగించి తనజీవితాంతం
బుకొఱకుఁ దానే మృత్యుద్వారంబుఁ దెఱచికొనియె నని యిట్లు పరమాత్తుం
డై పలికిన రామునివచనంబు విని సుగ్రీవుం డొక్కింతసేపు తనలోన విచారించి
యీరామండు మిక్కిలి వ్యసని యై యున్నవాఁ డేను రావణునివాసంబును
దత్పురాక్రమాదికంబు నెఱుంగుదు నని యంటి నేని యిప్పుడే రావణవధా
స్థంబు ప్రయత్నింబు గావింపుద మని పలుకు వానరబలంబులం గూర్చి గాని
సీతా న్వేషణరావణవధాదికంబు గావించుట శక్యంబై యుండదు పాలి రాజై

యుండుటవలన వానరు లందఱుఁ దదవ్యశంగతులై యున్నవారు వారందఱు మదధీను లగుటది మిక్కిలి దుర్లభం బందుఁ గొందఱనుపాయబలంబున స్వాధీనులం గావించికొని కార్యయత్నంబుఁ గావింపుదు నంటినేని వానికి రావణునకుం గలసఖ్యసంబంధంబువలన వాలి ముక్తనోరథంబు సిద్ధింపకుండునట్టి తెఱఁగ లోచించి ప్రసర్తించు దానం జేసి యుభయకార్యభంగం బగుఁ గావున మొదల రామునివలన వాలినధర్మార్థకంబుగా వానరరాజ్యంబు నధిగమించి పదంపడి వానరబలంబులం గూర్చి సీతా న్వేషణాదికార్యంబుఁ గావింపుదుఁ గాక యని నిశ్చయించి కేబుదోయి ఫాలంబునం గీలించి గద్గదకంఠంబుంజ్ఞయి ట్లనియె.

218

సీ. అనఘాత్మ దురితాత్ముఁ డగురావణునిభుజవిక్రమంబును వానివిపులబలము వాని నివాసంబు వాని శౌర్యంబును వాని సూస మెఱుంగ దాని కేమి మునుకొని ముల్లోకముల నెందు డాఁగిన శోధించి రావణాసుగునిఁ బుత్రమిత్రయతంబుగా మెయికొని చంపి సీతను దెచ్చి యిచ్చెన దానికైన

తే. యత్న మొనరించెదను మది నడలు నక్క

ధైర్య మలవడ సుస్థిరోత్సాహపరుడ

వగుము నీయంతవారల కర్హ మగునె

రాఘవావ్యయ యీబుద్ధి లాఘవంబు.

214

చ. అరయఁగ నేచు బ్రాకృతుండ నయ్యు వనాటుండ నయ్యు దేనదు

స్తర మగుగేహినీవీరహజవ్యసనం బది యెంత వేఁచిన

స్తరలక తాల్చి వీడక నునంబున ధైర్యము నూఁది యుండఁగా

నిరవుగ ధైర్యశాలి వగు నీ విటు లాడుట కేమి చెప్పుదున్.

215

ప. దేవా నీవు మహాత్ముండవు విసీతుండవు సమాంతరం బైనబాష్పంబును ధైర్యంబువలన నిగ్రహించుట కస్తుండవు మఱియు సర్వకృష్ణంబులయందును వ్యసనంబునందునుజీవితాంతకరం బైనభయంబునందును ధృతిచుంతుం డగువాఁడు తనబుద్ధిచేత విమర్శించి నశింపకుం జేసెనుం జేసి బాలికుం డై నిత్యంబును వైక్లవ్యంబు నవలంబించు నట్టివాఁడు నలిలంబునందు భారాక్రాంతంబైనతరణి కరణి శోకాంబుధియందు నిమగ్నుం డగు నెవ్వండు శోకంబు ననునరించి ప్రసర్తించు నట్టివాని కెన్నటికి సుఖంబు లేదు వానితేజంబు దినదినంబునకు నశించుచు వచ్చు నతండు జీవించుటయె దుష్కరంబై యుండుఁ గావున భృత్యుండ నైననాయంజలిం బ్రతిగ్రహించిపొరువంబు నాశ్రయించిశోకంబు విడిచి ధైర్యంబు నవలంబించి సుస్థిరోత్సాహసంపన్నుండ వగు మేను నయస్య భావంబున హితంబుఁ బలికితిఁ గాని యుపదేశించినవాఁడను గాను మదీయ నయస్యత్వంబును సమ్మానించి శోకంబు విడుపు మని పలికిన మధురంబు లగు సుగ్రీవునిపదసంబులం దేఱి బాష్పపరిక్షిన్నం బైనపదసంబు వస్త్రాంతంబునం

దుడిచిఁగొని వేదండశుండాదండమండితంబు లగుబాహుదండంబులు సాచి
సుగ్రీవునిం గొఁగిలింతుకొని రామభద్రుండు భద్రవాక్యంబుల నిట్లనియె. 216

—ఇతఁడు సీతాదేవి నన్వేషింపనాయునని సుగ్రీవునితో జెప్పట. —

సీ చండాంశుతనయమిస్మండపు హితుండపు స్నిగ్ధుండ వై ననీచేత నెద్ది
కర్తవ్యమదియు యుక్తంబుగా ననుగూహముగ ననుష్ఠితమయ్యెడగవుమెఱయఁ
బలికిన నీమాట పరమశోకాక్రాంత హృదయుండ నగునన్న ముదితుఁడేనీ
నిట్టికాలమున నీయట్టిచుట్టము నాకు దొరఁగొను తెంతయు దుర్లభంబు
తే. గాదె యింక జాగు సేయుట గాదు వేగ, యవనిజాపరిమార్గణ నుందు నీవు
యత్న మొనరింపుమరిని గీటవఁచునట్టి, తెఱఁగు చింతించి చెప్పుము తెల్లముగను.

క. హరివర శిఖసాక్షి కముగ, నిరువుర మనోన్యస్య మిప్పు డిచ్చినబానల్
దిరుగక యన్మృతము లాడక, నెఱవేర్చినమీఁదఁ గాదె నెగడు శుభంబుల్.

ప. కపీంద్రా యిప్పుడు నాచేత ననుష్ఠింపం దగినకార్యం బెయ్యది గలదు దాని
నెఱింగింపుము నన్నాకాలంబునందు సుత్యేత్రంబునందుంబోలెనాయందు నను
స్తంబును సంపన్నుండై యుండు నిప్పుడు నాచేత నభిమానంబునఁ బలుకం
బడినవాక్యంబు యథార్థం బని యెఱుంగుము ము న్నెన్నందు నాచేత నన్మృ
తంబు నమీరితం బైనయది గా దిప్పుడు మత్పుణ్యంబు సాక్షిగా సత్యంబుఁ
బలికితి నని యిట్లు సుగ్రీవవిశ్వాసార్థంబుశపథపూర్వకంబుగాఁ బలికిన నన్నరేం
ద్రుని ప్రతిజ్ఞానచనంబు విని సుగ్రీవుండు నచిననమన్వితంబుగాఁ బరమప్రీతుండై
స్వకార్యం బంతయుఁ గృతం బయ్యె నని తలించి రామభద్రు నభినందించె ని
ట్లురామసుగ్రీవు లనోన్యస్యనకృశ్మలై యేకాంతంబునం గూడుకొనియటమరలే
నిచి స్తంబున నొండొంగునుఖదుఃఖములఁ దలపోయుచుండి రంతఁ గొంతసేపు
నకుఁ బడ్చినీకాంతనందనుండు సౌమిత్రి వినుచుండ నీతాకాంతున కిట్లనియె.

మ. అనురేంద్రాదుని క్షిప్త దుర్లభము గోత్రాధీశ నీతోడి న
ఖ్యము నాభాగ్యవశంబునం గలిగె నిక్కం బింత యుష్మత్కటా
క్షమునం గ్గోరియే లభించు నిఖిలసౌరాజ్య మైనకా స్వరా
జ్యము చేకూడుట కెంత వింత విమతమైనాభవిధ్వంసకా. 220

చ. అకలుషచిత్త సీగుణములైన నుతింపఁగఁ జాల నట్టి
న్నొకసరివానిఁగాఁ దలఁచి యుత్తమవత్సలతం గృశానుసా
క్షికముగ వేక్కలొ జెలిమిఁ జేసితి వేమన వచ్చు సీగుణం
బింక నకలార్థము ల్వడసి యేను సుఖంచెడ నీదునత్కృపన్. 221

తే. అధిప క్రమమున నితఁడు మా కర్తృనచివుఁ
డనుచు నను మీ రెఱింగెడ రాత్నలోనఁ
బరఁగ నిప్పుడు నే నిట్టివాఁడ ననును
భానుకులవర్య సీమ్రాలఁ బలుకఁజాల.

తే. ఆత్మవంతుల భూరిధైర్యంబు కరణి, ననఘ మీయట్టిశుద్ధాత్ములైనవారి
 ప్రీతి నిశ్చలయై యుండుభూతలమున, శిష్టధర్మంబు లని నీకుఁ జెప్పవలెనె. 228
 తే. రజత మైనను మఱి మహారజత మైన, నిగువమానవిభూషణాంబరము లైన
 సాధుజను లని యెల్లను సాధుజనులు, తమవియట్లు భావించుకు విమలచరిత.
 తే. దోషియైనను మఱియు నిర్దోషియైన, నాశుశ్రేష్ఠుడైనను గడుఁ బేదఁగొననుభాకుఁ
 డైన దుఃఖితుఁ డైనమహానుభావ, పరమగతి నిష్క్రమింపఁ జొక్కండఁ ధరణీయందు.

—ఈ సుగ్రీవుడు వారిం జంపి తనదుఃఖంబుఁ బాపుమని రామునిఁ బ్రార్థించుట. —

ఆ. సుఖము విడిచి యైన సురుచిరభోగంబు, విడిచి యైన ధనము విడిచి యైన
 మేను విడిచి యైన మిత్రునికార్యంబు, చక్కఁ జేయు టగియ సఖ్యవిధము 226
 వ. అని యిట్లు బహుప్రకారంబుల వానవనన్నిభుం డైనలక్ష్యమిందు వినుచుండ
 సాచివ్యసామరస్యంబు వక్కాణించుచుఁ దొల్లించియట్లు వేఱొక్కచోటఁ బగ్గ
 బహులం బైనసాలవిటపంబు విడిచి తెచ్చి యా స్తరణంబుఁ గావించి దాని
 యందు రామసహితంబుగా నాసీనుం డయ్యె హనుమద్విరచితంబైనపగ్గనుయా
 స్తరణంబునందు లక్ష్యమిందు సుఖోపవిష్టుం డయ్యె నిట్లు యథానుభంబుగా
 నాసీనులై యున్నసమయంబున నాసుగ్రీవుండు రామధర్మ నవహాకించి దేవా
 యేను వాలిచేత నిరాకృతుండ నై హృతదానంఁడనై భయంబుఁ గొని గూ
 ఋశ్యమూకపర్వతంబు నాశ్రయించి యున్నవాఁడ నీవు సర్వలోకాభయంక
 రుండవు వాలివలన భయార్తుండనై దిక్కటియున్ననాకుఁ బ్రసాదం బొసంగు
 మని మధురాక్షరవ్యక్తంబుగాఁ బలికినఁ దేజస్వీయు ధర్మజ్ఞుండును ధర్మవత్స
 లుండు నగురాముండు సుగ్రీవునివచనంబు విని స్థితపూర్వకంబుగా నిట్లనియె.
 తే. జగతి నుపకృతి మిత్రలక్షణ మపకృతి, శత్రులక్షణ మటు గాన సాధుచరిత
 చెలంగి నీపత్ని నపహరించిన దురాత్ము, వాలిని నధింతు నిక్కంబు నలదుశంక.

వ. అని పలికిన రామునివచనంబు విని సుగ్రీవుండు వెండియు నిట్లనియె. 229
 నీ. అవనీత యేను శోకాభిభూతుండ నైతి దీనుల కెల్లను దిక్కు నీవ
 పావకు గుఱిఁజేసి పాణిప్రదానంబుచే నయన్యుండ నైతి వీ నటంచుఁ
 బలికితి వేనును బదపడి నీయట్లు బాస యిచ్చితి నది పట్టి తాల్చిఁ
 బూని యుండక చిచ్చుబోలినగేహినీవిరహతాపము నన్ను నెత్లఁబెట్ట
 ఆ. నైఁచ లేక పారెసారెకు భ్రమ గొని, పలుకుచున్నవాఁడఁ బరమకృపను
 నెగులుఁ బాపి నన్ను నిత్యనుఖాత్తునిఁ, గా నొనర్చి యశముఁ గాంచు మధిప.
 వ. అని నిజాభిప్రాయంబు విన్నవించి యంతకంత కగ్గలం బైనశోకంబున గద్గద
 కంఠంఁడై పలుక నేరక నదీవేగంబుచందంబునం బఱలెంచుబాష్పవేగంబును
 వదనంబునం బ్రమాఙ్గించుచు నిట్టూర్పులు పుచ్చుచుఁ గొండాకధైర్యంబున
 నది యడంచుకొని వెండియు రఘువల్లభున కిట్లనియె.

అథ సుగ్రీవుఁడు తనమంత్రు రామునికిఁ జూపుట. అథ-

సీ. మున్నునిష్కారణంబుగ వాలి నాతోడ వైరంబుఁ గొని పాపనర్తనమునఁ
గదిసి ప్రాణంబులకంటె గరీయసి యైనమడ్లెహిని నపహరించి
మిత్రుల సంహతి మెయిగొని బంధించి కడునడి ననుఁ బ్రోలువెడల ననిచె
బలుమంత్రుఁ డగుచాని చలమున కోర్వొక యే నిందుఁ నగవనియించియుందు.
తే సంశటను గూన కశండు బలాన్యులైన, వారి ననుఁ జంపఁ బంపినవారి నెల్ల
నామనుషులచు నెచ్చటి కేమొయనుచు, భీతిఁగొనియుందుమదిలోనఁ బ్రీతివక్కి.

క అనఘాత్మ యేసు నినుఁ గని, పెనువుగ నీశంకచేత భీతుఁడ నగుచుం
గనుకనిఁ బఱచితి జన ములఁ, బనినడి భయ హేతువందు భయపడుఁగాడే. 233

క. అతఁ డెంత కీడుఁ జేసిన, జీతినాయకవీరు నన్నుఁ జేకొని నిత్యం
బతులితగతి రక్షించుగ, బ్రతికితి నిన్నాత్ము వగకుఁ బాల్పకకుండఁ. 234

వ అని పలికి మంత్రులం జూపి వారిలో విశేషం బెఱింగించువాఁడై వెండియు
నిట్లనియె. 235

ఉ. మానుగ నీతిశాలి ధృతిమంతుఁడు నీహనుమంతుఁడుండఁగా
నేను భయంబునుం గొరయు కెంతయు సుస్థితి నున్నవాఁడ నో
మాననాథ గూతుఁడు నమంచితభక్తి నహర్నిశంబులుం
బూనిక నిత్య మేమఱక ప్రోచుచు నుండు ననేకభంగులఁ. 236

వ. మఱియు వీర లేరు నిలిచినచోట నిలుచుచు న న్నెడఁబాయక వెంట వచ్చుచు
నయ్యెననుయంబుల నన్ను రక్షించుటకుం జేసిననదుపాయంబులు పెక్కుగల
నవి యన్నియుం బేర్కొనుటకుం జాల నిప్పుడు సంక్షేపంబుగా నెఱింగించితి
నింక నుకభిప్రాయంబు వినుము. 237

ఉ. నాకుంపత్నిఁ దక్కఁగొని నన్నుఁ బరాజితుఁజేసి యంతటం
బోకటు జీవితం బడవఁ బూనిన నాపగవాని వాలి న
ప్రకళిల్ముఖవ్రహ్మణి ద్రుంచి రయంబునఁ గూలవైచినం
గాక మదీయదిత్తమునఁ గల్గినతాపము తీటిపోవునే. 238

వ. నరేంద్రా నానుఖంబును జీవితంబును వాలివినాశనిబంధనం బని తలంచెడఁ
దద్యధంబె శోకాన్తుండ నైన నాశోకంబునకు దరి యని యెఱుంగు మేను
శోకాన్తుండ నై నివేదించితి నని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 239

అథ రాముఁడు సుగ్రీవుని వారీకిని వారికిని విరోధమునకుఁ గారణం బడుగుట. అథ-

క. కర మావడ జచ్చినతఱి, నరనాయక ధాత్రి నచివునకు సచివుండే
శరణం బటు గావున నా, కరయఁగ నీవె గతి గాక యన్యులు గలరే. 240

ఉ. నా విని రాఘవుండు కపినాయకుఁ గన్గొని నీకు వారికి
న్వావిరిఁ జెల్లివోయి పగవచ్చినకారణ మేమి చెప్పు నా

కావిధ మంతయు న్నని బలాబలము న్నుభూ మూచరించెద
న్నీవిటు గుందుచుండి మది నెవ్వగ నాకును నివ్వటిల్లడిక.

241

చ. చతురత సాయకాసనము సజ్యము సేసినయంతలో గుణ
చ్యుతయమరాట్కటాక్షతులితోగ్ర శరంబు సురేంద్ర సూతి ను
త్తితబలశాలి వాలిని వధించు నిజంబు ననాటవర్య నీ
కీతనికీ దీర్పరానిపగ యైనవిధం బది యింక జెప్పుమా.

242

వ. కపీంద్రా భవవ్యాధ్యాపహారి యగువాలి నిచ్చుడి వధించెద నీకు విప్రకారంబుఁ
గావించినశాస్త్రపునిమీఁదఁ బొడమినయమర్థంబు బలంబొందె ప్రావృట్కూల
నలిల వేగంబుకరణి మచ్చి త్రంబున నంత కంత కర్ణంబగుచున్నది మదీయతూ
ణీరగతంబు లై నసాయకంబు లివె చూడుము స్నిగ్ధ తేజంబులై చ్రశ స్థంబులై
కుమారోత్పత్తిస్థానశరవణోత్పన్నంబులై హేమవిభూషితంబులై కంకశత్రుప్రతి
చ్ఛన్నంబులై మహేంద్రాశనిసన్నిభంబులై నిశితాగ్రంబులై సరోవంబులగు
పన్నగంబులలీలం గ్రాలుచున్న వీశరంబులఁ గృతకీర్తిషాం డైనవాలిని శైలం
బునుంబోలె మెదలం సూల నైచెద నని పలికిన నవాసహోత్సముండు రాముని
నచనంబులు విని మంత్రిచతుష్టయసమన్వితంబుగాఁ బరమానందంబు నొంది
నదనంబున నభూతపూర్వ తేజోవిశేషంబు పల్లవింప నమ్మహాత్ముననబోకించి దేవా
నాలికి నాకును వైరంబు గలిగినవిధం బంశయు విస్పష్టంబుగా విన్నవించెద
విను మని యిట్లనియె.

243

అథా సుగ్రీవుఁడు రామునకు వాలికిం దనకును విరోధ మనకుఁ గాఁగము నెఱపించుట

నీ. అనఘాత్మమాయన్నయగువాలి మునుతండ్రి కభిమతుం డగుచునాయందుఁజాల
వత్సలత్వము గల్గి వర్తించుచుండ మా యయ్య దీక్షింప వెన్న నఖిలమంత్రు
లతని వానరరాజ్యమం దభిషిక్తునిఁ జేసిన నతిధగ శ్రీలి యగుచు
నేను బ్రేమ్యుని మాడ్కి నెప్పుడుఁ దనుఁగొల్ప లీలతో నామాజ్యమేలుచుండ
తే. నంత నొకనాఁడు దుందుభియన్న మయుని
కొడుకు మాయావి యనువాఁడు కడిమి గలుగు
వాఁడు స్త్రీకారణంబున వైరమెత్తి
నత్వైరంబుగ నొకనిశాసమయమందు.

244

శా. కంధుల్ మ్రోసినభంగి భీమరవ మాకాశంబు భేదించ గ
రావంధుం డాయనురుండు రాద్రమున ఘోరాకాయఁడై పేర్చి కి
ష్కింధాద్వారముః జేరి వాలిని జయ శ్రీలోలుఁ దారామనో
బంధుం గ్రువ్వున నాజకిం బిలిచె శుంభదీర్వనంరంభి యై.
ఉ. ఆనినదంబు కర్ణపుట మంటిన దిగ్గన మేలుకాంచి య
వాసనరవంశదీపకుఁడు వాలి రయంబున లేచి కాంతలుగ

245

నేనును రాత్రి బోకుండుని నిల్విన నిల్వక ద్రోచి దానవుం
బూని నధింప శీఘ్రమున బోయె మహాబలశాలి గావునన్.

246

క. ఒక్కనిపోకకుం బూకుదుం, ఒక్కఁగ వాసవికిఁ గూర్పు సౌహార్దమునం
ఒక్కఁక నే బావటగా, రక్కసుఁడై వరిగితిని దిరంబగుకడిమిన్.

247

న ఇట్లు గూడుకొని సందంభ విజృంభణంబునం బఱతెంచుమాయదువుర దవ్వలం
గాంచి యారక్కసుండు జాతినాధ్వసుండై యాకంపించుచు నాక్రందనపూర్వ
కంబుగాఁ బూరిం దొనంగిన నే మిగువుగము నిలు నిలు మని యదల్పుచుపిటుం
నంకటిమిత్ర సున్నుడు సముదితుం డై నచంద్రునిచేత మార్గంబు ప్రకాశీకృతంబై
యుండ ని శ్శతంగునఁ బలాయితంబై రాక్షసుండు తృణంబులచేతఁ గప్పంబ
డి దుర్గమం బై యున్నదగుక్కధరణీవివరంబు బొచ్చుటయు వానింజూచి వాలి
రోషనిలశంబు నీ నీబిరుద్యారంబున సమాహితచిత్తుండవై కాచిగొనియుండు
మను బిలుంబులోనికిం జని రాక్షసుని వధించి వచ్చెద నావచ్చునందాఁక
నిచ్చటనే యుండునని నలికి సమాప్రవేశంబునందు నాచేతఁ బ్రార్థితం డయ్యు
నంగీకరింక పాదస్పర్శసమర్పాద్యంబుగా నాచేతఁ బ్రమాణంబు నేయించి శీ
ఘ్రంబున బిలుంబు సొచ్చె నే సతనీశాసనంబున బిలద్యారంబు గాచిగొని
యుండు నంతకు రాక్షసులవస్థరంబు కడచనియె నక్కాలంబునకు వాలి రా
కున్న మృసుం డయ్య నని శింకించి స్త్రీహసమాగతసంభ్రమంబున దుఃఖించు
చు నుండఁ గొండొక కాంబునకు సఫేవబుద్బుధం బగుశోభితంబు బిలుంబు
నిండి వెలి కుచ్చి పాదం బదంబి రాక్షసుల భయదాట్టహాసనిర్దోషంబు వినం
బడియె నదియంతయుం బరికించి.

248

తే. అక్కఱి వాలి మృసుం డయ్య నని తలంచి
యనుచుఁ జిట కల్ల నిన్నునో యనుభయమునఁ
బెద్దిపాపాణ ముక్కటి బిలమువాత
వైచి నేగ కీర్తింధిగు వచ్చి యందు.

249

న. నాలిప్పత్తాంతంబు కొండొకసేపు చెప్పక యతివ్రయత్నంబున మంత్రులకుం
దక్కన నారికిం బిప్పి.

250

క. మది శోక మదిర వాలికి, మదగక్రియ లాచరించి యున్నంత ననుం
బిదవఁ గపిరాజ్యపదమున, కథనాథునిఁ గా నొనర్చి రాధ్యలు మంత్రుల్.

251

న. ఇట్లునుష్ఠితగాఢాభిషేకుండవై యున్నయవనరంబున నవావిలి పగతుం డగు
మాయావిం బరిమార్చి విజయశ్రీవిరాజితుండై భూవివరంబు వెలువడి.

252

కా. కీర్తింధాపుర కీగుడంది కనులం గెంజాయరంజల్లఁగా
నిష్కారణ్యముతో మదిం గవలి న నీవీడించి సందంభియై
కుష్కారణ్యము నేర్పువేళ మిగులం జూపట్టు దుర్దాంతశో

- చిష్కేశాకృతి మండి క్రూరముగ నాడేపించి తర్జించుచున్. 253
- మ. అలుకక మంత్రవిచారదక్షుల మదీయామాత్యులం బట్టి బ
ద్ధులఁ గావించి కడంగి నన్నును వెనం దోడ్కోడఁ జంపంగ న
బృలియుం డుద్ధతి రాఁగ నేను నపు డప్పాపాత్మునిం స్తంభగా
బలముం గల్గియు భ్రాతృసాహృద మెదం బాటించి సైరించుచున్. 254
- ఉ. అంజలి ఫాలభాగమున నగ్ని ఘటించి తదంక్రీధూళికా
పుంజము సారెసారెకు సమున్నతి తెప్పల నప్పళించి గా
లిం జలియించు భూరుహము లీల శరీరము కంప మొందఁగా
మంజుగతి న్నయం బెనఁగుమాటల నిట్లని పక్కిలిం దగన్. 255
- సీ. వానరోత్తమ దైవవశమునఁ బగతునిఁ బరిమార్చి కుశలిన్దైవట్టణమున
కరుగుదెంచితివి దిక్కటి యున్న మాకింక నేకనాకుండవై యేలు నిపుడు
తుహినాంశునిభమును బహుశలకము సముద్యత్తమైన గుహాండురాశస్త్ర
మిమణీనుడుదండచామరంబులుప్రీతి వీక్షింపు మొకయేడు బిలముఖంబు
తే. గాచికొని యుండి యంత రక్షమును జూచి
యలికి శోకంబుపెంపున బిలమువాత
నచలశృంగంబుఁ బడవైచి యచటవాసి
శీఘ్రమున వచ్చి కెక్కింధఁ జేరినాడ. 256
- ప. ఇట్లు పురంబునకుం జనుదెంచిన నన్నుం గాంచి నావలన భవద్వృత్తాంతంబు
విని. 257
- క. ఏ నెంత వలవ దన్నను, మానక కపిరాజ్యమందు మంత్రులు నాకుం
బూనికఁ బట్టము గట్టిరి, దీనజనశరణ్య శూన్య దేశజగీషన్. 258
- ఉ. నీకు భరింపఁగాఁ దగిన నిత్యసుఖప్రద మైనరాజ్యము
న్నా కెటు దాల్చు వచ్చుఁ గపినాయక మంత్రులచేత లింతె కా
కీకరణ న్ననుం దెగడ నేటికి నీ దగుకీశరాజ్యముం
గైకొని నన్ను రాష్ట్రమును గావుము సర్వసుఖోన్నతుండవై. 259
- ప. మహాత్మా మంత్రులచేత ప్రత్యం బైవయిరాజ్యంబును మంత్రిపారనగరనహితం
బుగాఁ గ్రవ్వుట నీకు సమర్పించెద మత్కృతాంజలిఁ గైకొనినాయందు రోషం
బుఁ బరిత్యజించి నిహతకంటకంబుగా దీనిం బరిపాలింపు మని యనేకవిధంబు
లం బ్రార్థించిన నతండు తెగువకుంజారక కోపంబు డింపక నునంబున రోయు
చు సారెసారెకుఁ దిరస్కరణవాక్యంబులఁ దర్జించుచు నప్పుడు పౌరులకు మం
త్రులను రావించి వారలు వినుచుండ నన్ను ద్వేషించి పరమగర్వితం బగువా
క్యంబున నిట్లనియె. 260
- సీ. ఒకనాడు నడిరేయి నుద్ధతి మాయావి యనునిశాచరుఁ డొక్క దాజకాంక్షఁ
జనుదెంచి నన్నుబిల్చిన నేను శౌర్యంబు ప్రకటించి రక్కసుపైకిఁ బోవ

- నావెంట బొనటయై వచ్చె నీతండు నిరువురం గని వాడు శరము భీతి
బరువెత్తి యొకకొండబాటియలోనికి బోవ గని యేను వీనితో దనుజు జంపి
తే. కాని రాజుల సందాకం గడకనిచట, గాచిగొని యుండు మీ పనికాపివేగ
బిలములోన బ్రవేశించికలయవెదకి, యనురుగంటినొక్కడనొక్కయబ్బమునకు.
క. కనుగొని రోషంబడర ర, జనీచరుని బలయుతముగ జంపుటయు దదా
ననమువలన రుధిరము గొబ్బున వెడలి గుహముఖంబు పూర్ణం బయ్యెన్. 262
- వ. ఇట్లు తాక్షనుని జంపి బిలంబు నిర్గమించుటకు మార్గంబు గానక వీనింబెక్కు
తెఱంగులం జీరి ప్రతిశబ్దంబు వినంబడ కున్నిదుఃఖితుండైన పాదప్రహరంబున
బిలద్వారంబు గప్పి యున్న శైలశృంగంబు బగులం దన్ని యతిప్రయత్నంబున
బహిర్గతుండ నై పురంబునకుం జనుదెంచితి నట్లు రాజ్యలోభంబున భ్రాతృసౌ
హృదంబు విడిచి విప్రకారంబు జేసినదుర్విసీతుం డగునీసుగ్రీవుండు మన్నిం
చుట కర్హుండే యని పలికి సంక్రందననందనుం డేకవస్త్రంబుననన్ను బురంబు
వెడల ననిచె నివ్వధంబున నద్దురాత్మునిచేత బరిత్యక్తుండను హృతదారుండనునై
యతనిభయంబువలన శైలకాననసరితృహిత యైనమహి యెల్ల గలయందిరిగి.
- తే. ధారుణీనాథ విను మొకకారణమున, వానికి దురాసదం బైన యీనగంబు
నాశ్రయించి మదిని మనోహారిణీవి, యోగజనితార్తి దపియించుచున్నవాడ.
క. వీరోత్తమ నాచే నిపు, డారయ నీకొఱకుఁ దెలియ నతిహితముగ నీ
వైరానుకథన మంతయు, నారూఢిం జేయఁ బడియె నాద్యంతంబున్. 265
- వ. మహాత్మాయంతకాలంబునకు సకలలోకాభయంకరుండ వైనని న్నాశ్రయించితి
దీనుండ నగునన్ను గరుణార్ద్రదృష్టి నవలోకించి దురాత్ముం డగువాలిం బరి
మార్చి రక్షింపవే యని యార్జుండై ప్రార్థించిన సుగ్రీవునివాక్యంబులు విని
ధర్మజ్ఞుం డగురాముండు ధర్మసంహితం బగువాక్యంబున నిట్లనియె. 266
- తే. అగచరోత్తమ విను మదీయంబు లైన, యీరవిమరీచినన్ని భాషీనశరము
లతిరయంబున దుర్వృత్తుండైనవాలి, ఘనశరీరంబువై వ్రాలగలవు నేడు. 267
- ఇంక సుగ్రీవుండు రామునికి వాలిపరాక్రమంబుఁ దెల్పుట. ఇంక—
- తే. నీదుపత్నిని కైకొన్ననీచచరితుం, డార్యచారిత్రదూషకుం డైనవాలి
పరంగ నాదృష్టిపథమునబడినదాక, బ్రతికియుండు నవ్వల వాడుబ్రతుకలేడు.
తే. 'ఆత్మవత్సర్వభూతాని'య నెడున్యాయ, మార్గముననిన్ను దుఃఖిభీమగుఁగార
నెఱుఁగుదుఁ దరింపఁ జేసెదనింకమోదం, బుష్కలంబైన కామంబుఁబొందంగ
క. అనవుడు ఘనపౌరుషవర్ధనము మధుర మాత్మ సద్ధితం బగురఘువ [లవు.
ర్యునివాక్యము విని రవినందనుఁ డిట్లని పలికె వినయతాత్పర్యమునన్. 270
- చ. అఱమర లేదు నిక్కము యుగాంతదివాకరుఁ డీజగంబులన్
దరిగొని యేర్చునట్లు నిశితప్రచరంబుల వాలి నాజలో

- నురుగతి వ్రేల్చిడిం దునుమనోపుదు వై నను వానిశౌర్యముఁ
గురుభుజశక్తియుఁ ధృతియుఁ గోరి విసం దగు నీకుఁ దెల్పెనన్. 271
- చ. నుహాత్మా నావలనఁ దత్పరాక్రమాదికంబు విని యవ్వలఁ గర్తవ్యకార్యంబు
నిశ్చయింపు మని వలికి యిట్లనియె. 272
- చ. పడమటివార్ధి నుండి నరపాలమణి యలప్రాకృతయోధి క
ట్లుడుగక దక్షిణాంబునిధి నుండి రయంబున నుత్తరాభికిం
గడువడి నశ్రమంబున జగన్నయనుం దుదయించు సంత కిం
వడర నతిక్రమించి విమలార్ఘ్య మొసంగును వడ్డలంబులన్. 278
- చ. ధరములమీఁది కెక్కి వడిఁ దచ్చిఖరంబులు దోర్బలంబునం
బెఱికి నభంబుమీఁది కెగమిఁతుమఁ గ్రస్తుఁడ జేతఁ బట్టుచున్
సురగిరిధీరుఁ డానముచిసూచనపుత్తుఁడు క్రీడ నల్పుఁ డాఁ
గర మనురక్తి బాలకుఁడు కండుక కేళి యొనర్చుకై వడిన్. 274
- ఆ. మఱియు నతనికతనచరణఘట్టనమునఁ, బిండి యగు సమస్తగండశిలలు
భూరిసార మొనయూరు వేగంబున న్విఱిగి కూలు భూరితరువు లెల్ల. 275.
- అంతః సుగ్రీవుఁడు రామునికి వాలి కండుభిని నిధించినపుత్తాంతంబుఁ దెల్పెను. అంతః
- సీ. సమదనాగనహస్త నత్త్వఁడు కై లాసశిఖరతుల్యుఁడు నరొత్తేకవరుఁడు
దుందుభి యనునొక్కదుష్టదైత్యుఁడు లులాయాకృతిఁ గైకొని యభిఁ గదిసి
తనతోడసంగరంబునకు రమ్మని పిల్వ సతఁడు సమృద్ధితుం డగుచు నాకు
నీతోడఁ బోరాడ నేర్పులే దట్టి బలాఘ్ననిఁ జెప్పవ నభవుమాను డిరుగు
తే.యచలనాఘుఁడు హిమవంతుఁ డనఁగఁ దనరు,నతఁడు నీతోడఁ బోరాడ నన్యుఁ
మనిన శరధి భీతుండయ్యెనని తలంచి, రాక్షసుం డఁగఁ బర్వతరాజుకడకు. 276
- చ. ఇత్రైఱంగునఁ జాపచ్యుతం బై సశరంబుపగిది భీషణరథనాతి రేకంబుగా హిమ
వంతుని డాయం జని తదీయవిపులశిఖరంబులు కొమ్ములం జమ్ముచు గిరిసిరి రకం
దరంబులు ఖరాగ్రంబులం గోరాడుచు బై రవస్వనపూర్వకంబుగా నట్టహాసం
బుఁజేసిన నగ్గిరిరాజు శ్వేతాంబుదాకారుండును సౌమ్యహువుండును శ్రీతికరా
కృతియు నై నిజశిఖరాగ్రంబునం గూర్చుండి యారక్కసుం జూచి యేను గల
మునులకు నాశ్రయండ్ రణకర్తంబులయం దసమర్థుండ నన్నుందొడగుటనీకుఁ
గర్జంబు గాదనిన వాఁడు శ్రోధసంరక్తలోచనుండై యట్లేని నాకుఁ గయ్యం బా
సంగునంతబలంబు గలవాని నొక్కనిం బేర్కొను మని వలికిన నను క్రపూర్వం
బైనవానివచనంబు విని శ్రోధంబున సతం డిట్లనియె. 277
- చ. అలఘుపరాక్రముండు దివిజాధిపపుత్తుఁడు వానరుండు దో
ర్బలవిభవాధికుండు రిపుభంజనుఁ డాహవశీలి వాలి నాఁ
గలఁ డొకఁ డమృహాబలునిఁ గానఁగ నేగు మతండు దక్క న
న్యులకుఁ దరంబె రాక్షసకులోత్తమ ని న్నెదిరించి పోరఁగన్. 278

- క. రాక్షసనాయక రణమున, దక్షత గల దేని నీకుఁ దరుచుకడ కీ
వీక్షణమునఁ గిష్కింధకు, నక్షీణజవప్రతాప మడరఁగ జనుమా. 279
- క. అని హిమవంతుఁడు పలికిన, విని రక్షోధిపుఁడు శ్రోధవివశుండై గ్ర
క్కునఁ గిష్కింధకు వాలిని, గన వచ్చెం జన్యకాంక్ష గడలుకొనంగఁ. 280
- వ. ఇతైఱంగునఁ గిష్కింధకుం జనుదెంచి ప్రాప్తట్కాలంబునందుఁ దోయపూర్ణం
బైనమహామేఘంబుకరణి మేనుఁ బెంచి ఘోరం బగుమహిమరూపంబుఁదాల్చి
శత్పురద్వారంబు నాక్రమించి పాదఘట్టనంబునం బుడమి వడంక సమీపస్థం
బు లగువృక్షంబుల నూరువేగంబున బడలుపడంజేయుచు ఖరప్రహతులధరణి
విదారించుచు మదోద్గంఢశుండాంబులీల విషాణాగ్రంబులఁ బ్రకారగోపురం
బులు విఱుగం ద్రోయుచు నాదుండుభి దుండుభియట్ల గర్జించుచునట్టహాసంబు
జేసినఁ దదీయభైరవస్వనంబు విని యంతఃపురగతుం డగువాలియున్నఁ డుండై
తారానహితుం డైనచంద్రుడుం బోలెఁ దారాప్రభృతికాంతాసహితుండై
శీఘ్రంబున లేచి యంతఃపురంబువెలువడి రయంబునంబట తెంచి యారక్కసుం
గాంచి న్యక్తాక్షరపదం బగుమితవాక్యంబున నిట్లనియె. 281
- ఉ. ఓరి నిశాట వానరకులోత్తముఁ డంచితశౌర్యశాలి జం
భారినమానవీర్యుఁడు మహాబలవంతుఁడు వాలి తత్పుర
ద్వారము నడ్డగించి భయదక్రియ ఘోష మొనర్చె దేల నీ
కీరన జీవితాశ గలదేని తొలంగి యథేచ్ఛ నేగుమీ. 282
- ఉ. నా విని దానవుండు నయనంబుల నెఱ్ఱదనంబు దోషఁగా
దైవతరాజనందనునిఁ దప్పక చూచి వనాటశేఖరా
నీవాకపోటుబంటుకరణిఁ గఱిత ల్విసఁ బ్రేలె దేల నా
లావును నీదులావును జలంబునఁ బోరినఁ దెల్ల మయ్యెడిఁ. 283
- నీ. హరివర నిన్నెప్పు డాజిఁ ద్రుంపఁగఁ గల్గునో యని తమకించు చున్నవాడ
నైనను మనమోహితాత్ముండ నై యున్నకతమునఁ దునుమ యుక్తంబు గాదు
మత్తుని సుపుఁ బ్రసుత్తు నాయుధహిను నాజిఁ జంపిన భ్రూణహత్య యంద్రు
గాన నీనిశ నెఱులైనఁ దాల్చి వహించి యుండెద రణధర్మ మూఁది నీవు
తే. ప్రియబతోఁ గూడి మదనసంక్రీడ నలిపి, రిక్త మధ్గుల కొనఁగి సుహృదులకునుబ
దార్థము లొసంగి సుతు వీటి కధిపుఁ జేసి, వేగునంతకుఁ బోరికి వెడలి రమ్మ.
- అథా వాలి దుండుభికాయము మతిం గాశ్రమమునంబడునట్లు పాదాంగుష్ఠముచేఁ జిమ్ముట. అథా-
- వ. అని పరిహాసంబుగాఁ బలికిన నారక్క సునివచనంబులకుం గనలి తారాప్రభృతి
కాంతలం బరిత్యజించి నన్ను మత్తుండ వని ప్రహసించితివి గదా నీకు
రణంబున ధైర్యంబు గలదేని యొక్కింతసేపు దలఁకక నిలిచి మదీయపాణి
ప్రహారంబు గొను మీమదంబు యుద్ధోపక్రమంబునం దుత్సాహపర్థ
నార్థంబు గావించిన వీరపాణంబున నైనయదిగా నెఱుంగు మని పలికి సందంభ

విజృంభితుం డై జంభాంతకసుతుండు పితృనత్తం బైనకాంచనమాల యంస
భాగంబున నిడికొని భీషణరథసాతిశయంబుగాఁ గవిసి వానివిషాణంబులు
కరంబుల నొడిసి పట్టి వెనుకకుం బడఁ ద్రోచి కరతలంబునఁ నదీయమ స్తకంబుఁ
జఱచి భూనభోంతరంబు నిండ సింహనాదంబుఁ జేసిన వాఁడు బెండుసెడక
గండుమిగిలి భండనంబునకుం దలపడిన నయ్యిరువురకు వాసనవృత్తులకుంబోలె
ఘోరం బగుసంగ్రామం బయ్యె నప్పుడు తరువాతాణ్యహారంబులజానుకూర్పర
ముష్టిఘాతంబులం బరస్పరజయకాంక్షలం బోదుచుండఁ గొండాకసేవునకు
రాక్షసుని సత్త్వంబు నశించెఁ బురందరనందనునిబలోత్సాహంబు లంతకంత
కినుమడించుచు వచ్చె నిట్లు ద్విగుణీకృతవిక్రముండు వ్యాపారవీర్యధైర్యసర్వాక్ర
మంబులం బరిక్షిణుం డైనయారక్షసివతినఁ గ్రింపంబడఁ ద్రోచి తానుమీఁదై
కాలం గేల మర్దించి ముఖనాసావినరంబుల రక్తక్షారలున్రవింపఁ బంచత్వంబు
నొందించి వానిక శేబరంబుయోజనస్రమాణంబు దవ్వులం బడునట్లుగా వివరి
వైచిన నది మతంగాశ్రమసమీపంబునం బడుటయు నందు నియతాహారండు
తపంబు సేయుచున్న మతంగమునీంద్రుండు తద్వదనచావ్రివినిస్ఫుతశోణితలిం
దువులు వాయువశంబునం దనమీఁదం బడినం గోసించి. 285

౫. ఎచట నుండి వచ్చె నీరక్తబిందువు, లెవ్వఁ డింత కార్యమెఱిగి చేసి
నట్టివాని దుష్టుఁడని బాలిశుం డని, ధర్మహీనుఁ డనియుఁ నలఁచ రాదె. 286

తే. అని విచారించి రయమున నడవి దిక్కు
లన్నిపరికించి తనయాశ్రమాంతికమునఁ
గొండవగిది గతానుఁ డై కూలి యున్న
మహిషరూపాసురునిఁ జూచి మానివడుడు. 287

క. తనవిజ్ఞానంబున నది, యనిమిషపతిసుతునికృత్య మని యెఱిఁగి మనం
బునఁ గనలి శాంతినిధి యయ్యును వానికి శాప మొనఁగ నుద్యుక్తుండు. 288

—అంత మతంగమహాముని వాలిని శపించుట. అంత—

సీ. ఏదురాత్మునిచేత నీయాశ్రమము దైత్యఘనకశేబరముచేఁ గప్పుఁ బడియె
నేమందబుద్ధిచే నీవనంబునఁ గలతగులు భగ్నంబులై విఱిగి కూలె
నేమదోన్మత్తుచే నామేను మహిషవదనవినిస్ఫుతరక్తక్షారఁ దడిసి
నేపాపచిత్తుచే నీపావనం బైనవిహినంబు నేఁ డపవిత్రమయ్యె
తే నట్టిదుబ్బుద్ధి వాలి నేఁ డాదిగాఁగ, నిన్ముహూవనమున కీమహిధ్రమునకు
నెన్నఁ జేనియు నచిదనంపన్నఁ డగుచు, వచ్చె నేనియు నప్పుడే చచ్చుఁగాక.
తే. మఱియు నిన్ముహూనీయాశ్రమంబునందు
నెవుడు విహరింతు వాలి సుహృదులునెంద
ఱందఁ తొండాకదిక్కున కరుగ వలయుఁ
జచ్చునట్లుగ శపియింతుఁ జనకయున్న.

క. సనుభ నెవ్వఁ జేసి వాలితోఁ గలహించి, చేరి యిచట నునికిఁ జేసె నేని
యశని కెన్నటికిని నాదుర్లదాంధుని, వలనిసాధ్యసంబు గలుగ కుండు. 291

న. నుటియుఁ బుష్కనిర్విశేషంబుగా నాచేశ సురక్షితం బైన యీతపోవసంబునందుఁ
బ్రత్రాంకురంబులు విడలింపుచు ఫలమూలంబులు నశింపఁ జేయుచు నివసించి
యున్న వాలినచివు లెవ్వఁ గల రట్టివా రంశ జీదివసంబునం దక్క నెల్ల మదీయ
దృష్టిసభంబునం బడి లేని తక్షణంబ సామాణత్వంబు నొంది బహుసహస్ర
వర్షంబులు జడులై యుందురు గాక. 292

క. అని శపింపించిన విని య, స్వనమునఁ గలప్లవగు లెల్ల వారనిభీతి
స్వనము విడిచి పఱి తెంచివఁ, గని వారల కనియె వాలి కడుశంకితుఁడై. 293

క. కడుపడి నుతంగవిసము, కడచి భయభ్రాంతు లగుచుఁ గపు లంగఱు నా
కడ కేటికి వచ్చితి ర, క్కడ మీ కందఱకు వృస్తిగలదే యనినన్. 294

క. మనమునఁ గుందుచు వా రా, ముని యిచ్చినశాప మెల్ల మునునొని సంక్రం
దననందచుతోఁ జెప్పిన, విని యాతఁడు చాల భీతివిహ్వలమతియై. 295

అప్పు సుగ్రీవుఁడు రామునికి కుంభభిక్షానుండును పుస్తసాలంబులును జూపుట. అప్పు

న. శీఘ్రంబున నమ్మునిచాలికిం బోయి తదీయచరణంబులకుఁ బ్రణతుండై యంజలిఁ
గీలించి ప్రసాదంబు నేడిన నస్తుహర్షి శ్రేష్ఠం డాదరింపక నిజాశ్రమంబుఁ బ్రవే
శించుటయునతండు శాపభయంబుననాటంగోల నీఋశ్యమూకంబు ప్రవేశింప
నొక్కియుండు నక్కారణం బెఱింగి యున్ననాడ నగుటం జేసి యేను విహ
దంబు దక్కి మంత్రి నహితుండ నై ధైర్యంబున నిన్నగంబునం జరియించు
చున్నవాఁడవీర్యోత్సేకంబున వాలిచేతనిర స్తం బైనయాదుండుభియస్థిచయం
బిదె పర్వతోపమంబై పడి యున్నది నిలొకింపు మదియునుం గాక శోభావృత
త్వంబున దుర్జయలక్ష్మ్యంబు లై యతిఘాలంబులై మ్రోలఁ జూపట్టుచున్ననప్ర
సాలంబు లవె నిలొకింపు మాసంక్రందననందనుం డిందొక్కసాలంబు లక్ష్మ్యం
బుఁ జేసి భుజాబలంబున నిర్గతశరపత్రంబుఁ గావించుటకు సమర్థుడై యుండు.

క. క్షీతివతి యతులితముగఁ గపి, పతివిక్రమ మెల్లఁ దేటపడ నీకుం జె
ప్పితి నతని సమరమున నేగతిఁ జంపెదొ నీవు శంక గదిరెడి నాకున్. 297

వ. అనిన లక్ష్మ్యుండు ప్రహసించుచు సుగ్రీవు నవలొకించి యెట్టికర్మంబున రా
ముండు వాలిని వధింపఁ గలం డని నమైద వని యడిగిన నాసుగ్రీవుం డాసామి
త్రిం జూచి మహాత్మా తొల్లివాలియీన పుస్తసాలంబులందు నొక్కదాని, భేదించి
దానియందు ఖానితం బైనశరంబును బెఱికి యీనంధియందుఁ గ్రమ్మఱవే
ఱొక్కశరంబును గీలించి దానిం బెఱికి యీవిధంబున నొండాకదాని విచారిం
చుచు నిట్లు పెక్కుమార్లీ సాలంబుల నన్నింటిని చిద్రంబులఁ గావించెం గావున.

*క. వెన విభుఁ డీతరువులలో, ననమున నొకతరువు నొక్కయంబకమున నీ
రసఁ గూలఁగ నేసిన ను, గ్రనమరమున వాలిఁ జంపఁగలఁ డని శిలఁతున్. 299

వ. అదియునుంగాక.

300

క. మనలక దుందుభిగాత్రము, ద్విశతధనుర్దాత్రదూర నేశముచు బడ
స్వేస రాముఁడు పదమున నిం, పెనఁగఁ వడి మీటె నేని యెన నమ్మఁ దగున్.

వ. అని పలికి యమ్మార్దాండనందనుం డొక్కముహూర్తంబు మానంబుఁ బూని
యుండి వెండియు రక్తాంతలోచనుం డగురామచంద్రుఁడనలోకించి యిట్లనియె.

॥ ఇతి సుగ్రీవుఁడు శ్రీరామసర్వాక్రమవిషయమై సంశయించుట. ॥

సీ. శూరభూతియు మహాశూరుండు ప్రఖ్యాతబలపౌరుషుండు దోర్బలధనుండు
రణములయం దపరాజితుం డప్రధృష్యుం డిమర్షణుఁ డజయున్గడు సురేంద్ర
తనయుండు నిర్దరదైత్యుల కైన దుష్కరము తొనానిదుష్కర్షములను
జింతించి సాధ్వసచిత్తుండు నై హనుమంతుఁ డాదిగఁ గల్గుమంత్రినరుల

జే. గూడి పట తెంచి యాగిరికూట మెక్కి, రేయి పవలును నిద్దర లేక యిటనె
యొండుచోటికిఁ గదలకయున్నవాడ, వాని సాధించునంతన తత్వంబు లేక.

వ. మహాత్మా యింతకాలంబునకు శ్లాఘ్యుండవు మిత్రవశ్యుండవు మహాధనుర్ధ
రుండ వై ననిన్ను హిమవంతునిం బోలె నాశ్రయించితి నై నను బలశాలి యగు
వాలిపరాక్రమప్రకారంబు చిరకాలంబున నుండి యెఱింగి యున్నవాడఁ
గావున భవదీయవిక్రమం బెఱుంగనికతంబున నతనికి నీకును బలాబలతారత
మ్యం బెట్లాకో యని యతనితోడి చివ్వకుం జొరుటకు సంశయించుచున్నవాడ
నీ వతనికన్న దుర్బలుండ వనుటగాని నీకు భయంబుఁ బుట్టించుటకాని నాయభి
ప్రాయంబు గాదు భవదీయవాక్యంబును బుద్ధియు నచంచలత్వంబును నాకారం
బును భస్మచ్ఛన్నుం డగు నై శావనరునియట్ల యనావిష్కృతంబైనై యున్నభవ
దీయతేజంబు నూచింపం జేయుచున్నవి భృత్యుండ నై ననన్ముఁ గరుణించి
మహిషాసురకళేబువోష్టేపణాద్యభిజ్ఞానంబుల నామనంబునం బాదుకొనియున్న
సంశయంబుఁ బాపవే యని ప్రార్థించిన నతనివాక్యంబులకు నంతసిల్లి ముఖార
విందంబునకు మందహాసంబు చెలువొనంగఁ గొనల్యానందనుం డరవిందబాం
ధవనందనున కిట్లనియె.

304

చ. జలభ్రమమిత్రపుత్ర మదినంశయ మూగ్ధుని నాకు వాలికిం
గలబలతారతమ్య మెఱుంగ న్నదిఁ గోరితి వత్తలంపు ని
శ్చైరధృతి నిచ్చు నీ వనినచందమున నుహిషాస్థి మీటెదం
గలయఁగ జూడు నా దగు నఖండపరాక్రమవిక్ర మౌద్ధతిన్.

305

వ. అని విక్రమంబు ప్రకటంబుగా నిరూపించి,

306

క్రీరాముడు దుందుభికాయమును బాదాంగువ్యముచేత దశయోజనదూరంబునకుఁ జిమ్మట.

శా. మోదం బావహిలంగ రాఘవుడు సొంపుం బెంపు దీపింప న
యాదిత్యాత్మజుఁ డద్భుతంబు మది సిం డార న్విలోకింపఁగాఁ
బాదాంగువ్యముచేత మీఁటె విలస త్ప్రాలేమకై లాభ మాం
సాదాస్థిప్రచయంబు యోజనదశప్రాంతంబునం గూలఁగఁ. 807

క. ఆయనఘుఁ డిట్లు దుందుభి, శాయము మీటుటయుఁ జూచి కపిపతి మదిలోఁ
బాయనిసంశయమున భ, ద్రాయతమ్మదుసూక్తి విభున కనియె స్వరల్. 808

క. ము న్నిది మాంసార్హంబై, యున్నది నేఁ డెండ కెంతయును శుష్కంబై
యున్నది వానవి యలసియుఁ, దన్నెను బిట్టలయ కీపు తన్నితి వధిపా. 809

వ. అట్లగుటంజేసి. 810

క. అతఁ డెక్కుడొ నీ వెక్కుడొ, చతురత మీయిగువురందు సత్త్వాంతరము
స్థితి నిశ్చయించుటకు న్ను, పతి నాకు నశక్య మయ్యెఁ బరికింపంగఁ. 811

వ. కావున. 812

ఉ. ఓజ దలిర్ప నీ వాకమహోగ్రశరంబున నేఁడు సాలపు
భీషము నొక్కట న్వసుమతిం బడఁ గూల్చిననీకు వాలికి
వ్రాజులన త్త్వసంపదతరంబు నెఱింగి భయంబు డక్కి యో
రాజవరేణ్య నమ్మెనఁ దిరంబుగ నట్లానరింపఁగాఁ దగుఁ. 813

తే. హస్తిహస్తంబుకరణి నొప్పగునట్టి, యిమ్మహాకాయకంబు నడవ మ్మెనర్చి
కడఁగి యాకర్ణపూర్ణంబుగాఁగఁ దిగిచి, విపులసాయక మొక్కటివిడుపుమధిస.

వ. అట్లైన నన్నహనీయశరంబు నిస్సంశయంబుగా సాలంబు భంజించు నాకు నంది
యంబు వాపుట కదియె చాలు నవ్విధం బాచరింపుము. 815

క. మృగములలోఁ గేసరి పన్నుగఁ దేజోవంతులం దినుటకు గిరులలోఁ
దగ హిమవంతుఁడు నరులం, దగణితగుణ నీవు ఘుఁడ వైతివి కడిమి 816

— శ్రీరాముడు సప్తసాంబుల నొకబాణంబున ఖండించుట —

వ. అని పలికిన సుగ్రీవునివలుకుల కలరి రఘువుంగవుండు ప్రత్యయార్థంబు మహా
నీయశరాననంబు లీలం గేల నందుకొని. 817

చ. ఒకనిశితోగ్ర కాండమున నుద్ధతి నెక్కిడి నారిమ్రోత ది
కృ్కరము నిండ సాలముఁ దగఁ గుఱిగాఁ గొని వే నిగుడ్డుఁ గొం
చక యది సాలన స్తకము కైల మగల్గి ధరిత్రిఁ జొచ్చి వా
రక యొకయింతలో మరల రామునితూణముఁ జొచ్చె లీలతోఁ. 818

వ. అప్పు డవానరవుంగవుండు నిర్భిన్నం బైనసాలన స్తకంబువిలోకించిరామునిశర
వేగంబునకు మనంబున విస్తయంబు నొందుచుఁ బ్రలంబీకృతధూమణి
తదీయచరణంబులు తనకిరీటంబుసోకంబ్రణమిల్లికన్నులనానందబాష్పంబులు

గ్రమ్మదేత మొగంబునం దెలివి దొరకొన నిటలతటఘటితాంజలిఘటుండ్ల
మందమధురవాక్యంబున నిట్లనియె. 319

సీ. ఏమహామహునిచే నీసాలన వృకం బొకబాణమునఁ దెగి యుర్విఁ గూలె
నట్టిసీ వధిప సర్వాస్త్రకోవిదులతో నధికుఁడ వునువిక్రమాన్వితుఁడవు
సీవు కోపించిన నిర్బరులైనను బొలియుదు రొకవారి పొలియు పెంత
యమరేంద్రతుల్యుఁడ నగునిన్ను సఖునిగాఁ బడిసి యిప్పుడు గతవ్యధుఁడనైతి
తే నింకఁ దడవేల కరుణార్ద్రాదృష్టిమూమ, కాంజలిఁ బ్రతిగ్రహించినమంచితముగ
భ్రాతృరూపకరిపుని విఖ్యాతబలుని, వాలిని వధించి యుచుకారశీలి వగుము. 320
వ. అని యివ్వినంబున నభ్యర్థించినఁ బ్రియదర్శనం డగుసుగ్రీవునిఁ బరమానందం
బునం బరివృజించి మహాప్రాజ్ఞుం డగురాముండు లక్ష్మణునియనుమతి వహిసిశుభ
వాక్యంబున నిట్లనియె. 321

— యిది రాముననుమతిని సుగ్రీవుండు వాలితోఁ బోరం బోవుట. —

ఉ. బంధురవిక్రమస్ఫురణ భానుజ మున్నుగ నీవు వేగ కి
ష్కింధకుఁ బోయి వాలిని బ్రసిద్ధభుజాబలశాలి వీర్యగ
ర్వాంధునిఁ బోరికిం బిలువు నున్నట్ల మేమును నీపిఱుండ ని
ర్మంధరవృత్తి వచ్చెద మమానుషసాహసరేఖ తోఁపఁగన్. 322

క. హరిపతి కిటు రఘువతి వెరు, వెఱిఁగించి కడంగి వానరేశ్వరమానవా
భిరతిం జని తా నొకచో, గురుతరువులు మాటు చేసికొని యుండ రహిన్. 323

క. సుగ్రీవుఁ డంత రాము న, సుగ్రహ నుది నచ్చి గతమనోవాక్యముండ్ల
విగ్రహరతిఁ గిష్కింధకు, నాగ్రహమునఁ జనియె శీఘ్రయానప్రాప్తిన్. 324

క. ఈగతిఁ గిష్కింధాపురి, కేగి గగన మగలున ట్లహీనధ్వని
ద్యోగంబు సలిపి ఘనబా, హాగర్వ మెలర్ప వాలి నాడకిఁ బలిచెన్. 325

ఉ. ఆరవ మాలకించి హృదయంబునఁ గోపము చెంగలించు బా
కారసుతుండు శీఘ్రమున నస్తటంబున నుండి వచ్చునం
భోరుహమిత్రుచందమునఁ బూని జవంబున వచ్చి తాఁకె వి
స్ఫారకఠోరబాహుబల సాహసవిక్రమదుర్నివాదుఁడై. 326

క. ఈరీతిం దలపడుటయు, సూర్యోత్తము లైనవాలి సుగ్రీవులకున్
ఘోరముగఁ జెల్లె మింటం, బోరు బుధాంగారకులకుఁ బోలె దుముల్ము. 327

క. పిడుగులకు సాటి రాదగు, పిడికిటిపోటులను ఘోర భిదురముగంటు
స్పృహనము లగుతలహతులను, వడిఁ బోరిరి మింట పృథ్వివానప్రక్రియన్.

— యిది రాముండు వాలిసుగ్రీవులతారతమ్యం బిలుంగక వివర్తించుట. —

వ. ఇట్లు తార్కాని యవక్రసరాక్రమంబునం బోరుచుండ. 328

ఉ. అప్పుడు రాఘవుండు. వడి నార్చి పెనంగెడువారి నిద్దఱం
దప్పక చూచి రూపవదనగులు మాటలు నొక్కరీతిగా
నొప్పుచు నుండ నందుఁ బురుహూతజు నేర్పఱుపంగ లేక తా
దెప్పుర మైనసాయకము ధీరత నేయక యుండె శంకచేర్.

330

ఉ. అంత దినేంద్ర నూతి స్లవగాధిపుచే గడు నొచ్చి డస్సి మే
నంతయు రక్తధారఁ దడియ న్రఘువీరునిఁ గాన కాల్తుడై
చింతిలి ఋశ్యమూకగిరిచేరువ నున్నవనంబులోని క
త్యంతరయంబునం బఱచె సంగము లాతురత న్వడంకఁగల్.

331

క. పఱచిన నుగ్రీవునిఁ గని, సురవతిసుతుఁ డవ్వనంబు సొరరామికి వ్రే
ల్లఱచుచు బ్రతికితి పోవో, హరితనయా యనుచుఁ బలికి యరిగెం బురికి.

332

మ. జననాథుం డగురాముఁ డంత హనుచు త్సమిత్తలం గూడిచ
య్యన సూర్యాత్మజుఁ డున్నకానకు రయం బారంగ విచ్చేసినం
గని యాతం టొకయింత లజ్జయును శోకంబు నివహదంబు మో
మునఁ గన్పట్టఁగ దీనవృత్తిఁ బలికె న్భూమి నివోకించుచు.

333

క. విక్రమముఁ జూపి వాలి న, వక్రగతిం బిలుపు మనుచు వాకొని తుది నీ
ఏక్రియఁ జేయుట తగవే, చక్రేశ్వర హాని గాదె సత్యంబునకు.

334

క. ఏ నీవుడు వానిఁ దునుమఁగ, రా నని నాతోడఁ గడుఁదిరంబుగ నవుడే
మానుగ నెఱిగించిన నల్లుని కడంగుటకుఁ బోకయుండ నె యేను.

335

క. నా విని రఘునాథుండు ను, గ్రీవుని వీక్షించి పలికె గీతాధీశా
నీవిటు నిష్ఠుర మాడం, గా నలవడు వినుము దానికారణ మెల్ల.

336

రాముండు వాలిచే నొచ్చిన సుగ్రీవుని ననునయిండుట.

వ. నీవును బురందరనందనుండును సమానవిక్రమంబునంబునొప్పుదునెడ నలంకారవే
షభాషాప్రమాణాతివ్వరప్రేక్షణంబు లిరువురకు సరియై యున్నకతంబున రూప
సాదృశ్యంబులన మోహితుండనై యందు వాలి నేర్పరింపం జాలక యధిజ్య
ధన్వండు నయ్యును జీవితాంతకరంబును ఘోరంబునుశత్రునిబర్హణంబును మహా
వేగంబు నగుశరంబుఁ బ్రయోగించుటకు నుద్యుక్తుండ నయ్యును బ్రాణమిత్తుండ
వై ననిన్నుం దాఁకునో యనుభయంబున శరంబు విడువ నైతి దీనం దప్పు గా
గొనకుము నుదజ్ఞానలాఘవంబులవలన వీరుండ నై ననీవు మద్భాణంబుచే వివ
న్నుండ వగు దేని మద్భాల్యంబును మాధ్యంబును జగంబులందుఁ గథితంబు
గాదె దత్తాభయవధపాతకంబునకు నిష్క్రమి లేదు వినుము.

337

ఉ. ఇంత నేల నన్నుఁ బ్లనగేశ్వర నాదగుబుద్ధ్యకౌశలం
బింతియె కాని వేటొకటియే విను లక్ష్మణుఁ డెను సీతయుం
బంతముతో భవత్కృపకుఁ బాత్రుల మైతిమి గాదె నీకు మా
కింతయు భేదముం గలుగునే సచివత్వము రిత్తవోవునే.

338

అథ రామండు గుర్తనకుఁగా సుగ్రీవునిమెడను గజపుష్పి యనులతను ధరింపఁజేయుట. 339

ఉ. క్రమృత ధైర్య మూఁది కపిరాజ భవద్రిపుమూఁది కీవు శీ
 ఘ్రమున నేగు మేను వెనుకం బటుకార్కున బాణపాణిన్
 సన్నతి నేగుదెంచి బలుచందముల న్వడిఁ బోరుచుండ నొ
 క్కమ్మునఁ గూలనేసెన మహాబలశాలిని వాలి నుర్వరణ. 340

ఉ. నీవును వాలియుం దొడరి నేర్పునఁ బోరుచు నుండ వీడు ను
 గ్రీవుఁ డటంచు నిన్నుఁ బరికించుట కే నొకగు ర్తానర్పరణ
 ధీరత దానిఁ గైకొని మదిఁ భయ ముండక వైరి మీఁది కి
 చ్చాపిధిఁ బొమ్ము నావలని సంశయముం దొలఁగించి గ్రక్కునన్. 341

వ. అని సుగ్రీవు నొడంబటిచి రాముండు సౌమిత్రి సవలోకించి. 342

చ. సలలితభంగి నీశిఖరిసానువుల న్ముఖలక్షణాకృతిం
 బాలించినయాప్రపుల్లగజపుష్పిని వే కొనితెచ్చి చాల మే
 ల్లలకొన నీకపీంద్రునిగళంబున నిల్పు నుటంముఁ బల్కు నే
 ర్పలరంగ నాదినాధిపకులాధరణం బటు సంఘటించినన్. 343

వ. ఇట్లు లక్షణద త్రకునుమాకులగజపుష్పినామకులతాశోభితకంఠం డై. 344

క. తపననుతుం డాలతచే, నపు డద్భుతభంగి నొప్పి సంబరపీఠి
 నిష్ఠులొడుమాలచేతను, విపరీతుం డైనసూక్ష్మవిధమున నంతన్. 345

అథ సుగ్రీవుఁడు రామలక్షణసూచుఁ డై కిష్కింకనుఁ బోవుట. 346

వ. మఱియు నాసుగ్రీవుండు బలాకామాలచేతం బొల్పునసంధ్యాభ్రంబుచంగం
 బున నిజదేహాస్రభావటలవిరాజమానుండై రామునియచునుతంబున వాలిపాలి
 తం బైనకిష్కింధాపురంబునకుం జనియె రాముండుకాంచనభూషితంబైనదివ్య
 చాపంబు సజ్యంబుఁ జేసి సూర్యనంకాశం బైనశరంబును బరిగ్రహించి ఋశ్య
 మూకంబు నిర్గమించి యతనిపిఱుంసం జనియె సన్న దారామునియ గ్రభాగం
 బున సంహతగ్రీవుం డగుసుగ్రీవుండును శుభలక్ష్యుం డగులక్ష్యుండునుం
 జనుచుండిరి బుద్ధిమంతుం డగుమానుమంతుండును బరాక్రమశీలుం డగునీలుం
 డును బ్రశస్తబలుం డగునలుండును గీర్తివిజితతానుం డగుతానుండును బృథ్వి
 భాగంబునం జను చుండిరి త్రైఱంగునం గూడుకొని. 346

నీ. ఫలభారసన్నతోజ్ఞప్రసాదహినుహపుంజుంజితకునుమితారామమును
 సానునిర్ఘ్నరగండ్లైలదరీర్ఘుఁ బహుధాతుశోభితవర్వితములు
 శీతలసలివీచీమాలికావృత సైకతభూషిత సానువులును
 వంజులకారండవమరాళసారిసకోకసంఘష్టతటాకములును

తే. సలలితసుగంధికై రవోత్పానవోజ, మండమండితరన్యకాసారములును
 మఱియుఁ దక్కినవన్యసమాజములును, పరుస సంకంధ చూచుచు నరిగి రపుడు.

క. వెన మృదుఘాసాంకురములు, మెసవుచు నిర్భయత స్థలులమెలఁగెడుహరిణా
దినముదయంబులఁ జూచుచు, ననమానప్రేక్షి నందఁ జరిగిరి వధునక. 348

ఉ. తుంగతటాగ్రము ల్విఱుగఁద్రోయుచు ధాతుపరాగసిక్తన
ర్వాంగము లై మదోత్కటకటాభిహతద్రుమమండలంబు లై
జంగమపర్వతంబులకు సాటి యిడం దగుశుక్లదంతమా
తంగములం గనుంగొనుచుఁ దద్దయు వేడుక నేగి రత్తటిక. 349

వ. మఱియు నితరంబులగువనచరంబులను నానావిధవిహంగమంబులను విలోకించుచు
సుగ్రీవవళవత్తులై పోవుచుండ నం దొక్కయొక ద్రుమమండరూపం బగువనంబు
నవలోకించి రాముండు సుగ్రీవునిం జూచి గగనంబున మేఘమండలంబుం బో
లె నీవృక్షమండంబు వర్యంతకదళీవృతం బై యొప్పుచున్నది దీనితెఱం గంత
యు వినఁగోరెనఁ దెల్లంబుగా నెఱింగింపు మనుటయు నతండు పరమాష్టః
దంబునఁ నత్ప్రకాశంబు విను మని యిట్లనియె. 350

— సుగ్రీవుఁడు రామునికి సప్తజనాశ్రమ్యుత్తాంతముఁ చెప్పుట. —

సీ. చటులతోద్యావనం నన్నమును సావదుమూలఫలోదకింబును విశాల
మగునాశ్రమం బిది జగతీశ యిచ్చట మును నప్తజను లనమునులు సంశి
తస్రతు లేడ్వ రథశ్శీర్షులై జలశాయులై తపములు నలిపి నప్త
రాత్రంబునకు నమీరము నాహరించుచుఁ దతదివ్యవర్షశేతంబు లుండి

తే. యేడుతనువులతోఁ గూడ నింద్రపురికి, జనిరి దీనితెఱం గిట్టిదనవరతము
మర లనుచు లైన నీదిక్కుఁ జూడ వెఱుతు, రహ్మహాత్ములసత్ప్రభావమ్మువలన.

స. మఱియు వనగోచరంబు లగుఖగమృగంబులును వర్జించియుండు మున్నుప్రవే
శించినఖగమృగంబులు మోహవశంబునం బరిభ్రమించుచు నేటికిం గ్రమ్మఱ
రాజాంకియన్న పదియనుంగాక. 352

తే. రాజశేఖర సకలాక్షరంబు లైన, భూవణరవంబులును మఱి భూరితూర్య
గీతనిన్వనంబులు చెల్లంగెడు మనోజ్ఞ, దివ్యగంధంబు వీచెడి భవ్యసరణి. 353

క. వారక త్రేతాగ్నులు సాం, పార వెలింగెడుఁ బరాక్రమాధ్యకపోతాం
గాదుణ మగుధూమం బల, రారెడిఁ జూచితె మహీరుహాగ్రంబులవై. 354

తే. సాంద్రధూమసంనక్తచు న్నకము లగుచు, నిన్నగంబులు పాలుపారుచున్నవధిప
కంటె ఘనజాలములచేతఁ గప్పఁబడిన, నిరుపమవిశాలవై డూర్యగిరులకరణి. 355

వ. మహాత్మా భావితాత్ము లైనయమ్మహర్విశ్రేష్ఠులకు నమస్కరించువారి కెన్నటికి
నశుభంబు లొదవ నేరవు గావున నీవు లక్ష్మణసహితంబుగా నంజలి ఘటించి
యత్తపోధనుల నుద్దేశించి నమస్కరింపు మని పలికిన నారఘవల్లభుండు భక్తి
యుక్తంబుగా నవిధం బాచరించె నంత నానప్తజనాశ్రమం బతిక్రమించి హృ
దయారవిందంబు ననుందానందంబు సొందునవ నిజతేజోజాలంబు దిజ్ఞుఖం
బులకుఁ దెలి వొనంగ నరాశ్రుశ్రుపాణులై శీఘ్రంబునఁ గొండాకదూరం

బరిగి సురేంద్రవందనబాహుపాలితం బై నకిష్కింధాపురంబు నవలోకించి శత్రువధార్థంబు లతావితానరంజితనికుంజపుంజంబులమాటునం బొంచి యుండిరి సుగ్రీవుండు విపులగ్రీవుండై కాననంబున నలుదెసలు పరికించి కేవలం బగు శ్రోధం బంగీకరించి పరివారపరివృతం డై వాయువేగపురస్సరం బగుమహామేఘంబుకరణి నంబరంబు పగుల గర్జించి బాలార్కనవృశుండును దృష్టసింహగమనుండునై క్రియాదక్షుం డగురఘుహర్యక్షు నవలోకించి యిట్లనియె. 356

మ. జయయంత్రాధ్యయుఁ గీశవాగునయు భాస్వత్స్వర్ణసాలాబ్యుదా

రయు దేవేంద్రజబాహుపాలితయు నై రాణిండుకిష్కింధకు

న్నయ మారం జనుడెంచి తీవు ప్రతిన స్సాఫల్య మొందింప వే

దయతో నాగత మైనకాలము మహాత్మా నూత్నవల్లంబలెన్.

357

❧❧❧ రాముండు సుగ్రీవునితో వానిని యుద్ధమునకుం బిలుపు మనుట. ❧❧❧

వ. అనిన విని శత్రుసూదనుం డగురాముండు సుగ్రీవు నవలోకించి యిట్లనియె. 358

సీ. ఈగజపుష్పిచే నిటు కృతాభిజ్ఞానచిహ్నుండ వైతివి చింతయేల

పగతునిదెనఁ బుట్టు పగయు భయంబును రణమున బాణమోక్షణముచేతఁ

బాయఁ జేసెన నాకు భ్రాతృహృదకుఁ డైనశత్రునిఁ జూపుము సంభ్రమమునఁ

బలుకులు వేయేలపగతుండు నాదృష్టిపథమునఁ బడి వెండి బ్రతికి పోయె

శే. నేని యవ్వల నాడ కేగుడెంచి, తివిరి దోషిఁగా నెంచి నిం దింపు నువుడు

సప్తపాలంబులును ఘోరనాయకమున, నవనిఁ గూలుట దీనికి సాక్షిగాదె. 359

శే. హరివరేణ్య నాచేత నే కాంబకమున, విజిగి యాసప్తపాలము లైన ధరిత్రిఁ

బడుట వీక్షించితివి గదాబలవిరోధి, తనయుఁ డాదంసమున నేడుధరణిఁగూలు.

తే. వృక్షచరనాథ యేను మున్నెన్నఁ డైన, నెట్టియాపదలం దైననించుకైన గ్రు.

బ్రమసి యైనను బొంకులఁబలికియెటుఁగ, నివుడు నామాట కస్పృతత్వమేల కలు

క. అమరపతి వృష్టిచే స, న్యమునుం బలె మత్ప్రతిజ్ఞననఘ ఫలోపే

తముగాఁ జేసెన నిఁక సం, భ్రమమునుసంశయముభయముమానుమునుదిబోక.

క. ఏనినదము విని చెచ్చెర, నానగచరుఁ డనికి వచ్చునట్టియహీన

ధావనం బొనర్చు మిపు డా, హ్వనార్థము భయము దక్కి వానరవర్యా. 368

ఉ. ఆనినదంబు కర్ణపుటమంటినయంతనె లేచి తస్థజాం

బూనదమాలి నాలి వెనఁ బోరికి వచ్చు నతండు మున్ను నీ

చే నవిధర్షితుండు జయశీలుఁడు బాహుబలాధికుండు శే

జోనిధి సంగరప్రియుండు శూరుఁ డరిందమమాని గావునక.

364

❧❧❧ సుగ్రీవుండు వారి వచ్చుటకై సింహనాదము వేయుట. ❧❧❧

శే. వినుము సంగరమూలు విమతజనుల, ధర్మణంబు నహించరు తననతనయ

మఱి విశేషించి నతులనమక్షుండు నున్నచో బీర మెక్కుడై యుండుఁ గాదె.

- క. తడ వేల శక్రతనయుని, బెడిసంబుగ సమరమునకు బిలువుము శౌర్యం
బడరంగఁ దాఁకుము దొల్లిటి, వడువునఁ బాటంగ వలదు వనచరనాథా. 366
- న. అని బోధించి మనంబుఁ గట్టి పఱచిన నార్యువల్ల భునివచనంబులు విని హేను
పింగళునిగున్ను గ్రీవుండుక్రూరంబుగా నాకాశంబుపగులసింహనాడంబుఁ జేసిన.
- క. రోహిణితి మగునాని, రోషము విని కాంఠిఁ దొఱఁగి గోవులు భీతి
న్దోషించుచుఁ బటచె నృపతి, రోషనరామృష్ట తైన తొయ్యలులక్రియన్. 367
- గ. మృగములు రణమున శ్రాంతము, లగుహయములమాడ్కి వికలతా ప్రివహించె
భగము లటు పరశీణము, లగుగ్రహములకరణి నప్పు డవనిం గూలెన్. 369
- ఆ. అనిలచంచలోర్చి యగుసరితృప్తిభంగిఁ, బొంగి యాస్థవంగపుంగవుండు
నింగి పగుల నాచ్చి నిర్దయుఁడై శక్ర, సుతునిరాక కెదురు నూచుచుండె. 370
- అథా నాథి మోహినిహనాదము విని రోషముతో యుద్ధమునకు వెడలుట. అథా
- వ అప్పు డంతఃపురగతుం డగువాలి సర్వభూత ప్రకంపనం జై ననుగ్రీవునికంతనా
డంబు విని యచుర్న ణుండై తన్నె గంబ మదంబు పరిత్యజించి క్రోధం బంగీకరించి
నేత్రంబులు గెంజాయ రంజిల్ల సంధ్యాశసప్రభుం డయ్యు నప్పుడు రోషపరి
తాంగుం డగుటనలన నుపరక్తుం డగుమార్తాండునివడువున నిష్ప్రభత్వంబు
నొందపడంచడి క్రోధంబు పెంపున దీప్తాగ్ని యుంబోలెఁ దేజరిల్లుచు దంష్ట్రాకరా
యండ్లై సముత్పత్తితపద్మంబును సమృణాళంబు నగుహ్రదంబుచందంబునం జూ
నట్టునా శయకస్థానంబున నుండి లేచి యంతఃపురంబు వెలువడి చరణఘట్టనం
బునం బడమి యద్రువ శీఘ్రంబునం బట తెంచుచున్నవతనిం గొంగిలించుకొని
భయంబున నునంబుదిలగొనఁన్నేహదర్శితసౌమనస్యయగుతార హితోదర్శం
బగువాక్యంబున నిట్లనియె. 371
- జే ఉదయవేళఁ దల్పింబున నుండి లేచి, పురుషుఁ డనుభూత యైనట్టిపుష్పమాల
నట్ల నీవు నదీవేగ మట్ల యరుగు, దెంచునీకోపముఁ బరిత్యజింపు మధిప. 372
- తే. అనఘచరిత ప్రాతఃకాలమందు నీవు, పో రొనర్పఁగా వచ్చును దారుణముగ
వినుతవిషయబలాబల విషయశంక, నీమనంబున వల దింత నిక్కువంబు. 373
- క. సమయముఁ జూచినపగతుని, సమయోచిత మైనకంఠశబ్దము విని సం
భ్రమము జనియించుచున్నది, సమరంబున కిప్పుడు పోవఁ జనదు మహాత్మా. 374
- ఆ. విక్రమమున కిప్పుడు వేళ గాదు హృదీశ, సంగరమునఁ గీడు సంభవించు
వలవ దనుచు నేల వారించె దనిన న, తెఱఁగు విన్నవెతుఁ దెలియ వినుము.
- ఉ. ఇంతకు మున్ను వచ్చి హృదయేశ్వర పోరికి నిన్నుఁ బిల్చి తాఁ
గొంత రణం బొనర్చి తుది ఘోరతరం బగునీబలంబుచే
నంతయు నొచ్చి పాతె దివసేశ్వరనందనుఁ డట్టివాఁడు నేఁ
డింతకు నెత్తి వచ్చుటకు నేమియతో యని శంక తోఁచెడిన్. 376

అథ తార వాలికి హి తోపదేశముఁ జేయఁట. అథ-

- చ. రవిజుని బెట్టిదంబును తరంబును యత్నము కంఠనాదము
న్వవిధవిధంబుల న్ననము విన్నవి కన్నవి గావె తొల్లి నేఁ
డవి సవిశేషభంగి విజయస్ఫురణంబు నెఱుంగఁ జేయు చు .
న్నవి యది యేమి హేతువో మనంబునఁ జూచి కడంగు టొప్పగున్. 377
- చ. పలుమఱు నీబలంబును బ్రభావ మెఱింగియు నింతకన్న ము
స్థల మఱి యోడి పాటియును భానుజుఁ డీగతి వెండి వచ్చుట
ల్లలఁవఁగ శౌర్యవీర్యబుదర్పపరాక్రమశాలి యెన్వఁడో
కలసి సహాయుడై యనికే గా వెడలించినభంగి తోఁచెడిన్. 378
- క. ప్రకృతివిసీతుఁడు నిపుణుఁడు, సకలజ్ఞుఁడు దేశకాలసంవేది యతం
డొకపీఠసహాయతఁ బడయక వచ్చునె సత్త్వ మధిక మయ్యెనె నేఁడున్. 379
- చ. వినుము కపీంద్ర యా ప్తు లగువేగులవా రొకనాఁడు చెప్పఁగా
విని మనయంగఁగొండు మది విన్నయ నుండుచు సత్వరంబుగ
స్వసమున నుండి వచ్చి యొకవార్తయు నాకు సవిస్తరంబుగా
మునుఁగొని చెప్పె దాని విధము నివహితంబుగ విన్నవించెదన్. 380
- సీ. వసుధేశు లిట్వోకువంశసంభవు లయోధ్యాధిపముతులు మహానుభావు
లాజి దుర్జయులు దివ్యాస్త్ర వేదులు రామలక్ష్మణు లనువారు లలి రవిసుత
హిత మొసర్పఁగఁబూనిబుశ్యమూకమునకునరుదెంచియున్న వారందురాముఁ
డనిలోన సాహాయ్య మొనరింప నున్న వాఁడఁటయతం డురువిక్రమాన్వితుండు
తే. రణసటిష్ఠుఁ డాపన్నసంరక్షకుండు, కీర్తినిధి సాధుసంశ్రయఁ డార్తిహరుఁడు
జ్ఞానవిజ్ఞానఘనుఁ డరిత్యయకరుండు, దివ్య తేజోధనుండు సుధీవసుండు. 381
- క. పితృవాక్యపాలకుం డు, ధృతవై రివినాశకరుండు ధాతువులకుఁ బ
ర్యతముకరణి సుగుణంబుల, కతులితగతి వస్తుహాత్తుఁ డాకర మధిపా. 382
- తే. అట్టిరఘుపతితోడ మహాత్ముతోడ, రాజవరుతోడ సమరకర్మశునితోడ
సప్ర మేయునితోడఁ గీశాధినాథ, పగగొనుట నీకు తలపోయఁ బాడి గాదు. 383
- క. తరుచరవర నీకేయ్యది, పరమహితం బట్టి దాని భర్తృస్నేహ
భిరతిం జెప్పెద నీవ, త్రైతఁగు విని ఘటింపు మధికధీయుక్తిమెయిన్. 384
- చ. పగఁ గొలఁగంగఁ బెట్టి మదిఁ బట్టుగఁ దాలిమి గీలుకొల్పి యీ
వగిది రణస్పృహం జనక భానుసుతుఁ యువరాజ్యమందఁ బొం
దుగ నభిషిక్తుఁ జేసి రణదుర్జయుఁ డైనరఘుప్రవీరుతోఁ
డగ నచివత్వము నెఱపి తత్పరత స్ఫుఱయించు టొప్పగున్. 385
- ఉ ఎక్కడ నున్న నేమి హృదయేశ్వర సోదరుఁ డైనభానుజుం
డొక్కఁడె బాంధవుండు మఱి యొక్కనిఁ దత్సము నీధరిత్రిలో

నక్కడఁ గాన మాతనిసయిం దెగు టొప్పున నీకు జెల్లునే
చక్కఁగ దాసమానముఖసత్కృతుల న్నెలయింపు మింపుగన్.

386

క. నీవిపు డనుగ్రహించిన, భావంబునఁ బొంగి వైరభావ ముడిగి సు

గ్రీవుఁడు ముగమున విపుల, గ్రీవుండై కొలిచి యుండుఁ గేవలభక్తిన్.

387

వ. దేవా నాని కిప్పు డొందు శరణంబు లేదు గావున హితైషిణి నగునామతం బం
గీకరించి ప్రసన్నుండ వై బ్రాతృసామనస్యం బవలంబించి రోషంబు పరిత్యజించి
శాంతి వహించి శక్రసమానతేజం డగురామునితోడివిగ్రహంబునకుం జొరక
సుగ్రీవునియావరాజ్యంబున కభిషిక్తుం జేసి యతండును నీవును బరస్పరబద్ధా
నురాగంబులం గలసి మెలసి సుఖం బుండుం డని పలికిన.

388

—ఇతి వారి రోషమునఁ దారను దర్శించుట. —

క. తారాధిపనిధముఖ యగు, తారహితోక్తులకుఁ జాలఁ దర్జించుచు వృ

త్రానినుతుఁ డంతకాలము, చేగువయై యుంటఁ జేసి చిడిముడిపడుచున్.

389

ఉ. తా నొకపోటుబంటువలె దర్ప మెలర్పఁగ వచ్చి పిల్వఁగా

నే నటు పోక తద్వికృతి నెట్లు సహించి రణానివర్తికి

న్దానితశౌర్యశాలి కభిమానికి వైరికృతావమాన ము

జ్ఞానన చావుకంటె ధర నక్కట యెక్కుడు కాదె చూడఁగన్.

390

క. అని సేయుకౌతుకంబునఁ, జనుడెంచి మదన్వనంబు నలిపెడుభాన్వ

త్తనయునిపటుసంరంధము, వనితా యే నెట్లు సైఁచువాఁడం జెపుమా.

391

తే. కాంత మత్కృతమందు రాఘవునిఁ గూర్చి

యున్నులింపఁగ నీకుఁ గార్యమృగాదు

ధర్మవిదుఁడు కృతజ్ఞుఁడు నిర్మలాత్ముఁ

డన్యహామహుఁ డేల పాప మ్రొనర్చు.

- 392

చ. ఎఱుంగక యిట్లు పల్కుఁ దగవే మగువా సతిసౌహృదంబుచేఁ

గఱపితి దాని కేమి బలఘన్నగుఁ డైనఁ గొఱంత లేదు నా

తెఱఁగును సత్త్వసంపదయు ధీరతయు న్నును నీ వెఱుంగవే

మరలుము మాఱుమా టనక మానవతీ వనితాయుతంబుగన్.

393

—ఇతి వారి సుగ్రీవుని కడకేగుట. —

వ. ఏను రయంబునం జని సుగ్రీవుని డాసి ప్రాణంబులఁ గొనుటకుం దెగక కాష్ట
ముష్టిప్రహారంబుల నేర్పున దర్పంబుపసంహరించి వచ్చెదనతండు మదీయపాణి
ప్రహారపీడితుండై తోల్లొంటిపడువునఁ బాఱంగలండునీవంతఃపురంబునకుంజను
మింక మాఱు పలికితి వేని మదీయప్రాణంబులచేత శాపిత వయ్యద వనిన నద్దేవి
యతని గాఁగిలింతుకొని మంసంబుగా రోదనంబు సేయుచు బ్రడక్షిణంబుఁ
జేసి విజయంబు దొరకొనుటకు మంత్రపూర్వకంబుగా న్వస్త్యయనం బొనంగి
శోకమోహితయైమరలిమరలి చూచుచు సంతఃపురంబునకుం జనియె నితైఱం

గునఁ దారం బనిచి సంక్రందననందనుండు పరమరోషణుండై మహాసర్పంబు
కరణి నూర్పులు వుచ్చుచు నతిత్వరితగమనంబునఁ బురంబు నిగ్గమించి నలు
దిక్కులుంబరికించి. 394

చ. అటఁ జని కాంచె శక్రసుతుఁ డాహవదీయీతు నుగ్రదర్శనం
బటుతరఞాహువిక్రముని భాసుర తేజుని హేమపింగళుం
గుటిలునిఁ బర్యవస్థితుని ఘోరరపు నిష్కటాట్టహాసు ను
త్కటమదరోషవిస్ఫురితదారుణనేత్రుని భానుపుత్రునిన్. 395

క. కని యగ్గల మగుకోపం, బున వచ్చితి వటర మరలఁ బోరికి భాస్వ
త్తనయా యని తత్సంద, ర్యనజాతభుజావలేపనంరంభుం డై. 396

వ. కటితటంబునఁ జేలంబు విగియించి. 397

మ. వికటభ్రూకుటిదుర్నిరీతుఁ డగుచు న్వీస్త్రభుండై శ్లిష్టము
ష్టి కఠోరంబుగఁ దాల్చి భీషణరవస్థితాసున్వండై వేగ డా
సి కడంకం దనయట్ల గాఢమున ముష్టిం బూన్చి యేతెంచుసూ
ర్యకుమాగుం గని పల్కెఁ గాలవనవవ్యాలోలమేఘార్భటిన్. 398

క. సునిహిత మగునాముష్టిని, గనుఁగొంటివె యిది మహోగ్రకఠినాశనితో
నెనయై నీజీవితములఁ, గొను సంగ్రామమునఁ బాటుకుము నా ప్రాల్బన్. 399

క. నా విని రోషంబున ను, గ్రీవుఁడు నాముష్టిఁ జూడు కీశోత్తను నీ
జీవితముఁ గొనుచు వజ్రము, కైవడి మస్తకముమీఁదఁ గడువడి వ్రాలున్.

వ. అని పలికిన సంక్రద్ధుం డై శక్రనందనుండు పిడుగునకంటె బెడిదం బగుపిడికిటం
బొడిచిన. 401

— శుభ వాలిసుగ్రీవులు ద్వంద్వయుద్ధముఁ జేయుట. — శుభ —

క. తాడితుఁ డై సుగ్రీవుఁడు, గాఢోద్ధతి శోణితార్ద్రకాయుం డగుచుం
బీడిత మగుగిరికై వడి, పోడిమి సెడ కవుడు భూరిభుజబలయుక్తిన్. 402

శా. సాలం బొక్కటి పెల్లగించి పృథుదోస్త త్వంబు దీపింపఁగా
వాలి నైవచిన పిహ్వలుం డగుచు దుర్వారోగవజ్రహతిఁ
తైలప్రక్రియ నేల వ్రాలి మిగులఁ గంపించె మున్నీటిలో
నాలోలద్వనవీచోచ్చలితభారాక్రాంతపోతాకృతిన్. 403

ఆ. అంతఁ గొంతవడికి నవ్వుహేంద్రసుతుండు, సేవ దీర్చిశాని విశేషబాహు
బలనమగ్నఁ డగుచుఁ బదపడి సుగ్రీవు, నంటఁ దాఁక నాతఁ దతనిఁ దాఁకె.

వ. ఇతైఃసంగునం దలపడిసువర్ణనమవేగులునుభీమబలవిక్రాంతులునుబ్రవృద్ధఘోర
శరీరులును నై యవానరపుంగవు లంబరంబునం జంద్రనూర్మలచందంబున
ననోన్యస్యచ్చిద్రాన్వేషణంబు సేయుచుఁ బోరునమయంబున. 405

ఆ. శక్రనందనునకు శౌర్యవీర్యపరాక్ర, మాదికంబు లధిక మగుచు వచ్చె
సర్కనందనునకు సంతకంతకు నవి, యన్నియును విహీన మగుచు వచ్చె. 406

ఉ. అప్పుడు నాలిచేత జలవాస్తవమార్కుడు భగ్నదర్పణై
చొప్పటియుండి యగ్గలిక సాంపునఁ గొండాకర్తైర్య మూఁది నే
ర్పొప్పఁగ ముప్పిఁజనుచరణోగుభుజాన్రుశీలాసఖంబులన్
దెప్పర మైనచందమునఁ దెంపునఁ బోరుచు నుండె నుద్ధతిన్. 407

క. ఇత్తైఱఁగునఁ దార్కొనుటయు, నత్తరుచరవీరులకు భయావహగతిఁ బో
రత్తఱి బలువై డెల్లె వి, యత్తైమున వృత్తునకు బలారికిఁ బోలెన్. 408

ఉ. ఒండొరుమీఁద సాలముల నుద్ధతి నై చుచు రక్తధార లొం
డొండఁ దొరంగ మేఘము యొప్పన మింట రవం బెల్లర్పఁగాఁ
జండగతిం దిరన్మరణశబ్దము లేర్పడ బెట్టు దాఁకుచుం
జండమచూఁఖనండనుడు శక్రసుతుండును బోరి రుద్ధతిన్. 409

అప్పుడు నాలిచేత బాహుబలిమున బ్రయోగించుట.

వ. ఆనమయంబున. 410

చ. నగముఁపొంతఁ బొంచి రఘునాథుండు మాటికిఁ జూచుచున్నవాఁ
డగుట రయంబునన్ ఘనభుజాంచితన త్వము దక్కి దీనుడై
సొగసి భయార్థి నటైనలు చూచుచు నున్నదినేళపుత్తునిం
నగఁ బరికించి వాలిభుజదర్పము పైఁచక తత్క్షణంబునన్. 411

ఉ. కొంచక క్రూరనర్పవిభాఘోకశరం బరిఁబోసి కాలుండుం
బొందిక. గాలచక్రమును బోలెఁ బ్రచండశరాసనంబు పూ
రించి మృగద్విజంబు లొకరితీ భయంబునఁ బాట నారి మ్రొ
యించి నురేంద్రపుత్తునిపయిం బరఁగించె జగంబు లార్వఁగన్. 412

క. ఇమ్మెయి రామధనుస్సు, క్తన్నగు మహనీయశరము దానుణపవిఘో
షమ్మునఁ జని వాసవివ, తుమ్మున వెన నాటెఁ బిడుగు కై వడిఁ బెలుచన్. 413

క. నాటుటయు వాలి గ్రక్కునఁ, బొటిల్లిన వేదనాతిభారముకతనం
బోటఱి నేలం బడె శత కోటిహతం బైనభూరి కుధరము మాడ్చిన్. 414

వ. మఱియుఁ గాలకటాక్షునన్నిభంబును గాంచనరూప్యభూషితంబును నగునద్వివృ
సాయకంబు సధూచుం బగుభర్గనేత్రాగ్నియుం బోలెఁ బ్రజ్వలజ్వాలజాలభీష
ణం బై రయంబునం బట తెంచి వాలివక్షంబున నాటినఁ దత్క్షణంబ పుష్పితా
శోకంబుచందంబున తుతజోక్షితశరీరుండై పరశునికృత్రం బగుపాదపంబుకై వడి
గొడ దేశంబునం శశ్వయిక్పార్శ్వమూషియందు శక్రొశ్చవార్ధంబు సర్పాపించి
యశ్చవానంతరంబునం బడఁద్రోచినయింద్రధ్వజంబుపాలికధరణిపయింబడియె
నప్పుడు. 415

క. బలసూరనాంశ శేజి, కలితుం డగువాలిపడినకతమున ధాత్రీ
తల మిందువు లేనినభః, స్థలముపగిదిఁ గడు నశోభితం బయ్యె రహిన్. 416

—అథా వాలి రామబాణపీడితుడై నేలం బడుట. అథా—

చ. గురుతరసాయకాభిహతిః గొండవిధంబున నేలఁ గూలియుం
దరుచరశేఖరుండు పితృదత్తచుణిషయహేమమాలచేఁ
దరణికరంబులం గలసి తద్దయు సంధ్యలయందుఁ బొల్పు భా
నురజలదంబుచందమున శోభిలె శోణితసిక్తగాత్రుడై. 417

వ. మఱియును. 418

చ. నురవరదత్తవజ్రచుచిశోభితకాంచనమాల వక్షమం
దురుతరభంగి శోభిలుచు నున్నకతంబున జీవితంబులున్
గురుతరవిక్రమంబును మనోహరతేజము భూరికాంతియుం
బరువడి వాలిగాత్రమును బాయక యుండె మహద్భుతంబుగాన్. 419

క. ధరఁ బడినవాలిమాలయు, శరము శరీరంబు మిగుల సంశోభించెన్
గురుతర మగుత త్రేజం, బరుదారఁగ మూఁడువిధము లాయెనొ యనఁగన్. 420

—అథా రాముండు వాలి సమీపమునకు వచ్చుట. అథా—

క. రామధనుర్ముక్తం బగు, భీమాత్మం బవుడు జంభ భేదిసుతునకున్
ద్యోమార్గభావనంబై, కామితపరమగతిదాయకంబై చెల్లెన్. 421

వ. లిప్పుడు. 422

సీ. విగతతేజం డగువీతిహాస్త్రినిమాడ్కిఁ బుణ్యాంతమున నురపురము నుండి
యననిపైఁ బడినయయాతిరీతి యుగాంతమందుఁ గాలునిచేత నచలమీఁదఁ
బాతితుం డగురవిభంగి సాం పఱి నేలఁ బడియున్నవాని గోపతియుఁ బోలె
దుర్బుడ డగువాని ధూర్తసర్పముఁబోలె బొరిఁబొరి యూర్పులు వుచ్చువాని
తే. సింహవక్షంబువాని బ్రసిద్ధదీర్ఘ, బాహువులవాని దీప్తలవనమువాని
కనకమాలిని వాలిని గదియ వచ్చె, జానకీజాని సౌమిత్రిసహితుఁ డగుచు. 423

క. చనుడెంచినరఘురామునిఁ, గనుఁగొని హరివరుండు హేతుగర్భితముగ ని
ట్లనియెం బలుకుల ధర్మంబును బారుష్యంబు న్యాయబోధము గలుగన్. 424

క. అంచితధర్మం బరయక, కొంచక సంగరసరాజ్ఞులుండ నగునన్నున్
వంచించి యేమి గుణ మా, ధ్వించుటకు వధించి తీవు పృథివీశనుతా. 425

మ. సమయజ్ఞండు దృఢవ్రతుండును బ్రజాసంరక్షణోద్యోగి యు
త్తమవంశుండును ధర్మవేదియు దయాదాక్షిణ్యవత్త్వాన్వితుం
డు మదక్రోధవియక్తుఁడున్ రఘుకులేంద్రుం డంచు నీకీర్తి ని
త్యముఁ గీర్తించు సమస్తభూతనివహం బత్యంతయోగ్యంబుగన్. 426

క. దమమును ధృతియును దేజము, శమమును సత్యంబు యమయు సానుంబు పరా
క్రమ మపకారులయెడ దం,డము దాసము సృపుల కివి ప్రధానగుణంబుల్.

తే. లట్టి గుణములు గలవాఁడ వని తలంచి, యంగనావ్రతిషిద్ధుండ నయ్యు నేను

సనికీ బిలిచిన బోకుండుటనుచితంబు, గాన వచ్చితిం బగతునికడిమిఁ జెఱువ.
క. వీరునితో మార్కొని ప్రతి, వీరుండ నై పోరుచుండ వెనుక నొదిగిని

మార్కణముగ వంచించి వి, దారింపుగ నీకు రాజధర్మం బగునే. 429

ఉ. లావును జేవయుం గలయిలాపతి రాముడు తోడు గల్లు ను
గ్రీవుని కీవు పోవలదు కృత్రిమభంగి వధించు సంచు నా
దేవి యెఱుంగఁ జెప్పినను ధీరతఁ గైకొన కమ్మవత్తుఁ డే
లా వధియించు ధర్మపరుఁ డంచుఁ దలంచితఁ గాదె యత్తఱిన్. 430

క. నిర్మలమతి వనియును నృప, ధర్మవిశారదుండ వనియుఁ దలఁచితి నిటు దు
ష్కర్మమునకు బోయిక్రియ, నర్హి బాల్పడుటఁ దలఁపనైతి నృపాలా. 431

~~~~~ వారి గామని నానావిధముల నిందించుట. ~~~~~

క. నీపాటిధర్మపరునకు, స్థూపాలకుమార యిట్టికల్మషకార్యం
జేపాటి తృణసమావృత, కూషము వని ని న్నెఱింగికొన లేనైతిన్. 432

క. మనమునఁ గిల్చి మిడుకొని, మునివేషముఁ బూని నెయ్యిఁబూసినయసి సొం
పున భన్దచ్చున్నుం డగు, ననలునిక్రియ నుండు తెఱుంగనైతి నృపాలా. 433

క. విను మెంత వత్కులంబున, జనియించిన నేమి కపటచరితుఁడు మదిలోఁ
దనగుణము విడువ నేర్పునె, జనవర నీయందు నట్టిచండము నోఁచెన్. 434

క. ము న్నెచ్చట నైనను నీ, కెన్నఁడు విప్రియ మొనర్చి యెఱుంగనినన్నుం
గ్రన్నన నీదగుదాప్త్యం, బెన్నిక కెక్కంగఁ జంపి తేల నృశంసా. 435

క. సదయుఁడు రాఘవుఁ డేలా, యదయతఁ బాపంబు సేయు నని యేమటి యి
ప్పు డనికీ వచ్చిననన్ను, న్వధియించుగఁ జెల్లె నీకు వంచనచేతన్. 436

క. ఫలమూలంబులు మెనవుచు, నలయక నిత్యంబు దారుణారణ్యములం
గలయ విహరించు చుండెడు, బలీముఖుని నన్నుఁ జంపఁ బాడియె నీకున్ 437

క. కులమును సత్యము తేజము, చెలువము విక్రమము ధృతియు శీలము యశము
స్థల మెచ్చు కలిగి యుండఁగ, నిల నీమనమునకు హైన్యమేటికిఁ గలిగెన్. 438

తే. రాజకులమునఁ బుట్టి విశ్రాంతఁ గాంచి, నట్టివాఁ డెవ్వఁ డవని నీయట్ల కపట
ధర్మలింగప్రతిచ్ఛన్నతావిశేష, నులముకొని క్రూరకర్మంబు నాచరించు. 439

తే. అపని నిట్టియభవ్యుండ నై ననీవు, పావనం బైన మౌనిరూపంబుఁ దాల్చి
యేల విహరించెదవు ధర్మశీలుఁ డనఁగ, లోకవిఖ్యాతి యెబ్బంగి నీకుఁ గలిగె.

తే. మానవేంద్ర పాపాత్ముండ నై ననీకు, భవ్యతర మైనమౌనిరూపం బిడేల
సమరధర్మప్రకారవిశారదులకుఁ, దాల్చు దగినయీదివ్యకోదండ మేల. 441

ప. రఘువరా యేము వనచరులము మీరు మనుష్యుల రేము మూలఫలోపజీవు
లము మీరు రాజాన్నభోజనులరు గావున మీకు మాకు నించుకయైన వైరప్ర

సక్తి గలుగ దదియునుం గాక. 442

- తే. వసుధయును గాంచనంబును నైరమునకు, నైనమూలంబు లివి మదీయంబు నైన
ననఫలములందు దేనిని బడయఁగోరి, మిహిరకులజ వంచించి చంపితివి చెప్పుమ.
- వ. మఱియు నయంబు ననుగ్రహంబు నీ రెండును సద్రాజధర్మంబులు విపరీతనయం
బును నిగ్రహంబు నీ రెండును గుప్తితరాజధర్మంబులగు నిట్లు రాజవృత్తివృథ
గ్విధంబై గ్రహింపం దగియుండు నైనను రాజులు తనుయిచ్చకొలంది నయా
నుగ్రహంబులును వినయనిగ్రహంబులును గావింపరు నీవు కామ ప్రధానండువు
కోపనండువు మర్యాదారహితుండువు సంకీర్ణ రాజచరితుండువు వధ్యావధ్యవిచా
రంబు దక్కి సాధుల హింసించెడునట్టిక్రూరుండ వదియునం గాక. 444
- తే. మనుజవర్ణ నీ వర్ణధర్మములచంద, మించు కైన నెఱుంగ లేవింద్రియాను
మంగమునఁ జేసి కామనంస క్రిఁ దగిలి, నిత్యముఁ జరించెదవు బుద్ధినియతిలేమి.
- ఆ. అనపరాధి నైనననుఁ జంపి నిందిత, మైనక్రూరకర్మ మాచరించి
నరవరేణ్య సాధుపురుషమధ్యంబునఁ, దలఁక కేమి నీతిఁ బలికె దింక. 446
- చ. పతితుఁడు ప్రాణిహింసకుఁడు ప్రాహ్లాణహంతయు రాజహంత గ
ర్వితుఁడును నా స్తికుండు పరివేత్త కదమ్యుఁడు గోఘ్నసూచకు
ల్పితజనహంత చోరుఁ డజితేంద్రియుఁడు గురుత్సాగుండు దు
ర్గతి కిహముం బరంబుఁ జెడి గ్రక్కునఁ బోదుగు నిక్క మింతయున్. 447
- తే. పంచపంచనఖంబులు భక్ష్యములు మ, హీనురోత్తములకు మానవేశ్వరులకు
శతము కూర్మంబు గోధయశల్యకంబు, శ్వావిధంబును ధరలోన జనవరేణ్య.
- వ. ఏ నభక్ష్యం బైనపంచనఖజంతువను. 448
- తే. దశరథకుమార మీయట్టిభార్గ్యకులకు, నాదుచర్మంబు మెయిఁదాల్చరాదు నెమ్మ
లంటఁగారాదు మాంసంబు నాహరింప రాదు ననుఁజంప నీకేమిప్రోదియయ్యె.
- తే. మానవేశ్వర సర్వజ్ఞ యైనతార, యెఱిగి యెంత బోధించిన సరకుగొనక
నంతకాలంబు డగ్గఱి నందువలన, మోహవశమున నచ్చితి మోసపోయి. 451
- క. వాలాయము నీచేఁ బరి, సాలిత యగుభూతధాత్రి భద్రము నడయం
బాలదు ధూర్తవిభునిచే, శీలాలంకార యైనచేలువయుఁ బోలెన్. 452
- తే. నికృతిజీవి శత్రుఁడవు నీచమతి వ, భార్గ్యకుండువు మఱియు మిథ్యాప్రశాంత
మానసుఁడవీవునృపలోకమాన్యుఁడై వ, పంక్తిరథుఁడెట్లునుతునిఁగఁబడసెనిన్ను.
- తే. త్యక్తధర్మాంకుశంబు మదాన్వితంబు, భిన్నచారిశ్రకక్ష్యంబు భీషణంబు
సాధుహింసోత్థితం బగునమదరామ, హస్తించే నేడు నిహతుండ నైతి నకట.
- క. అనుచిత మమంగళము లో, కనిందితము నైనదీనిఁ గావించి మహా
జనమధ్యంబున భూవర, తనయా యిఁక నేమి పలుకఁదలఁచితి బుద్ధిన్. 455
- తే. రామ యే నీదురంతవిక్రమము ధాత్రి, ననపరాధుల మైనమాయందుఁ గడువి
రాజితం బయ్యె నట్టిపరాక్రమంబు, కడఁగి యపకారులం దేమిగానము గద,

క. వంచించి కానబడక వ,ధించితి గా కెదుట నిల్చి ధీరత నని గా
వించిన నిను యమపురికి నొ,కించుకమాత్రమునఁ బుచ్చునే యవలీలన్. 457

తే. అవనినాథ దుర్ధనుడ నై నయేను, మొనసి నీచేతఁ జచ్చితి మోసపోయి
కాలసంయోగమునఁ జేసి గాఢనిద్రఁ, జెందిననకుండు సర్పంబుచేతఁ బోలె.

క. నాతో నీదగు కార్యము, చేతోముద నులర మున్నె జెప్పితి వేని
భ్యాతిగ నొకగఁజెల్లో ధర,జీతనయను దెచ్చి యొనఁగనే యవలీలన్. 459

ఉ. భూనరవర్య యెవ్వనిసముద్ధతిఁ జంపుటకై గడంగి ను
గ్రీవునితోడ నెయ్య మొనరించి తదీప్సితసిద్ధిఁ గోరి న
స్వీనిధిఁ జంపి తట్టిదనుజేంద్రుని రావణు గీటడంచి నీ
దేనిని నెందు డాఁచినను దెచ్చి యొనఁగనె యొక్కవేల్కిడిన్. 460

క. జలధిజలనుండు డాఁచిన, నలయక పాతాళజగమునందు నిజిన మై
ధినిని గొని తెచ్చి యొనఁగనె, పాలుపుగ శ్వేతాశ్వశరినిబోలె నరేంద్రా. 461

ప. రాజసంపదనా మగ్రీవుండు నాకు జ్ఞాతి గావున నన్ను వధించి వానరరాజ్యంబుఁ
గైకొను టది యతనికి యుక్తధర్మం బగుం గాని వంచించి రణంబున నన్ను
వధించు టది నీకు యుక్తధర్మంబు గాదు లోకంబునందు మధ్యుల కెల్ల మర
ణంబు గలుగు టది నిసర్గంబు నీచేతఁ గావింపం బడినయొక్కప్రిమవధరూప
కార్యంబు యుక్తం బగు నేని సమాధాయకం బైనయత్తరంబు యోచించి
చెప్పు మని పలికి. 462

క. ఘనుఁ డైనచాకశాసన, తనయుఁడు నోరెండఁ దీవ్ర తరశరకృతవే
దన కోర్వోక వశరథతన,యునిఁ జూచుచు మాట లుడిగి యూరక యుండెన్.

తే. సాధువిమతంబుధర్మార్థసంహితంబు, పరుషముహితంబు యోగ్యంబుప్రశ్రితంబు
నగుపురందరసుతువాక్య మాలకించి, వాక్యకోవిదుఁ డారఘవర్యుఁ డవుడు.

❦❦ రాముఁడు వారికిఁ బ్రత్యుత్తరములు చెప్పెట. ❦❦

మ హాతభానుం డనుభానుభంగి గతతోయాభ్రంబుచందాన సం
హతతేజం డగువహ్నిరీతి వికటం డై యున్నవాని ససము
న్నతనత్తావస్థుని వ్యక్తవాక్యని రణన్యాయోశీలు ససమి
జ్జితశూరాలిని వారిఁ గాంచి నయముం జెల్పిందఁగా నిట్లనున్. 465

తే. అగచరకులాగ్రగణ్య ధర్మార్థకామ,ములును లొకినసమయంబు దెలియ కివుడు
బాలిశత్వంబువలన నీవగిది నన్ను, నిష్ఠురోక్తుల నిందింప నీకుఁ దగునె. 466

క. గురునన్దుతు లతిసుగుణో, త్తరు లగు పెద్దలవిధంబుఁ దలఁప కివుడు వా
సరచాపల్యమువలనను, దర మెఱుంగక నన్ను దూఱఁ దగవే నీకున్. 467

క. జలధిగిరిసహిత యగు నీ, యిల యిత్తోకులది వారు మృగపక్షిమను
మృగ సమయ మరసి కావను, జలమున దండింప నధికశక్తులు ధాత్రిన్. 468

- ఉ. అట్టిధర్మి సద్భుతదయాకలితాత్మఁడు రాజనీతికిం
బుట్టినయిల్లు ధర్మముల ప్రోవు శమాదికసద్గుణాలికిం
బెట్టియ యర్థధర్మముల పేరిటి వృక్షము నెచ్చునంబునం
దొట్టినసత్యము క్షే భరతుం డిపు డేలుచు నున్న వాఁ డొగిన్. 469
- క. వినయంబు నయము సత్యము, ఘనతరవిక్రమము దేశకాలజ్ఞత్వం
బును నిగ్రహం బనుగ్రహ, మనుషసుగతి నొప్పచుండు నాతనియందున్. 470
- తే. ఇతరనృపులును మేము సాంపెనఁగ నతని, సత్యధర్మకృతాదేశసరణి నొంది
పరఁగ ధర్మపరంపరాప్రాప్తికొఱకు, పసుధ నెల్ల ద్రిన్దురుచున్నవార మిపుడు.
- మ. దురితధావృంతసహస్రరశ్మి నృపశౌర్యులుండు ధర్మజ్ఞుఁ డా
భరతుం డేలిక యాచు నుండ నయనంపన్నుండు గా కెవ్వఁడు
ర్యోర వర్తించు నొకానొకండు జడత న్వర్తించిన న్వాని బం
ధురశౌర్యంబున నిగ్రహింతుము నడి న్దురావారాజాజ్ఞ చేన్. 472
- క. కర్మవిగర్హితుఁడవు నృప, ధర్మవిహీనుఁడవు కామతత్పరుఁడవు స
త్కృత్య లగుసాధు లూఁదిన, నిర్మలమార్గమున నిలిచి నెగడవు ధాత్రిన్. 473
- క. నీతిజ్ఞుఁ డైనవానికి, త్కృతలమున నెఱుంగవలయుఁ గవివర జ్యేష్ఠ
భ్రాతను దాతను విద్యా, దాతను మువ్వరను దనకు దండ్రులు గాఁగన్. 474
- క. అనఘచరిత్రుం డగుత, మ్ముని శిష్యుని మఱియుఁ దనకుఁ బుట్టినవాని
నివ్వు మీమువ్వర సంక్రం, దనతనయా పుత్రు లనుచుఁ దలఁపఁగ వలయున్.
- వ. కపీంద్రా నర్విభూతహృదయస్థం డైనపరమాత్మ శుభాశుభకారణం బైనధర్మా
ధర్మం బెఱుంగు సూక్ష్మం బైనధర్మంబు సాధువులకైనను బరమదుర్జయంబు
భవాదృశులకుం జెప్పనేల నీవు జాత్యంధులం గూడినజాత్యంధునిభంగి నకృ
తాత్మ లైనచపలవానరులం గూడి యతిచపలండువై ధర్మాధర్మప్రకారం బేమి
యు నెఱుంగ వే నీపూర్వోక్తవాక్యార్థంబువ్యక్తంబుగా నీకెఱింగించెద నన్నుఁ
గేవలరోషంబువలన నిందింపకుము. 476
- నీ. సురనాథతనయ శిష్యునిభంగి నతిభక్తి బాయక శుశ్రూష సేయునట్టి
యనుజునిపత్నియం దతికామమున నధర్మస్థితి నాతండు బ్రతికి యుండఁ
జరియిరచితివి గానఁ గరము నీయందు దండంబు ప్రయుక్తమై తనరె నిపుడు
ధర్మవిద్యేషి కీదండంబు దక్క వేటొకటి నిగ్రహవిధ ముర్విలేదు
- తే. భగినిఁ గూఁతును దమ్మునిభార్య నెవ్వఁడధిగమించు నతఁడు నధ్యుఁడనిరిమాను
లెఱిఁగి దండించినను బాప మేల గల్గు, నుర్వివిధునకు దండింపకున్నఁగాక. 477
- వ. వానరేంద్రా భ్రాతృభార్యాపమర్శనంబు సుగ్రీవునకును సమానం బని యంటి
వేని సుగ్రీవుండు మాయావిబిలాంతర్గతయుద్ధంబున నీమరణంబు నిశ్చయించి
తారయందు వర్తించె నీవు సుగ్రీవుండు సప్రాణుం డగుట యెఱింగియు నతనిపత్ని

యగు గుమయందు వర్తించితివి గావున నీదోషంబునకును సుగ్రీవుని దోషంబు నకును వైషమ్యంబు గల దట్లగుటంజేసి నిన్ను వధించితి దీన దుష్టనిగ్రహశిష్టపరి పాలనదురంధరసార్వభౌమభరతమహీపాలకాశ్చాకారి నగునాకు దోషంబు లేదు.

ఆ. పరమధర్మనిడుడు భరతుఁ డధీశుఁ డే, మతనియాజ్ఞఁ బూని యలరువార మీవు సాధుధర్మహీనవ ర్తనుఁడవు, పేక్ష సేయ నచ్చు తెల్లు మాకు. 479

తే. ధర్మసంస్థాపనంబు సధర్మనిగ్రహంబు భరతున కివి పను లతనియాజ్ఞఁ బూని చరియించెనముమిముబోడిదుష్టవ ర్తనులఁ బట్టి తునిమెడువాంఁఁడేసి.

వ. అదియునుం గాక లక్ష్మణునితోడం బోలె సుగ్రీవునితోడ వహ్నిసాక్షికంబుగా దారరాజ్యనిమిత్తంబు సఖ్యంబుఁ జేసి వారిం బరిమార్చెన నని వానరయధ్యం బున బాస యిచ్చియున్నవాఁడ నాసుగ్రీవుండు నాకు నిశ్చేయసకరుండు గావున మిత్రశత్రుండ వైన నిన్ను వధించి ప్రతిజ్ఞ నెఱపుట ధర్మవిరోధంబు గాదు ప్రాణసమాసమిత్రుం డైనసుగ్రీవునకు శత్రుండ వైననీవు నాకు శత్రుండ నగుట కేమి సందియంబు నిన్ను వధింపనినాఁడు నాకు మిత్రద్రోహదోషంబు వాటిల్లు నిష్కారణంబుగా నిన్ను వధించినవాఁడఁ గాను భ్రాతృభార్యాపహరణభరతాజ్ఞాకరణసుగ్రీవసఖ్యకరణప్రతిజ్ఞకరణాదిధర్మసంహితసమ్మతకారణంబులచేతభ్రా తృభార్యాపహరకుండు వైననిన్ను శాసించితి నది శాస్త్రవిహితం బని నీవు నూ హింపవచ్చు సర్వప్రకారంబుల భవన్నిగ్రహంబు సాధుసమ్మతం బగుం గాని నిం దితంబు గాదు ధర్మవిశారదుం డగువాఁడు వయస్యుని కేనియు నేతాదృశపాపం బొనర్చినవాని కేతాదృశదండంబు విధింపవలయు ధర్మవిశారదుండ వగునీవును మద్విహితం బగుదండం బంగీకరింపవలయుం గాని నిందింపంజనదు మదీయదం డంబున నీవు దురితంబులం బాసి పుణ్యగతికిం జనియెద వీయర్థంబునందఁ గొన్ని మనువచనంబులు గల వవి చారిత్రవత్సలంబులై ధర్మకుశలు లగువారల చేత గృహీతంబులై యుండుఁ దత్ప్రకారంబు వినుము. 481

క. జను లఘుము లాచరించియు, జనవరకృతదండు లగుచు సన్నతయశులై యనిమిషలోకపదమునకు, సునిశితగతిఁ జనుదు రధికనుకృతులమాడ్కిన్. 482

క. జననిందిత మగువృత్తము, గొనకొని కావించు నట్టికుజనుల దండిం పనినాఁడు రాజు వారల, ఘనతరదోషముల నొందఁ గలఁడు నిజముగాన్.

వ. అని మనువు చెప్పె నదియునుం గాక తొల్లి సీచేతం బోలె నొక్కక్షపణకునిచేతఁ బాపం బాచరితం బగుచు నుండ మన్వంశశ్రేష్ఠుం డైనమాంధాతచేత నాశ్రమ ణునియందు ఘోరం బగుదండంబు ప్రయుక్తం బయ్యె మఱియు రాజులు ప్రమత్తు లగుచు నుండఁ గొందఱు జనులు నీయట్లు పాపం బాచరించి రావసుధా ధివులు పిమ్మట ధర్మవరామర్యవేళయందు గతప్రమాదులై నియమపద్ధతి నప్పా పాత్ములకు వధబంధనాదికప్రాయశ్చిత్తంబు గావించిరి దండకర్మంబున సమ్యహీ పతులకు దుష్కృతం బొదవలేదు గావున. 484

- ఆ. ఏను దత్ప్రకార మెఱిగి నీదగుపాప, మవనివిభుని జెందు నని తలంచి
ఘోరసాయకమునఁ గూలవై చితి దీనఁ, దప్పు లేదు రాజధర్మవిధికి. 485
- క. నీవు మదస్త్రప్రాదు, ర్భావంబున భూతఘోరపాపుండ నై దే
వావాసమునకుఁ జనియెద, వీవిధమునఁ బరితపింప నేటికి నింకన్. 486
- క. వనచర దుష్టుడ వగుని, న్నని జంపుటవలన నేఁ గృతాన్ధుడ నైతి
న్వీను నీవును నాచే జ,చ్చినకతమున స్వర్గపముఁ జెందితి విపుడున్. 487
- ప. ఇక్కార్యంబు మన కిరువురకు నధికోదయం బైనయది దీనికి వగచుట కార్యం
బు గా దేము శాస్త్రసత్కులము గాని స్వతంత్రులము గా మివ్విధంబు ధర్మంబు
దప్పకుండఁ బరికల్పితం బయ్యె నట్లేని తస్కరకృత్యంబునం బొంది వంచించి
నన్నేల ద్రుంచితి వని యాక్షేపించితివేని దానికిం గల కారణంబు దెలిపెనహేతు
మంతం బైనదాని వినినఁ గోపంబును మనస్తాపంబునుం బాయుఁ దత్ప్రకారంబు
విను మని యిట్లనియె. 488
- నీ. మహిలోన మనుజులు మాంసార్థులై పొందియైన ముగిల నిల్చియైన నేమి
బహువిధవాగురాపాశకూటములచే బరువెత్తు చున్నను బడలియున్నఁ
దెలివితో నున్న నిద్రించుచు నున్న నేమియున్న సంక్రీడ మరఁగి యున్న
సౌముఖ్యమున నున్నవై ముఖ్యమున నున్న నెటులున్న హింసింతున్నగగణంబు
- ఆ. సధికధర్మవేత్త లైనరాజన్యులు, ధర్మ మనుచు వేఱఁ దగులుపడరె
సృపుల కెల్లగతుల మృగములఁ జంపుట, వలనఁ గల్గవంబు గలుగ దెందు. 489
- క. నీవును శాఖాన్ముగమవు, గావున వంచించి తీవ్రకాండమున హతుం
గావించితిఁ గిల్చిష మే,లా పచ్చు ధర్మ మగ్గలం బగుచుండన్. 490
- క. సతతము శుభమునకు స్థి,వితమునకును నీతికిని వివేకంబునకు
న్మితినాథులు దాతలు జన, హితులు పరమధర్మనిరతు లెంతయు ధాత్రిన్. 491
- క. అట్టిసృపుల నవినీతిం, నిట్టుటయును దెగడుటయును నిందించుటయు
స్నేహితులుగుట నేరము పైఁ, బెట్టుట దగ దెప్పరికిని వివినాటవరా. 492
- ఉ. వేల్పులు ధాత్రియందు నృపవేషముఁ బూని చరింతు రిప్పు డీ
వల్చుమనీష ధర్మమహిమాతిశయం బెఱుంగంగ లేక నం
కల్పితముఖ్యరోషమునఁ గామమునం గలుపానుభూతికి
బొల్పడి వంశధర్మపరిపాలుని నన్నిట దూఱఁ జెల్లునే. 493
- ❦ వారి రాముని పుతియించుట. ❦
- మ. అని రామావనినాథుఁ డాడుటయుఁ గీశాధీశుఁ డవ్యాకృతము
ల్వీని ధర్మంబు తెఱం గెఱింగి మది జాలిం జెంది ధోషంబు రా
మునిపై లేదని నిశ్చయించి గతకోపుం డై నిటాలంబునం
దనచేదోయి ఘటించి యిట్లనియె వాడై పథ్య మేపారఁగన్. 494

మ. అనఘా మీ రిపు డానతిచ్చినటులే యా సర్వధర్మప్రభా
వనిరూఢస్థితిఁ జెల్లె నీకు మరల నావ్విక్రచ్చి మాతాడువాఁ
డనె మాధ్యంబున నింతకుం జెడగుమాట ల్పల్కితి న్నప్పుగాఁ
గొన కన్నింటి సహించి కానఁ గదవే ఘోరాఘసంతానునిన్. 495

తే. అనఘచారిత్ర నీవు నృహార్థశక్తిన్, నిడుడవు జగద్ధితుండవు విముఖోధ
చిత్తుడవు కావ్యకారిణిస్థిరుండు, నీదుబుద్ధి ద్రవస్వయై నెగడుచుండు. 496

ప. మహాత్మా యేను గృత్యాకరణవంతుండఁ బురస్కృతవ్యతిక్రాంతుండఁ నన్నుఁ
బ్రియవాక్యంబుచేత నాశ్వాసింపుము 497

నీ. మనుజేంద్ర నాకు నామ్రాజ్యంబును మేనిపైఁ దారవై మిత్రబంధువితతి
పై నొకించుకయును భ్రాతృ బేద గుణాగరుండు సువర్ణాంగదుండు నంగ
దుండు పిన్నటనాటనుండి పించివచ్చాడు గావున నాపాటుఁ గాంచి వీత
కమలతటాగంబు న్నవడి శోషించునో యని చింతించు చున్నవాఁడ

తే. వాఁడుబాటుండు నేనివాఁడు ప్రియుండు, నేకపుత్రుండుబలవంతుఁడిననుతుండు
బోలె నీచేత నశతంబుఁ బ్రోడఁ దగిన, వాఁడు నీపంపుఁ గావించువాఁడు సుమ్మి.

అథా నాఁ గుంగతని నిశ్చయము నని రామని చేడుట. అథా

చ. అనఘచరిత్ర నీవును నియంతవు శాస్త్రపు రక్షకుండ వా
జనవతి చన్ద్రపిష్టాటఁ బ్రహ్లాదకృపా ప్తి సుమిత్రనట్టి యం
దనిశముఁ గైకొనూతనయునందును భానుజనందుఁ గల్లుపా
యనియవార శ్రీ యంగదునియందును జేస్తుము నాదుపిచ్చుటన్. 499

తే. బహుతపస్విని సర్వజ్ఞపరమసాధ్వి, యయ్య నుద్దోషకృతదోష యయ్యె నట్టి
తార నిఁకఁ దప్పులేప్పకటించునుఁడు, ప్రోచునట్లుగ నియమింపఁబోలు నీకు.

చ. వదలక నీకు భృశ్యుఁ డగువాఁడు సుఖాస్పద యైనభాగుణిక
సకమునాకముగ బడయుఁజాలు నెఱింగియ కాదె తార వ
ల్పదనునుఁ జెప్పినా విదక నచ్చి భానుకుమారుతోడ నె
ల్లదముగి నివ్వంపుయిద్ద ముఱలేక యునర్పగ నర్పకాంక్షీనై. 501

క. అని పలికి నన్నునుండై, వదచరవతి యూరకున్న ననుభేకుం డా
తనిఁ గాంచి ధర్మశిల్పావ్యుత్థవియ క్తమృదూక్షిఁ బలికె దద్దయు నెమ్మిన్. 502

ప. వాచకేంద్రా నీ విగ్కార్యంబునకు నగనం బని లేదు భవదకృత్యవిశేషంబునఁ
బ్రాయశ్చిత్తహింసార్థంబునందు మేము కృతనిశ్చయుల మైతిమి కావున నకృ
త్యంబుఁ గావించి రని ముక్కు విచారింప వలదు నీకుఁ బరలోకప్రతిబంధకంబు
గల దని నిన్నును విచారింప వలదు పూర్వోక్తమనునచనప్రకారంబున నా
కిరువురకును దోషంబు లేదు సంహన్తునియందు నండింబు ప్రయోగించు
వాఁడును దండితుం డై నదందాన్తుండు నయ్యభయులును గార్యం బై నుండు

నంబువలనను గారణంబై నయపరాధంబువలనను నిష్పన్నప్రయోజనులై నశిం
పగుగావున నీవు మదీయదండసంయోగంబువలన విగతకల్మషుండవై ధర్మసృష్ట
మార్గంబున న్వీకియం బైనపరిశుద్ధత్వస్వభానంబునొందితి వింక శోకమోహం
బులు విడువుము నీచేత నియోగింపంబడిన దానిఁ గాదన వచ్చునె భవన్నందనుం
డైనయంగదుండు నీయందు నెట్లు నర్తించు నట్లు మగ్నీవునియందును నాయం
దును వర్తింపఁ గలం జేనును భరతలక్ష్మణులయందుం బోలె నతనియందువాత్స
ల్యంబు నెఱపెద నని మధురంబుగాఁ బలికిన ధర్మసభానువర్తి యగురాముని
వాక్యంబులు విని శక్తనండనుండు బాణక్షతవేదన సహింపం జాలక మైచుటచి
యజ్ఞానంబునశక్తసమానపరాక్రమిండువైననిన్ను దూషించితి దానిందప్పుఁగా
గొనక నన్నుం గడుఁగింపు మని యుక్తంబుగాఁ బలికి తరువాతాపాణబాణప్రహారం
బులఁ గ్లాంతుం డై యుండుటం జేసి యంతకంతకుఁ గంతగతప్రాణుం డై వలుక
నొల్లక యూరకుండె నప్పుడు రామదత్తం బైన బాణమోక్షంబువలన నిహతుం
డైనవాలివృత్తాంతంబుఁ జూలవలన విని తార హృదయంబు ర్పుల్లన నంగన
సహితంబుగా నొల్లంబోయి మెల్లనఁ దెలిసి పురంబు వెలువడి.

503

అంత తార వాలివధంబు విని విలపించుట.

సీ హతుఁ డైనవాసననుతునిఁ గార్చుకపాణి యైనరామునిఁ జూచి యంగదాను
చరు లగుకపులు దిక్కటి యూధపుండు లేనిమృగములక్రియఁ జూచి నగచి భీతిఁ
బఱచుచుఁ దనకడ కరుగుదెంచి నవారిఁ గనుఁగొని దుఃఖశోకమున నిరార
తెవ్వనికరుణచే నెసఁగుదు రెప్పు డా వానరనాథుండు వాలి రాజ్య
తే. కారణంబున భ్రాతతోఁ బో రొనర్చి, నృపునిశరపాతనంబున నిహతుఁ డయ్యె
నింక నెవ్వనిఁ గొల్చెద రిప్పురమున, నేగుఁ డెచ్చోటి కైనను నెల్లకపులు. 504
క. అని పలికినఁ గపివత్స, వచనము విని కామగూఢచరు లగుకపు లి
ట్లని రడ్దేవికిఁ గాలం, బునకుం దగుభంగిఁ గార్యము న్దెలియంగన్.

505

ఉ. కాలము దెచ్చు నెవ్వగలు గానఁగ వచ్చునె యేరికైన న
వాల్చి యశక్తుండే కడుజవంబునఁ బోదుచు నుండి పొంచి భూ
పాలకుఁ డేయు తీ వ్రపటుబాణహతి స్ఫరిహీనసత్త్వం డై
యాలమునందుఁ గూలు టదియంతయు దైవకృతంబు గా దొక్కో.

506

తే. అంతకుండు రాఘవాకృతి నరుగుదెంచి, వాలి నవలీల నిలఁ గూలవైచె నింక
నగచినందున ఫల మేమి నగపుచేత, గానిపడకుండ నంగదుఁ గాచికొనుము.
క. తరువాతాపప్రహతుల, దురమ్మ సలిపి తుది శతారతులితో గ్రనుహీ
వరశరమునఁ గూలఁ బురం, దరతనయుండు వజ్రనిహతధరమువిభమునన్. 508
క. నగచరనాథుండు నిహతుం, డగుచుండ ననాటసైన్య మటు కిష్కింధా
నగరద్వారము వెనఁడా, యంగ సచ్చెను గాచికొనుము యంగదునిఁ బురిన్.

- తే. జలజలోచన చింతింపవలవ దంగ,దునకు బట్టంబు గట్టుమా ఘనభుజండు
వాలినందను డగుటచే వాలినట్ల, నతని భజియింతు రగచరు లనుదినంబు.
- వ. మఱియు నొక్కవిశేషం బెఱింగించెదమాకర్ణింపుముశక్రసమప్రభుండగువాలి
హతుం డగుచునుండ మన కిహితు లగుకొండలు వానరులు కళత్రవంతులును
గళత్రరహితులు నై సమీపకాననంబుల నుండి చనుదెంచికిష్కింధాదుప్పివే
శస్థానంబులు సన్యస్థలంబులు బలాత్కారంబున నాక్రమింప నున్నవారనియా
పు లెఱింగించిరి గావున నట్టివిప్రయుక్తలుబ్రహ్మగ్రీవాదిజ్ఞాతులవలన మనకుఁ
గిష్కింధావస్థానంబునందుఁ దుములంబుగా భయంబు వాటిల్లు నట్లు గాక
మున్నె యంగదునిఁ బరస్థునిఁ జేయు మని యల్పాంతరగతు లగువారు పలికిన.
- చ. అన విని తార యిట్లనియె నక్కట రామశీలీముఖాహతి
న్వనచరనంశశేఖరుఁడు వాలి హతుం డగు చుండ నాకు నెం
దును నలంప న్ననోహరుని తోడిదె లోకము గాక యిందు నం
దనుఁడును జీవితంబును బడంబును రాజ్యము వేడ్క సేయునే. 512

— శుభా తార వాలి పడియన్నప్రదేశమునకు నప్పుట శుభా —

- వ. ఏ నమ్మహాత్మునిపాదమూలంబునకుం జనియెద నని పలికి శోకవిశేషంబున రోద
నంబు సేయుచు 513
- క. మరుదాందోళితనవలత, కరణి పడిం దల్లిడిలుచుఁ గరముల నురము
స్థిరము న్నోదికొనుచు దుర్భరగతిఁ జనుదెంచె విభుఁడు పడి యున్నెడకున్. 514
- ప. ఇతైఱంగునం జనుదెంచి. 515
- శా. ఆర్తిం దూలుచు రామబాణవతితుం డై యున్నవాని స్సమి
త్కర్త స్తుగ్ధసర్వోకీశవిలసత్సామ్రాజ్యసింహాసనో
గర్త స్తుండుభిదానవాదకసమస్తా రాతిసంతాననం
హర్త స్ఫుల్లను గాంచె దార ఘనశోకాకల్పితనావంత యై. 516
- చ. మఱియు నామిషార్థంబు శాస్త్రాలంబుచేత నిహతుం డై నమ్మగరాజుమాడ్కి
నిర్వృష్టోపరితమేఘంబుకై నడి సర్వలోకార్చితంబయ్య సవేదికం బయ్య
గాలియప్రహరణ వేళయందునిగూఢనాగ్రహణంబుకొఱకు గరుడునిచేతనున్న
ధితం బైనవైత్యంబుసగిది రామశరాభిహతుం డై తరణికిరణసమ్మిశ్రితం బైన
సంధ్యాభ్రంబుభంగి రక్తసిక్తగాత్రం డై మరవారణంబులాగున రణమేదినిం
బడి యున్నవాని మహావాతనమావిష్టమహామేఘాఘనసన్నిభనిస్వనుండగు
వాని శక్రసమానవిక్రముం డగువానిఁ గ్రీడాసమయకరకందుకీకృతకులాచలుం
డగువాని సూరనిపాతితుం డగువాని హేమమాలిని వాలిం బోల నాలోకించి
తత్ఫరసరంబునఁ బ్రచండకోదండపాణు లైయున్నరామలక్ష్మణులం జూచి. 517

క. ఆలోలనయన మిక్కిలి, జాలిం బడి పరశునిహతసాలముమాడ్కిం

గీ లేడవినజంత్రముక్రియ, నేలం గడు నవశ యగుచు నిలువున వ్రాలెన్. 518
తే. ఇతైతంగున వ్రాలి యొక్కింత వడికి, మరల నిద్ర మేల్కొంచినమాడ్కిఁ దెలివి
నొంది కన్నుల శోకబాహ్మ్యగకంబు, లరుగుదేరఁగ హానాథ యనుచు నేడ్చె.
తే కురరికరణిదుగళుంచెడుకువలయాఁజీ, దూలగతిఁదూలునుతునంగదునిగుమారుఁ
గాంచి రవిజుఁడు శోకంబు గప్పిఁగొనఁగ, జాలిఁబడి దై న్య మడర విషణ్ణుఁడ య్యె.

ఉ. అప్పుడు తార రామవిశిఖాసనముక్తశరాభిసంహతిఁ

దెప్పుర మైనబాధఁ బడి దీనతఁ జింతిలు చున్నవల్లభుఁ
దప్పక చూచి చేరఁ జని తత్తను వంటుచు వ్రాలి శోకముఁ
గప్పిఁగొనంగ భూరిభయకంపిత యై విలపించె దీనతన్.

521

తార వాలినిం గూర్చి విలపించుట. తార

చ. తరుచరవీర యిట్లు రణధారుణిపైఁ బడి దీన నైనన
న్నరసి వచింప వేటి కిపు డక్కట లెమ్ము భజంపుమా మనో
హరశయనోత్తమంబును మహాత్ములు రాజులు నీదుభంగిఁ బెం
పటి గతభోగయుక్తిఁ గఠినావనిపైఁ బడి యుండరే కదా.

522

తే. నిర్గతానుండ వయ్య న నివ్వడిచి యిట్లు, రమణ నెద్దాని నీవు గాత్రములచేతఁ
గాఁగిలించితి నట్టిసంగ్రామభూమి, యధిప నీకు మిక్కిలికాంత యయ్యె గాన.

సీ. మర్కటనాథ ధర్మము దన్నుకంఠ యుద్ధము సేయు నీచేత సముచితముగ
రమణీయభంగి వీరస్వర్గసాధనభూతనుహాహవభూమియందుఁ
గోరి కెక్కింధలాగున వేటాకపురంబు గరిమ నిర్మిత మయ్యెఁ గాక యున్న
నిచ్చట నేటికి నీటు శయనించితి చెలఁగి నాతోడ భాషింపవేల

తే. యొసర నినుఁ గూడి మధుగంధివనములందు

ఘనత నెయ్యవి మాచేతఁ గాలమందు
నపహృతము లయ్యె నట్టిసదార్థములకుఁ
దలఁప నేడు విరానుంబు గలిగెఁ గాదె.

524

ఉ. అక్కట నీవు రామవసుధాధిపముక్తశరాహతుండ వై
చిక్కుచు నుండ వై భవవిశేష మడంగె నుఖంబు పోయెఁ బెం
పెక్కిననస్తుదంబు నశియించె నపారవిపత్ప్రయోనిధిఁ
దక్కక మగ్న నైతి నీక నాకిల నెక్కడిజన్మ మారయన్.

525

ఆ. శక్రతనయ నీవు శరనిహతుండ వై, దండిశోక మొందుచుండఁ గాంచి
పరఁగ నాదుగుండె బ్రద్దలై పోవదు, తాతఁ జేసినదియొకో తలంప.

526

క. అనుజం డగురవిజునిభా, ర్యను రుమ నట్లసహరించి యాతని వెతలం
బనిచితి వాపాపము నేఁ, డనుపమభంగిఁ బరివక్ష్వమై చేకూడెన్.

527

- చ. అనుజనితోడ నీవు కలహంబునకుం జనువేళఁ గాదు వ
 ధ్విని హిశ మాడిన స్విసక యక్కట గాఢము త్రాటఁ బట్టి గొ
 బ్బునఁ గొని తెచ్చిన ట్లడగు పుట్టఁగ వచ్చితి వచ్చినంత నీ
 కనుభవ మయ్యెనే చెడుగ నై వచియించితి నే హరిశ్వురా. 528
- క. పుట్టువు దొట్టియు శోకం, బెట్టిదొ యొక్కింను కై న నెఱుంగనినే నిం
 కెట్లు విధన నై దీనత, నట్టపుశోకమునఁ గుందుదాన మహాత్మా. 529
- తే. నగచరోత్తమ యిచ్చట నన్నుఁ బాసి, స్వర్గపురమందు గూఢయానవిశేష
 గృష్ట లై నట్టియగ్గురక్షిలఁ గూడి, ప్రీతి వాచిత్తంబు హరింతు గాదె. 530
- క. జితకాశియు నుపలాలితఁ, డతిసుకుమారుఁడు సుఖార్హుఁ డగునంగదుఁ డే
 గతి వర్తింపఁ గనం డీకఁ, చిత్రవృక్షుఁడు కరుణ విడిచి కుపితఁ డగుచుండన్. 531
- న. అని పలికి యంగదకుమాడు నవలోకించి. 532
- క. తనయా గూకపిసతిన, న్నన మిఁక దొరకొనుట దుష్కరము నీకెందు
 స్థనిహింద నిపుడె పోలం, గనుఁగొనుమా తండ్రి వదనకనులము వత్సా. 533
- వ. అని పలికి యంతకంత కగ్గలం బగుశోకంబున నద్దేవి వెండియు భర్త నుద్దేశించి.
- చ. వితతగుణాశ్వుఁ డంగదుఁడు వీఁడె భవత్ప్రియనందమండు నీ
 మృతిఁ గని శోకముం గదుర నేమియుఁ దోచక పొక్కుచున్నవాఁ
 డిశని ననూనదుఃఖమున కెంతయుఁ బొప్పుకకుండ మంజువా
 క్పితతుల గారవించుచు శిరం బటు మూర్ఖుని బుజ్జగింపవే. 535
- క. ఎటు లైన నేమి రాముఁడు, కుటిలత వంచించి నిన్ను ఘోరాస్త్రమునం
 దటుకునఁ జంపి వనజనీ, విటతనయునిబుణమువలన విడివడియెఁ గదా. 536
- వ. అని పలికి యలుక వొడమినచి త్తంబున నస్తలోదరి యత్తపనసుతు నవలోకించి.
- క. తెంపున నొగుచే నన్నను, జంపించితి కామితంబు సమకూడెఁ గదా
 పెంపుగ నిఁక రునుతో భో, గింపుము రాజ్యము గ్రహించి కృతకాముఁడవై. 537
- న. అని సోపాలంభంబుగాఁ బలికి వెండియు భర్త నుద్దేశించి. 538
- క. బలరిపునందన యాగతి, విలపించెడునన్నుఁ బ్రేమ వీక్షించి తగం
 బలుక వది యేల నీభార్యల సందఱ వీరి జూడుమా కృప తెలియన్. 540
- న. అనిన నత్తాగావలాపంబు విని యంతకు మున్ను చనుదెంచి యచ్చోట నున్న
 వారగుటం జేసి తక్కినవానిభార్య లగువానరకాంతలు భర్తృమరణశోకా
 త్రాంతలై యంగదుం బట్టుకొని పెక్కుతెఱంగుల నాక్రందనంబు గావించిరి
 పదంపడి తార జీవితేశ్వరుం గాఁగిలించుకొని. 541
- ఉ. సాంగదవీరబాహుయుగళా ప్రియపుత్రుఁడ వై ననీకు నీ
 మంగళవిగ్రహం బ్రియకుమారుని సద్గుణనన్నివిష్టు నీ
 యంగదుఁ బాసి పోవు టిది యేర్హము గాదితఁ డెన్నఁ డేనియక

సంగతి దక్కి విప్రియ మొనర్చెనె బాలుఁడు భక్తిశీలుఁడున్.

542

ఉ. లక్కట నీకు వానరకులాధిప విప్రియ మించు కేనియన్
నెక్కిని చేసి యే నెఱుంగ నీమృదుకంజసమాంఘ్రిమూలముల్
దిక్కిని యున్నదాస నను ధీరత నొంటిగ డించి పోవఁగా
నెక్కుడె వేగ తోడుకొని యేగుము వెంబడిఁ గూడ వచ్చెదన్.

543

ప. అని యనేక ప్రకారంబుల భర్తసమీపంబున వానరస్త్రీసమన్వితంబుగా దుష్టం
చుచు నతనితోడిదె లోకం బని తలంచి ప్రాయోపవేశంబుసేయ సమకట్టి
యంబరంబు నుండి జాతిన తార పగిది నేలంబడి యున్నతార నవలోకించి
పంధమందవాక్యంబుల నాశ్వాసించుచు హనుమంతుం డిట్లనియె.

544

~*~ హనుమంతుఁడు తార నాశ్వాసించుట. ~*~

క. విను గుణదోషకృతం బగు, తపకర్మఫలంబు దేహి తప్పక పొందున్
జననీ యీలోకంబున, ననిశము శుభ మైన నశుభ మైనం బెలుచన్.

545

ఉ. పూనికి దేహికిం బుడమిఁ బుట్టినయస్థుడె చావు నిక్కమా
మానిని వారిబుద్ధుడనమం బగుఁ గాయము నందుఁ జూడ నె
వ్వారికి నేమి శోక మగువర్ణితతత్త్వవివేకు లైనను
జ్ఞానకు లొడ్లజన్మచురణంబులకుం డలఁకొంద రెంతయున్.

546

ఉ. ఈకపిచక్రవర్తి మనుజేశ్వరదివ్యపృథక్పద్ధత
నీ్వేగ నఘోషముల్ దొలఁగి నిర్మలఁడై సురరాజపుర్యసం
ఖ్యాకమనీయభూరివిభవాప్తి వహించె సరోజనేత్ర నీ
వాకులపాటు దప్పి హృదయంబున ధైర్యముఁ గూర్పు మిత్తతన్.

547

చ. అడలెడునిన్నుఁ జూచి హృదయంబున శోకము విస్తరిల్లఁగా
నడలుచు నున్నవాఁడు సుగుణాకరుఁ డంచితవిక్రముండు నీ
కొడు కితఁ డంగదుం డితనిఁ గుందకయుండ ననూనయింపు మి
వ్వడువున నేడ్చినన్ మరల వత్తురె చచ్చినవారలుర్వరన్.

548

తే. మానినీమణి జంతుసంతానమునకుఁ
గాల మొకరీతి వచ్చునే కర్మయుక్త
సరణి యొకవేళ సౌఖ్యంబు సంఘటించుఁ
గడఁగి యొకవేళ దుఃఖంబు గలుగఁజేయు.

549

తే. భూతకోటికి నిజకర్తజాతఫలము
అనుభవింపక రిత్తవో డట్లు గాన
ధరణిఁ బండితుఁ డగువాఁడు తత్క్రియం బె
ఱింగి శుభకర్మములె యాచరింపవలయు.

550

- క. విను మర్పునసంఖ్యలు గల, వశచరు లెవ్వనియందు నర్తింపుదు రా
యనిమహాలోకనాయక, తనయుడు చిహ్నాంత మొందె దైవనియుక్తిన్. 551
- తే. సామదానశమక్షిమాచతురుడగుచు, న్యాయశృష్టాఘ్నడై పెక్కు హాసనములు
ధర్మశత ధైర్యవధాత్రిని దవలి యేలె, నతనిఁ గూర్చి దుఃఖించుట హితమె నీకు.
- తే. ఎల్లవానరపుంగవు లొమఁ గొలువ, నీకుమారకుఁ డంగదుఁ డీనమస్త
కీశరాజ్యంబు నీదుసంకేత ముడుగు, నట్లు పాలించు ధర్మవిహారవరత. 553
- క. జనకునిచోక్షిమునఁ న, శ్వసయుఁడు శదుపార్జితప్రధానధనంబుల్
గొను టిది ధర్మోచిత మంగ, యంగదుఁ డెల్ల గాక కపిరాజ్యంబున్. 554
- ఉ. వాలిని సంస్కరించి పరివారము లంగదు నెల్లి ప్రీతితోఁ
బ్రోలికి నాజుఁ జేసెదకు పొల్పుగ గడ్డియ నెక్కి రాజ్యల
క్ష్మీనితానుష్ఠాన యధివసించినపుత్రునిఁ గాంచి చిత్తసం
కీర్తితశోకము న్విడిచి కేవలశాంతి నొంది డెంతయున్. 555
- ప. అని యనునయాలాపంబులం దేప్పుచున్న హనుమంతునివాక్యంబులు విని
భగ్యవ్యసనపీడిత యగునయ్యంగన యిట్లనియె. 556
- క. అంగదునిఁబోలునయూని, సంగతిగా నూర్పు రున్న శ్వసనాత్మజ యీ
మంగళవిగ్రహుఁ డగుహరి, పుంగవుఁ డున్నట్లు మదికి ముదము గలుగునే. 557
- క. పవనమత యంగదున కీ, స్లవగాధిపతిత్వ మేల పతిపిన్కుట నీ
రవిమతుఁడు రాజ్యతంత్ర, వ్యవహారములందు యోగ్యుఁ డగుఁ గాక రహిన్.
- క. కని యెత్తి పెంచి గుడువం, బనిచెడుజనకుండె నేడు బలరిపురుకిం
జనియె నెట యంగదునకుం, బనిసేయునె తుచ్చరాజ్యపద మనిలనుతా. 559
- ప. మఱియు మహానుభావుం డగునీకపిరాజుసంశ్రయంబుకంటె నా కుభయలోకం
బుల నొందొక్కదిక్కు లేదు గావున నభిముఖహాతవీరసేవితం బగునీశయనంబు
సేవించుదాన నని పత్యనగమనవాంఛం జేసి మెత్తవనచిత్తంబున సత్తార కపి
సత్తమునికిఁ బ్రత్యుత్తరం బిచ్చి యతని నిగుత్తరుని జేసి యనేకవిధంబుల విల
పించుచుండఁ దదీయార్థనానంబు విని సంక్రందనపందనండునేత్రంబులువిచ్చి
చూచి మెల్లన నాశ్వాసించుచు సంగదునిం జూచి తదీయగ్రభాగంబున సం
ప్రాప్తవిజయుండై యున్ననుగ్రీవు నవలోకించి నన్నేహంబును సగౌరవంబునుం
గా వ్యక్తవాక్యంబున నిట్లనియె. 560

— ఇతి వాలి సుగ్రీవునకు హితము గలపి కాంచనమాల యొసంగుట. ఇతి —

- సీ. తామరసాస్త్రసందన పురి వెడలంగ ననిచి పత్నిని దక్కఁ గొనియె ననుచు
నను దోషయుతునిఁగా మనమునఁ జూడకు మవితథంబుగ భావియగునియతిని
బుట్టినయవిరళబుద్ధిమోహంబునఁ గృష్ణమాణునిఁగా నెఱింగికొనుము
భ్రాతృసాహోదంబు రాజ్యసుఖంబును మన కిరువరకు నొక్కమాటు దైవి

తే. కమున నవిహితమయ్యె లోకంబునందు, బరగ నాడై వక్రతయుగపదవిధాన
మరయ నన్యవిధంబుగా డెఱిగియున్న, ఘనులకిల గోపతాపము ల్లలుగ వెవుడు.
వ. అది యంతయు గతజలసేతుబంధంబు తలంచినం బ్రయోజనంబు లే దింక
గార్యంబు తెఱంగు వినుము. 562

నీ. భానుజ కన్నులు గానరా నయ్యెఁ బ్రాణము కంఠగత మయ్యె నమరపురికిఁ
దడయ కేగెనను జెప్పెడిదేమి నీ కింక మహనీయకీశసామ్రాజ్యపదవి
సిరుల నంతఃపుంస్త్రీలను గైకొమ్ము బాష్పపూర్ణాస్యఁ డై పరగ వ్రాలి
దీనుఁ డై శోకించువానిఁ బ్రియుం డగువానిఁ బ్రాణసమానుఁ డైనవానిఁ
తే. దనయు నంగదుఁ జూడు మీతనికి నభయ
మొనఁగి దుఃఖంబునకుఁ జొరకుండ చాత
వై పరిత్రాత వగుచు నాయట్ల నీవు
కడఁగి నిత్యంబుఁ గావుము కరుణ మెఱసి. 563

వ. మఱియు నీతారేయుండు నీతోడఁ దుల్యపరాక్రమండును శ్రీమంతుండు నను
చూపకర్తుండును దరుణుండును సుహృదులుండును కావున నీకు బానటయై నీవు
చూడ రణంబున నవక్రపరాక్రమంబున నాక్రమించి క్రవ్యానలోకంబు నెల్ల
నశ్రమంబున నిర్జింపఁగలగ డదియునుం గాక. 564

తే. తపనజ సుషేణపుత్రి యీతార సాధ్వీ, యర్థసూక్ష్మవినిశ్చయమందుఁ జాల
నేర్పు గలది కార్యాకార్యనిర్ణయజ్ఞ, తగవు ధర్మంబు నడపెడుతన్వి సుమ్మి. 565
క. ఈనెలతభావ మొక్కిం, త్రెనను విఫలత్వ మొంద చటుగావున నో
భానునుత యెద్ది పనిచిన, దానిం గాదనక సేయఁదగు నీకెపుడున్. 566

వ. మఱియు నొక్కహితంబుఁ జెప్పెద వినుము 567

క. అవిశంకచేత నీరా, ఘవకార్యము నీ కవశ్యకర్తవ్య మగు
స్తవిలి యొనర్చుకయుండిన, రవినుత ననుఁ బోలె నిను శరంబున ద్రుంచున్. 568

క. ప్రాకటముగ నిశనందన, కై కొను మీదివ్యహేమకంజాతనహ
ప్రాకీర్ణమాల యిది యస్తోకబలారోగ్యవిజయశుభముల నొనఁగున్. 569

వ. అని భ్రాతృసౌహృదంబునం బలికిన వాలివలుకు లాకర్ణించి హర్షంబుఁ బరిత్య
జించి క్రమ్మఱ దీనుం డై గ్రహగ్రస్తుం డైనచంద్రునిమాడ్కి నిష్ప్రభత్వంబు
నొంది కొండొక సేపునకుఁ దదియమ్మదుమధురాలాపంబులం దేటి యతనిచేత
ననుజ్ఞాతుం డై యక్కాంచనమాలఁ బ్రతిగ్రహించె నిట్లు సుగ్రీవునకు హేమ
మాల యొసంగి పురందరపుత్తుండు నిజపుత్తు నవలోకించి పుత్ర స్నేహంబున
వాత్సల్యంబు నెఱిపి యనునయాలాపంబుల నిట్లనియె. 570

అది వాలి యంగమనకు హితముఁ గలుపుట. అది

తే. దిశకాలంబు లెఱిగి సుధీవరేణ్య
మఖము దురిఖంబు సమముగోఁ జూచికొనుచుఁ

బ్రియమునం ద్బ్రియమునందు బెగడు నడక
క్షమ గలిగి నూర్యనుతపశగతుఁడ వగును.

571

- ఆ. వత్స యేన పోలె వాత్సల్యమున దివా, కరమతుండు నిన్ను గారవించు
నతనిరిపుల గిపుల కయ్యెడువారల, విడిచి విహితవృత్తి వెలయు మింక. 572
- క. అనిశం బప్రణయ మతి, ప్రణయం బీరెం డొనంగు బహుదోషముల
న్విసు మటు గావునఁ బ్రియనం, దన మధ్యమభావ మొంది తనరుము నీవున్.
- వ. అని బోధించి శక్ర పుత్తుండు శరనంపీడితుం డగుటంజేసి వివృ త్తనేత్రుండును వికృ
తవదనుండును నై జీవితంబులు విడిచె నిట్లు సంప్రాప్తమరణం డై నవానినాలో
కించి స్థవంగవుంగవు లెల్ల నాహాకారంబులు సేయుచు వెలవెలం బోయి బహు
పరాక్రమంబులు దుఃఖించుచుండిరి కిష్కింధాపురంబు శూన్యచత్వరవేత్తాంతం
బై యుండె నుద్యానంబులును బర్వతంబులును గాననంబులును దక్కినవాని
విహారప్రదేశంబు లన్నియుఁ బాడఁకినట్లు చూపట్టె నప్పుడు వానరు లందఱుం
గూడుకొని శోకావేశంబున.

574

శుభ మృతుం డైనవారిం గూర్చి వానరు లందఱు విలపించుట.

- తే. కడిమి నెవ్వని భూరివేగమునఁ గాన
నములు వనములు మృదులతాంతములతోడ
ననిశ మనుబద్ధములుగఁ జేయంగఁ బడియె
నవిధం బింక నిపు డెవ్వఁ డాచరించు.

575

- నీ. నత్తవనంబున్నుండు చతురుండు గోలభుం డనియెడుగంధర్వఁ డాజికాంతఁ
బై నెత్తి వచ్చినఁ బరఁగ నెవ్వఁడు పదియేనువర్ష ము లనమానలీలఁ
బవలు రేయును ఘోరభంగిఁ గయ్య మొనర్చి యంత పోడశవత్సరాంతమందు
దుర్వారభుజవీర్యగర్వంబుపెంపున గోలభు నవలీలఁ గూల వేసి
- తే. కడఁగి మాకందఱకు వేడ్కఁ గలుగఁజేసె, నట్టి జితకాశిబలరాశియమితభాహు
బలవినిర్దితదై తేయపాళి వాలి, యిత్రెఱంగున హతుఁ డయ్యె నృపునిచేత.
- వ. అని యద్భుతశోకంబులు మనంబునం బెనంగొన నందఱు దీనవదనులై సింహ
యుతం బైనమహాకాననంబున వృషభంబు పడినం దలంకుధేనువులచందం
బున ముఖంబు విడిచియుండి రంతఁ దార మృతుం డైనపతి నవలోకించి శోకా
ర్ణవపరిఘృత యై పరశుచ్చిన్నం బైనమహాద్రుమంబు నాశ్రయించిన వనలత
కై వడి నతనిం బరిరంభించి శోకభాష్పజలంబులు తదీయముఖంబున సాంద్రం
బుగాఁ గురియ నేడ్చుచు నిట్లని విలపించె.

577

- ఉ. హా హృదయేశ యెంత హిత మాడినఁ గైకొన కీపు వైరినం
దోహనినాశకారిరణదుర్దయరామశరాహతుండవై
యూహ గలంగి కర్మశిలోపచితం బగుదుష్పవేళహా

రాహవభూతలంబుపయి నక్కట చేడ్చడి నేడు గూలితే.

578

క. కరయుగమున నివ్వేదిని, బరిరంభించుచు మహాత్మ పలుకవు నాతో
హరివర యిది నాకంటెను, గర మెక్కుడు నెయ్య మేమి గావించె నొగిన్. 579

క. కాలానుసారి యై నే, డీలాగున బడుపాత మెనగ విధి యహో
మే లించుకై న దెలియక, వాలాయము సూర్యపుత్ర సశగతుఁ డయ్యెన్. 580

క. కృప మాలి దైవ మిటు నీ, కపకారము జేసె నింక నేర్కకుమారు
న్వీపులయశోనిధిఁ బతిఁగాఁ, గపిపంశజ లెల్ల భక్తి గావించు రొగిన్. 581

క. ఈవిధమున విలపించెడు, నావాక్యము దీనుఁ డగుతనయువాక్యము సం
భావించి కరుణ మెఱయఁగ, దేవేంద్రతనూజ యేల దేర్పవు మమ్మున్. 582

నీ. జీవితనాథ నీచే మున్ను నిహతులై రక్కసు లెక్కడ దిక్కుమాలి
పడి యుండి రక్కడఁ బగతునిచేతఁ జేటొంది నీ విటు పడియుండ వలసె
దగవొనె న న్ననాథనుజేసి యొంటిగ విడిచి పోవఁగ నీకు వీరునకును
గన్య నొసంగుట గా దటు లైన నాపగిది ననాథయై వగలఁ బొగులు
తే, టంతియెఫలంబునామానమదియడంగె, సుఖమునశియించెనై భవస్ఫూర్తిపోయె
బరమగతి భగ్నయయ్యె నపారదుఃఖ, వార్ధిలోన మునింగితి వానవాధ. 583

క. వినిహతుఁడ వై ననిన్ను, న్విని కనియును నాదుగుండె వేయిపటియై లై
చన దకట యేమి వగచెద, మనోహరా వజ్రసారమయ మగుఁ దలఁచన్. 584

క. పరమప్రియుఁడవు పూరుడ, పరయఁగ బంధుఁడవు భర్త వగునీ విటు సం
గరమునఁ బరనిహతుఁడ వై, యునువిక్రమధుర్య నిధనమొందితె యకటా. 585

క. సుతశతకము గల్గిన మఱి, సతతము ధనధాన్యవస్తుసమితి కలిగినన్
బతిహీన యైనసతి కా, యతవిక్రమ పోదు విధవ యనుమాట భువిన్. 586

వ. మఱియుఁ గ్రిమిగాగపరిష్టోమం బై సశయనంబునందుం బోలె స్వగాత్రప్రభవ
రుధిరమండలంబునం దెట్లు శయనించితివి రేణుశోణితసంవీతం బైనభవదీయ
గాత్రంబు నెత్తెఱంగున బాహువులఁ బరిరంభింప నేడ్చు నని వగచి. వెండియు.

ఉ. పూనిక రామకార్ముకవిముక్తవరై కశరంబుచేత నె
వానిభయంబు వృక్షచరవంశపతీ హత మయ్యె నేటి కా
భానుసుతుండు ఘోర మగు బంధురవైరమునందు నెవ్వగ
ల్కాని కృతార్థుఁ డయ్యెఁ గద రాజ్యసతీబలకోశయుక్తుఁ డై. 588

వ. మహాత్మా నీవు పంచత్వంబు నొందుచుండ నిన్ను విలోకించి యేను భవదాలిం
గనవిషయంబునందు హృదయలగ్నం బైనశరంబుచేతనివారిత్ నైతి ననియనేక
ప్రకారంబుల విలపించుచు నుండ నప్పుడు వాలిగాత్రగతం బైనశరంబు నవలో
కించి నీలుండు గిరిగహ్వరసంలీనం బైనదీప్తాశీవిషంబునుం బోలె దాని సుత్పా
తించినై చె నిట్లునిష్క్రమ్యమాణుడై నయ బాణాచ్ఛవియ న్నగిరిమ పకసంరుద్ధ

దినకరవినిస్సృతరశ్మియుం బోలెఁ జూడ్కికి వ్రేఁ గగుచుండె నప్పుడు శరపాదప
శిలాజనితంబు లైనతచ్చరీరవ్రణంబుల నుండి శోణితధారలు ధరాధరంబున
నుండి తామ్రగైరికసంస్పృక్తజలధారలుం బోలె సాంద్రంబుగా న్రవించుచునుం
డె వెండియు నద్దెవి రామాస్తనమానాతుండై రణరేణుపరికీర్ణుండై రుధిరోక్షిత
సర్వాంగుండై నేలఁ గూలి యున్నభర్త నవలోకించి లోచనప్రభవంబులగు
శోకబాష్పంబుల నతనిం బ్రమార్జించుచు నుచ్చైస్సవనంబున రోదనంబు
నేయుచుఁ బింగాక్షుం డగునంగదకుమారు నుద్దేశించి.

589

నీ. తనయ నీజనకుని దారుణపశ్చిమావస్థను జూడుము వైర మెల్లఁ
గడచె నె జముని నికాయంబునకుఁ బోవు చున్నవాఁ డీనవార్కోదయాంగుఁ
డూనినభక్తిఁ దన్నాననీయాంఘ్రియుగ్మంబున కభివాదనం బొనర్పు
మనవుడు భక్తితో నతివేగమున లేచి పీనవృత్తము లగుపృథుభుజముల
తే.నంగదుండ నేననినిజాహ్వాయంబునొడివి, యతనిచరణాబ్జములునమున్నతీఁబరిగ్ర
హించి విడువనిశోకంబు హృదయసీమ, దట్టమై పర్వ మిగుల సంతాప మొందె.
వ. ఇట్లు దుఃఖించుచున్నకుమారుం జూచి తార వెండియు భర్త నుద్దేశించి. 591

చ. అనుషమభంగి నీకు వినయంబున మున్నభివందనంబుఁ జే
సిన సుతు గారవించి చిరజీవి సుఖభవ పుత్ర యంచు మిం
చినయసురక్తి తేటపడఁ జేయుచు దీవన లిత్తు వేటికో
యనఘచరిత్ర పల్క విపు డక్కట తొల్లిటిప్రేమ దప్పెనే. 592

తే. అధిప యేను బుత్రసహాయనై వినిహత, చేతనుండ వై నని న్నుపాసించు నిపుడు
ఘోరకంఠీరవారిభద్రగోవుషమును, గూర్చి వత్సనహిత యెనగోవుకరణి. 593

తే. హామనోనాథ నీవు సంగ్రామయజ్ఞ, మద్భుతంబుగఁ జేసి రామాస్త్రసలిల
మందు నతి నగుననుఁబాసి యనభృథంబు, నందు నెట్లుసున్నాతుండవై తివిపుడు.

తే. కపికులొ త్తను శిల్పి సంగ్రామమందు, మెచ్చి పరితుష్టుండై యనిమిషవిభండు
కరుణతో నీ కొనంగివశనకమాల, యేల గనుపట్ట దటుత నేఁ డెందు బోయె.

తే. శైలరాజంబులకుఁ బ్రదక్షిణముసేయు, భానురుచియమృహత్తునిఁ బాయనిక్రియ
వానరేంద్ర గతానుండ వై ననిన్ను, రమ్యముగఁ బాయ కున్న దీరాజ్యలక్ష్మి.

వ. మహాత్మా చక్రం బగుమదీయవాక్యం బంగీకరింపక త్రోచి పుచ్చి వచ్చితి వేను
భవదీయమతనివారణంబునం దనమర్థనై యప్పుడు పేక్షించినందునలన నిట్టియ
వృద్ధ దొరకొనియె నీయట్ల యేనును బుత్రసహితంబుగా నిహత నైతి రణహతుం
డ వై ననీతోఁగూడ రాజలక్ష్మీ నన్నుఁ బాసి చనియె నని పెక్కు తెఱంగుల విల
పించుచు శోకార్ణవపరిపుత్రయై కన్నీరు మున్నీరుగా రోదనంబుసేయుచున్నతార
నవలోకించి తరస్వీ యగునుగ్రీవుండు భ్రాతృవధజనితశోకాక్రాంతుండై మొగం
బున దైన్యంబు దోఁపఁ గన్నుల బాష్పజలంబు గ, మృదేర మనం బుదిలకొన

భృత్యపరివృతుండై మెల్లన రామునిసమీపంబునకుం జని గృహీతచావుండును
గాలవ్యాళతుల్యబాణుండును రాజలక్షణలక్షీతాంగుండును మహాదాత్తుం
డును యశస్వీయు నగునమృహానుభావున కిట్లనియె. 597

— ఇది సుగ్రీవుండు వాలివధంబును గుఱించి పఠితపించుట. —

సీ జననాథ నీ వాసంగినబాస తప్పక బలభేదినుతుఁ జంపి స్తవగరాజ్య
మొనఁగితి వైన నీయు త్తమవీరుండు పడుటయుఁ దార బి ట్టడలుటయును
నంగదుఁ డధికశోకార్తిఁ దూలుటయును వీక్షించి నామనం బిపుడు రాజ్య
సుఖభోగములయందు బొప్పడ కున్నది యురుదుఃఖమునఁ గుందుచున్నవాఁడ
తే. సిరికిఁగా నింత పాపంబుఁ జేసినాఁడ, నన్న లేకున్న సురవదంబైన నేల
తుచ్చరాజ్యంబు విడిచి నేదొంటిపగిది, ఋశ్యమూకంబునందుఁ జరించువాఁడ.
వ. మహాత్మా మహానుభావుం డగునుదగ్రజుండు నిహతుం డయ్యె నంగదుండు
పితృమరణదుఃఖంబున జీవించునో జీవింపఁడో యని సంశయవిషయభూతుం
డయ్యె మచ్చి త్తంబు మిక్కిలి శోకాయ త్తంబై యున్నది శ్రోధంబున నమర్నం
బున నధర్మంబున నన్నం జంపించితి నాయట్టిపాపాత్మున కిహపరంబు లెక్కడివి
భ్రాతృవధంబువలన లభించిన త్రైలోక్యసామ్రాజ్యం బైన నామనంబునకు
సమృదం బాసంగ నేరదు వానరరాజ్యం బెంతగర్వి తకృత్యంబువలనం జేకూడిన
తుచ్చసుఖం బనుభవించుటకంటెఁ గపిజాతి కుచితం బైనజీవనంబు సాశ్రయిం
చి కైలకాననంబులం జరియించుట యుక్తంబు గాదే యని పలికి వెండియు
నిట్లనియె. 599

తే. ఇపుడు నిన్నేను హింసింప నిచ్చకొలఁది
దిరుగు మని యెద్ది పలికె నాధీరవర్యుఁ
డతని కామాట యనురూప మయ్యె నట్టి
యనఁఁజంపించు టనురూప మయ్యె నాకు. 600

చ. పాలుపటి యేను బెక్కెడలఁ బోరులఁ జిక్కిన మున్ను కోవమున్
గలిగియు భ్రాతృసాహృదమునం గృపతో విడిపించుఁ గాని యె
గ్గులు దలపోసి ప్రాణమునకుం దెగఁ డట్టిదయాళు నీగతిం
జలమున నెంత దుర్మతి నొ చంపుట కోర్చితి రాజ్యకామతన్. 601

తే. భ్రాతృవధమునఁగలుగుసామ్రాజ్యలాభ, మెక్కుడో భ్రాతృవధమున నెనఁగుదుఃఖ
మెక్కుడో యని చింతింప కింతపనికి, బూనునే యెవ్వఁ డైన దుర్బుద్ధి యగుచు.
వ. మహాత్మా మదృవధంబు న్వమాహాత్యనుల్లంఘనంబువలన వానికి నమృతంబుగా
దయ్యె నాకు బుద్ధిదారాత్వంబువలన భ్రాతృవధహావ్యతిక్రమంబు సమృతం
బయ్యె నేను ద్రుమశాఖావధగుండనై యొక్క ముహూర్తం బార్తనాదం
బునేయును వెండియు నిట్లుగావించుట కర్హుండవుగావని యెవ్వనిచేతనాశ్వాసిం
పబడితి నట్టివాలిచేత భ్రాతృత్వంబును నార్యభావంబును ధర్మంబును సురక్షితం

బయ్యె నాచేతఁగ్రోధంబునుగానుంబును గపిత్వంబును బ్రదర్శితంబయ్యె వాలిని
వంచించి చంపించినకారణంబున విశ్వసూపవధంబువలన నింద్రునకుం బోలె
నాకును బాపచింతకులచేత నైన నచింతనీయంబును బాపకృత్యులచేనైనం బరి
వర్జనీయంబును బాపాభిరుచిచేత నైన ననీపునీయంబును బాపదర్శులచే నైన
ననవేక్షణీయంబు నగుమహాపాతకంబు సంప్రాప్తం బయ్యె నింద్రునిపాపంబు
భూమియు జలంబును వృక్షంబులును యువతులును బంచికొని కుడిచిరి శాఖా
మృగంబునైన నాపాపం బెవ్వరు పంచి కుడుచువాగు కులనాశయు క్తంబు నధ
ర్మయు క్తంబు నగునిట్టిదుష్కృతకర్మం బాచరించియున్నయేను బ్రజానష్టానం
బునకును యావరాజ్యంబునకును యోగ్యుండఁ గాను మహారాజ్యంబున కెట్లు
యోగ్యుండ నగుదు లోకావమతం బైనగర్హితక్షుద్రపాపంబునకుఁ బ్రవర్త
కుండ నైతి వృష్టినలిల వేగంబు నిమ్నంబునుంబలె నీదురంతశోకంబు న న్ననున
రించుచున్న దని పలికె వెండియు నిట్లనియె.

603

క. తుచు భ్రాతృవధాపరకా, యము సంతాపోర్ధ్వకాయ మగుపాపమయే
భము పీడించుచు నున్నది, క్రమమున న న్గదిసి యేటిగట్టునుబోలెన్.

604

ప. రాజేంద్రా నాహృదయంబునంగలవి వేకఁడై ర్యరూపంబైనయీసాధువృత్తంబు
తనతోఁ గూడ వ ర్తించుచున్న భ్రాతృవధజనితపాపంబును సహింపక వివర్ణం
బైనజాతరూపంబు వహ్నియందుఁ బరితప్యమానం బగుచుఁ దనతోఁ గూడి
యున్న ఋజిపాంశమలంబును సహింపక తాను వేతైనచందంబునఁ బృథగ్విధం
బగుచున్నది.

605

సీ. సరనాథ నాదుదుర్మయ మీకుమారుని శోకతాపముఁ జూచి శోక ముదర
నురుబలవాసరయూథపయూథంబు పరఁగ నర్థస్థితప్రాణముక్రియ
నయ్యెడు నని హృదయంబునఁ దలఁచెద సుతుఁడు సులభ్యుండు సువ్రతుండు
సుమతి సునశ్యుండు సుజనుఁ డంగదునకు సరియైనతనయుండు జగతిఁ గలఁడె
తే. యనఘచారిత్ర యేదేశమందు భ్రాతృ, సన్నిధానంబు మిక్కిలి సంఘటిల్లు
నట్టిదేశంబులే దింతయఘముఁ జేసి, శిష్టజనపార్శ్వ మేమని చేరువాఁడ.

606

క. హితకరుఁ డీతారేయుఁడు, బ్రతికిన నత్తార వీనిఁ బాలించుటకుఁ
బ్రతుకు నటుగాక తక్కిన, బ్రతుకునె యొకనిమిష మైన భానుకులేశా.

607

మ. భువనస్తుత్య భవన్నిదేశగతు లై పొల్పొంద నీవర్తమా
నవనాటోత్తము లంద తాజనకభూనాథాత్మజా నద్గణ
స్తవనీయం దిలకించి వచ్చెదరు తథ్యం బేను దారేయ వా
నవిసఖ్యం బెదఁ గోరి మేను దహనజ్వాలి కర్పించెదన్.

608

ప. దేవా యేను మృతుండ నగుచుండ సర్వకార్యంబులు సమర్థించుకొనుటకు
మీరె చాలుదు రజననార్హుండను గృతాపరాధుండను గులహంతృకుండ నైన
నా కనుజ్ఞ యొనంగుఁడు.

609

తే. దురితచిత్తుండఁ గులనాశకగుండ నైన, యేను లేకున్న రామ నీ కేమిఁకొదవ
వాయుపుత్రాదివానరవరులె నీదు, కార్య మంతయు సాధింపఁగల రధీశ. 610

—అంశ వానరులు తొరను రామునమ్ముఖమునకుఁ దోడితెచ్చుట. అంశ—

వ. అని దుఃఖావేశంబునం బలికి కన్నీరు నించిననుగ్రీవునిపరిదేవనంబు విని రా
ముండు కించి దశ్రుపూరితముఖుండై కొండొక సే పూరకుండి వెండియు భువన
రక్షకుండును క్షీతిక్షమావంతుండు నగురాముండు శోకాపనయనసముత్సుకుం
డై వాలిం గాఁగిలించుకొని రోదనంబు సేయుచు నతనితోడిదె లోకం బని పడి
యున్నతార నవలోకించి తదీయసంతాపం బుడుపుటకుఁ దగినమాట లాడం
గలవాడై యున్నసమయంబునఁ గొందఱు మంత్రు లమృహాత్మనియనుమతి
వడసి యనునయాలాపంబుల నద్దేని నూరార్చి రామునిసమీపంబునకుం దో
డ్చొని వచ్చిన నత్తార నిజ తేజంబున భాస్కరునిభంగి వెలుంగుచున్నవానిఁ
గరభృతశరచాపుం డగువాని బారులక్షణలక్షితుం డగువాని మహేంద్రకల్పం
డగువాని దురానదుం డగువాని రాజీతామ్రలోచనుం డగువాని నదృష్టపూ
ర్వం డగువానిఁ బురుష ప్రధానుం డగువాని రాము నవలోకించిమున్నంగదుం
డెఱింగి వచ్చినలక్షణంబు లుపలక్షించి యతని రామునిఁగా నెఱింగి వ్యసనాభి
వన్నయై విహ్వలించుచు శోకసంభ్రాంతశరీరభావ యగుచు విశుద్ధసత్త్వండును
రణోత్కర్షణలబ్ధులతుండు నగునమృహానుభావున కి ట్లనియె. 6:1

సీ. అవనీశతిలక నీ వప్రమేయుండవు నిజతేంద్రియుండవు వీరవరుండ
పంచితసత్కీర్తి వతిధార్మికుండవు క్షతజోపమాతుండ వతులితుండ
నమపమబాణబాణాననపాణివి సత్యసంధుండవు విచక్షణుండవు
సుదురానదుండవు వసుమతీక్షమావంతుండవు శూరజనముఖ్యుండవు మృదుండ
తే. వధికరూపోపవన్నుండ వచలధృతివి, తలఁపఁగ మనుష్యదేహోదయంబు విడిచి
దివ్యదేహోదయంబున దేవమర్త్య చక్రిజగములఁ బాలింపఁజాలు దీవు. 6:2

—అంశ తొర కన్నును వాలినట్ల చంపు మని రామునిఁ బ్రార్థించుట. అంశ—

ద. నను నిమిషంబుఁ జూడక మనంగ సమర్థుఁడు గాఁడు వాలి యే
నునిశితబాణరాజమునఁ జొప్పడ వాలిని జంపి తా శరం
బుననె నను న్యధింపు మీఁక భూమివరా యటు లైన నిప్పుడే
చనియెడ నమృహానుహునిఁ బారువదంబులు గూడ ముట్టఁగన్. 618

చ. అరుదుగ నాదిలోకగతుఁ డయ్యును మత్ప్రియవల్లభుండు బం
ధురనిరపాయ యోవనమనోహరతామ్రసుమావతంసకా
పురపలహండు మాని యనిశంబును మద్విరహప్రభూతభీ
తిపరితాపపాపకళిఖానిచయంబులఁ గ్రాఁగి కుండఁడే.

అనివర నాకయం దయిన దేవవత్ప్రియసందసుండు నా

నావసానుకందరపినద్దనగేంద్రతటావకాశమం
దావసుధానుత నివ్విడిచి యూర్తిఁ డపించు నీమన్తకా
భావమునం దపింపఁ డొకొ నుద్విరహంబుగఱచుచున్నట్లుండె.

115

తే. అనఘ పత్నివిహీనుఁ డై నట్టితరుణ
పురుషునకుఁ గలసంతాప మరయ నింత
యనుచు నీవె యెఱుంగుదు వతనిఁ గూడఁ
బనుపు మతఁ డుబడ లేడు నన్నాసి యచట.

వ. మహాత్మా మద్వధంబున నీకు స్త్రీఘాతదోషంబు గలుగు నని తలఁపఁ
పురుషున కర్థశరీరంబు పత్ని యని నానాశాస్త్రంబులు వేదంబులు పలుకుటం
జేసి మద్వధంబు వాలివధంబై యగు నీకు స్త్రీవధదోషంబు లేదు మఱియు
జ్ఞానవంతు లగువారికి లోకంబునందు దారప్రదానంబుకంటె నొందుదానంబు
లేదు గావున నీవు ధర్మప్రకారంబు విచారించి నన్నాప్రియభార్యుం డగువాలి
నొనంగుము దీన నీకుఁ బుణ్యంబు గలుగు నధర్మసంయోగంబు గలుగనేర దెల్ల
భంగుల ననాథనై విలపించుచున్ననన్ను వధింపు మే నానుత్రమాతంగవిలాస
గమనుండును ధీమంతుండును బ్లవంగలోకవల్లభుండును పరావ్రోత్తమహేను
మాలియు నగువాలిం బాసి యొక్కనిమిషం బైన జీవంపం జాల నదియునుం
గాక.

617

చ. అనువచుబాహువిక్రమవిహారుఁడు ధీరుఁడు శూరుఁడు న్యశో
ధనుఁ డగువాలి కిందు నిటు తప్పక యె గ్గొనరించి తీవు నక
ఘనతరవజ్రతుల్యవిశిఖంబునఁ బంచత నొండఁజేసి య
య్యనఘునిఁ గూడఁ బుచ్చి నృప యచ్చట నైన హితంబు నేయవే.

618

—ఇది శ్రీరాముఁడు తార నూటించుట. —

వ. అనిన నారఘువల్లభుండు తారావాక్యంబులు విని యద్దేవి నూరార్చి హితం
బుగా నిట్లనియె.

619

నీ. వీరపత్నిరొ యింత విమతి నేయఁగ నేల జగము విరించుడు నెగడఁజేసె
నతనికృతంబున నగు ముఖదుఃఖంబు జగము లన్నియు వానిశాసనమునఁ
దప్పక వర్తించుఁ దత్కృమంబున నీవు భూరిసంతోషంబుఁ బొందఁగలవు
సంగతి నీవుత్రుఁ డంగదుఁ డీకమీఁద యావరాజ్యాధిపత్యంబు నొందు

ఆ. వీరపత్ని లింతపెట్టు లై పరివేదనంబు నేయఁ దగవె యంబుబాడ్డి
యనిన నవ్వలంది జనపతిమాటలఁ, దేజీ కొంతకాల మూర కుండె.

620

—ఇది రాముఁడు వాలికిం శ్రేతసంస్కారాదులఁ గావింపుఁడని ముగ్ధివాదులతోఁ జెప్పట. —

వ. వెండియు నామహీమల్లభుండు లక్ష్మణునియనుమతి వడసి ముగ్ధివాంగదతారల
నవలోకించి మీ రింక కోరిందినం బ్రయోజనంబు లేదనంతకార్యం బెయ్యది

దానిం గావింపుడు బాష్పమోక్షణంబు చాలింపుడు పారలౌకికకర్తం బెల్ల
 వారికనుష్ఠేయంబు విహితకాలంబునకంటె నుత్తరకాలంబునం దించుకయైనఁ
 గర్తం బుపాసించుటకు శక్యంబు గాదు లోకంబునందుఁ గాలంబు కారణంబై
 సమస్తకర్తసాధనంబై సర్వభూతనియమనంబునందునిదానంబై యుండుఁగాలం
 బు దక్క నెవ్వని కెవ్వండును బ్రవర్తకుండు లేడు నియోగంబునం దెవ్వండును
 స్వతంత్రుండుగాఁడు స్వభావంబున వర్తించులోకంబు కాలపరాయణంబై ప్రవ
 ర్తిల్లుఁ గావున నాలోకంబునకుఁ గాలం బిష్టప్రాచత్యంబునఁ బరమప్రాప్యంబై
 యుండు మహాకాలంబు సర్వప్రాణులకు సుఖదుఃఖప్రాపకత్వంబున దివసపక్ష
 మాసత్వాదిహాపకోపాధికకాలంబునతిక్రమింపంజాల దట్టగుటంజేసి కాలంబు
 న్యూనత్వంబు నొందదు స్వతంత్రంబైనకాలంబై సృష్టతవ్యవస్థనతిక్రమింపం
 జాల దనఁ బరతంత్రుండైనయన్యున కేమి చెప్పు వచ్చుఁ గాలంబునకుఁ బురు
 షునితోఁ గూడ వశీకరణహేతుభూతమి త్రజ్ఞాతినంబగధంబు లేదు వశీకరణహే
 తుభూతం బైనబంధుత్వంబును లేదు వశీకరణోపాయభూతపురుషకృతోపకారా
 దికంబు లేదు వశీకరణోపాయభూతపురుషకృతపరాక్రమంబును లేదు గావున
 సర్వకారణభూతం బైనకాలంబు పురుషునకు నశ్యంబు గా దింక నేమన్నను
 హితంబుగోరువానిచేత స్వాపేక్షితహేతుభూతకాలపరిణామంబు ద్రష్టవ్యంబై
 యుండు ధర్మాధికామంబులు కాలక్రమాయత్తంబు లగుటంజేసి యే కాలంబున
 నెయ్యది కర్తవ్యం బగు నక్కాలం బలంఘనీయం బైయుండు నిష్పడు భవదవ్యల్ల
 భుం డగు వాలిమద్యాణకృతప్రాయశ్చిత్తత్వంబున స్వకీయపరిశుద్ధభావంబు నధి
 గమించియిలోకంబునండివిహితకాలానుష్ఠితధర్మాధికామనంబంధంబులచేతఁ
 బవిత్రం బైన క్రియాఫలంబు నొందె నన్యుహాత్మ్యనిచేత స్వవిహితధర్మానుష్ఠానం
 బువలన జితంబై వశీకృతం బైనస్వర్గం బిష్పడు పరిగృహీతంబయ్యె నితం దెద్దాని
 నధిగమించె నట్టి యీనియతి శ్రేష్ఠతర యైనది గావున పరితాపంబు దక్కి వాలికి
 సంస్కారాదిక్రియలు నిర్వర్తింపుం డని రాముండు బహుప్రకారంబులం బ్రబో
 ధించునెడ రామునివాక్యంబుల కనురూపంబుగా లక్ష్యంబును దత్కాలవదృ
 శం బగువాక్యంబున ముగ్ధీవున కిట్లనియె.

621

అక్షులుండు ముగ్ధీవునితో వాలికిఁ బ్రేతసంస్కారంబు గావింపు మని చెప్పెట.

అనఘ నీవు బ్రీతి నంగదతారాన, మన్వితంశ వయి సమంత్రకము గ
 నర్హ విధుల వాలి కగ్నిసంస్కారంబు, జేసి ప్రేతవిధులు నేయు మవల. 622

చ. చందనముఖ్యదివ్యరససంయుతనూతనశుష్కశాస్త్రముల
 పొందుగఁ దోరఁబంపు మీఁకఁ బుత్రు ననన్యశరణ్య నంగదుం
 గ్రంధుగ ముగ్ధికోకమునఁ గార్భ్యము నొందక యుండ నంశుమ
 క్షుందన మందమంజులనా మధురోక్తుల బుజ్జగింపుమా.

628

తే. వివిధమాల్యవస్త్రంబులు వివిధగంధ

ములును దైలంబు ఘృతమును వలయునట్టి
పరికరంబులు చేరంగఁ బనువు మబ్బ
మిత్రనందన యంగదుఁ బుత్రు నిపుడు.

624

తే. తార నిప్పుడు శిబికను చేరఁ బనువు, వానవకుమారు వాలిని వానరేంద్రు,
మోవఁ జాలినవారి నమోఘరయులఁ, గీశులబలాఘ్యులనునియోగింపుమిపుడు.

ప. భానునందనా యీ బాలికత్వంబు విడువుమీపురంబు భవదధీనంబు శీఘ్రంబుగ
నర్వకార్యంబులు నిర్వర్తింపు మని పలికి నుమిత్రానందవర్ధనుం డగులక్ష్మణుండు
రామునిసమీపఘ్నం దై కొల్పియుండె నతనివాక్యంబులు విని తాడుండు మి
క్కిలి సంభ్రాంతచిత్తుం దై శీఘ్రంబుగ గిరిగహ్వరంబుకడకుం జని యందుడఁచి
యున్నదాని నతిరమణీయ యైనశిబిక ననేకవానరులచేతం దెప్పించిన రాజానన
సంయుక్తయు దివ్యయు మహనీయస్యందనోపమయుఁ బక్షిప్రతికృతికర్తృవిభూ
షితయుఁ జిత్రరూపపదాతినమాచితయు శోభనస్వరూపనన్ని వేశయు సిద్ధ
విమానసమానయుఁ గుఱ్వోపరిభాగతిర్యగవస్థితఫలకనిర్మితనానావిధనన్ని వేశ
రంధ్రవాయుప్రవేశనిమిత్తగవాతౌకారరంధ్రయుక్తయు సునియుక్తయు విశా
లయు సుకృతయు విశ్వకర్మవిరచితయు దారునిర్మితకీడాచలయుతయుఁ జారు
కర్మపరిష్కృతయు పరాభరణహారవిచిత్రమాల్యోపశోభితయుఁ గ్రీడార్థనిర్మిత
గుహాగహనసంఘన్నయు రక్తచందనరూషితయుఁ బుష్పేఘ్నసమభిచ్ఛన్నయుఁ
బద్గమాలాలంకృతయు విభ్రాజమానతరుణాదిత్యవర్ణోపేతయు నగుశిబిక నవ
లోకించి రాముండు సుగ్రీవునిం జూచి.

626

ఉ. అన్నకుఁ బ్రేతకార్యము రయంబునఁ జేయు మటంచుఁ బల్కగా
నన్నలిన ప్రియాత్మభవుఁ డంగదసంయుతుఁ దై మహాధ్యనిం
గన్నుల శోకబాష్పములు గాఱఁగ నేడ్చుచు దీనుఁడై సుమే
హాన్నతవాలిగాత్ర మిడె నొయ్యనఁ దచ్చిబికాంతరస్థుని.

627

అంగదాదు లగువానరులు వాలి కుత్తరక్రియలు గావించుట.

తే. ఇత్రైఱంగున శిబికయం దింద్రమతుని, తనువు సేర్చి నానావిధధవళమాల్య
వివిధనూత్నచేలా ద్యలంకృతులచేత, నొప్పుబూజించి మంత్రసంయుక్తముగను.

తే. ఆర్యువకు నార్ధవైహిక మాచరింపుఁ
డనుచు నానతి యొఁ గొందఁ జమితనత్త్వ
లాశిబిక నెత్తుకొని పోయి రండుఁ గొంద
అథులకు ధన మిచ్చుచు నరిగి రపుడు.

629

ప. మఱియుఁ దక్కినతారాప్రభృతివానరకాంత లంగడుల బట్టుకొని వీరవిరేఖా
ర్తనాదంబుల భర్త నుద్దేశించి రోదనంబు నేయుచు వెనుకొని చనిరి తదేయ

రోదనశబ్దంబుచేత వనాంతరంబునందు గిరిగుహముఖంబులతోడ వనంబులు
దుఃఖించినట్లుండె నిత్రైఱంగునం జని వివిక్తజనసంకులం బగునొక్క నదీపులిన
తటంబునం జేర్చియున్న చితిసమీపంబున శిబిక నునిచి రప్పుడు తార శిబికాంతర
ళాయి యగుపతి నాలోకించి తచ్చిరంబు నిజాంకంబునం జేర్చుకొని దుఃఖితయై
యి ట్లనియె. 680

శా. హా కీశోత్తమ హా కృపాజలనిధీ హా గోత్రభిన్నందనా
హా కల్యాణగుణోత్తరా సుజనవర్యా హా మనోనాయకా
శోకవ్యాకులచిత్త నై మిగుల సంతోభించున స్నిహృడే
లా కారుణ్య మెలర్పఁ జాడవ యకార్యం బేమి గావించితిన్. 681

క. వనచరవర చుట్టం బడి, ఘనతరశోకమునఁ జాల గాసిల్లెడునీ
జనమును గరుణ దలిర్పఁగఁ, గనుఁగొని భాషింప వింత కఠినత దగునే. 682

చ. అనిమిషనాథనందన గతాసుఁడ వై నను నీముఖంబు నూ
తనజలజాభమై యుదిత తామరసప్రియవర్ణతుల్య మై
యనుపమభూరిసమృద్ధరసాఘృత మై మని యున్ననాఁటిచా
డ్చున రమణీయకాంతిఁ గడుఁ బొల్పుగ నొప్పుచు నున్న దిప్పుడున్. 683

సీ. ప్లవగేంద్ర రామహాపంబునఁ గాలుండు నినుఁ బొలిపుచ్చెనే నీతి మాని
దిక్కటి విధవలై దీనత నేడ్చుచు నీవత్సు లందఱు నిన్నుఁ గొలువ
నొక్కటఁ జనుదెంచి యున్నవా రేటికిఁ బలుకవు మఱి సర్వపౌరజాన, పదులు
భృత్యులు చమూపశులుమంత్రులు ప్రీతిఁ జనుదెంచియున్నార నముచితముగ

తే. వారి నెల్ల సంభావించి వరుసతోడ, నీడుకొలుపుము పిమ్మట వేడు కలర
నీవు మేమును గలసి మహావనముల, సంతతంబును గ్రీడఁ గావించి మధిప. 684

వ. అని బహుప్రకారంబుల దుఃఖించుచుండి రంత సంగదుండు సుగ్రీవసహితంబు
గారోదనంబుసేయుచుఁ బితృకళేబరంబు చితామధ్యంబునం బెట్టివిధిప్రకారం
బునననలుఁ దరికొల్పిన సప్తావకుం డాత్మశిఖావరంపరల వాలికళేబరంబు భస్మం
బుఁ జేసెనంత సంచయనాదికృత్యంబులు నిర్వర్తించి పదంపడి నదీజలంబుల
వాలి కుదకక్రియలు గావించెఁ దక్కినబంధుమిత్రజ్ఞాతులు వేర్వేఱి యుడకదా
సంబు గావించి రంతఁ బ్రేతకార్యంబు లన్నియు నిర్వర్తించి కృతకృత్యులైరి
తదనంతరంబ సుగ్రీవుండు సలత్కణం డగురాము నుపాసించి యుండె సమస్త
వాసరులు మంత్ర సహితంబుగా సుగ్రీవునిం బరివేష్టించి కొల్చియుండి రిత్రైఱం
గున నందఱుఁ గృతాంజలిపుటులై మహర్షులు పితామహునింబలై సక్లిష్టకర్ముం
డగురామచంద్రునిం గొల్చి యుండె నప్పుడు సుమేరుసమానశరీరుండును దరు
ణాదిత్యసన్నిభముఖుండలుండు నగుహనుమంతుడు ఫాలకీలితాంజలిపుటుం
డై రఘువల్లభున కి ట్లనియె. 685

అతి హనుమంతుఁడు రామునిఁ గిష్కింధకు విచ్చేయఁ బ్రార్థించుట. అతి

మ. దురితోద్వర్తను లై నవానరులకుఁ దుమ్మోస మైనట్టి యీ
హరిరాజ్యంబు భవత్ప్రసాదమున నీయాదిత్యపుత్రుండు ను
స్థిరతం జేకొనె మంత్రియు క్తముగఁ గిష్కింధం బ్రవేశించి భూ
వర మీయానతి సర్వకార్యములు నిర్వర్తించువాఁ డెంతయున్. 636

చ. స్ఫురదురుదివ్యమాల్యచుణిపుంజసుగంధిమహామధంబులఁ
గురునుతి నీ కొనంగి కడుఁగోరికతో భజించుచుండు నీ
తరణినుతుండు కీధనముదాయము సంతస మంది చూడ న
త్వరముగ మీరు రా వలయుఁ దద్దయుఁ బ్రీతిఁ బురంబులోనిశిన్. 637

చ. అన విని రాఘవుండు ముదితాత్మకుఁడై హనుమంతుఁ జూచి పా
యనియనుర క్తిపెంపుమెయి నాడితి గా దనఁ గూడ దైన మ
జ్జనకునియాజ్ఞఁ బ్రోల్పారక సంయమి నై పదునాల్గువర్షముల్
వనమున నుండువాఁడ నని వాకొని యొక్కవ్రతంబుఁ బూనితిన్. 638

క. పూనినవ్రతంబు నిండినఁ, గాని పురంబుఁ జొర రాదు గావున మీరల్
మానుగఁ బురి కేగుఁ డిపుడు, భానుజనకుఁ బ్రవగరాజ్యపట్టము గట్టన్. 639

అతి రాముఁడు సుగ్రీవుని విడు కొల్పుట. అతి

నీ. అని పల్కి సుగ్రీవుఁ గనుఁగొని రాముఁ డిట్లనియె నీయంగదుఁ డధికసత్త్వః
డన్నకుఁ దనయుండు యౌవరాజ్యమునకుఁ బాత్రంబు గానఁ దత్పదమునందు
నిలుపు మీతని నిది సలిలాగఁనుం బైనశ్రావణమానంబు జగతి కెల్ల
నిష్కాస మాదిగా నీక నాల్గు నెలలు వార్షికసంజ్ఞకంబు లై చెలఁగు నిట్టి

కే. కాల ముద్యోగకాలంబు గాదు కార్తి
కంబు సంప్రాప్త మగుచుండఁ గడిమి రిపువ
ధార్మ మగుగంగ వలయు నీ వంతటనుక
నూర సత్యంతసుఖిలీల నుండి రయ్య. 640

అతి వానరులు సుగ్రీవునకు రాజ్యాభిషేకముఁ గావించుట. అతి

వ. ఏ నీవర్వతగవ్వారంబున లక్ష్మణసహితుండనై నీవచ్చునందాఁక నుండెదనిదిరమ
ణీయం బై విశాలంబై యుక్తమారుతంబై ప్రభుతనలికమలోత్పలంబైయు
న్న దని పలికిన నట్ల కాక యని సుగ్రీవుండు రామునిచేత ననుజ్ఞాతుం డై యనే
కవానరసమన్వితంబు గా వాలిపాలితం బైనకిష్కింధాపురంబు ప్రవేశించి వాజ
మార్గంబునం జనుచు నెడనెడ నచ్చట వానరు లందఱుఁ దన్నెదుర్కొని యభి
వందనంబులు గావించిన నయ్యెఁకెఱంగుల సంభావించుచు వంతఃపురంబున
కుం జనియె నప్పుడు బంధుమిత్రామాత్యులు సుగ్రీవునకభిషేకంబు సేయసమక
ట్టిరందుఁ గొందఱు హేమపరిష్కృతం బైనసాంధరాతవత్రంబును సువర్ణదండ
మండితంబు లై నశుక్ల వాలవ్యజనంబులును గరంబుల ధరించిరి కొందఱు సర్వర

త్సంబులును నర్వబీజంబులును సర్వావధులును క్షీరసంతంబులై నతరువులకును
మంబులును శ్వేతమాల్యాను లేపనంబులును స్థలజలజంబులునునుగంధిమాల్యం
బులును దివ్యంబు లగుచందనంబులును జాతహావంబును హరిద్రాక్షతంబులును
బ్రియం బగుమధుసర్పిర్దధిప్రముఖనిఖిలమంగళ ద్రవ్యంబులునువై యాఘ్రంబగు
చర్మంబును గోరోచనయును ఘనశ్శిలయునుం దక్కిన సర్వోపకరణసంభారంబు
లన్నియు సమకూర్చిరి పదియాఘ్రుకన్యకలు. సర్వాలంకారకోభితలై యభిషేకా
ర్థంబు పూర్వోక్తమంగళ ద్రవ్యంబులు కరంబులం గొని చనుదెంచి రంత యథా
కాలంబున నన్నవస్త్రమవర్ణమణిప్రదానంబుల విపులం బూజించి నుంత్రణో
విదు లగువారు కుశపరిస్తీర్ణ యగువేదికయందు ననలుం బ్రతిష్ఠించి మంగళా
భ్యుదయార్థంబు మంత్రపూతంబులై నహవిరాజ్యహోమంబులుగావించి వరా
స్తరణచిత్రమాల్యోపకోభిత సువర్ణస్త్రాసాదశిఖిరోహరివీరచిత్రమణిమయసింహాస
నంబునఁ బ్రాజ్ఞుఖంబుగా సుగ్రీవు నాసీనుంగావించినువర్ణకలశవృషభశృంగం
బులం బట్టి తెచ్చిననకఃపదీనదనము ద్రనరోనరపుణ్యతీర్థంబులచేతమహర్షి విహీ
తశాస్త్రదృష్టివిధానంబున గజగవయగవాక్షగంధమాదనశరభమైంద ద్వివిద
జాంబవదాంజనేయప్రభృతినీఖిలవాసరులు వసువులు వానవునింబోలె సుగ్రీవు
నభిషేకించి రప్పుడు.

641

తే. అనఘుఁ డినపుత్రుఁ డభిషిక్తుఁ డగుచు నుండ
నఖిలవాసరపుంగవు లమితహర్ష
కలితచిత్తులై గుంపులు గట్టి భద్ర
వాక్యముల జయపెట్టి రనార్యసరణి.

642

క. జనవిభుఁ డగురామునిశాసనమున సుగ్రీవుఁ డాత్మసము నంగదుని
స్థనముగ సంభావించుచుఁ బనివత్తి తగ యశావరాజ్యసరమున నిలిపెన్.

643

ఉ. అంగదుఁ డర్కవర్ణకనకాంగదుఁ డిట్లు కృతాభిషేకుఁ డై
సంగతి మీఱ దివ్యవిలసన్మృదు తేజమునన్ జెలంగుచుం
డం గని సర్వవాసరు లెడందల సంతన నుంది కాశలో
క్తిం గడు సన్నుతించి రలకీశపతిన్ రఘునంశనర్దులన్.

644

క. నిరుపమహర్షోత్కర్షిత, గురుకవిహర్షప్రభూత కోలాహలసం
భరితం బై కిష్కిరధా, పుర మప్పుడు నలిలరాశిఁ బోలెఁ జెలంగెన్.

645

— ఊఊ రామలక్ష్మణులు ఋశ్యమూకముఁ జేరుట. ఊఊ —

ఉ. అంత నిజాభిషేకకథ యంతయు సూర్యసుతుండు రామభూ
కాంతునితోడఁ జెప్పి తన కాంతను నారుమఁ గూడి సన్న్యద
స్వాంతమతో మనోజనుఖవారిధిఁ దేలుచు ధర్మయుక్తిచే
నెంతయుఁ గీతరాజ్యపదమేలుచు నుండఁ గుమారయుక్తుడై.

646

తే అర్కనందనుఁ డభిషిక్తుఁ డగుచు నుండ
రామభద్రుండు తేజోభిరాముఁ డగుచు
నపుడు లక్ష్మణసహితుఁడై యచట వాసి
శీఘ్రమున ఋశ్యమూకంబుఁ జేరఁ జనియె.

647

వ. మఱియును.

648

సీ. శార్దూలగోపుచ్చచమరవరాహసంచాసనసేవితం బైనదాని
నానామనోజ్ఞ నల్లీనికుంజమహీరుహోవళిసంకులం బైనదానిఁ
గనునీయశీతలవిమలోదకవిరాజమానజలాశయం బైనదాని
రమణీయకుసుమసౌరభసంగ్రహణవమానమానితతలం బైనదాని

తే. నచలశిఖరంబు నెక్కి యం దతివిశాల, రమ్యతర మైనయొకగహ్వరంబు సొచ్చి
మిత్రకులవర్ధనుండు సౌమిత్రిఁ జూచి, యింపు దళుకొత్త మెల్ల న నిట్టు లనియె.

క. అనఘా యాపర్వతగుహ, యనుపమ యై యుక్తవాత యై యున్నది గా
పున మనము వద్ద రాత్రము, చనునంతకు నిచట వసతి నల్పుదము రహిన్. 650

వ. మఱియు నిప్పర్వతశిఖరంబు శ్వేతకృష్ణతామ్రశిలోపశోభితంబును నానాధాతు
సమాకీర్ణంబును దరీనిర్ఘరపరాజితంబునునిరంతరకుసుమితమాలతీకుండగుల్కసిం
ధువారకురంటకకాదంబొద్దననర్జవ్రముఖవివిధ ఫలతాతరుషండమండితంబును
శుకపికశారికామయూరమరాళవ్రముఖనిఖిలపత్ర త్రివనాదితంబును నై యొప్పు
చున్నది. యిచ్చటికి నమీవంబున మనోహరసంఘల్లకమలకల్పారకై రవమండితం
బైనయొక్కనరోవరంబు రమ్యంబుగాఁ బ్రకాశించుచున్నదిమఱియు నీగుహనై
ర్మతిద్రావరయ్య క్త యగుటం జేసి నర్వప్రవేశాభావంబువలన మిక్కిలి లెస్సయై
యుండుఁ బశ్చాద్భాగోన్నత యగుటంజేసి పురోవాతనిరోధకత్వంబువలన నెహ
తయై యుండు నీగుహోద్వారంబునందు సమతలంబై దీర్ఘంబై భిన్నాంజనచ
యోపమంబై స్నిగ్ధంబై యొక్కపాషాణంబున్నది యిచ్చటి కుత్తరంబున నీల
జీమూతంబుకరణి సముత్థితం బై భిన్నాంజనచయాకారం బై యొక్కనీలశిఖరం
బును దక్షిణంబునఁ గైలాసశిఖరప్రఖ్యం బై నానాధాతువిభాషితంబై యొక్క
శ్వేతశిఖరంబును బ్రకాశించుచున్నయవి యిచ్చటికిం దూర్పునఁ బ్రాచీనవాహి
ని యగునొక్కనది యకర్దమమై త్రికూటంబునందు జాహ్నువియుంబోలె దేజ
రిల్లుచున్న దయ్యాచగాలలామంబు మఱియును.

651

చ. పులిసితంబయ్య క్తయుఁ బ్రఘల్లినరోకుహశత్రనేత్రయ్య
లలితమృగాళదోర్మతయు రాజతశైవలకేశపాశయ్య
విలసితవీచికావళియు విశ్రుతచక్రపయోధరాధ్యయై
చలువయుఁ బోలె నొప్పెడుఁ బ్రసిద్ధచరిత్రక కంఠనిమ్మగన్.

652

ను. తటినీతీరములందుఁ బొల్పెడి మహాత్మా చూచి తే శింశుపా
వటహింతాలరసాలసాలధవనింబన్లక్షణంబీరక

- స్ఫుటభల్లాతకమాధవీకురవకాశోకావళీపాటలీ
కుటజాశ్వశకురంటకాదివివిధత్తోణీరుహవ్రాతమున్. 653
- చ. అలఘుచరిత్ర కంటె హృదయంబులఁ గూరినరాగపూరముల్
వెలి కుఱుకం బతత్రములు విప్పుచుఁ గప్పుచు జోడు గూడి యీ
పులిసములందుఁ బెక్కెడలఁ బుష్పశరోద్ధతిఁ గేళి నల్పెడన్
గళరవమాధురీమహిమ గ్రాలఁగఁ జక్రమరాశదంపతుల్. 654
- ఉ. ఒక్కెడ మందమారుతరయోజితనూతనపుండరీక యై
యొక్కెడ శీతలోదకకణోష్ఠితకోకనదప్రకాండ యై
యొక్కెడ గంధలుబ్ధమధుపోదరనీలపయోజపండ యై
యొక్కెడ హృదయసంపదల నొప్పుచు నున్నది కంటె నిన్నుగన్. 655
- క. పారిష్టవశతశోభిత, యై రమణీయాండజారవానాదిత యై
సూరిజననిపేవిత యై, యానూఢిం బొల్పుచున్న దాపగ కంటె. 656
- క. చందనతరుబృందంబు ల,మందమనోహరసుగంధిమహనీయము లై
కందళితవిద్రుమము లై, యందంద చెలంగుచున్న వంతటఁ గంటె. 657
- తే. అనఘ యీ దేశ మతిరమ్యమగుచుఁ బొల్పె, బర్హతోద్భూతనకలసంపదలచేత
వర్ష రాత్రంబుచనుదాఁకవర్ష మెసఁగ,నిచటవసియింతమఖిలార్థహితముపొంటె. 658
- వ. మఱియు సుగ్రీవపాలితం బై నకిష్కింధాపురం బిచ్చటికి నమీసఁ బై యుండు
మృదంగాడంబరంబుతోఁ గూడి గీతవాదిత్రనిఘోషంబును వానరులకోలాహల
శబ్దంబును వినఁబడుచున్న నని పలికి వెండియు రాముం డిట్లనియె. 659
- క. హరిరాజ్యంబును భార్యను, నిరుపమగతి నధిగమించి నిత్యశ్రీ వి
స్ఫురణ నిననందనుం డ, త్యుగుతరసుఖగోష్ఠి నలరుచుండుం గాదే. 660
- వ. అని పలికి యారఘుకుంజరుండు బహునృశ్యదరీకుంజపుంజరంజితం బై నయన్న
గంబునం బొల్పుగుహయందు నధివసించె నప్పుడఁ. 661
- క. నిరుపమధాతుసముజ్జ్వల, సురుచిరమణికటకసానుశోభిత మయ్య
నిరి సీతావిరహితుఁ డగు, నరవిభునకు నమ్మగం బొనర్చక యుండెన్. 662

—ఇతి రాముండు సీతం దలంచుకొని దుగ్ధింపుట. —

- వ. ఇతైఃసంగున నారఘున త్తముండు లక్ష్మణసహితంబుగా గిరిగుహ నాశ్రయించి.
- ఉ. అచ్చటిపద్మకుట్టలము లచ్చటిమత్తమధువ్రతవ్రజం
బచ్చటినూతనోత్పలము లచ్చటిదాడిమబీజసంచయం
బచ్చగ జానకీకుచకచాక్షీరదద్యుతిఁ దెల్ప నాత్మలో
హెచ్చినశోకతాపమున నెంతయుఁ తత్పరతః గృశించుచున్. 664
- చ. చిలుకలు మ్రోయఁ గోయిలలు చెంగటఁ గూయఁగఁ బిన్నతెమ్మెర

ల్లలయఁగ వీవఁ బ్రాణములకంటె గరియసి యైనజానకి.
 న్దలఁచుచు రాశ్రులందు హినుధామునిరాకకు బెగ్గలించుచుం
 గళవళ మందుచు న్నిగులఁ గంటికిఁ గూరుకు రాక వేఁగుచున్.

665

ఉ. ఎప్పుడు రావణుం గదిసి యేపున గీటడఁగింతు నెప్పు డా
 కప్పురగంధి నొక్కట సుఖం బగునట్లుగఁ గౌఁగిలింతు నీ
 దెప్పుర మైనశోకజలధిం దగ నెప్పుడు దాఁటువాడ హా
 యొప్పులకుప్ప యంచు విభుఁ డొయ్యన దుఃఖితుఁడయ్యె నెంతయున్.

666

వ. ఇట్లు ప్రియావిరహసంజాతశోకపారవశ్యంబున మైమఱచి యున్నయన్నం జూచి
 సమానదుఃఖుం డయ్యెను లక్ష్మణుండు కొండొకదై ర్యంబున బహువిధమంద
 మధురాలాపంబులం దేర్చుచు నిట్లనియె.

667

చ. అనుసమధైర్యశాలివి జితాంబి దేవసరాయణుండ వీ
 యనువున నీవు ప్రాకృతునియట్ల కృశింపఁగఁ జెల్ల దయ్య పా
 వనగుణ మీకుఁ జెప్పఁ గలవాఁడనె శోకము సర్వకార్యనా
 శన మిది యంచుఁ బెక్కెడల సాధులు చెప్పరె మీ రెఱుంగరే.

668

—❦— లక్ష్మణుండు శ్రీరాము నూఱడించుట. —❦—

తే. అనఘ మీకంటె ధర్మజ్ఞుఁ డధికఁడై యుఁ
 డమితశౌర్యుఁడు వేటొక్కఁ డవనిఁ గలఁడె
 ఘోరసంగ్రామమున దైత్యుఁ గూలనేయ
 దతుఁడవు దివ్యకోనండదీక్షితుఁడవు.

669

ఉ. అంబుధినిమ్నుగాగిరివనాకుల యైనధరిత్రి నొక్కవా
 లంబునఁ గూల్చుఁ జాలిన మహాబలశాలికి నీకు నొక్కదై
 త్యుం బరిమాన్పుటెంత మది నుస్తులికంబు దొలంగఁ బెట్టి రా
 ద్రంబున రావణుం గదిసి తప్పక చంపుము సంగరంబునన్.

670

వ. మహాత్మా యిప్పుడు ప్రావృట్కాలంబు సమాగతం బై యున్నయది యింకమీఁద
 శరత్కాలంబు చనుదెంచునప్పుడు ప్రాతఃకాలంబునందు దీప్తాహుతులచేతభస్మ
 చ్చన్నుం డగువై శాస్తవసుం బోలె నేను విక్రమోచితవాక్యంబులఁ బ్రస్తుతం
 బైనభవదీయవీర్యంబుం బ్రబోధించెద మద్యావ్యచోదితుండవై పురరాష్ట్రపరి
 వారసహితంబుగా రావణుం బరిమార్చు మనినలికిన స్నిగ్ధంబు లగులక్ష్మణునివచ
 నంబులు విని రాముండు లక్ష్మణుం జూచి యనురాగయుక్తంబును గాలోచిత
 ప్రియవదంబును హితోదత్కంబును నమోఘవిక్రమయుక్తంబునగువాక్యంబు
 నీచేత సముదీరితం బయ్యె నీచెప్పినట్ల సర్వకార్యావసాదకం బైనశోకంబు పరి
 త్యజించి యప్రతిహతం బగు తేజంబంగీకరించి శత్రువధంబునకుత్సహించినుగ్రీ
 వసమాగమనంబుఁ గోరుచు శరత్కాలంబుఁ బ్రతీక్షించుచుండెద నుపకార

యుక్తుం డగువురుషుండు ప్రతికారంబు గావించుకృతజ్ఞుండు గాక యకృతప్రతి
కారుం డయ్యెనేని యతండు పరమసాత్వికులమనంబును ఖోభింపం జేయు నని
పలికిన నన్నమాటలు విని సౌమిత్రి కృతాంజలివుటుండై తద్వాక్యకౌశలంబు
బహువారంబులు కైవారంబు చేసి యభిరామదర్శనం డగురాముని విలోకించి
యతనిప్రసాదంబు పడసి స్వకీయం బైనశుభమతంబు ప్రకటింపం జేయుచు
దేవా సుగ్రీవుండు కృతజ్ఞుండు ప్రవర్తకుండు భవదీప్తితంబు సిద్ధింపంజేయుటకు
సమర్థుండు శరత్కాలంబు వచ్చునంతకుం జనుదేరిఁ గలండు కోపం బుపసంహ
రించి శరత్కాలంబు ప్రతీక్షించుచు నిన్నాల్లమాసంబులు సహించి మృగ
రాజసేవితం బైనయూపర్వతంబునందు మత్స్యమేతంబుగా వసింపు మనిన నతని
వాక్యంబులచేత నుపశమితకోపతావుం డయ్యె నిట్లు వాలిం బరిమార్చి సుగ్రీవు
నభిషిక్తుం జేసి మాల్యవత్పర్వతపుష్పభాగంబున నధివసించి రాముండు లక్ష్మ
ణున కిట్లనియె.

671

— శ్రీరాముండు లక్ష్మణునితో ఐర్వీకాలము నభివర్ణించి చెప్పుట —

- క. విరహులకు మదనవర్ధన, కరమై తనధారువృష్టికాలం బిది యం
బర మచలనన్నిభాంభో, ధరసంవృత మగుచుఁ బొల్చెఁ దమ్యుండ కంటే. 672
- క. వనధిరసము నినకరముల, ఘనముగఁ దిగిచిఁగొని క్రోలి గగనాంగన మె
ల్లిన నవమానభృతరసా, యనగర్భముఁ గన్నచంద మయ్యెడిఁ గంటే. 673
- తే. మేఘసోపానపంక్తుల మిన్ను స్పాఁకి, నవమనోహరకుటజాఙ్గనప్రసూన
మాలికలచేత దగ నంశుమాలి నివుడు, జననుత యలంకరింపఁగ శక్య మయ్యె.
- క. లలసానిలనిశ్శ్వాసము, లలితాపాండరలనజ్జలధరము సంధ్య
మలయజలిప్తమునై నభ, మలరెడుఁ గామాతురునిక్రియం గనుఁగొంటే. 675
- వ. మఱియు నీగగనం బంతరాంతరాసముద్భిన్నసంధ్యారాగంబు లగుటవలనఁ దా
నుంబు లై పర్యంతంబులం దధికపాండరంబు లై కించిజ్జలరసనంబంధంబు లై
యొప్పుమేఘపటోచ్ఛేదంబులచేత బద్ధప్రణం బైనదానియట్ల చూపట్టుచున్నది
విలోకింపుము. 676
- తే. దశరథకుమార ఘర్మసంతప్త యైన, ధర నవోదకసిక్త యై విరహతాప
తప్త యైనట్టిమేదిసీతనయభంగి, బాష్పములు నించుచున్నది పరఁగఁ గంటే.
- తే. అంబుదోదరము క్తంబు లై వినూత్న, లలితకష్టరనుభవశీతలంబు లై ను
కేతకీసారభంబు లై వాతములు క, రాంజలులఁ బట్టి విడుచుట కర్హ మయ్యె.
- క. వికసితమకుటార్జునకే, తకీభరిత మైనయూకుధర మారవిపు
త్రకుని విధంబున వర్షోదకముల నభిషిక్త మయ్యెఁ దమ్యుండ కంటే. 679
- క. ధారాధరాజనంబులు, ధారాయజ్ఞోపవీతధరములును మరు
త్సూరితగుహములు నగుగిరు, లారయ శ్రుతిచదువుచున్నయట్ల యలరెడున్.

వ. ముటియు సంబరంబు కాంచనకళలచేతం బోలెఁ జంచలలచేతఁ దాడితం బై
యంత న్నితనిఁగోమంబై వేసనాసహితం బై నదానిపోలిక నొప్పుచున్నది
విలోకింపుము. 681

మ. సరసాగ్రే సరసమృచంద్రకరసంస్పర్శప్రభాతప్రమో
దరసాన్వీలితతార యై మిగుల సంధ్యాలక్ష్మి యాత్మీయభా
సురచేతోహరగోహితప్రభలచే సాం పాండఁగా నిప్పుడం
బరముం బాల వెలుంగఁ జేసిడి మహాత్మా వేడ్క వీక్షించితే. 682

తే. అనఘ మేచకమేఘంబు నాశ్రయించి
శంసఁ జూచితె చాలఁ జలించుచున్న
దకట దుష్టాత్మఁ డైననశామ్యసంక
తలమునఁ గృశించుచున్నభూతనయఁ బోలి. 683

తే. అభ్రలిప్త లై నప్తగ్రహాంబు లగుట, వలన నజ్ఞాతభాగ లై యలరు దిశలు
మీటి మదనోత్సవము సేయువారికెల్ల, హిత మొనర్చుచు నున్నవి నృపకుమార.

చ. అకలుషచిత్త కంటె వివినాచలసానువులకా ఘనోదయో
త్సృగకుటాబావనీజములు శోకపరీతుండ నైననాకుఁ బా
యక మదన ప్రదీపము లై సముదంచితశల్లవంబు లై
వికచసుమంబు లై మదికి వ్రేఁక మొనర్చుచు నున్న వెంతయున్. 685

చ. రవికులవర్య చూచితివె రమ్యపయోధరకాలసంగతిం
బవనుఁడు శైత్య మొందె నలభానుఁడు మందగభస్తి యయ్యె న
య్యవని రజం బడంగె నదు లన్నియు నిండెఁ బ్రవాసు లై నమా
నవులు న్వదేశభూమికి ఘనంబుగఁ బోవుచునుందు రిత్తతీన్. 686

క ఎడతెగక కురియుదట్టపు, జడివాసల మిట్టుపల్లు సమతలమై కా
లిడ గాక రొంపి గొని యొ, పెడు వనమార్గములు కంటె పృథివీశసుతా. 687

తే. కంటివె మరాళములు నిజాంగసలఁగూడి, వరంగమానసవాసతత్పరము లగుచు
బహుళవర్షాంబువిక్షతపథములందుఁ, గాలిడక పోవుచున్నవి గగనమందు. 688

తే. చక్రహంసబకక్రొంచసారసములు, నష్టకుముదాంబురుహాశోకనదము లై న
సరసులం దుండఁజాలక సంధ్రమమున, సొలయుచున్నవి కంటివే జోడువాసి.

ఉ. తక్కుక వారివాహనముదంచిత మైననుపర్యమార్గముకా
మక్కువతోడఁ బొందితివె మానద యొక్కడ నత్ప్రకాశమై
యొక్కడ నత్రకాశ మయి యొప్పుచు నున్నది యక్కడక్కడం
జక్కఁగ శైలరుద్ధ మగుకాంతమహార్ణవహవపై ఖరిన్. 689

వ. ముటియు సర్వకదంబపుష్పవ్యామిశ్రితం బైవర్వతకూటంబులుడిగి తదీయధాతు
రాగతామ్రంబై మయూరకేశకారవాసునూతంబై జలజలసంబటి తెంచునవో

దకంబువహించి ఘుమాఘుమారావంబులతో శైలావగలుప్రవహించుచున్నవి
తదీయశీకరవరంపరానంవర్ధితజంబూతరుశౌఖ్యగ్రవట్టుదాయమానపరిపక్వపరి
పతితజంబూఫలంబులును బసనాధూతంబులై పుషమిం బడునానావర్ణవిపక్వ
చూతఫలంబులును జనులచేత భక్షింపంబడుచున్నవి శంపాపతాకంబులై బలా
కామాలాసమన్వితంబులై మహీధరశిఖరసంస్థానసంకాశంబులై మహానాదంబు
లై మేఘంబులు సంగ్రామస్థంబులగుమహానరగజేంద్రంబులవడువున గర్జించు
చున్నయవి వర్షసలిలసంపృక్తశాడ్యలంబులై సృతోన్యతనక్రీడాభిరతమయూరం
బులై నిర్వృష్టమేఘంబులై వనంబు లపరావ్లాకాలంబున సతిరమాణీయంబుగాఁ
బ్రకాశించుచున్నవి మఱియు జీమూతంబులు సలిఖాతిభారంబు వహించి సబ
లాకంబులై మహానాదంబులు గావించుచు సమున్నతమహీధరశిఖరంబులమీఁద
విశ్రమించుచుం బోవుచున్నయవి గర్భధారణార్థంబు మేఘంబుకడకుం జను
సంజాతసమ్రాద యైసబలాకారేఖ నింగికిం గట్టినవాతావధూతలంబమాన
సితాంభోరుహారేఖవౌషణ నొప్పుచున్నది బాలేంద్రకోపాంశరచిత్రితనూతన
శాడ్యలంబుచేత వసుంధరగాత్రానుషక్తశుకప్రభలాక్షోక్షీతకంబళంబుచేతఁ
గాంతయుం బోలె నభిరామయై యున్నది మఱియు సర్వాగమసంహృష్టంబు
లగువనగజంబులు కేతకీగంధాస్వాదసంజాతసంతోషవిశేషంబు నధిగమించి
వననిర్ఘ్నరంబులయందుఁ బతనకృతశబ్దాకులితంబులై మదవిశేషంబున మయా
రంబులం గూడి నాదంబు గావించుచున్నవి మఱియుఁ జంచరికంబులు వర్షధా
రానిచాతహన్యమానంబు లగుటవలనఁ గదంబకౌఖి లవలంబించి తష్టణసంపా
దితం బైనకుసుమరసోత్పన్నమదంబు పరిత్యజించుచున్నవి మఱియు సంగార
చూర్ణోత్కరనన్ని కాశసరససమృద్ధఫలంబులచేత జంబూతరుశౌఖ్యగదంబం
బులు నీలీయమానపట్టదసమూహంబులచేతంబోలె మనోహరంబులై యొప్పు
చున్నవి తటిత్పతాకాలంకృతంబులును సముదీర్ణగంభీరమహాఘోషంబులునగు
నీలజీమూతస్వరూపంబులు రణోద్యతవారణస్వరూపంబుల భంగిఁ జూపట్టు
చున్నయవి యుక్తమదగజేంద్రంబు స్వనివాసస్థానం బైనశైలవనంబునకు
సువధంబునం బోవుచుఁ బృష్ఠభాగంబున మేఘనాదంబు విని ప్రతినాగం బని
శంకించి యుద్ధార్థంబు సురలుచున్నయది మఱియు వనసుధ్యంబు లొక్కయెడ
మధువ్రతంబుచేతఁ బ్రగీతంబులైనమాడ్కి నొక్కయెడ నీలకంఠంబులచేతఁ
బ్రవృత్తంబులైనకరణి నొక్కయెడ నామజేంద్రంబులచేతఁ బ్రమత్తంబులైన
భంగి వనేకాశ్రయంబులు గలవియై యులరుచున్నవి మఱియు వనాంతభూమి
కదంబబంధూకార్జునశిలీం ద్రపుష్పివేతయై నూతనసలిలసంపూర్ణ యై మత్తమ
యూరనాదసృత్తంబులచేతఁ బానభూమియుం బోలెఁ గనుపట్టుచున్నది మఱి
యు ముక్తాసకాశంబును వినిర్మలంబును బత్రపుటంగ్నంబును సురేంద్రనత్తం
బు నై సపతజ్జలంబునునానావర్ణపక్షంబులైనచాతకంబులు తృష్ణావిశేషంబునం

గ్రోలుచున్నవి మఱియు మత్తభ సురతంత్రి మధురనాదంబును మండుకసముదీ
రితకంఠతాళంబు నగుసంగీతంబు జలధరమృదంగనాదంబులచేత నావిష్కృ
తం బై మహారణ్యంబులయందు విన నగుచున్నది మఱియు నీసంగీతంబునకు
నృత్యంబు గావించుచున్నకొన్నిమయూరంబులు సర్తకస్థానీయంబులై కేకా
రవంబులు గావించుచున్నకొన్నిమయూరంబులు మృదంగవాదనస్థానీయంబు
లై మహీగుహగ్రనిషణ్ణగాత్రంబు లైనకొన్నిమయూరంబు లనుభవితృస్థానీయం
బులై యొప్పుచున్నవి ఘనస్వనంబులచేతఁ జనకాలనన్నిరుద్ధయైననిద్రం బరిత్య
జించిమేల్కొని నానావిధవర్ణరూపనాదంబు లైనమండుకంబులు నూతనసలిల
ధారాభివృతంబులై ఘోషించుచున్నవి మఱియు నద్యంగనలు వారిపూరోన్న
మితచక్రవాకంబులై శీర్ణంబులై సతీరంబులనతిక్రమించి యతిదృష్టలై నూతన
ఫలాద్యుపహారచందనకర్పూరకుసుమతాంబూలాదికసమన్విత లై నిజభర్తయ
గుసముద్రునిం గలయుటకు నతివేగంబునం బోవుచున్నయవి దవాగ్నిదగ్ధం
బు లైనపర్వతంబులయందు బద్ధమూలంబు లగుదవాగ్నిదగ్ధపర్వతంబులకరణి
నీలమేఘంబులయందు సంసక్తంబులై ననూతనవారిపూర్ణనీలమేఘంబులు గగ
నంబునం బ్రకాశించుచున్నవి మఱియు మదోద్గండవేదండంబులు సంప్రహృష్ట
మయూరనాదముఖరితంబులును శక్రగోపనామకీటవిశేషప్రచురశాడ్యలంబు
లును నీపార్జ్వనవాసితంబులు నైనవనసుధ్యంబులయందుఁ జరించుచున్నయవి
చంచరీకంబులు నవవారిధారాహతకింజల్కంబులై ననోరుహంబులం బరిత్య
జించి సకీసరంబులై నకదంబువువృంబులయందు రయంబునం బ్రవేశించి
యానందించుచున్నవి మఱియు గజేంద్రంబులు మదోన్మత్తంబులై గజేంద్రంబు
లు సంప్రహృష్టంబులై మృగేంద్రంబులు మహారణ్యంబులయందు విశ్రాంతత
రంబులై పర్వతేంద్రంబులు పల్లవపుష్పాంకురాదులచేత సతీరమ్యంబులై
నరేంద్రులు నివృత్తదండయాత్రులై యున్నవారు సురేంద్రుండు వారిధరంబు
లతోడం గ్రీడించుచున్నవాఁడు మఱియు మహామేఘంబులు గగనంబు నాశ్ర
యించి సముద్ధాతసముద్రనాదంబులై మహాజలౌఘంబులచేత వాపీకూపతటా
కసరోవరనదీసంఘంబులఁ బూరింపం జేయుచున్నవి మేఘంబులు మహావేగం
బులై నిరంతరంబుగా వర్షించుచున్నయవి వృష్టివాయువులు సముదీర్ణఘోషం
బులై వీచుచున్నయవి మహానదులు సప్తకూలంబులై విప్రతిపన్నమార్గంబులై
ప్రవహించుచున్నయవి మఱియు నరేంద్రులు నరులచేత సభిషిచ్యమాను లై
యాల్కియసంపద సవలోకింపంజేసినకైవడిఁ బర్వతేంద్రంబులు సురేంద్ర
దత్తవనోపనీతఘనాంబుకుంభంబులచేత సభిషిచ్యమానంబులై నిర్మల
వివిధధాతుభూషితనానావిధకుసుమితరులతాద్యలంకృతం బైననిజాకారంబు
దర్శింపం జేయు చున్నయవి జలదోపసన్నం బగుటవలన సక్షత్రగ్రహ
భూషితం బైనసభంబును సూర్యమండలంబునుం గనుపట్టకున్నయది

గాఢనంతసునసంవృతంబు లగుటంజేసి దిక్కులును నిరంతరవారిపూర
పరిచ్ఛన్నం బగుటం జేసి మహీతలంబునం బ్రకాశింప కున్నయది మఱియు
మహోన్నతంబు లైన శైలశిఖరంబులు ననవారిధారాధాతంబు లై మహాప్ర
మాణవిపులనిర్మలంబులచేత నుపలక్షితంబు లై లంబమానముక్తాకలాపం
బులచేతం జూలె మిక్కిలి యభిరామంబు లై యున్నయవి మఱియు
శైలేంద్రోపరిసంజాతవిపుల ప్రవాహంబులు పర్వతోపల విశీర్యమాణవేగంబు
లై మత్తనుయూరగుతముఖరితంబు లైనగుహాముఖంబునందు విశీర్యమాణ
హారంబులభంగిఁ జూపట్టుచున్నవి మఱియు నుహావేగంబు లైనకొన్ని
విపుల ప్రపాతంబులు నిర్మలీకృతశిఖరినమీపతలంబులై ముక్తాకలాప ప్రతిమంబు
లై డిగ్గుచు శైలగుహామధ్య ప్రదేశంబులచేత ధరింపంబడుచున్నవి సురత
క్రీడాసంఘర్షణవిచ్ఛిన్నంబు లైనదేవతాంగనాహారమాక్తికంబులవడువునఁ
దోయధారలు నిరంతరంబుగా దిక్కులయందుఁ గురియుచున్నవి నదులకు శీఘ్ర
ప్రవాహంబును ఘనంబులకు నీలిమయు నుత్తగజంబులకు ఘంకారంబులును
వనాంతరంబులకు రామణీయకంబును విరహిణీజనంబులకు రతిధ్యానంబును
మయూరంబులకు నృత్యంబును బ్లవంగంబులకు సమాశ్వసనంబునం గలిగి
కులాయలీయమానవిహంగమంబులచేతను ముకుళితంబు లగుపంకజంబులచే
తను వికసితంబు లగుమాలతీకుసుమంబులచేతను నిరూప్యమాణసూర్యాస్తమ
యం బై యొప్పునిక్కాలంబునందు.

691

క. ముదమున బలాకలును వా, రివసంగతి నొందెఁ గాంశ ప్రియునిం జెందెఁ
నదు లంభోనిధి నొందెను, బదపడి హరి నిద్రఁ జెందెఁ బార్థివతనయా. 692

క. జననాథపుత్ర భూసుర, జనముల కిది వేదపాఠనమయము ధరలో
ఘనసామ వేదఘోషము, వినవచ్చున్ మధురఫణితి విపులయిండ్లన్. 693

క. నలినసమీకృతపథములు, గలుగుటచే నైర ముడిగి త్కౌపతులు బలం
బుల నిలిపి దండయాత్రకు, నిల నెవ్వరు చనక యుందు రిక్కాలమునన్. 694

తే. అనఘ సంచితసంచయుఁడై భరతుఁడు

రమణ నాపాఢశుక్లపూర్ణిమ మొదలుగ

మునుకొని నివృత్తకర్తాయతనుఁడు నగుచు

నూర వ్రత మూని నియతుఁడై యుండుఁ గాదె.

695

క. అనఘ సమాయాతుఁడ నగు, ననుఁ గని సాకేతనిన్వనముకై వడి నూ
తనజలపూరితసరయా, ధునీరయము సాండ్ర మగుచుఁ దోచుం గాదే. 696

క. తమ్ముడ యీవర్షాకా, లమ్మున రవిసుతుఁడు రాజ్యలక్ష్మీయుతుఁడై
యిమ్ముల నాత్మసతీయు, క్రమ్ముగఁ గ్రీడించు చుండుఁ గద గతరిపుఁడై. 697

క. ఏ నెంత యభాగ్యుడనో, జానకి నెడఁబాసి విగతసామ్రాజ్యుడ నై
నానుచు చున్నాడ మదిఁ, దీనత లోఁగొన్న ఘనధునీతటముక్రియన్. 698

- క. అని బహుభంగుల రాఘవుఁ, డనుజునితో వగలఁ బొగిలి యంతట మరలన్
తనమది శోకము తాలిమిఁ, దనరఁగ నిట్టనియెఁ గార్యదశఁ దెలియంగన్. 699
- చ. కుధరము లప్రధ్యవ్యములు ఘోరవనంబులు దుష్ప్రవేశముల్
పథములు దుర్గమంబులు నపారము కంధి దశాన్యుఁ డంటిమా
ప్రథనములం దవారితపరాక్రముఁ డిన్నియు నిన్దరించి శౌ
ర్యధనుఁడ నైననా కెటు ధరాతనయం బడయంగఁ జొప్పుడున్. 700
- క. ఒక్కన్లునఁ బురుహూతజుఁ, దక్కక కూలంగ వైచి తపనసుతునితో
నొక్కట శిఖపాక్షికముగ, నిక్కడ నఖ్యంబు నేను టింతకుఁ గాడే. 701
- సీ. జనకజానేవ్రవణ దనుజేంద్రహింసనోద్యోగ మిప్పుడె మన కుచిత మనుచు
నిననందనుండు బ్రహ్మహీనుఁ డగుచుండఁ గడుదుర్గమము లైనపునపథములు
నపనీంద్రదండయాత్రాభావమును జూచి మాటుమా టాడక యూర కుంటిఁ
బెక్కుబాధలఁ బడి పెన్దకామునికుఁ దనపత్నిఁ గూడి యత్తకచరేంద్రుఁ
డే. డతనుపరతంత్రుఁడై సౌఖ్య మనుభవించు
చున్నవాఁ డావిధంబున నుండనిమ్మ
తృప్తి నొందక మున్నె యాధీరవకునిఁ
బిలువనంపిన దోషంబు గలుగు మనకు. 702
- మ. తని వొందన్ సుఖయించి యవ్వలఁ దనంతం దానె కాలం బెఱిం
గి నిజానీకముతోడ రావణనధక్రీడాకళాలోలతన్
జనుదేఱంగలఁ డను దన్యునిరీయకాంక్ష నందాఁక నీ
ఘనశైలాగ్రమున న్వసించెద శరత్కాలోదయాపేక్షిన్. 703
- క. ఉపకారికిఁ బ్రతికారము, నిపుణతఁ గావించు నతఁడు నిజముగ నటుగా
కపకారి యయ్యె నేనియుఁ, గపిపతి యగువాలియట్ల కట్టి కుడువఁడే. 704
- చ. అనవుడు లక్ష్మణుండు ఘటితాంజలి యై రఘుభర్తఁ గాంచి యి
ట్లను జగదేశవీర యిటు లానతి యీఁ దగ దార్తబంధుఁ డా
యిననుతుఁ డట్టివాఁడె భవదీప్తితమందుఁ బ్రసన్నచిత్తుఁడై
పనివడి వచ్చు నిక్కముగఁ బ్రావృణపాయమునన్ సనైన్యఁడై. 705
- ప. అని రాముండును లక్ష్మణుండును బరస్పరాలాపంబులఁ గార్యచింతితత్పరులై
యుండి రిటఁ గిష్కింధాపురంబునందు గతవిద్యుద్బలాహకంబును సారసారవ
సంఘువ్వంబును రమ్యజ్యోత్సాన్నిను లేవనంబును విమలంబు నగుగగనంబు నవ
లోకించి హనుమంతుండు. 706

—ఇతి హనుమంతుండు సుగ్రీవునిప్రమాదమును గుఱించి చింతించుట. ఇతి—

- క. జడి వెలసె శరత్కాలము, కడువడిఁ బఱతెంచె నింకఁ గమలా ప్తకుమా
రుండు సాష్విమికార్యయత్నము, జడతం గావింపఁడయ్యె నంధ్రమవరుఁడై.

చ. తన దగురాజ్యభారము ప్రధానులపై నిడి కామలోలుఁ డై
జనపతివిక్రమం బెఱుంగఁ జాల కహర్నిశము నిజాంగనా
ఘనమరతానుభూతి మెయిఁ గానక చేడ్పడి యున్నవాఁడు మే
దిని మదనాభినన్నునకుఁ దెల్వీయు బోధము పుట్టనేర్చునే. 708

వ. అని యాలోచించి యెఱ్ఱెఱంగున నైన నితనిచిత్తంబు కార్యాయత్తంబు
సేయుదు నని తలంచి నిశ్చితార్థతత్త్వజ్ఞుండును దేశకాలవిశేషధర్మవిదుండును
నీతిమంతుండు నగుహనుమంతుండు సమృద్ధాస్థుండును మందధర్మార్థసంగ్ర
హుండు సనన్తార్థప్రవర్తకుండును నేకాంతగతమానసుండును నివృత్తకార్యసిద్ధా
స్థుండును నిరంతరప్రమదాభిరతుండును సర్వమనోరథసిద్ధుండును దారాసక్త
మనస్కుండును మంత్రివ్యస్తమస్తకాగ్రుండును మంత్ర్యసేవకుండు నుత్సన్న
రాజ్యసం దేశుండును గామవృత్తానస్థితుండును గృతాస్థుండును విగతజ్వరుండు
నై నందనోద్యాసంబున నప్పురసలం గూడి శ్రీడించుచున్నపురంజరునివడువున
వాసరకాంతలం గూడి దివారాత్రంబు లెఱుంగక యంతఃపురంబునఁ గ్రీడిం
చుచున్న సుగ్రీవుని విలోకించి కొండాకసేపు మనోరమంబులును హేతుమంతం
బులు నగుప్రసాదజనకవాక్యంబులచేత నతనిచిత్తంబు ప్రసాదాయత్తంబు
గావించుకొని హితంబును సామధర్మార్థనీతిమంతంబును బ్రణయప్రీతిసంయుక్తం
బును విశ్వాసకృతసిశ్చయంబు నగువిసయవాక్యంబున నిట్లనియె. 709

అతి హనుమంతుండు సుగ్రీవునికిఁ గర్తవ్యాంశమున బోధించుట. అతి-

ఉ. రామునిసత్కృతం బ్లవగరాజ్యపదస్థుండ వైతి వీవు నీ
కామితము ల్ఫలించె నధికంబుగ సౌఖ్యము కీర్తి గల్గె నా
ధీనుహితుండు కానల సతీవిరహార్తిఁ దపించుచుండఁ ద
త్కామిత మీవు దీర్ప కిటు కాల మెఱుంగక యుండఁ జెల్లునే. 710

ఉ. కాల మెఱింగి యెవ్వఁ డనుకంప దలిర్పంగ మిత్రులందు నె
క్కాల మనన్యభావమునఁ గర్జ మెఱింగి చరించు నట్టిభూ
పాలునిరాజ్యము న్యశము భాగ్యము తేజము నాఁటినాఁటికి
నోటలఁగఁ బూర్వపక్షశశిపోలిక వృద్ధి వహించు నెంతయున్. 711

మ. తుచు నెవ్వోడు కృతజ్ఞశేముషి సుహృత్కార్యవనోద్యోగి యై
విమతౌత్పటనయత్నతం బరంగు నావిశ్వాసికిం గాక రా
జ్యము చేకూడునె కీర్తి హెచ్చునె సమస్తైశ్వర్యము ల్భూరిసా
ఖ్యము వర్ధిల్లునె మిత్రకార్యఘటనవ్యాపాది యశావానికిన్. 712

వ. మహాత్మా నీవు వృత్తసంపన్నుండవు సాధుమార్గసంస్థితుండవు గావునఁ బరమ
మిత్రుం డగురామునకుం బ్రయంబుగా నీతా నేవేషణయత్నంబు గావింపుము.

ఉ. కార్యము లన్నియుఁ విడిచి కా దన కెవ్వోడు ధాత్రిలో నుహృ

తాత్పర్యమునందు నేమటక తద్దయుఁబ్రీతిఁ జరించునట్టివాఁ
డార్యపథానువర్తి యయి యాపనలం జెడిపోక సంతతై
శ్వర్యమునం జెలంగు ననివారణచాతురి గల్గునట్లుగన్.

714

సీ. వినుము కాంబు పోయిన వెన్న మిశ్రకార్యములందు నెవ్వఁ డూరక చరించు
నతనిచే దుష్కరం బైనకార్య మొనర్పఁబడియును వ్యర్థ మై పరఁగుచుండు
నటుగాన నీవు ధరాధీశునకుఁ బ్రియ మొనవఁగా జానకీ వెదకఁ బంపు
మిఁక జాగు సేయుట హితము గాదు ననాటరాజ నీచేతఁ గర్తవ్య మైన

ఆ. మిశ్రకార్య మెద్ది మొనఁగొని వర్తించు, నట్టిరామకార్య మరయ నీకుఁ
గర మతీతయు క్షకాల మై వర్తించు, చున్న దెఱుంగ కిట్టు లుండఁ దగునె 715

ప కపింద్రా నీవు కాంబునిచేత నప్రబోధితుండ వగుటం జేసి కాలం దెఱుంగకున్న
వాఁడవు మహాప్రాజ్ఞుండును గుబిడిపకుండును దీర్ఘబంధుండును నప్రమేయ
స్వభావుండును నసమాసగుణగరిష్ఠుండు నగురాముండుత్పరమాణం డయ్యును
భవద్యశానుగుం డగుటం జేసి నిన్నుఁ బ్రేరేపింప కున్నవాఁ డమృహత్మునిచేత
యుష్మత్కార్యంబు కృతం బయ్యె నీ వాసుహత్మునికార్యంబు సేయుము హరి
శ్రేష్ఠు లగువాని నెల్లదిక్కులకుం బనువుము కాలాత్యయం బగుచుండఁ జోద
నానంతరంబునఁ గృతం బైనకార్యంబునకుఁ గాలాతిక్రమణదోషంబు గలుగుం
గాని ప్రేరేపింపక మున్నె క్రియమాణం బైనకార్యంబునకుఁ గాలాతిక్రమణ
దోషంబు గలుగనేరదు గావున నీ కిప్పుడు వాసరాసయనోద్యోగం బవశ్యకర్త
వ్యంబు నీ వనుసకారికార్యంబున కైనను బ్రవర్తకుండవు మహాోపకారి యగు
రామునకు రాజ్యధనంబుచేత నైనఁ బ్రతికారంబు గావించుట కేమి సంది
యంబు శక్తిఁబొందుండ నయ్యును విక్రాంతుండ వయ్యును వానరర్షగణేశ్వరుండ
వయ్యును దాశరథికిఁ బ్రియంబు సేయుట కుపేక్షించుట తగవు గాదు వినుము.

ఉ. ఆనరనాథమాధి దివిజాసురయక్షమహారగాదుల
హైనుగ నమ్ములం దనవశంబుగఁ జేసికొనంగఁజాలువాఁ
డైనను నీప్రతిష్ఠ దెలియం దలపోయుచు నున్నవాఁడు త
న్మానిని గ్రక్కన న్వేదకఁ బంపుము దిక్కులకు స్వనాటులన్.

717

క. సురగరుడోరగనరభే,చరకిన్నరసిద్ధసాధ్యచారణు లతని
నవ్విపింపఁ జాల రెంతయు, హరితనయా తుచ్చదైత్యు లన నెంత రహిన్.

ఉ. అట్టిమహానుభావునకు నట్టిపరాక్రమశాలికిం గరం
బట్టిమహాోపకారికి నమంచితకీర్తికి రామమూర్తికి
నట్టిగ నీవు నత్ప్రియ మొనర్పుము నీదగుపంపు సేయఁగా
నిట్టల మేటివానరు లనేకులు నేర్పరు లున్నవారిలన్.

719

సీ. భాస్కరనందన భవదాజ్ఞచే నభ్రమందు భోగిజగంబునందు జలము

లందుఁ గాంతారఁబుబందుఁ జరింపంగ నసమర్థుఁడై నవారఁ డద్రిచరుల
లో నొకఁ డై నవిలోకింపఁగా లేడు ఘను లస్త్రధృత్యులు కామచరులు
కవులు కోట్యుధికులు గలరు నీ కందులో నెవ్వనిఁ బంచిన నేమిసేయ
తే. రఙులదిక్కుల నున్న ననాటనరుల, నలఘుసత్త్వల నందఱఁ బిలువఁబంపి
రామపత్ని నన్వేషింప రయముతోడ, నెల్లచోట్లకుఁబనుపుముహితము మెఱయ.

అథ సుగ్రీవుఁడు సేనల నెల్ల రావింపు మని నిలున కాజ్ఞాపించుట. అథ-

క. అని హనుమంతుఁడు కాలం, బునఁ గార్యవిచారబుద్ధి మునుకొని బోధిం
చిన విని సుగ్రీవుఁడు తన, మనమునఁ దెలివొంది వేగ మతిమంతుం డై. 721

క. తనసేనాపతి యగు నీ, లుని విక్రమశీలుని నివ్విలోకించి రయం
బున ని ట్లని యాజ్ఞాపించె నిజస్వామిత్యమహిమ చెలువారంగన్. 722

ఉ. వారిధివాసుల స్వననివాసులఁ బర్వతవాసుల స్థలో
దారుల సింహవిక్రముల దారుణవేగుల శీఘ్రగాములఁ
ధీరుల హురులం దపనతేజుల వానరవర్యులఁ రయం
బారఁగఁ బిల్వ నంపుము మదాజ్ఞ రఘుప్రభుకార్యసిద్ధికిన్. 723

వ. మఱియు వ్యసనాయు లగు సేనాపర్యంతపాలకులును వేగవంతు లగుయాధపు
లును పై న్యనమేతంబుగాఁ బంచదశరాత్రంబులోన నిచ్చటికి వచ్చువారుగా
సంఘటింపు మంతకు నెవ్వండు మత్తుండై రాక మనలు నతండు ప్రాణాంతకరం
బగుమదీయదండంబునకుఁ బాత్రం బగు నని చాటం బంపు మిక్కార్యం
బంగడుండును నీవును మదీయశాసనంబునఁ గావింపుఁడని యాజ్ఞాపించి సుగ్రీ
వుండు నిజగృహంబు ప్రవేశించె నంత నిక్కడ రాముండు హేమధాతువిచిత్రం
బగుపర్యతాగ్రంబున నధివసించి. 724

చ. నిరుపమకాంతిశోభితవినిర్మలశీతకరాన్యమండల
స్థగుతరచక్షులక్షితచకోరవిలోచనరమ్యచంద్రికా
స్ఫురజనులేపన నిష్ఠులనుందరతారనఖ స్ఫరన్నిశా
తరుణిని జూచి రాఘవుఁడు తద్దయు శోకపరీతచిత్తుఁ డై. 725

అథ రాముఁడు శరదృతువునందు సీతం దలంచుకొని దుగ్ధించుట. అథ-

మ. ధరణీపుత్రి నెదం దలంచుకొని హృత్సంతాప మంతంతకు
నృగంగం బెక్కుతలంపు లూరఁగఁ గడు స్ఫీతిల్లి కామవ్యధా
తురత న్నా తరుణీమణి యనుచు నంతో పారవశ్యంబు నొం
ది రయం బార ముహూర్తకాలమునకుం దె ల్వాంది తాఁ గ్రవ్వుటన్. 726

తే. సీత దైత్యాధమునిచేతఁ జక్కుటయును
మత్తుఁ డై భానుజుఁడు రాక మనలుటయును
గడఁగి యుద్యోగసమయంబు గడచుటయును
దలఁచి భూరిసంతాపసంతప్తుఁ డగుచు.

వ. కృత్తుని విలపించె.

723

సీ. ఏరామ విమలకాసారతీరవిహారి కలహంసిపద్ధతిఁ గలసి యాడు
 నేతన్వి చూతభూబాతవల్లనఖాది కలకంఠిపద్ధతిఁ గలయ మ్రోయు
 నేతలోదరి దాడిమీతరువ్యాబంబి రాజకీరప్రాధి రద్దుసేయు
 నేరాజవదన శృంగారశాన్వలచరత్పుషనంగనాన్పూర్తి బెడరి చూచు
 తే. నట్టిజానకి నాయుల్ల మధికహర్ష, కలిత మగునట్లు లెప్పుడు గానవచ్చు
 నెట్లు పరిరంభణస్ఫూర్తి నైసఁ గలుగు, నీవియోగాల్లి తరియింప నెపుడువచ్చు.
 తే. సారసారవనముదితస్వనముచేత, నాశ్రమంబున విహరించునట్టిబాల
 జనకనందని దుష్టరాక్షసునిచేతఁ, జిక్కి యెబ్బంగిఁ జరియించుఁ జెపుము నాకు.

క. కుసుమితకాంచనమయలన, దననరసాల ద్రుమముల నటు చూచుచు నా
 బినరుహముఖ ననుఁగానక, ననువుల నేక్రియ ధరించు నక్కట చెపుమా. 731

క. కలహంసరవంబుల మే, ల్కొలుపం బడునట్టిసీత స్త్రారక్రవ్యా
 దులరవములచే నెటు మే, ల్కొలుపం బడు నెట్లు నైఁవఁగూడు న్నాకున్. 732

తే. సంతతంబును సహచరచక్రవాక, కలరవంబులు వినియెడుకలువకంటి
 దారుణాకారదుర్భదక్రూరరనుజ, వికృతహుంకృతు లెబ్బంగి వినఁగ నేక్కు.

ఉ. ఒంటిగ నాశ్రమంబున సముత్సుకత స్థరియించు వేళల్
 గొంటరిటంటకోజెలలు గూయఁగ మేను చెమర్చ నాత్మలో
 నంటినభీతి వచ్చి బిగియ న్ననుఁ గొంగిటఁ జేర్చునట్టివా
 ల్గంటి నుహీజ నెచ్చునము గందదె శారదకాలనంగతిన్. 734

ఉ. లక్కట సీత దైత్యహృత యై వెతలం బడి కుందుచుండ నా
 కిక్కడిరమ్యకందరము లిక్కడినవ్యసరోవరోత్కరం
 లిక్కడిశానసప్రచయ మిక్కడిసూతనశీతసైకతం
 లిక్కడివల్లిశాగృహము లించుక చూడ్కికి పేడ్కసేయునే. 735

ఉ. మక్కువతోడ న న్గలసి నూటికి నిచ్చ నుఖించునట్టి యా
 చక్కనిగోల యొంటి మృగశాబముకై వడిఁ జిక్కియండఁగా
 నక్కట తచ్చరద్గణనిరంతరుఁ డై కుసుమాంబకుండు తా
 మిక్కుట మైనగర్వమున మిన్నక పీడ యొనర్చ కుందునే. 736

వ. అని యివ్వధంబున నన్యుహీరమణుండు పురందరునివలన నలిలంబు నుద్దేశించి
 విలపించుచాతకంబుభంగి నతిదీనుం డై విలపించుచు వెండియు లక్షణవంశుని
 డైన లక్ష్మణాగ్రజుండు పుష్పితమహీరుహలతావితాసరంజితధరాధరనానుకంఠ
 రంబులు విలోకించి ముద్గియం దలపోసి తద్దయు మోహతురుం డై. 737

అయ్య రాముడు శరదృశువునంగు సీతం దలంచుకొని దుగిఖించుట. అయ్య

చ. కనుఁగవ మోడ్చు విచ్చుఁ దమకంబున నాకన మట్టె చూచు నె

క్కొనినవిరాళి నూర్పులు నిగుడ్పు దిశ ల్పరికించు హా మహీ
తనయ యటంచు రమ్యకుశలప్రముపై వెన వ్రాలు లేచు నా
జనపతి తీవ్రపంచశరశాతశిలీముఖదూయమానుఁ డై.

738

—అంశం లక్ష్మణుఁడు రాముని నూటడించుట. అంశం—

క. ఇ త్రైతఁగునఁ దలఁకెడు రఘు, స త్తముఁ గని లక్ష్మణుండు సామోక్తులఁ ద
చ్చి త్తపరితాప ముడుపుచు, ను త్తమబుద్ధిప్రయుక్తి నొయ్యనఁ బలికెన్. 739

వ. మహాత్మా యేకాలంబునందుఁ జిత్తసమాధానంబు సంపాదనీయం బగు నట్టి
కాలంబునం దది యేల యవగతం బయ్యెఁ గామవశంగతత్వంబున నాత్మహా
రుషపరాధవంబున నుత్సాహానివర్తనంబున నేమి యగుఁ గార్యోద్యోగంబును
మనఃప్రసాదంబును ధైర్యోపాయంబులచేత ననుబద్ధం బైనకాలంబును సుగ్రీ
వాదినహాయనా మర్థ్యంబును స్వదేవతోపాసనాత్మకం బైనహేతువును గార్య
సిద్ధియందుఁ గారణంబుగా నొనరింపుము పతివ్రతాశిరోమణి యైనజానకి పరుని
చేత సులభయై యుండదు సముజ్జ్వలిత యైనవహ్నిశిఖ నంటి యెవ్వండు
దహింపం బడకుండు మహానుభావుండ వై ననీ విట్లు వైక్లబ్యంబు నవలంబింపం
దగ దని పలికిన యుక్తియుక్తంబును స్వభావసిద్ధంబును శుభోదర్శకంబును సుఖ
కరంబును సీతీమార్గయుక్తంబును బధ్యంబును సామవాదనహితంబును ధర్మార్గ
సహితంబు నగువాక్యంబునం బ్రబోధించునట్టిసలక్షణం డైనలక్ష్యణ నవ
లోకించి రాముండు కుమారా నీ చెప్పినట్ల సంప్రవృత్తంబును దురానదంబు
నగుసీతాప్రాప్తిరూపకార్యఫలం బవశ్యచింతనీయంబై యుండు నుత్సాహాది
కంబుననున ర్తితవ్యం బై యుండు సీతాన్వేషణాదికార్యంబునిస్సంశయంబుగాఁ
గర్తవ్యంబై యుండు నని వెండియు నారఘువల్లభుండు జానకిం పలంచుకొని
వదనంబున విన్నదనంబు గదుర లక్ష్మణు వవలోకించి యిట్లనియె. 740

—అంశం రాముండు లక్ష్మణునితో శరదృతువు నభివర్ణించి చెప్పట. అంశం—

క. శరములచే విశ్వంభరఁ, బరితుష్టిం జెందఁజేసి బహుసస్యములం
గరము ఫలియింపఁ జేసి య,మరపతి కృతకృత్యుఁ డయ్యె మానదకంఠే 741

మ. ఘనసీలోత్పలకృష్ణమేఘము మృదంగస్నిగ్ధగంభీరని
స్వనమై దిక్కులఁ జీకటు ల్గవియఁ జంచచ్చంచలాస్ఫూర్తిఁ బం
చినతోయంబులు పాఱఁ జల్లి లఘుతాప్తి న్వేగముం దక్కి యె
దును జూపట్టెడుఁ గంటె నత్స విమదోత్తుంగద్విపేంద్రాకృతిన్. 742

చ. శరసహితంబు లై సువిలసత్కుటజార్జునసౌరభంబు లై
తరువులు బల్లతాటకములు తమ్మికోలంకలు తల్లడిల్లఁగాఁ
బరువడి భూరివేగమున బంధురవై ఖరి వీచి వీచిభా
స్వరతరవృష్టివాతములు శాంతవిహారము లయ్యెఁ గంటివే. 743

క. ఘననాదము ప్రస్తవణ, ధ్వని బర్హిగళస్వనంబు వారణనినదం

- బు నదీ ప్రవాహశబ్దము, వినుతగుణా చెవుల కిపుడు విన రావయ్యెన్. 744
- క. ఘనము లనభివృద్ధంబులు, సునిర్మలంబులు విచిత్రసుందరతటముల్
వనచిత్రదీప్తులనలన, ననులిప్తము లైనయట్టు లలరెడి నగముల్. 745
- క. ధరణీవరనందన శశి, కిరణవ్యాప్తంబు లగుచు గిరిశిఖరంబు
ల్వరచందనలిప్తము లగు, తరుణులపాలిండ్లవగిడి దనరెడు గంటే. 746
- క. కనుఁగొంటే శరన్నదు లల్లనఁ దమతమసై కతంబులం జూపెడు నూ
తననంగమలజ్జిత లగు, తనుమధ్యలు చారుజఘనతలములనూడ్కిన్. 747
- చ. హరించులందుఁ జంద్రకలలందు మదావళిలందు భా
న్వరతరన ప్రవర్ణతరుశాఖలయం దుడుకాంతులందు సు
స్థిరముగ భూరికాంతి విభజించి శరన్నవలక్ష్మి నేడు భా
సురవరయావన ప్రమదచొప్పున నొప్పుచు నున్న దెంతయున్. 748
- వ. మఱియు శరత్కాలగుణోపనీత యగులక్ష్మి యిప్పు డనేకాశ్రయచిత్రశోభ
యై ప్రథమప్రసృతసూర్యకిరణంబులచేత వికసితంబు లైనపద్మాకరంబులయందు
మిక్కిలి ప్రకాశించుచున్నయది విలోకింపుము. 749
- చ. నిరుపమన ప్రవర్ణధరణీదుహపుష్పసుగంధి యై మనో
హరమకరందపానసమదాకులవట్టవగీయమాన మై
కరము వనాంతరంబులఁ దగం జరియించెడుగాడ్పు బల్బిడిం
దఱుచుగ మత్తదంతులకు దర్ప మొసంగుచు నున్న దెంతయున్. 750
- చ. జలజరజగిప్రకీర్ణములు చారువిశాలపత్రము ల్బుశీ
తలపులిసోపయాతము లుదగ్రతరస్వనము ల్సరఃప్రియం
బులు నగుచక్రవాకముల పొత్తున హత్తి మరాళదంపతు
ల్లలయఁ జరించుచున్నయవి కంటే మనోభవకేళిలోలతన్. 751
- ఉ. భూరిమదప్రగల్భకరిపుంజములందును గోగణంబులం
దారయ నిర్మలాంబుకలితాపగలందు లనన్యరాశికా
సారములందు హృద్యముగ సాంద్రగతిం బ్రవిభక్త యై రహి
న్సారదలక్ష్మి కంటే బలుచండములం దనరారు నెంతయున్. 752
- చ. ముదిరవిముక్త మైన నభము స్ఫురికించి మయూరసంఘము
ల్లునము దొలంగఁ బెట్టుకొని ముక్తకలాపవిభూషణంబు లై
పొదలు ననూనదుఃఖములఁ బొందుచు సొంపటి జోడువీడి దై
న్యవశ చెలంగఁ గట్టెదుట ధ్యానము నేయుచు నున్న వెంతయున్. 753
- ఉ. కేవలహృద్యగంధపరికీర్ణము లందితనవ్యపుష్పభా
రావనతాగ్రశాఖము లనల్పములుం దపనీయగౌరవే
ఖావిభవంబు లైనప్రియకంబులచే నయనాభిరామశో

754

భావహాథంగి నొప్పెడు నృపాత్మజ కంటె వనాంతరంబులన్.

చ. విమలసరస్వతీయంబు లటవీరతముల్ కుసుమోద్ధతంబు లు
త్తనుమదగంధలుబ్ధవితతభ్రమరప్రకరాభిరమ్యగం
ధములు ప్రియాన్వీతంబులు ఘనాఘనతుల్యము లై నదంతిసం
ఘము లనె మందమందగతిఁ గ్రాలఁగ నేగెడుఁ గంటె లక్ష్మణా.

755

న. మఱియు నిక్కాలంబు వీతమేఘం బగుటవలన ధౌతశస్త్రవర్ణం బైనసభంబును
గృశప్రవాహంబు లై ననదీజలంబులును గల్వారశీతంబు లై నమారుతంబులును
దమోవిముక్తంబు లై నదిశాముఖంబులునుంగలిగియొప్పుచున్నదదియునుంగాక.

ఉ. కోమలవాతపోతపరిఘూర్ణితధూళియు భాస్కరాతప
క్రామణవప్తకర్దమయు రమ్యజలోత్పరనిమ్నగాఢ్య యై
భూమి చెలంగుచున్నయది భూచరనందన యిప్పు డెంతయున్
భూమివరుల్ రణంబులకుఁ బోవుటకుం నటి యయ్యె నుర్రవన్.

757

ఉ. ఆయతపాంసుదిగ్ధసముదంచితకాయములున్ శరద్ధణా
ప్రాయితరూపకాంతులు ప్రహర్షితముల్ సముదగ్రశృంగరే
ఖాయుతశీర్షముల్ సమరకాంతులు నైన లనన్తహోక్షము
ల్రాయుచు గోగణంబులను అంకెలు వైచెడుఁ గంటె ముంగలన్.

758

మ. అనఘా చూచితివే కరేణువులు సయ్యాటంబునం జిత్తనుం
దనురాగంబులు నిండి పర్వ సలిలవ్యాయానుమోదంబున
జ్ఞనుభర్త న్వడిఁ జుట్టు ముట్టుకొని చంచన్తందయానంబుల
న్వనమధ్యంబునఁ బోవుచున్నయవి దుర్వారప్రకారంబునన్.

759

చ. సుమహితరూప యల్లదిగొ చూచితె మ్రొల మయూరజాల మ
త్యమలనదీతటోపగత మై తన కాభరణంబు లైనబ
ర్హములు పరిత్యజించి ప్రనుదాకులసారసతగ్ధమాన మై
భ్రమఁగొని దీనభావ మచర నిజగర్వము తక్కి పాటెడిన్.

760

ఉ. చండతరప్రణాదముల సారసభృంగమయూరహంసకా
రండవటిట్టిభంబులు కరంబు భయంబునఁ బాట ముత్తవే
దండచయంబు బద్ధకమలాభరణహృదపంక్తిఁ జొచ్చి త
త్కాండములం దేరల్చుచు ముదంబునఁ ద్రావెడుఁ గంటె లక్ష్మణా.

761

తే. పంకరహితముల్పుండరవాలుకములు, స్వచ్ఛతోయంబులునుగోకులాన్వితములు
సారసారావయితము తాతీరవతుల, హర్షయుక్తతఁ దేలెడు హంస లిపుడు. 762
తే తన్నితూండ్లు భుజించి కెండమ్మివిగుల, జోడు గూడి మనోజనంక్రిడ నలిపి
రాజహంసలు తద్రతిశ్రమము వాయ, ఘనధునీవారిఁ బడియెడుఁ గంటె వత్స.

చ. అడవి నవోదితంబు లగునంబుధరంబులనుండి ధాత్రివైఁ
బడుబడివానకుం నలఁకి పాములు పుట్టల డాఁగి యుండి యి

- పుడు కడు దీన వేగమున బోళ్లు వెల్పి వాతదుర్విషం
బహరంగ నాగు గాడు తొలయం జరియించెడు గంట లక్షణా. 764
- తే. చంచదిందుకరస్పృశమునతప్రసాద వికసితారక యగుచు నిపుడు
రాగనతి ప్రాససంధ్య కరంబు తానె, యంబరంబును విడిచెను నవళు కంటె. 765
- ఉ. లాలితచంద్రమండలవిలాసినుచ క్షయం దారకాగుణో
స్త్రీలిశచానస్త్రయ విచిత్రమంజులనవ్యచంద్రికా
చేలయు నై శరద్రజనికాంక్ష హించె గుమార చూడు మీ
వేల సుఖతచేమును జేరియి దాల్చినకాంతకై నడిన్. 766
- క. అనన్యశవివక్షణాలి, ప్రసవంబులు మెనవి మింట బన్ని చ నెడుసా
రసం క్షప్తహృత్త ము, శ్వసనసముద్భూతమూర్ఖభంగి గుమారా. 767
- క. కుంముదోపేతము నున్న, కనురాళము నై ప్రాసకాంక్షము కంటె
వినులోడుయునము శశియు, క్షము కగురజనీనభంబుకరశి వలరెడిన్. 768
- ఉ. పూచినచక్కోకననపుష్పము! ప్లధు వాని తుమ్మెక
వ్యచులమీఁద లేగి పరవికా గొన నేయ మరాళసంపతుల్
వేచి మృణాళముల్ మెనవి వేయఁ జూరతిప్రసంగసం
సూచన చేయుచున్నయవి చూచితె రమ్యసరోవరంబున్. 769
- మ. కనుఁగొంటి నృపపుత్ర ధోతవినులతోమాంబరోల్లాసికా
శనికాయంబులు మందమంజులమనుత్సంచార్యమానంబు లై
కనదువృత్తునునుప్రభాసములు నై కందోయికి నేవ్వికల్
జనియించు నటినీతటంబు! ముత్యచ్ఛాయ జూపట్టెడిన్. 770
- తే. కుసుమసుకరంశరసముచు గ్రోలి వేడ్క, నంబురహారేణుకొరంబు లై మదించి
యూడు తేలులఁగూడి వాతానుమాత్ర, నలుపుచున్నవి కంటివేషట్పకములు.
- క. ప్రవిమలుఁ డగుచంద్రుడు నృదు, పవనుడు క్రౌంచస్వసము విపక్వకలమశా
లివసము రమ్యజలముకై, రసరసు డెల్పెడి లనచ్చరత్కాలగతిన్. 772
- వ. మఱియుఁ బ్రకీర్ణహంసాకుల మేఖలలును బ్రబుద్ధపద్మోత్పలమాలికలు నగుదీర్ఘ
కల రమణీయకాంతి విభూషిత లగుసరాంగనలకాంతిపగిది మిక్కిలి ప్రకాశించు
చున్నయది ప్రత్యాషకాలంబునందు గోపాలకులు నేయువేణువాద్యస్వనంబు
లును గోపికలు నేయదధిమథనభాండశబ్దంబులును గోపృషంబులు నేయు
మహానాదంబులును బవనసంప్రసృద్ధంబు లై యిక్కాలంబున విసంబడుచుండు
మీనోపనందర్శితమేఖల లగునదీయవతులగమనంబులం బ్రభాతకాలంబు
నందుఁ గాంతోపభుక్తాలసగామిను లగుకామినులగమనంబులుంబోలె మందం
బులై యున్నయవి సచక్రవాకంబులును సశైవలంబులునుగాశసంవృతంబులును
నగునదీముఖంబులు సపత్రలేఖంబులును సరోచనంబులును దుకూలసంవృతం

బులు సగువధూముఖంబులుం బోలె నొప్పుచున్న వదియునుం గాక ప్రభుల్ల
బాణాసనచిత్రితంబులును సంప్రహృష్టగుణువ్రతనికూజితంబులు సగువనంబు
లందుఁ బంచశరుండు గృహీతచాపోద్యతచండదండుండై వియోగులనేచుటకు
విహరించుచున్నవాఁడు నువ్వుష్టిచేత లోకంబు పగితుష్టి నొందించి నదీతటాకం
బులు పూరించి వసుంధర నిష్పన్న సస్యఁగావించి మేఘంబులు నభంబును బరిత్య
జించి తమ కిష్టుగునెలవుల డాఁగి యున్నవి పుష్పితంబు లగుమహాసనకోవి
దారస ప్రవర్ణబంధుజీవశ్యామలతావిశేషంబులు రమ్యంబు లగుగిరిసానువులందు
సొంపు వహించు చున్నయవి నదీపులినంబులు హంససారసచక్రవాకకురర
సమూహంబులచేత సమాకీర్ణంబులై శోభించుచున్నయవి మఱియుఁ బ్రసన్న
సలిలంబు లగుజలాశయంబులు క్రొంచనినాదితంబు లై చక్రవాకోపశోభితం
బులై మిక్కిలి ప్రకాశించుచున్నయవి విలోకింపుము. 778

తే. పార్థివాత్మజ యన్యోన్యబద్ధవైరులును జగీషులు సగువృషాలురకు నిది ద
లంప నుద్యోగసమయంబు రవికుమారుఁ, గాన మట్టు లుద్యోగంబుగానమిపుడు.

చ. ఘనగుణశీల ప్రాణములకంటె గరియసి యైనభార్యణీ
తనయను బాసి శోకమునఁ దద్దయు మ్రాన్నుడి యున్ననాకు ని
న్వసమున దుఃఖహేతు సగువార్షికమాసచతుష్టయంబు నె
వ్వసమునఁ దోచె నేటి కిటు మానక వర్ష శతోపమానమై. 775

—ఈ రాముఁడు లక్ష్మణునితో సుగ్రీవుని దుర్మయమును జెప్పట. —

ఆ. అనఘచరిత భర్త నైననావెనువెంటఁ, జక్రవాకిపోలె జనకపుత్రి
ఘోరనవమునకు గృహారామవాటికిఁ, బోలె వచ్చెఁ గాదె పోలుపు మీఱ. 776

తే. ఏను జానకి నెడఁబాసి యీనగేంద్ర, కూటతటమున శోకార్తి గుందు చుండ
మహిరనందనుఁ డిపుడు నామీఁదఁ గరుణ, సేయకున్నాఁడు దుర్మితచేతఁ బట్టి.

వ. ఈరాముఁ డనాథుండు హృతరాజ్యండు రావణునిచే ధర్మితుండు దీనుండు వివా
సితుండు కాముకుండు మఱియు నన్ను శరణుచొచ్చినవాఁ డని తలంచి యీకా
రణంబులచే దురాత్ముం డగుసుగ్రీవుండు నన్నవమానించుచున్నాఁడు. 778

సీ. భ్రాతచే గీతసామ్రాజ్యంబు గోల్పడి దిక్కటి దైన్యంబు నెక్కొనంగఁ
బురము వెల్పడి భీతిఁ బఱచి యెంటిగ నలుదిక్కులు వెన దివ్వుదిరిగి తుదిని
నను శరణంబు వేడిన వచ్చి కపిరాజ్య మిచ్చినఁ గైకొని యింపు మెఱయ
జలధరకాలంబు చనినపిమ్మట సీత వెదక మీకడకు వచ్చెద నటంచు

తే. సత్యముగఁ బల్కి పోయి భాస్కరనుతుండు
మత్తుఁ డై గ్రామ్యసుఖముల మరగి కృతము
మఱచి కడు బుద్ధిహీనుడై తిరిగి రాక
సమయభంగంబు గావించె విమలచరిత.

క. నీ విప్పుడు కిష్కింధకుఁ, బ్రావీణ్యము మీఱ నేగి బాలికుఁ డగును

గ్రీవునితో నామాటలు, గా వెఱపు జనించునట్లు గా నిట్లనుమీ. 780

క. ధర నెవ్వో డునున్నులు, నరయంగ నుపకారు లై నయర్థలకామం
బెఱింగి యొనరింపఁ డాతఁడు, పురుషాధముఁ డండ్లు స్తనగపుంగవ పెద్దల్. 781

~~అది రాముఁడు సుగ్రీవునితోఁ జెప్పవలసినమాటల లక్షణమునకుఁ జెప్పట.~~

తే. పరంగ నెవ్వో డు శుభ మైనఁ బాప మైనఁ
దాను బలికిసనాక్యంబు దప్ప కెపుడు
విరులమతి దానిఁ గడు సార్థకముగఁ జేయు
నతఁడు మఱి పుగుఱోత్తముఁ డండ్లు బుధులు. 782

న. నుఱియు నెవ్వో డు కృతార్థం డై కృతార్థండు గానిమిత్రునకుం గాక చరించు
నట్టికృతార్థుండు న్నుతం డైన నదీయక భేదమాంసంబు శునకకాకజంబు
కాదు లైన భక్షింప వదియునుం గాక నాచేత వికృప్తం బైనకాంచనపుష్పకా
ర్తుకన్వహంబు చూడను వజ్రనిర్ఘోషంబుం బోలె భీషణం బైనతదీయజ్ఞాతల
నిర్ఘోషంబుఁ గ్రమ్ముట విననుం గోరితి నని యూహించెద నట్లు గాదేని మదీయ
పరాక్రమం బెఱింగియును మతానిహాయంబునఁ గృతార్థండు వయ్యను బ్రి
యావియోగనంజనితశోకపాపవశ్యంబునం బరిభ్రమించుచున్నవానిఁగా న
న్నెఱింగియును నాకుంగలకార్యంబంతయువనియును వార్షికమాసచతుష్టయం
బుఁడచనునంతకు బలోపేతుండ నై సీతాన్వేషణతత్పరత్వంబున మిమ్ముం గల
యవచ్చెద నని సమయంబుఁ జేసియు నివి యన్నియు మఱచి దీనుండ నగునా
యం దనుగ్రహంబు సేయక మదిరాపానమత్తుండ నై కామినీసాంగత్యంబునం
దగిలి గ్రామ్యసుఖంబు లనుభవించుచుండుదువె యట్లైనఁ గొఱంత యేమి
వినుము. 783

క. వంచకుండ వని యెఱుంగక, వంచించి బలాఘ్నం డైనవాలి నొకని వే
ద్రుంచితి నీక నిను రణమునఁ, బంచత నొందింతు వేగ బంధుయుతముగాన్.

చ. అనుపమస త్రవళాలిష్టవగాధిపుజీవముఁ గొన్నసాయకం
బునకు శితత్వ మించుకయుఁ బోవదు చేతుల లావు దప్ప లే
దనిశము విక్రమంబునకు హాని జనింప దెఱింగి యింకనై
నను మదభీషితంబును ఘనంబుగఁ దీర్పుము నీతి చొప్పుడన్. 785

చ. మఱచితె నీవు చూడ నసమానభుజాబలశాలి వాలిని
బరువడి నొక్కసాయకమునం బడవైచి తదీయసంపదల్
నరసత నీ కొనంగిన తెఱం గిక నాతనితోడ నేమి య
క్కట యని చూచితో యిపుడె కట్టి భుజింపవె తత్ఫలంబులన్. 786

వ. కవీంద్రా లక్షణసహాయండు నైననాయొక్కసాలశైలభూమివాలివిదళనాద్య
ప్రతిపాతపరాక్రమంబు మిక్కిలి పరిజ్ఞాతం బగుచుండ నీకుఁ జంతామయబుద్ధి
వొడమకుండుటవలన విస్తయం బగుచున్నది సఖ్యకరణవాలినిరసనహంపం బైన
యీసమారంభం జనీతాన్వేషణప్రయోజనంబు కొఱకుఁ గృతం బయ్యెఁ

దద్విషయసంకేతం బెఱుంగకుండుట లగ్గు గాదు వర్షాకాలంబు సంకేతకాలం
 బని యెఱింగియు మానచతుష్టయంబు కడచనునంతకుఁ బ్రబోధంబు లేకున్న
 వాఁడవు సుత్రాయకంబున నిహతుం డై వాలి యేమార్గంబునం జనియెఁ దన్మా
 ర్గంబు సంకుచితంబు గాదు నీవతనిమార్గంబు ననుసరింపక సమయంబునందు
 నిలువుము భవద్యాక్యంబు సార్థకంబు సేయుము శాశ్వతం బైనధర్మంబు నవలం
 బించి మచ్ఛరమహత్వం బెఱింగికొని భవద్యాక్యంబు సార్థకంబు సేయు మని
 పలికి వెండియు లక్ష్మణు నుద్దేశించి పత్నా నాచేత సముదీరితం బైనకార్యప్ర
 కారం బంతయు విస్పష్టంబుగా వింటివి గదా యింక హితం బెయ్యెది దాని
 సుగ్రీవునకుం జెప్పి శీఘ్రంబునం జనుడె మ్మని యిట్లు కామవశంగతుండును
 దీనుండును నదీనసత్త్వండును శోకాభిషన్నుండును దీవ్రవిపృథకోవుండును లాల
 ప్యమానుండు నగురాముండు పలికిన విని మహోగ్ర తేజుండగురామానుజుండు
 హాశ్వకుం డగుసుగ్రీవునియందుఁ దీవ్రబుద్ధి గావించి వివృద్ధకోపతాపుం డై
 యున్నయన్న కి ట్లనియె.

787

—అంత లక్ష్మణుండు ప్రధుండై రామునితో సుగ్రీవునిఁ జంపెద ననుట. —

సీ. జననాథవర మిత్ర సమదుఃఖి లగుసుహృత్తులవృత్తమందుఁ దానిలువఁడెపుడు
 పహ్నిసాక్షి కనచివత్వరూపకకర్త సంప్రాప్తరిపునిరసన ఫలాను
 బంధంబువలన విపన్నులమై యున్ననునలఁ దలంపఁ డా యినసుతుండు
 క్షీతిలోనఁ గోఁతికిఁ జేసినయుచకార మింతియె కాక మే లంత యగు నె

తే. యర్కకులవర్య బుద్ధిక్షయంబువలన
 గ్రామ్యసుఖయుక్తుం డై యుచకార మెఱింగి
 ప్రతికృతి యొనర్ప కున్నాడు రాజ్య మొనఁగ
 నగునె యలవాలితోఁ గూడ ననుపవలయు.

788

తే. అధిప సముద్గర్హ వేగ మైనట్టికోప
 మును ధరింపఁగఁ జాల దుర్బుద్ధి యొన
 రవికుమారునిఁ జంపెద రాజపుత్ర
 విచయ మావాలిసుతుఁడె కావించుఁ గాక.

789

తే. ఉగ్రతేజ భవన్మహానుగ్రహమున
 నెగడినవిభుత్వ మిపుడు నీ నిగ్రహమునఁ
 బాలియు టన నెంతవని నాకు సెల వొనంగు
 మిపుడె కడ తేర్చి నచ్చెడఁ దపనసుతుని.

790

వ. అని రోషభీషణంబుగాఁ బలికి రణచండకోవుం డై కోదండకాండంబులు లీలం
 గేలతందుకొని సుగ్రీవనిగ్రహార్థంబు గమనోన్ముఖుం డైన నతనికోపంబుఁ జూచి
 పరవీరహంత యగురాముండు మెత్తనిమాటలఁ దచ్చిత్తం బొక్కింత శాంతి
 నొందించుచు ని ట్లనియె.

791

అథ రాముడు లక్ష్మణుని శాంతి నొందించి సుగ్రీవునికడకుఁ బంపుట. ఇతి-

తే. సచివసంహసనాధ్యవసాయహాస

వృజన మొనరింప రెందుఁ ద్వద్విధజనములు

ఘనవివేకంబుచే బాతకము నణంచు

నతని మఱి పురుషోత్తముఁ డంధ్రు బుధులు.

792

క. కడువడిఁ జేతోమోహం, బడరఁగ నే నన్నమాట లాలింపక యి

ప్పుడు రవిజునిచై మును నే, ర్పెడుసౌహృదగౌరవంబుఁ జేర్చుము ప్రీతిన్. 793

క. రవిసుతునిఁ గాసఁ జను మిపు, డవనుతి గావించి పరుష మాడక పాప

వ్యవసాయ ముడిగి కమి సాం, త్వవచనముల పలుకు కార్యదశ దెలియంగన్.

ఆ. అనిన నట్ల కాక యని సుమిత్రాపుత్రుఁ, డన్నచరణములకు నధికభక్తి

బ్రణతుఁ డై తదాజ్ఞ పాటించి వానర, నేతపాలి కరుగ నిశ్చయించి.

795

సీ. కాలదండాభీలకార్తుకదంశంబు తపనీయరుచుల హస్తమునఁ గ్రాలఁ

గ్రూరస్పృహభీలఘోరనారాచము ల్కడు దీర్ఘ మగునిషంగమునఁ దనర

పవినన్నిభస్పర్శపాదఘట్టనమునఁ గొండలతా లెల్ల పిండి గాఁగ

నూరు వేగనముత్తితోరువాతస్సూర్తి వివిధవృక్షంబులు విజిగి కూల

తే. బొమలు ముడివడఁ గనుల రక్తిమ చెలంగ

నధరము చలింప రాద్ర మంతంత కెదుగ

నిడుదజంగలు వేయుచుఁ బుడమి వడఁకఁ

గడురయంబున సౌమిత్రి తడయ కరిగె.

796

వ. మాటియు మహాప్రాజ్ఞుండును భ్రాతృప్రియహితరతుండును శుభబుద్ధియు నగు

లక్ష్మణుండు ప్రతినీవృత్తహసనాధ్యవసాయుండై బృహస్పతినమబుద్ధి యగుటం

జేసి సుగ్రీవు నుద్దేశించి తనచేతఁ బలుకం దగినరామోపదిష్టవచనంబును దన

మాటకు సుగ్రీవునిచేతఁ బలుకం బడియెడును త్తరంబును దానికే దనచేత

వత్యమాణం బైనయు త్తరంబును విచారించి జంతుపారణకళాలోలుం డైన

కాలునిపోలిక విచిత్రధాతురాగ నముద్దీపిత సానునుందరం బైననుందరంబు

చందంబున వాతప్రేరితం బైనవహ్నిరీతిసంబరమధ్యగతుండగుపుండరీకవనబం

ధునిమాడ్కిఁ జూడ్కికే ప్రేగగుచు నిజదేహప్రభాజాలంబున నక్కాన వెలిం

గించుచు నమోఘరయంబునం జని చని ముందఱ ననతిదూరంబున. 797

క. నరవరనూనుడు దుర్గమ, గిరిసంకటమందు ఘోరకీశచమూసం

భరితం బగుకీష్కింధా, పురమును విభవజతనాకపురముం గాంచెన్. 798

అథ లక్ష్మణుడు కీష్కింధఁ జేరుట. ఇతి-

క. కని దానిమహిమ కెంతయు, మనమున నచ్చెరువు గదుర మఱిమఱి డాయం

జని పురి బాహ్యవసంబులఁ, గనుఁగొనియెన్ గుధరభీమకాయులఁ గవులన్.

- ఉ. వారును దన్నుఁ గాంచి బలవై భవ మొప్పు విశాలసాలగో
త్రారుహైలశృంగములు దాలించి మత్తకరీంద్రసన్నిభో
దారశరీరులై యెదుటఁ దప్పక నిల్చినఁ జూచి భీషణా
కారుఁడు లక్ష్మణుండు శిఖకై వడిఁ గోపము పాచ్చుఁ బొల్చినన్. 800
- ఉ. ఆరవివంశవద్యభయదాకృతిఁ జూచి కవు ల్పురారియో,
దారుణమృత్యువో విలయదండధరుంఁడో యటంచు నాత్మలోఁ
గూరిన భీతిచేఁ బురము గొబ్బునఁ జొచ్చి కపీంద్రమందిర
ద్వారముఁ జేరి లక్ష్మణునిదారుణకోపముఁ దెల్పి రయ్యెడన్. 801
- క. ఆనూర్యజఁ డేకాంతా, వాసంబునఁ దారఁ గూడి వారక రతికే
భీనక్తుఁ డౌటకతమున, మోసంబునఁ గీశవరుల మొఱ విసఁ డయ్యెన్. 802
- వ. అంత నవాసరులు సచివసందిష్టులై శీఘ్రంబున నగరంబు వెలువడి గిరికుంజర
మేఘాభులును నఖిదంష్ట్రాయుధులును ఘోరాకారులును వికృతదర్శనులును
శౌహృదదర్శులును వికృతవదనులును దశశతసహస్రానుతనాగబలులును
వాయువేగులునుసింహపరాక్రములును భానుప్రతాపులును గామచారులునగు
హరిపుంగవులు నభోంతరంబునిండసింహనాదంబులు సేయుచునగరద్వారంబుల
నాక్రమించి యుదంచితవిక్రమాటోపంబునం బొలిచియుండి రందుఁగొందఱు
బహిర్ద్వారంబున యవరా జగునంగదుని నక్షత్రంబులు చంద్రునింబోలెఁబరివే
ష్టించి యుండి రిత్తైఱంగునం గూడికొనినయవాసరసై న్యంబుచేతనన్యుహాగు
హమేఘసమూహంబుచేత గగనంబుంబోలెఁ బరిపూర్ణయైయొప్పెనిట్లు గూడు
కొనిన మహాద్రుమహస్తం బైనకపిసై న్యంబును దురానద యైనకిష్కింధను
బ్రాహ్మరపరిఘాంతరంబువలన నిర్గమించి సాలతాలపాణులై యుదగ్రవిక్రమం
బున గుంపులు గట్టి సఱతెంచువీరవాసరులనుం జూచి సుగ్రీవునిప్రమాదం
బును రామునివిరహశోకంబును దలంచుకొని దీర్ఘోష్ణమహోచ్ఛ్వాసవదనుం
డగుచు నేత్రంబులం దానుదీధితులు నిగుడ సదూముం డగుపావకునిచందం
బున వెలుంగుచు మహావీరుం డగులక్ష్మణుండు శంకింపక సందఱుం ద్రోచి
కొని సుగ్రీవపాలిత యైనకిష్కింధఁ బ్రవేశించి రాజమార్గంబునం బోవుచు
ముందట. 803
- క. శౌమాభ్రానన్నిభంబును, జామికరవేదికంబు సముదితమణిమా
లామండితంబు దివ్యర, మానుహితము నై నయొకవిమానము గాంచెన్. 804
- క. కని యందు గీతవాది, త్రనినాదము వానరీచరణనూపురని
స్వసము పరస్పరహాసిత, ధ్వనులును మణిహారకలరసంబులు వినియెన్. 805
- వ. ఇత్తైఱంగున నాకర్ణించుచు. 806
- క. తేజోవిషసంఘాతుఁడు; రాజతశరశల్యవిస్ఫురజ్జ్వహుఁడు నై
రాజసుతుఁ డౌప్పను ధనుర్భాజితఫణుఁ డగుచుఁ బంచవదనాహిక్రియన్.

వ. అప్పుడు.

808

అప్పుడు లక్ష్మణుఁ డంగదునితోఁ దనరాకను సుగ్రీవునికిఁ చెల్పుమని చెప్పట. అప్పుడు

క. ఘనదీప్తవహ్నిచందంబునఁ దేజంబెనఁగ వచ్చు భూమిశమతుం
గని యంగదుండు భయమున, ననుపమవినయంబు దోఁప నటు పొడనూపెన్.

క. వచ్చినతారేయునిఁ గని, చెచ్చెర లక్ష్మణుండు చాలఁ జడిముడివడుచున్
మెచ్చక ప్రళయార్థముక్రియ, నుచ్చైర్నాదమునఁ బలికె నుగ్రుం డగుచున్.

చ. అనుపమతేజఁ డారఘుకులార్గళి రామవిభుండు పంప గ్ర
ద్దనఁ బనిఁ బూని తదవ్యసనతప్తుడ నయ్యుఁ డదు క్తికాశలం
బినసుతుతోడఁ జెప్పుటకు నిచ్చటికిం జరుదెంచి నాఁడ న
య్యనఘునిపాలికిం జని మదాగమనం బెఱింగింపు నావుడున్.

811

శా. తారేయుండు విషణ్ణుడై మొగమున నైన్యంబు వాటిల్లగా
ధీరత్వంబు దొలంగఁబెట్టి భయ ముద్రేకింపఁగా నార్దుఁ డై
యారామానుజశాసనంబున రయం బారంగ సంతఃపుర
ద్వారం బుద్ధతిఁ బాసి యంతిపురిచెంతం బోయె దుర్వాసుడై.

812

వ. ఇతైః సంగునం జని సుగ్రీవుని డాసి యతనిచరణంబులకుం బ్రణమిల్లి పదంపడి
తార కభివందనంబు గావించి రుమాపదంబులకు మ్రొక్కి యంజలిఘటియిం
చి యిట్లనియె.

813

అప్పుడు అంగదుండు సుగ్రీవునికి లక్ష్మణునిరాక యెఱింగించుట. అప్పుడు

ఉ. సచ్చరితుండు రామనృపచంద్రుండు పంపఁగ లక్ష్మణుండు తా
వచ్చి మహోగ్రకోప మొదనం దలవాఁకిట నిల్చి యున్నవాఁ
డచ్చతురుండు లోకముల నన్నిటిఁ గాల్పఁగఁ జాలువాఁడు నీ
విచ్చటఁ గామినీసుఖసమృద్ధి వహించుచు నుండఁ జెల్లునే.

814

వ. అని ప్రబోధించిన నతండు మదమత్తుండును మదనమోహితుండును నిద్రాగ్లాని
సంవీతుండును గావున మైమఱచి మేల్కొనకున్న నతైః సంగునంబుల గాలోకించి సౌమిత్రి
చిత్తం బధికరోషాయ త్తంబు గాకుండునట్లుగా వినయవాక్యంబులం బ్రార్థించు
చుఁ దత్సమీపంబునం గూడుకొనివానరులు ప్రళయకాలధారాధరంబులనుండి
యెడఁ తెగఁ కడువడిఁ బుడమిం బడు బెడిదంపుఁ బిడుగుల మ్రోతకు దీ టగునట్లు
గా బెట్టటచుచు నట్టహాసంబుఁ జేసిన నస్తుహాశబ్దంబు విని సుగ్రీవుండు మేల్కొ
ని మదవిహ్వలతా మ్రాతుండును వ్యాకుల నృగిభూషణుండు నై లేచి పర్యం
కంబునం గూర్చుండె నప్పు డంతఃపుర ప్రవేశయోగులును రాజసమ్మతులును
మంత్రకుశలులును ధర్మార్థనిపుణులు సగుప్తతప్తభావు లనుమంత్రు లిరువురఁగ
దవాక్యచోదితు లై యతండును దామును సుగ్రీవుని డాయం జని సౌమిత్రి
రాకయుఁ దదీయరోషవిశేషంబు నెఱింగించిరి పదంపడి సామనిశ్చితంబు లగు

వాక్యంబులచేతఁ దచ్చిత్తంబు ప్రసాదాయత్తంబుగా నొనరించుకొని శక్రం
దునుం బోలె ముఖాసీనుం డైనయతనిం బరివేష్టించి యిట్లనిరి. 815

చ. అతులితబాహుశౌర్యులు మహాత్ములు మిత్రులు రాజ్యదాయకుల్
చతురులు సత్యసంధులు ప్రసన్నయశోధను లన్నదమ్ము ల
ద్భుతగుణధార్మికు ల్విఖిలభూభరణార్హులు రామలక్ష్మణుల్
క్షీతిధరకంఠరంబున వసించుట యంత యెఱుంగుదే కదా. 816

ఉ. అం దొకరుండు లక్ష్మణసమాఖ్యుండు తమ్ముండు జ్యేష్ఠనాసతిం
బొందుగఁ జాపబాణములు పూని రయంబున వచ్చి కీశులం
గ్రందుగ వేడి చూపులనె కాల్పంగఁ జాలి హజారమందు మ
ధ్యందినభానుకై వడిఁ బ్రతాప మెల్లర్పంగ నున్నవాఁ డొగిన్. 817

చ. అతనిమహాగ్రకోపము సమంచిత తేజము గాంచి వానరుల్
వితతభయంబున న్నిగుల విహ్వలులై బహుభౌరి మ్రోయుచున్
గతి సెడి పాఱఁ జొచ్చి రిదె కంజవనాస్తకుమార యాలకిం
చితె జితకాలవారఘంబుగవం బగుతన్మహాధ్వనిన్. 818

క. ఆతనిచేఁ బ్రేషితుం డై, నీతనయుం డంగదుండు నీనడ కెంభో
భీతిఁ జనుదెంచి యున్నాఁ, డోతవనజ తత్ప్రవృత్తి నొగిఁ దెల్పుటకున్. 819

ఉ. రాజవరేణ్యుం డైనరఘురామునితమ్ముండు నీహజారమం
దోజ దలిర్పఁ గాచికొని యుంజంగ న్నన్దుండె వేగ లేచి నీ
నాజగఁజేకవినుని రయంబునఁ దోడ్పొని వచ్చి ప్రీతితోఁ
బూజ లొనర్చి చిత్తమునఁ బుట్టినకోపము దీర్చు మిత్రఱిన్. 820

క. అనుసమ శేముషిఁ దత్పుడ, వనజములకుఁ బ్రత్రంభువర్గయుతముగా
విసతి యొనరించి రోషము, చను న స్ట్రీరాధనంబు నెలుపుము భక్తిన్. 821

శా. నీకై కాదె యసాధ్యవిక్రమయతు న్నేయోపమానాంగు నా
పాకారాతికుమారు నొక్కవిలసద్బాణంబునం గూల్చె నీ
తాకాంతుండు తదీయకార్యము సమృద్ధత్వంబునం దీర్చివన్
గా కిట్లుండినఁ బ్రాధవంబు యశము న్బాణంబులుం శక్కునే. 822

క. మతి గలిగి యింకనైనను, క్షీతిపతితో నన్నమాటఁ జెల్లించి నెవన్
గృతకృత్యుండవు సత్య, ప్రతిశ్రవుడ వగుము చంకభానుతనూజా. 823

శ్లో. సుగ్రీవుండు భయముచే మంత్రులొ నాలోచింతు. శ్లో.

చ. అని పలికిననంగదునివచనంబు విని లక్ష్మణుండు కుపితుండై వచ్చియున్నవాఁడను
మాట కదలవడి దిగ్గన నిజానసంబు డిగ్గ నుజ్జీకి మంత్రజ్ఞుండును మంత్రప్రయో
గకుశలుండు నగుసుగ్రీవుండు గౌరవలాఘవంబులు నిశ్చయించి మంత్రంబులం
దుఁ బరిసీఱితు లై సమంత్రుల నవలోకించి యిట్లనియె. 824

తే. రఘుకులార్గ్రణి కేనసరాధ మింను, క్రేనఁ గావింపఁ బగునంబు లాడియెఱుంగ
నూరకేలకొ నామీఁది గారవంబు, వీడి సౌమిత్రి కలుపించినాఁడు నేడు. 825

తే. వృజనచిత్తుఁడై రంధ్రంబు వెదకునట్టి, శాస్త్రపునిచేత తేని దోషంబు లెవ్వ
యైన నామీఁద వినియెనో కానిచో నృపాత్మజుం డేల కోపించెనకట నేడు.

క. తలపోయఁగ మును నాపైఁ, గలసౌహృద మెల్ల మాని కలుపించుటకుం
గలహేతు వేమొ తెలియదు, విలసద్గుణులార మీరు వివరింపుఁ డింకన్. 827

ఆ. నన్నుఁ బ్రీతిఁ జాల మన్నించి సామ్రాజ్య, మిచ్చినట్టిచంద మెల్ల నాత్మ
దలఁచుకొనిన నాకు దశరథపుత్రుల, వలని సాధ్యసంబు గలుగఁ దివుడు. 828

వ. యన నకాలంబునందుఁ గుపితుం డైనమిత్రుండు సంభ్రమంబుఁ బుట్టించుచున్న
వాఁడు సర్వప్రకారంబుల మిత్రుండు సుకరుండైననుదనెఱ్ఱిసరిపాలనంబుదుష్ట
రం బై యుండుఁ జిత్తంబుల కనిత్యత్వంబు గల్గుటవలన స్వల్పపరాధంబునం
దైనను ప్రీతి భేదంబుడు మహాత్ముం డగురామునిచేత మహాపకారంబు గా
వింపం బడియె దానికి సస్వశం బైనప్రత్యుపకారం బేను గావింప ననుష్ఠండు
గా నందువలన మిక్కిలి విత్రస్తుండ నైతి నని పలికిన సుగ్రీవునివచనంబు విని
వాసరపుంగవుం డైనహనుమంతుండు వాసరమంత్రు లందఱు వినుచుండ నిజ
తర్కంబున నిట్లనియె. 829

అంత హనుమంతుండు సుగ్రీవునికి బ్రత్యక్షాగమనకారణముఁ జెబుట. అంత

సీ. రవికుమార సరేశ్వరకృతోపకారంబు మానసంబున నీవు మఱవ కునికి
సర్వవిధంబులఁ జర్చింపఁ గడు విచిత్రము గాదు ధీరుఁ డా రామవిభుఁడు
కాంతావియోగశోకపరీతచిత్తుఁడై నీయట్ల తాలిమి నిలువలేక
సనుయకాలము కడచనినంత కీపు రాకున్న మత్తుండ వని ని న్నెఱింగి

తే. ప్రణయకోపంబుచే మీఁతెఱుం గెఱింగి, రస్తునుచుఁ బంపఁగ్రుద్ధుఁడై లక్ష్మణుండు
వాఁడిదీపింపఁజనుదెంచినాఁడు నేడు, తెలియ నీయర్థమందు సందియములేదు.

క. ఘోరుఁ డగురఘుకుమారుఁడు, సారబలోదారుఁ డైనశక్రతనూజుం
డారయ భవత్ప్రియార్థము, ఘోరరణోర్వీతలమున గూల్చెం గాదే. 831

క. వానలు వెలిసినపిమ్మట, భూనాథునిసతిని వెదకఁబుచ్చెద ననుచుం.
బూని మును పలికి తిప్పుడు, వానలు వెలిసెను శరత్తు వ్రాల్గఁ జొచ్చెన్. 832

చ. సరసులుదేఱెఁ దుమ్మెరలు సారసపం క్తులఁ జేరె దిక్కులం
దఱుచుగఁ దెల్పు లూరె హిమధాముని తేజము మీఱె మబ్బు లం
బరమున నుండి జాతెఁ గలభంబులమోహము తీతె జక్కువల్
మరతముఁ గోరె సూర్యమత చూచితె శారదకాలసంగతినే. 833

క. తఱి యెఱుంగక రతిసుఖత, త్వరత నీవు పునికిఁ బ్రణయపరకోపమునక
ధరణీకుఁ డనువ లక్ష్మణుఁ, దురువిక్రమకాలి వచ్చె నుగ్రుం డగుడున్ 834

క. గతరాజ్యుడు దీనుండు ప, కృతిశీలుడు మానధనుడు హృతదారుడు నౌ
క్షీతినాథునకు రయంబున, హిత మొనరించు టది నీకు హిత మగుగాదే. 835

క. ఉపకారి యైనలక్ష్యణు, కృప వెలయుటకంటె నొండు కీశాధీశా
యవరాధివి కృపణుండవు, చపలాత్ముడ వై ననీకు శరణము గలదే. 836

క. పతికీ బ్రధానులు కాలో, చితగతి భీతిలక కీడుచెందక యుండ
న్నిత మాడవలయు నే నా, గతి నీకు భయంబు దక్కి కఱపెద బుద్ధిన్. 837

క. సకలామరతోగు, హ్యకభరితం బైనజగము నాత్మ వశముజే
సికొనంగఁ జాలు రాముడు, ప్రకటితముగ విల్లు చేతఁబట్టినయంతన్. 838

తే. అట్టిజగ దేకవీరున కలుక వొడను, కుండునట్లుగ నీవు పూర్వోపకార
మెఱింగి మునుచేసినప్రతిష్ఠ నెఱవిభూరి, కీశసామ్రాజ్యపరము దక్కించుకొనును.

తే. మఱియు బాంధవమంత్రి సమన్వితముగ
రామునిపదాంబుజములు శిరంబు సోఁకఁ
బ్రణతిఁ జేసి తద్వశుడవై బ్రతుకు మధిప
భర్తృవశగత యై పొల్పు భార్యపగిది 840

అక్షణంబు డంగదాదివానరగృహంబులఁ జూచుట

ప. కపింద్ర సురేంద్రతేజులైనరానులక్ష్యణులదివ్యాస్త్రాదిబలంబు సాలగిరిచ్ఛేద
నాదికార్యంబులందు దృష్టచరత్వంబువలన నీకు విదితం బైనయదియె కదా
యమ్మహానుభావులశాసనంబు నుల్లంఘించుట యుక్తంబు గా దని సవననంద
నుండు సుగ్రీవునకు హితోపదేశంబు నేయు చుండె నంత లక్ష్యణుండుమొగసాల
విడిచి దావారికులు సంక్రుద్ధంబైనతనరూపంబుఁజూచి భయభ్రాంతులైడాయ
నోడి కృతాంజలిపుటులై యంత నంతఁ బరివేష్టించి వచ్చుచుండ వారినందఱ
నిరాకరించి వెచ్చ నూర్పుచు శీఘ్రంబునం జని వింధ్యమేరుమహీధరసంకాశ
నానావిచిత్రసుశివమాక్ష్మీరమ్యహర్ష్యస్త్రాసాదసంబాధ యైనదాని ననంతవస్తు
సంచయనమంచితనానాపణ్యోశోభిత యగుదాని నతిరమణీయపుష్పితసర్వ
కామప్రదవిద్యఫలరంజితమహీమహావ్రాతసంశోభితమహాద్యానసంకుల యగు
దాని నతిసురభిచందనాగరుపద్మమై రేయసుధునన్మోదితమహాపథ యగుదాని
నమేయబలసంపన్న దేవగంధర్వాంశసంభూత దివ్యాంబరస్రగ్వీభూషిత కామ
రూపసంచారవీరవానరపరిపూర్ణ యగుదాని నొక్కమహాగుహ ప్రవేశించి
యందుఁ గ్రమంబున సంగదునిగృహంబును మైండద్వివితనివాసంబులును గజగ
వయగవాక్షగంధమాదనశరభులని కేతసంబును సంపాతభవనంబును విద్యు
న్మాలినివేశసంబును సూర్యాక్షునిమందిరంబును హనుమంతునిసదనంబును వీర
బాహునుబాహులవేశ్యంబులును నలనీలులనద్వంబులును గుముదసుషేణుల
యాలయంబులును దారునియగారంబును జాంబవంతునినిలయంబును దధివ
క్తునినిశాంతంబును సుపాటలనునేత్రులవస్త్రంబులును మఱియు నుహాసారం

బులును బాండ్ రాఫ్ట్ర కాశంబులును దివ్యమాల్యాయతంబులును
ధాన్యంబులును స్త్రీరత్నోపశోభితంబులు నగుతక్కినవాకాదును
లోకించుచు రాజమార్గంబునం జని చని యన్యుల.

❖❖❖ లక్షణమును సుగ్రీవునిగృహమును బ్రవేశించుట. ఛా.౩.౧

సీ. రజతాద్రినిభశుచిప్రాసాదశిఖరరేఖాలేఖతాంబరం బ్రెసదాని
వరశస్త్రపాణివానరవీరపరిమాలితాత్మ్యన్నతద్వారమైనదానిఁ
దివ్యమాల్యావృతనవ్యచామీకరమానితతోరణం బ్రెసదానిఁ
జక్రవాళగిరింద్రసంకాశపాండరస్తాకారశోభితం బ్రెసదానిఁ

తే. రమ్య మగుదాని నిర్వరేంద్రక్షయోప

మైనదాని దురాసదం బైనదాని

రవిజుగృహము ప్రవేశించె లక్ష్మణుండు

సూర్యుడు మహాభ, పటలంబుఁ జొచ్చి నట్లు.

842

ప. మఱియు మహేంద్రదత్తనీలజీమూతసంకాశకుసుమపరిమళ ఘ్రుమంఘ్రమితశీత
 చ్ఛాయనునోరమదివ్యపుష్పఫలోపేత సర్వకామఫలమహీరుహపంచమండితం
 బై నసుగ్రీవునిభవనం బనివార్యగమనంబునం బ్రవేశించి నానాజనసమాకులం
 బులై ననన్దకఠ్ఠాంతరంబు లతిక్రమించి హైదురాజతపస్యంకవరాసనమహా
 స్థానరణిపేతమహావానరగుప్తం బై నయంతఃపురంబు గనుంగొని డాయం
 బోవునప్పుడు.

843

843

క, సమగీతపదాక్షరయు, క్షము తంత్రీగీతనాదకలితము నై యు

తమమధురగాననిస్వన, మృదుతరసము చిందినట్లు లటు విన నయ్యెన్. 844

వ. మాటియును.

845

క. మణిమయకలనూపురకం, కణవిలసత్తారహారకాంచనగుణని

క్యూనంబు లెసంగ నాడెడు, గణికల బెక్క-ండ్ల నచట గడువడి గాంచెన్.

క. వేణుస్వనములు చంచ, ద్వీణారవములు మృదంగ దివ్యపటహాని

స్వాధీనాధికారవములు, క్రిందోక్తవిషయములను చూచు సాంపుగ వినియెన్. 847

శా.త్రలో రాకొనురుండు కన్యోనియె దివ్యామోదపుష్పిల్లన

నా లాజుల విరాజితం సతట విన్యస్తారు హైమోజ్జ్వల

శ్రీ లాలంకృత లె వినుత్తునుణికాంచీబద్ధఘంటారవ

క్షేత్రోదగ్రనితంబ లై పాలుచు నాకీశాంగనాశ్రేణులన్.

848

ప. మఱియు నంతుస్థులును జాగరూకులును వస్త్రాభరణాద్యలంకారోపేతులు శగు
నుగ్రీవునినదివుల నందఱి విలోకించుచుఁ గామివీజనచరణనూపురకాంచికా
ఘంటికానినదంబు విని లజ్జించుచు నాభరణస్వనశ్రవణనంజాతరోషవేగ
ప్రకృతిం దై.

849

తే. రామభద్రుని దుఃఖసంప్రాప్తియును బ్ర

వంగనాథునిరాజ్యాతివై భవంబు

తగ మనస్తాప మొనరింప వగలఁ బోగిలి

క్రుద్ధుఁ డై నేత్రములఁ దామ్రగుచులు నిగుడ.

850

శా. ఆరామానుజుఁ డుగ్ధివై ఖరి సమస్తాశాంతము ల్నింప గం

భీరజ్యానినదం బొనర్చి జగము ల్భీతిల్లఁ గాలాంతకా

కారుం డై శిఖమాడ్కిఁ గ్రాలుచు శిరఃకంపంబు గావించుచు

న్ద్రాహింద్రముమాడ్కి రోజుచుఁ గపిక్షోభంబు గావించుచున్. 851

వ. మఱియు సచ్చరిత్రయుక్తుం డగుటం జేసి పరస్తీదర్శనంబున ప్రీనూపురశబ్దశ్రవణంబున నుదాసీనుండగుచుఁగాంతాజనప్రసంగరహితప్రదేశంబునాశ్రయించి కోపసమన్వితుం డై యుండె నప్పుడు. 852

ఉ. ఆనినదంబు కర్ణపుట మంటినయంత నె త్రస్తచిత్తుఁ డై

భానుతనూజుఁ డంగదుఁడు పల్కినకై వడి రాద్రభంగి రా

మానుజుఁ డేగుదెంచెఁ జవలాత్ముఁడ నై తెలియంగ నైతి నం

చాననమందు విన్నదన మంటఁగఁ దారను గాంచి యిట్లనెన్.

853

ఇతి సుగ్రీవుఁడు తారను లక్ష్మణునియొద్దకుఁ బంపుట. ఇతి-

క. తరుణీ రామునితమ్ముఁడు, నిరుపమమృదుమానసుండు నేఁ డేలకొ యి

ప్పురుసున రోషయుతుం డై, యరుదెంచినవాఁడు లయహుతాశనుమాడ్కిన్.

క. నాయందును నీయందును, బాయక యంగదునియందు బంధుగణమునం

దేయపరాధముఁ గనుఁగొని, తోయజముఖ కోప మెత్తి తోచినవాఁడో. 855

క. మనచే నెయ్యది యైనను, బనివడి యప్రియ మొనర్పఁబడియెనె దాని

స్వనమున నెఱింగి చంద్రానన తడయక కల తెఱంగు నాకుం జెప్పుమా. 856

చ. రయమున నీవు మున్నరిగి రాసుతుఁ గాంచి తదీయకోపము

స్వయముదలిర్ప సాంత్యవచనంబులఁ దీర్పుము పెద్ద లుర్వి నెం

తయు సతులందు దారుణ మొనర్పరు గావున నమృతోత్ముఁడు

న్నియమము దప్పి క్రౌర్యమున నీ కవమానము నేయ కుండెడిన్.

857

క. మానిని సునయోక్తుల నీ, చే నెంతయు శమితకోపచేతస్తాపుం

డై నపిదప నాలక్ష్మణుఁ, గానఁగ వచ్చెదను విషయశారవ మెనఁగన్.

858

ఉ. నా విని యావెలంది కపినాథునియానతి నుల్లసన్నితం

బావృతమేఖలాగుణసమంచితనూతన హేమసూత్ర యై

తావులు గ్రుమ్మరించు విరిదండలు చెంతల జరువాటఁగా

భూవరిపుత్రునన్నిధికిఁ బోయె బ్రయోక్తి ననూనయింపఁగన్.

859

వ. మఱియు స్వభావరమణీయగమనసౌందర్య యైనయత్రారకాంత సంక్షేపకృతా

యానంబున నడుగులో నడు గిడుచు బోగనగవగ వనుచుచునగుచును, కే శ

యై శయనస్థానంబునం బవ్వళించి యున్నయది రయంబున లేచి చనుదెంచు
చున్న దగుటం జేసి ప్రలంబకాంచీగుణహేమనూత్రయై వ్యక్తసంభోగలక్షణ
యై స్తనభారంబునఁ గించిన్నమితాంగయప్తితోఁ జని లక్ష్మణుని సందర్శించి
డాయం జనిన నవానరవత్ని నవలోకించి మహాత్ముం డగులక్ష్మణుం డుదాసీనుం
డై యొక్కింత మొగంబు వాంచి స్త్రీసన్నికర్షంబువలన నివృత్తకోపుండై
యుండె నప్పు డత్తార పానయోగంబువలన నివృత్తలజ్జయైసౌమిత్రి నవలోకించి
యతనిదృష్టిప్రసాదంబువలన భయంబు విడిచి ప్రణయప్రగల్భంబును బరిసాం
త్వనయుక్తంబును నర్థవంతంబును నగువాక్యంబునఁ నిట్లనియె. 860

మ. కృప పోఁబెట్టి దురంతకోపమున నిర్వేదించె దిట్టెలలో
నృపవంశోత్తమ యెవ్వఁ డీకపులలో నీయాజ్ఞకుం గాక దు
శ్శృవలుం డై చరియించె నెవ్వఁ డిట శుష్కత్వాజకాంతారభా
గపతదవహ్నిని నిర్విశంకతఁ జొరం గాక్షించె దుర్బుధియై 861

అత్మణుండు తారతో సుగ్రీవునియందలిదోషంబు లుగ్గడించుట.

ప. అని సాంత్యపూర్వకంబుగాఁ బలికిన నయ్యంగనవచనంబు విని లక్ష్మణుండు ప్రణ
యదృష్టప్రయోజనం బగువాక్యంబున నద్దేవి కిట్లనియె. 862

తే. అతివ నీపతి లుప్తధర్మార్థసంగ్రహంబు కామపరితేచిత్తుం డటంచు
నెఱుంగ వేటికి భర్తకు హితముఁ గోరుకాంత పతిచందమును మదిఁగానవలదె.

క. తలపోయఁడు రాజ్యార్థము, తలపోయఁడు శోకవేగదళితుల మమ్ముం
దలపోయఁడు పరివర్షిధిఁ, జెలియా నీమగఁడు పానసేవారతుం డై 864

తే. మానములు నాల్గు చనినపిన్లుట మహీజ,వెదకఁ బంపెద నని సత్యమొదవఁబలికి
పానసేవామదంబునమేను మఱచి,తటి యరుగుసంతకును దానిఁదలఁపఁడయ్యె.

క. పానమె పురుషార్థమునకుఁ, దానక మని నెమ్మనమునఁ దలఁచినవాఁ డా
భానుజుండు పానసేవను, బూనిన ధర్మార్థకామములు సెడి పోవున్ 866

తే. అతివ యుపకృతివిషయంబునందు నీతిఁ, బట్టి ప్రత్యుపకృతి సేయనట్టివాని
కనఘనుతికై న మిత్రనాశనమునందుఁ, బరఁగ ధర్మార్థకామలోపంబు గలుగు.

తే. సత్యధర్మార్థకామైక నదన మైన, మిత్రునిఁ బరిత్యజించిన మిహిరసుతుని
చేత నిన్నాల్లును బరిత్యజింపఁబడియె, గాదె యేమన్న నిక వివేకంబు గలుగు.

ప. హాశిశ్వరుం డగుసుగ్రీవుం డిట్లు వివేకహీనుం డయ్యె నింక నే మనిన నేమి
కార్యంబు లేదు గావున ధర్మార్థకామవిలోపహేతుభూతమిత్రపరిత్యాగలక్షణ
కార్యం బిట్లు ప్రస్తుతం బగుచుండ నుత్తరకార్యం. బెయ్యది మాచేతఁ గర్త
వ్యంబు నీవు కార్యతత్వవిజ్ఞువు గదా దానిం బేర్కొను మని పలికిన ధర్మార్థనిశ్చ
యయుక్తంబును మధురస్వభావంబు నగులక్ష్మణునివాక్యంబు విని యజ్ఞాం
రామకార్యంబునం దవగత ప్రయోజనయైకమృత విశ్వాసయుక్తంబగువాక్యం
బున నన్నరేంప్రపుత్తున కిట్లనియె.

అథ తౌ లక్ష్మణు ననునయిచుట. అథ-

సీ. భూపాలునుత యిది కోపకాలము గాదు స్వజనంబునందు దోషంబుసేయఁ
జనదు భవత్ప్రయోజనపదుం డగుకపినరుప్రమాదము సైఃపవలయు సత్త్వ
గుణయుక్తుడగువాఁడుగుణహీనుడగువానియందుఁగోపముసేయనర్హమగునె

తే. జగతి నెవ్వఁడు కోపవశంబు నొందుఁ

బరఁగఁ గోపంబువలనఁ దాపంబు గలుగుఁ

దాపమునఁ బాపము ఘటిల్లుఁ దవ్విధిధునకుఁ

బాప మార్జించు టది ధర్మఫణితి గాదు.

870

వ. మహాత్మా హరివీరబంధుం డగురాముని యమోఘరోషంబును నుద్యోగకార్య
మునకుఁ గాలవిలంబనం బగుటయును సుగ్రీవునకు మీరు చేసినయుషకారం
బును సుగ్రీవునివై భవంబు భవదధీనం బగుటయును సుగ్రీవునకు సీతాన్వేష
ణాదికార్యంబు కర్తవ్యంబగుటయును శరీరజకానుబలం బవిషహ్యం బనియును
రాముండు విరహ వేదనాలంపటుండై యునికియఁ గామంబుచేత సుగ్రీవుండిప్పు
డననరతం బవబద్ధుం డై యుండుటయు నట్టిసుగ్రీవుం డేజనంబునం దవబద్ధుం
డయ్యె నట్టికాంతాజనంబును నెఱింగి యున్నదాన వినుము

871

తే. ఇనకులోత్తమ నేఁడు నీ విట్టికోప

నశము నొందుటఁ దలఁతు దుర్వారకాను

తంత్రములయందు నీబుద్ధి తగులునడదు

తగిలి యున్న దాదృశ నిట్లు దెగడ వివుడు.

872

క. కాసురతు లైనమనుజులు, భూమిశ్వర దేశకాలములు ధర్మార్

ప్రమాణ్యంబులు దెలియక, వ్యామోహితు లగుచుఁ జాల వర్తింతు రిలన్

చ. పనివడి పానయోగమున భానునుతుండు నిన్పత్తలజ్జుఁడై

యనిశము మమ్ముఁ గూడి పాలుపారఁగ మన్తధకేళిఁ దేలుచుకా

దనియక మత్తుఁ డై యునికిఁ దప్పు సహింపఁగఁ బోలు భ్రాతృపైఁ

గనలఁగఁ జెల్లునే విభునికార్యము దీర్పఁగఁ రాఁగలం డిఁకన్.

874

చ. అతిచపలస్వభావుఁడు వనాటుఁడు నైనదిసేంద్రపుత్రుఁ డు

ద్ధతి ధృతి మాలి పుష్పశరధాటికి లోఁబడి యుండు తెంత పో

యతులతపోవిభూతి మహిమా ప్తిజితేంద్రియు లైనతాపను

ల్కతి చెడి కామసీనుఖనమన్వీతు లై వెనఁ జిక్కియుండరే.

875

స. అని యిట్లు మహార్థయుక్తం బగువచనంబు సలికి వెండియు నత్తార నఖేలంబును
మదవిహ్వలంబును భర్తృహితయుక్తంబు నగువాక్యంబున నిట్లనియె.

876

సీ. క్షీణినాథనుత భానునుతుండు రాముఁకు విధేయుఁడై కార్యంబు దీర్చుకొనుటకు

మునుకొని యుద్యోగ మొనరించి యున్నవాఁ డెల్లుండి రేపట నేపు మీఱ
నఖలదిక్కులనుండి యంబరనంచారచతురులు దుర్వాంత సత్త్వయుతులు
కామరూపులు వీర్యఘనులు కోట్యుద్బుద సంఖ్యాతు లగచరసైన్యపతులు
తే. వచ్చెదరు వారి నందఱు వరుసతోడఁ, దోడుకొని రాముకడ కతితూర్ణభంగి
రాఁగలఁడు మీర లింతలో వేగిరపడి, పరుషవాక్యంబు లిబ్బంగింబలుకఁదగు నె.

అథ తావ లక్షణుని సుగ్రీవునికడకుఁ దోడుకొని పోవుట. అథ

ప. రాజనందన సీపు సరిజనాభ్యంతరమందిరప్రవేశం బనుచితం బని యిచ్చటనె
యుండుటం జేసి నీచేత సదాచారంబు రక్షితం బయ్యె మిత్రభవనంబునందు
మిత్రదారావలోకనంబు నేయుటవలన సత్పురుషులకు ధర్మలోపంబు గలుగదు
గావున నీ వంతఃపురంబులోనికి విచ్చేయవలయు నని ప్రార్థించిన నద్వేషవాక్యం
బులచేతఁ గించి దుశశమిత్రోధుం డై తారోపదిష్టమార్గంబున సంతఃపురంబు
ప్రవేశించి యందు. 878

సీ. ఉదయాద్రిపై నొప్పు సుష్టాంశుక్రియఁ గాంచ నానర్హవీతిపై నలరువాని
దివ్యాభరణమాల్య దివ్యగంధాంబర హారశోభితగాత్రుఁ డైనవానిఁ
గమనీయవారుణి గంధఘుమంఘుమితాధరకినలయుం డైనవాని
ససమానమధుచాన లనీతాతిమదఘూర్ణ మానశోణితనేత్రుఁ డైనవాని

తే. వానరీహస్తచామర వ్యజనమంజ, లానిలాందోళితాలకుం డైనవాని
భూరిపరిమళవాసిత పుష్పదామ, కిరణసంభృతగ్రీవు సుగ్రీవుఁ గనియె. 879

ప. మఱియు నాదిత్యనన్నిభుం డగువాని దివ్యరూపుం డగువాని మహేంద్రుండుం
బోలె దుష్టయుం డగువాని దివ్యాభరణమాల్యవేతప్రమదాజనపరివేషితుం
డగువానిఁ దన్తకాంచనవర్ణుం డగువాని విశాలాక్షుం డగువాని రుమాపరిరం
భసంభావనాసంభ్రముం డగువాని సుగ్రీవు నవలోకించి. 880

క. ఘనశరశద్విభవాలో, కనభాతదురంతరోషకలుషారుణితా
ననలోచనుఁ డై కాలుని, యనువున శోభిల్లె నతిభయావహభంగిన్. 881

ఉ. అంత దినేంద్రపుత్రుఁడు దురంతనితాంతమహోగ్రకోపకా
లాంతకుమాడ్కిఁ గ్రాలుచు రయంబున వచ్చుమహేశపుత్రు న
ల్లంతనె చూచి దిగ్గన నిజానన ముగ్ధతి డిగ్గి యాత్మలో
నెంతయు భీతి పర్వఁ జలియించె సుహీధరభిష్టవీజాకృతిన్. 882

తే. అప్పుడు రుమాప్రభృతికాంత తిరయమున
భర్తతోఁ గూడ లేచి సంభ్రమ మెల్లర్ప
గగనమునఁ దారకలు నిశాకరునిఁబోలె
సురుచిరంబుగ నాతనిఁ జట్టుకొనిరి. 883

క. ఇక్ష్వావడి రవిసందనుఁ, డక్కనకాననము డిగ్గి యంజలియుతుఁ డై
మిక్కిలి భయభక్తులతోఁ, గ్రక్కున సౌమిత్రియంతికంబున నిలిచెన్. 884

వ. ఇట్లు కాంతాజనపరివృతుం డై కల్పనృతుంబుచందంబున సంజలియుతుండై
తనమ్రాల నిలువం బడియున్ననుగ్రీవు నవలోకించి లక్ష్మణుండు దారణవా
క్యంబున నిట్లనియె. 885

— ఇతి లక్ష్మణుండు సుగ్రీవుని దూఱుట, ఇతి —

తే. సత్యనిష్ఠయు నింద్రియజయము కృపయు
సత్త్వసంపన్నతయుఁ గృతజ్ఞత్వ మార్త
రక్షణాసక్తి ధాత్రి నేరాజు కొప్పు
నతఁడు సంపూజ్యఁ డగుచు నేపారు సిరిని. 886

క. ఉపకారు లై నమిత్రుల, కుపకారము నేయఁ బ్రతిన యొనరించి తుదిన్
గృప మాలి తప్పి నడిచిన, చపలాత్తునికంటె శఙ్ఖుండు జగతిం గలఁడే. 887

తే. మొదలఁ దాను గృతార్థుండై పిదపసఖుల, కవని నెవ్వఁడు ప్రతికార మాచరింపఁ
డాకృతఘ్నుండు సర్వభూతావలులకు, నిక్కముగ పథ్యుఁ డనిరి వినీతివిదులు.

సీ. అశాస్త్రపుతుండు శతాశ్వపాంతయు మఱిగోనృతుండు సహస్ర గోఘ్నుఁడనియుఁ
బురుషానృతుం డగుపురుషాధముం డాత్మపాంతయు నిజబంధుపాంత యనియు
మొదవును జంపిన మూఢాత్మనకుఁ జోరునకును భగ్నవ్ర తునకును బాస
నిరతున కిల నొక్కనిష్కృతి గలదు గా కరయఁ గృతఘ్నున కదియు లేదు

తే. నుఱియు నట్టికృతఘ్నుండు సిరికి నాయు, వునకుఁ గాక నిరస్తుఁడౌననియు నిట్లు
మును కృతఘ్నునిఁగూర్చి నమ్మోదమెనఁగ, నబ్జగర్భుండు గాధలయందుఁడెలిపె

క. మొదలఁ గృతార్థుండవై వెం, పొదనఁ బటికే హితము నేను కున్నకతన నీ
నదయుఁడ వనార్థుండవు దు, ర్మదుండవును గృతఘ్నుండవు ప్రమాదివి తలఁపన్.

తే. భానుతనయ కృతార్థుండ వై ననీకుఁ, గరుణ నకృతార్థుఁ డైనరాఘవుని దేవి
వెనకఁ బుచ్చుట క ర్తవ్యమదియొకాక, గ్రామ్యసుఖవృత్తి నిట్లుంట కార్యమగునె.

క. ఘనుఁ డారాముండు మిత్రుండ, వని నీకై పూని వాలి నతిబలశాలిం
దునిమెం గడు మండుక, స్వనభణి వని ని న్నెఱుంగఁజాలక యకటా. 892

క. జనపతికరుణనకాదే, యనుషమసంపదలు గలిగె నటు కాకున్నన్
మునుపటివలె గిరికంధర, ఘనదుర్గములందుఁ జాల గాసిం బడవే. 893

క. షీతిహానునికార్యము దు, ర్మతి వై కావింపవేని మచ్చితవిభిభా
హతిఁ గూల వై చి యిప్పుడె, యతిరయమున వాలిఁ గూడ ననిచెన నిన్నున్.

తే. అతిబలుం డైనవాసవసుతునితోమ్ము, వ్రక్కలించినవిభింబు మొక్కవోయె
నని తలంచితో యవాన్వేడిమిని గడంగి, నేఁడు నినుఁ ద్రుంపఁగాఁజాలు నీచచరిత.

తే. రామబాణాభిహతుండై పురందరాత్మ, సంభవుఁడుపోయినపథంబు సంకుచితము
గాదు నీకును దత్ప్రీతిగ్రహణబుద్ధి, గల్గినను రామవిప్రియకారి వగుమ. 896

క. షీతిపతికి హితము గావించితివేనియుఁ దన్నహావిచిత్రశరాస
చ్యుతపజ్రనన్నిభాశుగ, వితతులఁ గనుఁగొనక సుఖతపెలసెద విచటన్. 897

అథ తార లక్ష్మణుని ననునయించుట. అథ-

క. అని పెక్కుగతుల లక్ష్మణుఁ, డనుపనుకోపంబు రోహితాకృతిఁ గనులం
గనుపట్టఁగఁ బల్కిన న, య్యినచంశజుఁ జూచి తార యిట్లని పలికెన్, 898

చ. అనఘభవన్తుభేరితమహాశనిసన్నిభదారుణోక్తులన్
వినఁ జతురుండు గాక కడు వెల్యెలఁ బోవుచు నున్నయాతఁ డీ
యినజుఁ డొకింతనేరమున కింత తిరస్కరణంబు నేయఁగాఁ
జనునె వయస్యునిం దొడరి చంపిన దోషము గాదె యారయన్. 899

చ. తరణితనూజుఁ డక్కట కృతఃస్ముఁడు గాఁడు శత్రుండు గాఁడు దు
శ్చరితుఁడు గాఁడు కేవలనృశంసుఁడు గాఁడు శృతోపకారవి
స్మరణయుతుండు గాఁడు నృపన త్తమునాజ్ఞయుఁ దప్పఁ డేటి కి
ప్పురుసున మాట లాడెనపు భానుకులోత్తమ యస్యునిన్ బలెన్. 900

ఉ. రామునిసత్కృపం బ్రవగరాజ్యము శాశ్వతకీర్తియున్ మహా
ద్దామయశంబు గల్గెఁ గడుధన్యుఁడ నైతిఁ దదిప్రసిద్ధికై
భూమిజ నింక వే వెదకఁ బుచ్చుఁగఁ బోలు నటంచు మాకుఁ దా
వేమఱు నొంటిమై దిరుగువేళలఁ జెప్పు నితండు నిత్యమున్. 901

చ. మఱచినవాఁడు గాఁడు గుణమండన యీతఁడు రామకార్యమున్
గుఱుతుగఁ బెద్దకాలమునకుం దగ మీకృప భూరిసౌఖ్యముల్
దిరముగ నబ్బెఁ గానఁ దమి దీఱక యిన్నిదినంబు లిచ్చటన్
వెరవున జాగు చేసె నిది నేరముగాఁ గొన నీకుఁ బాడియే. 902

చ. షీతివరపుత్ర మేనకకుఁ జిక్కి మనోభవరాగమత్తుఁ డై
యతులతపోవిశేషమహిమాదికముల్ విడనాడి కానలో
యతి యగుగాధిపుత్రుఁడు దశాబ్దము లెన్నఁడె యొక్కపూఁట గా
నతిచపలాత్ముఁ డైనతపనాత్మజుఁ డిట్లగు తెంత చెప్పుమా. 903

ఆ. కాయధర్మగతుఁ డకామనంతృపుఁడు, వివిధకష్టములను వేఁగికామ
నిరతుఁ డైనరవిజనేరంబు పైరించి, యవనివిభుఁడు గావ నర్హుఁ డధిప. 904

తే. నిశ్చితార్థంబుఁ దెలియక నృపకుమార
ప్రాకృతునిమాడ్కి నీయట్టి భవ్యమతులు
నావ మెంచక భృత్యునిపై నకార
ణముగఁ గోపెంతు రయ్య యన్యాయముగను. 905

క. వివిధసంధాన్యవసువులు, ప్లవంగరాజ్యమును రుమను బదపడి నన్నుం
దవిలి నృపతిప్రియార్థము, రవిమతుఁడు తృజించు నని తిరంబుగఁ దలఁతున్. 906

తే. అనఘదరిత సుగ్రీవార్థమందు నీవు, సాహసంబును రోషంబు సంభ్రమమును
 వేగ విడిచి ప్రసాదంబు వెలయుఁ జేయు, నువని సర్వజ్ఞునకు నీతులాడ వలెనె.
 తే. ఇనతనూజుఁడు దశకంఠు నని వధించి, సీతతోఁ గూడ రాఘవుఁ జేర్చగలఁడు
 పరఁగ రోహిణితోఁ గూడఁ బరమధృతిని, జెలఁగి ప్రాలేయధామునీఁ జేర్చినట్లు.
 ప. మఱియు లంకాపురంబునందుఁ గ్రూరకర్ములును గామరూపులు నగురాక్షసులు
 లక్షకోటులమూఁడులక్షలయఱువదివేవురు ముఖ్యనాయకు లుండుటయకాక
 మఱియుఁ బెక్కులక్షలవాగు గలరు వారినందఱ నిర్జింపక దురాత్ముం డగు
 రావణుం జంప నలవి గాదు గావున సహాయరహితుం డగుసుగ్రీవుచేతఁ గ్రూర
 కర్ముం డగురావణుండు రణంబున వధించుటకు శక్యుండు గాఁ డివ్వినంబు నీకెట్లు
 విదితం బయ్యె నంటివేని యంగదోక్తరామసుగ్రీవసఖ్యకరణవృత్తాంతశ్రవణా
 నంతరంబున మద్యల్లభుం డైనవారి రావణునిబలాధికత్వం బుగ్గడించి మహాబల
 పరాక్రమరావణనిరసనవిషయంబునందు నన్ను విడిచి దుర్బలుం డైనసుగ్రీవు
 నెవ్వినంబున నవలంబించె రాఘవుం డని నాతోడం జెప్పెఁ దత్ప్రకారంబు
 నీతోడ విన్నవించుచున్నదానఁ ద్వత్ప్రహాయనిమిత్తంబు సమస్తదిక్కులం గల
 వానరయూథపులం దో డైచుటకు వేగవంతు లగువానరులు చని యున్నవారు
 సుగ్రీవుం డుద్యోవుం డై వారిరాక కెదురుసూచుచున్నవాఁడు మున్ను పల్కిన
 చందంబునఁ బ్రతిజ్ఞాతత్పురుం డగునితండు బలంబులం గూర్చుకొని రాముని
 యర్థసిద్ధికొఱకు సముత్సాహసమేతుండై యిప్పుడ నీతోడం జనుదెంచు నతనిం
 బరివేష్టించి భల్లూకకోటిసహస్రంబులును గోలాంగూలశతంబులును మఱియు
 'సనేకకోటివానరులును బఱతెంచెద రిప్పుడు కోపం బుచనంహరించి ప్రసన్న
 ముఖుండవు గమ్ము కోపసంరక్తలోచనప్రభావీచీనమీచీనం బైనభవన్ముఖంబు నవ
 లోకించి హరివరకాంత లెల్ల వాలినధజనితభయశంకితు లై శాంతినొందక యు
 న్నవా రని పలికిన సత్తారవచనంబు విని లక్ష్మణుండు మృదున్వభావుం డై కోపం
 బుఁ బరిత్యజించె నప్పుడు శాంతుం డైనసౌమిత్రి నవలోకించి సుగ్రీవుండు శిథిల
 స్వస్త్రంబుం బోలె నతనివలనిభయంబు విడిచి కంఠలగ్నం బైనబహుగుణవిదిత
 దివ్యమాల్యంబు పరిత్యజించి పానమదంబునందేటి పరమానందకందాయమాన
 మానసుం డై ప్రశ్రితం బగువాక్యంబున నిట్లనియె.

909

—ఇది సుగ్రీవుండు లక్ష్మణుని ననునయించుట. ఇతి—

క. అనఘా రామునికృప నీ, యనుపమరాజ్యంబు శాశ్వతైశ్వర్యంబున్
 ఘనరత్నవస్తువాహన, ధనవస్తువులు మరలఁ గలిగి ధన్యుడ నైతిన్. 910

క. వన్నుగ రాముఁడు నాకు సమున్నతిఁ గావించినట్టి యుపకృతికి మహీ
 భృన్నుదధన ప్రత్యుపకృతి, యెన్నిక కెక్కంగఁ జేయ నే శక్తుడనై. 911

తే. మనుజులేఖకుఁ బాత్మకర్మములచేత, నధికవిఖ్యాతుఁ డగునట్టి యువ్విభునకు

ధాత్రిఁ బ్రతికార మొనరింపఁదగినయట్టినిపుణుఁ డెవ్వఁడు లేఁడింతనిక్కువంబు.
 సీ. అనఘాత్మ యొకబాణమున నేమహాత్ముండు నస్తమహామహీజముల గిరిని
 ధరణిని భేదించె నుతీయు నెవ్వని ధనుర్జ్వానిస్వనంబున జగతి యెల్లఁ
 గంపించె నట్టిరాఘవునకు నొకనిసాహాయ్య మేల నిమిత్తమంతె కాక
 తోడరి సహాయమాత్మఁడ నైన ననుఁ గూడి నిజతేజమున వైరినేర్పిఁ జంపి

తే.జనకపుత్రిని జేకొను నత్యముగను
 బంధుయుతముగ రావణుఁ బరిభవించు
 టకుఁ జమూసంయుతుండ నై ప్రకటభంగి
 రాఘవునివెంట వచ్చెదఁ బ్రాభవమున.

913

వ. ప్రేమ్యుండ నైనయేను బ్రణయవిశ్వాసంబులవలన నొక్కింత యపరాధంబు
 గావించిన నది యంతయు రఘునల్లభుండు సహింప నర్హుం డగు నని పలికిన
 మహాత్ముం డగునుగ్రీవునివచనంబులు విని లక్ష్మణుండు ప్రీతచేతస్కుం డై ప్రే
 మాతిరేకంబున నిట్లనియె.

914

క. నాథుండ వగునీచే రఘు, నాథుండు సనాథుఁ డయ్యె నగచరవర్యా
 సాధారణముగ రాజ్య, శ్రీధనభోగములు గుడువఁజెల్లు న్నీకున్.

915

— లక్ష్మణుఁడు శాంతుండై సుగ్రీవునిఁ బొగడుట. —

ఆ. శౌర్యవంతుఁ డైనజనపతి నీదుసా,యమును బొంది దారుణాజిభూమి
 నిఖిలదనుజవరుల నిర్జించి నిజముగఁ, బుడమికన్నె నింకఁ బడయఁ గలఁడు.

916

వ. మహాత్మా ధర్మజ్ఞుండవు కృతజ్ఞుండవు సమతానిపత్తి వగునీవాక్యంబువపన్నంబై
 యున్నది రాముండును నీవునుం దక్క ననున్ డెవ్వం డిట్టియుక్తియుక్తం బైన
 వచనంబుఁ బలుక నేర్పు బలపరాక్రమంబులచేత నీవు రామునకు సరి వచ్చు
 వాఁడవు రఘువుంగవునకు. నీసాహాయ్యంబు పెద్దకాలంబునకు దైవసంఘటితం
 బై చేకూడిన యది శీఘ్రంబున నింక నాతోడం జనుడెంచి భార్యాహరణకర్మ
 తుం డై యున్నరామునిం బ్రణయసల్లాపంబులం దేర్పుము.

917

క. జనవిభునికోపతాపము, గనుఁగొని మదిఁ దాల్చి నిల్పఁ గా లేక నినుం
 గనలి పరుషోక్తు లాడితి, నివతనయా కరుణచే సహింపుము దానిన్.

918

వ. అని యనోన్యస్యప్రణయవచనంబుల మైత్రిం బ్రకటించుచు సరి లేనిసౌహృదం
 బులం బొల్పి యుండిరి పదంపడి కార్యవిచారతత్పరుం డై సుగ్రీవుండు/నిజ
 పార్శ్వవత్తి యగుహనుమంతు నపలోకించి.

919

— సుగ్రీవుండు నానాదేశములనుండు వానరులరావింపుమని హనుమంతున కాజ్ఞాపించుట. —

సీ. వింధ్యాచలమునందు వృషభ పర్వతమందు మందరగిరియందు మలయమందు
 మేరుశైలమునందుఁ బారియాత్రమునందు శంకరగిరియందు సహ్యామందు
 హిమశైలమందు సింహమహీధరమునందు హరిశైలమందు నీలాద్రియందుఁ

బ్రాహ్మర్షితమునందుఁ బశ్చిమగిరియందు ధూమ్రాద్రియందు దుష్టరమునందు
తే. మఱియు నానాటవీధీవశరధిఁము, గానరోనరకటకసంకటములందు
వసతిఁ గావించి యున్నదుర్వారబలుల, వృక్షచరులను వేగ గావించు మనఘ.

శా. ధీరోదారుల సింహవిక్రముల నుద్గీప్తప్రతాపాఘ్నులక
వీరోత్తంసుల మేఘుచ్ఛుల జగద్విఖ్యాతశౌర్యోల్లస
న్దోరాకారుల వానరప్రవరుల న్దోడ్డేరఁగా మున్నె సొం
పారం జారులఁ బుచ్చినాడను సమస్తాశావకాశంబులన్.

921

క. నావచనంబున నీవును, భూవల్లభకార్యసిద్ధి పొంపె బలగులక
ధీవిలసితులను దొల్లెఁటి, త్రోవల నెనఁ బుచ్చు మిటకుఁ దోడ్డెచ్చటకున్. 922
వ. మఱియుఁ దరుణాదిత్యవర్ణులును గాంచనాచలసంకాశులును నీలజీమూతనన్ని
భులును భీమకాయులును బద్ధతాశవనవాసులును గుంజరప్రతిమాజులునుమన
శ్శిలాగుహవాసులును గనకప్రభులును దాసనాశ్రమనిలయులును దీర్ఘసూత్రు
లును మధుమైరేయానవగంధనంవాసితములును నగువీరవానరుల సామదానా
ద్యుపాయంబులచేతఁ దోడి తెచ్చటకు నేర్పరు లగుగతిజ్ఞుల మదీయశాసనంబు
నం బుచ్చుము వా రామున్న పంపఁబడిన దూతఁ వేగరపటిచి కానుప్రసక్తు
లై దీర్ఘసూత్రు లగువనచరుల సంపఱును శీఘ్రంబునఁ దోడ్కొనివచ్చువారు
గా నాజ్ఞాపింపుము

923

క. పదిరాత్రములకు నెవ్వఁడు, మనయుతుఁ డై రాక యచట మనలు నతఁడు బె
ట్టిదముగ నాచే మిక్కిలి, పదపడి హంతవృత్తి డనుచుఁ బలుకుము వీటన్. 924

క. పొలివోవ కుండ జగతిం, గల వానసు లెల్ల రామకార్యార్థముగా
బలదర్పములు నెలంగఁగఁ, గలసి మెలసి వచ్చువారుగాఁ జేయు మొగిన్. 925

క. నా విని మరు త్రనూజఁడు, భూవరుకార్యంబుపొంపె భూరిబలుల ను
శ్రీవిభవయుతులఁ గీశుల, ధీనరులను వేగ నెల్లదిక్కుల కనిచెన్. 926

ఉ. పంపిన వారు తీవ్ర యగుభానుకుమారునియాజ్ఞ నుర్వి కం
పింపఁగ నప్పుడే కదలి భీషణభంగి నభోంతరంబునక
గుంపులు గట్టి పోయి వనగోత్రపయోధినివాసుల న్నమి
ల్లంపటుల న్వనాటుల విలంబము లేక నృపాజ్ఞ డెల్పినన్. 927

ఉ. వారును మృత్యుతుల్యుఁ డగువారిజమిత్రకుమారునానతి
స్త్రీఁగఁ లేక బంధుసుతమిత్రసహోదరయుక్తులై రయం
బారఁగఁ దత్త్వణంబ భయదార్పటు లొప్ప నభగిప్రచారులై
భూరజవంబునం గదలిపోవఁ దొడంగిరి రాజువీటికిన్. 928

— శిశు సమస్తజేముల నుండువానరుల కిష్కింధకు వెచ్చట. శిశు—

చ. ఉడుగక యంజనాచలము నుండి నవాంజనసన్నిభాకృతుల్

దృఢతరబాహువీర్య లతిధీరులు కాంచనశైలనన్నిభుల్
కడువడి మూడుకోట్ల స్వగ ప్రవరుల్ గవిపుత్తువీటికిం
పడరగ నేగుదెంచి రపు డద్భుతభంగి దివంబు ఘూర్ణిలన్.

929

చ. ప్రతిదివసాంతమందును బ్రభాకరుఁ డచ్చట నస్తమించు నా
క్షీతిధరకోటిపై నునికీజేయుచు నున్న సువర్ణవర్ణుల
ప్రతిమపరాక్రము ల్లిరివరప్రతిభు ల్లశకోటివానరుల్
ధృతి సెలంగంగ వేగ చనుదెంచిరి సూర్యజరాజధానికిన్.

930

తే. సింహ కేసరవర్ణులు సింహబలులు, సింహవిక్రాంతగమనులు సింహసములు
కీశు లొకవేయికోట్లు కిష్కింధ కపుడు, రజతగిరినుండివచ్చిరి రయముమెఱయ.

చ. చలినుల నాశ్రయించి వరుస స్థలమూలము లాహరించుచు
న్బాలుపుగఁ దద్దుహాగహనభూములఁ ద్రిప్పురువారు సంచల
త్కులగిరినన్ని కాశు లొకకోటినహస్రసహస్రవానరుల్
చలమున నేగుదెంచిరి దళంబుగ భానుజుఁ డేలువీటికిన్.

932

క. ఘోరాంగారకతుల్యులు, దారుణవిక్రములు కపివతంసులు వేగం
బారఁగ సహస్రకోటులు, వారక వింధ్యమున నుండి వచ్చిరి వరుసన్.

933

వ. మఱియు నానావనోపవనగిరిగహ్వరసరిత్సరోవరనివాసులును క్షీరోదవేలానిల
యులును దమాలవనవాసులును నారికేళాశనులును నగువానరు లసంఖ్యేయులు
మార్తాండమండలంబు నిరోధించుచు శీఘ్రంబుగఁ గిష్కింధకుం జనుదెంచి
తత్ప్రవృణబాహ్యంతరదేశంబులు నిండి చెలంగి రంత.

934

క. ధరణిఁ గల కపుల నందఱు, వరుసం దోడ్డేరఁ జనినవానరవరు లా
గిరిచరుల కందఱకుఁ గపివరునానతిఁ దెల్పి మరల వచ్చుచుఁ ద్రోవన్.

935

సీ. ఎచ్చట మున్ను మాహేశ్వరం బగుయజ్ఞ మఖిదేవస్తుత్య మై తనరై
నట్టిహిమాచలం బల్లన పీక్షించి యందు దివ్యాన్ననివ్యంసజాత
ఫలమూలములు గాంచి యిల నెన్వఁడెద్దానినొకమాటుభుజియించియొక్కమాస
మాఁకటఁ బడకుండు నట్టి దివ్యామృతస్వాదుకల్పము లగునరసదివ్య

తే. మూలఫలములు నోషధిజాలములును
సురభిపుష్పంబులును గొంచు సురుచిరముగ
యాధపులు శీఘ్రజనమున నుష్ణకరుని
నుతునివీటికి వచ్చిరి సొంపు మీఱ.

936

తే. వచ్చి సుగ్రీవుఁ గనుగొని వరుసతోడఁ
దాము దెచ్చినబహుపదార్థంబు లన్ని
కాన్క లర్పించి యంజలికలితు లగుచు
విన్నవించిరి మెల్లన వినయ మెసఁగ.

937

- ఉ. దేవరవారియానతి సతి ప్రమదంబున నేగి మేము వా
నావిధదుర్గకందరవనక్షితిభృతృరిదభిముద్రిత
త్వావలయంబునం గలనను స్తవనాటుల నీదువీటి కెం
తోవడిఁ గార్యముం దెలిసి తోడ్కొని వచ్చినవార మెంతయున్. 928
- ఉ. నా విని సంతనంబు వదనంబునఁ గన్నడ నాత్మకౌతుకం
బావహిలంగఁ దత్కరము లన్నియుఁ గైకొని వారి నెల్ల పం
భావనఁ జేసి వేగ గరిమంబున నిండ్లకు వీడుకొల్పి సు
గ్రీవుఁడు తన్నుఁ జాలఁ గృతకృత్యునిఁగాఁ దలపోయు గుత్సాడన్. 929
- ఉ. అప్పుడు లక్ష్మణుండు ముద మంది సముత్థితహర్ష బాష్పముల్
తెప్పల మీటుచు న్నుభచరిత్రుని భానుజఁ జూచి కౌతుకం
బుప్పతిలంగ రాఘవునియొద్దకుఁ జోదమె యన్న నాతఁ డా
చోప్పున కంత నీయకొని సొం పలరారఁగఁ దత్తు ణంబునన్. 940
- తే. ప్రేమఁ దారాప్రభృతికపిస్త్రీలఁ జూచి, యిండ్లకడనుండుడని వారినియ్యకొల్పి
కడురయంబునఁ బయనంబుగం డటంచు, నెల్లవానరులకుఁ జెప్పె నింపుమీఱ. 941
- క. చెప్పిన వారు రయంబున, నప్పుడె తమయిండ్ల కరిగి యాంధ్రకు మోదం
బుప్పతిల వేగ పయనముఁ, జెప్పి నురల వచ్చి రింజు చెంతకుఁ బెలుచన్. 942
- క. వచ్చినవారలఁ గనుఁగొని, మచ్చిక నర్కజుఁడు చాల మన్నించుచు మీ
రచ్చుపడ నింక దివిజు, లైచ్చఁగఁ బ్రస్థానభేరి మెఱయింపుఁ డనన్. 943
- ~*~ సుగ్రీవుఁడు లక్ష్మణసహితుఁ డై రామునికడనుఁ జోవుటః ~*~
- సీ. మేరుమందరవింధ్య దారుణీధరగుహాద్వారంబులను బ్రతిధ్వనులు సెలఁగ
భూరిదండా గ్రవిస్ఫోటితకుంభంబుపగిది బ్రహ్మాండకర్పరము పగుల
వెన నిండఁ గ్రాఁగిన యెనరులచందానఁ బొంగి సయోనిధు ల్నింగి ముట్ట
భూనభోదిగ్వాసీభూతసంతానము ల్విసలేక చెవులలో వ్రేల్లు చొనుప
- తే. దిక్కరులకర్ణరంధ్రము ల్వ్రీక్కవాఱ, భాత్రీ కంపింపఁ గాంచనదండములను
వీరవానరపుంగవు త్వేయిగతుల, మించి ప్రస్థానభేరి వాయించి రపుడు. 944
- చ. ఇననుతుఁ డంతఁ గీశుల నహీనబలాఘ్యులఁ జూచి మీరు మ
ద్భుతరదివ్యరత్నశిబికం గొని తెం డని పల్క వారు గ్ర
ద్దనఁ గొని తెచ్చినం గని ముదంబున లక్ష్మణుఁ గాంచి మీర లీ
యనుపమదివ్యయానము రయంబున నెక్కు డటంచుఁ బల్కినన్. 945
- క. ఆసౌమిత్రియుఁ బ్రమదో, ల్లాసంబున దాని నెక్కె లలి రవిజుఁడుఁ బ్ర
త్యాన త్రి మెఱయ లక్ష్మణు, శాసనమునఁ బిదప నెక్కె నముచితభంగిన్. 946
- ప. ఇట్లెరువు రేకయానపు లై. 947

నీ. కనునీయకోటీరఘటితరత్నప్రభాకాండదీధితులు నీరెండ గాయ
నిదువమానవికాలహరిణాతవ్రోచులు నింగి బండువెన్నెలలు నెఱవ
మణిదండచారుచామరరుచు బ్రిక్పతీవనసంబులకు వింతవన్నెఁ బెట్టఁ
బటహాకాహళశంఖపణవవీణావేణభేరిధ్వనులు మింట బోరుకలఁగ
తే. వందిమాగధజనము లందంద పొగడ, బలసి చుట్టును వానరబలము గొలువ
రామవిభుడున్నచోటికిరయముమెఱయ, జనియెరవిజుడుసామిత్రిసహితుఁడగుచు
వ. ఇతైఱంగునం జని మాల్యవంతంబునమీపం బగుటయు నాకపిసత్తముండు
రఘునత్తముని దవ్వులం గాంచి తత్తరంబున లక్ష్మణసహితంబుగా నిజయా
నంబు డిగ్గ నుఱికి. 949

చ. కరములు మోడ్చి ఫాలఫలకంబునఁ జేర్చి సమగ్రభక్తివి
స్ఫురణ దలిగ్ప హస్తములు మోడ్చి రయంబున డాయఁ బోయి భా
స్వరతరత్నదీపితసువర్ణకిరీటనితాంతకాంతిత
త్సునచిరపాదమూలములు సోఁక ధరం బడి లేవ కుండినన్. 950

—ఇతి రాముఁడు ప్రణయకోపంబున సుగ్రీవుని దూఱుట. ఇతి—

క. అప్పుడు రఘునతి రవిజని, దప్పక వీక్షించి హస్తతలమున మోదం
బుప్పతిల నెత్తి కనులం, గప్పుకొని దయాసమృద్ధిఁ గాఁగిటఁ జేర్చెన్. 951
వ. ఇట్లు గారవించి కృతాంజలిపుటు లై తనమ్రాల నిలువం బడి యున్నహనుమ
దాదుల నయ్యై తైఱంగుల సంభావించి యంగఱం గూర్చుండ నియోగించి
సుఖాసీనుం డై యున్నసుగ్రీవు నవలోకించి కించిదుదంచితప్రణయకోపంబున
నిట్లనియె. 952

క. ధర్మార్థకామములు మది, నర్మిలి విభజించి కాలమం దనిశంబు
నిర్మలచుతి సేవించెడు, ధార్మికుఁ డిల రా జనంగఁ దగు నినతనయా. 953
తే. పునమి నెవావ్విడు ధర్మార్థముల తైఱంగు, విడిచికామంబు నెపుడు సేవించునతఁడు
దీర్ఘవృత్తా గ్రమందునిద్రించిపుడమి, బడియెడునరాధమునియట్లచెడుఁగపీంఠ.
క. శత్రులఁ జూపఁగఁ బూనుట, మిత్రులకు హితం బొనర్ప మెయి కొనుటయు న
గ్రత్రయఫలభోక్త యగుట, ధాత్రిపతి కొప్పు నతఁడు ధర్మాత్మఁ డగున్. 954
తే. అనఘ యుద్యోగవేళ సంప్రాప్తమయ్యె, బుడమి కన్నెనవ్వేషింపఁబుచ్చుటుడిగ
నాయవఘ్నఁ దలంపక పాయ కింట, గ్రామ్యసుఖవృత్తి నిట్లుంట కార్య మగునె.
క. నా విని భయభక్తులు మది, నావిర్భవ మండఁగఁ గృతాంజలి యై ను
గ్రీవుఁడు వినయంబున నర, దేవుని వీక్షించి యలుక దీర్చుచుఁ బలికెన్. 955

—ఇతి సుగ్రీవుఁడు రాముని నమయింపుట. ఇతి—

క. ధీతినాయక మీకృపచే, గతలక్ష్మియు గతయశంబు గతరాజ్యము కా
శ్యేతసాఖ్యము గ్రచ్చుట నా, కతులితముగఁ గలిగె నేఁ గృతార్థుఁడ నైతిన్.

జే. అధిప మీ రాసతిచ్చినయట్ల తనకు, మైత్రి నువకృతిఁ జేసిన మిత్రవరులఁ
బూనిప్రతికృతివెలయింపఁజేసివాఁడు, అవనిలోఁ బురుషాధముఁడనఁగఁబరఁగు.
న. మహాత్మా మహోపకారి వై ననీకుఁ బ్రతీకారంబు గావింపనినాఁ డే నట్టివాఁడ
నగుటకు సందియం బే మని పలికే తనకెలంకుల నలంకృతులై యున్నకొండఱు
వానరులం జూపి వెండియు నిట్లనియె. 960

చ. నరవర నాదుశాసనమునం జని మీరు భవత్ప్రియార్థ మి
ద్ధరఁ గలనర్వదావనుధాధరసాగరనిమ్నగాదులం
దిరువుగ నున్నకీశుల ననేకసహస్రసహస్రకోట్ల బం
ధురగతి నాదునన్నిధికిఁ దోడ్కొని వచ్చినవార లెంతయున్. 961

క. కొండఱు వానరు లిష్టుడు, గ్రంధుగఁ జనుదెంచినారు రావలసినవా
రంద టీకఁ బుడమి దిక్కులు, కొండల మందంగఁ గూడి కొనియెడ రిచటన్.
న. మఱియుఁ గాంతారదుర్గనివాసులును వింధ్యమేరుకృతాలయులును మేరు
మందరసంకాశులును మహేంద్రసమవిక్రములును ఘోరదర్శనులును గామరూ
పులును దేశగంధరాన్వితసంభూతులు నగుయాధవులు కొండఱు శతసహస్ర
వానరోపేతులై కొండఱుదశలక్షవనచరసహితులై కొండఱుదశకోటికీశసమన్వీ
తులై కొండఱు శతకోటివలీముఖయుతులై కొండఱు లక్షకోటిప్లవంగసంగ
తులై కొండఱుశంఖసహస్రశాఖామృగసహాయులై కొండఱుదశాస్పదగిరిచర
సంయుతులై కొండఱుదశమధ్యవనచరపరివేష్టితులై కొండఱునంతవింశతికపిసం
యుక్తులై కొండఱు త్రింశత్పార్శ్వహరివీరులం గూడి వచ్చుచున్నవా రొక్క
ముహూర్తంబునకుభవతొన్నిధ్యంబునుంగూడికొనియెడరువారుబలపరాక్రమ
శౌర్యవీర్యధైర్యసాహసోత్సాహంబులచేత ముల్లోకంబులనైననొక్కయెత్తున
నోర్చువారు దురాత్ముం డైనరావణుని బంధుమిత్రపుత్ర యుతంబుగారణంబునం
బరిమార్చి కల్యాణగుణసమేత యైనసీతం దోడైచ్చి నీకు నమర్పించెడ రని పలి
కిన నిజనిదేశవర్తి యగుసుగ్రీవునివచనంబులకలరి రఘువల్లభుండు వికసితనీలో
త్పలంబుపగిది దర్శనీయవర్ణుండై యతనిఁ గరంబుల గాఢంబుగాఁ బరిరంభించి
హర్షపులక లెనఁగ మందమధురవాక్యంబుల నిట్లనియె. 963

—అథ రాముఁడు సుగ్రీవునిఁ బొగడుట. అథ—

సీ. వాసవుఁ డుర్వీచై వానలు గురియుట యర్హుండు తిమిరావహరి యగుట
విధుఁడు శీతద్యుతి వెన్నెల గాయుట జగదుపకారార్థ మగుటఁజేసి
కుడు విచిత్రము గాని కరుణ భవాదృశు ప్రీతి మిత్రుల కుపకృతి యొనర్చు
టది వింత గాదు పద్మాప్తనందన నీవె నాకు మిత్రుండవు నాయకుండవు
తే. దాతవు పయస్యుండవు పరిత్రాత వరయ
నీదుసాయముచే నింక నిఖలరిపుల

నాలమున నోర్య దక్షుండ నైతి నివుడు
ఘనునితోడి సాచివ్యం బకార్య మగునె.

964

- క. ప్రియవాది వై ననీ విఠ, రయ మారఁగ నాకు దైత్యరణమునఁ బ్రీతి
న్నయ మొప్పుఁగ సాహాయ్యము, దయతోఁ గావింపవలయు దక్షత వెలయన్.
- క. సురరిపుఁ డాత్మ వినాశము, కొఱకై వంచించి నీతఁ గొనిపోయె విభా
కరపుత్ర యనుష్ఠాదుఁడు, గుఱుతుగ ము న్నింద్ర సతిని గొని చనిన క్రియన్. 966
- క. ఏ నారావణు ననిలో, మానుగ నానావిధోగ మార్గణతతులం
బూని వధించెద శక్రుఁడు, జానుగ ము న్ననిఁ బులోముఁజంపినమాడ్కిన్. 967
- వ. అని బహుప్ర కారంబుల రఘువల్లభుండు సుగ్రీవునితోఁ బగతునిం బరిమార్చు
టకు దగిన తెఱంగున మాటలాడు చున్న సమయంబున.

968

అప్పు సుగ్రీవుని పై నికు లండలు రాముని కడ కేటెంచుట, అప్పు

- నీ. ఘనసింహనాదము ల్విని భయంబునఁ బాటు ఖచరులు డాఁగఁ జీకటులఁజేసి
భూరిభేరిన్వనస్సోటితాశాంతముల్ పూయఁగా మిన్నేటుబురదఁజేసి
మితి లేని శాందిశీకతఁ జూచునిర్జరకుసుమగంధులకు మేల్పునుఁగుఁజేసి
కడదీపులందుండి నడఁతెంచుకపులకు జలధులెల్లను గాలినడలుచేసి
- తే. లలితకాష్ఠాంగ నానముల్ల నదురోజ, ములకుఁ బూయఁగ గందపుఁబూతచేసి
నిర్గుణమానోదువీరవానరమహోగ్ర, సై న్యధుతసాంద్రభూళికాజాల మడరె.
- వ. అనంతరంబ.

970

- చ. ఒకనిమిషాంతరంబునకు సుగ్రకరాళముఖుల్ మహాబలుల్
ప్రకటితబాహువిక్రములు పర్వతతుల్యులు మేఘసన్నిభుల్
క్రకచనమానదంపు లతికర్కశ దేహులు వానరు ల్లిశా
ప్రకరము భూమియుగ గగనభాగము నిండి రనేకు లయ్యెడన్.
- వ. తదనంతరంబ నాదేయపార్వతేయసాముద్రంబు లై నభల్లూక వానరగోలాంగూ
లబలంబు లనంభాశ్రితంబులు చనుదెంచె బదంపడి యాధపులు రాఁదొడంగి
రందు ముందఱఁ బద్మ కేసరవద్దులును దరుణార్కప్రతాపులును మేఘనిర్భాదు
లును శశిగౌరులును గామరూపులును గామనంచారులును నై.
- క. మేరుమహీధరనిలయులు, క్రూరమతులు దశసహస్రకోటివక్త్రుల
ఘోరాకారులు గొలువఁగ, సారబలోదారుఁ డై నశతవలి వచ్చెన్.
- ఉ. భూరిమహీధ్రశృంగములు భూరుహము ల్పృథివీపలంబు లిం
పారఁగఁ గేలఁ బూని రయమార ననేకసహస్రకోట్లు దు
ర్వారఫరాక్రమక్రములు వానరవీరులు గొల్పి వచ్చె ఖ
ద్భూరశిఖంగవర్ణుఁ డిననూనునిమామ సుషేణుఁ డయ్యెడన్.

974

- క. అంతం దారుండు రుమా, కాంతాజనకుండు సహస్రఘన వానరకో
 ట్లైంతయుఁ గొలువఁగ సుగ్రీ, వాంతికభువి కరుగుదెంచె నంతకనిభుండై. 975
- మ. తరుణాదిత్యనిభాననుండు సుగుణోదారుండు నీరేజకే
 నరవర్ణుండు మహాభుజుం డఖిలకీశ శ్రేష్ఠుఁ డుద్యత్ప్రభా
 కనుఁడుకా పావనిఁ గన్నవాఁడు భయదాకారుండు ధీరుండు శే
 సరి వచ్చెన్ బహుకోటివానరు లుదంచన్బక్తి క్రి దక్ గొల్వొగన్. 976
- శా. కాలాంభోధరసన్నిభుండు నిలనత్కలాంతకాకారుఁడుకా
 శైలేంద్రప్రతిమానగాత్ముఁడు భుజానందంభవిష్ణురుఁడుకా
 గోలాంగూలవిభుండు వీరుఁడు గవాక్షుం డప్పు డేతెంచె శా
 ర్యాలంకారుఁడు వేయికోట్లు కవు లుద్యత్ప్రీతి సేవింపఁగన్. 977
- క. తారెరుకోటిసహస్రము, లారయ భల్లూకబలము లన్నిలిఁ గొలువకా
 ధీరోదారుఁడు ఘోరా, కారుఁడు ఘాన్ముండు వచ్చెఁ గడురభనమునన్. 978
- క. గిరినిభులు ఘోరహపులు, వరవర్ణులు మూఁడుకోట్లు వానరముఖుల్
 కర మనురాగంబునఁ దనుఁ, బరివేష్టించంగ వచ్చెఁ బనసుఁడుప్రీతిన్. 979
- క. శూరోత్తము లగువానర, వీరులు పదికోట్లు తన్ను విడువక గొలువకా
 ధీరుఁడు నీలాద్రిచయూ, కారుఁడు నీలుండు వేడుకం జనుదెంచెన్. 980
- క. కనకాద్రినిభుఁడు హవ్యా, శనచయనంకాశుఁ డమితనత్త్వండు శూరుం
 డనఘాత్తుఁ డైదుకోటులు, తనుఁ గొల్వొగ గవయుఁ డటకుఁ దడయకవచ్చెన్. 981
- చ. వరుస సహస్రకోట్లు బలవంతులు కీశులు తన్నుఁ గొల్వొగ
 గురుతరవిక్రమక్రముఁ డకుంతితశౌర్యుఁడు శైలసన్నిభుం
 డురుబలశాలి మేచకపయోధరవర్ణుఁడు ఘోరనంగర
 స్థిరుఁడు దరీముఖుండు చనుదెంచె దినేశకుమారుపాలికిన్. 982
- మ. త్రకోకిల, కోటికోటిసహస్రసంఖ్యలు ఘోరకీశులు గొల్వొగ
 హాటకాచలసన్నిభాకృతు లఖిపుత్రులు పర్వతో
 త్పాటనక్షము లుగ్రరూపులు బంధురార్భటి నలైనల్
 దూఁటు గట్టఁగ మైందుఁడుం ద్వివిదుండు వచ్చిరి లీలతోన్. 983
- క. బలవంతు లైనకీశులు, దళితారులు మూఁడుకోట్లు తను సేవింపం
 గులకుధరతుల్యరూపుఁడు, బలవంతుఁడు గజుఁడు వచ్చె భానుజకడకున్. 984
- క. దశకోటిభల్లూకంబులు, విశదంబుగఁ దన్నుఁ గొలువ వీర్యోత్సేకా
 వశుఁడు చిరజీవి భానుజ, వశవర్తియు నైనబాంబవంతుఁడు దోచెన్. 985
- ఉ. అంతకసన్నిభాకృతి యహస్కరతేజుఁడు భూరిశౌర్యవి
 క్రాంతుఁడు ఘోరవిక్రమధురంధరుఁ డద్రినిభాంగుఁడుం బ్రభా

వంతుఁడు నూఱుకోట్లకపివర్షులు తే తనుఁ గొల్వఁగా రును
ణ్వంతుఁడు వచ్చె మారుతజవంబున భానుకుమారుఁ డుబ్బఁగన్.

986

చ. అలయక యేగుదెంచె గణినాశనితుల్యుఁడు ఘోరవిక్రమో
జ్జ్వలుఁడు సమీరవేగుఁడు నవారితశౌర్యుఁ డుదారవర్ణుఁడుం
గులకుధరాభుఁ డొక్కశతకోటిసహస్రసహస్రవానరుల్
గొలువఁగ గంధమాదనుఁ డకుంతితనత్తువ్విఁడు తత్తణుంబు.

987

ఆ. పరఁగ శంఖశతము పద్మసహస్రంబు, స్లవగబలము తన్ను బ్రహ్మగొలువ
నుగ్రదర్శనుండు యువరాజుపితృతుల్య, వీర్యుఁ డంగదుండు పేగ వచ్చె.

988

క. ఘోరాకారుఁడు ధీరో, దారుఁడు కవులైదుకోట్లు తను సేవింపం
దారాద్యుతితో, దారుఁడు, దూరంబున భానుజనకుఁ దోచె న్నిగులన్.

989

ఆ. పదునొకండుకోట్లు వ్లవగులు తనుగొల్పి, ఘోరదర్శనుండు కులగిరింద్ర
సన్నిభుండు నింద్రసంకాశపీరుడౌ, నింద్రజాను వచటి కేగుదెంచె.

990

ఆ. కాలమేఘనిభులు కామరూపులు వజ్ర
కల్ప లద్రినిభు లఖిరవ్విబలులు
స్వామికార్యరతులు శతసహస్రాయుత
కవులు గొలువ రంభుఁ డవుడుదోచె.

991

క. ధీరుఁడు మహనీయుభుజా, సారుఁడు దుర్ముఖుఁడు దోచె నరభసభంగిక
దారుణవీర్యులు కీశులు, ఘోరాకృతు లవుడు రెండుకోట్లు గొలువఁగన్.

992

సీ. పవనన్నిభస్పర్శపాదఘట్టనమునఁ గొండల శిలలెల్లఁ బిండి గాఁగ
వాలవిత్తే పదుర్వాసాతాహతి ఘోరమేఘము లద్రిగుహల నడఁగ
నూరువేగనముత్తితోరువాతన్నూర్తిఁ జెట్టు లన్నియుఁ జాఁప కట్టువడఁగఁ
బ్రబలవానరవీరభయదకోలాహలాచ్ఛటుల బ్రహ్మాండకర్పరము పగుల

తే. వాయువేగులు కీశులువేయికోట్లు, బలసి తనుఁ గొల్పి నిజముఖజలజమిత్ర
కిరణసందోహవికసితనరవరాన్య, వనజఁడై తోచె పవమానతనయుఁ డవుడు.

తే. చటులగతి సహస్రంబును శతము నూఱు, కోట్లు కీశులతో వచ్చెఁ గొలువరవిజ
వానరచమూనముద్రజైవాత్మకుండు, కలితరిపువంశవనదవానలుఁడు నలుఁడు.

క. పదికోట్లవానరులు తను, ముదమున సేవింప వచ్చె మున్నాడి జగ
ద్విదితబలుఁ డద్రితుల్యుఁడు, దధిముఖుఁడు విశాలభుజుఁడు తపనజుఁ డలరన్.

వ. మఱియు మహానత్త్వ లగువినతుండును శరభుండును గుముదుండును వేగ
దర్శియు దుందుభియు విజయుండును సంపాతియు మొదలుగాఁ గలయనేకయా
థాధిపతు లగణితవీరవానరవాహినీసందోహపరవృతులై చనుదెంచి మాల్యవ
త్స్వోతప్రాంతకాంతారంబులును గిరిసానుగహ్వరంబులును బ్రత్యంతవర్షతం
బులును సధిత్యకోపత్యకాప్రదేశంబులునుబలుదెఱంగులనాచ్ఛాదించి వుడమి

యీనినతెఱంగున నెక్కడఁ జూచినం దెఱపి యీక లెక్కకు వెక్కనం బై
కోలాహలబహులంబుగా నిండి యుండి రప్పుడు. 996

చ. పరుగులు పాటుచుకొ దగులఁ బ్రాచుచుఁ దోఁకలు ద్రిప్పి యాడుచు
స్తటియలఁ శ్రేణుదాటుచు వనంబున డాగుచు వల్లికాగృహో
త్కిరములఁ దూఱుచు స్థనముకై వడి గర్జలు బిట్టొనర్చుచు
న్నరుచిరభంగి నర్కజుని నూరెల నిల్చిరి కీశయాధపుల్. 997

వ. మఱియుఁ గొందఱు యథోచితంబుగా వస్త్రాదికంబు సంకుచితంబు చేసి బద్ధాం
జలులై సుగ్రీవునిం బరివేష్టించి యుండిరి సుగ్రీవుండు త్వరితుండై యానమస్త
వానరశ్రేష్ఠుల నయ్యెఱ్ఱెఱంగులఁ బ్రణామాలింగనవచోశారవాదివిశేషంబులఁ
బ్రీతచేతున్నులం జేసి రామునకు సమర్పించి పదంపడి ధర్మజ్ఞుండు గావున బలం
బుల నెల్లఁబర్వతనిర్మరంబులయందును సమస్తవనంబులయందును యథానుఖం
బుగా విడియ నియమించి మీమీఁబలంబుల విభజించుకొని తద్రక్షణంబునం
దేమఱక యుండుం డని సేనాపతులకెల్ల నాజ్ఞాపించి ఫాలంబునం గేలు గీలించి
రాము నవలోకించి వినయవాక్యంబున నిట్లనియె. 998

— ఇది సుగ్రీవుండు తనపైనికుల రామునకు నొప్పుగించుట. —

సీ. నృపవర మద్దేశనిలయు లై ననమస్తకపులు దిక్కుల నుండి గడురయమున
వచ్చిరి వీరు దుర్వాంబలాఘ్యులు కామరూపులు భయంకరశరీరు
లమితసంఖ్యాతులు ఖ్యాతకర్తాపదానులు మహాభుజవీర్యకలితు లభయు
లు త్రమవ్యవసాయు లురువిక్రములు దేవ దైత్యనన్నిభులు కాంతారచరులు

తే. వీరి నీకింకరులు గాఁగ విశదబుద్ధిఁ
జేకొని బలాబలంబు లస్తోకయుక్తి
నెఱింగి తగుభంగి మన్నించి హితము నెఱపి
ప్రాభవంబున నీ వింకఁ బనులు గొనుము. 999

ఉ. అందఱు సావమికార్యరతు లందఱు భూరివివేకయుక్తు లిం
దందఱుఁ గాలకింకరనిభాకృతు లందఱుఁ బరిందము ల్కరం
బందఱు శత్రులోచనభయంకరమూర్తులు వీరిలోన వీఁ
కం దగువారి నీత వెదకం దగఁ బుచ్చుము రాజశేఖరా. 1000

క. నా విని సంతోషము మది, నావిర్భావంబు నొంద నర్హకులుఁడు నం
భావించి మధురముగ ను, గ్రీవునితో నిట్లు లనియెఁ బ్రియ మలరారన్. 1001

ఉ. ఎచ్చటఁ బంక్తికంఠుఁడు విశృంఖలవృత్తి వసించి యున్నవాఁ
డచ్చటి కేగి నీతవిధ మంత యెఱింగి ముదంబు మీఱ వే
వచ్చెడునంతశక్తి గలవానరు లెవ్వరొ నే నెఱుంగ నీ
వచ్చుపడంగ నట్టివిపినాటుల నారసి పంపఁగాఁ దగున్. 1002

క. ఘను లగుకీశులు. ముందుగఁ, జని జానకి డాచి యున్నచంద మెఱింగి వ
చ్చినపిదప బలయుతులమై, మన మరుగుద మధికశక్తి మార్చునిపైకిన్. 1003

ఉ. నీవె నమ స్తకార్యములు నేర్పునఁ దీర్పుగఁ జాలువాఁడవు
న్నీవె నఖండ వాపుఁడవు నిర్మలకర్మవిధాయకుండవు
న్నీవె మహీనుత స్వేదకి నిక్కము దేఁ గలవాఁడ వార్యసం
భావిత వేయి యేటి కింక భారము నీయది గాదె చూడఁగన్. 1004

ఉ. నా విని సూర్యజండు వదనంబున మోద మెలర్చ ని ట్లను
స్తేవరవారికార్య మిటు దీర్చుట యే కద నాకుఁ గాభ్య మీ
రీవిధి నాన తీవలవ దేఁ గడవాఁడను గాను జానకి
నేవే వెదకంగఁ బుచ్చెదఁ బ్రవీణత వానరుల న్రఘూత్తమా. 1005

క. అని పలికి సూర్యతనయుఁడు, తనమనమున ముదము గదుర దశరథతనయు
ల్వినచుండ ఘనరవార్ధటి, వినతుం డనుయూథవునకు వెన ని ట్లనియెన్.

— శ్రీ శ్రీ సుగ్రీవుఁడు వినతునిఁ దూర్పుదిక్కునఁ సీతను వెదకఁ బొమ్మనట. శ్రీ శ్రీ —

వ. కపివర్యా నీవు దేశకాలనయజ్ఞుండవు కార్యాకార్యవినిశ్చయంబునందునిపుణం
డవుగమనాగమనవిచారతత్పరుండవు శైలసంకాశుండవు బలవంతుండవుగావున
సోమసూర్యాంశసంభవు లగువారి శతసహస్రవానరులం గూడి హిమాచల
వింధ్యమధ్యగతం బైనయార్యావర్తదేశంబుమొదలుకొని సరిదిగిరివనాకులయైన
తూర్పుదిక్కునకుంజని యందు జాహ్నువియు సరయువుఁగొళికియుఁ గాళిందియు
సరస్వతియు సింధునదంబును శోణనదంబును బరిశోధించి తత్తీరవనంబులును
యామునాదిపర్వతంబులును వెదకిమహిని గాలమహినిందిలకించి విదేహమాళవ
కాశీకోసలమగధపుండ్రవంగదేశంబులు పరిశీలించి యవ్వలఁగోళకారులపట్టణం
బును రజతాకరభూమియు శోధించి యచ్చటిగిరిశృంగంబులందును వనంబులం
దును నదులయందును వైదేహిని రావణునిలయంబును విమర్శించి యవ్వల
సముద్రాంతగతంబు లైనపర్వతంబులును వనంబులును బట్టణంబులునుం జూచి
యటమిఁద మందరకోటిసంశ్రీతులును గర్జస్రావరణులు నోవృత్తలును లోహ
ముఖులు నేకపాదులును బలవంతులు సత్తయ్యులును గర్జచూడులును బురుషా
దకులును హేమాంగులు సగుకిరాతులు కావున్నస్థలంబులువిలోకించియవ్వల
సంతర్జలచరులును దీప్తవాసులు నామమీనాళసులును ఘోరరూపులును
సరహాపవ్యాఘ్రరూపులు సగుమటికొండలు కిరాతులు కావున్నదేశంబు
లన్నియుఁ గామరూపులై వెదకి యవ్వల గిరులచేత లంఘనంబుచేత నుడువం
బులచేత నధిగమింపం దగినదీప్తిపాంతరంబు లతిక్రమించి యవ్వల యవదీప్తిపం
బన నొక్కయువదీప్తిపంబు గల దది రత్నవంతంబై సప్తరాజ్యోపశోభితం బై
యుండు దానిని సువర్ణాకరమండితం బగునువర్ణరూప్యకం బనుదీప్తిపంబు నశీర్వా
మింపుఁ డవ్వల.

చ. హరిపదచుంచిదీర్ఘశిఖరాన్విత మై సురదైత్యనేవ్య మై
సురుచిరరత్నకందరసుశోభిత మై శిశిరాఖ్యమేదినీ
ధర మలరారుఁ దద్గిరినితంబగుహాగహనప్రపాతగ
హ్వరములయందు వే వెదకుఁ డంచితభంగి మహికుమారికన్.

1008

వ. అమృతహార్యతం బతిక్రమించి యవ్వల లపణసముద్రంబు దాఁటి త త్తీర దేశంబున
సిద్ధచారణనేవితం బై యగాధం బై ర క్తజలంబు శీఘ్రగామియై శోభిల్లుశోణా
ఖ్యనదంబుఁ జేరి రమ్యంబులై నతదవతరణప్రదేశంబులందును విచిత్రంబులై న
వనంబులందును వై దేహీసహితంబుగా రావణు నన్వేషించి యవ్వలఁ బర్యవృత
సంభూత లై ననదులను రమ్యంబులై నబహునిష్కుటంబులనుదరిమంతంబులై న
పర్యవృతంబులను వనంబులను వై దేహీ వెదకి యవ్వలఁ బ్లక్ష్యదీప్యంబును నుప
దీప్యంబులునుం బరిశోధించి యటమీఁదనూర్కిమంతంబునుమహారౌద్రంబును
వాతోద్ధతతరంగమాలానంకులంబునుగాలమేఘప్రతిమంబునుమహారగనిషేవి
తంబును మహానాదంబు నగునిత్యసముద్రంబు గనుంగొని దాని నుపాయంబున
నధిగమించి యిత్సుసముద్రమధ్యదీప్యంబు లన్నియుఁబరిశోధింపుఁడమృతహారదధి
యందుఁ గమలాననుశాసనంబున మహాకాయు .లగురాక్షసులు దీర్ఘకాల
బుభుక్షితు లై నిత్యంబును ఛాయాగ్రాహు లై యుందురు తత్ప్రదేశంబు నుపా
యంబున దాఁటియవ్వలఁ గుశదీప్యంబు నెమకీ యవ్వలఁ మహాభీమంబును ర క్త
జలంబు నగులోహితనామసాగరంబును నుధుసముద్రంబు సవలోకించి యవ్వల
శాల్మలీదీప్యంబు విలోకింపు డందుఁగై లాసశిఖరసంకాశంబునునానారత్నవిభూ
షితంబును విశ్వకర్మనిర్మితం బగువై నతేయుగీదివ్యమందిరంబు గలదచ్చటశైల
సంకాశులును భీమదర్శనులును నానాచూపభయావహులు సగుమం దేహాసామ
రాక్షసులు గాయత్రీప్రభావహతు లై పవలెల్ల నూర్తాండకీరణంబులవేడిమికిం
గాక సముద్రజలంబులం బడి మునింగి యుండిరాత్రికాలంబున జలంబులువెడలి
వచ్చి గిరిశిఖరంబులందు వ్రేలుచుండుదురువారిసవలోకించుచునవ్వలనర్పిస్తము
ద్రంబును దధిసముద్రంబునుం బరిక్షింపుఁ డటమీఁదఁ బాండురమేఘసంకా
శంబై తీరసముద్రంబు శోభిల్లు నది మహోన్నతచేత ముక్తాహారంబుకై వడి
నొప్పుచుండుఁ దన్మధ్యభాగంబున దివ్యతరకునుమవిసరవిరాజితనానాతరువ్రాత
సంకులంబై వృషభనామకం బై నయొక్క శ్వేతపర్యవృతంబు విలసిల్లుఁ దదుపరి
భాగంబున విలసితరజతహేనుకింజల్కపుంజరంజితశతపత్రవిలీయమానచక్రమ
రాశసారసం బై సుదర్శననామసరోవరంబు శోభిల్లు నమృతహారానికి సిద్ధచారణ
యక్షికిన్నరగపడగంధర్వోర్వరగసాధ్యాదులు జలక్రీడాతత్పరులై నిత్యంబునేతెం
తురు తద్విహారకౌశలంబు నిరీక్షించుచు తీరసాగరంబుగడచియవ్వలనకలభూత
భయావహంబై నశుద్ధోదకసముద్రంబు శోధింపుఁడు తస్మద్ధ్యదేశంబున నౌర్వ
కోపసంభూతం బై నహయముఖం బగుతేజంబు సిక్షిస్తం బై వర్తించుచుండు

నమ్మహాతేజంబునకు సంహారవేశయందు సచరాచరం బై సతజ్జలం బింధనంబని చెప్పుదురు తత్ప్రదేశంబునఁ దద్భద్రబాముఖంబు గని తదీయవేదన సహింపం బాలక యాశ్రోశించుజలచరభూతంబులయాక్రందనంబు వినఁబడుచుండు నమ్మ హాదధియు త్రరతీరంబున పదుమూఁడు యోజనంబులపొడువు సంతియ వెడల్పు నుం గలిగి జాతరూపశిలనామకంబై నయొక్కకనకపర్వతంబుగలదానైలశిఖరా గ్రంబునబూర్ణచంద్రప్రతీకారుండును సర్వభూతనమస్కృతుండునుబద్ధవత్సవి శాలాక్షుండును సీలాంజరుండును సహస్రశిరుండు ధరణీధరుండు నగుననంతదే వుండనంతమహిమవిశేషంబుననాసీనుండై యుండునమ్మహానుభావునకుఁ ద్రిశిరం బై సువర్ణమయంబై నవేదికంబై తత్పర్వతాగ్రసంస్థాపితంబై తాలరూపకేతువు విలసిల్లు నదిపూర్వదిశావధిత్వంబునఁ ద్రిదశేశ్వరులచేతఁ గల్పితంబయ్యె దాని విలోకింపుఁ డవ్వలఁ బుష్కరద్వీపమధ్యభాగంబున నఖండప్రభావలబజటిలం బై యుదయవర్వతంబాప్పు గగనంబుతో రాయుచు శతయోజనంబులపొడువుగ లిగి ప్రతప్తకాంచనమయంబై వేదికాసహితంబై యప్పర్వతశిఖరంబాప్పు జాం బూనడమయంబులును సువుష్పితంబులును రవిసన్నిభంబులు నగుసాలతాలత మాలరసాలకర్ణికారంబులు తదుపరిభాగంబున నలరారుచుండు నచ్చటయోజ నవిస్తారంబును దశయోజనోత్సేధంబును గలిగి జాతరూపమయంబై సౌమనసం బనువేటొక్కశిఖరంబు గల దందుఁ దొల్లి దామోదరుండు త్రివిక్రమప్రస్తావం బునందుఁ బూర్వపదంబుఁ బెట్టి రెండవపదంబు పశ్చిమదిగవధిభూతంబై నసావ ర్ణినివాసమేరుశిఖరంబునఁ బెట్టె దివాకరుం డస్తమయానంతరంబున జంబూద్వీ పంబును త్రరంబునఁ బరిక్రమించి మహోచ్ఛ్రయం బై సతతైస్సమనసశిఖరంబుఁ బ్రాపించి మేరుదక్షిణభాగవర్తులకెల్ల భూయిష్టంబుగాఁగానంబడుచుండు మఱి యునప్పర్వతశిఖరంబునందు నైఖానసులును వాలఖిలులును సూర్యకిరణంబు లాహారంబుగాఁ గొని సూర్యతేజంబునదిశలువెలుంగంజేయుచుఁదవంబుసేయు చుండుదురు తన్మహాతేజంబుమ్రాల శోభనంబై సుదర్శనాఖ్యం బగుద్వీపంబు ప్రకాశించుచుండును మేరుశిఖరప్రదక్షిణదక్షిణఁ డగుజగచ్చక్షుఁ డెద్దానింబ్రాపిం చినను స్తప్రాణులకుఁ గన్నులకు వెలుంగై యుండునప్పర్వతప్రాంతకాంతారకుంజ వుంజనుందరకందరంబుల వై దేహీసహితంబుగా రావణు నన్వేషింపుఁడు మఱి యునక్కాంచనశైల తేజంబునసూర్య తేజంబునసమావిష్టయైపూర్వసంధ్యరక్త చ్ఛాయం దేజరిల్లు నేకారణంబున నీపృథివికి భువనంబునకుఁబ్రథమద్వారంబు గా బ్రహ్మచేత సృష్ట్యాదియందుఁ గల్పితం బయ్యె మఱియు సూర్యసరిభ్రమ ణంబుకొఱకు మొదల నిది యుదయస్థానంబుగాఁ గల్పితంబయ్యె నక్కారణం బుననిదిపూర్వది క్కనంబరఁగఁ దత్పర్వతస్పృష్టంబులందు నిర్ఘ్నరంబులయందు గుహలయందు వై దేహీసహితంబుగా రావణునన్వేషింపుఁడు తత్పూర్వభాగం బెల్ల చంద్రసూర్యరహితంబై తిమిరావృతంబై యదృశ్యంబై యింద్రాదిదేవా

వృతంబై యగమ్యంబై యుండు నది తుదిగా నిదిమొదలుగా నీనందునం గల
కందువలెల్ల నరసి నీతారావణులచొప్పెటింగి యొక్కమాసంబులోనఁగ్రమ్మఱ
మత్సమింపంబునకుం జనుడెం డంతకు రాక మనలితిరేసి తీవ్రం బగుమదీయ
దండంబునకుఁ బాత్రంబు లగుదు రని పలికి వెండియు మార్తాండనందనుం
డిట్లనియె. 1009

చ. వనచరులార మీ రలిజవంబున నాయెఱింగించినట్లు చ
య్యనఁ జని జానకి న్నేదకి యయ్యమఁ గన్గొని రండు వేగ య
త్యనుపమబుద్ధితోడ జనకాత్మజఁ గాంచితి నంచుఁ బల్కువాఁ
డనిశము రాఘవేంద్రకృప కర్ణుఁ డగు న్భవనప్రసీధుఁ డై. 1010

ఆ. మఱియు నట్టిమేలుమాట చెప్పినవాని, రాజు జేయుదు సగరాజ్య మిచ్చి
యతఁడుపుడమియుండునంతకాలములోక, పూజ్యుఁడగుచుసిరులఁబొల్పియుండు.

చ. అని యిసంజండు వల్కినఁ దదాఙ్గ శిరంబునఁ దాల్చి మ్రొక్కి కాం
చనగిరినన్నిభుండు విలసద్భుజవిక్రమశాలి కాలదే
శనయవిదుండు గంధవహాసన్నిభవేగుఁడు సూర్య తేజఁడు
న్వీనతుఁడు వోయెఁ దూర్పునకు వీరవలీముఖునై న్యయుక్తుఁ డై. 1012

క. వెండియుఁ దనమనమున మా, ర్తాండనుతుఁడు యామ్యదిశకు నగిగి మహీజ
న్నిండాఁ గాంచి మరల న, ఖండగతి న్వచ్చునట్టికపు లెవ్వరొకో. 1013

అప్పు సుగ్రీవుఁడు హనుమదాదుల దక్షిణదిక్కునకుఁ బొచ్చునుట. అప్పు

చ. అని తలపోసి నీలుఁ బవనాత్మజ సంగదునిం గృశానుసం
దనుల సుషేణుని స్వజనిఁ దారుని రంభు గవాక్షు గంధమా
దనుని సుహోత్రునిక గవయు ధాతృకుమారుని నన్నపుత్రులం
గనుఁగొని చేరఁ బిల్చి తగఁ గంజవసప్రియపుష్పఁ డిట్లునున్ 1014

చ. కపికులవద్యులార పతికార్యధురంధరులార మీరు బ
ల్చిపుణులు దేశకాలనయనిర్ణయశీలురు గావునం బరే
తపతి వసించు దిక్కునకుఁ దద్దయు వేగముతోడ వీరులం
గవులను గూడి సీత వెదకం జనుఁ డీరఁగుభర్త మెచ్చఁగన్. 1015

ప. తన్నార్గక్రమం బెట్టి దనిన నార్యానర్తదేశదక్షిణభాగంబును సహస్ర శిరంబును
నానాద్రుమలతాయుతంబు నగువింధ్యపర్వతంబుఁ జేరి యందు సర్వస్థలంబు
నన్వేషించి తత్పర్వతపశ్చిమభాగంబున మహారగనిషేవితంబు లైనసర్వదా
భోగనతీవరదామేఖలోత్కలాప్రభృతినదీనదంబులును దశార్ణనగరంబులును
దక్షిణభాగంబునఁ గృష్ణవేణీమహానదియును ఋషికవిదర్భమూహిషికవంక
కళింగకాశికవిషయంబులును బరిశోధించి తస్మాద్వర్షభాగంబున సవర్వతనదీ
గుహంబై నదండకారణ్యంబు నెమకితదంతర్వర్తిగోదావరీఖండంబునువిలోకించి

- యటమీఁద సంధ్రపుండ్రచోళపాంశ్యకేరళదేశంబుల వెదకుచు నయోము
ఖం బైననహ్యశైలంబు నెమకుండయవ్వల. 1016
- చ. సుమిత్రవిచిత్రకాననము సుందరకందరసానుశృంగయు
క్తము ఘనభాతుమండితము కన్దుపయోజనముల్లనత్పరః
కమలవిహారిను త్తకరికాండము నై చులయాభిధానశై
లము తనరారు నచ్చట నిలాతనయం దిలకింపుఁ డింపుగన్. 1017
- ఉ. అమృహనీయశైలశిఖరాగ్రమునందు మనోజ్ఞగంధభృ
త్కృచులచందనాటవులఁ దోయరుహానననన్నిభుండు ని
ష్కాముఁడు కుంభనంభవుఁడు సంశతము స్వసీయించి యుండు మీ
రామునిదివ్యకోమలశుభాంఘులకుం బ్రణమిల్లి యంతటన్. 1018
- వ. నముచితంబుగా నమృహత్తునిచేత ననుజ్ఞాతు లై యగ్గిరినరంబు డిగ్గి. 1019
- ఉ. అమృలయాద్రిఁ జాట్టి నముదంచితనూతనపుష్పమాలచం
దమ్మున నొప్పుదాని సురతాపనసేవిత యైనదానిఁ గెం
దమ్మికోలంకులం ననరుదాని ననోదక యైనదానిఁ దీ
రమ్ములవృక్షమండములఁ గ్రాలెడుదానిఁ గవేరకనృకన్. 1020
- క. కని తత్తీరవనంబుల, ఘనతరపుళినముల నన్యకాసారములఁ
జనకజను బంక్తికంఠుని, వినుతబలోదాగులార వెదకుండు ప్రీతిన్. 1021
- క. అటఁ జని మనోజ్ఞగంధోత్కటచందనమాలతీలతావినరసము
త్కట యైనతామ్రవర్ణి, తటినిం గని యాననంతి తరియించి వెనన్. 1022
- ఆ. కాంత యైనయువతి కాంతునిఁ బోలె న
చోటఁ దామ్రవర్ణి సురుచిరముగఁ
నవిలి సాగరంబుఁ గవుఁగిటఁ గదియించు
నట్టిదేశ మెల్ల నరసిగొనుచు. 1023
- వ. అచోటలు వాసి హేమమయంబును దివ్యంబును యుక్తంబును ముక్తామణి
విభూషితంబు నగుపాండులనగరద్వారకవాటంబు నిరీక్షించుచు నవ్వల సము
ద్రంబు దరిసి తత్తీరంబునఁ బున్నాగచందనకేతకీతాలవనంబులు విలోకింపుండు
తొల్లి మహాత్ముం డగునగస్త్యుండు దేవపూజార్థంబు సంగ్రహించినపుష్పపహా
రంబును వీచికానందోహంబులచేత వితథంబుఁజేసిన నయ్యగస్త్యుండుకోపించి
నిస్తరంగుండవు గమ్మని శపించుటయుఁ దచ్చాపకారణంబున నాటంగోత
నముద్దుండు నిస్తరంగుం డయ్యె నచ్చటిదేశం బంతరంగాభిధానం బనందనరు
నట్టిదేశంబున నీత నన్వేషించి యటమీఁద. 1024
- సీ. భర్తావిచిత్రంబు ప్రత్యంతపర్వతసంపేష్టితంబు విశాలపుల్ల
వృక్షులతాగుల్పవివరశోభితము కిన్నరయక్షచారణగరుడసిద్ధ

సాధ్యదివ్యాపురోజనతాపసోరగ దేవగంధర్వనిషేవితంబు
 నగుమహేంద్రం బరునగమొప్పు నది బలహరునకుఁ గ్రీడాద్రియగుచువెలయు
 తే. నచటి కా దేవవల్లభుం డనుదినంబు, నప్పురోగణపరివృత్తుఁ డై గడంగి
 వేడ్కఁ గ్రీడింప వచ్చుఁ నద్విపులశిఖర, సానువుల సీత వెడకుఁడుసంభ్రమమున.
 వ. అమృతహార్యతం బతిక్రమించి చనుం డవ్వల దక్షిణసముద్రమధ్యంబున నొక్క
 యాంతరాళికద్వీపంబు గల దది శతయోజనాయతం బై యుండు నది లంకా
 ద్వీపం బనాఁ బరఁగు మఱియు నాద్వీపంబు మనుష్యుల కగమ్యం బై యుండు
 నాదేశంబు దురాత్తుండును నధ్యుండు సహస్రక్షునచుద్యుతియురాక్షసేశ్వరుండు.
 నగురావణునకు నివాసం బై యుండుఁ గావునమీగువిశేషించి బహుస్రయత్నం
 బున నచ్చట జానకి నన్వేషింపం దగు మఱియు దక్షిణసముద్రమధ్యంబున
 సంగారక యన నొక్కరాక్షసి జలంబులలో నుండి నభంబునం జనువారి
 కాయచ్చాయ నొడిసిపట్టి వారిందిగిచి కొని మ్రింగుచుండువారాక్షసింజిక్కక
 యవ్వలంజని లంకాద్వీపంబునం గలసర్వస్థలంబులు పరిశోధించి సంశయనీయం
 బుల నెల్ల నిస్సంశయంబులఁ జేసి నష్టసంశయ లై నరేంద్రపత్ని నన్వేషించి
 లంకాద్వీపంబు నతిక్రమింపు డవ్వల శతయోజనంబుల దవ్వల సముద్రమధ్యం
 బునఁ బుష్పితకనామకం బైనయొక్కపర్వతంబు గల దది సిద్ధచారణసేవితంబై
 చంద్రసూర్యాంశునకాశంబై సాగరాంబుసమాన్వృతంబై గగనచుంబిశిరస్సహ
 స్తకలితం బై యొప్పునన్నగంబున నొక్కహేమశిఖరంబున సూర్యుండును
 వేటొక్కరజతశిఖరంబునం జంద్రుండును బ్రకాశించుచుండుదురు కృతఘ్ను
 లకు నృశంసులకు నాస్తికుల కన్నగం బగోచరంబై యుండునగ్గిరికి నమస్కరించి
 యందు జానకి నన్వేషించి యచ్చోటు వాసి.

1026

సీ. సురవరులకు నైనఁ జొరరానిప్రోవల సరిగి యవ్వలఁ బొంద నలవి గాని
 దాని నొప్పుగఁ జతుర్దశయోజనాయతం బగుదాని సూర్యనదాఖ్య మైన
 ధరణీధరముఁ గాంచి దాని మెల్లన దాటి నై ద్యుతం బనుగిరివరముఁ జేరి
 యందెప్పుడును మనోహరములై బహుకామఫలవృక్షములుచాలనలరుచుండు

తే. నచటిమధువులు వెనఁ గ్రోలి యమృతకల్ప
 మూలఫలములు భుజించి ముదముతోడఁ
 దద్దుహాసానువులఁ గొంతదడవు విశ్ర
 మించి యపుర్యత మతిక్రమించి చనుండు.

1027

వ. కొండొకదూరంబున శక్రధ్వజాకారం బైనకుంజరవర్షతంబు గల దక్కొండ
 చూపరుల కతివిస్తయకరంబై యుండు నందు విశ్వకర్మనిర్మితం బైనయగస్త్య
 భవనంబు విలసిల్లు నది యోజనవిస్తారంబును దశయోజనోచ్ఛ్రితంబును గాం
 చనమయంబును నానారత్నవిభూషితంబును దివ్యంబునై శోభిల్లు మఱియునందు
 విశాలకక్ష్యంబును ధుర్ధరంబును దీక్షదంష్ట్రమహావిషభోరనన్నగసురక్షితం

బును రమ్యంబును భోగవతీనామకం బైననర్పాలయం బున్నది యందు మహా ప్రాజ్ఞుం డగువానుకి యనునర్పరాజు నివసించి యుండు నప్పట్టణంబున సర్వ స్థలంబుల వై దేహీ నన్నేషించి యాపురి సత్తిక్రమించి యవ్వల విచిత్రంబులగు పర్వతారణ్యంబులు విలోకించుచుం జను డవ్వల రత్నమయంబును శ్రీమంతం బును దేవగంధర్వనిషేవితంబును వృషభాకారసంస్థితంబునగువృషభనామపర్వ తంబు గల డేందు గోరోచనానశృశవర్ణంబును బద్ధనశనమానవర్ణంబును గుంకుమత్తుల్యవర్ణంబును దమాలపత్రనిభవర్ణంబును వహ్నిసంకాశవర్ణంబును దివ్యంబు నగుచండనవనంబు శోభిల్లు నది యెవ్వరికిం దేటిచూడ నలవిగాక యుండు దాని స్పృశింపవలదు రోహితనామకు లైనగంధర్వులు నిత్యంబు నవ్వ నంబును రక్షించు చుండుదురు మఱియు శైలూషగ్రానుణీశిగు శుభ్రబభ్రు లనంగా నేవురు గంధర్వపతులు సూర్యసమప్రభు లై నిత్యంబునుం గ్రీడించు చుండుదురు రవిసూర్యాగ్నిశరీరు లగుపుణ్యకర్షుల కది నివాసంబై యుండుమఱి యుం బృథివి కవధియై యుండు నవ్వల సుదారుణం బైనపితృలోకంబును గవ్వ తమశ్చన్న యైనవై వస్వతునిరాజధానియు శోభిల్లుం గావున నచ్చోటు మీకు దుష్ప్రవేశం బై యుండు నాచెప్పిన సర్వస్థలంబులను నాచెప్పని చోట్లను జానకీ నన్నేషించి శీఘ్రంబునం జనుడెం డెవ్వండు మాసంబులోన సీతం జూచి వచ్చితి నని పలుకు నతండు మత్తుల్యవిభవుం డై భోగంబు లనుభవించుచు నుజ్జయై విహరింపఁ గలం డతనికంటె నన్యుండు నాకుఁ బ్రియుండు లేఁ డతం డు ప్రాణంబులకంటె గరియుండై యుండు నతం డెంతయపరాధంబు చేసిన వధ్యుండు గాక యుండు మీరు బలపరాక్రమయుతులును గులశీలంబులం బ్రసిద్ధి కెక్కినవారును గావుని నేయుపాయంబున నైన సీతం గనుంగొని కృతార్థులై నన్నుఁ గృతార్థునిం జేసి పురుషార్థంబు దక్కించు కొనుండు. 1028

అప్పు సుగ్రీవుండు సుషేణమారీచుల పశ్చిమదిక్కునకుఁ బో నియమించుట. అప్పు

- క. అని హనుమదంగదాదిక, వనచరవీరులను వేగ వై వస్వతుది క్కునకుఁ జానకీ వెదకఁగ, జనుఁ డని నియమించి తపనసంభవుఁ డంతన్.
- ఆ. తారతంత్రీ ఘనునిఁ దనమామ భీమవిక్రముని మేఘునిభుని విమలయశుని వీరు నింద్ర తేజ విసతానుతనమాన, శీఘ్రవేగు నలనుషేణుఁ గాంచి. 1030
- వ. నమస్కరించి పదంపడి మహేంద్రతుల్యవిక్రముండు సర్విష్కంతుండును ఘోర వానరపరివృతుండును మహాబలుండు నగుమరీచిపుత్రుం డైనమారీచుం డను వాని నవలోకించి మీ రిరువురు మహాబలు లైనమరీచిపుత్రు లగుమారీచుల రెండులక్షలఁ బ్లవంగవీరులంగూడి యార్యావర్తదేశంబు మొదలుకొని పశ్చిమ దిగ్భాగంబునకుం జని సురాష్ట్రబాహ్లేకశూరసేన దేశంబులు వెదకి తత్తద్విషయ సంస్థితంబు లైననానావిధపట్టణంబులునుం బరిశోధించి పకుళోద్ధాలకాకులం బును బున్నాగగహనంబు నగుకుషీ యను దేశవిశేషంబు పరీక్షించి యవ్వలఁ

గేతకీషంశంబుల నారికేళవనంబులం దిలకించి మఱియుఁ బల్కిమనాహిను లగు శీతనలలపూర్ణ నదీనదంబులఁ దాససా రణ్యంబులఁ గాంతారదుర్గంబుల గిరినాను కందరంబుల జానకి నన్వేషించి దుర్గంబు లగుపర్యవంబుల శోధించి యచ్చట నుడుప్తాయంబు లగుస్థలంబు లన్నియు వీక్షించి యన్వయఁ దిమినక్రరుపాకులం బైనచల్పిమనముద్రంబుఁ జేరి యచ్చటఁ గేతకీషంశంబులఁదమాలగహనంబుల నారికేళవిషినంబుల మఱియు నేలాతటసేవిష్టంబు లగుపర్యవకాననంబుల నై దేహి నన్వేషించి చల్పిమనముద్రమధ్యంబున మురచీవట్టణంబును జటిపురంబు నవంతియు నంగిఁబోవయు మొదలుగాఁగల విశాలంబులగుపట్టణంబులునురాష్ట్రంబులు నలక్షితం బనుననంబును సింధుసాగరసంగమంబును నిరీక్షింపుఁడాసింధు సాగరసంగమప్రదేశంబున నూఱుశిరంబులు గలిగి నుహోన్నతతరుప్రాతంబుల కాకరం బైన నుహోన్నతం బైనహేనుగిరి యనునొక్కపర్వతంబూష్ణ రమ్యంబులైనతత్పర్వతప్రస్థంబులందు నచక్షంబు లగుసింహంబులు తిమిమత్స్యగజంబుల న్వసినవానస్థానభూతపృథ్విగ్రకులాయంబులకుం దోడ్పొంది చని కలసి మెలసి విహరించుచుండు విశాలం బగుతోయపూర్ణస్థలంబునం దున్నగజంబులు గిరి శృంగగతంబు లగుగజంబులును సింహనీడాశ్రయసానువులయందు విహరించుచుండు నప్పుర్యోశృంగంబు గగనంబుతో రాయుచుఁ జిత్రపాదపం బైన కాంచనమయం బైన యొప్పు నందుఁ గామరూపులై సీత నన్వేషింపుఁ డవ్వో సముద్రమధ్యంబున శతయోజనప్రమాణంబు గలిగి నుపర్ణచాచయలం దేజరిల్లుచు నెవ్వరికిం జొరరాక పారియాత్రపర్యవకోటి విలసిల్లు నందు బలవంతులును ఘోరాకారులును గామరూపులును వహ్నిసంకాశులు నగుచతుర్వింశతోక్తి గంధర్వులు తదీయదివ్యామృతకల్పస్వాదుమూలఫలంబులంబాచికొని యుండు దురు వా రందఱు దురావాసులును దుష్ప్రసహులును దురానదులునై యుందు రచ్యవంబులొనుండి యొక్కఫలం బైనఁదెచ్చుటకు మీకు శక్యంబు గాదు వాధిచెంతఁ జేరక నచ్చోట సీత నతిప్రయత్నమున నన్వేషింపుఁడు వారివలని భయంబు మిక్కుఁ జెందకుండుమఱియునాపల్కిమనముద్రమధ్యంబునవై డూర్యవర్ణసంకాశం బైన వజ్రసంఘానసంస్థితం బైన నానాద్రుమలతాకీర్ణంబైన శ్రీమంతం బైన శతయోజనప్రమాణం బైన వజ్రం బనుపర్యవం బొక్కటి చంద్రమండల సంకాశం బైన యొప్పుఁ దగ్గహోహనదేశంబుల నప్రమత్తులై యతిప్రయత్నంబున జానకి నన్వేషింపుఁ డటమీఁద.

1081

క. హరిచందనకల్పతరూత్కరశోభితరత్నసానుకటకశిఖర మై శరనిధి నాలనవాలై, నటలు నొకనగంబు చక్రవంతం బనఁగన్.

1082

క. అట ఘోరవహ్నికీలాచటలు మగునహస్రకోటిచక్రము రక్షో

భటనాశనార్థము నముత్కటముగ మను విశ్వకర్మ గావించె రహిన్.

1083

క. దానిఁగొని వంచజనుఁ డను, దానపు హయముఖునిఁ బంపి తత్కుక్షిగతం

బై నఘనసాంచజన్యము, మానుగ విష్ణుండు గొనియె మహిమ దలిర్పన్. 1084

క. ఆనగకందరముల నా, నానిర్దరరత్నసానునభిసేకటణో

ద్యానంబుల వై దేహిని, దానవునిలయంబు వెదకఁదగు మీ కచటన్. 1085

వ. మఱియు నగాధం బగువరుణాలయంబునందు సువర్ణశిఖరం బై చతుష్పాపి
యోజనంబుల తనర్పు గలిగి వరాహనామకం బై నవర్వతంబు గల దందు
జాతరూపమయం బై ప్రాప్త్యోతిషం బనువురంబు శోభిల్లు నందు దుష్టాత్ముండగు
నరకుల డనురాక్షసుండు నివసించి యుండు నచ్చటివిచిత్రసానువులును విశాల
కందరంబులును బరిశోధింపుఁ డప్సర్యతంబు గడచిననవ్వలఁ గాంచనాంతరనిర్ద
రంబును నానాప్రసవణయుతంబును సర్వసౌవర్ణంబును సహస్రధారాపరివృత
శిఖరంబును సభ్రంకషంబును నై మేఘవంతం బనువర్వతంబు గల దందు
గజవరాహసింహవాక్యఘంటలు స్వకీయనాదోత్పన్నప్రతిధ్వనిచేతదర్శితంబులై
యపుర్వతకందరంబులయందు గర్జించు చుండు మఱియు శుకపికళారికామ
యూరసంఘంబులు శ్రవణసుఖంబుగా మధురధ్వనులు సేయుచుండునన్న గోపరి
భాగంబునఁ దొల్లి పాకళా ననుం డగుచు హేంద్రుండు సురగణంబులచేతనభిషి
క్తుండయ్యో నట్టి కైలంబుదాఁటిననవ్వలఁ దరుణాదిత్యవర్ణంబులునుభ్రాజమానం
బులును జాతరూపమయతరులతాశోభితంబులును గాంచనమయంబులు నగు
యఱువదివేల కొండలువిలసిల్లు నపుర్వతంబులనడుమ నర్వవర్ణతో త్రమంబైన
మేరుపర్వతంబు శోభిల్లునది ప్రసన్నుం డగుదివాకరునివరప్రసాదమహిమంజేసి
సన్నిహితనమ స్తనస్తువుల నెల్లనిజవర్ణదీప్తులచేత దివారా త్రంబునుసువర్ణమయం
బులుగాఁ జేయుచుండు నగ్గిరియందు వనియించు దేవగంధర్వదానవులు తత్ప్ర
భామహిమంజేసి నిత్యంబును గాంచనప్రభులై వెలుంగుచుండుదురు దేవతలు
నువిశ్వదేవులును వసువులును మరుత్తులును బశ్చిమసంధ్యోపాసనాపేక్షులై శై
లోత్తమం బైనమేరువుం బ్రాపించి విసర్తమానుం డగుసూర్యునిం బూజించు
చుండుదురు వారిచేత పూజతుం డై ముహూర్తార్థంబునకుద్విశేషసహస్రయో
జనంబు లపుర్వతం బతిక్రమించి యాదిత్యుండు సర్వభూతంబుల కదృశ్యుండై
యస్తమించు నపుర్వతశిఖరంబునందు సూర్యసంకాశంబై మహోన్నతంబై
ప్రాసాదగణనంబాధంబై నానాపక్షీనమాకులవిచిత్రతనుశోభితంబై విశ్వకర్మ
నిర్మితం బై సురుణుని దివ్యభవనంబు శోభిల్లునమృదుకైలాస్తకైలంబులనడుమ
విచిత్రవేదికంబై సువర్ణమయం బై దశశిరం బై యొక్కతాలంబు శోభిల్లు
నచ్చటి సమస్తదుర్గంబులయందు నదులయందు సరస్సులయందు వై దేహీ
సహితంబు గా రావణునవ్వేషింపం దగు సానర్థి మేరుపర్వతంబుమీఁద
విశ్వకర్మనిర్మితం బైనయొక్క కాంచనమందిరం బున్నది యందు ధర్మజ్ఞుండును
నసస్సంభావితుండును ద్రిలోకవిఖ్యాతుండును బ్రహ్మసముండును సూర్యసన్ని
భుండును మహర్షిశ్రేష్ఠుండు నగు మేరుసావర్ణి తేజరిల్లుచుండు నమృహత్మని

సందర్శించి తచ్చరణంబులకుంబ్రణమిల్లి సీతావృత్తాంతంబడిగి యవ్వరంబునం
గలనర్వస్థలంబుల సీత నన్వేషింపుడు భాస్కరుండు రజనీక్షయంబునం దుద
యాస్తమయాద్రిమధ్యగతంబైన జీవలోకంబును సర్వంబునుదివిరహీనంబుగాఁ
జేసి యవ్వర్వతంబున నస్తమించు నవ్వర్వతంబు గనుక నరుగుటకు మీకు శ
క్యంబైన యుండు నవ్వల నభాస్కరం బమర్యానంబు గావున మీ కగమ్యం బైన
యుండు నయ్యస్తాద్రివర్వంతం బరిగి నాచెప్పిననర్వస్థలంబున జానకి నన్వేషించి
యొక్కమాసంబులోనఁ గ్రమ్మతి మత్సమింపంబునకుఁ జనుదెండని పలికి
నుగ్రీవుండు వెండియు వనచరుల నవలోకించి యిట్లనియె. 1086

క. భూమతను వెదకి యెవ్వఁడు, మాసములోపలను రాక మసలు నతఁడు మ
ద్యానురదండమున కనా, యాసంబుగఁ జాలఁ బాత్రమగు నిక్కముగన్. 1087

క. మీకు స్నానటయై యస్తాకీపరాక్రమధనుండు శూరుం డతిఘో
రాకారుఁ డీనుషేణుఁడు, వీఁకం జనుదెంచు నధికవేగోద్ధతుఁ డై. 1088

ఆ. ఇతఁడు నాకు గురుఁడు హితుఁడు మామయుఁ గాన
నిస్తుహాత్తుతోడ నెల్ల పనులు
తడయ కప్పగించి తద్వశపర్తులై
యపరదేశ మెల్ల నరసి రండు. 1089

చ. భునమతి నెవ్వఁ డుర్విజను గన్గొని గ్రక్కున వచ్చి రామభ
ద్రుని వెత మాన్చి మమ్మఁ గడు రూఢిఁ గృతార్థులఁ గా నొనర్చు న
వ్వసచరవంశవర్యునకు వారకనే నగరాజ్య మిత్తు న
త్యనుపమభోగభాగ్యయుతుఁ డై నుఖయించు సహర్షిశంబులున్. 1040

ఆ. వినుతబలము కులము వేగంబు తేజంబు, బాహువిక్రమంబు పరహితంబు
గొఱకుఁ గాదె ధాత్రి గుణవంతుఁ డగువాని, కవి విహీన మైన నవియు మేలె.

క. అని పలికి వీడుకొల్పిన, వినుతబలోదారు లమితవీర్యులు త్రిజగ
ద్వినుతు లగునుషేణాదులు, చనిరి వరుణుఁ డేలు దిశకు జనయుతు లగుచున్.

వ. ఇత్రైఱంగున. 1048

— ఇతి సుగ్రీవుండు శతవతి సుతరదిక్కున కనుచుట. —

క. ఇనజుఁడు నుషేణుఁ బడచుట, కనిచి పశీముఖులార్ధ్యుఁ డై నశతవతిం
గనుఁగొని యిట్లని పలికెను, వనకు న్రామునకుఁ గడు హితం బగుభంగిన్. 1044

చ. వనచరవీర సీవు బలనంతుల లక్షవనాటవీరులం
గొని నచివానివీతుండ పయి కోరి హిమాద్రివతంస మైనయా
ధనదునిది క్షటంబున కుదగ్రత నేగి సమాహితుండ వై
జనకకుమారి నందు వరుసం బరికింపుము నేర్పు మీఱఁగన్. 1045

ఆ. పుణ్యసాధ్వీ మైనభూమికుమారిక, నెట్లు లై న వెదకి యెచట నైనఁ

- జూచి వచ్చి విభుని శోకంబు మాన్పుట, తలఁచు బుట్టువునకు ఫలము గాదె.
- క. సీతను వెదకుట పిదప న, రాతిని సమరమునఁ జంపి రామవిభునకుఁ
బ్రీతి సమర్పించుట విఖ్యాతిగ నివి మన కవశ్యక ర్తవ్యంబుల్. 1047
- క. తగవు మెఱయ నీకార్యము, నగచరవర సార్థకం బొనర్చితి. వేన్
జగతి ఋణవిముక్తుల మై, యగణితసౌభాగ్యగరిమ లందెదము రహిన్. 1048
- క. ఇనకులవర్మఁడు రాముఁడు, మన కుపకారంబు చేసె మానుగ మఱియున్
మన మతనికిఁ బ్రతికారం, బొనరింపక యున్న సుకృత మొదవునె చెపుమా.
- క. ఉపకారశీలునకు బ్రత్యుపకారము ప్రీతితోడ నొనరించిన యా
విపులయశోనిధి మిక్కిలి, విపులం గృతకృత్యుఁ డగుచు వినుతికి నెక్కున్.
- క. కావున నాకుఁ బ్రియంబుగ, నీ వాధనదాశ కేగి నేర్పులరంగా
నేవిధమున నైనను రఘు, భూవరునతి వెదకి రమ్ము పొమ్ము కపింద్రా 1051
- క. ఈనరనాథశిరోమణి, మానుగ లోకముల కెల్ల మాన్యుం డన్న
న్వారితపుణ్యఫలంబునఁ, దా నిచ్చట దొరకె భూమిధరచరవర్యా. 1052
- క. ఈవివినదుర్గముల నా, నావాహినులం దటాకనళినీనగర
గ్రావనము ద్రములందును, వేవేగ మహీకుమారి వెదకుఁడు ప్రీతిన్. 1053
- వ. తన్మార్గక్రమం బెట్టిదనిన నార్యావ ర్తదేశంబుమొదలుగ నుద్దేశకం జనిమేచ్చ
పులిందశూరసేనవిషయంబులు నిద్రప్రస్థహస్తిపురమద్ర దేశంబులును గురుక్షే
త్రజనపనంబులును గాంభోజయవనశకారట్టకచీనపరమచీనబాహ్లికఋషికపౌ
రపటంకణవిహారదరదాది దేశంబులును సారెసారెకునిరీక్షింపుచుఁ దత్తద్దేశనం
స్థితపురీదుర్గసరిత్యుగోవరగిరిబిలవనస్థలంబులునుం గలయ వెదకుచు హిమవంతం
బుఁ జేరి యందు లోధ్రవర్షకషండంబుల దేవదారువనంబుల వై దేహీ నన్వే
షించి యటమీఁద సోమాశ్రమంబుఁజేరి యందు జానకిం దిలకించి యవ్వల
సానుమంతం బైనకాళం బనుశైలంబుఁ బ్రవేశించియచ్చటిదరీఝరీగుహాగహ
నంబుల మహాభాగ యగురామపత్ని నన్వేషించి యప్పర్యంతంబు గడచి యట
మీఁద సుదర్శననామకం బైనసర్వతంబుఁ జేరి దాని సతిక్రమించి యవ్వల
నానాపక్షిగణాకీర్ణంబును వివిధద్రుగుభూషితంబును బతగాలయంబు నగు దేవ
సఖం బనుసర్వతంబున కేగి యచ్చట నిర్దురంబుల గుహామధ్యంబుల వై దేహీ
సహితంబుగా రావణు నన్వేషించి దాని సతిక్రమింపుఁడటమీఁదఁ బర్యవసాది
వృక్షహీనంబును సర్వసత్త్వవివర్జితంబున గుళూన్యారణ్యస్థలంబు శతయోజనా
యతం బై యుండు నచ్చటం దడయక శీఘ్రంబున దాఁటి పొం డవ్వల. 1054
- క. భాసురపాండురశిఖిరో,ల్లానము సురసిద్ధసాధ్యలలాగణం
వానము సువిభానము కై,లానము శివపార్వతివిలాసం బలరున్. 1055
- తే. అందుఁ బాంశరమేఘాభ ముద్భవంబి, శృంగయుతము సువర్ణపరిష్కృతంబు

శర్మదము విశ్వకర్మ వినిర్మితంబు, నగుకు బేరునిమణినిలయంబు దనరు. 1056

ఆ. అచటఁ గ్రాంచచక్రహంసకారండవా, కీర్ణయును సువర్ణవర్ణపద్మ
కుముదయును సువర్వరమణీయుతయు నైన, నళిని యొప్పు సావ్దనునలిలయగుచు.

క. ఆదివర్ణభవనరాజం, బాదిత్యులు కిన్నరులును యత్నులు సిద్ధుల్
మోదంబున నేనింపఁగ, శ్రీదుఁడు పాలించు చుండుఁ జిరశుభలీలన్. 1058

క. ఆశైలంబునఁ జంద్రని, కాశము లగుమందిరముల ఘనగుహల వనో
ద్దేశంబుల గిరిబలముల, దాశరథిప్రియను వెదకఁదగు మీకు రహిన్. 1059

ప. అటమీఁదఁ గ్రాంచపర్వతంబునకుంజనుఁ డందుఁడుచ్చివేశంబై నుదుర్గమంబై
కుమారశక్తికృతబిలంబు విలసిల్లు నది యెవ్వరికిం జొరుట కశక్యంబై యుండు
నప్రమత్తులై యమ్మహాబిలంబు ప్రవేశింపుఁ డచ్చట సూర్యసంకాశులును దేవ
దూపులును సుహృత్తులు నగుసహర్షులు దేవతలచేతం బూజతులై యొప్పుచుం
డుదురు వారి నందర్శించి నమస్కరించి క్రాంచపర్వతగుహగహనసానుశిఖర
నిర్గరనితంబంబులయందు జానకి నన్వేషింపుడు తదీయప్రధానశృంగంబున
వృక్షం బనుకామశైలంబును విహగాలయం బగుమానసపర్వతంబును శోధిం
పుఁ డవి దేవదానవరత్నోయక్షగుహ్యాకాదుల కైన నగమ్యంబు లై యుండు
నచ్చటి నర్హస్థలంబులు శోధించి యప్పుర్వతం బతిక్రమించి యవ్వల మైనాక
పర్వతంబునకుం జను డందు స్వనిర్మితం బగునుయునిభవనంబు విలసిల్లునయ్యె
యెడలఁ గిన్నరస్త్రీని కేతనంబులు శోభిల్లుచుండుఁడత్ప్రదేశంబులను దద్గిరిసాను
కందరంబులను జానకి నన్వేషింపుఁ డటమీఁద సిద్ధకవితం బగువైఖానసవాల
ఖలులై యాశ్రమంబు గల నందు. 1060

తే. పలువురు తపఃప్రభావనంపన్ను లనఁఁగు, లుత్తములు తాపనశ్రేష్ఠు లున్నవారు
వినయమునవారిఁ జేరిభూతనయవార్త, నడిగియామంత్త ణముగొనుఁడంతమీఁద.

ప. హేనుపుష్కరసంఘస్థంబునుదరుణాదిత్యసంకాశహంసకారండసారసవిచరితం
బు నగువైఖానసం బనుకమలాకరంబు గల నందుఁ గుబేరున కొపవాహ్యం
బై నసూర్యభామం బనుదిగ్గజంబు క రేణుసంఘంబులతోఁ గూడి నిత్యంబునుం
గ్రీడించుచుండు నచ్చట శోధించి దాని నతిక్రమింపుఁడ యవ్వల వ్యోమంబు
నప్టచంద్రదివాకరంబును నత్తత్రగ్రహశూన్యంబునుబయోధరవిహీనంబు నిశ్శ
బ్దంబునై యుండు దానినిజ తేజోజాలంబున సూర్యప్రభావచేతంబోలె వెలుంగం
జేయుచు నతిశాంత దేవకల్పస్వయంప్రభతచస్పిర్జమహన్ను లొప్పుచుండు నా
దేశం బతిక్రమించి యవ్వల శిలోద యనునది గలుగు తత్తీర్థరంబునఁ గీచకంబు
లను వేణువులు గలఁనవి యొండొంటిం బెనచుకొని యుండు నవ్వేణువు లాధా
రంబుగా సిద్ధు లమ్మహానది నుత్తరింపుదురు మీకు తదుత్తరతీరాఽబుఁ జేరికృతపు
ణ్యప్రతిశ్రయంబు లగును త్తరకురు దేశంబులు ప్రవేశింపుఁడందుఁ గ్రాంచనమయ
నీలవైడూర్యవర్ణపద్మపద్మినీకృతోదక లగునదులు గలవు మఱియు హిరణ్యయ

రక్షోత్పలవనమండితంబులును దరుణాదిత్యసంకాశరక్తాంభోజ విరాజితంబులును గాంచనమయకింజల్కపుంజరంజితమహార్ణవమణిపత్రచిత్రనీలోత్పలవనసేవితంబులును జాతరూపమయసైకతవిభ్రాజితంబులును నిజాంతర్గుప్తనిస్తులనిస్తులముక్తామణిపూర్ణశుక్తసంపుటనమలంకృతంబులు సగురమణీయ కమలాకరంబులుం గలిగి యుండు మఱియు సర్వరత్నమయవిచిత్రంబులును జాతరూపమయంబులును హుతాశనసమప్రభంబులు సగువర్వతంబులు శోభిల్లుచుండు నందు నిత్యపుష్పఫలోపేతంబులును సువర్ణవత్రవిహంగమశోభితంబులును దివ్యగంధరసస్పర్శంబులును సర్వకామఫలప్రదంబులు సగువృక్షంబులు విలసిల్లుచుండు నచ్చటిభూమి నిస్తుణకంటకయుఁ బాండువర్ణయు సదమలయు విగతబాధయు నారోగ్యవతియు శాఢ్వలవతియు సర్వకామప్రదఫలవృక్షశోభితయుఁ జారుచామీకరమణిమండితయు సువర్ణమణిగణవిరాజితయు నై యలరు మఱియు బ్రహ్మనిర్మితకల్పవృక్షంబులు శోభిల్లుచుండు నందుఁ గొన్ని కుజంబులు నానావర్ణమృదులాంబరంబులను గొన్ని తరువులు నారీపుడుషుల కనునూపంబులై నముక్తావైడూర్యవిచిత్రభూషణంబులును గొన్ని పాదపంబులు సర్వర్తుసుఖసేవ్యంబులను గొన్ని నగంబులు చిత్రాస్తరణవంతంబులై నమహార్ణవచిత్రమై మాయతేశయనీయంబులను గొన్ని వృక్షంబులు మనఃకాంతంబు లగుమాల్యంబులను గొన్ని ద్రుమంబులు మహార్ణవివిధపానభక్ష్యంబులను గొన్ని భూయహంబులు రూపయావనగుణసంపన్న లగుయువతులను నిత్యంబును గురియుచుండు గంధర్వకిన్నరసిద్ధవిద్యాధనులు నిజసుందరీయుక్తులై క్రీడించుచుండుదు రందున్నవా రందఱు సుకృతకర్తులును రతిపరాయణులును ధర్మకామార్థసహితులు నై యాత్మీయకాంతలం గూడి జ్వలద్భాస్కరతేజంబున వెలుంగుచుండుదురు గీతవాదిత్రశబ్దంబును బరస్పరహాసితన్వనంబును సర్వభూతమనోహరం బై సంతతంబును వీలెంచుచుండు నందు సంతోషరహితులు ససత్ప్రియులు లేరచ్చట సహరహంబును మనోహరంబులై గుణంబులు వృద్ధి నొందుచుండు నాదేశంబులయందు సర్వస్థలంబుల సీతనన్వేషించుచు నవ్వలం జను డంత నగాధం బగును త్రులవణసముద్రంబునుధ్వదేశంబున హేమమయవిచిత్రగుహసానునిర్దరశోభితం బై నసోమశైలం బొప్పునది గగనచుంబిశిరస్సుహస్తకం బై యుండు నింద్రలోకంబునకుం జనువారలు బ్రహ్మలోకంబున కరుగువారలు దేవర్షిగణంబు లాగిరి నవలోకించుచుం బోవుచుండుదురు తత్పురీషదేశంబు విగతసూర్యకిరణం బయ్యను సగ్గిరి ప్రభచేత సూర్యప్రభచేతంబోలె వెలుంగుచుండు నందు భగవంతుం డగు విష్ణుండు నేకాదశాత్మకుం డైనరుద్రుండును దేవేశుం డగు బ్రహ్మయు బ్రహ్మనివరివారితులై నివసించి యుండుదురు తదద్రిగుహగహనసానునిర్దరకటకగంధర్వభవనంబుల పీత నన్వేషింపుఁ డటమీఁద రవికిరణసంచారంబు లేమిం జేసి

మూఘనిహృదయంబుకరణఁ దమశ్చన్నంబై యజ్ఞాతనుర్యాదంబై యుండుఁ
గావున నవ్వలం బోక సోమాద్రినుండి గ్రస్తుఁడం జనుదెండు. 1062

క. నాయెఱిగించినచోటుల, మీయెఱిగినచోటులందు మెయి కొని వివిధో
పాయముల సీత నారసి, పాయక నెలలోన రండు ప్లవగప్రవరుల్. 1063

చ. ఘనముగ జానకి న్వేదకి కాంచి రయంబున నచ్చి నాకు రా
మునకుఁ బ్రియం బొనర్చి కడు మోదమున న్నుతగేహినీనుహృ
జ్జనయుతు లై ప్రశాంతరిపునంతతులై భువనప్రసిద్ధులై
యనిశము భోగభాగ్యమహిమా ప్తి సుఖంచుచు నుండుఁ డెంశయున్. 1064

క. అని పలికిన శతనలి రవి, తనయునకును రాఘవునకుఁ నన్దయు భక్తి
న్వినతి యొనరించి గ్రక్కున, ధనదునిదెన కరిగెఁ గపివితానము గోలవన్. 1065

—ఇతి సుగ్రీవుఁడు హనుమంతునియందుఁ గార్యసాధనము నిరూపించుట. ఇతి—

న. ఇతైఱంగున నత్తపనందనుండు రామకార్యార్థసిద్ధికోఱకు బలవంతు లైన
వానరశ్రేష్ఠుల నాల్గుదిక్కులకుం బొమ్మని నియమించి మరున్నందనుం డగుహను
మంతునందుఁ గార్యసాధకత్వంబు నిరూపించి యన్తుహతు నవలోకించి ప్రీతినం
హృష్టనర్వాంగుం డై యిట్లనియె. 1066

క. తగవును ధర్మము నెఱయఁగ, జగతీనాయకునిపనులు సాధించి ననుం
దగుభంగి నిలిపి నీకు, వ్దగములచేఁ బొగడు పడయునమయము వచ్చెన్. 1067

తే. అనిలనందన ధరణియం దంతరిక్ష, మందు నంబరనుండు సురారాయంబు
నందు నలిలంబునందు నీ పరిగి వెదక, నతుండవు సర్వకార్యవిచక్షణుడవు.

క. సురగరుడయక్షకిన్నర, నరవరగంధర్వసిద్ధ నగసాగరసం
భరిత మగుజగత్త్రయమును, హరిశేఖర నీకు విదిశమై యుండుఁ గదా. 1069

క. సువిహితతేజోబలగతి, జవవీర్యములందు నీకు నాటి యొనర్పం
బవమానుఁ డొక్కరుండె గా, కనని నేవ్రొక్కఁడు గలఁడె యగచరసర్వా. 1070

ఉ. సాహసముం బరాక్రమము శక్తియు యుక్తియు నద్వివేక ము
త్సాహము దేశకాలవిహితక్రమము న్విసయంబు నీతియు
న్బాహుబలంబు నీకె తగు మైథిలి నేగతివైనఁ జూచి ర
మ్రోహనుమంత నీవు మది నుంచినకార్యము గాక పోవునే. 1071

—ఇతి రాముండు తనయండుశీయకమును హనుమంతునిచేసి కిమ్ముట. ఇతి—

ప. అని సుగ్రీవుండు పలికినయనంతరంబ రాఘవుం డాసుగ్రీవునిపచనంబువలన
హనుమంతునియందు సుగ్రీవునిచేతఁ గార్యభారంబు నివేశితం బయ్యె నని
యెఱింగి తానును హనుమంతునిఁ గార్యసాధకునిఁగా నిరూపించి యీవానరవల్ల
భుండు మారుతియందు సర్వప్రకారంబుల నిశ్చితార్థం డయ్యె నాకుం జూడ

నితండు కార్యసాధనంబునందు నిశ్చితార్థకరుండునితోఁచుచున్నవాఁడు భర్త
చేతఁ బరిగృహీతుండై కర్మంబులచేతఁ బరిష్కాతుండై యొప్పు నితనికిఁ గార్య
ఫలొదయంబు ధ్రువం బగునని విచారించి వ్యవసాయోత్తరుం డైనయాహను
మంతు నవలొకించి ప్రహృష్టేంద్రియమానసుండై తన్నుఁ గృతార్థునింగాఁ
దలంచుకొనియఖండసంధ్యా రాగనుండలాంతర్గతమార్తాండమండలంబుంబోలె
ననర్హమణిప్రభావటలజటిలంబైననవనామాంకోపశోభితరిమణయాంగుళీయకం
బభిష్టానార్థం బాహనుమంతునకుం జూపి యిది చున్నామాంకేత యైనరత్నము
ద్రిక్ దీనిం గని జనకనందని మత్సమీపంబున నుండి చనుదెంచినవానిఁ గా
నిన్నెఱింగి నిరుద్వేగయై వివిధసత్కారంబుల నిన్ను సంప్రీతుం జేయు భవదీ
యవ్యవసాయంబును దేజంబును బరాక్రమంబునుబలంబును సుగ్రీవునందేశం
బును గార్యసిద్ధిని సూచింపం జేయుచున్న వని పలికి యద్దిన్యమణిగణకన్తకిరణ
సముజ్జ్వలం బైనయంగుళీయకం బాహనుమంతునిచేతి కీచ్చి బహుప్రకారం
బుల నాశీర్వదించి కార్యసిద్ధి యయ్యెడు నకుగుమని పంచిన నప్పవసతనయుం
డారత్నముద్రిక్ శిరంబుననిడికొని యభూతపూర్వశోభావిశేషంబునంబొల్పుచు
ద్విగుణీకృతవీర్యధైర్యశౌర్యసాహసోత్సాహబలవేగ తేజోవిశేషుం డై రాముని
చరణంబుల కభివందనంబు గావించికృతాంజలి యై యనుజ్ఞఁ గొని యంగదా
దులంగూడి దక్షిణదిక్కునకుం జనియె నిట్లు సుగ్రీవుని యుగ్రశాసనంబు శిరం
బులం దాల్చి పూర్వోక్తప్రకారంబున వినతుండు పూర్వదిక్కునకునుదారాం
గదాదినహితుం డై విగతమేఘం బైనగగనమండలంబునందు విశుద్ధమండ
లుం డై నక్షత్రగణంబులం గూడినచంద్రునిభంగి వెలుంగుచు హనుమం
తుండు దక్షిణదిక్కునకును నుపేణుండు పశ్చిమదిక్కునకును శతపతి యుత్తర
దిక్కునకును ననేకవీరవానరపరివృతులై శలభంబులకరణి భూమి నాచ్ఛాదించు
చు సుగ్రీవోపదిష్టమార్గంబులం జని రప్పు డం దొక్కకపివీరుండు గర్జించుచు
నిట్లనియె.

1072

- క. ఏ నొక్కరుండ కర మభిమానం బేపారఁ జని యమర్త్యవిరోధిన్
బూని వధియించి గ్రక్కున, జానకిఁ గొని వత్తు రామచంద్రున కిత్తున్. 1073
- వ. మఱియు నొక్కవానరపుంగవుండు గంతులు వైచుచు నిట్లనియె. 1074
- క. తడయక యే నొక్కరుండ నె, కడు రయమున నేగి పంక్తికంతుని ననిలోఁ
గడతేర్చి బాహుదర్పం, బడరఁగ నెచ్చోట నున్న నవనిజఁ దెత్తున్. 1075
- వ. వేటొక్క కీశోత్తముండు సింహనాదంబు నేయుచు నిట్లనియె. 1076
- క. ఇందలు వానరు లేటి క, మందగతి న్నేనొకండ'మానుగఁ జని దై
త్వ్యం దునిమి రామవిభుఁ డా,నందంబునఁ జూడ జనకనందనిఁ దెత్తున్. 1077
- వ. మఱియొక్కవళిముఖశేఖరుం డిట్లనియె. 1078
- క. భూతలనభస్మలంబులఁ, బాతాళజగంబునందుఁ బరికించి మహా

- భ్యాతిగ నెచ్చట నున్నను, భూతనయను దెత్తు మృత్యుముఖమునఁ దక్కన్.
- వ. ఒం డొక్కమర్కటవీరుం డి ట్లనియె. 1080
- క. భవి నెవ్వియు నాజయమున, కవరోధము నేయఁ బాల వటుగావున నీ
జవమున శతయోజనములు, ధ్రువముగఁ జని నెడకి రాములొయ్యలిఁ దెత్తున్.
- వ. మఱియు నొక్కవనచరుండు దర్పానేశంబున ని ట్లనియె. 1082
- మ. తరులుం గూల్చెన నాకపంబు చగులకా దాఁటించెనకా మేదిన్.
ధరము ల్పార్శ్వము చేసెద న్భుజగుల స్తంభించెద నీవేకతో
శరధివ్రాతము నింకఁ జేసెద నుహీచక్రంబు భేదించెదకా
ధరణీపుత్రిని దెచ్చెద న్విభునకు న్నక్తి స్సమర్పించెనన్.
- వ. ఇవిధంబున మఱియు ననేకు లనేకప్రకారంబుల సుగ్రీవునిసన్నిధియందుఁ
బంతంబు లాడుచు దరోద్ధ్రేకంబున. 1083
- లయగ్రాహి. పేరెములు పాటుచు విహారిములు నలుపుచుఁ గ
రీరములు డాయుచు సమీరచలితక్షో
ణీరుహము లెక్కుచు ఘనారణ్యము నేయుచు శే
రీరములఁ బెంచి పువ్వురీరముల సందు
ల్పాటుచు వనంబులకుఁ దారుచు ఘనంబులకు
మీటుచు నదంబులకుఁ జేరుచు వడి న్నుం
కారములు నేయుచు విచారిములు మాని కపి
వీరులు చెలంగిరి మహీరమణుఁ డబ్బన్
- వ. ఇట్లు బహుగతులం దిరుగుచుఁ గపివీరులు సీతానేషణతత్పురు లై తమతమ
దిక్కులకుం జని రంత రఘుపుంగవుండు కపిపుంగవు ననలోకించి విస్మయింపై
యి మ్మహీనుండలం బెల్ల నెన్నఁడు సందర్శించితి వని యడిగిన నానరేంద్రునకు
వానరేంద్రుం డి ట్లనియె. 1085

సుగ్రీవుండు రామునకుఁ దాన భూమంహం తెల్ల సందర్శించినప్రకారం విలంగించుట.

- సీ. మునువాలి మాయావియనుదానవునిఁజంపఁ దలఁగొనినడుఁ రేయిఁదఱుమవాండు
పఱచి కైలబిలంబుభయమునఁ జొచ్చిన బిలమువాకిట నన్ను నలిపి వాని
తోడనె గుహఁ జొచ్చి యేఁడాది యందుండఁ సంత శోఃశిసేపూర మాబిలంబు
నిండిన నేఁ జూచి నివ్వఱవడి వాలి హతుఁ డయ్యె నని కఠినాత్మ మొకటి
- ఆ. బిలమఁవాత వైచి బిజబిజఁ బురి కేగి, వివీనచగుల కెల్ల విభుండ నగుచు
రుమను దారఁ గూడి సముచితవైభవ, స్ఫూర్తి నెల్లి నీరులఁ బొంది యుంటి.
- ఆ. అంతఁ గొంతకాల మరిగిన సవ్వలి, పోర దైత్యుఁ జంపి పురికి వచ్చి
ష్టవగరాజ్యభోగభాగ్యోన్నతుండ నై, యన్న నన్ను గాంచియున్నుఁ డగుచు.

క. దానవుఁ ద్రుంచివత్తె వడి, మానక నినుఁ ద్రుంతు ననుచుమండుచుఁ గవియన్
దీనుడనై యే నెంతయు, మానుము మాను మని వేడి మానక యున్నన్.

క. బలవంతుఁ డైనవాలికి, దలఁకుచుఁ గిష్కింధ వెడలి త్వరతో మంత్రుల్
గలసి చనుదేఱి విడివడి, నిలునక దిరిగితిని మేదినితల మెల్లన్. 1090

వ. ఇత్రైఱంగునం బఱచి వివిధారణ్యసదీననంబు లన్నియు విలోకించుచు నాదర్శ
తలనంకాశంబు నలాతచక్రప్రతిమంబు నగుమహిమండలం బెల్ల గోష్ఠకమా
త్రంబుగాఁ గలయం దిరిగి యటమీఁదఁ బూర్వదిక్కునకుం జని యచ్చటివనం
బులును నదులును బర్వతంబులును సరోవరంబులును సముద్రద్వీపంబులును వి
లోకించుచు సముద్రంబు లన్నియు సతిక్రమించి యుదయపర్వతపర్యంతంబుచని
యచ్చటనుండి తిరిగి వచ్చి క్రమృత వాలిచేత నభిద్రుతుండనై యగస్త్యచరితం
బైనదక్షిణదిగ్భాగంబునకుం జని వివిధద్రుమభూషితం బైనవింధ్యపర్వతం శా
దిగాఁ గల పర్వతంబులును దండకారణ్యదిమహారణ్యంబులును విలోకించుచు
సముద్రద్వీపంబులు గడచి పితృలోకంబునకు నరిగి యచ్చటనుండి తిరిగివచ్చి
వెండియు వాలిచేత ననుభిద్రుతుండ నై పశ్చిమదిక్కునకుంజని యందలినానాదే
శంబులు విలోకించుచు సస్తగిరి డాయం జని యచ్చట నుండి మరలివచ్చి పదం
పడి వాలిచేత నిరస్తుండనై యుత్తరదిక్కునకుం జని హిమవంతంబు మొదలు
కొని మేరుపర్వతంబు దాఁక నరిగి యచ్చటనుండి తిరిగి వచ్చి వాలికిం బ్రవేశిం
పరాని చోటెందునుం గానక విచారించుచున్ననన్నుంజూచి బుద్ధిమంతుండైన
హనుమంతుం డిట్లనియె. 1091

సీ. కపినాథ ము న్నొక్క కారణంబున మతంగుం డనుమునినాయకుండు గినిసి
యిదిమొదలెపుడు సురేంద్రపుత్రుఁడు వాలి యీమలయాచలం బెక్కెనేని
కులగిరికై వడిఁ దల నూఱువ్రయ్యలై చచ్చుఁ గాకని ఘోరశాప మిచ్చె
నాశాపభయమున నదిమొదలొకొండ సురనాథనుతుఁ డెక్క వెఱచియుండు

తే. నధిప మన మిప్పు డాకొండనాశ్రయించి, యుండ మచ్చట నొకకీడుఁ జెందదనిన
విని మనంబున హర్షించి జనవరేణ్య, పన్నుగా నాటఁగోల నిం దున్నవాడ.

క. నరవర నుతంగమునిపతి, పరమకృప నిపులవలనిభయము విడిచి యీ
గిరిమీఁద నుండఁ గంటిని, వరమతిఁ గనినాడ నాడు వసుమతి యెల్లన్. 1092

క. అని చెప్పిన విని దశరథ, తనయుఁడు సంతోష మంది తమ్ముఁడు దానుక
జనకసుత యున్నవార్తను, విని గోరుచు నుండె దినమువేయేడులుగన్. 1093

క. జానకిని వెదకుతలఁపున, భానుకుమారోపదిష్టపథసంక్రెతులై
వాసరులు నాల్గు దెసలకు, మానసవేగమునఁ జని సమంచితబుద్ధిన్. 1094

చ. కులకుధరంబు లాపగలు ఘోరవనంబులు పట్టణంబులున్
జలధులు ద్వీపముల్ గుహలు సానువు లూళ్లు లనజ్జలాశయం

- బులు వివిధ ద్రుమంబులు సమున్నతదిక్పతిరాజధానులుం
గలయంగ జూచుచుకొల్లనగనాఘండు చెప్పినవాడ నేగుచున్. 1096
- క. పగ లెల్ల కైలవనదు, గగుహాధ్యక్షకలయందుఁ గలయ వెదకుచు
ద్విగి వచ్చి రాత్రి లున్నత, జగతి నైమకుచు సమగ్రజనబలయుతులై. 1097
- క. ఉదయాస్తామ్రాలు మేరువు, తుదిగా నీడను చున్నదగ్గరినదీ
నదవససాగరపురజన, పదభూములయందు కచ్చువడంగ వెదకుచున్. 1098
- వివరము పేరాకలములు సీతం గానక ముక్తవైకవంబులు. ఇతి-
- క. మాంసంబు నిండు నంశకు, భూసుతను కీర్తిత్రె నెందుఁ జూడఁగానక యు
ల్లాసములు దక్కి కపులు ని,రాళు లగుచు విజృంభకు పుడంచి నొగిన్. 1099
- వ. అప్పుడు. 1100
- క. అనిమిషపతిదిశ కరిగిన, విజతుం డచ్యోట మున్నవిధివేషయముల్
గని సీత నెందుఁ గానక, వజ్రసైన్యమున నెచ్చెఁ జూడఁజరున్. 1101
- క. మరుణునిదెస కరిగిన వా, నరనేత సుసేనుం డచటి నానాస్థలము
ల్పరికించి సీతఁ గానక, చురువడి జనుదెంచె నభుజ భూదాజునిచున్. 1102
- క. ధనదునిదిక్కున కరిగిన, యనమండు నెడలెల్లఁబాల్చె నాదెస ధాత్ర
తనయను గానక కీతులు, తరుఁబరివేష్టంఁ చెచ్చెఁ జూడఁజరున్. 1103
- వ. ఇట్లుపూర్వపశ్చిమోత్తరదిగ్భాగంబులందుఁ జూడఁ మానెను సేనాసేనాదులున్. వ్యవ
మేతంబుగాఁ జనుదెంచి మార్గనష్టస్త్వేద్యభాగంబున రామోద్భావహితం
బుగా సుఖాసీనుండై యున్ననగ్గీవుఁ నెఱుఁచియెని సెలఁపించి చాభివాదనం
బులు చేసి యిట్లనిరి. 1104
- చ. హరివర నీదుపంపున నయం గలఁగిం దన పూర్వోద్భావ
త్తరదిశలందుఁ గల్లు వసుధాధిపతిం గానఁచి
గరపురరాష్ట్రగోష్ఠపనకానకకృణానిన్నగానము
త్కరములు జానకీ నెవదకీ కానక వచ్చి వా మంశమున్. 1105
- ఉ. దక్షిణది క్షలంబున కుదగ్గరి నేర నాఁడు శివా
ర్యతుండు కార్యదతుండు మహాబలశాలి ముగిసెనుండు
త్యక్షము గాఁగ నందు ననుధాశయం గని వచ్చి నేర
మక్షితినాఘ నెవగలు మాన్చి ముగం బొడఁబూ వెల్లవై. 1106
- క. నా విని భాస్వతనయుండు, భూపగుండును లక్ష్యండు పొందికతోడం
బావనిరాకఁ దలంచుచు, గ్రామంబున ముగి రిచుచు నెఱుఁగ మురిసి. 1107
- వ. అట నక్షిణదిగ్భాగంబునకుం జనుచు మామనంశంబు ను దా రాంగరంబనత్ప్ర
ముఖవీరవానరులును సుగ్రీవుండు చెప్పిన దేరిప కేవలంబులన్పు యు విలోకించుచు
దూరం బరిగి సహస్రశిరం బైనవింధ్యవృక్షంబు పొడగని తదాచారాణంబు

జేసి యందలిగుహగహనసరిత్సరోవరవినులద్రుమశిఖరదుర్గకటకనితం బాధిత్య
కోపత్యకలయందుఁ దిలకించుచు.

1108

క. జనకజను వెదకి కానక, ఘనఫలమూలములు మెనవి కడువేగమునం

జని యచట నొండుదేశముఁ, గనుఁగొని రఘువిభునిసతిని గలయ వెదకుచున్.

వ. ఆదేశంబు దురన్వేషంబై గుహగహనవంతంబై నిర్జనంబై జలరహితంబై గగ
నంబువగిది శూన్యంబై రోమహర్షణంబై యుండుట కచ్చెరు వొందుచు నా
దేశం బతిక్రమించి తావృశంబు లగువనదుర్గంబు లనేకంబులువిలోకించుచుఁజని
చని యవ్వలఁ బుష్పఫలవర్షరహితవృక్షంబులును నిస్తోయంబు లగుసరిత్సరోవ
రతటాకంబులునుభ్రమరపరివర్జితప్రేక్షణీయసుగంధిఫలపద్మంబులును గుసుమహీ
నలతావితానంబులునుసంఘల్లకమలోత్పలకై రవవిహీనంబులై నప్రసన్ననలిలా
శయంబులును విహంగనుశూన్యంబులై ననీడంబులును మృగపరిత్యక్తకుంజపుం
జంబులును గలిగి దురాధర్షంబై దుష్ప్రవేశంబై నర్కావధీరహితం బైయున్న
వేటొక్కదేశంబు విలోకించి రది తొల్లి మహాభాగుండును సత్యవాదియుఁడపో
ధనుండును నియమంబులచేత దుష్ప్రధర్షుండును బరమామర్ది యు నగుకండు
వనుమహర్షి షోడశవార్షికబాలకుం డై నతనపుత్రుం డవ్వనంబునం బ్రణవ్వుఁడై నఁ
గోపించి యీవనంబు సర్వసత్వవివర్జితంబై యగణ్యంబై దురాధర్షంబై యుం
డుఁ గాక యని శపించినకారణంబున నట్టిదయ్యె నవిపినంబు ప్రవేశించియచ్చటి
పర్వతారణ్యనదీనదంబులు విలోకించి యెందును జానకిం గానక వెండియు
సర్వస్థలంబులు శోధించి.

1110

ఉ. రావణ రామభూవిభుని రామను గానక వేగ యన్ముహా

దావము దాఁటి యొండు వసుధాధర ముద్ధతిఁ గాంచి యంద గు

ల్కావృత యైనదారుణగుహం గని యాగుహలోన భీషణ

గ్రావముభంగిఁ గ్రాలుఘనకాయుని దైత్యునిఁ గాంచి రొక్కనిన్.

1111

క. కని వాని డాయఁబోయిన, ఘనతరకోపమున వాఁడు కన్నుల నిప్పు

ల్పినుకఁగ వానరవీరులఁ, దునిమెడుతమి ముష్టిఁ బూన్చి దోతెంచుటయున్.

ఉ. వచ్చెడురాక్షసాధముని వారక కన్గొని వాలినందనుం

డచ్చువడంగఁ బంక్తిముఖుఁ డంచుఁ డలంచి మహాగ్రహంబునం

జెచ్చెర హస్తతాడితునిఁ జేసిన నెత్తురు వాతఁ గ్రక్కుచుం

జచ్చి ధరత్రిపైఁ బడె నిశాచరుఁ డొక్కనగంబుచాడుచున్.

1113

వ. ఇత్రైఱంగున మారీచతనయుం బరిమార్చి జితకాశు లగునంగదాదులు హను

మత్పురోగములై తద్గుహభ్యంతరంబు సర్వంబునుం గలయ శోధించి యందు

జానకిం గానక దాని నిర్గమించి క్రమ్మఱ భయావహం బై నవేటొక్కగిరిగహ్వ

రంబుఁ జొచ్చి యచ్చట బహుప్రకారంబుల వెదకి సీతం గానక వెడలి వెండియు

ననం బంతయుఁ బరిశోధించి యందునుం గానక.

1114

అథ దష్టి గౌని సోలినహనుమదాదుల కంగదుఁ డుత్సాహము కలుగఁజేయుట. అథ-

- క. సోలుచు దుఃఖభరంబునఁ, దూలుచు వదనములు వాడ దోరపుటారిఁ
వ్రాలుచుఁ గపివరు లొకతరు, మూలంబునఁ జేరి చింత మునుఁగుచు నుండన్.
- వ. అప్పు డంగదుండు వానరుల నందఱుఁ గలయ వీక్షించి మృదువాకన్యంబుల మెల్ల
న నాశ్వాసించుచు నిట్లనియె. 1116
- చ. నదులును బర్వతంబులు ననంబులు దుర్గములు స్థరీగుహ
ల్పదములు పట్టణంబులు కొలంకులు పల్లెలు తీర దేశముల్
వెదకితి మిందు నెందుఁ బృథివీసుత గన్నడ దయ్యె రావణుం
డదయత నిమ్మహాగిరిగుహాంతరసీమల నెందు డాచెనో. 1117
- ఉ. మానము నిండ వచ్చె రుచిమాలితనూభవుఁ డుగ్ర శాసనుం
డీసునఁ ద్రుంచి వైచుఁ దడ వేటికిఁ దోచినయంతపట్టు ధా
త్రీసుత నీగుహాగహన దేశములందు గిరిం ద్రకందరా
భ్యాసములందు వేవెదకుఁ డార్తియు శోకముఁ దక్కి ధీరతన్. 1118
- తే. వినుఁడు ధైర్యంబు దాక్ష్యంబు మనసుబలిమి
కర మని ర్వేదమును ధాత్రిఁ గార్యసిద్ధి
కరము లని చెప్పుచుందురు గాన నేను
దడయ కిప్పుడు చెప్పెద దాని మీకు. 1119
- చ. వదలక తా నొనర్చినయవారితకర్తృఫలంబు దేహికి
స్పిదిరము గాక తోడుతనె చేకులు దానికిఁ జింత యేల మీ
రిది బహుదుర్గఘోరవన మిందు సమ స్తదరీముఖంబుల
నౌదకుఁడు భూమిపుత్రికను వెండియు ఖేదము ధక్కి ధీరతన్. 1120
- చ. సమధికశౌర్య లింద అతిసాహసు లద్భుతకర్తృశీలు ర
త్యమితబలాఘ్న లొక్కపనికై రయ మారఁగఁ బూని వచ్చి యే
క్రమమున నైన నప్పని తిరంబుగఁ దీర్చక వెండి పోవ భూ
రమణుఁడు భాజనుండు తనర న్ననలం గృప విశ్వసించురే. 1121
- చ. అన విని గంధమాదనుఁడు నంగదుఁ డాడినమాట నిక్క హా
మన మిటులుండ నేటికి రుమాపతి చెప్పినయట్లు భూమిభృ
ద్వనగిరిదుర్గతాపనవివాసనరితృకాపగాదులం
దనుపమభంగి భూమితనయం బరికింతము లెందు చెచ్చెరన్. 1122
- వ. అనినవిని యవ్వనరపుంగవు లండఱు లేచి శీఘ్రంబునవింధ్య కాననసంపూర్ణం
బైనదక్షిణదిగ్భాగం బంతయు వెండియుఁ గలయ వెదకుచుఁ దక్షణమీపంబున
నున్న శారదాభ్రప్ర తిమంబును శృంగవంతంబును దరీమంతంబును శ్రీమంతంబు
నగురజతపర్వతంబు పొడగని రయంబున నన్నగంబెక్కి యందు రమ్యంబులగు

కోద్రవనంబును సప్తనర్ణవనంబులు సన్వేషించి పరిశ్రాంతులై తదీయశిఖరాగ్రం
బునం గూర్చుండి దృష్టిమార్గంబునం బడినసర్వస్థలంబులు వీక్షించుచు రామ
పత్ని నెందుంగానక వెండియు. 1123

క. చొచ్చిచోటులై చొచ్చుచు, విచ్చలవిడి తిరిగి తిరిగి వేసరి ధరణీ
భృచ్చురు లచ్చట మెచ్చుగ, నెచ్చట జానకిని గాన కెంతయు వగలన్. 1124

క. బిట్టలసి గట్టు డిగి యొక, చెట్టుకడం జేరి చాలఁ జింతించుచు నక
పట్టున ముహూర్తమాత్రము, నిట్ట నిలిచి సేద దేటి నెమ్మది సంతన్. 1125

ఉ. వెండియు నంగదాచికపివీరులు నృక్షము వీడి వీరకత్తో
నొండొరుఁ జేరఁ బిల్చుకొని యొక్కపదంబును దప్పకుండఁగాఁ
గొండలు కాననంబులు నికుంజము లద్రినిశంబభూములున్
మెండుగ మూఁకలై వెదకి మేదినిపుత్రిని గాన కెంతయున్. 1126

ఉ. అందఱు వింధ్యశైలశిఖరాంచితనైర్వృతకోటిపై నిరా
నందతతోడఁ జేరి వివినంబులఁ బర్వతకూటకోటులం
గ్రంధుగ జానకి న్నెదకి కానక వెండి గు శోకము న్మయం
బొందఁగ నందుఁ ద్రిమృదుచు నుండఁగ మానము నిండి వారికిన్. 1127

వ. అంత హనుమంతుండు తనమనంబున. 1128

ఉ. శైలము లాపగ ల్విషయసంఘము లన్నియుఁ బోలఁ జూచితం
గాల మతిక్రమించె నృపకన్యక నెందును గాన నైతి నీ
వాలితసూభవాదికపివర్యులు చేడ్పడి యున్నవార లే
లీలఁ జరింతు వీరి మఱలెందునో జానకి జాడఁ గాంతునో. 1129

చ. కళవళ మేటి కీననుయకాలము పోయినఁ బోవ నిమ్మ మ
త్కులపతి యైనసూర్యజుఁడు కోపము చేసినఁ జేయ నిమ్మ పో
సాలయక మేదినీనుతను జూడక పోవుట గాదు యుక్త మ
గ్గలిక సమస్తము న్నెదకి కాంచెదఁ గా కని నిశ్చితాత్ముఁ డై. 1130

వ తారాంగదవ్రముఖకపివీరులం గూడి దురన్వేషంబును గుహాగహనవంతంబు
నగునస్పర్వతం బెక్కి సింహశాస్త్రాలజుష్టంబు లైనవిషమస్థలంబులందలిశిలా
సంకటంబులును మహాప్రస్రవణంబులందలినదులును శోధించుచుండె నప్పు
డంగదగజగవయగవాక్షగంధమాదనశరభకుముదమైందద్వివిదనుషేణతారనల
జాంబవత్ప్రముఖవాసరవీరులు ప్రత్యేకంబుగా సరిగి గిరిజాలావృతంబు లైన
దేశంబు లన్నియుఁ బరిశోధించి యెందును మహీనందనిం గానక యలసి యధిక
త్తుత్పిపాసాపరవశులై వెండియు నందఱు హనుమత్ప్రమేతంబుగా నొక్కయెడం
గూడికొని నలిలాఘ్న లై యరుగుచు ముండఱ సతిదుర్గంబును వివృతంబును
మయదానవాభీరట్టేతంబునులతాపాదపసంఘస్సంబునుమహాద్భుతదర్శనంబును

ఋక్షబిలనామకంబు నగునొక్కబిలంబుఁ జూచి తత్సమీపంబునకుం జని
రప్పుడు. 1131

అథా హనుమదాదులు ఋక్షబిల మగునొక్కబిలముఁ జొచ్చుట. అథా-

క. కమలార్ద్రప్రక్షములతోఁ, గమలరజస్నిక్తరక్తగాత్రంబులతో
నమరుచు జలవిహంగంబులు, విమలంబుగ నబ్బిలంబు వేలువడి వచ్చెన్. 1132

వ. వాని నవలోకించి యబ్బిలంబు డాయం జని. 1133

చ లిలఘుపరాక్రము ల్లనిరి యంతఁ దమోవృత మై యగాధ మై
విలసితభారిభూజపరివేష్టిత మై కడు దుష్ప్రవేశ మై
సలలితపుష్పగంధి యయి సర్వమృగద్విజకాండయుక్త మై
యలరెడుదాని సర్పనిలయంబును బోలుబిలంబు నయ్యెడన్. 1134

వ. ఇట్లతిదుర్గమం బైనబిలంబుఁ గనుంగొని బలవంతు లగువానరపుంగవులుదాని
యనావిష్కృతరామణీయకంబున కచ్చెరువు నొందు చుండి రప్పుడు సుమేరున
మానశరీరుండునుగిరికాంతారవనోవిదుండునగుహనుమంతుండుష్ట వంగపుంగ
వుల నెల్లఁ గలయ నవలోకించి యిట్లనియె. 1135

చ. ఇలఁ గలసర్వదేశము లహీనగిరీంద్రగుహదరీర్పురుల్
విలసితకాననంబులు తలీపుళినంబులు పట్టణంబులు
గలయఁగఁ జూచియున్ జనకనందని నెందును గాన లేక బి
ట్టలసితి మెండతాఁకునకు నార్తుల మైతిమి యుత్పిపాసలన్. 1136

మ. నలు వొప్పు న్సలిలార్ద్రప్రక్షములతో నాళికపాంసుచ్ఛటా
కలితాంగంబులతో బలాకబకచక్రక్రౌంచహంసంబు లీ
బిలము న్వేల్చిడి వచ్చుచున్న వగముల్ స్నిగ్ధంబు లై యొప్పెడిం
గల దిప్పట్టున నిక్క మొక్కహృదమో కాసారమో కూపమో. 1137

ఆ. ఈబిలంబుఁ జొచ్చి యిచ్చటఁ గడు పార, నీరు ద్రావి మనము నేర్పు మెఱసి
జనకపుత్రి వెదకి సాధిత మనవుడు, నట్ల కాక యనుచు నద్రచరులు. 1138

వ. పావనిం బురస్కరించుకొని శీఘ్రంబున నబ్బిలంబు ప్రవేశించి యచ్చట నున్న
యదృష్టపూర్వసింహశాస్త్రులవరాహభల్లూకాదిక్రూరమృగంబులనదలించుచుఁ
బక్షిసంఘంబుల నెగయంజోవుచు నంధకారబంధురంబై దృష్టికింజారవయ్యాక
తేజంబునకు గమ్యంబు గాక విక్రమంబున కుపక్రమింప రాక నానాపాదపల
తానంకులం బై రోమహర్షణం బై యచంద్రసూర్యకిరణంబై సుదుర్గమంబై
యున్నయబ్బిలమార్గంబున నొండొరులం గొఱిలించుకొని యతిసాహసంబున
నొక్కయోజనం బరిగి యంత కంతకుఁ దిమిరం బగ్గలం బగుటయు విస్వ
మాధు లై. 1139

తే. అలసి సలిలాధు లై బ్రతుకాన విడిచి

వదనములు వాడ దై న్యంబు గదుర సంభ్ర
మమున నొక్కింతవడి చిల మధ్యమందుఁ
బరితపించుచు నాఁకట బడలి యుండి.

1140

వ. వెండియు నొక్కింత ధైర్యంబున నబ్బలీముఖపుంగవు లొండొరులం బట్టుకొని
యబ్బిలంబులోన మఱి కొంతదూరం బతివ్రయత్నంబున సరిగి యవ్వల. 1141

క. అరుదార మృగాంకదివా, కరనక్షత్ర గ్రహప్రకాండద్యుతు ల

త్తఱిఁ గుప్ప గూర్చినట్లుగఁ, గర మొప్పెడు నొక్కవెలుఁగుఁగంచిరిమ్రొలన్.

వ. కని డాయం జని యందు వై శాన్వినరసమప్రభసువర్ణమయకుసుమకేసలయఫలస్త
బకలతావిలసితశాఖాశిఖిల్లనీతంబులునుగాంచనమయవిచిత్రవత్రలక్ష్మీతకలరవ
కలకంఠకీరశారికాభ్రమరసంకులంబులునగుసురుచిరవిభూషణభూషితహేమాభి
రామసాలతాలతమాలతశ్లోలరసాలహింతాల నారికేళపున్నాగవళచంపకకర్ణి
కారజంబీరజంబూనింబకదంబఖహూరకకుభాదిదివ్యతరునికరంబులునుహిరణ్మయ
కమలోత్పలకై రవమత్స్యకచ్చపహంసక్రాంచచక్రవాకసారనబకకారండపసంకు
లంబు లగునీలవైడూర్యవర్ణసరోవరంబులును దరుణాదిత్యసంకాశంబు లగు
వైడూర్యమణివేదికాతలంబులును బ్రవాళమణిసన్నిభంబు లగునానావిధపుష్ప
లతావితానంబులును బురుషోపలగారుత్తవైడూర్యముక్తాబాలవిరచితగవాక్ష
కుడ్యకవాటద్వారతోరణస్తంభాలంకృతసువర్ణగృహముఖ్యంబులును మణికాం
చనవిచిత్రమహార్వాళయనాననయానంబులును హైమరాజతకాంస్యంబు లగు
భాజనంబులును దివ్యంబు లగుచందనాగరునిచయంబులును మనోజ్ఞంబు లగు
మూలఫలంబులును రసవంతంబు లగుమధుమైరేయాదిపానద్రవ్యంబులును
గాంచనమయంబులగుదివ్యాంబరస్త్రగిహ్వాషణచిత్రకంబభాజనంబులునునుగం
ధబంధురంబు లగుదివ్యగంధంబులును సమంతతోన్యస్తదీప్తవై శాన్వినరోపమ
నువర్ణరత్నసంచయంబులునుం గలిగి యమరావతీపట్టణంబు నాక్షేపించుచున్న
యొక్కదివ్యపట్టణంబుపొడగనిసువర్ణవైడూర్యచంద్రకాంతమణిస్థగితంబు లగు
తత్పురీబాహ్యభ్యంతరప్రదేశంబులు వీక్షించుచుం జని.

1143

హనుమదాదులు స్వయంప్రభయవతపస్వినీం గాంచుట.

ఉ. వ్రేలుమృగాజనంబు సవరించి యినాంశులసజ్జటాచ్ఛటల్

గ్రాలఁగ ఘోరనివృతచలస్థితిఁ బూర్ణసమాధియుక్తయై
చాలఁ దపంబు సేయుచు నిజప్రభలం బుర మెల్ల వీచికో
ద్యేలము సేయుచున్న యొకదివ్యతపస్వినీ గాంచి రప్పరిన్.

1144

క. కని దానిమహిమ కెంతయు, మనమున నచ్చెరువు గదుర మఱిమఱి డాయం

జని మర్కటపీరులు చ,య్యసఁ బరివేష్టించి యుండి రధికప్రీతిన్.

1145

వ. అప్పుడు హనుమంతుం డత్తపస్వినీ కభివందనంబు చేసి యిట్లనియె.

1146

- చ. నిరుపమపుణ్య వేస్వితేపు నీ విట నొంటి చరించె దోటలే
కరియఁగ నీమహాబిల నుసర్వ మణితపనీయరాసు లీ
సురుచిరదివ్యరత్నచరితోభితినిందిరపం క్తు లేమహా
పురుషుని వాత్స కచ్చెరువుఁ బుట్టఁగఁ జేయుచు నున్న వెంతయున్. 1147
- ఉ. ఆకట వప్పిచే బడలి యందట మీతిమిరాప్రకాశితా
స్తోకబిలంబు సొచ్చి యొకచోష్టున వచ్చి సమగ్ర కాంచనా
నోకమాషం క్తులద్భుతమనోజ్ఞనువర్ణవిశాలసౌధప
ద్మాకరముల్ గనుంగొని భయవ్యధితాత్మల మైతి మెంతయున్. 1148
- సి. ఏమహాపురుషుని దీదివ్యపట్టణం బీమూలఫలజాత మీవిశాల
హైమక వాటగవాక్షమివ్యస్తంభమహనీయసుండరమందిరములు
నీవృక్షవండంబు లేమహాత్మునితపోమహిమచే గాంచనమయము లయ్యె
నీనరోవరపం క్తు తెవానితపమునఁ గాంచనమయదివ్యకమలకుముద
- తే. మత్స్యకచ్ఛపకర్కటమకరచక్ర, నారసక్రాంచవిమలహంసములఁ బడసి
నీసురభిపుష్పసంచయ మెట్లు గలిగె, మఱియు నీభర్తరాసు లేకరణి నొప్పె.
— స్వయంప్రభ హనుమదాదులకు ఋక్షబిలోత్పత్తి ప్రకారం బెఱింగించుట —
- క. ఈవిమలదివ్యగంధం, బేవిధమునఁ గలిగెఁ దాపనీ మఱి యేలా
గీవిధము తేటపడఁ జెపుమా వినియెద మనిన నతని కది యి ట్లనియెన్. 1150
- చ. చతురుండు శిల్పనైపుణవిశారదుఁ డద్భుతతేజః డార్యన
మృతుండు మయుం డనాఁ బరఁగు భవ్యుండు దానవవిశ్వగర్భ యీ
వితతబిలంబునందుఁ గడువేడ్క సమస్తపదార్థముల్ గరం
బతులితరత్న కాంచనమయంబులుగా నొనరించె నెంతయున్. 1151
- వ. మఱియు నమృతండు తొల్లి దివ్యవర్షసహస్రంబులు విరించి గుఱించి తపంబు
గావించియద్దేవుని ప్రసాదంబువలనవిచిత్రసిర్వాణప్రతిపాదకశిల్పశాస్త్రజ్ఞానంబు
వడసి మాయావి యై విచిత్రశక్తిచేత నీదివ్యజాతరూపమయభవనరాజంబు
నీమహనీయ కాంచనవనంబు నీమనోజ్ఞనువర్ణకమలాకరంబులు నిర్మించి యాశన
సంభై నధనం బంతయుఁ బడసి యిచ్చుహావనంబున హేమ యనునపురసంగూడి
కొంతకాలంబు లీలావినోదంబులంజగిలి కామోపభోగంబు లనుభవించుచుండ
దానికి సహింపక పురందరుండు మయుని వజ్రధారావినిపాతితుం జేసె నంతఁ
బరమేష్ఠి యీ కాంచనవనంబునీదివ్యభవనంబును శాశ్వతంబు లగుకామభోగం
బులును హేమ కొనంగె నే నాహేమకు వయస్య నగుటం జేసి తత్ప్రసాదంబు
వడసి యీపురంబు గాచికొని యున్నదాన నేను మేరుసావర్ణి కూతుర న్వయం
ప్రభ యనుదాన నని పలికి వెండియు నత్రాపసి యి ట్లనియె. 1152
- క. మీ రెవ్వ రిటకు నేగతిఁ, జేరఁగ వచ్చితిరి యప్రసిద్ధ మగుబిలం

జేరితి జొచ్చితిరి మీ, ధీరత్వము పొగడఁ జెల్లదే నా కిచటన్. 1153

క. వలసినఫలమూలాదులు, నలువుగఁ జిత్తములు దనియ నమలుండు మధురా
మలజలముం గ్రోలుండు సేదలు వాయుగ ననుడుఁగ్రీతిఁ దరుచరవీరుల్. 1154

క. మెప్పుగ మూలఫలంబులు, తప్పక భక్షించి ఘనసుధాసమనలిలం
బప్పు డటు గ్రోలి యాకలి, దప్పియుఁ దీర్చికొని వెన గతశ్రము లగుచున్.

వ. అలరుచున్నవారలం గనుంగొని యత్తపస్విని వెండియు. 1156

క. అనుకంప గదుర నిట్లను, ఘనముగ నీబిలము నెట్లు గంటిరి మీరే
యనువునఁ జొచ్చితి రెక్కడి, వనచరు లేమిటికి నిటకు వచ్చినవారల్. 1157

అభిహనుమంతుండు స్వయంప్రభకుఁ దాము ఋక్షబిలముఁ బ్రవేశించినవిధంబు చెప్పట.

క. మీ తెఱఁ గంతయు నేర్పడ, నాతో వివరింపుఁ డనిన నగచరవరుఁ డా
వాతాత్మజుండు దానికి, జేతోముద మలర నిట్లు చెప్పఁ దొడంగెన్. 1158

సీ. వసుధేశుఁ డిత్తోకువంశజుండు సుపర్యరాజతుల్యుండు దశరథతనూజుఁ
డనఘాత్తుకుండు రాముఁ డనుజుండు భార్యయుఁగొలువఁగాంతారసీమలకు వచ్చి
నెఱిఁ బంచవటమున నివసించి యుండ నన్నరసితనెని జానకిని బండ్రి
వదనుండు బలిమిచే వంచించి కొనిపోయె రామునిసఖుండు మర్కటవిభుండు

తే. ఘనుండు సుగ్రీవుఁ డమృహీతనయ వెదకి, రమ్మనుచు దక్షిణాశకుమార్ముఁబనువ
నంగదాదులఁ గూడి రయంబు మెఱచు, మానీనీమణి వెదకంగఁ బూనివచ్చి.

చ. సొలయక యెల్లదేశములఁ జూచుచు వచ్చి యగస్త్యదిక్కునం
గలతటినీసరభవులినకాననపర్వతకందరంబులం
గలయఁగఁ జూచి యందు నృపకన్యను గానఁగ లేక తుత్పిపా
సలఁ గడు డస్పి యందఱము త్పైరుహమూలముఁ జేరి దీనతన్. 1160

ఉ. నాలుక లెండ దండి వదనంబుల వెల్లెదనంబు దోఁపఁగాఁ
జాలఁ దపించుచు స్థితియు జాఱ నసారవిపత్ప్రయోనిధిం
దేలుచు దిక్కు లారయుచు నీ రెచటం గలదో యటంచు నే
లీలఁ జరింత మెట్లు నృపులేమను గాంచెద మంచు నున్నెడన్. 1161

వ. లతాపాదపసంఘన్నంబై సాంద్రతిమిరసంవృతంబై యొక్కచుహాబిలంబుమ్రో
లంజూపఁజ్జై బదంపడి సలిపి న్నపక్షంబులతోఁగమలరజస్సిక్తరక్తాంగంబులతో
హంసపక్రక్తౌంచసారసకారండవాదిజలపత్రప్రకరంబు లాబిలంబు వెల్వడి
మింటి కెగసినఁ దత్ప్రకారంబు గని యబ్బిలంబులోన నొక్కజలాశయం
బుండు నని యూహించి సలిలాస్థులమై యున్నవార మగుటను శీఘ్రంబుననేమం
దఱచుచ్చటికిం జని యతిసాహసంబున నబ్బిలంబుఁజొచ్చి యెండొరులం గొగి
లించుకొని యతిప్రయత్నంబున వచ్చి యిచ్చట నిన్ను సందర్శించి భవత్ప్ర
సాదంబునఁ బ్రాప్తించినయీరుచిరఫలమూలంబు లుపయోగించి యమృత

కల్పంబు లగువిమలజలంబులు గ్రోలి యాకలి నీరువట్టునుం బాపిగొని యపగత
వ్యాయామభేదల మైతి మని పలికిన న త్తపస్విని మహాత్ము లగుమిమ్ముఁ బూజిం
చుటవలన నేను గృతార్థ నైతి మీయట్టిపుణ్యాత్ములనందర్శనంబు దొరగొ
నుట బహుజన్మ కృతసుకృతపరిపాకంబు గదా యని బహూకరించె నంత
మానుచుంతుండు వెండియు నత్తాపసి కి ట్లనియె. 1162

క. జనకసుతను మానములోఁ, గనుఁగొని చనుదెం డటంచుఁ గపిపతి యనుపం
జనుదెంచి కాల మంతయుఁ, జనఁజెడి యున్నార మెందుఁ జనలే కిచటన్. 1163

చ. జనకజఁ గాన మైతి మిటఁ జయ్యనఁ గాలము పోయె భానుమ
త్తనయుఁడు తీవ్రశాసనుఁడు తప్పక నీక్షణ మేమి సేయునో
యని మదిలోనఁ గూరినభయంబునఁ జేడ్చడి యున్నమమ్ము నీ
ఘనగుహ వెల్వరించి యనుకంప దలిర్పఁగఁ బ్రోవఁగాఁ దగున్. 1164

క. నరపతి పుణ్యచరిత్రం, డరయఁగఁ దత్సతిని వెదక నరుగఁగ వలయుం
గరుణ దళుకొత్త మము నీ, నిరుపమగుహ వెల్వరింప నీకుం జెల్లున్. 1165

వ. అనిన నత్తాపసి యి ట్లనియె. 1166

ఉ. ఈవివరంబుఁ జొచ్చి ధర నెవ్వఁడుఁ గ్రమ్మఱఁ బ్రాణయుక్తుఁడై
పోవఁగఁ జాలఁ డే నీవుడు భూరినమగ్రతపోబలంబునన్
వే వెడలింతుఁ గన్ను లటువేగమె మూయుఁడు మూయ కున్న నీ
క్రేనఁ దొడంగి యే వెలువరింపఁగఁ జాలను మిమ్ము నిమ్మెయిన్. 1167

— శ్లోక స్వయం ప్రథ తపోబలంబున ఋక్షబిలంబునుండి వానరుల వెల్వరించుట. —

వ. అనిన విని యబ్బులీముఖపుంగవు లట్లు గాక యని శీఘ్రంబున బిలంబు నిర్గ
మించునాసం జేసి. 1168

మ. సుకుమారాంగులిహస్తరుక్మముఖు లై చూపట్టినం జూచి త
ప్పుక యత్తాపసినంతతార్జితతపఃప్రాప్తప్రభావంబుచే
నొకకాష్ఠం దగ నబ్బిలంబును రయం బొప్పార దాఱిం చె సూ
ర్యకుమారాగతభావిక్షణభయభ్రాంతాత్ములం గీశులన్. 1169

వ. ఇతైఱంగున నబ్బిలంబు వెల్వరించి యత్తాపసి వానరుల నందఱ నాశ్వాసించి
యి ట్లనియె. 1170

మ. ఇది నానాద్రుమగుల్మవల్లికలచే నేపారు వింధ్యాచలం
బదె యుత్తుంగతరంగఘట్టనసముద్యహ్బురినిర్హోషణా
స్పదమై యొప్పెడుఁ గంధి మీకు నలువొప్ప స్పృశ్చి యాఁ గాక వే
డ్క దలిర్పంగ బిలంబులోని కేక శీఘ్రం బొప్ప నేఁ బోయెదన్. 1171

క. అని పలికి యాస్వయంప్రభ, వినయంబున విపినచగుల నీడ్కొని శీఘ్రం
బున లైలబిలములోనికిఁ, జనియెఁ దపోనుహిమఁ జేసి సంతన సులరన్. 1172

ఉ. అంత బలీముఖప్రవరు లగ్నిరికూటము డిగ్గి క్రేవఁ బ్ర
త్యంతనగంబుమీఁద రయమారఁగఁ జేరి మహోర్మిమాలికా
క్రాంతనభోంత మైనజలరాశిని బల్లవరాగతామ్రవా
సంతికవల్లి కాతరువిశాలవసంబులఁ గాంచి యందఱున్.

1173

తే. ఘనవసంతము చనుదెంచె నని యెఱింగి
మనమున భయంబు శోకంబు మల్లడిగొన
నవుడు నష్టసందేశకాలాధు లగుచుఁ
గడు రయంబునఁ గీశులు పుడమిఁ బడిరి.

1174

వ. ఇతైఱంగున సుగ్రీవభయశంకితులై మై మఱచి నేల వ్రాలి యున్నవనచరులం
జూచి సింహవృషభస్కంధుండును బీనాయతమహాభుజుండును మహాప్రాజ్ఞుండు
ను యువరాజు నగునంగదుండు మందమధురాలాపంబులం దేర్చి వారి కిట్లనియె.

ఉ. అక్కపినాథునాజ్ఞ మనమందఱముం బనిఁ బూని వచ్చి యీ
దిక్కునఁ బోలఁ జూచి నృపుదేవిని గానక యీబిలంబులోఁ
జిక్కితి మిచ్చట న్ననకుఁ జెచ్చెర మాన మతిక్రమించె నిం
దొక్కర మతైఱం గెఱుంగ ముష్టకరాత్మజుఁ డుగ్రుఁ డారయన్.

1176

అంగదుఁడు హనుమదాదులకు మాఘమాసప్రవేశం బెఱిఁగించుట.

వ. మఱియుఁ బుష్పాతిభారాగ్రంబు లైనచూతాదివాసంతిక ద్రుమంబుల విలోకిం
పుఁ డయ్యవి వసంతకాలంబున ఫలించునట్టిపృథ్వింబులు శిశిరాదియందుఁ బు
ష్పించి యుండునట్లు పుష్పవంతంబు లగుటం జేసి వసంతకాలంబు ప్రత్యా
సన్నం బయ్యె నిప్పుడు శిశిరకాలంబు ప్రవర్తించుచున్నది సుగ్రీవుండు మార్గశీ
ర్షమాసంబునందు సేనలం గూర్చి పౌషమాసం బవధి యొసంగి సీతా నేవ్విజా
ర్థంబు వాసరుల నెల్ల దిక్కులకుం బనిచె నిప్పుడు పౌషం బతిక్రమించె మాఘ
మాసంబు వర్తించుచున్నది గావున వసంతకాలంబు ప్రత్యాసన్నం బగుటకు
సందియంబు లేదు బిలచరివద్దుల మైనమనకు సుగ్రీవపరికిల్పితమాసం బతిక్ర
మించె నవ్విధం బెఱుంగ మైతిమి శిశిరకాలచిహ్నభూతపుష్పనందర్శనంబున
వసంతకాలసమాగమం బెఱింగినవారము మన మాశ్వయుజమాసంబున హను
మత్ప్రేరితుండై సుగ్రీవునిచేతఁ ద్రిపంచరాత్రసంఖ్యచేత నియమింపఁబడినమా
హూతుల మైతిమి పదంపడి మార్గశీర్షంబునందు లక్ష్మణచోదితుం డైనసుగ్రీవు
నిచేత దశరాత్రసంఖ్యచేత సమాహూతుల మై యతనివలనఁ బౌషమాసం బవధి
వడసి సీతా నేవ్విజార్థం బరుగుదెంచితిమి గావున నాశ్వయుజమాసంబు మొద
లుకొని కాలసంఖ్యచేత వ్యవస్థితుల మైనమనకుఁ గాలవిన్యరణంబు సంయుక్తం
బయ్యె నింక నెయ్యది కర్తవ్యం బని పలికి యంగదుండు వెండియు నిట్లనియె.

—అథా అంగదుడు సుగ్రీవభయంబున దుగ్గిఖంచుట —

ఉ. మీరు దినేశపుత్రునకు మిక్కిలి మాన్యులు ఖ్యాతపౌరుషుల్
ధీరులు సాత్వికుల్ నయగరిష్ఠులు శూరులు నన్ను గాతుకం
భారం బురస్కరించుకొని యందఱుఁ గార్యభరంబుఁ బూని త
త్ప్రేరితు లై గడంగి చనుదెంచితి రప్రతిమానశూరతన్. 1178

క. ఇనతనయుఁడు మితి చేసిన, దినము లిపు డతిక్రమించె దిరుగఁగ మన మా
జనకజఁ గానక యచటికిఁ, జనినక రవిజండు మనల శాసింపఁ డాకో. 1179

క. ఇనతనయుని సందేశం, బొనరింపక ధాత్రి సౌఖ్య మొందఁగ రా డె
వ్వని కై నఁ గాన మన కా, వనచరపతివలన మృతి యవశ్యము గలుగున్. 1180

ప. మఱియు సుగ్రీవుండు తీక్ష్ణస్వభావుండును సావమిభావవ్యవస్థితుండును గావున
నవరాధుల మైనమనలం జూచి యనుకంపఁ దలంపక చంపం జూచు నదియునుం
గాక నతండు మత్పితృకారణంబునఁ బూర్వవైరంబు దలంచి నన్నుఁ బరిభవించుటకు
నమయం బన్నేషించు చుండు మహాత్ముం డగురాముని శాసనంబు నిరా
కరించినఁ దనకు హెన్యంబు వాట్లైననుభయంబునయావరాజ్యపదంబునందు
నన్నభిష్క్తునిం జేసెం గాని తనంతం దాను గృహవిశేషంబునం బూన్చినవాఁడు
గాఁ డిప్పుడు కృతాపరాధుండ నై ననన్ను నిస్సంశయంబుగా నధించు నతనిచే
తం జచ్చుటకంటెఁ బుత్రదారధనభాన్యగృహక్షేత్రాదులు పరిత్యజించి పుణ్యం
లైనయీసాగరానూపంబునందుఁ బ్రాయోపవేశసంబుఁ జేసి ప్రాణంబులు విడు
చుట మహోదయం బని తోఁచుచున్నదిగావున నట్లుగావించెద నని పరిదేననం
బుగాఁ బలికెన నంగదునిమాటలకు నిర్వేదించి యుక్తపిపుంగవులు కరుణంబు
గా నిట్లనిరి. 1181

ఉ. భానుజుఁ డట్టివాఁ డగునృపాలుఁడు చాలుఁ బ్రియాసురక్తుఁ డా
జానకీ గాన కిప్పుడు వెన న్నన మేగినఁ గాంచి క్రుద్ధుఁ డై
మానుగ విశ్వసింప కభిమానముతోఁ బలికిం బ్రియంబుగాఁ
బూని వధించు నిక్కముగఁ బోనఁగఁ జాలము వానిపాలికిన్. 1182

—అథా తామఁ డంగదునకు సుగ్రీవభయంబు తొలఁగుట కుపాయము సెప్పట —

క. జనకజఁ గానక యచటికిఁ, జని వానరవిభునిచేతఁ జచ్చుటకంటె
ఘనముగ నిండఱ ముపవేశనముం గావించి యిచటఁ జచ్చుట యొప్పున్.
తే. మృత్యుముఖమున కై నఁ బోయెదము గాని, తరణపుత్రునిసన్నిధి కరుగఁ జాల
మనవుడు భయాకులాత్ముఁ డై యల్లతారుఁ, డెల్లనారలు వినుచుండ నిట్టులనియె.
చ. వనచరులార యింత వగవం బనిలేదు బిల్వంబుఁ జొచ్చి యం
దనువుగ డాఁగి యుండ మది యన్యులకుం జొరరాదు దుర్గమం
బనుపచుదివ్యభూరుహాలతామలపుష్కరభోజ్యవేయకాం
ఘనమణిమందిర ప్రచయసంభృతమై తనరారు నెంతయున్. 1185

క. అందున్న మనల నలసం, క్రందనుఁ డైనఁ బరికింపఁగాఁ జాలఁ డనం
బొందుగ నరవానరసం, క్రందను లటు దేటి చూడఁగాఁ జాలుమరే. 1186

వ. అనినఁ దారాంగదులవచనంబులు విని స్థవంగవుంగవు లత్రైతింగు కర్ణంబుగాఁ
గొని యుండి రప్పడు నీతినుంతుండగుహనుమంతుండు తనమనంబున సంగదుని
యందు రాజ్యపాలనసామర్థ్యంబు గల దని తలంచి గ్రహణధారణస్వరణ
ప్రతిపాదనోహోహోర్థవిజ్ఞానత త్రవ్విజ్ఞానాఖ్యాప్య గుణసంయు క్తండును బాహుబ
లనునోబలోపాయబలబంధుబలసనున్వీతుండును నామాదిచతుసుపాయకుశలుం
డును దేశకాలజ్ఞత్వవృద్ధత్వసర్వక్షేపసహిష్టుత్వసర్వవిజ్ఞానసంపన్నత్వదక్షతో
ర్జ్వసంవృతమంత్రతావిసంవాదిత్వశూరత్వశక్తిజ్ఞత్వైతజ్ఞత్వ శరణాగతవత్సల
తాప్తినుర్నితాప్తిచపలత్వనామకచతుర్దశగుణయు క్తండును దేజోబలచరాక్రమాధి
కుండును దినదినప్రవర్ధమానశుక్లశశిప్రతీకాశుండును బిత్పతుల్యపరాక్రముండు
ను బృహస్పతితుల్యగునీమండును సర్వశాస్త్రవిశారదుండును బృహస్పతివా
క్యానుసారి యగుశక్తుండుం బోలె దారవాక్యానుసారియు నగువాల్మీపుత్రుం
గనుంగొని యితండు వానరరాజ్యంబు హరింపఁ జాలినవాఁ డితనికి మనస్సు
మాధానంబు గావించుఁ గాక యని నిశ్చయించి. 1187

తే. షీతిని గలయుపాయముల నాల్గింటిలోన
నధిక మగుమూఁడనయుపాయ మాశ్రయించి
వాక్యసంపద వానరవరులలోనఁ
గడఁగి యన్యోన్యభేదంబు గలుగఁ జేసి. 1188

— పానుమంతుఁ డంగదునితో దాగి యుండ వలదని చెప్పట. —

క. ఆయింద్రనందనాత్మజుఁ, బాయక వీక్షించి పలికె బహువిధకోపో
పాయసమన్వితవాక్కుల, వాయుకుమారుండు మతనివారకబుద్ధిన్. 1189

తే. అనఘ యుత్సాహవంతుండ వాలమందుఁ
బగతుల నడంచునట్టిదోర్బలయుతుండవు
భవ్యుండవు వాలిభంగి నీష్టవగరాజ్య
భూరిభారంబు దాల్చి నోపుదువు నీవు. 1190

తే. సంతతము వానరులు కడఁ జవలచిత్తు, లగుట వీరలు పుత్రదారాదికమును
విడిచినీపంపుఁగైకొనియడవులందు, వెతలఁబడుచుందురనుమాటవిడవుమిపుడు.

క. పవనుడు తారుండు పావక, తనయుం డేనును విరించితనయుండు భాస్వ
తనయనివార మగుటచే, నినుఁ గైకొని యతని విడువనేరము కడఁకన్. 1192

తే. ఎంత సామంబుఁ జేసిన నెంత దాన, మిచ్చినను వేఱువుచ్చిన నచ్చువడఁగ
దండ మొనఁగక మార్తాండతనయుఁ బాసి, నూరినుత నీకు వశ్యులుగారు వీరు.

తే. తొడరి పగ యైనదుర్బలుతోడ, బలయు, తునకుఁగాక బలాభ్యంతోదుర్బలునకు
నగునె న్నవ్వుకారి యైనట్టియబలుఁ, డిల బలీయునితో విగ్రహింపఁ డెందు.

- క. క్షమ నెవ్వరైన దేశ, క్రమమును గాలము నెఱింగి ప్రబలునితో నె
య్య మొనర్తురు గాక వివేకమున స్వర్భలునిపొందుఁ గాక్షింపుదురే. 1195
- క. బిలమున డాఁగిన నెవ్వఁ, రలయక భేదింపఁ జాలరని తలఁచితె యా
బిలదళనము సౌమిత్రి, జ్వలదంబకముల కయత్ససాధ్యము తలఁపన్. 1196
- ఉ. వాసవుఁ డల్లి తొల్లి యొకనజ్రముచే వివరం బొనర్చె ను
ల్లాసము మీఱఁగా గలవు లక్షణ దేవున కెన్నియేని ఘో
రాశనితుల్యసాయకము లావిశిఖంబులచేత నీగుహన్
వాసిగ వ్రక్కలించుఁ గపివర్యపలాశపుటంబునున్ బలెన్. 1197
- తే. పుత్రదారాదికంబుల పొందు విడిచి, యాఁకటను నీరువట్టున నవియ లేక
యేటిదొర మన కితఁ డని యెల్లకపులు, విషమకాలంబునందు నిన్విడుతు రనఘ. 1198
- క. హితకాము లైనచుట్టల, హితులను బెడఁబాసి యొంటి నీ వీగుహ నే
గతి నుండెద వటు లైనను, స్తుతికిం బాత్రమవు గాక చుల్కన గావే. 1199
- తే. కార్యవై ఫల్యమొనరించి కవటపుత్ర, మూఁడియిచ్చటఁగాగిననుగ్రుఁ డగుచు
నిను వధింపఁడ సౌమిత్రి నిరుపమాన, నాయకము లేసి యొకనిమిషంబులోన.

అంగదుఁడు హనుమంతునితో సుగ్రీవునిదుర్గణంబులు చెప్పటం. ❦

- స. మఱియు సుగ్రీవుండు ధర్మకాముండును నీకుఁ బితృవ్రతండును సత్యప్రతిజ్ఞుండు
ను దృఢవ్రతుండును శుచియును బ్రీతికాముండును విశేషించి తారకుం గూర్చు
వాఁడును గావున నద్దేవికే బుత్తుండ వైననిన్ను హింసింపంజలంపం డీవలవని
భయంబు విడిచి మమ్ముం బురస్కరించుకొని సుగ్రీవునిపాలికిం జనుడె మృత్యున
నతండు క్రమంబుగా నిన్నుఁ గపిరాజ్యంబున కభిషిక్తునిం జేయు నని పలికినఁ
బ్రశ్రితంబును ధర్మసంహితంబును స్వామినత్కారనంయు క్తంబు నగుమాను
మంతునివచనంబు విని యంగదుం డీ ట్లనియె. 1201
- తే. అకట సుగ్రీవునందు ధైర్యంబు శౌచ
మార్జవము దైర్యమును సత్త్వ మాస్పశంస్య
మరసి చూచిన నించుకయైన లేదు
తద్గణం బెంతయును విదితంబు గాదె. 1202
- సీ. ధర్మంబు దలఁపక తల్లితో సరియైన యన్నభార్యను గామి యై వరించె
నరయ జ్యేష్ఠబ్రాత యనక వాలిని శంక విడిచి చంపించె భూవిభునిచేత
రాక్షసుఁ జగవ రంధ్రంబుఁజొచ్చిన వెండి రాకుండ గుహవాత రాయి పైచెఁ
దనకు మేల్చేసిన ధరణీశుకార్యంబు మఱచి యింట సుఖంబు మరగి యుండె
తే. నతని కెయ్యెవి సుగుణంబు లరసి చూడఁ
జపలచిత్తుండు క్రూరుండు శత్రుఁడు మర్దు

కాముఁ డగుబుద్ధిహీనుండెకాక జీవి
తాశ గలవాఁడు గోరునె యతనిపొత్తు.

1203

చ. తన కుపకారి యైననృపుతన్నిని వే వెదకంగఁ బుత్తుఁ గా
కని నమయంబుఁ జేసి యది యాత్మఁ దలంపక కామనక్తుఁడై
తనియక యున్నలక్ష్యణుఁ డుదగ్రతఁ గోప మెలర్పఁ బిల్వఁ బో
యిన మఱి వచ్చెఁ గాని కృత మెంచి తనంతన తాను వచ్చెనే.

1204

ఆ. అవసేబుద్ధిసుంతుఁడైనరాజు కుమారు, రాజు సేయుఁ బూజ్యరాజ్యమునకు
నిట్టిచపలచిత్తుఁడేవగింపక తానె, యేలుఁ గాక పుత్తు నేల దలఁచు.

1205

తే. ఏను బుత్తుండ నై యున్న నిససుతుండు
పరఁగ గుణదోషములు గణింపక వనాట
రాజ్యమందుఁ బ్రతిష్ఠించు రమణతోడ
విమతపుత్తుని న న్నేల విశ్వసించు.

1206

తే. దుర్బలుండను భిన్నమంత్రుండ శక్తి, హీనుడఁ గృతాపరాధుండ నైనయేను
గీశశేఖర యిపుడు కిష్కింధ కేగి, యనదచందాన నేరితి మనఁగ నేర్తు.

1207

ఆ. ఇప్పుడేను బోవ నిననందనుఁడు రాజ్య, కారణమున నంటఁగట్టివైచు
నతనిచేతఁ జిక్కియచటఁ జచ్చుటకంటె, నిచట నుపవసించు టినియె మేలు.

ఉ. ఏను గడంకతోఁ బురికి నిప్పుడు వచ్చి దురాత్ముఁడైనయా
భానుసుతుండు డానర్పుపటుబాధల కోర్వఁగఁ జాల నిచ్చుటక
మానక మాని నై నిరశనవ్రతముం దగఁ బూని యోగవి
ద్యానిరతుండ నై తగువిధంబున మేను పరిత్యజించెదన్.

1209

—ఉంఁ వానరులు ప్రాయోపవిష్టు లగుట. ఉంఁ

ఉ. మీ రిపు డూరి కేగి యల మిత్రకుమారుని రాజవంశవి
స్తారుల రానులక్ష్యణులఁ దక్కినబంధుజనంబుల స్త్రమా
తారల మిత్రవర్గములఁ దప్పుక కాంచి నమస్కరించి యిం
పారఁగ నాదుచంద మిది యంతయుఁ దెల్లము గాఁగఁ జెప్పఁడీ.

1210

వ. విశేషింపి చుజ్జనని యగుతార యేకపుత్రయు సానుక్రోశయుఁ దపస్వీనియుఁ
గావున మృతుండ నైననన్ను విని పుత్రమరణశోకంబు సహించంజాలక నిశ్చ
యంబుగాఁ బ్రాణంబులు పరిత్యజించు నట్లు గాకుండ నద్దేవిం దగినయనున
యాలాపంబులం చేర్పుఁ డని పలికి యంగదుండు వృద్ధు లగుజాంబవదాదులకు
నమస్కరించి ప్రాణత్యాగంబునందుఁ గృతనిశ్చయండు రోదనంబు సేయుచు
దర్భాస్తరణనంపుత యైనమేదినియందుఁ బ్రాయోపవిష్టుం డయ్యె నంతఁ
దక్కినవానరు లందఱు బాష్పధారాపూరితములు లై దీర్ఘస్వరంబున రోద
నంబు సేయుచు సుగ్రీవుని నిందించుచు వాలిం బ్రశంసించుచు నంగదునిమతం

బెటింగి యశనియట్ల ప్రాయోపవేశంబు సేయ సమకట్టి నిర్మలజలంబు లుప
స్పృశించి డక్షిణాగ్రంబు లగుదర్భాస్తరణంబులయందుఁ బ్రాజ్ఞుఖంబుగా
నాసీనులై యంప జ్ఞానాకాశంబున రామునివనవాసంబును దశరథునిమరణం
బును జనస్థానవధంబును జటాయువుయొక్క సంచల్యంబున్నవై దేహీహరణం
బును వాల్మీధంబును రామునికోపంబును సారెసారెకుంఠలబోయుచు నాక్రంద
నంబుఁ జేసిన.

1211

క. గరినిభు లగుష్ణవగులచే, ధరణీధర మవుడు ఘోషితవిశాలగుహం
తర మయ్యె నదద్భయద, స్ఫురదురు మేఘములచేతఁబో లె న్నిగులన్.

1212

—అతి సంతాపి వానరుల భక్షింప వచ్చుట. అతి—

సీ. అప్పుడు సంతాపి యను గృధ్ర నాయకుం డతివృద్ధుఁ డమితసత్త్వాన్వితుండు
ఘనవీరుడు జటాయువునకు జ్యేష్ఠబ్రాత భూరివిక్రముఁడు బుభుక్షితుండు
హరివరుల్ గావించునాక్రందనధ్వని విని యద్రిగుహనుండి వెడలి వచ్చి
ప్రాయోపవిష్టులై పడి యున్న కీశులఁ గనుఁగొని నమ్మాన కలితుఁ డగుచు
తేనవాహ లోకంబు విధివశంబగుటఁ జేసి, యతఁడు భూతంబులకు విహితాశనంబు
నిత్యమొనగూర్చునాకట్లు నేడుకరుణఁ, దినుమటంచుచునీభక్ష్యంబుదెచ్చి పెట్టె.

క. చిరకాలం బాహారం, బిరవునానం దిరుగ లేనియే నింకను జె
చ్చెర ముండట మరణేచ్ఛా, పరులై యిల్లువనచరుల భక్షింతు వెనన్.

1214

వ. అని పలికిన భక్ష్యలుబ్ధుం డగుసంపాతివచనంబు విని షరమాయ స్తుంధై యంగ
దుండు హనుమంతున కిట్లనియె.

1215

క. దయ్యోద్యువ్యాజంబున, సాక్షాద్దైవస్వతుండు శమనుఁ డిచటికి
నృప్తిచరవివ త్తికిఁ బ్రత్యక్షముగా వచ్చెఁ గంటె యనిలతనూజా.

1216

క. ఇనజువి వాక్యము గఘనం, దనుకార్యము ప్రీతితో నొనర్చునిదోషం
బున మన కాకస్మికముగఁ, బనివడి యీగతి విపత్తి ప్రాదించె వెనన్.

1217

—అతి అంగదుఁడు సంతాపిం జూచి జటాయుర్చరణాదుల నుగడించి దుఃఖించుట. అతి—

క. ధరణీజకాట కాఖగ శేఖరుఁడు జటాయువు గడంగి కావించిన దు
ష్కర మగుకర్మంబును ని,వ్వేటిపడి మన మెల్ల దొల్లి వింటిమి గాదే.

1218

క. ఇలఁ దిర్యగోన్యనిగతం, బులై నభూతంబు లెల్లఁ బాలుపుగఁ బ్రాణం
బులు విడిచి యైన నృపతికి, నలు వొప్పుగఁ దొల్లి ప్రియ మొనర్చెనా లేదో.

క. మనుజేంద్రనేకుఁ బ్రియంబుగ, జననుతుఁడు జటాయు వీల్చి నద్గతి పడసె
న్యన మానగవత్తి పడి, మనుజపతికిఁ బ్రియముగాఁగ మడియిన మిచటన్.

1220

క. కారుణ్యనియంత్రితు లై, వారక రామునకు నెల్లవారలు ప్రియ మిం
వారఁగ నొనర్చు చుండఁగ, భూరుహచరులార మనకుఁ బోలెదె నేయన్.

1221

- క. గిరివనదుర్గంబులయం, దరసి ధరానుతను గానమైతిమి మన మిం
క రయంబునఁ బురి కగుగుట, నరవధునకు శోకభయ మొనర్చుటకె కదా.
- క. జనకజను నెదకీ కనుఁగొని, జనవిభునకు ముదము గూర్చఁబాటమయితి మె
ల్లనఁ బ్రాణములు విడిచి యైనను మన మిచ్చటఁ బ్రియం బొనర్చుద మింకన్.
- క. రామహితంబుగ మార్కొని, రామునిసతిఁగొటకుఁ బేర్చి రావణుచే సం
గ్రామమునఁ జచ్చి నిర్జర, ధామంబు జటాయు వొందె ధన్యుం డగుచున్. 1224
- చ. వరగుణశాలిరామవనవాసము రాజవరేణ్యుఁ డైనవ
శ్రీధరునిచావు రాఘవసతీహరణంబును గృధ్రవంశరా
ణ్యరణము వాలిపోక నిధనం బిచటక మన కిట్లు డాయుటల్
పరువడిఁ గల్గె నిన్నియును బాపపుఁగై కయికారణంబునన్. 1225
- క. చెడు తెవులు ముదిమియును లే, కడలున హితపుత్రమందిరా రామముల
న్విడిచి మన మకారణముగఁ, గడువడి నిటఁ జావ వలసఁ గైకకతమునన్. 1226
- వ. మఱియు జటాయుర్మరణంబున దశరథవినాశనంబున వై దేహిహరణంబున మన
కుఁ బ్రాణసంశయంబు సమాగతం బయ్యె జటాయు వీల్ల కున్న రావణునిచేత
జానకి యపహృత గాక యుండు దశరథుండు గెవయ కున్న సీతారామలక్ష్మణుల
నెవ్విధంబున నైనఁ గ్రమ్మఁ బురంబునకుం దోడ్కొనియరుగు వై దేహి రాక్ష
సునిచేత నపహరింపఁబడ కున్న రామునకు సుగ్రీవునితోడి సఖ్యసంబంధంబు
గలుగమిం జేసి మనకు మరణంబు గలుగకుండుఁ గై కేయీవరదానకారణంబున
రామవనవాసంబు మొదలుగఁ బ్రాయోపవేశనపర్యంతం బయ్యెది గల దది
సర్వంబుఁ బ్రాప్తించె సని బహుప్రకారంబుల నిర్వేదించుచున్నయంగదాదుల
వచనంబులు విని మరణేచ్ఛాపరు లై పడియున్నవానరుల నందఱ నవలోకించి
తనయనుజుం డగుజటాయువువృత్తాంతంబు శ్రవణతాడితం బగుటకు శోకమో
హంబులు నునంబునం బెసంగొన సంపాతి యంగదున కిట్లనియె. 1227
- అథ సంపాతి జటాయువుమరణంబు విని దుగిభితుఁడై యంగదునిఁ దదవృత్తం బడుగుట. అథ
- చ. ఘనగుణశాలి ప్రాణములకంఠెఁ బ్రియుండు మహాబలుండు నా
యనుజుఁడు భీమకాయుఁడు మదాసురిహంత జటాయు వాఖగేం
ద్రునిమరణంబు నామనము దుగిభివశంబుగఁ జేయు చిట్లు వా
గొనియెడు పెక్కుమార్లు నయకోవిద యెవ్వఁడ వీవు చెప్పమా. 1228
- మ. చల మొప్పు న్వడిఁ జేర్చి దారుణజనస్థానంబునక గృధ్రుడై
త్యుల కెబ్బంగి రణంబు పాటిలే జటాయుం బట్టి డై తేయుఁ డె
ల్లలుకం ద్రుంచెను బెద్దకాలమున కత్యానందసంపాదియై
చెలు పుప్పొంగ రహి నివసంబడియె నాచే భ్రాతృనామం బిటన్. 1229
- క. పెనుపొందఁ బెద్దకాలంబునకు స్తహనీయవిక్రముం డగునాత

- మృనికిర్తనంబుచే నేఁ, డనఘాత్మక యేను సమృదాత్ముడ నైతిన్. 1280
- క. వానరకులవర్య జన, స్థాననివాసి యగునాదుతమ్ముం డనిలో
దానవునిచేత నిహతుం, డైనతెఱంగెల్లఁ జెప్పు మది విన వలతున్. 1281
- క. వనచరవర యెవానికిఁ, బెను పొంసఁగ రామవిభుఁడు ప్రియపుత్రుం డై
జనియించె నట్టిదశరథ, జనవిభుఁడు జటాయువునకు సఖుఁ డెట్లయ్యెన్. 1282
- క. పృథ్వీచరవీర నాకును, బతుంబులు లేవు గానఁ బదముల నడ లే
కక్షముఁడ నైతి నీదుస, మతుంబునకుఁ గొని పొమ్ము మానుగ నన్నున్. 1283
- వ. అని శోకగడ్గదకంఠుండు పలికిన సంపాతివచనంబు విని భక్షణకర్మప్రతిపాదకవా
క్యంబున భీతులై యంగదాదికపివీరు లీపక్షీంద్రుండు రాద్రదర్శనం డైయున్న
వాఁడు మనల నందఱు వరుసంబట్టుకొని మ్రింగునో యని శంకించి సర్వప్రకారం
బులఁ బ్రాయోపవేశసంబుఁ జేసి మరణకాములమై పడి యున్నమనల మ్రింగిన
మ్రింగ నిమ్మ పరమసిద్ధి నొంది కృతకృత్యుల మయ్యెద మని నిశ్చయించి పర్యవ
శ్యంగంబుమీఁద నుండి సంపాతిం దిగిచి కొని తెచ్చి తమముంగల నిడికొనిరప్పు
డంగదుండు సంపాతి నవలొకించి యిట్లనియె. 1284

అంగదుండు సంపాతికి జటాయుర్పరణప్రకారం బెఱింగిండుట.

- ఉ. ఆవిధికిం దనూజుఁడు మహాత్ముఁడు ఋతురజుండు లోకసం
భావితుఁ డొప్పు నాతనికి మానుగఁ బుట్టిరి ధాత్రి వాలిను
గ్రీవు బసంగ నం దలహరివ్రజనాయకుఁ డైనవారికి
స్థీవర యేను నందనుఁడ ధీరుఁడ నంగదనామధేయుఁడన్. 1285
- మ. ఇనవంశోత్తముఁ డాజ క గ్రతనయుం డిత్వోకునాథుండు రా
మన రేంద్రుండు మహారథుండు త్రిజగన్మాన్యుండు తమ్ముండు గే
హినియుం గొల్వఁగఁ దండ్రిపంపున నయం బేపారుగా ధర్మమా
ర్గనిరూఢస్థితి దండకాటవికి వేగం బొప్పు నచ్చె న్రహిన్. 1286
- ఉ. ఆనరనాథపత్ని సుగుణాకరచి త్తను జానకి స్తన
స్థానమునందు రామరహితంబుగ నుండెడువేళ నంచన
ద్రావణార్త రావణుఁ డుదగ్రగతిం గొని పోవఁ జూచి త
త్కాననవాసి రాదశరథప్రియ కారి జటాయు వయ్యెడన్. 1287
- శా. వీరకం దాఁకి దశామ్యుతోఁ దొడరి యుద్యోతి స్ఫులోదగ్రుఁ డై
లోకం బంతయు మెచ్చుఁ గొంతపడి బల్లొధంబుతోఁ బోరి య
సోకప్రాణిఁ దద్రథం బడచి సంధుల్ వ్రచ్చి బాహుబల
త్రేకంబు న్నెడఁబాపి బిట్టలసి చచ్చె న్వానిచేతం దుదిన్. 1288
- తే. అంత రఘువుంగవుఁడు తనకాంత యైన, నీత వెడకుచు నచ్చొటుఁ జేర వచ్చి
యసురఖడ్గఘాతాహతుండు ధరిత్రిఁ, గూలి యున్నజటాయువుఁ బోలఁజూచి.

వ. మిక్కిలి శోకించి తనతండ్రి యగుదశరథునకుం బోలె నతనికి నంస్కారంబు గా
వించి శాశ్వత యైన నద్గతికిం బుచ్చి యచ్చోటు వాసి. 1239

ఉ. ఆవల ఋశ్యమూకమున కర్థి రయంబున నేగి యందు ను
గ్రీవునితోడ నెయ్య మొనరించి రఘువ్రనరుండు లోకసం
భావితన త్వయుక్తుఁ డగుమజ్జనకు నృలశాలి వాలి నెం
తే వడిఁ ద్రుంచి భానుసుతునిం బతిఁ జేసె వనాటకోటికిన్. 1240

అంగదుఁడు జటాయువునకుఁ దాఁడు ప్రాయోపవిష్టులగుటకుఁ గారణము చెప్పట. ఇతి-

వ. ఇట్లు రామునిచేత నభిషిక్తుం డై నుగ్రీవుండు. 1241

ఉ. రామునిగేహిని న్వేదకి ర మ్మని యాతఁడు మమ్ముఁ బంపఁగా
నేము గడంగి యామృదిశ కిందఱముం జనుదెంచి యందు నా
నామహనీయశైలవిహింబుల నారసి యందు జానకి
న్యామినియందు భానుగుచి నట్ల కనుంగొనలేక దీనతన్. 1242

మ. రయ మారం దగ వింధ్యశైలకటకప్రాంతంబులం జూచుచు
మయమాయామయ మైనయొక్కబిల మజ్జానంబునం జూచ్చి వెం
డియు రాఁజాలక రామభూమివిభువత్నిం గాన కచ్చోటఁ ద
న్మయతం ద్రిష్టురు చుండ మాన మరిగెన్ మాకు నివహంగోత్తమా. 1243

వ. అంత నొక్కవెరవున నబ్బిలంబు నిర్గమించి. 1244

మ. విమలాత్మం డగురామభూవిభునిదేవిం గాన కి ట్లేగ ను
గ్రమనస్కుం డగుభానుజండు మనలన్ ఖండించునోయంచుఁ జి
త్తమునం గూరినభీతి నిందఱ మను త్యాగేచ్ఛఁ బ్రాయోపవే
శము గావించుచు నున్నవార మిచట న్సంజాతభేదంబునన్. 1245

వ. అని తమవృత్తాంతంబు సవిస్తరంబుగాఁ జెప్పిన విని బాష్పవ్యాకులలోచనం
డై సంపాతి యవ్వనచులం జూచి యిట్లనియె. 1246

మ. ఇనచండాంశులఁ బక్షముల్ గమలి యే నెచ్చోటికిం బోవ లే
కునికొ వార్ధక మొందుటన్ ఘనబలం బొప్పారఁగా లేమి నా
యనుజం జంపిననీచదానవుని మాయం జేయ లేన్మతిఁ గా
కనఘా పక్షము లున్నఁ బాపనె తదీయప్రాణముల్ మేనికిన్. 1247

వ. మున్ను వృత్రవధకాలంబునందు నేనును నాతమ్ముం డగుజటాయువును జయా
ధ్యమై యొక్కనాఁడు సప్తమారుతజనంబున మింటి కెగసి యాకాశంబునావ
రించి సప్తశ్వమండలంబుదాఁక నరిగి యంబరమధ్యగతుండై నచండకరునికీరణం
బులవేడిమికిం గాక జటాయువు సాలసిన నేను సూర్యకీరణార్థి తుండై నయతనిఁ
బక్షంబులం గప్పిన నాపక్షంబులు దగ్ధంబు లగుటయు సంచారంబు దక్కి
నిహ్వలుండ నై వింధ్యాద్రిపయిం బడితి నాటంగోలె నజ్జటాయువు వసించిన

చో టెఱుంగకున్నవాఁడ నని పలికిన నాసంపాతివచనంబులు విని యంగదుండు
వెండియు నిట్లనియె. 1248

చ. అనుజునిఁ జంపి చన్నదివిజారి వధించెన నంచుఁ బల్కితీ
వనఘ వయోధికుండవు సమస్తము గానఁగ నేర్పు దైత్యుఁ డిం
పెనయఁగ మేదిసీతనయ నెచ్చట డాచిన వాఁడు తన్నికే
ఈన మది యేడ నిచ్చటికి దవ్వు సమీపమొ నాకుఁ జెప్పమా. 1249

క. నా విని సంపాతి మువం, భావిర్భావంబు నొంద నందఱ హర
ప్రావృతచిత్తులఁ జేయుచు, నావాలితనూజతోడ నపు డిట్లనియెన్. 1250

చ. ఖరకరురశ్మిఁ బక్షములు గాలి బలం బటి యున్నిఁ జేసి భా
స్కరకులుఁ దైనరామునకుఁ గర్మముచే నుపకార మేమియున్
బరువడి చేయఁ జాలఁ గపిసాధతనూభవ మాటమాత్ర నే
నరుదుగ నాజితారికి సహాయుఁడ నయ్యెద నాలకింపుమీ 1251

వ. మఱియు దశరథసఖుండ నైననాచేత రామసాహాయ్యం బవశ్యకర్తవ్యం బై
యుండు నతలాద్యధోలోకంబులును భూమ్యాద్యూర్ధ్వలోకంబులు నెఱుం
గుదు నదియునుం గాక. 1252

— ఇంకా సంపాతి యంగదునకు సీత యున్న స్థలం బెఱింగించుట. —

మ. మును విష్ణుండు త్రివిక్రమాకృతి జగంబుల్ నిండి వ్యాపించుటల్
దనుజు ల్పేల్పులు వార్ధిఁ ద్రచ్చి సుధ నందం బొప్పఁ బుట్టించుటల్
విను మే నంత యెఱుంగుదున్ మఱి జరావిస్ఫూర్తిఁ దేజంబు మా
సెను గాత్రంబు వడంకఁ జొచ్చె ననువుల్ జీర్ణంబు లయ్యెన్ గడున్. 1253

మ. ఒకనాఁ డే నిట నొంటిమైఁ గడఁకతో నుండంగ వ్యోమంబునన్
వికటాకారుఁడు పక్షిఁకంఠం దొకతన్ని న్రూపసంపన్న న
త్యకలంకోజ్జ్వలదివ్యరత్నమయహారాలంకృతాంగిం దుషా
రకరాస్యఁ జలజాతనేత్రఁ గొని శౌర్యప్రాధి నేగె న్నడిన్. 1254

మ. అపు డాభామిని రావణాంకగత యై హా రాసు హా రాసు హా
సృపవంశోత్తమ లక్ష్మణా యని రహిన్ బేర్కొందు బిట్టేడ్చుచున్
విపులో త్తంసము లూడ్చి వైచుచుఁ గడున్ విభ్రాంత యై శోకబా
ష్పపరీతేక్షణ యై వెసం జనె నభోభాగంబు కంపింపఁగన్. 1255

క. ఆసతి నవీనకోనుల, కౌసుంధపటంబు నీలకాయుం డగుదు
హ్రాసురునికడ నలరెఁ దా, రాసుత నీలాబ్ధమందు హ్రాదినిఁ బోలెన్. 1256

క. మానుగఁ గీశోత్తమ విను, మే నిపు డాపద్మనేత్ర నెంతయు రాసు
త్యనాథుకీర్తనంబున, బానకిఁగా నెఱిఁగి కొంటి సంభ్రమ మెసఁగన్. 1257

- వ. ఇంక దురాత్ముం డగురావణునిచందంబు వినుము. 1258
- చ. ప్లవగవరేణ్య వాఁడల పులస్త్యునిపౌత్రుఁడు పుణ్యుఁడైనవి
శ్రవృతనయుండు శ్రీదు సనుజన్ముఁడు వానిపురంబు లంక నా
లవణపయోధిమధ్యమున లాయును నొల్లి సుహృత్తముండు శి
ల్పివరుఁడు విశ్వకర్మ సుపవిత్రుఁడు దాని రచించె నేర్పునన్. 1259
- క. అది మఱియుఁ దప్తజాంబూ, నవచిత్రద్వారతోరణవరణ యై శ
ర్మద యై రమ్యవిలాసా, న్నడ యై తనరారు నతివిశాలవిభూతిన్. 1260
- వ. అప్పురం బిచ్చటికి నూఱు యోజనంబులనవ్వులం బ్రకాశించుచుండు. 1261
- క. అందు దశాస్యాంతశివుర, మందు నిశాటినిరుద్ధ యై జానకి చిం
తం దలఁకుచు సంతాపము, నొందుచుఁ బెనువగలఁ బొగులుచున్నది యనఘా.
- చ. అరుదుగ నూఱు యోజనము లంబుధిసక్రమలీల మీరు స
త్వరముగ దాఁటి రమ్యమగుదక్షిణపారముఁ జేరి యందు సా
గరపరిఘాపరీత యయి గ్రాలెడులంకను జొచ్చి యచ్చట
గుఱుతుగ జానకిఁ దళముఖుం గనుఁ డెంతయు సంతసంబునన్. 1263
- వ. ఏను జ్ఞానదృష్టిం జూచి చెప్పెద మీ రశ్రమంబున సముద్రంబుదాఁటి జానకిం
జూచి శీఘ్రంబునం బఱతెంచెదరు నీకిట్టి దివ్యజ్ఞానం బెల్లు గలిగె నంటివేని
మహీనమీచగగనచారిధాన్యజీవికుళింగాదిపక్షి విశేషంబులకుఁ బ్రథమగతియు
వృక్షఫలాశనంబు లైనవాయసాదులకు ద్వితీయగతియు భాసక్రాంచకురరంబు
లకుఁ దృతీయగతియు శ్యేనంబులకుఁ జతుర్థగతియు గృధ్రంబులకుఁబంచమగతి
యు బలవీర్యహాసయావనవంతంబులైన హంసలకు నాఱవగతియు వై నతేయు
నకు సప్తమగతియుఁ గలిగియుండు నే మావైన తేయవంశసంభవుల మగుటం
జేసి మాకాసప్తమగతి గలిగియుండు నందువలన మాకు దివ్యజ్ఞానంబు గలిగి
యుండు దానంజేసీయే నిచ్చటనుండియు లంకాపురంబున నున్న రావణుని జాన
కిని విలోకించుచున్న వాఁడ నదియునుంగాక మాకు దివ్యజ్ఞానమాత్రంబై గాదు
బహుదూరదర్శి యైనదివ్యచక్షుర్బలంబునుం గలిగియుండుఁ గావున నాహార
వీర్యంబుచేతను సౌవర్ణ్యత్వనిబంధనస్వభావంబుచేతను నిత్యంబును శతయోజన
పరిమితదూరంబునం గలసమస్తవస్తువుల విలోకించుచుండుదుము మాకు దూర
దేశస్థితభక్ష్యగ్రహణంబు స్వభావంబున విహితం బై యుండుఁ గుక్కుటాదు
లకుఁ బాదవిక్రీర్ణప్రదేశంబునందు జీవనంబు విహితం బై యుండు నెవ్వనిచేత
నిందితకర్తృంబు కృతంబయ్యె నట్టిరావణునకు మద్భాగితృకారణంబున మీచేతఁ
బ్రతీకారంబు కృతంబు కాఁగలదు గావున మీరు శీఘ్రంబున సముద్రలంఘ
నంబునం దుపాయంబు చింతింపుఁడు నిక్కంబుగా జానకిని సందర్శించి కిష్కింధ
ధకుం జనియెదరు స్వర్గతుం డైనమద్భాగిత యగుజటాయువున కుదకదానంబు

జనుదెంచి న న్నాశ్వాసించి ఖగేంద్రా నీవు దైవికంబున జీవించితి వింక నీకు
నిస్సంశయంబుగా న్న స్తి యగునని పలికిన నదియేమి యని యడిగిన నమ్మహాత్ము
లు నాకిట్లనిరి. 1270

చ. అనుపమశక్తియు క్తుండు దశాస్యుండు రాక్షసభర్త వాండు రా
మునిసతి బల్కి గైకొని సముద్ధతి నేగెడువానికడ్డమై
యనిమిషులై ననిల్వంగ ననున్లు గారిపు డీవు వానికి
స్వనబడి గ్రుచ్చుట స్పృశితుకుఁ గంటివి నేఁ డిటు దైవికంబునన్. 1271

మ. అనఘా యాదివిహారి యంకగతయై 'హారాసు హాలక్షణా'
యని వాపోవుచు దివ్య కాంచనమణిహారావళు ల్పుచ్చుచుం
గనుల న్బావబలంబు గాఱ నొడ లాకంపింప నాక్రందన
స్వనముం జేయుచుఁ జన్న కాంతను మదిన్ ధ్వాపుత్రుఁగఁ జూడుమీ. 1272

వ. అని పలికి యమ్మహర్షి శ్రేష్ఠులు నన్నుం బంచిన. 1273

క. ఆకారణమున నేనిపు, డాఁకలి గొని యున్ననీకు నాహారంబున్
దే కూరక వచ్చితి నని, ప్రాకటముగ నంతయును సుపార్శ్వండు చెప్పెన్. 1274

ఉ. చెప్పిననాఁట నుండియును జిత్తమునం గడుఁ గోప మూఁది నే
నెప్పుడు పంక్తికంఠ వధియింపుదు సీతను రామభర్త కే
నెప్పుడు భక్తి నిత్తు నని యంతయుఁ జింతిలు చుందుఁ జెప్పిన
ట్లొప్పుగఁ జేయ లేనయితి నొక్కట తెక్కలు లేమి నారయన్. 1275

వ. నాకును మీకుం బోలె రామకార్యం బవశ్యకర్తవ్యంబై యుండు వాగ్బుద్ధిగుణ
వర్తియైన నాచేత నెయ్యది యాచరింప శక్యంబగు నట్టిసాహాయ్యంబుఁ జేసెద
నేను వాక్కుచేతను బుద్ధిచేతను మీ కందఱకు హితం బాచరించెద మీరు
బలవంతులరు బుద్ధిమంతులరు రామలక్ష్మణులదివ్యాస్త్రంబు లమోఘంబులు
ముల్లోకంబుల నైన రక్షింపను శిక్షింపను సమర్థంబులు సుగ్రీవుండు తేజోబలన
మన్వీతుండు మీరింద తోకోద్యోగులై గడంగినదురాత్ముం డగురావణుండు పో
లియుట కెంత యశ్రమంబున వానిం బరిమార్చి కల్యాణగుణసమేత యైనసీతం
జేకొని రామునకు సమర్పించెదరు గావునఁ గాలవిలంబనంబు సేయక భవిష్య
దర్థంబునందు బుద్ధినిశ్చయంబు గావింపుండు భవాదృశు లైనబుద్ధిమంతులు
కార్యంబులందుఁ జిక్కుపడ రని పలికి వెండియు జనితవిశ్వాసుం డై సంపాతి
సంతోషవిశేషంబున నంగదు నవలోకించి నావృత్తాంతంబును సీతావృత్తాంతం
బును విస్పష్టంబుగా వినిపించెడ నేకాగ్రచిత్తులై వినుం డని యిట్లనియె.

~*~ సుపాతి వానరులముఁ దనపూర్వవృత్తాంతము సెప్పట. ~*~

క. మును చండకరునికరముల, ఘనముగ నాపక్షయుగము గాలి మహీధ్రం
బునఁ బడితి నన్నవార్తను, వినిపింపగ మీర రెల్ల వింటిరి గాదే. 1276

వ. ఇట్లు శిఖరిశిఖరంబునం బడి యుండి యాఱు రాత్రులకు మూర్ఛ దేటి దిక్కులు
పరికించి సాగరశైలనదీనదనరోవరంబు లన్నియు వీక్షించి సముద్రవేలావనం
బులు విలోకించి కొంతనడవునకుఁ దరుకందరసానునిర్లు రావ్యభిజ్ఞానంబులవలన
నిది దక్షిణసముద్రతీరంబునం బొల్చువింధ్యపర్వతంబు గదా యని యెఱింగితి
నిచ్చట నప్పుడు నిశాకరుం డనుమహర్షి శ్రేష్ఠుండు బ్రహ్మసముం డొక్కమహా
నీయాశ్రమంబు నిర్మించుకొని యందు నేనును జటాయువు నిత్యంబు సేవించు
చుండఁ బెద్దకాఁటం బత్స్యగ్రతపంబు గావించు చుండె నతం డిప్పటికి నెనిమిది
వేలేండ్లు ముందట యభేచ్ఛ నాకంబునకుం జనియె నే నాపర్వతాగ్రంబు డిగ్గి
దర్శకంబకపతివృత్త యైనవిషమభూమి నతివ్రయాసంబున సంచరించి క్రమ్మట
నతివిశాలరమణీయ నిరంతర కుసుమఫలభరిత వివిధతరులతావిసర విభ్రాజితమ
హోద్యానసంకులంబైన యమ్మనియాశ్రమసమీపంబునకుం జని యొక్కచృ
క్షమూలంబున నాసీనుండ నై మందమాగుతానీతపరిపక్వ ఫలకుసుమవిసరదివ్య
గంధం బాఘాఘ్రణించి యరు దందుచు భగవంతుం డైననిశాకరమునిరాకఁ
గోరుచుండ ననతిదూరంబున భానుప్రభాభాసమానుండును గృతాభిషేకుం
డును దుర్ధర్షుండు నుతజ్ఞుఁ డుండ నై వచ్చుచున్న నిశాకరమునీంద్రు నవలోకించి
సంతసించి తత్కతవీక్షణుండ నై యుండ నప్పుడు. 1278

చ. పరువడి ధాతవెంటఁ జనుప్రాణులకై వడి మానివెంబడిం
గరివారిముఖ్యదాక్షిణ్యముగంబులు పోయి మునీంద్రుఁ డాత్మమం
దిరము సారంగ వెన్క కగుదెంచె నృపుండు గృహంబు సేర ను
స్థిరముగ మంత్రులుఁ హితులు సేనలు వెన్కకుఁ బోవునట్లుగన్. 1279

వ. అట్టివిదిత్రంబుఁ జూచి యేను నమ్మహర్షి శ్రేష్ఠునివెంటం జని యాశ్రమద్వారం
బున నుంటి. 1280

క. మునివరుండు నన్ను గనుఁగొని, మానమున గుఱు తిడఁగ లేకమానుగ నుటజం
బున కేగి నిమిషకాలము, చనుసంతకు మరల వచ్చి సంభ్రమ మెసఁగన్. 1281

వ. నన్ను విలోకించి. 1282

తే. ఎవ్వఁడవు నీవు పక్షంబు లేటి కిట్లు
గమలె నీచర్మ మేటికిఁ గందె నిపుడు
రోమవై కల్యమునఁ జేసి శామనమున
గుఱు తిడఁగ లేకయున్నాఁడ నెఱుంగఁ జెప్పుమ. 1283

క. ఖ్యాతిగ నిచ్చట మును సంపాతి జటాయువు లనంగఁ బక్షిప్రవరు
ల్భాగితలు విశ్రుతపౌరుష, లాతతబలు లిద్ద యుందు రధిక ప్రీతిన్. 1284

తే. అందు సంపాతి పెద్దవాఁ డతనితమ్ముఁ, డాజటాయువు వారిద్ద యరయ కామ
హపుతౌటచేమానుషరూపులగుచు, నొప్పిసంబుగననుఁగొల్పుచుందు రెపుడు.

- క. శూరులు సమీరవేగులు, సారబలోదారు లనిలనచు వేగులు నీ
వారయ సంపాతివి గడ, యిరూపము నీకు వచ్చె నెట్టులు చెపుమా. 1286
- వ. అనిన నమ్మనీంద్రు పలుకులు విని యేను ప్రీడానప్రవదనుండ నై భక్తితాత్ప
ర్యంబున సంజలి గీలించి నావృత్తాంతం బంతయు నవి స్తరంబుగా నెఱింగించు
వాడ నై యే నిట్లంటి. 1287
- నీ. అనఘాత్త యేను జటాయువు దర్పమోహితుల మై జవనత్వ మెఱుంగఁ గోరి
మనలోన నెవ్వఁడు దినములోపల సూర్య మునుముట్టు వానికి ముట్టనట్టి
వాఁ డధరాజ్యంబు వరుసతోడ నొసంగునట్లుగా మునులనమక్షమందుఁ
బన్నిడం బిడి శంభుపర్వతంబున నుండి యేక కాలంబున నిరువురమును
ఆ. మింటి కెగసి గాడ్చుకంటె ఖగేంద్రున, కంటె మానసమునకంటె నధిక
జవముతోడ గగనచరభూతసంతతి, నంత నంత గనుచు నరిగి యరిగి. 1288
- మ. గరిమక దివ్యులభవ్యవాద్యరవముల్ గంధర్వగానవ్వోరో
త్కరము లేవనతీవిభూషణకలధ్వానంబులు న్నామగా
నరవంబుం దగ వించు నిర్దరవిమాన శ్రేణులం జూచుచు
స్వేర వొప్పు న్సురసిద్ధసాధ్యతతుల నీవీక్షించుచు నోపుచున్. 1289
- నీ. మరలి చూడఁగఁ దోఁచె మాకు శతాంగరథాంగప్రమాణంబులై పురములు
శిఖరిసంఘన్న యై చిదుపఱా ల్పఱచిన చేనికై వడి భూమి గాన నయ్యె
మడుగులోఁ జిక్కినమాతంగములమాడ్కి వింధ్యాదికులకై లవితతుఁ లొప్పెఁ
జంపకారణ్యాదినకలకాంతారము ల్పచ్చికతిన్నలపగిదిఁ దోఁచె
- తే. బేరు గల నదు లన్నియు వేఱవేఱ, ముత్తియపుఁ బేర్ల చందాన మొనయుచుండె
శరధు లద్దపులిశ్లలకరణి నటరె, బాదనము లెవ్వయును గనువట్ట వయ్యె. 1290
- తే. అంత మఱి కొంతదూర మట్లరిగి యరిగి, యేమి దోఁసక మదిభేద మినుమడింప
నేల వచ్చితి మిటకు నిం కెట్లటంచు, మోహవశమున నెంతయుమూర్ఛఁదగిలి.
- క. ఇది దక్షిణ మిది యుత్తర, మిది తూర్విది పశ్చిమాశ యిది మూల లటం
చది యేర్పరింపఁ జాలక, మది సంకటపాటు సంభ్రమం బిగురింపన్. 1292
- క. నుడివడి కన్నులు దెఱవక, కడు రయమునఁ బుడమి కుఱకఁగా లేక వడి
న్బొడు వెగయుటకుం జాలక, జడత న్నొంతవడి భీతినంత్రస్తుల మై. 1293
- వ. ఉండి వెండియు నొక్కింతధైర్యంబునఁ గన్నులు విచ్చి కొండొకపాడు వెగయ
ననతిదూరంబునఁ బ్రళయకాలాగ్నిచండంబున వెలుంగుచు రక్తవర్ణం బై
భూమండలప్రమాణం బై దేదీప్యమానం బై మార్తాండమండలంబు గానం
బడియె నప్పుడు తత్తేజోమూర్తితిగ్గకీరణసంజాతగాఢమూర్ఖతమంబు
గవయ వివశుం డై జటాయువు తలక్రిందుగాఁ గడువడిఁ బుడమిం బడుచుండ

నతనిం జూచి యేను బూర్వాధిష్టితాకాశస్ర దేశముననుండి జటాయూరతనా
ర్థంబు ప్రసారితపటుండ నై తదుపరిభాగంబున దిగంబడుచుండనాజటాయువు
మత్పుక్షరక్షితుండై దహింపం బడకుండే నేను బ్రమాదంబున దగ్ధపటుండనై
వాయువధంబుననుండి వింధ్యపర్వతంబునం బడితి జటాయువు జనస్థానంబునం
బడియె ననితలంచెద నిట్లు వింధ్యాద్రిపయింబడి యేను దగ్ధపటుండనై రాజ్య
హీనుండ నై విక్రమరహితుండనై జటాయువునుం బాసి దుఃఖింపుచుం బడుం
బులు లేనినాకు నిం కెక్కిడిజీవనం బని తలంచుచు శైలశిఖరంబుననుండి
విలుగం బడి యైనఁ జచ్చెనఁ గాక యని మరణకాముండనై యిట్లున్నవాడ.

క. అని పలికి బాష్పధారలు, కనుగోనలం గ్రన్ముదేరఘనతరదుఃఖం
బున నున్నవన్నుఁ గనుఁగొని, తనమదిఁ దలపోసి మౌని తగ నిట్లనియెన్. 1295

ఉ. పక్షివ రేణ్య ప్రాకృతునిభంగిఁ గృశింపఁగ నేల నీకు నీ
పక్షములుం బరాక్రమము ప్రాయము సత్త్వము మున్నపోలె నీ
కక్షయవై ఖరి న్నోలుచు నారసి దానికి హేతు వేను బ్ర
త్యక్షముగాఁగఁ గంటి విను మాకథ యంతయు నీకుఁ జెప్పెదన్. 1296

నీ. దశరథాఖ్యం దగుధరణీశునకు రాముఁ డనఁగ నందనుఁ డొక్కఁ డనతరించు
నన్యహామహుఁడు ప్రయానుజయుక్తుఁ డై జనకుపంపున వసంబునకు వచ్చు
రావణుం డనుదుష్టరాక్షసుం డొక్కఁ డాయవనీశ్వరుని దేవి నపహరించు
నదేవి రాక్షసాహారంబు గొనకున్న నమరేంద్రుఁ డనుభవదివ్యాన్న మొనఁగు

తే. రమణ దేవత్య మొందిన బ్రతికి యున్న
బరఁగ నీయన్న మారఘువరుల కనుచు
సగ్రభాగంబు నైకొని యన్తుహీజ
ప్రియము మెఱయంగఁ బెట్టు ధర్మప్రిమిఁద. 1297

క. ఆరమణిని వెదకుచు సొం, పారఁగ రఘురామదూత లగుకపు లిటకుం
గోరిక రాఁగల రప్పుడు, వారికి నీ వామహీజవార్తం జెపుమా. 1298

క. ఆకపులతోడ నీవును, జేకొని సంభాషణంబు జేసితివేని
న్నీ కెప్పటివలె తెక్కలు, ప్రాకటముగ జవము బలము ప్రాయము వచ్చున్. 1299

క. మరణేచ్ఛ విడిచి యండజ, వర యిచ్చట దేశకాలవర్తనములలా
గరయుచుఁ గీశాగమనము, నురవడి నెప్పుడును గోరుచుండుము ప్రీతిన్. 1300

క. ఏ నిపుడు నీకు రెక్కలు, మానుగ నీయఁగల నై న మానక నీ వి
చో నుండవలయు జగతికే, బూనికఁ గడుహితము శ్మయిపొంట ఖగేంద్రా.

క. నీకును విప్రోత్తములకుఁ, బ్రాకటముగ లోకములకుఁ బరమమునులకుఁ
నాకాధిపునకు సురలకుఁ, గాకుత్స్థులకార్య మదియుఁ గర్తవ్య మగున్. 1302

ప. నాకును రామలక్ష్మణులం జూడ వాంఛ గలదైనను జరకాలంబున నుండి జీర్ణం

బైనయూశరీరంబునందుఁ బ్రాణంబులు నిలుపుకొనుటకు భరంబై యున్నది గావునఁ గ శేబరత్యాగంబుఁజేసి దివంబునకుం జనియెననిపలికి యమ్మునీంద్రుండు నిజాశ్రమంబు ప్రవేశించె నంత నేను గిరికందరంబువలన నిర్గమించి మెల్లన వింధ్యపర్వతాగ్రంబు నాగోహించి మునివచనప్రకారంబున భవత్పరిపాలన కర్మంబునందు సమాహితుండ నై దేశకాలంబులు ప్రతీక్షించుచు శీతవాతాత పంబులకుం జావక ప్రాణంబులు చిక్కఁబట్టుకొని యంటి నంత నూఱునంపత్పరంబులు కడచిన నమ్మునీంద్రుండు మహాప్రస్థానంబుఁ జేసి దివంబునకుం జనియె నాటంగోలె నేను బరమదుఃఖంబునం బొగులుచు మరణంబునందు సముత్థితయైనబుద్ధిని మునివాక్యంబులచేత నివర్తించుచుఁ బ్రాణసంరక్షణంబుకొఱకు మునీంద్రునిచేత నెయ్యెది దత్తం బయ్యె నట్టివివేకంబుచేత దీప్తాగ్నిశిఖచేతఁ దమంబుం బోలె దుఃఖంబు నవేనయించుచు మీరాక కెదురు సూచుచు నిన్న గంబునం దున్నవాఁడ నేను రావణవీర్యంబు నెఱింగియు రావణవధించి సీతను రక్షింపవై తి వని నాపుత్రుం దూలనాడితి నాతండు జానకీవిలాపంబులు వినియు రామలక్ష్మణులకుం బాటిల్లిన సీతావిరహవ్యసనం బెఱింగియు నాకుఁ బ్రియంబు సేయఁ డయ్యె నని పలికె సంపాతి వెండియు నిట్లనియె.

1808

—శుభ్ర సంపాతికిఁ బక్షములు మొదలుట— శుభ్ర—

ఉ. ఏను జవాతి రేకమున నెంతయు వారిధి దాఁటి లంకలో
జానకిఁ గాంచి మీకడకుఁ జయ్యిన రాఁగల నై న నిష్పహో
వానరవీరులార కడువార్ధక మొందుటఁజేసి దుర్మదుం
డైనదశాస్యునిం దొడరి యాల మొనర్పఁగఁ జాల బల్విడిన్.

1804

క. అని యుచితోక్తుల మోదము
జనియింపఁగ మాటలాడుసంపాతికిఁ జ
య్యనఁ గపులు చూచు చుండఁగ
ఘనముగఁ బక్షములు రెండుగ్రక్కున మొలిచెన్.

1805

క. శౌర్యము సత్త్వము తేజము, ధైర్యము విక్రమము జవము దర్పము బాహు
వీర్యము మునుపటి పోల్కి న, వార్యగతిం దోడుతోడ వరుస న్బొడమెన్.

1806

చ. అభినవరూపయౌవనపత్నీపలక్షితుం డై యప్పక్షింధ్రుండు పరమానందభరి
తాంతరికరణం డై వానరుల నవలోకించి యిట్లనియె.

1807

చ. అమర నిశాకరుండు దయ నాడినకై వడి సూర్యరశ్మిచే
గమలిననాదుపక్షములు గ్రక్కున నిప్పుడు వచ్చె భూరితే
జము జననంపదల్ గలిగె సత్త్వము చేకుటె విస్ఫురత్పరా

చ. క్రమ మలరారె శౌర్యమును బ్రాయము శోభిలె బూర్వవైఖరిన్.
జనకజవార్త మీకు వరుస నివసించితిఁ బుణ్యం డైనరా

1808

మునకు హితంబుఁ జేసితి నమున్నతి ధన్యుడ నైతి మీగు చ
య్యన జలరాశి దాటంగఁ బ్రయత్నము సేయుడు కార్యసిద్ధిఁ గై
కొనుఁ దీరక వేడ్క నేను నయకోవిదులార యథేచ్ఛ నేగెనన్. 1809

క. అని పలికి వానరుల వీడ్పొని వాయునమానజపుఁ డికుంకితకౌన్యుం
డనఘుడు సంపాతి రయం, బున నంబరవీధి కెగసిపోయె న్నడిమిన్. 1810

—అంత వానరు లందఱు సముద్రరీతముఁ జేసె. —

వ. అంతఁ దా రేయాదివానరవీరులు సంపాతినచనంబులువిని క్రీతినంహృష్టమాన
సులై ప్తాయోపవేశంబు చాలించి విక్రమబలసౌగుండంబు బాల్కయించి సీతా
దర్శనలాలసులై యచ్చోలు వాసి యందఱు నెదిరినమానవేగంబున నాకా
శంబున కెగసి దిక్కు బద్ధుల సింహవానంబులు జేయును మత్సాహసమేతులై
రావణనిలయ భూతలంకాదీపంబు ముద్దేగించి శివ్యాస్థభూతం బైనసాగరంబు
దాయ ననుకట్టి యొక్కింతదూరం బుగి నను న్నగోల్పి రిదింబాధారభూతము
కురతలంబుం బోలె నొప్పు మన్నగోళనముద్రోగ్యరసంబుఁ జేరి యద్వల
నన్ని వేశంబు గావించి. 1811

చ. అనఘులు వానరప్రసగు లందరియంచితకంకలక్ష్మితే
ఘనబలినత్తవాసిభుజగంబులచే నిజనీచగాలిచే
ననుచుమీనకూర్చుకరాదినుచోదలసె గ్వణోటిచే
దనరెడుదాని భూర మనుదానిఁ బయోనిధిఁ గాంచి గణ్యుడన్. 1812

వ. మతియు రోమపార్షణకరంబును గగనంబుభంగి దుష్పారం బగుమున్నగు కన్నా
రం జూచి 1813

చ. అతిథయదాశ్మతి స్థగము లన్నియు నొక్కట ముండు చాలి నూ
తతఘనవీచికావళుఁ నర్జయు నొప్పుమనీపయోధి యే
గతిఁ దరియింత మెయ్య దీరఁ గార్య మటంచు విష్ణుమూర్తులై
ధృతి చెడి యుండి రచ్చుడు నదీశవిలోకవచాతభేదులై. 1814

వ. ఇట్లు సాగరనిక్షోణంబులన విష్ణులై యున్నవానరుల వనగోరించి వీరందఱు
భయాన్తులై విహరంబు కొంది యున్నవారు విహరంబులననఁ బురుషార్థంబు
సిద్ధించి దివి విచారించి మరలించుమను నాహులంబు నగుచాలిమానుండు
వారి నందఱ నాశ్వసించుచు నిట్లవిను. 1815

—అంగడుడు వానరుల విశ్వరూపు లట్లెట్లు రోధించుట. —

ఉ. ఏల విహర ముండఁ బ్లవగేశ్వరలూర విహర ముర్విగో
బాలంగ దోష మందును విహర ను దింగిలిచేన్ ననఁ బో
బాలునిఁ గ్రూరచన్నగముభంగి నశించగఁ జేయు విక్రమ
దేవలత నాయువు స్థితిని దేజము నప్తము చేయు నంతయున్. 1816

- క. శోకంబు నొందఁ జనదు వి,వేకము గలనరుఁడు కార్యవిఘ్న మొనర్చు
నోకంబు మఱియు శోకముఁ, బోకార్చును ధాత్రిఁ బురుషుఁడు సూక్ష్మంబుల్.
- వ. కావున మీరు శోకవిషాదంబులు దక్కి యుత్సాహనంతులగుగం డని బోధిం
చిన నంగదువచనంబులం దేటి యావానరపుంగవులు దేవతలు వానవునిం
బోలె నతనిం బరివేష్టించి యారాత్రి గొల్చి యుండిరి. 1318
- క. జలనిధి కెన యగువానర, బలమును వడి నిల్పిరించు బావనికి మహా
బలుఁ డగునంగదునకుఁ గా, కిల వేఱొక్కనికి శక్యమే తలపోయన్. 1319
- వ. అంత నస్తులునాఁడంగదుండు పెద్ద లగుజాంబవదాదులతో నాలోచనంబుఁజేసి
వారి యనుమతి వడసి యెల్లవానరులు వినుచుండ నిట్లనియె. 1320
- ఉ. ఎవ్వఁడు నూఱుయోజనము లిప్పుడు నీరధి దాఁటఁ జాలువాఁ
డెవ్వఁడు భానుమత్తనయు నెంతయు సత్యముచేతఁ బ్రోచువాఁ
డెవ్వఁడు నీబలీముఖుల నెల్లఁ గృపామతి నుద్ధరించువాఁ
డెవ్వఁడు లంకఁ జొచ్చి పృథివీశసుతం గని రాఁగలం డొగిన్. 1321
- ఉ. ఏహరివీరుసత్కరుణ నిందఱ మిక్కడఁ బోక జానకి
నాస్సహస మొప్పఁ గాంచి రఘునాథున కాసతిపార్తవ జెప్పి యు
త్సాహ మెల్లర్ప వీటికి వెనం జని మిత్రకళత్రపుత్రక
ప్ర్యాహముతోడఁ గూడి సుఖయుక్తిఁ జరించెన మిండ్లనట్టునన్. 1322
- క. ఏఘ్నాస్త్రుండు మన కిపు, డీపట్టున నభయ మొనఁగి యిందఱఁ గృపచే
నేపారఁ బ్రోచు నెవ్వఁడు, భూపాలక మోదకారి పాలుపుగఁ జెవుఁడీ. 1323
- క. అని యంగదుండు నలికిన, విని కపివరు లెల్లఁ జాల వెఱఁ గందుచు నా
నసములు వాంచి మరల నే,మన కుండిన వారి కనియె నాతఁడు మరలన్. 1324
- ఉ. మీరు భుజాబలాధికు లమేయవరాక్రమశీలు రింద టి
ట్లూరక యుండఁ జెల్లునె సయోనిధి నెవ్వఁడు యెంతదప్తు సొం
పారఁగదాట నోపును బలాబలము ల్లలపోసి చెప్పఁ డే
పారఁగ రామకార్య మెటు లైన నొనర్చు టవశ్యమేకదా. 1325
- క. ఏలోకంబున డాచిన, వాలాయము సీతఁ గాంచి వచ్చెద మనిన
త్యాలాపములు పలికి తుది, నీలాగున వెఱఁగు నొందు టిది ఘన మగునే. 1326

—అంధా వానరులు తమతమజనన త్వంబుల నంగదునికిఁ జెప్పట. అంధా—

- వ. అనిన నయ్యంగదువచనంబులు విని గజగవాక్షగవయశరభగంధమాదన మైంద
ద్వివిదనుషేణజాంబవంతులు తమతమబలంబులకొలంది తలపోసి యత్యంత
శక్తియుక్తుం డైనరావణుం డధిష్ఠించి యున్నలంకఁబ్ర వేశింపనుజానకినన్నేషిం
పను నుదుష్కరం బని తలంచి తాదృశకార్యసాధకుం డైనవీరుండు హనుమం
తుం డని యెఱింగి తత్ప్రోత్సాహనార్థంబు మన మందఱ మల్పంబుగాన్వన్వ
న్లవనశక్తి నిరూపించి చెప్పవలయు నని నిశ్చయించి యంగదు నవలోకించి.

సీ. నలువొప్పు బదియోజనంబులంబుధిదాటగలవాడ నని వేళ్ళగజాడు పలికె
నమర నిర్వదియోజనము లుత్తరించెద నని సంక్రమమున గవాక్షుఁ డనియె
ముప్పదియోజనంబులు వార్ధి దాటంగఁ గలవాడ నని పల్కెగవయుఁ డవ్వ
డురువడి నలువదియోజనంబులు దాటఁ జాలుదు నే నని శరభుఁ డనియె

తే. మొనసి యేబదియోజనములు సయోధి

దాటఁ గల నని గంధమాదనుఁడు నలికె

నురుజవంబున నఱువది యోజనములు

దాటెద నటంచు మైందుండు చాటి చెప్పె.

1828

క. పొలుపుగ డెట్టదియోజన, ములు నెనుబదియోజనములు మురుగొని దాటం
గలవార మనుచు ద్వివిధుం, డెలమి నున్నెనుండు పలికి వెంశయుఁ ధ్రితిన్.

న. ఇట్లందఱుఁ దమతమనత్త్వంబులకొలంది పలుకె వానిం జూచి యతివృద్ధుం
డును బలవంతుండు నగుజాంబవంతుం డిట్లనియె.

1830

అ. వయసునాఁడు నాకు వై నతేయునకంటె

శ్వసనుకంటె సధికజవము గలదు

కపివరేణ్యులార కడువృద్ధుఁ డగుటచే

నిప్పు డదియుఁ జాల హీన మయ్యె.

1831

చ. అయినను రామభూవిభున కయ్యినసూతికిఁ గూర్చువాఁడె నై

ప్రియమునఁ దోచినంత యొనరింపక ప్రాణము దాచి కొందునే

నియను మెలర్ప నే నిపుడు నీరధిఁ దొంబదియోజనంబులు

స్థయవిడి దాటువాడ నవలం జనఁజాలను వృద్ధుఁ డొటచేన్.

1832

అథా జాంబవంతుం డంగనునకు మమ్మ తాఁ దీసిన హాహంబులఁ జెప్పుట

క. అని యిట్లు నవ్వెరించన, తనయుండు నచించి మరలఁ దరుచరవగులం

గనుఁగొని యుత్సాహముతోఁ, దనపూర్వవిధంబుఁ జెప్పఁ దగ నిట్లనియెన్.

క. మును నేను బలిమిఁ గావించిన కార్యము లెల్ల నెపుడు చెప్పితి నేని

ఘనులార విన్నవారల, కనిశముఁ బరిహాసకరము లై యుండు గదా.

1834

వ. అయిననుం జెప్పెద వినుండు.

1835

మ. కని యున్నాడను దొల్లి శైలములు తెక్కల్లి వర్తింతుట

ల్లనుజా లేవులు వార్ధిఁ ద్రచ్చి నుధ నందం బొప్పు బుట్టించుట

ల్లనుఁ జాతార్థ్యవిభండు పుట్టుటయు వికళ నాకనాథుండు లో

చనయుగ్గంబున నొప్పి యుండుటయు విస్పష్టంబుగా నెంతయున్.

1836

మ. బలభేదిం గృహజూచి విష్ణుఁడు బలి నృంధించి సాటోవుఁ డై

పొలుపారంగఁ ద్రివిక్రమాకృతి జగంబు ల్నిండ వ్యాపింప ని

మ్ముల నమ్మేనికిఁ దొల్లి యేను వరుస న్నయ్యేడుమాటు ల్గుర
ల్లిలకింపంగఁ బ్రదక్షిణంబు ఘనభక్తివేసితి న్నీర్మిడిన్.

1337

ఆ. పొడుపుఁగొండ మీఁదఁ బొడచుట మొదలుగా
నినుఁడు గ్రుంకు నంత కెంత దవ్వు
పోవునంత దవ్వు పాలుపారఁగా నేను
జాములోనఁ బోదు జవము మెఱయ.

1338

వ. ఇప్పుడు నేను విశేషించి నృద్ధుండ నైతి బలపరాక్రమజనంబులు నానాటికి నశి
యించుచు వచ్చెఁ గావున దూరగమనంబు భరంబై ణోచుచుండు మహాను
భావుం డగురామునికార్యం బనుపేక్షణీయం బగుటం జేసి యగ్గలిక సొంపున
దొంబదియోజనంబులు దాఁటం గల వాఁడ నని పలికితిఁ దొల్లి నాచేసినదు
ష్కరంబు లగుకర్తృంబులు తలంచుకొనిన నిప్పుడు పులకలు పొడముచున్న నని
పలికిన విస్తయకరంబు లగుజాంబవంతునిపలుకుల కలరి యనుగూఢవాక్యంబుల
నమ్మహాత్మునిం బ్రస్తుతించి యంగదుం డిట్లనియె.

1339

క. అలఘుజవంబున నిప్పుడు, జలనిధి శతయోజనములు చయ్యన దాఁటం
గల నిచటికిఁ గ్రమ్మఱ రాఁ, గల యంతవిశేషశక్తి గలదో లేదో.

1340

— ఇతి జాంబవంతుఁ డంగదునిం బొగడుట. —

వ. అనిన విని వాక్యకోవిదుం డగుజాంబవంతుండు హరిశ్రేష్ఠుం డైనయంగదున
కిట్లనియె.

1341

చ. వనచరవీర నీకు నలవాలికిఁబోలె జవంబు తేజమున్
ఘనతరవిక్రమంబు బలగర్వము నిస్తులశక్తి గ్రాలు న
ట్లనుపమలీల యోజనసహస్రము లైనఁ దరింపఁ జాలు దీ
యనువున నూఱు యోజనములంబుధి దాఁటుట కెంత యారయన్.

1342

క. వేగబలంబుల నీవు న, దాగతి కిల సాటి వత్తు వల్లిఁ గడచి వేఁ
బోఁ గలవు నీతఁ గనుఁగొని, రాఁగలవు సమగ్రదోషపరాక్రమము మెయిన్.

ఉ. పొందుగ వాలి పోలెఁ గపిపుంగవ నీవు ననారతంబు మా
కందఱకున్ విభుండవు త్వదాజ్ఞఁ జరించెడువార మేము నే
డ్కం దగుభంగి నీత వెదక న్నముఁ బంపుము మేము గల్గ నీ
కుం దగ దయ్య లంకకు నకుంతితవైఖరి నొంటిఁ బోవఁగన్.

1344

క. ని న్నీకీకులు మతిసం, పన్నత సేవించి భృత్యభావంబులతో
నున్నారు నీవు విభుతం, బన్నగ వెన వీరిఁ బంపిం గొనుమా.

1345

చ. ఇనసమతేజ సై న్యమున కెంతయు స్వామి కళత్ర ముండు నీ
వనిశము నట్ల మా కహరహంబు కళత్రము దిక్కు గావునన్

బ్రతుగతిగ గళత్రము తెఱంగునఁ భాల్కుండ వీవు మాకు ని
ట్లనుచిత మైన కార్యమున కర్థిఁ గడంగుట గూడ దిత్తజీన్.

1346

వ. మహాత్మా నీ విక్కార్యంబునకు మూలం బర్థమూలంబు చెడకుండ రక్షించుకొ
నుట కార్యవిదులకు ధర్మంబు మూలంబు నశింపకున్న గుణంబు లైనపుష్పఫ
లాదులు సిద్ధించుఁ గావున నెల్లభంగుల మూలమాత్రుండ వైన నీవు మాకు
మిక్కిలి రక్షిణియై నదియునుంగాక.

1347

క. అరియఁగ మాకుఁ గురుఁడివు, గురువుత్తుండ వీవు నిన్నుఁ గొని దగ నేమం
దఱ మర్థసాధనమునం, దిరువుగ నామర్థ వ్రసిద్ధి నెనఁగెద మనఘా.

1348

న. కపింద్రా బుద్ధివిక్రమసంపన్నుండ వై ననిన్ను విడువంజాలము నీచంపున నెల్ల
పనులు నేమె నాధించెన మని పలికిన మహాప్రాజ్ఞుం డైన జాంబవంతునిపలుకులు
విని యుంగదుండు వెండియు ని ట్లనియె.

1349

—ఇతి ఆంగదుఁడు జాంబవంతునితో దానె లంకకుఁ బోయివచ్చెద ననుట. ఇతి—

సీ. దిననాథనుతుని సందేశంబు సయక కడఁకతోఁ బ్రాణముల్ గాచికొనఁగ
నాచిగా దెవ్వరి కతనికిోపప్రసాదము లెన్నఁడు నిరర్థకములు గావు
జలనిధి దాఁటక జానకీ జూడక మరలిపోయినఁ గిన్న మనలఁ జంపుఁ
గావున మిథిలేశకన్యవార్త నిజంబు గా నెఱుంగక పోవఁ గాదు మనకు

తే. సాహసంబున నెటు లైన జలధి దాఁటి
వనుమతీపుత్రిఁ గనుఁగొని వచ్చు టొండె
నొనరఁ బ్రయోపవేశంబు నొందు టొండె
వలయు మఱి యొండు కార్యంబు వలను గాదు.

1350

చ. పననిధి దాఁటి పోయి నృపవల్లభఁ గానక యేను గ్రమ్మఱ
జనపతితోడ నే మనుచు సమ్మతిఁ జెప్పుచు నూరకేగి యా
దినకరపుత్రు డండముల దిక్కిటి చావఁగఁ జాల వేగ నే
యనువున నైన నేగి ననుధాధిపుడేవిని జూచి వచ్చెదన్.

1351

—ఇతి జాంబవంతుఁడు లంకకుఁ బోయి రాఁదగినవాని నంగదున కెఱింగించుట. ఇతి—

వ. అని పలికిన నంగదునివచనంబు విని బలవంతుం డగుజాంబవంతుండు మరల
నతనిం జూచి సముద్రంబు దాటను సీతం జూచి గ్రమ్మఱ వచ్చుటకుం జాలిన
వీరునిం జెప్పెద వినుము.

1352

చ. పరపతితోర్కి దీర్చి నలినప్రియపుత్రునిపం పొనర్చ న
త్వరముగ వార్ధి దాట నల డై త్యునిప్రోలు సారంగ జానకిం
గర మసుర క్షే గాంచి వెనఁ గ్రమ్మఱ రాఁగలయట్టివీరుఁ డ
త్యురుబలుఁ డీనమీరసుతుఁ డుండఁగ నింత విచార మేటికిన్.

1353

వ. అని పలికి యవ్వీరించననందనుండు ప్రఖ్యాతబలపౌరుషుండగువానిఁ బ్రవనశీలు
రలో పరిష్కం డగువాని నేకాంతంబు నాశ్రయించి సుఖోపవిష్టుం డై యున్న
వానిఁ గపివంశప్రదీపకుం డైనహనుమంతు నవలోకించి యెల్లవారును విను
చుండ మృదుపూర్వకంబుగా నిట్లనియె. 1354

ఉ. సారగుణోత్తరుండవు ప్రసన్నబలుండవు కీశవంశవి
స్తారుఁడ వర్ధధర్మనయశాస్త్రవిదుండవు శౌర్యశాలి వో
మారుతపుత్ర నీపనులు మాపయిఁ బెట్టఁ చొలంగి పల్కఁ కి
ట్లూరక యున్నవాఁడవు పయోనిధి దాఁటఁగ మాకు శక్యమే. 1355

క. జవతేజోవిక్రమముల, రవిసుతునకు లక్ష్మణునకు రామునకును గం
ధవహనునకు సాటి వత్తువు, పవమానతనూజ నీవు పరికింపంగన్. 1356

చ. ఖగపతి వై న తేయుఁ డలకశ్యపపుత్రుఁడు శౌర్యశాలి న
న్నగకులవైరి మున్నరగనాథులఁ జేకొని పెక్కుమాటు ల
త్యగణితనత్వసంపదల నంబుధి దాఁటఁగఁ గంటి దాని ప
క్షగతబలంబు నీఘనభుజంబులకుం గల దెన్ని చూడఁగన్. 1357

తే. బలము తేజంబు బుద్ధియుఁ బ్రాధవంబు
విక్రమము శౌర్యసంపద వేగ మఖిల
భూతములకంటె నీకు విఖ్యాతభంగి
నెక్కుడై యుండు నింతయు నిక్కువంబు. 1358

~*~ జాంబవంతుఁడు హనుమంతునిం బొగడుట. ~*~

నీ. అమరవేశ్యలలోన నతికీర్తనీయ యై యలరారుఁ బుంజకస్థల యనంగ
నది శాపవశమున నగచరపతి యైన కుంజరునకు ముద్దుకూఁతు రగుచు
జనియించి యంజన యనుపేర లోకవిశ్రుతిఁ గాంచి యనమానరూపమహిమఁ
దనరారి కేసరి యనుబలీముఖవీరునకు బత్ని యై యొక్కనాఁడు వేడ్కఁ

తే. గామరూపిణి గావునఁ గాంతతోడ
వలుఁదచన్నులు వాలుచూపులు విశాల
జఘనము వినీలకచములు చారుముఖము
గ్రాల శృంగారముగ మర్త్యకాంత యగుచు. 1358

నీ. తనముద్దుషోముఁ గన్గొని నవాంభోజాత మని తేటిగమి కొంత చెనకఁదిపురఁ
దనమోవి మురువుఁ గన్గొని బింబఫల మని రాజకీరంబులు రద్దుసేయఁ
దనపాదములయంద మనువుగాఁ బరికించి విద్రుమభ్రాంతిఁ గోవెలులు గలియఁ
దన బాహువులుగాంచి ఘనమృణాళములంచు నెంచియంచలు వేక్షమించియలర

తే. గటకసూపురమేఖలాఘటితరత్న, ఘంటికానాదములు ఘల్లుఘల్లు మనఁగ
తైలకటకాంతరస్థవిశాలరమ్య, చందనోద్యానమున నాడునయయమందు 1360

- చ. విడువక పద్మకుండకరవీరనుగంధము సంగ్రహించి సౌం
పడరంగ పృథ్వీమండముల నల్లనఁ బొంచి రసాలవక్షిపై
నుడియుచు భృంగసంఘముల యున్నునిరేవుచు గాడ్చు లీలతోఁ
గడువడి వచ్చి కాంత మొలఁ గట్టినచీరఁ దొలంగఁ జెట్టుచున్. 1361
- సీ. కరికరంబులు మెచ్చి కదలితో సరివచ్చురమణీమృదురకాండములఁ జూచి
స్యందనాంగము నెంచి సైకతంబు హసించు పద్మలోచననితంబంబుఁ జూచి
యావర్తముల మీఁటి యరిది పొన్నలఁగేరు నాళికముఖ నతనాళిఁ జూచి
కరికుంధములఁ బోలి కలశంబు లనఁ జాలు నలికచ వక్షోరుహములఁ జూచి
- తే. విమలవర్షణతుల్యకక్షములఁ జూచి
వారివీచుల కెన యగువళులఁ జూచి
యహివిభునిఁ బోలు మొలకనూఁగారుఁ జూచి
యనిలుఁడు ప్రసూనశరమోహితాత్ముఁ డగుచు. 1362
- క. తనమదిఁ దమకం బడరంగ, ఘనభజముల నవ్వెలందిఁ గొంగిటఁ గదియిం
చిన సంభ్రమమున నయ్యిం, జన యిట్లనె భూరికోపనంయత యగుచున్.
- క. చాపల్యంబున నెవ్వఁడు, నాపాతివ్రత్యనాశనం బొనరింపం
జేపట్టె నిప్పు డనవుడు, నాపవనుం డుచితభంగి నంగన కనియెన్. 1364
- క. అంగన నీతో మానన, నంగతిఁ జేసితిని దీన పతతము నీకుఁ
మంగళము లొదవు వ్రత మది, వింగడమై చనదు మదిని వెలువకు మింకన్.
- మ. జలజా తేక్షణ నీకుఁ బుణ్యుఁడు మహాసత్త్వండు దుర్వారదో
ర్బలయుక్తుండు మహాభుజుండు త్రిజగత్ప్రఖ్యాతకౌర్యుండు కీ
శలలాముండు సుపర్ణ వేగుఁడు సుధీసంపన్నుఁ డబ్జప్రయో
జ్ఞవీరతేజుండు జగద్ధతుం డొకఁడు వే జన్మించు మత్తుల్యుఁ డై. 1366
- క. అని పలికి యనిలుఁ డరిగిన, మనమున సంతోష మంది మానుగ నయ్యిం
జన నిను గిరిగవ్వారమునఁ, గనియె న్నూర్వాశ రవిని గన్నవిధమునన్. 1367
- సీ. భూరుహచరవీర పుట్టినప్పుడు నీవు బాలాబ్జమిత్రబింబంబుఁ గాంచి
ఫల మని కాంక్షచే బంధురజవమున నురువడి మున్నూలుయోజనములు
గగనంబునకుఁ బ్రీతి నెగసి భానునికరంబుల వేడిమికి వీడ సౌలయ కంత
నింద్రవజ్రహతి నెంతయు మూర్ఛిల్లి వ్యోమమార్గంబున నుండి వామ
- తే. హనువు భగ్నుంబుగాఁగ మహాద్రిమీఁదఁ
గడురయంబునఁ బడి తదికారణమున
నీకు హనుమంతుఁ డను పేరు నెగడె సంత
నిన్నుఁ గనుఁగొని పవనుండు నెఱయఁ గినిసి. 1368
- వ. త్రైలోక్యవ్యాప్తకం జై నతనగూఢంబు సంకుచితంబు చేసినముల్లోకంబులునం
క్షోభితంబు లయ్యె సురాసురాదులు పంచాగ్రంబులు మూల చంద్రాంబులు వా

సరమేష్ఠింబురన్కరించుకొనిబహుప్రయత్నంబుననవాప్యయ దేవునింబ్రాధించిన
నదేవుండు సురమునిగణప్రార్థితుండై రోషంబు విడిచి ప్రసన్నుండగుటయు లో
కంబు లెల్ల నెప్పటియట్లు తేజరిల్లె నప్పు డప్పరమేష్ఠి నీకు సమరంబునందుఁ జావు
లేకుండ వరం బొనంగెఁ బురందరుండు వజ్రాయుధంబుచేత హాని లేకుండ నను
గ్రహించెఁ దక్కినదిక్పాలకు లెల్లఁ దమతమయాయుధంబులచేత మరణంబు
లేకుండ బ్రసాదించిరి నకలదేవతలు జరారోగభూతోపద్రవంబులు నిన్నుం
జెంపకుండునట్లుగా దీవించిరి మహర్షి బ్రహ్మర్షి దేవర్షులు స్వచ్ఛందమరణం
బయ్యెడుఁ గాక యని పలికిరి.

1369

క. అనిలున కౌరవపుత్రుండ, వనఘాత్మక ఊత్రజుండ వాకేసరికిన్
ఘనలంఘనలాఘవముల, ననవరతము సాటివత్తు ననిలునితోడన్.

1370

క. తేజంబున రెండవఖగ, రాజపు నీవల్లి దాటి లంకాపురిలో
నాజానకీ గని మము ని, చోచ్చె జావకో యుండఁబ్రోవు సుకుచిరలీలన్.

1371

వ. ఏను తొల్లి త్రివిక్రమానతారంబునం దిరువదియొక్కమాటు ధరణికిం బ్రదక్షి
ణంబు చేసితి మఱియు దేవశాసనంబున మథనార్థంబు సర్వాషధీజాలంబులు
పయోనిధిం బడవై చితిసయోషధులచే నముద్రమథనంబువలన సమ్మతంబుత్ప
న్నం బయ్యె నప్పు డేను మహాబలవిక్రమసంపన్నుండ నై యుంటి నిప్పుడు మహా
వృద్ధుండ నగుటం జేసి సరాక్రమహీనుండనై యున్నవాఁడ నీవు సర్వగుణో
పేతుండవు బలపరాక్రమసంపన్నుండవు గావున.

1372

క. నీవిక్రమంబుఁ జూడఁగ, నీవానరు లెల్ల వేడ్క నెనఁగుచు నున్నా
రోవాయతనయ చూపుము, నీవీర్యసుహృత్త్వ మెల్ల నివ్వెఱపడఁగన్.

1373

ఉ. ఈవనరాళి దాటి జనకేశసుతం గని నచ్చి మమ్ము సు
గ్రీవునిఁ గావ నోపిన హరివ్రభుఁ డెవ్వఁడో యంచు వీరు చిం
తావిలచిత్తు లై కడుభయంబున గాసిలు చున్నవార లో
పాపని వీరి నంకఱఁ గృపానుతఁ గావుము చావకుండఁగన్.

1374

ఉ. లెమ్ము పయోధి నీవు నవలీలగ దాటి సురారివీటికిం
బొమ్ము మహీనుత న్నెదకి పొల్పుగఁ గాంచి మహాజవంబుతో
రమ్ము మహాత్ముఁ డై సరఘురామునకు న్నితి లేనిసంతనం
బిమ్ము వనాటవంశమున కెంతయు మేటివి గమ్ము మారుతీ.

1375

ఉ. దింపుము వీర్యగర్వమున దేవుఁ ద్రివిక్రము నదృశంబుగాఁ
బెంపుము మేను నిర్జగులు మే లన నదృశనై ఖరి నిష్కృం
భింపుము క్రూరకన్ధు లగుభీకరదైత్యులకెల్ల భీతిఁ బు
ట్టింపుము తాక్ష్యులొగున నటింపుము నింపుము కీర్తి దిక్కులన్.

1376

వ. అని జాంబవంతుండు బోధించిన నాహనుమంతుండు సర్వకాలంబునం బొంగు
నముదంబుబంగి నుపొంగి యబంగశగంగనూలికాబాంబులతో నుండెను

జాలంబు లంబరంబునం బర్వఁ దదీయభీషణనిర్హోషంబుభంగి మహానాదంబు
సేయుచు నవక్రపరాక్రమంబున జగత్త్రయంబును బాదత్రయంబున నాగ్రీమింప
నుపక్రమించు త్రివిక్రమదేవుపాలిక సుధాహరణదీక్షాదుర్నిరీక్షుం డగునండజ
నుండలాఖండలునికై వడిఁదనశరీరంబుఁబెంచి విజృంభించి బంగరుగట్టుమాడ్కి
దిట్ట యై చూపట్టె నప్పు డవ్వీరశిఖామణిరూపంబు తేజఃపూర్వమాణం బై
యదృష్టపూర్వశోభావిశేషంబునం బాలిచెనంబరీమోషమం బై నతదీయపదనంబు
ప్రదీప్తం బై విధూమపావకునిమాడ్కి శోభిల్లె నానమయంబున. 1877

సీ. తొడరి దైత్యులపాలి ధూమకేతువుఁ బోలె లక్ష్మీంసఁ దగినవాలంబువాని
బాలార్కచింబంబుపగిది సముజ్జ్వలస్ఫూర్తి మైఁ గనుపట్టుముఖమువాని
మేరుమందరమహామేదిసీధరతుల్యకమనీయదివ్యవిగ్రహమువానిఁ
బ్రళయకాలమునాఁటి భయదమేఘముభంగి నురువడి గర్జించుచున్నవాని
తే. నకలదిక్కులు భూరితేజంబుచేత, నుజ్జ్వలంబుగ వెలిఁగించుచున్నవాని
దండిమెయి ముజ్జగంబులు నిండి నట్టిఁ, ఘనుఁడగు త్రివిక్రమునిభంగిఁ గ్రాలువాని.

చ. అనిలతనూజఁ గాంచి కవులందఱు శోకము వీడి మాననం
బునఁ గడు విస్తయంబును సమున్నతహర్షము పిక్కిటిల్లఁగా
ఘనములకై వడి న్నిగుల గర్జలు నల్పుచు వేడ్కఁబోడ న
య్యనఁఘునిఁ గొల్చి యుండిరి జయధ్వనులం గడు సన్నుతించుచున్. 1879

—అంత హనుమంతుఁడు వర్ధమానబలుం డై వీరాలాపంబు లాడుట. —

వ. ఇట్లు విజృంభమానశరీరుం డై యప్పునమాననందనుండు స్తోత్రవాక్యంబుఁచేత
నంత కంత కుత్సాహంబు రెట్టింప సింహంబు గిరిగహ్వరంబునందు విజృంభిం
చినమాడ్కి విజృంభించి రోమాంచకంచుకిత దేహంబుకై కవుల నందఱు నానం
దసముద్రవీచికానందోహంబులం దేల్పుచు రయంబున నాహరినుధ్యంబున నుం
డి వెల్వడి హరివృద్ధు లగుజాంబవదాదుల కభివందనంబులు చేసి మేఘగంభీర
భాషణంబుల నిట్లనియె. 1880

ఉ. ఎవ్వఁడు ప్రాణ మిజ్జగతి కెవ్వఁడు నిర్జరమార్గగోచరం
డెవ్వఁడు హవ్యవాహనఘః డెవ్వఁ డమోఘరయండు శీఘ్రగుం
డెవ్వఁడు తత్పదాగతికి నేను గుమారుఁడఁ గాన మత్సమం
డెవ్వఁడు లేఁడు ధారుణి సహానపరాక్రమస త్త్వసంపదన్. 1881

సీ. వాలవిఠ్ఠేవదుర్వారవాతాహతి జలధరంబులు దూలి మలల దాఁగ
నతులభుజోగువాతాతి వేగమున సంభోనిధి గ్రహము ల్పూర్ణ నొందఁ
గమనీయవత్సోవిఘ్ననంబున శైలవృక్షపండంబులు విఠిగి కూల
దారుణాశనినన్నిభోరుఘ్ననమునఁ బృథివీధరంబులు పిండిగాఁగ

- తే. వీరక జలరాశి నవలీల వేగ దాఁటి, శంక లేక ముద్దంబున లంక సొచ్చి
నీతఁ గనుఁగొని కృతకార్యసిద్ధినగుచు, నేగుదెంచెద ముదమందుఁ జెల్లకవులు.
- క. పరువడిఁ గమలవనప్రియుఁ, డరుదుగ నొకమాటు దిరుగు నంతటిలో బం
గరుగట్టు వేయిమాటులు, తిరముగ నయ్యినునిఁ గడచి తిరిగెదఁ గడిమిన్. 1383
- క. దివినుండి వై నతేయుం, డవిరళగతిఁ బుడమి దిరుగునంతటిలోనే
జవమున వేమటు దివికిఁ, భువికి వ్దాఁటెద సమగ్ర భుజబలయుక్తిన్. 1384
- తే. అర్కుఁ డుదయాద్రిపయినుండి యస్తగిరికి, బోవునంతటిలో నేను భూరిజవము
మెఱయనుదయాద్రినుండి యాచరమగిరికి, వేయిమాటులు పోవుదువితతసరణి.
- క. జలనిధు లన్ని కడచి యా, వలిపారముఁ జేరి యచట వ్రాలక మరలక
బలువిడి మగిడి కడచి యీ, వలిపారముఁ జేరుదుఁ జవస్ఫూర్తిమెయిన్. 1386
- క. ఏవున ముల్లోకముల ది, శాపాలకపట్టణముల సరథసవృత్తిఁ
భూపుత్రి వెదకి కనుఁగొని, భూపతికిం దెచ్చి యిత్తు భుజబల మలరన్. 1387
- చ. పరువడి మూఁడులోకములు భన్తము చేసెద శైలశృంగముల్
పటియలు వాపెదఁ బుడమి వ్రచ్చెద మృత్యువుఁ బట్టి తున్నెదఁ
దురుసున మేఘముల్ విరియఁదోలెద దాఁపెద నేడుదీవులుఁ
శరధి గలంచెదఁ వెదకి జానకీ దెచ్చెద భర్త కిచ్చెదన్. 1388
- క. ఊరుగతి నాకాశంబున, కరిగెడుతటి నన్నుఁజూచి హర్షంబున నం
బరచరభూతములు నుధా, హరణార్థం బరుగుగరుడుఁ డని దలఁచు వడిన్. 1389
- క. దివి నావరించి హేమా, ద్రివిధంబునఁ గాయ మలర భృతి నభ్రము మ్రిం
గ వడిం బోయెడుకై వడి, దవులం జను నన్నుఁ గాంచెదరు కపివర్యుల్. 1390
- క. పరువడి నంబుధి దాఁటెడు, తఱిఁ బవమానుండు మఱియుఁ దార్జ్యుఁడు దక్కఁ
ధరలో వే టొక్కఁడు దుష్కరగతి నన్ననుసరింపఁగాఁ జాలఁ డొగిన్. 1391
- క. వినుఁ డొకనిమిషాంతరమున, ననుపమగతి మెఱుఁగు మెఱిసినట్లు నిరాలం
బన మగుగగనమునకుఁ జ,య్యన నెగసెద మీరు చూచి హర్షము నొందన్.
- క. ప్రమదమున నబ్ధిదాఁటెడు, నమయంబున నస్త్రదీయచటులాడ్పుతనూ
పమును రమానాథుత్రివి, క్రమరూపము నట్ల మీరు గాంచెద రిచటన్. 1393
- క. సురనాథు నోర్చి గరుడుఁడు, తిరముగ నమృతంబు మున్ను దెచ్చినభంగిఁ
సురవైరి నోర్చి యిచటికి, ధరణీపుత్రికను నేను దడయకఁ దెత్తున్. 1394
- చ. అమర సనేకయోజనము లశ్రమలీలఁ గడంగి దాఁటెదఁ
క్షమయును నింగియుఁ ఘణిజగంబు చరించెద రెండుచేతులఁ
గ్రమమున నాత్రికూటనగరాజమునుఁ దగ ఋష్యమూకశై
లముఁ గొని తెచ్చి యిచ్చట నె రాముని రాజకుమారిఁ గూర్చెదన్. 1395

వ. అని బహుప్రకారంబుల విజృంభమాణశరీరుండై యమితబలసరాక్రమశాలియగుహనుమంతుండు నిక్కంబుగా సోపేక్షవిశేషణవిశిష్టం జయ్యన నుడుఖసాగరమగ్నహనరవాహినీసంతోషార్థమేతాదృశనిగాలాపంబులు పలికి ననచరులకు వేడ్కబుట్టించినవ్యూరుతనంపను నవలోకించిపరమనానందభరితాంతఃకరణుండై జాంబవంతుం డిట్లనియె. 1396

క. మారుతనందన నీ కెవ్వారుర్వర సాటిగలను వారకు నీచే
ధీరోద్ధతిఁ గపివీరుల, దారుణశోకము నినాశితం బయ్యె రహిన్. 1397

క. ఈహరిముఖ్యులు నీకు న, మాహితులై కార్యసిద్ధి యయ్యెఁగొఱికై
మాహాత్మ్యం బలరంగ ను, త్సాహంబున నుంగళం బొసంగెద రనఘా. 1398

క. గురులప్రసాదంబున ముని, వరులప్రసాదమునఁ గీశచక్రుప్రసాదో
త్కరమున నీ విష్ణుడు న,త్వరముగ నీయంబురాశి దాఁచుము లీలన్. 1399

క. నీ వరుగుదెంచునంతకు, జీవితములు త్వష్టతములు చేసి యిచట సొం
పావహిలఁగ నిందఱుమును, బావని యిటనుండు మేకపాదస్థుల మై. 1400

వ. అనిన నపువమానసూనుండు నానరవీరుల నందఱుఁ గలుచునవలోకించి యేనతి
జవంబుననాకాశంబునకెగయుటకుఁ బూడంబులూఁదిన నిమ్మహి భరింపంజాలక
దిగంబడుఁ గావున నిమ్మహేంద్రనగంబెక్కి తదీయశృంగశృంగాటకంబుమీఁద
నుండి యవలీల దాఁచెన ననిపలికి మహేంద్రనమనిక్రముఁడగుమహాబలనంద
నుండునానావిధతరులతావినరవిభ్రాజితంబులునుమ్మగ సేవితశాద్యలంబునులతా
కునుమనంబాధంబును సిత్యపుష్పఫలద్రుమంబును సింహశాస్త్రాలచరితంబును
మత్తమాతంగనిషేవితంబును మత్తద్విజగణసంఖ్యద్వంబును సమంతతోనిస్సృత
నిర్ఘోరసలిలసంకులంబును శిలాతుంగస్రదేశభూయిష్ఠంబును మహోన్నతశృంగ
సంగతంబును నగుమహేంద్రనర్వతం బెక్కి యన్నగోచరభాగంబున. 1401

—ఇతి హనుమంతుండు మహేంద్రనర్వతం బెక్కుట ఇతి—

క. ఆతతపద్మాకరమున, మాతంగముఁ బోలె నుచిరమరకతమణిసం
స్థిత మగుశాడ్యలంబున, వాతసుతుండు సంచరించె ననచరు లలరన్. 1402

వ. అప్పుడు. 1403

క. ఆభూమిభృచ్చిభూమణి, బీభత్సకపీంద్రపాదవీడిత మై సిం
హాభిహతకుంభ మగుమత్తైభముచందాన నొప్పె నంతయుఁ గడఁకన్. 1404

క. హరివరునివజ్రసన్నిభ, చరణాహతి గోర్వలేక కైలంబు పొరిం
బారి విడుచు బాష్పజలముల, కరణిఁ గిరినిర్ఘ్రములు గానఁగ నయ్యెన్. 1405

నీ. మానితమణిచిత్రసానుగోచరు లగు సురసిద్ధసాధులు వెఱచి పాఠ
నిరుపమరత్నకందరములఁ గీడించు బీకరముగములు బీతిఁ బఱవ

భూరుహశాఖాగ్రముల మీఁదనివసించు పక్షీసంఘములు విభ్రాంతి నొంద గమనీయపైకతాగ్రములపై విహరించు కిన్నరమిథునముల్ కృతక గుండఁ

తే. జటులమరకతమణిరుచిశాద్యలములఁ

బ్రీతిమెయి నాడు హరిణముల్ బెదరిపఱవఁ

గరిసహరివీరఘనపదాఘాతమునకు

భీతిఁ గొని గోత్రవరము కంపించె నపుడు.

1406

వ. మఱియు నమ్మహాశిలోచ్చయం బర్ధవినిస్సృతంబులై నభుజంగంబులచేతనుద్దీపిత కేతనంబులచేతం బోలె నభిరామంబై యొప్పె మఱియుఁ ద్రాససంభ్రాంతులై నమహద్బలచేతఁ బరిత్యజ్యమానంబై యన్నగోత్రమంబు సార్థహీనుం డైన పథికునికై వడిఁ జూడ నొప్పె నప్పుడు మహావేగుండును బరవీరహంతయు నగు హనుమంతుండు వేగంబునందు నమృతకృమర్చితచిత్తుం డై లంకాపురంబునకుం జనుటకు మనస్సమాధానంబు గ్రావించె నని యిట్లు కీర్తిధాతాండకథా ప్రపంచం బంతయు ననుగ్రంబుగా వినుపించిన వినిసంప్రహృష్టచిత్తుం డై రామ భద్రుండు భద్రవాక్యంబుల వారలం బ్రశంసించి యటమీఁది కథావృత్తాంతంబు వినిపింపుఁ డని యడుగుటయు.

1407

కందగీతద్రుతవిలంబితస్వాగతాగర్భచంపకము.—

కరివరకామదా దనుజ ఘన్నర ధన్వకథా జితారిమా

వరవిభ వామనా వినుతవాసవ విశ్వప విక్రమాధ్య భూ

ధర హరి ధామదాకనకదాస్థిరకార్య జగన్నుతాఖ్యశ్రీ

కర జనకాముకాప్రణతకార్ముక బాణ విపన్నపాలకా.

1408

ఖడ్గబంధము.—

రాజరాజ రాజసేవ్యరాజపూజకా జరా

రాజితామలోరుక్మీర్తిరమ్యసద్గుణాకరా

రాజవంశవర్య దైత్యరాజవైరి యిందిరా

రాజసన్నిభాననాభిరాజితాబ్జభాస్కరా.

1409

చతుర్విధకండము.—

సురవర సర్వశరణ్య, సరమా మురహర సరసిజచరణా కరిపా

హరసఖ శశిరవిసయనా, సరసా యదువర ధరధరసరసాత్మ హరీ.

1410

గద్యము. ఇది శ్రీరామచంద్రచరణారవిందమకరందరసాస్వాదనతుందిలేందిందిరాయమాణమానసకులపవిత్రకొండినయనగోత్రపద్మనాభసూరిపుత్రవిద్యాసాంద్రవేంకటకవీంద్రప్రణీతం బైనశ్రీమద్రామాయణం బనుమహాకావ్యంబునందురామవీరహాశోకంబును హనుమత్సమాగమంబును ఋశ్యమూకగమనంబును మగ్రీవసఖ్యంబును సీతాభరణప్రదానంబును వాలిగుగ్రీవులవైరానుకథనంబును

సాలభేదనాదికంబుచేత సుగ్రీవునకు విశ్వాసంబు పుట్టించుటయు వాలిసుగ్రీవుల
 యుద్ధంబును వాలిమథనంబును సుగ్రీవరాజ్యస్థాపనంబును దారావిలాసంబును
 రామసుగ్రీవులసంకేతంబును నర్హరాత్రనివాసంబును ఋతువర్ణనంబును రాముని
 కోపంబును వానరులపరస్పరమేళనంబును హరిత్ప్రస్థానంబును మహీసంస్థాన
 కథనంబును సంగుళీయకప్రదానంబును సీతానేషణంబును బిలప్రవేశంబును
 సవ్యంప్రభావృత్తాంతంబును బ్రాయోపవేశంబును సంపాతినంవాదంబును
 బర్హతారోహణంబు ననుకథలుగల కీష్కింధాకాండము సమాప్తము.

శా. ఈ కావ్యప్రతిపాదితుం డయిన సీతేశుండు రాను ప్రభుం
 డీకల్యాణకృతీశ్వరుం డయిన శ్రీకృష్ణుండు సంప్రీతితో
 సాకల్యంబుగ నిష్టసిద్ధికరు లై చంచత్కృతాపూర్ణశక్తి
 లోకస్తుత్యకుమారయౌచధరణీంద్రుం బ్రోతు రెల్లప్పుడున్.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీ రామచంద్రపరబ్రహ్మణేనమః.

అగోపీనాథుఁ

రామాయణము

సుందరకాండము.

వాణీశ్వరశంకర

దేవేంద్రప్రముఖనిఖిలదేవోత్తమసం

సేవితపాదాంబుజ శ్రీ

లావిర్భూతావతార హరి శ్రీకృష్ణా.

ప. శ్రీ దేవా విన్నవించెద నవధరింపుము కుశీలవులగు కుశలవు లవ్వలికథ యిట్లని
చదువం దొడంగి రి తైఱంగున శత్రుకర్మనుం డగుహనుమంతుండు రావణసీత
యైసీత యున్నవదం బన్నేసింతుటకు గగనమార్గంబునం బోవ సమకట్టి. 2
తే. నిష్క్రమింపవలయును గడుదుష్ప్రధర్మ, మైనకార్యంబు సాధింప నాత్మదలచి
పావనియుదగ్రమస్తకగ్రీవుఁ డగుచు, సుందరవృషంబుచందానఁ జూడనొప్పె.

—ఐఁఁ హనుమంతుఁడు మహేంద్రపర్వతంబున విహరించుట. ఐఁఁ

ప. తదనంతరంబ.

క. విలసితజలకల్పము లగు, సలలితవైడూర్యవర్ణశాద్వలములయం

దల మారుతి ధైర్యం బ, గ్గల మంద యథాసుఖంబుగా విహరించెన్. 4

క. మృగపతికై వడి మృగముల, బెగడం దోలుచు మహిబబ్బందంబులపై

ఖగముల నెగయం జోవుచు, నగచరవీరుండు ప్రియవిహారము సలిపెన్. 5

సు. ఘనమాంజివృషలశవర్ణ సితరక్తశ్యామవీతాభిరం

జననానావిధధాతుయుక్తనముదంచతానుసంచారయూ

1

4

5

6

- క్వనిశాటామరభోగిరాక్షసుడగంధర్వాంగనాగానని
స్వసవిభ్రాజిత మైనశైలమునఁ జంచత్ప్రీతిఁ గ్రీడించుచున్. 7
- క. వినుతజలాశయమధ్యం, బున నొప్పెడుమత్తదంతిపోలికి నప్పా
వని నాగవరాయుత మగు, ఘనగిరితలమందు నిలిచి కడు భక్తి మెయిన్. 8
- క. మునుకొని తూర్పుమొగం బై, యనువుగ నిజజన్మహేతు వగుపవనునకు
స్వసజాననునకు శత్రున, కినునకు భూతముల కెఱిగి యింపు దలిర్పన్. 9
- ఉ. నీరధి నుత్తరింపఁ గృతనిశ్చయుఁడై పవమాననందనుం
డారయ నిండువర్షముల నంబుధి పొంగినభంగిఁ బొంగి సొం
పారఁగ నిష్ప్రమాణతనుఁడై చరణంబుల బాహుళాఖిలం
దోరపుబల్కిచే నడఁగఁ ద్రొక్కె నగేంద్రము నమ్మహేంద్రమున్. 10
- చ. నలలితపుష్పితాగ్రతరుశాఖలనుండి ప్రసూనమంజరు
ల్లలజల రాల దారుణశిలాప్రచయంబులు వ్రస్సి గూల ని
స్తులఘనవప్రసంఘము వసుంధర వ్రాల ఖగంబు లార్చి న
క్కులగిరి సంచలించెఁ గపికుంజరపానవిఘట్టితాగ్రమై. 11
- క. ఆతరుము క్తనుగంధిన, మాతతపుష్పములచేత నభిసంవృత మై
ఖ్యాతిగ నగ్గిరి యతులవి, భూతిం బుష్పమయ మైనపోలికి నలరెన్. 12
- క. ఉత్తమవర్షం డగుకపి
సత్తముచేఁ బీడ్యమాననానుకమై కై
లోత్తమము జలము గురిసెను
మత్తేభము జలము గురియుమాడ్కి బెలుచన్. 13
- చ. మఱియు నమ్మహేంద్రవర్షతంబుబలవంతుండగుమరున్నందనునిపదాఘాతంబున
నిపీడ్యమానంబై కాంచనాంజనరాజతరేఖలం జూపుచుఁ గాళిగరాళివిఘ్న
లింగినీధూప్రవర్ణావిశ్వరుచిరోహితామనోజవాభిధానంబులు గల నప్రాస్తుల
లోన నుధ్యమార్చిరివీశిష్టం డైనవైశ్వానరుండు ధూమనిచయంబులం బోలె
మనశ్శిలాయుక్తంబు లగుశిలాచయంబులం దోరఁగించె నప్పుడు. 14
- క. బహుపీడ్యమానమగు నమ్మహేంద్రగిరిచే నిపీడ్యమానము లై త
ద్గూల వసించినభూతని,వహములు వికృతగతి మొఱసె వారనిభీతిన్. 15
- తే. శైలపీడానిమి త్తజ సత్వనాద, మవుడు విలయాభినిష్ఠోష మనుకరించి
యఖలభూతభయంకరమై ధరిత్రి, నాకనంబును దిక్కులు నాక్రమించె. 16
- క. వ్యక్తస్వస్తికలక్షణ, యుక్తము లగుపుష్పశిరంబు లొప్పారుమరు
ద్భుతక్షతులు విషముఁ గ్రక్కుచు, రక్తాస్యము లలర శిలలు గ్రక్కునఁ గఱిచెన్. 17
- క. ఇటు కుపిత క్రూరవిషో, త్కటకాకోదరనికాయదష్టము లై న
మైటవాటులఁ బగిలినక్రియఁ, బటపట తాల్ల వేయిభంగులఁ బగిలెన్. 18

తే. ఆనగంబున నెయ్యవి యహివిషంబు, నణఁప జన్మించె నట్టిదివ్యావధములు
సర్పసందప్తదలితవిశాలగంఢ, శైలవిషమును వారింపఁజాల వయ్యె. 19

తే. ఘోరకాయంబు లగుమఱి కొన్ని ఫణులు, ప్లవగపదపీడితంబు లై పట్టుచాల
కవుడు నిజ తేజమునభీషణగ్నిశిఖలఁ, గ్రక్కుచుగుహాముఖంబులుకలకవెడలె

తే. మర్కటేంద్రపదాక్రమ్యమాణ మైన, గిరివరమునందు నూతనాంకురములైన
తరులు వికసితకైరవోత్పలసుగంధి, కుసుమవర్షంబు లెల్లడఁ గురిసె నపుడు.

క. హరితాశసంవృతంబులు, నురుచిరగైరికవినీలజుష్టము లగుప్ర
స్తరములు మనశ్శీలానం, భరితము లై యపుడు పుడమిఁ బడఁ దొడఁగెరహిన్.

వ. మఱియుఁ జిత్రకాననసానుసంశోభితంబును హరిచందనవనవిభ్రాజితంబుమదీప్త
గైరికధాతుపరిక్షిప్తంబు నగుమహేంద్రపర్వతంబుపావనిపదాఘాతంబున విఱిగి
కూలునో యనుభయంబున నం దున్నసిద్ధవిద్యాధరకిన్నరకింపురుషాదులుపాన
భూమిగతం బైనహైమానవభాజనంబులును మహాచ్ఛంబు లగుపాత్రంబులును
హిరణ్మయంబు లగుకరకంబులును నుచ్చావచంబు లగులేహ్యాభక్ష్యంబులును
వివిధంబు లగుమాంసంబులును నార్ద్రభంబు లగుచర్మంబులును గనకత్పరుయు
క్తంబు లగుఖడ్గంబులునుం బరిత్యజించి విచిత్రదివ్యాంబరమాల్యానులేపన
హారాలంకృతశరీరు లై రక్తపుష్కరపత్రంబులభంగి మదఘూర్ణమాననేత్రం
బులు గ్రాల హారనూపురకేయూరపారిహర్యధర లగునిజసుందరులం గూడి
శీఘ్రంబున నగ్గిరికందరంబులు నిర్గమించి సుమేరుసమానశరీరుం డగుహనుమం
తుండు సరవాసరనాయకార్థంబుగా మహావేగంబున మకరాలయం బగునము
ద్రంబు లంఘించి దుష్పాపం బైనతదీయదక్షిణతీరంబు సేరనిశ్చయించినవాఁ
డిట్టిదుష్కరకర్తృంబు సేయ నెవ్వరికై న శక్యం బగునే యని యగ్గించుచు నణి
మాదిసిద్ధులం జూపుచు విస్మితులై సస్మితంబు లగుముఖారవిందంబు లందంబు
లైయలర నంతరితుంబున నిలిచి యప్రమేయం డగుహనుమంతు నవహాకించు
చుండఁ దదీయస్తోత్రనాదంబు లాకాశంబు నిండి చెలంగె నప్పుడు 23

క. రోమముల గగు ర్పొడవఁగ, భూమిధరోపముఁడు పవనపుత్రుఁడు మే ను
ద్దామగతిఁ బెంచి ఘోరము,గా మేఘముభంగి నాన్ని గమనోన్ముఖుఁ డై. 24

క. రోమచితం బగువాలము, భీమంబుగ మిన్ను దాఁకఁ బెంచి పతత్రి
స్వామి ఫణినాథునికొ బలె, నామారుతనుతుండు విప్పి యల్లార్చి వడిన్. 25

—ఇతి హనుమంతుండు వానరుల మందఱఁ బ్రతిజ్ఞ సేయుట. ఇతి—

సీ. పరిఘనన్నిభదీర్ఘ బాహుచండంబుల సంస్తంభ మొనరించి సముచితముగఁ
బదములు జోడించి పదిలంబుగాఁ గటితటి మెయి నడఁగించి తగువిధమున
భుజములు శిరమును బొందుగాఁ గుదియించి తలఁగకుండంగఁ బాదంబులూఁది
కర్ణము ల్నిక్కించి కడువేడ్కతో హృదయంబునఁ బ్రాణంబు నాఁగి పట్టి

తే. ధైర్యముబలంబు తేజంబుశౌర్యమూని, సాంపెనంగదూరపథమునఁజూపునిలి
పొంచితమకించి పులకించిపొలుపుగాంచి, మించి తాటించిచివ్రసమిన్నుదాఁ

వ. ఇతైఱింగునం గ్రీడాగతి గగనంబునకుఁ దాఁటువాఁడై యువానరపుంగవు
డంగదాదుల నిరీక్షించి ప్రాసృక్కులవలాహకగజ్జానముజ్జృంభణగంభీరభా
ణంబుల నిట్లనియె.

చ. తడయక యింక మీకుఁ బ్రసరం బిగుంపఁగ నబ్ధి దాఁటి పెం
పడరంగ లంక సొచ్చి రిపు లక్ష్మము వచ్చిన సాహసంబునం
గడిచి మహీనుత న్వేరకీ కాంచి రఘూ శమువాల్లఁ జెప్పి మీ
కడ కరుదెంచెదన్ ముదము గ్రాలఁ గృతార్థుఁడై నై రియంబునన్.

ఉ. చప్పున లంకలో వెదకి త్కాసుత గాంచెదఁ గాననిన్న నా
చొప్పున నాకము న్వేరకీ చూచెన నందును గాననిన్న తే
ర్పొప్పు దశాన్యుఁ బట్టుకొని యుద్ధతిఁ దెచ్చెన నొండఁ గానిచోఁ
దప్పక లంక వేఁ బెరికి దక్షతఁ దెచ్చెన గామునొప్పునన్.

వ. ఏను సర్వప్రకారంబులఁ గృతకాన్యుఁడై నై నీశం జూచి వచ్చెన నని పలికి
మహాత్మాహంబున నాహరిశ్రేష్ఠుండు విశ్వమోదీష్ఠుం డగునుచున్నది తెఱంగున
నదృతజవంబున నంబరంబున కెగసె పుష్పజ.

క. ధాఁటెడురయమునఁ బదముల, ప్రేటునకుం గాక పాదు విటిగి మహీభృ
త్కూటములు భూరిభూసుహ, కోటియుతంబుగఁ బయోధిఁ గూలెం బెలుచన్.

—అథ హనుమంతుఁ డాకాశమున కెగయును. అథ—

క. ననుదమనోహరకోయ, స్థిమకము లగుపుష్పశాలిశీలశంఖుల
రమణీయోరుభుజావేగమున న్వేంటఁ గొని మెంటఁ గడువడిఁ జనియెన్.

శా. ఓడన్ దూరపథంబు పోవుటకు నుద్యోగించునక్కంఠు న
వ్యాజప్రీతి దలిర్ప నంపఁ జనుహృద్యస్కంఠువల్లంబునాఁ
దేజశ్శాలిమరు త్రనూజవిలనక్షిప్తురువాతోభిశ
త్కాజవ్రాతము కొంత ద వ్యతనివెన్నన్ బోయె నత్యుద్ధతిన్.

ఆ. మఱియు నూరు వేగమధితంబు లగుసాల
తరులు కొన్ని పవనతనయు వెంట
నరిగె దండయాత్ర కరుగు భూపతివెంటఁ
జనెడునై న్యములకు సాటి యగుచు.

తే. పుష్పితాగ్రమహోన్నత భూరిభూజ, మండమండితుఁ డై వృక్షచరవరుండు
వాయుపథమున మేరుపర్వతముకరణి, నస్పృ డదృతరర్కముం డై వెలింగె.

తే. సారవంతంబులగునుహీజములుకొన్ని, చరంగలవగాంబునిధియందుఁబడిమునింగె
ననిమిషాధిపుభ యమున నబ్ధియందుఁ, బడిమునింగెడుకొండలవగిది దోఁచ, 36

- క. వికచనుమాన్మతుఁడై వా,యుకుమాదుఁడు చూడ నొప్పె నొగి సాంకురణ్
రకములచే ఘనఖద్యోతకములచే నొప్పు భూమిధరిమో యనఁగన్. 37
- వ. మఱియుఁ గొన్నిమహామహీరుహంబులు పావనిభుజావేగోభితంబులై యొక్కింత
దూరం బన్తుహాపీరునివెంటం జని తద్యేగవిముక్తంబులై పుష్పంబులు విడిచి
బంధుప్రస్థాపనార్థంబు సమాగతులై నచుట్టంబులు బంధులం బనిచి మగిడిన
తెఱంగున మగిడి నలిలంబునం బడియె మఱియు. 38
- క. వానరవాయుప్రేరిత, మై నానావిధవిచిత్రమగుమృదుసుమనం
తానము తరునికరంబుల, పైనుండి పయోధియందు బడియె లఘుగతిన్. 39
- క. ఆనూనసమూహంబుల, చే సాగర మప్పు డొప్పె జెలువుగ ఘనతా
రాసముదయములచేఁ గడు, భాసురముగ నొప్పు గగన భాగముమాడ్కిన్. 40
- క. నానావర్ణవినూతన, నూనసమూహములచేతఁ జూడఁగ నొప్పె
నావనరుఁ డచిరద్యుతిసం, తానంబుల నొప్పు వారిధరము విధమునన్. 41
- వ. అప్పుడు. 42
- తే. సుప్రసారితములును భాసురము లగ్ర, భాగగతములు నై నతద్భాషలు లొప్పె
శైలశిఖరంబుపలననిష్క్రింతములగు, పంచముఖశోభితము లై సఫణులకరణి.
- క. ఆకసముప్రింగఁ జను గతిఁ, బ్రాకటముగ నభిజలముఁ ద్రావుటకొఱకుం
దేకున నేగడుకై వడి, నాకపివీరుండు పొల్చె నంబరవీధిన్. 44
- తే. చటులగతి వాయుమార్గానుసారి యైన
కపివరుని చంచలాప్రభాకారములగు
చతువులు పొల్చె బర్వతస్థంబులై న
సచుధికానలదీప్తకుండములకరణి. 45
- తే. మఱియు నుద్దీప్తములు శరమండలములు
పింగములు విశ్రుతము లగుపింగనేత్ర
కులవిభూషణుదివ్యచతువులు దనరె
నుదితు లగుసోమనూర్యుల యొప్పు గలిగి. 46
- క. భాసురతామ్రద్యుతి గల, నాసికచేతఁ దరుణాననము శోభిలె సం
భ్యాసమభిస్పృష్టం బగు, నానూర్యునిబింబమట్టు లద్భుతభంగిన్. 47
- క. ప్లవమానుం డగుపవమా, నవరాత్నజువాల మవుడు నభమున నొప్పె
దివిపై నుచ్చిత మగువా, సవునిమణిధ్వజముక్రియ విశాలస్ఫూర్తిన్. 48
- వ. మఱియును. 49
- క. అతివేగుం డగుచూరుత, సుతులాంగూలంబు వెనుకఁ జూడఁగ నొప్పె
ధృతి హింస నుపర్జునిచే, నతులితముగ కృష్యమాణ మగుఫణిమాడ్కిన్. 50
- క. అరుణాన్యఁడు సితదంష్టుఁడు, సరసుఁడు నగునతఁడు వాలచక్రవృతుం డై

పరివేషపరివృత్తుం డగు, ఖరకిరణునిచందమునఁ బ్రకాశించె దివిన్. 51

క. అరుణస్థిశ్చైశముచేఁ, గర మరుదుగ నప్పు డొప్పెఁ గపివీరుఁడు భా
స్వరగైరికాదిధాతూ,త్కరమున శోభిల్లుపర్వతము చందమునన్. 52

క. శరనిధి దాఁటెడు తఱిస, త్తగుచరసింహుఁ డగుపవనతనయుని కఠౌం
తరగతుఁ డై యనిలుఁడు భీ,కరముగ గర్జింపఁ దొడఁగెఁ గాండదముక్రియన్. 53

క. అతులితగళిఁ గపిపతి య,ద్భుతవైఖరి నుత్తరాంతమున నుండి పరి
చ్యుత యగునుహోల్క పడియెడు, గతి సంబరవీధి నపుడు గానఁగ నయ్యెన్. 54

వ. మఱియుఁ బతత్పతంగసంకాశుండును దీప్తాకారుండు నగుమరున్నందనుండు
మధ్యబంధనరజ్జుబంధనమయంబున దీప్తిభూతం బైనమాతంగంబుచందంబున
నందం బగుచు సాగరోపరిగతం బైనశరీరంబుచేత సాగరాంతప్రవిష్టయైన
తనుచ్ఛాయచేత నేకాకారుండై యంబుధిపడుమ వాయుప్రేరిత యైననాప
పగిడిఁ జూపట్టె మఱియును. 55

క. ఏయేదేశమునకుఁ జనె, నాయాదేశంబు చూడ నంబుధిపడుమ
న్వాయునుతాంగరయంబునఁ, బాయకసోన్నాదమైనపగిడిం దోఁచెన్. 56

క. శరనిధికల్లోలంబుల, వరగిరివర్షములగతిననఁజేసిలుచే
బఱియలు వాయఁగఁదట్టుచు, నురువడి నభ్రమున వానరోత్తముఁ డరిగెన్. 57

క. దారుణబలవత్ స్థవగన,మీరము దుర్భారఘనసమీర మొకటియై
ఘోరతరనిస్వసంబునఁ, బారావారమును దొట్టునడ నుడి వెట్టెన్. 58

వ. మఱియు నురోవేగజనితవాయు వేగంబున మహోన్నతంబు లగులవణోదధిసం
జాతకల్లోలమాలికాజాలంబులు రోదసీకుహరంబు నిండ నెగయం జిమ్ముచు. 59

తే. ఉబ్బి గగనంబుముట్టి పయోధియందు, మేరుమందరసంకాశభూరిభంగ
సంఘములలెక్కపెట్టంగఁజనువిధమున,ఘనశరీరుఁడు పవమానతనయుఁ డరిగె. 60

వ. అప్పుడు సముద్రజలంబు తదీయభుజావేగోత్కీర్ణంబై గగనంబున కెగసి యం
దున్నజలధరంబుతోడ సహచరత్వంబు పాటించి తానును జలదవిశేషంబువిధం
బున నొప్పె నానమయంబున. 61

క. తిమిసక్రమీనకర్కట,కము లవి వివృతంబు లగుచుఁ గానఁగ నయ్యె
న్విమలపూకర్షణమునఁ, గ్రమమునఁ జూపట్టుదేహిగాత్రములక్రియన్. 62

క. అనిలజవంబున మింటం, జనుకపివరుఁ గాంచి యుబ్ధిచరనాగంబు
ల్వినుతబలాఘ్నం డగున,వ్విసతానుతుఁ డనుచుఁ జాల వెఱఁగందె మదిన్. 63

వ. అప్పు డప్పవమాననందనుం డగువానరసింహునిశరీరచ్ఛాయపదియోజనంబుల
వెడల్పును ముప్పదియోజనంబుల నిడుపును గలిగి నిర్మలాభ్రసాంద్రపంక్తి
చందంబున జలంబునందుఁ జారుతరంబుగాఁ బ్రకాశించె మఱియును. 64

తే. దీర్ఘవేహుండు సంపూర్ణ తేజః డైన, స్థవగకులశేఖరుఁడు నిరాలంబ మైన

వాయుమార్గంబునఁ బతత్రవంశమైన, సురుచిరనగంబుచందానఁజూడ నొప్పె.
 క. ప్రాకటముగ నేతెరువున, నాకపికులవర్కుఁ డరిగె నాతెరువున ద్రో
 ణీకృత మైనవిధంబున, నాకంధియుఁ జూడ నొప్పె సద్భుతభంగిన్. 66
 క. గగనమున ఖగకులములకు, ఖగసతిచందమునఁ దనరి కపిశేఖరుఁ డా
 శుగముక్రియ సభ్రపంక్తులఁ, నగువిధమున లాగికొనుచుఁ దడయక యరిగెన్.
 క. నడి సభ్రంబులఁ దూలుచు, వెడలుచు నొక్కొక్కచోటవెలుఁగుచు నొకచోఁ
 గడుఁ బ్రచ్ఛన్నుఁ డగుచు నప్పుడు వాయుకుమారుఁడొప్పెఁబూర్ణశశిక్రియన్.
 తే. అమితబలుఁ డైనప్లవగనాయకునిచేత, నప్పు డాకృప్యమాణంబు లై విసీల
 పాండురారుణకాంతులఁ బరిభవిల్లు, మేఘములు చిత్రవై ఖరిమింట నలరె. 69
 శ్లోకముద్రుఁడు మైనాకపవ్వతముతో హనుమంతునకసాహాయ్యంబు సేయుమనిచెప్పెట. శ్లోక-

వ. ఇట్లు రాముని బాణంబుచందంబున నమోఘరయంబున సంబరంబునం జను
 సమీరకుమారునింగని దేవతలుకుసుమవర్షంబు గురియించిరి దేవర్షులుకృతకార్య
 సిద్ధి వగుమని యాశీర్వదించిరి యప్పున లాడిరి గంధర్వులుపాడిరి సూర్యుండు
 చంద్రుండుం బోలె సుఖశీతలస్పర్శుం డయ్యె సమీకుండు దేవతాతరువుష్ప
 సుగంధియై వినరె నాగయక్షరక్షస్త్రివిద్యాధరులు పరమానందంబున సంబరం
 బునంబన్ని తదీయవిక్రమవిశేషంబు గనుంగొనుచుబహుభంగులం బ్రశంసించి
 రాసమయంబున నిత్యైకుకులపూజార్థియగునాగరుండు తనమనంబుననే నిత్యై
 కునాథుం డగునగరునిచేత వివర్ధితుండ నైనవాఁడ నీహనుమంతుం డాయిత్యై
 కునచివుం డితండు ఖేదంబు నొంద నన్యుండుగాఁడిమ్యహాత్మునకుసాహాయ్యంబు
 గావింపనేని వాగింద్రియపంతులకు సర్వనిందావాగ్నిషయీభూతుండ నగుదు
 నవ్వీరో త్తముండు మత్సాహాయ్యంబున నొక్కింతసేద దీర్చికొని యవ్వల
 సముద్ర శేషంబు యథాసుఖంబుగాసంతరించెడుఁగాక యని తలంచి తనచేతసుర
 షీతం బైనహిరణ్యప్రధానం బగుమైనాకం బనుపర్యతశ్రేష్ఠంబు నవలోకించి
 నగేంద్రా నీవు నిలింపపతిభయంబున నాలోప డాఁగి పదంపడి యతనిపంపునఁ
 బాతాళతలవాసు బగుగాక్షులు వెడలి రాకుండ నప్రమేయం బైనపాతాళ
 ద్వారంబు నాక్రమించి పరఘప్రాయుండ వై చిరకాలంబుననుండి నాచేత రక్షి
 తుండవై యున్నవాఁడవు నీవు సర్వతోముఖుండవు గావున నీకుఁ గ్రిందికి మీఁ
 దికి నడ్డంబుగాఁ బెరుగఁగ శక్తిగలదిప్పుడు రామకార్యార్థంబుగాఁ గపిశాస్త్రులుం
 డగుహనుమంతుండుగగనమార్గంబుఁబట్టి భవదుపరిభాగంబునంజనుచున్నవాఁ
 డితనికి సాహాయ్యంబు నాచేత నవశ్యకర్తవ్యంబైన యుండునితం డిత్యైకునచి
 వుండిత్యైకులు నాకుఁబూజ్యులగుటంజేసి నీకునుం బరమపూజ్యలింగ్యహాత్మునకు
 సాచివ్యంబుగావింపు మీసాచివ్యకరణంబువలన నన్నత్ప్రయోజనంబులోపింప
 కుండుఁ గర్తవ్యకార్యంబు గావింపకుండు టది నెప్పురుషులకుఁ గోపంబుపుట్టిం

చుఁగావున నీవు శీఘ్రంబున జలంబులనుండి పయికి నిర్గమించి చనుదెమ్ము రను
ణీయం బైనభనదీనుశిఖరంబుమీఁద నొక్కింతసేపు విశ్రమించి యవ్వల సము
ద్రమార్గశేషంబు లంఘింపఁగలండు రామునివివాసనంబునుసీతాహరణంబును
హనుమంతుని పరిశ్రమంబును విలోకించి శీఘ్రంబున నిర్గమింపు మని పలికిన.

—అథ మైనాకపర్వతము సముద్రమునుండి వైకృగసి వచ్చుట. అథ—

ఉ. అంబుధిమూటఁ గైకొని మహాద్రుమశోభిత మై నగంబు వై
శంబనుసాంద్రనీరదముల స్వీరియించుచు ప్రచ్ఛు హేళిచం
దంబున సాగరాంబువు లుదగ్రత వాయవడంగఁ ద్రోచికొం
చంబుధిలోన నుండి మురమారఁగఁ బై కెగసెన్ జవోద్ధతిన్. 71

ప. ఇత్రైతంబున నిర్గమించి యొక్కముహూర్తంబునకు శాతకుంభమయంబులు
గిన్నరోరగనేవితంబులును సూర్యోదయసన్నిభంబులును గగనోల్లిఖితంబులును
స్వయంప్రభంబులు నగుమహాన్నతశిఖరంబులచేత నుపలతీతుండై యాత్మీయ
శృంగంబులు దర్శింపంజేయుచుఁ దదీయకాంతివిశేషంబుచేత శస్త్రసంకాశం
బైనయాకాశంబును గాంచనప్రభంబు గావించుచు నాదిత్యశతసంకాశం డై
వాయుసందను మ్రోలం జూపట్టిన. 72

మ. కని వీఁ డొక్కనిశాచరుం డగుట నిక్కం బిక్కడన్ నాకుఁ జ
య్యన విఘ్నం బొనరింప వచ్చె నిటు లాహా వీని భంజింతుఁ గా
కని యవ్వారుతి శ్రోధర క్తనయనుం డై మారుతం బల్కుతో
ఘనముం దాఁకినభంగి వక్షమున వీకక దాకె మైనాకమున్. 73

క. తాఁకిన నగ్గిరి వజ్రము, సోకిన యల్లైన జాల నుడివడి మరలన్
బ్రాకటముగ ధృతిఁ గైకొని, యాకపివరునేగమునకు హర్షించి తగన్. 74

—అథ మైనాకపర్వతము హనుమంతునిఁ దనశిఖరములపై విశ్రమించి పాపుని పార్థింపుట అథ—

క. మానుషరూపధరుం డై, పూనిక నాత్మీయశిఖరమున నుడువీధిన్
గానం బడి గగనగతుం, డైనమరుత్పుతునితోడ నర్మిలి బలికెన్. 75

క. తరుచరవర నీ వీడు,ష్కరకర్మ మొనర్చి తింపుగా మచ్చిఖరో
త్కరములపై వ్రాలి సుఖం, బిరవందఁగ విశ్రమించి యేగుము ప్రీతిన్ 76

ప. మహాత్మా యీనముద్రుం డిత్వాకువంశసంభవు లగునగరపుత్రులచేఁ బరివర్ధి
తుం డగుటవలన రామహితయుక్తుండ వైననీకుఁ బ్రతిపూజనంబు గావింపం
దలంచినవాఁ డుపకారంబునకుఁ బ్రత్యుపకారంబుగావించు టదిననాతనంబైన
ధర్మంబు గావునఁ బ్రతీకారార్థి యైనయీనముద్రునిస్థార్థనంబు నీవునవ్వానింప
వలయునీకపిశ్రేష్ఠుండుయోజనశతదూరంబులంఘించుటకునువక్రమించి వచ్చు
చున్నవాఁడు భవదీయశిఖరంబులమీఁద నొక్కింతవిశ్రమించి యవ్వల మార్గ

శేషంబుసంతరింపం గలవాఁడని భవన్నిమిత్తంబుసాగరుండు బహుమానపురస్కరంబుగా నన్నుఁ బుత్రైంచినంజనుదెంచితి నీవు మదీయశిఖరంబులమీఁద నించు కనేపు విశ్రమించి గంధవంతంబును స్వాదువు నగుకందమూలఫలాదికం బుపయోగించి సముద్రశేషంబుతరింపుము మాకు నీతోడఁ ద్రిలోకవిఖ్యాతంబును మహాగుణవర్తిగ్రహంబు లగుసంబంధంబు గలదు నీవు వేగవంతు లగువానరులలో నతిశ్రేష్ఠుండవు ధర్మవిచక్షణుం డగువాని కతిథి యగువాఁడు ప్రాకృతుం డైనను బూజార్హుం డగుచుండ నీయట్టిమహాత్ముండు పూజార్హుం డగుట కేమి సందియంబు నీవు దేవశ్రేష్ఠుం డగువాయువునకుఁ బుత్రుండవు బలపరాక్రమ వేగంబులనతనికి సమానుండవు పూజతుండ వై ననమృతహాత్ముండును బూజనొందినవాఁ డగు గావున నీవు నాకు మిక్కిలి పూజనీయుండ విందుకు నొక్కకారణంబు గలదు దాని నెఱింగించెద వినుము.

77

ఉ. మోదము వీడి దేవమునిముఖున్ లహర్నిశము ల్ప్రపాతశం
కాదృతచిత్తులై బహుముఖంబులఁ బాటుచుఁ దల్లడిల్లఁగా
నాదియుగంబునందు గిరులన్నియు తెక్కలు గల్గి మర్త్యలో
కాదిసమస్తలోకము లుదంచితవేగమునం జరింపఁగన్.

78

చ. అలిగి సువర్చనాధుఁడు శతారముచేఁ గులశైలపక్షముల్
చలమునఁ ద్రుంచుచు న్నను వెసం గని డాసిన నేను భీతిమైఁ
గళసళ మందుచుండ ననుకంప ననుం గొనిపోయి కంధిలో
పలఁ బడవైచె గా డ్పచలభంజనహేతికిఁ జిక్కకుండఁగన్.

79

క. నను రక్షించిన కతమున, ననిలుఁడు పూజార్హుఁ డయ్యె నతనికి జన్మిం
చినకతమున నీవును మా, కనఘామాన్యుండ వైతి సతిశయభంగిన్.

80

క. నావిన్నపంబుఁ గైకొని, యీనవధికి నాకు హర్ష మింపారంగా
నీవన్నచ్చిఖరముపై, భూవరసఖ విశ్రమించి పొమ్ము యథేచ్ఛన్.

81

క. నే నిచ్చుపూజనంబులు, మానుగ నందికొని నన్ను మన్నింపు కవీం
ద్రా నీనందిర్యనమున, నేను గృతార్థుండ వైతి నెంతయుఁ బ్రీతిన్.

82

ప. అనిన నాశైలగ్రామిణి యిట్లనియె.

83

—ॐॐ హనుమంతుఁడు మైనాకివర్చితమును విడొక్కనుట. ॐॐ—

చ. అగకులవర్య నీనొసఁగు నట్టి సవర్యలు వచ్చె నుండఁగాఁ
దగ దిట మాకు భాస్కరుఁ డుదగ్రతఁ గ్రుంకక మున్నె సంద్ర మిం
పుగఁ దరియిందు వాఁడ నని పూని ప్రతిష్ఠ యొనర్చి వచ్చితిక
ముగటిమి పోదె యేను గుణమండన నేఁ డటుచేరకుండినన్.

84

తే. చటులజనమున సంబుధి సంతరించి, మించి నీతను లంకలోఁ గాంచి మరల
సంచితంబుగ నిట కరుదెంచి నపుడు, కూర్చి నెఱపెద నీతోడ గోత్రతిలక.

వ. అని పలికి మహాబలనందనుం డాశైలంబుపైఁ గేలూది ప్రసన్నవదనుం డై
యచటు వాసి నముద్రపర్వతంబులు జాతకౌతూహలంబు లై తన్ను విలోకించి
యనేకవిధంబుల నాశీర్వదింప నిరాలంబం బగుగగనంబున కెగసి యప్పుహాగిరి
నవలోకించుచు వాయుమార్గంబున నమోఘరయంబునం జనియె నప్పుడు
రెండవదియైన తదీయదుష్కరకర్కంబుఁ జూచి దేవర్షిగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరులు
ఘరమానందభరితాంతఃకరణులై సాధువాక్యంబులం బ్రశంసించి రంత నహ
స్రాక్షుండు హిరణ్యనాభం బగుమైనాకంబు కడకుం జనుదెంచి మైత్రి నెఱపు
చుఁ బ్రమోదవిశేషంబున ని ట్లనియె. 86

—అంత ఇంద్రుఁడు మైనాకపర్వతమునకు వర మొసంగుట. అంత—

చ. ధరణిధరేంద్రనిర్జరహితంబుగఁ బుట్టిన రామభర్త కి
ట్లరవుగ దాత్యము న్నెఱప నేగెడు నీవిపినాట మాళికిం
గరము నఖండ వైతి వటుగావున బంధుఁడ వీవు నాకు న
త్సుగుతరపక్షయ్యగ్గమున నుర్వీఁ జరించుచు నుండు మెప్పుడున్. 87

క. వా కులిశము వలని భయము, నీకెన్నఁడుఁ గలుగ దింక నీవు ముదముతో
లోకములకు ముదమొసఁగుచుఁ, జేకొని చరియింపునుయ్య శీతాద్రినతా. 88

క. అనిపలికి పాకశాననుఁ, డనిమిషపురి కరుగ నన్యుహాశైలము చ
య్యన నింద్రువరముఁ గైకొని, తనమనమున భయమువిడిచెఁ దద్దయుఁ బ్రీతిన్. 89

వ. ఆనమయంబున. 90

క. సురమును లాహనుమంతుని, గురువీర్యము బలము నెఱుఁగఁగోరి రయమునన్
సురన యనునాగమాతను, బరికించి యుదంచితోక్తిఁ బలికిరి నెమ్మిన్. 91

ఉ. ఇక్కపివీరుఁ డొక్కఁడై యేగెడు లంకకు నం దనంఖ్యు లై
రక్కను లున్నవా రితనిరంగును వారిబలంబు లెట్లాకో
యెక్కువ తక్కువలో దెలియు తెంతయు లెప్పు యుండుఁ గాన నీ
వాక్కముహూర్తమాత్రము నముద్ధతి విఘ్న మొనర్పు శ్రోవకున్. 92

వ. మఱియుఁ బర్వతోపమం బైనఘోరరాక్షసశరీరంబు గైకొని గగనసమంబును
దంష్ట్రాకరాశిపింగాక్షంబు నగువదనంబుతో నక్షంబు చను మతండు నిన్ను పా
యంబుననిర్జించి చనునో విషాదంబు నొందునో యెఱుంగ నలయు నని పలికిన
నాసురస యాఁగా కని రయంబున. 93

ఉ. లోకభయావహంబు నతిలోకము నైననిశాటిరూపముం
గైకొని యంజనాచలముకై వడి మే నమగంగఁ గిన్ననో
నాకనమందు మారుతరయంబున మబ్బులఁ దూలఁ దోలుచున్
వీఁక దలిర్ప నేగు కపివీరున కడ్డము నిల్పి యి ట్లనున్. 94

అథ ధేవతల వచనంబున సురస హనుమంతున కడ్డము వచ్చుట. అథ-

క. ఓరివనాటుండ నీవిపు, డారయఁగా నాకు భద్ర మైతివి నిన్ను
నావరక వడి మ్రొంగెద మ, ఘోరాననగహ్వరంబు గొబ్బునఁ జూరుమా. 95

క. నా విని శ్రీమంతుం డగు, సావని చేదోయి ఫాలఫలకంబున సాం
పావహిలఁ జేర్చి నురసా, దేవిం గని యిట్టు లనియె ధీరత్వమునన్. 96

చ. ఇనకులభర్త రామవిభుఁ డింతియుఁ దమ్ముఁడు గొల్వ దండకా
వనమున సంచరించునెడ వంచన నవ్వీభు దేవి జానకిం
గొని చనె పంక్తికంధరుఁడు గొబ్బున నయ్యమఁ జూడ లంక క్షా
య్యనఁ జనుచున్న వాఁడ విమలాత్మఁడు రాముఁడు పంప దూతన్. 97

ఉ. కావున నీకు నోగిరము గా దగ దిప్పుడు లంకలోన న
దేవిని జూచి రాఘవునిఁ దేర్చి త్వదాస్యము వచ్చి చొచ్చెద
నోవఁగ నిమ్ము నన్ను రఘుపుంగవుకార్యము భక్తియు క్తితో
నీవును జేయఁగా వలయు నెమ్మిగ రాఘవరాజ్యవాసిని 98

వ. అని పలికిన. 99

ఉ. అక్కఱి జూచి పల్కె నురగాంబ మహాక్రథ నాకు నిచ్చటం
జిక్కితి వెందుఁ బోగలవు చెల్లదు నాకడ నీబలంబు నే
నిక్కము నిన్నుఁ బట్టుకొని నేర్పున మ్రొంగక పోవనిత్తునే
తక్కక నాకు నిట్లు మును ధాతవరంబు కరంబు గల్గెగన్. 100

ఉ. నా విని క్రుద్ధుఁడై పవనసంసరుఁ డిట్లను నెల్లభంగులం
బోవలె నన్న నడ్డమయి పోవఁగ నీక మహాత్ముఁ డైనయా
భూవరుకార్యముఁ జెఱుపఁ బూనితి వీవెటు నన్ను మ్రొంగెదో
నీవిధ మంతఁ జూతు నీక నీవదనం బటు విచ్చి చూపుమా. 101

అథ హనుమంతుఁడు సురసను జయించుట. అథ-

ఉ. అన విని నాగమాత జగమంతయు నద్భుత మంది చూడఁ జ
క్కన దశయోజనాయతము గాఁ దనవక్త్ర బిలంబుఁ బెంచినం
గనుఁగొని వాయుపుత్రుఁ డలుక న్దశయోజనవిశ్రుతంబుగా
ఘనముగ మేనుఁ బెంప నది గల్గొని వెండియుఁ బన్నగాంబయున్. 102

నీ. ఉరవడి నిరువది యోజనంబులు నోరు పెంచిన జూచి వివినచరుండు
ముప్పుదియోజనంబులు మేను పెంచిన నురగాంబ నలువది యోజనములు
యాననం బెత్తిన నాతఁ డేబది యోజనములంతవాఁడైన నాగమాత
వెన ప్పియోజనవికృతాన్యగాఁగ వానరుఁడు డెబ్బదియోజనములయంత

తే. యొప్పుటయుఁ జూచి యెనుబదియోజనములు
నోరు పెంచిన నురకాంత మారుతియును

బూని నవతియోజనములు మేను పెంప
నాతి శతయోజనంబు లాననముఁ బెంచె.

103

తే. అంత శతయోజనాయతం బైననురస
వదన మీక్షించి పవమాన వరనుతుండు
కరము మతినుంతుఁ డౌటఁ దత్కల మెఱిగి
పెరుగు టుడిగి శరీరంబు కుఱుచు పఱిచె.

104

తే. చిత్రతరభంగి సంగువ్యమాత్రుఁ డగుచు, సురసదారుణవక్త్రంబుఁ జొచ్చి వేగ
వదనమార్గంబు వెలువడివచ్చి నగుచు, నంబరంబుననుండి యిట్లనుచుఁ బలికె.
క. నీకడుపుఁ జొచ్చి వచ్చితి, నాఁకలి దీతఁ గద యింక నవనీతనయం
దేకువ వెదకఁగ నేగెద, నీకు న్న్యైక్కెదను గరుణ నెఱుఁపుము తల్లీ.

106

తే. అనిన సురకాంత నిజరూప మాశ్రయించి, వదననిర్గతుఁ డగుకపివరుని రాహు
వదననిర్గతుఁ డగుపద్మవైరిపట్టు, లింపు సాంపార వీక్షించి యిట్లు అనియె.

107

ఆ. కార్యసిద్ధి పొంటఁ గడురయంబున నేగు, మనఘచరిత లంక కరిగి యందు
రాజపుత్రఁ గాంచి రామునకు హితంబు, గూర్పు మదియె నీకు గుణము వత్స.

తే. అనిహితము దెల్పిదీవించియరిగె సురస, యపుడు వేల్పులు హనుమంతుఁడాచరించి
నట్టిమూఁడవ డగుకర్మ మరసిచూచి, హర్ష మిగురొత్తఁ గొనియాడి రాకనమున.

వ. అంత హనుమంతుండు గరుత్మంతుండుం బోలె జవాతిరేకంబున నంబరంబున
కెగసి వారిధారా సేవితంబును బతంగనిషేవితంబును దుంబురుప్రముఖనిఖలకై శి
కాచార్యచరితంబును నై రావతపరిష్కృతంబును సింహవాన్యపుకుంజరవతగోరగ
వాహనసముహ్యమానసంపతద్విమలవిమానాలంకృతంబును వజ్రశనిసమా
ఘాతపావనోపశోభితంబును గృతపుణ్యమహాభాగస్వర్ణజద్విరాజితంబును జిత్రభా
నునిషేవితంబును గ్రహచంద్రార్కనక్షత్రతారాగణవిభాషితంబును మహ్ని సీద్ధ
గంధర్వనాగయక్షసమాకులంబును వివిక్తంబును విమలంబును విశ్వంబును విశ్వా
వసునిషేవితంబును దేవరాజగజాక్రాంతంబును జంద్రసూర్యవధంబును జవ
లోకవితానంబును శివంబును వితతంబును బ్రహ్మానిర్మితంబు నగువాయుమార్గం
బున లంబపక్షం బగుపర్వతంబు కరణి నొప్పుచుఁ గాలాగరునవర్ణంబు లగు
మేఘంబులఁ బవనుని భంగి విరియం దోలును సారెసారెకు మేఘంబుల
దూఱుచుఁ గ్రవ్వుట వెడలుచుఁ బ్రావృట్కాలచంద్రుండుంబోలె శోభిల్లుచు
రక్తవీరసితాసితవర్ణంబు లగుమహాభ్రంబుల నూరు వేగంబున నాకర్షించుకొని
యమోఘరయంబునం బోవు నప్పుడు.

110

—ॐ సింహిక హనుమంతున కట్టవేడుట. ॐ—

చ. ప్రకటజవంబునం జనెడు పావనిఁ గన్గొని నీటిలోన సిం

హిక యన నొక్క రక్కసి యహీనకృపం దిను మంచు నాకుఁ బా

యక విధి పెద్దకాలమున కాకలి దీఱగఁ దెచ్చి పెట్టెని
మైకమును దీనిఁ బట్టుకొని మ్రింగెదఁ గా కని నిశ్చితాత్మయై.

111

శా. ఛాయాగ్రాహిణి యకటచే నది మహాసంరంభ మేపారఁగా
నాయంభోనిధినుండి మీఁదికి రయం బారంగ లంఘించి త
త్తోయాగ్రంబున దీర్ఘమై భయపడమై దుర్వారిమై పొల్చు త
త్కాయచ్చాయను బట్టి వేగ దిగిచెం గట్టల్క దీపింపఁగన్.

112

క. సింహిక ఛాయం దిగిచిన, రంహ ముడిగి సాహసము పరాక్రమ మెడల
నింహపరాక్రముఁ డగుకపి, సింహుఁడు వెఱఁగంది చాలఁ జింతించె మదిన్.

క. ప్రతిలోమమారుతముచేఁ, బ్రతిహత మగునోడభంగిఁ బ్రక్షిప్తుఁడ నై
గతవేగుఁడ నై పంగూ, కృతవీర్యుఁడ నైతి నేల యెద్ది తెఱఁ గిఁకన్.

114

తే. అనుచుఁ జింతించి నలుదెస లరిసి చూచి
దివి వరీక్షించి క్రిందుగా దృష్టిఁజొనిపి
తోయమున నున్నఘోరజంతువును గాంచి
మది వివేకించి యాహనుమంతుఁ డవుడు.

115

క. ఉగ్రవైశుణ్ఁ డై యా, సుగ్రీవుఁడు చెప్పినట్లు చూడఁగ నిది ఛా
యాగ్రాహిణి యా నిజముగ, నాగ్రహమున దీనిఁ జంప నగు నా కిచటన్.

116

ఉ. అంచుఁ దలంచి వృష్టిసమయంబున మేఘముఁ బోలెఁ దా విజృం
భించి లయోగమూర్తి గతిమించి నమంచితతాద్రభంగిఁ గా
న్పించినఁ గాంచి రాక్షసియుఁ బెద్దబిలంబుక్రియ న్నిజాన్యముం
బెంచి ఘనంబుమాడ్కి నతిభీషణునై ఖరి నార్చి పేర్చినన్.

117

— ఛా హనుమంతుఁడు సింహికం జంపుట. —

చ. అనుపమఘోరనారకగుహాసదృశం బగుదానివక్త్రము
స్థనుఁగొని వజ్రతుల్యఘనకాయుఁడు పావని బుద్ధిశాలి గా
వునఁ బరికించి చూచి తనువుం దగఁ గొంచెముఁ జేసి దారుణా
శనిగతి మింటనుండి పెలుచ న్దుమికె న్నెసఁ దన్ముఖంబునన్.

118

వ. అప్పుడు.

119

క. దానవవనితావక్త్రగు, వానరపరివృఘని రాహువదనగతుం డా
భానునిఁ బోలెఁ గనుంగొని, దీనత్వముఁ బొంది రవుడు దేవతలు మునుల్.

ఆ. అంతఁ గొంత వడికి నాహనూమంతుండు, కఱకు గ్రోళ్లదాని కడుపు సింది
రక్తసిక్తుఁ డగుచు రవిచందమున నొప్పి, వేగ తన్ముఖంబు వెడలి వచ్చె.

121

వ. శిట్లు సిగ్గమించి దానిం గొండాక పొడుపు గొని చని నముద్రోదకంబునం బడ
వైచె నంత నాలవది యైనతన్న హద్భుతకర్కంబుఁ జూచి యాకాశచరంబులగు
భూతంబు లప్పవననందనుకడకుం జనుదెంచి మహాత్మా ఘోరం బైనయీనత్వం

బు నీచేత నిహతం బయ్యె నీకు శుభం బగు నింక నెయ్యదియు ససాధ్యంబు లే
దెట్టికర్మంబులయందైన నీకు ధృతియు దృష్టియు మతియు దాక్షిణ్యంబును నశి
యింపకుండు నింక యథానుఖంబుగాఁ జని రామునికార్యంబు సాధించి కీర్తి
వడయు మని పలికి యంతర్ధానంబు నొందె సంత హనుమంతుండు ప్రతిపన్న
ప్రయోజనం దై శీఘ్రంబున గరుడునిభంగి నాకాశంబున కెగసి శతయోజనా
యతం బగునముద్రంబు నవలీల దాఁటి వేలాతటంబుఁ జేరి నానావిధవనరాజ
విరాజితంబును వివిధద్రుమభూషితంబును మలయోవనమండితంబును సాగ
రానూపసంభూతవివిధగుల్మలతావృతంబును సాగరచత్వీముఖోపలక్ష్మీతంబు నగు
లంకాదీపంబు గనుంగొని.

122

ఉ. పాకట భూరివారిదము నై ఖరి నభ్యము నిండి యున్నయా
త్మాకృతిఁ జూచి యాఘనరయంబును దేజముఁ గాయవృద్ధి న
న్నాకరిపు ల్లనుంగొనిన నా కవరోధము గల్లుఁ గావునం
జేసొని గాత్రముం గుఱుచసేయుదుఁ గా కని నిశ్చితాత్ముఁ డై.

123

చ. అనిలజుఁ డద్రితుల్య మగునంగము కొంచెము చేసి వెండి చ
య్యనఁ బ్రకృతిస్థుఁ డయ్యె బలి నాఁగి జగంబులు గొన్నవెన్నవా
నునుఁడు త్రివిక్రమాకృతిని మాటి యథాస్థితి నొంది నట్లు మం
తనమున యోగి మోహము నణంచి నిజస్థితి గొన్నకై వడిన్.

124

—అథ హనుమంతుండు లంబపర్వతముపై వ్రాలుట. అథ—

వ. ఇట్లు నానావిధహాపధారి యగుహనుమంతుండు నిజశరీరబాహుశ్యంబుకుఱుచ
పఱచి ప్రకృతిమాత్రుం డై సకేతకోద్దాలకనారికేళంబును నానావర్ణవిచిత్ర
ధాతుమండితంబును గగనచుంచి రుహోన్నతశిఖరవిరాజితంబును బహువిధవిచి
త్రవనరాజవిభ్రాజితసానుతలంబు నగులంబాఖ్యపర్వతశిఖరాగ్రంబున వ్రాలె
నప్పుడు.

125

క. తరుచరపీరునిపదహతి, నురవడి గిరి దరలఁ దరువు లూఁగఁగఁ బుష్ప
త్కరములు రాలెఁ ఖచరులు, పరనుతిఁ గురియించుపుష్పవర్షము పోలెన్.

క. నురసకుఁ జిక్కక సింహిక, కఱవక మైనాకమునకు నబ్బక యూర్పు
త్నైఱవక శతయోజనముల, చిరగతి దాఁటియును క్లానిఁ జెందండయ్యెన్.

127

క. నడుమ నడు గిడక ప్రేల్చిడి, నుడుగక బహుశతసహస్రయోజనములు దాఁ
టెడుకపివరునకు నూతా, మడ దాఁటుట యనంగ నెంత నుదిఁ బరికింపన్.

128

వ. అంత నక్కొండమీఁదఁ గొండొకదడపు విశ్రమించి సమీరకుమారుండు
కట్టెదుట.

129

క. రంగచ్చంపకకురవక, లుంగవకుళకుండమాతులుంగవనసనా
రంగకరభీరతిలకల, వంగక్రముకతురమ్యవనవాటికలన్.

130

క. జంబీరతాలవికసిత, జంబూహింతాలబిల్వసరళతమాలో
దంబరనింబకపిశక, దంబవిరాజితవిశాలతగువిసినములన్. 131

క. లలితనకలర్తుపల్లవ, ఫలకుసుమోల్లాసితవృక్షపటలరణతో
కిలకిరళారికారవ, కలితమహోద్యానవాటికలఁ గనుఁగొనియెన్. 132

వ. మఱియుఁ బవనసంచలితశాఖాశిఖాగ్రంబులును బుష్పభారనిబద్ధంబులునువిహ
గాక్షిర్ణ్యంబులు నగుసరళకర్ణికారఖిల్లారప్రియాళుముచిఘంపకుటజకేతకీప్రియం
గుగంధపూర్ణనీపనప్తచ్ఛదాననకోవిదార ప్రముఖ నిఖిలతరువ్రాతంబుల నవ
లోకించుచు. 133

క. వికసితపుష్కరకైరవ, మకరందరసోపభోగమత్తమధుపనం
ఘకలరవనినాదితహ, ల్లకరచ్యుసరోవరంబులం గనుఁగొనుచున్. 134

అథ హనుమంతుఁడు లంకాపునమును జూచుట. అథ-

సీ. పుండరీకోత్పలకాండాభిరంజితాయతపరిఖావృతం బైనదాని
శారదాంబునతుల్యజాతరూపమహాన్నతాకారమండితం బైనదాని
గాంచనధ్వజపతాకామహాట్టాలకప్రాకారశోభితం బైనదానిఁ
గైలానశిఖరసంకాశపాండురరత్నహర్ష్యవినిర్మితం బైనదాని
తే. ఘనలతాపం క్తిచిత్రితకనకరత్న, తోరణకవాటచిత్రప్రతోలికాగ్ర్య
చత్వరవిశాలగోపురసాధవిషణి, మానితస్తంభనంవృతం బైనదాని. 135

తే. సంతతాట్టాలకావతంసకయు వప్రజఘనయు నవాంబుధౌతవస్త్రయు శతఘ్ని
కాత్రిశూలకేశాంతయుఁ జిత్రరత్న, నయనయై కాంతకైవడి ననుచుదాని. 136

వ. మఱియు శూలమునలముద్గరభిండివాలకరవాజపతినహస్తులును దంష్ట్రాకరాళ
ముఖులును భయంకరాకారులు నగురక్షోవీరులచేతసంరక్షితకక్ష్యోంతరంబగు
దాని నతిరమణీయగగనోల్లిఖితశిఖరశిఖరసంకాశం బగుదాని నసంతబలనమేత
క్రూరమృగోరగసంక్షీర్ణం బగుదాని నాశీవిషసేవితం బైనమహాబిలంబుం బోలె
భయంకరరాక్షసకింకరసంకులం బైనదానినతివిచిత్రశిల్పకౌశలవిశ్వోక్తనిర్మితం
బైనదాని నసంతబలసంపన్నరాక్షసరాజపాలితం బగుదాని మఱియును. 137

సీ. రమణీయకాంచనప్రాకారవిజతాలకాపురం బైనలంకాపురంబుఁ
దపనీయమణిగణాస్థగితపుష్కరచుంబిగోపురం బైనలంకాపురంబు
సంతానతరులతాజాలనిర్మితదేవతాపురం బైనలంకాపురంబు
జీవరత్నప్రభాజితరమ్యభోగవతీపురం బైనలంకాపురంబు
తే. భీమనిర్ఘోషరాక్షసస్తోమములకుఁ, గాఁపురం బైనఘోరలంకాపురంబు
సమరనిర్జితతైలొక్యసంపదలకు, దాఁపురం బైనయట్టిలంకాపురంబు. 138

చ. కని యరుదందుచుకొ మిగులఁ గన్తునుగంధిలతాశతంబులం
బెనఁగొని మింటితో నొరయు పేరగు మ్రాకుల నొప్పు గట్లనం

దున మృదుశాద్వలంబులఁ గనుంగొనుచుం దనరూప మేరికిం
గనుపడకుండ సత్వరముగం జనియె న్వడి లంక దాయఁగన్.

139

అంశు హనుమంతుఁడు లంకానన్నివేశమును జూచి వితర్కించుట.

వ. ఇత్రైతంగునం జని లంకయు త్రరద్వారంబునం జేరి దానిగు ప్తికర్తృంబునుసాగ
రంబును ఘోరశత్రుం డైన రావణునినునంబునం దలపోసి హనుమంతుం డిట్లని
వితర్కించె.

140

తే. అరసి చూచిన నీలంక సురనరులకు, నైన రణమున సాధింప నలవిగాక
చెలఁగు చున్నది కవు లెట్లు చేరఁ గలరు, చేరి రాక్షసవిభు నేమిచేయఁ గలరు.

క. రావణునిపాలిత మగు, నీవిషమమహాపురమున కెటురాఁ గలఁడా
భూవిభుఁడు వచ్చియును ర,క్షోవిభు నెటు చంపఁగలఁడు ఘోరరణమునన్. 142

ఆ. నానుయ క్తి దీని సాధింపఁగా రాదు, దానయు క్తి దీనిఁ దలఁపరాదు
శేషునకు నిది యభేద్యంబు నాలన, సాధనమున కిది యసాధ్య మరయ. 143

ఆ. వాటిగండునకు వనచరవిభునకు, నాకు నీలునకును నయ మెలర్చ
సత్వరముగ గతియు సంభావితం బగు, సలఘుభంగి నధికబలుల మగుట. 144

ఆ. ఇప్పు డెటి చింత యిది నాకుఁ దగుభంగిఁ, బురముఁ జొచ్చి మనుజవరునిపత్నిఁ
గాంచి యవల రిపునికడిమి మాయింపంగ, హేతు వరసి నిశ్చయింతుఁగాక.

క. అని పవమానతనూజుఁడు, తనమనమున నిశ్చయించి దశరథభూభృ
త్తనయాభ్యుదయరతుం డై, యనుపమమతి మరల నిట్లు లని చింతించెన్.

ఉ. సాయక క్రూరకర్షు లతిబంధురసత్త్వలు తిగ్గుతేజు ల
త్యాయతవిక్రము ల్రణవిహారులు దైత్యులు గాచి యున్నవా
రీయురుమూర్తితోడ నిపు డీపురమున్ జొరరాదు భూమిభృ
త్కాయులు రాక్షసాధములు గానక యుండ మొఱంగి చొచ్చెదన్. 147

వ. మఱియు రాత్రిసమయంబున నిప్పురంబు సొచ్చి లత్యైలత్యం బగురూపంబున
జానకిం బరిశోధించెడఁ గాక యని నిశ్చయించి వెండియు దుస్సాధ్యమైనలంక
నవలొకించి తనమనంబున.

148

క. క్రూరవిచారుఁడు ఘోరా, కారుఁడు రావణుఁడు వాఁడు గనకుండఁగ నే
నేగీతి లంక సాత్తునొ, యేగీతి మహీకుమారి నీక్షించెదనో.

149

క. జనకజ చందం బెట్లాశో, జననాథునికార్య మెట్లు సాధింతునొ య
వ్వనితామణి నేకాంతంబునఁ జూచెద సందియంబు పొందఁగ నేలా.

150

క. వనరుహమిత్రోదయమునఁ, బనిపడి చీకటులుఁ బోలె బాలికుఁ డగుదూ
తను గొని భూతార్థము ల, ట్లనిశంబు వినవృథలము లై చెడు ధాత్రిన్. 151

క. దురహంకృతు లగుచారకు, లరయఁగఁ గార్యములఁ జెటుతు రథానథాం

- తరమున నిశ్చిత యయ్యును, సురుచిరముగ మంత్రబుద్ధి శోభింప దిలన్. 152
- ఉ. ఏగతి నభినంతరణ మిప్పుడు వ్యర్థము గాక చెల్లు నిం
 కేగతిఁ బుణ్యుఁడైననుజేంద్రునికార్యము పాటి కెక్కు నే
 నేగతి లంక సొత్తు దనుజేంద్రుఁడు గానక యుండునట్లు లం
 దేగతి సంచరింపుదు మహీసుత నేగతిఁ గాంతు నిత్యతీన్. 153
- క. లెక్కకు వెక్కిన మై నలు, దిక్కుల రక్కసులు గ్రమ్మి ద్రిష్టురుచున్నా
 రిక్కడ ననుఁ జూచినఁ బని, చిక్కును దడ వుండ నిచటఁజెల్లదు నాకున్. 154
- క. దానవు లెఱుంగ కుండఁగ, జానుగ నా కిచట మెలఁగఁ జన దిఁక నెవ్వ
 రైన నిచటఁ జరియింపం, గా నేర్తురె రాక్షసులకుఁ గన రాకుండన్. 155
- క. దనుజాకృతిఁ గైకొని బో, రనఁ జొచ్చెద నంటినేని రాక్షసవీరుల్
 గనుఁగొనుచుండఁగ నిప్పురి, ననిలుం డైనను జొరంగ నలుకు నురవడిన్. 156
- అథ హనుమంతుఁడు వానరరూపంతో రాత్రియందు లంకఁజొచ్చెదనని నిశ్చయించుట. అథా-
- క. దానవు లెఱుంగని యర్థము, మానుగ నించుకయు లేదు మఱి యేయాపం
 బే నిపుడు దాల్చి భూపతి, మానినిఁ గనుఁగొందు విభుని మన్ననఁ గందున్. 157
- ఉ. ఇంత విచార మేల నను నెవ్వరుఁ గన్గొన కుండఁ బద్మినీ
 కాంతుఁడు గ్రుంకు నంత కిటఁ గాతుక మొప్పుఁగ నుండి రాత్రియం
 దెంతయుఁ గీళయాపమున నీనగరం బటు సొచ్చి రానుభూ
 కాంతునిభామిని నేవదకి కాంచెదఁ గా కని నిశ్చితాత్మఁ డై. 158
- వ. సూర్యాస్తమయంబుఁ గోరుచు వై దేహీదర్శనోత్సుకుండై యుండఁ గొండొక
 దడవునకు నూర్చుం డ స్తశిఖరిశిఖరాంతర్గతం డయ్యె నంత హనుమంతుండు
 నుహోన్నతం బైనతనశరీరంబు కుఱుచుఁజూచి పృథ్వీదంశకమాత్రగాత్రుం డై
 ప్రదోషకాలంబునఁ దత్పురగోపురప్రాకారాధిరోహణంబుఁ జేసి రమ్యంబును
 సువిభక్తమహాపథంబును బ్రాసాదమాలావితతంబును గంధర్వనగరాకారం
 బును శాతకుంభ స్తంభవిరాజితంబును జారుచామీకరగవాక్షశోభితంబును
 స్ఫటికోపలనంకీర్ణ కార్తవీర విభూషిత సప్తభామాప్తభామ ప్రాసాదోపలక్ష్మితం
 బును వైడూర్యమణివిచిత్ర ముక్తాజాలవిభూషిత కాంచనతోరణరాక్షసాలయ
 శోభితంబునుహర్యక్షవిక్రమరణదక్షరక్షోభటవనసంకులంబును బొండుగోద్వీధ
 విమానమాణాసమాకులంబును మహార్హజ్ఞాంబూనదజాలతోరణంబునుభీమరా
 ష్టసబలోపేతంబును నచింత్యంబును నద్భుతాకారంబును రావణబాహుపాలి
 తంబు వై నలంకాపురంబు గలయంగనుంగొని విషాదహర్షంబులు మనంబునం
 బెనంగొన వై దేహీదర్శనోత్సుకుం డై వెండియు నిరీక్షింప నప్పుడు. 159
- అథ హనుమంతుఁడు లంకాపురం బంతయుఁ గలయం జూచుట. అథా-
- ఉ. హరపటీరహీరరుచి యై యుడుపం క్తులు చుట్టుఁ బర్వఁగా
 ధారుణి నెల్లఁ గాముదివిలాసముచే వెలుగంగఁ జేయుచు

న్వారుతితోడ సఖ్యము నొనర్పఁగ వచ్చినవాఁడు పోలే నా
సారసశాస్త్రపుం డవుడు చల్లనయై కనుపట్టెఁ దూర్పునన్.

160

శా. శంఖక్షీరమృణాళవర్ణుఁ డగుచు న్నంభూతచంచన్నగు
త్సంఖాణద్యుతిమండలాంతరమునన్ గన్నట్టఁ జీకట్లనె
ల్లఁ ఖండించుచు నభ్రచుధ్యగతుఁడై రాణించుచంద్రు న్నరఁ
ప్రేంఖద్రాజమరాళమున్ బలఁ గపిశ్రేష్ఠుండు గాంచె స్రహిన్.

161

వ. ఇట్లు చంద్రోదయంబు నీక్షించి తన్నయూఖస్తకాశితసమస్తవిస్తార యగు
దాని రమ్యతాననతో యాధ్య యగుదాని శారదాంబుధరసంకాశదీప్యభవనోప
శోభిత యగుదాని సాగరోపమనిర్ఘోష యగుదాని సాగరానిలసేవిత యగుదాని
సుపోషితబలసంగు వయ్యైవిట పావతీచందంబున నందం బగుదానిఁ జారుతోరణ
నిరూపయై బాండురద్వారతోరణయై శుభంబగుభోగవతీపురంబుకై వడిఁగరం
బలరుదాని శాతకుంభమయమహోన్నతప్రాకారాభినంవృతయగుదాని నుండ
మారుతసంచార యగుదాని జ్యోతిర్ధారనిషేవిత యగుదాని గింకీణీజాలనిర్ఘోష
పతాకాలంకృత యగుదానిలలితవైడూర్యవజ్రతలంబులఁజారుచామికరనూత
నకేతనంబులఁబురందరచాపానురూపవిధవిచిత్రతోరణంబులనగణితమణిప్రభా
పటలజటిలజాతరూపవితర్దికలఁద ప్రహోటకనిరూపాంబులమణిస్ఫటికముక్తాఫల
విరచితకుట్టిమంబుల స్ఫటికాంతరపాంసురూపితరాజతామలపాండురవైడూ
ర్యతలసోపానంబులఁ జారుసంజననంబునరుచిరవితానంబులఁగ్రాంచబర్హిణరాజ
హంససంఘంబుల నలరుమహనీయద్వారంబులు గలుగుదాని ననల్పశిల్పికల్పిత
మణిమందిర యగుదానిఁ దూర్యాభరణనిర్ఘోషప్రతినాదిత యగుదాని దిగంత
శ్రాంత యగుదాని స్వర్గలోకంబుభంగినింగివెలుంగుదాని ననుత్తమ యగుదాని
రత్నవననోపేతయుఁ గోష్ఠాగారావతంసకయు యంత్రాగారస్తనియు నైవిలాస
వతిపోలికి మెప్పుదాని నచింత్యయై యప్రమేయయై యసాధ్యయై యద్భుత
దర్శనయై యున్నదాని లంకాపురిఁ గలయ ననలోకించి విస్తయ్యావిష్టహృద
యుండును సీతాదర్శనలాలసుండు నై తనమనంబున.

162

ఉ. ఈనగరంబు బల్కిమెయి నెవ్వరికిం జొరఁ గూడ దైన నా
భానుతనూజుఁ డంగదుఁడు పావకపుత్రుఁడు కేతుమాలకుం
డేనును మైందుఁడున్ ద్వివిదుఁ డెంతయు సాహస మొప్పువచ్చి యీ
దానపు వీఁడు సొచ్చి యలభాత్రిసుతన్ గొనిపోవఁ జాలమే.

163

ఉ. రాముఁ డమోఘసాయకుఁడు లక్ష్మణుఁ డంతకుభంగిఁ బొల్పునీ
భూమికి వచ్చుటెంత సరభోజనులం బొలివుచ్చుటెంత యీ
భూమిసుతం గడంగి గొనిపోవుట యెంత విచారమేల నా
కీమెయి శంక లేక పుర మిప్పుడు సొచ్చెడ సీతఁ గాంచెదన్.

164

—అథ హనుమంతునకు లంక రాక్షసీరూపముతో నడ్డపడట. అథ—

చ. అని తలపోసి రాత్రిసమయంబున నప్పురిఁ జొచ్చి ప్రీతితోఁ
జనునెడ నిమ్మహాపురి నిశాచరిగూఢముతోడ వాయువు
త్తునిఁ గని భీకరాన్య యయి త్రోవకు నడ్డము వచ్చి నిల్చి క
న్గొనల మిణుంగులుల్ సెదర ఘోరఘనధ్వని మీఱ నిట్లనన్. 165

ఉ. ఎచ్చటనుండి యెచ్చటికి నేగుచు నిచ్చటి కద్భుతంబుగా
వచ్చితి మర్కటాధమ యవార్యభుజాబలశాలి రావణుం
డచ్చుపడంగ నేలెడు నుహానగరం బిది నీతెఱంగు నా
కొచ్చెము లేక దెల్పుము నముద్ధతిఁ బ్రాణము గల్గి యుండఁగన్. 166

ఉ. నావిని లంకతోఁ బవననందనుఁ డీనగరంబువాకిటం
గావలి యుండి క్రూరవచనంబుల న న్వేషించె దేల నా
త్రోవకు నడ్డమై యడుగుద్రొక్కెద వెవ్వతె వీవు మున్నుగా
సీవిధ మంత దెల్పు మట నిక్కము నావిధ మంతఁ దెల్పెదన్. 167

చ. అన విని యానిశాటి పవనాత్మజఁ గన్గొని యేను లంక నీ
యనిమిషకంటకుం డగుదశాస్యనిపంపున నీపురంబు నే
ననిశముఁ గాచి యుండుదు దురానదనై ననుఁ గానకుండ నె
వ్వరికిఁ జొరంగ రాదు నిను వారక యిప్పుడె దీర్చి పుచ్చెదన్. 168

వ. అనిన నప్పువమాననందనుండు లంకావచనంబులు విని వృష్టిమేఘంబుభంగి
విజృంభమాణశరీరుం డై రెండవనైలంబుకరణి మస్థిరత్వంబు వహించి శ్రీ
రూపవికృత మగుదాని నవలోకించి యిట్లనియె. 169

ఉ. ఈపురిఁ గల్లు వప్రము లహీనవనోపవనప్రకాండముల్
గోపురము ల్విశాలగృహకూటములు స్తనిహర్త్యసాధము
ల్యావులు కూపముల్ దరులు భ్రాజితమందిరచత్వరంబులుం
జూపుల విందుగా నిపుడు చూడఁగ వచ్చినవాడ రాక్షసీ. 170

క. అన విని రాక్షసి మారుత, తనయునితో నిట్లు లనియెఁ నప్పక యనిలో
నను గెల్వక యీనగరము, సునిశితగతి నిపుడు నీకుఁ జొరరా దిదటన్. 171

క. నా విని యారాక్షసితోఁ, బావని యిట్లనియె నడిచిపడనేటికి నే
నీపీడుఁ జూచి వెన నీ, త్రోవ స్తనుదెంతు మరల దుర్దమలీలన్. 172

—అథ హనుమంతుండు లంకను జయించుట. అథ—

క. అని పవనసుతుండు పలికిన, విని రాక్షసవనితఁ ధ్రోధవికృతానన యై
ఘననాదంబున నార్చుచు, మునుకొని వెన నతనిఁజొమ్ము ముష్టిం బొడిచెన్.

క. పొడిచిన లావు చెడక యప్పుడు వాయుసుతుండు గ్రోధమూర్ఛితుఁ డై వే
పడఁతి యని చంప నొల్లక, పిడు గడచిన భంగి దానిఁ బిడికిటఁ బొడిచెన్.

వ. ఇట్లు హనుమంతునిచేత ప్రేటుపడి వజ్రప్రహారంబున తెక్కలు దెగి కూలుపర్య
తంబు కరణి గాఢమూర్ఖాపారవశ్యంబునఁ బుడమిం ద్రెల్లి కొండొకనేవునకు
లబ్ధసంజ్ఞ యై వికలంబు లైనయంగంబులు సవరించుకొని యన్నిశాచరి గర్భద
కంత యై సమీరకుమారు నవలోకించి యిట్లనియె. 175

సీ. కపివర్య కృప నన్నుఁ గావుము చంపకు మిలలోన నిది వధ్య మిది యవధ్య
మని యెఱింగి చరింతు రాధ్యులు నీచేత నేను నిర్జిత నైతి నిక్కువముగ
నెప్పుడు నినుఁ గీతుఁ డేతెంచి నిర్జించు నప్పు డిప్పురికిఁ జేటగు నటంచు
మును నాకు వర మిచ్చె వనహసనం డమ్మహాత్మునిపలు కనత్యంబు గాదు
తే. తత్సమయ మిదె నీదు సందర్శనమునఁ, గదిసి వచ్చె మహీనుతాకారణమునఁ
గ్రూరరాక్షసులందఱుఁగూలఁగలగు, నమరమునఁబంక్తికంతుఁడు చావఁగలఁడు.

క. అనిలజ నీ విపు డీపురిఁ, గని చొచ్చి యథానుఖంబు గా నెల్లెడలఁ
జనకజను వెదకి వచ్చిన, పను లన్నియుఁ దీర్చికొనుము భద్రాత్ముఁడ వై. 177

వ. అని పలికిన. 178

క. సముదిత తేజం డగునా, సమీరతనయుండు కామచారిణి లంక
నృముదంచిత విక్రమమున, నిమేషమాత్రంబులోన నిర్జించి పడిన్. 179

క. ఆవాకిలఁ బోవక లం, కావరణము కడులఘుత్వగతి దాఁటి రహి
న్బావని పురి సొచ్చి రఘు, త్కౌవల్లభునతిని వెదకఁ గౌతూహలి యై. 180

—అంశ హనుమంతుఁడు లంకాపురముఁ బ్రవేశించుట. అంశ—

క. పడఁతుక నెవమునఁ బ్రతిచేఁ, జెడఁ గల దీలంక యింక సిద్ధం బనుచుఁ
ఎడమయడుగు మును పెట్టుచుఁ, గడురయమున రాజమార్గగతుఁడై యరిగెన్.

వ. ఇట్లు లంకాపురంబు ప్రవేశించి ముక్తాపుష్పవిరాజితం బైనరాజమార్గంబు దటి
సిచిత్రమాల్యాభరణంబులును వివిధాకృతీహంబులును దూర్యఘోషపురపు
రహసితోత్కృష్టనినదనినాదితంబులును వజ్రంకుశనీకాశంబులును వజ్రజాల
విభూషితంబులును దీప్తకాంచనస్తంభనిర్మితంబులును శాతకుంభశిఖరంబులు
నగురాక్షసగృహంబులచేత నంబుదంబులచే నాకాశంబుభంగి వెలుంగుచునీ
నచ్చెరువందుచుఁ గైలాసశిఖరాకారంబు లగుసర్వతోభద్ర సత్త్వస్వస్తికవర్ధమా
నాఖ్యప్రభుగృహభేదంబుల నెడ నెడగనుంగొనుచు నానందించుచు సురగికంత
శిరస్సానోత్పన్నమంద్రచుధ్యమతారకస్వరభూషితం బైనమదనముత్థరాక్షసాం
గనామధురగీతంబు నంబరంబున నపురగికాంతలగీతంబుంబోలె మనోజ్ఞంబుగా
నాలకించుచు సోపానచరత్కాంతాజనమంజుమంజీరకాంచీనూపురనినదంబును
హేమదంతతాడితభేరీచ్యుదంగపటహాదిదివ్యవాద్యనిర్ఘోషంబును హర్షోత్పన్న
క్రియావిశేషజనితశబ్దంబులును రాక్షసులసింహనాదంబులునాకర్ణించుచుజపత
త్పరు లగుయాతుధానులమంద్రనాదంబులును స్వాధ్యాయనిరతు లగువారివేద

నేదఘోషంబులును రావణ స్తవనంబు క్కు లగురాక్షసులగృహంబులును
 వినుచు రాజమార్గగతులై విహరించురక్షోభటుల నిరీక్షించుచుండనిచని చాధ్య
 మగుల్కంబున సగరవృత్తాంతవేదకు లగుగూఢచారుల దీక్షితుల జటిలులముండి
 తళిరమ్ముల వృషభచర్మధారుల సావధ్యాయనిరతుల దర్భలు కరంబులం గొని
 యనిష్టనివారకానుష్ఠానంబు సేయుదర్భముష్టిప్రహరణులఁ గృత్యాచలంబుట్టిం
 చి వాసిచేత శత్రుమారణంబు సేయుటకు నాభిచారికహోమంబు గావించునట్టి
 పహ్నికుండాయుధుల నేకాక్షుల నేకకర్ణుల లంబోదరపయోధనులఁగ రాళ భుగ్ను
 వక్త్రుల విషమాచాయల వానునాకృతులఁ బుష్పమాలికాధరుల గంధారులై
 గాత్రుల విచిత్రకవచోజ్జ్వలుల నాతిస్థూలుల నాతికృశులనాతికుట్టుల నాతివాను
 నుల విహువుల బహుహువుల సుహువుల సువహువుల వరాభరణభూషితుల నానా
 వేషసమాయుక్తుల సేవ్యావిహారకుశలులఁ గూటముద్గరదండాయుధున్ముఖుల
 శతఘ్నీముసలపరిఘశూలపక్షశక్తివృక్షవట్టిసాశనిక్షేపణిపాశధరుల నాహులు
 శత సహస్ర సంఖ్యాతుల రక్షోధిపతినిర్దిష్టులై పురంబు సర్వంబు సేవించు
 చున్నరాక్షసవీరుల నవలోకించుచు గిరిమూర్ధప్రతిష్ఠితంబును నుహాచూటా
 రణంబును బుండరీకావతంసపరిఘాభిసంస్మృతంబును హేమప్రాకారముండితం
 బును ద్రివిష్టపనన్నిభంబును దివ్యంబును దివ్యనాదనినాదితంబును చాచసోమిత
 సంఘుష్టంబును భూషణస్వనసంకులంబును శ్వేతాశ్రనిచయోగనుచఘ్నంబు
 దంతావళదానధారాపంకిలగృహంగణంబును రథయానవిమానవిరాణిసంబును
 ననల్పశీల్పికల్పితరత్నపారావతప్రముఖసతత్రివిచిత్రితద్వారంబును సనేకసహస్ర
 వీరరాక్షససురక్షితంబును స్వర్ణప్రాకారమండలయుక్తంబును మహాస్త్రిముగ్ధా
 మణివిభూషితాంతరంబును బరార్థ్యకాలాగరుచందనాక్తంబు సగురాక్షసుని
 యంతఃపురద్వారంబు సేరం జని యప్పుడు.

182

చ. గురుతరపూర్ణచంద్రికలఁ గుంభిని నెల్ల వెలుంగఁ జేయుచు
 స్ఫురవరు లెత్తుబల్దవియాసాంపున గోష్ఠమున న్భ్రమించునుం
 దరవృషభంబు లీల వితతద్యుతి సంబరమధ్యవర్తియై
 కర మలరారుచందురునిఁ గాంచె సమీరకుమారుఁ డయ్యెన్.

183

వ. మఱియును.

184

క. జలధి కడ లెత్తి మ్రోయఁగఁ, గలువలు వికసింప లోకగతదుఃఖంబుల
 దొలఁగఁగ భూతవ్రాతము, లలరఁగఁ జంద్రుండు పొల్చె సంబరవిధిన్.

185

తే. అవనిలో మందరాద్రిన్థ యైసలక్ష్మి
 యంబువులయందుఁ గమలస్థ యైనశోభ
 లలిఁ బ్రదోషములం దభిఁ జెలఁగుశాంతి
 శీతకనునందుఁ దగఁ బ్రకాశించె నపుడు.

186

చ. సురుచిరపుష్కరస్థరుచిసాంపుగ నప్పులయందుఁ బోలె భా
సురతరసాగరస్థ యగుశోభ ప్రదోషములందుమాడ్కి మం
దరకుధరస్థలక్ష్మి వితతంబుగ భారుణియందును బలెం
గరము నిశాకరస్థ యగుకాంతి నభంబున నొప్పె నయ్యెడన్. 187

ఉ. మందరకందరస్థ మగుమత్తగజేంద్రవిరోధిభంగి సొం
పొందఁగ పంజరస్థ మగునున్నతరాజమరాళము స్ఫులెం
బొందుగఁ గుంజరస్థఁ డగుభూరిపరాక్రమశాలిక్వైవడిం
జందురుఁ డొప్పె నప్పుడు విశాలతరద్యుతి నంబరస్థఁ డై. 188

ఉ. మానుగఁ దిగ్దశ్యంగ మగుమానితమ త్రమహావృషంబుచం
దాన మహాఁచ్ఛశ్యంగ మగునవ్యతుపారసగంబుభంగి జాం
బూనదబద్ధశ్యంగ మగుభూరిమదేభములీలఁ బొందుర
శ్రీనిధి యైనచందురుఁడు చెన్నలరె న్నరిపూర్ణశ్యంగుఁ డై. 189

ఉ. మోహనమూర్తియుఁ జలధిమోహననందనుఁడు స్పృహగ్రహ
గ్రహవినష్టపంకుఁడు ప్రకాశరమాశ్రయనిర్మలాంకుఁ డ
వ్యావృతరోచి నప్తశిశిరామృతపూరతుపారపంకుఁ డు
త్సాహము మీఱఁగా నలరెఁ బారుశశాంకుఁడు పుష్కరంబునన్. 190

క. సమరస్థం బగుకరిచం, దమున శిలాతలము నొందినమృగేంద్రముమా
డ్కి మనోజ్ఞపూజ్యసామ్రా, జ్యము నొందిననృపతిభంగిఁ జంద్రుం డలరెన్.

మ. ధవళాంశూదయనప్తదోషము ప్రస్ఫుత్తక్రూరరాత్రించర
ప్రవరోద్యత్తిశితాశదోషము లనద్రామాభిరామేరితా
ప్రవిషహ్యత్తగతైకదోషము ఘనస్వర్గప్రకాశంబు నై
స్తవనీయంబుగ నేగె నప్పుడు ప్రదోషం బుర్వి రాగిల్లఁగన్. 192

వ. ఇట్లు వెలుంగుచంద్రుం గనుంగొని యలరుచు నాహుమంతుండు వెండియు.

చ. సురుచిరతంత్రినీవసము శ్రోత్రసుఖంబుగ నాలకించుచుం
బురుషులఁ గూడి తల్పములఁ బొంది సుఖంబుగ నిద్ర వోవుసుం
దరుల లనద్విహారము నుదంచితభంగి నొనర్పఁ బూనుని
గృరతరకాద్రవృత్తు లగురాక్షసవీరులఁ గాంచె నయ్యెడన్. 194

—అంత హనుమంతుఁడు లంకాపురం బంతయుఁ గలయం దిరుగుట. —

తే. నృందనాశ్వభద్రానననంకులంబు, లనవరతవీరలక్ష్మీనమాశ్రయంబు
లుత్తమంబులు మత్తప్రమత్తతరము, లగుకులంబులఁ జూచె నయ్యనిలనుతుఁడు.

చ. బిఱబిఱ దాసి యొండొరులఁ బిల్చుచు బాహువుల నివ్విదుర్బుచు
ఉరములు దట్టుచు న్దనువు లొయ్యనఁ గాంతలమీఁద వైచుచు
నృరుషమదప్రలాపములు పల్కుచు మేనులు పానమత్తులై
మఱచుచుఁ జిత్రచాపములు మాటికి నూటిగ నెక్కు పెట్టుచున్. 196

వ. మఱియు సనేకప్రకారంబుల దేహవికారంబులు నెఱపురాక్షసులఁ గలయ నవ
లోకించుచు వెండియు. 197

చ. పురుషులఁ గాఁగిలించుకొని పొందుగ నిద్దురవోపువారి భా
స్వీరతరగంధలేపనము సల్పెడువారి సురూపవక్త్రై
సరసత నవ్వివారి నెకనక్కెము లాడెడువారిఁ గ్రుద్ధై
పరుసము లాడువారిని యపాచరకాంతలఁ జూచె నయ్యెడన్. 198

క. పరఁగ బుసకొట్టుకాకో, దరములచే మడుపుఁ బోలె దంతావళభీ
కరవీరదానవులచే, గరమొప్పెడునప్పురంబు గనుఁగొనియె రహిన్. 199

చ. వితతజగత్ప్రధానులు వివేకధురీణులు శ్రద్ధధాను లం
చితరుచిరాభిధానులు విశేషబలు ల్వివిధాభిధాను లా
తతధిషణాస్రధానులు సదాసురభీతికరాభిధాను లు
న్నతపురి యాతుధానులు మనం బలర న్ననుపట్టిరయ్యెడన్. 200

చ. వివిధగుణాభిరాములఁ బ్రవృద్ధుల నాత్మగుణానురూపులం
బ్రవిమలతేజల స్వీకతబంధురవిక్రమదుర్నివాదుల
స్సవిహితబాహుసత్త్వల మనోజ్ఞ సురూపవిరూపధారులఁ
దివిజవిరోధులం గనియె ధీరుఁడు వాయుకుమారుఁ డయ్యెడన్. 201

చ. అరయ విశుద్ధభావల వరార్చల వల్లభ సక్తభావల
స్మృతియు మహానుభావల సమంచితరూపల రమ్యరూపసుం
దరరమణోపగూఢల నదభ్ర సదృక్షగుణాస్రభావలం
దరుణులఁ గాంచె గంధవహనందనుఁ డంచితసాధవీధులన్. 202

చ. నిరుపమజాతరూపమణి నిర్మితహర్ష్యతలంబులందుఁ బు
ష్కరశరదై వతోత్సవము సల్పి ప్రియాంకనుభోపవిష్టై
సురుచిరరత్నహారపరిశోభితఘర్నజలార్ద్రాగ్రాత్రై
వరతనుకాంతి నొప్పు సురవైరినివిష్టలఁ గాంచె గొండఱన్. 203

చ. అనుపమరత్నహారరుచు లంగముల న్వేలుగంగఁ జేయ సి
గ్గనఁ దల వాంచి కాంతుల నకుంతలీలఁ గవుంగిలింపుచు
ఘనకుసుమోపగూఢవిహంగంబులభంగి ముదం బెలర్ప మె
ల్లనసురతంబు సల్పెడు నెలంతులఁ గొండఱఁ గాంచె సచ్చటన్. 204

చ. అరుదుగ సుత్తరీయరహితాంగులఁ గాంచనరాజవర్ణల
స్సురుచిర హేమవర్ణల మనోజ్ఞ శశాంకకళంకవర్ణల
స్వీరరుచిరాంగవర్ణల ధనంజయవర్ణలఁ జంద్రవర్ణలం
దరుణులఁ గొండఱం గనియె నాథవియ్యక్తల సప్పురంబునన్. 205

క. అతులితమనోభిరాములఁ, బతులం గని ప్రీతియు క్తభావంబులతో

రతికి నైయిగొనుదానవ, సతులం గలయంగఁ జూచె సామిరి యటన్. 206

తే జలజనంకాశనేత్రపంక్తులను జంద్ర, తుల్యముఖపంక్తులను నటిత్తులితరత్న
హారపంక్తుల దీప్తహేమాభవప్ర, పంక్తులను జూచె నచ్చటఁ బ్లవగవగుండు.

ప. ఇత్యైఽంగున నచ్చటివారి నెల్లఁ గలయ సవలోకించి యుష్పనమాననందనుండు
పరనూభిజాత యగుదాని రాజకులప్రజాత యగుదాని సయోనిజాత యగు
దాని సాధుజాత యగుప్రభుజన్మిక్త వడి నొప్పుదాని సంతతావిచ్ఛేదపాతివ్రత్య
మాపధర్మమార్గసన్నివిష్ట యగుదాని భర్తృచిత్తానుసారిణి యగుదాని రామునిం
బేర్కొని విలపించుదాని రామాలోకననిశ్చయ యగుదానిఁ ద్రిజగన్నుతపతివ్ర
తాశిరోముణి యగుదాని విరహతాపవీడిత యగుదాని సానునృతాస్త్రికంఠియగు
దాని వరాహోత్తమనిష్క్రంఠి యగుదానిస్థిగ్ధకంఠియగుదానివనస్సృతయగు
నీలకంఠిపగిది సలగుదాని నమ్మటప్రకాశ యగుచంద్ర రేఖలాగునఁ బాంసు
రూషితయైన హేమరేఖ కై నడి తీతప్రయాథ యగుబాణరేఖ కరణి నాయు
ప్రభిన్న యగుమేఘ రేఖచొప్పునఁ గృశాంగియై యనావిష్కృత తేజోవిశేషయై
యంత రేవోనానహితయై సమాధేయశైధిల్యయై యుండుదాని ననంతకల్యాణ
గుణసమేత యైనసీతం గానక దుఃఖాభిహతచిత్తుండై కొండొక సేపు విచారించి
వెండియు లంకాపురంబు గలయ వెదకి. 208

సీ. వరవజ్రగర్భిత వైశూర్యతలములు భాసురస్ఫటికసోపానములును
మణిహారచారు హేమ స్తంభపంక్తులు చిత్ర కాంచనరత్నశిఖరములును
విలసితనవరత్న వేదికాతలములు ద్వారచిత్రితరత్నతోరణములు
మహితముక్తాజాలమయవితాసంబులు బహుచిత్రశోభితభద్రవలభి

తే. దనరి వీరరాక్షసరక్షితంబు వార
యువతి సేవితమును మంత్రియుతము వివిధ
చిత్రమృగచర్మవర్మరాజితము నగుచు
సలరునాస్థాననదనంబు గలయ వెదకి.

209

—ఇతి హనుమంతుండు ప్రహస్తాదులగృహములయందు సీతను వెదకుట. ఇతి—

ప. మఱియు రూప్యకోపహితహేమభూషితవిచిత్రతోరణంబును విశాలరుచిరకయ్యై
ద్వారసంవృతంబును గజహయస్యందనస్థవిగతశ్రమా నం హార్యమహామాత్ర
శూరసంసేవితంబునుసింహవాన్మృచర్మనిర్మితసుత్రాణోపేతంబునుదాంతకాం
చనరాజతఘోషవద్విచిత్రరథచరితంబునుబహురత్నసమాకీర్ణంబునుబరాధ్యాస
నభాజనంబును మహారథసమావాసంబును మహారథదర్శనీయపరమోదారవివిధ
బహుసాహస్రమృగచర్మచరిపూర్ణంబును వినీతాంతపాలరక్షోగగురక్షితంబు
నుముఖ్యపరనాశిచిహ్నార్ణంబును ముదితప్రమదారత్నంబును వరాభరణనిర్మాద
సముష్ణస్వననిస్వనలింబును వర్షాచందనలిప్తంబును రాజగుణసంపన్నంబును

మహాజననమాకీర్ణంబునుసింహాభిగుప్తవనప్రతికాశంబునుభేరిమృదంగశంఖపట
హాపణవాదివాద్యస్వనంకులంబునుజందనాదినీత్యార్చితంబును దర్శపార్శ్వమా
నపర్వహుతంబును రాక్షసపూజితంబును సముద్రసమగంభీరంబును మహారత్న
పరిచ్ఛదంబును జందనాగరుఘాపవాసితంబును మహాజననమాకీర్ణంబును గజా
శ్వరభసంకులంబును మహనీయవపుర్విరాజమానంబును సింహాభిగుప్తగుహాన
దృశంబును సగురావణునిదివ్యమందిరంబుఁ గనుంగొని. 210

క. అది లంకాభరణం బై, నదమలబహురత్న కాంతిసంభరితం బై
మదరాక్షససంకుల మై, త్రిదశపతిగృహంబుభంగిఁ దేజలు చునికిన్. 211

వ. మనంబున నచ్చెరు వందుచు. 212

క. వనములఁ జూచుచు మేడలు, ఘనముగ నెక్కుచును గేళికాగృహముల
వ్వనికిం గన రాకుండఁగ, మునుకొని ప్రచ్ఛన్నరూపమునఁ గనుంగొనుచున్. 213

వ. మఱియుఁ గ్రమంబునఁ బ్రహస్తునినివేశనంబును వెదకి మహాపార్శ్వనినిహా
సంబు నెమకి మేఘప్రతికాశం బగుకుంభకర్ణునినికేతనంబు శోధించి విభీషణుని
మందిరంబు విమర్శించి మహోదరవిరూపాక్షవిద్యుజ్జహ్వవిద్యున్నాలివజ్రదంష్ట్రుల
నదనంబులు పరామర్శించి ధూమ్రాక్షునినన్తంబు పిఱిచి ఘనవిఘనసంఘాతి
విద్యుద్ద్రావణకసారణులగృహంబులు గనుంగొని యింద్రజన్ని శాంతంబు
విలోకించి జంబుమాలిరత్నకేతుసూర్యశత్రువజ్రకాయధూమ్రాక్షశుకనాసవ
క్రశరవికటులనివాసంబు లాలోకించి హస్తీకర్ణునినిలయంబు పరికించి యుద్ధో
న్మత్తు మత్తదంష్ట్రోమశశద్రజగ్రీవహస్తీముఖేంద్రజహ్వకరాళవిశాచశోణితాక్ష
యూపాక్షభీమాక్షవిద్యుత్కర్ణాశ్వకర్ణనాగేంద్రజహ్వకుంభ నికుంభాగ్నికేతు
రత్నకేతు దేవాంతకనగాంతకాతికాయ మహాకాయ త్రిశిరఃప్రముఖయాతుధా
నులభవనంబులు కలయం దిరుగుచు లీలోద్యానంబులు వెదకుచు నెందును జా
నకిం గానక యన్నియు నతిక్రమించి పురోభాగంబున. 214

క. నిర్మలవినుతమణిగణ, నిర్మిత మై రత్నజాలనికరావృత మై
శర్మద మై యలరారెడు, భర్తప్రాసాద మొకటి పరికించి తగన్. 215

వ. అందు. 216

క. శూలములు ముద్గరంబులు, వాలంబులు శక్తిభిండివాలపరశువుల్
గేల ధరియించి శౌర్యము, గ్రాలఁగఁ గాపున్నదనుజకాంతలఁ గాంచెన్. 217

వ. మఱియును. 218

క. వివిధమహోద్యానంబుల, వివిధలతాగుల్మములను వివిధతరువుల
న్వివిధనికుంజంబుల నన్నవమానసుతుండు గలయఁ బరికించె రహిన్. 219

క. నానాప్రహరణపాణుల, నానారూపులను భయదనానార్భటుల
న్నానావర్ణశరీరుల, నానాఖ్యులఁ గనియెఁ బవననందనుఁ డచటన్. 220

వ. మఱియు మహాజనంబు లగుర క్తశ్చేతవీతసితవర్ణంబులును జాంబూనదపరిష్కృతంబులు నగుహయనహస్తంబులును మహామేఘంబుకరణి భీమనిర్ఘోషంబులు నలుపుచుఁ బర్వతంబులపగిది మదంబు గురియుచున్నరూపనంపన్నంబులును బరగజారుజంబులును నైరావతసమానంబులును గులీనంబులును గజవిద్యాభ్యాసంబునందు శిశీతంబులును బరసై న్యవిదారణంబులు నగుగజంబులను మేఘు స్తనితనిర్ఘోషంబులును సురానురదుర్ధర్షంబులును హేమజాలపరిచ్ఛన్నంబులును దరుణార్కప్రతీకాశంబులు నగు రథంబులను జామికరవిభూషితంబులగు వాహినీశతంబులను మణినిర్మితవివిధాకారంబులగుశిబికాసందోహంబులను విచిత్రంబు లగులతాగృహచిత్ర శాలాయుక్తగృహక్రీడాగృహంబులను దారుమయక్రీడాపర్వతంబులను గామోద్దీపకగృహంబులను దివావిహారోచితగృహంబులను గలయ నవలోకించుచు సగ్రభాగంబున మందరాచలసంకాశంబును గ్రీడామయూరస్థానసంకులంబును ధీరనిష్ఠితమహాతపఃఫలంబును గైలాసగిరిసన్నిభంబును ననంతరత్ననిచయంబును ధ్వజయష్టినమాక్షీంబును నిధిజాలనమన్వితంబును జాంబూనదమయశయనాననమణిభాజనసంకులంబును త్రౌద్రవికారమద్యకృతద్రవంబును గుబేరభవనంబుపగిది మనోజ్ఞంబును ననంబాధంబును నాదవిశేషయుక్తకాంచీనూపురమృదంగతలనిర్ఘోషనినాదితంబును బ్రాసాదసంఘాతయుతంబునుబద్ధస్వస్తికరచనావిశేష ప్రకృష్టంబు నగురావణనియంతరిపురంబు గనుంగొని.

221

—అశ్విని హనుమంతుఁడు రావణనియంతరిపురముఁ బ్రవేశించుట —

- క. దనుజపతితేజమున నూతనరత్నవిశాలరుచులఁ దద్వేళ్ళము సాంద్రనిశితసహస్రరత్నల, నినునిపగిది వెలుగు చునికి నిచ్చ నలరుచున్. 222
- తే. చాచవైడూర్యమణిగణస్థగితహేమ, జాలమై చంచలాశక్రచాపపత్రిజాలయుత మైనమేఘంబునరణి నీగృహం బలరుచున్న దేమందుననుచుఁబొగడి.
- వ. అద్వివ్యమందిరంబు ప్రవేశించి. 224
- చ. కరిరథవాజిశాలలు ప్రకాశశిలీముఖిచాపశాలలు
 న్గురుతరవాద్యశాలలు మనోహరనూతనచంద్రశాల లం
 బరతలచుంబిదివ్యమణిమండితకాంచననాట్యశాలలు
 న్గురుచిరచిత్రశాలలును జూచె సమీరకుమారుఁ డయ్యెడన్. 225
- చ. అనిమిషదైత్యపూజితము లంచితచిత్రసత్ప్రసంలస
 ద్వనములు సర్వదోషచరివర్జితము ల్క్రియనిర్మితంబులు
 స్థనవసురాజితంబులు ప్రకాశమనోజ్ఞగుణోత్తరంబులు
 స్తనుజవరేణ్యసద్దములు తప్పక చూచె గపీంద్రుఁ డయ్యెడన్. 226
- వ. ఇత్రైతంగున నవలోకించి తస్మాధ్యభాగంబున. 227

- సీ. రుచిరకాంచనచారురూపంబు నుచ్చిత మేఘసన్నిభము సమిధరత్న సంకీర్ణ మనురవంశశ్రేష్ఠకబలానురూప మప్రతిరూపరూప ములర లోకతుల్యము సర్వలోకసంపత్తిమాకీర్ణంబు కైలాసగిరి నిభంబు రమణీయ హేమవిరాజమానము హృద్యవసురాశిశోభాప్రవర్ణమాన
- తే. మఖిలకిన్నరయక్షవిద్యాధిరేంద్ర, గరుడగంధర్వచారణ నురవరేణ్య దివ్యసదనాగ్రగణ్యంబు దేవదైత్య, చారణవరాంగనాశతసంకులంబు. 228
- వ. నుటియు నానాతరుకుసుమరజోవకీర్ణ పర్వతాగ్రనద్యశంబును సంచలితచంచలా సమంచిత మగుపయోదముం బోలె నారీప్ర వేకదీప్యమానంబును హంసప్రవేక సముహ్యమానగగనగామిసుకృతివిమానసంకాశంబును సభోమణినిభాగణిత మణిగణప్రభాధగర్భగాయమానంబునుబహుధాతుచిత్రనగాగ్రప్రతీకాశంబును గ్రహచంద్రచిత్రవిష్ణుపథనికాశంబునుసమూహీకృతనానావర్ణ మేఘవద్విచిత్రంబును బహురత్నచిత్రంబు నగునొక్కవిమానంబు గాంచి యందు. 229
- చ. ధరణిధరాశిపూర్ణ యగుధాత్రిని వృక్షవితానపూర్ణభూ ధరముల నాత్మపుష్పపరిధానము లై నమహాద్రుమంబుల స్థురుతరపద్మకేసరమనోజ్ఞము లై ననునువ్రజంబులం దరుచరవీరుఁ డచ్చట ముదం బలర న్బరికించె నత్తఱిన్. 230
- చ. అతులితపాండుపద్మముల నంచితనవ్యసరోవరంబుల న్వితతనకేసరప్రచురనీరజసంఘముల న్ననోజ్ఞపు ప్పితఫలితప్రపల్లవితశీతలవృక్షలసద్వనంబులం గృతకవిచిత్రశైలములఁ గీశచమూపతి గాంచె నయ్యెడన్. 231
- చ. కృతకవిచిత్రపత్రమణికేసర హేమపత్ర్రిజాలము స్థతపనుచిత్రపన్నగవితానముల స్థనజాతిఘోటక ప్రతిచురుహాతురంగముల గాజతమౌసుమ్యగప్రకాండము న్వితతసరోజహస్తకరిణిగణము న్బరికించె నెంతయున్. 232
- తే. భూరివిద్రుమకాంచనపుష్పవక్ష, చిత్రితంబు లాకుంచితజిహ్వాపత్ర లసితములునునన్యోన్యభిలషనములగు, కాంచనవిహంగమంబులఁగాంచెనచట.
- చ. కమలపలాశహస్తములు కాంచనకేసరయుక్తము ల్బహు స్తములు నియుజ్యమానము లుదగ్రతరంబులు నైనచిత్రహేమమయనుహాగజంబుల సమంచితనూతనపద్మహస్తయై ప్రమద మెలర్పఁ గ్రాలు నవలక్ష్మిని గాంచెఁ గవీంద్రుఁ డత్తఱిన్. 234

—శ్లోక హనుమంతుఁడు పుష్పకవిమానమును హమట. శ్లోక—

- స. ఇట్లభినవవిచిత్రచిత్రకల్పితంబును శోభనాకారరచనావిశేషంబును బరమను గంధబంధురంబునువసంతకాలచారుకందరమందరసంకాశంబు నగువిమానంబు

శోధించి శ్రీయరుదందుచు దశముఖబాహుసాలిత యగునప్పురిం జరించుచుఁ
 బతిగుణోత్కర్ష వశీకృత యగుదానిఁ బరమపతివ్రతాశిరోమణి యగుదాని సన
 త్కులప్రసూతి యగుసీతం గానక శోభననీతిమార్గవ ర్తియుఁ గృతప్రయత్నం
 డును దూరసాక్షాత్కారసమర్థుండు నగువననందనుండు సుదుఃఖితుండును
 బహువిధచింతాన్వితచిత్తుండు నై కొంఠాక సేవు జీచ్చవడి యుండి వెండియు
 నక్కాంచననుందిరనుధ్వంబునముణివజ్రచిత్రితం బగుదానిఁదప్తహేమగవాక్ష
 నిర్మాణం బగుదాని నప్రమేయాప్రతికారకృత్రినుంబగుదాని నిర్మాణకాలంబున
 విశ్వకర్మచేతఁ బ్రశంసాపూర్వకంబుగా విరచితం బైనదాని నాకాశగతం బగు
 దాని వాయుపథప్రతిష్ఠితం బైనదాని మార్తాండమార్గచిహ్నంబుకరణి నలరు
 దాని నతిప్రయత్ననిర్మితసర్వస్థలం బగుదాని మహార్వరత్ననిచితం బగుదాని
 సుప్రతిష్ఠితరచనావిశేషతిరస్కృతసురవిమానం బగుదాని మహావిశేషయుక్తం
 బగుదానిఁ దపోనుష్ఠానపరాక్రమాద్భితం బగుదాని మనోభిలషితసర్వదేశ
 గమనశీలం బగుదాని సనేకసంస్థానవిశేషనిర్మితం బగుదాని నితస్తతస్తుల్య
 విశేషదర్శనం బగుదాని న్వామిచిత్తం బెఱింగి వలసినచోటికిం జనుదాని
 మహాత్ములును బుణ్యవంతులును మహాధులును మహానందులు నగుశక్రాది
 దిగీశులననంబులచందంబున నందం బగుదాని విశిష్టద్యోతనాదివస్తుజాతంబు
 నవలంబించి దివ్యసంస్థాన విశేషణావస్థితంబుగా నిర్మితం బైనదాని విచిత్ర
 కూటం బగుదాని సనేకావాంతరకూటాలంకృతం బైనదాని మనోభిరామం
 బగుదాని శరదెందునిర్మలం బగుదాని విచిత్రకూటం బగుమేరుశిఖరంబు
 చందంబున నందం బగుదానిఁ గుండలశోభితవదనులును విఘ్నాన్ధితవిచర్యస్త
 విశాలవిలోచనులును మహాశనులు నగునునిర్మితప్రతిమకారనిశాకరులచేత
 నుహ్యామానం బగుదాని వసంతకాలికపుష్పసమూహచారుదర్శనం బగుదానిఁ
 బుష్పకనామదివ్యవిమానంబుఁ గనుంగొని తన్మధ్య దేశంబున బహుప్రాసాద
 సంకులంబును విపులంబును సర్థయోజనవిస్తీర్ణంబును సార్థయోజనాయ
 తంబును జతుర్విపాగత్రివిపాణద్విరదపరివేష్టితంబును ననంబాధంబును నుద్య
 తాయుధరక్షోభటరక్ష్యమాణంబును రాక్షసపత్నీసేవితంబును బలాత్కారాక్ర
 మ్యమాణరాజకన్యాసంకులంబును పక్రమకరతిమింగిలర్పుషపన్నగకమతాకుల
 వాయువేగనమాధూతసాగరోపమంబు నగునొక్కమహనీయహర్మ్యంబువిలో
 కించి తన్మధ్యంబున.

285

చ. ధనదుగృహంబుకంటె బలదానవభంజనువీటికంటె ధ
 ర్మునినదనంబుకంటె నలరుద్రునిగేహముకంటె గంధవా
 హునినదనంబుకంటెను బయోధిపునద్గముకంటె హన్యభు
 ద్వనుజలయిండ్లకంటె నధికద్యుతి నొప్పెడుదాని నెంతయున్.

286

క. వారిజగర్భునకుం దవ, మారయఁ గావించి ధనదుఁ డర్థిం గొనదు

రౌరగతి నతని కలిచి యు, దారత రావణుడు గొన్నదాని న్నిగులన్. 237

చ. ఉరుతరభర్తనిర్మితము లుజ్జ్వలరత్నమయంబు ప్రస్ఫుర
ద్వరణసమావృతంబు సముద్రగృహప్రకరంబు లోకసుం
దరమును విశ్వకర్మరచితంబును బుష్పసుగంధదీపన
త్పరిమళితంబు కామగమభద్రవితానవిరాజితాంగమున్.

238

వ. మఱియు మత్తవారణసంకీర్ణంబును సర్వరత్నవిభూషితంబును గృత్రిమమృగ
సమాయుక్తకార్తసర్వరహిత్యయనుకృతస్తంభసంవృతంబును గగనోల్లితమేను
మందరసంకాశశుభాకారకూటాగారాలంకృతంబును జ్వలనార్కప్రతీకాశహే
మసోపాసనంయుక్తంబును బద్మరాగమణిస్థగితచారుచిత్రి కాశతవిరాజితంబును
గాంచనస్సాటికజాలవాతాయనయుక్తంబును నింద్రనీలమహానీలమణిప్రవరవే
దికంబును మహాధనవిద్రుమవిచిత్రనిస్తులముక్తామణిన్యూతకుట్టిమవిరాజితంబు
ను దవనీయనిభసుగంధిరక్తచందనానులిప్తంబును పరుణాదిత్యసంకాశంబును
నానావిధవరాకారకూటాగారపరిష్కృతంబు నగుదివ్యవిమానరత్నంబుఁ గాంచి
తన్మందిరమధ్యంబున శోభనస్వరూపయగుదాని రూపనతి యైనకాంతయుం
బోలె రావణునకు మనఃకాంతయగుదాని సువర్ణగవాక్షవిరాజితయగుదాని
స్సాటికావృతకుట్టిమయగుదాని మధ్యమధ్యఙ్కతాంతరితనిర్మితరూపంబులు
గలదానిముక్తాప్రవాళరూప్యచామికరవిభూషితమణిస్తంభభూషితయగుదా
నిఁబుతంబులచేతంబోలె మణిభూషితసమావక్రకాంచనస్తంభంబులచేత నాకా
శంబున కుద్గమింపగమకించుచున్నదానిచందంబునం జూపట్టుదాని సరిత్సముద్ర
గిరిరాష్ట్రాదిప్రధివీలక్షణాంకితమహావిశాలచిత్రరత్నకంబభాస్త్రిష్టయై సరాష్ట్రగృ
హమాలిని యగువృధివిభంగి నొప్పుదాని మత్తవిహంగసన్నాదితయగుదాని
దివ్యగంధాధివాసితయగుదానిఁ బరాధ్యాస్తరణోపేతయగుదానిఁ జంద
నాగరుధూపవాసితయగుదాని హంసచ్ఛరచ్ఛాయపగిది నతిపాండరయగు
దానిఁ బుష్పేనహారవిచిత్రసుప్రభాకలితయై కల్తాషియుంబోలె సర్వానందదా
యిని యగుదాని మనస్సంక్షోదజనని యగుదాని వర్ణప్రసాదిని యగుదాని శోక
నాశిని యగుదాని సమస్తశోభాజన్మసీమయగుదాని నొక్కవిశాలశాల నవలో
కించి తదీయసుషమావిశేషంబున కిచ్చమెచ్చుచు గంధవాహుండు రూపవం
తుండై రావణుం డిచ్చోట వసియించి యున్నవాఁడని యెఱింగించుటకు బం
ధుండుత్తమబంధునింబోలె మహాసత్త్వం డగుహనుమంతు నెదుర్కొనియెనో
యన్నచందంబున గుబాళించుపానభక్ష్యైన్నసంభవం బై ససముచ్చితదివ్య
గంధం బాఘ్రాణించి యరుదందురుఁ దల్లియుంబోలె నింద్రియపంచకంబు
నింద్రియార్థపంచకంబునఁ దృప్తినొందించు చునికి నా నందించుచు. 239

క. సురజగమొ బ్రహ్మలోకమొ, పురహరలోకంబొ స్వర్గపురమోదేవే.

శ్వరులలోకమొ యిది యని య, త్తరుచరవీరుండు మదినిదలచుచు మఱియున్.

క. తలకొని జూదంబున ధూర్జలచే నిర్జింపఁ బడినధూర్జలక్రియ మి
క్కిలి ధ్యాన మలమి యున్న, ట్లలరుకఫకదీపకళికలటు గనుఁగొనియెన్. 241

క. వరరూపరుచుల దశకం, ధరుతేజంబున విభూషణవ్రాతమనో
హర కాంతులఁ దన్దందిర, మరుదార వెలుంగు చునికి నతివిస్మితుఁడై. 242

క. వితతమణిమయకవాట, స్రతతులచే రుచుల వెలికిఁ గ్రక్కుచు నున్న
ట్లతులితగతి నొప్పుతద, స్రతిమానగృహంబు సొచ్చె బరమలఘుగతిన్. 243

శ్లోక హనుమంతుఁడు పుష్పకాంతర్గతంబుల సీతను వెదకుట శ్లోకం

వ. ఇ ట్లమృదున్నందనుండు దూరప్రణిహితక్షణుండై పాదన్యాసంబునం జప్పుడు
కాకుండ మెల్లనఁ జొచ్చి యందు నానావర్ణాంబరపుష్పదామంబును నానా వేష
విభూషితంబును బాసనిద్రావశంగతంబును మదనక్రీడావ్యాయామపరిశ్రాంతం
బును నిశ్చబ్దాంతరభూషణంబునై నిశ్చబ్దహంసభ్రమరంబై నవస్త్వననంబుమాడ్కి
రత్నకంబళాస్తరంబుపై నిద్రించుచున్నవరనారీసహస్రంబు నవలోకించి. 244

క. ముకుళితనయనంబులతోఁ, బ్రకటితదంతములతోడ భాసురసీలా
లకములతో నొప్పెడుతద్వికచాతులయాననములు వీక్షించి రహిన్. 245

మ. పవ లెల్ల నివ్రకసించి రాత్రులు తమగిప్రవృత్తిచే మోడ్చుచు.
స్కి వధూవక్త్రము లంబుజంబు లని యెంతే ప్రీతిఁ దద్గంధముం
బవమానుం డొసఁగంగ మూర్ఖుని యళు ల్పంగీతనన్నాడవై
భవయుక్తిం గడు మ్రోయు చున్కి గుణసంపన్నుండు సానందుఁడై. 246

తే. మఱియు మాధుర్యపారభ్య మాంద్యకైత్య
మార్దవాదికగుణముల మలయు చునికి
నీవెలందులముఖములు హృద్యపద్మ
సమములై యుండుటకు నేమి నందియంబు. 247

క. దేవాంగనాసమావృత, మై నటలెడువై జయంతహర్ష్యముక్రియ నేఁ
డీవరగృహము నిశాటీ, వ్యాసృతమై యొప్పుచున్న దద్భుతభంగిన్. 248

తే. మఱియు నీరత్నమయదివ్యమందిరంబు, దనుజకాంతాపరీతమై తారకాభి
రాజితం బై నశారదాభ్రంబుమాడ్కిఁగన్నులకువింతయై యొప్పుచున్నదహహ.

ఆ. మఱియుఁ బుణ్యశేష పరివృతలై యాక, సమున నుండి పుడమి జాతిపడిన
తార లగుట నిక్క మీరాజముఖులు లే, కున్నవీరి కింతయొప్పు గలదె. 250

క. ఈయెలనాగలదేహ, చ్ఛాయలచే నివ్వించిత్ర సదన మలరెడిక
బాయక వినూత్నతారా, చ్ఛాయలచే నలరు నాకసముచందమునన్. 251

వ. అని బహుప్రకారంబులఁ దదీయప్రభావంబు వక్కాణించుచునక్కాంతలలో
నఁ గొందఱుపానానంతరగీతనృత్యాదివ్యాపారకాలంబునందు నిద్రాపరవశలై
తిలకంబులు మాసియుఁ గొంధ ఊందియ లూడ్చియుఁ గొందఱు వలువలు వీడి

యుఁ గొందఱు కుసుమమాలికలు కొప్పులం జాటియుఁ గొందఱు కెలంకుల
ముక్తాహారంబులు రాల మేఖలలు వదలఁ బరస్పరాంగంబులఁ బతులంబలెఁ
గొఁగిలించియుభూషణంబులు నెఱయమెఱయుతమతమవదనంబులు కమలంబు
లని తావులకుఁ దేంట్లు ముసర వివృతవదనలును వికీర్ణ కేశపాశలునై వాహిత
బాలాశ్వంబులపగిది నేలం బడి పొరలుచు ముఖవద్దంబులు వేణీభుజంగంబులు
నాభీనరోవరంబులు జఘనపులినంబులు బాహుబినంబులు కూర్మవద్దంబులు
జంఘికామకరంబులు నేత్రమీనంబులు పక్షోజచక్రంబులు గలిగి నుష్టవాహి
నులచందంబున సంనంబగు వారి విలోకించుచు. 252

మ. తతమాణిక్యవిభూషణంబులు లనద్వైదూర్యహారంబు లా
తతముక్తాచుణిదామముల్ మరకతోత్తంసంబులుం బొల్పె ని
న్రితదైతేయకులాంగనాళికుచనీరేజాతమధ్యంబునం
దత్తుశ్రీకచక్రవాకబకహంసాళిప్రతానోన్నతిన్. 253

క. బిటాంగంబులయందును, విలసితుకుచతటములందు విమలమణిగణో
జ్జ్వలభూషణ రేఖలు చె, న్నలవడ భూషణములట్లు లలరారె రహిన్. 254

క. మానీతనవాంబరాంతము, లాననపవమానవిచలితాగ్రములై య
య్యాననములపై మాటికి, మానుగ నొప్పారెఁ జిత్ర మంజులకాంతిన్. 255

నీ. కమనీయమరకతగై వేయకాంతులు రమణీయవక్రమూలముల వెలయఁ
దపనీయమణిజాలతాటంకరోచులు గండపండిమపొత్తు గలసి మెఱయ
రుచిరవజ్రోపల విచికలద్యుతులు నీలాలకంబులతోడ నౌఘళింపఁ
గనక కాంచీరణద్వంటికాగుచులు మానితనితంబములపై నృత్య మాడ

తే. భూరిమాణిక్యరుచిర కేయారరుచులు
బాహుమూలజద్యుతులతోబలిసి కలయ
లీలమైఁ జాలు గొని పవ్వళించి యున్న
రాక్షసాధిపుప్రాణవల్లభలఁ గనియె. 256

క. ఆనతులసురభిముఖిని, శ్వాప్నము మైరేయకుసుమశర్కరఫలమ
ధావనవసుగంధభరితం, బై సుఖముగ నుడిసె నలదశాన్యనిమిఁడన్. 257

క. కొందఱు రావణువనితలు, నందునఁ జాలు గొనియున్న నవతులముఖము
ల్పొందుగ సారెకు మూర్ఛిని, రందంబునఁ బంక్తికంధరావనశంకన్. 258

ప. మఱియు నయ్యింతులు రాగాంధలై రావణునియందు మిక్కిలి సంసక్తచిత్తు
లగుటంజేసి సపత్నులచేత నుపాఘాతవఖనలై తదాఘాతానంబు పతికిం బ్రియం
బని తలంచి సపత్నులకుం బ్రియంబు గావించి రదియునుం గాక. 259

తే. మఱియుఁ గొందఱు వనితలు మంతనమునఁ
బారిహార్యవిభూషితబాహువులను

దలగడలఁ జేసి లలితవస్త్రములమీఁదఁ

బవ్వలించి నిద్రించిరి భాసురముగఁ

260

ఉ. ఒక్కవెలందిపక్షమున నొక్కతె దానిభుజంబుమీఁద వే
తొక్కతె దానియంకమున నొక్కతె దానినితంబమందు నొం
డొక్కతె దానిపార్శ్వమున నొక్కతె దానివెడందవిపుపై
నొక్కతెగాఁగ నిట్లనురయోష లొగి న్నిదురించి రయ్యెడఁ.

261

వ. మఱియుఁగొందఱు యువతులు మదనస్నేహవశానుగలై యూగుపార్శ్వకటిస్స
ష్ఠంబు లితరేతరంబు గలయనై చుచుఁ బరస్పరనివిష్టాంగులై యన్యోన్యగాత్ర
సంస్పర్శంబువలన నలగుచు నేకీకృతభుజలై సుషుప్తి నొంది రిట్లన్యోన్యసూ
త్రగ్రథితయై యవనితామాల సూత్రగ్రథిత యైనను త్రమధుకరకలితపుష్పమా
లచందంబున నందం బగుచుండె మఱియు నయ్యుపతీవనంబు పరస్పరమాలాగ్ర
థితంబై సంసక్తకుసుమోచ్చయంబై వ్యతివేష్టితసుస్కంధంబై యన్యోన్యభ్ర
మరాకులంబై మధుమాసంబునందు వాయుసేవనంబునలన వికసించినలతా
వనంబుభంగి నయ్యె నప్పు డుచితస్థానసంస్థితంబు లై నయ త్రమణుల భూషణం
గాంబరపుష్పదాచుంబుల వివేకంబు సువ్యక్తంబుగాఁ జేయుట కశక్యంబై
యుండెరావణుండునుఖసంవిష్టుం డగుచుండఁగాంచనస్తంభగతదీపంబులువివిధ
ప్రభాభాసిత లగునయ్యుపతులపై రవిహారకర్కంబు సనిమిషత్వంబు నొందిన
వాని తెఱంగున విలోకించుచుండె నయ్యెనసరంబున నాహనుమంతుండు మెల్లన
నప్పల్లవాధరలమధ్యంబునం జొచ్చి యంతనంతఁ గలయ నవలోకించుచు. 262

మ. ఒకవంకం దెలిచందురా జగతిపై నొప్పురుపూ సెజ్జపై
నకలంఘోజ్జ్వలహారవం క్తు లేడ నవ్యక్తంబులై క్రాల ద
ర్పక కేళిం గడు డస్సి మైమఱచి సాంద్రప్రీతి నిద్రించుచు
న్నకృతామోదలఁ గామరూపిణుల మాన్యప్రీతి వీక్షించుచున్.

263

సీ. రాజర్షి భానుల రాక్షసకాంతల దైత్యాజ్ఞముఖుల నాదిత్యసతుల
గంధర్వకిన్నరగరుడవిద్యాధర ప్రమదల మఱి భోగభామినులను
గొందఱు రణమునఁగొన్నవారలును గొందఱు మదయుత లౌచుఁదారు కామ
వశగలై నచ్చినవారలు నందఱు రావణేశ్వరునందు భావబద్ధ

తే. రాగలై భోగతృప్తలై రమణ మీఱి, యొప్పుచును మద్యకృతమోహ ముప్పటిల్ల
మూలమూలల వేర్వేఱి చాలు దీరి, కన్నుగూర్కెడు వారలఁ గాంచె నపుడు.

వ. మఱియు నచ్చట నున్నవనితలలోన నొకతె యైనవీర్యబలంబున నిర్జించి బలా
త్కారంబునం గొనితెచ్చినయదిగా డన్యకామయు నన్యపూర్వయు సకులీనయు
హీనరూపయు సనమర్థయు ననుపచారయు క్తయు నకామనీయును నొకతెయైన
లే దట్లందఱి విలోకించి హనుమంతుండు తనమనంబున.

265

అథ హనుమంతుఁడు దేవనాగరాక్షసకాంతలం జూచి వితర్కించుట. అథ-

ఉ. లందఱు దైత్యనక్తమతు లందఱు చారుమనోహరాంగు ల
ట్లందఱు గంధలిప్తతను లంద అమానుషభోగయుక్త లిం
దందఱు దైత్యరాజహృదయార్పితచిత్తలు జాతకాతుకల్
పొందుగ వీరిలోన నృపపుత్రిక యేల వసించు నారయన్. 266

మ. తనభాగ్యంబు యశంబు పోవుటకు నీదైత్యేంద్రుఁ డాధారుణీ
తనయన్ మ్రుచ్చిలి తెచ్చుఁ గాక సుగుణం దైలోక్యనాథుఁ జగ
ద్విసుతు న్నామునిఁ బాసి యవ్వనిత దుర్వృత్తుఁ దురాధన్యు నీ
దనుజుఁ గోరి భజించు నే యిచట సంతాపంబు లేకుండునే. 267

ఉ. ఎచ్చట డాచినాడొ దనుజేశ్వరుఁ డన్యునుజేంద్రనందని
సచ్చరిత స్త్రిలోకనుతచారుగుణ నుజనాభిజాత నే
నిచ్చటఁ జూచిన న్దొరకునే ఖలుఁ డాయను కెగ్గు చేసి సం
పచ్చిరభోగభాగ్యమహిమంబులు గోల్పడె నాఁటినాఁటికిన్. 268

అథ హనుమంతుఁడు రావణునిం జూచుట. అథ-

వ. మఱియు నీరాక్షసరాజభార్య లెట్లు స్వభర్తృవిశిష్టలైరట్లు రాఘవధర్మపత్ని
రావణునిచేతఁ బ్రత్యర్పితయై స్వభర్తృవిశిష్టయయ్యెనేనియునీరావణునిజన్మంబు
శోభనం బగుఁ గదా యనియు నీరాక్షసరాజభార్య లెట్లు రావణునిచేత హృత
లైరట్లు రాఘవధర్మపత్ని హృత యయ్యె నిక్కారణంబున రామునిచేత నిహ
తుం డై రావణుండు కృతార్థుం డగుఁ గదా యనియు నీరాఘవధర్మపత్ని
రావణునిచేత నెట్లు హృత యయ్యె నట్టిరాక్షసరాజభార్యలు హరిశ్చరుం డగు
సుగ్రీవునిచేత బలాత్కారంబున నపహృత లై రేని యాసుగ్రీవునిజన్మంబు సాఫ
ల్యంబు నొందుఁగదా యనియు నీరాక్షసరాజభార్య లెట్లు నాచేత సందృష్టలై
రట్లు రాఘవధర్మపత్ని నాచేత సందృష్ట యయ్యెనేని మదియనుకృతంబు పరిపా
కంబు నొందుఁ గదా యనియు నీరాక్షసరాజభార్య లెట్లు నాచేత సందృష్టలై
రట్లు రాఘవధర్మపత్ని సందృష్టయయ్యెనేని జానకీసందర్శనంబు గలుగమిరామ
సుగ్రీవులవలనిభయంబునఁ బ్రాయోపవేశంబు గావింప నుద్యుక్తం బైనయంగ
దాదివానరసమూహంబునకు సుజాతం బగుఁ గదా యనియు నీరాక్షసరాజ
భార్య లెట్లు జీవించి యున్నవా రట్లు రాఘవధర్మపత్ని జీవించియుండేనేనియు
నీతాప్రాణసంశయవ్యధితాత్ముండై యున్న యారామునకు స్వజీవలాభసుజాతం
బుగలుగుఁ గదా యనియు రాక్షసేంద్ర యీవెలందులు నిన్నుఁగూడి సుఖించి
నట్లు రాఘవధర్మపత్ని రామునిం గూడి సుఖించెనేని సర్వసంపత్సమృద్ధియుక్త
పుత్రపౌత్రమిత్రాదిసహితుండ వైననీకు సుజాతం బని రావణునకు హితం బుప
దేష్టవ్యం బనియు నీరాక్షసరాజభార్య లందఱు సామాన్యహుపలక్షణయుక్తలు
రాఘవధర్మపత్ని త్రిలోకసుందరి గావున వీరిలోన నదేవి లేదనియు నిట్లు

బహుప్రకారంబుల వితర్కించుచునమ్మహీనందని పాతివ్రత్యాదిగుణంబులవలన నిశ్చయంబుగా విశిష్టయై యుండునట్టిపతివ్రతాశిరోమణియందు రావణుం డప హరణరూపదుష్కర్తం బొచరించె నెంత కష్టం బని రావణునిదార్శన్యంబునకు గర్హించుచుసాధుబుద్ధి యగుహనుమంతుండు తత్పరిసరంబున మహేంద్రశయ నోపమంబును ముఖ్యంబును స్ఫాటికాంతరకుట్టిమంబును రత్నభూషితంబును దాంతకాంచనవిచిత్రంగవైడూర్యనరాసన మహాగ్రాస్తరణమహాధనోపపన్నం బునగునొక్కపర్యకంబుఁజూచియందొక్క దేశంబునఁ బుష్పమాల్యవిభూషితం బును జాతరూపపరిక్షిప్తంబును దారాధిపన్నిభంబు నగుపాండరచ్చత్రంబు విలోకించి తన్మధ్యభాగంబునఁ జిత్రభానుసముప్రభంబును నశోకమాలావితతం బును వాలవ్యజనహస్తరాక్షసకన్యావీజ్యమానంబును వివిధగంధజుష్టంబును వరభూషణాసితంబును బరమాస్తరణాస్తీర్ణంబునునావి కాజినసంవృతంబునువర మాల్యదామోపశోభితంబు నగుశయనాసనంబు గనుంగొనితన్మధ్యభాగంబున నీలజీమూతసంకాశుండును బ్రదీప్తోత్తమకుండలుండునుమదమూర్ఛితరక్తాక్షుం డును మహాబాహుండును మహారజతవాసుండును దివ్యాభరణభూషితుండును రతిశ్రాంతుండును రాక్షసకన్యాప్రియుండును రాక్షససుఖావహుండును మహా వీరుండు నై తటిగ్గణసంవృతం బైనసంధ్యారక్తతోయదంబు చందంబున సుగంధిరక్తచందనానులిప్తశరీరంబు రత్నహారాలంకృతంబై గ్రాల సవృక్షవన గుల్మార్థ్యం బైనమంజరంబుకరణి శయనించి మహానాగంబుభంగి నూర్పులు నిగిడించుచు నిద్రించుచున్నరావణు నవలోకించి పరమోద్విగ్నుం డై యప్పు వననందనుండు భీతుండుంబోలె నొదిగి చప్పుడు గాకుండ మెల్లన నొక్కింత వెనుకకుం జని సోపానమార్గంబున వేటొక్క వేదికామధ్యంబున నుండి దశ గ్రీవుండు కామరూపి గావున సక్కలంబున నేకముఖుండై ద్విబాహుండై యుండుట కచ్చేరువు నొందుచు మఱియు వానిచందంబంతయుఁ గలయవిలో కింపనప్పుడు.

269

- క. నిదురించి యున్నదైతుని, సదమలశయనోత్తమంబు చాలఁగ నొప్పె
న్ననహస్తి పవ్వలింపఁగ, విదితం బగుప్రవ్రవణము విధమున నచటన్. 270
- వ. మఱియు గాంచనాంగవనస్థంబులును మహేంద్రధ్వజోపసరింబులునునై రావత విషాణాగ్రసంపీడితకృతప్రణంబులును పజ్జోల్లిభుతపీనాంసంబులును విష్ణుచక్ర పరిక్షితంబులును బీనంబులును సమసుజాతాంసంబులును సంహతంబులును బలసంయుతంబులును సులక్షణసఖాంగుష్ఠంబులును స్వంగుళితలలక్షితంబు లును బరిఘాకారంబులును గరికిరోపమవృత్తంబులును శశక్షితజపర్ణనుశీతలను గంధిపరార్థ్యచందనానులిప్తంబులును స్వలంకృతంబులును నుత్తమస్త్రీ విమృ దితంబులును గంధోత్తమనిషేవితంబులును యక్షచన్నగగంధర్వదేవదానవ ధర్మదళసంబులును నుండరాంతరిను స్తరుషితమహాహీనన్నిభంబులు నగురావ

ఋనికరంబులు విక్షిప్తంబులై పంచశీర్షంబు లగు మహానాగంబులపగిదినొప్పు
చుండె మఱియును. 271

క. గిరినిభుఁ డగుదశముఖుఁ డయ్యెరుభుజములచేతఁ జూడ నొప్పె నపుడు భా
సురతరశ్శృంగంబులచే, నరుదార వెలుంగు నుందరాద్రివిధమునన్. 272

తే. చూతపున్నాగకురవకసురభియుతము
కలితమృష్టాన్నరసపానగంధసహిత
మగుచు రావణనిశ్శ్వాస మానసంబు
వలన వెలువడె గృహ మెల్లఁ గలయ బెరసి. 273

చ. సలలితపద్మరాగమణి చారుకిరీటముచే విచిత్రకుం
డలములచే నిరంతరకనన్వరపారభపుష్పమాలచే
సాలయక చుట్టు రాఁ దిరుగఁ జుట్టినమాక్తికదామపంక్తి చే
నలువయు యొప్పుఘోరవదనం బది గల్గినవాని ధీరునిన్. 274

న. మఱియును. 275

తే. రక్తచందనదిగ్ధంబు రమ్యహార, తతియుతంబును భూషణీకృతనుపర్య
హస్తీదంతాగ్రమును గవాటాయతంబు, నగువిశాలవక్షంబుచే నలరువాని.

క. మదఘూర్ణితరక్తాక్షుని, సదమలపాండురమహార్హ చారుస్మదుగుణా
స్పదనూత్నచేలధారిని, ద్విదశభయంకరునిఁ బూర్వదేవప్రవరున్. 277

తే. భుజగవలిభంగి నూర్పులు పుచ్చువాని, గంగగట్టున నిదురించుగజముమాడ్కిఁ
జెలఁగువానిని మావరాళియును బోలె, భూరిమేచకదీప్తి యొప్పారువాని. 278

క. మించులచే మేఘముబలె, గాంచనదీపములచేఁ బ్రకాశీకృతన
ర్వాంచితగాత్రుండై నిదురించెడురావణునిఁ గాంచి ప్రీతి దలిర్పన్. 279

వ. తత్పాదమూలంబులును భుజోత్సంగంబులు నాశ్రయించి రతిశ్రాంతలై నిద్రిం
చుచున్ననృత్రవాదిత్రకుశల లగురాక్షసాంగనల నవలోకించి తదీయశ్రవణాం
తంబులం గ్రాలుచున్నవై సూర్యగర్భంబు లగుకుండలంబులును భుజాగ్రంబులం
బొల్బుతాపనియంబు లగుమణి కేయూరంబులునుం గనుంగొనియె నప్పుడు శశి
ప్రకాశంబులును లలితకుండలమండితంబులు నగునయ్యంగనలశుభవక్త్రంబు
లచే నవ్విమానరత్నంబు తారాగణంబులచే నభంబుంబోలె నభిరామం బగు
చుండె వెండియు నక్కపి శ్రేష్ఠుండుమదవ్యాయామఘన్నలై తత్తదవకాశంబులం
బడి నిద్రించు చున్నరాక్షసాంగనలమధ్యంబుఁ జొచ్చి కలయ వెదకుచునందు.

—ఇతి హనుమంతుఁడు మదవివశజై నిగురించెడునంత—పురస్తీలం జూచుట. ఇతి—

తే. నేర్పు మీఱంగ లఘుగతి నృత్య మాడి
యలకవిన్యస్తనరావంగి యగుచు నంగ

- హార మొనరించుచు సుషుప్తి నలమి యున్న
సృతశాలిని యగునొక్క నెలతఁ గనియె. 281
- ఆ. వరుసఁ బెక్కుగతుల వాయించి వాయించి, కక్షకలితమడ్డుకంబుచేత
బాలపుత్ర యైనభామిన్క్రియ నిద్ర, వోవుచున్న యొండుబోటిఁ గనియె. 282
- తే. అందముగ నేమ్మగామధ్యమందుఁ జను మృ
గాక్షి దగ నళినీపోత మాశ్రయించి
నట్లు కాంచనవల్లకి నాశ్రయించి
కన్ను గూర్చెడు వేటొక్కగఱితఁ గాంచె. 283
- తే. పెద్దకాలంబునకుఁ దనప్రియునిఁ జెంది
కొంగిలించి నిద్రించెడు గఱితనట్లు
పటహ మొక్కటి వీడించి పాన్పుమీఁద
సుప్తి నొందెడుమఱియొక్కనుదతిఁ గనియె. 284
- క. ముద మలరఁ బ్రియునిఁ గొంగిట, గదియించినభంగి దోఁప గసకవివంచి
వదలక యక్కున నిడికొని, నిదురించెడుదాని నొక్కనెలతఁ గనియెన్. 285
- క. వరునిఁ బలె మురళిం దగఁ, బరిరంభించుచు మనోజ్ఞ భర్తమయవరా
స్తరణముపై నిద్రించెడు, సరసీరుహనేత్ర నొక్కచానం గాంచెన్. 286
- వ. అప్పుడు. 287
- చ. మొనసి మృదంగముఁ బణవము నృహునై ఖరు లొప్పు ధింధిమి
ధ్వనిలు చెలంగ నాద మొదవ న్నొఱయించి సురారిచి త్రముం
దనియఁగఁ జేసి ప్రాద్దు సనినక మదవిస్తృతిఁ గాంత లిద్ద తొ
య్యన నవి యూతగాఁ గొని పదానతలై నిదురించి రెంతయున్. 288
- తే. బాలు నక్కునఁ గదియించి భర్తమీఁదఁ
బవ్వళించిన జన్వనిపగిది నొక్క
డిండినుముఁ దాల్చి వేటొక్కడిండినుంబు
మీఁద నొరగి సుషుప్తిచే మించె నొకతె. 289
- క. విపులంబుగ భుజనంయో, గవీడితాడంబరంబు గలదై రహించే
జపలాక్షి యొకతె ప్రణయము, నెవమున మదవివశ యగుచు నిద్రించె దగన్. 290
- వ. మఱియు నొక్కయువతి వివర్యవృత్తనీయకలశోదకార్థి కృతశరీరయై వసంత
సమయంబున వ్హానిపరిహారంబుకొఱకు నలిసి క్త యగుటంజేసికబళపుష్పయై
యొప్పుమాలపగిదిం జూపట్టె మఱియును. 291
- క. కనకకలశతుల్యము లగు, వృన్దములు నిజకరతలములఁ దగువిధమున మ
ర్దన మొనరించుచు నొక్కతె, పనివడి పతిపదతలమునఁ బడి నిద్రించెన్. 292

- క. మదవిహ్వల యై యొక్కతే, ముదమున విభుఁ డనుచునొక్కముదితమనతతం
బెడఁ గొంగిలించుకొని తత్ప్రదతలమున నిద్ర నొందెఁ బయ్యెద జాణన్. 293
- తే. కాంత లొకకొండ తానక కాంస్యసుషిర
తతచతుర్విధహృద్యవాద్యముల నలమి
కామినులు కాముకులనట్లు కౌంగిలించు
కొని సుఖంబుగ శయ్యపైఁ గూర్చి రపుడు. 294
- ఎ. ఇట్లనేకప్రకారంబుల నిద్రాబలవరాజిత లై శయనించి యున్నరావణునిపత్ను
లం గలయ నవలోకించి యొక్కయే కాంతవిన్యస్త శయనంబునందు. 295
- చ. సురుచిరత్వహారపరిశోభిత యై ఘనహేనువర్ణ యై
వరతనుకాంతులకౌ గృహము స్వర్ణమయంబుగఁ జేయుదాని భా
సురగతిఁ గూర్చుదాని సతిసుందరరూపముదాని రాక్షసే
శ్వరి యగుదాని రావణునిపత్నిని గౌరిని గాంచె నత్తఱిన్. 296
- వ ఇట్లు మండోదరి నవలోకించి. 297
- ఆ. ఆవెలందిటూపయాపననంపద, లరసి చూచి సీత యని తలంచి
కపికులోత్తముండు కడువేడ్క సీతను, గంటి నుంటి ననుచుఁ గడురయమున.
- క. మానుగ వాలముఁ ద్రిప్పుచు, గానము సేయుచును మిగుల గంతులిడుచు నా
స్థాన స్తంభము లెక్కుచు, నానగచరవిభుఁడు ప్రియవిహారము నలిపెన్. 299
- స. ఇట్లు కొండొక నేపు కావేయూజాతిచేష్టావిశేషంబులు చూపి వెండియుఁ దనము
నంబున వివేకించి. 300
- చ. చలునలుగట్టి హారములు చక్కగఁ దాల్చి సుగంధిచందనం
బలది ప్రసూనము ల్కబరియందు ఘటించి నుదంబుఁ గ్రోలి త
మ్ముల మొనరించి కన్నుఁగవమోడ్చి రతిశ్రమహతఘర్షవా
ర్కలితశరీర యై యలసి క్రక్కున నీసతి నిద్రవోయెడిన్. 301
- క. కాన నది రాక్షసేంద్రుని, మానిని గా నోపు నకట మతిహీనుఁడనై
యే నొండుగాఁ దలంచితి, భూనాయకుపుణ్యసాధ్యుఁ బూతచరిత్రన్. 302
- చ. ధరణిజ పుణ్యసాధ్యి వినుతవ్రత పావనశీల లోకసుం
దరి త్రిదశేంద్రవంద్య గుణధాముని రామునిఁ బాసి యన్యకా
పురుషులశయ్యపై నిదురబోవునె పుష్పసుగంధభూషణో
త్కరములు దాల్చునే మధువు ద్రావునె భోగము లిచ్చగించునే. 303
- క. సరపతి రామునిఁ బాసి యమరలోకాధీశు నైన మదిఁ గోరునె యా
తరణికులవల్లభునితో, సరి సేయం దగినవాఁడు జగమునఁ గలఁడే. 304
- తే. అరయ నిది రామపత్నిగా దనన్యకాంత, యనుచు మదినిశ్చయించివనాటవర్యుఁ
డవ్వీమానాధిరాజంబునందు నిద్ర, వోవువనితల నందఱఁ బోలఁ జూచి. 305
- క. ఎందును జానకీ గానక, డెందంబునఁ జింత నివ్వటిల్ల నభన్య

న్నందనుడు మరల నచ్చటి, కందువ లన్నియును జూచి కడువేగమునన్. 306

చ. అరుదు జనింపఁ గొంతవడి నాటలు పాటలు వాద్యఘోషముల్

సురతము లుద్ధతి న్నలిపి సొక్కుచు సోలుచుఁ జానమ త్తలై

మురజమ్మదంగపీఠికల ముఖ్యవరా స్తరణంబుగదదు వి

స్ఫురదురుశయ్యల న్నిదురవోయెడుకాంతల నెల్లఁ జూచుచున్. 307

వ. మఱియుఁ జతుర్విధాలంకారాలంకృతలును నవ్వభ ర్తృసౌందర్యవర్ణనవ్వభావ
లును భరతశాస్త్రార్థవ్యాఖ్యానచతురలును దేశకాలాభియుక్తులును సమయో
చితభాషిణులు నగువరాంగనలు పరివేష్టించఁ దన్వధ్యంబున గోష్ఠస్థితధేను
మధ్యంబునం గ్రాలునుహోక్షంబుకై వడినుహరణ్యమధ్యస్థితక రేణుమధ్యంబున
నొప్పుదంతావళరాజభంగి నలరువాని రతాభిరతసంపుఁ డైనరావణుని
విలోకించుచు నచ్చటు వాసి జహువిధనుగంధబంధురసచు స్తవస్తువిస్తారపరి
పూర్ణ యైవసానశాలకుం జని యచోచ్చట నిర్మలప్రదేశంబునం జందనమృగ
మదనంకంబున నలికి ఘనసార రేణువులు కలయం జల్లి నలుదెసల నూత్నముక్తా
ఫలంబుల రంగవల్లికలు దర్చి తన్వధ్య దేశంబున కాక్ష్మవిశాలభాజనంబుల
నిడిన నర్థభక్షితంబు లై నమృగమహిషనరాహమయూరకుక్కుటమాంసంబు
లును దధిపావర్చలాఖ్యలవణసంస్కృతంబు లై నవాఢ్యాణసా ఖ్యచ్ఛాగవిశేష
పక్షివిశేషస్మృగవిశేషపిశితంబులునుశిల్యస్మృగమయూరంబులును గృతహింగు
మరీచ్యాదినిష్పన్నంబు లై నకృకరాఖ్యపక్షివిశేషంబులును జకోరంబులునుము
ద్గాదిమిశ్రితోదనంబులును నేకశిల్యాఖ్యమత్స్యవిశేషంబులును ఛాగంబులును
నుచ్ఛావచంబు లై నభక్ష్యభోజ్యలేహ్యవేయంబులును గనుంగొనుచు మణి
మయపానభాజనంబుల నిడినశర్కరాక్షోద్రద్రాక్షాదాడిమమధురద్రవ్యవికార
విరళరసంబులఁ దత్సాంద్రరసంబుల నపవిధ మహాధనహరనూపురకేయూరం
బుల వివిధస్థలంబులఁ గృతపుష్పావహారయై యచ్చటివసుంధరవిశేషకాంతియు
క్తయైయునికినచ్చెరువొందుచుఁద త్తదంతికవిన్యస్తస్తదీ స్తసంప్లవ్వశయనాననం
బుల సువర్ణ కలశంబులనిడి వేరేజివిభజించి పెట్టినపరసంస్కారసంస్కృతంబు
లై న వివిధమాంసంబుల నప్పానభూమి చిచ్చు లేక మండినట్లు చూపట్టుచునికి
నానందించుచు నముద్రమథనోత్పన్నసురాపూర్ణశాతకుంభకుంభంబులును గృ
త్రిమసురాపూరితఘటంబులును శర్కరాకృతమధుకృతద్రాక్షాఫలకృతపుష్పమ
కరందకృతసర్వఫలరసకృతసుగంధిచూర్ణ సంయుక్తవాసితానవకలశంబులునిట్లు
రసమై రేయరసపూర్ణంబు లై నస్ఫటికపాత్రికలును గనుంగొనియలరుచుఁజంద
నాగచప్రముఖధూపపాత్రికలును సుగంధబంధురపుష్పమాలికాపరివేష్టితహిర
ణ్మయజాంబూనదమయకరకస్ఫటికభాజనంబులునుమణిమయచిది త్రిపూర్ణభాజ
నంబులును రత్నఖచితీధుకలశంబులును రాజశజాంబూనదమయకుంభంబులు
నిండారఁజోసినపానశ్రేష్ఠంబులును విలోకించుచు నొక్కయెడనర్థావశేషపాన

కుంభంబులనొక్కయెడ నల్పావశేషఘటంబుల నొక్కయెడనంతయుం ద్రావి
నరి క్తఘటంబుల నొక్కయెడ నగంబుమెసవినన్న రాసులొక్కయెడనర్థభీ.
తంబు లై నభక్ష్యభోజ్యాదిపదార్థంబులనొక్కయెడఁ బ్రభిన్నకరకంబులనొక్క
యెడ నాలోళితఘటంబుల నొక్కయెడ సంపృక్తమాల్యంబుల నొక్కయెడ
సుశీతలస్వాదుజలంబుల నొక్కయెడ మధురసుగంధిఫలంబుల నొక్కయెడ
శూన్యంబులైననారీశయనంబుల వీక్షించుచుఁ గస్తూరికాగంధసారఘనసారా
గరుచందనప్రముఖధూపకుసుమవిలసితానవవాసనాపరిమిళితపవనాఘ్రాణంబుఁ
జేసి యరుదందుచు బహుప్రకారంబులఁ బానక్రీడ నలిపి మదావేశంబున
సాలసి నృత్యశీతవాద్యవిహారపరిశ్రాంత లై నానావిధమణిభూషణశోభావిశే
షంబు కార్యానవధామంబునీన నొంజొరులం గొంగిలించుకొని యితరేతరవస్త్రం
బులుపైఁ దిగిచికొని నిద్రాపరవశత్వంబువలనను మదనహేతుకరతివలనను
గ్లాంతం బైనరూపంబుపద్మినీరూపంబు భంగి నతిరమణీయం బగుచుండమేచక
లోహితపాండురనువర్ణవర్ణాంగంబులతో నిద్రించుచున్నవారీనహస్తంబుల నిరీ
క్షించుచు నిత్రైఱంగున రావణనియంతఃపురంబునుం బరిశోధించి యందును
జానకిం గానక ధర్మసాధ్యనశంకితుండై యంతర్గతంబున. 308

❖❖❖ హనుమంతుడు పరశ్రీ గోవ్యస్థానకర్షణమును గుఱించి చింతించుట. ❖❖❖

- క. వదలక నిదురించెడు పర, మదనతులనమస్తగోవ్యమర్కంబులు నే
విదితంబుగఁ జూచితి బయ, మొదవెడు నిది ధర్మలోప మొనరించుఁ గదా.
- క. పరకాంతలపై నెన్నఁడుఁ, దిరముగ నాదృష్టి సారదు తెలియ కిచట నీ
పరదారపరిగ్రహ మి, త్తటి నాచే దృష్ట మయ్యెఁ దప్పక యకటా. 310
- తే. అనుచు మనమునఁ జింతింప నంతలోన, నిశ్చితై కాంతమతి కావనేచరునకు
నర్థనిశ్చయదర్శిని యైనబుద్ధి, యటు జనించిన మరల ని ట్లని తలంచె. 311
- తే. మనము సర్వేంద్రియప్రసర్తనము నందుఁ, గారణంబగుదానిచేఁగలుగుఁబుణ్య
పాపములు నది పదిలమై పరఁగె నేని, జనుల కేటికి దోషంబు సంభవించు.
- క. ఏ నీయువతుల నందఱి, మానసమున వలతి చూడ మన్నధవశతం
బూనిక నాకిట ధర్మవి, హీనత్వం బేల కలుగు నిది దలఁ పగునే. 313
- తే. ఒనర నేనత్వమున కెద్దియోని యచటఁ
బరఁగ నానత్వ మరయంగఁ బడు నిజంబు
నష్ట యైన భామినిఁ గాననమున మృగము
లందు వెదకంగ మఱి శక్యమగునె యెందు. 314
- ప. ఏ నిక్కాంతల మదనవికృతమానసుండనై చూడ సంతియె కాదు పుణ్యశ్లోకుం
డగురామునిపవపున వచ్చిననాకు నెల్ల పనులు శుభంబు లగు నింత చింత
యేల యని నిశ్చయించి వెండియు రావణనియంతఃపురంబుం బరిశోధించిదేవ

గంధర్వనాగయక్షసిద్ధవిద్యాధరాంగనలఁ గలయ శోధించి యందును జానకిం
గానక వెండియుచున్నదిరంబంతయుఁ గలయవెదకి లతాగృహచిత్రగృహక్రీడా
గృహనిశానివాసయోగ్యగృహంబు లెల్లఁ బరిశోధించి నీతం గానక చింతాకుల
మానసుండై తనమనంబున.

315

క. అలయక సాలయక యొకచో, నిలువక గనుతెప్ప లిడక నేర్పున లంకం
గలనద్గము లన్నియు నిటు, గలయ నెవ్విదకితి మహీజఁ గానను నెచటన్.

316

—అథ హనుమంతుఁడు నీతం గానక దుఃఖించుట. అథ—

క. సురగరుడోరగరజనీ, చరశేఖరసిద్ధసాధ్య చారణవిద్యా
ధరకిన్నరసరయయో, సురకాంతలఁ గంటిఁ గాని క్షోణిజఁ గానన్.

317

తే. సతియు బాలయు సశృఙ్ఖలతయు స్వకుల, శీలసంరక్షణాసక్తచిత్తయు నగు
నీత బలవంతుఁడునుదుష్టచిత్తుఁడైన, పంక్తిముఖునిచే వధియింపఁబడియెనేమొ.

చ. అరయ విరూపరూపలు మహాస్యలు దీర్ఘవిరూపదర్శనల్
గురుతరమేఘనాదనిభ ఘోరనినాదలు రాక్షసాంగన
ల్పరుషనుదవ్రలాపములు పల్కుచు బల్విడిఁ జట్టుముట్టఁగా
నరుదుగ వారిఁ జూచి భయమంది రయంబున మేనుఁ బాసెనో.

319

మ. బలవంతుండును దీక్షదండుఁ డతిదర్పస్ఫూర్తిదోస్సారుఁడు
జ్వల తేజం డనివార్యశౌర్యుఁడు వినస్వత్పుత్రుఁడే జానకీ
లలనం గానక పౌరుషం బెడలి కాలం బేగ నచ్చొటి కె
ట్లెలమిం బోవుదు నేను బోయిన నతం డేలాగు మన్నించెడున్.

320

క. అంతఃపురంబు సర్వముఁ, బంతంబున దైత్యసతులఁ బరికించితి భూ
కాంతునికాంతను గానమి, నింతకు నాయత్న మెల్లవృథయయ్యెగదా.

321

చ. జానకిఁ గానకే నిపుడు సాగరము న్వడి దాటిపోయినం
గాననచారు లెల్ల ననుఁ గన్గొని నీతను జూచి వచ్చి తే
నానర యంచు నన్నడుగ వారికి నేమని చెప్పుదున్ సతిం
గానక వచ్చినాడ ననఁ గన్నులు గానక చత్తురేకదా.

322

క. తాగుండు జాంబవంతుఁడు, తారేయుండు నలుండు సమృద్ధము మీఱఁగ నీ
తారమణీవృత్తాంతముఁ, జేరి యడుగ వారి కేమిచెప్పుదు నకటా.

323

నీ. వికృతాసనంబులు వివిధరూపంబులు గలిగిన రాక్షసాంగనలఁ గంటి
ననుపమరూపయూవనకళాకలితలై చెలఁగువిద్యాధరశ్రీలఁ గంటిఁ
బూర్ణచంద్రునిమాడ్కిఁ బూలుపై నమోముల సలరారునాగకన్యకలఁ గంటి
మెఱుఁగుదీగెలభంగ మెఱయుమేనులు గల చారణగంధర్వసతులఁ గంటి
తే. వన్నె మీఱిన వేల్పుజన్మయలఁ గంటి, వినుతి కెక్కిన మర్త్యభామినులఁ గంటి
మఱియు నందండ పెక్కండ్ర మానవతులఁ, గంటిఁగానిమహీసుతఁగాననైతి.

వ. అని యిట్లు త్షణమాత్రంబు చింతించి గ్రన్థుల నుత్సాహం బవలంబించి. 325
 -ఊహనుమంతుఁ డుత్సాహం బవలంబించి మరల సీతను వెదక నారంభించుట. ఊహ-

క. పరికింప ననిశ్చేదము, పరమనుఖము సర్వ కార్యఫలదము సంప
 త్కర మటు గావున నేనును, గరము ననిశ్చేద మింకఁ గాంచెద బుద్ధిన్. 326

ఉ. ఇంతకు మున్ను చూడఁబడ కిక్కడఁ దప్పిననందుగొందులం
 గ్రంథల రచ్చచావిడుల రాజవధంబులఁ జిత్రమందిరా
 భ్యంతరసీమలం గనకహర్మ్యతలంబుల రామమేదినీ
 కాంతునిభామిని న్వేదకి కాంచెదఁ గా కిటు చింత యేటికిన్. 327

వ. అని సిశ్చయించి యచ్చేటు వాసి వెండియు నాపానశాలలును బుష్పగృహం
 బులును జిత్రశాలలును గ్రీడాగృహంబులును గృహారామమధ్యగతవీధులును
 విమానంబులును భూబిలగృహంబులును జైత్ర్యగృహంబులును గృహంబులకనతి
 దూరంబున విహారార్థంబు నిర్మితం బైనచతుష్పథగృహంబులును దేవతాయత
 నంబులును బ్రాకారాంతరమధ్యవర్తిమంత్రికుమారాదిగృహవీధులును బతు
 వ్పథవర్తిమంతాధారభూతవితర్దికలును మొదలుగాఁ గలసర్వప్రదేశంబులు
 వెదకి కవాటంబు లుత్పాటించి భూబిలగృహంబులలోనికి డిగ్దుచుఁ గ్రన్థుల
 నిర్గమించుచు మేడలమీఁది కెక్కుచుఁ గ్రన్థుల డిగ్దుచు వనోపవనంబులశోధిం
 చుచు విమలసరోవరంబుల నెమకుచు నిత్రైటంగునఁ జతురంగుళమాత్రంబైన
 ననకాశంబు లేకుండ రావణాంతఃపురంబంతయు వెదకి జానకిం గానకవానరుల
 యుద్యోగంబును సముద్రలంఘనంబును వ్యర్థం బని తలంచి యవ్వీమానంబు
 డిగ్గి ఘనమధ్యంబునందలిమెఱుంగుచందంబున వేగవంతుం డై తదీయప్రాకా
 రాధిరోహణంబుఁ జేసి దీనవదనుండును శోకోపహతచిత్తుండు నై తనమనంబున.

సీ. కంటి నూతనసాధకాంఘసప్రాకారహీరకృతద్వారతోరణములు
 చూచితిఁ దపనీయశోభావిశేషాభిరామరామాలయ స్తోమములును
 బరికించితి విశాలభర్తానూటిక్యసంకలితవిచిత్ర సంజననములును
 శోధించితిఁ దమాలసురభిచందననీప దాడిమతరుకృతోద్వానములును

తే. గలయ వెదకితిఁ గేళికానిలయములును, నెమకితి నమస్తవీధికానికరములును
 రమ్యగుణమండనం డైన రామవిభుని, గణిత నెందును బరికించి గాంచ నైతి.
 తే. అనఘచరితుండు సంపాతి యనెడుపక్షి, నాయకుఁడు మున్ను రావణునగరిచెంత
 వనములో రాజనుత యున్నదనుచుఁ జెప్పెనత్రైటంగున లేదు నేడరసిచూడ.

క. జనకసుత యనఁగ మైథిలి, యని వై దేహి యనఁ దనరు నాసీత దురా
 త్ముని దశకంఠుని బొందునె, తనకులధర్మక్రమంబు తప్పి నడచునె. 331.

-ఊహ హనుమంతుఁడు సీతం గానక వితర్కించుట. ఊహ-

సీ. రామాస్త్రభీతుఁడై రావణుం డులుకుచు వనమధ్యమునఁ బాటవైచె నేమొ
 ఆకాశపథమున సరిగెడుతటి వార్ధిఁ దగఁ జూచి హృదయంబు పగిలె నేమొ

విబుధకంటకబాహుపీడితయై చాల బడలి ప్రాణంబులు విడిచె నేమొ
రయమునఁ జనువేళ రాక్షసాంకమున నూల్కొన లేక జలధిలోఁ గూలినేమొ
తే. తనకులోచితధర్మంబు దప్పకుండు, నరిసి రక్షించుకొను చున్నదగుటఁ జూచి
కెరలి పంక్తిముఖుండు భక్షించె నేమొ, పడఁత యటుగాకయున్నఁగన్నట్టుకున్నె.
తే. అకట దుష్టస్వభావలై నట్టిదైత్య, నాథువత్తులు మ్రింగిరో నలిననేత్ర
నిందునన్నభ మైననిజేశుముఖము, చాలఁ జింతించి దీనయై సమసెనొక్కొ.

మ. అనిశం బాయమ దైత్యమధ్యగత యై 'హా రామ హా లక్ష్మణా'
యని వాపోవుచుఁ బ్రాణము ల్విడిచెనో యాదిత్యశత్రుండు నే
ర్పున దర్పం బుపసంహరించి నిరనుక్రోశంబునం బట్టి బ
ద్ధను గావించెనొ పంజరస్థకుకిచందానన్ నిలాపింపఁగన్. 334

క. అనిశము సామంబున భేదనమున దానమున మిగులఁ దచ్చి త్తమునే
ర్పున మెత్తఁ జేసి దైత్యుండు, తనవశముగఁ జేసికొనెనొ ధరణీపుత్రిన్. 335

క. ఆపగిది నేల చొప్పుడు, భూపుత్రీక పుణ్యనాధ్వీ పూతచరిత థా
శ్రీపాలుఁ బాసి వేటొక, కాపురుషునితోడిపొత్తు గానలె ననునే. 336

క. దానవుండు మ్రింగు టొండెను, మానక భంజించు టొండెనుటియొండొకచోఁ
బూనిక దాఁచుట యొండెను, జానకి తలపోయ నొండు జాడం గలదే 337

తే. అవనిపుత్రికమృతయయ్యెననియుఁగాని, యసురనాథుండువడిదాఁచెననియుఁగాని
గాననని కాని ప్రియభార్యుఁడైనరామ, విభునితో నెట్లు చెప్పుడు వెరవుమాలి.

వ. సీత నెందునుం గాన నైతి నని చెప్పితి నేని రామప్రాణహానిరూపదోషంబు
గలుగుఁ జెప్ప నైతి నేని స్వామిసంచనకరణరూపదోషంబు సంభవించు నిది పర
స్పర విరుద్ధంబుగాఁ దోఁచుచున్న దింక నెయ్యది కర్తవ్యం బని కొంతొకసేపు
విచారించి వెండియు నిజాంతర్గతంబున. 339

క. జానకిని వెదకి యిచ్చుటఁ, గానక కిష్కింధ కేను గ్రమ్ముటఁ జనినన్
మానిత మగుపురుషార్థము, త్రానాథునికరుణ యెట్లు గలుగు న్నాకున్. 340

క. హరివీరులయద్యోగము, శరనిధిలంఘనము మఱియు సదమలలంకా
పురపరిశోధన మంతయుఁ, గర మిది వృథ గాదె సీతఁ గానక చనినన్. 341

ఉ. సీతను గాన నే ననుచుఁ జెప్పినయంతనె దీనచిత్తుఁడై
యాతతదుఃఖశోకమున నప్పుడు రామవిభుండు చచ్చు నా
భూతలనాథుపాటు గని పొక్కుచుఁ బ్రాణసమానుఁ డాసుమి
త్రాతనయుండు తత్త్వణమ తప్పక జీవితముం ద్యజించెడిన్. 342

వ. రామలక్ష్మణులచందం బెఱింగి భృశాసుర క్తుం డగుభరతుండు తత్త్వణంబసంప్రా
ప్తమరణం డగు సమ్మవృర తెఱం గెఱింగి మేధావి యగుశత్రుఘ్నుండుపంచ

త్వంబు నొందు నంతఁ బుత్రవ్యసనకర్మితలై ప్రియపుత్రులగుకౌసల్యయుఁడై, కే
యియు సుమిత్రయు జీవితంబులు విడిచెదరు రామునివిధంబుఁ జూచి ధర్మజ్ఞం
డును సత్యసంధుండును గృతజ్ఞుండు నగుసుగ్రీవుండు గడతేఱు నతనిపాటుఁ
జూచి రును భర్తృశోకంబున నిరానందయై మరణంబు నొందు వాలిదుఃఖంబు
ననె పీడితయై శోకకర్మిత యైనతార సుగ్రీవుండు పంచత్వము నొందినం దప్పక
నశించుచిత్పమానృవినాశవ్యసనంబునఁ గుమారుం డంగదుండు మృతుం డగు
నంత భర్తృవ్యసనకర్మితలై వానరకాంత లెల్లఁ గాఢముష్టిప్రహారంబుల శిరం
బులు పగుల మోఁదుకొని మడిసెనరు తదనంతరంబ సుగ్రీవునిచేత సరక్షితు
లగువానరు లందఱుఁ గెడసెనరు తద్వృత్తాంతంబు విని వనశైలనివాసు లగు
కవులెల్ల వనశైలగృహాదిసంవృతప్రదేశంబులయందు విహారంబు నల్పు టుడిగి
పుత్రదారమాతృసహితంబుగా శైలశృంగంబుల నుండి విఱుంగంబడి యైన
విషంబుఁ గ్రోలియైనఁ బావకునం దుఱికియైన నురిగొనియైన నుపవాసంబు నల్పి
యైన శస్త్రపతనంబు గావించియైనఁ బ్రాణంబులు విడువం గల రేచు గిష్కిం
ధకుం జనినయంతనె యింతయుం బాటిల్లు నిత్యోకువంశంబును వానరవంశం
బును నాశంబు నొందించుట కేను బోవం జాల సీతం గానక సుగ్రీవునివదనంబు
విలోకింపం జాల.

343

క. ఏ నిపుడు పోవకుండిన, జానకి వెదకి కని వచ్చు సామీరి యటం
చానరనాయకుఁ డాశను, బ్రాణము నిలిపికొని యుండుఁ బలుధైర్యమునన్. 344

క. కావున నేనిపు డారక, భూవిభుఁ డగురాముకడకుఁ బోవం దగ ది
చ్చో వానప్రస్థుడనై, కేవల మునివృత్తి నడవికిం జనుటొప్పన్. 345

ఆ. వదనపాణిపతితఫలపర్ణభోజినై, పరఁగ వృక్షమూలవాసి నగుచు
నియతిఁ గాననమున నివసించి యుండెదఁ, గాన పోదు సీత గాన కెట్లు. 346

తే. వివిధబహుమూల ఫలజలౌపేత మైన, విమలతరసాగ రానూపవిషయమందు
వితతకుష్మకాఢంబులఁ జితి యొనర్చి, పరఁగ మండెడుచిచ్చులోనుఱుకువాడ.

తే. మిగులఁ బ్రాయోపవిష్టుండనగుచు నాత్మ, సంగమునకుఁ దొలగించునట్టి నన్ను
వాయసంబులు వ్యాఘ్రాదివన్యసత్వ, సంచయంబులు గడఁగి భక్షించుఁగాక.

క. ధరలో మునిదృష్టం బగు, మరణం బిది రామవిభుని మానవతిని నే
నరయక గ్రన్తుఱఁ జనుదునె, పరువడి మున్నీటిసీటఁబడియెద నిచటన్. 349

స. మఱియు మొదల లంకాధి దేవతాజయంబుచేత శోభనప్రారంభయుఁ బదంపడి
సీతాన్వేషణసాకర్యాపాదకచంద్రచంద్రి కామనోహరయుసీతాన్వేషణసహకా
రికీర్తిమాలయు గుశస్వినియునగుసీరాత్రి రామకార్యసహాయేచ్ఛచేత దీర్ఘభూత
యయ్యును సీతాసందర్శనరహితుండ నైననాకు నిష్ఫలయై తోచుచున్నది.

- ఉ. శానకిఁ గాన కే నిపుడు సమృత్తి నేగినఁ జూచి రాఘవు
 లావనరు లార్తి మేను విడువఁ గల రిచ్చటఁ జత్తు నంటినా
 మానినివార్తఁ గానక క్రమంబునఁ జత్తురు రెంట దోషము
 న్నానక గల్గు నిచ్చటనె మానివిధంబున నొండు టొప్పగున్. 351
- క. కావున నేనటు పోవక, పానకశిఖిలందు మేనుఁ బోయక యిచటన్
 జీవంబు నిలిపికొని ముని, నై ననమున నియతి నుండ న్స్పృహ నై చిన్. 352
- వ. మఱియు వినాశంబునందుఁ బూర్వోక్తబహువిధదోషంబులు సంభవించుబ్రతికి
 యున్న శుభంబులు పడయవచ్చు గావునఁ బ్రాణంబులు ధరించుయండెన జీవిత
 సంగమంబున మంగళంబు ధ్రువంబు గదా యని యిట్లు బహుప్రకారంబుల
 జింతించి సారెసారెకు దుఃఖంబు మనంబున ధరించుచు శోకంబునకుఁ దుడఁ గా
 నక సీతాదర్శనాభావసంజాతశోక జనితదురంత్రోధవిసశాస్త్రకుం డై వెండియు
 నిట్లని వితర్కించు. 353
- క. మచ్చరమున నై దేహిని, మ్రుచ్చిలి కొని తెచ్చినట్టి మూఘ దశముఖున్
 వచ్చి వధియించి పుచ్చెడ, నచ్చువడ నది ప్రతికార మగు దాని కొగిన్. 354
- క. దశముఖుడై త్యాధిపుఁ గొని, వినునక జలరాశి దాఁటి నెన రామునకు
 న్నితీలోపహారి మిచ్చెడఁ, బశుపతికిం బశువుఁ బట్టి బలి యిచ్చుక్రియన్. 355
- వ. ఏను సీతం జూడకయే సంపాతివచనంబు విశ్వసించి రాముని గొని తెచ్చితినేని న
 న్నుహాత్ముం డదేవి నిచ్చటంగానక కోపవిశేషంబున వానరుల నెల్ల దహించుఁగదా
 యని యిట్లనేక ప్రకారంబుల వితర్కించి నాకిప్పుడు వేగిరవడ నేల జనకనందనిఁ
 గనుఁగొనునందాఁక నీలంక నిశ్చంకముగానుండి గ్రన్తుటవెడ కెదనుత్కృతంబున
 సర్వవానరులు నశింపకుందురు గాక ముందట నొక్కమహోన్నతంబై నమహో
 ద్యానంబు నయనాభిరామంబై పరసంస్కారసంస్కృతంబై యుప్పుచు నొప్పా
 రెడు నింతకుము న్నావనంబు పరికింప వనపాలకు లగురాక్షసు లచ్చటనుండి
 పాదపంబుల రక్షించుచున్నవారు గంధవహుండు తత్పరిసరంబున నురవడి మెలం
 గ వెఱచి మెల్లనం బొరయు చున్నవాఁడందు జానకి యుండ నోపు ననుగుద్రా
 దిత్యుచురుదత్తులకు నచున్కరించి రాక్షసులకుశోకవర్ధనకరుండునై యవ్వనంబుఁ
 జొచ్చి యడ్డంబు వచ్చినరాక్షసుల జయించి సీతం గాంచి తనస్వీకిఁ దపసిఫలం
 బుం బోలె రామచంద్రున కదేవి సమర్పించెడఁ గాకయని నిశ్చయించి పరిశుద్ధం
 బగుతనమనంబున. 356
- ఉ. దండము రాఘవేంద్రులకు దండము మైథిలరాజపుత్రికిఁ
 దండము చంద్రసూర్యులకు దండము ధాతకు శేషశాయికిఁ
 దండము వాయుకాలురకు దండము వజ్రికి శూలపాణికిఁ
 దండ మటంచు భక్తిమెయి దక్షిత వారికి మొక్కి వెండియున్. 357

- చ. వరుణునకుఁ ధనేశునకు వహ్నికి సర్వసుశ్రవపాళికి
 న్వయస ధరాచరాభ్రచరవార్ధిచరాఖిలభూతకోటికిం
 బరమమునీంద్రసంతతికి భాస్వరచారణసిద్ధసాధ్యకి
 న్నరగరుడోరగాదులకు నర్తి లితోఁ బ్రణమిల్లి క్రమ్యుఁడన్. 358
- క. దినకరసుతునకుఁ జతురా, ననతనయాద్యఖిలవృద్ధనగచరతతికి
 న్వీనతి యొనరించి క్రమ్యుఁడ, వినయం బలరార రామవిభునకు నతుఁడై. 359
- వ. మీరందఱు మదీయాభిమతంబు సిద్ధింపఁ జేయుం డని ప్రార్థించుచు. 360
- ఉ. పాండురదంత మవ్రణము భాసురకుంఠలగండభాగము
 న్నండితపల్లవాధరము మంజులలాటము పూర్ణచంద్రికా
 కాండశుచిస్మితంబు నవకంఠపలాశవిలోచనంబు నై
 యుండెడుజానకీనదన మొప్పుగ నెప్పుడు చూడఁ గల్గెడిన్. 361
- ఉ. క్రూరుఁడు పాపచింతనుఁడు తుద్రుఁడు రాద్రుఁడు లోకకంటకుం
 డారయ నీచకర్ముఁడు దురాత్ముఁడు డాదశకంఠుచే భుజో
 దారబలాభిభూత యయి తక్కక దిక్కటి కుందుచున్నయా
 ధారుణిపుత్రి నా కెపుడు దైన్యము వాయఁగఁ గాన నయ్యెడిన్. 362
- వ. అని యొక్కముహూర్తంబు ధ్యానంబు చేసి యమృహోద్యానప్రాకారంబునకు
 బంఘించిముందట వసంతసమయసంపరంకురితపల్లవితకుసుమితఫలితలలితవిటపి
 పటలవిభ్రాజితసాలరసాలతమాలతక్కోలచంపకాశోకనాగపున్నాగపూగకురవ
 కోద్దాలకాదివివిధతరువ్రాతసంకులంబును సుయూరశుకశారికామధుకరమధుర
 శబ్దాయమానంబును జిత్రకాననశోభితంబును విచిత్రాంతంబును రజతకాంచన
 పాదపాలంకృతంబును గాంచనలతాశతసమక్షిప్తంబును సువర్ణవర్ణమృగసంచా
 రితంబునగునశోకవనంబుఁగనుంగొని మఱియుమహాత్మంగప్రాకారమండలమం
 డితంబును శారదనీరదావృతంబునాధవలసౌధవలయవలయితంబును నీలజలధర
 మాలికాపరివేష్టితంబు నాఁడమాలపరివృతంబు నై విలసిల్లునమృహోవనంబు ద
 టిసి గదాహస్తక్రాగరాక్షసరక్షితం బైనయయ్యుచనదావీరంబు మహార్వీము
 క్తం బైననారాచంబుకరణి సొచ్చి యంత సంత జానకి నన్వేషించుచు నిద్రా
 నిమిలితలోచనంబులగువిహంగమంబులనెగయంజోపుచు నకుంజపుంజంబుల
 నిదురించుచున్నమృగంబుల బెగడం దోలుచుఁ బక్షిపక్షివిక్షేపణజాతవాతస
 మాఘాతశాఖావ్రాతవిక్షిప్తకుసుమవిసరపరిక్షిప్తం డై పుష్పమయంబగుపర్వతంబు
 చందంబునం దనరుచు వృక్షమండగతుం డైనతన్ను విలోకించి వనగోచరభూత
 వ్రాతంబు ననంతం డని తలంప నెల్లదిమ్మలం జరించుచుఁ గంపితతరుపతితకును
 మవిసరపరిక్షిప్త యై విభూషిత యైనవిలాసినిపగిది నొప్పుచున్నవసుధ నవలోకిం
 చుచు నిజపదాఘాతకంపితఫలితలలితవిచిత్రనానావర్ణఫలకుసుమపత్రంబులైన
 వృక్షంబులు నిట్టి స్తవస్త్రాధరణులైనద్యూతపరాజితపురుషులమాడ్కి నొప్పు

చుండం గనుంగొనుచుఁ బుష్పవస్త్రఫలరహితంబులై విహంగమహీనంబులై
 స్కంధమాత్రాశ్రయంబులై యగమ్యంబులై నవృక్షంబుల నవలోకించుచు
 విభూతకేశియు మృదితాంగరాగయు నిష్ప్రీతశుభదంతోష్ఠయు నఖదంతవిత్తు
 తయు నైన యువతి పోలికి వాలహస్తచరణవిమర్శితప్రభగ్ననరపాదపయ్యె
 మ్రోటువడి యున్నయశోకవని నాలోకించుచుఁ బ్రాప్యట్కాలంబునఁ బవ
 నుండు వింధ్యశైలోపాంతసముద్రాతమేఘజాలంబుం బోలె లతాదాచుం
 బులం దట్టుచు మణిరజతకాంచనమయమనోహరభూముల నిరీక్షించుచు సుశీతల
 స్వాదుజలంబుల మహార్హమణిసోపానంబుల ముక్తాప్రవాహసైకతంబుల స్పృటి
 కాంతరకుట్టినంబులఁ దీరసంభూతకాంచనవిచిత్రవృక్షంబులఁ బ్రబుద్ధపద్మాత్మ
 లవనంబులఁ జక్రవాకదాత్యూహహంససారసనాదంబుల నమృతోపమానతో
 యసంవర్ధితదీర్ఘద్రుచుయు క్తరమ్యసరిత్సమూహంబుల సంతానక లతాశతం
 బుల నానాగుల్కావృతఘనంబులఁ గరవీరకృతాంతరంబుల నలరువివిధాకారవా
 పీకూపంబులవిలోకించుచు విమలకలధాతమణిమయ స్తంభంబుల విచిత్రకూటం
 బులఁ బ్రవృద్ధశిఖరంబుల రమ్యవనంబుల శీలాగృహంబులనొప్పు నొక్కజగతీ
 విహారపర్వతంబు పొడగని మగనియంకతలంబు విడిచి వచ్చిన కాంతపగిది
 నొక్క నది యన్నగంబుననుండి దిగం బాటి ప్రియునిం బాసి యలిగి చనం
 జుట్టంబు లడ్డంబువచ్చి మరల్చిన క్రియ జలనిపతితత్పశుశాఖాగ్రంబు లడ్డగించిన
 మగలం దొంటికోపం బడంచుకొని ప్రసన్నయై ప్రియునియొద్దకుం జను
 ప్రియురాలిచందంబునఁ గ్రన్తుట నెదురేగుదాని నవలోకించి యలరుచు
 నయ్యచలంబు దాటి యన్వల.

363

ఉ. తీరజభర్తృవృక్షముల దీపితమౌక్తికసైకతంబులం
 బూరితశీతసీరములఁ బుష్పసుగంధిలతాశతంబుల
 న్నారసక్తైరవంబుల విశాలమణికటకాంతరంబులం
 దీరగువిశ్వకర్మకృత దివ్యతరంగిణిఁ జేరఁ బోవుచున్.

364

చ వితతసువర్ణ వేదికల విశ్రుతనవ్యలతాంతపల్లవ
 వ్రతతులఁ జిత్తపత్రుల నభగిస్సురదుల్లిఖితాగ్రశాఖలఁ
 గృతనవమల్లికాతతుల నిర్మలవర్ణఫలోత్కరంబులం
 జతురత నొప్పు కాంచనవిశాలమహీరుహపంక్తిఁ జూచుచున్.

365

వ. మఱియు నచ్చటివృక్షంబు లన్నియుఁ బుష్పోగ్రఫలోపగంబులై సవితానం
 బులై సశయనాననంబులై సవితస్థికంబులై సువర్ణసోపాన వేదికాయుక్తంబులై
 యలరు చునికి నచ్చరు వొందుచు.

366

క. అంచితముగఁ దత్తటమునఁ, గాంచనమయరమ్య వేదికల నావృతయై
 మించుకరణి నొప్పారెడ, కాంచనశింశుపను వేడుకం గనుంగొనియెన్.

367

క. మఱియుం దత్స్వరిసరమున, మఱిగొన్నిశిఖప్రకాశ మంజులచామీ

- కరతరువులు గర్తంబులు, పరభూభాగములు ప్రస్తవణములు చూచెన్. 366
- క. అనుపమకాంతుల నీ నెడు కనకమహీజములనడుమఁగవివర్ణం డే
గనకమ నైతి నటంచును, గనకనగంబుక్రియ నొప్పే గడుఁ దేజమునన్. 369
- క. ఘనమూరుతకంపితత, త్కనకమహీజవిటపాగ్ర కలితోజ్జ్వలకాం
చనఘంటికానహస్త,ధ్వని విని మది విస్తయంబు దైవాఙంగన్. 370
- క. నిరుపమతరుణాంకురభా, సురపల్లవపుష్పితాగ్ర సుందరశాఖా
భరిత మగుశింశుపాహ్వయ, తరుమహిమకు నాత్మ సమృదం బిగిరింపన్. 371
- వ. అమృహమహీగుహాధిరోహణంబుఁ జేసి నలుదెసలు కలయ నవలోకించి. 372
- చ. తలఁపఁగ రామభూరనుణదర్శనలాలన యైకడిందినం
తలఁ బడి తాప మీఁగుటకు నవ్యసుగంధిలతాశతంబులం
గలయఁ జరించునీతను జగన్నతరాజకులాభిజాత న
త్యలఘుసమస్తసద్గుణగణాంచిత నిచ్చట నేడు చూచెదన్. 373
- చ. ఇది రమణీయకాంచనసుహీరుహ మైనయశోకకాననం
బిది కమనీయకోకనన హేమనుయాబ్జసుగంధికై రవా
స్పద మగుకేళికానంసి చయ్యన నిచ్చటి కానరాధిదే
వదయిత నిచ్చ రాఁగలదు వచ్చినయంతనె చూడఁ గల్గెడిన్. 374
- క. తలఁపఁగ వనసంచారకు, శల గావున నిచటి కిపుడు జనకత్యాగ్ధి
శలలామతనయ వెన రాఁగలదు ముదం బలర నాకుఁ గనుఁగొనఁ గల్గున్. 375
- చ. నలువుగఁ దొల్లి కాననమునం జరియించెడువేళ నాశ్రమ
స్థలమునఁ దాను బ్రత్యహముఁదాపనకన్యలఁ గూడి సంధ్యలం
దలయక తీర్థసేవకు రయంబున నేగెడి దాట నేడు న
య్యలవున పచ్చు నిక్కముగ నయ్యమ తమ్మికోలంకుచెంతకున్. 376
- క. జీవించి యుండెనేనియు, త్కావల్లభుడేవి. నేఁ డనం దేహముగా
నీవలసికి రాఁగల ద,ప్సాననగుణశీల నిచటఁ బరికింప నగున్. 377
- వ. అని యనేకప్రకారంబుల సీతాదత్తనోత్సుకుం డై విచారించుచు సుపుష్పితంబు
లై నసాంద్రక్షర్ణంబుల విలీనుండై యుండి దివ్యగంధరసోపేతసంతానకలతాపా
దపశోభితంబగుదానిఁగాంచనోత్పలపద్మకై రవలక్ష్మీవిరాజమానసరోవరభాసితం
బగుదాని బహ్వీసనకుఁదోపేతనానామణిభవనయుతం బగుదానిఁ బ్రమదాకుల
కోకిలకీరశారికామధుకరమధురశబ్దాయమానం బగుదానిసర్వర్షఫలకుసుమవిస
రవిభ్రాజితనానాపాదపసంకులం బగుదానివిచిత్రమృగపూగవిరాజితం బగుదాని
ననేకభూబిలగృహాయుతం బగుదాని సుపుష్పితాశోకప్రభాతిరస్కృతసూర్యో
దయప్రభం బగుదాని యుగపద్మినిష్పతద్విచిత్రపుష్పవతంసకబహుపక్షివక్ష
పిహితపర్ణత్యంబు గలుగుటవలనఁ బ్రత్రరహితశాఖం బైనదానిపగిదిం దోఁచు
దానిఁ బుష్పభారాతిభారంబుల నవనీతలంబు స్పృశించుచున్నదానిపగిదిం జూ

పట్టుచు నామూలపుష్పపచితశోకనాశనాశోకకర్ణికారకింశుకమహీరుహప్రభా
ప్రదీప్తప్రదేశం బైనదాని వివృద్ధమూలనుపుష్పితపున్నాగనప్తపర్ణచంపకోద్ధా
లకవిరాజితం బగుదానిఁ బ్రతప్తజాంబూనదశలాకలమాడ్కిఁ బ్రజ్వలితజ్వలన
జ్వాలికలభంగినీలాంజనచయంబులకై వడి వెలుంగుపుష్పితాశోకనహస్తంబుల
సాంద్రం బగుదాని నానావిధావాంతరవనవిచిత్రంబు లైననందనవస్త్రరథం
బులం దృణీకరించినట్లున్నదానిఁ బుష్పతారాగణయుక్తంబై రెండవగగనంబు
భంగి నొప్పుదానిఁ బుష్పరత్నశతచిత్రంబై సంచమసాగరంబుకరణి నలరుదాని
ననేకగంధప్రవాహం బై పుణ్యగంధనునోహరంబై ద్వితీయగంధాధ్యంతై ద్వి
తీయగంధమాదనంబుకై వడిఁ దనరుదాని రమణీయశోభాభిరామం బగుదాని
నచింత్యాదృశ్యతదర్శనం బగుదాని సశోకవనంబు గలయ నవలూకించితన్మధ్యదే
శంబున ననేకతప్తకాంచనవిత్తర్జితాశోభితంబును బ్రవాళవిరచితసోపానంబును
గాంచనస్తంభసహస్రస్మితంబును వివిధప్రాకారసాధావృతంబును గైలాసగిరి
పాండురంబు నగుచైత్ర్యప్రాసాదంబు పొడగని యగుఁడుచుఁ దన్మూలవిరచిత
మణిమయవేదికాతలంబున.

378

అథ హనుమంతుఁడు సీతం జూడుట. అథ-

- తే. శుక్లపక్షాదియం దొప్పు సోనురేఖ, భంగి ధూమజాలావృతసావకశిఖ
కై వడి వివర్ణవద్దినగతి సపంక, కాంచనశలాకచందానఁ గ్రాలుదాని 379
- చ. మలినముఁ గట్టి పాంసుపరిమార్చితనల్లలితాంగయష్టితోఁ
గళవళ మందుచు న్వదనకంజము నూర్పులు నాడఁ జేయఁ గే
వలపరితాప మెచ్చ నుపవాసములం గడుఁ దెచ్చి చాల నం
తలఁ బడి దిక్కు మాలి నయనంబుల నశ్రులు గాఱ నేడ్చుచున్. 380
- చ. చెలు వటి శ్యానమధ్యమునఁ జిక్కినలేడియుఁ బోలె దైత్యకాం
తలనడుమకై గృశించుచు వితాకున మాటికి వెచ్చనూర్పుచు
నొసొయుచు లజ్జయు న్భయము శోకము దైన్యము పారవశ్య మ
గల మయి నర్వ మానమునఁ గన్నులు మూయుచు వెండి విప్పుచున్. 381
- చ. చతురత దక్కి భీషణకుజగ్రహవీడిత యైనరోహిణి
నతీక్రియఁ బొల్పు దక్కి యనిశం బెదఁ గుందుచు నేకవస్త్రయై
హితులను బంధువర్గముల నెప్పుడుఁ గానక ఘోరరాక్షసి
ప్రతతులఁ జూచుచుం గలఁకఁ బాటుచుఁ జాల విచార మొందుచున్. 382
- తే. నీలనాగాభ మై యొప్పు నెఱయమెఱయు, జఘనగతదీర్ఘకోమలశ్యామలైక
వేణిచే నీరదాపాయవేళ విఖిన, రాజుచే నొప్పునుహిభంగిఁ గ్రాలుదాని. 383
- తే. చిత్రమణిభూషణములు గై నేయటుడిగి, యొడలఁగలసినమలపంకమొప్పుచుండ
వాడు వాఱినమల్లికావల్లిచగిది, దీప్తదుఃఖాభిత ప్రయై దిగులు గొనుచు. 384

క. వ్యసనము లెఱుంగనిదానిని, వ్యసనంబునఁ గుందుదాని వరవర్ణిని ను
ల్లసితాజ్జపత్రనేత్రను, నసీతాలకకలితనిటల నంబుజపాణిన్. 385

మ. ఘనవృత్తస్తనమండలి నిష్ఠమలరాకాచంద్ర వక్త్రస్రథాం
గనితంబ౯ మృగరాజమధ్యను దలత్కంజాతసత్రేక్షణ
ష్టనకేశి స్మవపల్లవోష్ఠిని జగన్మాత న్ననాస స్సతిం
దనుశోభాప్రకటికృతాఖిలదిగంతం గంతుకాంతోపమన్. 386

తే. పూర్ణచంద్రునిదీధితిపోత జగతి, కమితసంతోషకారిణి యైనదాని
ననిలహతవల్లికై వడి నడలుదాని, భుజగనతిభంగి నూర్పులు పుచ్చుదాని. 387

వ. మఱియు సందిగ్ధార్థంబై ననునావిదిస్త్రుతివాక్యంబుకరణిఁ బరిక్షిణ యైనసమృద్ధి
చందంబున నవిశ్వాసబహుళ యైనశ్రద్ధమాడ్కి నలబ్ధకార్య యైనయాశపగిది
సాంతరాయ యైనసిద్ధికై వడి నకలుష యైనబుద్ధిమాడ్కి మిథ్యాపవాదంబున
నశించినకీర్తిరీతిఁ గాలమేఘపరివృతయైనసక్షత్రరాజప్రభంగి నభ్యాసాభావం
బునం బ్రశిథిలయైనవిద్యపోలికే సంస్కారాభావంబున విపరీతార్థంబు బోధించు
వాక్కుపగిదినస్ఫుటప్రకాశయైరామప్రాప్తినిరోధనంబున దుఃఖించుచున్నదాని
మఱియును. 388

తే. చంద్రవిరహిత యగురాత్రిచందమునను
జంటఁ బాసినజక్కువపెంటిరీతి
భాస్కరుఁడు లేనిదివలక్ష్మిభంగిఁ జాల
నొప్పుదూలి యెంటిఁ గృశించు చున్నదాని. 389

మ. అనిశధ్యానపరీతచిత్త యగుచు౯ హారామ హాలక్ష్మణా
యని వాపోవుచు వృక్షమూలమున నధ్యాసీన యై మానముం
దనరం దాపనిభంగి నొప్పెడు జగన్మాన్య౯ మహీనందని
న్వనజాతాయతనేత్ర సీతఁ గనియె న్వాతాత్మజుం డయ్యెడన్. 390

—ఇంత హాసమందుఁడు రామైక్తసీతాలక్షణంబులఁ గని పఠింపింతుట. ఇంత—

వ. ఇత్రైఱంగున నప్పవనందనుం డనిందిత యగునతఁ గాంచి బహుప్రకారంబుల
విచారించి కొండాకసేపుకార్యమాలిన్యతిరోహితరూపత్వంబువలనసీత గాదని
సందేహించి పదంపడి యుపపాదనశీలకారణంబులచేత సీత యని నిశ్చయించి
పరమానందభరితాంతఃకరణుండై. 391

క. జనవిభుఁ డయ్యేసామ్ములు, జనకజ కున్న వని చెప్పె నమ్మతి నట్లీ
వనితకు నాయాసామ్ములు, గన నగుచున్నయవి విటపకలితము లగుచున్. 392

తే. రాఘవుఁడు చెప్పినట్టు లీరాజముఖికిఁ, జారుమణినిర్మితశ్వదంష్ట్రప్రసూన
రూపరచనాభిశోభిత తాపనీయ, కర్ణవేప్తనయుగళంబు గాన నయ్యె. 393

తే. చారుమణిచిత్రహస్తభూషణము లొప్పు, చున్నవి వియోగజనితతాపోష్ణతావి
శేషమున నసితంబులై చిరనియుక్త, తానశమున సంస్థానవంతంబు లగుచు. 394

- తే. భూమిపైఁ బాటనైచిన రామపత్ని, భూషణంబు లీకనకాంగిభూషణములు
పాలుపు మీఱంగ నొకమేనిభూషణంబు, లరయ రెంటికిఁద మింతైనలేదు.
- తే. భూమిపుత్రిక యేయేవిభూషణములు, పుడమిపై వైచెనాయావిభూషణములు
తత్తదుచితాంగములయందుఁదక్కువయ్యె, నరసిచూడంగ నిస్సృడీయబ్జముఖి.
- చ. అరయఁగ నేను సూర్యతనయాదులు మున్నులముశ్యమూకమం
దిరవుగ నున్నవేళ మణిహేమసుయోజ్జ్వలమండనంబు లం
బరమున మూటఁ గట్టి పడవై చినయాకనకొత్తరీయమీ
హరివరమధ్యపై వలువ యాట నిజం బొకవన్నె గావునన్. 897
- సు. అనిశధ్యాతరఘూత్తమావయవయై హారామ హారామ హా
జననాథోత్తమ యొంటిఁ జిక్కిరిని రక్షస్త్రీనిలమధ్యంబున
న్ననుఁ గావ న్వస రాఁగదే దనుజునిఁ దండించి గొంపోఁ గదే
యని వాపోవుచు నున్న దీనతి నిజం బాసీత యా నారయన్. 898
- తే. కనకవల్లాంగి యైనయీకాంతనిక్కముగనునారాముప్రియపత్నియగును బ్రేమ
గరిమ నేసాధి నప్తయై కానకున్న, నప్త గాకుండు రాముమనంబునందు. 899
- చ. అతివ యటంచు భూరికృప నాలనిశోకముచే నజస్ర మా
శ్రీత యని యానృశంస్యమునఁ బ్రేయసి యాట ననంగుచేత నే
యతివకృతంబునఁ రఘుకులధిపుఁ డార్తి దపించునట్టిభూ
మిత యగు నిక్క మీభువనసుందరి సుందర వేషనంపదన్ 400
- క. రంగుగ నారఘువుంగవు, సంగప్రత్యంగసౌష్ఠవాతిశయం బీ
యంగనరూపవిశేషము, సంగతిగా నొక్కభంగి జతనం బయ్యెన్. 401
- క. ఈవనితచిత్త మెప్పుడు, నావిభుపై నుండు మిగుల నావిభుచిత్తం
బీవనితమీఁద నుండును, గావున నిరువురును మనిరి ట్టా మైన నిలన్. 402
- ఁఁఁ హనుమంతుఁడు సీతకు సంభవించినపాటు చూచి దుఃఖించుట. ఁఁఁ-
- క. ఈకాంతఁ బాసినస్పృడ, పోక విభుఁడు మేనఁ బ్రాణముల నింతకు న
స్తోకగతిఁ దాల్చి యున్నాఁ, డాకరణి స్తను టశక్యమై యుండుఁ గదా. 403
- వ. అని యిత్తెఱంగుననప్పువననందనుండు సీతంజూచినంహృష్టచిత్తుండై మనంబున
రామునిం దలంచి ప్రశంసించుచు జానకిం గొనియాడుచు నొక్కముహూ
ర్తంబు చింతించి బాష్పపర్యాకులేక్షణం డై యిట్లుని విలపించె. 404
- ఉ. ఈనతిఁ బాసి రామవిభుఁ డించుకనేవు మనంగఁ జాలఁ డ
ట్లీనతి రాముఁబాసి తను వించుక దాల్చుఁగఁ జాలు దక్కటా
యీనతి రాముఁ డిక్కు రితరేతరవీక్షణ మాచరించుపే
రాన ధరిత్రి నింపనుకఁ బ్రాణయుతంబుగ నున్నవా రొగిన్. 405
- తే. లలితగుణమండనం డైనలక్ష్మణునకు
మాన్యయును రామునకు బ్రియమహిషీయు నగు

భూతనయ యిట్టిదుఃఖంబుఁ బొందవలసెఁ
గాలము దురత్యయం బెంతఘనున కైన.

406

ఆ. రామువిక్రమంబు సౌమిత్రి తేజంబు, నెఱిగి యున్న దగుట నీమృగాక్షి
జలదకాలగంగచాఱ్ఱున ట్లోభింప, కున్న దిపుడు ధైర్య మూఁతఁ జేసి.

407

క. సమశీలవయోవృత్తయు, సమాభిజనలక్షణ యగుజానకికి రఘూ
త్తముఁడు దగు సర్విభున కీయచు దగు దాంపత్య మింతయర్హం బగునే.

408

వ. అని పెక్కుతెఱంగులం దలసోసి మలినసంవీతతోవ్వసవాసకృత్యశోకభ్యాన
పరాయణతావిదిపతిప్రతాదిధర్మయు క్షయై లోకకాంత యగురమా దేవియుం
బోలె నొప్పుచున్నసీత సహోకించి శోకహర్ష కలితుం డై యూత్రిలోకసుందరి
రామునిభాగ్యంబున జీవించి యున్నదని రామునిం బ్రశంసించి వెండియుఁ దన
మనంబున.

409

నీ ఈకాంతకై కాదె యినకులాధీశుండు ఘనరూపుఁ డగువిరాధుని వధించె
నీయింతికై కాదె కోయించె రాక్షసి కర్ణనాసికము లత్కణునిచేత
నీకాంతకై కాదె వీరకతో రావణప్రతిఘ్నం గబంధునిఁ బట్టి చంపె
నీలేమకై కాదె లింగతోఁ బదునాల్గువేల రక్కసుల వావిరి వధించె

తే. నీజలజనేత్రకై కాదెయోజ మెఱసి, ఖరుని ద్రిశిరుని దూషణుఁ గలనఁ ద్రుంచె
మఱియు నీరామకై కాదె హరివరేణ్య, ఘోరరూపుని వాలిని గూల వైచె.

తే. భానుజుడుదుర్లభంబై నప్లవగరాజ్య, మొందుటయునేను గడిమిమైనుదధిదాఁటి
వచ్చుటయు వేగ యీలంకఁజొచ్చుటయును, బరంగ నీసంకజేక్షణకొఱకుఁగాదె.

తే. ఈచకోరాక్షి కొఱకు నై యినకులుండు, జలధిపర్యంత మైనత్వోతలను గాదు
కెరలిముల్లోకములుతలక్రిందుగాఁగఁ, జేసినను యుక్తమని యెంతుఁజిత్తమందు.

తే. లఖిలలోకై కసామ్రాజ్య మది యధికమొ
జనకనందని యధికమో యని తలంప
సఖిలవిష్టపసామ్రాజ్య మాధరిత్రి
పుత్రికకలాంశ మైనను బోల దరయ

413

మ. ధర భేదించి సరోజరేణునిభ కేదారస్ఫురద్భూలిచే
సిరి యొప్పారు హలాసనక్షతమఖిక్షేత్రంబునం బుట్టి శ్రీ
కరనంస్తుత్యగుణాఘ్యం డైనజనకత్వభర్తకుం బుత్రియై
స్థిరలో వన్నియఁ గన్న దీనుదతి పాతిప్రత్యధర్మంబునన్.

414

వ. అదియునుం గాక.

415

చ. అరిజయశీలుఁ డాదశరథావనిభర్తకు ముద్దుఁగోడలై
వరనృపమాళిరత్నరుచిభాసితపాదకుఁ డైనరామభూ
వరునకుఁ బత్నియై జగతి వానికి వన్నెకు నెక్కె నేటికి

- పురుసున దైత్యబాధలకుఁ బాల్పడి సొక్కుచు నున్న దక్కటా. 416
- సీ. వితతసుఖంబులు విడిచి భర్తృస్నేహబలమున నిడుమలు దలఁప కట్లు
జనశూన్య మగుఘోరవనమున కేతెంచి ఫలమూలముల తుత్తుఁ బాసికొనుచు
వేడ్కతో విభుని సేనించుచు నింటిలో నున్నకై వడిఁ బ్రీతి నొందియుండు
నట్టి యాకనకాంగి యన్దుహోత్తునిఁ బాసి యొంటి దుఃఖించుచు నున్న దకట
తే. పూని తప్తాతురుం డైనమానవుండు, సంభ్రమంబున బాసీయశాలనట్లుఁ
శీలనంపన్న యైన యాసీతఁ జూడఁ, గోరి యున్నవాఁ డాన్మచకుంజరుండు. 417
- ఆ రాజ్యహీనుఁ డైన రాజు గ్రమ్మట భాత్రి, నొంది సత్తుకంబు నొందినట్లు
గాముఁ డీడ్చుగాఱ్ఱిఁ గ్రమ్మటఁ జేకొని, యనుచమానసౌఖ్య మందఁగలఁడు. 418
- తే. బాంధవులఁ బాసి భోగనంపదలఁ బాసి
రాముఁ డరుదెంచి తన్ను దుర్వారశౌర్య
గరిమఁ గొని పోవుననునాన గలిగి మేనఁ
బ్రాణములు దాల్చి యున్న దీపన్దనేత్ర. 419
- ఉ. చూడదు పుష్పభూజములఁ జూడదు రమ్యవిచిత్ర శాలలం
జూడదు నిమ్మటావలులఁ జూడదు రమ్యసరోవరంబులం
జూడదు రాక్షసాంగనలఁ జూపుల రామునిదివ్యరూపము
న్బొడిమితోడ నెప్పుడుఁ గనుంగొనుచుం పడధీనచి న్నియ్యె. 420
- తే. రమణికి నమస్తనఁబూషణములకంటె
నెక్కు డగుభూషణము విభుఁ డీలతాంగి
ధవునిఁ బాసినకతన నిద్దంపుసామ్మ
లెన్ని గలిగిన శోభింపకున్న దివుడు. 421
- క. అనుపమసుఖభోగములకు, ననువుగఁ బాత్ర మగునీనృపాంగన దుఃఖం
బునఁ గుందుచుండఁ గని నా, మనమును గడు దుఃఖశోకమగ్నం బయ్యెన్. 422
- ఆ. రామలక్ష్మణాభిరక్షిత యై సుఖ,లీలఁ జెలఁగునట్టి యీలతాంగి
వికృతరూపదానవీజనాంతరమున, నొప్పుదూలి కుందుచున్న దకట. 423
- తే. హిమకణపరీతనలినచందమున నప్త, శోభయై యప్రధృవ్యదుఃఖాభిషీడ్య
మానయై యొంటి సహచరహీనచక్ర, వాకిగతిఁ గుందుచున్నది వనజనేత్ర. 424
- తే. కాంతు నెడఁ బాసి యిట్లున్న కారణమున, నీసురభికాలహరిణాంకుఁ డీవిశాల
కుసుమితాశోకతరువు లీకువలయాక్షి, కొనర శోకంబుఁ బుట్టించుచున్నవివుడు.
- వ. అని పెక్కు తెఱంగుల విచారించుచు సీత యని నిశ్చయించి యల్పగాత్రుండై
యత్తుకుశాభాషర్ణంబులనడుమ నుండి సూచుచుండ నప్పుడు. 426

—ఉత్తర చంద్రాభివర్ణనము ఉత్తర—

చ. కలువలపాలిమేలు శితికంఠునియాదలపువ్వు మేలిత
మృలపగవాడు పాల్కుడలిముద్దులపాపడు జింకదాల్చురి
క్కులదొర రేవెలుంగు విరి కైదువుదాలుపుమేనమామ మ్రొ
క్కులదొరయుద్ది చీకటుల గొంగ విధుం డలరెక్క నభంబునన్. 427

వ. మఱియును. 428

క. విమలప్రభచే జంద్రుడు, ప్రమదంబున మైత్రి నేజిపఁ బఱి తెంచినచం
దమున నుశీతలకరములఁ, గొమ రొప్పంగ వాయుపుత్రకుని నేవించెన్. 429

తే. గగన మొప్పారె నీలోదకంబుకరణి, దారకాప్రకరంబులు కైరవముల
పగిది విలసిల్లెఁ జంద్రుండు భాసమానుఁ, డగుచు హంసవిధంబున నలరెనపుడు.

—ఉత్తర హనుమంతుఁడు సీతయున్న విధమంతయు విమర్శించుట. ఉత్తర—

వ. ఇట్లు గగనమధ్యభాగంబున వెలుంగుచందురుని చల్ల నీకరణంబులు తనశరీరంబు
నకు నుఖస్పర్శంబులై సోక నాహ్లాదించుచు నమ్మరున్నందనుండు వెండియు
వస్తుభారవిశేషంబున నుదకమధ్యంబున నాందోళించు చున్ననావచందంబున
శోకభారాక్రాంతయై తరుమూలంబున నాకంపించుచున్నజానకీ నవలోకించుచుఁ
దత్పరిసరంబున నన్యుహావనస్పృతిం జుట్టుకొని యున్నయేకాత్ముల నేకకర్ణులఁ గర్ణ
ప్రావరణల నకర్ణలశంకుకర్ణలను స్వకోచ్ఛాప్తసనాసికల నతిస్థూలోత్తమాంగుల
నస్థూలదీర్ఘ శిరోధరల స్వల్పకేశుల ననుత్పన్న కేశులఁగంబళిహాపకేశధారిణుల
లంబకర్ణలలాటల లంబోదరపయోధరల లంబోష్ఠులఁ జుబుకోష్ఠుల లంబాన్యళి
లంబజానుకల హ్రస్వదీర్ఘ కుబ్జవికటవామనాంగులఁ గరాళభుగ్నవక్త్రులఁ బింగా
క్షుల వికృతానల వికృతాకారలఁ బింగవర్ణుల నతిక్రోధనలఁ గలహాప్రియలఁ
గాలాయనమహాశూలకూటముద్గరధారిణుల సూకరహరిణవాప్యపులులాయమే
షజంబుకముఖుల మాతంగతురంగోష్ఠపాదల గాత్రాంతర్వర్తిశీర్షుల నేకహస్తల
నేకపాదల ఖరకర్ణుల గోకర్ణుల హయకర్ణుల హస్తకర్ణుల హరికర్ణుల ననానల
నతినానలఁ దిర్యజ్నానల విగతనాసికల గజనన్నిభనాసికల లలాటోచ్ఛాప్తస
నాసికల హస్తపాదల మహాపాదలఁ గోపాదలఁ బాదచూళికల నతిమాత్రశిరో
గ్రీవల నతిమాత్రకుచోదరుల నతిమాత్రముఖలోచనల దీర్ఘజుహ్వల దీర్ఘ
ననల ధూన్రకేశల మదిరాసానపరవశల సదామాంససురాప్రియల మాంస
శోణితభోజనల రోమహర్షణదర్శనల రాక్షసాంగనల నవలోకించి యన్యుహా
న్యక్షంబుక్రింద మలినవస్త్రంబునం గట్టినమానికంబుచందంబున నవిష్కృత
తేజోవిశేషయై చంకదిగ్ధ యైసమృణాళిక తెఱంగున మాసి ప్రచండాతపపరి
స్తూననూతనవల్లికై వడి వాడి వ్యాఘ్రీనుధ్యంబునం జిక్కినలేడివై ఖరి నా
కంపించుచు బుణ్యాంతంబునందుదివంబున నుండి పుడమింబడినతారపగిదిఁ బరి

క్షీణకాంతి యై యోదంబునం జిక్కినగజాంగనభంగి దై న్యంబు నొంది పంజర
మధ్యగత యైనశారికవిధంబున రాక్షసీమధ్యంబునం జిక్కి ధూమజాలావృత
పావకశిఖలాగునఁదనుచ్చాయనడంగిసాంనుపరిచ్ఛన్న యైన హేమశలాకకై వడి
నొప్పుమాలి ప్రభంజనరయోద్ధాతయై మ్రోటునడి యున్నకదంబశాఖలాగున
మండనంబులు దుల్చి జంటఁ బాసినజక్కవపెంటిక్రియఁ బోలుపుడక్కి పయో
దాంతంబునందు శారదాభ్రపరివృత యైనచంద్ర రేఖగతి మలినాంగచ్చాయ
తోఁదూలునుఁ బొందురవరాగపటలపరిచ్ఛన్నయైనపుష్పమంజరిసాంపున ధూళి
బ్రుంగి పంకనిమగ్న యైనగోవుసౌబగునఁ జేష్టలు మాని మంత్రేషధరుద్ధవీర్య
యైనభుజంగికరణి నూర్పులు పుచ్చుచు ననారోపితతంత్రి యైనవల్లికియట్లు
రామణీయకంబువిడిచియుద్వర్తనాదిసంస్కారభావంబువలననతిక్లిష్టరూపయై
భర్తృదర్శనహీనయై చారిత్రవ్యవదేశాధ్యయై భర్తృవాత్సల్యభూషితయై
భర్తృహితయుక్తయై తనదురవస్థకుం గుందుచుఁ గ్రూరరాక్షసులతర్జనోక్తులకు
దలంకుచు రావణదౌరాత్మ్యంబునకు నిందించుచు రామునిం బేర్కొని కావ
రావేయని చీరుచు దైవంబును దూఱుచు ధరాన కవీక్షయై కన్నీరు నించుచు
నిశ్శాన్వనమూరుతంబులఁబల్లపధారివృక్షంబులదహించుచు స్వభావతనుచ్చాయ
నవ్వనంబు నెల్ల వెలింగించుచు నేకవేణియు మలినాంగియు మలసంకులశిరోజ
యునై శోకరసాధిదేవతయుంబోలెఁ జూపట్టుచుబహుప్రకాగంబులదుఃఖించు
చున్నసీత నవలోకించి తదీయదివ్యమహిమంబులు వక్కాణించుచు హర్ష బాష్ప
పరిపుటుండై మనంబున నద్దేవికి రామలక్ష్మణులకు నమస్కరించి యచ్చుహీవుత్రి
తోడ రామునిసందేశంబుఁ జెప్పుటకు నవనరం బరయుచుండ రాత్రి యామ
త్రయం బయ్యె నప్పుడు షడంగనహితం బయినబ్రహ్మరాక్షసుల వేసఘో
షంబు మధురంబుగా వినవచ్చె నంత నక్కాలంబున శ్రోత్రమనోహరంబులగు
మంగళ వాదిత్రగీతశబ్దంబుల మహాబలుం డగురావణుండు మేల్కొని. 481

—రావణుండు సీతయున్నస్థలమునకు వచ్చుట. —

- చ. అవనిసుతం దలంచుకొని యాత్మవివర్జిత మైనకామము
స్థవిలి సహింప లేక మదనప్రహరాహతి కోహటించి త
త్ప్రేమిమలమానసంబు బహుభంగుల మంజుషచోనిరూఢి నా
త్వశము చేసి కొందు నని తద్దయు వేడుక దుర్విచారుడై. 482
- చ. సదమలచంద్రికాధవళచారుదుకూలముఁ గట్టి మోదము
స్లదురంగ రక్తచందనము కస్తురియుం గలపంబు మెత్తి సొం
పొదవఁ బ్రసూనదామచయమొప్పుగఁ జుట్టి విచిత్రకాంచనాం
గదమకుటాదిభూషణనికాయములం గయిసేసి గ్రక్కునన్. 483

సీ. విటిగినచొక్కంపువేల్పుచేనుఁగుకొమ్ము వక్షస్థలమునకు వన్నె బెట్టఁ
గనునీయకొటిరఘటితవజ్రోపల కాండదీధితులు నీరెండ గాయ
వాసితాననచానవశమున నెట్టివాటినన్మత్తపింగలోచనము లలరఁ
గాలజీమూతసంకాశమేచకదీప్తి గిరితుల్య మగుమేన గిటికొనంగ
తే. సెలవిఁబాటంగ నవ్వినవెలికే బరువ్, దీర్ఘదారుణదంతదీధితులు నిగుడ
రావణుఁడు సర్వలోకవిద్రావణుఁడు, రాజనము మీఱ నంతఃపురంబు వెడలె.

వ. ఇత్రైఱంగున వెలువడి చనునప్పుడు. 435

తే. దేవగంధర్వయువతులు దివిజలోక, పాలు వెనుకొని చనుదెంచుపగిది దోచ
సంగనాజనశతమాత్ర మానిశాట, నాథు వెనుకొని చనియె నందం బెలర్చ. 436

సీ. తరుణులు కొందఱు తపనీయదండార్గ సందీప్తదీపికాశతము గొనుచు
మగువలు కొందఱు మణిదండచామరోత్తమములు తాలవృంతములు గొనుచు
నిందీపరాక్షులు కొందఱు దుత్తూరసుమతుల్యనలిలపాత్రములు గొనుచు
గఱితలు కొందఱు కాలాహిసంకాశ రమణీయమండలార్గములు గొనుచుఁ
తే. బడఁతియొక్కతె మణిపానపాత్ర గొనుచుఁ, జానయొక్కతె రాజహంసప్రకాశ
ధవళరశ్మినిభాతవత్రంబు గొనుచు, రావణునివెంట నడిచి రారమణులవుడు.

వ. మఱియును 438

సీ. నిద్రానిమిలిత నేత్రలై తూఁగుచు వెలఁదులు కొందఱు వెనుక నడువ
నరుదార మదపఠితాస్యలై కొందఱు గఱితలు పార్శ్వభాగమున నడువ
శ్రమజలాభివ్యక్తసాంకవామోదలై ముదితలు గొందఱు మ్రోల నడువ
సూనాస్త్తుకేళిచే నాటనాటవోవుచుఁ జెలులు కొందఱు చుట్టు బలసి నడువ
తే. మరునిసేతలు మిక్కిలి మరులుకొల్పఁ
దనువు లొరయుచుఁ గొందఱు జంగనలు వడువ
దశముఖుఁడు వారిసడుమన తనరె హస్త
నీగణాంతరగతమత్తనాగమువలె. 439

వ. మఱియుఁ గొందఱు మత్తకాశినులు తత్తరంబున. 440

ఉ. చిక్కులు వడ్డహారములు చిందఱవందఱ లై నమాల్యము
ల్లొక్కలు వడ్డచన్నుమొనలు స్పృలునొక్కులఁ గందువాతెఱ
ల్పకైరవింటిసామి నెఱిచందము దెల్పఁగ నీలమేఘముకొ
మిక్కిలి వేడ్క వెన్నొనిన మించులకై వడి నేగుదేరఁగన్. 441

వ. ఇట్లు కాంతాజనపరివృతుండును నచింత్యులపౌరుషండును సనేకగంధత్రైలావ
సిక్తకరదీపికావభాసీతుండునువరమాల్యవిభూషితుండునుమదఘూర్ణితరక్తాక్షుం
డును విరజోంబరధరుండును మధితామృతఘ్నాభం బైనదానివిరజంబైనదాని
సంగదనక్తంబైనవిప్రస్తం బైనయత్తమవస్త్రమునుసలిలంబుగానవరించుచున్న

వాఁడును నానావిచిత్రభూషణభూషితుండును గాలజీమూతసంకాశుండును
సింహవిక్రాంతపరాక్రముండును గింకిణీఘోషసంఘుష్టుండును బరిత్యక్తేక్షు
చాపకందర్పసమానుండును శంకుకర్ణుండును గామవరాధీనుండును సీతానక్రమన
స్కుండు నై మదాంచితగమనంబున నశోకారామవాటికాద్వారంబు దటిసి
యను త్రమకాంతియు క్తంబును సర్వజువ్యఫలోపగనగజుష్టంబును నానాపుష్ప
శోభితపుష్కరిణీవృతంబును దృష్టిమనోహరవిచిత్రవివిధవిహంగమయు క్తంబును
మణికాంచనతోరణంబును నానామృగగణాకీర్ణంబును బరిపతితఫలనమా
యు క్తంబును బహుపాదపశోభితంబు నగునన్త్యహోవనంబు సొచ్చి వచ్చు చున్న
రావణుని దవ్వలం జూచి పవనసందనుండు తనమనంబున.

442

—ఊఊ హనుమంతుఁ డశోకవనమునకు నచ్చురావణుని దవ్వలం జూచుట. ఊఊ

ఉ. కంకణకింకిణీధ్వనులు గ్రందుకొనన్ మదిరాయతేజుఁ
ల్లంకెలు సేయుచున్ గడువలినమునం దనవెంట రాఁగ ని
శ్చేంకత నెవ్వఁడో కనకచారువిభూషణచంద్రకే దాల్చి యీ
వంకకు దుర్విచార మొదవం జనుదెంచుచు నున్నవాఁ డొగిన్.

443

చ. తలఁవఁగ వీఁడు రాక్షసవతంసకుఁ డౌదశకంధరుండు గా
వలయు మనోజశాతశరవంచితుఁ డై యిటు వచ్చుచున్నవాఁ
డలయుక యీదురాత్ముఁడు నృపాత్ముడ నేమి దురుక్తులాడునో
సొలయుక యిందె యుండి యిటు చూచెద నీతనిచంద మంతయున్.

444

క. అని నిశ్చయించి వేటొక, ఘనశాఖకు దాఁటి యల్పగాత్రం డగుచున్
దనుజునిచందము గనుఁగొను, మనమున వెనఁ బర్ణఘనము మాటుననుండెన్.

ఉ. అంత మహీకుమారి రథసాతిరయంబున వచ్చుడైత్యు న
ల్లంతనె చూచి శోకము భయంబును గోపము దీనభావము
స్వంతయుఁ బెన్గొనన్ మొగముహంచి ప్రవాతరయంబుచే వనా
భ్యంతరసీమయందు వడఁకాడెచుటఁ గ్రేత్రియ న్వడంకుచున్.

446

న. వీడిచినకచముల వెన్నును, గడువడి బభునంబు మాటు గావించి రయం
బువేరెగ నూరుల నుదరం, బడంచుకొని యశ్రుపూరితానన యగుచున్.

447

క. కరములఁ బయోధరంబులఁ, బరువడిఁగప్పుకొని రామభద్రునిపాదాం
బురుహంబులు మదిఁ దలఁచుచు, దగుణీరత్నంబు చాలఁ దలఁకుచునుండెన్.

—ఊఊ రావణుండు సీతాదేవిచేతకు వచ్చుట. ఊఊ

అంత దురాత్ముం డగురావణుం డవ్వనవిలాసంబు లంత నంతఁ గనుఁగొనుచు
నిరసారీసహస్రపరివృతుండై మందగమనంబునఁ గల్యాణగుణసమేతయైనసీతం
శర నరుగుదెంచి నముద్రమధ్యంబున విభిన్నయైననావపగిదిఁ బరశుచ్చిన్నయై
భూతలపతిత యైనపనసృతిశాఖలాగున ధూమకేతుగ్రహంబుచేతధూవ్యమాన

యైనరోహిణికరణి మంత్రాద్యభిభూతయై చుట్టుఁ జుట్టుకొని పడియున్నపన్న
గాంగనకై వడి శీలవృత్తసంపన్నం బైననత్కులంబునం బుట్టి విహితకర్మానుష్ఠా
నవతియై దుష్కులంబునం బాణిగ్రహణలక్షణనంస్కారంబు నొందుటండేసి
దుష్కులబాత యగుమానవతిపోలికఁ బరిక్షిణ యైనమహాకీర్తిచాడున విహత
శ్రద్ధమాడ్కిఁ బరిక్షిణ యైనపూజవిధంబునఁ బ్రతిహత యైనయాశతెఱంగున
విధ్వస్తం బైనయాగామిఫలంబు సౌబగునఁ బ్రతిహత యైనయాజ్ఞచందంబున
నుత్పాతకాలంబున దహ్యమాన యైనదిక్కులాగున నపహృత యైనపూజరీతి
విధ్వస్త యైనపద్మనియట్లు హతశూర యైనసేనభంగిఁ దమోధ్వస్తయైనవ్రభ
యనువున నింకిననదిమాడ్కినపవిత్రాభిహత యైనవేదిపద్ధతి శాంతి నొందిన
పావకళిఖపడువున రాహుగ్రస్తేందుసుండల యైనరాకానిశశ్చైఖరి హస్తహస్త
పరామృష్టయై సముద్భృతపత్రవస్తయై విత్రాసితవిహంగమయై కాలువ్యంబు
నొందినపద్మినిసరణి రోధోభంగాదులచే నిగ్ధీకృత యైననిమ్మగచోప్పునఁ
గృష్టపక్షరాత్రిక్రియఁ గలికరోద్ధృతయై సూర్యకిరణంబులం గమలినమృణాలిక
భాతి యూథవునిం బాసి స్తంభప్రతిబద్ధయై యూర్పులు పుచ్చుగజాంగనం
బలఁ జూపట్టుచు రామునిం బేర్కొని రోదనంబు సేయుచు మలమండనచిత్రాం
గియై దుఃఖించుచు శోకంబునకుఁ దుదగానక నివ్వెఱిపాటు నొందుచు ధ్యాన
శోకపరాయణ యై యొంటిఁ జిక్కి పరితపించుచుఁ బతిశోకాతురయై శుష్కిం
చుచు నుద్వర్తనాదినంస్కారహీనయై సౌకుమార్యంబు విడుచుచు నుపవాస
కృశాంగియై తూలుచు శోకధ్యానభయంబుల నడలుచుఁ జింతావిశేషంబుల
నిట్లూర్పులు పుచ్చుచు నిరానందయై చింతించుచు రామునియభ్యుదయార్థంబు
తపంబు సేయుచు మదియేప్పితంబు ఫలింపఁ జేయుండుని దేవతలం బ్రార్థించుచు
నవ్వశీలవృత్తంబులు రక్షించుకొనుచు రామునిసమాగమంబు గోరుచు రావ
ణునిపరాధంబు గాంక్షించుచు నేకవేణీధర యై యసంవృతమేదినిపయిం
గూర్చుండి సంకల్పహయయుక్తంబు లగుమనోరథంబులచేత రాజకంఠీరవుం
డగురామునియొద్దకుం జనుచున్నదానియట్లు గానంబుచు రక్షకు నవ్వేషించు
చున్నదాని నుపక్యతామ్రాయతశుక్లలోచన యగుదాని రామున కనుప్రస
యగుదాని ననిందిత యగుదాని జానకీ నవలోకించి దళకంఠం డాత్మవధార్థ
బద్ధేవియందఁ జిత్తంబు సేర్చి సాభిప్రాయంబు లగుమధురవాక్యంబుల నిజాభి
ప్రాయంబు తెలుపడ నిట్లనియె.

449

అథ రావణుండు సీతం జూచి దుర్వాక్యంబు లాడుట. అథ-

చ. వనరుహనేత్ర నన్నుఁ గని వారని భీతిఁ గుచోదరంబు నీ
యనువున దాఁచ నేల ప్రియ మారఁగ నానన మెత్తి నన్నుఁ గ
న్గొని వెలయింప వేటికి మనోహరరూపిణి వై ననిమ్ము నే
మృనమునఁ గోరినాఁడ బహుమానపురస్కరదృష్టిఁ జూడుమా.

459

- ఉ. మానవులైన గాని యనమానభుజాబలయు క్తులైనయా
దానవులైన గాని మఱి తప్పుక నిర్లభులైన గాని త
స్వీ నెఱి నీకు భీతి యొదవింపఁగ లేఁ కొక్కఁడైన నిచ్చటన్
జానుగ నీవు నావలనిసాధ్యసముం దొలఁగింపు మిత్తటిన్. 451
- చ. పనివడి బల్కి బట్టి వరభామలఁ గూడి నుఖించు టుర్విలో
దనుజులకు న్నవధర్మ మది ద వ్వువరా దటులైన నేమి నీ
యనుచుతి లేక పొందనది యంతయుఁ గన్గొని నీదుకామము
స్పనివడి మచ్చరీరమున బాగుగఁ జేర్చుము చింత యేటికిన్. 452
- తే. ఈకరణి శోక మొందంగ నేల నీకు, మానినీమఃః నీవు నామాట నమ్మి
భయముచింతయుమదిలోన బాయ బెట్టి, చెలగినాతోడ నెయ్యంబు నేయుమిపుడు.
- క. హరిణాయతాక్షీ మలినాం, బర ముపవాసంబు దీనభావము శోకం
బజమఱయు నీక వేణియు, ధరణీతాంబు నీకుఁ దగదు మృగాక్షీ. 454
- చ. నళినదళాక్షీ వేడ్క మెయి నన్ను వరించి విచిత్ర భూషణం
బులును దుకూలచేలములు భూరిసుగంధిసుపుష్పచందనం
బులు శయనాననంబు లతిభోగము లంచితనృత్యవాద్యము
ల్పొలుపుగ గానపానములు పొంది నుఖంపుము చింత యేటికిన్. 455
- తే. అతివ స్త్రీరత్న మైతి వీ వంచితముగ, నింపుసొమ్ములు మేన ధరింపు మింక
నన్నుఁ బొందియు దివ్యమండనమిగంధ, ధారణ మొనర్చు కుండుటతగునె నీకు.
- క. వినుము సుఖాస్పదమగు యా, వన మది కడచనిన వెనుక వలసిన మరలం
జనుచేర నేర దెంతయు, వనజేక్షణ నిమ్మ గాఢవాహముభంగిన్. 457
- క. మగువా నీసరి నెలఁతుక, జగములలో లేదు గాన స్రవ్యయు నిన్నున్
జగతి నృజియించి పిమ్మట, దగ నువరతుఁ డయ్యెననుచుఁ దలఁచెద బుద్ధిన్.
- క. ఘనసౌందర్యవయశ్శా, లిని వగునినుఁ జూచి సంచలింపక యెవ్వఁ
డను వందఁ గలఁడు సాక్ష్యా, ద్వనజాననుఁ డైన వంతఁ దగులక యున్నే. 459
- చ. లలనరొ నీతనూగతవిలాసములం దగ నాటియున్నచూ
పులు మరలింప లేక వెతఁ బొందుచుఁ జేడ్పడి యున్నవాఁడ నీ
చలము పరిత్యజించి నను సమ్మతి నేలుము మామకోగ్రదో
ర్బలవిజతాహృతత్రిదశభామలలోపల నగ్ర భార్యవై. 460
- తే. ఏనుదొల్లిభుజాబలం బెసఁగ నాజి, గెలిచి గై కొన్నముజ్జగంబులును మఱియు
నస్తదార్జితదివ్యరత్నాన్వితముగ, నీ కొనంగెదఁ జేకొమ్మ నీరజాక్షీ. 461
- క. అతివా యుష్మజ్జనకునిఁ, జతురర్థిపరీతభూమిచక్రంబునకుం
బతిఁ జేసి లోకపాల, ప్రతిమునిఁ గావించు నన్నుఁ బాలింపు మింకన్. 642
- చ. మగువరొ శౌర్యవీర్యచుహిమంబుల నా కెన యైనవీరునిన్
జగముల నెందుఁ గాన నని సాహసవిక్రమశ్రేణి దోఁప నా

మొగమున నిల్వ లేకు సురముఖ్యధనేశయమందులై న నా
యగణితదోర్విలాసవిధ మప్రతిమం బని చూడు మాత్మలోన్. 463

చ. అలికులవేణి నీ వరసిసట్లుగ మాతనదీప్తకాంచనో
జ్వలమణిహారపంక్తులును బారుదుకూలమున స్ఫుగంధిశీ
తలమ్మచందనంబు నెఱతావుల నీనెడుపుష్పమాలికల్
దొలంగక దాల్చి నీవు కృపతో ససుఁ జేకొని ప్రోవు మంగనా. 464

చ. నిరుపమశక్తి నాయొసఁగు నిత్యసుఖంబులు పొందు మింక నీ
గురుతరవాసితానవముఁ గ్రోలి రమింపుము నన్ను గూర్చి భా
సురముగ గంధమాల్యములు సొమ్ములు దాల్చు మలంకృతాంగినై
వఱలెడునిన్నుఁ జూడఁ గడు వాంఛ మవంబునఁ బుట్టె నంగనా. 465

తే. పుడమి యైనను ధనమైనఁ బువ్వుఁబోణి, వలయువారల కొనగు మవ్వారిగాఁగఁ
బ్రీతి నాయందుఁ జేస్తుము విశ్వసించి, యడుగ వలసిననస్తువు లానతిమ్ము. 466

చ. ఘనతరనుత్ప్రసాదమునఁ గ్రక్కున నీవు సుఖించుచుండ నీ
జనకుఁడు నీదుబాంధవులు సమ్మతితోడ సుఖంతు గుర్వరన్
వనితరొ నన్ను నాకుఁ గలవైభవము స్థిరియు స్థిమృద్ధియు
న్వినుతయశంబు బాహుబలవిక్రమ మంతయుఁ జూడు మెంతయున్. 467

చ. అనుపమభోగభాగ్యమహిమాప్తినమర్థుడ నైన నన్నుఁ గై
కొనక నమస్తనంపదలు గోల్పడి తాపనవేషధారియై
వనమున నాకలమ్ము దిని వంతల నొందుచు నున్నవాని రా
ముని నతిదీనమానవుని భూతనయా మదిఁ గోర నేటికిన్. 468

చ. జనకజ నీ హృదీశుఁ డనుజన్మయ్యుతంబుగ నింత కెన్నఁడో
వనమునఁ జచ్చియుండుఁ బలువంత లిఁ కేటికిఁ గాక యుండిన
స్వననిధి దాఁటి రాఁగలఁడె వాఁడిట వచ్చిన నన్ను నేగతిన్
జెనకి జయించు నాజి నన్ను జేరఁగ నోవునె ముజ్జగంబులున్. 469

క. అనువుగ నిచ్చట డాచిన, నిను నేర్పునఁ జూడలేడు నీవల్లభుఁ డో
వనిత సబలాకమేచక, ఘనపటలపరీత యైన కౌముదిని బలెన్. 470

క. సురపతికరగతభార్యను, నెఱిఁ గాంచనకళిపుఁ డొందనేర్పినక్రియచు
త్కరగత వగునిను రాఘన, ధరణీవిభుఁ డొందలేడు తథ్యము తన్వీ. 471

తే. చారునేత్ర విలాసిని చారువేణి, చారుజఘన చారుస్మిత చారుకళి
పక్షి నాఘుఁడు నర్పంబుపగిది నాదు, చిత్తము హరించితీవి వేయి చెప్ప నేల.

తే. అతివ కృతవయ్యు ననలంకృతాంగి వయ్యు, మలినసంవీత వయ్యు నామదికి వేడ్క
గడలుకొనఁ జేసదీపు ని న్దని వ్యభార్య, లందు నమరక్తి విడిచితి నిందువదన.

క. అంతఃపురగత లగుమ, త్కాంతల కందఱ కభీష్టదాయిని వై న

- న్నెంతయు రతులం దేల్పుము, కంతునిచ్చెయ్యముల నింకఁ గంధక యుండన్.
 క. మనమున నొండు దలంపక, ననుఁ బ్రీతి భజించి తేని నాసుందరు లే
 పున భక్తి నిను భజించెద, రనిశము నచ్చరలు లక్ష్మీ నట్లు మృగాక్షి. 475
- క. బాలామణి ననుఁ గైకొని, వాలాయము సకలసౌఖ్య వైభవయుతవై
 యాలంకను నీనంపద, లీలాకము లీనను స్త మీవేలు మికన్. 476
- క. ధనమున బలమున విక్రమమునఁ దపమున మఱియుఁ దేజమున భూరియశం
 బున సౌభాగ్యంబున నా, కెనయే నీవిభుఁడు నొల్ల వేటికి నన్నున్. 477
- క. ధర నేలుము విహరింపుము, పౌరిఁబారి భోగముల నెల్ల భుజియింపుము భా
 సురధనము లిచ్చగింపుము, సురఁ గ్రోలుము నన్నుఁగూడి నుఖియింపు మిఁకన్.
- వ. మఱియుఁ గునుమితతగుజాలనంతతంబులును భ్రమరగీతనన్నాదితంబులును రమ
 ణీయలతాశతసంకులంబులు నగుసముద్రప్రాంతకాంతారంబుల నన్నుం గూడి
 లీలావినోదంబుల విహరింపు మని యిట్లు కర్ణకఠోరంబుగాఁ బలికిన రాద్రుం
 డగురావణునివచనంబులువిని దీనవదనయు దుఃఖిభార్యయు వేషమానయు నార్త
 స్వరయుఁ దపస్వీనియు నగుజనకనందని సరిశుద్ధం బగుతనమనంబున రామునిం
 దలంచుచు రావణునితోడ సాక్షాత్సంభాషణం బనర్హం బని యొక్కతృణ
 ఖండంబు తన కడ్డంబుగాఁ బట్టుకొని మెల్లన రావణున కిట్లనియె. 479

—శ్లోక సీత రావణుని దూఱుట. శ్లోక—

- తే. దనుజపాంసన నామిఁదిమనసు విడుపు
 మెలమిఁ జిత్తంబు స్వజనమం దిడుము ఖలుఁడు
 మోక్షసంసిద్ధినిం బలె మొనసి నన్నుఁ
 గవియుఁ గోర నర్హుండవు గావు నీవు. 480
- తే. పుడమిలో నత్కులంబునఁ బుట్టి నత్కు
 లంబు సొచ్చి రామునకుఁ గరంబు ధర్మ
 పత్నినై సాధ్వీ యనఁ బెంపుఁ బడసి యిట్టి
 నీచకార్యంబు గావింప నేర్తు నటర. 481
- వ. అని పలికి యద్దేవి పరాజ్ఞుఖయై వెండియు రావణున కిట్లనియె. 482
- క. దురితాత్మక పరసతినై, వఱలెడునే నీకు యుక్తభార్యను గా నీ
 దురితోక్తు లాడ నలవదు, చరియింపుము బుద్ధి గలిగి సాధువ్రతమున్. 483
- నీ. సాధువృత్తి మెఱింగి చాపల్యమున నన్యరమణుల పొందుగోరకుము నీవు
 సేనతి నీ కెట్లు నెఱి రక్షయౌ నట్లు నన్యలకును రక్ష్య లట్లు గాన
 నిను నీవెయుపమగాఁగొని స్వదారలయందుఁ బరితుష్టి నొందుము ప్రాభవమునఁ
 దన గేహినులయందుఁ దనియనిచపలునిఁ బలితేంద్రియుని దుర్విచారపరుని

కీ. గాంచి సతులు వాని పంచతః గాంక్షీంతు, రింత దుర్విచారమేల గలిగె
గులము బంధుజనులుగూలు టింతియె కాక, చేకొనంగ నీకుఁజెల్లు నటర. 484

౩. ఓరి దురాత్మ యిందు బుధు లుండరొ యుండిన నీవు వారలం
జేరవొ సాధువాక్యములు చేకొన నొల్లవొ శిక్ష లేమి నా
చారవిహీన మై పకలనజ్జనగర్జిత మయ్యె నీమతం
బారయ నీకతంబున నిశాటకులంబు చెడు న్నిజంబుగన్. 485

౪. అకృతాత్మం డనయజ్ఞః డైనపుచే నర్థంబు లీరాష్ట్రముల్
సుకృతంబున్ హితబంధువర్గము నశించు న్నాన నిన్బొంది త
క్కక నీబుద్ధి కృతాపరాధమున లంకాపట్టణంబు న్నహృ
న్నికరంబుం దనయు ల్పశించుదురు పో న్నికంబు శీఘ్రంబుగన్. 486

౫. అవని స్వకృతదోషహన్యమానుఁడు నన్య, కాముకుండుఁ బాపకర్తుఁ డైన
స్వపతిమరణమందు నేర్పుతో నిజులభూతోత్కరంబు మోద మొందుచుండు.

క. విను మట్లుగాన డైవిక, మున రాద్రుం డైనపం క్తిముఖుఁ డీవ్యసనం
బునఁ జిక్కెనటులె కావలె, నని విమతులు నిన్నుఁగూర్చిహర్షింతు రొగిన్. 488

క. సిరిఁ జూపి నన్ను లోఁబడఁ, బఱచెద నని చూచె దేమొ భానుకులునిపైఁ
విరముగ నామది పాయదు, తరణిం బాయనితదంచితప్రభంధంగిన్. 489

౬. లోకనాథుఁడైన కాకుత్స్థవిభునిస, త్కృతభుజంబు నాశ్రయించి బ్రతుకు
నట్టియేను నీచుఁ డైనయన్యనిభుజ, మసుర యెవ్వధమున నాశ్రయింతు. 490

తే సువ్రతస్నాతుఁ డతిపరిశుద్ధుఁ డైన
విప్రు నెడఁబాయఁ జాలనివిద్యకరణి
ననిశ మెడఁబాయ కే నామహామహునకు
నౌపయికభార్య నగుదు దుష్టానురేంద్ర. 491

క. వనబద్ధ యైనకరిణిని, గొనకొని యూధపునితోడఁ గూర్చినభంగి
ప్రసజాధమ దుఃఖిత నగు, నమఁ గూర్పుము బుద్ధి గలిగి నాథునితోడన్. 492

క. ఘోరపథ మిచ్చుగింపక, వారక రాక్షసవిభుత్వ వైభవ మాత్మన్
గోరిన మద్విభుతో నయ, మారఁగ మైత్రి యొనరించుటది యుక్తమగున్. 493

క. శరణాగతరక్షకుఁడును, బరమదయాళుండు భక్తవత్సలుఁ డాభా
వరుని శరణంబు నొందుము, ధరలోపల నీవు బ్రతుకఁదలఁచితే వేనిన్. 494

క. మతి గల్గి వినమ్రుఁడవై, చతురుం డగుపతికి న న్నొనఁగి వెన శరణా
గతుఁడ వగు మార్తరత్న, వ్రతుఁ డగునవ్విభుఁడు నిన్ను రక్షించుఁ దగన్. 495

చ. బ్రతుకు దలంచి తేని నను రామున కిచ్చి వినమ్రబుద్ధివై
బ్రతుకుము గాక దక్కినఁ దిరంబుగ నమృహనీయకాన్యక
చ్యుతయనురాట్కూటాత్మతులితోగ్రనిశాతశిలీముఖంబు లు

- ధృతి భవదుత్తమాంగములఁ దప్పక వే పడఁ గూల్చు నుర్వరన్. 496
- క. వర్జించు నింద్రవజ్రము, వర్జించు జముండుఁ జిరము వసుధాపతి యా
దుర్జయుఁడు రాఘవుం డని వర్జింపఁడు నిన్నుబోఁటివాని నలిగినన్. 497
- క. బలవైరివిస్ఫువ్తం బగు, కులిశనినాదమునుబోలె గుండె లవియ ను
జ్జ్వలరామధనుశృబ్దము, పలలాశన వినియె దీవు పలుయుద్ధమునన్. 498
- తే. రామలక్ష్మణలక్షణభీమవేగ, కంకపత్రశరంబు లీలంకమీఁదఁ
గాలవన్నగములలీల వాలి రాత్రి, చరులఁ దునుమాడి నిరవకాశముగఁ జేయు.
- తే. ప్రబలుఁ డగురామగరుడుండు రాక్షసేంద్ర
దారుణాహుల నిర్జించి తడయక నను
వేగ గొనిపోవుఁ దాఘ్మ్యండు విషధరములఁ
బానఁగ నిర్జించి సుధఁ గొనిపోయినట్లు. 500
- క. మును హరి త్రివిక్రమంబుల, దనుజుల నందఱ నధించి తప్పక లక్ష్మీం
గొనినక్రియ రాఘవుఁడు నిను, గొనకొని మర్దించి నన్నుఁ గొనిపోవు వడిన్.
- తే. దానవాధను యలజనస్థానవాసు, లై నరాక్షసు లంద ఱట్లాజి మడియ
శక్తిఁ జాలక నీ విట్లుచౌర్యవృత్తిఁ, బట్టి ననుఁ దెచ్చి తిది నీకు బంటుఁదనమె.
- సీ. రామలక్ష్మణులు దూరమున కేగినవేళ మ్రుచ్చిలి నను నీవు దెచ్చి తిట్లు
శార్దూలములమ్రోల శ్వసంబు కడిమిమై నిలువనేరనిమాడ్కి నృపకులావ
తంనకు లై నయా దాశరథులమ్రోల నీవు ధైర్యంబున నిలువ లేవు
పానఁగ వృత్తునియేకభుజము దేవేంద్రుని భుజయుగళంబుతోఁ బోరి గెలువ
- తే. లేనిచందాన నీవాసుహానుభావు, లై నరఘుకుంజరులతోఁడఁ బూని ఘోర
సంగర మొనర్చి గెలువంగఁజాల వరయఁ, గర్భరాధమ యీవృథాగర్వ మేల.
- క. దనుజాధమ మన్నాఘం, డనుజన్తనహాయుఁ డగుచు నంబకములచే
నినుఁ డల్పనలిలమున్నలె, ననిలో నీజీవితంబు హరియించు రహిన్. 504
- క. అనిమిషజగమున కేగిన, మునుగొని పాతాళలోకమునకుఁ జనిన రా
మనరేంద్రుఁడు నిను విడువఁడు, విను మళనియుఁ గాలనిహితవృక్షమునుబలెన్.
- వ. అని పలికినఁ బరుషంబు లగునీతావచనంబులు విని రాక్షసాధిపుండుగురావణుం
డి ట్లనియె. 506
- ఉ. వారిజగంధు లెంత మగవారల దూఱిన ముఖ్యకామతం
గోరిక లొందువార లయి కోపముఁ బూనరు గాన నట్లు నీ
వీరన మెత్తి మ్రోల ననునెంత దురుక్తులఁ దూల నాడిన
స్సారనశేత్ర నే నలుగ నమ్మతితో నినుఁ గూడువాఁడ నై. 507

—ఐఐ రావణుఁడు సీతాదేవిని బుజ్జగించుట. ఐఐ—

చ. నరవరపుత్రి ఘోరమదనవ్యసనంబునఁ గుండుచుండియు
న్బురుమలు వేడ వచ్చిన సముద్ధతిఁ గా దనుమాట లాడుట
ల్లరులులకు న్నిభావ మది తప్పనఁగూడ దెఱింగి కాదె నీ
పరునఁదనంపుమాటలకుఁ బల్కక యోర్చినవాడ జానకీ. 519

తే. కాంత నీమీఁదఁ బొడమినకామ మిపుడు
తెగువమైఁ గ్రోధమును బట్టి తిగుచుచున్న
దరయ నూతుండు వెరువునఁ దెరువుఁబట్టి
తీవ్రగతి నేగుహయములఁ దిగిచినట్లు. 510

ఉ. ఏ మని చెప్పునచ్చు మది నెంచక నీ విపు డన్నమాటకుం
గామిని జంతుసంతతికే గామ మొగిం బ్రతిబంధకంబు త
త్కామముఁ జేరినట్టి ప్రియకాంతలవై ననుకంప మోహము
స్నేహము మార్దవంబును జనించు జనింపదు గిన్న గావునన్. 511

—అంబు రావణుండు తన్నురెండుమాసములలో పరింపవలయునని సీతకుఁ గట్టడ నేయుట. —

తే. కపటమునివృత్తిఁ గైకొని కాననమున, కరుగుదెంచినమనుజుపై నాక గలిగి
యున్ననిన్ను వధోచిత నొడిసి పట్టి, సాహసంబున వధియింపఁ జాలనైతి. 512

క. కావరమున నిట్లాడం, గావచ్చునె యెంత వాడిగలిగిన నీకు
న్నీవన్నమాటలకు నిపు, డోవనితా ఘోరవధము యుక్త మగు నిటన్. 513

వ. అని పలికే రాక్షసాధిపుం డగురావణుండు వెండియుఁ గ్రోధసంరంభసంయుక్తుం
డై సీత నవలోకించి యిట్లనియె. 514

చ. పడఁతిరొ యెంత నన్నిగిలిపల్కిన నిప్పుడు నిన్నుఁ జంప కేఁ
గడువడి రెండుమాసములు కట్టడ చేసితి సంతలోన నీ
వడుగక మున్నె నల్లలసి యర్థి సుఖించిన నుంచి దంత కీ
వాడఁబడ వేని ని స్తలిదియోగిరమయ్యెడునట్లానర్చెదన్. 515

వ. అని తర్జించి పలికిన నతిభీత యగుసీతం జూచి చుట్ల నున్న దేవగంధర్వకన్యలు
విషాదించుచు రావణనిభయంబునఁ దత్ప్రకారంబు బయలుపడకుండ నోష్ణ
ప్రకారంబుల ముఖనేత్రసంజ్ఞల నాశ్వాసింప నడ్డవి రావణుంగనుంగొనివృత్త
శౌండీర్యగర్వితం బగువాక్యంబున నిట్లనియె. 516

క. ఇం దెవ్వాఁడును నిన్నీ, నిందితకర్తంబువలన నెఱిఁ ద్రిపుంగ లే
నందున నీశ్రేయమును మ, దిం దలచెడువాఁడు లేఁడు దివిజవిరోధి. 517

—అంబు సీత రావణునిఁ దర్జించుట. —

క. బలపునన్నిభుఁ డుర్వీ, వలయాధిపుఁ డైనరామవల్లభ నగున
న్నిల నవ్వఁ డైనఁ గోరునె, కలుషాత్మఁడ వైననీ వొకండవు దక్కన్. 518

- తే. దానవాధమ యమితప్రతాపుఁడైన, యలరఘూ త్తముప్రియనతి నైననన్ను
బాపములు పల్కి తింక నా భానువంశ, తిలకుచేఁ జావకెందుఁబోగలవు నీవు.
- తే. జనవిభుఁడు సామజము నీవు శశక మిరువు, రాజిఁగావింపఁదలపడు టది దలంపఁ
దొడరి పనమున గంధసింధురము శశక, మని యొనర్పంగఁ దలకొనినట్లు గాడె.
- ఉ. అచ్చుగ నావిభుఁడు మృగయారతి దవుల కేగఁ జూచి న
స్మృచ్చిలి తెచ్చి నాయెదుటనోటికి వచ్చినయట్లు బంటవై
చెచ్చెర రాము నుగ్రరణసీమ రయంబునఁ ద్రుంతు నంచు నీ
విచ్చట సిగ్గుమాలి వచియించుట కెంతయుఁ జిత్త మయ్యెడిన్. 521
- తే. దానవాధను మద్విభుం డైనరామ, భద్రుచక్షుష్పథంబునఁ బడితివేని
యపుడె నీకుఁ దద్విక్రమమంత దెలియుఁ, దప్పి వచ్చితి విఁకనైనఁదలఁగ లేవు.
- క. మానవపతివై నిత్యము, జానుగ నత్యంతభక్తి నలిపెడున న్నో
దానవ పాపము లాడెను, నీనాలుక దునిసిపడదె నిజముగ నింకన్. 522
- తే. ఉత్తమస్త్రీల వీక్షింపనోడ వీవు, భీకరాకారములు కృష్ణపింగళములు
నీచములు నై ననీఘోరలోచనంబు, లోరి దుష్టాత్మ పుడమిపై నూడి పడవె.
- తే. ధవునియానతి లేకున్కి ధర్మమునకు, హానివాటిల్లునో యని యాత్మ వెఱచి
నిన్ను శపియింపనైతిఁ గాకున్న భూరి, తేజమున నీటుసేయనే దివిజవైరి. 523
- క. నీవధముకొఱకు నీవిధి, దైవముచే విహిత మయ్యెఁ దగ నింతియె గా
కోవిమత నన్నుఁ గైకొన, నీవశమా తప్ప దింక నీవధ ముర్విన్. 524
- క. ధనదన కనుజఁడ వైబలమున నధికుఁడవై ప్రవీరముఖ్యుఁడవై రా
ముని డాఁగురించి ముచ్చిలి, గొని తెచ్చితి వేల నన్నుఁ స్మారచరిత్రా. 525
- సీ. పంక్తికంధర రామ బాణపాథోరాశి నిను దీవికై వడి నేఁడు ముంచు
దశకంఠ రామాభిధానపంచాస్యంబు నిను గ జేంద్రముధంగిఁ దునిమివైచు
రాక్షసాధమ రఘురామసూత్రముండు కొంకవై ఖరి నిన్నుఁ గూలవైచు
రావణ రామాఖ్య రాజీవబంధుండు మంచుకై వడి నిన్ను మాయఁజేయు
- తే. దైవతనిరోధి రాఘవతార్థ్యవిభుఁడు, సర్పమునుబోలె నిన్నాజిఁ జింపివైచు
నెదిరిఁ దన్ను నెఱుంగక యింతలోన, చుడిచిపడ నేల నీకు దుష్టానురేంద్ర.

అథ రావణుఁడు సీతతోఁ బరువంబు లాడుట. అథ

వ. అని పలికినఁ గ్రూరంబు లగుసీతావాక్యంబులు విని రావణుండు వికటభ్రాకు
టిదుర్నిరీక్షుండును నీలజేమూతసంకాశుండును మహాభుజశిరోధరుండునుసింహ
సత్త్వగమనుండును దీర్ఘజిహ్వోగ్రలోచనుండును జలాగ్రమకుటప్రాంశుండును
జిత్రమాల్యానులేపనుండును రక్తమాల్యాంబరధరుండును దప్తాంగదవిభూష
ణుండును గల్పరృక్షసంకాశుండును వసంతసమానుండును శ్మశానవైత్యస్త్రతి
ముండు నై యన్ముతోత్సావనస్థధుజంగం బైనమందరాచలంబుంబోలెనతిరమ

ణీయమేచకశ్రోణీసూత్రపరివృతుం కైయలకుచుఁగాంచనకేయూరవిరాజితభుజ
యుక్తుండై సువర్ణశృంగసంగతం బైననీలాచలంబుకరణిఁ జూపట్టుచు మణి
సూత్రతరుణాదిత్యవర్ణకుండలమండితుండై సంపుల్లర కన్లువపుష్పవిరాజతాశో
కతరువండమండితం బైనమహానగంబుపగిదిం బొల్పుచు మహానర్పంబుపగిది
నూర్పులు పుచ్చుచుఁ గోపనర క్తనయనంబుల వైదేహి నిరీక్షించి యపగతసా
మ్రాజ్యం డై యన్యాయంబున వనంబునకుం జనుదెంచి దారిద్ర్యంబున నవి
యుచున్నహీనమానవునిం బెద్దజేసికొని సర్వసంపత్తువృద్ధియుక్తుండ నైనన
న్నవమానించితీవి నూర్పుండు నిజ తేజంబున సంధ్యం బోలె నిన్ను నాశంబు
నొందించెదఁ జూడు మని తర్జించుచు సీతకుం గావలి యున్నరాక్షసస్త్రీల నవ
లోకించి.

549

- ఆ: భేద మాడి యైన బెదరించి యైనను, సామదానయుక్తి సలిపి యైన
బుజ్జగించి యైన బోధించి యైనను, మంచి నైనఁ గోపగించి యైన. 550
- క. మీరంద టేకమతులై, వారక యీతరుణి నాకు వశగత యగు టె
ట్లారీతిఁ జేయుఁ డెంతయు, మాతాడిన నత్తెఱంగు మాకుం జెప్పుడి. 551

— శుభ ధాన్యమాలిని రావణు ననునయించుట. — శుభ —

- వ. అని పలికి వెండియు బ్రచండకోపంబున జడిముడి వడుచుఁ గామమన్యుపరీతా
త్తుండై రావణుం డాసీతఁ గదియునెడ ధాన్యమాలిని యడ్డంబుపచ్చిరావణుం
బరివృజించి యిట్లనియె. 552

- క. మనుజాంగనయు వివర్ణయు, ననుకూలత లేక పెనఁగు నతిదీనయు నీ
వనితయెడ మోహ మేటికి, ననుఁ గూడి సుఖంపు మనురనాయక చెలిమిన్.

- తే. చిత్త ములరఁగ నినుఁ బొంది యుత్తమంబు
లై సధనదివ్యభోగంబు లనుభవించు
నంత భాగ్యంబు దయ సేయఁ డయ్యెఁ బద్మ
గర్భుఁ డీనుర్వ్యకాంతకుఁ గర్బురేంద్ర. 554

- క. ప్రతికూల యైనయవతిని, మతిఁ గోరినవాని కగు శ్రమం బనిశంబు
స్ఫురికూల గానియువతిని, మతిఁ గోరినవాని కబ్బు మహితసుఖంబున్. 555

- వ. అని బోధించిన సద్దానవివచనంబులఁ గోపం బడంచుకొని యల్లన నవ్వుచుఁ
బాదవిన్యాసంబున మహీతలంబుకంపింప రాక్షసస్త్రీపరివృతుండై మరలి జ్వల
ద్బాష్పరవర్ణం బయిననిజగృహంబునకుం జనియె నతనిఁబరివేష్టించి దేవగంధర్వ
సాగకనన్యలు వానిజారాత్మ్యంబునకు మనంబునం గలుపించుచు సంతాపురం
బునకుం జని రంత నద్దశకంఠసియుక్త లైనన క్తంచరభామిను లందఱు జనక
నందనిం జేర నేతెంచి నదనంబులం గోపంబు చెంగలింపఁ బరుషవాక్యంబు
లాడుచు నిట్లనిరి.

556

అంత రాక్షస స్త్రీలు సీతకు రావణుని వరింపు మని బోధించుట. 536

క. తలలు పది గలుగువాఁడల, పులస్తుమనుమండు దనుజముఖ్యుఁడు విభవో
జ్జ్వలఁ డీరావణుఁ డితనికి, లలనామణ భార్యగాఁ దలంప వడేలా. 537

వ. అని సలుక నం దేకజట యనురాక్షసి క్రోధతామ్రాక్షి యై కరతలోదరి యగు
సీత కి ట్లనియె 538

చ. తడయక సృష్టికర్త యగుధాతుకు నాలవపుత్రుఁడై పుల
స్తుఁడు జనియించె నాతనికి సొంపుగ విశ్రవుఁ డబ్బగర్భతు
ల్యుఁడు దగఁ బుట్టె నమ్మనికులోదధిచంద్రునకుం గుమారుఁడై
పొడవె సమస్తరాత్రిచరపూజ్యుఁడు పంక్తిముఖుండుదగ్గుఁడై. 539

క. నాలవబ్రహ్మ దలంపఁగఁ, బాలస్తుఁడు గాన నీకుఁ బతిగాఁ దగఁడే
చాలఁగ నామాటలు విని, పాలస్తు వరించి భోగభాగిని నగుమా. 540

వ. అనినఁ గ్రోధంబుపెంపున మార్జాలనేత్రసదృశంబు లగుతననేత్రంబులు విచ్చి
హరిజట యనురాక్షసి యి ట్లనియె. 541

క. ఎవ్వఁడు నిజభుజబలమునఁ, జవ్వకు రాఁ దిగిచి యముని జిహ్వుని సురలం
గ్రావ్యణఁచె నట్టిరావణు, జవ్వని వరియించి మేటిసౌఖ్యముఁ గనుమా. 542

వ. అనిన రూక్షేక్షణంబుల నిరీక్షించి భీషణోక్తులఁ దర్జించుచుఁ బ్రభున యను
నక్కసి యి ట్లనియె. 543

జర లేనియావనసౌకర్యమున నొప్పు బృందారకస్త్రీల పొందు రోసి
తేటమాటల ముద్దుపాటలఁ గరఁగించు గంధర్వసతులసాంగత్య ముడిగి
సౌకుమార్యము బంధచాతుర్య మొప్పదు పన్నగాంగనలసంబంధ మెడలి
కఠినరతుల మదిగరఁగించి మరగించు దైత్యభామలపొందు దలఁగఁ బెట్టి

తే. జనకసుత మర్త్యభామిని వనక నిన్ను, గతిత లంపఱకన్నఁ జక్కనివెలంది
వనుచు దశకంధరుఁడు ప్రీతినాశ్రయించె, నతనివెలయింప కిట్లుండఁ దగు నెనీకు.

వ. అనిన వికటభూకుటిదుర్నిరీక్షయై వికట యనురాక్షసి యి ట్లనియె. 546

చ. అనిమొన శ్రీదశక్రవరుణాదికు లెవ్వని కోడి భృత్యులై
యనవరతంబు నూడిగము లర్థి నొనర్చుచు నుండు రాసహ
స్రనయనవైరి రావణుఁడు సప్తతి నంజలిఁ జేసి వేడఁ గై
కొని వెలయింప కిట్లు ప్రతికూలము లాడగ నీకుఁ జెల్లునే. 547

వ. అనిన దుక్కులు యనురాక్షసి యి ట్లనియె. 548

సీ. ఎవ్వనిభయమున నినుఁ డెండ గాయఁడు వేడ్కతోఁ బవనుండు వీవ నోడు
జలదంబు లెవ్వని కులికి యింపారంగ సురుచిరతోయముల్ గురియించుండుఁ
బటుగతి నెవ్వనిభయమునఁ జక్కలరాయఁడు వెన్నలకాయ వెఱచు
నెవ్వనిదెన భీతి నింపారఁ బావకుం డేవుతోఁ జనవేడిఁ జూపఁజాలఁ

జెప్పనికి బెగ్గలం బంది యెల్లతరులు, సురభిపుష్పవర్షంబులు గురియుచుండు
నిట్టిరావణు వరియింపనేల యెల్ల, వేము నీకుఁ జెప్పినబుద్ధు తేల వినవు. 519
అనియె నంత రాక్షసభామ లందఱుఁ గోచాటోపంబున సీత నవలొకించి నీవు
నర్వభూతమనోహరంబును మహార్హశయనోత్తమంబు నగునంతఃపురంబున వసి
యింప నేల యెల్లవు బలహీనుం డైనమర్త్యునకుం బత్నివైన నేమి సుఖం బను
భవిం చెదవు రామునిమీఁదిచి త్తంబు విడువు సతనికి నీకును సమాగమం బెన్నటి
కిని గలుగదు త్రైలోక్యవసుభోక్తయైనరావణుం జేకొని యథాసుఖంబుగ విహ
రింపుము రాజ్యభ్రష్టుండును ధనహీనుండును నసిద్ధాంధుండును విక్లబుండు నగు
రామునిం గోరనేల నీయట్టిహావవతికిం దగినపురుషుండు దొరకొనుట భాగ్య
వశంబునం గాదె యని పలికిన విని బాష్పాకులలోచన యగుచు నై దేహి వారల
కి ట్లనియె. 550

—శ్లోక సీతాదేవి రాక్షసస్త్రీలవనంబులఁ దిరస్కరించుట. శ్లోక—

మీ రెంత వెరవుఁ గఱపిన, దారుణమును లోకనిందితం బగుకార్యం
బారయ నాచి త్తంబునఁ, దూఱు నె పతి విడిచి పరునితోఁ గూడుదునే. 551
రసలోమనుజుంగన రాక్షసునిం బతిగా వరింపఁగాఁ దగ దింక
నైన నన్నుఁ బట్టి మెసవిన, మెసవుడు నే వినఁగ నొల్ల మీవచనంబున్. 552
నానిజేతుఁడు రాజ్యవిహీనుఁ డైన, మానవుం డైన ముని యైన దీనుఁ డైన
నెట్టివాఁ డైనఁ గాని నాకేమి యెగ్గు, సతత మునుర క్తనైతి నా సత్యధృతికి.
ఇంద్రుఁ బులోమజ యినుని సువర్చల నగరుఁ గేళినియు నైషధుని బైమి
తగ వసిష్ఠుని నగుంధతి భార్గవుం డైన చ్యవను సుకన్యక సత్యవంతు
సావిత్రియును మఱి చంద్రుని రోహిణి సౌదాసు మదయంతి శంభు గౌరి
కపిలుని శ్రీమతి కలశనంధవుని లోపాముద్ర కంజాతభవుని వాణి
పగిది నేను నిరంతరభక్తితోడ, రఘుకులాబ్ధిరాకాదంద్రు రామచంద్రు
వేడ్క నడఁ బాయకెప్పుడు సేవించుదాన, నరయకిటునన్నుఁ బాపంబులాడనగు నె.
అని పలుక న త్రలోదరిచి త్తంబు నిజమతాయ త్తంబు గాకునికి నతిక్రోధనూక్షేక్ష
ణలై రాక్షసభామలు బాసులు ముడివడఁ గటము లదర నందవ్వుదశన లగుచు
నర్వలోకవిద్రావణుం డైనరావణు నేల యెల్ల వని పరుషోక్తుల భర్జించుచుఖడ్గ
పరశుపట్టినప్రాసాదు లంకించి శింశుపాతరుమూలంబున కరుగుదెంచి విటపివర్ణం
బులనడుమ నొదిఁగియున్న హనుమంతుం డేమియుఁబలుకక వినుచుండ నుగ్రాకా
రలై కదియ నమ్మహీనందన గడగడ వడంకుచుఁ గన్నుల బాష్పజలంబులు
గ్రమ్ముచేర నేడ్చుచు నాశింశుపాతరుమూలంబుఁ జేర నేతెంచి యుండె వెండి
యు రాక్షసాంగన లందఱుఁ దర్జనభర్జనోక్తుల గర్జించుచుండ నప్పుడు విషణ్ణ
వదనయై నివ్వెఱపడి యున్నసీతం జూచి భీచుదర్శనయుఁ గరాళయు సున్నతో
దరియు నగువినత యనురాక్షసి యతి కుపితయై యి ట్లనియె. 555

అథ రాక్షసస్త్రీలు సీతను దర్శనోక్తుః పదరించుట. ఇతి-

తే. అరయ నీచేఁ బతిస్నేహ మంత మాకుఁ

గాంత యిచట దర్శిత మయ్యె నింతె చాలుఁ
గడఁగి యతిమాత్రకృతము దుఃఖంబుకొఱకుఁ
గల్పితం బగు నింత నిక్కంబు జువ్వె.

556

క. జనకజ నీమాటలు విని, మనమునఁ బరితుష్ట నైతి మనుజేశునిపై
మన నుడిగి వధ్య మగుమధ్యనతరవాక్యం బొనర్పఁ గడఁగుము ప్రీతిన్. 557

చ. కృపణు నధీరు మర్త్య ధనహీనుని రాముఁ బరిత్యజించి దే
వపతినిభు న్బలాభ్యు ధనసంతు సమర్థునిఁ ద్యాగశీలుని
దపనమాన తేజుఁ బ్రియదర్శను నుత్తమరూపవంతు డై
త్యపతిని బంక్షికంధరునిఁ దద్దయు వేడ్క భజింపు మి త్రుణిన్. 558

క. లీలం బ్రసూనమాలా, చేలాభరణాంగరాగశృంగారిణివై
బాలామణి యిది మొదలుగ, నీలోకంబులకు నెల్ల సీశ్వరి వగుమా. 559

క. వనమున జీవము విడిచిన, మనుజునిపై మమత యేల మానిని దేవేం
ద్రునకు శచి హరికి రమ శంభున కుమ యనిలునకు న్నాహహాలికి నీవున్. 560

క. రాక్షసవంశాధిపునకు, దక్షత సతి వగుము గాక తక్కిన నిన్ను
న్రక్షోవనితలు ప్రేల్చిడి, భక్షించెద రీక్షణంబ పటురోషమునన్. 561

వ. అనియె నంత లంబమానవయోధర యగువికట యనురక్తసి ముష్టిం బూన్చి
గర్జించుచుఁ గోపాటోపంబున నిట్లనియె. 562

తే. ఇందువదన దశాననుఁ డింతదనుక, సప్రియము లైననీమాట లాలకించి
కరుణ పెంపున మార్దవగరిమఁ జేసి, మదిసహించినవాఁ డింకఁ బదర వలధు.

క. పరులకు దురాసదం బగు, శరనిధిమధ్యమునఁ బొల్చు చటులనిశాటా
కరఘోరరావణాంతఃపురమునఁ జిక్కితివి యెందుఁ బోయెద వింకన్. 564

క. రావణమందిరమున నెం, తే వలనుగఁ జిక్కియున్నని స్నికఁ నాతొ
దైవాధీశ్వరుఁ డైనను, గానఁగ శక్తుండె మేము గానలి యుండన్. 565

ఉ. కన్నుల శోక బాష్పములు కాల్యలు గట్టఁగ నేల యేడ్చెదో
సన్నతగాత్రి శోకము విపాదము దైవ్యమా వీడి వేడ్కతోఁ
బన్నుగ నశ్విరం బయిన ప్రాయ మతీతము గాక మున్నె స
వన్ను దశాస్యుఁ గూడి మగువా విహరింపు యథానుఖంబుగన్. 566

క. తరుణీన ప్రసహస్రము, లొఱపుగ నినుఁ గొల్పి మంజులోద్యానమున
నిరుపమభోగము లందుము, స్థిరసత్త్వనిఁ బంక్షిముఖునిఁ జేకొని ప్రీతిన్. 567

క. హిత ముపదేశించెడునా, మతము వినక నీవు మాటుమాటఁ బలికిన
స్వతురత నీశాస్త్రించర, సతు లందఱు నిన్నుఁ బట్టి చంపెద రబలా. 568

5. అనియె నంతఁ జంఁదోదరి యనురాక్షసి క్రోధమూర్ఛితయై కాలాయనమయం బగుశూలంబు కేల నంకించి లీలం ద్రిప్పుచుఁ ద్రాసోత్కంఠికుచ యగునీసీ తను రావణుండు గొని తెచ్చిననాఁటనుండి నామనంబున దీని భక్షింపఁగోరు చుండుదు నిప్పుడు యకృతసంజ్ఞకం బైనహృదయదక్షిణభాగస్థమాంసవిశేషం బును బ్రీహసంజ్ఞకం బైనహృదయవామభాగస్థమాంసవిశేషంబును గ్రోడసం జ్ఞకం బైనవత్సోగతగోముఖాకృతిమాంసయుక్తశల్యంబును హృదయోపరిస్థిత మాంసంబును బంధనసహితముకుళాకారహృత్పద్మాభ్యమాంసవిశేషంబును నాంత్రంబులును శీర్షంబును భక్షించెద ననివలెకె నంతఁ బ్రభున యనురాక్షసి యిట్లనియె.

569

ఉ. తెంపునఁ బట్టి దీని తలద్రెవ్వఁగ నేసి నిశాటభర్తతో నింపుగ సీత చచ్చె నని యిందఱముం దగ విన్నవించి నె య్యంపుఁదనంబుతో నతనియానతిఁ గైకొని వేగ వచ్చి భ ష్టింపుద మీ విసీలఘనకేశితనూగతమాంసఖండముల్.

570

వ. అనియె నంత' నజాముఖ యనురాక్షసి యిట్లనియె.

571

ఉ. చండనిశాతఖడ్గమునఁ జారుతరంబుగ దీనిమేనిలోఁ గండలు గోయుఁ జేను మన కందఱకు న్విభజించి పెట్టెదం దెండు పరార్థ్యలేహ్యము వినిర్మలపేయము హృద్యఖాద్యమున్ మెండుగ ముద్ద చేసికొని మ్రింగెద మాఁకలి దీటునట్లుగన్.

572

వ. అనునెడ నయోముఖ యనురాక్షసి యిట్లనియె.

573

ఉ. చండతరంబుగా మనయజాముఖ చెప్పినయట్లు వేగ గో యుం డసిఘాత దీనియొడ లుద్ధతి నే విభజించి పెట్టెదం దెండు పరార్థ్యలేహ్యము వినిర్మలపేయము హృద్యఖాద్యమున్ మెండుగ ముద్ద చేసికొనిమ్రింగెద మల్లనికుంభిలాస్థలిన్.

574

వ. అని యిట్లనేకప్రకారంబుల భయంకరాకారలై రాక్షసాంగనలు పరుషవాక్యం బులఁ దర్జించిన విని యుక్తహీనుత్రి ధైర్యంబు విడిచి రోదనంబు నేయుచు బాష్పగద్గదకంతియై యిట్లనియె.

575

క. రసలో మనుజాంగన రాక్షసునిం బతిగా వరింపఁ గాఁ దగ దింక న్వస నన్ను బట్టిమెనవిన, మెనవుఁడు నేవినఁగ నొల్ల మీవచనంబుల్.

576

— ఇతి సీత యశోకవృక్షమున బట్టుకొని యెడ్చుట ఇతి —

వ. అని పలికి యద్దేవి రాక్షసమధ్యగతయై రావణునివాక్యంబులును రాక్షసాంగ నలవచనంబులునుం దలంచి యంత కంత కగ్గలం బైనశోకంబుననించుకయైన నుఖంబు గానక శరీరంబు సంకోచింపఁజేసి మిక్కిలి వడంకుచు వనమధ్యంబున నుకంబునచేత నగ తయె యూభవరిభిన్న యెనమ్మగాంగనచందంబున దిగులు

- గొనుచు దిగ్గునలేచి హనుచుదధిష్ఠితశింశుపాతరుసమీపగతం బైనపుష్పితా
శోకవిటసంబు నవలంబించి శోకబాష్పజలంబులచేతఁ బయోధరంబులఁ దడు
పుచు శోకంబునకుఁ దుది గానక చింతించుచు ధృంఝూవాతసముఘాతకదళి
యుం బోలె నాకంపించుచు రాక్షసి భయవిశ్రాంతమగుటంజేసి వివస్థవననయై
వినీలవేణి కృష్ణభుజగియుం బోలె బృష్టభాగంబునం జలించ నిట్టూర్పులు
పుచ్చుచు శోకోపహతచేతనయై దుఃఖార్తయు నిట్లని విలపించె. 577
- తే. హరఘాతమ హాకరుణాలవాల, హానుమిత్రాశనూజ పుణ్యాత్మ హామ
హానుభావ హాకౌసల్య హానుమిత్ర, పాసితని నిమ్మః శోకాభిచన్ననైతి. 578
- ఉ రామునిఁ బాసి యీనగిరిరాక్షసు లిట్లు దురుక్తు లాడఁగా
వేనులు నాలకించుచుఁ బ్రవేపితనై నుని యుంటిఁ గావున
నూమి నకాలమందు మృతినబొందగు ముక్త్యుటంచు బ్రహ్మశో
భానుహిమాఘ్యులొడఁడుప్రవాదము నశ్వ మటంచు నెంచెనన్. 579
- తే. వివధిసడుమ మహావాతవేగనిహత, మైనయోకకై నడి నూతనాంబునిహత
మైన పెన్నేటిగట్టుచందాన శోక, వేగిహతనై నశిగించె వేయియేల. 580
- క. కమలదళవత్త నేత్రుని, విను లేందుసమానముఖుని వీరోత్తముని
సముదిత తేజుని మద్విభు, నమరం జూచెనగు ధన్యునియ్యెడవారిల్. 581
- ఉ. ఇచ్చట రాముని న్రఘుకులేంద్రునిఁ బాసి నిమేష మైన నే
నచ్చుగ నుండఁ జాల గరళాదులవెంటను జత్తు నంటినా
దెచ్చెడువారు లేరు మఱితెంపునఁ బావకుఁ బొట్టు నంటినా
పొచ్చెము లేక రాక్షసులు పోవఁగనీ యింక నేమి సేయునున్. 582
- తే. ప్రాణవల్లభుఁ డైనశ్రీరాముఁ బాసి, యకట దుష్టరాక్షసులగుధ్యమునఁ జిక్కి
యిట్టిదుఃఖంబు నొందుటకేమి కిల్కిమంబుఁ జేసితిన్ పూర్వజన్మమందు. 583
- తే రాక్షసస్త్రీలచేత సంరక్షితవగు, నేను రాముని వీక్షించనేని యిచట
నొకనిమిష మైన జీవించి యుండఁజాల, వితతదుఃఖంబుచే మేను విడుతు నింక. 584
- క. ధరలోనఁ బ్రాణికోటికి, పరుదుగఁ దనయిచ్చ దలంచినప్పుడె నృసింహ
దొరకొనమి మానుషత్వము, నెఱిఁ బరతంత్రత్వ మెంతనీచం బకటా. 585
- ప అని బహుప్రకారంబుల దుఃఖించుచు భూతావిష్ట యైనదానితెఱంగున మద
కరద్రవ్యసేవనంబున మైనుఱచి యున్నదానిబాలికి శ్రీమాననోదనాథంబు వివే
క్ష్తిత యొనకిశోరిచందంబున వ్యామూళచిత్తమాడ్కి మహీతలంబునం బడి
యడలుచుఁ గన్నీరు నించుచు నధోముఖయై వెండియు నిట్లని విలపించె. 586
- ఉ ఎక్కడ దండకాగహన మెక్కడ పావన గౌతమీశతం
బెక్కడ లంక నన్నునుఁ జేవున మ్రుచ్చిలి నెచ్చు తెక్కడ
నెక్కడ నాథుఁబాసి దనుజాంగన లుడతఁ గాటులాడఁగా

- నిక్కడ దిక్కు మాలి నును తెక్కడ హా విధి నేమి నేయదున్. 587
- సీ. అక్కడ మన్నాఘోషనవహితుం డగుచుండ నీచాత్మఁ డీయగ్రదైత్యుఁ
డీరసమున బలాత్కారంబుగా నన్ను యుచ్చిలి చేసొని తెచ్చె నిటకు
దనుజ కాంతామధ్యమునఁ జిక్కి తత్కూర్మవచనము ల్వినుచు నెవ్వగలఁ బోగిలి
బ్రతికి యుండఁగఁ జాల రామునిఁ బాసి దైత్యాంగనావళగత నైననాకు
తే. ధనము ప్రాణంబుభూషణోత్తమము తేల, పరఁగ నీదుఃఖమున వ్రయ్యవాటకునికి
నశ్శసారం బగుట నిక్కమన్నదీయ, హృదయ మజరామరం బగునింకమీఁద.
తే. భర్త నెడఁబాసి యిట్లుండవలసె నాకుఁ, బాపజీవితనై యింక బ్రతుకఁ జాల
నకట యనతి ననార్య నై నట్టియేను, బుడమిలో నింద కేటు పాత్రభూత నైతి.
క. జలనిధిఁగరివేష్టితభూ, వలయాధీశ్వరుని మంజువాదిని బలి న
త్యలఘుగుణుఁ బాసి యేగతి, నిల బ్రతికెనఁ బ్రాణసుఖము లివి యేమిటికిన్.
- ఉ. కావలి యున్నరాత్రిచరకాంతలు మ్రింగిన మ్రింగని మ్మిట
రావణుఁ డల్లి దారుణమనంబునఁ జంపినఁ జంప నిమ్మ నా
జీవితనాథుఁ బాసి పలుచింతలఁ గుందుచు నుంటకంటె నా
కేవిధి నైనఁ జా వమరు టిప్పటికి న్సుఖ మంచుఁ దోఁచెడిన్. 591
- మ. ప్రియముల్ పల్కిన నిష్ఠురోక్తు లనిన నీభూమాకృతిం దోఁచినక
జయశీలుండ నటంచు నెంచుకొనినం బ్రబల్య మూహించిన
న్నయదూరుం డగుపంక్తికంఠ నమరేంద్ర ద్వేషి వామాంఘ్రిచే
నయినం దాఁక స్వధర్మము న్విడిచి యత్యాసక్తిఁ గాంక్షింతునే. 592
- ప. మఱియు నీరావణుండు నాచేత బహుప్రకారంబులఁ దిరస్కరింపఁబడినవాఁ
డయున్ నత్రైఱం గెఱుంగక నృశంసస్వభావంబునఁ దన్నుం దనకులంబునుం
బేర్కొనుచు సారెసారెకు నన్నుంబ్రార్థించుటకు నిశ్చయించు చున్నవాఁడీరా
క్షసాంగన లెన్నిప్రలాపంబు లాడిన దీప్తాగ్నిలోనం బడవైచిన నవయవంబులు
ఖండించిన హృదయంబు విదారించిన నేమి గావించినం గావింపనిమ్మ రావ
ణునిచెంత నిల్చుట కైన నొల్ల నని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 593
- తే. ప్రాజ్ఞుఁడు కృతజ్ఞుఁడును దయావరుఁడు సాధు
మృత్యుఁ డని ఖ్యాతిఁ గన్నరఘూత్తముండు
కడఁగి నేఁడు మద్భాగ్యసంక్షయమువలన
నిర్దయుం డయ్యె నని మది నేఁ దలంతు. 594
- క. నయవిదుఁడు సదయుఁడు నిరా, మయుఁ డగురఘువల్లభుండు మద్భాగ్యపరి
క్షయమువలన నేఁ డింతకు, దయ గప్పెనొ దైవ మేమి దలఁచెనొ యకటా.
- సీ. నాకొఱకై కాదె లోకకంటకుఁ డైన భునరూపుఁ డగువిరాధుని వధించె
నాకొఱకై కాదె భీకరైషికమునఁ గపటకాకామరుగర్య మడఁచె

- నానొకటై కాదె యేకా స్త్రమునఁ జతుర్దశసహస్రనిశాటరాజిఁద్రుంచె
నానొకటై కాదె వీకతో ఖరదూషణాదిరాక్షసుల ఘోరాజిఁ దునిమి
తే. నట్టిరఘుకులనేత దివ్యాస్త్రవిదుఁడు, రాముఁ డుగ్రాజి రావణునామ మణఁచి
సంతసంబున నన్నుఁ బ్రసన్నదృష్టి, నెలమిఁ గొనిపోక యేల యుపేక్ష సేయు.
మ. గురుశౌర్యుండు కృపాలుఁ డస్త్రవిదుఁడుకా గోదండదీక్షాగురుం
డురు తేజుండు సురేంద్రకల్పుండు రణోద్యుక్తుండు మన్నాథుఁ డ
పురమోదారకుఁ డల్పవీర్యుఁ డగునీపాలస్త్యు ఘోరాజలో
ఘరశౌర్యంబునఁ ద్రుంచి నన్నుఁ గొని పోవం జాలఁడే దక్షతన్. 597
- క. యనిధిమధ్యంబున నెన్నరికిఁ బ్రవేశింపరాక వజ్రలెడులంకా
పుర మిది యైనను రఘుశ్రేఖరుశరగతి కడ్డ మిచటఁ గలదే తలఁపన్. 598
- ఉ. వేల్పులు దైత్య లొక్కమొగి వీక నెదిర్చిన బాణవహ్నిచే
గాల్పఁగఁ జాలునంతటియఖండపరాక్రమశాలి మద్విభుం
డల్పపరాక్రముం డగుదశాస్యుని వ్రేల్చిడిఁ ద్రుంచి యేలకో
పొల్పుగ నన్నుఁ దోడుకొనిపోక యుపేక్ష యొనర్చె నక్కటా. 599
- ఉ. ముచ్చిలి నీచదైత్యుండు సముద్ధతి న న్గొని లెచ్చి లంకలో
నిచ్చట డాచినట్టివిధ మింతయు రాముఁ డెఱుంగ కున్నవాఁ
డచ్చుపడంగ దాని విననప్పడె తక్కక భ్రాతృయుక్తుడై
వచ్చి దశాస్యునిం దునిమి వారక న న్గొనిపోవ కుండునే. 600
- ఉ. లక్కట రావణాపహృత యై పలవించుచు నీత లంకలో
దిక్కటి కుందుచున్నయది తీవ్రతఁ గైకొని ప్రోవు మంచుఁ దా
మక్కువతోడ రామునకు మానుగఁ జెప్పెడునట్టియావుఁ డిం
దొక్కఁడుఁ జిక్కఁ డెట్లు వినునో నను నేగతి నుద్ధరించునో. 601
- చ. వనమున మద్విధంబు దెలుపం దగునట్టిపతంగపుంగవుం
డనఘుండు నాఁడు నానొకకు నడ్డము వచ్చి దశాస్యుఁ డాకి నే
ర్పున వడిఁ బోరి తన్నిశితభూరితరాసివిలూనవత్తుండై
చనె నికఁ దెల్పుఁగాఁ దగిన సజ్జనుఁ డెవ్వఁడు లేఁడు చూడఁగన్. 602
- క. నన్నిచట నున్నదానిఁగఁ, బన్నుగ నేపగిది నైనఁ బతి విన నేనిం
గ్రన్నన శరముల లోకము, గన్నార నరాక్షసంబు గావింపఁ జాకో. 603
- ఉ. తెంపునఁ గ్రుద్ధుండై విభుండు దివ్యశరంబుల నీపయోధి శో
షింపఁగఁ జేసి లంక నతిశీఘ్రతఁ జొచ్చి దశాస్యు నాజిలోఁ
జంపి తదా వ్రమంత్రి సుతసంతతిఁ ద్రుంచి తదీయకీర్తి మా
యింపఁగఁ జేసి దోర్బలసమృద్ధి ననుం గొనిపోవు నుద్ధతిన్. 804
- తే. పాపవర్తనుఁ డయిన యీపం క్తిముఖుండు
పార్థివులదృష్టిపథమునఁ బడియె నేని

పరగ నొక్కొంత మ్రొటి యెను మ్రొతుకఁ జాలఁ
డెన్నఁ డాగతి నాజి సంవృష్టుఁ డగునొ.

605

క. గతి సెడి దుఃఖించెదనా, గతి నిఁకఁ బ్రతినుందిరమునఁ గాకుత్ సశరా
హతనాథులై నిశారచరసతు లంచు నేవ్వఁగలరు సత్యం బరయన్.

606

వ. మఱియు నీలంకాపురంబు శీఘ్రకాలంబునఁ బ్రతాధూమాకులపథయుగృధ్రునం
డలసంకులయు నై శ్వశానంబుచగిదిఁ జూపట్టం గలయది రాక్షసులదురాచా
రంభే వారికి విచర్యయంబు ప్రకటింపం జేయుచున్నది గావున శీఘ్రంబు
నిక్కంబుగా నేను మనోరథంబు నధిగమింపం గలదాన మఱియు సత్యభంబు
లనేకంబులు దోచుచున్నవి గావున దురాత్ముం డగునీరావణుండు నిహతుం
డగుచుండఁ బుణ్యోత్సవసమృద్ధం బైనయిప్పురంబు నిస్సంశయంబుగా విధవాం
గనవగిది హతప్రభ కాఁగలదు మఱియు నింటింట దుఃఖార్తులై విలపించు
రాక్షసకన్యల బోదనశబ్దంబు నాలకింతు మఱియు నీనగరంబు రామసాయక
నిర్దగ్ధంబై నిబిడాంధకారహతమృతియై పాపక యుండు గలనని యిట్లు ప్రమా
ణంబుగాఁ బలికి వెండియు దుష్టాత్ముం డగు గావణునిదురాలాపంబులు దలంచి
దుఃఖావేశంబున నస్తుహీనందని వెండియు నిట్లని విలపించె.

607

ఉ. చేరువ రావణుండు మితిఁ జేసినకాలము డాయ వచ్చె నా
కారులు ధర్మహీనులు దురాత్ములు కాపథవస్తు లదృశతా
కారులు గాన నన్ను ననుకంపఁ దలంపక చంపఁ జూతు ర
ట్టిరస మెత్తి యేది గతి యేమి యొనర్చెద భర్తహీననై.

608

ఆ. తివిరి నాకు విషము దెచ్చి పెట్టెడుపుణ్యఁ
డెవ్వఁడైన దొరకెనేని యిపుడె
తనువు విడిచి యమునిఁ గనఁ జనవచ్చును
ఘనుని విభునిఁ బాసి మనిన మేలె.

609

వ. అని తెంపునం బలికి వెండియు నస్తుహీనందని మహావీరుండును మహానురక్తుండు
నగురాముండు తన్ను వెదకక యుపేక్షించి యున్నవాఁ డని శంకించి యిట్లుండు
టకు స్వజీవనాపరిజ్ఞానంబును దద్వివత్తియుఁ దాత్త్వికవై రాగ్యంబును బ్రవాస
దోషంబువలన నీప్రేమనాశంబును వ్యగుణహీనత్వంబును స్వభాగ్యవిపర్యయం
బు నివి యాఱును గారణంబులుగా నుత్పేక్షించుచు నిట్లని వితర్కించె.

610

క. మానవనాయకుఁ డించుక, యే నిట మని యున్నచంద మెఱుంగఁ డెఱిగినకా
మానుగ ననుఁ దిలకింపక, తా నేటి కుపేక్ష సేయు ధార్మికుఁ డరయన్.

611

క. ఘనతర మగుమద్దుఃఖం, బున నిక్కము మేను విడిచి భూపతి వగతో
ననుజయుతంబుగ నాకం,బున కాగతి సరిగి యుండఁబోలుఁ దలంవన్.

612

క. ధవళాబ్జనయనుఁ డగురా,ఘవుని విలోకించి యక్షగరుడోరగా
నవసిద్ధసాధ్యకిన్నరు, లవితథముగఁ జాల ధన్యు లయ్యెద రచటన్.

613

- మ జనకోర్వీపతిపుత్రి నై దశమధర్మనాథనంశాభిచం
 ద్రునకుం గోడలిన్దై యమేయగుణయుక్తై రామునిం బ్రాణనా
 భునిగాఁ జేకొని పుణ్యనాధిష్ఠ యన నెంతో ఖ్యాతి వాటించి యా
 భునుని న్రామునిఁ బాసి దిక్కఱి మనంగా నేర్పునే యిచ్చటన్. 614
- ఉ. శ్యామలకోమలాంగుని సుమాస్త్రసమానతనూవిలాసు సు
 త్రామసమానవైభవు దరస్మితనిర్మితశీతధాముని
 న్రామునిఁ బాసి యొంటిమెయి రాక్షసుచేఁ బడి చావు మంచు వా
 క్కాముఁడు వ్రాసియుండ మదిఁ గందిన నేమిటఁ దీటు నీవగన్. 615
- ఉ. నెట్లన రామభూపతికి నే సతిన్దై జనియించినందు కి
 ప్పట్టున నించుకైన ననపాయసుఖం బొనగూర్చితేక యో
 పట్టుగ దుఃఖపుంజములపాలుగఁ జేసితి కానలోన నా
 పుట్టుకయేల ధాత్రి ననుబోఁటి యభాగ్యులు గల్గి నేర్తురే. 616
- క. రాముఁడు ధీనుఁడు ని, హ్మాముఁడు రాజర్షిధర్మ కాముఁడు నాత్మా
 రాముం డానుజ్ఞానికి, నీమెయి నామీఁదఁ గాంక్ష యేల జనించున్. 617
- చ. చనువుగ నొద్ద నున్నయెడ సౌవ్వాద ముంచుట యొద్ద లేనిచోఁ
 దనహృదయంబులో నెనరునప్పుట రాజులకు నన్వేధర్మమై
 నను ధరలోఁ గృతఃఖునిగుణం బది గాని కృతజ్ఞఁ డైనరా
 మునిగుణమే జగంబు లవి మూఁడు మునింగిన నన్ను వీడునే. 618
- తే. శత్రునూదను నద్భుత చరితు నమిత, వీర్య వక్లిష్టకర్తు మద్విభునిఁ బాసి
 బ్రతికి యుండుటకంటె నెబ్బంగి నైన, మేనుఁ బాయుట నా కది మేలు గాదె.
 తే. ధరణి నెంత యభాగ్యునో మఱియుఁ బాప
 మేమి చేసితినో తొల్లి యినకులేంద్ర
 విమలగుణుఁ బాసి దైత్యమధ్యమునఁ జిక్కి
 యనదమాడ్కిఁగృశింపఁ బా లైతి నకట. 620
- తే. అకటనన్నవ్ర స్తశస్త్రులై యడవిలోన, మూలఫలములు మెసపుచు మునులఁ గూడి
 తవిలి పుణ్యాశ్రమంబులఁ దపము నల్పు, చున్నవారలో యుపరతిఁ గన్నవారో.
- క. అటు గాక యున్న వనమునఁ, గుటిలుం డగుపం క్తిముఖుఁడు గురుకపటమునం
 దటుకున వంచించి విశం, కటముగ వధియించె నొక్కొ కలుషాత్మోకు డై. 622
- ఆ. అట్టియేను గాల మరుగుచు నుండ నే, కరణిఁ దాళుదాన గాఢశోక
 మిట్లు పెక్కు గతుల నేర్పుచు నుండ నా, కలఘుభంగి మృతియుఁగలుగ దేల.
- శా. రామత్కావిధుఁ డభి దాఁటి రయ మారకవచ్చునో రాఁడొ హో
 సామర్థ్యంబున దైత్య నాజి మర లెంచం ద్రుంచునో ద్రుంపఁడో
 వామాంకంబునఁ జేరి నన్నుఁ గొనిపోవం జూచునో చూడఁడో
 నామీఁదం గృప గల్గునో గలుగదో నాభాగ్య మెట్లున్నదో. 624

- ఉ. వారక దండకావననివాసి మునీశ్వరక్షణార్థమే
వీరవరేణ్యుఁ డుగ్రరణవీధి నిరాధుని దూషణు న్భుజో
దారు ఖరు స్వతుర్దశసహస్రనిశాటసమన్వితంబుగా
ధారుణిఁ గూల్చె నమ్మునివితాపశరణ్యున కేను మ్రొక్కెదన్. 625
- క. తలకొని ప్రియాప్రియంబులు, గలుగక జితకరణు లగుచు గతకల్పమై
యలరారునట్టితపసులు, తలపోయఁగఁ బుడమిలోన ధన్యులు గానే. 626
- ఉ. రాముఁడు ఘోరరాక్షసవిరాముఁడు రాక్షసనాథుని వ్రమి
దృఢమి నధించి నన్నఁ గొనిపోయిన మే లటు గానిచోఁ నదీ
యామలవిగ్రహంబు హృదయంబున నెంచుచుఁ జత్తుఁ గాని దు
స్థానునఁ జైనరాక్షసు వశంగతనై మనఁజాల నెంతయున్. 627
- క. ప్రియమువలన నగు నుఖ ను, ప్రియమువలనఁ గలుగు నధికభీతి విడిచి ని
ర్భయులై చరించుపుణ్యోపయులకు నందన మొనర్చెన న్నడుభక్తిన్. 628
- మ. అని యిట్లామచు బాష్పపూర్ణముజయై హా రాను హా లక్ష్మణా
యని దుఃఖంబునఁ జేరి యేష్వనిని శ్రోధార క్షనేత్రాంతలై
దనుజస్త్రీలు రయంబునం జని తనుంతం దాము దేవారితో
వినయం బొప్పుగ విన్నవించిరి సతీవృత్తాంత మాశ్చంతమున్. 629
- చ. అటు దివిజారితోడ జనకాశ్లాజ యున్నవిధంబు దెల్పి సం
చటులకరాళనహ్నికణసంక్షయ మతుల నుప్పుతిల్లఁగాఁ
గుటిలతరాస్యము లైఱచింతు ఘనార్భటి మ్రోయుచుక విశం
కటగతి నేగుడెంచి సతిఁ గ్రన్ముఱఁ గాంచి భయంకరాంగులై. 630

—రాక్షసస్త్రీలు సీతను బట్టి మ్రొంగెద మని తట్టించుట. —

- క. సామమున నెంతఁ జెప్పిన, నోమగువా దానవేంద్రు నొల్లవు గద యిం
కేమనిన నేమి యగు నిచు, మే మందఱ మిపుడు పట్టి మ్రొంగెద మింకన్. 631
- మ. అని బహుప్రకారంబుల భయంకరాకారలై శబ్దించుచున్న సమయంబున నచ్చే
రున నిద్రించు చున్నవిభీషణపుత్రి యగు త్రిజట యనురాక్షసి రయంబున. 632
- క. జనకునికూఁతును దశరథ, జనపతికోడలును రామచంద్రునిసతి నీ
ననజాక్షీ మ్రొంగ వలవదు, నను మ్రొంగిన మ్రొంగుఁ డింక నరభగ్దానితల్.
- క. దశరథమతునకు విజయము, దశముఖునకుఁ జేటు గలుగుఁ దప్పదు నే నీ
నిశ దీనితెఱఁగుఁ గాంచితి, విశదంబుగ న్నవ్వుమందు వింటిరె మీరల్. 633

—త్రిజట తనకుఁ గలిగిన స్వప్నమును రాక్షసస్త్రీల కెఱింగించుట. —

- క. నా విని నివ్వెరపడి కడుఁ, దీవరమున దైత్యనతులు త్రిజటా యేలా
గీవిధము తేటవడఁ జెపు, మా వినియెద మనిన వారి కది యిట్లనియెన్. 634
- చ. సలలితశుక్లమాల్యములు చారుదుకూలము మేనఁ దాల్చి సౌం

పలరంగ సంతతిత్తగతహంససహస్ర సమేతదాంతని
ర్మలశిబికాధిహంసం జయి రాముడు లక్ష్మణుతోడఁ గూడి య
త్యలంబుజచంబుతో నిదటి కద్దుశనైఖిరి గాంగఁ జూచితిన్.

635

క. హరిణాంబరభారినీ యై, ధరణీజ విచులప్రభాభ్యుదార యగుచు నా
గరపరివేష్టితపాండుర, గిరిపై వలియించి యున్నక్రియఁ గనుఁగొంటిన్.

636

సీ. మఱియు రాముడు శుకమాల్యాంబరంబులు దాల్చి చతుంతదంతి నెక్కి
తమ్మునితోఁ గూడి తన తేజమున నిశల్ వెలుఁగంగఁ జేయుచు జలజనేత్ర
వెదకుమఁ జనుచుంచి వేడ్కతో సీతనుఁ గనుఁగొనె నంశ నాజనకపుత్రి
యా శ్వేతశిఖిర్నివృణ్ణపుచేత గృహీత మైన గజస్కంధ మాశ్రయించి

తే. విభునిశోజమీంద నుండి యావిధుశపను
గరముచే సంస్పృశింపంగఁ గంటి. మఱియు
వారి మువ్వర ధరియించి వానన నాగ
జోత్యమం దీపురంబుపై నుండు గంటి.

637

తే. మఱియు నారాయణద్రుండు కరము వేడ్కఁ
దమ్ముని మహీజఁ గూడి యా దంతి డిగ్గి
పాండువృషభాష్టకోపేతభస్మరథము
నెక్కి రయమున నీలంక కేగుదెంచి.

638

క. దనుజుల వధించి సకపడి, యనుజుని జానకిని గూడి యనుపమహర్షం
బునఁ బుష్ప మెక్కి రయం, బున ను త్తరదిశకు నేగఁ బొడగంటి రహిన్.

639

వ. ఇవిధంబున రాముండు సీతాలక్ష్మణసహితుం డై కలలోనం గనుచున్న గావున
నన్యుహృత్తునకు గెలుచునశ్యంబు సంభవించు మఱియునుహాతేజంకగురాముండు
స్వర్గంబు పాపాత్ములకుం బోలె నురానురాదుల కజయున్యండ్లై యుండు నది
యనుం గాక రావణుండు తైలనముఁజీతుండును రక్తాంబరధరుండును బానమ
త్తుండునై కరవీరకృతమాలోన్యసకోభితం బైపుష్పకవిమానంబున నుండి నేలం
బడినయట్లు మఱియుఁ గృష్ణాంబరధరుండును రక్తమాల్యానులేపనుండును ముం
డితశిరస్కుండు నై యొక్కవనితచేత నాకర్షింపంబడినయట్లు వెండియు ఖర
యుక్తం బైనరథం బారోహించి వికలంబుగా నవ్రుచు నృత్యంబు సేయుచు
దైలపాలనంబు గావించుచు భ్రాంతచిత్తాకులేంద్రియుం డై పరిభ్రమించినట్లు
మఱియు రాసభంబు నెక్కి దక్షిణాభిముఖంబుగాఁ జనినయట్లు మఱియు నాగ
ర్ధభంబుమీఁద నుండి తలక్రిందుగాఁ బుడమిం దెల్లి భయమోహితుండై
శీఘ్రంబున లేచి సంభ్రాంతుండై భయార్తుండై మదవిహ్వలంబై యున్న
త్తుండుం బోలె దిగంబరుండై దుర్వాకన్యంబులు ప్రలపించుచు దుర్గంధదుస్సహ
ఘోరతిమిరసంవృతనరకోపముం బైన మలవంకంబునందుఁ బడి మునింగినట్లు
మఱియుఁ గాళియుఁ గర్ణమలిప్తాంగియు రక్తాంబరధరయు నైన యొక్కవనిత

రావణనికంతంబునఁ బాశంబు దగిలించి దక్షిణాభిముఖంబుగా నీడ్చుకొని
యరిగినట్లు మఱియుఁ గుంభకర్ణుండును రావణునట్లు ఖరారోహణమలపంకవత
నాదిక్రూరనిమిత్తయుక్తుండై దక్షిణాభిముఖంబుగాఁ జనినయట్లు మఱియు
రావణునందనులందఱుఁ దైలనముక్షితాంగులైనయట్లు మఱియురావణకుంభ
కర్ణేంద్రజత్తులు వరాహోష్ఠశింశుమారంబులెక్కిదక్షిణాభిముఖులై యరిగినట్లు
మఱియుఁ గుంభకర్ణాదిరాక్షసులు రక్తమాల్యాంబరధరులై తైలపానంబు
సేయుచు గోమయప్రాదంబునం గూలినట్లు సవాజరథకుంజరయు భగ్నుగోపుర
తోరణయునై లంక సముద్రంబునం గూలి మునింగినట్లు మఱియు నీలంక రామ
కింకరుండగనొక్కవానరునిచే భస్మీభూతయై కూలినట్లు లంకాపురంబు భస్మ
రూపం బగుచుండ రాక్షసాంగనలు విధవలై యింటింట గుంపులుగట్టియుచైచు
ర్నాదంబుల రోదనంబు సేయుచుఁ దైలపానంబు గావించుచు వికృతంబుగా
నవ్వుచు నృత్యంబు సేయుచున్నట్లు విభీషణుండొక్కరుండు శుక్లమాల్యాంబర
ధరుండును శుక్లగంధానులేపనుండును శ్వేతచ్ఛత్రుండును శంఖదుందుభినిర్దోష
నృత్తగీతాలంకృతుండు నై తైలసంకాశంబును మేఘస్తనితనిస్వనంబు నగు
చతుర్దంతదంతి నెక్కినట్లు మఱియు నుంత్రిచతుష్టయసచున్వీతంబుగా విమానం
బారోహించి నృత్తవాదిత్రనిస్వనభానురంబైననభానుధ్వంబునం బ్రకాశించి
నట్లు లిట్లనేక ప్రకారంబుల రామునకు విజయంబును రాక్షసులకు వినాశంబు
నుదెల్పు నొక్కకల గంటి నాకల నిక్కంబు గావున

640

ఇతి శ్రీజటరాక్షసస్త్రీలపఁ దపస్వత్సముయొక్క ప్రభావమును నెల్పుట.

ఉ. రాముఁడు వారిరాశిని గరం బవలీలగ దాటి వచ్చి ను

త్రాచువిరోధి యైనయలరావణు డైత్యయుతంబుగాఁగ సం

గ్రామమున స్థితస్ఫుటశరంబులఁ ద్రుంచి మునంబుతో జయ

శ్రీమహితాత్ముడై కడిమి సీతను గైకొని పోవు ప్రేల్చిడిన్.

641

చ. అతిసుకుమార యయ్య జనకాత్మజ మందిరసౌఖ్యమేమియున్

మఠిఁ దలపోయ కెంతయు సమంచితనైఖరి భర్తృభక్తచే

నతులితఘోరసత్త్వనికగావృత యై తగుకాననోర్వి కా

గతిఁ జనుదెంచె నట్టిప్రియకాంతను దా నెడబాయ నేర్చునే.

642

క. నానావిధదుఃఖంబుల, చే నీశశిముఖ విముక్తయై బాగుగఁ జే

తోనాథుఁ గూడి తగఁ బరమానందముతోడఁజాలనలరుచు నుండున్.

643

క. దురితాత్ము లయిన రజనీ,చరులకు సురవినుతశౌర్యసాహసుఁ డగునీ

తరుణీమణివల్లభుచే, నరుదారగఁ దీర్చరానియాపద గలుగున్.

644

వ. కావున.

645

క. మీరలు పరుషోక్తుల గడు, వేఱుగ నీచారునేత్ర వెఱపింపక సాం

సారఁగ వినయవచనములఁ, గోరిప్రసాదంబు వేడుకొనుఁ డిఁకమీదన్.

646

క. పడఁతికి దుఃఖము గలయ, ప్పడు పరులకు నిట్టిస్వప్నముం దోచిన న
పుడఁతుక యాదుఃఖముచే, విడివడి సౌఖ్యంబు నొంది వెలయు ధరిత్రిన్. 647

క. ఈవనితకు మ్రొక్కుడు కృప, యావహిలఁగ నుప్రసన్నయై మనలఁ దగఁ
వావిరి భయంబువలనం, గావ నమర్థ యగుఁ దగవుగా దిటు లాడన్. 648

— శ్లో — శ్రీ జట రాక్షస స్త్రీలకు సీతాశుభలక్షణంబులను పేర్కొని మిత్రంబులను దెల్పుట. శ్లో —

వ. అదియునుం గాక యీవిశాలాక్షి యంగంబులయందు దుఃఖ హేతు వై నవిరూప
లక్షణం బొక్కింత యైనఁ గానఁబడ నదుఃఖార్హ్యము దివ్యభోగార్హ్యము నగు నీ
దేవికిఁ గాంతివై కల్యణమాత్రంబున నీదుఃఖం బునస్థితం బయ్యెననియూహించెద
నీసీతకు రాక్షసరాజనాశనరామవిజయసూచకార్యసిద్ధి యగుటకు సందియంబు
లేదు మఱియును. 649

ఉ. దాఁచఁగ నేల స్వప్నమునఁ దప్పక నేఁ గనినంత కాదు దో
పాచరులార యీనుదతి సవ్యభుజోదుకుచేక్షణంబు లెం
తే శలియించుచున్ మనుజు నేతృజయాసురనాథనాశనం
సూచనఁ జేయుచున్నయవి చూచితిరే యవి సారెసారెకున్. 650

వ. మఱియుఁ బింగళకాఖ్యఖగంబు తరుశాఖాగ్రంబుమీఁద నుండి యుత్తమ
సాంత్యవాదియై శోభనబంధుసమాగమసూచకం బైననర్పంబు నుచ్చరించుచు
సంతోషవిశేషంబున సారెసారెకు సమాగతశుభంబు నెదుర్కొను మని సీత
నుద్దేశించి ప్రేరేపించుచున్నదానియట్లు చూపట్లు చున్నది గావున నెల్లభంగుల
రామునకు విజయంబును రావణునకు వినాశంబును నిక్కంబుగా సంభవించుం
గావున మీ రిస్తుహీకుమారిఁ దర్జనభర్జనోక్తులం దూలనాడక మృదుమధుర
వాక్యంబుల ననూనయించుచు వినయభక్తి స్నేహంబులం గొలిచి బ్రతుకుం
డనిన నాశ్రీ జటపలుకులు విని వెఱఁగుపడి యద్దానవాంగనలు తత్ప్రకారంబున
జానకి నాశ్వాసించుచుఁ బ్రియవాదినులై కొలిచియుండి రంత నద్దేవిదురాత్ముం
డగురావణుండు తన్నుమాసద్యయంబునకు హింసించెద నన్నపలుకులు తలపోసి
రాక్షసీపద్యంబునం జక్కి భయకంపితాంగియై వనాంతంబున సింహాభిషన్న
యైనగజరాజకన్యయుంబోలె నడలుచుఁ గాంతారమధ్యంబున విస్పృష్ట యైన
బాలికతెఱంగున నిట్లని విలపించె. 651

— శ్లో — సీత రావణునికట్టడం దలంచి దుఃఖించుట. శ్లో —

ఉ. అక్కట పాపజాతి చతురాస్యుఁడు గానలె నన్నయప్పుడే
చక్కఁగ బ్రాణికోటి కిలఁ జా వొనగూర్చునికారణంబునం
దక్కక నాథుఁ బాసియును దైత్యసతు ల్పురుషోక్తు లాడఁగా
నిక్కడ దైత్యబాధఁ బడి యే బ్రతుక న్వలసె న్విషన్న నై. 652
తే. అకట వజ్రహతం బైన యచలశిరము, కరణి నాహృదయంబు శోకంబుచేత

వేయివ్రయ్యలై పోవదు వితతవజ్ర, సారమయముగాఁ బోలు నిస్సంశయముగ.

మ. కర ముద్వృత్తి దశాననుండు నను వీఁకం జంపిన న్నేలె గా
కరయం బాటుండు వేద మంత్యజున కత్యాసక్తి నీలేని వై
ఖరి నాచి త్తము పాపచిత్తుఁ డగురక్షిపాలుపా లేయ నే
ర రఘుశ్రేష్ఠుఁ డలంచుచుం దనువునం బ్రాణంబులం బాపెదన్. 654

ఆ. ఆత్మహాననకార్య మధికదోషం బని, వేదవిదులు చెప్ప వింటి మైన
వజ్రధరరిపునకువధ్యనై యున్ననా, కాత్మహాననదోష మరయ లేదు. 655

ఉ. ఆడినయంతవట్టు చల మారఁగఁ జేసెడువాఁడు రావణుం
డోడక శల్యకృంతుఁడు సముద్ధతి గర్భగతార్థకాంగము
లావ్రిడిమిఁ ద్రుంచినట్టు లింక బార్ధిపుఁ డీడకు రాకయున్ననా
జాడనె తీక్షణశ్రుములఁ జక్కలువాపఁడె మాయకాంగముల్. 656

వ. మఱియు రాజాపచారంబున బద్ధుండై ప్రాతఃకాలంబునందు వధ్యుం డగుతన్న
రునకుంబోలె రావణనిరుద్ధనై దుఃఖించుచున్ననాకు మానద్యయంబు రయం
బున నరుగుచుండ నత్యంతదుఃఖంబు వాటిల్లు నేమి సేయంగలదాన నని
యంతకంత కగ్గలం బగుశో కావేశంబున. 657

శా. ఆకంఠేక్షణ యశ్రుపూర్ణముఖయై హా రామ హా లక్ష్మణా
హా కాసల్య సుమిత్ర హా జనక గో త్రాధీశ మి వ్వుండఱ
నీవీకం బాసి దురాత్మకుం డగుమరుద్వి ద్వేషిచే జక్కి య
స్తాకార్తి నృషరానిబాధఁ బడితిఁ దుఃఖాభినిర్మగ్న నై. 658

చ. హరిణమువెంటఁ బైఁడిమెకమంచు రఘూత్తము నేల పంచితిం
బరునము లాడి వెంటనె కృపాళుని లక్ష్మణు నేల పుచ్చితిఁ
గురుతరదుఃఖి వేగమున ఘోరపనంబున నన్నుఁ గాన కె
త్తెఱఁగునఁ గుందిరో యెటులు ద్రిమ్మరిరో యెటు లార్తిఁ దూలిరో. 659

తే. అకట మత్కారణమున మహాత్ములైన, నృపజులు మృగరూపంబు ధరించినట్టి
చటులఘోరజంతువుచే విశస్త్రులైరి, యశనిచే సింహవృషభంబులఁ గొనెట్లు.

ఉ. అక్కట పాపకాలుండు మృగాకృతితోఁ జనుడెంచి క్రూరత
వ్దక్కక మందభాగ్య నేగునన్నటు మోహితఁ జేసినందున
న్యీక్తిలి రామలక్ష్మణుల మిన్నక పాసితిఁ గానలోన నీ
దృక్కఠినాత్ముఁ డెందుఁ గలఁ డేమని దూఱినఁ డీటు నీవగల్. 661

శా. హా రాజోత్తమ హా కృపాజలనిధి హా పూర్ణచంద్రాననా
హా రాజీవదళాక్ష హా గుణమణి హా రామ హా సత్కృపో
దారా నక జెఱఁ దెచ్చి పాపరతు డీడై తేన్ద్రుఁ డీలంకలో
ఘోరప్రక్రియ జంపఁ బూనెనను వే గొంపోఁగ డే సత్కృపన్. 662

వ. మఱియు మదీయధర్మనియమంబును తమయు ననన్య చేవత్వంబును శీలంబును
బాతివ్రత్యంబును గృతఘ్నునందుఁ బ్రయోగించినకృతంబుం బోలె నిరర్థకం
బయ్యె మఱియు నిన్నుం గానక దుఃఖించుచు దైన్యంబు నొంది సంగమంబు
నందు నిరాశనై యున్నకతంబున నాచే ననుష్ఠితం బై సధర్మంబు నేకపక్షి
త్వంబును వితథంబై చనియె నని నగచి వెండియు. 663

ఉ. తప్పక తండ్రి పంచినవిధంబున నీవు వివాస మింక నే
ర్పొప్పుగఁ దీసి క్రమ్మఱ నయోధ్యకు నేగి సమగ్రవైభవం
బుప్పుటిలంగ మేచకపయోధరవేణుఁ గూడి సిత్యమున్
మెప్పుగ నర్పభోగములు మీఁదట నొందెను సిద్ధయందు పై. 664

అథ సీత యురిగొని ప్రాణములు విడువ యత్నించుట. అథ-

ఉ. నే నిచ్చోట భవత్పదాంబుజము లెంకే భక్తిఁ జింతించుచు
నీ నామంబు పఠించుచు న్నిను మది న్నిత్యంబు భావించుచున్
దానవ్యంతరమందుఁ న్వదిర్విరహసంతాపాగ్నిసంతప్తనై
నానాభంగుల నల్పకాలమునఁ బ్రాణత్యాగమున్ జేసెదన్. 665

చ. గరళము గ్రోలి యొసఁ బటుఖడ్గమునం నల ద్రెంచి యైన న
త్వోరముగఁ జత్తు నన్న విషదాతయు దారుణఖడ్గదాతయు
హ్రోరకఁ డొకానొకం డయిన దుష్టనిశాచగు నాజ్ఞ వేణిచే
నురిగొని చత్తు నిప్పుటికి నొండు సుయుక్తియు లేదు చూడఁగన్. 666

వ. అని యనేకప్రకారంబులు నిలపించుచు సమాహితం బగుచి త్రంబున రాముని
దలంచుచు శోకంబున నడలుచు మొగంబున దైన్యంబు దోచు దిగ్గున లేచి
వేణిం బ్రతిగ్రహించి పుష్పితాశోక శాఖావలంబనంబుఁ జేసి మరణవ్యవసా
యంబునందుఁ గృతనిశ్చయ యై తనకుంబును రామలక్ష్మణులం జింతించు
చుండ సమృద్ధిదేవికి శుభంబుఁ బలుపుచు దైర్యసంపాదకంబులును బూర్వదృష్టం
బులును సుప్రసిద్ధంబులును శుభసూచకంబులు నగుకొన్నినిమిత్తంబులు
శ్రీమంతుం డై సమానవుని భృత్యులుంబోలె నమృహీనందని భజించెఁ బత్ని
రాజనృతంబును గృష్ణవిశాలశుక్లంబును శుభదర్శనంబు నగువామనయనంబు
మీనాహతం బై నరక్తస్పన్నంబుభంగిఁ జలించెఁ బరార్థ్యకాలాగరుచందనా
ర్పణంబును బార్వంచితవీనవృత్తంబును నుత్తమప్రియాధ్వ్యపితంబు నగువామ
భుజంబు రయంబున నదరె గజేంద్రహస్తప్రతిమంబును బీనంబును సుందరంబు
నగుడాపలితోడ ప్రస్పందమానంబై రామునిం గట్టెదుట నున్నవానిఁ గా
నెఱింగించెఁ దోడనె యత్యంతరాగనూపితం బయ్యెను హేమసమానవర్ణం
బగుట నీచస్త్రజోధ్వస్తం బై నలెఱంగున నున్నతదీయచేలం బొక్కింత
జాతె మఱియు సనేకశుభనిమిత్తంబులు దోచె వాతాతపపరిక్లాంతంబై
ప్రణవ్దం బైనబీజంబు వర్షంబుచేతంబోలె నేతాదృశశుభనిమిత్తంబుల

చేత నమ్మహీనందని సంప్రబోధితయై యానందించె మఱియు బింబఫలాయనా
 ధరోష్ఠంబును శోభననేత్రయుక్తంబును ధనుస్సంకాశభ్రూలతోఽపేతంబును నీల
 చికురసంయుతంబును వక్రపక్షంబును స్థితశుక్లదంశంబు సగుజానకిపదంబు
 రాశుముఖప్రముక్తం డైనచంద్రునికై వడిం దేవరిల్లె బదంపడి యమ్మహీకు
 మారి వీతశోకయై నిరస్తజాష్యయై హర్షవికసితచిత్తయై శాంతజ్వరయై సముది
 తుం డగుచంద్రునిచేత శుక్లపక్షరాత్రియుంబోలె నిజవదనంబుచే నభిరామయై
 ప్రకాశించె నానమయంబున సీతానృత్తాంతంబును ద్విజటావాక్యంబును రాక్ష
 సాంగనలదుర్వాక్యంబులును విని నృత్యశౌఖాంతరస్థితం డగుహనుమంతుండు.
 ౩. ఏమృగాక్షి వేదక నెల్లబలీముఖు, లఖలదిశల కరిగి రామృగాక్షి
 బుణ్యసాధ్యి నాదుపుణ్యవశంబున, సురుచిరముగ నిచటఁ జూడఁ గంటి. 668
 తే. యుక్తచారుండ నై నైరి శక్తి దెలియఁ
 గోరి పరు లెఱుంగక యుంప గూఢవృత్తిఁ
 దిరుగు నాచేత నీలంక దితిజపతివి
 శేష మసురులవిధము వీక్షింపఁ బడియె 669

—శుభ హనుమంతుండు సీత నాశ్వాసింపఁ గోరి యుపాయము నాలోచించుట శుభ—

క. అరి త న్నెఱుంగక మునుపే, వరఘటిఁ బాగుండు తాను వచ్చినకార్యం
 బిరవందఁ దీర్చుకొను టి, ధర నుత్తరుదాత్య మగుఁ గదా తలపోయన్. 670
 క. అతులితమహనీయగుణా, ప్రతిముం డగురామవిభునిపత్నిని సీతం
 బతిదర్శనకాంక్షిణి సు, ప్రత నాశ్వాసింపఁ బోలు వరమతితోడన్. 671
 క. పుట్టినమొదలుగ దుగ్గిఖం, బెట్టిదొ దా నెఱుంగ దీమహీసుత నేఁ డి
 పుట్టున శోకమునకుఁ దుది, నెట్టును గనలేక యున్న దెంతయు భీతిన్. 672
 మ. పతినందర్శన మాత్మఁ గోరుచు భయభ్రాంతాత్మయై తూలుచున్
 గతమోదంబునఁ జాల శాసితంబు నీకళ్యాణి నీపుణ్య నీ
 సతి నభ్యంచితసాంత్యవాక్యముల నాశ్వాసింప కే నేగినన్.
 హితముం దెల్పెడువాఁడు లేక వగఁ దా నెంతే వడిం జచ్చెడిన్. 673
 డ. కావున మిన్న కేఁ జనుట కార్యము గా దిపు డీమహీజతో
 భూవిభువార్తఁ జెప్పి మదిఁబుట్టినశోకము కొంత పాపి యీ
 దేవితెఱుంగు రామునకుఁ దెల్లముగా వివరించి చెప్పి త
 ద్భావమునందుఁ గల్గుపరితాప మొకించుక దీర్పఁగాఁ దగున్. 674
 డ. హేమసమానవర్ణ యగు నీనతితోఁ దగ మాట లాడకే
 రామునితోడఁ గంటి రఘురామ భవత్పతి నన్నయంతఁ దా
 నేమని పల్కెఁ దెల్పు మన నేమని చెప్పుదుఁ జెప్పుకున్న నా
 భూమివిభుండు సూర్యజాఁడు భూరిక్ష్మపన్ను విశ్వసించురే. 675

- ఉ. జీవితనాథుకౌశలముఁ జెప్పెడుమిత్రునిఁ గాన కా ర్తయై
చానఁగ నున్న దీమగువ చమ్యన నీనిశ వేగునంతలో
త్సావిభుసేనుముం దెలుపఁగా నగు న ట్లెఱిఁగింతు నంటినా
కానలియున్నవా రసురకామిను లెద్ది యుపాయ మారయన్. 676
- వ. ఏ నిష్ప డిద్దేవి నాశ్వాసింపక రయంబుననేగి నీత యున్నచందం బెఱింగించి
యుద్ధంబుకొఱకు సైన్యసమేతంబుగా నతనిం దోడి తెచ్చెద నంటినేని మాన
చ్యు నందాఁక నిద్దేవి ప్రాణంబులు ధరించి యుండనోస దట్లగుటంజేసి సుగ్రీ
వునిప్రయత్నం బంతయు వ్యర్థంబై చను నదియునుంగాక. 677
- ఉ. దోస మటంచు నించుకయుఁ దోపక ముచ్చిలి తెచ్చినట్టిదు
ష్టాసురుఁ జంపి యీనతి రయం బలరేగ గొనిపోదు నంటినా
వాసిగఁ గీతసేనల నవార్యగతిం దగఁ గూర్చి పోరు వే
రాన నొనర్ప నున్నమనుజాధిపుయత్నము వ్యర్థమై చనున్. 678
- వ. ఏను వానరుండ నై యతినూత్నసూపంబున నీవృక్షంబుమీఁదనె యుండి ప్ర
యోగపాఠ్యవలక్షణసంస్థారయుక్తం బైనకోశలదేశస్థితమనువ్యసంబంధిభాష
చేత నిద్దేవి నాశ్వాసించెన నిది దక్క నొందువిధంబు యుక్తంబు గా దిట్లు
గావించక బ్రాహ్మణునియట్లు సంస్కృతవాణి నుచ్చరించితి నేని వానరునకు సం
స్కృతభాషాచ్చారణశక్తిగలుగమి రావణుండని శంకించి యద్దేవి మిక్కిలి భ
యభ్రాంతయగుఁ గావున నవశ్యంబు మానుషభాషచేత నాశ్వాసింపందగినయ
ది వృక్షవతరణంబుఁ జేసిక ట్టెదుటనిలిచి యాకస్మికంబుగావానరమూర్తివైమా
నుషభాష నుచ్చరించితినేని తొల్లి రాక్షసులచేత విత్రాసితయైయున్నదగుట నీదే
వి రావణుండనుశంక చేత విశేషత్రాసంబు నొంది యార్తధ్వనిఁ గావించు నంత.
- క. ఆనాదము విని దిగ్గున, దానవసతు లెల్ల లేచి తద్దయుఁ గినుక
న్నానాప్రహరణములు దగఁ, బూనిచి ననుఁ జుట్టుముట్టి భుజబలయుక్తిన్. 680
- క. దారుణరూపంబులఁ బాలు, పారఁగ ననుఁ జంప జాతు రటు గాకున్నన్
మీఱి యుపాయబలంబున, నారయఁబట్టుకొనఁ జాతు రదృఢతభంగిన్. 681
- క. ఏ నవ్వు డీశరీరము, మాని దురాధర్షవై రిమర్షనయోగ్యం
బైనసమున్నతదేహము, జనుగఁ దాల్చంగ వలయుఁ జతురత మెఱయన్.
- వ. ఆట్లేను మహోన్నతంబై శరీరంబుఁదాల్చి చూపట్టితినేని యదృఢదర్శనంబైన
నారూపంబుఁజూచి భయశంకిత యైనరాక్షసస్త్రీలు రయంబునంబర తెంచిరాక్ష
సేషద్రనియుక్తులగురాక్షసులకుం జెప్పుదు రంత వారు శూలనిస్త్రించాదినానా
విధసాధనంబులుగై కొని యెండొరులంబురికొల్పుకొని రయంబునం బఱతెంచి
చుట్టుముట్టి యట్టహాసంబుఁ జేసి రాద్రంబునం గవియుదు లే నవ్వు డూరకు
న్న నన్నుం బట్టుకొనియెదరు దానంజేసి యీజనకనందని యపరిజ్ఞాతరామ
సంధేశప్రయోజన యగు నంతియెకాక క్షుదులు హింసాభికాంక్షులుగావున

సీతంబట్టి వధింతురు దానంజేసి గామసుగ్రీవుని కార్యం బంతయు విపన్నంబగు నట్లు సీతనువధింపకున్నను రావణాభిగుప్తంబును సముద్రపరివేషితంబును బ్రణవ్వు మార్గంబును రాక్షసపరివారితంబు నైనయీదేశంబునం జిక్కి యుండునేను రణంబున రాక్షసులకుఁ బట్టువడినను వధింపంబడినను శతయోజనంబులు నముద్రంబు దాఁటి వచ్చి రామకార్యంబు సాధించునట్టిబలవంతుండు వానరులలో నొక్కండైన లేఁ జేను సంగ్రామంబున రాక్షససహస్రంబులైన వధింప నమర్థుండ నైనను నదనంతరంబు యుద్ధపరిశ్రాంతం డగుటవలన మరల సముద్రంబు దాఁటుటకు సమర్థుండ నగుదునో కానో యెఱుంగరాదు యుద్ధంబు లనిశ్చితజయావజయంబులు గావున సంశయితం బయినయుద్ధంబు నాకు యుక్తంబుగాదు సంశయం బైనకార్యంబు ప్రాజ్ఞుండగువాఁ డెవ్వండు నిస్సంశయంబు గావించు నే నిప్పు డింతయుం దలపోసి సీతతోడ సంభాషింపక యూరక యరిగితి నేని యీజనకపుత్రి నిస్సంశయంబుగాఁ బ్రాణత్యాగంబు నేయు సంభాషించితి నేని పూర్వోక్తసీతాసంత్రాసనాదిదోషంబు సంభవించు భూతార్థంబు లవి వేఱి యైనదూతకతంబున దేశకాలవిరోధితంబులై సూర్యోదయంబునందుఁ దమంబు నశించునట్లు నశియించుఁ గార్యాకార్యవిషయంబునందు నునిశ్చిత యయున్దు విక్లబుం డగుదూతకతంబున బుద్ధి శోభింపదు పండితమాను లగు దూతలు కార్యంబులు చెఱుతు రెవ్వండు బహుప్రకారంబులఁ గార్యంబు తెఱంగు విచారించు నతం డర్థసాధనంబునందు సమర్థుం డగుఁ గావున నిప్పుడు కార్యంబు నశింపకుండ నాకు వైకల్లబ్యంబు గలుగకుండ సముద్రలంఘనంబు వ్యర్థంబు గాకుండ సీతారామలక్ష్మణులకు హాని గలుగ కుండ నెవ్వధింబునఁ గార్యంబు నడుపుదునో యని కొండొక సేపు విచారించి బుద్ధిమంతుం డగుహను మంతుం డెట్టుకేలకు రాక్షసస్త్రీలు వినకుండ మధురంబుగా నక్లిష్టకర్ముండగు రాముని మెల్లనం బ్రశంసించి రామగతమానన యైనయీ దేవిని నిరుద్వేగఁ గావించి సనంపడి సౌదనూపి ధర్మయుక్తంబు లగురామునిశుభవచనంబులు సమర్పించి యద్దేవిచిత్తంబునం గలశోకంబు నివారించి యనుజ్ఞఁ గొని యవ్వలం దోచినకొలంది నూచికొనియెదంగాక యని నిశ్చయించి ద్రుమవిట పాంతరస్థుండై మధురవాక్యంబున నిట్లనియె.

688

అథ హనుమంతుండు సీతకుమాత్రము వినునట్లు రామకథ నుపన్యసించుట. అథ

- సీ. దశరథుం డనునొక్కధరణీశతీలకుండు గలఁ డమృహాత్ముఁ డకల్మషుండు వరరథకుంజరవాజనుంతుండు పుణ్యశీలుండు ఋజుఁడు విశాలసుశుండు తపము పెంపున మహాతాపనతుల్యుండు గాజర్షి ముఖ్యుఁడు రాజనుతుండు చక్రవర్త్యన్వయజాతుండు పార్థివవ్యంజనోపేతుఁ డవార్యశౌరుఁడ
- తే. డలఘుఁ డత్యుద్రుఁ డిత్వాకులవరుండు, లక్ష్మీనర్థనుఁ డాదిత్యరాజనముండు భువనవిశ్వుతైశ్వర్యసంపూర్ణుఁ డఖిల, భూతహితకరుఁ డాశ్రితపోషణుండు.

- ఉ. ఆమనుజేంద్ర చంద్రునకు నగ్రనుతుం డలరారు రాజను
త్రాముండు యాపనంపదభిరాముండు సంగరసిద్ధితాహిత
స్తోముండు పుణ్యనాముం డతి సుప్రతకాముండు నీలనీరద
శ్యాముండు రాముం డంచితవిశాలమహాసుగుణైకధాముండై. 685
- ఆ. సత్యసంధుం డయిన జనకునివాక్యంబు, వలన రాముం డఖిలవై భవములు
మాని లక్ష్మణుండు జానకి తనవెంట, నేగుదేర నడివి కేగుదెంచె, 686
- క. ఆనృపనుతుచే దారుణ, కాననమున శైలత్యుకాయు లనేకుల్
దానవులు మడిసిరి జన, స్థాననివానులు ఖరానివ్రతంబుగ నాజన్. 687
- క. అంత జనస్థానవధం, బంతయు విని రాక్షసేంద్రుం డగుదశకంసుం
డెంతయు రోషపరిత, స్వాతుండై యచటి కర్ణిక జనుడెంచి వెనన్. 688
- తే. అధికమాయావిశారదుం డగుటవలన
బంక్షిముఖుండు మృగన్వయాపంబుచేత
నరపరేణ్యుని నంచించి దురిత మనక
యమృహాత్మునిసతి సీత నపహరించె. 689
- సీ. అంత రఘూత్తముం డద్దేవి వెదకునుం బటతెంచి వనమున హరివరేణ్యుం
డైనసుగ్రీవునితో నెయ్య మొనరించి వాలిని జంపి తద్వైభవంబు
సుగ్రీవున కొసంగె సుగ్రీవసందిష్టులై యనేకులు కవు లఖిలదిశల
కడ్డేవి వెదకంగ నరిగి రేను గడంగి సంపాతి చెప్పిననరణి నూలు. 690
- తే. యోజనము లంబునిధి దాటియోజతోడ, నీవురంబు ప్రవేశించి యెల్లకడలు
గలయ శోధించి దశకంపు నిలయ మరసి, కాంక్ష మీఱంగ నీయశోకంబుక్రింద. 691
- తే. భానుకులుం డగురామునివలన వినిన, వర్ణమును గాంతియును యాపవై భవంబు
గలిగినట్టిపతి ప్రతాపిలక మైన, యమృహాదేవి గనుగొంటియత్న మలర. 692
- క. అని పలికి యూరకుండిన, వనచర శేఖరునిమధురవాక్యంబులు దా
విని పతినామశ్రవణంబున మనమున విన్మయంబు ముదము జనింపన్. 693
- క. ఏవుణ్యాత్మకా కనుటకుం, జూపట్టక నేడు శ్రవణనుఖముగ నాహ
నాపతివృత్తాంతము కడుం, దీవుగ మృదుఘటిలి వగవుదీఱఁ బలికెడిన్. 694
- క. అని కేశనంబృతం బగు, తనవదననరోజ మెత్తి తప్పక దిక్కు
ల్లనుఁగొని మీఁద నశోకా, వనరుహవిటపాంతరమున వలలెడువానిన్. 695
- తే. ఉదయగిరిమీఁద రవిభంగినొప్పువాని, పుల్లకింతుకసుమకాంతిఁబాలుచువాని
వేష్టితార్థచేలుని నవిద్రుమాభ, వదనుఁ దీప్తచామీకరవర్ణ నయను. 696
- క. సుగ్రీవసఖునిఁ గపివం, శాక్రేనరు నలనమీరణాత్మజుఁ గుతుక
వ్యగ్రమనస్కుని రఘువం, శక్రామణిదూత ననిలజవు హనుమంతున్. 697
- క. పరికించి ఘోర మగువా, నరరూప మిడేటి కిపుడు నాకుం దోఁచె
నర మద్భుత మకటా యని, దరణీమత వెండి గాయను నడచుచు వచ్చెన్. 698

క. పాయనిదుగిభరంబున, నాయపనిజ హా రఘూత్తమా హా సౌమి
 త్రీ యని పరిదేవన మొగి, జేయుచు నేడ్చుచును జాలఁ జింటిలుచు వెసన్.
 వ. శోకమూర్ఖపారవశ్యంబునఁ గొండాకనేపు వినంజ్ఞయై యుండి వెండియుఁ
 దెలివొంది 699

తే. అకట శాస్త్రునిషిద్ధమైనట్టిఘోర, వానరాకృతి కలలోనఁ గానఁబడియె
 రమణలత్కణాన్వితుఁడు శ్రీరామునకును, జనకునకున్వ స్తియగుఁ గాక సంతతంబు.
 ఉ. క్రూరనిశాచరుండు నను మ్రుచ్చిలి తెచ్చిననాటనుండియు
 న్ధారుణినాథుఁ బాసినకతంబున శోకము నొంది కంటికి
 స్థూరుకు గాన కిప్పుగిదిఁ గుండెడునా కెటు న్వప్న మయ్యెఁ బో
 వారిక నిద్రలేనికల వచ్చునె యెవ్వరి కైన సుర్యరే. 701

మ. కలయో దైత్యునిమాయయో హృదయనైకలోభ్యత్వమో నిక్కమో
 తెలియ న్నరక యున్నదాననా ధరిత్రీపుత్రినో కానా కే
 వలభక్తిఁ జ్ఞవగుండు నాదువిభుని న్వస్థించుచు న్దీనము
 జ్వలఁడై యుండుట కేమి హేతువో మహాశృర్యంబు చింతింపఁగన్. 702

సి. డెంచాన నెప్పుడు సౌందర్యనిధి యైన కువలయేశునిపొందు గోకుచుండుఁ
 బలుకుల నెప్పుడు భానువంశాంభోధిచంద్రునినామంబు సంస్కరింతుఁ
 గన్నుల నెప్పుడు కాకుత్స్థతిలకుని సుందరరూపంబుఁ జూడఁ దలంతు
 వీనుల నెప్పుడు వీరసమ్మతుఁడైన విభునిమంగళకథ ల్వినఁ దలంతు
 తే. నన్య మేమి యెఱుంగక యనవరతము, తత్సమర్పితచిత్తనైతనరునాకుఁ
 గాంతునిశుభస్వరూపంబుగానఁబడక, భయదకపిరూప మేల చూపట్టె నకట.
 తే. పవన పావక భాస్కర భారతీంద్ర, పాకహర మీకు మ్రొక్కెద నీకపీంద్రుఁ
 డధిపతికిఁ బ్రాణమిత్రుఁడైయలగుఁగాక, యితనివాక్యంబునిక్కమైయెనఁగుఁగాక.

—ఁకఁక హనుసంతుఁడు సీతను బాడనూపుట. ఁకఁ

వ. అని బహుప్రకారంబుల వితర్కించు చున్నసమయంబున. 705

చ. ఇది పొడనూపఁగా సమయ మీనతితో రఘునాథువార్త నిం
 పొడవఁగఁ జెప్పి మంజుమధురోక్తుల నెవ్వగ మాన్చి భూరిన
 వ్వున మొనగూర్చుఁగాక యని మారుతి గ్రక్కున మ్రాను డిగ్గి క
 ట్టెదుట వినీతుఁడై నిలిచి యింపుగ నంజలిఁ చేసి యిట్లనున్. 706

ఉ. నీరజనేత్ర యేనతివి నీ విలు మాసినచీర దాల్చి నేఁ
 మారక పద్మపత్రములనుండి దొరంగు జలంబులట్లు శో
 కాకుణితాతులం దొరంగు నశ్రులు కాలవలు గట్టి పాఱఁగా
 ధీరత దక్కిదై న్యమున దిక్కితి యేడ్చెద కేల చెప్పుమా. 707

ఉ. పన్నగ నాకుఁ జూడ హరిభామిని కైవడి దోచె దెంతయు
 న్బన్నగకాంతవో గరుడభామినివో సురసిద్ధకన్యవో

- కిన్నర కామినీమణివో భేచరతన్వీవో సాధ్యయోషవో
యెన్నగ యక్షబాలికవో యేర్పడ సంతయుఁ డెల్పుమా దయన్. 708
- తే. చంద్రుఁడెడఁబాసిదివినుండిసాహసమునఁ బృథివికరుదెంచినట్టిరోహిణివోగాక
ప్రణయకోపంబుచనసిమ్ముభర్తవిడిచి, తలఁగించచ్చిన యలయరుంధతివో చెవును.
శా. లోలంబాలక పుణ్యశేషమున నేలోకంబునం దుండి నేఁ
డీలోకంబున కేగుదెంచితివి నీవేలాగు నీలా గయో
బాలా నీతలిదండ్రు లెవ్వరు భవత్ప్రాణేశుఁ డేవుణ్ణుఁ డి
ట్టేలా యశ్రులు గాఱ నేడ్చెనపు నీ వెంతేకృపం జెప్పుమా. 710
- చ. జనవిభునిం దలంచుటయు సారెకుఁ గన్నులతెప్పవేయుటల్
ఘనముగ నూర్పుపుచ్చుటయు ఘర్మజలంబులు మేనఁబుట్టుట
ల్పనివడి భూమి నంటుటయుఁ బల్కలు నశ్రులు గాఱ నేడ్చుట
ల్లనుఁగొన దేవతాసతివిగా దని నిన్ను మదిం దలంచెదన్. 711
- ఉ. మానిని నీదుచిహ్నముల మంగళసూచముఁ జూచి యాత్మలో
మానసనాథ శేఖరునిమానిని నంచుఁ దలంచెద న్నన
స్థానమునందు రావణుఁడు తన్నకుఁ డై గొనిపోయినట్టి యా
జానకి వేమొ నీవిధము సర్వము నాకెఱిగింపు మిత్తఱిన్. 712
- గ. అతిమానుష మగురూపము, వితతఘనతపోనుసూపవేషము కడు దీ
సతయుగ్ జూడఁగఁ గమలా,యతనేత్రా రామమహిషి వగుదు నిజముగాన్.

అథ సీత హనుమంతునకుఁ దనస్థైర్యతమము జెప్పుట. అథ

- గ. అన విని జానకి పతికీ, ర్తనహ్వాత యై తదంఘ్రి తామరసంబుగ్
మనమునఁ దలంచుచు మాగుత, తనయునితో నీట్టు లనియెఁ గద్దయు నెమ్మిన్. 713
- చ. అనుచుకీర్తి యౌదశంభానిభర్తకు ముద్దుకోడలగ్
జనకునికూతుర నివసల సర్వసుహీశకిరీటబద్ధశో
భనమణిమాలికారుచివిభాసితపాదసరోజుఁ డైన రా
మస్మృతి కేను భార్య నిల మైథిలి యందురు నన్ను సద్విజల్. 715
- గ. పదిరెండువత్సరంబులు, ముద నుగరఁగ సత్తయింట ముచ్చకొని భోగా
స్మరము లగునకలసుఖములు, కొదవపడక యుండ నేను గుడిచితి నెమ్మిన్. 716
- ఉ. అంతఁ గ్రయోషశోభమున నన్యుహికాంతుఁడు రాముని స్థరా
కాంతునిఁ జేయఁ బూని కుతుకంబున మంత్రులఁ గూడి సన్న్యద
నావృతముతోడఁ గార్యసువిచారముఁ జేసి మనిశ్చితార్థుఁ డై
చింత దొఱంగి యున్నయెడఁ జెచ్చెరఁ గైకయి దువ్వుచిత్త యై. 717
- సీ. తనమనోహనునిచిత్తము కఠినోక్తుల నొప్పించి జనులకు నొప్పదములు
గానివరంబులు గాంక్షించి సుతునకు భూపతిశంభు రామునకు నడచి

సునికియుఁ గోరి యిట్లానగూర్చునంత కాహారనిద్రావిహారాదు లొల్ల
నటు సేయ వేని రామాభిషేకముహూర్త మందె తప్పక మృతినొందుదాన
తే. ననిన విని నత్యవాది గావున నృపుండు, నాతివరదాననంస్కరణంబువలనఁ
జాల మోహితుడై ద్రిప్పజాల కవుడు, చింతనొందుచు రామునిఁ జేరఁ బిలిచి.

ఉ. కన్నుల శోక బాష్పములు గాఱఁగ నేడ్చుచు రామరాజ్యము
నృన్నగఁ గైక కిస్తునుచుఁ బల్కిన నట్లగు నంచు బుద్ధినం
పన్నుడు గాన వేటొకటిపల్కక నేగ నమస్తనంపడల్
గ్రన్నన పాసి వల్కలముఖంబులఁ దాపనవేషధారియై.

719

వ వనంబునకుం జనుదెంచె నమృతహస్తం డొరుల కిచ్చువాఁడుం గాని యొరుల
చేతఁ గొనువాఁడు గాఁడు జీవితనిమిత్తంబువలన నై నననత్యంబుపలుకఁడు నత్య
ప్రతిజ్ఞండు గావున మృదువస్త్రంబులు విడిచి నారచీరలు ధరించి రాజ్యంబుఁ
బరిత్యజించి నిజజనని యగుకౌసల్యయొద్ద నన్ను వసింపు నుని నియోగించిన నా
కమృతహస్తాని విడిచి యుండుచో టది స్వర్గం బైనను సమృతంబు గాదు గావున నే
సమృతహస్తానిం బాసి యుండ నొల్లక యనురూపం బగువ్రతం బంగీకరించి వన
గమనంబున కభిముఖ నైతి నంతకు మున్న భ్రాతృవత్సలుం డగునుమిత్రాపు
త్తుండు ద్రుచుచీరాజనాలంకృతుండై రామునితోడ నరుగుదెంచుట కుద్యుక్తుం
డయ్యె నితైఱంగున మేము మువ్వరము భర్తృసమాదేశంబున దృఢవ్రతు
లమై పురంబు నిర్గమించి మునిశరణ్యం బైనదండకారణ్యంబుఁ బ్రవేశించి
యందు గౌతమీతీరంబునఁ బంచనటియందుఁ బర్ణశాల నిర్మించుకొని యందు
నివసించి యుండ దురాత్తుం డగురావణుండు కపటస్యూగస్వరూపంబున రామ
లక్ష్మణుల నంచించి బలాత్కారంబున నన్నుం గొని తెచ్చి యిచ్చోటం బెట్టి
తనదురాలాపంబులకే నొడంబడి కున్న మానదవ్యయంబునకు హింసించెద నని
సమయంబుఁజేసె సమయకాలం బతీతంబుగాక మున్నె రాముండు చనుదెంచి
రావణుం బరిమార్చి నన్నుం దోడ్కొని పోక యుపేక్షించె నేని మానదవ్యయా
నంతరంబునఁ బ్రాణంబులు విడువం గలదాన నని దుఃఖపూర్వకంబుగాఁ దనవృ
త్తాంతం బెఱింగించిన నద్దేవివచనంబులు విని హనుమంతుండు దుఃఖశుండు
సాంత్యవచనంబుల ననూనయించుచు నిట్లనియె.

720

అథ హనుమంతుండు నీతకు రామలక్ష్మణుల కుశలము సెప్పుట

ఉ. తల్లిగొ సాంగవేదసముదాయవిదుత్తముఁ డెవ్వఁ డెట్టిని
నల్లభుఁ డైనరాముండు ధ్రువంబుగ నేసుము నొంది యున్నవాఁ
డల్లన నన్ను నీకుశలమారసి రన్తుని పంప దూతనై
తెల్లము గాఁగ నీకడకు ధీరత వారిధి దాఁటి వచ్చితిన్.

721

క. అనఘుండు రాముండు నీతోఁ, దన కుశలముఁ జెప్పు మనియె దద్దయు భక్తి
చును ననునకుండు ననియె నను మోదనని మనియె నను కుశలంబున్.

వ. అని విన్నవించిన నద్దేవి పురుషసింహు లగురామలక్ష్మణులకుశలంబు విని క్రీడి
సంహృష్టసర్వాంగి యై వెండియు హనుమంతు నవలోకించి. 728

తే. పరగ నూతేండ్లలోపల బ్రతికి యున్న
నరునకు నొకప్పు డైన నానంద మొదవు
ననుచు జను లాడుకొనువాక్య మవితథముగ
నహహ నా కిల నేడు సత్యార్థ మయ్యె. 724

తే. అనుచుఁ గొనియాడె నప్పు డయ్యవనిసుతకు
హనుచుదాగమనంబున నధికమునము
సంభవించె నొండొరులు విశ్వస్తు లగుచుఁ
గడు శుభాలాప మొనరింపఁ దొడఁగి రవుడు. 725

క. హనుమంతుఁ డంతరాముని, వినుతించుచు నీతఁ జూచి వెఱుంగందుచు మె
ల్లన శోకదీన యగున, వ్యవజాక్షి నమీషమునకు వచ్చె న్బలుచన్. 726
— ఇతి తనసమీపమునకు వచ్చు హనుమంతుని రావణుఁగా శంకించి చింతింపట. ఇతి—

క. ఈరీతి నమ్రుఁడగుచు న, మీరకుమారుండు తనసమీపంబునకుం
జేర వరుడెంచునపు డా, ధారుణినుత యతనిఁ గాంచి తద్దయు భీతిన్. 727

వ. రామకుశలకథనంబున సంజాతవిశ్వాస యయ్యును రావణమాయాబాహు
ల్యంబు దలంచి క్రమ్యుట విశ్వాసంబు దొలంగఁ జెట్టి రావణుం డని శంకించి.

క. తక్కుక న్నుచ్చిలి యెవ్వో, డక్కట నన్నిటకుఁ దెచ్చినట్టిదశాన్యుం
డుక్కటే రూపాంతరమున, గ్రక్కున వంచింప వచ్చెఁ గానలయు రహిన్. 729

ఆ. అకట వీనిమ్రోల నరయక నాచేత, నయ్యె నద్ది కథిత మది యనుచిత
మాత్రలోన నష్టి యాడితి నిందాఁక, నెంతవెట్టి నైతి నేమొనర్తు. 780

క. అని చింతించుచు శోకం, బున భూయమాశాఖ విడిచి భూపాలకనం
దని వెనఁ దరుమూలంబున, ననువుగ నాసీన యయ్యె నంగము వణకన్. 781

తే. అప్పు డద్దేవి భయకంపితాంగి యగుట
కడలుచు నమీరసుతుఁడు డాయంగ నేగి
యభయదానంబు నేయుచు నధికభక్తిఁ
దత్తుదాంభోజములకు వందన మొనర్చె. 782

క. ఇత్రైఱుగున వినయాన్విత, చిత్తంబునఁ దనకుఁ బ్రణలఁజేసినకపివం
శోత్తమునిఁ జూచి శంకా, యత్తం బగుమానసమున నయ్యెను పలికన్. 783

తే. అకట రావణ మాయావి యగుట మాయ
నాశ్రయించి తపింపఁజేయంగ నిటకు
వచ్చితివి నీవు గ్రమ్యుఁ బంక్తిముఖుఁడ
నేని శుభకారి గాదు నీ కిది నిజంబు. 784

- ఉ. ఓజ పలిర్ప నెవ్వఁడు నిజోగ్ర శరీరము మాని సత్పరి
వ్రాజకరూపధారి యయి పంచనఁ గాననమందు నాకతి
వ్యాజముతోడఁ గన్పడియె నట్టిదశామ్యుఁడ వీవు భూరిమా
యాజనిత ప్రభావమున నన్నియు దైత్యులు నేర్పురే కదా. 735
- క. అనిశ ముపవాసకృతనై, ఘనతరశోకాగ్నిచేతఁగ్రాగెడు న న్నో
దనుజాధమ క్రమ్యుట నీయనువున నేచెదవు దీన సశుభము గల్గున్ 736
- ప. అని పలికి య ద్వేని రావణదౌరాత్మ్యంబువలన హనుమంతుని రావణునిఁగా శం
కించి తద్దర్శనజనితమనఁప్రసాద మాలోచించి దాని నిరాకరించుచు హేత్వ్య
సంహితం బగువాక్యంబున నిట్లనియె. 737
- ఉ. అక్కట నిన్ను రాక్షసుఁడ వంచుఁ దలంచితీ నిన్నుఁ జూచినక
జక్కగ నాదుడెందమునఁ జాల ముదం బిగిరించుచున్న దీ
విక్కడిక్రూరదైత్యుఁడవొ వృక్షచరుండవొ నాకుఁ దెల్పు పెం
పెక్కఁగ రామదూత వగు దేని శుభంబులు నీకుఁ గల్గెడిన్. 738
- చ. పనివడి నీవు రాఘవుఁడు పంపఁగ వచ్చినదూతవేని యో
వనచరనర్య యన్యుచుజవర్యగుణాతిశయంబులుగ జగ
ద్వినుతకథావిధానములు వేగమె దెల్పుము నామనంబు బో
రన హరియించి తీవు జలరంహము నిచ్చుగగట్టునుం బలెన్. 739
- ప. అని పలికి వెండియు రామదూతాగమనం బత్యంతాసంభావితం బని తలంచి
బహుప్రకారంబుల నిట్లని వితర్కించె. 740
- ఉ. ఎక్కడ వానరుండు మనుజేశ్వరుఁ డెక్కడ వీని నేఁడు నా
చక్కటి కంపు లెక్కడ విశాలపయోనిధి నుత్తరించి యీ
రక్కనుచేతిలోఁ బడక ప్రాణముతోడుత వచ్చు లెక్కడే
నెక్కడ నిట్టివంత గలదే నిజ మింతయు స్వప్న మారయన్. 741
- ప. మఱియుఁ జరకాలాపహృత నైనయేను స్వప్నంబునందు రామప్రేషితం జైన
వానరుని వీక్షించితి నీస్వప్నంబునం దైనను వీరాక్రేసరుం డగురామునిలక్ష్య
సహితంబుగా నవలోకించితి నేని యొక్కింత దుఃఖోపశమనంబుగలుగునీస్వప్నం
బును మాత్సర్యంబు నేయుచున్న నిని పలికి వెండియుఁ దనమనంబునః 742
- తే. స్వప్నమున వానరునిఁ గాంచి జనులు శుభము
పడయఁ జాలరు నిజము నా కుడుగ కిప్పుడు
కోడఁగి శుభచిహ్నములు దోచుకారణమునఁ
జిదిలో నిది నిద్ర గాదు స్వప్నంబు గాదు. 743
- ఉ. అని ట్లయథార్థస్వప్నవశంబు నిరసించి క్రమ్యుఁ జతుర్విధవిధమువశం
బుల నుత్పేక్షించుచు నిట్లనియె 744

తే. వసున నిది చిత్రమోహమో వాతగతియో

దాబుణోన్యాదజనితవికార మ్మొక్క

మఱియు మృగతృష్ణికయొ దీనితెఱఁ గలుంగ

రాదు కడు వింతయై దోఁచె నాదునుదికి.

745

క. ఇది గా దున్యాదము గా, దిది యున్యాదవన మైన హృన్లోహంబున్

వదలక నన్నును వానరు, నునంచితముగ నుది నెఱింగి యున్నకతమునన్. 746

వ. అని బహుప్రకారంబుల బలాబలంబులు విశక్రించి దనుజులకుఁ గామరూపంబు గలుగుటఁ దలపోసి యవ్వసరపుంగవుని రావణుం డని నిశ్చయించియేమియుం బలుక కూర కున్న నాహనునుంతుం డద్దేవియభిప్రాయం బెఱింగి శ్రోత్రానుకూలంబు లగుమధురవాక్యంబుల మార్పంబుఁ బుట్టించుచు సందియంబు పాయ నిట్లనియె.

747

~~~~~ పానుచుండుఁడ నీశకు విశ్వాసజననార్థము రామకథాన్వితైంతయు సప్పట. ~~~~~

నీ. ఆదిత్యుఁడునుబోలె నధిక తేజస్వియు రాకాబ్జుకై వడి లోకకాంతుఁ డలకు బేరునిమాడ్కి నధికసంపన్నుండు సమవర్తిచందాన సత్యరతుఁడు జలజనేత్రునిభంగి శౌర్యసంపన్నుండు కందర్పుఁడునుబోలె నుండరుండు వాచస్పతియుఁబోలె వాగ్వీలాసుఁడు దివస్పతిలీల నధికవైభవయుతుండు

తే. అఖిలనుగుణోత్తరుండు మహారథుండు, శాస్త్రకోవిదుఁ డఖిలదివ్యాస్త్రవిదుఁడు వేదవిదుఁడు మహాధనుర్వేదవిదుఁడు, రమణి నీవల్ల భుం డగురాఘవుండు. 748

తే. అనిమపేంద్రు బాహుచ్ఛాయ నాశ్రయించి
వీతభేదు లై మోదించు వేల్పులక్రియ
సమృహాత్మ బాహుచ్ఛాయ నాశ్రయించి
జనులు మర్షించు చుందురు సంతతంబు.

749

క. ఆకాకుత్స్థునిఁ గపటమృగాకృతి వంచించి నిర్జరారాతి నిచు
నీవీకఁ గొనితెచ్చె నికఁ నాఁడాకర్మఫలంబు నొందు నతిశీఘ్రమునన్ 750

ఉ. అచ్చుగ నేమహాత్ముఁడు మహాటవిలోఁ దను డాఁగురించి ని
మృచ్చిలి తెచ్చినట్టి కడుమూర్ఖుని బాణమాతి వృధింపఁగా
నిచ్చు దలంచె నట్టిమనుజేంద్రుఁడు రాముఁడు పంప దూతనై
వచ్చినవాఁడ నీకడకు వారక తత్కుశలంబు దెల్పఁగన్.

751

చ. శశివదనా భవద్విరహసంభవదుఃఖముచే విభుండు దాఁ
గుశలముఁ జెప్పె లక్ష్మణుఁ డకుంతితభక్తి సమస్కరించి తాఁ
గుశలముఁ జెప్పె రామునకుఁ గూర్మిసఖుండు దినేశజుండు దాఁ
గుశలముఁ జెప్పె గీశకులకుంజరుఁ డెంతయు భక్తియుక్తుఁ డై.

752

- శా. తల్లి రాముఁడు నిత్య సుర్కజనుమిత్రాపుష్కలం గుండ్లి తా
 నుల్లంబందుఁ నలంచు చుండు నితరదోష్యోగంబులున్ మాని నీ
 సల్లాపంబులు నీవిలాసములు నీచారిత్రముల్ నీదుభా
 స్వల్లానణ్యము నీసునోజ్ఞ గుణము లాప్యింపు నర్థించుచున్ 753
- చ. ఊతీగంధ దైత్యనుధ్యమునఁ జక్కియుఁ జానక డై నికంబునక
 బ్రతికితి నింక నాచన దొఱంగెడుకాలుము జూచునచ్చె ను
 వ్రతుఁ డగునీదువల్లభుఁడు భానుజులక్షణయుక్తుఁడై కపి
 ప్రతతులనుధ్య దేశమున భాసిలుచుండఁగఁ గాంచె దంతయున్. 754
- ఉ. భూవరపుత్రి యేను గిపిముఖ్యుని కెల్ల నధీశుఁడైనను
 గ్రీవసఖుండ వాయుజుండ గీశవరుండ మానూషదాఖ్యుండక
 ఈవనరాశి దాటిఁ దనుజేంద్రశిరంబులు దన్ని లొకసం
 భావితవీర్యగర్వమున వచ్చితి రామునివార్త దెల్పుగన్. 755
- ఉ. అంకిలిఁ జెప్పలేదు జనకాత్మజ నే నసురుండఁ గాను మీ
 నాంకసమాననుండగున కంచితకీర్తికి రామమూర్తికి
 గింకరుండఁ దదాజ్ఞ నిను నేర్పునఁ దేర్చుగ వచ్చినాఁడ నీ
 శంక పరిత్యజింపుము విచారము పల్పదు నమ్మ నెన్నుదన్. 756

— ఊతీ సీత భానుమంతుని రామలక్ష్మణులను సూర్యుని శేషప్రకారం బడుగుట. — ఊతీ

- వ. అని విన్నవించిన గామునికథావృత్తాంతంబు విని యద్దేవి హనుమంతు నవలొ
 కించి మృదుమధురవాక్యంబుల వెండియు నిట్లనియె. 757
- చ. హరిహర యెంత నీవు నిజమాడిన నే మది సన్మఁ జాల నీ
 వజ్రకు వనంబులోన నరవానరనాథులకు స్పృఖిత్య మె
 తైఱఁగునఁ గల్గె రాఘవుల దివ్యకళామహిమంబు లెల్ల నే
 కరణి నెఱింగి తీవు వినఁగామూతు నివరింపు మింపుగన్. 758
- వ. అదియునుం గాక. 759
- చ. అరయఁగ రామలక్ష్మణుల యందము చందము తత్ప్రభావముక
 గురుతరవిక్రమక్రమ మగుంజిత తేజము సూసంపద
 ల్పరఁగ శరీరవర్ణములు బాహుసదోగుగతి ప్రమాణముల్
 గుఱుతుగఁ జెప్పితేని కపికుంజర నామది నిన్ను నమ్మెదన్ 760
- వ. అనిన విని యమ్మచున్నందనుండు రామలక్ష్మణుల సూర్యక్షణవిశేషంబు లెఱిం
 గింపం నలంచి సీత నరణికించి దేవి మత్స్యేశ్వరంబునందు మనంబునఁబొడమిన
 నందియంబు పాయుటకు మద్భాగ్యవిశేషంబున రామలక్ష్మణులసర్వానయవ
 నన్ని వేశప్రకారం బెఱింగింపు మని యడిగితివిదీనంఁగొఱంత యేమియైతైఱు
 నని సర్వంబుగా వినిపించెన దత్తానధాననై విను మని యిట్లనియె. 761

—అంశ హనుమంతుడు సీతకు రామలక్ష్మణుల సూచనలను విశేషించు లెఱింగించుట. అంశ—

- శా. తల్లి రాముడు మాపవంతుడు సమ స్తప్రాణసంరక్షణో
ద్యోల్లీలాచతురుండు దానకరుణాదాక్షిణ్యసంపన్నుఁడు
త్సుల్లాంభోరుహపత్ర నేత్రుఁడు జగత్పూజ్యుండు త్రైలోక్యసం
పల్లాభానుభవై కదయుఁడు. జగత్ప్రఖ్యాతశౌర్యుం డిలన్. 762
- చ అతులితభూరి తేజమున నర్కనిభుండు మనీషచే బృహ
స్పతినముఁ డోర్పుచే నవనిసన్నిభుఁ డున్నతకీర్తిచే దివ
స్పతి కిల సాటి నేయఁ దగుశౌర్యముచే భుజగేంద్ర శాయికిం
బ్రతి యగు భూనుఖత్వమునఁ బంకజవైరికి జోడు రాఁదగున్. 763
- ఉ. ఆశ్రితపోషణుండు నుగుణాభిరతుండు జితేంద్రియుండు న
ర్ణాశ్రమధర్మరక్షణమహామహిముండు జగన్నతుండు సాం
గశ్రుతిపారగుం డమరకల్పుఁడు దానరతుండు సర్వలో
కాశ్రయఁ డుత్తమద్విజగణావనతత్పరుఁ డెన్ని చూడఁగన్. 764
- తే. రాజవిద్యావినీతుండు రాజధర్మ, నుస్థిగుఁడు బ్రహ్మచర్యవ్రతస్థితుండు
వితతగుణమండనుఁడు బహుశ్రుతుండు సత్యశీలవంతుఁడు రఘువంశశేఖరుండు.
- ఉ. వేదచతుష్టయజ్ఞపృథివీసురపూజ్యుఁడు సర్వలోకమ
ర్యాద లెఱింగి తత్పరణి నందఱ నేలునియంతయుఁ యజు
ర్వేదవివీతుండుం గడువివేకియుఁ గర్మవిధిజ్ఞుఁడు న్ధను
ర్వేదరహస్యకోవిదుఁడు వీరుఁడు సాధుజనోపకారియున్. 766
- మ ఘనపద్మానుజులలోచనం డమలశంఖగ్రీవుఁడుఁ దుందుభి
స్వననిర్దోషుఁడు సంభృతాంసుఁడు ఘనశ్యాముండు త్రైలోక్యమో
హనరూపుండు సునామఁడు న్నమవిభక్తాంగుండు స్త్రిగ్ధుండు వీ
రవయైకజ్ఞుఁడు గూఢజత్రుఁడు మహోరస్కుండు రాముం డిలన్. 767
- తే. పూర్ణచంద్రాననుండు సంపూర్ణ తేజః, డనఘుఁ డాజానులంబిబాహర్గళుండు
సూనశరకోటిసంకాశనుండరుండు, మత్తమాతంగగమనుండు, మానధనుఁడు.
వ మఱియును. 769
- క. గురుమణిబంధము ముష్టియు, నురముస్థిరత్వంబు నొందియుండుటనలనన్
దరుణీమణి రఘువిభుఁ డుర్వరలోఁ ద్రిస్థిరుఁ డనంగ వర్ణితుఁ డయ్యెన్. 770
- క. క్రమమున ముష్కంబులు కను, బొమలును బాహువ్యయంబు పానఁగ బ్రలంబ
త్వము నొంది యుంటచే న, క్లమముండు నుతి కెక్కుఁ ద్రిప్రలంబుం డనఁగన్. 771
- క. సమకేశాగ్రుండును దగ, సమజానుతలుండు మఱియు సమవృషణుఁడనై
కొమరొందుఁ గాన నీవతి, క్షమలోఁ ద్రిసముం డనంగ నన్నుతి కెక్కున్. 772
- క. కుక్షియు నాభ్యంతరమును, వక్షం బుష్కతము లగుచు నజలెడుఁ గానన్
దతుం డగు నీవతి మీ, నాక్షి త్రిసమున్నతుండనా నుతి కెక్కున్. 773

తే. పంకజేక్షణ నేత్రాంతపాణిపాద

తలనఖములందు రక్తిమ గలిగి యునికి
వానవనమానుఁ డైననీవల్లభుండు
పోందుగఁ ద్రితామ్రుఁ డన ధాత్రిఁ బొగడు వడసె.

774

తే. తుహినకరముఖ ఘనశిరోహవాసరాంగ

ములను మఱియును బాదరేఖలను దనరు
చారునుస్నిగ్ధతావిశేషంబు గలిగి
యునికిఁ ద్రిస్నిగ్ధుఁ డనఁ జాల వినుతి గాంచె.

775

క. స్వరమును సత్త్వము నాభియు, నురుతరగాంభీర్య మొందియుండుటవలనఁ

సరసిజముఖ నీవల్లభుఁ, డరయఁ ద్రిగంభీరుఁ డనఁగ నభినుతి కెక్కెన్.

776

క. ధ్రువముగ నుదరతలంబున, యుపతీ కంఠమునఁ ద్రివళు లుండుటవలనఁ

దివిజేంద్రనిభుఁడు రాముఁడు, త్రివళీపంతుఁ డన నభినుతిం గాంచె నిలన్.

777

క. వనజాక్షి పాదరేఖలు, సనువుగ న్ననచూచుకంబు లవనతములు నై

దనరాదుఁ గాన నీవిభుఁ, డనఘుఁడు త్రవ్వననతుఁ డనంగ నభినుతి కెక్కెన్.

తే. ప్రద్యలోచనకంఠంబు ప్రజననంబు

జంఘికలు పృష్ఠ మరయ హ్రస్వంబు లగుట
వలన రఘువల్లభుఁడు చతుర్వ్యంగుఁ డనఁగ
జగతి లక్షణవిదులచేఁ బొగడు వడయు.

779

క. అరయఁగ నావర్తత్రయ, పరివేష్టితశీర్షుఁ డగుటఁ బార్థివపుత్రీ

ధర లక్షలజ్ఞు లారఘువగుని నుతింతురు త్రిశీర్ష వంతుం డనుచున్.

780

తే. పుణ్యసాధ్వీ తదంగుష్ఠ మూలమందు

శ్రుతిచతుష్టయసంప్రాప్తి నూచకాభి
లలితరేఖాచతుష్టయం బలరు చున్ని
సన్నుతంతురు దగఁ జతుష్కలుఁ డటంచు.

781

తే. తామరసనేత్ర తత్పాణితలములందుఁ

దగ లలాటంబునందుఁ బాదంబునందుఁ
బరఁగ రేఖలు నాలుగు వఱలు చునికి
క్షీతిఁ జతుర్దేఖుఁ డనఁగ విశ్రుతి వహించు.

782

వ. మఱియుఁజతుర్వింశత్యంగుష్ఠాత్మకంబైనహస్తంబు కిష్కువనం దగునట్టికిష్కు

చతుష్టయప్రమాణదేహంబు గలవాఁడు గావునఁ జతుష్కిష్కుం డతం దగు
నదియునుం గాక.

783

తే. తొడలు మోఁకాళ్లు మఱియు జేతులును చిక్క

లరయ నీనాలుగు సమంబు లగుటవలనఁ

దల్లి నీవల్లభుం డై నదాశరథుఁడు

క్షీతిఁ జతుస్సముఁ డనఁగఁ బ్రసిద్ధి గాంచె.

784

మ. కరముల్ గన్బొచులుం గటోష్ఠపదదృక్కర్ణంబులుం జూచుకో
త్కరనాసాపుటముష్కపృష్ఠచుణిబంధంబు ల్రహిజానుకూ
ర్పరముల్ తుల్యములై మనోజ్ఞరుచిచే రాజల్లుటం జేసి యు
ర్వర విఖ్యాతి గనెం జతుర్దశసమవ్వంద్యం డనా నెంతయున్.

785

తే. అబ్జముఖ దంతపం క్తిద్వయంబునందుఁ
జాలు గొని పార్శ్వపదముల నాలుగేసి
లలితదంతవిశేషముల్ గలిగి యునికిఁ
దనరు నారఘుపతి చతుర్దంష్ట్రుఁ డనఁగ.

786

క. హరివిధమున శాస్త్రాలము, కరణి మహోక్షంబుపగిది గంధగజము వై
ఖరి నడుచువాఁడు గావున, వజ్రలుఁ జతుర్గతి యనంగ వనరుహనేత్రా.

787

వ. మఱియు బంధుజీవకుసుమబింబఫలారుణమాంసలాధరంబును బరిపూర్ణమాంస
లోన్నతహనువునుద్గిర్ఘ్నిన్నతరుచిరపుటనాసికయుఁ గలవాఁడు గావున మహోష్ఠ
హనునాసుం డనం బొగడు వడసె నదియునుం గాక.

788

క. అంచితనూరుహాస్యన, ఖాంచలవాక్పర్శములు మహామృదులములై
మించుం గావున నీపతి, పంచస్నిగ్ధం డనంగఁ బాటికి నెక్కెన్.

789

తే. పరఁగ నూరులు జంఘికల్ బాహువులు వ
రాంగుళులు కడు దీర్ఘంబు లగుటఁ జేసి
యప్తసంశవంతుం డన నవనిలోన
నధికవిఖ్యాతి వడసె నీయధివిభుండు.

790

క. స్తననఖకరపదజహ్వోననతాలుముఖోష్ఠలోచనము లీపదియున్
వనజాకృతి నొప్పుటచేఁ, దనరు భవద్వల్లభుండు దశపద్మ డనన్.

791

క. శిరముచు గంఠము కర్ణము, లురము హృదంఘ్రిలును బృష్ఠముదరము ఫాలం
బురువులయితోఁచుఁ గావున, సరసిజముఖ యలగు దశవిశాలుం డనఁగన్.

క. అనుపసనంపదై శ్రీభవమున యశమున భూరి తేజమున సంతతముం
దనరారు చుండుఁ గావున, జననీ త్రివ్యాపుఁ డనఁగ సమ్మతి వడయున్.

793

క. క్షీతి మాతృపితృకులంబులు, నతిపరిశుద్ధంబు లగుట నాద్యులచే న
న్ముతి వడయు విభుండు కమలా,యతనేత్ర ద్విశుక్లవంతుఁ డనఁగా నొప్పున్.

తే. స్కంధముచు ఫాలతలము వక్షస్థలంబు
కుక్షియును ఘ్రాణమును మఱి కక్షియుగ్గ
మున్నతము లై ప్రకాశించుచునికి జనక
సుతు పడున్నతుఁ డనఁగ విశ్రుతి సహించు.

795

తే మఱియు నంగుళీచర్యంబు లరయఁ గేశ
రోమనఖచర్మములును శ్మశ్రులును మఱియు
దర్శనము శేఫమును జాలఁ దనువు లగుట
నవతనుం డన వఱులు నా నరవరుండు.

796

వ. మఱియు నిత్యంబులుబూర్వాష్టమధ్యాహ్నపరాష్ణకాలంబులచే గ్రమంబున
ధర్మార్థకామంబుల నుపార్జించుఁగావునఁ ద్రివ్యాపుం డన నొప్పు నిట్టిసకలశా
స్త్రోక్తసుహృదుషలక్షణంబులు సకలనుగుణాభిరాముం డగురామునకొక్కనికే
దక్క నన్యుల కెవ్వరికి లే వదియునుంగాక.

797

తే. సంగ్రహానుగ్రహరతుండునత్యధర్మ, పరుండు సర్వలోకప్రియుఁ డురుగుణుండు
దేశకాలవిభాగవిధిజ్ఞుఁ డమర, భావితుండు పురుషాంతరకోవిదుండు.

798

క. ఆమనుజేంద్రునితమ్ముండు, సౌమిత్రి కృపానురాగసౌహార్దగుణ
శ్రీమహితరూపయూవన, కోమలశౌర్యమున నన్నకు సురి వచ్చున్.

799

క. ఆనృపనందను లిరువురు, కాననమార్గమున నిన్నుఁ గనుఁగొనుకాంత
మానక వెదకుచు నెక్కడఁ, గానక సంతాప మాత్మఁ గడలుకొనంగన్.

800

అథ హనుమంతుండు సీతకు రామసుగ్రీవసఖ్యసంఘటనప్రకారం బెఱింగింపట.

క. చనుడెంచి ఋశ్యమూకం, బనుశైలముచెంతఁ బంపయను సరసిని జ
య్యన దాఁటి నినుఁ దదంతిక, వనమున వెదకుచు విరాళి వచ్చుచు నుండన్.

వ. అంతకు మున్ను సుగ్రీవుం డనువానరుండు భ్రాతృనిరస్తుండై మంత్రిచతుష్టయ
సమేతంబుగా బహుపాదసంకులం బయినయగ్గిరికూటంబున నివసించి యున్న
వాఁ డగుటం జేసి యానమయంబున మహాధనుర్ధరులై తనకడకు వచ్చుచున్న
వారి రామలక్ష్మణుల దవ్వులం జూచి వాలిపంపునఁ దన్ను హింసించవచ్చుచున్న
వారిఁగా శంకించి భయమోహితుండై వేటొక్క శిఖరంబుమీఁదికిరయంబున
దాఁటి వారివృత్తాంతం బెఱింగి రమ్మని నన్నుంబంచిన నే నన్యుహాత్ములకడ కతి
త్వరితగమనంబునం జని తదీయరూపలక్షణసుషమావిశేషంబులు వీక్షించి
మహాపురుషు లని నిశ్చయించి కృతాంజలిపుటుండ నై నారాక యెఱింగించి
తదాగమనప్రయోజనం బెఱింగినవాఁడ నై వారి నిర్లజ వీరున నిడుకొని
సుగ్రీవునికడకుం దోడ్పొని యరిగితి నంత నానరేశ్వరహరిశ్చరు లన్యోన్య
సుధురనల్లాపంబుల మైత్రిం బ్రకటించి ప్రీతసంహృష్టసర్వాంగులై యిరువు
రకుం బాటిల్లినయాపదల తెఱంగు దలపోసి యొండొకలకు సాహాయ్యం బాచ
రించువారై వాలిం జంపి వానరరాజ్యంబు నీకొనంగెద నని రాముండు సుగ్రీ
వునితో శపథంబుఁ జేసె వానరుల నెల్లదిక్కులకుం బనిచి సీత యున్నచో
బెఱింగివచ్చి పడంపడి వైరిపధాన్ధిం బరుగునప్పుడుబలసమేతుండనై బాసటగాఁ

జనుదెంచువాడ నని నుగ్రిపుం డొడంబడియె నిట్టిరువురు కృతప్రతిజ్ఞులై
తత్కాలోచితప్రసంగంబు నలుపుచుండ నప్పుడు. 802

చ. దనుజుడు నిన్ను బుష్కరపథంబున వే గొనిపోవునప్పు డీ
వనుపమదుఃఖశోకజనితార్ధిఁ దపించుచు సంబరంబునం
బనివడి మూట గట్టి గిరిపైఁ బడవై చినసొమ్ము లన్నియున్
దినకరపుత్రునాజ్ఞఁ గొనితెచ్చి నరేంద్రున కే నొసంగితిన్. 803

వ. ఇట్లొసంగినం జూచి 804

ఉ. మ్రుక్కుచు రామభూవిభుఁడు సొమ్ములు నీయవిగా నెఱింగి తా
నక్కునఁ జేర్చి మోహమున నట్టై భవద్విరహాభిగున్నుఁడై
యక్కట బావకీ నను మహాగహనంబునఁ బాసి యెంటి నీ
వెక్కడి కీగి తే యనుచు నెంతయు మూర్ఛితుఁడయ్యె నయ్యెడన్. 805

తే. ఇటులమూర్ఛితుఁడగుచు మహిమరేణ్యుఁ
డపుడు బహువిధసాంత్యవాక్యములకలిమి
నేను సౌమిత్రియును వాన రేశ్వరుండు
ధీరతాయుక్తి బోధింపఁ దెలివి నొంది. 806

ఉ. సారెకు నానువర్ణ మణిచారువిభూషణపంక్తిఁ జూచుచున్
డోరపుటార్ధిఁ దూలగతిఁ దూలుచుఁ గన్నుల బాష్పతోయముల్
గాఱఁగ నేడ్చు దుఃఖమున గ్రక్కున మూర్ఛితుఁడెవ్వీ చాల్చు హా
హరిభగంధి యందు నిను వాకొను నూక్కులు వుచ్చు మాటికిన్. 807

వ. ఇట్లనేకవ్రతారంబుల శోకవికారంబుల నెఱపుచు. 808

ల. వినుము నీవిభుండు విరహశోకంబున, మారుతమునఁ గుజముమాడ్కి నంకు
శమున గజముపగిది జ్వలదగ్నిచే వహ్నిధరముభంగి వడఁకుడలకు నుడుకు. 809

క. మునుకొని ధరణీకంపంబునఁ దలకెడువర్వతంబుపోలికి రాముం
డనఘుఁడు భవద్విరహసంజనితార్ధిఁ దలంకుచుండు సతతము జననీ. 810

తే. తల్లియే మని చెప్పుదుఁ దవత్కృతంబు
నం దనిద్రయుఁ బరితాప మధికకార్య
చింత రామునిఁ దపియింపఁజేయుచున్న
వరయఁ ద్రేతాగున్ లగ్నిమందిరము నట్లు. 811

క. గిరిదుర్గంబులు వనములు, సరసులు వాహినులు శైలసానువులు గుహుల్
దిరుగుచు నీవిభుఁడెవ్వీయుఁ, బరికింపఁడు భూరిశోకభారానతుఁడై. 812

క. కాపున నీవార్తయు నా, చే విని రాఘవుండు వచ్చి చెచ్చెర ననిలో
దేవత లగ్నింపఁగ రత్నోవిభుఁడు నునుమాడి నిన్నుఁగొనిపోవు రహీన్. 813

వ. ఈయర్థంబునందు సందియంబు వలవదు శోకంబు విడుపు మని పలికి వెండియు
రామునివృత్తాంతంబు విను మని యిట్లనియె. 814

తే. రాముఁ డీభంగి వానరరాజుతోడ, నెయ్య మొనరించి తనబాస నెఱపఁ దలఁచి
మహారసందనసౌమిత్రి సహితం డగుచు, శీఘ్రజవమునఁ గిష్కింధఁ జేరవరగి.

అథా హనుమంతుఁడు సీతకుఁ దాను లంకకు వచ్చినతెఱఁ గఁపింగిండుట అథా

ఉ. ఆవనుధేశ్వరుండు నిశితాస్త్రమున న్వేస వాలిఁ జంపి ను
గ్రీవుని వానరప్రతతికి నృతిగా నొనరించె నంత ను
గ్రీవుఁడు రామభద్రునకుఁ బ్రీతి జనింప ననేకకీశుల
న్భావరపుత్రి ని న్వేదకఁ బుచ్చె నమస్తదిగంతరంబులన్. 816

వ. ఇట్లు సుగ్రీవసందిష్టులై శైలరాజప్రతీకాశులగుమర్కటులనేకులుపూర్వపశ్చి
మోత్తరదిగ్భాగంబులకుం జని రేనును జాంబవంతుండునుచలనీలనుషేణాదులు
ను ద్రిభాగబలసంపృతుం డైనవాలిపుత్రు నంగదుం బురస్కరించుకొని దక్షిణ
దిక్కునకుం జనుదెంచి సహస్రశిరం బైనవింధ్యపర్వతంబు ప్రవేశించి యందు
వనదుర్గంబులును గిరివ్రస్తవణంబులునుం బరిశోధించి నిన్నెందునుం గానక శో
కించుచు నుండ మాకు సమయకాలం బతిక్రమించె నంత నేము సుగ్రీవకల్పిత
మానరూపకాలాతిక్రమణంబునఁ గార్యనై రాశ్యంబున సుగ్రీవునివలనిభయం
బునఁ బ్రాణంబులు పరిత్యజింప సమకట్టి యొక్కవివిక్తప్రదేశంబుననంబఱముఁ
బ్రాయోపవిష్టుల మై యుండునప్పు డంగదుండు నీయగవడమియును వాలివధం
బును వానరులప్రాయోపవేశంబును జటాయువుమరణంబును సారెసారెకుం
బెక్కుతెఱంగులం బేర్కొని శోకార్ణవమగున్దై విలపింప నప్పుడప్పర్వతం
దరంబున నివసించి యున్నజటాయువునన్న సంపాతి యనుగృధ్రనాథుండు భ్రా
తృవధంబు విని శీఘ్రంబున మాయొద్దకుం జనుదెంచి కోపంబున మధ్యాగ్రేయ
గుజటాయు వెవ్వనిచేత నెచ్చట నిహతుం డయ్యె నని యడిగి యంగదునివలన
జనస్థానంబున రాక్షసునిచే భవదర్శంబుగా నిహతుం డగుటయెఱింగికొండొక
నేపు భ్రాతృమరణంబునకు చుగిఱించి నిన్ను రావణాయంబున నున్నదానిగా
నెఱింగించిన నే మందఱము సంహృష్టచిత్తుల మై ప్రాయోపవేశంబు చాలించి
శీఘ్రంబున లేచి భవత్పందర్శనకృతోత్సాహుల మై సముద్ర వేలోపాంతంబున
కుం జని సముద్రలంఘనంబునం దనమధ్దులై శంకింపు చున్నవానరుల నధదఱ
నాశ్వాసింది యేనొక్కరుండ శతయోజనాయతం బైనసముద్రంబు దాటిరా
త్రికాలంబున రాక్షసాకులం బయినలంకాపురంబుఁ బ్రవేశించి రావణాలయం
బు సర్వంబునుం బరిశోధించి మత్సురాకృతసుకృతపరిపాకవిశేషంబున నిచ్చ
టంబొడగంటి నిది మద్యోత్తాంతంబు సర్వంబు నీకు విస్తవ్యంబుగావిన్నవించితి
నింక సుగ్రీవువనువున భవత్సకాశంబునకుం జనుదెంచినరామకింఠునిగా నన్నె
టింగి సందియంబు విడిచి పుత్రభృత్యతుల్యుండ నైననాతో సంభాషింతుమని
పలికి వెండియు హనుమంతుం డిట్లనియె.

817

అ. యీతి విలుకాండ్రలోఁ గడుఁ బ్రసిద్ధికి నక్కిననీధుండు ను

వ్రతుడు మహానుభావుఁ డగురాముఁడు సేమము నొందియున్న వాఁ
డతనికిఁ దమ్ము డంచితగుణాకరుఁడుగ్ గురువత్సలుండు ధీ
చతురుఁడు లక్ష్మణుం డవనిజా కుశలంబున నున్నవాఁ డొగినన్.

818

ఉ. జానుగ దై వయోగమున సప్తతి నిచ్చట నిన్నుఁ గంటి నం
భోనిధిలంఘనం బిపుడు పొల్పుగ వ్యక్తము గాక చెల్లె ని
న్గానక దుఃఖశోకమున గాసిలుచున్నననాటవీరులన్
మానుగఁ దేర్చుఁ గంటి నసమానవిశాలయశంబుఁ గాంచితిన్.

819

క. దేవీ వెఱవకు మీఁక నీ, జీవితవిభుఁ డేగుడెంచి చెచ్చెరి ననిలో
రావణుని బంధుయత్తముగ, వావిని నధియించి నిన్ను నడిఁ గొనిపోవున్.

820

ఉ. అంబుజనేత్ర రాముఁడు నిజానుజ భానుజుఁ గూడి మాల్యవం
తం బచ్చులైలమందు సతతంబు భవద్విరహప్రభాతశో
కంబున నున్నవాఁ డిపు డీకం జని నీవిధ మేను శెప్ప శీ
ఘ్రంబున వచ్చుఁ గీశనికేరంబులఁ గూడి దశాస్యుఁ జంపఁగన్.

821

తే. అంబుజేక్షణ మాల్యవదాఖ్యైలై ల, మఖిలగిరులలో నుత్తమ మగుచుఁ దనరుఁ
గడిమి నచ్చట చుండి గోకర్ణ నామ, పుణ్య దేశంబుఁ జేరంగఁ బోయి యందు.

చ. జనకతనూజ యెవ్వఁ డట సంయమిచోదితుఁ డై బలోద్ధతి
స్విననిధిపుణ్యతీర్థమున వారక గ్రుమ్మరువాని శంబనా
దనుని వధించె నట్టి కపితల్లజ కేసరిపత్నియందు నే
ననిలునకున్ జనించినవనాటుండ వాయుసమస్త భావుఁడన్.

823

క. జననీ నిజకర్మంబున, హనుమంతుం డనెడిపేర నలరినవాఁడ
నివీనుతజవన త్తవ్యయుక్తుఁడ, నినజనినచివుండ రాఘవేంద్రునిదూతన్.

824

క. మునుకొని విశ్వాసార్థము, జనకజ నీవిభునినుగుణజాలము లెల్ల
న్వినిపించితి నీక రాముఁడు, జననాయకమాళి నిను వెనం గొనిపోవున్.

825

క. అని తనవృత్తాంతము రామునివృత్తాంతంబు సర్వము న్నడు భక్తి
న్వినిపించిన విని జానకీ, మనమునక గల దిగులు కొంత మట్టుపడంగన్.

826

క. నానావిధరూపాభి, జ్ఞానంబులఁ గారణముల నల్లాపముల
నావనరవర్చుని నిక్రము, మానవపతిదూతఁ గాఁగ మది నెఱిఁగి వెనన్.

827

క. మునుకొని యానందాశ్రులు, కనుఁగొనలం గ్రమ్ము దేరఁగమలాశుతలో
చేన మగువదనము రాహున, దనముక్తుం డై నశశివిధంబున నలరన్.

828

ఆ. ఏమి నోము చేసి యీవేళఁ బతివార్త, వింటి మంటి ముదము గంటి ననుచుఁ
జాల విస్తయంబు జనియింప నమ్మాద, కలితచిత్త యగుచు నలరు చుండె.

829

— ఖి హనుమంతుఁడు సీతకు రామదత్తం బగునంగుళీయకము నిచ్చుట. ఖి —

ప. అపం డాహనుమంతుండు వెండిగూ సీత ననబోడించి యుట.

830

- క. వనచరకులజుండ ననియు, ననిలున కౌరసనుతుండ ననియును నన్ను
 న్ననుకులునిదూత ననియును, నివనందనుసఖుండ ననియు నెఱిగితివి గదా. 831
- వ. ఇంకను సందియంబు గల దేనిం దీర్చెద నిదె రామనామాంకితం బైనయంగుళీ
 యకంబు ప్రత్యయార్థం బన్ముహాత్ముం డొసంగం దెచ్చినవాడ దీవిం జూచితివే
 ని నీమనంబునం బొడమిన సందియంబును దుస్సహసంతాపంబునుదుఃఖంబునుం
 బాయు దీనిం గొను మని యఖండసంధ్యారాగమండలాంతర్గతం బైనమూర్తాం
 డమండలంబువగిది నొప్పుదాని ననర్థమణిప్రభాపటలజటిలం బైనకాంచనాం
 గుళీయకంబు నొసంగినం బ్రతిగ్రహించి భర్తృకవిభూషణంబైనదానిం బో
 లెం జూచి రామునిం జూచినట్ల కామనంబులసంతసిల్లి నిజవదనంబు శరత్కాల
 రాకానిశాకరమండలంబుంబోలెనఖండకళాపరిపూర్ణంబైనయొప్పునప్పుడాహను
 మంతుని నిక్కంబుగా రామదూత యని నిశ్చయించి సందియంబు వదలి యవ
 నిజ బహుప్రకారంబులం బ్రశంసించుచు నిట్లనియె. 832

— శీత పరమసంతుష్టయై హనుమంతునిం బ్రశంసించుట. —

- సీ. శతయోజనాయతజలనిధి నెవ్వఁడు గోష్ఠదంబును బోలెఁ గోరి దాఁటె.
 గపివీరుఁ డెవ్వఁ డొక్కఁడు సాహసంబునఁ బాలుపార నీడె త్యవురము సొచ్చె
 ననురేశువలనిభయం బించుకయు లేక ఘనత నెవ్వఁ డశోకవనముఁ జేరె
 నెవ్వఁడు రాముని హేమరత్నప్రభా దీప్తముద్రక నాకుఁ దెచ్చి యిచ్చె
 తే. నట్టిసీవు విక్రాంతుండ వతిహితుండ, వతిసమర్థుండ వధికశౌర్యాన్వీతుఁడవు
 నిపులయశుఁడవు. సామాన్యకపివి గావు, మిగుల నాశోడభాషింపఁదగుదువీవు. 834
- వ. అని బహుకరించి వెండియు నిట్లనియె.
- ఉ. ఓహరివంశశేఖర రఘూత్తముఁ డెంతయు నీప్రభావము
 న్నాహనముం బరాక్రమము శౌర్యము దాక్ష్యము నార్జవంబు న
 ధాహితనీలియుఁ ధృతియు నాతత శేబ మెఱింగి కాదె యు
 తానూ మెలర్చ నాకడకు సమ్మతిని నృనిచెఁ గృపామర్తి. 835
- తే. రాజధర్మవిదుం డగురాముఁడు శుభ, లక్షణోపేతుఁ డైనయా లక్ష్మణుండు
 కరము నాపుణ్యవశమునఁ గానలో వివన్నులై పోక కుశలులై యున్నవారు.
- వ. అని రాఘవులకుశలంబునకు స్వభాగ్యంబు నుగ్గడించి క్రమ్మఱి సమ్మహీవుత్రి
 యిట్లనియె. 837
- తే. అగచరోత్తమ మన్నాఘుఁ డారఘుపతి, కుశలి యగుట నిక్కంబేని కోవమెత్తి
 ప్రళయశిఖిభంగి జలనిధి రశనయైన, యుర్వి యేల దహింపక యున్నవాఁడు.
- వ. అని ప్రణయకోపంబునం బలికి వెండియునిట్లనియె. 839
- తే. ఆరఘూత్తము లమరుల నైన నిగ్రహింప శక్తులు మఱి వారి కేమి కొదవ
 పరఁగ మద్దుఃఖమునకు విపర్యయంబు, లేదటంచు మనంబున నేఁ దలంతు.

—అథా సీతాదేవి హనుమంతుని రామునియొక్క స్థితి నడుగుట అథా—

- శా. అన్నా రాముఁడు భక్తవత్సలుఁడు సువ్యక్తప్రతాపుఁడు తా
నన్నుం గానక దుఃఖశోకముల సంతాపించుచున్ డన్పి యా
వన్నుండై రవినందనుండు ధృతిఁ దెల్పిన్ మాల్వ్యవంతుంబు పై
నున్నాఁడా కుశలంబుతోడ ననుజన్తోపేతుఁ డై మారుతీ 841
- శా. నామీదన్ గృప గల్గునే దశముఖు న్నర్ధింపఁగాఁ జూచునే
ప్రేమ న్న న్నెప్పడైన బేర్కొనునె సంప్రీతిం బ్రశంసించునే
సామీగి యిట నానమీషమున కాసక్తి న్నిను న్నంపుచో
నే మన్నాఁడు రఘూత్తముండు కుతుకం బేపారఁగాఁ జెప్పుమా. 842
- తే. ఉత్తమకీర్తధర్మసంయోగ మాత్మ
నరయునే భ్రాంతుఁ డగుచుఁ గార్యములయందు
మోహితుఁడు గాక యుండునే మొనసి పురుష
కార్యములు సేయఁ దలఁచునే కపివరేణ్య. 843
- తే. మఱియు మిత్రులయందు సామంబు దాన
మును బ్రయోగించునే రాజముఖ్యుఁ డైన
విభుఁడు పరిసంధిజనులందు భేదదండ
ములు ప్రయోగించునే కీశకులవరేణ్య. 844
- క. మిత్రులఁ బడయునె ప్రతికృతి, మిత్రులచే నధిగమించి మెఱయునె మఱియున్
ధాత్రి శుభమిత్రుఁ డగునే, మిత్రపురస్కృతుఁడు నగుచు మెలఁగునె చెపుమా.
- క. సురలప్రసాదము వడయునె, ధరలోపల నాత్మబలము దైవబలంబున్
దిరముగఁ గల్గి చరించునె, యగు దారగనై రిహంత యగునే చెపుమా. 846
- క. మనుజాధిపునకు నాపై, మునుపటివలె గరుణ గలదె మునుకొని నన్నీ
ఘనదుఃఖంబువలనఁ గృప, తనరారఁగ నుద్ధరింపఁ దలఁచునె బుద్ధిన్. 847
- ఉ. ఎన్నఁడు దుఃఖ మెట్టిదొ యొకింత యెఱుంగక భూరిభోగనం
పన్నత నొప్పురాముఁ డనమానసుఖార్హుఁడ యొంటిఁ జిక్కి యా
పన్నతనొంది మద్విరహబంధురబాధకు నోర్చి కానలో
నిన్నిదిసంబు లెట్లు వసియించె సమీరకుమార చెప్పుమా. 848
- క. కానల్యకుశలము సుమిత్రాసతీసేమంబు భరతు ప్రమదంబు సుమిత్రా
సుతుభద్రము జనకుని, కౌశలము వినంగఁబడెనే కాకుత్స్థునిచేన్. 849
- తే. మారుతాత్మజ రాముఁడు మన్నిమిత్ర, శోకమున నన్యచిత్తుఁడు గాక చాలఁ
బరితపించునె యీదుఃఖవారిరాశి, వలన నన్నుద్ధరింపంగఁ దలచు నయ్య. 850
- సీ. అఱ్ఱోహిణీపూర్ణ మగుబలంబును రాముపాలికి భరతుండు పంపు నయ్య
దంతనఖాయు ధానంతవాసరచమూపాళితోఁ గపిరాజు వచ్చు నయ్య
శౌర్యధుర్యం డైనసామిత్రి శరములఁ దొడరి దైత్యుల నెల్లద్రుంచు నయ్య

- కాద్రాత్రుతధ్ధుండై రణమునఁ బడినరత్నపతి నీక్షించఁ గలుగు నయ్య
తే. నలినగంధియుఁ గనకవర్ణంబు నైన, పతిముఖము నన్నుఁ బాసినకతన ఘర్మ
కాలతివ్రాతపహ్లానకమలముక్రియ, నుదితదుఃఖముచేఁ గందకున్నదయ్య. 851
- సీ. ధర్మ ముద్దేశించి ధరణి రాజ్యత్యాగమున నెవ్వనికి వ్యధ పుట్ట దయ్యె
నసురమృగాకీర్ణ మగుకాన వర్తింప నిల నెవ్వనికి భీతి గలుగ దయ్యె
మానక యడవిలో మత్పానసంచారమున నెవ్వరికి వగపొడమ దయ్యె
నట్టిసాహస యైనయధిపతి యాత్మలోఁ బన్నుగ ధృతిఁ బూని యున్నవాడె
తే అకట నాకంటెఁ బతికి స్నేహంబువలనఁ, దల్లిదండ్రులు చుట్టలు తగ నధికులు
నములుగాను గావునఁదదాగమనవార్త, నొగివినదాఁక జీవించి యున్నదాన.
- ఉ. ఎప్పుడు వచ్చు రామవిభుఁ డెప్పుడు తద్దశకంఠుఁ డ్రుంచు న
నైప్పుడు కోర్కి దీరఁ బురి కెప్పుడు దోడ్కొని వేడ్క బోవు న
నైప్పుడు గారవించుఁ దుది యెప్పుడు మవ్వసనాంబురాళికి
జెప్పఁ గదయ్య కీశకుల శేఖర యుల్లము తల్లడిల్లడిన్. 853
- ప. అని యిట్లమ్మహీనందని మధురంబును మధురాధ్యక్షంబు నగువాక్యంబు పలికి
క్రమ్మఱ నమ్మారుతపుత్రుఁ డిచ్చురామార్థయుక్తంబును మనోభిరామంబు నగు
నదుత్తరంబు వినుకోర్కింజేసి యూరకున్న నద్దేవిపలుకులు విని యవాసరశ్రే
ష్ఠండు శిరంబున నంజలి గీలించి వినయంబున నిట్లనియె. 854

—ఇంత హాసమంతుఁడు సీతకు రామని యప్పటిసిగ్గిని చెప్పెట. ఇంత—

- ఉ. ఒచ్చెము గల్గి రామవిభుఁ డొండు దలంచినవాఁడు గాఁడు నీ
విచ్చట నున్కిఁ దా నెఱుంగ కిన్నిదినంబులు జా గొనరైనే
నచ్చుగ నేగి నీదువిధ మంతయుఁ జెప్పినఁ దత్త్వణంబ దా
నచ్చు ననేకవీరపరివారితవానరనై న్యయుక్తుఁ డై. 855
- క. వచ్చి నిశాతశరంబులఁ జెచ్చెర సంభోధి నింకఁ జేసి రణములో
మచ్చరమున దశకంఠని, వచ్చి వధించి నిను నిక్కువము గొనిపోవున్. 856
- క. నినుఁ గొని చనుటకు రాముఁడు, చనుదెంచెడునపుడు సురనిశాచరు లై న
ఘనమృత్యు లైన నడ్డము, చనుదెంచినఁ దునిమి నైచు శాతశరములన్. 857
- చ. తరుణి భవద్వియోగపరితాపపరిప్లుతుఁ డై రఘూవ్యహుం
డరయ వనంబులో మృగనరార్ధిత మైనచుహోద్విసంబువై
ఖరిఁ దగ శర్మ మెంతయును గానక గాసిలుచుండు నిత్య మే
నరిగి భవద్విధంబు దెలియ న్వినిపించెన సంత వచ్చెడున్. 858
- ఉ. ఇమ్ముగ దేవదంతిపయి నింద్రుఁడుఁ బోలె మహీధరాగ్రదే
శమ్మునఁ గూరుచున్నరఘునత్తము పంకజపత్రనేత్రయు
కమును జారుకుండలయుతంబును బింబఫలారుణాధరో

- వృ మృగుతన్మృఖంబు నల చందురునిం బలె జూచె దెంతయున్. 859
- తే. జగతి మజ్జివనావకాశంబు లైన, వింధ్యమందరదద్దరవిబుధనిలయ
మలయపర్వతములు మూలఫలము లిపుడు, సాక్షిగా సత్య మాడితి జనకపుత్రి.
- సీ. మనువంశవర్మిండుమాంసంబు మెసవఁడు కోర్కితో మధువునుగ్రోలఁ డెపుడు
ధరణి వాన ప్రస్థ ధర్మోచితం బైనకందమూలఫలాదికంబు దెచ్చి
జేవతలకుఁ బితృ దేవతలకు భూతములకును దగ నతిభులకుఁ బెట్టి
యైదవపాలు తా నైదవకాలంబు నందుఁ గొంచెముగ నిత్యము భుజించు
- తే. సంతతంబు భవదత పావోతుఁ డగుచు, మానవేంద్రుఁడు దంశక మశకకీట
వన్నగపిపీలికాదులబాధ యెఱుంగ, డేమి చెప్పుదు నవ్వేత లిందువదన. 861
- క. జనకసుత కామవశమునఁ, దనమది నన్నియును మఱచి దశరథతనయుం
డనిశము శోకపరాయణుఁ, డనిశము త్వద్ధ్యాననిరతుఁ డై యుండు రహిన్.
- క. మానుగ నిద్దర యెట్టిదో, కానఁడు నీవిభుఁ డొకింత కనుమూసినచోఁ
దా సంతలోన మేల్కను, హాసీరజనేత్ర సీత యని పేర్కొనుచున్. 863
- సీ. కమనీయనవమల్లికాపల్లికలఁ జూచి పనిత నీమృదుగాత్ర మని తలంచు
ననమానకోమలవినకాండములఁ జూచి యవనిజ నీబాహులని తలంచు
రచుణీయపల్లవనముదయంబునుఁ జూచి జనకజ నీయంఘ్రి లని తలంచు
లలితరాకేందుచుండలము విలోకించి ననజాక్షి నీయాన్య మని తలంచు
- తే. నిత్య మే మని చెప్పుదు నీవిభుండు, గాఢవిరహాభివీచికల్ గప్పుకొనఁగ
బ్రమసి వనజాతవస్తుసంపదలఁ జూచి, జానకీ యని విలపించుసంభ్ర మించు. 864
- న. ఇట్లనేక ప్రకారంబుల నమ్మహానుభావుండు త్వత్సమర్పితచేతనుండై నిత్యంబును
నిన్నె తలంచుచుఁ బరిపంథివధంబునందుఁ గృతప్రయత్నండ్లె యున్నవాఁ డమ్మ
హాత్మని శీఘ్రకాలంబున దర్శించెద వీయర్థంబునందు సందియంబు లేదని పలి
కిన నమ్మదన్నందనునెలుకులు విని యద్దేవి రామసంకీర్తనవీతశోక యయ్యును
దద్విరహసంతాపాదిశ్రవణంబున వెండియు రామశోకసమానశోకయై శరన్న
ఖంబునందు సాంబుదశేషచంద్ర యగుటవలనఁ బ్రకాశాప్రకాశయుక్త యైన
రాత్రియుం బోలె జూపట్టుచు వెండియు ధర్మార్థసహితం బగువాక్యంబున
నిట్లనియె. 865
- తే. నరవరేణ్యుఁ డనన్యమనస్కుఁ డగుచు
నున్నవాఁ డని నీ విష్ణు డన్నమాట
యమృత మయ్యె శోకంబున నడలుచున్న
వాఁ డనినమాట విష మయ్యెఁ బవనతనయ. 866

—ఇతి సీత రావణునిసమయమున హనుమంతునితోఁ జెప్పి దుఃఖించుట. —

తే. అరసిచూడ నై శ్వర్యమందైన ఘోర, దుఃఖముం దైన బురుషుని దొలగనిక

త్రాడుచేబోలె బంధించిదైవ మెవుడు,తిగుచు నిక్కమీ వచనంబునగచరేంద్ర.

క. వనచరశేఖర దైవం,బనివార్యము ప్రాణికోటి కనవరతంబు
న్నను రామలక్ష్మణుల నీ,యనువున దుఃఖతులఁ జేసె నక్కట కంటే. 868

తే. వాతహతవస్తుసంపూర్ణ భారవాహి, తరణిచందాన రఘువంశపరివృథుండు
దుస్తరం బైనఘూవిపత్నీయరాశి, దాఁటి తత్పార మేనాఁడుదటియఁగలఁడు.

చ. పదినెల లాయె నీదనుజపాలుఁడు నక జెఱ దెచ్చి యింకఁ దాఁ
గొడుకక రెండుమాసములకు న్వధియించెడ నంచుఁ బల్కె భీ
తి దొలఁగ రామభద్రుఁ డరుదెంచుట యెన్నఁడు పంక్తికంధరు
నవ్విదలక ద్రుంచు తెన్నఁ డిఁక నన్నుఁ గనుంగొను తెన్నఁ డొప్పుగన్. 870

ప. వనచరోత్తమా యీసంపత్పరకాలంబు పరిపూర్ణం బగునంతకు నిన్ను హిం
సింప నొల్ల నవ్వల హింసించెడ నని దురాత్ముం డగురావణుండు సమయంబుఁ
జేసె నిప్పుడు దశమమాసంబు ప్రవర్తించుచున్నది తక్కినరెండుమాసంబులు
కడచనిన నప్పాపాత్ముండు నన్నుహింసించు నీయర్థంబు రామునకుఁజెప్పి యమ్మ
హాత్మునిం దొర సేయుము. 871

చ. ఖలుఁ డగుపంక్తికంధరుఁడు కాలవశంబున దుర్వివేకియై
యెలమిగ నన్ను రాఘవున కిమ్మని యొద్దికతో విభీషణుం
డలయక యెంత చెప్పిన దురాత్ముఁడు దా విను డయ్యె నింక న
త్యలఘుశరంబుల న్రఘుకులగ్రణి వాని వధించు తెన్నఁడో. 872

ప. మఱియు మత్కృతంబునందు దురాత్ముం డగురావణుండు నిత్యంబుఁ జేయు
దుర్మంత్రంబు నెల్ల నిమ్ముగా నెఱింగి వచ్చి విభీషణునిపుత్రిక యనల యనునది
మాతృనియోగంబున నాకు రహస్యంబుగా నెఱింగించుచు రాముండు వచ్చి
రావణుం బరిమార్చి నిన్నుం దోడ్కొని పోవు వెఱవ కుండు మనీషైర్థంబు
దెలుపుచుండు నయ్యర్థంబు పరిశుద్ధం బగుమదియచి త్తంబున దృఢంబై ప్రకా
శించు చుండు నెవ్వండు జనస్థానంబున ననహాయం డై ముహూర్తార్థమాత్రం
బున ఖరదూషణసమేతంబుగాఁ జతుర్దశసహస్రరక్షోపేరుల నశ్రమంబునంబు
మార్చె నట్టిరామున కెట్టిశత్రుం డైనఁ దలంకకుండునె యమ్మహానుభావుని
యందుఁ జారువంబు నుత్సాహంబును సత్త్వంబు నాచృశంస్యంబును గృతార్థ
తయు విక్రమంబును బ్రభావంబును సుస్థిరంబులై యుండు నాధీరోత్తముండు
వ్యసనంబులచేతఁ జలింపంజేయుటకు శక్యండు గాఁ డేను శక్తునిప్రభావంబు
పులోమజ యెల్లెఱుంగు నట్లు రామునిప్రభావం జెఱింగియున్నదాన నా
వల్లభుం డనుదివాకరుండు శరంబు లనుకరంబులరాక్షసకులం బనుజబాళింపఁ
శోషింపం జేయు నీదశాననుం డెవ్వ రెంతఁ జెప్పిన వానిమేనిలోఁ బ్రాణంబు
లుండనన్ను విడువండుకాలవశంగతుం డైనయద్దురాత్మునిరణంబునమృత్యునన్వే
షించుచున్న దని యట్లేతాదృశంబు లగుబహువిధాలాపంబులరామాధింబు

నందుఁ గృతనిశ్చయ యై పలుకుచున్నయద్దేవిపలుకులు విని వెండియు హను
మంతుం డిట్లనియె.

873

అప్పుడు హనుమంతుండు సీతను దనవీపుపై నుంచికొని సముద్రమును దాటెడ ననుట. అప్పుడు

సరసిజనేత్ర రాఘవుండు చయ్యన వచ్చి దశామ్య నాజిలోఁ
బారిగొని నిన్నుఁ దోడుకొని పోవు నిజం బది నన్ను వేని సు
స్థిరముగ నాదువీపున వసించుము వే గొని యభిదాటి భూ
వరునకు ని న్నొసంగెనను వహ్ని బలారికి హవ్యమున్నభెన్.

874

ఉ. వీఁ డొకకీశమాత్రకుండు వీఁపున నన్ను వహించి వార్ధి నె
ట్లోడక దాటువాఁ డనుచు నుల్లమునందుఁ డలంచి తేమొ యా
జాడన చూడు మిచ్చుడు నిశాచరసంయుత యైనలంకతోఁ
గూడఁ ద్రికూటము న్నెట్టికీ కొంచు వడిం జన నేర్తు జానకీ.

875

వ. కావున సంశయంబు విడిచి మదీయశృంగభాగంబు నధివసించుము మున్నుచను
దెంచిన తెఱంగున నశ్రమంబున నిన్ను మోచికొని యరిగెదనట్లు గావించితివేని
వ్యవసాయసమాయుక్తుండును వృద్ధర్చసకృతోత్సాహుండు నై యైరావతగజా
దూఘం డై నపురందరునిచంపంబునఁ బర్వతాగ్రంబున నాసీనుం డైనసాను
జం డగురాముని దైత్యవధంబునందువిష్టునింబోలె నీక్షణంబున నీక్షించెదవు
చంద్రునితోడిసంయోగంబు గోరు రోహిణీదేవికై వడి రామునితోడి సంయో
గంబు కాంక్షించి మత్స్యశృంగంబు నారోపించి యింద్రచంద్రాదిత్యులతో
సంభాషించుచున్నదానియట్లు గగనార్ణవంబులు తరించుము వియన్తార్ణవంబునం
జనునప్పుడు న న్ననుసరించుటకు లంకానివాను లగురాక్షసులు సమస్తులుగారని
సలికిన నద్భుతం బైనయతనివాక్యంబు విని హర్షవిస్మితసర్వాంగి యై యద్దేవి
నెండియు హనుమంతున కిట్లనియె.

876

న. హరివర నన్ను మోచికొని యంబుధి నశ్రమలీల దాటి న
త్వరముగ రామునొద్దకు ధ్రువంబుగ నేగెన సంచుఁ బల్కె దీ
వరయంఁగ నేగతిం జనెన వల్పుశరీరుండ వింతదవ్వు సు
స్థిరముగ నెంచి చూడ భవదీయకపిత్వమటంచుఁ దోచెడిన్.

877

అప్పుడు హనుమంతుండు సీతకు నిజరూపమును జూపుట. అప్పుడు

ఉ. నా విని యమ్మరుత్సుతుండు నాభుజన త్రవము నాప్రభావ మీ
దేవి యెఱుంగ కున్ని సతిధీరుని నల్పునిఁ గాఁగ నెంచె మ
ద్దేవిగిరింద్రతుల్యఘన దేహముఁ జూపుదుఁ గాక యంచుఁ దా
భావమునం దలంచి నరపాలునిగేహినిఁ గాంచి యిట్లనున్.

878

క. అరుదార నాప్రభావం, బెఱుంగక న న్నల్పుఁ గాఁగ నెంచితి విఁక నా
గురుతరహావముఁజూపెద, సురుచిరముగ భయము దక్కి చూడుము తల్లీ.

879

౪. అని పలికి యచ్చూరుతనందనుండుశరీరవర్ధన వేగకృతశాఖాభంగధ్వనిని కాక్ష
సులు త న్నెఱుంగుదు రని తలంచి తత్సాధకసంబు నతిక్రమించి సీతాత్రయ
కారణంబునఁ ద్రివిక్రమదేవునిభంగి మేనుఁ బెంచి మేగునుంజరసంకశదివ్య
దేహుండును దీప్తానలసమృద్ధభుండును మహనీయతాస్రనననుండునునైదంష్ట్ర
నఖుండును భీషణనందర్యనుండు నై యమృహీనందనికట్టెదుటనిలిచి మేఘగంభీర
భాషణంబుల ని ట్లనియె. ౨౪౧

క. గిరిగహనదుర్గగోపుర, పరిఖాప్రాసాదపాధపరివృత్తి యగునీ
పురిని బెకలించి కడు సత్ప్రముగఁ గొనిపోవ నేను వత్సుండ నరిచునె. ౨౪౨

క. కాపేయమున సశక్తుండ, నై పలికినవాడఁగాను ననుదారఁగ నా
రూపముఁ జూచితివి గదా, యేపున నాశక్తిగొలఁది యెఱుంగుము తల్లీ. ౨౪౩

క. జననీ మఱిఁ జలియింపకు, మనుమానము నల దుపేక్ష యవ్వల నీడు మొ
య్యన రామలక్ష్మణులకై, మనమున శోకంబు విడుపు మన్నుంపు ననున్. ౨౪౪

సీ. అన విని సీత మహాద్రినన్నిభుఁ డైన హనుమంతుఁ గనుఁగొని హానివఁడెన్
నీడునత్తవంబును నీడుధైర్యంబును బెల్లంబుగా నేను దెలిసికొంటిఁ
బవనునివేగంబు పావకుఁడేజంబు నీయందు నిక్కంబు నెఱచుచుండఁ
బ్రకృతి వానరుఁ డెట్లు పాథోధి లంఘించి గురుశక్తి నీలంక సారఁగ నోపు
తే. శరధిముద్రిత యైనయాజగతి నెల్ల, భూరిభుజశక్తిఁ దాల్చి నోపుదువు నీవు
పంతమున నన్నుఁ గొనిపోవు పెంత నీకు, లలితగుణధామ వానరకులలలామ.

వ. అని బహుకరించి వెండియు ని ట్లనియె. ౨౪౫

అథాసీత తానుహనుంతుని వీఁపుపై నెక్కి సముద్రము దాటుట కనుపవత్తులు నెప్పుట. అథా

సీ. వనచరోత్తమ నన్నుఁ గొనిపోవ దత్తుండ వైనను నీతోడ నరుగుదెంచు
టిది నాకు హితము గా దెట్లన్న వడి నీవు పుష్కరపథమునఁ బోవునపుడు
వేగ భయంబున వీఁపున నిలు పోవఁ జాలక వనరాశినలలమందుఁ
బడుదాన నవశనై పడిన నన్ను సముద్రచరజంతువులు పట్టి సంభ్రమమునఁ
తే. దనివి దీరంగ భక్షించు దానఁ జేసి, దాశకథికార్య మెల్ల వృథ మగుఁ గాన
నగచరోత్తమ నీతోడ నాకు వచ్చు, పెంతయు హితంబు గా దిప్పు డెంచి చూడ.

వ. అదియునుం గాక కళత్రవంతుండ వైననీయందును నిస్సంశయంబుగాఁ బ్రాణ
సందేహం బగు నది యె ట్లనిన భవదీయపుష్పదేశంబుననధివసించి చనియెడు
నన్నువిలోకించి భీనువిక్రములై నరాక్షసులురావణసందిష్టులైశూలమునలముద్గ
రాదిసాధనంబులుగొని శీఘ్రంబునం బఱ తెంచి చుట్టుముట్టుకొని యట్టహాసంబు
గావింపుదు రప్పుడు నాచేతరక్ష్యభారవంతుండ వైననీవుప్రాణసందేహంబునొం
దినవాడ వగుదువు గావును సాహసకరణంబు కర్తవ్యంబు గాదు వినుము ౨౪౬

తే. అమరవై రులు ఘోరశస్త్రాస్త్రవాణు, లగచరోత్తమ నీవు నిరాయుధుండవు
వారితో నెట్లు వినువీదిఁ బోరఁ గలవు, చిక్కకుండ నన్నెట్లు రక్షింపఁ గలవు.

- క. దానవుల కళిముఖుడవై, పూనిక నీ వతిభరమునఁ బోరుచు నుండఁ
మానక యేను భయంబున, వానరకులవర్య జాటి వనధిం బడనే. 889
- క. పడినంత దానవులు ననుఁ, గడువడిఁ గొని లంకకేగి క్రూర్యంబునఁ దెం
పడరఁగ భక్షింపుదురో, గెడపుదురో యొండుచోటికిం బాపుదురో. 890
- క. పావని జయావజయములు, దై వాధీనములు గానఁ దడయక ని న్నా
దేవదేవులు గెలిచెదరో, వారల నీవె గెలిచెదో తెలియ దొగిన్. 891
- క. న న్నొండువిధము చేసిన, నిన్నాజిం బట్టుకొనిన నేఁ డంత నభ
స్వస్నందన మనకార్యము, లన్నియును నిరర్థకంబు లై చెడిపోవున్. 892
- స. కపింద్రా మహాసత్త్వండువు పరాక్రమవంతులలోన నతివిశ్రుతుండవు వాయు
సమానవేగుండవు బలపరాక్రమవిశేషంబున రాక్షసులనశ్రమంబున జయించి
న న్నపాయంబు నొందకుండ నతిప్రయత్నంబున రక్షించుకొని పోయెద నంటి
వేని వానరసై న్యంబులం గూర్చి యవక్రపరాక్రమంబున రావణుని బాంధవ
సహితంబుగా రణంబునవధించి ఫౌరుషంబున నన్నుం గొనిపోవ నుపక్రమించిన
రఘువర్యునిప్రయత్నం బంతయు వై ఫల్యంబు నొందు నట్లుగాకుండరాక్షసుల
వంచించి శీఘ్రంబునం గొనిపోయెద నంటి వేని మున్ను జనస్థానంబున రాముని
వంచించి రావణుండు కపటపరివ్రాజకరూపంబున మ్రచ్చిలించి సీతందెచ్చె నద్దు
రాత్తుని సంగ్రామంబున వధింపం జాలక రాముండు తత్ప్రకారంబునం గ్రవ్వుట
జానకిం గొనిపోయె నెంత పరాక్రమహీనుం డని శూరులు నిందితురు దానం
జేసి మానధనుం డగురామునిపౌరుషంబునకు హాని సిద్ధించుం గావున నెల్ల
భంగుల నన్నుం గొనిపోవుట నీకుఁగర్హంబుగాదు రాముండుభవత్సహితంబుగా
యుద్ధార్థియై చనుదెంచిన నది మిక్కిలి గుణం బగు నదియునుం గాక యుద్ధపరి
శ్రాంతుండ వై యుండ నప్పుడు రాక్షసులు నన్నుం గొని చని రామలక్ష్మణులు
వానరు లెఱుంగ కుండునట్టిరహస్యప్రదేశంబున నన్ను దాఁచెదరు దానంజేసి
భవదారంభం బంతయు న్యర్థం బగు రామునిజీవితంబును లక్ష్మణభరతశత్రు
ఘ్నులజీవితంబులును భవజ్జీవితంబులును సుగ్రీవకులజీవితంబును మజ్జీవితాధీనంబై
యుండుఁ గావున నారామలక్ష్మణులు నాయందునిరాశులై శోకసంతాపకర్మితు
లై సర్వవానరభల్లూకసహితంబుగాఁ బ్రాణంబులు విడువం గలవారదియునుం
గాక. 893
- చ. అనకుచరిత్రుఁ డారఘుకులగ్రాణి రాముఁ డొకండు దక్క నా
తనువును ధాత్రి వేటొకఁడు దాఁకఁగ నర్హుఁడు గాదు నీచవ
త్తునఁ డగునీనిశాచరుఁడు తస్కరుఁ డై ననుదాఁకినందుకే
మనమునఁ జాలఁ జింతిలుచు మాటికి వానివధంబుఁ గోరుదున్. 894
- తే. మానవేంద్రుఁడు నాయొద్ద లేనివేళఁ, గడిమి దుష్టాసురుండు మద్రాత్ర మంటి
మ్రచ్చిలించి ననుం గొనితెచ్చె నపుడు, నేయునడి లేక వివశతఁ జెందియుంటి.

చ. దనుజుడు నన్ను మ్రచ్చిలి మదం బడరం గొని తెచ్చినందు కా
జనపతి రామచంద్రుడు నిశాతశరంబుల వానిచేతు లా
ననములు ఘోరనంగరమునం బడఁ గూలిచి పౌరుషంబునం
గొని చనె నేని కీశకులకుంజర తత్ప్రతికారమై చనున్. 896

చ. హరివర మూఁడులోకములయందు రఘూత్తముఁ బోలువీరుఁ డా
క్కరుఁడును లేఁడు మద్విభుఁడు గంధవహాన్వితఁ డైనవహ్నివై
ఖరి ననుజన్మయుక్తుఁ డయి కార్ముకకాండములకా ధరించి సం
గరమునఁ బోల్చి యుండ బలఘున్మరుఁ డైనను జూడ శక్తుఁడే. 897

తే. అమృతహస్తానిభుజవీర్య మధికశౌర్య
మలఘుతేజంబు సమరకౌశలము మున్ను
పెక్కుమాటులు కనియును విని యెఱుఁగుదు
నవ్విభునితోడ నములు గా రమరు లైన. 898

ఆ. మత్తదిగ్గజంబుమాడ్కి మార్తసలుచు, నంబకములు దాల్చి యని యొనర్చు
నున్నవాని లక్ష్మణోపేతుఁ దేజోబ్ధ, హితుని విభునిఁ జూడ నెవ్వఁ డోపు. 899

చ. ప్రవిమలుఁ డైనభాస్కరుని భానువు లల్పజలంబునట్లు రా
ఘవునినిశాతవజ్రనిభ కాంచనకార్ముకముక్తకాండముల్
దివిజవిరోధజీవితము తెల్లముగా హరియించు నింతలోఁ
బవనతనూజ యవ్విభుని పౌరుషభంగము సేయ నేటికిన్. 900

చ. హితమతివై కపిప్రవర యిచ్చటికి న్రవిపుత్రలక్ష్మణా
న్వితముగ రామభూవిభుని వేగమె దోడ్కొని రమ్ము దీనతం
బతి నెఁజబాసి యీదనుజపట్టణమందుఁ గృశించుచున్ననా
కతులితహర్ష మిమ్ము సమురంచితకీర్తివి గమ్ము మారుతీ. 901

వ. అనిన విని హనుమంతుండు సంతసిల్లి నీత నవలోకించి దేవీ నీవచనంబు స్త్రీ
స్వభావంబునకుయు క్తతనుంబై పరమపతిప్రతాపినయంబునకు సదృశంబైలోక
సమృతంబై యనన్యసాధీవులభంబై ఫతిపౌరుషప్రవర్ధనంబై యున్నది యబల
వగునీవు మదీయపృష్ఠభాగంబున నధివసించి శతయోజనాయతం బైనసము
ద్రంబు తరింపంజాలవు పరమకల్యాణగుణాభిరాముం డగురామునిం దక్క
నన్యుని సంస్పృశించుట యుక్తంబై యుండ దని నీ వాడినవాక్యంబు మహా
త్ముం డగురామునిపత్ని వగునీ కనుహంపంబైయున్నది నీవుదక్క నొండుయువతి
యీదృశం బైనవాక్యంబు పలుకం జాల దేను భవద్దశిఖాపేతువు లన్నియు
వీడించి లంకాదుష్ప్రవేశతవ్వంబును మహాదధిదుస్తరత్వంబును విచారించి
రామునకుం బ్రియంబుగా నమృతహస్తానితోడ నిన్నుం గూర్చుతలంపున గురు
స్నేహంబును భక్తియుఁ దేటపడ నిట్లంటి నంతియె కాని వేటొక్కండు గాదింక
నేను భవద్వచనప్రకారంబున రామునిసమీపమునకుం జని సముచితంబుగా

నందర్పించి యన్యుహాత్మ్యనితో నీవుదక్షిణసముద్రమధ్యంబునరావణపాలితంబైన
లంకాపురంబున రాక్షసీమధ్యంబునం జిక్కి యున్నచందంబును భవద్దగ్గఱంబు
నుద్బంధనాదిచేష్టితంబును నేనువినుచుండ రావణునిదిరస్థరించుటయు నన్నియు
నేర్పడ విన్నవించి శీఘ్రంబున లక్షణముగ్రీవసహితంబుగానిచ్చటికిం దోడ్కొని
నచ్చెద రాముండు నమ్మునట్లుగా నొక్కయభిజ్ఞానం బొసంగు మని పలికిన సతని
పలుకుల కలరి యద్దేవి రామప్రత్యయార్థంబు గా నొక్కసం దేశంబుఁ జెప్పెద
దాని నావచనంబులు గా నమ్ముహానుభావున కెఱింగింపు మని యు ట్లనియె.

శీత హనుమంతునకు రామకృతకాకసంహారక్రమం బెఱింగించుట. శ్లో॥

- సీ. మిత్రవంశోత్తమ చిత్రకూటాచలప్రాంతపూర్వోత్తరపాదమందుఁ
దనరుషుందాకిని కనతిదూరంబున రమణీయఫలమూలకమల మైన
సిద్ధాశ్రిత మగుప్రసిద్ధాశ్రమంబును బహుపుష్పసౌరభబంధురోప
వనపండములయందు ఘనవిహారము సల్పి జలపరిక్లిన్ననైశ్రమము వాయఁ
తే. బరఁగ నీయంకతలమునఁ బవ్వళించి,యుండ వాయన మొక్కటి గండుమీఱి
యన్పదీయ స్థనాంతర మందు నిశిత,తుండమునఁజీరె భయమదిదొలఁగఁబెట్టి.
తే. ఏను గరమల్లియొకలోష్ఠమెత్తి వేగ, వాయసముమీఁద వైచినఁబాయకదియు
నందెయుండినిశాతనఖాగ్రతుండ,ములవిదారిం చె నెంతయుఁ జలము మెఱయ.
- ప. ఇట్లు భక్ష్యలోలుపవాయసంబుచే విదారితనై నీవీబంధంబు వదల వసనంబు
బాఱ రణద్వంటికాకలితరశనాదానంబు నాకర్పించుచు వాయసంబుమీఁదం
బొడమినకోపంబు దిగ్గన లేచి వాయసోత్సారణార్థం బొక్కింత దూరంబరిగి మ
రలివచ్చి నీచేత నపహసితనై సిగ్గునం దలవాంచి క్రమ్మట సుఖాసీనుండనై ననీ
యత్సంగంబున నాసిననై వాయసోత్సారణంబునం దనమర్థనై దుఃఖించుచు
నప్పుడేను సంప్రహృష్టచిత్తుండ నై ననీచేతఁ బరిసాంత్యేతనగుచుబాష్పపూర్ణ
ముఖనై కన్నీరు మార్జించుచుఁ బరిశ్రమంబువలనఁ గొండాకసేపు భవదంక
తలంబున నిద్రించి మేల్కొనినవిష్టుటఁ గ్రమంబున నీవుమదంకంబున నిద్రించి
యుండ వెండియు నక్కాకంబు సుప్తప్రబుద్ధ నై ననన్ను డాసి సారెసారెకు
మదీయ స్థనాంతరంబునంజీతినఁ దద్యోణసంబాతర క్తబిందునందోహసముఱి
శరీరుండనై లేచి కాకతుండాఘాతవ్రణీకృత స్థనాంతరనై నన న్నవలోకించి సం
క్రుద్ధం బైనమహాపన్నగంబుకరణి నూర్పులు నిగిడించుచు. 905
- క. వనజాతినేత్ర యెవ్వోడు, మునుకొని నిన్నిట్లు చేసె మూఢతఁ బంచా
ననభుజగముతో నెవ్వోడను,పుగఁ గ్రీడింపఁ దలఁచె నని రోసమునన్. 906
- క. నలుదెసలు చూచి నాముం,గల శోణితసిక్తపటుసఖంబై మిగులం
దలఁకక నా కభిముఖముగఁ, జలమున వర్తించువాయసముఁ గని యలుకన్.
- చ. మనమున దాని నింద్రునికుమారునిఁ గా నతిసత్త్వశాలిఁ గా
ననలసమానవేగునిఁ గనద్రిగుహాంతరవాసిఁ గా నెఱిం

గి సృపవరేణ్యకన్నగవ కెంపు దలిర్పంగ దర్శఖండమున్
గొని ద్రుహిణాశ్రమం త్రమునఁ గూర్చి ఖగంబుపయ న్రయంబునన్. 908

క. నిగిడించిన సయ్యత్రము, యుగాంతకాలాగ్నిభంగి నుద్దీపితమై
భగభగ మండుచుఁ గీలలు, గగనము నిండంగ నడరెఁ గాకముమీఁదన్. 909

న. ఇట్లరిగినఁ జూచి యవ్వాయసంబు వెఱచి యవ్వుహాశ్రంబు వెంటరానతిత్సరిత
గతి దివంబునకుం బఱచి సరిత్రాణకామంబై యింద్రునిం బ్రార్థించియితనిచేతఁబరి
త్యక్తంబై ముల్లోకంబులు తిరిగి తనకు రక్షకు నెందునుం గానక గ్రన్తఱ నీయొ
ద్దకుం బఱతెంచి రక్షరక్షేతియా ర్తస్వపంబు సేయుచు దైన్యంబునొంది భవ
దీయచరణంబులకుం బ్రణమిల్లినం గనుణించి మదీయదివ్యాశ్రం బమోఘం
బేమియొసంగెద ననిన సవ్వాయసం బట్టేనినాదక్షిణనేత్రంబీసుహనీయబాణం
బు పరిగ్రహించుఁ గాక యని పలికె నంత వన్దుహాశ్రంబు దానిదక్షిణనేత్రం
బుగొనియొ నిట్లు కాకంబు తననేత్రం బయ్యె ప్రరాజంబున కిచ్చి ప్రాణంబులు
రక్షించుకొని నీకును దశరథునకును సారెసారెకు నమస్కరించుచు ననుజ్ఞఁగొని
నిజాలయంబునకుం జనియె నిదిభవదీయచి త్తంబునసంస్కరింపుమని యవ్వుహాను
భావున కభిజ్ఞానంబుగా నిట్లు సీత హనుమంతునితో రామకసంవేద్యంబైనయభి
జ్ఞానంబుఁ జెప్పి దుఃఖి వేశంబున నారఘున త్తముని బుద్ధిస్థునిఁగా సంబోధించి
వెండియు. 910

— శీత తన్ను రాముండు పేక్షించె నని యెంచి దుఃఖించుట. —

సీ. అక్కట మత్కృతమందుఁ బ్రాణేశ కోపంబునఁ గాకమాత్రంబుమీఁదఁ
గడువడి బ్రహ్మాస్త్ర ముడరించితివి రయం బడర నేడేల న న్నవహరించి
పట్టిదైత్యునిఁ ద్రుంప క ట్లుపేక్షించితి వధినాథ తొల్లిటియట్లు కరుణ
నామీఁదఁ జేర్చుము నయముతో నీచేత నిల నాథవతి నైన నే ననాథ

తే. సరణి నెట్లుందు నానృశంస్యంబునుఱియుఁ బరమధర్మంబు నీవెచ్చెప్పంగమున్ను
వింటి నేడేల యవి యన్యవిధములయ్యె, మఱచితివె తొల్లి నీనన్నమాటలెల్ల.

మ. వితతోదా త్తగుణో త్తరుండవు జగద్విఖ్యాతవీర్యుండ వా
తతనత్త్వండువు పుణ్యమూర్తివి మహోత్సాహుండ వంభోధిము
ద్రితధాత్రీ పరిపాలనక్షముండ వాదిత్యేంద్రతుల్యుండ వ
దృఢతతేజుండ వపారపారుడవు సంపూర్ణుండ వీ వన్నిటన్. 912

తే. మిహిరకులవర్య నీమహామహిమ లెఱిగి
యున్నదానఁ గావున వైరి నుక్కడంచి
నన్నుఁ దోడ్కొని పోయెద'వన్నతృష్ణ
నొడలఁ బ్రాణంబులు ధరియించి యున్నదాన.

వ. అని రఘువల్లభు నుద్దేశించి సాభిప్రాయంబుగాఁ బలికి వెండియు హనుమంతున కి ట్టనియె. 914

చ. సరసురయక్షింపురుషనాగనభశ్చరసిద్ధసాధ్యకి
న్నరగరుడాదు లెవ్విభురణంబునఁ దాకిన నిల్వఁజాల రా
గురుతరబాహువిక్రముఁ డకుంతితేజుఁడు రాముఁ డీనిశా
చరుల వధింప కేల కపిచంద్ర యుపేక్ష యొనర్చెఁ జెప్పుమా. 915

తే. విపినచరవర్య నామింద వీర్యవంతుఁ, డనఘచారిత్రుఁ డై న్నరామునకుఁ బ్రీతి
గలుగునేని యిట్లెల రాక్షసులమింద, వాఁడిశరఁమేయ కూరకున్నాఁడుచెవును.

ఉ. అమ్మనుజేంద్రుతమ్ముఁడు మహాహవనక్షుఁడు లక్ష్మణుండు బా
ణమ్ముల నొక్కమాత్ర భుననంబులు మూఁటిని గూల్చి రోపువాఁ
డమ్మహనీయమూర్తి భయదాస్త్రపరంపరిల న్నిశాటనం
శమ్మును ద్రుంప కేల హరిన త్తమ యూరక యున్నవాఁ డొగిన్. 917

చ. గురుతరశౌర్య లయ్యు రణకోవిదు లయ్యు సమన్త లయ్యు ని
ర్జరుల కజయ్యు లయ్యు రఘున త్తము లాజి నిశాటకోటులం
బారిగొని నన్ను వేగ గొని పోవక చాల నుపేక్ష సేయు టో
హరివర నాయభాగ్య మని యాత్మఁ దలంచెద సారెసారెకున్. 918

న. అని కరుణంబుగాఁ బలికి కన్నీరు నించిన నమ్మహీపుత్రివచనంబువిని మహాతేజుఁ
డగుహనుమంతుం డి ట్టనియె. 919

—అథ హనుమంతుఁడు సీతాదేవి నూజడించుట. అథ—

ఉ. తల్లి భవద్వియోగజనితం బగుదారుణశోకపహ్నిచే
నుల్లము తల్లడిల్లఁగ రఘూత్తముఁ డెప్పుడు నీదుచింతచే
నొల్లఁడు పానమజ్జనము లొల్లఁడు మూలఫలాదిజీవనం
బొల్లఁడు కంటికి న్నిదుర యొల్లఁడు రమ్యననీవిహారముల్. 920

ఉ. రామసమానశోకుఁ డగురామునితమ్ముఁడు నన్ను జూచి తా
నేమియుఁ దోచు తార్తిమెఱు నెప్పుడు శోకముఁ బట్టలేక యా
హా మము దైవ మిట్లు విపదంబుధిమగ్నులఁ జేసె నెట్లు నే
నీమహనీయుఁ డేర్తు నని యెంతయుఁ జింతిలు చుండు నిత్యమున్. 921

క. హనుమంతుఁ డెప్పుడు వచ్చును, జనకజవిధ మెప్పుడు దెలియు సమరమున రిపుఁ
దునుమాడు తెపుడు జానకీ, గనుఁగొను తెప్పు డని కుతుకకలితాత్మకు లై.

వ. ఉన్నవారు గావున నన్నరకంఠీరవులు నావలన నీయున్నచందం బెఱింగివాసర
చమూనమేతంబుగా శీఘ్రంబునం జనుదెంచి యఖండకాండప్రకాండవహ్ని
జ్వాలాపరంపరల లంకాపురంబు భస్మీభూతంబు గావించి బంధుయుక్తంబుగా
రావణుని రణంబునం బరిమార్చి విజయలక్ష్మీవిరాజమానులై నిన్నుం దోడ్కొని

యయోధ్యాపురంబునకుం జనియెద రీయర్థంబునందు సందియంబు లేదు
సత్యంబుఁ బలికితి రామలక్ష్మణసుగ్రీవులకుం జెప్పఁ గలసందేశం బాసతి మ్మనిన
నద్దేవి హనుమంతున కీ ట్లనియె. 928

~*~ సీత హనుమంతునితో రామలక్ష్మణులకు సందేశము నెప్పట. ~*~

సీ. ప్రాచీదిశాంగన పద్మావుఁ గన్నచందాసఁ గౌసల్య యెవాన్విఁ గనియెఁ
బరఁగ నేవుణ్యాత్మపాదపరాగంబు గౌతమగేహినికలువ మడఁచె
శివధనుర్భంగ ముంకువ గాఁగ మిథిలాధినాథుఁ డెవాన్వినికి నన్నొసంగె
నేజగన్నతునిచే రాజవంశారాతి పరశురాముఁడు పరాభవము నొందె
తే. నట్టిరామున కఖిలలోకై కభర్త, కార్తవీర్యసాధుగతికి మహాద్విధృతికి
శిరముచే వందనముఁ జేసి సీత కుశల, మడిగె నని చెప్పవయ్య వనాటవర్య.

సీ. ననుఁ దల్లినట్లు రామునిఁ దండ్రినట్లు సంభావించి యెవాన్విఁడు భక్తి నలుపుఁ
బతికి నెవ్వఁడునమీపమున లేనిముహూర్తమరయఁగల్గినమానమగుచుఁదోచు
సంత్యక్తసంపదైశ్వర్యుఁ డై ప్రీతి నేఘనుఁ డన్నతోఁ గూడ వనికి వచ్చె
నాఁకట దప్పిచే నవియకుండఁగ మమ్ము వనమున నిత్య మెవాన్విడు ప్రొచె

తే. నదితి బలసూడనునిఁగన్నయట్లు లోక, పూజ్య యైనమమిత్రయేవుణ్యుఁగనియె
నట్టినయశాలి లక్ష్మణుఁ డనఘ నన్నుఁ, బ్రీతిఁ గడతేర్చునట్లుగా నీతిఁ జెపును.

తే. అతఁడు ప్రియదర్శనుండు మహాభుజుండు, వృద్ధనేపి మనస్వీయు వీరవర్యుఁ
డన్నమాటకుమాతాడఁడనవరతము, నైశ్రవణతుల్యుఁడు ప్రతాపవంతుఁడనఘ.

తే. సర్వగుణముల దశరథనన్నిభుండు, రాజవినుతుండు నాకంటె రాఘవునకుఁ
బ్రియతరుండు విక్రాంతుండు శ్రీయుతుండు, దండితారాతి ధీరుండు పండితుండు.

తే రాముఁ డెవాన్విఁ గార్యభారంబునందుఁ

దగ నియోగించియును దానె దానిఁ చాల్చు

గరిమ నెవాన్విఁ గాంచి రాఘవుఁ డతితుఁ

డైనతండ్రిని దలపోయఁ డనుదినంబు.

929

తే. అట్టిసామిత్రి కధికశౌర్యాన్వితునకు, శుచికి న్ముదుచిత్తునకుఁ బరిశుద్ధమతికి
వనచరోత్తమ నాదురవస్థఁ దెల్పి, సేమ మడిగె జానకి యని చెప్పవయ్య. 929

చ. అతఁడు పరాక్రమాఘ్నఁడు మహాగుణశీలుఁడు భ్రాతృవత్సలుం
డతిహితకారి పుణ్యుఁడు దయాళుఁడు గావున నీవు చెప్పుగాఁ
జతురత నాలెఱంగు విని చయ్యన వచ్చి నిశాతమార్గణ
ప్రతతుల రావణుం దునిమి రామునకు న్నైన నన్నొసంగఁడే.

930

~*~ సీత రామప్రత్యయార్థము హనుమంతునకు శిరోరత్నం బొసంగుట. ~*~

ప. కపింద్రానీ విక్కార్యసంఘటనంబునందు వ్యవస్థాపకుండవు భవత్సమారంభం
బువలన రాఘవుండు నాయందు యత్నపరుండు గాఁగలఁడు విశేషించి శూరుం

డగు రామునితో నావదనంబుగా నింక నొక్కమాసంబు జీవంబు ధరించి
యండవ నంతకు నిపు శత్రునిం బరిమార్చి నన్నుం గొనిపోక యువేక్షించితివేని
ప్రాణంబులువిడిచెన నిది నిక్కంబుగావున నీవు రయంబునం బఱ తెంచిరావణుం
బొరిగొని తదుపరధ నై ననన్నుఁ బాతాళగత యైనశక్రలక్ష్మీనిం బలె నుద్ధరింపు
మని సారెసారెకుం జెప్పు మని చెప్పి యద్దేవి చెఱంగున ముడిచియున్న దివ్యం
బైనమాడామణి విడిచి రామున కొనంగు మని హనుమంతునిచేతి కొనంగిన నా
హరివసుం డచ్చుణిశ్రేష్ఠంబును బ్రతిగ్రహించి దాని కధిష్ఠానం బైననువర్ణపు
ష్పంబునందుఁ గేశస్రవేశాధంబు నిర్మితం బైనవివరంబునం దంగుళిఁ బ్రవేశిం
పఁజేసె నంతకుమున్ను నీతకోటకుఁ బ్రవర్ణితం బైనవిశాలరూపంబు విడిచి క్రమ్మ
ఱ సూక్ష్మరూపంబు నొందియున్నవాఁ డగుటంజేసి యసూక్ష్మం బైనను దద్దు
జం బావివరంబునందుఁ బ్రవేశింప నయ్యె నిట్లు మణిరత్నంబు కేలం బూని
యద్దేవికిం బ్రదక్షిణంబునుం బ్రణామంబునుంగావించి హర్ష పులకితగాత్రుండై
మనంబున రామునిం దలంచి సమస్కరించి యభూతపూర్వశోభావిశేషంబున
నలరుచు వినయవినమితో త్తమాంగుండై కేబుదోయి ఫాలంబునం జేర్చి పన
నావధూతవిముక్తం బైనగిరిపోలికీ జూపట్టుచు నుఖచిత్తుండై ప్రతిప్రయాణం
బున కభిముఖుండై పార్శ్వభాగంబునం గొలిచియుండై నివ్వీధంబున శిరోర
త్నం బొసంగి యద్దేవి వెండియు హనుమంతున కిట్లనియె.

931

చ. ఎదలక ప్రత్యయార్థము ధ్రువంబుగ నిచ్చుణి నీ కొనంగితిం
బదిలము గాఁగ దీని రఘుభర్త కొనంగుము జూచినంతనే
హృదయమునందు నన్ను జనయిత్రిని దండ్రీని సంస్కరించి తా
ముదము వహించు నెంతయు సముత్సుకతం బరవీతభేదుఁ డై.

932

ఉ. పావనమూర్తి యైనసరపాలునితోడ సవిస్తరంబుగా
నావిధ మంత డెల్పి కరుణానిధిఁ దోడ్పొని నచ్చి యాజిలో
రావణు గీటణించి నను రామునితోఁ గగఁ గూర్పు మింక నో
పానని వేయి యేటి కింక భారము నీయది గాదె చూడఁగన్.

933

—అథ సీత దుఃఖంబున రాముని దోడ్పొని రఘుని హనుమంతుని వేడుట. అథ—

ఉ. వీరక సమీరునంతబలవిక్రమశాలికిఁ బుట్టినందు కి
ట్టోకవివీర లూజలధి నుక్కున నొక్కట దాటి వచ్చు ట
స్తోకము గాదు నీకు మము దుఃఖపయోధి మునుంగ కుండఁగాఁ
జేకొని నానమాడ్కి దరిఁజేర్చినఁ గాక యశంబు గల్గునే.

934

వ. వాసనోత్తమా యీ కార్యసమారంభంబునం దుత్తరకార్యం బెయ్యది దానిఁ
జింతింపు మీ కార్యసంఘటనంబునందు వ్యవస్థాపకుండవు గావున నీవు ప్రయ
త్నంబు గావించి నాకు దుఃఖక్షయకగుండ పగుము భవదీయయత్నంబు దుఃఖ
క్షయకారియగు ననిన హనుమంతుం డట్లు కాక యని ప్రతిజ్ఞఁ జేసి యద్దేవి

చరణంబులు శిరంబులు సోకం బ్రణమిల్లి గమనోన్ముఖం డగుటయుఁ దత్ప్ర
కారం బెఱింగి యన్వేషి దేహి బాష్పగద్గదకంతి యై యిట్లనియె 935

సీ. వనచరశ్రేష్ఠ రామునకు లక్ష్మణునకు హరివల్లభున కంగదాదికీశ
పరులకు నాయున్ని వరుసతో నెఱిగించి వాసవోపముండు మన్వరుండు నన్ను
వేక్షింపకనుభక్తి రక్షించునట్లుగా బోధించి దుఃఖపయోధివలన
నుద్ధరింపుము సంతతోత్సాహయు క్తంబు లై సనీవాక్యంబు లాలకించి

ఆ. ధర్మవిదుండు విభుండు డయతోడఁ బొగువ, మాశ్రయించి తృప్తియార్జయెన
వీరవిధిని జూచి స్థరింపఁగఁ జేయు, మఱివఁ గలఁడె పూర్వమహిమ లెల్ల. 936

ఆ. ఏను బ్రతికి యుండ నినకులవరుండు న, న్నంచితముగ గారవించు లెట్లు
గలుగునట్లు నీవు కడువడి ధర్మంబు, విక్రమంబు దెలియ విన్నవింపు 937

—అంత హనుమంతుండు సీత మాడించుట —

సీ. అన విని హనుమంతుఁ డంజలి ఘటించి యవనిజతోడ నిట్లనియె ధల్లి
వానరపరిపృతుం డై నీదునల్లభుఁ డతిరయంబున వచ్చి యరులఁ దునిమి
నిను వేక్షఁ గొనిపోవు నిక్క ముష్మహానీయవీర్యున కెన యైవీరుఁ డెందు
లేఁడు చారణయక్ష లేఖకిన్నరసాధ్యసిద్ధాదు లై నఁ దచ్చితశరముల

తే. వాఁడిమి సహింపలేకు భవన్నిమిత్త, నుఖలదివిజల నై న శిలాస్త్రవహ్ని
గాల్పఁగా నోవు నొకడై త్యుపల్పవీర్యుఁడంపు టన నెంత యుష్మహాశౌర్యనిధికి.

క. జనకాశ్రయ వీరోత్తముఁ, డననుండు నీవిభుండు సాగరాశ్రయ యగుమే
దిని సంతయు శాసింపఁగ, ముచు నీకొనుకొఱకె విజయముం బొందుననిన్. 938

—అంత సీత రంమలక్ష్మణులు వానరసమేతులై సముద్రము నెట్లుదాఁగిరిను రని చింతించుట. —

స. అని పలికిన సత్యహాసం బై నహనుమంతునివచనంబు విని సంతసిల్లి బహుప్ర
కారంబుల మన్నించి ప్రస్థితుం డై నయతనినారెసా రెకు నిరీక్షించుచున్వవిషయ
పతిన్నేహప్ర కాశకం బై సతద్వాక్యకాశలంబు సమ్మానించుచు నప్పననంద
నునితో మహాత్మా యిచ్చట నొక్కదినంబు నివసించి గూఢప్ర దేశంబునవిశ్రాం
తుండవై యెల్లి యరుగు మట్టైన భవత్సాన్నిధ్యంబువలన మందభాగ్య నైన
న్నధిగమించి పరితపింపఁజేయు చున్నయోదురంతదుఃఖంబునకు నొక్కముహూ
ర్తం బై న మోక్షణంబు గలుగు నీవు గ్రమ్మటం జనిన భవదదర్శనసంభూతం
బై నశోకంబు దుఃఖపరామృష్ట నై ననన్నుఁ బూర్వదుఃఖముఁ బ్రజ్వలంపంజేయు
చున్నదానియట్లు మిక్కిలి పరితపింపం జేయునీవు వునరాగమనార్గం బరుగు
చుండ బుత్పాఞ్చికంబులకు నంశయంబు లే దదియునుంగాక భవత్సహాయులైన
నానరులవిషయంబునం దొక్కమహాసందేహంబు నామ్రోల మూర్తిభవించి
యున్నదానియట్లు చూపట్టుదున్నది హరిసైన్యంబులును రామలక్ష్మణులు దుష్క
రం బైనసముద్రంబు నెత్తెఱంగున దాటి రాఁగలరు నై నతేయునకును వాయ

పునకును నీకు నీముపుష్కరకుం దక్కఁ దక్కినవారికి సముద్రలంఘనంబునందు
సామర్థ్యంబు లేదు దురతిక్రమం బైనయేతత్కార్యసంఘటనంబునం దుపా
యం బేమి తడవి చెప్పెదపు నీవు రావణాదివధపూర్వకమన్తోక్షణనూపం బైన
యీకార్యసాధనంబునందుఁ బర్యాపుంజ్వలైతివేని శక్తిసమృద్ధియుయశంబును
నీకె గాక నాకుం గలుగ నేరదు రాముండు ససైన్యండై సముద్రంబు దాటి
వచ్చి లంకాపురంబు శరంబుల శోషింపంజేసి రణంబున రావణుం బరిమార్చి
విజయియై నన్నుం గొని పోయె నేని యది నాకు యశస్కరం బగు సంతియె
గాక యదియె రామునకును సదృశంబై యుండుఁ గావున నారఘువల్లభున కట్టి
విక్రమం బనురూపం బెట్లగు నట్లుగా బోధింపు మని పలికిన నర్థోపహితంబును
బరస్పరసంగతంబును హేతుసంగతంబును బ్రాగను క్తరబు నగునీతావాక్యంబు
విని వెండియు హనుమంతుం డిట్లనియె.

940

—అథా హనుమంతుండు నీతకు వాచయబలవిశేషం బభివర్ణించి చెప్పెట. అథా

- సీ. వైదేహి వినుము సర్వవనాటసేనకు నాథుండు పద్మినీనాథసుతుండు
శూరుండు ధీరుండు సుగ్రీవుండు కృతప్రయత్నుండై యున్నవాఁడతఁడు వేగ
ఘోరకేశనహస్తకోటిసమేతుండై వైరవధార్థంబు వచ్చునతని
కమితనత్త్వలు విక్రమాఘ్నలు చిత్తసంకల్పసంపాతుల నల్పబలులు
తే. వానరు లనేకు లున్నారు వారిలోన, నల్పభుజవీర్యుఁ డొక్కరుండైన తేడు
మహితవిక్రము లెట్టికర్మముల వెంట, నైన నెన్నఁడు హీనత లేనివారు. 941
- క. పరమోత్సాహాయుతులు పుష్కరచారులు పెక్కుమార్లు సాగరధరణీ
ధరగహనజంతుయత యగు, స్థిర కర్ణి బ్రహ్మీణమ్ము చేసినవారల్. 942
- క. శౌర్యనిధు బజ్రము పరి, పర్యటనమునం దధః ప్రపాతమునందుం
దిర్యగమనమునందు న,వార్యులు భుజన త్వయుతు లుపాయజ్ఞు లిలన్. 943
- తే. అచట నున్నవానరవీరు లందఱును స
మానబలులు మత్తుల్యులు మద్విశిష్టు
లరయ నాకంఠెఁ దక్కువ యైనవాఁడు
వారిలో నొక్కఁడును నిక్కువముగ లేఁడు. 244
- క. అచ్చుపడఁగ సంభోదినీ, చెచ్చెర లంఘించి యేను జెలుపుగ నిటకు
స్వచ్ఛితిఁ దక్కినవారలు, వచ్చుట కనుమాన మేమి వారిజనేత్రా. 245
- క. క్రమమున దౌత్యము సేయఁగ, బ్రమసియు ఘను లైనవారిఁ బంపకు రాజో
త్తములు జఘన్యలఁ బనుతురు, తమలో న స్పటివానిఁగాఁ గనుఁగొనుమా.
- క. చాలు గోని ప్లవగులందఱు, వాలాయము నొక్కపెట్ట వచ్చెద రిటకుం
బాలింపుము పవితాపము, గీలింపుము చిత్తమందుఁ గేవలముదమున్. 947
- ఐ. మఱియు నరకంతీరపు లగురామబద్మణులుసముదితులైన చంద్రసూర్యులభంగి
వెలుంగుచు మదీయపుష్పభాగంబున పసించి సముద్రంబు దాటి వచ్చి లంక

నిశ్చంకంబుగాఁ జొచ్చి దివ్యాస్తునందోహంబుల బాంధవసహితంబుగా రావ
ణుని రణంబునం బరిమార్చి నిన్నుం దోడ్కొని యయోధ్యకుం జనియెదరు
నీవు నందియంబు వదలి భర్తృసమాగమనంబు గోరుచుఁ బరమానందంబున
నుండు మఱైన శీఘ్రకాలంబున రావణునిఁ బుత్రమాత్య బాంధవసహితంబుగా
సంగ్రామంబున నాశంబు నొందించి విజయలక్ష్మీవిరాజమానుండై హేతిమం
తుం డైనపావకునికరణిం దేజరిల్లుచున్నరాముని శీఘ్రంబునం గనుంగొని
శశాంకునిం గూడినరోహిణిపగిది నమ్మహాత్మునిం గూడి సుఖించెదవు శోకంబు
కడచనుకాలంబు డగ్గటియె నని యనేకవిధంబుల నద్దేవి నాశ్వాసించి ప్రయా
ణోన్ముఖుండై వెండియు నిట్లనియె

948

—ఇతి హనుమంతుఁడు ప్రయాణోన్ముఖుండై సీత నాశ్వాసించుట. ఇతి—

సీ. అవనిజ ధర్మాత్ముఁ డైనరాముని ధనుష్పాణి యై యున్నలక్ష్మణుని లంక
వాకిళ్ల నరికట్టి వీక బ్రహ్మాండంబు పగుల నార్చుచు ఘోరభంగి సాల
గోపురంబులు ధాత్రిఁ గూలఁ ద్రోయుచు నున్న కీశుల వేగ వీక్షించె దింక
రామునిఁ బోలువిక్రమశాలి యన్యుండు లేఁడు సౌమిత్రితోఁ గూడి వహ్ని

ఆ. సహితుఁ డైనగాడ్పుచందానఁ గడు విజృం
భించి దానవుల వధించి సురల
నాజిఁ దోలి తాఘ్స్యఁ డమృతంబుఁ జేకొన్న
మాడ్కి నిన్నుఁ గొను సమంచితముగ.

949

ఉ. భీమణకాసుబాణపరివీడితుఁ డై రఘువల్లభుండు నం
తోషము గాన కార్తిమయిఁ దూలుచు గాసిలు చున్నవాఁడు తా
రోషమునకా దురాత్ము సమరుకా దశకంఠుని జన్మభూమి ఘో
రేషుసరంపరం దునిమి యింపుగ నికా గొనిపోవు వ్రేల్చిడిన్.

950

శా. ధీనోదాత్తగుణోత్తరుండు విజయస్థేమాభిరాముండు దు
ర్వారోదగ్రపటుప్రతాపుఁడు రిపుప్రాణాంతకాపాదిదో
స్సాగోదారుఁడు భూరిశ్శూర్యుండు రఘుత్కానాథుఁ డాధీవరుం
డీరక్షఃపతి నాజి గీటణఁచు దేవీ చింత నీ కేటికిన్.

951

వ. దేవీ నీవు పురందరునిచేఁ బులోమజయుం బోలె రఘువల్లభునిచే నాథవతి వైతి
వింక నీరాక్షసపరిపాలితం బైనలంకాపురంబునం బెద్దకాలంబు నివసించి యుం
డవు మనోహరుం డైనరామునివదనంబు శీఘ్రంబున విలోకించెద వేను రాముని
యొద్దకుం జనునంత కెంత కాలం బగు సంతకాలంబు సహించి యుండు
మని పలికిన మహాత్ముం డగువాయునందనునివచనంబు విని యప్రహీనందని పర
మానందభరితాంతకరణయై హనుమంతు సవలోకించి యిట్లనియె.

952

అథ శీత హనుమంతునితో రామునకు సంభాషణం శాస్త్రం.

సీ. అనఘాత్మ ప్రియవాది వై నని న్గని పృష్టి సంప్రాప్తి వర్ధనంజాతనస్య
యైనవసుంధరయట్లు సంతనమున వెలసితి నీ వింక విభునితోడ
లంకను రాక్షసలలానానిరుద్ధనై యున్నదానిగ నన్ను విన్నవించి
సందియపడకుండ సమదవాయసగర్వ మడచినచంద మేర్పడఁగఁ జెప్పి
తే. రవికిరణతుల్య మైనయూరత్న మొనఁగి, విభునిఁ దోడ్చి రాక్షసవిభుని ఘోర
కదనతలమునఁ జంపించి కరుణ నాకు, జనపతితనూస్వయంగ్రాహసౌఖ్య మిచ్చు.

వ. అని పలికి వెండియు రాము నుద్దేశించి యిట్లనియె. 954

క. మనుకుల నాతిలకము మా, సిన నీవు ముదంబున మణిసిలితిలకంబు
దనరార గండపార్శ్వంబున దిద్దినచంద మెల్ల బుద్ధిఁ దలఁపుఁడీ. 955

వ. మహాత్మా దివ్యం బైనయూచూడారత్నంబు నాచేతనుపరిరక్షితంబై నయదిదీనిం
జూచి నిన్నుంజూచినట్లుగా వ్యసనంబునందు నొక్కింతసంతోషించుచుండుదుఁ
బ్రత్యయార్థంబు దీని నీకిచ్చివుచ్చితి నిట్టికష్టంబులం బడియును హృదయసంతా
పకరంబు లైనరాక్షసీజనక్రూరవచనంబులు వినియును గరుణానిధి వగునీవు పగ
తునింజంపి నన్నుం గొనిపోయెద ననునాశంజేసియును హనుమంతుండు చను
దెంచి భవత్సందేశంబు నెఱింగించుటంజేసియునుప్రాణంబులుచిక్కబట్టుకొని
యున్నదాన నింక నొక్కమానంబు జీవించి యుండెద సంతకు భవత్సమాగ
నునంబు దొరకొనదేని జీవితంబులు విడిచెద భవద్విహీననై దురాత్ముం డగు
రావణునకుం జిక్కి జీవింప నేర్తునే యని యశ్రుపూర్ణముఖయై పలికిన నద్దేవి
పరిదేవనంబు విని వెండియు హనుమంతుం డిట్లనియె. 956

సీ. వై దేహీ రాముండు త్వద్వియోగాగ్నిచే నుడుకుచు దీనుఁ డై యున్నవాఁడు
అన్నచందముఁ జూచి యనఁఘుండు సౌమిత్రి యధికదుఃఖంబున నడలుచుండు
నీవిధ మంత నాచే విని యస్తుహావీరులు వానరవిత్తతిఁ గూడి

రయమున నరుదెంచి రత్నోయుతంబుగా లక్ష్మించి యరిఁ జంపి లంకఁ గాల్చి
తే. నిన్నయోధ్యకుఁ గొనిపోదు రున్నతముగ, నీకు నెన్గొనరించిన నీచునతులు
విధవలై యెడ్చుచుండంగ వినిప్రమోద, కలితనై చొక్కుకాలంబు గదియవచ్చె.

క. సనజాతనేత్ర యింక నీ, మనమున శోకంబు దక్కి మానుగ రఘువ
ర్యునిశుభసందర్శనమ, ట్లనిశముఁ గాక్షించు చుండు మతిమోదమునన్. 958

వ. దేవి మహానుభావుం డగురాముండు సంతోషించునట్లుగా నింకనొక్కయభిజ్ఞా
నంబుగలదేని యానతిస్తునవుడు నస్తుహీవుత్రిప్రాణననుం బైనశిరోభూషణంబు
నీకిచ్చితిరామునకు మనఃప్రియంబునేయ నిదియెచాలుదీని నవలోకించి రాముం
డు నిక్కంబుగా నన్నుఁ జూచి వచ్చిన వాఁడవని నిన్ను నున్నించు సందియంబు
నల దని పలికిన నద్దేవివచనంబు విని హనుమంతుండు సంతృప్తాంతరంగుండై

తచ్చరణంబులు శిరంబు సోకక బుసగివునగి ప్రణామంబులుచేసి గమనోన్ముఖుం
డైన నతనిం జూచి వై దేహి యశ్రుపూర్ణముఁ యై బాష్పగర్జదస్వరంబున
నిట్లనియె.

959

—అంత సీత హనుమంతుని వీడుకొట్టుట. అంత—

చ. అనిలతనూజ సింహానిధు లద్భుతవీర్యులు రామలక్ష్మణుల్
ఘనుఁడు దినేశనందనుఁ డకల్మషచిత్తులు కీశపుంగవుల్
మనమున నుబ్బ నాదుకుశలం బెఱిగింపుము రామమూర్తితో
ననుఁ గడ తేచ్చనట్లు కరుణంబుగ నావచనంబు చెప్పుమా.

960

శా. ఈరక్షఃపతివీట నిష్కుటములో నే నున్నచందంబునకా
ఘోరం బైనమదీయశోకమును రక్షోభామినీతర్జన
క్రూరోక్తు ల్సకలం బెఱిగితి గదాక్షిణీశుతోఁ జెప్పు మే
పార న్నా తెఱఁ గెల్ల మార్గమునఁ గళ్యాణంబు నీ కయ్యెడిన్.

961

క. అని పలికి వీడుకొల్పిన, మనమున హర్షించి తన్ను మానుగఁ జరితా
ర్థునిఁగాఁ దలఁచుచు మూఠతనయుం డచోట వాసి తనచిత్తమునన్.

962

ప. కార్యశేషం బెట్లని వితర్కించె.

963

—అంత హనుమంతుఁడు సీతం బాసి కార్యశేషం బాలోచించుట. అంత—

క. జనకజను గంటి మానుగ, నినవంశజకుశలవార్త యెఱిగించితి రా
మునినత్కృప నావచ్చిన, పనియంతయు నేటికిటు సఫల మయ్యెఁ గదా.

964

తే. ఇంక రామమతోడ నరేంద్రమహిమ, లభినుతించి సంభాషించి యతనిచంద
మంతయు సవి స్తరంబుగానరయఁబోలు, నిపుడు దీనికనదుపాయ మెద్దియొక్కొ.

చ. దనుజు లధర్మచిత్తు లతిదర్పితు లుగ్ధతు లుగ్రపాపవ
ర్తను లటు గాన వీరియెడ దానము సామము భేద మేమియుం
బనిగొన దేను విక్రమము పాటిగఁ గైకొని దైత్యవీరులం
దునిమితి నేని యవ్వల మృదుత్వము పుట్టు నిశాటభర్తకున్.

966

క. పాయక సుజనుల కష్పతి, సేయుచు వర్తించు వానిచిత్తము దండో
పాయమునఁ గాక యితరో, పాయంబులఁ జక్కఁబడునె పరికింపగన్.

967

తే. పృథివి నెవాఁడు కార్యనిర్దిష్టఁ డగుచుఁ, బూర్వకార్యవిరోధంబుపుట్టకుండఁ
దివిరిబహుకార్యములనుసాధించునాతఁ, డఖిలకార్యనిర్వాహకుండనగఁబరగు.

తే. పరగఁ గార్యంబు మిక్కిలి స్వల్ప మైన, దాని కేకకారణము సాధనముగాదు
బహువిధంబుల నర్థమెవాఁ డెఱుంగు, ధర నతఁడు శక్తుఁడర్థసాధనమునందు.

—అంత హనుమంతుఁ డశోకనమను భంజింప నిశ్చయించుట. అంత—

సీ. ఏ నిపు డూరక యేగి దశాననుం డెట్టివాఁ డేచంద మెంత సత్వ
మెఱిగింపు మని మానవేశ్వరుం డడిగిన నే మని చెప్పుదు నతనిచంద

మఱిగి పోవుట కర్ణ మింతకు నారాక యెఱిగించి విక్రమవృత్తి దాల్చి
 దనుజులతోడ యుద్ధముఁ జేసి శౌర్యంబు ధీరత్వమును లావు తేటపఱచి
 తే. సమరమునఁ బంక్తికంఠుని శౌర్యపీఠ్య, సత్త్వబలగర్వములు వానిసాహసంబు
 నాజినిపుణత హృదయస్థమైనవతము, సర్వము నెఱుంగవగు నాకుసంతసమున.
 ఉ. ఆరజనీచరేశు ప్రియ మైనవనం బిది నేత్రహారము
 చారులతానికుంజతరు సంయుతమై యలసందనోచనం
 బై రమణీయ కాంతిఁ జెలువారుచు నున్నది చిచ్చు శుష్కకాం
 తారమునట్లు దీనిఁ బరిణాశము నొందఁగఁ జేసెద న్వడిన్. 971

చ ఇటుల వనంబు భగ్ను మగు తెంతయుఁ దా విని పంక్తికంఠుఁ డు
 త్కట మగు కోపవేగమున దైత్యబంబులఁ బంపు నాడికిం
 జటులత నేగుదెంచి రథసంబునఁ దాఁకుదు రట్లు దాకినం
 దటుకున వారిఁ జంపి సుషధంబున నేగెద రామునొద్దకున్. 972

—అథా హనుమంతుఁ డశోకవనము నంతయు విఠించి వైచుట. అథా—

వ. అని చింతించి యదియె కర్ణంబుగా నిశ్చయించి యమ్మగున్నంననుండు శైలో
 త్పాటనచాతురీధురీణుం డైనసమీరణునిభంగి వేగంబు వహించి ప్రావృట్టాల
 వలాహకంబుకరణి మేనుఁ బెంచికాలహుతాశనునిచాడ్చునఁగ్రోధంబంగీకరించి
 ప్రళయకాలమార్తాంకమండలంబు పగిది ముఖమండలంబు గ్రాల రాక్షసక్షయ
 నిమిత్తం బైనధూమకేతువుంబోలె లాంగూలంబు దనర సనంతబలసంపన్నుం
 డై విజృంభించివృక్షమండలంబు నుత్పాటిననారంభించియంబరోల్లితశాఖా
 శిఖాగ్రంబు లైనభూరుహంబులు బడలుపడం ద్రోయుచు లతావితానంబులం
 ద్రెంచుచు నికుంజంబులు భంజించుచు సింహశాస్త్రాలవరాహాద్విస్తారమృగం
 బుఁ బాఱిందోలుచుఁబర్వతాగ్రంబులుచూర్ణంబుసేయుచువావీకూపంబులు
 పూడ్చుచు గంధసింధురంబులీలజలాశయంబులుచొచ్చికలంచుచుఁ దాన్రుకిసల
 యక్లాతంబు లైనకొమ్మలు విజుచుచులతాగృహచిత్రగృహశిలాగృహంబులు
 విఱుగంద్రోయుచు ఫలంబులు రాల్చుచుఁ బుష్పంబు లున్మూలించుచు నిట్లనేక
 ప్రకారంబుల సీత యున్నశింశుపావృక్షం బొక్కటిదక్కఁదక్కి నవసంబంతయు
 విధ్వస్తంబు గావించిన సవ్యసం బూరువేగసమున్నతవృక్షంబును గ్లాంతద్రుమ
 లతాయుతంబును బ్రభిన్ననలిలాశయంబును జూర్ణితపర్వతాగ్రంబును వినాశిత
 క్రీడాగృహచిత్రగృహలతాగృహశిలాగృహంబునువ్యాకులితమహారగవ్యాళ
 మృగంబును సముత్పాటితలతాసమూహంబునై దావానలహతం బైనశుష్టా
 రణ్యంబుసగిదిఁ బ్రణవ్యూహం బైయొప్పె మఱియుమృగపక్షిగణంబులుభయ
 విత్రస్తంబు లై రాక్షసులకుఁ స్మారనిమిత్తంబులుదెలుపుచు వికృతస్వరంబున
 విరావంబులు సేయుచుఁ బఱచందోడంగె మఱియుఁ బ్రమదావనంబైనదశవదన
 ప్రమదావనంబు వికసితాశోకలతాప్రతానం బయ్యును హనుమద్బలంబువలన

శోకలతాప్రతానంబైయుండె వృక్షభంగస్వనంబున లంకానివాసులగురాక్షసు
లందఱుఁ ద్రాససంభ్రాంతులై రిత్తైఱంగున మహాతేజుండును మహానత్త్వం
డును మహాబాహుండును మహాబలుండు నగుమహాబలనందనుండు ప్రమా
దావనంబు నిర్మూలంబు చేసి రావణున కత్యంతవ్యభీకంబు సంపాదించి రాక్ష
సులకు భయావహం బైనశరీరంబు నహించి నిజతేజోజాలంబు గగనలక్ష్మికిం
బీతాంబరత్వంబు సంపాదించఁ దోరణానూఢుం డై శంకింపక మహాబలులైన
పెక్కండ్ర రక్కసులతోడ నుక్కున నొక్కండె రణంబు సేయ సమకట్టి
యద్భుతప్రతాపంబునం దేజరెల్లుచు రాక్షసులరాక కెదురు నూచు చుండె
నప్పుడు.

973

—ఇంక రాక్షసాంగనలు మేల్కొని సీతను వనము విడిచిన వాఁ డెవ్వఁ డని యడుగుట ఇంకా—

మ. తరుభంగస్వనము ల్బయంకరఖగధావ్వనంబు లాలించి ము
ష్కరదైత్యాంగన లెల్ల మేల్కొని విసవ్వం బైనయద్యానముఁ
గిరితుల్యుఁ హరివీరు ఘోరబలుఁ బంకేజాప్రసంకాశు వా
నరవీరుఁ హనుమంతుఁ గాంచి భయసంత్రస్తాత్తులై యుండఱున్. 974

చ. జనకజడాయ నేగి కడుసంబర మొందుచు సీత యెవ్వఁ డీ
వనచరుఁ డేటి కిచ్చటికి వచ్చెను నీ విపు డేల వీనితోఁ
బనివడి మాట లాడితివి బాగుగ నేమి శుభంబు దెల్పుమం
తనమున నెవ్వఁ డంపె నిది వాఁచక మా కెఱింగింపు మెంతయున్. 975

ప. అనిన విని వై దేహి వారి కిట్లనియె. 976

చ. తఱుచుగఁ గామరూపు లగుదైత్యులమాయలు మీకె గాక నా
తరమె యెఱుంగఁ బాములపదంబులు పాములె గా కెఱుంగ నొం
డొరులకు శక్యమే యితని నొక్కనిశొటునిఁ గాఁ దలంచి ని
వ్వెఱిపడి యున్నదాన నన్న వెండియు మీ రిటు లేచ నేటికిన్. 977

౪. అనిన నద్దానవాంగనలు భయంబున సీతం గాచిగొని యుండిరి కొందఱు భీమ
రూపుం డగుహనుమంతునిపరాక్రమప్రకారంబు రావణున కెఱింగించువారై
యతిత్వరితగమనంబున రావణునొద్దకుం బఱచి వికృతాననలై యిట్లనిరి. 978

—ఇంక రాక్షసాంగన లశోకవనభంగప్రకారమును రావణున కెఱింగించుట. ఇంకా—

౧. దనుజేంద్ర యెవ్వఁడో వనచరుఁ డొక్కఁడు మనయశోకారామమధ్యమందు
జనకజతోఁ గృతనంవాదుఁ డై భూరిభుజబలంబున భవద్విజగణాయు
తం బైనవనము విధ్వస్తంబు గావించె నరయ నొక్కమహీజ మైనలేదు
భయదరూపమునఁ జూపరులకు విస్మయం బురుభీతి పుట్టించు శున్నవాఁడు
తే. అనిమిషాధిపుఁ డంపెనో యముఁడు పంపె
నో కుబేరుఁడు శంపెనో లేక రాముఁ

డవనిసుతవార్త యరసి రన్మనుచుఁ బంప

నిటకు వచ్చినమాతయో యెఱుంగరాదు.

979

చ. తరువులు గూల్చియు నివసలతామరసాకరముల్ గలంచయు

స్ఫురుచిరహేమశైలములు మూర్ఛము చేసియుఁ గూపవాపిక

లైరువులు పూడ్చియుఁ లతలు ద్రెంచియు జానకి యున్నశింశుపా

తరు వదిద్రుంపఁ డయ్యె నలతం బడియో సనితావనార్థమో.

980

క. ఏ మాసీతకడకుఁ జని, యిమర్కటవీరుఁ డెవ్వఁ డిచ్చటికిని రా

నేమికతం బని యడిగినఁ, గోమలి మా కిట్టు లనియెఁ గోపం బెసఁగన్.

981

చ. తఱుచుగఁ గామరూపు లగుదైత్యులమాయలు మీకె గాక మా

తరమె యెఱుంగఁ బాములవదంబులు పాములె గా కెఱుంగ నొం

డొరులకు శక్యమే యితని నొక్కనిశాటునిఁ గాఁ దలంచి ని

వ్వెఱవడి యున్నదాన నను వెండియు మీ రిటు లేచ నేటికిన్.

982

ప. అని తా నెఱుంగనియట్లు వలికిన విని మే మందఱము భయంబునం దూలుచు

భీమరూపుం డగుకపివృత్తాంతంబు నీకు విన్నవింపం జనుదెంచితిమి.

983

ఉ. ఓదనుజాన్వయోత్తను సముద్ధతి నెవ్వఁడు సీతతోడ సం

వాదముఁ జేసి నీవనము భగ్న మొనర్చి మహోగ్రభంగిఁ గ్ర

వ్యాదుల కెల్ల భీతి యొకవఁ జరియించెడు నట్టినిమ్మట

చ్చేదిని వానరుఁ దునిమి శీఘ్రమున న్నముఁ గావు మి త్తఱిన్.

984

—అథ రావణుండు హనుమంతునిమీఁదికి నెనుబడివేలరాక్షసులఁ బంపుట. —

ప. దేవా భవన్మనఃపరిగృహీత యైనజానకితోడ నెవ్వండును సంభాషింప నమ

ర్థండు గాఁ డక్కార్యంబుఁ జేసినవానరుని వధింపు నునిన విని రాక్షసేశ్వరుం

డైనరావణుండు కోపనంప ర్తిలేక్షణం డై చితాగ్నిచంగంబున మండి దీపం

బులవలనం దొరఁగుసార్చిస్నేహింబిందువులుం బోలె రోషవిశేషంబున

నేత్రంబులవలన నశ్రుబిందువులు రాల నతిరౌద్రదర్శనం డై హనుమ

న్నిగ్రహార్థంబు లోకభయంకరు లైనయమకింకరులం బోలినమహాశూరులఁ

గింకరనామధేయుల నాత్మనమానుల నశీతినహస్తంబుల నియోగించిన

మహాబలులును మహాదరులును మహాదంష్ట్రులును ఘోరరూపులును మహా

సత్త్వీలు నగునయ్యెనుబది వేలరక్కను లుక్కుమిగిలి దిక్కరిటికర్ణపుటంబులు

బ్రద్దఁబాఱఁ బెనుమొగుల్లవడువున నుచ్చైర్నాదంబులు సేయుచు గదా

ముసలముద్గరభిండివాల కరవాల శూలపరిఘపట్టినప్రాసకుంతతోమరాది వివిధ

సాధనంబులం గై సేసి భీషణరథసాతిశయంబున నగరంబు వెలువడి హనుమ

ద్గ్రహణోన్ముఖులై యుద్ధాభిమానంబున దావాగ్నిలో నుఱుక గమకించు

శిలభంబులచాడ్చునఁ దోరణారూఢుం డై త్రిలోకంబుల నాక్రమింప నుపక్ర

మించిన త్రివిక్రమదేవుఁడంగి నేవక్రవక్రమంబునం గ్రాలుచున్ననమీర

కుమారుడాయంజని యమ్మహావీరునిం బరివేష్టించి యగ్రభాగంబున సంగ్రామ
లంపట్టులై పొల్చి నిల్చి రితైఱంగునఁ దనముండలఁ దోచిన రాక్షసకింకరుల
నిరీక్షించి సమరసన్నాహసంరంభవిజృంభితుండై మరున్నంజనుం డమంజవరా
క్రమంబున లేళ్లం గన్నసింగంబుభంగి నుప్పొంగి.

985

ఉ. కాలునిమాడ్కి శూలధరు కైవడిఁ గ్రాలుచు మేరుభూమిభృ
ల్లీల శరీర మొప్పెనఁగ లేఖపతిధ్వజతుల్య దీర్ఘలాం
గూలము ద్రిప్పుచుఁ దెసలు ఘూర్ణిల బెట్టుగ నార్చుచు న్నుజా
స్థాలన మాచరించెఁ గులశైలగుహ ల్పృతిశబ్ద మియ్యఁగన్.

986

శా. ఆరావంబు నఖండచండతరమై యాశావకాశస్థగం
భీరోదారకరీంద్రకర్ణపుటనిర్భేదంబు గావింప దే
వారు లేచెట్లు వక్కి మూర్ఖిలిరి దీనారావము లేయుచుఁ
ఘోరప్రక్రియ మింటనుండి ధరపైఁ గూలెఁ ఖగవ్రాతముల్.

987

వ. ఇట్లు భువనక్షోభంబుగా భుజాస్థాలనంబుఁ జేసి నిర్మలం బగుతనమనంబున.

చ. అనిమొన దేవదానవుల కైన నెదుర్పఁగ రానిరాఘవుం
డనిమిషలోకసన్నతమహాభుజవిక్రముఁ డై నలత్కణం
డనఘుండు గంధవాహుండు సమంచితశౌర్యధనుండు సూర్యసం
దనుండును నాకు సంగరమున వ్లయ మిత్తురు గాక సత్కృపన్.

989

—ఉత్తా హేనుమంతుఁ డెనుబదివేలరాక్షసుల నందఱుం జంపుట. ఉత్తా—

ఉ. కోసలనేత యైనరఘుకుంజగుదానుఁడ భూధరంబులఁ
గాసిలఁ జేయునంతటియఖండబలుం డగుగాడ్పుపుత్రుఁడ
న్వాసవపద్మగర్భయమవై శ్రవణాదులచే వరంబుల
న్వాసిగఁ గాంచి శౌర్యమున వ్రాలినవాఁడియగండ నెంతయున్.

990

చ. అనిమొన నాకు రావణసహస్రము లైనఁ గొఱంత యేమి రా
మునికరుణావిశేషమున భూరిశిలాతరుసాధనంబులఁ
దనుజుల నందఱుం దునియ తప్పక లంకను బాదు చేసి భూ
తనయకు భక్తి మ్రొక్కి సుపథంబున నేగెద రామునొద్దకున్.

991

వ. అని నిశ్చయించి నభస్వన్నందనుండు సమరోన్ముఖుం డయ్యె సంతకు మున్ను
రణంబునకుం జనుడెంచి తదీయాస్ఫోటితశబ్దంబున భయశంకితులై యున్నరా
క్షసకింకరులు కొండొకనడవునకు న్వామిసం దేశనిశ్చయంబులై సమున్నతంబై నసం
ధ్యాకాలమేఘంబుచండంబునదోరణాహూఘంబులై యున్నయమ్మహావీరుం జూచి
కదియనరిగి భీయంబు లగునిశాతశత్రుంబులం బ్రహరించిన నవ్వానరసింహంబు
కడు నలిగి వై న తేయుండు చుహూరగంబుంబోలెఁ దోరణాశ్రితంబై నకాలాయ
నమయం బగుపరిఘంబులీలం గేల వందుకొని రయంబున నాకాశంబున కెగసి

విచిత్రగతులం దిరుగుచు మహావేగంబునం బడి తెంచి శక్రుండు శతారంబున
దైత్యులం బోలె నప్పరిఘాయుధంబున నొక్కొక్కవేటునకు దశశతసహస్రసం
ఖ్యాతంబులుగా నద్దనుజకింకరుల నిశ్శేషంబుగా నూపుమాపి వెండియు సంగ్రా
మకాంక్షి యై తోరణంబుమీఁదికిం జనియె నంత వాతశేషు లగురాక్షసులు
భయభ్రాంతులై శీఘ్రంబునం బడి తెంచి యశీతినహస్రసంఖ్యులగురాక్షసకిం
కరులందఱు వానరునిచే నిహతులై రని రావణుని కేకింగించిన. 992

అథ రావణుండు హనుమంతునిపైకి జంబుమాలిని బంపుట అథా-

ఉ. వృక్షచరాగ్రగణ్యభుజవీర్యము తా విని భూరిరోషరూ
క్షేక్షణుడై కడంగి దనుజేంద్రుడు సంగరదుర్జయు న్బలా
ధ్యక్షునిఁ గార్యదక్షునిఁ బ్రహస్తకుమారుని జంబుమాలి యన్
రాక్షసవీరు నుత్తమపరాక్రమశీలునిఁ బంపె నాజకిన్. 993

చ. అతఁ డరుదెంచునంతకు మహాబలశాలి మరు త్తనూజుఁ డు
ద్ధతు లగుదైత్యకింకరులఁ దప్పక గీటణఁగించి యంతఁ జం
డతరనిజోగ్రదోర్బలవినాశిత మైనవనంబుఁ జూచి యం
దతులితభంగి నొప్పునొకహాటకసౌధముఁ గాంచి యాత్మలోన్. 994

క. ఈవన మంతయు భగ్నము, గావించితి నింక నొక్కకాంచనసౌధం
బీవంకఁ దప్పియున్నది, ప్రావీణ్య మెలర్ప దీనిఁ బడఁగూల్పు నగున్. 995

వ. అని చింతించి యచింత్యబలపౌరుషం డగునవ్యానరశ్రేష్ఠుండు నిజభుజావిక్ర
మంబు ప్రకటింపంజేయుచు నతిజవంబున మహోన్నతం బైనమేరుశిఖరంబుక్రి
య నొప్పుచున్నచైత్రప్రసాదంబుమీఁదికిలంఘించి నిజతేజోజాలంబున రెండ
వమార్తాండునిమాడ్కి దుర్నిరీక్షుం డై ప్రభావవిశేషంబున మేనుఁ బెంచి
విజృంభించి సమున్నతం బైనపారియాత్ర సర్వతంబుకరణిఁ జూనట్టుచుఁ బ్రళ
యకాలధారాధరంబుకరణి గల్గిల్లుచు సింహనాదంబు చేసిన. 996

అథ హనుమంతుండు చైత్రప్రసాదమున భగ్నముసేయుట అథా-

ఉ. అనినదంబుచే జగములన్నియు ఘూర్ణితై ధారుణీధ్రము
ల్కానుగ సంచలించెఁ బొరల నృడియెన్ జలరాసు లన్నియున్
దీనత నొందె భూతములు దిక్కులు బీటలువాఁతఁ బక్షిసం
తానము మింట నుండి వసుధం బడియె నృహుళార్తి మ్రోయుచున్. 997

ఉ. అంత మరుత్సృతుండు ఘటితాంజలి యై కడునిష్ఠ రామునిం
బంతముతోడ లక్ష్మణుని భానుకుమారు సమీరునిన్ శచీ
కాంతునిఁ జంద్రజాటు జనకక్షీతినాథ తనూజ నాత్మలో
నెంతయు భక్తి నాకు జయ మిత్తురు గా కని నన్నుతించుచున్. 998

క. ఇనవంశజునకు దానుడ, ననిలున కౌరససుతుండ నాదిత్యకుమా
రున కాత్తుడ రిపు సేనల, కనిశము నంతకుఁ డినంగి సలరినవాఁడన్. 999

చ. అని మొన నాకు రావణసహస్రము లైనఁ గొఱంత యేమి రా
ముని కరుణావిశేషమున భూరిశిలాతగుసాధనంబులఁ
దనుజుల నందఱు దునిమి తప్పక లంకను బాడు చేసి భూ
తనయకు భక్తి మ్రొక్కి సుపథంబున నేగెన రామునొద్దకున్. 1000

తే. అనుచుఁ దలపోసియివ్వమానాధిరూఢుఁ, డగుచుమారుతిచైత్యస్థులై నఘోర
దైత్యవీరుల కెల్లఁ గ్రోధంబు వుట్ట, గగనభాగంబు దిక్కులుపగుల నార్చె. 1001

—ఇతి హనుమంతుఁడు చైత్యప్రాసాదరక్షకు లగురాక్షసులం జంపుట ఇతి—

చ. అన్యుహాధ్వని విని చైత్యపాలశతం బనరిపడి లేచి శీఘ్రంబున నానావిధసాయ
కంబులును బ్రాసనిష్ఠ్రింశపరశ్వభాదిసాధనంబులును ధరించి రయంబునం బఱ
తెంచి మారుతిం జుట్టుముట్టి యట్టహాసంబు చేసి భాగీరథీజలానర్తంబులపగిది
మండల ప్రచారంబుల నన్వాసనవ్యంబుగాఁ బరిభ్రమించుచు నదభ్రమహాభ్ర
నిభంబు లగుపరిఘంబులును రవికిరణసంకాశంబు లగునిశాతసాయకంబులును
గుప్పించి నొప్పించినం గినిసి 1002

శా. అంభోజాస్తనమానతేజః డగుకీశాక్రేసరుం డప్పు కా
లాంభోభృన్నిచయంబుమాడ్కి దను నత్యంతంబుగాఁ బెంచి న
ర్వాంభోధుల్ గలఁగంగ నార్చుచు విమానాగ్రస్తదీర్ఘధ్వజ
స్తంభం బొక్కటి పెల్లగించె నుభుజా సంరంభ మేవారఁగన్. 1003

చ. ఇట్లు జాంబూనదపరిష్కృతం బైనవిశాలసాధస్తంభంబు నశ్రమంబుననుత్పా
టించి జఱజఱం ద్రిప్పుచు. 1004

మ. ఘనుఁ డామారుతి చైత్యసాధమును వీకం గాంచనస్తంభఘ
ట్టన సంభూతమహోగ్రనహ్నిశిఖలఁ దగ్ధంబు గావించి పె
ల్చిన నింద్రుండు శతారధార నసురవ్రాతంబునుం బోలె గ్ర
ద్దన నద్దైత్యశతంబునుం దునిమె నుద్దంకప్రతాపోన్నతిన్. 1005

చ. ఇత్రైగునఁ జైత్యప్రాసాదరక్షకులఁ దత్క్షణంబ జముప్రాలికిం బుచ్చి యంతరిక్ష
గతుండై నిజతేజంబున నింగి వెలుంగం జేయుచు రాక్షసు లందఱు విన మేఘు
గంభీరభావణంబుల నిట్లనియె 1006

నీ. రాక్షసవంశనీరదమారుతం బగురామునిపత్నిని రావణుండు
పంచనటమునందు వంచించి కొనితెచ్చె నన్యుహాత్తునిమిత్రుఁ డగచరేంద్రుఁ
డనఘుండు సుగ్రీవుఁ డాసీత వెదకంగ నాత్మసమానుల నధికబలుల
వశవర్తు లగువారి వానరశ్రేష్ఠులఁ బెక్కంఁద్రుఁ బంచిన నుక్కుమిగిలి
తే. యక్కజంబుగఁ జెలరేగి దిక్కులందు, సంచరించుచు నున్నారు నమదవృత్తి
వారిలోపల నే నొక్క వానరుండ, నిచ్చటికి నీత వెదకంగ వచ్చినాఁడ. 1007

వ. మఱియు నానుగ్రీవునకుదశనాగబలులునుదశశతనాగబలులునుదశసహస్రనాగ
బలులును మహాఘనాగబలులును వాయుసమాన వేగులునుసింహవిక్రాంతగమ
నులును నప్రమేయపరాక్రములును నై నతేయప్రభావులునుదంతనఖాయుధులు
నగుహరియూధపు లనేకశతసహస్రాయుతకోట్యర్బుదసంఖ్యాతులున్నవా రట్టి
సైన్యంబులం గూడి రాక్షసపధార్థంబులంకమీఁదికినిశ్యంకంబుగాఁజనుదెంచు
నదియునుంగాక రావణుండు మహానుభావుం డగురామునితోడ నిష్కారణం
బుగా వైరంబు గొనియె నింక నెక్కడిలంక యెక్కడిమీ రెక్కడిరావణుండు
పరాక్రమఘనైవం డగురఘునర్యునిశరపరంపరల నిశ్చేషంబుగా ముడిసెదరు నంది
యంబు లేనని పల్కి హనుమంతుం డెప్పటినుట్లు తోరణాచూఢుం డై వైరి
సమాగమంబున కెదురుచూచు చుండె నంత రావణునిచేత ననుజ్ఞాతుండై .

—ఊఊ జంబుమాలి హనుమంతుకడకు నచ్చుట. ఊఊ—

సీ. లలితనువర్ణకుండలతారహారకేయూరకోటీరాదు లొప్పు దాల్చి
యసమానదివ్యరక్తాంబరమాలికాచందనంబులు మేనఁ బొందుపఱిచి
కమనీనులోహితాంగప్రభావీచీవికాశితం బైనకంకటము దొడిగి
జంభశాసనశరాసనసమానోదగ్రతరచిత్రమణియుక్తధనువుఁ బూని
తే. రాసభంబులఁ బూన్చినరథము నేక్కి
చండకోదండటంకారశబ్ద మశని
నిస్వేనముభంగి దశదిశల్నిండి చెలఁగ
నాలమున కుగ్రగతి జంబుమాలి వెడలె.

1009

వ. ఇతైఱంగున నతిరాద్రదర్శనుండును మహాదంష్ట్రుండును వివృత్తనయనుండును
బ్రచండవిక్రముండును మహాకాయుండు నై కరవాలభిండివాలశూలాదినానా
సాధనంబులు ధరించి నిజకవచప్రభావిశేషంబున వైశ్వానరునిభంగి వెలుం
డుచునుచ్చైర్నాదంబున నిలునిలు మని యదల్చుచు రథనేమిచక్రక్షుణ్ణసము
ఘాతమహిషరాగంబు గగనంబునకుఁ బీతాంబరత్వంబు సంపాదించ నతివేగం
బునం బఱతెంచిన.

1010

ఉ. అంతకుభంగి ఘోరరథసాతిశయంబున రాద్రపృత్తి న
త్యంతమహోగ్రకోపవివశాత్తుండు డై చనుదెంచుదైత్యు న
ల్లంతనె చూచి వాయుసుతుఁ డల్లన వాలము ద్రిప్పుచుకా మది
స్సంతన మంకురింప ఘననాద మెల్లఁగ నుండె నత్తఱిన్.

1011

—ఊఊ జంబుమాలి హనుమంతునితో యుద్ధముచేసి చచ్చుట. ఊఊ—

ఉ. ఆహరిపిరుదిక్రమవిహారముఁ జూచి సహింప కుగ్రుం డై
సాహస మొప్పు దానవుండు శక్రునిఁ దాఁకెడువృత్తులీల ను
త్సాహ మెల్లఁగ దాఁకి నటుదారుణకాలకటాక్షసన్నిభా
వ్యాహతహేమపుంఖనిశితాశుగము ల్నిగిడించి వెండియున్.

1012

అథ జంబుమాలి హనుమంతునితో యుద్ధము చేసి చచ్చుట. అథ-

- క. పదనమున నర్థచంద్ర, ప్రదరంబును గర్జిదృఢశరంబు శిరమునం
బదిసారసములు భుజముల, నర రంటంగ నేసి యార్చె నతిరథసమునన్. 1013
- ప. అప్పుడు. 1014
- క. గురువిశిఖాభిహతం బై, హరివీరునితామ్రనదన మలరారె విభా
కరకరపరివిద్ధం బగు, శరత్సమయపుల్లర క్తజలజముమాడ్కిన్. 1015
- తే. మఱియు మారుతిరక్తాన్యమండలంబు, శోణితకణాభిషి క్తమై చూడ నొప్పె
రక్తచందనబిందునంసి క్తమై న, భంబున వెలుంగుననుహోపద్మచుట్లు. 1016
- చ. అనిలతనూజు డిట్లు దనుజాశుగవీడితుఁ డై మనంబునం
గనలుచుఁ బార్శ్వభాగమునఁ గ్రాలెడునొక్కమహోపలంబు ను
క్కునఁ బెకలించి తెచ్చి వడి ఘోరతరంబుగ జంబుమాలిపై
ననఘుఁడు వీచి వైచె మున మారంగ మింట నుపకృతి లుబ్ధుఁగాన్. 1017
- క. కడు నలిగి దానవాధముఁ, డుడుగక పఱి తెంచునమ్మహోపలమును దాఁ
గడువడిఁ బదిబాణంబుల, నడుమనె చూర్ణంబు చేసె నాకులు బెదరన్. 1018
- ఉ. ఆవిధ మంతఁ జూచి హృదయంబున సైఁపక చండశౌర్యుఁ డా
పావని తత్సమీపమున భాసిలునొక్కవిశాలసాల మెం
తే వడిఁ బెల్లగించి కడుఁ దెంపున నంబరవీధిఁ ద్రిప్పి బా
హువిభవం బెలర్ప దివిజారిపయిం బడ నేయ నంతలోన్. 1019
- శా. ఆరాత్రించరుఁ డుగ్రకార్ముకవిముక్తానేకకాండంబులఁ
ఘోరప్రక్రియ సాల ముద్ధతి నిలం గూలంగ ఖండించి యే
పారం దూపులు నాల్గు మస్తకమునం దైదమ్ము లంసంబులం
దాటు న్నాలుగు బాణముల్ హృదయమం దత్యుగ్రుఁ డై యేసినన్. 1020
- క. నాయకపరిపూరితతనుఁ, డై యనిలసుతుండు కోప మగ్గలముగఁ గా
లాయసమయ మగుఘనపరి,ఘాయుధముం బూర్వసత్పులందుకొని వెనన్. 1021
- చ. చదల మిడుంగులు ల్పెదరఁ జయ్యన లావుకొలంది వీచి బె
ట్టిగముగ వైవఁ గొండవయిఁ దీవ్రగతిం బడుదారుణోల్లస
ద్భిదురముమాడ్కి నంతకునిభీకరదండములీల వీకతో
నది పఱి తెంచి దైత్యునరమందు వడిం బడియె న్నహోద్ధతిన్. 1022
- ప. ఇతైఱంగునం బడుటయుఁ గత్తెఱంబ. 1023
- క. కరచరణమస్తకంబులు, నురుచిరమణిభూషణములు చూర్ణము లై ని
ర్జరవైరి తత్తెఱను యుర్వరపైఁ బడె సూతరధ్వరధసహితముగన్. 1024
- ప. అంత. 1025
- ఉ. అచ్చుగ వాయుపుత్రపరిఘాభిహతి నృకలీకృతాంగుఁ డై
చచ్చినజంబుమాలిఁ గని సంభ్రములై పరువెత్తి రాక్షసుల్

చెచ్చెరఁ బంక్తికంతునకుఁ జెప్పిన నాతఁడు జంబుమాలియున్
జచ్చుట దైత్యకింకరులు చచ్చుటయు స్థలపోసి వెండియున్.

1026

—అంకిత రావణుఁడు హనుమంతునిమీఁదికి మంత్రినందనుల నేడ్వరం బంపుట. అంకిత—

చ. ఘనతరకోపవేగమునఁ గన్నుల నిప్పులు రాల నెవ్వఁడా
వనచరుఁ డంత లావు గలవాఁడె బలంబులఁ గూడి మీరు గ్ర
క్కునఁ జని వానిఁ బట్టుకొని క్రొవ్వణఁగింపుఁ డటంచు మంత్రినం
దనులను నేడ్వరం బనిచె దారుణవిక్రముల వృహోద్ధతిన్.

1027

ఉ. పంచిన మంచి దంచు లయశాపక తేజము లుల్లసెల్ల న
క్తంచరన ప్తకం బలనదాగతిన ప్తకలీల నల్కతో
మించి ప్రచండవీర్యుని సమీరకుమారుని వానరోత్తముం
గాంచన శైలతుల్యఘనకాయునిఁ దాఁకఁ దలంచి యుద్ధతిన్.

1028

మ. ప్రధనార్హంబులు కాంచనధ్వజకలాపంబు ల్నిశాతాశుగా
యుధయుక్తంబులు కింకిణీశతపతాకోపేతము ల్కూలతో
యధరారావనమన్వినంబులు తురంగాఘ్యంబు లై యొప్పు సా
రథిసన్నద్ధరథంబు లెక్కి పటుశౌర్యస్ఫూర్తి శోభిల్లఁగన్.

1029

చ. ఘనతరతత్వభూషణనికాయములం గయిసేసి రక్తచం
దనములు రక్తమాల్యసరిధానములున్ ధరియించి చిత్రకాం
చనదృఢవర్ణముల్ దొడిగి శక్రశరాసననన్నిభోజ్యుల
ద్ధనువులు దాల్చి దారుణవిధంబున శింజని మ్రోయుఁ జేయుచున్.

1030

చ. సమరమునందుఁ గింకరులు చచ్చుటయు స్వని శోకతపు లై
తనుతమయాంధ్రు బిడ్డలును దల్లులు దండ్రులు మిత్రవర్గము
ల్భాసుగొని సంచలింపఁగ బలంబులఁ గూడి చలం బెలర్పఁ గ
య్యమునకు నుద్ధతి న్నెడలి రప్పుడు ధారుణి కంప మొందఁగన్.

1031

వ. ఇట్లు సర్వాస్త్రకుశలులగునద్వైత్యవీరు లొండాగులందలకడచి పరస్పరజయకాం
క్షు లై వెడలి తురగరింఖానముద్ధాతమహీపరాగంబునిశాముఖంబులకు నంధ
కారంబు సంపాదించి ననుందరయంబునంజనుడెంచి తోరణాచూఢుండై యున్న
వవననందనుం జుట్టుముట్టి యుట్టుపోనంబున.

1032

చ. ధనువులు శక్రచాపకుచి దాల్చుఁగ రాక్షసనీలమేఘముల్
ఘనతరసింహనాదరథగర్జితనివ్వనము ల్చెలంగ న
య్యనిలకుమారసూపకసురాలయ శైలము నాక్రమించి చ
య్యన మణికాంతిచంచలము లై గురిసెం బటుబాణావర్ష మున్.

1033

—అంకిత హనుమంతుఁడు మంత్రినందనుల నేడ్వరం బంపుట. అంకిత—

వ. ఇతైఃపింగున వృష్టిమంతంబు లగుబలాహకంబులు గురియువర్ష ధారలకుంజలిం
పనిమహాశైలంబుపోలికి నప్పవమాననందనుండు తదీయశరవృష్టిచేత మునుంగు

వడియును జలింపక నుస్థిరుండై యుండి కొండొక సేవునకుఁ దుమారనంహతి
దొలంగం ద్రోచికొని గగనంబున కెగయుమార్తాండునివడువున నక్కాండ
ప్రకాండంబులలాంగూలంబున విరియందట్టుచు నఖండవేగంబుననంబరంబున
కెగసి తద్దానవు లేడ్వరును గామచారులగుటంజేసి రథయుక్తులై తోడ నె యెగ
యుటయుఁ దటిత్వంతంబులై నమేఘంబులతోడఁ బ్రభంజనునకుంబోలె ధను
వృంతు లగునద్దానవులతోడ నేకవీరుం డగుహనుమంతునకు ఘోరం బగు
సంగ్రామం బయ్యె నప్పుడు.

1084

౩. హరివీరుఁ డంబర చరభూతనంతానములకు సంతాపంబు గలుగ నార్చి
వాల్విజ్ఞేపదుర్వారహతాహతిఁ ద్రిదశయానశ్రేణి చదలఁ జెదర
వినతాసుతునిమాడ్కి వేగంబు గైకొని యనమానభుజబలం బెనఁగ దారు
ణారావమున గుండె లవియించి పదములఁ దన్ని నఖంబులఁ దనువు సించి

తే. యురముచేఁ దట్టి యూరులనుఱుముచేసి, కరతలంబునఁ బ్రహరించి కఠినముష్టి
హతులనొప్పించి క్రమముననసురసుతుల, నేడ్వర వధించెసామిరియేవుమోటి.

వ. ఇవ్విధంబున మంత్రి నందనుల నేడ్వరఁ గాలుప్రోలికిం బుచ్చి చెచ్చెరఁ బుడమికి
లంఘించి యుదంచితవిక్రమంబున పరిఘాఘాతంబున మదవారణయాథంబుల
కుంభవిదళనంబు సేయుచు లాంగూలంబునంజుట్టిరథ్యసారథి కేతన చ్ఛత్రచామ
రసహితంబుగా రథంబులు విసరివై చుచుఁ గరతలంబున హయంబులశిరంబులు
పగుల మోదుచుఁ బాదతలంబునఁ బదాతుల బడలుపడం ద్రోయుచు నిట్లు
చతురంగబలంబుల నిశ్చేషంబుగాహుమాపి తదీయమేదోమాంసమ స్తిష్కం
బులు భూతస్మగాలంబుల కాహారంబు చేసి సంగ్రామతలంబున కనేకరుధిరప్రవా
హంబులు సంపాదించి లంకాపురనివాసుల కెల్ల సత్యంతసాధ్వసంబు వుట్టించి
సురగణాభినందితుం డై యెప్పటియట్లు తోరణం బెక్కి తక్కినరక్కనులతోడ
నుక్కున నెక్కటి కయ్యంబు సేయుతలంపున లాంగూలంబు ద్రిప్పుచుఁ దదా
గమనంబు ప్రతీక్షించు చుండె నంత.

1086

చ. అతిబలుఁ డైనవానరకులార్గణిచేఁ దనమంత్రి నందనుల్
హతు లగు టాలకించి దనుజాధిపుఁ డద్భుతశోకరోషము
ల్కతి నభివృద్ధి నొంద నొకమర్కటుఁ డింతకు వచ్చెనే నము
న్నతగతి వీని నింకఁ గదనంబున నోర్చెడువీరు డెవ్వఁడో.

1087

రానబుండు హనుమంతుమీఁదికి విరూపాక్షప్రభునయూపాక్షదుర్ధరభాసకష్టలం బంపుట

తే. అని వితర్కించి తగ విరూపాక్షుఁ డనఁగఁ

బ్రహ్మనయూపాక్షదుర్ధరభాసకన్య
లనఁగ నాఖ్యలు గలవారి నమితబలులఁ
బంచసేనాగ్రసతుల వీక్షించి పలికె

1088

- ఉ. మీరు ప్రచంపవీర్యమున మించి నురేశధనేశ్వరాదిబృం
దారకముఖ్యులం దొడరి దారుణవైఖరిఁ బెక్కుమాడ్లుము
న్లోరరణంబులక జయము గొన్నజితారులు వీరులున్ సుదు
ర్వారబలాభ్యు లెన్నఁడుఁ బరాధవ మొందనివారు గావునన్. 1039
- వ. మనబలంబులలోన మేలైనదానిం జూచుకొని తగువిధంబునఁ జతురంగబలం
బులం గూర్చికొని నానావిధసాధనంబులఁ గైసేసి వివిధాయుధపరిష్కృతంబు
లైనసాంగ్రామికంబు లగురథంబు లెక్కి సమరనన్నాహసంరంభవిజృంభితులై
వెడలి దేశకాలంబుల తెఱంగువిచారించి యాత్మరిక్షణంబునం దేమిటక యనేక
శస్త్రాస్త్రప్రయోగరహస్యనిపుణత్వంబునం జేసి యవ్వనాటుని నతిప్రయత్నం
బున నిర్జించి రండని నియోగించి వెండియు నిట్లనియె. 1040
- శా. బాహశౌర్యము ఘోరసంగరకళాప్రాబల్య ముద్యద్బలం
బూహింపం గపి గాఁ డతండు మఘవుం డొప్పార నుద్యత్తపో
మాహాత్మ్యంబున మన్నిమిత్తముగ సంభావించి కల్పించి యు
త్సాహం బొప్పగఁ బంపినట్టి పెనుభూతం పొట నిక్కం బొగిన్. 1041
- చ. అలయక సిద్ధసాధ్యగరుడామరకిన్నరయక్షచారణా
దులు మును పెక్కుమాడ్లు మనతో ననిఁ జేసి శితాస్త్రవిధు లై
పొలుపటి యోడి పాటి మదిఁ బుట్టినయీసునఁ గ్రుద్ధులై తపో
బలమున నీక్రియక మన కపాయము సేయఁగఁ బూని రిత్తఱిన్. 1042
- సీ. అతిబలవంతులు నత్యంతశూరులు నధిక వేగులు వాసరాధివతులు
వాలిసుగ్రీవులు నీలద్వివిదనలజాంబవచ్ఛతవలిశరభవినత
మైందతారాదులు మన మెఱింగినవారు గారె వారల కీట్టిగతియు విక్ర
మంబు తేజంబు దాక్ష్యంబు బలోత్సాహ మతికల్పనంబును మతియుఁ గలదె
- తే. అరయ నిది యొక్కకిపిదూప మైనఘోర
సత్వ మటు గాన మీరు ప్రసన్నబుద్ధి
నలఁతిగాఁ జూడక మహాప్రయత్న మలర
నిగ్రహింపుఁడు దీని నత్యాగ్రహమున. 1043
- ఉ. మానుగ మీరు సర్వరిపుమద్దనదక్షులు దారుణాస్త్రవి
ద్యానిధు లౌట లోకముల నన్నిటి నొక్కటఁ గాల్చి నోపువా
రైనను సంగరంబున జయాపజయంబులు చంచలంబు లౌ
గాన జయంబె గోరుచును గార్యము దీర్పుఁడు నేర్పు లేర్పడన్. 1044
- వ. అని నియోగించి వీడికొల్పిన నయ్యమరవైదులు స్వామివచనంబులు ప్రతిగ్ర
హించి హనూమద్ద్యహణవ్యగ్రమానసులై లయకాలహుతాశనునిభంగి వెలుం
గుచుఁ దనుత్రాణతూణీరశరాసంబులును గదాముసలముద్గరభిండివాలకర
వాలాదిబహువిధసాధనంబులు ధరించి వాయుజవంబు లగుహయంబులం

బూన్చినయరదంబు లెక్కి శతాంగ మాతంగ తురంగ భటాంగంబులతోఁ
గూడి మహావేగంబున నాజరంగంబునకుం జనుడెంచి. 1045

సీ. ప్రాగ్గిరిపైఁ బొల్చు బాలభానునిభంగి నురుతోరణం బెక్కి యున్నవాని
నఖిలలోకంబుల కాధారమై యున్నకనకాచలముభంగిఁ గ్రాలువాని
మొనసి ముజ్జగములు మోవఁ జాలినశేషు డంబునఁ దెగడువాలంబువానిఁ
బ్రళయావసరబృహద్భానురాశియుఁ బోలె గడు నొప్పుతామ్రవక్త్రంబువాని
తే. సమితభుజసత్త్వ సతిశౌర్య సధికవీర్య
సతిజవోత్సాహు నసమానమతి నసంత
బలునిఁ దప్తచామికరాభాసినయను
మర్కటాగ్రేశ్వరుని హనూమంతుఁ జూచి. 1046

తే. అంబుధరములు శైలంబు నాక్రమించి
నట్లు దానవు లవ్వీరు నాక్రమించి
జడి గురియుభంగి ఘోరశస్త్రాస్త్రచయము
లొక్కమొగి మీఁదఁ దొరఁగించి రుక్కుమిగిలి. 1047

హనుమంతుఁడు విరూపాక్ష ప్రభుసయూపాక్షగుర్ధభాసకర్ణులం జంపుట. శ్లో॥

వ. అప్పుడు. 1048

క. తల మిగిలి దుర్ధరుం డను, బలనూదనరిపుఁడు ఘోరభాహాగర్వం
బలరార విలు గుణధ్వనిఁ, జెలఁగించుచుఁ దాఁకె నసురసేన నుతింపన్. 1049

వ. ఇత్రైతంగునం దలపడి. 1050

మ. ఘనకృష్ణారగతుల్యవీతముఖతిగ్మక్రూరకాండంబు లై
దను వొందం బవమానసూనుశిరమం దత్కున్దతిఁ దాఁక నే
సిన నయ్యంబకపంచకం బచట రాజిల్లెఁ సముత్ఫుల్లనూ
తననీలోత్పలపత్రపంచకముచందాన న్సుఖస్పర్శమై. 1051

మ. ఇట్లు దుర్ధరునిచేత వ్రేటువడి కడు నలిగి యవ్వానరసింహంబు రోషనీకుహ
రంబునిండ సింహనాదంబుఁ జేసి యమందరయంబున నాకాశంబున కెగసిన
వాఁడును రథనహితంబుగాఁ దోడ నెగసి మండలీకృతకోదండుండై తండోప
తండంబులుగాఁ గాండప్రకాండంబులఁ బరఁగించి యాకాశంబు నిరవకాశంబు
గావించిన నమృహాబలనందనుండు తన్నుం దాఁకకుండ వాలమ్మున నమ్ములు
విరియందట్టుచుఁ బయోదాంతంబునందుఁ బవనుండు వృష్టిమంతం బగుమేఘం
బునుం బోలె నూరు వేగంబున నద్దానవుని దూలం దోలినవాఁడును బొలివోని
శౌర్యంబున నాక్రమించి యనేకశస్త్రాస్త్రచరంపరలం బొదివిన నవ్వీరుండు గినిసి
యతిలాఘవంబునఁ గొండొకపాడు వెగసి శరీరంబు పెంచి పర్యతంబుపయిం
బడువిద్యుద్ద్రాసియుం బోలె మహావేగంబునం బటలెంచి దుర్ధరునిరథంబుపైఁ
బడుటయు నయ్యరదంబుమధితాప్తతురంగమందై భగ్నక్షూకాబరందై విశకలిత

- కేతనాతపత్రంబై పుష్కరిం దొరగె దుర్ధరుండును ద్యక్తజీవితంబై రథంబు
తోడ నేలం గూలె నిట్లు సడినదుర్ధరుం జూచి యూపాక్షవిరూపాక్షులు
సంజాతరోషు లై కడు రయంబున సుస్ఫురంబున కెగసి, 1052
- ఉ. తద్దయు నట్లు పజ్రధరుఁ దాఁకెడుకొంఁడలమాడ్కి వేగ స
య్యిద్దఱు దైత్యు లొక్కమొగి నేపున మారుతిఁ దాఁకి వీఁకతో
గ్రద్దన ఘోరసాయకపరంపరలఁ వివిధాయుధంబులం
బెద్దయుఁ బ్రాద్దు చూపఱకు భీతి జనింపఁగఁ బోరి రత్తఱిన్. 1053
- ఉ. దారుణముష్టిపాతముల దైత్యులవేగము విక్రమంబు దో
స్సార మడంచి వాయుసనునఁజ్ఞుఁడ మారుతి ధాత్రికిఁ రయం
బారఁగ వచ్చి దీర్ఘకుజ మగ్గలికఁ బెకలించి దానిచే
ధారుణిఁ గూల వైచె వసుధాధరతుల్యుల వారి నిద్దఱిన్. 1054
- వ. ఇట్లు మహాబలుం డగువానరశ్రేష్ఠునిచేతం గూలినయూపాక్షవిరూపాక్షదుర్ధరు
లం జూచి కోపాటోపంబున. 1055
- చ. కనుల హుతాశకీల లోలుకఁ బ్రఘనుండును భానకర్ణుఁడుఁ
సునిశిత మైనవట్టినము శూలముఁ జేకొని వీఁకతో సురు
త్తనయునిఁ దాఁకి బాహుబలదర్పము లేర్పవ విక్రమించి త
త్తను వడరంటఁ గాఁ బొడిచి దారుణవైఖరి నార్చి రిద్దఱున్. 1056
- వ. అప్పుడఁ. 1057
- చ. శ్వసనకుమారుఁ డిట్లు దనుజద్వయము క్తని శాతపత్తిపా
యసమయశూలపాతముల సంగము నొవ్వఁగ శోణితోక్షితో
ల్ల సితతమారుహుం డయి వలంతి నవార్కునిలీలఁ గ్రాలుచుఁ
విసువక పన్నగారిక్రియ వేగము గైకొని కోపయుక్తుఁ డై. 1058
- చ. గురుతరపక్షి పాదపనికుంఁజశిలాపరిపూర్ణ మైనభూ
ధరశిఖరంబు ఘోర భుజదర్పమునం బెకలించి తెచ్చి ని
ర్జరులు సుతింప రాక్షసులు రాటున భీతి దొలంగి పాఱఁ బె
ల్కుటి సురవైరు లిద్దఱును గూల వడిం బడవైచె నుద్ధతిన్. 1059
- వ. ఇట్లు యూపాక్షవిరూపాక్షదుర్ధరప్రఘనభానకర్ణు లనువారిఁ బంచసేనాగ్రనా
యకుల సశ్రమంబునఁ బంచతేన్ద్రంబు నొందించి బలంబుల కుటికి. 1060
- చ. గజములచే గజంబులను గాబ్బరచేఁ దగఁ గాల్వరెన్ రథ
ధ్వజములచే రథంబుల నుదగ్ర హయప్రకరంబుచే హయ
ప్రజముల వ్రేసి వ్రేసి యనివార్యగతిం జతురంగసేనలఁ
గజబిజ చేసి చంపెఁ బ్లవగప్రవరుండు భయానకంబుగన్. 1061
- క. కరువలితనయునివ్రేటున, మరణము నొందినతురంగమాతంగకశే
బరములచే సమరావని, పరికింపఁగ సన్నిరుద్దపథ యై యొప్పెన్. 1062

వ. ఇవిధంబున నప్పవమాననూనుండు పంచనేనాగ్రనాయకసహితంబుగారాక్షస
 సైన్యంబు నిశ్చేషంబుగా హుళుమాపి పూర్వప్రకారంబున దోరణంబెక్కి
 యుగాంతకాలదుద్రుండుం బోలె రాత్రురసోల్లాసమూర్తి యై రణంబునకు
 నింక నెవ్వండు చనుదెంచునో యని నైరిరాక కెదురుసూచుచుండె నంత రావ
 ణుండు సేనాపతిపంచకంబు చతురింగబలనమేతంబుగా బొలియుట విని కోప
 సంపర్తి తేక్షణుండై తన శౌంకున నలంకృతుండై యున్నయక్షకుమారు
 నీక్షించి.

1063

అథ రావణుండు సూనుమంతునిమీడికి బోవ నక్షున కాజ్ఞాపించుట.

చ. అనుపమబాహుశౌర్య వినుమా మననిష్కుటసీమ కెవ్వఁడో
 వనచరుఁ డేగుదెంచి మనవారలఁ గొందఱ దుర్గరారులన్
 దనుజుల గీటణించి బలదర్పమునం జరియించు చున్నవాఁ
 డనిఁకిక నీవు పోయి చలమారఁగ వాని వధించి ర మ్మెగిన్.

1064

వ. అని నియోగించిన నవ్వీరశేఖరుండు పితృవీక్షణవిన్యాసమాత్రంబున నతని
 మనోభిలషితం బెఱింగి.

1065

శా. అక్షిణోగ్రతపోవినిర్జితవిరూపాక్షుండు దైతేయహ
 ర్యక్షుం దుద్ధతిజన్యనిర్జితసహస్రాక్షుండు బాణాసనా
 ధ్యక్షుం డక్షుండు రాక్షసప్రవరవాక్యప్రేరతుండై ద్విజ
 ప్రక్షిప్తాజ్యముచే హుతాశనుని తేవం బ్రజ్వలన్మూర్తియై.

1066

చ. అనిమిషసిద్ధసాధ్యగరుడాదుల నెల్ల నఖండసాయకా
 ననగుణము కత్తిక్షృశరజాలములన్ ఘనసంగరంబులోఁ
 దునురుఁగఁ జాలునంతపటుదోర్బలశాలికి నొక్కయల్పకీ
 శునిఁ బరిమార్చు పెంత యిదె చూడుఁడి యిప్పుడె కూల్చి వచ్చెదన్.

1067

వ. అని పలికి సంరంభవిజృంభవిజృంభితుండై సంగ్రామోచితంబు లగువస్త్రమా
 ల్యానులేపనంబులు ధరియించి మణికుండలకోటీర కేయూరాదులం గై సేసి
 తూణీరంబులు బిగియించి తనుత్రాణంబు దొడిగి బద్ధగోధాంగుళిత్రాణుండై
 కాంచనచిత్రకార్దుకంబులీలం గేల నందుకొని బాలదివాకరవ్రభంబును మణి
 తస్త్రజాంబూనదజాలకృత్రిమంబును సముచ్చితరత్నవిభూషితధ్వజంబును మణి
 పతాకాలంకృతంబును మనోజవాప్తతురంగశోభితంబును యథాక్రమావేశిత
 శక్తితో మరపరిఘపట్టిసప్తసహూలబాణకృపాణతూణీరంబు సప్తాసినిబద్ధబంధు
 రంబును గామగమనంబును తపస్సంచయసంగ్రహార్జితంబును సురాసురాప్ర
 ధృవ్యంబును సమస్తవస్తువిస్తారపరిపూర్ణంబును గింకిణీసహస్రపరివృతంబు నగు
 సుందరస్యందనంబును పరిభాగంబు నధివసించి భీషణరోహితీరేకంబున సంగ్రా
 మంబునకు సన్నద్ధుండై.

106

—అథా ఆత్మఁడు యుద్ధసన్నద్ధుండై హనుమంతునిమీఁదికిఁ బోవుట. —

సీ. తప్తచామికరధ్వజశోభితము లైన మందరాచలనిభస్యందనములు
ప్రబలహస్తావలేపములచే గిరులతోనైన మార్కొనఁ జాలు నేనుఁగులును
మనమునకంటె గాడ్చునకంటె ముంగలఁ జన నోపువాహనసంచయములు
కరఁగి పోసినయుక్కుగట్లచందంబునఁ గఠినాంగములు గలకాల్బలములు

తే. వితతనేమీస్వసములు బృంహితరవములు

కఠినహేషారవములు హుంకారములును

దశదిశ ల్నిండఁ జేయుచుఁ దన్నుఁ గొలువ

నరిమథనదత్తుఁ డయ్యెత్తుఁ డనికి వెడలె.

1069

వ. అప్పుడు.

1070

సీ చక్రసంఘట్టనజాతభారంబునఁ జిలువలతోఁడు వేదలలు నంపఁ
గమనీయకేతనాగ్రపటానిబంబునఁ జెదరి మేఘంబులుచదలఁ దూలఁ
గనకఘంటాఘణంఘణనినాదంబులు నింగియు దిక్కులు నిండి సెలఁగఁ
దురగరింఖాసముద్ధూతపరాగంబు కడలకు గాఢాంధకార మొనఁగ

తే. నంబరంబునఁ జనుపకజాప్తరథము

కరణి నతిదుర్నిరీక్ష్య మై నిరుపమాన

సూతనామర్థ్యనై పుణస్సూర్తి మెఱయ

మొనసి యత్తునిరథ మాలమునకు నడిచె.

1071

వ. ఇట్లు చేతురంగబలనమేతుండై యతిరథసంబుగాఁ గదియ నడిచి.

1072

సీ. చూపులు నాటినచోప్పలయం దెల్ల విలయాగ్నికణములు మొలక లెత్త
గగనంబుతో రాయుఘనతరలాంగూలచాలనంబుల మేఘచయము దూలఁ
జటులకోపాటోపనర క్తవదనంబు ప్రళయార్కమండలభ్రాంతిఁ దోఁప
శోణితసిక్తభాసురతనూరుహములు పావకజ్వాలలవగిదిఁ దనర

తే. రుద్రమూర్తి తెఱంగున రాద్ర రేఖ

రూఢి మెఱయంగఁ దోరణారూఢుఁ డగుచు

బ్రళయకాలాంతకునిభంగిఁ గ్రాలు చున్న

వానరశ్రేష్ఠుఁ బవమానసూనుఁ గనియె.

1073

చ. కనుఁగొని తద్విచిత్రతనుకాంతికి శత్రుపరాజయోచిత

ప్రణతభుజాసముత్థితజపస్థితికి న్నముదగ్రవిక్రమం

బునకు మహాహవోల్లసితబుద్ధికి విస్తయజాతసంభ్రమం

బును బటుకోప మీర్ష్యయును బుట్టఁగ నత్తుఁడు తత్ప్రణంబునన్.

1074

వ. సారథి నవలోచి రథంబు వానరున కభిముఖంబుగా రయంబునందోలుమనిన
వాఁడు తద్వేష నుహపంబుగా యుగ్యంబులవగ్గంబులు వదలి యతిరథం
బునం దేరు పోవఁచ్చిన నది కింకీనహస్రసిహ్నివభీషణంబుగాఁ జనుచుండె

నప్పుడు రావణకుమారుండు వీర్యవర్షితుండును బ్రహ్మధనుస్యండును తుల్యజోష
మేక్షుండును జారువండలమండితగండభాగుండు సుతగ్రచిత్రాయుధచిత్ర
కార్ముకుండును నై గజంబు తృణసంవృతం బై నకూపంబునుం టోలె ననమాన
వీర్యుండగు వానరవర్యునిం గదియ నడిచె నిలైఱంగునం జనుడెంచునక్షకుమా
రునిం జూచి వృక్షచరశ్రేష్ఠుండు మత్తమాతంగంబుఁ గన్న సింగంబుభంగి
నుప్పొంగి భూనభోంతరంబు నిండ గర్జించుచు సమరంబున కభిముఖుండయ్యె
నట్లాండొరులతోడ మార్కొనం బూని యున్నయన్నిశాచరవనచరశ్రేష్ఠుల
సమాగమంబు సురాసురసంభ్రమప్రదంబై చెల్లె మఱియును. 1075

అథా అథుఁడు హనుమంతునితో యుద్ధము సేయుట. అథా

పి. నింజార దిననాథుఁ డెండ గాయక యుండె వేడ్కతోఁ బవనుండు వీవ కుండె
వీలిహోత్రుఁడు తనవేడి సూపకయుండె నింపుగా జలధి ఘోషింపకుండె
భేచరవితతి సంక్రీడ సల్పుక యుండె సురవిమానశ్రేణి దిరుగ కుండె
సనసులకల్లోలనదులు పాఱక యుండె గ్రహగణంబులు మింటఁ గదలకుండె

తే. భూమి కంపించెఁ బర్యవంతులు వడంక
నభము ఘూర్ణిలై దిక్కులప్రభ దొలంగె
వీకతో నటుఁ డక్కపివీరవరుఁడు
దాసుణంబుగ నొండొరుఁ దాఁకునపుడు. 1076

క. ఇతైఱంగున మార్కొనుటయు, సత్తతి దశకంఠసుతున కటవీచరవం
శోత్తమువకుఁ గయ్యంబు వియత్తలమున నద్భుతావహంబై చెల్లెన్. 1077

క. మున్నెన్నఁ దీట్టి కయ్యము, గన్నది లే దనుచు దేవగంధర్వాదుల్
మిన్నున నతివిస్మితులై, యున్నతమతి సన్నతించుచుండిరి మిగులన్. 1078

న. ఇట్లు భువనభయంకరంబుగాఁ దలవడి పోరాడు నప్పుడు. 1079

చ. అతిరథవద్యుఁ డైనదనుజాధిపనూనుఁడు చిత్రకాంచనో
న్నతవృథుకార్ముకంబు వితతంబుగ సజ్యము చేసి మేఘము
ద్ధతిఁ గుఠరంబుమీఁద జూఢారలు వే నొరఁగించునట్లు మా
రుతివయిఁ దీవ్రబాణముఁబోషమునం దొరఁగించి వెండియున్. 1080

క. తనవింటినేర్పు లోకులు, వినుతింపఁగఁ గూర్చుటయును వెన నేయుటయుఁ
గన రాకుంకఁగ గగనము, ఘనతరనారాచమయము గావించి తగన్. 1081

వ. మఱియుఁ గాలవాళినన్నిధంబు లగుమున్నాఱు బాణంబులు లలాటం
బునఁ గాంచనపుంఖంబులగునూఱుశరంబు బురంబునఁదీక్షాగ్రంబులగునేబది
సాయకంబులు భుజంబుల నేనూఱు వెడందవాతీయమ్ములు తనువునం గీలించి
తనచేతిబలువు నూపిన నవ్వనరసింహుండు రక్తధారాసారోక్షితశరీరుండై
నవార్కునితెఱంగున వెలుంగుచు సమీరణునిమాడ్కి శరమధ్యంబున మెలం

గూతు బలుమానిసి చీమలంజమరు తెఱంగున నక్షప్రయు క్తశరపరంపరలఁగాలం
గేల నులిమి వైచి నభోభాగంబు నిండ సింహనాదంబుఁ జేసి వైనతేయుం
డుం బోలె నతిజవంబున వాయునిపేవితం బగుగగనంబున కెగసి భిన్నభుజాం
తరుండును భుజోరువిత్తే సణఘోరనర్మమండును బ్రచండవిక్రముండును మహా
హవోల్లాసభానురుండును నైనయత్సునిపరాక్రమంబును జాపవిద్యాపాండిత్యం
బునుం జూచి బహుమానపురస్కరంబుగా మెచ్చుచుఁ బవమానసూనుండు తన
మనంబున.

1082

అత్తువిపరాక్రమంబునకు హనుమంతుఁడు మెచ్చుకొనుట యిది

ఉ. వీనిభుజావిజృంభణము వీనిశమున్నతశౌర్యసంపదల్
వీనిశరాసనై పుణము వీనిమహద్భుతజన్యకర్మమున్
దానససిద్ధసాధ్యసురదైత్యమహోరగులందు నెందునుం
గానము చూచినంత బలభున్మరుఁ డైన నుతింప వల్వదే.

1083

చ. ఇతఁ డతిబాలుఁ డయ్యుఁ డగ నెంతయుఁ బ్రాశునియట్లు బాలసూ
ర్యతులితతేజఁ డై దొడరి యద్భుతభంగి రణం బొనర్చెడున్
వితతబలోన్నతుం డయినవీని వధించెడునంత తెంపు నా
మదికి జనింప దిచ్చు డనమానపరాక్రముఁ డీతఁ డెన్నఁగన్.

1084

సీ. విక్రమోత్సాహవివృద్ధప్రతాపుఁ డై గురుశక్తి నాలాపు సరకుగొనక
మధ్యందినాదిత్యమాడ్కి వెలుంగుచు మదికి నివ్వెఱపాటు నొదవఁజేయు
చున్నాఁడు భుజనత్వ మొగి నంత కంతకు నగ్గలం బగుచున్న దగ్నియట్లు
కడువడి లోకంబు గాల్చు నోపెడువాఁడు తడవు నేయుట యింకఁ దగవుగాదు
తే. అంజజాధిపుక్రియ వీర్య మాశ్రయించి, వీని వధియించి పుచ్చెద వేగ కాలు
పురికి నని నిశ్చయించి వాఁడరవరుండు, చంః భుజవీర్యసాహసోద్ధండుఁ డగుచు.

చ. తరుచుగ వృష్టిధారలకుఁ దాల్చి నహించి నలంకనట్టినుం

దరమృగరాజులీల క్షణదాచర శేఖరచాపవిచ్యుతా

త్యురుతర బాణవర్షమున కోర్చి రయంబున వాని తేరిపై

కుటికి వినిగ్రహగ్రహనమున్నతభూరిభుజావలేపుఁ డై.

1086

చ. అడరి మనోజవంబు లగునశ్వముం బరిమార్చి సారథిం

దడయక చంపి కేతనము దన్ని పతాక ధరిత్రిఁ గూల్చి యె

క్కుడువడితో రథాంగయుగకూబరము ల్వివిధాయుధంబులుం

బాడిపాడి చేసి వివ్రిణిచి భూపణపంక్తులు రాల్చె నుగ్రతన్.

1087

వ. ఇట్లు మరున్నందనపాణితలప్రహారంబున రథంబు భగ్నుంబై కూలినఁ దత్క్షణంబు
చుత్తుం డారథంబు విడిచి కాత్తుకఖడ్గంబులు గొని తపోభియోగంబున
దేహంబు విడిచి స్వర్గంబునకుం జనుచుహర్షి పోలికి నంబరంబున కెగసి వివిధ
ధంగులం జరించు చున్న నలిగి హనుమంతుండు,

1088

చ. కర మురుశక్తి వానికడకాళ్ళును రెండును బట్టి వీరకతో
గరుడుఁ డమోఘలీల నురగంబును వీచినమాడ్కిఁ ఘోరబం
ధురమహనీయదోర్బలము తోరముగా వడి వేయిమాలు లం
బరమునఁ ద్రిప్పి ధాత్రిఁ బడ వైచె నుర ల్వేఱఁగంది చూడఁగన్. 1089

వ. ఇట్లు వినరి వైచిన నయ్యితుకుమారుండు తత్త్వణంబ భగ్న బాహూశిరోధను
డును విక్రీర్ణబంధనుండును వివృతనయనుండును జార్జితాస్థినందోహుండునై
పంచత్వంబునొందె నిట్లున్నుని నమవర్తినమీచవర్తిం జేసి హనుమంతుండు తక్కిన
చతురంగబలంబులఁ గాలం గేల మర్దించి తనమహద్భుతపరాక్రమప్రకారంబుఁ
జూచి సిద్ధసాధ్యరక్షోయక్షగరుడగంధర్వాదులు దిక్పాలనహితంబుగా మిన్ను
నం జిన్ని బహుప్రకారంబుల వినుతించుచుండ మరలి యెప్పుటియట్లు తోరణం
బెక్కి ప్రజాక్షయంబునందుఁ గృతక్షణం డైనకాలునిపోలికి నతిరాద్రదర్శ
నుండై శత్రువధంబున కుశ్మహించుచు నుండె నంత నక్షకుమారుండు మారుతి
చేతఁ జచ్చుట విని దశకంఠుండు శోకరోషవిపాదంబులుమనంబున ముప్పిరిగొన
నింద్రకల్పం డగునింద్రజిత్తు నవలోకించి యిట్లనియె. 1090

—ఇట్లు రావణుండు హనుమంతునిమీఁదికిఁ బోత నింద్రజిత్తున కాష్టాపించుట. ఇట్లు

సీ. నీ వస్త్రవిడుఁడవు నిఖిలాస్త్రవిదులలో సగ్రగణ్యుఁడవు సురానుకులకు
శోకదాతవు జన్యశూరుండ వంబుజాసనసమారాధనసంచితాస్త్రుఁ
డవు పరాక్రమధనుండవు దేశకాలవిభాగజ్ఞుఁడవు రణవండితుఁడవు
భుజవిక్రమాభిగుప్తుఁడవు తపోబలరక్షితుండవు చాపదీక్షితుఁడవు
తే. కడఁగి సంగ్రామతలమునఁ గాలవరుణ, దివిజవరు లాదిగాఁ గల్లు దేవసిద్ధ
చారణాదిత్యవసుదుర్రసాధ్యులైన, నీదుబాణోద్ధతి నహించి నిలువలేను. 1091

ఉ. ఆహవనై పుణంబున నమంచితమంత్రవినిశ్చయంబున
న్బాహుబలంబునం జతురుపాయబలంబుల ఘోరశాస్త్రన
పూయవావిభేదనంబున నమున్నతవిక్రమశౌర్యసాహసో
త్సాహములఁ భవత్సముండు ధారుణి నెవ్వఁడు లేఁడు చూడఁగన్ 1092

వ. పుత్రా నీకు యుద్ధంబులందుఁ బురుషకారంబుచేత శక్యంబు గానది లేదు వివేక
పూర్వవిచారంబునందు నీకవిదితం బైనకార్యం బెద్దియు లేదు భవదీయాస్త్ర
బలశారీరంబు లెఱుంగనివాఁడు ముల్లోకంబులయం దొక్కండైనలేఁడు నీకుం
గలతపోబలంబును బరాక్రమంబును దివ్యాస్త్రబలంబు నెవ్వరికిం గానము రణ
సంకటంబులందు మదీయచిత్తంబు నిన్నుం దలంచి నిశ్చితవిజయపాపప్రయో
జనం బై విపాదంబు నొందదు వినుము. 1093

ఉ. అచ్చుగఁ గింకరు ల్నిహతు లైరి బలాఘ్యుండు జంబుమాఱియుం
జచ్చు నమాత్యనందనులు చచ్చిరి పంచబలాధినాయకు

ల్పచ్చి రనేకను త్తగజన ప్తిశతాంగభటప్రతానముల్

చచ్చెను నీసహానగుఁ డసాధ్యుఁడు నయ్యుఁడు చచ్చె వ్రేల్చిడిన్. 1094

క. అరిభంజన నీకుం గల, పరశౌర్యం బుద్రుబలము వారికి లేమిగ
దురమునఁ జచ్చిరి గా కీ, వరిగిన ముజ్జగము లయిన నడ్డము గలదే. 1095

సీ. సవనునివేగంబు సావకువేడిమి తపనుని తేజంబు దానవారి

శౌర్యంబు నీయం నవార్య మై వర్తిల్లు నత్రైతం గెఱిగి దివ్యాస్త్రబలము

గనుఁగొని కాన్దుకౌశలంబు నలంచి కపిసమర్థతయు విక్రమము బలము

మహిమ విచారించి సహజబలంబున కనుఁచున మైనశౌర్యంబు దాల్చి

తే. రాజధర్మంబు సమరధర్మము నెఱింగి

దేశకాలప్రవృత్తులతెఱఁగుఁ దెలిసి

జయము గోరుచు నాత్మరక్షణమునందు

నేనుఱక వైరి నిర్జింపు మేపు మీఱ. 1096

అథ ఇంద్రజిత్తు హనుమంతునిమీఁదికిఁ బోవుట.

వ. మఱియు నీవు రణంబునకుం జని న్వసరబలతారతమ్యం బిమ్ముగావిచారించి బల
యంబు గాక మున్నె వైరిం బరిమాన్యు మయ్యగచరుండు కాలాగ్నికల్పం
డుగావునఁ బాణితలముష్టిప్రహరణాదులచేత విధించుటకుశక్యండుగాఁడు వాని
వాయువునకంటె నధికజవంబు గలదు గావున వానియందు సైన్యంబులు పని
గొన నలసారం దైనవద్రంబు గొని ప్రవేశింపకుము నాచెప్పినయర్థం బంతయు
మనంబునం దలపోసి న్వకార్యసిద్ధికోఱకు నేకాగ్రచిత్తుండ వై దివ్యాస్త్రబలం
బునంస్తరించుచు నిజవైరివధం బాపాదించు మేను బాలుండ వగునిన్ను రణం
బునకుం బంపు టది యుక్తంబుగా దైన నిది రాజనీతిజ్ఞుం దై నక్షత్రియునకు
సన్యుతం బగుటం జేసి నిన్నుఁ బుట్టించు చున్నవాడ సంగ్రామంబున నీకు
నానాస్తంబులయందు వైశారద్యంబు గలదు గావున నవశ్యంబు రణంబు
గావింపుము సంగరంబునందు విజయంబు ప్రార్థనీయంబు గదా యని పలికిన
నయ్యింద్రజిత్తుం డిష్టంబు లగునవగుణంబులచేతం బ్రతిపూజతుండై యతనికిం
బ్రదక్షిణంబును బ్రణామంబునుం గావించి వీడ్కొని యుద్ధోద్ధతకృతోత్సా
హుండై పర్వకాలంబునందు సముద్రంబుభంగి నుప్పొంగి నిజతేజోవిశేషం
బునఁ జూపఱివిలోకనంబులకు మిఱుమిట్లు గొలుపుచుఁ గంజాయ రంజల్లునే
త్రంబు లెఱ్ఱనివిరిదాసురలం దెగడ నుదీర్ణవిక్రముం దై గరుడానిలతుల్యవేగం
బు లగుహయంబులం బూన్చినయరదం బెక్కి కాంచనవలయమండితం బగు
చాపంబును శితశల్యంబు లగుసాయకంబులును ధరించి మండలీకృతకోదండుం
డై పరివేషపరివృతుం డగుసూర్యనిచందంబునం దేజరిల్లుచు గోదండపాండి
ద్యంబు మెఱయ నారి మొఱయించుచు శంఖభేరిమృదంగపటహకాహళాది
వాద్యనిర్ఘోషంబులు బోగుకలఁగఁ జతురంగసేనాపరివృతుండై శతాంగరథాంగ

సంఘట్టనంబునం బుడమి గ్రక్కడల సతిరథనంబుగా రణంబునకు వెలువడి
శివునేగంబునం బటలెంచుచుండె నప్పు డతనియాటోపంబుఁ జూచి మిన్నునం
బన్నియున్న మహర్షి దేవర్షి సిద్ధసాధ్యుడుద్యక్షచారణాదులు విస్మయములై ననుర
ప్రకారం బెట్లుగనో యని విశేషించుచుండిరి సత్సంఘంబులు ప్రహృష్టాంత
రంగంబులై యుద్వేచస్వనంబుల విరావంబులు నేయు చుండె మృగంబులు
భయవిత్త్ర న్తంబులై సజవం దూడంగ దిగ్వితానంబులు కలువంబులై ఘూర్షి
ల్లు చుండె నితైఱంగున సంగ్రాసులంబులందై తనకభిముఖంబుగాఁ జరుదెంచు
చున్న యింద్రజిత్తు నవలోకించి తడియరథస్థిష్ఠంబును గాత్తుకగుణవ్రణా
నంబును విని సంప్రహృష్టచిత్తుండై హనుమంతుండు.

1097

ఉ. భీకరస్పృహివారిదముపెంపున గాత్రముఁ బెంచి వీర స
స్త్రాకతడియగర్జితముసాంపున దిక్కులు వ్రయ్య నాద్యుచుగా
బాకవిరోధిముఖ్యునునునమ్ములు మేల్కొని నన్నులింపఁ ద
న్నావిరోధినందనునిఁ దాఁకె సఖిర్యభుజావలీపుఁడై.

1098

— శివు నానుడు దింద్రజిత్తులయదృష్టము. — శివుఁ

నీ ఈగతి సతిరీత్యనేగులు రణనిర్విశంకులు మారుతసత్త్వములైన
వానరదానవవసులు నురాసురవసులకై నడి బద్ధులై నులగుచుఁ
డలవడి పోరాడుతఱి మహారథుఁడు వీరుఁడు భనుర్విద్యావిదుఁడు మహాత్ముఁ
డగుదాశశంఠి ఘోరాకాదుఁడై చిత్రకోపండుశంజనీఘోష ముదరఁ
తే. గణనవజ్రనిపాతవేగములు రీత్య, శల్యములు శంకవత్తనంభాదితములు
కనకపుంఖంబులై నయఖండనాయ, కములుపవమానసుతునిఁదఁగడఁగియేసె.

1100

న. అప్పుడు:

నీ. హనుమంతుఁ డతనిశతాంగనిష్ఠోపంబు పటహాభేరీశంఖవణవనిగన్వ
నంబు వికృప్యమాణశరాసనఘ్నాన మాచూఢవాజహేమారనంబు
విని చెవి చీఁదఱి ధ్రోణఁ డదంబకములు కడుఁడుదుల్ గఱచినకరణి దేహ
తాపము గావింపఁ డగ నేడుపెరిఁగిన ధ్రువర మేను విదిర్చిగొనుచు వేగ
తే. యంబరంబున కెగసి శరాంతరమున, గాలితెఱఁగున మెలఁగుచు వాలనిహతిఁ
దాఁక కుండంగ నమ్ములు డట్టిగొనుచుఁ, జిత్రగతులఁ జరించె నచ్చెరువుగాఁగ.

న. ఇట్లమోఘురయంబున సంబరంబునఁ దిరుగుచున్న మారుతి నవలోకించి యింద్ర
జిత్తుండు సహింపక త్రోడనె యెగసి భారాధరంబు సలిలభారలచేత భరాధరం
బునుం బోలె సఖిండనాయకవరంవరలం గప్పుచుం డలవడిన దేవసమానవరాక్ర
ములును రణకర్తృవిశారదులును వేగసంపన్నులును నగునయ్యిద్దఱు సర్వభూత
మనోగ్రాహియు ఘోరం బగుసంగ్రామం బయ్యె నిర్విధంబునం చార్కొని
యెంతోరులతారతమ్యంబు లేర్పడకుండఁ బరస్పరజయకాంక్షలం గొండోక
సేపు పోరునడ నయ్యింద్రజిత్తుండు హనుమంతునియవధ్యతన్వంబును లభ్య

గోచరుండు గాక చిత్రగతులం బరిభ్రమించుటయునుం దలపోసి నమాధి
సంయోగనమాహితాత్ముం డై తనమనంబున.

1102

—ఇతి ఇంద్రజిత్తు హనుమంతుని బ్రహ్మస్త్రముచే బద్ధునిఁ గావించుట. —

ఉ వీనిభుజావిజృంభణము వీనివిచిత్రగతిప్రమాణముల్
వీనిపరాక్రమక్రమము వీనిజయోచితజన్యదాక్ష్య మె
వానికి లేదు ముజ్జగమువారలలోపల వీఁ డవధ్యుఁ డె
శ్టే నితనికొ రణంబున జయింపుదు నెద్ది యుపాయ మారయన్.

1103

మ. అని చింతించి నిశాటరాజతనయుం డత్యంతసంరంభి యై
యనువందం ద్రిజగద్భయానకకరం బైనట్టిపైతామహం
బనుదివ్యాస్త్రము మార్పితో నియమమంత్రాన్మత్తి సంధించి పా
వనిపై నేసె సువర్ష లార్వఁగ నిలింపజేష్ఠు లగ్నింపఁగన్.

1104

వ. ఇట్లేసిన నయ్యమోఘాస్త్రం బసంతవిస్ఫులింగపటలీనంచారఘోరంబుగాఁ బఱ
తెంచి బ్రహ్మవచనంబు దలంచి మారుతిం జంప నొల్లక బద్ధుం గావించిన
నవాసనరసింహుండు త్రిలోకపూజ్యబ్రహ్మస్త్రపాశబద్ధుండై చేష్టలు దక్కి ధరణీ
తలంబునం బడి తనమనంబున నది బ్రహ్మస్త్రప్రభావంబున నై నకృత్యంబుగా
నెఱింగి తొల్లి లోకపితామహుం డైనవరమేష్ఠి తనకు మెచ్చి యిచ్చినవరంబు
తెఱంగు విచారించి యమృహాత్మునియనుగ్రహంబువలనఁ దనకు బ్రహ్మస్త్రంబు
వలనిభయంబు లేకుండుట తలపోసి సుస్థిరోత్సాహుండు యయ్యస్త్రబంధంబు
వలన నిడివడి నమగ్ధుం డయ్యును లోకగురుం డగువరమేష్ఠి నవమానించుట
యచితంబు గా దని నిశ్చయించి స్వాయంభువంబు లగుమంత్రంబులచేత నభి
మంత్రితం బగునమృహాస్త్రంబునకు లోనై యింక విక్రమంబున కుపక్రమింప
సుచితంబుగాదు బద్ధుండ నై యుండి రాక్షసులప్రభావంబును సర్వంబు నెఱింగి
రావణునితోడ సంవాదంబుఁ జేసి రామునిపరాక్రమశౌర్యసాహసోత్సాహంబు
తేటపఱతుఁగాక యని నిశ్చయించి కపటదైన్యం బంగీకరించి రాక్షసులత్వన
భర్జనోక్తులకు గర్జించుచు వినివృత్తిచేష్టుండై యుండి నంత నవాసనరోత్తము
రాక్షసులు కావ్యముష్టిప్రహారంబులఁ బిడించుచు భూనభోంతరంబు నిండ నా
ర్యుచు దృఢంబులగుద్రుమచీరరక్తులచేత నంటఁగట్టిన హనుమంతుండును బ్రహ్మ
స్త్రవిముక్తుం డయ్యె నది యెఱింగి దశాననతనయుండు తనమనంబున నిమృహా
స్త్రబంధం బనృబంధము ననువర్తింపదు రాక్షసులు మంత్రగతి విమర్శింపక
యితనిబంధించిరి గాన నితం డస్త్రవిముక్తుం డయ్యె.

1105

—ఇతి ఇంద్రజిత్తు హనుమంతునిఁ దీసికొనిపోయి రావణునకు సమర్పించుట. —

సీ. అకట యీదివ్యాస్త్ర మన్యభేద్యము గానియది సురాసురముఖ్యు లైనఁ గడువఁ
జాలరు వీఁడింత శక్తిసంపన్నుఁడో చటుల బ్రహ్మస్త్రపాశములవలన
విడివడి కుశలి యై విలసిల్లుచున్నాఁడు వీనిప్రభావంబు వీనిలావు

వీనిమహత్త్వంబు వీనిసామర్థ్యంబు వసుధలో నింక నెవ్వరికిఁ గాన
జే. మరయ నాయత్న మంతయు వ్యర్థ మయ్యె

నానర నీయస్త్రము పునఃప్రయోగమునకుఁ

బనిగొనదు వేటువిధమునఁ బట్టువడఁడ

యితని సాధించుట కుపాయ మెద్దియొక్కొ.

1106

వ. అని కొండొకసేపు వితర్కించియివానకుండుతనయస్త్రబంధమోక్షంబెటుంగ
కున్నవాఁడు బద్ధుం డగునీతని నుపాయంబునం గొనిపోయెదఁ గాక యని నిశ్చ
యించి మేఘునాదుండు దీర్ఘశృంఖలంబుచేత మత్తమాతంగంబుం గొనిపోవు
కరణి నతిప్రయత్నంబున హనుమంతు నాకర్షించుకొని కోలాహలబవసులం
బుగా నరిగి మంత్రిబాంధవపరివారపరివృతుం డై సరావణునకు సమర్పించె
నప్పుడు మరున్నందనుండు.

1107

—అథా హనుమంతుండు రావణునిఁ జూచి వితర్కించుట. అథా—

సీ. తపనీయరుచిరముక్తాజాలసంవృతాయతకిరీటముచేత నలరువాని

నరవజ్రగర్భితస్వర్ణకుంతలవిభాకలితకపోలభాగంబువాని

హాటకరత్నచిత్రామలనుమహార్హ హారశోభితగాత్రుఁ డై నవానిఁ

గాంచనమయమంజుకాశేయశోభితమహనీయపుష్పనితంబంబువాని

తే. హరితచందనదిగ్ధాంగుఁ డై నవాని, నమితమాలోయశోభితుం డై నవాని

మద్యసేవాసముదూభృతమదవిఘూర్ణ, మానశోణితనేత్రాంతుఁ డై నవాని.

మత్తకోకిల. దీప్తస్మృతి ఘోషంఘ్రి నతిస్రసన్నబలుం బయో

జాప్తజేజు నుదగ్రపౌరుష సంజనాచలతుల్యు సం

తప్తకాంచనమంజునాద్య సుదారశౌర్య సమగ్రసం

ప్రాప్తరాక్షసరాజ్యవైభవు నత్యుదాత్తు యశోనిధిన్.

1109

న. మఱియు నానా వ్యాశసమాక్షీర్ణంబు లైనశిఖరంబులచేతనలరుమందరంబుకరణి
సనర్థమణిగణప్రభావీచీనమీచీనకోటిరసమలంకృతంబు లైనపదిశిరంబులచేత
విరాజమానుం డగువాని నమరేంద్రవారణవిమాణాగ్రపరివీడనకృతవ్రణవక్ష
స్సలుం డగువాని శరత్కాలరాకాసిశాకరసుండలమండితం బైన పదనంబు
చేత విశాలోరస్థులవిరాజమానం బగుహారంబుచేతను నబలాకం బగుతో
యదంబుచందంబున నందం బగువానిఁ బంచశీర్షంబు లగుపన్నగంబులలీలం
గ్రాలునద్ధకేయూరకనకాంగదచందనోత్తమసూషితంబు లగువీనాయతబాహు
వులచేత నొప్పువాని మఱియును

1110

సీ. ఇరుగెలంకుల నలంకృత లై సురాంగన ల్రమణీయస్పృదుచామరముల వీవఁ
దతబుద్ధిఁ గార్యమంత్రవినిశ్చయమునందు సచిదత్సు లై మంత్రు లనునరింప
నందడి జడియఁ గాంచన వేత్రపాణు లై సారణశుకులు జోహాతు సేయ
గుణదోషముల తెఱంగులు గణించుచు నయోజ్ఞులు విభీషణాదులు భజింప

తే. రత్నసంయోగసంస్కృతరాజపీఠమున సుఖానీనుఁ డై శుభబుద్ధులైన
యావులు భజింప సురయుతుం డై ననిర్వరోత్తమునిభంగినిండుకోల్పన్నవాని.
వ. మఱియు మేనుశిఖరంబునందు సునిష్ఠితం బైననజలం బగుజలదంబుమాడ్కి
సనంతంశ్చైవభాభాసురం బైనయాస్థాననడవనుంటపోపరిభాగంబున సుప
విష్టుం డైనదశగ్రీవు నవలోకించి తిత్తేజంబున మోహితుం డగుచు రాక్షసుల
చేతఁ బీడ్యమానుం డయ్యును సరకుగొనక పరమవిద్యయవ్యగ్రమాననుం డై
తనమనంబున.

1112

శా. అహా వీనియుదగ్రహాపవిభవం బాహా భుజావిక్రమం
బాహా వీనియనంతస త్వము సముద్యమృంబ లేజోజయ
తాహంబు ల్పగలాంకయు క్తతయు వాక్యంబుగ నుత్థిర్యము
న్యాహగర్వము ధాత్రియందుఁ బరికింపం గాన మువాసిరిన్.

1113

చ. ఒనరఁగ వీనియందు గుణ మొక్కటి తక్కువ యయ్యెఁ గాక గ
ల్గిన బలనూదనప్రముఖలేఖనికాయము నైన నేలఁ బా
లినబలశాలి వీఁ డలుక లేచి చరించిన భూతధాత్రి నం
బునిధితరంగమాలికల ముంపఁగ నోపఁడె యొక్కప్రేల్పిడిన్.

1114

చ. ఇతనిస్పృశంనకర్మమున కెంతయు నిర్వరయ్యున్నగ
క్రతతులు నుర్త్యకోటులు నృపాలుడు సౌఖ్యము గాన కాన్తులై
ధృతి చెడి యున్నవా రధిగధీరుఁడు కాకులై దెన్నఁ బాజులొ
నితని వధించి లోకముల కిచ్చు ననామయసౌఖ్యసంపదల్.

1115

గ. అని బహుభంగుల మూరుత, తనయుఁ డమితసత్త్వఁ డైనననుబాన్వయక
ర్థమనిప్రభావముఁ గనుఁగొని, తనమది విస్తయమునోపఁ దలఁచుచునుండెన్.
వ. అప్పుడు దురాత్ముం డగురాక్షసేశ్వరుండు లేజోనృతుండై తనముంగల నున్న
పింగాక్షుం డగువృక్షచగశ్రేష్ఠుని రోషాదుఃఖిలలోచనంబుల నిగిడ్చించి యేను
దొల్లి కైలాసనగంబు భుజాబలగర్వంబునఁ జలంబు మెలియఁ బెకలించునాఁ
డైవ్విరిచేత శక్తుండు నైతి నట్టిభగవంతుండైనశంకరసింహుం డగుసాక్షాన్నుండి
శేష్వరుండు నేఁ డిట్లు కపిహావధయై దనుడెంచెనో యనియును బలిపుత్రుం
డగుబాణాసురుం డగుగుడెంచెనో యనియును చింతించి శంకాహతాత్ముం డై
మంత్రిన త్తముం డగుప్రహస్తు నవలోకించి కాలయు క్తంబును విపులాగ్రవంతం
బు నగువాక్యంబున నిట్లనియె.

1117

శా. రావీనియోగంబునఁ బ్రహస్తంబు భానుగుండుని లంకాగమనాదికార్యం బునుగట్టె.

ఉ. ఎవ్వఁడు వీఁడు మత్స్యరీ! నెవ్వఁడు వంశఁగ బచ్చి లంక తా
నెవిధిఁ జొచ్చె నాదువన మేటి! భగ్న మొనర్చె డైవియం
గ్రాత్మన నేల చంపె నరకుం గొన కేల రణంబుఁ జేసె మీ

- రవిధమంతయుఁ దెలియునట్లుడుగుండు నమస్త మేర్పడన్. 1118
- వ. అనిన రావణునివచనంబు విని ప్రహస్తుండు హనుమంతున కభిముఖుం డై యిట్లనియె. 1119
- సీ. ఎవ్వఁడ వీవు మహీసుహచర యేల వచ్చితి విటకు నెవ్వఁడు పంపె
సుంకిన్నచుల కైనఁ జొరరానిమత్స్యరం బెట్లు చొచ్చితి వోట యింతలేక
ధనదుఁడు పంప వచ్చినవాఁడవో శక్రుఁ డంప వచ్చితో పాశి యంపె నొక్క
యముఁడు పంపెనొ విజయాధి యై విష్ణుండు పంపఁగా వచ్చితో భయముదక్కి
తే, కలతెఱం గెల్లఁ జెప్పుము కపటవృత్తిఁ, జెప్పజేనియు బ్రతికి పోఁ జెల్ల దిదట
నిక్కమువనాలుఁడవు గావు నీవిధంబు, వింతయై తోఁచుచున్నవొక్కింతమాకు.
- వ. అనినఁ బవననందనుండు రావణున కభిముఖుం డై యిట్లనియె. 1121

— ❧ హనుమంతుఁడు రావణునకుఁ దాగు లంకకు వచ్చినతెఱం గఁపింగిండుట. ❧ —

- ఉ. అచ్చుగఁ గాలపాశిధనదాయ్యతశక్రులు పంప దూత నై
వచ్చినవాఁడఁ గాను బలమైరిసమాననమగ్రభోగనం
పచ్చతురుంప నైననిను మక్కువతోఁ దమి దీరఁ జూడఁగా
వచ్చితిఁ గీశవంశమున వానిగఁ బుట్టినవాఁడ నంతయున్. 1122
- చ. అమరవిరోధి నైన నిను నర్థిఁ గనుంగొనుకాంతుఁ జేసి నం
క్రమమున నీదునిమ్మటము భగ్ను మొనర్చితి దాని కర్లి యు
క్తమునకు భూరినత్త్వం బగుజై తుల్యులు దానిన జేహరకగా
ర్థము వడిఁ బో నొనర్చి సుకరంబుగఁ ద్రుంచితి వారి నందఱన్. 1123
- చ. అలయక జేవజైత్యునయైన ననుం జటులాప్తబంధనం
బుల నడి నంటఁ గట్టుటకుఁ బూనఁగఁ జాలరు పక్షయోని ని
స్తులవర మట్లు నా కొనఁగె స్తుక్కర ని నిట్లు గాంచి నీకు నా
కలతెఱఁ గెల్లఁ జెప్పుటకుఁ గా శరబద్ధుఁడ నైతి నంతయున్. 1124
- వ. ఇప్పు డిన్దుహనీయాప్తబంధనవిముక్తుంప నై యున్నవాఁడ. 1125
- ఉ. భూనరమాధిరత్నరుచిభూమితపాదసరోజః పైనరా
మాననిసేత తేను దనుజాధిప నచ్చినబంట నర్థి నెం
తే వడి రాజకార్యములు దీర్పుఁగ నీకడ తేగుడెంచితిగా
నావచనంబు నిక్కము విసం దగు నీకు నిశాచరో త్రమా. 1126
- వ. అని పలికి బలవంతుం డగుహనుమంతుం డవ్యగ్రుండు మహానత్త్వం దగుడశక్రీ
వు నవలోకించి క్రమ్మఱ నర్థవంతం బైనవాక్యంబున నిట్లనియె. 1127
- ఉ. రావణ కీశవంశజలరాశినిశాశరుఁ డైనయట్టి ను
గ్రీవుఁడు నీదుభ్రాత సనుఁ బ్రితిగ సేమముఁ జెప్పి పంప ర
క్షోవర సేనకాళమునకుం జనుడెంచితి భ్రాతృవాచికం

- బీవు వినంగ నర్హుడ వహీనసుఖంబుల నిచ్చు నెంతయున్. 1128
- వ. అది మఱియు ధర్మార్థసహితంబు నుభయలోకనుభావహంబై యుండు దానిం జెప్పెద వినుము. 1129
- తే. బలరిపున కుద్ది యగువాఁడు ప్రజల నెల్లఁ
బుత్తులను బోలె ననిశంబుఁ బ్రోచువాఁడు
కరితురంగశతాంగముల్ గలుగువాఁడు
దశరథుఁ డనంగ నొకరాజు ధరణి నొప్పు. 1130
- ఉ. ఆన్మసవంశశేఖరుని కగ్రసుతుండు జగద్ధితుండు తే
జోనిధి రామధర్మఁ డన శోభిలు నమృహానీయమూర్తి భా
ర్యానుజయుక్తుఁ డై మునులయట్లు జటాజినముల్ ధరించి తా
గానకు వచ్చె ధర్మపథకౌశల మేర్పడఁ దండ్రిసంపునన్ 1131
- వ. ఇట్లగుచుదెంచి దండకారణ్యంబు ప్రవేశించి జనస్థానసమీపంబున నివసించి
యుండ నమృహాత్మనిభార్య యగుసీతనతిసత్కులజాతనంతకల్యాణగుణసమేత
నఖిలలోకైకమాతను ముచ్చిలించి కొనితెచ్చిన నద్దేవిని గానక యారఘు
వల్లభుం డనుజనహాయుండ్లై మహారణ్యమార్గంబున వెదకుచు ఋశ్యమూకంబు
నకుం జనుదెంచి సుగ్రీవునితో నఖ్యముఁజేసి యతనిపగతుం డగువారి నతిబల
శాలి నవలీల నొక్కకోల నేలం గూల నేసి తదీయం బగువానరరాజ్యంబు
సుగ్రీవున కొసంగి నమస్తవానరగణంబుల కధినాథునిం జేసె వాలిపరాక్రమ
ప్రకారంబు తొల్లి నీవుచుం గొంత యెఱుంగుచేకదా యట్టివాలిం బరిమార్చి
విజయలక్ష్మీవిరాజమానుండై యున్నరామునకుఁ బ్రతికారం బొనరించుతలం
పున నత్యసంధుం డగుసుగ్రీవుండు సీత నన్వేషించి యున్నచో తెఱింగి రమ్మ
నుచు వానరుల నెల్లదిక్కులకుం బనిచిన నాహరిపుంగవులు శతసహస్రాయుత
సంఖ్యలం గలవారు పెచ్చుపెరిగి విచ్చలవిడి దశదిశల నన్వేషించు చున్నవా
రందుఁ గొందఱు వై నతేయసమానవేగులు కొందఱు వాయుతుల్యరంహులు
కొందఱు మనోజవంబునం బఱచువా రట్టివానరకదంబంబులోన. 1132
- ఉ. ఏ నొకవానరుండ దనుజేంద్ర సమీరున కౌరనుండ న
న్యానితవీర్యుడ న్నిరుపమానబలుండ హనూనుదాఖ్యుడన్
జానకీ నిచ్చట న్వేదక సాగరముం దరియించి వచ్చి య
న్యానిని సీయశోకవనసుధ్యమునం గనుఁగొంటి నొంటిగన్. 1133
- అంత హనుమంతుండు రావణునిఁ దర్జింపఁట. అంత—
- తే. అరయ సందృష్టనిఖిలధర్మాగుడవు త
పంబుపెంపునఁ దేజంబుఁ బడసి తీవు
పుణ్యుడగు బ్రహ్మకుంభమునఁ బుట్టినాఁడ
పన్యదారలఁ జెఱఁబెట్ట నగునె నీవు. 1134

- క. నిర్మలమతులు భవాదృశు, లర్థిలిఁ గులనాశకరము లతినిందితముల్
ధర్మవిరుద్ధము లగుదు, మ్మర్మము లొసరింప రెందుఁ గర్బరతిలకా. 1185
- తే. రామకోపానువర్తి సంగ్రామభీమ, లక్ష్మణవిముక్తనిశితకలంబకోటి
మ్రోల నిలువంగ నెవ్వోడుఁ జాలఁ డనుర, నాథ పరికింప నీభువనత్రయమున.
- ఉ. వీరవరేణ్యుఁ డైనరఘువీరున కె గ్గొనరించి దేవదే
వారులలోన నెవ్వరును బ్రాణముతోడ నుఖంబు నొండఁగా
నేరదు గాన నాపలుకు నిక్కముగా మది నమ్మి సీత నా
ధారుణి నేత కిచ్చి పురదారసుతాదులఁ గాచికొ మ్మెగిన్. 1137
- చ. నలువుగ సీతఁ గాంచుట వనం బది భగ్న మొనర్చు టాజిలోఁ
బలువుర దైత్యులం దొడరి పట్టి వధించుట యిన్ని నేడు నా
వలన నె యయ్యో నింక రఘువర్యుఁడు సీతల లాజిఁ ద్రుంచి మై
ధిలిఁ గొనిపోవు నస్తుమజదేవున కంతియె కార్య మారయన్. 1138
- ఉ. భావమునందుఁ బంచముఖపన్నగి యంచుఁ దలంప కీపు నే
దేవిని మ్రుచ్చిలించి కొని తెచ్చితి వామిధిలేంద్రకన్య ర
క్షోవర సీవనాంతమున శోకము నొందుచు నుండఁ గంటి న
ప్సావనశీలశోకశిఖి భస్మము సేయదె నిన్ను సీపురిన్. 1139
- తే. పూర్వగీర్వాణశేఖరభుక్త మైన, గరళసమ్మిశ్రితాన్నంబుకరణి సరయ
సీత దనుజాదితేయులచేత నైనఁ, జాల నటిగించుకొనుటకు శక్య గాదు. 1140
- వ. మున్ను తపోబలవిశేషంబునఁ బరమేష్ఠి మెప్పించి యమృతాత్మనివలన సురా
సురయక్షకిన్నరగరుడోరగాదులవలనం జావు లేకుండ వరంబు గొంటి నని
యంటి వేని. 1141
- చ. లరుణసుతుండు కిన్నరసురాసురచారణసిద్ధులందు నొ
క్కరుఁడును గాఁడు ని న్నని నఖండబలంబున గీ టణంపఁగా
హరికులమందుఁ బుట్టినమహాబలుఁ డింక నిశాచరేంద్రునం
గరమున నెట్లు ప్రాణములు గాచికొనం గల వెన్ని చూడఁగన్. 1142
- తే. ధాతనుగుఱించి పెక్కేండ్లు తప మొనర్చి
కడఁగి తదనుగ్రహంబునఁ బడసినట్టి
సంపదకు నాయువునకు నైశ్వర్యమునకు
హాని యొసరింపఁ దలపోయ నగునె నీకు. 1143
- వ. పూర్వసంచితమహానీయధర్మవిశేషంబు నాకు రక్షణం బగు నంటివేని ధర్మఫలం
బైననుఖం బది యధర్మఫలంబుతోఁ గూడ భోగ్యంబు గానేరదు గావునఁ
దేజ స్తిమిరంబులకుం జూలె బూర్వధర్మాద్యతనధర్మంబులకు సహవస్థానవిరో
ధంబు గలుగుటవలన రోగరాజ్యంబుల కెట్లు సహవస్థానంబు గలుగు నటు

సహావస్థానంబు గలుగనేరదు ధర్మఫలంబు ధర్మఫలంబుతోఁ గూడి యుండు
నీపూర్వకృతధర్మం బద్యకృతాధర్మనాశనంబు గావించం బాలదు నీవు నేతావ
త్కాలవర్తంతంబు తీవ్రతపోయావధర్మఫలం బనుభవించితి వింకఁ బరచారావ
హరణానూపాధర్మఫలంబు శీఘ్రంబున ననుభవించెనవు సందియంబు లేదు
మానుషుం డగురాముండు నన్నేమి సేయం గలఁ డని శంకింప వలవదు. 1144

క. వినుము జనస్థానవధంబును వాలివధంబు స్థవగవుంగవఖరథం
జనులసఖత్వ మెఱిఁగిఁగొని, డనుజోత్తమ నీకు హితము తలపోయు మిఁకన్.

ఉ. పోర దళాన్యుఁ డ్రుంతు నని భూవతి సర్వవనాటసన్నిధి
దీక్షనియల్కతోఁ దగఁ బ్రతిజ్ఞ యొనర్చినవాఁడు గాన నా
కూరక యుండఁగా వలసె నుక్కుఁ జి న్నావయియున్న యున్న నీ
వారిని నిన్ను నీవురిని వచ్చి వధించఁగ నేన చాలనే. 1146

తే. ఏరవయఁ జైనరామభూవిభున కెన్ను, చేసి సాక్షాదమరగనేశితయు నైన
ప్రతుఁడఁ బాలఁ డనంగ యచాచలేంద్ర, సృష్టి మిముఁబోటివారలఁ జెప్ప నెల.

ఉ. కేవల మర్త్యకాంత యని కృత్రిమరూపముతోడ నచ్చి యే
దేవిని మ్రచ్చిలించి గొని తెచ్చితి వామిథిలేంద్రకన్యర
తోఁపర నిన్ను నీకులముఁ గూర్పుఁగఁ బట్టినకాళరాత్రిగా
భావమునం దెఱుంగు మనపాయసుఖితి నొందలే మిఁకన్. 1148

వ. మఱియు నీతావిగ్రహరూపం బగుకాలపాశంబునం గట్టుపడితి వింక నెత్తెఱుం
గున జీవించెద వదియునుం గాక మహానుభావుం డగురాముండు కోపాదునిత
విమణంబుల నిరీక్షించిన నీలంక దగ్ధనాలాటప్రతోళిక యొ కూలు నది యట్లుండ
నిమ్ము పతివ్రతాశిరోమణి యైనవై దేహిశోకావలంబున నివ్వరం బివ్వవ భన్తం
బు గాఁగలదు రామునకు దాసుండను జాదుండు విశేషించి జానకుండ నైన
నావచనంబు సత్యం బని విచారించుము బంధుమిత్రజ్ఞాతిసుతహితకళత్రభాగ్య
మంత్రిభోగరాజ్యంబులం గోలుపోవుటకుఁ గా నజ్ఞానంబున జానకిం దెచ్చితివి
విష్ణుతుల్యవరాక్రముండును సర్వలోకేశ్వరుండు సగురామునిశరం బొక్కటి
వేల్చిడిలోన నచరాచరంబు లగులోకంబు లన్నియు సంస్పృశించి శ్రవ్యః
దూణేరంబు వచ్చి చొచ్చు మఱియు నమ్మహాత్ముండు సచరాచరభూతంబు లై
లోకంబుల నన్నింటి సరిహరించి శ్రవ్యః సృజించుటకు నమధుం దమ్మహాత్ముని
తోడ విగ్రహించుటకు నురానురంభియయగయడగంధర్వసిద్ధసాధ్యచారణ
విద్యాధరగుహ్యాకపత్రప్రముఖనిఖలభూతంబులందు నెవ్వండును నమధుండు
గాఁ జట్టిరాజసింహాసనకు విప్రకారంబుఁ జేసితి వింక నెత్తెఱుంగున జీవించె
వవు రామబాణంబులనొదిం బడినవధున్దిండ జైననిన్నుఁ ద్రలోక్యనియంత్య
త్వకృతహంత్యసర్వసుకసంపృతత్వాదిధర్మవిశిష్టం జైనసజ్జ పాణియునానా
నిధత్వత్వత్రియు క్రతు క్రత్వ వైరిభస్మీకరణసమర్థఫాలబోధనయు క్షత్వత్రిపు

రాంతకత్వాదిధర్మవిశిష్టం జ్ఞానమహేశ్వరుండును బృంహత్వనిత్యత్వస్వతంత్రత్వబహుముఖత్వకార్యనిర్వాహకత్వాదిధర్మవిశిష్టం జ్ఞానవిరించియు రక్షింప శక్తులు గారని యివ్వధంబున శంకింపక జంకించి పలికినసాష్టవోపేతంబు లగుహనుమంతునివచనంబులు విని దశగ్రీవుండు శ్రోధమూర్ఛితుం జ్ఞానేశ్రంబులం దామ్రదీధితులు నిగుడ రాక్షసులం జూచి దర్పంబున వీనిం బరిమాన్యుడని యాజ్ఞాపించిన దురాత్ముం డగువానిపలుకుల కులికిపడి దూతను వధించుట ధర్మంబు గాదని తలంచి కార్యంబు తెఱంగు విచారించి మంత్రవినిశ్చయంబు గావించి దాననకులభూషణుండును మేఘగంధీరనిస్సోషణుండును నీతివిద్యా విశేషణుండు నగువిభీషణుండు సామనిశ్చితంబు లగువాక్యంబుల సన్నకుఁ గోపోపశమనంబు సేయుచు నిట్లనియె.

1149

❀❀❀ విభీషణుండు హనుమంతుని తిథింప నాజ్ఞాపించు రావణునకు నీతి బోధించుట. ❀❀❀

చ. అరయుఁ బరావరజ్ఞు లని యాద్యులు నన్నుతి సేయ ధాత్రిలోఁ
బరఁగెడునట్టిసాధునరపాలురు దూతలఁ జంప రెంతయు
స్మరనత నాదువాక్యము ప్రసన్నమతిం గొని నీమనంబులోఁ
దఱిసినరోసము నివ్వడిచి తాల్చి వహింపుము రాక్షసేశ్వరా.

1150

తే. ఈవనాటునిఁ జంపుట హితము గాదు
తగినరీతియె నినుబోఁటిధార్మికులకు
నిది సుజనవృత్తగర్హితం బింతె కాదు
రాజధర్మవిరుద్ధంబు రాక్షసేంద్ర.

1151

సీ. దానవేశ్వర నీవు ధర్మజ్ఞుడవు కృతజ్ఞుడవు పరావరజ్ఞుడవు రాజ
నీతిజ్ఞుడవు భూతనివహంబులోఁ బరమార్థవిదుండ వత్సంతఘనుడ
వరయ భవాదృకుం డగువండితుం డిట్లు రోషంబు కైకొన్న లోకమందు
నకలశాస్త్రార్థవై శారద్య మంతయుఁ జచ్చింపఁ గేవలశ్రమమే కాదె

తే. కాన రోషంబు నణఁపుము యమ యెనర్పు
మోజ మెఱసి నసాతనరాజనీతి
నిగుడ యుక్త మయుక్తంబు నిశ్చయించి
దిండము విధింపు మెంతయుఁ దగవు మెఱయ.

1152

చ. అనుచు విభీషణుండు వినయంబున నీతి యెఱుంగఁ బల్కినకా
దనమది దేశకాలవిహితం బగుతమ్మునిమాటచొప్పు కై
కొనక దశాననుండు పటుకోపరసోత్కటఘూర్ణమానలో
చనములఁ దామ్రదీధితులు సాంద్రతరంబుగఁ బరవ్వి నిట్లనున్.

1153

క. అరినూదన సాపాత్ములఁ, బారిగొనినం బాప మింత పుట్టదు వెన నీ
దురితాత్ముం డగువానరుఁ, బారిగొనియెద నిఖలకోణపులకు హితముగాన్.

వ. అని పలికిన సధర్మమూలంబును బహుదోషయుక్తంబు సనార్యజుష్టంబు నగు
రావణునివచనంబు విని బుద్ధిమద్వీరిష్టుం బగువిభీషణుండు పరమార్థతత్వం
బగువాక్యంబున నిట్లనియె. 1155

సీ. దనుజేంద్ర ధర్మార్థతత్వ మైనట్టి నావచనంబు వత్సలత్వమున వీనుము
ఈవానరుండు నీ కే గ్గానరించె విఁ డరివసుఁ డగు నిక్క మైన నేమి
తెగువమై దూతలుఁ దెగటార్పరా నని యార్యులుఁ వచియింతు రన్నియెడలఁ
గాన వీని వధింపఁ గారాదు దూతకుం దలపోయఁ బెక్కుదండములు గలవు

తే. అంగవైరూప్య మొనరింప నగుఁ గళాభి
ఘాత మొనరింపఁ గా వచ్చుఁ గడఁగి చిహ్న
సన్నిపాతం బొనర్పఁగాఁ జను వధింప
వచ్చు సనుమాట విసలేదు వసుధలోన.

1156

ఉ. సత్యవచోవిచారు లగుసాధులు కోపముఁ బూన రార్యసం
స్మృత్యగుణోత్తరుండ వజతుండవు సంతతము స్మరావర
ప్రత్యయనిశ్చితార్థుడవు పార్థివధర్మవిదుండ వీవు నో
దైత్యకులేంద్ర చిత్తమునఁ దాల్చి వహింపక యల్లఁ జెల్లునే.

1157

చ. చతురత ధర్మవాదమున శాస్త్రనుతిగ్రహణంబునందు సం
తతమును లోకవృత్తమున దాక్ష్యమునం దొకఁ డైన నీ కిలం
బ్రతి యగువానిఁ గానము క్షిపాచరశేఖర దేవదానవ
క్షీతిపతికోటిలోఁ గడుఁ బ్రసిద్ధికి నెక్కినవాడ వెంతయున్.

1158

క. ఈకపిని దునిమినందున, నీ కేమియు గుణము లేదు నిక్కము వీనిం
దేకువ నిచటికిఁ బంపిన, భీకరశత్రువులమీఁదఁ బెంపుము కినుకన్

1159

చ. అనురవరేణ్య దూతలు నిజాధిపుఁ డాడినచంద మంతయున్
రసనకుఁ దోచినట్లు పరగాజుల ముంగల నోట లేక ని
ర్వ్యసనముతోడఁ బల్కుదురు వారలఁ జంపుట పాడి గాదు నీఁ
డనమున వై రించే నియతుఁ డై చనుదెంచినచారుఁ డారయన్.

1160

వ. రాక్షసేంద్రా యీవనచరుండు నిహతుం డైన నీపయోనిధి నుత్తరించి క్రమ్మట
నిచ్చటికి రాఁగలభేచరుం డొక్కరుం డైన రామునిసమీపంబున లేడు సతీ
వృత్తాంతనివేదకాభావంబువలన రామలక్ష్మణులిచ్చటికి యుద్ధార్థం బరుగుదేరరు
దానంజేసి నీకు శత్రుక్షయంబు సమకూడదు వీనివలన సీతావృత్తాంతం
బెఱింగి రేని రామలక్ష్మణులు తక్షణంబ రణార్థులై నీకడ కరుగుదొచ్చెదరుదానం
జేసి నీ కయత్నంబున శత్రుక్షయంబు వాటిల్లం గావున నెల్లభంగుల వీనిం
జంపుట కార్యంబు గాదు వీడు నీచేత విడువంబడినవాడై రయంబునం జని
దీర్ఘవధావరుద్ధులై నరామలక్ష్మణుల యుద్ధంబునకుం దోడ్పొని వచ్చు నందు
నలన యుద పియుండ వగునీకు మేలగుఁ బరాక మోతాఁహవంబు బెనమగా

సురులకు దుర్దయుండ వై ననీచేత నుపలాలితు లైనయారాక్షసయోధులం
దఱుఁ గరకంఠూతినీవారణార్థంబుగా రణంబుఁ గోరి యున్నవారు వీరిమనో
రథంబు వై ఫల్యంబు నొందించుట యుక్తంబు గాదు నీమ్రాల హితవాదు
లును శూరులును సత్కులజాతులును మహాగుణపరిగ్రహులును సంతతో
పలాలితులును శస్త్రభృద్వర్తియులు నగుయోధులు దానమానవశీకృతులై
యనేకు లున్నవారు వీ రందఱు భవనర్థంబునందుఁ బ్రాణంబుల నైన విడువం
గలవారు వీరిలోఁ గొందఱు భవదాదేశంబున బలై కదేశసహితులై మూఢు
లగురాజపుత్రులం బట్టి తెచ్చి భవదీయ ప్రభావంబు ప్రకాశింపఁజేయుటకు
నరుగం గలవారు నాచననంబుఁ బట్టి వీనిపై నలుగక విడిచి వుచ్చము. 1161

చ. అనుచు విభీషణుండు వినయంబున నీతి యెఱుంగఁ బల్కినన్
దనమది దేశకాలవిహితం బగుతమ్మునిమాటచొప్పునై
కొని హృదయస్థ మైనఘోషము సారెకుఁ గ్రన్తుఱిండుచున్
దనుజవరేణ్యుఁ డిట్లనియెఁ దద్ధితబుద్ధికిఁ జాల మెచ్చుచున్. 1162

ఉ. తమ్ముండ నీవు పల్కినవిధంబు సనుచితరాజనీతియు
క్తమ్ముగ నున్న దెంతయు జగంబుల దూత లవధ్య తాట ని
క్కచ్చిది వీని కింక మృతి గల్గక యుంక వినిగ్రహం బవ
శ్యమ్మును జేయఁగా వలయు సంపినవానికి సిగ్గు వుట్టఁగన్. 1163

చ. వనచరజాతికి న్నిగుల వాలము భూషణ మట్లు గావునన్
ఘనుఁ డగువీనితోఁగ వెన గాల్పుర నుంతట దగ్ధవాలుఁ డై
తనమది లజ్జయున్ బొడమ దైనయము నొందుచు నున్నవీనిఁ గ
న్గొని మది సంతసించెదరు కూరిమితో మనవార లందఱున్. 1164

—అథ రాక్షసుండు హనుమంతునితోఁకం గాల్ప రాక్షసుల కాక్షాపించుట. అథ—

వ. అని నిశ్చయించి రాక్షసుల నిరీక్షించి యీవనాటునిలాంగూలంబునందు
హుతాశను దరికొల్పి ప్రదీప్తం బగులాంగూలంబుతోఁ బురంబునల్లడలం
ద్రిప్పికొని రండని యాక్షాపించిన నన్నిశాచరులు రావణవాక్యప్రేరితులై
మొగంబులం జడిముడిపాటు గదురఁ దైలావసిక్తంబు లైనయనేకజీర్ణపటకా
ర్పాసకంబు లవ్వీరనరునివాలాగ్రంబునం జట్టి యనలుం బ్రతిష్ఠించిన నతై
ఱంగు విలోకించి లంకాపురంబునం గలనిశాచరు లందఱు బాలవృద్ధనాశీ
సహితంబుగా ముదంబు నొంది రంత నక్కపిశ్రేష్ఠుండు శుష్కేంద్రసంబులచేత
నభివృద్ధి వహించినవనహుతాశనునిమాడ్కి నెదిగి వడనంబు బాలనూరుని
లీలం గ్రాల మనంబునం గ్రోధంబు చెంగలింప నత్కున్నతశరీరుం డై ప్రదీ
ప్తం బగులాంగూలంబుచేత నచ్చటిదానవులం జదియ నడిచి వెండియుఁ
గూరు లగుకొండఱు రాక్షసులు దృఢపాశంబులఁ దన్ను బద్ధం జేసిన నప్పా

శంబులవలన విడిచడ ననుష్ఠం డయ్యెనుదత్తాత్రేయగుబుద్ధింజేసి యిట్లని
వితర్కించె. 1165

చ. హరివరుఁ డైననూర్యసుతుఁ డంపఁగ రామహితార్థ మబ్ధి న
త్వరముగ దాఁటి వచ్చి ఘనతం జరియించెడు నన్నుఁ బట్టి ము
ష్కరముగ బద్ధుఁ జేసిరి నిశాచరు లిష్టని మత్స్యతోగ్రసు
స్థిరతరకర్తయుక్తికిఁ బ్రతిక్రియ గాదు తలంచి చూడఁగన్. 1166

తే. ఏను బద్ధుఁడ నై యున్న నేమి నన్ను
నిగ్రహింపంగఁ జాల రీయుగ్రదనుజు
లనువుమెయిఁ బాకములఁ ద్రైచికొని కడంగి
యిందఱ వధింపఁ జాలుదు నేపు మీఱ. 1167

క. ఐనను వేగిరపడ నేలా నరపతికార్యసిద్ధికై యీదనుజుల్
పూని యొనరించునవసుతి, శే నించుకనేపు మది నహించెనఁ దాల్చిన్. 1168

వ. అదియునుం గాక ముప్పు రాత్రిసమయం బగుటవలన నీలంకాపురంబునం గల
సర్వస్థలంబులు విలోకింపరా దయ్యె నిప్పుడు దుర్లభకర్తకాశలం బంతయుం బరి
శోధించెన నీరాక్షసులు సేయుశరీరపీడనంబును బుచ్చాగ్రంబునఁబెలుంగువహ్ని
దేవుజేడిమియు మచ్చిత్తంబున కించుక యైన శ్రమంబు గావింపం జాలుదు
పురిపరిశోధనానంతరంబున బంధంబులం ద్రైచికొని విజృంభించి రాక్షసులం
బాలియించి విక్రమంబు ప్రకటించెడఁ గాక యని నిశ్చయించి రజ్జువులం గట్టు
వడి యున్నవాఁడుపోలె నొదిగి యున్న నస్తుహోబలనందనుని మహానుభావంబు
నెఱుంగక బలవంతు లగురాక్షసులు దీర్ఘపాశంబులం బ్రతిగ్రహించి. 1169

—అంత రాక్షసులు తోఁకలో నిప్పంటించి హనుమంతుని రాజవీధులం ద్రిప్పుట. —

చ. చటులమృదంగతూర్యమురజననముల్ ఘనశంఖభేరికా
పటహానినాదముల్ మిగుల బంధురభీషణసింహనాదము
ల్పటుతరభంగి నాకనము బ్రద్దలువాఱఁగ మ్రోయు రాక్షసుల్
దుటుములు గట్టి వాయుసుతుఁ దోడ్కొని యేగిరి రాజవీధులన్. 1170

ఉ. ఆహనుమంతుఁ డప్పుడు మదాసురశోటి యొనర్చుభూరిశో
లాహలశబ్దము ల్వినుచు రాజగృహంబుల రమ్యచత్వర
ప్రవాహముల న్విమానముల నుత్తమభూములఁ బణ్యవీధుల
నావహనశాలల స్ఫురిబలవారణశాలలఁ జిత్రశాలలన్. 1171

క. శృంగాటకములఁ బరవ్రత, శృంగంబుల బహువిచిత్రశిల్పిగృహంబు
ల్బంగదుమేడల దేవగృహాంగణములఁ జూచుచు ప్రయంబున నరిగెన్. 1172

ఉ. అత్తటి లంకలోఁ గలసురారిమృగాక్షులు బాలవృద్ధులు
జిత్తములక ముదం బెదుగఁ జిత్తసువర్ణవిమానరాజ్యపైఁ

- ద త్తపాటుతో నిలిచి తద్దయు దీపితవాలుఁ జై నశీ
శో త్తముఁ గాంచి రొప్పుచు సముద్ధతి గేలి యొనర్చి రందఱున్. 1173
- ఉ. అప్పుడు దై త్యు లొక్క మొగి సాగ్రహులై భయదాట్టహాసము
లొప్పుడ వింతకోఁతి యిదె చూడుఁ డటంచును వారివారికిం
జెప్పుచుఁ జుట్టు ముట్టుకొని శీఘ్రజవంబున వీధివీధియున్
ద్రిప్పిరి త్రాటఁ బట్టుకొని ధీరుని వాయుకుమారు నయ్యెడన్. 1174
- క. డెందమునఁ గుతుక మలరఁగఁ, గొందఱు దై తేయసతులు గురుతరబుద్ధి
నొందుగ జనకమహీభృన్నందనికడ కేగి ఘోరనాదముతోడన్. 1175
- ఉ. ఇంతకు మున్ను నీకడ కహీనజవంబున వచ్చి రామవృ
త్తాంతముఁ జెప్పిపోయినవనాటుని సుద్ధతిఁ బట్టి వానివా
లాంతమునందు దారుణహుతాశనుని స్థరికొల్పి దై త్యు ల
త్యంతముదంబుతోడఁ బుర మంతయుఁ ద్రిష్నుచు నున్నవా రొగిన్. 1176
- శీత హనుమంతునికి శీతలుండవు గప్పుని యగ్నిదేవునిఁ బ్రార్థించుట. —
- ప. అని పలికిన నాత్మహరణోపమం బైన క్రూరవాక్యంబు వినిశోకసంతప్తయై
యక్కపిశ్రేష్ఠున కగ్ని దేవునివలనిబాధ గలుగకుండ మంగళం బొసంగుట కభి
ముఖు యై నిర్మలం బగుతనమనంబున హుతాశను నుద్దేశించి. 1177
- మ. పతికుశూఁషయు సత్తపశ్చరిత మభ్యస్తైకపత్నీత్వ మా
తతసౌశీల్యము నాకుఁ గల్గుట యథార్థం బేని నామీఁద మ
త్పతికి న్నిత్యముఁ బ్రేమ గల్గు టది తథ్యంబేని మద్వాక్యప
ద్ధతి శీతుండవు గమ్ము వాయుజున కుద్యత్ప్రీతితోఁ బావకా. 1178
- ఉ. క్రన్ననఁ దత్పరమాగమన కాంక్షిణిఁగాఁ గమనీయవృత్తసం
పన్నునగా ననున్ హరినమానుఁడు రాముఁ డెటుంగు నేని శౌ
ర్యోన్నతుఁ డాకపీంద్రుఁడు మదుగ్రవిపజ్జలరాశి కోడయా
పెన్నఁగ నిక్క మేని పతిభృత్యునిఁ బ్రోవుము హవ్యవాహనా. 1179
- ప. అనుచు శీత ప్రార్థించిన నద్దేవిమహిమవలన హనుమత్పుచ్చానలుండుప్రదక్షిణా
కారశిఖుండై కపితల్లజకుశలంబు తెలుపుచు వెలింగె హనుమజ్జనకుండగునవీ
రణుండు పుచ్చానలయుతుండయ్యునుసీతాప్రభావంబువలనఁ బ్రాలేయాచలశీత
లుండగుచు నద్దేవికి సుఖకరుండై వినరె సంత నక్క డనప్పవమాననందనుండు
లాంగూలంబు దహ్యమానం బగుచుండ నిట్లని విత్కరించె. 1180
- శీత హనుమంతుఁడు తనకు నిప్పువేడిమి గానరాకుండుట కచ్చెరువండుట. —
- ఉ. క్రందుగ నొక్కచ్రేల్లిడి జగంబుల నన్నిఁటిఁ గాల్చునోవువాఁ
డందము గాఁగ వాలగతుఁ డయ్యును బావకుఁ డేమి చోద్యమో
పొందుగ నించు కై నఁ దనభూరితరోష్ణతఁ జూప కెంతయుం

- జందనశీతలుం డగుచుఁ జాల వెలుంగుచు నున్నవాఁ డొగిన్. 1181
- వ. ఏ నిచ్చటికిం జనుదెంచునప్పుడు రామప్రభావంబువలన సముద్రమధ్యంబునఁ బర్వతచూపం బైనవరమాద్భుతవస్తు వెట్లు దృష్టంబయ్యె నట్టివహ్నికైత్యంబు రామప్రభావంబువలన సంజాతం బయ్యె నిది నిక్కంబు రామార్థంబు సముద్రమైనాకంబుల కుదయించినసంభ్రమంబు పావకున కేల యుదయింపకుండు.
- క. మాయయ్య యైనగాలికిఁ, బాయనిప్రాణసఖుఁ డగుట బాటించి ననున్
ధీయుతుఁడు పరితపింపఁగఁ, జేయు టుడిగి పావకుండు శీతలుఁ డయ్యెన్. 1183
- ఉ. ఏనతి నేఁడు భూరికృప నిచ్చినస్వస్థయసంబుచే మరు
ద్వాసవకాలముఖ్యసురవద్యుల కాజి నజయ్యు లైనఘో
రాసురుల న్రణంబున రయంబునఁ ద్రుంపఁగఁ గంటి నట్టిధా
త్రీనుతనత్కృపన్ దహనదేవుఁడు శీతలుఁ డౌట చోద్యమే. 1184
- క. జనకజ యాశీర్వాదంబున రామనరేంద్ర తేజమునఁ బదపడి మ
జ్జనకునిసాచివ్యంబున, ననలుఁడు ననుఁ గాల్చి నోపఁ డయ్యె నిజముగాన్.
- శ్లో హనుమంతుఁడు బంధనములవలన విడిపడి కాపలివారి నందఱం జంపుట. శ్లో —
- వ అని యొక్కముహూర్తంబు చింతించి యమ్మరున్నందనుండు మనంబున రామ
లక్ష్మణసీతార్కతనయానిలవాతసఖులకు నమస్తరించి తనశరీరంబుకుఱుచుపటిచి
యంగుష్ఠమాత్రగాత్రుండై బంధనంబులవలన విడిపడి రాక్షసులు నిరీక్షించు
చుండఁదత్తణంబ వెండియుమేరుమందరసంకాశదివ్యదేహుండై విభక్తరక్షస్సం
బాధంబై మహోన్నతం బైనశైలశృంగంబుమాడ్కిఁజూడ్కికివ్రేగగుచున్న
పురద్వారంబుమీఁది కతివేగంబున దాఁటి తోరణాశ్రితం బైనకాలాయనపరి
ష్కృతం బగుపరిఘంబు విలోకించి దానిం బుచ్చుకొని తన్నుం గాచికొనిపరివే
ష్టించి వచ్చువారిఁ గూర్చరాక్షసుల నిశ్చేషంబుగా చూపుమాపి లంకాపురంబు
నల్లడలు వీక్షించుచుఁ బ్రదీప్తలాంగూలకృతార్చిర్కాలియై యంశుమాలియగు
సూర్యునితెఱంగున వెలుంగుచుఁగృతమనోరఘుండును బ్రవర్ధమానశరీరుండును
సముత్సాహసంపన్నుండు నై రణచండవిక్రముం డగువాయునందనుండు తన
మనంబున వెండియుఁ గార్యశేషం బెట్లని వితర్కించె. 1186
- క. గురుశక్తి నింకమీఁదట, నరయఁగ నిష్ఠరమువారి కందఱకును గ్ర
మ్మట దారుణసంతాపము, కరము గలుగఁ జేయు టిదియ కర్తవ్య మగున్.
- క. వనభంగము కావించితి, దనుజులఁ బెక్కండ్ర నాజి దారుణభంగిం
దునిమితి నీక దుర్గవినాశన మొక్కటి కొదవ యయ్యె సలుపఁగ వలయున్.
- ఉ. వంచన లేక నే నిపుడు వారక దుర్గవినాశనంబు గా
వించితి నేని మీఁద రఘువీరునకున్ సులభంబు గాఁగ న
క్తంచరవంశవద్య దశకంఠునిఁ జంపఁగ వచ్చు నాకునున్
మించుగ నల్పకార్యమున మిన్నను ముట్టినకీర్తి చేకులున్. 1189

—అథా హనుమంతుఁడు లంకాదహనము సేయుట. అథా—

వ. అదియునుం గాక.

1190

తే. కోరి యెవ్వఁడు నాదులాంగూలమందు
సుప్రతిష్ఠితుఁడై బహుశ్రుతి వెలుంగు
చున్నవాఁ డట్టిశిఖ కీగృహోత్తమముల
చేత సంతర్పణంబును జేయవలదె.

1191

వ. కావున మదీయపుచ్చాగ్రతుండై నవై శ్వాసరునిచేత నిష్పరంబంతయు దగ్ధంబు
గావించెదఁ గాక యని నిశ్చయించి సాదామినీసమన్వితం బైనతోయదంబు
లీల లంకాభవనశృంగశృంగాటకంబులయందుఁ జరించుచు నొక్కగృహంబున
నుండి వేటొక్కగృహంబుమీఁదికి నెగయుచు మహోద్యానపంక్తులు విలో
కించుచు నసంత్రస్తుండై సమీరనమానవేగంబునఁ బ్రాసాదంబులమీఁదికి దాఁ
టుచు బలవంతుం డగుహనుమంతుండు క్రమంబున.

1192

తే. అలప్రహస్తునిభర్తహ ర్త్యంబుమీఁది
కుటికి యందు హుతాశను నిరపు కొల్పి
మఱి మహాపార్శ్వనిమహార్హ మందిరమున
కెగసి యందుఁ గృశానుని నిగుడఁ జేసి.

1193

నీ జంబుమాలి సుమాలి పారణశుకరశ్చ కేతులగృహము లగ్నికి నొసంగ
దంష్ట్రోమశనజ్రదంష్ట్రధ్వజగ్రీవచు త్తపిశాచసన్తములు గాల్చి
మకరాక్షశోణితాక్షకరాశయాపాక్షభానకర్ణలయిండ్లు పాడుచేసి
కుంభకర్ణనికుంభకుంభ దేవాంతకనిలయంబు లొక్కట నీటుచేసి

తే. బ్రహ్మరిపుయజ్ఞపరిపంథిభానుశత్రు, శత్రజిన్నందిరములు భన్తంబుచేసి
లంకఁ గలవారిగృహములెల్లను దహించె, నొగి విభీషణుమందిర మొకటిదక్క.

క. ఈరీతి లంకఁ గలదే, వారాతులదివ్యమణిగృహంబులచేత
దారుణగతి దహనునకు స,మారాధన మాచరించి యనిలజుఁ డంతన్.

1195

చ. కనకమహీధరంబుక్రియఁ గ్రాలెడుదాని ననర్థదివ్యనూ
తనమణికాంతులం దనరుదాని నమేయవిచిత్రశిల్పభా
జన మగుదాని హేమమణిజాలవిరాజిత మైనదాని శో
భన మగుదాని రావణుని భవ్యవిమానముఁ జేరి వేడుకన్.

1196

మ. ఘనవాలాగ్రగతాగ్ని నమృణిమయాగారంబుపై నుంచి పా
వని నీరంధ్రయుగాంతనీరదములేవన్ బెట్టు గర్జించె నం
త నిమేషంబున కాకృశానుఁడు చలద్రావిత ప్రయోగంబుచే
బెను పొందె నలమానదారుణశిఖాభీలజ్వలన్తూర్తియై.

1197

వ. ఇతైఃతంబున దరికొని హుతాశనుం డంబరచుంబిశిఖావరంపరుం డై ఛలచ్ఛట

శబ్దంబులతో విస్ఫులింగంబు లెగయఁ బ్రశయకాలాగ్నియుంబోలె నేర్చి
వేర్చు నెడ. 1198

చ. అడరి నమూరిణుం డతిరయం బడరం జెలరేఁగి వీచుచోఁ
గడువడి వీతిహోత్రకణకాండము లొక్కట నుగ్రభంగి న
ల్లడలఁ బడం దొడంగె ఖలరాక్షసనాశము దెల్పు లంకపై
నుడుగక మింట నుండి రభసోద్ధతి న్రాలుమహోల్కలో యనన్. 1199

శా. పెంపారం బొగ లంబరంబునకు నాభీలాంబుదత్వం బొగి
నంపానింప విమానదీర్ఘ హుతభుష్టావ్విలావభిజాలము
ల్పంపాజాలము లయ్యెఁ జారణమరుత్సాధ్యోరగుల్ దిక్కులన్
గుంపుల్ గట్టి యొనర్చుస్తోత్రరవముల్ ఘోషంబు లయ్యె న్రహిన్. 1200

ఉ. హేమగవాక్షశోభితము లిందుమణీమయకుట్టిమంబులు
నోమలరత్న భిత్తులు మనోహరవేదులు నై నక్రవ్యభు
గ్ధామములున్ విమానములు గాలి ధరం బడఁ గాలమందు నెం
తే మినువీటనుండి పడుదివ్వుల మంఠిరపంక్తులో యనన్. 1201

చ. అడరి హుతాశనుం డొగి గృహంబులఁ జుట్టును ముట్టి గాల్పుఁగాఁ
దడఁబడి దానికిఁ బ్రతివిధానము గానక యాండ్రబిడ్డలన్
గడువడిఁ బాసి ప్రాణములు గాచికొనం బరువెత్తఁ బాదముల్
తడఁబడువారియా ర్చననదంబులు వీటఁ జెలంగె నయ్యెడన్. 1202

మ. అకటా యొక్కడివానరుం డితఁడు సత్యం బీకృశానుండు నేఁ
డకలంకస్థితి లంకఁ గాల్పుటకు నాహా కీశరూపంబుతో
నకళుం డై చనుదెంచె నెట్లని శిఖాసంతస్త్రై దీపితా
లకలై గూలి రిలన్ స్తనంధయధరక్రవ్యానయోషిన్నణుల్. 1203

ఉ. కొప్పులు వీడఁగా మతియుఁ గొందఱు కామిను లుప్పురంబుతో
నొప్పుగ రాయుహర్ష్యముల నుండి హుతాశశిఖాపరంపరల్
గప్పిన నోర్వఁజాల కచలం బడ సాగిరి మేఘవీధికిఁ
* దప్పి విచిత్రభంగి వసుధం బడుకాటుమెటుంగులో యనన్. 1204

మ. నెలవుల్ కాంచనరౌప్యసంచయములున్ మిన్నందుధాన్యంపుఁది
వ్వులు నానావిధరత్న రాసులును శుంభదస్త్రస్తునందోహము
ల్లులువోపుం గణఁజంబు లంటుకొని నానాకాంతుల నీవీట భా
సిలువై శ్యావరుఁ డర్థవంతముగఁ జేసెన్ జెత్రభానుత్వమున్. 1205

మ. నియతిన్ దారుణరూపులన్ దనుజులన్ బెక్కుండ్ర సంగ్రామని
శ్చయుఁడై చంపియుఁ దృప్తినొందనిసభస్వత్సుత్తుచందాసన
గ్నియు లంకాపురనుధ్యమందిరములం గ్రీడాగతి స్నీటు చే
సియు సంతృప్తి వహింపడయ్యెఁ గ్రతుభుక్చేతోముచాపాది యై. 1206

- క. ఒక్కడఁ గింశుకములగతి, నొక్కడ శాల్మలలమాడ్కి నొప్పారఁగ వే
తొక్కడ నశోకములక్రియఁ, బెక్కడల హుతాశశిఖలు పెద్దయు నొప్పెన్.
- క. అతివేగవంతుఁ డగుమా, రుతిచే లంకాపురంబు రుద్రునిచే ను
ద్ధతిఁ గాలి కూలుత్రిపురము, గతి నప్పుడు దగ్ధ మగుచు గహ్వరిఁ గూలెన్.
- వ. మఱియు నవై వశావనరుండు హనుమద్విస్మయంజ్ఞై తొల్లి రావణునివలనిభయం
బున స్వయాపప్రకటనంబు సేయనోడి యుండి తత్కాలంబునరాక్షసబలక్షయం
బును దైవబలోదయంబును బ్రత్యాసన్నం బగుట యెఱింగి నిశ్చంకితుండై లం
కాపురాధారత్రికూటశిఖరంబునం బొడిమి వాయుసహాయంబునం జేసిభీమపగా
క్రమంబున లంకాపురంబు సర్వంబు నాక్రమించి జావీలానమూహంబు ప్రసరిం
పంజేసి గగనంబు దాఁకం బెరిగి యుగాంతకాలావలతుల్యవేగుండును గగన
చుంబిశిఖావరంపరుండు నాదిత్యకోటిసమాన తేజండును రత్నోరాజమందిరో
పభాగసంచారుండును విధూమరశ్మియు రత్నశ్యోరాజ్యసమర్పితశిఖుండును
నతిప్రవృద్ధుండును గింశుకపుష్పచూడుండును నూత్నప్రభుండునై లంకాపురంబు
సర్వంబు నావరించి యశనిప్రకాశంబు లగుబహువిధదాగుణశబ్దంబులచేతఁ
బంకజాతభవాండకుంభంబు పగులంజేయుచుఁ బ్రళయకాలాగ్నిచందాన
నతిభీకరదర్శనంజ్ఞై వెలుంగు చుండె నప్పుడు పూర్వనగ్ధభవనాగ్నినిర్వాణ
సమయోత్థితధూమవ్యాప్తపంక్తులై మేఘంబులు నీలోత్పలచ్ఛాయ గలిగి
గగనంబునం బ్రకాశించె నాసమయంబున. 1209
- క. మెండుగ మిడుఁగులులు పొగ, లొండ్లొకవడిఁ జుట్టు ముట్టుకొని బాధింపం
దుండంబు లెత్తుకొని వేదండంబులు పాతె బృంహితధ్వసు లెనఁగన్. 1210
- మ. హనుమతోక్తిభలభిభూతయయి స్వాహానాథతీవ్రార్చులఁ
దనుజస్యందనదంతివాజిమృగరాడ్ధాత్రీజసాలాండజా
తనివాసంబులతోడ దగ్ధయయి సంతాపంబుచే లంక బో
రున శోకానలహేతిఁ గొలినటు లాలోకింపఁగా నయ్యెడిన్. 1211
- శా. హా కాంతామణి హా మనోహర సఖా హా తాత హా సోదరా
హా కాంతా జనయిత్రి హా ప్రియసుతా హా మిత్ర హా పుత్రకా
వీరకా దారుణవహ్ని గాల్పఁ దొణఁగెన్ వీక్షింపరే యంచు న
స్తోకార్చి నివలపించువారికృపణోక్తుల్ నిండ మ్రోసెం బురిన్. 1212
- క. అప్పుడు కృశానుబాధకుఁ, దప్పినగీర్వాణరిపుకదంబము పెలుచఁ
నిప్పులఁ గాలినలంకను, దప్పక వీక్షించి మదిని దహతహ వొడమన్. 1213
- ఉ. ఈతఁడు కోఁతి గాఁడు నీజ మింతయు శక్రుఁడొ కంధినాయకుం
డొ తపనుండొ గంధవహుండొ యముండొ హరుండొ కృశానుండొ
శీతకరుండొ రాత్రిచరశేఖరుండొ ధనదుండొ మృత్యు వీ
రీతి జూటరూపము ధరించి నిశాటులఁ ధ్రుంప వచ్చెనో. 1214

చ. వనజభవప్రకోప మిటు వానరరూపముఁ దాల్చి వీరకతో
దనుజులఁ ద్రుంప వచ్చెనొ యతంద్రిత మాద్య మనంత మవ్యయం
బనుపను మప్రమేయ మభయం బగువైష్ణవతేజ మీక్రియన్
వనచరరాజరూపమున వచ్చెనొ దైత్యవినాశనార్థమై. 1215

వ. అని యిట్లు పెక్కండు పెక్కుతెఱంగులఁ బరమశోకాక్రాంతులై యార్జునాదం
బుల విలపించుచుండి రిట్లు హనుమంతుండు గృహరత్నమాలినియగులంకాపు
రంబు సమస్తంబును భస్తంబు గావించి ప్రదీప్తలాంగూలకృతార్చిర్థాలియై
యంశుమాలి యగుసూర్యుని తెఱంగునం దేజరిల్లుచు విచిత్రం బగుత్రికూట
శిఖరాగ్రంబులఁ గొండాక సేపు విశ్రమించి యుండె నప్పుడు మహాబలుండును
మారుతతుల్యవేగుండును మహామతియు సగువానరవీరముఖ్యునిమహాద్భుత
కర్తంబు విలోకించి దేవర్షి బ్రహ్మర్షి సిద్ధ సాధ్య గంధర్వ విద్యాధర కిన్నరరక్షో
యక్షచారణాదులుపరమానందభరితాంతకరణులై సాధువాక్యంబుల నభినం
దించిరి మఱియు సమస్తభూతంబులు దుర్నిరీక్ష్యం బైనతదాకారంబుపలక్షించి
సాక్షాద్దైవశాసనరుంధనుశంకచేత భయవిశ్రస్తంబులై పఱవందొడంగెని తెఱం
గున వనభంగంబుగావించి రణంబునననేకరాక్షసులం బొలియించి లంకాపురం
బంతయు హుతాశనున కర్పించి సముద్రోదకంబున వాలానలంబు చల్లార్చి
కృతార్థుండై వెండియు సంభ్రమత్రస్తవిషణ్ణరాక్షసయు సముజ్జ్వలజ్వాలహు
తాశనాంకితయునై పితామహకోపహతయై పాడఱి యున్నమేదినిభంగిఁ జా
పట్టుచున్నలంక నవలోకించి తనమనంబున. 1216

అర్జునహనుమంతుండు లంకాదహనంబున సీతకును భయంబు గలిగియుండునని దుఃఖించుట

చ. విడివడి యేను లంక నవివేకతఁ గిన్నకొలంది వహ్నిచే
నుడుగక కాల్చి నిందలకు నుర్వరఁ బాత్రమ నైతి నక్కటా
కడువడి మండుచిచ్చు నుదకంబున నార్చినమాడ్కి నాత్మలోఁ
బొడమినశ్రోధముం జిలుత పుచ్చెడువా రతిధన్యులే కదా. 1217

క. కుపితుండు పాప మొనర్చును, గుపితుండు హింసింపఁ జూచు గురువుల నైనం
గుపితుఁ డతిశత్రుసన్నిభ, లపితంబుల సాధుజనములం దెగడు వడిన్. 1218

చ. ఒనరఁగ నెవ్వఁ డేనియు సముత్పత్తితం బగుశ్రోధ ముద్ధతిం
బనివడి జీర్ణ మైనఘనపన్నగచర్మమునట్లు తాల్కిచే
తను నిరసించువాఁడు వసుధం బురుషుం డన ఖ్యాతిఁ గాంచు మం
దునకు నొకింపుకేని గుణదోషవిచారము గల్గ దెన్నఁడున్. 1219

క. ధరలో వాచ్యావాచ్యం, బెఱుంగునె కుపితుండు వాని కెన్నఁ డకార్యం
బరయ నవాచ్యము లేదా, పురుషునిచే సర్వకార్యములు చెడిపోవున్. 1220

సీ. అక్కట యే నెంత యవివేకినో మహీతనయచో పురయక తాల్కివీడి
చటులఘోరానలజ్వాలల నీలంక నంతయుఁ గాల్చితి నవ్వెలంది

కనునిక్కువంబుగాఁ గ్రాఁగి యుండఁగఁ బోలు నెంతదురాత్ముడ నెంతజడుడ
 నెంతదుర్జేధుడ నెంత మూఢుడ నెంత పాపస్వభావుడఁ బతిహితంబు
 తే. దీర్చలేనైతి న్వామిఘాతసుతి నైతి
 బూని వచ్చినకార్యంబు పొందుపఱచు
 కొనుట గద యుక్త మెందు పచ్చనియె చెఱచి
 కొనెడు నాయటికప్తదుర్జనుఁడు గలఁడె.

1221

ఆ. అరయ లంకయందు నగ్నిచే భస్మంబు, గానిదేశ మొక్క పైన లేదు
 సీత వహ్నిశిఖలఁ జిక్కక మని యున్న, డంచు నిశ్చయింప నగునె యింక.
 క. కుపితాత్ముడ నై ప్రజ్ఞా, వివర్యయంబున నొకింత వెఱవక మనుజా
 ధివు కార్యముఁ జెఱచితి నికఁ, గవు లందఱు నన్ను న్వామిఘాతుకుఁ డనరే.
 ప. మఱియు న న్వేషణపూర్వక రావణనిలయపరిజ్ఞానసీతావర్జనసన్నివేదనహవ
 మహాకార్యంబు రానునివేదనమాత్రావశిష్టం బగునట్లు గావింపఁబడియెఁ గా
 వున నిప్పుడు శ్రోధాభిభూతుండ నై ననాచేత దత్కార్యమూలతయంబు నిస్సం
 శయంబుగాఁ గావింపఁబడియె రోషంబుచలన దోషంబుఁ జేసితి నింక నేమ
 నిన నేమియగు ముల్లోకంబులయందు మదీయం బై నకపిత్యంబు ప్రధితంబయ్యె
 రక్షణనమగ్నండ నై ననాచేత నాగ్రహంబువలన జానకి రక్షింపఁబడ కుండుటం
 జేసి స్వతంత్రంబు ననవస్థితంబు నగురజోగుణనిబంధన చేష్టావిశేషంబునగర్హిం
 చెద రావణుండు సీతం జంపక ముచ్చిలించిఁకొని పోయె నేనద్దేవి నజ్ఞానంబునం
 జంపితి రామునకు నాకంటె రావణుండె యొక్కింత మేలువాఁ డయ్యె నింక
 నెత్తెఱంగున హాశివ్యకుఁ డగునుగ్రీవుని సంకర్షింపఁబోదు న రేశ్వరు లగురామ
 లక్ష్మణులతో నేమని సంభాషింపుదు నకృతార్థుండనై యవ్యుహాత్మలనమ్ముఖం
 బునకుం జనుకంటె నా కిచ్చట జలంబుబంబడి యైనఁ జిచ్చులో నుఱినయైనఁ
 బాశంబులచే నుఱిగొని యైన విషంబు గ్రోలియైన సముద్రచరంబులగు మహాన
 త్వంబులకు మదీయశరీరమాంసఖండంబులు నమర్పించియైనఁ బ్రాణత్యాగంబు
 నేయుటధికోదయంబై తోచుచున్నదియచ్చటికింబోయిన సీతావృత్తాంతంబు
 విని రామలక్ష్మణులు నిక్కంబుగా శరీరత్యాగంబు నేయుదురు తద్దినాశంబుఁ
 జూచి నుగ్రీవుండు బంధుసహితంబుగా నశించు నంతఁ దదన్వృత్తాంతంబు విని
 భ్రాతృవత్సలుం డగుభరతుండు శత్రుఘ్నసహితంబుగా మరణంబు నొందు ధర్మ
 ఘం బగునిత్యాకుకులంబు దీక్షింపదన సమ స్తజనంబులు శోకసంతాపవీడితులై
 యంతంబు నొందెదరు భాగ్యరహితుండలు ప్రధర్మార్థసంగ్రహుండ రోషదోష
 పరీతాత్ముండ నగునే నింతకుం గారణంబ నైతి నని యనేకప్రకారంబుల
 దీనుండై చింతించు చుండ నప్పు డయ్యెనిలనందనునకు నై దేహి కుశలంబు
 దెల్పుచుఁ గొన్నిశుభనిమిత్తంబులు దోచిన నెండియుఁ దనమనంబున. 1224

హనుమంతుడు సీతాదేవికి భయంబు గలుగదని నిశ్చయించుట. 1225

తే. అకట తప్పుఁ దలంచితి నాత్మ తేజ
మున సురక్షిత యగుమహీపుత్రి వీతి
హోత్తుఁడు తపింపఁ జేయంగ నోపఁ దుర్వి
సన్నియం దగ్ని యేమిసేయంగనోవు.

1225

తే. అమిత తేజఁడు ధర్మాత్ముఁ డై నరాము
పత్ని యగుసీత జనకభూపాలపుత్రి
యాత్మచారిత్రసంగుష్ట యగుచు నుండ
సంస్పృశింపంగ నెట్లొర్చు శ్వసనసఖుఁడు.

1226

ఉ. ఏజలజాక్షిపుణ్యమున నించుక యైనఁ బ్రచండకీలకీ
లాజనితోగ్రబాధకుఁ దలంకక నాశము నొంద కేను దే
జోజయశాలినై సుఖము సొంపు వహింపఁగఁ గంటి నట్టియు
రీజ వివాశ మొందె నని రిత్త దలంచితి నెంత వెట్టినో.

1227

చ. గురుమతిచే సుమిత్రకొడుకు ల్బరతుండును బ్రీతి నేనతిఁ
దిరముగ నాత్మలోఁ దమకు దేశత యంచుఁ దలంచి భక్తివి
స్ఫురణ దలిర్ప నిత్యమును బూజలు సేయుదు రట్టిరామభూ
వరమణిచిత్తహారిణికి వహ్నిశిఖాకృతబాధ గల్గునే.

1228

చ. అరయఁగ నెవ్వఁ డిజ్జగము లన్నియు నొక్కటఁ గాల్పఁ జాలియున్
ధరణిజ వేడుకొంటకు నతంద్రితుఁ డై కడు శైత్య మొంది మ
ద్గురుతరదీర్ఘ వాలమునకుం దనవేడిమి నూపఁ డయ్యె న
క్కరువలిచుట్ట మయ్యమనె గాసిలఁజేయఁగ నెట్లు లోపెడున్.

1229

చ. సుకృతమున స్ఫులీలమున సూనృతవాక్యమునన్ మనంబులో
నకలుషభక్తి సంతత మనన్యమతిం బతి గొల్పు చున్కి బా
వకుని దహింపఁ జాలు రఘువల్లభవల్లభ యైనసీతకుం
జకితుఁడు గాక యేక్రియఁ గృశానుఁడు వేడిమిఁ జూప నోపెడున్.

1230

వ. అని బహుప్రకారంబుల వై దేహిధర్మప్రభావంబు దలంచి నముద్రమధ్యంబున
మైనాకసందర్శనంబు చింతించుచుండ నప్పుడు.

1231

సీ. హనుమంతుఁ డెంతమహాత్ముఁ డొక్కఁడై యబ్ధి దాఁటి లంకకువచ్చిధరణిమతకు
విభునిసందేశంబు వినిపించి దనుజులఁ బెక్కండ్ర నాజిలో నుక్కడంచి
లాంగూలవహ్నిచే లంకాపురము గాల్చె నయ్యగ్ని దైత్యగేహంబు లన్ని
భస్మంబు చేసియుఁ బతిమనోహారిణి యగుసీతను దహింపఁడయ్యె నహహ

ఆ. యెంత చిత్త మనుచు నంతంత వినువీది, మ్రోయుఖచరసిద్ధమునివతంగ
మరుదహింద్రయక్షమధురవాక్యంబులు, వినఁగ వచ్చె నతని వీను లలర.

1232

అథ హనుమంతుడు సీతాదేవిం జూచుట. అథ-

- వ. ఇట్లు వీతెంచిన నాముషివాక్యంబులచేతను దక్షిణాక్షిస్పందనాదిశుభనిమిత్తంబులచేతను సీతాపాతివ్రత్యరాసుప్రభావాదికారణంబులచేతను దృష్టార్థంబులచేతను నైదేహి నహ్నిబాధకుం జక్కక కుశలంబున నున్న దని నిశ్చయించి కలంకదేహి సంప్రాప్తమనోరథుండును బ్రీతినంహృప్తస్వార్పాంగుండును నై వెండియునడైవి ప్రత్యక్షంబుగా నందర్పించి యనుజ్ఞగొనిరామునియొక్కకుం జనియెడఁగాక యని తలంచి నిజభుజాబలవిధ్వంసితమహిరుహషండమండలం బైనయశోకవనంబునకుం జని.
- 1233
- ఉ. మారుతి గాంచె మారుతకుమారునిపై ననుకంపఁ జేర్చి చెన్నారంగ శీతలుండ వగుమా యని సారెకు మారుతాపునిం జీరుచుఁ జెక్కిటం గరము నేర్చి సువర్ణవిక్రీణింశుహ భూరుహమూలమందుఁ గడుఁ బొక్కుచు నున్నవిదేహపుత్రికన్.
- 1234
- క. కని సంభ్రమమున వందన, మొనరించి మహిజ డైవయోగంబున నయ్యనలార్పులఁ గ్రాంగక శుభమున నొప్పెడునిన్ను మరలఁ బాడగంటి నిటన్.
- చ. అన విని భూమిపుత్రి హృదయంబున నిండినరాగపూర మొయ్యన వెలి కుబ్జి పాణినటు లాదటఁ గన్నుల హర్షబాష్పముల్ చినుకఁగ సారెనారెకు బలీముఖవద్యుడఁ గాంచి రామధర్తను మదిలోఁ గలంచి యనురాగము తేటహంగ నిట్టచున్.
- 1235
- చ. పవనతనూజ నిక్కముగ భారము నీయది యశాల నీ వొకం డవె రఘుభర్తకార్యము ఘనంబుగ దీర్పఁగఁ జాలు పుణ్యశారవుండవు నీదుకీర్తికిఁ గరంబు ఫలం బిది యెట్లు చేసెదో రవికులవార్ధిసోముఁ డగురాముని నన్నిఁక నెట్లు గూర్చెదో.
- 1236
- ఉ. తా నెడఁ బాసి యున్నయెడ డైత్యుండు మ్రుచ్చిలి తెచ్చినందు కా మానవనాథచంద్రుండు సమంచితమానధనుండు సైన్యసంతానముతోడ వచ్చి ప్రథనంబున వీని బలాన్వితంబుగాఁ బూని వధించి నన్నుఁ గొనిపోయినఁ దత్ప్రీతికారమై చనున్.
- 1237
- క. సంగరశూరుం డగురఘు, పుంగవునకు నిట్టిసేత పొలుపుగ యుక్తంబుం గీర్తికి ననుకూపంబుం గావున నతైఱంగు బోధింపు మొగిన్.
- 1238
- చ. అనవుడు బ్రక్రితంబును సుహార్థయుతంబును హేతుసంహితంబును నగుసీతమాట విని పుణ్యరశుండు మరుత్కుమారుఁ డిట్లను రఘునేతి వాసరబలాన్వితుఁ డై వడి నేగుదెంచి రావణుని వధించి తల్లిరొద్ధ్రువంబుగ నిన్గొనిపోవుఁ జెచ్చెరన్.
- 1239
- చ. మనమున నీవు సందియము మాని సుఖస్థితి నుండు మేను నేచని పతితోడ సీవిధము సర్వము సొంపుగ విన్నవించి తో

ఛ్వాని చనుదెంతు నంచుఁ గపికుంజరుఁ డుత్తమభక్తితోడ వం
దన మొసరించి వేగ పయనంబున కున్ముఖుఁ డయ్యె నయ్యెడన్.

1241

~*~ హనుమంతుఁడు నముద్రలంఘనంబుకొని కరిష్టపర్వతం బెక్కుట. ~*~

వ. ఇతైఱంగున వై దేహి నాశ్వాసించి నముచితంబుగా వీఛ్వాని స్వామినందర్శ
నోత్సుకుండై యక్కలిశార్దూలుండు సముద్రప్రాంతకాంతారమండితం బైన
యరిష్టం బనునొక్కొండ యెక్కె నది మఱియు నీలాంబరీకృతతుంగపద్మకజ
ప్రవీనీలకాంతారంబునుధాతోత్తరీకృతశృంగాంతరవిశంబిశారదాశ్రంబునుజోధ
కీకృతమూర్తాండకిరణనందోహంబును లోచనీకృతసముద్ధూతభాతువిశేషంబును
జందనీకృతనానావిధకుసుమపరాగవిసరంబును వేదధ్వనికృతతోయాఘమంద్ర
నిస్వనంబును గీతీకృతవిస్ఫుప్తనానాప్రస్రవణనినదంబును సూర్యవృభజీకృతసము
చ్చితదేవదారుకదంబంబు నాశ్రోశనన్నాదీకృతప్రపాతతలనిర్దోషంబును జలజ్జ
రాపాండుశిరోజీకృతశరత్పుష్పితసప్తచ్ఛరవృక్షంబును వేణునాదీకృతమారు
తోద్ధూతకీచకదంబనాదంబును నిశ్శావనీకృతఘోరాశీవిషసముచ్ఛాసనమా
రుతంబును ముఖరంధ్రీకృతనీహారపూర్ణగంభీరగహ్వరంబును జరణీకృతప్రత్యం
తపర్వతంబును గాత్రభంగీకృతగగనచుంబిశిఖరంబును బుష్పవద్వీతతలతా
ప్రతానావృతసాలతాలతమాలరసాలాశ్వకర్ణపరివేష్టిత నానావిధకూటకోటిద
రీఝురీవిరాజితంబును నానామృగగణాకీర్ణశిలాసంచయసంకటంబును మహర్షియ
క్షగంధర్వకిన్నరోరగ సేవితసానుతలంబును ధాతునిర్గమవిభూషితంబును బహు
ప్రస్రవణోపేతంబును సింహశార్దూలాధ్యుషితకండరంబును స్వాదుమూలఫలో
దకంబునగునప్పర్వతోత్తమం బారోహించి రామదర్శనశీఘ్రపార్వప్రచోదితుం
డై మహోదధియు త్రరతీరంబు సేరంగోర ప్రావృట్కూలపలాహకంబుకరణి మేనుఁ
బెంచిమీనోరగనిషేవితంబగునముద్రమార్గమునంజాడ్కి నాటించి మారుతజ
వంబున కెగయనమకట్టిపాదద్వయంబువర్వతాగ్రంబుపై మోపుటయుఁనత్తఁగంబ.

~*~ హనుమంతునిపాదఘట్టనంబున నరిష్టపర్వతము నుగ్గునూచ మగుట. ~*~

క. పావనిపాదాక్రాంతము, లై విఱిగి మహోపలంబు లతిగంభీరా
రావంబులతోఁ జూర్ణము, లై వడి గిరిసానుతలములందుం గూలెన్.

1248

చ. హరివరుపాదఘాతమున నట్టిటు శైలము కంప మొంద జం
భరిపునిహేతిచేఁ దెగినభంగి మహోన్నతశృంగసంఘము
ల్పురువడి వ్రసి కూలె ఘనపాదపఘోటికుతారధారచే
నఱికినకై వడి నివీరులు నల్లడలం బడ వ్రాలె నేలకున్.

1244

చ. అతులితనత్తువై డయ్యనఘుఁ డంఘులు మోపినయంతమాత్రం బ
ర్వతవరకంఠరాంతరనివాసినుహోగ్రమృగేంద్రసంఘముల్
గతి సెడి వీడితంబు లయి కాతరతన్ మదగంధవారణ

ప్రతతులు పాటి నాకసము బ్రద్దలుగా వడి మ్రోసె నయ్యెడన్. 1245

సీ. భుగభుగ వాసించు మృగనాభితిలకంబు ఘర్వోనకంబుచేఁ గరంగి జాణ
నవలగ్నదేశబద్ధానర్థనవరత్నఘంటికారమ్యమేఖలలు వదల
మహనీయవక్షోజమండలోపరిబద్ధసులలితహారసంక్తులు చలింప
నెఱిఁ గప్పుకొప్పున నిండాఁర జుట్టినవిరిమల్లెపువ్వులు విరిసి రాలఁ
తే.గిన్నరవిహంగగంధర్వసన్నగేంద్ర, సాధ్యవిద్యాధరస్త్రీలు సంభ్రమమున
శైలములనుండి నిజనాథసహితలగుచు,మించులవితాన నెగసిరి మింటి కపుడ
చ. అడరి గుహాశయంబులు మహాకపిపాదనివీడితంబు లై

జడత నహించి నాలుకలు సాచుచు దుర్విషవహ్నిజాలము
లెడవెడ గ్రక్కుచుం గరము వ్రేగున భోగము లెత్త లేక పెం
పెడలఁగఁ జట్టుఁ జట్టుకొని హీనత రోజుచు నుండె నయ్యెడన్. 1247

చ. అనిలజఁ డబ్బి దాఁటుటకు నయ్యెడఁ బాదము లూఁది మోపఁ గ్ర
న్ననఁ బదియోజనంబులతనర్పును ముప్పదియోజనంబు లె
త్తునుగల కొండ వృక్షములతో శిఖరంబులతోడఁ గ్రుంగి యెం
దును బరికింప భూతలముతోడ సమత్వము నొందె నత్తఱిన్. 1248

హనుమంతుడు సమద్రమును దాటుట. శ్లో

మ. అనిలోఽస్థాతచలన్త హోన్నతతరంగాస్ఫులవేలాంతమై
ఘనమీనోరగమత్ప్రకచ్చసమహోగ్రగ్రాహసంచారమై
వినడద్దారుణబాడబాసలశిఖావిస్తారమై యున్నయ
వ్వనధిఁ దాఁటఁగఁ గోరి మింటి కెగసెన్ వాతాత్మజం డయ్యెడన్. 1249

వ. ఇతైఃసంగున సత్తరుచరశ్రేష్ఠుండు మారుతజనంబున నాకాశంబున కెగసి.

సీ. కమనీయహరిణాంకకుముదవికాసంబు సూర్యకారండవశోభితంబు
రమణీయగీషప్రతీశ నణకాదంబంబు చటులాభ్రజై నలశాడ్యలంబు
అనమానవపునర్వసుచుహామీనగంబు భామమహాగ్రాహభాసితంబు
అభ్రమాతంగమహాద్విపకలితంబు సావితీమదమరాశేనంకులంబు

తే. ఉరగగంధర్వయక్షపద్మోత్పలంబు, పూర్ణచంద్రాంశుశిశిరాంబుపూరితంబు
నగుదురంతమహాగగనార్ణవంబు, నందుఁ గపి నావచందాన నరిగె నవుడు.

శా.చంచద్భాస్కరమండలం బొరయుచున్ సామిరి భాస్వన్నభ
స్పంచారక్షుచుభూతముల్ నలుపునాశ్వర్యస్తుతిధావసముల్
మించఁ జేతులు సాచి నగ్రహమడున్తిల్లక్ష తారాధిప
దంచద్యోమము మ్రొంగఁ బోయెడిక్రియన్ దాఁటించి యేగె న్వడిన్. 1252

చ. హరితతినీలపింగళసితారుణవర్ణమహాభ్రపంక్తుల్
దొరయుచు సారెసారెకును దూఱుచుఁ గ్రమ్మట నిర్గమించుచున్

గర మురుకాయ మొక్కయెడఁ గన్నడ నొక్కెడ మాటుఁ జెంద నా
హరివరుఁ డభ్రవీధి హరిణాంకుక్రియక గన నయ్యె నయ్యెడన్. 1253

తే. బహువిధాభ్రసంఘాతసంప్రాప్తమార్దుఁ డై విశేషనవాంబరుఁ డై యదృశ్య
దృశ్యతనుఁడై సమీరణప్రియసుతుండు, మింట జాబిల్లిచందాసమెఱసెనవుడు.

ఆ. మఱియఁ దోయదంబుమాడ్కి గర్జించుచు, లంబపక్షపర్వతంబుకరణి
భూరిసత్తువఁ డైన భుజగాళనునిభంగి, నభ్రపథమునందు నరిగె నవుడు. 1255

వ. ఇవిధంబున నవాన్వరశ్రేష్ఠుండు రాక్షసప్రవరులం బరిమార్చి లంకాపురం
బాకులంబు చేసి రావణునకు సాధ్యసంబుఁ బుట్టించి ఘోరంబగురాక్షసబలంబు
రూపుమాపి తనమహాద్భుతప్రభానం బెల్లవారికే దెల్లంబుచేసి వై దేహికభివం
దనంబు గావించి కృతార్థుండై నాగరోహరిభాగంబునం బోవుచుసముద్రమధ్యం
బున హిరణ్యనాభం బగుపర్వతశ్రేష్ఠంబు పొడగని దానిఁ గరంబున సంస్పృ
శించి గుణవిముక్తం బగునారాచంబుకరణి నతివేగంబునం జనిమహాదధి యు
త్తరతరంబున నున్న మేఘసంకాశం బగునుహేంద్రులెంబు విలోకించి యంగ
దాదికపులకు నిజవిజయం బెఱుకపడునట్లుగా వాలంబు వినువీధిం ద్రిష్టుచు
బ్రళయ కాలధారాధరంబుచగిది సింహనాదంబుఁ జేసిన నమృహారవంబుదశదిశలు
నిండి గ్రహనక్షత్రకోభితం బైనగగనంబును బరిస్ఫృటితంబు గావించె నానమ
యంబున. 1256

సీ. నీరధియు త్రరతిరంబునందు సమీరపుత్తునిరాక గోరుచున్న
బలవంతులై నజాంబవదంగదనుషేణసలనీలముఖ్యవానరులు గగన
వీధి మేఘధ్వనివిధమున వీతెంచుపుష్పదశ్వసుతునిగంభీరనిద
మాలించి తద్దర్శనాకాంక్షులై మోచి ముప్పొంగ వివారించు చుండి రందు

తే. బ్రహ్మపుత్రుండు చిరజీవి పరమవృద్ధుఁ
డంబుదోపమకాయుండు జాంబవంతుఁ
డధికసంతుష్టహృదయాంతరంగుఁ డగుచు
సంగదాదులఁ జూచి యిట్లనుచుఁ బలికె. 1257

తే. ఎల్లభంగుల నూహింప నిక్కపీంద్రుఁ
డొనరఁ గృతకృత్యుఁ డై వచ్చు చున్నవాఁడు
సందియము లేదు తేన్ద్రహాస్వసము సన్న్య
దోత్కరంబును సూచించు చున్న దివుడు. 1258

చ. అనవుడు వానరప్రవరు లాహరివీరుభుజోరువేగమున్
ఘనతరనిస్వసంబు విని కొఱుక ఘోషుగ హృష్టచిత్తులై
మనమున నమహ్నబలకుమారునిఁ జూచెడు నేడ్క మీఱ గ్ర
మ్మన ధరణీధరేంద్రపురుకూటము లెక్కుచు నీక్కి చూచుచున్. 1259

హనుమంతుడు సముద్రోత్తరతీరంబున మహేంద్రపర్వతముపై వ్రాటుట. ౧౧౧

సీ. ఒక మ్రానిపై నుండి యొక మ్రానిమీదికి వేడ్కతో జంగలు వేయువారు
గగనంబుతో రాయు ఘనశైలశృంగశృంగాటకంబులపైకి దాటువారు
లలితంపుఁజివురుకొమ్మలు చీరలుగఁ గట్టి చెలరేగి అంతులు నేయువారు
హనుమంతుఁ డదిగో వచ్చెనుజూడుఁడనిచెప్పికొంచుమార్గము విలోకించువారు

తే. నగుచు వానరులందఱు సకలభక్తి

సన్నదంబులు మనమున సందడింప

హస్తములు మోడ్చికొని కుతూహలము మీఱ

వినుతి నేయుచు నుండి రవ్వీరవరులు.

1260

వ. అపుడు.

1261

ఉ. మేరుగుహాగతుం డగునమీరునికై వడి బెట్టుమ్రోయుచున్
మారుతతుల్య వేగమున మారుతి మారుతవీధి నుండి సొం
పారఁగ నేగుదెంచి సకలాగమధాతుపరాగశోభిత
ద్వారముహేంద్రకూటమున వ్రాలె బిలేశయవైరికై వడిన్.

1262

వ. ఇట్లు హర్షోత్కర్షంబునం జనుదెంచిన వృక్షచరశ్రేష్ఠుం డగుహనుమంతుని
వీక్షించి యతనిముఖలక్షణం బువలక్షించి సీతం జూచి వచ్చుట నిక్కం బని నిశ్చ
యించి ప్రాణంబులు వచ్చిననింద్రియంబులుంబోలెఁబరమానందంబున నుహ్పం
గుచు నమృహాత్మునిఁ బరవేష్టించి నానావిధంబు లగుఫలమూలంబు లుపాయ
సంబులు సమర్పించి వివిధంబు లగువాక్కుసుమంబులం బూజించి సీతా
వృత్తాంతసమాకర్ణనోత్కంఠలై గొలిచి యుండి రంత నమృరున్నందనుండుగురు
వృద్ధులకు జాంబవదాదులకు సమస్కరించి యువరా జగునంగదునకు సభివాద
సంబు గావించి తక్కినవానరుల నయ్యై తెఱంగుల సంభావించి.

1263

హనుమంతుడు సీతం జూచితి నని వానరులకుఁ జెప్పట ౧౧౨

మ. చెలు వొప్పం గనుఁగొంటి సీత నని సంతోషంబుగాఁ బల్కి సొం
పలరన్ జాలిజుచేయిఁ బట్టుకొని దీవ్యచ్చందనానోకహా
జ్జ్వలదుద్యానవృతాచలాగ్రమునఁ జంచత్ప్రితి నాసీనుఁ డై
యలఘుప్రీతి దలిర్ప నిట్లనియెఁ గీశాగ్రేసరుం డత్తతీన్.

1264

సీ. తనదురవస్థకు దైవంబు దూఱుచు నుపవాసముల డస్సియున్నదానిఁ
గావలి యున్నరక్షస్త్రీలు తర్దింప నుడుగక శోకించుచున్నదానిఁ
జెక్కిటఁ జెయిఁ జేర్చి చింతాభరంబునఁ బొగిలి నిట్టూర్పులు పుచ్చుదాని
మాటిమాటికిని రామా రామ యని పేరుకొందుఁ గన్నుల నీరు నించుదాని

ఆ. మైలవలువతోడ మాసినజడతోడ, చెన్నుదటిగి గుందుచున్నదానిఁ
గంటి రామభద్రకాంతను దశకంఠు, సంతిపురముకడ వనాంతరమున.

1265

- చ. అన విని వానరప్రవరు లాహరివీరువచోమృతంబు గ్ర
 క్కునఁ దమకర్ణరంధ్రములఁ గ్రోలి ముదంబున నుబ్బి యాడుచున్
 ఘనములమాడ్కి గర్జిలుచు గంతులు వైచుచుఁ దోక లంబరం
 బున వడిఁ ద్రిప్పుచుం బవనపుత్రుని బాహులఁ గొఁగిలించుచున్. 1266
- క. తరువులఁ బ్రాఁకుచు గిరికం, దరముల డాఁగుచు నునగ్రతరశిఖరనము
 త్కరములపై కెగురుచు ని, ట్లటిముఱి విహరించి రవుడు హరికులముఖ్యుల్.

—అంతః అంగదుఁడు హనుమంతునిఁ బొగడుట. అంత—

వ. అప్పు డంగదుండు పరమానందభరితాంతఃకరణుం డై వానరు లందఱు విను
 చుండ హనుమంతు నవలోకించి బహుమానపురస్కరంబుగా ని ట్లనియె. 1268

చ. తరుచరవీర సాగరము దాటఁగ లంక సారంగ సీత న
 ల్లనఁ బరికించి చూడ మరలం జను దేరఁగ నీకె చెల్లఁగా
 కరయఁగ ధాత్రి వేటొకని కయ్యెడుకార్యమె క్రస్యభుజ్జరు
 ద్గరుడులయందు నీనమునిఁ గానఁ దదన్యులఁ జెప్ప నేటికిన్. 1269

తే. స్వామిభక్తియుఁ దేజంబు సాహసంబు
 దాత్యము పరాక్రమంబు దుర్దాంతబలము
 వేగ సంపద ధైర్యంబు విజయశీల
 మహాహ నీయండు నింత యొ ప్పగునె యనఘ. 1270

మ. మనభాగ్యంబున సీత గన్పడియె రామస్వామి భార్యావియో
 గనిమి త్రం బగుశోకము న్విడిచె లోకఖ్యాతి చేకూడె నీ
 కనఘాత్తుం డగుభానునందనునివాక్యం బర్థసంయుక్త మై
 తనరెం బాత్తుల మైతి మిందఱుము గోత్రాభృతృప్తపాదృష్టికిన్. 1271

వ. అని యంగదుండు వాయుపుత్రు నగ్గించె నప్పుడు వానరు లందఱు సముద్రలంఘ
 నంబును సీతాదర్శనంబును లంకావిశేషంబును వినఁ గుతూహలంబున హనుమ
 ద్వదనోన్ముఖులై కొందఱు తాలసాలంబులు ధరించియుఁ గొందఱు కరంబులు
 మోడ్చి ఫాలంబులం జేర్చియు హనుమదంగదజాంబవంతులం బరివేష్టించి కొల్చి
 యుండి రంగదుండు వానరపరివృతుండై విబుధులచేత నుపాస్యమానుం డైన
 దేవేంద్రునిచందంబున దేజరిల్లు చుండె నన్యుపేంద్రమహీధరాగ్రంబు కనకాం
 గదబద్ధబాహుం డగునంగదునిచేతను గీర్తిమంతుం డగుహనుమంతునిచేత
 నధ్యాసితంబై యద్భుతకాంతివిశేషంబునం బ్రకాశించు చుండె నితైఱంగున
 నవానరోత్తములు తత్పర్వతశిఖరంబున నుఖాసీనులై ముదంబునం బొదలు
 చున్న సమయంబున జాంబవంతుండు కార్యవృత్తాంతంబు విస్పష్టంబుగా విను
 వాఁడై హనుమంతు నవలోకించి యి ట్లనియె. 1272

అంశః బాంబునెతుండు లంకచేరి సీతం జూచినలెఱుం గంతయు హనుమంతు నడుగుట. అంశః

శా.వీరితిఁ జలరాశి దాఁటితివి నీ వేరితి నప్పటిలో

నారామాధిపుపత్నిఁ గాంచితివి దుష్టాత్తుండు దై త్యేశ్వరుం
జేరితిం జరియించు నలతయును మా కింపారఁగాఁ జెప్పు మో
వీరాగ్రేసర పోయి వచ్చినకథావృత్తాంత మాన్వంతమున్.

1273

క. చెప్పిన విని పిమ్ముట మన, మిప్పుని నేయంగ వలయు నిశ మన కనుచుం
దన్నక కార్యవిధానం, బిప్పుడ చింతించి నిశ్చయింతము బుద్ధిన్.

1274

క. రామావనిపతితో మన, మేమాట వచింప నలయు నిం పలకంగా
నేమాట దాఁచఁగా దగు, నామాటలు నిశ్చయింత మంతయుఁ జెపుమా.

అంశః హనుమంతుండు తాను లంకచేరి సీతం జూచినవిధమును వానరుల కెఱింగించుట. అంశః

క. నా విని సంతోషము మది, నావిర్భవ మంద సీత కభినందనమున్

గావించి సర్వ మేర్పడఁ, బాసని యిట్లనుచుఁ బలికెఁ బ్రవగులు వినఁగన్.

1276

వ. ఏను మీచేత ననుజ్ఞాతుండనై మీరందఱు విలోకించుచుండమహోదధిదక్షిణ
తీరంబు సేరం గోరి సమాహితుండ నై మహేంద్రమహీధరాగ్రంబున నుండి
గగనంబున కెగయుట మీరెఱుంగుదు రేకదా యల్లెగసి వాయుజవంబునసాగ
రోపరిభాగంబువం బోవునప్పుడు సముద్రమధ్యంబున.

1277

మ. వరజాంబూనదదివృశ్చంకములతో వ్యాకీర్ణచంచన్మనో

హరనానావిధధాతుసంతతులతో నభ్రంకపోదగ్రభా

స్వరచామీకరవృక్షవాటికలతో శైలోత్తమం బొక్కఁ డే

నరుగఁ ద్రోవకు నడ్డమై నిలిచెఁ దిర్యగ్వాప్తిప్రపత్తోధ్య మై.

1278

మ. వివిధానోకహమంశమండితసమావిర్భూతశ్చంకావళిన్

దివితో రాయుగిరిం గనుంగొని మదోద్రేకంబుతోఁ ద్రోవకి

ట్టవరోధం బానరింప వచ్చెఁ దడ వేలా దీనిఁ జూర్ణంబుఁ జే

సి వడిం బోయెదఁ గాక యంచు మదిలోఁ జింతించి యే నుద్ధతిన్.

1279

ఉ. వీరక సహంకరించి పవివేగమునం జని బెట్టు దాఁకితిన్

దాఁకినయంతలో విటిగి తన్మహనీయసువర్ణశ్చంక మ

స్తోకజవంబుతో జలధితోయములం బడె వేయి వ్రయ్య లై

యాకుల మొందె నగ్గిరిగుహాగతదారుణజంతుసంతతుల్.

1280

తే. గట్టు మద్భోరవతో విఘట్టనమున, బ్రమసి జఙ్ఘ జఙ్ఘఁ దిరిగి ధైర్యమునఁ గొంత
వడికినూల్కొనిసాహార్ద్రమడరఁబుత్రయనిమధురభంగిఁ బేర్కొనియనియెనవుడు.

ఉ. ఆతతతేజ యేను తుహినాద్రి సుతుండ హిరణ్యనాభవి

ఖ్యాతిని గన్న వాడ లవణాంబుధిలో వసియించి యుండు నం

స్త్రీతి భవద్గురం డగునమీరున కిష్టసఖుండఁ గావున

న్నీతివివేకశీల నను నీకుఁ బితృవృన్ద గా నెఱుంగుమీ.

1282

- ఉ. ఆదియుగంబునందు గిరులన్నియు తెక్కలు గల్గి యాత్మ మ
ర్యాకలు దప్పి లోకముల కన్నిటికిం గడు బాధ సేయుచున్
మేదిని సంచరింప ననిమేషవిధుం డది చూచి యల్పతో
హ్రాదినిధారిచే నఱి కె నద్రులపక్షము లొక్కవైల్కిడిన్. 1283
- క. మనమునఁ గరుణించి భవ, జ్వనకుం డగుపవనుఁ డపుడు చతురత నన్నుం
గొని తెచ్చి సాగరములో, మునుకొని వెన డాచి పక్షములు రక్షించెన్.
- ఆ. నాఁటనుండి యేను నయ మొప్పు ననధిలో, డాఁగి యున్నవాఁడఁ దరుచరేంద్ర
యనిలనందనుండ వగునీకు సాహాయ్య, మిపుడు సేయు టిదియ హితము నాకు.
- వ. ఆదియునుం గాక. 1286
- ఉ. రాముఁడు పుణ్యమూర్తి సురరాజసమానుఁడు రాఘవావస్థయ
గ్రామణి గాన నవ్విభునికార్యము దీర్పఁగఁబోవునీకు నేఁ
బ్రేమ దలిర్ప నెయ్య మొనరింపఁగ వచ్చితి మన్మహాల్లన
ధ్దేమ మనోజ్ఞశృంగముల నించుక సేపు వనించి యేగుమీ. 1287
- వ. అని పలికినమహాత్ముం డగుమైనాకునిపలుకుల కలరి యేను గరంబున నప్పరవృత
శిఖరంబు సంస్పృశించి యతనిచేత ననుజ్ఞాతుండనై యవ్వల నరిగితి నంతనమ్మ
హీధరంబుపురుషరూపంబు విడిచి కేవలశైలరూపంబునముద్రజలంబులనంత
ర్ధానంబు నొందెనితైఱంగున నేను మైనాకంబు నతిక్రమించి శీఘ్రజవంబున
సంబరంబునం బోవునెడ. 1288
- చ. అరుదుగ నాగమాత సురసాఖ్య రయంబున నేగుదెంచి నా
తెరువున కడ్డమై నిలిచి ధీరత నిట్లను నీవు నాకు ని
ర్జరులవరప్రసాదమునఁ జాలఁగ భక్త్యమ వైతి గావునం
దిరముగ నిన్నుఁ బట్టుకొని ధీరత నాఁకలి దీఱ మ్రింగెదన్. 1289
- క. నా విని యేను మొగంబున, వై వర్ణ్యము దోచ భక్తి వఱలఁగ వినయం
బావిర్భవింప నప్పుడు, సేవాంజలి చేసి నేర్పుచే నిట్లంటిన్. 1290
- సీ. దశరథరాజసందనుఁడు రాముఁడు తండ్రి యానతి మునివేష మూని చాల్చి
జానకీలక్ష్మణసహితుఁ డై దండకావనము ప్రవేశించి ఘనత మీఱ
గాతమీనదిపాంతఁ గాంతారసీమలో వసియించి యుండ రావణుఁడు వచ్చి
ఘ్రుచ్చిలి యద్దేవి దెచ్చె నే నచటికిఁ బాలుపారఁ బతియాజ్ఞఁ బోవుచున్న
- తే. వాఁడఁ గరుణించి నిర్జరవైరిపురికి, నన్నుఁ భోవ ని మ్మట్లు గాదన్న సీతఁ
జూచి రామునితోడ నాచోప్పుఁ జెప్పి, నిక్కముగ వచ్చి చొచ్చెదనీముఖంబు.
- తే. అనిన నద్దేవి యట్లు గా దడుగు దాఁటి
పోవ నీ నిట్టి దయ్య వేల్పులవరంబు
మ్రొంగి పుచ్చెద ననుచుఁ దా నింగిముట్టి
యాననముఁ బెంచె దశయోజనాయతముగ.

- క. ఏ నత్తైఱంగుఁ గనుఁగొని, మానుగ దశయోజనప్రమాణంబుగ నె
మ్మే నటుపెంచితి నదనము, తా నిరువదియోజనములు తప్పక పెంచెన్. 1293
- స. ఇట్లుండొరులము మచ్చురించి క్రమంబున సంతకంతకు వృద్ధి నొందుచునేను
నవతియోజనప్రమాణజేహుండ నైన నది శతయోజనంబులంత రదనంబు
విచ్చి సంత నవ్విధం బాలోకించి యేనుదీనితోడిమచ్చరంబేటికిఁగాలయాచనం
బయ్యెడు నని యాలోకించి శరీరంబు సంకోచించి యంగుష్ఠమాత్రుండ నై
దానిముఖంబు సొచ్చి క్రమము నొక్కక్షణంబులోన నిగ్గమించి యెప్పటియట్ల
దోచినం జూచి యద్దేవి విస్మిత యై నిజహుంబున నా కిట్లనియె. 1294
- చ. అనఘచరిత్ర నీమహిను కద్యుతమున్ మున మంకురించె నీ
కనువుగ నర్థసిద్ధి యగు నచ్చట వేగ యభాసుఖంబుగాఁ
జనుము సతీశిరోమణిని జానకిని న్నిజసంశ్చర్యన
ర్థమఁ జగురామధద్రునిఁ దిరంబుగఁ గూర్పుము పెం పెలర్చుగన్. 1295
- క. అని దీవించి సురస చయ్యన సంతర్ధాన మొందె నటుపిమ్మట మం
తనమున సురకిన్నరముని, జనములు ముద మంది నను బ్రశంసించి రొగిన్.
- ఆ. అంత విపులమైన యంతరిక్షంబున, సర్పవై రిపగిది జనము మెఱసి
లీలతో మహాభ్రజాలంబు దొరయుచు, బాలువు మీఱ నేను బోవునపుడు.
- క. ఛాయాగ్రాహిణి యన నొక, మాయపురక్కసి సముద్రసంధ్యంబున మ
త్కాయచ్చాయను బట్టిన, నాయెడ గతసత్త్వకుండనై యేను మదిన్. 1293
- ఉ. ఏల రయంబు దప్పె నిపు డక్రియ విఘ్నము గల్గె నాకు ని
ట్లేల పరాక్రమం బుడిగె నెక్కడ నెవ్వనిఁ గాన మంచు నేఁ
జాల విచార మొంది వరుసన్ దిశ లన్నియుఁ బాఱఁ జూచి యా
లీల విలోలదృష్టి నటఁ గ్రింద సముద్రచుత్రోనఁ జూచితిన్. 1299
- ఉ. చూచిన నొక్కదైత్యసతి చూపులకుం గడుఘోరభంగి యై
లోదనవక్తరంద్రములు లోతగునూతులమాడ్కిఁ గ్రాటఁగా
వీచులఁ దేలునత్వముల ప్రేగున నుబ్బుపయోధినీటిలో
గోచర యయ్యె దానిఁ గని గొబ్బున నేను మనంబులోపలన్. 1300
- క. ఆయినజాఁడు చెప్పిన క్రియ, ఛాయా గ్రాహిణియు నగుట సత్యం బిది మ
చ్చాయ నొడిసి పట్టిన దీ, మాయపురక్కసిని వేగ మర్ధింప నగున్. 1301
- వ. అని విచారించునప్పుడు రక్కసి మహామేఘంబుభంగి నార్చి పేర్చి యట్లహంసం
బున నవహసించుచు నా కిట్లనియె. 1302
- ఉ. హెచ్చుగ నాదుబారిఁ బడి యిచ్చకు వచ్చినభంగి నీకుఁ బో
వచ్చునె దై వయోగమున వచ్చితి విచ్చటి కోరి యింక నీ
వచ్చుపడంగ నాదుజతరాంతరమున్ జూరు మాన మాని నే
మెచ్చుగ నిన్నుఁ బట్టుకొని మ్రింగెద నాఁకలి దీటునట్లుగేన్. 1303

- చ. అనుచు నిశాటి పల్కిన వనాటకులో త్తములార యేను నె
 వ్వునమున నాగ్రహం బెదుగ మాయపురక్కసిఁ జంపఁ బూని మే
 ననువుగ బెంచితిఁ హిమవనద్రియొ మందరమో నుమేరువో
 యని కడుసంభ్రమంబున వియచ్చరసంక్తులు సన్నుతింపఁగన్. 1304
- ఆ. ఇట్లు నేను బర్యతేంద్రసంకాశుఁడ, నైసఁ జూచి దానవాంగనయును
 భువన మెల్ల నొక్క ముద్దగాఁ గొని మ్రింగ, నోపినంత వరస మొనర విచ్చె.
- క. అది చూచి యేను మనమున, నిది కర్ణము గా నటంచు నెంచి శరీరం
 బది కుటుచపటిచి దానిం, గదిసితి నంగుష్ఠమాత్రగాత్రుఁడ నగుచున్. 1306
- వ. ఇట్లు గదిసి దానియుదరంబు సొచ్చి ప్రావృట్కూలమేఘంబుకరణి మేను బెంచి
 తీక్షణఖంబుల దానియుదరగతంబులగుప్రేవులం ద్రెంచి నిమిషాంతరంబునకుఁ
 గ్రహ్మజ వదనంబు వెలువడి దీర్ఘభుజంబుల నడ్డానవి నాకాశంబునకుం గొనిచని
 కొండొకసోడువున నుండి సముద్రజలంబులం బడవై చితి నది తత్ప్రణంబ విగత
 ప్రాణయై జములోకంబునకుం జనియె నంత నేను దేవగంధర్వకిన్నరాదులచేత
 సంస్తూయమానుండనై వాయుమార్గంబున సముద్రశేషంబు దాటి సూర్యుం
 డస్తమింపక మున్నె నగమండితం బైనమహోదధిదక్షిణతీరంబుం జేరి రాక్ష
 సులకుం గానరాకుండం బ్రదోషకాలంబున లంకాపురంబు ప్రవేశించునప్పు
 డప్పురద్వారంబునం గావలియున్నలంక యనునొక్కరక్కసి నన్ను విలోకించి
 యట్టహాసంబు నేయుచుఁ ద్రోవ కడ్డంబు నిల్చిన జ్వలదగ్గిశిరోరుహ యైనదాని
 సవ్యముష్టిప్రహరంబున నిర్జించిన నది మత్పురాక్రమంబునకు మెచ్చి నన్ను
 నిర్జించితివి గావున నింక నీకడ్డం బెయ్యది లేదు సర్వరాక్షసుల సక్రమంబున
 నిర్జింపఁ గలవు లంక ప్రవేశింపు మని పలికిన నేనప్పట్టణంబు ప్రవేశించిరాత్రి
 కాలంబున లంకాపురం బంతయు శోధించి రావణునియంతఃపురంబు సర్వం
 బునం బరామర్శించి యద్దేవి నెందునుం గానకళోకసంతప్తచిత్తుండనై దుఃఖం
 చుచుముందట నొక్కవిశాలనుగంధికుసుమవిసరభాసురకాంచనానోకహవిభ్రా
 జితం బైనవిచిత్రగృహోపనోత్తమంబు విలోకించి తత్ప్రాకారంబు దాటి
 వనంబు సొచ్చి తన్మధ్యంబున స్వర్ణపర్ణవికీర్ణం బైనయొక్కకదళీవనంబు ప్రవేశి
 శించి యచ్చట నొక్కన హాస్నజనువర్ణ శింశుపావృక్షం బెక్కి దాని కనతి
 దూరంబున. 1307
- చ. కమలదళంబులం దెగడుకన్నుల బాష్పకణంబు లొల్కు శో
 కమున మొగంబు గండ నలికంబునఁ జెన్పుట లూర నెండచేఁ
 గమలిన తీవె నాఁ దనువు కార్యము నొండఁ గరంబు మోహసం
 భ్రమమున రామ రామ యని మాటికే జీరెడుదాని వెండియున్. 1308
- చ. చెలు వటి వ్యాఘ్రమధ్యమునఁ జిక్కినలేడిక్రియన్ బిడాలకం
 బులనధుమం గలంతఁ బడి పొక్కెడుకీరముమాడ్కి నల్కతోఁ

బలుముఖుఁ గంతహుంకృతుల భర్తన నేయునిశాటికాజనం
బుల నడిచక్కిఁ జిక్కి కడు బోరన నేచ్చెడుదాని నెంతయున్. 1309

సీ. పార గవ్వకొని యున్న భుజగరాజముఁ బోలు రేణురూపితదీర్ఘ వేణితోడ
హిమజలస్థిన్నపద్మముఁ బోలుశోకాశ్రు కాండనంపు క్రవక్తంబుతోడఁ
గనటు చుట్టిన హేమకణికఁ బోలుమహిషరాగనంభృతశరీరంబుతోడ
లలితరక్తృత్పలంబులఁ బోలురోషరోదనతామ్రదుచిరనేత్రములతోడ

ఆ. మైలవలువతోడ మహితచింతాజ్వర, జ్వలిత మైనమానసంబుతోడ
వికృతరూపదానవీజనాంతరమునఁ, జెన్ను దటిగి కుందు చున్నదాని. 1310

ఆ. ప్రాణవిభునిఁ బాసి యనదనై జీవింప, నేల నాధి కిది విహితము గాదు
చత్తు ననుచుఁ జాల సంకటపడుదాని, సీత నమలగుణసమేతఁ గంటి. 1311

క. కనుఁగొని రాఘవుఁ డెఱిఁగిం, చినచిహ్నము లన్ని యూచి సీతాసతి యా
ట నిజం బని దలఁచుచుఁ ద, స్థనతరప్రస్థాంతరమున దాఁగొని యుంటిన్. 1312

వ. ఆసయంబున రావణనియంతరిపురంబునందుఁ గాంచినూపురమిశ్రితం బైన
కాంతాజనహలహలాశబ్దంబు బహుంబుగా వీతెంచిన నేను బరమోద్విగ్నం
డనై వేటొక్క శాఖకు దాటి గగనంబునందుఁ బతయింబోలె నెవ్వరికిం
గానరాకుండఁ బర్ణనంహతిగూఢప్రదేశంబునం బొంచియుంటిఁ బదంపడి రావ
ణుండు నిజదారపరివృతుండై సీత యున్న దేశంబునం జనుదెంచె వానిరాక
యెఱింగి యద్దేవి వీనంబులగుకుచంబు లూరువులం గప్పికొని తనకుఁబరిత్రాణం
బెద్దియు లేమికి వగచుచు భయాక్రాంతయై ప్రవాతంబునందుఁ గదలియుం
బోలె నడవడ వడంకుచు నంతనంత విలోకించుచుఁ దదాననంబుఁ జూడ రోసి
యధోముఖయై యుండె నట్లు రావణుండు చనుదెంచి దుఃఖించు చున్న సీత
నవలోకించి యిట్లనియె. 1313

ఉ. సీరజనేత్ర కేల్తొగిచి నీకు నమస్కృతిఁ జేసి వేడెడద
సారసబాణుబారిఁ బడి చావక యుంపఁగఁ బ్రోవు మట్లు గా
కీరన మెత్తి యియ్యకొన వేనియు రెన్నల లోర్చి మోడదట
దీటనియల్కఁ గ్రోలదఁ ద్వదీయతనూగతర క్తపూరమున్. 1314

ఉ. నా విని గాజపుత్రి వదనంబునఁ గోపము చెంగలింపఁగా
రావణుతోడఁ బంక్తిరథరాజవరేణ్యునికోడల నివ్వదే
హావనినాథమాళితనయ ప్రఘురామునిభార్య నైనన
న్నీవిధిఁ బాపము ల్పలికె డేటికి నాలుక యూడిపోవదే. 1315

ఉ. నావిభుఁ డొడ్డ లేనియెడ నన్ను వనంబునఁ దస్కరుండ నై
కావర మెత్తి చేటు మదిఁ గానక మ్రుచ్చిలి దెచ్చి యిచ్చట
న్నీ హాకపోటుబంటువలె నేర్పున బీరము లాడె రోగి యా
భావరూఁ డొడ్డ నున్న నినుఁ బూని వధింపక పోవ నిచ్చునే.

- ఉ. రాముడు సత్యవాది పరరాజభయంకరుఁ డధ్వరక్రియా
కాముడు సాధుపోషకుఁ డఖండయశశివరిపూర్ణుఁ డుగ్రసం
గ్రామవిశారదుండు కనకక్షీతిభృతృమధైర్యుఁ డారఘు
గ్రామణి కీపు దానుఁడవు గాంధగ వోరి నిశాచరాధమా. 1817
- చ. అనవుడు వాఁడు రాజతనయాపరుపోత్తులు వాఁడిబాణముల్
చొనిపినమాడ్కిఁ గర్ణములు సోకినయంతః జితాస్థహవ్యవా
హనుక్రియ మండి నేత్రముల నగ్నికణంబులు రాలఁ గ్రుద్ధుఁ డై
జనకజఁ డ్రుంతు నంచు రభసం బడరన్ గమకించునంతలోన్. 1818
- ఉ. ఆదివిజారిపత్ని సుగుణాంచితశీల వరాంగలీల మం
డోసరి స్త్రీలమధ్యమున నుండి రయంబున వచ్చి మన్మథ
వ్యాధిఁ దపించు చున్ననిజవల్లభుఁ గాఁగిటఁ జిక్కఁ బట్టి న
మ్రోదము పుట్ట నిట్లనియె ముచ్చట భవ్యసుధామయోక్తులన్. 1819
- చ. విను మనిమేషరాజసమవిక్రమ యిట్లనుకూల గానియీ
జనకజతోడి దేమి పని చానఁ జంపుట పాడి గాదు నీ
కనిమిషసిద్ధచారణసురారిమృగాక్షులు వీరె వీరితోఁ
దనివి జనింపఁ గామపరతంత్రుఁడ వై రమియింపు మింపుగన్. 1820
- ప. అని యిత్తైఱంగునఁ జనవు మెఱసి మండ్లోదరి వినయంబున బోధించి పిఱిందికిం
దిగిచిన సతండు భార్యవ్రతిషేధితుండై పత్నిసమేతంబుగా శీఘ్రంబున నిజభ
వసంబునకుం జనియె సంత దశగ్రీవనియుక్తలై కావలి యున్నన క్తంచరస్త్రీలం
దఱు బహుప్రకారంబులఁ దర్జనభర్జనోక్తుల భర్జించుచు రావణుం గైకొన వేసి
నిన్నుఁ బట్టి మ్రొంగెన మని భయంబు గఱపిన నద్దేవి వారిపలుకులు తృణప్రాయం
బులుచేసి ధిక్కరించినవయ్యసురాంగనలు తమపలుకు లద్దేవియందు నిరర్థకంబు
లగుట యెఱింగి చేయునదిలేక రావణునియొద్దకుం జని తత్ప్రకారంబునరవ్యం
బునం జెప్పి వచ్చి మరలి యెచ్చటియట్లు సీతం గాచికొని చుట్లం బడి నిద్రించి
రప్పు డద్దేవి పరమదుఃఖాక్రాంతయై యార్తనాదంబున విలపించుచుండ నానమ
యంబునఁ ద్రిజట యనునొక్కరక్కసి యచ్చేరువ నిద్రించి మేల్కొని రాక్షస
స్త్రీల నందఱ విలోకించి యిట్లనియె. 1821
- క. జనకునిపుత్రిని దశరథ, జనపతికోడలిని బరమసతి నీసీతన్
మునుకొని మ్రొంగంబోకుడు, నను మ్రొంగుడు జనకపుత్రి నశీయింప దిశన్.
- ఉ. దారుణము నృయావహము దైత్యవినాశనమాచకంబు నీ
సాంసనేత్రనాథువకు జన్మజయావహ మైనస్వప్న మే
నారయఁ గంటి నాకల యథార్థము గావున మీర లీయమన్
గాఁజియఁపెట్ట కింక శరణం బని వేడుకొనుం డహోష లై. 1822

క. పడఁతులకు వగవు గలయ,ప్పుడు పరులకు నిట్టిస్వప్నమున్ గల్గిన న
పుడఁతుక లాయాపదచే, విడివడి సౌఖ్యంబు నొంది వెలయుదు రెందున్.

ఉ. ఈవనజాతనేత్రవిభుఁ డిచ్చటికిం జనుదెంచి లోకవి
ద్రావణుఁ డైనరావణు నుదగ్రశరంబుల గీటఁగించి యీ
భూవరపుత్రి వేడ్కఁ గొనిపోవుట నిక్కము గాన మీర లీ
భావము మాని ప్రోవు మని ప్రార్థన సేయుఁడు భక్తియు క్తలై. 1325

తే. అనుచుఁ బలికిన నయ్యింతు లధికభీతిఁ
గనరు టుడిగి కరంబులు నొసలఁ జేర్చి
యరసి రక్షింపు మని వినయమున వినుతి
సేయుచు నిరాశ లై నిద్రఁ జెంది రవుడు. 1326

వ. అంత సవై వ్రదేహి రాముండు చనుదెంచి రావణుం బరిమార్చి సీతం జేకొని
పోవుట నిక్కువం బని త్రిజట యాడుటకు సంతసిల్లి యవాక్యంబు సత్వం బగుం
గాక యని దేవతలం బ్రార్థించుచుండె నప్పు డద్దేవి తావృద్ధాదుణదశ నవలోకించి
మనంబున నొక్కింతసేపు శోకించి పడంపడి నారాక యెఱింగించుటకుఁ దగిన
యపాయంబు చింతించి భర్తృకుశలం బెఱింగించుటకుఁ దగిన తెఱంగున
మాటలాడం గలవాఁడనై రామపురస్కరంబుగా నిఘోషవంశంబు గొనియాడి
సముచితంబుగాఁ బాడనూపితి నంత నద్దేవి రాజర్షి గుణపూజితం బైనమదీయ
మధురభాషితంబు విని బాష్పపిహితలోచన యై నా కిట్లనియె. 1327

క. కపిపుంగవ నీ వెవ్వఁడ, విపు డిచటికి నేల వచ్చి తెవ్వఁడు పనిచే
గపికులుఁక వైన నీకును, నృపుఁ డగురామునకు నెట్లు నెయ్యము గలిగెన్ 1328

ఉ. నా విని యేను శేల్కాగిచి నఘ్రుఁడ నై కడు భక్తిఁ దల్లిగో
నీవిభుఁ డైనరామునకు నెమ్మి సఖుండు హరిశ్చరండు ను
గ్రీవుఁ డనఁ గలం డతనికిం దగ భృత్యుఁడ దాతవృత్తి నే
భూవరమాళి నీకడకుఁ బొమ్మని వంశుగ వచ్చితి స్రహిన్. 1329

క. హరికులవద్యుం డగుకేసరికేహినియందు వహ్నిసఖవీర్యమున
స్వరపుత్రుఁడ నై పుట్టితి, నరయఁగ హనుమంతుఁ డందు రందఱు నన్నున్. 1330

తే. పురుష శాస్త్రులుఁ డైనదాశరథి నీకు
గుఱుతుగా నిచ్చె నిదిగో కై కొను మటంచు
నూతనమణిప్రభాపరిస్థిత మైన
రత్నముద్రిక యొనఁగితి యత్న మలర. 1331

వ. ఇట్లభిజ్ఞానంబుగా సంగుళీయకం బొసంగి. 1332

క. జననీ నా కెయ్యది పని, నినుఁ గొని చని రాఘవునకు నెమ్మి నొసఁగెడ
జనుదె మ్మని పలికిన నా, జనకజ ననుఁ జూచి పలికె నమ్మద మలరన్. 1333

- క. రావణునిఁ దునిమి సంగర, కోవిదుఁ డగురాఘవుండె గొని చను నన్ను
స్నేహెంట రాఁ బొసంగదు, ధీవిలసిత ధర్మనరణి దెలియఁదె నీకున్. 1334
- చ. అన విని యేను వెండియుఁ దవంఘ్రులకుం బ్రణమిల్లి తల్లి చ
య్యన నినుఁ జూచి పచ్చుట యథార్థ మటంచు భవద్విభుండు నె
మ్మనమున నచ్చునట్లుగఁ గృపఁ గుఱు తొక్కటి నెమ్మితోడ ని
మ్మనవుడు సీత మోద మలరారఁగ న స్పరికించి యిట్లనున్. 1335
- ఉ. మారుతపుత్ర నీ వసినమాట నిజం బిడ గొమ్ము మానికం
బారఘువంశవర్కుడు దయానిధి రాముఁడు దీనిఁ జూచి న
న్నారసి చూచి నచ్చుట యథార్థమ కా మది నమ్మి నిన్ను సొం
పార బహూకరించు నని యర్థి నొసంగె శిరోవతంసమున్. 1336
- వ. ఇట్లు మశేరత్నం బొసంగి రామైకసంపేక్ష్యం బైనకాకాసురవృత్తాంతంబును
దిలకనిర్ణయంబు నెఱింగించిన. 1337
- క. ఏ నచ్చుణిఁ గైకొని య,వ్మానినికిఁ బ్రదక్షిణము సమస్కారంబున్
మానితభక్తిం జేసి య,నూనవచ్చప్రాధి మెఱయ నుతియించి తగన్. 1338
- తే. గగనమున కున్ముఖుండనై కరము వేడ్క
నాజ్ఞఁ గొనువాంఁధతో నున్న నచ్చుహీజ
మరల ననుఁ జూచి కార్యంబు తెఱఁగు నడవు
తెట్టులగునో యనెడుశంక నిట్టు లనియె. 1339
- చ. మఱచెద వేము నాతెఱఁగు మానవనాథునితోడఁ జెప్పి స
త్వరముగ సూర్యసంధనునిఁ దమ్మునిఁ దోడ్కొని నచ్చునట్లుగాఁ
దరబడిఁ జెప్పు మవిధము దప్పిన రెన్నెల లోర్చి మీఁదలన్
బారిఁబారి చేదు ద్రావి మృతి, బొందెద నన్నది యంచుఁ జెప్పుమా. 1340
- క. అని దీన యగుచుఁ బలికిన, విని యే న క్లేల రామవిభుఁ డనుజుఁడు దాఁ
జనుడెంచి వేగ రిపుఁ బారి, గొని నినుఁ గొనిపోవు వగవు గొన కుండు మిటన్. 1341
- వ. అని యూఱడిలం బలికి యద్దేవిచేత నామంత్రణంబు వడసి యచ్చోటు వాసి. 1342
- ఉ. ఆదశకంధరుండు జనకాత్మజ నాడినకూరవాక్యముల్
లోఁ దలపోసి నెప్పునము ద్రొక్కినకోపము తాల్చి మ్రొంగఁగా
నాదల జన్యకాంక్షీనయి యంగముఁ బెంచి సమీరవేగినై
నాద మెల్లర్ప దద్దనము నప్తముఁ జేసితి దర్ప మేర్పడన్. 1343
- వ. ఇట్లు మదీయభుజాబలవిధ్వంసితతరుమండమండలం బైనవనంబు విలోకించి వన
పాలకు లగురాక్షసులు దాని మత్కృత్యంబుగా నెఱింగివికృతముఖులై రయం
బున రావణునిపాలికిం జని. 1344
- ఉ. దానవలోకపాల విను తావకవీర్య మెఱుంగ కెవ్వఁడో
పానరుఁ డెగుడెంచి బలనైభవ మేర్పడ నీవనంబు కా

లానలహేతిఁ గాల్చినక్రియన్ వడి నష్ట మొనర్చె నక్కటా

వాని వధింప రాక్షసులఁ బంపుము గ్రమ్మఱఁ బోవు నంతలోన్.

1345

ప అని విన్నవించిన నద్దనజపాలకుండు కోపించి దుష్టయు లగువారి నాత్మచిత్త
వర్తులఁ గింకరనామధేయుల నెనుబదివేపుర నాలంబునకు నియమించిన వారు
శూలమునలముగ్ధరస్త్రముఖచాణింధనురోచులు దిశాముఖంబు లలంకరింప నా
టోపంబునం జనుదెంచిన నేను దోరణాశ్రితం బైనచరిఘంబుచే వారి నందఱఁ
బంచత్వంబునొందించి లంకాపురంబునకు లలామభూతం బైనచైత్యప్రాసాదం
బుమీఁదికిం జని యందుఁగావలి యున్న రాక్షసశతంబును గాంచన స్తంభస్త్రహా
రంబునం బిలుకుమార్చి యక్కాంచనహర్ష్యంబు విలుగం ద్రోచి పదంపడిరావ
ణప్రేరితుండై ప్రహస్తపుత్రుండు జంబుమూలియనువాఁడు భయంకరాకారులగు
పెక్కండ్ర రక్కసులం గూడి రభసాతిశయంబుగా డాసిన నేను ఘోరం బగుపరి
ఘంబుచేత రాక్షసుని సైన్యసమేతంబుగా నూపుమాపితి జంబుమూలిమరణం
బువిని రావణుండు బలవంతు లగునుంత్రిపుత్రుల నేడ్వరఁ జతురంగబలసమేతు
లంజేసి రణంబున కనిచిన వారి నందఱఁ బరిఘంబువ్రేటున గీటించితిఁ గ్రమ్మఱ
దశగ్రీవుండు శూరు లగుచంచనేనాగ్రనాయకుల బలోపేతులం జేసి యనిచిన
వారి నెల్ల నానాప్రకారంబుల జములోకంబున కనిచితి నంతం దవ్వృత్తాంతంబు
విని రాక్షసేశ్వరుండు విచారనుగ్నమానసుం డై యక్షకుమారు రాక్షసగణా
న్వీతునిం జేసి యనిచిన వాఁడు సర్వసాంగ్రామికపరికరసమేతుండై సమరంబున
కడరినం జూచి.

1346

ఉ. ఏను మనంబులోన నడ లిండుక లే కతిసాహసంబున

న్యాసిరథంబుచై కుటికి వానిపదంబులు రెండు పట్టి ఘో

రానిలతుల్య వేగమున నంబరవీధిని వేయిమాటు లో

వానరులార ద్రిప్పి పడవై చితి ధారుణిమీఁన నుద్ధతిన్.

1347

న ఇట్లుపడవై చిన మస్తకగ్రీవాచరణజానుజంఘోరుమధ్యంబుమూర్ఖంబగుటయుఁ
దక్షిణంబ గతానుండై జములోకంబున కరిగె నంతఁ దదవృత్తాంతంబు విని
దశగ్రీవుండు శోకరోషవిషాదనూషితుం డై.

1348

క. తనప్రథమపుత్రు దుష్టయు, ఘను నింద్రజిడాఖ్య సమరకర్కశు సరిమ

ద్దనశీలు ననిచె యుద్ధంబునకు బలోపేతుఁ జేసి పోలు పలరారన్.

1349

ప. ఇతైఱంగునందొడరిన నయ్యింద్రజిత్తుం దాఁకియేను బహుప్రకారంబులంబోరి
హీననత్త్వం జేసిన నతండు యోపినంత బలంబుకొలంది పోరి మదీయతే
జంబు దుస్సహం బగుటయు వీఁడవధ్యుండు నడినన్నలఁ బోయెడువాఁడు
గాఁ డని యతివేగితుండై బ్రహ్మస్త్రపాశబద్ధం గావించె బదంపడి రాక్షసులు
దృపాశంబుల నంటఁ గట్టి శ్రేఘ్నంబున రావణునొద్దకుం గొని చని రేను బ్రహ్మ
స్త్రపాశంబులపలన విముక్తుండ నయ్యును రావణునితోడ మాట లాడం గల

వాడనై బద్ధుం డైనవాని తెఱంగున నుండి వాని నవలోకించి వానిచేతనడుగం
బడినవాడనై యిట్లంటి. 1850

సీ. దశకంఠ యేను నదాగతి కౌరసనుతుండ సుగ్రీవున కతిహితుండ
హనుమంతుండనువాడననఘాత్తుండగు రాఘవునకుదాసుండ జగద్వినుతబలుండ
నమ్మహాత్ముండ పంప నంబుధి దాటి లంకకు వచ్చి నీతను గాంచి విభుని
కుశలంబు దెల్పి యెక్కుడుప్రీతి నీతోడ వాదించుతలఁపున వనము నే.

తే. పాలు చేసితి దానికి జాలఁ గినిసి, ధీరులై దైత్యు లడరిన దేహరక్ష
కార్థము వధించి తుది నీసుహృత్తప్రేమెల్ల, నెఱింగి పోవంగ వచ్చితినిప్పు డీటకు.
వ. ఇది మదీయవృత్తాంతం బింక నొక్కహితోపదేశంబుఁ జేసెన వినుము. 1852

సీ. అనఘాత్తుండగురాముండనుజనమేతుండై విపులనానాజాతివృక్షశోభి
తం బైనఋశ్యమూకంబున కేతెంచి ప్రీతి నందున్నసుగ్రీవుఁ గాంచి
ఈనపత్ని ననుకు డుద్ధతి నెత్తికొనిపోవు తెఱింగించి తత్కృత్య మెలమి దీర్చి
సాహాయ్య మొనరింపు నఖ్యంబు వాటింపు మనిన నక్కపినాథుఁ డట్లు గాక.

తే. యని యొకంబడి జానకి నరసినచ్చి, యింపుతో వైరిపైకి దం డెత్తి పోయి
పోరిలో వాని బలయుతంబుగ వధించి, నీత నీ కిత్తు ననుచు సంప్రీతుఁ జేసి.

వ. పదంపడి తనకును వాలికిని వైరంబు గలుగుటయు నతండు తనభార్య ననహరించి దేశంబు వెడలి ననుచుటయు నెఱింగించిన నారాయణత్వముండు వాలింబరిమార్చి వానరరాజ్యంబునీకొసంగెన నని సలికె నీట్లాండొరులునహ్నిసాక్షి కంబుగా నఖ్యంబుఁ జేసి రంత నమ్మచుజవ్వుభుండు వాలి నొక్క బాణంబుననధించి తదీయరాజ్యంబు సుగ్రీవున కొసంగిన నతం డధిష్ఠితరాజ్యతంత్రం డయ్యె నాసుగ్రీవునిచేతఁ బ్రభాపితుండనై యేను చాత్యంబు వాటించి భనత్సుకాశంబునకుం భనుడెంచితి నరవానరవృక్షభులప్రభావం బెఱుంగనివాడ వగుటం జేసి యజ్ఞానంబున నీతం దెచ్చితివి వాఁతో నెదరించుట కింద్రాదు లైన నమగ్గులు గారింక నైన వివేకంబు గలిగి వానధీరులు భనవృలంబు నధింపక మున్నె యమ్మహాదేవి నమ్మహాత్మున కొసంగుము వానరులకు లంకానాశంబు సేయునంతసామర్థ్యంబు గలదా యని శంకింప వలనదు వానరులప్రభావంబు తొల్లి నీవెఱుంగవు యుద్ధసాహాయ్యార్థంబు గూర్చినవానరు లందఱు దేవలోకంబు నైన సాధింపఁ గల రీయద్ధంబు నీకుం జెప్పుమని సుగ్రీవుండును గజపెనని యిట్లు శంకింపక జంకించి సలికిన నతండు కోపించి. 1854

చ. కనులఁ గృశానుకీల లొలుకన్ దివిజారులఁ గాంచి పల్కునీ
వనచరుఁ డన్నదీయబలవై భన మింత యెఱుంగ కుద్ధతిన్
మనమునఁ దోచినట్లు బలుమాటలు ప్రేరెడవీనిఁ బట్టి చ
య్యన వధియింపుఁ డంపిననృపాగ్రణికిన్ గడు ప్రేడ పుట్టగన్.

చ. అనుచు దశాననుండు తగ నాడిన వానినృతం బెఱింగి యూ
తనియనుజండు రాజనయత త్వవిదుండు నిశీషుండు నె
న్మనమున దొట్టుచాటు పొడవగు గగము బుకులించి యన్య కి
ట్లనియె దదీయకోపము నచోఁగృతధారల నుజ్జగించుచున్. 1356

ఉ. దానవనాథ నీచగునృతం బది గాననఁ గూడదైనఁ బ్ర
జ్ఞానిధు లై నపెద్దలు జగంబుల దూత లవధుస్య లంఘనా
రినియమం బెఱుంగరాకొ యేలిక కల్పితచంప మంతయున్
దాను వచించుఁ జారుఁ డది తప్పుగఁ జూడమి నీతి తేనికన్. 1357

చ. పురుషులు దూతవాక్యములఁ బుట్టినకోపము వానిభర్తవైఁ
బరువడిఁ జేర్చి శౌర్యమును బాహుబలంబు పొగడ్త కెక్కఁగా
దురమున డాసి కైదువులఁ ద్రుంచినఁ జారుష మండ్ర గాక నీ
జరకులవైరి దూత నిటు చంపినఁ జారుష మండ్ర భార్గవుల్. 1358

చ. దనుజవరేణ్య శాస్త్రనయత త్వము నీనుదిఁ గీలుకొల్పి యా
వనచరుని న్వధించకు మవధుస్యనిఁ జంపిన భాగ్యకీర్తి నా
శనము ఘటిల్లుఁ గాన సువిచారుడ వై విడిపింపు మొండు చిం
త నెగడిన న్వహుపకరణం బాసరింపుము చావు దప్పుగన్. 1359

వ. అనిన విని యుద్దశగ్రీవుం డట్లేని పీనివాలంబు దహింపుఁ డని రాక్షసులకాక్షా
పించిన వారలు ప్రచండవిక్రమంబున సిగ్ధసన్నాహులై తైలావలసి క్తంబులగు
జీర్ణపటకాచ్ఛాసకశణవల్కలంబులు మత్పుచ్చాగ్రంబునం జుట్టి యనలు దరి
కొల్పి శృఙ్గంబు లగుపాశంబుల నంటఁ గట్టి కావ్యముష్టిప్రహారంబుల నొప్పిం
చుచు రోదనీకుహారంబు నిండ సింహనాదంబులు సేయుచు రాజమార్గంబునం
గొని చనునప్పుడు. 1360

నీ. ఏను మహోన్నతం బైనసూపంబు కొంచెము చేసి యల్పగాత్రము వెలుంగ
నలబంధనంబులవలన విముక్తుండ నై వెండియు మరాలయూర్ధ్వరణిఁ
బెరింగి కాలాయనపరిఘంబు గైకొని దనుజుల నెల్ల నుద్గండవృత్తి
వధియించి తత్పురద్వారంబులకు దాటి వాలాగ్రసందీప్తవహ్నిచేతఁ

ఆ. బ్రళయకాలవహ్ని ప్రజలను బోలె న పురము నాల్గుదెసలు నరయఁ గొల్పి
దగ్ధమైనపురముఁ దప్పక వీక్షించి, భయము సంభ్రమంబు ప్రబ్ధికొనఁగ.

ఉ. అక్కట తెల్వొమాలి పుర మంతయుఁ గొల్పితిఁ దప్పియున్నచో
టొక్కటి లేదు జానకి మహోగ్రకృతశానుశిఖావరంపర
న్నిక్కము గాలి యుండు నిఁక నే నెటు సేయుదు రామభర్తకున్
దప్పక నెగ్గు చేసి వితతంబుగ భాజన మైతి నిందకున్. 1362

మ. అని చింతించుచు నుండ నాకు నపు డవ్యాజంబు లై కొన్ని భ
న్యనిమిత్తంబులు దోచెఁ దోడనె రహిన్ వై దేహి సేమంబుతో

- ననువై యున్న దటంచు భావుకపదవ్యక్తంబుగాఁ జారణు
 ల్వినువడిం దగుభంగి మ్రోసిరి సముద్వేల ప్రమాదంబునన్. 1368
- వ. ఇట్లు పలికినఁ జారణులమధురాక్షరంబులు విని. 1364
- సీ. వాలాగ్రమునఁ బొల్చు వై శాన్వనరుడు తన పేడిమి చూపక వెలయు చునికి
 మనము శోకార్థపమగ్నంబు గాకున్కి మలయజగంధి యై మారుతంబు
 తగ వీచుచున్కి సిద్ధమరుద్విహంగము ల్బువ్యాక్షరంబులు పలుకు చునికి
 సందియ మెడలించి సంతోష మొదవించి జనకజ మని యున్న దని తలంచి
 తే. శీఘ్రమున నస్తుహాదేవిఁ జేర నరిగి, భక్తి మెఱయంగఁ దత్పాదపద్మములకు
 వందన మొనర్చివీడ్కొనిననధిపాంతఁ, జాలపొడవగు నొకశిలోచ్చయమునెక్కి.
- ఆ. శైల మవనితోడ సరిగాఁగఁ బాదంబు, లూఁది మింటి కెగసి మోద ములర
 మరలఁ గంధి దాఁటి యరుదెంచితి భవత్స, కాశమునకు గరుడగమనలీల.
- వ. ఇది నాపోయినచ్చినవృత్తాంతం బానుపూర్విగా సర్వంబు నెఱింగించితి
 రామునిప్రసాదంబున భవత్తేజంబున నెట్టియాపదలం జక్కక సుగ్రీవకార్యా
 ర్థంబు నాచేత సర్వంబు ననుష్ఠితంబయ్యె నింక నిక్కడఁ గర్ణం బయ్యెది దానిం
 గావించురు గాక యని పలికి వెండియు సప్పవననందనుం డిట్లనియె. 1367

••••• పానుమంతుడు సీతాదేవిపాతివ్రత్యమును బ్రశంసించుట. •••••

- క. ఇనపుత్రునియుతాహము, జనపతియుద్యోగ మిపుడు సఫలత నొందెన్
 జనకజశీలముఁ గనుఁగొని, పనివడి నామానసమును బ్రవణం బయ్యెన్. 1368
- వ. అట్లైన నద్దేవిగాత్రంబు సంస్పృశించి రావణుం డేల మృతుండు గాక జీవించి
 యున్నవాఁ డని యంటిరేని. 1369
- చ. పెనుపుగ మున్ను బల్తవముపెంపున రావణుఁ డెల్లలోకముల్
 తనదుఃశంబు చేసికొని తక్కినయన్నిట నత్యుదాత్తుఁ డై
 యనిమిషసిద్ధసాధ్యగరుడాదుల మెచ్చక విక్రమంబుసాం
 పునఁ దనవేడిచూపులనె పూని దహించుచు నున్నవాఁ డొగిన్. 1370
- క. కావున దశకంధరుఁ డా, భూవరసుతమేను వ్రేల ముట్టియును దపః
 ప్రావీణ్యవిశేషంబునఁ, జావక మనియున్నవాఁడు సంభ్రమ మెసఁగన్. 1371
- వ. అట్లైన జానకీశీలంబునకు దౌర్బల్యంబు సంప్రాప్తం బయ్యె నట్టిదుర్బలశీలంబు
 మన కేమి యుపకరించు నని యంటిరేని. 1372
- క. కీ.తితనయ క్రోధకలుషీ, కృత యై కావించునట్టికృత్యము కరతా
 డిత యగుశిఖిఖి యైనను, జతురతఁ గావింపలేదు సత్యం బరయన్. 1373
- తే. అట్టి మహిమాధ్యయైన యయ్యవనిపుత్ర
 వల్లభునిచేతఁ జంపించువాంఁఁడే జేసి

యలుగ కుండిన బ్రతికెఁ గా కనురవరుఁడు
నిక్క మలిగినఁ ద్రుటిలోన నీటుగాఁడె.

1374

—ఊఊ హనుమంతుఁడు వానరులతో మనమందఱము రావణుం జంపుద మని చెప్పట. ఊఊ

- క. మన మిందఱ మిప్పుడె వడిఁ, జని రావణు నని వధించి జనకకుమారిన్
గొని చని రామునియొద్దకుఁ, జను టది యుక్తంబు దాన సత్కీర్తి యగున్.
- ప. మహాతపస్సంపన్నుం డైనరావణుండు మనచేత నెట్లు వధ్యుం డగు నంటిరేని.
- ఉ. భూరితపోబలంబును బ్రభుత్వము విక్రమ మెంత గల్గినన్
దారుణవీతిహాత్రశిఖ దాఁకినభంగిఁ బవిత్ర మైనయా
ధారుణీపుత్రిమేను వెనఁ దాఁకుటఁజేసి కృతాంతగోచరుం
డై రహి నున్నవాఁడు సమరావనిఁ ద్రుంపఁగవచ్చు వ్రేల్చిడిన్. 1377
- ప. అ టైన నీవలంతు లగుకొందఱ రక్కసుల నుక్కడంచెయు రావణునే లవధింపక
యరుగుదెంచితి వని యంటిరేని. 1378

- మ. అవలేపంబున రాఘవుం డనఁగ మర్త్యస్వామి వాఁ డెంతవాఁ
డవలీల న్వధియింతు నంచుఁ బటుగర్వాపముల్ పల్కుఁగా
నని యాలించి మహాగ్రకోపమున శౌర్యస్ఫూర్తిఁ ద్రుంపం గడం
గి వివేకించి నృపాజ్ఞ లేకునికి నేఁ గ్రేడించి యేతెంచితిన్. 1379
- ఆ. విభునియాజ్ఞ యున్న వ్రేల్చిడిలో వాని, నుక్కడంచి సీత నక్కజముగఁ
దెచ్చి పతికి భక్తి దీపింప నొనఁగ నె, యింతకంటె నదియు నెక్కుఁ డగు నె.
- మ. చతురుల్ జాంబవదంగదాదికపివంశగ్రామణుల్ సంగరో
ర్ధతు లుద్యద్ధనబాహువిక్రములు దోర్దర్పంబునం ద్రుంచి యా
క్షీతినాథోత్తముఁ డైనరామవిభునిన్ సీతం దగం గూర్చి యు
న్నతిమైఁ బెంపును గీర్తియున్ బడసి యానందింపఁగా వల్వడే. 1381
- ఉ. ఆలములోన ఘోరచతురంగబలాన్విత యైనలంక యు
ద్యేలత మాన్పు రావణుని పెంపునఁ ద్రుంపఁగ నే నొకండనే
చాలుదు వీర్యదర్పితులు శౌర్యధురీణులు ఘోరసంగరా
భీరులు మీరు తో డయినఁ బెంపొడఁ గూడుట కేమి యారయన్. 1382
- ళా. యోచింపం బని లేదు రావణునియుద్యోగంబు నే నొక్కండన్
మీచే నానతిఁ గాంచి జన్యవిషయోన్మేషం బెలర్ప న్బల
స్రామర్యంబున బంధుమిత్రబలపుత్రభ్రాతృయుక్తంబుగా
నీచున్ దైత్యునిఁ జంపి రాఘవునకు నీత సమర్పించెదన్. 1383
- శా. అవ్యాలీడత దుస్సహంబు లగుబ్రాహ్మేంద్రాంబుముగ్రాద్రవా
యవ్యాగ్నేయకు బేరపాశుపతయూమ్యాస్త్రాద్యనేకేంద్రజ

ద్రివ్యాస్త్రంబులు చీరికిం గొనక యుద్యోత్తిక్ విదారించి సం
ఖ్యవ్యాపారకళాధురంధరుడ నై గారింపు లంకాపురిన్.

1384

చ. మనలక నట్టమై గురియు మామకదారుణశైలవృష్టికే
గునుమతరారిశాయనుగోత్రభిదాదిదిగీశులైన బెం
పెనంగ సహింప జాల రతిహీనులు రాక్షసు లోర్వ నెంతవా
రనన్యశేవిక్రమంబున సురాకుల సంహత దీర్చి పుచ్చెదన్.

1385

శ్లోక హనుమంతుడు బాంబనదాదిహననియల బ్రశంసించుట శ్లోక

చ. ఇతఁడు బలాధికుం డని దినేశకుమారుడు సంతతంబు స
మృతే గడుఁ బ్రీతివెన్నురణ మన్నన సేయుటయు న్నృపాలుఁడు
సతతముఁ దా ననుగ్రహము నల్పుట యంతయు రిత్తపుత్తునే
యతులితబాహుసత్త్వమున నాలమునక రిపుకోటిఁ ద్రుంచెదన్.

1386

తే. శరధి నింకింప నచ్చు మందరనగంబు, వరుస నిట్టట్టు గడలింప వచ్చుఁ గాని
బాంబవంతుని దారుణ సంగరమున, మీఱి చెనకంగ రాదు పురారి కైన.

క. అన్నీచుఁ డొక్కఁ యెలా, పన్నుగ నింద్రాదిలోకపాలుర నైన
గ్రన్నన సమయించుటకు బ, లోన్నతుఁ డీవాలిపుత్రుఁ డొక్కఁడె చాలున్.

తే. శరభనలనీలవసనుల గురుతరోరు, వేగమున మందరం బైన విఱిగి కూలు
నల్పబలులైన సరాక్షనులనంగ నెంత, తూలగతి నాలమున జాలఁ దూలిపోరె.

క. సురగరుడొరగనరభే, చరచారణయక్షసిద్ధసాధ్యులలో నె
వ్వగు మైంఠద్వివిదులతో, సరిపోరెడువారు లేరు చచ్చింపంగన్.

1390

ఉ. ధీయుతు లశ్వీపుత్రు లతిధీరులు నుత్తమశౌర్యయుక్తుల
త్రాయతతేజ లద్భుతబలాఘ్యులు సంగరకర్మశుల్ బృహ
త్కాయులు స్వామికార్యచరతంత్రులు కొండలనైన బిండిగాఁ
జేయ సమర్థులప్రతినుశీలురు వారల నెన్న నేటికిన్.

1391

క. మునులంక గాంచి వడవడి, దనుజులఁ బెక్కండ్ర నాజి దారుణభంగిం
దునుమాడి మరల నచ్చరి, ననలజ్వాలికలఁ గాల్చి యద్భుతభంగిన్.

1392

తే. అతిబలుండు రాముండు మహాబలుండు
లక్ష్మణుండు రామవీర్యాభిరక్షీతుఁ డగు
సూర్యసుతుండు సుఖాత్ములై సొంపు పెంపు
గలిగి వర్ధిల్లుదురుగాక ఘనత మెఱసి.

1393

ఉ. వానవతుల్యవిక్రముండ వాయుసుతుండ మహాబలుండ దు
ష్టాసురకాలుఁడ౯ హనుమదాఖ్యుండఁ గోనల దేశభర్తకు
దానుండ నంచు లంకఁ గల దానవులెల్ల వినం గుతూహలో
జ్ఞానమునక బురీన్మపపథంబుల మాటికి జాటి వచ్చితిన్.

1394

—అంకి హనుమంతుడు వానరులకు సీతయున్నచందమును చెల్పుట. అంకి—

ప. అని పలికి వెండియు సీత యున్నచందంబు విస్పష్టంబుగా నెఱింగించుతలంపున
నిట్లనియె 1395

మ. అతిదుష్టుం డగుపంక్తికంఠునియశోకారానుమధ్యంబునం
దతజాంబూనదశింశుపాతగువుక్తింజ్జ దుఃఖసంతాపక
ర్మిత యై ప్రాణవిభుండై దైవ మనుచుం జింతించుచు భూరిశో
కతిరోభాతనునీష యై మనమునం గార్పణ్యముం దోఁపఁగన్. 1396

తే. వీర్యదర్పితుఁ డగుడైత్యవిభునిమాట
తృణముగా నెంచి తుణదాచరీవరీత
యగుచుఁ గాదంబినీవృత యైనకుముద
బాంధవుని రేఖభంగి నివృత్తిభత నొంది. 1397

క. అనితరభావమున నురే, శునిపై రాగముఁ బులోమసత యిడుమాడ్కిఁ
దనపతి యగురామునిపై, ననురాగము సేర్చి నిశ్చయస్నేహమునన్. 1398

చ. వసున రఘూత్తమా యనుచు వాకొనుచుఁ దివిజేంద్రశత్రునిఁ
దురమునఁ జంపి నన్నుఁ గృపఁ దోడ్పొని పోఁగదె హా రఘూత్తమా
హరిహయతుల్యవిక్రమ వాహాపురుషా యని సారెసారెకుం
బరువడిఁ జీరుచు న్వగవున న్నయనంబుల నీరు నించుచున్. 1399

తే ధీర లగుదుష్టరాక్షసస్త్రీలచేత
మాటిమాటికి సంతర్జ్వమాన యగుచు
వితతచారుణవాస్యస్థి హుంకృతుల కులికి
వెగడువడియెడుమ్మగిమాడ్కి దిగులుగొనుచు. 1400

తే. ఏకవస్త్రసంవీతయు నేకవేణి, ధరయు ధాత్రీపరాగవిధ్వస్తయునుమ
హాపవానకృశాంగియు నై పతివ్ర, తాత్వ మేర్పడ బుడమిపైఁ దనువు సేర్చి.

క. వితతతనుత్వము నొందిన, ప్రతిపత్పాతకునివిద్యభంగి వెఱపుతో
మితి లేనిదుఃఖభరమున, నతికృశ యై తూలభంగి నంగము ధూలన్. 1402

ఆ. ఘనతుపారసమయవనజనిచందాన, వాసి దక్షిణి పంక్తివదనుఁ డన్న
మాట కుల్ల మెరియ మనుజేశ్వరునిఁ బాసి, యుండ నేల చచ్చు టొప్పుఁ గాడె.

క. అని చింతించుచు శోకంబునఁ గుందుచు నున్నదానిఁ బుణ్యచరిత్రఁ
జనకజను రామభార్యను, గనుఁగొని యే నాత్మ నడలు గడలుకొనంగన్. 1404

క. డగ్గటి భక్తి మనంబున, నగ్గలమై పర్వ మ్రొక్కి యతిమోదమునన్
డగ్గతికతో నవినయ, వాగ్గారవ మెనఁగ జనకవరసుతతోడన్. 1405

—అంకి హనుమంతుడు వానరులకు సీత తనతో నన్నచందము చెల్పుట. అంకి—

క. తరణిజనకుఁ రాఘవునకు, దిరముగ సాచివ్య మైన తెఱఁగేర్పడఁగా
నెఱింగించి రాముఁ డంపఁగ, నరుదెంచితి ననిన విని మహాహర్ష మునన్. 1406

చ. హరిబలసంయుతుం డయి రయంబున వచ్చి దశాస్యు నాజిలోఁ
బారిగొని వేడ్క నన్నుఁ గొనిపోయెడు నట్లుగ రామభర్తతోఁ
దరమిడి చెప్పు మత్తెఱఁగు దప్పిన రెన్నెల లోర్చి మీఁదట
స్మరువడి మేనఁ బ్రాణములఁ బాపెన నన్నది యంచుఁ జెప్పుమా. 1407

అంశురండు వానరులకుఁ దనయభిప్రాయము సెప్పట. శ్లో-

వ. అని చెప్పి సముచితంబుగా నన్ను వీడ్కొనియె నద్దేవి దృఢపాతివ్రత్యంబును
భర్తయందలియుత్తమభక్తియు నద్దశగ్రీవుని భస్మంబు సేయుటకుం జాలు
నైనను ధర్మలోపశంకిత యై పతిచేతం జంపించెడుకోర్కొనేసి కోసం బడంచు
కొని యున్న నని సీత యున్నచందంబును ననతో నన్నచందంబును నవిస్తరం
బుగా వినిపించి మనకు నింకఁ గర్తవ్యకార్యంబెద్ది విచారింపుఁ డనిన నంగదుం
డెల్లవానరులు వినుచుండ జాంబవదాదుల నవలోకించి హనుమంతుండు పలికిన
చందం బెల్లవారికిఁ దెల్లం బయ్యెఁ గదా తత్ప్రకారంబునఁ బురుషశాస్త్రాలుం
డగురామచంద్రుని సీతతోఁ గూర్చుటకు మన కవశ్యకర్తవ్యం బగు దురాత్ముం
డగుదశకంఠుని రాక్షసగణోపేతంబుగా నాలంబునం బారిగొని సీతం దెచ్చుట
కేనొక్కరుండ నె చాలుదు బలపరాక్రమశక్తిసంపన్ను లంనుసమీరు దోడ్పడిన
నసాధ్యం బెయ్యది జాంబవంతుం డాఖండలాదిబృందారకసందోహసహితం
బుగా ముల్లోకంబు లొక్కయెత్తున నెత్తివచ్చిన నుత్తమబలంబున నుత్తలపడం
జేయ నమర్థుండు నలసీలపనసరంభ తారసుషేణాదులు మేరుమందరనగంబుల
నైనఁ గందుకక్రీడ లాడ దత్తులు తొల్లి సకలలోకపితామహుం డైనపరమేష్ఠి
వలన నవధ్యత్వం బనువరంబువడసి వరోఁతేకప్రమత్తులై వేల్పుల నోడించి వా
రలయమృతంబుఁ గ్రోలి వీర్యనర్పంబున నెవ్వరి మెచ్చక పెచ్చు పెరిగి విచ్చల
విడి విహరించుచున్నయశ్వీపుత్రు లగుమైండద్వివిదులకు నాటి సేయందగినవారు
ముజ్జగంబుల నొక్కం డైన లేఁ డట్టిజెట్టిజోదు లేకోద్యోగులై గడంగిన
రావణుం డెంతవాఁడు పవనసందనునిబాహుబలంబున లంకాపురంబు దగ్ధం
బయ్యె నని వింటిమి సీత నచ్చట నొంటి నుంచి మహాత్ముం డగురామునిపాలికిం
జనుట యుక్తంబు గాదు మన మందఱము ఖ్యాతవిక్రములై యుండి సీతం
జూచి వచ్చితిమి గాని తోడ్కొని రామైతి మని రామునితో నెట్లు చెప్పంగల
వారము పరాక్రమవేగంబులందు మనకు సమానుండు ముల్లోకంబుల నెవ్వండు
లేఁడు మారుతిచేత రాక్షసులందఱు హతవేగులై యున్నవారు మనతో నెది
రించి పోరువారచ్చట లేరు జానకిం గొనివత్తము లెండుని పలికిన నంగదుని
నిశ్చయం బెఱింగి పరమప్రీతుండై యర్థవిదుం డగుజాంబవంతుం డర్థవంతం
బగువాక్యంబున ని ట్లనియె. 1408

❧❧❧ వాంబవంతుఁడు తనయభిప్రాయమును వానరులకుఁ జెప్పట. ❧❧❧

చ. కపికులవర్య నీనుతము గాదనరా దటులైన నేమి యా
 స్మృవమణికో హితంబుగ మహీతనయన్ గనుఁగొంటి మింతయు
 స్వీపులము గాఁగ రామునకు నేర్పువఁ జెప్పి తగ్గ దదాజ్ఞ నె
 ల్లపనులఁ దీర్చికొందము వలంతిగ వేగిరపాటు చెల్లునే. 1409

సీ. అన విని కవు లందఱు అదియె కర్ణంబుగాఁ గొని మది సంతోష మినుమడింప
 సత్యవంతుని భూతసంపూజ్యమాను మహాబలు నతివేగు నాత్మవంతు
 హనుమంతు మున్నిడికొని యమృహాత్మునిఁ గడు వేడ్క కన్నులఁ గప్పికొనుచుఁ
 గర్జనిద్ధులచేత గర్వితచిత్తులై కాద్యనిర్వృత్తి రాఘవునియందు
 తే. నిశ్చయించి సామిరిని నెఱిఁబొగడుచు, చుదగఁజంబులచందానఁబొదలుకొనుచు
 జానకీనాథదర్శనోత్సాహు లగుచు, మేరుమందరములభంగి మేను లలర.

తే. అందఱును రానుహితనిశ్చితార్థు లందఱు
 టును బ్రియాఖ్యానరతు లందఱును రణాభి
 కాంక్షు లందఱు భుజబలగర్వయుక్తు
 లందఱును హర్షహృద్యవిహారు లగుచు. 1411

❧❧❧ వానరు లందఱు రామసుగ్రీవులయొద్దకుఁ బోవుట. ❧❧❧

చ. ఒనర మహేంద్రశైలమున నుండి రయంబున సభ్రవీధికి
 న్విసతజపంబుతో నెగసి నింగిఁ జెలంగెడుభూతజాలము
 ల్కనుకని భీతిఁ బాఱ నెఱకల్ గలకొండలమాడ్కి నుద్ధతిఁ
 ఘనములభంగి నొక్కమొగి గర్జలు సేయుచు నేగి దప్తులన్. 1412

సీ. అమరనాథునిసందనముకంటె నెయ్యది గరిమతో నధికవిఖ్యాతిఁ గాంచు
 నెద్దానిదెన వానరేంద్రశాసనమున సుర లైన నటు నిక్కి చూడ వెఱతు
 రగచరపతిమామ యగుదధివక్త్రుఁ డెద్దాని నిత్యంబును దవిలి ప్రోచు
 రాణించు నెచ్చోట ద్రోణప్రమాణంబు లై నిండుకొని యున్న తేనెపెరలు.

తే. ప్రాణపద మెద్ది కపిలోకచాలకునకు, నెద్ది సర్వభూతములకు హృద్య మెందు
 లలితశరులతానంతతు ల్లిలిగి యుండు, నట్టిసుగ్రీవుచుధువన మట్టె చూచి.

క. వనచరు లందఱు వినయంబున సంగడుమోముఁజూచి ముదమున మధువుల్
 దనియఁగఁ గ్రోలెద మిందఱ, మనఘా యివ్వరము కరుణ నానతి యీవే.

❧❧❧ వానరు లంగదానుమతంబున మధువనములోనిమధువంతయుఁ ద్రావుట. ❧❧❧

ఆ. అనిన నట్లుగాక యని మహేంద్రకుమార, సుతుఁడు జాంబవత్ప్రభృతీవనాట
 వరుల కాజ్ఞ యొనఁగె వలసినచందానఁ, దనివిదీర మధువు ద్రావుఁ డనుచు.

చ. అపు డొకచూట వాలిసుతుఁడనతి యిచ్చెనొ లేదొ యంతలోఁ
 గవులు ముదంబు నొంది మదిఁ గొతుకముం జగురొత్తఁగా మద

ద్వీకములమాడ్కి నొండొరులు వేచి నిరంకుశవృత్తి నమ్మహా

విపినముఁ జొచ్చి తేనియలు వేడుకఁ ద్రావఁ గడంగి రంతలోన్.

1416

ప. ననపాలకేళిగుం డగుదధిముఖుండు శోషోద్దిపిశముఖుం డై యగ్గపుల నందఱు
నిలునిలుండెని యకల్పి పోనీక యశంబు నిల్చి యొడ్డారంబునఁ ద్రోచికొని
పోన నిలువరించనేరక తత్కాలసన్మతి యగుబుద్ధిం జేసి క్షాంతఱఁ బరుషంబు
లాడియుఁ గొందఱఁ దల ప్రహారంబుల భంజించియుఁ గొందఱితోడఁగఱపిం
చియుఁ గొందఱితోడ నామంబు నెఱపియుఁ గొందఱితో నుగ్రీవునివలని
భయంబు దెలిపియు నానా ప్రకారంబుల నిలువరించిన నిలువక యవ్వనవరులు
మత్తచిత్తచేష్టులై శంక విడిచి నఖనంతతలపాదప్రహతుల నొప్పించి ననుగ్ర
బలంబునం ద్రోచి నడిచి యవ్వనంబు సొచ్చి నిర్గతనుభుమూలాదివస్తుజాతంబు
గావించి రప్పు డాహనుమంతుండు వారల కిట్లనియె.

1417

ఆ. వలదు మీకు భయము వలసినచందానఁ, ననివిదీర మధువు ద్రావుఁ జేను
నడ్డపెట్ట నచ్చినట్టిశస్త్రుల నెల్లఁ, గడిమి మెఱసి యంటఁ గట్టి నైతు.

1418

చ. అనుచు సమీరజండు దయ నాడిన సంతయు నంగదుండు తాఁ
గని కపికోటితోడఁ గృతకార్యుండు పావని యానతిచ్చె మీ
మనమున శంక దక్కి కడు మక్కువఁ దేనియ లానుఁ డింక నా
కనిశముఁ జేయరానిపని యైన నవశ్యము సేయఁగాఁ దగున్.

1419

ప. అని ప్రసన్నవదనుం డై యంగదుండు పలికిన నతనివచనంబుల కలరి బలీముఖు
లందఱు వేనోళ్ల సంగదుం గొనియాడుచుఁ బరమోత్సాహులై నముద్ర
వేగంబుపోలికఁ గోలాహలబహులంబుగా మధువనంబుఁ జొచ్చి యవ్వనంబును
నిర్గతనుభుఫలాదిభోజ్యంబు గావింపం దొడంగి రప్పుడు.

1420

వృషభగతిరగడ. మీటి పుష్కరవీధిఁ దఱిసెడు మేచకద్రుమపంక్తు లెక్కుచుఁ
బారువంబులమాడ్కి బిఱబిఱఁ బాటి కైలము లెక్కి నిక్కుచుఁ
గొన్ముకొమ్మకు దాఁటి ఫలములుఁ కునుమములు నిలఁబడఁ గదల్చుచుఁ
గ్రమ్ముకొని శార్థాలసింహనరాహముఖ్యుగముల నదల్చుచుఁ
గునుమరనములు గ్రోలి సొక్కెడు కొదమతుమ్మెదచాలు రేఁపుచు
మునుగుకొని వెన యుమ్మారుమ్మని మ్రోయునరఘుల నెగయఁ జోపుచుఁ
గోటరములకుఁ దూటి తావులు గురియుకన్తునితేనె లానుచు
ప్రేటుప్రేటునఁ జవురుకొమ్మలు విఱచి మొలచీరెలుగఁ బూనుచు
సరసభార్గవకపితృజంబురపాలఫలములు వేడ్క నమలుచు
విరిసికొని వాసించునెఱిఁ గ్రొవ్వీరులు నఖముల గిల్లి దెమలుచుఁ
దెరలి మాటికి వల్లిగృహముల తీగెటుయ్యెల లెక్కి యాడుచు
నిరవుకొని వాసించుకప్రపు టినుకతిన్నెలచెంత డాఁగుచు
క్షీతితలంబున నుండి జనమున గిరులమీఁదికి నెగయ మీటుచు

క్షేతిధరంబులనుండి కడువడిఁ గ్రోడలకుఁ జనియఁకుఁ దాఁటుచు
 మీఱి కొందఱు తేనియలు తనుమిత్తులకు సొంపాక నొనఁగుచుఁ
 దూఱి కొందఱు యెరులచేతి మధువులు బలిమిం దిగిచి మెనఁగుచు
 నెఱయఁ గొందఱు వేడ్కఁ గడుపులనిండఁ ద్రావి ధరిత్రి నైచుచు
 నుఱియఁ గొందఱు జతనుపడి మరమత్తులై పెరవారిఁ దాఁకుచు
 జగురుకొమ్మలు పఱుచుకొని పెనుచెట్లనీడల మేనుఁ జేచ్చుచు
 సొగటుపడి మధుపారవశ్యతఁ జొక్కి యొండొరులమీఁదఁ జేరుచుఁ
 నొఱపు గల సంతోషవశమున నొండొరుల మూఁపురము లెక్కుచుఁ
 గఱపు దీఱఁగ మాటిమాటికిఁ గన్తు తేనియ లాని పొక్కుచు
 సురభినుధువాసనలు గైకొని నుడియు గాడ్పున కిచ్చమెచ్చుచు
 నురుజవంబున మింటఁ జను విహగోత్తమంబులఁ బట్టి జేచ్చుచు
 జతను పడి పూఁదేనెకాల్పలు జవము పెంపున నెగసి దాఁటుచు
 విఠతజవమున నొండొరుల వినువీది ముట్టఁగ నెగయ మీటుచు
 మెండుకొని పరివేషవిధమున మింటఁ దోకలు ద్రిప్పి యాడుచు
 గండు మీఱి సమన్వరంబుఁ గలసి సంగీతములు పాడుచు
 మధువశంబున స్రుక్కి నేనులు మఱచి యొండొరుల బట్టి ద్రిప్పుచుఁ
 బ్రథనపరిణతచిత్తులై దోర్బలము మీఱ నెదిర్చి కొప్పుచుఁ
 బరవశత నొండొరులఁ గాఁగిటఁ బట్టి మోముల మధువు లుమియుచుఁ
 గరము సమ్మోదమున గుంపులు గట్టి గర్జలు చేసి బ్రమియుచు
 నొకనివీఁపునఁ జేతు లిడి వేఱొకని మెచ్చక మచ్చరించుచు
 నొకనిఁ జేకొని తేనియలు వేఱొకని కిచ్చుని హెచ్చరించుచు
 జెలఁగి కరతాళస్వనంబులు చెలఁగ వేడుక నృత్యమాడుచు
 మలసికొని దుర్బలుఁడు బలియుని మధువు లిన్లుని సారె వేడుచు
 నొకనికన్నుల నొకఁడు మూయుచు నొకఁడు దాఁగిలిమూఁత లాడుచుఁ
 బ్రకటముగ నొండొరుల సందిటఁ బట్టి పరిహాసోక్తు లాడుచు
 నాటలకుఁ బురికొల్పుకొని కపు లందఱ తొక్కెడ గుంపు గూడుచుఁ
 బాటవంబున వెండియును మధుపానమున కొండొరుల వీడుచు
 నొకని మదమున వెక్కిరించుచు నొకని ముదమునఁ జూచి నవ్వుచు
 నొకఁ డొకఁడు పడి మఱుఁడై పాలు పొందు నఖిములఁ బుడమి న్రవ్వుచు
 నొకని నల్కఁ దిరన్కరించుచు నొకనిఁ బ్రీతి బహుకరించుచు
 నొకనిఁ దిట్టుచు నొకనిఁ గొట్టుచు నొకనిఁ జూచి నిరాకరించుచు
 నందఱును గుమిగూడి మేఘము లట్లు భయదార్భటులు సేయుచు
 నందఱును గడు సమ్మదంబున సంగిదునిఁ గని వినుతి సేయుచు
 నెన్నఁ డింత నితాంతసౌఖ్యం బెఱుఁగ నుని కడు నుబ్బి యాడుచు
 సన్నుతించుచుఁ దృప్తులై సంజాతమార్గశ్రమము వీడుచు.

౪. ఇతైః జగతుః సాహరిషం, శోత్రము లంశఱును దేనె లుద్యత్కుతుకా
యత్తులయి ద్రావి వనమునఁ, జిత్తంబున సమృదంబు చిగు రొత్తంగన్. 1422

౫. విహరించుచుండ నప్పుడు విధ్వంసితపత్రపుష్పరసం బైనవనంబు నాలోకించి
మధుపాలకులు నధిముఖప్రేరితులై కోపాటోపంబున వానరులం దోడరి వారల
చేత భంగపడి నొచ్చిన యంగంబులతోఁ బఱుతెంచి నధిముఖుం గాంచి పర
మోద్విగ్నులై యిట్లనిరి. 1423

అప్పుడు వనపాలకుఁ డగుదధిముఖుఁడు వానరులవారింపఁబోయి యంగగునిచే భంగకడుట. అప్పుడు

౬. అనిలనుతపత్రవరులై, వనచరు లంశఱును బలిమి వన ముద్యత్తిమైఁ
దునుమాడి యడ్డచక్షఁ బో, యిన నుమ్ముం దూల నడిచి రెంతయుఁ గినుకన్.

తే. అనిన నధివక్త్రుఁ డతికుపితాత్ముఁ డగుచుఁ
జేయునది లేక యూర్పులు సెలఁగ నుచిత
గతిఁ దెలిసి సాంత్యవాక్యసంగతి ననూన
యించి వారలఁ గాంచి తా నిట్లు లనియె.

1425

౭. ఏను వారించెడఁ జూడుం డని పలికి నాలపాణియై బలసహితంబుగా నతివేగం
బునం జని వానరుల నందఱఁ బీడించిన నది చూచి యంగదుండు సహింపక
యడ్డంబు వచ్చి భాహువులం గ్రుచ్చిపట్టి యెత్తి పుడమిం దెల్లవై చిన నాదధి
ముఖుం డంగదునిచేత భంగపడి సేయునది లేక యేకాంతంబునం గూడు
కొని భృత్యుల నందఱ నఱలోకించి యీవానరు లంగదునిబలంబున వచ్చి
వీర్యగర్వంబున గర్వించియున్నవా రిప్పుడు వీరి నడ్డపెట్ట మనకు సలవి గాదు
వానరనాథుం డగుసుగ్రీవుండు విపులగ్రీవుం డై రామలక్ష్మణసహితంబుగా
ఋశ్యమూకంబున నున్నవాఁడు మన మిప్పు డతనిపాలికిం జని చిరకాలను
రక్షితంబై సురాసురులకు లక్షింప రాక యున్న పితృపై తామహం బైనసభవ
దీయమధువనంబు మనయంగదునికతంబున వినాశితం బయ్యెనని సర్వంబును
విన్నవించి మత్తైన నతం డమర్చియై యాజ్ఞోల్లంఘనంబుఁ జేసినయంగదాదుల
తాసించు నంతట నమర్షనభవం బైనమనరోపంబు సార్థకంబగు నాజ్ఞా
పరిపాలనశీలుం డగుసుగ్రీవుండు మధులుబ్ధు లగు నీదురాత్ముల దండింప కేల
యూరకుండు నతనిచేతం గాని మనచేతం జిక్కుపడువారు గారని పలికి యా
దధిముఖుండు వనపాలకసహితుం డై శీఘ్రంబున నాకాశమార్గంబునం జని
త్రేతాగ్నులం బోలెఁ బర్యతాగ్రభాగంబునం దేజరిల్లుచున్న రామలక్ష్మణ
సుగ్రీవులం గని నిమేషాంతరమాత్రంబున గగనంబున నుండి కొండనైత్తం
బునకు డిగ్గి దీనవదనుం డై శిరంబున నంజలి గీలించి సుగ్రీవునిచరణంబుల
పయిం బడి లేవక యుండె నతం డతనిచంపంబు నిలోకించి పరమోద్విగ్ను
హృదయుం డై.

1426

- ఉ. లెమ్మభయం బొసంగితి వలీముఖశేఖర మామకాంఘ్రిపై
నిమ్మెయి నేటికిఁ బడితి వేటికి నీకు భయంబు గల్గె నీ
యున్నులికంబు వీడి సరసోక్తుల నింతయు మాకు నేర్పడక
సన్నతితోడఁ జెప్పము వివాదము వల్పదు నాచునన్నిధిన్. 1427
- క. అని సుగ్రీవుఁడు పలికిన, విని దధిముఖుఁ డతనిచేత విశ్వాసితుఁ డై
వినయమున లేచి నెన న, య్యననంశనుమోముఁజూచి యిట్లని పలికెన్.
- ఁ. నీదుతంక్రినాఁడు నీనాఁడు వాలినాఁ, డించుకయిన నాశ మెఱుంగనట్టి
నుధునంబు నేఁడు నునయంగదునిబల్కి, జేసి కవులు నీటు చేసినారు. 1429
- ను. కొలఁకుల్ చొచ్చి కలంచియుఁ గుఱరముల్ గోరాడి మిన్నంది రా
జలువృక్షంబులు గూల్చి తేనియలు నిశ్చేషంబుగాఁ ద్రావి త
త్ఫలముల్ రాల్చి తదీయశాఖలు వడిక భంజించి యక్కాన ను
జ్జ్వలదావానలదగ్గ మైనక్రియ విధ్వస్తంబు గావించగన్. 1430
- నీ. కని యేను నైఁవక వనపాలయతుండ నై యడ్లంబు సని సతియాజ్ఞ మీకుఁ
గల దంచుఁ బలికినఁ గైకొన కతివీర్యగర్వితు లై వారు కడిమి మమ్ము
గరజానుజంఘోరుచరణాహతులచేత నొప్పించి పతితోడఁ జెప్పుకొమ్ము
పొమ్మని వెనఁ ద్రోచి పుచ్చిన నచ్చితి నధిప నీదెన లేక మైన భయము
తే. గలుగ దేమని చెప్పుదు నలసిజేని, పరగ దీనికిఁ దిగినయూపాయ మొకటి
బుద్ధిఁ జింతింపు సంతకుఁ బూన వేని, వివినరక్షణమందు న న్విడువు మింక.
- వ. వానరేంద్రా యవ్వాసరులు నానావిధప్రకారంబుల నొప్పించి దేవమార్గంబు
దర్శింపజేసి యనిచి రని స్వజాత్యుచితభాషచేత విన్నవించుచుండ నప్పుడు
మహాప్రాజ్ఞుం డగులక్ష్మణుండు సుగ్రీవునిం జూచి యితం డెచ్చట నుండి వచ్చె
నేమినిమిత్తంబున దుఃఖితుం డయ్యె నేమియర్థంబు విన్నవించు చున్నవాఁ డని
యడిగిన వాక్యవిశారదుం డగుసుగ్రీవుండు పౌమిత్రి నవలోకించి యిట్లనియె.
- అథ సుగ్రీవుఁడు సంతోషించి వానరులు సీతం జూచి వచ్చిరని లక్షణునితోఁ జెప్పట
- క. అనఘా యీతఁడు దధిముఖుఁ, డనువానరవీరుఁ డంగదాదులు మధువు
ల్లని ద్రావి రనుచు నాతోఁ, బనివడి యెఱిఁగించుచున్నవాఁడు కృపణతన్.
- నీ. అనఘాత్మ యశృతార్థు లైనవారల కిట్టి కార్యవిశేషంబు గలుగఁ బోదు
కవులచేఁ గార్యంబు కరము సాధిత మయ్యె సని తలంచెద వాయుతనయుచేత
నవనిజ సంకృష్ట యయ్యె నిక్కంబుగా నామహాత్మ్యవకంఠె నన్యఁ డొక్కఁ
డలకార్యసాధనచుండు సరుద్ధుండు గాఁడు మారుతియందుఁ గర్మసిద్ధి
- తే. మతియు ధృతియును దేజంబు శ్రుతము విక్ర
మంబు వ్యవసాయమును శౌరుషంబు చాల

హస్తప్రీతిహస్తము యుండు తొరవస్యః

హస్తప్రీతిహస్తము గాక కలఁడె యన్యః డొకఁడు.

1434

తే. అంగముండు బలేశ్వరుం డెట విధాతృ, నందనుఁడు నేత యన్యును న్నందనుండు
తగ నధిష్ఠాత యెట రాజతనయ భాత్రీ, నెంత పనియైనఁ దీగ్గుట కేమి యరిది.

స. యాన్యుని శౌభాగ మంతయు శోధించి జానకిఁ బొడగని సంభ్రమమున
నంగదస్త్రముఖవనాట శేఖరు లెల్ల మానక చనుదెంచి మధువనంబుఁ
జొచ్చి విచ్చలవిడి సారిదిఁ దేనలు ద్రావి రది చూచి యోర్వక యడ్డపెట్టఁ
బోయిన ము మ్మెల్ల ముప్పినంహతులచే నొప్పించి రని మాకుఁ జెప్పు చున్న

తే. వాఁ డితఁడు దధిముఖుఁ డనువానరుండు

వినుతవీర్యుండు ప్రఖ్యాతవిక్రముండు

వాలినాఁడును నానాఁడు వాఁడి మెఱసి

గరిమఁ దగ నవ్వనంబును గాచుచుండు.

1436

చ. జనవరపుత్ర నిక్కముగ జానకి గన్పడె నట్లు గానిచో
ననచరవీరు లెల్ల ననివార్యగతిం జనుదెంచి వీరకతో
ననిమిషదానవాదులకు నై నఁ గనుంగొనరానియట్టి ము
ద్రవన మటు చొచ్చి తేనియలు ద్రావుదురే కడు నాహసంబునన్.

1437

క. అని పలికిన సుగ్రీవవ, దననిర్గతమధురవాణి తప్పక విని యా

జననాథనుతులు మిక్కిలి, మనమున హర్షించి యతని మన్నించి రొగిన్.

1438

అతి సుగ్రీవుఁ డంగదాదులఁ దోడ్పొని రమ్మని దధిముఖున కాజ్ఞాపించుట. అతి

వ. ఇట్లు రామలక్ష్మణులు ప్రీతిస్పీతనేత్రులును సంప్రహృష్టచిత్తులును సిద్ధార్థులు
నై యభూతపూర్వశోభావిశేషంబునం బొచ్చి రంత సుగ్రీవుండు కార్యసిద్ధిని గర
గత యైనదానిఁగా నిశ్చయించి ప్రీతిసంహృష్టనర్వాంగుండై దధిముఖు నవలో
కించి కృతకార్యులై నవానరులచేత వనంబు భుక్తం బగుటకు సంతోషించితిఁ
గృతార్థులై నహనుమత్పుముఖవానరవీరుల నవలోకించుటకు సీతాభిగమన
కృతస్త్రయత్నంబు వినుటకు నిశ్చయించి యున్నవాఁడ శీఘ్రంబున వానరులం
దోడ్పొని రమ్మని పలికిన.

1439

తే. అతఁడు దధిముఖుఁ డట్లు కా కనుచు సూర్య

నందనునకును రఘుకులనందనులకు

వందన మొనర్చి సంభృతానందుఁ డగుచు

నగచరకదంబపరివృతుం డై గడంగ.

1440

స. వినువీధి కెగసి రయమున, మును వచ్చిననరణి నేగి మోచంబున న

వ్వివపాలశేఖరుండు మధు, వనము ప్రవేశించెఁ దోడివారును దానున్.

1441

వ. ఇత్రైతంగున నవ్వనంబు సొచ్చి యచ్చటఁ బీతం బగుమధువు జీర్ణత్వంబు

నొందుటవలన మేహనమార్గోత్పన్నమధూదకులై విహరించుచున్నవానిని నిరీక్షించుచు సంగదునియొద్దకుం జని యంజలి గీలించి వినయవిసమితచరితుం డై యిట్లనియె. 1442

చ అనిమిషనాథపౌత్ర వినుమా యువరాజపు గాన నీవు మా కనవరతంబు గోప్తవు ప్రహత్తవు నీ కరయంగ నక్షమెం దును గలదే వలీముఖులు దోడ్బడ మూర్ఖత నెగ్గుచేసితిరా జననుత నాదుచెయ్యములు సైచి కృపామతి నాచరింపవే. 1443

అంగదుఁడు దధిమూఁగుచనంబున వానరసహితముగా సుగ్రీవునికడఁకు బోవుట

న న నప్పుడు మీచేత భంగపడి వనపాలకనహితంబుగా భవచ్ఛిత్త్యవ్రం జగు సుగ్రీవునిపాలికిం జని మీరాకయు వనంబుపోకయు నిరవశేషంబుగా మధువులు ద్రావుటయు సర్వంబు విన్నవించిన నతండు రుష్టుండు గాక హృష్టుండై శీఘ్రం బున మిమ్ముం దోడ్కొని రమ్మని పంచె రాఘవు లట్ల సేయు మని పలికి రన్నర వానరనాయకులు భసదాలోకనకృతోత్సాహులై యున్నవారు నీవుననచరబల పరివృతుండనై శీఘ్రంబున నన్నుహాత్తులపాలి కరుగు మని పలికిన నతనిపలుకుల కలరి వాలినుతుండు హరిశ్రేష్ఠుల నవలోకించి మదాగమనవృత్తాంతంబు రామునిచేత శ్రుతం బయ్యె నని శంకించెనఁ గృతకార్యుల మైవనన మిచ్చటఁ దడవు సేయుట కర్తవ్యంబు గాదు మీరు యథేష్టంబుగా మధుపావంబు గా వించి విగతవిశ్రము లైతి రింక నిక్కడ నేమి కార్యంబు మధుకుం జగుసుగ్రీవు పాలికిం బోదము కపికుంజరు లందఱుఁ గూడుకొని యెద్ది పంచిన దానిం గావించుట కేను గర్త నైతి నేను బరతంత్రుండ యువరాజ నయ్యను మిమ్ము నాజ్ఞా పించుటకు సమర్థుండఁ గాను గృతకార్యు లైనమీరు నాచేత ధర్షించుట కశక్యు లైతిరి. 1444

క. నా విని సంతోషము మది, నావిర్భవ మండఁ గీశు లంగదుఁ గని సం భావించి యిట్లు లనిరి వ,చోవై భవ మలరఁ బవనసూనుఁడు వినఁగన్. 1445

నీ. అమరేంద్రపౌత్ర నిజైశ్వర్యములు నచ్చి మదమత్తులై యభిమాన మూఁడి మదిఁ బెద్దవారి సమ్మానంబు సేయక తామె యన్నిటికిఁ బెద్దల మటంచుఁ బరులఁ జాల్కనఁ జేసి పలుకుట రాజుల కరయ నై నర్థక మట్టిదోష మించుక నీయందుఁ గాంచము నీయట్టిరాజు గలఁడె జగత్త్రయమునందు తే. నగచరోత్తమ నీవిన యాతిశయమె, భావిభాగ్యోదయవిశేషపటిమ దెల్పు చున్నయది నీవు చెప్పిన ట్లున్లకరజు, పాలి కిప్పుడె పోవుట పరమహితము. 1446

అంగదుఁడు దధిమూఁగుచనంబున వానరసహితముగా సుగ్రీవునికడఁకు బోవుట

వ. అని పలికి యవ్వనచరు లొండొరులం బురికొల్పుకొని యంగదుం బురస్కరించుకొని యతివేగంబున మహితలంబున నుండి గగనంబున కెగసి యంత్రోక్షి

ప్రంబు లగునగంబులభంగి యాకాశంబు నిరవకాశంబుసేయుచు వాతేరితంబు
లగుఘనంబులమాడ్కి గర్జించుచు హనుచున్నహాయు లై శీఘ్రగమనంబునం
బోవునప్పు డంగదుండు రామలక్ష్మణసుగ్రీవులకుఁ గార్యసిద్ధి దెలియునట్లుగా
నొక్కసింహనాదంబుఁ జేసిన శుభసూచనకృతక్షణంబై నయన్ముహూర్తబంబువిని
సుగ్రీవుండు విపులగ్రీవుండై శోకోపహతచిత్తుండై సరాము నవలోకించి మంద
మధురాలాపంబున నీట్లనియె.

1447

చ. నరవర శోక మెటికి మనంబున మోము గూర్పుమా కవు
ల్లరణిజఁ జూచి వచ్చుట దితథ్యము వీరటు గాక యున్న నా
కెఱపినమాడ్కిఁ దత్సమయకాలము పోవుట కట్టె పోక భీ
కరగతి నాదునన్నిధికై గ్రమ్మఱి నిమ్మెయి నేఁడు వత్తురే.

1448

క. కృతకృత్యు లగుచు వచ్చుట, వితతగుణా నిక్కువంబు వేఱొక పై నక
జతురత్వము ధృతియును విశ్రుతదాక్ష్యము తేజ మింత సొంపగు నయ్యా.

ప. అదియునుం గాక.

1450

చ. గురుతరవిక్రముండు కపికుంజగుఁ డుత్తమశౌర్యవీర్యవి
స్ఫురణుండు వాలిజం డతఁడు పూనినకార్యము గాకపోవు లే
నెఱుంగ నటైన న్వామితకు హీనత వచ్చె నటంచు దీనుఁ డై
పిఱుసవి వచ్చుఁ గాక యిటు భీషణుఁ డై చనుదేర నోవునే.

1451

ఉ. దేవ కృతార్థుఁ డై యరుగుదేరక యున్న నితండు నిర్భయుం
డై విబుధేశ్వరాదులకు నైనఁ గనుంగొన రాకయుండఁ దా
రావిభుఁ డేను నిత్యమును బ్రాణవదంబుగ నత్యుదాత్తభా
హావిభవంబుచే నరయు నట్టివనంబును జూఱవుచ్చునే.

1452

చ. జనవర సీదుపత్ని యగుజానకి మారుతిచేత దృష్ట యా
ట నిజము శంక నల్పదు దృఢంబుగ నెచ్చది నమ్ము మన్ముహా
ఘనునకుఁ గాక యన్యనకుఁ గా దిది యాతనియందు సిద్ధియౌ
దినకరునందుఁ బోలె ఘన తేజము వీర్యము పొల్చు నంతయున్.

1453

తే. అంగదుండు బలేశ్వరుండఁట విధాతృ, నందనుఁడు నేతయఁట మరున్నందనుండు
తగ నధిష్ఠాతయఁట వసుధావరేంద్ర, యెంత పని యైనఁ దీర్చుట కేమియిది.

— ఇతి వానరులు ఋశ్యమూకపర్వతమును జేరుట —

ప. మహాత్మా విచారింబు విడిచి నముతాహనంపన్నుండ వగు మని పలికిన సుగ్రీ
వునిపలుకులకలరి రాముండు నీతాపృతాంతాకర్ణనోత్కంఠుండై యుండె నప్పుడు
హనూమత్కర్కశృవులై గర్జించుచు వచ్చువానకులకోలాహలశబ్దంబులుకార్య
సిద్ధిం దెలుపుచు శ్రోత్రమఖంబుగా నంబరంబుననుండి వీతెంచిన నమ్ముహా
దంబువిని కపిలోకగ్రామణి యగుసుగ్రీవుం డుద్గ్రీవుండై మహేంద్రధ్వజనన్నిభం

బైనలొంగులంబు ద్రిప్పుచుఁ బరమానందంబున నుండెఁ బరంపడి జాంబవ
త్ప్రముఖహరిశ్చేష్ఠు లంగదాంజనేయులం బురస్కరించుకొని రామదర్శనకాం
క్షులై సంతోషవిశేషంబునం బొదలుచు గగనంబున నుండి ఋశ్యమూకంబు
నకు డిగ్గి రామసుగ్రీవునినిధిం బొడసూపి రప్పుడు హనుమంతుండు రాముని
చరణంబులు శిరంబు సోకం బ్రణమిల్లి ఒడ్డాంజలిపుటుండై. 1455

—అథ హనుమంతుండు సీతం జూచితి నని రామనకుఁ జెప్పట భాగం—

చ. జనపతి రాముఁడుం దదనుజన్మఁడు భానుసుతుండు ప్రీతి సాం
పెనయఁగ సీతవార్త విన నెంతయుఁ గాతుకముం బ్రియంబు నె
మ్మనమునఁ బర్యే దన్ను బహుమానపురస్కరదృష్టిఁ జూడ నే
ర్పునఁ గనుఁగొంటి సీత నని పొల్పుగఁ దెల్పె సుధాసుయంబుగన్. 1456

తే. అపుడు సామిత్రి నమ్మోదితాంతరంగుఁ
డగుచు నప్పవనాత్మజునందు నిశ్చి
తార్థుఁ డగుభానుసుతునివాక్యమున కలరి
యింపు దళుకొత్త బహుమానదృష్టిఁ గనియె. 1457

క. పరమప్రీతియుతుం డై, పరవీరఘ్నుండు రామభద్రుఁడు కరుణా
పరికలితకటాక్షంబులఁ, బరికించి బహూకరించెఁ బవనతనూజున్. 1458

వ. అంత వానరులందఱుఁ జిత్త కాననశోభితం బైనఋశ్యమూకంబు నధిగమించి
యువరాజపురస్కరంబుగాఁ గౌసల్యానందనుపదారవిందంబులకు వందనంబుఁ
జేసి సామిత్రిచరణంబులు ఫాలంబు సోకం బ్రణతులై సుగ్రీవునకు నమస్క
రించి వినయవినమితగాత్ములై సంతసంబున. 1459

సీ. అవనిజ దశకంధరాంతఃపురో చితవనములో నునికియు దనుజయునతు
లుదవృత్తిమెయిఁ దర్జిన్తోక్తు లాడుటయును రామునిపయి ననురాగ మర్థిఁ
దాల్చుటయును నమస్తంబును వినిపించి సమయకాలము కడసనుట కాత్మ
నలుగక మన్నింపుఁ డని నభీముఖు లెల్ల వేడిన జానకీభుండు మోద

తే. మంది వారలతోడ నిట్లనియె సీత
యెచట నున్నది యెట్లున్న దేమి యన్న
దెలమి నాయందు వర్తించు తెత్తెఱంగు
తెల్లముగ నింతయును మాకుఁ దెలుపుఁ డిపుడు. 1460

వ. అని పలికిన రామనిగదితం బైనవచనంబు విని వానరులందఱు సీతావృత్తాంత
కోవిదుం డగుహనుమంతుని నియోగించిన నాహరిశ్చేష్ఠుండు పరమానందపుల
కితగాత్ముం డై భక్తికాత్పర్యంబున సీత యున్నదిక్కునకుం బ్రణమిల్లి రామున
కభిముఖుం డై కేలు మోడ్చి ఫాలంబునం జేర్చి వినయంబున నిట్లనియె. 1461

- చ. వరవర నీదుశాసనమునం బనిబూని యగ స్త్యది క్షటం
బరయుచు నేగి వింధ్యనగ మల్లన దాటి ససు న్నశక్తి నే
నగుదగ నాఱుయోజనము లంబుధి నేగ నతిక్రమించి దు
స్తర మగుచున్దుహోబలధి నశ్శేణతరముఁ జేరి యచ్చటన్. 1462
- యోగి హనుమంతుఁడు రామునకు సేతమున్నచందమును దనతో నన్యవిధంబును జెప్పట. యోగి—
- తే. అద్రితటముల వనముల నన్దుహీజ, చొప్పు వెదకుచుఁ బోన నచ్చోట నొక్క-
కొండవయి మిన్న ముట్టి యాఖండలునిపు, రంబుగ్రేడించునొకనగరంబుగంటి.
- క. ఆపిడు వినుము లంక య, నా నిశ్రుతిఁ గాంచు దానినాథుఁ డఖిల
క్షోవిధుఁడు దుష్టచిత్తుఁడు, రావణుఁ డన నొకఁడు గలఁడు రాజకులేశా. 1464
- తే. ఆపురము సొచ్చి యేను దశాస్యు నగతి, పురము చెంగటఁ బొల్చు విస్ఫురదశోక
వనములో నున్నయొక్కనువర్ణపత్ర, పుష్పమయశింశుపాతరుమూలమందు.
- సీ. అనశనవ్రతసంభవాయాసభరమున నడలి నెమ్మేనుకాన్యము వహింప
నెఱిగిచెనుటచి త్తడి దోఁగి చీరధూల్చిఁగి వ్యాప్తి మాలిన్య మొండ
నిగిడించు నిట్టూర్పు సెగలచే గందినవననాంబుజమున వై వర్ణ్య మొదవఁ
ద్యద్వియోగజదుఃఖతాపరోదనమునఁ గెలి నేత్రముల రక్తిమ చెరింగ
- తే. మాటిమాటికి రామరామా యటంచుఁ
గనుల నశ్రులు నించుచుఁ గానభూమి
శయ్యపై మేను వైచి తుహారసమయ
నళినికై వడి నున్నజానకిని గంటి. 1466
- వ. మఱియును. 1467
- ఉ. తక్కుక తన్ను దైత్యవనితల్ పరుషోక్తులఁ దూల నాడఁగా
సుక్కటి యాస్తబాంధవుని నొక్కనిఁ గానక కంపితాంగి యై
యక్కట నన్ను నాపదల కగ్గము చేసెనె దైవ చంచుఁ దా
జెక్కిటఁ జెయ్యి జేర్చి బలుచింశలఁ గుందెడుదాని వెండియున్. 1468
- చ. బలితపురక్కసుండు తనుఁ బల్కిన యక్కొఱగానివాక్యముల్
తలఁచి తలంచి చిత్తమునఁ దద్దయు నెవ్వగ గూరి రాము న
త్యలఘునిఁ బాసి యొంటి నకటా మన నేటి కటంచుఁ దెంపున
సొలయుచు మేను బాతు ననుచున్ దలపోసెడుదాని జానకిన్. 1469
- క. పరికించి యేను మెల్లన, వెఱచుచు నిత్యోకువంశవిఖ్యాతిని గ
ర్జరసాయన మగునట్లుగ, వరమతి నొకఁకొంతసేపు వర్ణించి తగన్. 1470
- వ. అద్దేవికి విశ్వాసంబు పుట్టజేసి సముచితంబుగాఁ బాడసూపి. 1471

- తే. నీకు సుగ్రీవునకు నైన నెయ్యమును ను
హోత్తుఁ డైనరాముఁడు పంప నరుగుదెంచి
నాఁడ ననియు నర్పంబు విన్నపముఁ జేసి
నీదుముద్రిక యొసఁగితి నెమ్మితోడ. 1472
- క. ఇచ్చినఁ గైకొని జానకి, యిచ్చ నలరి నన్ను మీకు హితునిఁగ మదిలో
నచ్చి మదాగమనమునకు, మెచ్చి బహూకృతి యొనర్చి మెల్లనఁ బలికెన్. 1473
- తే. వాయునుత భర్తతో నాయవస్థ దెలుపు
మిచట రాక్షసరుద్ధ నై యెపుడు మదిని
దన్నుఁ దలఁచుచు నొకభంగిఁ దనువునందుఁ
బ్రాణములు దాచికొని యున్న దనుచుఁ జెపుమ. 1474
- చ. తలఁపఁగఁ జిత్రకూటమునఁ దా నొకనాఁ డొకవాయసంబుపై
నలిగి యమోఘబాణము రయంబున నేసినరీతియు న్నవీ
విలసితకుంజపుంజముల వేటొకనాఁడు లసన్వనశ్శిలా
తిలకము గండపార్శ్వమున దిద్దినభంగియు విన్నవింపుమా. 1475
- వ. అని యభిజ్ఞానంబుగాఁ బలికి వెండియు నొక్కచూడారత్నం బొసంగి యిట్లనియె.
- క. వనచర యీమణిరత్నము, గొని చని రాఘవున కిమ్ము గుఱుతుగ దీనిం
గనుఁగొని యారఘువద్యుఁడు, మనమున నిను విశ్వసించి మన్నించు రహిన్.
- వ. అని పలికి యమ్మహాదేవి మీతో విన్నవించుటకుం దనవచనంబులుగా నిట్లనియె.
- తే. వానవాభ నాచేత నీవారిసంభ, వంబు నిర్వాతితం బయ్యె వ్యసనమందు
గరిమతో దీనిఁ గాంచి నిన్గాంచి నట్ల, కామనంబున నలరుదుఁ గాడె యధిప.
- తే. జనవరోత్తమ యొక్కమాసంబు మేన
నసువులు ధరించి యుండెద నవల నొక్క
నిమిష మైనను జీవింప నేర నసుర
వనితలకుఁ జిక్కి జీవింప వశమె నాకు. 1480
- చ. అని యిటువల్కెనయ్యచు దశాస్యగృహోపవనోపరుద్ధ యై
మనమున భీతి నొంది మృగిమాడ్కి వడంకుచు దుఃఖిమగ్నయై
యనవరతోపవాసకృశ యై నినుఁ బేర్కొనుచున్ మనోవిలో
కనమున నిన్నె గన్గొనుచు గాసిలుచున్నది యేమి సెప్పుదున్. 1481
- తే. అవనినుత యున్నచందంబు నన్నచంద
మంతయును నీకుఁ జెప్పితి నానువూర్చి
తోడ నిక నెల్లభంగులఁ దోయనిధిని
దాట యత్నంబు గావింపఁ దగు మహాత్మ. 1482
- వ. అని పలికి యమ్మరున్నందనుండు రాజనందనుల జాతాశ్వాసులఁ గావించి జానకి
యిచ్చినచూడారత్నంబు రాఘవున కొసంగి యద్దేవి చెప్పు మనినసందేశం

బంతయు సంపూర్ణంబుగా విన్నవించిననదృశరథరాజనందనుం డామణిశ్రేష్ఠంబు
నవలోకించి శోకకర్షితుండై దాని హృదయంబున నిడికొని కన్నుల బాష్ప
జలంబులు రాలు లక్ష్మణసహితంబుగా నొక్కింతసేపు రోదనంబు చేసి నుగ్గీ
వుని విలోకించి యిట్లనియె. 1488

— ఖంఠ హనుమంతుఁ డిచ్చిన సీతామాదాత్మమును జూచి రాముఁడు విలపించుట. ఖంఠ

తే. వత్సలత గల్గు ధేనువు వత్సమునకుఁ, బ్రేమతో బాలు చేపినరీతి యయ్యెఁ
గాదె యిప్పుడు కపివర్య నాదుహృదయ, మూకనకచిత్రమణినమాలోకనమున.
క. జనకజ కీమణిరత్నము, జనకుఁ డానఁగెఁ బగ వివాహ సమయంబున న
స్వనితామణి ధష్టిల్లము, ననఘ ప్రకాశింపఁ జేయు నద్భుతకాంతిన్. 1489

తే. సవనసంతుష్టుండై పాక శాసనుండు, జనకున కొసంగె నిచ్చుణి సన్నుదమున
నిది మణిశ్రేష్ఠపూజితం బిది కృపీట, సంభవం బిది చారుదర్శనము నుమ్మి. 1490
క. జననతుఁ డగుదుజ్జనకుని, జనకునిఁ గనుఁగొన్న నాటిసంతోషము నా
మనమునకుఁ గల్గె నేఁ డీ, యనుపమమణిదర్శనమున నగచరవర్యా. 1491

చ. ఇనసుత యామణీప్రవర మెప్పుడు మత్ప్రియ యైనసీతకా
వున కొకచె లొవ్వసంగుచు నమున్నతకాంతి వసించి యుండుఁగా
వున వెన దీని గన్నులను బొందుగఁ జూడఁగఁ గలుటం బ్రియ
దనరఁగ జూచినట్లు మదిఁ దద్దయు హర్ష మెసంగె ని త్తజీన్. 1492

క. ఈమణివర్ణనమున మ, ద్భామిని సంప్రాప్త యైనభంగిగఁ దోచె
గోమలి ప్రత్యక్షంబుగ, సీమయిఁ గనుఁగొనెడుభాగ్య మెన్నఁడు గలుగున్.

వ. అని పలికి వెండియు హనుమంతు నవలోకించి. 1490

మ. వనమధ్యంబున సంచరించునపు డేవామాత్రీ మద్భుతము
దనవాక్యామృతధారచే నుడిపి యానందంబు గావించు న
స్వనితారత్నము సీత యే మనియెఁ దద్వాక్యంబు మత్కర్ణముల్
దనియన్ జెప్పుము సారెసారెకు మహాహ్లాదంబు సంధిల్లగన్. 1491

తే. జనకజను గాన కాంతి, చారుకబరి
యందుఁ జెలువొందు నిచ్చుణి నద్భుతముగ
నిపుడు గనుఁగొంటి నక్కటా యంతకంటె
దుఃఖకర మెద్ది నాకు వాతూలతనయ. 1492

క. ననుఁబాసి యొక్కమాసము, మని యుండెద ననుచుఁ బల్కె మానిని యే నా
వనజాతీఁ బాసి క్షణ మై, నను జీవింపంగఁ జాల నగచరవర్యా. 1493

తే. నీరజాక్షిని గానక నిమిష మయిన
విరహతాపంబు నైచి ప్ర వృత్తి నూఁది
యుండఁ జాల మహీసుత యున్నచేత
మునకు వెన నన్నుఁ గొని తను మనిలతనయ. 1494

చ. శుకపికనాదము ల్పెనులు సోకిన యంతనె భీతి నొంది త
ప్పుక ననుఁ గొంగిటం గదియఁ బట్టి వడంకెడునట్టిగోల యా
చకితమృగాక్షి భీషణనిశాచరయోషల కంతహుంకృతుల్
దికనుక నొంద కేమి పోది స్వీననోర్చెను రేపగల్ కటా. 1495

క. తిమిరోచ్చు క్తశరద్విధుఁ, డమితఘనపీఠుఁ డైన యప్పటిపోల్కి
రమణీమణిముఖ మనుట్ట, రమణీయం బగుచునుండు రాక్షసవృతమై. 1496

ప. మఱియు మధురాకారయు మధురాలాపశీలయు మన్మనోహరిణియు నగు
వై దేహి మద్విహీన యై దుఃఖించుచు నేమని సందేశంబు చెప్పి రోగాతు
రుండు దివ్యావధిచేతం బోలె దద్యాకృతనణంబున జీవించెద నర్థంబునుం
గ్రమ్మఱ నెఱంగింపుమని పలికిన నవ్వాయునందనుం డారఘునందనునితో జనక
నందనిసంభాషితంబు సర్వంబు నిట్లుచి చెప్పం దొడంగె. 1497

—అథ హనుమంతుఁడు స్థితోక్తసంజ్ఞమును రామునకుఁ జెప్పట. —

తే. అనఘచారిత్ర చిత్రకూటాచలంబు
నందు భవదేకసంవేద్య మైసపూర్వ
వృత్త మొక్కటి గుఱుతుగా విన్నవింపు
మనియు జానకి యది యెట్లు లనిన వినుము. 1498

సీ. జననాథ జానకి నినుఁగూడి సుఖమృత్తి గావించి మున్న మేల్కాంచియుండఁ
గాక మొక్కటి వచ్చి కడువడి నఖములఁ దదురోజయుగ్గమధ్యమున జీరె
గ్రమమున నీవు ధరాపుత్రి యుత్సంగ దేశంబునందు నిద్రించి యుండఁ
గ్రమ్మఱఁ బరువడిఁ గాకంబు చనుదెంచి తమిఁ గుచాంతరము తుండమునవ్రచ్చి

తే. వ్రణము గావించఁ బీడ కోర్వక మృగాక్షి
తొట్టువడఁ గ్రొత్త నెత్తుటఁ దోగి యున్న
నినుఁ బ్రబోధింపఁ జయ్యన నిద్రలేచి
సీత నీక్షించి కోపంబు చెంగలింప. 1499

మ. కలికీ యెవ్వఁడు నీకుచాంతరమునం గామాంధుఁ డై జీరె నే
కలుపాత్ముండు సరోషపన్నగముతో గర్వించి క్రీడింపఁ గాఁ
దలఁచెన్ జెప్పు మటంచుఁ దీవ్వనఖతుండం బై రహిం బొంచి ముం
గల సుగ్రాకృతి నున్న కాకమును వీరకా గాంచి నీ వంతటన్. 1500

ఆ. దాని శక్రసుతునిఁగా నగాంతరచరుఁ, గాఁ బత్రప్రివరునిఁగా నమీర
కల్పంబుగా నెఱింగి కన్నుల రోపాగ్ని, కణము లొలుక వహ్నికరణి నలిగి.

తే. కడు రయంబున నొకదర్శఖండముగొని
దానిఁ బైతామహాస్త్రమంత్రమునఁ గూర్చి
బాయసముమీఁద పైచితి వాయమోఘ
బాణము లయాగ్నికై వడిఁ బ్రజ్వలిల్లి. 1501

- క. కడు రయమునఁ గాకమువెంబడిఁ బడి దఱుమంగ భీతిఁ బఱచి యది నురేం
 ప్రుఢు మొదలగు నమరవగుల, యడుగులఁ బడి వారిచేతఁ దృక్తంబగుచున్.
- క. జగములు మూఁడును గ్రుచ్చురి, ఖగము పరిత్రాత నెందు గానక వెనఁ దా
 మగుడి చనుదెంచి భయమున, జగన్నుతుండ వైననిన్ను శరణము నొందెన్.
- వ. ఇట్లు శరణాగతం బైనబలిభోజనంబు నిరీక్షించి యది వధార్హంబైనను శరణా
 గతరక్షణంబు మీకుఁ బ్రధానగుణంబు గావున దానిఁ గృపార్థవిలోకనం
 బుల నవలోకించి మదీయాస్త్రంబు మోఘంబు నేయుట కశక్యంబు నీదక్షిణ
 నేత్రం బొసంగి ప్రాణంబులు రక్షించుకొని యథేచ్ఛం జను మని మీ రాన
 తిచ్చిన నక్కాకం బట్లుగావించి మీకును దశరథునకును నమస్కారంబుగావించి
 యనుజ్ఞ గొని నిజనివాసంబునకుం జనియె నని యీయభిజ్ఞానంబు మీ కెఱిం
 గింపు మని పలికి వెండియు నద్దేవి యిట్లనియె. 1505
- సీ. ప్రాణేశ నీ విట్టి యస్త్రవిదండవు సత్త్వవంతుండ వాజి సాహసుడవు
 శీలవంతుండవు శిష్టసమృద్ధుండవు దానవులందు నీ దారుణాస్త్ర
 మేల ప్రయోగింప కీ ట్లుపేక్షించితి వమరవిద్యాధరయక్షసిద్ధ
 గరుడగంధర్వకిన్నరచారణులలోన నని నిన్నుఁ దాఁకి పోరాడఁ జాలి
- ఆ. నట్టివీరుఁ డొక్కఁ డైన లేఁ డధిప నా, మీఁద నీకుఁ బ్రేమ మిక్కుటముగఁ
 గలవయేని గలనఁ గలుపాత్ముఁ డైనరా,వణునిఁ దునిమ నన్నుఁ బడయు మింక.
- క. ఘనుఁ డగులక్ష్మణుఁ డయినను, దనయన్నకుఁ బ్రియము గాఁగ దశకంఠ ననిన్
 సునిశితశరములఁ బొరిగొని, ననుఁ బ్రోవ కుపేక్షఁ జేసినాఁ డేమిటికిన్. 1509
- తే. అరయదివాస్త్రకోవిదులయ్యై వాయు,వహ్నిసను శేజులయ్యై దుర్వాశౌర్య
 లయ్యై రాఘవు లేల దశాస్యుఁ దునిమి, నన్నుఁ బ్రోవ కుపేక్షించియున్నవారు.
- తే. అరయ మద్దుష్కృతంబు కొండంతగలదు, సంశయము లేదు గానిచోశ క్తులయ్యై
 సహితులయ్యైను రామలక్ష్మణులునన్ను, విడిచి యొప్పురికింతురెప్రియముమఱచి.
- వ. అని వగవు వోఁపఁ బలికి కన్నీరు నించిన సద్దేవి సనూసయించుచు నేనిట్లంటి.
 —ఇతి హనుమంతుండు రామనకుఁ దాను నీత నాశ్వాసించినప్రకారము చెల్లుట ఇతి—
- శా.శూరుం డైన రఘుప్రవీరుండు భవచ్ఛోకంబుచే వనయ మా
 హారంబున్ గొన కన్యకార్యవిముఖుం డై యున్నవాఁ డామహా
 దారుం గల్గొని లక్ష్మణుండును బరిత్రస్తాత్ముఁ డై సంతతం
 బారీతి నివలపించు చుండు నిజ మీయర్థంబు సాధ్యమణి. 1511
- క. చిరకాల మయ్యె నెపు డీ, చెఱఁ బాసెదనో యటంచుఁ జింతింపకు మీ
 దురవస్థ కిపుడె యంతము, పరికించెద వింక దుఃఖపడకుము తల్లీ. 1512
- తే. ఆవరో త్తము లిరువురు మానితముగ, నిన్ను వీక్షింపఁగాఁ గోరి యున్నవారు
 నిశితశరముల లంకను నీటుఁజేయఁ, గలరు నిక్కము శోకంబు వలవడబల. 1513

క. జననీ నీపతి రాముఁడు, పనివడి దశకంఠు నాజ బంధుయుతముగాఁ
దునుమాడి నిన్నయోధ్యకుఁ, గొని చను నీచి త్రమందుఁ గుండకు మింకన్.
వ. అని యూఁడించి దేవీ రామునియొద్దకుం జనియెద నమృతాత్మనకుఁ బ్రీతిఁ
బుట్టింపందగినయభిజ్ఞానం బొక్కటి యొసంగుమని యడిగిన నవైదేహిదిక్కు
లన్నియు విలోకించి తనశిరంబుమీఁద గతిషయ కేశర చిత వేణ్యుద్ధృతితం బగు
చుండిన ఇప్తుణిరత్నంబును వస్త్రాంతంబునుండి విడిచి నాకొసంగిన నేను దానిం
బ్రతిగ్రహించి యద్దేవికిం బ్రణమిల్లి గమనోన్ముఖుండ నైతి నిట్లు గమనంబు
సందుఁ గృతోత్సాహుండు నైననన్ను విలోకించి మదుత్పతనసంభ్రాంత యై
శోకభయంబులు మనంబునం బెనంగొనఁ గన్నీరు నించుచు బాష్పసందిగ్ధ
వాక్యంబున నా కిట్లనియె.

1515

తే. కపికులోత్తమ సింహసంకాశు లైన, మనుకులులతోడ వారికి మంత్రి యైన
తపనసుతుతోడఁ దక్కినకపులతోడఁ, దప్పకమదీయవృత్తమంతయునుజెపుమ.

తే. వానరోత్తమ యారఘవరుఁడు నన్ను, దలఁచ నీదుఃఖివారాశివలన నెట్టి
మాట లాడిన నుద్ధరింపంగఁ గడఁగు, నట్టి మాటలు పలుకు మయ్యధిపుతోడ.

చ. వినుతగుణాఘ్యుఁడైనరఘువీరునిపాలికిఁ బోయి నీవు మ
ద్ధనతరశోకవేగమును దైత్యసతీపరిభర్తనంబు దు
ర్జనుఁ డగుపక్షి కంధరునిచందము సర్వము విన్నవింపు మో
వనచరవీర మార్గమున వారక నీకు శుభంబు గల్గెడిన్.

1518

క. అని యిట్లు పలికి వెండియు, జనకజ ననుఁ జూచి రామచంద్రుఁడు కరుణాన్
ననుఁ బ్రోచునట్టిమాటలు, వినిపింపు మటంచుఁ బలికె వేయివిధములన్.

1519

వ. మహాత్మావై దేహి యున్నచందంబును నీతో నన్నచందంబును పని ప్రరంబుగా
విన్నవించితి నింక నమృతాదేవి నాపత్నముద్రంబువలన నుద్ధరించుటకుఁ దగిన
ప్రయత్నంబు గావింపు మని పలికి వెండియు నాహనుమంతుండు రామచంద్రు
నవలోకించి యిట్లనియె.

1520

తే. తరుణి యిబ్బంగి పెక్కుచందములఁబలికి, కాంక్ష దీఱక మరల శోకంబుపేర్చి
నను విలోకించి నీమీఁదఁ దనకుఁ గలిగి, నట్టియసుర క్తి రెట్టింప నిట్లు అనియె.

తే. ఇచట నేఁడెల్ల పనియించియెల్లి చనుము, నీదునాన్నిధ్యమునఁ జేసి నేఁడుమండ
భాగ్యనగునన్ను బాధించుపరమదుఃఖి, మునకుఁగలిగెడునొక్కింత మోక్షణంబు.

వ. వానరోత్తమా నీవు గ్రన్థుఁజనిన భవదదర్శనసంభూతం బైనశోకంబుదుఃఖి
పరామృష్ట నైన నాదుఃఖింబుఁ బ్రజ్వలించఁజేయుచు నన్ను మిక్కిలిపరితపింపం
జేయు నీవు పునరాగమనార్గం బరుగుచుండమత్పాణింబులకును సందియంబు
గలుగు సందియంబు లే దదియునుంగాక భవత్సహాయు లైనవానరులవిషయం
బునం దొక్కమహానం దేహంబు నామ్రాలమూర్తిభవించి యున్నదానియట్లు
చూపట్టు చున్న దది యెయ్యది యనిన.

1528

చ. తరుచరవర్య గాఢునకుఁ దాన్యునకుఁ మఱి నీకుఁ దక్క నొం
 డొరులకు లేదు బల్విడిఁ బయోనిధి దాఁచెనునంతశక్తి భూ
 వను లగురామలక్ష్మణులు వానరు వీజలరాశి నేక్రియఁ
 బరువడి దాఁటి రాఁగల రుపాయము నా కేఱిఁగింపు మంతయున్. 1524

ప. వాయునందనా నీవు రావణాదివధపూర్వకమన్మోక్షణరూపం బైన యేతత్కా
 ర్యసాధనంబునందుఁ బర్యావుండు నైతివేని శక్తిసమృద్ధియునుశంబునునీకెగాక
 నాకుం గలుగ నేరదు రాముండు ససైన్యండై సమద్రంబుదాఁటి వచ్చి రణం
 బున రావణుం బరిమార్చి విజయియై నన్ను నా కేతనగరంబునకుం గొనిపోయె
 నేని యస్తుహాస్తి న కది యశస్కరం బగు రావణుండు నన్నెట్లు మ్రుచ్చిలించి
 తెచ్చె నట్లు గ్రమ్మట మ్రుచ్చిలించి గొనిపోవుట వీరోత్తముం డైనరామున
 కర్హంబు గాదు సబలుం డై చనుదెంచి లంకాపురంబు నాకులంబుఁజేసి నన్నుం
 గొనిపోయేనేని దాని కది సదృశంబై చను రణరూపుం డగురామున కట్టివిక్ర
 మం బనురూపం బెట్లగు నట్లుగా బోధింపు మని పలికిన నన్మోహితంబును బర
 స్పరసంగతంబును హేతుసంహితంబును బ్రాగమ క్తంబు నగుసీతావాక్యంబు
 విని గ్రమ్మట నే నిట్లంటి. 1525

అథ వానమంతుఁడు తామ సీతకుఁ జెప్పిన సుగ్రీవబలప్రకారము రామునకుఁ దల్పుట. అథ-

సీ. వై దేహి వినుము సర్వవనాటసేనకు నాథుండు పద్మినీనాథనుతుఁడు
 శూరుండు ధీరుండు సుగ్రీవుఁడు కృతప్రయత్నుఁడై యున్నవాఁ డతఁడు వేగ
 ఘోరకీశనహస్రకోటినమేతుఁడై వైరిచఢార్థంబు వచ్చు నతని
 కమితనత్త్వలు విక్రమాఘ్నలు చిత్తసంకల్పసంపాతు లనల్పబలులు

తే. వానరు లనేకు లున్నారు వారిలోన, సల్పభుజవీర్యుఁ డొక్కరుం డైన లేడు
 మహితవిక్రము లెట్టి కర్మములవెంట, నైన నెన్నఁడు భంగంబు లేనివారు.

క. పరమోత్సాహాయుతులు పుష్కరచారులు పెక్కుమాడ్లుసాగరధరణీ
 ధరగహనజంతుసంయుత, ధరకుఁ బ్రదక్షిణము సేసి తనరినవారల్. 1527

తే. అచట నున్నవానరవీరు లందఱు నతి, మానబలులు మత్తులుగ్నలు మద్విశిష్టు
 లరయ నాకంఠఁ దక్కువయైనవాఁడు, వారిలోనొక్కఁడునునిక్కువముగ లేఁడు.

క. అచ్చుపడఁగ సంభోనిధిఁ, జెచ్చెర లంఘించి యేనె చెలువుగ నిటకు
 న్వచ్చితిఁ దక్కినవారలు, వచ్చుట కనుమాన మేమి వారిజనేత్రా 1529

క. క్రమమున దాత్యము సేయఁగ, బ్రమసియు ఘను లైనవారిఁ బంపరు రాజో
 త్రములు జఘన్యులఁ బనుతురు, ఊమలో న న్నట్టివానిఁగొ గనుఁగొనుమా.

క. చాలు గొని ప్లవగు లందఱు, వాలాయము నొక్క పెట్ట వచ్చెద రిటకుఁ
 జాలింపుము పరితాపము, గీలింపుము చిత్తమందుఁ గేవలముదమున్.

ప. మఱియు సరకంఠీరవు లగురామలక్ష్మణులుసముదితు లగుచంద్రనూరులభంగి
 వెలుంగుచు మదీయపృష్ఠభాగంబున నధివసించి నముద్రంబు దాఁటివచ్చిలంక

నిశ్చంకంబుగాఁ జొచ్చి దివ్యాస్త్రంబుల బాంధవసహితంబుగా రావణుని రణంబునం బరిమార్చి నిన్నుం దోడ్కొని యయోధ్యకుం జనియెన రని పలికి మఱియు నిట్లంటి.

1532

సీ. అవనిజ ధర్మాత్మఁ డైనరాముని ధనుష్పాశే యై యున్నబత్తుని లంక వాకిళ్ల సరికట్టి వీరక బ్రహ్మాంశంబు పగుల నాడ్చును ఘోరభంగి సాల సోపానములు శాస్త్ర సామ్రాజ్యమును సున్నకీకరింప వేగ నిట్లంటి దంక రామునిజోలు విక్రమశాలి యన్యుండు లేడు సామిత్రితోఁ గూడి వహ్ని

ఆ. సహిత మైనగాడ్పుచందానఁ గడు విజృంభించి దానవుల నిధించి సురల నాజిదోలి తాన్వ్యం జిమ్మతంబుచేకొన్న, మాడ్కి నిన్నుఁగొనునమంచితముగ.

ఆ. వనజముఖ నివృత్తవనకాసుఁ డైనన్నుఁ, గూడి నెన్నునమునఁ గోర్చు లలర సమ్మదమున సురల సా కేతవుఁముఁ బ్రా, పించినట్టివిభునిఁ గాంచె దీవు 1534

వ. అని యిట్లు బహుప్రకారంబుల నవ్వెదేహి నాచేత నానావిధశుభవాక్యంబుల నభిప్రసాదితయై శోకంబు విడిచి సమ్మదంబు గీల్కొల్పి నన్ను బహూకరించె నని హనుమంతుండు విన్నవించె నని పలికిన విని రఘుపుంగవుండు సంతృప్తాంతరంగుం డై యబురూడి కథావృత్తాంతంబు వినిపింపుఁడని యడుగుటయును.

చంపకమాల - పాదగోపనము. —

నిరుపమశూరసత్తమ వనీపకపా విధుగోత్రజ్ఞోత్తమా
ధరధర దేవ వీతవిమతాపరమోన్నతతేజపాననా
సురనర మానరక్ష భవసూక్త గుణాకర వత్సగోకులా
పరమపవిత్ర మాధవ వివన్నజనావనభక్తవత్సలా.

1536

అనులోమవిలోమకందము. —

పావనమానస వసువర, నూవన నవసారసనయనాజనుతవిభా
భావితనుజనాయనసర, సావనవవమారవనువ సనమానవపా.

1537

ఘటిబంధము-స్రగ్ధరాపృత్తము. —

సర్వాధారప్రశస్తా జయనిధిసరస శ్యామలా సత్ప్రభావా
శర్వాజశ్రీమహేంద్ర స్తరనరవరదా నామజత్రాణశ్రీమ
త్సర్వారంభా యనిద్రా జయద నదన సత్సాంద్రవై శద్యసారా
నిర్వాణస్థానగర్వా నిగమగవిశదా నిత్య యథ్యాసనసర్వా

1538

గద్య. ఇది శ్రీమద్రామచంద్రచరణారవిందమకరందరసాస్వాదనతుందిలేందింది రాయమాణమానసకులపవిత్రకాండివ్యసగోత్ర పద్మనాభసూరిపుత్ర విద్యాసాంద్ర వేంకటకపీండ్రప్రణీతం బైనశ్రీమద్రామాయణం బనుమహాకావ్యంబునందు సముద్రలంఘనంబును మైనాకదర్శనంబును సురసాసంపాదంబును

సింహికానిధనంబు నేకాంతవిచింతనంబును లంకాపురప్రవేశంబును అంతఃపుర
 పరిశోధనంబును రావణదర్శనంబును బుష్పకవిమానవర్ణనంబు నవరోధదర్శ
 నంబు నాపానభూమిగమనంబును హనుమద్విచింతనంబును నశోకవనికావ్రవే
 శంబును సీతాదర్శనంబును రావణసమాగమంబును సీతారావణసంవాదంబును
 ద్రిజటాన్వష్ణకథనంబును సీతాశోకవిలాపంబును సీతాసంభాషణోపాయ
 విచింతనంబును ఇత్థోకువంశకీర్తనంబును రామసర్వావయవసంస్థాన
 కథనంబు సంగుళీయకదానంబును సీతాసంభాషణంబును మణిప్రదానంబును
 వృక్షభంగంబును రాక్షసీవిద్రవంబును గింకరనిబర్హణంబును జైత్రప్రాసాద
 భంజనంబును జంబుమాలివధంబును సప్తమంత్రినుతవధంబును బంచసేనా
 గ్రహతులనిధనంబును నక్షవధంబు నింద్రజిద్యుద్ధంబును హనుమద్ద్యహాణంబును
 హనుమద్రావణసంవాదంబును లంకానాహనంబును బ్రతిష్ఠవనంబును మధుహర
 ణంబును రాఘవాశ్వాసనంబును మణినిర్యాతనంబును సీతావృత్తాంతనివేద
 నంబు ననుకథలు గలసుందరకాండము సమాప్తము.

శాశుకావ్యప్రతిపాదితుం డయిన సీతేశుండు గామప్రభుం
 డీకల్యాణకృతీశ్వరుం డయిన శ్రీకృష్ణుండు సంప్రీతితో
 నాకల్యంబుగ నిష్టసిద్ధకరులై చంచత్కృపాపూర్ణతకా
 లోకస్తుత్యకుమారయౌచధరణీంద్రుం బ్రోతు రెల్లప్పుడున్.

శ్రీ ర మ్మ.

శ్రీరామచంద్రసరబ్రహ్మణేనమః.

లగోపీనాథుఁ

రామాయణము

యుద్ధ కాండము.

వాణీశ్వరశంకర

దేవేంద్రప్రముఖనిఖిల దేవోత్తమసం

సేవితపాదాంబుజ లీ

లావిర్యూతావతార హరి శ్రీకృష్ణా.

శ్రీరాముఁడు హనుమంతునిఁ బొగడుట.

వ. దేవా యవధరింపుము కుశీలపు లగుకుశలపు లవ్వలికథ యిట్లని చదునం దొడం
గి రిత్తైఱంగున నారఘున త్తముండు ప్రత్యభిజ్ఞాన ప్రదానపూర్వకంబుగా హను
మంతునిచేత నభిభాషితం బైనసీతావృత్తాంతంబు విని తదాకర్ణనమండిత
మనస్కుం డై ప్రియశ్రవణోత్తరకాలార్హం బైనవాక్యంబున నిట్లనియె. 2

తే.ధరణి దుర్లభ మగునుహృత్కార్య మెద్ది
యనిలజనిచేతఁ గృత మయ్యె నట్టికార్య
మన్యుఁ డెవ్వఁడు చిత్తమం దైనఁ గాని
దవిలి చింతింపఁగా లేఁడు తథ్య మరయ.

3

తే. అలనమీరునికంటె నాగారికంటె, నీవనాటో త్తమునికంటె నితరుఁ డొకఁడు
దు స్తరం బైనయిష్టహోతో యరాశి, ని స్తరింపంగ లేఁ డిది నిక్కువంబు. 4

చ. అతులితసత్త్వం డైనపవనాత్మజుఁ డొక్కఁడు దక్క కై కిసీ
సుతపరిపాలనస్ఫురణ శోభిలులంకను జొచ్చి రాక్షస

స్తతతులచేతిలోఁ బడక గ్రమ్మఱఁ బ్రాణముతోడ నెవ్వఁ డ
ద్భుతగతి రాఁ గలండు క్రతుభగ్గుడొరగఁకోటిలోపలన్.

5

క. బలవీర్యంబులఁ దేజో, విలసద్గమనమున ఘనవివేకంబున న
త్యలఘుగుణంబుల నితనికి, నిలబోపల సాటి సేయ నెవ్వఁడు గలుగున్.

6

ప. మఱియు నీహనుమంతునిచేత సుగ్రీవునకు సముద్రలంఘనలంకాస్తవేశసీతా
దర్శనరూపభృత్యకార్యంబు సనుగ్రంబుగాఁగృతం బయ్యెనిట్లు క్షప్తకారంబున
భృత్యకార్యంబు గావించి విక్రమానురూపం బైనయను క్తవనభంగరాక్షసవధ
లంకాదహనాదికంబును గృతం బయ్యె నని పలికి యారఘువల్లభుండు మానూ
మంతునియు తమభృత్యత్వంబు ప్రకటింపం దలంచి యుత్తమమధ్యమాధమ
భృత్యలక్షణంబు తేటఁడ వెండియు ని ట్లనియె.

7

చ. కడుపడి దుష్కరం బయినకార్యమునం బతిచే నియుక్తుఁ డై
తడయక దాని మేలగువిధంబునఁ దీర్చెడుభృత్యుఁ డుత్తముం
డుడుగక చెప్పినంత పని యొప్పుగఁ దీర్చెడువాఁడు మధ్యముం
డడలునఁ దీర్పలేనిఘనుఁ డైననగుం డధముం డనంబడున్.

8

తే. ఇతఁడు నాచెప్పినంత నే ర్చెనఁగ దీర్చి
దాని కధికోదయం బగుదానిఁ జేసెఁ
దలఁప నందియ మేమి యుత్తముఁ డగుటకు
భర్తృభక్తియుఁ దేజంబు పాటి కెక్కె.

9

ప. అని పలికి సుగ్రీవు నవలొకించి.

10

క. జానకిసందర్శనమున, జానుగ భరతుండు నేను సౌమిత్రియుఁ బ్ర
జ్ఞానిధి శత్రుఘ్నుండును, మానుగ బ్రతికితిమి గాదె మారుతికరుణన్.

11

చ. ముదము దలిర్ప నిట్టిప్రియముం దగఁ జెప్పినయీగుణాబ్ధికి
స్సదృశము గాఁగ సత్ప్రియము సల్పుట కేమియుఁ గానఁ బ్రీతితో
నిదె గొను మింతకంటె బ్రయ మిప్పటి కెద్దియు లే దటంచు నే
సదమలబుద్ధి నిచ్చెద విశాలభజాపరిరంభణం బొగిన్.

12

—ఇది రాముండు సముద్రతరణమునుగుఱించి చింతించుట —

ప. అని పల్కి యక్కకుత్స్థసతిలకుండు సకలలోకరక్షాకరంబులును నాశ్రితజన
శ్రీకరంబులును మునిజనవశీకరంబులును రిపులోకభీకరంబులు నగుకరంబులు
నాఁచి ప్రీతిపురితగాత్రుం డై కృతకార్యుం డై చనుదెంచినపవననందనుని
గాఢంబుగాఁ బరిరంభించి సుగ్రీవుండు విను చుండ వెండియు నతని వీక్షించి
సర్వవానరనాహినీసహితుండ నై యే నెట్లు జలనిధిం గడతునని చింతించి
యి ట్లనియె.

13

సీ. కపివర్య జానకిఁ గాంచి వచ్చుటఁ జేసి మదికి నత్యంతసమృదముగఁ
నైనను దుష్పూర మగుచుహోదధి నెట్లు దాఁటి తద్దక్షిణతటముఁ జేరు
ఁజెట్టాకో కపులంచు నించుక మనమునఁ గ్రమ్మఱి శోకంబు గ్రమ్మకొనియెఁ
గపులయంబుధిపారగనునమం దుత్తర మెద్ది మహిజ తానేమి పలికెఁ

తే. జెప్పు మని పల్కి మోహంబు గప్పికొనఁగ
శత్రుసూదనుఁ డగురామచంద్రుఁ డపుడు
వదన మటు వాంచి దైన్యంబు గదుర నూర
కున్న నన్నరపతిశోకముడుపఁ దలఁచి.

14

— శుగ్రీవుఁడు రామన కుత్సాహము కలుగఁ జేయుట. —

వ. సత్త్వసంపన్నుం డగుసుగ్రీవుం డుద్దీప్తివుం డై యిట్లనియె.

15

చ. మనుకులసార్వభౌమ రిపుమర్దనశాలివి నేర్పుపంపున
న్యనుజనుతప్రతాపమహిమం గడు మేటివి వీర్యసంపద
స్థనుఁడవు నీవు ప్రాకృతునికై వడి నేల తపించె దిట్లు చ
య్యనఁ బరితాపము నిడుచు మయ్య కృతఘ్నుఁడు నెయ్యము స్ఫులెన్.

16

తే. జనకసుత సేమమున నున్న దనెడువార్త
వినఁబడియె రావణుం డున్నవిధము దెలిసె
విను మిది ప్రమోదకాల మై తనకుఁగా
లక్ష్యణగ్రజ దుఃఖికాంబు గాదు.

17

వ. మహాత్మా నీ వాగామిగోచరార్థజ్ఞుండ ప్రాహుహుశలుండవు పరిచ్ఛేత్తి వర్ణి
తత్త్వజ్ఞుండవు జ్ఞాతాత్మవృత్తివుం డైనయోగి యపవర్గదూషణి యైనబుద్ధిం
బోలెఁ బ్రయోజనహానికరియు నశుభాత్మికయు నైనసూబుద్ధి నవలం ద్రొచి
పుచ్చుము.

18

తే. అసఘచారిత్ర శోకపర్యాకులుండు
దీనుఁ డుత్సాహహీనుఁడు నైనవాని
యఖిలకార్యంబులు నశించు ననఁగ శుభము
లంద వన నాపదలు పొందు ననఁగ వినమె.

19

చ. మఱివక చూడు నాకుఁ గలమర్కటవీరులు వీరె వీర లిం
దఱును సమర్థు లిందఱు సుదగ్రబలు ల్బునవర్తనందు ని
వ్వరగతి వహ్నిలో నయినఁ జొచ్చెద మంచుఁ దలంచి యున్నవా
రరయఁగ వీరి గన్గొనిన నాజి నవశ్యము కల్పు దోఁచెడున్.

20

శా. ఘోరగ్రహకులీరమీనకమతస్క్రూరోరగం జైనపా
థోరాశిం దరియించి విక్రమసముద్యోగంబున స్లంక నే
పార స్వగ్గులు పట్టి పంక్తిముఖు నుగ్రాజి నవడిం ద్రుంచి సొం
పార స్థానకే దెచ్చి యిచ్చెనము దేవా చింత నీకేటికిన్.

21

వ. ఈ వలవనివిచారంబు విడిచి పాపకర్మం డగురావణునివధ ప్రకారం బూహించి
సేతుబంధనవిధానంబున సముద్రంబు దాటునట్లుగా సముచితప్రయత్నంబు
గావించి లంకాపురప్రాంతకాంతారంబు ప్రవేశించునట్లుగా సంఘటింపు
మని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 22

చ. అరిమథనా యగాధ మగునన్వీరుణాలయమందు సేతువు
న్గునుమతిఁ గట్టినంతనె త్రికూటనగస్థిత యైనలంక సాం
పటిసది గాదె లంక చెడినప్పుడె నీదురిపుండు పంచతక్
దటిసినవాఁడు గాఁడె ఘనతావకదివ్యశరాభిసంహతిన్. 23

తే. లంబునిధియందు సేతు వింపారఁ గట్టి
మొససి లంకాపురముచుట్టు ముట్టు బదియె
తడవు గాని మహీవరోత్తంస పంక్తి
పదనుఁ జచ్చినవానిఁగా మదిఁ దలంపు. 24

శే. ఆర్యజనులు శోకంబు శౌర్యాపకర్ష
ణం బనుచుఁ బల్కుటది నిక్కునంబు గానఁ
గార్యనాశిని యైనయీకలుషబుద్ధి
వీరనమ్మత దగ దయ్య విడువు మిపుడు. 25

తే. అనఘచారిత్ర శౌండీర్య మాశ్రయించి
యొప్పు దప్పక కార్యంపుఁ జొప్పు నడపు
నట్టివాఁ డెట్టివిషమమం దైనఁ జెడక
ప్రబలుఁ డై మించి యిష్టార్థభాగి యగును. 26

క. అనఘ సుహృత్తులు విక్రమ, ఘను లగుమిముఖోటివారు కడుశోకము గై
కొన రెంత కష్టమందై, నను నది సర్వాధనాశనం బను తెల్పిన్. 27

తే. బుద్ధిమంతులలో నుత్తముఁడవు నీవు
సర్వశాస్త్రార్థతత్త్వవిశారదుఁడవు
విక్లబం బైనచి త్తంబు విడిచి పగఱ
నణఁపఁ బూనుము మత్సరహృత్వ మొంది 28

తే. పార్థివోత్తమ వరధనుష్పాణి వైన, నీకు నెదిరించి రణమున నిల్వ నోపి
నట్టివీరుఁడు భవనత్రయంబునందు, నరసి చూచిన లేఁ డొక్కఁ డైనఁగాని. 29

వ. దేవా నిరుద్యోగు లగుక్షత్రియులు మందభాగ్యు లగుదురు సర్వజనంబులు నతి
క్రోధశీలఁనకుఁ దలంకుదురు గావున నీవు శోకంబు విడిచి క్రోధం బవలంబింపు
మని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 30

తే. వృక్షచరసేనచే బరిన్పుతుఁడ వైన, నీకు దుర్లభ మెద్ది లే దోకకున్న
వంశధావణ జలధి దుర్వారధంగి, దాటి బాసకి నీక్షించెడవు నిజంబు. 31

సీ. భూపవరేణ్య సదీపతి యగునముద్రుని దాటుటకు నూత్నబుద్ధిచేత
 నస్తదాదులఁ గూడి యాలోచనము సేయు నుత్తైస నీకపు బధికబలులు
 కామరూపులు శిలాకాండపాదపవృష్టి నరుల నిర్జించెడ రాజిలోనఁ
 బగతునివాస మెప్పాటఁ గన్పట్టునో యని యున్నవార మయ్యనువు మాకు
 తే. దొరకొనియెనేని రిపుఁడు సంగరమునందుఁ
 జచ్చుటకు లేద యొక్కింత సందియంబు
 చిత్త మిగురొత్తఁ గంటె నిమిత్తములను
 వేయి యేటికి నిక్కంబు విజయ మొదవు.

32

వ. కావున నీవు శోకంబు నక్కి విజయమూలం బైనక్రోధం బవలంబింపు మని పలి
 కినఁ బరమార్థవిదుం డగురాముండు హేతుమంతంబు లైనసుగ్రీవునిపలుకులు
 ప్రతిగ్రహించి హనుమంతు నవలోకించికపీంధ్రాతపోబలవిశేషంబున నైనసేతు
 బంధంబు గావించి యైన శరంబుల శోపింపఁ జేసియైన నెత్తెఱంగుననైననము
 ద్రలంఘనంబునందు ననుష్ఠండు నైతి నది యట్లుండనిమ్ము వరుల కగమ్యంబైన
 లంకాపురప్రకారం బెట్టిది యంజలిజలగిరివనస్థలాత్మకంబు లైనదుర్గంబులును
 బలపరిమాణంబును ద్వారంబులయందుఁ గీలఖననపరిఘయంత్రవిశేషకరణా
 దికదుర్గక్రియయును బ్రాకారాట్టాలకాదినిర్మాణంబును గృహరచనావిశేషం
 బులును మఱియునుం గలమహిమ లెల్ల వినం గుతూహలం బగుచున్నది నీవు
 ప్రత్యక్షంబుగాఁ జూచి వచ్చి నంతయు విస్తబ్ధంబుగా నెఱింగింపుము.

33

హనుమంతుఁడు రామునకు అంకాపురసన్నివేశం బెఱింగించుట.

క. నా విని హనుమంతుఁడు రఘు, భూవల్లభుతోడ వాగ్విభాతి దలిర్పఁ
 రావణభుజపాలితలం, కావిభవస్ఫురణదెలియఁగా నిట్లనియెన్.

34

చ. దనుజవరేణ్యచంఢమును దత్పుఘలేజము నాశ్రయించి దై
 త్యనిసర మున్నభంగియు బలౌఘవిభాగము దుర్గకాశలం
 బును మఱి గుప్తికర్మమును బొల్పుగ ద్వారవిశేషవైఖరి
 జ్ఞనమత చిత్తగింపు మింక సర్వము నేర్పడ విన్నవించెదన్.

35

చ. తొలుత శతాంగ వేగమునఁ దోచినధూళి మఱేభవారిదో
 చ్చులితసుగంధసాంద్రమదధారలచేఁ దడియం దురంగము
 బ్బళముగఁ బర్వీ చిత్రగతుల న్నటియింపఁ బదాతు లెల్లడం
 గలసి చరింప నప్పురము గ్రాలు సురాసురదుష్పరిధర్ష మై.

36

వ. మఱియును.

37

చ. అరుల కభేద్య మై తనరు నంబుధిదక్షిణతీరమందు ను
 స్థిరముగ నాత్రికూటగిరిశృంగముమీఁద విచిత్రశిల్పివి
 స్ఫురణ దలిర్ప దానిఁ గడఁ బుణ్యచరిత్రఁడు విశ్వోక్త్య ము
 న్గరిమ సృజించె దేవపురికంటె విశేషము గల్గునట్లుగన్.

38

చ. సురుచిరభంగి సప్తరముచుట్టును మౌక్తికనీలవజ్రసుం
 వరుచి బొల్చు హేనువరంబులై నలరు నృమాగత
 స్ఫురదరిసెనకాలి బారివోనగఁ జేయు సరాసేత్రభీ
 కరిదివివస్తతిభ్రమణకారిచుహోపలబాణయంత్రముల్.

39

ఆ. జలధికంబై లోతు గలిగి నుశీతల, జలము లుల్లసిల్ల నమదమకర
 మీసకచ్చసములు మెఱయ నగడ్డలు, ఘోరభంగి నలరుఁ గోటచుట్టు. 40

క. వినిసితబద్ధకవాటో, జ్వలితము లై ఘోరపరిసంతుము లై య
 పులరాశినునగరంబునఁ, గలుగు ద్వాపరములు నాల్గు కడుఁ బొడ వగుచున్. 41

ప. అన్తుహద్వాపర దేశంబులయందు భారశిలామోచనయంత్రంబులును సజ్జీకృత
 కాలాయనమయచతుర్విత స్త్రిప్రమాణముగ్ధరవిశేషంబులును బహుసాహస్రం
 బులు రత్నోగణరచితంబు లై భీనుప్రకారంబునం బొలిచియుండునన్తుహద్వాపరం
 బులయందుఁ బరిభోపరిసంచరణాగ్ధంబు మంచనూపంబున నిబద్ధంబు లై నమార్గ
 విశేషంబులు మహోన్నతంబు లై మహాగృహయంత్ర పేతంబులై విశాలం
 బులై దీప్తంబు లై సగతు లై త్రివచ్చినప్పు డిప్పురసైన్యంబుల సైన్యనిష్ఠయంత్రం
 బులచేత నివారించుచుఁ బురంబు రక్షించుచుండు నిం దొక్కసంక్రమంబు
 దృఢంబును విశాలంబును బలవంతంబును మహోన్నతంబును సకంఠంబును
 సనేకకాంచన స్తంభనిర్మితంబును విశాలవిత్త కాశోభితంబు నై యుండు జాగ
 రూకుండును ప్రమాదరహితుండు నై రావణుం డెప్పు డేనియు యుయుత్సుం
 డగునప్పు డాసంక్రమంబునందుఁ బరసేనాదర్శనార్థంబు నివసించియుండు నప్పు
 రంబు మఱియు నతిశ్లక్ష్యనముత్తుంగ త్రికూటశిఖరంబునందుఁ గ్రాలుటవలననారో
 హణాలంబనరహితంబై దేవతల కైన నగమ్యంబై దూరస్థితపరశీరంబై ననము
 ద్రపారంబున నుండుటవలన నౌసంచారమార్గం బైన తేకుండుటం జేసి సర్వది
 గ్వార్తాసంచారహితంబైనా దేయపారవ్రతవాస్యకృత్రిమాత్మకచతుర్విధదుర్గసం
 రక్షితం బై యుండు నితైఱంగున సగాధంబు లై నపరిఖాచయంబులును వివి
 ధంబు లై నయంత్రంబులును లంకాపురినల్లడలబలసి ప్రకాశింపంజేయుచుండు
 నప్పురంబు నిరంతరపీఠ రాక్షసకోలాహలసంకులంబై యెవ్వరికిం దేఱిచూడరాక
 నిరాలంబం బగువాయుమార్గంబునం దేజరిల్లు చుండు మఱియు. 42

చ. పరశుగదాసికుంతములు ప్రాసపరశ్వధముగ్ధరంబులుం
 గరములఁ బూన్చి బిట్టలుకఁ గాటుకకొండలలీలఁ గ్రాలుచు
 స్ఫురవరయక్షకిన్నరులు చూచి మనంబునఁ దల్లడిల్లఁగా
 వెరవునఁ గాతురొక్క పదివేపురుదైత్యులు తూర్పువాటినన్.

43

మ. రయ మార ద్వివివత్కనంబముల సంగ్రామంబులం దోలి ము
 స్తరుముం గొన్నజితారులు స్వోకటనూత్నప్రేక్షణ ఘోరకా

యయుతు ట్టానవు లొక్కలక్షచతురంగానీకము ల్లోల్వ స
క్షయ్యులై పాయక గాచి యందు రలలంకాదక్షిణద్వారమున్. 44

క. బలుకైదువులు కరంబుల, నలర ప్థాగ్రయోధు లగుదానవయో
ధులు వేయివేలు గాతురు, నులయుచు వన్నగరపశ్చిమద్వారమునన్. 45

ఆ. మఱియు రావణుండు మన్నించువాడు రిభాతిరథులు దారుణాస్త్రకుశలు
లగునిశాటులొక్కయర్బుదసంఖ్యలు, గాతురు త్తరంపుగవనియందు. 46

వ. మఱియు సనేకశతసహస్రసంఖ్యాతు లగుయాతుధానయోధులు పెక్కుండు
పదాతులు సేవింప నస్త్రమత్తులై సుధ్యమగుల్కంబు రిక్షించుచుండుదు రి
ట్లసంఖ్యబలసంరక్షితం బైనాంకాపురంబున కధ్యక్షుం డై రాక్షసవల్లభుం
డగురావణుండు సహస్రాక్షుడైన లెక్కింపకయొక్కజంపునుగంబున గయ్యిం
బునకుం గాలు ద్రవ్య చుండు సహాయసంసన్నుండు గానివా డప్పురంబు
ప్రవేశింపం జాలఁ డట్టిలంకాపురం బేనొక్కవెనువునఁ బ్రవేశించి సర్వంబునుం
బరిశోధించి సీత నవలోకించి భవత్కుశలంబు దెల్పి క్రమ్రుణ ననుష్ఠ వచన్. 47

ను. వరణంబు ల్పడఁ ద్రోచి ఘేయము విధ్వంసంబు నొందించి భా
సురసౌధంబులఁ గూల్చి పేరు గలరక్షోవిరులుం ద్రుంచి దు
ష్కరదై తేయబలంబులోన నొకభాగం బుద్ధతిం జంపి క్ర
మ్రుణఁ బాఠోనిధి వాఁటి మీకడకు సమ్యగ్భక్తి నేతెంచితిన్. 48

తే. శరధి లంఘించుటకు సరిపురముఁ జొనుట
కలఘ.మతి యత్న మొనరింపవలయుఁ గాని
పగతుఁ బరిమార్చుటన నెంతవని మహాత్మ
దేటి చూచినయంతనె దీటిపోడె. 49

ఉ. ఏమి గొఱంత నీకు బల మీద్యవిదుండును మైందుఁడుం గపి
గ్రామణి యంగదుండు రిపుకాలుఁడు నీలుఁడు జాంబవన్లు
ల్పీనుజవంబుతోఁ జని లలిఁ గిరి నాలయతంబుగా బల
శ్రీమహిమన్ బెక్కి యొకవేల్కిడి లంకను దెత్తు సుద్ధతిన్. 50

ఆ. చింత యేల నీకు క్షీణినాథ సుముహూర్త
మందు శీఘ్రముగ వశాన్యమిఁది
కెత్తిపోవుటకు నహీనబలంబుల
కానతిమ్ము యుక్త మగువిధమున. 51

అని రాముండు సుగ్రీవునకు నుద్ధయాశ్రమఁ దగినకాలము నిరూపించి చెప్పట.

క. అని హనుమంతుండు వినయంబునఁ బల్కిన విని నరేంద్రపుంగవుండు ముదం
బున నననంసనువదనముఁ గనుఁగొని యిట్లనియె విజయకౌతూహలి మై. 52

చ. అనిలసుతుండు లంకవిధమంతయు నేర్పడఁ జెప్ప వింటి న
త్యనపమశక్తి వైరి రయమార వధించెద నిక్క మింతయు

స్తనకజ దుష్టరాక్షససశంకత యై మనరాక వార్చి తాఁ
దనువున బ్రాణ మొక్కగతిఁ దాలించి యున్నది దుర్భరంబుగన్.

53

ఉ. కావున నిచ్చటం దడయఁ గార్యము గాదు కపీంద్ర యిప్పుడే
పోవలె లంకామీఁదికి నభోమణి యంబరనుభ్యమందు ను
శ్రీ వెలయ న్వలించెడుఁ బ్రసిద్ధముగా మును పెద్ద లిత్రతీం .
బోవఁగ వారికి న్విజయము న్సమకూటు నటంచుఁ జెప్పరే.

54

వ. మఱియు నిమ్మహూర్తంబున మనము దండయాత్రఁ గావించితిమేనిరావణుండు
జానకి నెత్తుకొని యొండుచోటికిం బోవ నేరఁ డట్లేగనేని వాని నవశ్యంబు వధిం
చెన మనదండయాత్రోద్యోగంబు విని జానకి జీవితంబునం దాశ నిడు
కొని విషరోగాతురుం డైనపురుషుం డమృతంబు గ్రోలిన తెఱంగున నుండు
మఱియు నిక్కాలం బభిజ్ఞ త్తన సమృతసిద్ధయోగం బనం బరఁగు నదియునుం
గాక నేఁ డుత్తరఫల్గునీనక్షత్రం బెల్లి శశాంకుండు హస్తావలంబనంబున నొప్పె
డుఁ బునర్వసునక్షత్రజాతుండ నై సనా కు త్రరఫల్గునీనక్షత్రంబు సాధనతార
గావున నిక్కాలంబు ప్రయాణంబునకు యుక్తకాలంబు మఱియు సౌమ్యంబు
లగుశుభనిమిత్తంబు లనేకంబులు దోచుచున్నయవి దక్షిణానయనోరుభుజం
బులు స్ఫురించు చున్నయవి మనంబు సముత్సాహోపేతం బై పొదలుచు విజ
యలక్షణంబు సూచించెడుఁ గావున రావణు నవశ్యంబు పరిమార్చి నీతం దెత్తు
నిప్పుడు సర్వానీకసమన్వితంబుగాఁ బ్రయాణంబు సేయుద మనిన నయ్యననం
దనుండును లక్ష్మణుండును బరమోత్సాహులై యత్రైంకున కీయకొనిరి రామ
భద్రుండు వెండియు వారల నవలోకించి.

55

నీ. రుచిరంబు లగుఫలప్రచయంబులును దేనియలు కందమూలము ల్లిగి న్నావ్దు
నలిలపూరితజలాశయములు శోభిల్లి కంటకంబులు శిలలక్ష్మర్దమంబు
పల్లంబు మిఱ్ఱుచు బల్లెలు పట్టణంబులు నాశ్రమంబులు గలుగకుండ
వనదుర్గములయందుఁ జనువేళ దానవబాధలచే జిక్కుచక యుండు
తే. నట్టినుపథంబు నరయుచు నద్రిచరులు, ఘోరవిక్రము లొకలక్షగొలువనై నన్య
తతికి ముంగలి యై చమూపతి రణైక, శీలి నీలుండు చనునట్లు సేయు మివుడు.

~*~ రాముండు నీలునికి సేనాసన్నివేశ ప్రకారం బాజ్ఞాపించుట. ~*~

వ. అని పలికి యవ్వనాటశేఖరు రావించి బలంబుల సముచితప్రకారంబుల నడిపిం
పను యుక్తప్రదేశంబున విడియింపను విడిచినచోట్ల దప్పిం బడకుండ రాక్షస
కృత్యంబులకుం జిక్కుకుండ నరసి రక్షింపను వెరువు గల్గి కఠివతియబలంబులం
గూడుకొని సేనాముఖంబున సప్రమాదుండవై చనుము.

57

క. క్రూరాత్మ లై నదనుజులు, వారక ఫలకందమూలవనములయందు
ద్వారణవిష మిడుదురు నీ, వారసి రక్షింప వలయు నాత్మబలములన్.

58

తే. మఱియు యామినీచరులు నిన్నుంబు లైన
గహనములయందు బర్వతగుహలయందు
నొదిగి బలముల నలయఁబెట్టుదురు దానిఁ
గనుఁగొని చనంగ వలయు మార్గంబుచందు.

59

తే. ఆనురులకు మన కతిఘోర మైనయన్త్ర
మది గలుగు బాహుబలసాధ్య మట్లు గాన
వానరులలోన దుర్బలు లైనవారి
నేర్పరించి కిష్కింధకుఁ జేర్పు మివుడు.

60

వ. మఱియు గిరిసంకాశం డగుగజాండును మహాబలుం డగుగవాక్షుండునున త్త్వ
సంపన్నుం డగుగవయుండును నీకు బాసటయై యాఁగదువులముంగలం జను
దృష్టవృషభంబులచాక్షున నాగరంబుంబోలె ఘూర్ణిలు చున్నవానరవాహిని
పురోభాగంబునం జనియెదరు మఱియు మాదుతతుల్యవేగుం డగునృషభుం
డువానరశ్రేష్ఠుండు సేనకు దక్షిణపార్శ్వంబును గంధహస్తయుంబోలె దుర్ధ
ర్వుండై నగంధమాదనుండు నవ్యపార్శ్వంబు నధిష్ఠించి రక్షించుకొనుచుం జను
దెంచెద రేను హనుమంతునియంసభాగము నారోపించి యైరావతగజారూ
ఘం డైనదేవేంద్రు ననుకరించుచు బలంబులకుఁ గన్నులపండువుగా సేనామ
ధ్యంబునఁ జనుదెంచెదనంతఃపముం డగులక్ష్మణుండుసార్వభౌమనాగారూఘం
డైనకుబేరుండుంబోలెనంగదు నారోపించి నాపిటుందదెన నరుదెంచెడుముక్ష
పుంగవుం డగుజాంబవంతుండును మహానత్త్వం డగువేగదర్శియు నుషేణుం
డును నీమువ్వురు వనాటవాహినీకుక్షిప్ర దేశంబురక్షించుచుంజనుదెంచెద రని
యితైఱంగున నిర్దేశించినఁ దత్సమీపవర్తి యగుసుగ్రీవుండురామునివచనంబు
విని యట్ల సేయుం డని మహావీరు లగుయూధవుల కందఱ కాజ్ఞాపించినఁ
దత్తణంబు.

61

చ. అరుదుగ శైలసానువులయందును దద్దహలందు వృక్షకో
టరములయందు నిర్ఘరతటంబులయందు వసించి యున్నభీ
కరహరియూధపు ల్నిమరకౌతుకతఁ నిజపై న్యయుక్తు లై
గురుచుతి రామునన్నిధిని గుంపులు గట్టి రనేకభంగులన్.

62

—శ్లోక్రీరాముండు వానరసేనాసమేతుండై దండువెడలెట. శ్లో—

తే. ఇట్లు గూడినబలము లనేకకోటు, లర్బుదంబులు తనుఁ గొల్పి నర్కతనయ
లక్ష్మణోవేతుండై జయలక్షణాన్వితుండు రాముండు శుభవేళ దండు వెడలె.
వ. అప్పుడు నీలాంజనచయోపమంబులగుభల్లూకబలంబులును మదోద్బంధవేదండ్
కాండంబులలీలం గ్రాలుగోలాంగూలబలంబులును గాంచనాచలసంకాశంబు
లగువానరబలంబులును సుగ్రీవునిశాసనంబు శిరంబునం బూని లెక్కకు వెక్క
నం బై యుక్కుమిగిలి యక్కజంపుఁ గయ్యంపుమక్కువ మొగంబులం జెక్కు

లొత్తెఁ దండ్రియను నమయఁగూర్చుమానమహార్థవంబునుం గ్రేడిసేయుచు
 బ్రాహ్మకూలబలాహకంబులకరణిగర్జించుచుచింగంపుఁగొనమలభంగినుప్పొం
 గినింగికి దాటుచు శృత్తశాస్త్రాలంబులమాడ్కి నాగ్రహించుచు మదవార
 ంబులుపోలిక మాటుమనలుచు గరుడునిమాడ్కి దూరంబున కెగయుచు
 సుగంధినుపువులు గ్రోలుచు దుచిరంబు లగుఫలమూలంబులు నమలి సొక్కుచు
 గుంజకీపుంజరంజశంబు లగువృక్షంబు లంసభాగంబుల నలవరించుచు గరుడా
 నిలుతుల్యవేగంబున గిరిశృంగంబునుసూదికుటుకుచునకలరాక్షససహితంబుగా
 దశగ్రీవునినేమె మ్మించెద నని రామునిసమ్ముఖంబునఁ బంతంబులాడుచు రాఘ
 వాక్షంబునందు నమాగోపితవిక్రము లై యొండొరులుకు హర్షవీర్యబలోద్రే
 కంబులుచూపుచు యశావనోజ్ఞేకజం బగుకర్పంబేర్పక విహరించుచు మహేం
 ద్రధ్వజసన్నిభంబు లగుపుచ్చంబు లంబరంబునం ద్రిష్టుచు నాసోష్ణితిారా
 నంబులదిశాకుష్యంబులు వ్రక్కలించుచు భుజావిక్షేపణంబున శైలద్రుమంబులు
 భంజించుచు నూరువేగంబున లతావితానంబులంద్రుంచుచుఁ బదాఘాతంబున
 గంఠశిలాఫలకంబు లెల్ల నుగ్గునూచంబు సేయుచు శైలశిఖరంబులుతొట్టించి
 కందుకక్రీడ లాడుచుఁ బరస్పరాలింగనంబుల నితరేతరస్కంధాధిగోహణం
 బుల నన్యోన్యసంఘట్టనంబులఁ గావేయజాతిచేష్టావిశేషంబులు నెఱపుచు
 వెల్లివిరిసినమహానముద్రంబుపోలిక ననివార్యంబై యనంతంబై యప్రమేయం
 బై యవాప్తనరసైన్యంబు సమస్తంబు లగునదీప్రవాహంబులును విమలోదకంబు
 లగునగోవరంబులును ద్రుమాక్షిర్ణ్యంబు లగుపర్వతంబులును సమంబు లగుభూమి
 ప్రదేశంబులును నిండి మెండుకొని ప్రచండంబు లగువిక్రమాటోపంబుల
 బహుయోజనంబులనిడువును నిడువునకుం దగినవెడల్పునం గలిగి మేఘజా
 లంబు లంబంబు నాచ్ఛాదించినతేఱంగున నీరంద్రంబుగాఁ బుడమి నాచ్ఛా
 దించి రామునిపిఱుండచేస జయజయధ్వనులతోడదక్షిణాభిముఖంబుగాఁగదలి
 నడిచె నప్పుడుతదీయచరణవిఘట్టనంబునం బుట్టినమహీశరాగపటలంబు గలయ
 బెరసి యవక్రగతి లోకంబు నాక్రమించి యంధకారారాతిం గప్పి దిశాము
 ఖంబులకుఁ గ్రొత్తచీకటులు సంపాదించె నంబరచరభూతవ్రాతంబు లంధుల
 భంగి నుడివడి రాసమయంబున.

64

శావీరోత్తంసుఁడు నీలుఁడుం గుముదుఁడు నివృత్తాత్మతైలోపమా
 కాకుం డావృషభుండు మువ్వరును సంగ్రామైకదక్షత్వ మే
 పార న్వాసరకోటి గొల్వఁగ నముశ్యత్ప్రీతిమైఁ ద్రోవనొ
 ప్పాహుఁగిం దిలకించుచుం జనిరి శౌర్యాటోవు లై ముందటన్.

65

చ. అరిజయకీర్తిసాంద్రు లగు నారవిసందనరామలక్ష్మణు
 ల్లిరినిభఘోరకాయు లగుకీశు లనేకులు తమ్ముఁ గొల్వఁగా
 హరిబలమధ్యదేశమున నద్భుతవైఖరి నేగి రనన్యదు

- ధృరపవనప్రియాబ్జవనబాంధవచంద్రసమానతేజస్తై. 66
- చ. అతులభుజాబలంబున సమంచితక్రనుసంపద నృము
 ధృతపటుధీరతం గపికవంబము తా నొకకుండ ప్రోవఁగాఁ
 జతురత నొప్పి కీతులు వెన నృదికోటులు గొల్పి వీరుఁ డా
 శతవలి యేగె సై నృములచక్కటి నొక్కట దుర్నివారుఁడై. 67
- క. పనసుఁడు గజఁడును కేసరి, యును గవు లొకనూఁబుకోటు లొక కేవలం
 పున సేనకు నిరుగెవల, నైనుప్రాప్తై ప్రోచుచుం జనిరి సమదగతిన్. 68
- శా. భల్లూకంబు లసంఖ్యము న్గొలువ దర్పిస్సూక్ష్మ శోభిల్ల జ
 న్యోల్లాసంబును బల్లవింప మనుజేంద్రోత్తంస మీక్షించి రా
 గిల్ల న్నేన్మ దెస న్నుపేణుఁ డటఁ గుట్టి న్నాంబచంతుండు హృ
 త్పల్లాపంబులు నేయుచుం జనిరి యుత్సాహంబు దీపింపఁగన్. 69
- ఆ. అష్టదిక్కులందు నవనీకఁ గావున్న, కరులమాడ్కి రంభ గవయవినత
 దధిముఖప్రజంఘతారవలీముఖ, రభను బరసి యగచరబలములకు. 70
- క. కలదెస లెనిమిదియును దోర్బలమున రక్షించుకొనుచు రభసోద్రేకం
 బురారఁగ నరిగిరి త, దృలములు వడి నడుచునట్టి పలుకు సెలంగన్. 71
- క. అక్కడ సేనాముఖమున, నిక్కడ సర్వస్థలముల నెల్లకపులకు
 ద్విక్రై ప్రోచుచు నీలుం, డెక్కడికిం దాన యగుచు నేగెం బెలుచన్. 72
- క. బలదర్పచదావేశో, జ్వలితద్యుతు లైనవీరవానరకోలా
 హలదారుణనిర్ఘోషము, జలనిధినిర్ఘోషణంబు చండము నొందెన్. 73
- ప. ఇతైఃపింగున నవాసరసైన్యంబు సొంపు వపుక భీమకోపుం డగురామునిశా
 ననం బెఱింగి సంఘల్లనద్రోత్పుకై రివవండమండితంబు లై ననరోవరంబులును
 హంసకారండవసేవితంబు లగుతటాకంబులును సానావిధజనసంకులంబు లై న
 పురంబులును రమ్యంబు లగుజనవదంబులును నావహస్యభావషట్కారాది
 మంత్రఘోషసన్నాదితంబు లై నతాపనాశ్రంబులును వర్జించి సుందరగమ
 సంబుసం బోవుచుండఁ దన్నధ్యభాగంబున నారఘువుంగవులు కపిశ్రేష్ఠులచేత
 సహ్యమాను లై మహాగ్రహసంస్పృష్టు లగుచంద్రసూర్యులచందంబుసం
 దేజరిల్లుచుఁ జనునప్పు డంగదగతుం డగులక్ష్మణుండు స్మృతిమంతుండును బ్రతి
 పూర్ణాథుండును దత్కాలోచితవిశేషజ్ఞుండును నై హనుమద్దతుం డగురామ
 భద్రు నవలోకించి యిట్లనియె. 74

అథ లక్ష్మణుండు రామునికి శుభనిమి తేంబులఁ జూపుట. ఇతి-

- సీ భూనాథ దివియందుభవియందు మనకు మంగళనిమి త్రము అనేకములు దోఁచె
 మృదుహితుఁడై శుభప్రదుఁడై సమీరుండువిజయానుకూలుఁడై వీరదొడఁగె
 బూర్లవల్లునవ్వరిస్ఫురితంబు లై మృగద్రవ్యములు పలికెడు దిశలు విమల
 కాంతి నొప్పెడు రవి కవులు తేజస్సూరిఁ గౌలెడుఁ దారకాగ్రహగణంబు

తే. సంభృతానంద మగుఋషీన ప్తకంబు
 ఘృవుని వెలగొని సంతతాస్తోకవిమల
 జేజమున నొప్పెను వనాటరాజయందుఁ
 దోచెడు సరాభీషణద్యుతి మహాత్మ.

75

వ. మఱియు నధీశనర్చన వేదం డగుటంజేసి శుద్ధం డైనభార్గవుండు ప్రసన్నార్చి
 యు మనఃపిఱుంపడెన వెలుంగు చున్నవాఁడు పితృయానమార్గస్థు లైనలోకాభి
 వృద్ధికాము లగుమహర్షులు ప్రసన్ను లై యున్నవా రదియునుం గాక రాజర్షి
 శేఖరుం డగుత్రిశంకుండు విశ్వామిత్రసృష్టన ప్తర్షిమండలస్థవసిష్ఠసహితుం డై
 వెలుంగు చున్నవాఁ డిత్వోక్తుకులంబునం బుట్టినమన కన్తుహాత్తుండు పితామహ
 శ్రేష్ఠుండు మఱియు నింద్రాగ్నిదేవతాకం బైనవిశాఖానక్షత్రంబు నిరుపద్రవం
 బై విమలకాంతిం బ్రకాశించుచుండ మహాత్ము లగునిత్వోక్తులకు విజయంబు
 గలుగు నని లోకపితామహుం డైనవిరించినరంబు గలుగుటం జేసి యయ్యిడు
 శ్రేష్ఠం బిప్పు డప్పటి వెలుంగుచున్నయది నిర్మతిదేవతాకం బైనమూలానక్ష
 త్రంబు సమీపగతం బైనయుత్పాతగ్రహంబుచేత సంస్పృష్టం బై తపింపఁ
 జేయఁబడుచున్నది యంతకాలంబు సంప్రాప్తం బగుచుండ మృత్యుగృహీతు
 లైనవారినక్షత్రంబు ధూమకేతుగ్రహసంతప్తంబై యుండుఁ గావున నైర్మతి
 నక్షత్రవీడనంబును నస్కత్కుల నక్షత్రవిశాఖాజాజ్వల్యసమానత్వాదికంబును
 బూర్వోక్తసర్వంబును రాక్షసనాశనంబుకొఱకు నముపశ్చితంబయ్యె నివి యన్ని
 యు విచారించిన మనకు విజయంబును రాక్షసులకు వినాశంబును సంప్రాప్తం
 బగుటకు సందియంబు లేదు మఱియుఁ గమలాకరంబులు ప్రసన్నసలిలంబు లై
 వనంబులు పుష్పవంతంబు లై ధ్రుమంబులు సర్వార్థకుసుమగంధోపేతంబు లై
 యున్న వదియునుంగాక తారకామయసంగ్రామంబునందలిదేవసైన్యంబులుం
 బోలె గప్పినైన్యంబు లత్యంతకాంతివిస్తారంబునం బాలించి యున్నవి మఱియు
 ననేకంబు లగుశుభసిమి త్తంబులు దోచుచున్నవి గావున రావణుం బరిమార్చి
 సీతం జేకొని సమృద్ధార్థుండ నై మత్సమేతంబుగా నయోధ్యకుం జనియెదవు
 విచారంబు దక్కి సముత్సాహానంపన్నుండ వగు మని పలికిన నన్నరశార్దూ
 లుండు తమ్మునిమాటల కలరి ప్రియసల్లాపంబులు సేయుచు నొక్కముహూ
 ర్తం బైననొక్కచోట నిలువక దివారాత్రం బేకోద్యోగంబుగా పైన్యంబులు
 నడిపించుకొనుచు యుద్ధాభికాంక్ష మనంబునం జెంగలింప నుద్దామగమనంబు
 నం జని చని.

76

— రామఁడు వానవమేతుండై సహ్యావలయవ్యతంబులఁ జేరుట. —

ఉ. ఆరిఘుకుంజరుండు చలితార్థతరంగశయంబుల న్నదం
 బారఁగ బట్టియాడెనునొయారవుఁ బంతులమాడ్కి మేది
 సారనగంధిచన్నుగవ చందమున స్థలరాశిరశ్యం

- గారవనంబులం గలనగంబుల రెంటిని గాంచె ముందటన్. 77
- క. అక్కొండలు మలయం బన, నొక్కటి సహ్యాం బనంగ నొక్కటియును బెం
పెక్కిననానుంబులతో, నక్కజముగఁ బొల్చు నిర్జరావాసము లై. 78
- వ. అన్లుహామహీధరంబులరెంటినగినికాంతారంబు దఱిసి. 79
- ఉ. అచ్చటిపుష్పితద్రుమము లచ్చటిచందనకాననోత్కరం
బచ్చటిశైలనిర్మరము లచ్చటిరమ్యులతాగృహోచ్చయం
బచ్చటిదివ్యకండరము లచ్చటినర్వసునోజ్ఞసౌరభం
బిచ్చకు వేష్కనేయఁగ మహీపతి చూచుచుఁ జోవు చుండఁగన్. 80
- సీ. మలయచందనవృక్షములసౌరభముఁ బూని మెల్లమెల్లన వీచెఁ జల్లగాలి
గాలిరాకకుఁ గొన ల్గదలఁ దావుల నీనుతవువులు గురిపె క్రొవ్వీకులవాస
విరులపాటున కుల్కి వెడలుతుమ్మెదచాలు ఝమ్మని మింట గానమ్మఁ జేసె
నళులగానములకు నడచి వెంటనె జంటకోయిల లిరువంకఁ గూయుఁ దొడఁగెఁ
తే. బికరవంబులఁ జెలరేఁగి శుకకులంబు, కలరవంబునఁ గలకలపలుక సాగెఁ
జలుకకదువులపలుకుల కలరి కేకు, లచలశిఖరాగ్రములమీఁద నాడఁదొడఁగె.
- చ. భువనమనోహరస్ఫురణఁ బొల్చుపయోధితరంగవేగనం
భవసనమానఘట్టితనమంచితధాతుసరాగజాల మా
స్లనగచమూకదంబములపైఁ గవియం గడుఁ జిత్రవస్త్రము
ట్టివిలిచిశాన్మచండమునఁ దద్దయుఁ జూడఁగ నయ్యె నయ్యెడన్. 82
- శా. ఘోరం బైనవనాటపైన్యములనిర్ఘోషంబు గంభీరపాం
ఘోరాశిధ్వనిభంగి యైన విని యెంతో భీతిమైఁ బాటెఁ ద
తానరవ్యాళవరాహాభల్లచమరీశాద్దూలమాతంగికా.
సారంగర్షతరక్షుశల్యమహిషీసాలావృకవ్రాతముల్. 83
- మ. ఇభయాధంబు తెఱంగునం గపిబలం బేగంగ విఱిచి త
ద్రభసోద్రేకమునం గలంగి భయసంత్రస్తంబు లై మ్రోయుచు
న్నభము ద్వాటఁగ నేగె శీతజలపూర్ణస్రోతము ల్పాసి టి
ట్టిధకారండవచక్రవాకబకఘోటీక్రంచనంఘాతముల్. 84
- చ. విలసితగంధబంధురనవీరమనోహరపద్మకైరవో
త్పలవిగళన్మరందరసధారలఁ గమ్మనితావు లీనుశీ
తలసరసీపయఃకిణకదంబము వాయువశంబున ప్రహీ
న్యమములమీఁద వ్రాలి వెనఁ బాపె బధిశ్రమజాతభేదమున్. 85
- సీ. సుచిగంబు లగుఘోరప్రచయమూలంబులు మించు వేడుకలతో మెక్కి మెక్కి
యన్ముతోపమానంబు లగుస్వాదుజలములు గొని దప్పి దీటంగఁ గ్రొలి గ్రొలి
చలులలోనికి దిగి నరఘుల నెగఁ జోపి తమి దీట మధువులు ద్రావి త్రావి

కుజముల కెగఁ బ్రాకి ఘుమ్మని వాసించుకునుమజాలంబులు గోసి కోసి
తే. వినులసలితరంగిణి వేగమునకు, సక్తముగఁ దోఁగి వెనఁ జల్లు లాడి యాడి
సనుకగతి వీరవానరసైన్యసమితి, సాని విహరించె రఘువతి సంతసింప. 86

వ. మఱియును. 87

సీ. ఒకకొండపై నుండి యొకకొండమీదికి దాటువారలతలు దాటువారు
గగనంబులో రాయుఘనతరుస్కంధంబు నెక్కువారలమెడ లెక్కువారు
వాంఛంబు లట్లాన్ని లీలతో మింటికి నెగురువారలమీది కెగురువారు
చరణాభిహతిమహీజములు ధారుణిఁ గూలఁ జెన్నువారల వెన్నుదన్నువారు
తే. గండశిల లెల్లఁ దెరువునఁ బిండి గాఁగఁ
ద్రొక్కువారల మడనులఁ ద్రొక్కువారు
నగుచు సింగంపుఁగొదమల పగిది నర్ప
మలరఁ గపు లాటపాటల నరిగి రపుడు. 88

~~~~~ రాముఁడు వానరసేనాసహితముగా సాగరవేలావనముఁ జేరినట్లు. ~~~~~

వ. ఇత్రైతంగున నత్తరుచరవీరులు వియత్తలం బుత్తలపడ నూర్జితగర్జారవంబులు
సేయుచుఁ బుడమి గ్రక్కదల నొక్కమొగిం బోవునప్పుడచ్చటిపుష్పవల్లనఫల
భరితచంపకతిలకచూతాశోకసింధువారకరివీరతిమిశకరంజన్మక్షన్యగ్రోధతిందుక
ధవాంకోలజంబూచిరిబిల్వినాగామలక మధూకవకుళ వంజుళభూర్జకపాటలీమం
దారకాదంబాద్ధన పిచునుంజశింశుపాకుటజశాల్కలీకురవజతాలహింతాలచూ
ర్జకనీపకనీలాశోకవరణపద్మక కేతకీవాసంతికామాధవీ గంధపూర్ణకుండగుల్మప్ర
ముఖనిఖిలతరులతాబంబులు సర్వాకులీకృతంబులై మ్రోటుపడియుండెనచ్చ
టివసుంధర హరియాధపులచేత సంపూర్ణ యై పక్వంబు లగుకమలకేదారంబు
లచేతం బోలె నభిరామయై యొప్పె నిట్లవార్యగమనంబునం జని గిరిశ్రేష్ఠంబు
లగుసప్తామలయంబుల నతిక్రమించి మహేంద్రమహీధరప్రాంతకాంతారభా
గంబు దఱసి సముద్రవేలావనంబుఁ జేరె నప్పుడు సానుజుం డగురాముండు
నిరంతరతాళీననశ్యామం బైనమహోదధియుపకంఠంబు నేరి సుగ్రీవు నవలో
కించి యిట్లనియె. 89

సీ. ఎద్దానిఁ దరియింప నెనఁ గోరి వచ్చితి మావనరాశివేలావనంబుఁ
జేరితి మిది చూడఁ ఘోరమై గంభీర నినదమై యున్నది మనకు దాట
నల్పుయత్నంబున నయ్యెడుపని గాదు గురుబుద్ధి నిచట నెంపఱముఁ గూడి
యధికయత్నంబున నాలోచన మొనర్పి వలయుఁ గావున మనబలము నెల్ల
ఆ. నిదట విడియునట్లు లెఱిఁగింపు తమతమ
బలము విడిచి యొండువలని కడుగ
కుండ నరసికొనుచు నుండువారుగ సైన్య
పతుల కానతిమ్ము భానుతనయ.

చ. అని యిటు రాఘవుండు తగ నాడిన సట్లగు నంచు నాత్రము
తనుతనయుండు లక్ష్మణుండు తానును వానరయూధనాథుల
వ్వనుగొని మీర లీతటమున స్పృము ల్వసించునట్లుగా
నొనరువు డన్న వారు రయ మొప్పుగ నందఱఁ బిల్వఁ బంచినన్. 91

అథ రామశియోగంబున సుక్రీవుండు సేనల వేలావసరమునవిడియ నాజ్ఞాపించుట. అథ-

క. గజయాధనిభవనాట, ధ్వజసీసందోహ మబ్ధితటమున మధుపాం
డుజలం బై యలరు ద్విత్తీయజలధిచందాన నొప్పె నద్యుతభంగిన్. 92

శా. ఏలీలం దరియింత మీజలధి నిం కేలాగు వర్తింత ము
దేవీలాభీలచల తరంగయుత మై వీక్షింపఁగా నయ్యె నం
చాలోచించుచు నాత్మ సేనలకుఁ గాపై కార్యచింతారతి
స్వేలోపాంతవనంబులో విడిసి రావేళం జమూవల్లభుల్. 93

క. గోలాంగూలబలంబును, వాలాయము ఋక్షబుగము వానరబలము
న్నీలునిచునువున నంబుధి, వేలావసరమందు మూఁడువిధముల విడిసెన్. 94

తే. అప్పుడు వనాటపై న్యంబునందుఁ బుట్టు
భీషణోదగ్రభూరినిర్ఘోషణంబు
వినఁగ నయ్యె విధూదయవేళ మ్రోయు
జలధినిర్ఘోషణమునకు సాటి యగుచు. 95

వ. ఇట్లు సముచితప్రకారంబున విడిసి యక్కపిసై న్యంబు సముదగ్రమహోగ్రగ్రా
హమత్సృక్చక్ర క్రాకోదరతిమితిమింగిలనిఖలాంతర్వర్తిజలచరవ్రాతంబులశరీర
నిక్షేపణంబునంబుట్టివాయువేగంబునం దొట్టినయద్రుంకవమహోత్తుంగతరంగ
మాలికాజాలంబులు మెండుకొని యొండొంటిం దాఁక గొప్పచప్పుల్లుప్పురంబు
నమ్మదంగనిస్వనంబుభంగియైచెలంగఁబొందురడిండ్డీరఖండవ్యాజంబునంజిటు
నవ్వు నవ్వుచు రామచంద్రముఖచంద్రాలోకసంజాతసాంద్రానందంబున ను
పొంగి యుత్సవనృత్యంబుసేయుచున్నచందంబుననందంబగుచున్నమహార్ణవం
బు నవలోకించి మడువులోనం జిక్కినమాతంగంబులమాడ్కిఁ జూడ్కికి వ్రేఁగ
గుచు శిలోచ్చయంబులు తవ్తధ్వంబునం గ్రాలు చునికి నచ్చెరువందుచువీచికా
పరంపరలవిఘట్టనంబునం బుట్టినతుంపురులు మింటి కెగసి వాయువశంబున సీక
తాతలంబుమీఁద వెదచించు చునికి నానందించుచు నగాధం బగుపాతాళం
బుల నుండి బహుభోగమండితంబు లై నమహానాగంబులు జలంబులపైకి నిర్గ
మించినఁ దదీయఘోరగతరత్నంబుల మహార్ణులు గొని తెచ్చి వేలాతటంబునం
జేర్చు చునికి నిచ్చ మెచ్చుచుఁ గీలాభీలంబు లగుబకబాసలజ్వాలాజాలంబులు
గదిసినసంతప్తశరీరులై యంతర్విషయవాసు లగురాక్షసులువీచికాసోపానంబు
లెక్కుచు దిగ్గుచుం దేలీయాడు చునికి నాగ్రహించుచు దినక్షపామధ్యగతం

బై న సంధ్యాకాలం బగుటఁజేసి పెల్లుబిడ్డ కడలెత్తి మ్రోయుచు నుల్లోలకల్లా
 బులు జగంబుల ముంస ననుకొని పచ్చుచున్న పగిదిం దోచుచునికి భయంబు
 గొనుచు వేలాతటంబున విడిసిపవాన కహాహి నీసందోహంబు నవలోకించి ప్రతి
 సముద్ర శంకాకళంతస్వాంతంబున రోషభీషణంబై నిజాంతర్గుప్తమహానత్వం
 బులతోఁ గూడ వెల్లివిరిసి రభసాతిశయంబునం దాఁక నేతెంచునప్పు డెడతెగక
 మహాభేరిధ్వనులభంగి నుప్పొంగునభంగతరంగపరస్పరసంఘర్షణసముద్భవభు
 వనభయంకరనిర్భోషణంబునకడలుచు మహోన్నతమహీధరశిఖరాగ్రంబులెక్కి
 నిక్కిచూచి యక్కడికిం దువఁ గానక దూరపారం బగు చునికి నిరూపించి
 యెత్తెఱంగున నుత్తరించువార మని విషాదంబు నొందుచు మహారగనిషే
 వితం బై రాక్షసావాసభూతం బై పాతాళంబుం బోలె నతిగంభీరంబై నీలత్వ
 గూఁవిశిష్టం బై శశికిరణభావ్యరాంబునంకులం బై సమాక్షిర్గనహ్నికణసమాన
 జలబిందుసమాహనక్షత్రగణశోభిశంబై తరంగమాలికాజలధరమాలాసమా
 కులం బై యొప్పు చునికి సముద్రంబునకు గగనంబునకుఁ దారతమ్యం బేర్ప
 రింపం జాలక యొండొంటిం దాఁకుచు నిరంతరం బగు చునికి నద్భుతంబు
 నొందుచు మఱియు ననేక ప్రకారంబుల సముద్రునిభావంబు వక్కాణించుచు
 నీలుండును మైంఠద్వివిదులును దనకుఁ గన్నాకులై చుట్టునుం దిరిగి యధిక
 ప్రయత్నంబునం జిక్కు పడకుండ నరసి రక్షించుచుండ సముద్రోత్తరతీరంబున
 విడిచి సముచితసల్లాపంబులు నేయుచు నిచ్చానువర్తనంబులం బ్రవర్తించుచుండె
 నిట్లు సైన్యంబులు విడిసినయనంతరంబ రాముండు పార్శ్వగతుం డై నలత్తఱు
 నవలోకించి యిట్లనియె.

96

—అథ రాముఁడు జానకిం దలంచుకొని సుఖించుట. అథ—

- ఉ. అక్కట నామనోరమణి యెనమహీసుతఁ బాసి లక్ష్మణా
 పెక్కుదినంబు లయ్యె నతిభీషణవైఖరి నాఁటినాఁటికిం
 దప్పుక తద్వియోగజనితం బగుదారుణశోకవహ్ని పెం
 పెక్కి మదీయగాత్రము దహించుచు నున్నది యేమి నేయుదున్. 97
- క. శోకంబు నాఁటినాఁటికి, జీకాకై పోవు ననుచుఁ జెప్పదు రిలలో
 నా కెంతయు నానాఁటికి, నోకులనుత నృద్ధిఁ బొందుచున్నది మిగులన్. 98
- చ. అలననమీదురాక విష మాయె మనోహరకీరశారికా
 కలకలకంతనాదములు కర్ణకఠోరము లాయెఁ బండువె
 న్నెల కడు వేడి యాయె విరితేనెచవు ల్వేగ టాయెఁ దమ్ముఁడా
 నలినదళాయతాక్షి గహనంబునఁ బాసిననాటనుండియున్. 99
- క. తక్కినశోకము దినదిన, ముక్కుటి చనుగేహినీవియోగజశోకం
 బెక్కు డగు నాఁటినాఁటికి, నిక్కువ మే నెట్లు సైత నృపకులతిలకా. 100

తే. అళిచికుర దూరమున నున్న వనియుఁ గాదు
దనుజవల్లభ హృత యయ్యె ననియుఁ గాదు
సర్వసుఖసాధనం బైన జవ్వనం
తీత మగుటకు వగచెద నీతిశీల.

101

ఉ. అంబుజగంధి శత్రునిలయంబునఁ జిక్కి నిశాచరు బృహో
పంబుగ నాడుమాట వినఁ జాలక హా హృదయేశ యంచు మో
హంబున నన్నుఁ గూర్చి యను నవ్వేత నాత్మఁ దలంచు చున్న గా
త్రంబు దహించుచున్నయది ద్రావిడభూరవిషంబుకై వడిన్.

102

తే. అనఘచరిత తచ్చింతామహాద్భి యగుచు
నెనఁగుమదనాగ్ని తద్వియోగేంధనముల
చేత నభివృద్ధిఁ గాంచి మచ్చిత్తమును ద
పించుచున్నది యనిశంబు పేరునాడి.

103

చ. విడువక భర్తృమోహమున వేడుకలం బడి నాడువెంటఁ దా
నడవికి వచ్చె నట్టిహృదయప్రియఁ బాసి యనంగనహ్నిచే
నుడుగుచు దేహతాప మిటు లోర్వఁగఁజాలఁ బయోధి నీటిలోఁ
బడియెడ నందుఁ గామమయసానకుఁ డేర్పఁగఁ జాలఁ డెంతయున్.

104

వ. వత్సా నజలకేదారోపన్నేహంబున నిర్జలం బైన కేదారంబుజీవించిన తెఱంగున
జానకి జీవించియున్న దని మాకుతీచేతఁ గథితం బైనప్రియవచనంబు వినుట
వలన నేను జీవించి యున్నవాడ నని పలికి యారఘునందనుండు చందనసౌర
భంబు పరిగ్రహించి తననమీపంబున శీతలస్పర్శనుం డై మందగమనంబున
వీచుమలయమందరవనను నుద్దేశించి విరహపారవశ్యంబున నిట్లనియె.

105

ఉ. చందనగంధి యున్నెడకుఁ జయ్యిన నేగి తదంగ మిట్లు ప్రీ
తిం దగ సంస్పృశించి చనుదెంచి మదంగము సంస్పృశింపు మిం
పొందఁగఁ జంద్రునందు నయ మొప్పుఁగ దృష్టిసమాగంబు నీ
యందును స్పర్శనంబు మలయానిల శాశ్వతధర్మమే కదా.

106

ఆ. జనకపుత్రి నేను మునుకొని యొకచోట, నొప్పిదముగఁ గూడియుండుటదియె
కామి నైననాకుఁ గడు జీవసాధనం, బట్లు గానిచోట నగునె బ్రతుకు.

107

తే. పగతు నెప్పుడు పరిమార్తుం బద్ధపత్ర, చారులోచన నలివేణిఁ జంద్రవదనఁ
కతనితంబను జనకభూపతికుమారి, నీత నెప్పుడు నాకు వీక్షింపఁ గలుగు.

108

తే. ఆస్య మొక్కింత వాంచి రోగాతురుండు
విమల మగునూతనరసాయనమును బోలె
నింతికెమ్మోవిపానక మింపు మెఱయఁ
గోర్కి దీఱంగ నెప్పుడు గ్రోలఁ గలుగు.

109

క. నిరుపమతాళఫలంబుల, కరణిఁ బిసాళించువీనఘనకుచములు నా

యరమున సోకఁగ నెప్పుడు, కర మరుదుగ జనకపుత్రి కౌఁగటఁ జేర్చున్. 110
తే. గాలిచే నీలఘనములు దూలి పోవఁ, గ్రాలుశారదశిశిరేఖకరణి నాదు

బాణరయమున దైత్యులు పాటి పోవ, సీత నామ్రాల నెపుడు భాసిల్లు ననఘ.
క. ఎప్పుడు దైత్యునియరమున, నొప్పుగ ఘోరాస్త్రచయము లునిచి ప్రమోదం
బుష్పతల జనకనందనిఁ, దప్పక కై కొందు శోకతాపము దీఱన్. 112

క. పరమవతివ్రత యగున, త్తరుణి మహోత్కంఠతోడఁ దప్పక నన్నుం
బరిరంభించుచు నెప్పుడు, సరసత నానందబాష్పజలములు నించున్. 113

ఆ. జానకీవియోగజనితశోకంబు శు, క్లేతరాంబరంబురీతి నెపుడు
విడుచువాఁడ నధికవిఖ్యాతనత్కిర్తి, నొందువాఁడ సౌఖ్య మొందువాఁడ.

మ. జనకోర్కీవతికూతు రాశరథత్వానాథవంశాభిచం
ద్రునకుం గోడలు నాదుపత్ని సుజనస్తోత్రార్ప దుష్టాసురీ
జనమధ్యంబునఁ జిక్కి యాత్మపరితాపక్షునిం గాన కా
ర్తని శోకించుచు నుండు తెల్లు విధి యుక్తిం బ్రోవఁగా నల్పమే. 115

తే. పాగివోస్త్రమతనయ స్వభావతన్వి, గాన ననశనదుఃఖశోకములచేత
నేఁడు తలపోయ మిక్కిలి వాడి యుండుఁ, బద్మముఖ దేశకాలవిపర్యయమున.
వ అనియిట్లు లారఘువల్లభుండుమదనోద్దీపనకరనముద్ర వేలావనవిలోకనంబువలన
సముత్పన్నం బై సవిరహవేగంబు సహింపంజాలక సీత నుద్దేశించి బహుప్రకా
రంబుల విలపించుచుండఁ దదీయవిరహతాపంబుఁ జూడలేనివాఁడుపోతె భా
స్కరుండు మందరశ్చియై చరమశిఖిశిఖరాంతరంబున నస్తమించె నప్పుడు
రాముండు సంధ్య నుపాసించి వెండియు మనోహారిణి యగుజానకిం దలంచు
కొని సంతాపించుచు నుచితప్రవర్తనంబుల నుండె నట లంకాపురంబున రాక్ష
సేశ్వరుం డగురావణుండు భయానహం బైనహనుమంతునియద్భుతకర్మంబు
విలోకించి రాక్షసుల నందఱ రావించి సిగ్గుపెంపున నొక్కింత మొగంబు
వాంచి యెల్లవాగును విన నిట్లనియె. 117

—ఇతి రావణుండు సభ్యుల రావించి యాలోచించుట. ఇతి—

ఉ. వానరమాత్రుఁ డొక్కఁ డనివార్యగతిం జనుదెంచి జానకి
న్మానుగఁ గాంచి లోపలివనం బది భగ్గుము చేసి కొందఱ
స్తానపవీరులం దునిమి తప్పక లంకను బాడుఁజేసి యం
భోనిధి నిస్తరించి యటు పోవుట యంతయుఁ గంటిరే కదా. 118

ఉ. ఏమి యొనర్తు మింక మన కెయ్యది భద్రము యుక్త మెద్ది నా
కేమిటఁ జేకులు నివ్రయ మింతయుఁ జెప్పుడు నాకు మీరు సం
గ్రమజయంబు మంత్రమునఁ గల్గు నిజం బని రాజనీతి వి
ద్యామహిమాధికు ల్పలికి రప్పని తప్పక నేయుఁ డిత్తటిన్, 119

అథ రావణుడు సభ్యుల కుత్తమమధ్యమాధమమంత్రకర్తృః బెల్లంటి. అథ

తే. తలఁచ నుత్తమమధ్యమాధము లనంగఁ

గలరు మువ్వురు నరులు జగంబునందు

వారిలోపల గుణదోషవర్ణనంబు

లేర్పరించెద వినుఁడు మీ రింపు మెఱసి.

120

చ. హితమతు లై నచుట్టల సహిష్ణుల మిత్రుల మంత్రనిర్ణయౌ

చితమతు లై నమంత్రుల సశేషనయజ్ఞులఁ గూర్చి మంత్రము

ద్ధతి నొనరించి భారమును దైవముపై నిడి కార్యయత్నముం

జతురతఁ జేయు నప్పురుషసత్తముఁ డుత్తముఁ డంద్రు ధార్మికుల్.

121

క. తా నొకరుం డేధర్మం, బే నెఱి యని నిశ్చయించి హితమంత్రులతోఁ

బూని వచింపక కార్యము, మానుగఁ గావించువాఁడు మధ్యముఁ డుర్విన్.

క. గురుమతి గుణదోషంబుల, నరయక దైవవ్యపాత్రయము విడిచి పను

లైవరవునఁ దీర్చెద నని యు, ర్వరలోన నుపేక్ష సేయువాఁ డధముఁ డగున్.

తే. మనుజు లెబ్బంగి నుత్తమమధ్యమాధ

మాభిధానంబులు వహింతు రవిధమున

మంత్రములు ధాత్రి నుత్తమమధ్యమాధ

మాఖ్యలు వహించు నది యెట్లు లనిన వినుఁడు.

124

తే. ధర్మరతు లై నమంత్రినత్తములఁ గూడి

శాస్త్రసందృప్త మైనలోచనముచేత

నైకమత్యంబు నొంది నిత్యంబుఁ జేయు

నట్టిమంత్రంబు నుత్తమ మంద్రు బుధులు.

125

తే. మచ్చరంబున నొండారు మెచ్చ కర్థ

నిర్ణయమునందు బహుమతనిరతి నొంది

మరల నైక్యంబు గల్గి నిష్ఠురతఁ జేయు

నట్టిమంత్రంబు మధ్యమ మనఁగఁ బరఁగు.

126

క. హిత మెఱుంగక తమతరుదు, ర్మతములె సిద్ధాంత మని పరస్పర మైక్య

స్థితి గలుగ కుండ నిచ్చా, గతిఁ జేసెడుమంత్ర ముర్విఁ గడు నధమ మగున్.

ఉ. కావున మీరు సాధుగతిఁ గార్యవిచారముఁ జేసి యిమ్మెయి

నోప్పిన జయంబు గల్లు నని బుద్ధికొలంది యెఱుంగఁ బట్కుఁ డు

రీప్సరుఁ డర్థనిర్ణయవివేకసమన్వితమంత్రవాక్యసం

భావితఁ డై వెలుంగుట కుపాచరులార నునీతియే కదా.

128

సీ. రాముండు సుగ్రీవసౌమిత్రిసహితుఁ డై వీరనానరసైన్యవితతి గొలువ

నంబుధి నేయుపాయంబున నైన బల్వడి దాఁటి దోహలం బడర లంః

మీఁదికి నమరవినోదార్థి యై వచ్చుటది నిక్క మబ్బుంగి యైన మనకుఁ
గొఱత యేమి బలంబుఁ గూర్చి యొడ్డారించి ఘనజన్య మొనరింతమనియొ లేక
తే. సంధి సేయుడ మనియొ యీచంద మెల్లఁ
గూడి యోచించి పురరాష్ట్రకోశములకు
హాని లేకుండ వచియింపుఁ డనిన వార
లందఱును గేలు మోడ్చి యిట్లనిరి ప్రీతి.

129

అంత సభ్యులు రావణునకుఁ దమయభిప్రాయముఁ దెల్పుట. ఇంత

క. పదపక్షముఁ బనపక్షము, నరయక నృపనీతిబాహు్య లగుదుర్బుద్ధు
ల్లటి వచ్చినపుడె నృపతికిఁ, గర మాపులుఁ బోలె వెరవుఁ గఱపుదు రెందున్.
తే. అధిప తోమరశక్తిగదాసిశూల, పరిఘపట్టినముగ్ధరప్రాసకుంత
మండితం బైనసైన్యంబు మనకుఁ జాలఁగలిగియుండ విచారంబు గలుగనేల.
క. భోగపతి కేగి ఘనబా, హాగర్య మెలర్ప హరుల ననిఁ బారిగొని త
ద్యోగగతరత్నచయములు, వేగమ గొని తెచ్చినట్టివీరుఁడ పధిపా

132

తా. ఆకై లాసనగాధివానుఁ డగుయయోధీశు నుగ్రాజ న
స్తోకప్రాధి వధింపఁ బూని హరవిశ్రం బాట మన్నించి కీ
లాకణోష్ణలమూర్తి వై పటుశరాలాతాహతి స్నేహల
నీవీకం ద్రుంచి తదీయపుష్పకము దేవే తొల్లి రక్షోవరా.

133

తే. మయుఁ డనునిశాచరుండు నీమహిమఁ జూచి
వెరవుతో బాంధవంబు గావింపఁ గోరి
దాచవేళ్వర భార్యార్థి వై ననీకు
నొసఁగఁడే తొల్లి తనకూఁతు నుత్సుకుఁ డయి.

134

తే. దాచవేంద్రుని మధు వనువాని వీర్య
గర్వితుని దురాసదుని విగ్రహమునందుఁ
బేర్చు కొప్పించి విజయంబు పెంపు వడసి
సాఁకితివికాదె కుంభినీకృతమున.

135

తా. అక్షిణోగ్రపటు ప్రతాపవతురం గానీకయు క్తంబుగా
నక్షత్వంబున నేగి రాక్షసకులాధ్యక్షుఁ డిశాపాలహ
ర్యక్షుఁ డైర్పతి నాజరింగమునఁ బాఱిందోలి యాతండు సం
రక్షేంపంగదె యంచు దైన్య మిడరం బ్రాధింప సమ్యక్కృపా
నీతం జంపక కాచి పుచ్చితివి గాదే దైత్యవంశోత్తమా

136

తే. మును రసాతలసీమకుఁ జని నిశాట, వర్య శంఖకం్కటకవాసునిధృత
రాష్ట్రితక్షి కై రావతవ్ర ముఖసిఖలు, హరివరులఁ బాఱిందోలి జయంబుఁ గొనవె
డి అక్షయబాహుశౌర్యులు మహాత్ములు లభవరు ల్నిశాచరు

బ్బతు నొక్కయేడు నినుఁ దాఁకి రణం బొనరించి యోడి ప్ర
త్యక్షము గాఁగ నీమహిమ లన్నియుఁ గన్గొని ప్రీతచిత్తు లై
రాక్షసకోటి కెల్ల నిను రాజుగఁ జేసిరి గాదె రావణా.

137

క. ఊర్జితనత్తువులు శూరులు, దుర్జయు లగువరుణజులు చతుర్విధసైన్యో
పార్జితలీల కాఁగొని, నిర్జతు లై చనిరి గాదె నీశరసుహినున్.

138

వ మఱియు మృత్యుదండమహాగ్రహంబును శాల్కలిద్రుమభూమితంబును గాల
పాశకల్లోలనంకులంబును యమకింకరపన్నగంబు నగువై వస్వశునయపారబలపా
రావారంబు దఱిసి భవదీయకరమండితచండకోదండవిముక్తకాండప్రకాండ
బడబానలంబు నిజాభీలజావాలాజాలంబునఁ బరిక్షోభంబు నొందించి జయంబు
గొని మృత్యువుం బాఱఁదొలిన తెఱం గెల్లవారికిఁ దెల్లంబై యునికి విచారింప
వలసదే యని వెండియు నిట్లనిరి.

139

చ. కులగిరిధైగ్యుల సుచరణోవిదులం బరమాస్త్రునేదుల
స్ఫులరిపుతుల్యవిక్రములఁ బార్థివుల న్వేసఁ దాఁకి మ్రాకుల
స్థలికుండు గొడ్డట న్నటికినట్లు వధింపవె వారికంటె న
త్యైలఘుండె రాఘవుండు ననుజాధిప యింత విచార మేటికిన్.

140

చ. పనిపడి శంకగుం గుఱిచి భక్తిమెయి న్నఖి చూచరించి య
య్యనఘనిచేత దుర్లభము లై ననరంబులు గాంచినట్టిసీ
తనయుండు మేఘవాదుండు జితశ్రముఁ డుండఁ గొఱంత యేమి గ్ర
క్కున హరివాహినిం దొడరి గూల్పండె దారుణబాణసంహతిన్.

141

వ. మఱియు నన్యుహావీగుండు శక్తితోమరమహామీనంబును వికీర్ణాంత్రశైవలం
బును గజకచ్చపసంబాధంబును దురంగమంహాకనంకులంబును రుద్రాదిత్య
మహాగ్రహంబును మరుద్వసుమహారంగంబును రథాశ్వగజతోయాఘంబును
బదాతిపులినభూమితంబును నగునిర్జరవాహినీసముద్రంబును నిజశరానలంబున
శోషింపం జేసి శచీపతిం బట్టి రథస్తంభంబునం గట్టి లంకకుం గొనితెచ్చి
లోకపితామహుం డైనపరమేష్ఠినియోగంబున విడిచి వుచ్చిన సర్వలోకనమ
స్కృతుం డగుమహేంద్రుండు విస్మయండై యెప్పటియట్ల త్రివిష్టపరాజ్యంబు
పరిపాలించుచుండె నాటంగోలె భవన్నందనునకు నింద్రజిత్తుం డనునన్వర్ణ
నానుంబు గలిగె నిది సర్వలోకప్రసిద్ధం బైనయదియేకదా యిప్పు డక్కుమార
శేఖరుం బంపు మట్లైన రామలక్ష్మణసహితంబుగా వానరవాహినిం బరిమార్చి
నీ కత్యంతస్థియంబు సంపాదించు నింక సందియంబు నదలి సముత్సాహసంప
న్నుండై పై సంగ్రామంబునకు వన్నభండపు గవ్వని పలికి రహ్మడు నీలాంబుద
నిభుండును మహాశూరుండును సేనాసతియునగు ప్రహస్తం శుదానవశ్రేష్ఠుండు
నిటకటవిస్య ప్రహస్తపుటుం డై రావణున కిట్లనియె.

142

—అంశం ప్రహస్తుడు రాణునకుఁ దనయభిప్రాయముఁ చెల్పుట. అంశం—

- క. సురసాధ్యయత్నకిన్నర, గరుడోరగసిద్ధకుద్రగంధర్వాదు
 ట్టురమున నినుఁ జెనకఁగఁ జాల రసంగా నెంతవారు ప్లవగు లధీశా. 143
- తే. అధిప దానవు లందఱు నధికుత్తు, తాటఁ జేసి రణంబున నివ్వనాటు
 చేత వంచితు లైరి నే నాతెఱంగు, నెఱిఁగి యుండిన బ్రతికి పోనియ్యనయ్య.
- క. కడచనినకార్యమున కి, పుడు వగచిన నేమి ననుజపుంగవ శౌర్యం
 బడర నవానరఁ గా నీ, పుడమిని గావించి వత్తుఁ బుచ్చుము నన్నున్. 145
- క. వానరులనలనిభయ మి, ద్వానవులకుఁ గలుగకుండఁ దగినయుపాయం
 బే నొనరించెద మఱి నీ. మానసమున నున్నవగవు మాన్పెద నధిపా. 146
- తే. ననుజనాథ నిజాపరాధప్రభూత, మగువిసాదంబు దక్కి ధైర్యమున నుండు
 మనిన నప్పుడు సంక్రద్ధుఁ డై నిశాట, రాజుతో దుర్ముఖుం డనురాక్షసుండు.

—అంశం గుర్తులుడు రాణునకుఁ దనయభిప్రాయముఁ చెల్పుట. అంశం—

- చ. వనచరమాత్రుఁ డొక్కరుఁడు వచ్చి యమోఘబలాభిగు ప్తులఁ
 దనుజులఁ జీరికిం గొనక దైత్యవరేణ్యుఁడ వై ననీపురి
 స్థనతరవాలవహ్ని వెనఁ గాల్చి చనం గని యూర కుండి రీ
 పనుజులు వీను కైదువులు దాల్చుట యంతయు భూషణార్థమే. 148
- స. సర్వరాక్షసప్రధర్మణంబును సంతఃపురపరిభవంబును వనభంగంబును రాక్ష
 సేంద్ర తిరస్కరణంబును నక్షవధాదికంబును లంకాదహనంబును సహింపం
 దగినయవిగావు గావున. 149
- ఉ. దానవనాథ నా కిపుడు తప్పక యాజ్ఞ యొసంగి పంపు మ
 ట్టానతిఁ గాంచి దేవనిలయంబున కేగిన వార్ధిఁ జొచ్చినం
 బూని రసాతలంబునకుఁ బోయిన నేఁ బాలివోనిధీరతఁ
 వానరవీరులం దునిమి వచ్చెన రామసమన్వితంబుగన్. 150
- స. అనియె నప్పుడు పజ్జ గంధర్వం డనురాక్షసక్రైష్ణండు మాంసశోణితయాషితిం
 బైనమహాపరిఘంబులీలం గేల నందుకొని కోపాటోపంబున బొమలు ముడి
 పెట్టుచు నిట్లనియె. 151
- చ. వనముల నాకలంబు దివి వారక దైత్యము నొంది యున్నయ
 వ్వనచరుఁ జెప్పు నేల హరిహాహిని నిచ్చుడు నీటడంచి నా
 మునుమున నిల్చిరేని రఘుముఖ్యుఁ బడంపడి తత్సహోదగు
 వ్వనచరనాథునిం దునిమి నచ్చేద నే నొకరుండ యుద్ధతిన్. 152
- వి. ఎన నొక్కహితోపదేశంబుఁ జెప్పెద విను మతంద్రితుండై వీర్యబలంబున
 కంట నుపాయబలంబునం బగితుల సశ్రమంబున జయింప వచ్చుఁ గావున
 నిప్పుడు కామరూపులును ఘోరిదర్శనులును శూరులును గపటచార వేషులు

నగురక్షోపీకులు కొందఱు భవన్నియోగంబున మానుషసూర్యులై రాముని యొద్దకుం జని భయంబు వదలి యతనితో భవతోద్ధరుం డగుభరతుండు పంప వచ్చినవార మున్నహీరనుణుండు చతురంగబలపరివృతుండై శీఘ్రంబున నైత్తిరచ్చు చున్నవాడని యెఱింగించువారుగా సంఘటింపు మంత శక్తిగూల గదాచాపబాణాసిహస్తలమై మన నుందఱము రయంబునం జని గగనంబున నుండి నిఖిలాస్త్రశస్త్రవర్షంబున హరివాహినిం బరిమార్చి యమక్షయంబున కుం బుచ్చెద మున్నెన రామలక్ష్మణులును విధ్వస్తనహాయులై మనకు నశ్యులగు దు రట్లుగా కొక్కింత పెనంగిన నశ్రమంబున నిర్దింపవచ్చు నని పలుక నప్పుడు కుంభకర్ణ నందనుండు కుంభుం డనువాడు వీర్యదర్పంబున నధికుండగువాడు కోపోద్దీప్తితముఖుండై రావణుండు వినుచుండ రాక్షసులనఁలోకించియిట్లనియె.

—అంభో కుంభకుంభాదిరాక్షసులు రావణునకుఁ దమయభిప్రాయముఁ చెల్పుట. అంభో—

ఆ. ఇంక టిన్ని పలుక నేల మీ రందఱు, నిష్పరమున నుండుఁ డే నొకండ యరిగి రామలక్ష్మణార్కజానిలనంద, నాదికపుల నెల్ల నడఁచి వత్తు. 154

క. అని పలుకుచుండ నపు డ, య్యనిమిషరేపుతోడ వజ్రహనుఁ డనుడైత్యం డను ఘనకోపవిశేషంబున నధరోష్ఠము చలింప బామలు ముడివడన్. 155

చ. అడిచి పడంగ నేటి కేపు డందఱు వారుణి గ్రోలి యిండ్లనం దడిబడి యాటపాటల గతవృథు లై సుఖవృత్తి నుండుఁ డే నుడుగక నొక్కరుండ చని యుద్ధతిఁ గీశుల నెల్ల మ్రింగి నే ర్పడరగ రామలక్ష్మణుల నర్కనుతు న్వధియించి వచ్చెదన్. 156

వ అని యిట్లు పెక్కండు పెక్కు తెఱంగులఁ దమతమపేరు వాడి సంతంబు లాడి గుమిగూడి. 157

సీ. సూర్యశత్రుండును నుత్తముఁడును యజ్ఞకోపుండు కుంభనికుంభు లగ్ని కేతుండు నలరల్లి కేతుండు రభనుండు నాప్రహస్తుండు దేవాంతకుండు ఘామ్రాక్షయాపాక్షదుర్ముఖునకరాక్షు లావిహాపాక్షనరాంతకులును దాపసాంతకనుహోదరమహాపార్శ్వలు సర్పరోముండును శక్రజిత్తు

తే. మొదలుగాఁ గల్లుదారుణత్రిదశరేవులు దుష్ప్రధర్షులు బలయుతు ల్బుర్నివారు లగ్నికల్పులు కులకుధరాభ దేహు లొక్కకార్యంబునకుఁ బూని యుక్కు మిగిలి. 158

చ. పరశుగదాసికుంతములు ప్రానపరశ్వధభిండివాలము ధ్వజమునలంబు బుగ్రపరిఘంబులు పట్టినశక్తిశరాలము ల్వరములు కార్మకంబులు తత్తత్తత్త నంబరవీధిఁ బర్యవేగాఁ గరములఁ బూని లేచి దశకంఠునిముంగల నిల్చి యుద్ధతిన్. 159

ఉ. ఆసతి యిచ్చి పంపుము సురారికులేశ్వర మమ్ము నిచ్చుచే
మానుగ నవ్వరించిపురమద్దను లడ్డము వచ్చి కాచిన
న్యాసక నాజరంగమున మానవనాథుల సంగదార్కపు
త్రానిలసంసనాన్వితము గా వధియించెద మీపు మెచ్చుగన్. 160

న. అని భీషణరథనాతిశయంబుగాఁ బలుకుచుండ నప్పుడు వారి సందఱ నివారించి
నీతివిద్యావిభూషణుం డగువిభీషణుం డన్న కభిముఖుండై కేలుదోయి ఘాలం
బునం జేర్చి యిట్లనియె. 161

— ఖంఖ విభీషణుండు రావణునకుఁ దనయభిప్రాయముఁ జెప్పట. — ఖంఖ

ఆ. మొదల మూఁ డుపాయములు చూచి వానిచేఁగఁగార్వసిద్ధి తనకు గలుగ కున్న
నవల పండమునకు నర్హకాలం భుని, నీతివిదులు పలుకు రీతు లధిప. 162

తే. అధిప గర్వాభియుక్తులయందు మత్తు, లందుఁ బరపడి దైవోపహతులయందు
విధివిరచితమై సిద్ధించు విక్రమ మటు, కాని వారలయం దవి కాని పనులు.

క. జిత్రోఘ్నేఁడు విజిగ్ఘం, డతిధార్మికుఁ డప్రమత్తఁ డతిదుర్ధర్మం
డతిసువ్రతుండు రాఘవుఁ, డతని న్వంచింపఁ దలఁచి రంత యలఁతియే. 164

తే. తనకుఁ బగతునకుం గలతారతమ్య
మది విచారించి పిదపఁ గార్వంబు నడపు
నట్టివాఁ డెందుఁ జెడక పౌఖ్యంబు నొందుఁ
గానిచో దుఃఖపాత్రంబు గాఁడె యధిప. 165

సీ. తాత్ప్ర్యండు పవనుండు దక్క నన్యలు దాఁట లేనితోయధి నవలీల దాఁట
హరిహరాదులకై న నటు నిక్కి చూడంగ రానియాలంక నిర్భయతఁ జొచ్చె
మును బహుసంగరంబుల నారితీరినఘనులఁ బెక్కింప రాక్షసులఁ దునిమె
నటు నీవు చేసిన యవచుతి కీడుగాఁ దొడరి పురంబు నల్లడలుఁ గాలె
తే. పనుమతివల్లభునిబంటు వానరుండు, పూని చేసినచేత లెన్నేని గలవ
యధిప కింకరుఁ డంతవాఁ డైనవాని నేలువాఁ డంతవాఁడొ యూహింపవలదె.

ఉ. దానవనాథ వీరు కడు దర్పము గల్గినవారుపోలె న
మూనవనాథుఁ డ్రుంతు మని మాటలు పల్కెద రిట్లు నీకడ
నావీరమాత్రుఁ డొక్కగుఁడు వచ్చి యనేకులఁ డ్రుంచి ప్రోలు వా
లానలుపాలు సేయనమయంబున నిండఱు నెందుఁ జోయిరో. 167

మ. తనపత్నిం గొని తెచ్చినట్టి పగకై తా నాత్మఁ గోపించి రా
మన రేంద్రుండు రణంబులో నిను వధింపం బూని యున్నాఁడు చ
య్యన నమ్మర్తున కంతశక్తి గలదే యంటేని ద్రుంపండె ము
న్నని నొక్కండె ఖరాదిదైత్యుల నమోఘాస్తంబులన్ ప్రేల్కిడిన్. 168

వ. తొల్లి రామునిచేత నీ కవమానం బొక్కింతైన ననుష్ఠింపంబడినయది గా దమ్మ
హత్తునివత్తి యగుజానకిని పంచింది కొని తెచ్చి నిష్కారణంబుగాఁ బగఁగొన్.

టివి జనస్థానంబున ఖరాదులం జంపుటది యపకారంబుగాదా యని యంటివేని
లోకంబునందుఁ బ్రాణులకుఁ బ్రాణంబు లవశ్యంబు రక్షితవ్యంబులు గావునఁ
దనయంతందానె నిష్కారణంబుగా రాముని వధింపం జనుదెంచి యప్పురాత్రి
మధుర్యునిచేత ఖమండు ప్రాణసంరక్షణార్థంబుగా వధియింపం బడియె నది యప
కారంబు గా దదియునుం గాక.

169

తే. ధర్మ మెచ్చటఁ గలుగు నధర్మ మెచటఁ
గలుగు నచ్చట నచ్చటఁ గలుగు విజయ
మపజయము రాఘవుండు ధర్మాత్మఁ డీవు
కడు నధర్మసరుండవు గాదె యధిప.

170

క. అయశస్య మనాయుష్యము, భయస్రదము నింష్య మధికపాపం బర్థ
క్షయకర మని చెప్పుదు రెంతయుఁ బరదారాభిమర్శనంబు సురారీ.

171

శా. నీతం దెచ్చిననాటఁగోలెను నపేక్షింపంగ నివ్వీట ను
తాతంబు జ్ఞనియించు చున్నయవి దైత్యశ్రేష్ఠ యీదుర్మతి
వ్రాతోక్తు ల్లిలకించి గైకొనక మద్యాకస్యంబు మన్నించి య
న్నాతి న్రామున కిచ్చి పుచ్చి పరమానందంబుతో నుండుమీ.

172

క. సారాస్త్రివిదుఁడు సంగర, సూరుఁడు ధర్మానువర్తి సువ్రతుఁ డగునా
భూరమణునితో నిటు నిష్కారణముగ వైర మెత్తఁగా నీ కగునే.

173

తే. హితులకై వడి నీమ్రోల నిచ్చకములు
గఱపుదురు గాని కీడు మే లెఱిగి భయము
మాని మోమోట దక్కి సేమంబు గలుగు
నట్టితెఱిగెను బోధింప లేరయ్య పీరు.

174

చ. హితమును గీర్తివర్ధన మహీననుఖప్రద మాత్మరక్షణో
చితహిత మైననాపలుకు చిత్తమునం దవిలించి రాఘవా
ద్యుతకరచాపము క్తమణిపుంఖసహస్రకరాంశుసన్నిభా
స్రతిహతశీర్షబాణముల పాల్పడ కయ్యమ నిచ్చి పుచ్చుమా.

175

తే. భీమవిక్రముఁ డైనయారామభూమి
కాంతునకు నీత నిచ్చినఁ గాని పుత్ర
పాత్రపురరాష్ట్రబలకోశమిత్రజనులఁ
గాచికొన నొం డుపాయంబు గలదె నీకు.

176

క. దనుజేంద్ర శూరుఁ డగున, య్యనకులునకు జనకపుత్రి నీకున్నఁ బురం
బును నిఖిలరాత్రిచరులు క,దనమున నశియింతు రింత తథ్యం బరయన్.

177

సీ. మహానీయమేరునమానధీరుం డగురాముఁ డంబుధి దాఁటి రాక మున్నె
వారివిక్రమాటోపులగువనాటులు రోషపరవశు లై లంక సొరక మున్నె
కులిశధారావాతఁ గూలుకై లంబులపగిది రాక్షసు లాజిఁ బడక మున్నె

యసమానకాలకటాక్షో గ్రశరపరంవరలు నీతలలు ద్రుంపకయ మున్నె
 తే. యసురకులనాథ నాపలు కాదరించి, శిష్టనిందిత యైనయీచింత విడిచి
 మెచ్చుగా రామునకు నీత నిచ్చి పుచ్చి, లంక యేలుము కడునిరాతంకముగను.
 వ. అని బహుప్రకారంబుల హితోపదేశము సేయు చున్నవిభీషణునివచనంబు
 లాకర్ణించి రాక్షసేశ్వరుం డగురావణుం డమ్మాటలు గీటునంబుచ్చుచు నదుత్త
 రుండు గాక నిరుత్తరుండై యెల్లవారల నిజనివాసంబులకుం బోవం బనిచి
 యప్పటికొలుపు సాలించి తాను నభ్యంతరమందిరంబునకుం జని యారాత్రి
 గడపి మఱునాఁడు ప్రభాతకాలంబున నెప్పటియట్లు కొలువుకూటంబునందు
 బంధుమిత్రమంత్రిసహితంబుగాఁ బేరోలగం బున్నయెడఁ బ్రాప్తధర్మార్థనిశ్చ
 యుం డగువిభీషణుండు కాల్యకరణీయంబులు దీర్చి సముచితప్రకారంబున
 నిజమందిరంబు వెడలి శైలాశ్రుచయసంకాశంబును మేరుమహీధరశృంగసంగ
 తంబును నువిభక్తమహాక్షయంబును మహాజనపరివృతంబును నాస్తవర్యాస్త
 రక్షోగణసురక్షితంబును ననురక్తమహామాతృనీతివచోవిజృంభమాణంబును
 మాతంగనిశ్శాప్తసవ్యాకులీకృతమారుతంబును శంఖదుందుభిపటహా కా హాళీ
 తూర్యనాదానునాదితంబును బ్రహదాజనసంబాధంబును బ్రజల్లితమహాశఫం
 బును దస్తకాంచననిరూపాంబును భూషణోత్తమభూషితంబును రత్నసంచ
 యసంబాధంబును గంధర్వసగరాకారంబును మరుద్యక్షకిన్నరోరగమందిరసుం
 దరంబును దౌర్యత్రికముఖరితంబును నగురావణునిసభామండపంబు డాయం
 జని తేజోవితతరశ్చినుంతుండు భీమకస్తుండు నగువిభీషణుండు నూర్చుండు
 మహాశ్రుపలంబు ప్రవేశించినకరణి నస్తుణిమందిరంబు ప్రవేశించి వేదవిదు
 లగుబ్రహ్మరాక్షసులు గావించువిజయసంశ్రితంబు లైన పుణ్య ఘోషంబు
 లాకర్ణించుచుఁ దిలపాత్రసర్పిర్లాజకునుమాతలచేతఁ బూజతు లగుమంత్ర
 బ్రాహ్మణకోవిదబ్రహ్మరాక్షసుల విలోకించుచు నెడనెడ నెదుర్కొని యాతు
 ధాను లిచ్చుపూజనంబులు గైకొనుచు నిజతనుచ్ఛాయావిశేషంబునఁ నత్ప
 భాంతరకుడ్యంబు లెల్ల సువర్ణమయంబులు సేయుచుం జనియన్నచరణంబుల
 కభివంశనంబుఁ గావించి తదీయకటాక్షనిర్దిష్టంబగు హేమజాలవిభూషితం బైన
 మణిమరుదుచిరాననంబుకడకుం జని సవినయంబుగ జయశబ్దంబున రాక్షస
 నాథు నభినందించి యుచితభంగి నాసీనుండై దేశకాలార్థతత్త్వజ్ఞుండును దృ
 ష్టలోకపరావరుండును యుక్తినిశ్చితార్థండును ననుష్ఠితవందనాదిక్రియాక్ర
 ముండు నగునతం డన్న కభిముఖుం డై మంత్రకాలనిర్ణయం బెఱింగి మంత్రి
 సన్నిధియందు దుర్నయంబు బోధించువారి నెల్ల నివారించి ప్రసంగవశంబున
 రాజనీతివిద్యా విలాసంబు లగువాక్యప్రకరణోపన్యాసంబుల నతనిచిత్తం
 బొక్కింత మెత్తపఱచి హేతునిశ్చితంబును ధర్మార్థసహింబు నగుసాంత్య
 వాక్యంబున నిట్లనియె.

—అక్షర విభిషణుండు చెండవమాటు రావణునికి బోధించుట. —

ఉ. రాక్షసనాథ సీత నగరంబున నుంచిననాటనుండి మ
ద్రీక్షకు దుర్నిమి త్రములు వేయివిధంబుల దోచె మంత్రసం
ధుక్షీతుఁ డయ్యెడ బావకుండు ధూమశిఖాకలితస్ఫులింగుఁ డై
యక్షయకాంతిఁ జూపఁడు మఖాయతనంబుల నేమి చెప్పుదున్. 180

తే. అరయ నగ్నిష్ఠములయందు నగ్నిశాల
లందు బ్రహ్మస్థులయందు నధిప కాన
నయ్యెడు సరిస్థులములు హవ్యములయందుఁ
జాలఁ దోచెడు సాంద్రపిపీలికలును. 181

క. రావణ పాలుం గురియవు, గోవులు విమదంబు లయ్యెఁ గుంజరములు హే
పావిష్కరణము లుడిగెను, భావింపఁగ గ్రాసములకుఁ బాసి హయంబుల్. 182

తే. దానవోత్తమ యుష్టాశ్వతరఖరములు
మేతలకుఁ బాసి చింతాజడాతురత్వ
మలమిఁకొన నూర్ధ్వరోమంబు లై యనార
తంబుఁ గన్నీరు నించుఁ బత్తనమునందు. 183

మ అనుమానింపక సద్గోపురవిమానాగ్రంబున స్పంతతం
బును గాకంబులు గృధ్ర సంఘములు గుంపు ల్లట్టి రక్షోవివా
శనముం దెల్పుడుమాడ్కి మ్రొసెడు రహిం జర్పింపఁగా సంధ్యలం
దనఘా ఘోరశివాభిఘోషణము లట్లాల్లింపఁగా నయ్యెడిన్. 184

క. మఱియుఁ బురదావరసము, త్కరము న మాంసాదఖగమృగవ్రాతము ల
పురుసున గుమిఁ గూడి భయం, కరగతి వాపోవఁ దొడఁగెఁగర్భరతిలకా. 185
వ. మఱియు రాక్షసనినాదంబు లశనిస్వనసహితంబులై నిరంతరంబు వినఁబడుచుం
డునిట్టియుత్పాతసూచకదుర్నిమి త్రదోషంబు నమస్తజనంబులకుఁ బ్రత్యక్షంబు
గాఁ గానంబడు చున్నది గావున. 186

క. విను మీదోషంబునకును, బనివడి నీమనమునందుఁ బ్రాయశ్చిత్తం
బొనరింపఁ దలఁచి తేనియు, జనపతికి నొసంగు మివుడు జానకి నధిపా. 187

శా. సాకల్యంబుగ మంత్రనిర్ణయకళాచాతుర్య మేపార న
స్తోకప్రేక్షికుఁ గర్ణముం దెలిపి రీదోషాచరామాత్యకు
ల్పాకుం దోచినభంగిఁ దెల్పితి నృపన్యాయంబు నీరెంటిలో
నీకుం దోచినదానిఁ జేయుము నయోన్మేషంబు చింతించుచున్. 188

ఆ. ఏను నీకుఁ గర్ణ మెఱిగి బోధింపంగ, నెంతవాఁడఁ దోచినంతట్లు
తెలిసి తెలియ కిట్లు పలికితిఁ దప్పుగా, నెంచి కనల కిటు నహింపు మధిప. 189

క. అని మంత్రమధామున నొప్పినవై రివిభీషణుండు విభీషణుండు హితం
బును బధ్యము నగుబోధము, వినయంబునఁ దెల్పె దైత్యవిభునకుఁ దెలియన్.

వ. ఇట్లు బోధించిన హితంబును మహార్థంబును మృదుహేతుసహితంబును భూత
భవిష్యత్వర్తమానకాలయోగ్యంబు నగువిభీషణునివాక్యంబు విని రావణుం
డుపథితక్రోధుండును స్వగృహీతార్థనివేశవంతుండును నై యిట్లనియె. 191

ఉ. ఎక్కడిమాటలస్పృహఁ జేక్రియ నంబుధి దోటి రాఁగలం
డిక్కడి కన్యహీతనయ నేపగిదిం గొని పోన నేర్పువాఁ
డుక్కున నిం న్ముఖ్యునురు లొక్కటఁ దోడయి యెత్తి వచ్చిన
న్నిక్కము నాదుమ్రోల నని నిల్వఁగ లేరు. విచార మేటికిన్. 192

వ. అని పలికి యద్దవిజనై న్యమద్దనక్షమబాహుబలవిక్రముం డగుదశాననుండు
హితవాది యగువిభీషణుని బోవం బనిచి కొలువు విడిచి నిజనివాసంబునకుం
జని విభీషణాదిహితవాదులవాక్యంబులయం దనాదరణంబుఁ జేసి మైథిలీకామ
మోహితుండై మంత్రయోగ్యకాలం బతీతం బగుచుండ యుద్ధంబు సంప్రా
ప్తం బగుచుండ సుహృదమాతృలతోడ మంత్రప్రాప్తకాలంబు నిరూపించి
పరిచారిక లొసంగుంధమాల్వంబులు గైకొనక సుహృదులు సేయుహిత
ప్రసంగంబులు వినక యొక్కభంగి నారాత్రిఁ గడపి మఱునాఁడు సూర్యోద
యసమయంబునఁ బాపకర్మంబులచేత నతిపాపుం డగురావణుండు జవాశ్వం
బులం బన్ని యనర్హమణిద్రుమసువర్ణజాలకింకిణీసహస్రంబుల నలంకరించి
నేమీర్హోషణవిభీషణంబుగా సూతుండు రథం బాయితంబు చేసి తెచ్చిన
సముచితప్రకారంబున నమృహనీయస్యందనం బెక్కి యనంతరుచిరోత్తంసప్రభా
పటలంబు దిక్కులం బిక్కటిల్ల నసేచర్మధరులును సర్వాయుధపరిష్కృతులును
శూలగదాపరిఘహస్తలును శక్తితోమరపరశ్వధపాణులును నానావిధభూషణ
భూషితులును నానావికృతవేషులునునతిరథమహారథులునునగుయాతుధానులు
మత్తమాతంగతురంగశతాంగంబు లానోహించి వెనుక ముందట నుభయ
పార్శ్వంబుల బలసి చనుదేర శంఖకాహళమ్మదంగపటహాషణచదుండుభివీణా
వేణుప్రముఖనిఖలవాద్యస్వనంబులు బోరుకలఁగ నేమిరవంబు లూర్జితగర్జార
వంబులభంగి నింగి మాటుగట్టి మ్రోయ ముక్తజాలవిభూషితం బగుపాండర
చ్చుత్రంబు సంపూర్ణనిశాకరునిమాడ్కి మస్తకోపరిభాగంబునం బండువెన్నె
లలు గాయ హేమమంజరీగర్భంబులును శుద్ధస్ఫటికసదృశాకారంబులు నగు
చామరవృజసంబులు నవ్యదక్షిణపార్శ్వంబుల నలంకరింపఁ గొందఱు నిశాచ
రులు సువర్ణ వేత్రపాణులై నందడి జడియుచుఁ బురోభాగంబున నడువ నూత
మాగధవందిగాయకవైతాళికు లంతంత నాటలం బాటల స్తుతినినాదంబుల
నభినందింపఁ గృతాంజలు లై యిరుదెసలం జాలుగొని రాత్రించరులుశిరంబు
లొక్కింత వాంచి యభివందనంబులుగావింప మంత్రవిదులగుబ్రహ్మరాక్షసులు
కుసుమాక్షతలు చల్లుచు నాశీర్వాదంబులు సేయ రమ్యపార్శ్వంబులనుండి
రాక్షసాంగనలు లాజాక్షతకుసుమముక్తాఫలంబులు నేనలు చల్ల ననంతవైభ

వాభిరంజతుండై యద్దనుజకుంజరుండు రాజమార్గంబున నాస్థానమండపంబు దరియం జని మొగసాల నరనంబు డిగ్గి నువర్ణగజతా స్తీర్ణంబునుశుక్లస్ఫటికాం తరంబును రుక్మనట్టోత్తరచ్ఛదంబును ననేకపిశాచశతాభిగుప్తంబునువిశ్వేకర్మ నిర్మితంబును జిత్రరత్నప్రభావిరాజమానంబు నగునమృహనీయమందిరంబుఁ బ్రవేశించి యందు వైశూర్యవిరచితంబును బ్రయకాజననంపృతంబును మహా త్సవాశ్రయంబును బద్ధరాగమణిస్థగితంబు నగురుచిరాననంబున సుఖానీ నుండై నను న్నలోకరత్నదక్షుం డైనగూర్వసుండుంబోలె వెలుగుచు నన్నశ గ్రీవుండు.

193

~*~ రావణుండు మంత్రిని నందఱు రావించుట. ~*~

ఉ. చారులఁ జూచి మీరు రభసంబున నేగి నుదీయశాసన స్సార్వబలంబు తోడుగ వెనం బురిలోఁ గలవాని నందఱు న్నారక తోడితెండు తఱి వచ్చినయప్పుడు పిన్నపెద్దలం జేరిచి కార్యనిశ్చయము నేయుట తేనికి నీతి గావునన్.

194

వ. అనిన విని.

195

సీ. అనిశాచరులు నుహాప్రసాదం బని వెన నేగి లంకలో వీధులందు రమ్యమందిరచత్వరములందు మేడలయందు విహారశయనములందు నుద్యానవనముల నుపవనంబులయందు వసియించి యున్నతాక్షనుల కెల్ల దశకంఠశాసనోద్ధతిఁ దెల్పు విని వారు వెఱచుచుఁ గొందఱు కరులఁ గొంద

తే. అశ్వములఁ గొందఱు మహాశతాంగములను

గొంద టుష్టఖరవ్యాఘ్రగోవృషములఁ

దీప్రగతి నెక్కి కొందఱు తేవనములఁ

జనిరి విభుఁ డున్నయాస్థాననదనమునకు.

196

తే. ఇట్లు గూడినదంతివాజీంద్రవీర, భటశతాంగమహాకదంబములచేత నప్పురం బొప్పె నప్పు డత్యద్భుతముగఁ, బక్షిగణములచేత నంబరముకరణి.

~*~ విభీషణుండు రావణునిభామంబుపమునకు వచ్చుట. ~*~

వ ఇత్రైఱంగునం జని యయ్యాతుధానులు తమతమవాహనంబులుడిగ్గి గిరిగుహా భ్యంతరంబుఁ బ్రవేశించుచు ప్రకంఠీరవంబులచాడ్చున నమృహనీయనభామండ పంబుఁ బ్రవేశించి తగిన తెఱంగున దశకంఠుని నందర్పించి తచ్చరణంబులకుం బ్రణమిల్లి యతనిచేతం బ్రతిపూజితులై తదనుమతంబునం గొందఱు పీఠంబు లందును గొంద తాన్తరణంబులందును గొందఱు వితర్కికలందును గొంద అనం వృతమేదినియందునుం గా నందఱు యథార్హస్థానంబుల నానీను లైరి నిశ్చ యార్థంబులందుఁ బండితు లగుమంత్రముఖ్యులును గర్తవ్యోయ లగునమా త్యులును బుద్ధిసంపన్ను లగుహితులును గుణోపేతు లగుబాంధవులును శూరు

లగుదండనాయకులును సమరక్తు లగుమిత్రులును సమానసుఖదుఃఖు లగుపుత్ర పౌత్రులును వేచేవ్రతి యగుదుడెంచి సముచితంబుగాఁ బాడనూపి పూర్ణమనో రఘులై తచ్చాసనంబునఁ దదీయతేనుంబువిచారించుటకుఁదత్పభాంతరకుండ్యం బులందుఁ బ్రతిబింబితసర్వాంగులై యహ్వాసనంబులం గూర్చుండి రంతకుమున్న యుత్తుంగతురంగంబులం బూన్చిననువర్ణమణివిచిత్రయు గాక్ష కూ బ ర ధ్వ జ చక్రప్రముఖసర్వాంగసుందరస్యందనం బెక్కి చనుదెంచి యున్నవాఁ డగుటం జేసి మహాత్ముం డగువిభీషణుండు తత్పమయంబున మొగసాల నరదంబు డిగ్గి వినీతుండై యన్నకడకుం జని నిజనామాక్షరంబులు నొడుపుచుఁ దచ్చరణంబు లకు సమస్కరించి తత్పార్శ్వంబున నొక్కనువర్ణపీఠంబున నాసీనుండయ్యెఁ బదంపడి శుకసారణప్రహస్తులు చనుదెంచి రావణసనుమతంబున యుక్తప్రదే శంబులం గూర్చుండి రిల్లెల్లవారును నువర్ణమణిమయచండనమండితసర్వాంగు లును సుగంధిగంధసారకస్తూరికాకర్పూరాగరుచందనద్రవదిగ్ధశరీరులును బరా ర్థ్యకుసుమమాలికాలంకృతులును దుకూలచేలధరులునై రావణుని మొగంబులం జూడ్కి నాటించి పృథగాసనాసీనులై యుండ నప్పుడు తదీయపుష్పహారగంధ సారపరిమళోల్లాసభాసురం బై యమృణిమందిరంబు గంధమాదనంబుకరణి శోభిల్ల నిత్యైకంగున బంధుమిత్రమాత్యసామంతపుత్ర పౌత్రభ్రాతృసుహృజ్ఞన సేనానాథసరివృతుండై దశాసనుండు తన్మధ్యదేశంబున వసురుద్రాదిత్యమరుద్గ ణసుధ్యంబునం దేజరిల్లునహస్రాక్షునిచందంబున నందం బగుచుఁ గొంఢాక సేవు కొలువై యుండి యంత నొక్కింత కార్యప్రసంగంబునకుఁ బూర్వరంగం బుగాఁ బ్రహస్తు సవలోకించి యిట్లనియె.

198

సీ. అమరారి నేడు కామాసక్తుఁ డై గృహేకాంతస్థలంబునఁ గార్యగోష్ఠి నల్పుచున్నాఁడు తత్సందర్శనంబు నేటికి లేదు మీరు రేపకడ రండు పొం డని యెప్పటిపోల్కిఁ గొల్వుకు పచ్చువారికిం ద్రాదిగీర్వాణవరుల కెఱిగింపఁ దగు నిశాచరుల నల్లవఁకులయందు నిల్పుము తక్కినట్టియెడల

తే. నారులు రాకుండఁ దలఁచిని యుండునట్లు

కాపు పెట్టు మటన్న నా కరణి నన్న

పనులు సమకూర్చి యెప్పటిభంగి విభుని

మ్రోలఁ గూర్చుండి చేతులు మోడ్చి పలికె.

199

శా. దేవా దేవరవారు చెప్పినటు లెంతే ప్రీతి నివ్వీటికి

నాభివింపం దగ లాఁతివారు చొరకుండ న్నో వెలికా ధీరుల

ద్వేవారాతులఁ గాపు పెట్టితిని సం దేహంబు పోఁబెట్టి యే

త్రోవ న్నేలగు నట్టిమంత్రనమయోద్యోగంబు వాటింపుఁడి.

200

క. నా విని సంతోషము మది, నావిర్భవ మంద నభ్యు లండలు విన ను

శ్రీవిభవ మెనఁగ నార, త్నోవిభుఁ డిట్లనియె రాజ్యసుఖహితరతుఁ డై.

201

—అథ రావణుడు సభ్యుల కాంచనయాంకబుఁ చెప్పెట. అథ—

తే. సారథర్హకామకృచ్ఛములయెడ ను

ఖానుఖహితాహితములు ప్రియాప్రియములు

మఱియు లాభవ్యయంబులు నెఱిగి పఠికి

గర్జ మెఱిగింప దక్షులు గారె మీరు.

202

ను. భువనతోభకరప్రతాపమహిమస్ఫుర్తి స్పృహదృశువా

సవయక్షేతజయంబు మున్నుగ సమస్తప్రాప్తకృత్యంబుల

స్థవదాలోచనపూర్వకంబుగ నొనర్ప నిష్ఫలత్వంబు నొం

దవు మున్నెన్నఁడు మాకు నిర్వహణమేధాశక్తియుక్తంబు లై.

203

క. మనుద్రాదిత్యురు, ద్విసరంబులు శక్రునకుఁ ద్రివిష్టపరాజ్యం

బాసఁగినక్రియ నాకును రాక్షసరాజ్యవిభూతి మీ రొసంగఁగ వచ్చెన్.

204

క. ఆతతశౌర్యం డతివి, ఖ్యాతబలుఁడు పంక్తికంఠఁ డని సర్వజగ

ద్వాప్రేమ ననుఁ గొనియాడుట, ధాతవరంబునను మికతంబునఁజుండే.

205

మ. అనురేంద్రాదిదిగీశు లేఘునినిబాహాసత్వ మూహించి చి

త్తమునం గూరినభీతి నాకు నెపుడు వ్రాస్యంబు గావెంతు ర

య్యమితస్థైర్యుఁడు కుంభకర్ణఁ డతినిద్రానక్తుఁ డౌట న్నము

ద్యముఁ డై యింతకుము న్నెఱుంగఁడు మదీయం బై నవృత్తాంతమున్.

206

చ. అతఁడు సయాసయజ్ఞుఁడు హితాహితకోవిదుఁ డాత్మధైర్యుఁడుం

జతురత మాసపట్కము ప్రసన్నునితి న్నిదురించి సంప్రబో

ధితుఁ డయినాఁడు నేఁ డతనితేజమున న్విజితారిసై కరం

బతులితసౌఖ్యసంపదల నందుట యుక్తము గాదె చూడఁగన్.

207

వ. అని పలికి యద్వైతాననం డంత కంత కగ్గలంబుగాఁ దనచిత్తంబు సీతాయత్తం

బగుట నొక్కింత కామధారావనన్నుండై పాపవృథావంబునవెండియు నిట్లనియె.

చ. అకట మహాప్రయాసమున నవిపినంబున నుండి జానకిం

జకితమ్మగాఁగ్గ నమ్మనుజనాథపురంధ్రిని భోగవాంఛ న్ను

క్కక కొని తెచ్చితిఁ ద్వీరదగామిని నేరుపు లెన్నియన్న ను

చ్చికలకు వేడ్క సేయదు భజింపదు తల్పము నేమి సేయుదున్.

209

—క. ఆయంగనకుం బలె గల, వా యతిరుచిరాంగసౌష్ఠవములు జగములం

దేయంగనలకు నైనను, దోయజములలోనిమించుతో సరివచ్చున్.

210

ఉ. ఉల్లమునందుఁ బ్రేమ దళుకొత్త సదా విభునే తలంచుఁ దా

నొల్లదు భూషణాంబరము లొల్లదు సవ్యసుగంధిచందనం

బొల్లదు భూషణాంబరము లొల్లదు మజ్జనపానభోజనం

బొల్లదు పుష్పమాలికల నొల్లదు రమ్యవనీవిహారముల్.

211

ఉ. ఎప్పుడు వచ్చు బ్రాణవిభుఁ డెప్పుడు ద్రుంచు దశాన్యు నాజిలో
నెప్పుడు వేడ్క నన్ను గొని యేగు నయోధ్యకు నంచు నాకుఁ జే
తెప్పుడుఁ గోరుఁ గాని నుఖ మించుక గోరడు డాయ దన్యులం
ద్రిప్పుదు రామమార్గగతదృక్పయము ల్పదధీనచిత్త మై. 212

తే. వల్లభుఁడు వచ్చునో యనువాంఛఁ జేసి
తరళలోచన యొక యేడు తడ వొసంగ
వలయు నని నన్ను వేడిన వరున దాని
కనుమతించితి నదియు డాయంగ వచ్చె. 213

తే. ఆచకోరాక్షి కంఠీరవానలగ్న
శార దేందునిభానన చారుహేమ
బింబనిభ సౌమ్య పుళిననితంబ మయుని
మాయక్రియ నామనంబును మరులుకొలిపె. 214

క. అరుణనఖంబులు విద్రుమ, తరుణంబులు పద్మరాగతలములు నగుత
చ్చరణంబులు ధృతదివ్యా, భరణంబులు సంతతంబుఁ బాయపు. మదిలోన్.
చ. అరుణమరీచికై వక్షి హుతాశనుహేతిక్రియం జెలంగున
త్తరుణిని దన్మనోజ్ఞముఖతామరనంబును దద్విసీలనుం
దరకచపాలిఁ దత్పృథునితంబముఁ గాంచినయంత మల్లికా
శరూడు దురంతదుస్సహనిశాతశరంబులపాలు సేయఁడే. 216

తే. శోకసంతాపనిత్యంబు భీకరంబు, దుఃఖహర్ష సమానంబు భుస్సహంబు
నధికదుర్వర్ణ కరణంబు నగుదురంత, కామభరమున మిక్కిలి గాసిపడితి. 217

ఆ. కాంతహృదయ మెంతకఠినమో యేడాది, నుండి బహువిధముల నొక్కరీతి
వేడుకొనిన వినదు విభునిపై మోహంబు, విడువ దించు కైన వెఱవ దకట.

తే. వేయిభంగుల నిత్యంబు వేడి వేడి
వెలది యనుకూల గామికీ గలఁగి కలఁగి
కామబాణానలంబునఁ గ్రాగి క్రాగి
యలసితిఁ బధిశ్రమక్లాంతహయముకరణి. 219

క. నిరుపమసత్వాకీర్ణము, దురంత మత్తోభ్యమైనతోయధి నిపు డె
త్రైఱంగున దాఁటెద రవావి, నరవరు లేమైన నున్న నాకుం జెప్పుడి. 220

తే. వనధి నిక్కము దాటలే రనఁగ రాదు
మనుషసతిబంటు వానరమాత్రుఁ డొకఁడు
శరధి నవలీల దాటి యిప్పురములొన
నంతలంతలు సేయఁడే యల్లనాడు. 221

క. మున్నీరు దాటి వచ్చినఁ, గ్రన్నన సరమాత్రుఁ డయినరాఘవుఁ డనిలో
న స్నేమి సేయఁగలఁడు న, మున్నతమతులార మీర లూహింపుఁ డిఁకన్. 222

క. మును దేవాసురయుద్ధంబున గెల్పుట మీప్రభావమునఁ గాదె ప్రభం
జనసుతుఁ డాదిగఁ గీశుల, నిసతులజల నట్ల నే జయింపఁగ రాదే. 223

ఉ. ఇక్కడ సీత యున్నవిధ మెంతయు వాయసుతుండు చెప్పఁగా
నెక్కడ లేనికిన్ గల బృథివీశుండు కీశచమూనమేతుఁ డై
తక్కన యస్తుహాజలధి దాటగ యత్నము సేయుచుండఁ బో
ల్నిక్కున మింతవట్టు రజనీచలార తలంచి చూడఁగన్. 224

ఉ. మానుగఁ గంధి దాటఁ గలమానవుఁ డెవ్వఁడు లేఁడు ధాత్రి న
మ్మానననేత దాటి గరిమం జరుదెంచుట యంత నిక్కువం
బేనియుఁ జేలు గల్గు మన కెల్లను జానకి నిత్తు నంటి నో
యే నెటు లిత్తు వధున్యనకు నిచ్చినఁ బారుషహానియే కదా. 225

అథ కుంభకర్ణుండు శ్రుద్ధుడై తన యభిప్రాయము రావణునకుఁ జెప్పట. అథ-

వ. కావున బహువిధసంశయకలుషీకృతం బైనమచ్చి త్రంబునకు నమాధానం
బాలోచించి చెప్పుం డనిన నప్పుడు కానుపరీతుం డగునన్నపది దేవనంబు నిని
తత్కాలనమాగతుం డగుకుంభకర్ణుండు శ్రోధానుజితతోచనంబై యిట్లనియె.

సీ. అధిప నీచేసినయట్టికార్యమునకు నీతిబోధము సేయ నేని మొన
నెద్ది యేనియు నొక్కహితకార్య మొనరింప నృపతికిఁ బ్రితి జనించునపుడె
యా పులతోకఁ బర్యాలోచనముఁ జేసి సేయుట లెన్న తాఁ జేసి పిదప
యోచింప నే మగు యుక్త మైన నయుక్త మైనఁ జేసెని సేయు టంతె కాక
తే. సీత నిటు దేకము న్నిది చెప్పితేని

యంపటముఁ గూడి యోచింతు మంతమీఁద

యమున యాముననామాచలమును బోలె

జిత్రమును నిశ్చయమును భజించు నధిప.

227

తే. అడవిలో మానియై యున్నయట్టివాని
ముదిత ముచ్చిలి కొని తెచ్చి పిదప నతఁడు
కార్యమున కెత్తి వచ్చినఁ గలఁగి నీతిఁ
జెప్పుఁ డని వల్కు నే మని చెప్పె నచ్చు.

228

తే. ఇట్టికృత్యంబువలన నయ్యెడుఫలంబు, నీతివిధు లి త్రైతం గని నిశ్చయించి
యున్నవా రది మన కేల యుష్మదభిను, తంబు సిద్ధించునట్టివిధంబు వలయు.

తే. అవని నెవ్వఁడు రాజకార్యముల నీతి, శీలపద్ధతిఁ దప్పక సేయు నట్టి
నిశ్చితార్థమనీఘండు నృపవరుండు, పిదప నెందును ముదిలోఁ దపించఁ డధిప.

క. అనుచాయంబున నేయే, ఘనతరకర్కము లొనర్చుఁ గడఁగుదు రాయా
పను లన్నియు వ్యర్థము లగు, దనుజకులోత్తమ యచాశ్రదానముభంగిన్. 231

క. మొదల నొనర్పఁ దగినపని, బిదపం గావించునతఁడు పిదపటిదని దా

మొదల నొనరించునాతఁడు, నధీశ్వర నయానయజ్ఞఁ డగునే ధాత్రిన్. 232

తే. అధిప బలవంతుఁ డైనఁ గృత్యములయందుఁ

జపలుఁ డగువానిబలవిశేషంబుఁ జూచి

వానిరంధ్రంబు సొత్తురు పూని రిపులు

దవలి హంసలు క్రౌంచరంధ్రమును బోలె. 233

స. రాక్షసేంద్రా నీవు మూర్ఖునా హామ్యంబున మనంబునఁ దలపోయక ప్రాణహాని

కరం బైనయిక్కార్థంబుఁ జేసితి వింతకు మున్నె యెన్నఁజేని నిహతుండ వై

పొడ వడంగిపోవం దగినవాఁడవు దైవవశంబున రాముండు విషమిశ్రం బైన

మాంసంబుం బోలె నిన్ను వధింపక యుపేక్షించె నింక నా తెఱంగు వినుము.

తే. అధిప నీచే సమార్థ మైనయట్టి, నిరుపమం బైనకర్మంబు గురుబలమున

నేను దీర్చెన నిష్టుడు వానరేంద్ర, మానవేంద్రాదివైరుల మడియఁ జేసి.

ఉ. వానవకాలు రైనఁ దగ వహ్నిసదాగతు లైన సీబకం

తాసురవశ్యు లైన ధనదాంబుధినాయకు లైన వైరిసం

త్రాసవిలాసి నై రణశిరంబున రాముని వానితమ్ముని

స్థాసురలీలఁ జంపెద టపాచరశేఖర చింత యేటికిన్. 236

క. గిరిమాత్రశరీరుఁడ నై, గురుశూలముఁ దాల్చి నిడుదకోటలు మెఱయం

బారిఁబారి నార్చెడు ననుఁ గని, పురందరుం డైనఁ బాటిపోఁడ భయమునన్.

మ. అనఘా వాదము లేల సర్వకపియూధాధ్యక్షుల నిన్మింగెద

స్వనుజక్రేష్టుల రామలక్ష్మణుల శుంభదృంఘి మర్దించి శ

ష్టనకాయోధితర క్తబిందువులు గిన్నన్ బట్టి వేఁ గ్రోలెదం

బ్రణుతింపం దగ నీకు నిత్తు జయము ప్రక్షుంకులాధీశ్వరా. 238

క. నాయంతవాఁడు నీకు న, హాయుఁడు గలుగంగ వెఱవ నగునే విజయ

శ్రీయుతునింగాఁ జేసెద, నోయసురకులావతంస యూఱుడు మింకన్. 239

చ. అలఘుఁడు రాఘవుండు మదనంతబలాభిహతి ప్రణంబులోఁ

బొలిసి యమక్షయంబునకుఁ బోయినపిస్తుట భర్తృహీన యై

పొలుపుగ రాజపుత్రి నినుఁ బొందెడఁ గావున విద్యుదండ వై

తలుఁకక వాసితానవము ద్రావుము సేయు మభీష్టభోగముల్. 240

వ. అని కుంభకన్ఠండు సంరంభవిజృంభితుండై పలికినసప్పు డొక్కముహూర్తంబు

చింతించి రావణునియభిప్రాయంబు నెఱింగి నుహాబలుం డగుమహాపార్శ్వండు

కృతాంజలిపుటుం డై యిట్లనియె. 241

— ❧ — మహాపార్శ్వండు రావణునకుఁ దనయభిప్రాయముఁ నల్పుట. ❧ —

క. ధర నెవావొడు మృగోరగ, పరికీర్ణవనంబు సొచ్చి ప్రాప్తం బగుభా

సురమధువుఁ గ్రోలఁ డానరుఁ, డరయఁగ బాలికుఁ డనంగ నగు దనుజేంద్రా.

క. ఈశ్వరుడ వై ననీ యొక, యీశ్వరుడుం గలదె చింత యేల విడిచి దై
త్యేశ్వర జానకితోఁ దగ, శాశ్వతసౌఖ్యంబు గనుము జయశీలుడ వై. 213

మ. ఇటు చింతింపఁగ నేల బల్కి నీపు డీయింతి న్వేసం బట్టి కు
క్కుటవృత్తంబునఁ గాంక్ష దీఱఁ దగ రక్షోనాథ భోగింపు మం
తట నొక్కింత భయంబు గల్గినను జెంతం ద్రోవఁగా వచ్చుఁ గా
కెటులైన నం గడు లెస్స ప్రాణము ఘనం బివాంఛితం బల్పమే. 244

తే. చతురుఁ డిక్కుంభకన్యండు శక్రజిత్తు, మహితభుజవీర్యగుఱుల మమ్ముఁ గూడి
తిగ్మశతకోటిఁ దాల్చినదేవభర్త, నైన సాధింప శక్తులు దానవేంద్ర. 245

ఆ. లభిప నీతికుశలమగువారిచే నున్న, తంబులైన సామదానభేద
ముల నతిక్రమించి యలఘుదండంబున, నర్థసిద్ధి వశయు మయ్య నీవు. 246

క. వానరయుతముగ నిచటికి, మానవపతి వచ్చెనేని మానక యనిలో
నానాస్త్రిశస్త్రచయములఁ, బూని వధించెదము శంక పోవిడు మనఘా. 247

అథ రావణుడు తన్ను బ్రహ్మ శపించితెలుగు మహాపార్శ్వన కెఱింగించుట. అథ

వ. అని పలికిన విని యద్దనుజేశ్వరుండు వానిహితోపదేశంబునకు సంతోషించిన
యతనిం బొగడుచు నిట్లనియె. 248

తే. అసురశేఖర నీచెప్పినట్టి తెఱఁగు
యుక్త మగు నైన దానికి నొక్కవేధ
గలిగి యున్నది విను మది కడు రహస్య
మెఱుంగ రెవ్వరు దాఁపక యెఱుకపఱుతు. 249

చ. తొలుకరిమించుకై నడి విధూమహుతాశన హేతివై ఖరి
నైలుఁగుచు నశ్రుమార్గమున నీరజగచ్ఛనికొల్పవ సేర ను
జ్జ్వలగతి నేగుదానిఁ జెలువం బగుచాటలదానిఁ బుంజక
స్థల యనుదాని నొక్కసురతన్వినీ గాంచి స్మరాతురుండ నై. 250

క. ఏను రయంబునఁ జని య, మ్మానిని బలిమి స్త్రహించి మాను మటన్న
న్యానక కడు మోహమ్మునఁ, బోనీక రమించి విడిచి పుచ్చితి నంతన్. 251

తే. ఆనలఁత వాతలోలిత యైననళిని
పగిదిఁ గడు డస్పి ప్రేగున బ్రహ్మడకుఁ
జని యెఱింగింప నవిధి గనలి నన్నుఁ
గూర్చి యిట్లని శపియించె ఘోరభంగి. 252

క. సురవైరి నేడు మొదలుగ, గుఱుతుగఁ బరనతులఁ బల్కిఁ గూడితి వేని
ధ్వజ నప్పుడె నీశీర్షము, లరుదారఁగ నూఱు వ్రయ్య లగు నిక్కముగన్. 253

క. అని మున్ను శపించిన బి, య్యవఘ్ననిశాపోక్తిఁ దలఁచి యతిభయమున నీ
జనకనుత బలియఁ గైకొని, ఘనశయనంబునకుఁ దార్చుగా లేనైతిన్. 254

- ఆ. రాముఁ డడుగుడంచి రణమున నను నోర్వఁ, గలఁ డటన్నచింతగాదు వినుము
 సీత నిపును బల్కిఁ జేకొని భోగింప, వలవి గామి కాత్మ నడలు పుట్టె. 255
- క. శంఖధికః బోలె వేగము, కరునలికిం బోలెఁ దీవ్రగతియును నాకుఁ
 నొర్పఁగాను తెలుఁగఁడు రాఘవుఁ, డెఱిగిన నాతోడిచివ్వ కేటికి వచ్చున్. 256
- తే. కైలగుహలోన నున్న కేసరిని దోలి
 నట్లు పృథ్వువు పడలించినట్లు గాడె
 ఘుచక్యతాంతునికై వడిఁ గ్రాలుచున్న
 నను రఘుఁ డముఁ డెదిరించి చెనకు తెల్ల. 257
- క. వినుము మదీయధనుశ్చ్యుత, ఘనతరవస్త్రోపమానకాండంబులచే
 జనవిభునిఁ బాలియఁజేసెదఁ, గనదుల్కులచేత గంధగజమును బోలెన్. 258
- క. అనుపమబలయుక్తుడ నై, మనుజేంద్రుని బలమునెల్ల మాయించెద నె
 ట్లసిని నునయాహ్లాద మజ్జ్వల, ఘనతరనక్షత్రజాలకాంతినిబోలెన్. 259
- తే. మూఁడుకన్నులు గలయష్టమూర్తి నైన
 వేయికన్నులు గలదేవవిభుని నైన
 మొనసి నిర్జింప శక్తుడ మున్న హరన
 ఘని ధనదుఁ దోలి యీపురిఁ గొంటిఁ గాడె. 260
- ఆ. మానవేశ్వగుండు హత్కరమండిత, చండచాపము కృకాండములను
 గాలనర్పములను బోలె సంగరమునఁ, గాంచి పిదప భీతి గాంచుఁగాక. 261

అథ విభీషణుఁడు రావణునకు హితము బోధించుట. అథ-

- వ. అని పలికిన నన్ని శాచరేంద్రునివాక్యంబులు విని యంతకు మున్ను కుంభకర్ణ్యం
 డాడినసగర్వాపాపంబు లాకర్ణించి హితవాది యగువిభీషణుండు కొండొక
 సేపు దురంతచింతాక్రాంతం డై యూరకుండి యంత నొక్కింత వెచ్చ నూర్చి
 రాక్షసరాజముఖ్యు నవలోకించి పరమార్థయుక్తం బగువాక్యంబున నిట్లనియె.
- తే. భూరితనువు బాహ్వంతరభోగ రాశి
 యుతిము చింతావిషంబు నున్మీతమహోగ్ర
 పలురదంబు పంచాంగుళీసంచళిరము
 నైన సీతాహి పొందు నీ కగునె శోర. 263
- క. తులువల దుర్బోధంబుల, వలనం జెడిపోక బ్రతుకవల తేని నిశా
 టలలాసు హితుడ నగునా, పలుకులు విని సీత నిమ్ము పార్థివున కొగిన్. 264
- ఉ. కాలకటాక్షతుల్యలయకాలదినేశకరోపమానదం
 భోలినమానహేతుమణిపుంఖనిశాతభయంకరోజ్జ్వల
 తీర్థినిభంబు లై నవరదేవుశరంబులు పర్వ లంకనై
 బ్రాలక మున్న కీఘ్రమున రావణ రామున కిమ్ము జానకిన్. 265

- ఉ. పుష్పతకూటమాత్రులును బర్హతదంతనఖద్గునూయధు
లృప్వతవాసు లుగ్రబలరానులు కీశులు లంకఁ జొచ్చి డో
ర్గర్వ మెలర్ప దైత్యులఁ గదంబు వధింపక మున్నె కైకనీ
తనయ నుబుద్ధి వై దశరథస్త్రియపుత్తున కిమ్ము జానకిన్. 266
- ఉ. అంతకదండతుల్యము నుహాశనికల్పము వాయువేగ మ
స్వంతకరంబు నె నమనుజాధిపదారుణబాణజాల మ
త్యంతగతి స్తవ్యదీయహృదయంబు నగల్పక మున్నె రావణా
పతము మాని యన్తునుజపాలశిఖాయణి కిమ్ము జానకిన్. 267
- మ. ఘననాదు స్థుటకర్ణ దుష్కృఖమహాకాయాతికాయోగ్రకుం
భనికుంభాంతశిజన్మహోదరమహాపాశ్శ్యావదుల స్పృష్టి రా
మన రేంద్రోత్తములోడ నీవు కలహింపం జూచితే వీర ల
న్తునుజాధీశునిబాణ వేగము నహింసం బాల రూహింసఁగన్. 268
- ను. అనుమానింపక నిన్ను గెల్చినవిభుం డాహైహయాధీశుఁ డా
తని నిర్జించినవాఁడు భార్గవకులాధ్యక్షుండు రామాఖ్యుఁ డ
య్యనఘుఁ గెల్చినవీరుఁ డీరఘుకులాధ్యక్షుండు రాముండు నీ
కును నారామున కెంత యంతరము రక్షోనాథ చర్చింపుమా. 269
- చ. హరిహయముఖ్యదిక్పతుల నందఱ నోర్చిననన్ను మన్యుఁ డె
త్తెఱఁగున నోర్పువాఁ డని మదిం దలపోయకు మన్యుహీశశే
ఖరుఁ డొకమ ర్త్యమాత్రకుండు గాఁడు దళానన పద్మయోనికి
స్తూరునకు నైన మెచ్చుదగు నయ్య తదీయలనన్నమాత్మవీముల్. 270
- నీ. ఖండింపఁడే తొల్లి దండకావనవాని యతికదంబవిరోధి నవ్వీరాధుఁ
జంపఁడే మును సర్వసైన్యాసీతంబుగాఁ బరిపంథిలోకభీకరుని ఖరునిఁ
ద్రుంపఁడే మున్ను నిలింపులు గొనియాడ నసమానబలసింధు సక్కబంధుఁ
బలిపుచ్చఁడే తొల్లి యలఘుమాయాబలదళిత దేవనికాయుఁ డాటకేయు
- తే. నంతలంతటిశూరు ల ట్లగుచు నుండ, నంతకంటెను నీమహాత్మ్యంబు ఘనమె
పుణ్యజనవంశశేఖర బుద్ధి గలిగి, నీత నొనఁగుము రామభూనేత కివుడు. 271
- వ. అదియునుం గాక. 272
- నీ. శతమఖుఁ డెవ్వని శౌర్యంబునకు మెచ్చి మహితకాంచనపద్మమాల యొనఁగె
నిను వాలమునఁ జాట్టుకొని జవం బేపార వనధులు నాల్గు నెవ్వోడు ముంచె
నొకయోడు బిలములో నుండి చలంబున మాయావి నెవ్వోడు మాయఁజేసె
వనధిశైలంబు లెవ్వనిఁ గాంచి వెఱచిరి వాని దుండుభిని నెవ్వోడు చంపె
- తే. నట్టిబలశాలి జయశీలి నల్లమాలి, నమితతేజోవిశేషజితాంశుమాలి
వానిని వధించె నమ్మహీవరుని గెల్తు, ననుడుఁ దలపోయు టది వెట్టితనముగాఁద.
- ఉ. పన్నగ నీత నమ్మనుజభర్త కొనంగి నుఖంపు మట్లు గా

- కున్న నభంబుఁ బ్రాకినఁ బయోనిధి సొచ్చినఁ గ్రింద దాఁగినం
గ్రన్ననఁ జంద్రభాస్కరపురందరు లడ్లము వచ్చి కాచిన
న్నిన్ను వధించు రామధరణీపతి రావణ నిక్క మింతయున్. 274
- వ. అని పలికిన విభీషణునివలుకు లాకన్డించి ప్రహస్తుం డిట్లనియె. 275
- మ. కుంభమర్యాదలు మాని హోరుఁ డగురక్షోనాథుమ్రాల స్వరో
ధుల నగ్గించెన వీవు చారణమరుద్రోగీంద్రగంధర్వయ
త్నులచే నెన్నఁడు మాకుఁ బోరులఁ బరిక్షోభంబు వాటిల్ల దీ
యిల నేఁ డీనరుఁ డైనరాసువునిచే నెబ్బంగిఁ బాటిల్లెడిన్. 276
- వ. అని పలికిన ధర్మార్థకానునివిప్రుబుద్ధి యగునవిభీషణుం డహితం బైనప్రహస్తుని
వచనంబు విని రాజహితానుకాంక్షి గావున నూరకుండక వెండియుఁ బ్రహస్తు
నవహాకించి హేష్వస్థసహితం బగువాక్యంబున నిట్లనియె 277
- చ. గుఱుతుగ నీవు దుర్ముఖుఁడు కుంభనికుంభులు కుంభకర్ణుఁడు
స్తరిహయజన్మహోదరనరాంతకముఖులు చాలఁ గీడు మే
లెఱిగి హితంబు గోర వచియించెడువారలు నే ననర్థము
ల్లఱిపెడువాడ రాజ్యహితకాంక్షులు గారొకొ మీరు భర్తకున్. 278
- ఆ. జగతి ధర్మహీను లగునారిచే నాక, పవము తగ జయింపఁబడనిమాడ్కి
రాజవర్ణుఁ డైనరాముఁడు మీచేత, బవరమున జయింపఁబడఁడు నుమ్మి. 279
- క. మన మేడ సకలజగదభి, వినుతపరాక్రముఁడు రామవిభుఁ డేడ రణం
బున కెల్పు లేడ వినుమా, మనుజపతికి మనకు హస్తమశకాంతరముల్. 280
- క. శతకోటికంటె వాఁడిమి, వితతోషదృఢునకంటె వేఁడిమి గలయా
క్షీతినాథముక్తకాండ, ప్రతతులవేఁడిమి సహింప రాదు నురారీ. 281
- క. మన మేడ నిర్వరేంద్రా, న్యనిమిషసందోహ మొక్కటై వచ్చిన న
ష్టునజపతిఁ జెనకలేరి, పునిగొననిదురుక్తు లేల పలికెడ విచటన్. 282
- క. మాటల ప్రేసినయంతనె, పాటిగ బలవంతుఁ డయినపగతుఁడు సెడునే
మేటిగ ఖిద్యోతంబుల, వ్రేటున గాథంబుతమము విరియునె చెపుమా. 283
- క. అర్కిలి జయాపజయములు, ధర్మాధర్మములవలనఁ దగ జనియించు
స్థర్మము రామునియందు న, ధర్మము మనయందు నొప్పిదం బగుఁ గాదే. 284
- ఉ. ఏ నిపు డెంత దెల్పిన నరేంద్రసుహృత్స్వ మెఱుంగ లేవు త
న్నానితకాడుక చ్యుతసమర్థుడురానదశాతబాణము
ల్పానికఁ డిక్ష్లేపజ్రములపోలిక నీయరముం బగల్గి ప్రా
ణానిలముం దెరల్చునపుడైన నెఱింగద వీవు రాక్షసా. 285
- ఉ. ఆడినయంతమ్ము చలమూరఁగఁ జేసెడునంతను ప్రతుం
డాడినఁ గొంత లెన్న తనయంతరముం దెలియంగ లేనివాఁ

డాడినఁ బొరువంబె మనుజాధిపుపంపునఁ గోతి వచ్చి యీ

పీడు గలంచునాఁడు మనవిక్రమసంపద లెందుఁ బోయెనో.

286

వ. మఱియుఁ గుంభకర్ణుండు విక్రమోదీర్ణుం డనియును మేఘనాదుండు నిర్జిత దేవనాథుం డనియు నకంపనుండు భువనకంపనుం డనియును ద్రిశీర్ణుండు రిపు దుర్ధర్షుం డనియు నతికాయుండు నిర్జితదేవనికాయుం డనియును దేవాంతక నరాంతకులు విత్రాసితాంతకు లనియును గుంభసేకుంభలు రణసంరంభు లని యును ధూమ్రాక్షుసకగాక్షయూపాక్షవిహూపాక్షులురాక్షసహర్యక్షులనియును మహాపార్శ్వమహాదరులు శత్రుభయంకరు లనియును సమ్మి మదం బెక్కించు కొని యీరావణుండు రామునితో విగ్రహంబునకుఁ బూని యున్నవాఁ డది యేటివిచారంబు వీరలయం దొక్కరుండు నన్యుహసీయపరాక్రమునివిక్రమా టోపంబు నహించి రణంబున నిలువంబడువాఁడులేఁడీరజనీచరవల్లభుండు మదన వ్యసనాభిభూతుండై తీక్షణ్యభావంబున స్వపరబలవిశేషంబు లెఱుంగక యమిత్ర ప్రతిమానమిత్రు లగుమీచేత రాక్షసవినాశంబునందు నీయుక్తుం డై యున్న వాఁ డట్లగుటం జేసి పథ్యంబు లైననావచనంబులు శ్రుతిపుటంబులకు వికటం బు లై యున్నయవి గావున ననంతభోగంబును సహస్రశీర్షంబును భీమంబును మహాబలంబు నగుమహానాగంబుచేతఁ బరిక్షింపుం డైనయితని విశ్వాసంబున విముక్తునిం జేసి రక్షింపుం డని పలికి వెండియు నిట్లనియె.

287

క. తఱి వచ్చినపుడు భూవనుఁ డరయఁగఁ బరిపూర్ణకాము లగుభృత్యులచేఁ

బరిరక్షితవృన్ద యనిశా,చర భూతగృహీత మైనజనము నోల్పెనె.

288

ఉ. పిన్నటనాటనుండియును బెంచినకూర్చి దలంచి బుద్ధిసం

పన్నత మీర లందఱు నృపాలపయోధిపయఃపరీతుఁ డై

యున్నదశామ్యుని మ్మనుఁగ కుండఁగఁ జేకొని యుద్ధరింపుఁ డే

నన్నహితంబు గోరి వినయంబున సారెకు మిమ్ము వేడెదన్.

289

ఆ. కన్ను గాన కిపుడు కాకుత్స్థపాతాళ, వననగహ్వరమున వ్రాల నున్న

యీనిశాచరేంద్రు నిందఱు రక్షింపుఁ, డిదియె నామతంబు త్రివళవైరి.

290

చ. ఇది మన కెల్లవారికి నుహృత్తులకు స్ఫులకోశదుర్గసం

పదలకు నీనిశాటకులపాలునకుం గడు మేలు గావునన్

వదలనియుక్తి నావలుకు వాక్యముఁ గైకొని రామభర్తకున్

ముదిత నొసంగునట్లుగఁ బ్రబోధము సేయుఁడు మీర లిందఱున్.

291

ఉ. మానుగ దేశకాలమహినుంబులు వృద్ధిపరిక్షయంబులున్

స్థానబలంబు నాత్మపరశక్తివిశేష మెఱింగి నీతివి

ద్యానిపుణత్వ మేర్పడ నయానయము ల్పరికించి భర్తకున్

మానుగఁ బభ్యవాది యగుమంత్రియె మంత్రివరుండు చూడఁగన్.

292

వ. అని బహుప్రకారంబుల నీతిప్రబోధంబుఁ జేసిన బృహస్పతితుల్యమనీషుం డగు
నవ్విభీషణునిపలుకు లాకర్ణించి నైర్మతయోధముఖ్యుండగునిం ద్రజిత్తీమతోక్తప
దీప్తానసుండ్లై యద్దశాననునాననం బాలోకించి యిట్లనియె 293

—ఇతి ఇంద్రజిత్తు పిభీషణునిఁ దిరస్కరించుట. ఇతి—

సీ. అతిభీరుఁ డైనయీయలఁతిమాటల మన కేమికార్య మనర్థ మింతెగాక
యీదైత్యకులమున నింతకు మున్నటిటివాఁ డిట్లు పలికెడువాఁడు నిట్లు
గావించువాఁ డెవ్వఁ డావిగ్భవింపఁడు శౌర్యవిక్రమధైర్యనత్తవిర్య
భూరిదర్పవిముక్తపురుషుఁ డొక్కఁడు గల్గ నక్కులంబున కెల్ల హానిగల్గుఁ
తే.గానఁ బ్రాకృతుఁ డైనయీమానహీనుఁ
డొక్కఁడు లేకున్న మన కేమి యుష్మలికము
తమ్ముఁ డనుమోహ మది మాని తండ్రి వీని
బలిమి వెడలంగఁ బనుపు మిహ్వలము దాట. 294

క. విను మే నొక్కఁడ రణమున, మనుజేంద్రుల గీతబలసమన్వితముగఁ జ
య్యన వధియించెడ నిక నీ, మనమునఁ గలసందియంబు మానుము తండ్రి.

క. జనపతిపుత్రులు దుర్లయు, అని భీతి జనింప నాడె ననిలో వారిం
దునుమఁగ మాలో నొకనీ, చనరాదకుఁ డైనఁ జాలుఁ జర్చింపంగన్. 296

ఉ. దేవ త్రిలోకనాథుఁ డగుదేవవిభుండు పురందరుండు బా
హువిభవోజ్జ్వలుండు కులిశాయధుఁ డుద్ధతి నన్నుఁ దాఁకి నా
చే వినిపాతితుం డగుట చిత్తమునం దలపోయ వల్పదే
రావణనందనుం డరివిరాముఁ డన న్విసరే జగజ్జరుల్. 297

చ. అమరవిరోధి తొల్లి చలమార సురేభమ్ముఁ దాఁకి వీరతతో
సమర మొనర్చి దానిఁ బెలుచం బడఁద్రోచి తదీయదీర్ఘదం
తముఁ బెకలించి తోడుపడఁ దాఁకఁగ వచ్చిననాకవీరులం
గ్రనుమున నందఱం బలుదెఱంగుల మోదితిఁ గాదె యుద్ధతిన్. 298

ఆ. అట్టియేమి గలుగ నధిప నీ కాపద, లేల నచ్చు రిపుల కేల జయము
గలుగు హీనమానవు లసంగ నెంత వా, రవలు మదికి నించుకైన లేదు. 299

వ. అని పలికిన నింద్రకల్పుండును దురాసదుండును మహాతేజుండు నగునింద్రజిత్తు
పలుకు లాకర్ణించి శస్త్రభృష్పరిష్ఠుం డగువిభీషణుండు వాని నవలొకించి మనం
బున గర్హించుచు నిట్లనియె. 300

—ఇతి విభీషణుం డింద్రజిత్తును నిందించుట. ఇతి—

ఉ. ఓరిదురాత్మ నీకు సమయోచితమంద్రమునందు నిశ్చయ
స్ఫూరత లేదు మూర్ఖుఁడ వహ్వమనీషుండు వట్లు గావున
నావరక యర్థహీన మిగువాక్యము వంశవివాశనార్థ మి
ట్లూరక యుచ్చరించితివి యోడక దీన జయంబు గల్గునే. 301

తే. రాఘవునితోడఁ గలహంబు ప్రాణహానిఁ
దెచ్చు నని యెంతఁ జెప్పినఁ దెలియ కిట్లు
పలికి దుర్మతి జోధించుకతనఁ బుత్రుఁ
డనుప్రవాసంబుచే వైరి నైతి వీవు.

302

క. అతిమూఢునిఁ క్రూరుని దుర్మతి నతిసాహసుని నిన్ను మంత్రసమీప
క్షీలికిం దెచ్చినరాక్షస, పతికిం జేటగుట కేమిపాటి దురాత్మా.

వ. మఱియు మూఢుండవు నయరహితుండవు తీక్షణ్యభావుండవు దురాత్ముండవునీచ
మతివి గావున దేశకాలంబు లెఱుంగక యజ్ఞానంబున పలచినచండంబునంబ్రేలె
దవు దీన నేమి యర్థసిద్ధి చేకులు బ్రహ్మశాస్త్రతిమ ప్రభంబులును గాలనికాశ
హంబులును యనుచండకల్పంబులును సూర్యమరీచిసన్నిభంబులును నగు
రామునిశరంబులు సహించ నిం దెచ్చెండును ననుగ్ధండు గాఁ డివాక్యంబులు
సత్యంబులు గావున నీదుర్విచారంబు విడిచి విచిత్రదివ్యరత్నసువర్ణభూషణాంబర
సమన్వితంబుగా నీత నారఘవుంగవునకు సమర్పించి యమృతాత్మనిచరణంబులు
శరణంబు గొని వీతకోకులష్టయంప మని పలికిన నతనిపలుకులువిని కాలచో
దితుండై రావణుండు శ్రోధవిశేషంబున నేత్రంబుల నెఱ్ఱఁదనంబు గదురఁ బరు
షవాక్యంబున నవ్వీభీషణున కిట్లనియె.

304

అథ రావణుండు విభీషణునిఁ బరిభవించుట. అథ-

అ. క్రూరభోగితోడఁ గూడి యుండఁగ వచ్చు, బగతుచెంతఁ జేరి బ్రతుక వచ్చు
రిపుల నొగి భజించుకపటమిత్తునిపొత్తు, గూడి మనఁగ రాదు కీడు దెచ్చు. 305
నీ. తనవారి కాపడ లేలకొనినప్పు డానంద మొందుట మేలు పొందునప్పు
డోర్వక యుండుట యుత్తములును ధర్మశీలురు నగువారిఁ జెనకీ హేయ
నరణుల నొగిఁ దిరస్కరణంబు లాడుట చూపోషక మొఱంగి శరవరునిఁ
బరిభవించుట మఱి ప్రచ్ఛన్నహృదయులై భయము వాటిలునట్టిభంగి వెదకు
తే. టాత్మలోఁ జూడ భవనత్రయంబునందు

జ్ఞాతులకు నీగుణములు నై సర్గికములు
నగు తెఱిఁగి నాఁటఁగోలె మదాత్మయందు
నమ్మకున్నాడ నీబాంధవమ్ము నెపుడు.

306

వ. ఇందుకు నుదాహరణంబుగా నొక్కపద్మవనంబునందుగజ గ్రహణపాశహస్తులై
తమ్ముం బట్టవచ్చువారి గజగ్రాహి పుటపుల నవలొకించి గజంబులచేతఁ గొన్ని
గీతలు వినంబడి యుండు వానిం జెప్పెన నాకర్ణింపుము.

307

తే. పాపకుం డన్యశస్త్రము ల్పాశనిచయ
మరయ మాకెందును భయావహములు గావు
పూని స్వార్థప్రయుక్తంబు లై నయట్టి
యవియె చాయలు మాకు భయావహములు.

308

అఖిల విభీషణుడు జంతురక్షకుడు రాక్షసుని చూచుట. ఖిల-

ఉ. అన్నపు తండ్రివోలే దనుజాధిప మాన్యుడ వీవు బుద్ధిసం
పన్నత నెద్దియేని యొకమాట వచింపఁ దలంచి తేనియుం
బన్నుగఁ దెల్పు ధర్మ మెడఁబాసి సహింసఁగ రానిమాట లి
ట్లన్నఁ ద్యజించి పోవలసె నక్కట కాలము ద్రోవ నల్పమే. 315

తే. అనురనాయక యకృతాత్ములై నజడులు, కాలవశగతులై మేలు గఱపువారి
విహితనీతిప్రబోధంబు వినఁగ లేరు, ప్రాతఃఫలము దప్పింప నెవ్వరినశము.

తే. ప్రియులుఁ బోలే నపథ్యముల్ పెక్కుగతులఁ
బలుకువారలు పెక్కుండు గలదు గాని
యప్రియుఁడుఁబోలే హిత మాడునట్టివాఁడు
దొరకొనుట కొక్కనుం డైన దుర్లభంబు. 317

తే. అఖిలభూతాసహారి యైనట్టికాల, పాశమున విధివశమునఁ బట్టునడిన
యట్టిని న్నుచేక్షింపలే కనురనాథ, కొన్ని హితములు చెప్పితఁ గూర్చిఁజేసి.
క. ఇనకీరణతులితశితకాం, చనభూషితదిన్యరామచంద్రశరములం
దునిసి పడు నీశిరంబులు, గనుఁగొన లేకింత దడవు గఱపితి బుద్ధిన్. 318

తే. అధికు లయ్యును బలవంతు లయ్యు శూరు
లయ్యును గృతాస్త్రు లయ్యుఁ గాలాభిషన్ను
లగుచుఁ జెడిపోదు రెట్టివా రైనఁ బంక్తి
కంత జలములయందు సై కతముఁ బోలే. 319

వ. అనిపలికి పరావర్జ్జుం డగువిభీషణుండు దుర్మాని యగురావణునిచేత ధిక్కృతుం
డై యంతటం బోక యంతరిక్షంబున నుండి వెండియు నతనిచిత్తంబు స్వప్న
తాయత్తం బగునో యనువాంఛం జేసి యుక్తియుక్తంబుగా బోధించి తదాభి
ముఖ్యాభావంబు విలోకించి తత్సహనంసగ్రామోగ్యత్వంబు నిరూపించి శీఘ్రం
బున రామునిపాలికిం బోవువాఁడై క్రమ్మఱ రావణు నుద్దేశించి గతాయు లగు
నరులు పరేతకల్పులై సమృత్సమీరితం బైనహితవాక్యంబు విననొల్లరట్లగు
టం జేసి నీవును హితవాది నగునాపలుకులు వినక నన్నుఁ బరిభవించితివి గా
వున నేను యథేచ్ఛం జనియెద మద్విహీనుండవై బహు ప్రయత్నంబునఁగన్ను
ను నీబలంబును బురంబును గాచికొని సుఖవై యుండు మని పలికి యచ్చోటు

అఖిల విభీషణుండు తనతల్లికి రావణుండు తన్నవమానించినవిధము దెప్పుట. ఖిల-

వాసి రయంబున మాతృమందిరంబునకుం జని యందు నానావిధేతహానకథాభి
జ్ఞు లగువృద్ధబ్రహ్మరాక్షసులవలనఁ బుణ్యకథలు వినుచున్నతల్లిం గని నమస్క
రించి తనకును రావణునకును సీతానిమిత్తంబు గలిగినపంపాదంబును రావ
ణుండు కోపించి తన్నుఁ బాదప్రహారంబునం దన్ని శిరంబు దెగవ్రేయ గమ
కించి ప్రహస్తునిచేత బ్రబోధితుం డై విరమించి పురంబు వెడలి చను మని

పరాధవిందుటయు విన్నవించిన విని యక్కైకసి కొండొక నేపు దుఃఖించి
 పదంపడి భర్తృవచనంబు దలంచి వత్సా రావణునియపరాధంబున సీతానిమి
 త్రంబుగా నకలరాక్షసులు హతు లయ్యెదరు రావణుండు రామునిచేత హతుం
 డగుఁ బిచ్చుట నీవు రాక్షసరాజ్యాధిపత్యంబు నధిగమించి చిరకాలంబు లంకఁ
 బాలింపం గలవు మీతండ్రివచనం బట్టిది నీ విప్పుడు శరణాగతరక్షణదీక్షితుం
 డైనరామునిపాలికిం జని యమ్మహాత్మునిచరణంబులు శరణంబు నొంది తత్ప్ర
 నాదంబు వడసి సుఖమై జీవింపు నుని దీవించి యనిచిన నవ్వీభీషణుండు
 హిమాచలసంకాశుండును వజ్రాయుధసమప్రభుండును వరాయుధధరుండును
 దివ్యాభరణభూషితుండు నై యాత్మసమాను లగుమంత్రుల నలువరం గూడి
 వజ్రకవచప్రభావిశేషం బంబరంబునకు శరదంబుదత్వంబు సంపాదించనచ్చోటు
 వాసి శీఘ్రంబున రామలక్ష్మణులున్నయెడ కంబరమార్గంబున సముద్రంబుదాటి
 చనుదెంచుచుండ నప్పు డమ్మహాదధియు త్రరతీరంబున నున్న వానరాధిపుండగు
 సుగ్రీవుండు గగనమార్గంబున నత్యున్నతత్వపీఠతర్వరత్నబహుళత్వంబులచేత
 మేరుశిఖరాకారండ్లై తేజవృత్తిగగనసంచారంబులచేత శతప్రదానంకాశుండ్లై
 మంత్రచతుష్టయసమన్వితండ్లై చనుదెంచుచున్నవిభీషణుని దూరంబున నవ
 లోకించి యొక్కముహూర్తంబు చింతించి హనుమదంగదాదివానరవీరుల నెల్ల
 విలోకించి యిట్లనియె.

320

— శిఖర విభీషణుండు రామలక్ష్మణులకడకుఁ బోవుట. శిఖర —

తే. కంటిరే మీర లభ్రమార్గమున నొక్క
 దానవుండు నర్వాయుధధారి యగుచు
 దానవుల నల్వరను గూడి తడయ కిటకు
 వచ్చుచున్నాఁడు మనలఁ ద్రుంపంగఁ దలఁచి.

321

చ. అన విని వానర ప్రవరు లందఱు సాలశిలాచయంబు గై
 కొని రథసంబుతోఁ బ్రవగకుంజరుతో నధినాథ మమ్ము వే
 పనువుము క్రూరచిత్తుల ట్టపాచరులం దగ గీటణించి గ్ర
 క్కున నవనీతలంబుపయిఁ గూలంగ వైచెద మీవు మెచ్చగన్.

322

ప. అని యిట్లాంఠారులు సంభాషించుచుండ సంతలోన నవ్వీభీషణుండు జలనిధి
 యు త్రరతీరంబు దాచుం జనుదెంచి బ్రహ్మదత్తవరప్రభావంబున రాముని నకల
 జగద్రక్షణార్థం బిత్సోకువంశంబునం దవతీర్థం డైనవరమధర్మరూపవరమ
 పురుషం డైనవారాయణునిఁగా నెఱింగినర్వజ్ఞుండునుసర్వకారుణికుండునుసర్వ
 లోకశరణ్యుండు నగురామధర్మం దవశ్యంబు తన్ను రక్షించు ననెడుమహా
 విశ్వాసంబున హనులవరస్పరసంభాషణం బాదరింపక వానరులు ప్రహరణా
 ద్యుక్తు లైనను శంకింపక వారల కభిముఖంబుగాఁ జని నిర్భయంబున నిష్క్రం

పావస్థానుండై యంతరిక్షంబుననిల్చి యీవానరులు మదీయాభిప్రాయంబెఱుం
గక రావణసంబంధి నగుటం జేసి నన్నుఁ బ్రహరింప నిశ్చయించి యున్నవారు
రామసమాశ్రయణంబు వీరి కెఱింగించి యీపురుషకారముఖంబున రామ
లక్ష్మణుల నాశ్రయించెద నీవానరుల కుదయించినమత్స్యకైకూలసంరంభంబు
మద్దేవీషకృతంబు గాదు శ్రీరామభక్తిప్రకర్షపారవశ్యకారితంబు గావున
గుణంబుగాఁ బరిగ్రహింపం దగినయది యనియును గృపాళుం డైనపుండు
పురుషకారంబుననే శరణంబు నొందం దగినవాఁ డనియును నే సంతరింగభ
క్తుండ నన్నేల పరిత్యజించు ననియునీరామపరిచారకులు న న్నిప్పు డంగీకరింప
కున్నవారై న నేమి రామాంగీకారంబువలన వీరలయంగీకారంబు సిద్ధించు
నదియె నాకుఁ బురుషార్థంబనియును సోపాధికసంబంధిపరిత్యాగపూర్వకనిరుపా
ధికరామసమాశ్రయణంబు నాకు ముఖ్యకార్యం బనియును నిశ్చయించి పురు
షకారభూతు లైనవారికి సర్వలోకశరణ్యున కార్తరవంబు వినఁబడుటకు మహా
స్వరిప్రయోగంబు కర్తవ్యంబు గావున నుచై చ్చర్నాదంబున వానరుల నవలో
కించి యిట్లనియె.

323

—శుభ విభీషణుం డుచ్చస్వరంబున వానరులకుఁ దన్నెఱింగించుట. —

సీ, రావణుం డనియెడురాక్షసుఁ డొక్కఁడు ఖలుఁడు రాక్షసభర్త గలఁడు వాని
పిన్నతమ్ముడ నే విభీషణుఁ డనువాఁడ నతిదుష్టుఁ డైనమాయన్న గృధ్ర
పతిని జటాయువుఁ బరిమార్చి ఘనజనస్థాననివాసిని యైననీత
ముచ్చిలి లంకకుఁ దెచ్చె నయ్యమ రాక్షసీజనాంతరమునఁ జిక్కి దైన్య
తే. మడరఁ బరవశ యై యున్ననయ్యవస్థఁ
గాంచి యే నాత్మఁ గలఁగి రాఘవున కమ్మ
హీనుత నొసంగు మనుచు ననేకగతులఁ
బూని పలుమఱుఁ జెప్పితి వానితోడ.

324

వ. చెప్పిన నద్దురాత్ముండు కాలచోదితుం డై విపరీతుండు దివ్యోషధంబుం బోలె
హీతవాది నగునాపచనంబు గైకొనక తిరస్కరించె నే నిట్లు వానిచేతఁ బరుషి
తుండను దానునియట్ల యవమానితుండనై పుత్రదారాదులం బరిత్యజించి
రాఘవుని శరణంబు నొందితి మీరు సర్వలోకశరణ్యుండును మహాత్ముండు
నగురాఘవునితోడ విభీషణుండు నముపస్థితుండయ్యెనని శీఘ్రంబున నన్నెఱిం
గింపుఁ డని యిట్లు రావణరాక్షసేంద్రఖలరాక్షసశబ్దప్రయోగంబుచేత రావ
ణునిలోకకంటకత్వంబును భృత్యసంబంధప్రయుక్తదోషవత్త్వంబును గృత్యా
కరణాకృత్యకరణదోషవత్త్వంబును హితక్రార్యంబును నే నతనితమ్ముండ నని
పలుకుటవలనఁ దనకు రావణసంబంధనిబంధనదోషత్వంబును దేటవడం జేసి
యేతచ్ఛబ్దపంచకప్రయోగంబునగర్వహానిలక్షణకార్పణ్యరూపం బైవయంగం

బును సీత నారఘువుంగవున కొనంగు మని పలికితి ననుటవలన నానుకూల్య సంకల్పసూచం బైనయంగంబును దానునియట్ల యవమానితుండ నైతి నని పలుకుటవలన నీశ్వరినిర్దేతుకకరుణాపరిపాకసంభూతం బగురావణావమానంబు చేతఁ గలిగిన ప్రయోజనాంతరవైముఖ్యంబును బుత్రదారాదులం బరిత్యజించి వచ్చితి నని పలుకుటవలనఁ బ్రాతీకూల్యవర్జనరూపం బైనయంగంబును రాఘువునిశరణంబు నొందితి నని పలుకుటవలన నాత్మనిడేవరూపంబైనయంగంబును సర్వలోకశరణ్యుం డని పలుకుటవలన నధికారిభేదంబు లేకుండ మరనరవాస రతివృత్తాన్నిరంతసమస్తభూతంబులకు శరణ్యుండనుతాత్పర్యంబును రాఘువుం డని పలుకుటవలన నధిప్తానావైఖ్యంబు లే దనుభావంబును మహాత్ముం డని పలుకుటవలన రామునిస్వభావగతిజ్ఞత్వంబును నన్నెఱింగింపుఁ డని పలుకుట వలన నేను సర్వవిధబంధుత్వంబున రామభద్రున కౌశితుండ ననియెడునభిప్రాయంబును శీఘ్రం బని పలుకుటవలన శీతలసురభివద్ధాకరంబు గనుంగొనిన తృప్తితునకుం జూలె విశంభానహత్వంబును బ్రకటింపం జేయుచు సర్వలోక శరణ్యాదివాక్యపంచక ప్రయోగంబున గోస్తృత్యపరణరూపంబైనయంగంబును నుపశ్ఛితుం డయ్యె నని పలుకుటవలన విశ్వాసరూపం బైనయంగంబును విస్పష్టంబుగా సూచింపం జేయుచు భగవచ్ఛాస్త్రోక్తషడ్విధశరణాగతిలక్షణంబు లేర్పడం బలికిన నతనిపలుకులు విని యలఘువిక్రముం డగునుగ్రీవుండు లక్షణోపేతుం డైనరామునియొద్దకుం జని సంరభపరుషంబుగా నిట్లనియె. 325

—ఇతి సుగ్రీవుండు రామునికి విభీషణురాకయుఁ దనయభిప్రాయంబు నెఱింగించుట. —

సీ. ధరణీశ రావణానురునితమ్ముండు విభీషణుఁ డనువాఁడు నిశాచరేంద్రుఁ డన్నచేత నిరస్తుఁ డై సర్వలోకశరణ్యుండ వగునీశరణము గోరి సమదరాక్షసచతుష్టయసముపేతుఁ డై యరుదెంచి యున్నవాఁ డతనిచంద మెట్టిదో తెలియ వాఁ డెంతయుఁ బ్రచ్ఛన్నవేషుఁ డై యంబరవిధియందు తే. నిలిచి యున్నాఁడు వాసరనికరమునకు

సేమ మగునట్టి తెఱఁగు యోచించి మనకు

సేగి లేకుండ నిశ్చయస్థితి యెఱుంగ

వలయుఁ దగినట్టిచారులవలన మనకు.

326

వ. మహాత్మా నీవు వానరులతోడ మంత్రంబు గావించి సేనాసన్నివేశంబుఁ జేసి విచారనిశ్చితసామాద్యుపాయంబులం బ్రయోగించి గూఢపుగుప్రేషణంబుఁ గావించి పరులమంత్ర పూహనయచారప్రేషణంబు లిమ్ముగా నెఱుంగు మట్లైన నీకుభద్రంబుగలుగురాక్షసులదృశ్యసంచారస్వభావులు కామరూపులుశూరులు గూఢవిప్రియకరణాభిజ్ఞులు గావున నెన్నటికి వీరి విశ్వసింపం దగదు వీఁడురాక్షసేంద్రుం డగురావణునిచారుం డుపాయంబున మనయందుఁ బ్రవేశించి భేదంబు

బుట్టించు నట్లు గాదేని చిద్రాన్వేషణంబుఁ జేసి మనబు నందఱు వధించు శత్రుకులంబున నుండి సమాగతుం డైనవీనిం బరిగ్రహించిన శత్రునకు బలక్షయంబును మనకు బలవృద్ధియుఁ గలుగు నని తలంప వలనదు మిత్రబలంబునట విజనబలంబును మూలబలంబును భృతికోపజీవిబలంబును బరిగ్రహింప వచ్చుం గాని శత్రుబలంబు పరిగ్రహింపం దగదు వీనియందు శత్రుబలత్వమాత్రంబె కా దపరిగ్రహ్యత్వహేతువులు మఱికొన్ని గలవు వీఁడు స్వభాసంబున భవద మిత్రుం డగురావణునితమ్ముఁడు వీనియందు మేలుగుణం బెట్లు గలుగు యుక్త వ్యాపారవంతులలో శ్రేష్ఠుండ వైననీకు శరణాగతశబ్దోచ్చారి యైనయూరాక్ష సునిగ్రహించుట యుక్తంబని తోచుచున్నది శరణాగతుం డెట్లుపరిత్యాజ్యుం డని సందేహింపం దగదు వీఁడు రావణునిచేత సందిష్టుం డై యతర్హితుం డై కపటబుద్ధిచేత స్వనివాసంబున నుండి శత్రునివాసంబునకు జనుదెంచినవాఁడు గావున మీరువిశ్వసించితిరేనిమననైస్యంబుఁ జొచ్చి యేమఱించి యంతరంబు నొంది యులూకంబు వాయసంబులంబోలె వానరుల నందఱు వధించు విశ్వా సకృతనిశ్చయంబు లగుకపటవాక్యంబు లుపన్యసించుచున్నవీని నొక్కనింగాదు సహాయనహితంబుగా వధింపవలయు నని పలికి యూరకున్న వాక్యజ్ఞుం డగు రాముండు వాక్యకోవిదుం డైనను గ్రీవునిపలుకు లాకర్ణించి సమాపన్నులయిన హనుమదంగదజాంబవత్ప్రేముఖనిఖిలహరిశ్రేష్ఠుల నవలోకించి సుగ్రీవవచనోప లాలనపూర్వకంబుగా నిట్లనియె.

327

—ॐ రాముఁడు వానరవీరులతో నాలోచన సేయుట ॐ—

- ఉ. ఈకపినాథుఁ డన్నవిధ మెంతయు వింటిరె యుక్తియుక్త మై
వీఁక మహార్థవంత మయి విం తగుచున్నది భూతికాము ల
ప్రాకృతబుద్ధు లన్యజనభావగతిజ్ఞులు మీర లిందఱుం
దేకువఁ దోచినంతయును దెల్పుఁడు దైత్యునిరాకచందమున్. 328
- తే. అర్థనిశ్చయమందు సమర్థులైన, యట్టిభృత్యులు పతికి హితాహితంబు
లరసి తఱి వచ్చినపుడు మేలగు తెఱంగు, నిశ్చయించి బోధించుట నీతి గాదె.
- క. అని రఘునాథుం డడిగిన, విని తమతమమతము మెఱసి వినయముతో న
వ్వనచరు లిందఱు నవ్వీభుఁ, గనుఁగొని యిట్లనిరి విహితకాతూహలు లై.
- తే. దేవ ముల్లోకములయందు నీ వెఱుంగ, నట్టియర్థ మొకింత లే దాత్మమహిమ
చెలిమిపెంపున నూచింపఁ దలఁచి యిట్లు, మమ్ము నడిగితి రిది సాధునమ్మతంబు.
- వ. మహాత్మా నీవు శరణాగతరక్షణధర్మనిష్ఠానిష్ఠుండవు శూరుండవు ధార్మికుండవు
దృఢవిక్రముండవు నర్హజ్ఞుండ వయ్యను గారణంబులచేత మిక్కిలి విమర్శించి
కార్యంబు నడపునట్టినిపుణుండవు సుహృన్నివేశితాంతఃకరణుండవు స్మృతి
మంతుండవు మమ్ముఁ బెద్దఱికంబుఁ జేసి యడిగినసూరకుండుటవిహితంబుగాదు

నీనచివు లందఱు బుద్ధిసంపన్నులును సమర్థులును గావున వేరేవీటి స్వమతంబు
లెఱింగించెద మని పలికి రప్పు డంగదుండు మతిమంతుండై విభీషణపరీక్షార్థం
బారఘువల్లభున కిట్లనియె. 332

అంగదాదులు రామునకుఁ దమతమయభిప్రాయములఁ చెల్పుట. ఇతి-

తే. అధిప సగతునికడనుండి యరుగుదెంచి, నట్టివాఁ డీవిభీషణుం డట్లు లగుట
భావ మెట్టిదో తెలియక ప్రోవు మనుచుఁ, బలికినంతనె విశ్వసింపంగరాదు.

క. జననాథ స్త్రూరచిత్తుఁడు, తనభావము మాటుపఱిచి తగినయుపాయం
బున వైరిఁ జేరి తఱిఁ గని, దునుము నిది యథార్థ మధికదోషము గలుగున్.
చ. కావున వీని నొకానొకకర్తంబునందు నియోగించి గుణదోషంబులు పరీక్షిం
చి గుణంబు గలిగినఁ బరిగ్రహంబును దోషంబు గలిగినఁ బరిత్యాగంబునుం
గావింపం దగు గుణదోషంబులు రెండునుం గలిగిన నెట్లు సేయవలయు నంటి
రేని గుణం బధికంబును దోషం బల్పంబును గలిగినం బరిగ్రహింప వచ్చునవి
వివరితంబు లైనఁ బరిత్యాగంబు కార్యంబు. 335

క. అని పలుక నపుడు శరభుం, డనువానరుఁ డధనిశ్చయసమర్థుం డై
వినయము మోమునఁ దోచుఁగ, నినకులవర్ధనునితోడ నిట్లని పలికెన్. 336

చ. నెఱిఁ గపటోక్తులం బరులనేర్పులు గన్గొని హాని సేయుటల్
సరవర దైత్యకృత్యమును నమ్మకు మీతనిచుక్కకర్కముల్
సరసత సూక్ష్మబుద్ధు లగుచారులచేత నెఱింగి పిమ్మటం
గర మవిరోధయ క్తిమెయిఁ గార్యపరిగ్రహణంబు సేయుమీ. 337

తే. అనుచు శరభుండు పలుక నయ్యవసరమున
నకలశాస్త్రార్థత త్వవిశారదుండు
జాంబవంతుండు పలికె దోషప్రసంగ
రహిత మగువాక్యమున ధరారముణతోడ. 338

తే. వీరుఁ డీదానవుఁ డదేశ వేశయందుఁ, బాపకర్ముండు స్మారుండు బద్ధవైరుఁ
డగుదశాన్యునివలన సంప్రాప్తుఁ డగుటఁ, జేసి మిక్కిలి శంక దోచెడు నృపాల.

క. అని పలుక నపుడు మైందుఁడు, తనవై దుష్ట్యంబు మెఱయ దశరథన్మనసం
దనుతో మెల్లన వినయం, బున హేతుసమేతవాక్యమున నిట్లనియెన్. 340

చ. సరవర యీవిభీషణుని నమ్మక పోనిడరాదు దుష్టుఁడో
పరగ నదుష్టుఁడో యితనిభావము మె త్తనిమేలిమాటల
స్వరస నెఱింగి యవ్వల మనంబునఁ దోచినభంగిఁ జేయుఁ డి
ట్లరయక ప్రోచు పెట్లు శరణార్థిని ద్రోచిన దోస మయ్యెడిన్. 341

చ. మఱియు యుక్తియుక్తం బగుమధురవాక్యంబున గూఢపురుషముఖంబుచేత
రావణున్మృతాంతం బితని నడిగి మెల్లన యథార్థం బైనయితనియభిప్రాయం

బెరింగి పరీక్షాపూర్వకంబుగా దుష్టత్వాదుష్టత్వంబులు దెలిసికొని యెయ్యది కర్తవ్యంబు దానిఁ జేయుం డని యిట్లందఱుఁ దమతమమతంబులు మెఱయఁ బెక్కు తెఱంగుల నెఱింగినంతయుం బలికిన సుగ్రీవునిచేత బ్రతిపాదితం బైన నధ్యత్వంబును సంగదాదులచేత సమర్థితంబు లైనగుణదోషపరీక్షాపూర్వక పరిగ్రహపరిత్యాగంబులును విని సుగ్రీవునిమతంబు రాజవచనం బగుటవలనను మిక్కిలి యవిచారమూలం బగుటవలన నువేషించి యంగదాదులమతంబు నేకై కానువాసపూర్వకంబుగా దూషించి శీఘ్రంబున విభీషణపరిగ్రహణంబు యుక్తం బని స్వసిద్ధాంతంబు తేటపఱుపందలంచి వారి సందఱ నివారించి నచివోత్తముండును సకలశాస్త్రాభ్యాసజనితసంస్కారసంపన్నుండు నగుహను మంతుండు రఘునందనునిముఖారవిందం బవలోకించి వివక్షితార్థప్రతిపాదన శక్తంబును శ్రవణమాత్రముఖప్రతిపాదకంబును స్నిగ్ధంబు నర్థగౌరవయుక్తం బును మితాక్షరంబు నగువాక్యంబున నిట్లనియె.

342

—ఇతి హనుమంతః డంగదాదుల మతంబులందు దోషముల నిరూపించుట. ఇతి—

తే. పార్థి వాగ్ర్య దక్షుండవు పండితుండవు
నీతినంపన్నుండవు బుద్ధినిధివి వాక్య
కోవిదుండవై ననీమ్రాలఁ గొనరి యర్థ
నిర్ణయము సేయ గురుఁడై న నేరఁడయ్య.

348

తే. గర్వమునఁ గాదు వినుము సంఘర్షణమునఁ
గాదు వైదుష్యమునఁ గాదు వాదమునను
గాదు భూపాలవర రామగౌరవమునఁ
జెప్పెద యథార్థ మంతయుఁ జిత్తగింపు.

344

న. నుహత్తా భవత్సచివుం డగు తా రే యు ని చే త గుణదోషనిశ్చయనిమిత్తం బెయ్యది పలుకం బడియె నయ్యర్థంబునందు దోషంబు గలదు పరీక్షారూపకార్యం బిప్పుడు యుక్తంబుగా దెద్ది యేనియు నొకానొకకార్యంబువెంటం బనిచి గుణదోషంబులు పరీక్షించి గుణంబులు గలిగినఁ బరిగ్రహింపం దగు దోషంబు గలిగినఁ బరిత్యజింపం దగు నని పలికె నట్లు కర్మనియోగంబువలన గుణిత్వంబు దెలియుట కశక్యంబై యుండు గుణదోషంబులు పరీక్షింపక మున్నె ఘన కార్యంబునందు వినియోగంబు దోషవంతంబై తోచుచున్న దని యిట్లంగద మతంబు నిషేధించి శరభమతంబు దూషించుతలంపున నిట్లనియె.

345

క. చతురత నిటు చారప్రణిహిత ముచితం బనుచు నీదు హితుఁడు పలికె ను
ద్ధతి నందుఁ బ్రయోజనసం, గతి కయ్యెడుకారణంబు గాన మధీశా.

346

ప. చారప్రేషణంబు దూరతిరోహితవిషయం బగుటవలనఁ బరిదృశ్యమానుండగు విభీషణనియందు యుక్తంబు గాదని పలికి జాంబవన్తతంబు నిరాకరించు వాఁడై వెండియు నిట్లనియె.

347

తే. దేవ యాదైత్యవీరుఁ డదేశకాల

మందు సంప్రాప్తుఁ డయ్యోనటంచు నొడివె

నిదియు నొక్కింత నిక్కువం బైన నేమి

నిదియె దేశంబు కాలమై యెసఁగు నిజము.

348

వ. మహాత్మా యీవిభీషణుం డధమపురుషుం డైనరావణునికడనుండి యుత్తమ పురుషుండ వైననిన్ను శరణంబు నొంది మీ యిరువుర దోషగుణంబులు విమర్శించి రావణునియందు సీతాప్రత్యర్పణాభావాదిలక్షణదారాత్మ్యంబు విలోకించి నీయందు విరాధకబంధఖరదూషణప్రముఖరాక్షసవధాదికంబును దురంత బలపరాక్రమవాలివధపూర్వకనుగ్రీవరాజ్యస్థాపనంబును నతిదుస్సరసము ద్రతరణోదోగ్యంబు నెఱింగి నిన్నాశ్రయింప వచ్చె నతనియాగమనంబు యుక్తంబని పలికి వెండియు మైందమతంబు నిరాకరించుతలంపున నిట్లనియె.

349

తే. అధిప యజ్ఞాతరూపు లైనట్టివారి

నంపి యడిగింపుఁ డని మైందుఁ డాడె నతని

మతము వర్ణింపఁ దగు నని మనమునందుఁ

గౌతుకము మీకు నొక్కింత గలుగు నేని.

350

వ. అతైఱం గాదరణీయంబు గాదు బుద్ధిమంతుం డగువాఁ డపరిచితస్వరూపస్వభావు లగువారిచేత నడుగంబడినవాడై యవిశ్వాసంబువలన వీరు నన్నడుగుచున్నవారు వీరితోడ నేనునిన నేమి యనర్థంబు వాటిల్లునో యని ప్రతిపచనరూపం బైనవచనంబు నుద్దేశించి మనంబున బహుప్రకారంబుల శంకించు నట్లగుటవలన నప్రయత్నలబ్ధుండును సుఖాగతుండు నగుమిత్రుండు మిథ్యాపుష్టం డగుచు దూషింపంబడు దానంజేసి మిత్రహాని వాటిల్లు మిక్కిలి నిపుణుం డగు వానిచే నేనియు గూఢాభిప్రాయంబు లైనప్రశ్నప్రతిభాషితంబులచేతఁ బరుని యభిప్రాయంబు శీఘ్రంబున నెఱుంగుటకు శక్యంబు గా నని యివ్వీధంబున మతాంతరంబులు నిరాకరించి యింగితాకారభాషణచేష్టితరూపంబు లైన యుపపత్తులచేత నతనినిర్దుష్టత్వం బెఱుంగం దగినయది గావున నీవిభీషణుండు పరిగ్రహ్యం డని తేటపఱచుతలంపున నిట్లనియె.

351

—అథ హనుమంతుండు రామనకు స్వమతం బెఱింగించుట. —

తే. ఎంత దడవు భాషించిన నితనియందు

దుష్టభావత్వ మించుక దోష దెవుడు

వదన మతినుప్రసన్న మై వఱలఁ గాన

నధిప నాచిత్తమున సంశయంబు లేదు.

352

క. ప్రవియలుఁ డైనిర్భయుఁ డై, యవిశంకితబుద్ధి యై మహాకృపణుం డై
తవిలి చనుదెంచెఁ గావున, గవినన్నుత యితఁడు శకుఁడు గాఁడు తలంపున్.

తే. తరణికులవర్య యీదైత్యవరునివాక్కు
నందు దుష్టత్వ మించుక యైన లేదు
గాన నొక్కొంత యైన నా మానసమున
సత్యముగ దుష్టభావత్వశంక లేదు.

348

తే. జనవర కపటకరచుకాచ్ఛాద్యమాన
సుయ్య నాకార మది దాఁప నలవి గాదు
నేర్పుమెయి నెంత పట్టిన నిలువ నీక
హృదయగతభావ మావిష్కరింపఁ జేయు.

349

వ. అని విభీషణునియందు దోషాభావంబు నిరూపించి యుచితజ్ఞత్వరూపం బైన
గుణంబును దర్శింపం జేయుటకు నీతిమర్యాద నవలంబించి యిట్లనియె. 350

ఆ. గరిమ నుచిత దేశకాలపూరుషులందుఁ, బూని సంప్రయుక్త మైనకార్య
మొనరఁ గర్త కుర్వీ సోచితఫలమును, జేయుచుండు నింత సిద్ధ మధిప. 351

వ. మహాత్మావీనియంతర్గతం బైన భావంబు స్వపరిశుద్ధత్వంబును దృఙ్మఖంబులవలన
నూచింపం జేయుచున్న దిట్టిపక్షణంబులు కపటవిహారశీలునకుం గలుగ నేరవు
నీవునుం బరభావశేషజ్ఞుండవు నీకుం జెప్పు నేల యితండు మిథ్యావృత్తుం డైన
రావణుని విడిచి నిన్ను సత్యప్రతిజ్ఞనిగా నెఱింగి వాలివధంబును సుగ్రీవరాజ్యా
భిషేకంబును విని నీయద్యోగసమయంబు విచారించి రాజ్యార్థియై బుద్ధిపూర్వ
కంబుగా భవత్సన్నిధానంబునకుం జనుదెంచె నీపూర్వోక్తధర్మజాతంబువురస్క.
రించుకొని యూయర్థంబునందు సంగ్రహంబు ప్రయోగింపంబడుఁ గాక నానే
ర్చినవిధంబున నిర్దుష్టత్వంబు నుద్దేశించి నాచేత నెయ్యది పలుకంబడియె దాని
నాకర్ణించి యెయ్యది కర్తవ్యంబు తత్సర్వంబునకు మీరె ప్రమాణం బని పలి
కిన నతనిపలుకులు విని సామాన్యవిశేషశాస్త్రజ్ఞుం డగురాముండు సుగ్రీవాం
గదజాంబవదాచివాక్యజనితం బగుమనఃకాలుష్యంబు హనుమద్వాక్యంబుల
చేత నొక్కొంత ప్రశమితం బగుచుండఁ బ్రసన్నచిత్తుం డై సర్వమతప్రతిక్షేప
రూపం బగుస్వవాక్యంబున స్వమతసిద్ధాంతంబు సేయందలంచి సుగ్రీవాదులు
వ్యాకులితచిత్తులు గాకుండ నుపలాసంబు సేయుచు నిట్లనియె. 352

—అథ రాముండు వానరులతో విభీషణుండు పరిగ్రహ్యుం డని చెప్పెను. అథ—

సీ. వనచరులార నాకును మీకుఁ బోలె నీ దానవేంద్రునిగూర్చి మానసమునఁ
బరిగణనార్హు యై పరఁగునొక్కవివక్ష గలదు తత్సర్వంబు కరము శ్రీతి
మత్తేమనిరేతులై మనియెడుమీరలు శ్రీతి మీఱ వినుండు విశ్రుతముగ
వాస్తవమిత్రభావత్వంబు లేకున్న మునుకొని మిత్రతాభిసయమాత్ర

తే.మున సమాగతుఁ డైనట్టిజనుని విడువ, నొల్ల నెట్టిదేశంబున నున్న నెట్టి
కాలమం దైన మఱియెంతకష్టమైనఁ, దలఁప నిలువంటికఠినోక్తిబలుకఁ జాల.

- చ. నగచరులార యీదనుజనాథునితమ్మునిచంద మెట్టిదో
తగ నెఱిగింపుఁ డన్న మది దాఁవక చెప్పితి రింతవట్టు నె
వ్వగ గొని మిత్రభావమున వచ్చినవానిఁ బరిత్యజించు తె
ట్లగు నొకదోష మున్నఁ గర మర్థి గుణంబుగఁ గైకొనం దగున్. 355
- ఆ. పరుని మందు దోషభావంబు గలిగిన, వచ్చి యతఁడు మఱుఁగుచొచ్చినప్పు
డదియె గుణముగాఁగ నంగీకరించి తా, మనుచు టదియె నీతి మనుజుపతికి. 356
- ఆ. వినుఁడు మిత్రభావమున సమాగతుఁ డైన, వాని విడువఁ దగదు వానిమందు
దోష మున్న వానిదోషంబు వానికె, యగు బుధాళి కేమి వెగటు సేయు. 357
- చ. ఇతఁడు దుష్టజనుం డైనఁగాని మ్మవశ్యంబు పరిగ్రహ్యం దీదుష్టజనపరిత్యా
జ్యత్యప్రతిపాదకం బైనశాస్త్రంబు, సామాన్యవిషయంబు విశేషశాస్త్రాక్త
ప్రకారంబున శరణాగతుం డైనవీనిం బరిగ్రహించెన నీశరణాగతదుష్టజనపరి
గ్రహణంబు సామాన్యవిశేషశాస్త్రవిదు లగునత్పురుషులకు గర్హితంబు
గాదు పూజనీయంబై యుండు. 358
- క. అనవుడు సుగ్రీవుం డా, మనుజేంద్రునిమాట మది విమర్శించి తన
ర్థనిరూఢి మెఱయ విషయం, బున శుభతర మైనవాక్యమున ని ట్లనియెన్. 359
- చ. దేవా యీవిభీషణుం డవశ్యంబు పరిగ్రహ్యం డని పలికితి రింతండు పూర్వో
క్తచ్ఛిద్రహంతృత్వాదిదోషయుక్తుం డైనను దోషరహితుం డైనను నిక్కంబు
గాఁ గృతఘ్నుం డగువీనియం దేల విశ్వసించెద రీరజనీవరుండు జ్యేష్ఠశ్రాతృ
త్వప్రయుక్తకారవంబు మాని యీదృశం బైనవ్యసనంబు నొంది యున్నరావ
ణుని విడిచి మనకడకుం జనుదెంచె నిట్టివాఁ డెట్టివారి నైన వ్యసనంబునందు
విడువం గలఁ డిద్దురాత్ముని నెవ్వండు న విశ్వసించునే యని పలికిన సవాసనరాధి
పతివచనంబు విని సత్యపరాక్రమం డగురఘువుం గవుండు సర్వవానరులఁ
గలయ నిరీక్షించి మదియం బైనశరణాగతసంరక్షణవృత్తంబును మత్పురమశక్తి
యు నెఱుంగక యీసుగ్రీవుం డజ్ఞానంబునం బలుకు చున్నవాఁ డని మందహా
సంబు చేయుచుఁ బుణ్యలక్షణం డైనలక్ష్మణు నవలోకించి యి ట్లనియె. 360
- క. ధీవర గురువృద్ధుల నొగి, సేవింపక శాస్త్ర మభ్యసంపక యీను
గ్రీవుండు పలికినకై వడి, భావింపఁగ నెవ్వరైన బలుకం గలరే. 361
- చ. అని యిటు పల్కి రామవిభుఁ డంత స్వయంక్షికి నీతిశాస్త్రసా
ధన మగురాజధర్మ మది తప్పక గల్గుటఁ జేసి భానునం
దనుపలుకు ల్లాసించి తనతమ్మునిఁ గ్రమ్మఱఁ జూచి యిట్లను
స్వసచరు లందఱు నిస్సరి మనంబున సచ్చెరు వంది చూడఁగన్. 362
- చ. ఈవిభీషణాగమనరూపకార్యంబునందుఁ బరిదృశ్యమానంబును లోకవ్యవహార
సిద్ధంబు నగు నెయ్యది సర్వరాజులయందు సన్నివిష్టం బై నాకు గోచరించి
యుండు నట్టినుత్కృతరం బైనకించిదర్శనూపంబు గల దది యె ట్లనిన జ్ఞాతులును

సమనంతరదేశవర్తులగురాజులును వ్యసనంబులుపశ్చిమంబులగుచుండఁ బ్రహర్తలై శత్రువులనంగీర్తితులగుదురు గావునవ్యసనప్రహర్తృజ్ఞాతిత్వంబువలనవ్యసనియగురావణుంబ్రహరించుట కీవిభీషణుండిచ్చటికింజనుదెంచెమఱియు నేనరేంద్రులు నిష్పాపులై సత్కులీనులై పరిపాలింతు రట్టివారికైనను బ్రజ్ఞాశౌర్యాదున్యేషశాలి యైనజ్ఞాతి మిక్కిలి శంకనీయుండై యుండుఁ బాపకర్ముండైనరాజునకుఁ దాదృశుం డైనజ్ఞాతి శంకనీయుండగుట కేమి యరిది దురాత్ముండగురావణునితోడం గలహించి యీవిభీషణుండిచ్చటికిం జనుదెంచె నీయర్థంబునందు సందియంబు లేదు విభీషణునకు రావణపరిత్యాగంబునందు వ్యసనిజ్ఞాతిప్రహర్తృత్వంబును శోభనజ్ఞాతిత్వంబును గారణవ్యయంబు గలదు గాన నీనుగ్రీవునివచనంబు యుక్తియుక్తంబు గాదని పలికి సుగ్రీవు నవలొకించి శత్రుసంబంధత్వమాత్రంబు నవలంబించి యీ విభీషణునియందు నేదోషంబు నీచే గణితం బయ్యె నద్దోషంబును లేదు గావున విభీషణుండు పరిగ్రహ్యుండనుతాత్పర్యంబు దూఢము నేయువాఁడై యిట్లనియె. 363

తే. శత్రుసంబంధి యగువిభీషణునిరాక
యందు నీచేత నిగదితం బైనదోష
మందు నీతిశాస్త్రమునకు హాని కలుగ
కుండఁ బరిహార మెఱిగింతు నొగి వినుండు. 364

నీ. ఇనతనూభవ మన మీరాక్షునకు జ్ఞాతులమును బ్రాతిదేశ్యులము గాము
వారక రావణవధపూర్వకముగ నావలన సామ్రాజ్యంబు వడయఁ గోరి
కని వచ్చెఁ గాన న్వకార్యవిఘాతభయంబున రంధ్రంబు లరసి మనకుఁ
గర మపకారంబు గావింపఁ జాలఁడు మూఢులు దైత్యులు బుద్ధి నింత
తే. మొనసి యొచించి చూతురె యనఁగ వలదు

దైత్యులందును బండితోత్తములు గలరు
గాన నీదానవుండు పరిగ్రహ్యుండగుట
కేమియును సందియము లేదు నామనమున. 365

వ. మఱియు నట్టిపండితులగుజ్ఞాతులవర్యాకులును బ్రహ్మజ్ఞులునగుచు నొక
నొకప్పుడైనఁ బరస్పరసంగతులు గా రక్కారణమున జ్ఞాతులవసరభేదంబు
నొందుదురు పిరికంతనాదంబు భీరునికంతనాదంబుభంగి నముచ్చితం డై
వినంబడియెడుఁ గావున నితండు బలవంతుం డగురావణునిభయంబువలన
నాత్మపరిత్రాణంబుకొఱకు మనయొద్దకుం జనుదెంచె నితనిం బరిగ్రహించుట
కేమియు సందియంబు లేదు జ్ఞాతులవలనిభయాగమనంబునందు హస్తగీతాది
రూపమహోప్రవాదంబు లోకప్రసిద్ధంబుగా వినంబడుచుండు జ్ఞాతిత్వప్రయుక్త
దోషంబునకును రాజత్వదోషంబునకును సార్వత్రికత్వంబు శంకింపవలదు పితృ
దత్తం బైనరాజ్యంబు కరగతం బగుచుండ దానిసంగీకరింపక జ్ఞాతిత్వప్రయుక్త

దోషంబును బరిహరించెఁ గావున భరతసమాను లయినభ్రాతృ లెవ్వరును లేరు లక్ష్యణం డెంత చెప్పిన నంగీకరింపక జ్యేష్ఠత్వంబున రాజ్యాస్తుండ నయ్యును బిత్తువచనగౌరవంబునఁ గనిష్ఠుం డగుభరతునియందు రాజ్యభారం బుంచుటకు సహించుటం జేసి తండ్రికి నాయట్టిపుత్రులు లేరు మిత్రునకు హాని లేకుండ సముచితప్రకారంబున నీతిబోధంబు గావించుటవలన నీయట్టి మిత్రులు లేరని పలికిన నాసుగ్రీవుండు నీతిముఖంబున శరణాగతుం డగువిభీషణునిపరిత్యాజ్యత్వంబు ప్రతిపాదించుట కశక్తుం డై పరిగృహీతుం డగువిభీషణుండు మనకేమియపాయంబు గావించునో యనుభయంబున నొక్కవిభీషణుని శరణాగతికంటె దనచేత లక్ష్యణునిచేతఁ గ్రియమాణంబైన శరణాగతివ్యయంబు ప్రబలం బని తలంచి లక్ష్యణసహితుం డై శీఘ్రంబున లేచి రామునకుం బ్రణతుండై శరణాగతిపూర్వకంబుగా విభీషణునిగ్రహంబు ప్రార్థించుచు నిట్లనియె.

సీ. అనఘాత్త పాపాత్ముఁ డగురావణునితమ్ముఁ డీవిభీషణుఁ డతం డీచటి కనుప మనల హింసింపంగ మాయాపరిచ్ఛన్న వేషుఁ డై యంగిట విషము నాలు కను బెల్ల మిడుకొని చనుదెంచి యున్నాఁడు వీనిమాటలు మది విశ్వసింపఁ జనదు లక్ష్యణునిచే నచివయు క్తంబుగా వధియింపఁ దగియెడువాఁడు వీఁడు
ఆ. నిగ్రహింపుఁ డనుచు నెయ్య మొప్పుఁగఁ బల్కి, యూరకున్న నతని గారవించి నిశ్చితార్థతత్వనిర్ణయజ్ఞుఁడు రాముఁ, డధికయు క్తి నాత్మ సరసి చూచి. 368
వ. ప్రథమకృత విభీషణశరణాగత్యపేక్షచేతఁ బశ్చాత్కృత సుగ్రీవలక్ష్యణశరణాగతి దుర్బలం బనియును శరణాగతుం డై నవాఁడు వధ్యుండైనను రక్షితవ్యం డనియు నాలోచించి యీరాక్షసుండు మనయందుఁ బ్రవేశించి రంధ్ర మన్వేషించి మనల వధించు ననియెడుసుగ్రీవో క్తదోషంబునకవకాశంబులేదని నిశ్చయించి సుగ్రీవు నవలోకించి యిట్లనియె.

369

ఉ. వాసరవీర వీడు కడు వంచకుఁ డంచు వదించె దేటి క
ట్లైనఁ గొఱంత యేమి గరుడమరపన్నగసిద్ధసాధ్యసం

తానముల న్నుఖంబులఁ దృణంబుగఁ జిమ్మఁగ జాలు నాకు నీ
దానవుఁ డించు కైన నహితం బొనరింపఁగ లేడు చూడఁగన్.

370

వ. అని యిట్లు విభీషణపరిగ్రహ్యాత్వంబునందు నీతిశాస్త్రంబును లోకవ్యవహారం బును స్వశక్తియు దర్శింపం జేసి యశక్తపురుషునిచేత నై నను బ్రాణంబు లర్పించియైన శరణాగతుండు సంరక్షణీయుం డనుటకు నితిహాసంబు ప్రమాణంబు సేయుచు నిట్లనియె.

371

మ. అనఘా మున్ను కపోత మొక్కయెడ భార్యాహర్త వీఁ డంచుఁ బా
మృత కా క్తి స్మరణార్థిఁ గైకొని కరం బాత్మీయమాంసంబుచే
దనియం జేసె నటంచుఁ జెన్న విన లేదా పక్షిమాత్రంబు శ
ద్ధనకీర్తిం బడయంగ నిట్లు వడయం గా రాదాకో మాదృశుల్.

372

రాముడు సుగ్రీవునకు గండుమహర్షి ప్రోక్షగాఢలను చెల్పుట

వ. అదియునుం గాక.

373

ఆ. కణ్వపుత్రుఁ డైనకండుమహాముని, నాథుచేతఁ గొన్ని గాఢలు మును
చెప్పఁబడియె ధర్మశీలప్రకారంబు, తేటపఱతు దానిఁ దెలియ వినుము. 374

క. శరణాగతుఁ డై శిరమునఁ, గరములు ముకుళించి నన్నుఁ గావు మనుచు నా
ర్తరవంబునఁ బలికెడువాఁ, డరయైనను రక్షణీయుఁ డగు నరపతికిన్. 375

ఆ. ఆర్తుఁ డైన నేమి యటుగాక కడుదృఢుఁ, డైన నేమి శత్రుఁ డైన నేమి
గావు మన్న యంత జీవిత మర్పించి, యైనఁ గావవలయు నవనిపతికి. 376

ఆ. కరము ప్రీతి నైనఁ గడుమోహమున నైన, వచ్చి తనదుమఱుఁగఁ జొచ్చినట్టి
వానిఁ బ్రోవకున్న వసుధేశ్వరునిధర్మ, కాశలంబు లోకగర్హితంబు. 377

క. శరణాగతుఁ డెన్నపుచేఁ, బరుషోక్తిఁ దిరస్కరింపఁబడుఁ దనదురితో
త్కర మానరపతి కిడి వాఁ, డరుగు దివికి వానినుకృత మంతయుఁ గొనుచున్.

క. వినుము ప్రపన్నుల రక్షింపనినాఁ డై శ్వర్యకీర్తి బలవీర్యవి
శన మస్వర్గం బాదిగ, ననేకదోషములు గలుగు నవనిపతికిన్. 379

వ. అని పలికెఁ గావున నేను ధర్మచరంబును నబాధితార్థప్రతిపాదకంబును బాప
నినర్తకధర్మహేతుకంబును గీర్తికరంబు నగుకండుమహామునివచనంబు నమో
ఘంబు గావించెద నది ఫలప్రదానకాలంబు సముష్ణితం బగుచుండ రక్షితకు
స్వర్గప్రదం బగునని యిట్లుధర్మశాస్త్రప్రసిద్ధం బైనశరణాగతరక్షణరూపధర్మం
బవశ్యం బనుష్ఠించెద నని పలికి సర్వలోకశరణ్యత్వసర్వశక్తిత్వసర్వజ్ఞత్వపరమ
కాసుణీకత్వపరమసత్త్వాదిగుణవిశిష్టం డ నైననా కనాదిసద్ధత్వంబున సహజ
వ్రతవిశేషంబునుం గల దనుతాత్పర్యంబు తేటపడ వెండియు నిట్లనియె. 380

తే. మఱుఁగు సొచ్చితిఁ గృప నన్ను మనువు మనుచు

దీనరవమున నొక్కమా టైన నేమి

విమతుఁ డేనియు నెవఁడేని వేఁడుకొనిన

వాని కభయం బొసంగుట వ్రతము నాకు.

381

ఉ. ఈదివిజారి కే నభయ మిచ్చితిఁ దోడ్కొని రమ్మ చెచ్చెర
న్లే దొక సందియం బిఁక వలీముఖనాయక వీరిఁ బ్రోచుటే
కా దపరాధి నైతి ననుఁ గావు మటంచు మఱుంగు సొచ్చినం
గా దన కిష్టెయిం గరుణఁ గైకొని రావణు నైనఁ గాచెదన్. 382

వ. మఱియు నితండు నిక్కంబుగా విభీషణుం డైనను విభీషణవేషధారి యైనయే
తాదృశాపరాధి యగురావణుం డైన నితనికి శరణాగతరక్షణవ్రతైకదీక్షాద
క్షుండ నైననాచేత నభయంబు దత్తం బయ్యె నింక నీవితనిం దోడ్కొని రమ్మ
ని పలికిన సుగ్రీవుండు రామునిశరణాగతరక్షణదీక్షయునుదనయందలిసాహారాతి
శయంబును విచారించి విస్మయపరవశుఁ డై దేవా నీవు శరణాగతరక్షణధర్మ

రహస్యజ్ఞుండవు సర్వజనానందకరణశాలివి స త్వగుణైకనిష్ఠుండవు ధర్మసంస్థాపనార్థం బవతీర్ణుండ వై ననీకు శరణాగతరక్షయోహవచిశేషధర్మానుష్ఠానంబుచిత్రంబుగాదు నాచి త్రంబు విభీషణునిఁ బరిశుద్ధునిఁగా నెఱింగినది భవదు క్తయుక్తి సమూహంబువలన నభిప్రాయబోధకముఖప్రసాదాదిచిహ్నంబులనను బహిరంతరంగంబులను బరీక్షితుం డై పరిశుద్ధత్వంబున సమ్యక్జ్ఞిభీతుం డయ్యెఁగావున మహాప్రాజ్ఞుం డగువిభీషణుండు మాతోడఁ దుల్యుండయ్యె నితనితోడ సాచివ్యంబు గావించి రక్షింపుఁ డనిన నానుగ్రీవునిపలుకుల కలరి రాముండు పురందరుండు పత్రప్రిస్తామితోడం బోలె విభీషణునితోడ సంగమంబు నొందె నిట్లు రామునిచేత సభయదానంబు గొని రావణానుజం డగువిభీషణుండు భయంబు విడిచి స్వామిసన్నిధియందుఁ బాదపురస్సరావరోహణం బనుచితంబని తలంచి ప్రహీభూతశిరస్కుండై యానయనోద్యుక్తు లై సనుగ్రీవాదులచేత నిర్దిష్టం బై సభాతంబు సవలోకించుచు గగనంబున నుండి డిగ్గి యభిమతవస్తు లాభజనితప్రీతియుక్తుం డై స్తనంధయునకు మాతృ స్తనంబుం బోలె శరణాగతునకు శరణ్యునిపాదారవిందస్వయంబై భోగ్యత్వంబునఁ బరమప్రాప్యంబు గావున సమరక్తు లగుమంత్రులతోడం గూడ ధర్మాత్ముం డగురామునిచరణంబు జంబులకు నిజకిరీటకోటిసూతపురుషోపలను హేంద్రనీలవద్న రాగంబులు మరాళమధుకరచక్రవాకంబులసొంపు సంపాదింప గాధభక్తిం బ్రణతుం డై లేచి కరంబులు మోడ్చి యుక్తియుక్తంబును సాంప్రతంబును సదవ్యస్సంతోషకరంబు నగువాక్యంబున శరణ్యరామప్రీతివర్ధనంబు సేయుచు నిట్లనియె. 383

చ. అనఘ దశాస్యుసోదరుండ నాతనిచే నవమానితుండ నై మునుకొని సర్వము నివ్విడిచి భూతశరణ్యుండ నై ననిన్నుఁ జక్కన శరణంబు నొందితి నుఖంబును రాజ్యము జీవితంబు మించినకృప నీయధీనముగఁ జేకొని భృత్యునిఁ గాఁగ నేలుమీ. 384

వ. అని యివ్వధంబునఁ బలికిన నతనివచనంబులు విని రఘువల్లభుండుముఖచంద్రకౌముదీభూతశీతలకటాక్షవిక్షణంబుల దయార్ద్రభావంబునూచించుచు సాంత్వ్యవాక్యంబుల నిట్లనియె. 385

— విభీషణుండు రామునకు రావణునిబలంబుఁ దెల్పుట. —

చ. దివిజవరేణ్యవై రికులదీపక నీ వలసంక్తికంతుచే నవమతిఁ గాంచి వచ్చుట యథార్థ మెఱింగితి నింకఁ బ్రోచెదం దవిలినశంకఁ బోవిడిచి దానవనాథుబలాబలంబు దెల్పవె యన వాడు రాజకులపాలున కిట్లని చెప్పె సర్వమున్. 386

చ. బలరిపుతుల్యవీర్య విను పద్మజపౌత్రుఁడు విశ్రవుండు నాఁ గలఁడు తదీయవీర్యమునఁ గైకసిగర్భమునందుఁ బ్రీతిమైఁ

- బొలుపుగ మేము మువ్వరము పుట్టితి మగజుఁ దాదశాస్యుఁ డ
గ్గలముగ మధ్యముండు ఘటకేర్టుఁడు నేను విభీషణాఖ్యుఁడన్. 387
- ఉ. అంబుజమిత్రవంశకలశాంబుధిచంద్ర పితామహప్రసా
దంబున సిద్ధసాధ్యసురదానవకోటి కవధ్యుఁడై త్రిలో
కంబుల నాక్రమించి బలగర్వమునం బటుశౌర్యధైర్యవీ
ర్యంబుల మేటి యై చెలఁగురావణుఁ డింద్రవిరావణుం డిలన్. 388
- చ. అమరమహీధరంబుక్రియ సంగము గ్రాల విరించనప్రసా
దమున నజయు్యుఁడై సురకదంబముమీఁదికి నేగి దారుణ
క్రమమునఁ బెక్కుమాటు లలుకం బురము లెవ్వడలంగఁ దోలి దు
ర్దమగతిఁ గుంభకర్ణుఁ డలరారు జగ త్రయదుర్నివారుఁడై. 389
- క. దనుజేంద్రునిసేనాసతి, ఘనుఁడు ప్రహస్తుఁ డనువాఁడు గలఁ దాతఁడు ము
న్ననిఁ గైలాసమహీధర, మునఁ దోలె న్నాణిధర్మముఖ్యులఁ గడిమిన్. 390
- చ. మఱియు దశాస్యుపుత్రుఁ డనమానపరాక్రముఁ డింద్రజిత్తనా
వఱుల నతం డవధ్యదృఢవర్జుఁడు పావకుని న్నఱంబులో
నిరపుగఁ దృప్తుఁడేసి యతఁ డిచ్చునదృశ్యరథాదిసాధనో
త్కరములతో నదృశ్యుఁ డయి దారుణాభంగి జయించు వైరులన్. 391
- వ. మఱియు మహావీరమహాపార్శ్వలును దేవాంతకనరాంతకులు నతికాయ
మహాకాయులును గుంభనికుంభులును ధూమ్రాక్షమకరాక్షయాపాక్షవిరూ
పాక్షులు నకంపనుండు నొక్కొక్కఁడు పెక్కాలంబుల నారితీరి లోకపాల
సములై యుండుదురు మఱియు లంకాపురంబునందు మాంసాహారులునుశోణిత
పంకిలులును గామరూపులు నగుప్రథానరాక్షసులు దశకోటిసహస్రంబు లున్న
వా రట్టిదానవులం గూడి రావణుండు నిరంకుశప్రతాపంబున దిక్పాలకులం
బొడిచి గెలిచి మాటు లేక యుండు నద్దురాత్మునిచేతఁ బరాజితు లై యింద్రా
దులు సేయునది లేక దేవసమన్వితంబుగా వగచు చుండుదు రని పలికిన నతని
పలుకులు విని దృఢపరాక్రముం డగురాముండు కొంఱొకతడవు యోచించి
సర్వధర్మంబులు నెఱింగి విభీషణున కిట్లనియె. 392
- చ. దనుజకులావతంస మది దాచక నీ వెఱింగింప నద్దశా
స్యునితెఱఁ గెల్ల వింటిఁ గమలోద్భవుఁ డడ్డము వచ్చి కాచినం
బనివడి పుత్రమిత్రజనబాంధవమంత్రిసమన్వితంబుగా
ననిమొన వాని గీటడఁచి యాసురకాజ్యము నీ కొసంగెనన్. 393
- శా. పాతాళంబున కేగిన స్ఫురగిరిప్రాంతంబునఁ దాగినం
ద్రాతం గానక మిన్ను ప్రాకినఁ బయోగాశిం బ్రవేశించిన
నీత న్నుచ్చిలినట్టిరావణుని దుశ్చిత్తు నివారించ కే
ళ్యాతి న్నెండి యయోధ్యకుం జొరమి నిక్కం బింత దైత్యోత్తమా. 394

వ. ఈయర్థంబునందు సందియంబు లేదు భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్నులతోడు శవధంబు చేసితి నని పలికిన. 895

క. అనవుడు విభీషణుం డా, జననాథునిసత్యవాక్యచతురత్వంబు నిని తచ్చరణాంబుజములు, తనయాదల సోక మ్రొక్కి తగ నిట్లనియెన్.

—అంత రాముండు విభీషణుని లంకారాజ్యాభిషిక్తునిగఁ జేయుట. అంత—

తే. దైత్యవధమందు లంకాప్రధర్షణంబు
నందు సాహాయ్య మొనరింతు నధిప నీకు
నాలమున జీవితము దాఁప కరిబలంబు
చొచ్చి పెనఁగెద నను నీవు మెచ్చి పొగడ.

897

చ. అన విని రాఘవుండు ముదమంది విభీషణుం గాఁగిలించి త
మ్మునిఁ బరికించి మెచ్చితి నముద్రజలంబులచేత వేడ్క నీ
తనిఁ గప్పి నై న్యమధ్యమునఁ దప్పక లంకకు రాజు గాఁగ గ
క్కున నభిషిక్తుఁ జేయు మనఘం డితఁడర్హుండు మత్కృపా ప్తికిన్. 898

ఉ. నా విని లక్ష్మణుండు రఘునాథునియానతిఁ గాంచి సామ్రాజ్య
రావణుతమ్మునిఁ దనుజరాజ్యవిభుండవు గ మ్మటంచు సం
భావితుఁ జేసి కీశబలమధ్యమునం గడు వేడ్కతోడ ను
శ్రీవిభవం బెల్లర్చ నభిషేక మొనర్చె సమంత్రకంబుగన్. 899

తే. మానవేంద్రునిసత్కృపామహిమఁ జేసి, యవ్వభీషణుం డభిషిక్తుఁ డగుచునుండ
నధికసంతోషమున నవ్వనాటబలము, సాధుగతి మ్రోసి సంపూర్ణజలధికరణి.
వ. అంత నప్పద్మినీకాంతనందనుండును హనుమంతుండును నవ్వభీషణు నాలోకించి
పరమానందభరితస్వాంతంబున నిట్లనిరి. 401

తే. అనఘ మన మందఱము రాఘవునకు నిచట, నర్థిఁ గూర్చినచుట్టలమైతిమి గద
యింక నఱమఱ మాని తదీభితంబు, నఫల మగునట్టియత్నంబు జరుపవలయు.

ఉ. ఈవనరాళి నింక మన మిందఱ మేక్రియ దాఁటు వార మి
చ్చావిధి నేయుపాయమున నర్పవనాటగణంబు దాఁటు ను
ర్వీవరు లెత్తెఱంగునఁ దరింపుదు రాసురవంశదీప మీ
కీవిధ మంతయుం దెలియ నింపుగ నీ వెఱిఁగింపు నావుడున్. 408

—అంత విభీషణుండు సముద్రము దాఁటుట కుపాయంబు వానరుల కెఱింగించుట. అంత—

ఉ. ఆరణనీచరప్రవరుఁ డక్కపివీరులఁ జూచి పల్కు నీ
నీరధి మున్న సాగరులనేర్చున నైనది గాన నీరఘు
క్షౌరమణుండు దీనికి వెనక శరణాగతుఁ డైనఁ బ్రీతి సాం
చారఁగ నుత్తరించువిధ మంతయు నేర్పడఁ జెప్పు నొప్పుగన్. 404

వ. అని పలికిన నద్వితీవానుజులుకులు విని సుగ్రీవుండు విభులగ్రీవుం డై రయం

బున లక్ష్మణసహితంబు రామునిపాలికిం జని సముద్రంబు దాటుటకుఁ దగిన
యుపాయం బెఱింగింపుమని తా నడుగుటయు నందుకు సర్వజ్ఞుండును బండి
తుండు నగువిభీషణుండు చెప్పినవిధంబును విన్నవించినఁ గ్రియార్థముం దగు
రామభద్రుండు కమలమి త్రపుత్రనుమిత్రాపుత్రుల నవలోకించి సమ్మానించి విభీ
షణుండు చెప్పినచందంబు యుక్తంబై యున్నదై నను మీరు పండితులును మం
త్రవిచక్షణులును గావున మీకుం దోచినచందంబు యోచించి నిశ్చయింపుఁ
డని స్థితపూర్వకంబుగాఁ బలికిన నవ్వీరోత్తము లిరువురును గొండాకతడవు
యోచించి సముదాచారయుక్తంబుగా నిట్లనిరి.

405

చ. ఇనకులవర్య నుమ్మడుగ నేల సమస్తము మీ రెఱుంగ రే
దనుజవరుండు చెప్పినవిధం బది యిప్పటికి న్నుభావహం
బనఁ దగియున్న దింద్రవరుణాదిదిగీశుల కై న సేతుబం
ధనమునఁ గాని యివ్వనధి వాఁటఁగ శక్యము గాదు గావునన్.

406

శా. రామత్నావర యిచ్చట స్వనలఁగా రా దింక నివాసనర
స్తోమోపేతముగా దశాస్యపురి కేత్రోపం జన న్వచ్చు ను
ద్దామవ్రక్రియ నట్టిమార్గ మను వొందం దెల్పున ట్లినదీ
స్వామి నేవ్విడుము రావణాసుజవచస్సాఫల్యముం గల్గఁగన్.

407

—ఇతి రాముండు సముద్రప్రసాదమునకై దశశతయనము నధివసించుట. —

క. అని పలికిన విని యాఁగా, కని జలనిధితీరమునఁ గుశాస్తరణముపై
ఘనభంగి నధివసించెను, జననాథుండు వేదిపైఁ గృశానుండుఁ జోలెన్.

408

శా. ఆలోరాక్షసవీరుఁ డుద్ధతుండు దైత్యాధీశుచారుండు శా
ర్థూలాఖ్యుం డొకఁ డేగుదెంచి యలపాథోరాశీతీరంబునన్
శ్రీలం గ్రాలుక ప్రీందపాలితచమూశ్రేణి న్నమగ్రంబుగా
నాలోకించి రయంబునం జనియె నుద్యద్భీతితో లంకకున్.

409

చ. చని దశకంఠుఁ గాంచి దనుజవ్రవరా కపిసైన్య ముద్ధతి
న్వననిధివోలఁ బెంపుమెయి వచ్చుచు నున్నది లంకమీఁదికిన్
జనపతులు త్రమాయుధులు సంగరశూరులు రామలక్ష్మణు
ల్జనకజ డాయ వచ్చి రిదె సర్వననాటచమూనమేతు లై.

410

క. హరిసైన్యము దశయోజన, పరిమాణంబై నభంబు బలసీ మెలవున
స్మరనిధియు త్రరతటమున, వజ్రులుచు నున్నయది రాజవరయుక్తముగన్.

411

వ. మఱియు నబ్బలం బ్రప్రమేయంబై యగాధంబై రెండవనాగరంబుకరణి నొప్పు
చున్న దీయర్థంబున సందియంబు లేదు.

412

ఉ. కావున నూరకుండ నిఁకఁ గర్ణము గా దనురేంద్ర చెచ్చెర
న్వారికి దూతలం బనిచి వారితెఱంగు నెఱుంగఁ జోలు ని

చ్చావిధి ధానభేదముల సాంత్యమునం గడు నేర్పుపెంపుతో
నేవిధి నైవ నమ్మెనకు నిప్పుడు భంగము నేయు టొప్పుగున్.

418

వ. అని పలికిన నద్దశకంఠుండు శాస్త్రులునివచనంబులు విని మనంబున నొక్కింత
విచారించి శుకుం డనువాని నొక్కరాక్షసు నవలోకించి యి ట్లనియె.

414

— శుకు రావణుండు శుకుం డనుదూతను సుగ్రీవునికడకుఁ బంపుట. —

ఉ. ఓజ దలిర్ప నీ వరిగి యొప్పుగ నావచనంబు గాఁగ నీ
రేజవనాప్తపుత్తునకుఁ బ్రీతి జనింపఁగఁ బల్కుమీ మహా
రాజకులస్రనూతుండవు రాజసుతుండవు కీశకోటికిఁ
రాజపు సూర్యపుత్తుండవు భ్రాతృసముండవు నాకుఁ జూడఁగన్.

415

చ. అపవృతదారుఁడై వగచు నారఘుభర్తకు నాకె కాక యో
కపికులవర్య యెన్నఁడును గల్గుదు వైరము నీకు నాకు నీ
నృపతికి నాజుఁ దోడుపడ నీ కిట వచ్చుట పాడి గాదు తో
రపునీరి గల్గునీపురికిఁ గ్రవ్వుటఁ బొమ్ము చమూయుతంబుగన్.

416

వ. నీవు బ్రహ్మపౌత్రుండ వగుటంచేసి మాకు బంధుభూతుండ వైతివి నీకు రామా
వలంబనంబున నయ్యెడునుపకారంబు ననవలంబనంబున నయ్యెడునపకారం
బును లేదు నిష్కలం బై నవైరం బనుచితంబు గావున నీవును గ్రవ్వుటంజనుము.

క. అరుగక యొడ్డారంబున, నరుదెంచిన నేమికార్య మన్నతుని
ర్జరు లైనను జొరఁ జాలరు, నరవానరు తెంతవారు నగచరవర్యా.

418

వ. అని సందేశంబుఁ జెప్పిపుత్తెంచిన నారాక్షసుండు నిజనామంబునకు సార్థక్యంబు
గల్గునట్లుగా నొక్కవీరత్రియంబు దాల్చి శీఘ్రగమనంబున నాకాశమార్గం
బున సముద్రంబు దాటి వచ్చి వానరసైన్యోపరిభాగంబున నిలిచి సుగ్రీవు నవ
లోకించి దురాత్ముం డగురావణుండు చెప్పినవృత్తాంతం బంతయు నెఱింగించిన
విని యక్కపిశ్రేష్ఠుండు కోపించి వానరులం జూచి యిద్దురాత్మునిం బట్టి బం
ధింపుఁ డనినఁ దత్త్వణంబున నాహరివీరు లాకాశంబున కెగసి కాష్ఠముష్టిప్రహా
రంబుల నొప్పించి యొడిసి పట్టి బలాత్కారంబునఁ బుడమికి దిగం ద్రోచిన
నతం డవతారితుం డై వానరులముష్టిప్రహారంబుల కోర్వక రామభద్రు నవ
లోకించి యి ట్లనియె

419

చ. అనఘచరిత్ర భర్తృమత మాత్మమతంబుగ భీతి దక్కి య
నృసృపులమ్రాలఁ బల్కుటది నైజము చారుల కుర్విలోన భ
ర్తృనియతి మాని నన్ను పడి రాయిడి పెట్టెదీ రీవనాటు లీ
మమవమధర్మమూర్తి వకటా వల దంచు నదల్ప వల్పదే.

420

క. జవనాథ నీతిశాస్త్రం, బనుక్తవాది యగుచారుఁ డరయఁగ వధ్యుం
డని పలికెఁ గాక వధ్యుం, డని పలికెనె యుక్తవాది యగువాఁ డవనీన్.

421

క. అని పలుకఁ దద్విలాపము, విని రామవిభండు స్థనగవీరుల నెల్లం
గనుఁగొని వీని వధింపకుఁ, డని పలికెఁ గృపాతరంగితాపాంగుండై. 422

—ఉతి సుగ్రీవుఁడు శుకునిచే రావణునికి సందేశము పంపుట. ఉతి—

వ ఇట్లు పలికిన నవ్వనచరులు రామునిశాసనంబు విని వాని విడిచి పుచ్చినవాఁడు
దర్శితాభయుండై లఘుగమనంబున సంతరితుంబున కెగసి వెండియు సుగ్రీవు
నవలోకించి మహాత్మా నీవు మహాబలపరాక్రముండవు సత్త్వసంపన్నుండవు
రావణునకుం జెప్ప నెద్దియేనియుం గలదేని యానతి మ్మనిన నవ్వానరవల్లభుం
డు వాని కిట్లనియె. 423

ఉ. రావణ నీవు నా కరయ భ్రాతృసముండవు గావు కర్తవుం
గావు సురక్షణీయుఁడవు గావు సఖుండవు గావు వీరసం
భావితుఁ డైనరామజనభర్తకు శత్రుఁడ వైతి గావున
వావిరి వాలివోలె గడువధ్యుఁడ వైతివి నీక్క మింతయున్. 424

ఉ. ఓరజనీచరేశ విను ముగ్రవనాటచమూయుతంబుగా
నీరధి దాఁటి వచ్చి రఘునేత మనంబున సంతసింపఁగా
దారుణభంగి బాంధవమతప్రియభృత్యయుతంబుగా నిను
ఘోరరణంబులో దునిమి గొబ్బున లంకను నీఱుఁ జేసెదన్. 425

చ. వనజభవుండు దోడుపడ వచ్చిన దేవచమూనమేతుండై
యనిమిషవల్లభుండు కృప నడ్డము సొచ్చిన నప్పురాంతకుం
డనుపమభంగి గాచిన నిశాటకులప్రవరా రణంబులో
మనుజవిభుండు నీతలలు మానక ద్రుంచు నిశాతహేతులన్. 426

చ. అనిమొన రాముబారిఁ బడి యూర్తిఁ దలంకెడునిన్నుఁ గావఁగా
ననుపమలీల నిజగములందుఁ బ్రసిద్ధి పహించునట్టివా
రనిమిషసిద్ధసాధ్యసనుయతుపిశాచభుజంగమాహిభు
గ్దనుజవతంగులైన గృహ గావ సమర్థులు గారు చూడఁగన్. 427

క. ద్విజకులవర్య జరావృద్ధ జటాయువుఁ బరమపుణ్యుఁ డ్రుంచితి వీ వా
వృజనంబు నిన్ను దనుజ, వ్రజనాయక గాల్చి కేల వష్టై పోవున్. 428

ఉ. రామనరేంద్రచంద్రునిపరాక్రమముం దెలియంగ లేక యా
రామమున స్మృగగ్రహపరత్వమున భుజేగఁ జూచి యా
భూమిజ మ్రుచ్చిలించి గొని పోయితి వాస్తవుఁ డొద్ద నున్న ను
ద్దామశరవ్రతానమునఁ దప్పక యప్పుడె ని న్విధింపఁడే. 429

—ఉతి వానరులు శుకుని బంధించి పీడించుట. ఉతి—

క. నా కేశముఖ్యు లేనా, లీకాతునిచుహిమఁ దెలియలే రవిభుతో
వీరకఁ బగఁ గొంటి పట యిరక, నీ కెక్కడిబ్రతుకు పోర నీతివిదూరా. 430

తుండై మానంబు ధరియించి యవమాదుండై విధున్ కృతకారంబున నన్ను
హోదధి నుపాసించు చుండ నవ్వుహనీయచరిత్రునకు నిశాత్రయం బతిక్ర
మించె నంత.

436

—ఇతి సమీద్రుఁడు పరీక్షార్థంబు రాము నుపేక్షించుట. ఇతి—

మ.నయవిచ్చేఖరుఁ డై నరాఘవునిచే నానాప్ర కారంబుల

న్నియతిం బ్రార్థితుఁ డయున్ మై మఱచి మున్నీ రవ్వుహోభ ర్తకుం
బ్రియ మారం బొడనూప కుండె జడధు ల్విఖ్యాతపండక్రియా
నియతిం గాక ప్రశాంతవాక్యముల నన్వేషింపఁగా నేర్తురే.

437

వ. మఱియుఁ దనకు విరోధు లగుమరువానుల రామునిచేతదండింపంజేయుటకును
రావణునిభయంబునఁ దత్సంహారక్షమం బై నరామునిపరాక్రమంబు పరీక్షించు
టకును సముద్రండు విలంబనంబుఁ జేసి బొడనూప కుండె.

438

తే.డదధి యారీతిఁ బొడనూపకున్న నలిగి

మనుజపతినేత్రముల నెఱ్ఱఁదనము గదుర

నంతకాకారుఁ డై తవచెంత నున్న

యట్టిసామిత్రిఁ గనుఁగొని యిట్లు లనియె.

439

చ. అనఘచరిత్ర కంధిదురహంకృతిఁ గంటివె డాయ రాఁడు నే
ర్పును బ్రియవాగ్విశేషతయుఁ బొల్పుగ శాంతిశమక్షమార్జవా
ద్యనుపమనద్గణంబులు దురాత్ములకుం బని నేయ వట్టిస
జ్జనుఁ గని సాధునిందితు లశక్తుఁ డటంచుఁ దలంతు రెంతయున్.

440

తే. నర్వదోష్పృష్టదండునిఁ జపలు వివరి,ధావకుని దృపు దుష్టునిఁ దన్నుఁ దాను
బొగడుకొనువాని దుర్నీతి నెగడువాని,శకునిఁ గనుఁగొని లోకంబునత్కరించు.

క. సామమునఁ గీర్తి గలుగదు, సామంబున యశము లేదు సజ్జనుఁ డైనన్
సామమున ఖ్యాతి వడయఁ గ, సామంబున నెల్లవనులు సమకొని వచ్చున్.

క. నిరుపమనిశాతనుద్భీ, కరళరనిద్భిన్న మకరకమతంబులచే
శరనిధి నిరుద్ధనలిలో, త్కరముగఁ గావించు నిపుడు గనుఁగొను మనఘా.

443

క. పన్నుగ దంతికరంబులు, పన్నుగ భోగములు కచ్చంబులశిరముల్
క్రన్నన మత్సాయకసం, చిన్నము లై పోవునట్లు చేసెదఁ గడిమిన్.

444

క. సమదేభమీనకర్కట, కమతంబు సశంఖశుక్తికాజాలము ను
గ్రమహారగసేవిత మగు, కమలధి నింకింతు నీవు గనుఁగొను చుండన్.

445

తే. దశరథకుమార నాయందఁ దాల్చియునికిఁ

జేసి జలనిధి చుల్కన చేసి నన్నుఁ

గడిమి ననమధునిగఁ జూచెఁ గావరంపు

జనులయెడ నోర్పు యు క్తమై తనరడయ్య.

446

తే. సామమున నెంత వేడిన సాగరంబు, తనదుహావంబు సూపదు ధనువుఁ దెమ్ము
శితశరంబుల దీని శోషింపఁ జేసి, కవులు కాల్పఁడఁ జనునట్లుగా నొనర్తు. 447

అథ రామఁడు కోపించి సముద్రునిపై ఘోరబాణంబులఁ బ్రయోగించుట. అథ-

క. వేలాశృతమర్వాదము, నాలోకనభీకరంబు నగణితవీచీ
మాలాకుల మగునీవరు, జాలయమును జూడు మిపుడు హతరయమునుగాన్.
వ అని పలికి శ్రోధవిస్ఫూర్తి తేక్షణుండై యద్వైతరథరాజనంజనుండుకల్పాంతకాలహు
తాశనుండుం బోలె దుర్ధృష్టుండై వెలుంగుచు ఘోరం బైనచాపం బందుకొని
నారి మ్రోయించుచు జగంబులు కంపింప నహస్రాక్షుండు వజ్రంబుం బోలె
సుగ్రశీలముఖంబు అడరించిన నయ్యమోఘసాయకంబులు విలయపవనప్రేరిత
వై శ్వానరజ్వాలాజాలంబులభంగి మంట లుమియుచు మహావేగంబునంబడిచి
సముద్రనలలంబులు సొచ్చి నిర్వక్రగతి నౌర్వానలశిఖలుం బోలె నర్కంబు
నాక్రమించి మింటికిం బొగ లెగయ ధగధగాయమానవిస్ఫులింగపటలీసం
చారఘోరంబుగాఁ గవిసిన నమృహోదధి యాఘూర్ణితతరంగంబునుసంభ్రాంత
పాతాళతలవాసిమహోరగరాక్షసకదంబంబును సుదృఢితమహాగ్రాహంబును
సంవృత్తనలలాశయంబును విస్ఫోటితశంఖశుక్తికాజాలంబును బ్రతప్తమత్స్య
కచ్చపకర్కటకాశోదరంబును పన్నురుద్ధమహావేగంబును మహామారుతరయో
ద్ధాతంబు నై వింధ్యమందరసంకాశంబు లగునుల్లోలకల్లోలజాలసంఘట్టనం
బునం బుట్టినమహాధ్వని భూనభోంతరాళంబు నిండఁ బెల్లుబ్బి కడ లెత్తి
మ్రోయుచు నడివడియును జిక్కువడియును జీకాకువడియునుదిరుగుదువడియె
నానయంబున. 449

ఉ. ఆరఘువీరుకోపము మహద్భృతకర్కము భూరివేగమున్
దారుణవిక్రమంబుఁ గని తమ్ముఁడు లక్ష్మణుఁ డూరకున్నచో
ఘోరము గాఁగ లోకములకు న్వలయంబు ఘటిల్లు నంచు లోఁ
గూరినభీతి ని ట్లనియె గొబ్బునఁ జాపము వట్టి యన్నకున్. 450

చ. అరుదుగ నెప్పుడుం గుపిత లయ్యెను సాధుల కప్రియంబు నే
యరు మిముఱోటి పెద్ద లటు లైన నమాఖ్యకు హాని గల్గు నం
చరయ నమస్తభాతనికరాశ్రయఁ డైనవయోధి నీగతి
స్మరములపాలుఁ జేయఁ దగునా సుగుణాధ్య కృప నృమింపవే. 451

కా. నీకోపంబును నీమహామహిమయు న్నిఘోరకృత్యంబు న
స్తోకాటోపముఁ జూచి సిద్ధదివిజస్తోమంబు బ్రహ్మ లి
త్యైకుశ్రేష్ఠ ఘనస్వనంబున నహోకష్టం బహోకష్ట మం
చాకాశంబున మ్రోయఁగాఁ దొడఁగి రుద్రవృద్ధితి నాలింపవే. 452

క. అని లక్ష్మణుండు తగ వేడిన నారఘువీరుఁ డలుక డింపక జలధిం

- గనుఁగొని దాకుణవాక్యంబున నీట్లని పలికె బొమలు ముడివడు చుండన్.
- ఉ. నీమద మేమి చెప్పు నగు నీరథి శ్రావ్యున నాడువిక్రమ
శ్రీమహిమం బెఱుంగక ప్రసిద్ధసమున్నతవిర్యహీనునిం
గా మది నెంచి తీవు ఘనకాండపరంపరల న్భవజ్జల
స్తోమము నింకఁ జేసి పెనుధూళి యొనర్చెన నేడు చూడుమా. 454
- చ పలునుఱుఁ ద్రోవఁ జూపుఁ డని ప్రార్థన సేయఁగ నేల నిన్ను ను
ద్విలసితచాపము కళరవేగమున న్భవదంతరాళము
ద్వలకొని ఘోరనత్వసహితంబుగ భస్మముఁ జేసి కాలక్షం
బెలుచ వనాటకోటి నడిపించెదఁ జూడుము నాదుశక్తియున్. 455
- వ. జలోపరిసేతుబంధనజల స్తంభనతచ్చోషణాదిశక్తిత్యరూపం బైనమదీయవిక్ర
మంబును శాస్త్రవశ్యత్వసౌజన్యనిబంధనశరణరూపపురుషకృత్యంబు నెఱుంగ
వైతి వని పలికి. 456
- శా. ఆరాజేంద్రుఁడు బ్రహ్మదండనిభఘోరాకారనారాచము
న్నారస్తక్రియ వింటఁ గూర్చి నియతి స్ఫురహస్త్రమంత్రాక్షర
స్ఫూర్త్యానము సేసి వేగ యశరింపం బూని దుర్ధాంతమా
ర్వీరావం బొనరించె సర్వజగము ల్భీతిల్లి కంపింపఁగన్. 457

అథ రాముఁడు బ్రహ్మస్తంబు సముద్రునిపైఁ బ్రయోగింపఁ దలకొనట. అథ-

- వ. ఇవిధింబున రాముండు సముద్రభయోత్పాదనంబుకొఱకు బ్రహ్మస్తంబు
సంధించిన. 458
- సీ జగదంతరాళంబు చగిలినయట్లయ్యెఁ దలరి కులాచలంబులు చలించె
గ్రమ్మె ముజ్జగముల గాఢాంధకారంబు తివిరి దిజ్ముఖములఁ దెలివి మాసె
గలఁగి సంక్షోభించెఁ గమలాకరంబులు తగ మహానిమ్నగ లిగిరిపోయె
గ్రహగణంబులు మింటఁ గాంతిహీనము లయ్యె జగతి కుమ్మరసారెపగిదిఁ దిరిగె
తే. చంద్రభాస్కరు లనోన్యననహితు లగుచు
దారకలఁ గూడి తిర్యక్ప్రచారు లైరి
భీషణోదగ్రదీర్ఘనిర్ఘోష మడర
నింగివలన నిర్ఘాతము ల్పిర్గమించె. 459
- క. వితతోల్కాశతనందీ, విత మై గాఢాంధకారభీషణ మై య
ద్భుతేభంగిఁ బొల్పె గగనము, గతమార్తాంధోగ్రకిరణకాండం బగుచున్.
- చ. గగనమునఁ జనించి లయకాలమునాఁటిరయంబుఁ దాల్చి చం
డగతిఁ బ్రభంజనుండు వికటన్ముటదాకుణపాంసుయుక్తఁ డై
నగములఁ గూల్చి మేఘముల నల్లనలం బడఁ బాఱఁదోలి పొం
దుగ గిరిశృంగము ల్వీటుగఁ ద్రోచి రహి నివిహరించె మధుతిన్. 461

- క. దివితో రాయుచు బల్వడి, నవమేఘము లొక్కటై నినాదము లెనఁగన్
భువిపై విద్యుత్కాశ్యా, నవకణములు పిడుగులుచు ఘనంబుగఁ గురిసెన్. 462
- మ. ధరణీభాగమున న్నభస్థలిని బాతాశంబుచం గొండల
న్దరిసంతంబుల నప్పులం గలుగుదృశ్యాదృశ్యభూతంబు లా
తురత న్నోరన మ్రాసె నొక్కమొగి నిండుం డాదియాదిష్టతు
ల్పురచున్లుల్పురసిద్ధచారణులు విభ్రాంతాత్మై 463
- మ. కమతప్రాతముతో జలేభతిమినక్రగ్రహమీనోరగో
గ్రనుహారాక్షసకోటితో నెనరు వీరకం బొంగి మిన్నంది ఘో
రము తావీచులమ్రోత పెల్లెనఁగి మీఱన్ వేలయు ద్దాటి సం
భ్రమిత న్యోజనదూరము న్నొరలె నప్పాభోధిరా జుద్ధతిన్. 464
- వ. ఇట్లు సంక్షోభించి తనమనంబున. 465
- ఉ. మోసము వచ్చె రాజకులముఖ్యుఁడు రాముఁడు నై న్వధింప ను
ల్లాసముతోడ దారుణకలంబము దా నరిఁ బోసి యున్నవాఁ
డీశరరాజముం గడిమి నేయక మున్నె యుపాయనంబుల
న్భాసురలీలఁ జేకొని సుభక్తిమెయిం బొడనూపు టొప్పుగున్. 466
- ను. లని చింతించి మహాదయాచలము నుద్యచ్ఛక్తి భేదించి మిం
చునవాదిత్యునికై వడిన్ జలములన్ సొంపార భేదించి మిం
చినరాగంబున దివ్యరూపధరుఁడై శీఘ్రంబున స్నిగ్ధమిం
చె నితాంతద్యుతి దిక్కుల నె్వలఁగ నక్షీణక్రియాబటుఁడై. 467

—ఇతి సముద్రండు రాముని ననునయించుట. ఇతి—

- వ. ఇట్లునిగ్ధమించి స్నిగ్ధవై దూర్యసం కాశుండును రక్తమాల్యాంబరధరుండునుబన్ద
వత్తనిభేక్షుండును జాతరూపమయవిచిత్ర నానారత్నమణిస్యాతకోటీరకుండల
కేయూరకంకణాంగుళీయక కాంచీనూపురప్రముఖబహువిధదివ్యాభరణ భూషి
తుండును సువర్ణమయదుకూలచేలాలంకృతుండు నై నానావిధధాతుమండల
మండితుండై హినువంతుండుంబోలె వెలుంగుచు నిజోదరసంభూతం బైన
కౌస్తుభరత్నంబునకుఁ దోఁబుట్టువు లగువెలలేనిజాతిరత్నంబులు చెక్కినజాం
బూనదమయం బై నవతకం బురంబునఁగ్రాల గంగాసింధుకాళిందీనరస్వతీశాత
మీప్రభృతిమహానదులు చునోహరహాపథారిణు లై యుభయపార్శ్వంబుల
నడువ బహుభోగమండితంబు లగుమహారగంబులును బాతాశతలవాసుగు
దానవులును వెనుక ముంజుజ బుసి చనుదేర నర్వపుష్పంబులంగూర్చి యొక్క
మాలిక శిరంబున నిడుకొని శీఘ్రగమనంబున శరపాణి యగురఘువుంగవుని
యొద్దకుం జనుదెంచి వలగొని నిటఁతటఘటితాంజలిపుటుండై ప్రసన్నముఖుం
గావించుకొని యిట్లనియె, 468

చ. ధీతియు సభంబు వాయుజలకీలులు శాశ్వత మైనమార్గముం
జతురత నాశ్రయించి యనిశంబు స్వభావమునెం జరింతు రా
గతి రఘువంశశేఖర యగాధత నొందుటఁ జేసి నాకు న
జ్ఞతయు జడత్వసంపదయుఁ గల్గుట చోద్యము గాదు చూడఁగన్. 469

తే. నీకుఁ బాడసూప కుండుట నృపవరేణ్య
రాగమదలోభ భయమత్సరములవలనఁ
గాదు మత్స్యభావం బంతె గాక కనలి
సన్న భంజింపు నేటి కన్యాయ మధిప. 470

సీ. రాజేంద్ర నీ బాణరయము సహింపంగ నే నెంతవాఁడ నహీనభక్తి
నీపంపుఁ జేసెద నేర్పుతోఁ గవు లుగ్రమకరంబులకు మహామత్స్యములకుఁ
జక్కకుండఁగ నల్లి నక్కజంబుగ దాటువిధముఁ జెప్పెదఁ గిన్న విడిచి నుప్ర
సన్నుండే వగుమన్న నన్న రేంద్రుఁడు శాంతుఁడై సమస్తనిఁ జూచి యనఘచరిత

తే. ఇప్యహాబాణ మవ్యధ మెచట విడుతు
సనిన నవ్యాగిరాశి మహాత్మ్యఁ డైన
దాశరథిమాట విని శరోత్తమముఁ జూచి
యిట్లు లని వల్కె సంతోష మెనక మెనఁగ. 471

❦ రాముఁడు సముద్రనేచనంబున ద్రుమకుశ్యముపై నీప్రప్రయోగము సేయుట. ❦

చ. సరవర నీవు సర్వభువనంబుల విశ్రుతిఁ గన్నకై వడిక
గుఱుతుగఁ బాటి కెక్కె ద్రుమకుశ్య మనా నొకపుణ్య దేశ ము
త్తరమున నుగ్రదర్శనులు దన్యులు దుర్మతు లందు నిల్చి మ
త్పరమపవిత్రతోయములు ద్రావుదు నుందు రహర్నిశంబులున్. 472

క. ఆపాపజాతిదుర్జను, లేవున నన్నంటుటకు సహింపక యుందు
నృభాపాలతనయ యచ్చట, నీవరమాస్త్రింబు విడుపు మెంతయుఁ బ్రీతిన్. 473

క. అని ప్రియ మారఁగఁ బలికిన, విని రాఘవుఁ డయ్య మోఘవిశిఖంబును గ్ర
క్కున నప్పాఠోనిధి చెప్పినచోట న్విడిచి లోకభీకరలీలన్. 474

క. దాశరథిముక్తఘనదీ, ప్రాశనిసమబాణ మెచట నరుదుగఁ బడె నా
దేశము మరుకాంతార మ, నా సంజ్ఞ వహించె జగతి నానాటవులన్. 475

వ. మఱియు సచ్చటిసనుంధర శరపీడితి యై మహానాదంబునెం బగిలె రసాతలం
బున నుండి జలంబులు తదవ్వీణముఖంబువలన నిర్గమించి సంతతావిచ్ఛిన్నభా
రాహాపంబుగా సముద్రసలిలంబులఁ గలిసె నక్కూఁపుంబు ప్రణకూపం బన
జగంబున వినుతి కెక్కె నబ్బాణపాతంబున సంభగికుక్షిపరితోభంబు నొందె
నద్దేశంబు మరుకాంతారం బన ముల్లోకంబుల విశ్రుతి నహించె నిత్రైతంగున
సరోత్తముం డగురఘున త్తముండు మరువిషయంబు శోషింపం జేసి వెండియు

దయాళుండై పశవ్యంబు నరోగంబును ఫలమూలరసయుతంబును బహున్నేహ
పూరితంబును నిరంతరక్షీరధారాపూర్ణంబును సుగంధబంధురంబును వివిధది
వ్యాపకధీనమాక్షీర్ణంబును సమస్తసద్గుణ యుక్తంబునుంగా వరం బొసంగిన
నదైశంబు మహానుభావుం డగు రామునివరదానంబువలనఁ బరమకళ్యాణగుణో
పేతం బై నుపథం బై యొప్పె సంత సరిత్పతి యగునమ్మద్రుండు సర్వశాస్త్రార్థ
జ్ఞం డగు రామభద్రు నవలోకించి భద్రవాక్యంబున నిట్లనియె 476

— ❧ — సముద్రుండు రామునికి సేతుబంధనోపాయం బెఱింగించుట ❧ —

సీ. మనుజేంద్ర యీనలుం డనువానరుడు విశ్వకర్మపుత్రుఁడు శిల్పకర్మసిఫుణ
తావిశేషంబునఁ దండ్రీ బోలినవాఁడు గురునిచే వరములు గొన్నధన్యుఁ
డీమహాబలునిచే నింపార నాయందు సేతువుఁ గట్టింపుఁ డాతతముగ
మునుకొని జలములోమునుఁగ కుండఁగ దానినొడల ధరియింతు ననుచుఁ బలికి
అ. మరుజవిభుని వీడుకొని యేగె వారాశి, యంత నలుఁడు పొంగి సంతసమున
లేచి విభునిమోముఁ జూచి యంజలి చేసి, దిట్టఁడనము మెఱయ నిట్లు లనియె.
క. మనుజేంద్ర సాగరము మ, జ్ఞనకునిసామర్థ్య మెఱిగి సత్యమె పలికె
స్వనరాశియందు సేతువు, ననువుగఁ గావించు వానవాదులు మెచ్చన్. 478
మ. దమశీలా యకృతజ్వలందు విలసద్దండంబె కా కుర్వీలో
క్షమయు ద్దానము సాంత్వముం బనిగొనం గా నేర్పునే సేతుబం
ధము వీక్షింపఁగఁ గోరి యీజలధి సమృద్ధిక్రిమి సేఁ డుపా
య మెఱింగించుట దండభీతి మఱికాదా రాజవంశోత్తమా. 479

— ❧ — నలుఁడు తాను సేతువుఁ గట్టెద నని రామునితోఁ జెప్పట ❧ —

క. మును విశ్వకర్మ మందర, మున మజ్జనయిత్రి కొనఁగె ముదమున వర ము
య్యనఘాత్తున కౌరసనం, దనుండ నై పుట్టినాఁడఁ దత్పముఁ డనఁగన్. 480
తే. అనఘ నిజ మాడె సాగర మతనిచేత
స్థాగితుడ నైతి జలధిచెమిటి సేతు
వెన్నికకు నెక్కఁ గట్టెదఁ దన్నుఁ దాను
బొగడుకొనుట నీచం బని దెగడ నలదు. 481
క. జననాయక నాచెప్పిన, యనువున వారాశిమీఁద నతిన్నై పుణ్యం
బ్బున సేతువుఁ గావించు, డని యాజ్ఞాపింపు మివ్వనాటుల కెల్లన్. 482
ప. అని పలికిన నారఘువుం గవుం డట్ల కాక యని వానరుల నెల్ల సేతువుఁ గావి
పుఁ డని పలికిన వారును శతసహస్రాయుతంబు లొక్కొక్క మొత్తంబై శీఘ్రం
బున నలుదిక్కులకుం బఱచి మహారణ్యంబులు ప్రవేశించివిచ్చలవిడిమహోత్సా
లంబులగుతాలంబులును నంబరోల్లిఖితశౌఖాశీఖాజాలంబులగురసాలంబులును
విశాలంబు లగుతమాలంబులును దీర్ఘసాలంబు లగుసాలంబులును రసాతల

పర్యంతప్రసారితమూలంబు లగుహింతాలంబులును సముచ్చితకర్తృజాభీ
లంబు లగునారికేశంబులును చిర్యక్ప్రసారితవిశాలవిటపోదారంబు లగువంశకీరీ
రంబులు నుదీర్ణంబు లగునశ్వకర్ణంబులును సానుసముష్ణవంబులగుధవంబులును
ఘనీభూతవత్స్రోత్కటంబు లగువటంబులు సదీతటజంబు లగుకుటజంబులును
నిరంతరకుస్తుమోపార్జనంబు లగునష్టసంబులును సగాకారంబు లగుగర్జితకారం
బులును సంతర్గతామలకంబు లగుతిలకంబులును గంధపూర్ణంబు లగుసప్తపర్ణం
బులును గిరిశంబు లగుతిమిశంబులును బల్లవప్రాతోపేతంబు లగుచూతంబు
లును శైలసమంబు లగుసశోకద్రుమంబులును మింటికిం జివ్వినజవ్వులును దిక్కు
లకు నాగినరేగులును విరిసినదిరిసెనంబులును మిన్ననం బన్నిననుద్రపాన్న
లును దట్టంబు లైనకలిగొట్టుచెట్టులును దీవులం బొడమినకడుములును మిన్ను
దాకినపోకలును మఱియు సగాకారంబు లగుననేకతరుసంతానంబు లుత్పా
టించి యొక్కొక్కడు పెక్కనోకహంబులఁ గరంబుల నురంబున శిరంబున
మూఁపున సంసభాగంబుల నిడికొని లఘుగమనంబున నొండొరులందలకడిచి
తెచ్చి సముద్రజలంబులం బడవైచుచు హస్తీమాత్రమహాకాయంబు లగు
పాషాణనికాయంబులు పెఱికి తెచ్చి వైచుచు సేతువుఁ గావించు దొడంగి
రాసమయంబున.

483

శ్లోక రామనియోగంబున నాఁడు సేతుబంధముఁ గావించుట. శ్లోక

- మ. హనుమజ్ఞాంబవదంగదప్రముఖకీశాగ్రేసరు ల్పైచ్చెరం
జని యుద్యద్గతి యోజనాయతమహాశైలంబుల న్నైలశృం
గనికాయంబుల నుద్ధతిం బెఱికి వీకం దెచ్చి దోశ్యక్తిన
వ్వసరాశిం బడవైచి రొక్కమొగి దుర్వారక్రియాడఱు లై. 484
- ఉ. అన్నరనేత డెందమున నద్భుత మొందుచు సంతసింపఁగాఁ
గ్రన్నన ఘోరనాదములు గర్జలభంగిఁ జెలంగ మిన్నున
స్పన్నినకీశకోటివలనం గురిసెం జలరాశినీటివై
సన్నుతలీల నొక్కమొగి సాంద్రశీలాతరుశైలవర్షముల్. 485
- చ. తఱుచుగ ఘోరవానరకడంబకరప్రవిముక్తమేదినీ
ధరనికరప్రపాతజనితద్విషమాత్రబృహత్పయఃకిణో
త్కరములు మింటిపై కెగసి తప్పక గ్రమ్మఱ నప్పయోధిరా
ట్టరములమీఁద నుద్ధతిఁ బడం దొడఁగెం గడుఁ జిత్తవైఖరిన్. 486
- క. పడుచప్పు డెగయుచప్పుడు, కడువడి వానరులు సేయు కలకలములచ
ప్పుడు గగనంబును గడలును, వడిఁ బుడమియు ఘోరభంగి బ్రద్దలు వాపెన్.
- వ. ఇట్లు బలవంతు లగువానరులు మేఘసంకాశంబు లగుతృణంబులును బర్యంత
మాత్రంబు లగుకాష్ఠంబులును బుష్పితాగ్రంబులగుతరువులునుగిరిప్రఖ్యంబు
లగుపాషాణంబులును యోజనసార్థయోజనప్రమాణంబు లైనగిరిశిఖరం

- బులు నుతాటించి తెచ్చి యెడతెగకుండ సముద్రంబునం బడవైచు చుండ
శిల్పకర్తకుశలం డగునలుండు నిపుణు లగువానరులం గొందఱ మున్నిడుకొని
నూలుయోజనంబులనిడువును బదియోజనంబులతనర్పునం గా నూత్రంబులు
పట్టి వక్రత్వంబు గలుగకుండ నందంద దీర్ఘదండంబులు పాదుకొల్పి రామ
భద్రుండు మనంబున సంతసించి విఱోకించుచుండ సేతువుఁ గావింప సమకట్టి.
- చ. తడయక వానరోత్తము లుడగ్ర శిలాతరులైలశృంగము
ల్లడువడిఁ దెచ్చి బల్వడిఁ జలం బడరం బడవైచు నేర్పుపెం
పడరఁ బయోధిమిఁదఁ బ్రథమాహమునం దల విశ్వకర్మపు
త్తుఁడు వెనఁ గట్టె సేతువుఁ జతుర్దశయోజనమాత్ర దూరమున్. 489
- చ. విసువక శైలము ల్శిలలు వృక్షములుం దృణము ల్మహోగ్రకీ
శనమువయంబు దెచ్చి వసునం బడ వైవఁగ నప్పయోధిపై
ననదృశలీల రామవిభుఁ డొనన రెండవనాఁడు దోర్బలం
బెనఁగఁగఁ జేసె నన్నలుఁడు నిర్వదియోజనము ల్మహోద్ధతిన్. 490
- చ. ఎదు రెదు రేగి కీశు లితరేతరముం బుర్రోల్పుకొంచు న
మృదమున శైలము ల్లరుసమాజము బల్వడిఁ దెచ్చి వైవఁ దా
మువమున నవ్వనాటకుముఖ్యుఁడు మూడవనాఁడు చేసె ని
ర్వదియొకయోజనంబు జలరాశివయిం బాలుపార సేతువున్. 491
- చ. నలునిమహానుభావము ఘనం బని వేల్పులు సన్నతీంపఁగా
నలయక వీరవానరసమర్పిత శైలశిఖాద్రితోటిచే
గులగిరిదై ర్యుఁ డాప్లవగకుంజనుఁ డిర్వదిరెండుయోజనం
బులు దగఁ జేసెఁ గంధివయిఁ బొందుగ నాలవనాఁడు సేతువున్. 492
- చ. ఇరుగడలం దృణంబులు మహీరుహము ల్వడి నంటఁ ద్రొక్కుచుం
బరువడి మధ్య దేశమునఁ బర్వతశైలశిల ల్లటించుదుం
గరగర యై సువేలదనుకం జతురత్వ మెలర్పఁ జేసెఁ దా
నిరువదిమూఁడుయోజనము లింపుగ నై దవనాఁడు సేతువున్ 493
- చ. ఇట్లవానరస త్తముం డగువిశ్వకర్మనందనుండు తండ్రియుం బోలె సత్యంత
శిల్పకౌశలం బేర్పడ మకరాలయం బగుసాగరంబుమిఁద సేతువుఁ గట్టిన నది
సుకృతంబై సువిశాలంబై సుందరంబై సుభగంబై సుభూమితలంబై సుసమాహి
తంబై శ్రీసుంతంబై యుంబరంబునందుఁ బొల్పునావృత్తిపథంబుచందంబున విలాస
వతీసీమంతంబుమాడ్కిఁ జూడ్కికి వేళ్ల సేయుచు నొప్పెనంతకుమున్నయ్యదృ
తకర్మంబు విఱోకింపఁ జనుదెంచి మిన్నునం బన్నిన దేవర్షి నరచుర్వులును దేవగం
ధర్వసిద్ధసాధ్యురత్నోయక్షగరుడోరగాధులును దశయోజనంబులతనర్పును శత
యోజనంబులనిడువునం గలిగి నుదుష్కరంబై యచిత్యంబై యప్రమేయం
బై యసహ్యంబై యదృశ్యంబై రోమహర్షణంబు నె యున. నలవిగచితసేతువు

నాలోకించి పరమాశ్చర్యభరితాంతఃకరణులైరి మఱియు సమస్తభూతంబులు
సేతువు నవలోకించి రామునిమహత్త్వంబును నలునినేర్పును వానరులబలం
బును బహుముఖంబులం గొనియాడి రప్పుడు మహాతేజులగుమర్కటులు గజ్జా
విజృంభణవాలచటనప్రముఖినిలకావేయజాలిచేష్టావిశేషంబులు నెఱపుచు
శతసహస్రాయుతకోట్యర్బుదసంఖ్యాతు లొక్కమొత్తంబై లంక కభిముఖం
బుగా సేతుమాన్దంబుం బట్టి నడువం దొడంగిరి విభీషణుండు గదాపాణియై శత్రు
విఘాతార్థంబు సచివసమన్వితంబుగా సముద్రదక్షిణపారంబున నిల్చి యప్రమా
దుండై రక్షించుచుండె నంత సుగ్రీవుండు సత్యపరాక్రమం డగురామచంద్రు
నవలోకించి.

494

ఉ. మక్కువతోడ నీవు హనుమంతునిపైఁ గడువేడ్క మీఱఁగా
నెక్కుము లత్క్షణుండు మది నింపుగ నంగదుమూఁపురంబు పై
నెక్కెడు నాహరిప్రవహు లిద్దఱు గ్రద్దన మిమ్ము నిశ్చరం
దక్కక నేడు మోచికొని దాఁచెడ రంబుధి నశ్రమంబునన్.

495

—ఇతి రామలక్ష్మణులు వానరసేనాసమన్వితంబుగ సముద్రము దాటుట. —

చ. అన విని రాఘవుండు ముద మంది మరుత్సుతు నెక్కె ధన్వీయై
యినతనయుండు లత్క్షణుఁ డహీనవిఘాతదలిర్ప వెంట రా
ననుపమలీల వానరబలాలికి ముంగలి యై రయంబునం
జనియె ననంత తేజము దిశావలయంబునఁ బిక్కటిల్లఁగన్.

496

ఉ. కొందఱు నుధృభాగమునఁ గొంఢఱు పార్శ్వములకా ముదంబుతోఁ
గొందఱు పృష్ఠదేశమునఁ గొందఱు తాఘ్మ్యలభంగి మింట నిం
పొందఁగఁ గొందఱు ధృతి మహాదధితో యములండు నేగి రం
దం న వనాటవీరులు ఘనార్బుట లంబుధిమ్రోత ప్రంగఁగన్.

497

చ. ఉరుగతి నవ్యహోగ్రకపియాథము లీపగిదిఁ సమగ్రదు
ష్కరనలసేతుమార్గమున గ్రక్కున నంబుధి నుత్తరించి వి
స్ఫురదనమానగు చ్యవహుమూలఫలవ్రసవప్రభూతసుం
దరశృంగంధయుక్త మగుతత్ప్రభుతీరముఁ జేరె వేడుకన్.

498

—ఇతి దేవమహర్షి కనుచాచణులు రామున కాశీర్వాదము సేయుట. —

ఉ. అప్పుడు రామభద్రునిమహాద్భుతదుష్కరఘోరకర్మముం
దప్పక చూచి వేల్పులును దాపసులు నవసుచారణుల్ ముదం
బుపుటింగ వచ్చి వినులోదకధారల వేదమంత్రము
లైప్పుచు నవ్యహాత్మ నభిషిక్తునిఁ జేసి రనేకభంగులన్.

499

వ. ఇతైఱంగున నభిషిక్తునిం జేసి.

500

ఉ. ఇంపుగ వైరివర్గము జయింపుము శాశ్వత యైనకీర్తిఁ బ్ర

పింపుము సాగరాంత యగుపుష్పిని బెక్కుదినంబు లర్థిఁ బా
లింపు మటంచు మోడము డేలిర్పఁగ దీవన లన్న కేశ్యకుఁ
బెంపుగఁ దేర్చి యేగి రటు వేయివిధంబుల నన్నుతించుచున్. 501

వ. అంత నిమి త్తకోవిదుం డైనలక్ష్మణాగ్రజుండు కొన్నినిమి త్తంబులు చూచి నం
తోషవిశేషంబున సుమిత్రాపుత్రుం గాఁగిటం జేర్చి యిట్లనియె. 502

చ. సరసత వీఱఁగాఁ దొడఁగెఁ జందనశీశలవాతపోతము
ల్పిరుస. సరణ్యము ల్గునుమవంతము. లై తనరారె మేదిని
వరసుత పోరిలో మన కనశ్యము గల్గు జయంబు సేనలఁ
స్థిరముగ శాస్త్రభంగి విభజించి మొన ల్లుటియింపు మి త్తఱిన్. 508

చ. జనవర ఋక్షవానరనిశాచరవీరులకు స్వహాద్భుత
ప్రణతభయంకరోగ్రనమరం బది పాటిలు నందు దోర్బలం
బెనయఁగఁ జోరఁ జచ్చెద రనేకులు కంటివె భూమియందు ది
గ్విసములయందు మింట లయకాలమునాఁటివిధంబు దోఁచెడిన్. 504

క. పుడమి వడంకెడుఁ దడఁబడి, నుడిగాడ్పులు కలుషభంగి నుడిసెడుఁ గొండ
ల్పడి నట్టాడెడుఁ దరు లెక్కుడుమ్రోత చెలంగ విఱిగి కూలెడుఁ గంటే.

తే. అనఘ క్రవ్యాదతులితంబు లై పయోధ
రములు పరుషస్వనము లొనరంగ ఘోర
భంగి దట్టంబుగా మింటఁ బన్ని రక్ష
వృష్టి గురిసెడుఁ గంటివే వీరవర్య. 506

తే. దశరథకుమార రక్తచందననికాశ, యై పరమదారుణాకృతి నలరె సంధ్య
తపననుండలమున నుండి దారుణాగ్ని, శిఖలు వడి నిర్గమించెడు శిష్టచరిత. 507

—ఇతి రామండు భయంకరనిమి త్తములను లక్ష్మణునకుఁ జూపుట. ఇతి—

క. దీనము లై ఖగమృగములు, దీనధ్వను లెనఁగ నెల్లదిక్కులయందున్
భానున కభిముఖముగ ర, త్తోనాశనసూచనముగఁ గూసెడుఁ గంటే. 508

సీ. అబ్బారి నిశ్చయం దప్రకాశకుఁ డయ్యె నినునికై వడిఁ బగ ల్లెండ గాసె
రక్తకృష్ణాంశుపర్యంతంబు లై గ్రహంబులు విలయమునాఁటిపాలుపుఁ దెలిపె
హ్రస్వమై నూత్నమై యతిలోహితద్యుతి నలరారెఁ బరివేష మర్కటబింబ
మందు నీలిమ దోఁచె నధికరజశిపరిచ్ఛన్నమై శత్రుజాల మొప్పె

తే. గాకములు గృధ ములు జంబుకములు శ్వేన
కములు పాపోవఁ దొడఁగె నుగ్రస్వనముల
భువననాశనసూచనస్ఫూర్తి మెఱయ
దారుణంబుగ మ్రోసె శివారవములు. 509

క. హరిదై త్యము క్షగిరితరు, పరివృత యై మాంసరక్తపంకిల యై ని
ఘ్నరహేతిసమన్విత యై, కర ముర్వీర ఘోరభంగి గాఁగల దింకన్. 510

క. కావునఁ దడయక యిప్పుడె, పోవలయును రాక్షసేంద్రునికి శరములన్
రావణు వధించి విజయ, శ్రీ విభవము నందుకొఱకు సేనలతోడన్. 511

వ. అని పలికి ధర్మాత్ముం డగురఘువుంగవుండు సంగ్రామహర్షుం డై ప్రచండకోదం
డంబును శరంబులును నివంగంబులును గవచంబును ధరించి లక్ష్మణుండు తోడ
రా లంకాభిముఖంబుగా సేనాముఖంబునం జనియె సవాసరసైన్యంబులు
సుగ్రీవవిభీషణాంగదహనుమజ్ఞాంబులవదాదుల మున్నిడుకొని శత్రువధంబునందుఁ
గృతనిశ్చయంబులై సముద్రంబుంబోలె ఘూర్ణిల్లుచు రామునిపిఱుందదెసనడిచె
నప్పుడు రాఘవార్థంబునందు సమారోపితవిక్రములై వీరాలాపంబు సేయుచుఁ
బాదవిన్యాసంబులం బుడమి గ్రక్కదల గడ్డానిస్వసంబులఁ గులగిరిగుహాముఖం
బులం బ్రతిధ్వనులు సెలంగ వడి నడచువానరవీరులకర్మచేష్టావిశేషంబులవ
లోకించి రాముండు పరమానందభరితాంతఃకరణం డయ్యె నిత్యైఱంగున నవ్వీ
రవానరవాహినీనందోహంబు నక్షత్రపరివృతండై నచంద్రునిచేత శరత్సమయ
రాకానిశాకాలంబుంబోలె రామునిచే నుద్దీపితవశంబై చనునమయంబున. 512

ఉ. ఆహరిసైన్యకోటి వినె నదృతవై ఖరి లంకలోన ఘో
రాహవదుర్ని వారభయదాసురపాణినువర్ణదండకాం
డాహతభీషణోగ్రపటహస్ఫుటతూర్యమృదంగభేరికా
కాహళదుందుభిప్రముఖ గాఢనిరంతరవాద్యఘోషముల్. 513

చ. ఇట్లు విని వానరోత్తము లహీనముదంబున సంతకంబై మి
క్కుటముగ సింహనాదములు ఘోరఘనంబులమాడ్కి సల్పినం
దటుకున నమృహారవము దారుణవై ఖరి నాలకించి పి
మ్మటఁ గొని రన్ని శాటు లభిమానము వీడి వివర్ణచిత్తులై. 514

—ॐॐ రాముండు లంకాపట్టణము గాంచుట. ॐॐ—

శా. ఆరాజేంద్రుండు గాంచె గట్టెదుట దివ్యానర్హరత్నాంశువి
స్తారోద్దీపితసాధనంఘటితచంచ త్కేతనోద్యత్ప్రతా
కారేఖావిలసద్విచిత్రపటసంఘాతానిలోద్ధాతనా
నారూపాంబుధరప్రకాండ మగుచు న్రాజిల్లు లంకాపురిన్. 515

వ. ఇట్లు లంక నవలోకించి జానకిం దలంచుకొని. 516

చ. జనకకుమారి భీషణకుజగ్రహవీడిత యైనరోహిణీ
వనజదళాక్షిమాడ్కి నిట వానరవైరిబలాభిభూత యై
యనిశముఁ జిక్కి యున్న దకటా యని యూగులు వుచ్చి లక్ష్మణుం
గనుఁగొని పల్కె నప్పటికిఁ గార్యహితంబును మేలుఁ గల్గఁగన్. 517

చ. అరుదుగఁ జూడ నొప్పెడునగాగ్రమునం దలవిశ్వకర్మచే
నిరుపమలీల మానసవినిర్మిత యై తనరారులంక త

త్తురుచిరహేమరాష్ట్రమయసుందరసౌధము లాసుమేరుశం
కరకుధరంబు లట్లు యవె గ్రాలుచు నున్నవి కంటె లక్షణా.

518

ఉ. ఆపురుహూతుప్రోలు వరుణాలయ మాపురవైరిమిత్తువీ
డీపురి కీడు సేయఁ దగ దేమని చెప్పంగ వచ్చు నిచ్చట
న్భూపకుమార కంటివె నభోవిధుచండకరాయమాణపూ
ర్వాపరగోపురాగ్రఘటితాతతమాక్తికహేమకుంభముల్.

519

తే. బహువిధవిమానములచేతఁ బట్టణంబు, చాల సంకీర్ణమై మ్రోలఁ గ్రాలుచున్న
దమలగుణకంటె పాండరాభ్రములచేతఁ, బరివృతం బైనయలవిష్టుపదముభంగి.

క. వితతఫలకుసుమపల్లవ, చతురము లై 'బహువిహంగసంఘష్టము' లై
క్షీతి నందనచైత్రరథ, ప్రతిమము లై ననము లిదటఁ గ్రాలెడుఁ గంటె.

521

చ. అనఘచరిత్ర వింటె ప్రమదాకులకోకిలకీరభృంగము /

ల్వనములయందుఁ బల్లవఫలప్రచయంబును మెక్కి సంతసం

బున మృదునాదము లెల్లఁగ మ్రోసెడుఁ జందనసౌరభంబు గై
కొని కలయంగ వీచెడు నకుంతితశీతలవాతపోతముల్.

522

—ఈ రాముడు సైన్యంబుల గరుడవ్యూహంబుగాఁ బన్నట్ల. —

వ అని పలికి యద్వైతరథరాజసందనుం డగురాముండు లంక దాయం జని యొక్క
రమ్యప్రదేశంబున విడిసి శాస్త్రదృష్టవిధానంబున బలంబుల విభజించి గరుడా
కారంబుగా మోహించిన సవీరోత్తమునిపనుపున వాలిపుత్రుం డగుసంగ
డుండు కతివయబలంబులం గూడి సేనాపతి యగునీలునిం దనకు బాసటగాఁ
గొని చంచుస్థానంబునం బొలిచి యుండె వృషభుం డనువానరశ్రేష్ఠుండు
కొంతసేనం గూడుకొని దక్షిణచక్రస్థానంబు నధిష్ఠించె గంధమాస్త్రయుం బోలె
దుర్ధర్షుం డైనగంధమాదనుండు ప్రచండభుజాసారంబు దీపింప నవ్యపక్షం
బునం బన్నె నుమిత్రాపుత్రసేవితం డై గుణనాంద్రుం డగురామచంద్రుండు
మూర్ధానం బలంకరించె ఋతుముఖ్యుం డగుజాంబవంతుండును సుషేణుం
డును వేగదర్శియు నీమువ్వరును గ్రియాదక్షులై కుక్షిప్రదేశంబు రక్షించు చుం
డెరి ప్రచేతసుండు లోకవశ్చార్ధంబుంబోలె గపినాథుం డగుసుగ్రీవుండు జఘన
ప్రదేశంబు గాచి యుండె దక్షిణయూథవులు తమతమసైన్యంబులం గూడి
యెడ నెడం బన్నిరి యిట్లు వీరవానరసైన్యంబు మహావానరసురక్షితంబునునువి
భక్తమహావ్యూహంబు నై సాధ్రసంప్లవం బగుగగనంబుంబోలె బ్రకాశించు
చుండె నప్పుడు.

523

శా. పాపాణద్రుమశైలము ల్కరముల న్భాసిల్ల నుద్యోత్తి నీ
దోపాటప్రభు వీడు ముష్టిహతులం దున్నాడి రాముండు సం
తోషింప వుమరంబులో దనుజులం దూలింత ము చాత్తలో
రోషద్రేక మెలర్ప వృక్షచరవిధు లేప్పి రత్యుద్ధతిన్.

524

అంశ రాముడు బద్ధుండు డగుశుకుని విడుపు మని, సుగ్రీవునితోఁ జెప్పెట. అంశ-

ఉ. అంత రఘూత్తముండు హృదయంబున మోద మెసంగఁబడ్డినీ
కాంతకుమారుఁ జూచి యనఘా నునిభక్తము లయ్యె సైన్యము
ల్పంత మెలర్ప నీశుకుని బంధవిముక్తునిఁ జేయు మివ్వీధం
బంతయు నర్థశాసనున కచ్చటివారల కెల్లఁ జెప్పెడిన్. 525

క. అనిన విని రాముశాసనమున సుగ్రీవుండు శుకుని ముక్తునిఁ జేయ
న్వనచరమోచితుండై యద్దనుజుఁడు మనఁ గంటి ననుచుఁ దద్దయుఁ బ్రీతిన్.

ప. నొచ్చినయంగంబులు సవరించుకొనిరావణునికడకుం బఱచిన సతండు శుకునిం
జూచి దరహాసోల్లాసభానురవదనుం డై యిట్లనియె. 527

తే. రాత్రిచర నీదుసితపత్రములు విఱిగి
యున్నయవి యంగములు నొచ్చి యున్న వేల
పరమసంక్రుద్ధులైనవానగులచేతఁ
జక్కువడితివో కలయాపుఁ జెప్పు మిపుడు. 528

క. నావుడు శుకుండు మది భయ, మావిర్భవ మందఁగాఁ గృతాంజలిపుటుఁ డై
రావణునితోడ నిట్లని, తా విన్నప మాచరించె దద్దయు భీతిన్. 529

ఉ. దేవరవారు చెప్పినగతిం బనిఁ జూచి పయోధి దాఁటి ను
గ్రీవునిచెంతకుం బఱచి కేవలమంజువిధంబు దోఁపఁగా
నీ వనుమన్న మాట లవి నేర్పునఁ జెప్పఁ గడంగునంత ర
క్షోవర కీశు లర్థి ననుఁ జూచినమాత్ర నె దుష్టచిత్తులై. 530

ప. నను నొడిసిపట్టి కావ్యముష్టిప్రహరంబుల నొప్పించి గ్రమ్ముట నిచ్చటికిరాకుండ
బంధించి రక్తార్థణంబున సుగ్రీవునితోడ సంభాషించుటకునతనివలనఁబ్రత్యు
త్తరంబుఁ బడయుటకు నవకాశంబు లేనయ్యె నచ్చటివారి తెఱంగెఱింగించెద
వినుము. 531

అంశ శుకుండు రావణునితో వానగులతెఱంగు నెప్పుట. అంశ-

ఉ. ముక్కున నుండుఁ గోప మరిముంగల నిల్చినవేళఁ గన్ముల్లం
జక్కునిశాస్త్రరేఖ విలసిల్లు మనంబులు వజ్రతుల్యముల్
చిక్కినకర్కచేష్ట లవె చెప్పఁగ నేల నిశాచరేంద్ర పే
రుక్కునఁ గ్రాలుచుందురు రయోద్ధతి వానరు లేకచిత్తులై. 532

మ. రవివంశాగ్రణి నాలిశత్రుఁడు ఖరప్రదేవీ మారీచహం
త విరాధాదికబంధవైరి సుగుణోదారుండు ధీరుండు రా
ఘవుఁ డంభోనిధిమీఁద నేతువు నొగిం గావించి వేదాఁటి డై
త్యవరా సూర్యకుమారయుక్తముగ డాయ న్వచ్చె లంకాపురిన్. 533

శా. ఆరాజేంద్ర ప్రతాపమా విభునివీరాలాపమా కోపమా
యారామాధిపుచాపమా ఘనునిబాహుపమా నాతరం

- బే రక్షోవర చెప్పు బం క్తిముఖుఁ డేడీ ద్రుంతు నం చుద్ధతిన్
నారి న్వే మొఱయించుచు న్నడఁగి యున్నాఁ డుగ్రజన్యాధి యై. 584
- క. గిరిమేఘునన్ని కాశ, స్ఫురదురుభల్లూకకీశముఖ్యధ్వజినీ
పరిపృత యై తదావస, స్థిర గన్నడ దయ్యో నేమి చెప్పుదు నధిపా. 585
- క. వానరబలౌఘమున కీ, దానవబలమునకు దేవదైత్యులకు బలెన్
దానవవంశవిభూషణ, కానేరదు మిగుల సంధికార్యము దలఁపన్. 586
- చ. అగచరవాహినీసహితుఁ డై రఘునాథుఁడు లంకమీఁదికిన్
మగటిమి మీఱ వచ్చె నిక మందత సేయుట గాదు మేటివై
జగడము సేయుటో మఱియు జానకి నిచ్చుటా యు క్తభంగిచే
మిగులక మున్నె శీఘ్రమున మెచ్చఁగఁ గార్యము నిశ్చయింపుఁడీ. 587
- వ. అని పలికిన శుకునివాక్యంబు విని రావణుండు రోషనంర క్తనయమండై చూపు
లనె దహించుచున్నవాఁడుపోలె మండుచు ని ట్లనియె. 588
- శా. బౌరా రాక్షస యోడ కాన్యపతికై యబ్బై యీ నిస్తుంటి వీ
దౌరాత్మ్యంబు సహింపవచ్చునె మరుద్గంధర్వు లొక్కుమ్మడిన్
ఘోరప్రక్రియఁ దాకి పోరిన జగత్తోభంబు వాటిల్లిన
న్వారాసుల్ తగఁ గూడినన్ వెఱతునే వై దేహి సర్పింతునే. 589
- చ. ముద మఱర న్వసంతమునఁ బూచినభూజముమీఁద వ్రాలుష
ట్పదములమాడ్కి మామకదృఢవ్రదరంబులు లోకభీకర
ప్రధనమునందు నాద మడర న్వడి నన్నరనాథుమీఁద బె
ట్టిదముగ రాలు తెప్పుడు కడిందివిచారము పుట్టె నెంతయున్. 540
- తే. దారుణోల్కలచే మ త్రవారణమును, బోలెఁ దూణీశయస్ఫులభూరిచాప
విచ్యుతానేకదీప్తిగ్రవిశిఖతతుల, చేత రాముని వెలయింపఁ జేయు తెవుడు.
- క. విను ముదయతవనుఁ డుజ్జ్వల, ఘనతరనక్షత్రజాలకాంతినిబోలెన్
దనుజబలపరిపృతుఁడ నై, మనుజాధీశ్వరునిబలము మాయింతుఁ దగన్. 542
- క. శరనిధికి బోలె వేగము, కరువలికిం బోలెఁ దీవ్రగతియును నాకున్
దొరఁగొను తెఱుంగఁడు రాఘవుఁ, డెఱిఁగిన నాతోడిచిప్ప కేటికి వచ్చున్.
- చ. ఎఱిఁగినవాఁడు గాఁడు పృథివీశ్వరుఁ డంతకు మున్ను నన్ను వీ
రరవ మెలర్పఁ దాకి నమరం బొనరించినవాఁడు కాఁడు ను
ద్ధరుతరచండకాండముల ఘోరవిషాహుల నట్ల చూచి తా
నెఱుంగఁడు గాన వచ్చె నిపు డీక్రియ జన్య మొనర్ప నుద్ధతిన్. 544
- శా. నారిం దంత్రులు చేసి చాపమయవీణాదండ మంకించి దు
ర్వారప్రక్రియ బాణఁగణములచే వాయించుచు న్నౌర్విఁ గాం
దారావంబులు నార్తగీతములు మ్రోయన్ జన్యరంగంబులో
వైరు ల్పూర్ణ మునుంగ ధిక్కరణవాగ్వాదంబు గావించెదన్. 545

చ. తొడరి నహస్రలోచనుడు దోడ్పడి వచ్చినఁ బాశపాణి బి
ట్టడరిన సంతకుండు విశిఖాగ్నిశిఖ ల్నిగుడంగఁ దాఁకినఁ
విడువనికిన్క విత్తపతి వీరచమూయుతుఁడై గడంగినం
గడువడి బెట్టు దాఁకి కడికండ్లలు చేయనె యొక్కచైల్కిడిన్. 546

వ. అని పలికి యద్దశగ్రీవుం డుద్గ్రీవుం డై తన కెలంకుల నున్నయమాత్యముఖ్యుల
శుకసారణుల నవలోకించి యిట్లనియె. 547

తే. వానరులునీరనిధి దాఁటి వచ్చుటదియె, యరిది సేతువు గావించుటంతకంటె
గడిది చోద్యంబు వినియునుగనియెఱుంగ, మిట్టివితలు సమ్మంగ నెట్లువచ్చు.

తే. ఐన నెట్టిదొ రామమహాప్రభావ
మది విచారింప కెంత లేదనఁగ రాదు
వానరబలప్రమాణంబు వనుమతీశ
వైభవ మవశ్యము నెఱుంగ వలయు మనకు. 549

❧ రావణుండు శుకసారణుల వానరుల చొప్పెఱుంగఁ బంపెట. ❧

వ. కావున మీరు వ్రచ్చున్నవేషధతులై యిప్పుడ కదలి యెరు లెఱుంగకుండ
వానరసైన్యంబు ప్రవేశించి. 550

సీ. బలవీర్యపరిమాణభంగు లెట్టివో యందుముఖ్యు లెవ్వారో రామునకుమంత్రు
లెవ్వరో సుగ్రీవుఁ డెవ్వని మన్నించునో శూరవరు లెవ్వరో గడంగి
యెవ్వరు మున్నాజి కేతెంచువారలో సైన్యంబు విడిసినచంద మెట్లా
కడలివై సేతువుఁ గావించు తెబ్బంగినో సైన్యపతి యెవ్వఁడో నియంత

తే. యెవ్వఁడో రామలక్ష్మణు లెట్టివారో, వారివ్యవసాయభుజవీర్యవైభవంబు
లెట్టివో కైదువు లైల్లు తెవిధంబొ, యంతయ నెఱింగినయముననేగుదెండు.

వ. అని పలికి వీడుకొల్పిన నారాక్షసశ్రేష్ఠు లగుశుకసారణులు కామరూపులు గా
వున హరిహరపధరులై యచింత్యంబును రోషహర్షణంబు నగువానరసైన్యంబు
సాచ్చి. 552

సీ. వనరాశి నర్థి దాఁటినదాని దాఁటెడుదాని దాఁటంగ నున్నదాని మఱియు
విడిసినదానిని విడిసెడుదాని నట్లాపుగ విడియంగ నున్నదాని
క్షైలాగ్రములయందు సానుదేశములందు వనములయందు పవనములందు
సెలయేటియనుకది స్నెలయందు గుహలందు జలసిధితిర దేశములయందు

తే. నిండుకొని గండుమీఱి యద్దండవృత్తి, నుదధికినమానమై మ్రోయుచున్నదాని
హరిబలముఁ జూచి లెక్కింప నలవిగామి, కద్భుతంబందివిహరించునవనరమున.

❧ విభిషణుండు శుకసారణులఁ బట్టి రామున కొప్పగించెట. ❧

తే. అనురమాయావిశారదం డగువిభీష
ణుండు వారల శుకసారణులను గాఁగ

నెఱిగి వెనఁ బట్టుకొని తెచ్చి నరవరేఖ్య

మ్రోల నర్పించి చేతులు మోడ్చి పలికె.

554

క. వీరు దశాస్యునియంత్రులు, సారణశుకు లనెడువారు జనవర కపటా

కారముఁ దాలించి మనచొ, ప్పారయఁ జనుదెంచినార లతనిసనువునన్.

555

క. అని పలుకునమయమున న, న్దనుజులు నృపుఁ జూచి జీవితంబులపై గ్ర

క్కున నాన విడిచి భయ మది, గనుపడ నిట్లనిరి మోడ్పుంగరములతోడన్.

ఉ. పావనశీల రామనరపాల లసత్కరుణాలవాల ర

క్షోవిభుఁ డై నరావణునకుం బ్రియమంత్రుల మాతఁ డంపని

కైవడిఁ గీశరూపములు గైకొని నీదుబలంబు సర్వముం

గేవలగూఢవృత్తిఁ దిలకింపఁగ వచ్చినవార మెంతయున్.

557

వ. అని పలికిన నచ్చారులచనంబులు విని సర్వభూతహితం డగురాముండు ము

ఖారవింశంబునకు మందహాసంబు చెలు వొనంగ శురసారణుల కిట్లనియె.

558

ఉ. దానవులార మీరు మది దాఁపక పల్కితి రింతవట్టు మీ

దానపథర్త చెప్పినవిధంబున నిర్భయు లై మదీయసే

నానివహంబు సర్వము మనం బలరం బరికింపుఁ డింపుతో

మానుగ మావిభీషణుఁడు మానక యంతయు మీకుఁ జూపెడిన్

559

చ. దురమున న్యస్తశస్త్రు లగుదూత లవధ్యు లటంచు ధార్మికుల్

గఱపిరి గాన నతైఱఁగు గైకొని మి ఖ్లిటు గాచి పుచ్చితిన్

వెఱనక కృత్రిమాకృతులు వీడి నిజాకృతుల స్థరించి మ

త్సురుచిరస్థైర్యసంతతులఁ జూచి దశాస్యున కంతఁ జెప్పఁడి.

560

క. వినుఁ డింతకు మురు చూచిన, యనీకమును జాడ వలసినట్టిబలంబుం

గనుఁగొనుఁడు యథాక్రమముగ, ఘనలక్షణనామరూపకర్తంబులతోన్.

561

— రాముండు శుకసారణుల విడిచిపెట్టుట. —

క. మీ రిప్పుడు లంకకుం జని, చారులకుం పగినభంగి సవినయమతు లై

మీరాజుతోడ నిట్లనుఁ, షోరాక్షసులార మామకోక్తులు గాఁగన్.

562

తే. ఏబలము నాశ్రయించి దైత్యేంద్ర సీత

నపుడు మ్రుచ్చిలి గొనిపోయి తాబలంబు

సర్వమును నేడు చూపుము సకలబంధు

సైన్యపుత్రయుతుండ వై సనురమందు.

563

చ. ఇదె చనుదెంచినాఁడ బ్రథనేచ్చ మగేంద్రుఁడు దైత్యకోటిపై

భిదురము నట్ల నేను బటు భీషణరోషము నెల్లి పంచెదం

గొడుకక మచ్చరప్రహతిఁ గూలినలంకను బంధుమిత్రులన్

జదురుప లై సరాత్రిచరసేనలఁ జూచెద వెల్లి రావణా.

564

- క. అని పలికి విడిచి వుచ్చిన, దనుజులు జయజయ యటంచు దశరథనుతునిం
గొనియాడి లంకకుం జని, యనిమిషరిపుఁ గాంచి పలికి రఱులు గదురఁగన్. 565
- ఉ. నాకవిరోధి నీపనుపునం జని వానరసేనఁ జొచ్చి య
స్తోకగతిం జరింప ముముఁ జూచి నధించుట కవ్వీభీషణుం
జాకుతలేంద్రుఁడ్రొలఁగదియం గొని పోవఁగ నన్యుహాత్తుఁ డెం
తేక్కువఁ గాచి నుచ్చి గణుతి పుడెంచిత మిట్లు గన్తుఁడన్. 566
- సీ. అంధకాసురపథప్రారంభఁ డైనశూలికిఁ బోలె బటురాస్త్రశేఖ మెఱయ
జంతుపారణకళాచతురుఁ డైనవరేతరాజుకై వడిఁ గోపరసము నిగుడఁ.
బ్రళయకాలమునాటిభానుబింబముపోలె ముఖమురోహణసూక్ష్మ ర్థమెఱయఁ
గల్పంతకాలసంకర్షణాగ్నికిఁ బోలె జటుల తేజోవిశేషం బెల్లర్ప
- తే. భూవగుఁడు లక్ష్మణుండు సుగ్రీవుఁ డలవి
భీషణుండు నల్పు రొక్కచోఁ బెంపెనంగఁ
గూడుకొని శత్రుయమపాశిగుహ్యకేంద్ర
లట్ల శోభిల్లు చున్నవా రసురనాథ. 567

శుకసారణులు రావణునికి వానరులతెజంగు పెప్పుట.

- ఉ. వారినుహానుభావములు వారివచోరచనాచనుత్కృతు
లౌరిమనోజ్ఞ వేషములు వారినమున్నతశౌర్యసంపద
లౌరివరాస్త్రశస్త్రములు వారినమున్నతజన్యదాక్షిణ్య మె
వ్వారికి లేదు ముజ్జగమువారలలోపల నేమి చెప్పుదున్. 568
- తే. అధిప రామునియందు శౌర్యాదిగుణము
లేట్లు చెల్వొందు నట్లు పెంపెనంగఁ దక్కు
నున్నమువ్వురియందు నచ్చొత్తినట్లు
లరయంగఁ దడైకమత్య మేమనంగ వచ్చు. 569
- ఉ. తేక్కినకీశముఖులవ్రతాపవిశేషము చెప్ప నేల యె
క్కుక్కడఁ చాలు సౌధవరణోత్కరగోపురసంయుతంబుగా
నుక్కున నిప్పురంబు రభసోద్ధతిమై బెకలించి వైవ నిం
దొక్కఁడు లేడు తద్భుజబలోద్ధతి పైఁచెడువాఁడు చూడఁగన్. 570
- తే. రాక్షసాధిప కపిసేన రామబాహు, వరణరక్షిత యైసురాసురుల కైనఁ
దేటిచూడంగ రాక యదృష్టపూర్వవీర్యమునఁ గ్రాలు చున్నది వేయి యేల.
- తే. పుణ్యజననాథ యెక్కడిపోరు నీకుఁ, జాలు మద్వాక్య మాంబిశమముఁ దాల్చి
వినుతవిక్రముఁ డైనరామునకు నీత, నిచ్చి సంతోషి వై లంక నేలు మింక.
- వ. అని పథ్యంబుగాఁ బలికిన నాశుకసారణులపలుకులు విని రావణుండు కోపోద్దీప్తిత
ముఖుం డై యిట్లనియె. 573

అథ రావణుడు వానరసేనం జూడ మంత్రి సహితుండై యున్నతప్రాసాదము నెక్కుట. అథ-

ఉ. కర్బులవార మీరు చులకం గపివీడితు లై భయంబున
 స్వర్బలుఁ డైనరామునకుఁ దొయ్యలి నిమ్మని యంటి గాశుగో
 షర్బుధవాసవాదికదిశాపతు లొక్కట నెత్తి వచ్చిన
 స్తోర్బలవై భవం బెనఁగ ద్రుంచెదఁ గాక మహీజ నిత్తునే. 574

క. ఇది యేటిచింత నను బెట్టెదిరించి జయించు వీరుఁడెవ్వఁడు క్రూర
 ప్రదరముల ముజ్జగంబుల, ననయత భస్మంబు నేయనా గడెలోనన్. 575

వ. అని పలికి ననుజవంశశేఖరుం డగుఁడశ్రీపుండు శ్రోధమూర్ఛితుం డై వానర
 వాహినీసమూలోకనకాతుశ్రోద్రేకంబు మనంబునం జెంగలింప శుకసారణసమ
 న్వితుండై బహుతాశప్రమానోన్నతం బైనయొక్క మహనీయసువర్ణమణిగణ
 ప్రభాపటలజటిలం బగుప్రాసాదం బారోహించి సముద్రంబును దత్పాంత
 కాంతారగరిసంతానంబును విలోకించి తత్తీరంబున రెండవసముద్రంబుకరణి
 నపారంబై యనవ్యాంబై యనంతంబై పుడమి నిండి యున్నకపిబలంబు నవ
 లోకించి సారణున కిట్లనియె. 576

నీ. ఈమర్కటశ్రేణిలో మహాబలు లెవ్వ రెవ్వ రెవ్వరు శూరు లెవ్వ రాధ్యు
 లెవ్వారు మున్నాజి కేతెంచువా రెవ్వ రుత్సాహవరు లెవ్వ రుగ్రమూర్తు
 లినజండు మగ్గివుఁ డెవ్వరివాక్యంబు పాటించి వినుఁ జమూపాలు రెవ్వ
 రింతయు వేర్యేఱి యెఱిఁగింపు మనిన నచ్చారుండు ముఖ్యవిశారదుండు
 తే. గాన వానరవీరుల కర్మరూప, నామచేష్టావిశేషచిహ్నములతోడ
 సర్వ మేర్పడ యామినీచరవిభునకుఁ, జెలఁగిప్రత్యేకముగఁజూపిచెప్పఁదొడఁగె.

అథ సారణుడు రావణునకు వానరవీరుల వేర్యేఱి నిరూపించి చూపుట. అథ-

చ. అనుపమవీరవానరసహస్రశతంబులు గొల్వ దారుణ
 స్వసమున నీపురి స్వరణసాధయుతంబుగ ప్రయ్యజేయుచున్
 సునిశితభంగి లంకపయిఁ జూడ్కులు నిల్పి ననాటవాహినీ
 ప్రణతముఖాగ్రసంస్థితుఁడు రావణ నీలుఁడు వాఁడె చూడుమా. 578

వ. ఇతండు సమస్తవానరవాహినీనాయకుండు వినుము మఱియును. 579

నీ. కనకాద్రిశిఖరసంకాశదేహంబున జలజాతకేసరచ్ఛాయ నిగుడ
 సారెసారెకు విలాసంబున నాడించు వాలనాదమున దిగ్విలయ మదర
 మోమున రాద్ర రేఖామయూఖావళి లినకరంబులమాడ్కి నెండగాయ
 సింగంపుఁగొడమలభంగి వెలుంగుచు వీరవానరులు వేవేలు కొలువ

తే. పడములఁ గరంబు లూఁది యంబరపథమున
 నుండి పుడమికి దాఁటి మహోగ్రకోప
 మడర మనలంక కభిముఖుం డై చెలంగు
 సతఁడు వాలిప్రియకుమారుఁ డంగదుండు.

వ. మఱియు నతండు వానరవల్లభుండై ననుగ్రీవునిచేత యావరాజ్యంబునం దభిషిక్తుండై నుగ్రీవునికరణి స్వామిత్యంబు వహించి యతనికింబ్రాణనముండై కౌర్యవీర్యధైర్యసాహసోత్సాహబలంబుల వాలియుం బోలె నేస్తధృష్టుం డై శక్రాగ్రంబునందు వరుణుండుంబోలె రాఘవాగ్రంబునందు బరాక్రాంతుండై నిజస్వైన్యంబులం గూడి దుర్జయప్రతాపవిశేషంబునఁ గయ్యంబునకుం గాలున్రవ్వుచు భీషణరోషాతిశయంబున నిన్నుం జీరుచున్నవాఁ డితనియువదేశంబు వలననె రామహితకాముఁ డగుహనుమంతునిచేత జనకనందని సందృష్టయయ్యె నితనిచందంబు విలోకింపుము.

581

తే. దానవేశ్వర వాలినందనునివెనుక

సపరిమితవానరానీక మర్ధిఁ గొలువ

ఘనరణోత్సాహ మాననంబునఁ జెలంగఁ

జూడ నొప్పెడఁ గను మల్లవాఁడె నలుఁడు.

582

తే. యామినీచరకులవర్య యతఁడె కాఁడె, యభిప్రే సేతు వొనరించి నట్టిచతురుఁ డరిది వీనిపరాక్రమ మభినుతింపఁ, గవిభినిచేత నభినుతిఁ గన్నవాఁడు.

583

వ. మఱియును.

చ. సదమలబుద్ధి భానుజనిచక్కటికి న్రయ మార నేగి తాఁ

బదపడి వచ్చి సేనల విభాగ మొనర్చుచు నున్నవాఁడు సొం

పొదవ హిమాచలంబుక్రియ నొప్పెడు తెల్లనిమేనువాఁడు వాఁ

డదె పరికింపు మాతఁడు దశానన శ్వేతుఁ డనాఁ జెలంగెడిన్.

585

వ. ఇతనిం బరివేష్టించి చందనకాంతారనివాసు లగుకీశు లష్టాదశశతసహస్రంబులును దశకోటిశతంబులును జండపతాక్రమంబునం గ్రాలుచు దారుణక్రోధంబున దుష్ప్రభులై యంగంబులు విదుర్పుచు మేఘంబులభంగి నింగి తూఁటుగట్ట నార్పుచు లాంగూలంబులు ద్రిప్పుచు సంరంభవిజృంభితులై ముల్లోకంబులొక్కయెత్తున నుత్పాటింపం జాలి యున్నవా రట్టివీరవానరులం గూడి బుద్ధిమంతుండును వానరశ్రేష్ఠుండును ద్రిలోకవిశ్రుతుండును భీమవిక్రమండు నగునతండు గిరివనసౌధసాలనహితంబుగా లంకాపురంబు నవలీలం దునుమాడుటకు నొక్కండె సమర్థుం డై యున్నవాఁడు మఱియును

586

తే. దితిజకులవర్య గోమతీతీరకలిత

రమ్యసంకోచనాఖ్యపర్వతమునందు

రమణ నివసించి యచ్చటిరాజ్య మేలు

చుండు నాతండు కుముదుఁ డన్యాధవుండు.

587

వ. మఱియ. నెవ్వనివాలంబునం గలరోమంబులు బహుదీర్ఘప్రమాణంబులై తామ్రశ్వేతపీతాసితవర్ణంబులై యద్భుతస్రకారంబునం జూపట్టెనతండు చండుం డనుయాధవుం డదీననత్తుండు మహావీరుండు శతసహస్రపరిమితవానరుల

కథినాథుం డట్టినిజానీకంబులం గూడి సంగ్రామార్థి యై వచ్చుచున్నవాఁడు
లంకాపురంబు దాడిపెట్ట నతం డొక్కండె చాలు మఱియును. 588

చ. దనుజవ ర్జణ్య చూడు మటుదవ్వల నొప్పెడువాఁడు సింహనం
హాననుఁడు దీర్ఘ కేశరుఁ డహస్కర జేజుఁడు పింగవన్దుఁడొ
వినుతభుజాబలుండు పృథువిక్ర మశీలుఁడు నైరిలోకము
ర్దనచతురుండు వానరవతంసుఁడు రంభుఁ డనాఁ జెలంగెడిన్. 589

తే. అతనిదోర్విర్య మతిచిత్ర మసురనాథ
దారుణశోధర క్తనేత్రములచేత
సుగ్రగతి లంకను దహించు చున్నవాఁడు
పోలె వీక్షించుచున్నాఁడు పోలఁ గంటె. 590

వ. మఱియు నవాసరయాథపునకు వింధ్యాచలంబును గృష్ణవర్వతంబును సహ్య
నగంబును సుదర్శన శైలంబును సంతతంబును విహారస్థానంబులై యుండు నిత
నిం బరివేష్టించి చండవరాక్రము లగువారు త్రింశచ్ఛతసహస్రంబులు వాన
రులు శౌర్యాలంకృతు లై నిత్యంబునుం బాయక సేవించుచుండుదురు వారొ
క్కొక్క గొక్కలోకంబు నాక్రమింప దత్తు లట్టిసహచరులుం గూడి సుగ్రీవుని
శాసనంబున లంకమీఁదికి సంగ్రామార్థియై వచ్చుచున్నవాఁడు మఱియును.

ఉ. మించినకోపవేగమున మేఘ విదుర్బుచు సారెకు నివృజ్యం
భించుచుఁ దోఁక యెత్తి జలిపించుచు వీనులు నిక్క బెట్టి యా
డించుచు నడ్డచూపు నిగిడించుచు సంగరకాంక్షి యై వినో
దించుచు నున్నవాఁ డతఁడు ధీరవరా శరభుం డనంబడున్. 592

వ. ఇతండు మహాబలసంపన్నుఁడను మహాజవుండును వీతభ యుండు నై మృత్యువు
నై న లెక్కింపక నుక్కునం గ్రలుచుండు నితనికి రమ్యం బగుసాల్వేయపర్వతం
బునికిపట్టయుండు నవ్వీరోత్తమునకుఁ జత్వారింశచ్ఛతసహస్రపరిమితులు వాన
రులు బలవంతులు విహారనామకు లున్నవారు వారిం జుట్ల నిడుకొని లంక
నుత్పాటించునట్టివలుకులు పలుకు చున్నవాఁడు మఱియును. 593

చ. సురవిమతేంద్ర కంటె పనసుం డనుయాథవుఁ డల్లవాఁడె వాఁ
డరయఁగ జన్యదుష్ప్రసహుఁ డద్భుతవీర్యుఁడు పారియాత్రభూ
ధరమున నుండువాఁ డతనిఁ దద్దయు వేడ్క భజింతు రుగ్రవా
నరులు జితారు లుద్ధతు లనారత మేఁబదినూలు వే లొగిన్. 594

వ. మఱియు నివాసరుండు యూధోత్తముండు తనబలంబుల శాస్త్రదృష్టవిధానం
బున విభజించి వేర్వేటి మొనలు ఘటించి తన్నధ్య దేశంబున బృందారకమ
ధ్యంబునం గ్రలుసహస్రాక్షునిచండంబునం దేజరిల్లుచు మేఘంబు గగనంబు
నాచ్ఛాదించినభంగిఁ బుడమి నాచ్ఛాదించి సంగ్రామంబున కభిముఖుం డై

యున్నవాఁడు వింటివె రాక్షసేంద్రా తదీయకఠోరకంఠహంకారంబు మహా
భేరీనన్నాదంబుకరణి విన నయ్యెడు నని పల్కి వెండియు నిట్లనియె. 595

మ. పరికింపం దగు నల్లవాఁడె జలధిప్రాంతంబున స్తోరబం
ధురయై రెండవనాగరంబునగది స్థుష్పారయై యున్నవా
సరసేనం దనమేలిమాటల మహానంగంబు నొందించుచుక
గురుశైలక్రియఁ గ్రాలువాఁడు వినతాఖ్యం డెన్న దై తోస్త్ర త్రమా. 596

తే. దనుజవంశాబ్ధిచంద్ర యవ్వినతుచెంత, నంతకాకారుడై బలవంతు లైన
కపులు సేవింప నిన్ను సంగ్రామమునకుఁ జేచుచున్నాఁడు వాఁడె వీక్షింపుచుధిప.

వ. అతండుక్రోధనుం డనుయాథవుండు మహాబలసంపన్నుండు వీనికి షష్ఠినహస్ర
పరిమితంబు లగువానరబలంబులు గలిగియుండు నన్నహావీరుండు గంగానదీజలం
బులు ద్రావుచుఁ దత్పరిసరంబున ఫలమూలంబు లుపయోగించుచుండు నతండు
నిజస్సైన్యంబుల విభజించి మోహరించి సన్నద్ధుండై యుద్ధంబునకు నిన్నుం జీరు
చున్నవాఁ డతనిపార్శ్వంబున గైరికవర్ణనంకాశం బై సతనశరీరంబును యుద్ధహ
ర్షంబువలన నభివృద్ధి నొందించుచు బలదర్పచుదవిశేషంబున సర్వయాథపుల
ధిక్కరించిమనంబునం బొడమినక్రోధాగ్నిశిఖలు రక్తాంతవీక్షణవ్యాజంబునవెలి
కిం బర్వ సప్తతికతనహస్రసంఖ్యాతులగువానరుల వేర్వేఱవిభజించినన్నద్ధుండై
నిన్నుం గదియ వచ్చుచున్నవాఁ డతండు గవయుం డనుయాథవుండు వీరందఱు
దుష్ప్రసహులును జండపరాక్రములును బలవంతులును గామగూపులును
గొందఱు యాథవులును గొంపఱు యాథవశ్రేష్ఠులు నై తమతమబలంబులం
గూడుకొని సంగ్రామంబునకుఁ గట్టాయితలై యున్నవారు వీరి నెల్ల విలోకించి
తివిగదా ప్రసిద్ధులై నయీవనచరులలోన నెవ్వారు రాఘవార్థంబునందు జీవి
తంబును రక్షింపక రణంబు సేయ నమకట్టి యున్నవా రట్టియాథవశ్రేష్ఠుల
నెల్లఁ జూపి చెప్పెద వారిచందంబు నిమ్ముగా నెఱింగిఁగొను మని పలికి వెండియు
నిట్లనియె. 597

సీ. దనుజేంద్ర కంటె సూర్యునిమరీచులమాడ్కి నిడుదలై సితపీతనీలరక్త
మణివర్ణ వాలరోమంబులు కడుఁ జిత్రభంగిఁ బుష్కరపిఠిఁ జెంగలింప
గురువులు వాఱువానరు లనేకులు శిల ల్యాజము ల్గరతలంబులఁ జెలంగ
మనపట్టణము చూఱగొనువేడ్క రయమునఁ జలులకోలాహలస్వనములెనఁగఁ

తే. జరణసంఘట్టనంబున ధరణి గ్రుంగ
నద్భుతాటోపమున వెన్క నరుగుచేర
వచ్చుచున్నాఁడు వాఁడె దుర్వాసభంగి
సుగ్రతూపుండు హరుఁ డనుయాథవుండు. 598

వ. మితయు నయ్యాథవునిపిఱుండదెన ససీతాంజనసంకాతులునుయుద్ధకర్మవిశార
దులును సత్యవరాక్రములును ససంఖ్యేయులును ననిర్రేఖులు నై నీలజీమూతం

బులకరణే గ్రాలుచు నముద్రతీరవసంబులందును నదులందును బర్వతములయందును నిండి మెండుకోని యూర్జితగర్జనానిస్వసంబులు చెలంగ దామణప్రకారం బున నిన్ను డాయ వచ్చు చున్నవారు వారె భల్లూకయాధపు లనలోకింపుము మఱియుఁ దచ్చధ్య దేశంబున జీమూతపరివృతుం డైనపర్జన్యనిసాబగునం దేజరిల్లుచుఁ గ్రోధానుజితలోచనంబుల నగ్నికణంబులలర ఘోరదర్శనం డై యున్న వాఁడు వాఁడే ధూమ్రుం డనుయాధవశ్రేష్ఠుం డతండు నను న్నభల్లూకలోక నాయకుండు ఋక్షసంతం బనుగిరిశ్రేష్ఠంబున నివసించి నర్కదాజలంబు లుపయోగించుచు నచ్చటిరాజ్యంబు పాలించుచుండు మఱియును. 600

ఉ. వానికి నగ్రజం డఖిలవానరలోకననుస్కృతుండు జ
న్యాసత శాస్త్రపుండు కుధరాధశరీరుఁడు సర్వవీరస
మ్మానితుఁ డుగ్రరూపుఁ డసమానపరాక్రముఁ డత్యుదాత్తతే
జోనిధి బాంబవంతుఁ డనుశూరవరేణ్యుఁడు వాఁడే చూడుమా. 601

న. ఇతండు మహాయాధవయాధపుండు రూపమాత్రంబుచేత భ్రాతృసముం డగుం గాని పీర్వవిక్రమంబుల నతనికంటె నధికుండు సంగ్రామంబున నధికదుర్జయుండు ప్రశాంతచిత్తుండును గురువర్తియుఁజిరజీవియు నని విశ్రుతిం గన్నవాఁడు నితండు తొల్లి శక్రసకుం దోడ్పడి నమరంబున బలవంతులైనరాక్షసుల ననేకుల వధించి దేవతలచేత దుర్లభంబులైనవరంబులు వడసినవాఁడు మహామహీధరశృంగంబులు త్పాటించి కందుకక్రీడలాడుచు మహావేగంబున నిరువదియొక్కమాటు త్రివిక్రమరూపంబునకుఁ బ్రదక్షిణంబు చేసినమహానుభావుం డతనినామంబు నిన్న మృత్యు వైన బరు వెత్తు నితనికి దైత్యదానవపిశాచసమూహంబు లగు భల్లూకబలంబు లసంఖ్యేయంబులు గలిగి యుండు వానరయాధపు లెల్ల నమ్మహాయాధవయాధపునిం బరివేష్టించి యున్నవారు విలోకింపుము. 602

చ. దనుజనరేణ్య కంటె యల దానవభంజను నర్థిఁ గొల్చి య
య్యనఘునిచేత దుర్లభము లైనవరంబులు గాంచి ప్రీతితోఁ
దనదుబలంబులం గొనుచు దామణభంగి రణం బొనర్పఁగా
ఘనగతి వచ్చువాఁ డతఁడే కా ఋషభుం డనుయాధపుం డొగిన్. 603

తే. ధరఁ జతుష్పాదజంతుయాధములయందు
ఘనత నెవ్వనిరూపంబు కంటెఁ బరమ
మైనరూపంబు లే దట్టియధికుఁ డల్ల
వాఁడే నన్నాదుఁ డనియెడువానరుండు. 604

వ. అతండు సర్వవానరపితామహుం డనియును యాధవయాధపుం డనియును విసంబుడు నితండు తొల్లి శక్రనిం దొడరి ఘోరం బగురణం బొనర్చి పరాజయంబు నొందక యతనిచేత మెచ్చు వడసినపరాక్రమశీలుం డతండు యోజన ధూరభీతం బైనశైలంబును బార్శ్వంబున సంస్పృశించుచు నట్ల గమనవేళ

యందుఁ గాయంబుచేత మీఁద యోజనంబు సంస్పృశించు చున్నవాఁడు
విలోకింపుము.

605

మ. రస జంబూతరు వేడఁ బుట్టెను గుబేరస్వామి కిచ్చావిహః
రసుఖం బేగిరి యిచ్చె నెయ్యది నగేంద్రశ్రేష్ఠ ముచ్చోట సం
తన మొప్పు న్నివసించువాఁడు రిపుల స్తండించువాఁ డల్లవాఁ
డసురాధీశ్వర శ్రోధనుం డ నెడుకీశాధీశుఁ డీక్షింపుమా.

606

వ. ఇతనికి శక్రునకుం బోలెఁ బరాక్రమంబు నిసర్గంబై యుండు నవ్వీగోత్రముండు
వై శావనరునివరప్రసాదంబున గంధర్వకన్యకుం బుట్టినవాఁడు దేవాసురసంగరం
బునందు దేవతలకు సాహాయ్యం బొచరింప నరిగి రణంబున ననురులం దోలి
సురలకు విజయం బొనంగినవీర్యధుర్యుండు రణంబులందుఁగులగిరికరణసుస్థిరో
త్సాహుండై దలంకక యుండువాఁ డితనికిఁ గోటిసహస్ర సంఖ్యాతులగువాన
రులు బలవంతు లున్నవారు నిజానీకపరిపుత్రుం డై లంకాపురంబు నతిముఖ
నులుమాడుటకు వచ్చుచున్నవాఁడు విలోకింపుము.

607

తే. దానవోత్తమ మత్తనుండరగజంబు, లీల మద మెక్కి లంకావిశాలసౌధ
వరణపాటనదత్తుండై యరుగుదెంచు, చున్నవాఁ డదెగజుఁడనుయాధవుండు.

వ. ఇతండు గంగాతీరప్రాంతకాననంబుల వసించుచు నమృహానదీజలంబులుద్రావుచు
వానరులకుం గరులకుం గలపూర్వవైరంబు దలంచి గజయాధవులనెల్ల రణం
బునం దోలుచుఁ బాదపంబుల విఱుగం ద్రోచుచు శైలంబులుత్పాటించుచు
నింద్రుండు త్రివిష్టవంబునందుం బోలె నచ్చట విహరించుచుండునితండు వానర
వాహినీముఖ్యుం డనంబడు మతియును.

609

తే. అసురనాథ వాతోత్థిత మైన మేఘు
మట్లు చూపట్టుచున్నవాఁ డల్లవాఁడై
పోలఁ జూడుము కపివంశభూషణుండు
నురుభుజుండు ప్రమాధి యన్యూహవుండు.

610

వ. ఇతండు హరివాహినీముఖ్యుండు హైనువతీనదీతీరంబునంబొల్పుమండరోపము
బై నయుశీరబీజపర్వతంబు నాశ్రయించి తద్దిరికందరంబుల నివసించుచు నమృహా
నదీనలిలంబు లుపయోగించుచుండు నితనికి వీర్యవిక్రమదృపులునుభుజాబలసం
పన్నులును మేఘగంభీరనిర్ఘోషులు నగువానరులు శతసహస్ర సంఖ్యాతులున్న
వారట్టిబలంబులం గూడి సుగ్రీవునిశాసనంబున సంగ్రహార్థియై వచ్చు చున్న
వాఁడు కంటివై తదీయచరణసంఘట్టనసముద్ధాతమహావరాగంబు వాయువశం
బున రేఁగి యరుణాభాసంబై యంబరంబునం బెరసి బహుప్రకారంబుల సాం
ద్రంబుగాఁ గప్పికొని యున్న దని పలికి వెండియు నిట్లనియె.

611

శా. ఆలోకింపుము సేతుమార్గమున దైత్యాధీశ కువ్యన్యహా
కాలాకారు గవాక్షునిం గొలిచి లంకాధ్వంసనప్రోద్ధతి

నీలాంగంబులతో సితాస్యములతో నిర్వక్రయానంబుతో

గోలాంగూలబలంబు గ్రాలెడు మహాఘోరప్రకారంబునన్.

612

వ. అబ్బలంబు శతనహ స్రశతపరిమితం బై యుండు మఱియును.

613

సీ. ఇనుఁ డెందు వర్తించు నెచ్చోటు నిత్యంబుఁ డత్తహేమద్వ్యతిఁ దనరు చుండు
నెచ్చట వసించు మృగభగవ్రాతంబు బాలసూర్యచ్ఛాయఁ బాటి కెక్కు
ఫలపుష్పచట్లవోజ్జ్వలములై యెచ్చోటితరువులు కోరిక ల్లరియు చుండుఁ
బరమద్దు లెచ్చటఁ బాయక నిత్యంబు ఘనతపోమహిమచేఁ గ్రాలు చుండు

తే. పరఁగ నెచ్చట మధునృప్తి గురియు నట్టి, రమ్యకాంచనపర్వతరాజమందు
ననిశము వసించి యుండువాఁ డల్లవాఁడె, వానవారి కేసరి యనువానరుండు.

వ. మఱియు నతండు యూధవముఖ్యముఖ్యుం డనంబడు వానిం బరికింపుము.

తే. అసురనాయక సకలరాక్షసులలోన, నేతవై విశ్రుతిని గన్న నీవపోలె
దండి వేవేల బంగారుకొండలందు, నెక్కుఁ డై మించు మేరుమహీధరంబు.

తే. అమృహశైలరాజమం దధివసించు, వాడు వానరపీరులు వారె చూడు
ధవశిపింగళగాత్రము ల్లాప్రముఖము, లొప్ప నొప్పుగ శోభిల్లు చున్నవారు.

వ. మఱియు నర్చనాటపీరులు సింహంబులుం బోలెఁ జతుర్దంష్ట్రులును వ్యాఘ్రం
బులుం బోలె దురాసదులును జ్వలితాశీవిషనమానులును వైశ్వానరసమస్తభు
లును నుత్తమాతంగసన్నిభులును మహాపర్వతసంకాశులును నీలజీమూతనిస్స
నులును వృత్తపింగళరక్తాక్షులునుభీమపరాక్రములును భీమగమనులునుదీర్ఘాం
చితలాంగూలులును దీర్ఘదంష్ట్రులును దంతసఖాయుధులును ధయంకరదర్శ
నులు నై యుద్దామపరాక్రమంబున లంకాపురంబు నవలీలందునుమాడెదమని
యున్నవారు మఱియును.

618

ఆ. వారినడుమ నొప్పువాఁడు వారలఁ బ్రీతి, నేలువాఁడు శమనుఁ బోలువాఁడు
సత్యసంగరుండు శతవలి యనువాఁడు, వాఁడె చూడు మనుర వంశవర్య.

619

చ. అతఁ డతిన త్వవంతుండు మహామతిమంతుండు పౌరుషస్థితం
డతులితశౌర్యఁ డద్భుతవిహంగుండు రామహితంబుపొంటె జీ
వితములపై నొకింతనరవిం గృప నేయఁడు రాక్షసేశ్వరా
జతరిపుఁ డై నయాష్టవగళేఖరుఁడైయు ము లేమి చెప్పుదున్.

620

తే. అధిప గవయుండు గజుండు గవాక్షుఁ డల్ల
నలుండు నీలుఁ డీయేవురు తలఁప నొక్కఁ
డొకఁడు శతకోటివానరయూధపులుకు
మేటిగమికొండ్లు ననిమొన మెఱయవారు.

621

క. దనుజవరి వెల్లివిరిసిన, వననిధిచందాన నొప్పువానరబలముం
గనుఁగొను మదె వింధ్యాచల, మున సిచ్చల మునికి నేయు ముద మలరారన్.

వ అబ్బలంబు లెక్కింపఁ ద్రిముఖచతుర్ముఖపంచముఖషష్ఠ్యుఖసహస్రముఖులకై న
నలవి గాదు వినుము. 623

ఉ. అంద జతిప్రభావులు మహాగిరిసన్నిభ ఘోరకాయు ల
స్పందపరాక్రము ల్నిమతపాటనశీలగు జన్యదుష్టయుల్
మందరఛైర్యు లభివసమండలశైలవిశీర్ణ మేదిని
గ్రంధుగ నొక్కప్రేల్లిడి విసప్తముఁ జేయ సమర్థు లెన్నఁగన్. 624

వ. అని సారణుండు పలికిననంతరంబ శుకండు రాక్షసాధిపుం డగురావణునవలో
కించి ఘటితాంజలివుటుం డై దేవా యిప్పుడు సారణుం డెఱింగించినయాథా
ధిపతుల మ త్తదీప్తంబులంబలె గంగాతటరుహంబు లగున్యగ్రోధంబులనట్లమై
మవంతంబు లగునాలంబులం బోలె నిమ్ముగా నవలోకించితివిగదా యావనాట
వీరు లందఱు దుష్ప్రసహులును బలవంతులును గామరూపులును దేవగంధ
ర్వాంశసంభూతులును దైత్యదానవసంకాశులును దేవపరాక్రములునుసహస్ర
కోట్కర్మబృందసంఖ్యాతులును సుగ్రీవసశవర్తులును గిష్కింధానిలయవాను
లును రామప్రియచిక్కిల్లునై యుండు రింకఁజూడం గలవారి నెల్లఁజూపి చెప్పెద
నాదరాయ త్తచిత్తుండ నై విలోకింపు మని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 625

చ. నురలకుఁ బోలె దూపముల సొంపును బెంపును సౌకుమార్యము
స్థర మరుదార మైందుఁడు తగ న్దివిదుం పనువానరో త్తము
ల్పునచిరభంగిఁ గ్రాలెదరు చూచితె వీరికి సాటిలేరు స
గరములయందు నెవ్వరును గర్భరనాయక యేమి సెప్పుదున్. 626

తే. అనురవల్లభ వీరు మున్నేల్లభవుని, చే ననుజ్ఞాతులై ప్రీతి మానితముగ
దేవత లొనంగ నమృతంబుఁద్రావినారు, బహుబలసమృద్ధివిఖ్యాతిఁ బడసినారు.

సీ. వర్ణింప నెవ్వోడు వత్సవదీకృత వారాశి యై ధాత్రి వన్నె కెక్కె
నతులితభుజబలోద్ధతి మశకీకృతదనుజుఁ డై యెవ్వోడు వినుతిఁ గాంచె
వితతవిక్రమతృణీకృతయుష్మదుగ్రప్రతాపుఁ డై యెవ్వోడు కోపగించె
వాలాగ్రదీప్తపానకహవిష్మృతభవన్నగరుఁ డై యెవ్వోడు పొగడువడసె

తే. భక్తి నెవ్వోడు సీతకు భర్తకుశల, వార్తఁ దెలిపె నెవ్వోడు నీవనముఁగూల్చె
నట్టిహనుమంతుఁ డెనెడువిసాటవీరుఁ, డల్లవాఁడె విలోకింపు మనురనాథ. 628

తే. అధిప విను కేసరిక్షేత్రమందు వాయు
తేజమున నుదయించినధీరుఁ డితఁడు
కరువలికిఁ బోలె ననివార్యగతియు ధృతియు
బలము సామర్థ్య మతనికిఁ గలిగి యుండు. 629

క. తన వలసినయాపముఁ గైకొన నేర్పుఁ బయోధి నైన గురుబలయుక్తిం
గినుక పొడఁచినప్పుడు బోరన నింకింపంగ నేర్పు రాక్షసనాథా. 630

చ. ఇతఁడు జనించినప్పు డను రేళ్వర యప్పడ పుట్టివచ్చుబా
లతిమిరవైరి గన్గొని ఫలం బది యాకలి దీటునట్లును
ధృతి గబళింతు నంచు బలదర్పితుఁడై విహగేంద్రులీల నా
యతగతి యోజనత్రయసహస్రము వ్రేల్కిడి దాఁటె మింటికిన్.

631

వ. ఇతైఱంగునం జని దేవర్షి పతంగోరగసిద్ధసాధ్యుడై త్వదానవవిద్యాధరాదులకైన
సహింవరానిచండకిరణకరప్రకాండంబుల వేడిమికిఁ గాక యవశుండై యుదయ
పర్వతంబువై బడినఁ దదీయగండశిలాసంఘట్టనంబుననొక్కింతహనువుభగ్గుం
బయ్యె నక్కారణంబున నివ్వీరిశిఖామణికి హనుమంతుం డనునామంబుగలిగె
నవిధంబునర్పంబును నిక్కంబుగానెఱింగి యున్నవాఁడ నతనికింగలబలహృద
ప్రభావంబులు కొలఁదిపెట్ట నెవ్వరికిఁ దరంబు గాదు నై నర్గికమహిమవిశేషం
బున లంకాపురంబు భస్మంబు సేయ నితం డొక్కరుండె చాలుఁ గంటివె
తదీయసముచ్చితవాల్మగ్రునిహితవై శ్యానరుండులంకాపురప్రాసాదమందిరంబు
లిప్పటికి దహించుచున్నవాఁ డని పలికి పెండియు నిట్లనియె.

632

నీ. ధర్మమం దెవ్వఁడు తప్పక వర్తించు ధర్మ మెవ్వనియందుఁ దరలకుండు
వేదంబులకు ధనుర్వేదంబునకు నేప్రసన్నచిత్తునికుఁడీ జన్మసీమ
పుథివియు గగనంబు భేదించి గ్రమ్మట దొన సొచ్చ నెప్పనిఘనశరంబు
తడయక కలుషచిత్తుఁడ వైననీచేత నపహృత యయ్యె నేయనఘనాధ్వీ
తే. యట్టిరాముఁడు నీరదశ్యాముఁ డభిన, వాంబురుహపత్రచారునేత్రాభిరాముఁ
డల్లవాఁడె విలోకింపు మసురనాథ, యుద్ధసన్నధుఁడై వచ్చియున్నవాఁడు. 633

తే. దేవభర్తకుఁ బోలె నుదీర్ణవిక్ర, మంబు మిత్రికిఁ బోలెఁ గ్రోధంబు మఱియు
నమరమంత్రికిఁ బోలెఁ గుశాగ్రబుద్ధి, సహజగుణములై యుండు నీనత్యధృతికి.

మ. దమశీలుండు మహానుభావుఁడు దిగంతవ్యాప్తశాంత్యాదికో
ర్తమనానావిధసద్గుణండు కరుణోదారుండు శూరుండు దు
ర్గముఁ డిత్తోకుకులో త్రముండు సుజనప్రాతానతంసంబు వై
రిమహారణ్యనవానలుం డతిరథశ్రేష్ఠుండు దైత్యోత్తమా.

635

తే. అతనివలపటఁదామ్రపద్మాంబకములు, కుందనపుఁ జాయమేను వెడందయురము
నీలకుంచిత కేశములైఱయమెఱయు, చున్నవాఁడు లక్ష్మణుండు వీరోత్తముండు.

క. రామునియనుంగుదమ్ముండు, భీమపరాక్రముండు శత్రుభీకరుఁ డధిక
శ్రీమంతుండు గుణవంతుండు, ధీమంతుండు వాఁడె చూడు దేవవిరోధి. 637

తే. సర్వశాస్త్రార్థతత్త్వవిశారదుండు, దుర్బయుఁ డమర్షి జేత నిస్తులుండు బలియు
విజయశీలి విక్రాంతుండు వినయపరుండు, వేదవిదుండు మహాధనుర్వేదవిదుండు.

క. రాక్షసవర రాఘవునకు, హఠీణభుజమతఁ డనారతము నతని విభుం
డిఁగిండుఁ బ్రాణసమునిగ, దక్షతఁ గొనియాడవలదె తద్భుజశక్తిన్.

639

- ఆ. అతఁడురాఘవాధ్యక్షుండు జీవితముపై, నాన నేయఁ డించుకైనఁ గాని
యసురకోటి నెల్ల నవలీలఁ దునుమాడఁ, బూని యున్నవాఁడు దానవేంద్ర.
- ఉ. రామునినవ్యపార్శ్వమున రాక్షససంవృతుఁ డై మహోన్నతి
స్థీమగతిం జెలంగెడువిభీషణు నీయసుజన్ముఁ గంటివే
రామునిచేతీ నీదనుజరాజ్యమునం దభిషిక్తుఁడై భుజ
శ్రీమహిమం జెల్పు ననిసేయఁ దలంచినవాఁ డభీష్టరా. 441
- ఉ. సోముఁడు ఋక్షమధ్యమున శోభిలుచున్నగతి స్సమస్తశా
ఖామృగమధ్య దేశమునఁ గ్రాలెడువీరుఁ డశేషవాసర
స్వామి యనంతవీర్యబలసాంద్రుఁడు భామనిధిప్రియాత్మజుం
డామహానీయమూర్తి గనుమా రజనీచరవంశశేఖరా. 442
- తే. అసురనాయక హిమవంతుఁ డఖిలగిరుల, నట్టు లక్ష్మీశవంశమహార్ణవేందుఁ
డింపుతో మర్కటులఁ బ్రకాశింపఁ జేయు, నతుల తేజోవీజనకీర్తిమతులచేత.
- తే. అధిప యీతఁడు ఘోరశైలాంతరమున
గహనతరుదుర్గమార్గనంకలిత యైన
యట్టికిష్కింధ యనుగుహయందు మంత్రి
యూభవులతోడ నివసించి యుండఁ నెపుడు. 444
- ఉ. దానననాథ యిందిరకుఁ దానక మెయ్యది నూత్నకాంతి నె
ద్దానికీఁగల్గి యుండు శతతామరసంబులు దేవదైత్యులె
ద్దానిపిసాళి కచ్చెరువు చాలుతు రట్టిసువర్ణమాల యీ
భాసుతనూజవక్షమున భాసిలుచున్నది కంటె ముంగలనీ. 445
- క. భీకరబలుఁ డగువానిని, వీక న్వధియించి ప్రతిన వెలయఁగఁ గృపతో
నీకపిరాజ్యము తారయు, నీకాంచనమాల రాముఁ డిచ్చినదిచుమీ. 446
- ఆ. అతులభారిసత్పువ్వి డితఁడె పో నుగ్రీవుఁ, డనెడుసర్వవానరాధినేత
యితనివీర్యగర్వ మితనియాటోపంబు, కలయఁ జూడు మిపుడు కర్బురేంద్ర.
- వ ఇతనికిం గలబలపరిమాణంబు సెప్పెద వినుము. 448
- సీ. లక్షలు నూతైన లక్షింప నొకకోటి యవి లక్షయైన శంకు వన నొప్పు
నవి లక్ష యైన మహాశంకు వనఁ జెల్లు నవి లక్ష యైన బృందాఖ్యసంఖ్య
యవి లక్ష యైన మహాబృంద మన నొప్పు నవి లక్ష యైన బద్ధాభిధాన
మవి లక్ష యైన మహాపద్మ మనఁ దగు నవి లక్ష యైన ఖర్వాభిధాన
- ఆ. మవియు లక్ష యైన నది మహాఖర్వాభ్య, మవియు లక్ష యైన నది సముద్ర
మవియు లక్ష యైన నది యోధు మవల మహాధు మవియు లక్షయైన నధిప.
- స. ఇట్లు గణితక్రమాగతంబులైన శతసహస్రకోటిశంకుమహాశంకుబృందమహాబృంద
దపద్మమహాపద్మఖర్వమహాఖర్వసముద్రాసుంబులు క్రమంబున నొక్కొకసహ

స్త్రంబును విశేషించి మహాశాఘం బొకకోటి సేవింప నంగదాదికుమారులును హనుమదాదిమంత్రులును బాంబవదాదికులవృద్ధులును విభీషణాదిమంత్రులును బరివేష్టించి సుగ్రీవుండు విభుగ్రీవుండై రామసాహాయ్యార్థంబు నీతోడ రణంబు సేయుటకు లంకమీఁదికి నిశ్చంకంబుగాఁ జనుదెంచి యున్నవాఁ డవ్వీరోత్తముండు సత్యపరాక్రముండు మహార్థ వంబుకరణి ఘూర్ణిల్లుచున్నతదీయవాహినీ సీసందోహంబు సవలోకింపుము రాక్షసేంద్రా నాయెఱింగినంత యూధపుల చందంబును బలసంఖ్యానంబును విస్పష్టంబుగా నెఱింగించితి నాచెప్పినక్రమంబున సర్వంబును విలోకించి నీకుఁ బరులచేత. బరాజయంబు గలుగకుండునట్టి యుద్యోగంబు సమకట్టు మని పలికిన నాశుకసారణులవాక్యంబులు విని యద్దశగ్రీవుండు.

450

శ్లోక రావణుండు శుకసారణులపైఁ గోపము సేయుట. శ్లోక

- సీ. పార్థివోత్తమునిఁ దత్పార్శ్వస్థు లైనలక్ష్మణవిభీషణులను గపికులేంద్రుఁడైనయాసుగ్రీవు ననిమిషపతిపాత్రుఁడైనయంగదుని బలాఘ్నఁడైన హనుమంతు దుర్జయుం డగుబాంబవంతుని గజని గవాక్షుని గవయు నీలు మైందు శిల్పవిదుని మఱియుఁ దక్కినయూధపుల నెల్లఁ జూచి లోనులికి పిదప తే. నలుక వొడమినడెంచాన పథికిరోష, ముంచి శుకసారణుల విలోకించి కనుల రక్తిమ చెలంగ భర్జించి రావణుండు, దిట్టఁదనమునఁ బరుషోక్తి నిట్లు లనియె. తే. నిగ్రహానుగ్రహములందు నిపుణుడైన, విభునిసన్నిధి నచివులు విప్రియములు పలుకవచ్చునె మీకింతభయము లేక, యాడుటకుఁ దగఁ జనవిచ్చినందువలన. తే. స్తుత్యనర్హకాలంబున భృత్యు లిట్లు, సమరమున కెత్తి వచ్చినశత్రువరులఁ బొగడు టది యాత్మనాథునిఁ దెగడుకంటె, నల్పతరమె విచారింపకంటి రిట్లు. ఆ. శాస్త్రసార మెఱిఁగి సముచితవైఖరి, భృత్యకార్య మాచరింప కునికిఁ బరఁగ వృద్ధజనుల గురుల నాచార్యుల, నాశ్రయించు తెల్ల వృద్ధ మయ్యె. క. ఎఱిఁగి యొనరింపఁ డేనియు, నురుతరవిజ్ఞానసాధనోచితశాస్త్రోత్కరభారవాహిగా కా, పురుషుండు పండితుఁ డనంగఁ బొగడు వడయునే. 455
- ఎ. అట్టిమూర్ఖసవిపులచేతఁ బరివృతుండ నై దైవయోగంబున నింతకాలంబు రాజ్యం జేలుచు జీవించి యున్నవాడ సమర్థుండ నైననామ్రోలభయంబుదక్కి యిట్టివిప్రియంబు పరుషంబుగాఁ బలుకుచున్నవారు మీదీమనం బేమన వచ్చు నామ్రోల విప్రియంబు లాడుటకు మీకు మృత్యుభయం బేల కలుగ దయ్యె శాసనంబునం బ్రవర్తించు చున్ననాజహ్వచలనంబే మరణంబును శ్రేయంబు నొనంగు నేర్చి వేర్చుకాచ్చిచ్చు నంటి వనంబునఁ బాదవంబులు జీవించుంగాని రాజకోపపరామృష్టులైనయపరాధులు జీవింపనేరరు పూర్వోపకారంబులచేత మతోద్ధంబు మృదుత్వంబు నొంద దేని యే నిప్పుడు శత్రుపక్షప్రశంసకు

తై నసాపాత్తుల మిమ్ము వధించెద నిప్పుడు మాకడ నుండ నర్హులు గారు తొలంగి
చనుండు పూర్వకృతోపకారంబులు దలంచి మిమ్ము జంపక కాచి వుచ్చిత
గృతఘ్నత్వస్నేహపరాజ్ఞుభవంబులై మీకు వధం బని పలికిన నాసారణశుకు
లిద్దఱు ప్రీతితులై జయశబ్దంబున రావణు నభినందించి తొలంగి చని రంత నద్దశ
గ్రీవుండు సమీపఘ్నం డగుమహోదయ నాలోచించి నీతివిశారదు లై నమనచా
రుల శీఘ్రంబున రావింపు మనిన నతండు తనవచన ప్రకారంబున నడుపుటయు
నచ్చారులు పఱి తెంచి జోహారు గావించి యంజలి గీలించి పనియేమి యనియడి
గిన వారి కి ట్లనియె.

456

అథ రావణుండు శాస్త్రాలాదిచారుల వానరులచొ ప్పెఱుంగఁ బంతుట.

సీ. మీరు భక్తులు కడుశూరులు ధీరులు గతసాధ్వసు లుపాయచతురు లగుటఁ
జేసి నేర్పులు వేయి చెప్ప నేటికి రాముఁ డున్నచోటికి వెర వొప్పు నేగి
యతనిచందంబు తద్వ్యవసాయమును మంత్రనిశ్చయంబును గడునెవ్వితోడఁ
గ్రీడించువిధము నిద్రించుచందంబు మేల్కనురీతియును గార్యకర్త తెఱఁగు
తే. సర్వము నెఱింగి చనుదెండు జనవిభుండు
విహితగతిఁ జారముఖమున విమతుచంద
మెఱింగి యల్పయత్నంబున నరిని గెలుచు
ఔల్ల నృపులకు నీతియై యెనఁగుఁ గాదె.

457

క. అని పలికి యనువ వారలు, పనిఁ బూని ముదంబున స్థ పాచరవరు నిం
పున వలగొని యేగిరి గ్రక్కన రాఘవుఁ డున్నయెడ కకుంతలీలన్. 458
ప. ఇట్లు శాస్త్రాలుని మున్నిడుకొని యచ్చారులు ప్రచ్ఛన్నరూపు లై చని నువేల
తైలస్రాంతంబున విడిసి యున్న వానరబలంబు సొచ్చి యచ్చెరువును భయంబును
బిచ్చలింప నదరి దెదరి చూచునుం జని తన్నధ్యదేశంబున సుగ్రీవవిభీషణసహి
తులై యున్నరామలక్ష్మణులసమీపంబు మెల్లమెల్ల న డాయం జని రప్పు డప్పొ
లదిండితేని వేగులవారిచందం బెఱింగి పరిచితరాక్షసవేషభాషణం డగువిభీ
షణుండు వారలచందంబు వానరుల కెఱింగించిన నాప్లవగవుంగవులు వారలం
బట్టి బద్ధులఁ గావించి రామునిసన్నిధికిం దెచ్చి పెట్టి విభీషణోక్త ప్రకారంబున
నితండు పాపాత్తుం డని శాస్త్రాలు నొక్కని మిక్కిలి కినుకచేత ముష్టిప్రవారం
బుల నొప్పింపం దొడంగిన సద్దయాళుం డగురాముండు కరుణాతరంగితా
పాంగుండై.

459

ఉ. వీరలతోడిదేమిపని వేగులవాకి వధించరాదు పా
ల్పారఁగ ద్రోచి వుచ్చుఁ డన నక్కపు ల ట్లొనరింప వేగ య
చ్చారులు ముక్తులై సరభసంబుగఁ గ్రమ్ముట లంక కేగి దే
వారి వినంగ ని ట్లనిరి యాస్యములం గడు దైన్య మేర్పడన్.

460

శా. రత్నోద్ధిత జోహారు రాముఁడు నువేలత్పాదరాంకంబునకా
దక్షత్వంబున ఘోరసంగరకళాధారేయుఁ డై యున్నవాఁ
డీక్షింపంగఁ దరంబు గాక కుతుకం బేపారఁ దత్సేన లం
కాత్తోభం బొనరింపఁగాఁ దగి యశంక న్నిండి యున్నాఁ డొగిన్. 461

— శా. రత్నోద్ధిత జోహారు రాముఁడు నువేలత్పాదరాంకంబునకా

క. నా విని రావణుఁడు రఘు, త్పావరురాకకు నొకింత జాతోద్వేగుం
డై వెండియు శార్దూలుని, తో నై కారికగుణంబు దోఁపఁగ బలికెన్. 462

తే. ఆస్యమున వెల్లఁదనముడై న్యమువిపాద, మడరెడువడంకెడిని నమస్తాంగకములు
బడలితివి చారశేఖర స్వవగళోటి, కరములం బడి మిక్కిలి గాసివడితె. 463

వ. అని యడిగిన భయవిహ్వలుం డై శార్దూలుండు తనవడు నెలుంగున రాక్షస
శార్దూలున కిట్లనియె. 464

ఉ. రాక్షసనాథ రామబలరక్షితవీరవనాటపై న్యముల్
వీక్షణవృత్తికిం జొరవ యీక బలంబును బాహువిక్రమం
బక్షయతేజముం గలిగి యద్రులకై వడిఁ గ్రాలుచున్కి నే
దక్షత మాట లాడుటకు ధైర్యము చాల దదేమి చెప్పుదున్. 465

క. ఏవంకఁ బాఱఁజూచిన, నావంక సశంకశంకరాచలతులకీ
శావలులు గాచి యున్నారోవల్లభ లాఁతివార లొగిఁ జొర కుండన్. 466

ఉ. దిట్టఁదనంబున న్నడుమ ధీరులు దాశరథు ట్పసించి రా
చుట్టును గీశు లక్కపులచుట్టును నెట్టన ఋక్షపై న్య మా
చుట్టును గొండఘ్రుచ్చులును సొంపుగఁ బెట్టినకోటభంగి ని
ట్టట్టు గదల్చరాక చెలువారు నిశాటభయంకరాకృతిన్. 467

తే. అనురనాయక యేను మాయాబలమున, నబ్బలంబు ప్రవేశించు సంతలో
నెట్లునారాక తెలిసెనో యెఱుంగరాదు, హరిబలము వేగ ననుఁబట్టియంటఁగట్టి.

క. భీకరగతి మోఁచేతుల, మోఁకాళ్లం గఱకుగోళ్ల ముష్టిహతులచే
బోకుండ మరల వచటికి, రాకుండఁగ బొడిచి విడిచె రామునికరుణన్. 469

క. పట్టువడిననినుఁ జంపక, నెట్లు విడిచి రంటి వేని యెఱిఁగించెద నే
దిట్టఁదనంబున నబ్బల, మట్టై ప్రవేశించి తిరుగు నానమయమునన్. 470

క. న న్నెఱిఁగి విభీషణుఁ డా, నన్న వనాటులకుఁ గన్నుసన్న యొనర్పం
గ్రన్ననఁ బట్టి నరేశ్వరుఁ, డున్నెడ కిడ్చుకొని పోయి యొప్పించి వెనన్. 471

వ. పలుదెఱంగుల నొప్పించిన నేను దుర్నివారవానరవీరకళోరభుజాసారసంపీడ్య
మానసర్వాంగుండ నై మేనం గ్రొత్తనెత్తురు గ్రమ్మదేర నింద్రియంబులు
చలింప మొగంబున దై న్యంబు దోఁచ మనంబున నెగడుగదుర సంజలిగీలించి
రాముని శరణంబు వేడిన నప్పార్థివోత్తముండు కరుణావిధేయుండై చంపనీక
బంధవిముక్తునిం జేసి యనిచిన భవత్సకాశంబునకుం జను దెంచితి నవ్వీరోదా

కుండు ప్రబలాసంభేద్యయవీరవాసరచమూసమేతుండై శైలశిలావృక్షంబుల జల
నిధిబంధించినేతుమార్గంబున నుత్తరించి బలంబుల గరుడాకారంబుగా మోహ
రించుకొని సాహసోత్సాహబాహుతోపంబులు దీపింప లంకమీఁదికి నిశ్శంకం
బుగాఁ జనుదెంచి యున్నవాఁడు గావున.

472

మ. దివిజారీ తడ వేటి కింక నతిభక్తి నీసిత నర్పించి యు
య్యవనీనాథునితోడ నెయ్యి మది నేయం బూనుటో యేటిపి
ర్యవిశేషం బని ఘోరసంగర మొనర్పం బూనుటో మంత్రిబాం
ధవవర్గంబులనచ్చుతిం దగినచండం బాత్మ నూహింపుడే.

473

ఉ. నా విని రావణుం డనియె నాదుచుతంబు వినుండు చెప్పెదన్
భూవరుఁ డాంజనేయుఁ డినపుత్తుఁడు తక్కినకీశు లేల యీ
దేవరేణ్యుఁ డాది యగుదిక్పతు లందఱుఁ గూడి వచ్చినం
జేవ దలిర్ప జన్యమునఁ జెందుదుఁ గాక మహీజ నిత్తునే.

474

చ. ఎఱుంగరె మత్ప్రీతాసము మహేంద్రుని గెల్చిననాఁడు కాలునిం
బఱపిననాఁడు వహ్ని నెడఁ బాసిననాఁడు దినేశయక్షరా
ఢ్యరుణులఁ దోలునాఁడు నలవాయువు డాసిననాఁడు క్రొత్తయే
నరునకు నోడి సంధికలన న్నను టాప్పు ననంగఁ జెల్లునే.

475

చ. వనచరసేనఁ జొచ్చి బలువై ఖరులం బరికించితే కదా
ఘనభుజు లెవ్వ రెవ్వ రతిగర్వితు లెవ్వరు ముఖ్యు లెవ్వ ర
త్యనసమకౌర్యు లెవ్వరు బలాధిపు లెవ్వనిపుత్రపౌత్రులొ
దనుజవరా నమ స్తమును దస్పక మాకెఱిగింపు మింపుగన్.

476

క. సమర మొనరింపఁ బూనిన, క్షమాపతికి శత్రుసైన్యసంఖ్యాన మవ
శ్యము సేయ వలయుఁ గావునఁ, గ్రమమున నెఱిగింపు మింతకర్పర తెలియన్.
క. నీవలన సర్వమును విని, యావల హితమంత్రిచరుల నందఱ నభకు
న్రావించి జన్యవిజయము, గావించువిధంబు తెలియఁగాఁ దగు మాకున్.

478

—శత్రు శాస్త్రాలుండు రాణులనకు వానరులలో విశేషంబు లెఱింగించుట. శ్లో॥—

వ. అని యి తెఱంగున నద్దశగ్రీవునిచేత నడుగంబడినవాఁడై యుత్తమచారుండగు
శాస్త్రాలుండు విగతభయం డై యతనిసన్నిధియం దిట్లని చెప్పందొడంగె. 479
సీ. రాక్షసేశ్వర ఋక్షరజనినందనుఁడు సుగ్రీవుఁ డాతఁడు సర్వకీశవిభుఁడు
వాసవపౌత్రుండు వాలిపుత్రుఁడు జన్యరతుఁ డంగదుఁడు యువరా జతండు
రోహితానుగ్నికుమారుఁడు నీలుఁ డాతండు వానరవాహినీసల్లభుండు
మరుదాత్మజుఁడు హనుమంతుఁ డాతఁడు రుమారమణాదికపులకు రక్షకుండు
తే. పద్మగర్భనిపుత్తుండు పరమవృద్ధుఁ, డంబదోపమకాయుండు జాంబవంతుఁ
డతఁడు చిరజీవి గావున నాలమందు, వెర వెఱింగించుచుండు నెవ్వేళలందు.

వ. మఱియు నాజాంబవంతుండు గర్గదనితనయుండు ధూమ్రుం డనువాఁడతనిరెం
డవనందనుండు లంకాపురం బెవ్వనిచేత దగ్ధం బయ్యె నట్టిహనుమంతునకు జన
కుండై నకేసరి యనువాఁడు శక్రగురుం డైనబృహన్నతికిం బుట్టినవాఁడు ధర్మా
త్తుం డగునుషేణుండు ధర్మనందనుండుదధిముఖుం డనువానరశ్రేష్ఠుండుపోమా
త్మజుండునుముఖురీడునుదుర్ముఖుండును వేగదర్శియుననువలీముఖశ్రేష్ఠులు మృ
త్యుతుల్యరూపులై పరమేష్ఠి చేతనృజింపంబడినవారుబలవంతు లైనమైందద్వివి
దులిరువురుదస్త్రపుత్తులుగజగవయగవాత్మగంధమాదనశరభులు వైవస్వతునిపు
త్తులు శ్రేష్ఠుండును జ్యోతిర్ముఖుండు ననుకపియాధపులు భాస్కరకుమారులు
హేమకూటుం డనుష్టవంగముండు వరుణనందనుండునళుం డనుష్టవంగమవుంగ
వుండు విశ్వేకర్తనందనుండు దుర్ధరుం డనువానరుండు వసుపుత్తుండు మఱియు
వీరందఱు నొక్కొక్కఁడు శూరులును గాలాంతకతుల్యులును యుద్ధకాంక్షు
లును శ్రీమంతులును దేవాంశసంభూతులు వగుదశకోటివానరయాధపులకు
నాయకులు వీరలబలంబు లెక్కింప నెవ్వరికి నలవి గాదని యిట్లుధయభ్రాంతుం
డగుటవలనఁ జౌరాప్సర్యవిపర్యయంబుగా వానరోత్పత్తిప్రకారంబు వినిపించి
వెండియు నిట్లనియె.

481

సీ గణుతింప నెవ్వనిఖిల్లదంభోళికి నలవిరాధుఁడు కులాచలత నొందె
ఖరదూషణాదు లేఘునునిసముజ్జ్వలబాణవహ్నికి శలభంబు లైరి
యరయ నెవ్వనిబాహుబలాశుగమున కాకబంధుఁ డనోకమాత వహించెఁ
బ్రణుతింప నెవ్వనిపటుశౌర్యహర్యక్షమునకింద్రజుఁ డుహస్తిమూర్తియయ్యె
తే నట్టిదశరథసుతుఁడు రామూధిపుండు, సింహసంహననుండు ప్రసిద్ధబలుఁడు
విక్రమమునందు నారఘువీరవరున, కవనిలోపల నముఁ డొక్కఁడైన లేఁడు.

ఉ. మానుగ నేమహామహుని మార్గణసంహతి నాజిలో జన
స్థానగతు ల్బలాఘ్యులు నిశాచరు లందఱు గీటణంగి రా
మానవనాథశేఖరుని మంజుగుణంబులు నన్నుతింపఁగా
దానవనాథ యొక్కఁడును దఱుండు లేఁడు జగత్ప్రియంబునన్.

483

ఉ. అన్నరనాగుతమ్ముఁడు మహాత్ముఁడు మానధనుండు శౌర్యసం
పన్నుఁడు లక్ష్మణుం డతనిబాణపథంబున నిల్చి యాజిలోఁ
బన్నుగ వాసవుం డయినఁ బ్రాణముతో మరలంగఁ జూఁడే
మెన్నెదు తత్ప్రభావ మనురేశ్వర చూచినఁ గాని తీరునే.

484

వ. మఱియు రాక్షసవరిష్ఠుం డగువిభీషణుండు నీతమ్ముండు రామహితార్థియైలంకా
రాజ్యాభిషేకసలిలక్లిన్నమస్తకుం డై విజృంభించి యున్నవాఁ డిత్తేతింగునం
గూడుకొనివానరబలంబును వేలాచలంబునవిడిసియున్నదినాచేతనర్వంబునమా
ఖ్యాతం బయ్యెఁ గదా యింక శేషకార్యంబునందు నీవేప్రమాణంబని పలికిన
నద్దశాననుం డత్రోభ్యవానరవాహినీసమేతంబుగా రాముండును వేలాచలంబు

నందు విడిసి యున్నవాఁడ నెడుచాకులవాక్యంబు విని యొక్కింత జాతోద్వేగుం డై చుట్ల నున్నసచివుల నవలోకించి యిట్లనియె. 485

చ. మన కిది మంత్రకాల మింక మంత్రుల నందఱఁ దోడితెండు మీరనిన మహాప్రసాద మని యప్పుడె దోడ్కొని వచ్చిన స్థళాననుఁ డటు వారిఁ గూడి కడనస్పృహ మంత్ర మొనర్చి కార్యముఁ మనమున నిశ్చయించి యలమంత్రుల నిండ్లకుఁ బంది చెచ్చెరన్. 486

క. తననగరి కరిగి యాపుని, ఘనమాయావిదునిఁ గార్యఘటనాచతుర్గుఁదనుజుని విద్యుజ్జిహ్వం, డనువానిం బిలువ నంపి యాతని కనియెన్. 487

మ. షీతిపుత్రిం గడుమాయచే మనకు వంచంపం దగు న్నేడు నీవతిమాయామయ మైనరాముశిరము న్నాస్త్రిస్ఫురచ్ఛాపముఁ జతురత్వం బలవారఁ గైకొని రహిన్నావెంట ర మ్మేను బ్రోద్ధతితో మున్నుగ నవ్వెలందికడ కందం బొప్పఁగా నేగెదన్. 488

క. నా విని నిశాచరుం డటు, గావించెద ననినఁ బంక్తికంఠుఁడు మోదంబావిర్భవింప వానికే, గావలె నని యొసఁగె నొక్కఘనభూషణమున్. 489

ప. ఇట్లు విద్యుజ్జిహ్వం మణిభూషణప్రదానంబునఁ బ్రీతచేతన్మునింజేసి నీతాదర్శనలాలసుం డై మహాబలుం డగురాక్షసవల్లభుండు ప్రమదావనంబునకుం జని యందు. 490

ఉ. కన్నుల శోకబాష్పములు గాఱఁగ నేడ్చుచు రాక్షసాంగనల్దన్నడలింపుమాటలకుఁ దద్దయుఁ గుందుచు రామభద్రునిం బన్నుగ నాత్మలో నెవుఁడు బ్రార్థన సేయుచుఁ జాల ఖన్నయై యున్నమహీసుతం గనియె సుగ్రుఁడు రాక్షసనాథుఁ డత్తతీన్. 491

ప. సుతీయు నధోముఖ యై మహీతలంబున నుపవిష్ట యై యున్నజానకి నవలోకించి సముచితప్రకారంబున నుపసర్పించి కపటహర్షం బెఱుకవడ దుష్టవాక్యంబున నిట్లనియె. 492

ఉ. ఇంతకు మున్ను నన్ను వరియించి సుఖంపుము సీత యంచు నేనంతయు వేడిన న్విసక యెవ్వనిపై ననురక్తిఁ జేర్చి నన్నింత తిరస్కరించి కడుహీనునిఁ జేసితి వట్టినీవిభుం డంతము నొందె నీవె మగువా యిటు గేహిని వైతివే కదా. 493

చ. మునుమిడి నీదుదర్పమును మూలము సర్వము చిన్న మయ్యెఁ బోయినపతితోడి దేమి పని యీవ్యసనంబున నేమి వచ్చు నీమనమునఁ గల్గుచూఢ్య మింక మాని ననుం దమితో భజించి నావనితల కెల్ల మేటి వయి వైభవ మొప్పు సుఖంపు మంగనా. 494

క. చండక్రోధన మూఢా, పండితమానిని నిరస్తభాగ్యా నీనాఘం డీల్లె మత్కృతంబున, భండనమున వజ్రచేత బలుచుం బోలెన్. 495

అథ రావణుడు సీతతో రాముండు హతుం డయ్యె నని చెప్పెట. అథ-

వ. అత్రైతం గెట్లనిన వినుము.

496

సీ. వనజాక్షి సీభర్త నను రణంబునఁ జంపి వడి నిన్నుఁ గొనిపోవువాంఁఁ జేసి
వానరేంద్రప్రణీతానంతకపిబలవరివృత్తుం డై నదీపతిఁ దరించి
రవి గ్రుంకునప్పు డర్ణవయామ్యతటగతం బై ననువేలాద్రియందు విడిసి
బడలి పథిశ్రదు పాయుట కచ్చోట నంచితభంగి నిద్రించి యుండ
తే. నే నశనిరాక విని కడుహితులఁ జరులఁ

బనిచి రామునిచందంబు బల్బవిధంబు

నర్వము నెఱింగి నడురాత్రి సమయమందుఁ

దద్యధోపాయ మాత్మలోఁ దలంచి చూచి.

497

వ. మహాబలుం డగును తేనాబలిఁ బ్రహస్తుని బలాన్వీతుం జేసి రామలక్ష్మణసహి
తంబుగా వానరుల వధించి రమ్మని యనిచిన నతండు మత్స్యచోదితుం డై నిశా
సమయంబున సుఖసుప్తం బైనవానరబలంబు సొచ్చి కాలాయనమయంబు
లై నపరిఘపట్టినప్రాసఖడ్గదండయష్టిశూలకూటముద్గరశక్తితోమర చక్ర మునలశర
భిండివాలంబులు బ్రయోగించి యులూకంబులు వాయసంబులుంబోలె వాన
రుల వధించి ప్లవగాధవుం డగునుగ్రీవుని భగ్నుగ్రీవునింజేసి చంపి హనుమంతుని
నిరస్తహనునిం జేసి వధించి కుఠారంబుచేతఁ బాదపంబుంబోలె జాంబవంతుని
జానుకూర్పరముష్టిఘాతంబులఁ బుడమిం ద్రెళ్లవై చి వానరశ్రేష్ఠు లగుమైందద్వి
విదుల నిర్దట రుధిరసముక్షి తాంగులం జేసి పంచత్వంబు నొందించె మఱియు
రాక్షసప్రయుక్తమహాసీపర్చిన్నకంఠం డై పనసుండువననతరువుపోలిక మేదినిం
బడియె బహునారాచసంఘిన్నుం డై వలీముఖుండు దరీముఖంబునం బడియె
సాయకాభిహతుం డై కుముదుండు కుముదంబుపగిది నేలం గూలె దానపఖడ్గ
ధారాహతుం డై శరభుండు శరభంబుచాడ్పునఁ గెడసె నొక్కొంతనేపు రాక్ష
సులతోడం బెనంగి యలసి తదీయశరజాలహతుం డై మేనం గ్రొత్త నెత్తురు
గ్రమ్మదేట నంగదుండుక్షితిపతితాంగుం డై మడిసె గజరథతురగపదాతులచేతఁ
బ్రమథితశరీరు లై కొందఱు వాయువేగహతంబు లై నమేఘంబులమాడ్కిఁ
కొందఱు సింహాభిన్నంబు లై నగజంబులభంగిఁ కొందఱు వ్యాఘ్రోపద్రు
తంబు లై నలేళ్లకరణి భయవిత్రస్తు లై పటచి కొందఱు సముద్రంబునం బడిరి
కొందఱు గగనంబునకు దాఁటిరి కొందఱు వృక్షంబు లెక్కిరి కొందఱు సాగ
రానూపగిరివనంబుల డాఁగిరి కొందఱు భయంబునం బరువెత్తం గొట్లు రాక
చిక్కి మడిసిరి విభీషణుండు బద్ధుం డయ్యె లక్ష్మణుండు కతిపయవానరులం
గూడి పలాయితుం డయ్యె నప్పుడు ప్రమాధి యగుప్రహస్తుండు.

498

ఆ. సునిశితాసిచేత సుఖసుప్తుఁ డగునీదు, విభునిశిరముఁ ద్రుంచి వెన వధించె

రక్తసిక్త మైనరామునిశీర్షంబుఁ జూడు మిదిగొఁ దెచ్చి చూపువాఁడ. 499

- క. అని పలికి రాక్షసేంద్రుడు, జనకజ వినుచుండ నొక్కసమననిశాటిం
గనుఁగొని యిట్లని పలికెను, ఘనాఘననినాదసదృశకంఠధ్వనితోన్. 500
- క. దురమున నుండి రఘూత్తము, శిర మెవ్వాఁడు గొని తెచ్చెఁ జెచ్చెఁ వానికా
సురరిపు విద్యుజ్జ్వహ్వని, గురువిక్రమశాలిఁ దోడుకొని రమ్మిటకున్. 501
- క. అని పలుక నపుడు మాయా, ఘనకల్పితరామశిరముఁ గాండానము
న్గొని విద్యుజ్జ్వహ్వఁడు వెనఁ, జనుదెంచి నమన్మరించి పరగున నిలిచెన్. 502
- క. వచ్చినవిద్యుజ్జ్వహ్వనిఁ, జెచ్చెర వీక్షించి దనుజశేఖరుఁడు ముదం
బచ్చుపడఁ గపటగర్వము, హెచ్చఁగ ఘననినద మెనఁగ నిట్లని పలికెన్. 503
- ఉ. రాక్షసవీర రామునిశిరంబు మహీనుతమ్రాలఁ బెట్టు మ
బైక్షణ దీనిఁ జూచి హృదయేశుఁడు పంచత నొందు తెల్లఁ బ్ర
త్యక్షముగా నెఱింగి చెలువారఁగ నన్ను వరించు నన్న నా
రాక్షసుఁ డట్లు చేసి సుకరంబుగ నేగె న్వవేశ్వవాటికిన్. 504
- ఉ. అంత దశాస్యుఁ డాధనువు నల్లన నెత్తి మహీజఁ జూచి నీ
కాంతునిసాయకాననము గంటె ప్రసుపుని మత్త్యుఁ జంపి వై
ర్యంతకుఁ డాప్రహస్తుఁడు రయం బలరం గొని తెచ్చె దీని నీ
వింతయు నమ్మి నన్ను వరయింపు మీఁకం జల మీఁగ నేటికిన్. 505

—ఇతి రాణుఁడు మాయాకల్పితరామశిరంబును సీతముందటం బెట్టుట. ఇతి—

- వ. అని పలికి రాణుండు గ్రన్థుఁడ నమ్మాయాకల్పితశిరంబును మార్వీసమన్వితం
బై నచాపంబును సీతముందటం బెట్టిన నద్దేవి తచ్చిరశ్వరాసనంబు లవలోకించి
ముఖవర్ణంబును నేత్రంబులును గేశంబులును లలాటంబును శుభంబగుకూడా
రత్నంబును విలోకించి సర్వాభిజ్ఞానంబులచేత నిక్కంబని తలంచి కురరిచండం
బున దుగ్ధించుచు నినకులనందనుం డగురాముండు హతుండయ్యెగలహాశీలిని
వగుసీచేతఁ గులం బంతయు నముత్సాదితం బయ్యె నింకఁ గై కేయికృతకృ
త్యపు గన్తుని పలుకుచు మహాత్ముం డగురామునిచేతఁ గై కేయి కేమి విప్రియం
బనుష్ఠింపం బడియె నిష్కారణంబుగా మునివేషంబున సరణ్యంబునకుం బనిచి
యింతఁ జేసె నని నిందించుచు వేషమానాంగియై వాతాహత యైసకదళిచం
దంబున ధరణిపయిం బడి యొక్కింతసేపునకుఁ గ్రన్థుఁడఁ డెలివినొంది తచ్చిరం
బాఘ్రాణించి యిట్లని విలపించె. 506

—ఇతి సీత మాయాకల్పితరామశిరస్సును జూచి గుఱిఖించుట. ఇతి—

- మ. అతులోదారగుణాకరా రఘువరా హారాసు నత్యవ్రతా
హీతముం గానక యొంటి న న్విడిచి నీ వి ట్లెగి తే నీ కను
వ్రత నై యొప్పుడునే నకారణముగా వంచించి నీచే నమా
హత నైతిం బతిహీన యై బ్రతుకు టన్యాయ్యంబె గా సాధికిన్ 507

- క. పతి మృతిఁ బొందిన పిమ్మట, బ్రతుకంగా రాదు పతికి బ్రతికినచోఁ ద
త్పతికంటె మరణ మొందిన, పతియె నుభాత్మండు సాధివ్ బ్రతు కధమమగున్ .
- ఆ. అధిప నన్నుఁ గావ నరుదెంచి నాకొఱ, కనురవిభునిచేత హతుఁడ వైతి
సాంద్రదుఃఖిశోక సంతప్త నైననా, కింతకంటె మరణ మింపు గాదె. 508
- క. మొదటఁ బతిమరణ మింతికి, హృదయేశ్వర దుశ్చరిత్ర హేతుక మని చె
ప్పదు రుపచారము లేకయె, యదయత నీ వెట్లు మృతుఁడవై తివొ యిచటన్ .
- తే. అధిప నీ విట్లు నిహతుండ వగుచు నుండ
జాతవాత్సల్య యైనకౌసల్యనుతుండ
వై సనీచేత హతవత్స యైనమొదవు
వడువున విత్సగాఁ జేయఁ బడియె నేడు. 510
- తే. అరయ నెవ్వరిచేత దీర్ఘాయు వమిత
తేజ మది నీకు మును సమాదిప్త మయ్యె
నట్టిదై వచింతకులవా క్కన్యత మయ్యె
నధిప స్వల్పాయు వైతివే యకట నేడు. 511
- మ. ఖీతిలో దుర్వ్యసనంబుల న్వసఁ దొలంగింప న్నమధుండ వై
సతతంబు నివ్విజితారి వై వినయశాస్త్రజ్ఞుండ వై నిశ్చల
వ్రతనిష్ఠాఖని వై వెలుంగునుగుణవ్రాతాభికి న్నీకు ము
మృతికిం బోలె నకాలమృత్యు వెటు గల్గె న్నేడు ప్రాణేశ్వరా. 512
- వ. దేవా భూతంబులకుఁ బ్రభవం బైనయీకాలం బకాలంబున నిన్ను మృతుం
గావించె నక్కారణంబున ద్వద్విషయంబునందు భవిష్యదర్శజ్ఞానవంతు లగు
దైవచింతకులవ్రజ్ఞ నశించెఁ గావలయు నీవు వ్యసనంబులఁదొలంగంద్రోయుట
యందు మిక్కిలి కుశలుండ వట్టియుపాయజ్ఞుండవు నయశాస్త్రవిశారదుండ
వైననీ వచింతితం బైనమృత్యువు నెట్టులొందితివి మన్నిమి త్తంబున వతినృశం
సయు రౌద్రయు వైనకాళరాత్రిచేతఁ బరివృజింపం బడి యిట్లుబలాత్కారం
బునఁ బరిహృతుండ వైతివె యని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 513
- తే. అనఘచరిత తపస్విని యైననన్ను, విడిచి మిక్కిలి ప్రియ యైనవెలఁదినట్లు
గహ్వరిని బాహుయుగమునఁ గొగిలించి, గాఢసుప్తి వహించి తెకాంతనేడు.
- క. అకటా యీకాంచనకా, ర్ముకమును సతతంబు గంధపుష్పంబులచే
నకలుషమతిఁ బూజింపుదు, వికలత్వము నొందె నేడు విధిబలహత్మమై. 515
- వ. మహాత్మా సర్వవిశృంభితం దై యున్నతండ్రి యగుదశరథునితోఁ గూడ
స్వర్గంబునకుఁ జని యందు నక్షత్ర భూతుండవై విమానంబుననుండి పుణ్యకర్మ
లగువారలకుఁ గాంక్షణీయంబును బుణ్యంబు నగునిత్యోకువంశంబును విలో
కించు చున్నవాడవే యని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 516

- ఆ. అనఘచరిత బాల్యమాదిగ సహచరి, నై వ్రతానుకూల నై సుభక్తి
నిన్నుఁ గూడి యున్ననన్ను విఱికించి, పలుక వేమి తప్పు గలిగె నాకు. 517
- ఉ. కూరిమితో ననారతముఁ గోరి భజించుచుఁ గూడి యున్నన
స్మీరన నొంటి డించి దివి కేగఁగఁ జెల్లునె వహ్నిమ్రోల సీ
వారయ మద్వివాహసమయంబున నాడినమాట తప్పుకు
రీవీరమణాగ్రగణ్య నను వేగమ దోడ్కొని పొమ్ము నచ్చెడన్. 518
- తే. అధిప నాచే బరిష్ట క్త మైననీదు, గాత్రము సమస్తలోకమంగళకరంబు
నేడు క్రవ్యాదములచేతనిక్కువముగఁ, బ్రధనతలమున భక్షింపఁబడియెచకట.
- ఆ. ఆప్తదక్షిణంబులగుపొండరికాది, రాజసముచితాధ్వరములు నీవు
సల్పి పిదప వహ్నిసంస్కార మొంద కీకరణిఁ జనితి వేలఘనగుణాధ్య. 520
- క. వనమునకు మువ్వరము మును, చనుదెంచితి మిప్పు డొంటి సౌమిత్రి చనం
గనుఁగొని కొనల్య మనం, బున సందేహంబు శోకముం గదురంగన్. 521
- ఆ. అతని నడిగి రాత్రి దితిజలచే నీవు, హతుడ వగుట దానవాలయమున
నేను రుద్ధ నగుట యెఱిఁగి శోకంబునఁ, గుపలయాక్షి గుండె గ్రుల్లి చచ్చు.
- క. పాతకి నగునాకొఱకై, పాతకహరణుండు రామభద్రుండు జలధిఁ
ఖ్యాతిగఁ దరించి సమర, ఖ్యాతబలుండు గోప్పదమున హతుఁ డయ్యెఁగదా.
- తే. కులముఁ జెఱుపంగఁ బుట్టినకూరచిత్త
నేను బుణ్యాత్మనకు రాఘవేశ్వరునకుఁ
బత్నిగా నమ్మహాత్మునిప్రాణము గొన
జగతిఁ బుట్టినమృత్యువ నగుట నిజము. 524
- క. ఏ నెట్టిదుష్కృతంబులు, పూనిక నజ్ఞానబుద్ధి మును చేసితిన్
దానవులచేతిలోఁ బడి, హావాధ భవద్విహీన నై మన వలసెన్. 525
- వ. మహాత్మా యేను సర్వాతిథిపూజకుండ వై ననీకుఁ బత్ని నయ్యు నిప్పు డిట్టిదుః
ఖంబు నొందుటవలన నాచేతం బూర్వభవంబునందుఁ గన్యాదానంబు విదా
రితం బయ్యె నని యూహించెద నని వగచి రావణ నుద్దేశించి యిట్లనియె.

అథ సీత రావణునిఁ దనశిరంబునుం దెగవేయుమని ప్రార్థించుట. అథ-

- క. రావణ పత్యనుగచునము, భావింపఁగ నతికి బరమపదసాధన మాఁ
గావున నాతల దెగఁగొని, నావిభుతోఁ గూర్చి మనువు నన్ను రయమునన్. 527
- వ. అని యత్తెఱంగున నమ్మహీనందని రాక్షసమాయాకల్పితరామశిరశ్చరాసనం
బులు విఱికించి నిక్కం బనుబుద్ధింజేసి దుఃఖసంతప్తయై బహుప్రకారంబుల
విలపించుచుండ నప్పు డొక్కదావీరరక్షి రాక్షసుం డద్దశగ్రీవునికడకుం జని
సముచితంబుగా సందర్శించి కృతాంజలివుటుం డై యార్చవుత్రా విజయి వగు
మని యభివాదనంబు చేసి స్రసాదంబు వడసి దేవా వాహినీపతి యగుప్రహ

స్తుండు సర్వామాత్యసహితుండై దర్శనార్థియై సముపస్థితుం డయ్యె దర్శనకా
ముం డై నయతనిచేతం బ్రేషితుండ నై చనుదెంచినవాఁడ రాజభావంబువలన
భవదాష్టావ్రతక్షణాన్వితంబును బ్రయాససాధ్యంబు నగునొక్కింతకార్యంబు
గలదు గావునఁ బ్రహస్తాదులకు దర్శనం బొసంగ వలయు నని పలికిన నద్దశాన
నుం డశోకవనంబు విడిచి సత్వరంబుగ మంత్రులకు దర్శనం బొసంగువాఁడై
యరిగి సభాస్థానంబున నాసీనుం డై రామవిక్రమం బెఱింగి మంత్రులతోడం
గూడి సర్వంబును బర్యాలోచనంబు సేయుచుండ రావణుండు చేనినతత్త్వణంబ
తన్వాయాకల్పితం బైనతచ్చిరంబును గార్దుకంబు సంతర్ధానంబు నొందె సంత
రావణుండు మంత్రులతోడ నొక్కింతసేపు మంత్రంబుగావించికార్యంబు నిశ్చ
యించి యచ్రమాదులై కార్యసాధనంబునందు సమర్థులు గం డని మంత్ర
ులకుం జెప్పి సమీపవర్తు లైనహితకాములగువారి బలాధ్యక్షులం జూచి
స్ఫుటకోణవాదనదండహతం బైనభేరినాదంబున సర్వసైన్యంబుల శీఘ్రంబున
రావింపుఁడు కర్తవ్యకార్యంబులు గావింపుఁడు స్వచ్ఛిద్రంబు లితరు లెఱుంగ
కుండ రక్షింపుఁ డని నియమించిన వారలట్లు సేయుదు మని తమతమబలంబులం
గూర్చి యుద్ధసన్నద్ధులం జేసి తత్ప్రకారంబు సర్వంబును రావణున కెఱిం
గించి రక్కడ సశోకవనంబున రామమోహితయై దుఃఖించుచు నష్టచేతన యై
మహితలంబునం బడ పొరలుచు నుపావృత్త యైనబడబచందంబునఁ బొంను
పరిచ్చిన్నసర్వాంగియై లేచి బహుప్రకారంబుల విలపించు చున్నప్రాణప్రణ
యిని యగుజానకి నవలోకించి రావణునిపనుపున నద్దేవిని రక్షించుచున్నదగు
టంజేసి తనచేత రక్ష్యమాణ యైననీతతోడ సఖ్యంబు వాటించి సానుక్రోశయై
దృఢవ్రతయై యున్నవిభీషణుభార్య సరమ యనునది రయంబున సీత డాయం
జని మృదుమధురవాక్యంబుల నాశ్వాసించి సఖిస్నేహంబున నిట్లనియె. 528

చ. నెలఁత వివేకయుక్త వగునీ టిటు శోకము నొందఁ జెల్లునే
ఖలుఁ డగురావణుండు నినుఁ గాఁటియ పెట్టఁ దలంచి వచ్చుట
ల్పలుమఱుఁ గ్రూరవాక్యములు వల్కుట నీ వవి నిక్క మంచుఁ జిం
తెలుచుఁ బరిభ్రమించుటయుఁ దెల్లముగా నకలం బెఱుంగుదున్. 529

—ఇతి సుమ సీతకు రాక్షసమాయలం దెలిపి దైత్యంబుఁ జెప్పట. ఇతి—

తే. కువలయేక్షణ నీమీఁదికూర్చి జేసి
ప్రాణ మైన నామదికిఁ బ్రియం బొనర్చు
దనురనాఘసవలనిభయంబు విడిచి
నీకు హిత మాచరించెద నెయ్యి మలర.

530

తే. రాక్షసకులాధిపుం డైనరావణుండు
యత్కృతమునందు నిష్కాంతుఁ డయ్యె నిపుడు

దాని సర్వంబు నెఱుంగుదు దనుజమాయ

నెఱిగి యుండినకతమున నిందువదన.

తే మఱచి నిద్రించి యుండ నీమగనిఁ జంపె

నలప్రహస్తుఁ డటంచు వాఁ డన్నమాట

నిక్క మని నమ్మితే రాజనీతివిదుని

రాముని వధింపఁగా రాదు రాక్షసునకు.

తే. వజ్రచే నిర్జరులుఁ బోలె వనజనేత్ర

రామభద్రునిచేత సురక్షితు లగు

వృక్షయోధులు కవు లభివృద్ధి నొంది

యందు రనురులు వారి నెట్లోర్పఁ గలరు.

583

వ. అని పలికి యాజానుబాహుత్వాదిరాజలక్షణధార్మికత్వపౌరుషనయజ్ఞత్వం

బులు విచారించి చూచిన రామునకు వధ్యత్వం బెందును లే దనుతాత్పర్యంబు

తేటపఱచుతలంపున వెండియు నిట్లనియె.

584

సీ. దివ్యమంగళమూర్తి దీర్ఘవృత్తభుజుండు ధానుష్కుఁ డధికప్రతాపవంతుఁ

డధికవిశ్రుతుండు ధర్మాత్ముండు శూరుండు సింహసంహననుఁ డచింత్యవీర్య

బలపౌరుషుండునిశ్చలుండు విక్రాంతుండు రాదిసింహుండుమహోరస్కుఁడాఘ్యుఁ

డరిబలాఘములకు హంత శ్రీమంతుండు నయశాస్త్రవిదుండు తనకుఁ బరులకు

తే. సంతతంబును రక్షితశౌర్యధనుండు, రాఘవుండు సువేలధరంబునందు

లక్ష్మణసమన్వితంబుగా లలిసెలంగ, సన్నతాంగిరొ కుశలియై యున్నవాఁడు.

ఉ. రాముని సర్వశాస్త్రవవిరాముని సుందరసీలసీరద

శ్యామునిఁ జంప నన్యులకు శక్యమే భూతవిరోధి సంతతా

క్షేమకరుం డయు క్తమతికృత్యుండు మాయీకుఁ డైనరావణం

డీమెయి మాయఁ బన్న విను మింతియె గాక నిజంబె మానినీ.

586

క. శోకము పరిత్యజింపుమో, నీకుం గళ్యాణ మొదవు నిజముగ నీక న

స్తోకగతి లక్ష్మీ నిన్నుం, జేసొని భజియించు నమ్మి నేయుము ప్రీతిన్.

587

చ. జలనిధి దాటి రాఘవుండు సర్వవనాటచమూనమేతుఁ డై

యలఘుసరాక్రముం డగునిజానుజుఁ డెంతయుఁ బ్రీతిఁ గొల్ప ని

స్తులమహిమాతిరేకమునఁ దోయధిదక్షిణతీరజాద్రిపైఁ

దలసొని యున్నవాఁడు వసుధాతనయా కనుఁగొంటి నింతయున్.

588

—ఇతి సోమ సీతకు రాక్షసయుద్ధసన్నాహము నభివర్ణించి చెప్పట. ఇతి—

వ. మఱియు నిప్పుడు రావణునిచేతఁ బ్రేషితౌలై లఘువిక్రము లగురాక్షసు లరిగి

వచ్చి రాముండు పయోనిధి నుత్తరించి సైన్యసమేతంబుగా సువేలాచలంబున

విడిసి యున్నవాఁడని యెఱింగించిన విని యద్దశవదనుండు నమస్తనచివనమన్వి

తుం డై మంత్రంబు గావించు చున్నవాఁ డనిపలికి సరమ నీతతోడం దగినచం
దంబున నల్లాపంబుఁ జేయుచుండ నప్పుడు నర్వోద్యోగసమారంభు లగురాక్ష
సులకోలాహలశబ్దంబు భైరవంబుగా పీతెంచెఁ బదంపడి దండనిర్ఘాతవాదిన
యగుమహాభేరినిస్వనంబు మిన్నుముట్టి వినవచ్చె నమ్మహానాదంబు విని వెండియు
మధురభాషిణి యగుసరమ నీత నవలోకించి యిట్లనియె. 539

చ. జలదము లభ్రమార్గమునఁ జక్కఁగఁ బర్వీ చెలంగుకై వడిం
గులగిరులట్లు గ్రాలుఘనకుంజరము ల్రథముల్ హయంబు ల
త్యలఘుభటు ల్రణంబునకు నాయితమై పురిరాజవీధులఁ
దళముగఁ బర్వీ నంభ్రమమునం జెలువారుచు నున్నవా రొగిన్. 540

క. ఘనరవము లెనఁగఁ బఱచెడు, ననుపమరథవాజిసామజారోహులచేఁ
గనుము పుర మొప్పు చున్నది, వనితా నలిలములచేత వననిధిపోలెన్. 541

క. భేరీశంఖాదికనా, నారపములు కాలమేఘనాదములు మహా
వారిధినాదము మ్రొంగుచు, మారం బె ల్లెగసి మ్రోయు చున్నవి వింటే. 542

చ. పరుషశితాస్త్రశస్త్రపటుబాణకృపాణనిషంగచర్మవ
ర్మగుచులు హేమభూషితతురంగశతాంగమతంగజద్యతుల్
కర మురుఘుర్మకాలమునఁ గాఱడవి న్వడి నేర్చునహ్నిని
మృతరహేతులట్లు పురి శోభిలు చున్నవి కంటె జూసకీ. 543

ఉ. తెంపునఁ బో రొనర్చుతమి తెల్లమి నేయుచు సంత సంతట
గుంపులు గట్టియున్నపటుఘోరనిశాటులు గొప్పమేనులఁ
సొంపుగఁ దాల్చి యున్నమణిశోభితభూషణచాకచక్రముల్
చంపకగంధి చూచితివె శంపలకై వడి వీటఁ దోచెడిన్. 544

క. సారసలోచన వింటివె, దారుణరణభేరిమ్రోత సంక్షోభిత మై
భూరిఘననిస్వనముక్రియ, బోరుకలఁగు చున్న దివుడు పురి నెల్లెడలన్. 545

చ. గురుతరకింకణీకరథఘోషణము ల్లజబృంహితధ్వనుల్
హరిహయతుల్యవేగతురగారవము ల్పమదార్హ దారుణా
సురభయదార్భట ల్పటలనుందరతూర్యమహానినాదము
ల్పురి నలుదిక్కులఁ బెరిసి మ్రోయుచు నున్నవి కంటె మానినీ. 546

తే. ఉద్యతాయుధహస్తై లై యొప్పునట్టి, దానవేంద్రానుచరు లగుదనుజవరుల
సమ్మదోద్భూతరోమహర్షణరవ మిదె, తుముంమై వీచుచున్నది తోయజాతీ.

చ. అలికులవేణి నిక్కము నిశాటులకు న్భయ మావహిల్లు సొం
పలరంగ ని న్భజించుఁ గమలాలయ రాముఁడు వచ్చి వజ్రియ
ట్లులక సమస్తరాక్షసుల నాజవదంబునఁ ద్రుంచి రావణుం
డులువను బట్టి చంపి నినుఁ దోడ్కొని పోవు జయాభిరాముఁ డై. 548

తే. కువలయేక్షణ హరితోడఁ గూడినట్టి
హరిహాయునిభంగి రాఘవుం డనుజసహితుఁ
డై రయంబున రణములో వైరిమీఁద
విక్రమింపంగఁ గలఁ డింక వెఱవ వలదు.

549

తే. అసురనాథుండు వినిహతుం డగుచునుండ
గ్రక్కున సమాగతుం డైనరామవిభుని
యంకమందు సుఖాసీన వైననిన్ను
నతిని సిద్ధార్థ నీక్షించి సంతసించు.

550

క. విజతారి యైననీపతి, నజతుని వెనఁ గొంగిలించి యతనియురమునకా
గజరాజగమన ముదమున, నిజముగ నానందజలము నించెన వింకన్.

551

తే. ముదిత బహుమానముల నుండి ముడిచియున్న
జఘనగత మైనభవదీయచారువేణి
విడిచి నీవల్ల భుండు చిక్కెడలఁ జేసి
కొప్పు దీర్చెడుకాలంబు గూడ వచ్చె

552

తే. అమితబలుఁ డైనరామునియాననంబు, సముదితుం డైనపూర్ణిమాచంద్రునట్లు
వేగ వీక్షించి శోకంబు విడిచె దీవు, భుజగి నిర్మోకమును బోలె బుణ్యసాధిన్.

క. అనిలోన రాక్షసేంద్రుని, ఘనశరమునఁ ద్రుంచి శేఘ్రకాలంబున రా
మనరేశ్వరుండు ప్రియ వగు, నినుఁ గూడి సుఖించు నింత నిజము ప్రియార్థా.
వ. దేవి మహాత్ముం డగురామునితోడం గూడి హర్షపులకాంకురంబులెనఁగ నువ్వు
ప్రిసమాయుక్త యైనమేదిని సస్యంబుచేతంబోలె నానందించెద విప్పుడు దివాక
రుండును మేరుగిరివనంబునందు సమంతతఃపరివర్తమానుండై జాత్యశ్వంబుపగిది
మండలంబు సేయుచున్నవాఁ డివ్వుహాత్ముండు భూతంబులకుఁ బ్రభవంబు గా
వున సతనిశరణంబు వేడుమని యివ్వధంబున వల్లుభాషిణియగుసరమ దివంబు
సలిలంబుచేతఁ బృథివింబోలె మృదుమధురాలాపంబుల రావణవాక్య మోహి
తయైనజానకిని బరమానందయుక్తం జేసి యద్దేవికి హితం బాచరించుతలంపు
గలది గావున మందహాసనుందరవరనారవింద యై వెండియు సిత సవలోకించి
తల్లి యేను బ్రచ్ఛన్నవేషంబున రామునియొద్దకు న్నని భవత్కుశలంబు దెల్పి
యివ్వుహాత్మునికుశలం బెఱింగి వచ్చెద నిరాలంబం బగుగగనంబున గరుడానిల
తుల్యవేగంబునం జనునప్పుడు నన్ను విలోకింప నెవ్వండును సమర్థుండు గాఁ
డని పలికిన .నానరమపలుకుల కలరి. వై దేహి శ్లక్షణవాక్యంబున ని ట్లనియె. 555

—ఇతి సీత సహితో రావణమంత్రనిశ్చయం బెఱింగి రమ్మని చెప్పట. ఇతి—

క. గగనమున కేగఁ బన్నగ, జగమునకుం బోవ నీవు చతురవు న్నావై
నెగడినకూరిమి షెంపునఁ, దగువిధమున వెరవుఁ జెప్పఁ దగుదువు సకియా.

క. నాకుఁ బ్రియ మాచరింపఁగ, నీకుఁ బ్రియంబు గల దేని నేర్పున దనుజుం
డాకులతఁ జేయుమంత్రము, చేకొని నిజ మెఱింగి వచ్చి చెప్పుము నాకున్. 557

తే. అతఁడు మాయాబలుండు దుష్టాత్మకుండు

కూకుండు శనుండు లోకవిరుద్ధధర్మ

వర్తనుం డర్థిఁ గ్రోలినవారుణీశ్రీయఁ

జెలఁగి సారెకు భ్రమియింపఁ జేయు నన్ను.

558

మ. ఒకమా టుద్ధతిఁ గాఱు లాడు నొకమా టుగ్రాకృతిం దోచు వే
టొకమా టల్లన మాయఁ బన్ను నొకమా టున్నాది యై చంపఁగా
సుకరాళాస్యల కానతిచ్చు వల దంచుం బల్కు వేటొక్కమా
టకలంకాత్ముండు రాముఁ డిచ్చటికి రాఁ డంచు న్వచించుం దగన్. 559

ఉ. ఎప్పటి కేమి సేయునొ విశృంఖలవృత్తి దశాస్యుఁ డంచు నే
దెప్పుర మైనశోకమున దీనతఁ జేడ్చడి యున్నదాన నా
చెప్పెడి దేమి యింక ననుఁ జేకొని ప్రోచెదవేని యిప్పుడే
చెప్పు మెఱింగి వచ్చి యెడ సేయక వానిప్రయత్న మంతయున్. 560

చ. అన విని యానిశాటి జనకాత్మజభావ మెఱింగి తద్విలో
చనగళదశ్రు బిందువులు చయ్యన మీటుచుఁ బల్కె దల్లి నీ
పనిచినయట్లు రావణునిపాలికిఁ బోయి తదీయభావమున్
దనుజులనిశ్చయం బెఱింగి తప్పుక వచ్చెద నీకుఁ దెల్పఁగన్. 561

వ. అని పల్కి యానరమ సీతచే ననుజ్ఞాతయైయరిగి మంత్రి బాంధవసమన్వితుండై
విచారించుచున్న రావణునిసమీపంబునకుం జని దురాత్ముం డగువానినిశ్చయం
బెఱింగి క్రమ్మఱి శీఘ్రంబున సశోకవనికిం జనుదెంచి తనరాక కెదురు చూచు
చున్నజానకిని నిష్టపన్న యగులక్ష్మీంబోలె నవలోకించె నప్పు డద్దేవి పునస్సం
ప్రాప్త యైనప్రియసఖ నవలోకించి గాఢంబుగాఁ బరిరంభించి యొక్కస్నిగ్ధ
వీరంబునం గూర్చుండ నియోగించి క్రూరచిత్తుం డగురావణునినిశ్చయం బంత
యు నిక్కంబుగా నెఱింగింపు మనిన సమ్మహింపందని కది యిట్లనియె. 562

—అంత సమ సీతకు రావణమంత్రనిశ్చయం బెఱింగించుట. —

సీ. అంబుజనేత్ర నే నచటికిఁ జనువేళ మమతతో జననియు మంత్రివృద్ధఁ
డనురనాథునికడ కరుదెంచి ప్రీతితో జనపతి రాముని సత్కరించి
వై దేహి నొసఁగుమా వసుధేశ్వరుండు జనస్థానవాసులయందు నల్పినట్టి
ఘనతరవిక్రమకర్తంబె నీకు నిదర్శనం బది గాక తదృఢుండు .

తే. జలధిలంఘించియొక్కండెసాహసమున, నుగ్రదైత్యులఁ బెక్కండ్రనిగ్రహించె
నదని నిట్టియద్భుతకర్త మాచరింప, మనుజమాత్రున కొకని కెప్పనికీఁ జెల్లు. 563

క. అని యిట్టు లవిధ్ధుండును, జననియు బోధింప వినక జడదైత్యుఁడు దా
నిను విడువ నోపఁ డయ్యెను, దనమనమున ధనపరుండు ధనమునుబోలెన్.

ఆ. భండనమున మనుజుపాలుని శరములఁ, జంపు టొండె లేక చచ్చు టొండె
జనకపుత్రి నిత్తు ననుమాట పుట్టునె, యనుచు వారితోడ నాడె నతఁడు. 565

చ. కర మిది వానినిశ్చయము కయ్య మొనర్పఁగఁ బూని యున్నవాఁ
డెఱుఁగుదు మృత్యులోభమున నీమతి సుస్థిత మయ్యె వానికిం
దరుణియో సర్వరాక్షసయుతంబుగ రామశరాభినంహతి

స్తరమునఁ జచ్చి కాని యమృతం డయి నిన్విడఁ జాలఁ డెంతయున్. 566

ఉ. నీరజసేత్ర నీవిభుఁడు నిక్కముగా దశకంఠ నాజలో
ఘోరశరంబులం దునిమి గొబ్బున నిన్గొనిపోవు నంచుఁ దా
నూడిలంగఁ బల్కె నపు డుర్వి చలింపఁగ మ్రోసె భేరికా
దారుణనిస్వనం బవలఁ దట్టుచు వానరసింహనాదముల్. 567

క. ఆనాదము విని యట లం, కానాయకభృత్యు లైనకప్పకు లెల్ల
స్త్రీను లయి నప్తచేతను, లై నివ్వెఱి మునిఁగి యుండి రప్పరిలోనన్. 568

వ. ఇవిధింబున మహానుభావుండును బుణ్యాత్ముండును బరపురంజయుండును బురు
షశాస్త్రాలుండును సగురాముండు భీషణవానరకోలాహలశంఖారావవిమిశ్రిత
భేరినిఘోషణపూర్వకంబుగా సమరసన్నద్ధం డైయుండె నంత జగత్సంతాప
నుండును గ్రూరుండును రాక్షసేశ్వరుండు సగురావణుం డమ్మహానాదంబు విని
యొక్కింతసేపు ధ్యానంబు పూని పదంపడి భేరిభాంకరణపురస్కృతంబుగా
సభామండపంబునకుం జనుదెంచి నచిపుల నందఱి నవలోకించి మీఁచెప్పినట్లు
రామునివిక్రమంబును బలనంచయంబును సముద్రతరణంబును సర్వంబు నా
చేత నాకర్ణితం బయ్యె మీ రందఱు యోధనంబునందు సత్యపరాక్రములు
మీచందం బంతయు నాయెఱింగినదియెకదా యిప్పుడు రామునివిక్రమంబు
విని పరస్పరముఖావలోకనంబు చేయుచు నిట్లేల యూరకున్నవారని యడిగిన
నప్పుడు మహాప్రాజ్ఞుండును మాతామహుండు నైనమాల్యవంతుం డనురాక్ష
సుండు దావణ నవలోకించి యి ట్లనియె. 569

అట్టి మాట్యవంతుఁడు రావణునకు హిత ముపదేశించుట. అట్టి-

తే. అపని నెవ్వఁడు రాజనయం బెఱింగి
విద్యలందు వినీతుఁ డై వెలయునట్టి
రాజు స్వసేకృతారిసామ్రాజ్యఁ డగుచు
సధిప బహుకాల మైశ్వర్య మనుభవించు. 570

క. కాలం బెఱింగి యరితో, నాలం బూనరించు నెవ్వఁ డతఁడు స్వజనులం
బాలించుచు నిల వర్ధిలు, వాలాయము భోగభాగ్యవై భవయుతుఁ డై. 571

- చ. తనకు బలంబు లేనియెడఁ దప్పక వైరులతోడ సంధియుం
దనకు బలంబు గల్గునెడఁ దద్దయు నిగ్రహ మాచరించుచు
న్వీనుతగతి న్నవ్విపక్షపరివృద్ధి యొనర్చెడునట్టిభూవరుం
డనుపచులీల నేలు విజితారియు నై ధరఁ బెక్కుదర్శముల్. 572
- క. పగతుని యుచేక్ష సేయం, దగ దధికునితోడ సౌహృదంబు సమునితోఁ
దగ సంధి జఘన్యునితో, జగడం బొనరించి బ్రతుకఁజను రాజునకున్. 573
- చ. పరమమును ల్గుర ల్బువనపాలకు లెవ్వనికీ స్థితైషులై
వజులుదు రట్టిరామనృపవర్యునిపైఁ బెడబుద్ధిమాని సు
స్థిరముగ సంధిఁ జేసి వెన నీత నొసంగి నిశాటరాజ్యముం
గర మనురక్తి నేలు మటుగాక పెనంగినఁ గీడు గల్గెడిన్. 574
- వ అది యెట్లునిన వినుము తొల్లి భగవంతుఁ డైనపితానుహుండు సురానురుల
సృజించి తదాశ్రయంబులు గా ధర్మాధర్మంబులు సృజించె ధర్మంబు మహాత్ము
లగు దేవతలపక్షం బనియు నధర్మం బనురు లగురాక్షసులపక్షం బనియును వినం
బడు ధర్మం బెప్పు డధర్మంబును హరించు నప్పుడు కృతయుగంబు వ్రవర్తిల్లు
నధర్మం బెప్పుడు ధర్మంబునుహరించు నప్పుడు కలియుగంబగు దిగ్విజయార్థంబు
లోకంబులం జరించునప్పుడు నీచేత ధర్మవృద్ధి హేతుభూతంబు లైనతపోయజ్ఞదా
నాదులు వినాశితంబులయ్యెఁ బరహింసాపరదారపరవ్రాజ్యసహారణాదికంబుచే
న్వపక్షభూతాధర్మంబు నివర్ధితం బయ్యెఁ గావున నక్కారణంబున శత్రువు లగు
రామాదులు మనకంటె బలవంతులై యున్నవారు నీచేతఁబ్రమాదంబువలనఁ
బ్రవర్ధితం బైనయ్యుధర్మంబె మనల నాశంబు నొందించునురభావనం బైన
ధర్మంబు నురల కభివృద్ధిఁజేయుచున్నయది విషయలోలుండవై దేవర్షిప్రముఖ
కన్యావత్సహరణంబు గొవించునట్టినిచేతఁ గాలాగ్నికల్పు లగుమహర్షులకుఁ బ్రదీ
ప్తపావకునిభంగి నతిదుస్సహం బైనమహాద్రోధం బుత్పాదితంబయ్యె వారల
ప్రభావంబు వ్రదీప్తరహించంబున నతిదుస్సహంబై యున్నది తపస్సంభావి
తాత్ములునువై శ్వాసరసూర్యకల్పులునగునమృహర్షులు ధర్మాభివృద్ధికాములై రా
క్షసవినాశంబుకొఱకు వేదఘోషంబులు సేయుచు వీర్యవంతులం బైనమంత్రం
బులచేత విధ్యుక్తవ్రకారంబుననగ్నిష్టోమాదియాగంబులచేతనగ్నియందుహో
మంబులు సేయుచున్నవారు మఱియునయ్యగ్నిహోత్ర సమృద్ధితంబైనధూమంబు
దళదిశలు నిండి రాక్షసుల తేజంబు నాశంబు నొందుచున్నయది కొందఱు
రాక్షసులు భయభ్రాంతులై యుష్ణకాలంబునందలి మేఘంబులభంగి నల్లడలం
బఱచుచున్నవారు మఱియు నయ్యెపుణ్య దేశంబులందు గృథవ్రతు లైన
యత్తపోధనులచేతఁ జర్యమాణం బైనతీవ్రతంబు రాక్షసులకు సంతాపంబు
పుట్టించుచున్నది తొల్లినిపు దేవదానవయక్షులవలన భయంబుగలుగకుండఁ బర
మేష్ఠివలన పరంబువడసితివిగాని మానుషాదులవలన భయంబు లేకుండ వడయ

వైతి విప్పుడు మహాబలు లగుబుక్షగోలాంగూలనరవానకులు రభసంబున
నిచ్చటికిం జనుదెంచి దృఢవిక్రములై గర్జించుచున్నవా రదియునుంగాక. 576
తే. నాటినాటికి దఱుచుగా వీటఁ దోచు

బహువిధసమస్తదారుణోత్పాతములను

జూచి భయ మందు చున్నాడె సురవిమతుల

కేమి వాటిల్లునో యని నామనమున.

576

తే. అంబరంబునఁ బన్ని రక్తాంబువములు, ప్రళయకాలంబునాటిగర్జలు చెలంగ
లంకపై రక్తవృష్టి భయంకరముగఁ, గురియుచున్నవి దైత్యులగుండె లవియ.

చ. విటిగి పడం దొడంగె మనవీటధ్వజంబులు వాఙసంఘము

ల్కగులును శోక బాష్పములు కన్నుల నించుచు నేడ్వసాగె భీ

కరతరజంబుకంబులును గాకసరీసృపగృహ్ఘ్రఘూకము

ల్పుర మటు సొచ్చి రేపవలు మ్రోయుచు నున్నవి దారుణంబుగన్. 578

వ. మఱియుఁ బూతనాప్రముఖశక్తులు పాండురదంతోపలక్షిత లై యువతుల నుద్దే
శించిప్రతికూలభావణంబులుపలుకుచు గృహగతద్రవ్యంబులసహరించి స్వస్థం
బులయందు ముంగల నిలిచి పరిహసించుచున్నవి శాస్త్రసంబులు బలికర్తృసాధన
ద్రవ్యంబు భుజించుచున్నవి గోవులయందు ఖరంబులు వాడముచున్నయవి
మూషకబిడాలనూకరకీన్నరరాక్షసులు క్రమంబున సకులశార్దులశునకరాక్షస
మానవులం గూడి వర్తింపుచున్నవా రదియునుం గాక. 579

తే. పాండుదేహంబులును రక్తపాదములును

గలుగువిహగంబు లొక్కటఁ గాలచోది

తంబులై రాక్షసవిదాశనంబుకొఱకు

నంచరించుచు నున్నవి సంభ్రమమున.

580

వ. మఱియు మధురభాషణార్థంబు పంజరంబుల నుంచి పెంచినశారికలు మధుర
భాషణంబులు పరిత్యజించి వీచి కూచి యని క్రూరంబుగా మ్రోయుచున్న
యవి మఱియును. 581

క. దనుజేంద్రఖగమృగంబులు, దినపతి కభిముఖము లగుచు దినదినమును రో
దన మొనరించుచు నున్నవి, మనవీటంజిచ్చు లేనిమంటలు పుట్టెన్. 582

వ. మఱియు వికటాంగుండును భయంకరుండును గృష్ణపింగళుండును ముండిత
శిరస్కుండునై కాలుండు ప్రతికాలంబునందు రాక్షసులగృహంబులవలోకించు
చున్నయట్లు దోచుచున్నవాఁడు మఱియు ననేకదుర్నిమిత్తంబులు దోచు
చున్నవి గావున వీని నన్నిటిని విచారించి కర్తవ్యకార్యంబు లెఱింగి యుత్తర
కాలోచితం బైనదాని విచారించు మన యిట్లు నికృష్టులైనరాక్షసులయం
దుత్తముం దైనసమాల్యసంతుండు సత్సభామధ్యంబునం బల్కి రావణనియని
వర్తనం బెఱింగి యూరకున్న నప్పుడు నీతిశాస్త్రజ్ఞుండును వినయవిధేయుండు

నగునతికాయుండు సీతాపహరణదోషదూషితుం డైనదోషాచరవల్లభుంజూచి
నీతిభూషణభాషణంబున నిట్లనియె. 583

అతికాయుండు రావణునకు హిత మేపదేశించుట. శ్లో॥

సీ. అనురనాయక విను హరధనుర్దళనంబు పరశురామునిగర్వభంజనంబు
తాట కాహరణంబు తాట కేయవధంబు ఖరదూషణాదికఖండనంబు
మఱియు విరాధునిమరణంబును గబంధనిధనంబు వానరనేతచావు
వారిధిపై సేతుబంధంబు దానవభీకరలంకాప్రవేశనంబు

తే. నివి సమస్తంబు మనములో నెంచి చూడ
మనుజమాత్రున కయ్యెడివనులు గావు
రాక్షసారాతి యగుహరి రాముఁ డగుచు
నిను వధింపంగ జనియించె నని తలంతు.

585

క. జనకజ కేవల మనుజాంగన యని వంచించి కన్నుగానక యిటకుం
గొని తెచ్చితి వమ్మానిని, మనపాలిటిమృత్యు వనుచు మదిని దలంతున్. 586

క. విరాక్రసరుఁ డగురఘు, వీరునితో నీతి మాలి పీఠిడి వై ని
ష్కారణముగ నీ వీక్రియ, వైరముఁ గొంటి విక మేలు వచ్చునె నీకున్. 587

క. పరనతులపొందు గోరుట, నరక మవయశంబు వంశనాశన మనుచుం
బరమసయజ్ఞుండవు సుస్థిరధర్ముడ వైన నీకుఁ జెప్పఁగ వలెనే. 588

క. దనుజేంద్ర సీత నివటికె, గొని తెచ్చిననాట నుండి ఘోరము లగుచుకొ
నునవీట దుర్నిమిత్తము, లనేకములు తోచు చున్న వద్భుతభంగిన్. 589

క. కావున జానకీ నిప్పుడు, భూవల్లభునకు నొసంగి పాలుపుగఁ బురముకొ
దేవారుల నై శ్వర్యము, వావిరి రక్షించుకొనుము వాసవవైరి. 590

తే. రాముఁ డఖిలలోకై కళరణ్యుఁ డతని, శరణ మొందిన ననరాధశతము నైన
పైఁచి రక్షించు నతనికి జనకపుత్రి, నిచ్చి వేడుము విడుపు మీమచ్చరంబు.

ప. అని యిట్లు బహుప్రకారంబుల న్యాయానుకూలంబుగాఁ బ్రబోధించిన నద్ద
కాననుండు కాలవశంగతుండై వారలపలుకుల నాదరింపక క్రోధపరివృత్తలోచ
నుం డై మాల్యవంతున కిట్లనియె. 592

రావణుండు మాల్యవంతుని దూఱుట. శ్లో॥

క. పరమక్షగతుండ వై నీ, వరయఁగ నతిహితునిభంగి నహితవచనముం
గఱపెద విది నాచిత్తము, సార దింత వివేక మెపుడు చొప్పుడె నీకున్. 593

ప. జనకనిరస్తునిం గృహణున త్వవిహీనుని వానరాశ్రయకొ
మనుజుని రాము నొక్కని సమర్థునిఁగా వినుతించుచుం గరం
బునిమిషలోకకంటకుండ నై కజనీచరలోకభక్త నై
ఘనతః జేలంగున న్నొకజఘన్యునిఁగా వచియించె దేలకో.

594

- క. వైరిప్రోత్సహముననో, భారము మోచుటనో పక్షపాతంబుననో
వీరద్యేవంబుననో, మీ రిపుడిట్లనుట శంకమితెడు మదిలోన్. 595
- క. వినుము రిపుప్రోత్సహనమునఁ గాక సమస్తశాస్త్రపూర్ణుండగువాఁ
డనుమానింపక రాజును, గని కని సభలోన నెట్లు గర్వించు భువిన్. 596
- ఆ. కాననముననుండి జానకి నొక్కటఁ, బక్ష్యహీన యైనపక్ష్య నట్లు
మచ్చరించి యిటకుఁ దెచ్చితి నే నేల, వెఱచి రాఘవునకు మరల నిత్తు. 597
- చ. హరిహయకాలముఖ్యదివిజాధిపు లెవ్వనిమీఁద విక్రమం
బరుదుగఁ జూపఁగా వెఱతు రట్టిదశాననుఁ డేల పోలిలో
వెఱచు ననేకశీఘరి వేష్టితు నర్కసుతు న్సలక్షణ
న్నరపతి సంబకంబుల రణంబునఁ ద్రుంపనె యొక్కవేల్కిడిన్. 598
- వ. మహాత్మా న స్నేల వెఱపించెదవు శిరోభంగం బైనఁగాని మ్మేను బగతునితోడ
సంధిఁ గావింపం జాల. 599
- క. ఇది నాకు సహజదోషము, తుది యెట్లాకొ స్వాశయంబు దురతిక్రమ మె
య్యది నుడికి గోచరింపదు, త్రిదశారీ నామతంబు దిరుగునె యింకన్. 600
- డి. లంబుధిమీఁద సేతువు నయంబుగఁ గట్టి వనాటసైన్యయు
క్తంబుగ దాటి రాఘవుఁడు గ్రక్కున వచ్చిన నేమి యయ్యె యు
ద్ధంబున మత్కరోల్లసితదారుణచాపవిముక్తకాండపా
తంబుల కోర్చి జీవితయుతంబుగఁ గ్రవ్వుట బోవ నేర్చునే. 601

—ఇతి రావణుఁడు లంకకు గుప్తికర్తము సేయుట. ఇతి—

- వ. అని యిట్లు సంరభపరుషంబుగాఁ బలికిన విని దుష్టుం డైనదశగ్రీవునిం జూచి
మూల్యవంతుండు ప్రీళితుం డై యేమియుం బలుకక జయంబు గొను మని
దీవించి యథోచితంబుగా నామంత్రణంబు వడసి నిజనివాసంబునకుం జనియె
నంత రావణుండు మంత్రులతో విచారించి నిశ్చయించి లంకయందు గుప్తి
కర్తం బాచరింపం దలంచి సేనాపతి యగుప్రహస్త నవలోకించి నీవు కతిపయ
బలంబులం గూడి పూర్వద్వారంబున నుండుము మహావీర్యులునుమహాకాయ
లును నగుమహోదరమహాపార్శ్వలు పెక్కండ్ర రక్కసులం గూడి దక్షిణ
ద్వారంబు రక్షించెదరు మహామాయుండగుశక్రజి త్రనేకరాక్షసపరివృతుండై
పశ్చిమద్వారరక్షణంబునకుం జాలి యుండు నేను శుకసారణులం గూడి యుత్తర
ద్వారంబున నుండెద మహావీర్యపరాక్రముం డగువిరూపాక్షుండు బహురాక్షస
సమేతుం డై మధ్యగుల్మంబు రక్షించుచుండు నని యిత్రైటంగునఁ బురంబు
నకుఁ బుష్కలంబుగాగు ప్తివిధానంబుగావించి తన్నుఁ గృతకృత్యునింగాఁదలం
చుకొనుచు వారలచేత నభినందితుం డై నిజాంతఃగిపురంబునకుం జనియె నంత
నిక్కడ నువేలాచలంబున సలక్షణం డగురాముండు సుగ్రీవాంజనేయజాంబ

వద్విభీషణాంగదనలనీలశరభశతవలిసనసకుముదవినతమైందద్వివిదనుషేణగజగ
వయగవాక్షగంధమాదనరంభతాలదరీముఖప్రముఖులం జూచి యిట్లనియె.
సీ. దుష్ప్రధర్మం బైనదోపాటవిషయంబుఁ జేరితి మది నిలింపారిబాహు
రక్షిత యై పొల్పులంకాపురం బిది సురగబుడాహికిన్నగుల కైన
దుర్లయం బైనది దుష్టాత్ముఁ డగువైరిఁ బొలిపుచ్చి కార్యంబు పొందుపఱచు
నట్టిమంత్రము సేయుఁ డాదశాననుఁ డున్నచోప్పు విచారించి చెప్పుఁ డనిన
తే. నప్పుడు దశాననానుజాండమరతుల్యుఁడావిభీషణుఁ డభిముఖుండగుచుఁబుష్క
లార్థ మగ్రామ్యపదవంతమై తనర్పువాక్యమున నిట్లు లనియె భూవరునితోడ.

అంత విభీషణుఁడు రామునకు రావణకృతగుప్తికర్తృప్రకారం తెలింగించుట. అంత

- సీ. అనఘాత్మ సంపాతి యనలుండు ప్రేమసుండు శరభుండు ననెడునల్వరునయజ్ఞ
లన్నదీయామాత్యు లట లంకకుం జని యచ్చటివృత్తాంత మంత యెఱిగి
వచ్చి చెప్పిరి నాకు వరుసతో నవ్వార్త వినిపింతు వినుము సవిస్తరముగఁ
గలుపాత్ముఁ డగుదశకుంఠసిపనుపున నలప్రహస్తుండు సేనాధిపుండు
తే. లంకతూరుపువాకిట శంక లేని, వలతులు మహోదరుఁడు మహాపార్శ్వలనెడు
దైత్యు లిద్దఱు దక్షిణద్వారమందుఁ, గాచి యున్నారనేకరాక్షసులఁ గూడి.
చ. కడిమి దలిర్పఁ బ్రాసములు ఖడ్గములుం బటుభిండివాలము
త్తడయక పూని హూద లగుదైత్యు లనేకులు తన్నుఁ గొల్వఁగా
నుడుగక రాక్షసేంద్రసుతుఁ డుగ్రమనస్కుఁడు మేఘనాదుఁ డా
సడమటివాకిట న్నిలిచి బాగుగఁ బ్రోవఁగ నున్నవాఁ డొగిన్. 605
- క. మును బహుసంగ్రామంబుల, వినుతికి నెక్కినమహోగ్రవీరనిశాటు
త్తనుఁ గొల్వ నుదగ్ధావరంబున రావణుఁ డున్నవాఁడు భూవరముఖ్యా. 606
- క. ఘనుఁడు విహుఁపాటుం డను, దనుజుఁడు పటుశూలఖడ్గధరు లగుదనుజు
త్తనుఁ గొల్వఁగఁ బురమధ్యంబున నిలిచినవాఁడు పృథుచమూసహితుండై.
తే. దశముఖుం డివ్విధంబునఁ దనపురంబు, కడిమి నెవ్వరు సొరకుండ కాపుఁ బెట్టి
వీటిలో సంగరం బని చాటఁ బంచి, యుద్ధసన్నద్ధుఁ డై గ్రాలుచున్నవాఁడు.
వ. మఱియు వేపురు గజయోధులు బదివేలరథికులు నిరువదివేలయాశ్వికులును
సాగ్రకోటిరాక్షసులును యుద్ధసన్నద్ధులై యున్నవారు వీరు రాక్షసరాజునకు
సజస్రంబు నిష్టులై యుందు రివరిగణితగజయోధిప్రభృతిచతుర్విధరాక్షసుల
యం దొక్కొక్కనికి దశలక్షరాక్షసులు సశవర్తులై యుందురు వారందఱిప్పుడు
యుద్ధోద్ధక్తుతోతాసూలై యున్నవారు మఱియుఁ గుబేరునితోడ రణంబు
నకుం దొడరినప్పుడు యక్షులతో సంగ్రామంబుఁ జేసి జయంబు గొన్నరాక్షసు
లఱువదిలక్ష లున్నవారు తేజోవీర్యవరాక్రమదర్శనత్తవ్వకారవంబుల రావణ
నకు సరివచ్చువారు మహాత్మాగావణబలవర్ధనవిషయంబునందుమీకుఁగోపంబు

కర్తవ్యంబు గాదు పగతునిమీఁద రోషం బుత్సన్నం బగుటకుఁ గలతెఱంగు
గంతయు విన్నవించితి నీవు వీర్యవిశేషంబున నురల నైననిగ్రహింపనమర్థండువు
నీకు రావణుం బరిమార్చుటెంతపని చతురంగబలకార్యకరణసమర్థులైనవాన
రులం గూడి వానరాసీకంబును గరుడక్రొంచాదిపూహాకారంబుగా మోహ
రించి రావణు గీటణఁగింపుచుని పలికి లంకకుం జని రావణప్రయత్నం బంతయు
నెఱింగి వచ్చినతనమంత్రులం జూపిన నమ్మహానుభావుండు విభీషణునివచనంబు
విని శత్రుప్రతిఘాతార్థంబు వెండియు నతని కిట్లనియె.

609

—ఇతి రాముఁడు వానరసేనాసన్నివేశప్రకారము నిశ్చయించుట ఇతి—

ఉ. అప్రతిమాన తేజఁడు బలాఘ్నఁడు నీలుఁడు దుష్టశాస్త్రవా
ర్తిప్రదుఁ డుగ్రసంగరవిధిజ్ఞఁడు ద్వంద్వరణైకదత్తుఁ డ
గ్నిప్రియపుత్రుఁ డాపు లగుకీశు లసంఖ్యులు గొల్వఁగాఁ బ్రహ
స్తప్రతియోధ్యై వఱలుదానవశేఖర తూర్పువాకిలన్.

610

తే. వానరచమూనమేతుఁ డై వాలితనయుఁ

డంగదుఁడు దక్షిణద్వారమందు బన్ని

ప్రధనమున మహాదరమహాపార్శ్వలను న

మంచితబలంబుఁ జూపి బాధించుఁ గాక.

611

తే. అప్రమేయాత్ముఁ డగుపవనాత్మజుండు, బహుకవినమేతుఁడై భుజాబల మెలర్ప
వానపజదాఖ్యుఁ డైనరావణి నెదిర్చి, ప్రధనమునఁ బల్కిమద్వారమధిగమించు.

సీ. ధరలోన నెవ్వోడు దైత్యదానవులకు నధినాథుఁ డనఁగ విఖ్యాతి వడసె
శార్దులమును గన్నసారంగములభంగి విబుధు లెవ్వనిఁ జూచి వెఱచి పఱితు
రగ్నికల్పు లగుమహర్షుల కెవ్వోడు తప్పక శోకప్రదాత యయ్యె
వనమృగంబులకు దావముఁ బోలె నెవ్వోడు, ప్రజలకుఁ దాపనంపాదియయ్యె

తే. నట్టినిచుని దశకంఠు ననివధింపఁ, దలకొని నలత్కణుండ నై చలము మెఱయ
వాఁడు గైకొన్నయు త్తరద్వారమందు, విక్రమించెద నేను బ్రావీణ్య మలర.

శా. కీశాధీశుఁడు సత్త్వవంతుఁ డగునుగ్రీవుండు భల్లూకలో

కేశుం డుగ్రుఁడు జాలవంతుఁడు నిశాచేంద్రుండు ప్రాజ్ఞుం డనాఁ

బ్రాశస్త్వంబును గన్న నీవును సమిత్పండిత్య మేపారఁగాఁ

గీశాసీకము మధ్యదేశమును రక్షింపుండు శౌర్యోన్నతిన్.

614

చ. తెలిపెడి దేమి యింకఁ బరదేశము మా కిది సర్వమర్తముల్

దెలిసినవాఁడ వీవు కడుధీరత దెల్లముగా నుపాయముం

దెలిపి దశాస్యుఁ డాలమునఁ దీతెడునట్లూనరించి నన్ను సొం

పలరఁగ నీతఁ గూర్చి చరితార్థుఁడ నై నుకృతంబుఁ గాంచుమీ

615

క. నినుఁ జూపె దైవ మిప్పటి, కనఘా మా కేడుగడగ సరిదేశమునక

ఘనుఁ డగుదశరథజనపతి, కనిశముఁ బంచమనుతుండ నైతివి గాదే.

616

వ. మఱియు నయ్యభయస్సై న్యంబులు తలపడి పోరాడునమయంబునఁ గ్రందున
బెరసి సందడికయ్యం బగునప్పుడు వానరులు కానురూపధరు లగుటం జేసి
మానుషరూపధరులై పోరాడి రేని రాక్షసులును దత్ప్రకారంబున మానుష
రూపధరులై పెనంగుదురు దానంజేసి మనకు స్వపరబలవివేకంబు గలుగ నేరదు
గావున వానరు లందఱు స్వరూపంబులతోడ బవరంబు నేయువాడుగా నియో
గింపు మేనును లక్ష్మణుండును నీవును మొదలుగా నస్తనంఖ్యాతు లగువారము
మానుషరూపంబులతోడ రణంబు సలుపుద మని యివ్వధంబున రాముండు
కార్యసిద్ధికోఱకు విభీషణునితో విధానక్రమం బెఱింగించి యతిరమణీయంబైన
సువేలాచలంబు విలోకించి యాగామిగోచరార్థతత్త్వజ్ఞుం డగునయ్యవనీ
వల్లభుండు తదారోహణంబు నేయ నిశ్చయించి లక్ష్మణానుగతుం డై ధర్మజ్ఞులు
ను మంత్రజ్ఞులును ననురక్తులు నగునుగ్రివవిభీషణులం జూచి మందమధురాలా
పంబుల నిటనియె.

617

నీ. తతథాతుపరిశోభితం బైనయాసువేలాద్రిని గంటిరె యనఘులార
యీవర్తంత బెక్కి యారాత్రి యిచ్చుట నివసించి యెల్లి వేకువను లేచి
ధర్మంబు కులము వృత్తము పరహిత మవిజ్ఞాతంబు లయ్యె నేకపనిచేత
నురణంబుకొఱకు నేమలినచిత్తునిచేత మైథిలి తగ స్త్రీయమాణ యయ్యె
తే. నిత్య మెవ్వనిచేఁ గడునీచబుద్ధి, నిందితం బైనకర్మంబు నెఱపఁ బడియె
నట్టిక్రూరాత్ముం డైనదశాస్యుఁ డున్న, లంక నంతయుఁ జూచెద శంకలేక. 618
తే. జగతి నెవ్వనిబుద్ధిదోషమున నఖిల

దనుజుల కకాండవీలయంబు మొనసి వచ్చె
నయ్యసురభర్త కీర్తితుం డగుచు నుండ
డెందమున రోష మభివృద్ధియొందఁ దొడఁగె.

619

అథ రాముండు వానరసమన్వితంబుగా సువేలాచలం బెక్కుట. అథ

క. చపలాత్ముం డైనయొక్కని, యపరాధంబునఁ దదన్వయం బెల్లఁ గరం
బవహృతమై చెడు దైవ, ప్రవీడితుల కుర్విఁ గలదె బ్రతుకు తలంపన్. 620
వ. అని దశగ్రీవునిపైఁ బాడమినయలుక తేటపడం బలుకుచు రాముండు చిత్రసా
నుకందరసుందరం బైనసువేలాచలతటం బారోహించె విక్రమాభిరతుం డగు
లక్ష్మణుం డధిజ్యధన్వంజై తోడన చనియె హాశ్వేయం డగునుగ్రివుండును సా
మాత్మ్యం డగువిభీషణుండునుహనుమదంగదనలనీలమైనదద్వివిదగవయగవాక్ష
గంధమాదనశరభవనసరంభహర కుముదజాంబవత్సుషేణముషభశతవలిదుర్ము
ఖులును దక్కినయూధవులును గిరిసానుగోచరంబులగుతమతమపరివారంబులం
గూడి రాఘవునితోడ సువేలాచలంబెక్కి యంతరిక్షంబున నున్నస్వర్గపురంబు
చందంబున నందం బగుచుఁ ద్రికూటశిఖరాగ్రంబుల శుభదర్శనంబై మహా
న్నతద్వారం బై ప్రాకారపరణశోభితం బై వీరరాక్షససంపూర్ణం బై ప్రాకార

చయసంస్థితవిసీలనిశాచరపరివృతం బై ద్వితీయవరణభూత యుద్ధసన్నద్ధమహారా
క్షునకోలాహలబహుళం బై యున్నలంకాపురంబు నవలోకించి మహామేఘంబుల
భంగి నింగి పగుల బై రవారావంబులు సేయుచు రామునిపార్శ్వంబులం
గొలిచి యుండి రంత సంధ్యాప్రతిరంజతుండై సూర్యుం డ న్నమించె బదంపడి
పూర్ణచంద్రప్రదీప యైనశర్వరి ప్రకాశించె నప్పుడు రాముండు వానరదానన
నాయకు లగునుగ్రీవవిభీషణులచేత నభినందితుం డై యాధనయాధంబులు
పరివేష్టించి లక్ష్మణసహితంబుగా నప్పర్యంతపృష్ఠభాగంబున యధానుఖంబుగా
నధిసరించె పంత సూర్యోదయం బగుటయు వానరపుంగవు లందఱు దృష్టి
చిత్రాపహారిణి యైనలంక నవలోకించి జాతివిస్మయం లై తమలో నిట్లనిరి. 621

సీ. చందనతందుకమందారమాకంఠనాగద్రువున్నాగపూగములును

సాలహింతాలతమాలతాలంబులు కింశుకశింశుపావంశములును

శృంగారలుంగలవంగనారంగము ల్వటకుటజాశ్వత్థవిటపములును

ఖడ్గూరభూర్జరీనర్తకదంబము బ్లంబీరనింబకదంబములును

తే. రమ్యఫలయుతకుసుమితాగ్రంబులై లతాపరిగతంబులై నమాతతనుగంధ
బంధురములై మహోన్నతపాదపములు, వరలుచున్నవి కంటిరె పురముచుట్టు.

తే. రక్తకోమలవికసితరమ్యచిత్ర, కుసుమపరిపూర్ణశాడ్యలోలసితచిత్ర
సీలవనవాటికలచేతఁ గ్రాలుచున్న, దీపురము చూడుఁ డత్తుం కింపుగాఁగ. 623

క. వనవృక్షంబులు కంటిరె, పనివడి గంధాధ్వరమ్యఫలకుసుమములక
వినుతగతిఁ దాల్చు చున్నవి, మనుజులు ఘనభూషణములమాడ్కిం బెలుచన్.

తే. చారుతరకుండమందారసప్తపర్ణ
కుసుమసంనర్గనురభి యై శ్వేననుఁ డిపుడు
ఘ్రాణనుఖకారియై పథిశ్రమము పాయ
నుడియు చున్నాఁడు విజయసంసూచకముగ.

625

శా. ఆలోకింపఁగ నయ్యె మ్రోల నొక యుద్యానంబు సర్వర్తుకం
బై లీలాయుతపట్నదధ్వనియుతం బై రమ్యపుష్పాభ్య మై
లోలతోక్తిలకాకలీకలిత మాలోకోత్సవాదాయి యై
యా లేఖేశ్వరికన్న రేశ్వరమహోద్యానంబు న్నీటుచున్.

626

—అతి వానరుల వనంబులు సొచ్చి విహరించుట. అతి—

వ. అని బహువ్రతారంబులం గొనియాడుచుఁ గామరూపు లగుహరిపుంగవులు
నుగ్రీవుచేత ననుజ్ఞాతులై కోకిలాకులవండంబులునుభృంగరాజాభిగీతంబులును
నిత్యమత్తవిహంగమంబులును సారసాభిరుతంబులును ఖంజనవిఘ్నంబులునగు
నన్యహోద్యానవనోపవనంబులు సొచ్చి విచ్చలవిడి పాదవిన్యాసంబులం బుడమి
గ్రక్కదల లంకాపురం బట్టిట్లు నన్తాడనుచైచ్చరాదంబులు సేయుచుఖగమ్మగ

ద్విపంబుల బెగడం దలుచు నిజచరణక్షుణ్ణమహీపరాగంబుగగనంబునకంబు
దత్వంబు సంపాదించ భల్లూకసింహవ్యాఘ్రంబులు వరాహమహిషవానరాది
క్రూరమృగంబులు విత్తస్తంబులై దశదిశలకుం బాఱి విహరించుచు ముందట
సమంతతఃపుష్పసంచయసంఘస్థం బై మహారజతనన్నిభంబై శతయోజనవిస్తీ
ర్ణం బై విమలంబై చారుదర్శనం బై శ్రీమంతం బై మహాన్నతంబై శకు
నంబుల కై న దుష్పాపం బై మనంబునకై న దురారోహం బై మిన్ను ముట్టి
యున్నత్రి కూటశిఖరంబు విలోకించి తదుపరిభాగంబున. 627

చ. నలలితపాండురాంబుధరసన్నిభ కాంచనగోపురంబులకా
విలసితహేమరావ్యమయవిశ్రుతసాలముల న్నముల్లస
జ్వలనసమానవర్ణ మణిజాలవినిర్మితమందిరంబులం
బాబు పగుదాని దేవపురిపాలికి నొప్పెడుదాని వెండియున్. 628

తే. ఘర్మనిరపాయవేళ మేఘములచేతఁ, దనగుమధ్యమవిష్టుపథంబుభంగి
మహితసాధవిమానహర్మ్యములచేత, నిరుపమానప్రకాశత వజ్రులుదాని.

ను. కనకస్తంభసహస్రకంబుల సమగ్రవ్యాప్తరక్షితం
బున నిత్యంబును రక్షితం బగుచుఁ దత్సూక్ష్మమణం బై మహే
శనగాకారము గల్గి మిన్నొరయుభాస్వచ్చైత్యసాధంబుచే
ననిశం బుద్ధతిఁ గ్రాలుదాని సురగేయం బైనదానిం గడున్. 680

క. నానాధాతువిచిత్రో, ద్వానంబుల ఖగమృగముల నలరెడుదానిం
గాననవతి యగుదానిని, నానారాక్షసులచేత నలు పగుదానిన్. 681

క. నానానగమండిత మగు, దానినిఁ బటుబహుళసంవిధానంబులచే
మానుగ నొప్పెడుదానిని, మానసహరదిన్యరత్నమయ మగుదానిన్. 682

క. అగణితగృహసంభాధం, బగుదాని మహాకవాటయంత్రంబుల నొ
ప్పగుదాని హర్మ్యమాలా, ధగధగిత యైనదాని నళ మగుదానిన్. 683

తే. వెలయుఁగా నూఱు యోజనంబులనిడుపును
బాసఁగ ముప్పదియోజనంబులతనర్పు
గలిగి గిరిశిఖరంబుపైఁ గ్రాలుదాని
దానవేశ్వరసాలితం బైనదాని. 684

తే. రమ్య మగుదాని లంకాపురంబు గాంచి
యహహ విగాపుర మింత యొప్పుగునె యనుచుఁ
దన్తనోహరసుషమావిధానములకు
విస్తయం బందు చుండి రవిష్టినచరులు. 685

చ. అప్పు దారఘువల్లభుం దగురాముండు లక్ష్మణసహితుం బై సైన్యసమేతంబుగా
యోజనద్వయప్రమాణవిస్తారం బైననువేలాచలాగ్రం బారోహించియచ్చట

నొక్కముహూర్తంబు విశ్రమించి రోషదూక్షప్రేక్షణంబుల దశదిశలు వీక్షించి ముందట నతిరమ్యం బై త్రి కూటశిఖరాగ్రభాగంబున విశ్వకర్మనిర్మితం బై రమ్యకాననశోభితం బై మహోన్నతం బై యొప్పుచున్నలంకావృక్షంబు నవ లోకించి తత్పురగోపురశిఖరాగ్రంబున.

686

—అంశ శ్రీ రామఁడు రావణునిం జూచుట. అంశ—

చ. తిరముగ నున్నవానిఁ బటుదీ ప్తదవాగ్నిపరీతనీలభూ
ధరముక్తియ నృశత్రుతజతామ్రసువర్ణపటామృతాంగుఁడై
వతిలెడువాని నీలఘనవర్ణనవర్ణత నొప్పువాని భా
సురతరనూతనాభరణశోభితుఁడై తగువాని వెండియున్.

687

క. ఘనసంధ్యాతపశోభిత, ఘనరాశి నభంబుభంగిఁ గడులోహితచం
దనలి ప్తశరీరుం డై, తనరాలెడువాని నకలదానవనాథున్.

688

క. విజయాతపత్రశోభితు, నజతుని దున్నవలనిఁ బర్యతాభుని శ్వేత
వ్యజవాలంకృతపార్శ్వని, గజనాథునిభంగిఁ జాలఁ గ్రాలెడువానిన్.

689

తే. అనిమిషేభదంతాగ్రవీడనకృతివ్ర
ణాంకవక్షస్థలంబుచే నలరువాని
దశముఖునిఁ గాంచి దశరథతనయుఁ డవుడు
డెందమునఁ జాల నిస్తయ మొందు చుండె.

690

—అంశ సుగ్రీవుఁడు రావణునిపైఁ దాటి యరిసిరిటద్వైరాంగదధ్వజములం దన్నట. అంశ—

వ. అప్పు దావానరేశ్వరుం డగుసుగ్రీవుండు రాక్షసేంద్రనందర్శనసంజాతశ్రోధా
విష్టచిత్తుం డై బలసత్త్వంబు లినుమడింప రయంబున లేచి యచలాగ్రంబున
నుండి గరుడానిలతుల్యవేగంబున రావణుం డున్నగోపురాగ్రంబుమీఁదికి నొ
క్కరుండై సాహసంబున లంఘించి యొక్కముహూర్తంబు నిలిచి వానిచందం
బెల్ల నిమ్ముగా విలోకించి వానిఁ దృణప్రాయంబుగా నెంచి నిర్భయనిష్కంపావ
స్థానుం డై పరుషంబుగా వాని కిట్లనియె.

641

డి. మిత్రకులరాగ్రగణ్యనకు మేచకమూర్తికి రామభర్తకు
మిత్రుఁడ దాసుఁడ స్థలనమేతుఁడ వానరలోకనాథుఁడ
మిత్రకుమారుఁడ స్వగతి నింద్యచరిత్రుని నిన్ను నిర్దరా
మిత్రుని గీటణంచుటకు మేల్పడి వచ్చినవాఁడ సంతయున్.

642

చ. అని రయ మారఁ బల్కి. ప్లవగాధిపుఁ డుద్ధతి వానిమీఁదికిం
జని కమనీయరత్నమయచారుకిరీటము తన్నోజ్జ్వలం
ద్రనిభసితాతపత్రమును దత్తనకాంగదము ల్పతాక మే
దినఁ బడఁ దన్నిఁ ధాత్రి కతిధీరత దాఁటె లఘుత్వ మేర్పడన్.

643

మ. కపిసాధుం డిటు దాఁటి గమ్మట భుజాగర్వంబు దీపింప డై

త్యసతిం దాఁకఁగ నేగ నప్పు డనురాధ్యతుండు సుగ్రీవునిఁ
విపులగ్రీవుని వేడిచూపులఁ దగ నీవీక్షించి యారా కపిం
ద్ర పృథుగ్రీవుని నిమ్నఁ బట్టి వెన హీనగ్రీవుని జేసెదన్.

644

చ. రయమున రమ్మ రమ్మనుచు రావణుఁ డప్పుడు ఘోరభంగి దు
ర్జయు జయశీలుని న్విసుతనత్తువై గవీంద్రునిఁ బంకజప్రియ
ప్రియసుతుఁ దాఁకి బాహువుల బిట్టలుకం దగఁ బట్టి యెత్తి త
ద్దయు వడి ధాత్రిపైఁ బడ నుదగ్రబలంబున వైచె నుద్ధతిన్.

645

ఉ. వైచిన నేలపైఁ బడక వానరనాథుఁడు కందుకక్రియన్
తేని ననుగ్ర బాహుబలలీల చెలంగఁగ బాహుయుగ్మమున్
బాచి దశాన్యుఁ బట్టుకొని చయ్యసఁ గ్రమ్మఱ ధాత్రిపైఁ బడన్
వైచిన వ్రేటు డట్టుకొని వాఁడు రయంబున వచ్చి తాఁకినన్.

646

అథ సుగ్రీవుఁడు రావణునితో బాహుయుద్ధము సేయుట.

క. వనచరనాయకుఁ డుద్ధతి, ననుపముగతి నతనిఁ దాఁకె నయ్యిద్దఱకున్
ఘనగోపురమధ్యంబున, నని చెల్లె నుగానురులకు నద్భుత మొదవన్.

647

వ. యత్రైత్యంబున వవనచరనిశాచరనాథులు జాతదర్పంబు లగుసింహ శాస్త్రాలంబు
లభంగి సంప్రయుక్తంబు లగుగజేంద్ర పోతంబుల కరణిఁ బక్షవంతంబు లగుప
ర్వతంబులపోలికి భక్షణార్థంబు నక్రోధంబు లై నమాద్యాలంబులకై వడి బాహు
యుద్ధంబునకుం దలవడి సవ్యాపసవ్యమండలప్రచారంబులం దిరుగుచు జాను
కూర్పరముష్టికరతలపదాఘాతంబుల నొప్పించుచు నిష్కనిష్ఠముష్టియుక్తప్ర
కోష్ఠంబుల నడచుచు శోణితద్విగ్రగాత్రులై శాల్వ లీకింశుకంబులచందంబున
నలరుచుఁ బొంచి పొంచి పాదవిన్యాసవిశేషంబులు చేయుచు నముదగ్రవేగు
లై యొండొరులం దాఁకుచు విలగ్న దేహులై యన్యోన్యగాత్రంబులు పీడిం
చుచు మహాశనితుల్య వేగంబునం బఱి తేంచి ధరాతలంబు సంస్పృశించి గరు
డానిలవేగంబునఁ గ్రమ్మఱ నాకౌశంబున కెగయుచు నేదని క్రగాత్రులై యలసి
నిట్టూర్పులు పుచ్చుచుఁ గొండొకసే పూరకుండి యొక్కింత సేద దీర్చుకొని
వెండియు నిరుపు దేకకాలంబునం దలవడి పోరుచుఁ బరస్పరాలింగనంబుఁ జేసి
బాహుపాశంబుల నొండొరుల బంధించుచుఁ బరస్పరశ్లిష్టనిరుద్ధచేష్టులై నిలువం
బడుచుం బెనుగట్లమాడ్కినిట్టిట్లు గదల్పరాక పట్టు దట్టించుచు నతీలాఘవంబు
నం దఱిగిని డాసి కఠినాశనితుల్య వేగంబు లగుముష్టిఘాతంబుల. తొమ్మనం
గ్రమ్ముచుఁ గంతాపితబాహులై యొండొరుల నాకర్షించుచు నొదిఁగియొదిఁగి
తిరిగివచ్చి యేనుటించి వెన్నునం దన్నుచు వ్యాయామశిక్షాబలసంప్రయుక్తు
లగుటంచేసి రణంబున నలయక యితరేతరజయకాంక్షలం జెనంగుచుఁ గరిక
రోపమసంపృక్తపరిఘాకారంబు లగు బాహువులచేత నివారించుచు సారెసా
రెకు వెనుకకుం జని బదవెత్తుచు వచ్చి మచ్చరంబునం దాఁకుచు భుజాస్ఫూల

సంబుఁ జేసి హుంకరించుచుఁ బ్రదీప్తవహ్నికుండంబులపగిదినలరురోపారుణిత
లోచనంబులవలన నగ్నిశిఖోపమంబు లగుతిగ్మకటాక్షంబు లొండొరులపయిం
బాలయఁ దిర్యక్ప్రసారంబులు సేయుచు సంరంభశిఖోబలసంప్రయుక్తు లై
యుద్ధమార్గంబు నెఱింగి వారణార్గళపీఠంబు లగుబాహువులచే నొండొరుల
నివారించుచుఁ బౌదభ్రమణవిశేషమార్గంబునఁ బరిభ్రమణంబు నొండక విన్నా
ణంబు గలిగి చరించుచు విచిత్రంబు లైననుండలంబులును వైష్ణవసమపాదవై
శాఖమండలప్రత్యాల్లిఘనాల్లిఘనామకంబు లైనస్థానంబులును గోమూత్ర
రేఖాకారకుటిలగమనవిశేషంబులును నుపసర్పణాపసర్పణంబులును దిర్యగ్గమన
వక్రగమనసవ్యాపనవ్యసంచరణంబులును జిత్రగమనంబులునుబరిమోక్షవర్జన
పరిధావనప్రహరణాభిద్రవణాస్థావనాస్థాన విగ్రహ పరావృత్తావద్రుతోపపుతోప
నృప్తాపనృప్తంబులును జూపుచు వస్త్రోపరిభాగంబునఁ జిరకాలం బద్భుతంబుగా
భండనంబుఁ జేసి రాసమయంబున.

648

శుగ్రీవుఁడు రావణమాయ నెఱింగి రామునిపాలికి దాఁటుట.

ఉ దానవవల్లభుండు కడుదర్ప మెలర్పఁగ మాయఁ బన్ని యా
వానరలోకవల్లభుని వంచితఁ జేయఁ దలంచునంతలో
వానితలం పెఱింగి కపివద్యుఁడు చిక్కక లాఘవంబునఁ
మేను గుదించి శీఘ్రమున మింటికి దాఁటె ఖగేంద్రచాడ్చునన్.

649

చ. అగచరనాథుఁ డీక్రియ దశాస్యవితోఁ గదనం బొనర్చి దా
మగటిమిఁ జూపి వానియభిమానము దర్ప మడంచి జిహ్మఁ డై
జగములు నన్నుతింపఁ గడు సంతన మొప్పు విశాల మైనయా
గగనము దాఁటి వే చనియెఁ గ్రమ్మట రామనరేంద్రచారికిన్.

650

తే. ఇట్లు వచ్చినపతిఁ గాంచి యెల్లకపులు
చిత్త మిగురొత్త నతనిఁ బూజించి రవుడు
ప్రీతితో రాముఁ డతనిఁ బరివృజించి
యింపు దళుకొత్త మెల్లన నిట్టు లనియె.

651

ఉ. ఒక్కనితోడ నైన నిది యోచన. సేయక నన్ను లక్ష్యణం
దక్కినయాధిపత్రముల దానవనాథునిసంకయంబు న
న్నెక్కొనఁ జేసి తెంపుమెయి నీవటు రాక్షసనాథుమీఁది కి
ట్లాక్కడ వేగఁ జెల్లునె నరోత్తము లుర్వర నిట్లానర్తురే.

652

క. దోపాచరులు దురాత్ములు, వైషమ్యముఁ బూని మాయ వంచించుదు రీ
రోమంబులన నీ విఁక, దోషముఁ గావించ వలదు దుర్బలమూరా.

653

సీ వీరశేఖర నీవు వేటొక్కవిధ మైన నాకు జానకి యేల లోక మేల
లక్ష్యణం డేల సామ్రాజ్యసంగతి యేల భరతుఁ డేల మమిత్రపట్టి యేల

బ్రతు కేల పౌరుషభంగంబు గాకుండ రావణు మిత్రపుత్రసహితముగ
 ననిలోన వధియించి యలవిభీషణు లంక కధిపతిఁ జేసి రాజ్యంబునందు
 తే. భరతు సభిషిక్తుఁ గావించి పనులు దీర్చి
 యవల మేనికిఁ బాసెద నంతె గాక
 ప్రాణమిత్రుని నినుఁ బాసి బ్రతుకఁగలనె
 నీవు రాక ము న్నిది నాదునిశ్చయంబు.

654

ఉ. నా విని యాహరిశ్వరుఁడు నవ్వుమొగంబున రామభర్తతో
 దేవరవారిదేవి నిటు దెచ్చినయాదశకంఠుఁ జూచి నే
 నేవిధి నాత్మపౌరుషము నించుక యైనను జూపకుండు నో
 భూవర యంచు నవ్విభుని భూరిముదంబునఁ దేల్చె నెంతయున్.

క. మనుజవరతనయుఁ డారవి, తనయుని మన్నించి పిదపఁ దమ్ముని నుగుణుక్
 వినయవినమితశరీరునిఁ, గనుఁగొని యిట్లనియె విజయకౌతూహాలి యై.

చ. జననత శాస్త్రదృష్టగతి సైన్యముల నిభజించి చక్కగా
 మొనలు ఘటించి సంగరసముత్సృకత స్థమి గూడి యుండు మీ
 ఘను లగుకీశదైత్యుల కకాండలయంబు ఘటిల్లుఁ గంటివే
 ఘనముగ నేల మింట లయకాలమునాఁటివిధంబు దోచెడిన్.

655

656

657

శ్లోక రాముఁడు లక్ష్మణున కప్పటిదుర్నిమి త్తంబులఁ జూపుట. శ్లోక

క. ధరణీధరములు వడఁకెడు, ధరణిధరాగ్రములు విఱిగి తప్పక పడెడున్
 ధరణి చలించెడు గాడ్పులు, విరవిరఁ గలువంబు లగుచు వినరెడుఁ గంటే.

ఎ. మఱియుఁ గ్రవ్యాదసంకాశంబు లగుమేఘంబులు పరుషంబులై పరుషన్య
 నంబు సేయుచు దారుణప్రకారంబున శోణితబిందువిమిశ్రితం బైనవర్షంబు
 గురియుచున్నవి రక్తచందనసంకాశ యై సంధ్య పరమదారుణంబుగా నలరెడు
 సూర్యమండలంబున నుండి వహ్నిశిఖలు పుట్టిల్లుచున్నవి యప్రశస్తంబు లగు
 మృగద్విజంబులు దీనంబులై దీనధ్వనులు సేయుచు భయంబు పుట్టించుచు
 నాదిత్యున కభిముఖంబుగా రోదనంబుసేయుచున్నవి రాత్రియందుఁజంద్రుఁడు
 కృష్ణరక్తాంతవర్ణంతుం డై సౌభగు దక్కి లోకక్షయకాలంబునందుం బోలె
 మిక్కిలి తపింపం జేయుచున్నవాఁడు హ్రస్వంబై హుతంబై యప్రశస్తంబై
 యతిలోహితంబై యాదిత్యమండలంబుచుట్టు పరివేషం బొప్పుచున్నదిమఱియు
 నయ్యనమండలమధ్యంబున నీలలాంఛనంబు దోచుచున్నది నక్షత్రంబులు
 దారుణదర్శనంబు లయ్యె మఱియుఁ గాక శ్వేతగృధ్రంబులు సాంద్రంబుగా
 లంకమీఁద నాడుచున్నవి శివానాదంబు లశినంబులై భీమప్రకారంబున మ్రో
 యుచున్నవి యీదుర్నిమిత్తజాతం బంతయు లోకంబునకు యుగాంతంబు
 నెఱింగించుమాడ్కి వర్తించుచున్నది గావున మన మిప్పుడు కపిబలపరివృతు
 యై విజయార్థంబు దురాధర్ష యైనలంకమీఁదికి నిశ్చంకంబుగాఁ బోదమని

పలికి నుహోబలుం డగులక్ష్మణాగ్రజుండు లక్ష్మణసహితంబుగా రయంబున నప్పు
ర్యతాగ్రంబు డిగ్గి పరులకుఁ బరమదుర్ధర్షం బైననిజపైన్యంబు నవలోకించి
సుగ్రీవునియనుమతంబున నందఱు సన్నద్ధులం జేసి రణంబున కనుజ్ఞ యొనంగి
కాలజ్ఞుండు గావున సుముహూర్తంబున మహాబలపరివృతుం డై లంకాపురం
బున కభిముఖంబుగా నడిచె నప్పుడు. 659

—ఇతి రాముండు వానదౌన్యసమేతంబుగా లంకకుఁ బోవుట. —

మ. హనుమంతుండును జాంబవంతుండును గీశాధీశుఁ డయ్యంగదుం
డును నీలుండు విభీషణుండును నలుండుం దారుణుం రంభుండుం
బననుండు న్నొద లై నయాథవవసు ల్పృథ్విభ్రాతశౌర్యోన్నతు
ల్చని రారామునివెంట సంగరకళాచాతుర్య మేపారఁగన్. 660

ఉ. తక్కినయాథవోత్తములు దారుణవైఖరి నిస్వనంబులన్
దిక్కులు వ్రయ్యఁజేయుచు నతిస్ఫుటసాలశిలాద్రుపాణు లై
యుక్కునఁ బాదసంహతుల నుర్వి చలింప నరేంద్రువెంబడిన్
గ్రక్కున నేగి రుగ్రరణకౌతుకమాన్యములం జెలంగఁగన్. 661

క. గోలాంగూలబలంబును, వాలాయము ఋక్షబలము వానరబలమున్
శైలశిఖరములకై వడిఁ, గ్రాలుచుఁ జిత్రగతిఁ జనియె రామునివెంటన్. 662

ఉ. దక్షత నిట్లు రాఘవులు తప్పక యించుకనేపులోన లో
కక్షయకాలదృష్టరవికంజవిపక్షులభంగిఁ గ్రాలుచున్
వృక్షచరాగ్రయోధు లగువీరు లనేకులు గొల్వ నేగి రా
రాక్షసరాజబాహుబలరక్షితలంకను జేరి రుద్ధతిన్. 663

—ఇతి వానరసేన లంకాపురి చుట్టుముట్టుట. —

వ. ఇట్లు రఘువీరుం డనంతబలసమేతంబుగా నుచ్చస్థాకారతోరణ యైవలంకా
పురి డాయం జని పైన్యంబుల నర్హస్థానంబుల విడియ నియమించి శైలశృం
గంబుకరణి మహాన్నతం బై వరుణునిచేత సాగరంబుభంగి రావణునిచేత సధి
ష్ఠితం బై దానవులచేతఁ బాతాళంబుకరణి శస్త్రాస్త్రపాణు లగుభయంకర
రాక్షసులచేత సభిరక్షితం బై దానవులచేత విన్యస్తంబు లై ననానావిధాయుధ
కవచపతాకాధ్వజంబులచేత నలంకృతంబై తనకంటె నన్యులచేత రక్షించుట
కశకశృంబై చూపరులకుఁ ద్రానజనకంబై యొప్పుచున్నలంకాపురియు తరదావీ
రంబు నిరోధించి మహాధనుర్ధరుండై దాని రక్షించుచుండఁ బూర్వోక్తప్రకా
రంబునవానరచమూవల్లభుం డగునీలుండువీర్యసంపన్ను లై నమైందద్వివిదులం
గూడి రాక్షసచమూవల్లభుం డై నప్రహస్తుండున్నపూర్వదావీరంబునిరోధించె
మహాబలుం డై నయంగదుండు ఋషభగజగవయగవాక్షులం గూడి మహా
దరమహాపార్శ్వ లున్నదక్షిణద్వాపరంబు నాక్రమించె భలవంతుం డగుహను

మంతుండు ప్రమాధిప్రభునప్రముఖయాధపులం గూడి యింద్రజిత్తున్నపశ్చి
మద్వారంబు నధిగమించె వానరవల్లభుం డగుసుగ్రీవుండు సుపర్ణశ్వసననంకా
శు లగునమస్తవానరశ్రేష్ఠులం గూడి పరమదుర్జయు లగురావణశత్రుజిత్తు
లున్నయు త్తరపశ్చిమద్వారంబులనడుమ నయ్యుభయద్వారనిరోధకులగురావ
హనుమంతులకుఁ గాకాక్షీన్యాయంబున సాహాయ్యంబు గావించుటకు నధిప
సింఁచెముప్పదియాఱుకోట్లయాధపులు ప్రఖ్యాతబలపౌరుషు లగువారు సుగ్రీ
వునకు బాసటగా నచ్చట విడిసిరి రామునిశాసనంబున లక్ష్మణుండు విభీషణసహి
తుండై వానరులలోన మేలిమి గలుగువారలయాధపుల నేర్పరించి యొక్కొక్క
గవని కొక్కొక్కకోటివానరులనిలిపెనవానరశాస్త్రాలులుదంష్ట్రాకరాశవదనం
బులగుశాస్త్రాలంబులభంగి దర్పించిహృష్టచిత్తులై పాదపక్షైలాగ్రంబులుకరం
బులం బూని వికృతలాంగూలులును దంతినఖాయుధులును వికృతచిత్రాంగు
లును వికృతముఖులును గొందఱు దశనాగబలులును గొందఱు శతనాగబలు
లును గొందఱు సహస్రనాగబలులును గొందఱు నాగాయుతబలులును
గొందఱు నియుతనాగబలులును గొందఱు ప్రయుతనాగబలులును గొంద
ఱనంతబలులు నై కయ్యంబునకుం గాలు ద్రవ్యచుండిరి జాంబవంతుండును
సుషేణుండును స్వనైస్యవరిపుతు లై రామసుగ్రీవులమధ్యంబున హనుమ
త్సుగ్రీవమధ్యంబునం బన్ని రప్పు డామహానుభావులసమాగమం బద్భుతం బై
విచిత్రం బై యొప్పె నవానరసైన్యంబులచేత నాచ్ఛాదితం బై యచ్చటిమ
హితలంబు శలభంబులచేత నాచ్ఛాదితం బై నగగనంబుచందంబునం
నయ్యె మఱియును.

664

ఆ. మఱియుఁ గోటికోటి మర్కటపీరులు, పాదపాద్రిశృంగపాణు లగుచు
నాల్గుగవనులందు నలు వొప్పు వేర్వేఱ, యేగి రవుడు బలము లిరుమడించు.

తే. మఱియుఁ గొందఱు కవు లసమానబలులు

వీటిచుట్టును రెండవకోటభంగిఁ

జాలుఁ గొని యుండి రటుఁ గొంద జాలమునకుఁ

బూని యపుర్యోతముఁ జుట్టుముట్టి రవుడు.

666

చ. మిడుతలమాడ్కి ధాత్రియును మిన్నును దిక్కులు నిండ వానర
ల్లడువడి భూమి యీనినటు గ్రాలుచు లెక్కకు మీఱి వీరకతోఁ
దడయక లంకచుట్టు కడుదట్టముగా వడి నిండి యుండుటల్
విడువక చూచి దానవులు వేల్పులు విస్మయ మంది రయ్యెడన్.

667

చ. గరుడనికంటె మారుతముకంటె వడిం జన నేర్పువారు భీ
కరభుజవిక్రము ల్బురుకర్కశులు స్థలకోటిపానరు
ల్పొరిఁ బొరి నిండియున్నరవిపుత్రబలంబులచుట్టు నుద్ధతి
దిరుగుచుఁ దత్ప్రసృత్తు లొగిఁ దెల్పుచు నుండిరి సారెసారెకున్.

668

తే. పాదపోదగ్రపాపాణపాణు లైన, సమక్షభీషణవీర్యాద్రిచరులచేతఁ
బరివృతం బైనరాక్షసపట్టణంబు, కరువలికి నైనఁ జొర యీక గ్రాలుచుండె.

ఉ. భీకరవానరప్రవరవీడితు లై రజనీచరు ల్బడి
యాకృతులుం దదద్భుతవిహారము తత్ప్రభుశక్తియుం దద
స్తోకవిధాన మంతయును జూచి మనంబునఁ జాల మెచ్చుచున్
దేకున విన్నయాంబునిధిఁ దేలుచు నుండిరి వీట నంతటన్. 670

సీ. హిమవింధ్యమలయమహీధరంబులగుహోద్యారంబులను బ్రతిధ్వనులు పెలఁగ
భూరిదండహతస్ఫుటకుంభములమాడ్కి వరుస చిక్కుద్యము ల్వ్రోక్కవాలి
వెన నిండఁ గ్రాగినయెనరులచందాన శరనిధు లుప్పొంగి పొరలఁ బడఁగ
ఖలరాక్షసాంగనాగర్భంబులు న్రవింప ఘోరనితాటులగుండె లవియ

తే. రానునుగ్రీవపాలితభీమహాస, వనచరోత్థితుర్వారఘనరవంబు
ప్రళయకాలంబునాఁటిసీరధిరవంబు, భంగియై సాంప్రతీకముగా నింగి ముట్టె.

తే. ఆరవంబున నపుడు దళాన్యపురము, శైలకాననగోపురసాధనాల
హర్ష్యమందిరోద్యానసమన్వితముగఁ, జాలఁ గంపించెఁ గుమ్మరనారెవగిది. 672

వ. ఇత్యైఃసంగున నారఘనత్త ముండు సేనాసన్నివేశంబు గావించి మంత్రులతో
విచారించి నిశ్చయించిసామాద్యపాయసీతిఫలత త్రవ్వవిడుండు గావున ననంతర
కర్తవ్యంబుప్రాపింప నిశ్చయించి యుద్ధకాములై శత్రుపురంబునకుం జనుదెంచిన
ధాజులు రణంబుకొఱకు మొదల మాతముఖంబునఁ బరిసంధిం బిలువవలయు
న నెదురాజెట్లొంబుఁ దలఁచి విభేషణనియనుమతి వడలి వాలితనయుం డగునం
గదకుమారు రావించి యుద్ధనిరేతు. 673

—ఇథు నానుఁడు రాణుని యుద్ధంబనకుఁ బిలువ నడగరునిఁ బంపుట. —

ఉ. లంగత నీవు నెమ్మది భయంబు దొఱంగి గతవ్యధుండ వై
సంగతి మీఱ నభ్రమునఁ జయ్యన లంకకు నేగి పంక్తికం
పం గుటిలాత్ము రాజనయదూషకునిం గని వానితో వచిం
పం గలభంగి నిట్లనుము మన్వచనంబులు గాఁగ ధీరతన్. 674

చ. వరసురయక్షకింపురుషనాగనభశ్చరసిద్ధసాధ్యకి
న్నరులకు మానికోటికి ననారతముం గడుఁ గూరబుద్ధిచే
దురిత మొనర్చి తీవు కడుదుష్టుని నిన్ను వధించి నేఁడు ని
ర్జరులకు మేలు సేయుటకుఁ జయ్యన వచ్చిననాఁడ నంతయున్. 675

చ. అలఘుచరిత్రుఁ డైనగురునాసతిఁ దాపనవేషధారి నై
తలకొని కాననంబున వ్రతం బాసరింపఁగ వచ్చియున్నమ
త్కులనతి నీత నొంటిఁ గని దొంగిలి తెచ్చినందునం
దలఁపఁగఁ బద్మగర్భవరదానజదర్ప మదంక నేటికిన్. 676

- క. నుజనుల కవకృతిఁ జేసిన, వృజినాత్మున కిహము పరము నెదకినఁ గలదే
రజనీచరాధమా నీ, వృజివమె నిను గీటణంచు వేటొక టేలా. 677
- చ. కనకవిచిత్రచాపమును గాండములం గొని ని న్వధింపఁగా
ఘనతరవిక్రమక్రమ మఖర్వభుజాబలదర్ప మేర్పడఁ
వనచరసేనఁ గూర్చుకొని వచ్చి భవత్పురగోపురంబులం
దనువుగ నున్న వాఁడఁ దడవాడె రయంబున రమ్మ పోరికిన్. 678
- చ. అనురులపాలి కంతకుండ నై చనుదెంచితి నింక మత్కరో
ల్లనదురుచాపము క్తచటులప్రదరంబుల నీడగం బరా
క్షనముగఁ జేసి నిన్ను వెనఁ జంపి మహాత్ములు భూపతు ల్పమం
జనులు మును ల్గుర ల్పనెడు సద్గతికిం బాలుపారఁ బుచ్చెదన్. 679
- క. దనుజాధమ యేబలమున, వనమున నను మాయచేత వంచించి మహీ
శసయం గొని తెచ్చితి వా, యనుపమబల మంతఁ జూపు మవసర మయ్యెన్.
- తే. దానవకలాధమా భర్త నైననన్నుఁ, జేకొని పవిత్ర యైననుహీకుమారి
వామపదమున నైన భవచ్చిరంబు, సంస్పృశింప దీయర్థంబు సత్య మరయ.
- చ. ఖలుఁడవు ధర్మహీనుఁడవు కాపథవర్తి వపండితుండ వీ
యలఘుతరం బకంటకమ నైననిశాటజనేశ్వరత్వ మీ
విలఁ ద్రుటికాల మైన భుజయింపఁగ నేరవు రమ్మ ధర్మని
శ్చలుఁ డగుమావిభీషణుఁడు శాశ్వతుఁ డై యింక లంక నేలెడిన్. 682
- తే. శౌర్య మాలంబనముఁ జేసి ధైర్యమూఁది
జన్య మొనరింపు మీ వింక సాహసమున
సమరమున మచ్చరంబుల శాంతి నొంది
యనలఁ బూతుండ నయ్యెద నద్భుతముగ. 683
- తే. కర్మరాధమ శ్రేలోక్యకంటకుండ, నైననీ వింకఁ దొల్లిటియట్ల మాయఁ
జూప దలఁచెదు నాదుచతుష్పథంబు, నొంది గ్రమ్మట బ్రతికి పోనోప వీవు.
- క. మదధీనము నీజీవిత, మది నిక్క మొనర్ప వలసినట్టిపనులు పెం
పొదవంగఁ దీర్చికొని తుడిఁ, గదనంబున కరుగుదెమ్ము గతకాముఁడ వై. 685
- క. అని యిట్లు రాక్షసునితో, ఘననాద మెలర్పఁ బలికి గ్రమ్మట నిటకుం
జనుదెమ్ము పొమ్ము వానవి, తనయా యని పలికి యనిచేఁ దద్దయుఁ బ్రీతిన్. 686
- చ. ఇవ్విధంబున నక్లిష్టకర్తుం డగురామునిచేత ననుజ్ఞాతుం డై కనకాంగదుం
డగునంగదుండు తత్ప్రసాదంబున మూర్తిమంతుం డైనవై శాసనరునిభంగి
వెలుంగుచు శీఘ్రంబున నాకాశంబున కెగసి వైనతేయవేగంబున లంకకుం
జని కైలాసశిఖరసంకాశమహోన్నతపాండరస్రాసాదాగ్రభాగంబున సచివన
మన్వితంబుగా నాసీనుం డై కార్యపర్యాలోచనంబు నేయుచున్నరావణుం
గని తత్ప్రమీషంబున నుండి వాని కిట్లనియె. 687

అంగదుడు రావణునితో రామాత్మవాక్యంబుల జెప్పట. ౪౯౦

ఉ. దానుడ రాఘవేంద్రునకుఁ దప్పక నిన్నును దోకఁ గట్టి పే
రానఁ జతుస్సముద్రములయందుఁ జలంబున ముంచినట్టియా
వాసననందనుం డయినవాలికుమారుడ సంగదుండ నా
కోసలనేత నీకడకు గొట్టునఁ బంపఁగ వచ్చితిం దగన్. 688

వ. అస్తుహాత్ముడు నీతోఁ జెప్పు మనినవిధంబు వినిపించెద మంత్రిబాంధవసహి
తంబుగా సమాహితచిత్తుడవై వినుము. 689

చ. సరసురయక్షకింపురువనాగనభశ్చరసిద్ధసాధ్యకీ
న్నరులకు మానికోటికి సనారతముం గడుఁ స్రూరబుద్ధిచే
దురిత మొనర్చి తీపు కడు దుష్టుని ని న్ననిలో వధించి ని
ర్జరులకు మేలు సేయుటకుఁ జయ్యన వచ్చినవాడ నెంతయున్. 690

ఉ. రావణ సీత నిచ్చి యపరాధిని ని స్మరణంబు నొందితిం
గావు మటంచు నన్నుఁ గడఁకం దగ వేడేన నిన్నుఁ గాచెదం
గావర మెత్తి యవ్వధము గాక పెనంగితి వేసి నిన్ను బా
హువిధవం బెల్లర్ప సమరావనిఁ ద్రుంతు సరాక్షసంబుగన్. 691

క. కూరాత్ముడ వగునీ విపు, డారయ నాచేత హతుడ వగుచుండఁగ-సాం
పార నిరుద్యేగము లై, యీ రేడుజగంబు లెనకమెనఁగెడు నీచా. 692

చ. ఖలుడవు ధర్మహీనుడవు కావధవర్తి వపండితుండ వీ
యలఘుతరం బకంటకము నైననిశాటబలేశ్వరత్వ మీ
విలద్రుటికాల మైన భుజియింపఁగ నేరవు రమ్మ ధర్మని
శ్చలుఁ డగుమావిభీషణుడు శాశ్వతుఁ డై యింక లంక నేలెడున్. 693

చ. అని యిటు భీతి లేక దివిజాధిపపాత్రకుఁ డన్నమాటకుం
గనలి నిశాచరేశ్వరుడు కన్నుల నగ్నికణంబు లొల్కఁగా
దనుజుల ఘోరరూపులఁ బ్రతాపవిశిష్టులఁ జూచి పల్కె నీ
వనచరుఁ బట్టి చంపుఁ డనివార్యగతిం గడు దర్ప మేర్పడన్. 694

అంగదుడు తన్నుఁ బట్టవచ్చునట్లురరాక్షసులఁ జంపి ప్రాసాదశిఖరమును బడేదన్నట. ౪౯౧

ఉ. నా విని భూరిసత్త్వ లగునల్వరు రాక్షసు లుగ్రమూర్తు లై
ధీవరు వాలిపుత్రు సతిధీరుని సంగదుఁ బట్టి రంతలో
నావిపి నాటశేఖరుఁ డనంతబలుం డటు వారిమీఁద బా
హువిధవంబు కొంత రయ మారఁగఁ జూపుదు నంచు నుగ్రతన్. 695

చ. కరయుగనక్తు లై ఘణలకై వడి రోజుచు నున్నవారి న
ల్వరిఁ గొని వేగ వానరకులుం డటు మింటికి దాఁటె నంతఁ ద

త్కరములనుండి జాతి వసుధం బడి గ్రక్కున భిన్నదేహులై
మరణము నొంది రప్పు డొకమాటు దశాస్యుడు చూచుచుండఁగన్. 696

వ. ఇతైజంగున సత్తువరశ్రేష్ఠుండు మహద్భుతప్రకారంబున నన్నిశాచుల
నశ్రమంబున గీటణఁగించి మహోన్నతం బైనశైలశృంగంబుమాడ్కిజూడ్కికి
వ్రేఁగగు చున్నప్రాసాదశిఖరంబుమీదికి లంఘించి పాదఘాతంబున దానిం
దన్నిన నది సహస్రప్రకారంబుల వ్రయ్యలై వజ్రవజ్రప్రహారంబున విదారితం
బైనహిమాచలశిఖరంబుకరణి ధరణిచయం బడియె నిట్లుప్రాసాదభంగంబుచేసి
యెల్లవారికి నిజనామంబు విశ్రుతంబు చేసి వియత్తలం బుత్తలపడ నూర్జిత
గర్జానిస్వనంబులు గావించుచు రాక్షసులకు సంతాపంబును వానరులకు సంతో
షంబును గావించుచు శీఘ్రంబున నాకాశంబున కెగసిజవాతిరేకంబున రాముని
కడకుం జనుదెంచె రావణుండు ప్రాసాదభంగంబువలనం దనకుఁ జేటు వాటిల్లు
నని తలంచి చింతాకులితమానసుం డై శ్రోభోద్రేకంబున నిట్టూర్పులు నిగిడిం
చుచుండె నంత నిక్కడ రాముండు సంప్రహృష్టచిత్తు లై సింహనాదంబులు
సేయువానరులం గూడి రిపువధార్థంబున కుద్యుక్తుండై యుండె గిరికూటసంకా
శుండును మహావీర్యుండు నగుసుషేణుండు సుగ్రీవునిపనుపునఁ గానుచూపు
లగువారి ననేకవానరులం గూడి లంకాపురంబునం గలనాల్గుగవనులు
గలయం దిరుగుచు దుర్భర్తుం డై చంద్రుండు నక్షత్రంబులం బోలె వానరుల
నందఱఁ బ్రకాశింపఁ జేయు చుండె నప్పుడు సాగరపర్యంతంబు నిండి లంకా
పురంబు చుట్టు ముట్టి యిసుక చల్లిన రాల నీక దట్టంబుగాఁ బన్ని రెండవసాగ
రంబుకరణి ఘూర్ణిల్లుచున్నవీరవానరాఘోహిణీసహస్రంబు నవలోకించి లంకా
పురంబునం గలరాక్షసులు భయవిస్మయంబులు పెనంగొన టిచ్చపడి నూచు
చుండిరి కొందఱు సమరోద్ధర్షణంబువలన హర్షంబు నొందుచుండిరి కొందఱు
భయమోహితులై హోహాకారంబులు సేయుచుండిరి కొందఱు ధృతాయుధ
పాణులై యుగాంతవాతంబులభంగి నింగి తూటుగట్ట మహానాదంబులు
సేయుచు సంచరించుచుండిరి లంకాపురం బంతయు మహాభీషణకోలాహలభరి
తంబై యుండె నప్పుడు. 697

అంత రావణుడు మేడమీద నెక్కి వానరసైన్యముఁ జూచి చింతించుట. అంత

చ. ఉరుతరసౌధభాగమున నున్నదశాస్యునిపాలి కేగి కొం

దఱు రజనీచరు ల్లనుజనాయక వానరసేన లంక ని

ష్ఠురగతి నాశ్రమించుకొని శోభిలుచున్న దటంచుఁ బల్కినన్

గురుతరభూరికోభరసఖ్యుర్నితలోచనుఁ డై యతం హాగిన్. 698

క. నగరి కటు సంవిధానము, ద్విగుణంబుగఁ జేయఁ బనిచి ధీరత మెఱయన్

గగనముతో రాయుమణి, స్థగితప్రాసాద మొకటి తడయక యెక్కెన్. 699

వ. ఇట్లు ప్రాసాదారోహణంబు నేసి.

700

శా. గంభీరధ్వనినిర్జితాఖటమహాకల్లోలినీనానమున్

దంభోళిప్రతిమానతీక్ష్ణనఖదంష్ట్రాయుక్తమున్ జన్యసం
రంభం బొప్పి బురంబుచుట్టు నతిసాంధ్రప్రస్ఫుటప్రక్రియన్
శుంభల్లీల జెలంగుచున్నబలముం జూచె న్నమగ్రంబుగన్.

701

చ. ఇటు తిలకించి పంక్తిముఖుఁ డెంతయు విస్మయ మంది వీరి నే
నెటులు జయింతు నంచు మది నించుక సేపు భయంబుఁ బూని యా
దట నొకకొంత సేపునకుఁ దడయు ధైర్యసఖావలంబి యై
పటుగతి నేగె లోపలికి బాదహతి స్థర కంప మొండఁగన్.

702

ఉ. అప్పుడు రాఘవేశ్వరుఁ డనంతవనాటబిలాభిగుఱుఁ డై
యచ్చరవీధి నాకపురియొప్పునఁ జూడ్కికి దుర్నిరీక్ష్య యై
యొప్పనిశాటరాజపురి నుగ్రనిశాటబలాభిరక్షితం
దప్పక చూచి చిత్తమున భారుణిపుత్రుఁ డలంచి యార్చుఁ డై.

703

ఉ. అక్కట నీత దైత్యహృత యై పలవించుచు నిప్పురంబులో
దిక్కటి దానవాంగన లతిక్రథ నాడుదురుక్తి కార్త యై
పొక్కుచు నొంటిమై హరిణిబోలె వడంకుచు మత్స్యతంబునం
దక్కన మైనశోకమున నార్చి దపించుచు నున్న డెంతయున్.

704

—ఇతి రాముఁడు వానరులకు రాక్షసులం జంప నాజ్ఞాపించుట. ఇతి—

చ. అని తలపోసి రాముఁడు ప్రియావిరహవ్యసనానిలంబుచే
దనుజవరేణ్యమిఁద మును దప్పుక పుట్టినక్రోధవహ్ని చ
య్యన నభివృద్ధి నొంది శిఖ లక్షులఁ బక్ష్య మహోగ్రమూర్తి యై
వనచర సేనఁ జూచి సురవైకులఁ ద్రుంపుఁ డటంచుఁ బల్కినన్.

705

ఉ. వారు మహాప్రసాద మని వాయుజనంబున నంద టుగ్రులై
మీటి ధరిత్రియు న్దిశలు మిన్నను బద్దలువాఱ నార్పుచున్
దారుణముష్టిఘాతములఁ దక్కక లంకను వ్రక్కలించి దే
వారులఁ బట్టి త్రుంతు మని యద్భుతవైఖరిఁ బంత మాడుచున్.

706

ఉ. కొందఱు శైలఖండములు కొందఱు తాలతమాలసాలముల్
గొండఱు దారుణాశ్శములు కొందఱు నిష్ఠురదీర్ఘ తాలముల్
గ్రంధుగ వద్భుతక్రియఁ గరంబులఁ బూని మదం బెల్లర్పఁగా
చొందుగ సింహపాతములపోలికి విక్రమదుర్నివారు లై.

707

చ. కనకనమానవర్ణ పటుగాత్రము లద్భుతతామ్రవక్తముల్
ఘనతరవానవధ్వజముకై వడి సొం పగుదీర్ఘ వాలముల్

దనరఁ బదాభిఘాతజనితం బగుసాంద్రపరాగ మాకసం

బున నజలాంబుదంబుక్రియఁ బొల్పు వహింప వడిక జరించుచున్. 708

వ. మఱియుఁ బ్రాణంబు విడిచి యైన మహానుభావుం డగు రామునకుఁ బ్రియంబు సేయుడ మంతకంటె మన కభ్యుదయం బెయ్యది యని తలంచుచు దళకోటి శతకోటివానరు లొక్కొక్క మొత్తం బై లంకాపురంబు లగ్గలుపట్టి పర్వతా గ్రద్దుముష్టి ప్రహరంబుల నసంఖ్యంబు లగుప్రాకారాగ్రంబులు పడఁ గూల్చు చుకై లాగ్రతృణపాంసుకాష్టంబులచేతఁ బ్రసన్ననలిలయుతంబు లగునగ డ్దలల బూడ్చుచుఁ గాంచనమయంబు లగుతోరణంబు లుత్పాటించుచుఁ గైలాసశిఖ రాకారంబు లగుగోపురంబులువిఱుగంద్రోయుచు మహాగజప్రమాణంబు లగు పామాణంబులు రువ్రుచుఁ గాలమేఘంబులకరణి గర్జించుచు నతిలాఘవంబున మహాన్నతప్రాకారంబులమీదికి దాటుచు నతిబలుం డగు రాముండును మహాబలుం డగులక్ష్మణుండును గాఘవాభిపాలితుం డగుసుగ్రీవుండునువిజయు లగుదురు గాక యని ఘోషించుచుండి రప్పుడు వీరబాహుండును సుబాహుం డును వనగోచరుం డగునీలుండును సైన్యసమేతు లై లంకాప్రాకారాధిరోహణంబుఁ జేసి రప్పుడు యూధపులు స్కంధావారినినేకనంబు గావించిరి బలవం తుఁ డగుకుముదుండు జితకాళు లగుపదికోట్లవానరులం గూడి యీశాన్యగోణంబునఁ బన్ని పూర్వద్వారం బాక్రమించి నీలునకు బాసటగా నిల్చె నతనికి సహాయుండై మహాబలుం డగుపనసుండును బ్రసభుండును స్వబలసమేతు లై యతనిపార్శ్వంబున నివసించిరి శతవతి యంగదునకు బాసటగా డక్షిణద్వా రంబు నాక్రమించి యాగ్నేయకోణంబున నిరుపదికోట్లవానరులం గూడి వసి యించె మహావీరుం డైనసుషేణుండు హనుమంతునకు సహాయంబుగాఁబల్కిచు ద్వారంబు నాక్రమించి యఱువదికోట్లవానరులం గూడి సైర్యతికోణంబునం బన్నె రామసహాయార్థంబు పూర్వోక్తప్రకారంబున సుగ్రీవుండు బాంబవత్స హీతుం డై యనంతబలపరివృతుండై యుత్తరపశ్చిమద్వారంబుల నాక్రమించి వాయవ్యకోణంబున నధివసించెమహాకాయుండును మహావీర్యుండునుభీమదర్శ నుండును గోలాంగూలవిభుండు నగుగవాక్షుండు గోలాంగూలకోటి సేవింప రామునిపార్శ్వంబునం బన్నె శత్రునిబర్హణుం డగుధూమ్రుండు భల్లూకకోటి సేవింప రామునిరెండవపార్శ్వంబునం బన్నె మహావీర్యుం డగువిభీషణుండు గదాపాణియై సచివదతుష్టయసమన్వితంబుగా నస్తుహానుభావునిపార్శ్వం బలం కరించె గజగవయగవాక్షశరభగంధమాదనులు సర్వస్థలంబులం దిరుగుచు వానరవాహిని రక్షించు చుండిరి తిక్కినయూధపులందఱు నిజసైన్యసమేతు లై యెడ నెడం బన్ని రత్నైఘం గంతయు నెఱింగి రాక్షసేశ్వరుం డగురావణుండు కోపపరితచిత్తుం డై.

అంతః రావణుఁడు వానరులమీఁదికి రాక్షసదండనాథులం బంపుట. అంతః

- ఉ. దానవదండనాథులఁ బ్రతాపవిశిష్టులఁ జూచి మీరింకన్
మానుగ నాత్మసేనల ఘనంబుగఁ గూడి మనంబులో నెగు
ల్లాని ప్రచండవేగమున గ్రక్కున నేగి మహారణంబులో
వానరవీరులం దునిమి వచ్చి జయం బొనఁగుండు నా కొగిన్. 710
- ఉ. నా విని యానిశాటులు మనంబున మిక్కిలి జన్యకౌతుకం
బావహిలంగ శీఘ్రమున నాత్మబలంబులఁ గూర్చి వేర్చి నా
నావిధసాధనంబులు ఘనంబుగఁ దాల్చి యలంకృతాంగులై
రావణుచే ననుజ్ఞఁ గొని రాజతవిక్రమసార మొప్పుగన్. 711
- ఉ. మించినవేడ్కతో దెనలు మిన్ను చలింపఁ బ్రయాణభేరి నే
యించి ప్రచండశౌర్యము వహించి ముఖానిలపూరితప్రభో
దంచితశంఖనాదము నుదగ్రభయానకసింహనాదము
ల్పించి పురంబు నిండ నేవలీల రణంబున కేగి రుద్ధతిన్. 712
- ఉ. కొండలకై వడిం దనరు గొప్పుశరీరము లొప్పుఁ బర్వగ
ర్భాండము వ్రక్కవాఱ భయదాయతభీషణబృంహితధ్వనుల్
మెండుగ నల్పుచు న్యుగ్రినమీరముల స్వనము ల్పలింప వే
దండదయంబు లొక్కమొగి నాజకి నేగె నిరంతరంబుగన్. 713
- చ. నురుచిరరమ్యజేనమణిశోభితము ల్బృతరంధ్రభాగముల్
గురుతరరోచమానములు గూడినకంఠతలంబు లొప్పుఁగా
శరధులభంగి నూర్పుల వెన న్ధరణీతల మాక్రమించుచుగా
వంహరు లేగ హేషితరవంబు లెనంగ మనోజవంబునన్. 714
- సి. చటులధ్వజాగ్రసంఘటితపటానిలవేగంబున మొయిల్లు విచ్చి పాఱఁ
గమనీయనేమిసంఘట్టవంబునఁ బుట్టువనుభాపరాగ మాకనము నిండ
రణితఘంటాఘణంఘటానినాదంబులు దిక్కరికర్ణముల్ వ్రక్కలింప
నముదగ్రవేగభారము మోడఁ జాలక బ్రమసి శేషుండు భోగములు వంప
తే. నంబరచ్చునఁ జనుపంకజావరథము, కరణిఁ జూడ్కికి దుర్నిరీక్ష్యంబు లగుచు
నఖిలసాంగ్రామికరథంబు లద్భుతగతి, మొనసి నట్టంబుగా రణంబునకు వెడలె.
- చ. పరశుగదాసికుంతములఁ బ్రాసవరశ్వధముద్గరంబులం
గరములఁ బూని బిట్టలుక గాటుకకొండలభంగిఁ గ్రాలుచుగా
గురుతరసింహనాదములు ఘోరముగా భువి నిండ యామిసీ
దరు లతిదారుణక్రియ నసంఖ్యలు పోరికి నేగి రత్నతిన్. 715
- ఉ. మున్ను రణంబులో దివిజముఖ్యుని శక్తు జయించి కీర్తిఁ గై
కొన్న భువాబలాధికుఁ డకుంతితశౌర్యుఁ డమోఘవీర్యునం

పన్నుండు భూరిమాయకుండు పంక్తిముఖాత్మజఁ డింద్రజిత్తు దా
నెన్నిక కెక్క జన్యమున కేగె నుదగ్రరథాధిదూఢుఁ డై.

717

—అథ వానరరాక్షసు లొండొరులం గలసి. పోరుట. అథ—

వ. మఱియుఁ బ్రజరంఘుండును జంబుమాలియు నుత్తఘ్నుండును యజ్ఞశత్రుండును
మిత్రఘ్నుండును సోగ్ని కేతుండును రత్ని కేతుండును నశనిప్రభుండును వజ్రముష్టి
యును దపసుండును బ్రతపసుండును గుంభుండును నికుంభుండును విరూపా
క్షుండును బ్రఘుసుండును విద్యున్నాలియు మొదలుగాఁ గలవేరుగలరాక్షసవీరు
లందఱు హయగజరథంబు లారోహించి నకలసాంగ్రామికపరికరసమేతులై
ప్రచండవేగంబున భండనంబునకు వెడలి రిట్లు గజకచ్చపంబులును దురంగమం
డూకంబులును రథపోతంబులును వీరభటుమకరంబులును నానావిధహేతిమీనం
బులును శంఖడిండీరంబులును బాహువిత్తే సతరంగంబులును గలిగి రాక్షసరాజ
సేనానూపవృష్టిసమయ ప్రవర్ధితగంగానదీ ప్రవాహంబు రామసాగరంబు నుద్దే
శించి మహావేగంబునం బఱచె మఱియుగజకుంభకుచయు శంఖకంఠయుఁడక్ర
నితంబయు మహాసీవేణియుఁ గాహళజంఘికయు ధనుర్బులతాయుక్తయు
మహాపరిఘహస్తయు నై యయ్యాతుధానవృతనేందిర భేరిపణవపటహకాహళ
మృదంగవాద్యనవ్పూర్వకంబుగా నతివిలాసంబున నిర్గమించి భద్రమూర్తి
యగురామభద్రుని వరింపం జనియె నిట్లందఱుఁ గూడుకొని పురంబు నిర్గమించి
పర్వసమయంబునం బూర్వమాణం బై నమహోదధివేగంబులకరణి ననివార్యు
లై శంఖసహితంబులై నశుభనీలశరీరంబులు బలాకలం గూడినవిద్యుత్కండల
సన్నద్ధమేఘంబులభంగి వెలుంగ భీషణరథసాతిశయంబున వానరసైన్యంబు
గదియ నడిచి రప్పుడు తదీయచరణవిఘట్టనంబునఁ బుట్టినమహీపరాగపటలం
బంబరంబున కంబుదత్వంబు సంపాదించఁ దన్నహాభరణస్థాతిమణిరత్నచాకచ
క్ర్యంబులును దదీయవివిధహేతిచ్చటాధాళధశ్యంబులును గ్రొక్కరుమెఱుం
గుల తెఱుం గంగీకరించె నితైఱుంగున నుభయసైన్యంబులు కట్టాయితంబులై
కయ్యంబునకుఁ దార్కొనునప్పుడు వానరసైన్యంబులందుఁ బుట్టినభీషణనిఘ్నోష
ణంబులును రాక్షససైన్యంబులం బుట్టినసింహనాదశంఖదుందుభిసన్వసంబులును
గజబృంహితంబులును వాజిహేషలును రథనేమిఘంటానిస్వసంబులును మూర్వి
టంకారశబ్దంబులును భూమ్యంతరిక్షదీపంబులందును దిగంతంబులందును సాగ
రంబులందును గులాచలంబునందును ప్రతిధ్వనులు సెలంగ సనానుప్రస్థకందరం
బై నమలయాచలంబు నిండి చెలంగె నిట్లు కూడుకొనినవానరులకు రాక్షసు
లకుఁ దొల్లి దేవాసురలకుంజోలె దారుణం బగుసంగ్రామం బయ్యె నప్పుడు
రాక్షసులు నిజవిక్రమంబు ప్రకటింపం జేయుచుఁ బ్రదీప్తగదాముసలముద్గర
భిండివాలకరవాలశక్తితోమరపరిఘపట్టినసానశూలకుంత ప్రముఖ నిఘలాయుధం
బులు దట్టంబుగాఁ బఱచిన నవానరశ్రేష్ఠులు కోపించి.

718

చ. అనిమొన దేవదానవులకై న ససాధ్యబలుండు రాఘవుం
డనిమిషలోకసన్నతమహాద్భుతవిక్రముఁడైనలక్ష్మణుం
డనవరతంబు రామమనుజాధిపరక్షితుఁడైనసూర్యనం
దనుఁడును మాకు సంగరమున స్వయమిత్తురు గాక సత్కృపన్. 719

మ. అని చింతించుచు నాత్మపౌరుషము లుద్యచ్చక్తులు న్నామము
ల్వీనుతౌదార్యము దెల్పుచు స్వయజయశ్రీరామ యంచు స్వదం
బున దీవించుచు భూరిశైలశిఖరంబు ల్ప్రసరంబు ల్తురు
ల్గాని దైతేయులమీఁద వ్రేసిరి మహాఘోరప్రకారంబునన్. 720

శా. ప్రాకారంబులనుండి కొందఱు అస్పృశ్యులైన మేపార న
స్తోకప్రాధి ననేకశూలములు ప్రస్తూలోగ్రఖిక్షణంబులున్
వీలక ద్దారుణభిండివాలములు సుర్యసక్తులం గీశులన్
సాకల్యంబుగ వ్రేసి యార్పిరి దిశాచక్రంబు గంపింపఁగన్. 721

ఉ. వ్రేటునఁ బుట్టుకోపమున వెండియు సాలముమీఁది కుద్ధతిన్
దాఁటి స్థనంగమోతములు దారుణదంతనఖంబుల న్నిరా
ఘటనగేంద్రకూటతరుకాండములం గరినాశ్శృంగం క్తులన్
వాటముగా వడిం బొడిచి వ్రక్కలు వాపిరి రాక్షసాంగముల్. 722

మ. ఇరువా గుద్ధతి నిట్లు దార్కొని రణం బేపారఁ గావింప న
త్తటి సన్యోన్యశిలాయుధప్రహతులం దద్ధాత్రముల్ వ్రచ్చి దు
ర్భరభంగి న్యడి శోణితోఘము స్రవింప న్నాగెఁ గొండ ల్పయో
ధరవేశ నైలయేఱులంబలె గజేంద్రంబు ల్కదంబుంబలెన్. 723

సీ. ప్రబలవానరదైత్యసదఘట్టనంబునఁ బుట్టినదట్టంపుభూరజంబు
శిలల కువ్వుడు కై దువులఁ గ్రుమ్ముఁ డని యిరుగడలవా రాడునగ్గలపునులివు
భ్రమగొని పాటిపోకుము నిలునిలు మని తేఱుమువారల బెట్టిదంపురవము
వెఱి పేది మన కింక వీర్య మెన్నటి కని కలగొనువారిహంకారనినద

తే. ముండ్పొరులమీఁద నేయుమహోగ్రవృక్ష
కఠినపాషాణశస్త్రసంఘర్షణమున
సరిది పుట్టినపెనుమంట లాకనమున
దట్టమై పరెవో సత్తోలితాఁకునంత. 724

—ఇతి వానరాక్షసులద్వంద్వయుద్ధము. ఇతి—

వ. ఇట్లయ్యిరుదెససైన్యంబులు నిండిననముద్రంబులభంగి నుప్పొంగి యెండ్లొం
టిం దాఁకి పోరునప్పు డన్యహారణంబు తుములం బై మాంసశోణితకర్షమంబై
ప్రవర్తిల్లుచుండె నంత రాక్షససైన్యంబునం గలయోధులు బలకోపంబు లిను
మడింప నొండ్లొరులం బురికొల్పుకొని రావణునకు విజయంబు సంపాదించుతలం

పునః బలుదెజుంగులం బెనంగ నేర్పు గలిగి కాంచనాపీడంబు లగుహయంబు
 లం బూన్చి వహ్నిశిఖాసంకాశంబు లైనసిడంబు లెత్తినసూర్యసంకాశంబు
 లగురథంబు లెక్కి వైశ్వానరసమప్రభంబు లగుకవచంబులఁ గైసేసి భేరీశం
 ఖారవపూర్వకంబుగా సింహనాదంబులు నేయుచు నేనకుం దలకడచి మాన్వీ
 టంకారనాదంబు దిక్కులంబిక్కటిల్ల భీషణరథసాతి రేకంబుగానముద్రమధ్యం
 బున నుండి వాయువశంబున నువేలాచక్రంబు నతిక్రమించి వచ్చుచుహాప్రవా
 హంబుకరణి నొప్పుచున్నవానరసేనమీఁదం దలపడిన నందుఁ జేయంగలయో
 ధులు సైన్యంబులఁ బిఱిందికిం ద్రోచుకొని తలమిగిలి మహాపర్వతంబులకరణి
 దారుణప్రకారంబున రాక్షసులం దాఁకిన నయ్యిరుదెసల పీరాగ్రేనరులకుఁ
 బ్రచండంబుగా ద్వంద్వయుద్ధంబు చెల్లె నందు వాలిపుత్రుం డైనయంగదుం
 డును నింద్రజితుండును దురాధర్షుం డగుసంపాతియుఁ బ్రజంఘుండును సమా
 రథ్లుం డగుహనుమంతుండును జంబుమాలియుఁ దీక్ష్ణవేగుం డగువిభీషణుం
 డును మిత్రఘ్నుండును మహావీర్యుం డగుమైందుండును వజ్రముష్టియు మహా
 బలుం డగుద్వివిదుండును నశనిప్రభుండును బ్రతాపవంతుం డగుగజుండును
 దవనుండును మహాతేజుం డగునీలుండును నికుంభుండును వానరేంద్రుం డగు
 సుగ్రీవుండును బ్రభుసుండును శ్రీమంతుం డగులక్ష్మణుండును విరూపాక్షుం
 డును దుర్ధర్షుం డగునలుండును బ్రతపనుండును బలవంతుం డగుసుషేణుం
 డును విద్యున్మాలియుం గ్రనుంబునఁ ద్ర్యంబకాంతకులభంగి వానవవృత్తుల
 కరణి గరుడవన్నగంబులవగిది సింహగజంబులకై వడి నృసింహహిరణ్యకశిపుల
 చందంబునఁ గార్తికేయతారకాసురులమాడ్కివాయువలాహకంబులసాబగున
 భాస్కరాంధకారంబులవై ఖరి శార్దూలహరిణంబులచాడ్పున వీరభద్రదత్తుల
 క్రియ శరభపంచాననంబుల బాగునఁదలపడిరి మహామహీధరంబుతోమార్కొ
 న్నతగరులవిధంబున రామునితో రత్నకేతుండును నగ్నికేతుండును సుప్తఘ్నుం
 డును యజ్ఞశత్రుండును మార్కొనిరి మఱియు ననేకులు ననేకులం దాఁకి రిట్లు
 దలపడి యనోన్యన్యజయకాంక్ష లినుమడింప మచ్చరంబునం బెచ్చుపెరిగి విచ్చల
 విడి ప్రచండభంగిం బోరి రమ్యహాయుద్ధంబు సంకులంబై రోమహర్షణం బైత్రై
 లోకవృథ యానకంబై ప్రవర్తిల్లె నప్పుడు వానరరాక్షసశరీరప్రభాతంబులై కేశ
 శాడ్వలంబులై శరీరసంఘటవహంబులై రణభూమియందనేకరుధిరప్రవాహం
 బులుఘోరంబులుగాఁ బ్రవహించెఁ బెక్కడలఁ బెక్కునంకులనమరంబులుచెల్లు
 చుండె ననేకస్థలంబుల ననేకులొక్కనిమీఁదఁ బరాక్రమించుచుండిరిమఱియు
 ననేకదేశంబుల ననేకులమీఁద నొక్కరుండు విక్రమంబుఁ జూపుచుండెనంత.

ఉ. దానవనాథనందనుండు దారుణవిక్రముఁ డింద్రజిత్తు తా
 మానసవీధిఁ గోప మభిమానము మీఱఁగ వజ్రవజ్రము
 న్బోనినిశాతబాణమున భూజచరేంద్రసుతు స్వలాభ్యుజ

- న్యాయతవైరి సంగదుని యంగము నొవ్వంగ నేసి యార్చినన్. 726
- ఉ. కోపముఁ బెంచి యంగదుఁడు ఘోరభుజాబలదర్ప మొప్పుఁ ద
చ్చాపము ద్రుంచి యశ్వముల సారథి నొక్కటఁ జంపి వహ్నికీ
లోపమకాంచనధ్వజము నుర్వరఁ గూల్చి రథంబు ద్రుంప వాఁ
డేపు దొఱంగి వేగ చనియెం దగ నొండాక తేరిమిఁదికిన్. 727
- ఉ. ఆతతవిక్రమంబు పాలుసారఁ బ్రజంఘుఁడు భూరిజంఘుఁ డ
బ్రాతనఖాంశుతుల్యవిలసత్ప్రదర త్రయవిధుఁ జేయ సం
పాతి మనంబులోఁ గినుక పర్వ రణంబున నశ్వకర్ణభూ
జాతమున న్నిశాచరునిఁ జయ్యిన వ్రేసె నుదం బడంగఁగన్. 728
- ప్రజంబుమాలిమి త్రఘ్నవజ్రముప్రవృత్తనిస్రభులు హనుమద్విభీషణమైందద్వివిదులచే జచ్చుటఁగో
చ. అరదముమిఁదనుండి రయమార మహోగ్రుఁడు జంబుమాలి భీ
కరతరకోపవేగమునఁ గన్నుల నగ్నికణంబు లొల్కఁగా
సురుచిరశక్తిచేఁ బవనసూనుని తొమ్మదరంగ వ్రేసినం
బరువడి నవ్వనాటకులపాలుఁడు కోవరసోగ్రమూర్తి యై. 729
- ఉ. వానిరథంబుపై కుటికి వాజుల గీటణఁగించి సారథి
మానక చంపి హేమమయనవ్యయుగధ్వజపక్రకూబర
స్థానములం బదాహతి రన న్వనఁ గూలఁగఁ దన్ని పాణిచే
వానియరంబు దట్టుటయు వాఁ డిలఁ గూలఁ గుజంబుచాడ్చునన్. 730
- మ. పది తూపు ల్విడించి శీఘ్రము నిలింపద్రోసి మిత్రఘ్నుఁడుం
గదనానక్తు విభీషణుం బొదివినం గాలాంతకాకారుఁ డై
గదచే నాతఁడు వానితొమ్ము పటుదోర్ధర్వం బఖర్వంబుగా
విదళించె న్సురసిద్ధసాధ్యులు దివి నేవోళ్లఁ గీర్తింపఁగన్. 731
- చ. మనలక వజ్రముష్టి యలమైందుని సాయకవిధుఁ జేసిన
న్వన సతఁ డాగ్రహించి భుజవీర్య మెలర్పఁగఁ నచ్చతాంగము
న్విసువక యశ్వసారథులవిద్రుమకేతన ముర్విఁ గూల్చి య
య్యసురునిఁ జంపె ముష్టిహతి నద్రిచరు ల్బుద మంది చూడఁగన్. 732
- చ. ద్వివిదుఁడు వేడ్క నొక్కపుచ్చివీధరశృంగముఁ దెచ్చి తోడివా
రపు నన దోర్బలం బెనఁగ నయ్యశనిప్రభుమిఁద నేసినం
బనినిభతీక్ష్ణబాణములఁ బర్వతము నివ్వదళించి దైత్యుఁ డా
ద్వివిదునిమిఁద నేసెఁ బటుతిప్రసుపర్వశితాస్త్రజాలముల్. 733
- చ. వనచరవీరుఁ డిట్లు పరివర్ధితసాయకవిధగాత్రుఁ డై
మనమున నాగ్రహం బొదవ మానక వాజుల గీటణించి నూ
తునిఁ దెగటార్చి కేతనము ద్రుంచి శతాంగము గూలఁ దన్ని య
ద్దనుజునిఁ గూలవైచెఁ బటుదారుణపాణితలాభిసంహతిన్. 734

అథ తపనప్రభుసప్రతనవిద్యున్మాలులు గజసుగ్రీవనలకు పేణులచే జచ్చుట. అథ

చ. తపనండు క్రుద్ధుడై గజుని దాకి శీతాంబకవిధుఁ జేయ న
విపులపరాక్రముం డలిగి వేగ హయంబులఁ జంపి సారథిం
జపలగతి న్నెలింగెడుధ్వజంబును ధారుణిఁ గూల్చి దైత్యుని
న్విపులఁ బడంగ నేసెఁ బటువృక్షమునం దనవారు మెచ్చంగన్. 785

చ. కులగిరితుల్యకాయుఁడు నికుంభుఁడు సంగరశీలు నీలునిం
దలఁకఁగ గిట్టి మార్గణశతంబున నంగము నొంచి వెండియుం
జలమున నంశుమంతుఁడు ప్రచండకరంబుల మేఘమున్నలె
దలకొని తీవ్రబాణములఁ దద్దయు నాతనిఁ గప్పె నుద్ధతిన్. 786

చ. హరిబలనాథుఁ డప్పుడు తదద్భుతవీర్యముఁ జూచి క్రుద్ధుడై
హరియునుబోలెఁ దద్రథరథాంగము గైకొని దానిచే రణ
స్థిరఁ బడ వానినూతుఁ దలద్రెవ్వఁగ నేసిన సంభ్రమంబునం
బొరసి యథేచ్ఛ నీడ్చుకొనిపోయె హయంబులు తచ్చతాంగమున్. 787

చ. అరదము డిగ్గి ఘోరముగ నాన్యబిలం బటు విచ్చి సేనలం
దిరముగ మ్రొంగ వచ్చుపగిదిం జనుదెంచెడువాని దానవున్
స్ఫురదతిదీర్ఘకాయుఁ బ్రభునుం గని వానరవల్లభుండు తీ
వరముగ నస్తవర్ణమున వాని వధించె మహాద్భుతంబుగన్. 788

ఉ. అంచితభంగిఁ బన్ని విలయాశ్రము భూరినగంబుమీఁద వ
ర్నించినమాడ్కి దోర్బలవిశేష మెలర్చ రణంబులో విజృం
భించి విరూపలోచనుఁడు మెచ్చుగ లక్ష్మణుమీఁద నారి మ్రో
యించి మహోగ్రభంగిఁ గురియించె నిరంతరబాణవర్షముల్. 789

ఉ. అప్పుడు లక్ష్మణుండు రయమార నినుండు లనత్కరంబులక
దెప్పర మైనమంచుపగిది న్రజనీచరబాణవర్షముం
దప్పక మాయఁ జేసి యొకదారుణసాయక మేసి విక్రమం
బుపుతలంగ వానిబల ముబ్బును జేవయు మాన్పె నుద్ధతిన్. 790

శా. ఆలంబండు మహోగ్రుడై ప్రతపనుం దావిశ్వకర్షాత్మజం
గాలాభు న్నులుఁ దాకి దారుణభుజాగ్రోన్మధతిం జూపినక
వాలాయం బతఁ డల్లి ఘోరనమరవ్యాపారధారేయుఁ డై
దోలె న్నాని విశాలసాలనిహతి స్తోర్ధ్వ మేసారంగన్. 791

సీ వీరక సుపేణుని దాకి విద్యున్మాలి చారుకాంచనపుంఖసాయకములు
గుప్పించి నొప్పింపఁ గ్రుద్ధుడై యాతండు గిరిశిఖరము పెల్లగించి తెచ్చి
వానిరథంబుపై వ్రచిన వాఁ డతిలాఘవం బడర సుర్యరకు దాటి
గదగొని యేతరఁ గని కపివరుఁ డొక్కశిల గొని రాఁగ విడిచి వాడు

తే. తరుచరునిమీఁద గద వైవ దానిఁ ద్రుంచి, వానియురమున శిల వీచివైవ దాని
వ్రేటున నురంబు పగిలి రాత్రించరుండు, కొండభంగి గతాసుడై ట్లోణిఁగూలె.

— ఇతి రాముం డగ్నికేతురశ్చ కేతుయజ్ఞశత్రు సుప్తస్ములం జంపుట. ఇతి —

తే. రణములో నగ్నికేతుండు రశ్మికేతు, యజ్ఞశత్రులు సుప్తస్ములలవు చలము
సెలఁగ రామునివైఁ బెక్కుశితశరములు, తెంపు దీపింప వెన నిగిడించు గినిసి.

ఉ. ఆరఘువుంగవుం డతిభయంకరుఁ డై వెన నాల్గుతూవుల
న్వారనివేడ్క నద్దివిజనైరుల నల్వరచున్తకంబులఁ
దారుణభంగిఁ ద్రుంప నవి తద్దయు నొప్పుచు మింట నుండి యా
ధారుణిఁ గూలె వాతపతితమ్ములతాళఫలంబులో యనన్. 744

క. మఱియు ననేకు లనేకుల, నురుబలమునఁ దాఁకి ద్వంద్వయుద్ధ మొనర్చుం
దరుచరులచేత రజనీ, చరులు మడిసి రపుడు ఘోరసంగ్రామమునన్. 745

ప. మఱియు నవాన్వరశ్రేష్ఠులు నూతనాయోధనసంవర్ధితసముత్సాహులై బల
దర్పంబు లినుమడింపఁ జలంబు డింపక పాలివోసిబంటుఁడనంబున రాక్షస
బలంబుమీఁది కురవడించి శిలాసాతంబుల మత్తమాతంగంబుల విదళించుచుఁ
దరుప్రహారంబుల హయంబుల నుగ్గునూచంబు సేయుచు శైలశిఖరంబుల సరదం
బులు పఱియలు వాపుచు సఖదంతంబుల వ్రచ్చి రాక్షసుల గీటణంచుచు
విజృంభించిన భగ్నుంబులై సఖద్గళులగదాశక్తితోఁ మరంబులును నవవిధంబు
లైనయరదంబులును బ్రభిన్నంబులై నసాంగ్రామికహయంబులును నిహతంబు
లైనమత్తమాతంగంబులును విశకలితంబులై నకేతనాతపత్రయుగాక్షచక్రకూ
బరంబులును హార్షితంబులైన భూషణంబులును గతాసులైనరాక్షసులునుంగలిగి
యయ్యాయోధనంబు దారుణదర్శనం బయ్యె ననేకబంధంబు లాకాశంబున
కెగసి యద్భుతప్రకారంబున నాడుచుండ భూతభేతాశంబులును గాకఘూకన్మ
గాలంబులును రణరంగంబున ఘోరంబుగాఁ గ్రీడించుచుండఁ దొల్లి దేవాసుర
యుద్ధం బింత బెట్టిదంబు గాదనుచు గగనంబున దేవత లగ్గించుచుండి రిట్లు
వానరపుంగవులచేత విదార్యమాణులై ననిశాచరులు శోణితదిగ్గజాస్త్రులై
సూర్యావమయంబు నాకాంక్షించుచునగ్గలికసాంపునంబోరుచుండ భాస్కరుం
డవ్వమిండఁ బదంపడి పరస్పరబద్ధవైరులై జయంబు గోరుచు ఘోరంబుగా
భండనంబు సేయువానరరాక్షసులకుఁ బ్రాణహారిణి యైనరాత్రి సంప్రవృత్త
యయ్యె నప్పుడు సంధ్యానిమయసంప్రవర్ధితసత్త్వ లగురాక్షసులకునుజితకాశు
లగువానరులకును పత్యద్భుతప్రకారంబున నిశాయుద్ధంబు ప్రవర్తిలై నమృహం
ధకారంబునంద్ధు. 746

— ఇతి వానరరాక్షసుల రాత్రియుద్ధము. ఇతి —

ఆ. తోఁక లేనివారి దోపాటు లని మది, నెఱిఁగి కవులు పోరి రేపు మీఱి
తోఁక లున్నవారి వీఁకతోఁ గవు లని, యెఱిఁగి పోరి రమరు లేకతమున. 747

- క. తెంపుమెయి గాఢతమమునఁ, ద్రుంపుఁడు పిఱుతియక వట్టి దోహచరులం
జంపుఁడు యమలోకమునకుఁ, బంపుఁ డనుచు బలుకునులిపుబహులంబయ్యెన్.
- క. నీలాచలములకై వడిఁ, గ్రాలెడురాక్షసులు బద్ధకాంచనముల ను
ద్వేలమహాపథివనయుత, శైలంబులమాడ్కి నొప్పెనఁగి రన్వేళన్. 749
- క. ఆదారుణంపుఁజేకటి, మేదురముగఁ గలిసి కపుల మిన్నక శ్రోధో
న్వాదమునఁ బట్టిఁగొని క్రవాదములు నడిమ్రుంగఁ దొడఁగి రతిరాద్రమునన్.
- సీ. లాంగూలములఁ జుట్టి రథికసారథిహయాన్వితముగా రథములు విసరి వైచి
యాదోహకాధోరణాన్వితంబుగ ఘోరవారణంబుల గోళ్ల ప్రచ్చి చంపి
కనకభూషణతురంగముల నాకర్షించి పిడికిటిపోటులఁ బుడమిఁ గూల్చి
దంభోలినిభతీక్షణధవళదంతంబుల ఘోరానురులతల్లొటికి వైచి
- తే. దురమున జలాశ్రయ లై నవానరులు గవిసి
శ్రోధమూర్ఛితులై మహాఘోరతనుల
దానవులఁ బట్టి కఠినదంతముల నమలి
మ్రుంగఁ దొడఁగి రాదారుణసంగరమున. 751
- శా. వీరశ్రేష్టులు రామలక్ష్మణులు దోర్బీర్యం బవార్యంబుగా
నారి నేవీ మొఱుఱించి మిన్నదరఁగా నానాస్త్రపాతంబులఁ
హారాలంకృతగాత్రుల స్థులుల నృశ్యాదృశ్యులఁ దైత్తుల
న్వీరప్రక్రియఁ గూల్చుచుండిరి పటుశ్రోధంబు సార్థంబుగన్. 752
- క. ధరణీపరాగ మప్పుడు, హరిఖరవిధ్వస్తమై శతాంగోత్థితమై
తఱుచుగ బెరసి నిశాచర, హరివరులవిలోకనంబు లవరోధించెన్. 753
- క. భవవనభయంకరవైఖరి, బవరం బటు చెల్లు చుండ భండనఫరయం
దవిరళగతి రుధిరనదీ, ప్రవాహము లనేకములుగఁ బ్రవహించె వడిన్. 754
- క. భేరిమృదంగధక్కా, ఘోరధ్వనిశంఖవేణుఘోషయుతం బై
వారాశిరవముకై వడి, బోరుకలఁగె దిశలు మిన్ను పుడమియుఁ బగులన్. 755
- తే. వాజిహేమారవంబులు వారణేంద్ర, బృంహితంబులు రథనేమిపురుషములు
దానవులసింహనాదముల్ దారుణగతిఁ, జెలఁగె నప్పుడు దట్టమై చెవుడు కట్ట.
- తే. శక్తిహులపరశ్వధనయుతముగఁ
గూలువానరవీరులు కుధరవృక్ష
సహితముగఁ గూలుఘోరరాక్షసులు గలిగి
భండనావని దారుణభంగి యయ్యెన్. 757
- ప. మఱియును. 758
- తే. శస్త్రపుష్పపహార యై నాంద్రరుధిర
వితకర్దమ యై దుష్ప్రవేశ యై క

రంబు దుర్జయ యై సమారబ్ధ యై ర
ణావని చెలంగె నప్పు డత్యద్భుతముగ.

759

తే. మఱియు నారాత్రి రాక్షసమర్కటులకుఁ
బ్రాణహారిణి యై ఘోరభంగి యై క
రంబు భూతములకుఁ గాళరాత్రిపోలెఁ
బరఁగ ననివార్య యై దోఁచె బ్రథనమందు.

760

క. ఆదారుణతమమునఁ గ్ర, వ్యాదులు సంహృష్టు లగుచు సంబకివృష్టే
మేదురముగఁ గురియించుచు, గై దువ లంకించి రాముఁ గదిసిరి వేగన్. 761

క. ఈరీతిం గదిసిన దే, వారాతులసింహనాద మద్భుతభంగిఁ
మీతె లయకాలమందలి, వారిధిస స్తకరవంబువడువున దళమై.

762

వ. ఇట్లుయజ్ఞశత్రుండును మహోదరమహాపార్శ్వలును వజ్రదంష్ట్రండునుశుకసార
ణులు సీయార్వధ రథికులు రాత్రి సమయసంవర్ధితబలులై చలంబునం దాఁకిన
నవ్వీరశిఖామణి యగురాముండు దీప్తాగ్నిశిఖాసంకాశసాయకవట్కంబు నిగి
డించి నిమేషాంతరమాత్రంబులోన నద్దానవవట్కంబు నుబ్బణంచిన వారు
రానుబాణవీడితవర్షమర్దులై గాఢమూర్ఖాపారవశ్యంబునఁ బుడమిం ద్రెల్లి
బహుప్రయత్నంబులఁ బ్రాణంబులు రక్షించుకొని దొలంగి చనిరి రాముండు
కాంచనచిత్రాంగంబులై ననారాచంబులచేత దిక్కులును గగనంబును బ్రకా
శింపఁ జేయుచుండె నెవ్వ రెవరు రామున కభిముఖంబుగా నడరి రట్టిభీమకాయు
లగురాక్షసు లందఱుఁ దదీయశరవిదారితావయవులై పావకు నెదిరెంచినవతం
గంబులమాడ్కి సముద్రంబుఁ జొచ్చిననదీప్రవాహంబులభంగి కైలంబు
తోడ మార్కొన్నతగరులరీతిఁ బొడ వడంగిరి మఱియు నువర్ణపుంఖంబు లగు
తదీయకాండసహస్రంబులచేత ఖద్యోతంబులచేతంబోలె నారాత్రి విచిత్రయై
యొప్పె మఱియుఁ దదీయసాయకపరిబద్ధగరుత్మమీరణంబు సముదీర్ణనిర్దోష
భీషణంబై వాయుకాలర్పురంఘావాతంబుకరణి రాక్షసుల నెల్లనుడివడం జేయు
చుండె నొక్కొక్కచోటఁ బెక్కండ్రరాక్షసులశిరంబులు రానుబాణాభిహతం
బులై ముసలాభిహతంబులై నమృత్యుయకటకరానులుంబోలెననేకశకలంబులై
పుడమిం గూలు చుండె నప్పుడు రాక్షసులకోలాహలంబుల శంఖభేరినినాదం
బుల నన్నిశ మిక్కిలి ఘోరతర యై తోచె నయ్యనుపమానప్రవృద్ధంబులచేతఁ
గందరాక్షిణం బైనశ్రీకూటాచలంబు ప్రతిధ్వని గావించిన ట్లయ్యె నప్పుడు.

క. గోలాంగూలబలంబులు, వాలాయము తిమిరతుల్యవర్ణములై యా
భీలగతి యామిసీచర, జాలంబులఁ బట్టి మ్రింగ పాఁగె నురవడిన్. 764

—అంగదునిచే నిండ్రజిత్తు విరళుం డగుట. —

ఉ. ఆసమయంబున న్లయహుతాశనుకై వడి సుగ్రమూర్తి యై
వాసవపాత్రుఁ డంగదుఁడు వాసవజిత్తు వధింపఁ గోరి పే

రాస మహిజ మొక్కటి శయంబునఁ బూని రయం బెలర్చును

ల్లాసము మీఱి డాసి హరుల న్రథచోదకుఁ జూన నేసినన్.

765

క. హతరథుఁడు హతతురంగుఁడు, హతనూతుఁడు నగుచు రావణాత్మజుఁడు భయో
ద్ధతి నతివేగంబున న, ద్భృతభంగి నదృశ్యుఁడయ్యెఁ బులుఁగువిధమునన్.

766

ఉ. వాలికుమారు బాహువిభవంబుఁ బరాజితుఁడైనరావణిం

బోలఁగఁ జూచి మున్నతనిపోక లెఱింగినసర్వభూతముల్

హేళిజుఁ డావిభీషణుఁడు నృత్యచరు ల్పూచతు ల్పుర ల్పును

ల్పాలఁ బ్రమోద మంది పలుచందముల నివసించి రంగదున్.

767

క. ఘనసత్త్వే డైనవానవి, తనయునిచే విజితుఁడై ప్రతాపనిధి దశా

ననతనయుఁడు మిక్కుటముగఁ, దనమనమునఁ గినుకఁ బూనె దారుణభంగిన్.

క. ఊరీతిఁ గ్రుద్ధుఁడైనబ, లారాతివిరోధిరభన మంతయుఁ గని యా

భూరమణుఁడు రాముఁడు కపి, వీరుల వీక్షించి చేయివీచుచుఁ బలికెన్.

769

— ఊరి రాముఁడు మపితుం డగునింద్రజిత్తును జూచి వానరులఁ బురికొల్పట. —

చ. తరుచరులార వీఁడు విధిదత్తవరంబునఁ జేసి గర్వి యై

పరువడి ముజ్జగంబులకు బాధ యొనర్చుచు నుండు నిచ్చలుం

గర మురుశ క్తిమై మనలఁ గాలబలంబున నిగ్రహింపఁగా

దఱిసె వనాటనాథసహితంబుగ మీరు చలించ కుండుఁడీ.

770

క. ఏనును బంకజభవన, మ్మానార్థ మొకింతసేపు మాననమున దు

ర్శాని యయి విక్రమించెడు, దానవుని సహించి యుండెదను గపులారా.

771

— ఊరి ఇంద్రజిత్తు రాచుత్సవముల నాగపాశబద్ధులం జేయుట. —

వ. అని పలికె నప్పు డప్పాపాత్ముం డగురావణి బ్రహ్మదత్తవరుండు గావునఁ బరమ
దుర్జయుం డై శ్రోధమూర్ఖుఁడై యంతర్ధానగతుం డై యెవ్వరికిం గానరాక
మిన్నునం బన్ని యశనిసంకాశంబు లైననిశితసాయకంబులు నిగుడించుచు మా
యాసంవృతుం డై రఘునందనుల మోహింపజేయును సర్వభూతంబుల కదృ
శ్యుం డై కూటయోధి యగుచు ఘోరంబు లైనఫణిమయశరంబులచేత నమ్మ
హాత్ములసర్వగాత్రంబులు భేదించి వెండియు నానావిధనారాచంబులు గుప్పించి
నొప్పించి వదంపడి ప్రకాశమానుం డయ్యె నయ్యింద్రజిత్తు వీరాగ్రగణ్యులగు
దాశరథుల బాధించుటకు శక్తుండు గాక మాయ నాశ్రయించి వానరు లందఱు
విలోకించుచుండఁ బరమసంక్రుద్ధుం డై ఘోరాశీవిషభూతసాయకంబు లడరించి
సంధించె నప్పుడు స్వకృతమర్యాదాహాసబ్రహ్మవరదానపాలనంబుకొఱకును
బ్రహ్మసమ్మానంబుకొఱకును నీవద్యూభంగమాత్రంబున సర్వజగత్సంహార
యున ర్చేష్యుండు నైనరాముండుశక్రజిత్ప్రియు క్తనాగబంధనసహనంబుతనకు
యుక్తం బని తలంచి యాశీవిషశరపాశబద్ధుండై యనుజనసహితంబుగాఁ బుడమిం
బడి తాను బ్రతాపవంతుం డయ్యెను నిజవీర్యగోపనంబు గావించి యింద్ర

జివవస్థానప్రదేశంబు నెఱుంగం గోరి ముషేణదాయాదుల నిరువుర నీలాంగద శరభమైందద్వివిధముషభసానుప్రస్థాంజనేయుల దశవానరయూథపుల నవలోకించి మీర లీరాక్షసునిగతి నన్వేషింపుఁ డని యాజ్ఞాపించిన. 772

సీ. వీరు లాహరు లంసవిన్యస్తవృత్తులై రయమున గగనమార్గమున నెగసి నివులులై దిక్కులన్వేషింప నప్పు డాయస్త్రవిదుండు దశాస్యసుతుఁడు బ్రహ్మాస్త్రమంత్రసంపాదితశరముల వేగాఘ్యలగువారి వేగ మడచె నాకపివీరు లట్లనురబాణార్ధితకాయులై గాఢాంధకారమందు

తే. మేఘజాలావృత్తుం డై నమిహిరునట్లు, నిబిడమాయాపరీతుఁడై నెగడు నింద్రజిత్తుఁ గనుఁగొనఁ జాలక చేష్టలుడిగి, గగనమున నుండఁజాలక కడురయమున.

చ. ధరణికి దాఁటి రంత నలదానవనాథకుమారుఁ డానలే శ్వరులనమ స్తమిర్కములు వ్రచ్చి గలంపఁగఁ జాలినట్టిభాన్వీరతరనాగ బాణముల సంఖ్యము తేసిన నమృహత్మ్యలాన్వీరతరఘోరకాండములచేత నిరంతరగాత్రులై రహిన్.

774

తే. శతజమార్గవినిస్ఫుతసాంద్రరుధిర దిగ్ధగాత్రులై యున్నరదేవసుతులు పుష్పితాశోకశాల్మలీభూగుహముల చందమునఁ జూడ నొప్పి రానయయనుందు.

775

తే. అంత భిన్నాంజనచయాభుఁ డైనదైత్య రాజపుత్రుఁడు సర్యంతర క్తనేత్రుఁ డగుచు నంతర్హితుం డయి జగతిమీఁద సాలసి పడియున్ననృపతులఁ జూచి పలికె.

776

చ. ఘనగతి లక్ష్మ్యగోచరుఁడు గాక రణం బొనరించునట్లు నన్లనుఁగొని డాయ నానముచిఘన్నరుఁ డైనను జాలఁ డెంత మీరనఁగ మదీయఘోరభుజగాంబకపాశనిబద్ధులైనవి మ్మనిచెదఁ గాలుప్రోలి కిపు డద్రుచరు ల్వేఱఁగంది చూడఁగన్.

777

క. అని పలికి రాక్షసేశ్వర, తనయుఁడు ధర్మజ్ఞులైనదశరథసుతులకాఘనబాణసహస్రకముల, ననువుగ విదళించి పటుమహాధ్వని సలిపెన్.

778

ఉ. క్రమ్యుతి రావణాత్మజుఁడు కాటుకకొండ తెఱంగున న్మరీర మ్మలరారఁ జాపము తిరంబుగ నజ్య మొనర్చి మీటుచు న్నమృతి మీఱి దారుణపుష్కరంపర లేసి వారిమర్మములు నొవ్వఁ జేసె నసమానభుజాబలవై భవంబునన్.

779

క. నీలాంబుదంబు చిత్రా, కాలంబునఁ జల్లు గురియు గతి మారికి నాభీలధ్వనిఁ జేయుచు శర, జాలంబులు గురిసె రాజచంద్రులమీఁదన్.

780

అంతా వానరు లందఱు నాగపాశబద్ధులైనరామలక్ష్మణులం జూచి దుఃఖించుట. ఇంత

వ. ఇట్లు రామలక్ష్మణులు ప్రథమదివసంబునాఁటినిశాయుద్ధంబున శక్రజిత్ప్రియుక్త నాగపాశబద్ధులై శరజాలవిభిన్నసర్వాంగులై శరశల్యాచితాకృతులై రజ్జుముక్తంబులై నమహేంద్రధ్వజంబులభంగినాకంపించుచు మర్తభేదకర్మితులై ప్రచలితసర్వాంగులై రుధిరోక్షితతనులై మేఘసమాచ్ఛాదితపర్వతంబులకరణి శరజాలసమాచ్ఛాదితసర్వగాతులై పరమవీడితులై పరమార్దులై మేదినింబడి శరతల్పంబున శయనించిరప్పుడు తదీయగాత్రంబులందంగుశమాత్రప్రదేశంబైన శరంబు నాటనిచోటు లేదయ్యె నిట్లు శరతల్పగతులై చేష్టలు దక్కి ప్రసవణాఖ్యపర్వతంబులు జలంబుంబోలె సాంద్రంబుగా రుధిరంబు స్రవింపంజేయుచుఁ దేటిచూడఁ జాలక నిమిలితాక్షులై యుండిరి వెండియు నయ్యాఖండలరిపుండు రుక్మపుంఖంబులును బ్రసన్నాగ్రంబులును సధోగమనశీలంబులును దురావారంబులు సగునారాచార్ధనారాచభల్లాంజలివత్సదంతసింహసఖిసింహదంతక్షురకాడినానావిధసాయకంబులఁ బరఁగించి రామునిమిక్కిలి నొప్పించిన నన్దుహోత్తుండు స్రుక్మి భిన్నమష్టిగ్రహణప్రదేశంబునుద్రిణతంబునుకర్మభూషితంబును నిజ్యంబు సగుకార్ముకంబుతోఁ గూడ వీరశయనంబునం దధిపసించె నిట్లు బాణార్దితశరీరుం డై పడియున్నపురుషశ్రేష్ఠుం డగురామునింజూచి లక్ష్మణుండు జీవితంబునందు నిరాశుండై శోకించెఁ బరమసంతాపసంతపులై నరామలక్ష్మణులం జూచి కవులందఱుఁ బరమదుఃఖాక్రాంతచిత్తులైరి మఱియు వానరయూథపులు శరబంధబద్ధులై చేష్టలు దక్కి పుడమింబడి యున్నరామలక్ష్మణుల సవలోకించి విషణ్ణమానసులై చేయునది లేక పరివేష్టించియుండిరి హనుమదంగదనలనీలమైందద్వివిదనుషేణకుముదాదివానరవీరు లందఱును సుగ్రీవుండును విభీషణుండును రావణిప్రయుక్తనాగపాశబద్ధులై శరతల్పంబునం బవ్వలించి చేష్టలు దక్కి నెత్తుటం దోఁగి మందంబుగా నూర్పులు వుచ్చుచు శరజాలాచితులై మందవిక్రములై రుధిరస్రావదిగ్ధాంగులై మందచేష్టితులై తాపనీయధ్వజంబులభంగి రణావనిం బడి శరతల్పమధ్యంబునం బవ్వలించియున్న రామలక్ష్మణుల విలోకించి బాష్పపిహితలోచనులై మిక్కిలి విషాదంబు నొందుచు గగనంబును దిక్కును బరికించి మాయాపరిచ్ఛన్నుం డై నరావణిఁ గనుంగొనఁ జాలక నిరుత్సాహులై రామునిం బరివేష్టించి యుండి రప్పుడనురమాయావిశారదుం డగువిభీషణుం డొక్కరుండు తనమాయచేత మాయాపరిచ్ఛన్నుం డై గగనంబునం బన్నియున్నవాని నప్రతిమకర్తుండగువాని నప్రతిద్యంధుం డగువాని నంతర్వితగాత్రుం డగువాని వరదానగర్వితుం డై నవాని యశస్త్రేజోవిక్రమబలధురంధరుం డగువాని శక్రజిత్తు సవలోకించుచుండెనప్పుడాయంద్రజిత్తు స్వవీరచితకర్మంబును శరతల్పశయానులై నదశరథాత్మజులం జూచి పరమవ్రీతుండై రాక్షసుల నవలోకించి యిట్లనియె,

—ఇతి ఇంద్రజిత్తు రాక్షసులతోఁ దనవిక్రమమును బొగడుకొనుట. —

క. ఖరదూషణుల వధించిన, నరేంద్రనందనులు వీరె నాదుశరములం
బరువడి సాదితు లై రిటు, పరికింపుఁడు పుడమి నెట్లు పడియున్నారో. 782

క. నురసిద్ధసాధ్యకీన్నర, గరుడాహిమహర్షు లైనఁ గాకుత్స్థుల వే
శరబంధవిముక్తులఁ జేసి రహిం బ్రోవంగ లేరు సిద్ధము నుండి. 783

సీ. దానవులార యెవ్వనిపౌరుషమున నడలుచు శయనంబునందు మేను
సేర్పక మిక్కిలి చింత సేయుచు నున్నమాయయ్యకు నిశ యామత్రయంబు
కడచు నెవ్వనిభీతి నడలినయీలంక వనదకాలమునాఁటివాహినిగతి
నాకుల యై యొప్పె నగచరులకు మూల మెవ్వఁడు దనుజుల కెవ్వఁ డహితుఁ
డే. డట్టిరాఘవుఁ డనుజసమన్వితముగ, వినిహతుం డయ్యెఁ గీశులవిక్రమంబు
జనపతులవిక్రమము శరత్సమయఘనము, భంగి నిష్ఫలమయ్యె మద్భలముకతన.

—ఇతి ఇంద్రజిత్తు వానరవీరుల బాణములచే నొప్పించుట. —

క. అనివలికి బాహువిక్రమ, ఘనుఁ డగుహరిజిత్తు గగనగతవీక్షణుఁ డై
తనచో పురయువనాటులఁ, గని కోప మెదుగ నధిజ్యకార్ముకుఁ డగుచున్. 786

సీ. నలునిఁ దొమ్మిదిశరంబుల నొంచి నదితూపు లాంజనేయునియర మంట నేసి
వాల మొక్కటి జాంబవంతునిశిరమున నాటించి వాలితనయునిఁ బెక్కు
సాయకంబుల ముంచి శరభు గవాక్షుని రెండు రెండు సుఘోరకాండములను
విడలించి మైందుని ద్వివిదుని మూఁడుమూఁ డమ్ముల స్రుక్కించి యర్కనుతుని
తే. నీలుఁ బండ్రెండు సంద్రెండు నిశితవిశిఖ
ముల విదారించి యాటుతూపులఁ బ్రచంఢ
బలుని ధూమ్రునిఁ దూలించి పనసుఁ గుముదు
విషధరనమానశరముల వెగడు పఱచి. 787

మ. మఱియుం డక్కినయాధపో త్తముల నహ్లాంసాదవర్షండు ని
మృతవై శ్వానరహేతికల్పవిశిఖస్తోమంబులం దూల నే
సి రహిం గీశులు చాఁప కట్టువడ నక్షిణోగ్రబాణాఘము
ల్లలు చారం గురియించి హర్ష మలరక దైత్యాలితో నిట్లనున్. 788

ఉ. రాజకులప్రదీపుఁ డగురామవిభం డనుజన్మయుక్తుఁ డై
పూజితమత్స్రేయు క్తశరభూతమహోరగపాశబద్ధుఁ డై
యాజితలంబునం బడియె నాపద లన్నియుఁ దీతె మీ రిఁకం
దేజము మీఱఁ దొల్లి టిగతి న్నుఖయింపుఁడు వీతకోకు లై. 789

తే. అనిన విని దైత్యు లెల్ల మహాద్భుతంబు
నెఱయ హర్షించి రాముండు నిహతుఁ డయ్యె
నని తలంచి ఘనంబులయట్లు రవము
సేయుచు దశాస్యసుతుని బూజించి రపుడు.

ఉ. అరజనీచర ప్రవరుఁ డంత నిజాంబక పాశబద్ధులై
పోరునఁ గూలి యూరువులు వుచ్చక కన్నులు మూసి యున్నయా
శూరుల రామలక్ష్మణులఁ జూచి రహి స్తతులై రటంచు లో
నారసి మోద మొప్పఁగ రయంబున నేగెఁ బురంబులోనికిన్. 790

అంశ రామలక్ష్మణులఁ జూచి వెగడుపడినసుగ్రీవుని విభీషణుఁ డూఁడించుట. అంశ

వ. అంత శక్రజిత్ప్రియు క్తనాగ పాశంబులం గట్టువడి పుడమిం బడియున్న దాశరథుల
శరచింతంబులై సతదీయాంగోపాంగంబుల నవలోకించి సుగ్రీవుండు భయంబు
గొని దీనుండై శోక వ్యాకులలోచనండ్లై కన్నీరు నించె నప్పు డతనిదీనదశ నవ
లోకించి విభీషణుం డిట్లనియె. 791

సీ. ఇనపుత్ర శోకింప నేటికిఁ గన్నీరు నింపకుము భయంబు నీకుఁ దగునె
యేవంధంబులై యెనఁగు సంగ్రామంబు లరయ నైష్ఠికవిజయంబు లేదు
మనపూర్వసుకృతంబు మంచిద యగు నేని యవనీంద్రులకుఁ బ్రాణహాని గలుగ
దనిశంబు మముజోంట్ల కభయంబుఁ దెలిపెడు నట్టిధీరుడ వీవె యడలఁ దేర్పు

ఉ. వార లెవ్వ రింక వనచరవర యనా, ఘండ నై ననన్నుఁ దొడరి స్థైర్య
వంతుఁ జేయు మిపుడు పరసత్యధర్మయు, క్తులకు మృత్యుభయముగలుగఁదెందు.

వ. అని పలికి యవ్వీభీషణుండు మొదల నశ్రునిరాసార్థంబు నలిలక్లిన్న పాణిచేత శు
భంబులై ససుగ్రీవునినయనంబులు పరిమార్చించి పదంపడి రాక్షసమాయాపరి
జ్ఞానంబున నతనికి ధైర్యంబు సంపాదించుతలంపున శోకనివారకవిద్యాభిమం
త్రితజలంబు, నేత్రంబులు ముఖంబును బ్రమార్చించి యసంభ్రాంతుం డై
తత్కాలనవృశం బగువాక్యంబున నిట్లనియె. 798

మ. ప్లవగాధీశ్వర యిట్టికాలమున వైక్లవ్యంబు నొందంగ రా
దవిరోధంబునఁ గార్యయత్న మది నేయం బోలు నిట్లన్నఁ గా
ర్యవినాశంబు ఘటిల్లుఁ గాన మది దైన్యం బంతయు నీవ్వడి రా
ఘవులం దేర్పుము సేనకు స్థితము గల్గం జేయు ముద్యస్తతిన్. 794

తే. వీరు తెలి వొందునందాఁక వివిధగతుల
మనము రక్షించుకొని యుండ మనఘచరిత
మరలఁ బరిలభనంజ్ఞులై మనల నెల్ల
నింపు సొంపార మిగుల రక్షింపఁ గలరు. 795

తే. వీరశేఖర మృతులై నవారి కెద్ది, కరము దుర్లభయగు నట్టికాంతి వీరిఁ
బయలు పున్నది గావునఁ బ్రాణభయము, గలుగ దీరాదనుతులకుఁ గలఁకయేల.
క. తరణిజ యాశ్వాసింపుము, హరిబలముల యాధవతుల కందఱ కభయం
బెఱింగింపుము నీవంపునఁ, దిర, మొప్పఁగ నన్నిపనులు దీర్చెడ నేనున్. 797

అతి ఇంద్రజిత్తు రావణునితో రామలక్ష్మణులు హతు లైరని చెప్పట. అతి

వ. మఱియు నిప్పు డనీకంబుల నాశ్వసింతుటకుఁ బంపుచున్ననన్న విలోకించి
వానరు లందఱు సంప్రాప్తభయవికారులై పలాయనార్థంబు గుసగుసలు వోవు
చున్నవారు వారందఱు భుక్తపూర్వపుష్పమాలికంబోలఁ ద్రాసంబు పరిత్య
జించునట్లుగా ననునయాలాపంబులం దేర్పు మని బహుప్రకారంబుల మగ్గి
వు నాశ్వసించి సేనలోనందిరిగి విద్రుతం బైనబలంబును గ్రమ్మఱి సభయదానం
బున నూల్కొల్పుచుండె నప్పుడంగదహనుమన్నలనీలవృషభకుముదశరభస్కం
ధతారజాంబవత్ప్రముఖవానరయూధపు లందఱుఁ బాహణద్రుపంబులు గై
కొని పరమాయత్తు లై గరుడాదివ్యాహాకారానీకు లై దశదిశలు విలోకించు
చుఁ దృణంబు చలించిన నింద్రజిత్తుం డని పరిభ్రమించుచు రాఘవులం బరివే
ష్టించి యవ్వుహాత్తుల సతిప్రయత్నంబున రక్షించుచుండి రట మహామాయుం
డగుశక్రజిత్తు సర్వసైన్యసమావృతుండై లంకాపురంబు ప్రవేశించి తండ్రిక
డకుం జని యభివాదనంబు గావించి యంజలి గీలించి రామలక్ష్మణులు
నిహతు లై రని విన్నవించినఁ దల్పియవృత్తాంతంబు విని పరమానందభరి
తాంతఃకరణం డై రయంబున నిజానంబున నుండి లేచి ప్రియపుత్రుని గాఢం
బుగాఁ బరివృజించి శిరంబు మూర్ఛొని రామలక్ష్మణులవధప్రకారం బడిగి
యతనివలన నాగాస్త్రపాశబంధంబువలన నిశ్చేష్టనిష్ప్రభులుగాఁ జేయఁబడిరని
విని ప్రహర్ష వేగానుగతాంతరాత్ముం డై దాశరథులవలన సముత్థితం బైనభ
యంబు విడిచి సంప్రవృష్టనచనంబులం గుమారు నభినందించి తన్నుఁ గృతా
ర్థునిం గాఁ దలంచికొనుచు నతని పాదరంబుగా నిజనివాసంబునకుఁబోవం బనిచి
సీతకుం గావలియున్నత్రిజటాస్రముఖరాక్షసస్త్రీల రావించి యిట్లనియె. 798

తే. అనిమొన నరేంద్రు లింద్రజిదంబకముల
నిహతు లై రీయుదంతంబు నృపతనయకుఁ
జెప్పుఁ డీటు పుష్పకాచూఢఁ జేసికొని ర
యం బెనఁగ నేగి చూపుఁడీ యాలమందు

799

అతి రావణుండు హతు లై నరామలక్ష్మణుల సీతకుం జూప రాక్షసస్త్రీల కాడ్గావించుట. అతి

క. జనకకుమారిక యెవ్వని, ఘనభుజదర్పంబు నచ్చి కడుగర్వమునకొ
ననుఁ జూడ దయ్యె నానృప, తనయుండు రాముండు రోజోర్వీ దపుకసూలెన్.
క. నిరవేక్షయు నిశృంకయు, నరాధరణభూషితయుఁ బ్రవర్తితగుణ యై
ధరణీకుమారి సన్నికఁ, గర మనురాగం బెల్లర్పఁ గైకొనుఁ గాడే. 801
చ. తడయక జానకి ససమరధాత్రికై దోడ్కొని యేగుఁ డచ్చటం
బడిననిజేశు లక్ష్మణునిపాటుఁ గనుంగొని తా నిరాశ యై
కడునడి యన్యమీఁద నికఁ గాంక్ష యొనర్పక క్రూర్య మంతయుఁ

విడిచి తనంతఁ దానె నను వేడుక మీఱ వరించునే కదా.

చ. అని యిటు పల్కి పంక్తిముఖుఁ డాత్మపురంబు నలంకరింపఁ గాఁ

802

బనిచి ప్రచండవీధ్యు లగుష్ఠావనూనులు రామలక్ష్మణు

ల్కునుకొని వజ్రపాణిజడమోఘశంబుల భిన్నదేహులై

యనిమొన నేటిరాత్రి హతులై రని చాటఁగ బంచె నప్పరిన్.

803

అథ రాక్షసస్త్రీలు సీతను బుష్పకంబుపై నెక్కించుకొని యుద్ధభూమికఁబొడొనిపోవుట. ~~అథ~~

సీ. రాక్షసాంగన లంత రావణుచనువున నవ్యపుష్పకవిమానంబు గొనుచుఁ

దడయక త్రిజటాయుతంబుగ జానకి పాలికి వెన నేగి భర్తృశోక

కర్శిత యైనయాకమలాక్షీ నద్దివ్యయానంబుపైఁ ద్రిజటాన్వితముగ

నెక్కించుకొని రయం బెనఁగ నాకాశమార్గమున రణావనిఁ గదియ నరిగి

ఆ. శక్రజత్ప్రియు క్తశరనికృత్యాంగులై, ఛాత్రిఁ గూలియున్నదాశరథులఁ

బైరుమాడ్కిఁ బుడమిఁ బడి యున్నకప్పినైవ్య, సమితిఁ జూపి రపుడు జనకశతకు.

వ. ఇట్లు రాక్షసస్త్రీసందర్శితం బైనవానరసైన్యంబును బ్రహ్మష్టులైనరాక్షసుల

ను విప్రవిధశరాసనులై విధ్వంసకవచులై విశేషవిదారితసర్పావయవులై శరస్తం

బమయులై శరతల్పగతులై వినంజ్ఞులై నిమిలితనేత్రులై పాంసుపరిచ్ఛన్నగాత్రు

లై రణమేదినిం బడి యున్నవారిఁ బుండరీకవిశాలాక్షులఁ గుమారసంకాశుల

దేవసమప్రభావులఁ బురుషశ్రేష్ఠుల రామలక్ష్మణుల నవలోకించి వారిచుట్టునుం

బరివేష్టించి దుఃఖార్దులై యున్నహనుమదంగదాదియాధవులఁ గనుంగొని

బాష్పశోకాభివాత యై రోదనంబు నేయుచు బుద్ధిమోహంబున నిక్కంబుగా

హతులై రని తలంచి యిట్లని విలపించె.

805

అథ సీత పడియున్న రామలక్ష్మణులఁ జూచి విలపించుట. ~~అథ~~

సీ. తరలాక్షీ నీకు వైధవ్య మెన్నటికి లేదనిరి నాముద్రికు లరసి చూచి

యజ్జ్వలు చూచి కృతాశ్వమేధాదివి మహిషి వయ్యెద వని మాటి కనిరి

మాహూర్తికులు చూచి మంగళాత్మిక వయ్యె దనుచు మత్సన్నిధి నాడిరి మును

ధవళాక్షీ వీరపార్థివవత్ని వై సుఖించెద వని పలికిరి శిష్టజనులు

తే. రాముఁడు నమస్తనుగుణాభిరాముఁ డివకు

లాంబునిధిసోముఁ డీటు హతుం డగుచు నుండ

వారివాక్యంబు లన్నియు వ్యర్థ పయ్యె

వార లందఱుఁ గడు మృషావాదులైరి.

తే. జగతి నేచిహ్నములు గలనతులు భర్తృయుక్తలై రాజ్యవట్టాభిషిక్త లగుదు

806

రట్టియాపంకరుహారేఖ లన్మదీయ, చరణములఁ బొల్చి యున్నవి చారుఫణితి.

తే. అవని దుర్లభభాగ్యులై నట్టిసీల, వేణు లెట్టిచిహ్నము లున్నవిధవ లగుదు

రట్టిచిహ్నంబు లెవ్వయు నరయ నాకుఁ, గాన మీదుఃఖ మెబ్బంగిఁ గలిగ నేడు.

క. లలనల కబ్బాకృతిరే, ఖలు గలిగిన మంగళంబు గలుగు ననుచుఁ బె
ద్దలు వచియిందిరి నా కవి, గలిగియు నిష్ఫలము లయ్యెఁ గాంతుఁడు లేమిన్.
వ. మఱియు మదీయ కేశంబులు సూక్ష్మాగ్రంబు లై వినీలంబు లై నమంబు లై
భూయుగ్గంబు ధనురాకారంబై పరస్పరానంగతంబై దంతంబులు కుంఠకుట్టు
లాకారంబు లై యవిరళంబు లై జంఘికలు వృత్తంబు లై రోమరహితంబు లై
నయనోపాంత దేశంబులు నేత్రంబులు కరంబులు పాదంబులు గుల్ఫంబులు నువు
లుపచితంబు లై యంగుళులు వృత్తనఖంబు లై యన్యూనాధికంబు లై
స్నిగ్ధంబు లై కుచంబులు మంగళచూచుకంబులై పీనంబు లై యవిరళంబు లై
నాభి దేశంబు గభీరం బై యున్నతపర్యంతప్ర దేశం బై యుదరంబు త్రివళియు
తంబై పార్శ్వంబులు సంభృతంబు లై యరంబు రమణీయం బై శరీరవర్ణంబు
మణినిభం బై యంగుహంబులు మృదులంబు లై పాణిపాదంబునీరంధ్రాంగు
ళ్యంతరాళంబై ప్రశస్తవర్ణంబై యవాకార రేఖాయుక్తం బై వదనంబు మంద
హాససుందరం బై పాదాంగుళిపాదతలంబులు భూమియందు సుస్థితిస్థితంబులై
యొప్పుచున్నవి గావున బాలా భర్తతో గూడ మహాసామ్రాజ్యపట్టాభిషిక్త
వయ్యెద వని మాతృగృహంబున నున్నవేళఁ గన్య నైననన్ను నుద్దేశించి
సాముద్రికులచేత జ్యోతిశ్శాస్త్రసిద్ధాంతనిపుణు లగువారిచేత నెయ్యది పలుకం
బడియె నది యంతయు నేఁడు విశిష్టికృతం బయ్యె నని వగచి వెండియు. 810

తే. దండకావనమునఁ జతుర్దశసహస్ర, దానపులఁ జంపి యత్తోభ్య మైనజలధి
దాఁటి వచ్చి మహాత్ములు దాశరథులు, గోష్ఠగంబున నిహతులై కూలి రకట.

తే. అకట వారుణ మాగ్నేయ మైంద్ర మైషి
కమును వాయవ్యగాంధర్వకములు మఱియు
బ్రహ్మశిర మాదిగాఁ గలభాస్వరాస్త్ర
జాల మంతయు విశధ మై చనియె నేఁడు.

512

ను. అకటా యెస్వరిబాణవీధిఁ బడి జంభారాతియత్తేశపా
వకు లై నక ధృతిఁ గ్రమ్మఱక బ్రతికి పోవం జాల రద్దివ్వసా
యకు లారాఘవు లొక్కదానవునిచే నాలంబునం గూలి రా
ర కృతాంతం డతిదుర్జయండు కడు దుర్వారంబు కాలం బొగిన్. 813

తే. అకట ప్రచ్ఛన్నఁ డై దైత్యుఁ డాజినీత, చేసె రఘుకులవరులఁ బ్రసిద్ధశరులఁ
బరఁగఁ జతుష్పథంబునఁ బడిన బ్రతికి, వెండి పోవంగోలేఁ డెంతవేగ మున్న.

వ. మఱియుఁ దపస్వినీ యగుకౌసల్య సమాప్తవ్రతుం డై నీతాపత్కణసహితంబుగా
రామభద్రుం డెప్పుడు వచ్చుఁ గన్నులకటవు దీఱ నెప్పుడు విలోకింతు నని యు
త్సుక యై యుండు నద్దేవి యింక నెత్తెఱంగున జీవింపం గలదని యిట్లుబహు
ప్రకారంబుల విలపించు చున్ననీత నవలోకించి త్రిజట యి ట్లనియె. 815

శ్రీజట పీఠకు రామలక్ష్మణులు ప్రాణముతో నున్నవా రని తెలియఁ జెప్పట. శ్రీ

తే. సన్నతాంగి సప్రాణుఁ డై యున్నవాఁడు
నీవిభుఁడు శోకమేటికి నిక్కువముగఁ
బరఁగ ననుభూతచరములు ప్రస్ఫుటములు
నై నహేతువు లెఱిఁగింతు నబల వినుము. 816

క. నవతానురసనిభం బై, యాసతీ నీపదన మొప్పుచున్నది మిగుల
న్భువిలో నిట్లుండదు గత ధవ యగువనితవదనంబు తామరనాక్షి. 817

వ. అదియునుం గాక. 818

తే. వెలఁది హతనాథు లైనయోధుల ముఖములు
వార్షపద్యత్సుకంబు లై యతులకోప
యతము లై యుండ వీకపివతులముఖము
లలరుచున్నవి హర్షకోపాన్వితముగ. 819

తే. నాతి యిదివ్యమణివిమానంబు పుష్ప, కాహ్వయం బిది గతపతు లైనసతుల
మోవ దిచ్చుడు నిన్నిటు మోచుచున్న, దట్లగుట నీకు వైధవ్య మరయ లేదు.

వ. మఱియును. 821

చ. హతహయవీరసూతగఁజ మైనబలంబు విషాదదైన్యసం
యుత మయి నిష్ప్రభం బయి నిరుద్యమ మై హతకర్ణధార మై
గతిసెడి యున్ననాపగతిఁ గన్నడు నీకపినేన నిర్భయ
స్థితిఁ గొని వీరిరక్షణము నేయుచు నున్నది కాంతియుక్త యై. 822

చ. అతివరొ నిర్గతాయు లగునట్టిమనుష్యులమోముల నివ
ర్ణత గనుపట్టు వీరివదనంబులు పద్మనిభంబు లై నువ
ర్ణత గనుపట్టుచున్నవి మనంబున శోకము వీడు మాజి మూ
ర్ఛిత లయినారు గాని మృతిఁ జెందినవారలుగారు చూడఁగన్. 823

చ. అనృతము లాడ నిక్కముగ నాడెద నీపయిఁ గల్గుకూర్మిచే
ననుపమమంగళోదయము లైనననుంచితలక్షణంబుల
స్వనిత రఘుప్రవీరులు ధ్రివంబుగఁ బ్రాణముతోడ నున్నవా
రనిమొన వీరి నోర్వఁగ సురాసురు లైన నశక్తు లెన్నఁగన్. 824

వ. భవదీయపాతివ్రత్యప్రియశీలంబులును వీరల ముఖప్రసాదంబును విలోకించిన
నామనంబునకు సందియంబు లేదు నిక్కంబుగా నీరామలక్ష్మణులు జీవించి
యున్నవారు దుఃఖిశోకమోహంబులు పరిత్యజించి స్వస్థులై తమ గమ్మని పలికిన
నమ్మహీనందని యాత్రిజటవాక్యంబు విని కృతాంజలియైయవాక్యంబునత్యం
బగుం గాక యని పలికి మనోజవం బైనయవ్వమానంబు గ్రమ్మటించి త్రిజటా
నహితంబుగా లంకాపురంబు ప్రవేశించి పుష్పకంబు దిగ్గి రాక్షససహితంబుగా

నశోకవనంబు ప్రవేశించి రామలక్ష్మణులవిజయాధ్యునయంబు కాంక్షించుచు
నవిపాద యై శింశుపావృక్షమూలంబు నధివసించె నిక్కడ రణభూమియందు
ఘోరశరబంధబద్ధులై మహానాగంబులభంగి నూర్పులు పుచ్చుచు నెత్తుటం
దోగి శరత్పుచుధ్యంబునం బవ్వలించి యున్నరామలక్ష్మణులం బరివేష్టించి
నుహాబలులై ననుగ్రీవాదివానరశ్రేష్ఠులు శోకపరిప్లుతులై బహుప్రకారం
బుల విలపించు చుండి రంతఁ గొంతసేపునకు వీర్యవంతుల డైనరాముండు శర
పాశబద్ధుం డయ్యుఁ గొండాకధైర్యంబుకలిమి స్థిరత్వంబున నత్త్యసంయోగం
బున మూర్ఛదేటి తనపార్శ్వంబున దుధిరక్తిన్ననర్వాంగుం డై విషణ్ణుం డై
దీనపదనం డై గాఢమూర్ఛాపారవశ్యంబునఁ బడమిం బడియున్నసౌమిత్రి
ననలోకించి యిట్లని విలపించె.

825

❧ రాముండు నేలం బడియున్నలక్ష్మణునిం జూచి విలపించుట. ❧

మ. అకటా ప్రాణసముండు లక్ష్మణుండు దైత్యాస్త్రప్రభిన్నాంగుం డై
వికలుం డై పడి యున్నవాఁ డితఁ డిట నేవ్రొక్కలా గైన నా
కిక నీజానకియేల ప్రాణముచే నింకేమి కార్యంబు మి
న్నక సర్వంబు నితండు గాక కలదే నా కన్య మూహింపఁగన్.

826

క. పరికింపఁగ జానకితో, సరి యగునతి దొరకుఁ గాని జగతి నితనితో
సరి యగుతమ్ముండును సాం, సరాయికుండు సఖుండు భక్తిపరుండు దొరకునే.
క. తనజయయిత్రిని మామక, జనయిత్రిని సమముగా విచారించు మనం
బున నింత భేదదృష్టిం, గనుఁగొనఁ డిటువంటి సుగుణి గలఁడే జగతిన్. 828
శే. ఈగుణాఘ్నండు లేనిచో నేను నిమిష, కాల మైనను జీవింపఁ గలనె సర్వ
కీశశేఖరు లటు విలోకించుచుండ, జీవితంబులు విడిచెద సిద్ధ మిపుడు.

829

సీ. అక్కట యీనుమిత్రానందవర్ధనుఁ డట మృతుఁ డౌట యథార్థ మేని
హితమతిఁ గౌసల్య కేమని చెప్పుదుఁ గైకయీదుగిఖ మేగతి నుడువుదుఁ
బుత్రవత్సల యైనపుణ్యసాధ్వీ నుమిత్ర తనయుఁ డెందున్నవాఁ డనిన నేమి
పలుకుదుఁ బదపడి భ్రాతృవత్సలులై సభరతశత్రుఘ్నులు బంధుమిత్రు
లే. లడుగ వారలతోడ నేమని నొడువుదు, వివినవానం బొనర్ప నావెంట వచ్చి
నట్టితమ్మునిఁ బాసి యే నార్తితోడ, నొంటి నెబ్బంగి జనుదు సయోధ్యకిపుడు.

చ. పరువడి మన్నిమిత్రముగఁ బ్రాణసమానుండు లక్ష్మణుండు భీ
కరతరదైత్యము క్తవిశిఖంబులచేత విభిన్నగాత్రుఁ డై
దురమునఁ గూలె గర్హితుఁడ దుష్కృతకర్ముండు నైతి. నాకు ను
ర్వర బ్రతుకంగ నేటి కీకఁ బ్రాణవిమోఘన మాచరించెడన్.

831

క. మానవ మును నీ వనిశము, దీనుడ నగునన్న మిగులఁ దేర్పుదు విపు డా
దానవశరార్ధితుండు నై, దీనతఁ గొని యున్ననన్నుఁ దేర్పు విదేలా. 832
తే. కలన నెవ్వనిచే ననేకులు నిశాట, వరులు నిహతులై సంగ్రామధరణిఁగూలి

రట్టివీరుండు నేడు నిశాటబాణ, జాలహతుఁడై రణక్షీతిఁ గూలినాఁడు.
 క. స్వరుధిరసిక్తాంగుం డై, శరచితుఁ డై బాణతల్పశయనుఁ డయి రహిన్
 జరతామృనిక్రియ నీనర, వరతనయుఁడు వజ్రలుచున్నవాఁ డురుకాంతిన్. 884
 తే. మార్గణవాహతాఃఖలమర్దుఁ డగుట, వలన వేదనకలిమిచే బలుకఁ జాల
 కీపుడు ఘనరాగసూచకదృష్టిచేతఁ, జూచుచున్నాఁడు మాటికి సాబగు దక్కి.
 ప. మఱియు నీలత్పలుండు మాత్రాదిన్నేహంబు సేయక వసంబునకు వచ్చుచున్న
 నాతోడ నెట్లు చనుదెంచె న త్లేనును మాత్రాదిన్నేహంబు విడిచి యీమహా
 ద్యోతీవెంట యనుక్షయంబునకుం జనియెడ నిష్టబంధుజనుండును నిత్యంబును
 నా కనువ్రతుండును మహాగుణపరిగ్రహుండు నైనయీలత్పలుం డనార్యుండ
 నైననాదుర్మయంబున నిష్ప డీయవస్థ నొందె నితనిచేత నొకానొకప్పు డైన
 బరువం బగువిప్రియంబు పలుకంబడియెఱుంగ నెవ్వండివ్యస్త్రంబులయందుఁ
 గార్తవీర్యునకంటె నధికుం డై యొకకాలంబున నేనూఱుశరంబులు ప్రయో
 గించుటకు సమర్థుండయ్యె నెవ్వండు దివ్యాస్త్రంబులచేత మహాత్ముం డగుపురం
 దగుని వజ్రంబు నైన గ్రమ్మఱింపం జాలునట్టివీర్యచంతుండును సుహార్షశయ
 నోచితుండు నైనయీలత్పలుండు సరులచేత నిహతుం డై రణభూమిపయిం
 బడియున్నవాఁ డింక నేమి గల దని బహుప్రకారంబుల దుఃఖించి సుగ్రీవు
 నవలోకించి.

836

అతి రామండు దుఃఖంబున సుగ్రీవాదులం గిష్కింధకుఁ బొమ్మని చెప్పట. అతి-

తే. రాక్షసుల కెల్ల నిన్నిక రా జొనర్తు, నని విభీషణుతోడ నే నన్నమాట
 వ్యర్థమయ్యె మదీయమిథ్యాప్రతిజ్ఞ, నటు సహించి యథేచ్ఛమైనరుగుమనుమ.
 ప. వనచరవీర నాకొఱకు వాసరసేనలఁ గూర్చి వార్ధిపై
 ఘనముగఁ గట్ట గట్టి భుజగర్వ మెలర్పఁగ లంకఁ జేరి గ్ర
 ద్వన సరివాహినిం దొడరి దారుణభంగి రణం బొనర్చి పా
 యనియనురక్తి మిక్కిలి ప్రయాసము నొందితి వీవు బల్విడిన్. 835
 ప. అసమున నొక్కరుండె మకరాలయ మైనమహాంబురాళి సా
 హసమున దాఁటిపోయి వసుధాత్మజ నర్మిలిఁ జూచి వచ్చి మ
 ద్వీపసము మాన్చి మిక్కిలి ప్రయాసము నొంది హితం బొనర్చి యా
 శ్వసనసుతుండు నాకు నచివత్వము చేసెను విశ్రుతంబుగన్. 839
 క. కాలాంతకసంకాశుఁడు, వాలిసుతుం డంగదుండు వరబలయుక్తిం
 జాల హిత మాచరించెను, వాలాయము దై త్యసైన్యవధపూర్వముగన్. 840
 సీ. మఱియు సంపాతియుమైందుండుద్వివిదుండు శతవలి ధూమ్రుండుజాంబవంతుఁ
 డతిశూరుఁ డగునలుం డలనీలుఁడు గజండు పసనుండు తారుండు వినతకుముద
 శరభగవాక్ష కేసరిగంధమాదన గవయాదీయాధవప్రవరు లెల్ల
 మిత్రకార్యమునందు మెయిలొని వర్తించి రే నభాగ్యుడ నైన నేమి సేయఁ

తే. గలరు తక్కినకీశవర్యులు మదర్థ
మందుఁ బ్రాణము దాచక యని యొనర్చి
రింక నాయనుచుతమున నెల్లవారి
నాత్మనిలయంబులకుఁ బోవుఁ డనుచుఁ జెప్పుమ.

541

తే. అనఘ నీవును నాతోడ నన్నమాట
తప్పకుండ ననేకయత్నములఁ బోరి
చూచితివి దైవ మిటు దప్పఁ జూచె నింక
నేమి కార్యము కిష్కింధ కేగు మిప్పుడు.

542

—ఇతి సుగ్రీవాదులు రామవచనంబులు విని దుఃఖించుట. —

క. నా విని రఘువర్యునిపరి, దేవితము నివ్వని కరంబు ధృతి చెడి వెన ను
గ్రీవాదికీశు లందఱు, భావంబున నదరి కనుల బాష్పము లాలుకన్.

543

వ. మిక్కిలి శోకరోదనతామ్రాక్షు లై రంతకు మున్ను విభీషణుండు సైన్యంబుల
నాశ్వాసించుటకుం బని యున్నవాడగుటవలన నభయప్రదానంబున ననీకంబు
ల సంస్థాపించి గదాపాణి యై మరలి రాఘవుం డున్నచోటికి రయంబునం
జనుదెంచుచుండు నీలాంజనచయోపమం బైనయద్దానవేంద్రునియాకారం బుప
లయించి వానరు లందఱు శక్రజిత్తు మరలఁ జనుదెంచె నని శంకించి భయకంపి
తశరీరు లై పటవం దొడంగిన నత్రైతం గంతయు నాలోకించి మహాతేజం
డగుసుగ్రీవుండు విరుద్ధదిగ్వాయుపాతం బై ననావచనంబున వానర సేన వ్యధిత
యయ్యె నిది యేమి యని యడిగిన నంగదుం డిట్లనియె

544

ఉ. వానరనాథ నీ వెఱుంగవా డనుజేంద్రకుమారుఁ డైనయా
దానవు బాణపాతమునఁ దద్దయు నొచ్చి విసంజ్ఞ లై మహి
న్మానక గూలి యున్నయలమానవనాథులపాటుఁ జూచి యీ
వానరసేన భీతిమెయి వారక పాటఁ దొడంగె బల్వీడిన్.

545

వ. ఇట్లు సుగ్రీవోక్తప్రశ్నవాక్యాభిప్రాయం బెఱుంగక పలికినయంగదునివిపరీతో
త్తరంబు విని యక్కపినాథుండు వెండియు సాభిప్రాయంబు తేటపడ నతని
విలోకించి యీకపిసైన్యపలాయనం బనిమి త్రంబు కాదనుతలంపున నపూర్వ
భయనిమిత్తంబునఁ గాఁదగినయది యని యూహించె నని పలికె వెండియు
నిట్లనియె.

546

నీ. ఈహరివీరు లుత్సాహంబు పోఁబెట్టి వదనంబునందు వైవర్ణ్య మొదవఁ
బ్రవిషణ్ణమూర్తులై ప్రహరణంబులు వీడి భయకంపితాంగులై రయమెలర్చు
దిరిగి చూడక పరస్పరనమాహతు లయి కడువడి నేతుమార్గమును బట్టి
పరువెత్తు చున్నవారరయ వీరికి నింత భయ మేల గలిగె నిబ్బంగి యేమి
తే. యనుచుఁ జెక్కుదెఱంగుల నడుగుచుండ
నంతలోన గదాపాణి యై విభీష

ఋండు రామలక్ష్మణుల మనోహరోక్తి
మెఱయ నాశీర్వదించుచు సరుగుదెంచె.

847

వ ఇట్లగుగుదెంచిన నైరిభీషణుం డైనవిభీషణు నవలోకించి సుగ్రీవుండు సమీ
పముం డగుజాంబవంతున కీట్లనియె.

848

చ. గద గొనివచ్చువాని ఘనకాయ విభీషణు నైరిభీషణు
స్వదలక చూచి వానరులు వానవజి త్రనుశంకచే రహి
బెదరి కలంక నొండొరులఁ బిల్వక పాటుచు నున్నవారు శ
త్రుదమన నీవు వేగ చని తోడ్పడి వీరలఁ గ్రచ్చుటెపుమా.

849

చ. అన విని జాంబవంతుండు రయంబున నేగి నితాంతభీతిచేఁ
గనుకనిఁ బాటుమర్కటులఁ గన్గొని గర్వము వీడి సాధ్యసం
బునఁ బఱవంగ నేల కపిపుంగవులార నిలుం డితండు న
ఖ్యనిరతుఁ డౌవిభీషణుండు గాని దశాస్యసుతుండు గాఁడు నాన్.

850

—ఇతి విభీషణుండు రామలక్ష్మణులం జూచి దుఃఖించుట. ఇతి—

చ. విని కపు లందఱుం గడువివేకముఁ బూని విభీషణుం డితం
డని మది నిశ్చయించి హృదయంబున భీతి దొలంగఁ బెట్టి డై
ర్యనిధులు గావున న్నరలి యెప్పటియట్లు కపీంద్రునన్నిధి
గొనకొని నాదము లైలఁగ గుంపులు గట్టి రనేకభంగులన్.

851

ఉ. అంత విభీషణుండు విశిఖాహతు లై ధరఁ గూలి యున్నభూ
కాంతుల రామలక్ష్మణులఁ గన్గొని శోకము పైకొనంగ మే
నంతయుఁ గంప మొంద సలివార్ద్రకరంబున వారిపృథ్వీయం
బంతయుఁ సంస్పృశించి వ్యధితాత్మకుఁ డై విలపించె నీగతిన్.

852

సీ. అకట యెవ్వరివీర్య మాశ్రయించి ప్రతిష్ఠ వడయఁ గోరితి నట్టివానవాభ
బత్సంతవిక్రాంతు లతిన త్తవసంపన్ను లమితవీర్యులు ప్రియసమరు లైన
రామలక్ష్మణు లిట్లు రావణనందనసాయకనిహతు లై సమరభూమి
శల్యకంబులభంగి సాంద్రరక్తాద్రశరీరు లై పడి యున్నవారు నేడు

తే. ఏను నష్టసామ్రాజ్యప్రధానగుణము
నోరథుండ నై కడు విపన్నుండ నైతిఁ
బగతుఁ డగురావణుండు సంప్రాప్తకాముఁ
డై మఱి కృతప్రతిజ్ఞఁ డై యలరె నివుడు.

853

ప. అనె యిట్లు దుఃఖించుచున్నవిభీషణుఁ గాఁగిలించికొని సత్త్వసంపన్నుఁ డగు
సుగ్రీవుం డిట్లనియె

854

—ఇతి సుగ్రీవుండు విభీషణు నూటడించుట. ఇతి—

మ. శరసంపీడితు లై రఘూత్తములు మూర్ఛాయుక్తు లై యున్నవా
రరయం గ్రన్ధుఁ డెల్వ కైకొని సమస్తానీకయుక్తంబుగా

దురితాత్ముఁ డశకంఠుఁ జంపుదు రికకఁ దోడ్తోడ రాజ్యంబు చే
కుఱు నీకు న్నది సంశయింపకుము రక్షోనాథ నిక్కంబుగన్. 855

క. అని యిటు మధురోక్తుల న, ద్దనుజేంద్రు ననూనయించి తపనజాఁ పంతం
దనమామ యగును మేఱునిఁ, గనుఁగొని యిట్లనియెఁ గాతుకం బలరావన్.

ఆ. అనఘ నీవు శూరు లగువానరులఁ గూడి, లబ్ధసంజ్ఞ లైనరాజసుతులఁ
గొని పయోధి దాఁటి గొబ్బునఁ గిష్కింధ, కరుగు మిచట నుండటనుచితంబు.

ఉ. ఏను సమస్తజాహుబల మేర్పడ నై న్యసమన్వితండు నై
దానవనాథుల స్ఫులకదంబమహృత్సుతసంయుతంబు గా
మానక ద్రుంచి శక్రుఁడు రమం గొని తెచ్చినమాడ్కి వేడ్కతో
జానకి దెచ్చి యుత్తు న్నవచంద్రున కయ్యనఘండు మెచ్చఁగన్. 856

క. ఏ నొక్కరుండ వ్రేల్కిడి, దానవనహితముగ లంక దగ్ధము సేయం
గా నోపుదుఁ గపిసైన్యము, జానుగఁ దోడ్పడిన నా కసాధ్యము గలదే. 857

క. చిరకాలసంభృతం బగు, గురుతరకోపమును సేఁ దకుంతితగతిఁ గ
ర్బురనాథునిమీఁదను ద, త్పరివారముమీఁద దీవ్రభంగి విడిచెదన్. 858

తే. అనఘ మామకవీర్యంబు సమితతేజ
మనువమభుజాబలంబు సౌహార్దమును నృ
పాలశేఖరుపయఁ గలభ క్తిభరము
త్రిభువనంబును జూచి కీర్తించుఁ గాక. 859

ఉ. చందనసారలిప్తములు చాగుతరాంగదభూషణంబు ల
స్పందపరాక్రమాధ్యములు చంద్రముఖపరిరంభణార్హము
ల్లొందుగ శేషవానుకినికాశము లైనమదీ శుబాహు లిం
పొందఁగ నేడు ఘోర మగుయధ మొనర్పఁగ నున్న వెంతయున్. 860

క. ఘనజీమూతనిభాసుర, జనవృత యగులంక నిపుడు సాలయుతముగా
మునుకొని భన్తముఁ జేసెదఁ, బనివడి శ్వసననుండు మేఘుపం క్తినిబోలెన్. 861

క. పెక్కన నేటికి రావణు, నిక్కముగ వధింతు నాజి నేడు ఖగేంద్రుం
డుక్కున మహోరగంబును, దక్కక వెన గీటణచువిధమ్మున ననఘ. 862

క. అనుపమమద్భుజబలమున, వనుజేంద్రుఁడు నిహతుఁ డైనఁ దదుదంతంబు
న్వీని రాముండు తనమనమున, జనియించినభ్రమము వగవు చయ్యన విడుచున్.

క. వరుణయమేంద్రధనదుఱుకు, సరి వచ్చు దశాననుండు శౌర్యంబున భీ
కరుఁ డైన నేమి మద్దప్ప, స్ఫురణిం బడి బ్రతికి పోవఁ జాలఁడు తలఁపన్. 863

క. అనఘాత్మక మీరందఱుఁ, గనుఁగొనుఁ డిఁక నొకముహూర్తకాలములోనఁ
దనుజేంద్రుఁ దునిమి గ్రక్కున, జనకసుతను దెచ్చి రామచంద్రున కిత్తున్.

తే. భూతలేంద్రునిచేఁ బ్రతిజ్ఞాత మైన, నిహతకంటక మైతయానిఖలదైత్య
రాజ్యము విభీషణున కిచ్చి రాఘవునకు, సంతసము నిత్తు భూరియశంబు గాంతు.

దురితాత్ముఁ దశకంఠుఁ జంపుదు రికకఁ దోడ్తోడ రాజ్యంబు చే
కుటు నీకు న్నది సంశయింపకుము రతోనాథ నిక్కంబుగన్. 855

క. అని యిటు మధురోక్తుల న, ద్దనుజేంద్రు ననూనయించి తపనజాఁ ఁంతం
దనమామ యగును మేఱునిఁ, గనుఁగొని యిట్లనియెఁ గౌతుకం బలరారన్.

ఆ. అనఘ నీవు శూరు లగువానగులఁ గూడి, లబ్ధసంజ్ఞా లైనరాజసుతులఁ
గొని పయోధి దాఁటి గొబ్బునఁ గిష్కింధ, కరుగు మిచట నుండుటనుచితంబు.

ఉ. ఏను సమస్త జాహుబల మేర్పడ నై న్యసమన్వితండు నై
దానవనాథుల న్బలకదంబసుహృత్సుతసంయుతంబు గా
మానక ద్రుంచి శక్రుఁడు రమం గొని తెచ్చినమాడ్కి వేడ్కతో
జానకి దెచ్చి యుత్తు నృపచంద్రున కయ్యనఘండు మెచ్చుఁగన్. 856

క. ఏ నొక్కరుండ వ్రేల్చిడి, దానవసహితముగ లంక దగ్గము నేయం
గా నోవుదుఁ గపిసైన్యము, జానుగఁ దోడ్పడిన నా కసాధ్యము గలదే. 857

క. చిరకాలసంభృతం బగు, గురుతరకోపమును నేఁ చకుంతితగతిఁ గ
ర్బురనాథునిమీఁదను ద, త్పురివారముమీఁద దీవ్రభంగి విడిచెదన్. 860

తే. అనఘ మామకవీర్యంబు నమితతేజ

మనుషమభుజాబలంబు సౌహార్దమును నృ

పాలశేఖరుపయిఁ గలభక్తిభరము

త్రిభువనంబును జూచి కీర్తించుఁ గాక. 861

ఉ. చందనసారలిప్తములు చాగుతరాంగదభూషణంబు ల
స్పందపరాక్రమాధ్యములు చంద్రముఖచరిరంభణార్హము
ల్లొందుగ శేషవాసుకినికాశము లై నమదీ గుభానూ లిం
పొండఁగ నేడు ఘోర మగుయుద్ధ మొనర్పఁగ నున్న వెంతయున్. 862

క. ఘనజీమూతనిభానుర, జనవృత యగులంక నిపుడు సాలయుతముగా
మునుకొని భన్తముఁ జేసెదఁ, బనివడి శ్వసననుండు మేఘుపం క్తినిబోలెన్. 863

క. పెక్కన నేటికి రానఱు, నిక్కముగ వధింతు నాజి నేడు ఖగేంద్రుం
డుక్కున మహోరగంబును, దక్కక వెన గీటణచువిధమ్మున ననఘ. 864

క. అనుషమసుద్భుజబలమున, వనుజేంద్రుఁడు నిహతుఁ డైనఁ దదుదంతంబు
న్వీని రాముఁడు తనమనమున, జనియించినభ్రమము వగవు చయ్యన విడుచున్.

క. వరుణయమేంద్రధనదుఃకు, సరి వచ్చు దశాననుండు శౌర్యంబున భీ
కరుఁ డైన నేమి మద్దవు, క్షరణిం బడి బ్రతికి పోవఁ జాలఁడు తలఁపన్. 865

క. అనఘాత్మక మీరందఱుఁ, గనుఁగొనుఁ డీక నొకముహూర్తకాలములోనక
దనుజేంద్రుఁ దునిమి గ్రక్కున, జనకసుతను దెచ్చి రామచంద్రున కిత్తున్.

తే. భూతలేంద్రునిచేఁ బ్రతిజ్ఞాత మైన, నిహతకంటక మైనయూనిఖలదైత్య
రాజ్యము విభీషణున కిచ్చి రాఘవునకు, సంతనము నిత్తు భూరియశంబు గాంతు

అతి సుమేణుడు సుగ్రీవునకు దివ్యావధము లుండు స్థలమును చెల్పుట. అతి

వ. అని యిట్లు సూర్యనందనుం డగుసుగ్రీవుండు సంక్రద్ధుండై యతిబలవిక్రమోప
వన్నంబు లగుస్వవాక్యంబులచేత వానరుల కుత్సాహబలప్రవర్ధనంబు గావించె
నప్పు డామహానుజునివాక్యంబు విని సుమేణుండు కపింద్రా తొల్లి దేవాను
రులకు దారుణం బగురణంబు చెల్లె నప్పుడు సర్వాస్త్రునిదు లగురాక్షసులు
శరవరంసరాసంస్పర్శకోవిదు లై సారెసారెకు దివ్యాస్త్రజాలంబులం గప్పుచు
నిర్జరుల నిర్మించిన నప్తప్రాణు లై నప్తసంక్షాలై పుడమిం గూలియున్న దేవతలం
జూచి మహాత్ముం డగుబృహస్పతి మంత్రప్రచురంబు లై సమృతసంజీవనీప్రభృ
తివిద్యావిశేషంబులచేతను దివ్యావధంబులచేతను వారి నందఱు బునస్సంజీవి
తులం గావించె నట్టిదివ్యావధంబు లమృతం బెచ్చట నుభితం బయ్యె నట్టి
క్షీరసముద్రమధ్యంబునం గలచంద్రవ్రోణాఖ్యశైలంబునందు దేవతలచేత
నిక్షేపింపబడియున్నవి యయావ్యావధంబులు. సావర్ణకరణిసంధానకరణివిశల్య
కరణినామకంబు లై యుండు నిప్పు డీమహాబలుం డగుహనుమంతుండు సం
పాతిపననాదియాధపులం గూడి యచ్చటికిం జని యమృహవావధంబులు గొని
తెచ్చెనేని యీధానులత్తుణులు విశల్యు లగుదు రని వలికిన నప్పుడు వాయుదే
వుం డచ్చటికిం జనుడెంచి రానుచంద్రు నవలోకించి యిట్లనియె. 869

అతి వాయువచనంబున రాముండు గరుత్తుంతుని ధ్యానించుట. అతి

తే. రామ రామ మహాభాగ రాక్షసారి
యర్వి నిబ్బంగి నవతార మొందినట్టి
యాదినారాయణుడవు నీ వాత్మలోన
నిన్ను నీవు స్మరింపుము నేర్పుకలిమి.

870

క. అనఘాత్త మహాబలుఁ డగు, వినతానుతు దేవు నిఖిలవిషధరవైరి
న్ననమునఁ దలఁపుము ఫణిబంధనమువలన ముక్తు లయ్యెదరు మీరు వెనన్.

క. నా విని రఘుమర్యుండు తన, భావంబున సంస్మరించె బన్నగవైరిఁ
శ్రీవల్లభరథు నతిబలు, దేవవరిష్ఠుని సువర్ణ దేవునిఁ బ్రీతిన్. 872

ఉ. పాయక యిట్లు రాఘవుండు భావమునం దలపోయునంతలోఁ
దోయధిపంక్తుల స్థలధితోయము లంతటఁ దూలిపర్వఁ గాఁ
దోయధివాసినాగములు తోయధులందు మునింగి దాఁగ ఘో
రాయతపక్షపాతచలితాచలుఁ డై ఖగరాజు వచ్చినన్. 873

అతి గరుత్తుంతుండు రాముత్తుణుల విశల్యులఁ జేయుట. అతి

క. వచ్చినవినతానుతుని ర, యొచ్చలితద్వీపసంభవోర్వీకుహలనిం
జెచ్చెరఁ గని మోదంబున, విచ్చలవిడి వివీనచరులు వినుతించి రొగిన్. 874

- క. అరుదెంచినభుజగాశనుఁ, బరికించి నృపాలనుతుల బంధించినయా
శరభుతమహాబలభీకరఫణు లటు విచ్చిపటచెఁ గడు భీతిమెయిన్. 877
- వ. అంత. 878
- క. వినతాతనూజుఁ డానృప, తనయుల నాశీర్వదించి తనహస్తముల
స్థనశశినిభము లగుతదా, ననములఁచిమార్జనం బొనర్చె ముశమునన్. 879
- క. ఖగపతిసంస్పృష్టము లై, జగతివరనుతులమేనిక్షతములు మానె
న్నిగులం దనువులు శోభిలె, నగణితశోభాయుతంబు లై స్నిగ్ధము లై. 880
- క. బలశౌర్యవీర్యవిక్రమములు తేజము ధృతియు మతియు ముడము గుణము ల
త్యలఘుప్రదర్శనం బవు, డలరెం దొల్లంటికంటె నధికము లగుచున్. 881
- క. నిరుపమతేజోయుతుఁ డగు, గరుడుఁడు కేలూత యిచ్చి గ్రక్కున నయ్యి
ద్దఱఁ గ్రుచ్చి యెత్తి పదపడి, పరిరంభణ మాచరించె బ్రమదం బలరన్. 882
- వ. ఇట్లు వైనతేయపాణిపరిమార్జితశరీరుం డై రాముండు నాగాస్త్రపాశంబులవల
న నిడివడి విశల్యుండై తనయట్లు విశల్యుం డై నసౌమిత్రితోడం గూడి శీఘ్రం
బున శరతల్పంబుననుండి లేచి సుపథ్య నవలోకించి మృదుమధురవాక్యంబున
నిట్లనియె. 883

—ఇతి రాముండు గరుడునిఁ జూచుట. ఇతి—

- సీ. అనఘాత్మ ధవళదివ్యాంబరంబులు దాల్చి దివ్యమాల్యంబులు దివ్యగంధ
దివ్యాభరణములు భవ్యంబుగాఁ దాల్చి వజ్రలె దిబ్బంగి నెవ్వఁడవు నీవు
మాతండ్రి దశరథుమాపితామహు నజుఁ జూచినట్లుగ నిన్నుఁ జూచినంత
నాదుచిత్తంబు నమ్మోదనంయుక్త మై తనరెడి నీప్రసాదంబువలన
- తే. నేను లక్ష్మణుండును దానవేంద్రతనయు
జనితదారుణసాంద్రవ్యసనము గడచి
వితతముగఁ దొంటిచందాన స్తృతియు బలము
ధృతియు వీర్యము తేజ మొందితిమి నేడు. 884
- వ. అని పలికిన నప్పత్రివాఘుండు హర్షపర్యాకులేక్షణం డై గుణాభిరాముం
డైనరాము నవలోకించి యిట్లనియె. 885
- తే. జనవరోత్తమ నీ కేను నఖుండఁ బ్రియుండఁ
బ్రాణసఖుండ సాహాయ్యతత్పరుండ విహగ
విభుండ మీ కిట్లు హితము గావింపఁ గోరి
యరుగుదెంచినవానిఁ గా నెఱుంగు మివుడు. 886
- చ. అనఘచరిత్రవీర్యసుసామాధికు లై ననురామరు ల్బహు
స్రనయనముఖ్యదిక్పతులు చారణకిన్నరసిద్ధసాధ్యు లీ
ఘనతరళక్రజిహ్వలవికాసితదారుణబాణబంధము
త్సనఁగొన నించు కై న నిడిపింప నమర్దులు గారు చూడఁగన్. 887

తే. రాజవర యివి తిగ్గనంష్ట్రములు ఘనవి

పోల్బణము లగుకాద్ర వేయోరగములు

వానవారిమాయాప్రభావంబుచేత

దీప్తశరము లై మిమ్ము బంధించె నిట్లు.

886

క. మృతి నొందక ధృతి వీడక, ప్రతిపాదక యీభుజంగబంధమువలనక

క్షీతివర విడివడి మీ రిటు, బ్రతికితి రేనుండు నీదుభాగ్యోనయమున్.

887

క. ఏ నీవృత్తాంతము విని, మానుగ నీవీఁదికూర్చి మల్లడిగొన ధా

త్రీనాయక చనుడెంచితిఁ, బూనిక ఫణిబాణబంధమోక్ష మొనర్పన్.

888

క. క్షీతివర మీ రిఘోరోన్నతఫణిమయబాణబంధనంబువలన మో

క్షీతు లై తిరింక సంతత, మతులితగతి జాగరూకు లై సేయుఁ డనిన్.

889

చ. జనవరపుత్ర దైత్యులు ప్రచండరణంబులఁ గూటయోధు లై

మునుకొని మాయచేఁ బరుల మోహపరీతులఁ జేయు చుండు రి

దనుజులసేత లిట్టి వని తథ్యముగాఁ గనుఁగొంటివే కదా

మనమున విశ్వసించకుము మానుగ వీరలకృత్య మంతయున్.

890

క. గుఱుతుగ లంకాపురి నీక, శరముల శోషింపఁ జేసి చయ్యన దశకం

ధరు నని నధించి గ్రక్కున, ధరణీసుత వడసె దీవు తథ్యం బనఘా

891

క. భ్యాతిగ సఖత నెఱుంగం, గాతూహల మిపుడు నీకుఁ గార్యము గాదో

సీతాధిప కృతకృత్యుడ, తై తుది నెఱుగఁ గల వతీసమంచితబుద్ధిన్.

892

ఆ. అధిప నీవు రిపులయందై నవాత్సల్య, మిడు దయాభుండవు మహీశవరుడ

వఖలధర్మవిదుడ వరయంగ నీకాజి, జయము గలుగుటకు విచార మేల.

893

— శిఖర వానరులు సంతృప్తులై సింహనాదములు సేయుట. —

వ. మహాత్మా నీకు నిక్కంబుగా సంగ్రహజయంబు సిద్ధించు స్వస్థచిత్తుండ పై రణం

బున రావణు సాధింపు మని సాభిప్రాయంబుగాఁ బలికి యవై వ్రసితేయుండు

రామలక్ష్మణుల విశేష్యులం జేసి వానరులకుఁ బ్రమోదంబు సంపాదించి రాము

నకుఁ బ్రదక్షిణంబు చేసి గాఢంబుగా నాలింగనంబు గావించి యష్టహాత్తుని

చేత సముచితంబుగా నామంత్రణంబు వడసి వానరు లందఱు విలోకించు

చుండ గగనంబున కెగసి పవనుండుంబోలె నధికజవయుక్తుండై యభేచ్ఛం

జనియె సంత విశేష్యులై నవాశరథులం జూచి సగయోధు లగువానరులు

భయంబు విడిచి పరమానందభరితాంతఃకరణు లై లాంగూలంబులు ద్విష్టుచు

సింహనాదంబులు గావించుచు శంఖంబు లొత్తుచు భేరీమృదంగంబులువాయిం

చుచు భుజాస్థూలనంబు సేయుచు సింహపోతంబులభంగిఁ జెలంగుచు గిరిశృం

గంబులు పాదపంబు లుత్పాటించి తెచ్చి యంసభాగంబుల సలవరించుకొని

శతసహస్రసంఖ్యాతవానరు లొక్కొక్కమొత్తంబై రాక్షసులకు భయంబుఁ

బుట్టించుచు యుద్ధకాంక్ష మనంబునం జెంగలింపఁ బాదవిన్యాసంబులం బుకమి

గ్రక్కదల భీషణరథసాతిరేకంబున లంకాద్వారంబు నరికట్టి యర్ధరాత్రునను
యంబున నంద తొక్కపెట్ట భువనభయంకరంబుగా సింహనాదంబులు చేసిన
సమృహాతుములశబ్దంబు నిదాఘక్షుచుంబునందలిసంవర్తకాది మహామేఘనిర్ఘో
షంబుభంగి నతిభీషణం బై లంకాద్వీపంబు నిండి చెలంగె నప్పుడాబలవంతు
లైనవానగుల స్నిగ్ధగంభీరనిర్ఘోషంబు విని రావణుం డదరిపడి లేచి సమీపస్థు
లైనసచివుల నందఱ నవలోకించి యిట్లనియె.

894

—ఇథ రావణుండు వానరులసింహనాదముల విని వితక్కించుట ఇథ—

సీ. దేవారులార వింటిరె మహాబలులైన తరుచరోత్తములమోక్షభూత
ఘోరనిర్ఘోషంబు దారుణాభ్రవంబుకరణి గంభీర మై గాఢభంగిఁ
దోయధి శోషింపఁ జేయుచున్నది వనాటలకెక్కు డగుప్రీతి గలిగి యుండఁ
బోలు సందియము లేదీలాగు నిక్కంబు గానిచో రామలక్ష్మణులు తీక్ష

తే. విశిఖపరిబద్ధులై యుండ వేళ గాని

వేళ నిట్టిముదారావ మేల కలిగె

శంక వొడమెడు ననుచుఁ దడంకవర్తు

లైనదనుజులఁ జూచి యిట్లనుచుఁ బలికె.

895

తే. మీరు రయమునఁ గవులసమీపమునకుఁ

జని విషశ్శునుయంబున సంప్రహర్ష

మిట్లు వొడమినకారణ మెల్ల నెఱిగి

వచ్చి చెప్పుడు మాకు సర్వంబు నిపును.

896

చ. అన విని యానిశాటులు రయంబున సాలము నెక్కి భానును

త్తననుభుజాభిరక్షితజిత్రమకీశచమూకదంబము

స్థనతరఘోరసర్పనుయకాండవిముక్తుల రాఘవేంద్రుల

స్సునిశితహర్ష సంయుతులఁ జూచి మనంబున భీతి పర్వఁగన్.

897

చ. కడువడిఁ గోట డిగ్గి చులుకం దలపాగలు వీడ సంగము

ల్పడఁక ముఖంబులం గడువివర్ణత గన్పడఁ బాదము ల్వడి

ద్దడఁబడ చెప్పట ల్నొడమఁ దద్దయు రోజుచు సత్వరంబుగం

దడయక పాటి యిట్లనిరి దానవనాథునితోడ దీనతన్.

898

చ. సమరములోన నెవ్వ రలశక్రజిదంబకపాశబద్ధులై

భ్రుచు గొని నిష్ప్రకంపపురుషభుజాకృతులై గలంగి రా

విముతులు రామలక్ష్మణులు వేగ తడంబకపాశముక్తులై

సముదితదంతిపాతములచాడున శోభిలుచున్నవా రొగన్.

899

చ. దనుజవగేణ్య వానరకదంబము పంకజమిత్రపుత్రశా

సనమున లేచి పాణిధృతశైలశిలాతరుజుల మై ఘన

స్వనములమాడ్కి దారుణరవంబుల చిక్కులు ప్రక్కలించుచు

న్యనుపటికంటె నెక్కు డగుమోదము నొందుచు నున్న దెంతయున్. 900
 క. నా విని పలుచింతాశో, కావిలచేతన్కు డగుచు నాన్యములందు
 నైవ్యవర్ణ్య మొదవఁగా ర, ఊవిభుఁ డిట్లనియె వారిఁ జూచి లఘుగతిన్. 901
 కా. ఘోరాశీవిచతుల్యద త్తవరనిర్ఘోషో గ్ర భాన్వత్కరా
 కారామోఘను రేంద్రజిత్కృతమహాకాళోదరాస్త్రంబులక
 వైరు ల్చిక్క క ముక్తు లై కుశలు లై వర్ధిల్లుచున్నాకు నేఁ
 డారా యిట్టివిచిత్రము స్థనియు ము న్నాలింపలే దెన్నఁడున్. 902
 తే. పాయ కెద్దానిచే నన్నదీయజీవి, తంబు పగతుల కాజి నదత్త మయ్యె
 నట్టివానుకీతుల్యనాగాస్త్రచయము, నిష్ఫలత్వంబు నొందెనే నృపునిచేత.

—ఘోరా వానరులమీదికి ధూమ్రాక్షునిం బంపుట. ఘోరా—

వ. అని పలికి కొండొకసేపు దురంతచింతాక్రాంతమానసుండై మహారంగంబుకరణి
 నిట్టూర్పులు నిగిడించుచుండి యంత నొక్కింత ధైర్యం బవలంబించి దండతా
 డితభుజంగంబుభంగి సంక్రద్ధుం డై తనకెలంకున నలంకృతుం డై భీమపరా
 క్రమంబునం గ్రాలుచున్నధూమ్రాక్షు నీక్షించి నీవు చతురంగబలంబులఁ గూడి
 శీఘ్రంబున రణంబునకు వెడలి సర్వవాసరసమన్వితంబుగా రాముని జయించి
 రమ్మ పొమ్మనిన నతండు రాక్షసాధ్యక్షవాక్యప్రేరితుం డై వాతప్రేరితం బైన
 మహామేఘంబుకరణి విజృంభించి గర్జించి యతనికిం బ్రదక్షిణంబును బ్రణా
 మంబునుం గావించి యనుజ్ఞ గొని తదాలయంబు వెలువడి రక్తమాల్యాంబరా
 భరణానులేపనంబులం గై సేసి మొగసాల నున్నబలాధ్యక్షు నవఱోకించి నీవు
 తడవునేయక రయంబున బలంబులం గూర్చుకొని సన్నద్ధుండ వై రణంబునకు
 రమ్మనిపలికి వృకసింహముఖంబులు గలకాంచనభూషణాలంకృతంబు లైనఖరం
 బులం బూన్చినసాంగ్రామికం బైనరథం బాఠోహించి దృఢం బగుకంటకంబు
 దొడిగి బాణబాణానవతూణీరంబులు బిగించి శంఖకాహళధ్వనిపూర్వకంబుగా
 రణంబునకువెడలెనప్పుడు కాంచనధ్వజపతాకాయుగచక్రకూబరాక్షప్రముఖన
 రావోగనుండరంబు లై నన్యందనంబులునుసీలాచలోత్తుంగంబు లగుమాతంగం
 బులునుదిర స్ఫుతపవమానమానసరయంబులగుహయంబులును నానావిధవదన
 భీకరంబులగుఖరంబులును గదాపరిఘపట్టినప్రాసకూటముద్గరమునలశూలకరవా
 లభిండివాలభల్లసరశ్వేధప్రముఖవివిధాయుధపాణులగుపూర్వగీర్వాణులును దం
 డోపతండంబులై జలధరంబులభంగి నింగి తూఁటుగట్ట సింహానాదంబులు సేయు
 చు వ్యాఘ్రంబులుంబోలె దురానదు లై చరణక్షుణ్ణనముద్భూతమహిపరాగం
 బుమింటి కెగయ నిశాతహేతులతళ త్రళలం గలసి నువర్ణరుచులు దిక్కులంది

—ఘోరా ధూమ్రాక్షున కశుభనిమి త్తంబు లగపడుట. ఘోరా—

క్కటిల్ల నీరంద్రంబుగా ధూమ్రాక్షునిం బరివేష్టించి కోలాహలబహులంబుగాఁ
 జని రిట్లసంభ్రేయబలపరివృతుం డై నువర్ణమయ నేమికింకీణీనిర్ఘోషభీషణంబుగా

హనుమంతుం డున్నపశ్చిమద్వారంబు వెడలి వడి నడచునప్పు డారాక్షసున కశుభంబులుదెలుపుచుభూమ్యంతరిక్షదివంబులయందుఁ గొన్నిదారుణనిమిత్తం బులు దోఁచె రథశీర్షంబునందు మహాకాయం బగుగృధ్రంబు భీమంబుగా వ్రాలె ధ్వజాగ్రంబునందఁ గొన్నికుఱపాశనఖగంబులు సంచరించె రుధిరార్ద్రం బై యొక్కమహాశ్వేతకబంధంబు పుడమిపయింబడియె విస్వరంబుగా మ్రోయు చు ధూమ్రాక్షునిపటాపంబునం గొన్నిమృగంబులు సంచరించె గగనంబున నుండి రక్తవర్షంబు గురిసె లంకాపురంబు సంచలించెఁ బ్రతిలోమంబుగా వా యువు వినరె దిక్కులం జేకటులు గ్రమ్మె నిర్హతనమనిస్వనం బై రజోవాతంబు నుడిసె రుధిరాశనంబు లగుగృధ్రకంకశ్వేతనమ్రుఖవివిధఖగంబులు ధూమ్రాక్షునిమ స్తకోపరిభాగంబునం జరించె నట్టిప్రాదుర్భూతదారుణోత్పాతంబులు చూచి రాక్షసులు భయభ్రాంతు లైరి ధూమ్రాక్షుండు నొక్కింత వ్యధితం డయున్న సరకుగోనక రణోత్సుకుం డై భీమరాక్షసచమూసమేతంబుగా నమ్మ హాద్వారంబు నిర్గమించి రాఘవబాహుపాలితంబై సముద్రకల్పం బై నిండి యున్నవానరరైన్యంబు నలలోకించి రథసంబుగాఁ గదియ నడిచె నప్పుడు.

॥ భీమణవారివాహముల పెంపున నింగిఁ జెలంగ భీమని
 ర్మోషము సేయుచుం జటుల ఘోరచమూతతిఁ గూడి వచ్చుఘో
 రేషుని ధూమ్రలోచను నహీనపరాక్రముఁ జూచి వానరు
 ల్మోషము హర్షముం జెలంగ రూఢిగ నార్చుచు జన్యకాంక్షు లై. 905

—ఇతి వానరాక్షసులతుమలయుద్ధము. ఇతి—

శా.ఆటోపంబున దారుణస్ఫుటభుజాహంకార మేపారఁగా
 ఖేటవ్రాతిము చూచి చిత్తముల రాగిల న్విలాశైలసం
 ఘాటంబు ల్లోని రాద్రవైఖరి నిరాఘాతోద్ధతిఁ నచ్చి ని
 మ్మోటిల్యంబున దాకి రుగ్రతరసంగ్రామాఘర్భ దైత్యులన్. 906

శా.శోణభ్రాజతనేత్రు లై కుపితు లై శుంభదగతి నవచ్చి వి
 న్నాణం బేర్పడ నిగతిం గదియు కాంతారాటులం జూచిత
 త్తోణీచక్రము సంచలింప మిగులం గ్రుద్ధాత్ములై పూర్వగీ
 రావ్విల్ల ల్లిక్కున వారిఁ దాకిరి భుజాస్త్రబల్య మేపారఁగన్. 907

వ. ఇట్లు లతివేలమర్యాదంబు లైనసముద్రంబులభంగి నుప్పొంగి మేరమీటి హరి
 రాక్షసరైన్యంబులు రోషపరవశంబు లై రాద్రప్రకారంబున నొండొంటిం
 దాకిన ఘోరం బగుసంగ్రామం బయ్యె నప్పుడు. 908

శా.అక్షీణస్ఫుటదోర్బలం బెనఁగ నుగ్రకారు లై వానరు
 ల్లిక్షత్వంబున ఘోరసంగరకళాస్త్రాగ్భివ్ర మేపారఁగా
 రక్షవైన్యముమీఁద నొక్క మొగి నీరంధ్రంబుగా నల్పిడి
 న్వృక్షంబు లైన పీచి వైచిరి మహానిఘోషపూర్వంబుగన్. 909

- శా. ఆలో దైత్యులు విక్రమించి పటుబాహుతోవు లై పావక
జ్వాలాభీలపటుస్ఫులింగపటలీసంచారఘోరంబుగా
శూలంబు ల్వడిఁ బూన్చి బిట్టలుకతో శుంభద్గతి నే్వ్రసి రా
శైలాటధ్వజనీకదంబములవై సాంద్రంబుగా నుద్ధతిన్. 910
- శా. విద్యుద్వల్లులమాడ్కిఁ దోకలు వియద్వీధిం బ్రకాశింపఁగాఁ
బ్రోవ్యద్బాహుబలాతిరేక మడరం బొల్పొంద సంక్రామనం
పద్యోగం బటు చూచి వేల్పులు నుతింప న్వీకతో రాక్షసు
ల్పద్యోమృత్యువు నొంద తా ల్లరిసి రాశైలాటవంశోత్తముల్. 911
- ఉ. దైత్యులు విక్రమించి పటుదర్ప మెలర్పఁగ నాక్రమించి త
త్రత్యఘనస్వనంబు బెడిదంబుగ నింగిఁ జెలంగ జన్యపాం
డిత్యము మీఱ ఘోరముగ నిష్ఠరఖడ్గము లేసి దోర్బతా
ద్ధత్యముఁ జూపి రప్పుడు మదం బడఁగ న్నహనాటకోటికిన్. 912
- ఉ. అక్షయబాహుశౌర్యులు దురాసదు లుగ్రభుజు ల్వనాటహ
ర్యక్షులు విక్రమంబు చెలువారఁ గృతాంతసమప్రభావు లై
దక్షత నేగి వజ్రసమదారుణశాతనఖంబుల న్వడి
నాక్షసకుంభిమ స్తములు త్రక్కలువాపిరి పెక్కుభంగులన్. 913
- శా. వీరు ల్లానవు లొక్కభంగిఁ బటుదోర్వీర్యం బవార్యంబుగా
శూరత్వం బిఁక మాకు నెన్నటి కటంచుం జాల సంక్రుద్ధులై
నారి నేవ్ మొఱయించి మంట లుమియ న్నానాసమానాంబకా
సారంబు స్థరియించి రుగ్రగతిఁ గీశశ్రేణివై బల్పిడిన్. 914
- మ. హరివీరు ల్లడుసాహసం బడర నుద్యద్వృత్తశౌద్ధాలము
ల్లురుడింభంబుల నాక్రమించినక్రియ ప్రోహద్ధతి న్యామినీ
చరుల న్భీషణవై ఖరిం బొదివి భాస్వ త్రిక్షదంతంబులం
గర ముద్యృత్తి శిరంబులం గొఱికి వీఁకం జంపి రేపారఁగన్. 915
- చ. అనురులు భీతిఁ జెందక దురాగ్రహులై భయదస్వనంబుతో
నసమున డాసి వజ్రకఠినాయసద్విఘ్నహరిధ్వజోల్లస
స్త్వనలములం గరంబుల సముత్సుకతం గొని దోర్బలంబుల
న్విసరి వనాటకోటిపయి నేర్పున వైచిరి దర్ప మేర్పడన్. 916
- సీ. కాలాయసమయోగ్రకఠినముద్గరముల వినువక పలునుఱు వ్రేసి వ్రేసి
పవినన్ని భస్పర్శవట్టిసాయుధముల మచ్చరంబునఁ జాల గ్రుచ్చి క్రుచ్చి
తిత్తాగ్రకఠిన్ గద్దెర్లుకుంతంబులఁ గడువడి విడువక పొడిచి పొడిచి
కాంచనవలయసంకలితో గ్రగదలచే నుత్తలపడ వడి మొత్తి మొత్తి
తే. భయదగతి శక్తితోమరప్రాసపరిఘ, ముద్గరపరశ్వభంబుల మోఁది మోఁది
సమదగతిఁ జండరాక్షసు ల్పంగరమున, మించి హసరబలము నొప్పించి రపుడు.

- సీ. కడకాళ్లఁ బట్టి భీకరలీల వడిఁ ద్రిప్పి వీరకత్తోఁ బుడమికి వ్రేసి వ్రేసి
కచము లాకర్షించి గ్రక్కునఁ బడఁ ద్రోసి జానుఘాతంబులఁ జదిపి చదిపి
పవనన్ని భస్మర్యపటుముష్టిహతులచే తొమ్ములు పగులంగఁ గ్రుమ్మి క్రుమ్మి
మెఱఁ బట్టుకొని కూల్చి విడువక కంఠము బట్టించి యరికాళ్ల మట్టి మట్టి
తే. దీర్ఘవాలంబు లూపిరి దిగుగకుండ, మెడల కురి పెట్టి కడువడి మెదిపి మెదిపి
చండగతి వీరవానరు ల్సంగరమున, సమరబలములఁ బోలియించి రద్భుతముగ.
- ఉ. తెక్కక దానవు ల్కవులు దారుణభంగి రణం బొనర్చుగా
మిక్కిలి చూడ నొప్పె రణ మేదినియందు మహాద్భుతంబుగా
నెక్కడఁ గన్నఁ బాదపము లెక్కడఁ గన్న శిలాసముత్కరం
బెక్కడఁ గన్న నుజ్జ్వలదహీనవరాయుధఖండజాలముల్.

919

—అశ్విని వానరులబలంబున కోర్వలేక రాక్షసులు పాటుట. అశ్విని—

వ. ఇట్లుభయబలంబులు కొండొక నేపు సమానంబుగా భండనంబుఁజేసి రంతబల
వంతు లగువానరులు మహావాతప్రేరితకాలమేఘంబులకరణి విద్యుంభించి భూన
భోంతరాళంబు నిండ గర్జించుచు సింగపుఁగొడమలభంగిఁ జెలంగుచు రాక్షస
బలంబులకుం గవిసి విపులంబు లగుమహోపలంబులు రుద్రీయు బహుశాఖం
బు లగుపాదపంబులు వైచియు ముష్టిప్రహారంబుల నొప్పించియు నఖంబులఁ
జించియు దలంబులఁ బ్రహరించియు చంతంబుల విచారించియుఁ గరిదంతం
బులఁ బెఱికి వ్రేసియు రథధ్వజదండంబు లుత్పాటించి తెచ్చి మోఁదియుఁ
గాలం గేలఁ జనురియు బహుప్రకారంబుల విచిత్రంబుగా రణక్రీడనలిపిన నబ్బ
లంబులందు రథకసారధిరథ్యసహితంబుగా నటనలు లై కూలినయరదంబులు
నాధోరణసమన్వీతంబుగాఁ గూలుపర్వతా కారంబు లగుగ జేంద్రంబులు నాశ్వీ
కులతో విగతప్రాణంబు లై వసుధాతలంబునం బడుహయంబులును నిర్భిన్న
దేహులై రుధిరంబు గ్రక్కుచుఁ బుడమిం ద్రెల్లి జీవితంబులు విడుచువీర
రాక్షసులును బహుప్రకారంబులం బాటుకోణితనదీప్రవాహంబులును మేదో
నూంసను స్తిష్కపంకంబును భూతబేతాళకలకలంబులుం గలిగి సంగ్రామత
లంబు దారుణదర్శం బయ్యె నప్పు డవ్వానరులముంగల నిలువ నోపక భయ
భ్రాంతు లై ముఖంబుల వెల్లడనంబు గదుర విప్రకీర్ణశిరోరుహు లై కనుక

—అశ్విని ధూమాగ్రేణుడు రాక్షసులం బురికొల్పి తానను విక్రమించుట. అశ్విని—

నిం బఱచు రాక్షసులంజూచి ధూమాగ్రేణుండు కోపోద్దీప్తితముఖుండై బరవసం
బు జేసి పురికొల్పి వెల్లివిరిసి వచ్చుమహాసముద్రంబుపోలిక ననివార్యం బై
చనుదెంచుచున్న వానరబలంబు చెలియలికట్టతెఱంగున నడ్డగించి నంద్రం
బుగాఁ బ్రాసముద్గరపరిఘపట్టినభిండివాలకరవాలకూలాదిసాధనంబులు పరంగిం
చిన నవ్వానరబలంబునందుఁ గొందఱు రుధిరసిక్తాంగు లై కొందఱు విభిన్న
వక్షు లై కొందఱు భిన్నోత్తమాంగు లై కొందఱు రుధిరోద్ధారిముఖు లై

కొందఱు చూర్ణితాస్థినందోహులై కొందఱు విదారితశరీరులై కొందఱు గతానులై పుడమిం ద్రెళి రిట్లు వానరబలంబులయుబ్బవంచి రాక్షసులకు హర్షంబు గావించి ధూమ్రాక్షుండు ధనుష్పాణియై మహర్షినాదంబు దిక్కులం బిక్కటిల్ల నక్కజంబుగా శరవృష్టి బరఁగించుచుఁ గార్జ్యకజ్యోతంశ్రీమధురంబుగా హిక్కాతాళనమన్వితంబుగా మందస్తనితనంగీతంబుగా యుద్ధగాంధర్వంబు గావించిన సతనీయాటోపంబుఁ జూచి నహింపక యుగాంతకాలరుద్రుండుంబోలె రాద్రరసోల్లాసమూర్తియై కన్నులం గెంజాయ రంజల్ల వాయునందనుండు తండ్రియుంబోలె బలవేగంబు లంగీకరించి యొక్కచుహాశిల-కరంబునంబూన్చి పాదవిన్యాసంబులఁ బుడమి గ్రక్కదల భీషణరథసాతిశయంబునంబఱి తెంచి వానరుల కానందంబుఁ బుట్టించుచు నిలు నిలు మని యదల్పుచు ధూమ్రాక్షున కభిముఖంబుగాఁ జనుదెంచి.

920

—ఇతి హనుమంతుఁడు శిలాపాతనంబున ధూమ్రాక్షరథము చూర్ణము నేయుట. ఇతి—

ఉ. ఏమిర రాక్షసాధమ యొకించుకనే పిటు నిల్వ మిప్పుడే
నీమద మంతయుం గెడపి నిక్కముగా నినుఁ గాలుప్రోలిక
దీమన మొప్పు బంపెదఁ బ్రతిజ్ఞఁ గనుంగొను నుంచు వానిపై
ధీమహితుండు నాయుజుఁడు తెంచున వైచె శిలం జలంబునన్.

921

చ. ఇటు మరువాత్మజోల్లసదహీనసమానభుజప్రముక్తయై
తటుకున నేగుదెంచుశిల తప్పక గన్గాని భీతచిత్తుఁడై
కుటిలనిశాచరుండు గనుఁగొంచు రయంబున దాఁటె నుర్వికిఁ
బటుగతిఁ దచ్చతాంగమును భన్తముఁ జేసె మహాపలం బొగిన్.

922

ఉ. మారుతపుత్రుఁ డీక్రియ నమందపరాక్రమదుర్నివారుఁడై
సారథిరథ్యకేతుయుగచక్రశరాన వంయుతంబుగా
ఘోరనిశాటు తేరు వడిఁ గూల్చి దృగంచలర క్తదీధితు
ల్లారుణభంగిఁ బర్వ జటుల ప్రళయంతకులీలఁ గ్రాలుచున్.

923

శా. నస్కంధస్ఫుటఫత్రమూలవిటపత్నాజంబు లంకించి తే
జస్కాముండు మరుత్కుమారుఁడు భుజానంరంభ మేపారఁ జం
డస్కంధుం డలతారకానుచరుల న్నర్దించిన ట్లుగ్ర చే
తస్కుల్ దైత్యులు గూల నేసె బటువోర్ధర్పంబు దీపింపఁగన్.

924

ఉ. ఈగతిఁ గ్రవ్యభగ్గులము నెల్ల రయంబునఁ జంపి సంగరో
ద్యోగమహాత్మ్యకోవిదుఁడు యుక్తవిచారుఁడు గాడ్పుపట్టి దో
ర్వేగ మెలర్చ నొక్కపృథివీధరశృంగము కేలఁ గ్రాలఁగా
బాగుగ నేగె బల్విడి తూచరపీరునిమీఁది కుదతిన్.

925

ఉ. కాలునిమాడ్కి నిట్లు ధర గ్రక్కదలం జనుదెంచుచున్నవా
తులకుమారుఁ జూచి కడుదుష్టుఁడు దైత్యుఁడు క్రుద్ధుఁడై దిశా

జాలము వ్రయ్య నార్చుచుఁ బ్రచండరయంబున నేగుదెంచి యా
భీలముగా గద న్వీసరి పెల్బున నాతనిమీఁద వైచినన్.

926

—అంశ హనుమంతుఁడు ధూమ్రాక్షునిం బంపుట. అంశ—

మ. గదచేఁ దాడితుఁ డయ్యు నొవ్వక భుజాగర్వంబు దీపింపఁగఁ
ద్రిదశారీ భవదీయబాహుబలముం దెల్లంబుగాఁ జూపి తో
నిదె మద్బాహుబలంబుఁ జూడు మిఁక నం చేపార వాతాత్మజం
డదయుం డై పడవై చెఁ దచ్చిరమువై నద్రీంవ్రశృంగం బొగిన్.

927

క. గిరిశృంగతాడితుం డై, దురిమున మస్తకము పగిలి ధూమ్రాక్షుఁడు చె
చ్చెర నిర్గతజీవితుం డై, ధరఁ బడియె విక్రీర్ణపర్వతముచందమునన్.

928

చ. అనిలజము క్తశైలశిఖరాహతిభిన్నశిరస్కుం డై రణం
బున వడి నీల్గినట్టిబలముఖ్యుని ధీరుని ధూమ్రలోచనుం
గనుఁగొని భీతి నంగములు కంపము నొందఁగ నూర్ధ్వబాహులై
కనుకనిఁ బాటి గార్చు లెనఁగ న్బురికి న్నతశేషరాక్షసుల్.

929

వ. ఇతైఃకంఠున రెండవనాఁటియ్యుద్ధంబున నత్తురుచరశ్రేష్ఠుండు ధూమ్రాక్షుని
నశ్రమంబునం బరిమార్చి రణమేదినియం దనేకసుధిరప్రవాహంబులుగావించి
కపులచేతఁ బూజ్యమానుం డై నృత్రాసురునిం బంపినదేవేంద్రునిచందంబునం
గ్రాలుచుండు సంత రావణుండు ధూమ్రాక్షుండు హనుమంతునిచేత నిహతుం
డగుట విని దురంతచింతాభరంబున నొక్కింతనే పూరకుండి పవంపడి మహా
నాగంబుకరణి దీర్ఘంబుగా వేడియూర్చు నిగుడించి రాద్రోధకలుషీకృ
తాంతరంగుం డై రక్తాంతపీక్షణంబుల బలాధ్యక్షుల నందఱు నవలోకించి వజ్ర
దంష్ట్రుం డనురాక్షసు నుద్దేశించి యిట్లనియె.

930

—అంశ రావణుండు విజ్రదంష్ట్రుని వానరులమీఁదికిఁ బంపుట. అంశ—

ఉ. నీవు రణానివర్తి పరినేతలకు న్నమవర్తి పుగ్రబా
హావిభవప్రచారసముపార్జితకీర్తివి గాన నిప్పుడే
చేవ దలిర్ప సైన్యముఁ జేఱొని పోయి రఘుప్రవీరు ను
గ్రీవయుతంబుగా నఖిలకీశుల నాజి పధించి ర మ్మొగిన్.

931

చ. అనిన మహాప్రసాద మని యారజనీచరపంశశేఖరుం
డనుపమజన్యహర్ష పులకాంకితఘోరశరీరుఁ డై రయం
బున నవరత్నహారమణిభూషణము ల్ధరియించి రక్తచం
దనమున రక్తమాల్యపరిధానమునం గయిసేసి చెచ్చెరన్.

932

శా. తూణీరంబు బిగించి కాంచనమయాస్తోకస్ఫురచ్ఛాపముం
బాణిం బూని సువర్ణభూషితబృహద్బాహుగ్రాహిలోల్లస
ద్బాణంబు ల్లయిఁ దాల్చి నిఘరతనుత్రాణంబు భాన్వచ్ఛిర
ప్రాణంబు న్నవించి జన్యమునకున్ నన్నధ్ధఁ డయ్యె నప్పడిన్.

933

- చ. అనిమిషలోకనాథుని భయంబునఁ దద్రిపుఁడై నదైత్యవ
ద్యుని దశకంధరు స్వరణ మొంది తదీయకృప సృతత్రము
ల్గునిశితభంగిఁ గాచిఁగొని శోభిలుచున్ననగంబులో యన
న్మనముగ సంతలో నవట గంధగజంబులు గూడె నత్తఱిన్. 934
- చ. తనువులు మూఁడు భూతములు దాలిచె నే నొకరుండ నేలలో
తనువు వహింప నైతి నని తద్దయు వేడుకతో మహారయుం
డనిలుఁ డనేకసూపముల స్థితి వహించె ననంగఁ బొల్పుకాం
చనమణిభూషితాశ్వము లసంఖ్యము లచ్చటఁ గూడె సంతలోన్. 935
- చ. అతులితభంగి సంగరమహార్గ్యము న్దరియింపఁ గోరి యు
ద్భుతగతిఁ జేసినట్టిఘనపాతములో యనఁ జాల నొప్పుమా
రుతసఖిహేతితుల్యచుణిరోహిత కేతుఁడరిష్కృతంబు లై
వితతరథంబు లాదనుజవీరునిముంగల నిండె సంతలోన్. 936
- మ. హరిలోకేంద్రుఁడు పాదఘాతభవభారాక్రాంతుఁడై చెచ్చెర
స్వరున నేవ్వయిమొగంబుల నివ్విడుచునిశ్శాస్త్రసోగ్రధామం బొగి
న్దర భేదించి నభోంతరాళ మటు నిండం బర్యేనో నాఁగ బం
ధుర మై ధాత్రిరజంబు పెల్లెగయ దైత్యులూడి రొక్కువ్వుడిన్. 937
- చ. తురగఖురాభిఘాతమునఁ దోచినసాంద్రమహీపరాగ మం
బరమున భూరివారిదముభంగి రహిం జెలు వొందె దానికిఁ
గురుశరభేరికాఁటహాఘోషణము ల్పుటుగర్జ లయ్యె భా
నురవివిధాయుధద్యుతులు సొంపుగఁ జంచల లయ్యె నయ్యెడన్. 938

— ఊహ నజ్రదంష్ట్రున కశుభనిమి త్తంబు లగపడుట. ఊహ —

- వ. ఇట్లు గూడినఁ జతురంగబలన మేతుం డై యద్దనుజశేఖరుండు గదాకొడేయక
ప్రముఖనిఖిలాయుధపరిష్కృతం బైనతిచ్చకాంచనరథంబు ప్రదక్షిణపూర్వకిం
బుగా నారోహించి రణార్థియై యంగదుఁ డున్నదక్షిణదావరంబు వెడలె నప్పు
డారాక్షసుల కశుభసూచకంబుగా నాకాశంబున నుండి విఘనంబు లై తీవో
ల్కాజాలంబులు సడియె శివాసంఘంబులు పావకజావలలు గ్రక్కుచు ఘోరం
బుగా నిర్భ్రాదంబులు నలిపె ఘోరంబు లగుమ్మగంబులు రాక్షసులకు నిధ
నంబు దెలుపుచు విన్వరంబుగా మ్రోసె గజతురగపదాతి ముండఱికి మ్రొగ్గ
తిలంబడె నిట్టియాత్యాతికంబులు చూచి సరకుగొనక మహాబలుం డగువజ్ర
దంష్ట్రుండు ధైర్యం బవలంబించి రణోత్సుకుం డై కోదండటంకారశబ్దంబును
నువ్వుకింకిణినిర్ఘోషంబును రథనేమినిస్వనంబును భీషణభంగిఁ జెలంగ నాటో
పంబున వానరబలంబు కదియ నడిచె నప్పుడు నానావిధాయుధచర్మవర్మవివిధ
భూషణవిచిత్రచేలాలంకృతం బై పూచినకెందామరకొలనితెఱంగున నందం
బగుచుఁ జనుదెంచు చున్నరాక్షసబలంబు నవలోకించి జితః శులగువానరులు

మదోద్ధండవేదండంబులలీలం గ్రాలుచు దిశాచక్రంబు భేదిల్ల సింహనాదం
బులు సేయుచు భీషణభంగి నెదుర్కొనిన నయ్యురుదెసలవారికి ఘోరం బగు
సంగ్రామం బయ్యె నప్పుడు. 939

శ్లోక వానరరాక్షసుల మూడవనాటియుద్ధము. శ్లోకం

చ. అరుదు జనింప మాల్కొని వనాటనిశాటులు క్రుద్ధులై పర
స్పరజయకాంక్షలం దొడరి బాహుబలంబునఁ బోరి పోరి భీ
కరగతి రక్తసిక్తఘనకాయులు భిన్నశిరోధరాంగులై
గురుతరజన్యరంగమునఁ గూలి రనేకులు పెక్కుభంగులన్. 940

చ. శునసమరానివద్దు లగుకర్బురవీరులు కొందఁ జుద్ధతిన్
ధనువులు దాల్చి యెండొరులఁ దాఁకి భయంఁరవై ఖరిన్ గుణ
ధ్వసులు సెలంగ నొక్కమొగి వహ్నిశీఘోపమబాణజాలము
ల్యవచరసేనమూడ ననివార్యగతి నృరఁగించి దుగ్ధులై. 941

ఉ. వానరు బుద్ధతిం గవిసి వారనియల్క విశాలపాలనం
తానము లుగ్రకర్కశఘనస్ఫుటలై లలితాకదంబము
ల్పాని భుజాబలం బలరఁ బుణ్యజనధ్వజనీగణంబుపై
మానక వీచి వైచి రసమానమహాధ్వనిపూర్వకంబుగన్. 942

చ. తరువులచప్పు డస్త్రములదారుణశబ్దము తాళ్య మ్రాత భీ
కరరథనేమినిస్సనము కాంచనకార్ముకమార్వికాధ్వనుల్
గురుతరకంతహుంకృతు లకుంతితశంఖమృదంగభేరికా
గురునినదంబు లొక్కటిగఁ గూడి చెలంగె నభోంతరంబునన్. 943

వ. అప్పుడు జితకాశులగు వానరులచేతఁ దమతమయాయుధంబులన్నియుఁబూడియైన
రాక్షసులు యుద్ధదుర్గదు లగువానరులతోడ బాహుయుద్ధంబునకుం దలపడి
విచిత్రప్రకారంబునఁ గొండొకసేపు భండనంబుఁజేసి కొందఱు తదీయకరచరణ
ముష్టిజానుకూర్పఘాతంబుల విభిన్ననర్వాంగులై మడిసిరి కొందఱు నఖదంత
హతుల విలూనకంఠులై, గెడసిరి కొందఱు శిలాతరుపాతంబులఁ జూర్చి తాస్థినం
దోహులై పొలిసి రత్రైఱం గంతయు విలోకించి వజ్రదంష్టుఁడు శ్రోధవిస్ఫారి
తేక్షణండ్లై తండోపతండంబు లగుకాండప్రకాండంబులువఱపి వానరసైన్యం
బులయుబృడంచి భయంబుఁ బుట్టించుచు లోకనంహారంబునందుఁ బాశహస్తం
డగుకాలునిపోలికి విహరించె నతనిప్రాప్తున నిఁగెలంకులం దల మిగిలి బలవంతు
లగురాక్షసులు స్వామిసం దేశనిశ్చంకు లై శ్రోధవిశేషంబున మై మఱచి నానా
ప్రహరణంబుల వానరులలావు నెడం బ్రహరించి రప్పు డారాక్షసులయంద్రేకం
బును వజ్రదంష్టునివిక్రమంబును విలోకించి వాలినందనుఁ డగునంగదుండు ద్వి
గుణీకృతశ్రోధవిక్రమండ్లై సంవర్తానలునిభంగి వెలుంగుచు నేత్రకోణంబులం
దాన్రుదీధితులు నిగుడఁ బిత్తిపితామహుల తెఱంగునననివార్యుండ్లై సింహంబు

క్షుద్రస్మగంబులంబోలె మహాత్మాలుం బగుతాలంబున రాక్షసగణంబులం బరి
మార్పుచు నద్భుతప్రకారంబునఁ గదనంబు గావించిన నప్పుడు భీమవిక్రము
లగురాక్షసులు విభిన్నోత్తమాంగులై నికృతంబు లగుపాదపంబులచందంబున
నంగదన కభిముఖంబుగా ధరణివయిం బడిరి తురంగమాతంగరాక్షసశరీరవిని
స్ఫుతర క్తధారాసారసముక్షితయై యుద్ధరంగంబు భయంకరంబై యొప్పె విశ
కలితరథరథాంగచిత్రధ్వజహారకేయూరవస్త్రాభరణవివిధాయుధపరిష్కృతయై
యచ్చటిమేదిని శరత్కాలరాకానిశచందంబునం జూడనొప్పె నిట్లయ్యంగ
దునిబాహుబలంబున నపరిమితం బైనతద్రాక్షసబలంబు ప్రభంజనునిచేత
ధారాధరంబుభంగి సుడివడి నంచలించె నప్పుడు.

944

చ. పటచెడు దెత్తనై న్యముల బంధురభూరిమహీజనాణి యై
తటిమెడువాలినందనునిఁ దప్పక గన్గొని వజ్రనందన్ముగ్ధుడ
భ్రువముమాడ్కి నాద మడరంగ బలంబులఁ జేయి వీచి చె
చ్చెరఁ బురికొల్పి శ్రోధనువిశేషమునం బటురాద్రమూర్తి యై

945

ఉ. దారుణవజ్రఘోషమువిధంబున భూరిగుణప్రణాదము
శ్రీతి సెలంగ వానరులమీఁద నిరంతరఘోరసాయకా
సారము బల్విడిం గురియనాఁగె నిశాచరకాలమేఘు మే
పార విభూషణస్థమణిహాటకరోచులు శంపలై చనన్.

946

చ. సునిశితభంగి నద్దనుజుసూరెల నిల్చి మహారథుల్లునా
ఘననిభగాత్రులుగ్రరణకర్కశులాత్తధనుశ్చరాసులై
దనుజులు శూరు లక్కపికదంబముపై సురరాజపాత్రులై
మునుకొని తీవ్రకాండశతము ల్పరఁగించి రనేకభంగులన్.

947

ఉ. వానరులందుఁ జేయఁగలవారు భుజాబలవిక్రమాధికుల్
మానక వాలిపుత్రునికెలంకుల నిల్చి విశాలసాలనం
తానము లద్రిశృంగము లుదగ్రశిల ల్గొని సంభ్రమంబున
ద్వానవసేనపై నశనిదంష్ట్రునిపైఁ బడవైచి రుద్ధతిన్.

948

చ. పరశుగదాసికుంతములు పట్టినముద్గరభిండివాలము
లృఘిపి నిశాచరు ల్కపులభండనమందు వడి న్వధించి రా
హులును మత్తదంతులక్రియం జెలరేఁగి శిలాద్రుమంబులం
బఱచి నిశాటసైన్యములఁ బంచత నొందఁగఁ జేసి రుద్ధతిన్.

949

ఉ. మానక యిట్లు మార్కొని సమంబుగఁ బో రొనరించునప్పు డా
దానవసేనలో నెచటఁ దప్పక చూచినఁ బాదపాశ్చముల్
వానరసేనలో నెచట వారక చూచిన హేతిఖండముల్
మేనుల నిండి యొప్పెను నవిత్కృమ మేమనవచ్చు నయ్యెడన్.

950

సీ. భిన్నోత్తమాంగులై పెద్దకొండలభంగి ఘోరంబుగా ధాత్రిఁ గూలువారు

ర క్తసిక్తాంగులై రమ్యకింశుకములకరణి రణంబున నొకరినొకఁ
 ప్రబలవాతాహతపాదపంబులమాడ్కి గడువడిఁ బునిమఁ పుణ్యము వారు
 మంత్రించి వైచినమాడ్కి గీ లెడవిన బాష్పలక్రియఁ బడి పాకు వారు
 తే. నుత్సవాంతంబునందు నిరుత్సుకముగఁ
 దెగి పడెడునాది తేయపతిధ్వజముల
 రీతి దీర్ఘధ్వని సెలంగఁ ద్రెల్లువారు
 నగుచు హరిదానవులు నీర్లి రాలమందు.

951

నీ. మడిసినమత్తసామజనంఘ మెటు గన్న నెటు గన్న మృత సురగేంద్రగణము
 ఖండితభటగాత్రఖండంబు లెటు గన్న నెటు గన్న శకలిత్యుభయధములు
 నెఱిఁ బాటుకోణితనియుగ లెటు గన్న నెటు గన్న బహువిధహేతిరజము
 బహుమాంసచు స్తిష్కవంకంబు లెటు గన్న నెటు గన్న బటుశిలావిటపివటల
 తే. మెచటఁ జూచిన గోమాయుగృధ్రకంక
 కాకఘూకబలాకికాగణము మఱియు
 నెచటఁ జూచిన బేతాళనిచయనినద
 మై రణం బొప్పె నప్పు డత్యద్భుతముగ.

952

వ. ఇట్లు దారుణప్రకారంబున నాయోధనంబు చెల్లుచుండ నప్పుడు హరివీరులు
 హరితుల్యపరాక్రమంబున నఱిముఱి రాక్షససైన్యంబులమీఁది కుఱికి యద్దా
 నుబలంబున శిలాపాదపకఖండంతకరచరణజానుకూర్పరముష్టిహతంబుల బడలు
 పడం జేసిన నందుఁ బగిలినశిరంబులును దెగినకంఠంబులును విలీనంబులైన
 కరపాదజానుజంఘికామధ్యంబులును గలిగి పెక్కుండ్రు సమసిరి తక్కినరక్క
 నులు పులులం గన్న లేళ్లకరణి కనుకనిం బఱచి రిట్లు భీషణంబు లైనపెక్కు
 కబంధంబులు మింట నాడ నదృతంబుగాఁ బెచ్చుపెరిగి విచ్చలవిడి కయ్యంబు
 గావించుచున్నతరుచరులం జూచి చమూనాఘం డగువజ్రదంష్ట్రుండు రోష
 తామ్రాక్షుం డై ప్రతాపంబు దీపింప ధనుష్పాణి యై ఘోరప్రకారంబున
 వానరబలంబు సొచ్చి యెచ్చటఁ జూచినం దాన యై మచ్చరంబున సన్నతపర్వం
 బు లగుకంకపత్రసాయకంబులు పరఁగించుచు నొక్కొక్కనిం బెక్కుబాణం
 బుల నొక్కబాణంబునం బెక్కుండ్రు నుక్కడంచుచు నొక్కసాయకంబున
 నేవుర నేడ్వర నెనమండ్రఁ దొచ్చుండ్రఁ గుదురు గ్రుచ్చుచువిచిత్రప్రకారంబు
 నవిజృంభించి రణక్రీడ గావించిన నవ్వనచరు లందఱు శరసంవృతదేహు లై
 భయంబు గొని యతనియాటోపంబునకు నిలువ నోవక రయంబునం బఱచి
 ప్రజలు ప్రజాపతిం బోలె రక్షరక్షేతి యార్తవాక్యంబుల నంగదుని శరణంబు
 నొందిన నవాల్లినందనుండు వారి కభయంబు దెలుపుచుఁ గ్రోధావిష్టచిత్తుం
 డై భీషణప్రకారంబున వజ్రదంష్ట్రునిమీఁది కడరెవ వాడు దారుణరథసాతిశ

యంబుగాఁ దాఁకుటయు నయ్యగువురకు మృగేంద్రగజేంద్రంబులకుం జోలె
నదృష్టపూర్వం బగుసంగ్రామం బయ్యె నప్పుడు. 953

అంగదస్మదంష్ట్రులద్వంద్వయుద్ధము. ఇతి-

చ. దనుజుఁడు వహ్నిహేతనిభదారుణబాణసహస్రకంబు సొం
పెనయ మహాబలుం డగును రేశ్వరపాత్రునిమర్తదేశమం
దనువుగ నేసె నేసిన నిరంతరశోణితదిగ్ధగాత్రుఁడై
యనుపమధాతుశోభితమహాధరణీధ్రముభంగి నొప్పుచున్. 954

శా. ఆవాల్మీకియపుత్రుఁ డంగదుఁడు బాహనత్వ మేపారఁ గ్రో
ధావిష్టోగ్రమనస్కుఁడై యొకవిశాలానోకహం బుద్ధతిం
బ్రావీణ్యంబున వీచి వైచుటయు గీర్వాణారి వీక్షించి నా
నావగ్రాభశరంబు లేసి నడుమ స్థండించెఁ దదవృక్షమున్. 955

ఉ. ఆవిధ మంతఁ జూచి వెన నంగదుఁ డొక్కవిశాలశైల మెం
తే వడి వీచి వైచి దశదిక్కులు ప్రక్కలువాయ నార్చిన
స్తేవవిరోధి దానిఁ గని తీవ్రమునఁ గదఁ గొంచు లాఘవ
శ్రీవిభవంబు పెంపెనఁగఁ జెచ్చెర నుర్వికి దాఁపె నంతలోన్. 956

క. వాలిజకరము క్తలన, చ్చెల్లము పటురథ్య కేతునారథియుగచ
క్రాలంకృత మగురక్షః, పాలునిరథ మవనిఁ గూల్చె బ్రథనక్షోణిన్. 957

క. తరుచరవరుఁ డీక్రియ నరి, విరఘునిఁ గావించి మఱయు వేటొకనగముం
దరుభూషితమును దైత్యుని, శిరమునఁ బడ వైచి యార్చె జేమూతగతిన్. 958

మ. అరుదార స్తురశైలపాతమున మూర్ఖాక్రాంతుఁడై దైత్యశ్రే
ఖరుఁ డతఱు ల్లుకుళించి యూర్పులు సెలంగఁ రక్తసిక్తాంగుఁడై
యరుముష్టిం గద యూతఁగాఁ గొని కరం బొక్కింతసే పూరకుం
డి రహిం గ్రమ్ముఁ దెల్వి గైకొని బలోన్మేషంబు దీపింపఁగన్. 959

మ. గద సారించి మిడుంగుఱు లైదర నుద్యత్క్రొధుఁడై వీకతోఁ
ద్రిదశేంద్రాత్మజపుత్రువక్షమున దోర్వేగంబున నైవీచి దు
ర్మదుఁడై యవ్వల ముష్టియుద్ధ మొనరింపం దాకె నయ్యంగదుం
డదయుండై వెన వానిఁ దాకెఁ బటుబాహతోప మేపారఁగన్. 960

వ. ఇత్రైతంగున రాద్రంబుగాఁ దలపడి యాహరిరాక్షసు లిరువురు లొంఱారులం
బ్రహరించుచు సమృద్ధంబు లగుప్రణంబులచేత నిర్లరసమన్వితంబులగుపర్వతం
బులమాడ్కిఁ జూడ్కికి వ్రేఁ గగుచు విక్రాంతులై యంగారకబుధులచం
దంబున నందం బగుచు యుద్ధదుర్దులై డాయుచుఁ బ్రహరజనితశ్రము లై
పాయుచుఁ గొండాకసేపు భండనంబుఁ జేసి రంతఁ బరమతేజస్వి యగువాలి
నందనుండు కింకిణిజాలసంఘన్నంబునుజర్తపరిష్కృతంబునువిపులంబునుశుభం
బును నిశాతంబు నగుకృపాణంబు గైకొనిన వజ్రదంష్ట్రుండును దోడన ఖడ్గ

పాణి యై బెట్టడరె సయ్యిరువురు విచిత్రప్రకారంబున మార్కొని యన్యోన్య జయకాంక్షులై యొండొరుల వ్రేయుచు మాగ్గంబు లెఱింగి విన్నాణంబులు నెఱిపుచు నాకాశంబు పగుల మహానాదంబులు సేయుచు రుధిరోద్ధారులై ధాతుశోభితాచలంబులకరణి నలరుచు విచిత్రపవనక్రమంబులంబోరుచుఁ బరిత్రాంతులై జానువు లూఁతగా ముందఱికి మ్రొగ్గలేలంబడుచు హంకరించుచుఁ బెక్కు తెఱింగుల నక్కజంబుగాఁ బోరుసమయంబునఁ గపికుంజరుం డగువాలినంద నుండు నిమేషాంతరమాత్రంబున లేచి నేత్రంబులం దాన్త్రువోచులు నిగుడ దండతాడితం బగుమహారగంబుకరణి సంకుద్ధం డై నిర్మలనిశాతఖిల్లంబున వజ్రదంష్టునిశిరంబు దెగవ్రేసిన నది సరోవచివృత్తాక్షంబును గిరిటకుండలా లంకృతంబును రుధిరసిక్తంబును నై మహావాతపతితం బగుతాళఫలంబుకరణి ధరణిపయిం బడియొఁ దచ్చరీరంబు శోణితదిగ్ధం బై పూచినయశోకతరువుబోలికి నుర్విం గూలె నంత.

961

—అంకమఁడు వజ్రదంష్టునిం బంపుట. అంక—

ఉ. ఈగతి పాలివుత్తుఁడు నురేంద్రసమప్రభు వజ్రదంష్టు దో
రేవగ మెలర్ప జంపి కపివీరులు. తన్ను బహుకరింపఁగా
రాగ మెలర్ప దేవగణరంజతుఁ డైనబలారికై వడి
న్బాగుగఁ జూడ నొప్పెఁ గదనంబున హర్షమనోజ్ఞమూర్తి యై.

962

వ. ఇట్లు మూడవనాటియుద్ధంబున వజ్రదంష్టుండు మడిసిన.

963

సీ. అనిలోన వజ్రదంష్టునిపాలు గనుఁగొని హతశేషులైనదేవారు లెల్ల
భయమోహితాత్ములై పలుదెఱింగులనొచ్చి పదనంబునందు వై వర్ణ్య మొదప
దగసిగ్గు పెంపునఁ దల లెత్తి చూడక రయము చొప్పున నగరంబుఁ జేరి
రావణు లొకవిద్రావణు దర్శించి ఘనతరశోకగార్హస్థ్య మడర

తే. వాలివుత్తునిచే మనవజ్రదంష్టుఁ
డాహవంబున హతుఁ డయ్యె ననుచుఁ బలుక
విని దశాన్యుఁడు మనమున విహ్వలించి
యూర్పులు చెలంగఁ గొంతసే పూరకుండి.

తే. అంత నొక్కింతవడికి ధైర్యంబుఁ బూని
మోడ్పుఁగేల్దొయిత్తోఁ దనమ్రోలఁ గొలిచి
యున్నవాని బలాధ్యక్షు నొకనిఁ జూచి
దిట్టదనమునఁ బరుబోక్తి నిట్లు లనియె.

—అంక రావణం డకంపనుని వానరులమీదికిఁ బంపుట. అంక—

మ. మనసేనం గలరాక్షసు ల్గమరసంపత్కొవిడు లై వీరిమ
ర్చనదక్షు ల్నిజలాశ్రుశత్రువరు లుద్యదీవ్రు లౌవా రకం

సచు ఘోరేఘః బురస్కరించుకొని శుంభద్విక్రమారంభు లై
యనికిం జెచ్చెర నేగువారుగ నిలింపారీ నియోగింపుమా.

966

చ. చతురుడు సంగరప్రియుడు శాస్త్రయు గోప్తయు నేత నాకు సఁ
తతమును భూతికాముఁ డతిదారుణదోర్బలుఁ డీయకంపనుం
డితఁడు రణంబులోన మనుజేంద్రకపీంద్రసమన్వితంబుగా
సతులితసాయకంబుల వనాటుల నెల్ల వధించు వ్రేల్చిడిన్.

967

తే. ఆహవంబున వాసవాద్యమరు లైన, నడలు పుట్టింపఁగాఁ జాల రందువలన
నతఁ డకంపనుఁ డనఁగ నస్వస్థుఁ డయ్యె, హేళికై వడిఁ దేజోభిహితుఁ డతఁడు.
క. అని దశకంతుఁడు పలికిన, విని వీరుఁ డకంపనుండు విస్త్రబ్బుం డై
ఘనసమరోత్సాహం బా, ననమున దీపింపఁ బలుగుణధన్విని సెలఁగన్.

969

స. త ప్రకాంచనకుండల కేయూరహారర క్తచందనమాల్యంబులర గై నేసి మేఘ
భంబును మేఘవర్ణంబును మేఘస్వనమహాస్వనంబు నగురథం బారోహించి
తనుత్రాణబాణాననతూణీరంబులు బిగించి జంభ శాసనశరాసనసమన్వితంబైన
మహామేఘంబుకరణీనలరుచు శంఖకాహళమ్మదంగభేరికానిష్ఠోష్ణభీషణంబుగా
రణంబునకు వెడలె నప్పుడు భగీరథుని వెనుకొని చనుగంఘాప్రవాహంబుకరణీ
నతని వెనుకొని మాతంగతురంగశతాంగవీరభటపుంగవాత్మకం బైనచతురం
గబలంబు వివిధ హేతిచ్చటాధాళధశ్యంబు నింగిఁ జెలంగనద్భుతప్రకారంబునం
జనియె నప్పుడు కరటిఘటాఘీంకారంబులును వీరభటహంకారంబులును వా
జీంద్రక్రేంకారంబులును భేరిభాంకారంబులును శింజినీటంకారంబులును బహు
లంబుగా మోగిని నిట్లు ఘోరవర్షాయుధధ్వజం బైనసైన్యంబునుంగూడిభువ
నకంపనుం డగునకంపనుండు రౌద్రప్రకారంబునఁ బశ్చిమద్వారంబున నిర్గ
మించె నప్పు డతనికి రణంబున నవజయంబు దెలుపుచు రథకీలితహయంబుల
కాకస్త్రికంబుగా దైన్యంబు వాటిల్లె మఱియును.

970

అకంపనున కశుభనిమిత్తంబు లగపడుట, అశుభ

సీ. వామలోచనము దుర్వారభంగిఁ జలించె సారెకుఁ గన్నుల నీరు గ్రమ్మె
వదనంబునందు వైవర్ణ్యంబు గానించెఁ గంతస్వనమున గాఢద్య మడరె
గరమున నుండి భీకరకార్ముకము జాటి పడియె వెంబడిఁ దలపాగ వీడె
ఖగమ్మగంబులు భయంకరగతి వాపోయె వేడిగాడ్పులు మీఁదవిసరె నుదిన
తే. మందు దుర్జిన మయ్యె నిట్లద్భుతముగఁ, దోచునౌత్పాతికంబులఁజూచి సరకు
గొనక శాస్త్రాలదర్పుఁ డకుంతితాస్త్రుఁ, డయ్యకంపనుఁ డగుఁడై యనికివెడలె.
శా. ఈరీతి ప్రణకాంక్షి యై పటురయం బేపారఁగా నేగునా
శూరాగ్రే సరుసింహనాద ముసధిక్షోభంబు గావించుచు
స్థోరం బై పటుసాంద్ర మై యలకులఁజేద్రము లచ్చల బ్ర
త్యాకావంబు లొనంగ మ్రోసె దదఖర్వాద్ధత్యముం జూపుచున్.

972

ఉ. ఆనినదంబు కర్ణపుట మంటినయంతనై త్రస్తచిత్తమై
వానరసైన్య మద్భుతజవంబున లేచి మహోన్నతాశ్శము
ల్లానితపాదపంబులు చలంబునఁ బూని ఘనస్వనోపమ
ధావన మెలర్పఁ బోరికి ముదంబున నాయిత మయ్యె నయ్యెడన్. 973

ఉ. దాననసైన్యవారిదకదంబ మకంపనమారుతేరితం
బై నిఖిలాస్త్రశస్త్రకరకాశనివర్షము గుర్తురించుచు
న్వానరసైన్యశైలమున వ్రాలె విభూషణదీప్తచంచల
ల్లానుగ జన్యజాతసకలధ్వనిగర్జితము ల్పెలంగఁగన్. 974

—ॐ వానరరాక్షసుల నాలవనాటియద్ధము. ॐ—

ఉ. పొందుగ నిట్లు రాక్షసులు పోరికిఁ గ్రమ్మినఁ జూచి వానరు
ల్లందుగ భూరిపాదపశిలాచయము ల్పురఁగించుచు న్నదీం
జేందినవేడ్క హుంకృతులు సేయుచు బిట్టెదిరించి తాకినకా
నందడికయ్య మయ్యెఁ బలుచందములం గపిజైత్యసేనలన్. 975

ఉ. లందఱు శత్రుసన్నిభబలాన్విత లందఱు జన్యదత్తు ల
ట్లందఱు ఘోరపర్వతనిభాకృతు లందఱు సింహవీర్య ల
ట్లందఱు బాహుశౌర్యమహిమాధికు లందఱు గ్రోధదీపు లై
పొందుగఁ గీశదానవులు పోరఁ దొడంగిరి సాహసంబునన్. 976

క. ము న్నైన్నఁ డిట్టికయ్యము, గన్నది లేదనుచు దేవగంధర్వాదు
ల్గున్నతి సేయుచు నుండిరి, పన్నుగ నాకనమునందుఁ బరమశ్రీతిన్. 977

వ. ఇతైఱంగున రామునకు విజయంబు సంపాదించుతలంపున వానరులును రావ
ణునకు విజయంబు సంపాదించుతలంపున రాక్షసులును బరస్పరజయకాంక్షు
లై కోపంబు తెంపున నొండొరుల ధిక్కరించుచు మహానాదంబులు భీమంబు
లై నింగి ముట్ట నట్టహాసంబుగాఁ దలపడి ఘోరంబుగాఁబోరునెడఁదదీయచర
ణక్షుణ్ణసముద్భూతమహీపరాగంబు ధౌతకాశేయపాండరం బై మెండుగా దశ
దిశలు నిండి చండకిరణకిరణప్రకాండప్రసరణంబు లేకుండ నిరోధించిన నమవన
నాఁటినడు రేయికరణి గాఢాంధకారబంధురం బయ్యె నప్పు డాహరిరాక్షసులు
స్వప్రక్షవరపక్షనిరూపణంబు సేయనేరక మాతంగతురంగశతాంగవివిధాయుధ
పతాకాధ్వజచర్మవర్షంబులం గనుంగొనలేక శిలాపాదపశక్తితోమరపరశుపట్టి
సప్రాసశూలకరవాలభిండివాలగదాముసలముద్గరపరిశ్వధ కుంత ట్టురికాది సాధ
నంబులఁ దమతమవారి హింసంపం దొడంగి రయ్యాయోధనంబునందు వనా
టనిశాటులకోలాహలశబ్దంబులు బహులంబుగా వీతెంచుచుండెం గాని రూ
పంబు లెవ్వయుఁ గాన రావయ్యె నంతఁ గొంతవడికిఁ గరితురగహరిరాక్షసశరీర
వ్రణసంజాతరక్తధారాసారంబున నన్యుహీరజం బడంగిన నయ్యాలంపునేల
యనేకరుధిరప్రవాహసంకుల యై శరీరశవసంకీర్ణ యై వివిధాయుధశిలాపాదప

- చూర్ణమిశ్రిత మై విలూనరథరథాంగయుగధ్వజపతాకాలంకృత మై రొంపి
గొని కాలిడరాక ఘోరప్రకారంబునం జూడ నొప్పె నప్పుడు. 978
- మ. అరదంబు ల్బుజపించి నిమ్రరథనుద్ధావనిస్వనంబు ల్నిరం
తరథంగి న్వడి మ్రోయ దారుణఘణీంద్రకూరనాగాచము
ల్లరు చారం బరగించి దైత్యరథికు ల్లండోపతండంబుగా
వారిసేన న్నచుయింపఁ జొచ్చి రతిశౌర్యస్ఫూర్తి శోభిల్లఁగన్. 979
- ఉ. తెక్కలు గల్లుశైలములరీతిఁ జెలంగుచుదావళంబుల
న్చిక్కిలి గిన్న డిఁకొలిపి మిన్నక యంకుశతోమరంబుల
స్రక్కను లుక్కుమీఱి కఠినంబుగ నార్పుచుఁ గీశసేనలక
లెక్కకు మీఱి నొక్కమొగి లేచి వధింపఁ దొడంగి రయ్యెడన్. 980
- ఉ. వాయుజనంబులం బాలుచు వాజులఁ బై దుమికించి యాశ్వికుల్
పాయక వాసవాయుధనిభన్పుటశతధగధగాయమా
నాయతతీక్షణిక్షణముల హాళికు లుగ్రవనంబులట్లు లీ
లాయతు లై వలీముఖబలంబులఁ ద్రుంపఁ దొడంగి రుద్ధతిన్. 981
- ఉ. గుంపులు గట్టి రాక్షసులు ఘోరభుజాబలగర్వ మేర్పడం
దెంపరు లై వడిం గదిసి దీఱనియల్కు ఘనాయుధంబుల
నొంపుగ ప్రేయుచుం బొడుచుచు నెవ్వఁ దట్టుచుఁ గీశసేనలం
జంపఁ దొడంగి రుద్ధతిఁ బ్రచండగతిం బటుసాహసంబునన్. 982
- చ. దనుజచమూవిభుండు ధృతదర్పుఁ డకంపనుఁ డాత్మసేనలం
గనుఁగొని తత్ప్రేతాపము మనంబున మెచ్చుచు మేలిమాటలక
దనువుచుఁ దేరు వానరకదంబముపైఁ బుజపించి వజ్రవ
జ్రనిభశిలీముఖంబులదురంబునఁ ద్రుంపఁగ సాగె నయ్యెడన్. 983
- న. ఇట్లు ప్రచండభంగి విజృంభించిన నయ్యకంపనభుజాపరిపాలితు లై నరాక్షసుల
కోల్లల కోర్వక వానరబలంబులం గలమేటిమగ లెల్లం దొలంగి పాఠిన
నత్రైఱం గాలోకించి కుముదుండును నలుండును మైందుండును ద్రేతాగ్నులుం
బోలఁ దేజరిల్లుచు బరవసంబుఁజేసి వానరబలంబులం బురికొల్పి సంక్రుద్ధు లై
తీవ్రం బగు వేగం బంగీకరించి మహావృక్షంబు లంసభాగంబులనలవరించి కాల
దండధరు లై నశములకై వడ్డిభయంకరాకారులై రాక్షసచమూముఖంబున
దారుణప్రకారంబునఁ గడనంబు గావింపం దొడంగిన వారలప్రాపున నిశ్యంకు
లై వనచరు లందఱు మూరెలం బన్ని పరాక్రమించి శైలశిఖరంబులు వైచి
రథికిసారథిరథ్యకేతునహితంబుగా నరదంబులు పటియలువాపుచు వారణప్ర
మాణమహోపలంబులు పరగించి తోమరాంకుశయంత్రసమేతంబుగా మత్త
మాతంగంబుల విడళించుచు మహోన్నతసాలతాలంబుల నారోహకసమన్వితం
బుగా నశ్వంబుల నుగ్గునూచంబు నేయుచు నఖదంతకరపాదముష్టి ప్రహరంబుల

సుభటసందోహంబులంబాణి చనురుచు నిట్లనేకప్రకారంబుల మహాక్షంబుల
గుంపులసొంపు పెంపారఁ గున్న నుజించిన తెఱంగున నద్భుతంబుగా నుఱుమా
డిన నద్దనుజపై న్యంబులందుఁ బగిలినశిరంబులును దెగినకంఠంబులును దునిసి
చడిన బాహువులును నఱవఱ లై నయురంబులును జింకఱవంకఱ లై ననడు
ములును విలూఱంబు లై నతొడలును న్నక్క లై నసిక్కులును మాపు సెడిన
సర్వాసయవంబులుం గలిగి పెక్కుండు రక్కసులు మఱిసి గానంగరాంగణంబు
హతక శేబర రాసులును గెడసినగజంబుల తెల్పెలును గొంక పొడువునం గూలి
యున్న వీరభటపుంగవులును రాలినభూషణరజంబును బాతెడుబహుగుధిర
నదీ ప్రవాహంబులును రొంపిగొనినమేదోమాంసను స్తిమ్మకంఠంబును దిప్పలై
చడి యున్న శిలాపాదపంబులును రాశీభూతంబు లై నవివిధాయుధఖడ్గంబులుం
గలిగి దారుణదర్శనం బయ్యె నవిధం బంతయు విలోకించి యకంఠనుండు
తీవ్రం బగుకోపం బవలంబించి వీరావేశపరవశుం డై కాన్తుకగుణప్రణానంబు
సేయుచు సారథి నవలోకించి యిట్లనియె.

994

సీ కంటె సారథి భుజాగర్వాభియుక్తులై చండవిక్రమమున గండు మిగిలి
పెక్కుండు వానరు లుక్కునఁ జెలరేగి ననురక్తు లై నరాక్షసుల నెల్ల
బలు దెఱంగుల శిలాపాదపహతులచే నమయించుచున్నార నై న్య మెల్ల
జచ్చియు నొచ్చియు విచ్చి భయంబునఁ బాటుచున్నది నేడు వీరి నెల్ల
తే. శాతశరముల వధియించి జముసిపురికిఁ, బుత్తు రయమున నరవంబు పోవనిమ్ము
నీ వనిన నాతఁ డాతనిభావ మెఱిగి, చెచ్చెర గథం బచటికిఁ బోనిచ్చుటయును.

—అంత హనుమంతుఁ డకంఠనునితో యుద్ధము సేయట. అంత—

సీ. వడిగండ్లు గురియుచు వడి మింటఁ జనుమహాజలదంబుకై వడిఁ జలము మెఱయ
బెడిగంపుటంపఱ కడువడిఁ గురియుచు దారుణసింహనాదంబు పెలఁగఁ
బటురభసంబునఁ బఱతెంచి వానరయూధవశ్రేష్ఠుల నుక్కడించి
వీరకలో బలము చీకాకు గావించుచు మత్తద్విషముమాడ్కి మాఱు లేక
తే. చాల వివారించునాతనిమ్రోల నిలువ, లేక కపు లందఱికి నల్లనలఁ బఱవ
నయ్యకంఠనుఁ డ నెడఁగుంఝానిఁమున, కనిలునుతుఁ డద్రైక్త వడి నడ్డపడియె.

మ. బలవంతుం డగుగంధవాహనుతుఁ డిబ్బంగి న్ముజావిక్రమో
జ్వలుఁడై దానవవీరుఁ దాఁకుటయు సర్వంబు న్విలోకించి త
ద్విలనదీవ్యము నాశ్రయించి మరలం దెల్పొంది కీళ్ళు ల్బహు
బలులై గ్రన్ముఱఁ బోరఁ జొచ్చి రొగిఁ నతాన్వర్సంబుల ప్పల్వీషిన్.

997

ఉ. అప్పుడు పరవ్రతంబుక్రియ నడ్డము నిల్చిననాయువుశ్రునిం
దప్పక చూచి రాక్షసుఁడు దాగణమేఘము వర్షధారలం
గప్పినమాడ్కి దీప్రశితకాంక్షచరంశరల న్నహోస్థిం
గప్పి నభంబు బెట్టవియఁగఁ బృథునాద మొనర్చెఁ జెచ్చెరన్.

999

- ఉ. దానికి నించు కై న మదిఁ దల్లడ మందక నాయునందనుం
దానిశితాంబకంబుల రయంబునఁ దట్టుచు దిట్ట యై మది
నాని వధింపఁ బూని దవహ్నివిధంబున నుగ్రమూర్తియై
మానుగఁ గాలవారిదముమాడ్కి దిశ ల్పగులంగ నార్చుచున్. 989
- ఉ. మేదిని కంప మొంద సరిమీఁదికి నుద్ధతి డాసినప్పు డా
మేదుర మైనవాయునుతుమేను జగంబులు గ్రుంగునప్పు డి
మ్మేదిని నేర్చుపావకుని మేనితెఱంగునఁ జూడ నొప్పెఁ గ్ర
వ్యాదుల కెల్ల డెందముల నద్భుతము స్థయ మంకురింపఁగన్. 990
- వ. ఇట్లు ప్రవర్ధమానశరీరుండును నిజప్రతాపదుర్నిరీక్షుండునై యమ్మరున్నందనుం
డమంద వేగంబున నొక్కనుమానీయపర్వతశిఖరం బుత్పాటించి తెచ్చి పురం
దరుండు కులిశంబుచేత నముచింబోలె నిర్ధరాధరశృంగంబుచేత పీనిం బరిమా
ర్యెడఁ గాక యని నిశ్చయించి ప్రళయకాలధారాధరంబుకరణి మహా
నాదంబుఁ జేయుచు నష్టహాశిఖరంబు దక్షిణకరంబునం బట్టి యెత్తి బాహు
బలంబుకొలంది బహువారంబు లంబరంబునం ద్రిప్పి దానవునిమీఁద వైవం
గడంగునంతలోన నయ్యకంపనుండు తత్ప్రకారంబు విలోకించి దూరంబున
నుండి రయంబున నర్ధచంద్ర బాణంబుల నప్పర్వతాగ్రంబువిదళించిన నదిరాక్ష
ససాయకవిదారితం బై దంభోళిధారాదారితం బై నకరణి సహస్రప్రకారంబుల
వ్రయ్యలై గగనంబున నుండి పుడమిం బడియె నిట్లు పర్వతాగ్రంబు వికీర్ణంబై
పడినం జూచి హనుమంతుఁడు రోషదర్శనీతుం డై. 991
- ఉ. ఏమిర వీనిచేతిబలు వే నలవీరనరేణ్యుఁ డై నశ్రీ
రామునిబంటు నై విమతరాక్షసుఁ జంపక పోవనిత్తునే
పామును దార్జ్యవల్లభుఁడు పట్టి వధించినమాడ్కి వీని నం
గ్రామమున న్వధించి రఘురామునకు నివ్రజయం బొసంగెదన్. 992
- క. అని నిశ్చయించి మారుతి, కనుఁగొనల నితాంతర క్తకాంతులు నిగుడ
న్వీనుతగిరిమాడ్కి నొప్పెడు, ఘనవృక్షం బొకటి గాంచి కడువేగమునన్. 993
- శా. శాఖామూలయుతంబుగాఁ బెటికి చంచల్ప్రీతిఁ గీలాలభృ
ద్రేఖ ల్వీచ్చి మెలంగి పాఱ వినువీధి న్సారెకుం ద్రిష్ఠుచున్
లేఖు ల్తెచ్చుగ నూరువేగమున ట్కోణిజంబులం గూల్చుచున్
నాఖండద్యుతి యై పదాభివృత్తి జనన్యథాన మల్లాడఁగన్. 994
- మ. కరులం గూల్చుచు ఘోటక వ్రజములఁ ఖండించుచు స్వీకతో
నరదంబు ల్పొడి నేయుచు స్వీనుతదైత్యశ్రేణులం ద్రుంచుచుం
గర ముద్యోత్తి భుజప్రతాప మడరం గల్పాంతకాలాకృతిఁ
హరివీరుండు చరించె జన్యవిజయవ్యాపారధౌరేయుఁ డై. 995
- శా. ఈరీతిం బటుదర్ప మేర్పడ వడిఁ హింసించుచుం గ్రుద్ధుఁ డై

యాచాఢీం గడుఁ జిత్రభంగి ఘనజన్యక్రీడ గావించు నా
పీరాగ్రేనరు గంధవాహతనయు నీవీక్షించి దైత్యాళి వే
పాఱం జూచ్చు మృగేంద్రుఁ గన్నరుడుంభశ్రేణిచందంబునన్.

996

వ. అప్పుడు.

997

శాశ్రుద్ధం డై విహరించుచున్నహరిముఖ్యు న్బాసనిం జూచి తాఁ
శ్రుద్ధం డై ఖలుఁ డై యకంపనుఁడు నిర్దోషించుచు న్బాహుగ
రావృద్ధత్యం బలరం జతుర్దశనిశాతామోఘనారాచనం
విద్ధం జేసి శితాస్తవప్రే గురిసె న్వీక్రాంతుఁ డై వెండియున్.

998

—అథ హనుమంతుఁ డకంపనునిం జంపుట. అథ—

మ. ఇన తేజండు మహాబలుండును మహాహీనస్ఫురచ్ఛర్యుఁ డా
హనుమంతుం డీటు బాణపూరితతనుం డై రక్తసిక్తాంగుఁ డై
ఘనకోపాన్వితఁ డై ప్రరూఢవిలసత్త్రైజాద్రిభంగిం బ్రసూ
ననితాంతస్ఫుటకింశుకంబుపగిదిఁ దావాగ్నిచందంబునన్.

999

తే. చూడ నొప్పుచు దోర్బలస్ఫూర్తి మెఱయ
వేటొకవిశాలసాలంబు విఱచి తెచ్చి
వేగసంపద చెలువార విసరి వైచెఁ
బురుషగతి దానవేంద్రునిశిరముమోఁద.

1000

చ. కులిశహతి న్వేసం బగిలి కూలునగంబుక్రియం బరాక్రమో
జ్జ్వలహనుమత్ప్రియు క్తకుజసంహతిచేఁ దల వేయి వ్రయ్య లై
ఖలరజనీచరోత్తముఁ డకంపనుఁ డాహవశేత్రుకంపనుం
డిలఁ బడి ప్రాణము ల్విడిచె నే మని చెప్పుదుఁ దత్ప్రభావమున్.

1001

వ. ఇట్లు వృక్షప్రహరంబున గతానుం డై పుడమింబడినయకంపనుం జూచి
తక్కినరక్కసు లుక్కుసెడి భయభ్రాంతులై యాయధంబులు విడిచి శిరోజం
బులు వీడ నంగంబులు వడంక నిట్టూర్పులు పుచ్చుచు నేవదబిందునందోహం
బులు స్రవింప నొండొరులకుం జెప్పక సారెసారెకుఁ దిరిగి తిరిగి నూచుచు
భగ్నమనస్కులై ప్రాణభయంబునఁ గనుకనిం బఱచి లంకసౌచ్చిరప్పుడు మహా
బలు లగువానరులు పరమానందభరితాంతఃకరణు లై సత్త్వసంపన్నుఁ డైన
హనుమంతుని సాధువాక్యంబులం బ్రశంసించి యమృతహావీరశిఖామణిచేతంబ్రత్య
భినందితు లై తదీయవిజయం బెల్లవారికిం దేటవడునట్లుగా హర్షోత్కర్షంబున
సింహనాదంబులు చేసి రిట్లు మహాబలనందనుం డగుహనుమంతుండు నాలవ
నాఁటియుద్ధంబున రాక్షసేంద్రుం డగునకంపనుం బరిమార్చి తత్సహచరుల
ననేకరాక్షసుల వధించి విజయలక్ష్మీవిరాజమానుం డై కైటభాసురుని గీటణం
చినవిష్ణుదేవునికరణిం దేజరిట్లు చుండె నమృతహావీరునిపరాక్రమంబు విలోకించి
మిన్నునం బన్నిన సురసిద్ధసాధులు బహువిధంబులఁ బ్రస్తుతించిరి మహాను

భావుం డగు రాముండును నుహోబలుండగు లక్ష్మణుండును సుగ్రీవప్రముఖవానర శ్రేష్ఠులును విభీషణుండును బ్రీతినంహృష్టసర్వాంగులై మారుతిం గొనియాడి రంత హతశేషులగు రాక్షసులు లంకకుం జని యకంపననధప్రకారంబు సర్వం బును విస్ఫుటంబుగా నెఱింగించిన విని రాక్షసేశ్వరుం డగు రావణుండు కించిద్దీన వదనుం డై యొక్కముహూర్తంబు విచారిగ్రస్తమానసుం డై యుండి యొ క్కింత ధైర్యం బవలంబించి మంత్రుల నంసఱ నవలోకించి వారితోడ విచారిం చినిశ్చయించితత్పూర్వాస్థాంబున సర్వగుల్మంబుల నవలోకింపజని రాక్షస గణసంగు వై యై బహుగుల్మనమావృతయై పతాకాధ్వజమాలిని యై యున్న లంకాపురి సర్వంబు నవలోకించి వానరగణసంరుద్ధయై యుండుట కమర్షితుం డై తత్కాలనన్నిహితుం డైన ప్రహస్తుం డనురణకోవిదు నిరీక్షించియట్లనియె.

ఉ. రాక్షసవర్మ వైరులు పురం బరికట్టి కలంచుచున్నవా
రక్షయబాహుశౌర్యమున నద్భుతవై ఖరి వారి నెల్ల జ
న్యక్షితి గీటణంచి పోలు పారంగ నాకుజయం బొసంగఁగా
దక్షుండ పీవె గావె మఱి దానవుఁ డన్యఁ డొకండు గల్గునే. 1003

—రావణుండు ప్రహస్తుని వానరులమీఁదికిఁ బంపుట. —

సీ. ఈయొడ్డు భేదింప నెవ్వారుఁ జాలరు దానవబలవతి వై ననీపు
నేనును సతీకాయుఁ డింద్రజితుండును గుంభకర్ణుండు నికుంభుఁ డంతె
గాని వేల్పులు చూచికడువడి మనలఁ జల్కునఁ జూడ కుండఁగఁగడిమిమెఱసి
వలసినచందాన బలములఁ దోడ్కొని విజయార్థ మిప్పుడె వెడలు మచటి

తే. కీపు వెడలినమాత్రాన భావితాత్మ
లై నదానవవీరుల మానితోగ్ర
రసము విని భీతిఁ బఱతురు న్లవగు లుర్వి
మృగములు చలించి పఱచుట కేమి యరిది. 1004

క. కపు లవినీతులు మృగములు, చపలాత్ము లయు క్తమతులు చలచిత్తులు నీ
విపులధ్వని వినఁ జాలరు, ద్విపములు సింహస్వనంబు విన లేనిగతిన్. 1005

క. నగచరసైన్యము విద్రుత, మగుచుండఁగ నవశుఁ డై నిరాలంబుండ్డై
జగతీంద్రుఁ డనుజయతముగ, నగణితబల భవదధీనుఁ డగు నిక్కముగన్.

వ. మఱియు సంగ్రామంబునందు జయాపజయంబుల కవ్యవస్థితత్వంబు గలుగుటం జేసి పాక్షికజయనద్యానంబువలన మరణంబు సంశయితం బగుటంజేసి యది శ్రేయస్కరం బై యుండు యుద్ధంబు లేనియెడ శత్రువులచేత మరణంబు నిస్సం శయం బగుటంజేసి యది శ్రేయస్కరంబు గాదు మదుక్తార్థవిషయంబునందుఁ బ్రతికూలానుకూలంబులు యోచించి హితం బెయ్యది దానినెఱింగింపు మనిన వాహినీనాయకుం డగు ప్రహస్తుండు భార్గవుం డనురేంద్రునకుంబోలె రాక్ష సేంద్రున కే ట్లనియె.

సీ. దనుజేంద్ర యింతకుమును నీతివిదు లైనమంత్రులఁ గూర్చి సమంచితముగ
నాలోచన మొనర్చి యరులబలాబలం బటు విమర్శించి భావ్యగ మెల్ల
రహి నిశ్చయించి సంగ్రామంబునకుఁ బోవ సమకట్టి యున్నాఁడ సంతాపమున
జానకీ నిత్తునా పమరం బొనర్తునా యని మున్ను నీవు నన్నడిగనపుడు

తే. మనుజునకు నోడి సతి నిచ్చుటనుచితంబు

పోరు గావించె మని నీకు బోధఁ జేసి

కార్యమున కెత్తి వచ్చినఁ గడిమి మెఱసి

వైరుల వధింతుఁ గా కేల యూరకుండు.

1009

తే. ఏను నీచేత సతతంబు దానమాన, వివిధసాంత్యవాక్యంబుల వేయిగతుల
సర్పితుండ నై తఱి వచ్చినపుడు నీకుఁ, బ్రియము గావింప కేటికి రత్నపుత్తు.

చ. తనయకళ త్రమిత్రధనధాన్యము లెక్కుడు గాదు నాకు నీ

పనుపున నేగి ఘోరరణపండితు రాముని వానితమ్ముని

నవనచరసైన్యము క్తముగ వచ్చి వధించెద నీకుఁ బ్రితిగా

దనుజనరేణ్య ప్రాణములు దాఁపుదునే యింక వేయి యేటికిన్.

1010

వ. అని సలికి సంరంభవిజృంభితం డై సమస్తరాక్షసప్రశస్తుండును క్షీప్రహస్తుం
డునగుప్రహస్తుండు సముచితంబుగా రావణునిచేత ననుజ్ఞాతుండై తనముంగల
నున్నదండనాయకుల నవలోకించి యిప్పుడు మదీయదివ్యబాణాశనివేగంబున
రణంబులోన సరవానరుల నధించి తదీయరక్తమాంసాహారంబుల మాంసాదం
బులగుమృగపక్షిగణంబుల కాకలి దీర్చెద మీరు శీఘ్రంబున బలంబుల
సంగ్రామంబునకు సన్నద్ధంబులఁ గావింపుఁ డని పలికిన వారు తద్వచనప్రకారం
బునఁ గృతత్వరు లై తన్నందిరాంగణంబునందుఁ జతురంగబలంబుల ససంఖ్యా
తంబుగాఁ గూర్చి సమ్యహాచమూకదంబంబు తిగ్గునానావిధాయుధంబైయనం
తహేతిచ్చటాఁదిస్థితం బైనదవాగ్నిచందంబునం గ్రాలుచుండె లంకాపురంబు
శతాంగమాతంగతురంగభటపుంగవసంకులంబై మత్తమాతంగసంకులం బైన
జలాశయంబుకరణి శోభిల్లె నప్పుడు రాక్షసు లందఱు హవిరాజ్యహోమంబుల
చేత హుతాశనునిఁ దృప్తి నొందించి బ్రాహ్మణులకు సమస్కరించి పుష్పగం
ధాంబరభూషణంబులం గై సేసి సంగ్రామసజ్జంబు లైనబాణబాణాసనతూణీరత
నుత్రాణశిరస్త్రాణగోధాంగుళిత్రాణంబులు ధరించి ప్రీతినంహృష్టనర్వాంగులైద
శగ్రీవునిశాసనంబునఁ బ్రహస్తునిం బరవేష్టించి రహ్మ డాహవిరాజ్యగంధప్రతివ
హుండైప్రతిమళించుచుగంధపహుండువినరెసంతవాహినీవల్లభుండగుప్రహస్తుం
డుచతుర్విధాలంకారభూషితండై వైశ్వానరసమప్రభం బైనకవచంబుదొడిగి
తూణీరంబు బిగించి శక్రధనుస్సంకాశం బైనకార్దుకంబు ధరించి సకలసాం
గ్రామికసరికరసమేతుం డై సమరభేరి వ్రేయించి మహాజవహయసంయుక్తంబును
సమ్యక్సూతసుసంయుతంబును మహాజలదస్థింపంబును సాతౌచ్చంద్రార్క

భాస్వరంబును మహోదగధ్వజోపేతంబును సర్వాయుధపరిష్కృతంబును
శోభనరథగు ప్రికర్మంబును నువ్వజాలనంయు క్తంబును మహనీయప్రభాభాను
రంబును నుసమాహితంబు నగుదివ్యరథం బారోహించి బలంబు నభేద్యం
బుగా మోహించుకొని శింజనీటంకారంబు నేయుచు రావణార్పితశాసనం
డై పర్జన్యనినదోషమశంఖదుందుభికాహళమ్బదంగపణవనిష్ఠోషభీషణంబుగా
బూర్వద్వారంబున వెడలె భీమకూపులును మహాకాయులు నగుప్రహస్తుని
సచివులు సరాంతకుండును గుంభమానుండును మహానాదుండును సమున్నతుం
డుననుసంజ్ఞలుగలరాక్షసులు భీమనాదంబులు నేయుచునతనియగ్రభాగంబునం
జనిరి గజయూధనికాశం బై సాగరంబుకరణి ఘూర్ణిల్లుచు ననంతంబై సరాక్షస
నైన్యం బతనిఁ బరివేష్టించి చనియె నిత్రైఱంగున బలసంయుతుండై యక్కజం
బగు తేజంబు దిక్కులం బిక్కుటిల్లఁ గాలాంతయమోషముం డై ప్రహస్తుండు
రణంబునకుం జనునప్పుడు తదీయనిర్యాణఘోషంబున లంకలోఁ గలసర్వభూ
తంబులు వికృతస్వరంబుల మ్రోయుచుండె మఱియును.

1011

—ఇతి ప్రహస్తున కకుభనిమిత్రంబు లగపడుట. ఇతి—

క. ఘనహీన మైనగగనంబునకు న్నైన దాఁటి మాంసభోజనభగముల్
దనుజనిరథంబునకు మె, ల్లన వడి యపనవ్యమండలంబులు నలిపెన్.

1012

క. జ్వలనజ్వాలలు గ్రక్కును, నులూకములు వానిమ్రోల నురుగతి వెడలె
దల మునుఁగ రాలెనుల్కులు, కలుషము లై యవుడు వేడిగాడ్పులు విసరెన్.

తే. గ్రహము లనోన్యస్యముఖము లై కనలు గదుర
నప్రకాశంబు లై యుండె నతనిరథము

మీఁద ఖరన్విననంబులు మీఱఁ బన్ని
జలదములు సాంద్రర క్తవర్షంబు గురిసె.

1014

తే. కేతనాగ్రంబుపై వ్రాలె గృధ్ర మొకటి
నిశిత మగుచంచుపుటమున నెగడి యుభయ
పార్శ్వములు వ్రచ్చి తత్రత్యపటుసమగ్ర
శోభను హరించె నపజయనూచకముగ.

1015

తే. చలులహయగతిశితౌచివక్షుండు, నాతతరణాభికాంక్షీయు సూతవంశ
జాతుఁ డగునట్టి సారథిచేత నుండి, జగతిమీఁదఁ బ్రతొడంబు జాటిపడియె.

క. అనువమగతి శోభిల్లెడు, దనుజునినిర్యాణలక్ష్మీ తత్కాలమున
న్వినశించె మఱియు ముండఱి, కనువఱి యాకస్మికముగ హయములు మ్రొగెన్.

తే. ఇట్టిదారుణోత్పాతంబు తెన్నియెని

దోచిన గణింప కవ్వలఁ ద్రొచి వుచ్చి

రాక్షసచమూవిభుండు దుర్వారభంగిఁ

గడు రయంబునఁ గపిసేనఁ గదియ సడిచె.

1018

ఉ. అంత ననాటసేన భయదాకృతి వచ్చునిశాటసేన న
ల్లంతసే చూచి శీఘ్రమున నద్భుతశైలశిలాగపాణి యై
పంతము మీఱ నాకనము బ్రద్దలువాఱఁగ వీక నార్పుచు
స్సంతన మంకురింపఁ గదనంబున కాయిత మయ్యె నయ్యెడన్. 1019

మ. స్థవగానీకవిధంబుఁ జూచి పటుతీవ్రస్ఫూర్తి శోభిల్లఁ గై
దువు లంకించి మహోగ్రకోప మడరం దోడ్చో లయాభ్రంబుభం
గి విజృంభించి మహారవార్షటులు నింగిం బర్వ దుర్గాంత మై
దివిజారిధ్వజనీకనంబ ముపు డుద్దీపించె జన్యాధి యై. 1020

క. మిక్కిలి తేజము శౌర్యం, బెక్కుడు భుజవిక్రమం బహీనస్థైర్యం
బెక్కువ తక్కువ లే కిటు, నక్కజముగఁ జూడ నొప్పె నయ్యిరువాగున్. 1021

క. అనుమానింపక యాజకీ, జనుదెండు మదం బడంచి శమనునిపురికిం
బనిచెద మని యిరుదెన వా, రనుపలుకు నధంబు నిండె నపుడు తుముల మై.

క. ఏ మేమె మున్ను దాఁకెద, మీమెయి మనలంగ నేల యింక నని దర్పం
బాముకొన జగతి వణఁకఁగ, నీమ గదియ నడిచె నుభయసేనలు ప్రీతిన్.

తే. పటురణోత్సాహమున వై రిబలముమీఁది
కుఱికిడుతలంపె గాని యం దొకని కైన
నాపద ఘటిల్లు ననెడుభయంబు గలుగ
దేమి చెప్పుదు వారల దీచునంబు. 1024

ఉ. అప్పుడు దైత్యునైనవిభుఁ డాహవజేత ప్రహస్తఁ డుగ్రుఁ డై
తప్పక తీవ్రవేగమును దారుణభంగి రణధ్వజారవం
బుప్పురవీధి నిండఁ గపియాధము డాయఁగ వచ్చె నుద్ధతిగా
దెప్పర మైన పెన్నిడుత దీప్తహుతాశనుఁ జేరుకై వడిన్. 1025

శా. ఈరీతిం జనుదెంచురాక్షసబలాఘేషు న్నహనత్త్వనిగా
శూరుం బౌరుషపర్యవస్థితుఁ బ్రహస్తుం జూచి రాముండు ర
క్షోరాజానుజా నవ్విభీషణు జనస్తోత్రార్థు నీక్షించి సాం
పార స్పందరమందహానయుతపక్రాంభోజఁ డై యిట్లనున్. 1026

మ. అనఘా ఘోరచమూకనంబయుతుఁ డై యత్యద్భుతాకారుఁ డై
ఘనశౌర్యంబునఁ బో రొనర్చు బెనుకీన్క న్యచ్చువాఁ డీమహా
దనుజుం డెవ్వఁడు దెల్పు మన్న విని యాదైత్యావ్యయశ్రేష్ఠుఁ డి
ట్లనియెం గ్రవ్వుట రామభూవిభునితో నానందసంపాది యై 1027

చ. అనఘచరిత్ర వీడు సకలాశ్రువిదుండు పరాశ్రమాధికుం
డనుపమబాహునత్త్వేడు ప్రహస్తుఁడు దైత్యచమూవిభుండు శూ
రనుతుఁడు శౌర్యశాలి సమరం బొనరింపఁగ బూని రావణుం
డనుపఁ ద్రిభాగపై న్యయుతుఁ డై చనుదెంచుచు నున్నవాఁ డొగిన్. 1028

- ఆ. ఇతనిపేరు విన్న సింద్రాదిదిక్పతు, లధికభీతిఁ బఱతు రామాయమున
నితనిమాట నమ్మి యింతకుఁ దెచ్చె నీ, దనుజవిభుఁడు సంధి దప్పఁజేసి. 1021
- ఆ. ఈఖలుండె నుమ్మి యింతకు మూలంబు, వీఁడు దెగినఁ జిత్తవీడ దెగును
నీతిశాలి వై న నీదు తేజంబున, నీతఁ డాజి మడియ కేల దక్కు. 1030
- వ. అని పలుకునంతలోనఁ బ్రహస్తుండు వానరసైన్యంబు కదియ వచ్చె నిట్లు రాక్ష
సబలపరివృత్తుం డై మహామేఘంబుకరణి గర్జించుచు మహాశైలంబుచాడ్పున
శరీరంబు గ్రాల భీమపరాక్రమంబునం జనుదెంచుచున్నప్రహస్తు నవలోకించి
బలీయం బైనవానరసైన్యంబు సంజాతరోషం బై రయంబునం బఱ తెంచి
మహాపర్వతంబు నాక్రమించినకాలమేఘంబుకరణి సద్దనుజవమూనాఘనిం
జాట్టుముట్టి యట్టహాసంబుచేసిన నతైఱంగు విలోకించిరాక్షసులుజయకాంక్షు
లై వివిధచిత్రఖడ్గశక్త్యష్టి బాణశూలముసలముద్గరచరిఘుశట్టిసప్తసరశ్వధచక్ర
చాప్రముఖనిఖిలహేతివ్రాతంబుల రోచులు వీచినమీచీసంబులై దశదిశలు
నిండ భూసభాంతరాళపరిపూర్ణంబుగా మహానాదంబులు సేయుచు సరభసం
బుగా వానరులం దాఁకిన నయ్యుభయసైన్యంబులకు భువనభయంకరం బగు
సంగ్రామం బయ్యె నప్పుడు. 1031

వానరరాక్షసుల యైదవనాఁటియుద్ధము. ఇతి

- మ. అలుక న్వజ్రధరుండు పంప లయకాలాభ్రంబు వ్యోమంబున
స్తభమై పన్ని మహోగ్రదారుణదృష్టర్షంబు సాంద్రంబుగాఁ
జల మొప్పుం బరఁగించెనో యనఁగఁ గీశశ్రేణి దైత్యాల్నిపైఁ
గలయ స్థోరశిలాగవృష్టి గురిసెం గాఢప్రకారంబునన్. 1032
- క. ఎడతెగక కురియునట్టపు, జడివానయుఁ బోలె రాత్రిచరముక్తం బై
బడిదంబుగఁ గపితతిపై, నడి గొసి నిఖిలాస్త్రశస్త్రవర్షము గురిసెన్. 1033
- మ. పఱవై సాలశిలాస్త్రశస్త్రతతి యభ్రవ్యాప్త మాచుం బర
స్పరసంఘర్షణజాతపావశిఖాశంప ల్నదద్యూతభీ
కరనానారవగర్జితంబులు చెలంగ న్వారిదత్వంబు గాం
చి రవిం గానఁగ నీక దుర్దిన మొనరెన్ సంగరక్షోణికిన్. 1034
- వ. అప్పుడు మహాపలరులు కరంబుల నిడుకొని యరిసీరులవయిం బడ నేయ రభ
సంబునం బఱ తెంచుచు నంతలోన ప్రతివీరులు విశితకరచాలంబు లంకించి
శిబిలతోఁ గూడఁ గరంబులు దునిసిపడ భుజంబులు నఱికిన నప్పామాణంబుల
మీఁదం బడి విభిన్నమనస్కులై ప్రాణంబులు విడుచువానరులును గార్హకగుణ
ప్రణాదపూర్వంబుగా శరసృష్టిఁ బరఁగించుచు నట్టహాసంబుగా రథంబులు
దోలించుకొని గమికాండ్రమీఁదికి మహావేగంబున నడరునంతలోన మహా
శైలశిఖరంబులు శిరంబులమీఁదం బడినఁ జార్జి తాస్థినందోహులై నూతకేతు
రభ్యచక్రయుగకూబరాక్షసహితంబుగా నూపుసెడి కూలుగాక్షసరథికులును

మహాత్మాలతాలంబు లంసభాగంబుల నలవరించుకొని పాదవిన్యాసంబులఁ
బుడమి గ్రక్కగలఁ దలపడి యడగునంతలోనఁ గాలాయసమయంబు లగు
మునలంబులు త్రమాంగంబులవయం బడిన నీష్పిష్టశరీరు లై శరీరంబులుపగిలి
గిరిశిఖరంబులవలనం దొరఁగు సెలయేల్లకరణి సాంద్రంబుగా రక్తధారలు
స్రవింపఁ బుడమింబడి కెడయుచుర్కటులును మదపుటెనుంగులడీకొలిపి తోమ
రాంకుశప్రహారంబుల నెదిరివారిం బ్రహరింప నుంకించునంతలోన విశాలసాల
తాలప్రహతుల విభిన్నవత్సు లైరుధిరంబులు గ్రక్కుచు వివృతవదనులై పుడ
మిం ద్రెల్లి జీవితంబులు నిడుచుగజారోహకు లగుదానవులును మహేంద్ర
ధ్వజసంకాశంబు లైనదీర్ఘాంచితలాంగూలంబు లెత్తికొని భీషణరథసాతిరేకం
బున వడి నడుచునంతలోన నర్థచంద్రనాయకంబులఁ గంఠనాళంబులు దెగిన
నదియె వేగంబున నొక్కింతదూరం బరిగి గతాసు లై నేలం గూలువళి
ముఖులును హయంబుల దుమికించుచు నిశాతంబు లగుకొఱ్ఱేయకంబు లెత్తి
కొని యొరులం దెగవేయ గమకించునంతలోన దృఢం బగువాలపాశంబుల
నురివెట్టి పుడమికిం బడ నీడ్చిన నూపిరి వెడలక తన్నుకొని చచ్చునాశ్వీకు
లగుయాతుధానులును నిశాతనఖంబులు వ్రచ్చి వధింప వీరావేశంబునం జను
దెంచునంతలోన నిశాతాగ్రంబు లగుకుంతంబులం బొడిచిన గతడీపు లై
కుతారధారానికృత్తంబు లగుతరువులపోలికి రోజుచుఁ బుడమిం ద్రెల్లకపులును
దీక్షాగ్రంబు లగుశూలంబు లెత్తుకొని మహాశనివేగంబున డాయునంతలోన
వజ్రశనిసమస్పర్శంబు లగుపిడికిటిపోటులం గ్రుమ్మిన భగ్నసర్వావయవులై గూ
లునిశాచరులును నొగలు పట్టుకొని రథికసారథిరథ్యనహితంబుగాభుజాబలంబు
కొలంది వినరివైచిన విభిన్నసర్వాంగంబులై పడురథంబులును మహేంద్రధ్వజ
సన్నిధంబు లగుతుండంబులు పట్టుకొని జిజిఱుం ద్రిప్పి నేలకు వేసినఁ జిదు
రుపలై ధరం దొరఁగుమత్రేధంబులును నఖదంతప్రహతుల శరీరంబులు వ్రచ్చి
నననేకముఖంబుల శోణితంబు లొలుకఁ జండఱవండఱలై మడయుతురంగం
బులునుం గలిగి యయ్యాయోధనం బత్యద్భుతదర్శనం బయ్యెఁ బ్రహస్తునిసచి
వులు నరాంతకుండును గుంభహనుండును మహానాదుండును సమున్నతుండును
దలమిగిలివానరబలంబులకుంగవిసి యనేకశస్త్రాస్త్రపరంపరలుపరఁగించిపేక్కుండ్ర
నక్కజంబుగా నుక్కణంగించుచుఁ బెక్కుతెఱంగుల రణక్రీడ గావించిన నది
విలోకించి యలుక వొడమినచిత్తంబున వియత్తలం బుత్తలపడ సింహనాదం
బులు నేయుచు మహారంహంబున వానరసింహు లగుద్వివిదుండును దారుం
డును జాంబవంతుండును దుర్ముఖుండును గ్రమంబున వారలం దలపడి విచిత్ర
ప్రకారంబున శిలాపాదపంబులఁ గొండ్లాకనేపు ఘోరంబుగాఁ జోరు
గావించి రంత.

అంశం ద్వివిదుర్భుజాంబవత్తైరులు సరాంతకసమున్నతమహానాదకుంభహనులం జంపుట. అంశం

- క. పరువడి సంక్రద్ధుండై, గిరితుల్యుడు ద్వివిదుఁ డేకగిరిశృంగహతి
 స్తరమున సరాంతకానురు, నటిముఱివధియించి పంపె యమునిం గొలువన్.
- క. వీరో త్తముండు దుర్ముఖుఁ, డారయ నొకవిపులవృక్ష మడరించి మహా
 ఘోరాకారు సమున్నతు, దారుణగతిఁ జంపె సురలు తద్దయు మెచ్చన్. 1037
- తే. జాంబవంతుండు క్రుద్ధుండై చటుల తేజ, మెనఁగ నొకఘోరపాపాణ మె త్తివెవ
 నురముపగిలిగతానుఁడై యుర్విఁగూలె, ననురవరుఁడుమహానాదుఁడద్భుతముగ.
- క. తారుఁడు లయకాలయ, మాకారుం డై దారుణాశ్వకర్ణ నగహతి
 ధారుణిఁ గూలఁగ పై చెను, ఘోరేషునిఁ గుంభహనుని గురుతరశక్తిన్. 1039
- తే. తననచివు లిట్లు వానరో త్తములచేత
 నిహతు లగుట విలోకించి నెఱయఁ గినిసి
 రథము పఱపించి కార్ముకరవము లెనఁగ
 నగచరబలంబుమీఁదఁ బ్రహస్తుఁ డడరి.
- సీ. సారంబు గల దొడ్డనారాచ మడరించి యురుకాయ ద్వివిదుని యుబ్బడంచి
 యశనిసంకాశంబు లై నమూఁ డమ్ములఁ బరఁగ దుర్ముఖు చేతిబలువు మాన్చి
 కాలకటాక్షనికాశంబు లగునూటు వరశరంబుల జాంబవంతు నొంచి
 మహనీయవై శాఖమహిరకరోపమదశసాయకంబులఁ దారు నేసి
- తే. తరుచుగా జిత్రజల్లులు గురిసినట్లు, వహ్నికీలోపమానదుర్వారకాల
 దండసంకాశకాండప్రకాండములను, మించివానరసైన్యంబు మీఁదఁ బఱపె.
- క. తుభితాత్ముడై ప్రహస్తుం, డిభసన్నిభకీశబలము లేపు పెడి కరం
 బభిముఖసంవృత్తములై, రభసంబున ధరణిఁ గూల రణమొనరించెన్. 1042
- క. పరమాద్భుతకరదారుణ, శరబంధనరజ్జుజాలసంవృత్తులై భూ
 ధరచరు లనేకు లతిభీ, కరవై ఖరిఁ జాచకట్టుగాఁ బడి రుర్విన్. 1043
- క. పడుతలలు తెగుకరంబులు, కడువడి భిన్నంబు లై న కటకంఠంబుల్
 బాడి యైనయవయవంబులు, చెడుతనువులు గలిగి కవులుక్షీతిఁ గూలి రొగిన్.
- తే. ఉభయైస్సైన్యరవంబు సంతుభితకంధి, రవముమాడ్కి నితస్తతో భ్రమణకమున
 మొనసి యావర్త మైనచాడ్పునఁజెలంగి, దశదిశలునిండె నిఖిలభూతంబు లవియ.
- తే. ఏమి చెప్పుదు నపుడు సంగ్రామభూమి, ఘోరవానరరాక్షసభూరికాయ
 కలితయై ఘనవర్షతకలిత యైన, కరణి సత్యద్భుతంబుగాఁ గాన నయ్యె. 1046
- తే. మఱియు నయ్యాహవధరిత్రి, దఱుచు పఱచు
 శోణితౌఘసంఘన్నయై చూడ నొప్పెఁ
 బానఁగఁ జై త్రమాసంబునఁ బుష్పితాగ
 మానితపలాశసంఘన్నయైనకరణి.

5. అప్పుడు మహావీరసమూహవప్రయు భగ్ననానావిధసాధనమహోద్రుమయుశోణి
తౌఘమహతోయయు యమసాగరగామియు హృదయదక్షిణవామభాగస్థ
మాంసవిశేషసంకయు వికీర్ణాంతశ్చైవలయు విచ్ఛిన్నకాయశిరోమీనయసర్వా
వయవశాద్వలయు గృధ్రహంససమాకీర్ణయుఁ గంకసారససేవితయు మేధః ఘ్నేన
సమాకీర్ణయు దీపస్తనితనిస్వనయు నగుమహారుధిరనిన్నగ ఘర్తాసాయంబు
నందు హంససారససేవిత యైనమహానదియంతోలె నగాధంబుగాఁ బ్రవహించె
దుస్తర యైనయవ్యహానదియందు మత్తగజంబులు పద్మరజోద్వస్త యైనసలిని
యందుం బోలె హౌరాక్షసముఖులు సంభ్రమంబున నీడులాడుచు వైరం
బున నొండొరులం బట్టుకొని క్రిందు మీఁదికిం బెనంగుచుండిరి కొందఱు
మేదోమాంసమ స్తిష్కవంకంబున నిమగ్నులై పంకనిమగ్నాంగులై నకుంజరం
బులమాడ్కి నిశ్చేష్టులై యుండిరి కొందఱు రుధిరప్రవాహంబువెంటం బోవు
చుండిరి కొందఱు నదీప్రవాహంబున కెదు రెక్కుసారచేఁపలచండంబున మహా
వేగంబున కెదురెక్కుచుండి రప్పుడు ప్రహస్తుండమహార్ణవంబునందుయావపా
త్రయుంబోలె నవ్యహాశోణితనదియందు జ్వలత్పావకసంకాశం బైనరథంబు
దోలించి యరులమీఁద బాణవర్షంబు గురియించు ననివార్యగమనం దై యతి
రభసంబున విహరించుచున్నఁ దత్ప్రకారంబుఁ జూచి సహింపక వానరవాహినీ
వల్లభుండగునీలుండు రోషభీషణుండై కాలాంతకునిమాడ్కి వెలుంగుచుమహా
వాతంబుకరణిఁ బ్రహస్తుని కడ్డంబై వానియాటోపంబు నిలువరించిననవ్వురక్త
సేనానాయకునిభుజావిజృంభణంబుఁజూచి సహింపక దానవసేనానాయకుఁడవ్వు
హావీరున కభిముఖుం డై కదియ నడిచి.

1013

— శిలుఁడు ప్రహస్తునితో యుద్ధము సేయుట —

శా. చాపంబు న్నవరించి నారి మొరయం జండాశ్రము ల్లవ్యవి
ద్యాసాండిత్యము మీఱ సేసినఁ గరం బయ్యస్త్రము ల్సంగర
వ్యాపారక్షముఁ డై ననీలునిమహావక్షంబు భేదించి ర
శ్లోపేతంబుగ నేల నాటె రుషితాద్యుగ్రోరగప్రక్రియన్.

1049

శా. కులీలం బటుభంగి కాత్రి చరపై న్యేకప్రముక్తానల
జ్వాలాభీలనిశాతసాయకముల స్సంతాడితుం డై వడి
న్నీలుం డంతకుమాడ్కి నల్లి విజయోన్మేషంబు చింతించుచు
ఘోరత్యాజహతిం బ్రహస్తు ననిలోఁ దూలించెఁ జిత్రంబుగన్.

1050

ఉ. ప్రేటునఁ బుట్టుకోపమున వెండియు బాహుబలం బెల్లదో
హటబలాధినాథుఁడు ప్రహస్తుఁడు నీలునిమీఁద దుష్టుఁ డై
హటముగా లయాంబుదము వాన నృజించినమాడ్కి వీరతో
నూటిగ బాణవృష్టి కడుఁజోద్యముగాఁ గురియించె నుద్ధతిన్.

1051

ప. ఇట్లసంఖ్యేయంబులై యనివార్యంబులై యప్రమేయంబులై తండ్రోపతండం

బులై పఱతెంచుప్రహస్తహస్తముక్తప్రశస్తకాండప్రకాండంబులు వారింపన
 లవిగాకనీలుండు నిమిలితాక్షుండై జడివానకుం దలంకనినుందరవృషభంబు
 చందంబునఁ గొండొక నేపూరకుండివెండియుఁ గోపంబగ్గలంబగుటయుగోషభీష
 ణుండై యొక్కవిశాలసాలంబు లీలంగేల నందుకొని మండలప్రకారంబున జఱ
 జఱం దిప్పుచు పుంఖానుపుంఖంబులై పఱతెంచుసాయకజాలంబు జడియ
 నడుచుచు గరుడానిలతుల్య వేగంబునం బఱచి లాఘవంబున వానిరథంబుమీఁ
 దిక లంఘించి మనోజవంబు లగుఘోటకంబులఁ జదియ మోఁది నూతుం దెగ
 టార్చి మెఱుము మెఱసినట్లు మెఱయుచుఁ జిత్రగతులం దిరుగుచు లక్ష్మ్యగోచ
 రుండు గాక తదియ కేతుదండంబు విఱుగఁ దన్ని కాంచనవలయభూషితంబై న
 దృఢకార్తుకం బాడిసి పట్టి వేదండం బిత్తుదండంబు విఱచిన తెఱంగున నవలీల
 భంజించి కిరీటకేయూరంబులు ధరణిం గూల్చి సింహనాదంబుఁ జేసిన నాప్ర
 హస్తంబు విరథుండును హతాశ్వుండును హతసారథియునై కాలాయనమయం
 బగుముసలంబు గొని నీలునిం దలపడిన బలవంతులును జాతవైరులును వాహీ
 నీముఖ్యులును సింహశార్దూలనదృతులు సింహశార్దూలవిక్రములును సమానన
 త్తులును విక్రాంతవిజయులును నమరానివర్తులునుచుహావీరులును బరస్పరజయ
 కాంక్షులు నగునాప్రహస్తనీలురకు పృత్రవాసవులకుంబోలె ఘోరంబగుద్వం
 ద్వయుద్ధంబు సెల్లె నప్పుడు తీక్ష్ణాగ్రంబు లగునఖదంతంబుల శరీరంబులు
 ప్రచ్ఛుచునితరేతరప్రహారంబుల శోణితదిగ్ధగాత్రులై పుష్పితాశోకంబులచందం
 బున నలరుచు నమానవిక్రమంబునం బోరు నెడ.

1052

చ. అనురబలాధినాథుఁడు ప్రహస్తుండు నీలునిఘాలమందు వే
 ముసలము ద్రిప్పి వైచిన సముద్ధతి శోణితదిగ్ధగాత్రుండై
 యనమున నబ్బలీముఖబలాధిపుఁ డొక్కమహామహీజము
 న్విస విస వీచి వైచె రజనీచరభర్తయురంబునం బడన్.

1053

ఉ. దానికి నించుకై నమదిఁ దల్లడ మందక యోర్చి యుగ్రుండై
 మానసపీఠిలో దురభిమానము మీఱఁగ బాదసంహతి
 న్నానుగ నుర్వి గ్రుంగ ననమానలసన్నసలంబుఁ బూని యా
 దానవుఁ డంతకాకృతి మదం బలర స్థనుడెంచునంతలోన్.

1054

—ॐॐ నీలుండు ప్రహస్తునిం జంపుట. ॐॐ—

ఉ. వాని తెఱంగుఁ జూచి యల వానరసైన్యవిభుండు హవ్యభు
 క్షానుండు క్రుద్ధుండై చటుల ఘోరమహోపల మొక్కటుద్ధతిన్
 జానుగఁ గేల బూని రభసం బలరం జనుడెంచి బల్విడి
 న్దానవు నైతిమోదఁ బడఁ దప్పక వైచె బలం బెలర్పఁగన్.

11

చ. హరిబలనాథము క్తతినాశనితుల్యశిలాభిసంహతిన్
 గురుకులిశాహతిం బగులు ఘోరనాగ్రముధంగి యామిసీ

చరునిశిరం బొగిం బగులఁ జయ్యన వాఁడు గతానునత్తున్ డై

పరువడి భిన్నమూల మగుపాదపమో యనఁ గూలె నుర్వరన్.

1057

తే. ఉపలభిన్నోత్తమాంగుడై యుర్విఁగూలి, యున్నదనుజనంగంబులచుండి

మొక్క మొగిఁ బాటి నగముననుండి నిష్ఠు, రంబుగాఁ బాటు పున్నవలె

వ. ఇట్లు నిహతుఁ డై గూలిన ప్రహస్తు నవలోకించిరక్కనులు శోకంబున

బునఁ బెనంగొన వీరావేశంబున నవాసరవాహినీనాయకుం డాఁచియు

జాటోపవీడితులై యతని మ్రోల నిలువం జాలక సేతుబంధంబు వాఁకి నిచ్చి

బై ననలిలంబుచందంబున నందఱుఁ బొడవడంగిన హతశేషులై నాఁచి

నిరుద్యములై లంకకుం బఱచి తీవ్రం బగుశోకార్ణవంబున నుండు

లై నకరణి ధ్యానమూఁకత్వంబు నొంది యుండి రితైఱంగున మహాబలంబు

నీలుం డై దవనాటియుద్ధంబునఁ బ్రహస్తునిం బరిమార్చి స్వకృతాద్భుతకర్మం

బునం బ్రశన్యమానుం డగుచు విజయలక్ష్మీవిరాజమానుం డై బాణక్షతనం

జాతం బైనక్రాంతనెత్తుటం దోఁగి సంధ్యాభ్రంబుచందంబున వెలుంగుచు

నలక్ష్మణుం డైనరామునికడకుం జని నమస్కరించి యమృతహస్తానిచేత నభి

నందితుండై సంతసంబునం బొదలు చుండె నంత హతశేషులగురాక్షసు

లదియే పోకగాఁ జోయి రాక్షసవల్లభుం డగురావణునందర్శించి శోకగద్గదకం

ఠులై రాక్షససైన్యనాథుం డగుప్రహస్తుండు వాసరసైన్యనాథుం డగునీలుని

చేతసంగ్రామరంగంబున నిహతుం డయ్యె నని యెఱింగించిన విని రావణుండు

సైన్యపాలమరణశ్రవణసంజాతశోకంబును వాసరసైన్యపాలవిజయశ్రవణసంజా

తశ్రోధంబును జంటయై పెనంగొని చిత్తంబుకలంచినఁ గలుషీకృతాంతరంగుఁ

డై నింద్రుం డమరయోధముఖ్యులం బోలె యాతుధానయోధముఖ్యుల నవ

లోకించి యిట్లనియె.

1058

చ. హరిబలనూదనుం డగుబలాధ్యుండు మద్యలనాయకుండు సం

గరమున సైన్యసంయుతముగా రహి నవ్వరిచేతఁ జచ్చె న

య్యరులు మహామతు ల్బుజబలాధికు లుగ్రులు వారిమీఁదికి

న్వరున నలంతులం బనిచినర బని గా దవమాన మయ్యెడిక.

1059

అథ రావణుండు సైన్యసమేతుఁ డై యుద్ధమునకు వెడలుట. అథా-

చ. అని కిఁక నేన వే చని దవాగ్నియుఁ బోలె శితాంబకార్చుల

న్వనచరసైనికాటవి నవార్యగతి న్నడి నేర్చి జన్యమే

దిని కలు కీశరక్రములఁ దృప్తి యొనర్చి నచేంద్రుల న్రయం

బున జమువీటి కంపి జయముం గొని వచ్చెడి నీక్షణంబువన్.

1060

వ. అని పలికి రాక్షసరాజముఖ్యుండును లోకవిద్రావణుండును నిర్జితైరావణుండు

నగురావణుండు వరమశ్రోధుం డై దిగ్గనఁ బరమానవంబు డిగ్గి యుగాంతహత

ప్రేరితవైశ్యానరుభంగి భగ్గుభగ్గుననుండురోషవిశేషంబున నిరుపదికన్నులు

ప్రదీప్తవహ్నికుండంబులభంగవెలుంగ ననర్హమణిగణప్రభావటలజటిలకిరీటశ్రీ
 యూరహారాదివివిధభూషణప్రభలచేత నానృతుం డై శంపలతోడం గూడిన
 నీలజీమూతంబుకరణిఁ జెలంగుచుఁ గృతానుసంకాశం బైనకంటకంబు దొడిగి
 తూణీరంబులు బిగించి శరశరాసనంబులు గైకొని జ్వలత్పావకసంకాశంబును
 దూరంగోత్తమరాజయుక్తంబును సర్వాయుధసంపన్నంబును గింకిణీసహస్ర
 విభూషితంబును సముద్యోధితకేతుండంబు నగుకాంచనరథం బారోహించి
 దశశిఖరనమన్వితం బైననీలాచలంబుమాడ్కి దశశిరంబుల నొప్పారుచు రాక్ష
 సులు సేయుపుణ్య స్తవంబులచేతఁ బూజ్యమానుం డై శ్రేణీమూతనీకాశ
 దూపులును మాంసాశనులును బావకదీప్తనేత్రులు నగురాక్షసరాజముఖ్యు
 లచేత సభిసంవృతుం డై భూతపరీవృతుం డై నరుద్రునిచందంబునం జూపట్టుచు
 శంఖభేరిపటప్రణాదనమాసోఽపిత్వేలిత సింహనాద పురస్కరంబుగా నతి
 రథసంబున రణంబునకు వెడలె నప్పు డతనిపిఱుండఁ బర్యవసమయఘూర్ణ
 మానమకరమత్స్యకచ్ఛపకాకోదర ప్రముఖసిఖలసత్వసమన్వితమహార్ణవౌఘంబు
 కరణి ఘూర్ణిల్లుచు మహోత్తుంగమాతంగశతాంగతురంగనుభటసంకులం
 బైనరాక్షససైన్యంబు భయంకరగతి నడిచె మఱియు నింద్రజితుండు నకం
 పనుండు నతికాయుండును మహోదరుండును బిశాచుండును ద్రిశిరుండునుగుం
 భుండును నికుంభుండును నరాంతకుండును సముచితయానంబు లారోహించి
 మణిమండనమండితాంగులై పూచినయశోకంబులకరణి నలరుచు రావణుని
 యిరుగెలంకులం జనిరి ట్టద్భుతప్రకారంబున నగరంబు వెలువడి మహాతేజం
 డగురావణుం డగ్రభాగంబున మహార్ణవాభ్రస్తనితం బై పాదపక్షైలహస్తం
 బై సముద్యతంబై యుగ్రంబై నిండి యున్నవానరసైన్యంబు గలయ నవలో
 కించునప్పుడు.

1061

చ. అలఘుపరాక్రముండు భుజగాధిపబాహుఁడు రాఘవుండు సొం
 పలర లనదృలానుగతుఁడై పృథుతేజ మెలర్పఁ బొల్చి యు
 జ్జ్వలదతిచండభంగి వెన వచ్చునురానులఁ జూచి శత్రుభృ
 త్తిలకు విభీషణుం గని సుధీరతుఁ డాతనితోడ నిట్లనున్.

1062

చ. సునిశితకేతువర్తపృథుశూలవరాయుధచక్రజాప్త మై
 యనుపమశైలసన్నిభగజాన్విత మై సదభీరుయుక్త మై
 ఘనగతి వచ్చుచున్నది సఖా బల మెవ్వని దీబలంబు మా
 కనువుగ నింతయుం దెలుపు మద్భుతము న్నద మంకురించెడిన్.

1068

—అశ్వి విభీషణుండు రామునకు రాక్షసవీరుల నిరూపించి చెప్పట. —

చ. అని యడిగిన శక్రసమానవీర్యుం డగువిభీషణుండు రామునితోడ మహోత్తు
 లగురాక్షసపుంగవులబలప్రవేకంబు నిట్లని చెప్పుం దొడంగె.

1061

చ. తరుణాదిత్యసమానవక్త మలర ధాత్రీధరేంద్రోపమ

- ద్విరదస్కంధము నెక్కి యాత్మవిలసద్దేహతిభారంబునం
గర మేపారగఁ దన్న హేళిరముం గంపింఁగఁ జేయుచున్
స్థిరమై వచ్చెడువాఁ డకంపనుఁడు ధాత్రీనాథ వీక్షింపుమా. 1065
- చ. సురుచిరసింహ కేతుపరిశోభితహేమశతాంగ మెక్కి భీ
కరతరశక్ర చాపనిభ కార్ముకటంకృతు లాచరించుచుం
బరమవివృద్ధదంష్ట్రకరిభంగి మదంబున వచ్చుచున్నవాఁ
డరయఁగ నింద్రజిత్తు మనుహాధిప సౌరవరప్రధానుఁడున్. 1066
- చ. చతురత్వంబున భన్వి యై కవచి యై చాపంబు సారించుచున్
వితతస్పీతరథస్థుఁ డై కడిమి తీవి న్వచ్చుచున్నాఁడు వాఁ
డతికాయుం డతివిక్రముం డతిరథుం డాదిత్యరాట్నన్నిభుం
డతికాయాఖ్యుఁ డతుల్యమానుఁ డతిశౌర్యాటోపుఁ డురీశ్వరా. 1067
- చ. నవరవిబింబతుల్యనయనంబుల రక్తిమ మీఱి ఘంటికా
రవజనితప్రణాద మగురమ్యగజేంద్రము నెక్కి క్రుద్ధుఁడై
నవనమహావలాహకముచాచ్చున గర్జలు సల్పుచుం దమిం
దివిరి రణాభికాంక్షఁ జనుదెంచెడువాఁడు మహాదయం షాగిన్. 1068
- మ. ఘనసంధ్యాభగిరిప్రకాశమును సంగ్రమోచితంబు న్వినూ
తనజాంబూనదచిత్రభాండ మగు జాత్యశోవృత్తమం బెక్కి శో
భనశంపారుచినద్ధతిత్థచటులప్రాసాన్వీతుండై మహా
శనివేగంబున వచ్చువాఁ డిలఁ బిశాచాఖ్యుండు ధాత్రీశ్వరా. 1069
- చ. హిమకరసంప్రకాశవృషభేంద్రము నెక్కి తటిత్తుచుప్రభం
బమితబలంబు దీక్ష్యము మహాశనివేగము కాలదండనా
రము నగు శాతశూలము కరంబునఁ బూని చలం బెలర్ప సం
భ్రమమున వచ్చువాఁడు సరపాలమణీ త్రిశిరుం డనంబడున్. 1070
- ఉ. గాఢధనుర్ధణస్విన మఖండగతిం జెలఁగ న్రథస్థుఁడై
గూఢపదేంద్ర కేతనము గొబ్బునఁ గ్రాలఁగ వచ్చువాఁ డనా
లీఢభుజుండు రాక్షసకులీనుఁడు మేఘసమానుఁడుం బృథు
వ్యూఢసుజాతవత్సుఁడు రణోగ్రుండు కుంభుఁడు నాఁడె చూడుమా. 1071
- మ. తతజాంబూనదవజ్రజుష్టము ప్రదీప్తంబు సుధూమం బనా
హతసారం బగుభూరిఘోరపరిఘం బత్వద్ధతిం దాల్చి యా
దితిజానీకముఖోల్లసత్తిలక మై ధీరోద్ధతి న్వచ్చువాఁ
డతిశూరుం డతిఘోరకర్తుఁడు నికుంభాఖ్యుండు రాజోత్తమా. 1072
- మ. పటుచాపానిశరాఘుజుష్టము బృహద్భానుప్రతీకాశము
వ్జటులప్రాంఘుమణిధ్వజంబు నగుభాస్వత్స్వందనం బెక్కి యు

త్కటరోషంబున వచ్చువాఁడు పృథుశృంగక్షోణిభృద్యోధి రా
త్ర్యటవద్యుండు సరాంతకుం డ నెడువాఁ డత్యంతశౌర్యుం డిలన్.

1073

వ. మఱియుఁ దన్నధ్య దేశంబున నానావిధఘోరరూపులును వ్యాఘ్రోష్ట్రనాగేం
ద్రస్మగేంద్రముఖులును వివృథనేత్రులు సగురక్షోపీరులు పరివేష్టించ నూత్న
శలాకంబును శరదెందు ప్రతిమంబునుబరనుశోభనంబు సగుసితచ్ఛత్రంబు మస్త
కోపరిభాగంబున నలర, దశశరీటముఃశరోచు లంబరంబునకుఁ జిత్రంబుదత్వంబు
సంచాదింప మేనువింధ్యోపనుం బగుమహాకాయంబు గ్రాల భూతపరివృతుండై
కుద్ధుం డై నరుద్రునికరణిం దేజరిల్లుచు దివ్యరథాధిరూఢుం డై యుదయ
మహామహీధరాగ్రంబునం బొల్చుమార్తాండునిభంగి వెలుంగుచుంజనుడెంచు
చున్నవాఁడు మహేంద్రవై నస్వతదర్పహంత యైన రావణుం డని చూపి చెప్పిన
నారఘుకుంజరుండు విస్మితుండై యరిందముం డగువిభీషణు నవలోకించి
వెండియు నిట్లనియె.

1075

— ఇతి రాముండు రావణునితేజమును బ్రశంసించుట. — ఇతి —

చ. కరములచే దురీక్షుఁ డగుకంజవసప్రియుమాడ్కి-నీనిశా
చరపతి భూరితేజమునఁ జాల వెలుంగుచు నున్నవాఁ డహా
తిరముగ వీనికిం గలవ్రదీప్తజగంబుల నెందుఁ గాన ము
చ్చైరువు ముదంబు కోపమును జేయుచు నున్నది వీనిఁ జూచినన్.

1075

తే. అనఘ వీనివ్రభావ మేనునఁగ వచ్చు, దేవగంధర్వకిన్నరదితిజయక్ష
దానవోరగసిద్ధుల కై న వీని, మేని కీడైనరూపంబు గాన మెందు.

1076

క. అందఱుఁ బర్వతసన్నిభు, లందఱు సగశృంగయోధు లందఱు శూరుల్
అందఱు దీప్తాయుధధరు, లందఱు సమరోగ్రులీదశాస్యుననుచరుల్.

1077

తే. ఈదశాస్యుండు మోదనంచాదిదీప్త, భీమదర్శనరాక్షసోపేతుఁ డగుచు
గాత్రవత్త్రిక్షభూతసంకలితుఁ డైన, యంతకునిచందమునఁ జూడ నయ్యె నహహ.

తే. తప్ప కీపాపచిత్తుండు దైవికమున, సమర మద్వైప్రీపథగతుం డయ్యె నేడు
జానకీహరణజనితం బైనక్రోధ, మిపుడు వినియోగమును బొందు నితనియందు.

వ. అని పలికి వీర్యవంతుం డగురాముండు చాపం బందుకొని శరోత్తమం బెక్కు
వెట్టి లక్ష్మణసహాయుండై వైరిరాక కెదురునూచుచుండె నంత ఘోరవర్షాయుధ
ధ్వజం బైనరాక్షసబలంబు గదియ నడిచె నప్పుడు రావణుండు మహాబలులగు
రాక్షసుల నవలోకించి యిట్లనియె.

1080

— ఇతి వానరరాక్షసుల యాటవనాఁటి యుద్ధము. — ఇతి —

సీ. దానవులార యిందఱి మొక్క మొత్తమై కడువడి సగరంబు విడిచి యినికి
వచ్చితి మీకపివర్యు లీచందంబు నెఱిగి రయంబునఁ బురము సొచ్చి
విచ్చలవిడిఁ గడు ఘచ్చరంబునఁ బుర మాక్రమించి మథింతు రట్లు గాన
చర్యాగృహములందు సాలాగ్రములయందు గోపురంబులయందుఘోరదైత్యు

తే. లుటక నిశ్శంకులై గాచి యుండువారు
గా నియోగింపుఁ డని పల్కి కనిపడెత్త్య
నందనుల నేర్పరించి యందంద నిలిచి
పురము రక్షింపుఁ డని పంచి పోలుపు మించి.

1081

అథ సుగ్రీవుఁడు రావణునితో యధము చేసి మూర్ఖిల్లుట. అథ-

వ. రథంబు రయంబునం బటపించి మహామీనంబు పూర్ణం బైనమహావృక్షం
బుంబోలె వానరవాహినీసాగరౌఘంబు విదారించుచుఁ దటియంజొచ్చి విచ్చ
లవిడి గుణప్రణాదంబు నేయుచు సాంద్రంబుగా శరవర్షంబు పరఁగించుచు
రణంబు గావించం దొడంగిన నతనియాటోపంబుఁ జూచి నహింపక సుగ్రీ
వుండు విపులగ్రీవుం డై బహువృక్షనానుకందరం బైనయొక్కమహీధరా
గ్రం బుత్పాటించి తెచ్చి రావణుని కక్షంబు వచ్చి యచ్చెరువు గావించుచు
మచ్చరంబున నతనిమీఁద వైచిన నద్వైతముఖం డత్రైతం గాలోకించి శీఘ్రం
బునఁ దపనీయపుంఖంబులై నస్త్రచండకాండంబులు పరఁగించినఁ బ్రవృద్ధోత్తమ
సానువృక్షం బైనయయ్యచలశిఖరంబు రావణబాణాభిహతం బైనమాస్త్ర
కారంబుల విరిసి పుడమింబడియె నిట్లు రాక్షసనాథుండు పర్యతశృంగంబుచూ
ర్ణంబు చేసి గుప్తుండై గుణంబు సారించి మహాహికల్పంబును మహాశనితుల్య
వేగంబును విస్ఫులింగపటలీనంచారఘోరంబును జ్వలనజావాలాభిలంబును గా
లాంతకాభంబు నగుశరం బరిఁబోసి వధార్థంబు సుగ్రీవునిమీఁదం బ్రయోగిం
చిన నది మెఱుఁగు మెఱసినట్లు మెఱయుచు మిడుంగుఱులు సెదర రావణ
బాహుముక్తం బై శక్రాశనితుల్యవేగంబునం బటతెంచి గుహేరిత యైనమ
హాశక్తి క్రాంచంబుంబోలె సుగ్రీవువక్షంబు భేదించిన నవ్వనచరనాయకుండు
సాయకార్థం డై చేష్టలు దక్కి గాఢమూర్ఛాపారవశ్యంబున మైమఱచి నినా
దంబునేయుచుఁ బుడమిం బడియె నిట్లు వినంజ్ఞుండై పడినసుగ్రీవునిం జూచి
యాతుఁధాను లందఱుఁ బ్రహృష్టులై సింహనాదంబులు సెలంగఁ జిందంబు
లొత్తి రప్పుడు గవాక్షుండును గవయుండును సుషేణుండును ఋషభుండును
జ్యోతిర్ముఖుండును నలుండు ననునార్వురు వానరయోధులు వివృద్ధకాయులై
మహోన్నతంబులై నశైలంబు లుత్పాటించి తెచ్చి ఘోరప్రకారంబున
నొక్కపెట్ట రావణునిమీఁద వైచిరి.

1082

అథ గవాక్షుఁడు లార్వురు రావణునితో యధము చేసి మూర్ఖిల్లుట. అథ-

చ. అలిగి దశానసుం డతిరయంబున ఘోరశితాగ్రసాయకం
బులఁ గపిము క్తశైలములఁ బొందుగఁ జార్జము చేసి క్రమ్యుటం
బాలుపుఁగ దీక్షివస్త్రములఁ బోలిన కాంచనపుంఖమార్గణం
బుల వడి వార లార్వురును మూర్ఛితులై ధరఁ గూల నేసినన్.
క. ఆననచరవీరులు ర,క్షోవరపటుచాపము క్తఘోరశరౌఘు

1083

వ్యావిధ్యగాత్తులై మూర్ఖావశులై ధరణిఁ బడిరి సాలములక్రియన్. 1084

ఉ. అంత దశాననుండు నముదగ్రమహోగ్రవనాటసైన్యముం
బంతము మీఱఁ దీవ్రపటుబాణముల న్వేసఁ గప్పుచు న్నది
స్సంతన మంకురింపఁగ ఘనాఘననిస్సనము లైలంగఁ గా
లాంతకులీల విక్రమవిహారము నల్ప నవార్యవై ఖరిన్. 1085

వ. ఇట్లు రావణుండు సంరంభవిజృంభితుం డై విక్రమక్రీడ నల్పిన నతనికోల్తల
కోర్వక బాణక్షతసంజాతరక్తధారాసంపీతదేహులై మహానాదంబులు సేయు
చు భయశల్యవిధులై వానరబలంబునం గలమేటిమగ లెల్లం దొలంగి శర
ణ్యుం డగురాముని శరణు చొచ్చిన నమృహత్తుండు వారల కభయంబు దెల్పి
మహాధనుర్ధరుండై గుణప్రణాదంబు గావించుచు రయంబున రావణున కభి
ముఖంబుగా నడరిన నప్పుడు లక్ష్మణుం డంజలి గీలించి పరమార్థయుక్తం బగు
వాక్యంబున నిట్లనియె. 1086

—ఇతి లక్ష్మణుండు రావణునితో యర్థము చేసి రామనుమతిని గోరుట. ఇతి—

శా. దేవా దేవరవారిదివ్యవిలసత్తేజంబె చేదోడుగా
దేవారిప్రభుఁ డైన యీదశముఖు స్థీరోద్ధతిం జంపఁగా
భావంబందుఁ దలంచినాఁడఁ గృప సంభావించి నా కానతి
య్యివైరిం బరిమార్చి నీకుఁ బ్రమదం బే నిత్తు నిక్కంబుగన్. 1087

క. అన విని నత్యసరాక్రముఁ డనుపను శేజంప రాముఁ డాసామిత్రి
స్థనకరుణాలోకనమునఁ, గమఁగొని మృదుపూర్వకంబుగా నిట్లనియెన్. 1088

సీ. శూరశేఖర దశాస్యండు మహావీర్యుండు రణమందుఁ జిత్రపరాక్రముండు
కడుఁ గిన్న వొడమినప్పుడు వానిముంగల బలహరాదికులై న నిలువలేరు
తచ్చిద్రము లెఱింగి తప్పిచ్చిద్రములు గాచి కొనుచు యత్నంబున ధనువుచేత
నప్రమాదండ్లవై యాత్మరక్షణమందు నేనుట కరుల జయింపు మాజి

తే. ననుచు దీవించి యనిచిన నమృహత్తుఁ
డన్నచరణంబులకు మ్రొక్కి నన్నుతించి
కొఁగిటఁ గదించి యనుచుతి గాంచి చాప
మందుకొని చనె సురవైఁగి కభిముఖముగ. 1089

వ. ఇతైః సంగుసం జని. 1090

మ. కనియె న్రాజనుతుండు కట్టెదుట రూక్షవేక్షణం డై ఘన
స్వనుఁడై యుద్యతచావుఁ డై పటుశరవ్రాతంబులం గీతనై
న్యనికాయంబుల గీటణంచుచు మహోగ్రకారుఁ డై సంభ్రమం
బున సంగ్రామము సల్పురాక్షసపతి న్భూరిప్రతాపార్థతున్. 1091

—ఇతి హనుమద్రావణులు ముష్టియర్థము సేయుట. ఇతి—

వ. ఇట్లు విలోకించి సంరంభవిజృంభితుం డై మార్చినాదంబులు సేయుచు డాయం

జనునంతలోన బలవంతుం డగుహనుమంతుండు దర్పంబు మెఱయ నేర్పున
సౌమిత్రిని వారించి భయంకరాకారుఁ డై కల్పాంతకాలంబునం దుగ్రహటు
ప్రతాపన్పుటాట్టహాసముచ్చలితబ్రహ్మాండకోశం డైనసూరిహాలికీ గ్రాలుచు
మహేంద్రధ్వజసన్నిధం బైనదక్షిణభుజం బెత్తి వాలప్రచలనంబున రావణ
ప్రముక్తకాండంబులు జడియంజేయుచుఁ బాదవిన్యాసంబున నుర్రీతలంబు
కంపింప నత్యంతరథనంబుగా రావణనిరథంబు డాయంజని ప్రళయకాలజీమూ
తగర్జూనముజ్జ్వలంభణగంభీరభాషణంబుల నిట్లనియె. 1092

చ. నరమరయక్షకింపురుష నాగనభశ్చరసిద్ధసాధ్యులన్
దురమునఁ దోలినాఁడ నని ద్రుల్లెద వింతకు మున్ను మద్బలం
బెఱుఁగవు నాదుదక్షిణక రేంద్రముఁ జూడుము పంచశాఖ మై
కఱకఱ నీదుజీవితము గైకొన నుద్యత మయ్యె రావణా. 1093

క. అని పలికిన మారుతనందను వాక్యం బాలకించి దశముఖుఁడు రయం
బునఁ గోపోద్రేకంబునఁ, గనులం దామ్రురుచి నిగుడఁగా నిట్లనియెన్. 1094

తే. కరతలంబున నన్ను శీఘ్రమున ప్రేసి, శాశ్వతం బైనభూరియశంబు నొందు
మవల జ్ఞాతవిక్రాంతుఁడ వైననిన్ను, నాశ మొందించి పుచ్చెద నగచరేంద్ర.

క. అన విని హనుమంతుం డాదనుజేంద్రునిఁ జూచి తొల్లి తప్పక నాచే
వినిహతుఁ డైనభవన్నం,దను నటుని శూరవరునిఁ దలఁచుకొను మిఁకన్. 1096

క. నా విని సుతనామశ్రవ,ణావిర్భావార్తివర్ధితాటోపుండై
రావణుఁడు కరతలంబునఁ, బావనివక్షంబు ప్రేసె బటురథసమునన్. 1097

వ. ఇట్లు మారుతనందనుండు దశగ్రీవకరతలాభిహతుండు సారెసారెకుఁజలించుచు
సౌకక్మముహూర్తం బుండి తేజస్వి గావున వెండియు స్థైర్యం బవలంబించి
క్రుద్ధం డై వజ్రశనిసమన్వర్ణం బైననిజకరతలంబున నమరద్వేషి యగురావ
ణునియురంబు ప్రేసిన వద్దశగ్రీవుండు సహత్తుం డైనహనుమంతునికరతలంబు
న సభిహతుం డై మహేంద్రునివజ్రప్రహారంబునం గూలినపర్యతంబుకరణి గా
ధమూర్భాపారవశ్యంబున రథంబుపై ద్రెల్లి కొండొకనేపు చచ్చినట్లుండె నిట్లు
పవనతనయకరతలతాడితుం డై పడినరావణు నవలోకించి గగనంబునం బన్నిన
దేవర్షిబ్రహ్మర్షిసురసిద్ధసాధ్యులును మహీతలంబున నున్నవాసరులునుసంప్రహృ
ష్టచిత్తు లై సాధువాక్యంబులఁ బావనిం బ్రశంసించి రంతఁ గొంతపడికిమూర్ఖ
దేవీ మహాతేజం డగురావణుండు హనుమంతు సహగోకించి వానరేంద్రానీపు
శత్రుండ వైనను భుజావిక్రమంబున మిక్కిలి శ్లాఘనీయుండ వైతి పని పలికిన
నవ్యానరోత్రముండు రావణున కిట్లనియె 1098

నీ. దనుజాన్వవాయపాంసన యేమి పొగడెడు భిదురంబుకంటె బల్బేడిద మైన
యన్నదీయతలప్రహారంబుచేఁ జోక బ్రతికితి వేటిదోర్బలము నాకు

నొక సారి దప్పె నింకొకసారి గొనుము మద్దారుణముష్టిపాతంబు దీన
 సీకు మృత్యువుగల్గు నిక్కువం బని పల్క విని రావణుడు క్రోధవివశుఁ డగుచు
 తే. వృత్తలోచనుఁ డై కడువేగ యడరి, సవ్యముష్టి ఘటించి ప్రచండభంగిఁ
 బిడు గడిచినట్లు కరువలిగొడుకు వత్తు, మద్భుతంబుగఁ బొడిచె దేవారు లలర.
 ప. ఇట్లు పవమాననందనుండు రావణముష్టితాడితుం డై యొక్కింత మూర్ఛిల్లిన
 సద్దశకంఠుండు వివోలుం డై మారుతి నవలోకించి యితండు తెలివొందిన నే
 మిసేయునో యనుభయంబున నమృహాత్మునిఁ గ్రేడించి రథంబు రయంబునం దో
 లించుకొని వహ్నినందనుం డై ననీలునిమీఁదికిం జని 1100

శ్లోక రావణుడు నీలునితో యుద్ధము సేయుట. శ్లోక

ఉ. లావును జేవయుం దనర లాఘవలక్ష్యపటుత్వ మేర్పడన్
 రావణుఁ డుగ్రకార్యకగుణధ్వని భీషణభంగి మ్రోయ నా
 నావిధభీమరూపఫణినాథసమానశిలీముఖంబులం
 బావకనూనుమర్కములు బ్రద్దలువాపె ననేకభంగులన్. 1101

చ. వనచరసై న్యనాయకుఁడు వహ్నికుమారుఁడు నీలుఁ డీగతి
 వ్రనుజవరేణ్యబాణగణతాడితుఁ డై కడుఁ గోప మెత్తి చ
 య్యన నొకభూరిఘోరకుధరాగ్ర మొగిం బెకలించి తెచ్చి డై
 త్యుని పెనుటొమ్ముమీఁదఁ బడ నొక్కకరంబున వైచె నుద్ధతిన్. 1102

తే. అంతలోఁ జెల్వీ నొంది వాతాత్మజుండు
 తొల్లి పూన్చిన పెనుముష్టితోడ తేచి
 దశముఖుఁడు మోల లేకున్నఁ దప్పి చనియె
 వెదకి చంపెదఁ గా కంచు న్రేలు గఱచి. 1103

ప. కొండాకదూరంబున జయశీలుం డగునీలునితోడ రణంబు గావించుచున్న
 రావణు నవలోకించి యన్యనితోడ సంగ్రామంబు గావించువానిమీఁదికిం
 బోవుట యుద్ధధర్తంబు గా దని తలంచి. 1104

క. మునుకొని నాచే సమరంబునఁ జావక బ్రతికి దప్పి పోతివి పోపో
 దనుజాధమ యని పలుకుచుఁ, గనుల న్రక్తిమ చెలంగఁ గనుఁగొను చుండెన్.

చ. అంత నిశాచరేంద్రుఁ డనలాత్మజము క్తమహాద్రిశృంగ మిం
 తింతలు తున్న లై వెన మహీస్థలి రాలఁగ నస్తఘోరకా
 లాంతకదండనన్నిభఘనాంబకము ల్నిగిడింప నవ్వీధం
 బంతయుఁ జూచి నీలుఁడు లయాగ్నివిధంబున దీప్తమూర్తి యై.

ఉ. సాలతమాలకింశుకవిశాలరసాలధవాశ్వకర్ణహిం
 తాలకదంబనింబపటుతాలపటామలకార్జునాదిగో
 ద్వేలమహాగ్రసాంద్రతరువృష్టి వెన స్థరియింపఁ గ్రవ్యభు
 త్పాలుఁడు బాణవర్షమున గ్రక్కున దాని నడంచె నుద్ధతిన్. 1107

తే. సురరివుడు మీటి యడరించు శరము లద్రి

చరుడు పటుపాదవంబులఁ జదియ నడఁచె
తరుచరుడు మీటి యడరించుతరులు రాత్రి
చరుడు పటుసాయకమ్ములఁ జదియ నడఁచె.

1108

చ. మగఁటిమి మీఱి దానవుడు మర్కటఁ డీక్రియఁ బోరి రత్తటికా
మిగిలి దశాననుం డలిగి మేఘము ఘోరనితాంతవృష్టిచే
నగమును గప్పినట్లు కదనంబున దారుణబాణవృష్టిచే
నగచరనై నృనాథుని ఘనంబుగఁ గప్పె మహాద్భుతంబుగన్.

1109

— శ్లోకం నీబఁడు రావణునిచే మార్పిల్లుట. — శ్లోకం

వ. ఇట్లు శరౌఘనమభివృద్ధుం డై వానరచమూపాలుం డగునీలండురయంబునదన
రూపంబు ప్రాన్వంబుగావించి విచిత్రలాఘవంబున ధ్వజాగ్రంబుమీఁదికిలంఘిం
చి సింహనాదంబుఁజేసిన నద్దశగ్రీవుండునిజధ్వజాగ్రస్థితం డైన పావకమారుం
జూచి గ్రోధరసోద్దీప్తముఖుం డై ప్రచండకాండంబులు ధరఁగింపం బూనిన
నతండు లక్ష్మ్యగోచరుండు గాక ధ్వజాగ్రభాగంబున నుండి కిరీటాగ్రంబుమీఁ
దికిఁ గిరీటాగ్రంబునుండి కాన్తుకాగ్రంబుమీఁదికిఁ గాన్తుకాగ్రంబున నుండి
వెండియు ధ్వజాగ్రంబుమీఁదికి బహుప్రకారంబులదాఁటుచుఁ జిత్రగతుల గా
ద్భుచాద్భున మెలంగుచుండ నతనిలాఘనంబు విలోకించి రాముండును లక్ష్మ
ణుండును బరమాశ్చర్యరసావిష్టచిత్తులై సంతోషవిశేషంబునంబ్రశంసించుచుం
డిరి మహాతేజం డగురావణుండును గపిలాఘవవిస్మృతుం డై సేయునది లేక
టిచ్చునడి నూచుచుండ నప్పుడు వానరు లండఱు లభ్రహర్షవిజయు లై నీలలా
ఘవసంభ్రాంతం డై నరావణునవలోకించి ముదంబున మహానాదంబులుగావించి
న నద్దనుజవల్లభుండు వానరులకోలాహలశబ్దంబువిని సంరభుం డై రయంబునఁ
జావంబు సారించి యాగ్నేయమంత్రసంయుక్తం బైన శరం బరిఁబోసి ధ్వజశీర్ష
స్థితం డైననీలు నవలోకించి సంరభుపరుషం బగువాక్యంబున నిట్లనియె. 1110

సీ. అగచర భూరిమాయావిశేషంబున నతిలాఘవయుతుండ వైతి వీవు
నానావిధాలక్షితానేకరూపము ల్పుజయించితివి కడుఁ జిత్రభంగి
నిను రణంబునఁ జంపఁబనిఁబూని యిదే వహ్నిశరమేయుచున్నాడనమదవృత్తి
వీరుండ వై తేని వెరవు చొప్పుడ నీదు జీవితం బింక రక్షించుకొనుము

తే. మాట లేటికి ననుచు నిశాలవిభుఁడు

కాండ మస్త్రమంత్రంబునఁ గలయఁ గూర్చి
శింజనీధ్వని సెలగంగఁ జిత్రభాను
దేవమతుమీఁదఁ దెగ నిండఁ దీసి విడిచె.

1111

వ. ఇట్లు రావణకాయకప్రముక్తం బై యమృతానీయాస్త్రంబు పొగలేనిమంటలుమి
ఱుచు విస్ఫులింగపటలీనంచారఘోరంబుగా నరిగి నీలునివక్షంబు దాఁకిన

సవ్యసచరవాహినీనాయకుండు ప్రచండాస్తమంత్రప్రయుక్తబాణతాడితుండై
 ధ్వజాగ్రంబున నుండి మోకాళ్లుతఁ గాముందఱికి మ్రొగ్గతిలఁబుడమింబడి
 పితృమాహాత్మ్యసంయోగంబువలనను స్వతేజంబువలనను బ్రాణంబులురక్షిం
 చుకొనియుండ నిట్లు వినంజ్ఞుండై ననీలునిం జూచి దశగ్రీవుండు రణోత్సుకుం
 డై ప్రవృద్ధసంప్రాంబుదధీరనాదం బగురథంబు దోలించుకొని నుమిత్రాపుత్రుఁ
 గదియ నేతెంచి లబ్ధసంజ్ఞ లై యడ్డంబు వచ్చిననుగ్రీవనీలగవాక్షగవయగంధ
 మాదనాదుల నివారించి రణమధ్యంబున వైశ్వానరునిభంగివెలుంగుచు మహీ
 తలంబు కంపింపఁ గార్చుకగుణప్రణాదంబు సేయుచున్న నతని వీక్షించి యాక్ష
 ప్రేక్షణుండై యప్రమేయం బగుచాపంబు సారించి మార్వీనాదంబు సేయుచు
 లక్ష్మణుం డిట్లనియె.

1112

~*~ లక్ష్మణరావణుల పరస్పరతిరస్కారము ~*~

- ఉ. కావర మెత్తి క్రొవ్వ కనుగానక దుష్కృత మాచరించుచు
 న్నీ వొకపోటుబంటువలె నేర్పులు సూపెద వేల యీవనా
 టావలితోడి దేమిదె రణాభిరతిం జనుదెంచినాడ నా
 క్రేవకు డాని జన్య మొనరింపుము శూరుండ వేని రావణా. 1113
- చ. అని యిటు లక్ష్మణుండు తగ నాడినఁ దత్పరిహాసవాక్యము
 స్థ సతరమేఘగర్జితము కై వడి మ్రోయుధనుర్గుణధ్వని
 న్విని విపరీతమానసుఁడు వీర్యధురంధరుఁ డంతకామి యౌ
 దనుజవిభుండు వహ్నిక్రియఁ దద్దయు. మండుచుఁ బల్కె వెండియున్. 1114
- ఉ. విష్ణుపఞ్చక్తి యెవ్వనిప్రవీణత విన్నఁ దలంకు నట్టినా
 దృష్టిచథంబునం బడితి వెక్కడి కేగెద వింక నీవు నిజ
 రుష్టుండ నై మహారజతరుగివ్విశిఖాహతుఁ జేసి భూరిదో
 స్సౌమ్యవ మొప్పు నిన్ను జముచక్కటి కంపెద నీక్షణంబునన్. 1115
- వ. అని పలికిన నద్దశరథరాజనందనుండు రోషభీషణుండై యుద్వృత్తశితాగ్రదం
 మ్మ్రోడై వృథాజల్పంబు లాడురావణు నవలోకించి వెండియు నిట్లనియె. 1116
- చ. ధరణి మహానుభావులు వృథాలపితంబులు పల్క రంతరం
 బెఱుంగక నీవు రిత్తపలు కీట్లు వచించితి వట్లు గావున
 న్దురుతరబాణజాలముల గుండెలు వ్రక్కలు చేసి యిప్పుడే
 యరుదుగ మృత్యుదేశమున కంపెద వేల్పులు మెచ్చి చూడఁగన్. 1117
- వ. రాక్షసేంద్రా రణరంగధీరుండ నై ననేను శత్రుధర్మంబున నిన్నారాధించెద
 భవదీయవీర్యంబును బరాక్రమంబును బలంబును బ్రతాపంబును సర్వంబు
 నెఱుంగుదుఁ బెక్కువాడంబు లేల శరచాపపాణినై యుద్ధంబునకు సన్నద్ధుండ
 నైతి రయంబునం జనుదెమ్మని పలికిన నద్దశగ్రీవుండు కుపితుండై. 1118

అక్షుణ్ణరావణులద్వంద్వయుద్ధము. ఉత్తరం

- ఉ. దారుణభంగిఁ జూపనినదంబు చెలంగ నుపుంఖనస్తమ
ర్వారశరంబు లేయఁ గని వానవతుల్యుఁడు లక్ష్మణుండు పా
ల్వార శితాగ్రధార భీదురాభనువర్ణవిచిత్రపుంఖశం
పారుచిడి ప్తబాణముల మాన్వై దడియశిలీముఖంబులన్. 11:9
- శా. ఈమాడ్కి న్రఘువర్యసాయకహతాహీనోపమానస్వకీ
యామోఘాంబక లేఖ ఖండితఫణవ్యాళాలిభంగి న్రణో
ర్వీమధ్యంబున న్రాలినం గని దశగ్రీవుండు సంక్రుద్ధుఁడై
సామిత్రి న్వడి నేసె భోగివిలసచ్చండాన్యకాండంబులన్. 11:20
- శా. ఆరామానుజఁ డుగ్రకాన్తుకవిముక్తామోఘభల్లార్థచం
ద్రాహుఁడురికాన్యసింహముఖనానాకారవజ్రోల్లస
న్నారాచంబుల రావణాంబకముల స్థండించి దోడ్తో వెన
న్వారాశీవిషతుల్యసాయకములఁ గుప్పించె నత్యుద్ధతిన్. 11:21
- చ. కడువడి లక్ష్మణోగ్రవిశిఖంబులచేఁ దనబాణబాలము
ల్లడుఁ బొడి యైనఁ దత్ప్రసరలాఘవసంపద కాత్మ మెచ్చుచుం
దడయక తీవ్రకాండములఁ దచ్చరము లివ్రియించి గ్రమ్మట
న్విడువక మీఁటి యేసె రఘువీరునిమీఁద ననేకబాణముల్. 11:22
- చ. అలిగి రఘూత్తముండు కఠినాశనికంటె మహాహికంటెఁ ద
త్కులిశముకంటెఁ గాలునియకంతదారుణహేతికంటె మీ
క్కిలి బెడిదంబు లై నవిషకీర్ణశరంబుల వింటఁ గూర్చి పెం
వలర నిశాచరేంద్రునిసహార్థము వే నిగిడించె నుద్ధతిన్. 11:23
- చ. ఇట్లు ప్రచండభంగి నిగిడించిన నర్జనుజశేఖరుండు కోపోద్దీప్తితుండై రయంబున
లాఘవలక్ష్మణుద్ధశ్వదృఢశ్వంబులేర్పడఁ గాండప్రకాండంబులు పరఁగించి లక్ష్మ
ణప్రయుక్తబాణంబుల జడియ నడచి తొల్లి విరించి యొసంగినకాలాగ్నిసమ
ప్రభం బైనయొక్కదివ్యసాయకం బారాజనందనునిలలాటదేశంబు నాట
నేసిన నద్వశరభపుత్రుండు రావణనాయకార్తుం డై యొక్కింత చలించి గ్రమ్మట
లబ్ధనంజ్ఞుండై యతిప్రయత్నంబున నప్పొలస్త్రువనిచావంబు ఖండించి వైశ్వా
నరజ్వాలోపమంబు లై నమూఁడుబాణంబు లురంబు గాఁడనేసిన నతండుసామి
త్రిశితాగ్రశరాభిహతుం డై యొక్కింతసేపు మూర్ఖాపరవశత్వంబున రథధ్వ
జం బూఁతగా నిశ్చేష్టుం డై యుండి వెండియు నతిప్రయానంబున మూర్ఖుడే
టి నికృతచావుండును శరతాడితుండును మేదస్సిక్తగాత్రుండును రుధిరావ
సిక్తుండు నై కోపోద్రేకంబున. 11:24
- చ. జలజభవుండు మెచ్చి మును సత్కరుణం దన కిచ్చినట్టిని
శ్చలనముదగ్రశక్తి గలశక్తిని ధూమయుతాగ్నిసన్నిధి

నృలవడరాతిమర్దని త్పాచరవానరసాధ్వసప్రదం

జలమునఁ గేలఁబూని రఘున త్తముపై వెన వైచె నుద్ధతిన్.

1125

వ. ఇట్లు రావణప్రయుక్త యై నజ్రశనివేగంబునం బఱతెంచుచున్న శక్తి నవలొ
కించి భరతానుజుండు హుతాగ్నికల్పంబు లగునానాశ్రుబాణంబులు పఱ
గించిన.

1126

❧❧ మూర్ఛితుఁ డగులక్ష్మణుని రావణుఁ డట్టిట్టు కదల్చలేకపోవుట. ❧❧

చ. అనుపమఘోర బాణముల నన్నిటి మ్రింగుచు వచ్చి శక్తి పె

ల్చిన రఘువీరముఖ్యునివిశాలభుజాంతరసీమఁ జొచ్చెఁ జొ

చ్చిన వెన శక్తిమంతుఁ డగు శ్రీపతినిన్నిభుఁ డానుహాత్ముఁ డొ

య్యనఁ బెనుమూర్ఛ పైకొనిన నదృశభంగిఁ బడె న్రణంబునన్.

1127

వ. ఇట్లు బ్రహ్మన త్తశక్తితాడితుం డై భరతానుజుం డగులక్ష్మణుండు తద్వివత్పరి
హారార్థంబు తన్ను న్వమూలకారణుండును భగవంతుండును నర్వవ్యాపారుం
డైననారాయణునియచింత్యం బైనభాగంబునుం గాఁ దలంచుచు మూర్ఛితుం
డైననమ్మహాత్ముని డాయం జనుడెంచి లంకకు గొనిపోయెదఁగాక యని దలంచి
మహాబలుం డగురావణుండు బాహువులు నాచి బలంబుకొలంది కొంతదడవు
పీడించి.

1128

చ. మును పురవై రియు క్తముగ భూరిబలంబున వెండికొండ నె

త్తిన ఘనుఁ డాదశాన్యుఁ డతిధీరుని లక్ష్మణు నెత్తఁ జాలఁ డ--

య్య నిఖలవిష్టవంబుల రహిం దనలో నిడికొన్నదై త్యమ

ర్దనునివరాంశభూతుఁ డగుచాశరథిం గదలింప శక్యమే.

1129

వ. మఱియు నమ సద్గీరోపమానభూతుం డైనహిమవంతుండును నమ స్తరత్నాక
రప్రధానగంభీరతరక్షిరోదత్తో భణక్షమం బైనమందరంబును జతుర్దశభువనంబు
లకాధారభూతం బైనహేమాచలంబును సప్తసాగరకులూచలసహితం బైన
భూమండలంబును జరాచరానంతకోటిభూతనికరాశ్రయం బైనతైలోక్యంబు
ను భుజాబలంబునఁ జలింపం జేయుటకు నమర్థుఁ డగురావణుండు లక్ష్మణు నిట్ట
ట్టగదల్పంజాలక వెగటునడి.

1130

❧❧ హనుమంతుండు ముప్పిచే రావణునిఁ బొడిచి మూర్ఛిలఁ జేయుట. ❧❧

తే. ఉరగపతిమాడ్కి రోఁజుచు నోపినట్లు

విడువక పెనంగురాక్షసవిభునిఁ జూచి

రుమ్మఁ డై వాయుజుండు వానితోమ్ముఁ బొడిచె

కులిశనిభ మైనపిడికిట గుండె లవియ.

1131

శ్లో. ఈరీతి వాయునందన, దారుణపవిత్రుల్యముప్పితాడితుఁ డై దే

వారి ముఖనయనకర్ణ, ద్వారంబుల శోణితంబు తరుచుగ నిగుడన్.

1132

- మ. గిరిమాక్కిం జలియించి వారిదముభంగి నృల్పిడి న్నోయుచు
 నృరశుచ్చిన్నమహీరుహంబుపగిది న్నన్తాసి పెన్తార్భచే
 ఖలుఁ డారాక్షసలోకపల్లభుఁడు మోఁకా ధ్లాఁతగా భూమిమీఁ
 ద రహిం ద్రెల్ల నురారు లెల్ల భయసంత్రస్తాత్తులై చూడఁగన్. 1183
- వ ఇట్లు మరణోపమానగాఢమూర్ఛాపరవశుం డై పడియున్న భీమవిక్రముం డైన
 రావణుంజూచి దేవత లానందించిరి పరమక్షులు కీర్తించిరి సిద్ధసాధ్యాదులుకొత్తు
 కంబున వీక్షించిరి వానరులు హస్తోత్కర్షంబున సింహనాదంబులు గావించి
 రంత. 1184
- చ. అతులితసత్త్వం డై నపవనాత్మజుఁ డుగ్రనిశాచ రేఖ్యరా
 ర్దితుఁ డగులక్ష్మణు న్నమరధీరుని శక్రసమానవీర్యునిం
 జతురుని శూరవహ్య నతిసాహసుఁ జేతులఁ గ్రుచ్చి యెత్తియ
 ద్భుతగతిఁ దెచ్చి రాఘవునిముంగలఁ బెట్టెఁ గవు ల్నుతించఁగన్. 1185
- తే. అపుడు సౌమిత్రి పగతుల కప్రకంపుఁ
 డయ్యుఁ బవమాననుతునియత్యంతభక్తి
 కతినుహృత్ప్రమునకుఁ జల్క నయ్యె బుధులు
 జగతి భక్తపరాధీను లగుట యరుడె. 1186
- తే. వక్షమున నాటి యున్నరావణునిశక్తి, నమరదుర్జయుఁ డైనలక్ష్మణుని విడిచి
 మరల దశముఖునిద్దకుఁ బఱచి వాని, రథముమీఁద నెప్పటియట్టులధివసించె.

—అంత లక్ష్మణుడు మార్పు దేటుట. అంత—

- తే. శత్రునూదనుఁ డైనలక్ష్మణుఁడు తన్నుఁ
 దగ నమీమాంస్య మైనమాధవునిభాగ
 మనుచుఁ దలఁచుచు నాశ్వస్తుఁ డతివిశబ్దుఁ
 డై పాలువు గాంచెఁ దొల్లిటియట్టు లవుడు. 1188
- ఉ అంత నిశాచరేంద్రుఁడు దశాస్యుఁ డొకింతకు మూర్ఛ దేటి కా
 లాంతకుభంగిఁ గ్రోధవివశాత్తుఁ డై మఱి యొందు కాన్తుకం
 బెంతయుఁ దాల్చి నారి మొఱియించుచు ఘోరనిశాతపాణము
 ల్పొంతము మీఱ నేయుచు నృపాలుని డాయఁగ వచ్చె నుద్ధతిన్. 1189
- వ. ఇట్లతిరథనంబుగాఁ జనుదెంచుచు నున్నరావణునిఁ దదీయదారుణశరార్ధితంబై
 భయంబునం బఱచువానర సైన్యంబునుం జూచి వై రివిరాముం డగురాముండు
 రయంబున వానిమీఁదికి నడరిన నమ్మహాత్మ్యన కంజలిఁ జేసి హనుమంతుం
 డిట్లనియె. 1140
- క. అనఘా గిరినిభ మగుమధ్ధనపృష్ఠం బెక్కి ఘోరకాండంబులచే
 దనుజాధిపుఁ డగురావణు, ననిలో శాసింపు మమరు లభినుతి సేయన్. 1141

అతి రాముడు హనుమత్పుష్టాహుడై రావణునితో యుద్ధము నేయుట. ఇతి.

సీ. అనవిని రఘురాముఁ డతిసంప్రహృష్టుఁ డై కనకాద్రినిభ మైనగాడ్పుపట్టి
పెనుమూఁపురం బెక్కి ఘనతరపూర్వాద్రిపై వెలింగెడుబాలభానుభంగిఁ
దేజరిల్లుచు హేమదీప్తతాంగఘటై నదుష్టాత్ము దశాస్యుఁ జూచి
భీషణవజ్రనిష్పేచనిస్వన మైనదారుణశింజనీధ్వని యొనర్చి

తే. క్రుద్ధుఁ డై నేత్రములఁ దాన్రుధులు నిగుడఁ

గదియఁ జని యాతపాపాయకాలజనిత

సాంద్రజలదస్వనోపమశస్త్రతుల్య

వాక్యమున నీట్లు లని పల్కె వానితోడ.

1142

చ. నిలు నిలు రాక్షసప్రవర నీవు దురాత్ముఁడ వై జితారిసుం
డలునకు నాకు విప్రియ మొనర్చితి వెక్కడి కేగె దింక ని
స్తులమణిపుంఖఘోరపవిత్రుల్యనుపర్వశితాగ్ర సాయకం
బుల నిను గీటణంచి జముప్రాకింక బుచ్చెద నీక్షణంబునన్.

1143

చ. అనిమిషనాథపావకకృతాంతనిశాటులు దోడుఁజూపినన్
వనధిపతిప్రథంజనశివప్రియు లొక్కటఁ గూడి కాచినన్
వనజభవేశు లడ్డపడి వచ్చిన దిక్కుల నెందు డాఁగిన
ద్వనజకులప్రదీప నినుఁ దప్పక చంపెద సంగరంబునన్.

1144

చ. అనుపమశక్తి నెవ్వని రణావని మూర్ఛితుఁ జేసి లంకకుల
గొని చనఁ జూచి బాహువులు గ్రుచ్చి కడల్పంగఁ జాలవైతి నా
ఘనభుజ నగ్నికల్లు నరికాలుని సంగరభీము లత్క్షణ
న్నిను వధియింప నుర్వర జనించినమృత్యువుగా నెఱుంగుమా.

1145

తే. ఈరఘుకులోత్తమునిచేత ఘోరదర్శనులు జనస్థానకృతగేహు లలఘుహేతి
ధరులు ఘనవిక్రములు చతుర్దశనహస్ర,వీరదైత్యులు పాలియుట వివేచనీచ.

ప. అని పలికిన నారఘుపుంగవునివచనంబులు విని రాక్షసేంద్రుం డగురావణుండు
క్రోధపరీతచిత్తుండు కాన్రుకజ్యారవంబు భైరవంబుగా మ్రోయఁ గాలానలశిఖో
పసుంబు లై నతీక్షణపాయకంబులు మహాపేర్వుం డగుమారుతిం దాఁక నేసిన
స్వభావతేజోయక్తుం డగునమ్మహాబలశందనుండు బాణతాడితుం డయ్యును
గ్రమ్మట నధికతేజోయక్తుం డై వెలింగె నంత మహాతేజం డగురాముండు
రావణునిచేతం గృతవ్రణం డై పవమానుసూను నాలోకించి కోపారుణితలో
చనుండై రయంబున.

1147

చ. అనుపమఘోరకార్ముకగుణార్భటు లంబరవీధి నిండఁ గాం
చనమణిపుంఖబాణములు సాంద్రముగాఁ బరఁగించి సూతకే
తసయుగచక్రఘోటకగదాపరిఘాయసశృంగపట్టినా
శనిసహితంబుగా నతనిస్వందనముం బూడి చేసి వెండియున్.

1148

య. ఘనవజ్రశనిసన్నిభం బగుమహోగ్రకూరకాండంబునకా
దనుజవ్యూధనుజాతరూపబలయుక్తస్థితదోర్మధ్యమం
దు నెఱింగుడఁగ నేనె చొల్లి భగవంతుం డైనశక్రండు గా
బ్బున వజ్రంబున భూరిమేరుగుధరంబు నేర్పిసిన ట్లుద్ధతిన్. 1149

ఉ. నాశము నొంద కద్యుతరణంబుల నెవ్వఁడు తొల్లి వజ్రపా
తాశనిసన్నిపాతముల నార్తి వహించి దలంకఁ దట్టిదై
త్యేకుఁడు రామకార్ముకవిస్మవ్యశరాహతుఁ డై భృశార్తుఁ డై
గాసిలి చేతివి లిప్పిచి గ్రక్కున మూర్ఛితుఁ డయ్యె నయ్యోడన్. 1150

అథ రాముండు యుద్ధంబున విహ్వలఁ డైనరావణునిఁ జంక విడిచిపెట్టుట. అథ

వ. ఇట్లు విహ్వలుం డైనదశాస్యు నవలోకించి రాముండు వెండియు నొక్కదీప్తార్ద్ర
చంద్రసాయకంబున నర్కవర్ణం బైనవాసికీరీటంబును శరదెందుప్రతిమం బైన
ఛత్రంబును బుడమిఁబడంగూల్చి పదంపడి నిర్విహితవిషమన్ని కాశుండ్డ శాంతా
ర్చి యైసపావకునివడువున వేడిమి సెడి రాహుగ్రస్తుం డైనమూర్ఛునిసగిది
నిస్తేజం డై వెఱిఁగుపడి యున్నరావణుం జూచి యిట్లనియె. 1151

ఉ. రాక్షసనాథ నీచలము లావును జేవయు విక్రమంబు ప్ర
త్యక్షము గాఁగఁ జూపితివి తప్పక మా కవి తెల్ల మయ్యె దో
షక్షేతి వై ననీబలము సర్వముఁ జూడఁగ గోరి నేఁడు ని
స్సక్షయబాహుశౌర్యమున నాజి వధింపక కాచి వుచ్చితిన్. 1152

చ. అనురవరా రణార్ధితుఁడ వైతివి గావున లంక కేగి సాం
పెనఁగఁగ నేటిరాత్రి వసియించి గతప్రథసశ్రముండి వై
మనలక నీవు రేవకడ మంచిశతాంగము నెక్కి ధనివై
వెనఁ జనుదెమ్ము నాదుభుజవిక్రమ మంతయుఁ జూచె దాజలోన్. 1153

చ. అన విని రావణుండు హృదయంబున నాధ్వన మంకురింపఁ జ
య్యన హతదర్పహర్షుఁడు హతాశ్వరథధ్వజసూతచక్రఁడుకా
వినహతసత్త్వ తేజఁ డపనీతకీరీటశరాసిచావుఁ డై
మనమునఁ దొంటిపారుషము మాని రయంబున నేగె లంకకున్. 1154

ఉ. ఆరణనీచరేంద్రుఁడు మహాభుజసత్త్వఁడు మానిహంత శ
క్రారి పురంబుఁ జొచ్చుటయు నవ్వల లక్ష్మణసంయుతంబు గా
దారుణజన్యరంగమునఁ దద్దయు నొచ్చినవారిఁ గీశుల
స్సారభుజుండు రాముండు విశల్యులఁ గా నొనరించె నందఱిన్. 1155

చ. అనిమొన నిట్లు క్రూరుఁడు సురారి పరాభవ మొందు చుండఁగాఁ
గనుఁగొని ధారుణీగగన కాండచరాళభూతజాలము
ల్తునులును దానవు ల్దివిజముఖులు సాగరము ల్లిశ ల్విధుం

డినుఁడును వానరప్రవరు లెంతయు సంతన మంది రయ్యెడన్.

1156

—శ్లో— రావణుండు తనకుం బాటిల్లివ శాపములను దలంచి దురిభింబుల.

ప. ఇత్రైజింగున రావణుం డాటవనాఁటియుద్ధంబున రామబాణభయార్ధితుం డై
భగ్గుచున్నుండై మృగేంద్రునిచేత మత్తమాతంగంబుకరణి ఖగేంద్రునిచేత బన్న
గంబుభంగి మహాత్ముం డగురామునిచేత సభిహతుం డై పలాయితుం డై లంక
సాచ్చి బ్రహ్మాదండ ప్రతీకాశంబులునువిద్యుత్సృగృశవగ్గంబులునుయుగాంతకాల
సముత్థితాగ్నివర్ణధూమకేతుప్రకాశంబులు సగురామునిబాణంబులు దలంచు
కొని వ్యధితాకులేంద్రియుండై కాంచనమయదిన్యసింహాసనంబున నాసీనుండై
క్షురాసుల నందఱఁ గలయు సవలోకించి యిట్లనియె.

1157

చ. హరిహయపావకాదికదిశాధిపు లెవ్వని కోడి భీతిచే

నిరవులు పాసి రేపవలు భృత్యులకై వడిఁ బొల్తు రట్టిసే
నరుదుగ నాజి మానవున కక్కట యోడితి నేఁడు చాల మ
త్సరమతపంబు సర్వమును బొరుష మంతయు రిత్త యై చనన్.

1158

చ. లలయక నేను దొల్లి తప మర్థి నొనర్పఁగ మెచ్చి వచ్చి యా
నలినభవుండు భూరికరుణ స్వరదాన మొసంగునాఁడు మ

ర్ష్యులవలన స్థయంబు గదురుకొ మది నుంపు మటంచుఁ బల్కె న
ప్పులు కిటు నేఁ డమోఘ మయి పాయక డాయఁగ వచ్చెఁ దోడుతన్.

1159

చ. కృప జలజాసనుండు వర మిచ్చెడఁ గోరు మటంచుఁ బల్కు నే
నవుడు వతంగసిద్ధఫణియక్షసురాసురకిన్నరాళిచే

నెపు డిలఁ జావు లేనివర మిమ్ముని వల్కితిఁ గాని తొల్లి మ
ర్త్యవతులచేతఁ జావనివరం బది వేడఁగ నైతిఁ గ్రొవ్వునన్.

1160

ప. మఱియుఁ దొల్లి పుత్రమిత్రభ్రాతృచుంత్రి బాంధవపరివారసమేతంబుగా దుర్మార్గ
వర్తివై ననిన్ను సంగ్రామంబున నెవ్వఁడు వధించు నట్టిపురుషుండు మద్యంశం
బునందు భవదర్శంబుగా నవతరించు రాక్షసాధమా నిక్కంబని యిత్వోక్తుల
సంభవుం డైనయనరణ్యునిచేత శవుండనైతి దశరథరాజనందనుండగురాముని
ననరణ్యోక్తరీతి మగర్థం బవతరించినపురుషుగాఁ దలంచెద నదియునుంగాక.

సీ. వినుఁ డేను దొల్లి దిగ్విజయంబు గావించి వచ్చుచు నొకరమ్యవనములోనఁ
దవము గావించెడుతాపసి నలవేదవతి యనుతన్వి నొక్కతెను జూచి

కామాతురుండ నై గ్రక్కునఁ బట్టిన శిన్నాతి కోపించి నన్నుఁ గాంచి
సీచవర్తన యేను నీలంకలోఁ బుట్టి తనయానుజాప్తయుక్తముగ నిన్ను

తే. నాశ మొందింతు నని నన్ను వే శపించి

యేను గనుఁగొనుచుండ మహానలంబు

సొచ్చె నవ్వేదవతియె బల్కచ్చరమున

జనకునకు నీత యై ఖచ్చె సత్య మింత.

1162.

క. వేమటు నాచే బాధితు, లై మునులు తపోబలమున నాడినవచనం
 బామెయి నేటికి జతనం, బై మొనసె నుహర్నివాక్య మన్మతం బగునే. :163
 వ. మఱియుఁ దొల్లి కైలాసగిరిచలవనరుయంబున రావణునకు స్త్రీనిమిత్తంబుగా
 మరణంబు గల్గు నని పార్వతీదేవి శపియించె. నదియునుం గాక రాక్షసాధిమా
 వానరమూర్తి నగునన్నవలోకించి మత్ప్రభావం బెఱుంగక మార్వ్యంబునఁ
 బరిహసించి నన్నవమానించితివి గావున మద్రాపనంయుక్తులును మద్యీర్యనను
 తేజులు నగువానరులు భవద్వినాశార్థంబు జనించెడ రని సందీశ్యసం జాడ
 మఱియు నెప్పుడేని. కామార్తుం డై యకాసు యగుయువతిన బలాత్కారం
 బున ధర్మించునప్పు డతనిశీర్షంబు నప్తస్తకారంబుల వ్రయ్య లగు నని నన్నుద్దే
 శించి రంభానిబంధనుం డైననలకూబరుండు పలికె రావణుండు స్త్రీధర్మణని
 మిత్తంబున వధంబు నొందునని వరుణశ్యకానిబంధనుండు విరించితిట్టె నవి
 యన్నియు నమోఘంబు లై నాచేత సంస్తాప్తంబు లయ్యెఁ దచ్చాపనిమి
 త్తంబు లెఱింగి బలవంతు లగురాక్షసులు చర్యాగృహగోపురదాగ్నిరస్తాకారం
 బు లానోహించి మహామత్సంబున లంకాపురంబు రక్షింతురుగాక యని పలికి
 తనవరాజయంబును బ్రహ్మస్తునిమరణంబును విచారించి కుంభకర్ణుని భీమబలునిఁ
 గా నెఱింగి తన్నిబోధనంబు నుద్దేశించి రాక్షసుల నవలోకించి యిట్లనియె.

— రావణుండు కుంభకర్ణుని మేలుకొలుప రాక్షసుల కాహ్లాపించుట. —

సీ. దనుజశేఖరులార మనకుంభకర్ణుండు మంత్రంబు గావించి మనము జన్య
 మారంభ మొనరించునంతకు మును తోష్విదవనాటనుండి పర్వజానిశాప
 పరవశుఁ డై మేను మఱచి గాఢంబుగా నిద్రించి యున్నాఁడు నెఱయ నాటు
 నెలలు నిద్రించి యవ్వలనొక్కనాఁడు మేల్కొనువాఁడగావున ననియెఱుంగఁ
 తే. డతఁడు దేవదానవదర్పహంత శూరుఁ, డతిబలుం డతిధీరుఁ డప్రతిమహాపుఁ
 డమితగంధీరుఁ డరికాలుఁడతని మేలు,కొలుపుఁ డిప్పుడుకార్యంబుగూడవచ్చె.
 చ. అతఁ డవరాజతుండు నిజలానురముఖుల కెల్ల మేటి య
 ప్రతిమభుజాబలుండును సువర్వుల కెల్లను జిత్రశిల్ప మా
 యతభుజఁ డాజిరంగమున నద్రిచరేంద్రుల రాజపుత్రులఁ
 క్షీతి నవలీలఁ గూల్చి జయశీలుఁడు నాకు జయం బొసంగెడిన్. 1166
 తే. నకలరాక్షసముఖ్యుండు సంగరమునఁ
 గేతుభూతుండు లోకవిఖ్యాతనత్త్వఁ
 డతఁడు మూఘుఁ డై గ్రామసౌఖ్యంబు మరగి
 మంచి చెడు గాన కెప్పుడు నిద్రించి యుండు. 1167
 తే. ఆఘనుండు ప్రబోధితుం డయ్యెనేని, దారుణం బైనసంగ్రామతలమునందు
 మానవేంద్రశరాస్తంభ నైననాకు, శోక మించుక గలుగదు శూరుఁ డగుట.
 క. అనిమిషపతినభబలుఁ డగు, జనపతిచే నిట్టివగవు నమకొని రా న

వ్వనిచే నే మగునాతనిఁ, గొని యేమి యొనర్చువాఁడ గ్రూరత్వమునన్
క. అని పలికి వారివలన, స్వీనఁ దగు ప్రత్యుత్తరంబు వినఁబడ కునికి

స్తనమున ఖేదించుచు న,ద్దనుజాధిపుఁ డనియె మరల దైత్యులతోడన్. 1170
తే. ఇట్టివ్యసనంబు దొరకొనినట్టిచోట, వాఁడి మెఱసి రణంబునఁ దోడుపడని
విబుధనాథప్రతీకాశవీరుఁ డైన, కుంభకర్ణుఁ డిఁ కెన్నఁడు గూడి వచ్చు.

ప. అని పలికినరామఁనివచనంబు విని మాంసశోణితభోజను లగు యాతుభానులు
కొందఱు పరమసంభ్రాంతులై యతనిపనుపున గంధమాల్యంబులును భక్ష్యం
బులునుగొని రయంబునఁగుంభకర్ణునివేశసంబుకడకుంజని యొక్కచోట మహా
ద్వారకవాట యై సమంతతోయోజనాయత యై రమ్య యై శోభన యై కాం
చననిబద్ధభూమి యై సర్వగంధప్రవాహిని యై యొప్పునొక్కగుహ నవలోకించి
యతిప్రయత్నంబునం బ్రవేశించి యందు భీమనాసాపుటుండై పాతాళవిపులా
ననుం డై శయ్యావినయ స్తనర్యాంగుం డై మేదోరుధిరగంధి యై కాంచనాంగ
దనద్ధాంగుం డై హారకిరీటశోభితుం డై భీమదర్శనుం డై యూర్ధ్వరోమాంచి
తళిరిండుం డై వికృతరూపుం డై మహాశ్వాసవిత్రానితసర్వభూతుం డై కుబుసంబు
గప్పినమహాపన్నగంబుకరణి విశీర్ణం బైనవర్వతంబుమాడ్కిఁ జూడ్కికి ప్రే
గగుచు శయనించి కాలవ్యాళంబుపగిది బునకొట్టుచు గాఢంబుగా నిద్రించు
చున్నమహాబలుండును నైర్మతవ్యాఘ్రిండు నరిందముండు సగుకుంభకర్ణు
నవలోకించి రాక్షసు లందఱుఁ దదీయనిశ్శ్వాసవాతావధూతు లై నాసావిప
రంబులలోనికింబోవుచుఁ గ్రవ్యుతి నిర్గమించుచుఁ గారాకులగతి నుడివడి మహా
బలులు గావునఁ గొండాకనేపునకు సతిప్రయానంబున నూల్కొని యతలకడ
కుం జని తదీయాగ్రభాగంబునఁ బరమతర్పణం బైనమాంసంబునుమ్మగనుహి
షవరాహమాంససంచయంబును బరమోదనంబును మహాద్భుతంబుగా మేరు
మహీధరంబుపొడుపున రాశిపడవైచి శోణితకుంభంబులునువివిధమద్యభాండం
బులును నింది పరార్థకాలాగరుచండనం బలంది దివ్యసుగంధిగంధమాల్యం
బుల నలంకరించి సుగంధిధూపంబు లర్పించి తద్విభోధార్థంబు కొందఱు జల
దంబులభంగి గర్జించిరి కొందఱు శశాంకసదృశప్రభంబు లగుశంఖంబులు
పూరించిరి కొందఱు సింహనాదంబులుచేసిరి కొందఱు భుజాస్పానంబుగావిం
చిరి కొందఱు ఛేరీమృదంగపటహంబులు వాయించి రిట్లందఱేకకాలంబున
మహానాదంబులు గావించినఁ దదీయనానావిధనిష్ఠోపంబు దశదిశలు నిండి
త్రిదివంబు నాక్రమించి భీషణభంగిం జెలంగిన నయ్యఖండనిష్ఠసంబున కవిసి
గతప్రాణంబులై విహంగమంబులు మింట నుండి పుడమిం బడియెఁ గుంభ
కర్ణుం డంతకు మేల్కొన కున్నం జూచి.

1172

••••• రాక్షసులు కుంభకర్ణుండు మేలుకొనుటకు నానావిధ ప్రయత్నములఁ జేయటం. •••••

చ. అనురగణంబులు గ్రహరిమాశనిపట్టినశూలఖడ్గము

- ల్లునలమునుంఁగిముష్టితలముద్గరము ల్బృథులై లశ్యంగము
ల్విసుకక పూన్చి బాహుబల నేగిమునక నుఖసుప్తుడైనరా
క్షసపతిఁ గుంభకర్ణు నతిసాంద్రముగాఁ బ్రహరించి రొక్కటన్. 1173
- ఉ. ఆయుసురాన్వయప్రవహుఁడంతకు మేల్కొనకున్నఁ జూచి దై
తేయకు లూర్పుగాడ్పులకు ధీరత ముంగల నివ్వితేక నే
పాయుచుఁ దన్నహాశ్రవణభాగములం బదివేల రాక్షసు
లేయఁ దొడంగి రొక్క మొగి విశ్రుతఘోషవిశాలదుందుభుల్. 1174
- క. కొండలు చింకము లొత్తిరి, కొండలు పణవములు భూరికుంభగణంబు
ల్పొందుగ వాయించిరి మఱి, కొండలు కర్ణములొన ఘోషించి రొగిన్. 1175
- చ. తరువుల ప్రేసియుక గదలఁ దర్దయు మోఁడియుఁ గాల్గఁ జేతులం
గర మరుదార నుట్టియు నఖంబుల వచ్చియు దంతపంక్తు
గఱచియుఁ బెక్కుచంకములఁ గాటియపెట్టియు నప్పుడానిశా
చరగణనాఘ మేల్కొలుకుఁజాలక చిక్కిరి దైత్యులంకలున్. 1176
- ఉ. పెండియు నూరకుండినఁ బ్రవీణత గల్గినె యంచు దైత్యులు
ద్దండభుజావలేపమున దారుణకర్మ మొనర్పఁ బూని వే
దండములఁ ఖరోష్ఠముల నశ్వములం బయి ద్రొక్కఁ బంచి బల్
దండకశాంకుశంబులఁ జలంబున ప్రేసిరి మిక్కుటంబుగన్. 1177
- చ. విడువక తీక్షణసూలముల ప్రేయుచుఁ గాఢకటంకరంబులం
బొడుచుచు రాల్గ దువ్వచుచు బుంఖగదామునలాసిపంక్తిచే
నడుచుచుఁ గూటముద్గరమహాపరిఘంబులఁ జాల మోఁడుచుం
గడువడిఁ జేసి రొక్క మొగి గాఢనిరంతరవాద్యఘోషముల్. 1178
- ఉ. ఆపటునిన్వనంబున ననాచలసాగరసాధపాలికా
గోవురసాలనన్నగృహకుశ్యనమేతముగాఁ గలంగి లం
కాపుర మంతయుం బులుగుకై వడిఁ జాలఁ జరించె గాని యా
సాపపురక్కసుం డపుడు ప్రక్క గదల్చక యండె నెంతయున్. 1179
- తే. అంత బలవంతు లైనదోపాటు లతని
శ్రవణములఁ జేరి మృష్టకాంచనవిశాల
దండములఁ గొని జగములగుండె లవియ
మించి భేరులు వేయి వాయించి రపుడు. 1180
- క. ఈరీతి నెంతఁ జేసిన, సారనసంభవునిఘోరశాపంబున దే
వారాతివంశవశ్యుడు, ధీనుడు రాక్షసుడు నిద్రదెలియక యున్నన్. 1181
- వ. అత్రైతం గాలోకించి రాక్షసులు మహాక్రోధనమావిష్టులై భీమపరాక్రమంబున
సర్వస్రాణంబుల నతిప్రయత్నంబున నీలాంజనచయకారుం డగుకుంభకర్ణునిం
బ్రబోధించుటకు మహద్భుతకర్మంబు గావించ నమకట్టి విక్రమించి. 1182

సీ. శిరమందు నురమందుఁబరుష గాత్రములందుఁదఱుచుగా గిరిశృంగతరులు వైచి
 పొంగఁ గాచిననూనెబుంగలఁ గొని తెచ్చి శ్రోత్ర రంధ్రములలోఁ గ్రుమ్మరించి
 పటురజ్జబంధనబద్ధఘోరాకారదీర్ఘశతఘ్నులఁ దిరుగ వ్రేసి
 దీర్ఘంబు లై నిక్కి దివితోడ నొరసెడు దట్టంపుమీసాలు పట్టి పెఱికి

తే. కఠినకూటముద్గరములఁ గదియ మోఁది

క్రకచములఁ గోసి ఘనకుఠారముల నఱికి

విక్రమించిన నమ్మహాశక్ర రిపుఁడు

మేలుకొన కున్న వీక్షించి చాలఁ గినిసి.

1183

క. దోహటప్రవరులుఁకడు, రోషంబున వానరాజరుద్రసంఘములఁ

భీషణవైఖరి నపుడా, దోహచరుమోఁదఁ దోలి ద్రోక్కించి రొగిన్. 1184

వ ఇట్లనేక ప్రకారంబుల నొప్పించిన నక్కుంభకర్ణుండు బహుప్రయత్నంబునఁ
 గొండాకసేవునకు మేల్కని గిరిశృంగవృక్షంబులఁ దాడితుం డయ్యును దద్విపు
 లప్రహారంబులు చింతింపక యావులించి నీల్గి నిద్రాక్షయంబువలన నధికక్షుత్తి
 పాసావీడితుం డై శీఘ్రంబున లేచి నాగభోగాచలశృంగకల్పంబులును గిరిశృం
 గసారంబులు నగుబాహువుల విదిర్చి కాలమేఘంబున నుండి వెలికి నిగుడు
 శంపాలతికచాడ్చున దీప్తాగ్నిజ్వాలాసంకాశయు విద్యుత్సదృశదీధితియు నగు
 దీర్ఘజిహ్వ వెలికి నిర్గమింప బడబాముఖనన్నికాశం బైనవికృతవదనంబు దెఱిచి
 యావులించి వ్రదీప్తంబులగుమహాగ్రహంబుకరణి మహానేత్రంబులు వెలుంగ
 నాసీనుం డైన నతని విలోకించి రాక్షసులు తాము దెచ్చిననానావిధానంత
 నర్చ్యభక్ష్యంబులు నమర్పించిన నక్కుంభకర్ణుండు వరాహమహిషమాంసం
 బులునోదనంబును బుష్కలంబుగాఁ గుడిచి శోణితంబును మేడకకుంభంబులు
 ను మద్యంబును యథేష్టంబుగాఁ గ్రోలి సంతృప్తుం డయ్యె నప్పు డతనిఁ దృప్తుఁ
 డైనవానిఁ గా నెఱింగి భయంబు వదలి నిశాచరు లందఱు సతనికడకుం జను
 దెంచి శిరంబులు పాదంబులు సోఁకం బ్రణతు లై యతనిం బరివేష్టించి రంత
 నన్నిశాచరశ్రేష్ఠుండు నిద్రావిశదనేత్రుం డగుటవలనఁ గలుషీకృతలోచనంఁడై
 ప్రబోధంబున కచ్చెరు వందుచు రాక్షసుల నందఱుఁ గలయ నవలోకించి
 సాంత్యవాక్యంబుల మన్నించుచు నిట్లనియె.

1185

—ఁకఁకఁ కుంభకర్ణుండు మేలుకొని రాక్షసులను దన్ను మేలుకొల్పుటకుఁ గారణం బడుగుట. ఁకఁకఁ

సీ. ఏనేల మీచేత నిపు డకారణముగా ధీరత సంప్రబోధితుఁడ నైతి
 భయమించుకయులేక పంక్తికంధరుఁడు మాయన్ననుఖాత్ముఁడై యున్నవాఁడై
 పరులచే నొక్కింత భయము వాటిల్లినచందంబు దోఁచెడు సత్వరముగ
 నది యెట్టిదో చెప్పు డాదైత్యనాథుని దిగులు వ్రేల్చడిలోనఁ దీర్చి పుత్తు

తే. నల్పకార్యంబునకు రాక్షసాధిపుండు

ననుఁ బ్రబోధితుఁ గావింపఁ బనుపఁ డనలుఁ

బహుపుదునో శక్రు ద్రుంతునో యెఱుంగఁ జెప్పుడు
మీ రిపుడు మత్స్యబోధనకారణంబు.

1186

వ. అని యిట్లు సరంభుం డై పలికిన మహాబలుం డగుకుంభకర్ణునివాక్యంబాకర్ణించి
రాజనచివుం డగుయూపాత్ముండు బద్ధాంజలిపుటుం డై యిట్లనియె. 1187

—ఇతి యూపాత్ముండు రావణనకుం బాటిల్లినయాపదను గుంకకర్ణున కెఱంగించుట. ఇతి—

సీ. రాక్షసనాథుండు రామునిపత్నిని మచ్చరంబునఁ జెఱఁ దెచ్చుటయును
జగతీశుపంపున నగచరుఁ డొక్కఁడు వా రిధి తరియించి వచ్చి లంక
సొచ్చి జానకీ జూచి సురుచిరవనభంగ మొనరించి పెక్కంప్ర దనుజపరుల
ఖండించి పుర మెల్లఁ గాల్చి పోవుటయును వింటిరె కద మీరు వీరవర్కుఁ
తే దానరేంద్రుండు వానరసేనఁ గూడి

జలధి లంఘించి వచ్చి ప్రచంపభంగి
లంక సరికట్టుకొని నిరాటంకమహిమఁ

గదనమున దైత్యవరులఁ బెక్కంప్ర దునిమె.

1188

ఉ. పన్నగసిద్ధసాధ్యమునిపక్షినురాసురయక్షకోటిచే

నెన్నఁడుఁ బోరులందు భయమింత యెఱుంగనిమాకు నేఁడు వీ
ర్యోన్నతుఁ డైనరాఘవనృపోత్తముచే నిటు దీర్చ రానియీ
పన్నత వచ్చె మమ్ము సురభంజన చేకొని యుద్ధరింపవే.

1189

తే. దైత్యదానవదేవసంతతులవలనఁ

బ్రథనములఁ గల్గుభయ మింత భయము గాదు
మనుజుఁ డింతకు వచ్చెఁ గ్రమంబు దప్పి
యే మనఁగ వచ్చు నాతనిదీమసంబు

1190

క. గరిసన్నిభు లగుకీశులు, గురుబలముల లంకఁ జాట్టుకొని సమవగతిం
బరువడి రాత్రిచరులఁ గావరమున భంజించుచున్నవారసురవరా.

1191

మ. అరుదార న్నవవజ్రదంష్ట్రుండు విరూపాక్షుండునుం గృత్తశ
స్తరిపుస్త్రాముఁ డకంపనుం డఖిలరక్షసైన్యపాలుండు దు
ర్భరతేజుండు ప్రహస్తుండుం గెఁగి రుద్రద్యౌరూప త్వచ్రశ
స్తరణాకంపితవీరవాసరులచే సంగ్రామరంగంబునన్.

1192

చ. అనిమిషసిద్ధసాధ్యపతగాహులచేతఁ బరాజయం బెఱుం
గనిదనుజేశ్వరుండు దశకంఠుండు నిన్న మహారణంబుబో
దినకర తేజుఁ డైననరదేవునిచేఁ గడుఁ బ్రాణసంశయం
బునఁ బ్రవిముక్తుఁ డయ్యెఁ దనపూర్వభవాపద నేమి చెప్పుదున్.

1193

క. మున్నెన్నఁ డిట్టిచోద్యము, గన్నది లే దసురవర్య కాకుల్ స్థుఁడు మీ
యన్నను వధింపఁ దలకొని, యున్నాఁ డన్నెగులు విభున కుడువఁగవలయున్.

వ. అని విన్నవించిన సంగ్రామంబున నన్నపరాజయంబు విని కుంభకర్ణుండు వివృత
నేత్రుం డై గ్రస్తుఁ యూపాక్షున కిట్లనియె. 1195

క. వసుజోత్తమ యే నివృడె, చని దారుణకీశసై న్యసంయుక్తముగా
జనపతులఁ దునిమి విజయము, గొని వచ్చెన నవల దళముఖుం బరికింపన్.

క. సురవైరివిభుఁడు మెచ్చుఁగఁ, దరుచరవరమాంసశోణితంబులచేఁ గ
వృరులకుఁ దృప్తి యొనర్చెద, ధరణీశులరుధిర మేను ద్రావెదఁ గడిమిన్.

వ. అని పలికిన సగర్వితంబును రోషవివృద్ధదోషంబు నగుకుంభకర్ణునివచనంబు
విని నైర్మతయోధముఖుం డగుఁచుహోదరుఁడంజలిగీలించి రాక్షసేంద్ర రావణు
వచనంబు విని గుణదోషంబులు విమర్శించి యవ్వలఁ బగతుల జయించుట
యుక్తం బని లోచుచున్న దై నను మీనచనంబు రావణునకుం జెప్పి తదీ
యాభిప్రాయం బెఱింగి పచ్చుటకుఁ దగినరాక్షసులం బంచెద నంచాక నను
గ్రహింప వలయు నని పలికి యతనిచేత ననుజ్ఞ వడసి కొందఱ రాక్షసుల రావ
ణునిపాలికిం బనిచి తక్కినరాక్షసులుం దానును భీమాక్షుండును భీమపరాక్ర
ముండు నగుకుంభకర్ణునిం బరివేష్టించి కొలిచి యుండె నంతఁ గుంభకర్ణ
ప్రేరితు లైననిశాచరులు శీఘ్రంబున దశగ్రీవనివేశనంబునకుం జని పరమాన
సఘం డైనయతని సముచితంబుగా సంవర్షించి కేలుదోయి ఘాలంబునం
గిలించి యిట్లనిరి. 1198

శా. దేవా దేవరవారితమ్ముఁడు మహాధీరుండు త్వత్పాదసం
సేవానక్తుఁడు కుంభకర్ణుఁ డట మాచే బోధితుం డయ్యె నా
క్రొవం బోరికిఁ బోవుటో యిచటికిం దోడ్తోడ నేతెంచుటో
ప్రావీణ్యంబునఁ దెల్పుడి భవదభిప్రాయంబు తెల్లంబుగన్.

1199

తే. అనిన విని హృష్టుఁ డగుచు దళాననుండు

దానవులఁ జూచి మీర లాదనుజవర్య

నాకడకుఁ దోడి తెండు వినమ్ముఁ డైన

వాని వీక్షించి పూజింప వాంఛ వొడమె

1200

చ. అనిన మహాప్రసాద మని యారజనీచరు లెల్లఁ గ్రస్తుఁడై
జని ఘటకర్ణుఁ గన్గొని నిశాచరవంశవరేణ్య మిమ్ము నె
చ్చునమునఁ జూడఁ గోరె సురమర్దనశీలుఁడు రావణుండు వే
చని వినయోక్తులం బతికి సమృద్ధము న్గలిగింపుఁ డింపుగన్.

1201

అంభో కుంభకర్ణుండు రావణునికడకుఁ బోవుట. అంభో

చ. అన విని కుంభకర్ణుండు బలాధికుఁ డారజనీచరేంద్రుశా
సనము నెఱింగి మంచి దని శయ్య రయంబున డిగ్గి త్రొలితా
సనకరపాదుఁ డై తనమనంబున సంతన మంకురింప నూ
తనరుచిరావతంసపరిధానములం గయిసేసి గ్రస్తుఁడన్.

1202

వ. రావణనిశానసంబున రాక్షసులు బలవృద్ధికరం బైనమాంసంబును నానావిధ మద్యకుంభంబులును సమర్పించిన సతండు యథేష్టంబుగా మాంసంబు భుజియించి రెండువేలఘటంబులును క్యంబు గ్రోలి యీషత్సముత్కటుండునుమత్తుండును దేజోబలసమన్వితండును బరమసంహృష్టుండును గాలాంతోయమోషముండును నై రయంబున ననేకరాక్షసులు తన్నుఁ బరివేష్టించు నూర్పుండు నిజకరంబులచేత ధరణీతలంబుం బోలెఁ దనుచ్ఛాయల రాజమార్గంబుం బ్రకాశింపఁ జేయుచు ఘటితాంజలు లై యిరుగెవలఁ జాలుఁగొనియున్నరక్కసులఁ జెక్కింపఁ నవలోకించుచు నిజ తేజంబున నాదిత్యుని సంస్పృశించుచు విరించి భవనంబునకుం జనుశతమన్యునిమాడ్కి రావణనిమందిరంబునకుం జనియె నిట్లు శైలశృంగకల్పుం డై యప్రమేయుం డై కిరీటశోభితుం డై యద్భుతదగ్ధునం డై వివృతకాయుం డై రాజమార్గంబునం జనుదెంచుచున్నకుంభకర్ణు నవలోకించి బహిష్కృతు లైనవానరయూధపు లెల్ల భయకంపితశరీరు లై రయంబునఁ గొందఱు రాముని శరణంబు నొందిరి కొందఱు మూర్ఛాక్రాంతులై పుషిమిం బడిరి కొందఱు గిరిగవ్వారంబుల డాగిరి కొందఱు దిక్కులకుం బఱచి రిట్లు భయార్దితులై పఱచువానరుల నవలోకించి మహాతేజుం డగురాముండు వారి కందఱు కభయం బొసంగి కిరీటాలంకృతుం డై మహాకాయుం డై ప్రవృతాకార దర్శనం డై సతోయాంబుధరసంకాశుం డై కాంచనాంగదభూషణుం డై తొల్లి గగనంబునిండిన నారాయణనిమాడ్కిఁ జూడ్కికి వ్రేఁగగుచు వచ్చుచున్న రాక్షసశ్రేష్ఠుం డగుకుంభకర్ణునిం జూచి విస్మయంబు నొందుచు నధిష్ఠాధన్యుం డై రాక్షసపుంగవుం డై నవిభీషణు నవలోకించి యిట్లనియె.

1208

❦ రావణనికడకుఁ బోవుకుంభకర్ణునిం జూచి వానరులు భీతిల్లుట. ❦

సీ. రాక్షసవర్య పర్యతసన్నికాశుఁ డై కనకకిరీటి యై కపిలనేత్రములు గల్గి చంచలాకలితనీలాశ్రంబుకై వడి లంకలోఁ గ్రాలుచున్న వాఁ డెవ్వఁ డిలకుఁ గేవల కేతుభూతుండు వీఁడొక్కఁ డని తోఁచె వీనిఁ జూచి హరులు భయంబునఁ బరుగెత్తుచున్నవారెది మహాభూతమో త్రిదశరిపుఁడో తే. యెన్నఁడును మున్ను కని విన మిట్టిభూత మితనీచంద మంతయు విన నిచ్చ గలిగెఁ దెలుపు మన నవిభీషణుం డలఘువీర్యుఁ డింపు సాంపార రఘుపతి కిట్టు లనియె.

1204

❦ విభీషణుండు రామునకుఁ గుంభకర్ణవృత్తాంతము పెప్పుట. ❦

మ. అనఘా వీఁడు వ్రతాపవంతుండు గిరింద్రాకారుఁ డింద్రుం గృతాంతుని సంగ్రామమున స్వయించినమహాదోర్దర్శుఁ డాదిశ్రవస్తనయుం డుగ్రుండు కుంభకర్ణుండు నశాన్యభ్రాత వ్రాదుండు మేదినిలో నీతనిఁ బోలినట్టిఘనదై తేయండు లేఁ డెన్నఁగన్.

1205

- ఉ. ఈతనిచే రణంబున ననేకులు దానవయక్షకిన్నరు
 ల్భూతములుఁ ఁ ఘోర దితిజులుం బతగాదులు చచ్చి కుగ్రుఁ డై
 యీతఁడు చేత శూలము వహించినఁ జూచి సురాసురు ల్లరం
 బాతతభీతి మైఁ బఱుతు రంతకుఁడో యని విహ్వలించుచున్. 1206
- క. బలసూదనాదు లితనికిఁ, దలఁకుచు నేవెందు కుగ్రదర్పుఁడు ధరలో
 బలవంతుఁ డనఁగ నీతఁడె, గలుగఁడు వేటొకఁడు పీనికంటె సధికుఁడున్. 1207
- వ. మఱియు నిద్దానవుండు న్యభావంబునఁ బరాభిభవనామధ్యపంతుండు మహా
 బలుం డన్యరాక్షసులు వరదానకృతబలశాలు లిమ్ముహాత్ముండు పుట్టినప్పుడె
 త్సుధార్తుం డై యనేకసత్వసహస్రంబులం బట్టి మ్రింగం దొడంగిన సర్వభూతం
 బులు భయపీడితు లై శక్రునిశరణంబు నొంది రాక్షసకృత్యం బెఱింగించిన
 నతండు కోపించి కఠోరం బైనవజ్రయుధంబున ప్రేసిన నతండు శక్రవజ్రభిహ
 తుం డై మిక్కిలి సంక్రద్ధుం డై భూనభోవలయంబు కంపింప నొక్కమహానా
 దంబుఁ జేసి రయంబున నై రావణమహానాగదంతంబుఁ బెఱికి వానవునియరం
 బున ప్రేసిన నతండు కుంభకర్ణప్రహారార్తుఁ డై చలించి కొండొక నేవునకుఁ దె
 లివొంది విమానంబు నొందుచుఁ దనయట్లు వివణ్ణు లైనదేవర్షి బ్రహ్మర్షి సురసిద్ధ
 సాధ్యులం గూడి బ్రహ్మాండకుం జని యిట్లనియె. 1207
- శ. వాణీనాయక కుంభకర్ణుఁ డనుగీర్వాణారి యొక్కండు గీ
 ర్వాణశ్రేష్ఠులఁ దోలుచుం బ్రజల తేవ న్నింగుచు న్దానవ
 శ్రేణిం బట్టి వధించుచు న్వనఁ బరశ్రీలం జెఱి ల్పట్టుచున్
 తోణి న్నన్వర్భవనంబు నాగజగము న్లోరాడుచున్నాఁ డొగిన్. 1209
- క. సారససంభవ దినదిన, మీరీతిం బ్రజల మ్రింగె నేనియు లోకం
 బూరక శూన్యం బై చెడుఁ, గారుణ్య మెలర్ప మమ్ము గావు రయమునన్.
- చ. అన విని పద్మగర్భుఁడు దయారసపూరితచిత్తుఁ డై రయం
 బునఁ జనుదెంచి మోగిలఁ బెనుభూతముకై వడిఁ గ్రుద్ధుఁ డై ప్రజం
 దనియఁగఁ బట్టి మ్రింగుచు మదంబున వచ్చెడుకుంభకర్ణునిం
 గనుఁగొని మోమునం గినుక గన్నడఁగాఁ బరుహా క్తి నిట్లునన్. 1211
- తే. రాక్షసాధమ నీవు విశ్రవునిచేత, నిఖిలభువననాశమునకు నిర్మితుండ
 వైతి గావున నీవు నేఁ డాది గాఁగఁ, జచ్చినట్లు నిద్రింపుము సంజ్ఞ మఱచి.
- తే. అనుచుఁ బరమేష్ఠి శపియింప నసురవరుండు
 బ్రహ్మశాపాభిభూతుఁ డై పడియె నుర్వి
 సంతి రావణుఁ డధికవిభ్రాంతుఁ డగుచు
 సంజలి ఘటించి ధాత కి ట్లనుచుఁ బలికె.
- తే. నలున మనుసుని శపియింప న్యాయ మగునె
 తాను బెంచినకాంచనతరువు తానె

కరుణ మాలి ఫలించెడుకాలమందుఁ

బెటికి వైతురె యింత కోపింప నేల.

1214

వ. దేవా మీనచనం బమోఘంబు గావున నితండు నిక్కంబుగా నిద్రింపం గలం
డితనికి జాగరంబులయందుఁ గాలనియాపణంబు గావించుచునైన నవ్విరించి కరు
ణించి యాఱుమానంబుల కొక్కనాఁడు మేల్కొని బుధుక్షేతం డై యితండు
లోకంబులం జరించుచు వ్యాతాననుండై సంక్రుద్ధుం డైనపావకునిభంగి నిఖల
భూతంబుల భక్షించుం గాక యనినల్క నిప్పుడు రావణుండు భవత్పరాక్రమ
భీతుం డై వ్యసనంబు నొంది కుంభకర్ణుని మేల్కొల్పిన సతండుసంక్రుద్ధుండై
శిబిరంబు నిర్గమించి భీమపరాక్రమంబున వానరుల భక్షించుటకు వచ్చుచు
న్నవాఁ డితనిం జూచినంత నే వానరులు భయభ్రాంతు లై కనుకనింబటచు
చున్నవారింక రణంబునకు డాసినప్పుడితని నేమి వారించెన రిది యొక్కచుహా
యంత్రం బని వానరులకుం జెప్పు మది యొక్కటి నెక్కం బని నమ్మి నిచ్చయులై
యుండెద రని పలికిన హేతుమంతంబును సుముఖోన్మతంబు నైనవిభీషణునివచ
నంబు విని రాఘవుండు సేనాపతి యగునీలు నవలోకించి యిట్లనియె. 1215

చ. అనలకుమార నీవు రయ మారంగ నేగి సమస్తసేనలఁ

మొనలు ఘటించి యగ్గవకులఁ వరణంబుల సంక్రమంబులఁ

మునుమిడి యడ్డగించి నగము ల్లిరిశృంగములుం గరంబులం

గొని బలవంతు లైనప్లవగు ల్వసించెడున ట్టానరుమూ.

1216

క. అని నిర్దేశించిన న,వ్యవచరబలనాఘుఁ డైనవహ్నిసుతుం డా

జనపతి చెప్పినక్రియఁ జ,య్యన నాజ్ఞాపించె వానరావలి కెల్లన్.

1217

తే. అంత శరభుండు హనుమంతుఁ డంగదుండు

నలగ వాడుండు ఘోరశిలాద్రివృక్ష

పాణు లై పెద్దకొండలపగిది లంకఁ

గలబహీర్దావరముల సరికట్టి రవుడు.

1218

క. తక్కినవారివరు లందఱు, నుక్కున జితకాశు లగుచు నురుపాదపముల్

గ్రక్కునఁ గొని పరవాహిని, కక్కజముగ భయము పొడమున ట్లుండిరొగిన్.

వ. ఇట్లు శైలోద్యతదీ ప్రహస్తం బైనవీరవానరవాహినీసందోహంబు గిరినమీపా

నుగతం బైనమహాభ్రపటలంబుచందంబున నందం బగు చుండె నంత. 1220

సీ. నిద్రామదాకులనేత్రుండు పరమదుర్జయుఁడు దురంతవిక్రముఁడు కుంభ

కర్ణుండు ఘోరరాక్షససహస్రపరీతురుఁ డై నిజప్రభలచే నతిశయముగ

సముద్రగ్రరాజమార్గము వెలింగించుచుఁ బురనతికరము క్షుప్తపుష్పస్థిఁ

దోఁగుచు సౌభంపులు వడి దాఁటుచు సరిగి మహోన్నతం బైనదాని

తే. విపుల మగుదాని మణిజాలవితత మైనదాని భాస్కరదర్శనం బైనదాని

మృగ మగుదాని శుచిభంగిఁ గ్రాలుదాని, రాక్షసేంద్రునిసగరు సేరింగ నే

—అథా కుంభకర్ణుడు రావణుని జూచుట. —

స సూర్యుండు మహాబ్రహ్మలంబు ప్రవేశించినకరణి నమ్మహానీయమందిరంబు
ప్రవేశించి పడన్యాసంబులనుహితలంబుకంపింపఁ గత్కృత్యత్రయం బతిక్రమించి
పుష్పకవిమానాగ్రఘటితరుచిరాసనంబునఁ బరమోద్విగ్నుం డై కూర్చుండి
యున్నరావణుని జేరం జనియె నప్పుడు తనకడకుం జనుచెంచు చున్నకుంభ
కర్ణు నవలోకించి కశగ్రీవుండు సంహృష్టచిత్తుం డై రయంబున లేచి యెదు
ర్కొని గాఢంబుగాఁ బరిరంభించి పరమాసనంబుఁ గూర్చుండ నియోగించిన
మహాబలుం డగుకుంభకర్ణుండు రావణునిచేతఁ బ్రత్యుద్గతుండును సంపరివృ
త్తుండును యథావశభినందితుండు నై పర్యంకనుధ్యంబున నుపవిష్టుం డైన
యన్నచరణంబుల కభివందనంబు గావించి తదుపదిష్ట కాంచనాసనంబున నాసీ
సుం డై శ్రోధారుణితలోచనంబుల రావణుని వీక్షించి యిట్లనియె. 1222

తే. అనురనాయక నీచేత నెవనరంబు

దెలియ కే నేల సంప్రబోధితుండ నైతి

నవని నెవ్వనివలన భయంబు గలిగె

జెప్పు మెవ్వఁడు జమువీడు చేరఁ దలఁచె.

1223

క. అని పలికినఁ గ్రుద్ధుం డగు, ననుజన్మునిఁ గుంభకర్ణు సతిబలు నీష
ర్ఘనవృత్తనేత్రములచే, గనుఁగొని యిట్లనియెఁ బంక్తికంఠుండు కినుకన్.

చ అనిశము బ్రహ్మకాశమున నర్థి సుఖంబుగ నిద్రవోవుచుం
బెనుపుగ నాకుఁ బాటిలిసభీతి నొకింత యెఱుంగ వీవు నేఁ

జనివడి రామభూధపునివత్నిని బంకజనేత్ర జానకీ

వనమున నుండి మున్ను గొని వచ్చుట యంత యెఱుంగుదే కదా. 1225

—అథా రావణుండు తనకు సంభవించినవిషత్తును గుంభకర్ణున కెఱింగించుట. —

ఉ. ఆవనుధేశ్వరుం డిపు డనంతవనాటబలాభిగువుం డై

వావిరి సేతుమార్గమున వారిధి దాఁటి బలాభ్యుండైన ను

గ్రీవునిఁ గూడి పావకునిరీతి వెలుంగుచు లంకఁ జేరి బా

హావిధవం బెల్లర్ప దివిజారులఁ ద్రుంచుచు నున్నవాఁ డొగిన్.

1226

తే. కడు సుఖంబుగ సేతుమార్గమున జలధి, దాఁటి వచ్చి ప్రచండవనాటపై న్య

మొప్పుచున్నది లంకావనోపవనము, లందు రెండవతోయధిచంద మొంది.

తే. మొనసి దైత్యులలోఁ గడు ముఖ్యు లెవ్వ

రట్టివా రెల్ల నిహతు లై రాజులోన

వానరబలంబులో నొక్కండైన మడియఁ

డరయ నిది యేమి చిత్రమో యెఱుంగ రాదు.

1228

క. మున్ను కవులు బవరంబున, నెన్నండు పరాజయం బొకింత యెఱుంగన

ట్టన్నా రది కారణముగఁ, గ్రస్తన సాధ్యనము పొడమె రాక్షసవర్యా. 1229

ఉ. తమ్ముడ యేమి చెప్పు దిఃక దాశరథుం డనిలోన నిన్ను శ్రో
ధమ్మున నాధుజీవితము దక్కఁ గొనం దగునట్టిదారుణా
స్త్రమ్ము లనేకము ల్బ్రతిపి దై వవశంబునఁ జంప కింటికిం
బొమ్మని దిట్లు యై విడిచి వుచ్చినఁ బ్రాణముతోడ వచ్చితిన్. 1280

అథ రావణుడు తన్ను రక్షింపు మని కుంభకర్ణుని వేడుట. అథ-

క. భూపాలనుతులఁ గీశుల, నేపార వధించి నీర్య మేర్చిన నాకీ
యాపద గడవం బెట్టుట, కై పనిపడ బోధితుండ వైతివి నాచేన్. 1281

ఆ. వీరవర్య బాలవృద్ధావశేషిత, యైనలంకఁ బ్రోవు మస్తనధ
మందు ఘోరకర్త మాచరించి నిశాట, వంశయందుఁ గీర్తి నెడయు మిపుడు.

క. నీ వెన్నఁడు మును నాచే, నీవిధమున నడుగఁ బడియు నెఱుంగవు నీకుఁ
నావంకఁ గూర్చి గలుగుట, కీవాక్యము విని యెవర్లు మిదియె ఘట మగునీ.

చ. అనిమిషదై త్యయుద్ధముల నదృశ్యధంగి ననేకవారము
ల్లనుజల నిర్జ్వలత్రములఁ నప్పుక దోలిఁ జయంబు గొన్నన
ద్వినుతబలుండ వాబలము తేజము సర్వము నేడు చూపు మే
మని వదియింతు నీకు సరి యైనబలాభ్యుదయ తేడు భాగనీ. 1282

చ. అనిలుఁడు తీవ్రవేగమున నభ్రములంబలె నీవు దోష్టలం
బున విపినాట్రునన్యముల భూరిరణంబునఁ బాటఁ దోలి గ్ర
ద్దన నృపపుత్రులం దునిమి తన్దయు నాకు జయం బొనంగి గ్ర
న్నన ఘనగీర్తి నొందుము రణప్రియ మత్ప్రియ బాంధవప్రియా 1283

అథ కుంభకర్ణుడు రావణునకు రాసేటి సప్రభు అథ-

చ. అని పలికిన రాక్షసనాయకుం డగురావణునిపరి నేవితంబు విని కుంభకర్ణుండు
మనంబున గర్హించుచు నతనిం జూచి దేవా మున్ను మంత్రనిర్ణయంబునందు
మాచేత నేదోషంబు సంకల్పం బయ్యె హితులయం దనభియక్తుండ వైన
నీచేత నాదోషంబు సమానాదితంబయ్యె దుష్కృతకర్తుం డగుపురుషున కెట్లు
నిరయంబులయందుఁ బతనంబు గలుగు నట్లు నీకు నీతాహరణరూపపాపకర్త
ఫలంబు శీఘ్రంబున సంప్రాప్తం బయ్యెఁ గేవలవీర్యదర్శితుండ వై ననీచేత నీ
పాపకర్తవిధానంబునకంటె మున్నీరామాగమనలంకాదాహాదికంబును దోషో
త్పాదంబును ఫలత్వంబున నవిచారితంబులయ్యెఁ బ్రేతోపంతుం డగుపురు
షునిచేత మొదల విచారించి పిదపఁ గర్మం బాచరింపం దగు నది నీచేత విపరీ
తముగాఁ గృతం బయ్యె నెవ్వం డైశ్వర్యమత్తుండై పూర్వకాలకర్తవ్యకార్యం
బులుత్తరకాలంబున నుత్తరకాలకర్తవ్యకార్యంబులు పూర్వకాలంబున నాచ
రించు నతండు నయానయజ్ఞుండు గాఁడు దేశకాలవైపరీత్యంబునఁ గృత
కర్మంబునకు దోషంబు గలుగు ననుకూలంబు లైనను గర్మంబులు సోచితదే
శకాలవియక్తంబు లై క్రియమాణంబు లయ్యెనేని యశుచిజనంబులం దిడిన

పురోడాశాదికంబులుం బోలె విపరీతంబు లై విరుద్ధఫలంబు లగు మఱియు
 నెవ్వండు సచివులతోడ నమయంబు చేసి నీతిశాస్త్రోక్తప్రకారంబున నాత్మోప
 చయపరగ్గానిసంభవనమయక్రియమాణదండోపయోగియానరూపం బైనయు
 త్తమకర్తంబు నాత్మపరబలసామ్యక్రియమాణసామసాధ్యసంధానరూపంబైన
 మధ్యమకర్తంబును బరోపచయాత్మగ్గానిసమయక్రియమాణదానపూర్వసమా
 శ్రయణరూపం బైనజఘన్యకర్తంబు ని ట్లుత్తమమధ్యమాధమభావంబునఁ
 ద్రివిధంబు లగుకర్తంబుల దేశకాలాత్మద్వైతప్రయోజనసంబంధపంచవిధయో
 గంబు లెఱుంగు నతఁడు సాధీయుం డగు నెవ్వండు యథాశాస్త్రంబుగాఁ
 గార్యనిర్ణయం బెఱుంగఁ దలంచి నుహ్మదులతోడ నాలోచనంబు గావించు
 నారాజు బలీయుండు మఱియు విహితపూర్వాప్యహ్మసాధ్యాహ్మసాయాహ్మ
 కాలంబులందు ధర్మార్థకామంబులు ప్రత్యేకంబుగాఁ గాని ప్రాతఃకాలవిహిత
 ధర్మంబును మధ్యాహ్నకాలవిహితార్థంబును బ్రాతఃకాలంబునం గాని మధ్యా
 హ్నవిహితార్థంబును బ్రాతఃకాలవిహితధర్మంబును మధ్యాహ్నంబునం గాని
 సాయంకాలవిహితకామంబును మధ్యాహ్నవిహితార్థంబును సాయంకాలం
 బునం గాని సాయంప్రాతర్మధ్యాహ్నవిహితకామధర్మార్థంబులు సాయంకాలం
 బునం గాని భజించువాఁ డుత్తముండు కేవలకామంబు సర్వకాలంబునందు
 సేవించునట్టిపురుషుం డధముం డనంబడు నీధర్మార్థకామంబులయందునుద్రివిధ
 పక్షంబులయందు నెయ్యది ప్రశస్తతరంబగు దాని నెఱింగి రాజు గాని
 రాజమాత్రుండు గాని యూచరింపం డట్టివానిశాస్త్రశ్రవణం బనుష్ఠానాభా
 వంబువలన వ్యర్థం బగు సామదానభేదదండంబులను దదోగ్యంబును దన్ని
 రావహానిర్వాహప్రకారంబులును ధర్మార్థకామంబులును సచివులతోడ నాలో
 చించి తత్తదుచితకాలంబునందు వశీకృతమనస్కుం డై యెవ్వండు సేవించు
 నతండు లోకంబునందు వ్యసనంబు నొంద కుండు నెవ్వోండు సచివులతోడఁ
 గర్తవ్యాకర్తవ్యంబులు విచారించి యర్థతత్వజ్ఞుండు కార్యంబు నడుపునతండు
 హితానుబంధంబు నొంది జీవించు నని యిట్లు రాజుచేత నీతివ్యుత్క్రమం
 బకర్తవ్యం బని సలిక నీతిబాహ్యం బైనమంత్రివాక్యంబును బరిగ్రహ్యంబు
 గా దనుతాత్పర్యంబు చేటపఱుపం దలంచి వెండియు ని ట్లనియె. 12౬6

సీ. అనురేంద్ర పశుబుద్ధు లై నదుప్పురుషులు తలఁగొని కార్యమంత్రంబునందు
 సభ్యంతరీకృతు లై శాస్త్రతత్త్వంబు లెఱుంగక నృపనీతు లెఱింగినట్లు
 ప్రాగల్భ్యమున నీతిఁ బలుకుచుందురు చాల సిరి గోరునట్టిభూవరుఁ డశాస్త్ర
 విదులు చెప్పెడుమాట విని యొనర్పఁగ రాదు కాదని చేసిన లేదు మేలు

తే. అఖిలశాస్త్రార్థతత్త్వజ్ఞు లై ననృపులు
 ధార్మ్యమున సహితంబు హితంబు గాఁగఁ

గఱపువారి విచారించి కార్యమంత్ర
మునకు రాకుండ వెడలంగ ననుప వలయు.

1237

చ. అనవరతం బుపాయవిదులై నయరాతులఁ గూడి మంత్రులే
పున విచారితకృత్యములు పూని యొనగ్గుచు చుందు రిట్టిదు
ర్జనులను మిత్రహువు లగుశత్రుల మంత్రవినిర్ణయంబునం
దనువుగ భూవరుండు వ్యవహారమునం బరికింపఁగాఁ దగున్.

1238

క. పరికింపనినాఁడు మహీ, నరునిసిరియుఁ బుత్రమిత్రవర్ణము బలమున్
సరిలేనిజీవితంబును, గురుతరవై భవము యశము గొల్బునఁ బోవున్.

1239

క. వైరులు నుపసంహితనుం, త్రిరితకార్యములు సేయు నృపతుల రంధ్రం
బారసి సొత్తురు రాక్షస, వీరా భగము లలక్రౌంచవివరమును బలెన్.

1240

తే. రాత్రిచరవంశవర్య ధరిత్రి నెవ్వఁ
డరుల నెఱిఁగి నిషేధింపఁ జానరపతి
కాపదలు వచ్చు సంచద లవలఁ బోవు
స్థానచలనంబు కలుగు విచార మొదవు.

1241

తే. అనురవర తమ్ముఁ డోపినయంత ముచ్చు
నీతిఁ గఱపెను సేమంబు నెగడుకొఱకు
నీవు తెలియనివాఁడవు గావు నీకుఁ
దోచినవిధంబు సేయుము దోష మెఱిఁగి.

1242

వ. అని పలికినఁ గుంభకర్ణునివచనం బాకర్ణించి దశకంఠుండు కోపించి వికటభుగ్
కుటిదుర్నిరీక్ష్యుం డగుచు నతని కిట్లనియె.

1243

—ఇతి రావణుండు వ్రుధుఁడై పరిరేపనము సేయుట. —

తే. పూజ్యుఁడైనయాచార్యుండు భారికరుణ
శిష్యునిం బలె నన్ను శాసించె దేల
నిట్లు వాక్యమ మొందిన సేమి కార్య
మిప్పటికి యుక్త మగుదానిఁ జెప్పు మీవు.

1244

క. తెలిసియొ తెలియకయో మఱి, చలమున బలముననొ మిగిలి నలిపినపనికిం
గలగూడ కివుడు ననుఁ ద,ప్పులు పట్టిన సేమి కార్య మమర ద్వేషి.

1245

క. గతమునకు వగవ రాధ్యులు, గతము గతమె వగవ సేమి కార్యము గలుగున్
యతిమంతంఁడ వై కాలోచితగతిఁ గృతిసాధనంబు చేయు నరగునన్.

1246

సీ. యామినీచరవర్య నామీఁదఁ గడుభక్తిగలదేని బాహువిక్రముఁడ వేని
యీకార్య మంతయు నీకార్య మని నిజస్వాంతంబునందుఁ దలంతు వేని
మామకాపనయనంభవ మైనదోషంబు విపులవిక్రమమున నపనయింపు
మాపదలందు సాహాయ్యంబు గావించు నతఁడెవో బాంధవుఁ డట్టిచోటఁ

ఆ. గానివాఁడు తనకు లేనివాఁ డిట్టైతఁ, గెఱింగి సంగరమునఁ బరులకడిమి
 దీర్చి వుచ్చి వేగ దీనుడ నగునన్నుఁ, గావు మవనరంబు గదియ వచ్చె. 1247
 వ. అని యిట్లు సంక్షుభితేంద్రియుం డై పలికిన ధీరదారుణం బైనయతనివా
 క్యంబు విని యతని రుప్తుం డైనవానిఁగా నెఱింగి కుంభకర్ణుండు వినయంబున
 నాశ్వాసించుచు మెల్లన శ్లఙ్ఘవాక్యంబున నిట్లనియె. 1248

— ❧ — కుంభకర్ణుండు రావణు నూఱడించుట. ❧ —

- క. దనుజేంద్ర సత్త్వసంపద, మన కేమి గొఱంత యింతమాత్రమునకు నీ
 చునమునఁ జింతిల నేటికి, మనుజేంద్రునివలనిభయము మాను మధీశా. 1249
- క. దానవనాయక నీ వివు, డే నుండఁగ దైవ్య మొంద నేటికి నీవె
 ద్దాని గుఱించి తపించెద, వా నెగులు హరించి వైతు నడలకు మింకన్. 1250
- ఆ. శౌర్యధుర్య యేను సౌభాగ్యమున బంధు, భావమున నృపాలభావ్యనీతిఁ
 బట్టి యిట్టిమాటఁ బలికితిఁ గా కేల, పౌరుషంబు మాని పరుల విడుతు. 1251
- ఆ. చిన్ననాట నుండి చేసినమన్నన, కెన్ని కెక్క ధాత్రిఁ గన్నవన్నె
 కమితనత్త్వమునకు సమముగా నాచేతి, బలువుఁ జూపి నేడు పగఱ గెలుతు. 1252
- ఉ. గ్రక్కున బాహువీర్య మలరంగ వనాటచమూకదంబమున్
 దిక్కులఁ బాఱఁ దోలి నరదేవుల రాఘవుల న్వధించి పే
 రుక్కునఁ దచ్చిరంబులు మహోద్ధతిమైఁ గొని తెచ్చి చూపి పెం
 పెక్కఁగ నీకు జానకికి నిచ్చెద మోదము భోజనం దగన్. 1253
- చ. ప్రథనములో వనాటులు నృపాలురు మత్స్యభునోర్బలంబునన్
 నిధనము నొందుచుండఁ గని నేడు వురిం దమబంధువల్ల మా
 జిధరణియందుఁ జచ్చుటకుఁ జింతిలు చున్ననిశాటకోటికిఁ
 బ్రథ తగ సశ్రుమార్జన మొనర్చెదఁ జూడుము రాక్షసేశ్వరా. 1254
- ఉ. రావణ నేడు చూడు సమరంబున నాదుభుజాబలంబునన్
 దేవనగోపమానదృఢ దేహుని సూర్యమహాభ్రతుల్య బా
 హువిభవాభిరాముని సమస్తవనాటకులాధినాథు ను
 గ్రీవునిఁ జంపి దైత్యులకుఁ బ్రీతి యొనర్తు మహాద్భుతంబుగన్. 1255
- క. చలమున రామునిఁ జంపఁగఁ, దలఁచిన మత్ప్రభృతినర్వదనుజవరులచే
 దలకొని రక్షితుఁ డగు నీ, కలఘుగుణా యేమి గొఱింత యడలకు మింకన్.
- తే. ఏను మున్నుగ జానకీజానిచేత, హతుడ నైన ని స్సనల ఘోరాజిఁ జంపు
 నేను జీవించి యున్నాడ గాన నీకు, భయములే దించుకై న తపాచరేంద్ర.
- తే. అరుల నాజి వధించి జయం బొనంగి, వధిస యేనుండ నన్యుల కాశపడఁగ
 నేల నాకానతిచ్చి నేఁ డాలమునకుఁ, బసువుము ప్రసన్నముఁడవై వనట దక్కి.
- ఉ. వాసవకాలు రైన మఱి వహ్నినదాగతు లైన నీలకం

తానురవయ్య లైన ధనదాభివు లైనను నశ్చిరకా జగ
త్రాసనమూర్తి నై రణశిరంబున రాముని వానితమ్ముని
నాభిసురలీలఁ జంపెన క్షపాచరశేఖర చింత యేటికిన్.

క. గిరిమాత్రశరీరుఁడ నై, గురుశూరుము కేలఁ బూని కోటలు వెలికిం
బటవఁగ మ్రోసెడుననుఁ గని, పురందరుం డైనఁ బాటిపోయె భయమునన్.

తే. శక్తిశ్రుత్యుతుండ నై సంగరమునఁ
గడిమి దీపింప శత్రుసంఘములఁ బాటఁ
దోలునప్పుడు నామ్రోలఁ దొడరి జీవి
తాళ గలవాఁడు నిలుచునే యసురవర్య

1261

క. పరశుగదాఖడ్గంబులు, పరిఘంబులు సాయకములు పనిసేయవు సంగ
రమునఁ గరములచే భీకరభంగి బలారి నైనఁ గడవుడు నధివా

1262

క. నాముష్టి వేగ మనిబో, రాముండు సహించె నేని గ్రమ్మి యెలఁ ద
ద్భీమామోఘప్రదర, ప్రామము మచ్చోచితంబు సాంపుగఁ గ్రోలున్.

క. ఏ నుండ నీకు వగనం, గా నేల నిశాచరేంద్ర గ్రక్కున రిపులం
బూని వధించి జయము గొని, మానుగఁ జనుదెంతుఁ బంపుమా న న్ననికిన్.

చ. దనుజవరేణ్య డెందమున ధైర్యముఁ బూనుము బాహువిక్రమం
బున బలవంతు లై నరఘువుంగవుల నృతపత్రమిత్రపు
త్రునిఁ బురిఁ గాల్చిపోయినమరుత్సుతు సంగదు నీలు జాంబవం
తునిఁ గపిసై న్యసంతతులఁ ద్రుంచి సమిద్విజయం బొసంగెదన్.

1265

చ. హరిహయవహ్నికాలదనుజాపుతివాయుధనేశ్వరేశులం
దటిమెదఁ జంద్రభాస్కరులఁ చారలఁ గూల్చెద భూదివంబులం
బటియలు వాపెద న్నిఖిలసర్వతము ల్పొడిగా నొనర్చెదక
శరదులు రొంపి చేసెద దిశాగజకుంభములం బగల్చెదన్.

1266

తే. అధిప చిరకాలమపుండ నైననాదు, విక్రమంబు విలోకించి వివిధభూత
ములుభయంబునఁ బటవనైరుల వధించి, మ్రింగివుచ్చెద మృత్యువుభంగి నేడు.

సీ. వాసవవైరి భవత్పుష్కార్థం బేను రణమున కేగి దుర్వావరభంగి
రామలక్ష్మణభాస్కరకుమారయతముగాఁ దరుచరవరుల నందఱ వధించి
మ్రింగి వుచ్చెద రఘువుంగవుండు యమక్షయమున కేగిన వెన్న నవనిపుత్రి
నిన్ను వరించుట నిక్కువం చింతయు నాత్మలోఁ గలభయం బవలఁ ద్రోచి

తే. విజ్వరుండ వై రమియింపు వేడ్క మీఱి, సారవాసుణిఁ గ్రోలుము సర్వకృత్య
ములు నొనర్చుము బలరిపుముఖ్యదివిజ, వరులఁజీరికిఁ గొనకుము వరగుణాధ్య.

— మహాదరుండు కుంభకర్ణునిమతమును దూషించుట. —

ప. అనిపలికిన సతికాయం డగుకుంభకర్ణునివచనంబు విని మహాదరుండు మంత్రుల

తోడ విచారింపక రావణునిచేతఁ గృత్యంబు కృతం బయ్యె ననియు ననహు
యంబుగా రామాదులతో రణంబు చేసెద ననియు నెయ్యది కుంభకర్ణునిచేత
సముదాహృతం బయ్యె నయ్యుభయంబు దూషించుతలంపునఁ గుంభకర్ణున
కిట్లనియె.

1269

- క. అనిశం బవలి పుండవై, పని యెఱుంగ మనీష లేమిఁ బార్థివకులసం
జనితుండ వయ్యును బ్రాకృత, జనులపగిదిఁ జూడఁబడితి శౌర్యధనులచేన్.
- ప. అని పలికి యతండు నయానయంబు లెఱుంగం డనునది యాదిగా రావణుడు
శించి కుంభకర్ణుం డాడినచందంబు పరిహరించువాఁ డై యిట్లనియె. 1271
- ఉ. స్థానము దేశకాలములచందము స్వేతరతారతన్యుమ్
హానియు నృద్ధియుం దెలిసి యాకృతులు మెచ్చఁ జరించునట్టియీ
దానననాయకుండు నృపధర్మ మెఱుంగనివాఁడె ముంగలన్
మానక బాలభావమున మాటలు పల్కెద వీవు రాక్షసా. 1272
- ప. అని పలికి లోకంబునందుఁ గాపురుషుల కైన నెయ్యది యాచరించుట కస్త్రం
బై యుండు నట్టికర్మంబును వివేకి యగురావణుం డెట్లు గావించు ననుతాత్ప
ర్యంబు తెల్లంబు సేయుటకుఁ గ్రమ్మఱ నిట్లనియె 1273
- క. కేవలమూర్ఖున కారుల, సేవింపనివాని కుగ్రశేముషి కై నం
గావించ రానికర్మము, భావింపఁగ బుధుఁ డొనర్ప బాల్కుడునయ్యా. 1274
- ప. అని పలికి క్రమ్మఱ ధర్మాధర్మంబులకు హితాహితసాధనత్వంబు నిశ్చయించి
సీతాహరణనూపం బగుపాపంబువలన నీ కీయనశ్శంబు ప్రాప్తం బయ్యె నని రావ
ణునితోడఁ గుంభకర్ణునిచేత నెయ్యది పలుకం బడియెఁ దద్ధర్మాధర్మంబులందు
హితాహితఫలనియామాభావంబువలన సంబంధంబు గలుగనేర దనునభిప్ర
యంబు ప్రతిపాదించుట కిట్లనియె. 1275
- తే. అవని నెయ్యవి పృథగాశ్రయములు నృపుల, కనుకుఁ బలికితి వట్టిధర్మార్థకామ
ములన్వభావంబుచేతను దెలిసికొనుట, కసురవర లక్షణంబు లే దరసి చూడ.
- ప. అది యెట్లనిన సుఖఫలకయాగానుష్ఠానాదిధర్మానుష్ఠానదశయందుఁదాత్కాలిక
శరీరాయాసజనితదుఃఖదర్శనంబువలనను దుఃఖజనకపరద్రవ్యహరణాద్యధర్మా
చరణసమయంబునందుఁ దాత్కాలికసుఖదర్శనంబువలనను సర్థకామంబులతె
ఱుంగునిట్టిదగుటవలనను ధర్మార్థకామంబులనున్వహాపంబువలన నెఱుంగుటకుఁ
బ్రమాణం బెద్దియు లేదు ధర్మార్థకామంబులకెట్లు నియతఫలంబులేదట్లు కర్మం
బులకు నియతఫలంబు లేదు సర్వసుఖంబులకుఁ బుణ్యకర్మంబు సాధకంబని పలు
కుదు రట్టిపుణ్యకర్మంబునందును దుఃఖఫలం బగుచున్నది పాపకర్మంబులకును
సుఖఫలంబు గానంబడుచున్నది ధర్మార్థసాధనభూతకర్మంబులు సధర్మాసర్థసాధన
భూతకర్మంబులును నీచతుర్విధకర్మంబులును శ్రేయస్కరంబులై యుండు నొ
కానొకప్పు డధర్మాసర్థంబులకు దుఃఖఫలంబును సుఖంబును ప్రాప్తం బగునిహ

లోకపరలోకోపయోగిధర్మార్థకామరూపకర్మఫలంబు పునుపులచేత ననుచుండు
బగుచున్న దవిధంబున యథేచ్ఛాచారంబును గణ్యాణస్తోత్రంబులును ధ
వించుం గావున విహితంబై శుభప్రదం బనియును విష్ణుధర్మస్తోత్రంబును కా
దనియును ధర్మార్థకామంబులకు ఫలనియచుంబు లేదు నేష్టిధర్మంబును సుఖంబున
కుం జెల్లు నని పల్కి వెండియు నియ్యధర్మంబు విమర్శించి రావలెనను గావలెను
సీతావహరణం బన్నదాదులచేత ననుమతం బైనయది యనుభవం బుజంబు
చుట కీ ట్లనియె.

1277

తే. అనురవతిచే నునిశ్చితం బైనజనక, జానహరణకర్తంబు మా కభిమతంబు
యరులవిషయంబునందు సాహసము నలయు, నందుదోషంబు లేగునురారినర్పి.
వ. ఈపక్షంబునందు రావణునిచేత నచాతుర్యకృతం బొకింతయైన దర్శించుంజేయుట
కశక్యం బని పలికి కుంభకర్ణైకాభియానపక్షంబు నిరసించుటకు మరల నిట్లనియె.

తే. భండనంబున కే నొక్కరుండ నిప్పు
దరిగెద నటంచుఁ బలికితి వసురనాథ
యం దయుక్త మసాధ్య మత్యవహితంబు
హానియును దోచె నది యెట్లు లనిన వినుము.

1280

ఉ. మానుగ మున్ను రోష మభిమానము గల్గినరాక్షసు బ్జన
స్థానకృతాలయ ల్బ్రబలదర్పులు రామునిచేతఁ జచ్చి ర
మృణావనాథు శూరజనమాన్యు ననంతబలాభిగుప్తునికా
మానుగ నొంటి నెట్లు కదనంబున గెల్చెన వీవు రాక్షసా.

1281

తే. మును జనస్థానమందు రామునిమహోగ్ర, విశిఖరయమున కోర్వక వెఱచి వచ్చి
నట్టిరాక్షసు లిప్పుటి కడలు విడిచి, ధైర్య మొంద లేకున్నారు దనుజవర్య.

1282

సీ. అనురనాయక నువుఁ డైనవాసుకినెట్లు పారిధంగి సంక్రద్ధుఁ డైనరామ
మనుజేంద్ర నజ్ఞానమునఁ బ్రబోధింపంగఁ దలఁచితి వతఁడు ప్రతాపవంతుఁ
డాజదురాసదుం డగ్నికల్పుండు శౌర్యఘనుండు మృత్యువుభంగిఁ గ్రాలువాఁడు
వానిముంగలికఁ బోవంగ నెవ్వం డోవు జగతీశుఁ డభిముఖుం డగుచు నుండ

ఆ. సంశయస్థ మయ్యె సర్వంబు సీమతం, బట్లు గాన నొంటి నాలమునకుఁ
జోవఁ దగదు వివక పోయిన నచ్చట, నీకుఁ గీడు వచ్చు నిక్కువముగ.

1283

తే. అరయ హీనార్థుఁ డైనవాఁ డవని నెవ్వఁ, దనురవర్య నమృద్ధార్థుఁ డైనరిపునిఁ
బ్రాకృతునిఁగాఁ నలంచి నిరాకరించి, తనదుప్రాణంబు పోగొట్టుకొనఁగఁజూచు.

తే. వానవనమానుఁ డెవ్వఁ డెవ్వనికి మనుజు
లందు నెవ్వఁడు నముండు లే డప్రతిహత
కార్ముకుం డెవ్వఁ డట్టిరాఘవునితోడ
నొంటినంగ్రామ మొనరింప నొప్పు గలదె.

1285

అథ మహాదరుడు రాణునకు నీశావశికరణోపాయం బెఱింగించుట. అథ-

వ. అని యిట్లు మహాదరుడు సంరభులడై కుంభకర్ణునితోడం బలికి రాక్షసమధ్యంబున నాసీనుం డైన రావణుం జూచి రాక్షసేంద్రా నీవు కార్యసిద్ధి వడయుటకుం దగిన తెఱఁగ గొలుంగక విచారగ్రస్తమాననుండ వై వృథాజల్పంబు లాడెదవు సీతోపహ్లానకారకం బైనయొక్కయుపాయం బేనుగంటి వివసభిమతం బేని నవి స్తరంబుగాఁ జెప్పెన వినుము మహాదరుండును విద్యుజ్జ్వహ్వాండును సంహృదియుఁ గుంభకర్ణుండును వితర్దనుండును నియ్యోవుగు పంచాగ్నులభంగి వెలుంగుచు రామవిధాన్లు రణంబునకు వెడలు చున్నవా రని పురంబునఁ జాటింపంబంపు మే మేపురము శీఘ్రంబునఁ జని బహుప్రయత్నంబున రామునితో రణంబు గావించెద మమృతాయుధంబున శత్రువుల జయించితి మేని మనకు నీతావశికరణోపాయంబువలనఁ గార్యంబు లే దట్లు గాక పగతుల జయింపఁ జాల మైతి మేని యొక్కింత నేపు రణంబు గావించి యవ్వల మనస్సలూఢితం బైనయూపాయజాతంబు నవలంబించి నిజశరీరంబులు రామబాణవిదారితంబులైనభంగిం గావించుకొని రుధిరసముక్షితదేహులమై రామనామాంకితంబులైనశరంబులతోఁ గూడ సంగరంబున నుండి పురంబునకుం జనుదెంచి రామలక్ష్మణులు మాచేత భక్షితులై రని నొడువుచు భవచ్చరణంబులకుం బ్రణమిల్లెద మప్పుడు నీవు మమృభీష్టసత్కారంబులఁ బ్రీతులంజేసి గజస్కంధస్థితపురుషునిచేత రామలక్ష్మణులు సైన్యసమేతంబుగా మహాదరాదులచేత నిహతులై రని పురంబు నల్లడల ఘోషింపం బంచి కపటసంప్రీతి కల్పించుకొని భృత్యులకు దానదాసీజనంబులకు యభేష్టంబుగా రత్నాభరణసువర్ణవస్త్రాదు లొసంగి వీరులకు మాల్యాదులేవనంబు లొసంగి యోధులకు మద్యంబుఁ బోయించి నముదితుండవై మద్యంబు గ్రోలు మంతట రాముండునుహృత్సమేతంబుగా భక్షితుండయ్యె ననుజనవాదంబు బహులంబై దశదిశల మ్రోయు నప్పుడు నీవు వనంబు ప్రవేశించిజానకీ నవలోకించి సాంత్యవాక్యంబులననూనయించిధనధాన్యరత్నాద్యభిమతపదార్థంబులు సమర్పించి యద్దేవిచిత్తంబు వడయు మమృహీవుత్రి సంపాదితభయశోకం బైన సూకపటోపాయంబుచేత వంచిత యై నేయునది లేక యకామ యయ్యును దొల్లి సుఖసమృద్ధయు సుఖార్థయుఁ గావున రమణీయుండగుభర్త వినష్టఁ డగుటం జేసి భవతాన్యగత్యంబ సుఖంబుగా నెఱింగి నైరాశ్యంబువలనను స్త్రీచాపల్యంబువలనను సర్వప్రకారంబుల భవద్వశగత యగునది నాకుం దోచినయూపాయంబు వేటొక్కవెరవున ననర్థంబు వాటిల్లుం గావున నీవు రణార్థం బుత్సుకుండవు గా వలవదు దీన సుఖలాభంబుగలుగు నెవ్వం డేనియుననష్టసైన్యంబునన వాస్తప్రాణసం దేహంబునైనయధవ్యతిరీకోపాయంబునఁ బగతులం బరిమార్చు నట్టిమహిపతి యశంబును బుణ్యంబును గీర్తియుఁ జిరతరసుఖంబునుంజెందుననిపలికినవిని యక్కుంభకర్ణుం డిది యేటియుపాయం

- బని మహోదరునివాక్యంబు నిందించి రావణున కభిముఖుండై యిట్లనియె.
 చ. దనుజవరేణ్య యేను భుజదర్ప మెలర్ప దురాత్ముడైనయా
 మనుజవరేణ్యునిం దునిమి మానక నీదుభయంబు పాపెద
 స్తనమున వైరభావ మది మాని సుఖంబున నుండు మిచ్చుట
 స్థనుఁ డగుకుంభకర్ణుఁ డొకకార్య మొనర్పఁగ లేడె చూడఁగన్. 1287
- క. శూరులు నిస్తోయము లగు, వారిదములభంగి రాజవక్త్రులమ్రోలక
 ఊరక గర్జింప రహం, కారంబున నాడినంత గావించు రిలన్. 1288

—ఇతి కుంభకర్ణుడు మహోదరుని దూఱుట. ఇతి—

- తే. అధిప శూరులు పౌరుష మాశ్రయించి
 నెగడుదురు గాని తన్నుఁ దాఁ బొగడుకొనరు
 మొదల నాత్మపౌరుషమును బదిలపఱచి
 దీర్పుఁ గూడనిపని యొనఁ దీర్పు రెందు. 1289
- తే. విక్లబుఁడు బుద్ధిహీనుఁడు వెరవెఱుంగ, లేనివాఁడు పండితమాని యైనయట్టి
 యీమహోదరుఁడొటి దుష్ప్రేక్షుపలుకు, విన్నరాజుల కాపద వేగ నచ్చు.
 వ. అని పలికి మహోదరుని నాలోకించి పరుషంబుగా నిట్లనియె. 1290
- ఆ. అనవరతము హితము నరయక రాజేచ్ఛ, ననుసరించి ప్రియము లాడునట్టి
 యుద్ధభీరు లైనయవ్వదాదులచేత, ననురపతికి నిట్టియడలు వుట్టె. 1292
- చ. హితములు లైనవైరు లని యింత యెఱుంగక మీ యనర్థభా
 పితములఁ బట్టి యీదనుజశేఖరుఁ డైనదశాననుండు దు
 ర్మతి యయి మంత్రి బాంధవపురంబులఁ గోశనుహృత్పలంబుల
 స్థితులను బాడుచేసికొనె నింతకు మూలము మీరలే కదా. 1293
- క. మీదుర్మయమునఁ బుట్టిన, యీదోషముఁ బాపుటకు నహీనద్యుతి నై
 యాదరమున నిప్పుడు రణ, మేదిని కేఁ జనెద నం దమిత్రుల గెల్వన్. 1294
- వ. అని పలికిన ధీమంతుం డగుకుంభకర్ణునివచనంబు విని ప్రహసించుచు రావణుం
 డతని కిట్లనియె. 1295

—ఇతి రావణుడు కుంభకర్ణునిం బ్రశంసించుట. ఇతి—

- సీ. ఈమహోదరుఁడు సంగ్రామంబున నరేంద్రశరబాధితాంగుఁడై మరల ననికిఁ
 జనుటకు భీతిల్లి సంభ్రమంబున నిట్లు వెర వెఱింగించెడు వీనిమాట
 కేమి సౌహృదమున హితమున బలమునఁ ద్వితప్రముం డింక నెవ్వొడు లేడు
 భయనాశనార్థ మిప్పుగిది నాచే నీవు సంజోధితుఁడవైతి నత్వరముగఁ
 ఆ. బ్రీతి గలిగినట్టి యాతుధానుల కెల్ల, నదియె కాల మింత కెక్కు డెద్ది
 శౌర్యధుర్య నీవు శ్రుజయార్థంబు, చనుము బలము మెఱసి సమరమునకు.
 ఉ. శూలము కేలఁ బాని యలసూర్యకుమారునిభంగిఁ గోపి వై
 గ్రాలెడునిన్నుఁ గాంచి రఘురాముఁడు లక్ష్మణుఁ డర్కపుత్రుఁడుం

- జాల మనంబులోఁ దలఁకి సై న్యయుతంబుగఁ బాఱకుందురే
యాలమునందు వేగ చను మద్భుతవిక్రమ శంక యేటికిన్. 1296
- వ. అని పలికి యద్వశగ్రీవుండు కుంభకర్ణబలపరాక్రమాభిజ్ఞుండు గావున నతనివలన
నిక్కంబుగాఁ దనకు విజయంబు గలుగు నని నిశ్చయించి తన్నుఁ బునర్జాతు
నింగాఁ దలంచుకొనుచు ముదితుం డై నిర్మలుం డగుశశాంకునిచందంబునం
దేజరిల్లుచుండ నిట్లు రావణునిచేతఁ బలుకంబడినవాఁడై మహాబలుం డగుకుం
భకర్ణుండు సముద్యతుండై శీఘ్రంబున శితంబును శత్రునిబర్హణంబును సర్వకా
లాయననిర్మితస్వరూపంబును దీప్తంబును దప్తకాంచనభూషణంబును శక్రాశని
సమంబును భీమంబును వజ్రప్రతిమగౌరవంబును దేవదానవగంధర్వయక్షకిన్నర
నూదనంబును రక్తమాల్యదమహాదామంబును సోద్యతపావకంబును శత్రుశోణిత
రంజితంబు నగుమహాశూలంబు గైకొని రావణున కిట్లనియె. 1297
- క. ఇభహయరథభట మేటికి, సభయంబున నే నొకండ నరిగి కడిమి సం
క్షుభితు లగుకవుల నందఱ, రభనంబున మ్రింగి వత్తు రాక్షసవర్యా. 1298
- చ. అన విని రావణుం డనియె నాతని కిట్లనరాదు వానరుల్
ఘనభుజు లుగ్రదర్పులు దురానదు లొక్కని లెక్క సేయ రే
పున వధియింతు రీవు బలముఖ్యుల శూరుల శస్త్రపాణులం
గొని చని యాజిలో రివులఁ గూల్పుము పొమ్ము నిశాచరోత్తమా. 1299

—రావణుండు కుంభకర్ణుని భూషణములచే నలంకరించుట. —

- వ. అని పలికి శీఘ్రంబున శాసనంబున నుండి లేచి యద్వశాననుం డొక్కమహా
నీయునువర్ణసూత్రగృధ్రితమణిమాలిక కుంభకర్ణునికంఠంబున నిడి వెండియుఁ
గనకాంగదంబులు నంగుళీవేష్టనంబులును గరాభరణంబులును శశిసంకాశం
బైనహారంబును దత్తదుదితస్థానంబుల సంధించి దివ్యసుగంధమాల్యదామం
బుల నలంకరించి శ్రీమంతంబు లగురత్నకుండలంబులను గర్ణంబులయందు
సంఘటించి ప్రళస్తం బైనప్రాణానికస్వస్త్వయనంబు ప్రయోగించి యాలం
బున కనిచిన బృహత్కర్ణుం డగుకుంభకర్ణుండు కాంచనాంగదకేయూరని
ష్కాభరణభూషితుం డై హుతాగ్నిచందంబున వెలుంగుచు మహానీయవిశా
లమేచకశ్రోణీనూత్రంబున సమృతోత్పాదనంబునందు భుజంగముచేత నద్దం
బైనమందరంబుచందంబున నందం బగుచుఁ దప్తకాంచనమయంబును నివా
తంబును యద్వప్రహారభారత్వమంబును ననేకభారనిర్మితంబును విద్యు
త్ప్రభంబును దీప్తంబు నైనకవచంబు దొడిగి సంధ్యాభ్రసంవీతం బైన
యద్విరాజకరణి నలరుచుఁ బ్రవర్ణమానశరీరుం డై త్రివిక్రమకృతోత్పా
హుం డైననారాయణునిమాడ్కిం జూడ్కికి వేడ్కసేయుచు శూలపాణి
యై పాశహస్తం దైనయంతకునిపగిదిఁ జూపట్టుచు సర్వాభరణసద్ధాంగుం డై

ధాతుశోభితం బైననీలాద్రికై వడిఁ బ్రకాశించుచు రావణుని గొంగిలించు
కొని ప్రదక్షిణంబు గావించి మస్తకంబు తచ్చరణంబులు సోకం బ్రణమిల్లి
యనుజ్ఞ గొని ప్రళయకాలధారాధరంబుకరణి గర్జించుచు మహాబలుమాడ్కి
వేగంబు నహించి పాదవిన్యాసంబులనుహితలంబు కంపింప సౌధప్రాసాదవిమా
నాగ్రంబులయందుండి రాక్షసాంగనలు పుష్పంబులు సేనలుచల్ల ధృతాతప
త్రుండై మదోత్పటుం డై శోణితగంధమత్తుం డై శంఖకాహళదుందుభినిగ్ధో
పపురస్సరంబుగా భయంకరప్రకారంబున రణంబునకు వెడలె నప్పుడు. 1300

శుంభకర్ణుడు యుద్ధమునకు వెడలుట శుంభు-

నీ. కాలజేమూతంబుకై వడి ఘోషించు చారుచామీకరస్యంధనములు
కరములు పై కెత్తి గగననుహాధుని జలము లాకర్షింపఁజాలుకరులు
ప్రళయకాలమునాఁటిపవనవేగము గల చటుల హేమావీక్షసైంధవములు
పిడికిటిపోటుల బిరుదుకొండల నైనఁ బిండి సేయఁగఁ జాలు చండభటులు
తే. తెంపు పెంపు దీపింప గణింపరాక, దట్ట మె పన్ని దారుణధ్వనులు సెలఁగఁ
జగతి కంపింప దిశల రజంబు చర్చి, వినుతగతిఁ గుంభకన్ఠునివెంటఁ జనిరి. 1301

మ. తతజాలబూనదరత్నభూషణసుహోత్సాలోగ్రపాణింధమా
యతదీపుల్లివి మ్రొంగ నుష్టుఖరవాహవ్యాప్రుధుల్లూకసిం
హతరత్నద్విపపత్తి నెక్కి మొనగాం శ్రత్యుద్ధతి న్నూరెం
జతురత్వంబున నేగి రప్పుడు ధరాచక్రంబు భేదిల్లఁగన్. 1302

ను. ఘననాదోపమభేరికాభయకభాంకారంబుల స్వీయ్యవా
సినదిక్కుడ్యములందుఁ బూయుటకుఁ దచ్చిత్రాశ్వరీంభోత్థితా
వనిధూళిఁటలాభియు క్తవిలసద్వాసాశిసంఘస్థజీ
ననము ల్కర్ణమ మయ్యె నప్పుడు మహావైచిత్రి సాంపారఁగన్. 1303

వ. మఱియుఁ బదాతులు నీలాంజనచయసంకాశమహాకాయులును వహ్నికుండ
నదృశరక్తనేత్రులును ఘనస్వనోపమానకంఠనాదులును వాయుసమానవేగులు
నగునుఁ బావకజ్వాలాభీలం బగుశూలంబులును గాలాయనమయంబు లగు
ముసలంబులును శిశితంబు లగునిస్త్రింశంబులును బహువ్యానుప్రమాణంబు
లగుపరిఘంబులును బ్రచండంబు లగుగదాకండంబులును విఘ్నంబు లగుతాళ
స్కంధంబులును దురానదంబు లగుజేసణియంబులును వజ్రసంస్పర్శంబు లగు
షరశ్వధంబులును గైకొని యనేకు లనేక ప్రకారంబుల వీరాలాపంబులు పలు
కుచు సమరనన్నాహసంరంభవిజృంభితు లై రణంబునకుం జని రిట్లు చతురంగ
బలపరినృతుం డై మహాబలుం డగుకుంభకర్ణుండు వేటొక్క శరీరంబు దాల్చి
ధనుశ్శతవై శాల్యవంతుండును పట్టుతధనుస్సముచ్చితుండును శకటచక్రాతుం
డును మహాపర్వతనన్నిభుండును దగ్ధశైలోపముండును రౌద్రసర్పనుండును నై

సంగ్రామంబునకుం జోవుచుఁ దనచుట్ల నున్నరాక్షసుల నిరీక్షించి పాతాళవివర
తుల్యం బైనవక్త్రంబు విచ్చి ప్రహసించుచు నిట్లనియె.

1804

ఉ. దానపులార యేను భుజదర్ప మెలర్ప రణంబులో బృహ
ద్భానుఁడు విక్రమించి శిలభంబుల నేర్చినమాడ్కిఁ గిన్నతో
వానరముఖ్యయాధవుల వారక నేల్లిడిలో దహించి య
క్షానవనాథనందనుల మానక యిప్పుడె మ్రింగి పుచ్చెదన్.

1805

క. ననుఁ జూచినంత శక్రా, ద్యనిమిషపతు లడలి పఱతు రనిలో నా కీ
వనచరులఁ జంపు టది యొక, పనియే మశకములనట్లు బారి నమరనే.

1806

క. పురరోధమునకు మూలం, బరయఁగ నరవిభుఁడు రాముఁ డతఁడు దెగిన వా
నరు లపుడె తెగినవారలు, దురమున మున్నతనిమీఁదఁ దొడరఁగ వలయున్.

శుభ కుంభకర్ణన కశుభనిమి త్తము లగుపడుట. శిశు-

చ. అని యిటు రావణావరజఁ డాడినవాక్యము లాలకించి యా
దనుజు లశంకితాత్ము లయి తద్దయు వేడ్క బహుకరించుచున్
ఘనములమాడ్కి నిఘ్నరముగా నినదంబు లొనర్చి రప్పు డా
దనుజునిమ్రోలఁ దోచె వితతంబుగ దారుణదుర్నిమి త్తముల్.

1808

సీ. ఘోరంబుగా మోలఁ గురిసె నెత్తురువాన కడువడిఁ బిడుగులుపడఁ దొణంగె
వననిధిశైలకాననసహితంబుగా సర్వసర్వసహచక్ర మడలఁ
బెనుమంట లుమియుచు భీషణభంగిఁ గౌశికములు వాపోయె శితమహాస్త్ర
శూలంబు పై గ్రద్ద వ్రాలఁ బడులు గట్టె మాటికి నవనవ్యమండలములు

తే. భాన్కురుఁడు చాల మందగభ స్తి యయ్యె
వేడిగాడ్పులు వినరె నవ్వెబుధవైరి
యెడమకన్ను చలించె ఫణీంద్రతుల్య
భుజము కంపించె నతనిపై రజము నుడిసె.

1809

వ. ఇట్లు సముత్థితంబు లై నరోమహర్ష ణమహాత్పాతంబు లవలోకించి గణింపక
కుంభకర్ణండు కృతాంతజలచోదితుం డై యడ్డంబు వచ్చినసాధవిమానగోపుర
ప్రాకారద్వారంబుల దాటుచు నగరంబు వెలువడి మహాభ్రమనప్రఖ్యం
బై యడ్పుతం బై నిండి యున్నవానరబలంబు నవలోకించి శిలోచ్చయనహి
తంబుగా సముద్రజలంబులు పొంగి పొరల నొక్కమహానాదంబు చేసిన మహా
గిరిసంకాశుం డై నకుంభకర్ణు నవలోకించి తిరస్కృతప్రశయకాలధారాధరస్తని
తం బై నతదీయకంఠనానంబు విని వానరు లెల్ల సింగంబుఁ గన్నలేళ్లచందం
బున భయభ్రాంతు లై కొందఱు వాతాహతంబు లై నమేఘంబులభంగి దశ
దిశలకుం బఱచిరి కొందఱు నికృతమూలంబు లగుసాలవృక్షంబులమాడ్కి
మహితలంబునం బడి రిట్లు తనరాకకు భయంబు నొంది నానాప్రకారంబులం

బటచువానరుల నెల్ల నిరీక్షించి కుంభకర్ణుండు ప్రావృట్కూలవలాహకంబుకరణి
మేనుఁ బెంచి విజృంభించి హర్షంబున సారెసారెకు సింహనాదంబు సేయుచు
విపులపరిఘవంతుండై యుగాంతంబునందుఁ గింకరదండవంతుం డై నయంతకుని
పగిదిఁ జూపట్టుచు లోచనంబుల నగ్నికణంబు లొలుక నలుకరెట్టింప భయంబు
పుట్టించుచు ననివార్యగమనంబున నాగదుపులం దునుముశాస్త్రాలంబు
కై వడి వానరసైన్యంబుల వెనుకొని తఱుమం దొణంగె నప్పుడు శక్రయమవరు
ణాద్యఖిలదిశాపాలకావధ్యుం డై నకుంభకర్ణునిం జూచి ప్రాణభయంబునం బట
చువానరుల నందఱ నవలోకించి పురందరపాత్రుం డై నయంగదుండు నలనీల
గవాక్షకుముదులం గూడి చేపిచి బరవనంబుచేసి పురికొల్పుచు నిట్లనియె. 1310

—అతి వానరరాక్షసుల యేడవనాటియుద్ధము. అతి—

చ. తరుచరులార పౌరుషము దవ్వలఁ బో నిడి సాధ్యనంబునం
బటవఁగ నేల ప్రాకృతులభంగి నితం డిటు ఘోరకాయుఁ డై
పరఁగుటె గాని దుర్బలుఁడు పాయక వీని వధింత ముద్ధతి
న్మరలుఁడు మీరు ప్రాణ మది మానము కంటె ఘనంబె చూడఁగన్. 1311

క. అని పలికి యధికయత్నంబున నాశ్వాసించి మరలఁ బురికొల్పిన న
వ్వనచరవీరులు ధైర్యంబున గుమిగొని యండ తొక్కమొత్తం బగుచున్.

సీ. సామజమాత్రవామాణముల్ గైకొని దవ్వల నుండి వైరువ్వవారు
తతవృక్షనానుకందరశోభితాత్యున్నతాచలంబులు మీఁద వైచువారు
నస్కంధమూలవిశాలశాఖాయుక్తవృక్షవండంబులు ప్రేయవారు
కడు నాహసమున డగ్గటి శాతనఖముష్టివాలనంతంబుల ప్రచ్ఛవారు

తే. నగుచు వానరవీరు లట్లక్కజముగ, ప్రేసి యార్చిన నమృహావిబుధవైరి
ఘోరవృష్టికిఁ దలఁకని కులనగంబు, కరణి నుస్థిరుఁ డయ్యె నచ్చెరువు గాఁగ.

ఆ. గాఢభంగిఁ గుంభకర్ణునివైఁ బడు, మారివిముక్తతరుశిలాచలములు
కొండమీఁదఁ బడినకుండలచందాన, వేయి వ్రక్కలగుచు విఱిగి కూటె.

వ. అంత.

1315

ఉ. ఆరజనీచరాన్వయదవాగ్ని వలీముఖబాహుముక్తదీ
ర్ఘోరుమహీరుహాచలమహోపలహాపద్యధేంధనంబుల
న్వారక ప్రజ్వలించి యనివారణచాతురిఁ గీశసైన్యకాం
తారము నుగ్రభంగి వితతంబుగ నేర్చు దొడంగె నయ్యెడన్.

1316

—అతి కుంభకర్ణునిహృద నిలువలేక వానరులు పాటుట. అతి—

వ. అప్పుడు.

1317

సీ. రుధిరార్ద్రగాత్రు లై రోహితపుష్పధాత్రీరుహంబులమాడ్కిఁ బ్రల్లవారు

- పురుషత్వ ముడిగి యొండొరుల వీక్షించుచుఁ బ్రాణభయంబునఁ బఱచువారు
వెలవెలఁ బొలుమోములతోడ వాఁగువ్రంతల నిమ్మభూముల దాఁగువారు
పాయ కెక్కడఁ జూచునో యనుభయమున మున్నీటిసీటిలో మునుఁగువారు
- ఆ. సగము తెక్కువారు సగగహ్వరంబుల, దాఁగువారు మింటి కేగువారు
చచ్చినట్లు ధరణిఁ జాఁపకట్టుగఁ బడు, వారు నైరి ప్లవగవద్యులవుడు. 1818
- మ. బలవంతుం డగుకుంభకర్ణునిభుజాప్రాబల్య మూహించి ని
శ్చలులై నూల్కొన లేక యూభవవరు ల్పూర్వాలముం గన్నజిం
కలచందంబున భీతి నొంది యొడ లొకంపింపఁగాఁ జిత్తము
ల్లలఁగం గ్రవ్వుట సేతుమార్గమున నేగం బాటి రత్నస్థితిన్. 1819
- ఉ. వారలఁ జూచి యంగదుఁడు వాసరయాథపులార యీగతిం
బాటినఁ జారుషం బగునె ప్రాణము లంత ఘనంబె ధాత్రి బ
ల్కూరులు పాటి పోదురె నిలుండు నిలుం డని యెంతఁ జెప్పినన్
సూరెల భీతిచేఁ దిరిగి చూడరు వానరు లేమి చెప్పుదున్. 1820
- ఉ. ఎక్కడ వచ్చె నీదనుజుఁ డిట్లు వనాటలు ధైర్యహీనులై
మిక్కిలి భీతిఁ బాటెదరు మిన్నక నే నిపు డెంతఁ జెప్పినన్
ఎక్కడిమాట పొ వ్వునుచు సించుక స్థైర్యము నొంద రేగతిన్
గ్రక్కున వీరి సందఱ మరల్పుదునో యెటు పో రొనర్తునో. 1821
- అంగదుఁడు వానరులఁ బురికొల్పుట.
- మ. అని యోచించి సురేంద్రపౌత్రుఁడు వనాటానీకముం జూచి యి
ట్లనియె న్నీ రిటు భీతిచేఁ బఱవ శూరాగ్రేసరు ల్విన్న ము
న్నన గావించురె యేటిప్రాణభయ మీదై తేయునిం బట్టి బ
ద్ధునిఁ గావించుము గ్రవ్వుటింపుఁడు కపిస్తామంబుల న్యూథపుల్. 1822
- క. అనిలోన నిరాయధులై, పెనుభీతిం బఱచునట్టిభీరునిఁ గని త
ద్వనిత లొగి నపహసించురు, పనికిం గొఱమూలి యవల బ్రతికిన మేలే. 1823
- సీ వనచరులార నద్యంశమందు జనించి విక్రమాధికు లనా వినుతి గాంచి
ప్రాకృతప్లవగులభంగి భయార్తులై పాటిపోవఁగ మీకుఁ బాడి యగునె
శౌర్యంబు దిగవాడి సంగ్రామభీతులై పఱచినవారలఁ బంద లంద్రు
లేటివచ్చినపుడు భీకరలీల రిపులపై వాఁడిమిఁ జూపినవాఁడ బంటు
లే. రిపుల వధియించెద మటంచు రిత్తచోట, బిటుసుమాటలు పదివేలు ప్రేలవచ్చుఁ
గార్జమున కెత్తివచ్చినఁ గాని తేలియ, దద్రుచరులార తద్విక్రమాతిశయము.
తే. అపని నెవ్వోడు ధిక్కుతుం డై చరించు, నతనిభీమప్రభావంబు లాలకించి
భండనంబున శూరులు పంద యనుచు, వాని దూషింతు రగచరవద్యులార.

చ. అనిమిషవైరివైఁ దొడరి యాల మొనర్తము వీని నాజిలోఁ
దునిమితి మేనియు న్ననకు దొడ్డయశం బొడఁగూడు వీఁడని
న్మనల వధించె నేనియు రమాపతిలోకము గల్లు శూరు లెం
చినఘననీతిమార్గము భజింపుఁడు వీడుఁడు సాధ్వీసం బొగన్. 1826

ఆ. ప్రాణభీతి నొంది భండనంబున నోడి, పాటి రౌరవమునఁ బడుటకంటెఁ
బరులచేతఁ జచ్చి బ్రహ్మలోకినుఖంబుఁ, బడయు టొప్పుఁ గాదె స్లవగులార.

చ. తడయక మంటలోఁ బడుపతంగముకై వడి నీనిశాచరుం
డుడుగక మత్తుఁడై రఘుకులోత్తమదారుణదృక్పథంబునం
బడి తదమోఘబాణములఁ బంచత నొందెడు మీర లింతలోఁ
బదవడి వీనికి న్వేషించి పాఠంగ నేల నిలుండు ధీరతన్. 1828

~~అథ~~ వానరవీరు లందఱు నొక్క మొత్తమై కుంగకన్లునితో యుద్ధము సేయుట. ~~అథ~~

వ. మఱియు బలనంతుల మైనమన మనేకుల మొక్కరాక్షసున కోడి ప్రాణభయం
బునం బఱచిన నెంత భీరులని శూరులు నిందింతురు దానంజేసి మనయశంబు
నకు హాని వచ్చు నని పలికిన నయ్యంగదునివచనంబులువిని యక్కపులు నీవేమి
చెప్పిన నిక్కుంభకన్లునిమునుమున నిలువం జాల మేడ కేనియుం జని ప్రాణం
బులు రక్షించుకొనియెడము ప్రాణంబులకంటెఁ బ్రియవస్తువెద్దియు లేదు గదా
యని శూరవిగర్హితంబుగాఁ బలుకుచు నిలువం బడక కుంభకర్ణభయభ్రాంతు
లై పఱచుచున్న నయ్యంగదుండు వారల కడ్డంబు చని నిలువరించి సాంత్యవా
క్యంబుల సప్తసాలగిరిభేదనాదిదృష్టాంతంబులవెఱపుదీర్చి బరవసంబుఁ జేసి పురి
కొల్చి గ్రమ్మఱించిన నయ్యాధపు లంగదవాక్యబోధితు లై యతనిశాసనంబు
నుల్లంఘింపం జాలక యెట్టకేలకుఁ గొండొకదైర్యంబుఁ బూని సంగ్రహార్థ
లై గ్రమ్మఱి గుంభకన్లున కభిముఖంబుగానడిచి రప్పుడు వాయునందనుండు బు
ష్పభశరభమైందనలనీలకుముదనుషేణగవాక్షరంభతారద్వివిదపనసులం గూడి
యద్దశాసనానుజనిమీఁద నడిరె నిల్లు వానరయూథముఖ్యులందుఁజేయంగల
మేటిమగ లందఱొక్క మొత్తంబై కథితాత్మీయప్రాక్పరాక్రములై నమారోపిత
విక్రములై మరణం బొండె యశంబొండె నని కృతనిశ్చయలై భయంబు వదలి
వీరావేశంబున ధారాధరంబులు ధరాధరంబునుం బొదివినకరణిఁగుంభకన్లునిం
దదనుచరులం బొదివి సానుమంతంబు లగుపర్యంతంబులును సమూలంబు లగు
పాదపంబులునుబరఁగించితుములంబుగా యుద్ధంబుగావించిననక్కుంభకన్లుండు
మేనుఁ బెంచి విజృంభించి వీర్యం బంగీకరించి సంక్రద్ధుం డై ప్రచండం బైన
గదాదండంబు జిఱజిఱంద్రిప్పుచు నుభయపక్షంబుల నాక్రమించి యొక్కొక
వ్రేటునకుఁ బదివేల నిరువదివేల వానిరులం బుడిమిఁ గూల్చుచు నొక్కొక్క
మాటు వై నతేయుండు పన్నగంబులంబోలె నూర్వర నిన్నూర్వరం బట్టి
మ్రొంగుచు బలుమాసిసి చీమలం జమరిన తెఱంగునఁ గాలం గేలఁ జమరుచు

యుగాంతకాలంబున సర్వప్రాణినంహారకారకుండై నయంతకునిమాడ్కిభృశసం
క్రుద్ధుం డై రణవిహారంబు గావించుచున్ననమ్మహాక్షునునిత్రివిక్రమప్రకారం
బు వీక్షించి సహింసక యతిప్రయత్నంబునంగూడుకొని వృక్షశిలాశిలోచ్ఛయ
పాణులై వానరు లోపినగొలంది మెలంగు చుండి రప్పుడు వానరశ్రేష్ఠుం డగు
ద్వివిదుండు మహాన్నతం బైనయొక్కచర్వతం బుతాపిరించి తెచ్చి ప్రలంబ
తోయదంబుభంగి వెలుంగుచు గిరిశృంగతుల్యుం డై నకుంభకర్ణునిమీఁదవినరి
వై చిన నమ్మహాపర్వతంబు వానిమీఁదంబడక తప్పి రాక్షససైన్యంబుమీఁదం
బడి యనేకశతాంగమాతంగతురంగంబులునున్ననూచంబు చేసిన సత్తైటంగు
విలోకించి యవ్వనచరయాధపుండు వేటొక్కగిరిశిఖరంబునఁ బెక్కండ్ర రక్క
సులనక్కజంబుగాచూపుమాపిననయ్యా యోధనంబుతచ్చెలవేగాభిహతంబై
హతాశ్వం బై హతసూతం బై రుధిరక్లిన్నం బై సురాసురసంభ్రమప్రదంబై
యద్భుతదర్శనం బై యొప్పె నప్పుడు.

1329

ద. ప్రథనపయోధిపోతములభంగిఁ జెలంగుశతాంగపంక్తి నా
రథిజనవాజినైపుణము గ్రాల వెనం బరఁగించి క్రవ్యభు
గ్రథికులు ఘోరసాయకపరంపర లేసి వనాటవీరుల
న్నిధనము నొందఁ జేసి రతినిష్ఠురమస్తకఖండనంబులన్.

1330

ఉ. ధీరులు వానరోత్తము లతిస్ఫుటభూరిశిలాచయంబులన్
దారుణముష్టిపాతముల దంతనఖంబులఁ బర్వతంబులన్
భూరుహపంక్తుల స్సమరభూమి ననేకనిశాటవీరులన్
ఘోరనినాదము ల్పెలఁగఁ గూల్చిరి విక్రమదుర్నివారులై.

1331

—అథ హనుమంతుఁడు కుంభకర్ణునితోఁబోరి మార్చిల్లుట. —

క. అనిలకుమారుఁడు పతగేం, ద్రునికై వడి మింట నుండి తోరముగా వృ
క్షనగాశ్చవృష్టి గురిసెను, డనుజేంద్రునిశిరముమీఁదఁ దద్దయుఁ గినుకన్.

1332

చ. ఘనభుజఁ డానిశాటుఁ డలుకం దనచేతనిశాతశూలసా
ధనమున దట్టమై గురియతత్తరులైలశిలాప్రవృష్టి గ్ర
క్కున విరియించి సింహ మొగి త్సుద్రమ్మగంబులఁ బోలె నుద్ధతి
నవ్వనచరుల నవ్విడిం దటిమె వారక దిక్కులు ప్రయ్య నార్చుచున్.

1333

చ. అనిలకుమారుఁ డప్పుడు రయంబునఁ గోపరసోగ్రమూర్తియై
యనిమిషలోకకంటకున కడ్డము వచ్చి చలం బెలర్ప నొ
క్కనగము వీచి వైచుటయు గ్రక్కున నాతఁడు రక్తసిక్తుఁ డై
యనుషమధాతుశోభితమహాచలశృంగముభంగి నొప్పుచున్.

1334

సీ. మెఱుంగుచందంబునమెఱయుచు మంటలనుమియుమహోగ్రశూలముననతఁడు
మునుకార్తికేయుండ మోఘోగ్రశక్తిచేరహి నొప్పుకొంచభూధ్రమునుబోలె

ననిలనందనుని భుజాంతరంబున వ్రేసె వ్రేసిన నన్యుహాపీరవరుడు
విహ్వలుండై నోట వెడవెడ రక్తంబు గ్రక్కుచుఁ గాలాంతఘనముమాడ్కి
తే. ఘోరనాదం బొనర్చె నవీరుండిట్లు, వ్యధితుఁ డగుటవిలోకించియును లవుడు
హర్ష నాదం బొనర్చిరి హరిబలంబు, వేగ దై త్యేంద్రుకడిమికి వెఱచి పఱచె.

అథ నీలముఖభరణగవాక్షగంధమాదనులు కుంభకర్ణునిచే మూళ్ళిట్లు. అథ-

వ. అప్పుడు వానరచమూపాలుం డగునీలుండు బలంబులఁ జిక్కుపడకుండు మోహ
రించి యొక్కమహోగ్రశైలశిఖరంబు కుంభకర్ణునిమీఁద నై చిననయ్యసురవల్ల
భుండు శక్రాశనిసమస్పర్శం బైనపిడికిట నయ్యచలశృంగంబు నడిచిన నది పొడి
యై మిడుంగులు సెవరఁ జెనల నుంట లెగయ మహీతలంబునం బడియె
నంత నీలునకు బాసట యై ఋషభుండును శరభుండును గవాక్షుండును గంధ
మాదనుండునుం గూడుకొని రి త్లేవురు వానరశౌర్యులురు పంచాగ్నులుంబో
లఁ దేజరిల్లుచుఁ గుంభకర్ణు నాక్రమించి సర్వప్రాణంబుల శిలావృక్షముష్టిపాద
తలంబులననేకప్రకారంబులఁ బ్రహరించిన నద్దనుజశేఖరుండుతత్ప్రహరంబులం
జింతింపక మదోన్మత్తుం డై మహావేగుం డై నఋషభుని బాహువులంగ్రుచ్చిపట్టి
మెదిచిన నవాసరశ్రేష్ఠుండు తదీయభుజాంతరపీడితుండై ప్రముఖాగతశోణితుం
డై ధరణిపయిం బడియెఁ దదీయముష్టిహతుం డై శరభుండు మూర్ఛితుండయ్యె
జానుఘాతంబున నీలుండు పుకమింద్రశైలఁ చలప్రహరంబున గవాక్షుండు వినం
జ్ఞం డయ్యె నిట్లవాసరవీరులు తత్ప్రహరవ్యధితులై శోణితంబు గ్రక్కుచు
సిక్పత్తంబు లగుకింశుకంబులభంగి మెదినింబడి రిట్లు వానరముఖుల మూర్ఛి
తులం దేసి వానరబలంబున కుటికి బహుప్రకారంబులనుధింపందొడంగిన నవ్వ
నచదు లంబులు యుగయుగాధంబులు మహామహీధరంబు నారోపించినకరణి
సక్కుంభకర్ణునిమీఁదికిం బ్రాకి నఖంబులఁ జించుచు దంతంబులఁ గఱచుచుఁ
దలంబుల వ్రేయుచు ముష్టిఘాతంబులం బొడుచుచు జానుకూర్పరంబుల నుద్దిం
చుచు ననేకప్రకారంబుల నొప్పించిన మహావర్షతోఽముం డగుకుంభకర్ణుండు
వానరసహస్రసమాచితుండై యాత్మరుహంబులచేతఁ బరవ్రతంబుకరణిశోభిల్లు
చు సంక్రుద్ధుం డై తాన్మ్యుండు పన్నగంబులంబోలె వానరసహస్రంబులంబట్టి
మ్రుంగం దొడంగిన నబ్జలీముఖులు పాతాళసన్నిభం బైనవక్త్రంబునందుఁ
గుంభకర్ణునిచేతఁ బ్రక్షిప్తులై గ్రమ్మట నాసారంధ్రంబులవలననుగర్జలంబుల
వలనను నిర్మమించుచుండి రిట్లు పరవ్రతసన్నిభు లై నవానరులభక్షించుచుబహు
ప్రకారంబుల భంజించుచు రణమేదిని మాంసశోణితసంపూర్ణ గావించుచు హరి
సైన్యమధ్యంబునఁ గాలాగ్నిచందంబునఁ గ్రోధమూర్ఛితుండై కాలాయనమ
యం బగుశూలంబు కేలం గ్రాలభయంకగాకాకుండై విహరించుచు నిదాఘ
కాలంబునఁ బావకుండు శుష్కారణ్యంబు దహించువడువున వానరవాహినీ
సందోహంబుల దహించిన నవ్వనచరులు హతయోధులును వధ్యమానులును

విగతనాయకులునై భయంబున ఘోషించుచుం బడిచి ఖన్నచిత్తులై రాముని శరణంబు నొంది రప్పుడు భయార్ద్రులు లై పఱచుకపుల నిరీక్షించి వాలిపుత్రుం డైనయంగదుండు వేగంబున నొక్కగిరిశిఖరంబు కరంబునం బూని సారెకు మహానాదంబు సేయుచు గుంభకర్ణపదానుగు లైనరాక్షసులకు భయంబుఁ బుట్టించుచు సతిరభసంబుగాఁ బఱ తెంచి.

1336

—ఇతి అంగదుఁడు కుంభకర్ణనితో ముద్ధముచేసి మూర్ఛిల్లుట. ఇతి—

సీ. కడు రయంబునఁ గుంభకర్ణనిశిరముపై బృథుసుహీధరశృంగ మెత్తి వైవ నద్దానవుండు మహాకోపమున మండి చరణఘట్టనమునఁ బుడమి యదర నాకంబు పగుల మహాభస్మిని సేయుచు వాఁడిచుగం డైనవాలిసుతుని డాయఁగ వచ్చి కాలాయనమయ మైనచటులశూలంబు రోషమున వైవ

తే. దాని వీక్షించి జన్యవిద్యావిదుండు, ప్లవగకులశేఖరుం డలిలాఘవమున వ్రేటు దప్పించుకొని భుజవిక్రమంబు, గ్రాలఁ గడురభసంబునఁ గదియవచ్చి.

చ. పటుశతకోటితుల్య మగుపాణితలంబునఁ గుంభకర్ణనిం దటుకున వ్రేసె వ్రేయుటయుఁ దద్దయు దొమ్మరవోయి యంతలో దిటమునఁ గొంతిసేపునకుఁ దేటి రయంబున ముప్పిచే మదో త్కటముగ వాలిజం బొడువఁ దప్పక మూర్ఛితుఁ డయ్యె నాతఁడున్. 1338

ఉ. ఈగతి నంగదుం గినుక నెంతయు మూర్ఛితుఁ డేసి భూరివో ర్వేగ మెలర్ప రాత్రిచరవీరుఁడు శూలము దాల్చి కన్నుల న్రాగ మెలర్ప వేగ రవినందనుమీఁదికి నాగ్రహంబుతో నేగెఁ బదాభిఘాతమునఁ బృథ్వి చలంపఁ జలంబు మీఱఁగన్. 1339

ళ. ఈరీతిం జనుదెంచురాత్రిచరుని నీవీక్షించి సంరంభి యై వీరుం డాప్లవగాధిపుండు పటుదోర్వీర్యంబు దీపింపఁగా ధీరత్వంబున శైలము న్గొని వియదీప్తి ధీవ్రడిం ద్రిప్పుచు స్ఫోరప్రక్రియ వానిమీఁది కుటికెం గ్రోధంబు రైట్టింపఁగన్. 1340

చ. ఇటు చనుదెంచు చున్నప్లవగేంద్రునిఁ గన్గొని కుంభకర్ణుఁ డు త్కటపటురోష వేగమునఁ గన్నుల నగ్నికణంబు లొల్కఁగాఁ గుటిలమనస్కుఁ డై వికృతఘోరశరీరము మిన్ను ముట్ట మ ర్కటకులభర్త కట్లభిముఖంబుగ నిల్చె మహాద్భుతంబుగన్. 1341

క. కపిశోణితదిగ్ధాంగునిఁ, గవుల న్వడి మ్రింగువాని ఘటకర్ణునిఁ గ్రో ధపరీతచిత్తుఁ గనుఁగొని, కపివిభుఁ డిట్లనుచుఁ బలికె గర్వం బెనఁగన్. 1342

—ఇతి సుగ్రీవుఁడు కుంభకర్ణనితోఁ బోరి మూర్ఛిల్లుట. ఇతి—

చ. కడువడి దుష్కరం బయినకార్య మొనర్చి తనేకవీరులం గడపితి వాజదుర్జయులఁ గీశుల మ్రింగితి వింతె చాలు నీ

పుడుగు మలంతులం దొడర యుద్ధ మొనర్చినఁ గీర్తి గల్గునే
విడువక మత్స్యము క్కగిరివేళ మొకంత సహింపు ముద్ధతిన్. 1343

క. అని పలికిన వానరవ, రుద్రనిపౌరుషన త్వద్ధైర్యయుక్తవచనమున్
విని రాక్షసశాస్త్రాలుఁడు, ఘనతరకోపంబు గదురఁ గా నిట్లనియెన్. 1344

తే. అజనిమనుమఁడ వలఱుక్షరజనిసుతుఁడ
వజ్రలవానరనాథుఁడ వతిబలుండ
వధికపౌరుషయుక్తుండ వని యెఱుఁగుదు
నిన్ను సుగ్రీవ యేల యీపన్నిదంబు. 1345

చ. అన విని వానరప్రవరుఁ డద్భుతకోపకషాయితాక్షుఁ డై
ఘనభుజసత్త్వ మేర్పడ నగంబు రయంబునఁ ద్రిప్పి కుంభక
ర్ణునిపయి నైవ వానిపెనుటొమ్మున వజ్రముభంగిఁ దాకి గ్ర
క్కునఁ బడి నూలు ప్రయ్య లయి కూలెఁ దదద్రి మహాద్భుతంబుగన్ 1346

క. అది చూచి ప్లవగు లందఱు, మద మఱి మవిషాదయుక్త మానసులై రా
త్రికశారు లెల్లఁ గడువడి, మునమున గర్జించి రపుడు భూరిమృతు లై. 1347

సీ. శర్వరీచరుఁ డిట్లు సర్వతశ్యం గాభినిహతుఁ డై కోపంబు నిగుడ భీక
రాస్యంబు విచ్చి మహాధ్వని నేయుచు మించుచందంబున మెఱయుదానిఁ
దపనీయదామయుక్తం బగుదాని నిశాతశూలముఁ ద్రిప్పి సత్వరముగ
సర్కకుమారపథార్థంబు వైచిన నది మంట లుమియుచు నరుగు దేరఁ

తే. గని సమీరకుమారుండు కడు రయమున
వితతభారసహస్రనిర్మితశితాగ్ర
లసితకాలానుసోగ్రశూలంబు నొడిసి
పట్టి బలమున మోకాటఁ బెట్టి విడిచె. 1348

ప ఇట్లు హనుమంతునిచేత భగ్నం బైనకాలాయనమయం బైనశూలంబు నవ
లోకించి వానరవాహినీసందోహంబు పరమసంహృష్టం బై యనేకప్రకారం
బుల మహాస్వనంబు గావించె నావనగోచరు లానందంబున సింహనాదంబులు
గావించి మారుతిం బూజించి రిత్తెఱంగునఁ దనశూలంబు భగ్నం బగుట
విలోకించి మహాత్ముం డగుకుంభకర్ణుండు కోపించి మహోన్నతం బైనలంకా
మలయశృంగం బుతాపిండి తెచ్చి సుగ్రీవునిమీఁదవైచిన నతండు శైలశృం
గాభిహతుం డై విసంజ్ఞం డై ధరణిపయిం బడియె నిట్లు మూర్ఛితుండై పుడ
మిం బడిన సుగ్రీవునిం జూచి పరమసంహృష్టు లై యాతుఘానులందఱుమహా
నాదంబుఁ జేసి రిప్పకు కుంభకర్ణుండు మహాద్భుతఘోరవీర్యుం డైనసుగ్రీవుని
ఁడాయం బని ప్రచండనిలంబు మేఘంబుంబోలె సుగ్రీవుని భుజంబుల నెత్తు
కొని మేరుప్రతిమానరూపుం డగురాక్షసుండు సముచ్చితఘోరశృంగం బైన

మేరువుపగిది నలరుచు రాక్షసశ్రేష్ఠులచేత సంస్తూయమానుం డై ప్లవంగరాజ
గ్రహణవిస్మితు లైన గోర్వాణులమహాఘోషం బాలకించుచు నితండు మాతం
డైన రామసహితంబుగా సర్వవానర్హులైన న్యంబు హతం బైన దని తలంచుచు
మేఘనికాశరూపుం డైననుగ్రీవునిం గొని లంకకుం జనియె నిట్లు కుంభకర్ణ
గృహీతుం డైననుగ్రీవునిం జూచి భయంబునం బఱచువానరుల నవలోకించి
హనుమంతుండు తనమనంబున.

1349

—ఇతి కుంభకర్ణండు మూర్ఛితుఁ డగునుగ్రీవుని లంకకుం గొనిపోవుట. —

ఉ. ఈమనుజుశనేంద్రుఁ డని నెంతయు మూర్ఛితుఁ డైనవానర
సాష్విమి బల్లి నెత్తుకొని వారక యేగెడు లంక కింక నే
నేమి యొనర్చువాఁడ నిపు డెయ్యది కార్యము నాకు దేవతా
భూమిధరోన్నతుండ నయి పొల్పుగ నీదనుజు న్యధీంతునో.

1350

చ. మనలక యీనిశాచరుండు మత్పటుముప్పివికీర్ణదేహుఁ డై
రసఁ బడు చుండ సర్వకపిరాజు మహేంద్రసమానుఁ డావిభా
వమతనయుండు వేగ విడువం బడు చుండ వనాటు లెల్ల సా
ధ్వసమును శంక వీడి ప్రచుదంబు వహింతురు గాక ధీరతన్.

1351

చ. అనిమిషసిద్ధసాధ్యఫణు లైన వడి స్థనుఁ బట్టినప్పు డెం
తని నిరసించి లావు మెఱయ న్విడిపించుకొనంగ దక్షుఁ డీ
యినతనయుండు ఘోరగిరిశృంగహతిం బెనుమూర్ఛ నొంది యీ
దనుజుండు తన్ను బల్కిగొని తారు తెఱుంగక యున్నవాఁ డటన్.

1352

చ. ఒనరంగ నీవిభుం డొకముహూర్తములోపల లబ్ధసంజ్ఞఁ డై
తనకును మాకుఁ బథ్య మగుదాని నొనర్చెడు నింతలోన నే
ననుషమబాహుశక్తి మెఱయ న్విడిపించితి నేని యీయశో
ధనునకుఁ గీర్తినాశనము తద్దయుఁ గోపము గల్గు నెంతయున్.

1353

ప కావున నొక్కముహూర్తం బీవనచరవిభునివిక్రమంబు గాంక్షించుచు నతండు
మూర్ఛదేహి తనయంతం దాను జనుదెంచునందాఁకఁ జెడరిపడినవానరబ
లంబుల నాశ్వాసించి నిలువరించెదఁ గాక యని నీశ్చయించి యప్పవననంద
నుండు గ్రమ్మట వానరచమూకదంబంబుల సంస్తంభంబు గావించె నంత
నక్కుంభకర్ణండు.

1354

—ఇతి సుగ్రీవుండు మూర్ఛదేహి నఖండంతంబుఁ గుంభకర్ణనికర్ణనాసికము ఖండించుట. —

సీ. మెఱుంగుచందంబున మెఱయనుగ్రీవునిఁ గొని లంక సాచ్చి తద్దోవురాగ్ర
చర్యాగృహవిమానసాధస్థితులచేత సుమలాజగంధోదకములచేత
ననకీర్త్యమాణుఁ డై యల్ల నల్లన రాజమార్గంబుఁ బట్టి సంప్రమము మీఱఁ
జనుచుండఁ దచ్చైత్యమునఁ గొంతవడి కాత్తసంజ్ఞఁ డై పాదపచరపరిష్కారఁ

తే. డమితబలుడై నవానిభుజాంతరమునఁ, జిక్కి పురరాజపథము వీక్షించి వీని
చే గృహీతుఁడ నై ననాచేత నిపుడ, స్రుతికృతి యొనర్పఁబడుట కుపాయ మెట్లు.

— శ్లోక కుంభకర్ణుఁడు రోషంబున మరల యుద్ధము సేయఁ బూనుట — శ్లోక —

వ. అని యోచించి వానరుల కంఠజకు హితం బగునట్లుగా వీని సంగవికలుం
గావించెదఁ గాక యని నిశ్చయించి నిశాతనఖంబులు వ్రచ్చి దంశంబులఁ దదీ
యనాసీకఁ గొటికే యుభయపార్శ్వంబుల నొప్పించిన సద్గతుజశేఖరుండు హృ
తకర్ణనాసుం డై విసుర్నితశరీరుం డై విదారితసర్వావయవుం డై తుతబార్హి
నేత్తుం డై రోషంబున నవ్వనవరనాథునిఁ బట్టి యెత్తి పుడమిం బడవైచిన
నతండు నేలం బడక బాఘవంబున మింటికెగసి శిఘ్రంబునఁ గ్రవ్వుట రాముని
సమీపంబునకుం జనుదెంచె నంతఁ గర్ణనానావిహీనుండు నకుంభకర్ణనిశరీరంబు
వలనఁ దోరంబుగా రక్తంబు స్రవించె మఱియు శోణితార్హినుహాకాయం డై
సంధ్యాభ్రపరీతం బైననీలగిరిచందంబున నలరుచు నమర్దంబున వెండియు
యద్ధాభిముఖం డై రయంబునఁ బురంబు నిర్గమించి యుద్ధభూమికిం జను
దెంచి మహోగ్రం బైనవానరబలంబు ప్రవేశించి బుభుక్షితుం డై ప్రదీపుం
డై నయుగాంతకాలవై శ్వాసకుండు ప్రజలంబోలె శోణితగంధమత్తుం డగుటం
జేసి మోహంబున స్వపరబలవివేకంబు లేక యొక్కమాటు పెక్కండ్ర రక్క
సులఁ గవుల భల్లూకంబుల బాహువులం బట్టి ప్రింగుచుఁ బ్రళయకాలంబు
నందుఁ బ్రాణిసంఘంబుల గ్రసించుమృత్యువుచాడున రాక్షససమేతంబుగా
వానరయాధవుల భక్షించుచుఁ గీశులకంఠంబులు ద్రెంచి తదీయరక్తంబులు
గ్రోలుచుఁ బ్రాణితలంబుల మెదిచి తన్నేదోహంసమ స్తిష్కవంకంబు శరీరంబున
నలఁదుకొనుచు నిరుగెడలం బెడచేతుల శరీరంబులు పగుల నడుచుచు నిట్లనేక
ప్రకారంబుల వధింపఁ దొడంగిన వానిఁ దేజిచూడం జాలక వానరులు భయ
భ్రాంతచిత్తులై కనుకనిం బఱచి రామునిమఱుఁగు సొచ్చిన నత్రైతం గాలో
చించి సహింపక లక్ష్మణుండు సంకుద్ధుం డై యారాక్షసునిం దాఁకి. 1356

చ. చటులగుణారవార్పటులు చండతరంబుగ మ్రోయ విస్ఫుర
త్పటుహతభుజ్కహాశిఖలభంగి వెలుంగుశరంబు లేడు మి
క్కుటముగ వింటఁ గూర్చి యలఘుక్రమ మొప్పుగఁ గ్రవ్యభుగ్బలహ
న్నిటలము దాఁక నేసిన గణింపక చాలఁ దృణీకరించుచున్. 1357

క. మత్తుం డై రాక్షసుఁడు వియత్రల మదరంగ వేగ యాభ్యుచు ధరణీ
భృత్తిలకుం డై నయారఘున త్రము డాయంగ నేగ తమ కంపింపన్. 1358

సీ. అంత రఘూ త్రముఁ డత్యంతరయమున ననుగునిమీఁద రాద్రాస్త్ర మేసి
తోడ్తోడ రవికరతుల్యనారాచంబు లురమున నాటింప నుగ్రదైత్యుఁ
డంగారమిశ్రంబు లైనపెన్దంటలు వననశోచిష్కేశువలన నిగుడ

రామాస్త్రవిధ్ధుఁడై భీమసంక్రుద్ధుఁడై మేఘంబుకై వడి మేను బెంచి
తే. ఘోరవాసరవిగులుగుండె భవియఁ, జాల నార్పుచు శిఖఁ జేగుతూలరాశి
కై వడి రఘువ్రవీరునిఁ గదియవచ్చె, రాముఁ డదిచూచి కోపించి రయముమించి.

—ఘోర రామకుంభకర్ణుల యుద్ధము. —ఘోర—

- ఉ. కాలకటాక్షతుల్యపటుకాండము లేసిన వాఁడు విధ్ధుఁడై
సాలముమాడ్కి మైమఱచి చాలఁ జలించిన సంతలోనఁ ద
చ్చెల్లనిభాంగసంస్థితగదామునలాదివరాయుధంబు లా
భీలముగా మహిం బడియె భీతి బలంబు దొలంగి పాఱఁగన్ . 1360
- చ. అనురవరేణ్యుఁ డీగతి నిరాయుధుఁడై రుధిరోక్షీతాంగుఁడై
యసదృశధాతుశోభితకులాద్రివిధంబునఁ జాల నొప్పుచు
మసలక వీరు వా రనక మర్కటదైత్యులఁ బట్టి మ్రింగుచు
న్విసువక గాలఁ గేల సరివీరుల నద్భుతభంగి మట్టుచున్ . 1361
- క. తుంగమడువు సాచ్చినమా,తంగముక్తయ దనుజవిభుఁడు తరుచరబలము
నొంగి కలంచుచు నారఘు,పుంగవునిం గదిసెఁ బెద్దభూతముమాడ్కిన్ . 1362
- వ. ఇట్లు గదియం జనుదెంచి. 1363
- మ. బలవంతుం డగురాక్షసోత్తముఁడు కుప్యతూర్వజాకారుఁడై
యలుక స్థీచుపరాక్రమం బలర దైత్యశ్రేణు లెన్నం గులా
చలశృంగం బొక టుద్ధతిం బెఱికి దోససత్వం బెలర్పం బ్రచం
డలనదైక్షురి వీచి రామవిభునిం దాఁకంగ వైచె న్రహిన్ . 1364
- నీ. అది చూచి రఘువీరుఁ డత్యంతరయమునఁ బామికారవిచిత్రశరము లేడు
నిగిడించి నడుమనె నగశృంగమును ద్రుంప నది వేయి వ్రయ్యలై త్రిదశశైల
శృంగంబుగతిఁ జాల నింగి వెలుంగుచు ధరణిపైఁ గూలిన దానిక్రిందఁ
బడి కవు ల్పైక్కండ్రు మడిసి రప్పుడు సుమిత్రాతనూజం డలరాముఁ జూచి
- ఆ. చేవ కుంభకర్ణుఁ డెగఁ జూడు మిప్పుడు, జాగు సేయ నేల యోగములను
బెక్కుఁ గంటి వీఁడు నిక్కంబు హతుఁ డగు, భవద మోఘబాణపాతనమున.
- వ. మహాత్మా వీఁడు శోణితగంధమత్తుండై తనవారి నెదిరివారి నెఱుంగక వాస
రుల రాక్షసులం బట్టి మ్రింగుచున్నవాఁడు వానరయూథముఖ్యు లందఱు
వీని నారోపించి ముష్టితల ప్రహారంబుల మర్దించువాగుగా నియోగింపు మట్ల
యైన నిద్దురాత్తుండు వానరారోహణగురుభారవీడితుం డై బలంబుల వధింపం
జాలక పుడమిం ద్రెల్లు నని పలికిన నద్దశరథరాజనందనుండు తమ్మునిమాటలకు
సమ్మతించి యట్లు సేయుం డని వానరుల కాసతిచ్చిన సబ్బలీముఖులు సంహృ
ష్టులై కుంభకర్ణునిమీఁద నారోపించిన సతండు సంక్రుద్ధుం డై మదహస్త
యంబోలె మహావేగంబున నొడలు విదిర్చిన నక్కపులు పట్టు దప్పి యెక్క

డెక్కడం బడి రిట్లు నిర్ఘాతు లైనవానరులం జూచి కుంభకర్ణుని దుష్టునిగా నెఱింగి రాముండు శ్రోధతామ్రేక్షణం డై శీఘ్రంబున భుజంగకల్పంబును దృఢ గుణంబును దవనీయచిత్తంబును మేరుసమానసారంబు నగుకార్ముకంబు సజ్యం బుచేసి నిబద్ధోత్తమాతూణుం డై పరమదుర్దయుం డై మహాతేజం డై లక్షణానుచరుం డై కుంభకర్ణభయార్జితు లైనవానరుల నందఱ నాశాస్వసించి హర్షంబుఁ బుట్టించుచు వానరులం గూడి తనచూపుచిచ్చున వైరుల దహించుచుఁ గట్టెదుట రక్తాక్షుం డై కిరీటకుండలాలంకృతుం డై శోణితాప్లుతలోచనంఢై యద్భుతదర్శనంఢై వింధ్యమందరసంకాశుం డై కాంచనాంగదభూషణం డై కాలాంతకయమోపముం డై దీప్తానలసమతేజం డై వాత్సోద్ధతమేఘ కల్పుం డై భుజంగరాజోత్తమభోగభాహుం డై ధరణీధరతుల్యగాత్రుం డై సముత్థితమహామేఘంబు వత్సంబుం బోలె నక్రంబువలన రుధిరంబు స్రవించుచు దీర్ఘజిహ్వచేత శోణితంబుఁ బరిలేహనముచేయుచు వానరానీకంబుం బట్టి మ్రింగుచు రుప్తం బైనదిశాగజంబుమాడ్కి మదించి రాక్షసపరివారితం డై వానరుల వెదకుచు విహరించుచున్నకుంభకర్ణునవలోకించి గుణప్రణాదంబు సేయుచు రాముం డిట్లనియె.

1866

సీ. రాక్షసాధమ నీపు రమ్ము కార్ముకబాణపాణి నై నిను వధింపంగఁ బూని యున్నాడ నీమది నన్ను రామునిఁ గాఁగ దెలియు మిప్పుడె నిన్నుఁ దీర్చిపుత్తు నన విని యాదైత్యుఁ డతని రాఘవునిఁ గా నెఱింగి సక్రోధుఁడై హనులగుండ్లలియి మేఘముమాడ్కి సతివికృతంబుగా నవ్వీ పార్శ్వముల వానరులు చేర తే. కుండ నదలించి బెట్టుగా హుంకరించి, రాము నీక్షించి ఘోరవక్త్రంబు దెఱచి వెడఁదకోఱకాంతలు వెలికి నిగుడ, దిట్టఁదనమునఁ బరుషోక్తి నిట్టు లనియె.

తే. ఖరుండఁ గాను విరాధుండఁ గాను మఱిక, బంధుండను గాను వానరవతినిగాను దాటకేయుండఁ గాను విత్రాసితయచు, వాసవుండఁ గుంభకర్ణుండ వచ్చినాడ.

చ. నరసురయక్షకింపురుషనాగసభశ్చరసిద్ధసాధ్యకీ
న్నరుల సనేకుల న్నును రణంబునఁ జంపి ప్రసిద్ధి గన్న ము
ద్ధరుతరవజ్రతుల్యపటుఘోరమహాయననిర్మితోగ్రము
ద్గరమును జూడు మోనృపముతా నిను దీన వధించి వుచ్చెదన్.

1869

క. ముక్కు సెవులు లే వని నను, మిక్కిలి నవ్వంగ వలదు మిహిరకులేశా
ముక్కులు చెవులుం బోయినఁ, దక్కువ యయ్యెనే పట్నప్రతాపబలంబుల్.

తే. రఘుకులోత్తపనీదువీర్యంబునాదు, గాత్రములయందుఁ జూపుమక్కజముగాఁగ
సవల దృష్టవిక్రాతుండ వై ననిన్ను, మ్రింగి వుచ్చెద ననురులు పొంగి పొగడ.

చ. అని యిటు రాక్షసవ్రసరుఁ డాడిన రామవిభుండు నెప్పునం
బునఁ గడుఁ గోప మూని నృథవుంఖశితాగ్రశీలీముఖంబు ణా

- దనుజుని మేన గ్రుచ్చిన నతం డిటు వజ్రనరుప్రవేగత
ష్టనశరవిధ్ధఁ డయ్యఁ బెనుగట్టుక్రియం జలియింప కుండినన్. 1372
- వ. తత్ప్రకారంబు విలోకించి రఘువుంగవుండు. 1373
- చ. ఇలఁ బడ నప్తసాలముల నేవిశిఖంబులఁ గూల్చె నేశరం
బుల హరినాథునిం దునిమెఁ బొల్పుగ నేదృఢమార్గణంబులన్
జలధి గలంచె నట్టిపటుసాయకము ల్రిపుమేన గ్రుచ్చినం
గులిశనిభంబు లయ్యవియుఁ గుంతితనారము లయ్యె నెంతయున్. 1374
- చ. దనుజనరుండు సాంద్రజలధారలనట్లు తదంబకంబులం
బనివడి యాత్మదేహమునఁ బాన మొనర్చుచు నుగ్రవేగము
ష్టనరుధిరోక్షితంబు పవిత్రము నై తనరారుముద్గరం
బున హరిసేనలం జదియ మోదుచు బాణములం దెరల్చుచున్. 1375
- వ. మదోన్మత్తుం డై విహరించుచున్నం గనుంగొని రామభద్రుండు రాద్రసోల్లాస
మూర్తి యై రయంబున. 1376
- సీ. అనురునివీఁడ వాయవ్యాస్త్ర మేసిన నది ఘోరతరముగా నరుగుదెంచి
ముద్గరయుత మైన తద్గురుబాహువు ఖండింప నది మహోగ్రస్వనంబు
సేయుచు నీలాద్రిశిఖరంబుకై వడి హరిరాజునై న్యంబునందుఁ బడియె
దానిక్రింద ననేకతరుచరవీధులు హతు లైరి తక్కినయద్రిచరులు
- తే. దారుణం బై నరఘునాథదనుజనాథ
నంగరంబు విలోకించి యంగములు ప
డంక మోముల దీనత్వ మంకురింప
దవ్వలకుఁ బాటి రతిభీతి నివ్వట్టిల్ల. 1377

—ॐ— రాముండు కుంభకర్ణుని నిధించుట. —ॐ—

- వ. ఇట్లు కుంభకర్ణుండు రామాస్త్రనికృతబాహుం డై నికృతశిఖరం బైనమహా
చలేంద్రంబుభంగిఁ జూపట్టుచుఁ దక్కినకరంబున మహోన్నతం బైన
యొక్కసాలవృక్షంబుఁ బెఱికికొని ఘోరప్రకారంబున రామునివీఁడ నడరిన
నవ్వుహోత్తుం డైంద్రాస్త్రమంత్రప్రయుక్తం బై నజాంబూనదచిత్రితసాయకం
బున ససాలవృక్షంబును నముద్యతంబును బన్నగభోగకల్పంబునైనకుంభకర్ణుని
కరంబు దెగ వ్రేసిన గిరిసంకాశం బైనతత్కరంబు దునిసివడి యనేకవృక్షం
బులఁ బాపాణంబుల వానరుల రాక్షసుల నుగ్రునూచంబు గావించె నిట్లు భిన్న
బాహుం డై మహానాదంబు సేయుచుం బట తెంచుచున్న రాక్షసునిం జూచి
రాముండు వెండియు నిశితార్థచంద్రబాణమ్మల వానిపాదంబులు రెండు ఖం
డించిన నవి దిక్కులును విదిక్కులును గులాచంబులును భూమ్యంతరిక్షంబు
లును మహార్ణవంబును లంకాపురంబును హరిరాక్షసనై న్యంబులును బ్రతి

ధ్వనులు సేయ నినాదంబు గావించుచు ధరణిం బడి రిట్లు విలూనకరచరణుం
డై యామినీచరుండు బడబాముఖసంకాశం బైనవక్త్రంబు దెఱచికొని గర్జిం
చుచు నంతరిక్షంబునఁ జంద్రునిం గదియఁ జనురాహుపోలికే రామునిం గదియ
నేతెంచుచున్నం జూచి యచ్చరమాస్త్రవిదుండు శీఘ్రంబున. 1378

చ. అనురముఖంబునందు నిశితాగ్ర సువర్ణపినధపుంఖప
జ్ర సమశరంబు లేసిన నిశాచరుఁ డంబకపూర్ణవక్త్రుఁ డై
వసమఱి దేఱిచూఁ నొకవాక్యముఁ బల్కఁగ నాలకింప వె
క్కనముగ డాయఁగా వశము గాఁ భ్రమించుచు నుండ నయ్యెడన్. 1379

నీ. జాంబూనదవిచిత్రచారుసుపుంఖంబు సందీప్తపావకసంప్రకాశ
మర్కమరీచితుల్యము వాయుసమవేగ మతిశితంబు వీర్యాధికంబు
బ్రహ్మదండంతకపాశకల్పంబు నిస్తులము వజ్రశనితుల్యసార
మాతత తేజం బరాతుల కశుభప్రదం బమోఘం బసాధ్యంబు నైన

తే. దారుణైంద్రాస్త్ర మరిఁబోసి దనుజవరుని
మీఁద నిగిడింప నది మింట మెఱుఁగు మెఱిసి
నట్లు మెఱయుచు మంటలు చుట్టఁ బర్వ
వేయిపిడుగుల మ్రోతతో డాయ నరిగె. 1380

వ. ఇట్లయ్యెమోఘాస్త్రంబు రామబాహుచోదితం బై న్వతేజంబున దిశలు వెలిం
గించుచు రయంబునం జని మహాపర్వతకూటనన్నిభంబును వివృత్తదంష్ట్రాచల
చారుకుండలంబు నగుకుంభకర్ణునిశిరంబు ఖండించినఁ బర్వతసన్నికాశం బైన
తచ్చిరంబు రామబాణాభిహతం బై కర్తనవేగంబున మింటి కెగసి కుండలాలం
కృతం బై రాత్రియందుఁ బునర్వసూనక్షత్రంబు విదితం బగుచుండఁ దన్మధ్య
గతుం డైనశశాంకుండుంబోలె వెలుంగుచుఁ దత్క్షణంబ చర్యాగృహగోపుర
ప్రాకారంబులమీఁదం బడిన నవి చూర్ణంబు లయ్యె హిమవత్ప్రతీకాశం బైన
తదీయక శేఖరంబు సముద్రజలంబులం బడి మహాగ్రహమీనకచ్చపకాకోదరం
బుల మర్దించి భూతలంబు ప్రవేశించె నిట్లు మహాబలుండును బ్రావృణదేవ
శత్రుండు నగుకుంభకర్ణుండు రణంబున నిహతుం డగుచుండ ధరాధరసహితం
బుగా ధరణీచక్రంబు చలించె నప్పుడు దేవర్షి బ్రహ్మరిసురసిద్ధసాధ్యగరుడోరగ
గుహ్యాకయక్షగంధర్వకిన్నరవిద్యాధరాదులు రామపరాక్రమహర్షితులై గగ
నంబునఁ దుములంబుగాఁ బ్రశంసించిరి కుంభకర్ణునిపాటు విలోకించి నైర్మత
రాజబాంధవు లగుయాతుభానులు దుఃఖితులై తొల్లి వారిం గన్నరాక్షసుల
కరణి రామునిం జూచి భయభ్రాంతులై మిక్కిలి ఘోషించుచుఁ గనుకనిం
బఱచిరి రామభద్రం డివిధిధంబున సస్త్రమదివసంబునఁగుంభకర్ణునిం దెగటార్చి
వృత్రాసురునిం జంపినపురందరునిమాడ్కిఁ దేజరిల్లుచు రాహుముఖిము
క్తుం డైనసూర్యునిభంగి దుర్నిరీక్షుఁ డై వానరచమూసుధ్యంబునఁ బరమా

నందంబునం బొడలుచుండె వానరు లందఱుఁ బ్రబుద్ధపద్మప్రతిమంబు లైన
యాననంబులతోడ హర్ష రసావిష్టచిత్తు లై యిష్టభాజనం బైనరామునిం బూ
జించి రంత హతశేషు లైనరాక్షసులు రయంబున లంకకుం బాటి రావణు
నవలొకించి శోకంబున నిట్లనిరి. 1381

అంత రాక్షసులు రావణునకుఁ గుంభకర్మ మరణమును చెల్పుట. ఇంత

సీ. కాలాభుఁ డగుకుంభకర్మండు నీతమ్ముఁ డరిసేన ననిలోన నుటుము చేసి
స్వవగులఁ బెక్కిండ్ర భయించి కడు వెక్కినంబుగా ఘోరరణం బొనర్చి
తుదిఁ గృత్తకంఠోరుదోర్మధ్య మగునట్లు దశరథనుత బాణదళితుఁ డగుచు
దావదగ్గం బైనతరువుమాడ్కి లగండభూతుఁడై వికృతుఁ డై పోలువు బలువు
తే. డక్కి యర్ధప్రవిష్టగాత్రమున జలధి
నమిత మగుశరీరోర్ధ్వభాగమున లంక
గవను నరికట్టి శక్రసంకాశరాసు
తేజమున శాంతుఁ డయ్యె రాత్రించరేంద్ర. 1382

క. అని పలికిన దశకంధరుఁ, డనుజుఁడు దెగుట విని దుఃఖితాత్ముం డై గ్ర
క్కునఁ గప్పినమోహంబునఁ, దనువు మఱచి యవతుఁడగుచుధరణింబడియెన్.
క. హతుఁ డయినపితృవృన్ది విని, యతికాయుఁడు త్రిశిరుఁడును నరాంతకుఁడుమహా
ద్యుతి దేవాంతకుఁడును శోకతిరోహితచిత్తు లగుచుఁ గడునేడ్చి రొగిన్.
తే. ఘనరణంబున నక్లిప్తకర్షుఁ డైన
రాఘవునిచేతఁ జచ్చిన భ్రాతను విని
పార్శ్వమున మహోదరమహాపార్శ్వ లధిక
శోకవిక్రాంతు లై చాల స్రుక్కిరపుడు. 1383

ఆ. అంత గొంత పడికి నధికయత్నంబునఁ, దెలివి నొంది దనుజకులవిభండు
దైత్యవర్యుఁ డైనతమ్ముఁడు పడుటకు, దీనుఁ డగుచుఁ జాల దిగులు గదుర.

అంత రావణుఁడు నానావిధంబుల విలపించుట. ఇంత

ప ఇట్లని విలపించె. 1384
క. హావీర హామహాబల, హావై రివినాశ హామహాగుణశాలీ
దైవోపహతుఁడ వై న, న్నీవిచ్చట విడిచి పోయి తే యముపురికిన్. 1385
తే. నాదుహృదయశక్యంబు బాంధవులదుఃఖ
మపనయింపక త్రున్నెన్యముల నేర్చి
నరవరశరార్ధితుండ వై నన్ను విడిచి
యొంటి నీ వేగి తే యిట్లు జంటఁబాసి. 1386

తే. రణములో నేడు నాదుదక్షిణభుజంబు
తెగి పడియె నొంటి నే నింకఁ బగలు నెట్లు
గెలుతు నేభంగి దేవదైత్యులఁ దలంచి
యడలు గైకొన కుందు జయంబు గొందు. 1890

క. కాలాగ్నిగతి వెలుంగుచు, వాలాయము దేవదైత్యవర్షుల ననిలోఁ
దూలించి విక్రమంబునఁ, గ్రాటెడు నీ విపుడు పడితె రామశరమునన్. 1891

చ. అనురవరేణ్య తొల్లి కతినాశని న్రేటున కించుకైన దు
ర్యసనము నొందనట్టి బలవంతుని హుని నిన్ను నేడు ఘో
రసమరమందు మర్త్యుఁ డగురాఘవుఁ డొక్కశిలీముఖంబున
నైన వధియించె గాలగతి వింతయు వచ్చె నిఁకేమి సేయుదున్. 1892

సీ అద్రులఁ బిండిసేయఁగ నోపువజ్ర మెవ్వనిశిరమునకు వజ్ర మయ్యె
దనుజుల నెల్లఁ ద్రుంచినవిష్ణుచక్ర మేబలశాలి యటుతకుఁ బతక మయ్యెఁ
బ్రజలఁ ద్రుంపఁగఁజాలురవిపుత్రుడండ మేదనుజేంద్రమెకకుఁ బూదండయయ్యె
నప్రతిహత మైనయలపాశిపాశ మేఘునునిబాహువుల కంగదము లయ్యె

తే. నట్టిజయశాలి వైననీ వనురవర్య
ప్రధనమున నొక్క మర్త్యమాత్రకునిచేత
హతుఁడ నైతివి తొల్లిటి యలపు బలము
పృథుపరాక్రమపటిమ నేఁ డెందుఁ బోయె. 1893

చ. నిహతుఁడ నైననిన్నుఁ గని నేడు సువర్షులు చారణు ల్లును
ల్లహనయ మొదల ముఖ్యులు మూదంబునఁ గ్రాలుచు నున్న వార లా
గహనచతుర్ముఖులమోదకుతులం బిగురింపఁగ లబ్ధులయ్యె లై
రహి నిక పీటపర్శములు ప్రాకరఁగఁ బూనుదు సేమి సేయుదున్. 1894

తే. చండతేజ భవద్విహీనుండ నైన, నాకు సామ్రాజ్య మేల యీనగరమేల
జీవితం బేల నీ యేల సీత యేల, హయము లేల మదేభనంచయము లేల.

ఆ. నిన్నుఁ జంపినట్టి నృపకులతిలకుని, నాజి నేను జంపనైతి నేని
బ్రతికి యేమి ఫలము పంచత్వ మధికోదయంబు గాదె రాక్షసావతంస. 1896

తే. దేవకంటక యిప్పుడు నీవు పడిన
విషయమున కేను వచ్చెద విడువఁ జాలఁ
బ్రాణతుల్యుఁడ వగునిన్నుఁ బాసి ధాత్రి
నిమిష మైనను జీవింప నేర్తునయ్యె. 1897

సీ. నీవు రణంబున నిహతుండ వగుచుండఁ గనుఁగొని పూర్వాపకారి నైన
నన్నింక వేల్పులు గ్రన్నవ హింసింతు రింద్రాదిరివుల నింకెట్లు గెలుతుఁ
బతురాత్ముఁ డగువిభీషణుఁడు చెప్పినహితం బజ్ఞానమున విననైతి నపుడు

తద్వాక్య మంతయుఁ దధ్యమై చేకూడఁగామాంధునకు నెందుఁ గలదె పెంపు
తే. శూరశేఖరుఁ డగుప్రహస్తుండు నీవు, దారుణం బగుసంగ్రామతలమునందు
బడిన నప్పటినుండి మద్భావమునకు, సత్య మని దోచె నవిభీషణునిపలుకు.
వ. మఱియు మహాత్ముం డై నవిభీషణునిఁ బాపచిత్తుండ నై దురహంకారంబున
సభలో నిండించి పురంబువెడల ననిచితి నని యిట్లు విలపించుచున్నదురాత్ముం
డగురావణునిపరి దేవితంబు విని త్రిశిరుం డిట్లనియె. 1399

శ్రీశిరుండు రావణు నాశ్వాసించుట

సీ. అధికమహావీర్యుఁ డగుకుంభకర్ణుండు వగతులఁ బెక్కండ్ర బారినమరి
తుదిఁ గాలధర్మయుక్తుం డయ్యె నతనికై శోకింప నేటికి శూరవరులు
నీయట్లు వగవరు నీవు ధీరుండవు భువనకంటకుండవు భూరిబలుఁడ
విటు ప్రాకృతునిభంగి నేల దురిఖించెదు పరిసంఘటకుఁ జాలఁ బలుచన యగు
తే. నింతమాత్రంబుచేత నీకేమి గొఱత, బ్రహ్మద త్తధనుశ్చక్తిబాణకవచ
ములు సహస్రఖరోపేతజలదనినద, కాంచనరథంబు మేమును గలిగి యుండ.
క. ఒకటం గైదువులేకయ, సకలసురాసురుల మున్ను చంపిసి వనిలో
సకలాయుధయుక్తుడ వై, యొకనరుఁ ద్రుంచుటకు నింత యోచన యేలా.
వ. అసురవరేణ్య యూఱడిలు మాజికి నేనిపు డేగి దోర్బలం
బెనఁగఁగఁ బన్నగాశనుఁ డహిప్రకరంబులనట్లు నైరుల
నైన వధియించెద న్నరకు విష్ణుఁడు జంభుని శక్రుడుంబలె
ప్రళయధనందనుం దునిమెద న్రహీ నీకు జయం బాసంగెదన్. 1402

రావణుండు దేవాంతక సరాంతక త్రిశిరోతికాయమహాదర మహాపార్శ్వల యుద్ధమునకుఁబుట్ట.

వ. అని పలికినఁ ద్రిశిరునివచనంబు విని రాక్షసేంద్రుం డగురావణుండు గ్రమ్మఱి
దైర్యం బవలంబించి తన్నుఁ బునర్జాతునింగాఁ దలంచుకొనుచు నమృతహావీరుని
రణప్రయాణంబున కీయకొనియె సంత మహావీరు లగుదేవాంతకసరాంతకు
లును దేజస్వీ యగుసతికాయుండును యుద్ధహర్షితులై త్రిశిరునకు బాసటగా
రణంబునకు సన్నద్ధులై రిట్లు మహావీరులును శక్రతుల్యపరాక్రములును గగన
సంచారక్షములును మాయావిశారదులును దేవదానవదర్పఘ్నులును రణదుర్జ
యులును బలపరాక్రమసంపన్నులును విస్తీర్ణకీర్తులును సమరంబునం దశ్రుత
పూర్వపరాజయులును దేవదానవగంధర్వయక్షిన్నరహృదయశల్యులును రణ
పండితులును యుద్ధమార్గవిశారదులును బ్రహ్మరవిజ్ఞానులుసలభవరులునుభాస్ర
రతుల్యతేజాలు సస్పర్ధనాములును రావణనందనులు నగుదేవాంతకసరాంతక త్రి
శిరోతికాయులు నల్వరు జాతరోషులై యేన యేన రణంబునకుం జనియెద
నని పంతంబు లొడ్డుచు మేఘంబులకరణి గర్జించుచు ననుజ్ఞాకాంక్షులై రావ
ణుం బరివేష్టించి కొలిచి యుండి రిట్లు నందఱులచేత నుపాస్యమానుం డై శతు

బలమర్దనుం డగునద్దశగ్రీవుండు విబుధులచేత నుపాస్యమానుం డైనదేవేంద్రుని చందంబునం దేజరిల్లుచుఁ బుత్రులం గౌఁగించుకొని సర్వాభరణభూషితులం గావించి వీర్యవంతంబు లైనవేదమంత్రంబులచేత నాశీర్వదించి సంగ్రామంబు నకుఁ బొండ్లని చలికి పదంపడి తత్కుమారరక్షణార్థంబు తనతమ్ము లైనయుద్ధోన్మత్తుం డైనమహోదరుని మత్తుం డైనమహాపాన్యునివెంట జంట చేసి రణంబున కనిచిన నయ్యాద్యురు యోధులు రిపురావణుం డైనరావణునకుఁ బ్రదక్షిణంబు చేసి యనుజ్ఞ గొని రణోత్సుకు లై గంధమాల్యాలంకృతులై కాలచోదితు లై సర్వాయుధపరిష్కృతులై యాయుధప్రహారనివారకమహాషధులు సంగ్రహించుకొని సంగ్రామంబునకు వెడలి రప్పుడు.

1403

సీ. నీలజీమాతంబు లీలఁ గ్రాలెడుదానిఁ గులపర్వతముమాడ్కి నలరుదాని నకలహేతిచ్చటానంకీర్ణ మగుదాని ఘనతూణయుక్త మై తనరుదాని నై రావతకులంబునందుఁ బుట్టినదాని మదవిశేషమున మైమఱచుదానిఁ గొండతో నైన మార్కొనఁగఁ జాలినదానిఁ గడు దీర్ఘదంతము ల్లుగుదాని తే. వరనుదర్యననామకద్విరద మెక్కి, చరమగిరిశృంగగతుఁ డైనతరణిభంగి నింగి వెలుఁగుచు రణకాంక్షనిగుడ మృత్యుసోదరుం డాజికేగె మహోదరుండు.

క. ఆతని వెనుకొని రథములు, మాతంగగణంబు హయసమాజము నుభల వ్రాతము కోలాహలనం, స్థితము లై యపుడు చనియెఁ బెక్కు విధములన్.

చ. ఖరకరవాజిత్యురగంబులఁ బూన్చి మహామణిధ్వజం బరుదుగ నెత్తి యాయుధచయం బిడి నజ్జ మొనర్చినట్టినుం దరరథ మెక్కి ధన్వి యయి తత్రిశిరుండు సవిద్యుదుల్కభూ ధరగతసేంద్రచాపజలదంబువిధంబునఁ జాల నొప్పుచున్.

1406

క. అనుపమరత్నవిరాజిత, కనకకీరీటత్రయాభికలితుం డైన కాంచనసుణిశిఖరత్రయయత, ఘనతుహినాచలముమాడ్కిఁ గ్రాలుచు సరిగెన్.

క. ఆరథికుని వెనుకొని దుర్వారగతిం జనియెఁ బెక్కురథములు హయము ల్వారుణములును బదాతులు, ఘోరాయుధదీప్తి గగనగోళము మ్రింగెన్.

సీ. వాసవాద్యమరు లెవ్వనివేరు చెవికి సోఁకినయంత నతిభయంబునఁ జలింతు రతిరథసమ్మతుం డితఁ డని శూరు లేధీరశేఖరునిఁ గీర్తింతు రెవుడు నినునకుఁ గల తేజ మింద్రునకుం గలవిక్రమం బెవ్వని విడువ కుండుఁ గాంచనాచలనన్ని కాశాతిమానోగ్రకాయ మెవ్వనికీఁ గలిగి యుండు

తే. రాజనితికి నెవ్వఁడు రాయసంబు, అమితసత్త్వంబునకు నెవ్వఁ డాలవాల మట్టిపనకాయుఁ డతికాయుఁ డాజవిజిత, నిర్జరనికాయుఁడీక్షించి నేర్పు మించి.

సీ. ప్రాలేయశైలంబుభంగిఁ జాల వెలుంగు మహనీయవజ్రవర్కంబు దొడిగి నపరత్న ఖచితనుంఁడరకీరీటాంగఽప్రముఖనానాభూషణములు చాల్చి

కాకోడరస్వామికై వడి నతిఘోరవితతసారం బై నవిల్లు దాల్చి
నానాముఖవిరాజతా నేకశరపూర్ణమహితతూణీరయగ్గము బిగించి

తే. రక్తచందనమలదిమూల్యములు దాల్చి, రవికరంబుల మేరుపర్వతముఁ బోలెఁ
బారుచామికరవిచిత్రచటులదివ్య, మండనద్యుతి విభ్రాజమానుఁ డగుచు. 1410

శా తూణీబాణశ రాసనోగ్రపరిఘాస్తోకాసిభాస్వత్తను
త్రాణోపేతము కూబరాక్షయుగచక్రస్థితరథ్యధ్వజ
శ్రేణీయు క్తము నై నకాంచనమణిశ్రీరాజితాత్యున్నత
ద్రోణోర్విధరసన్నికాశరథ మారోహించి తేజస్వి యై.

1411

మ. రథము లానుజము ల్లయంబులు భటవ్రాతంబు లుద్యద్గతిం
గుధరంబు న్నగ నాశ్రయించిన మహాక్షోణీజముల్పోలె నా
రథిక్శ్రేష్ఠునిఁ జుట్టుముట్టుకొని రాఁ బ్రస్థితసాంద్రద్యుతిం
బ్రధనేచ్చ న్నడి నేగె దేవయుతజంభ ద్వేషిచందంబునన్.

1412

తే. అతనియాటోప మతనిశౌర్యప్రవేగ
మతనితేజంబుఁ జూచి దశాననుండు
వీడు పగతులఁ బరిమార్చి విజయ మొనఁగు
నిక్కువం బని తెలివొందె నెచ్చనమున.

1413

చ. అనిమిషవాజనన్నిభసితాంగమనోజవయు క్తచారుకాం.
చనమయభూషణప్రబలసైంధవరాజము నెక్కి ప్రాసీ యై
ఘనశిఖ నెక్కి శక్తిఁ గొని గ్రాలుకుమారునిభంగి నొప్పుచు
స్థనభుజఁ డానరాంతకుండు గ్రకున నేగె రణాభికాంక్ష యై.

1414

ఆ. అతనివెనుకఁ జనియె సరదంబు లశ్వంబు, లున్నతద్వీపంబు లురువదాతి
గణము లుగ్రభంగి గణుతింపఁగా రాక, ధరణిరజము మింటఁ దఱుచు నిగుడ.

మ. ధరణీభృత్సమసారదారుణమహాదంభోళితుల్యస్ఫుర
త్పరిఘం బొక్కటి కేలఁ బూని మును మంథానాద్రి సుద్యద్గతిం
బరమోదారత నెత్తిసట్టిహరియాపంబు నివ్వదంబించుచున్
స్థిరసత్త్వం బలరార నేగె నపు డాదేవాంతకుం డాజికిన్.

1415

తే. అమృహవీరశేఖరు ననుసరించి
కరిఘటలు తేరు లశ్వసంఘములు భటక
దంబము లనేకములు సముదగ్రభంగిఁ
జనియె నప్పుడు కలకలధ్వనులు సెలఁగ.

1417

మ. ముద మొప్పుం జెవలన్ మిడుంగులులగుంపు బట్ట మై పర్వఁగా
గద సారిండుచుఁ బర్వతంబుకరణిం గాయంబు శోభిల్లు ను
న్నదుఁ డై సై న్యసమేతుఁ డై ధనదుచందాన ప్రహిం గ్రాలుచుం

- బ్రధనతోణికి నేగె నప్పుడు మహాసార్కువ్విండు ఘోరాకృతిన్. 1418
- చ పాదలుచుఁ బర్వకాలమునఁ బొంగునముద్రజతాఘ మన్యుహా
నది కెదురెక్కుభంగిఁ గదనస్పృహ మీఱ బలాఘ ముగతి
స్వదలక యన్యుహాఠకివర్కుల వెన్నొని యేగె బల్వడిం
బడహతి నుర్వి గ్రక్కదలఁ బ్రాంతుపరాగము నింగి ప్రింగఁగన్. 1419
- క అపు డాదై త్యకుమారులు, తపనసమస్త భులు మణివతంసాయతకాం
తిపరీతు లై వెలింగిరి, క్షపాచకులనడుమ మింట గ్రహములమాడ్కిన్. 1420
- ఆ. మఱియు దనుజహస్తమండితధవళాస్త్ర, శస్త్రరాజి హాలశారదాశ్ర
నన్ని కాశ మగుచుఁ జటులహంసావళి, భంగి నింగిపై వెలింగె నపుడు. 1421
- క. అరుల వధించుట యొండెను, మరణం బొండె నని యిట్లు మతిఁజేసి నిశా
చరవీరులు తెంచున సం, గరమునకును జనిరి యపుడు కడు రథసమునన్. 1422
- వ. మఱియును. 1423
- మ. త్రిదశారిప్రియసంసను ల్కృపితు లై ధీరోద్ధతి న్యుద్ధదు
ర్నదు లై దారుణశింజనీధ్వనులు మీఱ నిష్పండ్లు సారించుచు
స్ఫుగిదరంబు వ్విడించుచు స్వగుచు సలభాపించుచు న్నోయుచుం
గదనతోణికి నేగి రప్పుడు మహాకల్పాంతకాకారు లై. 1424
- సీ. మలయవింధ్యాదికకులమహీధరగుహాద్వారంబులను బ్రతిధ్వనులు సెలఁగఁ
గడ లెత్తి మ్రోయుచుఁ గంధు లభంగతరంగము ల్మిన్నండఁ బొంగి పారలఁ
గోణాభిహత మైనకుంభంబుపోలికిఁ గడువడి గగనభాగంబు పగుల
లంకాత్రికూటశైలదితిజాన్వితముగా జగతి కుమ్మరసారెవగిది దిరుగఁ
తే. ఘోరకావాళశంఖభేరనములు, హేమలు రథస్వనములు బృంహితము లుగ్ర
భూరిసింహనాదంబు లాస్ఫోటితంబు, లేక మై మ్రోసె నపుడు దివాకు లదర.
- వ. ఇట్లు భీషణ ప్రకారంబున నద్దోషాచరవీరులు నకలసాంగ్రమికపరికరసమేతులై
రణంబునకు వెడలి పురంబు నిర్గమించి యుగ్రభాగంబున. 1426
- ఉ. పాదపముల్కహాళిలలు పర్వతము ల్లోని నిర్విశంకు లై
మోదము జన్యకాతుకము మోములఁ గన్నడ నెవ్వ రాజి సం
వాద మొనర్ప నిచ్చటికి వచ్చెదరో యని చూచుచున్నక్ర
వ్యాదులపాలియంతకుల వానరవీరులఁ జూచి రెంతయున్. 1427

—శుభి వానరరాక్షసుల యెనిమిదవనాటియుద్ధము. శుభి—

- చ. కరిరథవాజయుక్త మయి కాలవలాహకతుల్య మై నిరం
తరవరికింకిరీరవనినాదిత మై రవివహ్నితుల్యక
ర్బురవృత మై సముద్యతనుపుంఖవరాయుధ కేతుదండ మై
తఱుచుగ నచ్చురాక్షసకదంబముఁ గన్గొని రాబలీముఖుల్. 1428

వ. ఇ ట్లుద్రీవులై దశగ్రీవ సుగ్రీవభుజాభిగుప్త నిశాటవనాటు లొండొరుల నిరీ
క్షించి లబ్ధలక్ష్మ్యులై సముద్యతనానావిధాయుధులై భుజాస్థలనంబుఁ జేసి
నింగి పగుల సింహనాదంబులు గావించి మచ్చరంబున నొండొరులఁ దలపడం
దివురుచుండునప్పుడు బలవంతు లగువానగులు విజయప్రభూతప్రమోదులై
వీర్యనర్పితులై కోపరసోద్దీప్తముఖులై భైరవారావంబులు సేయుచు భీషణ
ప్రకారంబున మహోగ్రం బైనరాక్షససైన్యంబుసొచ్చి శృంగవంతంబులైన
పర్వతంబులవడువునఁ దన్వృద్ధ్యభాగంబున సంచరించుచు గగనంబున కెగసి సాం
ద్రంబుగా శిలాపాదపవర్షంబులు గురియుచు దారుణభంగి రణంబునకుం దలప
డినఁ దద్రక్షసైన్యంబులు పరశుగదాముసలముద్గరకుంతప్రాసపట్టనకరవాలభిండి
వాలశరజాలంబులు పరఁగించుచుఁ గోలాహలబహులంబుగా వానరసేనం దల
పడిన నయ్యిరువాఁగులకుఁ బూర్వపశ్చిమసముద్రంబులకుంబోలె ఘోరం బగు
సంగ్రామం బయ్యె నంతఁ గపివీరులుచెలరేఁగి రాక్షసబలంబులకుం గవిసి కవచా
భరణశోభితులై సరథికులమీఁద బహుపాదపశృంగాకీర్ణంబులై సశైలంబులు
వైచియుగజారోహకులమీఁద శాఖావంతంబులైనవిశాలసాలంబులడరించియు
నాశ్వీకులమీఁద హస్తిమాత్రపాషాణంబులు రువ్వీయు వజ్రసమస్పర్శంబులై
సముష్టిబంధంబులఁ బదాతుల బొడిచియు నానాప్రకారంబుల విజృంభించిన
నయ్యాతుధానులు పగిలినశిరంబులతోఁ దెగినకంఠంబులతోఁ బాడియైనగా
త్రంబులతో వాంతలోచనంబులతో రోజుచుఁ బుడమిం ద్రెల్లి గతానులైరి
యుద్ధమదాన్వీతులైనరాత్రించరులును వీరావేశంబునఁ గపిబలంబులకుంగవిసి
శరజాలంబులు పరఁగించుచుఁ దోమరాంకుశంబులవ్రేయుచు ఖడ్గంబుల నఱుకు
చు గదాముసలముద్గరభిండివాలశూలాదులం గ్రుమ్ముచు విక్రమవిహారంబు నలి
పిన నందు ఛిన్నోత్తమాంగులై విలూనకరచరణజానుకంఠులై నిష్పిష్టనర్వాం
గులై యనేకవానరులు ధరణింగూలి రిట్లుభయసైన్యంబులవారు పరస్పరజయ
కాంక్షులై దలపడి యన్యోన్యప్రహారంబుల విదారితశరీరులై శోణితద్విగతాత్మ
లై నిసప్తనర్వాయుధులై విశకలితకేతనాతపత్రచామరులై విఖండితమధోధరు
లై పెక్కండ్రు పొడవడంగి రప్పుడయ్యా యోధనభూమియొక్క ముహూర్తంబున
కనేకరుధిరప్రవాహసమావృతయై యగణితవిక్రీర్ణపర్వతాకారహరిరాక్షసకలేబ
రసంపూర్ణయై కంఠదఘ్నమేదోమాంసమస్తిప్తపంకయై రాశీభూతనర్వాయుధ
ఖండజాలయై యొప్పె నంతకుఁ బిరుసనక నయ్యిరుగడలవారును రోషప్రవృద్ధన
త్తులై క్రమ్యుల సద్భుతప్రకారమున రణంబునకుం దలపడి పోరాడం దొడంగి
రప్పుడువానరులు కొండొక సేపు శిలాతరుశైలంబుల రణంబుఁ జేసి యాసన్నమ
హీరుహంబులు సమసిన రాక్షసులం గొని రాక్షసుల వ్రేయుచు రాక్షసులచేతి
యాయుధంబులఁ బెఱికికొని వారలం జంపుచు రథంబుచేత రథంబును
వారణంబుచేత వారణంబును హయంబుచేత హయంబును జావనేయుచు విచి

త్రోత్కర్షంబుఁ జూపిన నద్దానవులును మహావ్రోధంబునఁ గొంతనే పాయధ
యుద్ధంబు నలిపి యాయుధంబులు పొడి యైనవానరులచేతిశిలాపాదపంబులను
వానరులనుం గొని వానరులఁ దెగటార్చుచుఁ బరుల కాశ్చర్యంబువుట్టించుచు
బెనంగి రి త్రైతంగున నయ్యుభయపై నికు లనోన్యవ్యప్రహారవీడితులై ఛిన్నమర్క
తనుత్రాణశరమస్తకులై మహాద్రుమంబులు నిర్యాసంబుంబోలె వెడవెడశోణితం
బు స్రవించుచు ఛిన్నమూలంబు లై నతరువులపోలికి గొప్పచప్పళ్లతోఁ బుడ
మింబడిరి మఱియరత్నోరధికి ప్రయ్యక్తభల్లాంజనతురికార్థచంద్రసాయకంబులం
దెగి కూలినవానరప్రయుక్తశిలాశైలపాదపఖండరాసులు కొండలభంగి యుద్ధ
మేదినియందు నిండియుండె నిట్లు వికీర్ణంబులై పడినవర్షతాగ్రద్రుమగజహ
యరత్నోవానరకళేబరంబులచేత నయ్యాలుంపునేల దుర్గమార్గ యైయుండె నివ్వీ
ధంబున భయంబు విడిచి గర్వితులై హృష్టచేష్టులై యదీనసత్తువ్వై యుద్ధదు
ర్గదు లై నరాక్షసులతోడఁ దుములంబుగా సంగ్రామంబు నేయుచు ననేకప్రకా
రంబుల రాక్షసప్రకరంబుల సుగ్ధనూచంబు గావించుచు విహరించుచున్న
వానరులం జూచి దేవగణంబులును మహర్షులును గగనంబు నాశ్చర్యరసావిష్ట
చిత్తు లై బహుప్రకారంబులం బ్రశంసించుచుండి రంత.

1429

శ్లోకం నరాంతకుఁడు చెలరేగి వానరుల నధించుట. శ్లోకం

ఉ. మారుతతుల్యవేగ మతిమానము నై నహయోత్తమంబు నిం
పారఁగ నెక్కి దీప్తకఠినాయతశక్తి ధరించి క్రుద్ధుఁ డై
మిఱి నరాంతకుండు కడిమి ప్లలధిం దరియంగఁ జొచ్చుదు
ర్వారమహానగంబుగతి వానరసైన్యముఁ జొచ్చి యుద్ధతిన్.

1430

ఉ. వానిపరాక్రమాతిశయనైఖరి యెట్టిదో ఘోరభంగి దీ
ప్తానలహేతిమాడ్కిఁ జెలువారెడుప్రాసముచే ట్టణంబులో
మానితశక్తి నప్తశతమర్కటవీరులఁ ద్రుంచి క్రమృతి
సేనల నెల్లఁ జిక్కువడఁ జేసె సుర ల్వేటఁగంది చూడఁగన్.

1431

మ. హరిపుష్పస్థితఁ డై సముద్యతమహావ్యాలోపమప్రానుఁ డై
హరిసేనాగణమధ్యదేశమున ఘోరాకారుఁ డై సంచరిం
చురణాభీరు నరాంతకుం గని కపిస్తామంబు విద్యాధరు
ల్భరమర్షుల్ లయకాలుఁడో యనుచు విభ్రాంతాత్ములై రత్తతిన్.

1432

చ. వితతనగేంద్రతుల్యహరివీరకళేబరనన్నికర మై
యతులితవృక్షఖండయుత మై పృథుశోణితమాంసపంక మై
యతఁడు రణార్థ మేగినమహావధ మయ్యెడఁ జూడ నయ్యె ను
ద్ధతహలికాభిక్పత్తరచితస్ఫుటదావపథంబుచాడ్చునన్.

1433

క. అవిబుధరిపుఁడు కినుకం, బావకశిఖ లుప్పటిల్లు నయనంబులతో

- సేవంక బాటఁ జూచిన, నావంకం బాటఁ జూచు హరిసైన్యంబుల్. 1434
- ఉ. మచ్చర మొప్పు గార్కెఱుఁగుమాడ్కి వెలుంగుచు రాద్ర రేఖతో
నెచ్చటఁ గన్న దాన యయి యేవున విక్రమదుర్నివారుఁ డై
యచ్చుపడ న్నిదాఘనమయంబున శుష్కవనంబు నేర్పుకా
ర్చిచ్చువిధంబు దోఁప గపినేనల నెల్ల వధించె వ్రేల్కిడిన్. 1435
- చ. విడువక వీనిపై నడరి విక్రమనంపదఁ జూపి యాజిలోఁ
గెడవుద మంచు డెందమునఁ గీశు లొకింత దలంచునంతలోఁ
గడువడిఁ గోపవేగమునఁ గన్నుల నగ్నికణంబు లొల్కుఁద
త్తడి దుమికించి ప్రానమున దైత్యుఁడు వారి వధించు నుద్ధతిన్. 1436
- క. తరుగిరులఁ బెఱికికొని వెనఁ, బఱ తెంచెడునంతలోనఁ బ్రసాభిహతి
హరులు దెగి పడుదు రెంతయు, గురుకులిశాభిహతిఁ దెగినకొండలమాడ్కిన్.
క. పొలివోవనీక వానర, బలములఁ దగ నాక్రమించి బాహుతోపం
బలరార సింహము మృగం, బులనట్లు నరాంతకుండు పొలియించె రహిన్.
- సీ. నాగాంతకునిలీల నభమున కెగయుచుఁ బిడుగుచందంబునఁ బుడమిఁ బడుచు
వరశరభంబుకై వడి మింట నాడుచుఁ గంతీరవేంద్రంబు గతిఁ దఱుముచుఁ
గరువలిమాడ్కిఁ జిక్కకనంచరించుచుఁ గ్రొక్కారుమెఱుగులాగునమెఱయుచు
గాలమేఘముభంగి గర్జలు నలుపుచు గిరిరాజురీతి సుస్థిరతఁ గనుచు
- తే. సైంధవము చిత్రగతివిశేషమునఁ దిరుగఁ
జట్టుఁ దిరుగుచు దశముఖనుతుఁడు దారు
ణాంతకసమాన మైనప్రాసాయధమున
నరిబలంబులఁ ద్రుంచె నత్యద్భుతముగ. 1439
- క. సురరిపుఁడు చుట్టుఁ దిరిగెడు, తఱి హరిఖురధుతరజంబు దట్టం బై యం
బరవీధి కెగసి పెట్టిన, వరణముచందమున నలరె వనచరతతికిన్. 1440
- తే. అచలముల నెల్లఁ బిండి సేయంగ నోవు, వజ్రవేగం బది సహింపవచ్చుఁ గాని
యాతుధానుని ప్రాసాభిపాతనంబు, హరులకు సహింప రా దయ్యె నాలమంధు.
- ఉ. భానుమరీచితుల్య మగుప్రానమునం దెగి బెట్టు మ్రోయుచు
న్యానక కూలునట్టిఘనమర్కటరూపము లప్పు డెంతయు
స్థానఁగ నయ్యె వానవునికై దువుచే వినికృత్తకూటనం
తానము లై ధరిత్రిఁ బడు దారుణభూమిధరంబులో యనన్. 1442
- క. వనచరసైనికు లవు డ, య్యనిమిషరిపుబాధితాంగు లై తమకంపె
న్మును ఘటకన్ధునిచేఁ జచ్చినవారె సుఖాత్మ లనుచు జింతించి రొగిన్. 1443
- ఉ. వానిపరాక్రమక్రమము వానివిచిత్రవిహారవైఖరి
న్వానిప్రతాపవైభవము వానిసమున్నతజన్యదాత్యమున్

మానక చూచి రోష మభిమానము వీడి హతావశేషు లా

వానరు లార్చి బాటి రల వ్యాఘ్రము గాంచిన లేళ్లకై వడిన్.

1444

వ. ఇట్లు సరాంతకభయత్రస్తం బై యీవలావలం జెడరి పటచువానరసైన్యంబు
నవలోకించి హయపుష్పప్రతిష్ఠితుండై సముద్యతస్రాసుండై తుద్రమృగంబులం
దటుముసింహంబుపోలికి మహావేగంబున వానరులం దటుముగొని వచ్చుచున్న
సరాంతకుని వీటించి వానరవల్లభుం డగుసుగ్రీవుండు విపులగ్రీవుం డై శత్రు
సమాసపరాక్రమం డగునంగదకుమారునిం జీరి యిట్లనియె.

1445

ఉ. ఈదనుజాధముండు హయపుష్పగతుం డయి ప్రాసపాణి యై

మేదురచంచలాకలితమేచకమేఘముమాడ్కి గ్రాలుచు

న్నోద మెలర్చి వానరసమూహములకు విదళించుచున్నవాఁ

డాడర మొప్ప నీ వతిరయంబున నేగి వధింపు మీతనిన్.

1446

వ. అని పలికిన సుగ్రీవునివచనంబు విని హరిగణశ్రేష్ఠుం డై యంగదుండు మేఘా
నీకంబువలన నిర్గమించునహస్రరశ్మికరణి మేఘసంకాశం బైనవానరానీకంబు
వలన నిర్గమించి శైలసంఘాతసంకాశుం డై సన్నద్ధాంగదుండు నై ధాతుశో
భితం బైనమహాపర్వతంబుచందంబునశోభిల్లుచుఁ గేవలసఖదంష్ట్రాయుధుండై
రయంబునం జని యాకలి గొన్నసింగంబు మదపుటేనుంగుం బొడివినభంగి
సరాంతకుం బొదివి గంభీరభావణంబుల నిట్లనియె.

1447

—ఇతి అంగదుఁడు సరాంతకునితో యుద్ధము సేయుట ఇతి—

తే. కరము దుర్బలు లైనయీకవులతోడ, నేమి పోరాడెదవు రాక్షసేంద్రతనయ
చాలశూరుండవేని నామ్రోల నిలిచి, నీపరాక్రమ మంతయుఁ జూపు మిపుడు.

క. సా విని సరాంతకుండు క్రో, ధావిష్టమనస్కుఁ డగుచు నొడు గఱచి యా
శీవిషముభంగి రోజుచు, నావాలికుమారుమీఁద నడరె లఘుగతిన్.

1449

చ. చదల మిడుంగులు లైదర శాతకృపాణము ద్రిప్పి వీకతో

నదటున ప్రేసె ప్రేయటయు నమ్మహనీయవరాయుధంబు బె

ట్టిదముగ వచ్చి దాగుణపటిష్ఠమహాపవికల్ప మైనయం

గదునియురంబుఁ దాకి శతఖండము లై ధరఁ గూలె నత్తతిన్.

1450

వ. ఇట్లు సుపర్ణకృత్తరగభోగకల్పం బై ధరణిం బడినసరాంతకునిప్రాసంబు గనుం
గొని.

1451

ఉ. ప్రేటునఁ బుట్టుకోపమున వీరవరేణ్యుండు వాలిపుత్రుఁ డు

ద్వాటితముష్టివజ్రనిభదక్షిణపాణితలంబు నెత్తి దో

హాటకుమారుఁ డెక్కినహిమాచలతుల్యశరీర మైనయా

ఘోటకము న్నడి న్నటచె గొబ్బున వానరసైన్య ముబ్బగన్.

1452

వ. ఇట్లు హయశ్రేష్ఠంబుభుజంగరాజభోగకల్పపురందరపాత్రపాణిప్రహరింబునవికీ

ర్ణమస్తకంబై నిమగ్నపాదంబై విస్ఫుటితలోచనతారకంబై నిష్కాగ్రింతజహ్వం
బై విగతప్రాణం బై పర్వతంబుకరణి ధరణిం గూలె నిట్లు పడినతురంగంబు
నీక్షించి సరాంతకుండు రోషపరీతచిత్తుం డై రయంబున. 1453

—అంధుల అంగదుండు సరాంతకునిం జంపుట. అంధు—

చ. కడునడి ముష్టిఁ బూన్చి స్థవగప్రవరాత్మజమస్తకంబువై
విడువక వ్రేసె వ్రేయుటయు వేగమె ముష్టివిభిన్నశీర్షుఁ డై
వెడవెడ వేడినెత్తురు స్రవింపఁగ మూర్ఛ మునింగి యంతలోఁ
దడయక తెల్విదాల్చి విగతశ్రముఁ డై కపివీరుఁ డుద్ధతిన్. 1454

చ. కులగిరిశృంగకల్పశతకోటిసమానరయోగముష్టిచేఁ
జలమున వానివక్షము వెన న్విదళించిన భిన్నగాత్రుఁ డై
ఖలదనుజుండు శోణితము గ్రక్కుచు నిర్గలితాక్షితారుఁ డై
కులిశనిపాతభగ్నమగుగోత్రముకై వడిఁ గూలె సుర్వరన్. 1455

తే అంగదునిచేత నిబ్బంగి నాజి నిహతుఁ
డై పడినరావణాత్మజ నట్టె చూచి
భువిఁ గపులు మింట వేల్పు లద్భుతము నొంది
స్త్రీతి నవ్వాలినుతునిఁ గీర్తించి రపుడు. 1456

ఉ. అంగదుఁ డర్కవర్ణకనకాంగదుఁ డిట్లు దశాన్యువుత్తు నా
జిం గబళించి యన్యులకుఁ జెల్లనికృత్య మొనర్చి చాలఁ గీ
ర్తిం గని రామభద్రున కతిప్రమదం బొనఁగూర్చి వేడ్క ను
ప్పొంగుచుఁ దన్ని నొంద కలు యుద్ధసముత్సుకుఁ డయ్యె వెండియున్. 1457

చ. ఇట్లు నిహతుం డై పడియున్నసరాంతకుం జూచి రాక్షసు లెల్ల శోకించి రంత
భ్రాతృవ్యసనసంతపుం డై బలవంతుం డైనదేవాంతకుండు స్రదీప్తం బైన
పరిఘంబు గొని రయంబున సంగదునిమీఁద నడరె నతనికి బాసటగా ఘోట
కంబుల దాఁటించి యాదిత్యసంకాశం బైనరథంబు దోలించుకొని శీఘ్రంబు
సం బటతెంచి త్రిశిరుండు వాలినందనుందలపడియె నయ్యిరువుర కపాయంబు
గలుగకుండ రక్షించుకొనుటకు మేఘసంకాశం బైనవారణేంద్రంబు నెక్కి
పాలన్యుం డై నమహోదరుండు తారేయునిందాఁకె నిత్రైలంగున దేవదర్పఘ్ను
లైనయమ్మవృషరాక్షసయోధులచేత సభిద్రుతుం డై వాసరశ్రేష్ఠుం డగు
వాలిపుత్రుండు కోపించి. 1458

—అంధు దేవాంతకమహోదరత్రిశిరు లంగదునితోఁ బోరుట. అంధు—

క. బహువిటప మైనధరణీ, సుహ మొక్కటి పెఱికి 'తెచ్చి రోషం బడర
స్సహనాటు లెల్లఁ బొగడఁగ, రహి దేవాంతకునిమీఁద గ్రక్కున వైచెన్.
క. వైచిన దానిం గాంచి ట్ల, పాచరవరుండు త్రిశిరుండు పన్నగనిభనా

- రాచంబు లేసి దనుజులు, చూచి నుతింపంగ నడుమఁ జూర్జముఁ జేసెన్. 1460
- క. తా నడరించిన తరు విటు, మానుగ హత మైనఁ గని నమంచితగతి న
ద్దానవునిమీఁదఁ దోడ్తో, వానరకుంజరుఁడు శైలవర్షము గురిసెన్. 1461
- చ. అగి త్రిమస్తకుండు నిశితాంబకము వ్విగిడించి విక్రమం
బలర నుచేంద్రపాత్రుని మహాచలవృష్టి యడంప నమ్మహా
బలుఁడు సముద్ధతి స్తరలఁ బాదపము ల్గురియింపఁ గోప మ
గ్గలముగ దాని మాన్చె బరిఘంబున వేగ సురాంతకుం డొగిన్. 1462
- సీ. అంతఁ ద్రిశీర్షకుం డలవానినుతునిపైఁ గడు నల్లి నిశితాంబకముల నేసెఁ
గరిని డీకొల్పి భీకరుఁడు మహాదరుం డడరించెఁ బటుతోమరాంకుశములు
దేవాంతకుఁడు డాసి దీర్ఘోరుపరిఘంబు వెన బలంబుకొలంది వినరి వైచె
నివ్విధంబున మువ్వ రేకకాలంబునఁ బరువడిఁ బ్రహరింప నరకుగొనక
తే. ధీరుఁ డై యేకవీరుండు ఘోరభంగిఁ, గనలి కరువలిమాడ్కి వేగంబుఁ బూని
కఠినదంభోళినిభ మైనకరతలమున, నమ్మహాదరుఁ డెక్కిన హస్తీ నడిచె. 1463
- క. కరి యిట్లు రణార్ణవమున, హరినాథతలప్రహార హత మై యలమం
దరగిరికై వడి జటజటఁ, దిరుగుచు ఘనముగతి మ్రోసె దృక్కులు రాలన్.
- ఉ. వెండియు నంగదుండు భుజవిక్రమ మొప్పఁగ నమ్మహోగ్రవే
దండవిషాణము నృటికి యాదివిజాంతకుమీఁద నేయ నా
తండు ముఖంబున స్రుధిరధారలు గ్రక్కుచు వివ్వలాంగుఁ డై
చండసమీరవేగహతనాలమూమాడ్కిఁ జలించి గ్రచ్చుటన్. 1465
- వ. మహాబలుండు గావునఁ గొండొకసేవున కతిప్రయానంబున నూల్కొని. 1466
- క. పరిఘము ద్రిప్పి రయంబున, హరివీరుని వైవ నమ్మహానత్త్వండు ముం
నటి కటు జానువు లూతగ, ధరణిం బడి యవుడ తెలిసి తడయక లేచెన్.
- ఆ. అంతలోనఁ ద్రిశీరుఁ డాశీవిహాపమ, మార్గణత్రయంబు మర్కటేంద్ర
నొసలు దాక నేసె వెన మహాదరుఁ డల్లితోమరముల వ్రేసెఁ దోడుతోడ.
- వ. ఇతైఱంగున నమ్మహాయోధులు మువ్వ రట్టహాసంబున దిట్టలై విక్రమించి
పోరు గావింప నయ్యాయోధనం బంగదున కొక్కనికి దుర్భరం బగుట విలో
కించి హనుమంతుండును నీలుండును మహావేగంబున నురువడించి యంగదు
నకు బానటగా వారలం దలపడిన నమ్మవృరకు మువ్వరతోడ మహాయుద్ధం
బయ్యె నప్పుడు. 1469

—ॐॐ నీలహనుమంతు లంగదునికిఁ దోడు వచ్చుట. ॐॐ—

- క. నీలుండు గినిసి రయమున, శైలాగ్రము త్రిశీరుమీఁదఁ జలమున వైచె
న్వాళికనారసముల నతఁ, డాలమ్మునఁ దూల నేసె నగ్గిరితలమున్. 1470
- క. గిరిశిఖర మిట్లు శరశత, పరికీర్ణం బై ప్రవిధపాషాణం బై

యరుదార మంటలు మిడుం, గుఱులు పఱవ మింట నుండి కూలె న్నేలన్.

తే. తడయ కీటు నిష్కలం బైన దానిఁ జూచి
హర్షమున వీరుఁ డై నదేవాంతకుండు
బాహుశౌఖాసముద్యతపరిఘుఁ డగుచు
మించుగతి వాయుపుత్రునిమీఁద నడరె.

1472

—అథా హనుమంతుండు దేవాంతకునిం జంపుట. అథా—

చ. మిడుత తేజంగున న్నిడిసి మీఁదికి వచ్చెడుదైత్యుఁ గాంచి వీ
రుఁడు సవనాత్మజుం డతనితోఁమ్ము మహాశనికల్పముష్టిచేఁ
బొడిచి దిశ్ ల్పథం బగల భూరిరవం బొనరింప దానిచేఁ
బడి రిలమీఁద గుండియలు బ్రద్దలువాఱ ననేకరాక్షసుల్.

1473

తే. ముష్టినిస్పిష్టచరికర్ణమూర్ధుఁ డగుచు
నాలుకయు దంతములు లోచనములు వెలికి
నిగుడ వికృతాస్యుఁ డై రజనీచరుండు
తక్షణంబ గతాసుఁ డై ధరణిఁ గూలె.

1474

వ. ఇట్లు పవమానతనయముష్టిప్రహారంబునం గెడిసి వడినదేవాంతకునిం జూచి
శోకరోషంబులు మనంబునం బెనంగొనఁ గ్రుద్ధుం డై నిశితాగ్రం బైన
మహోగ్రబాణవర్షంబు గురియుచు ద్రిశిరుం డప్పవనిపై నడరె మహోదరుం
డును సక్రోధుండు రయంబున రశ్మిమంతుండు మందరంబుంబోలె బర్వతోప
మం బైనకుంజరంబు నొం డారోహించి యతిరథసంబుగాఁ గవిసె నిట్లయ్యి
చువు రమ్మారుతనందనునితోడఁ గొండాకసేపు నానాప్రకారంబుల దుర్భరం
బుగాఁ బోరె రప్పడు త్రిశిరుండు మరుత్తనయునితోడం బోరుచు శక్రచాప
వంతం బైనతోయదంబు గిరిమీఁదంబోలె నీలునిమీఁద సాంద్రంబుగా శర
వర్షంబుఁ బరఁగించిన నవాసరసైన్యపాలుం డమృహనీయసాయకౌఘంబుల
చేత నభివర్షమాణుం డై విభిన్నగాత్రుం డై విశ్లేధావయవుం డై మూర్ఛ
నొంది యొక్కింతసేపునకుఁ గ్రమ్మఱి లభనంజుండు శీఘ్రంబున వృక్షమండ
నహితం బైనయొక్కశైలం బుత్పాటించి తెచ్చి మహోగ్రవేగుం డై గగనం
బున కెగసి మహోదరునిశిరంబుపైఁ బడనేసిన సద్దానవుండు శైలాభిహతుం
డై గతాసుం డై వజ్రాభిహతం బైననగంబువగిది మహాద్వీపసహితంబుగాఁ
బుడమిం గూలె సంత నిహతుం డైనపితృవృన్దిం జూచి త్రిశిరుండు కోపించి
రథంబు దోలించి కదిచు నే తెంచి చాపంబు సారించి రోషావేశంబున. 1475

—అథా నీలుఁడు మహోదరునిం జంపుట. అథా—

చ. పవనిభతీక్ష్ణబాణములఁ బావని నేసిన నాతఁ డుగ్రుం డై
యవిరళవృక్షమండయత మైనకులచలశృంగ మొక్కఁ డా

- దివిజవిరోధిమూఁదఁ గడు తెంపున నేసిన వాఁడు క్రుద్ధుఁ డై
దవశిఖమాడ్కి మండి వెనఁ దన్నగము నొడిచేసె దూపులన్. 1476
- క. అది పరికించి మరుత్సుతుఁ, డదయుండై మింట నుండి యతిసాంధ్రముగాఁ
ద్రిదశారినందనునిపై, వదలక తోడ్తోడ వృక్షవర్షము గురిసెన్. 1477
- ఆ. దశముఖాత్మజుండు దారుణమార్గణ, వృష్టిచేఁ దరుప్రవృష్టిమాన్వి
మిగిలి పవనసుతునిమూఁద సాంద్రంబుగాఁ, జారుహేమపుంఖశరము లేసె. 1478
- క. అనిలసుతుఁ డల్లి రయమున, ననిమిషకంటకుని తేరిహరుల సఖముల
న్యనుకొని వచ్చి వధించెను, ఘనకంఠీరవము మత్తగజములఁబోలెన్. 1479
- సీ. అంతఁ ద్రిచుస్తకుం డతికుపితాత్ముఁ డై, యముఁ డుగ్రకాలదండమునుబోలె
రథశక్తిఁ గొని సమీరకుమారకుని వైవ, నది మింట నుల్కుపడి నభంగ
యై రయంబునఁ జనుదేర వీక్షించి యానగచరవీరుండు నడును నొడిసి
పట్టి చేతుల నెత్తి పట్టి బంధించి మహానాద మొనరింప నత్తెఱంగుఁ
- తే. గాంచి సంహృష్టులై కీశగణము లెల్ల
సభ్రములభంగి ఘోషించి రంతఁ ద్రిశిరుఁ
డల్లి ఖడ్గంబు గొని వాసరాగ్రగణ్య
వక్షమున నేసి బాహుగర్వం బెల్లర్ప

1480

—అతి హనుమంతుఁడు త్రిశిరుని వధించుట—

వ. ఇట్లు మరుత్తనయుండు ఖడ్గప్రహారాభిహతుండై కోపంబు రెట్టింప భోగీంద్ర
భోగకల్పం బైనకరతలంబున నయ్యునురునివక్షంబు ప్రేసిన వాఁడు మూర్ఛి
తుండై మై మఱచి యాయుధంబు విడిచి రోజుచు మహీతలంబునం బడిన
నవ్వనచరవీరుండు వానిఖడ్గంబు గొని రాక్షసు లెల్ల భయంబునం బాఱ జలి
పించుచు మహానాదంబుఁ జేసె సంతలోనం దెలివొంది త్రిశిరుండు లేచి పిడు
గున కెన యైనపిడికిట హనుసుంతునిం బొడిచిన నవ్వీరశిఖామణి ముష్టిప్రహార
ప్రవృద్ధకోపుం డై శీఘ్రంబున నమృహారాక్షసునికీరీటంబులు నేలంబడఁ దన్ని
తొల్లి పురందరుండు విశ్వరూపునిమ స్తకంబులం బోలె నిశాతఖడ్గంబునఁ గిరీట
జాష్టంబులును నకుండలంబులును బ్రదీప్తవైశ్వానరాయతలోచనంబులును గిరి
శిఖరసంకాశంబులు నగుత్రిశిరునిశిరంబులు దెగ ప్రేసిన నవి మింటనుండి దెగి
పడిననక్షత్రంబులచందంబున ధరణిపయిం బడియె సంతఁ ద్రిశిరునిమరణంబు
విలోకించి వాసరు లందఱుఁ బ్రీతినంహృష్టసర్వాంగులై సింహనాదంబులు
గావించిరి రాక్షసులు భయభ్రాంతులై మహీతలంబు కంపింప గనుకనిం
బఱచి రిట్లు నిహతుం డై సత్త్రిశిరుని సంతకు మున్ను మృతులై సమహోదర
దేవాంతకనరాంతకులను వీక్షించి మహాచార్మ్యవండు పరమామర్షి యై కాలా
యసనిర్మితస్వరూపయు హేమపట్టపరిక్షిప్తయు మాంసకోణితలేపనయు శత్రు

పక్షభయంకరయు రక్తమాల్యాదిభూషితయు నైరావతమహాపద్మసార్యభా
మభయావహాయు నపుర్విరాజమానయుఁ దేజోదీప్తసితాగ్రయు నర్చిష్టతియు
భయంకరాకారయు నైనగద సారించుచుఁ గోపవిశేషంబునఁ గాలాగ్నిభంగి
వెలుంగుచు భీషణప్రకారంబున హరులం దోలుచు రయంబునం బటతెంచు
చున్ననమ్మహారాక్షసు నవలోకించి వానరశ్రేష్ఠుం డగుఋషభుండు మహాపర్వ
తంబుకరణి శోభిల్లుచు వానిముంగలం దోచిన నతనివీక్షించిమహాపార్శ్వండు
కోపంబున.

1481

—ॐॐ ఋషభుండు మహాపార్శ్వనిం జుంపుట. ॐॐ—

- చ. అనుపమవజ్రకల్ప యగు నగ్గద ద్రిప్పి వనాటవీరు టొ
మ్మనఁ బ్రహరింప నాతఁ డటుభూరిగదాహతి భిన్నవక్షుఁ డై
యనిలహతిం జలించుకుజమట్లు వడంకుచు రక్త మాననం
బున నడిఁ గ్రమ్ముదేరఁ బెనుమూర్చ మునింగి యొకింతలోపలన్. 1482
- ఉ. క్రమ్మటిఁ దెల్పి నొంది కపిరాజసఖుండు చలం బెలర్చ ను
గ్రమ్మగ వానిచేతిగద గైకొని వేమఱుఁ ద్రిప్పి వానివ
క్షమ్మన వ్రేసె వ్రేయుటయుఁ జయ్యన నద్దనుజుండు దంతనే
త్రమ్ములు రాల శోణితము గ్రక్కుచుఁ గూలె గతానుఁ డై రహిన్. 1483
- తే. అనురుఁ డిట్లు వజ్రహతం బైనకొండ, కరణిఁ గూలిన వీక్షించి కవులు పరమ
మోదమున నవ్వళిముఖముఖ్యు సన్నుతించి హస్తనాదంబు గావించి రపుడు.
- ఆ. మఱియు నతఁడు పడుట పరికించి కైదువు, ల్పాట వైచి ప్రాణభయమువలన
భిన్ననీరరాశి సన్నికాశం బైన, త్రిదశవైరిబలము చెవరి పటచె. 1485

—ॐॐ అతికాయుండు కోపించి యుద్ధమున కడరుట. ॐॐ—

- వ. ఇట్లు చెల్లాచెద రై పటచుబలంబును రణంబునం దెగిపడిన వాంతకనరాంతక
త్రిమస్తకమహోదరమహాపార్శ్వలం జూచి మహాతేజుండును బ్రహ్మదత్తవరుం
డును దేవదానవదర్పఘ్నుండును రాక్షసయోధముఖ్యుండును గిరిసంకాశఘోర
కాయుండు నగునతికాయుండు భీషణరోహతి రేకవిధేయుం డై జ్వలదాభా
స్కరనహస్తసంఘాతంబుభంగి నతిభాస్వరం బైనకాంచనరథంబు నెక్కి కిరీట
మృష్టకుండలుం డై శక్రచాపసంకాశం బైనచాపంబు సారించుచు నతికా
యుండు రణంబునకుం జనుదెంచినాఁ డెఱింగి తొలఁగుం డని వానరులకుం
డెప్పుచుఁ బ్రళయజేమూతంబుమాడ్కి నాదంబు గావించుచు సారెసారెకు
గుణప్రణాదంబు గావించుచుఁ దల్పింహనాదనామవిశ్రావణశింజనీశబ్దంబుల
వానరులగుండె లవియించుచు శరాసారఘోరంబుగాఁ గవిసిన నప్పుడు వానరు
లందఱు నారాయణునిత్రివిక్రమరూపంబుచామ్మనఁ జూడ్కికి వ్రేఁగగు చున్న
వానిదేహమాహాత్మ్యంబుఁ జూచి వెఱగందుచుఁ గుంభకర్ణుండు గ్రమ్మట లబ్ధ

జీవితండ్ల చనుదెంచెనో యనుభయంబునఁ బరమాత్ములై మూఢచేతస్సులై
యతనిఁ దేజిచూడం జాలక పరస్పరసమ్మర్దసంఘస విఘటం బడుచు నతిప్రయ
త్నంబునం బఱచి శరణ్యం డైనలత్తణాగ్రజుని శరణంబు నొంది రప్ప డారఘు
పుంగవుండు దూరంబునఁ గాలమేఘంబుకరణి గర్జించుచు రథస్థం డై పరవ్రత
సమానగాత్రుం డై కాన్తుకజ్యానిష్ఠోపభీషణంబుగాఁ జనుదెంచుచున్నయతి
కాయునిం జూచి విస్మితం డై వానరుల నెల్ల నాశ్వాసించుచుఁ బార్శ్వస్థుం
డై నవిభీషణున కిట్లనియె. 1486

అథ రామః పతికాయునిం జూచి మెచ్చి విభీషణుని వాని ప్రకారం బడుగుట. అథ-

చ. అనుపమధాతుశోభితకులాద్రినిభాంగము సింహనేత్రము
ల్కనకకీరీటము న్గలిగి కప్రతురంగసహస్రయుక్తకాం
చనరథ మెక్కి దీర్ఘ మగుచాపము గైకొని నచ్చుచున్నయీ
దనుజవరేణ్యుఁ డవ్వఁ డరిదర్పహరా యెఱిఁగింపు మింతయున్. 1487

ఆ. నిశితశూలతీక్ష్ణనిఖలాయుధసమన్వి, తాద్భుతప్రతాపయాతుధాన
యుక్తుఁ డగుచుఁ భూతయుక్తుఁ డైనపురారి, యొప్పుగలిగి గ్రాలుచున్నవాఁడు.

తే. కాలజవోప్రతికాశఘనరథస్థ, శక్తిశంఖపరీతుండు చటులదీప్త
చంచలాగుణపరిస్థితసజలఘనము, కరణి శోభిల్లు చున్నాఁడు కంటె వీడు.

క. అనుపమకాంచనభూషిత, ధనుశ్శత్రుము వీనిపటురథముపై మిగులం
దనరారుచున్న దెంతయు, ఘనంబు పైఁ బొల్పుశక్తకార్మకముక్రియన్.

చ. మరుచిరరాహుకేతనముసాంపుగ నెత్తినసూర్యవర్ణసుం
దరరథ మెక్కి దారుణధనంజయహేతినమాన కాండంబు
ల్లఱుచుగ నేయుచు న్సవ్యుచుల ద్విశల న్వేలుఁగంగఁ జేయుచు
స్తరమిడి వచ్చునయ్యతిరథప్రవరుం గనుఁగొంటె దవ్వలన్. 1491

క. త్రిణతము ఘననిర్ద్రావము, రణత్కనకకింకణీకరణితం బగుత
ద్గణయుక్తధనువు నిర్జర, గణనాథునిధనువుభంగిఁ గ్రాలెడుఁ గంటె. 1492

తే. రాక్షసోత్తమ యవ్వీరరథము కేతు, సహితమై సానుకర్షమై సయుగచక్ర
మైచతుస్పదియుక్తమైయభ్రముగతి, మ్రోయుచు జెలంగుచున్నదిమ్రోలఁగంటె.

ప. మఱియు నారథిశ్రేష్ఠునిరథంబుమీఁద ముప్పదియెనిమిది తూణీరంబులును
భీమంబులగు కార్మకంబులును హేమపింగళంబులగుగుణంబులును జతుర్వస్త
ప్రమాణముష్టిచితంబులును వ్యక్తహస్తదశాయతంబు లగురెండుఖడ్గంబు
లును బార్శ్వభాగంబునగ దనరఁ బునర్వసూనక్షత్రమధ్యగతుం డైనపూర్ణ
శశాంకబింబంబుకరణి మణిఖచితకుండలమధ్యంబున శుభేక్షణం బైనవక్రంబు
శోభిల్లు దుర్గంబు లగుశృంగంబులచేతఁ బరవ్రతంబుకరణిఁ గాంచనాంగదపిన్ద
భుజంబులచేతనలరుచు మేఘస్థుండు నభాస్కరునికరణిఁ దేజరిల్లుచు రథస్థుండు

మహారథసంబునం జనుదెంచుచున్నయీడనుజశ్రేష్ఠుఁ డెవ్వండు వీనిం జూచి
వానరుల లెల్ల భయార్థితులై బెబ్బులిం గన్న లేళ్ళకరణిఁ గనుకనిం బఱచుచున్న
వా రతనిచందంబు నవి స్తరంబుగా వినుపింపు మని యడిగిన నవ్విభీషణుం డ
వ్యనుమతీవల్లభున కి ట్లనియె. 1494

—అతి విభీషణుఁ డతికాయునితెఱంగు రామునకుఁ జెప్పట. అతి—

చ. అనఘచరిత్ర యెవ్వఁడు దళాననుఁ డెవ్వఁడు రాక్షసేంద్రుఁ డా
ధనదునితమ్ముఁ డెవ్వఁ డతిదర్పితుఁ డెవ్వఁడు నెవ్వఁ డుగ్రజ
న్యనిరతుఁ డట్టిరావణున కాత్మజుఁ డీతఁడు తత్సమానుఁడుకా
ఘనుఁడు ప్రతాపవంతుఁ డతికాయుఁడు వీర్యవిధేయుఁ డుర్వరన్. 1495

సీ అననీశ వీఁడు సర్వాస్త్రకోవిదులలో నుత్తముండు నిశాటనత్తముండు
వృద్ధసేవియు మహావీరుండు శ్రుతధరుం డాజి దుర్జయుఁడు రణానివర్తి
యిభరథతురగంబు లెక్కి క్రమంబునఁ గర్షణకార్తుకఖడ్గయుద్ధ
మొనరింప దత్తుఁడు ఘనమంత్రనిపుణుండు పండితుండు చతురుపాయకుశలుఁ
డే. డనిశ మీతనిదోర్బల మాశ్రయించి, లంక నిర్భయ యై యుండు శంకలేక
ధాన్యమాలినియందు నాడనుజవిభుని, తేజమున నుద్భవించిన ధీరుఁ డితఁడు.

మ. నృపవర్యా మును బల్లవంబున నజ నైప్పించి యడ్రేవుచే
నిపుణత్వంబున నిర్జరాసురులచే నిత్యం బవధ్యత్వము
నిపులన్యందనము స్కహాకవచము ద్వివ్యాస్త్రశస్త్రంబులు
నిపులం దోలెడునంతశక్తియుఁ గొనె నీవే డద్భుతప్రక్రియన్. 1497

శా. శూరాగ్రేసర వీనిచే మును రణక్షోణి స్కహాదగ్రతే
జోరాసు ల్పురసిద్ధసాధ్యఫణిరక్షోయక్షగంధర్వచే
వారాతు ల్పాతు లైరి దిక్పతులదివ్యాస్త్రాయుధంబు ల్బలా
దారత్వంబున నిగ్రహింపఁ బడె నింద్రదేవీ వీఁ డెంతయున్. 1498

ఉ. వీఁడు పరాక్రమాధికుఁడు వీరవరేణ్యుఁడు సాయకంబుల
నావ్విడి దలిర్ప జన్యమున వానరసైన్యముల న్వధించుచుకా
వేడిమి మీఱ వాయుసమవేగము గైకొని వచ్చుచున్నవాఁ
డోడక మీ కేక న్ననలు టొప్పుదు వేగ వధింపు మీతనిన్. 1499

క. అని పలుకుచుండ నప్పుడు, ఘనుఁ డతికాయుండు తీవ్ర కాండమ్ములచే
వనచరసేనలఁ ద్రుంచుచు, వనదినాదంబు లెనఁగ వచ్చుచు నుండెన్. 1500

—అతికాయుఁడు వానరుల ననేకులఁ జంపుట. అతి—

వ. ఇ ట్లనివార్యగమనంబున వచ్చుచున్నయతికాయునిం జూచి సహింపక వానర
బలంబులందుఁ జేయం గలమేటిమగలు కుముదద్వివిడమైండుశరభనీలగజగవరుని
వినతాదు లుజ్జ్వలశిలాశైలసాలసామాణపాణు లై రయంబున నస్తుహావీయం

జుట్టుముట్టి యట్టహాసంబుఁ జేసి యేకకాలంబున ననేకశిలావృక్షంబులు పరఁ గించిన.

1501

శా. ఆరక్షఃసతినందనుం డవుడు ఘోరాకారుఁ డై శింజనీ
భూరిధాన్యము మింటఁ బరవ్వ నలుకం బుంఖానువుంఖంబుగా
నారాచంబులు హేమపుంఖశరము ల్నాల్గిక బాణంబు లే
పార నేవే నిగిడించి తత్తరునగేంద్రాశ్శంబులం ద్రుంచుచున్.

1502

ఉ. మీఱి దవానలంబు కడిమి న్నిజహేతులఁ గ్రమ్మి శుష్కకాం
తారము నేర్చినట్లు పటుదారుణశాతశిలీముఖంబుల
నావరక చుట్టు ముట్టుకొనువానరసైన్యముల న్వధించె న
వీరుఁడు రావణాత్మజుఁడు వేల్పులు నింగిఁ గలంగి చూడఁగన్.

1503

తే. పట్టపగటింటిసూర్యనిధంగి నుగ్ర
మూర్తి యై యతికాయుఁ డమోఘతీవ్ర
బాణకరముల వానరబలజలాశ
యమును శోషింపఁ జేసె నత్యద్భుతముగ.

1504

తే. చిత్రగతులఁ జరించుచుఁ జిత్తజల్లు, గురిసినట్లు శరౌఘము ల్పుటపఁ గవుల
భూరిశిరము లనోన్య్యాభిముఖము లగుచు, దట్టమై వ్రాలె వానిరథంబుచుట్టు.

క. పెక్కండ్ర నొక్కశరమున, నొక్కనిఁ బెక్కంబకముల నురువానరుల
స్వక్కులువాపుచు రాక్షసుఁ, డక్కజముగ నిట్లు రణవిహారము సలిపెన్.

1506

క. అక్షీణ తేజమున హ, ర్యక్షము మృగగణమునట్లు లభ్యుతభంగి
రాక్షసనాథతనూజుఁడు, దక్షత భంజించెఁ గపికదంబము నెల్లన్.

1507

క. అపు డాకపిసైన్యములో, క్షపాచరవరేణ్యసాయకము పోఁకనివా
రపురూప మేమి చెప్పదు, విపులంబై చెల్లె వానివీర్య మరులకున్.

1508

తే. అసురవరసాయకార్దితు లై వివణ్ణ, వదను లై సేయునది లేక నుదిలకొనుచు
ఱిచ్చవడి సూచుచుండిరి పృక్షచరులు, దవముముంగలిహరిణపోతములభంగి.

తే. తఱిమి యొక్కడఁ జూచినఁ దాన యగుచు
మెఱుంగుచందాన మెఱయుచు శరము లేయు
రాక్షసునిఁ జూచి స్థవగవారంబు పద్మ
దళవిలగ్నతోయముభంగిఁ దల్లడిల్లె.

1510

మ. నుతదోర్విర్య ఖరు న్విరాధునిఁ గబంధు న్వాలి నెవ్వఁ డనిం
జతురత్వంబునఁ ద్రుంచె నెవ్వఁ డుదధి స్సంక్షోభితుం జేసెము
న్నతఁ డేఁడీ యిటు చూపుఁ డిప్పు డనిలో నవ్వీరువైఁ గాని నా
యతులాస్త్రం బడరింప నంచుఁ బటుగర్వాలాపము ల్పుల్కుచున్.

1511

క. ఘోరశరంబులఁ గవుల వి, దారిండుచు సరథసముగ దశరథసుతునిం

- జేరి ధనువు సారించుచు, ధీరోద్ధతి నిట్టు లనియెఁ దేజం బెనఁగన్. 1512
- ఉ. అచ్చుగ వీర్యగర్వమున నాటికి నే శరచాపపాణి నై
వచ్చినవాండఁ బ్రాకృతుల వానరులం జెనకంగ నొల్ల వీ
రోచ్చలితారిపైఁ దొడరి యుద్ధ మొనర్చెన మున్ను వాలిపై
హెచ్చున వార్ధిపై నడరి యేసినబాణము లేయు నాపయిన్. 1518
- చ. అని యిటు పల్కుచుండ నవు డాతనిగర్జనమేతవాక్యమున్
విని పరిపంథిహంత యగువీరుఁడు లక్ష్మణుఁ డుగ్రమూర్తి యై
ఘనతరగోపవేగమునఁ గన్నుల రక్తిమ మీఱ సాయకా
సన మవలీల నందుకొని సజ్య మొనర్చి ప్రచండవై ఖరిన్. 1514
- శే. పరఁగ వల్చికగత మైనఫణినిబోలె, బటులతూణిగతం బైన శాతశరము
నతిరయంబునఁ దీసి శతాననంబునందు సంధించి శౌర్య సుంతంత నెదుగ.
- శా. కర్ణోపాంతము సోకునట్లు గుణ మాకర్షించి దోర్విక్రమో
దీర్ఘం డై కడు రాద్రభంగి నభము న్నిక్కు ల్పముద్రంబులున్
స్వర్ణాద్రిప్రముఖాచలంబులు ధరాచక్రంబు పాతాళమున్
ఘూర్ణిలం బటుశింజినీభయదనిష్ఠోషం బొనర్చె న్రహీన్. 1516

❦❦❦ లక్ష్మణాతికాయులపరస్పరవివాదము. ❦❦❦

- క. ఆనినదము చెవి సోకిన, దానవులు శతప్రకారదళితహృదయు లై
మానితపరశుచ్చిన్నమహానగములభంగిఁ గూలి రద్భుతభంగిన్. 1517
- ఉ. భీషణభంగి మ్రోయు రిపుభీకరలక్ష్మణభీమచాపని
ష్ఠోపము లాలకించి నరకుం గొన కయ్యతికాయుఁ డుగ్రుఁ డై
రోష మెలర్పఁ గార్చుకము రూఢిగ సజ్యముఁ జేసి యొక్కఁఘో
రేషువుఁ గూర్చి నారి మొఱయించుచు నవ్వీభుతోడ నిట్లనున్. 1518
- ఉ. బాలుండ వీవు యుద్ధములపాటి యెఱుంగవు కంఠశ్రోత్సవం
గ్రాలెద వింతె గాని భుజగర్వ మొకింతయు లేదు నీకుఁ ద
త్కాలనమానమూర్తి సతికాయుని న న్నెదిరించి పోరఁగాఁ
బాలవు పొమ్మ రాజసుత శౌర్యధనుం డగురాముచెంతకున్. 1519
- క. వాలాయము నిద్రించెడు, కాలాహిని మేలుకొలుపఁ గాంక్షించితి వీ
బాలత్వ మేల యుడుగుము, పోలదు చాపంబు విడిచి పొమ్మావలికిన్. 1520
- చ. హరిహయవహ్నిమారుతయమాదిదిశాపతు లైన మేరుమం
దరతుహినాచలాదివసుధాధరశేఖరు లైన నాజి మ
త్కరపరిముక్తశాతశరధాటి సహింపఁగ లేరు నీకు ను
ష్ఠిరముగ జీవితేచ్ఛ గలచేని తొలంగుము రాజనందనా. 1521
- క. తొలఁగక యొడ్డారంబునఁ, దలకొని నాతోడఁ ఖోరఁ దలఁచితివేని

న్నిలువుము తుణమునఁ బ్రాణంబులు విడిచి కృతాంతుపురికిఁబోయెదవు రహిన్.

క. అగదర్పనిఘాదనములు, హరాయుధాభములు తప్తహోటకభూషా
కరములు నిశితము లగు మ, చ్చరంబు లివి చూడు మిపుడు జననాథనుతా.

తే. వీరశేఖరదృష్టకంఠీరవంబు

దర్పమున మత్తకరిశోణితమునుబోలె

సప్తదీయోగ్రుఘణిసమానాంబకంబు

వితతముగ నేడు నీదుశోణితము గ్రోలు.

1524

చ. అని యిటు పల్కి కార్దుకము సంబరమార్గము నిండ శింజినీ
ధ్వనిఁ దనరింప నాతని సభార్వ్యసరోవనగర్వితోక్తిఁ దా

విని హరితుల్యవిక్రముఁడు వీరుఁడు లక్ష్మణుఁ డుగ్రమూర్తియై
యనుషమకోపవేగమున నయ్యతికాయునితోడ నిట్లనున్.

1525

చ. దనుజకులాధమా యిటు సృఘాలపితంబులు పల్కినంతనే
ఘనుఁడవు గావు శూరులు వికత్తనము ల్వచియింప రీగతికా
ధనువును బాణము ల్గాని ముదంబున నాజికి వచ్చినాఁడ నా
మునుమున నిల్చి దోర్బలనముగ్ధతి నంతయుఁ జూపు మీయెడన్.

1526

క. ఊరక వాదం బేటికి, వారక బాణములచేత వాడింపు మిల
నౌబరుషయుక్తుం డగువాఁ, డారయ శూరాగ్రగణ్యుఁ డనఁ దగు ఛాత్రిన్.

చ. అరదము నెక్కి నీవు వివిధాయుధము ల్గాని చాపపాణి వై
పురుషత యున్నవాఁడు వలె పోరొనరింపఁగ నేగుదెంచి తే
శరముల నస్త్రశస్త్రములఁ జక్కగ చేర్చినభంగి విక్రమ
స్ఫురణము సర్వము దైలియఁ జూపుము చూచినచూడ నుగ్ధతీన్.

1528

క. దేవారి నాధునుతుఁడవు, గావున మన్నించి కనకఖచితశరమున
న్నీవరశిర మిలఁ గూల్చెద, నవనుని వేగంబు తాళఫలమును బోలెన్.

1529

తే. తప్తకాంచనభూషణోద్యతమదీయ, మేదురశిలీముఖములు నీమీఁద వ్రాలి
బాణశల్యాంతరోత్థితశోణితంబు, తనివి దీరంగ నిప్పుడు ద్రావఁ గలవు.

1530

ఉ. బాలుఁడ నంచు నన్నదిరిపాటునఁ జల్కనఁ బల్కె దీవు నే
బాలుఁడనో పయస్కుండనా పాటిగ నిప్పుడు గావవచ్చునీ
పాలిటి కంతకుండ నీకఁ బంతము లేటికిఁ దూలరాశికి
న్దాలదె సూక్ష్మపావకకణంబు దహింప నిశాచరాధమా.

1531

క. సురకంటక బాలుం డగు, హరి మున్ను త్రివిక్రమముల సనదృశలీల
స్ఫురలు వెఱఁగంది చూడం, బెరిగి జగత్త్రయము నాక్రమించెనా లేదో.

— శ్లో లక్ష్మణాతికాయులద్వంద్వయుద్ధము శ్లో —

వ. అని పలికి యక్కకుత్స్థస్ఫులతలకుండు సంక్రుద్ధుం డై రయంబున శరాసనంబు

నందు శరంబులు సంధించి యద్భుతప్రకారంబున సతికాయనిమిఁడ నడరె
నతండును హేతుమంతంబును బరమార్థవంతంబు నై నలక్ష్మణునివాక్యంబు విని
సక్రొధుం డై చాపారోపితోత్తమబాణం డై యాఁకటితో నున్నసింగంబుపైఁ
గవియుమత్తేభంబుచాడున నవ్వీరశిఖానుణిం దలపడియె నప్పు డయ్యతిరథ
శ్రేష్ఠులయా యోధనంబు గనుంగొనువాంఛంజేసి దేవదానవగంధర్వవిద్యాధర
సిద్ధసాధ్యగరుడోరగగుహ్యకులును మహాత్ము లగువరమద్దులును దివ్యయానా
రూఢు లై చనుదెంచి గగనంబునం బన్ని విలోకించుచుండి రంత. 1583

మ. కుపితుం డై దశకంఠపుత్రుఁడు మహాకోదండమార్వీరవం
బపు డాకాశము నిండి మ్రోయ నొకసర్పాకారవజ్రోపమో
గ్రవృషత్కం బరిఁబోసి వేగ చెవి సోఁకం దీసి గట్టల్క నా
స్మపవర్యాత్మజమిఁడ సేసెఁ బటుదోర్వీర్యం బవార్యంబుగన్. 1584

తే. అంబరంబునఁ జనుదెంచునయ్యమోఘు, దారుణాశీవిషోపమోదగ్రశరము
నర్థచంద్రబాణంబున నక్కుకుత్తన్, కులవరేణ్యుఁడు ద్రుంచె నాకులు నుతంప.

ఆ. కృత్తభోగ మైనకృష్ణనర్మముమాడ్కి, నవనిఁ బడినతచ్చితాంబకమును
జూచి రాక్షసేంద్రసుతుఁడు కాలాగ్నిచం,దానఁ జాలఁ గనలి తత్క్షణంబ.

క. కాలకటాక్షసమానా, భీలశిలీముఖము లైదు పృథుశౌర్యశ్రీ
లోలుఁ డగులక్ష్మణునిపైఁ, గీలలు వడి నిగుడ సేసెఁ గేవలశక్తిన్. 1585

చ. జనవరనందనుం డవుడు శాతశరంబులఁ దచ్చరంబులం
దునిమి కృశానుహేతిసమదుస్సహశాతశరంబు నాయకా
ననమునఁ గూర్చి బాహురథనం బలరం దెగ నిండఁ దీసి యా
దనుజవరేణ్యునెన్నొనలు దాఁకఁగ సేసె మహాద్భుతంబుగన్. 1586

వ. ఇట్లు నన్నతపర్యం బైనయమృహనీయసాయకంబు పూర్ణాకృష్టవిస్మయం బై వజ్ర
శనివేగంబునం బఱఁతెంచి భీమకాయుం డగు రాక్షసునిలూట దేశంబునాటి తదీ
యశోణితాస్తుతం బై మహాపర్వతమగ్నం బైనపన్నగంబుచందంబున నందం
బై చూడంబడియె నయ్యతికాయుండు లక్ష్మణబాణప్రవీడితుండై రుద్రబాణాభి
హతం బైనత్రిపురగోపురంబుచాడున నాకంపించి గ్రమ్మఱ ఘోర్యం బవలం
బించి తదీయవరాక్రమప్రకారంబునకుఁ జింతించి విమర్శించి యాశ్చర్యమై
లక్ష్మణు నవలోకించి రాజనందనా నీవు శత్రుండ వైనను బాణనిపాతనంబున
మిక్కిలి శ్లాఘాసీయుండ వైతి వని బహుకరించి యాననంబును భుజంబులును
నవరించిగొని నిశ్చలుండై యెప్పటియొట్లు రథోపరిభాగంబున నానీనుండై మంద
రాచలసంకాశం బైనకాంచనరథంబు విచిత్రగతులం ద్రిప్పుచు మండలికృతకో
దండుండై తండ్రోపతండంబులుగాఁ గాంచనపుంఖచిత్రకాండప్రకాండంబులు
పరఁగించిన నవి రవిమయూఖంబులభంగి నింగి వెలుంగం జేయుచు నభంగర
యంబున నప్పతంగకులపుంగవునిదెన నడరిన నసంభ్రాంతం డై యద్వైతరథరాజ

నందనుండు నిశితంబు లగునానాముఖసాయకంబులు వరఁగించి యద్దనుజరాజు
నందనోత్సృష్టశరౌఘంబుల నివారించిన నతైఱంగఱోకించి కోపాటోపంబున.

చ. అనురవ రేణ్యపుత్రుఁడు మహాహితైఱంగునఁ గ్రాలుదొడ్లనా
రన మరిఁ బోసి తీవ్రగతి రామునితమ్మునివక్షమందు సా
హసమున నేసె నేయుటయు నవ్వీభుఁ డించుక స్తుక్కిర క్తము
నైనఁ దొరఁగించి మత్తకరి వేమఱుఁ దీవ్రమదంబునుం బలెన్. 1540

తే. అంత నొక్కింత సేపున కన్న రేంద్ర, నూనుఁడు విశిల్కుఁ డై రవిసూనుమాడ్కిఁ
గనలి చావంబు నవరించుకొని ధరిత్రి, నభము పగులంగ మహావీర్యనంబుఁజేసి.

మ ప్రభ లాశావలయంబునం దఱుచుగాఁ బర్యం బ్రదీప్తాచిర
ప్రభతో దీటగుసాయకం బొకటి చావంబందు సంధించి డై
త్యభటు ల్నివ్వెఱఁ గంఠఁగా నియతుఁ డై యాగ్నేయమంత్రంబుతో
నభిమంత్రించి తదస్త్రమోక్షణము నేయం బూని యండె ప్రహీన్. 1512

చ. సాలయక దెత్తుఁ డతైఱఁగు నూచి ప్ర తాప మెలర్ప వింటఁ గుం
డలినిభ హేమపుంఖనిశితస్ఫుటకాండముఁ గూర్చి దాని సాం
వలరఁ బ్రచండభంగిఁ దవనాస్త్రముతోఁ దగఁ గూర్చె నంత న
య్యలపువలంబుఁ జూచి మనుజాధిపనందనుఁ డల్లి చెచ్చెరన్. 1543

సీ. కల్పాంతశూలివై ఖరి రాద్రమూర్తియై శమనుండు కాలదండమునుబోలె
దనుజకులేంద్రనందనుమీఁద దోర్జేగ మెనఁగ నాగ్నేయాస్త్ర మేయఁగ నది
పొగలేనిమంటలు గగనభాగము నిండఁ జనుదేరఁ గని వాఁడు సంభ్రమమునఁ
గడువడిసార్యాస్త్ర ముడరింప నయ్యస్త్రములు రెండు నభమునఁజలముమెఱయఁ

తే. దాఁకి తేజఃప్రదీప్తవక్త్రంబు లగుచుఁ, గ్రుద్ధపన్నగములమాడ్కిఁ గొంతసేపు
మింట భేచరు లతిభీతి నంటి పర్య, ఘోరవీర్యంబు దీపింపఁ బోరి పోరి. 1544

వ. పదంపడి పరస్పరప్రదీప్తతేజఃప్రదహ్యమానంబులై నిస్తేజంబులై భస్మీకృతం
బులై పుడమిం బడియె నంత నయ్యతికాయుండు సంక్రద్ధం డై రయంబునఁ
ద్యస్తృదేవతాకం బై నయైషీకంబు లక్షణునిమీఁద నిగిడించిన నప్సరాక్రమ
ధుర్యం డైంద్రాస్త్రంబున దాని ఖండించిన నన్నిశాచరవరకుమారుండు
కోపించి. 1545

శా. చండాశీవిషనన్ని కాశెబలవత్సైమ్యాస్త్రమంత్రోల్లస
త్కాండం బొక్కటి వింటఁ గూర్చి గుణ మాకష్టించి సంరంభి యై
నిండాఠం డేగఁ దీసి లక్షణునిపై నేర్పొప్పుఁగా నేసెఁ గో
దండప్రస్ఫుటఘంటికాధ్వనుల దిగ్గంతిశ్రుతు లవ్యోయ్యుగన్. 1546

ఉ. అంత నుమిత్రపట్టి హృదయంబునఁ గోపము చెంగలింప న
త్యంతరయంబు మీఱఁ బవనాస్త్రమున ప్రజనీచరాస్త్రము

నృంత మెలర్పఁ ద్రుంచి బహుభంగుల వెంటనే దాని వానిమే
సంతయు నొప్పఁ జేసె సముదగ్రశితాగ్రనవాంబకాహతిన్.

1547

వ. మఱియును.

1548

ఉ. తప్పక లక్ష్మణుండు జలదంబు నిరంతరవర్ష భారలం
గప్పినభంగి వేగ యతికాయని దారుణబాణధారలం
గప్పినఁ దచ్చరౌఘ మది గ్రక్కున నాతనివజ్రమర్కము
నైప్పుగఁ దాఁకి భగ్న మయి మేదిని వ్రాలె మహాద్భుతంబుగన్.

1549

వ. ఇట్లు తనబాణంబు లన్నియు భగ్నంబు లగుట విలోకించి పరవీరమర్దనశీలుం
డగులక్ష్మణుండు కోపించి వెండియు సూర్యమరీచికల్పంబు లైనకాండసహస్రం
బులు పుంఖానుపుంఖంబులుగా నడరించిన నవియును మోఘంబులయ్యెఁ బదం
పడి నారా నసహస్రంబులు నిగిడించిన నవియు వ్యర్థంబులయ్యె మఱియునన్నత
సర్వంబు లగువెడందవాతీయమ్ములు పెక్కు నిగిడించిన నవియు వట్టై చెడియె
నిట్లసంతబాణాఘంబుల నభివర్షమాణుం డయ్యె నయ్యతికాయం డవధ్య
కవచుం డగుటనలన నొక్కింత యైన వ్యధితుండు గాకుండ నిత్రైఱంగున నెన్ని
తూపులు నిగిడించెను నద్దనంజరాజనందనునకు నించుక యైన రుజ సంపాదిం
చుటకు శక్తుండు గాక వెగడుపడి యున్న లక్ష్మణునికడకు వాయుదేవుండు చను
దెంచి రహస్యంబుగా నిట్లనియె.

1550

— లక్ష్మణుఁ డతికాయునిం జంపుట. —

చ. అనఘచరిత్ర వీడు కమలాసనద త్తవరుం డవధ్యశో
భనకవచావృతుండు రిపుభంజనశీలుఁడు గాన నీకు నీ
తని సమరంబులో నిపుడు తక్కినయస్త్రముల స్థయింప రా
దనుపమఘోరసంకజభవాస్త్రమున స్వధియింపు ముగ్ధతినీ.

1551

క. అని యుపదేశించిన న, య్యనిలునివాక్యంబు విని మహాత్ముఁడు బలనూ
దనసమవీర్యుఁడు లక్ష్మణుఁ, డనుపమశౌర్యం బెలర్ప నతివేగితుఁ డై.

1552

మ. రయమార న్యనుదాతకల్పము విచిత్రస్వర్ణవజ్రప్రపుం
ఖయుతం బాఢ్య మమోఘవేగము శితాగ్రం బద్భుతంబు స్వగ
త్రయసంపూజ్యము నైనసాయకము కోదండంబునం గూర్చి వే
నియతిం బద్భభవాస్త్రమంత్ర మభిమంత్రించె శుమగ్రంబుగన్.

1553

వ. ఇట్లు బ్రహ్మాస్త్రంబు సమగ్రంబుగా సంధించి మార్వీనాదంబు గావించిన

1554

అ. అంబరంబు మ్రోసె నద్దు లిట్టటు మ్రొగ్గె, గ్రహగణంబు మింట గాసిపడియె
దిశలు తెల్వె బాసె దిననాథసోములు, గతులు దప్పి రుర్వి కంప మొందె.

వ. ఇట్లు భువనభయంకరంబుగాఁ దిగిచి విడిచిన సప్తరమాస్త్రంబు జ్వలనజ్వాలిక

భంగి నింగి వెలుంగుచుఁ బ్రదీప్తాంతకకాలకల్పం బై గరుడానిలతుల్యవేగం
బున నతికాయునిమీఁది కడరిన విలోకించియ్యసురపుంగవుండవిపన్నచిత్తుం
డై రయంబున. 1556

చ. పరశుగదాసికుంతములు ప్రాసపరశ్వధశ క్తిశూలము
ద్గరము లనేకము ల్పాటనఁ జయ్యన నప్పురమాస్త్ర ముద్ధతి
న్యైటయుచు వాని నన్నిటిని మ్రింగుచు వేల్పులు చూచి మెచ్చ భీ
కరగతి మీఱ నేగి యతికాయునిశీర్షము ద్రుంచె వేల్కిడిన్. 1557

—శ్లోక రావణుఁ డతికాయాదులమరణంబు విని విలపించుట. శ్లోక—

వ. ఇతైఃతంగున సశిరస్త్రాణం బై నయతికాయునిశీర్షంబు లత్క్షణబాణప్రమర్దితం బై
విక్షిప్తభూషణం బై హిమవత్పురవృతశిఖరంబుకరణి శీఘ్రంబునమహీతలంబునం
బడియె దాని విలోకించి హతశేషు లగురాక్షసులు భయభ్రాంతచిత్తు లై లంక
కుం బాటి రప్పడు వానరు లందఱు హర్షవిశేషంబునం బొదలుచుఁ బ్రబుద్ధ
పద్మప్రతిమానవదనులై యివ్వభాగి యగులత్క్షణం బూజించిరంతమహాతేజం
డగులత్క్షణునిచేత నెనిమిదవనాఁటియుద్ధంబున నతికాయుండు హతుం డగుట
విని రావణుండు పరమోద్వేగంబు నొంది యిట్లనియె. 1558

సీ. ఇంద్రాదిదివిజలఁ బృథుబాహుబలమున నాజి నోర్చినవిరూపాక్షుఁ డీల్లఁ
గులశైలముల నైన నులిమి వైవఁగఁ జాలుశూరుండు వజ్రదంష్ట్రుండు మడిసె
నరుచార మృత్యువు నైన లెక్కింపనిఘనతేజఁ డాయకంపనుండు గెడసె
నకలరాత్రించరసైన్యనాయకుఁ డైనచండవీర్యుండు ప్రహస్తుండు చచ్చె
తే. దండితారాతికుంభకర్ణం డడంగె
దండధరనన్నిభుండు మహోదరుండు గ్రుంగె
నసురమాళి మహాపార్శ్వఁ డంతఁ మొందె
శౌర్యధుర్యుండు ధూచులోచనుండు పొలిసె. 1559

తే. మఱియు ననమానశౌర్యలు మాననీయ
మహితతేజులు ధీరులు మత్కుమారు
లధికులు సరాంతకుండు దేవాంతకుండు
త్రిశిరుఁ డతికాయుఁ డాజిలోఁ దెగిరి నేడు. 1560

ఆ. నాదుచండశాసనమున నాజి కరిగి, వీరుఁ డైనరామవిభునిచేత
హరులచేతఁ జచ్చి రనురు లనేకులు, శైలయోధు లధికశస్త్రవిదులు. 1561

క. జేతలు పరసైన్యములకు, నేత లసురసైన్యములకు నిత్యాజిత లా
ఖ్యాతబలపౌరుషులు ఘన, దైతేయులు చచ్చి రెంతతక్కువ యయ్యెన్. 1562

చ. నిరుపమ తేజు లైనరజనీచరు లెవ్వనిచేతఁ జచ్చి రా
సరపతి యైనరాముని రణంబున బ్రాతృబలాన్వితంబుగా

నరుదు జనింప నొంపఁ దగినట్టిభుజాబలవిక్రమాధికుం
డరయఁగ లేఁడు మత్పురమునం దొకఁడైనను నేమిసేయుదున్.

1563

చ. అనిమిషలోకనాయకుని నాజితలంబున గెల్చి యింద్రజి

త్తనఁగఁ బొగడ్త కెక్కినబలాభ్యుఁడు నుత్తనయుండు గోరి చే
సిన మహనీయదత్తవరచిత్రదురాసదనాగపాశబం
ధనము లొకింత యైన రఘునాయకు నొంపఁగఁ జాల వయ్యెఁగా.

1564

చ. మఱచినఁ బోదు మోహనమొ మాయయొ మంత్రమొ సత్ప్రభావమో
నరసురయక్షకింపురుషనాగనభశ్చరసిద్ధసాధ్యకి
న్నదలకు వీడరానిపటునాగశరంబులచే విముక్తులై
సురుచిరలీల రాఘవులు సొంపుగ శోభిలు చున్నవా రొగిన్.

1565

చ. అరుదుగ నాదుపంపున రణావని కేగినయాతుధాను లెం
దఱు గల రంద తాలమునఁ దప్పక చచ్చిరి గాని రామునిం
దరణికుమారలత్కణయంతంబుగ నొంచి చమూసమూహము
న్వరున వధించి మేలు గొని వచ్చినవీరునిఁ గాన మొక్కనిన్.

1566

శా. సాహంకారత నేగి జన్యమున దేవారాతు లెవ్వనిన
ద్వాహావిక్రమనంపదం గెడసి రాధాశ్రీశు నాయోధనో
త్సాహం బుజ్జ్వలదస్త్రనంపదయు దోర్దర్పంబు వీరవ్రతం
బాహా యేమన వచ్చుఁ దత్సముఁడు లేఁ డర్థిం ద్రిలోకంబులన్.

1567

— ఖండి రావణుఁడు జాగ్రత్తతో లంకను రక్షించుచుండుఁ డని రాక్షసుల కాజ్ఞాపించుట. —

వ. అని బహుప్రకారంబులఁ గొండొకసేపు చింతించి చుట్ల నున్నరాక్షసుల నిరీ
క్షించి రామునిభయంబున నీలంక దలంకుచున్నయది మీరందఱు ప్రమత్తులై
రక్షించుచుండవలయు నశోకవనికామధ్యంబున నెచ్చట సీత రక్షింపంబడు
చుండు నచ్చటికి నరవానరులు రాకుండ సర్వప్రకారంబులం గాచి యుండవల
యు మఱియు సర్వగుల్మంబులయందు వేరేవేటి బలవంతులై నదానవులున్నవై
న్యపరివృతులై యంతటం గాచినొనియుండువారుగా నియోగింప వలయు మన
కేమఱియుండఁ దగదు ప్రదోషార్థరాత్రప్రత్యూషకాలంబులయందు వానర
బలంబుల విహారసముద్యోగస్థానంబులు నిత్యంబు నెఱుంగుచుండవలయు నని
పలికిన సద్దశగ్రీవునివచనంబు విని రాక్షసులు తదవచనప్రకారంబునసర్వకార్యం
బులకుఁ దగువారల నియమించి రిట్లు దనుజుల కాజ్ఞాపించి రాక్షసేశ్వరుం డగు
రావణుండు నిజాలయంబు ప్రవేశించి మన్యుశల్యంబు వహించినందీపితతోపాన
లుం డై మొగంబున దైన్యంబు దోచ రణంబున మృతులై నకుంభకణ్ణాదిబ్రా
తల సతికాయప్రభృతికుమారులను బ్రహస్తాదిమంత్రులనుం దలంచుకొని శోక
బాష్పపరివృతలోచనం డై మైమఱచి సారెసారెకు నిట్టూర్పులు పుచ్చుచు

రామునివిజయంబునకుఁ దనపరాజయంబునకుఁ జంఱించుచు శోకార్ణవమగ్నుం
డై దరి చేర నుపాయంబు లేక తిరుగుడు పడుచున్నతండ్రి నవలొకించి రాక్షస
శ్రేష్ఠం డైనయంద్రజితుం డిట్లనియె. 1569

ఇంద్రజితు తాను యుద్ధమునకుఁ జోయెదనని రావణు నూహించుట. ఇతి

చ. దనుజవరేణ్య యెవ్వఁడరిదర్పహరుం డన నన్నె కెక్కె నె
వ్వనివటుబాణవీధిఁ బడి వానవుఁ డైన మనంగఁ జాలఁ డా
ఘనభుజాఁ డగ్నికల్పుఁడు జగన్నతవిక్రముఁ డింద్రజిత్తు నీ
తనయుఁడు గల్గి యుండ మదిఁ దద్దయు నీకు విచార మేటికిన్. 1569

చ. నిరుషముచుచ్చరాసనవినిర్గతబాణవికీర్ణ దేహులై
కరము గతాసులై నిశితకాండనమాచితసర్వగాత్తులై
దురమునఁ గూలియున్నహరితుల్యుల రాజకులవ్రదీపుల
సరసుల రామలక్ష్మణులఁ జయ్యనఁ జూచెదు నేఁ డధీశ్వరా. 1570

ఉ. పౌరుషజైవయుక్త మయి పాటికి నెక్కిననాప్రతిష్ఠ నిం
పార వినుండు తొల్లి బలయజ్ఞమున వ్హరివిక్రమంబున
ట్లారయ వేల్పు లందఱు మదద్భుతవీర్యముఁ జూడ రాముని
వారక వానితమ్ముని నవార్యశరంబుల నేడు వ్రుంచెదన్. 1571

క. అని పలికి యుద్ధశాసన,తనయుఁడు త్రిదశేంద్రరిపుఁడు దారుణనత్వం
బనువంద ఘోరతనుఁ డైన,జనకునకుం జెప్పి వేగ సంగరకాంక్షన్. 1572

చ హరిరథనన్ని కాశము ననర్హమణిధ్వజహేమఘంటికా
పరికలితంబు నుజ్జ్వలము పావనవేగతురంగయుక్త మ
తుగ్ధుతర మైనదివ్యరథముద్ధతి నెక్కి నితాంతతేజ మం
బరమున నిండ నేగె నసమానరయంబున జన్యభూమికిన్. 1573

శా. ఈరీతిం జనువానివెంట ఘనమత్రేధంబులం దేరుల
సారాశ్వంబుల నెక్కి తోమరధనుశ్చస్త్రంబులం దాల్చి దే
వారు ల్యూరు లనేకు లేగిరి మహాహంకారులై యాజికిం
పార స్పృహితనేమినాదపటుహేపారావము శ్రీఘరన్. 1574

ఇంద్రజితు యుద్ధమునకు వెడలుట. ఇతి

చ. పరశుగదాకృపాణములు ప్రాసపరశ్వధశూలకుంతము
ద్ధరముసలంబు లుగ్రపరిఘంబులు గైకొని తత్ప్రదీపులం
బరపథ మాక్రమింపఁగ నిధంబులకై వడి మత్తులై బలా
రిపుపదాతు లేగిరి ధరిత్రియు మిన్నను గంప మొందఁగన్. 1575

క. భేరిన్వనములు పటుశంఖారావము లుగ్రకాహళార్భటులు సుద
ర్వారాతులకలకలములు,దారుణగతి నొక్కభంగి దశముగ మ్రోసెన్.

తే. శంఖశశివర్ణపాండరచ్చత్ర మపుడు, శక్రజిత్తుశిరంబుపైఁ జాల నలరె
రజనియందు నభంబుపైఁ గ్రాలుపూర్ణ, నలినవనపరివంధిమండలముకరణి.

క హేమవిభూషితసుందర, హైమాయతచామరదవ్యయం బిరుగడలఁ
శ్రీ మీఱ నపుడు దైత్య స్వామినుతు నలంకరించెఁ జతురిమ మెఱయన్.

—❧❧❧ ఇంద్రజిత్తు విజయప్రదంబగుహోమము సేయుట. ❧❧❧

వ. ఇత్రైఱంగున మహావీర్యుండును మహాతేజుండును సర్వధనుష్కన్యఘ్నండును
బావకనదృశప్రభుండును రిపునిఘాదనుండు నగుశక్రజిత్తుసర్వసన్నాహసంరంభ
విజృంభితం డై నకలసాంగ్రామికపరికరసమేతుం డై రణంబునకు వెడలి మధ్యం
దినాదిత్యుండు గగనంబుంబోలె నప్రతిహతతేజంబున లంకాపురంబును వెలుం
గం జేయుచుఁ బూర్ణవేగంబునం జని యుద్ధభూమి డాసి యందు నొక్కవిజన
ప్రదేశంబున రథంబు డిగ్గి బలవంతు లగురాక్షసులఁ గాపుగాఁ ధనచుట్ల నిడి
కొని రక్తమాల్యాంబరగంధాలంకృతుం డై పావకుం బ్రతిష్ఠించి రెండవ
వైశ్వానరుండుంబోలె వెలుంగుచు శస్త్రంబులును శరంబులును దోమరంబు
లును బరిధులు గావించి విభీతకంబులు సమిత్తులుచేసి స్రుక్కురివంబులు కార్తా
యసంబులుగా సంఘటించి యచలనిష్ఠాగరిష్ఠుం డై మాల్యగంధపురస్కృతంబు
లైన సంస్కృతహవిర్దాజంబులచేత హోమంబుగావించి హోమాంతంబునసర్వ
కృష్ణం బైనఛాగగళంబు ఖండించి తత్కంతర క్తంబున పూర్ణాహుతి వేల్చిన
నయ్యగ్నిదేవుండు విధూముం డై ప్రసన్నముఖుం డై ప్రదక్షిణావర్తశిఖుం
డై తప్తకాంచనభూషణుం డై విజయలక్ష్మణంబులు సూచింపం జేయుచుఁ
బాడనూపి హవ్యంబులు ప్రతిగ్రహించి తృప్తుండై బ్రహ్మాస్త్రంబును రథంబును
జాపంబును గవచంబు నొసంగి యంతర్ధానంబు నొందిన నయ్యింద్రజిత్తు వై
శ్వానరకరుణాలబ్ధవరాస్త్రరథకోదండతనుత్రాణుం డై సార్కగ్రహేందునక్ష
త్రం బైనవభస్థనలంబు కంపింపఁ దద్రథాదిపరికరంబులతోన మింటి కెగసి
హయరథపతాకాధ్వజశోభితం బైననిజసైన్యంబు నవలోకించి యిట్లనియె.

ఉ. ఏఁ గలుగంగ మీకు భయ మింతయుఁ బుట్టదు భూరివిక్రమో
ద్యోగము శౌర్యసంపద బలోద్ధతి మచ్చర ముగ్రసాహసో
ద్యోగము మీఱ నందఱును ధీరత నొక్కటఁ గీశసేనపై
కేగి ప్రతాప మొప్పు వధియింపుడు దానవులార హృష్టులై.

1580

—❧❧❧ ఇంద్రజిత్తు వానరులతో యుద్ధము సేయుట. ❧❧❧

చ. అని పలుక న్నిశాటవరు లందఱు నిర్భయు లై భయంకర
ధ్వని యొనరించుచుం గపికదంబముమీఁదికి నేగి కుష్టులై
సునిశితభిండివాలశరశూలగదాపరిఘాసితోమరా
ద్యనుపమశస్త్రవర్షమున నద్భుతశైఖరి ముంచి రందఱన్,

1581

- శా.నోపాటోపము బాహుశౌర్యము లన త్కొదండపాండిత్యముం
గాపట్యం బఖిలాస్త్రకౌశలము దక్షత్వంబు కౌటిల్యము
ద్వీశింప న్నశకంఠపుత్తుఁడు మహా తేజుండు దుర్దాంతమా
యోపాయంబున నంబరంబున నదృశ్యుండై చలం బొప్పగన్. 1582
- శా.నానా స్తంబులు శక్తితోమరగద ల్నాభీకనారాచము
ల్నానాసాయకము ల్లహమునలము ల్నాసంబుల న్నూలము
ల్నానాభంగుల నేసి యాకసము నిండ న్నెట్టుగా నాద్భుచుకా
ధానుఁగ్గుప్రవరుండు రావణివడి న్నర్ధించె గీశావలీన్. 1588
- ఉ. వెండియు హేమపుంఖయమ పీఠణనన్నిభభాస్కరోపమా
ఖండలశస్త్రతుల్యశిఖకల్పమహేశవరాయధోల్లస
త్కాండపరంపర ల్లఱుచుగా నిగిడించి మహోగ్రమూర్తియై
మెండుగ వానరోత్తముల మేనులు చక్కలువాపె నెంతయున్. 1594
- క. పిడుగుల కంటెను మిక్కిలి, బెడిదము లగుదైత్యము క్త పృథువిశేఖము ల
ప్పుడు మింట నుండి కడువడిఁ, బడఁదొడఁగె నిరంతరముగఁ బ్లవగులమీఁదన్.
- చ. ఘనతరళింజనీన్వనము గర్జలుగాఁగఁ గిరీటజుష్టనా
తనమణిమాలికారుచు లుదంచితశంపలు గాఁగ నింద్ర
జిత్తనియెడు. కాలమేఘము దిగంతము లన్నియు నిండ మింట న
త్యనుపమలీలఁ బన్ని గురియం దొడఁగెం బటుబాణవర్షముల్. 1596
- ఆ. ఒక్కసాయకమునఁ బెక్కండ్రఁ గీశులఁ గుదురుగ్రుచ్చి చంపు ఘోరభంగిఁ
బెక్కుసాయకముల నొక్కనిఁ గడుఁదురు, ల్లఱచినట్లు వెగడుపఱచి దునుము.
- నీ. ఒకవంక విలయసూర్యునిమాడ్కి నలరుచుఁ గరములగతిఁ గ్రాలు శరములేయు
నొకచోట దీప్తపావకునికై వడిఁ దోచి తొడరి దివ్యాస్త్రహేతుల దహించు
నొకక్రేవఁ గాలపయోధరక్రియఁ బొల్చి వివిధదారుణశస్త్రవృష్టిఁ గురియు
నొకచాయమించుచోలికిఁ జాలమెఱయుచుఁదొరఁగించుఁబిడుగులుతోడుతోడ
- ఆ పక్షవంతమైన పర్వతేంద్రముమాడ్కి, జెలఁగి యొక్కదిక్కు శిలలు రాల్చు
దైత్యుఁ డెందుఁగన్నఁ దానయైరణమున గహనచరులఁద్రుంచె గడిమి మెఱసి.
- నీ. పిడుగులకంటె బ లెప్పడిదంబు లగుశిత ప్రదరపాతనములఁ బడెడువారు
కులిశంబుకంటె మిక్కిలి వాఁడి గలబహు తీవ్రాయుధంబులఁ దైష్ణవారు
కడువడి నుడుగక జడివానగతి తాలు ఘోరశిలావృష్టిఁ గూలువారు
కార్పిచ్చుకై వడిఁ గవియుదివ్యాస్త్రాగ్నికీలల భన్తమై గెడయువారు
- తే.నగుచుఁ బ్లవగు లొక్కొకచోట నదృశ్యముగఁ
గూలి రప్పుడు పెక్కండ్రు ఘోరభంగి
మును నుదార్థంబు బెట్టు మార్కొని నవూర్వ
సురులచే నాజిఁ గూలిన సుశలకరణి. 1599

చ. మఱియు దశాననాత్మజుడు మాయలఁ బన్ని శిలాద్రువర్షముం
గురిసిన భిన్న దేహు లయి కొందఱు కొందఱు భిన్నశీర్షులై
యరుదుగఁ జార్జి తావయపు లై మఱికొందఱు గూలి రండుఁ గొం
దఱు కడుఁ బ్రాణభీతి బెడిదంబుగ మ్రోయుచుఁ బాటి రెంతయున్. 1590

ఉ. అప్పుడు వాలిపుత్రునలు లాదిగ యోధులు పాటుసై న్యము
న్నిప్పుకొనంగ లేక కడుఁ దెంపున నందఱుఁ గూడి క్రుద్ధులై
యుప్పురవీది కేగి రయ మొప్పుగఁ బాదపక్షైలవర్షము
ల్లుపులు గాఁగ నద్దనుజ కుంజరుపైఁ గురియించి రుద్ధతిన్. 1591

ఉ. దానికి నల్లి రావణి మదంబున దారుణచాపశంజనీ
ధావనము మింటఁ బర్వ లయవస్నాశిఖాతులితో గ్రభానుమ
ద్భానునమానతి వ్రయమదండనిభస్సుటఘోరకాండము
తేవ్వ నిగిడించి యద్రిచరవీరుల దూలఁగ నేసి వెండియున్. 1592

సీ. తొమ్మిదితూపుల దూరనంధితుఁ డైన నలు నొంచి నప్తబాణముల మైందు
నదలించి వదు నెనిమిది విశిఖంబుల గంధమాదనునిదోర్గర్వ మణచి
మర్తవిదారణ మార్గణపంచకంబున గజుఁ డనువాని పాలుపు మాన్చి
ముప్పుదిసాయకంబుల నీలుఁ దూలించి వదివాలముల ఋక్షపాలు నోర్చి

తే. శమననమఘఘోరతీవ్రకాండముల ఋషభు
ఖరకరాత్మజ ద్వీవిదు నంగదునిఁ జచ్చి
నట్లు పడవై చి తక్కిన హరిబలాధి
పతుల బహుసాయకంబుల బడలుపఱిచి. 1593

చ. తనపటుబాణజాలముల తాఁకున కోర్వక భిన్నగాత్రమై
ఘనరుధిరార్ద్రకాయ మయి కాండవిమోహితమై నుహజమే
దినిఁ బడి యున్నదాని నతి దీనత నొందినదానిఁ గీశసై
న్యనికరముం గనుంగొని దశానననందనుఁ డుత్సహించుచున్. 1594

~*~ ఇంద్రజిత్తు వానరుల నందఱు మూర్ఖులులం జేయుట. ~*~

వ. వెండియుఁ దపోలబ్ధప్రభావుండై రాద్రురసోల్లాసభానురుండై నిశాసమయసం
వర్ధమానబలుండై మండలీకృతకోదండుండై నమారోపితోత్తమసాయకుండై
గగనసంచారక్షముండై గర్జానముజ్జ్వలంభణభీషణుండై నిజవిజయవిలోకనసం
జాతపరమోత్సాహుండై మేఘమండలాంతర్గతుం డైనవర్జన్యనివడువున మా
యాతిమిరతిరోహితుం డై లక్ష్మ్యగోచరుండు గాక కాలవ్యాళనన్నిభంబు లైన
నాళికనారాచంబులును సూర్యమరీచిలంబు లైన నానాముఖసాయకంబులును
దీప్తాశలనన్నిభంబు లగుశూలనిస్త్రింశపరశ్వధంబులును నవిస్ఫులింగోజ్జ్వలపావ
కంబు లగుముసలముద్గరభిండివాలపరిఘపట్టిసప్తానంబులును మఱియు బహు
విశశస్త్రాస్త్రంబులును నీరంధ్రంబుగాఁ గురియించుచు శితాగ్రంబు లగురవి

ప్రకాశబాణగణంబులనంతరిక్షంబును దిక్కులును బ్రచ్చాదించిసింహనాదంబు
గావించిన నప్పు డర్ధచంద్రసాయకంబులఁ గంతంబులు దెగిన నింద్రవజ్రాభిహా
తంబు లైననగేంద్రంబులభంగిం గూలువారును వెడందవాతియమ్ముల నురం
బులు దునిసినఁ బరశునికృతంబు లగుసాలంబులకరణి బోరన్ నటించుచు బుడ
మిం ద్రెళ్లువారును ముసలముద్గరప్రపాతంబుల శిరంబులు పగిలిన రుధిరావసిక్త
సర్వాంగులై పూచినమోదుగులమాడ్కి నవనిం బడువారును గరవాలంబుల
నవలగ్నంబులు విలూనంబు లైన లవిత్రంబులం గోసినరంభాస్తంభంబులపగిది
రెండు తుండంబులై యొఱగువాగును నారాచంబులతాఁకున నురంబులు పగి
లిన నిలువున ననువులు విడిచి కాల్చుకాలం బెనచుకొని వ్రాలువారును నానా
విధాయుధప్రహారంబులఁ జరణజానుజంఘోరుమధ్యపార్శ్వకటికంఠమస్తంబు
చూర్ణంబైన రూపు సెడిపోవువారును రక్కసుం డెక్కడనున్నవాఁడోయని వద
నంబు లెత్తి గగనంబు విలోకించుచు శరపూరితలోచనులై యొండొరులం బట్టు
కొని యొకరిమీఁద నొకరు పడువారును దివ్యాస్త్రశిఖిశిఖాపరంపరలు గవిసిన
దవాగ్నిమధ్యంబున జిక్కినలేళ్లకై వడిఁ దప్పించుకొన నుపాయంబులేక సంతప్త
శరీరు లై నేలం బడి పొరలువారును రుధిరప్రవాహంబుల వెంటం బోయి
యెడ నెడఁ గలేబరరాను లడ్డం బైననానాముఖంబులం దిరుగుడుపడువారలు నై
వానరసైన్యంబులు కరకాశనియుక్తం బైనజడివానకుంబడినపక్షింబులగుకలమ
కేదారసన్యంబులచందంబున నిరవశేషంబుగా రణమేదినియందుఁ జాఁపకట్టు
గాఁ బడియె వెండియు మేఘనాదుండు బహువిధశస్త్రాస్త్రబాణంబులు ప్రయో
గించి హనుమత్సుగ్రీవజాంబవదంగదనలనీలగజగవయగవాక్షగంధమాదనమైం
దద్దివిదనుషేణవేగదర్శిగోముఖ కేసరిహరిలోమవిద్యుద్దంష్ట్రగనూర్యాననకోత్యతి
ర్ముఖహరిముఖపావకాక్షకుముదరంభ తాశవినతతతవలిప్రముఖవానరయూధము
ఖులై నెల్ల మూర్ఖితులం జేసి భాస్కరశక్తికల్పంబులును దవనీయపుంఖంబులు
నగుశరవృష్టిజలంబులు నలత్క్షణం డగురామునిపైఁ బరఁగించిన నమృతాత్మండు
బాణవర్షాభివర్షమాణుం డై వర్షధారలకుం జలంపనికొండవగిది నతిసుస్థిరుం
డై తత్పరమాద్భుతకృత్యంబులు విలోకించి లత్క్షణున కిట్లనియె. 1895
రాముండు లత్క్షణునితో నింద్రజిద్భిష్టాస్త్రమువకుఁ దాములోనఁ బడవలయునని చెప్పెట.

సీ. తమ్ముడ కంటె యీదైత్యరాణ్ణందనుం డరుదైన బ్రహ్మాస్త్ర మౌశ్రయించి
మంత్రించి వైచినమాడ్కి సైన్యంబులఁ బడవైచి యూధాధిపతుల నెల్ల
మర్దించి శరముల మనలఁ జలంబున గారించుచున్నాఁడు గడిమి నితఁడు
పనజసంభవనస్తవరదాసబలమున మాయాతిరోహితకాయుఁ డగుచు

తే. సంబంబున సల్పి జన్యం బొనర్చుచున్నవాఁ డిప్పు డీతని నోర్వ మనకు
నబవి గాదు తేజోధికుం డై వెలుంగు, చున్నవాఁ డతికౌర్యంబు గన్నవాఁడు.

ఉ. వీనిప్రచండకాండముల వేగ మొకింత సహింప కెంతయు

స్త్రీసత నొంది మై మఱపు దీరఁగ నెత్తుటఁ దోఁగి చేష్టలన్
మాని బలాధినాయకులు మర్కటసై న్యము లొక్కయెత్తునన్

మానక యాజ్ఞభూమిఁ గలమంబుక్రియం బడి యున్నవా రొగిన్. 1597

క. దిక్కుల నెక్కడఁ జూచిన, నక్కజముగ వీనితూపు లతిసాంధ్రముగా
మిక్కిలి శోభిలు చున్నవి, త్రెక్కును చీకపుల రవిమరీచులమాడ్కిన్. 1598

ఆ. అరయ నిది విరించనాస్త్రప్రభావంబు, వలన నైనకార్య మెలమితోడ
నయ్యమోఘబాణమఖిలజగత్పూజ్య, మగుటఁ జేసి పూజ్య మయ్యె మనకు.

వ. కావున నీవు ధైర్యం బవలంబించి యవ్యగ్రచిత్తుండ వై యొక్కింతసేపు మత్స
మేతంబుగా బాణావపాతంబుల నహించియుండుమితండునివృత్తయధులమైగత
రోషహర్షులమై పడి యున్నమనల విలోకించి రణాగ్రలక్ష్మిందోడ్కొని యిప్పుడు
లంకకుం జను నని పలికి రాముండు లక్ష్మణసహితంబుగా నింద్రజిదస్త్రజాల
బద్ధండై యుండె నిట్లు నాటిరాత్రియుద్ధంబున వానరసైన్యంబుల ననేకుల
నేలకుంగోలకుం దెచ్చి వానరయూథాధిపతుల మూర్ఛితులం జేసి రామలక్ష్మ
ణుల విషాదంబు నొందించి హర్షవిశేషంబున సింహనాదంబుఁ జేయుచు మేఘ
నాదుండు సైన్యసమేతంబుగా డశగ్రీవభుజాభిగుప్తం బైనలంకాపురంబు ప్రవే
శించె నంత బుద్ధిచుంతులలోన వరిష్టుం డైనవిభీషణుండు శరమోహితం బైన
వానరబలంబును మృతప్రాయులై పడి యున్నసుగ్రీవనీలాంగదజాంబవత్స
ముఖహరియూథపుటను బాణవీడితులై నరామలక్ష్మణులను విలోకించి యప్రతి
మానవాక్యంబుల శాఖామృగరాజవీరుల నందఱ నాశ్వాసించుచు నిట్లనియె.

— శుశ్రూ విభీషణుండు వానరల నాశ్వాసించుట. శుశ్రూ—

నీ. కపివరులారా ధువు లాజి వివశులై పడియున్నవా రింక భండనమున
మనల నెవ్వఁడు ప్రోచు ననుచు భీతిలకుఁ డీ దాశరథులవిషాదమున మీకు
వలదు విషాదంబు నలువ మున్నితనికి బ్రహ్మస్త్ర మొసఁగెఁ గృపాళుఁ డగుచు
నాయస్త్రమున నైన నీయద్భుతక్రమ మవనీతుఁ డాపద్భవునిమాట

తే. భావమున నెంచి మన్నించి దేవవల్ల
భారిదివ్యాస్త్రసాదితుఁ డైనవాఁడు
పోలె సానుజఁ డై రణభూమిఁ దనకుఁ
దానె పడియున్నవాఁ డింత తథ్య మరయ.

1601

వ. ఇది బ్రహ్మసమ్మానార్థం బింతియె గాని వేటొక్కవిధంబు గాదు దీన నేమి
విషాదం బని యూఱడిలం బలికిన సతనివచనంబు విని యువోట్ల నున్నహను
చుంతుం డమృహనీయాస్త్రంబును సమ్మానించి విభీషణు నవలోకించి పడియున్న
వానరసైన్యంబునం దెవ్వఁ డెవ్వండు ప్రాణంబులు ధరియించియున్నవాఁడు
కానినాశ్వాసీంతము రమ్మని పలికిన సతండును దాను నుల్కాహస్తులై రాత్రి
కాలంబున రణభూమియందుఁజరించుచుఁ దెగినవాలంబులతోఁ దునిసినవాస్త్రం

బులతో విలూనంబు లై నపాదాంగులిశిరోధరోరుమధ్యంబులతో త్తజార్ద్రగా
త్రంబులతో వీడిన కేశంబులతో శరపూరితముఖంబులతో వజ్రవజ్రభిహతంబు
లై నకొండలపగిది రాశీభూతు లై ధూళి బ్రుంగి నేలం బడియున్నవానరుల
ననేకశస్త్రాస్త్రుఖండజాలంబులతో నిండుకొని రణభూమిం జచ్చినయట్లుని శ్చేష్టు
లై కూలియున్ననుగ్రీవాంగదనలనీలశరభ గంధమాదనగజగవయగవాతునుషేణ
వేగదర్శిమైందద్వివిదవిసతపనసజ్యోతిర్ముఖులను మఱియు బ్రహ్మస్తప్రభా
వంబున హతప్రాయు లై నేలం గూలియున్న నస్తవప్రీతోటివానరయూథాధి
పతులను విలోకించుచు సద్గుతంబు నొందుచుఁ బ్రస్తు ప్తం బై నసాగరౌఘంబు
కరణి బాణార్జితం బై నిశ్శబ్దంబుగాఁ బడియున్నవానరానీకంబు సొచ్చి జాంబ
వంతం డెచ్చట నున్నవాఁడో యని వెతకుచుం జని చని యొక్కచోట శర
శతాచితనర్వకాస్త్రం డై శాంతినొందినపావకునివడువున రణమేదినిం బడియున్న
వాని స్వభావజరాయుక్తు నతివృద్ధుఁ బ్రజాపతినుతు నధికవీరు జాంబవంతు నవ
లోకించి మెల్లన నుపనర్పించి పవననందనానుచుతంబున విభీషణుం డవ్యుహాత్ము
నుద్దేశించి మహాత్మా తిగ్గుంబు లై నశరంబులఁ జావకుండఁ బ్రాణంబులు రక్షిం
చుకొని యున్నవాఁడవే యని యడిగిన.

1602

—ఇతి విభీషణుండు జాంబవంతు నాశ్వాకించుట. ఇతి—

తే. అనఘుఁ డవిధినిందనుం డానిశాట
కులవిభూషణుమాట వీనులకు సోఁక
యత్నమునఁ గొంతవడికి ధైర్యంబు పూని
యెలుఁగు నవరించుకొని వాని కిట్లు లనియె.

1603

ఉ. పన్నుగ రావణాత్మజుని బాణపరంపర సోకినందునం
గన్నులు గానరా విపుడు కంఠరవం బది యాలకించి వి
ద్యన్నుత నిన్ను డై త్యకులవర్యు విభీషణుఁగా నెఱింగితిఁ
మున్నిటువంటిదుర్దశయు మోసముఁ జూచి యెఱుంగ మెన్నఁడున్.

1604

క. దనుజోత్తమ యంజనియం, దనిలుని తేజమున నెవ్వఁ డదృఢతథంగిఁ
జనియించె నట్టిశూరుఁడు, హనుమంతుఁడు ప్రాణయుక్తుఁ డై యున్నాఁడె.

ఉ. నా విని రాక్షసేంద్రుఁడు మనంబున నచ్చెరువంది యిట్లున్
ధీవర రాముఁ డుండ రణధీరుఁడు లక్ష్మణుఁ డుండ రాజును
గ్రీవుఁడు నంగదుం డఖిలకీశచమూగణనాథు లుండఁగాఁ
బావని సేనుమే యనుచుఁ బల్కితి వీ నది యేమి చెప్పవే.

1606

వ. అనిన విని యవిస్మరించినందనుం డవిభీషణున కిట్లనియె.

1607

ఉ. మారుతి శక్రసన్నిభుఁడు మారుతతుల్యుఁడు వహ్నికల్పుఁ డా
ధీరుఁడు ప్రాణయుక్తుఁ డయి తేకున నుండిన నెల్లవారమున్
సారము దక్కి చచ్చియును జావనివార మతండు పోరిలోఁ

దీటినఁ జావకుండియును దీటినవారము నిక్క మింతయున్. 1608

ఆ. అతఁడు బ్రతికి యున్న నాజరంగంబులో, మనల నెల్లఁ బ్రోచు ననెడువాంఁఁ
జేసి యాతుధానశేఖర మున్నుగా, నమ్మహాత్ముసేమ మడిగినాఁడ. 1609

క. అని పలుక నపుడు మారుత,తనయుఁ డతనిఁ జేర నరిగి తద్దయు భక్తిఁ
వినతి యొనరించి యిదె నే,హనుమంతుఁడ వచ్చినాఁడ నని పలుకుటయున్.

ఉ. ఆతనిమాట కర్ణపుట మంటినయంతనె తెల్వొఁ దాల్చి య
జ్ఞాతభవాత్మజుండు ధృతి పట్టుగఁ గైకొని దన్నిలం బున
హ్లాతునిఁగా దలంచుకొని సంతస మందుచు వాయునందనుం
జేతుల గ్రుచ్చి యెత్తి నుతిసేయుచు మందమృదూక్తి నిట్లనున్. 1611

— ❧ — జాంబవంతుఁడు హనుమంతుని దివ్యౌషధులఁ జేర నియోగించుట. ❧ —

చ. హరివర రమ్మ నీకు సరి యైనబలాధ్యుఁడు లేఁడు ధాత్రిలో
హరిజిదమోఘబాణముల నాజితలంబునఁ గూలినట్టియీ
హరివరుల న్నరేశ్వరుల సర్కిలిఁ బ్రాణము లిచ్చి కాపు మ
క్కటపడి మాకు నీవె గతిగాఁ కింక నిప్పుడు వేతె యున్నదే. 1612

చ. అనిలకుమార నీదుబల మంతయుఁ జూపెడువేళ యయ్యె న
న్యూనిపని గాదు ఋక్షకపియాథపుల న్నటి సర్వసైన్యమున్
సనయుల రాజనండ్సుల సత్కరుణ స్ఫురికించి ధాత్రిలో
ననుపనువిశ్రుతిం బడయు మయ్య సృపాలుఁడు నిన్ను మెచ్చెడిన్. 1613

సీ. నీ విపు డవలీల నింగికి దాఁటి యాకంధిరాడుపరిమార్గమున నేగ
హిమవంత మనెడు మహీధరశ్రేష్ఠ మొక్కటి చూడ నగు దానిఁ గడచి యవల
నరుగఁ గాంచనమయం బగువృషభం బనుశైలంబు కైలాసశైల మొప్పు
సగరాజములరెంటి నడుమ సంధ్యార క్తవర్ణమై కాంచన వప్రమగుచు

తే. సర్వదివ్యౌషధులు గల్గి చాల నలరు
సౌషధినగంబు తదధిత్యకాగ్రమందు
దీపములభంగి దిక్కులఁ తేజ మెనఁగ
నాల్గుదివ్యౌషధులు పొల్చు నయగుణాఘ్య. 1614

క. మృతసంజీవని యన నుద్యత యైనవిశల్యకరణి యనఁగా మఱియున్
క్షీతి సౌవర్ణకరణి యన, నతులితసంధానకరణి యన నవి యొప్పున్ 1615

క. ఆయౌషధులను గైకొని, పాయక శీఘ్రమున వచ్చి పార్థివనుతులఁ
మాయందట బ్రతికింపుము, వాయునుతా దీన యశము వచ్చు న్నీకున్. 1616

— ❧ — హనుమంతుఁ డోషధిపర్యతమునకుఁ బోవుట. ❧ —

వ. అని పలికి దీవించి యనిచిన సమృదున్నందనుండు జాంబవత్ప్రేరేతుం డై ప్రావృ
ట్కూలవలాహకంబుకరణి మేనుఁ బెంచి విజృంభించి విలయఫవనునిమాడ్కి

వేగం బంగీకరించి బలంబు దీపింపఁ బర్వకాలసమద్రంబుభంగి నుప్పొంగి నముద్రతటాగ్రస్థం బైనయొక్కపర్వతశ్రేష్ఠంబు నెక్కి రెండవపర్వతంబుకరణి శోభిల్లుచు గండశిలాచయంబు నుగ్గునూచంబు గాఁగ వృక్షంబులు చాఁచకట్టు పడ మహాన్నతశిఖరంబులు విఱిగి కూలఁ బట్టిసంఘంబులు మింట గుంపులు గట్టి రొదసేయ మృగకదంబంబు భయంబున నొండొకకొండకుం బఱవ ధరా తలంబు బ్రద్దలువాఱ గుహలం గ్రీడించు చున్నకిన్నరగంధర్వమిథునంబులు విమానంబులతోడ గగనంబున కెగయ బిలంబుల నొడిగి యున్నమహాసర్పం బులు సందప్తరశనంబు లై ముఖంబుల విషాగ్నిబాష్పాలు గ్రక్క నడుసుతోనఁ దాటిపండుచందంబున నమృతామృతాధరంబు ధరణీతలంబునం గ్రుంగఁ బర్వత స్థంబు లై నసర్వభూతంబులు భయంబున మహాధ్వని గావింపఁ బాదంబులు కొండమోఁద నూఁది బడబాముఖనన్ని కాశం బై నముఖంబు విచ్చి నముద్రచర భూతంబులును ఘోరవ్రాతంబులును సకలరాక్షసద్వారితోరణగోపురసాధ విమానసహితంబుగా లంకాపురంబును భగ్నంబు లై కూలనొక్కమహానినా దంబు గావించి భక్తియుక్తుం డై మనంబున రామలక్ష్మణులకు నమస్కరించి భుజంగకల్పం బైనలాంగూలం బెత్తి పృష్ఠంబు వంచి కర్ణంబులు నిక్కించి దూరపథంబునం జూడ్చి నాటించి వదనంబు వంచి గగనంబు మ్రుంగం జను వానిపోలికఁ బ్రచండవేగంబున నాకాశంబున కెగసి సప్పుడు తద్బాహువువే గోద్ధతంబు లై స్రాకృతవానరసమూహంబును వృక్షంబులును శిలాఫలకంబు లును గొండొకదూరంబు మింటి కెగసి నదంపడి క్షీణవేగంబులై నలిలంబులం బడియె నాఘూర్ణితవీచిమాలాకులం బై నముద్రంబురొదసేయచునుడిపడియె నిట్లు మింటి కెగసి భుజంగానికాశవీర్యం డై నహనుమంతుండు భుజంగభోగ కల్పంబు లై నభుజంబులు సాచి విష్ణుకరాగ్రముక్తం బైనచక్రంబుకై వడి రాసుకరాగ్రముక్తం బైనదివ్యాస్త్రంబువైఖరిఁ బితృతుల్యవేగంబున నాదిత్య సథం బాశ్రయించి దిగంతభాగంబులు ప్రతిధ్వని లొనంగ మహానాదంబు సేయచు మహాన్నతంబు లగుశైలంబులును వృక్షగణంబులును సరోవరంబు లును నదులును దటాకంబులును బురోత్తమంబులు స్థితంబు లగుజనపదం బులు సంతసంత విలోకించుచు నుత్తరాభిముఖం డై చని చని వేగాతిశయం బున జాంబవద్ కృపర్వతం బతిక్రమించి యవ్వల బహుయోజనదూరం బరిగి యచ్చట నుండి మరలఁ జనుదెంచుచు ముందఱఁ.

1617

చ. అనిలనుతుండు గన్గొనియె నంబరచుంబిళిరోవిళాలమున్

వనగజహస్తకంపితవివర్ధితతాలతమాలసాలముం

బ్రణుతగుహాసరి త్తటచరత్సరకిన్నరసిద్ధజాలమున్

ఘనతరకుంజపుంజగచ్ఛృగక్షణకాలము శీతశైలమున్

1618

క. అని మఱియు సకలభోగా,స్పద మై యమృతోపమానజల మై భద్ర

ప్రద మై యుండుట కెంతయు, మదిలో నచ్చెరువు గదుర మారుతి యచటన్.

—ఇతి హనుమంతుఁ డోషధిపర్యతమును గనంగొనుట. ఇతి—

సీ. బ్రహ్మకోశంబును రజతాలయంబును హరిహరాలయము హర్యాననంబు
బ్రహ్మననంబును బ్రహ్మశిరంబును సూర్యప్రభంబును శుక్రపదము
వరుణాలయమును శంకరకార్డుకంబును యక్షశుపదము వజ్రాలయమును
దవనాలయమును రుద్రశరప్ర మోక్షంబు నంబికాలయము గుహాలయమును

తే. బావకస్థానమును సిద్ధపదము కిన్న
రాలయంబును జ్యోవనభృగ్వాలయములు
మొదలు గాఁ గలయాశ్రమపదము లెల్లఁ
జూచి హర్షించి యమ్మహత్మానుఁ డంత.

1620

శా. కైలాసాచలము న్దదంతికమునం గన్పట్టుచామికర
శ్రీలం జాల వెలుంగునట్టివృషభోర్విభృన్నశిం దన్మహా
శైలాభ్యంతరసీమ నొప్పువిలసత్సర్వాషధీశైలముం
జోలం జూచి యతండు విస్తయము నన్మోదంబు సంధిల్లఁగన్.

1621

ఉ. ఆనగ మెక్కి డెందమున నానఁగరానిమనోరథంబుతో
మానితపీర్వుఁ డవిధికుమారుఁడు చెప్పినమందు లన్నియున్
మానక యంతటం గలయ మక్కువతోఁ బరికించుచుం దదీ
యానుపమానసానుకటకాదులయందుఁ జరించుచుండఁగన్.

1622

ఉ. ఆరజనిం బ్రదీప్తదహనార్చులభంగి వెలుంగు చుండియున్
మారుతిరాకయుం దెలిసి మందు లదృశ్యము లయ్యె నంత నా
ధీరవరుండు కోపరసదీపితవహ్నినికాశనేత్రుఁ డై
వారిధరంబుకై వడి రనం బొనరించుచుఁ గొండ కిట్లనున్.

1623

చ. రఘుకులవార్ధిసోముఁ డగురామునివై గృప మాని యిగతి
న్లఘుగతిఁ బూని యోషధికలాప మొసంగక దాచి తిప్పుడు
యే ఘనులచొప్పెఱుంగఁ గలవే పెనుతాల్లిక వేడ నేల గా
డ్పు ఘనమునట్లు వే వెటికి పొల్పుగ ని న్నొనిపోదు నుద్ధతిన్.

1624

—ఇతి హనుమంతుఁ డోషధిపర్యతమును బెకలించి లంకకుఁ గొనితెచ్చుట. ఇతి—

ఉ. చూడు మటంచుఁ బల్కి గిరిచుట్టును వాలముఁ జుట్టి ధాత్రియ
ల్లాడఁగఁ గూటము ల్వీటిగి యట్టిటుఁ గూలఁగ రామభక్తియే
తోడుగ సర్వవృక్షములతో మృగకుంజరధాతుకోటితోఁ
గూడ నగేంద్రము న్బెట్టికె గొల్బున దేవత లుబ్బియాడఁగన్.

1625

మ. బల మేవారెగ నీగతిం గుధర ముత్పాటించి దేవాసురా
దులు లోకంబులు భీతిలంగ ఖచరుల్ స్తోత్రంబు గావింపఁ జే

తుల నక్కొండఁ బరిగ్రహించుకొని యెంతో ప్రీతితో నమృహా
బలనూనుండు నభంబునం జనియె సౌపణ్ణ గ్రవ్యవేగంబునన్.

1626

చ. రవినిభ మైనశైలశిఖరం బటు గ్రక్కునఁ గేలఁ బూని యా
రవినిభ తేజఁ డై నకపిరాజనఖుండు మనుత్కుమారుఁ డా
రవిపథ మంటి వాయు?తి రామునిఁ జేరఁగ నేగునపు త
త్సవిత్సనిక్రేవఁ దోఁచెఁ బ్రతి తామరసప్రియుఁడో యన న్రహీన్.

1627

క. కరకలితశిఖిఖానం, భరితనహస్తారఘోంపటుచక్రముచే
హరివోలె గిరినిభం డా, హరినాయకుఁ డప్పు డొప్పె నగ్గిరిచేతన్.

1628

అంశః ఓషధీ గంధాఘ్రాణంబున వానరసహితంబుగా రామలక్ష్మణులు విశల్బ్యులగుట. అంశః

వ. ఇట్లు దివ్యౌషధీపర్వతంబుగొని యమోఘరయంబునం జనుడెంచుచున్నవాను
మంతుని దవ్వులం జూచి వానరు లందఱు క్కమొగి సింహనాదంబులుగావిం
చిరి వారలంజూచి యున్నునుండనుండును సంతోషవిశేషంబుననిజవిజయంబు
తేటపడునట్లుగా నొక్కమహానృపంబు చేసె వారలసమున్మృత్యువంబులు విని
లంకామలయనివాసులగురాక్షసులందఱుభీమతరంబుగా నినాదంబులుగావించి
రంతలోన నమృహాత్ముం డపర్వతంబు గొని తెచ్చి వానరసైన్యమధ్యంబుననిలిపి
జాంబవదాదివానరోత్తములకు భక్తితో నభివందనంబుఁ జేసి విభీషణునిం
గవుంకిరించె నంత నమృహాపథిగంధం బాఘ్రాణించి మానుషరాజనందను
లగురామలక్ష్మణులు విశల్బ్యులైరిమఱియు రణంబుననిహతు లై నహరివీరులంద
ఱును దత్తణంబ తద్దివ్యౌషధిగంధంబున విశల్బ్యులును విరుజులునై సుపులైన
వారు నిశాంతంబునం బ్రబుద్ధు లైనచందంబున నందంబు నహించిరి యుద్ధా
రంభదినం బాదిగాఁ బ్రతిదినంబును రణంబునఁ గపికుంజరులచేత నిహతులైన
రాక్షసుల నందఱి విచారించి తత్పరిగణనార్థంబునురాక్షసు లనేకులు నిహతు
లైరిని సర్వజనంబు లెఱుంగుదురనియెడుదురభిమానంబునను మృతులైనరా
క్షసుల నందఱి నిత్యంబును సముద్రంబులో వైపుం డని రావణుం డానతిచ్చు
టంజేసి తత్ప్రకారంబున మృతరాక్షసులనెల్ల రాక్షసు లుదధిలో వైచినవారు
గావున నక్కాలంబున దివ్యౌషధిగంధాఘ్రాణంబుఁ జేసిగ్రమ్మట బ్రతుకుటకు
రాక్షసుండొక్కండైన లేడయ్యె నిట్లు మారుతపుత్రుం డొషధిప్రదానంబున
రామలక్ష్మణసహితంబుగా వానరుల నెల్ల విశల్బ్యులంజేసి మృతులైనవారి నెల్లఁ
బునస్సంజీవితులం గావించి యమృహాపథిపర్వతంబు నప్పటిచోట వైచి గ్రమ్మ
టఁ జనుడెంచి కృతార్థుం డై రామునిసమీపంబునకుం జనియెనంత వానరా
ధిపుం డగుసుగ్రీవుండు హనుమంతు నవలోకించి కర్తవ్యకార్యంబు తెలియం
జేయుచు నిట్లనియె.

1629

అంశః సుగ్రీవుండు వానరులకు లంక దహింప నాజ్ఞాపించుట. అంశః

చ. అనిలకుమార పంక్తిముఖుఁ డాలమునం దెగి కూలినట్టిసం

దనుల బలాధినాథులఁ బ్రధానుల మిత్రుల నందఱు న్ననం
బునఁ దలపోసి దుఃఖమున మోహమున న్ననతోడ సంగరం
బున కిపు డేగుడెంచుటకుఁ బూనఁడు గావున వాని కీయెడన్.

1630

చ. అలుక జనించునట్లుగ బలాభ్యులు శూరులు వీర్యవిక్రమో
జ్జ్వలులు ప్రచండవేగు లగువానరవీరులు ధీరులై గుహలో
ల్కులు గొని లంకమీఁదికిఁ జలంబున నేగి దహించువారుగా
నలఘుచరిత్ర నీ పతిరయంబున నానతి యిచ్చి పంపుమా.

1631

చ. అని యరవిందమిత్రనుతోఁ డాడిన నట్లగుఁ గాక యంచు న
య్యనిలనుతుండు యూధపుల కందఱు కవిధమంతఁ దెల్పఁగా
విని కపివీరు లుల్కులు ప్రవీణతఁ గైకొని నిర్విశంకు లై
చనిరి ప్రచండవైఖరి నిశానమయంబున లంకమీఁదికిన్.

1632

శా. ఈరీతిం బటుగుల్మమందిరగ తాహీనానురు ల్భీతు లై
పాట ద్దారుణభంగి మ్రోయుచుఁ గవుల్పాటించి లంకాపురిం
జేరఁ బోయి తదీయగోపురగృహశ్రేణీవిమాన ప్రతో
ళిరేఖాపదచర్యలందు ఘనకీలిం గొల్పి రొక్కున్ముడిన్.

1633

— శ్లోక వానరులు లంకాపురిని దహించుట. —

వ. ఇట్లు వానరవిస్ఫృష్టం డై యవ్వీతిహోతుండు విలయపవన ప్రేరితసంకర్షణాగ్ని
చందంబున మండి గగనచుంబిశిఖాపరంపరం డై విస్ఫులింగపటలీనంచార
భీకరుం డై మింటం బొగ లెగయ శుష్కారణ్యంబు నేచ్ఛుకార్చిచ్ఛువడువున
నయ్యాతుధానరాజధానిం జుట్టుముట్టుకొని మహోన్నతపర్వతాకారంబు లైన
విమానగోపురప్రాసాదహర్ష్యమందిరంబులు దహించుచు వరాగరుహరిచంద
నంబులును సుస్థిగ్ధమణిముక్తాఫలకంబులును వజ్రంబులును ప్రవాళంబులును
రమ్యంబు లగుతేమంబులును శోభనంబులగుకౌశేయంబులునునవిరోమనిర్మిత
పటంబులు నూగ్ధామేషాదిలోమనిర్మితకంబళాదికంబును గాంధనోష్ణరణంబు
లును వరాయుధసంచయంబులును నేకవిచిత్రవిన్యాసతురంగాలంకారపల్వయ
నాదిపరికరంబులును సమ్యగ్గ్రథితంబు లై సరథోష్ణరణంబులును గజగ్రైవేయ
కత్యౌసంచయంబునువర యోధులతనుత్రాణంబులును వాజపరణవర్కంబులును
ఖడ్గంబులును జామరంబులును గుణంబులును నాయకంబులును దోమరాంకుశ
శక్తులును రోమజన్యకంబళాదికంబును వ్యాఘ్రచర్కంబును గస్తూరికాదిపరిమళ
ద్రవ్యంబులును ముక్తామణివిచిత్రప్రాసాదసహస్రంబులును నానావిధాస్త్రసం
ఘంబును బహువిధస్యస్త్రికాదిగృహసన్నివేశవిశేషంబులును భస్మంబు గావించుచు
పేమవిచిత్రతనుత్రాణులును మాల్యదామాంబరధారులును శీఘ్రపాన
చలాత్ములును మదవిహ్వలగమనులును గాంతాలంబితవస్తులును శత్రుసంజా
తమన్యులును గదాశూలాసిహస్తులును మహార్హిశయనప్రస్తులును బ్రియా

నహితులును మధుపాననిరతులును మాంసభోజనానక్తులును భయవిత్తస్తులును నిద్రితు లగుపుత్రులం గొని రయంబునం బాటువాడును లంకానివానులు నగు రాక్షసులగృహసహస్రంబులు నీటు సేయుచు నంతకంతకుఁ బ్రవర్ధమాన తేజం డై సారవంతంబులును మహార్హుంబులును గంభీరగుణవంతంబులును హేమ నిర్మితచంద్రాకారంబులును నర్ధచంద్రాకారంబులునుశిరోగృహోన్నతంబులును రత్నచిత్రగవాక్షంబులును మణివిద్రుమవిచిత్రంబులునుభాస్కరచుంబిశిఖరంబు లును సాధిపానంబులును గ్రౌంచబర్హిణవీణావేణుభూషణనిస్ససనినాదితంబు లును గైలాసాచలసంకాశంబులును నగురావణమందిరంబు లన్నియుదపింఁచె నప్పుడు.

1634

క. ఘోరాగ్నిపరితము లై, తోరణములు చూడ నొప్పె దోయడవేళే
భూరితటిన్నధము లై, వారక శోభిల్లు ఘననివహములమాడ్కిన్.

1635

క. ద్వలనపరితము లై యం, దలిశోభనమందిరములు ధారుణిఁ గూలె
బలవైరిపవిహతము లై, యిలఁ గూలెడుమేరులై లశ్యంగములక్రియన్.

1636

క. మఱి కొన్నిసదనములు శిఖి, పరికలితము లగుచు నపుడు పట్టణవీధిం
బరమాషధిననయంతనుం,దరహినువచ్చిఖరములవిధంబుల నలరెన్.

1637

తే. మఱియు యామినియందు సప్తరవరంబు
దారుణహుతాశనార్హిప్రదహ్యమాన
మహితహర్ష్యవిమాననద్గములచేతఁ
బుష్పితపలాశములచేతఁ బోలె వెలిఁగె.

1638

ఆ. విలయకాలమందు జలధిలోఁ దిరిగెడు, మకరకచ్ఛపములమాడ్కి దైత్య
పట్టణమునఁ జూడఁ బడియె యంత్రవిముక్త, మత్తకరితురంగమంబు లపుడు.

క. పరిముక్త మైనహయమును, బరికించి గజంబు భీతిఁ బాటఁగఁ జొచ్చెం
బరిముక్త మైనగజమును, బరికించి హయంబు భీతిఁ బాటఁ దొడంగెన్.

1640

తే. మఱియు లంకాపురము దహ్యమాన చుగుచు
నుండఁ బావకచ్చాయాభియుక్తనలిల
మై మహోదధి గన నయ్యె నపుడు లోహి
తోదకం బైనజలరాశి యొప్పు మిగిలి.

1641

తే. అంత నొక్కింత సేపున కష్టరంబు, కపివరోద్దీపితం బయి కాన నయ్యెఁ
గడు భయంకర మైనలోకక్షయంబు, నందుఁ గనుపట్టుదీప్తోర్విచంద మొంది

క. పొగలోనఁ జిక్కి శిఖి లేర్చుగ నోర్వక బృహస్పత్రాయురమణులవలన
న్నిగుడురవము విన నయ్యెను, మిగులం బదియోజనములమేర తరుచుగన్.

ఉ. అప్పుడు అంకలోఁ గలనిశాటులు వహ్నిశిఖాపరితు లై
దెప్పుర మైనతావమునఁ ప్రిన్మదచుం బురిలోన నుండె తే

- కుప్పరవీదినుండి రభసోద్ధతి నార్పుచు బాహ్యభూమి కా
చొప్పున నిర్గమించుటయుఁ జూచి వనాటలు చాలఁ గ్రుడ్ధులై. 1644
- క. వారిదములక్రియ నార్పుచు, వారలఁ దలపడిన సమరవాసరవీరో
దారధ్వనులు నభంబును, ధాతుణియును దిశలు నింక దళముగ మ్రోసెన్.
- తే. మానుగ విశల్యులై నమహానుభావు
లానరేంద్రులు సంభ్రాంతులై విశాల
చాపములు రెండు గైకొని యేపు మీఱ
నుగ్రమూర్తులై చూపట్టుచుండి రపుడు. 1646
- ఉ. చండపరాక్రమార్జితయశశిపరిపూర్ణుఁడు రాముఁ డంతఁ గో
దండము నెక్కు వెట్టి విదితంబుగ మూర్ఖి రవగ బాసర్చినన్
మెండుగ నమృహాధ్వని తమీచరకీశరవంబు మ్రింగి పె
న్గొండలు నిండి దానవుల గుండెలు వ్రక్కలువాపె నెంతయున్. 1647
- తే. కార్దుకము కేలఁ దాల్చి రాఘవుఁడు గనలి
వేదమయ మైనబలితంపు విల్లుఁ దాల్చి
నట్టిలయకాలరుద్రుఁడో యనఁగ నపుడు
చాలఁ జూపట్టె వనచరుల సంతసింప. 1648
- క. వానరులకలకలంబును, దానవులమహాస్వనంబు దశరథతనయు
జ్యోనాదం బొక్కటి యై, భూనభములు దిశలు నిండి బోరస మ్రోసెన్.

—రావణుఁడు కుంభనికుంభుల యుద్ధమునకుం బంపుట. —

- వ. ఇట్లు సమరసంరంభవిజృంభితం డై రాముండు నిశితంబు లగుశరంబులు నిగి
డించి కైలాసాచలశిఖరసన్నిధం బైనతత్పురగోపురంబు నేలం గూల్చిన నవ్వి
ధం బాలోకించి చర్యాగృహవిమానంబులం దున్నరాక్షసులు సన్నద్ధులై
సింహనాదంబు నేయుచుఁ బురంబు నిర్గమించి రణభూమికిం జనుదెంచుచున్న
వారలం జూచి సుగ్రీవుండు వానరుల కాజ్ఞాపించినవా రతిత్వరితగమనంబునం
జని లంకాద్వారంబు లాక్రమించిన నయ్యిరుదెసలవారి కారాత్రికాశరాత్రి
యై తోఁచె నతైఱం గంతయు విని రావణుండు క్రుద్ధం డై రణసన్నద్ధం డై
జృంభితవిఠ్ఠేపంబువలన దిశాజాలంబు వ్యాకులం బై వడంక విలయకాలరుద్ర
నిరూపంబు రూపసంతం బైనదొకోయనఁ గనుపట్టుచుఁ గుంభకర్ణసంధనులైన
కుంభనికుంభుల ననేకరాక్షసపరివృతులం జేసి రణంబునకుం బొమ్మనిపలికి వడం
పడి యూపాక్షశోణితాక్షప్రజంఘకంపను లనువారి నల్వర యోధాక్రేసరులఁ
గుంభనికుంభులకు బాసటగా ననిచి వారల నిరీక్షించి మీరు మచ్చానశంబునం
జని పగతుల నిర్జించి జయంబు గొని యభిజ్ఞానంబుకొఱకు సింహనాదంబులు
గావింపుఁ డని పలికి నముచితంబుగా వీడుకొల్పిన నయ్యాతుధానయోధు

లారువునును గోపంబును బ్రచండవిక్రమాటోపంబునుదీపింపఁ బ్రజ్వలితాయుధ
పాణులై దిక్కులక్కఱంబుగాఁ బగుల నొక్కమొగిఁ బెనుమొగుశ్చవడువున
గర్జించుచుఁ బ్రత్యూషకాలంబునఁబురంబునిర్గమించిభీషణరథసాతీరేకంబునం
జనుదెంచు చుండి రప్పుడు రక్షోవీరులభూషణకాంతులునువరాయుధంబులతళ
త్తళలును బ్రజ్వలితవహ్నిద్యుతులును మింట వెలుంగుచంద్రునిదీధితులునుదార
కాస్త్రభలుచుం గూడుకొని గగనంబును బుడమియు దిగంతంబును వానర
రాక్షససైన్యంబులును దదుభయసేనామధ్యగతాకాశంబును మిక్కిలి వెలుం
గం జేసె నప్పు డ్దూర్వాప్రదీప్తమందిరప్రభలచేత. సంసక్తపాతాళం బై చల
త్తరంగసంకులం బై సుహౌదధి యధికంబుగాఁ బ్రకాశించె నంతఁ బతాకా
ధ్వజసంస్తంబునును త్రమాసిపరశ్వధంబునుభీమాశ్వరథమాతంగంబును నానా
వత్తినచూకులంబును దీప్తశూలగదాఖడ్గప్రాసతోమరకార్దుకంబును భీమవిక్రమ
పౌరుషంబును బ్రజ్వలితమునలభించిపాలపట్టినంబును గింకీణీశతనాదితంబును
హేమజాలాచితభుజంబును నుత్తేజితపరశ్వధంబును వ్యాఘ్రూర్ణితమహానత్త్వం
బును బాణసంస్తకార్దుకంబును గంధమాల్యమధూతేనకసమ్మోదితమహానిలం
బును ఘోరశూరరజనాకీర్ణంబును మహాంబుధరనిస్సనంబును బరమదారుణంబు
నై నఘోరరాక్షసబలంబు నవలోకించి స్థవంగబలంబు భూనభోంతరాళంబు
నిండ సింహనాదంబులుసేయుచు రథసోద్రేకంబునం దలపడిన నయ్యాతుధాన
సైన్యంబును బావకునివై కురవణించుసతంగసంఘంబుకై వడి నొండొరుం
ద్రొచి నడుచుచుం జనుదెంచి భేరిశంఖకావాళధ్వనిపూర్వకంబుగా నరిబలం
బులఁ దాఁకె నిట్లయ్యిరువాఁగులును నిండిననముద్రంబులధంగి నుప్పొంగి
యొండొంటిం దాఁకినఁ జోరు ఘోరం బయ్యె నప్పుడు. 1650

అథ వానరరాక్షసుల తొమ్మిదవనాటి యుద్ధము. అథ

మ. ఉరులై లాకృతి నొప్పువానరులు యుద్ధోన్మత్తులై బల్విడిం
దనుసంఘంబులు కైలము ల్లివరదమాత్రగ్రావము ల్యామినీ
చరసైన్యంబులమీఁద నొక్కమొగి దోస్తత్వంబు దీపింప భీ
కరభంగిం బరఁగించి యార్చి రట దిచ్ఛక్రంబు కంపింపఁగన్. 1651
మహాస్రగధ చరణోద్యద్ధూళి మింట ప్లబధరముక్రియ న్నాంద్ర మై పర్యోషో
త్కరులై శూలాయుధంబు ల్గదలు ముసలము బృష్టము లుట్టినంబు
ల్పరము లాప్రిసాయుధంబు ల్పటులపరశువు బృక్రకుంతక్షురంబు
ల్పరిఘంబు ఘోరభంగిం బఱపి రరిచమూపాళిపై దైత్యు లల్కన్. 1652
తే. నశనవృత్తకర్ణులై తలదళితవక్షు, లై శిలాపాతభగ్నాంగులై కఠోర
ముష్టినిష్కీర్ణశీర్షులై దుష్టదైత్యు, లవుడు పెక్కండ్లు పొలిసి రయ్యాలమందు.
క. తెగినకరచరణములతో, నగలినవక్షుములతో నహస్రవిధములం

- బగిలినమ స్తకములతో, నగణితముగ నేలఁ గూలి రవ్వీసినాటుల్. 1654
- క. కొండఱు వానరవరు లా,నందడికయ్యమున డాసి సాహస మొప్పుకొని
ముందలలు పట్టుకొని వెనఁ, గ్రిందికిఁ బడఁ ద్రోచి పొడిచి గెడపి రనురులన్.
- క. దానవులయందుఁ గొండఱు, మానక వానరులఁ బొదివి మడిమంచముగా
జానువులఁ గ్రుమ్మి పొడిపొడి, గా నులిమి వధించి రపుడు కడుఘోరముగన్.
- నీ. కులిశో గ్రముష్టిచే గుండియ ల్పగులంగఁ బొడుచువారియురంబుఁబొడుచువారు
దారుణశాతదంతములచేఁ గర్ణము ల్లోలుకువారలచెవుల్ గొలుకువారు
క్రకచసమాననఖంబులఁ గంతము ల్లిల్లువారలమెడ ల్లిల్లువారు
నీ వెంతవాఁడవు నినుఁ ద్రుంతు రమ్మని పిలుచువారల బెట్టు పిలుచువారు
- తే. పృథుబలంబున మీఁదికి నెత్తి పుడమి, వైచువారలఁ బుడమిపై వైచువారు
నగుచు వనచరు లనురు లత్యద్భుతముగఁ,జలము దీపింప రణకేళినలిపి రపుడు.
- చ. సమర మొసంగ రా వెనఁగఁ జాలుదు విచ్చైన రా రణంబులో
భ్రమగొని పాఱఁ జూడకుర వందకు నీ కది చెల్లుఁ గాక నే
భ్రమగొని పాటి పోదు నటరా యని యీగతి బాహువీర్యగ
ర్వమునఁ గవు ల్నిశాటులు పరస్పరము న్వచియింతు రయ్యెడన్. 1658
- క. పరిఘాసింహులవరము, ధ్వజసంకుల మై సముద్యతప్రాసంబై
హరిరాక్షసవీరుల క, త్రణి సంగ్రామంబు సెల్లె దారుణభంగిన్. 1659
- క. పెక్కండ్రు గూడి యొక్కని, నక్కజముగ నుక్కడంతు రతియత్నముతో
నొక్కఁడు కడుఁ జిత్రంబుగఁ, బెక్కంత్ర వధించు నపుడు భీకరలీలన్. 1660
- క. ధ్వస్తకవచధ్వజం బై, న్రస్తపటాభరణకేశజాలం బై వి
త్రస్తభటం బై యస్త, వ్యస్తం బై దైత్యసైన్య చలమట నొందెన్. 1661
- ఆ. అంతఁ గొంతవడికి నగచరనై న్యంబు, బలము మీఱ దైత్యబలముఁ జట్టు
ముట్టియట్టహాసము సెలంగ నఖదంత, శిలలఁ దరుల నులుముసేయఁ దొడఁగె.
- వ. ఇట్లు మహాద్భుత ప్రకారంబున నయ్యా యోధనంబు వీరజనక్షయంబై సంకులం
బుగాఁ బ్రవర్తిల్లుచుండె నప్పుడు. 1663
- ఉ. తెంపున వాలిపుత్రుఁ డతిధీరుఁడు సంగరకాంక్షి యై వడిం
గంపను డాసెఁ డాయుటయుఁ గన్గొని వాఁడుచు మేటి యాటఁ గం.
పింపక రమ్ము రమ్మనుచు భీషణులై ఖరిఁ బల్కి యల్క దీ
పింపఁగ నమ్మహాబలుని బెట్టు గద న్విడలించె నుద్ధతిన్. 1664
- క. గదచే నిటు తాడితుఁ డై, వదలక యొక్కింత స్రుక్కి వాలితనయుఁడం
గదుఁ డంతలోనఁ గ్రమ్మఱఁ, గదనంబునఁ దెల్వె దాల్చి కడుఁ గోపమునన్.
- క. గిరిశిఖరము బెట్టిడముగ, నురవడిఁ బెకలించి తెచ్చి యురువేగమునన్
నురవై రిమీఁద నేయఁగ, గిరినముఁ డద్రాన నతఁడు గెడసె రయమునన్. 1666

క. అది నూచి శోణితాక్షుఁడు, కదనమునం గాంచనరథ గతుఁడై యయ్యిం
గదునిం గదియుచు ఘోర, ప్రదరంబుల నేయఁ గనలి కపివరుఁ డంతన్.

చ. వానిరథంబుపై కుఱికి వాజుల గీటణఁగించి సారథిన్
మానక చంపి చాపమును మార్గణము ల్వేసఁ ద్రుంచి వైచి యా
దానవుఁ జంపఁ జూచు నెడఁ దప్పక గన్గాని శోణితాక్షుఁ డా
వానరవీరుపై నడరె వాలును బల్కయుఁ దాల్చి చెచ్చెరన్.

1668

— ఖిఖి అంగదునిచేతఁ గంపనుఁడు చచ్చుట. ఖిఖి —

సీ. ఆరాక్షసునిచంద మంతయు వీక్షించి వాలినందనుఁ డల్లి వానిచేత
గాలనర్పముమాడ్కిఁ గ్రాలు ఖిగ్గముగొని యజ్ఞోపవీతంబు నంగుదోపఁ
గడు లాఘవంబునఁ గర్బురుఁ బ్రహరించి గగనంబు దిక్కులు పగుల సింహ
నాదంబు సేయుచు మోదంబు రెట్టింప నంతకులీల సై న్యముల కుఱికి
తే. దానవులఁ బట్టి భూరిదోర్దర్పమడరఁదలలు దఱుఁగుచు హలికుఁ డుద్గండవృత్తి
వనము నఱుకువిధంబున మునుముఁ జెట్టి, పడుగువేకల నఱికి నబ్బలము లెల్ల.
వ. అప్పుడు.

1670

క. కాలాయననిర్మితగద, వాలాయము ద్రిప్పికొనుచు వాలినుతునిపైఁ
గాలానలుక్రియ మండుచు, నాలో వెండియును శోణితాక్షుం డడరెన్.

1671

క. వీరోత్తముఁడు ప్రజంఘుఁడు, ధీరాంబుదనాద మైనతేరెక్కి మహా
క్రూరుఁడు యూపాక్షుఁడు పాలు, పారం దనవెంట రాఁగ నంగదుఁ దాఁకెన్.

వ. ఇట్లు మహాకాయం డగుశోణితాక్షుండును యూపాక్షసహితుండై ప్రజంఘుం
డును దారుణభంగి నవాన్వరసింహునిం దలపడిన సతం డద్దానవయోధమధ్య
గతుం డై విశాఖామధ్యగతుం డై నపూర్ణచంద్రునిమాడ్కిం దేజరిల్లె నప్పుడు
బలనంతు లగురాక్షసులు మువ్వ రొక్కయంగదునిపై నురవణించుట విలో
కించి తత్సమీపంబున నున్నమైందద్వివిదు లయ్యంగదునకు నహాయంబుగా
వారలం దలపడిన మహాకాయ లగురాక్షసులతోడ నుహాబలు లగువానరు
లకు మహాద్భుతప్రకారంబున రణంబు నెల్లె నప్పుడు.

1678

ఉ. ఆహరియాధముఖ్యులు మహాత్ములు శోపవీరతచిత్తు లై
బాహుబలాతిరేకమునఁ బాదపము ల్పెకలించి వైచినన్
సాహస మొప్ప వీరుఁడు ప్రజంఘుఁడు తత్తరుకోటి నెల్ల ను
తానూ మెలర్పఁ ద్రుంచె బటుశాతకృపాణముచే రయంబునన్.

1674

చ. గురుతరశైలశృంగములఁ గుంజరయాధముల స్రథంబులన్
పరతురగంబులం దునిమి వైచుచు వానరయాధనాయకు
ల్పగువడి విక్రమించినఁ జలం బడర న్నెన వాని నన్నిటిన్
ధురమున యూపలోచనుఁడు తున్కులు చేసి నిశాతహేతులన్.

1675

తే. ఆవనాటో త్తములు మువ్వు రద్భుతముగ
 వితతముగ సాంద్రపాపాణవృష్టి గురియఁ
 జూచి దనచేతిగదచేత శోణితాత్ముఁ
 డంచితంబుగ దాని భంజించె నడుమ.

1676

—అంకదుఁడు ప్రజంఘునిం జంపుట. అంక—

క. పరమర్థవిదారణ మగు, గురుతరపటుఖడ్గ మెత్తికొని రభసమునన్
 నురవిమతుఁ డాప్రజంఘుఁడు, హరిహయపౌత్రకునిమీఁద నడరె రయమునన్.
 ప. ఇట్లు తనమీఁదికి గవిసినప్రజంఘునిం జూచి మహాబలుం డగుయువరాజు
 సక్కుద్ధుం డై బహువిటపం బైనయశ్వకర్ణవృక్షంబున వానిం బ్రహరించి
 యంతటం దీఱక కఠినాశనినిన్నిభం బైనపిడికిట వానియరంబునం బొడిచిన
 వాఁడు చేతిఖడ్గంబు జాటిపడ నొల్లంబోయి మెల్లనఁ దెలిసి రోషావేశంబున
 వజ్రకల్పం బైనముష్టి నలవరించి వానరశ్రేష్ఠుం డైన యంగదునిలలాట
 దేశంబున వ్రేసిన నవ్వుహాతేజండు మూర్ఛిల్లి యొక్కముహూర్తంబునకుం
 దెలివి బొంది కోపాటోపంబున.

1678

క. తనచేతిఖడ్గమున హరి, మును పవిత్రే నముచికంఠమునుబోలెఁ బ్రజం
 ఘునితల దెగవ్రేసిన నది, దనుజులు వీక్షింప నమరధరణిం బడియెన్. 1679

తే. తనపితృవృక్షంబు వాలినందనునిచేత
 హతుఁ డగుటఁ జూచి యూపాత్ముఁ డపుడు బాష్ప
 పూర్ణనేత్రుఁ డై కొంతసేపునకుఁ జాలఁ
 గినుక రెట్టింప వీర్య మంగీకరించి. 1680

క. చెచ్చెర గరవాలము గొని, మచ్చరమున రథము డిగ్గి మానుగ దనుజుల్
 మెచ్చఁగ నంగదుమీఁదికి, విచ్చలవిడి నేగుదెంచె వేగం బడరన్. 1681

శా. ఈరీతిం గడుపాహసం బడరఁగా నేతెంచుయూపాత్మునిన్
 ఘోరాకాదునిఁ జూచె యాద్వీవిదుఁ డుగ్రుండై వడిం దాఁకి సాం
 సారం గేసరి హస్తానింబలె మహాహంకారుఁ డై వాని దు
 రావీరప్రక్రియఁ బట్టె బట్టుటయుఁ బాటం జూచి నంరంభి యె. 1682

—అంక యూపాక్ష శోణితాత్ములు మైందద్వివిదులచే జన్మట. అంక—

చ. కడువడి శోణితాత్ముఁ డలుక న్నద నాతనిఁజూచు గ్రుమ్మినం
 జూడ జూడ నెత్తు రొల్కఁ గడుస్త్రక్కి యొకింతకు లబ్ధసంజ్ఞఁ డై
 విషవక వానిచేతిగద వేగమె గైకొని వేసె నంతలోఁ
 దడయక మైందుఁ డల్కమెయి దట్టె దలంబున యూపనేత్రునిన్. 1683

ప. ఇట్లు బలవంతు లగుయూపాక్షశోణితాత్ములు మైందద్వివిదులచేతఁ బీడితులై

పొలివోనిబంటుఁడనమ్మునఁ దీవ్రం బగునాకన్నోత్పాటనంబులు సేయుచుఁ బలు
దెఱంగుల నదృశ్యులగుఁ జూచు నమయంబున. 1684

చ. అనుమనస్తత్త్వఁ డాద్వీవిదుఁ డంతకుకై నడిఁ బేర్చి శోణితా
త్తునినదనంబు వజ్రనిభఘోరసఖంబుల జేరి చేతులం
బెనుపుగ మీఁది కెత్తి పుడమిం బడవైచిన భిన్నదేహుఁడై
దనుజుఁడు ప్రాణము ల్విడిచె దానవులార్య వనాటు లుబ్బగన్. 1685

తే. దండితారాతి యైనమైందుండు గనలి, పృథుబలంబున యూపాత్ముఁ డ్రెళ్లవైచి
కాల్లఁ జేతుల మర్దించి కాలుపురికి, బనిచె నంగదముఖ్యులు ప్రస్తుతించ. 1686
ప. ఇద్విధంబున మైందద్వివిదులచేత యూపాత్ముశోణితాత్తులు హతులైనవారలం
జూచి రాక్షససైన్యంబు దెనచెడి పఱవం దొడంగినఁ గుంభకర్ణనందనుం
డగుకుంభుండు సముద్రంబు చెలియలికట్టతెఱంగున దాని నిలువరించి చెయి
వీచి బరవనంబుఁ జేసి పురికొల్పి సంరంభవిజృంభితుండై శరాసారఘోరంబుగాఁ
గవిసి యడ్డంబు వచ్చినవానరుల నెల్ల నాశీవిషనమాననారాచంబులఁ బడ
వైచుచు మర్తవిదారణంబులైన ప్రచండకాండంబులసైన్యంబుల బడలుపడం
జేయుచు నక్కజం బగుతేజంబు దిక్కులంబిక్కటిల్ల నెక్కడఁ జూచినం దాన
యై భీషణమార్వీనిష్టోషం బాకాశంబు నిండ నబాణం బైనబాణాననంబు
విద్యుదై రావతార్చిష్మంతం బైనద్వితీయేంద్రచాపంబుచాఢ్యునం గ్రాల విచిత్ర
కేతనాతపత్రచ్ఛాయలు భూషణచ్ఛాయలంగలసి నభంబునకు వింత చెలువో
సంగ మహార్ణవమధ్యంబునం దిరుగుమందరాచలంబుపగిది రథంబు వాసరసేనా
మధ్యంబునం దిరుగ ననేకభంగుల వెక్కనంబుగా రణంబుఁ జేయుచు నాపీత
శస్త్రాకారముఖంబులగుబాణంబులును నర్థచంద్రాకృతీసాయకంబులును నారా
చంబులును వత్సనంతాకారశరంబులును గంకపత్రనదృశమార్గణంబులును
నుభయపార్శ్వకృతకర్ణికాకారావయవప్రదరంబులును శల్యనారాచాకృతిశిఖర
శరంబులును గరవీరపత్రాగ్రనదృశముఖవిశిఖంబులును మఱియు నానావిధానేక
పుష్పత్కంబులును బరఁగించి వానరబలంబులం గలమేటిమగల నెల్ల వాటం
బుగాఁ బుడమిం గూల్చుచు నదృశాటోపంబున విహరించుచు. 1687

—ఇతి మైందద్వివిదులు కుంభునిచే మార్పిల్లట. ఇతి—

ఉ. అంచితకంకపత్రయుత మర్కఃపూరీతమాన ముల్లస
త్కాంచనచిత్రపుంఖ మగు కాండము వింట ఘటించి నారిమ్రో
యించి ప్రచండవేగము వహించి వడిం దెగ నిండఁ దీసి లో
మించినకన్కతో ద్వివిదుమీఁద రహి న్నిగిడించె నుద్ధతిన్. 1688

ఉ. ఆజితలంబులో నిటు నిశాటకులప్రవరాంబకార్ధుఁడై
తేజము సత్త్వసంపదయుఁ దెల్వీయు నిండుక మాటు చెంద నా

- భూజచరాన్వయోత్తముఁడు భూధరశృంగముభంగి నెంతయున్
రోజుచు వ్రాలె రాక్షసవకు ల్కడునంతన మంది చూడఁగన్. 1689
- చ. తమ్మునిపాటుఁ జూచి యల దస్త్రకుమారుఁడు మైందుఁ డాత్మలోఁ
గ్రమ్మిన కోపవేగమునఁ గాయముఁ బెంచి విశాలశైలశృంగ
గమ్మును బెల్లగించుకొని గ్రక్కున వచ్చి సమగ్ర బాహున
త్వమ్మున పేచి కుంభుపయి వైచె నుపర్వలు చూచి మెచ్చఁగన్. 1690
- ఉ. ఆనగకూటముం బవినిభాద్యుతనాయకపంచకంబునం
బూనికఁ ద్రుంచి వేటొకసుపుంఖశితాగ్రఫణాధరోపమా
నానుపమానబాణము రయంబునఁ బాపమునందుఁ గూర్చి య
వ్యాసరవీరువక్షమున వారక యేసెఁ బ్రచండవైఖరిన్. 1691
- క వనచరవీరుం డీగతి, దనుజవరోత్సృష్టబాణతాడితుఁడై గ్ర
క్కున మూర్ఛ మునిఁగి రణమే, దినిపైఁ బడియె న్నర్మత్పతిధ్వజముక్రియన్.

—ఇతి ఆంగదుఁడు కుంభునితో యుద్ధముచేసి మూర్ఛిల్లుట. —

- వ. ఇట్లు మూర్ఛితులై పడినమైందద్వివిదుల విఠోకించి మహాబలుండగుసంగదుం
డుకోపాటోషంబునఁ బాదపశిలాసారంబుగురియుచుమహావేగంబున నక్తుంభుం
దలపడిన నతం డయ్యంగదున కభిముఖంబుగా రథంబుదోలించి నారాచపంచ
కంబున నొప్పించి నెండియు మూఁడు వాఁడితూపులమర్కంబులుగలంచి పదం
పడి తోమరంబులచేత మత్తమాతంగంబుంబోలె బహువిధసాయకంబులు
గుప్పించి వేగడువడిచిన నవాసరకంఠీరవుండు నిశితాకుంతధారకనకభూషణ
బాణవిధుండయ్యును గణింపక తృణీకరించి కాటజీమాతంబుకరణినిరంతరంబు
గా శిలాపాదపవర్షంబు లతనిశిరంబుమీఁదంగురిసిన వాఁడచలుండై నిశితశిలీము
ఖంబులఁ దత్సమిరితపాపాణపాదపంబుల నన్నింటిఁ జూర్ణంబులు చేసి డాసి
రోసంబున మహాల్కృతచేతఁ గుంజరంబుంబోలె నాశీవిషనన్ని కాశబాణంబుల
రెంటు నవ్వీరోత్తమునిభూమధ్యంబు విదళించిన నతండు తద్వ్రణసంభారక్త
ధారాస్థలితలోచనుండై యొక్కకరంబున నేత్రంబులు గప్పికొనివేటొక్కకరం
బున నానన్నవిశాలసాలం బుత్పాటించి యలవరించి జిజిఱిం ద్రిప్పి
కుంభునివక్షంబున నేసిన నది మహేంద్రకేతుప్రతిమం బై మందరనన్నిభం
బై గడువడి మింటం జనుదెంచు చున్నదాని నిరీక్షించి యక్కుంభకర్ణనంద
నుండు కుతారముఖంబు లగున ప్రసాయకంబులు వరఁగించి నడుమ నింతింతశక
లంబులు గావించి చూపఱ కాశ్చర్యంబు పుట్టించి యంత నిలువక. 1698
- ఆ. తొడరి కొంభకర్ణి దొడ్డనారసము మే, నుచ్చిపోవ నేయ నొచ్చి యతఁడు
పారవశ్య మొంది బాహువు లూతఁగా, మ్రొగ్గె దనుజు లుబ్బి మొనసిచూడ.
తే. ఇంకినపయోధికై వడి నిట్లు వ్యధితుఁ, డైనవాని ధురానదు సగచరేంద్రు

- సంగదునిజూచి వానరులవ్విధంబు, రామునకుఁజెప్పి రవుడు సంభ్రమముతోడ,
 క. చెప్పిన రఘునాథుఁడు రయ, మొప్పు వ్యధితుఁ డైనవానరోత్తము నాజం
 దప్పక గైకొని విధితన, యావృతినయాదికపుల కందఱి కనియెన్. 1696
- క. మీ రతిరయమునఁ జని నుర, వైరిఁ బొదివి సంగరమున వాలికుమారుఁ
 వీరు న్సంగరశూరుఁ, ధీరు న్రక్షింపుఁ డివుడు తేజం బెనఁగన్. 1697
- చ. అన విని వానరప్రవగు లంగఱు రామునిశాసనంబున
 స్థనతరపాదపాశ్శములు గైకొని కోపవిఘ్నార్థితాత్మలై
 నినుపమబాహులన్తువ్వి మహాత్ము సముద్యతచావుఁ గుంభుని
 స్తనజవరేణ్యసంగనునిఁ దాఁకిరి కాలపయోధరాఝటిన్. 1698
- క. పెక్కండ్రు వ్లవగు లీగతి, సక్కజముగ నొక్కమొత్త మై తనుఁదాఁక
 స్తుక్కక నుక్కు సెకక యా, రక్కసుఁ డక్కాల్లుపగిదిఁ గ్రాలుచుఁ గడిమిన్. 1699
- క. తనమీఁది కడరువారల, మునుకొని పటుబాణజాలముల నరికట్టె
 స్థనతటినీవేగంబును, బెనువుగ శైలమున నష్టపెట్టినమాడ్కిన్. 1700
- చ. గురుతరవత్తువ్వి లయ్యు రణకొవిదు లయ్యు ననేకులయ్యు ని
 ర్జరుల కజయ్యు లయ్యు నతిసాహసు లయ్యు నవాట యూధవు
 ల్పరనిధివేల దాఁ గడవఁ జాలనికై వడి నాజ నన్నిశా
 చరవరు నొక్కనిం గడవఁ జాలకఁ చిక్కిరి యేమి చెప్పుదున్. 1701

— శుక్రీవుఁడు కుంభునితో యుద్ధము సేయుట. —

- ఆ. అప్పు డనురసాయకాసారవీడితు, లై నవృక్షచరబలాధిపతులఁ
 జూచి కపివిభుండు సుగ్రీవుఁ డధికనం, కృద్ధుఁ డగుచు బలసమృద్ధి మెఱయ.
- ఆ. అంగదునిఁ బిఱింది కటు వ్రోచికొని తల, మిగిలి పైడికొండ మీఁదఁ దిరుగు
 నురగజంబుమీఁది కుఱుకుసింగముభంగి, నాది తేయవైరిమీఁది కుఱికి. 1703
- ఉ. నేలయు నింగియు దైసలు నిండఁ గడంగి యనేకభంగులఁ
 సాలతమాలకింశుకరసాలవిశాలకదంబనింబహిం
 తాలధవాశ్వకర్ణవటతాలకురంటకనారికేళత
 క్కొలకపిత్థబిల్వముఖఘోరమహీరుహవృష్టి ముంచినన్. 1704
- క. బెదరక చెదరక కుంభుఁడు, చుదమునఁ బవినన్నిశాశమహనీయౌగ్ర
 ప్రదరముల వాని నన్నిటిఁ, జదుఱుపల్లె పుడమిఁ దొరఁగఁ జేసెం బెలుచన్.
- క. దనుజశరఖండితములై, మునుకొని సుగ్రీవబాహుము క్తద్రుమము
 ల్పెనుపొంద నెందుఁ జూచినఁ, దనకారె విశాలపటుశతఘ్నులమాడ్కిన్. 1706
- ఉ. అంతటఁ బోక కుంభుఁడు లయానల హేతినమానకాండము
 ల్పంత మెలర్పఁ గీశకులపాలునిపై నిగిడింప నాతఁ డా
 క్కింత చలింప కెంతయు నహించి మనంబునఁ గిన్నఁబెంచి కా

- లాంతకులీలఁ గ్రలుచుఁ దదంబకము ల్విరియంగఁ దట్టుచున్. 1707
- చ. రయమున వానిపైకి మృగరాజుగతిం జని ఘోరభంగిఁ ద
చ్చయమున నింద్రకార్ముకముచందమునం దనరారుచాప మెం
తయు వడి మీఱఁ గైకొని నుదంబునఁ దున్నులు జేసి భగ్నశృం
గయుతమహాద్విపంబుక్రియఁ గానఁగ నయ్యెడువాని కిట్లునున్. 1708
- ఉ. శ్రీదునిఁ బాకశాసనుఁ బరేతపతి స్థలి నభినాథుఁ బ్ర
హ్లాదునిఁ బోలు దీ విల బలంబునఁ దండ్రీకి సాటి వత్తు వా
హ్లాదము నిచ్చె మాకు భవదద్భుతవిక్రమబాణవేగము
ల్నిదుప్రభావము ల్బలమునిష్ఠ దశాస్యుని కై నఁ గల్గునే. 1709
- ఉ. నీవు ధనుర్దరుండ వయి నిక్కము కిన్న వహించి యాజలో
లావును జేవయు నృరకలాపనముద్ధతిఁ జూపునప్పు డా
దేవత లైన సిన్నటులు దేతి కనుంగొనలేరు దైత్యవ
ర్యా విను మాత్మతత్త్వవిదు నాథులు చూడఁగ లేని కై వడిన్. 1710
- మ. వరదానంబున రావణుం డనురగీర్వాణాదుల నెల్లె దు
ష్కరతేజం డలకుంభకర్ణుఁ డనిలో శారీరన త్త్వంబున
స్ఫురల్ దానవులఁ జయించె రణవత్సుం డింద్రవిద్యేషి భీ
కరచాపంబున దేవదైత్యుల ననిం గారించె నత్యుద్ధతిన్. 1711
- చ. దనుజవరేణ్య నీవు వరదానబలంబున దోర్బలంబునం
బ్రణుతధనుర్బలంబున రణంబున దేవనిశాటకోటుల
న్వనుకొని దోలినట్టిపటువిక్రమశాలివి దైత్యకోటిలో
వినుతికి నెక్కినట్టిఘనవీరుఁడ వైతివి సర్వభంగులన్. 1712
- చ. ఇతరులతోడి దేమి మన మిద్దఱ ముద్ధతి డాసి యాశత
క్రతుఁడు బలుండుఁ బోలె బలగర్వ మెలర్ప రణం బానర్త మ
ద్భుత మగునీప్రతాపమును భూరిబలంబును జాపకౌశలం
బతులితభంగిఁ జూపుము నిశాటవరా తడవేల నాశయిన్. 1713
- చ. స్థిరతరశక్తి నిందనుకఁ జేసితి వప్రతిమానకర్తము
స్ఫురుచిరచాపకౌశలముఁ జూపితి వద్రిచరప్రవీరుల
స్ఫరములపాలు చేసితివి శౌర్యము సత్త్వము తెల్ల మయ్యె నీ
సరియగుబంటు గానము నిశాచర ధారుణి నెందుఁ జూచినన్. 1714
- చ. పలుపురతోడఁ బోరి బహుభంగుల మిక్కిలి డస్సియున్నచోఁ
దలకొని కుంభునిం దునిమెఁ దామరనప్రియపుత్రుఁ డంచు నా
రుల్లులు సిరసిరతురో యనుభయోద్ధతి నీ న్ననిలోన నింత దా
కలఘుభుజాబలం బలర నాజి వధింపక సైచి యుండితిన్. 1715

క. వాలాయ మనేకులతో, నాలం బొనరించి చాలనలసితి వివు డిం
కేలా విశ్రాంతుడవై, యాలోకింపు మను రేంద్రయస్త్వద్బలమున్ .

1716

శుగ్రీవుడు కుంభుని జంపుట. శుగ్రీవుడు

వ. అని సావమానంబుగాఁ బలికిననభిమాని యగుకుంభుండాజ్యహుతిప్రవర్ధమా
నుం డగువహ్నిచందంబున మండి ప్రచండవేగంబున నమృతాండనందనుం
జంపుదు నని తెంపునం జని బాహువులం గుదియఁ బట్టిన నాహరివల్లభుండు
తత్ప్రకారంబున వానిం బట్టె నిట్లయ్యిరువు రాహితమనదేహంబు లగుగడేం
ద్రంబులవగది ననోయ్యగాత్ర గ్రథితులై సారెసారెకునూర్పులు పుచ్చుచునొం
డొరుల నాకర్షించుచుఁ బరిత్రనుంబువలన వదనంబులనుండి విస్ఫులింగధూమ
సహితంబుగా వైశ్వానరజ్వాలలు వెలికి నిగుడఁ బాదాభిఘట్టనంబున మహీత
లంబు గ్రక్కదల వ్యాఘ్రూర్జితతరంగంబులచేతమకరాలయంబుతో భింపఁ గర
లాఘువంబులు మెఱయఁ గొండాకనేవు మహాద్భుతప్రకారంబునం బోరిరప్పు
డాను గ్రీవుండు కుంభునిం బట్టి త్రిప్పి నముద్రంబులో వైచిన నతండు తొల్లి
రమావల్లభునిచేత వైవం బడినమందరాచలంబుకరణి జలరాశిం బడి వతనవే
గంబున రసాతలపర్యంతంబు చని వెండియుఁ బైకి నిర్ధమించి రయంబునం
బఱతెంచి క్రుద్ధుండై సుగ్రీవునివక్షంబు వజ్రవేగం బగుముష్టిం బాడిచిన
నెమ్ములు విఱిగి శోణితోత్కిర్ణం బై బహుప్రకారంబుల వ్రయ్యలయ్యెనప్పుడు
వజ్రనజ్రనిష్పేషనంజాతజ్వలనజ్వాలం బైనమేరుకైలంబునందుం బోలె
దద్యక్షంబునందుఁ దేజంబు ప్రజ్వలితం బయ్యె నంత సుగ్రీవుండు దానికిం గో
పించి వజ్రకల్పంబును నర్చిసహస్రవికచరవిమండలనమప్రభంబు నగుముష్టి
నమర్చి దానవునివక్షంబుఁ బాడిచిన నక్కుంభుండు తత్ప్రహారంబున భృశ
తాడితుం డై విహ్వలం డై గతనత్తువ్విం డై శాంతి నొందినపావకునివడువున
నాకాశంబున నుండి యదృచ్ఛ జాటిపడిన దీప్తరక్తి యగులోహితాంగుని
పగిది మహీతలంబునం బడి విగతానుం డయ్యె నప్పుడు సుగ్రీవముష్టిభగ్నుం
డైనకుంభునిరూపంబు రుద్రాభిభూతుం డైనసూర్యునిరూపంబుపగిదిఁ జూపట్టె
నిత్రైటంగున మహాబలుం డగుకుంభుండు భీమవరాక్రముం డగువానరవల్లభుని
చేత రణంబున హతుం డగుచుండ వనకైలనాగరసహితంబుగా ధరాచక్రంబు
చలించె రాక్షసు లెల్ల సధికభయభ్రాంతిచిత్తులై కనుకనిం బఱచి రంత నికుం
భుండు సుగ్రీవునిచేతహతుం డైనకుంభునింజూచి కోపానలజ్వాలాజాలంబులం
గాల్చుచున్నవాఁడుపోలె నవానరేంద్రునిఁ జఱచుట వీక్షించి నన్నద్దపుష్ప
దామనిబద్ధంబును జండనకుంకుమాద్యర్చితపంచాంగుళిముద్రాముద్రితంబును
నగేంద్రశిఖిరోపమంబును హేమపక్షపరిక్షిప్తంబును వజ్రవిద్రుమభూషితంబును
యమనందనన్నికాశంబును రక్షోభయనాశనంబును శక్రధ్వజసన్నిభంబు నగు

పరిఘంబు గొని వివృతవదనుండై నింగి పగుల మహాధన్విని గావించుచు మఱో
గతంబై ననిష్కంబుచేతభుజగతంబు లగు కాంచనాంగదంబులచేతఁ గర్ణగతం
బులగుమృష్టకుండలంబులచేత విచిత్రసుచుదామంబులచేతఁ గరగతం బైనపరి
ఘంబుచేత నానావిధభూషణంబులచేత నింద్రధనుశ్చంచలకలితం బైననీలమే
ఘంబుకరణి ఘోషయుక్తం బైనవిధూమపావకునిమాడ్కి శోభిల్లుచుఁ బరిభా
గ్రంబున సప్తమహావాతగ్రంథిని విరియిం దట్టుచు గంధర్వభవనోత్తమసహి
తంబుగా నలకాపురంబును సర్వదేవతామందిరసహితంబుగా నమరావతీపురం
బును దారకాగ్రహనక్షత్రచంద్రమహాగ్రహసహితంబుగానభస్మిలంబునుబరి
భ్రమణంబునఁ గపింపం జేయుచు జగంబుల నేర్పువలయుకాలాగ్నిచందంబున
వానరబలంబు నేర్పుచు ననివార్యప్రకారంబున రణక్రీడసలుపుచు విహరించు
చున్న నద్దానవునిమ్రోల నిలువనోపకవానరులును రాక్షసులునుభయంబునఁ
బఱవం దొడంగి రప్పుడు.

1717

—శ్లో హనుమంతుఁడు నిఘంఘనితో యుద్ధముసేయుట. శ్లో—

చ. అనిలతనూజఁ డొక్కఁ డచలాకృతి సుస్థిరుఁడై గజేంద్రహా
స్తనిభకరంబులం బ్రబలసాలములం గొని భీషణోద్ధతి
స్తనుజుని మ్రోల నిల్చుటయుఁ దప్పక కన్గొని వాఁ డుదగ్రుఁడై
ఘనపరిఘంబు ద్రిప్పి బలగర్వ మెలర్పఁగ వైచె తొమ్మనన్.

1718

తే. అడరి యటు వైవ నయ్యమోహఘాయుధంబు

వజ్రనిభ మైనపావనివక్షమందుఁ

దాఁకి వెన నూలుతున్నట్లై ధరణిఁ బడియె

నంబరంబున నుల్కాశతంబుపగిది.

1719

క. ఆకపివరుఁ డీగతిఁ ద, ద్భీకరపరిఘ ప్రహారపీడితుఁ డగుచు

నూచకంపమందు భూరిది, వొకశ్చైలంబుభంగి నపుడు చలించెన్.

1720

వ. ఇట్లు చలించి యంతలోన నూల్కొని.

1721

—శ్లో హనుమంతుఁడు నిఘంఘనిం జంపుట. శ్లో—

క. ధీరుండై వాతూలకు, మారుఁడు మారుతముక్రియ సమందరయుం డై
సారముకొలంది గ్రక్కున, పే రలుక న్వానితొమ్ము పిడికిటఁ బొడిచెన్.

1722

క. పొడిచిన వానియురంబున, వెడవెడ ర క్తంబు పొడమె విలయసమయముం
దుడుగక నీలాశ్రంబునఁ, గడువడి గ్రొక్కారుమెఱుఁగు గలిగినమాడ్కిన్.

ఆ. దానవోత్తముండు తత్ప్రహారంబున, నవతుఁ డగుచువ్రాలి యంతలోనఁ

దెలివి నొంది లేచి తెంచున నన్తుహా, బలకుమారు గ్రుచ్చి పట్టె నపుడు.

1724

ఉ. ఒప్పుగఁ గుంభకర్ణతనయోద్ధృతుఁ డైనసమీరపుత్రునిం

దప్పక చూచి రాక్షసులు తద్దయుఁ జిత్తములందు సమ్మదం

బుప్పుతిల నికుంభునిమహోద్ధతి మెచ్చుచు దుర్మదాంధులై
యుప్పురవీధి నిండ జలదోగ్రరసంబున నార్చి రెంతయున్. 1725

సీ. వారలహర్ష సమీరితనాదంబు విని పృష్ఠవశ్యనందనముడు గినుక
రెట్టింప దిట్టయై దట్టించి పిడుగున కెన యైనపిడికిట దనుజుతోమ్ముఁ
బొడిచినభుజనత్వ మెడలనాతఁడుదన్నువిడిచినాలముమాడ్కిఁబుడమిఁ బడినఁ
గాల్లఁజేతుల వానిఁ గడువడి మర్దించి యురముపైఁ గూర్చుండి యుగ్రభంగిఁ
తే. దెగువ సిగఁ బట్టుకొని మెడ ద్రిప్పి కైల
శిఖరమున కెన యైన తచ్చిరము ద్రుంచి
వైచె విరువీధి నున్న దేవతలు పొగడ
దనుజు లవ్వీధిఁ గనుఁగొని తల్లడిల్ల. 1726

శా. క్రూరాత్తుండు నికుంభుఁ డీగతి రణతోణీస్థలిం గూలిన
స్థోరప్రక్రియ నాకసంబు పగిలె స్తోణీధ్రము ల్పొగ్గె నం
భోరాసు ల్విను ముట్టి పొంగి పొరలె న్భూచక్ర మల్లాడఁ బ్ర
త్యారాసంబు లొసంగె దిక్కు లతిచిత్రాకారులై రంధఱున్. 1727

వ. ఇట్లు మహాద్భుతప్రకారంబున రణంబునం గూలిననికుంభు నవలోకించి యం
తకు మున్ను వానరుల మార్కొని సమాగతరోషులై దారుణప్రకారంబున
రణంబు గావించుచున్న రాక్షసులు పోరు సాలించిభయభ్రాంతిచిత్తులై లంకకుం
బాటిరి వానరులును గొంతదూరంబు వారలం దఱిమి క్రచ్చుట హనుమంతుని
కడకుం జనుదెంచి సంప్రహృష్టచిత్తులై విసుతించి సింహనాదంబులు గావించి
రంతఁ గుంభనికుంభు లాలంబులోఁ గూలుట విని రావణుండు పఠమామర్షియై
హుతాగ్నిచండంబున మండి శ్రోధశోకంబులు మనంబునఁ బెనంగొననొక్కింత
సేపు విచారించి తనమ్రోల నున్నఖరపుత్రుం డైనమకరాక్షు విళాలాక్షు నిరీ
క్షించి యిట్లనియె. 1728

క. తడయక నాచే నాజ్ఞ, పుండవై మకరాక్ష నీవు పాలుపుగ సేవ
నివ్విడువక గొని చను మాజికి, బొడిచి గెలుపు మద్రిచరుల భూవరసుతులన్.

చ. అన విని శూరమాని యగు నమృకరాక్షుఁడు రాక్షసేశ్వరుం
గనుఁగొని దేవ మీపసువు గాదన నాకుఁ దరంబె యిప్పుడే
చని భుజవిక్రమం బలర సర్వవనాటచమూయతంబుగా
జనపతిపుత్రులం దునిమి చెయ్యిన నీకడ కేగుదెంచెదన్. 1780

క. అని పలికి యతండు దశాననునకుఁ బ్రీతిం బ్రదక్షిణంబుఁ బ్రణామం
బొసరించి విశద మగుతత్త్వననత్తము నిర్గమించి కడు వేగమునన్. 1781

ఆ. తనదుమ్రోల నున్నదళ వాయిఁ గనుఁగొని, సంగర్హ మైనస్యందనమును
వితతభంగి నొప్పు చతురంగబలమును, సైన్యనాథ తెమ్ము సత్వరముగ. 1782
చ. అన విని వాఁడు గ్రక్కున శతాంగము సుగ్రచమూకదంబముగ

గొనకొని తత్సమీపమునకుం గొని తెచ్చిన నాతఁ డంత స్వం
దసమునకుం బ్రదక్షిణ మొనర్చి రయంబున దాని నెక్కి నూ
తునిఁ గని చెచ్చెర న్రథము దోలుము నీవని పల్కి యుద్ధతిన్.

1733

సీ. అనురులఁ జూచి మీ రందఱుఁ గడు సాహసంబునఁ గవులతో సంగరంబు
గావించుఁ డేను రాక్షసనాథుఁ డగుఁడశేకంతుచే రామలక్ష్మణులవధము
నందు నియుక్తుఁడ నైతిఁ గావున నేఁడు కడువడి వారిపై నడరి తీవ్ర
శరముల వధియించి శాఖామృగస్వామి సుగ్రీవుఁ దెగటార్చి యుగ్రభంగిఁ
తే. నవల వై శాన్వనరుండు కాఱడని నేర్చుకరణి వానరసైన్యసంఘముల నాక్ర
మించి భుజగర్హమున విజృంభించి విశిఖ, శిఖ దహించెద దానవశ్రేష్ఠులార.

~*~ మకరాక్షున కశుభనిమి త్తంబు లగపడుట. ~*~

వ. అని పలికిన నవ్వుకరాక్షునివచనంబు విని బలవంతు లగురాక్షసు లందఱుఁ గా
మహాపథరులై నానాయుధోపేతులై సమాహితులై పింగళేక్షులై మదోన్మ
త్తులై యుద్ధాభికాంక్షులై దంష్ట్రాకరాళవదనులై భయంకరాకారులై మత్త
మాతంగంబులభంగి ఘీంకారంబులు నేయుచు భుజాస్పృలనంబు గావించుచు
నభూతపూర్వ తేజోవిశేషంబునంగ్రాలుచునమరసన్నాహసంరంభవిజృంభితులై
మహాకాయం డగుమకరాక్షునిం బరివేష్టించి సమాహతశంఖకాహళభేరినినా
ద పురస్సరంబుగా నట్టహాసంబున రణంబునకు వెడలి రప్పు డాకస్మికంబుగా
సారథికరంబుననుండి ప్రతోదంబు జాతీ పుడమిం బడుటయు ఖరపుత్తునిరథంబు
పై నెత్తిన మణిధ్వజంబు విఱిగి కూలుటయు రథనయ్యుక్తంబు లగుహయం
బులు విక్రమవర్జితంబులై దీనముఖంబులై కన్నీరు నించుచుఁ జరణంబులు తడఁ
బడం జనుటయుఁ బవనుండు ఖరదారుణుండై పాంసుయ్యుక్తంబుగా వీచుటయు
నివి మొదలుగాఁ గలదుర్నిమిత్తంబు లనేకంబులు విలోకించియు వీరస తము
లగుటంజేసి చింతింపక గజమహిషాంగతుల్యవర్ణులగురాక్షసు లేన యేన
తల మిగిలి వానరులం బరిమార్చెద నని పంతంబులు పలుకుచుఁ జరణసంఘట్ట
నంబున మహీతలంబు కంపింపజేయుచు నతిసమృద్ధంబుగాఁ ద్రోచి నడిచి రంత.

ఉ. ఆజకి నిట్లు వచ్చుమకరాక్షుని దవ్వలఁ జూచి రుష్టులై
భూజవరప్రవీరులు చమూపతి చోదితులై రయంబునఁ
రాజతవృక్షసంఘములు తాల్లు కరంబులఁ గ్రాలఁ గ్రవ్యభు
గ్రాజులతోడ ఘోరసమరం బొనరింపఁగఁ బూని రయ్యెడన్.

1736

ఉ. వారలఁ జూచి రాక్షసులు వారక రోషపరీతచిత్తులై
దారుణభంగి దాఁకి రిటు తప్పక మున్నలదేవదానవుల్
చేరినమాడ్కి నయ్యుభయ సేనలవారును జేరి వీరకతోఁ
బోరిరి సింహనాదములు భూరిపరాగము నింగి ముట్టఁగన్.

1737

క. సాహసమున నయ్యుభయన, మూహంబులు మచ్చరమున ముష్టామప్తైః
బాహాబాహిః గచాకచి, నాహన మొసరించె నప్పుడద్భుతభంగిన్. 1738

— ❧ — మకరాక్షుండు వానరులతో యుద్ధము నేయుట. ❧ —

తే. తరుచరులు మీఱి నిగిడించు తరులు శిలలు
సాంద్రముగ మింటఁ బర్వితత్పరురవిధముఁ
జూడ వచ్చిన వేల్పులచూడ్కిగములు
నాట నీ వయ్యె నది యే మనంగ వచ్చు. 1739

క. తెగినడెడుతలలు కడునడి, గగనంబున కెగయుతలలు గానఁగ నయ్యెన్
మిగుల రణలక్ష్మీ ముద మొ, పుంగ నాడెడుకల్పపూలబంతులమాడ్కిన్.

చ. శిరములు కూర్తముల్ చదలఁ జందిన హేతీరజంబు సైకతం
బురుకరు లుగ్రనక్రములు ప్రోల్లసదాయుధఖండము ల్పణుల్
కరములు మీనము ల్రణతురంగము లొక్కట యానపాత్రముల్
వజల రణానని స్రుధిరవాహిని పాతె నొకింతలోపలన్. 1741

చ. గిరిచరు లుగ్రభంగిఁ బరఁగించు నగంబులఁ బ్రస్తరంబులం
బరశుగదాసిఖంతముల బ్రద్దలువాపుచు గండు మీఱి ము
ద్గరముల మోది పెన్దదలఁ డట్టి శిరంబుల గ్రుచ్చి గత్తులన్
నటికి నిశాటవీరులు రణంబునఁ ద్రుంచిరి వారి నుద్ధతిన్. 1742

మ. మకరాక్షుండును భూనభంబులు చలింప న్నైర్వీ మ్రాయించుచున్
వికటభ్రూకుటిదుర్నిరీతుఁ డగుచున్ వేయేసి బాణంబు లొ
క్కొకముష్టి నువరించి వేవు రురుకాయు ధ్మాలఁగా నేయుచున్
సకళుండై విహరించె వానరచమూనందోహమధ్యంబునన్. 1743

తే. అతనిస్త్రావున నిర్భయులై సువర్వ
విమతు లొగి మచ్చరంబున విచ్ఛలవిడి
వానరబలంబు సొచ్చి యవార్యభంగిఁ
జించి చెండాడఁ దొడఁగిరి చిత్రగతుల. 1744

చ. గురుబలు లైనదానవులకోల్తల కోర్వక వానరోత్తము
ల్పరువడఁ బ్రాణభీతిమెయిఁ బాఱఁగఁ జూచిన వారిఁ జూచి ని
ర్జరవిమతు ల్సమిద్విజయరాజులు లై కడు సంతసిల్లి కే
నరులక్రియ న్నినాదములు నల్పుచు వేదఱుచుంగ జొచ్చినన్. 1745

ఉ. వారలఁ జూచి రాఘవుఁడు వానరులం బురికొల్పి ఛాపమా
ర్వీరవ మాచరించి సరివిన్ ఛదము ల్లల నర్పరాజులం
గేరుప్రచండకాండము లొగిం బరఁగించి యొకింతలోన దే
వారులభూరిదోర్బలరయం బడఁగించె బ్రతాప మేర్పడన్ 1746

క. పాతెడునిజసైన్యము గని, వారించుచు ఖరనుతుండవార్యగతి హరిం
జేరుకరిభంగి రాముని, జేరి కినుక నెత్తి కెక్క జెచ్చెరఁ బలికెన్. 1747

—ఊహ మకరాక్షుండు రామునిఁ జిరస్మరించుట. ఊహ—

ఉ. మేఘము వంటి నీకురుసమీరుండ నే నిదె వచ్చినాఁడ నో
రాఘవ నీకొనంగెడఁ దిరంబుగ నిప్పుడు ద్వంద్వయుద్ధము
లాఘవ మొంది పాఠక చలంబునఁ బోరుము నిల్చి భీకరా
మోఘమదీయకార్ముకవిము క్తశరంబుల గీణటంచెదన్. 1748

చ. అనిమిషసిద్ధసాధ్యగరుడాదుల కాజి నజయ్యఁ డైనమ
జ్జనకుని రాక్షసోత్తముని సైన్యయుతంబుగ నాఁడు దండకా
వనమునఁ ద్రుంచినట్టిపగవాని నయుక్తవిచారు ని న్ననిం
గనుఁగొనినంత రోష మధికం బగుచున్నది యంతకంతకున్. 1749

శా. ఆకాలంబున నప్పుహావనములో నచ్చోట రాజేంద్ర నే
లేకున్న నృలశాలి మజ్జనకు దోర్నిలోద్ధతిం జంపఁగా
నీకుం జెల్లె మహాధనుర్ధరుండనై నిక్కంబు నేనున్న న
స్తాకానేకశీలీముఖంబుల నినుం దోడ్తోడ మద్దించనే. 1750

ఉ. ఎప్పుడు చూతు రాము నిఁక నెప్పుడు ద్రుంతు నటంచుఁ గాతుకం
బొప్పు దినంబులం గడుపుచుండఁగ నేటికి దైవికంబునం
దప్పక నన్నుఁ జేరితివి తద్దయు నాఁకట డస్సి కానలో
దప్పిఁ జరించుకేసరిని దావమృగం బది చేరినట్లుగన్. 1751

చ. విషపరిద్ధమద్విశిఖవేగమున న్వన నీవు ప్రేతరా
డ్విషయగతుండ నై కడువడిం దగ నింతకుము ప్రణోర్వి నీ
యిషువులఁ గూలి యావలని కేగినశూరులఁ గూడె దిప్పు పా
రుషము కలంతకాల మవిరోధముగాఁ బని నేయ నేర్చునే. 1752

చ. పలుకులు వేయి యేటి కిఁకఁ బార్థివనందన నేడు పోరిలోఁ
దలఁగక సర్వలోకములు తావక తేజము మత్ప్రీతావముం
గలయఁ గనుంగొనంగలవు ఖడ్గదాశరబాహుయుద్ధమం
దలయక నీవు నేర్చినక్రియం దడవేల పెనంగు ముద్ధతిన్. 1753

వ. అని పలికిన బహుస్రలాపి యగుమకరాక్షునివచనంబు విని ప్రహసించుచు
ఖరాంతకుం డిట్లనియె. 1754

తే. కండ్రొవ్వునఁ జేద్దాటుగాన కిట్లు, రిత్తపలుకులు వేయేల ప్రేత దీవు
రాక్షసాధమ సంప్రహారమునఁ గాని, వాగ్మలంబునఁ గలుగునె నై రిజయము.

చ. అనురకులాధమా మును రణావని నీజనకుం ద్రిమ సైకు
స్వినువక దూషణు స్ఫువనవి శ్రుతులం బదునాల్గువేలర

క్కనుల వధించు టాక్కనుని గాదు రణంబున నిన్నుఁ జంపి నేఁ
డనమునఁ గాకఘూకశునకాదుల కిచ్చెద నీదుమాంసమున్.

1756

❧ మకరాక్షుఁడు రామునితో యుక్తుము సేయటం. ❧

క. అని పలుక నపుడు కోపము, మనమున రెట్టింప ఖరకుమారుఁడు రఘునా
థునిమీఁద నవరళంబుగ, వనడముచందాన బాణవర్షము గురిసెన్.

1757

క. ఆయంబకముల నన్నిటి, సాయకవర్షమునఁ బెక్కుశేకలంబులుగాఁ
బాయక ఖండించిన హై, మాయతవుంఖములు మెఱయ నవి భువి వ్రాలెన్.

క. శరనిధులు పొంగి పొరలఁగ, ధరణి యదర మిన్ను వణక దరుచరులు నిశా
చరులు వెఱఁగంది చూడఁగ, ఖరసుతునకు రాఘవునకుఁ గయ్యము సెల్లెన్.

చ. ధనువులు మార్వినాదము లుదంచితకాంచనపుంఖదీధితుల్
ఘనతరకాండముల్ గలిగి కయ్య మొనర్చిరి వార లద్రిభి
ద్ధనువులు గర్జితధ్వనులు దట్టపుఁ గారుమెఱుంగులు స్థిలా
శేనులును గల్గి యభ్రమున సాంద్రఘనంబులు పోరుచాడ్చునన్.

1760

క. మకరాక్షుఁ డేయశరములు, ప్రకటితముగఁ దునిమివై చు రఘువిభుఁ డాభా
నుకులేంద్రఁ డేయశరములు, మకరాక్షుఁడు దునిమివై చు మార్గణవితతిన్.

క. ఖరరిపుఖరనందభీ, కరకరపరిముక్తసాయకంబులు నభము
స్థరణియు దిక్కులు శరధులు, కర మరుదుగ నిండె నెందుఁ గనరాకుండన్.

1762

క. అపు డిరువురు రణవిద్యా, నిపుణు లగుటవలన శింజినీధ్వని గుఱిగా
విపులశరము లేయుచు ధై, ర్యపరీతాత్మ లయి పోరి రద్భుతభంగిన్.

1763

వ. ఇ ట్లెక్కువతక్కువలు లేక కొండాకసేపు నానాప్రకారంబుల రణంబు గావించి
రంత.

1764

❧ రాముఁడు మకరాక్షునిం జంపుట. ❧

ఉ. ఆనరనాథవర్యుఁ డఖిలాస్త్రవిదుండు మహాభుజుండు జ
న్యానతవైరి రామవిభుఁ డల్కు జనింప శరాష్టకంబునఁ
వానిరథంబు చక్కడిచి వాజుల గీటణఁగించి సారథిఁ
మానక చంపి వి ల్వితించి మారణవిధునిఁ జేసె నుద్ధతిన్.

1765

వ. ఇట్లు విరఘంజై మకరాక్షుండు ధరకు లంఘించి పొలివోనిబంటుఁడనంబున
యుగాంతాగ్నిసమప్రభంబును దివ్యహాటకవలయమండితంబును సర్వభూతసం
త్రాననంబును గాలాయసనిర్మితస్వరూపంబు నగుశూలంబుగోనిమిఱుంగుఱులు
సెదర వేయిమాన్లు ద్రిప్పి నెరి వైచిన నత్రైఱుంగు విలోకించిరాముండు వజ్ర
కల్పంబు లగుమూఁడువాఁడితూపుల దాని ఖండించిన సమ్యహాశూలంబు రామ
బాణార్ధితంబై విఱిగి యాకాశంబున నుండి మహాల్కపగిది. మండుచుఁ

బుడమిం బడియె నదృశ్యకర్తృం డగురామునిచేత నిహతంబై నతచ్ఛూలంబునవ
లొకించి మింట సున్నవేల్పులు సాధువాక్యంబుల రాముని బ్రశంసించి రంత.
మ. తనశూలం బటు భగ్నుమై పడిన నద్వైత్యుండు సంక్రద్ధుడై

ఘనముష్టిం గొని తిష్ఠ తిష్ఠ యనుచుం గట్టల్క దీపింపఁగాఁ

జనుదేరం గని రాఘవుండు నియతి సృష్టార్చిరస్త్రంబు గ్ర

న్నన సంధించి సురార్చివైఁ బఱపె మంటల్కింటివైఁ గ్రమ్మఁగన్. 1767

తే. అనురుఁ డవ్యూహనీయానలాస్త్రశిఖల, దగ్ధుడై ధాత్రివైఁ బడి తత్త్వణంబ
తరుచరులు సంతసించ నిర్జరవిమతులు, తీచ్ఛవడి సూచుచుండఁగఁజచ్చెనపుడు.

వ. ఇట్లు తొమ్మిదవనాఁటియుద్ధంబున రాముండు మకరాక్షునిం బరిమార్చి విజయ
లక్ష్మీ నధిగమించి ప్రకాశించె నప్పుడు. 1769

ఉ. ఆలములోన రాఘవవరాస్త్రవిశిర్ణ శరీరుడై మహిం

గూలినదైత్యనందనుని గోత్రవిరోధికరప్రముక్తదం

భోలివిలూనపక్ష మయి బోరనఁ గూలినశైలము స్ఫలెం

బోలఁగఁ జూచి వేల్పు లతిమోదము నొంది నుతించి రవ్వీభున్. 1770

— ఇతి రావణుండు యుద్ధమున కింద్రజిత్తున బంపుట. —

వ. అంత.

1771

క. మకరాక్షుండు హతుఁ డగుటకుఁ, జకితుండై దశముఖుండు చాలఁ దపించెన్
వికటభుక్కుటీబంధము, ప్రకటితముగఁ గోపయుక్తభావము దెలుపన్. 1772

వ. ఇట్లు శోకరోషభయంబులు మనంబున ముప్పిరిగొనఁ గొండాకసేపు తలవాంచి
యూరకుండి వెండియు నొక్కింత ధైర్యం బవలంబించి యింక సేమి సేయు
వాడ నని చింతించి తన మ్రోల సున్నశక్రజిత్తు నవలోకించి యిట్లనియె 1773

ఉ. వీరవరేణ్య నీవు బలవీర్యములం గడుమేటివారిలో

ధీరుడ వట్లు గావున నదృశ్యుడవై పరిదృశ్యమానుల

స్వీరుల రామలక్ష్మణుల వేగ వధించి తదంబకంబులం

దీక్షింపవారి నెవ్వగలు దీర్పుము చేర్పుము భక్తి నాపయిన్. 1774

చ. అనుపమశౌర్యుడై నదివిజాధిపునంతటివాని నాజి నో

ర్చినబలశాలివయ్య సుతశేఖర నీవు రణంబులోన రా

ముని నొకమర్త్యమాత్రకుని భూజచరాశ్రితు నల్పు దుర్బలుం

దునుమ కుపేక్షఁ జేసితివి ద్రుంగఁడ నీ పని నిక్క మల్లినన్. 1775

క. అని పల్కి వీడుకొల్పినఁ, బనినియెడ ననుచు నతఁడు పై నంబై గ్ర

క్కునఁ దత్సదనము వెలువడి, చనియె నృఖభూమి కపుడుసంభ్రమ మెనఁగన్.

— ఇతి ఇంద్రజిత్తు తనకు జయము గలుగుటకై యిగ్నిదేవు నారాధించుట. —

వ. ఇట్లు దశకుదివసంబున యుద్ధార్థం బరిగి యుందుఁ గల్గి క్రమక్రమ రంబున ననలుం

బ్రతిష్ఠించి రక్తమాల్యాంబరభారణగంధాలంకృతుండై మాంజీదండోపవీతం
బులు దాల్చి యచట ఖటావంగధ్వజంబు నిలిపి కపాలాసనారూఢుండై స్రుక్కు
వంబులును రక్తంబు నినుపపాత్రల నిడి త్రికోణాకారనిర్మిత యైనవేదికపక్షిణ
భాగంబునం బెట్టి మానంబు ధరియించి యధర్విణమంత్రంబు లుచ్చరించుచు
నయోమయంబు లగుస్రుక్కువంబులంబట్టి తాఁడిసమిధలును దిలలును సర్వపం
బులును జరుపును హోమంబు చేసి హోమాంతంబునందుజీవయుక్తంబైన సకృష్ణ
చ్ఛాగగళంబు కరవాలంబునం దెగ న్రేసి పూర్ణాహుతి గావించిన నయ్యగ్ని దే
వుండు విధూమప్రదక్షిణావర్తశిఖుండై విజయలక్షణంబులు తేటపడ వెలుం
గుచు మావ్యంబులు ప్రతిగ్రహించిత స్తహోటకసన్నిభుండై కంఠంబువలనవెల్పడి
పొడసూపి దివ్యరథంబును దివ్యాస్త్రంబులును దివ్యకపంచంబును దివ్యచాపంబు
నొసంగిన నస్తుహనీయకథం బారోహించి కంకటంబుదొడిగి తూణీరంబుబిగిం
చి చాపంబు గైకొని నారి సారించుచు బ్రహ్మాండకర్పరంబు పగుల సింహనా
దంబు చేసి శంఖం బొత్తి దివ్యచుణిమండనరోచులు దిక్కులం బిక్కటిల్ల రాక్ష
సాంగన లిరుగెడలఁ జారుచామరంబులు వీవఁబొండరచ్చుత్రంబుశీర్షోపరిభాగం
బున నలర భేరినిస్సాణధణంధణశబ్దంబులు బోరుకలఁగ శతాంగమాతంగతు
రంగపదాతివర్గంబు లనేకంబులు వెన్నాడి నడువ రణోత్సాహమాననంబునం
జెలంగ నమోఘప్రతాపదీపితుండై వివిధాట్టహాసపూర్వకంబుగా రణంబునకు
వెడలి యుద్ధభూమికిం జనుదెంచునపుడు సమారోపితమహాచాపంబై వాజి
చతుష్టయయుక్తంబై తపనీయపరిచ్ఛనంబై సాన్దర్లనలయశోభితంబై యంతర్ధాన
శక్తియుక్తంబై దీప్తపావకసన్నిభంబై చంద్రార్ధచంద్రాకారచనావిశేషనారాచ
శోభితంబై వైడూర్యకేతుసమాలంకృతంబై బాలభానునిచందంబునం దేజ
రిల్లుచున్న శక్రజిత్తురథంబు దవులం జూచి వానరులు భయభ్రాంతిచిత్తులై
రప్పు డాయంద్రజిత్తు రథంబుతోడ నాకాశంబున కెగసి రాక్షసుల నందఱ
నవలోకించి యిట్లనియె.

1777

ఉ. నేడు రణంబులోన రజనీచరులార నృపాలపుత్రుల
న్వాడిశరంబులం దునిమి వాలిజవాయుజముఖ్యకీశులం
బోడిమి మీఱ గీటణఁచి భూమి నవానరఁ గా నొనర్చి బ
లేష్వరుకతోడ సౌఖ్యపదవి స్వయ మిచ్చెద దైత్యభర్తకున్.

1778

—ఇతి ఇంద్రజిత్తు వానరులమీఁదఁ బలుడెఱుంగుల బాణవర్షము గురియుట. ఇతి—

క. అని పలికి యపృశ్యుండై, వినువీదిం దిరిగి వచ్చి విబుధరిపువరుం
డనుపమశరవర్షంబును, వనచరతతిమీఁదఁ గురిసె వనదమమూడ్కిన్.

1779

ఉ. ఆశరవృష్టికిం దలఁకి యాస్యము నెత్తఁగ లేక భీతులై
కీశులు కొండ టంబునిధిక్రేవకుఁ బాటిరి కొండ తాజివి
ద్యాశరధి స్పృహశరధి దాశరధి స్మరణంబు వేడి ర

- భ్యాశకతాద్రికందరములందును డాగిరి కొండ తార్తులై . 1780
- ఉ. ఆయను రేంద్రుఁ డిట్లు విసినాటులఁ గాండముల నృకల్పకం
జేయుచు నచ్చి యొక్కెడఁ ద్రిశృంగయుతాద్రులభంగిఁ బొల్చి యా
చాయకు డాయకుండ శరజాలము లేయుచు రాద్రమూర్తులై
పాయక నై న్యనుధ్యమున భాసిలుచున్న నరేంద్ర సూనులన్ . 1781
- ఉ. చూచి నిజంబు వీరె నృపసూను లటం చటు నిశ్చయించి దో
పాచరవంశ శేఖరుఁడు చాపము నజ్యము చేసి ఘోరనా
రాచపరంపర ల్పలుడెఱంగులఁ బైఁ బరఁగించె జన్యవి
ద్యావతురత్వ మేర్పక లయాభ్రము దారుణవర్ష ముం బలెన్ . 1782
- తే. మఱియు నానైర్మతుఁడు దివ్య మంత్రశక్తి
రథముతోఁ గూడ గగనమార్గమున కెగసి
సంచరించుచు దృష్టిగోచరుఁడు గాక
ఘోరశతకోటినిభశరకోటిఁ బంచె . 1783
- కి. పెనువెల్లువకై వడి నడిఁ, జనుదెంచును రేంద్రునై రిచాపవిముక్త
స్వనయుక్తశరౌఘం బా, ఘనులకు వారింప నలవి గాకుండ ననిన్ . 1784
- ఉ. ఏచుని చెప్పునచ్చు నను రేంద్రకుమారుఁ డొనర్చు ఘోరనం
గ్రామవిధంబు తన్నిశితకాండకృతవ్రణజాతర క్తధా
రామిళితాంగులై మనుజరాజులు జేవులు పేర్లతోడియు
ద్దామనగంబులో యనఁగఁ దద్దయుఁ జూడఁగ నొప్పి రయ్యెడన్ . 1785
- ఉ. అంత నొకింతసేపునకు నారఘునర్యులు ధైర్య మూఁది కా
లాంతకదండతుల్యవివిధాంబకము ల్వేస వింటఁ గూర్చి రో
దోంతర మెల్ల నిండ రయమార నిగిడ్చి దశాన్యసూత్తివైఁ
బంత మెలర్ప దీవ్రనటుబాణచతుష్టయ మేసి రుద్ధతిన్ . 1786
- ఉ. ఆరజనీచరేంద్రుఁడు దురంతనిశాచరమాయఁ బన్ని యే
పారఁగ దిబ్బభోగత సమస్తచరాచరభూతజాలముల్
సూరెల నెవ్వయు నెవ్వకి చూచినఁ గన్పడకుండ సాంద్రనీ
హారఘనాంధకారతమ మద్భుతభంగి సృజించె నుద్ధతిన్ . 1787
- శిశు ఇంద్రజిత్తు రామలక్ష్మణులమీఁది బాణవర్షము గురియుట. —
- తే. కదిసి జడివాన గురియుమేఘంబులోని
స్తనితములభంగి రథ నేమిచాపనిస్వ
నములు విన వచ్చుఁ గాని తత్తిమిరమందుఁ
గాన రాదయ్యె నింద్రాఱికాయ మపుడు . 1788
- చ. దనుజవరేణ్యపుత్తుఁడు పితామహదత్తవరుండు గానఁ జ

- క్కన నిటు దృష్టిగోచరుడు గాక తమోవుతుండై పురందరా
శనినిభభానుభానుసమసాయకము ల్పిడించి రాఘవేం
ద్రుని నిజలాంగమర్తములు నొవ్వంగ జేసె మహాద్భుతంబుగన్. 1789
- తే. అంబుధారలచే బర్వతంబుకరణి
ససురపరతీవ్రనారాచహన్యమాను
లయ్యు రాఘవు లొక్కంత యైన సరికు
గొనక కృతచాపశింఖనీఘోషు లగుచు. 1790
- చ. నిరుపమవిక్రమం బడర నింగికి జూడ్కులఁ బర్వఁ జేసి వి
స్ఫురదురుకంకవత్తనుణిపుంఖశితాంబకము ల్వరాస్తముల్
పఱపిన నానిఁ దాకి వెన భగ్గుములై తదమోఘబాణముల్
వరుస నికృత్తభోగఘణిసంక్తులకై వడిఁ గూలె నుర్విరన్. 1791
- ఉ. వ్రేటునఁ బుట్టుకోపమున వీర్యము తేజము వృద్ధిఁ బొంద దో
పాటకులోత్తముండు వివిధాననతిగ్గునువర్ణపుంఖక
రొట్టకనన్నిభప్రదరకోటులఁ బైఁ బరగించె సంతతో
ధ్వాటనితాంతహర్వినినదంబు లజాండము వ్రయ్యఁ జేయఁగన్. 1792
- క. తక్కుక తద్విశేఖంబుల, నక్కజముగ హన్యమానులై సృజనూనుల్
స్రుక్కుక పటుభల్లంబులఁ, జక్కులువాపిరి తదీయశాతశరములన్. 1793
- ఉ. దానికి నల్లి రావణి ప్రతాప మెలర్పఁగ విల్లు వంచి మా
రీనినదంబు పెల్లెనఁగ వెక్కున మైనప్రచండకాండముల్
వే నిగిడింప వజ్రసమవేగములై యవి రాఁ దొడంగె మి
న్నీనివమాడ్కి భాస్కరకు లేంద్రులమీఁదికి సేనమీఁదికిన్. 1794
- క. ఏచాయఁ గన్న దృష్టి క, గోచరుడై చిత్తజల్లు గురిసినక్రియ దో
పాచరనాథసుతుఁడు నా,రాచపరంపరలు పఱపె రామునిమీఁదన్. 1795
- క. ఏవంకఁ బాఱఁ జూచిన, నావంకం గురియు సాయకానారం బా
రావణనగదనశరవి,ద్యావిభవం బింత యనుచు నలవియె పొగడన్. 1796
- మ. శరజాలంబులు గూర్చి యేయుటకు హస్తం బెత్త రాకుండఁ బు
ష్కరవీధిం దనయున్కిఁ జూచుటకు వక్త్రం బెత్త రాకుండ భీ
కరలీల స్థరకు న్నభంబునకు నేకత్వంబు గల్గ న్లన
చ్చరము త్వే నిగిడించె నొక్కమొగి బర్జనునొండు వృష్టింబలెన్. 1797
- సీ. ఒకవంకఁ గోదండ ముద్ధతి మెఱయించు నొకచోటఁ దిగ్గుసాయకము లేయు
నొకచాయ హరిభంగి హున్తుని ఘోషించుఁ గడువడి నొకక్రేవఁ గానిపించు
నొకయోరఁ జిత్రయుద్ధోద్యోగ మొనరించు నొకదెనఁ గురియించునుపలవృష్టి
నొకదారిఁ దననామ మకలంకగతిఁ జెప్పు నొకయెడ నదలించు నుగ్రలీలఁ

- ఆ. నొకటమాయఁబన్ను నొక్కెడఁగలుపించు, నొక్కమూలఁద్రుల్లు నొకటనవ్వు
విబుధవైరి యిట్లు విష్ణుపదంబునఁ, జిత్రగతిఁ జరించె జిక్కుపడక. 1798
- ఆ. రాజసుతులు దైత్యరాజనందనముక్త, శరకృతక్షతాభి జాతరక్త
పూరసిక్తు లగుచుఁ బుష్పితకింశుక, భూరుహములభంగిఁ బొల్పి రపుడు. 1799
- క. ఈగతి ననన్యభేద్యుం, డై గురుతరబాహుశక్తి నసమానశరో
ద్యేగమున రాజవర్యుల, బాగుగ నెగడువడఁ జేసి పటుశౌర్యమునన్. 1800
- చ. ధనువు రథంబు గుఱ్ఱములు తానును సారథియు వృతాకయుం
గనఁబడకుండఁ దీవ్రగమనంబునఁ బైఁ బయి నాక్రమించి కాం
చనవలయుప్రదీప్తపటుశౌణశితాగ్రశరంబు లేయుచున్
బెనఁకువ మీఱవాసరులఁ బీనుఁగుపెంటలఁ జేసి నెంతయున్. 1801
- క. విచ్చలవిడి నదైత్యుఁడు, చెచ్చెర నిగిడించునట్టి శితసాయకముల్
క్రచ్చఱఁ బిడుగులక్రియ భూభృచ్చరతతిమీఁదఁ బడియె భీషణభంగిన్.
వ. ఇట్లు మహద్భుతప్రకారంబున సంతర్ధానగతుండై రణంబుసేయుచున్న శక్ర
జతునియాటోపంబుఁ జూచి సహింపక లక్ష్మణుండు సంక్రుద్ధుండై రామభద్రు
నవలోకించి యిట్లనియె. 1803
- ఉ. గర్జితవర్తనుండు దశకంఠతనూజుఁడు మాయఁ బన్ని యం
తర్హితకాయుండై కడుమదంబున సంబరవిధినుండి మా
నార్జుల వాసరోత్తముల సంబకవిధులఁ జేయుచున్నవాఁ
డర్హమె సద్గుణాధ్యమన కార్దులఁ బ్రోవ కుపేక్ష సేయఁగన్. 1804
- క. ఆలస్య మేటి కింక సర, పాలమణి యానతిమ్ము బ్రహ్మాస్త్రమునకా
వాలాయము నిఖిలాసుర, జాలంబుల గడియలోన నమయింతు ననిన్. 1805
- ఈ రాముఁ డింద్రజిత్తును పోష విశ్వయించుట. ఈ—
- చ. అన విని రాముఁ డిట్లనియె నక్కట యొక్కనికై కుమార యీ
దనుజుల నెల్లఁ ద్రుంచు టది ధర్మమె నీకది గాక భీతిమైఁ
జనియెడువాని ఛన్ను ననినల్పనివాని నిరాయుధుం బ్రమ
త్తుని శరణాగతుం గృపణుఁ ద్రుంపఁగరా ననిలోన జేసికన్. 1806
- ఉ. పాయక వీని వేటొక యుపాయమునం బరిమార్చి యత్నమున్
జేయఁగఁజోలు మిక్కిలి ప్రసిద్ధఫణాధరసన్నిభాస్త్రముల్
సాయకము న్వేసం బఱపి సాంద్రతరంబుగఁ గ్రమ్మి యున్న యీ
మాయ నడంగఁ జేయుదము మానక యవ్వల వీఁడు దోచెడిన్. 1807
- ఉ. అంతట వానరప్రవసు లద్భుతవీర్యుని డుద్రకర్తుఁ గా
లాంతకతుల్యు మాయికు ననంతబలాధ్యుని వీనిఁ జూచి రో
ధోంతర మెల్ల నిండ వడి నార్చుచు మ్రాకుల తాల్ల వీని మే

నంతయు నొప్పొడి జేసి రయమార వధించెన కుగ్రమూర్తులై.

1808

ఉ. మానద భూమి సొచ్చిన నమర్త్యజగంబున కట్టి నేగిన
న్దానక మిన్ను ప్రాకిన గ్రమంబున వార్షిధిలో మునింగినం
బూని రనాతలంబునకుఁ బోయిన నుత్పరమాశ్రయధుడై
యీనముచిద్విషద్విమతుఁ డిప్పుడై తప్పుక ధాత్రిఁ గూలెడినె.

1809

~*~ ఇంద్రజిత్తు మాయాసీతను గల్పించి దానిం గంపఁ బూనినా ~*~

వ. అని పలికి యక్కసుత్థనకులతిలకుండు వానరశ్రేష్ఠపరివృత్తుండై పావకన్దుం గను
రావణిం బరిమాన్యుటకుం దగినవేగం బంగీకరించి గుణంబు నాలించినప్పుడు
త్తుమనం బెఱింగి రావణనందనుండు రణంబు నాలించి రయంబునం బూని
ప్రవేశించి బలవంతు లగుకుంభకణ్ణాదిరాక్షసవిరులనిధనంబు నొంది శ్రోధలా
మ్రేక్షణుండై యేరితివైన సర్వవాసరసమనీవీతంబుగా రయంబునంబున
గాక యని నిశ్చయించి యచ్చట నిలువక కతిపయబంబులం గూడి
ద్వారంబున వెడలి వచ్చి యుద్ధంబునకు సముద్యతు లైనరామలక్ష్మణుల నెను
ద్యోగంబు నూచి స్వగమనవిఘాతంబుగా నెంచి తన్ని వారిణ్ణంబు లదివా
మోహకారిణి యైనమాయ నవలంబించి మోహన్ణంబు మాయాసీత
గావించి రథంబుపై నిడుకొని తద్వధవ్యవసీతుండై గ్రుచ్చుటఁ జరింపు వెడక
వానరుల కభిముఖంబుగాఁ జనుడెంచుచున్ననతని విలోకించి వానరులు సంక్ర
ద్ధులై శిలాపాదపంబులుగైకొని రణంబున కడలి రప్పుడొండసేయుం దొడ్డు

~*~ హనుమంతుం డింద్రజిత్తునిమీఁది కడలుట. ~*~

దురాసదం బైనసర్వతంబు గొని వానరులం దలకడచి శక్తవైరి మోక్షునం
బోవుచు వానిరథంబుమీఁద నెడతెగక వెడలువేడినిట్టున్నులఁ గండి
మిక్కిలి కృశం బైనశరీరంబును గమలవత్తంబులఁ బోలుకన్నులం దొరఁగు
బాష్పజలంబును జడకట్టుకొని యున్నమలినంబు లగుశిరోజంబులును ధరణ
రజోలి పుసర్వాంగంబును విన్నవైనవదనంబును గరపల్లవంబు గదిసినచెక్కును
మాసినవలువయుం గలిగి రామవిరహానలంబు వెక్కినంబుగా నిక్కిన నాహార
నిద్రలు దొఱఁగి తుదిలేనిశోకంబు నొందుచున్నదానిచందంబున గాలిం
దూలి కడలువనలత్తై వడి నాకంపించుచున్నమాయాసీత నవలోకించి యొక్క
ముహూర్తంబు తన్మ్రాపవిశేషంబు లన్నియుఁ బరామర్శించి యచిరకాలవృత్తి
త్వంబువలన నిక్కంబుగా సీత యని నిశ్చయించి వీఁడిట్టిని నేమి చేయం దలంచి
కొని దచ్చినవాఁడొకో యని చింతించి శోకింపు సంగపున బాష్పవాన్మల
ముఖుండై సర్వవాసరసమేతంబుగా రయంబున వానిపై సురవణించిన సయ్య
ద్రజిత్తు వాయునందనాదికపుల నిరీక్షించి మీరేల బరవసంబునని జనుడెంచె
రద్దానికై పోరెడ కట్టిసీత యిదె చూడఁడు దీని తల క్రైవ్య నేసెద నిద్రల
వాన్మంబుకడ లేడిపోలువున వడంకుచు నయనాంబుజంబుల పాష్పంబు

లోలుక హారామ హారామా యని యార్తరవంబున విలపించుచున్నమాయా
మైథిలి నొడిసి పట్టి యొక్కకరంబునఁ గరవాలం బంకించి వేటొక్కకరంబునఁ
దలవెండుకలఁ బట్టి దట్టించి యీడ్చిన నత్తెఱంగు విలోకించి కన్నీరు నిండుచు
మగున్నంకనుండు క్రోధాతిశయంబునఁ బరువంబుగా వాని కి ట్లనియె. 1810

—అథ హనుమంతుం డింద్రజిత్తుని దూటుట. అథ—

- తే. ఓరి దుష్టాత్మ రాక్షసయోనిగతుండ
వై న నగుదు గాకేమి నీ పబ్బయోని
వంశమునఁ బుట్టినాడవు వసుమతీశు
తరుణి తలఁ బట్టుకొని యీడ్వఁ దగునె నీకు. 1811
- తే. ఇట్టిదుష్కర్మ మొనరించి తేని యింకఁ
బాపకర్ముండు యుద్ధం డపండితుండు
వీర్యహీనుండు ఖలుఁ డని విన్నవారు
నిన్ను ధిక్కృతుఁ జేయరే నీచచరిత. 1812
- తే. కడనమున శక్రసంతటిఘనుని గెలిచి, పృథివిలో నింద్రజిత్తునఁ బేరువడసి
గర్హితం బైనయిట్టిదుష్కార్య మెత్తి, చేయుటకు రాక్షసాధమ సిగ్గు గాదె.
- ఉ. మందిరసౌఖ్యసంపదలు మాని ధనంబుఁ బరిత్యజించి రా
జేంద్రిరఁ బాసి వెంటనె హృదీశకరచ్యుతయై మనోవ్యధం
గుండెడుపుణ్యసాధ్వీ నిటు స్మారతఁ జంపఁ గడంగి తేల యీ
యిందునిభావ్య నీకు నిపు జేమి విరోధముఁజేసె రాక్షసా. 1814
- క. ఈనటిని జంపి ధర నుల్లాసంబున నిమిష మైన బ్రతుకఁగలే వీ
దోసమున వధ్విండువు దుష్టానుర మత్కరగతుండ వై తివి తలఁపన్. 1815
- ఉ. సాహస మొప్పు నీనుకతిఁ జంపితి వేని దురాత్మ నీవు మ
ద్యాహుహతుండవై యిచటఁ బ్రాణము గోల్పడి ఘోరయాతనా
దేహము నొంది యింతుల వధించినవారికి మానికోటిచే
వ్యాహృత మైనలోకమున కర్థిఁ జనం గల విష్ణు డింతయున్. 1816
- క. అని పలికి పవనతనయుండు, నునమునఁ గోపంబు గదుర మర్కటయుతుండై
ఘనవేగంబున రావణ, తనయువయిం జనియె బాహుదర్పం బలరన్. 1817
- క. విచ్చలవిడి రథసంబున, వచ్చెడుకపిసేనఁ జూచి వారించుటకుం
జెచ్చెర రాక్షససేనలఁ, బుచ్చి దశానననుతుండు భుజశక్తిమెయిన్. 1818
- క. తరణికిరణసన్నిభశిత, శరశతముల నవ్వనాటసైన్యశ్రేణి
సూలుమాడి హరివరుం డగు, కరువలినుతుతోడ ననియె గర్వం బెసఁగన్.
- చ. వనచర బ్రహ్మసందనుండు వాలితనూజుండు నీవు రాఘవుం
డిననుతుఁ జేనిమిత్రమున నిచ్చటికిం గపిసైన్యయక్తులై

వననిధిఁ దాటి యత్నమున వచ్చితి రాసతి నీవు చూడఁగా
మునుకొని ఖడ్గధార శిరముం దెగత్రేసెద నీక్షణంబునన్.

1820

—ఇతి ఇంద్రజిత్తు మాయాసీతం బట్టి తెగత్రేయట. ఇతి—

క. ఈరామఁ జంపి యవ్వల, నారాఘవు నతనియనుజు నంగదు నిన్నున్
వీరుని సుగ్రీవుని దివిజారి విభీషణుని శితశరాలిఁ దునిమెదన్.

1821

క. సుదతుల వధింపఁ దగ దని, పదిలంబుగఁ బలికి తీవు పరులకుఁ బీడా
స్పద మగుకార్యం బదియే, యెదియైనను సేయ వచ్చు నెంతయుఁ బ్రీతిన్.

ప. అని పలికి యారావణనందనుండు తనయరదంబుమీఁదరోదనంబు సేయుచున్న
మాయాసీతం బట్టి శితధారం బగుఖడ్గంబున యజ్ఞోపవీతధారణప్రకారంబు
గాఁ దెగత్రేసి పుడమిం ద్రోచి పెండియు హనుమంతు నవలోకించి వనజాస్త
కులసంభవుం డైనరామునిమనోహరిణి యగునీసీత నలుక వొడమినడెందంబు
నఁ గరవాలంబునం దెగత్రేసితి మీరణోద్యోగంబు లెల్ల విఫలంబు లయ్యె
నింక నీవృత్తాంతంబు రామలక్ష్మణులకుం జెప్పఁ జను మని విజృంభించి పలికి
సంప్రహృష్టచిత్తుండై రథంబుమీఁద నుండి దిశాకుష్యంబులు పగుల నొక్క
సింహనాదంబు చేసి పూహికృతరాక్షసపరివేష్టితయాపదుర్గంబు నాశ్రయించి
యుండి నంత దీర్ఘనిఘాతనమనిరోషం బైనయచ్చుహాధ్వని విని నమోపవర్తు
లగువానరులు భయభ్రాంతచిత్తులును విషణ్ణవదనులు నై సింహంబు గన్న
మహాద్విపంబులభంగిదిక్కులు సూచుచు చెదరి పఱచినవానరులంజూచిబరవ
సంపుమాటలఁ బురికొల్పుచుఁ బవననందనుం డిట్లనియె.

1823

చ. వనచరులార మీరు సరివారలు నవ్వ విషణ్ణవక్త్రులై
యనికీఁ దొఱంగి మిక్కిలి భయంబునఁ బాతెద రేటి కిట్లు మీ
ఘనబల మెందుఁ బోయె గిరి గైకొని యేను గడంగి ముంగలం
జనియెద నాపిటుండదెస నత్వీరతం జనుడెందు ధీరులై.

1824

క. నా విని వానరు లందఱుఁ, బావనివచనమునఁ దేటి బాహుశౌర్య
ప్రావీణ్య మలర భూరి, గ్రావంబులు షాదపములు గైకొని పెలుచన్.

1825

—ఇతి హనుమంతుండు కోపంబుపెంపున నింద్రజిత్తునితోఁ బోరుట. ఇతి—

క. ఘనములక్రియ గర్జించుచు, హనుమంతునిఁ గూడి విక్రమాటోపములం
జని రాక్షససేనల మూర్ఖునిరి మహీరజము గగనకుహరము మ్రొంగన్.

1826

ఉ. ఆహనుమంతుఁ డిట్లు వివినాటచమూయుతుఁ డై గడంగి యు
త్సాహ మొర్ప నంతకునిచాడ్పునఁ గ్రాలుచుఁ దాఁకి వీరకతో
సాహస మొప్పు దావళిఁ చయ్యనఁ గాఱడవి స్తహించిన
ట్లాహవమేదిని న్నిశిచరాటవి నెల్ల దహించె నుద్ధతిన్.

1827

చ. అనిలతనూజఁ డిట్లు విలయానిల వేగము నొంది వీరకతో

- దనుజబలంబుఁ జక్కడిచి తద్దయు శోకము రోష మాత్మలతోఁ
బెనఁగొన నొక్కభూరిగిరిశృంగము వే పెకలించి తెచ్చి చ
య్యన దశకంఠపుత్రునిశతాంగముపైఁ బడవైచె నుగ్రుఁ డై. 1828
- ఉ. వైచినఁ జూచి యారథికవర్షునిపంపున నూతుఁ డాత్మవి
ద్యావతూరత్వ మేర్పడ రథంబు రయంబున దాఁటఁ దోలినన్
వేచి తదద్రిశృంగ మతివేగమునం జని క్రూరుఁ డైనదో
పాచరమాల్పిపైఁ బడక జన్యమహిం బడి గ్రుంగె నెంతయున్. 1829
- ఉ. తప్పక దానిక్రిందఁ బడి దైత్యు లనేకులు చూర్ణి తాంగులై
రప్పుడు కీశవర్షు లనిలాత్మజుప్రాపున నిర్విశంకులై
గొప్పశిల ల్కహీజములు గొబ్బనఁ గైకొని దానవావలిం
జెప్పెడిదేమి ఘోరగతిఁ జింతఱవందఱ చేసి రుద్ధతిన్. 1830
- చ. గగనము తూఁటుగట్టఁ బటుగర్జలునల్పుచు నింద్రజిత్తుపై
నగములు గ్రావము ల్దుగణంబులు లెక్కకు వెక్కనంబుగా
నిగుడఁగఁ జేసి వెండియు ననేచరు లశ్శగిరింద్రవృష్టిచే
మగఁటిమి మీఱ రాక్షససమాజములం బరిమార్చి రుద్ధతిన్. 1831
- క. విచ్చలవిడి ని ట్లవనీ, భృచ్చురు లడరించువృక్షవృష్టి నిశాటు
ల్బచ్చిరి చొచ్చిరి విచ్చిరి, సొచ్చిరి శక్రామిఁగు సొంపుసెడి వెనన్. 1832
- క. తరుచరబలార్దితం బై, వఱచెడునిజబలముఁ జూచి పటుకోపమున
స్ఫురవైరి వ్లనగతతిపై, నరదముఁ బఱపించె నుద్యతాయుధుఁ డగుచున్. 1833
- మ. శరజాలంబులు శూలము ల్తునలము ల్చక్రంబులుం గుంతము
ల్వరశక్తు ల్కరవాలము ల్పరశువు ల్ప్రాసంబులు స్థోరము
ద్గరము ల్పట్టినము ల్లద ల్పఱపి యుద్ధండప్ర తాపంబునన్
హరిసేనం దునుమాడె సింహము సముద్యద్దంతిరాజింబలెన్. 1834
- తే. వానిసూరెలఁ బన్ని దుర్వారబలులు
దానవులు విక్రమంబునఁ దరులు శిలలు
నిఖిలశస్త్రంబు లడగించి నేర్పు మీఱఁ
దరుచరుల ప్రేసి నొప్పించి తఱిమి రవుడు. 1835
- వ. ఇత్రైతింగున నప్పురవోగీర్వాణులకోల్తల కోర్వక భయంబునం బఱచువాన
రులం బూచి హనుమంతుండు బరవనంబుఁ జేసి పురికొల్పి యంతకాకారుం డై
పేర్చి యనేకశిలాసౌలజాలంబుఁ బరఁగించి రాక్షసుల నవలీలం దోలి వానరుల
నవలొకించి యి ట్లనియె. 1836

— శివుఁడు హనుమంతుండు రామునియొద్దకుఁ బోవుట. —

- సీ. తరుచరబలార యూదనుజాధముండు రామరమణిని జంపఁ గార్యంబు దప్పి
నీసేన యన కీర్షు డెంతయు సాధింపఁ గాకున్న దింక నంగ్రామ మేల

జనపతికడ కేగి జనకజవృత్తాంత మంతయుఁ జెప్పుడ మంతమీఁద
నారాముఁ డర్కకుమారునిఁ గూడి యోదించి పంచినదానిఁ జేయఁ బోలు
తే. నని పలికి యమ్మరుత్తుతుఁ డఖలకీశ సైన్యముల మరలించి తత్సహితుఁ డగుచు
విన్నవైన మొగంబుతో వెడలి భానువంశవరుఁ డున్నచోటికి వచ్చుచుండె.

వ. అంతఁ దిరిగి చ నెడుహనుచుండు నవలోకించి దశనననసంహనుండు మనంబున
హర్షించి యీమహాబలుం డరిగె నింకమీఁద హోమవిఘ్నంబు సేయ నోవు
వారెవ్వరును లే రాతంత్రంబు నిర్విఘ్నంబుగా సమాప్తినొందించి రాము నవ
శ్యంబు గెల్తుఁ గాకయని నిశ్చయించి చైత్రనికుంభిలకుఁజని యందుఁ బావకుం
బ్రతిష్ఠించి నిష్ఠాతాత్పర్యంబున నతిశాంతుండై కల్పోక్షప్రకారంబున నయ్య
గ్నిదేవు రుధిరమాంసాదులం దనిపి హోమంబు సేయుచుండె నప్పావకుండు
హోమశోణితత్పరతుండై మంట లెగయ సంధ్యాభగతుం డైనసూర్యునిభంగి
మిన్నంది వెలుంగుచుండె నయానయజ్ఞు లగురాక్షసు లచ్చటికి బరు లెవ్వ
రును రాకుండ నుద్యతాయుధు లై కాచికొని యుండి రంత రాముండు పశ్చి
మద్వారంబున రక్షోవానరవిపులసంగ్రామనిర్హోషంబు విని బాంబవంతు నవలో
కించి యిట్లనియె.

1838

సీ. భల్లూకనాయక పడమటిదెస వాయుసుతునకు నలరాక్షసులకు ఘోర
కదనంబు చెల్లుచున్నది వింటివే భీమవిపులనిర్హోషంబు వినఁగ నయ్యె
నొక్కఁడు పోరాడు చున్నవాఁ డీవింక నతులితనిజబలాన్నితుండ వగుచు
నమ్మహాత్మునకు సాహాయ్యంబు గావింప నతివేగమునఁ జను మచటి కనిన

ఆ. నవ్వించితనయుఁ డట్లకా కనుచు నా,త్రియభూరిబలనమేతుఁ డగుచుఁ
బవనతనయుఁ డున్నపడమటిగవనికి నద్భుతాల్పహాస మడరఁ జనుచు.

1839

క. నడుమఁ గనుఁగొని విధిపుత్రుఁడు కృతరణనిశ్చింత్రుచరయుతుం డై
తడయక విషణ్ణముఖుఁ డై, కడువడిఁ జనుదెంచుచున్న కరువలిపట్టిన్.

1840

ఉ. ఆకపికుంజగుండును ఘనాసితమేఘముమాడ్కి ఘోర మై
వీక నమోఘవాయునమ వేగమునం జనుదెంచుచున్న భ
ల్లూకబలంబు గన్గొని నిరోధముఁ జేసి మరల్చి వెంటఁ ద
డ్చికరసైన్యముం గొని నుధీవరుఁ డేగె నృపాలుపాలికిన్.

1841

వ. ఇట్లు రయంబునం జనుదెంచి రఘుశల్లభుం గాంచి దుఃఖితుం డగుచున్లునియె.

—ఇతి హనుమంతుఁడు రామునకు సీతావధం తెలిపించుట. ఇతి—

చ. అనఘచరిత్ర యేము దనుజావలి మార్కొని పోరుచుండ న
ద్వనజవరేణ్యనందనుఁడు దారుణభంగి మహీకుమారి గ్ర
దనఁ గొని తెచ్చి మాయెదుటఁ దప్పక శీర్షము ద్రెవ్వ సేసె నా

మనము గలంగి యవ్విధము మానక నీ కేటింగింప వచ్చితిన్.

- క. అని పలుక నతనివాక్యము, విని రాముండు గాఢశోకవివశం డై లోచనముల నశ్రులు గ్రమ్మగ, ననిలాహతతరువుభంగి నవని బడియెన్. 1844
- క. ఇతైఱిగున నిలఁ బడినర, ఘాతము నమరనిభుజూచి యురుభయమునఁ గీశోత్తము లందఱు శోకాయ త్రహృదయు లగుచు నార్తు లై పడి రుద్విన్.
- ఆ. అంతఁ గొంతవడికి నగచరవద్యలు, తెలివి నొంది కువలజలజగంధి శీతవారిఁ దెచ్చి సీతేశ్వరైఁ జల్లి, దుష్టితాగ్నిమీఁద నునిచినట్లు. 1846
- వ. అప్పుడు లక్ష్మణుం డన్వస్థుం డై పరితపించు చున్నరాముని బాహులం గ్రుచ్చి పట్టి తొడలపైకి రాదిగిచిగాని ధర్మాధర్మంబులయందుహితాహితసాధనత్వం బెఱింగియు జానకీహరణశ్రవణంబునం బుట్టినశోకంబు ననవరతధర్మవిశిష్టం డగురాముండు రణంబునఁ బ్రచ్ఛన్నునివధించుట ధర్మంబుగాదని పలికి ప్రహస్త ప్రయోగంబు సేయకుండ నివారించిన కారణంబునం బుట్టినకోపంబునం బాపాత్మం డగురామండు సుఖ యై యుండుటయుఁ జేవచ్చినరాజ్యంబు విడిచి పితృవచనపరిపాలనరూపధర్మం బనుష్ఠింప వచ్చినరాముండు తత్ఫలభూత సౌఖ్యంబుగానక వ్యసనపరంపరనొందుటయుం దలపోసి వ్యసనాతిశయంబునం బుట్టినకాలుష్యంబును మనంబున ముప్పిరిగొన ధర్మాధర్మంబుల కధానగ్రహేణుత్వనియమంబు నిరాకరించువాడై రాము నవలోకించి హేతురూపార్థయుక్తం బగువాక్యంబున నిట్లనియె.

1847

అప్పుడు ధర్మాధర్మంబు లసత్యంబు లని హేతువాదంబున నిరూపించుట.

- సీ. కరగతరాజ్యంబు కపటితఁ గై కొన్న కైకపై నలుగని తమయుఁ దలిధనపరుండను గాను నను మునిసమునిఁగాఁ గనుఁగొను మనుచు నక్కైకతోడ నాడినసాధుత్వ మన్నియు వర్జించి తండ్రివాక్యంబు నదృక్కితోడ నలుపఁగఁ దగు నంచుఁ బలికినముఖ్యధర్మైకపరత్వ మత్యంతధర్మ.
- ఆ. విదుఁడ వై ననిన్నువిను మనర్థంబుల,వలనఁ గాన కునికి నలఘుచరితయవని ధర్మ మది నిరర్థక మనియును, నిష్ప్రమాణ మనియు నేఁ దలంతు.
- వ. దేవా ప్రామాణికం బైనధర్మంబునకు నిరర్థకత్వం బెట్లంటిరేని ఫలదర్శనంబు వలన ధర్మంబునకు సార్థకత్వంబు గలుగుం గాని ఫలాదర్శనంబువలన నది యనుపాదేయం బనుటకు నందియం బేమి ధర్మసద్భావంబునం దనుమానప్రమాణం బేమియు లేదని పలికి వెండియుఁ బ్రత్యక్షప్రమాణంబు లేదని నిరాకరించువాడై యిట్లనియె.

1849

- సీ. వసుమతిలోన స్థావరజంగమంబుల దర్శనం బెట్లు ప్రత్యక్ష మట్లు తలపోయఁగా ధర్మదర్శనం బుర్వీఁ బ్రత్యక్షంబుగా కున్ని ధరణీనాథ యది మిక్కిలి యసత్య మని విచారించెద స్థావరంబునుఖోలె జంగమంబు

- సువ్యక్త మగుచుండు శోధింప నారీతి నీధర్మరూపార్థ మించుకై న
తే. వ్యక్త మగునేని నస్తుంగ నచ్చదాని, నదియుఁ గాక ధర్మంబు మహాత్మ్య సత్య
మయ్యో నేని నీయట్టిధర్మాత్మఁ డిట్టి, యాపదలఁ బొందునే ధర్మ మనఁగ నెద్ది.
వ. అని యిట్లు ధర్మసద్భావంబునందు బాధకంబు నిరూపించి వెండియు ధర్మాధర్మ
సద్భావంబునందును బాధకం బుపన్యసించుతలంపున ని ట్లనియె. 1851
- చ. జనవిసుతా యధర్మము నిజం బగు నేని యధర్మమాన్దని
మృన కల పం క్తికంఠునకు శోకము గల్లు నితాంతనర్వధ
ర్మనిధికి నీకు నెప్పుడుఁ గరం బొకదుఃఖము గల్గకుండు న
య్యనువునఁ గానరా కునికి నయ్యుభయంబు నిర్భకం బగున్. 1852
- వ. అని యిట్లు ప్రతినీయతఫలప్రసత్వాభావంబువలన ధర్మాధర్మంబు లసత్యంబు
అని పలికి ఫలవిచర్యాసనంబునను ధర్మాధర్మంబులు లేవనుభావంబు తేటపఱుపం
దలంచి వెండియు ని ట్లనియె. 1853
- తే. లోకవిద్యేషికి సుఖంబు నీకు వగవు
గలుగుచుండ ధర్మాధర్మములు విరుద్ధ
ఫలము లొనఁగిన వటు గానఁ దలఁప నుభయ
మొకటిగొకటి విరోధి యై యుండు నధిప. 1854
- వ. మహాత్మా ధర్మానుష్ఠానంబునఁ దత్ఫలం బైనసుఖంబు సధర్మానుష్ఠానంబునఁ
దత్ఫలం బైనదుఃఖంబునుం గలుగు నని విచారింప వలన దేవార్పియందు
ధర్మంబు ప్రతిష్ఠితంబై యుండు నట్టివారు ధర్మఫలం బైనసుఖంబును గ్రమం
బుగా ననుభవించిరేని సర్వజనంబులు ధర్మంబునె యాచరించుచుండురట్టిధర్మి
ష్ఠు లైనవారికి సుఖంబై గలుగ వలయు సధర్మపరులగువారికి దుఃఖంబెగలుగ
వలయు నట్లు గానంబడక యధర్మనీష్ఠు లగువారికి సుఖంబును ధర్మనిష్ఠు లగు
వారికిఁ ద్లేశంబును బరిదృశ్యమానంబులగుటవలనలోకవ్యవహారంబువలనధర్మా
ధర్మంబు లవ్యవస్థితఫలంబు అని యిత్రైఱంగున హితాహితప్రాప్తిలక్షణకార్యం
బుల కనియతత్వంబుచేత వ్యాప్త్యభావంబువలనఁ గార్యంబులచేత ధర్మాధర్మం
బు లనుమానించుటకు శక్యంబులు గావని పలికి ధర్మాధర్మంబులకు శబ్దంబు
ప్రమాణంబుగా దనుతాత్పర్యంబు దెలుపం దలంచి ధర్మాధర్మంబులు కర్మస్వ
రూపంబులా కర్మజన్యాతిశయంబులా యని ద్వివిధంబుగా వికల్పించి యాద్యం
బైనకర్మస్వరూపవత్తంబు దూషించువాఁ డై యి ట్లనియె దేవా పాపకర్మ
లగువా రధర్మస్వరూపకర్మంబుచేత బాధింపబడుదు రందురేని బాధకకర్మ
రూపం బైనయధర్మంబుశబ్దబుద్ధికర్మంబులు త్రిక్షణావస్థాయులగుటంజేసిస్వల్ప
కాలంబున హతం బగు నట్లు హతం బైన యది యెవ్వనిని వధింపంజాలదు
ధర్మంబు నిట్టిద గావున నది యెవ్వనికిశ్రేయం బొనర్పంజాలదుక్రియారూపంబు
లైనధర్మాధర్మంబులకుక్షణికత్వంబునఁగాలాంతరభావఫలజనకత్వానంభావంబు

వలన బాధితవిషయం బైనవేదంబు గ్రావ్యవనాదివాక్యంబువలెనుపచరితార్థకం
బైన యుండు గర్భంబునకుఁ బాక్షికత్వంబున ఫలప్రదత్వంబు గలుగక పోనిప్పు
నననత్కర్మకారయితృసాక్షిభూతదైవంబు ఫలంబొసంగునని యంటిరేని దైవం
బజనంబుచే నధర్మంబుజేయించినపుడుమునఁదత్కర్మఫలంబగుదుఃఖంబుదైవం
బునకే కావలయుఁ బ్రయోజ్యకర్తకుఁ గాక పోవలయు నీన్యాయంబు ధర్మ
కర్మంబునందును దుల్యం బగుటవలన సుఖంబును బ్రయోజ్యకర్తకుఁగాకుండ
మయుఁ గావునఁ గర్మస్వరూపంబునకధర్మత్వంబును ధర్మత్వంబును సంభవింప
నేగదని యిట్లు కర్మస్వరూపపక్షంబునిరసించి కర్మజన్యాతిశయరూపధర్మంబుశ్రేయ
స్సాధనం బనియెను రెంఁకవపక్షంబునందును స్వాంత్ర్యపారతంత్ర్యరూపపక్షస్వ
యంబు వికల్పించి యందుస్వాంత్ర్యపక్షంబు నిరాకరించువాఁడై యిట్లనియె.

తే. అంబుజాక్ష ప్రత్యక్షఫలం బొసంగ, లేక తాను బ్రత్యక్షంబు గాక యుక్తి
నరసి చూడ ననదూఢిత మైనధర్మ, మెవ్విధంబున శ్రేయంబు నిచ్చుఁ జెప్పును.
వ. అని పలికి యీయన త్వంబే వివక్షంబునందు బాధకతర్కప్రదర్శనముఖంబు
చేతను దృఢంబు సేయుటకు నిట్లనియె. 1857

తే. వానవోపమ ధర్మాఖ్యవస్తు వుద్భి, సత్య మగునేని ధర్మనిష్ఠాయతుండ
వైననీకు దుఃఖం బించుకై నఁ గలుగ, కుండుఁ గలుగుటవలన సత్తోక్తిగాదు.
వ. అని పలికి ధర్మంబు పౌరుషంబు నాశ్రయించి ఫలం బొసంగు ననియెడుపార
తంత్ర్యపక్షంబు నిరాకరింతుటకు వెండియు రామభద్రు నుద్దేశించి యిట్లనియె
దేవా కార్యకరణానమర్థం బగుటవలన ధర్మంబు కార్యోత్పాదనంబునందుఁ
బౌరుషంబు నాశ్రయించునేని యట్టిదుశ్చలంబును మర్యాదారహితంబునైన
ధర్మంబు సేవ్యంబు గాదు ధర్మం బన్వేశంత్రంబు బలంబున కుపనర్జనభూ
తంబు గావున నట్టియుపనర్జనభూతం బైనధర్మంబు పరిత్యజించి బలసాధ్యం
బైనసరాక్రమంబునందు వర్తింపుము మీరు సన్యంబును ధర్మంబుగా దం దేక
దేశం బైనసత్యంబు పరమధర్మంబు గావున నాచేత వనంబున నివసించెదనని
తండ్రిప్రాలం బ్రతిజ్ఞాతం బైనసత్యవచనం బనుష్ఠేయం బేతదర్థం బిది యను
భూతం బందురేని సత్యాభినివేశి వై వనంబున కరుదెంచుటవలన నింత పుట్టె
సత్యవచనరూపధర్మంబును వార్ధక్యంబున నిరాకరింపం దగియున్న దత్తైఱం
గెట్లనిన వినుము. 1859

ఆ. అధిప సత్యవచన మది నిక్కమేని నీ,యందుఁ గరుణ వీడి యన్మత మాడి
నట్టిజనకుఁ డేటి కనిబడ్డుఁ డయ్యెఁ బో, సత్య మన్నియెడల సమము గాదె.
వ. సర్వజనసన్నిధియందు నెల్ల రామునిఁ బట్టాభిషిక్తునిం జేసెద నని పలుకంబడిన
ప్రాథమికం బైనపితృవచనంబు పరిత్యజించి పదంపడి వనగమనవిషయంబైన
పితృవచనంబు గావించెద నని దానిం బాలించునట్టి నీచేత సత్యవచనంబును
నమృత్పరిపాలితంబు గాదయ్యె నని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 1861

- జ్ఞనుఁ డాఱ్యుండును నీతిమంతుఁడు బుధశ్లాఘ్యుండు విక్రాంతుఁ డా
తనిఁ గీర్తింతురు నిర్జరు ల్లునివరుల్ ఛాత్రీశ్వరు ల్నిత్యమున్. 1870
- క. ఏనెంత నివారించిన, మానక రాజ్యంబు విడిచి మానవనాథా
కానకు వచ్చితి వీగతి, దానం గలఫలము నేఁడు తప్పక గలిగెఁ. 1871
- క. కలవాఁడె పుడమిలోపల, గలవాఁ డాతనికి ధర్మకామంబులు ని
చ్చలు సిద్ధించు మహాత్మా, కలవారలపనికి సేగి గలదే తలఁపన్. 1872
- ఉ. భూతియు దర్పహర్షములు పుణ్యము సొంపును బెంపు లోకవి
ఖ్యాతియుఁ దేజముఁ ధృతియుఁ గామము ధర్మము లాపు చేనయున్
నీతియు విద్యయు న్యశము నేర్పు శమంబు దమంబు విక్రమం
బాతతశౌర్యము స్ఫుగుణ మన్నియు నర్థమె రాజశేఖరా. 1873
- ప. దేవా కేవలధర్మానుష్ఠానపరుల కై హికనుఖంబు గలుగనేర దాముష్మికనుఖంబు
గలుగు ననుటకు శాస్త్రదృష్టంబై కాని ప్రత్యక్షంబు లేదు గావున నది సదన
ద్రూపం బై యుండు నర్థంబు సకలశ్రేయస్సాధనభూతం బట్టియర్థంబు నీచేత
ననాదృతం బగుటవలన నీయాపదలు సంభవించె నర్థపరిత్యాగి యగువాని కాప
దలు వచ్చు ననుటకుఁ గరగతసామ్రాజ్యంబు పరిత్యజించి పితృవచనవ్యవస్థితుండ
నై యరణ్యంబునకుఁ జనుడెంచి రాక్షసునిచేతఁ బ్రాణంబులకంటె గరియసియైన
భార్యం గోల్పడి పరదేశంబునందు దుఃఖించుచున్ననీవే దృష్టాంతం బింత వగ
చిన నేమి యగు నే నిప్పుడు భవత్కర్తృంబున సంప్రాప్తం బైనయీవిపులదుఃఖం
బును మచ్ఛార్మకకర్తృంబున నపనయించెడఁ గావున నీవిచారంబు దక్కి నీవు పర
మాత్మగా నిన్నెఱిగింకాని శౌర్యం బంగీకరింపుము సీతానిధనశ్రవణజాతశోకా
ర్థితుండ నైనయే నింక నేమి సేయుటకు సమర్థుండ గా నంటి రేని యేను గావిం
చెద నన్ను నియోగింపు మేను భవత్ప్రియార్థం బుత్పన్నుండైనవాఁడఁ గావున
జనకసుతానిధనంబు సహింపం జాల నీవు సకలశాస్త్రార్థతత్వవిజ్ఞుండవు శక్తిగలి
గిన శౌర్యంబుఁ జాప వలయుం గాక ధర్మాధర్మఖండనం బిట్లేల గావించితి వని
నిరసింప వలవదు జనకసుతానిధనంబు విని రుష్టుండ నై ధర్మాధర్మఖండనరూ
పార్థం బుపన్యసించితి నింక సీతానిధనప్రతీకారార్థంబుగా హయరథగజరాక్షస
సహిత యైవలంక నిప్పుడు భన్తుంబు గావించెద నని బహుప్రకారంబుల లత్య
ఘుండు భ్రాతృవాత్సల్యంబున సీతావల్లభు నాశాపించుచుండ నప్పుడు. 1874
- సీ. సకలవానరచమూనందోహములఁ గలయంగఁ గన్గొని యభయంబు దెల్పి
మతిమంతు లగుతనమంత్రులతోఁ గూడ మాతంగయుత మైనమత్తగజము
పోల్కి నొప్పుచు ముదంబున నచ్చటికి రయం బెనఁగ విభీషణుఁ డేగుడెంచి
మోహంబు నొంది తమ్మునియంకమునఁ జేరి, ఖన్నుఁ డై చాల దుఃఖించుచున్న
తే. రాము నీక్షించి యన్యుహీరమణునట్లు
ఖన్ను లై యాస్యములు వాంచి యున్నకపులఁ

జూచి తానును మిక్కిలి శోక మొంది
యిట్లు దీనులై యున్నవా రేల యనుడు.

1876

క. ఆయను రేంద్రనివదనము, పాయక వీక్షించి శోకబాష్పపరిక్షి
న్నాయతలోచనుఁ డై ప్రేయోయతుఁ డాలత్కుణుండు గ్రక్కునఁ బలికెన్.

తే. ఏమి చెప్పుదు దనుజేంద్ర యింద్రజిత్తు
జానకిని జంపె నని పవమాననుతుఁడు

చెప్ప విని రాఘవేంద్రుండు చిత్త మెరియఁ
గన్నగవ మోడ్చి మాని యై యున్నవాఁడు.

1877

క. అన విని విభీషణుం డో, యనఘా యిది యేటిమాట యనుచు సుమిత్రా
తనయుని వారించి మహా, వినయంబునఁ జేరి రామవిభునకు ననియెన్. 1878

❧ విభీషణుఁ డింద్రజిత్తుచే వధింపఁబడినది మాయాసీత యని రామున కెఱింగించుట. ❧

ఉ. మానవనాథ మారుతకుమారుఁడు నీరధి యింకె నన్నచం
దాన వచించె నప్పలుకు నమ్మఁగ రాదు దురాత్ముఁ డైనయా
దానవభర్తడెందమునఁ దప్పక యున్నతలం పెఱుంగుదు
నైనకీ జంపఁ జూడఁ డిది సత్యము శోకము నొందనేటికిన్.

1879

చ. జనవర యేను నీకు మును జానకి నిచ్చుని యెంత చెప్పిన
న్వినఁడు నిశాటనాథుఁ డవివేకత నట్టిదురాత్ముఁ డేల నీ
తను వధియింపఁ బంపు నిది సత్యము గాదు యథార్థ మేని పె
ల్లన సచరాచరంబు లగుసర్వజగంబులు నేఁడు గ్రుంగవే.

1880

చ. విమలవిచార రావణుఁడు వేయి విధంబుల సామదానభే
దముల మహిజ వేడియును దత్తను వంటఁగఁ జాలఁ డయ్యె నీ
రమణిని దాఁక నన్యనితరంబె జఁగోద్ధతిఁ దాఁకె నేని న
ర్పము నొగిఁ గేలఁ గైకొనినబాలునికై వడి నేలఁ గూలఁడే.

1881

చ. ఇది యొకబొంకు గాని మనుజేశ్వర నిక్కము గాదు శక్రజ
త్తదయత గెల్పు చేకొనుట కాసురహోమ మొనర్పఁ బూని దు
ర్గదమున మాయఁ బన్ని మకరంబుగఁ గీశుల నెల్ల నీగతిం
గదనమునందు మోహితులఁగా నొనరించె విచార మేటికిన్.

1882

❧ ఇంద్రజిత్తు నికుంభిలయందు హోమము నేయింపను విభీషణుఁడు రామునకు చెల్పుట. ❧

ఉ. ఆదివిజారి యిప్పుడు మహాత్మ నికుంభిల కేగి యచ్చటఁ
మోడ మెలర్ప హోమము సముద్ధతి నల్పుచు నున్నవాఁడు త
వ్వేదికయం దవిఘ్నముగ వేలిమి పారము ముట్టెనేని శ
క్రాదిగీశు లందఱ తొక పైనను వాని జయింపలే రనిన్.

1883

ఉ. ఓరఘువర్య రాక్షసునిహోమము పూర్ణము గాక మున్నె దు
 రావీరపటప్రతాపబలవైభవ మొప్పుగ నేము బల్విడిక
 మారుతతుల్యవేగమహిమ స్రహి నేగి యనేకభంగుల
 వారక హోమముం జెఱచి వచ్చెద మానతి యిచ్చి పంపవే.

1884

వ. దేవా శోకకర్షితుండ నై ననిన్ను విలోకించి సై న్యంబంతయు తీర్చువడియున్నది
 సమాగతం బైనయీమిథ్యాసంతాపంబు పరిత్యజించి స్వస్థచిత్తుండ నై విక్ర
 మోత్సాహసంపన్నుండ పగుముశుభలక్షణుండగులక్ష్యుండు చమూసహితుల
 మైనమమ్మఁ గూడి శీఘ్రంబునం జని నిశితశరంబుల హోమంబుఁ జెఱచి పత్రి
 కత్రాంగసంజాతవేగంబులగుతీర్థాగ్ర బాణంబులరావణిం బరిమార్చి విజయంబు
 సంపాదించుం గావున వజ్రధరుండు వజ్రంబుంబోలె రాక్షసనాశనంబునకునిప్పు
 రాక్రమధుర్యంబనువుమురాక్షసేంద్రనందనుండునమా వృహోమకర్తుండయ్యె
 నేని యదృశ్యుండై సురాసురుల నై నరాక్షసులనై నగణింపక విక్రమంబునలు
 వు నప్పుడు వాని జయింతు మనుపలుకు సంశయితంబై యుండుఁగావునఁ గాల
 విడంబనంబు సేయక రయంబున మత్సమేతంబుగా లక్ష్యుం బంపుమని పలికిన
 నవ్వీభీషణునివచనంబువిని పరపురంజయుండగురాముండు ప్రియాహననసంజా
 తశోకాక్రాంతచిత్తుండై మైమఱచి యున్నవాడగుటంజేసి విభీషణోక్తవాక్యా
 భిప్రాయగ్రహణంబునం దసమర్థుండై కొంతవడికిఁ గొండాకధైర్యం బవలం
 బించి తనమ్రాల నాసీనుం డై యున్నవిభీషణు నవలోకించి రాక్షసేంద్ర రావ
 ణునియభిప్రాయం బెట్టిది శక్తశత్రుం డిట్లేల గావించె నీవిప్పుడు పలికినయర్థంబు
 గ్రమ్మఱ నెఱిగింపు మని యడిగిన నవ్వీభీషణుండు వినయరసావేశవివశాత్తకుం
 డై యంజలిఁ గీలించి రామధన్యు నవలోకించి వెండియు నిట్లనియె.

1885

సీ. అనఘచరిత్ర నీ వానతిచ్చినభంగి వేర్వేఱ గుల్మనివేశనంబు
 గావించితిమి విభక్తంబులై బలములు శోభిల్లుచున్నవి మరుచిరముగ
 నరయంగ మన కీది హర్షకాలము గాని దుఃఖకాలము గాదు తోడుతోడ
 భూరిశౌర్యంబున వైరుల నిర్జించి జనకకుమారిఁ గైకొనుము నీవు ప్రేమ
 తే. పంక్తికంతాత్మజుఁడు మాయఁబన్నిమనల, మోహితులఁ జేయుటకు నిట్లు మొనసి
 గర్భరుం డేడ సీత యెక్కడ వధించె, ననఁగ నెక్కడ నిది వెఱ్ఱితనము గాదె.

చ. ఇనకులవర్య లక్ష్యు నహీనశరాఘ్యునిఁ బంపు మిప్పు డ
 య్యనఘుండు మత్సహాయుడయి యర్థి నికుంభిల కేగి సాయకా
 సనపరిముక్తవజ్రనిభ శాతశరంబుల నింద్రజత్తునం
 దునిమి జయంబు చేకొని విధుద్యుతితోఁ జనుదెంచు వేడుకన్.

1887

వ. దేవా రావణనందనుండు తొల్లి తపంబుపెంపునఁ బరమేష్ఠి మెప్పించి యద్వైపుని
 వలన బ్రహ్మశిరం బనుదివ్యాస్త్రంబు వడసినవాఁ డదియునుం గాక యప్పితామ
 హుండువానికీవరింబొసంగునప్పుడప్పుడేనియు నికుంభిలయందుహోమకర్తంబు

నిరంతరాయంబుగా సమాప్తి నొందెనేని కామసంచారక్షమతురంగమయుక్త
రథంబును గవచంబును జాపంబును దివ్యాస్త్రంబులును వహ్నిసకాశంబువలన
నుత్పన్నంబు లగుఁ దద్రథస్థుండై యాలంబులకుఁ జనిన నింద్రాదిసురుల కజ
య్యుండగుననియును హోమంబు కడమపడెనేని వధ్యుం డగుననియును బలికెఁ
గావుననిప్పు డయ్యింద్రజిత్తు సైన్యసమేతంబుగా నికుంభిలకుంజని హోమంబు
సేయుచున్నవాఁ డాహోమంబు సమాప్తి నొందె నేని మనల నందఱు నిస్సంశ
యంబుగా వధియించుఁ గావున నవ్వేలిమి తుదిముట్టకమున్నె వాని వధించు
టకు మహావీరుం డై నలత్త్యణుని నియోగింపుము మాయావి యగువీఁడు మడిసి
సంజాలు సుహృత్సమేతంబుగా రావణుండు నీచేశ రణంబునం జచ్చినవాఁ డని
పలికిన నవ్వీభీషణునివచనంబు విని రాముండు కలంక దేఱి క్రమ్ముటతనికిట్లనియె.

ఉ. రాక్షసవర్య రాద్రుఁ డగురావణిమాయ నెఱుంగుదు శుమి
ద్దత్తుండు విక్రమాధికుండు దానవసత్తముఁ డస్త్రకౌవిదుం
డక్షయబాహుసత్త్వండు మహాత్ముండు వాఁ డనిలోన నానహ
స్రాక్షయమాదిదిక్పతుల నై న విసంజ్ఞులఁ జేయు సుద్ధతిన్. 1889

చ. అరదముతోడ మింట రయమారఁ జరించెడువేళ నీనిశా
చరుగతి సాంద్రవారిధరసంప్లవమందు మహాత్ముఁ డైనభా
స్కరుగతిభంగిఁ జూపఱకుఁ గన్నడకుండు నిశాటవర్య వీఁ
డరయఁగ దేవదానవులకై న నసాధ్యుండు సంగరంబునన్. 1890

చ. అని యిటు పల్కి రాముండు దురాత్మకుఁ డైననిశాటరాజనం
దనునిపరాక్రమంబును దతన్ముటమాయ నెఱింగి కీర్తివ
ర్ధనుని బరాక్రమాధికుఁ బ్రతాపవిశిష్టుని ధీరు లత్త్యణుం
గనుఁగొని చూపులం గగుణ గన్పఱి గారవ మొప్పు నిట్లనున్. 1891

❦ రాముఁ డింద్రజివ్యుఁడందు లత్త్యణు నియోగించుట ❦

ఉ. వీరవరేణ్య సర్వకపివీర చమూగణసంయుతుండ వై
దారుణభంగి నేగి యలదానవనాథసుతున్ దురాత్మకున్
ధీరుని మాయకు న్బలవిధేయనిశాతశిలీముఖంబులం
బోరి వధించి రమ్మ పరిపూర్ణయశుండవు గమ్మ లత్త్యణా. 1892

మ. హనుమంతుండును జాంబవంతుండు స్థనంగాధీశ్వరుం డంగదుం
డును నీలుండు నలుండు శంభుండు సుమేణుం డానురాచార్యనం
దనుడుం గేసరి మున్నుగాఁ గలచమూనాథు ల్బలోపేతులై
యనఘా నీవెనువెంట వచ్చెదరు బాహాటోప మేసారఁగన్. 1893

తే. మనుకులవరేణ్య దానవమర్త్యవిదుండు
శత్రుభీషణుఁ డీవిభీషణుండు నీదు

వెంట నచివనమేతుఁ డై వినయ మెనఁగ
వచ్చి నీకు యాగముఁ జూపు నచ్చుపడఁగ.

1894

క. అని పలికి రాఘవేంద్రుం, డనుజుని దీవించి యనుప నయ్యనఘుఁడు నె
మ్మనమున మోదము గదురఁగ, నినకులుపాదముల కెఱఁగి యిట్లని పలికెన్.

చ. అలఘుపరిత్ర యిప్పుడు మదంచితకార్య కముక్తగోత్రభి
త్కులిశనమానకాండము లకుంఠితలీల నిశాటుగాత్రముం
జలమున ప్రక్కలించి వరుసం జని రాక్షసరాజధానిపైఁ
బలుచుఱు వ్రాలుఁ బుష్కరిణీపై వడి నంచలు వ్రాలుకై వడిన్.

1896

వ. అని పలికి ప్రతాపవంతుం డగులక్ష్మణుండు భక్తియుక్తంబుగా రామునకుఁ
బ్రదక్షిణంబును బ్రణామంబునుం గావించి యమృతహాస్యనిచేత స్వస్వయనపూ
ర్వకంబుగా ననుజ్ఞాతుం డై నజ్రకవచంబు దొడిగి శరపూర్ణంబు లై నకవదా
నలుబిగించి హేమవిభూషితం బైన వేటొక్కకార్యకశ్రేష్ఠంబు దాల్చి ఖడ్గంబు
గొని యభూతపూర్వ తేజోవిశేషంబునం దేజరిల్లుచు రావణనందనవధాకాంక్షి
యై శీఘ్రంబునం జనియె నప్పు డనేకవాసరసహస్రపరిన్మతుం డై మానుమం
తుండును నీలమేఘునన్ని కాశభల్లూకబలనమేతుం డై జాంబవంతుడును నచివ
చతుష్టయననున్వీతుం డై విభీషణుండు నసంఖ్యాతపీఠమర్కటవాహినీగ
ణోపేతులై తక్కినయూధపులును ధనుష్పాణి యై సలక్ష్మణుంబరివేష్టించి పాదా
భిఘట్టనంబునం బుట్టినధరణీపరాగంబు గగనంబునం బర్వఁ జరణాతిభారంబు
మోవంజాలక శేషుండు శిరంబులు నంపఁ గోలాహలశబ్దంబుల దిక్కుంభికర్ణం
బులువగుల భయదాట్టహాసంబునం జనిరి యిట్లనంతబలపరివేష్టితం డై మిత్ర
తేజుం డగుసుమిత్రాపుత్రుం డప్రమేయవేగంబున దూరం బరిగి నికుంభిలఁ
జేరి యందుఁ గాలమేఘుననృశం బై పూహీకృతచతురంగరథపదాతిజనసంకు
లంబై నానావిధవిమలశస్త్రభాస్వరం బై విపులంబై నిస్తరంగనముద్రంబు
చందంబున నిండికొని నికుంభిలావనంబుఁ జుట్టుఁ గాచికొని యున్నరాక్షస
సైన్యంబు నవలోకించె నప్పుడు విభీషణుండు సౌమిత్రి నవలోకించి యర్థసా
ధనం బగువాక్యంబున నిట్లనియె.

1897

నీ. అనఘాత్మ యిదె చూడు మసితాభ్రతుల్య మై తనరారుచున్నది దనుజసైన్య
మీసేన తనచుట్ల నిడికొని రావణి హోమంబు గావించు చున్నవాఁడు
కఱకుటమ్ముల దీనిఁ దెఱిపి గావించినఁ గాని శక్ర ద్వేషి గానఁబడఁడు
గావునఁ గపిసేన గవియించి పెనఁగించి తోడ్కోడఁ గ్రావ్యాడితూపు లేయు

తే. మింకఁ దడ వేటి కీహోమకృత్య మిపుడు
పార మొందకమున్నె యీఘోరదైత్యు
విశిఖతతుల వధింపుము వీఁడు ఖలుఁడు
స్మరకర్కుడు మాయావి వీరవరుఁడు.

1898

క. అని దైత్యవరుడు పలికిన, విని రామానుజుడు కోపవివశం డై లో
చనముల రక్షిమ మీఱగ, దనుజులపై విశిఖవృష్టి దళముగఁ గురిసెన్.

అథా జానకాత్మనుల తుములయ్యుద్ధము. అథా-

చ. తరువులు శైలశృంగము లుదగ్రశిల ల్లోని ఋక్షసైన్యముల్
తరుచరసైన్యము ల్భయదదారుణనిష్వనము లైలంగ భీ
కరగతి దైత్యసైన్యముల గ్రక్కునఁ దాకిరి వారు వారలం
బరువడిఁ దాకి రుగ్రశరపట్టిసముద్రకోటి నించుచున్. 1899

క. ఆరణము సంకులం బై, ఘోరం బై నభము వగులఁ గులగిరు లదరన్
ధారుణి వడంక లంకా, ద్వారంబులు బోరుకలఁగఁ దప్పుక సెల్లెన్. 1900

క. తరుగిరిశృంగంబులచే, శరపట్టిసభిండివాలచక్రగదాము
ద్గరవిఘ్నములచే నప్పుడు, కర మాకాశంబు నిరవకాశం బయ్యెన్. 1901

చ. అనురులు బిట్టదల్చి వికృతానను లై పటుశస్త్రపాణు లై
మనలక కీశసేన నడుమ న్పడిఁ జొచ్చి కలంప నత్తఱిన్
వినువక వారియట్ల కపివీరులు ఘోరశిలాద్రిపాణు లై
వెన నరిసేన జొచ్చి ఘనవీర్య మెలర్పఁ గలంచి రుద్ధతిన్. 1902

ఆ. అంతఁ గొంతవడికి నద్భుతబలు లై న, వానరర్షు సైన్యవరులచేత
వధ్యమాను లై నవానవరిపుల క, త్యంతభయము వొడమె నాలమందు. 1903

వ. అప్పుడు వానరులకోల్లల కోర్వక విషణ్ణం బై పఱచుచున్ననిజానీకంబు నవలో
కించి జాతకోధుం డై దుర్ధర్షుం డగుశక్రజిత్తు లేచి కల్పక్రవ్రకారంబున
హామంబు పరిసమాప్తి నొందక మున్నె శీఘ్రంబున వృతాంధకారంబువలన
నిర్లమించి వెలికిం జనుదెంచి పూర్వయుక్తం బై నరథంబెక్కి భీమకార్ముకశరం
డై కృష్ణాంజనచయోవముం డై కోపనర క్తనయనాననుం డై కాలాంతకుని
చందంబునఁ గ్రాలుచు సాంత్రంబుగా శరవర్షంబుఁ బరఁగించుచు సంరంభవి
జృంభితుండై తరుచరసైన్యంబులనొప్పింపం దొడంగిన నతనిప్రాపున నిర్భయు
లై రాక్షసులు నానావిధాయుధాసారఘోరంబుగా వానరులపయింగవిసి గణం
బు గావించిన నత్తైఱం గాలోకించి. 1904

చ. అనిలతనూజుఁ డప్పుడు సురాచలసన్నిభఘోరకాయుఁ డై
ఘనతరపాదపం బొకటి గైకొని యొక్కొకప్రేటుతాకునన్
దనుజు లనేకు లుర్విఁ బడఁదట్టుచు శుష్కవనంబు నేర్చున
య్యనలునిధంగి రాక్షసుల నందఱు నేర్చు దొడంగె నెంతయున్. 1905

ఉ. అప్పుడు శూరు లై నక్షణదాటులు కొందఱు సాహసంబునన్
దెప్పుర మైనభంగి నతిధీరుని వాయుకుమారుఁ దాకి నే
ర్పొప్పఁగ నాశ్వీకు ల్రథికు లుగ్రపదాతు లిభాధిరోహకుల్
గప్పిరి తీవ్రఖడ్గవిశిఖస్ఫుటముద్గరతోమరంబులన్. 1906

వ. మఱియును.

1907

సీ. శితశూలధరు లగుదితిజులు శూలముల్ ఖడ్గపాణులు మహాఖడ్గములను
శక్తిహస్తులు ఘోరశక్తిసందోహముల్ పట్టసాయుధు లుగ్రపట్టనములు
పరిఘసాధనులు భీకరపరిఘంబులు చక్రయోధులు తీవ్రచక్రములును
ఘోరగదాయుధకోవిదు ల్లడలును బరశువు ల్లలవారు పరశువులును
తే. భండనమున నొక్కమ్మడిఁ బఱపి రందుఁ, గైదువులు లేనివారలుకఱకుఁగోళ్ల
రదనములఁ బాణితలములభిదురతుల్యముష్టిహతులఁ బెసంగిరదృఢముగాఁగ.

క. మఱియు నిశాటులు కొండలు, గురుభారశతస్థిముసలకుంతాశనిము
ద్గరభిండివాలములు వడిఁ, బరఁగించిరి ధీరుఁ డై నపావనిమీఁదన్.

1909

ఆ. వృష్టిధారలఁ జలియింపనిశైలంబు, రీతి వారిశత్రువృష్టి నోర్చి
వారియాయుధములు వారక చేకొని, వారి నెల్లఁ దునిమె వాయునుతుఁడు.

❦❦❦ ఇంద్రజిత్తు హనుమంతునితో యుద్ధము సేయుట. ❦❦❦

క. అపు డామరుత్కుమారుని, విపులభుజావిక్రమంబు వీక్షించి మదిం
గుపితుం డై రయమున నా, త్నపాచరనరేణ్యునుతుఁడు సారథి కనియెన్. 1911
తే. అనిలనందనుఁ డరవాణిగొనక దైత్యుని న్యములనేర్చుచున్నాఁడు నమదలీలఁ
దడవు చేసిన నింక నందఱి వధించు, వానిమీఁదికి రథము పోవంగ నిష్టు.

వ. అని పలికిన సూతుండు తదవచనప్రకారంబున యుగ్యంబులసగ్గంబులు వదలి
వాయునందనున కభిముఖంబుగా రయంబునం దేరు దోలిన.

1913

శా. సాహంకారత రాక్షసుం డలిగి ఘోరాకారుఁ డై బాణసం
దోహంబు ల్పటుశూలముద్గరము లస్తోకాసికుంతంబు లు
తాహం బొప్పుఁ గపీంద్రువైఁ బఱపి రౌద్రప్రక్రియఁ నేనలం
ద్రాహి ద్రాహి సమీరపుత్ర యనుచు నావోహఁజేసె స్రహిన్.

1914

క. అమరాదిము క్తపటుశ, స్త్రీము లన్ని ప్రతిగ్రహించి సంక్రద్ధుండై
బొమలు ముడిరడఁగ మారుత, కుమారుఁ డిద్దనుజుఁ జూచి గొబ్బునఁబలికెన్.

క. దనుజాధమ నీమాయలు, పనిగొన విక దొంటిపగిది భండనమున కేఁ
జనుదెంచినాడ నాతోఁ, బెసఁగుము శూరుండవేని పించ మణఁచెదన్.

1916

మ. అనిమేషారికులాధమా వినుము మాయాసీతఁ గావించిన
న్ననిలోఁ జాల శ్రమింపఁ జేసితివి నీ వానియను నీమీఁద నే
వినియోగించెదఁ జూడు నాకడిమి నీవృక్ష ప్రహరంబున
న్నిను జన్యంబునఁ ద్రుంచి పుచ్చెద నొగి న్నేఁ డంతకుం గూడఁగన్.

1917

చ. ఎఱుఁగవె నీవు తొల్లి దనుజేంద్రసుతా వ్రమదావనంబు గ్ర
చ్చఱఁ బెకలించి నీయనుజుఁ జంపి నిశాచరకోటిఁ ద్రుంచి నీ
పురము దహింప విక్రమసముద్ధతిఁ గ్రమ్మఱఁ బోవుటంతయుం
గరువలిపట్టి దాకి బ్రతుకంగఁ దరంబె దురాత్మ నీకనిన్.

1918

- క. వినువక బాహాయుద్ధం, బాసఁగెద వేగంబుఁ బూని యోడక గొనుమో
యసురాధమ వెయ్యేటికిఁ, బాసఁగదు నను మీటి తొలఁగి పోవఁగ నీకున్.
- క. నా విని సక్రోధుం డై, రావణనందనుఁడు కనులరక్తిమ నిగుడం
బావని మార్కొని జన్యము, గావింపఁ దొడంగె బాణకౌశల మలరన్. 1920
- వ. అప్పుడు రాక్షసశ్రేష్ఠుం డగువిభీషణుండు లక్ష్మణున కయ్యింద్రజిత్తుం జూపి
యిట్లనియె. 1921
- చ. నునుజపరేణ్య రావణకుమారుఁడు హేమరథాధిరూఢుఁ డై
యనిలతనూజునిం బొదివి యాలముఁ జేయుచు నున్నవాఁడు వీఁ
డనిమిషనాథునోర్చినబలాభ్యుండు గావున వీని వజ్రక
ల్పనిశితధాతృదండనిభ బాణము లేసి వధింపు ముద్ధతిన్. 1922
- క. అన విని లక్ష్మణుఁ డప్పుడు, గనుఁగొనియె దురాసదు న్నగప్రతిమానుఁ
ఘనభుజుని భీమబలు దుర్జను మాయకు నింద్రజిత్తు సమదోన్వత్తున్. 1923
- ఇంద్రజిత్తు చేయుచుండినహోమమును విభీషణుఁడు లక్ష్మణునకుఁ జూపుట. ఇంక
- వ. అంత నవ్వీభీషణుండు జాతక్రోధుం డై ధనుష్పాణి యైవలక్ష్మణుం దోడ్కొని
చని రయంబున సమృహవనంబువ్రవేళించి యందదు నీలనారదసంకాశంబై భీమ
దర్శనం బై యొప్పుచున్ననృగోధంబుక్రింద నయ్యింద్రజిత్తు గావింపం గడమ
పడియున్నహోమంబుఁ జూపి వెండియు నిట్లనియె. 1924
- నీ. రాజనందనకంటె రావణి యిక్కడ సమరంబుకొఱకు వేలిమి యొనర్చి
మునుకొని యుపహారముల భూతముల కిచ్చి యనలుఁ డొసంగినయరదమెక్కి
పరుల కదృశ్యుఁ డై పటుసాయకంబుల వివిధశస్త్రంబులఁ దివిరి దునుము
నిదె గనుఁగొను మిప్పు డీయగ్నిలో నుండి వెడలుచున్నది యొక్కవంత తేరు
తే. వాఁడు గ్రమ్మట నిమ్మహావటకుజంబు, కడకు రాకుండ నరికట్టి కాలదండ
సదృశపవనాతి వేగనిశాతఘోర, మార్గణంబులఁ జంపుము మనలనల్లదు. 1925
- చ. అన విని మిత్రవత్సలుఁ డనంతబలాభ్యుండు లక్ష్మణుండు నె
వ్వునమున నుత్సహించి ఘనమర్కటసైన్యసమేతుఁడై కరం
బనిమిషనాథ కార్ముకనిభాయతదారుణచాపశింజనీ
న్యస మొనరించుచుండ హరివైరిసమాగమనంబు గోరుచున్. 1926
- మ. రథి యై కార్ముకి యై మహాకపచి యై రాద్రోన్నతుం డై ససా
రథి యై పూర్ణనిషంగి యై తురగి యై రమ్యధ్వజోపేతుఁ డై
ప్రథనోత్సాహ మెలర్ప దాశముఖ మ్రొలం దోచినం జూచి శౌ
ర్యధురీణుం డగులక్ష్మణుండు వలికె న్బ్రావృత్తుయోదార్భటిన్. 1927
- క. ఖల రాక్షస యింక నీమా,యలు పనిగొన వేను, గడిమి నాలంబునకుం
బిలిచెద శూరుండ వేనియుఁ, దలఁగక నాకొనఁగు మిపుడు ద్వంద్వరణంబున్.

~*~ ఇంద్రజిత్తు విభీషణుని నిందించుట. ~*~

- క. అన విని సహోధుం డై, దనుజేశ్వరనందనుండు తత్పురిసరమం
దనువుగ నున్న విభీషణుఁ, గనుఁగొని తాచూత్తు లలరఁగా నిట్లనియెన్.
- క. ఘనపౌరుషయుక్తం బగు, దనుజాన్వయమున విభుండు దశకంఠున కీ
వసుజుడవై పుట్టితి విటు, తనయుడ నగునాకు నెగ్గు దలఁపఁగఁదగునే. 1930
- క. జ్ఞాతిత్వము సౌహృద్దము, జాతియు మర్యాద ధర్మసౌగుణ్యంబు
న్నీతియుఁ బౌరుషమును విఖ్యాతియు మానమును నీకుఁ గలుగవు తలఁపన్.
- క. తనవారి విడిచి యన్యుల, మునుకొని సేవించునట్టిమూఁగుఁడ వార్యుల్
నిను నిందింతురు లఘుజీవన మోర్తురె శక్తులై నవారు నృశంసా. 1932
- క. స్వజనపరిత్యాగం బ, స్వజనాశ్రయ మతివిరుద్ధ మని తెలియక నీ
చజనులకడఁ జేరితి విది, సుజనులచందంబె నిన్నుఁ జూడఁగ నగునే. 1938
- ఆ. నీచబుద్ధి వై ననీకతంబున రాక్షసాన్వయమున కెల్లహాని కలిగె
నేడ స్వజనవాస మేడఁ బరాశ్రయ, మెంతచెనటి వైతి వేమి యందు. 1934
- తే. అరయుఁ దనవారు దుర్గుణు లైనఁ బరులు
చాల గుణవంతు లైనను స్వజనవాస
మన్యవాసంబుకంటె శ్రేయఃపదంబు
పరుల సేవించు టది యొక్కపౌరుషంబె. 1935
- తే. పొసఁగ నెవ్వఁడు తనవారిపొత్తు విడిచి, పరుల సేవించు నతఁడుస్వపక్షజనులు
నాశ మొందినపిదప సన్న్యాసరణి, వారిచేతనె హతుఁ డగువాసవారి. 1936
- క. తమవారిపర్మకర్మము, నెమకి విరోధులకుఁ జెప్పు నిరనుగ్రోశ
త్వము నీకె గాక నిర్జర, విమతా వేటొకని కుర్వి వెదకినఁ గలఁడే. 1937
- వ. అని పలికిన విభీషణుండు గ్రమ్మఱ వానికి ట్లనియె. 1938

~*~ విభీషణుండు ఇంద్రజిత్తునకు బుద్ధి చెప్పట. ~*~

- తే. అనురనాథతనూజ దురాత్మ నీవు, పూని మచ్చీల మెఱుంగనివానికరణి
తివిరి ప్రేలెద వేల గౌరవమువలనఁ, బొడమినట్టిపాగుష్యంబు విడువు మింక.
- క. కలకాలము ఖలరాక్షస, కులజాతుఁడ నయ్యుఁ గ్రూరగుణము విడిచి సా
ధులముఖ్యగుణము గైకొని, యలఘుమతిఁ జరించు తెఱుంగ వఁటరా నీచా.
- ఉ. దారుణవృత్తి గైకొని యధర్మ మొనర్తురు మీరు నిత్యమున్
దారుణవృత్తి గైకొనక ధర్మ మొనర్చుదు నేను మింకడన్
జేరఁగ రాదు నే విషమశీలుఁడ నై తగ నెట్లు మీదురా
చారము మాన్పు నోవుదు నృశంసులపొత్తు మనంగ వచ్చునే. 1941
- క. ధర్మప్రచ్యుతశీలుని, నిర్మర్యాదకుని బాపనిశ్చయు మఱి దు
ష్కర్తుని గరగతఘణి నే, ట్లర్కిలి నోనడిచి సుఖము లండఁగ వలయున్. 1942

వ. మఱియు హింసయుఁ బరస్పరహరణంబునుబరదారాభిమర్శనంబునుదురాచారంబును నీనాల్గు వంశక్షయవహంబు లని పెద్దలు పలుకుదు రిన్నాల్గింటిని బుద్ధిమంతుండగువాఁడు ప్రజ్వలితగృహంబునుంబోలెఁ బరిత్యజింపవలయు ఘోరంబైనమహర్నివధంబును సాధు లగు దేవతలతోడ విగ్రహంబును దురహంకారంబును గోపంబును బద్ధవై రత్వంబును బరులకలిమి కసూయపడుటయు నివిమొదలుగాఁ గలదోషంబులు తోయదంబులు పర్వతంబునుంబోలె రావణునిగుణంబులఁ గప్పికొని యున్నవి దుర్గుణంబులు జీవితైశ్వర్యనాశనంబు సేయ కేల తక్కు నీదోషంబువలన విముక్తునింజేసి సుఖాత్మునిఁ గావించుట కేను బెక్కు తెఱంగుల నీతిప్రబోధంబుఁ జేసి పిదప నిట్లు నిరస్తుండ నైతి నింక నేల లంకయొక్కడ రావణుండొక్కడ నీవు బాలుండవు దుర్వినీతుండవు దురభిమానివై న నీవు రావణునకుఁ బుత్రుండ నై జనించుటవలన నింత వృత్తై దురాసదం బైన కాలపాశంబునం గట్టువడితి వింకఁ దొల్లించిచందంబున నీకులంకకుంబోవరాదు హోమంబు సేయుటకు వటంబుక్రిందికిఁ జనఁగూడదు నీమాయలు మాయ మయ్యెఁ బరాక్రమధుర్యుండైనలక్ష్మణునిబారింబడి బ్రతికిపోవం జాల నమ్మహాత్ముతోడ రణంబు గావించుము నిజబలంబుఁ జూపుము సర్వాయుధసాయకస్య యంబు సేయుము తుది నమ్మనుజవరశరాసనము క్తదురాసదశాతశరజర్జరితావయవుండ నై సమరంబులోనఁ బ్రాణంబులు విడిచి బలనసీతంబుగా యమలోకంబునకుం జని యమనిలయకింకరుండ వయ్యెద వని పలికిననవ్విభీషణునివాక్యంబులు విని మహావీరుం డగురావణునందనుండు క్రోధాతిశయంబునఁ గన్నులం గెంజాయ రంజల్లఁ బరుషవాక్యంబుల విభీషణుని నిందించుచుఁగాలాంతకనన్నిభుం డై మహాప్రమాణం బైనవిపులకార్దుకంబు జిజిజిఁ ద్రిష్పంచునమిత్ర నాశనంబు లైనశరంబులు పరామర్శించి కాలాశ్వయుక్తంబైనకాంచనరథంబు మహావేగంబునం గదియుఁ దోలించి తనమ్రాల మహాన్నతశరీరుం డగుహనుమంతునిమీఁద నారోహించి 'స్వతేజోభూషితుం డై యుదయమహీధరమండలాగ్ర సంస్థితుం డైననహస్రకరునిభంగివెలుంగుచున్నలక్ష్మణునిదత్పరిసరంబున నున్నవిభీషణునిదక్కినయూధపుల నందఱుఁ గలయ నవలోకించిమహాశనికల్పంబగువాక్యంబున నిట్లనియె.

1948

చ. వెఱవక మద్విచిత్రభుజవేగముఁ జూడుఁడు నేఁడు మింటిపైఁ దరలక పన్ని కాలజలదంబు నిరంతరభంగి వర్షమున్ గురిసినమాడ్కి సాంద్రముగ ఘోరనిశాతశరవ్రవర్షమున్ బఱిపెద మీ రనిం జెదరి పాఱ కొకింత నహింపుఁ డి త్తఱిన్ .

1944

తే. నేఁడు మత్స్పృగుకార్దుకనిస్సృతప్రచండకాండవరంపర ల్లండు మీఁటి ఘోరభంగి మీతనువులు నీటు సేయుఁ, జిచ్చు తూలరాశిని నీటుఁజేసినట్లు.

- క. శూలాసిశక్తితోమర, కాలకటాక్షోపమానకాండంబుల మి
వ్తూలమునఁ దునిమి యిప్పుడె, వాలాయము కాలపురికి వరుస ననిచెదన్.
- తే. కార్దుకనినాడములు ఘోరగర్జితములు, భర్తభూషణరుచులు శంపలు శరాఘ
వృష్టి గలిగి లయాభ్రంబులీలఁ జాల, నెరయునామ్రైల నెవ్వోడునిలువనోవు.
- చ. మఱచితె యింతలోన మునుమాపటియుద్ధమునందు మిమ్ము వా
నరుల నమోఘసాయకగణంబుల మూర్ఖ మునుంగఁజేసి న
త్వరమునఁ గూలవై చినవిధం బహి నాథుని మేలుకొల్పిన
ట్లరయక నన్ననిం జెనకొంతంతకుఁ జేరినవాడ వెంతయున్. 1948
- వ. అనిఁపలికిన నయ్యంద్రజిత్తుగర్జితంబు విని లక్ష్మణుం డభీతపదనుం డై కోపంబు
రెట్టింప రక్తాంతవీక్షణంబుల వాని నవలోకించి వెండియు ని ట్లనియె 1949
- నీ. దానవాధమ యీవృథాగర్వ మేల నీ కాడినయంత సేయంగనోవు
నట్టిమహాబలుం డాడినఁ గొంతలె స్సగు నంతర మెఱుంగ నట్టిమూఢుఁ
డాడిన మేలె మిమ్మందఱఁ దునిమి కృతార్థుండ నయ్యెద నన్నమాత్ర
నరయఁ గృతార్థుండ వైతివె మున్నాజి నందఱ నోర్చితి నంటివేని
- తే. యేమఱించి తస్కరవృత్తి వ్యోమవీధి, డాఁగి డైత్యమాయాబలోద్యోగమలర
బవరమున నెల్లవారికిఁ బారవశ్య, మంటఁజేసితి వది యొక్క బంటుతనమె.
- క. ఎదిరించి నిలిచి నాతోఁ, గదనం బొనరింపు మిపుడు కడిమి దలిర్పన్
భిదురనమాననిశాత, ప్రదరంబులఁ ద్రుంతు రి త్తపలుకు లిఁకేలా. 1951
- క. నా విని సక్రోధుం డై, రావణనందనుడు కనుల రక్తిమ నిగుడం
బ్రావీణ్య మెనఁగ దిశలు నభోవలయము వగుల మార్చి మోయించి వెనన్
- తే. కాలనర్పనమానోగ్రకనకఖచిత, శరము లేసిన నవి మహాస్వనము లెనఁగ
నత్వరంబున నరిగి లక్ష్మణునియరము, దాఁకి వీపున వెడలి తద్ధరణిఁ బడియె.
- మ. మఱియున్ రావణి సాయకంబులు ధనుర్వార్షిం దగం గూర్చి బ
ల్లలు లాడం దెగ నిండఁ దీసి వెన వత్తుం బుచ్చిపో నేసినం
గురుబాణక్షతజాత రక్తకలితాంగుం డై సుమిత్రాసుతుం
డరయం బొల్చె విధూమవహ్నిగతిఁ బుష్పాభ్యర్చమప్రక్రియన్. 1954
- వ. ఇట్లు మేఘనాదుండు లక్ష్మణుని రక్తధారాసిక్తగాత్రుం జేసి సింహనాదంబుఁజేసి
డాసి రోషంబున ని ట్లనియె. 1955
- తే. జనవరకుమార మచ్చరాసనవిముక్త, జీవితాంతకవిషదిగ్ధశితపటిష్ఠ
కంకపత్రోగ్రవటుసాయకములు గదిసి, వితతముగ నేడు నీదుజీవితము గ్రాలు.
- క. బహువిశేఖంబుల నాచే, నిహతుడవై ధరణిఁ బడిననీచాంసంబున్
రహిఁ గంకకాకఘూకనివహములు భక్షించు నేఁ డవశ్యం బాజన్. 1957
- చ. వివిధనిశాతబాణములు వే నిగిడించి నమగ్రశక్తి నీ
కవచము సించి వి ల్విఱిచి గ్రక్కన నేఁ దల ద్రుంచి వైచెదన్

బవరములోపలం బడినభక్తుని దమ్ము ననార్యుని న్నికక
రవినిభ తేజః డైనరఘురాముఁడు చూడఁగలండు నేఁ డొగిన్.

1958

వ. అని సంరంభుం డై పరుషంబుగాఁ బలికిన సయ్యింద్రజిత్తువచనంబులకుఁగోపించి
లక్ష్మణుండు హేతుమంతం బగువాక్యంబున నిట్లనియె.

1959

తే. కర్పూరాధమ యీవృథాగర్వ మేల, బిరుసులాడినమాత్రానఁ బెంపుగలదె
బంటవై తేని నామ్రాలఁ బలికినంత, నేయు మట్టైన ఘనుఁ డని చెప్పవచ్చు.

క. మాటల వ్రేసినయంతనె, పాటిగ బలవంతుఁ డైనపగతుఁడు చెడునే
మేటి వయితేని యిప్పుడు, నూటిగ నీపలికినంతఁ జూపుము పెలుచన్.

1961

క. తడ వేల సాయకంబులు, విడువుము నీచంద మెల్ల వీక్షించి తుదిక
బిడుగుల కెన యగుతూపులఁ, బడవైచెద నిన్ను వజ్ర బలునిం బోలెన్.

తే. వట్టివాగ్వాద మేల దుర్వారవిశిఖ
వాద మొనరింపు మిది వీరవరునిగుణము
రాక్షసాధమ ఘోరమార్గణబలమునఁ
గాక భువి రిత్తమాటలఁ గలదె జయము.

1963

—అట్లు లక్ష్మణుఁ డింత్రజిత్తుతో యుద్ధము నేయుట. —

వ. అని పలికి మిత్ర తేజః డగుసుమిత్రాపుత్రుండు రాద్రసోష్ణాసభాసురవదనుం
డై నువర్ణవలయమండితం బైనకోదండంబు సవరించి గుణంబు సారించి ప్రత్యా
లీడపాదనుండై సూర్యమరీచీకల్పంబులును సుజాతపక్షవిరాజితంబులునుగాలా
శీవిషసన్నికాశంబులును మహావేగంబులు నగుసారాచంబు లైదు పొగలేని
మంటలు మింటం బర్వ వింటం గూర్చి ఘంటారవంబులు సెలంగ నాకర్ణ
పూర్ణంబుగాఁ దిగిచి రానణియురంబు గాఁడ నేసిన నద్దానవుండు లక్ష్మణశరాభి
హతవత్సుం డై శోణితంబు గ్రక్కుచు మూర్ఛితుం డై రథంబుపయిం బడి
యొక్కింతకుఁ దెలివి నొంది రోషభీషణుండై వజ్రకల్పంబు లగుమూఁడువాఁడి
తూపులు సౌమిత్రియురంబు దాఁక నేసె నితైఱంగున బలసంపన్నులును విక్ర
మాధికులును విక్రాంతులును సర్వశస్త్రవిశారదులును బరమదుష్టయులును
నిస్తులబలపౌరుషులును మహావీరులును మహాత్ములును ఇండకోదండవరాస్త్రశస్త్ర
ధరులు నగునరరాక్షససింహులు దృష్టసింహంబులచాడ్చున మహాగ్రహం
బులపోలికం గుమారతారకులభంగిఁ బురందరశంబరులకరణి గరుడపన్నగం
బులపగిది నన్యోన్యజయకాక్షులం దలపడి కన్నుల నగ్నికణంబు లొలుక సింహ
నాదంబులు సెలంగ గుణవ్రణాదంబులు దిక్కులు నిండ లావును జేవయు
బలంబును జలంబును దిట్టతనంబును సట్టహాసంబులు దీపింపఁ గాలమేఘంబుల
భంగి నొండొరులమీఁద బాణవర్షంబులు గురియుచుఁ బాయుచు డాయుచు
నేయుచు సహంకరించుచు హంకరించుచు ధిక్కరించుచు దృణీకరించుచు

వివిధప్రకారంబుల విన్నాణంబుగాఁ బోరుచుండ నయ్యా యోధనంబు మహా
భీమం బై తుములం బై సురాసురసంభ్రమప్రదంబై త్రిలోకభయానకం బై
చెల్లె నప్పుడు. 1964

ఆ. శత్రుకర్మనుండు సౌమిత్రి కోపించి, కనుల దాగుణాగ్నికణము లలరఁ
దొడరి దనుజుమీఁద దొడ్డనారసము మే, నుచ్చి పోవ నేయ నొచ్చి యతఁడు.
క. చండతర మైనతత్తో, చండస్వన మాలకించి తద్దయుఁ గినుకం
బెండు సెడి దీనముఖుఁ డై, యుండె స్తత్త్వఁనివదన మొగి గనుఁగొనుచున్.
తే. ఈకరణి దీనవదనుఁ డై తేకువ సెడి
ఱిచ్చవడి యున్నవాసవరిపుని జూచి
శత్రుభీషణుఁ డగువిభీషణుఁడు వినయ
మింపు సొంపార సౌమిత్రి కిట్టు లనియె. 1967

క. మనకు శుభనిమిత్తంబులు, గన నగుచున్నయవి రాజకంఠీరవ యీ
దనుజుఁ డవశ్యము మృతుఁడగు, మునుకొని పటుశరము లేయుమురయంబడరన్.
ఉ. నా విని లక్ష్మణుండు ఫణిసాధనిభాగ్నిశిఖోపమాసనా
నావిధివజ్రతుల్యదిననాథమయూఖసమాసకాండము
లేవవిరోధిమీఁద దొరలించిన సంతుభితాఖిలాంగుఁ డై
వావిరి వాడు మై మఱచి వ్రాలె శతాంగముమీఁద రోజుచున్. 1969

తే. ఇట్లు మూర్ఛితుఁ డై రాక్షసేంద్రతనయుఁ
డొకముహూర్తమునకుఁ దెలివొంది నొచ్చి
యున్న నిఖిలావయవముల నుదుటుకొల్పి
కార్ముకం బందుకొని రోషకలితుఁ డగుచు. 1970

క. కన్నుల రక్తిమ నిగుడగఁ, బన్నుగ వీరాగ్రగణ్యుఁ బార్థివతనయుం
గన్నారఁ జూచి పరుషం, బెన్నిక కెక్కంగ మరల నిట్లని పలికెన్. 1971

సీ. మనుజేంద్రనందన మఱచితే తొలినాఁటిరాత్రియుద్ధంబున లావు మెఱసి
నిన్ను నీయన్నను నిరుపమనాగాస్త్రపాశబద్ధులఁ జేసి భండనమునఁ
బడవై చినవిధంబు పదపడి మొన్నటిమాపు మి మ్మందఱ నేవు మీఱి
చలమునఁ గఱకుటమ్ముల విసంజ్ఞులఁ జేసి యనిలోనఁ గూలవై చిన తెఱంగు

తే. నిద్రవోయెడు కేసరి నెమకి లేపి, నటలు వెఱకినమాడ్కి వేసరక నన్నుఁ
జెనక వచ్చితి విబ్బంగిసిగ్గుమాలి, వాడితూపులనినుఁ ద్రుంతుఁ జూడుమిపుడు.

వ. అని పలికి రోషపరవశుం డై యద్దనుజరాజనందనుండు వహ్నిశిఖలం బొలిస
సప్తనారాచంబులు లక్ష్మణునిమీఁదఁ బరగించి నొప్పించి పదంపడి పదిబాణం
బులు పవననందనునిపై నడరించి వెంటనె వజ్రకల్పంబు లగునూటువిశిఖం
బులు విభీషణుని నెఱకలు గాఁడ నేసి విజృంభించిన నద్దశరభరాజనందనుండు
వానికడిమి గైకొనక సూర్యమరీచికల్పంబు లై నకాండసహస్రంబులు పరఁ

గించి యుబ్బడంచి ముఖారవిందంబునకు నుండహాసంబు చెలువొసంగ వాని కిట్లనియె. 1978

ఉ. ఓరి దురాత్మ యిందనుక నూరక ప్రేలితి వేమి యయ్యె నీ
పౌరుష ముర్వి ను త్రముడు పంతము లాడక శత్రువర్గము
న్బారము నొందఁజేయు నటు పంతము లాడియు నల్పుఁ డెంతయు
నైవ్విరుల గెల్వ లేడు పటువాగ్భల మాజి జయం బొసంగునే. 1974

క. బల్లిదుడ నంచుఁ బలుమఱుఁ, బల్లదములు పలికి పిదపఁ బగతుఁడు డాయఁ
వెల్లదనంబున నుండఁ, జెల్లునె చెల్లింపు మీపు చెప్పినయంతన్. 1975

క. అని పలికి కోపమున డాసినఁ గవచము దెంచి మేను చిల్లులు వాఱ
స్సునిశితసాయకవర్షము, దనుజేంద్రకుమారుమీఁద దశముగఁ గురిసెన్. 1976

తే. రాజపుత్రసాయకముల రాక్షసేంద్రు
హేమనర్తంబు చూర్ణ మై వ్యోమవిధి
నుండి పడెడుతారాజాలమో యనంగ
నడలి. వనచరు ల్పూడంగఁ బుడమిఁ బడియె. 1977

చ. శరపరిధూతవర్షుడయి సాంద్రకృతవ్రణుఁడై విభావరీ
చరుఁడు మహామహీధరముచాడ్పునఁ గంపము నొంద కఠుల
స్వరున మిడుంగుఱు లైదర వారక రాజకుమారుమీఁద భీ
కరతరవజ్రతుల్యపటుకాండనహస్తము లేసె నుద్ధతిన్. 1978

క. ఆహుహనీయప్రదర,స్తామము సీతాధిపానుజుని దాఁకి వెనక
మైమఱుపు సింది గాత్రము, భీమోద్ధతిఁ దూంట్లు గట్ట భేదించె వడిన్. 1979

వ. ఇ ట్లన్యోన్యకృతప్రతికారు లై యద్దాశరధిదాశకంఠు లుత్కంఠ దీపింప
నకుంతితలీల మత్తకంతీరపంబులచాడ్పునం దలపడి సవ్యావసవ్యమండల
ప్రకారంబులం దిరుగుచు మండలీకృతకోదండు లై పరివేషపరివృతసూర్య
మండలంబులయొప్పుఁ జూపుచు సాసారంబు లగుప్రళయకాలవలాహకంబుల
కరణి గర్జించుచు నొండొరులమీఁద నీరంధ్రంబుగా నంపవాన గురియుచుఁ
బరస్పర ప్రహరభిన్నవత్తు లై ప్రవ్రణంబులు జలంబులు దొరఁగుచు
దంబున రుధిరంబు గ్రక్కుచు రక్తధారోక్షితశరీరు లై ధాతుశోభితంబు
లగుకులాచలంబులమాడ్కిఁ జూడ్కులకు వ్రేఁ గగుచు రుధిరావసి క్తశరన్యూత
సర్వాంగులై హేతిమంతు లై నవై శావనరులధంగి వెలుంగుచు బాణక్షతవే
దన సహింపంజాలక సారెసారెకు నిట్టూర్పులు వుచ్చుచు మత్తమాతంగంబుల
మాడ్కి మఱుమనలుచు నొండొరులశరప్రహారంబులు వారింప నలవి గాక
నొడుగఱుచుచుసాయకవిదారితసర్వాధరణులై మ్రోటువడియున్నకదంబవృక్షం
బులలాగునం జూసట్టుచు యుద్ధోన్మత్తు లగుటం జేసి పరిశ్రమం బెఱుంగక

రాస్త్రసోల్లానభానురవదను లై లయకాలరుద్రులకై వడిఁ దేజరిల్లుచు మఱి
యు రక్తధారాసారసంసి క్తసర్వాంగులై యఖండసంధ్యా రాగమండలాంతర్గత
మార్తాండునిం గ్రేడిసేయుచు నుచ్చావచాకారంబు లగునారాచంబుల సంతరి
క్షంబు బంధించుచు సర్వాస్త్రకోవిదులలోన నగ్రగణ్యులుగావున సారెసారెకు
నస్త్రకాశలంబులు చూపుచు విచిత్రస్త్రకారంబునఁ గరలాఘుసశరలాఘువంబు
లు దీపింప ననోన్యన్యజయకాంక్షలం గులాచలంబులు కంపింప నముద్రంబులు
పొంగి పొరల గగనంబు ఘూర్జిల్ల దిక్కులు నడంక సర్వభూతంబులు భయం
బునం బర్వదివారాత్రంబు లేర్పడకుండ దీర్ఘకాలంబు రణంబుగావించిరప్పుడు.

క. సరరాక్షససాయకకర, పరిముక్తనునర్థపుంఖబాణములు తదం
గరుధిరపరిషిక్తములై, హరిపదమున నొప్పెఁ బావకార్చులమాడ్కిన్. 1981

క. మఱిగొన్ని మార్గణము లం, బరపథమున నుండి పుడమిపైఁ బడఁ దొడఁగెం
బెరసి విలయనమయంబున, నురుగతి మహి వ్రాలుదారుణోల్కలమాడ్కిన్.

క. దారుణలయఘననిర్ఘా, తారవములభంగి మ్రోసె నతిసాంద్రముగా
వారిధినుర్గుణరవములు, ఘోరము లై విన్నవారిగుండెలు వగులన్. 1983

ఉ. ఒండొరుమీఁద నుగ్రగతి నొక్కట నేయులనచ్చరంబు లొం
డొండ నభంబునం దొరసి యుక్కునఁ బుట్టినఘోరవహ్నిచే
మండుచుఁ దద్రణక్రమము మాపులు సర్వము గానిపించున
ట్లుండఁగఁ గ్రాలుబద్ధివియలో యనఁ జూడఁగ నయ్యె నయ్యెడన్. 1984

తే. అంబకాసారసుకృతవ్రణంబు లైన, దాశరథిదాశకంఠులతనువు లపుడు
చూడ నయ్యె నిష్పత్రకుసుమితభూరి, శాల్మలీకింశుకంబుల చంద మొంది.

చ. నలువుగ వారిగాత్రముల నాటినసాయకము ల్నుగంబుపైఁ
బొలిచినభూరిభూజములపొల్పునఁ జూడఁగ నయ్యె నప్పుడ
య్యెలపు బలంబు శౌర్యము వరాస్త్రసమృద్ధియుఁ బోలఁ జూచి వీ
రు లనఁగ వీరె యంచు నమరు బ్దనుజు ల్లోనియాడి రెంతయున్. 1986

క. ఆలోకనభీకర మై, వేలుపులకుఁ దాపనులకు విన్నయకర మై
కీలాభీలం బై యపు, డాలోకింపంగ నయ్యె నయ్యుద్ధ మొగిన్. 1987

క. వేసరక చలము డింపక, గాసిల్లక రాక్షసుండు కాకుత్స్థసవరుం
డీనున రోసంబుల నుల్లాసంబునఁ బోరి రిట్లు లా వినుమడి గాన్. 1988

ప. ఇత్రైఱింగునమహావీరులును గీర్తిమంతులును జయశీలురును సర్వాస్త్రకోవిదులు
నగుమానవదానవనాథసందనులు రాస్త్రతం బెనంగునెడ సమరపరిశ్రాంతం
డై సరావశిం బ్రవర్ధమానతేజం డై నలత్కణునిం జూచి యమృహారాజసందను
నకుఁ బ్రియహితంబులు సంపాదించుతలంపున మహాతేజం డగువిభీషణుండు
సంగ్రామంబుగావింప నమకట్టి నచినసమన్వితండ్లై కలభపరివేషితం బైనమత్త

శుండాంబులీల సనుకరించుచు రోదనీకుహారంబు నిండ గుణధ్వనిజేసి విపుల రోషంబునఁ జచ్చుటపిడుగులం బోనినిశితవిశిఖంబులు సాంద్రంబుగాఁ బరఁ గించిన నవి వైశ్వానరజ్వాలలు కాఱడవిడహించుచందంబున రాక్షససైన్యం బుల దహింపం దొడంగె నప్పు డతనిస్రావునం బన్ని తదనుచరులు శూలాసి పట్టినకూటముద్గరగదాపరిఘంబులు ప్రయోగించి దనుజబలంబుల నేలకుం గోలకుం దెచ్చి రిట్లు విభీషణుండు మంత్రులుం దానును నలిరేగి యాతుధా నుల నుగ్గునూచంబు చేసి వానరుల నవలోకించి యిట్లనియె. 1989

చ. వనచరులార రాత్రి చరవద్యునిజీవిత మన్న దోర్బలం
బనిన నితంఁడె యీఖలనిశాటుండు చచ్చినఁ బంక్తికంధరుం
డనిమొన రామబాణనిచయంబులఁ జచ్చినవాఁడు గావునన్
ఘనభుజు లంద తొక్కమొగిఁ గ్రమ్మి వధింపుండు వీని నుద్ధతిన్. 1990

సీ. కుంభనికుంభులు కుంభకర్ణుండు ప్రహస్తుండు వజ్రదంష్టుండు ధూమ్రనయనుఁ
డలజంబుమాలి మహామాలియును నిఘ్నుఁ డశనిప్రభుండు సంహ్రాది వికటుఁ
డగ్నికేతుండును యజ్ఞకోవుండు సుప్తఘ్నుం డకంపనప్రఘనతపన
తరణిశత్రులు మహాదరమహాపార్శ్వప్రఘనకప్రజంఘాతికాయభాస

తే. కర్ణ దేవాంతకనరాంతకద్విజిహ్వ, లావిరూపాక్షయూపాక్షయజ్ఞశత్రు
లాదిగాఁ గలదైత్యబలాధినాథు, లందఱును ఘోరగతిఁ గూలి రాలమందు.

క. పంతము మీఱ రణార్ణవ, మంతయు దాటితిరి మీర లటు గోష్పదకం
బంతకడఁ జిక్కె నీతని, నంతము నొందించి దాటుఁ డాశేషంబున్. 1992

క. మగఁటిమి మీఱఁగ మనతో, జగడమునకు వచ్చినట్టి సాహసు లెల్లం
దెగటారి రితండు మడిసిన, నగచరవరులార మనమనఁగిడ దెగున్. 1993

క. పినతండ్రి నైననా కిటు, తనయునిఁ జంపంగఁ దగదు దాఁ జంపిన నొ
క్కనిచే రణమునఁ జంపించిన భువి నీరెండు సరియె చింతింపంగన్. 1994

తే. దురిత మైనను గానిమ్ము పరమహితము, రామకార్యార్థ మిది గాన భీమవద్యుఁ
డైనసౌమిత్రిచే వీని నదృష్టముగఁ, గలనఁ జంపింతు మాయలు గెలువ నింక.

క. వానరు లందఱుఁ దలవడి, నానావిధతరుల శిలల నఖదంతములన్
వీనిసహచరుల నందఱుఁ బూని వధింపుండు సమగ్ర భుజబల మలరన్. 1996

వ. అని పలికిన విభీషణప్రేరితులై వానరు లందఱు విలయపవనప్రేరితమేఘంబుల
పగిది విజృంభించి మేఘంబులంజూచిన మయూరంబులభంగి భూసభోంతరంబు
నిండ సింహనాదంబులు చేయును లాంగూలంబులు ద్రిప్పుచు మదగజేంద్రం
బులవై కుఱుకుకొదమసింగంబులమాడ్కి రాక్షసులమీఁది కురవణించి సాం
ద్రంబుగా శిలాపాదపవర్షంబులు గురియుచు విక్రమించిన సయ్యాతుధానులు
కోపించి భయంబు విడిచి గదాపరిఘపట్టినప్రాసకరవాలభిండివాలశక్తితోమర

పాణు లై వారలం దలపడిన నయ్యిరుగెడలవారికి దేవానురులకుంబోరె
 ఘోరం బగునంగ్రమం బయ్యె నప్పుడు భల్లూకనాథుం డగుజాంబవంతుండు
 నిజబలంబులఁ బురికొల్పి తానును రాక్షసబలంబు సొచ్చి కాలమేఘంబు కర
 కాశనివర్షంబు గురియుచందంబున నీరంధ్రంబుగా శిలావర్షంబు గురియుచు
 నఖదంతంబుల వ్రచ్చుచు బహుప్రకారంబుల యాపుమాపం దొడంగిన నద్దా
 నవు లాపరాక్రమధుర్యం బొదివి నీలజీమూతంబు మహాచలంబుమీఁద జడి
 వాన గురియుపోల్కి నానాస్త్రశస్త్రవర్షంబుఁ బరఁగించి వెనుదీయక యేపునం
 బెనంగు చుండి రితైఱం గాలోకించి మరున్నందనుండు లక్ష్మణుని డించి యొక
 విశాలసాలం బుత్పాటించి తెచ్చి యొక్కొక్కవ్రేలున ననేకరాక్షసుల నేలం
 గూల్చుచు విక్రమవిహారంబు నలిపె విభీషణుండును మంత్రులుం దానును నలి
 రేఁగి వివిధాస్త్రశస్త్రంబుల దనుజులఁ బెక్కండ్రఁ బాటి నమరు చుండె నక్కల
 కలం బాలకించి యింద్రజిత్తు కోపించి బ్రహ్మాండభ్రాండంబు వగుల ధనుష్టం
 కారంబు గావించి వజ్రశనిసమప్రభంబు లై ననారాచంబులు విభీషణుని
 మీఁదం బ్రయోగించిన నవి యతనిశరీరంబు భేదించి ధరణి గాఁడిన నది దండ
 తాడితం బైనకుంభంబుపగిది పగిలి న్రయ్యలయ్యె నప్పు డతనియాటోపంబుఁ
 జూచి నహింసక లక్ష్మణుం డెప్పటియట్ల హనుమంతు నెక్కి యింద్రజిత్తుం దల
 పడిన నవ్వీరశిఖానులు కననన్యసాధారణం బైనరణం బయ్యె నంత. 1997

ఉ. చండభుజావలేపమున సాంద్రగుణధన్విని మింటఁ బర్వఁగా
 నొండొరుమీఁద నొక్కమొగి నుగ్రశరప్రకరంబు లేయుచున్
 గాండతిరోహితాంగు లయి కాలఘనాంతరితౌషధీశమా
 ర్తాండులభంగిఁ గన్నడక దారుణభంగిఁ బెనంగి రిద్దఱున్. 1998

మ. శరసంధానమునుం బ్రమోక్షము ధనుస్సవ్యావనవ్యక్రమం
 బురుముష్టిప్రతిబంధనంబు గుణసంయోగంబు లత్యౌష్టియుం
 గర మాదానము విగ్రహంబును సమాకర్షంబుఁ గన్నట్టకుం
 డ రహిం బోరిరి పాణిలాఘవమునన్ మాతోడ్డి చిత్రంబుగన్. 1999

తే. చాపవేగప్రముక్తవిశాలబాణ, జాలములచే నభంబు సంఘన్న మగుచు
 నుండఁ దగ్గతవినుల గ్రహోడువితతు, లెవ్వీయును జూడఁబడవయ్యె నెట్టిరణమొ.

తే. రాజనుతుతోడ మార్కొన రావణికిని, రావణి నెదిర్చి పోరాడ రాజనుతున
 కగునుగా కమ్మహాత్ముల నలమ నొరుల, కలవియే యని కొనియాడిరమరు లపుడు.

క. అతులితశరబాహాహం, కృత్రిక బోరెడువారిఁ జూచి యితఁడు గెలుచు నేఁ
 డితఁ డోడు నని యథార్థ, స్థితి నూహింపంగ లేక చిక్కిరి వేల్పుల్. 2002

చ. నమకొని వార లిరువురు ప్రచండగతిం బరఁగించుశాతశాం
 డము లతిసాంద్రభంగి గగనంబును దిక్కులు నిండఁ బర్వ న

య్యమవననాటిరాత్రి యసితాభము గ్రమ్మినవేళఁ బుట్టునం
తమనమువోలె ఘోరముగఁ దత్సమయంబునఁ గ్రమ్మెఁ జీఁకటుల్.

2003

ఆ. అంతలోనె సూర్యుఁ డస్తమించె రణాంగణమునఁ బాఱురక్తనదుల కాంతి
మింటఁ బర్వితెంచుమించెనో యనుమాడ్కిఁ బరమదారుణముగఁబరఁగెసంధ్య.

సీ. కాంక్ష దీరఁగ మాంసఖండజాలము మెక్కి లీలమై నాడుబేతాళురవము
పునుకలో మెదడు గైకొని తిని నొక్కెడు కూశ్మాండగణములఘోషణంబు
కడుపులు నింక రక్తము ద్రావి దిరుగు భీకరజంబుకంబుల కలకలంబు
మస్తేష్కము భుజించి మలయుకంకోలూకకాకగృధ్రములభీకరనినాద

తే. మొక్కటై భీమగతి మ్రోసె నుర్వి నిండ
వాయువులు వీవ నోడె వై శ్వాసరుండు
వెలుఁగఁ డయ్యె నక్షత్రము ల్వెలుఁగుఁ జూప
వెఱచె విలయకాలమునాటివిధము దోఁచె.

2005

క. ఆయుత్పాతము గని నిర, పాయులు పరమద్దు లెల్ల భ్రాంతహృదయు లై
పాయక గోబ్రాహ్మణులకు, శ్రేయం బగుఁగాక యని వచించిరి వరుసన్.

2006

ఉ. ఆరభసంబుఁ జూచి గరుడామరకిన్నరసిద్ధసాధ్యయ
క్షోరగగుహ్యాకాదులు భయోద్ధతి నచ్చటి కేగుదెంచి యా
వీరవరేణ్యు లక్షుణుని వేయువిధంబుల నన్నుతించి యీ
ఘోరనిశాటుఁ ద్రుంపు మని గొబ్బున దీవన లిచ్చి రయ్యెడన్.

2007

ఉ. అంత రఘుప్రవీరుఁడు మహాభుజవీర్యుఁడు లక్షుణుండు కా
లాంతకుమాడ్కి బిట్టలిగి యద్భుతఘోరగుణాన్వనంబు రో
దోంతర మెల్ల నిండ నిశితాయుధము ల్పరఁగించి వానరు
ల్సంతస మందఁ డత్తనువు జల్లెడకంతలు చేసి వెండియున్.

2008

క. దక్షతఁ బదిబాణంబుల, వక్షము పగులంగ నేసె వదలక విలన
త్పక్షార్థచంద్రశరమున, రక్షిపతిసుతునివిల్లు గ్రక్కునఁ దునిమెన్.

2009

ఆ. మఱియు నొక్కఘోరమార్గణంబున వాని, పడగ నేలఁ గూల్చి పటునిశాత
శరచతుష్టయమున హరిచతుష్టయమును, వికల మొందఁ జేసి వేగ మడర.

2010

ఉ. పాయక యొక్కదారుణనుపర్యనుపత్రసుపుంఖశాతపూ
ర్ణాయతము క్తసిద్ధరవరాయుధసన్నిభకాలదండక
ల్పాయతభానుభానుతులితాగ్నిశిఖోపమకాంచనోల్లస
తస్పయక మేసి వాని రథసారథిశీర్షము ద్రుంచె నుద్ధతిన్.

2011

వ. ఇట్లు వినిహతసారథియు విశేకలితకేతనుండునువికలసాధనుండునై యయ్యాఖండ
లరిపుండు తానె సారథ్యంబుసేయుచువేటొక్కమహోద్దండకోదండంబు గొని
గుణధ్వనిఁ జేసి నిరంతరంబుగా శరంబులు గురియుచుఁ జూపఱ కద్భుతసామ

ర్థంబుఁ జూపుచుం గవిసిన నాలక్ష్యణుండు వానియాటోపంబుఁ జూచి నహిం
 పక కోపించి వాఁడినారనంబు లదతంట నేసిన నద్దనుజ శేఖనుండయ్య మోక్ష
 రంబుల నొచ్చి యంతలోన లభనంజుం డై నసారథిం దలంచుకొనిచింతించివే
 డినిట్టూర్పులు పుచ్చుచుఁ జాపంబు సారింప శరంబు సంధింప శక్తుండు గాక
 లక్ష్యణుం డేటిచూడం జాలక విషణ్ణవదనుం డై యూరకున్న నతనిముఖలక్షణం
 బుపలక్షించి వానరు లండఱు పరమసంహృష్టు లై లక్షణుం బ్రశంసించి రంత
 బ్రహ్మథియురభనుండునుశర భుండునుగంధమాదనుండునువీరా వేశంబునంగవిసి
 తై లశృంగంబులు రావణిరథంబుపైవై చిన నది మధితావృతురంగమంబై భగ్న
 ఊకూబరంబై విశకలిత కేతనాతపత్రచక్రంబై ధరణింగూల నిట్లురథంబు నుగ్గు
 నూచంబుఁజేసి యవానరో త్రములు నలున్వరు గ్రమ్మటలక్ష్యణునిచాలికింజనుడెం
 చితత్పార్శ్వంబునం గొలిచి యుండిరి యిట్లు తనరథంబు భగ్నంబై కూలినవిర
 థుండై లాఘవంబునఁ బుడమికిం దాఁటి పదాతియై కోపంబురెట్టింపఁబొలివోని
 బంటుతనంబునఁ బుంఖానుపుంఖంబులుగా శరంబులు పరఁగించుచు మార్కొ
 నిన నద్దశరథరాజనందనుండు సంక్రద్ధుం డై శరాసారఘోరంబుగాఁ గవిసిన
 నమృహావీరులు పరస్పరజయకాంక్ష లినుమడింప మత్తగిజంబులచాడ్చునం దల
 పడి ఛిద్రంబు లనేపించుచు రాద్రంబునం బెనంగునెడఁ దత్పార్శ్వంబుల
 నలిరేగి రాక్షసులు వానరులు భీమప్రకారంబున మార్కొనిమహారథనంబున
 ఘోరప్రకారంబునఁ బెనఁకువకుం జొచ్చిన నందడికయ్యం బయ్యెనప్పు డానం
 దున నెడగని రావణనందనుండు రాక్షసుల కిట్లనియె.

2012

సీ. కలయంగ బెరసిన కటికిచీకటులచే దిక్కు లన్నియుఁ జాలఁ దెల్పి దప్పె
 దనవారు నెదిరివా రని తెలియఁగ లేక భ్రమగొని యున్నారు ప్లవగవసులు
 వీరల పంచింది వెన నేను బురి కేగి రథ మెక్కి వచ్చెద రణ మొనర్చి
 నావచ్చునందాఁక నావార్త వానరు లెఱుంగకుండఁగఁ జోరుఁ డేపు మెఱసి

తే. యేను బురి కేగుటయు మది నెఱిఁగి రేని, యీదురాత్ములు వానరులెట్టులైన
 నతిమి పోనీక పెనఁగుదు రట్లు గాన, స్వస్థచిత్తు లై కయ్యంబు నలుపవలయు.

క. అని పలికి రాక్షసేశ్వర, తనయుఁడు తనపనికి యాతుభానుల నిడి కా
 ననచరవీరుల శందఱఁ, గనుమఱిపి నిశాటపురికి గ్రక్కున సరిగెన్.

2014

చ. అరిగి సువర్ణ కేతనసమంచితనూత్నయుగాక్షచక్రకూ
 బరపరికిలితంబు ప్రతిబద్ధజవాశ్వము నర్పశస్త్రసం
 భరితము కాంచనాభరణభాసిత మశ్వగతిజ్ఞమాతశే
 ఖరసహితంబు నైనగిరికల్పశతాంగము నెక్కి చెచ్చెరన్.

2015

ఉ. దానవయోధముఖులు ప్రతాప మెలర్పఁగఁ దన్నుఁ గొల్పి న
 ద్దానవనాథనందనుండు తప్పక గ్రమ్మట యుద్ధభూమికిన్

మానుగ వచ్చె వాని లఘిమ న్గని వానరు లావిభీషణుం
డాశృపనందనుండు హృదయంబున విన్నయ మంది రయ్యెడన్.

2016

ఉ. అంత దశాస్యపుత్రుఁడు దురంతకృతాంతబలాభిభూతుఁ డై
సంత మెలర్చుఁ గార్తుకము బాగుగ నజ్యముఁ జేసి శౌర్య మం
తంతకు మీఱి సాయకసహస్రము లేసి వనాటసైన్య మిం
తింతలు తున్నులై వెన మహిష్ఠలిఁ గూలఁగఁ జేసి బల్విడిన్.

2017

ఉ. వెండియు మండలీకృతనవీనశరాసనుఁ డై మహోద్ధతిం
జండశిలీముఖంబు లతిసాంద్రముగాఁ బరఁగించి వేసవి
స్తండకరుండు తీవ్రకిరణంబుల నల్పజలాశయంబు ను
ద్దండత నింకఁ జేసినవిధంబునఁ గీతతతిం గలంచినన్.

2018

తే. వికటమారారిమార్తి యై విక్రమించు, వానికోల్లల కోర్వక వానరాభి
నొచ్చి సౌమిత్రిశరణంబుఁజొచ్చెనపుడు, భయముదీసింపఁ బ్రజప్రజాపతినిజోలె.

క. ఆరఘువద్యుఁడు వానర, వీరుల కభయంబుఁ దెల్పి వేగం బడర్చ
భూరికరలాఘవంబున, సారాంబక మేసి వానిచాపము ద్రుంచెన్.

2020

క. అతఁ డొండొకకోదండము, చతురతఁ గైకొనిన దానిఁ జయ్యన బాణ
త్రితయమునఁ దునిమె మఱియొక, వితతధనువు గొనిన దానివినువక దునిమెన్.

తే. తునిమి తోడ్తోడఁ గ్రావ్వొడితూపు లేసి, కత్తళము సింది పడవడి కాలఫణి
మానశరపంచకంబున వానిగాత్ర, ముచ్చిపో నేసె వేల్పులు మెచ్చి పొగడ.

క. సౌమిత్రికార్తుకస్రుత, భీమశరము లతనిమేను భేదించి వడి
వ్యోనుమున కెగసి వెంటనె, భూమిం బడె రక్తగాత్ర భోగులమాడ్కిన్.

2023

చ. విడువక యింద్రజిత్తు రఘువీరవరాంబకభిన్నవర్షుఁ డై
కడువడి నోట శోణితము గ్రక్కుచు వేటొకవిల్లు దాల్చి బి
ట్టడరి కులాద్రిమీఁద విలయాభ్రము వర్షము గుమ్మరించుకై
వడి రఘువద్యుమీఁద శరవర్ష మొగిం గురియించె నుద్ధతిన్.

2024

తే. అర్జున డాత్మీయకరముల నవిరళముగ, నెఱసికొని యున్నచీకటి విరియఁజేసి
నల్లు దశరథసుతుఁడు నిజాంబకముల, రాక్షసోత్సృష్టబాణవర్షంబు మాన్చె.

ఆ. నుంచు విరియఁ జేసి మహిత తేజంబునఁ, గ్రాలుభానుగతి విరాజమానుఁ
డగుచు వైరిమీఁద నవిరళశరవృష్టి, గురిసి విన్తయరంబు వజ్రలఁ జేసి.

2026

క. సురవైరి మేన నాఁటిన, శరములు రఘువీరువింటి శరము లొకటి యై
పరికింపఁ ద్రాళ్ళు వెనచిన, కరణిం జూపట్టె నడిమి కాండము లెల్లన్.

2027

క. ఒక్కొకని మూఁడుశరములఁ, దక్కినరక్కసుల నెల్లఁ దద్దయుఁ గినుక
స్రక్కించి నురల రావణి, నక్కజముగఁ బెక్కుఁగఱకుటమ్ముల నొంచెన్,

- ఆ. శత్రుతాపి యైనసౌమిత్రిచే నిట్లు, హన్యమానుఁ డగుచు ననురవరుఁడు
కనుల నిప్పులురలఁ గాకుత్సవంశాగ్ర, గణ్యు ఘోరసాయకములఁ గప్పె. 2029
- ఉ. దానికి నల్లి రాఘవుఁడు దారుణశాతశీలీముఖంబులం
దానవముక్తకాండములఁ దట్టి వడిం గరలాఘవంబున
న్యాసక సూతుఁ జంపినఁ గ్రమంబున వాజు లవిక్లబంబులై
పూని రథంబు మోచిగొని పూర్వగతి నివహించె నేన్పునన్. 2030
- ఆ. ఆవిధంబుఁ జూడ నద్భుతం బయ్యె సౌ, మిత్రి యంతఁ గనలి మిహిరకీరణ
తులితసాయకములఁ దోడ్తోడ వేగంబు, నివ్వటిల్ల హరుల నొవ్వఁ జేసె. 2031
- క. రాఘవునిభూరికరశర, లాఘవ మది చూచి కనలి రాక్షసవరు్యం
డాఘోపం బడర దశా, మోఘశరము లేసె వక్షముం దాఁకంగన్. 2032
- ఆ. వానివజ్రతుల్యవాసుకిసన్నిభ, సాయకములు పవనసమరయమున
నేగి రఘువరేణ్యు హేమవర్తము దాఁకి, మిడుఁగులులు సెలంగ మిట్టిపడియె.
- ఉ. అంతటఁ బోక వాఁడు విలయాగ్నివిధంబునఁ బేర్చి యార్చి కా
లాంతకదండకల్పనిశితాంబకము ల్వైన మూఁడు గూర్చి య
త్యంతరయంబునం గుణరవార్భటి వింటఁ జెలంగ నమృహీ
కాంతకుమారుఫాలఫలకం బొగి నాటంగ నేసె నుద్ధతిన్. 2034
- తే. ఘనలలాటస్థనటుసాయక త్రయమున, నమృహారాజసుతుఁడు రణాగ్రమందుఁ
జాల కోభిల్లె నపుడు లనత్రిశృంగ, కలిత మైననుమేరునగంబుకరణి. 2035
- తే. రాజసుతుఁ డిట్లు రాక్షసరాజతనయ, బాణవిద్ధుఁడై కోపంబు ప్రజ్వరిల్ల
ధనువు సారించి వానివక్త్రంబుమీఁద, విశిఖపంచక మడరించి వెగడుపఱచె.
- న. ఇట్లు మహాబలశరాసనులును సముద్యతాయుధులును మహావీరులును భీమపరా
క్రములును బ్రచండవేగులును నగురాజనందనరావణనందనులు పరస్పరజయా
భిలాషలం గవిసి నిశితాగ్రంబు లగుఘోరనారాచంబు లొండొరులమీఁద
బరగించుచు శోణితద్విధాంగులై పుష్పితాశోకకింశుకంబులచందంబునం దేజరిల్లు
చుండి రప్పుడు సమరకోపనయుక్తుడై రావణాత్మజుండు సౌమిత్రితోడం బో
రుచు నెడగని మూఁడువాఁడితాపులు విభీషణువదనంబు గాఁడ నేసి వెండియు
లాఘవంబున నయోముఖంబులై నభల్లంబులు పరగించి యొక్కొక్కశరంబున
నొక్కొక్కవానరుం దూలనేసి వానరుల నందఱి బడలుపడంజేయుచు విజృం
భించిన సతనిభుజాటోపంబున కలిగి విభీషణుండు గదగొని సాహసంబున వాని
రథంబుపైకి లంఘించి హయంబులం జదియ మోచిన సతండు హతాశ్వనూ
తుండై పుడమికి దాఁటి కోపాటోపంబున. 2037
- క. మదమున రథశక్తిం గొని, వదలక పినతండ్రిమీఁద వైచిన దానిం
బదలఁ గని ధాముతమ్ముఁడు, పదితునుకలు నేసె నడుమఁ బటుభల్లములన్.

- చ. అలిగి విభీషణుండు చలమానగ నైదు శితాంబకంబు లా
బలభీదదాతినాథనుతుపై నిగిడించినఁ దచ్చరంబు లా
ఖలునియురంబు దూఱి చులుక న్వస వీచున నిర్గమించి శో
భితె సతిలోహితావయవభీషణభోగులమాడ్కి నెంతయున్. 2039
- క. రావణి యప్పుడు కన్నులఁ, బావకశిఖ లుప్పటిల్లఁ బటుగుణరవము
న్దావించి పితృప్ర్యనివై, జీవము గొనునట్టిఘోరశితశర మేసెన్. 2040
- క. తడయక దశరథతనయుఁడు, కడువడిఁ బఱ తెంచుదానిఁ గాంచి రయమునం
బిడుగులకెన యగుతూపుల, నడుమనె ఖండించి వైచె నాకులు మెచ్చన్. 2041
- వ. అంత. 2042
- ఉ రావణనందనుం డలిగి రాక్షసు లందఱు మెచ్చి చూడ నెం
తే వడి శింజనీన్వసము దిక్కులు నిండఁగఁ జేసి వీరకత్తో
వావిరిఁ గాలుఁ డిచ్చినయవార్యశరం బరిఁబోసి వీరసం
భావితఁ డై నలక్ష్మణునిపై నిగిడించెఁ బ్రచంపవై ఖరిన్. 2043
- ఉ. దాని తెఱంగుఁ జూచి వసుధావరపుత్రుఁడు మున్ను న్వన్నమం
దానరవాహనుం డొసఁగినట్టిసురాసురలోకదుస్సహం
బైనయ మోఘ బాణము రయంబున వింట ఘటించి శింజనీ
ధావనము మీఱ దేవపతివై రిషయిం బరఁగించె నుద్ధతిన్. 2044
- వ. ఇ ట్లవ్యహనీయాస్త్రంబులు రెండును పరిఘోషమబాహుపూర్ణాకృష్టవిసృష్టం
బులై ప్రచండ తేజంబునవెలుంగుచుఁ గ్రాంచంబులపగిదివిరావంబులు సేయుచు
వై శావ్వసరజ్జ్వలభంగి నింగి వెలుంగం జేయుచు భయంకరప్రకారంబున
గగనంబున ముఖాముఖ నొండొంటిం దాఁకి పరస్పరసంఘట్టనంబునం బుట్టిన
సఘానువిస్ఫులింగ పావకజ్జ్వలలు భూనభోంతరంబునిండ మహాగ్రహంబులపో
ల్కిదారుణంబుగాఁ బోరిపోరి యన్యోన్య తేజఃప్రదహ్యమానంబులై పుడమిం
బడియె నిట్లు ప్రతిహతంబులై నశరంబుల విలోకించి దశరథనందనులుప్రీతితులై
యొక్కింతసే పూరకుండి వెండియుఁ జాతరోషులై రాద్రప్రకారంబునరణంబు
గావించుచు. 2045
- శా. వీరగ్రామణి లక్ష్మణుండు పటుదోర్విర్యంబు దీపింప నే
పార వ్రావణిమీఁద వారుణశరం బత్యుగ్రుఁ డై యేసినం
గ్రూరాత్తుం డగురాక్షసుండు నుదిలోఁ గోపించి రాద్రాస్త్రము
స్థోరప్రక్రియ నేసి దాని నడుమక దున్నాడె నత్యుద్ధతిన్. 2046
- ఉ. రావణి యల్లి తీవ్రతరరావము లేర్పడ సర్వలోకము
లేవత లార్తి నొందఁ బటుదీప్తహుతాశనబాణ మేసిన
న్యూవరనందనుం డవుడు భూరిభుజావిభవాభిరంజితం
డై వడి సౌరబాణమున నయ్యసలాస్త్రముఁ ద్రుంచె వ్రేల్కిడిన్ 2047

- శా. ఆరక్షణపతిసందనుం డపుడు ఘోరాకారుఁడై పేర్చి మా
 ర్వీరావంబు చెలంగ సర్వజగము ల్బిజిల్లి కంపింప జే
 వారాతు ల్వినుతింప వాయుశర మేయం దాని ఖండించె నే
 పార స్తమ్ములు డాకపు లొవ్వగడ నైం ద్రాస్త్రప్రయోగంబునన్. 2048
- మ. దనుజాధీశకుమారుఁ డప్పు డురగాస్తం బేసినం జూచి రా
 మనరేంద్రావరజండు వేల్పులు నుతింపం గాగుడాస్తంబు నే
 సిన నారెండును మింటఁ దాల్చిని బలశ్రీమీఱఁగార బోరి గ్ర
 థన నన్యోన్యహాశంబు లై ధరణిమీఁడుం గూలె నత్యున్మతిన్. 2049
- తే. ఇటులు నవ్వీర శేఖరు లిగువు గుగ్గ, మూర్తలై నాహసంబున మొససి యస్త
 సమరమొనరించునప్పుడేచాయఁగన్నఁ. బ్రళయకాలంబునాటితెఱంగుదోఁడె.
 క. దోర్బేధి నున్నమాచులు, దేవత లారధ్యముల ప్రదీపకు నొగి సం
 భావించుచు దీవించుచు, సేవించిరి సమరవిజయస్థితి డొంచుచున్. 2051
- ఉ. అప్పుడు దైత్యవర్యుండు నృపా స్త్రనివారత మైన బాణము
 స్తప్పక చూచి యల్లి భుజదర్ప మిం కన్నటి కందుఁ గన్నులన్
 నిప్పులు రాబఁ దీవ్రగతి నేర్చున వింట నుహసుగా న్నముం
 దప్పక కూర్చి యేసె వితతంబుగ నుంటూ మింటఁ బుగ్గొంగన్. 2052
- మ. దనుజుం డిట్లు సమగ్రశక్తి సమరాస్తంబు వృక్షయోగింఁజ జ
 య్యన నయ్యత్తమహాత్మ్య మెట్టిదో యుసంఖ్యాశంబు లై గూఁముల్
 ఘనచక్రాసింహశ్వధంబులు గదల్ ప్రాసంబులన్ శక్తిం
 తనికాయంబులు వ్రట్టి యాకీషము నింపం బుద్వే ఘోరింబుగన్. 2053
- క. ఆయుతౌతము గనుఁగొని, పాయక దేశము మునలు భయమున నధిక
 శ్రీయుతుఁ డగుసామిత్రి క, పాయము గాసుంపఁ దోడువడి ప్రాచి రనిన్ 2054
- మ. అనురాధీశకుమారబాహుగళితం బై ఘోర మై తీక్షణమై
 యసిచక్రాదికగర్భ మై సకలభూతావార్య మై యుగిరిం
 బన మీఱి నృపసనాతివేగమున శుంభుని నే నెంచున
 య్యసురాస్త్రంబును జూచి లక్ష్మణుండు తీవ్రాటోపసంపంభి మై. 2055
- చ. అలిగి నుపేశ్యరాస్త్రము రయంబున నేసిన నన్యుహాస్రము
 జ్జ్వలదినఁ డాత్మ తేజమున సాంద్రతమంబు నడంచుకై వడిం
 దలఁచి దానవాస్త్రమును దప్పక నగ్ధముఁ జేసి సత్రము
 స్థలయ దహించినట్టిశిఖికై వడి శాంతి విహించె నంతయున్. 2056

—ఇంక ఇంద్రుడు లక్ష్మణునిచే జమ్మట. ఇంక—

వ. ఇ ట్లమిత్రబలమర్దనుం డగులక్ష్మణుండు మాహేశ్వరాస్త్రంబున సమరాస్త్రంబు
 నవలీల చూపుమాపి యంత నిలువక యంతకుభంగి సంతత కధికరాద్రంధై

యింద్రజిత్తుం జూచి ప్రచండకోదండగుణప్రణాదంబు రోదసీభాగంబు నిండం
బూరించి కోపంబుఁ బెంచి సింహనాడంబు గావించి తొల్లి దేవాసురయుద్ధంబు
నందు మహాతేజం డగుపురందరుం డెద్దానివలన దానవుల జయించె నట్టిహు
తాశనసమస్పర్శంబును రాక్షసవిదాశనోచితంబును బతత్రశోభితంబును సుసంస్థి
తాంగంబును సుపర్వంబును సువర్ణాలంకృతంబునువీరశరీరాంతకరంబునుదురా
వారంబును దుర్విషహంబునుసర్వలోకభయావహంబును నాశీవిష్ప్రఖ్యంబును
సర్వదేవసమస్కృతంబును సమిత్రమథనక్షమంబును సజిహ్వాగంబును సప్రతిహ
తంబును ననంతబలంబు నగునైంద్రాస్త్రంబు గొని సచరాచరంబు లగులోకం
బులు భయంబున నాకంపింప మహీచక్రంబు చలింప దిక్కులుఁ బీటలువాఱు
దివాకరుండు మందరశ్శిగాఁగ సురగరుడోరగంధర్వపరమర్షి సిద్ధవిద్యాధరా
దులు గగనంబునం బన్ని సంభ్రాంతహృదయు లై రావణి స్వయంపు మని పలుక
సమంత్రకంబుగా శరాసనంబునందు సంధించి యాకర్ణపూర్ణంబుగా నాకర్షించి
లక్ష్మీవంతుం డగులక్ష్మణుండు కార్యసాధనం బగువాక్యంబున నిట్లనియె 2057

చ. అతులితభంధి రాఘవనృపాగ్రణి ధార్మికుఁ డేని సత్వసు
వ్రతుఁ డగునేని లోకగణరంజనుఁ డేని సుపర్వకోటికే
హితుఁ డగునేని నిక్కముగ నీశరరాజము నేఁడు రావణిం
జతురతఁ జంపుఁ గాక సురసాధ్యమహామునిసాక్షి కంబుగన్. 2058

క. అని పలికి లక్ష్మణుండు చ,య్యన నాకర్షించి యమృహాస్త్రము ననురేం
ద్రునిమీఁద విడిచె శత్రుఁడు, మును జంభునిమీఁద వజ్రమును బోలె రహిన్.

సీ. కల్పాంతకాలసంకర్షణానలశిఖామాలికాజాబ్యల్యమాన మగుచుఁ
బ్రశయకాలోదగ్రభాస్కరతిగ్గమరీచికాగణదుర్నిరీక్ష మగుచుఁ
గాలజీమూతసంఘాతనిర్గతమహానిర్హతతత్వలితో గ్రనినద మగుచుఁ
బ్రబలమహీధరోత్పాటనక్షమమహావిలయర్పుంఝావాతవేగ మగుచు
తే. నంబరమ్మన న శ్లేగి యమృహాస్త్ర, మెల్లవారలు చూడ నహీనరత్న
ఖచితకుండలకోటిరకలిత మైన, జంభనూదనరిపునిమ స్తకము ద్రుంచె. 2060

క. అపు డారాత్రించరసై, న్యపతివిపులశిరము శోణితౌఘాక్షిత మై
తపసియకందుకముక్రియ, యపాచరులు చూచి యేడ్వఁ గహ్వరి డొల్లెన్. 2601

క. సతసుత్రాణము నారో, పితచాపము రత్నఖచితపృథులాభరణ
ద్యుతియుత మగుతత్కాయము, యీతిజముచందాన నపుడుక్షీతిపైఁ గూలెన్.

ఆ. వానిపాటుఁ జూచి వనచరు లందఱు, హర్షకలితు లగుచు నలబలుండు
పుడమిఁ బడినఁ జూచి పొంగువేల్పులభంగి, సింహనిన్వనములు నేసి రపుడు.

ఆ. అంత నంతరిక్షమందు గంధర్వదేవర్షి సిద్ధసాధ్యవసుభుజంగ
యక్షగరుడచారణాఘరోజనహర్ష, నిన్వనంబు దిశలు నిండి చెలఁగె. 2064

క. ప్రముదితమానసు లై యపు, డమరులు గగనమున నుండి యారఘుకులన

త్తము వేనోళ్ల నుతించుచుఁ, గోమరారంగఁ బుష్పవృష్టిగురిసిరి వేడ్కన్. 2065
క. సురతటినీజలశీకర, పరిషి క్తతదీయకమలపరిమళలహరీ

పరికలితుఁడై రఘూత్తము, పరిశ్రమము వాయ నపుడు పవనుఁడు వినరెన్.

క. పాడిరి గంధర్వులు గోని, యాడిరి పరమర్షి చారణాదులు దివిపై
నాడిరి దివ్యాపురనలు, తోడనె మ్రోయించి రమరదుందుభులు రహిన్. 2067

క. విగతవ్యథంబు లై సమ్యగలంకృతమందిరంబు లై భవ్యము లై
నిగదితశుభకథనము లై, జగములు శోభిల్లె నపుడు సమ్మోదమునన్. 2068

మ. దురితాత్ముం డగురావణాత్మజునిచే దూరికృతస్వార్జితా
ధ్వరు లై గొందుల డాఁగి దిక్కటి మహాదైన్యంబుతో నున్నయా
పరమర్షి ప్రభు లింక నాత్మతపము ల్పాలించుచుఁ హృష్టు లై
చరియింపం గల రంచుఁ బల్కిరి దివి న్నాధోరగు లేవతల్. 2069

మ. తను మున్నాజి జయించినట్టిఖలుఁ డుద్యద్బాహువీర్యుండు దు
ష్టనిశాటుండు దశాన్యపుత్రుఁ డనిలో త్కానాథపుత్రప్రయు
క్తనిశాతాస్త్రవిలూనకంఠుఁ డగుచుం ధాత్రీస్థలిం గూలినం
గని యానందము నొందె శక్రుఁడు మరుద్గంధర్వయు క్తంబుగన్. 2070

ఉ. మించినవేడ్కతో సురలు మింటను దుందుభు లొక్కఁగితి వా
యించిరి పుష్పవృష్టి గురియించిరి పెక్కుతెఱంగుల న్విసో
దించిరి రాజపుత్రు వినుతించిరి నిర్జరవారకాంత ల
భ్యంచితభంగి నాడిరి జయాంకముఁ బాడిరి వీడి రావదల్. 2071

సీ. నీరధు లన్నియు నిర్మలాంబులు లయ్యె దిక్కు లన్నియుఁ జాలఁ దెల్పి నొందె
గగనంబు గ్రహతారకాయుక్త మై యొప్పె సుస్థిర యై ధాత్రిఁజూడ నయ్యె
మేదురన్వనము లై మేఘంబు లొప్పారె విగతార్థిబహుళ మై జగము దనరెఁ
బుష్పవంతంబులై బుణ్యాశ్రమము లొప్పె ఘనతరంగిణులు ప్రకాశ మొందె
తే. సురభిశీతలవవనుండు సుడిసెఁ జంద్ర, సూర్యు లెప్పటివలె భూరిశోభఁ దాల్చి
రక్షలలోకభయావహుం డగుదశాన్యు, కొడుకు సౌమిత్రిచే నాజఁగూలుచుండ.

క. అమరరిపుఁ డీల్లె నిక భూమ్యుమరు లింకఁ బ్రశాంతకలితు లై విజ్వరు లై
యమరఁ జరింతురు గాకని, యమరగరుడసిద్ధసాధ్యు లాడిరి వరునన్. 2072

వ. ఇట్లు దేవగణంబులు పరమోత్సవంబు నలిపి ప్రియదర్శనం డైనసౌమిత్రి సఖి
నందించి పరమానందభరితాంతఃకరణంబు లై దివంబునకుం జని రంత రాక్షసులు
లక్షణబాధవీడితుం డై నరావణి నవలోకించి జితకాశు లగువానరులచేత వధ్య
మానులై యాయుధంబులు పరిత్యజించి భయంబునం బఱచి కొందఱు లంకా
పురంబు ప్రవేశించిరి కొందఱు సముద్రంబునం బడిరి కొందఱు పర్వతగుహ
లాశ్రయించి ంత్రైఱంగున సూర్యుం డస్తంగతుండైననతనికీరణంబు లతనితోఁ
గూడ నరిగినచందరిబున నింద్రజిత్తుండు హతుం డగుచుండ రాక్షసు లందఱు

దశదిశలకుం బాటి రప్పుడు శాంతరశ్మి యైనసూర్యునికిగణి నిర్వాణపావకుని
కై వడి గతజీవితండ్ల నిశ్చిత్తసర్వాంగుండై మహాశైలంబుపగిది నేలం గూలి
యున్నశక్రజిత్తు నవలోకించి లక్ష్మణుండు గతశ్రముం డై విజయలక్ష్మితోడం
గూడి నిజవిజయం బెల్లవారికిఁ దెల్లంబగునట్లు శంఖంబువూరించి కార్త్యకజ్య
నినాదంబు గావించి సింహనాదంబుఁ జేసిన నవ్విపులనాదంబు విని వానరు
లందఱు సంప్రహృష్టచిత్తులై రయంబునం గూడుకొని విజయలక్ష్మీవిరాజమా
నుండై యున్నసౌమిత్రి నవలోకించి నమస్కరించి యధువాక్యంబులఁ బ్రస్తు
తించిరి విభీషణుండును సంతృప్తాంతరంగుండై యవ్యుహాత్మనాలోకించియాలింగ
నంబుఁజేసి వినుటించె హనుమదంగ కలనీలను పేణవనర్ష భగజగవాక్షగవయ
గంధమాదనమైందద్వివిదజాంబవత్ప్రముఖనిఖలయూథాధిపతులందఱు గ్రమం
బునం బొడసూపి శుభలక్షణసమన్వితం డై నలక్ష్మణునకుంబ్రణమిల్లి సాదరం
బుగా నాలింగనంబుఁజేసి బహువ్రతారంబులంగొనియాడి హర్షోత్కర్షంబునం
గొందఱు గానంబు నేసిరి కొందఱు సృత్యంబు గావించిరి కొందఱు సింహ
నాదంబుచేసిరి కొందఱు యైచ్చార్నాదంబుల లక్ష్మణునిజయంబు సాటించిరి కొం
దఱొండొరులంగాఁగిలిండుకొని ప్రీతినంహృష్టసర్వాంగులై లక్ష్మణునిజయసం
శ్రితకథాప్రసంగంబునలిపిరి యిత్తైఱంగునలక్ష్మణుండు పండ్రెండవనాఁటిరాత్రి
యుద్ధంబున శక్రజేతనావావంబునఁ దునిమి సంతోషవిశేషంబునంబొదలుచు
రుధిరక్లిన్నగాత్రుండును శరసంవృతసర్వాంగుండు నై భాతుశోభితంబును దరు
పరివేష్టితంబు నై సహిమవత్పర్వతంబుకరణిశోభిల్లుచు నచ్చట జయస్తంభంబు
పాదుకొలిపి హనుమత్ప్రముఖవానరపరివేష్టితం డై విభీషణుం దోడ్కొని
సర్వశోభాసమన్వితం డై శీఘ్రంబున రామనుగ్రీవులపాలికిం జనుడెంచి సమర
పారవశ్యంబున విభీషణాంజనేయుల నవప్తంభించి వినయవినమితశరీరుం డై రా
మునిచరణంబుల కభినందనంబు గావించి యంజలి గీలించి యిట్లనియె. 2074

మ. నరశార్దూల భవత్ప్రసాదమున విన్నాణంబుగా రావణే
స్వరబాణంబులఁ ద్రుంచి వచ్చితి నీకన్ స్వస్థుండ వై యామినీ
చరనాఘం డగుసంక్రీకంకుని ఖలు సంగ్రామరంగంబులో
నురుబాణంబులఁ జంపునట్టివిధమున్ యోజింపు ముద్యన్కతిన్. 2075

క. అని విన్నవింప నప్పుడు, ప్రణతుఁ డయి విభీషణుండుపరమోత్సాహం
బున ఘటితాంజలిపులుఁ డై, యినకులవర్ధనునితోడ నిట్లని పలికెన్. 2076

తే. అధిప మీ రానతిచ్చినయట్ల భవ్య, లక్షణవిరాజితం డగులక్ష్మణుండు
ఘోరశరముల రావణఁగూలవైచి, వచ్చెఁ గృతకృత్యుండై శౌర్యమచ్ఛుపడఁగ.

క. నా విని హనుమత్ప్రముఖులు, భావంబునఁ బొంగి రామభద్రుని గణి యో
దేవా లక్ష్మణుఁ డనిలో దేవారి వధించి వచ్చెఁ దేజం బెనఁగన్. 2078

సీ. అని పల్కి రిబ్బంగి నందఱు రావణేవధ మెఱింగించిన వసుమతీశుఁ

డధికహర్షంబున నవ్వీభీషణుఁ గొనియాడి శుభోక్తుల నద్రిచరుల
 నందఱ వీక్షించి యర్హవిధంబుల మన్నించి తనమ్రోల నున్నధీరు
 లత్తఱు నాదఱోల్లాసంబునం గని యుగసన్నికాశబాహువులు సాచి
 తే. తిగిచి తొడమీఁధ నిడుకొని మిగుల విశ్వ
 సించి ఘర్షణ బాష్పంబుల శిరముఁ దడిపి
 యతిమధురభావణంబుల నాదరించి
 శిరము మూర్ఛిని మోదంబు కరము నించి.

2079

ఇంద్రజిత్తున వధించివచ్చినలత్తఱుని శ్రీరాములు గారవించుట. ఇతి-

- క. మిక్కిలి యనురాగంబునఁ, జెక్కిలి ముద్దుగొని ప్రియము చేసి చుబుకమున్
 జక్కగఁ బుణికి కృపారన, మక్కజముగఁ గనులఁ గురియ నంగము దడివెన్.
- క. జననాయకుఁ డివిధమున, ననుజన్తుని గారవించి యతనిశరీరం
 బున నాటియున్నదాఱణ, నునిశితపటుసాయకములఁ జూచి మనమునన్. 2081
- చ. దనుజవరేణ్యనందనవధశ్రవణప్రభవతిమోద ము
 య్యనుజశరీరలగ్ననిశితాంబకదర్శనజాతభేదమున్
 బెనఁగొనఁ గొంత మైమఱిచి నేర్పున గ్రన్తఱఁ దెల్వినొంది త
 మ్మునిఁ దగ గారవించి రఘుముఖ్యుఁడు సంతన మంది యిట్లనున్. 2082
- ఉ. రావణనందనుం డనఁగ రాక్షసకోటికి నెల్ల మేటి బా
 హువిభవాధికుండు సకలాస్త్రవిదుండు రణానివర్తి యా
 దేవపతిన్ జయించి కొని తెచ్చినసాహసి యెట్టిదుర్జయు
 న్నీపనిలో వధించితివి నేఁడు మహాద్భుత మయ్యె లత్తఱా. 2083
- ఆ. దేవతలకు దిగులు దీతె నా కెంతయు, సమృదంబు గలిగె సకలలోక
 ములకు సేమ మయ్యె మునుల యాపద మానె, నేఁడు నీకతమున నృపకుమార.
- క. యే నిఁక రావణు ననిలో, మానక వధియింతు వానిమహిమయు బలమున్
 మానిత తేజముఁ దనయుని,తో నటు నేఁ డాజిఁ బొలిసె దుర్జనదూరా. 2085
- నీ. సమరధీరుఁడు సర్వశస్త్రాస్త్రకుశలుండు దనుజుల కెల్ల నాధారభూతుఁ
 డగుప్రియనందనుం డాజిలోఁ గూలుట విని సర్వకామము ల్విడిచి పంక్తి
 ముఖుఁడురోవరసోగ్రమూర్తియై రయమునఁ దోడ్పొడ నెల్ల కైదువులుదాల్చి
 సమరంబు గావింపఁ జనుదెంచె నేనియు సముదగ్రవజ్రోగ్రసాయకముల
- తే. మహితచతురంగసేనాసమన్వితముగ
 వాని ననిలోనఁ దునిమి దేవతలు మెచ్చి
 చూడఁ దత్తనుత్పక్తాంసశోణితంబు
 పూని యుపహార మిచ్చెన భూతములకు.
- చ. దనుజకులాధినాథునకు దర్పము నై భవము నృచిందశా

2086

సనమును సత్త్వసంపదయు సర్వ మతండ్ల యతండు నేడు నీ
ఘనతరఘోరవజ్రనిభ కాండముల నైగి కూలఁ బాపవ
ర్తనుఁ డగుపంక్తికంధరుని దక్షిణబాహు వడంగ నెంతయున్.

2087

శా. ఈవాతాత్మజఁ డివ్వభీషణుఁడు నీ కెంతేని సాహాయ్యము
నావింపం గడుమేటి నై రిపుని వీక స్తూఁ డహోరాత్రముల్.
ప్రావీణ్యంబునఁ బోరి చంపితివి నీబాహుబలం బల్పమే
నీవీర్యంబున జానకిం బడసితి న్నిరై వ్విరినై మించితిన్.

2088

క. అని యూఱడించి రాముఁడు, తనకరములు సాచి ప్రీతిఁ దమ్ముని నాలిం
గన మొనరించిన నపు డాఘనభుజఁ డానంద మొందె గతవేదనుఁ డై.

2089

వ. అంత నారఘువుంగవుండు ముదితుం డై సభాసుధ్యంబున నున్ననుషేణుని
బిలిచి మిత్రవత్సలుం డగునీసామిత్రియు మహాప్రాజ్ఞుం డగువిభీషణుండును
ద్రుమశైలయోధు లగుభట్టాకవాసరగోలాంగూలవిరులును దక్కినసమస్త
సైనికులును రాక్షసవ్రయుక్తశస్త్రాస్త్రపరంపరల నొచ్చి యున్నవారు వీరి సం
దఱ సధికవ్రయత్నంబున విశిల్బులం జేసి సుఖాత్ములం గావింపు మని పలికిన
మహాత్ముం డగునవ్యావరశ్రేష్ఠుండు రయంబునం జని విశిల్బకరణిం గొనితెచ్చి
లక్ష్మణునకు విభీషణున కాంజనేయునకుఁ దక్కినయూధపులుకు సమస్తసైన్యం
బులకుం జూపిన నాదివ్యాపధిగంధం బాహుశింఛి లక్ష్మణుండు విగతవేదనుం
డును లలితశరీరుండు నైశోభిల్లఁ దక్కినవా రందఱును వీతశరవ్రణవేద
నులై సుగ్రీవునిచనువున సర్వాభరణభూషితు లై సర్వశోభాననున్వీతులై
చారువిగ్రహులై మహనీయ తేజోవిశేషంబునఁజంద్రసూర్యులచందంబున బ్రకా
శించుచు సింహనాదంబులు సేయుచు నృతవాదిత్రగీతంబులు నెఱపుచు
గోలాంగూలంబులు ద్రిష్టుచు బహుప్రకారంబు విహరించుచుండిరి విభీష
ణుండును సుగ్రీవుండును నంగదుండును హనుమంతుండును జాంబవంతుండును
నీలుండును నలుండును సుషేణుండును దక్కినయూధపులును విగతశ్రములై
సంతుష్టాంతరంగులై శుభలక్షణుం డగులక్ష్మణుం బురస్కరించుకొని యమృ
తంబు ప్రాపించిన దేవతలకరణి రామునిం బ్రాపించి రావణున కవలంబనభూతుం
డైనశక్రజేతమరణంబునకు సమ్మోదంబు గాంచి విజయలక్ష్మీనిరాజమానుం
డైనలక్ష్మణుని విలోకించి హర్షవిశేషంబున సారెసారెకుం బూజించుచు సంపూ
ర్ణకాములై యథాసుఖంబుగా విహరించుచుండిరంత హతశేషులైనరాక్షసులు
లంకకుం జని సముచితంబుగా రావణు సందర్శించి కేలుమొగిచి శోకభయ
గాదద్యంబున నిట్లనిరి.

2090

సీ. దనుజేంద్ర నీప్రియతనయుండు శక్రాని కార్పిచ్చు వనవాటి నేర్చుకరణి
బాహుబలము మీఱఁ బటువిశిఖాగ్నులఁ దరుచరసేన సంతయు దహించి
మఖభక్తులగుదండ మహనీయదివ్యాస్త్ర సుహిను చీపింప లక్ష్మణునితోడ

దెప్పుర మయ్యెడు తెఱఁగునఁ బోరాడి పటుశక్తిఁ జీకాకువడఁగఁ జేసి
తే. పౌడ్లి దీపించి తుది నానృపాలతనయ, దివ్యసాయకనిహతుఁడై దివసనాథుఁ
డ స్తమించినగతి శిఖి యాతినట్లు, సమరధరమిఁదఁ బడి జీవితములు విడిచె,
క. అని యింద్రజిత్తు మరణము, వినిపించిన నతఁడు శోకవిహ్వలమతియై
తనయవధశోకదహనుఁడు, తను వేర్చగ నోర్వ లేక ధరణిం ద్రెల్లెన్. 2092

— ఇతి రావణుఁ డింద్రజిత్తుపరాక్రమముఁ దలంచి దుఃఖించుట. —

తే. ఇట్లు పెద్దయుఁ బ్రార్థు డై త్యేశ్వరుండు
తను వెలుంగక పెనుమూర్ఖమునిఁగియుండి
నేర్చుమఁ దేటి వేడి నిట్టూర్పు వుచ్చి
కంపితశరీరుఁ డై విలపించు దొడఁగె. 2093

శా. హలంకాపురపాల కాన్తుకథరా హవీరచూడామణీ
హాలేఖాంతక హనుహరధవరా హవీరదర్పఘ్న లో
కాలోకాంతగతప్రకాశితయశా హాపుత్ర మున్నాశచీ
పాలుం దోలిననీపు లక్ష్మణునిచేఁ బంచత్వముం బొందితే. 2094

ఉ. నీవు ధనుర్ధరుండ వయి నిక్కువ మల్లిప్రచండభంగి జ
న్యాచనిముంగల న్నిలిచినప్పుడు నీకడఁ దేటిచూడఁగా
డై సతసిద్ధసాధ్యఫణిదానవు లై నను జాల రట్టిబా
హవిభవాధికు న్నిను రణాగ్రమునం దొకమర్త్యుఁ డోర్చెనే. 2095

సీ. దండికొండల నెల్లఁ బిండిచేసినశక్రు గెలిచిననిన్నెట్లు గెడపె నరుఁడు
జగము లన్నియు మ్రొంగఁజాలుకాలున కార్తినిచ్చిననీశౌర్య మెందుఁబోయె
బూని మందరగిరి నైన వ్రక్కలు సేయు నీమార్గగావళు లేమి యయ్యెఁ
దోయధు లన్నియు ధూళి గావించు నీవిక్రమస్ఫురణ మేవీరుఁ డణఁచె

తే. బసరమున మున్ను పలుమాటు పార్థివేంద్ర
సుతుల నవలీల గెలిచి వచ్చితివి బలస
మృద్ధి నేఁ డాపరాక్రమ మెట్లు సమసె
నిచట నన్నొంటి విడిచి పోయితె కుమార. 2096

ఉ. యోధవరేణ్య నీవు స్రుతియోధునితో వడిఁ బోరి పోరి యా
యోధనమందుఁ గాలగతి నొందితి వీతెఱఁ గుర్విలో మహా
యోధులు కొప్ప నిట్లు సమరోర్వి రహి దైగి వచ్చినట్టియా
యోధవరు న్ననుప్రసూరయోధులు మెచ్చి నుతింతురేకదా. 2097

క. సురరాజవిమత యెవ్వఁడు, పరువడిఁ బితృకృతమునందు భండనభూమి
స్తరణంబు నొందు శతనికే, జరవీరస్వర్గసుఖము సిద్ధించుఁ గదా. 2098

ఉ. మేరునగంబుభంగి రణమేదినిఁ గూలిననిన్నుఁ గాంచి బృం
దారకసిద్ధసాధ్యనసునాగనభశ్శరయక్షకిన్నరు

ల్పాటులు తాపను ల్బువనపాలురు భీతి దొఱంగి హృష్టులై
పై వీరవిహారధీరు లయి చాల సుఖంతురు నేడు పుత్రకా.

2099

క. నీ వొకడవు లేనందున, స్థావరజంగమసమన్వితము లగుజగము
ల్భావింప ధరణి యంతయు, దేవారీ శూన్య మైనతెఱఁగునఁ దోచెన్. 2100

క. కాంతారయుతాద్రి గుహ, భృంతరమునఁ గరిశీరవమునట్లుగ నేఁ డీ
యంతఃపురమున రాక్షస, కాంతలరోదనరవంబు కడు వినవలసెన్. 2101

క. వాలాయము దైవబలము, చాలమి నిను నరుఁడు నేఁడు చంపఁగఁ జాలె
గ్గాలవివర్యాసంబునఁ, గాలుఁడు నీకన్నఁ జాల ఘనుఁ డయ్యెఁ గదా. 2102

క. నీయిష్టసఖుల లంకను, నీయువరాజత్వబుద్ధి నీతల్లిని నీ
దాయాదులఁ బుత్రుల నీ, జాయల విషనాడి పోవఁ జాలితె తండ్రి. 2103

తే. అన్యలోకంబునకుఁ జనినట్టితండ్రి, కాత్మజుఁడు ప్రేతకృత్యంబు లన్ని దీర్చు
తెన్న ధర్మంబు నేఁ డది యెట్లు వోయె, శక్రవిద్యేషి యే నీకు సలుపవలసె.

చ. ఇనసుతుఁ డావిభీషణన రేంద్రకుమారకు లానమీరనం
దనుఁడును నాదుమర్తములు నాఁటి గలంచుచు నున్నవారు పె
ల్చన నటువంటినాహృదయశల్యములం బెకలించి వైవ కి
ట్లనిమిషలోకనాథవిమతా యెటు వోయితి వేమి సేయుదున్. 2105

క. అని యీగతి విలపించెడు, దనుజాన్వయనాథుఁ డై నదశకంఠునకుం
దనయవధశోకజం బగు, ఘనకోపము వొడమె వహ్నికల్పం బగుచున్. 2106

వ. ఇట్లు వొడమినపుత్రమరణజనిత మనఃకాలువ్యంబులు స్వభావకోపముం డైన
యద్దశ గ్రీవుని నిదాఘనమయంబునఁ దిగ్గమరీచులు స్వభావదీప్తుఁ డైనసూర్యు
నింబోలె మిక్కిలి వెలుంగం జేసిన సద్దానవేశ్వరుండు యుగాంతకాలవాతప్రే
రితమహాగ్రాహసహితతరంగంబులచేత నుదీర్ణంబై నమహార్ణవంబుకరణి లలాట
ఘటితవికటభుక్కుటిబంధంబులచేత నతిదుర్నిరీక్షుం డై విజృంభించిన సస్పృడు
బడబొమ్మఖంబువలన నిర్గమించుసధామవై శ్వాసరజ్జ్వలలభంగి నతనిదశవద
నంబులనుండి రోహిణిజ్వాలలు నిర్గమించె స్వభావరక్తంబు లైనయతనిసేత్రం
బులు శ్రోధానిలజ్వాలాభీలంబులై ప్రదీప్తవహ్నికుండంబులపగిది దారుణప్రకా
రంబునం గనుపట్టె మఱియు స్వభావఘోరం బైనవానిరూపంబు శ్రోధాగ్ని
మూర్ఛితంబై దురాసదం బైనవిలయకాలరుద్రనిరూపంబుపగిదినలరె దీప్తంబు
లగుదీపంబులనుండి యర్పిష్టంతంబు లైనతైలబిందువులు దొరఁగుచందం
బునఁ దదీయసేత్రములనుండియ శ్రుబిందువులునిరంతరంబుగాఁగూరిసెఁ దదీయ
దంతసంఘట్టనసంజాతనిస్వనంబు దానవులచేత భ్రామ్యమాణం బైనమహా
యంత్రఘటితనినదంబుభంగి దిక్కుఖంబులం బ్రతిధ్వనులుసెలంగ నతిభయంక
రంబుగా మ్రోసె నిట్లు సమస్తచరాచరజంతుసంహారసమయసంక్రద్ధం డైన

కాలాంతకునిచందంబున సతిఘోరదర్శనం డై యద్దశగ్రీవుండు విలయసమయ
మహావాతప్రేరితవై శ్వాసరునిభంగిమండుచుఁ దనమ్రాల నిలువనోపక రాక్షసు
లెల్ల భయభ్రాంతులై పఱవ నెల్లదిక్కులు విలోకించి యుద్ధభీతులగురాక్షసుల
నెల్ల వెఱపు దీటునట్లుగాఁ బ్రవృత్తులజేమూతధీరనాదంబున నిట్లనియె.

ఉ. నీరజగర్భం గూర్చి పటునిష్ఠ ననేకసహస్రవర్షముల్
దారుణభంగి నేను మును తత్పరతం దప మాచరించి సొం
పారఁ దపస్సమాప్తినమయంబున సమృహనీయసత్కృపా
ధారుఁ బ్రసన్నుఁ జేసికొని తప్పక పెక్కువరంబు లొందితిన్. 2108

శా. వాణీనాథకటాక్షలబ్ధవిలసదవ్యజ్రప్రభోద్యత్తను
త్రాణం బొక్కటి యున్న దాకవచ మారక్షోమరామోధన
క్షోణిం దత్పవిత్రక్తి గైకొనక మించున్ దాని గైకొన్న గీ
ర్వాణుల్ దానవులైన న న్నెదిరి పోరం జాల రాలంబునన్. 2109

తే. మఱియు నద్దేవదేవుండు మత్తపంబుఁ
జూచి మెచ్చి కృపాళుఁ డై సురదనుజుల
వలన ననిఁ జూపు లేకుండ వర మొసంగెఁ
గాన నా కెందును భయంబు గలుగ దింక. 2110

చ. జలజభవుండు నాకు మును సత్కృప నిచ్చిన విల్లు నమ్ములున్
దలముగ దివ్యవాద్యనినదంబులతోఁ గొనితెండు వాని సొం
పలరంగఁ దాల్చి ఘోరచతురంగబలంబులఁ గూడి యేగి దో
ర్బలమున నాజిలోన నరరాజుల వానరుల న్వధించెదన్. 2111

మ. అని యిట్లాగ్రహ మొప్పుఁ బల్కి షణదాటాధీశ్వరుం డంతలో
దనయశ్రేష్ఠవధప్రభూతపృథుసంఠాపరిబు కోపంబు పై
కొనినం జానకీ జంపికాని వెన నీక్షోభంబుఁ బాపంగ లే
నని చిత్తంబునఁ దోచిన స్మరల దైత్యశ్రేణితో నిట్లనున్. 2112

మ. అనిలో వానరవంచనార్థముగ మాయాజానకిం జంపె మ
త్తనయుం డత్తటి నాయుపాయ మది వ్యర్థం బయ్యె నే నిప్పు డా
వనజాతాక్షి నిజంబుగాఁ దునిమి దుర్వారోద్ధతి న్రాము నా
తనితమ్ము న్రవిపుత్ర శోకభవసంతాపాబ్ధిలో ముంచెదన్. 2113

మ. అనిఘటికి పుత్రశోకాకులచేతనుండై రోహవేశంబున నిర్మలాకాశనదృశం బైన
చంద్రహాసంబు కలయం గొని జళిపించుచుభార్యానచివసమన్వితుండై చరణా
హతి మహీతలంబు కంపింప సతిరథసంబున నీత యున్నయశోకవనంబునకుం
జనుచుండ నప్పు డతనికోపాటోపంబుఁజూచి రాక్షసు లందఱు సింహనాదంబు
సేయుచు నొంఘోరులం గొంగిలింపుకొని తమలో నిట్లనిరి. 2114

- సీ. ఈరాక్షసేశ్వరుం డేపార నృపతుల నిశితశరంబుల నేడు ద్రుంచు
బాహుబలంబునఁ బాకశాసనయమాద్యఖిలదిక్పాలుర నాజి నోర్చె
నాదిత్యవసుదుర్ద్రయక్షనురుత్సిద్ధగరుడగంధర్వకిన్నరసిశాచ
సాధ్యవిద్యాధరచారణగుహ్యకేతుపితులఁ బెక్కండ్రఁ దూలఁ దోలె
తే. ముజ్జగము లాక్రమించె సంపూర్ణశక్తి, విష్ణవంబుల ననమానవీరుఁ డయ్యె
నీజితారికి నరు లన నెంతవారు, తరుణి వధియించు టొక్కటె తగదు గాక.

—ఇతి రావణుండు సీతాదేవిం జంపఁ బోవుట. —

- క. అని పలుకుచు దనుజేశ్వర, వనితను వధియింపఁ బోవ వల దని వారిం
చినఁ జలము డింప కాతఁడు, కనులం బటుకోపవహ్నికణములు రాలన్. 2116
- క. ఘోరాకృతి నేగి యశో, కారామము సాచ్చి మింట నతిభీమముగాఁ
స్మారగ్రహంబు రోహిణి, జేరినక్రియ సాధ్వీ యైనసీతం జేరెన్. 2117
- ఉ. తెంపున ఖడ్గధార గొని దేవ నెలంతలఁ జంపరాదు రో
పింపకు మంచు బాంధవులు సెప్పిన మానక తన్నుఁ గిన్నఁమైఁ
జంపఁగ నిట్లు వచ్చుఖరజాతి దశాస్యునిఁ జూచి భీతిచేఁ
గంపము నొంది భూమిసుత గద్గదికం దలవాంచి యిట్లనున్. 2118

—ఇతి సీతాదేవి దుఃఖించుట. —

- శా. క్రూరాత్ముం డగురావణుం డిపు డతిక్రోధంబున గ్రాక్షసుల్
వారింపం దమకంబు మాన కతిరాద్రం బొప్ప నామిఁది కే
పార న్వచ్చుచు నున్నవాఁడు నను శాతాసి న్వడిం జంపు ని
ష్కారుణ్యంబున నేడు దానవునిచేఁ జంపించితే దైవమా. 2119
- చ. పలుమఱు డాసి వీడు రఘుభర్త కనువ్రత నైననన్ను నే
ర్పలరఁగ నాకు భార్య వగు మంచు దురుక్తులు వేయుఁ బల్కి నా
పలుకుల నిగ్రహింపఁబడి భావమునందు దురాశ మాని చి
ట్టలుక శితాసిధారఁ దునుమాడఁగ వచ్చినవాఁడొ చూడఁగన్. 2120
- చ. అనువమలీల నీపురమునందు మదాగణితప్రహృష్టజై
త్యనికరధీరదారుణసమగ్ర ముదీరితభీమసింహని
స్వనము చెలంగుచున్నది నిశాచరుచే నని రామలక్ష్మణుల్
పనివడి మన్నిమిత్తముగఁ బంచత నొందిరొ నేడు దైవమా. 2121
- తే. అకట నామిఁదఁ బగచేఁ గృతాంతకుండు
మాన్యచరితుల రామలక్ష్మణులఁ దెచ్చి
పెక్కుసంకటముల బెట్టెఁ బోరు వాడి
యేమి సేయుదు నింక నా కేడి దిక్కు. 2122
- క. అటుగాన వీడు తిసనుతుఁడయ్యురణమున నీర్లు తెఱిఁగి యాజనుతులతో

- బటుశక్తిఁ బనఁగ జాలక, యిటు నను వధియింపఁ బూని యే తెంచెనొక్కఁ.
- చ. అనిలసుతుండు మున్ను వినయంబున రామునిపాలి కేను జ
య్యనఁ గొని బోదు రమ్మనిన నాగతి రాఁ దగ దంటి నప్పు డే
చనిన దళాస్యచే నిచటఁ జావక పుణ్యచరిత్రుఁ డైనవా
మునియెడపై వసించి కడుమోద మెలర్ప సుఖంతునేకదా. 2124
- సీ. అక్కడ మన్నాఘఁ డనురునిచే నేడు హతుఁ డయ్యె నేని తత్పుతునివార్త
విని వీట నేకనందన యగుకౌసల్య యుష్టుహామహునిజన్మాతిశయము
బాల్యంబు యావనప్రాప్తియు రూపంబు ధర్మగుణంబులు తలఁచి తలఁచి
యధికదుఃఖమున నిరాశయై విఫలితహృదయయై యార్ధవదైహికము సలిపి
- ఆ. చేడు మ్రింగి యెసఁ జిచ్చులోఁ బడియెన, జీవితము పరిత్యజించుఁ బాప
చిత్తయైనకుజ్జనేతల నద్దేవి, కిట్టికష్ట మొదలె నే మొనర్తు. 2125
- క. అని యీగతి విలపించుచు, వనితామణి కనులనీరు వఱదలుగట్టం
బెనువగలఁ గుందు చుండఁగ, దనుజుం డానీత గదిసె దద్దయుఁ గినుకన్. 2126
- ఆ. అతని తెగువఁ జూచి యాహానినాదంబు, లెసఁగఁ దల్లడిల్లి రనురులెల్ల
దీనవదను లగుచు దివిజులు శోకించి, రఱలభూతములకు నడలు గలిగె. 2127
- ప. అప్పుడు రావణునచివుండు సుపార్శ్వం దనువాఁడు నీతివిద్యావిదుండు బుద్ధి
మంతుండు రయంబున నతని కడ్డంబు వచ్చి సాహసంబున నతనిం బట్టుకొని
సాంత్యవాక్యంబుల బోధించుచు ని ట్లనియె. 2128
- అథ రావణుని కడ్డంబువచ్చి సుపార్శ్వండు నీతి బోధించుట. అథ
- సీ. దానవేశ్వర పుల స్త్యబ్రహ్మమనుమఁడ వలవిశ్రవునకు నీ వాత్మజుడవు
శ్రీదానుజుండవు వేదవిద్యావ్రతస్నాతుండవు న్వకర్తనీతివిదుఁడ
వధికకోపంబున ననుపమధర్మంబు విడనాడి పెద్దలు విన్న యెగడు
నట్టిదుర్మార్గంబు నట్టితి విట్లేల తగ దాఁడువారలఁ దలిచి చంప
- తే. నదియుఁ గాక సరోజాక్షి యనుపమాన
కోమలాగణ్యలావణ్యసీమ యగుటఁ
జేసి కాలాంతరంబునఁ జక్కు నేమొ
యడిచిపడి వధియింపరా దుడుగు మిపుడు. 2129
- క. నీపాటివిభుల కింతికి, గోపింపఁగఁ దగదు దనుజకుంజర తేవీ
కోపం బంతయు ననిలో, భూపాలునిమీఁదఁ జూపుము ససైన్యఁడ వై. 2180
- చ. ప్రమద మెలర్ప నేఁ డనీతపక్షచతుర్దశి గాన మంచెల
గ్నిముసఁ బురోపకంఠవిపినంబుల నేడు వసించి యుండి తే
పమవసనాఁటిప్రాద్దున జయార్థము వెల్వడి యాజులో నృప
త్రముల వధించి నీతను ముదంబునఁ జేకొను మీ వధీశ్వరా. 2181

వ. అని పలికి ఛంద్రహాసంబువుచ్చుకొని సుపాక్కున్డు గ్రమ్మఱదోడ్కొనివచ్చిన
నద్దశగ్రీవుండు సుహృన్ని వారితోకోపుం డై మరలి గృహంబునకుం జని మఱన
రానివుత్రమరణాతురత్వంబున మిక్కిలి మఱుఁగుచు నెప్పటియట్ల కొలువుకూ
టంబునకుం జనుదెంచి యాసనముఖ్యంబునం గూర్చుండి పరమదుఃఖితుం డై
సంక్రద్ధం బైనసింహంబుపగిది నూర్పులు వుచ్చి వదనంబున నైవర్త్యంబు
దోష బలముఖ్యుల నందఱఁ గలయ నవలోకించి బహూకరించి యుంజిలి
గీలించి దీనస్వరంబున నిల్లినయె.

2182

చ. బలవతులార మీరు కడు భక్తులు శక్తులు యుక్తు లాజకిం
గలనికి నాదుశాసనము గైకొని గ్రక్కున మీర లందఱుం
జలమున వాజసంఘములు సామజయాధములు ప్రథమజం
బులు భటవర్గముం గొని ప్రభుత్వము మీఱఁగ నేగుఁ డుద్ధతిన్.

2183

చ. మదమున డాసి యాన్యపకుమారుల నిద్దఱ సాహసంబునన్
బొదివి ప్రతాప మేర్పడఁగఁ బ్రోవుపదంబున మింటఁ బన్ని వా
రిదములు ఘోరవర్ష మడరించినచాడ్పున శాతదారుణా
యుధశరవృష్టిపైఁ బఱపి యుక్కున గీటడఁగించి రం డొగిన్.

2184

తే. సంగరంబున మీచేతఁ జావఁడేనిఁ
బలుదెఱంగుల మే నెల్ల నలియఁ బొడిచి
రండు నే నెల్లి చని ఘోరరణములోనఁ
దునిమి వచ్చెద శరవృష్టి మునుఁగఁ జేసి.

2185

—అథ రానామాలబంబు యుద్ధమునకు నచ్చట. —

వ. అని పలికి సాదరంబుగా వీడుకొలిపిన నద్దశగ్రీవునిశాసనంబునలంకలోఁగలమేటి
గమికాం క్షంద టొక్క మొత్తం బై వజ్రాంగులు దొడిగి నానావిధభూషణ
వ్రాతశోభితశరీరులై తమతనువాహసంబులెక్కి పూర్వపరిచితనానావిధసాధనం
బులు గైకొని తొల్లి దిక్పాలాదులతోడం బోరునప్పుడై నను నిర్గమింపనట్టిచిర
కాలసంరక్షితం బైనమూలబలంబును దోడ్కొని యుద్ధసన్నద్ధులై సువర్ణఘం
టికాకలితకరటిఘటాఘంకారంబులును గాంచ నావీడతురంగహేమారవంబు
లును గమనీయశతాంగ నేమినిర్ఘోషంబులును వీరభటహుంకారంబులునుశింజినీ
టంకారంబులును గంకణర్పణంబులును ఘంటాఘణంఘణనినాదం
బులును నిస్సాణంభణంభణనినదంబులునుబరస్పరబహూకారధిక్తారవంబులును
గేతనాగ్రఘటితనూతనపటపటాత్కారంబులును నొక్కటియై మంథానశైలము
ధితమహర్ణవధ్వనిభంగి దిక్కులొక్కఁ యూర్జిల్ల మహీతలంబు కంపింపనింహనాదం
బులు నింగి ముట్ట శంఖంబు లొత్తుచు నొంఱారులం దలకడచిభీషణప్రకారం
బునఁ జతుర్విధనాటిరాత్రి సూర్యోదయసమయంబున లంకాపురంబువెడలి సా
గరంబు నిర్గమించుబడ బొగ్గిజావ్విలాసహస్తంబులభంగి నతిరథసంబుగాఁ జను

దెంచి వానరబలంబు దాకిన నక్కపివీరులు రణోత్సాహంబున నుప్పొంగి సింహనాదంబులు సేయుచుఁ గూర్చువరాహశేషదిశాగజకులకుధరంబులు కుదిరింబడ గగనంబున కెగిరి జగతికి దాటుచు బ్రహ్మాండభాండంబువగులభుజాస్పానంబు సేయుచు మహీధరమహీరుహగండశిలాజాలంబులు తప్పటించికొని తెచ్చి ప్రచండవేగంబున దానవులం దలపడి రిట్లు నిశాచరసైన్యంబులు దక్షిణోత్తరసముద్రంబులమాడ్కి వివిధాయుధతరంగమాలాభీలంబుగాఁ దార్కొని యార్చి పేర్చి యొండొరులమీఁద గదాఖడ్గపరిఘపట్టినప్రాసవరశ్వభిండివాలతోమరమునలముద్గరమునుంఠిచక్రశూలశక్తికుంత జీవితాంతక సాయక గిరితరు శిలాచయంబులు నీరంధ్రంబుగాఁ బరఁగించుచు గిట్టి యట్టహాసంబునం బెనంగు నెడ సుభయసేనాపదాఘాతసముద్ధూతమహీపరాగంబు పెల్లెగనెఁ బదంపడి రక్తధారాసారంబున నది యడంగిన నప్పుడు రణాంగణంబున మాతంగరథకులంబులై వాజమత్స్యంబులై ధ్వజద్రుమంబులై శరీరసంఘాటవహంబులై కంఠదఘ్నుంబులై యనేకశోణితప్రవాహంబులు ప్రవహించె నంత. 2136

క. తరుచరు లడరించుమహాతరులు గిరులు దైత్యు లేయు దారుణశస్త్రోత్కరములు గగనపథంబున, గిఱిగొని గాఢప్రతమము గిఱిగొనఁ జేసెన్. 2137

క. ఎవ్వనిఁ గన్న గమికాఁ, డెవ్వనిం గన్న శూరుఁ డెవ్వనిఁ గన్నం జివ్వకుఁ గాల్చివ్వెడువాఁ, డెవ్వనిం గన్న మేటి యిరుదెసలందున్. 2138

క. హరి హరిఁ దాకినకై వడి, గిరి గిరి దార్కొన్నకరణిఁ గేవలశక్తిం గరి కరిఁ బెనంగుచాడ్పునఁ, దరుచరరాత్రిచరు లవుడు దాకిరి వరుసన్.

సీ. అరదము ల్వొఱపించి సురుచిరపటునాయకము లేసి వీరాంగకములు దునిమి కరుల డీకొల్పి భీకరతోమరము లేసి నకలావయవములు చక్కుచేసి హయముల దుమికించి యభిముఖవృత్తంబు లగునట్లు కత్తుల నెగించి నటికి మదమత్తులై మాటుమనలుచు వడిఁ దాకి దారుణనానాయుధములఁ గ్రుమ్మి

తే. యామినీచరరథికులు సామజాధిరోహకులు నాశ్వీకులు ఘోరరూపులైన భటులు వీరాతివీరులై బలముఁ జలము, మెఱయ వానరవీరులఁ దఱిమి రవుడు.

సీ. రమణఁ దోఁకలఁజాట్టి రథకసారథినమన్వితముగాఁ దేరులు వినరివైచి గురుబౌహుబలమున గొప్పకొండలు వై చిననుదవారణముల సమయఁ జేసి నస్కంధపిటపవృక్షము లేసి హయముల సాదులతోఁ గూడఁ జదియ మోది ఘనశక్తిఁ బిడుగుల కెన యగుపిడికిళ్ల భటులవక్షంబులు వగులఁ బొడిచి

తే. కఱకుఁగోళ్ల ఘ్రాణంబులుఁ గనులుఁ జెవులు

బెఱికి శితదంష్ట్రలను మెడల్లాటికి జాను

కూర్చరతలాభినిహతుల గుదియఁ జదిపి

యనురబలముల వధియించి రద్రిచరులు.

2141

సీ. దవ్వుగా మింటి కుద్ధతిఁ వన్నుకొని పోయి కడువడిఁ బుడమిపైఁ బడఁగ విడిచి

కడకాళ్ళు వట్టి భీకరలీలఁ బలుమాటు వడిఁ ద్రిప్పి త్రిప్పి నల్లడల వైచి
వినువక దోర్బలవేగంబు దీపింప నురుతరాశ్శములపై నుదికి యుదికి
గగనంబుపై నుండి కఠినాశనులమాడ్కిఁ బఱ తెంచి తలలపై వరుస దుమికి
తే. కడిమిఁ దలవెండ్రుకలు వట్టి పడఁగ నీడ్చి
కాళ్లఁజేతుల మర్చించి తాళ్లఁ బొడిచి
పుధివిలో నంటఁ ద్రొక్కి యావృక్షచరులు
దితిజుల వధించి రప్పు డదృఢతము గాఁగ.

2142

వ. వెండియు

2143

నీ. నవరుక్మ కేతుదండమును గైకొని సూతరధికరధ్యములఁ జూర్ణంబుసేసి
కరిదంతములు గొని కడువడి మత్తేభభద్రకుంభంబులఁ బగుల మోఁగి
చలము దీపింప నశ్వకశేబరంబులు గొని హయంబుల నేలఁ గూలవైచి
తక్కక యొకనితో నొక్కని ప్రేయచు భటకదంబము నెల్ల బడలుపఱచి
తే. ఘోరదుర్వాసరపటుభుజాసార మెనఁగ, వీరవానరపై నికు త్వేల్పు లలరఁ
బ్రబలదానవవతురంగబలము నెల్లఁ, జించి చెండాడఁ దొడఁగి రచ్చెరువుగాఁగ.

క. ఒక్కొకదనుజునిఁ గీశులు, మొక్కలముగ నూర్పు రొక్కమొగి నుద్ధతిమై
నెక్కిరి మిక్కిలి శకునము, లెక్కుడుతమి ఫలితతరువు నెక్కినమాడ్కిన్. 2145

వ. ఇట్లు నానాప్రకారంబులఁ గనువుగొట్టినం గోపించి యాతుధానయోధులు
గొఱంతవడనిబీరంబునం బెచ్చు పెరిగి విచ్చలవిడి వానరబలంబు సొచ్చి మచ్చు
రంబున భూనభోంతరంబు నిండ సింహనాదంబులు నేయుచుఁ జిందంబులు
పూరించుచు రుధిరప్రవాహంబులుదాటి గజాశ్వరథాదికంబులుపఱపించి నిరం
తరంబుగా ఘోరనారాచంబులఁ బ్రయోగించియుఁ గరవాలంబుల నఱికియు
గదల ప్రేసియు శూలంబులం బొడిచియు ముసలంబులు వినరివైచియు ముద్ద
రంబుల మోఁదియుఁ బరశువులం దెగప్రేసియు నీటెలం గ్రుమ్మియు భిండివాలం
బులంజదియనడిచియు మఱియు బహువిధాయుధంబులంబ్రహరించియు విజృం
భించి విక్రమక్రీడ నలిపిన విలూనకంతచరణజానుజంఘోసుమధ్యబాహులై
విభిన్నవక్షులై రుధిరోక్షితనర్వాంగులై చూర్ణి తాస్థినందోహులై కొందఱు
పుడమిం ద్రెల్లిరి కొందఱు తమచేతియాయుధంబులు పాఱవైచి భయంబున
సేతుమార్గంబు వట్టి పఱవందొడంగి రప్పు డంగదహనుమంతు లడ్డంబు చని
దైర్యంబు దెలిపి గ్రమ్మఱించిన వారలు చనుదెంచి రామునిమఱువు సొచ్చిన
నవ్వీరశిఖామణి వారల కభయంబు దెలిపి చాపం బందుకొని గుణధ్వనిఁజేసి
మేఘసుండలంబువలన నిర్గమించి సూర్యుడు నిర్మలగగనంబుఁ బ్రవేశించి తిగ్మ
కరంబులు సహస్రప్రకారంబుల వెదచల్లుకై వడి రాక్షసబలంబు ప్రవేశించి నీరం
ధ్రంబుగాఁ జతురంగపై న్యంబులమోఁచ నిశాతశిలీముఖంబులు పరఁగించి రశని
సంఘట్టనసంజాతవహ్నిశిఖాపరంపరభసరివాహిని దహింపందొడంగిన నప్పుడు.

- సీ. రథికసారథి కేతురధ్యయితంబుగా మందరాచలనిభస్యందనములు
నాథోరణారోహకాభియుక్తంబుగాఁ బక్షవద్దిరితుల్యభక్తకరులు
సాదులతోఁ గూడ జవవినిర్జితమనోగంధవాహములైన సైంధవములు
కాలమేఘనికాశకఠినాంగపౌష్ఠవవిజితపర్వతులైన వీరభటులు
- తే. నక్కజంబుగఁ గూలిచే దిక్కు గన్నఁ, బెక్కుదిట్టలై లెక్కకు వెక్కుసముగ
నద్యుతాటోపరఘువీరహస్తముక్త, దివ్యమార్గణవితతులఁ దెగి రణమున.
- సీ. కడువడి బవనుండు గహనమధ్యము సొచ్చి వృక్షచండంబులు విఱుగఁ ద్రోయు
తఱి నెల్లవారికిఁ దాఁ గానరాకుండ లలిఁ గార్యభూతఫలంబుచేత
ననుమితఁ డై నట్టులారఘున త్తముఁ డమరారిసై న్యమధ్యంబు సొచ్చి
కరుల రథంబుల హరులఁ బదాతుల సాయకంబులఁ గూలఁ ద్రోయునపుడు
- తే. దానవుల కెందుఁ గన్నఁ దాఁ గానరాక, మఱిఁగి యనుకర మైనకర్తంబుచేత
ననుమితం డయి వేగ వీర్యములు పూని, రణవిరోధంబునలిపె నిర్జరులువాగడ.
- ఉ. భండనభూమి రామనరపాలశరాసనవిచ్యుతోల్లన
చ్చండవృషత్కకోటిఁ దిలశశ్వతశశ్వకలంబులై రహీన్
మెండుగఁ గూలురాక్షసులమేనులు గన్నడుఁగాని వేగవం
తుం డగురాముఁ డెచ్చటఁ గనుంగొనఁ గన్నడఁ డయ్యె నయ్యెడన్. 2149
- మ. ఘనవేగాతిశయంబున న్వరములన్ గాత్రంబులన్ ఘోరవీ
ర్యనిరూఢిం బ్రహరించురామవిభుని న్రత్యోపహ లోపరిలోఁ
గనలే నై రొగి నింద్రియాదివిషయాఘప్రేరకత్వంబునం
దనుమధ్యంబునఁ దేజరిల్లుపరమాత్మం జూడ లేనట్లుగన్. 2150

~*~ మూలంబుపై శ్రీరాములు సమ్రాహనాస్త్రంబు ప్రయోగించుట. ~*~

- సీ. అప్పుడు రఘురాముఁ డధికసంక్రద్ధుఁ డై తనుఁ జుట్టుముట్టి రాద్రగతిఁ బోకు
వీరరాక్షసులను వీక్షించి రయమున నరుదార సమ్రాహనాస్త్ర మేయఁ
దత్ప్రభావంబున దనుజుల కాజిలో నంతట రామసహస్రకములు
దోచినఁ గుపితులై తొడరియాతఁడు గుట్టములఁజంపె నితఁడేనుఁగులవధించె
- తే. నితఁడు రథికులఁ జక్కాడ నితఁడు భటుల
గలఁచె నని రామసామ్యంబువలన బ్రనుసి
యొండొరుల బెట్టువ్రేయుచుఁ జండభంగిఁ
బెనఁగి తమలోన హతులైరి దనుజవరులు. 2151
- మ. ఇట్లు మహనీయంబైన గాంధర్వాస్త్రంబున మోహితులై యాతుధాను లొక్క
తఱిఁ బెక్కండ్ర రాములం జూచుచు నొక్కతఱి నొక్కరామునిం జూచుచు
నొక్కతఱి మండలాకారగతివిశేషంబున బ్రమించుటంజేసి యలాతచక్రవ్రతి
మ యై యొప్పునపురాక్రమధుర్యునికాంచనకార్మకకోటి నవభోకించుచు

నొక్కతటి రామధనుశ్చ్యుతంబై నశరజాలంబును సూర్యమండలసంభూతంబైన
రశ్మిజాలంబునట్లవలొకించుచు నొక్కతటి శరరశ్మిసహస్రాఘ్యండును మధ్యా
హ్నదిత్యవర్చస్తుండునై దిగంతంబులు వెలుంగండేయుచునికి నిరీక్షింపంజాలక
కన్నులు మూయుచు నొక్కతటి ధనుశ్శిక్షౌకృతలాఘవాతిశయంబున మండలీ
కృతకార్ముకుండై శరపరంపరల సరివాహిని దహించుచు శరీరనాభిమధ్యప్రదే
శంబును సత్త్వావర్చియు శరారంబును నేమి కార్ముకంబును జ్యోఘోషతలనిష్ఠోష్ణ
బును దేజోబుద్ధిగుణప్రభంబును దివ్యాస్త్రగుణవర్చ్యంతంబునై నరామచక్రం
బును గాలచక్రంబునుం బోలె నిరీక్షించుచు నొకపదాతి యైనరామునిచేత
దినాష్టమభాగంబునకు నూటఁబెప్పదియూఱుకోట్ల నలువదియొక్కలక్షయేఁబది
యాఱువేలచతురంగబలంబు హతం బయ్యె నన్యుహోయధంబున రాక్షసకశే
బరంబు లనేకంబులు గగనంబున నాడుచుండె దర్దణభూమి హతగజహయ
రథపదాతిగణసంకులయై క్రుద్ధుండై నరుద్రుని యాక్రీడభూమిచందంబునం జూ
పట్టె నిట్లు పదుమూడవదివసంబున మహాత్ముం డగురాముండు రణంబున నశ్ర
మంబున మూలభలంబులు నిశ్శేషంబుగా గూపిమాపిన రాము నవలొకించి
దేవర్షి గంధర్వాదు లచ్చెరువంది హర్షవిశేషంబునం బ్రశంసించి రప్పుడు
రాముండు సుగ్రీవవిభీషణమైందదివివిదహనుమజ్ఞాంబవదాదుల నవలొకించి పర
మానందంబున నిట్లనియె.

2152

ఆ. ఏను శివుఁడు దక్క నిమ్మహానీయాస్త్ర, మెఱుంగఁ డన్యుఁ డొక్కఁ డిజ్జగముల
దీనిమహిమ లెఱుంగఁగానేర రింద్రాదు, లెంత చేసెఁ జాడుఁ డీక్షణమున.
క. అని పలికి శక్రసముఁ డగు, మనుజవిభుం డస్త్రశస్త్రమహిమంబున దై
త్యనికరములఁ దునిమి మనంబున నానందించుచుండె మునులు సుతింపన్.
సీ. ఊరీతి రాఘవుఁ డేపారుశరములఁ బెక్కుగజంబులఁ బెక్కుహరులఁ
బెక్కురథంబులఁ బెక్కుండ్రదనుజుల నక్కజంబుగఁ దునుమాడి సురల
కద్భుతం బొనరింప నవిష్ట మంతయుఁ గనుఁగొని హతశేషదనుజు లతిభ
యంబున లంకకు నతిరయంబునఁ బాటి యెఱిఁగింప విని దైత్యతరుణు లెల్ల
తే. భండనంబున హతు లైనవతుల సుతుల
హితులఁ జుట్టలఁ దలపోసి వితతదుఃఖ
భరమున శరీరములు వ్రాల బాష్పపూర్ణ
వదన లై గూడుకొని యిట్లు వగచి రపుడు.

2155

మ. సుకుమారుండు మహారథుండు సుజనస్తుత్వండు సర్వాస్త్రశ
స్త్రకళావేది సరోజ నేత్రుఁడు తనూసౌందర్యగాంభీర్యదై
ర్యకళానిర్జితమారవారిధినువర్ణాద్రిప్రజానాథుఁ డ
త్యకలంకాత్ముఁడు రాఘవుండు ముని యై యుక్కానలో నుండఁగన్. 2156
ఉ. కావరమెత్తి యంతరము గానక దుర్ముఖయుం గరాళ దు

ర్భావయు నిర్జతోదరి యభాగ్యయు పృథ్వయు శ్వేతకేశి ఘో
రావయవాంగి స్రూరయు దురాత్మకయు స్థూణహీన భీరుదం
ప్ర్రావళి మైసశూర్పణఖ యాదటఁ గామపరీశచిత్త యై.

2157

సీ. అనమానబలుఁ డై నయారఘుస్వామిని జేరి గట్టల్కు ధర్మింప నేల
దానికి నల్లి భూజాని ఖడ్గము కేలఁ గొని కర్ణనాసము స్తోయ నేల
యంతటఁ బోక యయ్యితివ ఖరాదుల ననికిఁ బంపఁగ నేల యవ్వీభుండు
వారిఁ జంపఁగ నేల వరుసతో రావణుం డడవిని వంచించి యతనిదేవి
తే. నవహరింపంగ నేల యయ్యవనివిభుండు, వచ్చి మనవారి నందఱ మచ్చరమున
బవరమునఁ జంప నేల శూర్పణఖవలన, నింత యాపద జనియించె నేమిగలదు.

ఉ. ఈరజనీచరేంద్రుఁడు మహీనుత నాత్మవినాశనార్థ మై
వారక దోడితెచ్చె బలవంతునితోఁ బగ మేలె యవ్వహా
వీరునిపత్ని చేకొనఁగ వీనికిఁ జెల్లునె తా నొకండె దు
ర్వారతఁ జావ కీట్లు మనవారల నందఱఁ జంపె నక్కటా.

2159

చ. వినువక దండకాగహనవీధి నెదిర్చి మహీకుమారిక
నె్వసఁ గొనఁ బూనినట్టిపటువిశ్రుతవీర్య విరాధు నాజహా
మసలక యుగ్రభంగి నొకమాత్ర వధించె రఘుప్రవీరుఁ డ
య్యసదృశవిక్రముం దొడరి యాల మొనర్ప నితండు శక్తుఁడే.

2160

సీ. ఖలజనస్థానవాసులఁ జతుర్దశసహస్రనిశాచరుల నాజఁ జంపుటయును
ఖరుని దూషణునిఁ ద్రిశిరునిఁ గల్పనలకీలాభశరముల గెడపుటయును
యోజనాయతబాహు నుగ్రకబంధుని దొడరి ఖడ్గంబునఁ ద్రుంచుటయును
సమరేంద్రనందను నమితవిక్రమశాలి వాలి నమ్మునఁ గూల వైచుటయును
తే. వనధి సరికట్టి వెనదాటివచ్చుటయును, గుంభకన్ధేంద్రజిత్తులఁగూల్చుటయును
బార్ధిపునీర్యమున కివి ప్రత్యయంబు, లతని నిర్మింప వీనికి నలవి యగునె 2161

శా. ఆలిం గోల్పుడి ఋశ్యమూకగిరిపై సత్యంతదుఃఖంబున
నావలాయంబు కృశించు దీనముఖ భాస్వత్పుత్రుఁ జేపట్టి యి
ల్లాలి నావనరాజ్య మిచ్చె రఘువంశాగ్రేనరుం డతైఱం
గాలోకింపఁ దదీయవిక్రమవిధం బవ్యాహతంబే కదా.

2162

చ. అనిలతనూజఁ డొక్కఁడు మహార్ణవ మొక్కట దాటి వచ్చి వా
లనిహితవహ్నిచేఁ దొడరి లంక దహించి బలాధ్యుఁ డై నయ
తుని వధియించి భూతనయఁ జూచి వెనం జన నవ్వీధంబు గ
న్గొనియు గణింప కీదనుజకుంజరుఁ డింతకుఁ దెచ్చె నందఱిన్.

2163

క. హితవాది యగువిభీషణుఁ, డతులితమతి నన్నవాక్య మది విసఁ డితఁ దా
గతి నాఁడు వినిన నేఁ డీ,గతి లంక శ్మశానభూత గాకుండుఁ గదా.

2164

- మ. ఘనకాయం డగుకుంభకర్ణుడు మహాకాయాతికాయోగ్రకుం
భనికుంభ ల్లరిజన్మహోదరమహాపార్శ్వబ్రహ్మం డకం
పనదేవాంతకు లాదిగాఁ గలబలప్రాఘ ల్నిశాటు ల్రణా
పనిలో నీల్లిరి వీరిదుర్జయమున న్వాసోపఁ జేసెం బురిన్. 2165
- మ. పతులుం బుత్రులు బాంధవు ల్పచివులు న్భ్రాతృ ల్కపిత్రేణిచే
హతు లై రాజి ననేకవాజులు శతాంగానీకముల్ వారణ
ప్రతతుల్ ఘోరపదాతివర్గములు సంగ్రామంబులోఁ జచ్చె న
ద్భుతభంగి న్రఘునాథము క్తవిశిఖస్తోమంబుల నేర్పిల్కిడిన్. 2166
- శా. రక్షోరాజి వధింపఁ బూని తగ మర్జ్యత్వంబు గైకొన్నప
ద్మాక్షుండో హరుండో పితామహుండో దేవాధీశుండో పాశియో
సాతౌదంతకుండో రఘువ్రవరుఁ డా చందంబుగాకున్న న
ప్రక్షీణద్యుతి నిట్లు రాక్షసులవర్గంబెల్లఁ జక్కాడునే. 2167
- మ. మనవా రందఱు రామబాణములచే మంత్రించిన ట్లాజి మే
దినిలోఁ గూలిరి వీట నింక మనకున్ దిక్కేరు చర్చింప నీ
ఘనదుఃఖాబ్ధికిఁ బార మెద్ది తనువు ల్గంపింపఁగాఁ జొచ్చె నే
మనినం దీట దశాస్యచెయ్యములు వంశాంతంబుఁ జేసెం దుదిన్. 2168
- ఉ. కాంచనగర్భద త్తవరగర్వమున న్నశకంధరుండు తా
నించు కెఱుంగఁ డీరఘుకులేంద్రునిచేఁ దన కైనమోస మ
భ్యంచితవద్యుఁ డైనమనుజాధిపుబారికి నగ్గ మైనచోఁ
బంచత నొందకుండఁ బరిపాటిగఁ బోవఁగఁ జాల రెన్వసున్. 2169
- క. అనికి వెడలు నపుడెల్లను, మునుకొని కడు దుర్నిమిత్తములు దోచుచు రా
మునిచే నితనికి రణమేదినిఁ జేటగునట్టివిధము దెలిపెడి వరునన్. 2170
- ఉ. ఈదనుజుండు తొల్లి భువనేశుగురించి తపం బొనర్చి న
మ్రోద మెలర్ప నద్దివిజముఖ్యునిచే వర మందునాఁడు దే
వాదినమ న్నభూతనినహంబులచే నభయంబు వేడె న
ట్లాదర మొప్పు వేడఁ డభయం బటు మర్ద్యునిచే జడాత్మఁ డై. 2171
- ఆ. దానఁ జేసి నేఁడు తప్పక మనుజుని, వలన నకలరాక్షసులకు దైత్య
వరుని కిటు వినాశకర మైనఘోరభయంబు వొడమె సందియంబు లేదు. 2172
- ప. మఱియుఁ దొల్లి యాదశగ్రీవునిచేత బాధితులై వేల్పులును గంధర్వవిద్యాధ
రాదులును విధాత నుద్దేశించి ఘోరతపంబు గావించి యద్దేవుని బ్రసన్నుం
డేసికొని వివిధప్రకారంబుల నారాధించిన నమృతాత్ముండు సంతృప్తుండై దేవత
ల నందఱఁ గలయ నవలోకించి నేడుమొదలు మీరు భయంబుదక్కి ముల్లో
కంబులయందు పలసినచోట్లనెల్ల యథేచ్ఛం జరియింపుఁడనిపలికి వారికి హితం
బాపాదించె నయాదిత్యప్రముఖులు పదంపడి భగవంతుం డైనపురాంతకుని

జేరి నానాప్రకారంబుల నభినుతించి తత్ప్రసాదంబువడసి తమనొప్పియెఱింగించిన నమ్మహాదేవుండు కృపాళుం డై మీకు హేతంబు రాక్షసులకు వినాశంబు నేయుట కొక్కయువతి జనియించు నెప్పుదిగ నుండుండని యానతిచ్చెఁగావున.

సీ. ఆచంద్రశేఖరుఁ డానతిచ్చినమాడ్కి నీసీత దేవతాహితముకొఱకుఁ బ్రభవించె మృత్యువు ప్రళయకాలమునందు మిన్నక ప్రాణుల మ్రింగునట్లు దనుజేంద్రయుతముగా మనల నందఱు మ్రింగు నీరావణుఁడు దుర్విచారపరత నిట్టియాపద దెచ్చె నీక మన కెవ్వరు శరణంబు కల్పనసానమందు

తే. భానుసుతుమ్రోలఁ జిక్కిన ప్రజలభంగి
దవముచే వేష్టితము లైనదంతులక్రియఁ
బార్థివునిచేతఁ బొదువంగఁ బడితి మకట
యేమి నేయద మనురేంద్రుఁ డెంత చేసె.

2174

క. అని పెక్కుగతుల దనుజాం, గనలు భయము చి త్రమందు గడలుకొనఁగఁ జయ్యన నొండొరుఁబట్టుకొనుచుఁ, బెనువగలం బొగిలి రవుడు భీషణభంగిన్.

క. వారలదుఃఖనమీరిత, భూరినినాదములు బెరసి పురి నింటంటం
దారుణగతి నెగసిన సుర, వైరి విని మొగంబున నివ్వర్ణత గదారన్. 2176

తే. మనమున ముహూర్తమాత్రంబు మాన మూఁది
యొక్కనిట్టూర్పు నిగిడించి మిక్కుటముగఁ
గినుకఁ బొడమిన నిప్పులు కనులఁ దొరఁగె
నాన్యములు ఘోరదర్శన మై వెలింగె.

2177

తే. లధరము చలించెఁ గటము లంతంత నదరె
నొడలు కంపించెఁ జెమ్మట లూరె బొమలు
ముడివడియె దంతఘట్టనోద్భూతఘోర
నాద మశనిస్వనంబుచందాన మ్రోసె.

2178

వ. ఇట్లు యుగాంతాగ్నిచందంబునఁ గ్రోధానలప్రజ్వలితశరీరుం డై యెల్లవారికిం దేఱిచూడ రాక సమీపస్థు లగురాక్షసుల వేడిచూపుల నిరీక్షించి క్రోధావ్యక్తకంఠం డై మీరు రయంబున మచ్చాననంబు దెల్పి చతురంగపై న్యంబు నాయోధనంబునకుఁ గట్టాయితంబు గావింపుఁడు మున్ను రణంబున మద్భాత లగుమహోదరమహాపార్శ్వలు హతులై రిప్పుడు మత్సచివులై బలముఖ్యులైన మహోదరమహాపార్శ్వవిరూపాత్ములుసంగ్రామంబునకుం జనువారలుగా నియోగింపుఁ డనిపలికిన నయ్యాతుఁ డానులు తదవచనప్రకారంబున నందఱకు బవరంబునకుఁ బైనంబుఁ జెప్పిన నక్తంచరు లందఱు రాజుతాననంబు నియ్యకొని భయంకరాకారులై ధీరులై వీరాంకివీరులై నానావిధసాధనంబులు ధరించి రావణునకుం బొడనూపి యతని సముచితప్రకారంబునం బూజించి యనుష్ఠ గొని కృతస్వస్త్వయనులై తద్విజయంబు గోరుచు సంగ్రామరంగంబునకుం

బోయి రప్పు డద్దశగ్రీవుండు శ్రోధపరవశుం డై విరూపాక్షమహోదరమహాపా
ర్శ్వపి కిట్టనియె. 2159

మ. అనిమేషేంద్రకరీంద్రహస్తనిభద్విహ్లాత్కరాగ్రస్ఫుర
త్కనకాద్రింద్రసమాససారపటుకోదండప్రముక్తోగ్రనూ
తనకల్పాంతదివేశనన్నిభపుషత్కశ్రేణిచే రాజనం
దనులం గీటడఁగించి నేఁడు జముచెంతం జేరఁగాఁ బుచ్చెదన్. 2160

క. విపులశరగబుల సృపులం, గవులఁ దునిమి నేఁడు కుంభకర్ణాచలభి
ద్రీపుకుంభనికుంభకరా,దిపూర్వదివిజలఋణంబు దీర్చినొనియెదన్. 2161

క. గగనము ధాత్రియు దిశ లా,వగలు సముద్రములు నాదుపటుతీవ్రశితా
శుగజలదవృతములై నేఁ, షాగిఁ బ్రద్యోతంబు నొందకుండెడు మిగులన్. 2162

తే. వీఁకఁ బర్జన్యఁ షాగి శిలావృష్టి గురిసి, సస్యసంతతి గూల్చినసరణి నాదు
సాంద్రశరవృష్టిఁ గప్పిసైన్యసమితి నేల, పాలు సేసెద నిండఁబుఁ బ్రస్తుతింప.

తే. మారుతజనంబున రథంబు మందరంబు, కరణిఁ జరియింప మచ్చాపశరనిధిప్ర
భూతబాణోర్తివితతుల భూజచరబ,లాలియనుదీవి ముంచి జయంబు గొందు.

తే. నలినకింబల్మవర్ణ వానరచమూవి, శాలసలిలాశయంబుల సమదసామ
జంబుభంగిఁ గలంచి రాక్షసుల కెల్ల,వేడుక జణింపఁ జేసెదఁ జాడుఁ డిపుడు.

క. హరియాధపు లందఱు నేఁ, డరయఁగ మద్విశిఖపూరితాననములచే
వరుస ధరఁ గప్పెదరు సురు,చిరసమృణాశాంబుజములచేతం బోలెన్. 2166

క. ఒక్కొక్క ఘోరశరమునఁ, దక్కక యుద్ధప్రచండ తరుచరవరులం
బెక్కండ్రశైలయోధుల, నక్కజముగ నేఁడు ద్రుంతు సమరులు వొగడన్.

క. అనిలోఁ జచ్చినభర్తలఁ, దనయుల సోదరులఁ దలఁచి తద్దయు దుఃఖం
బునఁ బొగులుదనుజవనితా,ననగళదశ్రుప్రమార్దనం బొనరింతున్. 2168

తే. వినుఁడు మద్బాణనిర్భిన్నవిప్రకీర్ణ
విగతచేతనఘనరూపు లగువనాట
వరులచే నేఁడు సంగ్రామ వసుధ యధిక
యత్నుసంప్రేక్ష్యతల యగు టరుదె తలఁప. 2169

క. కాలవ్యాళనిభాంబక, జాలార్ధితశత్రుమాంసశకలంబులచే
జాలఁ బరితృప్తి జేసెద, నాలంబున గృధ్రజంబుకాదులకు వడిన్. 2170

చ. మసలక మచ్చతాంగమును మానుగ నాయితపెట్టుఁ డింద్రచా
పనదృశఘోరకార్తుకము బాణములం గొనిలెండు సర్వరా
క్షునులును నాదువెంట వరుస ప్రణభూమికి వచ్చువారుగా
వెన నియమింపుఁ డిప్పు డరివీరమృగంబుల నేటలాడెదన్. 2171

వ. అనిపలికె నద్దశగ్రీవునివచనంబులు విని రాక్షసోత్తముం డగుప్రమత్తుండుసమీ
పఘ్న లగుబలాధ్యక్షుల నవలోకించి మీరు రయంబున హతశేషు లగురాక్షసుల

నందఱ రాజశాసనంబున రణంబునకుఁ బ్రేనంబు సేయింపుం డనిన వారతిత్వఱి
తగమనంబునం బ్రతిగృహంబునకుం జని లంకలోఁ గలయాతుధానుల నందఱ
యుద్ధసన్నద్ధులంజేసి తోడి తెచ్చిననొక్క ముహూర్తంబులోనఁ బరాక్రమధుర్యు
లగురాక్షసవర్యు లనేకులు భయంకరాకారులై కాలమేఘంబులకరణి గర్జిం
చుచుఁ బట్టసాసిశూలగదాముసలముగ్ధరశక్తికుంతచక్రప్రాసపరశ్వభిండివాల
శతఘ్నీప్రముఖనిఖిలాయుధంబులు భుజంబుల నిడికొని భీమప్రకారంబున
రావణసమీపంబునం గూడుకొని రంతలోన నూతుండు మహాన్నతకేతనం
బైత్తి యెనిమిది జవాశ్వంబులం బూన్చి ధనుకాదిసాధనంబుల నలంకరించి రథం
బాయితంబు చేసి తెచ్చిన నమృహనీయకాంచనమణిగణప్రభాభానమానరథం
బెక్కి రావణుండు సత్వగాంభీర్య తేజోద్ధైర్యంబులువెలుంగ రాక్షసబలోపేతుం
డై నిజ తేజంబున దశదిశలు వెలుంగంజేయుచు ధరణీతలంబు గ్రక్కదల రణం
బునకుం జనియె నతనిపిఱుందదెన రథారూఢులై యుద్ధోన్మత్తమత్తవిరూపా
క్షులు ఘోరనాదంబులు సేయుచు రభసాతిశయంబున మహీచక్రంబు బ్రద్దలు
వాఱ భీమగ్రాహకారంబునం జని రిట్లు సర్వసంరంభసన్నాహ విజృంభితుం డై
కాలాంతకయమోషముం డగురావణుండు కరంబునఁ జాపంబు గ్రాల నూతనా
రథ్యనై పుణవిశేషంబున నతిదుర్నిరీక్షం బై రథంబు పఱవఁ గోలాహలబలం
బుగా నుత్తరద్వారంబున వెడలి చనుసమయంబున.

2192

—ఇతి రావణుండు యుద్ధంబునకు నచ్చట. ఇతి—

సీ. నలినబాంధవుఁడు వినష్టప్రభుం డయ్యె దిక్కులఁ దిమిరంబు పిక్కిటిల్లెఁ
గ్రవ్యాదములు భయంకరగతి వాపోయె గహ్వరీచక్రంబు కంప మొందె
నిర్ఘాతసన్నిభునినదంబు లై మహోల్కలు రాలె రక్తవర్షంబు గురిసె
కాకఘూకసృగాలకంకగృధ్రంబులు ధ్వనులు సేసె శివారవంబు లెనఁగె

తే. రథ్యములు మ్రొగై రావణరథముమీఁద
గద్ద వాలె దదంగము ల్కంప మొందె
మోమున వివర్ణతయ్యుఁ దోచె వామలోచ
నము చలించె స్వరంబు హీనత నహించె.

2193

క. మఱియుఁ బథంబున దనుజే, శ్వరుఁ డగుదశకంధరునకు సంగ్రామమునఁ
మరణము దెలుపుచుఁడఱుచుగఁ, బారిఁబారిఁబహుదుర్నిమిత్తములుదోచెరహీన్.

తే. దానవేశ్వరుఁ డామహోత్పాతములను
గాంచి చింతింపక తృణీకరించి మించి
కాలచోదితుఁ డై వేగ కయ్యమునకుఁ
జనియె భయదాట్టహాసనిన్వనము లెనఁగ.

2195

డి. వారిశతాంగఘోషమున వానరసత్తము లుత్పహించి సాం
పారఁగఁ దాకి రుగ్రగతి నద్దనుజు ల్వేసె వారిఁ దాకి రే

- పారంగ దక్షిణోత్తరమహార్ణవము ల్వడిఁ బోరుకై వడి
నావరక పోరె నయ్యుభయవాహినీ లాప్పులు నింగి ముట్టఁగన్. 2196
- క. జయకాంక్ష లినుమడింపఁగ, రయమునఁ గపిరాక్షసులు కరముచలమున నెం
తయు నొండొరులం బిలుచుచు, భయదగతిం బెనఁగి రపుడుపటుశౌర్యమునన్. 2197
- క. ఆదారుణసమరంబున, నాదంబులకంటె మున్ను నగచరరక్షః
పాదహతభూపరాగము, మేదురముగ నెగసి దెసల మింటం బర్యేన్. 2198
- ఉ. అంత వనాటవీరులు భయంకరవిక్రమదుర్నివాసులై
పంత మెలర్ప శైలములఁ బాదసనంఘముల న్నఖంబులఁ
దంతములం గరంబులఁ బదంబుల దైత్యుల నుగ్గు నేసి రో
దొంతరమెల్ల నిండ వడి నార్చిరి వేల్పులు మెచ్చి చూడఁగన్. 2199
- క. ఆవిధ మంతయుఁ గనుఁగొని, రావణుఁ డతిరుష్టుఁ డగుచు రాక్షసభటులం
దా వీక్షించి వనాటబ,లావలిపైఁ గవిసి పోడువుఁ డవిశంకితులై. 2200
- చ. అని పురికొల్పినం దనుజు లార్చి జయస్పృహలై భుజాబలం
బినుమడిగాఁగ సాంద్రశరవృష్టి గదాపరిఘాసితూలపా
శనిశితశక్తితోమరక శాముసలాంకుశముద్గరంబుల
స్వసచరనాథసైన్యముల వ్రచ్చి వధించి రనేకభంగులన్. 2201
- చ. దశముఖుఁ డల్లి చాపగుణదారుణిస్వస మత్కుదాత్త మై
దశదిశలం జెలంగ వితతస్ఫుటరాజదయోముఖాగ్రక
ర్మశసితవత్సవంతపవిత్రవికర్ణినుపుంఖసత్తవ
ద్విశిఖము లేసి వానరుల వేగ మడంచి వధించె ప్రేల్కిడిన్. 2202
- క. ఆరక్షఃపతిముంగల, బీరము దీపింప నిలిచి పెనఁగెడువీరుం
డేఱిన నొక్కఁడు లేఁ డా, భూరుహచరవాహినీసమూహములోనన్. 2203
- వ. అంత నొక్కింతడై ర్యంబున వానరబలంబులోనఁ జేయం గలమేటిమగ లెల్ల
నొక్కమొత్తం బై పర్వతాగ్రంబులుఁ బాదపంబులు హస్తీమాత్రపాషాణం
బులుం గైకొని రావణుఁ జట్టుముట్టి యట్టహాసంబుఁ జేసి ప్రాణహరం బైనశి
లాద్రుమవర్షంబు నీరంధ్రంబుగాఁ గురిసిన. 2204
- ఉ. దానికి నల్లి కన్దాసల దారుణవహ్నికణంబు లొల్క న
ద్దానవలోకనాయకుఁడు దండధరాకృతి ఘోరదర్శనం
డై నిశితాగ్నినన్నిభమహాహిసమానశరప్రవృష్టిచే
వానరవీరసేనల నవార్యగతిం దునుమాడ నుద్ధతిన్. 2205
- క. మఱియు దశాస్యుఁడు కల్పాం, తరవిక్రీయఘోరశరకదంబకరములం
దరుచరసేనాహ్రదమును, దురమున శోషింపఁజేసె దుస్సహశక్తిన్. 2206
- తే. రావణుం డనుకల్పాంతపావకుండు, శ్రోధవాతప్రయుక్తుడై ఘోర బాణ
సాంద్రశిఖలచే వానరసైన్యశుష్క, విపినమును జుట్టి నీటు గావించె నపుడు.

క. దిలీజకులేశ్వరకాండార్జితంబు లై భిన్నాంగులై నుధిరపూరపరి

పుతులై గతజీవితంబులై, క్షీణి గూలిరి వానరులు విచేతను లగుచున్. 2208

వ. ఇట్లు వానరబలంబుల నెల్ల నేలకుం గోలకుం దెచ్చి గంధమాదనుం డడరిన
బదునెనిమిదిశరంబుల దూలనేసి నలుండు దూరంబునం బొడనూపిన దశవిశి
ఖంబులు మేనం గ్రుచ్చి మైందుండు వచ్చిన సప్తసాయకంబుల వేగం బడంచి
గజం డెదిరించిన నైదుతూపుల విముఖునిం జేసి హనుమంతుండు మార్గో
నిన ముప్పదిబాణంబుల నివారించి నీలుండు దోచినఁ బదికాండంబుల వెగడు
పఱచి గవాతుండు గవిసిన నిరుపదేనువెడందవాతియమ్ములం గ్రమ్మఱించి ద్వివి
దులకు మొననూపిన నాటుకు పెక్కోలల నొప్పించి పనసుం డదల్పినఁ బదిగన్నే
రాకుఁగోలల వాఁడిమిఁ జెఱచి కుముదుండు మీఁది కుటికినఁ బంచదశశిలీము
ఖంబుల నిశ్చేష్టితుం జేసి జాంబవంతుం డాహ్వనంబుఁజేసిన సప్తనారాచంబుల
వికలాంగునింజేసి తారుండు గదియవచ్చిన నైదుకాండంబుల సాగియనేసి
వినతుండు తలమిగిలిన నెనిమిదిమార్గణంబులఁ గాందిశీకునింజేసి యంగదుం
డడ్డంబై యొడ్డారించినఁ బండ్రెండుతీవ్రాశుగంబుల వికలసాధనుం జేసి శర
భుండు దలపడిన నొక్కయర్థచంద్రాంబకం బురంబు గాఁడనేసి యుబ్బడంచి
క్రథనుండు ప్రథనంబున కుత్సహించిన మూడువాఁడితూపులు లలాటంబున
నాఁటించి మూర్ఛితుం జేసి వెండియు సూర్యమరీచికల్పంబు లగుకాండసహ
స్రంబులు సేనమీదం బరఁగించి మర్కంబులు సింఛిన నందుఁ గొందఱు భిన్న
మస్తకులై కొందఱు విఖండితబాహులై కొందఱు విశకలితచరణజానుజం
ఘూరుమధ్యులై కొందఱు చతుర్వివర్జితంబులై కొందఱు భిన్నగాత్రులై
కొందఱు రుధిరోక్షితశరీరులై పుడమిం గూలి రప్పడు. 2209

క. అవిరళగతిఁ దెగి గూలిన, ప్లవగులచేఁ దఱుచుగాఁగ రాలినతరుశ

స్త్రువరాస్త్రుఖండములచే, బవరపుమేదిని ముసుంగువడి యుండె రహీన్. 2210

ఆ. అప్పుడప్రధృష్ట మైనదశాస్యుఘో, రేఘసంప్రపాత మించుకై న

వైరు లొగి నహింప లేరైరి మారుత, మిశ్రు నోర్వలేని మిడుతలట్లు. 2211

క. రావణతీవ్రశరార్జితంబు, లై వానరు లార్తినొంది యాక్రందితము

ల్లావించుచు వెనఁ బఱచిరి, దావానలదహ్యామానదంతులభంగిన్. 2212

క. ఇనలేజంబునఁ దమ మొయ్యన విరిసినక్రియ దశాస్యుఁ డని సేవంకం

గనుఁగొనె నానంకం గల, వనచరసైన్యంబు విచ్చె వననిధిదాఁకన్. 2213

క. ఆయనురేంద్రుఁడు వెనుకొని, పాయక సాయకము లేసి ప్లవగులఁ దోలె

నావీయువు నిజవేగంబునఁ, దోయదముల నభ్రవీధిఁ దోలినమాడ్కిన్. 2214

మ. దనుజాధీశ్వరుఁ డిట్లు కొంతవడి యుద్ధక్రీడ గావించి చ

య్యన నాత్మీయపుష్కమోహితములై యంభోజపత్రఫణి

వనమున్బోలెఁ దలంకుకీకృష్ణతనావర్ణంబులం జూచుచు

ప్రనియె న్రాఘవుఁ డున్నచోటికి రణేచ్ఛ స్తోధనంరంభి యై.

2215

ప. ఇట్లనివార్యగమనంబునం జనుదశగ్రీవుని దవ్వలం జూచి నుగ్రీవుండు వివుల
గ్రీవుం డై యతనికోల్లల కోర్వక భయభ్రాంతులై దీనదశకు వచ్చి తొలంగి
పాటువానరుల కభయంబు దెల్పి మధ్యమగుల్కనంరక్షణంబునం దాత్మసమా
నబలుని సుషేణుని నియోగించి యొక్కవిశాలసాలం బుట్పాటించితెచ్చియం
నభాగంబున నిడికొని మత్తశుండాలంబులీల మాటుమనలుచుఁ బాదవిన్యాసం
బునఁ బుడమి వడంక సంగ్రహార్థి యై రావణున కభిముఖంబుగా నరిగె నతని
వెనుక నుభయపార్శ్వంబుల ననేకయూథాధిపతులు వివిధద్రువంబులు శైలం
బులు కరంబుల నిడికొని పరుసంపుమాటల నొండొరులం బురికొల్పుకొనుచు
సహాయార్థం బరిగి రిట్లడరి సూర్యనందనుండు తనయన్నవగిది భయంకరాకా
రుండై బ్రహ్మాండభాండంబు వగుల నుచ్చైర్నాదంబు సేయుచుఁ గ్రోధనంరక్త
నయనుం డై యుగాంతసనుయంబునందుఁ బ్రభంజనుండు ప్రవృద్ధవృక్షంబునుం
బోలె నెడనెడ నడ్డంబు వచ్చినమహాకాయు లగురాక్షసుల బడలువడం
జేయుచుఁ గాననాభ్యంతరంబున మేఘంబు పక్షీసంఘంబుమీఁదశిలావర్షంబు
గురిసినభంగి రాక్షససైన్యంబులమీఁద నీరంధ్రముగాఁ బాదపవర్షంబులుగురి
యుచు సురేంద్రుండు వజ్రప్రహారంబున తొక్కలు దెగవ్రేసినఁ బుడమిం
గూలుపర్వతంబులమాడ్కిఁ దనచేతివృక్షప్రహారంబున శిరంబులు వగిలి
దానపు లవనిం ద్రెళ్ల ననేకప్రకారంబుల భుజావిక్రమంబు ప్రకటించుచుం
జని రావణుం గదియునెడ రథికుం డగువిరూపాక్షుం డడ్డంబు వచ్చి నిలువరించి
యేను విరూపాక్షుండ రణంబునకుం జనుదెంచినాఁడ నన్ను మీటి పోవరాదు
బంటవై తేని నాతో రణంబుసేయు మనిపలికి పొగలేనిమంట లుమియునారసం
బులు దట్టంబుగాఁ బరఁగించిన నతనిప్రఖ్యంబు లగుతత్సాయకంబులు నెక్కిం
పక నుగ్రీవుండు గర్జించుచు శరాభిముఖుం డై వానిం గదియ నుటికి. 2216

ప. హరిహయవిక్రముండు ప్లవగాధిపుఁ డుద్ధతి వానితేరు న

త్వరముగ నాక్రమించి వడిఁ దద్రథకీలితవాజిశీర్షము

ల్లరిశతకోటిసన్నిభ పదాహతి వ్రక్కలువాఱఁ దన్నిన

న్నెటిసిడి కన్ను లూడిపడ నెత్తురు గ్రక్కుచు వ్రాలె నేలకున్.

2217

క. ఇనతనయుఁ డివ్వీధంబున, దనుజానిహయముల వధించి తరుచరసేనల్

తను వినుతింపఁగఁ దత్ప్రస్థిరదనచోదకుఁ డునిమె ఘోరతరవృక్షమాత్రన్. 2218

తే. అంతలోన విరూపాక్షుఁ డతిజవమున

ధరకు లంఘించె నంతలోఁ దరుచరేంద్ర

నచివు లందఱు గ్రమ్మి తత్ప్రస్థిరదనమును

జార్జ మొనరించి రింద్రాదిసురులు వొగడ.

2219

- సీ. దానవుఁ డిబ్బంగి ధరణికి లంఘించి కవచియు బాణియుఁ గార్జునియును
 దూణియు నై పటుబాణజాలంబులు కపివల్లభునిమేను గాఁడనేసి
 సంతలో రావణుం డధికరోషమున వానరభర్తపైఁ బెక్కునారనములు
 పరఁగించి వెంటనె బహువిధాంబకములు సేసపై నిగుడించి చిక్కుపఱచె
- తే. సతనికోల్లల కోర్వక యద్రిచరులు, కాండవీడితులై భీతి గడలుకొనఁగఁ
 బఱచి రఘుకులవద్యునిమఱుగు సొచ్చి, రపుడు సుర లజుమఱుఁగున కరిగినట్లు.
- ఆ. రావణప్రయుక్తుఁడై విరూపాక్షుండు, చలము బలము గినుక జవము మెఱయ
 సంభ్రమమున నఖలశస్త్రోపకల్పితం, బైననగనమానహస్తి నెక్కి. 2221
- క. నింగి పగులంగ నార్పుచు, బొంగి నిశాటులకుఁ బ్రీతి పుట్టించుచు మా
 తంగశ్రేష్ఠమును వెనఁ బ్లవంగబలము నడుమ నిలిపి వారనియలుకన్. 2222
- క. కరలాఘవ మొప్పుగ వన,చరవతినర్వాంగమర్తసంధులు నాటం
 గుఱిసేసి భుజగనన్నిభ, శరములు నిగుడించె బెక్కుచందముల వడిన్. 2223
- చ. కపివిభుఁ డిట్లు రాత్రిచరకార్జుకముక్తశరాతివిధ్దుఁడై
 యపు డతికోపవేగమున నటుల వహ్నికణంబు లొల్కుఁగా
 విపులమహీరుహంబు గొని వేగమె వాని వధించు కోరికఁ
 జవలగతి వృథాధిపునిచాడ్చున నేగె గజంబుమీఁదికిన్. 2224
- క. హరివిభునిరయము గనుఁగొని, విరూపనేత్రుఁ డతిభీతి వేగం బడరం
 గరిమీఁదనుండి తడయక, ధరణికి లంఘించెఁ గపివితానము నవ్వన్. 2225
- ఆ. అంత వానరేంద్రుఁ డాకుజంబున సామ,జంబు నేయ నది శిరంబు వగిరి
 వింటిపెట్టుదప్రయెనుకకు ఘోరకార,మడరఁ బఱచి చచ్చి యచటఁ బడియె. 2226
- క. వానరనాథునిచేఁ దన, యేనుఁగు రణభూమిఁ బడుట వీక్షించి వెనఁ
 దానవుఁడు చిత్తమున నభి,మానము రోసముఁ జలంబు మల్లడిగొనఁగన్. 2227
- క. వాలును బలుకయుఁ గైకొని, కాలానలులీలఁ జాలఁ గనలుచు రక్షి
 పాలుఁడు శమనునికైవడిఁ, గ్రాలుచు గపివిభుని కెదురుగాఁ జనుదెంచెన్. 2228
- క. ఆలో దినేశతనయుఁడు, శైలాగ్రం బొకటి తెచ్చి సాహస మడర
 న్నావలమునఁ జుట్టి వినరి వి,శాలబలం బలర రాత్రిచరుపై వైచెన్. 2229
- క. వైచినదానిం గని రజ,నీచరవీరుండు నిశితనిస్త్రింశమున
 స్పృహియర్య మెనఁగ నచలుం, డై చూర్ణముచేసె నడుమ నయ్యచలంబున్.
- ఆ. దనుజుఁ డిట్లువ్రేటు దప్పించుకొని డాసి, వేగ యినజు ఖడ్గవిధ్దుఁడేయ
 నొచ్చి యతఁడు మూర్ఛవచ్చిన నొక్కింత, సొలసి యంతలోనఁ దెలివినొంది.
- క. అటుల నిప్పులు రాలఁగ, వీక్షించి సురేంద్రహేతి కెనయగుముష్టి
 లక్షించి రాక్షసునిపెను,వక్షంబునఁ బొడిచె దైత్యవర్గము బెదరన్. 2232
- క. దానికి నిండుక స్త్రుక్కక, దానవుఁడు నిశాతఖడ్గధారాభిహతి
 న్నానరవల్లభు సొగియం, గా నేసిన నతఁడు నొచ్చి కడువేగమునన్. 2233

ఉ. క్రమ్ముటఁ దెల్వినొంది బలగర్వ మెలర్పఁగ వానితోమ్ము వే
శమ్ముగ వజ్ర నన్నిభతలంబున వ్రేసిన దాని కాత్మలో
నుమ్మలికంబు నొందక నముద్ధతి వాడు వనాటరాజువ
క్ష మ్రొగి ముప్పిచే బాడిచె సాంద్రకృశానుశిఖ జ్జనింపఁగన్. 2234

క. వసుజనివ్రేటు కపింద్రుఁడు, వనచరపతివ్రేటు దానవశ్రేష్ఠుం డొ
య్యనఁ దప్పించుకొనుచు నేర్పున నతిముఱిఁ బోరి రిరువురు ప్రచండగతిన్.

శా. అన్యోన్యభ్రమణంబు సేయుచు జగిమాయత్తు లై మీఁది క
న్యోన్యం బుద్ధతఁ బట్టి యెత్తి ధరపై నత్కుగ్రు లై వైచుచున్
సైన్యంబు లెవ్వఁగఁది చూడఁగ మహానత్వావృన్య లై పెంపునన్
జన్యక్రీడ యెనర్చి రిద్దఱును ముష్టాముష్టి ఘోరంబుగన్. 2236

వ. ఇట్లు మహాద్భుతప్రకారంబునం బోరు నెడ నెడ గని సుగ్రీవుండును హేంద్రాశని
కల్పం బైనపాణితలంబున విరూపాక్షునిఁ బెడతలవ్రేసిన నయ్యాతుధానుండు
శిరంబు పగిలి రుధిరక్లిన్నశరీరుం డై నశనం బగుశోణితంబు గ్రమ్ముచు వికృత
వదనుం డై వివృతనేత్రుం డై వికృతనాదంబు సేయుచుఁ బుడమిం బడి పొర
లుచుఁ బ్రాణంబులు విడిచె నిట్లు విరూపాక్షతరుం డై ధరణిం గూలిన విరూ
పాక్షు నీక్షించి వానరులు పరమానందభరితాంతశిరఃబలై సుగ్రీవునిఁ బ్రశంసించిరి
వానరబలంబు మహా ద్వేలగంగా ప్రతిమంబై తన్నియోగంబునంజెలరేఁగి
నానాప్రకారంబుల రాక్షసుల సుగ్ధనూచంబు గావింపం దొడంగినఁ దదా
టోపంబున కోర్వక రాక్షసబలంబు భయభ్రాంతం బై నిదాఘనంతప్తజలా
శయంబుకరణిఁ బరితోభంబునొంది పద్మవత్తగతజలంబులమాడ్కి దల్లడిల్లుచు
దశదిశలకుం బాతె నప్పుడు రావణుండు స్వబలవిఘాతంబును విరూపాక్ష
వధంబును విలోకించి దైవవివర్యయంబు చింతించి గాఢవ్యధాక్రాంతుం డై
కోపంబు రెట్టింప నమీషంబుం డై నయుద్ధోన్మత్తుం డగుమహోదరు నవలోకించి
యిట్లనియె. 2237

సీ. అమరారివర్య యీశమయంబునం దీవు దక్క వేటొకఁడు యుద్ధంబుఁ జేసి
విజయ మొసంగెడు వీరుండు లేడిది పార్థివునిముణంబుఁ బాపుకొనుట
కవనరం బిపుడు శౌర్యం బంతయును జూపి పగఱ నిర్జింపుము భండనమున
ననిన నద్దానవుఁ డట్ల గావించెద నని రణోత్సాహ మాస్యమునఁ జెలఁగ
తే. నద్భుతాటోపయుతుఁ డై మహామకరము, హరినిధిఁ జొచ్చినట్లు దుర్వారభంగి
రథముఁ బఱపించి కత్తువర్గంబుసొచ్చి, వృక్షచరులను సాయకవృష్టి ముంచె.

చ. అమితబలాధ్యు లై నవివినాటులు పాణిధృతాత్మవృక్షు లై
సమదగతి న్నముద్ధత నిశాచరపైన్యముఁ జొచ్చి దైత్యులన్
గ్రమమున వ్రేసి యార్చి రది గన్గొని వాఁ డలుక న్పించండకాం
డము లడరించి కీశచరణంబులుఁ జేతులుఁ ద్రుంచె బల్విడిన్. 2239

- ఉ. దానవచాపము కృశితధారశరార్ధితులై వలీముఖు
 ల్పాణధయంబునం జెదరి పాటి మహీధరకందరంబులం
 గాననసీమల న్నదులఁ గంధితటంబులఁ బల్వలంబులఁ
 మానక వృక్షపండములమూటున డాఁగిరి వీతగర్వ లై . 2240
- క. మొన విఱిగి పఱచుసేనల, వెనుకొని వడిఁ నలుముడై త్యవీరునిమోలం
 గనుఁగొని పంకజబాంధవ, తనయుఁడు కోపించి దప్తదశనచ్చదుఁ డై . 2241
- క. కులగిరినిభఘోరాతత, శిల నొక్కటి గొని గడంగి చిడిముడి గదుర
 న్బలియుఁ డగురాక్షసునిపై, బలముకొలఁది విసరివై చె బటురోషమునన్. 2242
- క. ఈచందంబునఁ జెనుశిల, వైచిన దానిఁ గని వేగవంతుం డై దో
 షాచరుఁ డుడుగక పటునా,రాచంబుల నడుమ నూలువ్రయ్యలు సేసెన్. 2243
- క. సమరోన్మత్తవిశాలశ,యము క్షసాయకనికృత్త మై యాఘోరా
 శ్మము మింటనుండీ వెన గృధ్రమండలముమాడ్కి నవుడు ధరణిం గూలెన్ .
- క. శిల నుగ్ధే కూలుట గని, జలజాతనఖాత్మజుండు సక్రోధుం డై
 యలఘుబలంబున సాలము, పలలాశనుమీఁద వైచె బటురవ మెనఁగన్. 2245
- క. దానికి నించుక దలఁకక, దానవుఁడు శరత్రయమునఁ దదవృక్షంబుఁ
 మానక ఖండించి తపన, సూనునిమర్కములు నాఁటఁ బొనిపెం దూపుల్. 2246
- మ. తనవృక్షం బటుభగ్ను మై పడుటకుం ద న్నానురారాతి చె
 య్యన నానాంబకవిధుఁ జేయుటకుఁ గీ శాధీశ్వరుం డల్లి యా
 దనుజశ్రేష్ఠుని తేరిపై కుఱికి కోదండంబు ఖండించి సూ
 తుని మర్దించి పతాక గూల్చి హరులం దున్నాడి యత్కుద్ధతిన్. 2247
- చ. అరదముమీఁద నున్నపరిఘాయుధము న్గొని డాసి క్రవ్యభు
 గ్వరుని వధింపఁ జూచిన జనంబున వాఁడు రథంబు డిగ్గి భీ
 కరగతి నార్చి వేగ గద గైకొని మచ్చర మొప్పు దాఁకె వా
 నరపతి తేరు డిగ్గి జతనంబున నాతనిఁ దాఁకె నుద్ధతిన్. 2248
- మ. ఇవిధంబున నన్నగనిశాచరవసులు గదాపరిఘహస్త లై విద్యుత్ప్రమన్వితంబు
 లై నఘనంబులమాడ్కిఁ దలపడి గోవుపంబులచందంబున అంకెలువై చుచుఁ
 బ్రచండభంగిం బోరునెడ సంక్రద్ధుండై తాపవంతుండునుయుద్ధోన్మత్తుండునగు
 మహోదరుండు గదాదండంబు జిఱజిఱంద్రిప్పి వైచినదాని నవలోకించి నుగ్రీ
 వుండు రోషతామ్రాక్షుం డై తనచేతిపరిఘంబు విసరివైచిన నయ్యాయు
 ధంబులు రెండు నొండొంటిం దాఁకి పరస్పరహతంబులై పుడమింగూలె సంత
 నుగ్రీవుండు రథంబుపై నిడినకాలాయనమయుం జైనముసలంబు గొని విసరి
 వైచిన నద్దనుజపుంగవుండు వేటొక్కగదగొని వైచిన నవి రెండును బరస్పర
 సంఘర్షణంబున భిన్నంబు లై ధరణింబడియె ని ట్లాయుధంబులు నుగ్ధే రా

లీన నయ్యిరువురు ముష్టియుద్ధంబునకుం దలపడి తేజోబలనమన్వితులై దీప్త హుతాశనులచందంబున వెలుంగుచు ఘనాఘనంబులకరణి సారెసారెకు గర్జించుచు మత్తకంఠీరవంబులమాడ్కి విక్రమించుచు మర్తంబు లెఱింగి యొండొగులం బ్రహరించుచుఁ బరస్పరప్రహరపీడితులై సొలసి ధరణితలంబునం బడి యంతలోనఁ దెలిసి యొండొరులం బొడుచుచుఁ బరువులెత్తుచుం బఱి తెంచి యురవడిం దాఁకుచు బాహుయుద్ధంబు నశ్రమంబునొంది తత్సమీపంబున నున్ననిశితఖడ్గంబులు గొని రోషపరీతస్వాంతులై సాహసదైర్యశౌర్యలాఘవంబు లేర్పడఁ దమశస్త్రవై శౌరద్యంబునకు మెచ్చుచు నుభయసైన్యంబులు వెఱఁగుపడి నూచుచుండ నవ్యావనవ్యమండలప్రచారంబులం దిరుగుచు నన్యోన్యజయకాంక్షులై చిద్రాన్వేషణంబు సేయుచు ననేకమార్గంబులం బోరునప్పుడు మహోదరుండు ఖడ్గంబున నుగ్రీవుని ప్రేసిన నవ్వనచరనాఘండు నేర్పున ప్రేటు దప్పించుకొని తనచేతిఖడ్గంబునఁ గిరిటకుండలోపహితం బయినరాక్షసు నిశిరంబు ధరణితలంబున డొల్ల నేసిన నత్తైఱంగు విలోకించి. 2249

—ఇంక మహోదరుండు సుగ్రీవునిచేఁ జచ్చుట. ఇంక—

- క. భగ్నం బై కమలదళవి, లగ్నజలముకై వడిం దలంకుచుఁ బరమో ద్విగ్నం బై దుఃఖార్ణవ, మగ్నం బై రాత్రిచరసమాజము పాతెన్. 2250
- క. హృష్టం డై శూరజనవ,రిష్టం డై భూరుహచర ఋక్షస్తుతి సం తుష్టం డై విజయరమా, జష్టం డై యలరె నూర్యనుతుఁ డవ్వేళన్. 2251
- క. గుములై జయనాదజతా,భ్రములై పాణిధృతపాదపములై సంతుప్తములై గగనోద్యతవా,లములై యపు డద్రిచరబలంబులు చెలఁగెన్. 2252
- క. ఘనులై కృతజయజయని,స్వనులై దైత్యవధజనిత సంభ్రమలసితా ననులై పరివేష్టితముని, జనులై విలసిల్లి రాకనమున నుపర్యుల్. 2253
- క. ధీరుం డై ప్రకటితదో,స్సారుం డై విజయలబ్ధసాంధ్రానందో దారుం డై చిత్తహరా,కారుం డై రాముఁ డలరెఁ గదనక్షోణిన్. 2254
- క. ఖన్నుం డై బంధువధవి,పన్నుం డై శోకజనితబాష్పజలపరి క్షిన్నుం డై రోషపట, చ్చన్నుం డై యుండెఁ బుణ్యజనవిభుఁ డచటన్. 2255
- ఉ. దేవసమప్రభావుఁ డతిధీరుండు వానరవల్లభుండు ను గ్రీవుండు యాతుధాను నిటు గీటణఁగించి కృతార్థుఁ డై ప్లవం గావుతుఁ డై నవీనరుధిరావుతుఁ డై విజయాభిరాముఁ డై యావనుధీశుఁ డున్నవిషయంబునకు స్థనియె న్నదంబునన్. 2256
- సీ. అంత మహోదరుఁ డాదిత్యసుతునిచే హతుఁ డౌట గని మత్తుఁ డధికరోష రక్తాక్షుఁ డై తేరు రయమునఁ బఱిపించి వెదకి వానరలోకవిభునిఁ గానకొడు గఱచి మ్రొల నత్యుగ్రుఁ డై నిండికొని యున్నవాసవి తనయుసైన్య గహనంబు సొచ్చి భీకరశరానలహేతివితతులఁ గాల్పుచు విక్రమించి

- తే. యమితవాతంబు తాలఫలములఁబోలె, మహితవానరవీరుల మస్తకములు
భల్లముల డొల్లనేయుచుఁ బాదపాణి, జానుజంఘోరుమధ్యము ల్లక్కు నేసె.
క. అసురకరము క్తసాయక, వినరవిభిన్నాంగు లగుచు వృక్షచరవరు
లైనచేడి నమరవిక్షుఖులై, వసమఱి యుండిరి వివృణ్ణవదనంబులతోన్. 2258
- క. తననైనన్యం బట్లగుటకు, మనమునఁ గనలూది శక్రమనుమఁడు పర్యం
బునఁ బొంగునముద్రముక్రియ, ఘనరయ మంగీకరించి కడురథ నమునన్.
క. హేళిమరీచినమప్రభ, కాలాయనమయవిశాలకఠినపరిఘము
నీలఁ గొని వినరి రక్షః, పాలునివక్షమున వైచేఁ బటురోషమునన్. 2260
- ప. మత్తుండు తత్ప్రహరవీడితుం డై మైమఱచి నెత్తుటంజొత్తిల్లినశరీరంబుతో రథం
బుమీఁదనుండి పుడమింబడియె నంతలోన నీలాంజనచయోపముండును మహా
వేగుండును దేజస్వీయు నవిద్యుచ్ఛేఘనన్నిభం డగుజాంబవంతుండు క్రుద్ధుం డై
గిరిశృంగనన్నిభం బైనవిపులగ్రావం బొక్కటి యెత్తి బలంబుకొలంది తీద్రథం
బుపై వైచి సూతాశ్వసహితంబుగా నుగ్గు గావించె నంత నొక్కముహూర్త
మాత్రంబునకు గ్రవ్యుఱ లబ్ధసంజ్ఞం డై మత్తుండు తన మ్రోల నున్న వానవహాత్రు
నవలోకించి తదీయస్తనాంతరంబున దశవిశిఖంబులు నాటించి పదంపడి మూఁడు
వాడితూపులు జాంబవంతునిమేనం గీలుకొల్పి పదిసాయకంబుల నీలునిమర్కం
బులు నొప్పించి పంచశీలిముఖంబుల గవయుం దూలనేసి సింహనాదంబు గా
వించిన నప్పు డంగదుండు శరనివీడితు లైనవానరుల నవలోకించి క్రోధమూ
ర్ఛితుం డై రయంబున. 2261
- మ. ఇనరశ్మిప్రతిమానదీప్తపరిఘం బేషారఁగాఁ జేతులం
గొని పల్కాటు మిడుంగులు లైదర నుగ్రుండై వడిం ద్రిప్పి గ్ర
ద్దన నద్దైత్యుని టొమ్మునం బడ వధార్థం బుద్ధతి నై వన వే
చని యాశస్త్రము వానిచాపము శిరస్తాణంబు ద్రుంచె న్రహిన్. 2262
- తే. వాలిసుతుఁ డిట్లు దైత్యుని వరకీరీట, కాద్యుకంబులు ధరఁ గూల్చి కడిమిమఱసి
మకిరకుండలయు క్త మై మలయువాని, కర్ణమూలం బదర నేసెఁ గరతలమున.
ఉ. దానికి నించు కైన మదిఁ దల్లడ మందక ధైర్య మూఁది యా
దానవుఁ డల్లి ఘోరసముద్రనిశితమహాహీనన్నిభా
నూనపరశ్వథం బరిజను ల్బృగఁదొంపఁగఁ గేలఁ బూని యా
వానరనాథనందనుని వామభుజం బదరంట నేసినన్. 2264

❦ ❦ ❦ ఆంగడుచే మత్తుండు చచ్చుట. ❦ ❦ ❦

- సి. వనచరోత్తముఁడు నేర్పున దానిఁదప్పించుకొని కృతాంతునిమాడ్కిఁగనలివేగ
మంగీకరించి దురంతన త్త్వముఁ బెంచి చతురత మర్కదేశం బెఱింగి
పిడుగున కెనయైనఁ బిడికిట మత్తుని వక్షంబుఁ బొడిచిన వాఁడు టొమ్ము
నగిలి రోఁజుచు నేలఁ బడి శోణితము నోట పెడలఁ బ్రాణంబులు విడిచె నతని

తే. పాటు గనుఁగొని రాక్షసబలము పటచె
వనచరబలంబు సంతోషమునఁ జెలంగె
దైత్యవల్లభుఁ డైనయాదశముఖునకు
వెఱుఁగుపాటును శోక మావిర్భవించె. 2265

తీ. అప్పుడు సంప్రహృష్టవిపినాటులపుష్కలసింహానిస్వనం
బుప్పరవీధి నున్న పురుహూతముఖామరహర్షనిస్వనం
బొప్పఁగ నొక్కపై గిరివనోపవనాలయసంయుతంబుగా
నప్పులదిండితేనిపురి నెంతయు బ్రద్దలువాపె నెంతయున్. 2266

వ. అంత నద్దశగ్రీవుండు దేవవానరులమహాప్రణాదం బాలకించి సహింపక రోషవి
నశుం డై వెండియు భండనంబున కాభిముఖ్యంబు వహించి మృతులైననుహా
దరవిరూపాతులను గాందిశీకులైనతక్కినబలవంతులైనరాక్షసులం దలంచు
కొని కన్నీరునించి యొక్కింతసేపు కార్యకేవలంబు చింతించి సైన్యంబుల రణం
బునకు మరలించి రథంబు దోలు మని సూతున కాజ్ఞాపించి యెల్లవారలు విన
వాని కిట్లనియె. 2267

సీ. రణరంగమున నేడు రాజపుత్రులఁ ద్రుంచి హతులైనమంత్రుల వితతదుఃఖ
మగచరబలరుద్ధ యైనమత్పరిదుఃఖ మపనయించెదఁ దోలు మరద మిపుడు
రాఘవుఁ డన నొక్క రిమణీయవృక్షంబు భూపుత్రి దానికిఁ బుష్పఫలము
హనుమదంగదనీలవనననుషేణజాంబవదాదియూధాధిపతులు కొమ్మ

తే. లరయ మూలంబు హత మైన నన్నియును హ
తంబులైనట్ల సంగ్రామధరణి నతఁడు
నిహతుఁ డైన దక్కినవారు నిహతు లగుదు
రతఁడ కాఁడ భుజావిక్రమాధికుండు. 2268

క. అని పలికి పటుశతాంగ, ధ్వని రోదసి నిండఁ జెలంగఁ దద్దయు రథనం
బున రాముఁ డున్నచోటికి, జనియెన్ దశముఖుఁడు దశదిశలు కంపింపన్. 2269

తే. మును హరిత్రివిక్రమమునందు దనుజవధులు
వెఱచి పఱచినక్రియ దైత్యవిభునిఁ జూచి
వృక్షచరులు రణంబున వెఱచిపఱచి
వచ్చి రఘుపతి శరణంబుఁ జొచ్చి రపుడు. 2270

—ఇతి రావణుండు మరల యుద్ధమునకు వెడలుట. —

తీ. వారలఁ జూచి రాజకులవల్లభుఁ డోడకుఁ దంచుఁ బల్కి సొం
పారఁగఁ గాలమేఘముక్రియ న్వడి మ్రోయుచు విల్లుదాల్చి డు
ర్వారపటుప్రతాప మడరం జనుడెంచునిశాచరేంద్రుని
నావరక మ్రాలఁ జూచి హితవాది విభీషణుఁ గాంచి యిట్లనున్. 2271

- ఉ. దవ్యల నీలశైలమువిధంబునఁ గ్రాలుచుఁ జాపటంకృతు
ల్నివ్వటిలంగ వర్తకుచి నింగిఁ జెలంగఁగ బాణపాణి యై
క్రొత్తనఁ గీశులం గనుపుగొట్టుచు బల్విడి వచ్చుచున్నవాఁ
డెవ్వఁడు దైత్యనత్తను తదీయవిశేషము మాకుఁ జెప్పమా. 2272
- వ. అనిన విని యవ్వభీషణుం డవ్వసుమతీవల్లభున కిట్లనియె. 2273
- ఉ. రాజకులప్రదీప యలబ్రహ్మకు మన్వఁడు విశ్రవసుపుత్రుం
డాజి నజయ్యుఁ డస్త్రవిదుఁ డద్భుతవీర్యుఁడు దైత్యకోటికి
న్రాజగురావణుం డీతఁ డరాతి భయంకరమూర్తి క్రూరుఁ డం
భోజభవప్రసాదమున ముజ్జగము ల్లయికొన్నవాఁ డొగిన్. 2274
- తే. పాపకర్మండు డుద్రుండు పండితుండు
క్రూరచిత్తుండు దారుణాచారుఁ డాజి
నమరవీరుల దోర్దర్ప మడచి జయము
గొన్నవాఁ డతివిఖ్యాతి గన్నవాఁడు. 2275
- తే. తపముపెంపున మును దేవదానవులను
సంగరంబున గెలిచినచతురుఁ డీతఁడు
వానరుల బల్కి దోలుచు వచ్చుచున్న
వాఁడు వీని వధింపుము వసుమతీశ. 2276
- క. అన విని రాముఁడు విలు గయి, కొని సజ్జ్యముఁ జేసి సాంద్రగుణ నిష్ఠోపం
బాసరించి యలవిభీషణుఁ, గనుఁగొని గాంభీర్య మెనఁగఁ గ్రమ్మఁ బలికెన్. 2277
- క. నీచాత్మఁ డైనయీరజ, నీచరవతి దైవికమున నేటికి నాకున్
గోచరుఁ డయ్యె నితని దెగఁ, జూచి కృతార్థత వహింతుఁ జూడుము మిత్రా.
- క. అని పలికి బాణ మొక్కటి, ధనువున సంధించి తిగిచి దశముఖుపై నే
సినఁ దలఁక కతఁడు దానిం, గనుఁగొని భల్లత్రయమున ఖండించె వెనన్. 2279
- చ. దనుజనికృత్తసాయకము తప్పక గన్గాని చాపభృద్వరుం
డనుపమబాహువీర్యుఁడు బలాఘ్నఁడు లత్తఁడు డల్క యూని లో
చనములఁ గెంపుసాం పెనఁగఁ జండతరస్కుట చాపశింజనీ
వ్వనమునఁ బెక్కురక్కనులఁ జావగఁ జేసె మహాద్భుతంబుగన్. 2280
- చ. జలధులు తల్లడిల్లఁ గులశైలము లట్టిటు కంప మొంద ది
క్కులు గలఁగంగ నాకసము కుంభిని బ్రద్దలువాఱ సాంద్ర మై
కదియఁగ మోయులత్తఁణునికార్దుకనిస్సన మాలకించి వే
ల్పులు వెఱఁగంది రాదనుజపుంగవుఁ డెంతయు విస్మితాత్మఁ డై. 2281
- క. కర మల్లి నిశితసాయక, మురవడిఁ గొని తనదుమోలనున్ననుమిత్రా
వరపుత్రుఁ జూచి పవినభ, పరుషోక్తుల నిట్లు లనియెఁ బటుగర్వమునన్. 2282

- చ. నరనరపుత్ర చూడు మిదె నాదుశిరంబులు వజ్రభూషణ
స్ఫురితము లై మహారజతపుంఖము లై నిశితంబు లై హరి
ద్ధరణిముఖంబు లై విమతదర్పనిషాదనదక్షిణంబు లై
పరువడిఁ గాలనర్పములభంగిఁ జెలంగుచునున్న వెంతయున్. 2283
- చ. అరుదుగ నన్ను గన్గొని భయంపడి పాటక నిల్వీ మీశరో
త్కర మిటు నీదుశోణితము తప్పక పానము నేయు నంతటం
బరువడి నీవు ప్రాణములఁ బాసి కృతాంతునిరాజధాని కి
పురుసున నేగె దస్త్రములు బాణము లన్నియు నేయు మి త్తఱిన్. 2284
- చ. అన విని లక్ష్మణుండు హృదయంబునఁ గోపము చెంగలింప న
య్యనిమిషవైరిఁ జూచి యసురాధమ కార్ముకబాణపాణి వై
ఘనరథ మెక్కి కైదువులు గైకొని వచ్చితి వాజిలోన నీ
సునిశితశౌర్య మంతయును జూపుము వ్యర్థదురుక్తు లేటికిన్. 2285
- ఉ. నీదుపరాక్రమక్రమము నీశరనైపుణ మంత చూచి యా
మీఁద నమీరణుండు వడిమీఱఁగఁ బక్కపలంబులం బల్కె
మేదురశాతకాండముల నీశిరము ల్పడఁగూల్తు వట్టివా
గ్నావద మొనర్చినం జయము గల్గునె నీ కిటు చావు దస్సనే. 2286
- తే. తత్తకాంచన భూషణోద్ధతమదీయ, మేదురశిలీముఖములు నీమేన వ్రాలి
వితతముగ నేడు నీదుశోణితముగ్రోలు, దానవారాతు లహృతంబుఁ ద్రావినట్లు.
- క. అనిన విని రాక్షసేంద్రుఁడు, మనమునఁ గోపించి యొక్కమార్గణము రయం
బున లక్ష్మణుపై నేసినఁ,గని యవ్వీరోత్తముండు కడురోషమునన్.
- క. చండాళీవిషనన్నిభ, కాండం బడరించి దాని ఖండించినఁ ద
త్కాండము శతఖండంబై, మండుచు మహివ్రాలె మును లమరులునుతింపన్.
- ఉ. దానికి నల్లి రావణుండు దాశరథిం బ్రదరాలిఁ గప్పి య
వానరసేనమీఁద శరవర్ష మొగిం బరఁగించి యంగదు
న్బానునుతు నివ్రేభిషణుని బాణవరంపర ముంచి ఘోరవై
శ్వానరహేతికల్పశరజాలము లేయుచుఁ జేరె రామునిన్. 2290
- క. చేరిన రావణ గన్గొని, ధీరుండు రఘువల్లభుండు తీవ్రాంబకముల్
దారుణగతి నేయుచుఁ గరిఁ, జేరుమృగేంద్రంబులీలఁ జేరె న్వానిన్. 2291
- ప. ఇట్లు గ్రోధావేశవివశు లై పరస్పరజయకాంక్షలం దలపడినయారామరావ
ణులకు ఘోరంబును జీవితాంతకరంబును రోమహర్షణంబు నగుమహాయుద్ధం
బయ్యె నప్పడు. 2292

—ॐॐ రామరావణుల యుద్ధము. ॐॐ—

- ఉ. రాక్షసలోకవల్లభుండు రామునిదివ్యశరవ్రవేగముఁ
దక్షతయు నృపంబును బ్రతాపము లాఘవ మంత చూచి వాఁ

- డక్షముఁడై శిశుగ్రవిశిఖావలి నమృహనీయుఁ గప్పి హ
ర్యక్షనమాను లక్ష్మణుని నస్త్రుగణంబుల ముంచి వెండియున్. 2298
- కా. శైలాంభోధివనావృతాఖిలమహీచక్రంబు గంపింప నా
భీలాస్త్రంబులు శక్తులుగ్రశరము వృష్ణమాయుధశ్రేణి వా
క్పాలుం డిచ్చినదివ్యసాధనము లాకాశంబు నిండ ని్నిఖ
వాప్తలాభీలముగా మహీదుహచరవ్రాతంబుపై నేసినన్. 2294
- క. యూథాధిపతులు పాటిరి, భూధరచరబలము తత్సృపుంఖవిశిఖనం
బాధిత మై ధరణిం బడె, బాధాకుల మయ్యె దిగ్విభాగము లెల్లన్. 2295
- క. ధరణీపరాగ మెగసెను, హరిదంతము లతిభయంకరాకృతు లయ్యెగా
హరిసై న్యము ఝంఝునిల, పరిధూతం బైనజలధిభంగిఁ దలంకెన్. 2296
- క. ఈకరణి రాక్షసేంద్రుఁడు, వీర సమోధూస్తశస్త్రవిసరంబుల న
స్తాకగతి వానరావరిఁ, జీకాకుపవంగఁ జేసి చిదీముడిఁబడుచున్. 2297
- సీ. వనజాతనేత్రుఁ గూడినమహేంద్రనిభంగి ననుజన్మనహీతుఁ డై యలరువాని
శంపాలతాయు క్తనజలాంబుదముమాడ్కి నురుకార్దుకము చాల్చియున్నవాని
గంధవాహప్రయు క్తమలతాశనునిలఁ బృథులకోపమున దీపించువాని
నలువైనకందాదురలఁ బోలురోహదణితలోచనంబుల నెగడువాని
తే. దీర్ఘబాహు సరిందము దీప్తతేజఁ, బీనవత్సు బరాశ్రమస్థానభూతు
నజతు నవరాజతు నదీను విజయశీలు, రాజలక్షణలక్షీతు రాముఁ గాంచి. 2298
- క. కోపంబుఁ బెంచి దారుణ,రూపం బంగీకరించి క్రూరాత్ముం డై
జాపంబు నంచి దిక్కులు, వాపోవఁగ శింజనీరవం బొనరించెన్. 2299
- ప. అంత మహాతేజం డగురాముండు భగ్నం బై వజ్రచునిజానీకం బాలోకించి
రక్తాంతవీక్షణుండై సౌమిత్రినహితంబుగా మహాప్రమాణవిపులం బైనకోదం
డంబు సారింది భూనభోంతరాళంబు నిండ గుణప్రణాదంబుఁ జేసిన. 2300
- క. సురవైరిచావరవమున, సరనాథధనుర్గుణప్రణాదంబున ను
ర్యోర వణఁక నభము నగిలె న, సురసై న్యము మూర్ఛమునిఁగిఁగోఁగిం ద్రైల్లన్. 2301
- తే. రాక్షసేశ్వరుఁ డప్పు దారాజసుతుల
కాండవధముఁ బ్రాపించి నక్షత్రనాథ
భాస్కరులమ్రాల నున్ననవ్యర్భానుపగిది
సొంపుచెడి పెల్లనై ప్రకాశింప కుండె. 2302
- ప. ఆనమయంబున శుభలక్షణుం డగులక్ష్మణుం డఖండకోదండపాండిత్యంబు నజ
యమెఱసి ప్రచండమార్తాండునిభంగి నతిదుర్నిరీక్షుం డై యద్వమజమండలా
ఖంఝలుతోఁ బ్రథమభండనంబు లా నొనరింప ననుకట్టి. 2303

- క. దిశ లద్రున శిఖిశిఖోపమ, విశిఖంబులు పెక్కువఱవ వినువక పెన న
ద్వళముఖుఁడు వాని నన్నిటి, నిశితశరము లేని నడుమ నేర్పునఁ దునిమెన్. 2804
- క. ఒకటి ణాకటి రోసము డిం, పక మూఁటికి మూఁడు మఱియుఁబదిటికిఁబది నూఁ
టికి నూఱమ్ములు పఱపి నృ, పకుమారునిసాయకములు పాయక దునిమెన్.
- క. తక్కుక పటుకోపంబున, నక్కజముగఁ బెక్కుదారుణాశుగములు నే
రుక్కున నేయుచు లక్ష్మణుఁ, జక్కువదండేసి కడువిశృంఖలవృత్తిన్. 2806
- ఉ. సాంపుగఁ బాణిలాఘవముఁ జాపుచుఁ గార్దుకకాశలంబు దీ
పింపఁ బృవత్సవృష్టి పరపించుచు వింశతిలోచనంబులం
గెంపు సెలంగ లక్ష్మణుని గేవలశక్తి నతిక్రమించి సై
రింపఁగ రానిరోస మిగురింపఁగ రామునిఁ జేరి ధీరతన్. 2807
- క. కాలాంబుదంబు కాంచన, శైలముపై వృష్టి గురియుచండమున మహీ
పాలకులశేఖరునిపై, వాలాయము సాంద్రబాణవర్షము గురిసెన్. 2808
- ఉ. రావణకార్దుకచ్యుతశరంబులు గన్గొని రాముఁ డత్రువి
ద్యావిదుఁ డుగ్రుఁడై నిజశరాసన మెక్కిడి ముక్తకంచుకా
శీవివతుల్యభల్లములు చెచ్చెర వేయుచు వాని నన్నిటిం
జేవ దలిరపదుత్తుమురు నేసె నుర ల్వేఱఁగంది చూడగన్. 2809
- క. రాఘవుని రావణుం డా, రాఘవుఁ డారావణునిఁ బరస్పరమును దో
ర్లాఘవ మొప్పుఁగ వివిధశ, రాఘంబులఁ గప్పి రప్పు డతిసాంద్రముగన్. 2810
- క. ఒండొరులమీఁద నురవడిఁ, జండగతి నృతచు వివిధశరతతి యనిలో
నొండొంటిఁ దాఁడి మిక్కిలి, మండుచు సాంద్రముగ గగనమండలి నిండెన్.
- ప. ఇట్లు మహాద్భుతప్రకారంబునం దలవడి నకలాశ్రుతప్రవిశారదులును బరాక్ర
మధుర్యులును మహేష్వాసులును రణకర్తృనిపుణులునగురామరావణులునవ్యా
పనవ్యమండలప్రచారంబులం దిరుగుచుఁ బరస్పరచ్ఛిద్రాన్వేషంబు నేయుచు
విచిత్రక్రమంబులం జాపుచు యమాంతకనన్నికాశులై చూపఱకుభయంబు
పుట్టించుచు రాద్రసోల్లాసభానురవదనులై కడనవైశారద్యంబుఁ జాపుచుఁ
గాలమేఘంబులు వృష్టిధారలు గురియుచండంబున నిరంతరంబుగా నొండొరుల
మీఁద బాణవర్షంబులు గురియుచు నన్యోన్యజయకాంక్ష లినుమడింప దారు
ణంబుగాఁ బోరుచుండ నప్పుడు తదీయబాణవేగంబుఁ జూచి నర్వభూతంబులు
భయంబునం బఱచె నానావిధసాయకపరిచ్ఛన్నంబై గగనంబు విద్యున్నాళికా
నమాకులం బైనప్రావృక్షేఘంబులచేతఁ బరిచ్ఛన్నంబై నవగిడిఁజూపఱ్ఱెమఱియు
నయ్యింబరంబు శరవర్షంబున గవాక్షితం బైనదండంబునం దనరె నొక్కొ
క్కతఱి వజ్రగ్నిస్ఫురితాననంబు లగుతీక్ష్ణగ్రసాయకంబుల నభివృతంబై యాక
నంబు గాఢాంధకారపరివృతం బయ్యె నిట్లు సంధ్యానమయనమావర్జితబలులై

కాలాగ్నికిం గల వేడిమియు యుగాంతాదిత్యునకుం గల లేజంబును గల్పాంత
వాయువునకుం గల వేగంబును బ్రళయకాలాంతకునకుం గలకోపంబును దమ
యందు నెఱసి మెఱయ వానవత్పత్రులకరణి గరుడవన్నగంబులమాడ్కి
సింహగజంబులపోల్కి విన్నాణంబుగాఁ జరకాలంబు సంగ్రామంబు నలిపి
రాసమయంబున నవ్వుహావీరులశరోర్ములు వాయుప్రవిధంబు లై నమహోదధుల
మహోర్ములుంబోలెఁ దండ్లోపతండంబు లై నభోమండలంబు నిండె నంత.

సీ. కక్రారి కోపించి సంసక్తహస్తుఁ డై లక్ష్మణాగ్రజునిలలాటకుందు
గార్జుకచ్యుతఘోరనిర్ముక్తసంకాశరమణీయనిశితనారాచమాల
నాటింప నవ్వుహీనాథోత్తముఁడు దాని మహితనిలోత్పలమాలనట్లు
శిరమునఁ దాల్చి తత్తటపాలు నొందక సంక్రద్ధుఁ డై మంత్రజప మొనర్చి
తే. కనుఁగొనలఁ దా మ్రుదీధితుల్ గ్రమ్ముచేర
నతథనుష్ఠానమాకర్షణం బొనర్చి
యగ్రరాద్రాస్తమంత్రప్రయుక్తఘోర
మార్గణము లేసె బొగలేనిమంట లెనఁగ. 2818

క. శ్రేణీకృతంబు లై తద్భాణంబులు వేగ పఱచి దైత్యపతితను
త్రాణంబు దాఁకి వచ్చె, ఊఁగిం బడఁ గాని మేను సార లేనయ్యెన్. 2814

ఆ. దివిజరిపుఁ డభేద్యకవచుఁ డౌ పెఱిఁగి న, రాస్త్వకుశలుఁ డాన్మపాత్మజండు
వ్రేలు గఱచి మరల వేటొక్కపరమాస్త్ర, మేసె బాహువీర్య మినుముడింప.

క. ఆయస్తమువలన వివిధ, సాయకజాలములు వొడమి నత్వరముగ దై
తేయపతిఁదాఁకి బోరన, మ్రోయుచు ధరఁ బడియెఁ బంచముఖఫణులక్రియన్.

ను. అనురాధీశ్వరుఁ డిట్లు రాఘవునిదివాస్త్రంబుఁ బో నేసి కో
పనముద్రీపితనేత్రుఁ డై కుపితసర్వప్రక్రియా రోఁజుచు
నృప మీఱఁ శ్వసనాతివేగమున శుంభద్విక్రమాటోపుఁ డై
యనురాస్తం బడిరించె నంతమన మాశాంతంబులం గ్రమ్మఁగన్. 2817

వ. ఇట్లు సమంత్రకంబుగాఁ బ్రయోగించినఁ దన్నహనీయాస్త్రప్రభావంబున సింహ
శార్దూలకాకంకినృగాలగృధ్రశ్వేన ఖరకోకగజోష్ఠ వరాహశ్వాన కుక్కుట
మకరాశీవిషేహామ్బుగభల్లూకబలాకాచకోరవదనంబులును భయానకంబులును
నేకానేకముఖంబులు నగునిశితసాయకంబు లనేకంబులు జనించి గగనంబు
నిండినం గనుంగొని. 2818

క. పావకనిఘఁ డగురాముఁడు, భావంబునఁ గోప మూఁది పరమోత్సాహ
శ్రీ విలసిల్లఁగ గ్రక్కునఁ, బావకళర మేసె దైత్యపాలునిమీఁదన్. 2819

వ. ఇట్లు నిష్కారింతుం డై నిగిడించిన నాదివాస్త్రంబువలన నగ్నిదీప్తముఖంబులును
వజ్రనూర్యసంకాశంబులును జంద్రార్ధధంద్రవక్త్రంబులును ధూమకేతుడనంద

బులును ధూమకేతువదనంబులును గ్రహనక్షత్రలవనంబులును మహోల్కాముఖనన్నిభంబులును విద్యుజ్జహ్వోవనుంబులు సగునానావిధనిశితబాణంబులనేకంబులు వొడమి తండ్రోపతండంబులై మెండుగా నభోమండలంబు నిండి యిది దశాననప్రయుక్తకాండప్రకాండంబుల నెల్ల నిశ్శేషంబుగా విలయంబు నొందించిన.

2320

ఉ. ఆవిధ మంతః జూచి వివినాటబలంబులు వాయుపుత్రను
గ్రీవనలాదియాథపులు శ్రీతియుఁ గౌతుక మొప్పు రాము బా
హోవిభవాభిగాముఁ గొనియాడుచు దిక్కులు పిక్కటిల్ల ని
చ్చావిధి సింహనాదములు నల్పిరి వాలములెత్తి యోధుచున్.

2321

ఉ. ఆరఘవంశవర్ధుఁడు దశాననకార్యకనిస్పృతాశ్రమున్
దారుణభంగిఁ ద్రుంచి ప్రమదంబునఁ గ్రాలుచు నుండె నంత నా
ధీరుఁడు రావణుం డలిగి తేకువ మీఱి మయిండు మున్ను సొం
సార నృజించి యిచ్చినవరాస్త్రము నేయ నుపక్రమించినన్.

2322

చ. మువలగదానిచక్రములు ముగ్ధరతోమరకూటశాశవ
ట్టనపరిఘంబులుం బటుకుతారనిశితమునుంఠిశూలకుం
తనమువయంబు లొక్క మొగిఁదత్పృథుచాపభవంబులై యుగాం
తనమయమూరుతంబులవిధంబున రోదసి నింకఁ బర్వినన్.

2323

క. శూరనుతుఁ డుత్తమాస్త్ర విశారదుఁ డగురాఘవుండు చయ్యిన దానిన్
దారుణగాంధర్వాస్త్రము, వారక నిగిడించి త్రుంచె వనచరు లలరన్.

2324

క. దానవనాథుఁడు నిపాతం, బై ననిజాస్త్రమును జూచి యతికుపితం డై
మానక సారాస్త్రంబును, బూని ప్రయోగించె రాజపుంగవుమీఁదన్.

2325

ఉ. కలయ నైన జనించెఁ జక్రము లనేకంబు ల్విధూమాగ్ని కాం
తులు పెల్లారిఁగ వానిచే గగన మెంతో దీప్తచంద్రగ్రహం
బులచేఁ బోలెఁ బ్రదీప్తమై తనరె రాముం డుగ్రుఁడై మేటితూ
పుల నొక్కువృడి వాని నన్నిటి వడింబో నేసెఁ జిత్రంబుగన్.

2326

క. వాత మైననిజాస్త్రము గని, దితిజకులేశ్వరుఁడు వ్రోధదీపనయనుఁ డై
శితశరము లేసె రఘువం, శతిలకునర్వాంగమర్కసంధులు నాటన్.

2327

క. ఆనరనాథకులేంద్రుఁడు, దానవకరనిస్సృత ప్రదరవిధుం డై
మేను రుధిరంబు గ్రవ్యుగ, మానుగ ధాతుయుతనగముమాడ్కి నచలుఁడై.

క. లోచనయుగమున శోణము, రీతులు నిగుడంగఁ బేర్చి పృథులనిశితవా
రాచములు పఱపె నట డో, పాచరపతిసర్వగాత్ర సంధులు నాటన్.

2328

— ఇతి విభీషణుఁడు రావణునిరహోశ్యంబులల జంపుట. —

వ. ఆనమయంబున బలవంతుం డై నలక్ష్మణుండు సంక్రుద్ధుండై గిరికందరంబు నిర్గ
మించి వచ్చుదృప్తకంఠీరవంబుచాడ్పున నతిలాఘవంబునం జనుదెంచి రావణున

కభిముఖుండై పావకునిసప్తార్చులం బోలినసప్తసాయకంబులు నిగుడించి తదీయ
 కేతుదండంబు నప్తఖండంబులు చేసి యొక్కవెడందవాతీయమృననముజ్వలిత
 కుండలం బైనసారథిశిరంబు డొల్లంజేసి పంచవిశిఖంబులఁ గరికరోపమం బైన
 చాపంబు ముష్టికిం దెగవ్రేసి సంతఁగోన వైరిభీషణుం డగువిభీషణుండు కాల
 దండనదృశం బైనగదాదండంబు బాహుదండంబులం బట్టి మిడుంగులు
 చదలంజెదర జఱజఱం ద్రిప్పుచు మహావేగంబున రావణురథంబుపై కుటికికాల
 మేఘసంకాశంబులును మహావర్షతనన్నిభంబులు నగురథాశ్వంబులం బిలుకు
 మార్చెనిట్లు దశముఖుండు హతాశ్వండును హతసూతుండు నై రథంబుమీఁద
 నుండిరియంబునఁ బుడమికిదాఁటిదశముఖంబులం జడిముడిపాటు గదురఁదీవ్రం
 బగుక్రోధం బంగీకరించి దీప్తాశనివిధంబున వెలుంగునొక్కశక్తిం గొని విభీషణ
 మీఁదం బ్రయోగించిన దాని నవలోకించి లక్ష్మణుండు శీఘ్రంబున మూఁడు
 వాడిశరంబుల ముత్తునియలుగా ఖండించిన నది భిన్నయైకాంచనభూషణోమ
 లు వెలుంగ విస్ఫులింగపటలంబులు రాల సంతరిక్షంబున నుండి దెగి పడు
 మహోల్కపగిదిఁ బుడమింబడియె నత్రైఱంగునవిలోకించి వానరులందఱుఁ బర
 మానందభరితాంతఃకరణులై భూనభోంతరాళంబు నిండ సింహనాదంబుఁ జేసి
 రంత.

2880

సీ. యమవాయువరుణేంద్రయజ్ఞేశ్వరాదుల కై న దురానద యైనదాని
 గనునీయవిపులాష్టఘంటారవాస్ఫోటి తాఱాండకర్పరయైనదాని
 దృగ్భీకరాత్మీయ తేజోధగద్ధగి తాఱలహరిదంతయైనదానిఁ
 ననిశంబు గంధపుష్పాక్షతంబు లొసంగి యురుభక్తిఁ బూజించుచున్నదాని

తే. నసురమాయావినిర్మిత యైనదాని, సఖిపరిపంథిఘాతినీ యైనదాని

దీప్తపావకశిఖ లుప్పటిల్లుదాని, సమితవజ్రశనిప్రభ యైనదాని.

2881

తే. అహికులేంద్రజహ్లోపహ యైనదానిఁ, గనకభూషణకలితయై గ్రాలుదాని
 శక్తి గొని రావణుండు విభీషణునిమీఁదఁ, దీప్తభుజశక్తినిగిడింపఁదిపురునపుడు.

క. తనమది జీవితసంశయమున మిక్కిలి భయము నొంది మునుకొని దిక్కుల్
 గనుఁగొనుచున్నవిభీషణు, గనుఁగొని లక్ష్మణుండుఁ కడఁగి కడువేగమునన్.

2882

చ. అతనిఁ బిఱిందికిం దిగిచి యడ్డము నిల్చి మహోగ్రచాపము
 ద్ధతి నవరించి మార్చి నినదంబొనరించి నిరంతరంబుగా
 సతులితశక్తిహస్తం డగునర్దకకంఠునిమీఁద బల్విడిఁ
 శితవిశిఖప్రవృష్టి గురిసెన్ మొరసెం బటునాద మయ్యెడన్.

2883

ఉ. ఆశరవృష్టికిం దలఁక కవ్వీభు లక్ష్మ్యము సేయ కాజిలోఁ
 గీశులపంకఁ బోక విముఖకృతవిక్రముఁ డై గడంగి దై
 త్యేశుండు తమ్మునిం దునుచు నెంతయుఁ బోరి తరంబు గాక వా
 రాళిగభీరు లక్ష్మణుఁ గరం బలుకం బరికించి యిట్లునున్.

2884

చ. జడత వహించి రాజసుత చావఁగఁ జూడకు మావిభీషణుఁ
విడువుము వీడ కిప్పుగిది వీర్యముఁ జూపితివేని మండుచుం
గడువడి మత్కరాగ్రమునఁ గ్రాలెడు నిమ్మహనీయశక్తి బ
ల్వడి భవదీయవత్సము గలంచి వధించి చనున్ నిజంబుగన్.

2336

—రావణుల శక్తిచే లక్ష్మణస్వామి మూర్ఛిల్లుట. —

వ. అని పలికి యుద్ధశక్తివుం డమ్మహనీయశక్తి లక్ష్మణమీఁద వైచిన నది రావణ
బాహుపరిఘోత్సృష్ట యై దంష్ట్రాకరాశవదన యై జ్వలనజ్వాలాభీలయై శక్రా
శనిసమన్వనయై భీమవేగంబునం బఱతెంచుచున్నదాని నవలోకించి మహాత్ముం
డగురాముండు నిర్మలాంతఃకరణం డై యీమహనీయశక్తివలన లక్ష్మణునకుఁ
బ్రాణభయంబు గలుగకుండెడు మని పలుకుచుండ నప్పు డమ్మహాశక్తిరయం
బునం జనుడెంచి లక్ష్మణుని వత్సంబు గాఁడిన నమ్మహావీరుండు శక్తినిర్భిన్నహృద
యుం డై దూలి రణమేదినిం బడియె నప్పు డవీరోత్తమునియవస్థ విలోకించి
మహాతేజం డగురాముండు భ్రాతృస్నేహంబున విషణ్ణహృదయుం డై దుఃఖ
బాష్పజలంబులు కన్నులం గ్రమ్ముదేర నొక్కముహూర్తంబు మానంబుఁబూని
విషాదకాలంబు గాదని చింతించి నునిశితంబు లగుకాండనహస్తంబులు రావ
ణునిమీఁదం బరఁగించి బహుప్రయత్నంబున నతని నివారించి వెండియు రుధి
రావసీక్తనర్వాంగుం డై నవన్నగం బైనవర్వతంబుకరణి నేలం బడి యున్న
లక్ష్మణు నవలోకించి యతనిసమీపంబునకుం జనియె నప్పుడు బలవంతు లైన
హరిశ్చేష్ఠు లందఱు లక్ష్మణునికడకుం జని యతనిహృదయంబు భేదించి ధరణిం
గాఁడి యున్నశక్తిం బెఱుక నముగ్ధులు గాక రావణప్రయుక్తబాణపరంపరార్ధి
తు లై యూరకున్న నప్పుడారాముండు లక్ష్మణు డాని కరికరోషమంబు లగుకరం
బుల నమ్మహాశక్తిం బెఱికిపిఱిచివైచి దూరంబున నుండిరావణుండు సర్వాంగం
బులు నాట నురవడిం బ్రయోగించునారాచపరంపరలు గణింపక తృణీకరించి
లక్ష్మణుం గాఁగిలించిఁగాని సమీపస్థులనహనుమదంగదనుగ్రీవజాంబవత్ప్రముఖ
వానరుల నిరీక్షించి యుగాంతాగ్నిచందంబున వెలుంగుచు వారల కిట్లనియె.

సీ. కపివద్యులార లక్ష్మణుఁ గాచిఁగొనుఁ డిది లక్షింప శోకకాలంబు గాదు
ఘర్జాంతమునఁ జాతకంబున కొయ్యన నంబుదదర్శన మబ్బినట్లు
చిరకాంత్యేతం బైనగురుపరాక్రమకాల మిప్పుడు నా కబ్బె నీదురాత్ము
ననిలోనఁ దునిమి కృతార్థుండ నయ్యెద వినుఁడు నాదుప్రతిజ్ఞ విశ్రుతముగ
తే. రావణుం డొండెనటుకాకరాముఁ డొండె, రామరావణు లిరువురుభూమినున్ని
గలుగ నేరదు సత్యసంకల్ప మిదియ,వగఱ నణఁవక తక్కిన బ్రతుకు మేలె.

చ. అనుపమరాజ్యనాశము మహాగహనస్థవనంబు దండకా
వనపరిధావనంబు నురవైరిసమాగమనంబు జానకీ

2889

- దనుజుడు ముచ్చిలించుటయు దైత్యులతోడ రణంబు గల్గు టి
ఘనతరదుఃఖ మంతయును గ్రక్కున రావణుఁ జంపి పాసెదన్.
- సీ, ఎవ్వనిఁ జంపుట కీమహీధరచరానీక మంతయు నమానీత మయ్యె
వారి నెవ్వనికై వధించి సుగ్రీవు రాజుఁ జేసితిఁ గపిరాజ్యమునకు
వనచరవీరు లెవ్వని వధింపఁగఁ బూని కడలిపై నేతువు గట్టి రెలమి
వరుస మీ ఊద తెవ్వనివధార్థమై యనిఁ జేసితి రతిప్రయాన మలర
తే. నట్టిపాపాత్ముఁ డైనదేవారి నాదు, పృష్టిమార్గంబునకు వచ్చె దివిరి నేడు
దృష్టినివ మైనకాలాహి దృష్టిఁ బడిన, జడునిచందాన బ్రదికిపోఁజాలఁ డింక.
- క. హరిపుంగవు లందఱు భూధరశిఖరాగ్రంబు లెక్కి తద్దయు వేళ్ళ
సురవైరికి నాకయ్యెడు, సురుచిరజన్యక్రమంబుఁ జూడుఁడు కడిమిన్. 2841
- క. సురసాధ్యయక్షకిన్నర, గరుడోరగసిద్ధు లెల్లఁ గడువడి మద్దీ
కరరణముఁ జూచి నేఁ డీటు, పరికింతురు నన్ను రామభద్రునిఁగాఁగన్. 2842
- తే. ధారుణీచక్ర మెందాఁకఁ దలఁక కుండు
వరుస నందాఁక నస్తార్లవంబు లింక
కుండు నందాఁక మత్కృతయుద్ధకర్మ
మఖలవిప్లవములు గొనియాడుఁగాక.
- క. కపివీరులార యింక విప్లవత్రయమునందుఁ గల్గు సంగరముల క
ట్లువమానపాత్రమై మ, ద్విపులరణము చెల్లుఁ గాక విశ్రుతఫణితిన్. 2843
- క. అని పలికి రాఘవుడు కాంచనభూషణభూషితో గ్రశరములు దనుజేం
ద్రునిమీఁదఁ బఱపఁ గార్చుక, నినదంబులు గగనవీధి నిండి సెలంగన్. 2844
- క. సురవైరియుఁ గోపంబున, సురుచిరనారాచపృష్టితోఁగేంద్రునిపైఁ
గురియించె గాలజలదము, గురుశైలముమీఁద పృష్టి గురిసినమాడ్కిన్. 2845

—రామకావ్యము యుద్ధము —

న ఇట్లు మహాద్భుతప్రకారంబునం దలపడి రణంబుగావించునప్పు డారామరావణ
కార్తుకవినిస్ఫుతనిశాతశిలీముఖంబు లొంకొంటిం దాఁకుచు సుగ్రనిర్భోషంబు
లును బరస్పరసంఘర్షణంబునం బుట్టిన మంటలును గోదండచండగుణటంకా
రంబులును భువనభయంకరంబు లై నభోమండలంబునిండె నంతఁ గొంతవడికి
దత్సాయకంబులు విశీర్ణంబు లై యంతరిక్షంబున నుండి మహాల్కల
భంగిఁ బుడమిరి బడియెఁ దదీయజ్యాతలనిర్భోషంబు విని సర్వభూతంబులు
విభిన్నహృదయంబు లై భయంబునం బఱచి రయ్యాయోధనంబులతోపమం
బయ్యె నంత నమృహీకాంతునిబాణంబు లనంతంబు లై దిగంతంబులు నిండి
గాఢసంతమనంబు గావించిన నయ్యింపవాన వారింప నలవి గాక దశగ్రీవుండు
వెగడువడి సింహంబుముంగలి మదవారణంబుమాడ్కి దీనవదనుం డై నిలువ

నోపక భయవిహ్వలితగాత్రుం డై రణభూమి విడిచి కచభారంబులు వీడఁ గను
నీయరత్నఖచితభూషణవ్రాతంబు కనుకనిం జెదరఁ జరణాభిహతి మహీచక్రంబు
కంపిల్లఁ దొలంగి లంకకుం బాఱి యంతఃపురంబుసూచ్చి నొచ్చినయంగంబులు
నవరించుకొని కొండొకసేపు సేద దీర్చికొని లజ్జాభయవిపాదంబులు మొగం
బునం దోఁప నేమియుం దోఁపక నిజవత్ని యగుమందోదరి రావించి యద్దేవి
తోడఁ బెద్దయుం బ్రొద్దు చింతించి యిట్లనియె.

2847

— శ్లోక్తా ములచే చెట్టులు దిని రావణుండు మందోదరితో నిలపిండుట. శ్లోక్తా

సీ. ఏమని చెప్పుదు నింతిరో నేఁ దుగ్రరణమునఁ గల్లుపరాభవంబు
రాముండు లయకాల భీమునికై వడి నత్యుగ్రమూర్తియై యచలసార
మగువింట ఘంటారవార్భటుల్ సెలఁగంగ జ్యోవల్లి నవరించి సాంద్రభంగి
విలయకాలాభ్రంబు వృష్టిని గురియించు కరణి సాయకవృష్టి గురియఁజేసె
తే. నప్తుహాసాయకనికాయ మభివేగ
మనుకరించి యవార్య మై యరుగుదెంచి
దీవచందాన నను ముంచె జీవితంబు
దక్కఁ గొని వచ్చినాఁడ యత్నంబుతోడ.

2848

చ. అనలునికన్న వేఁడిమి బలాంతకవజ్రముకన్న వాఁడిమి
ఘనతరకాలదండమునకన్న నమోఘత మారుతంబుక
న్నను గడు తేగముగ గలిగి దాశరథిప్రవిముక్తఘోరమా
ర్గణములు కాలసర్పములకై వడిఁ దాఱి కలంచె మర్కముల్.

2849

చ. హరిహయుతోడఁ బోరితి ధనాధిపుతో నమరం బొనర్చితి
వరుణయమోగ్నికోణపతి వాయుదినేశులతోడ ఘోరనం
గర మొనరించితిఁ ఫణిజగత్పతితోడ రణంబు నల్పితి
సరసిజనేత్ర తద్విశిఖ సంతతి కింత రయంబు లే దొగిన్.

2850

ఆ. హరునికంటిమంట లవి సహింపఁగ వచ్చుఁ, గాని రామశరనికాయ మించు
కయు సహింపరాదు కంటివె జల్లెడ, కంత లయ్యె నాదుగాత్ర మెల్ల.

2851

సీ. జగము లన్నియు మ్రింగఁ జాలుపరాక్రమో దీర్ఘుండు మనకుంభకర్ణఁ డీలై
నిందాదిదిక్పాలహృచ్చూల మైనవీరోత్తముం డలశక్రజిత్తు మడిసె
నీతిసారజ్ఞవిఖ్యాతి వాటించిన ఘనతేజఁ డయ్యతికాయుఁ డడఁగె
ననిలోన మాణిభద్రాదులఁ దోలిన చండవీర్యుండు ప్రహస్తుండు గెడసె
తే. సఖలరణములయందు మున్నారితీరి, సట్టిజెట్టిజోదులు మకరాక్షవజ్ర
దంష్ట్రదేవాంతకాదిప్రధానదైత్య, వరులు గూలిరి రణమందు హరులచేత.

ఆ. అఖిలభవనవిజయ మర్కిలిఁ గావించి, యసురవిభుఁ డనంగ ఖ్యాతి వడసి
యమరవద్య లూడిగములు నేయఁగ ధాత్రి, వన్నె గన్నయేను భంగపడితి.

- క. చాళరథిబాణములు ఘో, రాశీవిషనిభము లగుచు నదృశ్యభంగిగా
రాశీభూతము లై రా, నోనరక నహింప నెవ్వఁ డోవు మృగాక్షి. 2854
- చ. సురపతివజ్రముఁ హరునిశూలము కాలునిదండముఁ ధనే
శ్వరుగడయుం బయోధిపతిపాశము నై రృతరాజఖడ్గము
స్థురమునఁ జీరికిం గొనక దోర్బలశక్తి వెలుంగునేను నం
గరమున నొక్కమర్త్యవిశిఖంబులఁ జిక్కితి నేమి చెప్పుదున్. 2855
- క. ఏలాగు రాఘవుని నే, నాలంబునఁ గడచువాఁడ నాతనిరూపం
బాలోకించినయంతనె, కాలుం డనునంశయంబు గలిగెడుఁ దనీన్. 2856
- చ. నయవిదుఁ డావిభీషణుఁడు నాఁ డటు నీతి యెఱుంగఁ బల్కుదు
ర్షయమున నేను గైకొనక గ్రుక్కునఁ బోలె వృథలంగఁ బుచ్చితిఁ
నియతమనస్కుఁ డాతఁ డొగి నేర్చునఁ జెప్పినమాట లన్ని త
ద్దయు నిజ మయ్యె నేఁడు వనితా యిపు డేమన నేమి కాఁదగున్. 2857
- క. దివియందు జలధులందును, భువియందును దిక్కులందు బూర్ణము లై రా
ఘవునిపటుదివ్య బాణము, లవిరళగతి నిండియున్నయట్లుగఁ దోచెన్. 2858
- క. కను మూసినఁ గనువిచ్చిన, ఘనుఁ డారాఘవుఁడు మోగిలఁ గన నయ్యెడు నే
యన నేల భువన మంతయు, వనితా రామమయ మగుచు వారక తోచెన్. 2859
- వ. దేవీ నా కిప్పు డొందుశరణంబు లేదు దర్పకదర్పహరణంబును జంద్రకీరీటాలం
కృతమస్తకుండును మందాకినీనరితృలిలపూరితజటాజాటుండును వ్యాఘ్ర
చర్తాంబరధరుండును విభూత్యనులిప్తనర్వావయవుండును నాగయజ్ఞోపవీతధరుం
డును గజచర్మోత్తరీయుండును ద్రిశూలాలంకృతకరుండును భక్తానుగ్రహవిగ్ర
హుండును శైలజావిభూషితవామభాగుండును నకలతోకశంకరుండు నగుశంక
రుని శరణంబు నొందెద నప్పురమేశ్వరుండు తొల్లి మదీయసంగీతంబునకుమెచ్చి
పరమదయాళుండై యెప్పు డేనియు నీకరులవలన సంగ్రామంబునఁ బరాజయంబు
గలుగునప్పుడు నన్ను నుద్దేశించి హోమంబు గావింపు మవ్వేలిమి విఘ్నంబు
లేకుండఁ బారంబు నొందెనేని వహ్నికుండంబున నుండి దివ్యాశ్వసమన్వితం
బై నదివ్యరథంబును దివ్యాస్త్రంబులును దివ్యకవచశరాననతూణీరంబులునుం
బాడము నమృహనీయసాధనంబులుగైకొని రణంబున కరిగితివేని గెలువవశ్యంబు
గలుగు నని యాదేశించెం గావున నే నిప్పు డమృహనుభావు నుద్దేశించి హో
మంబు గావించెద నని పలికె శీఘ్రంబున సుస్నాతుండై ధౌతాంబరంబులు
ధరించి యొక్కశివాలయంబునకుం జని యం దొక్కవేదిక నిర్మించి మంత్ర
విదు లగుబ్రహ్మరాక్షసుల యాజకులుగా నియమించి సమిత్కుశలాజపుష్పాక్ష
తాదికంబులు సంగ్రహించి బలవంతు లగురాక్షసులఁ జాట్టునుం గావువెట్టి
హోమంబు గావింప నమకట్టిన నప్పు డచ్చటికిఁ దలోదరి యగుమందోదరిచను
దెంచి నిజభర్త నవలోకించి యిట్లనియె.

—❀❀ శివునిఁ గూర్చి హోమమునేయ సమకట్టినరావణునకు మందోదరి నీతి గజప్రభు. ❀❀—

సీ. దనుజేంద్ర యిట్లేల మునివృత్తి చాల్చెడు ధరణి వీరున కిది ధర్మ మగునె
మున్ను నీచే రణంబున నోడిపాటినవేల్పు లీచందంబు విన్న నగరె
దంతిరథాశ్వపదాతినంకుల మైనబలము నీ కది చాలఁ గలిగి యున్న
దది గాక మును రజతాచలం బెత్తిన కరము లిర్వది నీకుఁ గలిగి యుండఁ

తే. గోఱత యేమి బలంబులఁ గూర్చి హోమ

కృత్య మది మాని విక్రమాద్ధత్య మడరఁ

గలని కిపు డేగి పగతుల గెలుపు మలఁతి

నేతఁ బొరుష భంగంబు నేయ నగునె.

2361

ఉ. ఇంత భయంబు గల్గిన మహీసుత నప్పుడు దెచ్చి తత్సతీ
కాంతునితో నకారణముగా నిటు వైరము గొంటి వేల నేఁ
డింతకు వచ్చినం దలఁకి యిట్లు తపించినఁ బోన యేటి కీ
చింత దొలంగఁ బెట్టి యనిసేయఁగ నేగుము ధైర్యశాలివై.

2362

చ. మనుకులవద్య రాఘవుని మానవమాత్రునిఁగాఁ దలంచితో
యనిమొన దేవదానవులకైన నసాధ్యుఁ డతండు విల్లు గై
కొనిన జగత్త్రయంబు నొకకోలనె భస్మము నేయఁ జాలు న
య్యనఘునిబాహుశక్తికి ఖరాదులచా వది సాక్షి గా దొకో.

2363

క. నీవేరు విన్నయంత ది, శాపాలురు సోమరవులు శైలగుహలలో
నేపటి తనువులు వడఁకఁ బ్ర,తాప ముడిగి యడఁగి యుండు తద్దయు భీతిన్.

తే. అధివ నీకేమి కొడవ మాయాబలంబు, శస్త్రబలము దోర్బలమును సైన్యవితతి
గలిగి యున్నదిచాల సంగరమునందు, మనుజుపతి గెల్పు మిఁక వేఱుమాటలేల.

వ. అని పలికిన నద్దశముఖుండు ప్రియురాలివచనంబులకు లజ్జించి హోమకృత్యంబు
చాలించి తత్సమీతంబుగా నభ్యంతరమందిరంబునకుం జనియె సంతరాముండు
పదునాలవనాఁటిరాత్రి యుద్ధంబున నడురేయి రావణశక్తినిహతుం డై రుధి
రోక్షితనర్వాంగుం డై గాఢమూర్ఛాపారవశ్యంబునం బడి యున్నసౌమిత్రి
నవలోకించి శోకపరీతచిత్తుం డై సుషేణున కిట్లనియె.

2366

—❀❀ మూర్ఛితుం డగులక్ష్మణునిం జూచి రాముండు విలపించుట. ❀❀—

సీ. అనఘాత్మ రణధీరుఁ డై నయీసౌమిత్రి రహి దశౌననశక్తి నిహతుఁ డగుచుఁ
బన్న కేంద్రునిమాడ్కిఁ బరివేష్టితాంగుం డై యుద్ధమేదినిఁ బడియున్నవాఁడు
కడఁగి ప్రాణంబులకంటెఁ బ్రియుం డితఁ డరుదార రుధిరసిక్తాంగుఁ డగుచు
నిబ్బంగిఁ బడియుండ నెట్లు చూడఁగనోర్తు నురుశోకము జనించు చున్నదకట

తే. భవ్యలక్షణయుక్తుండు పరమభక్తుఁ, డితఁడు పంచత్వ మొందిన నింక నాకు
జీవితం బేల సుఖ మేల సిగ్గు వొడము, చున్న దెంతయు నాశౌర్యమెన్నికొనిన.

చ. కరమున నుండి కార్ముకము గ్రక్కున బాణదోణంగె నేత్రముల్
పారిపోరి శోకబాష్పపరిపూర్ణము లయ్యె శిలీముఖాఘముల్
కరము నశించె గాత్రములు కంపము నొందెడు శౌర్య మింకె న
బ్బురముగఁ దీవ్రచింత మదిఁ బుట్టె సహా యిక నేమి నేయుదున్. 2868

తే. అని వలికి నప్తచేష్టుఁ డై యవని వ్రాలి, యున్నతమ్మని దుఃఖార్తి నుగ్రశక్తి
హతు బహిష్కరప్రాణంబు నట్ల చూచి, తీవ్రశోకాభితప్తుఁ డై దిగులు గొనుచు.

తే. అంగములు నొచ్చి యున్నవి యనుజాఁ డెట్లు
బ్రతుకువాఁ డని తలపోసి భయము నొంది
గాత్రములు కంప మొందఁగ గాఢశోక
వివశుఁ డై విలపించె నవ్వీరవరుడు.

2870

చ. తక్కుక ప్రాణతుల్యుఁ డగుతమ్మఁడు దానవశక్తివిధుఁ డై
మిక్కిలి ధూరి బ్రంగి రణమేదినిపైఁ దగ వ్రాతె నింక నా
కెక్కడిసీత యేటిబ్రతు కెక్కడిరాజ్య మిఁ కేటినంగరం
బక్కట వీనియట్లు చనుటంతయె కార్యము వేతె యున్నదే. 2871

వ. అని యిట్లెఱంగున విలపించుచు శోకవిజ్వలితేంద్రియుండును వివేచనమానశరీ
రుండు నై దైన్యంబున దుఃఖించుచు సారెసారెకు నిట్టూర్పు నిగిడించుచున్న
రాము వవలోకించి మందమధురాలాపంబుల నాశ్వాసించుచు సుషేణుం డిట్లు
నియె. 2872

సీ. లోకేశ నీకింత శోకింప నేటికి లక్ష్మీవర్ధనుఁ డై నలత్తుఁగుండు
మృతుఁడు గాఁ డిదె చూడు మితనివక్తమున పైవర్ణ్యంబు నివృత్త్యంబు లేదు
కడు నువ్రసన్న మై కాంక్ష మై నువ్రభాకలిత మై యున్నది కరతలంబు
వదనవత్తంబులవగిడి జూపట్టెడు నయనంబు లిట ప్రసన్నత వహించి

తే. ప్రాణయుక్తులై యున్నవారలకె గాక, యిట్టిహావ మప్రాణుల కేల గల్లు
నితఁడు జీవించియున్నవాఁ డిది నిజంబు, మది విషాదంబు నొందకుముదిత తేజ.

తే. నాసికారంధ్రనిర్గతోచ్ఛావన మాన్య
కలితకాంతి ముహూర్తముఖకంపమాన

హృదయ మితఁడు నప్రాణుఁ డై యెసఁగు చున్న
చంద మెఱిగించు చున్నవి జనవరేణ్య.

2874

క. అని వలికి రాఘవేంద్రుని, మనమునఁ గలసందియంబు మాన్చి సుషేణుం
డనఘాత్తుఁ డైనమాటత, తనయునిఁ దనమోగిలఁ జూచి తడయక పలికెన.

అంతటా హనుమంతుండు సంజవనీపర్వతమును దేబోవుట.

సీ. అనిలకుమార నీవజనందనుఁడు మున్ను చెప్పినయోషధిశిఖరికడకుఁ
దడయక చని దానిదయ్యేణిశిఖరంబు నందుఁ బ్రసిద్ధంబులై విశల్య

కరణీయు సంధానకరణీయు సౌవర్ణకరణీయు సంజీవకరణీ యనఁగ

దివ్యావధులు నాల్గు తేజరిల్లుచు నుండువానిఁ గైకొని తెచ్చి మానితముగ.

తే. నింపుతో లక్ష్మణుని బ్రతికింపు మనిన, నట్లసేయుదు ననుచు నయ్యతిబలుండు
వేగ కైలంబుకడ కేగి వెదకిమందు, లన్నియును గొని తెత్తుఁ గా కనుచుఁ బూని.

వ. రాఘవేంద్రస్తుతివచనాకర్ణనజనితమహోత్సాహప్రవర్ణమానశరీరుం డై విక్ర
మోదీర్ఘం డై నత్రివిక్రమదేవునిభంగిం జూపట్టుచు భూచరభేదరపయోధిచరభూ
తప్రాతంబులగుండె లవియ నొక్కమహానాదంబుఁ జేసి నముద్రప్రాంతకాంతా
రమండితం బైనయొక్కకొండ యెక్కి యుష్మహామహీధరంబు మహీతలంబు
నం గ్రుంగఁ బొదంబు లూఁది గగనంబున కెగసి విష్ణుకరపరిముక్తంబైననుద
ర్శనచక్రంబుకై నడి నతిదుర్నిరీక్షుం డై మహావేగంబున నుత్తరాభిముఖుం డై
పోవుచుండ నప్పు డావృత్తాంతంబు చారులవలన విని దశగ్రీవుం డొక్కింత
సేపు విచారించి యర్ధరాత్రసమయంబున నెవ్వరికిం గానరాకుండఁ దాటకేయుం
డగుమూరీచువుత్త్రునుందిరంబునకుం జని యెడ నెడ నెదురైనయాతుధాను
లందఱుఁ గాలుం డని శంకించి భయంబునఁ దొలంగిపాఠి నొక్కవెరవున
వాని డాయం జనియె నప్పుడు రావణునిరాక యెఱింగి శీఘ్రంబున నెదు
ర్కొని విషయంబునం దొడి తెచ్చి యొక్కయుచితాననంబున నాసీనుం జేసి
యర్ఘ్యపాద్యాదినానావిధోపచారంబులు గావించి యంజలి గీలించి మెల్లన
నిట్లనియె.

2877

వ. ఉడుగక యేను జేయవని యున్న ననుం బిలిపింప కక్కటా
నడునిశ మీకు రాఁ దగునె నాఘండ వీ వఖలానురాళి కి
వృదువున నొంటి నిచ్చటికి వచ్చినకార్యము నానతిమ్ము నేఁ
గడువడి దానిఁ దీర్చెదను గట్టిగ నోపిన నోప కుండినన్.

2878

అథ రావణుండు కాలసేమిని హనుమంతునకు విష్ణుము సేయ నియోగించుట. అథ

ఉ. నా విని రావణుండు కదనంబున మద్భవశక్తి లక్ష్మణుం
డావిధి మూర్ఛితుం డయిన నాతని వే బ్రతికింపఁ బూని యు
ర్వీవరుపంపునం బ్లవగవీరుఁడు మారుతనందనుండు సం
జీవని దేర ద్రోణగిరిఁ జేరఁగఁ బోవుచు నున్నవాఁ డొగిన్.

2879

ళా. మారీచాత్మజ నీవు తండ్రిపగిడిక మాయల్గ న్నేర్తు వే
పారం ద్రోవకు నడ్డ మేగి కదనం బత్యుద్ధతిక సల్పి య
వీరుం జంపుము గానిచోఁ దెరువునక విఘ్నంబు గావించుమా
నీరేజావుఁడు వచ్చునందనుక నీనేర్పుల్ రిపుల్ మెచ్చగన్.

2880

క. ఇనుఁ డుదయించినపిమ్మట, మనుజవిభునితమ్ముఁ డుర్వి మనఁజాలఁడు గా
వున సంతదనుక నీనేర్పున విఘ్నము సేయ మనురభూషణ నెమ్మిన్.

2881

వ. ఇందు కొక్కయపాయంబు గలదు దాని నీ కెఱింగించెద ద్రోణగిరినమీపం
బున నొక్కయగాధం బైననరోవరంబు గల దది దేవనిర్మితం బందు ఘోరం
బైనయొక్కమహాగ్రాహి నివసించి యుండు నది యింద్రాదిదేవతల నైన
మ్రొంగంజాలు దానినోరం బడి గ్రమ్మట బ్రతికివచ్చుట కెవ్వండును ననుభండు
గాఁడు నీ వచ్చట మాయానుయం బైనయొక్కమహానీయతాపసాశ్రమంబు
నిర్మించి యందొక్క మునివై యుండి యుపాయబలంబున హనుమంతు నక్కొ
లనికడకుం బుచ్చు నుతం డమ్మకరిచేత మ్రొంగంబడినవాఁ డై మృతుం డగు
దానంజేసి మనయుద్యోగం బంతయు సఫలం బగు నీ విశ్వాకర్మంబుగావించి
కీర్తి వడయు మని పలికిన నమ్మారీచనందనుం డతని కిట్లనియె. 2882

—అతి కాలశేమి రావణునకు బుద్ధులు గలవుట. అతి—

నీ. దనుజవల్లభ నీవు కలఁచినకార్యంబు వల దని పలుక నెవ్వరివళము
నీవు పంచినయట్లు నేర్చినవిధమునఁ జేసెద వంచనఁజేయ కిచ్చుడు
ప్రాణుల కెల్ల నై నఁ బంచత గలుగుట సిద్ధంబు ప్రాణేచ్ఛచేతఁ గాదు
నాకుఁ దోఁచినభంగి నయవాక్య మొక్కటి చెప్పెదఁ గృపఁజేసి చిత్తగింపు.

తే. మధిప మాయయ్య మును మీభయంబునలన

నరిగి రామునిఘోరకర్తారై గెడసె

నమ్మహాత్మునిపేరు విన్నంత గుండె

లవియుచున్నవి యింక నేమని వచింతు.

2883

చ. ఖరుఁ డనిఁ గూలె దూషణుఁ డకంపనుఁడుం ద్రిశిరుండుఁ జచ్చి రా
గురుభుజ లాప్రహస్తుఁడును గుంభనికుంభులుఁ గుంభకర్ణుఁడు
హరిహాయతుల్యవీర్యుఁ డగునయ్యతికాయుఁడు మేఘనాదుఁడు
మఱియు ననేకరాక్షసులు మానక కూలిరి శైలనన్నిభుల్.

2884

ఉ. తెంపున నేగి జన్మమున ధీరుని రాముని సాయకంబులం

జంపుట యెండఁ గానియెడ జానకీ నిచ్చి చలంబు మాని ర

క్షింపు మటంచు భక్తి నలిసేయుట యెండ నిశాటనాథ డ

ర్భింపఁగ నొం దుపాయ మిఁకఁ జెల్లదు మాటలు నేయు నేటికిన్.

2885

క. అనుజుని రావించి ముదంబున లంకారాజ్య మిచ్చి భూపుత్రిని రా

మున కొనఁగి తాపనుడ నై, వనమున కేగు మిట నుండ వల దిఁకమీఁదన్.

వ. అని పలికిన విని యాగ్రహోదగ్రవ్యగ్రమాననుం డై దళగ్రీవుం డుగ్రవ్రేక్ష
ణంబుల నిరీక్షించి చంద్రహాసంబు గొని వానిం దెగవ్రేయుట కడరిన వాఁడు
భయంబుగొని నీ కింతకొపం బేల నీవంచినయట్లుగావించెద నని పలికి వలగొని
నమస్కరించి యనుజు వడసి మనోజవంబునంబుజచిదళగ్రీవోపదిష్టవ్ర దేశంబునఁ
దనమాయచేత నతిరమణీయంబుగా నొక్కయాశ్రమంబు నిర్మించి కపటముని
నేపంబు దాల్చి మిథ్యాజవంబు నేయుచు హనుమదాగమనంబు ప్రతిక్షింతు

చుండ రావణుం దంతఃపురంబునకుం జని చింతాకులమానసుండై నిద్ర వేగిం
చుచుండ నట హనుమంతుండు జాంబవత్సుపేణోపదిష్టమార్గంబున ద్రోణా
ద్రికిం బోవుచుండ నప్పుడు మార్గంబునందు. 2887

మ వృజనాత్ముం డగుకాలనేమి యిచటఁ విఘ్నంబు గావించఁగా
ద్వీజహంబున నున్నవాఁ డితని దోర్విర్యంబునం జంపి నం
ఖ్యజయంబుం గొన రవ్వుటంచు నుతు వేడ్కం బిల్పి నేతెంచె నాఁ
గ జగత్ప్రాణుండు వీచ నరస్సనుమనోగంధాఘ్నఁ డై పైవయిన్. 2888

కా.నానాదిత్రయనోజ్ఞ కాంతివిలసిన్నత్రమాలాంచితా
నూనానంతవధంబుచండమున నన్యూనప్రభావిస్ఫుర
త్సూనాచ్ఛాదితవృక్షివండ మగుచుఁగ శోభిల్లుదీప్యన్తహా
ద్యానం బొక్కటి గాననయ్యె ధనదోద్యానంబు గ్రేడించుచున్. 2889

సీ. మందారకుండమాకండపుష్పయరంక విందుపానావశేందిందిరంబు
పరినకృదాడిమీఫలబీజభాదనో న్నదకీరమృదునాద నాదితంబు
లలితరసాలపల్లవభాదనో న్నద కలకంఠకులకంఠకలినాద
మధ్రంకమానోక హాగ్రనిషణ్ణమయూరసంఘాతకీకారవంబు
తే. నగుచు నభినవమణిగణస్థగితకనక, పట్టభూషితమేదినీపద్మగంధి
నీలవేణిచందంబునఁ గ్రాలు చునికీ, నద్యుతానందములు మది నావహిల్లు. 2890

మ. గరిమఁగ మున్నలజాంబవంతుఁ డనుపంగా నేను సంజీవనీ
కరణిం దేఁ జనునప్పు డిట్టివనముఁగ గన్పట్ట దిచ్చోట నేఁ
డరుదారం గనుపట్టుచున్నయది ప్రాంతాత్ముండు నై ద్రోణభూ
ధరముం జేరెడుప్రోవ దప్పినినా హృత్సం దేహముఁగ గల్గెడిన్. 2891

అతి హనుమంతుఁడు మనివేదధయం డగుకాలనేమియశ్రమమునకుఁ బోవుట. అతి
చ ఇది యొకతాపసేంద్రవన మిచ్చుట నొక్కవిరించిసన్నిభుం
డుదితయశుండు మానివరుఁ డుండఁగఁబోలు నమగ్రభక్తిఁ ద
త్పదముల శేను మ్రొక్కి వితతంబుగ నమృహనీయమూర్తిదే
ముదమునఁ ద్రోవచో పెట్టెఁగి పోయెదఁ గాకని నిశ్చితాత్ముఁ డై. 2892

సీ. మాకండఖడ్గారమాలూరమందార కింశుకశింశుపావంశతిలక
జంబీరజంబూకదంబనింబకదంబ వటకపిత్థాశ్వత్థకుటజనీవ
మాతులుంగలసంగ మాధవీధవలుంగ నారంగపున్నాగనాగపూగ
తాలతగ్గోలతమాలహింతాలరసాలసాలాంకోలకోలతూల

తే. శేలుకృతమాలకుద్దాలపీలునీల, భూర్జకన్యూర్జకార్జననర్జకాది
విభిన్నతరుళోభితం బయిపెంపునవ్వు, హావనంబు ప్రవేశించి యవలఁ జనుచు.

సీ. వరకునుమాఘనంపదకు నివాసమై బలవైరియద్యానవనమువగిది
ననిశంబు పుణ్యజనానందకారియై రహి మించునలచైత్రరథముభంగి

నలశుకాదివనప్రియద్విజోపేత మై నై మిశ్రాఖ్యమహావనంబుమాడ్కి
నిరువములై భూనీలకంఠవిలాస వై భవం బై కామ్యవనమురీతి
తే. నలరుచు నదృష్టపూర్వమై యక్షిహృదయ
హారి యై యద్భుతానందకారి యై ని
తాంతరుచి నొప్పుచున్నది తపసివిసిన
మహాహ యేమందు దీనిశోభాతిశయము.

2894

మ. ప్రసవోద్భిష్టరజోవిభూతియు మరుదావ్యధూతశాఖాశిఖా
వినోత్పింగజటాచయంబు కుసుమో త్పిదాళిరుద్రాక్షలుకా
బసమీఱి స్థరియించి నిశ్చయతపఃప్రహాఢిమై బొల్చుతా
పనులున్నోలై జెలంగుపాదపములం బార్చవంబులం జూచుచున్.

2895

చ. పురుషులతోఁ బెనంగొనిన భూరిపయోధరభారవప్రసం
దరతరగాత్ర లై నయెలనాగలనట్ల తదాశ్రమంబునం
దరువులతోఁ బెనంగొనిన నవ్యఘన ప్రబకాభిరామబం
ధురరుచిలోలనంబుల మనోజ్ఞగతిం బరికించె నత్తటిన్.

2896

సీ. పాదరిండ్లలోనఁ గ్రోల్చులులు శంబరములమూఁపులు నాకుచు ముచ్చటాడఁ
దుండముల్ సాఁచి వేదండచయంబులు కంఠీరవంబులఁ గదియ దిగువఁ
గాకోదరంబులు కడువేడ్క ముంగుల మూతులు నాకుచు ముద్దులాడ
నలుకలుఁ బిల్లులు నేకమై యొకచోట నవిశంకబుద్ధిఁ జెల్లాటమాడఁ

తే. దక్కినమృగప్రజంబు లండజము లొకట
విగతజాతివై రంబు లై వెలయుచుండఁ
జూచి మునిశేఖరునితపస్సూర్తిమహిమ
కాత్మ నలరుచు నడువారి నరిగియరిగి.

2897

సీ. నమ్యకృతితమాతజంబూఫలన్రవ ద్రవధార లేఱు లై వసుధఁ బాఱఁ
దరువిటపాగ్రవతత్సూనరానులు దురుదంపతులకుఁ బఱువులు గాఁగ
గుంజావినిర్మితకుంజపుంజంబులఁ గస్తూరిమృగము లుత్కలికఁ జూప
వై షూర్యవర్ణ శాద్యలితలంబుల రణ త్కేకీగణంబు సంక్రీడ నల్ప

తే. లలితకీసలయకునుమనలవమరంద
గంధము గ్రహించి శీతలగంధవహుఁడు
పుష్పాడిదుమార మంతటఁ బొలియ ఘ్రాణ
హారి యై వీవ నవ్విపినాంతరమున.

2898

చ. ఇట్లు బహువిధగుణోపేతంబై నేత్రమనఃకాంతంబై యదృష్టపూర్వశోభారమ
ణీయంబై నానాతులతావితానకలితం బై మధువావీశతశోభితం బై శుద్ధ
స్ఫటికసవర్ణసుధోపమాననిర్మలనలిపూరితదీర్ఘికానంకులంబై యొప్పు నవ్వన
మువిలాసంబు నంతనంతఁ గనుంగొనుచుఁ జనిచని తన్నధ్యదేశంబున.

2899

చ. విపులగతిఁ శుకంబు లటువేదములం జదువం బికంబు ల
య్యవనిషదర్థజాతము నుయ్యక్తిఁ బ్రసంగము సేయ శారికల్
చసలత శాస్త్రవాదములు సల్పంగఁ దేంట్లు సుతానగీతముల్
నిపుణతఁ బాడ నొప్పు నొకనిర్మలవర్ణకుటిప్రదేశమున్. 2400

ఆ. కాంచి మానసమునఁ గౌతుకంబు ముదంబు, సంభ్రమంబు చాల సందడింప
భయము భక్తి మెఱయఁ బర్ణశాలాంతర, సీమ నంచితముగఁ జేరి యందు.

సీ. పాలుపొంద నెమ్మేన భూతిగుహ్రాక్షులు దాల్చి కాషాయవస్త్రము ధరించి
కపిలవర్ణ సవర్ణవిపులజటాజాలబంధంబు శిరమునఁ బాదుకొలిపి
దండంబు సలికమండలు లిరువంక నలవరించి స్వనాసికాగ్రమందుఁ
జాడ్కులు నాటించి నురుచిరయోగాననంబునఁ గూర్చుండి నయనయుగళ

తే. మరయ నర్థనిమిలితం బై తనర్పఁ
దివిరి జపమాలపూసలు ద్రిప్పిఁగొనుచుఁ
గపటమునివేషధారి యై కపటజపము
నలుపుకాలనేమిని గాంచి సంభ్రమమున. 2402

తే. అతని నిక్కము మునియ కామతి దలంచి, వినయవినమితగాత్మఁడై విమలభక్తి
వందన మొనర్చి పేశలవాగ్విశేష, మెనఁగ నమ్మాయతపసితో నిట్లు లనియె.

ఉ. మానివరేణ్య యేను హనుమంతుడఁ మారుతపుత్రుఁడఁ గుణ
శ్రీనిధి రాఘవుం డనుప జీవదదివ్యమహాపథీలతఁ
జానుగఁ దేర ద్రోణగిరి చక్కటి కేగుచుఁ ద్రోవ దప్పితఁ
దాని తెఱంగుఁ జెప్పి కరుణ న్ననుఁ బ్రోవుము సత్వరంబుగన్. 2404

వ. మునీంద్రా డప్పి నృడలియున్నవాడ నివ్వనంబున నిర్మలతోయం బై నజలా
శయం బొక్కటి గల దేని యానతిమ్మని యడిగిన నమ్మాయతపసి హనుమంతున
కిట్లనియె. 2405

అథ కాలనేమి హనుమంతునితో పంచనోక్తులు పలుకుట. అథ-

సీ. వాయునందన రఘువర్యుండు లత్యుణజానకీసహితుఁ డై కాననమున
నుండ రాక్షసవల్లభుండు జానకీ నెత్తుకొని పోవుటయు రాజకుంజరుండు
వనచరోపేతుఁ డై వారాళి బంధించి లంకకుఁ జనుటయు లత్యుణుండు
రావణశక్తిచే రణరంగమున మూర్ఛ నొందుటయును నీవు పొందుపడఁగ
తే. నవనినాయకుఁ డంపఁ ద్రోణాద్రి కేగి, కడిమి మెఱయ సంజీవనీకరణినామ
కౌషధంబు తేఁ బోవుట యంత యేను, యోగదృష్టిచేఁగనుఁగొనియున్నవాడ.
వ. కపీంద్రా నీవు సర్వలోకహితకరుం డై నరామునకు భృత్యుండ వగుటం జేసి
నాకు మిక్కిలి పూజనీయుండ వైతి వస్తుహాత్తునికార్యంబు నీకుంబోలె నాకు
నవశ్యకర్తవ్యంబై యుండు నే నిప్పు డొక్కమంత్రంబు నీ కుపదేశించెద దా
నిం బ్రతిగ్రహించితి వేని నీ కభీష్టలాభసిద్ధి యగు ధృతియు మతియు దృష్టి

యు దాక్ష్యంబు నెప్పుడు నశింపకుండు సంగ్రామంబున శత్రుజయంబు గలుగు
మఱియు నమృతప్రభావంబున దివ్యోపధులు తమయంతం దాము పొడ
సూపు నదియునుం గాక మదీయాశ్రమంబున నమృతకల్పంబు లైనవక్త్రఫలం
బులు సమృద్ధంబులై యున్నవి వీని నుపయోగించి సుధోపమం బైనమదీయక
మండలుజలంబు ద్రావి యీరాత్రి యిచ్చట వసియించి సంజీవన్యదిదివ్యా
షధు లిచ్చటనే యున్నవి గావున వానిం గొని ప్రభాతకాలంబున యథేచ్ఛం
జనుము మత్స్రసాదంబున క్షణమాత్రంబులోన లంకాపురంబు ప్రవేశించెద
వని పలికిన విషమిశ్రమధూపమం బైనవానివచనంబు విని యవాప్యనుండనుం
డమ్మాయాముని కిట్లనియె.

2407

సీ. మానిశేఖర నీకమండలుజలమున దప్పి దీఱదు నాకుఁ దడయ కిప్పు
డివ్యసంబున హృద మెచ్చోటఁ గలిగిన నచ్చటి కరిగెద నానతిమ్ము
లంకాపురంబులో లక్ష్మణుం డటుమూర్ఛ నొందియుండఁగ నారఘూ త్తముండు
వ్యసనియై యుండ సేఫలములు గొని యెట్లు భుజియింతు నిట నిద్ర వోదు నెట్లు
తే. ప్రాద్దు పొడిచిన నారాజపుత్రకుండు, మనఁడు గావున నిచ్చోట మనలఁదగదు
మాన కీరాత్రి యెటులైన మందులుగొని, శీఘ్రజవమున లంకకుఁ జేరవలయు.
క. అని పలికినఁ గృత్రిమముని, విని యప్పుడు మందహాసవికసితముఖుఁ డై
నునిలతనూజనిఁ గనుఁగొని, ఘనతర గౌరవముమెఱయఁగా నిట్లనియెన్. 2409

—ఇది కాలసేమి హనుమంతునకు నొకసరస్సును జూపించుట. ఇతి—

ఉ. ధీరవరేణ్య తూర్పుదెన దివ్యసరోవర మొప్పుచున్న దిం
పారఁగ శీఘ్రగామి వయి యచ్చటి కేగి సుధోపమానత
న్నీరము దప్పి దీఱఁ గొని నేర్పున మాకడ కిపు గ్రమ్మటం
జేరఁగ రమ్మ సత్కరుణఁ జెప్పెద నీకొకమంత్ర రాజమున్. 2410

క. మారుతసుత నీ వచ్చటఁ, గోరికఁ గడుపార నీరుగ్రోలు నపుడు సాం
పారఁగ నయనదవ్వందవ్వము, వారక మూసికొని ద్రావవలయుం జచ్చి. 2411

క. అని పలికి యొక్కశిష్యుని, మునుకొని తో డిచ్చి వసువ మోదంబున న
వ్వనచరవీరు డతఁడు చూపిన తెరువున నరిగి యొకవివి క్తతలమునన్. 2412

శా. కాంచెం బావని నిర్మలస్ఫటికసంకాశామృతోదారముం
బ్రాంచదృగచలన్తయూరబకచక్రక్రాంచసంచారముం
బంచాస్త్రప్రదరీకృతస్ఫుటితపద్మశ్రేణి కాధారముం
జంచత్కమలచంచరీకపరివర్జ్యంకారకాసారమున్. 2413

వ. మఱియుఁగునుమితాభినవసుగంధబంధురమాధవీమాలతీమల్లికై లాలతాళతా
కీర్ణకుంజకుటీరరంజితతీరప్రదేశంబగుదానిఁదటరుహవిటవిటపవటలభూపాయ
మాన పరిపక్వమాకందజంబుజంబీరఫలరంధ్రగళన్తధురసప్రవాహప్రసరణం
బగుదానిఁ గన్నెమావికొమ్మలజురుగొన్న కెందలిరుజొంపంబులు మెక్కి నిక్కి

యున్నదావస్థ నెక్కినఁ గుహాకారంబులు సేయుకలకంఠంబులకంఠకలకలం
బులు మదనాస్త్రమంత్రంబులై యలర నురభికుసుమమకరందరసాస్వాదనపరవ
శేందిందిరఘంకారంబులు మార్వీటంకారంబులయందంబు పొందుపఱపఁ బరి
వక్షదాడిమిఘలబీజగ్రనన నముత్తనముత్సాహకీరగీరమావిలాసంబు రమాకు
మారునియుదారకీర్తికథాగానసంపదసాంపు సంపాదింప విరహిణీజనమృగం
బుల వేటాడుటకుంజనుడెంచినపుష్పబాణునిమృగయాస్థానంబుభంగిఁజెలంగు
దానిమఱియును.

2414

నీ. నులయమరుత్పైతచలితపుష్పలతాప్రసూనసౌరభసాంద్ర మైనదానిఁ
బద్ధకుట్టలమిశ్రిత్యంభరస్వనముల వలరాజుకీర్తనల్ పాడుదాని
నుడివోక పొలయుపుప్పొడిగండవడి వనసారసపాణిపైఁ జల్లుదానిఁ
బృథులొర్పిడోలికాప్రేంభన్యరాళికాకలనాదములఁ దన్నుఁ బిలుచుదానిఁ
తే. గలితపుష్కరశోష రేఖావికీర్ణ, లలితశీతలవాలుకాతలనిపేవి
తాంచితరథాంగసారసక్రాంచమిథున, చారురవముల మిగుల నొప్పురుదాని.

నీ. అనిశంబు నాశ్రయించినహంసతతులకు విడక తామరతూండ్లు గుడువ నిచ్చి
వదలక గీపెట్టు కొదమతుమ్మెదలకు విరుల తేనియ లిచ్చి విందుచేసి
యభ్యాగతుం డైనయలసవాయువునకుఁ గుసుమసౌరభ మిచ్చి కూర్చి నెఱపి
తనచుట్ల నున్నయున్నతతులతలను బుష్కరకణములు పోసి పెంచి
తే. మత్స్యకచ్ఛవనక్రకూర్మద్విరసన, ముఖినిఖలజంతుసంతానములకు నియత
మైనయాహార మిడి తనయఖలభువన, జీవనత్వంబు తెల్లంబు సేయుదాని.

నీ. వికచపద్మాత్పలవీక్షణంబులు గల్గి రమణీయచక్రస్తనములు గల్గి
రుచిరశైవాలశిరీరుహంబులు గల్గి నవ్యచరాళయాసంబు గల్గి
పృథుతరావర్తగంభీరనాభియుఁ గల్గి విలసితకల్లోలవళులు గల్గి
వితత్సైకతతలోన్నతనితంబము గల్గి లలితచృణాళదోర్లతలు గల్గి

తే. నుందరాకృతిఁ గైకొన్ననుదతివోలె, గన్నులకు వేడ్కసేయుచు నున్నదాని
మానసనరోవరంబుచందాన మదికి, నరుదు పుట్టించునమృహాసరసిఁ గాంచె.

ఉ. ఈగతిఁ గాంచి వాయుసుతుఁ డింపు దలిర్పఁగ దాని డాయఁగా
నేగి తదీయశైవలము నీవల నావలఁ బాయఁదట్టి లీ
లాగతి గంధసింధురములాగున భూరిఘనంబువై ఖరిఁ
బాగుగఁ దజ్జలం బలిపిపాసితుఁ డై వడిఁ ద్రాగుచుండఁగన్.

2418

—అథ ముసలి హనుమంతుని బట్టి మ్రొంగుట. అథ—

- క. చింతింపక మును మకరము, పంతంబున దంతిరాజుఁ బట్టినమాడ్కిఁ
వంతగ నొకమకరి హనూ, మంతునిపాదములు వట్టె మచ్చర మొప్పన్. 2419
- వ. ఇట్లతిఘోరరూపిణి యైనమహాగ్రాహి మునిద త్తశాపవిమోచనంబు గావించి
రక్షింపవే యని ప్రార్థించుకై వడి నమృహావీరునిచరణంబులు వట్టిన దాని విలో

కించి బలవంతుం డగుహనుమంతుండు వజ్రాశనిసమస్పర్శం బైనవాలంబున
దానిదంతంబులు విఱుగం బ్రహరించి వైనతేయుండు మహానర్పంబుం బోలె
దీక్ష్యనఖంబులఁ గఠోరకంటకభరితం బైనదానినాలుక వెలికిం బెఱికి వైచిన
నది యంతటం బోక రయంబున. 2420

ఉ. అంబుచరంబుబల్కి మెఱయం బటుదారుణత వ్రలోహపిం
డంబును లోలఁ బావని ననంతపరాక్రమదుర్నివారు శీ
ఘ్రంబునఁ బట్టి మ్రొంగె యలుకన్ మునివల్లభద త్తశాపరో
గంబు హరింప భేషజముఁ గాంక్షమెయిం దగ మ్రొంగుకై వడిన్. 2421

సీ. ఆనమయంబున ననిలతనూభవుం డిఁక నేమి సేయుదు నెద్ది తెఱఁగు
దారుణగ్రాహిణి తప్పక ననుఁ బట్టి దిగిచి మ్రొంగఁ దొణంగె దీనిచేతఁ
జావంగ వలసెనో జనవల్లభునికార్య మెట్లగునో తమ్ముఁ డింపు మేఱయ
జీవింప కున్న సుగ్రీవవాసరచమూసహితుఁ డై పోలియునో జనకపుత్రి
తే. నిభునిపా టంతయును విని విమతి నొంది, చచ్చునో సూర్యవంశయశంబు కీశ
వంశకీర్తి నశించునో పరఁగ దైవ, మేమి గావింప నున్నదో యింకమిఁద.

❧ హనుమంతుండు మొసలిగల్పంబు నించి దానిం జంపుట. ❧

వ. అని యిండుక విచారించి కలవళింప నేలయిప్పు డల్పగాత్రుండనై దీనియుదరం
బు ప్రవేశించి వధింతుఁ గాక యని నిశ్చయించి యంగుష్ఠమాత్రం డై గరళపు
ముద్దయంబోలె నుండును గాడాంధకారభరితగుహానదృశం బైనదానికుఱ్ఱ
లోనం బ్రవేశించి మహార్ణవమధ్యంబునం బరిభ్రమించుబడబాసలంబుచందం
బున నేర్చుచు శరీరంబుఁ బెంచి వజ్రాయుధసంకాశంబు లైనకరరుహంబుల
దానియుదరగతంబు లైననరములు ద్రొంచి నెమ్ములు చూర్ణంబులు చేసి మాం
సంబుఁ జెక్కి సంధులు నుఱుము గావించి వ్రేపులు ముద్దచేసి యూపిరి వెడలి
రాకుండఁ గంతబిలంబున కడ్డంబుగాఁ ద్రోచిన నమ్మకరి తదీయవేదన సహింపం
జాలక యిది నాకు నఱుగునాహారంబు గాదు దీన నిక్కంబుగా మరణంబు
సిద్ధించు నని తలంచి యుల్లోలకల్లోలంబులు కడలకుం బఱవ నమ్మహాసరోవర
మధ్యంబునఁ బరిభ్రమించుచు నూపిరి వెడలక కొండాకసేవునకుఁ బంచ
త్వంబునొందె నప్పుడుతదీయవనకర్ణనాసారంధ్రవినిమ్నైతశోణితధాన్యాప్రవా
హంబున నమ్మహాసరోవరసలిలంబు సిందూరితం బయ్యె నంత నమ్మరున్నంద
నుండు దానియుదరంబు భేదించి వెలుపలికి నిర్గమించి ఘోరం డైనమకరి
కళేబరం బిచ్చిగొని శీఘ్రంబునఁ దత్సరోవరశీరంబుఁ జేరి రక్తసిక్తాంగుండై ఘనీ
భూతం బైననీహారంబు విరియఁ దట్టి ప్రకాశించుచున్నబాలదివాకరునిపాలు
పునం దేజరిల్లుచు విధుంతునవశవనిరర్థం డైనశశాంకునిపొంకంబున సతి
ప్రియదర్శనం డై యుప్పె నంత. 2422

—అంత ధాన్యమాలినికి మకరరూపంబు పదలి యపురోరూపంబు పచ్చుట. అంత—

సీ. తనయచిరత్వంబు దలంగఁ బెట్టి తనుత్వ మరుదారఁ గైకొన్నమెఱుంగుభంగి
నతతంబు గగననంచారంబుపై రోసి ధరణికి వచ్చినతారపగిది
నందనోద్యానంబునం దున్ని మాని యుర్వర జనించెడుకల్పవల్లిమాడ్కి
ముజ్జగంబుల నెల్ల మోహింపఁ జేయంగ స్వరుండు పంపినపుష్పశరముకరణిఁ

తే. దనువు గైకొని వెలికి వచ్చిననరోంబు

బింబితమనోజ్ఞ శశికిరణంబురీతి

మాకరాంగంబు విడిచి యమ్మకరి యపుడు

నుందరాకారయువతి యై చూడ నొప్పె.

2424

సీ. బంధరీభూషితపం కెరుహంబులు నలువొప్పు నయనాననములు సేసి
జలభంగనంచలచ్చారుచక్రంబులు రమణీయకుచనితంబములు సేసి
భూరిసారభలుబృథుష్పంధయశ్రేణి తీ రై నజడయు నూఁగారు సేసి
పొందుగా విరిసిన కెండ్లొత్తుకులు చరణయుగ్గాధరోష్ఠములు సేసి

తే. మొలకనవ్వులు నునుదొడ ల్వలుఁదచెక్కు.

లలరునాభియుఁ గలదు లేదనెడుకొను

వజ్రల సాక్షాత్కరించిన సరసిలక్ష్మి

వైఖరిఁ జెలంగు చున్నయవ్వనితఁ జూచి.

2425

ఉ. మారుతి యేమిచిత్ర మిది మాకరరూపము మాని భూరితే
జోరమణీయమూర్తి యగునుందరి యై కన నయ్యెడి న్నరు
తూరననేత్రయో భుజగచంపకగంధయో యక్షకాంతయో
చారుజలాధిదేవతయో జన్వని యంచుఁ దలంచు చుండఁగన్.

2426

చ. అతులనువర్ణరత్నరచితార్కనమానవిమానరాజ ము
ద్భుతగతి నెక్కి కార్తెఱుంగుపోలిక నింగి వెలుంగఁ జేయుచున్
స్థితరుచిజాల మవిప్పినసీమకు వెన్నెలతేటఁ జూపఁగాఁ
జతురతఁ బల్కె బావనికి సాంద్రసుధారసధార లొల్కఁగన్.

2427

ఉ. మారుతి నీవ్రసాదమున మాకరరూపము విడి నేటి కి
చొచ్చి రమణీయభంగిఁ గడుసొంపుగఁ దాల్చితిదివ్యదేహ మిం
పారఁగఁ బూర్వజన్మనుకృతాతిశయంబు ఫలించి దుఃఖముల్
దీఱఁ గృతార్థ నైతి నిఁక దేవజగంబున కర్థి నేగెదన్.

2428

సీ. అనిలనంతన యిది మునితపోవని గాదు దితిజమాయావినిర్మితవనంబు
దశకంఠుపనుపునఁ దాట కేయసుతుండు తనమాయచే దీనిఁ దగ న్నృజించి
తాపనవేషంబుఁ దాల్చి నీకంతరాయము నేయ నిచ్చటి కనిపె నిన్ను
వీనిమాటలు నీవు విశ్వసింపఁగ రాదు తెగువ వీని వధించివుచ్చి

తే. ద్రోణధాత్రిధరమున కీక్రొవ నేగి, కోర్కి దివ్యావధంబులు గొని రయమున
లంకకుం జని సంప్రీతి లక్ష్మణునకు, నిడి బ్రతుకఁ జేసి సత్కీర్తి వడయు మయ్య
వ. కపింద్ర యేను ధాన్యమాలిని యనువేరం బరఁగునపురఃకాంతను మహాత్ము
డైన శాండిల్యముని శాపంబున నీనరోవరంబునందు మకరినై యుండు పెరింగి
యున్నవాఁడగుటంజేసి రావణుండు నాచేత నిన్నుఁ జంపించువాఁడై మారీచ
నందనుం డైన కాలనేమి యనువాని మహామాయు నొక్కరాక్షసుం బనిచిన
వాఁ డివ్వాయావనంబు నిర్మించి కపటమునివేషంబుఁ దాల్చి యుపాయబలం
బున నిన్నిచటికిం బనిచె నేను శాపవశంబుననజ్ఞాతభవత్ప్రభావనై నిన్నుంబట్టి
మ్రుంగితి నీవు మహాబలవంతుం డగుటంజేసి నన్ను వధించి కుశలి వై తీరంబు
నకుం జనుదెంచితి వేను భవత్ప్రసాదంబున మునిదత్తశాపవిముక్త నై ఘోర
గ్రాహీనూపంబుఁ బరిత్యజించి యెప్పుటియట్లు దివ్యనూపంబు ధరించి కృతార్థ
నైతి నింకఁ బురందరునికొలుపునకుం జనియెద ననుజ్ఞ యొనంగు మని పలికిన
విని యప్పురున్నందనుం డాశ్చర్యరసావిష్టచిత్తుం డై యవ్వరారోహ కీట్లనియె.

క. శమభూషణులు జితేంద్రియు, లమలాత్ములు పుణ్య లతిదయాళురు మానులే
కమలేక్షణ శాండిల్యుండు, శమము విడిచి నీకు నేల శాపం బిచ్చెన్. 2481

క. అని యడిగిన నద్దివిష, ద్వనితామణి ముద్దుగుల్కుఁబల్కులఁ దేనల్
చినుకఁగ మెల్లన నిట్లని, వినిపించెను దనదుపూర్వపుత్రాంతంబున్. 2482

— ఇతి ధాన్యమాలి తపపూర్వపుత్రాంతంబు హనుమంతునకుఁ జెప్పటం. —

కా. లోకస్తుత్యచరిత్ర శంభునభ నాలోకింప నే నొక్కనాఁ
డాకై లాననగాధిరాజమున కుద్యత్ప్రీతితో నేగి య
స్తోకప్రాధికు లాస్యము ల్గులుప సంతోసిల్లి మన్నించి నా
కీకళ్యాణవిమానరాజ మొనఁగెన్ హేమాద్రిధన్వం డాగిన్. 2483

చ. అది మొద లేను శంకరునియాసతి గైకొని దీని నెక్కి న
మృదమున నర్పణోకములు మానుగ నిచ్చలు సంచరించుచు
స్వదలక యొక్కనాఁడు కపివర్య మనోహరపద్మసౌరభా
స్పద మగునిష్ఠుహాసరసి వారివిహారము నల్పుచుండఁగన్. 2484

చ. అపరిమితప్రభావుండు మహానుహుండు స్మృగచర్మధారియు
స్థపిలజటాచ్ఛటాధరుఁడకల్మషభూతివిలివ్తగాత్రుఁడై
తపనునికై వడిఁ దెన లుదగ్రుచి న్వలుఁగంగఁ జేయుచు
దపసి యొకండు నాకడకుఁ దప్పకఁ జేరఁగ వచ్చి యిట్లనున్. 2485

తే. ఏను శాండిల్యనామమునీశ్వరుండు, దూరమున నీతనుద్యుతిఁ బాఱఁ జూచి
చక్కనిమెఱుంగుఁదీఁగెయో చంద్రకళయొ, యని పరీక్షింప వచ్చితి నబ్జవదన.

సీ. మోహనగాత్రి నీమోమున కెన యైనజలజాతచయ మిందుఁ గలిగి యునికీ
గువలయగంధి నీకుచములతో సాటి యగుచక్రవాకంబు లలరు చునికి

నెలఁత నీనిడుదపెన్నెఱులకుఁ దుల యైనమ్మదులశైవలలతల్ చొదలుచునికి
గజరాజగమన నీకనులకు జో డైననీలోత్పలము లిందు నెగడు చునికి

తే. నీసరోవరలక్ష్మితో నీను పూని

తమ్ములు మునుంగఁ జక్రముల్ తలఁగి పాఱ
శైవలము దూలఁ దొనలు సంచలత నొండఁ
గలఁచెదవ యేమి చెప్పమా కాంత యిపుడు.

2437

చ. సుదతిరొ దాఁచ నేల నినుఁ జూచినయప్పటినుండి మన్నఁగుం
డదయతఁ దిగ్గబాణముల నారటపెట్టఁగ సాగె ధైర్యము
నృపతి నింక నే నొకక్షణం బయిన స్నిలుపోష జాల నీ
యధరసుధారసం బొనఁగి యంగజతాపము దీర్పవే దయన్.

2438

సీ. మానినీమణి నీదుమధురాధరము గన్నయంతనే యనురాగ మాపహిల్లె
శుకవాణి నీకురుల్ చూచినయంతనే ఘనతరమోహోంధకార మొదవెఁ
గలకంతకంతి నీకనులయందముఁ జూచినంతనే చపలత్వ మంకురించె
సలినాయతాక్షి నీనడుముఁజూచినయంతఁ బలుమఱు నొడలఁ గంపముజనించె

తే. రమణి నీవీనవత్సోరుహములఁ జూచి

డెందమునఁ గొంతధైర్యంబు నొంది యున్న
వాడఁ గొఁగిట గదియించి వలపు మించి
యింపు సొంపార రతులఁ దేలింపు మబల.

2439

వ. అని పలికిన నేను భయకంపితాంగి నై వినయంబున నమ్మనివరున కీట్లంటి.

చ. అనఘచరిత్ర పాపనిలయంబు తపఃఫలహానిహేతుకం

బనవరతంబు ఘోరనర కాన్పదము న్బుధలోకనిందితం

బును గులధర్తనాశకరము న్బరలోకపథావరోధకం

బును వెలయాలిపొందు మిముబోటి మహాత్ములు గోరఁ బాడియే.

2441

క. నా విని యమ్మనినాఘండు, భావజపరిముక్త బాణబాధితుఁ డగుచున్

గేవలపరితాపంబున, నావదనముఁ జూచి పలికె నన్ముం డగుచున్.

2442

చ. పడఁతిరొ నీకటాక్షశరపాతవిభిన్నహృదంబుజండు నై

బడలితి నోర్వఁ జాల నింక బంధకి వొనినుఁ బొంది ప్రాణము

ల్విడువక నేడు గాచిఁగొని వెండియు భూరితపంబుపెంపునం

భడయఁగ రాదె పుణ్యము దివంబును భావనధర్త సంపదన్.

2443

ఊ. కోమలి నేడు నీవు ననుగూడక కావని శ్రోచి పుచ్చినం

గామశీతాస్త్రపాతమున గాసిలి ప్రాణము నిల్వ దెంతయున్

బ్రేమ సుధార్ద్రదృష్టిఁ గని వేడుక మీఱఁ బరివ్వజించి భా

షానుధురత్వ మేర్పడఁగ సంగమసౌఖ్య మొసంగి ప్రోవవే.

2444

వ. అని పెక్కు తేజంగులం బ్రాధించిన మాటువలుకంజాలక యియ్యకొని ముసీం
 ద్రాయే నిప్పుడు రజస్వల నై యున్నదాన నేడు ప్రథమదివసంబుదినత్రయంబతీ
 తంబై నవీన్ముటఁ బరిశుద్ధ నై నాలవనాఁడు మీయొద్దకుం బఱ తెంచెద నందాఁకఁ
 దాల్చి వహించియుండవలయు నని పలికిన నత్రాపసేంద్రుండు నమ్మతించి
 యథేచ్ఛం జనియె నంత నేను గంధమాడనవర్వతంబునకుం జని యందొక్క
 పుష్పాద్యానంబునందుఁ జంద్ర కాంతశిలాఫలకంబుమీఁడ నుఖాసీన నై వీణా
 దండం బంకించి పాణిపంకజరత్నకంకణర్పుణర్పుణత్కారంబు తాళమానం
 బులు దెలుపఁ దరుణవల్లవసకుమారాంగుళులచేతఁ దంద్రులు మీటుచు రాగ
 సంపద లేర్పడ శ్రుతిమనోహరంబుగా గీతప్రబంధంబులు పాడుచుంటి నంతకు
 మున్ను రావణుండు దిగ్విజయార్థం బరిగి దైవయోగంబున నాఁటిరేయి నేనా
 సమేతంబుగా నమ్మహానుహీధరంబుమీఁడ విడిసి యంత నంత నప్పర్వతవిలా
 నంబులు గనుంగొనుచు నేకాంతంబుగాఁ జనుదెంచి నాయున్న పుష్పాద్యానంబు
 ప్రవేశించి మధురం బైనమదీయగానస్వనం బాలకించి శీఘ్రంబున నాకడకుం
 జనుదెంచి తదీయభయంకరరూపసందర్శనసంజాతభయభ్రాంత నై వాతాందో
 శితనూతనవల్లియుం బోలె వడంకుచున్న నన్ను విలోకించి యంగజరాగమత్తుం
 డై యిట్లనియె.

2445

మ. కమలాక్షీ విను మేను రావణుండ లంకానాథుండఁ దోగి ప్రతా
 పమహోదగ్రుండ సర్వదైత్యవిభుండఁ భాషేళవిశ్రాణితో
 త్రమనానావరుండఁ ద్రిలోకజయ ముద్యచ్ఛక్తిఁ గావించి దు
 ర్దమలీలం జరియించువాఁడను మహాధన్యుండ నే నన్నిటన్.

2446

ఉ. కాంతరొ యేమి చెప్ప నినుఁ గాంచినయప్పటినుండి బల్విడిఁ
 గంతులతాంతశాతశరకంపితగాత్రుండ నైతి నింక నా
 కెంతయు నీదుమోవిమధు విచ్చి కవుంగిట గారవించి గి
 ల్లింతలు నల్పి వేడ్క రతికేళి నను న్నెలయింపు మిత్రుణ్.

2447

సీ. హరిచక్ర మఱచేత నవలఁ దట్టిననన్నుఁ జెలి నీదుభక్తునంబుచిక్కువఱచె
 గోత్రావివ్రంబు గోట మీటిననన్నుఁ గలికి నీచూడ్కులు గాసిపఱచె
 శయములఁ గైలాసశైల మెత్తిననాకు గఱిత నీపాలిండ్లు ఘనతఁ జూపె
 భుజగలోకాధీశుఁ బూడిచి గెల్చిననన్ను వెలది నీవేనలి వెతలఁ బెట్టె

తే. వనిత నాపారుషంబు సర్వము నడంచె, జారుభవదీయనుండరాకారలీల
 నీకు దానుండ నైతిని నెనరు గల్గి, సురతమఖ మిచ్చి ప్రోవుము సురభిలాంగి.

తే. అంబుచుహవత్రనేత్ర నాయంతవాడు, బంటుగతి వేడుకొనినఁ గాదంటి వేని
 యవనిలో రతిసారజ్ఞు లైననతులు, నిన్ను నిందింపరే యవిసీత వనుచు.

చ. అని యిటు వల్క నేను నయమార దశాసన యే రజస్వల
 న్ననుఁ గదియంగ రా దనిన నవ్వుచు వాడు రజస్వల ల్పరాం

గనలును మద్యసేవినులు గల్గినచోఁ గడు తెన్ను మాకుఁ గ్ర
మ్మినతమి నంటి కాంతల రమించుట ధర్మము దైత్యపాళికిన్. 2450

చ. అని తమకంబు పెంపున వశాన్యుఁడు న స్ఫులిమిఁ గ్రహించి గ్ర
క్కున మధురాధరామృతము గ్రోలుచు మర్కములం గలంచుచున్
దనియక పెక్కుగాఢసురతక్రియల న్నను గాసిపెట్టెఁ బె
ల్చిన సలిలాశయం బటు లులాయము సొచ్చి కలంచుకై నడిన్. 2451

వ. ఇట్లు శిలోచ్ఛయకతినవిగ్రహుల డై నరావణుండు భోగించివిడిచిన నేను మహా
వాతలోలితపుష్పలతయుంబోలె నాకంపితాంగి నై బడలి యుంటి నప్పుడు
నాకు నదోగ్యగర్భంబున కై లనంకాశ దేహుండును ఘనారావనమనిస్వనుండును
భోగీంద్రభోగకల్పదీర్ఘ బాహుండును విశాలశిలాఫలకసమానవక్షుండు నగు
నొక్కపుత్రుం డుద్భవించిన నక్కుమారున కతికాయుం డనునామం బిడి
వానిం దోడ్పొని రావణుండు యథేచ్ఛం జనియె నంత నేను దివసత్రయం
బతిక్రమించిన నాలవనాఁడు కృతాభిషేక నై ధాతపరిధానంబు ధరియించి
మణినుండన పుష్పదాసుచందనద్రవంబులచేత నలంకృతాంగి నై మనోహరా
కారంబుతో శాండిల్యునికడకుం జని మహాత్మా పరిశుద్ధ నై చనుదెంచితి
నింక నావలన నిష్టోపభోగంబు లనుభవించు మని పలికిన నమృహత్ముం డతీతా
నాగతవృత్తాంతాభిజ్ఞుండు గావున నునంబున రావణకృత్యం బంతయు నెఱింగి
కోపారుణితలోచనుం డై నా కిట్లనియె. 2452

నీ. వనజాక్షి నాయొద్ద వర్తించుచుండి నీ వన్యునిఁ బొందుట యర్హ మగునె
చలితమానసుఁడ నై కులట వాసీమీఁద వేడ్కఁ జేసితి నెంత నెఱి నైతి
జలధరచ్ఛాయలు చంచలాదీప్తులు జలరేఖ లతివలనంగమములు
తేజంబునకు గాఢతిమిరంబునకుఁ బోలెఁ గులటలకును దాసమలకుఁ బొందు

తే. గలుగ దెప్పటికై నను గఱిత నీదు, వదన మీక్షింప దోసంబు వచ్చు మాకు
రూపగర్వంబు నీకింత యేపు దెచ్చె, మకరి నై యుండు మింక నివ్వుడువులోన.

క. కను గానక ని న్నిటు చే, సినదుష్టుఁడు బంధునుతనచివనహితముగా
ఘనసంగ్రామంబున రిపు, జనములచేఁ గూలు నింత సత్యం బబలా. 2454

చ. అని యిటు శాప మిచ్చిన భయాకులితాత్మక నై వడంకుచు
స్ఫులితజనప్రసన్న యపరాధ మొకించుక లేదు నాయెడఁ
దనుజుఁడు మూర్ఖుఁడై బలిమి దర్పక కేళి యొనర్చి యేగె న
జ్జనులు ప్రశాంతచిత్తు లింక శాపవిముక్తి యనుగ్రహింపవే. 2455

ఉ. నా విని మానిభర్త కరుణ న్ననుఁ జూచి మదేభయాన నీ
కివిధి వేయివత్సరము లేగినపిమ్మట రామదూత యా
పావని వచ్చు నిచ్చటికి భవ్యగతి స్వనిఁ బూని యమృహా
పావనమూర్తిచేఁ గలుగుఁ బట్టుగ శాపవిమోచనం బొగిన్. 2456

వ. అని పలికి యమ్మహాముని యథేచ్ఛం జనియె.

2457

క. మునినాథుఁ డన్నచందం, బున నీచే నాకు శాపమోక్షము గలిగె
నివ్వ మతికృతార్థ నై తిని, జనియెద నేనింక శక్తనదనంబునకున్.

2458

క. అని పల్కి ధాన్యమాలిని, దినకరకులుభృత్యవగుని దీవించి వెనక
జనియె నటు మెఱుంగు మెఱిసిన, యనువున నెమ్మేనికాంతి యాశలఁ బఱవన్.

తే. అంతఁ బవమాననందనుం డతిరయమునఁ
గపటముని వేషధరుఁ డైన కాలనేమి
కడకుఁ బోయిన నవ్వీగుఁ గాంచి యతఁడు
పలికెఁ గపటమాధుర్యంబు బయలుపడఁగ.

2460

వ. అనిలతనూజ యెంత దడవాయె జలంబులు గోలి వచ్చితే
గొను మిఁక మంత్రరాజమును గూర్చి నొసంగెద దీన మందు లో
య్యనఁ గన వచ్చు దీని కెనయా గురుదక్షిణ యెద్ది యన్న న
వ్వనచరవంశవర్షుఁ డనివార్యపరాక్రమదుర్నివారుఁ డై.

2461

క. గురుమంత్రంబున కెన యగు, గురుదక్షిణ యొనఁగఁ బోలుఁ గొను మిదెనీకుఁ
గురుదక్షిణ యిచ్చెద నని, గురుముష్టిం బొడిచె వానిగుండియ లవియన్.

2462

—ఇతి హనుమంతుండు కాంచేమిం జంపుట. ఇతి—

వ. ఇట్లు కఠోరదంభోళిధారానంకాశమగున్నందనముష్టిప్రహారభిన్నవత్సం డై
యామారీచనందనుండుఁగోధావిష్టచిత్తుండు తత్త్వణంబ కృత్రిమమునివేషంబుఁ
బరత్యజించి నిజరూపంబు దాల్చి ప్రత్యగ్రనిశితాగ్రం బైనమండలాగ్రంబున
నానుగ్రీవసఖునివత్సంబు వ్రేసిన నతండు బెండుసెడక గండుమిగిలి యాగ్ర
హోదగ్రుండు యుగ్రత్రిశూలకల్పం బైనకరతలం బెత్తి దురాత్మా నీమాయ
లింకఁ బనిగొన విదె మదీయపాణిప్రహారంబు గొనుము దీన నీకుం జావు
సిద్ధించు నింక నెక్కడి కేగ వచ్చు నని తర్జించుచుఁ బెడతలవ్రేసిన వాఁ డొల్లం
బోయి మెల్లనఁ దెలిసి యొక్కపక్షిరూపంబు దాల్చి పక్షనంజాతవాతంబులఁ
దూలం దోలుచు నిశాతనఖంబుల వ్రచ్చుచుఁ బ్రచండతుండంబునంగఱచుచు
విజృంభించిన వానియాటోపంబుఁ జూచి సహింపక యమ్మహాబలనందనుండు
తంద్రీయనువున బలవేగంబు లంగీకరించి మహోద్దండకాలదండసదృశంబులైన
నిశాతనఖంబులం జీఱుచు నశనిసాతకల్పం బైనకఠోరముష్టిం బొడుచుచు
మహేంద్రధ్వజసన్నిభం బైనదీర్ఘవాలంబునం దట్టుచుఁ జరణసఖతుండవత
త్రంబులు విఱచి నుగ్గునూచంబు చేసిన వాఁ డావతత్రిగూపంబుమానిదంష్ట్రా
కరాశభీషణం బైనసింహాకారంబు దాల్చి సతాసంచలనసంజాతవాతూలసము
ద్ధూతజీమూతప్రాతుం డై వనద్వీపంబులు భయంబునం బఱవఁ గఠోరకంఠ
హంకారంబుఁ జేయుచు రథసాతిరేకంబునం గవిసిన నప్సవననందనుండు కర

భంబులీల నవలీల వానిమీఁది కుటికి ముష్టిపాతంబునఁ దదీయదంష్ట్రలు విఱుగం బొడిచి నటాజాలంబుఁ బెటికివై చి నెమ్ములు విఱుగఁ బొదంబులం దన్ని కరతలంబున శిరంబు పగులవ్రేసిన నద్దానవుం డారూపంబు చాలించి స్వకీయ మాయా బాహుశ్యంబుననుగ్రీవుండై చను దెంచి లక్ష్మణుండు మూర్ఖుడేటి దశ గ్రీవునితో నుగ్రసమరంబు గావించుచున్నవాఁ డింక సంజీవనీకరణి దేవల దిచ్చటనుండి గ్రమ్మట లంకకుం జనుదెమ్మని పలికిన విని హనుమంతుండిదిరాక్ష సమాయ గాని నిక్కంబుగా నుగ్రీవుండు గాఁడు వీనిమాటలు విశ్వసింపఁ దగ దని నిశ్చయించి గంధసంధురంబుపైకి లంఘించుసింగంపుఁగొదమభంగి వాని మీఁది కుటికి తదీయదంతంబులు రాల నెమ్ములు విఱుగ శిరంబు పగులఁ జరణ జానులాంగూలముష్టిఘాతంబుల బడలువడంజేసిన వాఁ డమ్మాయానుగ్రీవ రూపంబు విడిచి నిజరూపంబు దాల్చి కోదండంబు గొని కాండప్రకాండంబు పరఁగించుచుఁ గొండొక సేపు నానాప్రకారంబుల భండనంబు గావించె నప్పు డవ్వనచరశ్రేష్ఠుండు కాలాత్యయం బైనం గార్యంబు చెడుఁ దడవు గాకుండ వీని వధింపవలయు నని తలంచి లయకాలరుద్రమూర్తితెఱంగున రాద్రరహోల్లాసభానుకుం డై వాలచలనంబునఁ దదీయశరపరంపరలు విరియందట్టుచునద్ద నుజాధముని గ్రింసం బడఁద్రోచి దాను మీఁదై జానుకూర్పరముష్టిఘాతంబుల సర్వాంగసంధులు నొప్పించి హీనసత్త్వం జేసి మదసింధురంబు కమలనాళం బుం బోలె వానికంతనాళంబు ద్రెంచి వధించి కాలుప్రోలికిం బుచ్చి విజయ లక్ష్మీవిరాజమానుం డై ద్రోణశిఖరిమార్దింబుం బట్టి యతిత్వీరితగమనంబునం బోవుచుండ నప్పుడు.

2463

సీ. కిన్నరపరివృథ క్రీడానరోవర స్తిమితసౌగంధ్యగంధము గ్రహించి
నిర్మలమందాకినీసరిత్కల్లోలధృతవారిశీకరాద్భుత వహించి
రమణీయతరచైత్ర రథవనంబునఁ గల పువ్వుటీరములచెంతఁ బొంచి పొంచి
మానస కాసారమహితపద్మోత్పలకుసుమపరాగంబు కొల్ల లాడి

తే. నిధువనశ్రాంతకిన్నరమిధుననిటల, కలితనూతనఘర్మాంబుకణము లార్చి
సమరసంజాతబంధురశ్రమము వాయఁ, దనకుమారునిపై వీచెననిలుఁ డపుడు.

చ. లటఁ జని కాంచె వానరకులగ్రాణి దుగ్ధపయోధివీచికా
పటలబృహత్పయఃకణవివర్ధితసాంద్రవిశౌలసాలముకా
గటకచర త్రరక్షుగజగండక భల్లమృగేంద్రకోలముకా
దటరుహజీవనౌషధిలతారుచిజాలము ద్రోణశైలమున్.

2465

— ఘోర హనుమంతుండు ద్రోణాద్రిం గనుంగొనుట. —

వ. ఇట్లు విలోకించి యమ్మహామహీధరం బెక్కి.

2466

సీ. హరిసఖదళితసింధురకుంభవిగళితమాక్తికాలంకృతమార్గములును
గిన్నరదంపతీ క్రీడావినోదాభిరామనిర్దరఠనస్తోమములును

సాదామనీలతాసంకాశదీప్తకాంచనలతాభూషితసానువులును
వృక్షశాఖాగళదృష్టనన్నిభసుమాస్తీర్ణమనోహరాధిత్యకలును

తే. రమ్యమణిమయధాతుపరాగపటల, పాటలీకృతవివిధభూభాగములును
ధరసరిద్భంగచటలమృదంగనిస్వ, నానుహాపనటన్యాయారాధిఁ గనియె. 2467

తే. ఇట్లు లచ్చటికందువ లెల్లఁ జూచి, యలను మేఘుండు చెప్పినయట్టిమందు
లరసి కనుఁగొన వేగ డాయంగఁబోవు, సంతలోపల నవి యదృశ్యంబు లయ్యె.

వ. అప్పు డప్పవననందనుండుచింతాకులితమానసుండై యప్పర్వతంబున కిట్లనియె.

చ. నగవర యేను రామునకు నమ్మినబంటఁ దదాజ్ఞఁ బూని సాం
పుగ భవదీయశృంగమునఁ బొల్పుమహావధముల్లోన న్వడికా
మగఁటిమి మీఱ వచ్చితిని మందులు ప్రీతి నొసంగు మింక నీ
కగణితకీర్తిలాభ మగు నవ్వీభుకార్యము దీర్చినందునన్. 2470

చ. అని నయ మారఁ బల్కిన నగాగ్రణి మిక్కిలి గర్వితాత్ముఁ డై
మనమున శంకఁ బో విడిచి మందులు వేగ మొసంగకున్న న
వ్వసచరవంశవక్త్రుఁ డనివార్యమహాగ్రహదుర్నిరీక్ష్యుఁ డై
కనుల మిడుంగులు లైదరఁ గ్రమ్మఱ నిట్లని పల్కె దానికిన్. 2471

చ. పలుమఱు మందు లిమ్మనుచుఁ బ్రార్థనఁ జేసిన నీ వొసంగుచే
కులిశముచేత వ్రేయఁ దగు కొండలు మెత్తనిమేలిమాటలఁ
దలఁకునె కర్కశత్వ మది దప్పునెని న్నైకలించి దోర్బలం
బలరఁగ లంకకుం గొని రయంబున నేగెద నేడు చూడుమా. 2472

—ఇతి హనుమంతుండు ద్రోణశైలంబు గొని లంకకు వచ్చుట. —

వ. అని పలికి యాప్రభంజననందనుండు ప్రావృట్కూలజేమూతంబుకరణి విజృంభ
మాణశరీరుం డై యవక్రపరాక్రమంబున జగత్త్రయంబు నాక్రమింప నుపక్ర
మించిన త్రివిక్రమదేవునిమాడ్కి నద్భుతదర్శనుండై చతుర్దశభువనభారధోలే
యకాద్రవేయనమానసారం బైనవాలంబు దిరుగం జుట్టి యట్టహాసంబుఁ జేసి
తొల్లినారాయణుండు మందరాచలంబు నుత్పాటించిన తెఱంగుననమృహామహీ
ధరంబుఁ బెఱికి ప్రళయకాలధారాధరంబుభంగి నొక్కమహాధ్వని గావించిన.

సీ. అవనిమండలము చక్రాకృతిఁ జలియించె దిగ్గజంబులు భీతి దిమ్మదిరిగె
గిటికచ్చపాహు లుత్కటభయంబున మ్రొగ్గెగుల్లై లవరములుకలఁగఁబడియె
నింగియు దిక్కులునిబిడంబుగా మ్రోసె బొంగి పయోనిధుల పొరలఁబడియె
దలుచుగాదివినుండితారకంబులువ్రాలె గ్రహగణంబులు మింట గతులుదప్పె

తే. బంచభూతంబు లధికవిభ్రాంతి నొందె
ఖచరభూతంబు లన్నియు గాసిపడియె

భీకరాకారుఁడై మరుత్ప్రియనుతుండు

గిరివరము వాలమునఁ జాట్టి పెఱుకునపుడు.

2474

వ. ఇట్లఖిలభవనభయకరంబుగా నిరువదియోజనంబులతనర్పును నూఱుయోజనంబులపొడువునుం గలయప్పర్వతం బుత్పాటించి కరంబుల నైత్తి శిరంబున నిడికొని నిరంకుశప్రతాపంబునం దేజరిల్లుచు గమనోన్ముఖుం డయ్యె నప్పు డద్దివ్యావధులకుం గావలి యున్నచిత్రసేనాదిత్రయోదశకోటిగంధర్వసతులు సంరంభవిజృంభితులై భీషణరోషాతిరేకంబునం జనుదెంచిరభనంబునంబోసీక పొదివి నిలునిలు మనియదల్చుచుఁ జాట్టు ముట్టి యట్టహాసంబుఁ జేసి యతిభయం కరాకారులై గదాముసలముద్గరభిండివాలకరవాలశూలప్రాసకుంతచక్రశక్తితో మరవరశ్వపాదినానావిధసాధనంబులు సాంద్రంబుగాఁ బరఁగించిన నవ్వీరశిఖామణి సరకుగొనకవిజృంభించి వాని నన్నిటిని దూరంబుగా వాలంబున విరియం దట్టి పాదంబులం పన్నుచు మోకాళ్లఁ గ్రుమ్ముచు నఖంబులఁ జేఱుచు నఱచేతులం బ్రహరించుచు మోఁచేతులఁదాటించుచుఁ బిటికిటంబొడుచుచు పక్షంబు నందట్టుచు లాంగూలచలనంబునఁ దూలందోలుచు ఘోరనాదంబున గుండెలవియించుచు నిట్టనేక ప్రకారంబుల విజృంభించిన నాగంధర్వులు సచ్చియు నొచ్చియు విచ్చియు సుడివడియుఁ జీకాకువడియు మహావాతోద్ధాతజీమూత వ్రాతంబురీతిఁజెల్లాచెడరై నలుదెసలకుంబఱచి రందుఁగొందఱుమహాత్మామహాబలుండవై న సీతోడ రణంబుఁగావింప మే మెంతవారము మాయపరాధంబు నహించి శైలంబు గొని శీఘ్రంబునం జను మని పలికి రిట్లు గంధర్వసతుల నందఱు నశ్రమంబున నిర్దించి దుర్జయుండై యమృహశైలంబు గొని గ్రీష్మాదిత్యుని భంగి నింగి వెలుంగుచు వాయువేగంబునం బోవుచుండె నప్పుడు.

2475

భరతుండు నందిగ్రామంబునందు దుస్వప్నంబు గని వ్యాకులచిత్తుం డగుట.

సీ. పొనఁగ నందిగ్రామమున నాఁటిరాతిరి భరతుండు నిద్రించి పరమధార్మికుం డై సరాముండు దండకావనములో జానకీలక్ష్మణసహితుఁ డగుచుఁ దైలసిక్తాంగుఁ డై తలవెండ్రుకలు జాఱఁ బంకంబులోఁ జిక్కువడినయట్లు కల గని మేల్కొంచి కళవళ మందుచు రామలక్ష్మణులకు నేమి కీడు

తే. గలిగెనో రాక్షసులచేత గాసివడిరో

యెన్ని యిడుములఁ బడిరో యెందున్నవారో

వీనులకు నేమి దుర్వార్త విసఁగ నగునో

యేమి నేయుదు నింక నా కెద్ది తెఱఁగు.

2476

క. దిక్కుల ధూమము గవిసెను, నక్కలు గూయంగ సాగె నల్లడలందు

జక్కలు రాఱఁ దొడంగెను, గ్రక్కున దివినుండి వేడిగాడ్పులు విసరెన్. 2477

మ.లని చింతించుచు ధైర్యము న్వదలి మే నాకంపముం బొందఁ గ్ర

న్నన నావేళ నె భూసురప్రపరుల న్రావించి దానాదికం

- బును వేదాధ్యయనంబు మంత్రపఠనంబు స్థాంతిహోమాదికం
బును గావింపఁగఁ బంచి దానును మహాపూతాత్మఁ డై గ్రక్కునన్. 2478
- ఉ. ఏను రఘుప్రదీపకున కెంతయు భక్తుడ నేని నిత్యము
న్యానుగ సత్యధర్మనయమార్గమునం జరియింతునేనియున్
మానుగ రామలక్ష్మణు లమానుషచర్యలు సీతఁ గూడి య
క్కానఁ జరించి సేమమునఁ గ్రమ్మట వత్తురు గాక వీటికిన్. 2479
- వ. అని పలుకుచున్న నప్పుడు. 2480
- క. తామరన ప్రియుకై వడి, వేచులు గగనంబు దిశలు వెలిగించుచు నా
సామిరి వేగ నంది, గ్రామము సేరంగ వచ్చి ఘనసాధమునన్. 2481
- హనుమంతుఁడు భరతునిం గాంచి శ్రీరాములని వ్యాకులచిత్తుం డగుట. ॥
- సీ. సజలనీలాంబుదశ్యామలాంగమువానిఁ గమలపలాశ నేత్రములవాని
నాజానులంబిబాహోర్గళుం డగువానిఁ గంబునన్నిభ మైనగళమువాని
విపులాంసములవాని వెడఁదవక్షమువానిఁ గమనీయదీప్యవిగ్రహమువాని
రాకేందుసంకాశరవ్యవక్రమువాని సమ దేభతుల్యయాసములవాని
- తే. వరజటాజాలభూషితశిరమువాని
నగ్నివల్కావృతావలగ్నంబువానిఁ
బరమమున వేషమున నున్నభరతుఁ గాంచి
వనచరకులోత్తముఁడు రాముఁ డని భ్రమించి. 2482
- ఉ. అక్కడ లక్ష్మణుండు సమరావని రావణశక్తివిధుఁ డై
తక్కక మూర్ఛ వోవఁ గని తద్వ్యసనంబున నిల్వలేక దా
నుక్కును జారుషం బెడలి యుష్ణకరాత్మజుఁ బోవఁ బంచి యా
చక్కటి జానకి న్విడిచి చయ్యన వాఘువుఁ డగుదెంచెన్. 2483
- మ. అని చింతించి తనస్త్రిసంపద తదీయానూనదోశ్యక్తి త
ద్విసుతప్రజ్ఞయుఁ జారుషంబు మదిలో వీక్షించి రాముండు నీ
చనిశాటుం బరిమార్చ లేక నిజవంశఖ్యాతిఁ బోఁ బెట్టి యి
ట్లనుమానింపక వచ్చునే గతరణవ్యాపారు డై వీటికిన్. 2484
- భరతుండు హనుమంతునిం జూచి పెనుభూతం బని బాణంబు వేయఁజెఱి నాకాశవాణి వలదనుట.
- క. మదిలోఁ దప్పఁ దలంచితి, నిది యేటివిచార మొగవె నీతఁడు నుగుణా
స్పదుఁ డగురామునిఁ బోలిన, సదమలమానివరుఁ డింత సత్యం బరయన్.
- క. అని నిశ్చయించి సభమునఁ, జనుచుండఁగ నవ్వినాటనత్తముఁ గని యా
ఘనభుజుడు భరతుఁ డిదియొక, పెనుభూతం బనుచుమదిని విస్తయ మొదవన్.
- క. దీనిఁ బడవైతుఁ గాకని, మానుగఁ జాపంబు గొని సమగ్రవిశిఖ సం
ధానంబుఁ జేసి మార్వీ, స్వాసము గావించె దశదిశలు కంపింపన్. 2487

తే. అస్పృశశరీరవాణి యిట్లునుచుఁ బలికెఁ

గై కయీపుత్ర యీతఁడు మీకుఁ జాల

హితుఁడు పరమాస్త్రి మితనిపై నేయ వలవ

దుడుగు మన విని యవ్వీరుఁ డూరకుండె.

2488

వ. అంత.

2489

శా. వీరాగ్రేనరుఁ డైనపావని మరు ద్వేగంబునం బోయి సొం

పార స్తుంగలఁ గాంచె నంబరపథవ్యాప్తోర్మిసంచారమున్

ఘోరగ్రాహకుళీరనక్రకమతక్రూరోరగోదారమున్

బారావారము శంఖశుక్తిసికతాభాస్వస్వహాతీరమున్.

2490

—ఉత్తర మాల్యవంతుండు దశకోటిరాక్షసులం గూడి హనుమంతున కడ్డంబువచ్చుట. ఉత్తర—

౧. ఇత్యైతంగున నాకపిసత్తముండు సముద్రంబు విలోకించి తదుపరిమార్గంబునం బోవుచుండ నప్పుడు రావణప్రేరితుండై ధైర్యనిర్జితమాల్యవంతుం డగుమాల్యవంతుండు శమనకింకరభయంకరు లగుదశకోటిరాక్షసులంగూడి భీషణరథసాతి రేకంబుగా హనుమంతున కడ్డంబు వచ్చి చుట్టుముట్టి యట్టహాసంబుఁ జేసి యంబరంబున జీమూతంబులకరణిం బన్ని యూర్జితగర్జానిస్వనంబులు ఘనస్వనితంబులై యలర సర్వాభరణారోచు లచిరరోచులసాంపు సంపాదింపఁ గనత్కనకవలయమండితకార్ముకదండంబు లాఖండలచాపంబులయందంబు పొందుపఱుప గదాముసల ముద్గర భిండివాల కరవాలశక్తితోమరపాశపరశ్వధచక్రకుంతతురి కాశిలీముఖాదినానాసాధనవర్షంబు నీరంద్రంబుగాఁ గురియించిన నప్పవమాన నూనుండు చలింపకచిక్కుపడక యాజ్ఞ్యాహుతిప్రవర్ధమానపవమానసఖండుంబోలె నక్కడం బగు తేజంబు దిక్కులం బిక్కటిల్లు సుక్కు మిగిలిరక్కనులెక్క డెక్కడంబడ రాక్షసులచాలిధూమకేతువుంబోలె విస్ఫులింగజ్వాలాభీలం బైన వాలంబున విసరుచుఁ బిడుగుల కెనయైనపిడికిటిపోట్లం బొడుచుచు వజ్రాయుధ సఖంబులై ననఖంబుల శిరంబులఁ జదిమి వైచుచుఁ గరచరణాహనుజంఘోరు మధ్యపక్షిశ్రీర్షంబులు శకలంబు లగునట్లుగాఁ బదతలంబులం దన్నుచు జానుకూర్పరఘాతంబుల సర్వాంగసంధులు విరించుచుఁ బదుగుర నూర్పుర నిన్నూర్పురం బట్టి పాణితలంబుల మెదిచి చూర్జంబు నేయుచుఁ బ్రళయకాలధారాధరగర్జాభీషణం బైనఘోషణంబున గుండె లవియంజేయుచు నిట్లనేక ప్రకారంబుల విశృంభించి శుష్క కాంతారంబు నేర్పుకార్పిచ్చుచాడ్చున మడువులో నంజొచ్చి కలంచుమాతంగంబుకరణిఁ గురంగ శాబకంబులభంజించుసింగంపుఁ గొనమథంగి మహోత్థాలతాలవనమధ్యంబున విహరించుమహావాతంబురీతిదా రుణరణక్రీడ గావించిన నద్దానవులు తద్దయు భీతిల్లి హనుమంతునిముంగలనిలు వంజాలక కాణాకులగతి మడివడి దశదిశలకుం బఱచి రయ్యామోధనంబు

నిరాలంబం బగువాయుమార్గంబునం బ్రవర్తిల్లుటంజేసి పదనిక్షేపణశబ్దరహితం బై చెల్లె నప్పుడు.

2491

శా. ఘోరాకారుడు మాల్యవంతుడు చలత్కీదండటంకార మే

పార స్త్రేచకపుష్టిమేఘము ఘనంబై గాఢవర్షం బొగి

న్నీరంధ్రంబుగఁ గాంచనాచలముపై నిండాఱ వర్షించిన

ట్లారూఢిం గపివీరుపైఁ గురిసె నుద్యతానాకాసారమున్.

2492

ఉ. దానికి నించుకైన మదిఁ దత్తట మందక ధీరుఁ డామరు

త్సానుఁడు వాలఘాతమున సూరెల నన్నిటిఁ దూలఁ దోలుచున్

మానితతిగ్గ తేజమున మంచును మాయఁగఁ జేసి నింగిపై

మానుగ నొప్పుభాస్కరునిమాడ్కి వెలింగె నుదీర్ణ తేజఁ డై.

2493

ఆ. అంత మాల్యవంతుఁ డతిరుష్టుఁ డై గద, ద్రిప్పి వహ్నికణము లుప్పతిల్ల

వాయునుతునిమీఁద వైచి వెల్లార్చి తా, దిట్టతనము మెఱయ నిట్లు లనియె.

—ఇతి హనుమంతుండు మాల్యవంతునిం జంపుట. ఇతి—

స. అవురా వానర తొల్లి విష్ణుఁడు ఖగేంద్రారూఢుఁ డై వచ్చి న

న్ను వడిం దాఁకి రణం బొనర్చి తుదిఁ దానుం బోరఁగా లేక శ

క్తివిహీనుం డయి పాత్ర నాజి నలుపం గీతుండ వీ వెంతవాఁ

డవు సప్రాణుఁడ వై వెన న్నలధిఁ గొండ నైచి పొమ్మవ్వలన్.

2495

చ. అన విని వాయుపుత్రుఁడు మహాగ్రహుఁ డై వెనఁ దత్ప్రియుక్తకాం

చనగద నుద్ధతిం జదిపి చయ్యనఁ జార్ణము చేసి బల్బిడిఁ

ఘననఖరంబులం జదిమి కండలు చెక్కలువాపి యల్కతోఁ

బనివడి వానిగుండియలు బ్రద్దలువాఁగఁ దన్నె నంఘులన్.

2496

వ. అంత నద్దానవుండు కాలవ్యాళకరాళం బై నకరవాలంబునవ్రేసిన నదివజ్రనమ

స్పర్శం బై నతదీయవక్షంబు దాఁకి సహస్రఖండంబులై పుడమిం బడియెఁ బదం

పడి కాలాయనమయం బైనముసలంబు విసరివైచిన దానిఁ గరంబుల నొడిసి

పట్టి మదోద్దంకవేదంకం బిత్తుడండంబుంబోలె విఱిచి వైచె వెండియు దంష్ట్రా

కరాళభీషణం బైనశక్తి నిగిడించిన దాని సముద్రజలంబులం బడునట్టుగాఁ

బాదంబులం దన్నె నంత నద్దానవుండు వికలసాధనండ్లై నేయునదిలేక వెల్లనై

సూచుచుండ నప్పుడు బాహువుల వాని నాకర్షించి పాణినిపేష్టవణంబున హీన

సత్త్వం గావించి వాలపాశంబు గళంబునం జుట్టి మీఁది కెత్తి ఖగేంద్రుండు

కాకోదరంబుం బోలె వేయిమాటు లంబరంబునం ద్రిప్పి సముద్రంబులఁ బడ

వైచిన నన్నిశాచరుండు పతనవేగంబున రసాతలంబంటి మరల వచ్చుటకు సామ

ర్థ్యంబు లేమిం జేసి మృత్యుం డై యనునదనంబునకుం జనియె హతశేషు లగు

రక్కను లుక్కునడి భయభ్రాంతులై లంకకుం బఱచి రిట్లు వాతూలనందనుండు

మాల్యవంతుని సేనాసమేతంబుగా సంతకగోచరుం జేసి జయంబు గొని కరి
తమవాషధీపర్వతం డై సింహనాదంబు చేసి గ్రీష్మాదిత్యునిభంగి నింగి వెలుం
గుచు మనోవేగంబున లంకాద్వీపంబు దాయం జనియె నప్పుడన్మహనీయమూ
ర్తితేజోవిశేషంబును ద్రోణమహీధరమణిదీపులు దూరంబు నవలోకించి
రాముండు సూర్యుం డుదయించి వచ్చుచున్నవాఁ డని తలంచి లక్ష్మణప్రాణశంకి
తుం డై.

2497

అథ రాముండు దూరంబున హనుమంతునిం జూచి సూర్యుం డని మోల కోపించుట. అథ

సీ. అక్కట లక్ష్మణుం డమరాధిశక్తిచే మేదినిఁ బడియె సమీరసుతుండు
దివ్యావధీలతల్ దెచ్చెద ననిపోయి తడవాయె భానుఁ డుదగ్రభంగి
నుదయించుచున్నవాఁ డదయుండై యింక నే నేమిసేయుదుఁ డమ్ముఁడెట్లుబ్రతుకు
నెలమి నుమిత్రతో నేమని భాషింతు భరతునిదుఃఖ మేపగిది నణఁతు

తే. ఘనుండు శత్రుఘ్నుఁ డడుగ నేమని నచింటు
నల విభీషణుతోడ నే నన్నమాట
యస్మత మయ్యె మదన్వయయశము వోయె
ననచరులకష్టమంతయు వ్యర్థ మయ్యె.

2498

మ. అని యిబ్బంగిఁ దలంకుచుండఁ గపివంశాధీశుఁ డేతెంచి రా
మనరేంద్రం గని పల్కె నోయనఘ ధీమంతుండ వీ వివిధం
బున దుఃఖింపఁగఁ జెల్లునయ్యె జగముల్ వుట్టింప రక్షింప గ్ర
ద్దన నాశం బొనరింప దక్షుండ వెదక ధైర్యంబు గీల్కొల్పుమా.

2499

తే. దేవ నాలవజాము నర్తించు చున్న, దెలమి నొకనొక్కయామంబుగలదురాత్రి
లక్ష్మణున కేమిహాని గల్గదు దురంత, దుఃఖ మది వీడి నైష్ఠచిత్తుండ వగుమ.

తే. అనుచు నిబ్బంగి సూర్యనందనుండు ధైర్య
మెంత చెప్పిన నుడుగ కయ్యినకులుండు
పెక్కువిధముల దుఃఖించి పిదపఁ గోప
రసము నిగుడంగ నత్యంతరాద్రుఁ డగుచు.

2501

సీ. వనజమిత్రుండు మద్యంశంబునకుఁ గర్త యయ్యెను గృపమాలి యనుజుండిచట
మూర్ఛదేహక మున్నె మునుకొని పగతురపాలివాఁ డై నన్ను పరిభవించి
యుదయించి చనుదెంచుచున్నవాఁ డితనిదా దుర్లభ మేమని దూఱ వచ్చుచు
గడువేగమున వీనిఁ బుడమిపైఁ బడఁగూల్చి జగమంతయు నరాక్షసం బొనర్తుఁ

తే. జూడుఁ డని రక్తకాంతులు చూడ్కిగములఁ
గ్రమ్ముకొన విల్లుగొని జగత్త్రయము బెగడ
ఘోరరాద్రాస్త్ర మరిఁబోసి దారుణముగ
గుణరవముఁ జేసి దైత్యులగుండె లవియ.

2502

మ. శరధిక్షీరము లింకె బల్విడి ధరాచక్రంబు కంపించె భూ
 ధరము ల్క్లాగ్నె నభంబు బిట్టవిసె దిగ్దంతావళిశ్రేణి యా
 తురతం బొందె నిరంతరంబుగ నుడుస్తోమంబు రాలె న్నిశా
 చరభూతాలి గలంగె రాఘవధనుష్టంకారమాత్రంబునన్. 2503

ప. అట్టిమహాత్మాతంబులు చూచి సుగ్రీవుం డతిభీతుం డై దేవా యొక్కనికై
 పెక్కండ్ర నొక్కపెట్ట వధింపంబూనుట ధర్మంబుగాదు మీరెఱుంగనిధర్మం
 బు గలదే యని పలుకుచుండ నప్పుడు నుషేణుండు చనుదెంచి మహాత్మా బల
 వంతుం డగుహనుమంతుండు దివ్యౌషధీశైలంబు గొనివచ్చుచున్నవాఁ డిది
 తదీయదివ్య తేజఃపుంజంబు గాని సూర్యుండు గాఁడు శీఘ్రంబున నవ్వీరోత్ర
 మున కెదురుగాఁ దగువానరులం బంపు మని పల్కిన నతనిపల్కులం గలంక
 దేటి కోదండం బెక్కుడించి రాముండు సౌమ్యదర్శనం డై యతిరయంబున
 వానరుల నప్పావని నెదుర్కొనం బంచె నంతలోన నయ్యంజనానందనుండు
 శైలంబు గొనితెచ్చి వానరసేనామధ్యంబున డించి కౌసల్యానందనునిచరణార
 విందంబుల కభినందనంబు గావించి పదంపడి సుగ్రీవజాంబవదాదులకు నమస్త
 రించి తక్కినయూధాభోత్తముల నయ్యైతెఱంగుల సంభావించి నిటలతటన్వస్త
 హస్తపుటుం డై వినయంబున రామభద్రున కిట్లనియె. 2504

హనుమంతుండు ద్రోణపర్వతమును రామునకు సమర్పించుట. శ్లో॥

నీ. అనఘచరిత్ర మీయానతి మందులు గొనితేరఁ బనిఁబూని ఘనరయమునఁ
 బోవుచు నుండంగఁ ద్రోవ ననేకవిఘ్నంబులు గల్గె మీకరుణవలనఁ
 దలకక యవి యెల్లఁ దప్పించుకొని దోగిరిఁ జేరి యోషధు లరసి కాంచి
 తేఁ బూని కాల మతీత మా నని యెంచి శైల ముత్పాటించి జవముమెఱయ
 తే. నిటకుఁ దెచ్చితి నింతసే వేల తడవు, చేసితి వటంచుఁ గోపంబు సేయవలదు
 డెందమున నాదుతప్పులుక్రిందుపఱచి, ఘనకృపాదృష్టిఁజూడుముమనుకులేంద్ర.

ఉ. నా విని రామభద్రుండు మనంబున సంతసమంది పల్కు నో
 ధీవర నీకుఁ దప్పు గలదే కృప లత్సణప్రాణ మిచ్చి నా
 జీవము మత్కులంబుఁ గపిశేఖరువంశము నిల్పి తీవు నే
 నేవిధిఁ దీర్చికొందుఁ బ్లవగేశ్వర నీఋణ మెంచి చూడఁగన్. 2506

ఉ. ఎక్కడ లంక దోగినగ మెక్కడ నొంటిగ వైరికోటికిం
 జిక్కక శైలముం బెఱికి శీఘ్రమునం గొనితెచ్చి తీవు నీ
 కెక్కడ నెవ్వ రీడు గల రేమనవచ్చు భవత్ప్రభావమున్
 దక్కక తాడ్డుఁ డైనను నదాగతి యైనను సాటి వత్తురే. 2507

చ. అనుచు బహూకరించె విభుఁ డంత నుషేణుండు కీశయుక్తుఁ డై
 ఘనగతి శైల మెక్కి మణిగైరికధాతువిచిత్రసానువు

ల్వినరుహమాండమండలవిభాసితరమ్యనరోవరంబులు

న్వినుతఫలప్రసూనయతవృక్షవసంబులు గాంచి యిట్లున్.

2508

సీ. ఇచట విష్ణుఁడు సుధ నింపార దనుజుల వంచించి సురలకుఁ బంచిపెట్టె
నిచటఁ గృత్రిమసురాకృతి నమృతముద్రావుటెఱిగి శ్రీపతిరాహుముద్రుంచె
జెలఁగి యిచ్చోట సంజీవనీప్రముఖ దివ్యోషధంబులు దాఁచి రమరవర్ష
లిచ్చోట శక్రాదు లేపార దానవరాజతో దారుణరణ మొనర్చి

తే. రనుచుఁ దనతోడికపులతో నచటఁ గలుగు, కందువలఁజూపిచెప్పుచుఘనవిశల్య
కరణి గనుఁగొని దానిఁ గైకొని నితాంత, సమృద్ధము మీఱ నప్పుర్యతంబు డిగ్గి.

అత్తులుండు మూర్ఖుడేలుట. ఇతి

తే. ఒకశిలాఫలకంబుపై నుత్సుకమున

దాని నిష్పేషణము చేసి తడయ కపుడు

ప్రీతి సౌమిత్రి కొనఁగ నా పృథుబలుండు

క్షణములో మూర్ఖుడేటి విశల్యఁ డయ్యె.

2510

వ. ఇట్లు అత్తులుం డాదివ్యోషధిగంధం బాఘ్రాణించి మూర్ఖుడేటి విశల్యుం డై
నిద్రితుం డగుపురుషుండు మేల్కొనిన తెఱంగున లేచి సుఖానీచుండై తొల్లిం
టికంటె నధికం బైనబలవీర్యతేజంబులు గలిగి ప్రకాశించుచుండె నప్పుడారా
మభద్రుండు సౌమిత్రిం గాఁగిలించికొనిపరమానందబాష్పధారాపూరంబులఁ
దదీయశరీరంబు దడుపుచుఁ బులకాంకితవిగ్రహుం డై శిరంబు మూర్ఖుని
చెక్కిలి ముద్దుగొని సుధామధురనల్లాపంబుల గారవించి సుషేణుం జూచి కపీం
ద్రా భవదనుగ్రహంబున నహోదయం బడసి ధన్యుండ నైతి నీవు గావించిన
యీదుష్కరోపకారంబునకు నధికం బగుప్రత్యుపకారం బేమియుఁ గావించు
టకు నమర్చుండఁ గా నని బహుకరించె నంత వానరు లందఱు నమందానంద
రసపోషితవిగ్రహులై కులశైలగుహాముఖంబులఁ బ్రతిధ్వనులు సెలంగ సింహ
నాదంబులు చేసి భుజాస్ఫూలనంబులు గావించి వాలనంచలనాదికాపేయజాతి
చేష్టావిశేషంబులు నెఱపి పరమోత్సవంబు గావించి సుషేణునియనుమతంబున
నమృహామహీధరారోహణంబుఁ జేసి యచ్చటం గలచిత్రవస్తుజాతం బంతయుఁ
గలయ నవలోకించి యరుదందుచు నమృతకల్పంబు లగుఫలంబులు మొనవి
సుధారసోపమానంబు లగుతత్రత్యదివ్యనరోవరనలిలంబులు ద్రావి దివ్యోషధి
లతాసమీరస్పర్శంబున విగతజన్యశ్రము లై శీఘ్రంబున నప్పుర్యతంబుడిగి తేజ
స్సత్త్వజవాధికు లై కయ్యంబునకుఁగాలు ద్రవ్యుచుండి రంతనస్తుహికాంతండు
హనుమంతు నవలోకించి బహుమానపురస్కరంబుగా నిట్లనియె.

2511

చ. తరుచరవర్య నీకరుణఁ దమ్ముడు గ్రన్థుఁడ బ్రాణయుక్తుఁ డై

సురుచిరన త్వతేజముల శోభిలె నే గృతకార్యసిద్ధి నై

వఱితి నింక నిన్నగము వారక యెప్పటిచోట నుంచి భా
నురగతి రమ్మ కష్ట మని చూడక చెచ్చెరఁ బొమ్మ నావుడున్.

2512

ఉ. దేవరవారికార్య మది దీర్ఘట కష్టమె నీకటాక్షమే
కావలె గాక యీనగము గ్రమ్మఱఁ గైకొని యేగి తొంటిచో
వావిరి డించి మీకడకు వచ్చెద భూరిసమీరవేగి నై
దేవవిరోధు లెందఁ జరుదెంచినఁ బీచ మణించి యుద్ధతిన్.

2513

~*~ హనుమంతుఁడు శ్రోణపర్వతము నెప్పటిచోట నునుచుట. ~*~

క. అని పలికి వాయునందనుఁ, డనుపమభుజసత్త్వ మలర నగ్గిరి గేలం
గొని జలదముగతి నార్చుచు, ననిలునిచందమున వేగ యరుగుచు నుండన్.

సీ. అప్పుడు దశకంఠుఁ డాంజనేయుఁడు కొండ గొని వెండి పోవుట విని రయమున
స్థూలజంఘికుని జతుర్విక్ర గజకన్ఠ నుల్కాన్య ఘనవన్ఠ నుగ్రరూపు
సలమహాదంష్ట్రమహానాదు లనుమహాదరమహావీర్యుల దైత్యవరుల
రావించి మీరు శీఘ్రంబునఁ బావని కడ్డంబు చని వాని నతిబలమునఁ
బట్టి తెం డటు గాక దిట్ట యై పోరిన శైలంబు వారిధి జలములోన
తే. వైచి రం డట్లు గాదేని వానిఁ జంపి, రండు మీలోన నెవ్వఁడు గండు మిగిలి
యిప్పని యొనర్చు వాని కింపెనఁగ నర్థ, రాజ్య మిత్తు నిమ్మాట తిరంబు నుండి.

చ. అని నియమించి పంచిన మహాబలు లారజనీచరోత్తము
ల్లనములమాడ్కి గర్జిలుచుఁ గాటుకకొండలభంగిఁ గాయము
ల్లనరఁగ భీమరాక్షసకదంబములం గొని సాస్త్రులై రయం
బునఁ జని మారుతాత్మజుఁడు పోవుపథం బరికట్టి యుద్ధతిన్.

2516

ఉ. ఓరి వనాట కొండ గొని యుద్ధతి నెక్కడి కేగె దభిలోఁ
బాఱఁగవైచి శీఘ్రమునఁ బ్రాణయుతంబుగ నేగు మట్లు గా
కీరస మెత్తి మార్కొనిన నిప్పుడె మాకరదండవిస్ఫుర
ద్ధోరవరాస్త్రశస్త్రములఁ గూలఁగ వై చెద మొక్కవేల్కిడిన్.

2517

స. అని పలికి.

2518

చ. మసలక శైలముం బొదివి మబ్బులు దారుణవృష్టే ముంచి న
ట్లసమున ఘోరబాణపరిఘాశనితోమరశూలపాశప
ట్లసకరవాలచక్రశితటంకగదాప్రముఖాస్త్రశస్త్రముల్
విసువక వేసి యార్చి రలవిష్ణుపదంబు దిశల్ చలింపఁగన్.

2519

స. అప్పుడు.

2520

శా. ఆలోకించె సమీరనందనుఁడు శ్రోధార క్తనేత్రాంతుఁ డై
కీలాభిలషరాస్త్రశస్త్రచయసంకీర్ణ ప్రభాద్ధత్యులం
ద్రైలోక్యస్థితవీరనన్నతసముద్యద్ధోర్బలాన్నత్యులఁ

వ్యాలోలద్యుజవీర్యనిర్జితసమస్తాదిత్యుల స్తైశ్యులన్.

2521

వ. ఇట్లు విలోకించి.

2522

ఉ. దానవులార మీరు కడు దర్పము గల్గినవారుపోలే నా
తో నని నేయ వచ్చితిరి తొల్లిటివారలచే తెఱుంగరే
ప్రాణములం దపేక్ష గలదన్న గడంగి తొలంగి పొండు గా
దేని భుజాబలం బెనఁగ నింకఱ నిప్పుడె తీర్చి వుచ్చెదన్.

2523

వ. అని పలికి.

2524

శా. కాలవ్యాళకరాళము స్తుతవహోగ్ర బావలి కాభీలము
స్తేలానిర్జితచక్రవాళము సుపరేష్వంద్రధవజోత్తాలముక్
స్తేలారాతిధనస్యశాలము మదోస్తతాహితోస్త్యాలముక్
వాలంబు న్వడిఁ బెంచె సంచలనవిషవృద్ధాతవాతూలమున్.

2525

వ. ఇట్లు పెంచి.

2526

చ. సరసిజలోచనుండు నిజచక్రమునుం బలె వేయిమాటు లం
బరమునఁ ద్రిప్పి వేయుటయుఁ బర్వతసన్నిభయాతుఢాను లం
దఱు వెన దానిక్రిందఁ బడి తప్పక చూర్ణితదేహులై సరి
త్పరివృథమధ్యసీమఁ బడి పంచత నొందిరి తత్క్షణంబునన్.

2527

వ. ఇట్లు నేకరాక్షసుల వాలప్రహారంబునం బిలుకుమార్చి గెలుపుగొని హింసానాదం
బుఁ జేసి మనోవేగంబునం బఱచి ద్రోణశైలం బెప్పటిచోట నునిచి గ్రమ్మఱం
జనుదెంచి కౌసల్యానందనునిచరణంబులకు నమస్కరించి యమ్మహాత్మునిచేత
నున్న సవడసి తత్పాఠస్వరూపం గొలిచి యుండె సుగ్రీవజాంబవదంగదసలనీల
సుషేణాదు లాహనునుతుని తేజస్సత్త్వవీర్యసాహసోత్సాహప్రభావంబులు
బహుప్రకారంబులం గొనియాడి రంత.

2528

సీ. విబుధారిమోములు వెలపెలఁ బాఱంగ దివి దారకలగుంపు తెలివి మాసె
సౌమిత్రిగాఢమూర్ఖాతమం బడఁగంగఁ గడలఁ గార్కొన్నచీకట్లు విరిసె
వనచరాసనముల ననురక్తి మీఱంగఁ దొలినంజ కెంజాయ దళముగొనియె
శక్రాదిసురులయూన్యంబులు వికసింపఁ గమలమండములు వికాస మొండె

తే. నిఖలలోకైకరక్షణనిరతుఁడైన, కౌసలేయునిదుర్నిరీక్షస్ఫుటప్ర
తాపమావిర్భవంపంగఁదవనుఁడవుడు, వేడ్కబూర్వాదిమీఁద నావిర్భవించె.

వ. అప్పు డారఘనల్లభుండు లక్ష్మణుం జూచి భ్రాతృస్నేహంబునఁ దమ్ముడ రమ్మని
కరంబులం దిగిచికొని గాఢంబుగా నాలింగనంబుఁజేసి యానందభాష్యధారా
పూరితలోచనుండును ప్రీతినంహృష్టసర్వాంగుండు నగుచు నిట్లనియె.

2529

చ. లతులితశక్తిచే హతుఁడవై ధీరఁ గూలియు నేడు మత్పురా
కృతసుకృతంబుపెంపున సరించమ నానక నీవు గ్రమ్మఱన్

బ్రతికితి విట్లు నీకు సమరంబున వేటొకభంగి యైన నే

గతిఁ జనువాడ జీవితము గల్గిన నేమిప్రయోజనం బగున్.

2531

తే. అనిన విని లక్ష్మణుండు దయాళుడైన, రామువీఠించి ఖన్నుడైన మోమువాంచి
కేలుదోయి ఫాలంబునఁ గీలుకొలిపి, యింపు దళుకొత్త మెల్లన నిట్లు లనియె.

సీ. దేవ ప్రాకృతుడవే నీవు మహానుభావుండవు మహనీయపండితుడవు
నత్యప్రతిజ్ఞుండ వత్యంతశూరుడ వలఘువీర్యుడ విట్లు పలుక నేల
మును దండకాటవి మునిసమక్షంబునఁ జేసినసమయంబు శిష్టుడైన
సునవిభీషణున కిచ్చిన బాస చెల్లించి చరితార్థుడవు గమ్ము సాధువురుషు

తే. లాడి తప్పురు నృపజాతి కవనిలోనఁ, బ్రతిన నెఱపుటకంటె ధర్మంబు గలదె
ఘోరశరముల దశకంఠుఁ గూలవైచి, సొంపుమీఱఁ బ్రతిజ్ఞ పాలింపు మధిప.

క. హరినాథుబారిఁ జక్కిన, కరినాథునిభంగి రాజకంఠీరవ నీ
శరపథమునఁ బడిననిశా, చరనాథుఁడు బ్రతికి పోవఁ జాలఁడు తలఁచన్.

2534

క. తడ వేటి కింక దిననా, ధుండు స్రుంకకమున్నె మెఱుఁగుతూపులఁ బుడమి
నృడఁగూల్పుము దశకంఠుని, విడువక దేవతలు మింట వినుతింపంగన్.

2535

చ. పరువడి నీప్రతిజ్ఞ నెఱవంగఁ దలంచితి వేని జానకిం

గర మనురక్తి గైకొనఁగఁ గాంతు మనంబునఁ గల్గె నేని యో

నరవర పథ్యవాది నగునావచనంబుఁ బరిగ్రహించి దు

ర్భరవరశాతబాణముల రాక్షసనాథునిఁ ద్రంపు మి త్తటిన్.

2536

క. అని యిట్లు విన్నవించిన, ననుజన్మనిమాట కలరి యనఘచరితుఁ డా
జననాథుఁడు సంగ్రామంబున కభిముఖుఁ డయ్యె శౌర్యభూషితుఁ డగుచున్.

వ. అంత నద్దశముఖుండు హనుమంతునిపరాక్రమంబును లక్ష్మణుండుమూర్ఖదేటు
టయు రామునిసమరోతానిహంబును వానరులవ్యవసాయంబును నర్హంబునువిని
చింతాకులితమాసనుండై తప్తపాత్రాంతరాశస్త్రతైలంబుభంగిఁ దొట్టుపాటు
వహించి యేమియుం దోషక నప్రసదనుం డై కొండొకసే పూరకుండి యగత
నొక్కింత జయోపాయం బాలోచించి శీఘ్రంబున నిజగురుం డైనశుక్రుని
యొద్దకుం జని యమ్మహాత్మునిచరణంబులు నిజకీరీటంబులు సోకం బ్రణమిల్లి
నిటలతటఘటితకరపుటుండై మొగంబున దైన్యంబు దోష వినయంబున నిట్లు
నియె.

2538

— ఖంఖ రావణుండు శుక్రాచార్యులయొద్ద కరిగి తన్ను రక్షింపు మని చెప్పుకొనుట. ఖంఖ—

సీ. భార్గవకులవర్య భానుమంశజఁ డైనరాముండు వానరరాజచేత
సేతువు గట్టించి చెలువొప్ప జలరాశి లంఘించి కడువడి లంకఁ జేరి
ద్వారంబు లరికట్టి ఘోరసంగరమునఁ బెక్కండ్రదైత్యులపీచ మడచి
తనయుల భ్రాతల దండనాథుల మంత్రివరులను సఖుల నందఱ వడించె

తే. నాజి కేగినవారిలో ననురుఁ డొక్కఁ

డైనఁ గ్రమ్మట బ్రతికి రాఁడయ్యె నకట
భయము జనియించె దైన్యంబు పాదుకొనియె
నేమి నేయుదు నింక నాకెద్ది తెఱఁగు.

2539

తే. అనఘ నీయంతగురుఁ డుండ నాజిలోన

నరులచేఁ బడి చావఁ బొలైతి నింక
నైన నదుపాయ మెఱిగించి యధికకరుణ
గెలు పొనఁగి శిష్యవరుని రక్షింపరాదె.

2540

ఉ. మాయలు సర్వతంత్రములు మంత్రములు సుమరక్రియాజయో

పాయము లీ వెఱుంగుదు తపంబున నత్యధికుండ వన్నిట
న్నాయెడ నీవు పూర్ణకరుణారసపూరితదృష్టిఁ జూచిన
నేవై యన నేల శాస్త్రపులవ్రేల్చిడిలోన వధించి పుచ్చనే.

2541

క. వాలాయము మీ రిచ్చిన, దీలంకయు నీబలంబు నీయైశ్వర్యం

నీలత్నము నీసర్వము, పాలింపుము శత్రువరులపా ల్గఁకుండన్.

2542

సీ. అని యిట్లు ప్రార్థింపనక్కావ్యుఁడు ప్రసన్నుఁడై వానిఁజూచి యిట్లునుఁబలికె
మంత్రము లంత్రము ల్ందులు మాయలు మఱి పెక్కుపాయముల్ నకుఁజాలఁ
గలిగియున్నవి యింత కలవళింపఁగ నేల యే నుండ నింక నీకేమి కొదవ
పాతాళహోమంబు పటునిష్ఠ నాచెప్పినట్ల నేయుము వహ్నియం దమోఘ

తే. ఘనరథధనుశ్శిలీముఖకవచకుండ, లాదికంబులు నొడము నీ వంచితముగ
వాని నన్నిటిఁ గైకొని పూని యనికీ, జనితి వేనియు జయ మవశ్యంబు గలదు.

అథ శక్రచాద్యులంపున రావణుండు పాతాళహోమంబు నేయుట. అథ-

వ. హోమంబున కంతరాయంబు గలిగెనేని చేటు వాటిల్లు నట్లు గాకుండ వేలిమి
పరిసమాప్తి నొందింపు మనివలికి తత్తంత్రతంత్రక్రియాకలాపంబులు సమగ్రం
బుగా నెఱింగించి యనిచిన నద్వైతముఖుండు నిజగృహంబునకుఁజనుదెంచి బల
వంతు లగురాక్షసుల నలయు నెడలఁ గావు వెట్టికవాటంబులుబంధించిపాతాళ
సన్నికాశం బైనయొక్కగుహ ప్రవేశించి విద్యుజ్జ్వహ్వాం డనువాని నొక్క
రాక్షసుని జతురంగబలసమేతంబుగా గుహముఖంబున నుండ నియోగించికృత
స్నానం డై రక్తాంబరమాల్యానులేపనంబులు ధరియించి గంధాక్షతపుష్పా
లంకృతం బైనవేదికయందు విధ్యుక్తప్రకారంబున సగ్నిప్రతిష్ఠాపనంబుఁ
జేయించి లోహపాత్రలు నస్త్రసమిధలు వేదినమీపంబునంబెట్టి భల్లాతకదాడి
మసమిధలును దత్ఫలంబులునుదూర్వాగరున్న పగుల్గులుమధుఘృతరక్తప్రవాళ
పాయసదర్భలునుఛాగకాకమీననక్రకూర్మమేషంబులునుగాకంకశ్వేనగృధ్ర
సర్పభల్లకురరంబులును జందనకుంకుమకర్పూరరక్తపుష్పంబులును ధాతురసం

బులును కేశంబులును గల్పి కప్రకారంబున హోమంబు సేయుచుండె నప్పుడు
తదీయహోమధూమంబు విలయకాలసంకర్షణముఖవినిర్గతనిశ్శాన్తధూమంబు
పగిది సతిభయంకరం బై వెలుపలికి నిర్గమించి ప్రళయకాలజీమూతంబుకరణి
గగనంబును దిక్కులును నీరంధ్రంబుగా నావరించిగాఢసంతమనంబుఁబుట్టించె
నప్పుడుసిద్ధచారణమరుద్గంధర్వయక్షకిన్నరోరగాదులత్యంతసాధ్వసంబుననంధీ
భూతులై నుడివడిరి వాతంబులు కలుషంబులై నుడిసె దిక్పాలకులేమియుం
దోషక టిచ్చవడియుండిరి వానరులు భయకంపితాంగులై తూలగతిందూరిరి
జగంబంతయు సతిభయంకరం బై తోచె నమృహోత్పాతంబులన్నియువిలో
కించి రావణకృత్యం బంతయు నెఱింగి నీతివిద్యావిభూషణుం డగువిభీషణుండు
రయంబున రామునియొద్దకుం జనుదెంచి యిట్లనియె.

2544

రావణుండు సాతాళహోమంబు చేయుచున్నాఁ డని విభీషణుండు శ్రీరామున కెఱింగించుట.

చ. నరవర మిమ్ము మార్కొని రణం బొనరింపఁగ లేక భీతుఁ డై
కర మరుదార రావణుండు కావ్యునిపంపున భూబిలంబులో
నురవడి నాభిచారికపుహోమముఁ జేయుచు నున్నవాఁడు న
త్వరముగ వేలిమిం జెఱుప వానరవీరులఁ బంపు మిత్తటిన్.

2545

చ. పరువడి హోమకృత్య మది పారము ముట్టిన వహ్నియందు ది
వ్యరథకృపాణబాణకవచాదికము ల్వన నుద్భవించు భీ
కరగతి వాని నన్నిటిని గైకొని పోరికి నేగుదెంచినన్
హరిపరమేష్ఠిశంకరులకైన నసాధ్యుండు వాఁ డభీశ్వరా.

2546

ఉ. నా విని రాఘవుండు కపినాథున కిట్లను బాహువిక్రమ
శ్రీవిభవాభిరాములను వృక్షచరాశ్రుల నంగదాదుల
నావిరి వేలిమిం జెఱుపఁ బంపుము జా గొనరింప వల్ల దా
రావణు నాజిబో గెలువ రా దటు హోమము పార మొందినన్.

2547

నీ. అని యానతిచ్చిన నవ్యానరాధీశుఁ డంగదజాంబవదాంజనేయు
నలనీలకుముదపననవలీముఖధూమ్రగంధమాదనగజగవయ్యవృషభ
చరభగోముఖరంభశతవలిమైందద్వివిదగవాక్షునుషేణవినతతార
ముఖ్యవానరయూథపులఁ బడికోటుల నియమించి పంచిన రయము మెఱయ
తై వారు బ్రహ్మాండభాండంబు పగుల నార్చి, వృష్టిఘనములగతి వినువీది నిండి
పక్షవత్సర్వతంబులపగిది నేగి, లావు దీపింప నురవడి లంకఁ జేరి.

2548

—ఇట్లు అంగదాదులు రావణునిసాతాళహోమంబునకు భంగము సేయ నరుగుట. ఇట్లు—

శ్లో. ప్రాకారంబులు గూల్చి భేయములు విధ్వంసంబు నొందించి య
ప్రసోకప్రాశ్నిమ ద్వారరక్షకుల రక్షోవీరులం జగపి నా

- కొకుల్మేచ్ఛఁగవాటముల్వీటుగ నొయ్యం దన్ని బాహుబలో
ద్రేకం బొప్పఁగ లంక సొచ్చి విజయశ్రీ మోఱఁగా నేగుచున్. 2549
- సీ వాజిశాలలు చొచ్చి వాయువేగము గలభూటకంబుల ధాత్రిఁ గూలఁ దన్ని
కరిమందిరంబుల కుఱికి బల్పిడికిల్ల భద్రేభకుంభము ల్వగుల మోఁది
రథగృహంబుల కేగి రథనంబుతో శతాంగంబుల నుగ్గునూచంబు సేసి
యాయుధశాలల కరిగి మహాధనుర్విశిఖాదికంబులు విఱిచివైచి
తే సౌధములు నేలఁబడఁ దన్ని సాహసమున
వరనిశాచరగృహములు పాడుచేసి
మదగజేంద్రంబు లొక్కట మడుపు సొచ్చి
గలఁచినట్లు లంకాపురిఁ గలఁచి రపుడు. 2550
- చ. తమ కెదురైనదైత్యుల నుదగ్రబలంబునఁ బట్టి నేల దు
ర్దమగతి వ్రేయుచున్ ఖరకరంబులఁ దట్టుచుఁ గాల్గ మెట్టుచు
న్వీమతునిఁ బంక్తికంధరుని వేగమె చూపుఁడు మాకు నంచు నం
భ్రనుమున యామిసీచరుల బాధలు వెట్టి రనేకభంగులన్. 2551
- వ. సుతీయును. 2552
- చ. అనమున యాతుధానులగృహంబులు దూఱి చలం బెలర్ప రా
క్షసులను బట్టి యీడ్చికొని గ్రక్కున వచ్చి శిలాతలంబుల
న్వీనువక వైచి చంపుచుఁ బ్రవృద్ధుల బాలురఁ బట్టి బల్కిమైఁ
గసిమసిచేసి చంపిరి యఖండపరాక్రమదుర్నివారు లై. 2553

—అంభో సరసులనఁ బాతాళహాసుగుహ నెఱింగి యంగదుండు గుహలోనికిఁ జొచ్చుట. —

- వ. ఇట్లు లంకాపురంబంతయు నాకులంబుగావించిన నన్నిశాచరులు తదీయప్రహార
పీడితులై పద్మదళవిలగ్నజలకణంబులమాడ్కిఁ దల్లడం బొందుచుఁ బ్రాణభ
యంబునఁ గొందఱు దశదిశలకుం బాఱిరి కొందఱు చైర్పాదంబున రోదనం
బు గావించిరి గొందఱు పాపాత్ముం డగురావణునిదుర్నయంబున నింతపుట్టె నిట్టి
మహోపద్రవం బెన్నఁ డెఱుంగమని కటకటంబడుచుండి రాసమయంబున విభీ
షణునిభార్య సరమ యనునది రావణుండు హోమంబుచేయుచున్నగుహాస్థలంబు
హస్తసంజ్ఞ చేత నంగదునకుం జూపిన నవ్వీరో త్తముండు దాని నెఱింగి రయం
బున గుహకడకుం జని గుహవాత వైచియున్నపాపాణంబు పాదప్రహారంబున
నుగ్గునూచంబు చేసి యచ్చటం గావలియున్నరాక్షసుల నిశ్శేషంబుగా వధించి
పుచ్చి గుహలోనికి డిగ్గి యందు. 2554

శా అక్షీణద్యుతి యైనవాలితనయుం డచ్చోట వీక్షించె జ
న్యతోఽఘోరతలనిర్జితాగ్నియమరాద్యక్షే శరక్షస్సహ
ప్రాక్షు న్భూరిపరాక్రమాక్రమితహర్యక్షున్ నిశాటాస్వయా

ధ్యత్సుఁ దారుణహోమకృత్యకలనాదత్సు సముద్రాత్సునిన్.

2555

చ. కని పటుకోపవేగమునఁ గన్నుల నిప్పులు రాల డాయఁగాఁ

జని కుసుమాక్షతాదిబలిసంతతియుఁ ఘనహోమవస్తువు

ల్పనిపడి పం క్తికంధరుని పాణుల నొప్పెడుస్రక్కునివంబుల

స్మనుకొని హోమపాత్రలు సముద్ధతితోఁ బడవైచె వహ్నిలోన్.

2556

వ. ఇట్లు హోమార్థంబు సమానీతంబు లై సపదార్థంబు లన్నియు నిశ్శేషంబుగా
వహ్నికుండంబునం బడవైచి రావణుం గదిసి.

2557

సీ. పిడుగుల కెనయైనపిడికిటిపోటుల గుండియ ల్వగులంగఁ గ్రుమ్మి క్రుమ్మి
పవనన్నిభస్పర్శపటునఖంబుల మేను చిల్లులు వాఱంగ జీల్చి చీల్చి
కరములఁ బట్టి చిక్కనితలవెండ్రుక ల్బిటుపైనమీనాలు వెఱికి వెఱికి
వీరుండ వై డేని వెడలిర మ్మాజి నేయఁగ నంచు రోపోక్తు లాడి యాడి

తే. పెక్కువిధముల బాధించె నుక్కుమిగిలి

యెంత చేసిన దశకంఠుఁ డించుకైన

నేత్రములు విచ్చి చూడక నిష్ఠ వదల

కచలమును బోలె సుస్థికుం డగుచు నుండె.

2558

తే. అత్రైఱం గంతయును జూచి యమరనాథ

పాత్రుఁ డొక్కింత యోచించి పటురయమున

నచట నుండక సురవై రియంతిపురికి

నుక్కు మెఱయంగ నరిగి యందొక్కచోట.

2559

అంగదుండు దురిఖించుచున్నమండోదరి నీడ్చుకొని రావణునికడకు వచ్చుట. అంగ-

సీ. రాకాబ్జనిర్గళత్వా లేయకణములకరణిఁ గన్నుల సశ్రుకణము లొలుక
విడువక వెడలు బల్వేడినిట్టూర్పుల లలితాధరోష్ఠవల్లవము గండ
స్వర్చానుకబళితశశిమండలమువోలె వదనంబు మిగుల వైవర్ణ్య మొందఁ

గరసల్లవోష్ణతఁ గమలి చారుకపోలముకురంబు మలినతాస్ఫుర్తి నొప్పు

తే. వాలుఁగొ ప్పంపతలమునఁ దూలియాడ, వాతవేగసముద్ధాతవల్లిధంగి
గాఢశోకంబుచే మేను కంప మొంద, విన్న మోమునఁ గూర్చుండి యున్నదాని.

చ. అలఘుచరిత్ర సంచితగుణాధ్యను సాధ్వీని రాజపుత్రి దే

వల దని చెప్పిన న్విస కవార్యగతిం జని కానలోన మ్రు

చ్చిలి కొనితెచ్చె రావణుండు చేసినదోసము రిత్తవోవునే

కలన వధంబు గల్లు నని కాంతలతో ననుదాని వెండియన్.

2561

చ. గురుబలుఁ డామహోదరుండు కుంభనికుంభులు కుంభకర్ణుండు
స్తటియుఁ బ్రహస్తం డాదియగుమంత్రులు శక్రజిదాదిపుత్రులు
స్థరహారివీరదోర్బలమున స్మశియించిరి పోర నింక నె

వ్వరి గొని యాజ గెల్పు గొనువాడు నిశాచరనాథుఁ డారయన్. 2562

ఆ. ఏమి సెప్పుదాన నింతకాలమున కి, ట్లనుభవింపవలసె నమితదుఃఖ
మకట దైవకృత్య మలవియె తప్పింప, ననుచు నఖులతోడ నాడుదాని. 2563

సీ. ఖరదూషణాదుల మరణంబు మారీచమథనంబును గబంధపథము శక్ర
తనయునినిధనంబు తపనపుత్రునిసఖ్య ముదధిబంధనము రణోర్వియందుఁ
గుంభకర్ణాదికఘోరదైత్యులచావు, రామలక్ష్మణులమార్గణసమృద్ధి
వానరవరులదుర్వారబలోద్ధతిఁ బేర్కొని మదిలోన భీతిఁజెంది

తే. రామభద్రుని నెదిరించి రణములోన
జయము చేకొని రాక్షసన త్తమునకు
వశమె యడియాన లింకేల వదలఁ డనుచు
యొడలు కంపింప నుడుకుచు నున్నదాని. 2564

వ. మందోదరిం గాంచి యవ్వాలినందనుండు రయంబునఁ దారం జేరుమహాగ్ర
హంబుకై వడి నూతనలత డాయుమహావాతంబుపోల్కి గజాంగనం బొదువుసిం
హాకిశోరంబుచాడున మృగాంగనం గవియుశౌద్ధాలపోతంబుమాడ్కి నద్దేవిం
గదిసి మత్తశుండాలంబు తుండంబున శైవాలపుంజంబుంబరిగ్రహించినభంగి
కచంబులం బట్టుకొని దశకంఠునియశకికుసుమంబులపోల్కి ననర్ఘరుచిరావతంస
స్థగితస్థూలముక్తాఫలంబులు జల్లనఁ బుడమిం బడ రాక్షసనల్లభునిప్రతాపం
బనేకశకలంబు లై పుడమిరాలిన తెఱంగున వక్షోనిశ్చిప్తమహార్ద్ర మణిభూషణ
వ్రాతంబులు చిందఱవందఱ లై రాల భర్తృకరవిమర్దనం బింకఁ గలుగమికి
దుఃఖించుచున్న కరణిఁగుచమండలంబునిరంతరగళదశ్రుధారలనొప్ప దదీయరమ
ణీయగాత్ర నల్లికాగ్రప్రసూనంబులసాబగున గొప్పకప్పుఁగొప్పునం జుట్టినవిరులు
విరిసిపడ వదననరోరుహపరిభ్రమన్ త్రబంధరడింభంబులపాలుపునరంగై నముం
గురులు నిటలతటంబునం జలింప నిశాటసతికిం జేటు గల్గు నని మొఱవెట్టు
చందంబున మణిరంజితమంజరంబులు మొఱయ దివినుండి దేవతాంగనలు
హర్షనాదంబులఁ గావింపఁ జుట్ల నున్న రాక్షసవనిత లుచ్చైర్నాదంబున రోద
నంబు గావింప రాక్షసరాజ్యలక్ష్మింబోలె నమ్మందోదరి నీడ్చికొని యతిసాహ
సంబున రావణనొద్దకుం జని వానితో నిట్లనియె. 2565

ఉ. రావణ నీవు ము న్నలయరణ్యమునం బతి యొద్ద లేనిచో
వావిరిఁ దస్కరుండ వయి వంచనఁ దెచ్చితి వామహీనుత
న్నీవును నీదుబాంధవులు నేడు గనుంగొనుచుండ బల్కి నీ
దేవిని బట్టి యీడ్చికొని తెచ్చితి చూడుము దీని ముంగలన్. 2566

క. అని పలుక నపుడు శోకము, మనమున నంతంత కెదుగ మందోదరి రో
దన మొనరించుచు భర్తను, గనుఁగొని యిట్లనియె నడలు గడలుకొనంగన్.

—శ్లోకం పుండోదరి రావణునకు రోసంబు పెరుగనాడుట—

- చ. జనపతి యొద్ద లేనియెడ జానకి మ్రచ్చితి తెచ్చి తీవు నీ
దనుజులు నీవుఁ జూడ నిటు దప్పక దెచ్చితి నీదుగేహినిం
గనుఁగొను మంచు గర్వ మది గన్నడ నీకపి యన్నవాక్యము
న్వీనియును నీకు లజ్జయు వివేకముఁ గోపముఁ బుట్ట దేలకో 2568
- చ హరిహరయైరి సర్వపరమాశ్రయిదుండు మనగ్రనందనుం
డురుభుజవిక్రముండు మని యుండిన నీవివినాటుఁ డీక్రియం
దిరముగ నన్నుఁ బట్టికొని తెచ్చునె పాశియమేంద్రకిన్నరే
శ్వరులకు నై నఁ జూడఁగ వశంబె నిశాచరనాథ నాదెసన్. 2569
- ఉ. వాసవతుల్యుఁ డై నరఘువర్షునిదేవిని మ్రచ్చిలించి యు
ల్లాసము మీఱ దెచ్చితివి లంకకు శంక యొకింత లేక నీ
దోసము రిత్తవోవునె యథోగతికి న్నినుఁ బుచ్చుఁగా కిల
స్వీసరవోవునె యనుభవించినఁ గాక నిజాపరాధముల్. 2570
- ఉ. కాలము డాయవచ్చిన నకార్యము కార్యము బుద్ధిలోఁ గనం
జాలరు దోచినంతపని నల్పుదు రార్యహితోపదేశము
త్రేలని చూక రంతమున మిక్కిలి హాని యొనర్చునీత నీ
పాలిటికాశరాత్రి యని భావమునం దలపోయఁజాలితే. 2571
- ఉ. రామునిదివ్యసాయకపరంపరల స్సమరంబులోన ను
ద్దామపరాక్రమాధికులు దానవవీరు లనేకు లీల్గి రిం
కేమని చెప్పుదాన ననురేంద్ర యొకండవు చిక్కి తీవు సం
గ్రామజయంబు గల్గు నని రాక్షసనాథ తలంప నేటికిన్. 2572
- చ. కడువడిఁ గాలపాశ మురిగాఁగ మెడం దగిలించుకొంటి వె
క్కడఁ జనవచ్చు నింక బలఘన్నరుఁ డై నను గావ శక్తుఁడే
విడువక యాజి కేగి రఘువీరుని దాఁకి వధింపు గానిచోఁ
దడయఁ చావు మవ్వీభుని దారుణదివ్యశరాభినంహతిన్. 2573
- క. చి చ్చొడిఁ గట్టినవానికి, వచ్చునె మే లకట రాజవర్షునిదేవిం
దెచ్చినయప్పుడే నీపనిఁ, జచ్చితి వని దలఁచితిని నిశాచరనాథా. 2574
- చ. తలఁగక జన్మరంగమున దాశరథి వధియించు టాండె న
య్యలఘుచరిత్రుదివ్యవిశేషాహతిఁ జచ్చుట యొండె మాయలుగ్
బలుమటు మంత్రతంత్రము లుపాయములుగ్ బని సేయ వింక నీ
వలపనియాశ మాని సురవైరికులోత్తమ లెమ్మ చెచ్చెరన్. 2575
- మ. హరిదంతద్విపదంతముల్ నెఱికి దుర్గాధీశుక్త లాస మె
త్తి రహిగ దివ్యధనుర్గుణప్రణవోద్దీప్తంబులై నిర్జరే

శ్వరయశ్శేషయమాదిదిక్పతులదోషప్రాబల్యమున్ మాన్చి బం
ధురలీలం జెలువారె నీదుభుజముల్ దుర్వారశౌర్యోద్ధతిన్.

2576

మ. అసమానోరుభవత్కారాద్వితనముద్యద్దేవతానోకమా
ప్రసవాలంకృత మైననాదుకబరీభారంబు నివాసనరుం
డసురుల్ చూడఁగఁ బట్టి యీడ్చె దనుజేంద్రా భూరిబాహుబలం
జెనఁగఁగ వీనిమదంబు వో నిడక నీ కిట్లుండఁగాఁ జెల్లునే.

2577

చ. అజునిఁ దపంబునం దనిపి యవ్వీభుచేత వరంబు లంది దో
ర్విజితజగత్త్రయుండ వయి వీరుఁ డనంగఁ బ్రసిద్ధి గన్ననీ
నిజసతి కేశచాశ మొకనీచవనాటుఁడు పట్టి యీడ్చె నో
రజనిచరేంద్ర మానముఁ దిరం బగుకీర్తియు నింక నిల్చునే.

2578

క. మునివృత్తి హోమకృత్యం, బాసరించి నృపాలమాళి నుద్ధతి ననిలో
మునుకొని జయింపఁ జూచితో, పనిగొన వింకఁ గొఱగొనిపనులు సురారీ.

తే. మంత్రములు తంత్రములు దైత్యమాయ లన్ని
శక్రజతునితోడనె వెంటఁ జనియె నింక
నేమి చేసిన నే మగు నృపవరేణ్య
శరనిహతిఁ గూలు టంతియె గొఱఁత నీకు.

2580

చ. రణమున కీవు పోయి రఘురామునిముంగలఁ గొంతసేపు మా
గ్గణములకల్గిఁ జూపి తుది రాజలలామునివిస్ఫురద్ధను
ర్గణపరిముక్తకాండములఁ గూలుము భూస్థలి నట్లు గానిచో
గుణ మది గల్గి రామునకు గొబ్బున జానకీ ని యుధీశ్వరా.

2581

వ. అనియిట్లు నుందోదరి శోకరోషభయలజ్జాపరాభవకలిత యైఁవలికిన విని రాక్షస
వల్లభుం డగురావణుండు హోమంబు చాలించిమానంబువిడిచిడిగ్గన లేచిరోషా
నలజ్వాలాభీలలోచనండ్లై కాలవ్యాళంబుం బోనికరవాలంబంకించి వాలినంద
నునిభుజాంతరంబు వ్రేసి మూర్ఛితుంజేసి తనప్రాణేశ్వరినివిడిపించిన నదివాతాం
దోలితవనలతకై వడి నడలుచుఁ గేశబంధంబు వీడి వెన్నున జీరియాడఁ బాదం
బులు తొట్టువడ రోదనంబు సేయుచు సంతరిపురంబునకుం జనియెనప్పుడువిసం
జ్ఞుం డైనయంగదం జూచి బలవంతుం డగుమానుమంతుండు మహాశనిసంకాశం
బైనముష్టి నలవరించి దశగ్రీవునిమస్తకంబుఁ బొడిచె సంతలోసం దెలివొంది
పురందరపౌత్రుండు రక్తధారాన్నపితదేహుం డై ధాతుభూషితం బైనశైలంబు
చాడ్చునం జూపట్టుచు సతికోపంబున దైత్యేంద్రునిబలంబుదూలివోవగరతలం
బునవ్రేసె నిట్లుయ్యిరువురచేత వ్రేటువడియు సరకుగొనక బలంబెడలక చలంబు
డింపక రావణుండు పహ్నికుండంబులనులన నిర్గమించువిస్ఫులింగంబులుంబోలె
భీషణరోషకపాయితలోచనంబులనగ్నికణంబులుపుట్టిల్లగదాదండంబుననాఖం

డలపాత్తుని దూలనేసి పదంపడి హుతాశనజ్వాలాభీలం బైనకరవాలంబున
హనుమంతునిం బ్రహరించి దోడ నెనలనీలగజగవయగవాత్సంగంధమాదనశరభ
శతపలిమైందద్రవిదులఁ గ్రమంబున మునలముద్గరపరిఘపట్టనప్రానకుంతతోమ
రాంకుశశూలచక్రంబులు ప్రయోగించి జర్జరితాంగులం జేసిన వారు బెండు
సెడక గండుమిగిలికరచరణనఖదంతముష్టిజానుకూర్పరవాలతలపార్జిఘాతంబుల
నొప్పించి వెగడుపటచి నిజస్సైన్యంబులం గూడి రామునియొద్దకుం జనుదెంచి
హోమంబుఁ జెటిచి వచ్చితి మని వినయంబున విన్నవించి సరమానందంబు
నొందించి రంత రావణుండు హోమం బంతరాయంబు నొందిన సతిభీతుం డై
సేయునది లేక యేమియుం దోషక యభ్యంతరమందిరంబునకుం జని యం
దేకాంతంబున శోకరసాధిదేవతయుం బోలె జూపట్టుచు రోదనంబు సేయుచున్న
మందోదరిం గాంచి యిట్లనియె.

2582

చ. పడఁతిని యింత నీకు వగవం బనిలే దిలఁ బ్రాణికోటికిం
గుడువక తీర దెన్నటికిఁ గోరి యొనర్చినకర్మసంచయం
బెడవక నేను జన్యమున కేగి మహాగ్రశిలీముఖావళుల్
వడిఁ గురియించి రాఘవులవానరులకొ నధియించి వచ్చెదన్.

2583

చ. నళినదళాయతాక్షి కదనంబున రామునిఁ జంపు టొండె న
య్యలఘుచరిత్రుదివ్యవిశిఖాహతిఁ జచ్చుట యొండె నంతె పో
వలుకు లిఁ కేల యే నచటఁ బంచత నొందిన నీవు దుగ్ధిఖ ను
వ్వల నిడి జానకిం దునిమి వహ్నిముఖంబునఁ జావు మొక్కుటన్.

2584

—అంభో శ్రీరామబ్రతాపమును మండోదరి రావణున కెఱింగింతుట. అంభో—

క. అన విని మండోదరి తన, మనమునఁ గడు నువ్వులించి మానక విభునిం
గనుఁగొని బాష్పకణంబులు, చనుమిట్టలఁ జిందుచుండఁ జయ్యనఁ బలికెన్.

మ. విబుధేంద్రస్తుతశౌర్య రాముని రణోర్విం జంపఁగాఁ జాల పెం
తబలాద్ధత్యము నీకుఁ గల్గిన దిగంతవ్యాప్తతేజండు బా
డబకిలోపమదివ్యబాణుండు ప్రచండస్ఫారపీఠోన్నతిం
గబలింపంగ నమఘం డీజగములం గాకుత్స్థుఁ డూహింపఁగన్.

2586

మత్తకోకిల. శక్రతుల్యపరాక్రముండు విశాలకీర్తిఘనుండు దో
ర్విక్రమార్జితవీరశబ్దం డరిందముం డనఘుండు ని
ర్విక్రసాధుచరిత్రుఁ డాశ్రితపారిజాతమహీజ మో
శుక్రశివ్యవరేణ్య రాముండు సుప్రశస్తబలుం డిలన్.

2587

ఉ. మానవనాథు గాఘవుని మానవమాత్రునిఁగాఁ దలంచితి
మానితతాపకీయశరమర్దితు లై సుర లెల్ల వేడఁగా
మానవనూపధారి యయి మర్త్యజగంబున దుష్టదైత్యులం

బూని వధింప నాజి కటు పుట్టినమాధవుఁగా నెఱుంగుమా.

2588

చ. నిను మును దోఁకఁ జాట్టుకొని నీరధు లన్నియు ముంచినట్టియా
ఘనబలశాలి వాలి నొకకాండమునఁ వధియించె వార్ధిపై
వనచరకోటిచేత సులభంబుగ సేతువు గట్టఁ జేసె నొ
య్యన నివి మర్త్యమాత్రునకు నయ్యెడుకార్యములే హృదీశ్వరా.

2589

సీ. పిన్ననాఁడె త్రిలోకభీకరాకృతి యైనతాటకఁ జంపె నుద్గండపృత్తిఁ
దాటకేయాదిదుర్దనురాక్షసులఁ దోలి కాళికయాగరక్షణ మొనర్చె
భుజశక్తి సురలైన మోపెట్టఁ జాలని శూలికార్దుక మవలీల విజించె
గార్తవీర్యునిబాహుకాండంబు ద్రుంచిన భార్గవరాముని భంగపఱిచె

తే. దానవేశ్వర యివి యన్ని దలఁచి చూడఁ

గర మమానుషచర్యలు గావె యధిప

యిట్టిజగదేకవీరు నహీననత్తు

నమితశౌర్య జయింప నీ కలవి యగునె.

2590

సీ. మత్స్యహాపమున సోమకుఁ జంపి ధాతకు శ్రుతుల నొసంగిన దితఁడు గాఁడె
కమతమై మందరాగము నెత్తి వేల్పుల కింపుతో నుధ నిచ్చె నితఁడు గాఁడె
కిట్టియై హిరణ్యాక్షుఁ గెడపి బల్గొమ్మునఁ బృథివీతలం బెత్తె నితఁడు గాఁడె
కరరుహంబులఁ జీఱిసురలెల్లఁ గొనియాడ హేమకశిపుఁ జంపె నితఁడు గాఁడె

తే. వామనాకృతి బలి గిట్టి వైచి జగము

లేపుతో నాక్రమించిన దితఁడు గాఁడె

భృగుకులంబునఁ బుట్టి ముయ్యెడుమాఱు

వెతకి రాజుల వధియించె నితఁడు గాఁడె.

2591

క. దురమున నినుఁ బొరిగొని నిర్దరులకు హిత మాచరించి సంయమివరులం

గరుణం గావగ నందక, ధరుఁ డిప్పుడు రామరూపధరుఁ డై పుట్టెన్. 2592

తే. సంగరంబున నీ కింకఁ జాపు నిజము

నాకు నీశోడ ననుగమనంబు సేయ

రాదు ముదిమియు మరణంబు లే దటంచు

మున్ను వర మిచ్చె మాతండ్రి మునివిరోధి.

2593

ఆ. ఏమి సేయుదాన నీక నెద్ది దిక్కు నా, కొంటి నిన్ను విడిచి యుండవలసె

వరునఁ బూర్వకర్తృఫలము భుజింపక, తీఱ దుర్వి నెంతవారి కైన. 2594

తే. సంభ్రమమ్మున నలవిభీషణునిభార్య

సరమ పంచినపను లన్ని సంతతంబు

దాసించదానఁ జేయుచు దోసి లొగ్గి

బ్రతుకవలసె నా కింక సుపర్వవైరి.

2595

వ. అని పలికి రావణుం గాఁగిలించుకొని దీనముఖు యై లోచనగళదత్తధారాసా
రంబునఁ బతిశరీరంబు దడుపుచు నుచ్చైర్నాదంబున రోదనంబుగావించె నప్పు
డద్దశగ్రీవుం డుచితసల్లాపంబులం బ్రియురాలి నూరార్చి తత్కాలసదృశంబగు
వాక్యంబున నిట్లనియె. 2596

—ఇతి రావణుండు మండ్లోదగ్గిఁ దనదీనస్థితిని జెప్పకొనుట ఇతి—

చ. తనయుల మంత్రులక సఖులఁ దమ్ముల భృత్యుల సర్వబంధులక
ఘనచతురంగ సైన్యములఁ గయ్యమునక మును గోలుపోయితిక
వనజదళాక్షి యే నొకఁడఁ బట్టుగ నేమి సుఖంబు నొందఁగా
మనియెద వారు పోయినక్రమంబున నాకును బోవు టొప్పుగున్. 2597

మ. అనిమేషేంద్ర భుజావలేపహననవ్యక్త ప్రతాపోదయుక
ఘనమాయుక నిఖలాస్త్రశస్త్రవిదు జన్యప్రేము నయ్యింద్రజి
త్తును గోల్పోయితి నింక నేల బ్రతుకక దోశ్యక్తి నమ్మానవేం
ద్రునిఁ బోరక వధియింతుఁ గానియెడఁ జత్తుం గాక నే టున్నదే. 2598

చ. చెఱిచితి యజ్ఞకర్తములు శిష్టుల మానుల బాధపెట్టితిక
బరనతులం దగక జెఱలువట్టితి వేల్పుల హింసచేసితిక
గరివరయాన యేను గనుగానక చేసితిఁ బెక్కుపాపముల్
గఱకఱి నన్నిటిం గుడుచుకాలము డాయఁగ వచ్చె నేఁటికిన్. 2599

చ. సరసురయత్నశీంపురుషనాగనభశ్చరసిద్ధసాధ్యశి
న్నరగరుడోరగాదుల రణంబునఁ దోలి యశంబు గన్ననే
నరుదుగ నేడు మధ్య శరణాగతి నొందుట యెట్లు పౌరుషం
బఱుగదె యింతకంటె సమరాసనిఁ జచ్చుట మేలుగాదో. 2600

క. బాలా పౌరుష నుణఁగిన, నేలా రాజ్యంబు భోగ మేలా సైన్యం
బేలా నశ్వరజీవిత, మేలా నీ వేల భాగ్య మేటికిఁ జెపుమా. 2601

చ. హరిహాయుచేతివజ్రము కృతాంతునిదండము పాశిపాశముక
గరువలికేతనం బనురఖిల్లముఁ బావకుశ్చక్రిఁ గిన్నరే
శ్వరుగడఁ జీరికిం గొననివాఁడ మహేశ్వరదత్తభూరిభీ
కరతరచంద్రహాస మది గల్గఁగ నింత విచార మేటికిన్. 2602

—ఇతి శ్రీరాములచేఁ జచ్చుటయే నాపవహర్షం బని రావణుండు భార్యకుఁ బెల్పుట. ఇతి—

చ. అళికులవేణి యొక్కపరమార్థముఁ జెప్పెన దేవతల్ మునీం
ద్రులు దను వేడుకొంటుకుఁ జతుర్గుఞ్జఁ డాజి ననుం బరాక్రమం
బలర వధింపఁగా దశరథాపనిభర్తకుఁ బుత్రుఁ డై ముదం
బలవడ రామరూపమున సర్థి జనించుట నే నెఱుంగుదున్. 2603

ఉ. రాగ మెలర్ప ఘోరసమగంబున రామశరంబులం దను
త్యాగముఁ జేరి దుర్లభసుఖావహాశాశ్చతము క్తికామినీ
భోగము నొందఁ గోరి నృపపుత్రిని మ్రుచ్చిలి తెచ్చితి న్నము
ద్యోగ మెలర్ప నవ్విభున కుద్ధతి నాచయిఁ గిన్న పుట్టఁగన్.

2604

తే. నేటితో సరి వనితరో నీదుపొందు
భూపతిశరంబులం దెగి ముక్తికాంతఁ
బొంద రణమున కీప్పుడె పోవువాడ
నిదియె సుముహూర్త మెడసేయ నేటి కిచట.

2605

—❧— రావణుండు కడపటియుద్ధంబునకు వెడలుట. —❧—

ప. అని పలికి యద్వైవికిం జెప్పి దనుజకుంజరుండు దిగ్గన లేచి రణోత్సాహసాహస
బాహుతోపకోపంబు లభివృద్ధి నొంద శీఘ్రంబున నంతఃపురంబు వెలువడి పాద
విన్యాసంబునమహీతలంబు గ్రక్కదల సముదగ్రవినూతనమహాగ్రహంబుననతి
దుర్నిరీక్షుం డై యాస్థాననదనంబునకుం జనుదెంచి మణిఖచితహేమసింహాన
నంబున నాసీనుం డై యుదయమహీధరోపరిగతనీలజీమూతంబుకరణిం జూప
ట్టుచుఁ గులమహీధరగుహాముఖంబులం బ్రతిధ్వనులు సెలంగ నస్తనముద్రం
బులు పొంగి పొరల ధరాచక్రంబు తల్లడపడ దిశాముఖంబులు బ్రద్దలువాఱి
గగనంబు ఘూర్ణిల్ల భూచరభేదరభూతనాతంబులగుండె లవియ గ్రహంబులు
గతులుదప్పుఁ గోటిపిడుగులమ్రాంతకు న్దీటగునట్లుగాఁ బ్రస్థానభేరి వ్రేయించి
యనర్హమణిమయరత్నకీరీటంబులు దశశిరంబుల నలంకరించి మణి కేయూరంబు
లిరునదిభుజంబుల బాదుకొల్పు మాణిక్యమయకుండలచ్చాయాసంక్రాంతవింశ
తిగండమండలుం డై నానావిధకమనీయతరళతారహారంబు లురంబున నవరించి
శశక్షతజల్యసుశీతలచందనపంకలిప్తగాత్రుం డై సంధ్యారాగవరీతజీమూ
తంబుననుకరించుచు మణిమండనమండితసర్వాంగుండై ధాతుశోభితాంజనాచ
లంబుపోల్కిం దేజరిల్లుచు శరశరాసనగదామునలముద్గరభిండివాలకరవాల
శక్తితోమరపాశపరిఘాంకుశచక్రకుంతశూల ప్రాసపరశ్వధక్షేపణీప్రముఖ బహు
విధాయుధాలంకృతవింశతిసాహుం డై తీవ్రమయూఖమండితుం డై నపుండరీక
బంధుండుంబోలె వెలుంగుచుఁ గాలకేతునామకసూతుండు సహస్రజవాశ్వం
బులం బూన్చి మణిమయపతాకాకేతనంబు లెత్తి కార్దుకబాణతూణీరాది
బహువిధాస్త్రశస్త్రపరిపూర్ణంబు గావించి పోడశచక్రపరిక్షిప్తం బైనసాంగ్రా
మికకాంచనరథం బాయత్తంబుచేసి సహస్రఘంటానిర్ఘోషభీషణంబుగాఁ
దెచ్చిన దాని నారోపించి శంఖదుందుభికాహాళభేరిభాంకరణపురస్సరంబుగా
దివ్యవిమానాధిరూఢుండై పరమపదంబునకుం బోవుచందంబున నాజరంగంబు
నకుం జనియె నతనిరథంబు వెనుకొని సర్పరోముండునుఖడ్గరోముండును వృశ్చి
కరోముండు నగ్నివర్ణుండు సనునామంబు గలయాతుధానయోధులు నలువురు

సర్వాయుధపరిష్కృతు లై ము క్తపురుషుని వై కుంతంబునకుం గొని చను పార
దులభంగి వెలుంగుచుం జనిరి వారల వెనుకొని చక్రపయోధరయుఁదూఁగిరజం
ఘికయు శతఘ్నేశులకేళాంతయుశంఖగళయు ధనుర్బూలతోపోతయుశితసా
యకకటాక్షవీక్షణయు మత్తదంతావళయానయు శతాంగరథాంగనితంబయు
సముచ్చితధ్వజపతాకాహస్తయు నానావిధహేతివ్రాతమణిభూషణాలంకృత
యు నై రాక్షససేనాలక్ష్మీబహువిధవాద్యంబులతో రామభద్రుని వరియింపం
జనుచందంబుగా నరిగె నిట్లు రావణుండు సకలసాంగ్రామికపరికరసమేతుం డై
రథభారంబు మోవంజాలక శేషుండుశిరగబులువంప రథచక్రసిముద్భూతధరణి
పరాగపటలంబు గగనంబున కెగయఁ గోలాహలబహులంబుగా నుత్తరద్వా
రంబున వెడలి వానరబిలంబు సొచ్చి మహావాతంబు జీమూతంబులందోలుకై
వడి నిజాభీలశరజాలంబుల వానరులం దూలం దోలుచు సతిరభనంబున రామ
భద్రునియొద్దకుం జనుచెంచుచుండె నప్పుడు.

2606

క. దనుజానీకము రావణ, పనువున నవిశంకవృత్తిఁ బ్రబలస్వనముల్
వినువీది ముట్ట నురవడి, వనచరబలవితతిఁ దాఁకి పలురోషమునన్.

2607

చ. గదలును శక్తు లుగ్రపరిఘంబులు శోమరకుంతము ల్పట్టు
ప్రదరములు సుతారములుఁ బ్రాసపరశ్వధముద్గరంబులు
నవ్వదలక చక్రశూలములు పట్టనము శ్శితమండలాగ్రము
ల్లదమున వైచి వానరసమాజము నుబ్బడఁగించి రేవునన్.

2608

చ. కవులును బీటువోవక యఖండభుజాబలదుర్నివారు లై
విపులశిలాచయంబులును వృక్షగణంబులు వీచి వైచుచున్
గుపితమనస్కులై గజకుగోళ్ల వధించుచు నుగ్రధంగిఁ గో
ణపులమవం బడంచి గగనం బగల నవ్వడి నార్చి రుద్ధతిన్.

2609

ఉ. వానరదానవప్రవరపాదతలాభిహతప్రభూత మై
తోన మహీరజం బెగసి వొంతర లై గన నయ్యె మిన్నున
న్తానక యొక్కరీతిఁ గదనంబునఁ జచ్చినవీరు లయ్యెడం
బూని మరుజ్జగంబునకుఁ బోవ నమర్చినమెట్టులో యనన్.

2610

మ. ఇరువారఁగు లవ్వడి నిట్లు దార్కొని చలం బేపార నొంఱొంటిపైఁ
గర ముద్యౌత్తి నిగుడ్పువిస్ఫురదమోఘక్రూరశస్త్రాస్త్రముల్
వసున స్తత్పుఘకంఠనాళములపై వ్రాలె న్నరుత్కామిని
గునుహస్తప్రవిముక్తదామములతోఁ గూడ నివ్వచిత్రంబుగన్.

2611

చ. మృతభటుదంతిఘోటకశరీరగణంబులు శాతఖడ్గని
ర్దితకపాదశీర్షముల తెట్టెలు గల్గి నితాంతర క్తవూ
రితనమరాంగణంబు వివరీతగతిం గన నయ్యె నప్పు డ
దృఢముగ దీప్తపర్యవతవిభూషితభూరిపయోధిచాద్నునన్.

2612

ఆ. అందు యానపాత్రలై యరదము లొప్పె, సకలభూతములు పిశాచములును
మకరకచ్చపములమాడ్కిఁ జరించె భూ,వనారజంబు లినుకచంద మొందె. 2613

అథ ఖడ్గరోమ సుస్పరోమ వృశ్చికరోములు హనుమదంగదనీలులచే జచ్చుట. అథ

క. వనధు లిల నభము ఘూర్ణిల, దనుజుల కగచరుల కిట్లు దారుణరణమున్
జనలోచనభీకర మై, యనుపమ మై యద్భుతావహం బై చెల్లెన్. 2614

వ. అప్పుడు. 2615

క. తల మిగిలి ఖడ్గరోముఁడు, చలమున నాత్మీయరోమశాతాసులచే
బలువడి గీశులగాత్రంబులు చెక్కులు వాపు చిట్లు పోరొనరించెన్ 2616

ఉ. అప్పుడు వానిమీఁదఁ బవనాత్మజుఁ డొక్కవిశాలసాలమున్
దప్పక పెల్లగించి నిజదర్ప మెలర్పఁగ వేయిమాటులుం
ద్రిప్పి రయంబున న్విసరి తెంపున వైవ నతండు దానిచే
గొప్పచుహీధరంబుక్రియఁ గూలె విభిన్నశిరస్కుడై భువిన్. 2617

ఉ. ఆతనిపాటుఁ జూచి మది నాగ్రహ మొప్పుఁగ సర్పరోముఁడున్
జేతులతీట వోవ ననిసేయుచుఁ దోడినిశాటు లెల్ల సం
ప్రీతి వహింపఁగా నిజశరీరజరోమవిషాహిదప్తులై
యాతతతేజులై నవిపినాటులు చావఁగఁజేసె బల్బిడిన్. 2618

ఉ. వానితెఱంగుఁ జూచి కపివర్యుఁడు వాలితనూజుఁ డుగ్రుఁడై
మానక.గండకైల మనమానభుజాబల మొప్పుఁ దెచ్చియ
ద్దానవుమీఁద వైచిన నతం డొకప్రేటున భిన్నవత్సుఁడై
ప్రాణము లంగము న్విడిచి పాఱఁగఁ గూలె నగంబుచాడునన్ 2619

చ. అనిమిషనాథపౌత్రులహస్తవిస్మృతశిలాహతి న్రయం
బున సమరావనిం బడినభూరిపరాక్రము సర్పరోమునిం
గనుఁగొని భూరికోప మెసఁగ న్నడి వృశ్చికరోముఁ డుగ్రుఁడై
వనచరసేనఁ జొచ్చి యనివార్యగతి న్విదళించె నందఱన్. 2620

తే. అతనికోల్లల కోర్వక యద్రిచరులు, చదలఁ బఱచినవారల జడువుదీర్చి
వహ్నితనయుండు నీలుం డవార్యశౌర్య, మొప్పు రయమున వానిపై కురవణించి.

చ. హరిహయవజ్రతుల్య మగుహస్తతలంబునఁ దత్కపోలము
ష్టఱచిన దీర్ఘదంతములు జల్లన రాలఁగ నక్షి తారక
ల్పరువడి నిష్క్రమింపఁగ డ్దపాచరు లందఱుఁ జూచి యేడ్వఁగా
గురుకులిశాహతి నైగినకొండవిధంబునఁ గూలె సుర్వరన్. 2622

అథ రాముం డగ్నివల్లనిం జంపుట. అథ

వ. హనివతనంబు విలోకించి యగ్నివల్లండు కోపించి కాలాగ్నియుంబోలె మం
దుచు నిజతేజోజాలంబుల వల్లముఖుల నెల్ల శలభంబులంబోలె డహించుచు

నిరంకుశప్రతాపదీపితం డై రణక్రీడ నల్పి నతనియాటోపంబుఁ జూచి రా
ముండు విభీషణునివలన నతనివృత్తాంతం బంతయునాకర్ణించి శీఘ్రంబున వాయు
వ్యాస్త్రంబు శరాననంబునం గూర్చి తిగిచి విడిచిన నయ్యమోఘాస్త్రపాతం
బున నద్దానపుండు గతప్రాణం డై పుడమిం బడియె నిట్లు తనచక్రరక్షకు లగు
ఖడ్గరోమవృశ్చికరోమనర్పరోమాగ్నివస్త్తులు నలుపురుఁ బంచత్వంబు నొందిన
విఱోకించి రావణుండు దశవదనంబులం జడిముడిపాటుగ దురనుదీర్ఘవిక్రముండు
రథంబు దోలించి మూర్తాండుండుంబోలె వెలుంగుచు నిజశరమయూఖంబుల
వానరబలజలాశయంబును శోషింపఁజేయుచు రథసోద్రేకంబున రణవిహారంబు
గావించుచుండె నప్పుడు.

2623

5. అనుపమతేజః ఛారఘకులగ్రణి గన్నులఁ గెంపు మీఱ గ్ర
క్కున దివిజేంద్రచాపనిభఘోరశరానన మెక్కు వెట్టి కాం
చనవలయాభిశోభితనిశాతశీలీముఖము ల్నిశాటనా
ఘనివయి లేసె నంగములు దూల గుణధ్వని నింగిముట్టఁగన్.

2624

. ఆరజనీచరాధివిభుఁ డగ్రశతాంగగతుండు భాస్కరుం
జేరినరాహుభంగి నృపుఁ జేరి ఘనంబు మహాగిరిం బయో
ధారలఁ గప్పినట్లు వితతంబుగఁ గాంచనపుంఖనహ్నికీ
లారుచివప్రసన్నిభకలంబము లేసె మహాద్భుతంబుగన్.

2625

క. దానికి నించుక దలఁకక, మానవనాయకుఁడు ఘోరమార్గణవిత్తుల
పూని శతాంగగతుం డగు, దానవనాయకునిమీఁద దశముగఁ గురిసెన్.

2626

అతి ఇంద్రుఁడు దనరథంబు గొని రామునకు సారథ్యము సేయ మాతలి నియోగించుట.

వ. ఇట్లు పదియేనవనాటిప్రాతఃకాలంబునం దలకొని సమానవిక్రమంబునం బోరు
నెడ నంబరమధ్యగతు లైనవేల్పులు రథి యైన రావణునిఁ బదాతి యైనరాముని
విలోకించి వీరరువురకు రణంబు నమంబు గా దని పలికిన వారలవచనంబు విని
పరమార్థవిదుం డగుపాకశాసనుండు నిజసారథి యగుమాతలి రావించి నీవు
శీఘ్రంబున మద్రథంబు దోలుకొని రఘూత్తమునికడకుం జని యమ్మహాత్మునకు
సారథ్యంబుఁ జేసి దేవతలకు హితంబు సంపాదించి పెంపునడయు మని పలికిన
నతం డట్లు కావించెద నని యీయకొని శక్రునకు బ్రణామంబుఁ జేసి యనుజ్ఞా
తుం డై కాంచనచిత్రాంగంబును వైడూర్యకృతకూబరంబును దరుణాదిత్యసం
కాశంబును గింకిణీశతవిభూషితంబు నగురథంబు నన్నద్ధంబుఁజేసి రుక్మవేణు
ధ్వజం బెత్తి కాంచనావీడంబులును సూర్యసంకాశంబులును శ్వేతప్రక్కర్ణయు
క్తంబులును హరిదవ్వర్ణంబులు సగుణురంగంబులంబూన్చి యమ్మహారథంబుగొని
దివంబున నుండి పుడమికి దిగి వచ్చి సముచితప్రకారంబున రామునకుం బొడ
సూపి నిటలతటఘటితాంజలిపుటుం డై వినయంబున నిటనియె.

2627

- మ. అనఘా యేను ను రేంద్రనూతుండఁ దదీయం బైనతే రుద్రతిం
గొని శీఘ్రంబునఁ దత్ప్రచోదితుండ నై ఘోరాజిలో నీవు దై
త్యునిఁ దున్నాడి జయంబు చేకొనుట కెంతో ప్రీతి నేతెంచితి
న్నను మన్నించి శతాంగ మెక్కి రణము న్లావింపు ముద్యుత్కతిన్. 2628
- శా. ఐంద్రం బొక్కమహాశరాసము దివ్యం బైనవర్కంబు భో
గీంద్రప్రఖ్యపృష్ఠత్కము స్థితమహాహీనో గ్రశక్తు లున్స
ర్వేంద్రం డంపెఁ బరిగ్రహించి కుతుకం బేపార నీనీచదై
త్యేంద్రం జంపుము సంగరంబున ధరిత్రీంద్రానుకు ల్తైచ్చగన్. 2629
- తే. ఏను సారథ్య మొనరింప నింపు మెఱయఁ, దొల్లి జంభారి దనుజుల ద్రుంచినట్లు
లేనుసారథ్య మొనరింప నింపు మెఱయ, నిపుడుదశకంఠువధియింపుమనకు లేంద్ర.

❧❧❧ రామం డింద్రభారూఢుండై రావణునితో యుద్ధము సేయుట. ❧❧❧

- క. అని విన్నవింప రాముండఁ, మనమున హర్షించి వాని మన్నించి రథం
బునకుఁ బ్రణవిల్లి శీఘ్రంబున నెక్కి న్వేడి ప్తి లోకముల వెలిఁగింపన్. 2631
- ఆ అంత ముజ్జగంబు లాకులపడఁగ భూతములు కడు భయమునఁ దత్తఱింప
రథికు లైనగామరానలులకు ఘోర, సంగరంబు చెల్లె సంకులముగ. 2632
- మ. దశకంఠుండు కడంగి ఘోరతరగాంధర్వాస్త్ర మేయ న్నమ
స్తశరజ్ఞుండు రఘుప్రవీరుఁ డటు గాంధర్వాంబకం బేసి దై
త్యశరంబు న్వేడిఁ ద్రుంచె వాఁ డటుక దై వాస్త్రంబు బిట్టెయ స
ద్యశుఁ డాయోధనధుర్యుఁ డానృపతి దై వాస్త్రంబునం ద్రుంపఁగన్. 2633
- చ. అలిగి దశాననుండు చలమారఁగ దానణరాక్షసాస్త్ర ము
త్యలఘుగతి న్నిగుడ్చు వెన నప్పరమాస్త్రమునందుఁ గాంచనో
జ్వలమహానీయదుష్ప్రసహసాయకకోటులు వుట్టి బల్వడిక
దశముగ సర్పరూపములు దాల్చి మహాద్భుతభంగి దోఁపఁగన్. 2634
- చ. కడువడి దీప్తపానకశిఖాతతిఁ గ్రక్కుచు వాతదుర్బివం
బడర భయానకంబు లయి వ్యాదితవక్తము లై యహీంద్రుక్తై
వడి వడిఁ బూని దిక్కులు దివంబును ధాత్రియు నిండి విక్రమం
బడరఁగ రామభద్రుడెన కట్లడరెం గడు రాద్రవైఖరిన్. 2635
- చ. కనుఁగొని రాజనందనుఁ డకంపితుండై వడి గారుడాస్త్ర మే
సిన వెన దానియం దతివిచిత్రతరంబుగ ఘోరపక్షముల్
సునిశితతుండము ల్గలిగి శోభిలునట్టినువర్ణకోటి చ
య్యన జనియించి వహ్నిశిఖలట్ల వెలుంగుచు ఘోరవైఖరిన్. 2636
- మ. క్షుణ్ణయు న్నిక్కులుఁ బుష్కరఫలము నాచ్ఛాదించి తీక్ష్ణా గ్రతుం
డముల న్వేచ్చియు వజ్రసన్నిభసఖాంతవ్యాహతిం జించి పా

- దములం దన్ని పతత్రజాతపటువాతప్రోద్ధతిం దూలఁ దో
లి మహారాక్షసము క్తసర్పశరముల్ లీల న్విదారించినన్. 2637
- మ. తనయస్తం బిటు నిష్కలం బయిన దైత్యస్వామి కోపించి బో
రనఁ గాలాంబుద మద్రిమీఁడ ఘనవర్షంబు స్పృహన్చుచా
డువన నారామునిమీఁడ నొక్క మొగి నాపుల్ చూచి హర్షింప గ
క్కున నీరంద్రపృషత్కృష్ణైః గురిసెన్మోరప్రకారంబునన్. 2638
- ఉ. వాసవవై రి యిట్లు రఘువర్యుని నమ్ముల ముంచి వెంటనే
వాసవనూతు మాతలి నవార్యపృషత్కనహస్తవిధునిం
జేసి సుపర్ణకేతనముఁ జెచ్చెరఁ దూపుల నుర్విఁ గూలఁగా
నేసి సురేంద్రవాజుల ననేకశరంబులఁ గప్పె నుద్ధతిన్. 2639
- వ. ఇట్లు దశగ్రీవుఁడు దశవదనంబులం జడిముడిఁజాటు గదురఁ దనయిరువదిచేతుల
బరువుఁ జూపిన. 2640
- ఆ. ఆర్దుఁ డైన రాము నప్పుడు వీక్షించి, సురలు కిన్నరులను బరమమునులు
గరుడయుక్షసిద్ధగంధర్వకిన్నర, సాధ్యముఖులు కడు వివర్ణులైరి. 2641
- తే. అనురవరరాహుసంగస్త్రుఁడైన రామ, చంద్రు నీక్షించి వానరసహితుఁ డైన
సవితృనందనుఁడును విభీషణుఁడు జాల, దీను లైరి మొగంబులఁ దెలివి దక్కి.
- క. ప్రజల కశుభావహుం డై, ద్విజరాజసుతుండు మిగుల విధువల్లభయశా
యజ దేవతాకతారమ, ఋజుగతిఁ జననీక యావరించెం గడిమిన్. 2642
- తే. శరనిధి సధూమపరివృత్తసాంద్రవీచి, యగుచు మంటలు పర్వ నత్యంతకోపుఁ
డై రవిని సంస్పృశింపంగ నరుగుమాడ్కి, నిబిడనిర్ఘోష మదరంగనింగిముట్ట.
- తే. మందరశ్చి యై శస్త్రసమానవర్ణఁ
డై పరుషుఁ డై కబంధాంకుఁ డై వినీల
పరిధి యై భాస్కరుండు నిష్ప్రభత నొంది
ధూమకేతువుతోఁ గూడి దోచె మింట. 2643
- తే. తెఱఁగునకుఁ దప్పి యింద్రాగ్ని దేవతాక, మైనకోసలనక్షత్ర మగువిశాఖ
నాక్రమించి యంగారకుఁ డంబరమునఁ, గింశుకచ్ఛవి నటు విలోకింప నయ్యె.
- క. పదితల లిరువదిభుజములు, పది కార్ముకములును గలిగి భండనభూమిం
ద్రుదళారికులవరేణ్యుఁడు, కదలనిమైనాకశిఖరికై వడి నొప్పెన్. 2644
- వ. ఇట్లు రావణునిచేత నిరస్యమానుం డై రాముండు కొండొకసేపు శరసంధా
నంబు నేయుటకుం దోచక వెగడుపడి యుండి వెండియు దైర్యాతిశయంబునం
బరమసంక్రుద్ధుం డై చిలయకాలవై శ్వాసరునిభంగి వెలుంగుచు బామలు ముడి
వడ రోమాచణితలోచనంబున దహించుచున్న వాఁడుపోలెఁ జూపట్టిన నప్పుడార
ఘువల్లభునివదనం బువలఱుచి సర్వభూతంబులు భయంబు నొందఁ బుడమి

వడంకె నచలంబులు చలించె ద్రుమంబులు చాచకట్టువడియె సముద్రంబులు
సంతోభించె మేఘంబులు భయంకరంబు లై యుత్పాతకాలంబునందుంజోలె
భీమనిర్భీషంబులు సేయుచు మండలంబు సేయుచుండె నట్టిదారుణంబు లైన
యాత్పాతికంబులు విలోకించి రావణుండును బరమోద్విగ్నం డయ్యె దేవ
గంధర్వకిన్నరగరుడోరగసిద్ధచారణరక్షోయతౌదులు విమానస్థులై నానావిధ
భీమప్రహారంబులచేత రభసంబుగా రణంబు సేయువారి మహాశూరులగురామ
రావణులను లోకసంపర్తసంస్థితం బైనతదీయయుద్ధంబును విలోకించి మహాద్భు
తంబు నొందుచుండి రప్పుడు. 2648

క. రిపుని వధింపుము దైత్యాధిప యని రాక్షసులు రిపు వధింపుము రామా
ధిప యని వేల్పులు సారెకు, విపులంబుగఁ బల్కి రభ్రవీధి నురవడిన్. 2649

తే. లంత దుష్టాత్ముఁ డైనదశాననుండు
శోపనంరక్తనేత్రుఁ డై ఘోరభంగిఁ
బదిమొగంబులఁ జడిముడిపాటు గదుర
నృపలలామునిఁ బ్రహరింప నిశ్చయించి. 2650

సీ. వజ్రసారము సర్వవైరినిబర్హణ మనమాన మఖిలభయానహంబు
గిరిశృంగనిభకూటకీలిత మతిరవచలితకాలాగ్నినిభవ్రభంబు
చటులాగ్నికణధూమసంచారఘోర మనాసాధ్య మతిరౌద్ర మద్భుతంబు
తతసర్వభూతసంత్రాసనంబు దురాసదంబు భేదన మతిదారుణంబు

తే. నైనకాలాయసమయోగ్రమాననీయ
శూల మొక్కటి గైకొని కాలవహ్ని
గతి వెలుంగుచు నిజసైన్యతటికిఁ గడుము
దం బొసంగుచు ఘోరనాదం బొనర్చె. 2651

మ. అతికాయం డతిదారుణం డతిభుజాహంకారుఁ డైనట్టియా
దితిజాధీశుఁడు భూరిరోషము మది న్దీపింపఁ బెల్లుబ్బి యీ
గతి నానం బొనరింపఁ దద్రవముచేఁ గంధు బ్లిశే లోవ్యవము
స్థతలంబు న్నటి సర్వభూతములు సంతోభించె నొక్కువ్వుడిన్. 2652

తే. దశముఖుం డిట్లు శూలాయుధమును గేలఁ
బూని జళిపించుచు నితాంతభూరిరవము
చేత సర్వంబు శోషింపఁజేసి గర్వ
మెసఁగ నారఘువరునితో నిట్టులనియె. 2653

చ. సురుచిరవజ్రసార మగుశూలముఁ జూచితె రామ నీకుఁ గా
నురవడి మత్కరంబున సముద్యత మయ్యె రణాంగణంబున
స్థర మిది నీదుజీవితము గైకొని లక్ష్మణు గీటణించి గ్ర
మ్మఱఁ జనుదెంచు నిప్పుడె సమర్థుడ వేని దలంక కుండుమీ. 2654

- క. ఘనశూలంబున ని న్నని, మొన నిప్పుడు గీటణించి మును నీచేఁ జ
చ్చినరాక్షసవీరుల యాననగళదశ్రుప్తమార్జనం బొనరింతున్. 2655
- క. అని పలికి రాక్షసేంద్రుడు, కనుఁగొనలఁ బ్రదీప్తవహ్నికణములు రాలం
దనబలముకొలఁది శూలము, మనుజేంద్రునిమీఁద వైచెమంటలు దొరుగన్. 2656
- వ. ఇట్లు మహాశూలంబు రావణకరోస్తుక్తం బై విద్యున్దాలాసమాకులం బై యష్ట
ఘంటామహానాదం బై ఘోరదర్శనం బై మంటలు గ్రక్కుచు భీషణరథనాతి
రేకంబునం దన కభిముఖంబుగా నడరిన నారఘువుంగవుం డనేకవిశిఖంబులం
బరఁగించి పురందర్పుండు జలౌఘంబుచేత యుగాంతవహ్నిం బోలెఁ దచ్చరా
సారంబున దాని వారించిన నది సరకుగొనక పావకుండు పతంగంబులంబోలె
రామకాన్తుకవిస్ఫుటసాయకంబుల నన్నింటిని నిజ తేజంబున దహించినశూల
సంస్పర్శచూర్ణితంబు లై భస్మసాదృశ్యతంబు లై ననిజశరంబుల నవలోకించి
రాముండు రయంబున. 2657
- ఉ. ఆతతకోప మేర్పడ బలారివినిర్మిత యైనదాని న
వ్యూతలిచేతఁ దేబడినమానితశక్తిఁ బరిగ్రహించి వి
ఖ్యాతబలుండు గానఁ జలుకం బలుమా ఆట వీచి వైచె ఘం
టాతతినిస్వనంబులు కడానిమెఱుంగులు మింటఁ బర్వగన్. 2658
- క. ఈలీల రాఘవునిచేఁ, దోలిత యై యింద్రశక్తి దోడ్తోడ మహా
ల్కలీల వెలుంగుచుఁ జని, శూలముపైఁ బడియె మింటఁ జుక్కలు రాలన్. 2659
- తే. దారుణోదగ్రశక్తిచే దానవేంద్ర, శూల మది భిన్నమై రణక్షోణిఁ గూలె
నవ్వీధంబు గనుంగొనియమరవరులు, నగచరులు మెచ్చిరామునిఁ బొగడిరపుడు. 2660
- ఉ. అంత రఘూత్తముండు విలయాగ్నిశిఖోపమవజ్రకల్పకా
లాంతకదండతుల్యనిశితాంబకకోటులరథ్యము ల్పరి
క్లాంతము లై కరంబు వికలత్వము నొందఁగఁ జేసి సూతునిం
బంత మెలర్ప శాతశతబాణముల న్వడి నొంచి వెండియున్. 2661
- క. మంట లుమియుబాణము లై, దింట నురము మూట శిరముదెస యేడింట
రెంట నొసలు భుజములు నా, టింటం బార్శ్వములు నేసి రేఁగెం గడిమిన్. 2662
- ఉ. రావణుఁ డిట్లు జన్యమున రాఘవబాణవిభిన్నగాత్రుఁ డై
కావర మేది దట్టముగఁ గాఁతెడునెత్తుటఁ దోఁగి ధాతుజా
లావృతశైలరాజముక్రియం గనుపట్టుచుఁ గోపతాపము
ల్భావమున న్మౌనంగొన విసన్నత నొంది చలించి వెండియున్. 2663
- ఉ. రోషముపెంపునం గనుల రోహితరోచులు నివ్వటిల్లఁగా
భీషణభంగి నేర్పు గనిపింప గుణస్వన మాదరించి ఘో
రేషుపరంపర ల్రఘుకులేంద్రునిపైఁ బరఁగించి ముంచె ని
ర్ఘోషము సేయుచు న్నన మకుంతితవృష్టిఁ దటాకము న్పలెన్. 2664

- ఉ. ఆరజనీచరస్రవరుఁ డద్భుతభంగి నిగుడ్చుతూవులం
బూరితగాత్మఁ డై గిరియుఁ బోలె నకంపుఁడు రామభద్రుఁ డే
పారఁ జలింప కర్కుఁడు నిజాంశువులం బెనుజీకటింబలెక
సారశరంబుల నిపునిసాయకము ల్వీరియించె వ్రేల్కిడిన్. 2665
- ఉ. వెండియు రావణుం డలిగి వేయిశరంబులు వింటఁ గూర్చి కో
దండగుణార్భటు ల్పలఁగఁ దప్పక రామనరేంద్రమీఁద ను
ద్దండత నేయఁ దద్విశిఖతాడితుఁ డై రవివంశవాగ్ధిసో
ముం డొగి నెత్తుటం దడిసి పూచినమోదుగుభంగిఁ దోచుచున్. 2666
- ఉ. వ్రేటునఁ బుట్టుకోపమున వీరవరేణ్యుఁడు లత్తణాగ్రజం
డేటిప్రతాప మీతని జయింపక యుండిన నంచుఁ గ్రుద్ధుఁ డై
మాటికి వేయ వేయ పటుమార్గణము ల్నిగిడించి గాత్రము
ల్బిటలువాఱఁ జేయ చిటు భీషణభంగిఁ బరాక్రమించినన్. 2667
- చ. దనుజవరేణ్యుఁ డవిధముఁ దప్పక గన్గొని దుర్మదాంధుఁ డై
ఘనతరసాయకావళులఁ గప్పచు డాసిన సమృహారఘ
ల్లనభుజవీర్య లవ్విశిఖగాఢతమంబున నెల్లవారికిం
గనఁబడకుండి రప్పు డలుక న్రఘువీరుఁ డొకింతలోపలన్. 2668
- చ. గురుతరహేమపుంఖశరకోటులఁ దప్పిదరాంధకారము
న్వీరియఁగఁ జేసి జన్యమున వీరరసోజ్జ్వలఘోరహువుఁ డై
యురుతరభంగిఁ గట్టెదుట నున్నదశాన్యుని వేడిచూపులం
జాఱచుఱఁ జూచి పల్కెఁ దనశూరత గన్నడ దారుణోక్తులన్. 2669
- అథ శ్రీరాములు రావణుతో వీరాలాపంబు లాడుట.
- ఉ. ఏమిర రాక్షసాధమ మహీసుత యెంటి వనించి యుండ నీ
వామదిరాక్షిఁ దస్కరుఁడ వై కొని తెచ్చితి వస్తు దాన నీ
కేమియశంబు వచ్చెఁ దుది నిట్టియకార్య మొనర్చి యేను దే
జోనుహిమాధికుండ నని శూరులమ్రోల వచించె దెంతయున్. 2670
- ఉ. ఓరివివేకహీన పరయోషల బల్కి గ్రహించువానికి
న్దారుణపాతకంబు కులనాశము గర్హణ మార్తియు న్నదా
చారవిరోధము న్లలుగు సత్యము నీ వది గాన లేక నే
శూరుండ నంచుఁ బల్కె దిది శూరునికృత్యమె యెంచి చూడఁగన్. 2671
- క. నీపాలిమిత్రి యగుధా, శ్రీపాలకపుత్రి నిట్లు దెచ్చి దెలియ కో
పాపాత్మక శూరుండ నని, మాపాల వచించె దెంతమతిహీనుడవో. 2672
- క. ఘనశూరుం డగుధనదుని, యనుజుడవు బలాధికుండ వయినందుకు గ్ర

ద్దనఁ బెద్దలు కొనియాడెడు, పనియే గావించితీవు ప్రాజ్ఞుడ వరయన్. 2673
 వ. మఱియు నుత్సేకంబున ననుష్ఠింపంబడినయీనిందితకర్తృంబునకుం దగినఫలం
 బిప్పుడె యనుభవించెద వదియునుం గాక. 2674

తే. ఘోరకృత్యంబు గావించి శూరవరుడ
 ననుచు నిను నీవె నుతియించుకొనెద వేల
 సిగ్గు లే దించు కై న నీచెయ్యి లన్ని
 విన్నవారలు గర్హించుచున్నవారు. 2675

తే. లరయ మత్సన్నిధానంబునందు నీత
 బలిమి నీచేత ధర్మింపఁ బడియె నేని
 యపుడె మత్సాయకంబుల హతుడ వగుచు
 గొబ్బున ఖరాదిదనుజులఁ గూడఁ జనవె. 2676

చ. ఉడుగక దైవయోగమున నుద్ధతి నాదగుదృక్పథంబునం
 బడితివి నేడు ని న్నిపుడె బాణముల న్రణభూమిఁ ద్రుంచి యే
 పడరఁగ ధర్మరాజపురి కంపెద నిక్కువ మింతలోన నీ
 వడిచివడంగనేల దనుజాధమ తొల్లిటిపాటు చెల్లునే. 2677

తే. ఆజి మద్బాణనిర్భిన్న మైననీదు
 వెడఁదఱొప్పున నుడుగక వెడలుసాంధ్ర
 శోణితము గ్రోలి విహగముల్ చొక్కి మింట
 కలకలంబులు గావింపఁగలవు నేడు. 2678

తే. లలితకోటిరకుండలోజ్జ్వలిత మైన
 నీదుచు న్తకనికరంబు నేడు నాదు
 పటుశరంబుల దెగి ధాత్రిఁ బడుచు నుండఁ
 గాకఘూకాదికము లీడ్వఁ గలవు నీచ. 2679

తే. ఘోరసంగ్రామతలమునఁ గూలియున్న, నీవిశాలవక్షుమున నేడు వ్రాలి
 బాణశల్యాంతరోత్థిత శోణితంబు, తనివి దీరంగ ఖగములు ద్రావఁగలవు. 2680

క. శరభగ్నాంగుడ వై సంగరమునఁ బడియున్న నీదుగాత్రంబులు చె
 చెప్పర నీడ్వఁగలవు ఖగములు, గరుడులు సర్పముల నీచ్చుకరణి దురాత్మా. 2681

క. అని పలికి రాఘవేంద్రుడు, దనుజుని వధియింపఁ బూని తద్దయుఁ గినుక
 స్థ సశరములు వెదచల్లుచు, ననిమిషకంటకునిఁ గదిసి నాటోపమునన్. 2682

వ. అప్పుడు. 2683

ఉ సాహసము నృరాక్రమము శౌర్యముఁ దేజము భూరిసంగరో
 తాహము నత్త్రవసంపదయు సర్వవరాస్త్రవిశేషకాశలం
 బాహవనైపుణంబు విజయస్పృహ ధైర్యము పాణిలాఘవం
 బూహయ వృద్ధి బొందె రయ మొప్పుఁగ రామున కంతకంతకున్. 2684

తే. అంత నారఘువుంగవుఁ డాత్మగతము

తై సశుభచిహ్నములు చూచి మానసమునఁ

బొంగి వింట ఘంటాధ్వనుల్ నింగి ముట్ట

రావణునిమీఁద శరసహస్రంబు నేసె.

2685

ఆహరివీరులు వెంటనె, సాహసమున దనుజుమీఁదఁసాంద్రశీలాసం

దోహముఁ బరఁగించిరి పటు, బాహుబలము విక్రమంబు పాటికి నెక్కున్.

స. ఇట్లు దశగ్రీవుండు రామప్రయుక్తశరౌఘంబులచేత వానరప్రయుక్తశిలానికరంబులచేత నేకకాలంబున హవ్యమానుం డై విహ్వలహృదయుం డై శరాసనంబెక్కు పెట్టుటకును సాయకప్రయోగంబు నేయుటకును సమర్థుండుగాకమూర్ఖాపారవశ్యంబున రథంబుపైఁ ద్రెల్లై నప్పుడు రామునివీర్యం బప్రతిహతం బయ్యె నప్పు డారావణప్రయుక్తదివ్యాస్త్రంబులు పరిసంధిపరాజయంబునకుం గాఁ మోఘరయంబులై పఱవం దొడంగెనది యాతనికిమృత్యుకాలంబు నన్ని హితంబగుటను సూచించె నానమయంబున రావణునిరథచోదకుండు వానిదురవస్థ విలోకించి యచ్చట నుండనీక రయంబున రథంబు దొలంగం దోలుకొనిపోయె నంతఁ గొంతసేపునకు మూర్ఖదేహి కృతాంతబలచోదితుం డై యువివేకంబునసంక్రద్ధుం డై కన్నులం గెంజాయ రంజిల్ల నూతు నవలోకించి యిట్లనియె.

2687

అంత రథంబు తొలంగం దోలినసారథిని రావణుండు దూఱ నాడుట.

ఉ. ఓరి దురాత్మ యస్త్రబల మున్నతవీర్యము బాహుసత్త్వము

నీరతయు నృపరాక్రమము తేజము శౌర్యము భూరిమాయయు

నౌరువము న్యశంబు పరభావగతిజ్ఞత నాదుసామ్ము నీ

వారయ తేక యన్నిటికి హాని యొసర్చితి వేల చెప్పమా.

2688

సీ. అతిమాని నైననా యాశయం బెఱుంగక భండనంబున నైరి పరిహసింపఁ

దలకొని రథ మేల తొలంగఁ దోలితి విట్లు నిర్మలం బైనమన్నిబిడకీర్తి

దుగ్ధవారాళికిఁ దోడ్పొడ నీచేత హాలాహలముచేతఁ బోలె మిగుల

సురపడి మాలిన్య ముపపాదితం బయ్యె బహుకాలతపమునఁ బడసినట్టి

తే. బలము వీర్యంబు దేజంబు ప్రత్యయంబు

యశము కోల్పుచ్చితివి విక్రమాధ్యుఁ డైన

రిపునిముంగల ననుఁ జాల రిత్తవానిఁ

జేసితివి దుర్యశం బెంత చెందె నేడు.

2689

ఉ. విక్రమరంజనీయుఁ డగు వీరుఁడు రాముఁడు చూచుచుండ ని

ర్వక్రగతిం బ్రచండనమరం బొనరింపఁగఁ బూని యున్ననా

విక్రమ మంత నే డడవివెన్నెలచందము నొంది డింద ని

ట్లక్రమ మాచరించి పురుషాధముఁ జేసితి విష్ణు దుర్మతీ.

2690

- చ. దివిజవిరోధి నీతెలుగు తెల్లముఁ జేసితి శత్రుపక్షవా
తివి నినుఁ దేరుఁ దోలుటకుఁ దేకువఁ దోడ్పాని వచ్చినందుకై
బవరమునందు మాకుఁ దలవంపులు చేసితి వార యింత వాఁ
డ వని యెఱింగియున్న జగడంబునకుం గొని తేక యుండనే. 2691
- క. నీ వొనరింగినకృత్యము, భావింపఁగ నాకు మేలొ పరిపంథికి మే
లో వివరింపు విది హితము, గావింపఁ దలంచువానికార్యమె తలఁపన్. 2692

—అథా నూతుండు రావణుకోపం బుపశమిల్ల నాడుట. అథా—

- క. అరి రాక మున్నె గ్రక్కున, మరలింపుము సమరమునకు మామకరథము
జరకాలంబున నుండియు, నెఱుంగవె మన్నిష్ఠగుణము లెల్లను సూతా. 2693
- క. అని యిటు మతిహీనుం డై, ననుజకులవిభుండు కోపతాపంబునఁ బ
ల్కిన మతిమంతుం డగువాఁ, డనియె మరల సతనితోడ సానునయొక్కిన్.
- ఉ. భీతుడఁ గాను శత్రుకృతభేదము నొందినవాడఁ గా నవి
ఖ్యాతుడఁ గాను బాలిశుడఁ గాను బ్రమత్తుడఁ గాను దేవదు
ష్టాతుడఁ గాను విప్రియుము నల్పినవాడను గాను దుర్గణ
ప్రాతుడఁ గాను సన్నుఁ గడవానిఁగ మీ రిటు దూఱ నేటికిన్. 2695
- వ. రాక్షసేంద్రా హితకాముడ నైనయేను యశంబు రక్షించుకొంటకు స్నేహప్రస
న్నచిత్తంబునఁ బ్రియంబె కావించితి నది నీకప్రియం బై తోచె నీయర్థంబు
నందుఁ బ్రియహితుండ నైననాయందు లఘుచిత్తుం డైనయనార్యునియందు
నుంజోల దోహరోపణంబు గావింపం దగదు సంగ్రామంబున నిష్ఠుహారథంబు
చంద్రోదయప్ర వర్ధమానసముద్రోదకంబుచేత నదీవేగంబుకరణి నాచేత విని
వర్తితం బైననిమిత్తం బెఱింగించెడఁ గోపం బుజ్జగించి విను మేను ఘోరం
బైనమహాయుద్ధకర్తంబున బడలితి నీవును వీర్యసుముఖత్వంబును రణోత్సాహం
బును విడిచి శత్రుప్ర హారపీడితుండ వై యలసి రథంబుమీఁదం బడితివి రథ్యం
బులు రథోద్వహానఖన్నంబు లై స్రుక్కి ఘర్కజలంబులం దోఁగి వృష్టిహతంబు
లైనగోవులపగిది దీనదశకు వచ్చె నుఱియు నెయ్యెడం జూచిన మనకుఁ బ్రతి
కూలనిమిత్తంబులు వొడమె రథంబు గడపుసారథియగువాఁడు దేశకాలంబులు
సప్తశత్రుప్రయోగకైఘ్రిమాంద్యాదికంబులును శుభాశుభనిమిత్తంబులును
ముఖప్రసాదవైషణ్యాదికంబులును ధైర్యంబును దైన్యంబును భేదంబును
హర్షంబును బలాబలంబులును భూమియందు స్థలనిష్ఠుంబులును సమవిషమం
బులును యుద్ధకాలంబును బరచ్ఛిద్రదర్శనంబును సమీపగమనవశ్యాద్గమనంబు
లును స్థానంబును సవసర్పణంబును గ్రమంబున నెఱింగి రథంబు గడవవలయు
నీకును రథాశ్వంబులకు విశ్రాంతి సంపాదించుతలంపున దుస్సహం బైనభేదం
బుఁ బాపుటకు రథంబుఁ దొలంగం దోలితి నిది యుక్తంబె గాక యయుక్తంబు

గా దకారణంబుగా నిప్పని యొనరించినవాడఁ గాను భర్తృస్నేహపరుండ నై
 గొవించితి నింకనీచెప్పినట్ల సూతకృత్యంబు గొవించి ఋణంబుఁ బాపిగొనియెద
 నానతిమ్మనిన నద్దశగ్రీవుం డతనివాక్యంబున సంతృప్తుండై రణలుబ్ధుండుగావున
 బహుప్రకారంబుల వానిం బ్రశంసించి రావణుండు నేఁడు రణంబున శత్రుని
 వధింపక గాని మరలండు రయంబున రథంబు రామునిసమ్ముఖంబునకుం దోలు
 మని పంచి యనర్థం బైనయొక్కమాస్తాభరణం బొనంగిన నతండు పరమప్రీ
 ణుండై యుగ్యంబులవగ్గంబులు వదలి యమోఘరయంబున రథంబు రాముని
 సమ్ముఖంబునకుం దోలుకొని వచ్చె నంతకు మున్ను వేల్పులతోఁ గూడ రణం
 బువిలోకించుటకుంజనుడెంచి గగనమార్గంబున నున్నయగస్త్యుండప్పుడు యుద్ధ
 పరీశ్రాంతుం డై రావణవధోపాయంబు చింతించుచున్నరామునిం జూచి పదం
 పడి రణార్థంబు సముపస్థితుం డై నరావణుని విలోకించి రయంబున రామునికడ
 కుం జనుడెంచి నవ్వీరోవ్యవబృంహణంబుకొఱకు నాదిత్యహృదయనామకంబైన
 స్తోత్రం బుపదేశించుతలంపున నిట్లనియె.

2696

—అథ శ్రీరాములకు నగస్త్యుం డాదిత్యహృదయం బుపదేశింతుట. అథ—

1. దశరథతనయ యెద్దాని జపించినఁ గలన శత్రుజయంబు గలుగు నట్టి
 యాదిత్యహృదయాఖ్య మగుస్తోత్ర మిపు డుపదేశింతు దానిఁ బ్రతిగ్రహింపు
 మది గుహ్య మది పుణ్య మది విజయావహం బది శత్రునాశన మదియు జప్య
 మది శివ మక్షయ్య మది సర్వమంగళమాంగళ్యమును బరమంబు సర్వ
2. తాదనాశంబు శోకచింతాప్రళమన, ముత్తమం బప్రతర్క్యమాయుష్కరంబు
 వీర్యవర్ధన మంచితైశ్వర్యకరము, నిఖిలపాపప్రణాశంబు నిర్మలాత్మ. 2697
3. ఘోమతీయు నాదిత్యమండలమధ్యవ ర్తిపరమపురుషప్రతిపాదకంబగుటవలననమృహ
 స్తోత్రం బాదిత్యహృదయసంజ్ఞికం బయ్యెఁ గావున. 2698
4. పరమాంతరంగభక్తాంతరమున భాసిల్లువానిఁ దప్పక దేవా
 నురనరగరుడోరగముని, వరుల కుపాసింపఁదగినవాని న్నతీయున్. 2699
5. ధర్మము సంఘాపించుట, కర్మిలి యుగయుగమునందు నభినవఫణితి
 న్నిర్మలమతిఁ బుట్టి విహిత, కర్మము నడిపించునట్టి కారుణ్యనిధిన్. 2700
6. నిరతిశయదీప్తిమంతుని, సురుచిరముగఁ జంద్రవహ్నిసూర్యాదులకుఁ
 వరదీప్తి యొనఁగువానిని, బురుషోత్తము భువనపతిని బూజింపు మొగిన్. 2701
7. ఇతఁడు సర్వదేవాత్మకుం డితఁడు రశ్మిభావనుఁ డితండు తేజస్వీ పరమపురుషుఁ
 డమరులను విప్లవంబుల ననవరతముఁ, దనగభస్తులఁ బాలించుదాత యితఁడు.
8. విప్లవంబుల నృజియించువిధి యితండు
 పరఁగ నన్నిటిఁ బాలించుహరి యితండు
 వరున నన్నిటి గ్రసించుహరుఁ డితండు
 మూఁడుమూర్తుల కిరవై నమూల మితఁడు.

తే. శత్రుశోషణ మొనరించుచతుగుఁ డితఁడు, వజ్రఖాకృతిగైకొన్నజాణ యితఁడు
వసుధలోఁ బ్రజాపతిశబ్దవాచ్యుఁడతఁడు, వర్ణితైశ్వర్యమున నిరవధికుఁ డితఁడు.

తే. ఇతఁడు లోకసంహారకుం డితఁడు వేద, సిద్ధసర్వఫలప్రదుఁ డిద్ధయశుఁడు
సర్వకారణమయసోమశబ్దవాచ్యుఁడతఁడు సమచర్తి యితఁడపాంపతి యితఁడు.

క ఋతు వితఁడు కర్త యీతఁడు, డితఁడు వసువు లితఁడు సాధు లితఁడు మరుత్తల్
పితరులు వాయువు వహ్నియు, నితఁ డాశ్వినులితఁడు ప్రాణమితఁడు మనుషగున్.

వ. వత్సా స్తోత్రప్రకారం బెఱింగించెద నీవు సమాహితుండ వై సూర్యమండల
మధ్యవర్తి యొనవరమపురుషు నుద్దేశించి దేవా నీ వశేషవిషయభోక్త వగుటం
జేసి యాదిత్యుండవు సమస్తజగంబునకుఁ బ్రేరకుండ వగుటంజేసి సవితవు కర్త
ప్రేరకుండ వగుటంజేసి సూర్యుండవు పరమాకాశగతుండ వగుటంజేసి ఖగుం
డవు స్థితికర్త వగుటంజేసి పూషుండవు సర్వవ్యాపిని యగులక్ష్మిగలవాఁడ వగు
టంజేసి గభస్త్రమంతుండవు పక్షపంతుండ వగుటంజేసి సుషర్ణుండవు సర్వతప
నుండ వగుటంజేసి తపనుండవు సర్వంబును వెలుంగం జేయువాఁడ వగుటంజేసి
భానుండవుహిరణ్మయం బైనయండ్తోత్పాదకకర్తవ్యంబు గలవాఁడ వగుటంజేసి
హిరణ్య రేతసుండ వజ్ఞాననివర్తనపూర్వకంబుగా జ్ఞానంబుత్పాదించువాడవగు
టంజేసి దివాకరుండవు మనోహరగరుడవాహనంబుగలవాఁడవగుటంజేసి హరి
దశ్యుండ వనంతకళ్యాణగుణవంతుండ వగుటంజేసిసహస్రార్చివినస్తాఖ్యసప్తిగల
వాఁడ వగుటంజేసి సప్తసప్తివి శంఖచక్రగదాధరుండ వగుటంజేసి హరిచిమం
తుండవు జ్ఞానోత్పత్తిప్రతిబంధకదోషనివర్తకుండ వగుటంజేసి తిమిరోష్ఠధనుం
డవు నీవలన సుఖంబు గలుగుటవలన శంభుండ విరువదియొక్కమాటు వెదక
ధరణీచక్రం బక్షత్రంబు గావించినవాఁడ వగుటంజేసి త్వష్ట వచేతనం బైన
బ్రహ్మాండంబు జీవింపజేయుటంజేసి మార్తాండుండ వంతర్బహిర్వాస్తీమం
తుండ వగుటంజేసి యంశుమంతుండవు సకలజగదుత్పాదకసమష్టిజీవహతంబు
గర్భంబునందుఁ గలవాఁడ వగుటంజేసి హిరణ్యగర్భుండవు తానత్రయసంతపు
లగువారికి విశ్రమస్థానంబ వగుటంజేసి శిశిరుండవు విరోధిసంతాపకరుండ వగు
టంజేసి తపనుండవు సర్వవస్తుసాక్షాత్కారహేతుభూతుండ వై నలోకకర్తవగు
టంజేసి భాస్కరుండవు సర్వప్రాణులచేత స్తూయమానుండ వగుటవలనను దేవ
తల కుపదేశించువాఁడ వగుటవలనను రవివి కాలాగ్నిరుద్రుండు గర్భంబునందుఁ
గలవాఁడ వగుటంజేసి యగ్నిగర్భుండవుపురందరునిరిక్షించువాఁడ వగుటంజేసి
యదితిపుత్రుండవు నిరవధికానందవంతుండ వగుటంజేసి శంఖుండవు సూర్యరూ
పంబున హిమంబు నాశంబు నొందించువాడవు గావున శిశిరనాశనుండవు తా
మసాహంకారరూపంబున నాకాశస్రష్ట వగుటంజేసి వ్యోమనాథుండవుభక్తుల
తమోగుణంబు భేదించువాఁడ వగుటంజేసి తమోభేదివి సకలవేదవర్యవసాన.

భూమి వగుటండేసి ఋగ్యజుసామపారగుండవు నీవలన సకలకర్మఫలంబు లధి
 కంబులై నెగడుఁ గావున ఘనవృష్టివి మహార్ణవశాయి వగుటండేసి యసామ్ని
 త్రుండవు ముక్తప్రాపకుండు వగుటండేసి వింధ్యవీధిస్తవంగముఁడవు జగన్నిర్మాణ
 సంకల్పంబు గలుగుటండేసి యాశివికొస్తుభాదికంబు గలుగుటండేసి మండలివి
 మృత్యుశరీరకుండ వగుటండేసి మృత్యువపు సుఖీలుండ వగుటండేసి పింగళుండ
 వేకకాలంబున సకలాండసంహారకుండవు గావున సర్వతాపసుండవు విదితాఖిల
 వేద్యుండవుగావునఁ గవివి విశ్వశరీరకుండవు గావున విశ్వండవు నిరవధికపరాభి
 భవసామర్థ్యంబు గలవాఁడవు గావున మహాతేజుండవు సర్వరంజకుండవు గావున
 రక్తుండవు సర్వజగదుత్పత్తిహేతుభూతుండవు సర్వభవోద్భవుండవు సత్తత్తగ్ర
 హతారకాంతర్యామివిగావున సత్తత్తగ్రహతారకాధిపుండవు విశ్వసితికారణం
 బవు గావున విశ్వభావనుండవు ప్రళయస్తేజస్వివిగావునఁ దేజోవంతులకుఁ దేజం
 బాసంగువాఁడవు ద్వాదశమండలాంతర్వర్తివిగావున ద్వాదశాత్మకుండ వట్టినికు
 నమస్కారంబు గావించెద.

2707

సీ. పూర్వసశ్చిమమహాభూధరాంతర్యామి కత్యంతము క్షజనాధివిభున
 కస్తతిహతవిక్రమాధికునకు నుపాసకుల నానాకిల్బిషంబు లడఁచి
 కళ్యాణ మొనఁగెడుఘనున కవ్యయునకు హరిచాహనునకు దినాధిపతికి
 నాదిత్యునకును సహస్రజీవున కనుపాసకోగ్రునకు శుభప్రదునకు

తే. వీరవరునకు హంసానతారునకును, బ్రణవమునఁ బ్రతిపాదించఁబడెడువాని
 కనవరతము సారగ్రాహి యైనవాని, కండముగ నేను గావించు వందనములు.

తే. తగ నచేతన మైనయీజగమునెల్లఁ, జేతనత్వం బొసంగి రక్షించువాని
 కర్ణిఁ బద్మప్రబోధకుం డైనవాని, కంచితంబుగ వినతి గావించువాఁడ. 2709

తే. సృష్టిసంహారసంస్థితు లేయనట్టి, యజహరాచ్యుతులకు విభుం డైనవాని
 కఖలయజ్ఞ స్వరూపకుం డైనవాని, కంజలి ఘటించు నతిభక్తి ననవరతము. 2710

తే. లఖలకర్మసంప్రేరకుం డైనవాని, నగణితదినేశతేజఁ డైనట్టివాని
 నమితసౌంధర్యవిగ్రహుండైనవాని, నఖలమఖభోక్త యగువానినాశ్రయించు.

. అరిసంహారార్థము సర, హరిరూపము దాల్చినట్టియధిపునకుఁ దమో
 హరునకు రివిరూపంబున, నురుహిమము నడంచువాని కొనరించు నతుల్.

. తనయంతఁ దానె వెలిఁగెడు, ఘనునకు విజితేంద్రియునకుఁ గలికల్మష నా
 శనున కఖలమరహపున, కనంతమహిమాధికునకు నభివందనముల్. 2713

తే. కల్పితాజ్ఞానతిమిరవిఖండనునకు, విశ్వకర్మకు వేదాంతవేద్యునకును
 బరమగతికి హిరణ్మయపురుషునకును సర్వసాక్షికి మ్రొక్కెద సంతతంబు.

౪. అని యిట్లు స్తోత్రంబు గావించుము మఱియు నితండు మహాప్రళయంబున సర్వ
 భూతంబుల నాశంబు నొందించి పదంపడి కర్మనహాయంబుగా సృజించి సూర్య

రూపంబు దాల్చి గభస్తులచేత నర్వరసంబుల నాకర్షించి క్రన్తుట వర్షించుచు
బ్రవర్ధమాననానావిధౌషధులచేత రక్షించుచుండు సదియునుగాక యితండు
భూతంబులయం దంతర్యామిత్యంబున నుండి నుష్ప ప్రిసమయంబునఁ దనయం
తం దాను బ్రకాశించుచుండు.

2715

తే. అగ్నిహోత్రఫలంబు నయ్యగ్నిహోత్ర
మధ్వరంబులు వేదంబు లధ్వరఫల
మితఁడు సర్వకార్యములకుఁ బతి యితండు
సకలభవనంబులకుఁ బ్రవర్తకుఁ డితండు.

2716

తే. కాననములందు ఘోరసంకటములందు
భయమునం దాపదలయందు భక్తితోడ
నితని భజించుచువురుషుఁ డాకించుకై న
వంత నొందక కుశలి యై వజలు నధిప.

2717

మ. అనుమానింపక నీవు భక్తి నిపు డేకాగ్రుండ వై విశ్వరూ
పుని విశ్వాత్మని దేవదేవు నితనిం బూజించి ముచ్చాటు లీ
వినుతస్తోత్ర మొగిం జపింపు మటు గావింప న్రణోర్విం దశా
ననుఁ డీల్లు నివ్విజయంబు నీకుఁ గలుగుం దధ్యంబు రాజోత్తమా.

2718

—ఇతి ఆదిత్యుండు రామనకుఁ బ్రసన్నుం డగుట. —

మ. అని యిట్లామునిరాజు పల్కి రయ మొప్పార న్నభోవీధికిం
జనియెం బిమ్మట రాఘవుండు ఘననిష్ఠాయుక్తుఁ డై నమ్మదం
బున నీరంబుల వార్చి కుంభభవుఁ డామోదంబు మీఱి న్వచిం
చినభంగి న్రవిఁ జూచి స్తోత్రము పఠించె స్ఫుక్తి ముచ్చా తాగిన్.

2719

మ. ఇవ్విధంబున నారఘువుంగవుం డాదిత్యహృదయంబు పఠించిన నయ్యాదిత్యుం
డు పరమానందపులకితగాత్రుం డై రావణనాశంబు నిశ్చయించి నిజమండలంబు
వలన నిర్గమించి సమీపంబునకు వచ్చి గగనంబునందుండి రామభద్రు నవలో
కించి వతాని శీఘ్రంబున దశగ్రీవుని వధియింపు మని వేగిరవడి పలికిన నక్కాన
లేయుండు నష్టశోకుం డై రయంబున మహనీయకోదండం బందుకొని సర్వ
యత్నంబున రావణునివధంబునందు దృఢనిశ్చయంబుఁ జేసి యుద్ధాభిముఖుండై
తనకట్టెదుటఁ బరసైన్యప్రధర్షణంబై గంధర్వనగరాకారంబైనముచ్చితవతా
కాలంకృతంబై హేమాధరణభూషితపరమనంపన్నకృష్ణాయుక్తంబై ధనుకప
చాదియుద్ధోపకరణసంపూర్ణం బై రాక్షససైన్యహర్షణంబై మహాధ్వజోపేతం
బై మహానాదం బై యనంతకాంతిబహుళంబై తటిత్తుల్యపతాకానంకీర్ణం బై
యింద్రాయుధనదృశనర్వాయుధపరిష్కృతం బై మేఘసంకాశంబై వర్షాంబు
దంబు ధారాసారంబుంబోలె శరధారాసారంబు గురియుచు గగనంబున నుహ్య

మానం బైనమహావీమానంబుపోలికఁ జూపట్టుచు నుపీతలంబు బ్రద్దలువాఱ
గగనంబు మ్రింగం జనుదెంచుచున్నదానిపోలికఁగింకిణీజాలనిగోషభీషణంబుగా
మహావేగంబున నజ్రభిహాశగిరిస్వననదృశస్వనం బై యపసవ్యంబుగాఁ జను
దెంచుచున్నరావణునిరథంబుఁ జూచి రాముండు బాలచంద్రనతం బైనధనువు
సారించి భీషణప్రకారంబున గుణప్రకాదంబు నేయుచు సహస్రాక్షసారథి యైన
మాతలి నవలోకించి యిట్లనియె.

2720

చ. ఖలుఁ డగురాక్షసాధమునికాంచనచిత్రరథంబు గ్రమ్మఱ
నృలగొని భూరివేగమున వచ్చుచు నున్నది ఘోరభంగి మా
తలి గనుఁగొంటే నేఁ డని నితం డిపు డాత్మవధార్థ మీగతిం
దలకొని యున్నతెంపు బెడిదంబును గన్నడుచున్న దెంతయున్.

2721

ఉ. మానద యేచ జన్యమున మారుత ముభ్రసముత్థితాభ్రము
న్మానక పాఱఁదోలినక్రమంబున వీని వధింపఁబూనితి
న్మానుగ నీవు నేఁ డిటఁ బ్రమాదము మాని రథంబు వీనితే
రానఁగఁ దోలు మాశుగ రయంబున నీచతురత్వ మేర్పడన్.

2722

తే. సంభ్రమము మాని రశ్మిసంచారనియతి
గలిగి వైక్లబ్య ముడిగి వ్యగ్రతయు వీడి
హృదయమును వీక్షణంబులు చెదరనీక
రథము దోలుము నవ్యమార్గమున నిపుడు.

2723

చ. హరిహయనంతవానికి సురాసురయుద్ధములందు శంక లే
కరుదుగఁ దేరు దోలినమహాచతురుండవు నీకు నేరువు
ల్వరున గణింపఁగా వలెనె వైరివధం బొనరింపఁ గోరి నేఁ
గఱపితి జ్ఞాపకార్థ మిటు గ్రమ్మఱ శిక్షకుఁ గాదు మాతల్లి.

2724

చ. అని యిటు రాఘవుండు వినయంబునఁ బక్కిన హృష్టచిత్తుఁ డై
ననయుఁడు శక్రసూతుఁ డలచక్రసముత్థితధూళిఁ గప్పుచుం
దనుజకులప్రదీపుని రథం బనసవ్యముఁ జేసి ఘంటికా
ధ్వనులు చెలంగ మారుతజవంబునఁ దేరటు దోలె నుద్ధతిన్.

2725

ఉ. ఆరజనీచరప్రవరుఁ డావిధ మంతయుఁ జూచి తామ్రవి
స్ఫారితనేత్రుఁ డై పటునిశాతమహోగ్రశిలీముఖావళుల్
ఘోరముగా రథప్రతిముఖుం డగురామునినిూడ నేయ నా
భూరమణుండు కోపరసపోషితదుస్సహభూరి తేజఁ డై.

2726

చ. రయమున నైంద్రచాపము తిరంబుగ నజ్య మొనర్చి కాండము
ల్నియతి దలిర్ప నాకసము నిండ ననేకము లేయుచు న్వడి
స్థయదగతి దైలంగె నిటు పట్టుగఁ దార్కొని యమృహారఘ
ల్లయము దలంచుచు స్వగులచందమున న్వడిఁ బోరి రుద్ధతిన్.

2727

అథ రావణునకు దుర్నిమి త్రంబులు రామునకు శుభసిమి త్రంబులుం దోమట. అథ

తే. అప్పు రావణవధకాంతు లై నదేవ, గరుడగంధర్వసిద్ధులు: పరమమునులు
రామరావణసంగరక్రమము: జూడ, వచ్చి వినువీది నుండిరి వరుసతోడ. 2728

వ. ఆనమయంబున దశగ్రీవునినాశంబు తెలియంజేయుచు: గొన్ని దారుణోత్పా
తంబులు దోచె: బర్జన్యండు రావణునిరథోపరిభాగంబున సాంద్రంబుగా రుధిర
వర్షంబు గురిసె రావణునిదృష్టి లోపింప: జేయుచు నవనవ్యంబుగా రజోవా
తంబులు సుడిసె గృధ్రంబులు గుంపులుగట్టి రాక్షసేంద్రునిశీర్షోపరిభాగం
బునం బరిభ్రమించుచు నతనిరథంబు చనినచోటి కెల్లం జనుచుండె జపాపుష్ప
సన్నికాశయైనసంధ్యచేత లంకాపురంబు సమావృతంబగుటంజేసి పర్యతభూమి
యంతయు రాత్రియం దగ్నిచేత సంప్రదీప్త యైనకై వడి: బవటియందునుం
బ్రదీప్తయై చూపట్టె మహోల్కానమన్వితంబులై నిర్ఘాతంబులు వడియె రావ
ణునిహీతు లగురాక్షసులకెల్ల విషాదంబు నొడమె లంకాసహితంబుగా మహీ
చక్రంబు చలించె రణంబు గావించురాక్షసుల భావములు ప్రగృహీతంబు
లై నమాడ్కిస్తబ్ధంబు లయ్యె శిలోచ్ఛయధాతఃపులభి: దామ్రవీతానీతశ్వేత
రూపంబు లగుచు రవికిరణంబులు రావణునియంగంబునం బడియె శివాగణం
బులు గృధ్రంబులతో: గూడి వదనంబులం బావకబాష్పలు గ్రక్కుచు రావ
ణుని విలోకించి ఘోరంబుగా రోదనంబు సేయుచుండె రాక్షససైన్యంబుమీ:ద
శక్తాశనులు సాంద్రంబుగా: బడియె రక్తమేఘంబులు దారుణంబుగా గర్జించు
చుండె దిక్కుల: దిమిరంబు నెఱసె సాంద్రరజోవర్షంబుచేత గగనంబు దుర్దర్శం
బయ్యె శారికలు పరస్పరంబు కలహించి భయంకరారావంబు సేయుచు శత
సంఖ్యాతంబు లై దశగ్రీవునికిరీటంబులమీ:ద వ్రాలె రావణునిరథతురగం
బులు జఘనంబులవలన వహ్నికణంబులును నేత్రంబులవలన బాష్పకణంబు
లును నించె నిట్లు బహుప్రకారంబుల భయావహంబు లై నమహోత్పాతంబు
లనేకంబులు దోచె: బదంపడి రామునకు విజయంబు సూచించుచు దక్షిణ
నయనోరుబాహుస్ఫురణాదిశుభసిమి త్రంబు లనేకంబులు దోచె నంత నారఘు
పుంగవుండు నిమిత్తకోవిదుండు గావున నాత్మగతంబు లై నశుభసిమి త్రంబు
లన్నియు విలోకించి నిక్కంబుగా: దనకు విజయంబు గలుగు నని నిశ్చయించి
దశగ్రీవు నిహతుం డైనవాని:గా: దలంచి పరమసంహృష్టుండై తొల్లింటికంటె
ద్విగుణీకృతం బైనవిక్రమం బంగీకరించి హర్ష వికసితవదనుండై శరాసారఘో
రంబుగా రావణుం గదిసి విజృంభించిన నారామరావణులకు సర్వలోకభయా
వహం బైనదవ్యందవ్యయ్యుధంబు ప్రవర్తిల్లె నప్పు డమృహాద్భుతసంగ్రామంబు:
జూచి రాక్షససైన్యంబును వానరసైన్యంబును నానాప్రహరణాలంకృతభుజం
బయు నమృహరథులద్వరదవ్యంబు విలోకించుతలంపున నొండొరులతోడం
భోరక రణంబుసాలించి తెప్పవ్రేయక తప్పక దశగ్రీవదాశరథుల విలోకించుచు

విస్మితబుద్ధియై చిత్రప్రకారంబున నిశ్చేష్టరై యూరక సూచుచుండ నివ్వధం
బునం దలపడి రామరావణులమహావేగం బంగీకరించి నిర్భయు లై తమతమ
వీర్యం బంతయు నానాప్రకారంబుల నొండొరులకుం జూపుచుఁ బరస్పరజయ
కాంక్షలం బోరుచుండి రప్పుడు.

2729

—అథ రామరావణులవ్యంధ్వయౌధము. అథ—

మ. దనుజాధీశ్వరుఁ డల్లి దారుణభుజాదర్పం బెలర్పం బ్రచం
డనిశితాశుగము ల్బురేంద్రధ్వజదండం బుద్ధతిం దాఁక సే
సిన నయ్యంబకము ల్బురుద్రయముతో శీఘ్రంబునం బోయి కే
తనశక్తి ప్రథశక్తిఁ గాంచి ధరమీఁద న్నావ్రల మోఘంబు లై.

2730

మ. క్షీతినాఘం డది చూచి లోచనములం గెంబాయ రంజల్లఁగఁ
బ్రతికారం బొనరింపఁ బూని పటుచాపం బట్టె సారించి య
ప్రతిమానోగ్రశిలీముఖం బొకటి కాద్రస్సూర్తి మీఱి న్నభో
గతదైత్యేంద్రశతాంగకేతనము దాఁక నేవ్వగ యేసె న్వడిన్.

2731

ఉ. రామకరప్రయ క్తశరరాజము మంటలు గ్రక్కుచు న్నఱి
స్వామి తెఱంగునం బటుజవం బడరం జని యామినీచర
స్వామిరథోపరిస్థితవిశాలమణిధ్వజ ముర్విఁ గూల్చి యు
ద్దామగతి ప్రసాతలము దాఁకఁగ బ్రద్దలువాపె మేదినిన్.

2732

మ. రథ కేతున్నథనంబుఁ జూచి ఘనుఁ డారక్షోవిభుం డత్తులం
బ్రథితక్రోధజవిస్ఫులింగములు రాల న్సృజింపన్తూర్తి యై
ప్రథనోర్విం గరలాఘవంబున లనద్బాణంబు లాశైలభి
ద్రథరథ్యంబులు దాఁక నేసెఁ బటుదోర్గర్వం బఖర్వంబుగన్.

2733

ఉ. రాక్షసరాజసాయకపరంపరలం బరివిధ మై సహ
ప్రాక్షశతాంగవాజినివహం బవు డించుక యైనఁ దత్ప్రప
త్కృతజాతభేద మది గానక స్తుక్క కష్టైర్యయు క్తమై
దక్షతఁ జూడ నొప్ప నుమదామహాతేభగణంబుచాడ్చునన్.

2734

నీ. అమరేశుఁ డవిద్విధమంతయు వీక్షించి క్రుద్ధుడై వెండియు ఘోరభంగి
శరవృష్టి గురియించి చలమునఁ దోడ్తోడఁ బరిఘగదాచక్రపరశుకుంత
ముద్గరతోహరముగలపట్టనకూలభిండిపాలప్రాసగండ్వశైల
పాదపాసారంబుఁ బరువడి నిగిణించి మఱియు వెంటనె దైత్యమాయఁ బన్ని

తే. నిఖిలకేస్త్రాస్త్రవర్షంబు నిఘడఁగియు
వది తుముల మై భయంకర మై మహోగ్ర
నినద మై దిక్కులు సభంబు నిండి శస్త్ర
మయుము గావించె భూసభోమధ్య మెల్లి.

2735

- చ. దివిజవిరోధి వెండియును దెంపును బెంపును రోస మీను లా
ఘవము పరాక్రమం బెసఁగఁ గాండనహస్తము లానరేంద్రుఁడై
నవిరళభంగి నేసిన రయాతిశయంబున నాపుష్పత్కము
ప్రవికులుతేరు దాఁటి యవలం గప్పినై న్యము ముంచె నుద్ధతిన్. 2736
- క. నరవిభుఁ డరిశరలాఘవ, కరలాఘవములను జూచి గ్రక్కునఁ దాను
స్మరిలేనివీర్యమున భానురగతిఁ దనచేతిబలుపుఁ జూపినయంతన్. 2737
- ఉ. ఆరఘువంశశేఖరుని హస్తమహత్త్వమొ మంత్రశక్తియో
యారయ భూరికార్దుకమహత్త్వమొ దాని సెఱుంగరాదు సొం
పార నమోఘసాయకనహస్తపరంపర లుప్పతిల్లి దు
ర్వారగతి న్నిశల్ నభము వారక నిండ్ నొకింతలోపలన్. 2738
- క. వసుధేశరార్దితులై, పస చెడి రాక్షసులు మ్రోడుపడి యుండిరి సొం
పు సెడంగ జంగపురువులు, మునరిన నేరంఁడవృక్షములచందమునన్. 2739
- క. జనపతిబాహుతోపము, గనుఁగొని దై త్యేశ్వరుండు కలుషించి రయం
బున సాంద్రశరాసారం, బినవంశజమీఁదఁ గురిసె నినుమడిగాఁగన్. 2740
- తే. నరవిభునిసాయకములు దానవునితరము, లాకనము నిండి తన్మహాహవవిధంబుఁ
జూడవచ్చినవేల్పులచూడ్కు లుర్వి, నాట నీ కడ్లగించె నేపాటిరణమొ. 2741
- క. మనుజపతిశరము సోఁకని, ధనుజం డొక్కరుఁడు లేఁడు దనుజశరము సోఁ
కనికపి యొక్కఁడు లేఁ డే,మని సెప్పుదు వారివిక్రమాధిక్యంబున్. 2742
- క. వలపట దాపటఁ దిరుగుచు, జలమున జడివాన గురియుచందంబున ని
ట్టలముగ శరములు గురియుచు, బలుతెఱఁగుల నాకనంబు బంధించి రొగిన్. 2743
- తే. రామరావణము క్తమార్గణములందు, నిష్ఫలము భేద్య నుభిభేత్తనిర్నిమిత్త
మైనశరమొక్క పైన లేదరసిచూడఁబరఁగ నన్యోన్యవృతము లై ఛరణిఁబడియె.
- క. వాదన్వనములు ఘంటా, నాదంబులు భూరిసింహనాదంబులు జ్యో
నాదము లపు డేకం బై, భేదించె నభంబు దిశలుఁ బృథివీతలమున్. 2745
- క. ఒండొరులమీఁద నడచుచు, నొండొరులహయాలిమీఁద నుగ్రాంబకము
త్తెండుగఁ గురియుచు సూతుల, గం డడచుచు నిరువు రుగ్రగతిఁబోరి రొగిన్. 2746
- క. ఆయుద్ధమేమి సెప్పుదుఁ, బాయక వీక్షించునట్టి పరులకు భయసం
ధాయక మై శూరజన, భేద్యులం బై ముజ్జగంబు లిట్టటు చేసెన్. 2747
- క. ఒండొరులఁ జంపఁ దివురుచు, గండుమిగిలి యొండొరులనుగదియుచు మిగులఁ
గుండె లవియ గర్జించుచు, భండన మొనరించి రవుడు పటుశౌర్యమునన్. 2748
- క. హుంకారంబులు బాహు,హంకారంబులు పరస్పరాకృష్టధను
ష్టంకారంబులు మీఱ భ,యంకరగతి రణ మొనర్చి రవు డారథికుల్. 2749
- క. నొగ నొగయు హయము హయమును, చగురీతి సిడంబు సిడముదాఁక రథంబు

ల్పిగిడించి సాహసంబున, జగడం బొనరించి రపుడు జగములు మెచ్చన్. 2750

క. శరవర్షము గురియించుచు, సరభనగతి నడుపువారిన్యంజనములు సం
గరముఖమునఁ గన నయ్యెను, పటుచుగ నాసారవారిధరములమూడ్కిన్.

తే. రోషవీర్యప్రవృద్ధస్వరూపు లగుచు, దారుణంబుగ నని నేయువారిఘోర
దూపములు లయకాలాగ్నిరుద్రరూపముల తెఱంగునఁ గనుచున్నట్లు వీరులు.

క. మున్నెన్నఁ డిట్టికయ్యము, గన్నది విన్నదియు లేదు కడుఘోరిల
యున్న దని సురలు మును లభ్యున్నతగతి సన్నుతించు చుండిరి మెలకు.

వ. ఇట్లు మహాద్భుతప్రకారంబునం దలపడి రామరావణులు నూతనారభ్యున్నైపుణ్యం
బున రథంబు లత్రితిహతగమనంబు లై సంచరింప మండలీకృతకోపావృత్తంతం
డోపతండంబులుగాఁ గాండంబులు నిగిడించుచుఁ బ్రచండభంగి మండలంబు
లును వీధులును గతప్రత్యాగతంబులును బ్రవర్తననివర్తనంబులందు బహువిధ
గతివేగవిశేషంబులునుం జూపుచుఁ బాయుచుఁ జాయుచుఁ బెక్కు విన్నాణం
బుల రణక్రీడ సల్పి రాసమయంబున. 2754

ఉ. రాముఁడు క్రుద్ధుఁ డై పటుశరంబులు నాల్గడించి రాక్షస
గ్రామణి తేరిగుట్టుములగర్వ మడంచి తొలంగఁ దోలినం
దామనుఁ డానిశాచరుఁడు దానికి నల్లి హయోత్తమంబుల
దీనున మొప్పుఁ ద్రిప్పికొని పెంపున రాముని డాసి గ్రమ్మటన్. 2755

క. భీమతరంబుగ విశిఖస్తోమంబులు రాముమేనఁ జొనిపిన మదిలో
నేమియు స్రుక్కక నృపతి, గ్రామణియుఁ జలంపకుండఁ గనకాద్రిక్రియన్.

ఉ. వెండియు రావణుం డలిగి వేయినిశాతశిలీముఖంబు లా
ఖండలసూతుగాత్రములు గాఁడఁగనేసిన నించు కై న నా
తం డని మోహమందక వ్యథాపరిణాధుఁడు కాక నిశ్చలా
త్తుండయి సూతకృత్యము సముద్ధతి సల్పుచు నుండె ధీరతన్. 2756

ఉ. మాతలి నిట్లు రావణుఁడు మార్గణవిద్ధునిఁ జేయు టంతయు
న్భూతలనేత చూచి మదిఁ బుట్టినకోపము తాల్చి ప్రింగఁగా
శాతశిలీముఖాయుతము చయ్యన నొక్కొకసారి నించుచు
ఖ్యాతిగఁ దద్రథంబు విముఖత్వము నొందఁగఁ జేసె వ్రేల్చిడిన్. 2758

క. అనురవిభుండును గోపం, బెనఁగ నృపకుమారుమీఁడఁ బృథుపరశుగదా
ముసలాంకుశశరవర్షం, బనదృశముగఁ గురిసి యార్చె నంబర మదరన్. 2759

క. రిపుఁడేయనృపుఁడుద్రుంచును, నృపుఁడేయఁగరిపుఁడుద్రుంచురిపుఁడు నృపుఁడు
న్విపులగతిఁ బోరి రెంతయు, నపురూపం బై తనరై నయ్యుద్ధ మొగిన్. 2760

సీ. నస్తసాగరములు సంక్షుభితము లయ్యె దిక్కుడ్యములు వేయిత్రక్క లయ్యె
గ్రహతారకలు మింట గతులు దప్పి చరించె జగతి కుష్మరసారెపగిడి దిరిగె

- గులమహీధరములు కుదుగు నప్పి చలించె బర్హమిత్త్రుడు మందభానుడయ్యె
బాతాళతలవాసి పన్నగంబులు దూలె జడత సమీరుండు నుడియ కుండె
తే. ఘోరరాక్షసకరము కృభూరిశస్త్ర, జనితనాదంబుతోఁ గూడ జనవరేణ్య
ఘనధనుర్బుక్తసాయకౌఘప్రభూత, చండవనసంబు జగములు నిండుకొనిన.
వ. అట్టిమహోత్పాతంబులు విలోకించి దేవగంధర్వమహోరగకిన్నరసిద్ధసాధ్యులు
చింతాకులమానసు లై గోబ్రహ్మణులకు న్వస్తియగుఁగాక లోకంబులు శాశ్వ
తంబు లై యుండుఁగాక రాఘవుండు రణంబున రాక్షసేశ్వగుం డగురావణుని
జయించుంగాక యని జపించుచు వెండియు వసదృశం బై రోమహర్షణం బై
ఘోరం బై ప్రవర్తిల్లుచున్నరామరావణులయుద్ధంబుఁ జూచి గగనసాగరంబు
లకు నదృశవ స్వంతరాభాసంబువలన గగనంబు గగనంబుతోడ సాగరంబు
సాగరంబుతోడ నె ట్లుసమింపంబడియె నట్లు రామరావణులయుద్ధంబు రామ
రావణులయుద్ధంబున పోలి యనమానం బై ప్రవర్తిల్లుచున్నది కంటిరే యని
యొండొరులకుం జెప్పుచుఁ బరమాశ్చర్యరసావిష్టచిత్తు లై యుద్ధప్రకారంబు
విలోకించుచుండి రంత.

2762

—ॐॐ రావణునితలలు రామునిచే ఖండింపఁబడినపై మాటిమాటికిని మొలువ సాగుట. ॐॐ—

- ఉ. వీరవరేణ్యుఁ డై నరఘువీరుండు రాముండు జాతరోమఁ డై
దారుణభోగితుల్యనిశితక్షుర మొక్కటి గూర్చి దానిచే
ఘోరగతి న్నముజ్జ్వలితకుండల మైనదశాన్యుశీర్షము
నావీరక ద్రుంచె వేల్పులు మనంబునఁ బొంగి చెలంగి చూడఁగన్. 2763
- క. దానవపతిశిర మీగతి, త్కృతాధకుమారబాణసంఛిన్నం బై
మానక వల్లభిహతం, బైనగిరిశిరంబుమాడ్కి నవనిం ద్రెల్లెన్. 2764
- క. దనుజపతిమ స్తకం బిటు, దినకరకులుసాయకమునఁ దెగి కూలినవెం
టన వేటొకశిరము వొడమి, మునుపటివలెఁ జూడనొప్పి భూరిద్యుతితోన్.
- ఉ. వెండియుఁ జండవిక్రముండు వీరవరేణ్యుండు రామభద్రుఁ డా
ఖండలశస్త్రతుల్య మగుకాండము వింట ఘటించి ప్రోల్లస
త్కుండలదీప్త మై కలితకుంతల మై తనరారుదాని నా
రెండవశీర్షముం దునిమె రేసి నుర ల్వేటఁగంది చూడఁగన్. 2766
- క. తునిమిఁ డోడనె వేటొక, ఘనతరశీరంబు వొడమఁ గనుఁగొని దాని
స్వనుకులుండు రాఘవేంద్రుండు, కనత్కవకసాయకమున ఖండించె రహిన్.
- క. తల లెన్ని యంకురించినఁ, జలమున రాముండు ఘోరసాయకములచే
నలఘుగతి హస్తలాఘవ, మలరారఁగఁ దునిమి పైచె నన్నిటి వరునన్. 2768
- క. ఊడుగక యిలఁబడుశిరములు, నెడతెగక నభంబుమీఁది కెగయుశిరంబు
ల్లడువడిఁ దెగియొడుశిరములు, కడుఁ జిత్ర మొనర్చె నపుడు గనుపారి కొగిన్.

క. బెడిదపుఁజప్పడుతో నిలఁ, బడదైత్తునితలలు చూడఁబడియె నపుడు గా
డ్పడరిన నుడుగక పుడమిం, బడియెడుపరివక్యతాలఫలములమాడ్కిన్. 2770
వ. ఇత్తైఱంగున నారఘున త్తముం డు త్తమవీర్యంబున నేకో త్తరశతవారం బేకో
త్తరశతశిరంబులు ఖండించిన నవి యెప్పటియట్ల చూపట్టుటయుఁ దత్ప్రకారం
బు విలోకించి రావణునిజీవితక్షయవిషయంబునందు నిశ్చయంబు నిరూపింపం
జాలక తనమనంబున. 2771

సీ. మున్ను క్రౌంచారణ్యమున విరాధుం డనుదైత్యుఁ డేశరముల దళితుఁడయ్యె
నలజనస్థానవాసులు ఖరదూషణత్రిశిరు లేశరములఁ దీటి చనిరి
దండకావనమునఁ దాటకేయకబంధు లేశరంబుల నీల్లి రేపు మాని
వారి యేతూపుల నాలంబులోఁ గూలె నేసాయకముల నదీశుఁ డింకె

తే. నట్టిబాణంబు లన్నియు ననురవిభుని,యం దిపుడు మంద తేజంబులయ్యె నేమి
కారణం బని చింతించివై రియురము,మీఁద శరవృష్టిఁ బరఁగించెమేదురముగ.

చ. అనురన రేణ్యుఁడు నినిసి యద్భుతవై ఖరి డాసి యీసున
న్మనలగదాసిచక్ర వటుముగ్ధరతోమరకుంతవర్షము
న్వేన నిగిడించె ని ట్లడరి వేయి తెఱంగులఁ బోరఁ దద్రణం
బనదృశ మై జగద్భయన మై ఘన మై గన నయ్యె నయ్యెడన్. 2773

వ. మఱియు నారథికి శ్రేష్ఠులు త్రికూటశిఖరిశిఖరంబున ఘోరంబుగా రణంబు
సేయుచు నాగ్రహకృతగతివశంబున సంతరితుంబున కెగయుచుఁబరవృతసమీప
భూమికి డిగ్గుచుఁ గ్రవ్వుట గిరిశిఖరంబుమీఁదికి దాటుచు రాత్రి యైన దివం
బైన నొక్కముహూర్తంబైన నొక్కక్షణంబైనవిరామంబునొందకవీరాద్భుత
భయానకబీభత్సరా ద్రరసంబుల కాస్పదంబుగానహారాత్రంబు మహాయుద్ధం
బు గావించి రప్పడు సురవరరథసారథి యగుమాతలి రామరావణలకు జయ
పరాజయంబులఁ జింతించి రామునకు విజయంబు సంపాదించుతలంపున నమ్మ
హాత్మున కి ట్లనియె. 2774

ॐ రాముఁడు మాతలిశ్రేరితుఁ డై రావణునిమీఁద బ్రహ్మస్త్రముఁ బ్రయోగించుట. ॐ

చ. ఎటుఁగనివానిచందమున నీవు చరించెద వేల వేడు భీ
కరకమలాననాస్త్రమునఁ గాని రణంబునఁ జావఁ డీనిశా
చరుపయిఁ గాలయాపనము సల్పక యష్టహనీయసాధనో
త్కర మడరింపు మీతనికిఁ గాలము డగ్గటి వచ్చె భూవరా. 2775

క. అనిమిషపతిసారథిచే, జననాథుకుమారుఁ డిట్లు సంస్కరితుఁ డై
తనమనమున నుత్సాహము, ఘనమోదముఁ గౌతుకంబుఁ గడలుకొనంగన్.

తే. అఖిలభువనంబులు స్పృజించునంతకంటె, నధికయత్నంబున నగోరుహాసనుండు
వేడ్క నిర్మించి త్రైలోక్యవిజయకాంక్షి, యైనదేవేంద్రున కొసంగినట్టిదా

- ఆ. కుంభసంభవుండు కూర్మిత్తో మున్నన్కి, దన కొసంగినట్టిదాని మించు
కరణి మెఱయుదాని నిరుపమం బగుదాని, నఖలలోకపూజ్య మైనదాని. 2778
- తే. అఖలదివ్యాస్త్రుసారాంశ మైనదాని, విలయకాలాగ్నిశిఖభంగి వెలుగుదాని,
స్మరనర్పంబుగతి బునకొట్టుదాని, నఖలలోకసంత్రాసనం బైనదాని. 2779
- తే. పక్షములయందుఁ బవనుండు ఘోరమందుఁ
దపనవహ్నులు తనువందు విపులనభము
గౌరవమునందు మందరమేరుగిరులు
గలుగుదాని వాసుకిభంగి నలరుదాని. 2780
- తే. భూరి తేజంబుచే సర్వభూతములకు, దశనదీప్తి యొసంగుచుఁ దనరుదాని
భువనసుత మైనదాని సుపుంఖ మైనదానిఁ గాంచనభూషితం బైనదాని.
- తే. మహితకాలాగ్నిచందాస మంశుదాని, వివిధరుధిరమేదోక్తమై వెలయుదాని
వీర్యమునఁ గ్రాలుదాని నవార్య మైనదాని భీషణనిస్వసం బైనదాని. 2782
- తే. అఖలవాసరనందనం బైనదాని, నసురవంశనిషూదనం బైనదాని
శత్రుకోటికి శోకం బొసంగుదాని, నింపుగాఁ దన కానంద మిచ్చుదాని. 2783
- తే. సమితిదారుణ మై వజ్రసార మై ప్రచండనిన్దన మై మహోద్దండ మై య
మోఘమై సర్వలోకనమ్మోహనప్రదాయకం బయి పొగడ్పొంది దనరుదాని.
- తే. ఆలమున సర్వభూతబేతాళములకుఁ
గాకఘూకోగ్రజంబుకకంకగృధ్ర
ములకుఁ దక్కినమాంసాదములకు భక్ష్య
మొనఁగుదానిఁ గాలాభమై యొప్పుదాని. 2785
- తే. పృథుమదావళఘోటకబృందములకు, భేదనం బైనదాని నభేద్య మైన
దానిఁ గులమహీధరముల నైనదాని, వేయివిధముల ప్రక్కలు నేయుదాని.
- మ. లభివృద్ధిం గనుదాని నొక్కమహనీయామోఘకాండంబు వే
రభసం బొప్పఁగఁ దీసి దాని నియతి స్ఫోర్త్యస్త్రమంత్రంబుచే
నభిమంత్రించి శ్రుతిప్రయుక్తవిధిచే నాపద్మమిత్రాన్వయ
ప్రభుఁడౌరాముండు భూరినిష్ఠమెయిఁ జావం బందు సంధించినన్. 2787
- క. ధర వడఁకె నభము ఘూర్ణిలె, శరధులు తుభితంబు లయ్యె జగములు బెదరె
నిరు లొడ్డగిల్లె భూతము, లరుదార భయాన్వితంబు లై సుడివడియెన్. 2788

—అఖి రావణుండు నిహతుం డగుట. —

వ. ఇట్లు రాముండు బ్రహ్మాస్త్రంబు సంధించి పరమాయత్తుం డై యాకర్షపూర్ణం
బుగాఁ దిగిచి విడిచిన నమృహనీయాస్త్రంబు రామకార్ముకప్రముక్తం బై వజ్ర
బాహువిన్దితం బైనవస్త్రాయుధంబుపగిది నవారున్దం డైనకృతాంతనికరణిసతి

వేగంబునం బఱచి దురాత్ముం డగురావణనియురంబు భేదించివానిప్రాణంబులు హరించి యధిరావసి క్తంబై వేగాతిశయంబున ధరణీతలంబు ప్రవేశించి కృతకృత్యంబై వినీతం బైనదానిపోలికఁ గ్రమ్మఱఁ దూణీరంబు సొచ్చె హతుం డైన రావణునికరంబున నుండి ససాయకం బైనకార్దుకంబు పుడమిం బడియె నిట్లు రామబాణాభిహతుం డై మహాద్యుతి యగుదశగ్రీవుండు గతాసుం డై వజ్రవజ్రాభిహతుం డై నవృత్తునిపగిది రథంబుపై నుండి పుడమింగూలె నప్పుడు రణమే దినిం బడినరావణునిం జూచి హతశేషు లైననిశాచరులు హతనాథు లై గతాశ్రయత్వంబువలన బాష్పప్రసవణములు లై శోకంబునం బఱచిరి రాక్షసేంద్రునినిధనంబు విలోకించి జితకాశు లగువానరులు పరమానందభరితాంతఃకరణులై సింహనాదంబులు సేయుచు రామునివిజయంబు గొనియాడిరి గగనంబున దేవదుందుభులు మ్రోసె దివ్యగంధవహుం డై సమీరుండు సుఖంబుగా వీచె సంతరితుంబుననుండి సాంద్రంబుగారామునిరథంబుమీఁదఁబుష్పవర్షంబు గురిసె గగనంబున నుండి దేవతలు సాధువాక్యంబుల రామునిం బ్రశంసించిరి నశ్వలోకకంటకుం డగురావణుండు నిహతుం డగుచుండ దేవగంధర్వసిద్ధచారణాదుల కసంతసమ్రోదం బావిర్భవించె రాక్షసపుంగవుం డగురావణుని వధియించి రాముండు ప్రీతినంహృష్టనర్వాంగుండై సుగ్రీవాంగదహనుమదాదుల తోడ నరసాలాపంబు లాడుచుఁ గృతప్రతిజ్ఞుండై నిహతరిపుం డై స్వజనబలాభివృత్తుండై త్రిదశగణాభివృత్తుం డైనదేవేంద్రునిచంపంబునం దేజరిల్లుచుండ మరుద్గణంబులు ప్రసాదంబు నొందిరి దిక్కులు తేజంబునొందె నభంబు విమలం బయ్యె ధరాచక్రంబు చలింప కుండ సమీరణుండు సుఖస్పర్శుండై వినరె సూర్యుండు ఘ్నిరప్రభుం డయ్యె సంత సుగ్రీవవిభీషణాదు లగుసుహృదులు లక్ష్మణసహితంబుగా రామునియొద్దకుం జనుడెంచి రావణదధితోపితు లై యమృహాత్మునిం బూజించి రంత.

2789

~~~~ విభీషణుండు హతుం డైనరావణు వీక్షించి దుఃఖించుట. ~~~~

క. దత్తుఁ డగురామభద్రుని, యక్షయబాణమున నిహతుఁ డై ఘనసంగ్రామక్షీతిఁ గూలినయన్నను, వీక్షించి విభీషణుండు విలపించె రహీన్. 2790

శా. హా వీరోత్తమ హా త్రిలోకవిజయవ్యాపారధారేయకాహా విఖ్యాతపరాక్రమా దనుజవంశాగ్రేనరా జనయిద్యావై దుష్యము మాని మంజుశయనస్థానంబు వర్జించి నేఁడీ విబ్భంగి నరేంద్రచే హతుఁడ నై పృథ్వీస్థలిం గూలితే. 2791

తే. సిద్ధవిద్యాధరామరస్త్రిల నెపుడు, విడువ కాలింగనంబు గావించునట్టి దీర్ఘకరములు సాచి యధీశ నీవు, పృథివిఁ గాఁగిటఁ జేర్చి గూర్కితివె నేడు.

తే. అర్కమండలములధంగి ననుపమాన, దివ్యరత్నప్రభలచేత దిశలు వెలుగఁ

- జేయునీదునువర్ణ విచిత్ర సరకి, నీటములు నేలఁ బడియెనే నేటి కధిప. 2793
- చ. వలవదు రాక్షసేంద్ర బలవంతునితోడివిరోధ మీపు మై
ధిలిని నొసంగు మింక సరజేవున క స్థానరింపవేని నీ
తలలు రణంబులోఁ దునుము దాశరథుం డని యేనుబల్కు నా
వలుకులు నిగ్రహించితివి వల్కినయంతయు నిక్క మామోఁగా. 2794
- చ. హరిహాయజిన్మహోదరసరాంతకకుంభ నికుంభకుంభక
ర్ణగుధిరభోజనాదు లయినం దగ డంచు వచింప రైరి యీ
నెటి చనఁ గీడు వచ్చు నని నీకును దోఁపక పోయె నాఁడు న
స్మరునము లాడి ప్రోల్యేడలఁ బంచితీ వీగతి యయ్యెఁ గా తుదిన్. 2795
- తే. నీవు దీక్షితకతమున నేడు ధర్మ
విగ్రహము నీతిమర్యాద వితతనత్త్వ
సంగ్రహంబును నుటియుఁ బ్రస్తవములగతి
సర్వమును దీక్షివోయె నిశాచరేంద్ర. 2796
- తే. అస్త్రవిదులలో నధికుండ వైసనీవు, పడుట జలనిధు లింకినభంగి మఱియు
మిహిరతుహినకీరణు లస్తమించినక్రియ, పావకుండు చల్లాటినపగిదిగాదె.
- చ. కడిమి దలిర్పఁ దొల్లి త్రిజగంబుల నొక్కట గెల్చి యేకపీ
రుండ వన శూరమధ్యమున రూఢికి నెక్కిన నీవు నేడు సొం
పెడలి రజంబులో మునిఁగి యీగతిఁ గూర్కెడువానిభంగిఁ జే
డ్పడి రణభూమిఁ గూలఁ గని పౌరుషము స్వృధ యంచుఁ జూచెదన్. 2798
- క. భీకర తేజుడ వగునీ, వీకరణి హతుండ వగుచు నిలఁ గూలిన నీ
లోకం బంతయు నిపు డాలోకిత మయ్యె హతశూరలోకం బగుచున్. 2799
- చ. కలితధృతిప్రవాళ మవికంపితము స్ఫురవాగ్రవుష్ణము
జ్వలితతపోబలం బనదృశంబును శౌర్యనిబద్ధమూల మా
విలసితరాక్షసప్రవరవృక్షము రాఘవమారుతంబుచే
నలఘుతరంబుగా నిహత మై రణమేదినిఁ గూలె నక్కటా. 2800
- చ. అతులతర ప్రసాదశయ మంచితకోపరసాపరాంగ ము
దృఢతబలవీర్యదంతము నమున్నకునెత్తులవంశవంశ ము
ప్రతిసుపరాక్రమంబు నగుబంధురరావణగంధహస్తి నేఁ
డతులితభంగి రాఘవమృగాధిపుచే హత మయ్యె నాజిలోన్. 2801
- తే. స్వబల తేజోయుతంబు నిశ్శాన్వనధూమ
హితము విక్రమోత్సాహవిజృంభితార్చి
యైనరావణవహ్ని నేఁ డాజి రాఘు
వాళుగాఢ్రంబుచేతఁ జల్లాతె నకట. 2802

తే. ఘోరరాక్షసవాలకకుద్విషాణ, మరిజయోత్సాహగంధసింధురము చాప
లేక్షణశ్రుతి యైనదై తేస్యంద్రవృషము, పార్థివవ్యాఘ్రునిహత మై పడియె నేడు.

—అథ రాముండు విభీషణు నూహడించుట. అథ—

వ. అని యిట్లు బహుప్రకారంబుల శోకసమావిష్టుండై విలపించుచున్న నప్పుడు
పరిదృష్టార్థనిశ్చయంబును హేతుమంతంబు నైనయవిభీషణునివాక్యం బాక
ర్ణించి రామభద్రుం డతని కిట్లనియె. 2804

చ. వినుతపరాక్రముండు భుజవీర్యఘనుండు రణానివర్తి గం
ధనపరుఁ డుగ్రతేజః డతిదర్పుండు శూరజనాగ్రగణ్యః డీ
దనుజవరేణ్యః డీతఁ డనిఁ దప్పక పంచత నొందియు స్వగం
బున మని యున్నవాఁ డితనిపోకకు శోకము నొంద నేటికిన్. 2805

చ. వదలక వృద్ధికాము లగువారు ప్రతాపముఁ జూపి వైరిచే
గదనమునందుఁ గూలుదురు కయ్యములోపలఁ జన్నవారికిం
ద్రిదశవదంబు గల్గు నటు దీక్షింపవారలఁ గూర్చి ధర్మకో
విదు లగువారు చిత్తముల వేములు శోకము గూర్చు రుర్విరన్. 2806

ఉ. ఈదనుజాన్వయప్రవరుఁ డెల్లజగంబులు గెల్చి శక్రకా
లాదిసను స్తదిక్పతుల నాజితలంబునఁ బాఱఁ దోలి క్ర
వ్యాదకులాంబురాశిశశి యై స్వజయార్జితవీరశబ్దః డై
యాదటఁ గాలధర్మగతుఁ డయ్యె మహాత్ముఁ డితండు శోచ్యుండే. 2807

తే. పుడమి నేకాంతవిజయ మభూతపూర్వ
మాహవతలంబున నొకానొకప్పుడైనఁ
బరులచేఁ జచ్చు మఱియుఁ దాఁ బరులనైనఁ
జంపువీరుండు జయ మది చంచలంబు. 2808

తే. సమరమరణంబు డ్మత్రియనమృతంబు, త్రిదశవర్షులచేత సందృష్ట మైన
చంద మిదియె రణంబునఁ జచ్చినట్టి, నృపతి శోచ్యుండు గాఁ డిది నిశ్చయంబు.

వ. విభీషణా నీ వీనిశ్చయం బెఱింగి విజ్వరుండు నై యనంతరకార్యం బెయ్యది
కర్తవ్యంబు దాని విచారింపు మనిన సతండు రామభద్రు నవలోకించి శోకగర్జ
దకంఠం డై యిట్లనియె. 2810

ఉ. రాజవరేణ్య యీతఁడు పరాజయ మెన్నఁ డెఱుంగ కట్లు ము
న్నాజితలంబున న్సురవరాదులఁ దోలి జయంబు గొన్నవాఁ
డోజదలిర్ప నేడు సమరోన్నదుఁ డై వెన నిన్నుఁ దాకి వే
లాజితసాగరంబుక్రియ లావణి గూలెఁ బ్రభగ్నదర్పుం డై. 2811

చ. ధనము లొనంగె మిత్రులకు దైవముల న్భజించె భోగముం.
దనివి సన న్భుజించె భుజవర్షము నైరులయందు నించె భృ

త్యనికరము స్ఫురించె వివిధాధ్వరకర్తము లాచరించె లో

కనుతతపం బానర్చె ద్విజగంబుల విశ్రుతి గాంచె నన్నిటన్.

2812

వ. కావునఁ బ్రేతత్వగతుం డైనయీరాక్షసేంద్రునకు భవత్ప్రసాదంబున సంస్కారంబు గావించం గోరెడ నని పలికిన నారఘువల్లభుండు విభీషణునిపలుకులు విని మిత్రా వైరంబులు మరణాంతంబులు మత్సంకల్పితప్రయోజనం బంతయుఁ దీత నింక నీరావణుండు స్నేహవిషయంబునందు నీ కెట్టివాఁడు నాకు నట్టి వాఁ డయ్యె నితనికి స్వర్గారోహణసాధనం బైనసంస్కారంబు గావింపు మని పలికె నంత రామునిచేత రావణుండు రణంబున నిహతుం డగుట విని రాక్షస కాంత లెల్ల శోకకర్మిత లై యంతఃపురంబు నిర్గమించి యెవ్వ రెంత నివారించిన నిలువక మహీరేణువులం బడి పొరలుచు ముక్తకేశకలాపలై హతపత్న లైన గోవులభంగి దుఃఖివీడిత లై యనేకరాక్షసులతోడ నుత్తరద్వారంబు వెడలి మాంసశోణితకర్దమం బై కబంధాకం బై ఘోరదర్శనం బై యున్నసంగ్రామ రంగంబు సొచ్చి రావణుండు పడియున్నచోటు వెదకుచు హానాథా యని యాక్రందనంబు సేయుచుఁ గన్నీరు నించుచు శోకపరాజిత లై దూలుచు హతయాధప లైనగజాంగనలపగిది నారావంబు సేయుచుం జనుడెంచి యొక్కచోట.

2818

—ఈ రావణునిభార్యలెల్ల యుద్ధభూమికి వచ్చి యాక్రందించుట. —

చ. హతకరుఁ డైనహేళిక్రియ నప్పుల నాటిసవహ్నికై వడి

నృతమఖవజ్రఖండితవిశాలవిసీలనగంబుమాడ్కి భూ

పతిశరభిన్నగాత్రుఁ డయి బంధురశోణితసిక్తుఁ డై రణ

క్షీతిఁ బడియున్నదైత్యకులకేఖరు రావణుఁ గాంచి చెచ్చెరన్.

2814

క. భూరికుఠారపరిచ్చిన్నారణ్యకలతలభంగి నడలుచు దివిష

దైవ్విరిపతియొడలిపైఁ బడి, ఘోరంబుగ నేడ్చి రపు గురుశోకమునన్.

2815

సీ. విభునిఁ గాఁగిటఁ జేర్చి విలపించె నొక్కతె భుజములు పైకెత్తి పొక్కెనొకతె.

గళ మవలంబించి విలపించె నొక్కతె మగనియంఘ్రిలు వట్టి వగచె నొకతె.

తోడమీఁద శిర ముంచి దుఃఖించె నొక్కతె యరముపై వ్రాలిబిట్టఁచెనొకతె

తను వంటి రోదన మొనరించె నొక్కతె కేశము ల్బిడ శోకించె నొకతె

తే. చిందు కన్నీటిచినుకులచేత జీవి, తేనువదనంబు దడుపుచు నేడ్చె నొకతె

దైత్యనతు లిట్లు పెక్కుచందముల విభునిఁ, బట్టుకొని విలపించిరి బంధురముగ.

వ. వెండియు నంద తేకవాక్యంబున.

2817

సీ. ఇంద్రాదిదిక్పతు లెవ్వనిభయమున మారుల మని తలఁ జూప వెఱుతు

రాలంబున ధనేశుఁ దోలి పుష్పకనామ ఘనదేవయాన మేఘునుఁడు దెచ్చె

సురదైత్యముఖులచే మరణంబు లేకుండ వరము లెవ్వఁడు ధాతవలనఁ బడసె

దన కడ్డ మైనశంభునిసెండికొండను బెకలించె నెవ్వఁడు వృథుబలమున

- తే. గరుడగంధర్వయక్షకిన్నరులు చాల, వెఱతు రెవ్వనినామంబు విన్నయంత
నట్టిరాక్షసలోకేంద్రుఁ డాజి నొక్క, నరునిచే హతుఁడై గూలినాఁడు నేఁడు.
- క. పరులవలన భయ మెన్నఁడు, నెఱుంగనిశూరోత్తమునకు నెక్కడ నేఁడి
పురుసునఁ బదాతి యగునొక, నరునివలన భయము గలిగె నాయముదప్పెన్.
- చ. హితమతు లైనపెద్దలు సుహృత్తులుఁ జెప్పినసీతివాక్యముల్
శ్రుతిపుట నుంట నీక నృపసుందరి నాత్మవధార్థ మీవు దు
ర్మతిఁ గొనితెచ్చి రాక్షసుల మమ్మును నిన్నును జంపుకొంటి వ
ప్రతిమపరాక్రమాభ్యుఁ డగుభానుకు లేంద్రునిసాయకంబులన్. 2820
- చ. అరసి విభీషణుండు మనకందఱ కీగతి వచ్చు టాత్మలో
నెఱిగి మహిజ నానృపతి కిమ్మని నేర్పున నెంత చెప్పిన
పురుసఁడనంబున నివనక పట్టణము నెవ్వడలంగఁ బంచి తా
పరమవివేకశాలి మును వల్కినయంతయుఁ దథ్య మాయెఁగా. 2821
- చ. అసురవరేణ్య రాఘవున కప్పుడె జానకి నిచ్చి పుచ్చినం
బన చెడి నర్వరాక్షసులు బంధులు మిత్రులు ద్రుంగి పోక యీ
వ్యసనము మాకు లేక సుతులందఱుఁ బంచత నొంద కీవు ఘో
రసమరమందుఁ జావక తిరంబుగ నందఱ ముందుమే కదా. 2822
- సీ. మావనీయుం డైనమనవిభీషణుమాట పాటించి వినిన నిష్పన్న కాముఁ
డగునాతఁ డందున నాస్తవత్తుం డైన జనపతి నిన్నాజిఁ జంపకుండు
నీవు చావక యున్న నేఁడు మాకెల్ల నీకరణి వైధవ్యంబు గలుగ కుండుఁ
బగవార లైనదిక్పతులకు సురలకుఁ గోర్కులెల్లను సమకూర కుండు
- తే. నవనిపుత్రిని మరల నీనరదువలన, నేకకాలంబున సమస్తహితులు సుతులు
వాహినీంద్రులు నేము భవత్పుమన్వీ,తంబుగ వధింపఁబడితిమి దానవేంద్ర. 2823
- క. మానుగ దైవాధీనం, బీనిఖలము దైవనిహత మెయ్యది దాని
న్దానవుఁడు ద్రుంచు స్వేచ్ఛాధీనోద్యోగంబు లేదు తెలియఁగ నీకున్. 2824
- క. వానరులకు నీకు సఖిల, దానవులకు నాశనంబు దైవమువలన
న్దానక స్తాప్తం బయ్యెను, మానవపతికతన నేఁ డమర్త్యవిరోధీ. 2825
- క. బలశౌర్యాజ్ఞావిక్రమముల మఱి యర్థమునఁ గామమున దైవగతిం
దలకొని మరల్పఁగా లే, రిలలో నెవ్వర లైన హృదయాధీశా. 2826

—❀— మందోదరి రావణుం జూచి విలపించుట. —❀—

- వ. అని యిట్లు బహుప్రకారంబుల దుఃఖార్త లై దీనస్వర లై రావణపత్ను
లందఱుఁ గన్నీరు మున్నీరుగా రోదనంబు సేయుచుండి రప్పు డగ్రపత్నిమండ్
దరి యచింత్యోకర్తుం డగురామునిచేత నిహతుం డై రణమేదినిం బడియున్న
రావణ సవలోకించి దీనస్వరంబున నిట్లని విలపించె. 2827

- సీ. ప్రాణేశ భూరసంగ్రామతలంబునఁ గ్రుద్ధుండవైన నీమ్రోల నిలువ
విబుధనాయకుఁ డైన వెఱచు నీనామంబు చెవుల సోకినయంత సిద్ధసాధ్య
గరుడగంధర్వులు గడగడ వడచుచుఁ బఱతురు దిశలకు భయముతోడ
విష్టపత్రయమున వీరశిఖామణి యనఁగ విశ్రుతి గన్న ఘనభుజుండ
తే. పట్టిసీపు మానుషమాత్రుఁ డైనరామ, నృపతిచే నంగరంబున నిర్జితుండ
వైతి వేమందు దైవయోగాతిరేక, మిట్లు పడుటకు నీకు సిగ్గేల లేదు. 2828
- తే. అసురనాయక త్రైలోక్య మాక్రమించి, విక్రమశ్రీయుతుండ వై వితతతేజ
మున వెలింగెడునిన్ను నేఁ డని నరణ్య, గోచరుం డగునరుఁ డెట్లు గూలవైచె.
తే. కర్బురోత్తమ నరుల కగమ్య మైన, దేశమునఁ గామరూపి వై ధీరవృత్తిఁ
బరఁగ వర్తించుని నైట్లు నరుఁడు చంపె, నిట్టివంతలు వుట్టె నేఁ డిచట నీకు.
క. అనిమిషుల జయించిననిను, మనుజుఁడు సంగ్రామమందు మర్దించె నన
న్విన విన వింతగుచున్నది, మనమున నన్తుంగఁ జాల మానసనాథా. 2881
- తే. శనునుఁ డిబ్బంగి నీవినాశంబుఁగొఱకు
మించి దుర్వారమాయ నిర్మించి రామ
రూపమున వచ్చెఁ గాఁబోలు రూఢి మెఱయ
నట్లు గాకున్న నరుఁ డింత కర్షుఁ డగునె. 2882
- సీ. చెలువొప్పు గవులచే నేతువు కట్టించి వారాశి లంఘించి వచ్చుటయును
బహుదైత్యయుతముగా భంజనంబున ఖరదనుజుని వ్రేల్చిడిఁ దునుముటయును
జలమున నిను నాల్గుసంద్రము ల్తుంచిన వాలిని వెనఁ గూలవై చుటయును
దరుచరుఁ డొక్కఁడువెఱవక చనుదెంచిపుర మంతయు దహించిపోవుటయును
తే. మఱియు రామునియద్భుతమహిమ లరసి
యతఁడు మర్త్యమాత్రుండు గాఁడంచుఁ జాలఁ
జిత్తమున నెంచి యతనిచేఁ జేటు నీకుఁ
గలుగు నని యున్ములింపుదుఁ గర్బురేంద్ర. 2883
- తే. వానవుఁడు రామరూపుఁ డైవచ్చి నిన్ను, గొంటుతనమున నిటుచేసె నంటినేసి
వైరులకు దుస్సహృంష వై వఱలునిన్ను, జంపుటకు వానవున కంతశక్తి గలదె. 2884
- సీ. స్వాభావికజ్ఞానశక్తియుక్తుఁడు సనాతనుఁ డఖిలాంతరాత్మకుఁ డజాండు
ప్రకృతికంటఁ బరుండు పరిణామవిరహితుఁ డాదిమధ్యాంతశూన్యాద్యయుండు
క్షయశూన్యుఁడు మహత్తుకంటఁ మహత్తును సర్వలోకేశుండు స్రష్ట యచలుఁ
దరిమదర్శనగదాధరుఁ డజయ్యుండు రమావరుఁ డచ్యుతుండు శ్రీవత్సవత్సుఁ
తే. డైనవిష్ణుండు లోకహితార్థ మిట్లు, మానుషాత్మత ధరియించి మర్కటత్వ
మొందినసువర్చులనుగూడి యుద్ధమందు, నిన్నునధియించె నేఁ డిదినిక్కువంబు.
తే. అసురనాయక మున్నింద్రియముల గెలిచి
గెలిచితివి ముష్టగంబుల నలఘుభంగి

వరుస నయ్యింద్రియంబులే మరల నిన్ను
గలిచె వైరయుక్తము లాటవలన నేడు.

2836

క. మానవపతితో వైరము, మానుము వైదేహి నిమ్ము మరల ననుచు ము
న్నే నెంత బుద్ధి చెప్పిన, మానుగ విన వైతి విది సమాగత మయ్యెన్. 2837

తే. పుణ్యనతి యైనసీతపైఁ బుట్టినట్టి, కామ మది వహ్నిహవమై కర్బురేంద్ర
నిన్నునన్నును గులమును నిఖలనుతుల, హితుల మంత్రుల నెల్ల దహించె నేడు.

సీ. దనుజనాయక యరుంధతికంటె రోహిణికంటె విశిష్ట యై గ్రాలుదాని
వసుధలో ఊను గలవారి కెల్లను నిదర్శనభూత యైనట్టిరసకు సర్వ
సౌభాగ్యయుతు లైనజనుల కెల్లను నిదర్శనభూత యైనవారాశినుతకు
దృష్టాంతభూమి యై తేజరిల్లెడుదానిఁ బతిభక్తి గలదానిఁ బరమసాధ్వీ
తే నబల సర్వానవద్యాంగి యైనదాని, మహితశీలంబు గలదాని మాన్య యైన
దాని సీతను బతియొద్ద లేనివేళ, మ్రుచ్చులి యరణ్యమున నుండి దెచ్చి తీవు.

తే. తెచ్చినందున ఫలమేమి దీర్పరాని
కలుషము ఘటిల్లుటయుఁ జేటు గల్గుటయును
గులము చెడుటయు నింతియే గలిగె గాని
భోగ మేమైనఁ గలిగెనే పాపఁగ నీకు.

2840

సీ. రాక్షసేశ్వర పతివ్రత యైనసీత తపోన్నిచే దగ్ధుండ వైతి మున్నె
తినుమధ్య నుద్ధతి ధర్మించునప్పుడే దగ్ధుండవై పోక తక్కి తదియు
నురుతపోమహిమనుబురుహూతముఖనురు లురుభయంబునఁగుందుచుండ్రుదేనఁ
బరిపక్వకాలంబు పర్యాగతం బైనఁ గలుషకర్మఫలంబు కర్త కొదవు
తే. శుభము గావించుపురుషుఁడు సుఖము నొందు
దురిత మొనరించుపురుషుఁడు దుఃఖ మొందు
సుకృతి యగువిభీషణునకు సుఖము గలిగె
దోషకారికి నీ కిట్టిదుఃఖ మొదవె.

2841

క. దివిజారి గూపవతు లగు, యువతులు పెక్కండ్రు కలిగియున్నా రిట నీ
కవివేకతఁ గన వైతివి, యవసీనుతకంటె వారి నధికలఁ గాఁగన్. 2842

క. ఉరుమోహంబున మదిలో, నెఱుంగఁగలే వైతి వామహీనుత కులరూ
పరమాగుణముల నాతో, సరివచ్చునె యెక్కు డగునె చర్చింపంగన్. 2843

క. తనవిభునిఁ గూడి జానకి, యనుపమహర్షాబ్ధి నోలలాడుచు నుండు
న్నినుఁబాసి యేను సతతంబును శోకపయోధియందు మునిఁగి యడలెదన్.

సీ. ప్రాణేశ దివ్యచిత్ర ప్రగంబరములఁ గైసేసి యసమానకాంతిలోడ
నినుఁ గూడి సంతత మనురూప మగువిమానం బెక్కి నిస్తులానంద మలర
వివిధ దేశంబులు వీక్షించుచును మేరునగమందు మందరనగమునందుఁ
గైలాసనగమందు ఘనచైత్రరథమందుఁ దక్కిన దేవతోద్వాననవిభు

తే. లందు విహరించు చుండుదు నట్టియేను
గామభోగసంత్యక్త నై కళలు దొడఁగి
విభవనై యుండవలసి భూవిభులభోగ
భాగ్యములు నవ్వుఁదగవు చవలము లరయ.

2845

తే. దానవోత్తమ సర్వభూతముల కిల న, కారణం బగుమృత్యువు గలుగ దట్లు
గాన మైథిలీహేతుకం బైనమృత్యు, విష్ణు నీకును గలిగె నింకేమి గలదు. 2846

సీ. దనుజేంద్ర సుప్రసాదంబుచే శోభచే దీ ప్తిచే శశిపద్మదినకరులకు
సాటి యై సుభ్రావిశాల మై సుకుమార మై సమున్నన మై విలాసినేత్ర
కలిత మై దీప్తకుండల మై మనోజ్ఞ మై మకుటాభిరామ మై మహితమద్య
పానభూములయందుఁ బలుమదవ్యాకులదీప్రాక్షమై యొప్పు నీప్రధాన
తే. వదన మిప్పుడు రాఘవప్రదరభిన్న, మై రుధిరసిక్త మై దీన మై వికీర్ణ
మాంసమ స్తిష్క మై పరిష్కాన మగుచుఁ, గన్నులకు వేడ్క గావింపకున్నదకట.

ప. దేవా మందభాగ్య నైననాచేత నొకానొకప్పుడైన నెయ్యది యవిచారితం
బయ్యె నట్టిమదైవధవ్యకారిణి యైనసశ్చిమాచస్థ నీకు సంప్రాప్త యయ్యె నని
వగచి. వెండియు.

2848

తే. లఖలరాక్షసవరుండు మాయయ్య యనియు
దానవకులేశ్వరుండు మద్భర్త యనియు
దండితపురంధరుండు నాతనయుఁ డనియు
విట్టవీఁగుచు నెపుడు గర్వించి యుందు.

2849

ఉ. పట్టుగ మీరు ఖ్యాతబలపౌరుషు లాహవశూరు లెంతయున్
దిట్టలు విక్రమాధికులు ధీరులు నించుక యైన మీకు నే
పట్టున హాని గల్గ దని భావమునం దగ నమ్మియుంటి నేఁ
డిట్టలు మర్త్యచేత భయ మింత పొనంగు పెఱుంగ నక్కటా.

2850

సీ. లలితేంద్రనీలనీలము ప్రాంశులై లేంద్రసదృశంబు మణిమయచారుమకుట
కమనీయకంకణాంగదహార కేయూరసురుచిరసుమదానుశోభితంబు
ఘనవిహారములందుఁ గాంతంబు సమరంబులందు దీప్తంబు భార్యాంగరాగ
దీప్తిచే శంపాప్రదీప్తమేఘనిభంబు రమణీయచేలాభిరంజితంబు

తే. నైననీదుశరీర మత్యలఘుశల్య
శలలములచేతఁబోలె నసంఖ్యనిశిత
కాండనంవ్యాప్త మై నేడు కౌఁగిలించు
కొనుటకు నశక్య మై యున్న దనిమిషారి.

2851

చ. నిరుపమరామకార్ముకవినిస్సృతదారుణచండకాండముల్
గఱిగఱి నుగ చేసెను. డైన నెత్తుటఁ దోఁగి నమ్ములు

న్వీటిగి భవచ్చరీరము పవిత్రవిఖండిత మైనకొండవై
ఖరి నిలఁ గూలి యుండ నిటు గన్గొనఁ బాలయితిన్ హృదీశ్వరా. 2852

తే. అధిప యిది స్వప్నము యథార్థ మయ్యె నేని
రాముఁ డెబ్బంగి నిను సమరమునఁ జంపె
మృత్యువున కైన మృత్యువ వెట్లు మృత్యు
వశగతుండ వైతి వీవు దుర్వార తేజ. 2853

ఉ. జేతవు లోకపాలురకుఁ జెల్వగ సర్వనిశాటకోటికి
న్నేతవు సార్వకాలికము నిన్ను భజించెడుభృత్యకోటికిన్
దాతవు భీతులై మఱుఁగు తప్పక సొచ్చినవైరపాలికిం
దాతవు సర్వశాస్త్రపరిరక్షిత వీవు విధాత వెన్నఁగన్. 2854

క. భర్తవు ముజ్జగములకుఁ బ్రహర్తవు వైరులకు రాక్షసాన్వయమునకుం
గర్తవు సురసర్పతులకు, హర్తవు వీర్యాధికుండ వసురవరేణ్య. 2855

క. లోష్ట్ర వనేకమఖములకు, గోష్ట్రపు హితమంత్రబంధుకోటికి నెల్ల
క్షేస్త్రపు కైలాసాద్రికి, నస్త్రపు కనులాసనునకు నయగుణశాలి. 2856

క. వ్యక్తసరాక్రమవరుడవు, వక్తవు శత్రువులమోల వరదర్పమున
న్యక్తిసహితవాక్యములకు, భోక్తవు తైలోక్యరత్నభోగంబులకున్. 2857

తే. వీరవర్య యావిష్కృతవిక్రముండ, వఖలవిష్టసములకు భయప్రదుండవు
వ్రేలఁ జూపినవారలఁ గాలఁ జూపి, నట్టిఘనుండవు బాహునత్యాధికుండవు.

క. నీకంఠస్వసము వినిన, లోకస్థనమస్తభూతలోకం బెల్లం
జీకాకుపగిది నుడివడు, భీకరమూర్తివి ప్రతాపవేటివి తలఁపన్. 2859

తే. పాయక నివాతకవచులఁ బాఱఁదోలి
నట్టిశూరుండ వఖలమాయామహత్వ
కోవిదుండవు సకలవిద్యావిదుండ
వఖలధర్మవ్యవస్థాభిహంత వీవు. 2860

తే. అసురపుంగవ మాకెల్ల సనుదినంబుఁ, గామభోగంబుల నొసంగి గారవించు
నట్టికృప గలవాడ వీ వతిరఘుండ, వలఘుచారిత్రుడవు త్రిలోకాధికుండవు.

వ. ఇట్టిప్రభావసంపన్నుండ వైననీవు రామబాణాభిహతుండ వై పుడమిం బడి
యుండ నిన్ను విఱోకించి హతప్రియ నై యీదేహంబు ధరించి యున్నకార
ణంబుననే నత్యంతకఠినహృదయ నైతి నని దుఃఖించి వెండియు నిట్లనియె 2862

క. విలసితమహోర్ధ్వతల్పంబులపై నిదురించునట్టిభోగివి నీ వె
ట్లలపాంసుపాటలుండ వై, యిలపై పసియించినాడ వేమందు విధిన్. 2863

క. సుతుఁ డింద్రజిత్తు సమరక్షితిలో లక్ష్మణునిచేతఁ గెడసినయపుడే
హత నైతి నివుడు వెనఁ బాతిత నైతి మహాత్మ నీవు దెగినకతమునన్. 2864

- క. పతిసుతహితబాంధవవిర, హిత నై గుటి కానుభోగహీన నయి మహి
న్తితి లేనిదుఃఖభరమున, గతిసెడి మనియుండవలసె గలకాలంబున్. 2865
- క. నినుఁ బాసి నిమిషమైనను, మనియుండగఁజాలు నన్ను మక్కువతోడం
గొని పొమ్మిచ్చట నొంటిగ, నను విడిచి యొకంక నరుగ న్యాయమె యధిపా.
- క. విలపించెడుననుఁ గనుఁగొని, నలుకవు నగరంబు విడిచి పాదగతి న్వి
చ్చువిడి వచ్చిననాపై, నలుగవు చూడవు మృదూక్తు లాక వదేలా. 2867
- తే. విగతలజ్జావగుణిత లగుచుఁ బురము, విడిచి వెలికి విశృంఖలావృత్తి నేగు
దెంచిననిజాంగనల విలోకించి నీవు, కోరిగించ వచ్చే రత్నోపరేణ్య. 2868
- తే. లభిన క్రీడానహాయమైనట్టియాజ, నంబు దిక్కటి కడు వ్యసనమునఁ జిక్కి
చాల విలపించుచున్న దీవేల దీని, గాగరింపు మన్నించ వసురనాథ. 2869
- సీ. ననుజేంద్ర మును నీవు ధర్మసూర్ధము నప్పి భర్తృశుక్రూపణచరత ధర్మ
నిరతల సాధులఁ బరమపుణ్యులఁ గలస్త్రీల సువ్రతము జెఱలునట్టి
వారిభర్తల నెల్ల వధియించితివి బల్కి నయ్యుత్తమాంగన బాపుడు గినిసి
నీవంశయంతయు నిర్మల మగుఁ గాక నీశిరంబులు దెగి వేలఁ గూలుఁ
- తే. గాక నీవత్సు లింక మాకరణి విగత, కాంత లై యేచ్ఛుచుందుగుగాక యనుచు
ఘోరభంగి శపించి రాగోడు నీకు, దైవకృతమునఁ దప్పుక తగిలె నేడు. 2870
- ప. దేవా యెవ్వనికృతంబునఁ బతివ్రత లగుమునతులకన్నీరు మహీతలంబునం
బడు నట్టివానికి నాశంబు గలుగు ననియెడు ప్రవాదంబు నేడు సత్యం
బయ్యె బాహువీర్యంబున లోకత్రయంబు నాక్రమించి ప్రతాపవంతుం
డనై జేజరిల్లెడునీకుఁ బరాంగనాభినుర్యనంబు యుద్ధం బని తోచ
కేల చనియెఁ గవలన్యగవ్యాజంబున రాముని దూరగతుం జేసి యా
శ్రయంబున నొంటిఁ జిక్కియున్నవేళఁ గవలననివ్రాజకనూనంబున జానకిం
గొని తెచ్చితి వది నీకుఁ గాతర్యలక్షణంబు రణంబులయం దింతకుమున్ను
నీకొకానొకప్పుడైనఁ గాతర్యంబుగలిగె ననుమాట యెన్నడు విని యెఱుంగ
నిట్టియకాతరప్రకృతి వైననీకు భాగ్యవిపర్యాసంబునలనఁ జార్యరూపం
బైనయేకాతర్యంబు వుట్టి వది వినాశక్షాపకం బయ్యె సతీతానాగతవర్త
మానార్థవిచక్షణుండును మహాభాగుండు నగుమద్రేవరుండు నీచేత వందించి
తేబడినసీతం జూచి నిట్టూర్పులు వుచ్చి కొండాకనేపు విన్నవై భార్యనంబు
పూని యుండి దీన రాక్షసులకు వివాశంబు గలుగు నని పలికె సతండు సత్య
వాదిగావునఁ దదవచనప్రకారంబున రాక్షసముఖ్యులకెల్లవినాశంబు సంప్రాప్తం
బయ్యెఁ గామక్రోధసముత్థవ్యసనప్రసంగి వై ననీచేతమూలహారంబైనయిట్టియన
ర్థంబు సమానీతం బయ్యె మార్థాన్యంబునలన, నీరాక్షసకులం బంతయు ననాయ
కంబు గావించితివి ప్రఖ్యాతజలపౌరుషుండ వైననీవు నాకు శోచితవృత్తండవు

గావు శ్రీశ్రవభావంబున నాబుద్ధి కాంక్షించునందు
 సినసుకృతిదుష్కృతంబులు చెక్కిన నీవు సైగతికిం బు
 బున దుఃఖార్థనై గతిగానక దుఃఖించుచుండునను
 యుద్దేశించిదుఃఖించెద హితకాములగునుహృత్ప్రభు
 కర్ణండును మాల్యవంతుండును విభీషణుండును జహన్ము
 క్తంబును శ్రేయస్కరంబును దారుణతరంబు నగుహి
 వీర్యవంతుండవై వారలహితోక్తులువినక యాదృశం
 విక నేమి వగచిన నేమిఫలం బని పలికి యంతకంత
 వెండియు నిట్లని విలపించె.

2871

శా. హా పీతాంబర హా శుభాంగదధరా హా పూర్ణ తేజోనిధి
 హా పంచాననతుల్యవిక్రమ విసీలాంభోధరాభద్యతీ
 భూపాలాశ్రుహతుండవై గళదన్యకూరాప్లుతాంగుండవై
 యేపుం జేవయు వీడి నీ విటులు జన్యేలాఘలిం గూలితే.

2872

తే. అనుపమానదుఃఖాక్రాంత నై ననన్నుఁ గరుణ వీక్షించి మంజువాగై నిభవమున
 నాదరింప వడేల నాయందు నేర, మించు కై నను లేదు రాత్రించరేంద్ర.

తే. అమితవిక్రమశాలి రణానివర్తి, యైనమాల్యవంతునకు నీ వసురలోక
 పాల దాహిత్రుడవు పరిభవము నొంది, నేలవైఁ బడియుండె దీవేళ లెమ్ము.

సీ. రాక్షసాధీశ్వర రవికరంబులు నిరాతంకంబు లై నేడు లంక సాచ్చె
 నుద్యానవనములు నుపవనంబులు డాసి విచ్చలవిడి గాడ్చి విసరసాగెఁ
 దనమానవుమునఁ గూరినభీతిఁ దలఁగించి పావకుఁ డుజ్జ్వలం డై వెలింగెఁ
 దలఁజూప వెఱచి గొందుల డాఁగియున్న నిర్జరపం క్తిచెలరేఁగి దిరుగఁదొడఁగెఁ

తే. దోయధులు పొంగి మిన్నంది మ్రోయ సాగె

గ్రహగణంబులు వినువీది గండుమీతె

నకలలోక ప్రళస్తకంటకుండ వైన

నీవు గూలినకతమున నిర్జరారి.

2875

మ. ఇనరశ్మిప్రతిమాన మెద్ది యనిలో నెద్దానిచే వైరిపం
 క్తినిరాసం బానరింతు వింద్రవవిమాడ్కిం బూజితం బెద్ది కాం
 చనభూపాన్విత మెద్ది యట్టిభవదంచచ్చంద్రహాసంబు లే
 ఖనికాయం బటు చూడ నేడు తిలశఃఖండంబు లై గూలెనే.

2876

తే. అసురపుంగవ ప్రియురాలినట్ల నేడు
 కదనమేదినిఁ గాఁగిటఁ గదియఁ బట్టి
 నాదువదనంబుఁ జూడవు మోద మిడవు
 నన్నుఁ గడదానిఁగాఁ జూడ న్యాయమగునె.

2877

తే. అఖిలకామభంగము లిచ్చనట్టినివు

యధమేదినిఁ బంచత్వ మొందుచుండఁ

బోలఁ గని జేయిప్రయ్యలై పోవ జేల

భిదురసుయము గాఁబోలు నాహృదయ మంగట.

2878

మ. అని యిట్లామయపుత్రి శోకజనితవ్యాలోలబాష్పాంబులో

చన యై మోహము పైకొనం దనువు యుంకగామారుతోద్ధాతనూ

తనచంచల్లతకై వడి న్వహక సంధ్యార క్షణీలాభ్రయు

క్తనవై రావతిభంగి భర్తయెవమీఁదకొ న్రాలి దుఃఖించినన్.

2879

వ. అప్పు డామండ్రి దరివిలాపంబుఁ జూచి సపత్ను లందఱు భృశాతురై యద్దేవిం

గ్రుచ్చియెత్తి యాసీనంజేసి బాల్యకౌమారయాననవార్ధకాద్యవస్థాభేదపర్యా

యంబు సంస్కృతం బగుచుండ లోకస్థితి రాజసంపన్నహితంబుగా నస్థిర యని

యెఱుంగ వేనీకింత యజ్ఞానంబేలయని యాశంపించిన నారావణవత్నిశోకంబు

డింపక బాష్పధారాసారంబునఁ గుచంబులు నడుపుచు సశబ్దంబుగా రోదనంబు

సేయుచుండె నంత నారఘువుంగవుండు విభీషణుం జూచి యాలస్యం బేల

యీయవరోధజనంబులనెల్ల నూరార్చి పురంబులోనికింబంచి యితనికి సంస్క

రంబు గావింపు మని పలికిన నవ్విభీషణుండు విసయాన్వీతుం డై ధర్మజ్ఞుండు

గావున మనంబున విమర్శించి రామానువృత్తికొఱకు ధర్మార్థసహితం బగువా

క్యంబున రామభద్రున కిట్లనియె.

2880

సీ. అవనీశ యితఁడు సంత్యక్తధర్మవ్రతుం డనృతుండు సాధుహింసా భిరతుండు

క్రూరుండు తుద్రుండు ఘోరకన్తుండు దుర్మదుఁ డనన్యదారాభిమర్శనుండు

భ్రాతృరూపుం డైనపరిపంథి నా కితఁ డఖిలలోకాహితుఁ డట్లు గౌన

నితనికి సంస్కార మే నొనర్పఁగ నొల్ల గౌరవపూజ్యుండు గాఁడు నాకు

తే. భ్రాత కపరకర్తం బొనర్పగ కతమున

మొదల నిందింపుదురు నన్ను మూర్ఖు డనుచు

నవల నితనిదుర్గుణజాత మంతయు విని

సుకృతి యని యెన్నుదురు నన్ను సూరిజనులు.

2881

శ్లో రావణశబదహానము. శ్లో

వ. అని పలికిన విని ధర్మాత్ముం డగురాముండు వెండియు విభీషణు నవలోకించి నీచేత

మత్ప్రియంబే కర్తవ్యంబై యుండు నాచేత భవద్ధితంబై యుపదేశింపం దగి

యుండుఁ గావున నారావణసంస్కారంబు నాకుఁ బ్రియంబును నీకు హితం

బునుం జేయు నితండు మిక్కిలి యధర్మాన్వితసంయుక్తుండైన ను దేజస్వీయు బల

వంతుండును రణముఃయందు శూరుండును మహాత్ముండును శతక్రతుప్రముఖ

దిక్పాలకతోడం బోరి పరాజయం బెఱుంగనివాఁడునుం గావున గుణబాహు

శృంబువలన సంస్కరించుటకుం దగియున్నవాఁడు పైరంబు మరణాంతంబులు మత్సంకల్పితప్రయోజనం బంతయు నిర్వృత్తం బయ్యె నీరావణుండు ప్రీతివిషయంబునందు నీ కెట్టివాఁడు నాకు నట్టివాఁ డయ్యె నితనికి విధిపూర్వకంబుగా సంస్కారంబు గావించి నీవు యశోలాభంబు వడయు నుని పలికిన నారాఘవుని వచనంబువిని యవిష్టిపణుండురావణునకు యాయజూకానుహవసంస్కారంబు గావింప సమకట్టి సుగంధిద్రవ్యవిశేషయు క్తంబుగాఁ జందనకాష్ఠంబులచేతఁ బద్మకోశీరంబులచేఁ జితిగావించి వేదోక్తక్రియావిశేషంబునరాంకవాస్తరిణోపేతం బైనయచ్చితామధ్యంబున రావణునికేళబరంబిడియె నప్పుడు ఋత్విజులు వేదవిహితక్రమంబున సంత్యేష్టి గావించి పితృమేధంబుఁ జేసి యాగ్నేయభాగంబున వేదియందు యథాస్థానంబునఁ బావకుం బ్రతిష్ఠించి శాస్త్రస్థవ్యవిధిచేతఁ దన్తద్యంబునఁ బశువిశేసనంబుగావించి తదంగంబులు ఘృతంబునం దడిపి హోమంబుగావించి దధిసహితఘృతపూర్ణం బైనస్రువంబగ్నిలోనం బడనైచి శకటంబును ముసలంబు నులూఖలంబును దారుపాత్రంబులు నరణీయును త్రారణీయు శ్రుతిస్మృతిప్రోక్తవిధానంబున సర్వంబును యథాస్థానంబున నునిచి రాజగవి నాలంభించి తచ్చర్కంబుచేత నాచ్ఛాదించి రావణునికేళబరంబుగంధమాల్యవస్త్రంబులచేత నలంకరించి లాజలు చల్లి రంత విభీషణుండు విధియుక్తంబుగా రావణున కగ్నిసంస్కారంబు గావించి స్నానంబుఁ జేసి యార్ద్రావస్త్రధరుండై విధిపూర్వకంబుగా నతనికిఁదిలోదకంబులొనంగి నమస్కరించి మండోదరీప్రముఖనిఖిలాంతఃపురకాంతల సాధువాక్యంబుల ననూనయించి లంకకుం బనిచి కృతకృత్యం దైగ్రమ్మఱ రామునొద్దకుం జనుదెంచి వినీతుండై గొలిచియుండె రాముండును రిపువధజనితహర్ష వదనుం దై సుగ్రీవవిభీషణహనుమదాది సుహృత్సమేతుం దై పృత్రాంతకుఁ దై నపురందరునికరణిఁ దేజరిల్లుచుండెనంత రావణవధంబు విలోకించి దేవగంధర్వదానవులు రావణునివధంబును రాముని పరాక్రమంబును వానరులయుద్ధంబును సుగ్రీవునిమంత్రిత్వంబును లక్ష్మణుని యనురాగంబును వీర్యంబును నానావ్రకారంబుల వక్కాణించుచు మఱియు శుభకథాప్రసంగంబులు సేయుచుఁ బరమానందభరితాంతఃకరణులై తమతమ విమానంబులతోఁ గూడ నిజనివాసంబులకుంజని రప్పుడు రాముండు మాతలింబూజించి యీదివ్యరథంబు గొని నీవు దివంబునకుం జను మని పలికిన నతండు రామునిచేత ననుజ్ఞ వడసి శిఖిప్రథం బైనయమ్మహాసీయస్యందనంబుతోఁగూడ నింద్రుపాలికిం జనియె నంత రాముండు పరమప్రీతుం దై సుగ్రీవుం గాఁగిలిం చుకొని హరిశ్రేష్ఠులచేతఁ బూజ్యమానుం దై లక్ష్మణసహితంబుగా నిజబలంబు లోనికిం జనుదెంచి తనపార్శ్వంబునఁబరమానందప్రవర్ధమానతేజుండై యలరుచున్నలక్ష్మణు నవలోకించి యిట్లనియె.

అంభోరాముండు విభీషణుని లంకారాజ్యపట్టాభిషిక్తునిం జేయఁ బ్రార్థించి నియోగించుట. 2883

ను. అనఘాత్తుండు మహాపకారి మన కత్యానందసంధాయకుం
డనురక్తుండును భక్తుండు నివసయవిద్యాదానసంపన్నుడు
ఘనబాహుండు విభీషణుం డీతని లంకారాజ్యపట్టాభిషి
క్తునిఁ గావించుము నాదువాక్య మఖిలస్తోత్రార్థమై చెల్లఁగన్.

2883

ఆ. దేవనమ్మతుండు దితిజన్వయవరుండు, దోషరహితుఁ డీవిభీషణుండు
నదభిషేకసలిలసంక్లిన్నమస్తకుం, డగుచు నుండఁ జూడ హర్ష మొదవు.

2884

చ. అన విని లక్ష్మణుండు హృదయంబున హర్షము నివ్వటిల్లఁగా
గనకఘటంబుల న్నిఖిలకంధిజలంబుల బట్టితెండు మీ
రని విపినాటులం బనుప నాదట వారలు లక్ష్మణుండు చె
ప్పినపగిదిం బయోనిధిక్యవీటములం గొని వేగ వచ్చినన్.

2885

తే. లక్ష్మణుం డంత రయమున లంకలోని
కరిగి నుముహూర్తమునఁ బరమాత్మ నలవి
భీషణుని హేమమయభద్రవీతిమీఁద
నునిచి మంగళవాద్యనిర్వసము లెసఁగ.

2886

ఉ. తా నొకహేమకుంభము ముదంబునఁ జేకొని రాఘవాజ్ఞచే
వానరసంవృతుం డగుచు వారక రాక్షసమధ్యమందు ను
శ్రీనిధిమంత్రదృష్టవిధిచే నభిషిక్తునిఁ జేసె వేష్మతో
దానవరాజ్యమం దఖిలదైత్యవిభూషణు నవిభీషణున్.

2887

క. ఈకరణి లక్ష్మణుం డభిషేకము గావించి ప్రీతచిత్తుం డగుచున్
చేకొని చిరకాలం బ, వ్యాకులమతి లంక నేలుమని దీవించెన్.

2888

తే. అప్పు డభిషిక్తుఁ డైనమహాత్ము నలవి
భీషణునిఁ జూచి భూరిసంతోష మడర
హితులు మంత్రులు సేనాధిపతులు భక్తి
మెఱయఁ బూజించి మ్రొక్కిరి వరుసతోడ.

2889

ఆ. రామదత్త మైనరాజ్యంబు ప్రాపించి, యలవిభీషణుండు హర్షవికసి
తాస్యఁ డగుచు రాఘవానుజయుక్తుఁ డై, పరమసఖులు వెంట నరుగుదేర.

చ. మునుకొని లాజ లక్షతలు మోదుకము ల్పురపుష్పదామముల్
గొని రఘువర్యపాలికి నకుంతితవైఖరి నేగుదెంచి న
ద్వీపయ మెల్లఁ దాను గొని తెచ్చినమంగళవస్తువు ల్లగఁ
జనవరమాళికిం దదనుజన్మన కర్పణ చేసి నెంతయున్.

391

తే. దోషవర్జితుఁ డైనవిభీషణుండు
తగ నొసంగినమంగళద్రవ్యములను

రామభద్రుండు తల్పియార్థము గ్రహించి

యతని మన్నించి సమ్మోహ మతిశయిల్లు

2892

—అథ రామండు హనుమంతుని సీతకు నిజజయంబుఁ జెప్పఁ బంతుట. అథ—

ఉ. బంగరుగట్టుభంగిఁ దనపార్శ్వమునం గమనీయగాత్తుఁ డై

పొంగుచు భక్తిహస్తములు మోడ్చి వినపుత నొంది యున్నవా

నిం గపివంశశేఖరు ననింద్యచరిత్రుని వాయుపుత్రుని

స్వంగతి విూఁఁ గాంచి నృపన త్తముఁ డంచితనూక్తి నిట్లనున్.

2893

సీ. అనఘాత్మ నీవు దైత్యాధీశుఁ డగువిభీషణునకుఁ జెప్పి తచ్చాసనమున

లంకలోనికిఁ బోయి లలి రావణునిగృహం బటు ప్రవేశించి సమంచితముగ

వై. దేహితోడ రావణుండు సంగ్రామరంగమునఁ జచ్చుటయును గడిమిమెఱయ

సే. స లక్ష్మణవాన రేంద్రవిభీషణయుతముగాఁ గుళలి నై యుండుటయును

తే. నిర్వము నెఱుంగఁ జెప్పి యాచంద్రవదన

కుళల మరసి సందేశంబు గొని రయమున

రమ్మచుఁ బల్కు నవాసరప్రవరుండు

రామునకు మ్రొక్కి వీడ్కొని రయమునఁ జని.

2894

తే. దానవులచేత సంపూజ్యమానుఁ డగుచు

రావణునినుందిరము సొచ్చి రమ్యకాంతిఁ

దనరునంతఃపురోచిత వనము చేరి

కనకమయశింశుపాఖ్యవృక్షంబుక్రింద.

2895

సీ. అబ్జవైరివిహీన యైవరోహిణిభంగి విన్ననై కనునట్టు చున్నదాని

శార్దూలమధ్య దేశమునఁ జిక్కినలేడిగున్నమాడ్కి వడంకు చున్నదానిఁ

జెక్కిటఁ జెయిఁ జేర్చి చింతాభరంబున నూరక ధ్యానించు చున్నదాని

రామునివిజయంబు రావణపంచత్వ మొయ్యన వినఁ గోరు చున్నదాని

తే. గాంతు నెప్పుడు వీక్షింపఁ గల్గునో య

టంచుఁ దనడెందమునఁ దమకించుదాని

జనకజను జూచి నమ్ముఁ డై సంభ్రమంబు

వినయగౌరవ మెనఁగ వందన మొనర్చె.

2896

తే. ఇటులు సాష్టాంగ మొనరించి నిటలదేశ

కలితకరపుటుఁ డై మ్రోలఁ గొలిచి యున్న

శ్వసననుతుఁ జూచి జానకి సాంద్రమోద

కలిత యయును దా నేమి పలుక కుండె.

2897

—అథ హనుమంతుండు రామవిజయరావణనాథంబులను సీతాదేవి కెఱింగించుట. అథ—

ప. అప్పుడు హనుమంతుం డమ్మహాదేవిముఖప్రసాదాదికం బుపలక్షించి వినయ

వాక్యంబున నిట్లనియె.

2898

- చ. జనకజ రామభద్రుఁ డనుజన్మవిభీషణపద్మమిత్రనం
దనులను గూడి వానరయుతంబుగ సేమము నొంది యున్నవాఁ
డనిమిషలోకకంటకు దళాసునిఁ జంపి జయాభిరాముఁ డై
తనకుశలంబు దెబ్బుటకుఁ దద్దయు వేడుకఁ బంప వచ్చితిన్. 2899
- క. జననీ లక్ష్మణునయమున, ననిశంబు విభీషణునిసహాయత రఘురా
మునిదివ్యసాయకంబుల, దనుజపరుం డీలై బలయుతంబుగ నాజిన్. 2900
- క. భండనమున రాముఁడు శిత, కాండంబుల రిపునితలలు ఖండించి కృతా
ర్థం డయి పరమానందా, త్తుం డయి కుశలంబుఁ జెప్పఁ బుత్రెంచె రహిన్. 2901
- ఉ. వీర రఘూద్వహం డనురవీరునిఁ బంక్తిముఖు న్విధించు నం
దాక శుభాంగి నీ విచట డై వనశంబున మేనఁ బ్రాణముల్
దేకునఁ దాల్చి యుంటి వీర ధీరవరేణ్యుని రాముఁ గూడి య
స్తోకనుఖంబు లొందెదవు శోకము సర్వము దీత నేటికిన్. 2902
- క. పగతుఁడు రావణుఁ డీలైన, దగ విజయము మాకుఁ గలిగెఁ దప్పక నేఁ డీ
నగరము వశగత మయ్యెను, మగువా వగ లుడిగి న్నౌగమానన వగుమా. 2903
- తే. జలధి బంధించి రాముని బలయుశముగఁ
దోడుకొని వచ్చి పగతుని ద్రుంచి ప్రతిస
నెఱపునందాకఁ గంటికి నిద్ర యెఱుంగ
జనని నేటికి నామాట సత్య మయ్యె. 2904
- ఉ. ఇందునిభాస్య యొంటిమెయి నీపురిలోఁ జెఱ నుంటి విన్నినా
ల్లందుకు నాత్మలో వగచినందునఁ గార్యము లేదు వేడ్క లిం
పొంద నిజేశుఁ గూడి విభవోన్నతి నింక నయోధ్యలో భవ
న్నందరసీమయందు గరిమ న్విహారింపెద వీవు జానకీ. 2905
- మ. అని యిటు గంధవాహనుతుఁ డాడిన నామిథిలాధినాథనం
దన దళకంఠరాక్షసపథశ్రవణప్రభవప్రమోదనం
జనితనితాంతబాష్పజలసంభృతలోచన యై మనంబులో
నెనసినపారవశ్యమున నేమియుఁ బల్కుక యూరకుండినన్. 2906
- క. అనిలకుమారుఁడు వెండియు, జనకకుమారికనుజూచి జననీ చిత్రం
బునఁ జింతఁ బూని నాతో, ముమకొని భాషింప వేల ముదితపు గమ్మా. 2907
- తే. అనుచుఁ బావని వల్కిన నమృహీజ, విపులనమ్మోదవికసితలపన యగుచుఁ
బవనతనయుని వీక్షించి పలికెఁ బరమ, హర్ష గదనస్వరమున నతనితోడ. 2908
- తే. వీరశేఖర సుతాప్రిణవిభునివిజయ, కలితశుభవార్త యాలించి గాఢమోద
కంధివీచిపరంపర ల్లప్పికొన తు, ణాంతరం బేను నిర్వాక్య నైతి నిట్లు. 2909

- సీ. వానరవర్య సర్వప్రియంబులలోన నత్యుత్తమప్రియమైనరామ
భద్రునివిజయంబు పాపాత్ముడగుపంక్తివదనునినిధనంబు వరుసఁ జెప్పి
యనమానసంతోష మొనఁగితి నీయట్టి యుపకారి వేటొక్కఁ డుర్విఁ గలఁడె
గణుతింప సీప్రియాభ్యాసంబునకుఁ ధుల్య మగువస్తువొనఁగ నెయ్యదియులేదు
తే. పరగఁ డ్రెలోక్యసామ్రాజ్యపద మొనఁగిన, నాకపర్యతమంతథనం బొనఁగిన
విధిరత్నంబు లిచ్చినఁ బ్రియవచనము, లెన్నిచెప్పిన దీనికి నీడు గాదు. 2910
- క. నా విని సంతోషము మది, నావిర్భవ మందఁ బ్రకటితాంజలి యగుచు
న్బావని గ్రమ్మట వినయ, ప్రావీణ్య మెలర్చ నద్ధరానుత కనియెన్. 2911.
- తే. సౌమ్య మై సారవంతమై శ్లాఘ్యమై మహార్థమై మంజుమధురమై యమృతసార
మై మనోజ్ఞ మై నీవలు కలరుచున్న, దిట్లు భాషింపఁగా నర్హ వీవె తల్లి. 2912
- తే. అమితరత్నైఘ్న మిచ్చినయంతకంటె, నమరరాజ్యం బొసంగినయంతకంటె
దేవి నీవచనంబు నాభావమున కనంతసమ్మోదనంపాది యయ్యె నేడు. 2913
- తే. విమతుఁ బరిమార్చి రాముండు విజయలక్ష్మి, నధిగమించినకతన ననర్హదేవ
రాజ్యరత్నాద్విగుణము లర్థంబువలనఁ, బరఁగ నాచే నధిష్ఠింపఁ బడియె నేడు.
తే అనిన విని సీత మరల నిట్లనియె యుక్తి, యుక్తమష్టాంగబుద్ధిసంయుక్తమమృత
సిక్తమాధుర్యగుణవిభాషితము నైన, యుక్తిని వచింప నీవె యర్హుండ వనఘ. 2914
- వ. మఱియు భవదీయవాక్యం బత్యంతలక్షణసంపన్నంబై యున్నది. 2915
- చ. అనఘచరిత్ర నీవు పృథ్వదశ్వసుతుండవు ధార్మికుండవు
స్థనుఁడవు శ్లాఘనీయుఁడవు కాంతియుఁ దేజము శౌర్యసత్త్వము
ల్వినయము సుస్థిరత్వము వివేకము దాక్ష్యము విక్రమంబు నో
ర్పును మఱి సర్వసద్గుణసమూహము నీయెడ నుండు నిత్యమున్. 2917
- క. అన విని హర్షవిశేషం, బున నుబ్బి నమీరసుతుండు మోడ్పుఁగరములఁ
వినయవిధేయుం డై య, య్యనవంశజపత్నితోడ నిట్లని పలికెన్. 2918

అథాసీతాదేవి తనకుఁ గావలియున్నరాక్షస స్త్రీల జంపంజూచినహనుమంతుని వారింపుట.

- వ. దేవి పతిదర్శనకాంక్షివై దిక్కటి యశోకవనికామధ్వంబున దుఃఖించుచున్నని
న్నాశ్వాసంపక భయంకరాకారలై క్రౌర్యంబున దారుణవాక్యంబులఁ దర్జిం
చినయీరాక్షసస్త్రీల వధియింప నిశ్చయించితి ననుజ్ఞ యొసంగితివేని యిప్పుడ
చరణజనుజంఘోరువాణిముష్టిదంతనఖప్రహారంబుల నిందఱ నిశ్చేషంబుగా
వధించెదఁ జిత్తంబుకొలంది యానతి మ్మనిన నమ్మహాదేవి యమృతున్నందనున
కిట్లనియె. 2919

- సీ. శ్వసనసందన రాజసంశ్రయవశ్యలై పరులశాసనమునఁ బనులు సేయు
నట్టిదాసులమీఁద నలుగఁ జెల్లదు భాగ్యవైషమ్యయోగంబువలనఁ బూర్వ

దుష్కృతంబున నింత దురవస్థ దొరకొనె నవ్యక్తకర్త ఫలంబు వ్యర్థమగునె
తనపూర్వకర్తంబు దక్క నుఖంబు దుఃఖము సేయ వేటొక్కకర్త గలఁడె

తే. రావణనియాజ్ఞ నీదైత్యరమణు లెల్ల, నన్ను దర్శించి రిందాఁక నయము విడిచి
యతఁడు దెగియె నింకేమిసేయంగఁ గలరు, వీరి జంపిన మనకేమిపేరు గలదు.

వ. వా నరోత్తమా మున్నొక్కనుహారణ్యంబులోన నొక్కవ్యాధుం డొక్కశా
హులంబుచేత ధర్మింపబడి సాధ్యసంబున నొక్కవృక్షం బెక్కిన నావృక్షంబు
మీఁద నంతకు మున్నొక్క భల్లూకం బెక్కియుండి తన్ను విలోకించి మిక్కిలి
భయంబున వడంకుచున్న వ్యాధున కభయంబు దెల్పి తనయొద్దకుం దిగిచికొని
నీవు నిర్భయంబున నిద్రింపు మేను మేల్కొని యుండెద నని పలికినఁ దదవృషన
ప్రకారంబున వ్యాధుండు నిద్రించుచుండ నప్పు డావృక్షంబుక్రిందనే యుండి
వ్యాఘ్రంబు భల్లూకంబుతో నీవ్యాధుండు మన కంతకుండు దైవయోగంబున
నిప్పుడు చిక్కె వీనితోడి దేమి పని వీని దిగం ద్రోయు మేను వీనిభక్షించి యథే
చ్ఛం జనియెద దీనంజేసి నీకును నాకును సఖ్యంబు గలుగు ననిపలికిన నాభల్లూ
కంబు శరణాగతుం డైనవీనిం బరిత్యజించిన ధర్మహాని యగు నీచేప్పినట్లు సేయ
నోప నని పలికి వ్యాధుం బ్రబోధితుం జేసి యే నింక నొక్కింతసేపు
నిద్రించెద నీవు మేల్కొని యుండు మని పలికి భల్లూకంబు నిద్రించిన
నావ్యాఘ్రంబు వ్యాధునితో నీభల్లూకంబు భక్ష్యులుబ్ధంబైనతోడ మాయావా
దంబుఁ జేసె దీనిం బడఁద్రోచితివేని యేను భక్షించి చనియెద నంత నీవు నిర్భ
యంబున వృక్షంబు డిగ్గి యథేచ్ఛం జనియెద వట్లు గావించుమనిపలికిన వ్యాఘ్ర
చోదితుండై వృక్షంబుమీఁదనుండి ఋక్షంబు క్రిందంబడఁ ద్రోచిన నది యభ్యా
సబలంబున శాఖాంతరం బవలంబించి దిగువం బడక కృతాపరాధుం డైనవీనిం
బడఁద్రోయు మని వెండియు వ్యాఘ్రంబుచేత నుచ్యమానంబయ్యును భల్లూ
కంబు కృతాపరాధుం డైనను వీని నీకొనంగ నని పలికి వ్యాధుని రక్షించె నని
పురాణకథ గలదు పరుల నుద్దేశించి పాపం బాచరించువారికిఁ బ్రాజ్ఞులగువారు
ప్రత్యుపకారరూపం బైనపాపం బంగీకరింప రపకారులయందైనఁ బ్రత్యుప
కారవర్జనరూపం బైనయాచారంబు రక్షితవ్యంబై యుండుఁ బెద్ద లగువారు
చారిత్రభూషణులై యుందురు వధార్థు లగునట్టివారియందును సజ్జనునిచేతఁ
గారుణ్యంబు కర్తవ్యంబై యుండు లోకంబునం దపరాధంబు గావింపనివాఁ
డొక్కడైన లేడు దయాశాలి యగువానికి సర్వజనరక్షణంబు యోగ్యంబు
లోకంబునందుఁ బరహింసనంబును గామసంచారంబును బాపాచరణంబును
రాక్షసులకు స్వాభావికం బైనధర్మం బట్టివారియందు దండనంబు సముచి
తంబు గా దని పలికిన నవ్వాయునందనుం డవై వేదేహి కిట్లనియె. 2921

తే. పరమకళ్యాణి నీవు భూపాలమణికిఁ, బతికి రామున కనుగూఁపవత్ని వైతి
వేమనఁగ వచ్చు నీగుణం బేను విభుని, కడకుఁ జనెద సందేశంబు నొడుపుమింక.

- చ. అన విని భూమిపుత్రి ముదనుంది సమీరకుమారు మోముఁ గాం
చి నెనరు దోఁప నిట్లనియెఁ జెప్పెడిదే మిఁక ముజ్జగంబుల
న్వీనుతికి నెక్కినట్టిఘనవిక్రమశాలిఁ గకుత్స్థవంశవ
ర్ధనుని మనోజ్ఞవేషు గుణధాముని రామునిఁ జూడఁగోరెదన్. 2923
- ఉ. నా విని వాయుపుత్రుఁడు మనంబున సంతస మంది యమృహా
దేవిని జూచి పల్కె నతిధీరునిఁ బూర్ణశశాంకవక్త్రుని
న్భావజనన్నిభు న్విమతభంజను మిత్రసమేతు భ్రాతృసం
సేవితు రాముఁ జూచెదు శచీనతి శక్త్రునిఁ జూచినట్లుగన్. 2924
- క. అని పలికె యతఁడు సాక్షాద్యనజాలయభంగి నలరు వసుధానుతకు
న్వీనతి యొనరించి వీడ్పొని, చనియె రఘూత్తమునికడకు నమృద మెనఁగన్.
వ. ఇవ్విధంబునం జనుడెంచి సముచితంబుగా రాముని సందర్శించి బుద్ధిమంతుం
డగుహనుమంతుం డంజలి గీలించి యమృహాత్మున కిట్లనియె. 2926

—అంశం హనుమంతునివలన సీతావాంఛితమును విని రాముఁడు చింతించుట. అంశం—

- సీ. అపనీశ కీశసై న్యములఁ గూర్చుటయును గడల్పిపై సేతువు గట్టుటయును
పరిపంథి ననిలోనఁ బారిగొనుటయు మొదలైనయీయారంభ మేనిమిత్త
మామహీనుతను శోకాభివీడిత నింక వీక్షింప వలయు నావిమలహృదయ
నీవిజయము విని నిర్గతశోకయై పరమసమ్మోదంబు పాదుకొల్పెఁ
- తే. బూర్వక ప్రత్యయమున నాపుణ్యసాధి
చాల మది నమ్మి లక్ష్మణసహితుఁ డైన
వానిఁ గృతకృత్యుఁడై యున్న వాని జీవి
తాధిపుని జూడఁగోరెద ననుచుఁ బలికె. 2927
- వ. అని విన్నవించిన ధర్మభృద్వరిష్ఠుం డగురాముండు హనుమద్వచనంబు విని
రావణభవనోపితసీతాపరిగ్రహంబునందు మహాలోకాపవాదం బగుననియును
నిర్దోష యైనయద్దేవిపరిత్యాగంబునందు మహాదోషం బగు ననియుం దలంచి
యేమిసేయు వాఁడ నని కించిద్బాష్పపరిఘ్రతలోచనంజ్ఞై దీర్ఘంబుగా వేడి
నిట్టూర్పు వుచ్చి పరిశోధన సేయకయే జానకిం బ్రతిగ్రహించితిసేని యేతా
దృశదివ్యసుందరి యగునీత నవలోకించి రావణుం డేల యూరకుండు రాఘవుం
డెంతవపలాత్తుం డని జను లందఱు బహువిధదురితపంకకళంకితచిత్తులై నిష్క
ళంక యగుదేవియందు దోషంబును నాయందు గర్హణంబు నారోపింతు రని
తలంచి జగన్మర్యాదాపాలనార్థం బవతీర్ణుం డైనవైకుంఠుండు గావున శ్రేష్ఠుం
డగువాఁ డెద్దాని నాచరించు నదియె యితరజను లాచరింతు రనున్వాయంబను
సరించి నిష్కల్మషగా జానకి నెఱింగీయు లోకాపవాదనివృత్తికొఱకు నడ్డేవి
యందుఁ బరుషితుం డైనవాఁడుపోలెఁ బరుషాక్తు లాడుచు నద్దేవి నగ్నిప్రవే

శంబు సేయించి పద్మభవమహేంద్ర ప్రముఖసురశ్రేష్ఠులచేతఁ బ్రార్థితుండై య
వ్వల నిత్యశుద్ధ యైనదేవి సంగీకరించుతలంపున భూమి నవలోకించుచు మేఘు
సంకాశుం డైనవిభీషణున కిట్లనియె. 2928

రాముఁడు సీతం దనయొద్దకుఁ బిలుచుకొని నచ్చటకు విభీషణుని నియోగించుట. 2928

క. జనకజను శిరస్సుతను, ఘనతరదివ్యాంగరాగకలితను నవకాం
చనదివ్యాభరణోపేతను గావించికొని రమ్ముతడయ కిచటికిన్. 2929

క. అన విని విభీషణుఁడు చ,య్యన సంతఃపురము సొచ్చి యాత్మీయస్త్రీ
జనములచే ముచ్చుగ నా,ధునివచనము చెప్పి పంపి తోడన తానున్. 2930

ఉ. మానుగ నయ్యశోకవనమధ్యమునం దొకవృక్షమూలమం
దానరనాథపత్నిఁ గనియంజలిఁ జేసి వినీతగాఢ్రుఁ డై
జానకి నీవిభుండు నిను సమ్మతిఁ జూడఁగఁ గోరె దివ్యభూ
షానవచేలపుష్పచయచందనభూషిత వై రయంబునన్. 2931

చ. అనుపమయాన మెక్కు మన నాసతి యాతనిఁ జూచి యేను మె
ల్లనఁ బతిపాలి కిప్పు డనలంకృతనై చనుదెంతు నన్న నా
యనఘుఁడు భర్త చెప్పినక్రియ న్ననుదెంచుట లెన్న యన్న నా
ఘనకచ భర్తదేవతయ గావున దానికి సమ్మతించినన్. 2932

సీ. అపుడు విభీషణు సనుమతి రాక్షససతులు మైథిలికి మజ్జన మొనర్చి
దివ్యాంబరంబులు దివ్యభూషణములు దివ్యమాల్యంబులు దివ్యగంధ
మర్పించి గై నేసి రంత నాదనుజేంద్రుఁ డడ్డేవి ననదృశానర్హరత్న
ఖచితదివ్యాంబరకలితరత్నోగణరక్షిత మగుదివ్యరత్నయాన

తే. మర్రి నెక్కించుకొని రయ మాన రాము
పాలి కేతెంచి ప్రణతుఁ డై పరమహర్ష
ముప్పతిల్ల మహాసాధ్వీ సుర్విపుత్ర
సీత సర్పించె నవ్వీరశేఖరునకు. 2933

క. దనుజగృహచిరోషిత యగు, జనకసుతను గాంచినంత జననాథకుమా
రునకుఁ బ్ర మోదము దై న్యము, ఘనతరరోషంబు మూఁడుగ్రక్కునఁబొడమెన్. 2933

ప అప్పుడారఘువల్లభుండు తనపార్శ్వగతుం డైనవిభీషణు నవలోకించి నీవు శీఘ్రం
బున వై దేహిని మత్సన్నిధానంబునకుం దోడ్కొని రమ్మని యాజ్ఞాపించిన
సతండు కంచుకోళ్ళీఘ లగువేత్ర పాణులం జూచి మీరు సర్వజనోత్సార
ణంబు సేయుం డనిన వారలు ఋషి రాక్షసవృక్షచరుల నందఱ గుంపులు చేసి
దూరంబునకుం దోలిన నుత్సార్యమాణు లగువారలమహాస్వనంబు వాయువు
చేత నుజ్జృంభమాణం బైనముద్రునినిస్వనంబుభంగి నింగిఁ జేలంగె నప్పుడు
జాతసంధ్రములై నవారి నందఱ నిరీక్షించి దాక్షిణ్యంబువలనను దద్గర్జనానహ

నంబువలనను నివారించి సంరంభించై రోషకషాయితాత్మండై చుటుకుఁజూ
పుల విభీషణునిం జూచి సోపాలంభంబుగా నిట్లనియె 2935

క. సన్నాదరింప కేటికిఁ, బన్నుగ వానరుల గాసిపడఁ జేసెదవీ
రెన్నఁగ స్వజనము మాకిటఁ, గ్రస్తన మరలింపు మత్సకాశంబునకున్. 2936

—అతి విభీషణుఁడు సీతఁదేవిని రామునకు సమర్పించుట. అతి—

తే. దనుజవర సౌలములును వస్త్రములు మఱియు
గేహములు ధాత్రిలోఁ దిరిస్కీయులు గావు
తివిరి యిట్టివి రాజసత్కృతులు గావు
వారిజాక్షికి వృత్తంబై నరణ మరయ. 2937

తే. పరిణయమునందు విభునియభ్యాశమందు
వ్యసనములయందుఁ గృచ్ఛ్చములందు మఱియు
యాగమందు స్వయంవరమందు సమర
మందు సతివర్చనంబు దూష్యంబు గాదు. 2938

తే. ఈయవతి యుద్ధగతయును గృచ్ఛ్చగతయు
వ్యసనసంగతయును మదభ్యాశగతయుఁ
గాన రాక్షసనాథ యీకనులనేత్ర
దర్శనమునందు దోష మింతయును లేదు. 2939

క. కావున నీసీతను రక్షింపర నాకడకు వేగ గొనితె మ్మిపు డీ
దేవి సుహృద్దణసహితుఁడ, నై వెలిఁగెడునన్నుఁ బ్రీతి నవలోకించున్. 2940

క. అని యాజ్ఞాపించిన న,ద్దనుజేంద్రుఁడు పుణ్యసాధిన్ ధరణీపుత్ర
గొనితెచ్చి పుణ్యరతుఁ డగు, జనపతిపార్శ్వమున నునిచె నమృత మలరన్. 2941

ప. అప్పుడు లక్ష్మణుగ్రీవులును హనుమంతుండును రామునివాక్యంబు విని మిక్కిలి
వ్యధితమనస్కులై కళత్రనిరపేక్షంబు లై నయింగితంబులచేత రామునిసీతయం
దప్రియుం డైనవానిగా విత్కరించు చుండి రిట్లు వైదేహీ విభీషణానుగతయై
రామునిపార్శ్వంబునకుం జనుచెంచి ప్రీడానంకుచితసర్వాంగి యై వానరసభా
మధ్యంబున నార్యపుత్రా యని మధురంబుగా నుచ్చరించి వదనంబునఁ బటం
బొత్తి రోదనంబు గావించి సదంపడి పతిదేవతగావున సచింతితరామపునస్సం
దర్శనంబున విస్తయంబును బ్రయదర్శనంబున హర్షంబును సావభావికం బైన
స్నేహంబును మనంబున ముప్పిరిగొన రాకాశశాంకవదన యగుజానకి సౌమ్య
తరవదనయై యుదితపూర్ణచంద్ర కాంతంబగుటవలన సతిసౌమ్యం బైనరాముని
వదనంబు విలోకించి నునోగతం బైనదుగిఖంబు నవనయించె నప్పుడు తన
పార్శ్వంబున విసమ్రుశరీరిణియై యున్నసీత నవలోకించి రాముండు హృద
యాంతర్గతక్రోధుం డై యిట్లనియె. 2942

- చ. సరసిజనేత్ర యాలమున శాస్త్రపునిం బరిమార్చి నిన్ను వే
చెఱ విడిపించి పౌరుషముఁ జెల్లఁగఁ జేసి యమర్షిలాభము
స్మరువడిఁ గాంచి చిత్తమున నాటిన వైరికృతావమానము
స్వరుస విషాదము స్ఫటికినై చి కృతార్థుఁడ నైతి నెంతయున్. 2948
- క. పౌరుషము దృష్ట మయ్యెను, బారుముఖ శ్రనుము నేడు సఫలం బయ్యె
నావరక ప్రతిజ్ఞ దీరెను, ధారుణిలో నేను బాల ధన్యుఁడ నైతిన్. 2944
- ఐఐఐ రాముఁడు సీతాదేవితోఁ బరుషోత్తుల నలుకుట. ఐఐఐ-
- ఉ. ఏ నెడఁబాసియున్నయెడఁనీచలచిత్తుఁడు రావణుండు నిఁ
గాననసీమనుండి చులుక న్వేస మ్రుచ్చిలి దెచ్చె నింతయు
న్దానిని దైవకృత్య మది మానుకపౌరుషశక్తిచేరహి
నావని జయించితి న్నిభువనంబున భూరియశంబు గాంచితిన్. 2945
- క. తన కొడవిన యవమానము, ననుషమతేజమున నవల నటు ద్రోయఁగఁ జా
లనియల్పతేజఁ డగువురు, మానకుం బురుషార్థ మరసి చూచినఁ గలదే. 2946
- సీ. అబ్ధిలంఘన మాదియగుమరుత్పుతుపరిశ్రమ మంతయును నేడు సఫల మయ్యె
దరుచరసైన్యప్రదానాదిసుగ్రీవయత్న మంతయు. నేడు సార్థ మయ్యె
సామ్రాజ్యకాంక్షీయై శరణుఁ జొచ్చినవిభీషణుని కామముఫలనహితమయ్యె
బ్రాణము ట్లావక రణముఁ జేసిన శపిశ్రేష్ఠులు కృతకార్యసిద్ధు లైరి
- తే. లక్ష్మణునివిక్రమము సఫలత వహించెఁ
బరఁగ మత్సరుషంబు సాఫల్య మొందె
భువనకంటకుఁ డైనయూదివిజనైరి
ఘనరణంబున హతుఁ డైనకారణమున. 2947
- వ. అని పలికిన విని. 2948
- క. చకితమృగేక్షణ యగు జానకి నిజవల్లభునిమాట నైరాశ్యద్యో
తకమై యుండుట కడలుచు, నకటా యని లోచనముల నశ్రులు నించెన్. 2949
- తే. ఇట్లు శోకించుచున్నమహిజఁ గాంచి, భు విభుండు ప్రభుతఘృతావసిక్తుఁ
డైనదీప్తవాసకునిచందానఁ గనలి, యంత కంఠకు మదిఁ గ్రోధ మగ్గలింప. 2950
- క. రయమునఁ దిర్యక్ప్రేక్షిత, నయనుం డై బామలు మోమున న్నుడివడ వెం
డియు నెల్లవారు విన నిర్దయుఁడై పరుషోక్తి సద్ధరాసుత కనియెన్. 2951
- క. మానము గలసృపుచే నవమానముఁ బాపుటకు నదభిమానంబున నె
డ్దాని నొనరింపఁగాఁ దగు, దానిం గావించి యేను ధన్యుఁడ నైతిన్.
- క. ప్రాచుర్యంబుగఁ గుంభసంభవమునీంద్రశ్రేష్ఠుచే దక్షిణా
శాచక్రంబు జయింపఁబడ్డగతి దోశ్యక్తి ప్రహిన్నేడునీ

వోచంద్రానన శత్రుహస్తగతవయ్య నృల్లిడిం గ్రస్తుఱ
న్నాచే నిన్జిత వైతి వీక్రియ ననూనప్రాధి దీపింపఁగన్.

2453

చ. వనచరసేనఁ గూర్చుటయు వారినిధి న్యడి దాఁటి వచ్చుటల్
ఘననమరంబులోన నశకంతునిఁ బుష్టిసుహృద్వ్యతంబుగా
ననుపమశక్తిఁ ద్రుంచుటయు నాదిగ నీశ్రమ మంతయున్ ఘనా
ఘననిభవేణి నీకొఱకుఁ గా దని యుల్లమునం దెఱుంగుమా.

2954

క. పౌరుషమును జారిత్రము, భూరికులాచారధర్మము నోర్చుటకున్
మీఱి యవవాద ముడుగుట, కీరితి నొనర్చినాఁడ నిది నిజ మబలా.

2955

తే. ప్రాప్తచారిత్రసందేహ వై మదగ్ర, భాగమున నున్ననీ వక్షిరోగి మ్రొల
నున్నదీపంబుచందాన నువద నాకు, మిగులఁ బ్రతికూల వైతివి వగవు లేల.

నీ. పరగృహోపిత యైనవత్సని గ్రస్తుఱఁ గులమును దేజంబు గలపుగుఘాడు
మిగుల సుహృత్సఖ్య మగుమానసంబునఁ గైకొనఁ దలఁచునె వీక రావ
ణాంకపరిభ్రష్ట వై దుష్టదృష్టిచేఁ బరిదృష్ట వై నని స్మరల నెట్లు
గైకొందు రిపుహస్తగత మైనయశమును గ్రస్తుఱఁ గొంటి దోర్బలముపేర్చి

తే. నబల మాకు నీతోడికార్యంబు లేదు, రక్తి లేదు నీమీఁదియానక్తి లేదు
ప్రజ్ఞ లేటికి మాచే ననుజ్ఞ వడసి, యెచటి కేనియు నరుగు మింకేమి గలదు.

క. తననుందిరమునఁ జిక్కిన, ఘనవేణిని దివ్యరూపఁ గాంతను నిన్నున్
గనుఁగొని యిన్నాన్లేటికి, దనుజాధముఁ డూరకుండుఁ దద్దయుఁ దాల్చిన్.

2956

ప పుత్రనదృశు లై నలక్ష్మణభరతసుగ్రీవవిభీషణులలో నెవ్వని నైననొక్కని నాత్మ
భరణార్థం బనుసరింపు మని పలికినఁ బ్రియశ్రవణార్థ యైనయవ్వైదేహి సరో
మం డైనప్రియునివలనఁ బనుషంబును రోమహర్షణంబు నశ్రుతపూర్వంబును
హూంబు నైననయ్యప్రియవచనంబు విని గడగడ వణంకుచు గజేంద్రహస్తా
భిహత యైనసల్లకి తీరంబు నించినచందంబున బాష్పంబు నించి ప్రవృథి
తాంతరంగ యై లజ్జాభరంబున మొగంబు వాంచి నిట్టూర్పు సెలఁగ వదనార
విందంబు గంద ననుండశోకతాపంబు వైకొన దుఃఖరసాధిదేవతయుం బోలఁ
జూపట్టుచు బాష్పగద్గదకంఠియై మెల్లన నిజభర్త కిట్లనియె.

2959

— శ్లోకం నీతాదేవి రామునిమాటలు విని పఠింపించుట. —

నీ. హృదయాదివాద ప్రాకృతుఁడు ప్రాకృతనల్ల కర్ణదారణ మైనకఠినవాక్య
మిశ్లేల పలికితి విటువంటిమాట నీ వనుట కే వినుట కనర్హరూప
మై యున్న దిపుడు సుహృత్త నీవు వలంచినట్టిదుష్టాతి గా నర్కచంద్ర
సావకు లాన్నిగఁ బలికితి నిమ్మాట ధరలోన దుష్టకాంతలప్రచార

తే. మరసి స్త్రీజాతి యంతయు నట్లే యంచుఁ

జిత్తుమున నెంచితివి నాదుచిత్తవృత్తి

యాదినుండి పరిక్షిత మయ్యెనేని

పంచన యిదేల విడువుము పట్టిశంక.

2950

దుఃఖభరమున నవశనై దుష్టదైత్య, గాత్రసంస్పర్శ మొందితిఁ గాని నాకుఁ
గామకారంబు లేదు నిక్కముగ నందు, దైవ మటుచేసె నుదపరాధంబులేదు.

తే. దనుజుఁ డప్పుడు ననుఁ గేల దాకినందు, కథివ జీవితత్యాగంబునం దొకింత
శక్తి గలదేని యప్పుడే చత్తు నవశ, నగుటఁ జేసి చావంగరాదయ్యె నాకు.

ఆ. పరులచే గ్రహింపఁబడుటకు శక్యంబు, గాని దగుట నాదుమానసంబు
నృపవరేణ్య యవుడు నీమీఁద వర్తించె, జక్కె గాత్ర మేమి సేయుదాన.

వ. దేవా చిరకాలంబున నుండి నొక్కచోట సహసంవాసంబును సహసల్లాపం
బును సహసంచారంబును సహక్రీడయు సహసంసర్గంబునుం గావించినవాఁడ
వయ్యు మత్స్వభావం బెఱుంగనికారణంబున నేను మిక్కిలి హతనైతి నింత
యనుమానంబు మనంబున నిడికొని యుండి నాటికి నాఁడే వినర్జింపక మత్సు
శలం బరసి రవ్వని హనుమంతు నేల పంచితి వవ్వీరోత్తముండు ప్రత్యక్షంబుగా
నప్పటినుదృష్టాంతంబంతయు నెఱింగి యున్నవాఁడు నీవలన నైరాశ్యం
బెఱింగిన నే నప్పుడే ప్రాణత్యాగంబు సేయుదు దానంజేసి నా కింతకాలంబు
భవద్వియోగజనితవ్యథ లేకయుండు నీకును బ్రాణసందేహకరం బైనయీవృ
థాపరిశ్రమంబు లేకుండుభవత్పులు లై ననుగ్రీవాదులకును నిష్ఫలంబైనయీప
రిక్లేశంబు గలుగకుండు లఘుచిత్తునిచేతంబోలె నీచేత స్త్రీత్వంబు పురస్కరించు
కొని శ్రోధంబు ప్రకటింపంబడియెఁగాని మచ్చిలంబు విదితంబుగాదయ్యె జనక
వ్యాజంబున వసుధాతలంబున నుండి యేను బొడముటయును బాల్యంబున
నుండి మత్సుచరిత్రంబును సదాచారంబును విచారింప వైతివి బాల్యంబునందు
నీచేత నాచరింపంబడిన పాణిగ్రహణం బప్రమాణీకృతం బయ్యె మదీయశీలం
బును నీయందుం గలభక్తియు సర్వంబును వెనుకకుం ద్రోచితి వని పలికి రోద
నంబు సేయుచుఁ దత్పరిసరంబున దీననదనుండై చింతించుచున్నలక్ష్మణు నవలొ
కించి యిట్లనియె.

2964

—ఈ సీతానియోగంబున లక్ష్మణుండు చితి యొనర్చుట. —

సీ. అనఘాత్త యేను మిథ్యాసవాదము నొంది జీవింప నేర్చునే చింత యేల
యీవ్యసనంబున కెలమి భేషజ మైనచితిఁ జేర్చు మిపుడెల్ల హితులమ్రోల
సద్గుణంబులచేత సంప్రీతి నొందనిభర్తచే విడువంగఁ బడిననాకుఁ

గరము ప్రమాణంబు గావించుటకు సర్వ మైనప్రదీప్త్యాగ్నియందుఁ జొత్తు

తే. ననిన నాలించి లక్ష్మణుఁ డన్న మోము

గని తదాకారసూచితకార్యభావ

మెఱిగి తదనుమతంబున హరులు వెఱుగు

జెంద దృఢకాష్ఠములచేతఁ జితి యొనర్చె.

2965

చ. వెఱవక నిష్ఠచే నపుడు వీరసతివ్రత యైనసీత చె
 చెప్పర బతికిం బ్రదక్షిణముఁ జేసి నురాలికి భూనురాలికి
 వ్వరున నమస్కరించి యలవహ్నిసమీపముఁ జేరి హస్తముల్
 స్థిరమతి ఫాలభాగమునఁ జేర్చి జనంబు విసంగ నిట్లనున్.

2966

—అథ సీతాదేవి యగ్నిప్రవేశము సేయుట. అథ—

సీ. అనిశంబు మచ్చిత్త మాత్మనాథునియందుఁ దవిలి వర్తించుట తథ్య మేని
 వితతదుష్టత్యశంకిత నైనయే సుర్వి నతిశుద్ధచారిత్ర నైతి నేని
 కరము వాఙ్మానసకర్మంబుచే మనోధిపుమాట మీటి వర్తింపనేని
 రవిచంద్రదిగ్వాయురాత్రిసంధ్యాదినభూనభంబులు సర్వభూతములును

జే. నకలదిక్పాలకులు నాదుసచ్చరితము, సర్వము నెఱింగి యుండుట సత్యమేని
 నవనహేతువు లోకైకసాక్షి యైన, చిత్రభానుండు నన్ను రక్షించుఁగాక. 2967

చ. అని యిటు వల్కి త ప్తకనకాభశరీరిణి త ప్తహేమమం
 డన యగుసీత వహ్నికేఁ బ్రదక్షిణము స్వగ నాచరించి చ
 య్యన గగనంబు ముట్టి భయదాకృతి మండెడుచిచ్చులోఁ బ్రవే
 శన మొనరించె సర్వజనసన్నిధియందు దవిశంకితాత్మయై.

2968

క. రయమున నీగతి శిఖలో, నియతి న్వడిఁ జొచ్చినట్టిన్మవపుత్రిని ద
 ద్దయు శోకంబునఁ గనుఁగొని, భయ మందిరి సర్వజనులు బాలుకు వృద్ధుల్.

క. ఘనపుణ్యఘృతాహుతిక్రియ, సనలుఁ బ్రవేశించినట్టియవనీతనయ
 స్లనుఁగొని ముల్లోకంబులు, ఘనవాతహతాంబునిధులకరణిఁ జలింపెన్. 2970

క. ఊహ గలంగక యీగతి, సాహసమున నగ్నిబడినజనకజను జగ
 న్తోహనవిగ్రహఁ గనుఁగొని, హాహాకారములు చేసి రసురులు స్లవగుల్. 2971

ఆ. సవనమందు మంత్రసంస్కృత యగువసుధార వడినభంగి దహనమధ్య
 మందుఁ బడినసీత నఖిలజగన్మాతఁ, జూచి వగచి రచటినుదటు లెల్ల. 2972

తే. కరము శస్త్ర యై నాకలోకమున నుండి
 నిరయమునఁ బడ్డదేవతాతరుణిమాడ్కిఁ
 బావకునియందుఁ బడినయావరమసాధ్యిఁ
 జూచి శోకించి రవ్వుడు సురలు మునులు.

2973

క వారలదీనధ్వని విని, కాకుణికుండు విభుండు ఘోరకర్తము నాచే
 గారిత మయ్యె ననుచుఁ గన్నీ రొలుకఁగ ధ్యాన మూని దినుం డయ్యెన్.

—అథ బ్రహ్మరేంద్రాదులు రామనిం జూడ వచ్చుట. అథ—

సీ. రాజరా జగుయక్షరాజు రిపుధ్వంసి యైనకాలుండు సహస్రాక్షుఁ డైన
 పురుహూతుండు పరంతపుం డైనవరుణుండు మూడుకన్నులు గలభూతనాథుఁ
 డఖిలలోకవిధాత యైనవిరించునుఁ డాదిగాఁ గలనిఖలాదితేయ

వరు లర్కనన్ని భవరవిమానములతో నచ్చోట నవ్వేళ నరుగుదెంచి

తే. నముచితంబుగ సంజలినహితుఁ డైన
రాఘవునిఁ జూచి కేయూరరత్నవలయ
ముద్రికాలంకృతము లైనభుజము లెత్తి
యిట్లనుచుఁ బల్కి రాజగద్ధితునితోడ.

2975

ఆ. రామభద్ర నీవు త్రైలోక్యకర్తవు, జ్ఞానవిదులలోన ఘనఁడ వీవు
నిన్ను నీవు దెలియనేరక నహిలోఁ, బడెడునీత నేల యుడువ వకట.

2976

సీ. అఖిలలోకంబుల కాదికర్తవు నీవు. పరుఁడవు పూర్వకల్పంబునందు
సాధ్యులయందుఁ బంచమసాధ్యుఁడవురుద్రులందష్టముఁడవు స్వయంప్రభుఁడవు
వానుడేవుండవు వసువులలో ఋతఘామాఖ్యవనుఁడవు తలఁప నీకుఁ
గర్జంబు లాశ్వినుల్ గన్ను లినేందులు వసుధ పాదములు దివంబు శిరము

తే. సృష్టి కాద్యంతములయందు దృశ్యమాన
మైనవస్తువు నీవు మహానుభావ
ప్రాకృతం బైనపురుషునిభంగిఁ బుణ్య
శీల యగుజానకి నుపేక్షచేసె దేల.

2977

వ అని పలికిన సర్వలోకవిభుం డైనరాముండు లోకపాలురచేత సంస్తూయమానుం
డయ్యును బ్రహ్మవలన నాత్మస్వరూపగుణవిభూతిని సర్వజనులయందుఁ బ్రక
టింపం జేయుట కుద్యక్తుం డైన సనాశీల్యంబు దర్శింపం జేయుచు నయ్యమర
శ్రేష్ఠుల కిట్లనియె.

2978

ఉ. అవ్వసుధేశ శేఖరున కాజకిఁ బుత్రుఁడ రామనాముఁడ
న్మువ్వరకంఁటెఁ బెద్దను మనుష్యుఁడ నంచుఁ దలంచుచుండు నే
నెవ్వఁడ నాకుఁ బూర్వతను వెయ్యది విష్ణుఁడ నంటి రిప్పుడే
నివ్వసుధ స్థనించుటకు నెయ్యది కార్యము దెల్పుఁ డింతయున్.

2979

క. అని పలికిన విని మెల్లన, వనభభవుఁడు రాముఁ జూచి వాగైవచిత్రి
న్వినపించెన నీచందము, విను మని యిట్లనుచుఁ బత్నీవినయం బెనఁగన్. 2980

—అంత బ్రహ్మదేవుండు నీవు నారాయణుఁడ వని రామునకుఁ చెల్పుట —

సీ అనఘాత్త నీవు నారాయణుండువు చక్రధరుఁడవు విభుఁడవు దైత్యహంత
ప్రమేయుండువు స్వప్రకాశుండువు పురుషోత్తముండువు భూతభవ్య
కాలాత్మకుండు వక్షురుఁడవు నిత్యుండు వాదించుధ్యాంతశూన్యాద్యయుండువు
ఘమాత్మఁడువు పరబ్రహ్మవు పరుఁడవు సత్త్వభూతుండువు తత్త్వనిధివి

తే. పురుషుఁడవు శార్ఙ్గకోదండధరుఁడ వజుఁడ
నఖిలవిషయేంద్రియవిభుండు వయ్యతుండు

వనుపమచతుర్భుజుండ వనంతనామ

రూపుండవు సర్వలోకై కదీపకుండవు.

2981

తే. ఏకశృంగవరాహుండ వీవ కావె, భావనాతీతమూర్తివి నీవ కావె

నిఖిలలోకై కకర్తవు నీవె కావె, నిరుపమానందఘనుండవు నీవె కావె. 2982

తే. అజతుండవు వ్యాపకుండవు సర్వాదితేయ

వందితుండవు, విద్యానుయనందకాఖ్య

ఖడ్గధరుండవు నిరుపమకాంతియుతుండ

వాద్యుండవు శాశ్వతుండవు బృహద్భులుండవు.

2983

నీ. శమమును దమమును ఊమయును బుద్ధియు నిత్యచిదప్రస్తువు నీవె కావె

సత్యంబు మఖము వషట్కార మోంకార మావిర్భవస్థాన మీవ కావె

మధుసూదనుండవు వామనుండవు ప్రభవుండ వీశ్వర రూపుండ వీవ కావె

యింద్రకర్ముండవు మహేంద్రుండ వఖిలలోకేశుండ వజరుండ వీవ కావె

తే. కమలనాభుండవు రణాంతకాఽఁ వఖిల, నేతవు నియామకుండవు నీవ కావె

ప్రాణులకు నిత్యము స్వకర్మఫల మొసంగ, నేర్పరివి విశ్వమయుండవు నీవకావె.

వ. మహాత్మా దివ్య లగుమహర్షులు నిన్ను వివ్వకేసుండ వనియును సేనాని వని

యును సర్వలోకంబుల కాశ్రయణీయుండ వనియు సుపాయభూతుండ వని

యును సహస్రశాఖసామవేదస్వరూపుండ వనియును నిత్యనైమిత్తికకామ్య

రూపసామాన్యవిశేషచోదనారూపశతజహ్వంబుండ వనియును శ్రేష్ఠతముండ వని

యు సస్త్రదాదుల కెల్లఁ గర్త వనియును స్వయంప్రభుండ వనియు సనవరతం

బౌరాధింపునట్టిముక్తులకుఁ బ్రాప్యస్థానం బనియును సృష్టికంటఁ బూర్వం

బును బరంబును స్వాంతర్గుప్తానంతకోటిజీవసంఘాతుండ నై యుండుమేటి వని

యును సత్యంబు వనియుఁ బరంబు తనియును బ్రభవనిధనంబులు తేనివాండ వని

యు సపరిచ్ఛేద్యుండ వనియును బ్రహ్మాదులు నీనిజరూపం బెఱుంగ రనియు సర్వ

భూతంబులయందును గోబ్రాహ్మణులయందును దిక్కులయందును గగనంబునం

దును బర్వతంబులందును వనంబులందును నిత్యం బంతర్యామిత్యంబున గోచ

రించువాండ వనియును సహస్రశీర్షుండ వనియును సహస్రనేత్రుండ వనియునుం

గొనియాడుదురు మఱియును 2985

తే. ఆదికూర్కస్వరూపుండ నై సమస్త, భూమిభారంబుఁ దాల్చినప్రోడ వీవు

లంతమందును సంకర్షణాత్మకుండ, నై జలంబులఁదోచుమహాహి వీవు. 2986

నీ. లోకనాయక విను లోకంబు లన్నియు సరయ నీకుఁజేల్లో నణఁగి యుండు

నీకోప మగ్నియు నీజహ్వ భారతి నీహృదయం బేను నీప్రసాద

మిందుండు నీష్ఠైర్య మిల నీశరీరంబు నిఖిలజగంబులు నీదుతెప్ప

లహము రాత్రియుఁడనూరుహములు వేల్పులు పరఁగనీప్రాణము ల్పవనములును

తే. నీదుసంస్కారములు సర్వవేదములును, నీదుకర్ణము ల్లిక్కులు నీదుదృక్కు
లర్కచంద్రులు నీకంటె నన్యమైన, వస్తు వెద్దియు లే దార్తవరద రామ.

తే. విశ్వనాయక మున్ను త్రివిక్రమములు
విక్రమించి త్రిలోకంబు లాక్రమించి
బలిని బంధించి యనుకంప సెలగ రాజ్య
మింద్రున కొనంగినఘనుండ వీవ కావె.

2988

తే. అనఘచారిత్ర నీవు నారాయణుడవు, వసుమతీపుత్రి లక్ష్మీ రావణవధార్థ
మర్ధి మానుషహృద మింపలరఁ దాల్చి, యవని నవతార మొందితి వయ్య నీవు.

తే. రావణుడు నేడు హతుఁ డయ్యె రణములోన
నవతరించినపని దీరె హర్ష మొదలె
రాజసుత యింక శేష కార్యములు దీర్చి
చెలఁగి స్వస్థానమునకు వేంచేసె దీవు.

2990

క. నీవిక్రమంబు తేజము, నీవీర్యము నీయశంబు నీవర్చనము
దేవ నినుఁ గూర్చి యే నిటు, గావించిన న్నవ మమోఘకరమై యుండున్. 2991

క. సూరిజనస్తుత ధర్మవిశారద నీయందు భక్తి సమీపింపదా
వ్వారు గల రట్టినజ్జను, లారయ ధరలో నమోఘు లై యుందు రొగిన్. 2992

క. అజని ఖగధ్వజనిఁ జతుర్భుజని భృతద్విజఁ బురాణపురుషోత్తముని
సృజించునట్టిజను లుభ, యజగంబులఁ గోర్కు లొంది యరుగుదు రభవా.

క. శ్రుతిసిద్ధము దివ్యం బ ప్రతిమం బతిగుహ్యమును బురాతన మగునీ
యతిహాసము గొనియాడిన, చతురుల కశుభంబు లేదు సత్య మధీశా. 2994

—ఇది అగ్నిదేవుండు సీతాదేవిని రామునకు సమర్పించుట. ఇంకా

వ. అని యిట్లు పద్మగర్భుండు గొనియాడిన నమృహాత్మునివచనంబు విని యవ్వభావ
సుండుశీఘ్రంబున వహ్నిప్రవేశకాలంబునందు యాదృగ్వస్త్రాంగరాగ్ర గాభ
రణయు క్తయై యుండఁ దాదృశసాభాగ్యయు క్త యైననీత ననంతగుణసమేత
సతినత్కులజాత సభినవాదిత్యసమవ్యోత నానీలకుంచితచికురవ్రాత ననర్హతప్ర
కాంచనభూషణస్పీత నంచితసాతివ్రత్యధర్మాభీత నక్లిష్టమాల్యాభరణోపేత
సఖిలలోకైకమాత సంకంబున నిడికొని చిత్రామధ్యంబున వెల్వడి రాముని
కడకుం జనుడెంచి యద్దేవి నమృహాత్మున కొనంగి వినయంబున నిట్లనియె. 2995

ఉ. రామనరేంద్ర యీజనకరాజకుమారికయందుఁ గల్గవం
బేమియు లేదు నీవచన మించుక యైన సత్రిక్రమింప దీ
శ్వామి సువృత్త సాధ్వీయు ననన్యశరణ్య మనంబు భాగ్యనము
న్నీచుముతో నసారతము నీఫయిఁ జేర్చి భజించు నిత్యమున్.

2996

మ. అగజేశస్తుతవీర్య కృత్రిమమృగవ్యాజంబున స్నిన్ను దూ
రగతుం జేసె దురాత్ముఁ డాదనుజఁ డీరామ సతీరథఁ డా

- గ్యగుణాధ్యన్తిథిలేంద్రపుత్రిని బలాత్కారంబునం బెచ్చి చొ
ర్యగతి ద్వాచె నిజాలయోల్లసదశోకారామమధ్యంబునన్. 2997
- ఉ. నూయలు వన్ని రావణుడు మాటికి నెన్నిదురుక్తు లాడినం
బాయక రాక్షసాంగనలు పట్టుగఁ దర్జనభర్జనోక్తుల
న్రాయిడి పెట్టిన నివ్వనక రాజవరా త్వదధీనచిత్తయై
యాయవనీతనూజ మది నెప్పుడు నిన్నె దలంచుఁ గావునన్. 2998
- క. రవికులవర నావచనము, జవదాటక పుణ్యసాధిన్ జనకతనూజ
స్మృతిమలచిత్తను జేఱొని, యవిరళమోదమున నేలుమయ్య మహాత్మా. 2999
- వ. అని అగ్ని దేవుండు పలికిన విని ద్యుతిమంతుఁడును మహాతేజండును దృఢవిక్ర
ముండును ధర్మభృద్వరిష్ఠుండును వక్తలలోన శ్రేష్ఠుండు నగురాముండు ప్రీతి
చేతన్ముండై యానందబాష్పవ్యాకులలోచనం దైయొక్కింతసేపు విచారింపి
యవై వశావసరున కిట్లనియె. 3000

—ఊఊ రామం డగ్నిదేవునివచనంబున నీతాదేవిం బరిగ్రహించుట. ఊఊ

- చ. సురవర యీమహీజ పరిశుద్ధచరిత్రను గా నెఱింగియు
స్మరసదనస్థ యైనతనవత్నిని శోధన సేయ కర్ణి గ
మృతఁ గొనియె న్రఘూత్తముఁడు బాలిశుఁ డంగజమత్తుఁ డంచు న
త్పూరుషులు ధిక్కరింతు రని దోషము వాయుగ నింతచేసితిన్. 3001
- క. ముల్లోకంబులఁ గలవా, రెల్ల విలోకించుచుండ నీనతి శిఖలో
మెల్లనఁ జొచ్చి శుచిత్వము, తెల్లము గావించె నేఁడు దేవత లలరన్. 3002
- క. మిగుల న్వతేజోరక్షిత, యగునీనతి గడవఁ జాలఁదాదశకంతుం
డొగి సాగరంబు వేగ మె,నఁగ వేల నతిక్రమింపఁజాలనిమాడ్కిన్. 3003
- తే. దినకరునిఁ బాసి యుండనిదీ ప్తిభంగిఁ, బరఁగ నీసాధిన్ నన్నెడఁబాసియుండ
దాత్మవంతుఁడు కీర్తిన ట్లనిక మేను, విమలచారిత్ర నీనతి విడువఁజాల. 3004
- క. దురితాత్ము డైనరావణుఁ, డరయఁగ నందీప్త యైనయనలశిఖక్రియ
న్నిరుపమగతి వెలిఁగెడునీ, కరటిగమన సంస్పృశింపఁ గాఁ జాలఁ డొగిన్. 3005
- వ. మహాత్మా త్రిలోకంబులయం దతివిశుద్ధయు ననన్యహృదయయు మచ్చిత్తవరిర
క్షిణియు నైనయీనీత నవశ్యంబు భవద్వచనంబునం బ్రతిగ్రహించెదననిపలికి
యారఘవంశవల్లభుం డమ్మహీపుత్రిని సాదరంబుగాఁ గైకొని ప్రియవచనంబుల
గారవించి తత్ప్రమేతుం డై రోహిణీసహితుం డైనపూర్వశశాంకునిపొంకంబున
నలరె నీతాపరిగ్రహణంబు విలోకించి యెల్లవారును బరమానందభరితాంతః
కరణులై రంత సర్వలోకమహేశ్వరుండు రఘుపుంగవు నవలోకించియిట్లనియె.

—ఊఊ ఈశ్వరుం డచ్చటికి వచ్చియున్నదశరథుని రామవతుం జూపుట. ఊఊ

- నీ. కమలాక్ష దైవయోగమున నీయద్భుతకర్మంబుఁ జేసితి కడిమి మోఱిసి
ఖలుఁ డైనదశకంతువలనఁ బుట్టినభయ మణఁగించి జగముల కమితహర్ష

మొసఁగితి వింక నయోధ్య కేగి మహాత్ము భరతుని శత్రుఁఁ యగుముఁ గరముఁ బ్రీతి
మన్నించి తల్లుల మక్కువ సేవించి రాజ్యంబు గైకొని ప్రజలఁ బ్రోచి
జే. వంశకరు లగుపుత్రులఁ బడసి యశ్వ, మేధసవనంబుఁ జేసి యమేయకీర్తి
తగ నుపార్జించి ద్విజులకుధన మొసంగి, చెలఁగి స్వస్థానమునకు వేంచేయుమయ్య.
శా. దేవా యీమహనీయుఁ డాదశరథాధీశుండు మీతండ్రి నం
సేవార్తుండు మహాయశుం డితఁడు నీచేఁ దారితుం డై నురేం
ద్రావాసంబు లభించి భాస్వరవిమానాహూఁ డై నన్ను నం
భావింపం జనుదెంచినాఁ డితనికి నృక్తి న్నతిం జేయుమా. 3008

ప అని నియోగించి దేవదేహగ్రహణంబున నపరిజ్ఞాతుఁ డై యున్నదశరథుని
నంగుళిని రేశంబుఁ జేసి చూపిన. 3009

ఉ. ఆరఘువంశశేఖరుఁ డుమాధిపువాక్యము లాలకించి సొం
పార విమానరాజమున నద్భుతకాంతి వెలుంగువాని ను
శ్రీరమణీయచేలము ధరించినవాని గురు స్తహాగుణో
దారునిఁ గాంచి లక్ష్మణయుతంబుగ నంజలిఁ జేసె భక్తితోన్. 3010

— ఇతి దశరథుండు రామలక్ష్మణులఁ గన్పొందించుకొనుట. —

చ. తన కిటు మ్రొక్కినట్టిసుతు ధన్యునిఁ బ్రాణసమాను రామునిం
గనుఁగొని దేవయానమునఁ గన్పతరద్యుతి నొప్పుచున్నయ
జ్ఞనపతి హర్ష యుక్తుఁ డయి నయ్యన నంకముఁ జేర్చి బాహులక
మునుకొని గ్రుచ్చి తచ్చిరము మూర్ఖుని వేడ్క దలిర్చు నిట్లనున్. 3011

చ. ధనపర యైనకైక మును తప్పక పల్కినకూరవాక్యము
ల్లనమున నాటియున్నయవి మానుగఁ దవ్విద్రహితుండ నైననా
కనిమిషలోకవాసము సురాధిపసఖ్యము దేవమానిషా
జనము రుచింపకున్నయది సత్యముఁ బల్కితి నందనోత్తమా. 3012

ఆ. కుశలి వై ననిన్ను గుణి యైనలక్ష్మణుఁ, గాంచి నేడు మిమ్ముఁ గొంగిలించి
హిమవిముక్తుఁ డైనయినుమాడ్కి దుఃఖంబు, వలన విడువఁబడినవాడ నైతి.
తే. ఖ్యాతిఁ గన్నయన్తావక్రిచేతఁ దొల్లి, యలకహోళుండు తారితుం డైనమాడ్కి
శీలవంతుండ నై ననీచేత నేను, దారితుండ నై చెలంగితిఁ దనయవర్య. 3014

తే. అమరకంటకుఁ డైనదశాస్యు నాజిఁ, బారిగొనుట కట్లు నాఁడు నిర్దరులచేత
రమణనభిషేకవిష్ణు కార్యముఘటింపఁ, బడియెననియిప్పుడెఱిగితిఁబరమపురుష.

క. గహనమున నుండి గ్రమ్మఱ, గృహమున కరుదెంచినట్టికృతకృత్యుని ని
ప్రహిమీఱఁజూచిమాయమ, యహిమాంశుకులేంద్రధన్యుగునిక్కముగన్.

క. విలసదభిషేకపుష్కర, కలితాంగుండ నై ననిన్నుఁ గనుఁగొని పురిలోఁ
గలనా రందలు హర్షోజ్జ్వలు లె విహరింపఁగలరు —

క. యుక్తుం డనురక్తుఁడు కడు, భక్తుఁడు నృపధర్మవిదుఁడు భగతుఁ డతనితో
యుక్తుఁడనై యుండఁగ నా, నక్తి న్నినుఁ జూచుకాంక్ష చాలఁ బొడమెడిన్.

—అథ రాముఁడు కైకేయీభరతుల ననుగ్రహింపుమని దశరథుని ప్రార్థించుట. —

వ. వత్సా సీతాలక్ష్మణసహితుండ నై ననీచేత నరణ్యంబునఁ బదునాల్గువత్సరం
బులు నిర్వాతితంబులయ్యెనివృత్తవనవాసుండ నైతివి నీప్రతిజ్ఞ సాఫల్యంబు
నొందె. రావణవధం బాపాదించి దేవతలకు సమ్మోదం బొసంగి కృతకృత్యుండ
నై శాశ్వతం బైనయశం బుపార్జించితివింక భ్రాతృసహితంబుగా సామ్రాజ్యంబు
గైకొని దీర్ఘాయుష్మంతుండనై సుఖంపుమని పలికిన నారాముం డమ్మహీపతివచ
నంబు విని యంజలి గీలించి మహాత్మా నాయందుం గలవాత్సల్యంబు భరతుని
యందును బ్రకటింపం జేయుము మున్ను సపుత్ర నై నసన్నుఁ బరిత్యజించెద
నని కైకేయితో నాడితి విప్పు డాఘోరశాపం బమ్మహాదేవిని స్పృశింపకుండ
ననుగ్రహింపు మని ప్రార్థించిన నమ్మహారాజశేఖరుఁ డగుంగాక యని పలికి
పదంపడి సౌమిత్రిఁ గాఁగిలించికొని యిట్లనియె.

3019

సీ. జానకీయుతుఁడనై సతతంబు రాముని నతిభక్తి సేవించినందువలన
నాకు సమ్మోదంబు నీకు ధర్మఫలంబు పరమయశంబు సంప్రాప్త మయ్యె
రాఘభద్రుఁడు జగత్త్రయసుంగళ ప్రదం డింద్రాదిదిక్పతు లితరసురలు
పరమర్షు లిచటికీఁ బఱతెంచి యమ్మహాపురుషునిఁ బూజించి పొగడి రిపుడు

తే. రాముఁడు ప్రసన్నుఁ డగుచుండ రమణ నీకు
స్వర్గము యశంబు మహిమయుఁ జాలఁ గలుగుఁ
గావున ననారతంబు రాఘవున కర్థి
నుచితభంగి శుశ్రూష సేయుము కుమార.

3020

తే. విను మఖిలవేదతాత్పర్యవిషయభూత, మక్షరంబు రహస్యమవ్యక్త మజము
నిర్మలం బవ్యయము బ్రహ్మనిర్మితంబు, నై నపరతత్త్వ మితఁడె ను మ్మనఘచరిత.

క. రాముని మహానుభావునిఁ, గా మది నెఱిగిఁగొని నీవు ఘనతరభక్తి
న్నేమంబున సేవింపుము, సౌమిత్రి దీన యశము జగముల నిండున్.

3022

వ. అని లక్ష్మణుం బ్రబోధించి యమ్మహీపతి సీత నవలోకించి యిట్లనియె.

3023

చ. ఘనభుజఁ డైనరాఘవుఁడు గ్రద్దన నిన్నిపు డన్నమాటకు
న్ననమునఁ జింత సేయకుము మానసతీ పరిశుద్ధఁ జేయుమం
తనమున నిట్లొనర్చెఁ బరదైవము నీకు విభుండె గావున
న్యనుకొని యిమ్మహాత్ముని సమున్నతభక్తి భజింపు మెప్పుడున్.

3024

క. అని యిటు రాముని లక్ష్మణు, జనకసుతను గారవించి జననాథుఁడు చ
య్యన దివ్యవిమానముతోఁ, జనియె న్నురపురి కనంతసమ్మోదమునన్.

3025

శ్రీశ్రీ ఇంద్రుడు రామనకు వరంబు లొసంగుట. శ్రీశ్రీ

తే. అంత జంభాంతకుడు ముదితాత్ముడగుచు

రామభద్రుని గాంచి హర్షమున బలికె

బాసంగ నీదర్శనము మా కమోఘ మయ్యె

హర్ష యుక్తుండ నైతి మహాత్మ నేడు.

3026

క. నీకోరినవర మొనగెదఁ, బ్రాకటముగ వేడు మనినఁ బ్రాంజలి యై నీ

తాకాంతుఁడు హర్షంబునఁ, బాకారిం జూచి మధురఫణితిం బలికెన్. 3027

నీ. అమరేంద్ర నామిఁద ననుకంప గలదేని యడిగెద దాని నత్యముగఁ జేయు

మన్నదర్శంబుగా నాండ్రడ్డబిలఁ బాసి యరుదెంచి నాకుఁ బ్రియం బొనర్పఁ

దెగువమై రణములోఁ బగతుల మార్కొని వారిచే హతు లైనవార లెవ్వ

రట్టిగోలాంగూలహర్యక్షవీరు లెందఱు గల రందఱు మరల బ్రతికి

తే. తగ విశిష్యులై తొల్లిటిపగిది నలఘు

మతియుఁ దేజము భుజవిక్రమంబు బలము

ధృతియుదాత్త్యంబు గలిగి వర్తించువారు

గాఁ బ్రసాదింపు మిదియె మత్కంక్షితంబు.

3028

ఆ. మతియు ననిమిషేంద్రమర్కటోత్తములు వసించి యున్నవివిన మంచితముగ
సంతతంబు మూలజలఫలయక్త మై, యుండునట్టివరము లొనగ వలయు.

వ. అని యడిగిన నప్పాకశ్శాసనుండు రఘుపుంగవునితో మహాత్మా నీ విష్ణు డడిగిన
వరంబు రణంబున రాక్షసప్రయుక్తసాయకవిలూనంబులై యీవలావలం బడిన
కరచరణకర్ణ నాసాకంఠ పుచ్చాద్ధి సర్వావయవస్వస్థానసంధానపరలోకగతజీవిత
సమానయనరూపాఘటితార్థఘటకత్వంబువలన మహాత్త్వంబు ప్రాపించి యు
న్నది నావచనం బనృతంబు గాదు నీవు కోరినయట్లు సంగ్రామంబున దానవుల
చేత నికృతాననభావంబులై కూలినవానరభల్లూకగోలాంగూలవీరు లెందఱు
గల రందఱుమత్ప్రసాదంబున నీక్షణంబున సప్రాణులై నుపులైనవారు ప్రబుద్ధు
లైనమాడ్కి లేచి నీరుజులును నిర్వ్రీణులును సంపన్నబలపౌరుషులును నై
తమతమసుహృద్బాంధవజ్ఞాతిపుత్రకళత్రాదులం గూడుకొని పరమానందంబున
సుఖింతురు గాక యకాలంబునందునుం బాదపంబులు ఫలవంతంబులై పుష్ప
శబళంబులై యుండుఁగాక నదీసంఘంబులు విమలనలిలోపేతంబులై యొప్పుఁ
గాక యని పలికిన నప్పుడు పురందరునివరప్రభావంబున రణంబున హతు లైన
వానరు లందఱు సజీవితంబు లై నిద్ర మేల్కొనిన తెఱంగునలేచి నిర్వ్రీణులై యిది
యేమి యాశ్చర్యం బనితలంచుచుఁ బరమానందంబునం బాదలుచుండి రంత
దేవత లందఱు నైవాహ్లాదంబునరాముని సౌమిత్రిని యథార్హపూజనంబులం
బరితుష్టులం జేసి సాధువాక్యంబులం బ్రస్తుతించి సంప్రీతచేతన్కులై రామ
భద్రున కిట్లనిరి.

3030

- చ. అనఘచరిత్ర నీవు రయమార నయోధ్యకు నేగి కైకయూ
తనయుని లక్ష్మణానుజునిఁ దల్లుల జానకి నూఱిడించి మిం
చినయనురాగ మొప్పు నభిషేక్తుఁడ వై విపినాటకోటుల
సృనయము గాఁగ వీడుకొని సమృద్ధి నేలుము సర్వరాష్ట్రముల్. 3031
- క. అని పలికి ప్రీతుఁ డగురా, మునిచేత ననుజ్ఞ వడసి మునుకొని సుర ల
ర్కనిభవిమానంబులతోఁ, జనిరి యథాస్థానమునకు నవ్వైదమునన్. 3032
- క. అనిమిషులు చనినపిమ్మట, ఘనుఁ డారాఘవుఁడు ముదము గదుర సుమిత్రా
తనయావనిజాయుతుఁ డై, మునుకొని యొకచోట చానము వైసె రహిన్. 3033
- చ. సమధికరామలక్ష్మణభుజావీరిత్యేత మైనకీశన్దై
స్యము సముద్రగ్ర కాంతియుత మై సముదంచితహర్ష యుక్త మై
సముదిత తేజ మై విజితశాత్రవసైన్యకదంబ మై రహి
న్విమలశశిప్రణీతరజనీక్రియ నొప్పె జయాభిరామ మై. 3034
- తే. రామభద్రుఁ డీరీతి నారాత్రి యచట
నిరుపమప్రీతితో సుఖనిద్రఁ జేసి
మేల్కొనినయప్పు డాజగన్మిత్రతోడ
నంజలి ఘటించి పలికె నయ్యసురవిభుఁడు. 3035
- ఉ. భానుకులప్రదీప నవపద్మనిభేక్షణ లై నకాంతలు
న్దానుగ మజ్జనోపకరణంబులు చేకొని వచ్చినారు సు
న్నాన మొనర్చి దివ్యహరిచందనమాల్యదుకూలవస్త్రనా
నాననరత్నభూషణగణంబులచేఁ గయి సేయు మి త్తతీన్. 3036
- తే. అనిన విని లక్ష్మణాగ్రజఁ డవిభీష
ణోక్తుల కనంతహర్ష సంయుక్తుఁ డగుచు
మరల నిట్లని పలికె నపురమసఖునిఁ
గాంచి యనురక్తి మనమునఁ గడలుకొనఁగ. 3037
- ఉ. ఈకపిలోకవల్లభుఁ డహీనసుఖోచితుఁ డార్తబంధుఁడు
న్నాకు హితం బొనర్చు బ్రధనంబున వైరుల నోర్చి డస్సినాఁ
డీకపివీరు లందఱు హేతుల గాసిలి యున్నవార ల
స్తోకమతి న్నదర్శముగ శూరుల వీరి బహూకరింపుమా. 3038
- సీ. గురుభక్తియుక్తుండు పరమధర్మజ్ఞుండు సత్యసంధుఁడు సాధుసమ్మతుండు
లలితుండు భ్రాతృవత్సలుఁడు కుమారుండు ప్రాణతుల్యుం డైనభరతుఁ డట్లు
మద్వియోగజశోకమగ్నుఁ డై యుండ నా కభిమత మగునె మాల్యాంబరాది
ధారణ మవ్యహాధార్మిక ఫిక్షింప కున్న నామనమున కురుముదంబు
- తే. గలుగ దిప్పుడె పురికిఁ బోవలయు మాకు
దూరపథ మెవ్వధంబునఁ జేరఁ గలనొ

యనిన విని యంజలి ఘటిరచి యాసరేంద్ర

చంద్రతో వెండి యలవిభీషణుడు పలికె.

3039

చ. పురుషవరేణ్య చూడు మదె పుష్పకనామవిమానరాజ మం

బరమణినన్ని కాశము సమంచితరత్నవినిర్మితంబు వి

స్ఫురితశిరస్సహస్రము సముజ్వలభద్రవితానయుక్త మం

బరచరము స్తనోజవము భవ్యము కామగ మెన్ని మోడంగన్.

3040

ఆ. దీనిమీఁద నెక్కి తేని రఘూత్తమ, యొక్కవపటిలో నయోధ్య కెలమిఁ

గోర్కి మీఱ నిన్నుఁ గొనిపోవు దుర్గను, నథ మనుచు విచారపడంగ వలదు.

క. ఈదివ్యవిమానము మును, శ్రీదుఁడు మాయన్న తపముఁ జేసి నలువచే

మోదమునఁ బడసె రావణుఁ, డాధనపతి నాజి దోలి యటు గొని తెచ్చెన్.

క. అనఘా భవదర్శం బది, మునుకొని పాలింపఁబడియె ముదము దలిర్పం

గొని తెప్పించెద మీ రిపు, డనుపమగతి దాని నెక్కి యరుగుఁడు ప్రీతిన్.

వ. దేవా యేను నీ కంతరంగభక్తుండ నేని నాయందుఁ గృప గలదేని మత్స్యాణ

ధనంబులు భవదధీనంబులు చేసి యుండుట నత్యం బేని సీతాలక్ష్మణసహితం

బుగా నొక్కింతకాలం బిచ్చట వసించి నాచేత సర్వకామంబుల నర్చితుండవై

నైననుహృద్జనసహితంబుగా శాస్త్రవిహితం బైనమత్పూజనంబు మత్సకాశం

బువ నుండి ప్రతిగ్రహించి ప్రీతియుక్తుండ వై యరుగవలయు నేను నీకు

భృత్యుండ నగుటవలన నిమ్మాట ప్రణయబహుమానసౌహృదంబులవలన

నాడితిఁ గాని యాజ్ఞాపించినవాడఁ గా నని ప్రార్థించిన నారఘువల్లభుం డలరి

సర్వజనంబులు వినుచుండ వెండియు సవిభీషణున కి ట్లనియె.

3044

చ. డనుజవరేణ్య నీ విపుడు తద్దయుఁ బల్కినమాటకంటఁ బూ

జన మధికంబె సఖ్యమున సర్వవిధోత్తమశాంధవంబున

స్థనతరసౌహృదంబున నకల్మషభక్తి ననారతంబు నే

ననుపమభంగిఁ బూజితుండ నైతిని నాకొకభేద మున్న దే.

3045

చ. గురుతరచిత్రకూటగిరికూటముపై వసించి యున్నన

న్నరుదుగఁ గ్రవ్వుటించుటకు సచ్చటి కెవ్వఁడు సచ్చె సారెకు

న్గిరమున యాచితుండ నయి చేకొని యెవ్వనికోర్కి దీర్చు కేఁ

బఱపితి వీటి కాధరతు భక్తిరతు న్వేసఁ జూడఁ గోరెదన్.

3046

క. గురువుల వృద్ధులఁ జౌరుల, సరుదారంగ జానపదుల నఖిలసచివులం

బరమాపుల జనయిత్రుల,గర మనురాగమునఁ జూడఁ గాంక్షవొడమెడిన్.

3047

చ. డనుజవరేణ్య మా కివటఁ దాలిమితో నిలువంగ రాదు వ

చ్చినపని చక్కనయ్యె నిక శీఘ్రమునం బురికిం జన న్వలె

స్థనముగ నేను నేఁ డఖిలకామములం బ్రతిబూజితుండ నై

తిని ధడ వేల నీ వనుమతించి నినూనము చేసె.

అథ విభీషణుండు రామునకుఁ బుష్పకవిమానము నొసంగుట. ౪౭౦

వ. అని వలికిన నవిభీషణుండు రయంబునం దగువారిఁ బురంబులోనికిం బనిచి కాంచనచిత్రాంగంబును వైడూర్యకృత వేదికంబునువరాకారకూటాగారపరిక్షిప్తంబును సమంతతోరాజితప్రభంబును బాండురధ్వజసతాకాలంకృతంబును గాంచనహర్ష్యశోభితంబును హేమపద్మవిభూషితంబును గింకిణీజాలప్రక్షీర్ణంబును ముక్తామణిగవాక్షీతంబును ఘంటాజాలఘణంఘణితంబును మధురస్వనవంతంబును మేరుశిఖరాకారంబును విశ్వకర్మనిర్మితంబును ముక్తారజితసన్నిభబహుహర్ష్యసమన్వితంబును స్ఫాటికచిత్రాంగవైడూర్యవరాసనంబును మహార్హాస్తరణోపేతంబును మహాధనోపపన్నంబు సనాధృప్యంబును మనోజవంబును బుష్పభూషితంబు నగుపుష్పకవిమానంబు దెప్పించి రామునకు సమర్పించి కృతాంజలిపుటుండును వినయవినమితోత్తమాంగుండును హర్షపులకితగాత్రుండును నై దేవా నీకింకరుండు నేమి సేయం గలవాడ నానతి మృనిన నారఘువుంగవుండు స్నేహపురస్కృతం బగుపాక్యంబున నిట్లనియె.

3019

సీ. దానవనాథ యీతరుచరవీరు లాహవమునఁ బ్రాణభయంబు విడిచి యనివద్దు లై పోరి యరుల నిర్జింఁగి వీరివిక్రమమున భూరిదైత్య రాజ్యంబు నీకు సంప్రాప్తించెఁ గృత్యుత్తులగువీరి నందఱు నర్హభంగి ధనరత్నభూషణవాసంబులఁ గరంబు సత్కరింపుము నీవు సంభ్రమమున తే. సర్వకవులు నీచే నట్టు సత్కరింపఁ, బడి నిరంతరసమ్మోదపరు లగుదురు దీన నీకు యశంబును మానితముగ, సంతతంబును నాకు హర్షంబు గలుగు.

అథ రామునివసువున విభీషణుండు వానరుల నందఱు సత్కరించుట. ౪౭౧

చ. సదయుని సంగ్రహీతను యశస్విని ద్యాగిని మానవాధిపు న్వదలక పై న్య ముర్విఁ దఱి వచ్చినయప్పుడు ప్రోచుఁ బ్రీతితో సదయుని ద్యాగశూన్య నభిహంతను రాజగుణప్రహీను దుర్మదుని బరిత్యజించి సమరంబు ఘటిల్లిన వేళ బల్కిడిన్.

3051

చ. అనిన విభీషణుండు మునమంది యనర్హ మణీనువర్ణనూ తనపటకాంచనాభరణదానములం దగ నర్హభంగిఁ గా ననచరుల స్థనంబుగ మనం బలర న్వేస సత్కరించినం గనుఁగొని రాఘవుండు మదిఁ గొతుకము స్తున ముల్లసిల్లఁగన్.

3052

క. జగతీతనయానుజయుతముగఁ బుష్పక మెక్కి యంకమున జసకసుతం దగ నిడికొని దై త్యేంద్రుని, నగచరవీరులను జూచి సయముగఁ బలికెన్.

3053

క. వృక్షచరులార మీచే, నక్షయముగ మిత్రకార్య మది దీర్ఘబడై స్వక్షత మీమీయిరవుల, కక్షీణజవంబుతోడ నరుగుండు ప్రీతిన్.

3054

ఉ. మిత్రుండ వె ననీ వతిసమ్మదభుజాబలశ కి నిర్ధరా

మిత్రుల నాజి గీటడఁచి మిత్రునికార్యముఁ దీర్చి బల్వీడి
స్థాత్రిఁ గృతప్రతిజ్ఞఁ డనఁ దద్దయు సన్నతి కెక్కి తింక నో
మిత్రకుమార నీపురికి మేటిగఁ బొమ్ము చనుూయుతుండ వై.

8055

చ. గురుకృప నాయొసంగినయకుంతితదానవరాజ్య. మేలుచుం
దిరముగ లంక నుండు మలదేవత లైనను దేటి చూడఁ జా
లరు నిను సంప్రమోదము సెలంగ నయోధ్యకుఁ బోయెదన్ లన
న్నిరుపమభక్తితో ననుచుతింపుము రాక్షసలోకవల్లభా.

8056

శ్రీ గుగ్రీవవిభీషణాదు లయోధ్యపటకుఁ గూడ వచ్చెద మని రామునితోఁ జెప్పట.

క. అన విని వారందఱుఁ గర, మనురాగము మీఱ రాఘవాన్వయపతితో
వినయ మిగురొత్తఁ బలికిరి, ఘనతరముగ ఫాలభాగఘటితాంజలు లై.

8057

ఉ. వేడ్కఁ దలిర్ప నేము రఘువీర యయోధ్యకు వత్తు మిందఱం
దోడ్కొని పొమ్ము భ్రాతృసహిత న్నినుఁ బుణ్యఁ గృతాభిషేకునిం
జుడ్కుల విందుగా నచటఁ జూచి పురంబును గాంచి యవ్వల
నీడ్కొని మాగృహంబులకు వేగమె వచ్చెద మట్లు సేయవే.

8058

క. మీతల్లుల మీగృహముల, మీతమ్ముల మీనమ స్తమిత్రులఁ జూడం
జేతోమోదము గదిరెడు, నీతాధిప యిప్తసిద్ధి సేయుము ప్రీతిన్.

8059

క. అన విని రఘునాథుఁడు తన, మనమున ముద మావహిల్లమర్కటవిభుని
దనుజకు లేంద్రునిఁ దక్కిన, వనచరులం జూచి కరుణ పఱలఁగఁ బలికెన్.

8060

చ. ఘనమతులార మీ రిప్పుడు కౌతుక మొప్పుగ మాయయోధ్యకు
న్మునుకొని వచ్చు తెంతయుఁ బ్రమోదము గాదె సుహృద్వ్యతంబుగాఁ
జనియెద మత్పురంబు గని చెయ్యన వత్తురు గాని రండు మీ
రనుపమలీల నందఱు రయంబునఁ బుష్పక మెక్కుఁ డిత్తఱిన్.

8061

వ. అని పలికినఁ దదనుమతంబున నుగ్రీవుండు హనుమదంగదసమేతుం డై చమూ
యతంబుగాఁ బుష్పకవిమానం బారోహించె విభీషణుం డమాత్యసహితం
బుగా విమానారోహణంబుఁ జేసె నిట్లందఱు పురమాననం బెక్కి యనంబా
ధంబుగా నాసీను లైరి రాముండు నీతాలక్ష్యణసహితంబుగా సాక్షాత్కుబే
రుండుం బోలె దదీయౌగ్ర భాగంబున నధిపనించె నిట్లందఱు యథాసుఖంబు
గా నాసీను లైనయనంతరంబ కౌబేరం బైనయద్దివ్యవిమానంబు రామునిచేత
ననుజ్ఞ వడసి వాహనాకారనిర్మితమరాళంబులతోఁగూడ గగనంబున కుద్గమించి
మూరుతోడ్పాతం బైనమహామేఘంబుకరణి సతిత్వీరితగమనంబునం జను
చుండె నప్పుడు రఘువుంగవుండు పూర్ణచంద్రనిభాననయగుజానకి నవలోకించి
యిట్లనియె.

8062

సీతారామలక్ష్మణులు వానరరాక్షససహితంబుగాఁ బుష్పకాధాధులై యయోధ్యకుఁ బయనంబగుట.

క. కైలాసశిఖరనిభను, శ్రీలక్ష్మిత మగు త్రికూటశిఖరాగ్రముపైఁ
గ్రాలెడులంకను జూడుము, నీలాలక విశ్వకర్మనిర్మితపురమున్. 3063

క. హరిరాక్షసవీరులనం, గరమిదె పృథుర క్షమాంసకర్దవమై భీ
కరమై చతురంగకళే, బరయుతమై చూడ నొప్పె భామిని కంటే. 3064

మ. పటునిష్ఠం దప మాచరించి నలువం బల్లాలు మెప్పించి యు
త్కటభంగి నిక్షిలార్థము ల్వడసి దోర్గర్వాతిరేకంబునం
గుటిలుండై చరియించురావణుడు సంక్షోభకృతాదిత్యుఁ డీ
చ్చట నాచే హతుఁ డయ్యెఁ జూచితివె చంచచ్చారుపద్మేశ్వరా. 3065

— ఖండి రాముఁడు సీతాదేవికి దారిలో నాయావిశేషములం జెప్పట. —

సీ. ఇందీవరేక్షణ యిచ్చట నాచేత హతుఁ డయ్యె ఘటకర్ణుఁ డత్యుదీర్ఘుఁ
డేణాంకముఖ చూడు మిచట నీలునిచేత సుప్రశస్త్రుఁడు ప్రహస్తుండు మడిసెఁ
గనకాంగి యిచట లక్ష్మణునిచే హతుఁ డయ్యెఁ జలితమహీభృత్తు శక్రజిత్తు
సామజయాన యిచ్చట వాయునుతునిచే హతుఁ డయ్యె ధూమ్రాత్ముఁడాజిదత్తుఁ
ఆ. డలరుఁబోడి యిచట హతుఁ డయ్యె వికటుండు, శూరుఁ డైనవాలినుతునిచేత
నలనుషేణుచేత నాజి విద్యున్మాలి, నిహతుఁ డయ్యె నిచట సీలవేణి. 3066

వ. మఱియుఁ గుంభకర్ణనందను లైనకుంభనికుంభులు రావణునితనయు లైన
యతికాయమహాకాయులును దేవాంతకనరాంతక త్రిమస్తకులును మహోదర
మహాపార్శ్వ వజ్రదంష్ట్ర మకరాక్ష విరూపాక్ష మత్తప్రమత్తాకంపనాదిరాక్షస
యోధులును నిహతు లైనప్రదేశంబులు వేర్యేటి విలోకింపుము. 3067

క. ఆదశకంఠునిసతి మం, డోదరి పతిఁ గూర్చి యశ్రు లోలుకఁగఁ దగని
రేవేదించెఁ జిత్తమున నడ, లూఁది నపత్నినహస్రయుత యై యిచటన్. 3068

క. వారాశి దాఁటి యిచ్చట, నారాత్రి వసించినార మబ్జానన సాం
పారఁగఁ గల్లోలాకుల, పారావారానిలములు పై వీవంగన్. 3069

క. అగణితబలుఁ డగునలుచే, మిగుల న్నలిలార్ణవంబు మీఁదఁ జతురత
స్థగ నేతువు గట్టించితి, సాగనుగ నీకొఱకు దానిఁ జూడుము తరుణీ. 3070

ఉ. రంగదభంగసంతతరంగకరంబులు సాచి యావియ
ద్దంగను గొఁగిలింపఁ జనుకై వడి మ్రోయుచు మిన్ను దాఁక ను
ప్పొంగెడుదాని శుక్తివరపుంజనివేదిత మైనదాని మా
తంగర్భుపాకులం బయినదాని నపారపయోధిఁ గంటివే. 3071

ఉ. తోయజనేత్ర నీకడకుఁ దోరపువేడ్క మహాజవంబుతో
వాయునుతుండు వచ్చుతటి వానికి నించుక విశ్రమార్గ మీ

తోయధిచేతఁ బంపబడి తోయము వెల్వడి వచ్చెఁ గాంచన
చ్చాయల నొప్పునీఖిరికాంచననాథము దీనిఁ జూచి తే.

3072

వ. దేవీ యిది నముద్రతీరపుణ్యక్షేత్రంబు మహాపాతకనాశనంబును బవిత్రంబును
విమలంబును దైత్యకృపూజితంబు నై యుండు సీనముద్రోత్తరతీరదేశంబున
స్కంధావారనివేశనంబు గావించితి నీది సేతునిర్మాణమూలప్రదేశం బగుటం
జేసి సేతుబంధం బనఁ బ్రాశస్త్యంబు పహించు మతియు నిచ్చట సేతుబం
ధంబుకంటె మున్ను మహాదేవుండు నన్నిధానంబుఁ జేసి జలోపరిభాగంబున
సేతుకరణహావప్రసాదం బొనంగె నిచ్చట రాక్షసవల్లభుం డగువిభీషణుండు
శరణాగతుం డయ్యె నని పలికి వెండియు ని ట్లనియె.

3073

తే. ఏను వర్షరాత్రము వసియించినట్టి
శైల మిదె మచ్చరంబున వాలి యిచట
నిహతుఁ డై గూలఁ గపివతి మిహిరతనయుఁ
డేలుకిష్కింధ యిదె చూడు మిందుపదన.

3074

రామవియోగంబున సీతాహితార్థంబు వానరు లందఱుఁ దమతమవత్సులను దోడ్కొనివచ్చుట

క. అన విని కిష్కింధాపురిఁ గనుఁగొని నమ్మోద మాత్యుఁ గడలుకొనంగాఁ
దనవిభునిఁ జూచి యిట్లనె, జనకజ మృదుఘణితిఁ బ్రణయసాధ్యసయుత యై.

ఉ. ఆదర మొప్పు భాస్కరసుతాదికవానరవత్సు లై నతా
రాదినమస్తవానరమృగాక్షులు గొల్వ భవత్ప్రమేత నై
మోదముతో నయోధ్యకు నమున్నతభంగిఁ జనం దలంచితం
గా దన కర్థి నాత్మ సనుకంప దలిర్పఁగ న ట్లీనరుప్పడి.

3076

క. నా విని రఘువుంగవుఁ డటు, గావించెద ననుచుఁ బలికి ఘనపుష్పకమున్
ద్రోవ నటు నిల్చి యలను, గ్రీవుని వీక్షించి పలికె శ్రీతి డలిర్పన్.

3077

చ. దినకరపుత్ర కీశయవతీసహితంబుగ మాయయోధ్యకుం
జనగఁ దలంచె జానకి ప్రసన్నమతి స్వేసఁ దత్ప్రియార్థ ము
ల్లనఁగవు లంద తాత్ప్రసతులం దగఁ దోడ్కొని వచ్చువారుగా
ననుమతి సేయు మీవును రయంబున రమ్ము సతీయుతంబుగన్.

3078

చ. అనిన మహాప్రసాద మని యాతఁడు సర్వవనాటయుక్తుఁ డై
యనుపమరత్నకాంతిఁ జేలువారు నిజాగ్ర్యగృహంబులోనికి
స్నేసరు దలిర్ప నేగి కుచిసిర్బితతారను దూరఁ గాంచి యి
ట్లనియె మృదూక్తి రామవిభుఁ డాసతి యిచ్చినచంద మేర్పడన్.

3079

చ. సరసిజనేత్ర సర్వకపిస త్రము లాత్మకళత్రయుక్తు లై
ధరణిసుతాప్రియార్థ మిటు దప్ప కయోధ్యకు సేడు రావలె

నృరువడి నట్లు సేయు మని భానుకులేంద్రుడు పల్కెఁ గావునం
దిరముగ నీవు వానరసతీసహితంబుగ రమ్మ చెచ్చెరన్.

3080

క. పరఁగ నయోధ్యకు నేగిన, భరతాదులఁ బంక్తిరఘుని పత్నుల నచటం
బరికింప నచ్చు నప్పని, పరమహితము గాదె మనకుఁ బంకజనేత్రా.

3081

వ. అని పలికినఁ దత్క్షణంబు శోభనాకార యగుతార వానరపత్నుల నందఱరావించి
వై దేహికిఁ బ్రియంబుగా మన మందఱము భర్తృసహితల మై యయోధ్యా
పురంబున కరుగవలయు రామవచనప్రకారంబున సుగ్రీవుం డిట్లానతిచ్చె నిది
నాకును బరమప్రియం బైనయది సాకేతపురప్రకారంబును జౌరజానపదసహి
తంబుగా రామప్రవేశంబును బట్టాభిషేకంబును దశరథస్త్రీవిభూతియు విలో
కింపం గలుగు నని పలికిన వానరస్త్రీ లందఱుఁ దారచేత ననుజ్ఞాత లై చతుర్వి
ధాలంకారంబులం గై సేసి తారాసహితంబుగాఁ జనుదెంచి ప్రదక్షిణంబుఁ జేసి
పుష్పకవిమానం బారోహించిరి సుగ్రీవుండు సర్వవానరసహితంబుగా నారో
హించె నంత నద్దివ్యవిమానంబు గగనంబున కెగసి రామునియభిమతప్రకారం
బునం జనుచుండె నప్పు డారఘువుంగవుండు జానకి నవలోకించి వెండియు
నిట్లనియె.

3082

చ. చకితమృగాక్షి మ్రొల నొకశైలము గంటివె ఋశ్యమూకనా
మక మది సర్వధాతుగణమండితమై చపలాయుతాంబుదం
బుకరణి నొప్పుచున్నది నభోమణిపుత్రునితోడ వహ్నిసా
క్షికముగ నిచ్చటం జెలిమిఁ జేసి తదగ్రజఁ జంపఁ బూనితిన్.

3083

మ. పరికింపం దగుఁ జిత్రకాననము పంచానామదీప్యత్సరో
వర మిచ్చోట నినుం దలంచుకొని దుర్వాగోగ్రకామవ్యధా
తురత న్నిక్కిలి గాసిఁ జెందితి రహిణి దోడ్తోడ నీవద్దినీ -
వరతిరాశ్రమభూమియందు శబరి న్వామాక్షి వీక్షించితిన్.

3084

ఆ. రాజవదన యిచట యోజనాయతబాహుఁ డధికఘోరరూపుఁ డగుకబంధుఁ
డస్తదీయకరగతానిచే ఖండిత, హస్తపాదుఁ డగుచు నవనిఁ బడియె.

3085

తే. వనజనేత్ర జటాయునివానభూత, మైనస్యగ్రోధపాదప మదియె చూడు
మిచట నీకొఱ కాపతగేశ్వరునకు, రావణునకును ఘోరసంగ్రామ మయ్యె.

3086

క. జానకి చూడు మిది జన,స్థానం బిచ్చటనె గాదె తప్పక యనిలో
దానవవధులు ఖరాదులు, మానకనుతాపయకముల మడిసిరి ధరునన్.

3087

సీ. ఇది మనయాశ్రమం బిందీవరేక్షణ యిది గౌతమీనది యేణనయన
యిదిష్టర్ణశాల రాకేందునిభానన యనురుఁ డిచ్చోట ని న్నవహరించె
నిది యగస్త్యాశ్రమ మిభరాజనిభయాన యిదియె మందాకిని హేమగాత్రి
యిది సుతీష్ణాశ్రమ మిది శరభంగునియాశ్రమపదము పద్మాయతాక్షి

తే. యిచటఁ జూపట్టె మనకు ను రేళ్వరుండు
దండిమైఁ దాపసాశ్రమమండల మిదె
వరఁగఁ గులపతి మనకుఁ జూపట్టె నిచట
నెలఁత యిచట విరాధుండు నిహతుఁ డయ్యె.

3088

తే. ఇచట ననసూయ నీకు సంశ్చప్త యయ్యె
నిదియె చిత్రకూటాఖ్యమహీధరంబు
ప్రీతి నిచటికి నన్నుఁ బ్రార్థించుకొఱకు
భరతుఁడు చమూనమేతుఁ డై యరుగుదెంచె.

3089

సీ. అలివేణి కంటె దవ్వలఁ జిత్రకాననశోభితతట యైనసూర్యసుతను
బద్ధాక్షి గనుఁగొంటె బ్రహ్మలోకసమాన మగుభరద్వాజనియాశ్రమంబు
భామిని చూచితె పాపనజీవనవిలసిత యగుజాహ్నువీస్తవంతి
కళ్యాణి యవ్వలఁ గనుఁగొంటివె నిపాదవిభుఁ డున్నయలశృంగి బేరపురము

తే. సంప్రపుష్పితరుసహస్రప్రకీర్ణ
యూపమాలిని యగుసరయూస్తవంతి
వరుస వీక్షింపు మదియె యిత్వోకురాజ
ధాని యై యొప్పు మనయయోధ్యాపురంబు.

3090

క. సేమమున మరల నిచటికి, గోమలి నచ్చితి వయోధ్యకుఁ బ్రణామంబు
స్నేహ నొనరింపు నీ వన, భూమితనయ భక్తి మెఱయ మ్రొక్కె న్నృసింహన్.

చ. అపుడు సమస్తకీశులు నిశాటవిభుండు విభీషణుండు నా
కపివిభుఁ డట్టు లెత్తి కుతుకంబున హేమవిశాలకక్ష్యల
నివృపులగజాశ్వపంక్తుల వినిర్మలపాండురహర్మ్యపాళి నిం
ద్రపురివిధంబునం దనరుదాని నయోధ్యను జూచి రింపుగన్.

3092

తే. అంతలోన భరద్వాజనాశ్రమాంతి, కమున కద్దివ్యయానంబు కడురయమున
నరుగుటయు రాముఁ డల్లన నచట డిగ్గి, గాఢభక్తి నమ్మునినాథుపాలి కరిగె.

—ఈ రాముఁడు భరద్వాజమహర్షిని సందర్శించుట. —

వ. ఇవిధంబున నారఘున త్రముండు పదునాలవవత్సరంబు సంపూర్ణం బగుచుండఁ
జైత్రశుక్లపక్షపంచమిదివసంబున భరద్వాజాశ్రమంబుఁ జేరి నియతుం డై
నముచితంబుగా నమ్మహామునిని సందర్శించి యభివందనంబు గావించి వినయం
బున నిట్లనియె.

8094

క. మునివర సాకేతపురం, బనాసుయం బై నుభిక్ష మై యున్నదె మా
యనుజుఁడు ప్రజలం బ్రోచునె, జనములకు సుఖంబు గలదె సర్వము శుభమే.

క. అన విని దరహాసము మోమున కెంతయుఁ జెలువొసంగ మునినాథుం డా
జనకతనయామనోహరుఁ, గనుఁగొని యిట్లనియె ముదము గడలుకొనంగన్.

తే. పాదుకానృప్తరాజ్యంజై పంకదిగ్గ
వృషముచందానఁ దాపనవేషుఁ డగుచు
యుష్మదాగమనము గోరు చున్నవాఁడు
భరతుఁ డఖిలంబు శుభమునుందిరమునందు.

3097

సీ. వదలక కైకయీవాక్యచోదితుఁడవై కరమర్థిఁ బితృవాక్యకరణరూప
ధర్మం బనుష్ఠింపఁ దలకొని రాజ్యంబు సర్వభోగంబులు సకలనుఖము
సకలజనానురంజన మైననగరంబు విడిచి వల్కలములు జడలుఁ దాల్చి
పరఁగఁ బదాతివై ఫలమూలభోక్తవై విపినంబునకుఁ జనువేళ నిన్నుఁ

ఆ. జూచి యేను జాల శోకించితి మహాత్మ, యిపుడు బంధుగణసహితుని విజిత
వైరి నాత్మమిత్రవర్ష సమృద్ధాఢ్యఁ, గాంచినంత ముగము గలిగె నాకు. 3098

వ. వత్సా నీదునుఖదుఃఖంబు సర్వంబు నాకు విదితం బయ్యె నీవు విరాధునిం జంపు
టయుజనస్థాననివాసులైనరాక్షసులనందఱవధించుటయు బ్రాహ్మణార్థంబునందు
నియుక్తుండవై తాపనరక్షాదీక్ష వహించి పంచపటియందు నివసించియుండు
సప్పుడు భవనోన్ననోహరిణి యైన యీనీతను రావణుండు మ్రచ్చిలించి గొని
పోవుటయు మారీచదర్శనంబును గబంధదర్శనంబునుబంపాభిగమనంబును నుగ్రీ
వసఖ్యంబును వాలివధంబును నై దేహీపరిమార్గణంబును హనుమంతునిసముద్ర
లంఘనాదికార్యంబును నలనేతుబంధంబును లంకావరోధంబును బుత్రమిత్ర
బాంధవామాతృబలవాహనసహితంబుగా రావణుండు రణంబున నీచేత నిహ
తుం డగుటయు సర్వదేవతాసమాగమంబును దేవతావరప్రదానంబును మొద
లుగాఁ గలకార్యంబు లన్నియుఁ దపోలబ్ధవిజ్ఞానంబున నెఱింగి యున్నవాఁడ
నీ కభీష్టం బైనవరం బొసంగెద వేడుము మన్ద్రతం బైనయతిథినత్కారంబుఁ
బ్రతిగ్రహించి రేపకడ సాకేతపురంబునకుఁ జను మని పలికిన నారఘునత్త
ముండు భరద్వాజుని వాక్యంబు శిరంబునం బ్రతిగ్రహించి సంహృష్టుండై
యుష్మహాత్మున కిట్లనియె.

3099

—శుభ భరద్వాజుండు కామనకు వరం బొసంగుట. శుభ—

సీ. మునినాథ సాకేతపురమార్గమున సర్వపాదపంబు లకాలఫలము లగుచు
మధువులు గురియుచు మహితనుధాకల్పవివిధఫలంబుల విస్తరిల్లి
వఱలునట్లుగ మీరు కరుణింపుఁడనిన సయ్యనఘుఁ డట్లగుఁగాక యనుచుఁబలుక
పాదపంబులు స్వర్గపాదపనిభములై ఘనమధుప్రసములై కరము శుష్క

తే. వృక్షములు పత్రయుతములై విఫలవగము
లమృతకల్పఫలాఢ్యంబులై విపుష్ప
తరువులు సుమాన్వితంబులై వరుస నవుడు
మూఁడుయోజనముల నేలఁ జూడ నయ్యె.

8100

చ. ముదము దలిర్ప నాన్లవగముఖ్యులు మానితపఃప్రభావము

ల్యదలక పెక్కుచందములఁ బ్రస్తుతినేయుచుఁ గాంక్ష దీరఁ ద
న్నదుఫలము ల్బుజించి యెలమి నివ్రితే నెలు ద్రావి బల్కిడిం
ద్రిదశవిభుత్వ మబ్బినగతిం గడువేడ్కఁ జెలంగి ర త్తఱిన్.

3101

ప. అంత నారామచంద్రుండు దూరంబున నయోధ్యాపురంబు విలోకించి ప్రియ
కాముం డై ప్రియం బైనక ర్తవ్యకార్యంబు విచారించి నిశ్చయించి హను
మంతు రావించి యిట్లనియె.

3102

రామండు తనరాక భరతునకుం దెల్పి హనుమంతునిం బంపుట.

ఉ. మత్సందేశముఁ బ్రీతితోఁ దెలిపి భామారత్నము న్జ్ఞానకిం
దత్సందేశముఁ జెప్పి న న్నలభిషగ్దానంబుచే లక్ష్యణ
న్వాత్సల్యంబునఁ బ్రోచినట్టిధివణావంతుండ వీ వన్నిట
స్వత్సా సీనముఁ డైనదాత గలఁడే వర్ణింప మా కెందునన్.

3103

చ. భరతుండు భ్రాతృవత్సలుఁడు పాయక నే నిట వచ్చునట్లు మ
త్సందమున కర్థి న న్నరలఁ దోడ్కొని పోవఁగఁ జిత్రకూటభూ
ధరమున కేగుదెంచి వితతంబుగ వేడి మదీయచిత్తము
స్థరఁగక యున్నఁ బాదుకలు గైకొని గ్రమ్మట వీటి కేగుచున్.

3104

చ. లఱమఱ లేక చెప్పెన మహాత్మ చతుర్దశవత్సరాంతవా
సరమున నీముఖాంబుజము సమ్మతి మీఱఁగ జూడనేని ని
ష్ఠరగతి వహిమధ్యమునఁ జొచ్చెద నంచుఁ బ్రతిజ్ఞఁ జేసి వాఁ
డరిగె మహానుభావుఁ డతఁ డంతయుఁ జేసెడువాఁడు గావునన్.

3105

ఉ. ప్రాకటశక్తి నబ్ధరతుపాలికి నీ విపు డేగి వేడ్క మా
రాక యెటుంగఁ జెప్పి సుకరంబుగ నాతనిఁ బ్రోచి పిమ్మట
మాకుశలవ్రదానమున మాతలఁ దక్కినవారి నెల్ల న
స్తోకమువల్లఁ దేల్చి పరితుష్టుండ వై చనుదెమ్ము చెచ్చెరన్.

3106

చ. నలుపుగ శృంగి బెరపురనాథు నిపాదపతి స్థుహు స్థుణో
జ్వలఁ గని నాదుకౌశలము సమ్మతి నేర్పఁ దెల్పి యవ్వలం
దలఁగ కయోధ్యకుం జని ధృతవ్రతుని స్మరతుం గుమారు న
త్యలఘుచరిత్రుఁ గాంచి వినయంబున మత్కుశలంబుఁ దెల్పుమా.

3107

ప. మఱియును.

3108

సీ. బలనంతుఁ డైనయాఖిలుండు దశాస్యుండు దండకారణ్యమధ్యమున నుండి
జనకజ మ్రుచ్చిలి గొనిపోవుటయుఁ గపివిభునితో మైత్రిఁ గావించుటయును
వాలి నొక్కమ్మనఁ గూల నేయుటయును వెలదుక వెదుకంగ వివినచరులఁ
బంపుటయును గీశబలసహితంబుగా వారిధితీరంబుఁ జేరుటయును

తే. జలధి ప్రార్థించుటయు నతం డలరి దివ్య
హావధారి యై వెనఁ బొడసూఫి కాన,

లిచ్చి సదుపాయ మెఱిగించి యేగుటయును
గడలిపై సేతువు నలుండు గట్టుటయును.

3109

చ. తొలఁగక సేతుమార్గమునఁ దోయధి వ్రేల్చిడి బాఁటి రావణుం
గలన వధించి జానకిని గ్రస్తుఁడ గైకొని యక్షశూలభృ
జ్జ్వలరుహగర్భపాశధరశక్రులచేత వరంబు నొందుట
ల్కులువవిదూరు మజ్జనకుఁ గాంచుటయు స్మృతకార్యసిద్ధియున్.

3110

మ. ధరణీపుత్రియు లక్ష్మణుం డనుజాఁడుకై దైత్యానన్వయశ్రేష్ఠుఁడు
నవ్వునం గొల్పి ననంతవానరచమూవా రాభియుక్తుండ నై
యరు దాపుష్పక మెక్కి బల్చిడి సమృద్ధాఘండ నై వచ్చుట
ల్లర మధి నివిపింపు నర్వమును నీకన్నంత విన్నంతయున్.

3111

సీ. మారుతసుత నీవు మారాక ప్రీతితో నెఱిగింప విని కైకయూసుతుండు
భేదంబు నొందునో మోదంబు నొందునో యతినియాకారంబు నతనిభావ
మతనివృత్తాంతంబు నతనియింగితములు నతనిసంభాషణం బతనిబుద్ధి
యతనియాననవర్ణ మాతనివ్యవసాయ మతినూత్నబుద్ధిచే నంత యెఱిగి
తే. సత్వరంబుగఁ జనుదెచ్చు సర్వకామ, ఫలదము రథాశ్వహస్తినంకులము పితృపి
తామహానమాగతం బైనధరణిరాజ్య, మెవ్వనిమనంబు దగ హరియింపకుండు.

క. చిరకాలపరిచయంబున, నిరవుగ రాజ్యార్థి యయ్యెనేనియు వినుమా
భరతున కొనఁగెద రాజ్యము, కర మరుదుగ నతఁడె యెలుఁగాక ధరిత్రిన్.

ఉ. నా విని ధీనుఁ డాపవననందనుఁ డెంతయుఁ బొంగి చారునా
నావిధహాపధారణమున న్నడు దఱుండు గాన నేర్పున
నావిరి సంశయార్హ మగువానరహాపము మాని యింపుసాం
పావహిల న్మనోజ్ఞమనుజాశృతిఁ గైకొని సమ్మదంబునన్.

3114

చ. గరిమ నయోధ్య కేగ ననుకట్టి భుజంగమభక్ష్యలుబ్ధుఁ డా
గరుడునికై వడి స్థవముగై గొని గ్రక్కున దాఁట దేవకి
న్నరమునియక్షసిద్ధవసునాగనభోగవత్రిసాధ్యకిం
పురుషవిహార దేశ మగుభూరిఘనాభివృతాభ్రవీధికిన్.

3115

వ. ఇట్లు గగనంబున కుద్గమించె.

3116

చ. రయమున నేగుచుం గనియె రమ్యఫలాశఫలప్రసూనసం
చయభరితాంబరోల్లిఖితచారువిశాలరసాలవృక్షసం
ఘయుతవనంబులుం ద్రిపథగాయమునానదిమధ్యసంస్థితా
క్షయమునిమందిరంబులును గై రికధాతుభిచిత్రితాద్రులన్.

3117

అంధ హనుమంతుండు శృంగిభేరపురమండు గుహానకు రామాగమనం బెఱింగిండుట.

క. అంగజహరుఁ డలకై లను,తుం గూడిననాటిసాంపు చాల్చి యలరునా
గంగాయమునాతటిని, నంగమవిషయంబు గనుచుఁ జని చని యవలన్.

3118

- ఉ. రంగదభంగమంగళతరంగవరంవరల న్నభశ్చర
 ద్దంగను సంస్పృశించెడువిధంబున నొప్పెడులోకపావని
 స్తంగను సాంద్రహర్ష మెనంగం గని యానది నుత్తరించి యా
 ముంగలిశృంగిబేరపురము న్నని సంగతి మీఱ నచ్చటన్. 8119
- ఉ. ఆజగ దేశవీరుడు మహాత్ముడు వాయుకుమారుఁ డాగుహు
 న్రాజతనత్వశాలిఁ గని రామకథాకథన ప్రభుతము
 ద్రాజతవక్త్రుఁ డై ఘనుఁడు రాముఁడు నీప్రియమిత్రుఁ డాధర
 ద్వాజునియాశ్రమంబునకు వచ్చెఁ బ్రియానుజసంయుతంబుగన్. 8120
- ఉ. పంచమనాటిరాత్రి నరపాలశిఖామణి రాముఁ డచ్చటం
 గొంచక నిద్రఁ జేసి మునికుంజరుచేత ననుజ్ఞ గాంచి య
 భ్యంచితరీతి రేపకడ నంపక మై వెన రాఁ గలండు నీ
 విండుకసేపులోనఁ దగ నిచ్చటఁ జూచెద వాడయానిధిన్. 8121
- వ. అని పలికి నకలజగదానందకారి యగురామభద్రుని వ్రత్యాగమనంబు నాచేతఁ
 గధితం బయ్యె నని సంప్రహృష్టతనూరుహుం డై మహాతేజం డగువాయునం
 దనుండు వేగవంతుం డై మార్గశ్రమంబు విచారింపక మహావేగంబున నాకా
 శంబున కెగసి వాయుమార్గంబునం బోవుచు. 8122
- మ. కనియె న్నుండట రామతీర్థము నపంకకా న్ద్యాంధికాఖ్యాపగ
 న్ననదంభోరుహావండమండలయుతాఖండద్యుతి స్లోమతి
 నివ్వనుతన్వచ్ఛనుశీతలోదకయుత న్నేదశ్రుతి నిమ్మగ
 స్థున వేదండనిపీతతోయతమసాకల్లోలినీరత్నమున్. 8123
- క. ధనధాన్యోపేతంబులు, జనయుతములు నకలనన్యసంపన్నంబు
 ల్వనరాజరంజితంబులు, జనపదములు చూచికొనుచుఁ జనియె లఘుగతిన్. 8124
- చ. నిరుపమభర్తనిర్మితవినిర్మలశర్మదరమ్యహర్త్యము
 ల్వరశుకశారికాపికరవస్ఫురితోరుమహావనంబులు
 న్పురుచిరహేమరత్నరుచిశోభితసాలములు న్గభీరసా
 గరనిభభేయము ల్గలిగి క్రాలునయోధ్యను గాంచె దవ్వలన్. 8125
- వ. ఇట్లు విలోకించి యమ్మహారాజధానికిఁ గ్రోశమాత్రదూరంబున. 8126
- క. ఆమారుతపుత్రుఁడు మణి, ధామరుచివితానరంజితస్ఫుటవీధీ
 స్తోమ మగుదాని నంది, గ్రామంబును గని తదంతికంబున నొకచోన్. 8127
- నీ. సమదకోకిలకీరశారికామధుకరబర్హిణనిస్వనబంధురంబు
 రుచిరనల్లవఫలప్రచయసూనగుభుచ్చకళికాభిరామశాఖాచయంబు
 శీతలానిలనమానీతనానావిధవ్యాకీర్ణవాసనావాసితంబు
 స్ఫుటితపద్మోత్పలభూషితామృతతుల్యజీవనోపేతపరోవరంబు
 తే. పోషితవిచిత్రమృగరాజభూషితంబు, చమరకస్తూరికామృగనంకులంబు

చైత్రరథనందనోద్యానసన్నికాశ, మగుమహోద్యానమొకటిసంపలరంగనియె.

—ఇతి హనుమంతుఁడు భరతునిం జూచుట. ఇతి—

వ. ఇట్లు మహోద్యానంబు సొచ్చి తన్మధ్య దేశంబున. 8129

నీ జడలగుంపు ధరించి శైవాలయతనూర్యతనయాలహరిభంగిఁ దనరువాని
నెఱిమించి పసిడిజన్నిదముదాల్చి తటిత్తుమేతమేఘముమాడ్కి మెఱియువాని
వల్కలంబులు గట్టి వనరాజరంజిత నీలాచలమురీతి నెగడువాని
నలు వొప్పుఁ గృష్ణాజనము దాల్చి నీలాభ్రకలితాంబరములీలఁ గ్రాలువాని

తే. మానివేషంబు గైకొని మహితధర్మయుక్తి నాశ్రయవాని యై యున్నవానిఁ
గార్భ్యమాలిన్యలక్ష్మీతకాయుఁ డైనవాని బ్రహ్మసమతేజః డైనవాని. 8130

క. నిర్మలచిత్తుని నియతుని, ధర్మవిశారదునిఁ దనువుఁ దాల్చినసాక్షా
ధర్మముక్తియఁ జూపెట్టెడు, ధర్మాత్తుని వశిని ఋజుని దాంతుని వాగ్మిన్. 8131

క. దీనుని ఫలమూలాశను, మానధనుని రామనామమంత్రజపవరు
ధ్యానాన క్రమనమ్ముని, దీనావనచణగుణాధ్యు ధీగుణయుక్తున్. 8132

చ. అకలుషచిత్తరామచరణాంకితపావనదివ్యహేమపా
దుకలు పురస్కరించుకొని తోయధిమేఖల నేలువాని నే
వకులను నాల్గునర్లములవారి న్వధర్మములందు నిల్చి నే
ర్పుకలిమి సంతతం బరసి ప్రోచెడువాని మహానుభావునిన్. 8133

శా. కాషాయాంబరధారు లై విమలు లై కొతూహలం బొప్పు ని
ర్దోషు త్పూరపురోహితు ల్నిగుణసంస్తుత్యు ల్నిమంత్రాదికా
శేషామాత్యులు చుట్ల నుండి మిగుల స్సీతేశవృత్తాంతము
నాభిషేపం దగుభంగి వారినడుమ న్బాగొప్ప నాసీనుఁ డై. 8134

చ. కడిమిమెయి న్రఘూత్తముఁడు కానకుఁ బోయి చతుర్దశాబ్దము
ల్కడచనె నమ్మహాయశుఁడు గ్రమ్మఱి వచ్చెడుబాడ లేదు నే
నుడుగక యన్నమాట మది నుంచెనొ లేదొ యటంచు దీనుఁ డై
యడలుచు నున్నవాని నుగుణాభిరతు స్ఫురతు స్లనె న్రహిన్. 8135

వ. ఇట్లు సముచితంబుగా నందర్శించి. 8136

క. తక్కుక రామునిరూపం, బక్కజముగ నతనిరూప మచ్చొత్తినయ
ట్లాక్కటి యై యుండుట గని, గ్రక్కున నద్భుతము ముదముఁ గడలుకొనంగన్.

—ఇతి హనుమంతుఁడు భరతునకు రామాగమనంబు చెప్పుట. ఇతి—

వ. ప్రియవచనశీలుం డగునష్టారుతనందనుండు నిటలతటవిన్యస్తపుటుం డై పర
మానందనంపాదకం బైనమధురవాక్యంబున నిట్లనియె. 8138

చ. అనఘచరిత్ర యెవ్వఁడు జటాజనము ల్బరియించి దండకా
వనమున కేగె నెవ్వనివివాసనము స్థలపోసి యాత్మలోఁ
బెనువగఁ బూని నీవిటు తపించెద వారఘరాముఁ డెంతయు

- స్తనకుశలంబు దెల్పు మని తప్పక నన్నీట బంప వచ్చితిన్. 3139
- ఉ. రాముడు జన్యరంగమున రావణు జంపి కృతార్థుడై రహి
న్భూమితనూజు జేకొని సమున్నతవాసరసై న్యయుక్తుడై
కోమలమూర్తి లక్ష్మణుడు గొల్పి సుఖస్థితి నేగుదెంచె నా
హైమవతీకుమారయుతుడై నపురారిక్రియం జెలంగుచున్. 3140
- తే. జంభ శాసనుఁ గూడినశచివిధమునఁ
జంద్రుఁ గూడినరోహిణిచందమునను
రామచంద్రునిఁ గూడి యాభూమిపుత్రి
ముదము దీపింప వచ్చుచున్నది మహాత్మ్య. 3141
- క. ధీరోత్తమ నీ విప్పుడే, శ్రీరామునిఁ గలసి మెలసి శీఘ్రంబున నీ
దారుణశోకము విడిచెదు, వారక శుక్లాన్య మైనవస్త్రముఁ బోలెన్. 3142
- చ. అన విని కై కయీతనయుఁ డప్రతిమప్రనుదాల్చివీచిక
ల్లునుకొని తన్నుఁ గప్పికొన మోహవశంబున నూరకుండి యం
త నొకముహూర్తవేళ కటుతప్పక కన్నులు విచ్చి మ్రోలఁ గ
ల్పనగముఖంగి నున్నప్రియవాదినీ ధీరుని వాయుపుత్రునిన్. 3143
- ఉ. చూచి ముదంబు నొంది పరిశుద్ధకుశాజనవీతి నుండి వే
లేచి సుధామయోక్తుల వళిముఖవర్య బహుకరించి హే
మాచలధీరుఁ డామనుకులాగ్రణి హస్తీకరాభవాస్తము
ల్లాచి ప్రియత్వ మేర్పడఁగఁ జయ్యనఁ గొంగిటఁ జేర్చి వేడుకన్. 3144
- అథ భరతుండు హనుమంతునకు బహుమతు లొసంగుట. అథ
- క. ఆనందబాష్పధారలఁ, దా నెంతయుఁ దడిసి పివవఁ దరుచరవరున
మ్రే నంతయుఁ దమపుచు నృప,నూనుం డిట్లనె శరీషనుమమ్ముదులోక్తిన్. 3145
- క. దేవజగంబుననుండి మహావాత్సల్యంబు మెఱయ నరుదెంచినయా
దేవతవో మనుజుఁడవో, ధీవర నీవిధము నాకుఁ దెలియం జెపుమా. 3146
- చ. ప్రియమున నిట్టివత్ప్రియము ప్రీతి వలిర్పఁగఁ జెప్పినట్టివీ
కయుతగజంబులు నృతసహస్రహయంబులు లక్షగోవులు
స్మియతమణు ల్వరాభరణభాసితలం గులశీలసౌకుమా
ర్యయుతలఁ జంద్రవక్త్రలఁ బదార్థురఁ గన్యల హేమవర్ణలన్. 3147
- క. ఇచ్చెదఁ గైకొను మీ వని, యచ్చుపడం బలికె భరతుఁ డతఁడును దానుం
జెచ్చెర నానసములపై, మచ్చికఁ గూర్చుండి రపు డమానుషలీలన్. 3148
- చ. ఇవ్విధంబున నర్హాననంబులయందు సుఖాపీనులైనయనంతరంబ భ్రాతృవత్సలుం
డగుభరతుండు రామసమాగమన శ్రవణసంజాతసాంద్రానందరసపోషితసర్వాం
గుండై వెండియు హనుమంతు నవలోకించి యిట్లనియె. 3149
- ఓ. అనఘాత్మ మన్నాథుఁడైన రాముడు వనంబున కేగి పెక్కుహోయనములయ్యె

నానందకర మైనయన్యహాత్మ్యనిశుభవార్త నేఁ డిట్లు నీవలన వింటి
మని యున్నవరునకు మహి శతాబ్దములలో ఘనతరానందంబు గలుగు ననెడు
జనవార్త నేటికి సత్యాధ్యక్ష మై తోఁచె విపులసమ్మోద మావిర్భవించె
తే. నృపులకు వనాటలకు సఖ్య మెట్లు గలిగె
నేమికారణమునఁ గల్గె నెందుఁ గల్గె
సంతయును బ్రీతి నెఱిగింపు మనినఁ బవన
తనయుఁ డవ్వీభుతోడ నిట్లునచుఁ బలికె.

3150

❦ హనుమంతుఁడు శరతునకు రామునిసృష్టాంతమంతయుం చెల్పుట. ❦

సీ. నృపతి కై కకు వర మిచ్చుటయును రాముఁ డెలమిఁ గాననమున కేగుటయును
దనయశోకమున మీతంఁద్రీ చచ్చుటయును దూతచోదితుఁడ వై తొడరి నీవు
చనుదెంచుటయును రాజ్యముగై కొనక చిత్ర కూటాచలమున కేగుటయు రామ
భద్రునిఁ గడు భక్తిఁ బ్రార్థించుటయు నన్యహాత్మ్యఁడు భర్తాత్మ్యఁ డగుటవలన
తే. రాజ్య మంగీకరింపక రా ననుటయు, వరుసఁ దత్పాదుకలు గొనివచ్చుటయును
నృపకులోత్తమ యింతయు నీకుఁ దెలిసి, యున్న దేకడ యవ్వలియునికి వినుము.

చ. నృపకులశేఖరా పురికి నీ విటు వచ్చినపిమ్మట న్నద
ద్విపతురగోష్ఠ్యగోవృషభవీరవిమర్దితవృక్షపండ మై
విపులభయప్ర వేగహతవిష్కిరవన్యమృగప్రకాండ మై
యపు డలచిత్రకూటవన మంతయుఁ బాడటి యుండె నెంతయున్.

3152

మ. అకలంకేందుసమానవక్త్రుఁ డగురామాధీశుఁ డచ్చోట ని
ల్వక భార్యానుజయుక్తుఁడై భయదకోలవ్యాఘ్రవేదండశ
ల్వకభల్లూకమృగేంద్రభీషణము నుద్యత్ప్రాంశుశాఖావిసా
రికుజాతం బగుదండకాపనముఁ జేరె న్నూర్చితేజంబునన్.

3153

ఉ. ఆయడవి న్వీరాధుఁడు సగాభశరీరుఁడు రాక్షసుండు నా
గాయతసత్త్వో డంబుదనిభార్మటితో భయదాటహానుఁ డై
డాయఁగ నేగుదెంచినఁ గడంగి నదత్కరినట్ల యన్యహా
కాయునిఁ ద్రుంచి రాముఁడు నిఖాతమునం బడవై చె నుద్ధతిన్.

3154

క. ఈవిధి నద్భుతకర్మము, గావించి మహాత్ము లైనకాకుత్స్థవరు
ల్వావిరి శరభంగమునిత, పోవనమండలము సేరఁబోయిరి పెలుచన్.

3155

ప. ఇట్లు సాయాహ్నసమయంబునకు శరభంగునిరమ్యాశ్రమంబు సేరం జని3156

క. ఆమునిచేఁ బూజితులై, భూమద్యుతు లతఁడు దివికిఁ బోయినపిదప
న్భూమిశనుత సుతీక్ష్ణమ, హామునిరమ్యాశ్రమమున కరిగిరి వరునన్.

3157

ఉ. ఆజటివర్ణుఁ డిచ్చినమహాపచితిం గొని యవ్వనంబులో
రాజులుచున్న సర్వముగిరాజులఁ గాంచి నమస్కరించుచు
ద్దేజ మెలర్పఁ గుంభభవదివ్యమునీంద్రునిపాలి కేగి త

- త్పూజనము ల్గ్రహించి నరపుంగవు లెంతయు హృష్టచిత్తు లై. 3158
- తే. ఆయగ స్తునివలన దివ్యాయుధములు, వడసి గౌతమీనదిచెంత వలులుపంచ
వటి ప్రవేశించి మువ్వు రచ్చట వసించి, యుండిరి వలాశశాలలో నుత్సుకముగ.
- ఉ. అంతట నొక్కనాఁ డొకమహాసురి సూర్పణఖాఖ్య వచ్చి తా
నెంతయుఁ గ్రుద్ధయై వెన మహీతనయం గబళింపఁ బోయినం
బంత మెలర్ప లక్ష్మణుఁడు భ్రాతృనియోగమున న్నితాసిచే
వితగ దానినాసికయు వీనులు గోసి విరూపఁ జేసినన్. 3160
- మ. అలుక నైనవి ఘోరనాదమున నాహాకారముం జేయుచు
స్తల మొప్ప న్నడిఁ బాటి యచ్చట జనస్థానంబునం దున్నదో
ర్బలశాలి స్థరనామరాక్షసుని శుంభద్విక్రమాటోపుని
స్థలనంయుక్తునిఁ జేసి దారుణగతిం బంపెన్ రణార్థం బొగిన్. 3161
- చ. అనమున రాముఁ డొక్కఁడు మహాశనితుల్యశిలీముఖంబుల
నైన నిగిడించి యాభవనవిశ్రతులం బదునాల్గు వేలర
క్కనుల భుజాబలాధికులఁ గల్గవుల స్తఖవిఘ్నకారులం
గనిమసి చేసె నొక్కత్రుటికాలములోన మహద్భుతంబుగన్. 3162
- ఉ. దానవవంశవర్యు నతిదర్పితు దూషణువై రిదూషణు
న్ద్రోస నమోఘవీర్యు నరిదుర్దము రాక్షసశేఖగు స్థగుఁ
జ్యనిననప్రకంపితమహాద్రిశిరుం ద్రిశిరుం దగం జన
స్థాననివాసులం దునిమె దారుణభంగి ఘనాంబకంబులన్. 3163
- వ. ఇవిధింబున నర్ధాధికముహూర్తమాత్రంబున కన్ద్రోహచగుల నందఱి నిశ్చేషం
బుగా రూపుమాపిన. 3164
- ఉ. ఆవిధ మంత గన్గొని రయంబున రాక్షసి లంక కేగి ర
క్షోవిభుఁ డైనరావణునకుం దగఁ జెప్పిన వాఁ డమర్ని యై
పావకుకై వడిం గనలి పాపమనస్కునిఁ దాటకేయుని
దేవవిరోధినిం బనిచెఁ దెంపుమెయి నైన వారియొద్దకున్. 3165
- ఉ. వాఁ డటు రత్నచిత్రితనువర్ణ మృగాకృతి నొంది బల్బిడి
నేపిడుకతోడ నవ్వీపినవీధిఁ జరించుచు దేవిచిత్తము
న్దోడ హరించిన నృపిమసి తోయ్యలి రామునిఁ జూచి యీమైకం
బేడ్చి నామనంబు హరియించెడఁ గంటివె నీవు ముంగలన్. 3166
- శా. ఆహా యెంతవిచిత్ర మీమృగము నుద్యత్ప్రీతితోఁ బట్టి తె
మ్మాహింప న్ననయాశ్రమాభరణమై యొప్పగు నంచు న్నము
తానహం బేర్పడఁ బల్కిన న్నిభుఁడు కాంతాశ్రేరితుం డై నున
న్నహం బొప్పుగ నేగె నమైకమునెంట నుద్ధనుష్పాణి యై. 3167

- కా. ఈచందంబునఁ బోయి రాముఁడు రయం బేసార దాని న్బల
ప్రాచుర్యంబునఁ బట్టలేక కడుదూరం బేగ దోహటమా
యాచాతుర్య మటంచు నెంచి పటుశౌర్యస్ఫూర్తి శోభిల్ల మా
రీచు న్నీచుని ఘోరకాండమున ధాత్రిం గూల్చె నత్యుద్ధతిన్. 8168
- క. ఆతాటకానుతుం డీ, రీతి శరాల్లిఘఁ డై ధర్మిం బడి హా
సీతా హా లక్ష్మణ యని, యాతతముగఁ బేరుకొనుచు ననువులు విడిచెన్. 8169
- క. ఆనినదము విని యప్పుడె, జానకీపనుపునఁ బ్రతాపసాంద్రుండు నుమి
త్రానందనుండు కౌసల్యానందనునేను మరయ నరిగెం బెలుచన్. 8170
- కా. ఆలో రావణుఁ డేగుదెంచి కుటిలుం డై భాముఁ డారోహిణిం
బోలెఁ జానకీ బల్కిఁ గైకొని జగంబు ల్లోయఁ దద్రక్షణా
లోలు న్వృద్ధు జటాయువు నివహగపాలుం ద్రుంచి మింటం జనె
శైలాగ్రంబున నుండి యేవురు కవుల్ సంభ్రాంతు లై చూడఁగన్. 8171
- కా. ఈరీతిం జని లంక సాచ్చి దనుజాధీశుండు హేమాచలా
కారాగారమువండు డించి మృదువాక్యప్రాఢిఁ బ్రార్థించి దు
ర్వారప్రాధ్ధతిఁ ద స్థనింపక తృణప్రాయంబుగా నెంచి న
న్నైరాశ్యంబున దాఁచె నిమ్మటమున న్నారీశిరారత్నమున్. 8172
- ఉ. రామన రేంద్రుఁ డీగతి నరణ్యమునం బటురౌద్రభంగి మా
యాచ్యుగచూపధారిని నిశాటుని గీ టణఁగించి వచ్చి ను
త్రాసునమానుఁ డాశ్రమపదంబున జానకీ గాన కెంతయు
స్థిమతరప్రశోకపరివీడితుఁ డై యనుజాన్వితంబుగన్. 8173
- ఉ. ఆవిసినంబునం గలమహాద్రుమము ల్నగము. ల్నికుంజము
ల్పావనకౌతూహి నదియుఁ బద్మనిబద్ధజలాశయంబులు
నూపువరుఁ డన్నియు న్వేదకీ భూమిజఁ గానక శోకదీనుఁ డై
వావిరి మేదిని బడినవాని జటాయువుఁ గాంచె నొక్కచోన్. 8174
- క. అతఁడు పితృసఖుఁడు గావునఁ, జతురత సంస్కారవిధులు నలిపి మిగుల శా
శ్వతసౌఖ్య మొనఁగి యనుజా,న్వితుఁ డై యద్దేవి నడవి వెడకుచుఁ గడఁగన్. 8175
- ఉ. చనిచని యొక్కచో నమితసత్త్వ మహావికృతాంగునిం గబం
ధునిఁ గని వానిఁ జంపుటయుఁ దోడ నె దివ్యశరీర ముట్టుగై
కొని యతఁ డింద్రలోకమునకు స్థనుచు స్థగ ఋశ్యమూకమం
దనువుగ నున్న భానునుతు నర్థిఁ గనం జను మంచుఁ బల్కినన్. 8176
- ప. మహాత్మా రామభద్రుండు కబంధోపదిష్టమార్గంబునఁ బంపాపుష్కరిణి నధిగ
మించి యందున్న శబరిచేత నర్చితుం డై విశాలసాలజాలం బైన ఋశ్యమూక
శైలంబునకుం జని వానరాధిపుం డైన సుగ్రీవునితో సఖ్యంబు గాంచె సంతకు
మున్నె బలనంతుం డైన వాలిచేత నిరస్తుం డైన సుగ్రీవుండును నీతావియోగ

దుఃఖితుం డగురాముండును సమానావస్థలు గలవా రగుటంజేసి మనంబునఁ
బరస్పరసంబంధంబు గాంక్షించుచున్నవారు కావున నయ్యిరువుర కితరేతర
సంవాదంబున గాథం బైనప్రణయంబు గలిగె నంత. 3177

క. బలవంతుఁ డైనవాలిని, బలసూదనసుతుని నొక్కఁటు బాణముచే
నిలఁ గూల నేసి రవిజన, కెలమిం గపిరాజ్య మిచ్చెఁ గృప దళుకొ త్తన్.

ఉ. రామునినత్కృపం బ్లవగరాజ్యము నొంది కృతార్థుఁ డై రహి
న్దామనిధిప్రియాత్మజుఁడు దాశరథిప్రియపత్ని యైనయా
భూమికుమారిక న్నెదకఁబుచ్చె ననేకసహస్రకీటలం
గామశరీరుల నిరినికాశుల మారుతతుల్యవేగులన్. 3179

వ. ఇట్లు సుగ్రీవప్రేరితు లై దళకోటివానరులు సీతామార్గణవ్యగ్రు లై నలుదెన
లకుం జని రేను వారిలోఁ గొండఱ వానరులం గూడి దక్షిణదిక్కునకుం జని
వింధ్యమహీధరప్రాంతకాంతారనుందరకందరసానుకటకాధిత్యకలయందు వైదే
హి నన్వేషించి యెందునుంగానక తుత్తిపాసాపరవశుల మై యొక్కబిలంబులో
నికి డిగ్గి మరలి వెడలు తెఱం గెఱుంగక పరిభ్రమించుచుండ మాకుఁ గొండ్లాక
కాలం బతిక్రమించె నంత నొక్కయోగినిమహిమంబున నమృహబిలంబు వెడలి
వచ్చి సుగ్రీవభయభ్రాంతుల మై యొక్కచోటఁ బ్రాయోపవేశనంబుఁ జేసి
యుండ నప్పుడు జటాయువునన్న యగుసంపాతి యనువాఁడు మాకడకుం జను
దెంచి లంకాపురంబునం గలరావణునియశోకవనంబులో జానకియున్నదని చెప్పి
యరిగిన యనంతరంబ ప్రాయోపవేశనంబు చాలించి. 3180

ఉ. ఏ నొకరుండ వానరులకెల్లఁ బ్రియంబుగ నాత్మవీర్యము
న్యానుగఁ దాల్చి మారుతసమానజవంబునఁ బన్నగారిచం
దాన విహాయసంబునకు దాటి వెన నృతయోజనంబు లం
భోనిధి నుత్తరించి యటువోయి త్రికూటనగాగ్రమండలిన్. 3181

చ. అతులితహేమసాధముల నంచితరత్నవిశాలశాలల
న్వితతవిమానరాజముల విశ్రుతకాంచనవప్ర గోపుర
ప్రతతుల రమ్యచత్వరవరంబుల నొప్పుచు విశ్వకర్షని
ర్క్తిత మయి నాగవట్టణమురీతి వెలింగెడు లంకలోపలన్. 3182

చ. అరుదుగ నయ్యశోకవనికాంతరసుందు దురంతచింతచే
మురువు దొఱంగి యశ్రుకణపూరితలోచన యై కృశాంగి యై
నిరుపసుశోక వేగమున నీరధిలోనఁ జలించు భారభృ
త్తరివగిదిం జలించుచు వితాకున మాటికి వెచ్చు నూర్పుచున్. 3183

ఆ. మలినపటముతోడ మాసినజడతోడ, నొప్పు దూలి గుందుచున్నదాని
రేణుజాలయుతశరీరంబు గలదానిఁ, బుణ్యసాధ్వీ జనకపుత్రిఁ గాంచి. 3184

క. జననాయకుఁ డిచ్చినకాంచనముద్రిక గుఱుతోనంగి నదమలమతి మె

- ల్లనఁ బతిసేమం బంతయు, వినిపించితి వీను లలర వినయం జెనఁగన్. 3185
- శా. ఆరామామణి విశ్వసించి పతివార్తాకర్ణనోద్భూతవి
స్తారానందరసప్రబుద్ధవిలసత్పుర్వాంగి యై మోము రా
కారాజచ్చశిథంగి సొంపలర వేడ్క న్నన్ను మన్నించి శం
కారాహిత్యముతో శిరోమణి యభిజ్ఞానార్థ మర్పించినన్. 3186
- శా. దానిం జేకొని యేను వేల్పు లరుదంద నైత్యరాక్షివిత
స్థానం బైనయశోకకాననము విధ్వంసంబు గావించి దై
త్యానీకంబుల నాజరంగమున బాహాళక్తి మర్దించి ర
క్షోనాథాత్మజు నత్తునిం దునిమి సక్రోధుండ నై పిమ్మటన్. 3187
- మ. గరిమ న్వాళగతాగ్నిచే మిగుల లంకాపట్టణం బంతయు
వ్యరుస న్భస్మము చేసి రామునుహిమ ల్వర్ణించి వేర్వాడి గ్ర
మ్మఱ బాధోనిధి దాఁటి రాముకడకు న్నానొప్ప నేతెంచి యా
దర మారం దగ మానికం బాసఁగి సీతాక్షేమముం దెల్పితిన్. 3188
- ఉ. ఆనృపవంశవర్మ్యుడు ప్రియాకుశలశ్రవణాభిజాతసాం
ద్రానుపమానహర్ష పులకాంచితవిగ్రహుఁ డై సుధారసం
బానిసవేల్పుమాడ్కి విగతాసుభయుం డయి వీతశోకుఁ డై
మానుగ నా కొసంగె ననమానభుజాపరిరంభణం బొగిన్. 3189
- వ. ఇవ్విధంబున నాలింగనంబు గావించి యుద్యోగంబు సమకట్టి. 3190
- చ. అలిగి యుగాంతకాలమున నద్భుతభంగి జగంబు లేర్చుఁగాఁ
దలకొనినట్టిపావకువిధంబున రాక్షసనాశమందు ని
శ్చలముగఁ జిత్తము న్నిలిపి సర్వవనాటచమూసమేతుఁ డై
నలకృతసేతుమార్గమున నల్పగ నీరధి దాఁటి బల్విడిన్. 3191
- సీ. అనిలోన నేను ధూమ్రాక్షుఁ డాదిగ దైత్యవీరులఁ దునిమితి విక్రమమున
బలకాలి యగునీలుఁ డలప్రహస్తునిఁ జంపె వనచరవిభుఁడు కుంభుని వధించె
వాలితనూజుండు వజ్రదంష్ట్రాదులఁ బరిమార్చె సౌమిత్రి ప్రధనమందు
సతికాయశక్రజిహ్వాఖ్యులఁ దెగటార్చె రామభద్రుండు దుర్వాసభంగిఁ
- తే. గలన రావణకుంభకర్ణుల వధించె, నిట్లు విజయంబు గైకొని యింపు మీఱ
నగ్నిముఖమునఁ బరిశుద్ధ యైనయవని, సుతను జేకొని రఘువతి యతిముదమున.
- చ. అనిమిషవల్లభుండు యముఁ డర్థవనాథుఁడు శూలపాణియుఁ
వనజభవుండు దేవమునివర్గయుతంబుగ నేగుదెంచి చ
య్యన బహుభంగుల నివ్విసుతు లర్థి నొనర్చిన నంతవారిచే
ననుపమలీల దుర్లభము లైనవరంబులు గాంచి పిమ్మటన్. 3193
- తే. దేవవిష్ణువమున నుండి దివ్యరూప, ధారి యై చనుదెంచినతండ్రి గాంచి
ప్రస్తుతించి రణంబునఁ బడినకపుల, నెల్ల గ్రమ్మఱ బ్రతికించి యింపు మీఱ.

వ. రావణానుజుడై నవిభీషణుని లంకారాజ్యంబున కభిషిక్తునిం జేసి నుగ్రీవవిభీ
షణజాంబవదంగదాదినుహృత్సమేతుం డై సీతాలక్ష్మణసహితంబుగాఁ బుష్పక
నామవిమానం బారోహించి కిష్కింధాపురమార్గంబునఁ గ్రన్తుట భరద్వాజా
శ్రమంబునకుం జనుడెంచి మునిసన్నిధియందు వసించియున్నవాఁ డమృతాత్మ
నెల్లి పువ్వయోగంబున నవిఘ్నంబుగా నందర్శింపంగల వని సర్వంబునునవిస్త
రంబుగా విన్నవించిన నత్యంబైనమారుతివచనంబు విని భరతుండు పరమానం
దరసప్రబుద్ధనత్తువ్విం డై యంజలి గీలించి హనుమంతు నవలోకించి యిట్లనియె.

సీ. పూర్వాచరితపుణ్యపుంజంబు లన్నియు ఫలియించెఁ గా నేఁడు పవనతనయ
నాకోర్కు లన్నియు నయముతో నేటికిఁ బూర్ణంబు లయ్యె నోపుణ్యచరిత
నేఁడు గా నా కనిందితసర్వశుభములు సమకూడె నిచ్చట సాధువినుత
నిరుపమం బైనమానితసౌమనస్యంబు నేఁడు గా నమకొన నిర్మలాత్మ

తే. రఘుకులం బంతయును నేఁడు రమణ కెక్కె
ఘనత సౌభాగ్యకీర్తలు గలిగె నేఁడు
రాజకోటికి మిక్కిలి తేజ మెనఁగెఁ
శాసలేయుండు వచ్చినకారణమున.

3196

వ. అని పలికి నత్యవిక్రముం డగుభరతుండు ప్రీతిమంతుం డై శత్రుఘ్ను నవలో
కించి పరమానందకరం బగువాక్యంబున నిట్లనియె.

3197

మ. మననాథుం డగురాముఁ డిచ్చటికిఁ బ్రేమ నవ్విచ్చుచున్నాఁడు చ
య్యన నానాపుర దేవతాయతనచైత్యాగారము ల్విధులు
స్థనవాదిత్రసుగంధమాల్యముల శృంగారంబు గావింప వే
డ్కు నియోగింపుము యోగ్యు లైననరులం గొత్తాహలం బొప్పగన్. 3198

— భరతునినియోగంబున రాజపురుషు లయోధ్యరాజమార్గంబుల నలంకరించుట. —

వ. మఱియు మహానుభావుం డగురామచంద్రు నెదుర్కొనం జన వలయు స్తుతి
పురాణజ్ఞు లైనసూతులును సర్వవైతాళికులును సర్వవాదిత్రకుశలులును గణిక
లును రాజపత్నులు నమాత్యులును సైన్యంబులును సేనాగణాంగనలును రాజ
న్యలును బ్రాహ్మణులును శ్రేణీముఖ్యులును దక్కినజనంబులును శశినన్నిభం
బైనరామునివదనంబు విలోకించుటకు శీఘ్రంబునం జనుడెంచువారుగా
నియోగింపు మని పలికిన నతండు తద్వచనప్రకారంబున సయ్యెఱువలకుఁ దగు
వారల నియమించి రామాగమనం బెఱింగించి ప్రయాణంబు చాటింపం బం
చిన నందుఁ గొందఱు విషచుష్థలంబులు సమతలంబులు గావించిరి కొందఱు
పరిమళోపేతం బైనశీతోదకంబులు చిల్కరించిరి కొందఱు లాజపుష్పంబులు
చల్లెరి పురవరంబున రాజవీధులందుఁ బతాకాధ్వజంబులు నిలిపి గృహాంగణం
బులందు రంగవల్లికలుదీర్చిరి యసంబాధం బైనరాజమార్గంబు సుగంధమాల్య

పుష్పసంచవర్ణరంగవల్లికల నలంకరించిరి బహిర్ద్వారంబులందు రంభాస్తంభంబులు నాటి రంత.

8199

తే. అర్థసాధకాశోకసిద్ధార్థవిజయ

మంత్రపాలకధృష్టినుమంత్రవరజ

యంతులు యథార్హయానంబు లర్థి నెక్కి

యింపు సొంపారఁ బతిఁ జూడ నేగి రవుడు.

8200

ఉ. పొందుగ మత్తనాగములు భూరికరేణువులుం దురంగము

లన్వందనము ల్మహోక్షములు సచ్చిభిక్ లృకటాదికంబు లిం

పొందఁగ నెక్కి సంతసము లొప్పెనఁగం బురిలోనఁ గల్లువా

రందఱు రామచంద్రు నపు డర్థి నెదుర్కొన నేగి రెంతయున్.

8201

క. నరవిభునిపత్ను లందఱుఁ, దఱుచుగ యానంబు లెక్కి తగఁ గౌనల్యం

బరఁగ ముమిత్రాదేవిని, బురన్కరించుకొని చనిరి పుత్రులఁ జూడన్.

8202

క. హరిఖరశబ్దము రథనే, మిరవము గజబృంహితంబు మేదురభేరి

వరఫలహకాహళాదిక, వరవాద్యధ్వనులు మ్రోసె వసుధ చలింపన్.

8203

—❀❀ భరతుఁడు సపరివారుండై రాము నెదుర్కొనం బోవుట. ❀❀—

వ. ఇత్రైతంగున నయోధ్యానగరంబునం గలవా రందఱు రామదర్శనలాలను లై పరమోత్సాహంబున నందిగ్రామంబునకుం జనుదెంచి రప్పుడు భరతుండు వారలం గలపిఱిని ధర్మకోవిదుండు గావున రామపాదుకలు శిరంబున నిడికొనిశుక్లమాల్యోపశోభితంబైన సాండురచ్చత్రంబును హేమవిభూషితంబులై నరాజార్హవాలవ్యజనంబులును బరిగ్రహించి యుపవాసకృతాంగుం డయ్యునురామాగమనసంజాతసాంద్రానందరసపోషితనర్వాంగుం డై చీరకృష్ణాజనాంబరధరుండై సాక్షాద్రాజ్ఞియుం బోలె వెలుంగుచు బ్రాహ్మణోత్తములును శ్రేణీముఖ్యులును వణిజులును మాల్యమోదకహస్తు లైనమంత్రులును బ్రానశక్తిఖిడ్గహస్తంబు లై నవీరభటనహస్తంబులును గాంచనాపీడంబు లై నహయంబులును శాతకుంభవిభూషితంబు లై నమదవారణంబులునుబతాకావంతంబు లై నరథంబులును సాంద్రప్రకారంబునం దనవెంట నరుగు దేరసచివనమన్వీతుం డై శత్రుఘ్నసహితంబుగా రాము నెదుర్కొనం బోవుచుఁ బవననందనుం గనుంగొని యిట్లనియె.

8204

—❀❀ హనుమంతుఁడు భరతునకు రాముఁడు సమీపించెనని చెప్పట. ❀❀—

చ. వనచరవంశవర్య రఘువర్యుఁడు వచ్చెడుజూడ గాన మా
వనచరవీరు లిచ్చటికి వచ్చెడుచందము దోవ దేమియుం
గొనకొని ఛాత్రిలోఁ గవులకుం జలచిత్తము గల్లు నంద్రు నీ
వనుపమలీల జాతిగుణ మర్కిలిఁ గైకొని పల్కవే కదా.

8205

ఉ. నా విని ప్రీతితోఁ బవననందనుఁ డంజలిఁజేసి యిట్లను

- దేవ కవిత్య మూని యిటుదెల్పినవాడను గాను జూడుఁ డీ
 ప్రోవ మహీరుహావళి మధుస్రవ మై ఫలపంక్తి గల్గి నా
 నావిధనూనలీసఖగనాదిత మై యటు చూడ నయ్యెడిన్. 8206
- ఉ. రాజకుమార మున్ను సురరాజు వళిముఖు లున్నచోట ధా
 త్రీజవితాన మా త్రమధుదివ్యఫలప్ర సవప్రకాండ మై
 రాజులుచుండుఁ గా కని వరం బాసఁగె న్నటి వెంటనే భర
 ద్వాజమునీంద్రుఁ డట్టులె ముదం బలరం గృహజేసె నెంతయున్. 8207
- క. మున్ను నబలుండ వగునీ కున్నతగతి నమ్మునీంద్రుఁ డొనరించినసం
 పన్నతరాతిభ్యము విని, యున్నారము మానిశిష్యు లొగి నెఱిఁగింపన్. 8208
- క. హరిబల మప్పుడు గోమతి, తరించుచున్న దని బుద్ధి దలఁచెద విను మం
 బరవీధి నిండి చెలఁగెడు, గుఱుతుగఁ బరిహృష్టకీశకోలాహలమున్. 8209
- క. మానుగ వాలుకీసీనది, వానరు లటుదాటి యిపుడు వచ్చుచు నున్నా
 రోన్మవసుత యతిసాంద్రం, బై నెఱిసినపాంసుజాలమదె గనుఁగొనుమా 8210
- క. ఆలోకింపుము దవ్వలఁ, గాలాంబుద మాకనమునఁ గదలినమాడ్కిం
 జాలఁ జలించుచు నున్నది, సాలవనము ప్లవగ వాలశయచలితం బై. 8211
- సీ. పటుతపంబున మున్ను పరమేష్ఠి మెప్పించి ధనదుండు శ్రీతి నెద్దానిఁ బడసి
 దారుణరణమున ధననాథుని జయించి దశకంఠదైత్యుఁ డెద్దానిఁ గొనియె
 రమణీయతరదివ్యరత్నదీధితులచే నతిచిత్రమై యెద్ది యలరుచుండు
 మనసునకంటె గాఢునకంటె ముంగల సత్వరంబుగ నెద్ది చనఁగ నొప్పుఁ
 తే. గామదం బెద్ది చిత్రానుగమన మెద్ది
 యట్టిపుష్పక మనుదేవయాన మెక్కి
 రాముఁ డరుదెంచుచున్నాఁడు రమణితోడఁ
 జూడు మదె మింట శశిభంగిఁ జూడ నయ్యె. 8212
- తే. లని సమీరాత్మజుండు పల్కునంతలోన
 మణిసువర్ణ రోచుల నభోమండలమును
 వెలుంగఁ జేయుచు భానుమండలముకరణి
 నవ్వీమానో త్రమంబు డాయంగ వచ్చె. 8213
- ఇది భరతుండు పుష్పకాయాధు లైన సీతారామలక్ష్మణులం జూచుట, ఇది—
- ఉ. రాముని లక్ష్మణు న్దనకరాజకుమారిక నవ్వీభీషణ
 న్దామనిధిప్రియాత్మజునిఁ దక్కినకీశులఁ గీశపత్నులం
 శ్రేమదలిర్పఁ గన్గొని పురిం గలశ్రీయువసృష్టబాలకు
 ల్దామజవాజియానరథజాలము డిగ్గిరి సంద్రమంబునన్. 8214
- క. వారలహర్ష సమీరిత, భూరినినాదంబు తూర్యములఘోషణ మ
 భూరివిలోకనవర్ధిత, నీరధినిన్వనముభంగి నింగిఁ జెలంగెన్ 8215

తే. మంత్రపాలనుమంత్రాది మంత్రవరులు
పూర్ణజైవాత్మకునిఁ బోలెఁ బుణ్యచరితుఁ
రామభద్రుని వీక్షించి ప్రమద మెనఁగ
వాహనంబులు డిగ్గిరి వరుసతోడ.

32.6

చ. భరతుఁడు భ్రాతృవత్సలుఁడు పాయక లక్ష్మణజానకీయుతుం
బరమపవిత్రమూర్తి సరిభంజను భానుకులార్ధిసోము ధ
ర్మరతుని సత్యసంధుని విమానగతు స్రఘువర్యుఁ గాంచి బం
ధురవినయంబు హర్షము కుతూహలము న్నది నుపుతిల్లఁగన్.

3217

చ. ఎదురుగ నిల్చి ఫాలమున నింపుగ నంజలిఁ జేసి నమ్ముఁ డై
త్రిదశనాగ్ర భాగమునఁ దేజము మీఱుఘనంబుమాడ్కి సాం
పాదన విమానరాజమున నుజ్జ్వలభంగిఁ జెలంగురాముని
నవ్విదలనిప్రేమఁ జూచె రఘువర్యుఁడు కన్నులగర్వ దీఱఁగన్.

3218

తే. వైజయంతాగ్రగతుఁ డైనవజ్రపాణి
యనువునఁ జెలంగురామభద్రునకు నుదయ
పర్వతాగ్రంబుపైఁ దోచుభాస్కరునకుఁ
బోలెఁ జాఁగిలి మ్రొక్కె నప్పురుషవరుఁడు.

3219

తే. అంతలోఁ బుష్పకవిమాన మభినడుమ, నుండి తీర్థదేశంబున కున్నతగతి
నరుగుదెంచినపోతంబుకరణి గగన, దేశముననుండి చేర నేలెంచె నపుడు. 3220

—భరతుఁడు రామనకు నమస్కరించుట. —

వ. అంత నారామచంద్రుండు సమీపగతు లైన భరతాదులం జూచి రయంబున
మహీతలంబునకు డిగ్గు మని విమానంబున కాజ్ఞాపించిన హంసయుక్తం బైన
యమృహనీయవిమానంబు గగనంబున నుండి పుడమి కవతరించిన నప్పుడు సత్య
విక్రముం డగుభరతుండు సంభ్రమంబున విమానం బెక్కి రామునిసమీపంబు
నకుం జని యమృహాత్మునిచరణంబులు శిరంబుసోకం బ్రణమిల్లిన నద్దయా
ళుండు ముదితుం డై చిరకాలంబునకు సంలబ్ధం డైన భరతునిఁ గ్రుచ్చి యెత్తి
నిజోత్సంగంబున నిడికొని గాఢంబుగా నాలింగనంబుఁ జేసి యానందజనకంబు
లైన ప్రియవచనంబుల గారవించె నంత భరతుండు వైదేహి కభివాదనంబు
గావించి కృతప్రణామం డైనలక్ష్మణునిఁ బరివృజించి సంభావించి పదంపడి
సుగ్రీవజాంబవదంగదమైందద్వివిదనల నీలఋషభనుషేణగజగవయగవాక్షగం
ధమాదనశరభపననవిభీషణాదుల నందఱ వేర్వేఱఁ గవుంగిలించియాదరించిన
నవాసరశ్రేష్ఠు లందఱుఁ గామరూపులు గావున మానుషరూపధరు లై యా
నందవిశేషంబున భరతు నభినందించి కుశలం బడిగి రంతఁ గైకేయానుతుండు
సుగ్రీవు ననలోకించి యిట్లనియె.

3221

క. మీవంటిమితు. లేందును. మానాగికి దొగకు పురిది మానముగిది.

- నీ వై దవవాఁడవు ను, గ్రీవా సౌహృదముచే సఖత్వము గలుగున్. 3222
- వ. అని పలికి విభీషణు నవలోకించి. 3223
- క. రాక్షసవర రఘువర్యుఁడు, రాక్షసుల వధించి జనకరాజకుమారిఁ
దత్తుఁ డైకొను లెంతయు, నక్షయభుజశక్తి నీనహాయతఁ గాడే. 3224
- వ. అని సాదరంబుగా నభినందించె నంత శత్రుఘ్నుండు చనుదెంచి రామలక్ష్మణు
లకు నమస్కరించి పదంపడి వై దేహికిం బ్రణమిల్లిన నక్కుమారుని గారవించిరి
తదనంతరంబ రాముండు తల్లికడకుం జని శోకకర్మిత యై యున్నయద్దేవికి
హర్షంబుఁ బుట్టించుచు వినయంబున నమస్కారంబు గావించి పదంపడి సుమి
త్రకుఁ డై కేయికే దక్కినజనయత్రుల కందఱకు వేర్వేటి ప్రణామంబుఁ జేసి
పురోహితునిచరణంబుల కభివందనంబు గావించె నంత. 3225
- చ. పురజనము ల్నిటాలమునఁ బొల్పుగ నంజలిఁ జేర్చి రాఘవే
శ్వర కరుణానముద్ర నృపచంద్ర మహాత్మ్య కృతప్రతుండ వై
వరయశ మొంది సేమమున వచ్చితివే యన వారియంజలు
ల్గరనమతిం బ్రఫుల్లకమలంబులఁ బోలెఁ బరిగ్రహించుచున్. 3226
- భరతుఁడు రామపాదాలను రామునిచరణంబులకుఁ దొడుగుట. శ్లో-
- వ. వారి నందఱ నయ్యై లెఱంగుల సంభావించె నప్పుడు. 3227
- చ. భరతుఁడు హేమరత్నమయపాదుక లెంతయు జానకీమనో
హరుచరణంబులం దొడిగి యంజలిఁ జేసి మహానుభావ గ్ర
మ్మఱఁ బురి కేగుదెంచిననృపాలుని నిన్నిటు గాంచినందునం
బరుపడి నామనోరథము పండెఁ గృతార్థుఁడ నైతి నిత్రటిన్. 3228
- ఉ. నీ దగురాజ్య మిందనుక నీపృథు తేజము నాశ్రయించి మ
ర్యాదల దప్పకుండ నయమారఁగఁ బ్రోచితి నింక దీని న
త్యాదరవృత్తిఁ జేకొను మహాత్మ్య పురంబు బలంబు గోష్ఠిలో
శాదిక మంతయు స్తశగుణాధిక మై యలరారెఁ జూడుమా. 3229
- క. అని పలుక నపుడు భరతుని, వినయోక్తుల కలరి దైత్యవిభుఁడును భాస్వ
త్తనయాదికపులు కన్నుల, ననువుగ బాష్పములు నించి రతిమోదమునన్.
- వ. అంత నారఘువర్యుండు భరతునివినయవాక్యంబుల కలరి యతనిఁ గరంబులం
దిగిచికొని యంకతలంబున నిడికొనినై న్యసమేతంబుగాఁ బుష్పకంబుతోఁగూడ
భరతాశ్రమంబు ప్రవేశించి యందు విమానంబు డిగ్గి దాని నవలోకించి నీవు
కుబేరునిపాలికిం జని తద్వశవర్తి వై యుండు మని యాజ్ఞాపించిన ననుత్తమం
బైనయద్దేవ్యయానంబు మనోజఙంబున నుత్తరాభిముఖంబుగాఁ జని ధనదాల
యంబు ప్రవేశించె విమానంబు చనినయనంతరంబ రామభద్రుండు శక్రుండు
బృహస్పతికింబోలె స్వామిరూపుండై నవనీఘ్నన కభివందనంబుగావించియమ్ముని
పుంగవునితోఁ గూడఁ బృథగాననంబున నాసీనుం డయ్యె నంతఁ గె కేయో

నందవర్ధనుం డగుభరతుండు శిరంబున నంజలి గీలించి సత్యపరాక్రమండును
జ్యేష్ఠుండు శగురామచంద్రున కిట్లనియె. 3281

— ఖఖ ఖరతుండు రాజ్యంబు గైకొన్నని రామునిం బ్రార్థించుట. ఖఖ—

సీ. రఘుకులోత్తమ నీవు రాజ్యంబు విడనాడి కానకుఁ బోయినకతన నన్న
దంబ నీచేఁ జాల నర్పిత యయ్యె మున్నలచిత్రకూటాద్రియందు మీకుఁ
ప్రీతి నర్పించిన పృథురాజ్య మెబ్బంగి న్యాసనూపంబున నాకు దత్త
మయ్యె నవిధమున నర్థి గ్రమ్ముట నీకు నిచ్చెదఁ గైకొని యేలు మిపుడు
తేజగతి ననహాయబలవదుతుంబుచేత, విడువఁబడినభారంబు బల్పిడిఁ గిశోరి
మోవఁ జాలనిచందాన నీవు చాల్పుఁ, దగినమేదిసీభర మేను చాల్పుఁ జాల. 3282

చ. ఉదకరయప్రవీడితమహోన్నతసేతువుఁబోలె భిన్న మై
సిదిలము నొంది హీననశఁ జెందిన యీమహానీయరాజ్యముఁ
సదమలబుద్ధి నీ కిపు డానంగితిఁ జేకొని ధర్మపద్ధతి
స్వదలక పౌరజానపదవర్గము సంతననుండ నేలుమీ. 3283

ఆ. అశ్వగతి ఖరంబు హంసగతిని గాక, మనుసరింప లేనియట్లు నిఖిల
భువనకర్త వగుచుఁ బొగడొందు నీమార్గ, మనుసరింపఁ జాల నధిప! యేను.

సీ. అనఘాత్త యంతర్గ్రహంబున నాటినవృక్ష మంతంతకు వృద్ధిఁ బొంది
కడుదురారోహస్త కాండ మై పుష్పించి ఫలనిచయంబుఁ జూపక విశీర్ణ
మైన ఫలాకాండీ యై నాటినట్టివాఁ డాతరుఫలము నెట్లనుభవింపఁ
డయ్యె నట్లేవు లోకానందకారి వై భక్తుల భృత్యులఁ బరమహితుల

తే. మమ్ముఁ బాలింపవేని యోమాననీయ
చరిత యీయుపమానార్థ మెఱిఁగికొనఁగ
నర్హుఁడవు తండ్రిచే వినుతాతినుగుణ
చాళియుతుఁడ వై సృజయింపఁ బడుటవలన. 3285

మ. పరమప్రీతి సమాత్యరాజి వొగడం బట్టాభిషిక్తుండ వై
కర మర్థి స్పృఘకాంతి లోకము వెలుంగజ్ఞేయునుధ్యందినో
ష్ణరుచిప్రక్రియ భూరితేజమున భాస్వల్లీల శోభిల్లుని
న్నరుదార స్థను లెల్లఁ జూచెదరు గా కత్యంతహర్షంబునన్. 3286

చ. అలయక కానలో ఖగమృగారవము ల్లగ నాలకించుచుక
మెలపునఁ గూర్చుచు స్మరల మేల్కొనునట్టిశ్రమంబు వాయఁగా
విలసితతూర్యఘోషముల వేణురవంబుల భూషణస్వనం
బుల మఱి మార్గధస్తుతులఁ బొల్పుగ మేల్కొను మింక రాఘవా. 3287

— ఖఖ రాముండు భరత ప్రార్థన నంగీకరించుట. ఖఖ—

మ. స్థిర యెందాఁకఁ జలింపకుండు నల జ్యోతిశ్చక్ర మెందాఁక నం
బరవిధిం జరియించు నందనుక భాస్వన్తీ రవారాశిశం

కరజై వాత్సలకారదాభ్రతటిసీకాండోల్లసత్కిర్తి వై
సరసాగ్రేసర సర్వరాజ్యమునకున్ నావ్విమిత్యముం బొందుమా.

3238

చ. అని యిటు విన్నవింప విభుఁ డాభరతోక్తుల కిచ్చు మెచ్చి యా
తనిఁ గని. నీవు వల్కినవిధంబున నీఘనరాజ్య మర్థిఁ గై
కొనియెద నంచుఁ బల్కె నయకోవిదుఁ డాభరతుండు రామునిన్
ఘనమతి ని ట్లాడంబటిచి గ్రక్కున నాసితుఁ డయ్యెఁ బీఠికన్.

3239

వ. అంత శత్రుఘ్నునిపనువున నుహన్తు లగుశ్శత్రువర్ధకు లతినిపుణులు రామునిం బరి
వేష్టించిరి భరతుండును మహాబలుం డగులక్ష్మణుండును వానరేంద్రుం డైన
సుగ్రీవుండును రాక్షసేంద్రుం డగువిభీషణుండును నున్నాఁడు లై చతుర్విధాలం
కారంబుల నలంకృతు లైరి తదనంతరంబ రాముండు విశోధితజటామండలుం
డై పరిమళనలలంబున మజ్జనంబు గావించెనప్పుడు కొందఱునేర్పరు లగువారు
రామభద్రు నలంకరించిన.

3240

—అంత రాజపురుషులు రాము నలంకరించుట. —

చ. హృదయగతోడురాఘ్రుచు లహీనగతి న్వేలి కుబ్జెనో యన
న్నదమలచారుమాక్తికవిశాలసరం బలరె న్ననద్వీయ
న్నదిసలిలప్రవాహము ద్విధాకృత మై పడుచుండ మధ్యన
ర్వ్యదితనభంబుమాడ్కి నపు డొప్పె నురంబు తనంతరంబునన్.

3241

చ. విలసితతేజః డైనరఘువీరుఁడు మేన ధరించునప్పు డు
జ్జ్వలదురుచారుమాక్తికవిశాలమణీచుయహారధారలో
వలఁ బ్రతిబింబితం బయిన భాసురలోకము కుక్షీసంగతా
ఖిలభవనాభిశంక గలిగించెఁ గనుంగొనువారి కెంతయున్

3242

చ. అరుదుగ రాఘవోల్లసదురోంబరసుండు విచిత్రభూషణాం
తరగతవిస్ఫురద్భహువిధస్ఫుటరత్నము లొప్పె నత్తటిం
దిరముగ ఋక్షపంక్తులగతిం బతకంబునఁ దాపినట్టినుం
దరతరపజ్ర మొప్పె వితతద్యుతి నవ్వీధుమండలాకృతిన్.

3243

మ. పన మీఱం బరికింప నయ్యె నపు డాభాన్వత్కులాంభోధిరా
జనముత్తుంగకటీర దేశమున రజ్యత్కంజకింజల్కవ
ర్ణనవర్ణోరుసువర్ణ చేల మలవర్ణాకాలమేఘంబుపై
ననమానద్యుతి నొప్పుగార్కెఱుంగుచాయం జూడ్కి కింపారఁగన్.

3244

తే. కాంచనవిచిత్రకటిసూత్రకలితుఁ డగుచు, నుందరాకారుఁ డారాజనందనుండు
చాల శోభిల్లె నప్పుడు జంభవైరి, కార్దుకపరీతనీలమేఘంబుకరణి.

3245

ఉ. చారువిచిత్రదివ్యమణిజాలవినిర్మితసత్కిరీటకే
యూరవిభూషితుం డగుచు నుష్ణకరాన్వయుఁ డొప్పె నప్పు డిం

పారఁగ భాతుచిత్రితమహార్జునువర్ణమయత్రిశృంగరే
ఖారమణీయ మైనబలఘన్తరసీలనగంబుచాడునన్.

3246

మ. కమనీయోజ్జ్వలరత్నకుండలయుగార్ద్రప్రోల్లసత్పద్మరా
గమణిచ్ఛాయలు గండభాగములఁ దద్గండస్థలచ్ఛాయలు
స్సమతం దన్వణులందుఁ గూడుకొని భాస్వల్లీల నారెండునుం
గ్రమ మొప్పం బరికింప నయ్యె నొకవర్ణం బైనచందంబునన్.

3247

శా. సాక్షోద్విష్టువు తాను గావున మహీజానేత సత్పుండరీ
కాక్షత్వంబును శ్రీమనోహరతయుఁ హైరణ్యచేలత్వము
వ్దక్షత్వంబు పితామహాతనుగురుత్వం బాత్తవద్వోల్లస
ద్వీక్షంబు న్బురుషోత్తమత్వమును మోదం బొప్పఁ దాల్చె న్రహిన్.

3248

క. చందనలిప్తాంగుం డై, యందముగా మాల్యధారి యై కౌసల్యా
నందనుఁడు మెఱసె శారద, కందోడుపరీతసీలగగనముమాడ్కిన్.

3249

చ. శిరము దివంబు నాభిగతసీమ నభంబు పదంబు లుర్వి యై
పరఁ గెడునవ్వీరాట్పురుషవద్యుఁడు రామవిభుండు గానఁ బ్ర
స్ఫురితకీరీటహారవరభూషణబింబితలోక మత్తటి
నవ్విటలె దివంబుచాడున నభంబు తెఱంగున భాత్రికై వడిన్.

3250

వ. మఱియు నేకావళీమాణవకగుచ్ఛగుచ్ఛార్ధగోస్తనార్ధహారదేవచ్ఛందతరళకలిత
సక్షత్రమాలాపారిహర్యకటకోర్కికాముద్రికాసారసనతులాకోటిప్రముఖ నిఖిల
పరిష్కారపరిష్కృతుం డై కామితఫలప్రదాయకుం డై పుష్పఫలభరితం
బైనకల్పవృక్షంబుచందంబున నందంబుగాఁ బ్రకాశించె నంత.

3251

క. ఆరాజపత్ను లందఱు, గారవమున హారపటనుగంధనుమములం
జేరి మహీవుత్రి కలం, కారము గావించి రవుడు కడు హృద్యముగాన్.

3252

తే. సాధుగుణశీల యైనకౌసల్య యవుడు, పుత్రులాలన గావునఁ బొలుపు మీఱఁ
జారుభూషణపటము లొసంగి కీశ, సతుల నెల్ల నలంకారయంతలఁ జేసె.

3253

తే. అంత శత్రుఘ్నుపనువున నలనుమంత్రుఁ డర్కమండలసంకాశ మైనదివ్య
కాంచనరథంబు కరిశిశుకల్పహరులఁ, బూన్చిగొనితెచ్చిరామునిముందట నిడె.

వ. కళ్యాణగుణసాంద్రుం డైనరామచంద్రుండు సర్వాంగశోభనం బైనయమ్మహా
సీయరథంబు నముచితంబుగానారోపించి యుదయమహీధరశిఖరాగ్రగతసహ
స్రకరునిసాంపున దివ్యవిమానాధిరూఢుం డైనసహస్రాతునిపోలికఁ బుష్పక
విమానాధిగతుం డైనరాజరాజసాబగున నభిరామదర్శనుం డై తేజరిల్లుచు
నయోధ్యాభిముఖుండై చనియె దివ్యాంబరాభరణమాల్యానులేపనాలంకృతు
లై శుభకుండలభూషితులై సుగ్రీవవిభీషణులగిరి వరాధరణసంపన్నలై వానర
కాంతలు సీతాసహితంబుగా నగరసమాలోకసౌత్పుకన్యంబునం జని రటము

న్న యోధ్యాపురంబున రాజనచివులు పురోహితుల బురస్కరించుకొని యభిషేకో
పయోగిమంగళ ద్రవ్యసంపాదనార్థం బెది కర్ణం బని యాలోచించిరి యశోక
విజయనుమంత్రాదులు రామవృద్ధికోఱకు నగరవృద్ధికోఱకుఁ గూడుకొని యా
లోచనంబుగావించి జయాహ్వాంజ్ఞై స రామునియభిషేకార్థం బెయ్యదికర్తవ్యంబు
దాని సంతయు మంగళపూర్వకంబుగాఁ గావించ నన్దు లని పురోహితునకుం
జెప్పి రామదర్శనలాలనులై పురంబునిర్గమించి రామునికడకుం జనుడెంచి రిట్లు
గూడుకొనిన యశోకాదిమంత్రులం గూడి రామచంద్రుండు నక్షత్రసహితుం
డైనచంద్రుండుంబోలె వెలుంగుచు ననంతవైభవాభిరంజితం డై దివ్యరథం
బారోహించి సాకేతపురంబునకుం జనునమయంబున.

3255

— యోధా రాముఁడు సవరివారుఁడై యయోధ్యానగరంబు ప్రవేశించుట. —

సీ. కమనీయగుణగణాకరుఁ డైనభరతుండు కడు వేడ్క హరులవగ్గములు వట్టె
శత్రుఘ్నుఁ డప్పుడు శతశలాకం బైన తతపాండురాతసత్రము ధరించె
లక్ష్మీవర్ధనుఁ డైనలక్ష్మణుం డభినవవృజనంబుఁ దాల్చి సొంపలర వినరె
విధునిభం బగునొండు వింజామరముగొని యలవిభీషణుఁడు చెన్నార వీచె
తే. నంజనాచలతుల్యశత్రుంజయాఖ్య, దంతి నెక్కి సుగ్రీవుఁ డాచెంత సరిగె
నవసహస్ర నాగము లెక్కినయ మెలర్చ, మనుజరూపంబు గైకొని చనిరికపులు.
చ. ఘనతరశంఖనాదములు కాహళ వేణుమ్మదంగవల్లకి

నవసములు డిండిమధ్వనులు చాసతరాంక్యవిశాలభేరికా
నినదములు స్వహాపటహానిస్వసము ల్కరతాళశబ్దముల్
మునుకొని గాఢభంగి మినుముట్టి సమున్నతి మ్రోసె న త్తఱిన్.

3257

మ. అనుమానింపక యారఘూ త్రముఁడు దేవారి వృశాస్త్వ ప్రణం
బున మర్దించి జగత్త్రయంబునకు నమ్మోదంబు గావించె నీ
యనఘుం డెంతమహాత్ముఁ డెంతఘనుఁ డాహా యంచుఁ గీర్తించుడే
వనికాయంబులస్తోత్రము ల్కధురవాగై వీచితి మ్రోసె ద్వివిన్.

3258

ఉ. కాదన కీరఘూ త్రముఁడు కానకుఁ బోయిననాటిభేదమే
భేద మితండు వెండి పురికిం జనుడెంచెడు సేటిమోదమే
మోద మటంచు జానపదముఖ్యులు పౌరులు గూడి గాఢన
మ్మోదరసాబ్ధిఁ దేలుచు సమున్నతి రామునిఁ జూచి రయ్యెడన్.

3259

మ. మఱియు న్నన్మిత్రి పురోహితుల్ హితులు సామంతుల్ బుధుల్ సేవకుల్
గరిమ ద్వివ్యరథస్థుఁ డై పురికి వేడ్క న్వచ్చురామాధిపుం
గరుణోదారునిఁ బూర్వశైలభిఖరాగ్రస్థోడురాజంబలె
దెలుగొప్పం గనుతెప్ప ప్రేయక దమి నీవీక్షించి రట్లందఱున్.

3260

మ. మఱియు సరాలంకారభూషిత, లగుకన్యలును భేనువులును జాతరూపాక్షత

హోదకహస్తు లగుపురుషులును బ్రతుగ్నతులై పురోభాగంబునం బోవుచుండిరి
 వేసవేదాంగవిశారదులై నవిప్రోత్తములునుంగళాశీర్వాదంబులుసేయుచు రాము
 నిం బరివేష్టించి చనుచుండిరి రూపలావణ్యవతు లగువారయునతులును దాశ
 స్వస్తికపాణు లగువై తాళికులును మృదంగ ప్రముఖనిఖలవాదిత్రధరులును దమ
 తమవిద్యావై శారద్యంబుఁ జూపుచుఁ బ్రమోదంబుతో నగ్రభాగంబునం
 జనిరి చతురంగబలసమేతు లై సేనానాథులు వెనుక ముందట నుభయపార్శ్వం
 బులం జాలు గొని పరమానందంబున నరిగిరి వందిమాగధసూతగాయకు లం
 దంద స్తుతివచనంబుల నభినందించుచుఁ జనుచుండిరి కంచుకోస్తీవధరు లగు
 సౌవిదల్లులు సువర్ణవేత్రపాణులై మ్రోల నడుచుచుండిరి యిత్రైతంగున
 రాముండు నయనాభిరాముం డై మంత్రిపురోహితసామంతసేనానాథప్రముఖ
 నిఖలజనపరివేష్టితుం డై నక్షత్రసహితుం డై నచంద్రునిభంగి వెలుంగుచునుగ్రి
 పునిసఖ్యంబును హనుమంతునిప్రభావంబును రాక్షసులబలంబును సేతుబంధన
 సముద్రలంఘనలంకాదహనరావణవధాదికార్యంబును మంత్రులకుంజెప్పి వారి
 నందఱఁ బ్రమోదాశ్చర్యరసావిష్టచిత్తులం జేయుచు వానరుల మన్నించుచు
 బ్రాతృసహితంబుగా సుందరమందగమనంబునం జని సముచ్చితధ్వజపతాకం
 బును సిక్తనమ్మార్జితవధంబును గ్రముకరంభాస్తంభరంగవల్యాద్యలంకృతప్రతి
 గృహంగణంబును బ్రాసాదమాలావితతంబును నాపణప్రసారితనానావిధవస్తు
 సంపూర్ణవిషణిమార్గంబును హృష్టపుష్టజనాకీర్ణంబును మంగళవాద్యఘోష
 సన్నాదితంబును సర్వసుంగళశోభితంబును నై చంద్రోదయనమయసంవర్ధిత
 మహార్ణవంబువగిది నుప్పొంగుచున్నయయోధ్యాపురంబు ప్రవేశించి రాజమా
 ర్గంబునం జనుసనుయంబున.

3261

—అథ పౌరస్తీలు మేడలెక్కి రామునిం జూచి సంతసించుట. —

చ. చలువలు గట్టి నంకుమదసౌరభగంధ మలంది మాల్యము
 ల్పెలుపుగఁ దాల్చి భూషణవిశేషములం గయిసేసి కాతుకం
 బలరఁ బురాంగన నిష్టలనదంఘ్రివిభూషణఘంటికాధ్వను
 ల్పెలఁగఁగ మేడ లెక్కి రఘుశేఖరుఁ గన్గొని సంభ్రమంబునన్.

3262

సీ. ఇతఁడె పో కాంతారగతు లైనఖరదూషణాదులద్రుంచిన యలఘుభుజుండు
 ఇతఁడె పో వాలిని హింసించి కపిరాజ్య మినతసూభవున కెచ్చినఘనుండు
 ఇతఁడె పో కపులచే నింపార సేతువు నబ్ధిపైఁ గట్టించినట్టివతురు
 డితఁడె పో సంగరక్షితి రావణాది దుష్టాసురుల వధించినట్టికూరు

తే. డితఁడె సుమ్మి లంకారాజ్య మింపుతోడ, నలవిభీషణునకు నిచ్చినట్టిమహితుఁ
 డీజగన్మోహనునిరూప మింపుతోడఁ, గాంచుఁ డిప్పుడు కన్నులకర్ప దీఱి. 3263

చ. తపములు పండెఁ గోరిక లుదంచితభంగిఁ జెలంగె జన్మము
 ల్గుఫలత నొందె భద్రములు చాలఁ జిగిరై సమస్తసంపద

ల్విపులము లయ్యె నేడు రఘువీరుని రామునిఁ జూచినందునం
జపలమృగాక్షులార మననమైన మెనవీరి కై నఁ గల్గునే.

3264

ఉ. భానుకులోత్తముండు మనపాలిటిభాగ్యము జానకీప్రియుం
డానలినారిభంగిఁ బ్రియమార వెలుంగుచు వచ్చుచుండ ని
మ్మానితరాజధాని యనమానశరత్సమయప్రదీప్తరా
కానిశమాడ్కి నున్నయది కంటిరె కంటికి నింపొనర్చుచున్.

3265

తే. రమణ నీలోకమిత్రునిరాకవలనఁ, పౌరజనచిత్తశోకాంధకార మణఁగె
మోముఁదమ్ముల కొకవింతమురువు గలిగె, సాధుజనలోకతతి కబ్బె నమృదంబు.

ఉ. ఆఁకలిగొన్న వేళఁ దగ నంగిలి యెండినవేళ నెండ పై
సోఁకిన వేళ రోగములు సోఁకినవేళ నుధాప్రవాహము
నీవొక జలాశయంబు ఘననిష్కుటము న్నలితేషధం బాగి
జేకుటిసట్ల యయ్యెఁ బురసీమకు నవ్విభురాక యిత్తటిన్.

3267

వ. అని పెక్కు తెఱంగుల వక్కాణించుచు నానందసముద్రలహరిం దేలియాడు
చుండి రప్పడు.

3268

చ. నిరుపమచంద్ర కాంతమణినిర్మితనిర్మలహర్త్యదర్పణం
తరగతరామరూపములు తప్పక గన్గొని మున్ను లంకలో
దురమున యామినీచరులఁ ద్రుంచెడునప్పు డనేకరూపముల్
సరగునఁ దాల్చె నన్నది నిజం బని పల్కిరి కొందఁ టంగనల్.

3269

ఉ. ఆతత కేతనానిలరయప్రవికంపితనూతనోల్లస
చ్ఛాతపలాశతోరణముఁ జూచి నమున్నతసౌధసంచర
ద్భీతమృగాక్షు లయ్యధరబింబఫల గ్రసనస్పృహధరా
యాతకుకాలి యంచు భ్రమ మంది మొగంబులు ద్రిప్పి రెంతయున్.

3270

శా. రాజత్సౌరభచంద్రదీపకళికారాజ నివాసించి రా
రాజాస్య ట్పరిఁ దీఁగఁజోండ్లు షీతిభృద్రాజు న్రఘుశ్రేష్ఠుని
నాజతోమలకాంతినంధరితతారారాజచే నెంతయు
నాజాస్య ల్మిత లింపుతోడ షీతిభృద్రాజు న్సుమేరుం బఠెన్.

3271

ఉ. జాజులు మల్లెపువ్వులును సంపెంగలు న్నవమౌక్తికంబులు
న్లాజలు పైఁడిపల్లెరములం దగ నుంచి పురీకులాంగన
ల్రాజకులావతంస మగురామునిపైఁ గడు వేడ్కఁ జల్లి రా
రాజితకలవల్లికలు రమ్యసుమంబులు చల్లుకై వడిన్.

3272

చ. అనుపమవాద్యధోషము మహావిభవం బలర న్రథఘ్నఁ డై
మునుకొని పౌరజానపదముఖ్యులు గొల్వఁగ నిట్లు రాజవీ
ధిని శశిభంగి రాఁ దగినధీరుఁడు రాముఁడు తాపనాకృతి

- నవసమున కేగునాడు గనువారలచూడ్కికి నిం పొనద్దునే. 3273
- శా. ప్రాసాదంబులమీఁదనుండి కనుతెప్ప లేవ్వీయ కారాముని
నావసించి దప్పక చూచునట్టిపురకాంతానుధ్యగామ ర్వభా
మానందోహము నేర్పరించుటకు సానుధ్యంబు లే దెంత నే
తూసంపన్నున కై న వీటఁ గల లోకశ్రేణిలో నత్తటిన్. 3274
- చ. వలనుగ రాజవీధి నిరువంకలఁ బాఁతినపూగపాదపం
బులకడలీనుహీజములముంగలఁ జాల్గొని నిల్చి యున్నయం
జలిగతదీపపాత్ర లగుచంచలనేత్రలు స్తంభనిర్మితో
జ్వలదురు హేచుపుత్రికలచందమునం గనుపట్టి రయ్యెడన్. 3275
- మ. అతులప్రీతి నగేంద్రసందనికరం బాత్మీయమంత్రాధిదే
వత యారామునిఁ జూడఁగోరి బహుదూపంబు ల్రహిం దాల్చి న
త్కృతి సేయం జనుదెంచునో యనఁగ నుత్పేక్షింపఁగా నయ్యె నా
తతరామాంగరుచిచ్ఛటాచ్ఛురితతత్పైరాంగనాహపముల్. 3276
- ఉ. వారక రామభద్రుపయి వ్రాలు నెలంతలదృక్పమాజ మొ
ప్పారె నభంబుపైఁ గలసియాడుచుకోరగణంబుభంగి సాం
పారఁ దమాలశౌఖ్యపయి మాత్రివఖంజనసం క్తిరీతి శృం
గారరసాభిలోనఁ దిరుగంబడుమీనగణంబుకై వడిన్. 3277
- ఉ. కమ్మనిపుష్పసారభము కమ్మరితావి పునుంగువాసన
ల్లుమ్మని రాజవీధుల బుగుల్కొనుచందనధూపగంధము
ల్లిమ్మనతీతనూపరిమళంబును గైకొని ఘ్రాణహారి యై
తెమ్మెర వీచె వారయువతీనిటలాలకము ల్బలంపఁగన్. 3278
- చ. అమరినవేడ్క నాడువెలయాంధ్ర సయాభినయంబు దెల్పుచం
దము గన నయ్యె నీరఘువతంసునిఁ బోలినసుందరుండు మీ
యమరులయందు లేఁ డని మహాక్షణదర్శనకౌతుకాగతో
త్తమసురలోకవారవనితాతతి కవ్విభుఁ జూపుకై వడిన్. 3279
- చ. అతులితత ప్రహేమరచితాంచితనిర్మలకుడ్యమధ్యని
ర్మితమణిజాలమధ్యమునఁ బ్రేమ వసించి రఘూత్తము సుమా
తతగతిఁ జూచునట్టిమ్మదుధాతపటావృత యైన లేమ యొ
క్కతె గన నయ్యెఁ బంగరుహగర్భముఖిసితవాణికై వడిన్. 3280
- ఉ. వాసవనీలనిర్మితకవాటముమాటున నర్థగాత్ర ము
ల్లాసము మీఱఁ గన్నడ విలాసముతోఁ దగ నిల్చి రాముని
నావసవతుల్యుఁ గన్గొనెడుభామిని యొక్కతె పొల్చె నత్తటి
న్భామరలీల నీలఘనపార్శ్వలసత్పృథుచంచలాకృతిన్. 3281

శా. సాక్షాన్మాధవుఁ డౌట రాముఁడు రహి స్థానీయముం బాసి స
త్రక్షోణిం జరియింప నేగుతటి ఘర్షవ్యాప్తి నేనృక్షముల్
ప్రక్షీణద్యుతి శుష్కపత్రకలన స్థలంప రాకుండఁ ద
దృష్టంబు ల్దనరె న్బలాశకును మోషేతంబు లై యత్రటిన్.

8282

—ఇతి రాముఁడు రాజమందిరంబు ప్రవేశించుట. ఇతి—

ఉ. ఆరఘువర్ష్యఁ డీగతి మహావిభవంబున రాజవీధి నిం
పార నితాంతశీతలకటాక్షములం బురివారి నందఱన్
వారక చూచుచుం జని ప్రభాప్రవిభాసితరాజమందిర
ద్వారముఁ జేరెఁ బంచవిధవాద్యరవంబులు మిన్న ముట్టఁగన్.

8283

ఉ. అచ్చటఁ దేరు డిగ్గి హరిణాంకుఁడు శారదమేఘపంక్తిలోఁ
జొచ్చినరీతి వజ్రరుచిశోభితరాజగృహంబుఁ జేరి తా
నచ్చుపడంగఁ దల్లులకు నందఱకుం బ్రణమిల్లి వేడ్క వా
రిచ్చినదీవన ల్లాని రహిం బితృసత్త్వముఁ జేరెఁ బ్రీతితోన్.

8284

వ. ఇట్లు నమించితంబుగాఁ బితృగృహంబు ప్రవేశించి భరతు నవలోకించి మధురం
బుగా నిట్లనియె.

8285

చ. నురుచిరరత్న కాంతుల నశోకవనంబులఁ బద్మకైరవ
స్ఫురితనరోవరంబులను శోభిలుమామకమందిరంబునం
దరణిజు నుంపుమన్న బ్రమదంబున నాతఁడు చేయిఁ బట్టి గ్ర
చ్చుటఁ గొని పోయి తద్విపులసత్త్వమున నివేదియించె నాతనిన్.

8286

తే. అంత శత్రుఘ్నచోదితు లై నమస్త, పరిజనంబులు తైలదీపములు కనక
చారుపర్యంకములు వరాసనములుగొని, వెనఁ బ్రవేశించి రారామవేళ్ళమందు.

వ. అప్పు డాభరతుండు తక్కినవానరుల నందఱ యథార్హస్థానంబుల విడియనియ
మించి సుగ్రీవు నవలోకించి యిట్లనియె.

8287

—ఇతి సుగ్రీవుఁడు వానరులకుఁ జతుస్సమద్రంబుల నుండి యుదకముదేర నియోగించుట. ఇతి—

మ. వనికిం జైత్రసమాగమం బవనికీ వర్షాగమంబుం బయో
జనికిం దీప్రకరోదయంబు నిశికి స్వీతాంశునంబల్లి య
బ్బినయ ల్లయ్యె మహానుభావుఁడు రణాభీరుండు కళ్యాణభా
జన మారామునిరాక యీనగరికి న్నాళామృగాధీశ్వరా.

8288

ఉ. మిత్రమతుండ వీవు మఱి మిత్రకులోత్థుల మేము గావున
వైత్తి ఘటిల్లె సీపగిది మాకును మీకును దైవతంత్ర మీ
చిత్రము ధీవరా తడవు నేయఁగ రా దిఁక నల్లి భవ్యన
క్షత్రమునందు రామునకు గ్రక్కునఁ బల్లము గట్లు మున్నతిన్.

8289

చ. అన విని భానుజుండు హృదయంబున వేడుక పల్లవింపఁగా
వనచరవీరులం బిలిచి వారక నాల్గునువర్ణకుంభము
ల్లోని చని నాల్గువారిధులలోనిజలంబులు సంగ్రహించి మీ
రినుఁ డుదయించునంతకు నహీనజవంబున రండు వీటికిన్. 3291

వ. అని యాజ్ఞాపించిన సుగ్రీవునిశాసనంబున సర్వరత్నవిభూషితంబు లైనశాత
కుంభకుంభంబులు గొని జాంబవంతుండును హనుమంతుండును వేగదర్శియు
ఋషభుండునుజతున్నముద్రజలహరణార్థంబు గరుడానిలతుల్యవేగంబునంజనిరి
మఱియుఁ గొందఱు వానరులు నదీజలంబులు దెల్పుటకుమణికలశంబులు గొని
యరిగి రనంతరంబు. 3292

మ. అమరారాతివిరోధి యైనరఘువంశాధీశుపట్టాభిషే
కముఁ జూడం బురలక్ష్మీ పంప నురలోకగ్రామణిం బిల్వ నె
య్యమునం బోయెడుదూతతో యనఁ గరం బంతంత కత్యంతదీ
ర్ఘము లై తూర్పున కేగె గోపురపతాకాచ్ఛాయ లింపారఁగన్. 3298

—ఇతి సంధ్యా సమయ వర్ణనము. ఇతి—

తే. రాముండు పలాశపల్లవస్తోమవిమతుఁ
డగు పెఱిఁగి నామసమత భయంబు గాంచి
తనమురు వడంచుకొనియెనో యనఁగ మొగిచె
సురుచిరపలాశపల్లవస్తోమ మపుడు. 3294

చ. చెలువుగ నాజిసూత్యిభిషేకనిమిత్తము పశ్చిమాశ క
ప్పలు గొనితేర నభ్రమునఁ బోయినవానరుఁ డాత్మహస్తమం
చలరునువర్ణరత్నఘట నుబ్ధి జలంబుల ముంచెనో యనం
జలరుహమిత్రబింబము వెసం జరమాంబుధిఁ గ్రుంకె నత్తటిన్. 3295

క. హరిదికృతి క్రీడార్థము, వరుణహరిత్కాంతమీఁదవైచిన కెందా
మరబంతివోలె రవి యం,బరమున వడి నేగి చరమవారిధిఁ గ్రుంకెన్. 3296

ఆ. వృద్ధి నొంది రాజు వెనుకొని చనుదేర, నులికి గ్లానిఁ జెంది యున్నయినుఁడు
ఆత్మతేజ మెడలి యపరభూభృన్నఱి, మఱుఁగుఁ జొచ్చె నది క్రమంబు గాదె.

ఆ. ఇననమాగమమున కెంతయు రాగిల్లి, వరుణదిగ్విధూటి వన్నె మీఱఁ
గటితటంబునందుఁ గట్టినకౌసుంభ,వస్త్రమో యనంగ వఱలె సంధ్య. 3298

తే. పూర్వదికృతిమొగమునఁ బొడమెఁ గప్ప
వరుణదిక్కాంతమొగమున వఱలె రక్షి
యినునిఁ బాసినదానికి హీనతయును
గలసిననెలంత కనురక్షి గలుగు బురుదె. 3299

సీ. భువనబాంధవుఁ డస్తమున కేగె నంతలో దోహకరుండు కాంతితో వెలింగెఁ
జక్రవాకంబులు జతఁబాసె నంతలో సారిధిఁ జకోరము ల్లోడుగూడె

గమలవనంబులు కడుమోడ్చె నంతలో నుత్పలవిపినంబు లుల్లసిల్లెఁ
జలుకలగుమి నీడములు చేరె నంతలోఁ శాశికాదికము లొక్కటఁ జలించె

తే. నట్టిదే కడ లోకమర్యాద చూడఁ

గాలపరిపాకమునఁ జేసి ఘనుఁ డొకండు

గ్లానిఁ జెందుచు నుండ జఘన్యుఁ డొక్కఁ

డుపచయము నొంది వెలయు నీయుర్వియందు.

3300

తే. భ్రమరసందోహములు వివర్ణంబు లైన

నలినములఁ బాసి తగ నవర్ణంబు లైన

కలువలను జేరెఁ దమజాతి గలయు టుడిగి

యెలమిఁ బరజాతి గలయుదు రెవరు ధరణి.

3301

తే. పగలు మీఱి ప్రదోషాష్టి బడలి యున్న

జలజములఁ బాసి క్షణదోషచయము గన్న

కలువలను జేరెఁ జంచరీకములు కలిమి

గలజనుల నాశ్రయింపరె గానపరులు

3302

మ. ప్రమదం బొప్పగ రామచంద్రనిమహాపట్టాభిషేకోత్సవా

ర్థ మిలాభాగ మలంకరించుటకు దిగ్రమాలి కన్నూరచూ

ర్ణము కస్తూరియుఁ జల్లెనో యనఁగ విన్నాణంబుగఁ జంద్రిక

త్రిమిరంబు ల్లితండులద్యుతి ధరిత్రిం గప్పె సాంపారగన్.

3303

తే. గగననీలోదకంబుపైఁ గ్రాలుపడ్డ, కైరవంబులచందానఁ గాన నయ్యె

గండుచుక్కలు తన్వధ్యగతమనోజ్ఞహంసవిధమున హరిణాంకుఁ డలరె నపుడు.

తే. వసుధ గప్పినఘనశరావంబుభంగి

నింగిఁ జూపట్టెఁ దన్వధ్యనిహితదీప

కళికవిధమునఁ జంద్రుండు గాన నయ్యె

నుడులు తద్రంధ్రములమాడ్కి నొప్పె నపుడు.

3305

సీ. చెలువొప్ప గగనలక్ష్మీనక్షమున నేలువ్రతిలేనిమగజాలపతక మనఁగ

నాకాశకల్పవృక్షోగ్రభాగంబునఁ గొమరారునవపుష్పగుచ్ఛఘనఁగ

సరిలేనియభ్రకాసారమధ్యంబున నలరారుకొదమరాయంచ యనఁగఁ

గడువేడ్క రేచాన కబరీభరంబునఁ చాల్చిన కేతకీదళ మనంగ

తే. సమయహలికుండు గాఢసంతమనగహాస

పదము నఱకంగఁ గైకొన్నపరశు వనఁగ

నపుడు సాకేతపురగోపురాగ్రమునకుఁ

బారుమాక్తికకలశే మై చంద్రుఁ డలరె.

3306

సీ ద్విజరాజనామ ముర్విఁ జెలంగె నితనికి నధిగతహరిపదుం డగుటవలన

రాజాభిధానంబు రంజిల్లె నితనికిఁ గువలయానందంబు గూర్చుకతన

విధుఁ డనువిఖ్యాతి విలసిల్లె నితనికి శ్యామాభిరాముఁ డై యలరుకతన
సోమాభిధానంబు శోభిల్లె నితనికి దామోయణీప్రాణదయితుఁ డగుట
తే. నన్నిటను జూడ దొడ్డవాఁడయ్యు నితఁడె, యేవనింపక విరహుల నేచుకతన
నవని దోపాకరుం డనునాఖ్య వడసె, ననుచు లోకంబు వర్ణింప నబ్జుఁ డలరె.
వ. అంత.

3308

మ. నవసంధ్యారుణకుంకుమం బలఁది నూత్నధావంత మనొ ప్పను
ర్చి విధూదంచితకేతకీదళము వాసిం గూర్చి జ్యోతాన్నింబరం
బు వెసం గట్టి నదృశ్యసంతతిమణీభూషావళు ల్లేన నిం
చి వియత్కాంత యలంకరించె బురలక్ష్మి నేష్క సైరంధ్రియై.

3309

వ. మఱియు నిజభుజప్రతాపపాలకీకృతదిశాననదశాననవరశిరఃకాంతారకతోరకు
తారఫారాయితనిశితసాయకరఘనాయకనితాంతానంతకీర్తి మూర్తిభవించి
మిన్నముట్టి దట్టంబుగా దళదిశలు వెలుంగం జేయుచున్నదో యని యుత్పే
క్షింపఁదగి యొప్పుశిరకరునికరనికరంబులు సాకేతపురంబు గలయంబర్వి తరుల
తాభిరామగృహారామవాటికామధ్యసంస్థాపితవిశాలరసాలసాలమూలవిరచితన
వేందుకాంతవిత్తికమీఁద నిదురించి యున్న పంచశరుండు మేల్కాంచి యుదం
చితపివిధవర్ణ తరుచ్ఛాంతరసమాగతవిశదరశ్మినిచయంబులంబట్టి లేచి యామినిం
జూచి తలయాచి కరంబులు పాచి తుంటవింట జంటగా సంపుల్లనవమల్లి
కాభల్లంబులు గూర్చి పేర్చి యార్చి కర్ణోపాంతంబు సోకఁ దీసి యేసినఁ
దదమోఘప్రదరవిదళితహృదయ లై యదయ లై పతులతో బోయలకులు
పూని యున్నయన్నులు సుప్రసన్న లై మక్కువలు చెక్కులొత్తఁ జక్కెర
వింటివాని దర్పంబునేర్చున నపసయించుటకుఁ బ్రియులయొద్దకుం జను
నెడ వారలయడుగులకుఁ బజచినచలువమడుపులై తదీయతయనప్రాసాదకుడ్డం
బులకు వజ్రోపలంబులై తన్నహనీయపర్యంకంబులకు హంసతూలికాతల్పంబులై
వారలు తమ్ములమ్ములు సేయుటకుంజేకొనినసువర్ణవర్ణనాగవల్లిపర్ణంబులకు సుధా
చూర్ణంబులై విస్తృతవనన లై విలాసపురుషులం గలసి క్రీడించువారలకటి
తటంబులకుదుకూలచేలంబులై మదనకదనక్రీడాయానసంజనితఘర్షనలిలతౌళి
తకాశ్చీరకర్దమంబులై నవారలయరస్థలంబునకుఁ జంపనపంకంబులై పరస్పర
పరిరంభసంభావనాసంభ్రమంబు నలుపుటకు దుర్లభం బని మణిభూషణంబులు
దొలంగ నిడుటవలన భూషణవిరహితంబులై నవారలకంఠోపకంఠంబులకు మా
క్తికహారంబులై మృదుమధురాధరపల్ల నదంతక్షతవ్రణంబులకు బద్ధపటోచ్ఛేదం
బులై వికీర్ణకుసుమదామంబులై నవారలచికురబంధంబులకు మందారకుందార
విందప్రసూనదామంబులై పరిశ్రమపరిహారార్థంబు ముంగిళ్లకుఁ జనుదెంచు
నప్పుడు సుశీతలసుధాప్రవాహంబులై హర్ష్యగవాక్షమార్గంబుల సుందరంబు
లై నయంతరందిరంబులు ప్రవేశించి నె మార్గమణిసూక్ష్మతభిత్తికలయందు

న త్రమిల్లి ముగ్ధాంగనలకు మార్జాలనే త్రశంక సంకురింపం జేయుచుఁ గ్రూరుం
డగుమారుండు కుసుమధన్వండు గావునఁ బురారాతిశిరఃకుసుమం బైనశశాం
కునిఁ గోడండంబుగాఁ గొని తండోపతండంబులుగా భూమండలంబుమీఁద
నిండార నిగిడించిన నవమల్లి కాకాండ ప్రకాంబులపగిదిమెండుకొని గండుమీఱి
విరహిణీమృగకదంబంబులమేనఁ జూకుచుఁకున్ననం గాఁడి మూర్ఛాపార
వశ్యంబు సంపాదించుచువిగతపుష్పంబు లైనవిటపిపటలంబులకున్నుటితప్రసూ
నవితాసనంపదసాంపు సంపాదించుచు దూతికాసమాహూయమానులై వేడు
కకాండ్ర వెలయాండ్ర గృహంబులకుం జని యంగజనంగరక్రీడాజనితపరిశ్రాంతి
నవనయించుటకు మరలి నిజమందిరంబులకుం జనుదెంచుచుండఁ జారుచామీ
కరప్రణాళిముఖంబుల గగనచుంబిసాధవిమానాగ్రనిబద్ధతుహినకరకాంతమణి
సంజాతవారిధారాసారంబు సంపాదించుచు వసంతసమయసంపాదితనితాంత
లతాంత ఫలకుసుమరమణీయశోభాధరీకృతపురందరనందనోద్యానవనప్రమదా
వనాంతరసంఘల్లహల్లకసుగంధబంధురసరోవరతీరసంభూతకర్పూరకదళికాషం
డమండలాంతర్గతైలాలతాదికుంజపుంజమధ్యంబున నల్లిబిల్లిగానల్లుకొనినద్రాక్ష
పందిళ్లనడుమఁ బ్రన్ననిపటికంపుఁదిన్నెలమీఁద విరులపాన్పునం బవ్వలించి
యమందకందర్పక్రీడానందరసం బనుభవించి యలసిసాలసినిదురించుచున్నపార
దంపతులకుఁ బరిశ్రమాపనోదనార్థం బొడలం జిందినపన్నీటితుంపురులయం
దంబుసాండుపక్షచుచులోకాలోకశిలోచ్చయసము త్సేధనువర్ణప్రాకారోపరిసం
స్థాపితమహోపలదారుయంత్రంబులు నిశాకాలసమాగతయక్షరాక్షస్త్రాసజన
సంబుకొఱకుఁ గరంబులం దాల్చిననిశాతకృపాణధాశధశ్యంబులయనువుఁ జూ
పుచుగోత్రాభిరంజనరఘునాథభుజాపరిపాలితం బైనసాకేతపురంబు గోత్రభంజ
నసురనాథభుజాపరిపాలితంబైనయమరావతీపురంబు నవహసించుచునవ్వినచిఱు
నవ్వసాంపు నహించుచు మనోహరంబు లై సుస్మిగ్ధంబు లై సుఖస్పర్శంబు
లై కామవర్ణనంబు లై ప్రకాశించుచుండె సాక్షాన్నారాయణుం డైనరామ
భద్రుండు నివసించి యుండుటవలనఁ జంద్రికాధాశధశ్యంబులఁ బరిఖ పయః
పారావారంబై సాలంబు వజ్రసాలం బై తరువులు కల్పవృక్షంబు లై యలరు
చుండ సాకేతపురంబు తెలిదీవిచందంబున నందం బగుచుండె నప్పుడు. 3810

ఉ. ఆతతసాధభాగముల నన్నిశఁ జారులు స్మృతవాద్యసం
గీతకళావినోదము లొగిం బచరించుచు బ్రాద్దువోయినం
ప్రీతిగఁ గంతుకేళి యొనరించి వసంతసమీరపోతము
ల్పాతురిఁ దద్రతిశ్రమజలం బడఁప న్నిదురించి రయ్యెడన్.

3811

ఆ. నాకపథమునందు పీఠ సనేకసహస్రయోజనంబు లరిగి యలసి

చరమశిఖరిశిఖరశయ్యపై రోహిణీ, భామఁ గూడి విధుండు పవ్వలించె. 3812

ఆ. సాండురుచిచయంబు పిండారఁ బోసిన, పగిది నలరునిలకుఁ బట్టనగలు

చేసి యవరదిగ్విలాసినికబరికి, నబ్బబింబ మభినవాబ్జ మయ్యె. 3313

తే. శ్రీరఘస్వామి పట్టాభిషేకవార్త
నెలమిఁ బాతాళవాసుల కింపు మీఱ
నెఱుంగఁ జెప్పంగఁ గడువడి నేగె ననఁగఁ
గుముదబాంధవుఁ డపరాభిఁ గ్రుంకె నపుడు. 3314

క. జలబారి యస్తమించిన, దళముగఁ జీకటులు వర్షే ధారుణియందుం
బెలుఁచ నరాజక మగుచోఁ, జెలరేగరె మలిను లది ప్రసిద్ధము గాడె. 3315

చ. దినకరుఁ డెప్పుడుం దమకు దేవత గావున నాతఁ డస్తమిం
చునపుడు ముచ్చటం గొనినశోభను దాము ప్రతిగ్రహించెనో
యన రతితాంతకాంతలదృగంతము లెంతయు రక్తే దాల్చె నొ
య్యనఁ గపురంపుఁడమ్మలమునంద రుచు ల్జనియించె స్త్రీలకున్. 3316

ఆ. జన్యజనకభావసంబంధమున నిజ,ద్యుతులు సురతతాంతసతులకనుల
ఁగొనఁగి వానికాంతు లొగిఁ గొన్నచందాన, దీపకళిక లపుడు తెల్లనయ్యె. 3317

చ. వదలినకేళపాళములు వాడినదండలు గోటినొక్కులం
గడుములు వడ్డచన్నులును గందినమోవులు నిద్రమబ్బునం
జెదరినచూపులుం జెమటచిత్తడిఁ దోఁగిన మేను లొప్ప న
వ్వుద మలరం బునారతులమైఁ బ్రియులం గరఁగించి రంగనల్. 3318

అథా సూర్యోదయః సమయః పక్షనము. అథా

సీ ప్రాచీముఖంబున నళలుముత్యాల చేర్చుక్కకై వడి వేగుఁజుక్క వొడిచె
నరుణోదయన్నాత లగువిప్రులను మేలుకొలుపుచుఁ గలకలఁ బలికెఁ గవులు
రతిపరిశ్రాంతనిద్రితదంపతులమేనిచెమట'లార్చుచు సమీరములు విసరె
భూసురోత్తమగృహంబులఁ జెవి కింపుగాఁ దతసామగానశబ్దములు మీఱె

తే. హిమకరుం డై నకువలయాధీశ్వరుండు
చనుట కలయుగ్రకరుఁ డై నచక్రవిభుఁడు
వచ్చుటకుఁ జాలఁ జింతించి వన్నెఁ బాసె
ననఁగఁ దారలు గతకాంతు లయ్యె నపుడు. 3319

సీ. గగనకాసారోడుకై రవంబులు గోయఁ బ్రాచి సాఁచినహస్తవల్లవంబు
నెఱసినబలితంపునిబిడాంధ కారకాంతారసీమకు బృహద్భానుహేతి
ప్రబలవిభావరీప్రతతి ద్రుంపఁగ సానఁ బట్టించి యెత్తినపరశుధార
జలజాతవనవాటికలఁ గల్లుజాడ్యంబు పరిహాసింపంగఁ బాల్పడ్డమందు

తే. పయనములు వేకువం బోవుపథగతతికి
దారిఁ జూపెడు తెరువరిదంపతులకుఁ
బంచశరజన్యవిరతిఁ బుట్టించుచతురుఁ
డరుణుఁ డుదయించెఁ బ్రాకృప్యతాగ్రమందు 3320

సీ. గ్రహరాజతురగరింఖాఘట్టనోత్థితప్రాక్తైలధాతుపరాగ మనఁగ
 ధరణీమరాద్వ్యాంబుశరలూసమం దేహదేహోత్థితాన్మృకప్రవాహ మనఁగ
 హరిసమాగతహృష్టయై ప్రాచి యురమునఁ బ్రామినకాశ్మీరపంక మనఁగఁ
 బూర్వాచలంబుపై బొడమినచూతవృక్షముమీఁదిచిగురాకుగమి యనఁగ
 తే. సమయరజకుండు పూర్వదిక్పతి కొనంగ, నాటఁ బఱచినచెంగావీచీర యనఁగ
 శక్రపురికోట కలఁదినజాజనంగ, నలరె దూర్పుననూనూఁగు మొలకయెండ.

సీ. ప్రాకృయోరాశిలోపల నుండి పయికిఁ బ్రాకినబడబానలకీల లొక్కొక్క
 తోయజాపునితేరు దోలుపిచ్చుకకుంటు పాటఁ దీసినరత్నపటల మొక్కొక్క
 ప్రాగాశ భేదించి పయి కుద్దమించిన ఫణిఫణామణిఘృణిగణము లొక్కొక్క
 తగ నుదయాద్రి నెత్తముమీఁదిపాదిలో మొలకలెత్తిన కందమోను లొక్కొక్క

తే. ప్రాజ్ఞహీధరపక్షిప్రచ్ఛిదాక్ష
 తోత్థితోఽతథారాసమూహ మొక్కొక్క
 యనుచుఁ గొనియాడ రవికిరణాంకురములు
 పాటలద్యుతి నొకకొన్ని ప్రాకె నభము.

3822

సీ. ఉన్మంబు లొకకొన్ని యవతులకొప్పుపైఁ జెంగల్వితేకులరంగు దెలుప
 సంకుపు లొకకొన్ని యంభోజవసులందుఁ గార్కొన్ననిద్రాంధకార మడఁప
 గిరణంబు లొకకొన్ని తరుషండములయందుఁ గెందలిరులవిచికిత్స నొనఁగ
 భానుపు లొకకొన్ని పరమానురక్తిచే గగనలక్ష్మిని బ్రీతిఁ గాఁగిలింప

తే. వైరిమదసంతమనహేళి వాలి నాజఁ
 దునిమినరఘువ్రవీరునిదోగిప్రతాప
 మంచితంబుగ మూర్తీభవించినట్లు
 మిహిరమండల మునయాద్రిమీఁదఁ దోఁచె.

3823

సీ. పనఁగునిగ్గులు దేఱఁ బ్రాచినెన్నోసలుపై దిద్దినసిందూరతిలక మనఁగఁ
 దులకించుతొలిసంజ నెలఁతవేరురముపై భాసిల్లుమాణిక్యపతక మనఁగఁ
 బాకశాసనువీటిపడమటిగోపురాగ్రమునఁ గ్రాలునువర్ణకలశ మనఁగఁ
 బూర్వాభిజలముఁ దేబోయినహరిమ స్తకముమీఁదితపనీయఘట మనఁగ

తే. బంధురార్జితచక్రతపఃఫలంబు
 భూసురకృతనమస్కారములకుఁ బాత్ర
 మజహరిపినాకిమూర్తిత్రయాభిరాముఁ
 డర్కుఁ డలరారెఁ బ్రాగ్నిశాభ్యంతరమున.

3824

చ. కనదలివేణి కోకకుచ కంబుశిరోధర హంసయాన ప
 ద్మసయస చారుస్తకతనీతంబ మృణాళభుజాద్య నారస
 స్వసమృదునాద సన్నకరజంఘిక యై కడు రక్తిఁ దాల్చె న
 య్యనకరపంగతిం గనుల కింపుగఁ బదిని కానసంబునన్.

3825

సీ. మకరందరసపానమ త్రోలంబకదంబంబు మధురగీతములు వాడఁ
గారండవక్రంచసారసాదిపతత్రిరాజకూజితవాద్యరవము లెసఁగ
శరదించుచంద్రికాస్వచ్ఛపాండుచ్ఛచ్ఛనదచామరములు పార్శ్వములఁ జేలఁగ
సూర్యభానుచ్ఛటాస్ఫురితోరుపుండరీకమహార్హ పుండరీకములు వెలయ

తే. సేర్పు మెఱయ సారంగముల్ నృత్య మాడఁ

బ్రమదమునఁ గోకములు బరాబరులు సేయ

నభినవవిచిత్ర సరసీనభాంతరమునఁ

గమల గొలుపుండఁ గెందమ్మిగదైమిఁద.

కిరి26

వ. అంతకు మున్నె జాంబవత్పుష్పేణులు పూర్వసముద్రతోయంబును సమీరనందన
ఋషభులు దక్షిణార్ణవజలంబును వేగదర్శిగవయులు సశ్చి మోదధిసలిలంబును
ఋషభసలులు త్రరసాగరపుష్కరంబులను మఱియుఁగొందఱు వానరశ్రేష్ఠులు
నద్యంబువులు గొని సునర్ణఘటంబులం బట్టికొని తెచ్చి శత్రుఘ్నునకు సమ
ర్పించిరాశత్రుఘ్నుండుకపివరసమానీతసరిత్పురిత్పరిపుణ్యతీర్థంబులుమునిశ్రేష్ఠుం
డైననసీష్ఠునకు సమర్పించె నంత ననంతనితాంతానర్హనిర్మలశశికాంతభీత్రికాం
తరసంక్రాంతసరనారీరూపంబులు నభాసదనాంతరస్థితజనంబులకు విచేతనులైన
వానరుల నెల్ల సచేతనులం జేసినమహానుభావుం డగురామభద్రునిమహామహి
మంబునఁ గుడ్యోపరిపరిలిఖితవిచిత్రచిత్రంబులు సప్రాణంబు లయ్యెనొకోయని
యును దదీయచరణకంజాతరజఃపుంజంబు సోఁకి పాపాణంబు లెల్ల యోపా
మణు లయ్యెనొకో యనియు శంక నంకురింపంజేయ ననన్యసామాన్యగుణసాం
ద్రరూపచంద్రపట్టాభిషేకమహోత్సవాలోకనకాతూహలాతిరేకంబునదివంబు
ననుండి చనుదెంచినబృందారకనుందరీబృందంబులయందంబు పొందుపఱచుమ
హోన్నతమహేంద్రనీలస్తంభాగ్రవిరచితమణిమయసాలభంజికాపుంజంబులు ని
జకరతలకలితచారుచామీకరప్రాంతరాశస్థగితమాణిక్యదీపంబులనివాళింప
రమణీయవిశాలప్రవాళకవాటంబులయందు వాటంబుగా సంఘటించిననీపైన
మగతాలగండపత్తైలమిఁద రంజిల్లునపరంజగుబ్బలు రంజన్తంజకంజపుంజంబు
లని తుండంబులతండంబులు సాచి యంతలోన నుభయపార్శ్వచిత్రితసాంద్ర
మృగేంద్రరూపంబులు సూచి భయంబు గొని రయంబున వెనుకకుం బఱచు
మహోత్తుంగమత్తమాతంగంబుల దానభారాసారంబునం బంకిలంబు లగుప్రాం
గణపర్యంతగోహళీప్రదేశంబులఁబరినిబద్ధనిర్మలగారుత్కతరత్నంబులయందుఁ బ్ర
తిఫలించినకోరకితపూగవృక్షంబులు గోమయగోముఖంబులుగావించినించినరం
గవల్లలభంగి నెఱింగింపన్పటికోపలనిర్మితజాలవాతాయనరంధ్రసమాగతమంద
మరుచ్చలితవిశాలవితానంబునందు లిఖించినబహువిధదేవతావిగ్రహంబులు
విలోకించి జనంబులు నిక్కంబుగా దేవతలు గగనంబుననుండి లాన్యంబులు
సేయుచున్నవారలని డెందంబులఁ గీలుకొలుప నూతనచూతపత్రఘటితచారు

తోరణంబులు ద్వారోపరిభాగలంబమానవద్ద రాగమణిదామంబు గాంచి బింబ
 ఫలంబు లని భ్రమించి గ్రసనాభిలాష నరుగుదెంచి ముక్కులం గఱచి ప్రేలు
 రాచిల్కలచాలుచేలువున నలర భిత్తికామధ్యంబున నూర్ధ్వముఖంబుగా ప్రాసీ
 నబిడాలంబులు తదుపరిభాగవిటంకంబుల నుంచినకృత్రిమకీరంబులంబట్టుటకుం
 బొంచియున్నవాని తెఱం గెఱింగింప మహోన్నతశాతకుంభ స్తంభ పక్షంబులచే
 త దివంబున కుద్గమించునోయనితలంచి యల్లెగురకుండ నడ్లపెట్టినమాడ్కిఁజూ
 డ్డికి వేడ్క నేయుచున్నయతిస్థూలంబు లైనమగతాలదూలంబుల ప్రేలుపచ్చ
 తాలకొణిగలకుం నగలించిన నిగనిగనితోగరువన్నెకుండనంపుగాలుసులతుడ
 నలరుమహనీయధూపపాత్రలవలన నిర్గమించుచందనాగరుప్రముఖధూపవాసన
 లుపరిగ్రహించితిన్న తెమ్మర లెమ్మెగాగుబాళింపఁగ్రిండంబఱచినవృధివీలక్షణాం
 కం బైనకుథాస్తరణంబును మీఁదం గట్టినస్వర్గలక్షణాంకం బైనవితానంబును
 రంజిల్లుచుండఁదన్నధృభాగంబువృధివీలకస్వర్గలోకమధ్యగతనానావిధనక్షత్ర
 శోభితం బైనయంతరిక్షంబు ననుకరింప నగఃకితమణికాప్రభాచాకచక్రంబుల
 వైజయంతంబుఁ బోలె శోభిల్లుచున్నయాస్థానమండపమధ్యంబున విలసిల్లురత్న
 మయభద్రవీరంబున సీతాసహితంబుగా రామభద్రునిం గూర్చుండ నియో
 గించి పురోహితశ్రేష్ఠుం డైనవసిష్ఠుండు ఋత్విగుపాధ్యాయసమేతుండై మంగ
 లాచారంబులు నిర్వహించె నంత.

3327

~*~ శ్రీరామచంద్ర పట్టాభిషేక ఘట్టము. ~*~

- సీ. వరుస వసిష్ఠుండు వామదేవుఁడు మునివరులు సుయజ్ఞజాబాలివిజయ
 కాశ్యపు ల్లాతమకాత్యాయనులు సరశాస్త్రాలుఁ డగురామచంద్ర నెలమి
 వనువులు దగ దివస్పతినిబోలె నుగంధి విమలప్రసన్నతోయములచేత
 నభిషేక మొనరించి రవుడు ఋత్విగ్రరామరులు కన్యకలును మంత్రివరులు
 తె. యోధు లభిషేక మొనరించి రుత్సుకతను; సర్వదిక్పాలకులు దేవనమితఁ గూడి
 వ్యోమముననుండి సకలదివ్యౌషధీర, సముల నభిషేక మొనరించి రమలబుద్ధి.
 చ. పాలు పలరార మున్ను మనుముఖ్యతదన్వయజాతరాజవ
 ర్యులు రహి నెద్ది దాల్చి ముద మొప్పుఁగఁ దా మభిషిక్తు లైరి సాం
 పలరఁగ నెద్ది తొల్లి కమలాసననిర్మిత మయ్యె నానము
 జ్వలమణిరత్నశోభితవిశాలకిరీటము దెచ్చి చెచ్చెరన్. 3329
- క. మునివర్యుఁడు ఘనుఁడు తపో, ధనుఁడు వసిష్ఠుండు రామధరణీశున కిం
 పెనయఁగఁ బెట్టె విలోకన, జనముల కత్యంతనంతనం బుదయింపన్. 3330
- క. అతులితనానామణిచి, త్రిత మయి ధనయుక్త మయి యుద్ధిగ్ధం బై సంత
 భృతసజ్జనమై యపు డ, ప్రతిగతిఁ జూపట్టె నానభాస్థలము రహిన్. 3331
- తే. సంతసంబున శ్రీరామచంద్రుఁ డిట్లు, సర్వఋత్విక్పురోహితసమితచేత
 వనువంబుగ నభిషిక్తుడయ్యె నఖిల, జనము లరుదంది యానందజలదిఁ గే.

సీ. భూరిమోదమునఁ దాంబూలకరండము వహించి నేవించె భరతుఁ డవుడు
లక్ష్మణుండును భర్తలక్షణవృజనంబు భక్తితోఁ గరములఁ బట్టి వినరె
శత్రుఘ్నుఁ డానందసహితఁ డై పాండరచ్చత్రంబుఁ బట్టె బ్రసన్నబుద్ధి
నిరుపంక శశినిభవరచామరంబులు వీచిరి కపిడై త్యవిభులు వేడ్క

జే వాయుపుత్రుండు సవినయావనతుఁ డగుచు
ముదితుఁ డై రత్నపాదుకల్ మోచి కొలిచె
నింద్రనందనుఁ డెన నుండి యెలమి మిగులఁ
జెల్లఁగు ప్రజకు బరాబరుల్ సేయుచుండె.

3333

సీ. శతదళసంయుక్తచారుచామికరమయసరోరుహవరమాలికయును
దత్తరత్నకలితముక్తాహారము నొసంగె శక్రచోదితుఁ డయి స్పర్శనుండు
దివి దేవగంధర్వదివ్యగానంబులు చెలఁగె నపురసలు నెలమి నాడి
రతిసంభ్రమంబున సమరదుందుభులును దోరంబుగా నప్పు బోరుకొనియె

జే నఖిలసస్యసమృద్ధ యై యలరె ధాత్రి, ఫలసమృద్ధియుఁ గనె బాదపంబు లెల్లఁ
దవిలి సుమములు గంధవంతంబు లయ్యె, శ్రీరఘూద్యహుషట్టాభిషేకవేళ.

వ. ఇట్లు రామభద్రుండు పట్టాభిషిక్తుం డై బ్రాహ్మణులకు లక్షధేవులును శతసహ
స్రతురంగంబులును శతవృషభంబులు నొసంగి వెండియుఁ ద్రింశతోక్తిని
వక్తంబులును సవరత్నఖచితనానాభరణంబులును మహార్హంబు లగునువర్ణ
చేలంబులును ద్విజశ్రేష్ఠుల కొనంగె ననంతరంబ.

3335

ఉ. భానుమరీచితుల్యము సువర్ణమయంబును రత్నభాస్వరం
బైనమనోజ్ఞమాలిక దివాకరపుత్రున కిచ్చి వజ్రభృ
త్సానుకుమారుఁ గాంచి మణిశోభితవజ్రమయాంగదంబు లెం
తే నయ మొప్పుఁగా నొసంగెఁ దేకువ నుల్లము పల్లవింపఁగన్.

3336

క. వరమణిజుష్టంబును హిమ, కరనదృశము నైనమాక్తిక ప్రకరమనో
హరహారము శ్రీసీతా, సరసిజనేత్రకు నొసంగె సంతస మురన్.

3337

క. నిరుపనుదివ్యాంబరయుగ, మురుతరమణిరత్నశోభితోత్తమకనకా
భరణంబులు సీతాముఖ, మరుదుగఁ గనుఁగొనుచు మారుతాత్మజున కిడెన్.

చ. పరమదయాళుఁ డై తనకు భర్త యొసంగినరత్నహారము
స్థరమునఁ బట్టి వానరులఁ గాంతునిమోమును సారెకు న్ననో
హరగతిఁ జూచుచున్నజనకాత్మజభావ మెఱింగి మోమునం
జఱునగ వంకురింప సరసీరుహనేత్రుండు రాముఁ డిట్లునన్.

3339

చ. వనరుహనేత్ర యెవ్వనిప్రభావమునం బరితుష్ట వైతి వె
వ్వనియెడ విక్రనుంబు ఘనపౌరుషము న్మతియు స్థిరంబు లై
దనరుచు నుండు నట్టిగుణధామున కిచ్చుహనీయహార మి
చ్చునిన ధరాకుమారిక రయంబున మారుతి కిచ్చె హారమున్.

3340

క. చెలువుగ ముక్తాహారము, గళమున ధరియించి యలజగత్ప్రాణనుతుం
డలరె సుధాకరకరనిధి, సలలితశుభ్రాభ్రకలితశైలముభంగిన్.

8841

ప. అంత దిగంతవిశ్రాంతయశోవిరాజతుం డగురామచంద్రుండు మైందద్వివిదనీలుల
వారియభిప్రాయం బెఱింగి యుచితప్రకారంబులఁ బరిశుష్టులం జేసి తక్కిన
సమస్తవృద్ధవానరుల నయ్యోతెఱంగుల సభిష్టవస్తుప్రదానంబులం దృవులం
జేసి నిట్లు విభీషణుండును సుగ్రీవహనుచుజ్ఞాంబవత్ప్రముఖనిఖిలవానరులును
వస్త్రాభరణమణిరత్నాదిసత్కారంబుల యథార్హంబుగాఁ బ్రతిపూజితు లై
రంత సుగ్రీవుండును సమస్తవానరులును రామాభిషేకమహోత్సవంబు నంద
ర్పించి తడనుజ్ఞ వడసి కిష్కింధకుం జనిరి విభీషణుండు సర్వకామప్రతిపూజ
తుండై కులధనంబును బ్రాపించి సంతోషవిశేషంబున ననుజ్ఞ వడసి లంకకుం
జనియె నిట్లు సర్వకపిరాక్షసవరులు తమతమనివాసంబులకుం జనినయనంతరం
బ యాజానకీరమణుండు వినిహతశత్రుం డై మహాయశుం డై రాజ్యంబు పరి
పాలించుచు లక్ష్మణుం జూచి యిట్లనియె.

8842

—ఇది రాముండు భరతుని యనరాజుగాఁ జేయుట. —

తే. అనఘ మత్తుల్య తేజఃఁడ వరయ నీవు, లీగ మద్వంశవృక్షులు పాలించినట్టి
యవని నేలుము నాతోడ యావరాజ్యసట్టభద్రుండ వై భుజాబలము మెఱయ.

ఉ. నా విని లక్ష్మణుండు సరనాథునిఁ గన్గొని భక్తి నిట్లును

స్తేవ యనారతంబు భవదీయపదాంబుజసేవ సేయుచు

స్తేవ దలిర్ప సన్నిధి వసించి మనంగలవాఁడ నాత్మలో

వావిరి గోర నెద్దియు భవత్పరిచర్యయుఁ దక్క నెంతయున్.

8844

క. మునుకొని రాఘవుఁ డంతట, ననువసుగతి యావరాజ్యమందు భరతునిఁ

ఘనశౌర్యకలితు ననఘునిఁ, బనివడి యభిషిక్తుఁ జేసెఁ బౌరులు మెచ్చన్.

8845

తే. వాజపేయశతంబులు పౌండరీక, తురగమేధశతంబులు దోడుతోడ

సర్థి నొనరించి దశసహస్రాబ్జకములు, రాజ్యచాలన మొనరించె రాఘవుండు.

చ. జనకసుతామనోహరుండు సత్యరతుం డయి రాజ్య మేలఁగా

జనములు జారచోరవిషనర్పమహాజ్వరబాధ లెవ్వియు

న్యనుకొని చెందకుండఁ గడు మోదముతో నుఖయించి రంగన

ల్పనివడి వేడ్కతోడ విధవాత్వ మెఱుంగకయుండి రెంతయున్.

8847

క. బాలమరణం బెఱుంగక, వాలాయము వృద్ధజనులు పరమముదమున

స్థాయిలును నుండిరి రాముండు, హేలాగతిఁ బూజ్యరాజ్య మేలుచు నుండన్.

సీ. సర్వజనంబులు సత్యధర్మిష్టు లై ఘనతరసంతోషకలితు లైరి

రామునిఁ గాంచి పరస్పరంబును హింసఁ జేయక కడు మైత్రిఁ జెంది విగత

గోగు లై దుఃఖ మెఱుంగక పుత్రపౌత్రాభివృద్ధియుఁ గల్గి యనవరతము

శీలంబు దప్పుక చెలఁగి వర్షసహస్రజీవు లై కడు వృద్ధిఁ జెంది రెలలు

తే. త్వాజములు నిత్యఫలపుష్పశాలు లయ్యె
 బరంగఁ బర్జనున్యఁడును గాలవర్షి యయ్యెఁ
 బవనుఁడు మనోజ్ఞముగ నుఖస్పర్శుఁ డయ్యె
 మించి రఘురాముఁ డవనిఁ బాలించునపుడు. 3349

చ. పనివడి నాల్గువర్ణ ములవారు నిజోచితకర్మయుక్తులై
 యనవరతంబు ధర్మరతులై శుచులై కడు సత్యవాదులై
 యనుపమలక్షణాభియుతులై సుగుణాన్వితులై చెలంగి రా
 ఘనమతి రాఘవుండు కుతుకంబున రాజ్యము నేలుచుండఁగన్. 3350

తే. భూరిగుణయుక్తులై నతఃస్థులను గూడి
 యఖిలజనములు తనుఁ గొనియాడుచుండ
 నుదితతేజండు రాముండు పదునొకండు
 వేలవర్షంబు లిభి యేలె వేడ్కతోడ. 3351

—అథ శ్రీమద్రామాయణ శతన శ్రవణ పూజనాది ఫలశ్రుతి. అథ—

శా. ఆయుష్యం బతిధన్యము స్థనయశస్యంబు స్సప్తపక్రేణికి
 స్మేయఃప్రాప్తినిమిత్త మ్నామ్న సభాసేవ్యాదికావ్యం బుచా
 దేయంబు స్తునిరాట్కృతంబు సుజనధ్యేయంబు భద్రప్రదం
 బీయాఖ్యానము దీని విన్ననునుజం డింపొందు వీతాఘుఁడై. 3352

తే. చెలువు మీఱంగ రామాభిషేచనంబు
 విన్న విత్తకామునకును విత్త మొదవుఁ
 బుత్తకామున కొదవు సుపుత్రుఁ డరుల
 గెలిచి రాజ్యంబుఁ బ్రాపించు కీతివిభుండు. 3353

వ. మఱియు నీరామచరిత్రంబు విన్న యువతులు రామలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నులచేతఁ
 గౌసల్యయు సుమిత్రయుఁ గైకయు నెట్లు జీవత్పుత్రులై రట్లు నిజపుత్రులచేత జీవ
 త్పుత్రులై ప్రకాశింతు రదియునుం గాక. 3354

తే. జగతి నీరామవిజయంబు శ్రద్ధధానుఁడై జితక్రోధుఁడై విన్నయమలచరితుఁ
 డఖిలదుర్గంబులఁ దరించి యంఛితముగఁ, బెద్దకాలంబు జీవించిపెంపు వడయు.

తే. మఱియు రామాయణము విన్నమానవుండు
 కాంక్షితవరంబు లొందు రాఘవునివలనఁ
 బరంగఁ బర దేశమున నున్నబంధుజనులు
 సేమమున వత్తు రాత్మీయధామములకు. 3356

వ. మఱియు నీరామాయణ శ్రవణమాత్రంబున దేవతలును బితృదేవతలును సంత
 స్తు లగుదు రెవ్వనిగృహంబున నిమృహాకావ్యం బుండు నట్టిగృహంబున విఘ్నం
 బు లన్నియు శమించు రజన్వలాంగనలు విన్న గుణవంతులై నపుత్రులం బడ

యుదురు పుత్రాతనం బైనయియుతిహాసంబు నిజమందిరంబున నునిచిన్
యెవ్వఁడు నిత్యంబుఁ బూజించుచుఁ బశించు నశంఘ సర్వపాపవిముక్తుం డై
దీర్ఘాయుష్కంతుండై విలసిల్లు మఱియు మహీనరుండు నమస్కరించుచు నిష్కహ
కావ్యంబు విప్రునివలన నాకర్ణించిన నతండు నిస్సంశయంబుగా నఖండైశ్వర్యం
బును బుత్రలాభంబు నధిగమించు నీరామాయణ శ్రవణపఠనంబున నారాయ
ణుండును దేవాదిదేవుండును హరియు నన్యయుండు నగురాముండు సంతృప్తి
నొంది కుటుంబధనధాన్యకీర్తినుఖంబు లొసంగు మఱియు నాయుష్యంబు
నారోగ్యకరంబును సౌభ్రాతృకరంబును యశస్యంబును శుభంబును దేజోబల
కరంబు నగునీయాఖ్యానంబు నియమంబున వృద్ధికాము లగువారచేత వినం
నగి యుండు మునికృతం బైనయిష్టహాకావ్యంబు భక్తిచేత ల్గించిననుహ
త్తులు త్రివిప్రవంబుఁ బ్రాపింతు రిష్టహాకథ మాచేత నాఖ్యాతం బయ్యె హరి
కరుణవలన మీకు భద్రంబును బలంబును వృద్ధి నొందుఁ గాక యని యిట్లు
కుశలవులు యుద్ధకాండకథావృత్తాంతంబు నవిస్తరంబుగా వినిపించిన విని రామ
భద్రుండును లక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నులునుం దక్కినసభాసదులును బరమానంద
భరితాంతగిరణులై సాధువాక్యంబుల నక్కుమారులం బ్రశంసించిరి. 3357

ఉ. శంబరభృత్కులప్రవర శంబరముజ్జీభ దేహ రుక్మిణీ

శంబరదృష్టనోనిలయ శంబరభిచ్ఛతతుల్యనుందరా

శంబరవైరివైరినుత శంబరజాతదళాయతేక్షణా

శంబరరాశిరాట్టయన శంబరవాజ్యశనేంద్రవందితా.

3358

క. వనమాలాశోభిత పావనమాలాకారరక్ష భానురబృందా

వనకేళిలోల యమునా, వనకేళీచతుర గోపవనితాధీశా.

3359

మాలినీవృత్తము. శమితనకలదోషా బాలగోపాలవేనా

విమలనుగుణహృద్యా వేదవేదాంతవేద్యా

సుమహితగుణజాలా సూరిసంస్తుత్యశీలా

సముదితరవితేజా చంద్రవంశాధిరాజా.

3360

గద్యము. ఇది శ్రీరామచంద్రచరణారవింద రసాస్వాదనతుందిలేందిదిరాయనూణ
మానస కులపవిత్రకౌండిన్యగోత్ర పద్మనాథసూరిపుత్ర విద్యాసాంద్ర వేంకట
కవీంద్రప్రణీతం బైన శ్రీమద్రామాయణం బనుమహాకావ్యంబునందు రాముని
దండయాత్రయు సముద్రసంగమంబును రావణమంత్రంబును విభీషణనీతిప్రబో
ధంబును రావణకోపంబును విభీషణుండు రాముని శరణంబు వేడుటయు రావణ
వధోపాయనివేదనంబును సముద్రప్రార్థనయు రామకోపంబును సముద్రసమాగ
మంబును నేతుబంధంబును సముద్రప్రతారణంబునుశుకవిమోచనంబునువాసర
బలసంఖ్యానంబును సువేలారోహణంబును రావణనుగ్రీవులయుద్ధంబునురావణ
మకుటభంగంబును లంకానిరోధంబును స్కంధావారనివేశనంబును సంగమని

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం

ప్రచురణలు

నిఘంటువులు-పదకోశాలు-విజ్ఞానసర్వస్వ

సంపుటాలు :

తిక్కన పద ప్రయోగకోశము 2వ సం.

తిక్కన పద ప్రయోగకోశము 3వ సం.

ఆముక్తమాల్యద పదప్రయోగసూచిక

మాండలికవృత్తి పదకోశం (వ్యవసాయం)

మాండలికవృత్తి పదకోశం (చేనేత)

మాండలికవృత్తి పదకోశం (కుమ్మరము)

శాసన పదకోశం సం.

ఆంధ్ర మహాభారత నిఘంటువు (అచ్చులు)

(మొదటి సంపుటం) సం.

ఆంధ్ర మహాభారత నిఘంటువు (హల్లులు)

(రెండవ సంపుటం)

త్రిభాషా నిఘంటువు సం.

శ్రీ సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువు

(5, 6, 7, 8 సంపుటాలు)

బ్రాణ్య నిఘంటువు (ఇంగ్లీషు-తెలుగు)

సంస్కృతాంధ్ర పదార్థము 2వ సం.

విజ్ఞాన సర్వస్వం

ఎ) మొదటి సంపుటం (చరిత్ర-రాజనీతి)

బి) పన్నెండవ సంపుటం (ఇంజనీరింగు-

టెక్నాలజీ)

కావ్యాలు-ప్రబంధాలు-కచనాలు :

మహాభాగవతకల్ప కుసుమమాల

పోతన కవితాసుధ

భాగవత వైజయంతిక

వరాహ పురాణము

దశరథరాజనందన చరిత్ర

శ్రీరంగమాహాత్యము

ప్రబంధరాజ వేంకటేశ్వర విజయ

విలాసము

ప్రబోధ చంద్రోదయము

తాలాంకనందినీ పరిణయము

కుకుత్స్థ విజయము

సింహగిరి వచనములు

మూర్తి త్రయోపాఖ్యానము

అధిష్టేప శతకము

కువలయాశ్వ చరిత్రము

చంద్రికా పరిణయము

రాయవాచకము

ప్రతాపరుద్ర చరిత్రము

కృష్ణరాయ విజయము

సింహాసన ద్వాత్రింశిక

మార్కండేయ పురాణము

పాండురంగ మాహాత్యము

ఆముక్తమాల్యద

పారిజాతాపహరణము

జైమినీ భారతము

మను చరిత్రము

మాధవ శతకం

ఇహం - పరం

శ్రీ మహాభాగవతము 1, 2 సంపుటాలు

వసు చరిత్ర

శృంగార నైషధము

ముకుంద విలాసము